Lincoln Alexandro

DE ANIMALIBVS INSECTIS
LIBRI SEPTEM,
CVM SINGVLORVM ICONIBVS
ad viuum expressis.

AVTORE VLYSSE ALDROVANDO
in almo Gymnasio Bonon: rerum naturalium professore ordinario

AD SERENISS: FRANC. MARIAM
SECVNDVM,
VRBINI
Ducem Sextum.

Cum Indice copiosissimo.

Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.

Cum priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis.

Bonon: apud Ioan: Bapt: Bellagambam cum consensu Superiorum An: 1602.

Il Valesio inu. f.

SERENISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO MARIÆ SECVNDO VRBINI DVCI SEXTO.

NON possum equidem eos non probare vehementer (Serenissime Princeps) qui morem antiquitùs receptum secuti, lucubrationes ingenij sui, & monumenta, quæ in publicum exire volunt, ijs nuncupant, quos vel amant, vel reuerentur, licet in Imperio sint constituti: his enim par est, vel in primis huiusmodi libros offerre, dicareq́; , partim vt ijs nos ita plurimùm debere testemur, partim vt eos aduersus maleuolorum morsus, patronos nobis quodāmodò adoptemus, partim etiam, vt ad philosophandum hoc modo eosdem alliciamus. tùm enim demùm Regna, aut Respublicæ optimè se habebunt (vt aiebat admirabilis Plato) cùm aut Principes circa philosophiam, aut philosophi circa Imperium versabuntur. Cęterùm quia sicut fortasse pleriq́; homines me rectè in hoc sentire, & opinari libenter fatebuntur, ita acriter negabunt hoc opere de Insectis, quod Celsitudini tuæ nunc offero, aliquid esse, quo probari queat, aut me tibi quàm maximè deinctissimum existere; aut Principem seu Regem doctrina huiusmodi ad naturalem & ciuilem scientiam magis promoueri posse. Ego verò istorum voces facilè contemnam: etsi enim animalia hæc adeò parua sunt, vt vix cognoscantur, & multa ex cognitis à vulgo contemnantur, à cordatis tamen hominibus, qui res non magnitudine, sed pondere æstimant, habentur in pretio, & admiratione. Tanta in his profectò elucet Dei sapientia, tanta sui (vt ita dicam) demonstratio, vt ob id Camelis, Elephantis, nedum Leporibus, & Cuniculis meritò sint præferenda. Hoc feciſſe veteres illos Ægyptios in omni disciplinarum genere præstantissimos, vel ex eo manifestum, quòd ex Ranis, Cancris, Ostreis, Cicadis, Vespis, Araneis, & alijs minutissimis id genus sexcentis, multò plura, & magis abstrusa obseruatis eorum naturis deduxere hieroglyphica, quàm ex bestijs, quantumuis magnis & ingentibus. Id porrò Scarabæi vnius contemplatio, quam nobis scriptam reliquit Orus Apollo Niliacus, palam ostendit. Cùm
„ mas (inquit) sobolem procreare vult, Bouis fimum nactus, globulum ex eo
„ eiusdem cum mundo figuræ fingit: quem vbi ab ortu in occasum auersis pedi-
„ bus volutarit: mox pilam hanc in terra defossam reponit in dies octo & viginti,
„ nam & totidem diebus Luna duodecim Zodiaci signa perlustrat, sub qua toto illo tempore permanens animatur, ac semen vitale suscipit Scarabæorum ge-

nus. Nono autem, & vigesimo die apertam pilam in aquam conijcit (eum enim diem esse putat, quo & Luna cum Sole congrediatur, & mundi insuper fiat generatio) quæ dum in aqua aperitur, prodeunt animalia, hoc est, Scarabæi. Quod autem sacrarum scripturarum interpretes eximij; Basilios dico, Ambrosios, & Augustinos, an non & ipsi pariter animalculis istiusmodi summam Dei sapientiam, & prouidentiam, non minùs, quàm Cœlo ipso, & Sole nobis declarari affirmant, & prædicant? An non quàm plurima ex his ad Christianæ vitæ institutionum documenta passim colligunt, & collecta enarrant? Negent ergo, qui volunt, homines philosophos, aut male suam industriam in his Insectis quantumuis pusillis, & sordidis collocare, aut conscriptas de his lucubrationes indecenter principibus viris offerre, dummodò sciant, non me, aut mei similes, sed Naturam & Deum ipsum calumniari. At ego interim ineptè nimis, cum tua Celsitudine egisse me sentio, quasi nesciam te ab ineunte ætate, non humanioribus tantùm litteris, sed & Naturali Philosophiæ simul, & Ciuili operam tam seriò dedisse, vt inter omnes nostri æui Principes tam doctrina, quàm prudentia primum locum non immeritò tibi comparaueris. Enimuerò Celsitudinem tuam ad hæc omnia præclaro quidem naturæ impetu, & sponte commotam reor; ea tamen conditione, vt constanter asseram, plurimum etiam tibi ad id maiorum tuorum innumera, eaq; perillustria exempla profuisse. Quis enim ignorat tuis illis Heroibus sapientissimis, atq; præstantissimis nihil æquè magnum fuisse, aut volupe, quàm vt eximio virtutum suarum splendore posteritati omni, nedum suis præluceret, iterq; certissimum ad veram solidamq; laudem ostenderent. Tu igitur ex his (Dux Serenissime) virtutes omnes, quibus mirificè fulges, liberalitatem in primis, beneficentiam, & de omnibus deniq; benemerendi studium, tanquàm gentili fonte, sic iure tuo exhausisti, vt, quod tibi cum illis commune erat, proprium omnino feceris. Hinc est, vt nemo te constantiùs doctos viros (cæteros prætermitto) maiore studio, humanitate, beneuolentia, atq; etiam liberalitate amet, foueat, & prosequatur. Hæc ego non ab alijs accepta refero, sed re ipsa expertus nota omnibus, & vulgata esse cupio. Tu enim commentarios meos de auibus ad te honoris causa anno superiore missos, non modo Bibliotheca illa tua, cuiuscunq; professionis libris instructissima, non indignos existimasti; sed me ipsum quoq; summa liberalitate es prosecutus. Vt ergo aliquod grati animi testimonium, ac pignus Celsitudini tuæ in hoc meo senio exhiberem, volumen hocce de Insectis nunc do, dicoq;, vt Patrono meo clementissimo, atq; munificentissimo. Vale Princeps optime, & Nestoris annos tibi, & bonis omnibus feliciter viue.

Ad

Ad Lectorem.

INTER omnes philoſophiæ naturalis partes, candide lector, quarum cognitio difficilis, contemplatio laborioſa, naturaque recondita eſt, eam ego difficillimam offendi, quę circa Inſecta verſatur, idq; vel maximè ob notabilem ac admirandam eorum paruitatem, adeo vt ἄτομα potiùs quàm ἔντομα quædam, quin pleraq; rectè dixeris. eaq; ratio eſt, cur nulli hactenus (quòd ſciam) de ijs quicquam memorabile memoriæ prodiderunt. Solus enim Ariſtoteles ex Græcis nonnulla quidē ſcitu digna de ijs reliquit: plura ex Latinis Plinius, qui ea ex veterum cùm Græcorum, tùm Latinorum monumentis, quæ nūc à nobis deſiderantur, in ſuum opus naturale ſparſim congeſſit; ſed ita mutila, ita deprauata, vt ſemper ſit, qui ea emendare & priſtinę integritati reſtituere laboret; ita cōciſè & breuiter conſcripta, vt eorū obſcuritas plurimos fallat; quæ eò etiam maior eſt, quò res ipſa minus cognoſcitur, ob loci diſtantiam, in quo naſcitur, aut corporis exiguitatem. Audio & quoſdam noſtri æui viros aliquid in hac opera conatos fuiſſe, ſed eorum conatus nondum videre mihi contigit. Haud ſatis tamen laudare eos poſſum, quòd in re tam ardua perueſtiganda operam ac tempus impenderint. Sin ſuas lucubrationes in lucem prodire noluerint, quò minus alios iuuent, & mihi non exiguam laborum horum partem ſubleuent, ſummoperè doleo. Quales autem & quanti hi labores ſint, tu velim, candidę lector, iudices. Cùm autem mecum reputo, quot dies ijs impenderim, quos ſumptus fecerim, mirari ſubit, quo modo tot animalcula inuenire, examinare, deſcribere potuerim. Equidem illorum inueniendorum cauſa, in ſuburbium, non ad recreandum animum (vt plerique faciunt) totis æſtiuis ac autumnalibus menſibus, me conferebam; vbi ruſticos & prece & pretio excitabam, vt, ſi quid per agros, ſub terra, in aquis Inſectorum ſiue volatilium ſiue reptilium inuenirent, ad me deferrent: Si quid portabatur nomen, naturam, locumque vbi cepiſſent, inquirebam, ac ſæpe etiam ipſe vnà cum amanuenſibus & pictore, cùm ob continua ſtudia feſſi eſſemus, per vineta, agros, paludes, monteſq; expatiabar: pictor ſecum penicillum, amanuenſes pugillares & ſtylum ferebant; ille, ſi quid caperemus pictu dignum, pingebat, illi quod notatu erat dignum me dictante notabant; atq; hoc modo tam variam Inſectorum ſupellectilem nanciſci contigit. Verùm, ſi eiuſcemodi meos labores ceu nimiam curioſitatem quis redarguat, is magnoperè fallitur: ſiquidem quæ ad nos non pertinent, ſcire & indagare velle curioſitatis vitium eſt, ſed hæc ad nos pertinent maximè: ſin imperfectos eſſe contendat, quia nemo vnquam eiuſcemodi animalcula, ob infinitas eorum ſpecies obſeruare queat, eum ego obnixè rogabo, vt quæ à me derelicta ſunt, eâdem animi erga ſtudioſos propenſione, eâdemq; voluntate ac voluptate, addat. Spero interim, quin certò mihi perſuadeo, & iucundum fore legentibus hocce meum opus, & non inutile: iucundum autem, cùm in tantillis beſtiolis, tam varios colores, conſtitutionemq; corporis omnibus numeris abſolutiſſimam, robur item atq; virtutes plurima laude dignas, ſit conſpicere. Tanta autem nonnullis colorum diuerſitas, vt ne Apelles, aliuſue præſtantiſſimus pictor eos æmuletur. Robore & animi & corporis cæteris beſtijs, præfertur Leo, eum vel minimus Culex in Meſopotamia vincit, & cum Aquila auiū regina Scarabæus congredi non timet. Apes verò & Formicæ, vt infinita alia præteream, arte, ac prudentia cætera animantia, & ipſos etiam homines ſuperant. Quæ omnia vt iucundiſſimum eſt contemplari, ita quoq; ab eiſdem ad labores, prudentiamq; adhortari, & plurima remedia aduerſus quàm multos morbos hinc haurire, aliaq; ad humanos vſus neceſſaria, vt ab Ape mel & ceram, ab Erucis holoſericum, ab alijs alia, vtilitati ſummę adſcribendum eſt: quæ qualis quantaq; ſit, tu lector candidiſſime, iudica, & vale.

EGO Fr. Daniel Mallonius ſac. Feſulanæ Cong. Sancti Hieronimi, Theologiæ profeſſor publicus atq; pro Archiepiſcopali Cur. Bononien. Reuiſor deputatus, opus Excellentiſſimi atq; inter præcipuos noſtræ ætatis Philoſophos eminentiſſimi Vliſſis Aldrouandi, quod de animalium Inſectorum hiſtoria inſcribitur, admirabili eruditione conſcriptum, diligenter legi, & quod nihil contra ſanctæ fidei dogmata vel probatos mores, vel ſac. Indicis regulas contineret, vt typis mandaretur probaui.

Idem qui ſupra Fr. Daniel Mallonius.

EGO Fr. Aloyſius Feſta Vrceanus in Conuentu Sancti Dominici de Bonõnia Baccalaureus, & Sanctiſsimæ Inquiſitionis Vicarius, hoc opus de Animalium Inſectorum hiſtoria inſcriptum, atq; per Illuſtrem admodum, eruditiſsimumq; virum D. Vliſſem Aldrouandum Philoſophum ſuæ tempeſtatis celeberrimum, compilatum, diligenter perlegi, cumq; nihil in eo quod fidem, bonos mores, ſeu catholicos principes ladat, animaduerterim, quinimò opus & doctrinæ ſubtilitate, & ſtyli nitore, & rerum, quæ in eo tractantur, copia, & varietate adeò inſigne compererim; vt ne dum philoſophis, verùm & theologis quàm utile futurum iudicauerim, ideo facultatem, vt imprimatur, concedo.

Ita eſt ego Fr. Aloyſius qui ſupra.

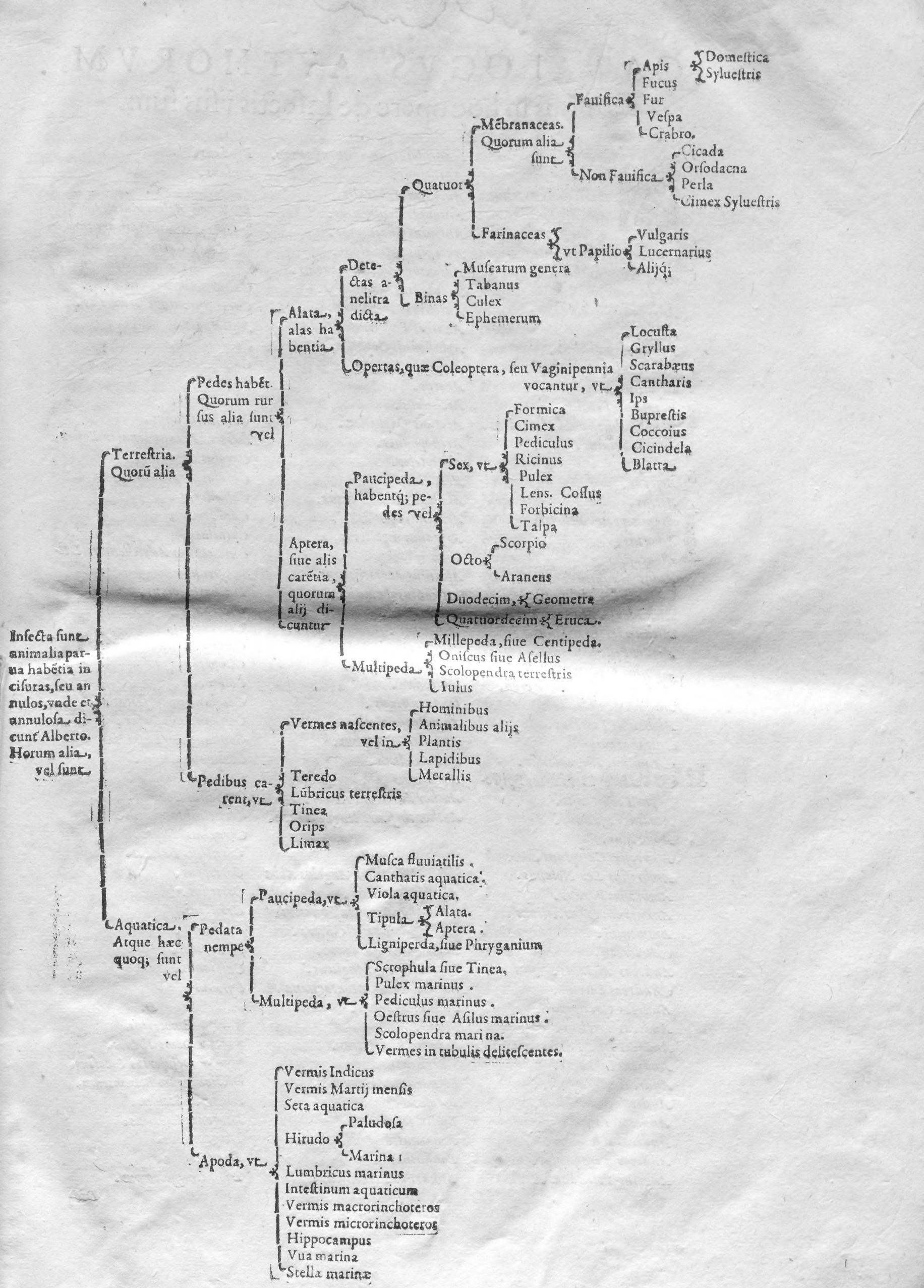
Insecta sunt animalia parua habẽtia in cisuras, seu annulos, vnde et annulosa dicunt Alberto. Horum alia, vel sunt
Terrestria. Quorũ alia
Pedes habẽt. Quorum rursus alia sunt vel
Pedibus carent, vt
Teredo
Lũbricus terrestris
Tinea
Orips
Limax
Vermes nascentes, vel in
Hominibus
Animalibus alijs
Plantis
Lapidibus
Metallis
Alata, alas habentia
Detectas anelitra dicta
Binas
Musearum genera
Tabanus
Culex
Ephemerum
Quatuor
Membranaceas. Quorum alia sunt
Fauifica
Apis
Fucus
Fur
Vespa
Crabro.
Domestica
Sylvestris
Non Fauifica
Cicada
Orsodacna
Perla
Cimex Sylvestris
Farinaceas
vt Papilio
Vulgaris
Lucernarius
Alijq;
Operas, quæ Coleoptera, seu Vaginipennia vocantur, vt
Locusta
Gryllus
Scarabæus
Cantharis
Ips
Bupreſtis
Coccoius
Cicindela
Blatta
Aptera, siue alis carẽtia, quorum alij dicuntur
Paucipeda, habentq; pedes vel
Sex, vt
Formica
Cimex
Pediculus
Ricinus
Pulex
Lens. Coslus
Forbicina
Talpa
Octo
Scorpio
Araneus
Duodecim, vel Quatuordecim
Geometra
Eruca.
Multipeda
Millepeda, siue Centipeda.
Onisscus siue Asellus
Scolopendra terrestris
Iulus
Aquatica. Atque hæc quoq; sunt vel
Pedata nempe
Paucipeda, vt
Musca fluuiatilis.
Cantharis aquatica.
Viola aquatica.
Tipula
Alata.
Aptera.
Ligniperda, siue Phryganium
Multipeda, vt
Scrophula siue Tinea.
Pulex marinus.
Pediculus marinus.
Oestrus siue Asilus marinus.
Scolopendra marina.
Vermes in tubulis delitescentes.
Apoda, vt
Vermis Indicus
Vermis Martij mensis
Seta aquatica
Hirudo
Paludosa
Marina
Lumbricus marinus
Intestinum aquaticum
Vermis macrorinchoteros
Vermis microrinchoteros
Hippocampus
Vua marina
Stella marinæ

CATALOGVS AVTHORVM,
Quibus in hoc opere de Insectis vsus sum.

A

Benzuar.
Abrahamus Ortelius.
Achilles Buchius.
Acron.
Actuarius.
Adagiorum author.
Adrianus Iunius.
Adrianus Turnebus.
Aelianus.
Aelius Lampridius.
Aelius Iulius Crotta.
Aemilius Macer.
Aemilius Probus.
Aeneas Philosophus Platonicus.
Aeneas Syluius.
Aeschylus.
Aesopus.
Aetius.
Alanus poeta moralis.
Albertus.
Albucasis.
Aldus Manutius.
Alexander ab Alexandro.
Alexãder Benedictus Veronen.
Alexander Trallianus.
Alexis Pedemontanus.
Aloysius Cadamustus.
Aloysius Lipomanus Veron.
Aloysius Mundella.
Alphonsus Tostatus.
Alfaharauius.
Alumnus Ferrariensis.
Amalarius Fortunatus Episcopus Treuirensis.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius.
Ambrosius Calepinus.
Ambrosius Leo Nolanus.
Ambrosius Paræus.
Ammianus Marcellinus.
Ammonius.
Anacreon.
Andreas Alciatus.
Andreas Baccius.
Andreas Cæsalpinus.
Andreas Dactius.
Andreas Din⁹ Iustinopolitanus.
Andreas Libauius.
Andreas Marachius.
Andreas Matthiolus.
Andreas Placus.
Andreas Theuetus.
Andreas Tiraquellus.
Angelus Politianus.
Antidotarium Augustanum.
Antigonus.
Antonius Liberalis.
Antonius Beniuenius.
Antonius Guainerius.
Antonius Mizaldus.
Antonius Musæ Brasauolus.
S. Antonius Patauinus.
Antonius Picentinus.
Anutius Fœsius.
Aphthonius Sophista.
Apuleus.
Aratus.
Archelaus.
Aretæus Cappadox.
Aristophanes.
Aristoteles.
Arnobius.
Arnoldus de Villa noua.
Arrianus.
Arrianus Epictetus.
Arthemidorus.
Ascanius Martinengus.
Asconius Pedianus.
Athanasius.
Athenæus.
Auenzuar.
Auerroes.
Auicenna.
D. Augustinus.
Augustinus Gallus.
Augustinus Niphus.
Aulus Gellius.
Ausonius.
Author de natura rerum.
Author thesauri linguæ Græcæ.

B.

Aldus Angelus Abbatius.
Baptista Egnatius.
Baptista Fiera.
Baptista Mantuanus.
Bartholomeus Anglicus.
Bartholomæus Montagnana.
Basilius Magnus.
Beda.
Benedictus Curtius.
S. Bernardus.
Bernardinus Gomesius.
Berosus.
Biblia sacra.
Bonardus.
Bonfinius.
Brocardus Teutonicus.
Brodæus.
Budæus.

C.

Aelius Aurelianus.
Cælius Calcagninus.
Cælius Pannonius.
Cælius Rhodoginus.
Cælius Secundus Curio.
Cæsar Baronius Cardinalis.
Q. Calaber.
Callimachus.
Calphurnius.
Caluus.
Capitolinus.
Carolus Clusius.
Carolus Ruinus Senator Bonon.
Carolus Sigonius.
Carolus Stephanus.
Cassiodorus.
Cato.
Catullus.
Christianus Adrichomius Delphensis.
D. Chrysostomus.
Cicero.
Claudianus.
Clemens Alexandrinus.
Cleopatra.
Columella.
Constantinus Africanus.
Constantinus Cæsar.
Constantinus Landus.
Cornelius Celsus.
Cornelius Fronto.
Cornelius Gemma.
Cornelius Ianseníus.
Cornelius Nepos.
Cornelius Tacitus.
Corrippus.
Cortesius.
Crantzius.
Crispinus.
Q. Curtius.
Cuspianus.
Cyrillus.

D.

Emocritus.
Demosthenes.
Desiderius Iacotius.
Dictionarium Bohemicum.
Diodorus Siculus.
Diogenes Laërtius.
Diogenianus.
Dion Cassius.
Dion Chrysostomus.

Catalogus Authorum.

Dionyſius Corronius.
Dionyſius Lambinus.
Dioſcorides.
Dominicus Leonus.
Domitius Calderinus.

E.

Eduardus VVottonus.
Eliota Anglus.
Ennius.
Epigrāmata Graca.
Epiphanius.
Erotianus.
Etymologus.
Eucherius.
Euripides.
Euſtathius.
Euodius Vzalenſis.
Eutropius.

F.

Fabius Columna.
Ferdinandus Bonzetius Card.
Ferrantes Imperatus Neapol.
Feſtus Pompeius.
Flauius Ioſephus.
Flauius Vopiſcus.
Florentinus.
Franciſcus Giorgius Venetus.
Franciſcus Lopez.
Franciſcus Maſſarius.
Franciſcus Petrarcha.
Franciſcus Picolominæus.
Franciſcus Roſcrius.
Franciſcus Sanſouinus.
Franciſcus Santius Brocenſis.
Franciſcus Valeriola.
Franciſcus Nauſea.
Fulgentius.

G.

Gabria fabula.
Gabriel Fallopius.
Gabriel Humelbergius.
Galenus.
Gariopontus.
Garzias Lopius.
Gaſparus Balbius.
Gaſparus Sitblinus.
Gaudentius Merula.
Gentilis.
Georgius Agricola.
Georgius Berſmannus.
Georgius Cedrenus.
Georgius Pachymerus.
Georgius Philāder Caſtilionius.
Georgius Pictorius.
Georgius Præsbyter.
Georgius Reiſchius.
Georgius Valla.
Georgius Venetus Minoritanus.
Gilbertus.
Gloſſa magna.
Gloſſarium Benedicti Abbatis.
Gloſſarium vtrumq;.
Gonzaluus Quiedus.
Gordonius.
Gorrhæus.
S. Gregorius Papa.
Gregorius Turonenſis.
Gulielmus Canterus.
Gulielmus Panzinus.
Gulielmus Rondeletius.

H.

Hali Abbas.
Herculus Schoffanus.
Hermolaus Barberus.
Herodotus.
Heſychius.
D. Hieronymus.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Gabucinus.
Hieronymus Mercurialis.
Hieronymus Montuus.
Hieronymus Vida.
Hieronymus Vielmius Venetus.
Hippocrates.
Hiſtoria plantarum.
Homerus.
Honorij chronicon.
Horatius poëta.
Horatius Tuſcanellus.
Hubertus Golzius.

I.

Iacobus Dalecampius.
Iacobus Billius.
Iacobus Greuinus.
Iacobus Hollerius.
Iacobus Meyer.
Iacobus Sanazarius.
Iacobus Syluius.
Iacobus Vitriacus.
Iacotius.
Ianus Damaſcenus.
Ianus Gruterus.
Incognitus in Pſalmos.
Ioacchimus Camerarius iunior.
Ioacchimus Forzius.
Iodocus Badius Aſcenſius.
Ioannes Anglicus.
Ioannes Argenterius.
Ioannes Baptiſta Folengius.
Ioan: Bapt. Montanus.
Ioan: Bapt. Pius Bonon.
Ioan: Bapt. Porta Neapol.
Ioannes Bauerius.
Ioan: Bruyerinus Campegius.
Ioannes Boterus.
Ioannes Britannicus.
Ioan: Chryſoſtomus Stancus.
Ioannes Coſtæus Laudenſis.
Ioan: Cremonenſis.
Ioannes Fernelius Ambianus.
Ioannes Goropius Becanus.
Ioan: Guinterius Andarnacus.
Ioan: Iacobus VVecKerus.
Ioan: Leo Africanus.
Ioannes Monardus.
Ioannes Meurſius.
Ioannes de Mondauilla.
Ioannes Moibanus.
Ioannes Rauiſius Textor.
Ioannes Ruellius.
Ioannes Serapio.
Ioannes Stobæus.
Ioannes Tzetzes.
Ioannes Verzanus.
Ioannes de Vigo.
Ioannes Villanus.
Ioannes Vrſinus.
Ioſephus Acoſta Ieſuita.
Ioſephus Scaliger.
Iouianus Pontanus.
Irenæus.
Iſaac.
Iſidorus Hiſpalenſis.
Iſidorus Peluſiota.
Iſychius.
Iulius Caſſerius Placentin.
Iulius Cæſar Scaliger.
Iulius Pollux.
Iulius Pomponius.
Iuſtus Lipſius.
Iuuenalis.

K.

Kiranides.

L.

Actātius Firmianus.
Lactantius in Statiū.
Lampridius.
Laurētius Ioubertus.
Laurentius Renatus de Labarres.
Laurentius Surius.
Leo Baptiſta Albertus.
Leonardus Iacchinus.
Leonardus Thurneiſerus.
Leuinus Lemmius.
Lexicon vetus.
Lexicon vulgare.
Leonicenus.
Lilius Gregorius Gyraldus.
Liuius.
Lodouicus Arioſtus.
Lodouicus Duretus.
Lodouicus Mercatus.
Lucanus.
Lucianus.
Lucilius.

Catalogus Authorum.

Lucretius.
Lycophron.
Lycosthenes.

M.

Macrobius.
Manilius in Virgilium
Manilius poëta.
Marcellus Donatus.
Marcellus Virgilius.
Marcellinus.
Marcus Marulus Palatensis.
Marianus Victorius.
Marsilius Cagnatus.
Marsilius Ficinus.
Martianus Capella.
Martianus Iurisconsultus.
Marullus.
Mathias Lobelius.
Mesue.
Michael Toxites.
Monachi in Mesuem.
Michael Sauanarola.
M. Ant. Muretus.
Mycillus.

N.

Nauigationes in India
Nemesianus.
Nicander.
Nicephorus Callistus.
Nicolaus Alexandrinus.
Nicolaus Leonicus.
Nicolaus Lyranus.
Nicolaus Myrepsus.
Nicolaus à Nicolais.
Nicolaus Perottus.
Nonius Marcellus.

O.

Olaus Magnus.
Oppianus.
Oribasius.
Origenes.
Orus Apollo.
Ouidius.

P.

Palladius.
Paulinus.
Paulus Aegineta.
Paulus Diaconus.
Paulus Iouius.
Paulus Morigia.
Paulus Marsus Picenas.
Paulus Orosius.
Pausanias.
Petronius Arbiter.
Petrus Alcyonius.
Pet. Angelus Bargæus.
Petrus Aponensis Conciliator.
Petrus Bellonius.
Petrus Berchorius.
Petrus Crescentiensis.
Petrus Crinitus.
Petrus Gyllius.
Pet. Gregorius Tholosanus.
Petrus Martyr.
Petrus Nellus.
Petrus Pena.
Petrus Razanus.
Petrus Victorius.
Philalthaus.
Philes.
Philippus Beroaldus.
Philon Iudæus.
Philostratus.
Phocylides.
Pierius Valerianus.
Pindarus.
Platina.
Plato.
Plinius.
Plotinus.
Plutarchus.
Polybius.
Polydorus Virgilius.
Pompeius Vizanius.
Pomponius Mela.
Pontanus.
Porphyrion.
Priscianus.
Probus Grammaticus.
Procopius.
Propertius.
Prosper Alpinus.
Prudentius.
Psellus.
Ptolomæus.

Q.

Quinquarboreus.

R.

Rasis.
Rëbertus Dodonæus.
Robertus Constantinus.
Rodoricus Flauiacensis.
Rosa Angelica.
Rodulphus Flauiacensis.
Rufus Ephesius.

S.

Sabellicus.
Santes Ardouinus.
Santes Pagninus.
Sauanorola.
Scapula.
Schenckij obseruationes.
Scholiastes Aristophanis.
Scholiastes Nicandri.
Scholiastes Theocriti.
Scribonius Largus.
Sebastianus Erizius.
Seneca Philosopus.
Seneca Tragœdus.
Seruius in Virgilium.
Sextus Empyricus.
Sextus Philosophus.
Sidonius.
Sigebertus.
Simon Maiolus Episcopus.
Simonides.
Solinus.
Sophocles.
Sozomenes.
Statius.
Stephanus Aquæus.
Stephanus Bizantius.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.
Syluaticus.

T.

Tardiuus.
Tertullianus.
Thucidides.
Theodoretus.
Theodorus Gaza.
Theophrastus.
Theophrastus Paracelsus.
Theophilactus.
Theophilus.
Theophilus Zimara.
Thomas Aquinas.
Thomas Bozius Eugubinus.
Tibullus.
Torquatus Tassus.
Trotula.
Turnus Auruncus.

V.

Valerius Maximus.
Valfridus Maximus.
Varrinus.
Varro.
Vegetius.
Verrius Flaccus.
Veterinariæ authores.
Victor Trincauellius.
Vidus Vidius.
Vincentius Bellouacensis.
Virgilius.
Vitalis.
Vitruuius.
Vlpianus.
Volaterranus.
Volcherus Coiterus.

X.

Xenodotus.

Z.

Zacharias Calliergus.
Zoographus.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

IN HISTORIAM DE INSECTIS PROLEGOMENA.

In quibus agitur de Insectis in genere.

PROOEMIVM.

DE quinq; exanguium animalium generibus ab Aristotele recensitis, nimirùm Testaceis siue Conchilijs, Crustaceis, Malachijs siue Mollibus, Zoophytis, necnon Insectis quanquam multa suo quoq; tempore (si vita, ac facultas dabitur) promulganda conscripserim, singulaq; iconibus domi meæ illustrauerim: placuit tamen hasce de Insectis (quæ primum potissimumque, atque ampliſſimum inter cætera exanguia genus sunt, & plures quoq; quàm illa species complectuntur) lucubrationes præuertere, tum quia istiusmodi animalcula per se ipsa cæteris alijs exanguibus præstent, sicut fusa admodum oratione, si tempus, & locus permitterent, efficacissimisq; argumentis possem demonstrare; tum verò maximè, quia grauissimi quidam, atque illustrissimo loco nati Viri me ad hoc opus edendum seriò exhortati sint; tum deniq; quia nemo (ni fallor) de Insectis hisce exactè pertractarit hactenus, fortè quoniam ob corporis sui exiguitatem contemptui habeantur à vulgo, quod plerunque res ipsas leuiter, nisi ruditer potiùs dicas, contemplatur, non autem causas examinat earum, aut effectus: cùm aliàs in minimis hisce, ac tantillis animalculis Deus immortalis, huiusque administra natura longè maiora collocasse videantur miracula, quàm in enormibus alijs animalibus, vt vel sic videãtur ostendisse non molis quantitate, sed virtutis amplitudine res ipsas dimetiri oportere. Exemplo sint nobis gemmæ minimum lapidũ genus, quas saxis præferendas ob incredibilem virtutẽ eadem natura instituit: exiguas autẽ esse voluit; saxorum interim montibus altitudine cælum attingentibus, nullius aut modicæ virtutis vim habere iussis. Eodem pariter modo si bouem ingentis molis quadrupedem, eundemq; admodum laborioſum, & qui arando hominibus alioqui victum suppeditat, exiguæ compares Apiculæ, asinumq; Formicæ (examinatis prius omnium naturæ dotibus) has omnino videbis minutissimorum horum animalculorum longè præferendas esse ijs, quæ prægrãdibus illis bestijs inexistunt. Ad cuius rei corroborationem optimè spectant, quæ [a] Plinius clarissimus naturalis historiæ scriptor circa Insectorum laudem memoriæ prodidit his verbis: In magnis

Cur inter alia exanguia, Insecta præferat author.

[a] *Li. 11. c. 2.*

gnis ſiquidem corporibus, aut certè maioribus, facilis officina ſequaci materia fuit. In his E
tam paruis,atq; tam nullis,quæ ratio,quãta vis,quàm inextricabilis perfectio? Vbi tot ſen- „
In Culice mirãda naturæ opera. ſus collocauit in Culice? & ſunt alia dictu minora. Sed vbi viſum in eo prætendit? vbi gu- „
ſtatum applicauit ? vbi odoratum inſeruit ? vbi verò truculentam illam, & portione maxi- „
mam vocem ingenerauit ? qua ſubtilitate pennas adnexuit ? prælongauit pedum crura ? „
diſpoſuit ieiunam caueam vti aluum ? auidam ſanguinis, & potiſſimùm humani ſitim ac- „
cendit ? Telum verò perfodiendo tergori,quo ſpiculauit ingenio ? Atq; vt in capaci, cùm „
Teredo. cerni non poſſit exilitas,ita reciproca geminauit arte,vt fodiendo acuminatum pariter, for- „
bendoq; fiſtuloſum eſſet. Quos Teredini ad perforanda robora cum ſono teſte dentes affi- „
xit ? Potiſſimumq; è ligno cibatum fecit ? Sed turrigeros Elephantorum miramur hume- „
ros,taurorumq; colla, & truces in ſublime iactus,Tigrium rapinas, Leonum iubas,cùm re- „
rum natura nuſquam magis quàm in minimis tota ſit. Quapropter quæſo,ne hæc legentes, „
quoniam ex his ſpernunt multa,etiam relata faſtidio damnent, cùm in contemplatione na- „
[b] *Li.19.c.1.* turæ nihil poſſit videri ſuperuacuum. Hucuſque ille, qui [b] & alibi ſcripturus de remedijs, „
quæ à diuerſis animalibus accipiuntur:neque enim dubitauerim, inquit, aliquibus faſtidio „
futura quæ dicentur animalia. At non Virgilio fuit nominare Formicas nulla neceſſitate, F
& Curculiones,ac lucifugis congeſta cubilia Blattis:non Homero inter prælia Deorum im- „
probitatem Muſcę deſcribere:non naturæ gignere iſta,cùm gignat hominem. Proinde cau- „
ſas quiſq;, & effectus, non res æſtimet. Homerus autem mirum eſt quot hinc ſimilitudines
hauriat ; quin obſeruari in eo iubet Euſtathius interpres eius acutiſſimus grauitatem poëtæ,qui ab hiſce minutiſſimis animalculis petitis comparationibus ſuos elegantiſſimè exornet heroes,non paruitatem in ijs conſiderans, ſed peculiarem in quocunq; naturam, vt audaciam in Muſcis,animoſitatem, fortitudinemq; in Veſpis, in Apibus prudentiam. Diuus
[c] *Lib.3. de Geneſi.* pariter [c] Auguſtinus de Inſectorum creatione loquens,non minoris faciendam hãc innuit,
quàm vel maximorum quorumcunq; animalium, inquiens: Quorum omnium non poſſu- „
mus rectè dicere Deum non eſſe creatorem . Ineſt enim omnibus quoddam naturæ gene- „
ris decus, ſicut in his ſit admiratio benè conſiderantis, & laus vberior omnipotentis artifi- „
cis,qui omnia in ſapientia fecit, qui à fine vſq; ad finem pertendens, & ſuauiter cuncta di- „
ſponens, nec ea ipſa rerum nouiſſima, quæ pro ſui generis ordine diſſoluuntur, & quorum „
diſſolutionem ex pœna noſtræ mortalitatis horremus, reliquit informia, ſed creat minima „
corpore, acuta ſenſu animantia, vt maiore attentione ſtupeamus agilitatem Muſcæ volan- G
tis,quàm magnitudinem iumenti gradientis,ampliuſq; miremur opera Formicarum, quàm „
onera Camelorum. Quæ cùm ita ſint, fit profectò, vt dum huiuſmodi Inſecta contemplamur,in magnitudinem miſericordiæ Dei erigamur,quæ vel Vermibus tantam vim, vel ingenium,aut etiam vtilitatem indiderit. Quamobrem nullum adeo exiguum animal eſt, in
quo Dei non eluceat ſapientia . Nam vt exempli rurſus cauſa de Muſca loquamur: in illa
plus Dei micat ſapientia,quàm in ipſo fulgentiſſimo Sole. Hoc enim quàm maximè admirandum eſt,Muſcam mortalem,vel ab ipſa productam putredine,præferendam in ſapientia
Muſca Soli anteponitur. Dei conditoris eius Soli,per quem omnia ſuo ordine fouentur,augentur, ac naturali calore
conſeruantur, aut per prolem, aut per ſucceſſionem alijs modis faciendam. Muſcam verò
[d] *Li.de duabus animis. 1. cap.4.* Soli anteponi non ex noſtra ſententia,ſed D. Auguſtini proferimus. Sic enim [d] ille: Si for- „
tè quis à me quærat,num etiam Muſcæ animam huic Solis luci præſtare cenſerem; reſpon- „
derem,etiã: nec me terreret Muſca,quòd parua eſt,ſed quòd viua firmaret. Quæritur enim, „
quid illa membra tam exigua vegetet, quid huc atque illuc pro naturali appetitu tantillum „
corpuſculum ducat,quid currẽtes pedes in numerum moueat, quid volantis pennulas mo- „
deretur & vibret ? Quòd qualecunq; eſt benè conſiderantibus,in tam paruo tam magnum H
eminet,vt cuiuis fulgori perſtringenti oculos præferatur. Certè quòd nemo dubitat,quic- „
quid intelligibile eſt omni ſenſibili, & ob hoc huic etiam luci diuinis legibus antecellit. „
Sic ille. Propterea non minus Muſcæ creator fuerit Deus,quàm hominis, quin nec minus,
quàm Angelorum: quin etiã tanta foret hæreſis Muſcam negare cum Manichæis Dei creaturam eſſe;vt ſit neceſſe concludere,ſi à Deo Muſca creata non eſt, & hominẽ quoq; à Deo
creatum non videri, quod impium,& ſupra omnia nefandiſſimum eſt. Scribit enim idem
[e] *Tract.1.ſu per Ioann.* D. [e] Auguſtinus. Cùm neſcio quis tœdium patiebatur à Muſcis,inuenit illum Manichæus „
tœdio affectum,& cùm diceret,ſe non poſſe pati Muſcas,& odiſſe vehementer illas;non au- „
ſus eſt dicere, Deus illas non fecit:erat autem catholicus: ille ſtatim ſubiecit: Si Deus illas „
non fecit,quis illas fecit? Planè ait ille,ego credo,quia diabolus fecit Muſcas.Et ille ſtatim. „
Si Muſcas diabolus fecit, ſicut te video confiteri, Apem quis fecit, quæ paulò amplior eſt „
Muſca? Non auſus eſt ille dicere,quia Deus fecit Apem,& Muſcam non fecit,quia res erat „
proxima.

A proxima. Ab Ape duxit ad Locustam, à Locusta ad Lacertam, à Lacerta ad Auem, ab Aue
„ duxit ad pecus; inde ad Bouem, inde ad Elephantem, postremò ad hominem, & persuasit
„ homini, quia non à Deo factus est homo. Ita ille miser, cùm tœdium passus est a Musca,
„ Musca factus est, quem diabolus possideret. Emicat ergò Dei sapientia etiam in minimis hi-
sce animalculis, quæ cur ab ipso sint genita, rationem putat Hieronymus Cardanus, ornatũ
quendam vniuersi. Et reuera sunt inter illa quàmplurima, in quibus pœnè nullum non co- Insectorum
loris genus conspicere licet, adeò vt doctissimum sæpè Philosophum requirant qui exactè pulchritu-
colorum diuersitatem discernat, & describat; pictoremq; diligentissimum, qui singula mem do.
bra tantillis in corpusculis tantoperè maculatis depingat, spectatoribusq; ob oculos propo-
nat. Atqui quæso est, vel Philosophus, qui describere omnia in Papilione, qui obsecro pi-
ctor, qui delineare sese posse profiteri audeat? Bouem quis non possit: quis Pulicem?
quis Muscam exactè? quis Erucas, Cantharides, Curculiones? Plurima enim Insectorum
genera, haud aliter ac in Pauone pulcherrimo alite obseruamus, Soli obuersa nũc hunc, nũc
illum colorem effundunt. Nam qui antea æreus videbatur, mox inclinantibus se paululum
illis, aureus conspicitur, & rursum qui ad Solem cæruleus apparebat, si sub vmbra transfe-
B ratur, viridis videtur, adeò ad luminis vicissitudinem variatur. Quod præcipuè innuit Lu-
cianus exemplo Muscæ, inter cuius encomia hoc quoque recenset, hanc, si quis intentiùs in Musca vt
eam oculos defigat, cùm expansis ad Solem alis sese verberat, Pauonum instar variegatam colorẽ mu-
esse: De Vtilitate, quam nobis præbent Insecta, non est, quod hîc agam, quando in proprijs tet.
singulorum capitibus abundè de ea simus locuturi, quanquam etiam multa sint, quæ ad ho-
minis peccata punienda quodammodo facta videantur, adeo vt non remedijs tantùm adhi-
bitis, verùmetiam exorcismis publicis fugentur, maximè quæ multitudine sua fruges, her-
bas, fructusq; absumunt.

INSECTVM QVID. SYNONYMA.

C INSECTA autem voco cùm ex Plinij, tùm Aristotelis placitis, ea animalia exanguia, quæ (vt nomen ipsum declarat) incisuras parte sui, vel supina, vel prona, vel etiam vtraq; possident; nec osseum quicquam discre tum, aut carneum, sed quiddam inter hæc ipsa medium continent: quip- pe quæ corpore pariter intus foriſq; duro constent, sicut latiùs postmodũ pate bit, vbi de eorum forma, differentijsque agemus. Aristoteles ἔντομα Ἔντομα
vocat, Gaza Plinium secutus Insecta, (quo nomine nos quoq; ferè semper vtemur), non- Insecta.
„ nunquam etiam rugosa, Albertus annulosa. Insecta dicuntur ab incisuris, quæ nunc cerui- Rugosa.
„ cum loco ([a] Plinij verba sunt) nunc pectorum, atq; alui procincta ([b] Adrianus Iunius le- Annulosa.
„ git procinctu ex vetustissimi antigraphi fide, vt idem sit quod διαίζωμα) separant membra [a] *Li. 11 c. 1.*
tenui modo fistula cohærentia. Vocantur itaq; ab incisura, ac lineari quadam diuisura, qua [b] *In Nomenclat.*
sunt insignita, & commissura. Annulosa autem quoniam corpora eorum per quosdam annu Cur dicantur annulosa.
los formata esse videantur, & distincta. ערב Arob Hebraica dictio apud Hebræos non est vo Arob quid
cabulum insectorum generi omni, & soli propriè significando deputatum, verùm quãdoq; Hebræis.
sumitur pro animalium, aut bestiarum, aut ferarum diuersi generis mixtione, quandoq; pro
Insectis teste D. Hieronymo, item pro Musca venenosa. Italis seruato penè vocabulo Lati-
no Insetti dicuntur, Hispanis animales Cennidos, Germanis Vngeziffer, Vnziuer; Bohemi-
cè Romari, Mravvency, Zuzalij, Czervvijckovve, vt legitur in Dictionario Bohemico. Cę-
D terarum gentium Synonyma, quæ in Calepino nouissimè edito leguntur, non Insectis pro-
priè, sed exanguibus omnibus conueniunt; quamobrem hîc ea non pono.

ANIMALIA ESSE PERFECTA.

INSECTA animalia esse perfecta, vel inde præ cæteris manifestum esse puto, quoniam ex mixtis imperfectis nulla sint animata. Talia enim sola meteora vocantur, vt sunt fumi, vapores, nubes, pluuia, nix, grando, co- Meteora quæ.
metæ, & huiusmodi cælestes vocatæ impressiones. Hæc enim Physicis mi-
xta imperfecta vocari solent, quæ non viuunt, tametsi ex ijs aliquando ani-
malia prodeant, ab aëre cadentia, vt Ranæ, Busones, Aranei, Locustæ, Eru-
cæ. Dicentur verò etiam insecta reliqua exanguia imperfecta καταχρησικῶς, alijs scilicet
comparata animalibus perfectis, sanguineis, quòd minorem habeant partium distinctio-

nem & varietatem, multisq; videantur carere instrumentis corporis. Sed reuera nullum E
Insectorum imperfectum est, sicuti neq; aliud quoduis animal, quod sit naturæ suæ congruas partes sortitum, ne ζωόφυτον quidem omnium vilissimum. Etenim si horum naturam non esse absolutam dixeris, licet sua constent anima: cedo quid ad illorum absolutionem amplius desideras? Dices, viscus saltem aliquod, quod nutritioni præsit, & cor ad
Insecta sine viscéribus & neruis viuunt. vitam necessarium, & neruos ad sensum. Atqui Insecta, & cætera exanguia satis viuunt, & aluntur, quanquam multis ex ijs instrumentis destituantur: & certissimum est, & ipsa veritate verius naturam in necessarijs nunquam sibi deesse. Si itaque ista iustum locum haberet exprobratio, non modo plantanimalia, Zoophyta, atque etiam Insecta nostra omnia dicerentur ἡμιτελῆ, vel ἀτελέωτα, verùm etiam pisces pedibus carentes, & maxima eorum pars pulmonibus destituta. Amphibia his minus imperfecta dicentur, si cũ alijs conferantur, quibus maior inest partium numerus. Omnia erunt denique ad hominem relata, imperfecta, præter Simiam, quòd manibus careat, & simię rursum, quid desit ad humani corporis perfectionem, norunt in vtriusque corporis anatomia exercitati. Verumenimuero de imperfectis animalibus, non sic est statuendum, quin omnia dici merentur absoluta, quæcunq; sunt vitæ suæ necessarijs partibus donata. Verissimum est varias F
esse animæ dotes, nec eas omnes omnibus animantibus communes, non tamen idcirco rectè dicendum perfecti appellationem omnibus animantibus conuenire non posse. Etenim non solùm variæ sunt animæ dotes, sed variæ quoque animatorum ipsorum animæ. Hoc enim nemini non in confesso est, differentem esse non indiuiduo tantùm, seu numero (vt dialectici loquuntur) sed etiam specie animam Bouis ab anima Leporis, & aliam Leporis, & aliam esse Canis, Vrsi, Milui, Corui, Balenæ, Delphini, aliam Serpentis huius speciei, aliam alterius, & Pyri arboris diuersam animam esse ab anima Pruni, Ceraси, Pomi. Sunt profectò animarum tot differentiæ, quot animatorum species, & illæ quidem inter se differentes facultatibus & efficacijs, quæ tametsi mutilum euadat corpus, in anima sua constanter permanent, nec partium defectum corruptela, aut priuatione, unquam obliterantur, quàm diu anima superstes in corpore vitam exercet. Quo nomine ergo dicemus aliqua esse imperfecta, quæ tamen animam suis numeris absolutissimam, qualis scilicet animatis hisce conuenit, sortita fuerint? Quid? Censuerimus animalia esse imperfecta bestiolas, quibus natura plus virium, & ingenij contulit, quàm multò grandioribus? Quis non miretur potiùs minutissimorum animalculorum (vt Apum, Araneorum, Culiculum, Vermium G
Serici staminis opificum) industriam artem, & sagacitatem? De quibus abunde agemus
Vermen esse perfecti animal. postea, & fusè etiam Plinius scripsit. Si quis in Vermiculo (exempli causa) quid desideret, præter congruens Vermis animæ corpus, vt pennas ad volatum, aut pedes ad ingressum, rostrum ad esum, non erit hoc animal Vermis, sed monstrum quoddam verè imperfectum, quod ad nullam certam animalis speciem referri queat, nõ secus ac Horatianum illud:

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere si velit, & varias inducere plumas.

Perfectum est animal quoduis, quando proprio corpore, propriaq; anima constat, & nihil desiderari potest ad illius naturæ perfectionem, nisi tamen hoc delitescat certo temporis curriculo, vt in volucrum specie Serici staminis opifice, quæ tandem in fila nendo absumpta Papilio euadit. Idem etiam Erucis accidit, & alijs quibusdam, quæ interea nec mutila, nec imperfecta dici debeant. Sic enim vitulum & hœdum, quibus nondum emissa perfectè cornua, nec infantem ante dentitionis tempus, imperfectos quis rectè appellet, vt nec Canis cæcus dici meretur, qui ante nonum à natiuitate sua diem non videt. Quippe supradicta ijs animalibus insunt τῇ δυνάμει, & suo tempore ἀντομάτως se produnt, ac prodibunt H
animæ beneficio, cuius vis formatrix nunquam intermoritur, imo ne feriatur quidem vllo temporis momento, vt Physicis notum est.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

[a] *Lib. 4. c. 7.*

QVEMADMODVM teste[a] Aristotele Insecta continent genera vel species plures, nonnulliſq;, quamuis cognatis, nomen commune sit inditum, vt Api, Crabroni, Vespæ, ac consimilibus, ita quoque plurimùm inter se differre videmus. Albertus annulosorum (sic, vt dixi, Insecta appellat) nouem modos esse scribit, sex congregari, vt greges, ex quibus, inquit, sunt Apes, & Vespæ; genera verò solitaria tria. [b] Plinius quoq; multam hanc, & multigenam esse scribit terrestrium volucriumq; vitam: aitq; alia esse pennata, vt Apes, alia

[b] *Li. 11. c. 1.* Insectorũ varia sunt genera.

A alia vtroq; modo, vt Formicæ, aliqua & pennis, & pedibus carentia. Verùm plures longè differentiæ constitui poterunt. Ego hoc modo Insecta diuidere soleo: Differunt Entoma siue Insecta in primis loco, in quo degunt, & nascuntur, corporis sui qualitate, vt colore: quantitate, partibus, victu item, generatione, motu siue gressu, nec non & coitu. A loco dici mus degere nasciq; alia in simplicibus, vt igne, vt Pyrausta Plinio dicta pennatũ quadrupes, aqua, aëre, terra: alia, imo pleraq; in mixtis, ijsq; vel naturalibus, vel artificialibus: in naturalibus rursus vel imperfectis, vt niue, vt vermes hirti, & rubidi teste [c] Arist. vel perfectis, vt in fossilibus, plantis, animalibus (nempe hominibus, canibus, ouibus, piscibus, & consimilibus alijs) eorumq; partibus, & excrementis: partibus autem vel similaribus, vt carne, osse, neruo: dissimilaribus, vt aure, Lingua, iecore, ventriculo, intestinis & similibus: excrementis vel siccis, vt in lana; liquidis vt in caseo, butyro, cera. Quæ omnia, priusquam cæteras differentias prosequar, additis exemplis illustranda videntur, ignem, ac niuem prætereundo, in quibus præter dicta animalcula nunquid alia generentur, imo nunquid illa ipsa, multa multi disputant, & nos aliquando examinabimus. Quæ in aquis nascuntur, notiora sunt, & aquatilia vulgo dicuntur. Horum alia marina sunt, siue in ma-
B ri ortum habent (quorum rursus alia, vel in ipsa aqua ortum ducunt, alia verò in ipsis animantibus de quibus postea) alia in stagnis, alia in torrentibus, fontibus, paludibus siue lacubus, cisternis, puteis. In marina aqua nascuntur varia vermium genera, vt qui microrinchoteros Rondoletio vocatur, cute molli, tota incisuris constante contectus, item macrorinchoteros priore longior, Scolopendra marina, pulex marinus, & infinita alia. In dulcibus aquis, vt fluuijs, stagnis, fontibusq; & cisternis Hirudines nascuntur (quamuis etiam in mari, quæ marinæ dicuntur) Phryganium fluuiatile, Scarabeorum quoddam genus corpore lato compressoq; in fundo aquarum reptans, Scrophulæ, Strumæ, vel Cherades exiguo corpore, quas imprudenter nonnunquam ingerimus, Vitulus aquaticus, seu seta aquatica à simplici, ac tenuissima corporis figura, ita dicta, siue quòd ex seta equina in aquis putrefacta nasci putetur. In terra oriuntur in primis Lũbrici, Iuli, Scolopendræ atque quam plurima alia. In aëre prouenire etiam Insecta credibile est, cùm sæpius ea pluere obseruatum sit. Quædam etiam ex imbre in terra teste [d] Plinio. In fossibilibus rarò generantur animalia, nonnunquam tamen in medijs lapidibus, etiam magnis, & duris Insecta latitare obser-
C uata sunt. Quod ad plantas attinet, nulla equidem penè est, quæ peculiare suum non producat Insectum, maximè si de perfectis sit sermo, arboribus nimirum, fruticibus, phryganijs, herbis communi nomine dictis, oleribus, frugibusq;. In plurimarum in primis arborũ caudicibus Cossi & Teredines gignuntur; priuatim verò Ficus Ceraften gignit, & olea, quę si plantetur, vbi quercus effossa sit, etiam alios vermes procreat qui Ranæ vocantur, nonnullis Raucæ: nascuntur in radice quercus, & transeunt. Vermiculi quidam rufi pilosi in sorbo obseruantur, illumq; adeo infestant, vt mortem afferant. In mespilorum fructibus inueteratis vermes nascuntur, isq; morbus vermiculatio dicitur. Vermiculationem & poma ipsa per se quibusdam annis sentiunt. Butyros vocat Tullius animantia, quæ vites erodunt, Ips vitiarius nominatur, quòd easdem infestet, Græcis σκνίφες siue κνίφες, verno tempore spirante Austro oriuntur, oculosq; vitium erodunt. Plautus Inuoluulum appellat bestiam nequam & damnificam, quæ in pampini folijs intorta implicat se, eaq; erodit. Fortè fuerit Volucra Columellæ, animal scilicet, quod prærodit teneros adhuc pampinos & vuas; alij Voluocem dicunt & Conuoluulum. Ex vino nascitur Volucella obuolans in cellis vinarijs, vinum vnde nata est, appetens. Galbæ, à quibus Sulpitiorum gens, Galbę cognomen tulit, in cęsculis, & in cupresso proueniunt, ita dictæ, vt volunt, ab exilitate. Euonymus vocatur arbusculum
D ab Herbarijs, à Theophrasto (vt Iacobus Dalechampius contendit) Tetragonia, à vulgo in Italia Fusano, in quo quotannis, vt in horto publico obseruaui, quoddam erucarum genus oritur, & post absumptas frondes emoritur. In pomis quoq; eandem stragem similia alia Insecta inferunt. In vesicula vlmi Psenes nascuntur, item in vesicula populi nigræ. Culices quoq; in multis arborum vesiculis procreantur. Habent & Salices suos Culices. Populus etiam quædam gignit animalia; item abies. In fruticis cuiusdam pomo, cui coccos nomen est, bestiola erumpit, cùm fructus ad maturitatem peruenerit, Conopi similis; quemadmodũ etiam in radice pimpinellæ in monte Eugubio, videlicet ex granis & coccis, quæ ibi adhærent. ex vtrisq; fit color coccineus. Inueniuntur & in gramine vermiculi, qui alligati collo continent partum: detrahuntur autem sub partu, aliàs enim eniti non patiuntur. Aristoteles author est Crotones in gramine nasci. In dipsaci fructu vermem sæpius obseruaui, quem aiunt portatum quartanam curare teste Dioscoride. In solani folijs vermis viridi, & croceo colore distinctus, cornu in fronte gerens digiti longitudine prouenire cernitur. Qui in por-

Insectorũ diuisio secũ dũ authorẽ.

Pyrausta.

[c] *Li. 5. Hist. cap. 19.*

Insecta in aquis nascentia.

Insecta marina.

Insecta in aquis dulcibus.

Insecta terrestria.

[d] *Lib. 11. cap. 33.*

Insecta in plantis.

Cossus.

Cerastes.

Vermiculatio quid.

Butyrus.

Ips vitiaria.

Inuoluulus.

Volucra.

Volucella.

Galba.

Psenes.

Culices.

Crotones.

Praſocuris. ro oritur, Praſocuris dicitur, Gazæ Blattis. Pennati autem ſunt huiuſmodi vermiculi: cæ- E
terùm non porrum tantùm, ſed braſſicam etiam & lactucam, & alia quædam olera infeſtãt.
Porricida. Gaza etiam Porricidas appellat: naſcuntur, & in aluearijs teſte Philoſopho, ſed rectiùs, vt
Hermolaus legit, Praſocurides dicentur. In lactuca quædam etiam alia Eruca conſpicitur,
Crãbides. in braſſica priuatim Crambides ab Aeliano appellãtur. Pulex apud [e] Columellam in horto
[e] *Li.9.c.39.* pro vermiculo ſumitur, ſeu Eruca herbas erodente. In Aſphodelo vermes naſcuntur, qui in
Pulex hortorum. volucres beſtiolas floſculorum ſpecie degenerant: cùm videlicet flacceſcens inaruerit ſcapus
Cimices agreſtes. eroſo conceptaculo prouolantes. Malua Cimices producit agreſtes, imo verò in nulla non
herba, modo flores gerat, putidos eiuſcemodi Cimices, cæterum coloris elegantia, ac varie-
tate ſpectabiles vbicunq; cernimus. Pernitioſos vermiculos ruta generat. Fruges inſuper
Curculio. cùm triticiæ, tum etiam legumina, peculiaria generant inſecta. In Tritico Curculiones ſunt
Cis hordearius. conſpicui, & nemini non noti, nec non etiam in hordeo, qui Cis hordearius nuncupatur, ſi-
Cis triticiarius. cuti Cis Triticiarius, qui in Tritico. In farre oritur vermiculus Teredini ſimilis, quo cauis
dentium cera incluſo, cadere vitiati dicuntur. Midam faba generat. In lente, & piſo vermes
Mida. quotidie obſeruamus: contrà Cicer teſte [f] Camerario, ab Inſectis non infeſtatur. Quæ modo
[f] *In horto.* in animalibus generantur, varia admodum ſunt, & vix etiam vllum eſt animal, quòd à pedi- F
Inſecta in animalib. culis immune dici poſſit. Homo eos generat, pecudes item, porci, & iumenta, & non in pilis
Pediculus. tantùm, ſed in ipſo quoq; corpore. Lendes vocantur, ex quibus nihil præterea naſci poteſt:
Lendes. caput infeſtant, humanum præſertim. Pulices quoq; homines torquent, eiuſq; humore vi-
Pulex. uunt. Barbegiæ, & Carpæ, vulgo Blattæ quædam dictæ naſcuntur in carnibus diu ſale inue-
Barbegiæ. teratis. Blatta præterea aliud Inſectum eſt inter pudenda generatum, Sylphe, & Scolix Græ-
Carpæ. cis vocatum, Hiſpanis Rapa coua. Sunt, & aliæ Blattæ, quas Lucifugas appellat Columella,
Blatta. de quibus aliàs. Cimices lectularij, quamuis in ipſo homine non oriantur, teſte nihilominus
Cimex lectularius. Plinio ex vapore humidiore, ab animalium corporibus foris collecto gignuntur. Sub cute
Pedicellus. humana, maximè in manibus Pedicellus vulgo dictus, oritur omnium Inſectorum minimus.
Dracunculus. Lumbricorum genera non in homine tantùm, ſed in multis præterea alijs animalibus gene-
rantur. Dracunculi vocantur, quidam lumbrici in Aethiopia, Indiaq; in locis ſupra Aegy-
ptum, in cruribus frequenter naſcentes, & in brachiorum muſculis, lateribuſq; ipſis: ſimiles
ſunt Lumbricis terræ quandoq; maiores, quandoq; minores. Vermiculus in lingua canum
Litta. generatur, Græcis Litta dictus, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſti-
Ricinus. dium ſentiunt. Ricini in ouibus, & capris naſcuntur, & in bobus, & canibus, quorum quòd G
Cynomya. propria ſint Inſecta Græci Cynomyas teſte Hermolao vocant. Ouem infeſtat præterea alius
Scolichia. quidam vermiculus, in ipſo vngulæ diſcrimine oriens. In vulua Mulli piſcis Scolichia vo-
cantur à Græcis nati vermes. In Cyprino primo natiuitatis anno vermiculus, quidam niger
oritur iuxta branchias. Percæ fluuiatiles duodecim ceu vniones generant erui magnitudine,
carnoſos, candidos, qui ſinguli vermem incluſum cõtinent, gracilem, oblongum, ac teretem
Lumbrici. Gobius piſcis exiguus vitiatur vermibus, quos in ventre geſtat. Lumbrici in Leuciſcis oriun
tur, candidi, lati, exigua craſſitudine circumuoluentes ſeſe viſceribus, & inteſtinis extrinſe-
cus. Nonnullis alijs piſcibus innaſcuntur minuta quædam animalcula, quæ partum expel-
Inſecta ex Inſectis. lunt. Ex ipſis quoque Inſectis, vel ipſorum operibus alia Inſecta proueniunt. Ex Formicis
Clerus. mortuis in India alię erumpunt. In Apum alueis vermiculus naſcitur quem alij Clerum, alij
Pyrauta. Pyrautam vocant: item Tineæ Apibus obnoxiæ teſte Columella. Artificialia deniq; ſua pe-
Tineæ. culiaria habẽt animalcula. Teredines in primis in veſtibus naſci [g] Plinius affirmat. Ips etiam
Teredo. vermis veſtiarius appellatur. Tineæ quas σήτες Græci dicunt in lanis operibuſq; nonnullis
[g] *Li.8.c.48.* lanificio confectis præſertim puluerulẽtis oriuntur, Tignolas vulgus vocat. In Cera vetuſta
Ips. etiam Tineæ naſcũtur. Charta & Libri beſtiolas quoq; producunt per quam varias, partim H
Ex libris & chartis inſecta qualia fiant. ſimiles ijs quæ in veſtibus, partim Scorpioni, at ſine cauda. Gignitur enim in libris beſtiola
quædã Scorpioni ſimilis chelas brachiaúe forcipibus biſulcis dentata habens. Libri blattas
quoq; generant, quarũ Martialis meminit. Atq; hæc de loco in quo degunt, & naſcuntur.
Scorpio librarius. Poteſt præterea à loco alia etiã poni differentia, licebitq; dicere Inſectorũ alia in aperto de-
Blatta. gere, vt Erucarũ, Papilionumq; genus, alia in occulto, horumq; alia ſemper, atq; hæc rurſus
Inſecta latentia quę. in rebus naturalibus, vt terra, aqua, plãtis, animalibus, &c. vel artificialibus, vt veſtibus, &c.
alia ad tempus, vt Apes, Formicæ, quæ hyeme latẽt. Scarabei rutili, & Grylli, qui potiſſimũ
noctu ſtrident, aridam fodiunt terram, vt in eis cauernis cubent æſtate, Grylli domeſtici etiã
hyeme: Scolopendra in truncis arborum, aut in lignis ſupra terram locatis, aut in palis terræ
infixis latet, vnde nomen inuenit, quibus amotis, aut commotis egreditur, alias plerunque
Aſcarides. ſolet latere: quidam ex Latinis eam Multipedam, & Centipedam appellarunt. Aſcarides ver
mes parui non vnius eiuſdemque coloris (nam alij candidi, alij lutei, alij nigri ſæpius aratro
excitan-

A excitantur) reperiuntur plures in vnum aliquem locum congregati. Hi segetes vastant, radices earum subsecantes. De Lumbricis, cùm nulli non noti sint, nihil dicam, nisi quod pluuia eijciuntur è terra. A qualitate modo nempe colore, quo quoq; differre inter se supra dictum est, alia dicuntur vno tantùm prædita colore, alia diuerso, hæcq; vel in vna parte tantùm, vel in pluribus, vel in toto corpore, vt Papiliones nonnulli, multaq; Erucarum genera. Vnum tantummodo colorem habent Formicæ, & ferè vermes omnes. A quantitate alia dicuntur longa, alia curta, alia magna, alia parua, alia rotunda, alia angulosa, aliaque ouata: rursus alia glabra, alia hirta, alia lanuginosa. Quod ad corporis partium discrimen attinet: omnibus, teste Philosophorum corypheo, & cõmuni præceptore [h] Aristotele, ex quo pleraque quæ subsequentur, mutuatus sum, partes pronæ differunt à supinis, sicut vel in cæteris animantibus est. Aitque omnium partes communes tres illas haberi, caput, aluum, & quod inter hæc situm est, quale in cæteris pectus, dorsumq; habetur; vnum item quòd interiacet, magna ex parte esse. Quæ tamen sunt longa, & multipeda, ijs ferè totidem esse, quę interiacent, quot incisuræ. Cæterùm antequam ex mente eiusdem Aristotelis, nec non Plinij singulas Insectorum partes examinem, eleganti prius, ac breui concinnaque methodo,

B quam tamen ex varijs illorum monumentis excerpsi, ostendam quomodo partium ratione inter sese differant. Hinc autem alia Apoda, hoc est pedibus carentia, quorum non paruus est numerus, vt Lumbricorum genera. Alia pedes habent, horumq; alia paucos, sed non pauciores quàm sex; alia multos, quæ multipeda dicuntur, quorum quæ pauciores habent, quatuordecim, vt Erucarum genera. Millepeda, & Centipeda ab innumerabili pedum copia nominata sunt. Iam verò pedes habentium, alia alas siue pennas habent, alia pennis carent, qualia ἄπτερα Græci dicunt, atque horum alia mutata forma alata fiunt, vt Erucarum genus, quod postea in alatos Papiliones euadit, alia non, vt Scolopendra, & similia alia. Pennatorum rursus, alia alas habent apertas siue semper conspicuas, vt Papiliones, Muscæ, Apes; alia velut in vagina occlusas, atque tectas, quæ Coleoptera Græci, Gaza vaginipennia ex Plinio nominat, qualia sunt Scarabei, Cantharides. Quibus alæ sunt in propatulo, horum alia binis, vt Muscæ, alia quaternis, vt Apes, prædita sunt. Vt itaque istiusmodi, ac cęterę differentiæ, quæ à partibus Insectorum desumuntur manifestiores sint, rursus singulas earum partes, earumq; vsum recensebo, à capite exorsus. Quædam cornicula gerunt in capite, quæ

„ Antennas [i] Aristoteles vocat, inquiens: Adhæc antennæ nonnullis ante oculos prætendun-

C „ tur, vt Papilioni, & Fulloni: Culices ficarij eadem gerunt: Sed in Lucano cornua potius,

„ vel forcipes dicentur, quàm antennæ obduritiem, vnde Ceruus volans dicitur. Est & Luca-

„ nus vnicornis, & alius qui niger vocatur, cornua habens subtilia, & quæ facile flectuntur.

„ Sunt quibus nullæ sunt antennæ, vt Lumbrici terræ. Oculos in omnibus patere idem [k] Ari-

„ stoteles ibidem tradit: & alibi, Pisces, ait, Insecta, & crustata, quamuis diuersos habeant ocu-

„ los, tamen nullum ex ijs palpebras habet. Quæ enim crusta integuntur, vsu carent palpebrę,

„ necesse est, cùm nisi celeri cutis officio præstari non possit. Sed tamen vice eius tutelæ, duritie

„ oculorum, hæc omnia muniuntur, qua si per palpebram obductam quandam translucidam

„ cernant. Sed cum ob eam duritiem habetiùs contueri necesse sit, moueri oculos Insectorum

„ natura voluit, atque etiam magis crustatorum, vt nonnullorum quadrupedum auriculas, sci-

„ licet ea causa, vt clariùs cernerent, cùm se ad lucem conuerterent, atq; exciperent splendorẽ.

Quod postremum, nimirũ quod omnia Insecta oculos habeant, qui mouentur, vt aures quadrupedũ, [l] Plinius repetijt. [m] Alibi etiam Insectorum omnium, & quibus testacea operimenta oculos duros esse scripsit: omniaq; talia, & pisces, & Insecta non habere genas, nec integere oculos. Omnibus verò membranam vitri modo translucidam obtendi. Nulla ex cæteris

D partibus sensorijs manifesta est, vt testatur [n] Aristoteles præterquam lingua in nõnullis, qua

„ & gustant, & cibum attrahunt. Hæc alijs mollis infirmaq; est, alijs dura & valida, vt Tabanis

„ Asilis, atque alijs plurimis. Omnia enim quibus non in aluo aculeus est, linguam huiusmodi veluti arma gerunt, nec dentes habent, quibus iunctum id est, exceptis quibusdam paucis. nam & Muscæ eo ipso pertingentes cruorem mouent, & Culices eodem acriùs pungunt.

Idem [o] Philosophus alias de Insectorum lingua loquẽs, quibusdam oris officio fungi asseue-

„ rat. De dẽtibus verò eorum hæc scripta [p] reliquit. Insecta simili ratione (vt testata, & crusta-

„ ta) aut promuscidem habent ore prodeuntem, vt Apum, Muscarumq; genus, aut in ore con-

„ ditam partem eiusmodi possident, vt Formicæ, & si qua alia sint generis eiusdem. Dentes

„ quædam ex ijs habent, quanquam diuersos, vt Apum, Muscarumq; genus. Quædam non

„ habent, quæ cibo vtuntur humido. Insectorum enim complura, non victus, sed armorum

„ gratia dentes obtinent. Et rursus in eodem capite prope finem fermè de partibus cibo ac-

„ commodatis: Partes autem, inquit, quæ cibum administrant, non pari ratione datæ omnibus

A qualitate.

A quantitate.

A partibus corporis.

[h] *Lib. 4. Hist. cap. 7.*

Partes necessariæ siue communes.

Vt partium ratione differant.

Millepeda, & Cẽtipeda vnde dicta.

Alatorum diuersitas.

Coleoptera.

Antennæ quid.

[i] *Lib. 4. Hist. c. 7.*

Cornua.

Forcipes.

Oculi.

[k] *Lib. 2. de Partib. c. 13*

Palpebræ.

[l] *L. 11. c. 37*

[m] *L. 11. c. 27.*

Partes sensoriæ.

[n] *L. 4. H. c. 7*

Lingua.

[o] *Lib. 4. de Part. c. 12.*

[p] *Lib. 4. de Partib. c. 5.*

Dentes.

Aculeus. bus ſunt,ſed plurimùm differunt. Quibuſdam enim in ore eſt,quod aculeus appellatur,qua- E
ſi compoſitum,& vnà linguæ,ac labiorum obtinens poteſtatem. Quibus autem aculeus non „
Inteſtinũ. parte priore habetur, ijs intra dentes tale ſenſorium continetur, idq; excipit inteſtinum re- „
ctum, ſimplex, ad oſtium vſque excrementi porrectum; quibuſdam hoc retortum in anfra- „
ctum eſt. Sunt etiam quæ ventrem ori adiunctum, inteſtinumq; à ventre reuolutum habeãt, „
Cicadæ inteſtini natura. vt quæ edaciora, maioraq; ſunt, conceptaculum cibi obtineant copioſioris. Genus Cica- „
darum maximè peculiarem omnium iſtorum naturam ſortitum eſt: quippe, quod partem „
eandem in vſum tum oris, tum linguæ conſtitutam aptiſſimè habeat, qua veluti radice ci- „
bum ex humoribus trahat: nempe omne Inſectorum genus minimo alimento contentum „
eſt, & prope ſibi ipſa ſufficiunt, non tam corporis exiguitate, quàm frigiditate &c. De Inte- „
[q] *Li.4.Hiſt. cap.7.* ſtino verò rurſus [q] alibi ſic: Intra ſinum ab ore inteſtinum pluribus directum, ac ſimplex vſq; „
ad exitum fertur: paucis id eſt replicatum. Viſcus nullum in ijs, nullum pingue, neq; in cæ- „
Viſcera. Venter. teris, quæ ſanguine carent. Ventrem etiam nonnulla habere aduertimus, à quo reliquum „
Plinius cor rectus. inteſtinum, vel ſimplex, vel replicatum proficiſcitur, vt Locuſtas. Ex hoc itaq; Ariſtote- „
[r] *Li.11.c.4.* lis de Inteſtino, loco, [r] Plinius reſtituitur à quibuſdam. Hic enim ſic habet: Nil intus, niſi „
admodum paucis inteſtinum implicatum. Legunt autem, qui reſtituunt. Nihil intus, nifi F
Cordis, & iecoris neceſſitas. inteſtinum, admodum paucis replicatum. Videtur autem in eo ſibi ipſi aduerſari Philo-
ſophus, quòd nullum in ijs viſcus eſſe dicat; nam aliàs diſertiſſimis verbis cor, & iecur
animalibus omnibus neceſſaria eſſe teſtatum reliquit: alterum ob caloris originem, alte-
[s] *Lib.3. de partib. animal.* rum cibi coquendi gratia. Idipſum quoq; & [s] alibi tradit his verbis: Corde carens nullum „
animal vnquam ortum eſt. Id [t] verò non ab re, cùm ſit cor eius ſententia, vitæ, caloris,
[t] *Lib.4. de generat.* ſanguinis, ſenſus, motuſque, denique omnium facultatum actionumq; origo prima: cæte-
Κύτος. rum iſthæc diſputent alij. Tertiam Inſectorum partem idem Ariſtoteles κύτος appellat, ven- „
trem ſeu truncum corporis cauum, ac pene rotundum: reliquas duas caput, & pedes, ſeu „
[u] *Lib.2. de part. cap.8.* brachia. Oſſibus carent, & ſpina [u] eodem teſtante. In genere ſanguineo, inquit, alijs os de- „
Os. Spina. dit, alijs ſpinam: at verò animalia inſecta, & mollia contrà quàm hæc, & modo inter ſe op- „
poſito conſtant: nihil enim oſſis, nihil terreni habere diſcretum videntur, quod dignum effa- „
tu ſit, ſed mollia ferè tota carnoſa, & tactui cedentia ſunt. Ne tamen corpus eorum facile pe- „
Caro. reat, modo eorum, quæ carne laſciuiunt, naturam inter carnem, & neruum obtinent. Mollis
[x] *Lib.4.c.7.* enim, vt caro eſt, ſed intendi poteſt, vt neruus. Fiſſilis autem caro eorum non indirectum ſed „
in anfractum. Ita enim ad vires commodior eſſe poteſt. Repetit hanc eandem ſententiam G
in [x] hiſtoria animalium his verbis: quod autem pro carne in ijs habetur, id nec teſtam imita- „
tur, neque quod in teſtaceis genus carnis continetur, ſed mediam quandam inter hæc refert „
naturam: quamobrem his non ſpinam, non os, non aliquid ſepioſimile, non teſtam ambien- „
Cutis. tem natura dedit: ipſum enim corpus ſe ſua duritie tueri poteſt, & ſeruare, nec eſt quod aliũ- „
[y] *Li.11.c.4.* de muniri deſideret. Cute omnia circundantur, ſed admodum tenui. Hæc ille, quæ [y] Plinius „
ita breuiter in ſuam hiſtoriam tranſtulit: Inſecta, inquit, vt intelligi poteſt, non videntur ner- „
uos habere, non oſſa, nec ſpinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, ne cruſtam qui- „
dem fragilem, vt quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis: ſed mediæ cuiuſdam inter om- „
nia hæc naturę corpus arenti ſimile, neruo mollius, in reliquis partibus ſiccius veriùs, quàm
Cartilago qualis. durius. Et hoc ſolum his eſt, nec præterea nihil &c. Conſtat igitur Inſecta non poſſe inter
cartileginea numerari. nam cartilago ab oſſe eſt pluris minoriſue ratione: Siquidẽ pręciſum
Alarum diuerſitas. os non ſuccreſcit amplius, nec cartilago conuulſa coit: neq; etiam dici poſſunt χονδρακάνθα,
Πτίλα. hoc eſt ſpinam habentia cartilagineam. Alarum quoq; ac pennarum diuerſitas, & vſus di-
[z] *Li.4.Hiſt.* ligenter admodum ab Ariſtotele annotatur. Penna Græcis πτερὸν dicitur, ſed πτίλα propriè
Ἔλυτρον. ſunt Apum, cæterorumq; Inſectorum. Pennatorum alia diximus alas gerere in propatulo, H
alia abſcondere eaſdem, ac tanquam in vagina recondere. Ἔλυτρον dicitur [z] Philoſopho cru-
[a] *Li.1.Hiſt. cap.5.* ſta illa, quæ pennis ſuperuenit, eaſque velut vagina claudit. Alarum, volatusq; diuerſita-
tem ſæpius [a] recenſet, ac in primis his verbis. Volucrum, aliæ penna volant, vt Accipiter, „
alia membrana ficca, vt Apes, vt Scarabei; alia cute, vt vulpecula, vt Veſpertilio. Volant „
Angues volantes. pennis, aut cute, quæ habent ſanguinem; membranis ſiccis, quę ſanguine carent, vt Inſecta. „
Sunt porrò, quę vel pennis, vel membranis volant, omnia bipeda, aut apeda. Angues enim „
circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum auem appellamus: reliqua duo „
genera nomine carent communi. Volucris autem generis exanguis, alijs pennarum tutelę „
Alæ quibus quatuor, quibus duæ. cruſta ſuperuenit, vt vaginipennes poſſint nuncupari, velut Scarabeis: alijs pennę nulla cru- „
[b] *Li.4.Hiſt. cap.7.* ſta integuntur, quorum alia bipennes ſunt, alia quadripennes. Gerunt pennas quaternas, „
quę aut grandiora ſunt, aut aculeo in aluo armantur. Vaginipennis illius ordinis nullum „
eſt, quod aculeum gerat. Et rurſus [b] alibi: Quæ autem in eo genere volucrum ſortiũtur natu- „
ram.

A ram, ijs præter cætera membra pennę adnexæ, alijs binæ, vt Muscis; alijs quaternæ, vt Apibus. Nullis binę, quibus in aluo aculeus. Item ex volucribus ipsis alia pennas crusta superueniente, quasi vagina inclusas, gerunt, vt Scarabei; alia detectas habent, vt Apes. Nullis volatus regitur gubernaculo caudæ: & penna ipsa nullo caule constat, nulla scissura discernitur. Diligentissimè etiam [c] Plinius hęc eadem pennarum discrimina memorat: Insectorum, inquit, quędam binas gerunt pinnas, vt Muscę; quędam quaternas, vt Apes. Membranis, & Cicadę volant. Quaternas habent, quę aculeis in aluo armantur. Nullum cui telum in ore pluribus, quàm binis adiuuat pennis. Illis enim vltionis causa datum est, his auiditatis. Nullis eorum pennę reuiuiscunt auulsę. Nullum, cui aculeus in aluo, bipenne est. Quibusdam pennarum tutelę crusta superuenit, vt Scarabeis, quorum tenuior fragiliorque penna. His negatus aculeus &c. Cur verò alia binas, alia quaternas alas habeant Insecta, causam reddit [d] Aristoteles his verbis. Ipsarum autem volucrum, quę pascuis viuāt, & pabuli causa necesse habeant euagari, hę quadripennes sunt, & corpulentiam habent leuiorem, vt Apes, & reliqua generis eiusdem. Binas vtroque sui corporis latere pennas gerunt. At verò quę corpore exiguo sunt, & vitam stabilem agunt, multis fulciuntur pennis, vt Apes, & crusta pennas obtectas gerunt, velut Galerucæ, & cętera id genus insecta, scilicet vt pennarum vires integras tueantur. Cùm enim stabilia sint, corrumpi faciliùs possunt, quàm quæ motu citantur agiliori. Itaq; sepio proposito muniuntur. Quin etiam penna eorum caret, & fissura & caule. non enim penna, sed membrana cutis æmula est, quæ prę siccitate necessariò absoluatur corpore eorum, cùm carnis portio frigeat. Quod modò ad substantiam pennarum attinet, ipsę verò etiam non qualitatę per se differunt, vt alię paruę, alię magnę pro animalis portione dicantur, sed aliæ quoq; siccę dicuntur, & membranosę, durę q́; alię molles, ac farinaceę, vt in quibusdam Papilionibus. Ὁλόπτερα hoc est totipennia vocantur, & totala, quę alas habent non scissas, vt Apes, & Vespę. Atque hęc de alis: cęterùm cùm de aculeo quędam obiter dicta sint, nimirum eo carere Coleoptera, eumq; non in aluo habere, quibus binę sunt pennę, tempestiuum erit nunc eiusdem differentias prosequi. Scorpio, inquit [e] Plinius, Insectorum solus, & brachia habet, & in cauda spiculum. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, vt Asilo, siue Tabanum dicere placet, item Culicibus, & quibusdam Muscis. Omnibus autem his in ore, & pro lingua sunt hi aculei: quibusdam hebetes, neque ad punctum, sed ad suctum, vt Muscarum generi, in quo lingua euidens fistula est. Nec sunt talibus dentes. Sic Plinius. Habent aculeos, inquit [f] Aristoteles, item pleraq; Insectorum, vel intus conditos, vt Apes, & Vespę, vel extrà eminentes, vt Scorpio: qui etiam vnus inter Insecta longo spiculo armatur. Et aliàs rursus fusiùs. Aculeis etiam armantur, inquit, nonnulla Insecta contra animalia noxia. Geritur aculeus alijs parte priore, alijs posteriore, aut enim ore, aut aluo extrema. Nam vt Elephantis pars delegata odoribus commoda etiam tum ad pugnandum, tum ad cibi vsum habetur, sic Insectorum quibusdam lingua pluribus officijs fungitur; quippe quæ, & cibum sentiat, suscipiat, admoueatque & defendat contra aliorum iniurias. Quibus autem non in ore aculeus, hęc dentes habent, cibi scilicet, aut conficiendi, aut capiendi, admouendiq; gratia, vt Formicę, vt Apes. At verò, quę aculeo in aluo armata sunt, hęc vt animosa aculeum pro armis obtinuere, qui intra aluum conditus est, vt in Apibus, & Vespis, quoniam volucres sunt: nam si prętenuis fragilisq; aculeus extra pateret, facile corrumperetur: sed si vt in Scorpione, distaret, onus ita afferret. Scorpio profecto, quòd non volatu, sed gressu se moueat, caudamq; fortitus sit, aculeum caudę adiunctum gerat, vel inutilem ad pugnam habeat, necesse est. Nulli aculeus in aluo, cui pennę binę. Quod enim imbecilla paruaq; sunt, ideo binas habent, quippe cùm vel à paucioribus efferri possint, quę parua sunt. Quod idem causę est etiam, cur aculeus parte priore geratur. Cùm enim imbecilla sint, vix parte priore ferire possunt. At verò quę pluribus pēnis prędita sunt, quia auctiora sunt, meritò pennas plures obtinuere, partęq; posteriore plurimùm valent. Instrumentum autem non idem ad vsus dissimiles haberi, si fieri potest; sed ad defendendum acutissimum, ad gustandum fungosum, & cibi attrahens, melius est. Albertus postquam pennas Apis rescissas non renasci dixisset, quoniam ex humido radicali cōstent, similiter, inquit, in aculeo euenit, quando enim hunc amiserit Apis, emoritur, eò quòd ad locum affectum multæ corporis humiditates concurrant, & cùm eijcitur aculeus ex multo effluxu humiditatis, primò debilitatur, dein moritur. Inter omnia Insecta nullum testantibus [g] Aristotele, & Plinio caudam habet, excepto Scorpione. Insectis etiam (vt alijs animalibus) quibus aliquid magnitudinis, vulua bifida est; minoribus incerta propter corporis exiguitatem. Author est [h] Aristoteles, qui quoque alibi eodem modo, vt serpentes senectam exuere Insecta scribit, ea nempe quibus hoc solitum est, vt Silpha, & Culex, & ea quorum pennę vagina continentur

[c] *Li. 11. c. 28*

Aculeus cur datus.

Alæ cur alijs binæ, alijs quatuor.

[d] *Lib. 4. de Part. cap. 6.*

Pennarum substantiæ diuersitas.

Totipēnia. Totala. Aculeus.

[e] *Lib. 11. cap. 28.*

[f] *Li. 4. Hist. cap. 7.*

Linguæ Insectorum vsus.

Scorpionis aculeus.

Pennę & aculeus non renascūtur resciſſi.

Cauda.

Vulua.

[g] *Lib. 1. de Gener. ca. 3*

[h] *Li. 8. Hist. cap. 7.*

Quæ Senectam exuāt.

Pedes.

tinentur, vt Scarabei; ſed omnia facto, quod iam digni debuerit, exuere, nam vt partui viui-
paro ſecũdę, ſic vermicularię proli operculum circumrumpi. Inſectorum pedes, quibus ſunt,
[i] *Li.11.c.48* in obliquum mouentur, inquit [i] Plinius. Quorundam extremi longiores foris curuantur, vt
[k] *Li.4.Hiſt. cap.7.* Locuſtis. Hoc quoque ex [k] Ariſtotele ſumptum eſt. Quę verò, inquit, ſaliunt, hęc vel crura
poſteriora habent longiora, vel gubernaculis quibuſdam ſaltui accommodatis fulciuntur
retrò curuatis, vt crura quadrupedum. Meminit & Albertus, & cauſam quoque longitu-

Pedũ priorũ longitudinis ratio.

dinis aſſignat, inquiens: In quorundam huiuſmodi animalium corporibus duo pedes, qui
ſunt in anteriori, maiores ſunt, quia duri ſunt oculi, nec acuto viſu cernunt, & non poſſunt
accipere volatum, niſi per virtutem pedum anteriorum, ſed hoc facit Muſcarum genus, &
quę aſſimilantur Apibus. Pedes autem poſteriores ſunt maiores, quàm medij propter am-
bulationem, & vt eleuentur à terra citò, cùm volare voluerint, & quod ex his coit, hoc mani-
feſtiùs facit, vt Locuſtę & Pulices. Nam iſta pedes conſtringendo flectunt, deinde illos ex-
tendunt, & ſic à terra eleuantur, neceſſaria ſiquidem eſt flexio in pedibus declinans ad inte-
rius. Pedes autem anteriores talis diſpoſitionis eſſe non poſſunt, omniaq; iſtiuſmodi ſex pe-
[l] *Lib. 4. de partib. ca.6.* des habent. Hęc Albertus, nempe ex [l] Ariſtotele, apud quem ſic legitur. Pedes priores non-
nulla ex ijs ideo habent, vt quoniam propter oculorum duritiam non exquiſitè cernant, cru-
ribus ijs longioribus abſtergunt incidentem moleſtiam, atque arcent. Quod & facere Mu-
ſcas videmus, & Apes & reliqua generis eiuſdem. Semper enim prioribus cruribus vallant,
& protegunt. poſteriora medijs longiora ſunt, vt ambulent meliùs, & attollantur faciliùs de
terra, cùm auolare libet. Quod planiùs ea oſtẽdunt, quę ſaliunt, vt Locuſtę, vt Culices. Cùm

Locuſtarũ crura.

enim inflexa rurſus connixa extendunt, attolli de terra neceſſe eſt. Locuſtę non parte priore,
ſed poſteriore habent crura illa ad gubernaculorum effigiem condita. Suffraginem enim in-
tus flecti neceſſe eſt, quod nulli crurum priorum datum eſt. Omnibus his ſeni pedes, ijs etiã
quorum enixu ſaliunt, connumeratis. Reddit item eodem capite rationem, cur multis ſint

Cur multos habeant pedes.

pedibus prędita, his verbis: Ergo Inſecta animalia, quanquam non partibus numeroſis con-
ſtant, tamen ipſa inter ſe diſſident: quippe quæ cùm omnia multos habeant pedes, quoniam
contra tarditatem frigiditatemq; naturę eorum numerus exauctus pedum motionem efficiat
faciliorem, tamen variè numerum hunc fortiantur. Quę enim plurimum pro corporis ſui
longitudine frigent, numero pręcipuè ſuperant, vt Iulorum genus. Quin etiam, quod prin-
cipia plura habeant, hinc & in ſectiones ſunt, & numerus pedum proinde augetur. Quibus
autem pedes pauciores, hęc volucres ſunt, vt pedum inopia adiumento pennarum compen-

A victu.

ſetur. Atq; hęc de partibus Inſectorum, earumq; vſu dicta ſunto. Iam verò, & victu non om-
nia eodem vtuntur. Quę dentes habent, vt dictum eſt, multum comedunt, & varia; quibus
aculeus, aut promiſcis in ore, parum, & humore aliquo contenta ſunt. Quędam ſine diſcri-
mine omnibus veſcuntur, vt Apes quędam magnę, quas Albertus Lupos, ſi rectè memini,
appellat, quędam ſanguine viuunt, vt Muſcę, Tabani: quędam ſucco arborum, & herbarum,
vt Apes quędam croceę teſte eodem Alberto: quędam putrida proſequuntur, vt Muſcę quę-
dam, quę in ſtercore obſeruantur, quędam ea planè auerſantur, vt Apes. Quę ferè ad verbum
[m] 8. *Hiſt. cap.11.* ex [m] Ariſtotele Albertus mutuatus eſt, is enim de paſtione, & potu Inſectorum ſic ſcribebat:
Inſecta animalia quibus dentes, omniuora ſunt; quibus autem lingua, tantùm humore vndi-
que eliquando (ἐκχυλίζοντα exugendo) ſua lingua veſcuntur: quorum alia omniuora ſunt,
quibus guſtus ſaporum eſt, vt Muſcę: alia ſanguiuora, vt Tabani, & Aſili, alia ſuccis planta-
rum, & fructuum viuunt. Apis vna nullis putidis affidet, nec vtitur alio cibo, quàm dulci.
Aquam etiam libentiſſimè inde hauriunt, quàm ſynceri clariſſimiq; fontes ſcaturiunt. Talis
animalium victus eſt. Hęc ille. Cur verò omne fermè Inſectorum genus pauco indigeat

Cur parum comedant.

cibo, ratio eſt, tum quia exiguo ſunt corpore: paruis enim ſufficiunt pauca, tum quia frigida
ſunt omnia exanguia, calida autem illa ſunt, quę & ali expetunt, & cibaria facilè citoque va-
lent concoquere. Coitus prętereа Inſectorum atque generatio non in omnibus eodem per

Coitus diuerſitas.

agitur modo. Quædam enim coeunt cùm ambulant, & habent pedes poſteriores anterioribus maiores: quædam coeundo pedes flectunt poſteriùs, vt quadrupedes. Aues & quæ pe-
[n] *Lib. 1. de generat. c.5.* dibus vacãt, inquit [n] philoſophus, inſtrumentum accommodatum ad coitum habere neque-
unt, quoniam alteris crura ſub media aluo poſita ſunt, alteris nulla ſunt crura, &c. Plurima
certè quæ ad Inſectorum coitum, & generationem ſpectant, poſteris ille reliquit. Inſectorum
[o] *Lib. eodem cap.16.* aliqua, inquit [o] alibi, coeunt, atque ex animalibus eiuſdem generis oriuntur, modo eorum,
quibus eſt ſanguis, vt Locuſtæ, Cicadæ, Phalangia, Veſpæ, Formicæ: aliqua coeunt quidem,
& generant, ſed non ſui generis animal, ſed vermiculos tantùm, neque ex animalibus pro-
creantur, ſed ex putreſcente humido, aut ficco, vt Pulices, Muſcæ, Scarabei. Quædam, nec
ex animalibus naſcuntur, neque coeunt, vt Culices, & vermiculi, & plura huiuſmodi genera.

Inter

A Inter ea verò quæ coeunt fœminæ maxima ex parte maiores maribus sunt, nec meatus vlli Fœmineque marib⁹ maiores.
„ seminales in maribus esse videntur. Nullum, parte plurima dixerim, membrum fœminæ
„ à maribus inseritur, sed mari à fœmina sursum de parte inferiore, quod conspectum in plu-
„ ribus est. Nec de superuentu ambigitur, sed contrà, vt mas fœminæ inserat, visum à paucis
„ est. Neque adhuc ita exploratum habetur, vt genere possimus distinguere. Hoc idem ferè
„ in piscibus quoque ouiparis est, vt fœminæ maiores sint maribus: quoniam id commodum Ouiparorũ fœminę maiores maribus.
„ est ad vterum magna ouorum copia extumescentem. Fęminis in eo genere membrum, quod
„ pro vulua habetur, fissum iuxta intestinum, vt cæteris positum est, in quo fœtus generatur.
„ Patet hoc in Locustis, & reliquis, quorum magnitudo aliqua sit, & natura coitum recipiat.
„ Maxima enim pars generis Insecti perexigua est. Hæc ille. Miraculi sanè loco habendum
mihi videtur, in annulosis istis, siue Insectis, masculis esse fœmineum sexum, fœminis mascu-
linum, atque ita fieri, vt fœminæ concipiant à masculis, sed genitale sit oblongum fœminis,
quo genitalem illam auram hauriant à masculo. Atq; ideo non fuerit absonum, si quis di-
xerit Insecta maris, & fœminæ sexum habere, sed mares concipere, nam si membrorum for-
ma mares efficit, fœminas verò formæ diminuta natura edidit, consequens est, vt si quę præ-
B gnantes fiunt in Insectis, membris ornatiores sint compare suo, mares dicantur. Porrò [p] Ari- [p] *Lib. 3. de generat. c. 9.*
„ stoteles inscripto capite de triplici generatione Insectorum, rursus sic scribit: Insecta par-
„ tim coitu, partim sponte oriri dictum iam est, item Vermiculum ea parere, & quam ob cau-
„ sam ita pariunt. Genus hoc enim omne ferè Vermiculum, quodammodo parere videtur.
„ Conceptus enim, qui imperfectior est, talis est. In omnibus autem vel ijs, quæ perfectum
„ pariunt ouum, conceptus primus indiscretus adhuc recipit incrementum: qualis natura etiã
„ Vermis est. Mox alia conceptum suum ouo perfecto edunt, alia imperfecto, quod extrà per-
„ ficiatur, vt sæpè de piscibus dictum est. Quæ verò intra se pariunt animal, ijs quodam mo-
„ do post primum conceptum ouiforme quiddam efficitur. Humor enim in membrana tenui
„ continetur, perinde quasi oui testam detraxeris. Quamobrem deprauationes conceptuum,
„ quæ per id temporis accidunt, fluxus vocant. Sed Insecta, & Vermem generant, quę vim ob- Fluxus quid.
„ tinent generandi, & quæ non per coitum, sed sponte naturæ oriuntur, ex tali origine consi- Eruca vermis genus, & Araneæ fœtus.
„ stunt. Nam & Erucas genus esse Vermis censendum est, & fœtum Araneorum, quanquam
„ propter figuræ orbiculatam speciem similia ouo, tum eorum nonnulla, tum alia complura
„ primordia esse videantur. Verùm non figura, nec mollitie, aut duritie ouum definiendum
C est. Sunt enim conceptus nonnullorum duri, quamuis ouo diuersi, sed quod totum mute- Ouum vt definiendum.
„ tur, nec ex parte eius animal gignatur, id Vermis est. Omne autẽ hoc Vermiculi genus, vbi
„ suæ magnitudinis finem receperit, quasi ouum efficitur. Indurescit enim putamen eorum, &
„ tantisper immota reddũtur. Quod in Vermiculis Apum, & Vesparum, atq; etiam in Erucis Vermis quid.
„ apertum est. Cuius rei causa est, quod natura præ sua imperfectione quasi maturans, ante-
„ quam tempestiuum sit, ouum pariat, tanquam hic Vermis ad incremẽtum oui mollis adhuc
„ pergat. Hoc eodem modo in cæteris euenit omnibus, quæ non coitu oriuntur, vel in lanis,
„ vel alijs huiusmodi, atq; etiam in aquis. Omnia enim post Vermis naturam motu cessant, &
„ putamine obarescunt. Mox rupto putamine exit, veluti ex ouo animal, tertia perfectum ge-
„ neratione, idq; pennatum magna ex parte. Ratione illud etiam euenit, quod iure multi ad-
„ mirentur. Erucæ enim cùm primùm capiant cibum, mox non capiunt, sed motu cessant, quę
„ per id tempus Aureliæ à nonnullis vocantur. Vesparum etiam Vermiculis, & Apum idem Aureliæ quid.
„ accidit. Post deinde quæ nymphæ appellantur, proueniunt, quæ nihil huiusmodi habeant. Nymphæ quid.
„ Ouorum enim natura adepta suum finem, non insuper accrescit, sed antè augetur, & alitur,
„ donec distinguatur, & fiat ouum perfectum. Vermium autem alij hoc intra se habent, vnde
D excrementum ipsis nutriendis accedat, vt Vermes Apum, & Vesparum: alij de foris capiunt,
„ vt Erucæ, & cæterorum nonnulli Vermium. Sed quamobrem triplicem generationem hæc
„ sortiantur, & qua de causa ex motis immota reddantur, explicatum iam est. Oriuntur enim
„ alia per coitum more auium, & viuiparorum, piscium partis plurimæ: alia spõte, modo non-
nullarum plantarum. Hactenus philosophus diligentissimus profectò horum animalculo-
rum generationis indagator, nam & alijs in locis de eadem planè exactissimè scribit quę præ
„ terire nefas duco. Insecta, inquit, [q] alibi, auersa coeunt, deinde quod minus est, superuenit [q] *Li. 5. Hist. cap. 8.*
„ maius, hoc est, mas fœminam. Nec mas in fœminam genitale vllum inserit membrum more
„ animalium cæterorum: sed fœmina sursum in maris receptum, caudæ vltimum suæ meatum
„ quendam procedens reflectit: qui in nonnullis maior, quàm proportione totius corporis es-
„ se videtur, cum ipsa parua admodum sint. Sed sunt etiam in quibus minus incõueniens æsti-
„ metur. Planum hoc fuerit, si Muscas coitu Venereo copulatas diuiseris. Tardo etiam, quæ Muscarum coitus.
„ coierint, seiunguntur digressu: diu nanq; eorum copulatio durat: quod in ijs, quæ in nostro

conspectu

conſpectu verſantur, facilè patet, verbi cauſa, in Muſcis, in Scarabeis. Omnia enim ad hunc E
modum coeunt, videlicet Muſcę, Scarabei, Verticilla, Phalãgia, & ſi quid aliud generis eiuſ-
Phalangiorum texentium coitus. dem coire ſolet. Phalangijs quæ texunt, coitus agitur hoc modo. Cùm fæmina deductam
Aranęam traxerit, mas eandem mutuò trahit: quod vbi ſæpiùs fecerint, coeunt, & auerſis
Cur auerſa aluo coeãt. clunibus copulantur. nam propter aluum orbiculatam modus hic coniungendi ijs congruit.
Aſtipulatur Ariſtoteli [r] Iulius Cæſar Scaliger, Inſecta ſcribens, quæ habentur pro imperfe-
[r] *Lib. 4. de cauſ. plant. in Theoph.* ctiſſimis, diutiſſimè in coitu immorari, qualia ſunt Pulex, Cicendula, quibus Muſcas cele-
riùs expediri ait, Vidimus tamen, inquit, aliquando Muſcas duas volantes, quarum alte-
ra alteram inierant, neque abſtiterat. Ait deniq; parere haud ita multò pòſt. quod pariter te-
Partus. ſtatur [s] Ariſtoteles ſcribẽs de ijs Inſectis, quæ aut ex Erucis, aut ex Vermibus, aut ex ſimo gi-
[s] *Li. 5. Hiſt. cap. 19.* gnuntur. Breui à coitu, inquit, pariunt, maxima ſui parte, quæ ſolent coire. Vermem autem
omnia faciũt, excepto genere quodam Papilionum, quod durum quiddam ſimile Cartamo,
id eſt, Cnici ſemini producit, ſed intus fluidum. Vermibus non parte aliqua ſicut in ouis ani-
mal creatur, ſed totus Vermis accreſcit, & particulatim diſcretus formatur in ſpeciem deſti-
nati animalis. Procreantur porrò Inſecta, aut ex animalibus generis eiuſdem, vt Phalangia,
& Aranei: ex Phalangijs, & Araneis, vt Bruchi, Locuſtæ, Cicadæ: aut non ex animalibus, ſed F
ſponte, alia ex rore, qui frondibus inſudat, videlicet verno tempore, vt natura fert. Sæpè ta-
men ex hyberno, quoties tranquillum, Auſtraleq; tempus diutius conſiſtit. Item alia ex cœ-
no, aut ſimo putreſcente oriuntur: alia in lignis, aut ſtirpium, aut cæſis: alia in animalium pi-
lis: alia in excrementis, aut iam excretis, aut adhuc intra animantem contentis, vt quæ Tineę,
Lumbrici vbi generẽtur. ſiue Lumbrici appellantur, quorum genera tria ſunt, latum, teres, & quod Aſcarida vocatũ
eſt, ex quo nihil procreari aliud poteſt. Naſcuntur Papiliones ex Erucis: Erucæ ex virenti-
bus folijs, maximeq; ex braſſica. Verùm de horum, ſicuti de cæterorum Inſectorum, quæ
Semen Inſectorum. hoc capite recenſet Philoſophus, generatione in particulari cuiuſq; hiſtoria agemus. De ſe-
[t] *Li. 1. de generat. c. 17.* mine Inſectorum ſic alibi ſcribit idem [t] Ariſtoteles: Semen alia apertè emittunt, vt ea quæ
ſunt natura ſanguinea, alia, id eſt, Inſecta, & Mollia, emittantne, necne incertum eſt. Alias
Semen non defluere ab omnibus partibus. quoq; multis diſputat ſemen genitale non decidere ab omnibus partibus, idq; non paucis
[u] *Li. de ſem. cap. 3.* aſtruens argumentis, Inſectorum quoque coitum adducit pro exemplo, quia plurimorum
fæmina, etſi non omnium, per coitum particulam quandam ſuam inſerat in marem. Memi-
nit huius quoque [u] Galenus, vbi diſputat contra nonnullos, qui ſe Peripateticos iactitabant,
qui ſemen excerni ex vtero, vt nullam fœtus partem fieri ex Ariſtotelis ſententia putabant, G
cùm neq; excernere ſemen nonnulla animalia tradat ille, ſed caliditatem animalem tantùm
fæminam recipere, eiuſmodiq; eſſe Inſectorum quædam, in quibus in corpus maris fæmina,
inquit Galenus, articulum inſerit, atque ita diutiùs cùm ipſo coit, nullumq; corpus in copu-
la illa, ſed vim tantùm, & facultatem recipit informantem, ſpeciemq; formę ipſi exhibẽtem.
[x] *Lib. 3. de Geneſi.* Tetigit quoque hanc generationis Inſectorum varietatem [x] D. Auguſtinus, quæſtionem eſſe
ſcribens, vtrum nonnulla de minutiſſimis hiſce animalibus in primis rerùm mortalium con-
ditionibus creata ſint, an ex conſequentibus rerum mortalium cõditionibus, aut cadauerum
tabe gignuntur, quædam etiam, inquit, de corruptione lignorum, & herbarum; quædam de
[y] *Lib. 1. in Geneſ.* corruptionibus fructuum &c. Quod ad quæſtionem eam attinet: [y] Eucherij opinio eſt, exti-
tiſſe à principio rerum omnium formas, ſed alias actu, alias potentia. De minutiſſimis, in-
Inſecta à principio mundi extitiſſe. quit, animalibus credendum eſt, quæcunque ex aquis, vel terris nunc naſcuntur, in prima
rerum conditione fuiſſe creata: cætera verò, quæ de vitijs corporum, vel lignorum, vel ca-
dauerum naſcuntur putredine, nõ tunc creata ſunt in ſpecie, ſed inerat in eorum corporibus
prẹſens ſeminis origo, vt conſequenter de eorum corruptionibus pro ſuo quoq; genere exo-
rirentur. Cęterùm, vt relictis hiſce, quę ad Theologos ſpectant, ad generationem Inſectorum H
[z] *Li. 5. Hiſt. cap. 20.* reuertatur oratio, [z] Ariſtoteles tempus eius à principio ad finem maximè fermè parti ſepte-
narijs ternis deſcribi tradit, aut quaternis. Culicum, & Vermiformis generis parti plurimæ
Quot diebus generatio abſoluatur. ter ſeptenos attributos eſſe. Ouiparis quater ſeptenos magna ex parte: Septem ex ijs ab ini-
tu, concretionem, & conſummationem oui ſibi vendicare: reliquis tribus ſeptenis incubare,
atque excludere, ea ſcilicet, quæ ſuo procreant fœtu, qualis eſt Araneus, aut aliquid generis
eiuſdem. Mutationes verò, & tranſitus in figuras alias, trinis, aut quadrinis diebus, parti
maximę peragi: ſicut in morbis quoque dies decretorius euenit. Atque hæc de eorum ortu,
Vt moriantur. qui ſanè vt multiplex eſt, ita rurſus mors in omnibus non eodem fit modo, ſicuti hoc poſtre-
Tabani vt moriantur. mo loco idem Philoſophus oſtendit, inquiens: Pereunt ſtriatis, contortisq; membris, vt ſe-
nectute genus maiorum animalium moritur. Quæ pennata ex ijs ſunt, pennis etiam conuul-
ſis autumno ferè moriuntur. Tabani quidem, vel aqua intercute oculorum cæci intereunt.
Inceſſus varietas. Porrò iam, & in inceſſu Inſectorum diſcrimen eſt maximum: alia enim repunt, vt Lumbrico-

rum

A rum genus, alia ambulant, quorum alia volant, alia gradiuntur tantùm. Quæ repunt siue serpunt, serpentia dici possint, quanquam Cornelius Celsus quidem Scorpionem, & Phalangium, & Araneum inter serpentes numeret, impropriè certè, serpentis nomine latè nimirùm sumpto. Latinis enim nonnunquam significat omne animal terrestre, quod se non attollit in gressu, sed humi quodammodo repit, etiamsi quadrupes sit, vt Seps, Salamandra, vel etiam multipes, vt Scorpio, Scolopendra, præsertim si aut morsu, aut ictu venenum inferat. Plinius enim Salamandram Serpentem vocat, & Sepa quoq;, id est, lacertam Chalcidicam. Lucanus quoque de sepe, *parua modò serpens*, dixit. Ἑρπόντα καὶ βαδίζοντα distinxit Galenus: nam ἕρπειν propriè de serpẽtibus dicitur, & Vermibus, quibus pedes desunt: impropriè etiam de pedestribus omnibus, quæ tardiùs repunt. Ερπιστικὰ & ἑρπετα quoq; non ea solùm, quæ serpentum more repunt, significant, sed & alia quoq;, vt quadrupedes paruas, quæ apud Aristotelem vnguibus numerosioribus apprehendendo faciliùs obrepunt ad superiora. Nota est atque certissima eiusdem Philosophi doctrina, omne animal, quod sanguine præditum est, quatuor tantùmmodo notis moueri, exanguia pluribus: ita vt viciſsim etiam retrò non absurdè recurrat ratio, vt scilicet cuicunq; quaternis moueri contingit notis, hoc ex sangui-
B nem habentium genere esse sit necesse. Quibus etiam ea, quæ in ipsis reperiũtur animalibus, clarissimè attestari animaduertuntur. Nullum enim sanguine præditorum in plures recisum partes diutiùs perdurare valet, motumq; ilicò eum, qui per locum est, cuius integrum priùs, & illæsum particeps esse videbatur, vniuersum amittit: quod cùm in multipedum genere, tum in sanguine carentibus omnibus secus esse percipitur. Ea namq; in frusta diuisa, mutilatis corporibus satis diu viuere possunt, ijsq; secundùm discretas illas partes moueri differentijs palam videntur, quibus priusquàm dissecta essent, integris mouebantur corporibus, qualia sunt potissimùm Insectorum genera, atque ex ijs maximè Scolopendræ, & ea insuper, quæ protensa oblongaq; habent corpora. Horum enim omnium recisæ à se inuicem partes
» eodem planè tendere videntur. Insecta autem sunt, inquit [a] Aristoteles, tum ob causas præ-
» dictas, tum etiam vt sese tutò inflexu seruare possint. Conglomerantur enim quæcunq; ex ijs
» prolixo corpore sunt, quod effici nisi Insectis non posset. Quæ autem glomerari nequeunt,
» contrahunt se in incisuras. Quod patet cùm tanguntur, velut ea, quæ Canthari vocantur. Vbi
» enim metuerint, motu cessant, totoq; corpore indurescunt. [b] Plinius quibus pedes sunt, in
» obliquum moueri scribit.

Serpentis nomen cui bus conue- niat.

Serpẽsquid Latinis.

Sanguineo rum motus.

[a] *Lib. 4. de Caus. cap. 6.*

[b] *L. 11. c. 28*

C

TEMPERIES.

» INSECTA frigida esse, inquit idem [a] Philosophus argumento est, quo-
» niam neque aërem, neque aquam inspirant; quo pacto autem exanguium calor infrigidatur. Cui subscribens Nicolaus Leonicus quærens, cur Insecta omnia pauco indigeant cibo? [b] An quia, inquit exiguo sunt corpore: paruis autem sufficiunt pauca. An magis quia frigidum est Insectorum genus omne, & exangue: calidum autem illud est, quod & ali expetit, & ciboria facilè citoq; valet concoquere. Et [c] Hieronymus Cardanus disputans, cur ver sit saluberrimum quadrupedibus, æstas auibus & Insectis, hyems piscibus, ita contrarijs in temporibus animalia hæc perire scribit; homines scilicet, & quadrupedia etiam autumno, aues, & quæ ex putredine nascuntur, omnia hyeme quia frigida sint, & plurimo calore aeris ad vitam indigeant: sic vice versa pisces æstate ob siccitatem. Cæterùm omnia vniuersaliter In-
D secta frigida esse non facilè concedi potest: quin imò vsus docet Insecta plęraq; esse pręcalido temperamento prædita, vt Apes, Pityocampas, Cantharides, quæ erodendi, & exulcerandi vim habent. Serpentes etiam præcalidi exangues habentur, quia pauci sanguinis, is tamen prætenuis, & acer, eiusmodi animantibus summam dat nobilitatem. Atque talia omnia sunt frigoris impatientissima, ita vt hyeme tota lateant torpentia, & mortuis simillima. Quid? nonne & canis (calidissimum animalis genus) frigus fert impatientissimè? Et homines bilioſi omnium maximè frigus auersantur. Frigiditas itaque omnibus Insectis non conuenit.

[a] *Lib. de respirat.*

Frigida esse.

[b] *In quæst. natural. 43.*

[c] *In Cõmen. 9. Aph. sect. 3.*

Insecta om nia non esse frigida.

AN RESPIRENT. ET DE ODORATV QVÆDAM.

Cur non respirare dicantur. Cor quib⁹.

PLAERIQVE Philoſophorum non ſpirare Inſecta teſtatum reliquerunt, quoniam ijs non ineſſet nexus ſpirabilis, hoc eſt pellicula pulmoni ſimilis, quo aër aduocatur, item quia ſanguinis ſunt expertia: quibus eſt enim ſanguis, ijs & cor; quibus cor, ijs pulmo, pulmone carentia, ea & voce carere neceſſe eſt, de qua pòſt. Ex negantibus eſt [a] Ariſtot. tantùm perfrigerari ea volens. Exanguibus Inſectis, inquit, & generatim omnibus, quæ aërem non recipiũt, refrigeratio in parte, quæ inſtar cordis eſt, excitatur. Natiuus enim ſpiritus tùm ſeſe tolli, tùm ſubmitti videtur. Declarant hoc etiam animalia totipennia, vt Veſpæ, vt Apes, vt Muſcę, & reliqua id genus omnia. Sed quoniã id fieri non poteſt, vt motu ciere, & quiſquam tentare ſine robore, ac vi liceat, ſpirantibus autem compreſſio ſpiritus robur, & vim extrinſecus affert, nõ ſpirantibus natiuus ipſe ſpiritus. Ideo Inſecta illa pinnata cùm ſe mouent, attritu ſpiritus in præcinctum prolabentis, murmur extendunt, quod in totipennibus fit. Sic ille, & in libro de reſpiratione ait puſilla & exanguia animantia ab ambiente aqua, & aëre foris tãtùm perfrigerari, neq; his opus eſſe, vt alterutrum penetret ob caloris innati infirmitatem. Cùm volatilium ea conſpexeris, inquit [b] D. Baſilius Magnus, quę Inſecta vocantur, vt Apes, & Veſpas: Sic enim ea nuncuparunt, propterea quòd vndique ſciſſuras quaſdam ſiue inciſuras oſtendant: veniat tibi in mentem, ea prędita reſpiratione non eſſe, pulmoneq; carere, ſed totis omnia ſui corporis partibus nutriri aëre. Quapropter, ſi oleo fuerint madefacta, occluſis meatibus pereunt: ſin aceto protinus aſperſeris ea recluſis foraminibus reuiuiſcunt. Contrà [c] Ariſtotelem diſputat Gulielmus Rondoletius, vbi de piſcium reſpiratione agit, quòd is inquirat, cur Inſectorum multa in plures etiam particulas diuiſa viuere poſſint: & quomodo, aut qua parte reſpirare: nam mirum ſanè (inquit) Ariſtotelem hoc quærere, cùm eodem in libello ſcripſerit, animalia exanguia, & exiguo calore prædita à circumfuſo aëre, vel aqua ſatis refrigerari. An cum ignoraſſe credibile eſt corpus animantium ἔμπνουν eſſe, & ἔκπνοον? Cùm igitur Scolopendræ, & aliorum Inſectorum partes diſſectæ mouentur, & viuunt, tenuioris aëris aliquid vndiq; inſpirant, & exſpirant. Eiuſdem ſententiæ [d] Plinius quoque fuiſſe videtur. Inſecta, inquit, multi negarunt ſpirare, idq; ratione perſuadentes, quoniam viſceri interiori nexus ſpiralis non eſſet. Itaque viuere vt fruges, arboreſq;, ſed plurimùm intereſſe, ſpiret aliquid, an viuat. Eadem de cauſa, nec ſanguinem ijs eſſe, qui ſit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec ſpirare ea, quibus pulmo deſit. Vnde numeroſa quæſtionum ſeries exoritur. Ijdem enim & vocem eſſe negant, in tanto murmure Apum, Cicadarum ſono, & alijs, quæ ſuis æſtimabuntur locis. Nam mihi contuenti ſe perſuaſit rerum natura, nihil incredibile exiſtimare de ea. Nec video cur magis poſſint non trahere animam talia, & viuere, quàm ſpirare ſine viſceribus, quod etiam in marinis docuimus, quàmuis arcente ſpiritum denſitate, & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, & animata carere in ipſo ſpiritu viuentia, habere ſenſum victus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam, & quàmuis non ſint membra, quæ velut carina ſenſus inuehant, eſſe tamen his auditum, olfactum, guſtatum, eximia præterea naturæ dona, ſolertiam, animum, artem; quis facilè crediderit? Sanguinem non eſſe his fateor, ſicut ne terreſtribus quidem cunctis, verùm ſimile quiddam. Vt ſepia in mari ſanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector illę ſuccus: Sic & Inſectis, quiſquis eſt vitalis humor, hic erit & ſanguis, donec exiſtimatio ſua cuiq; ſit. Nobis propoſitum eſt, naturas rerum manifeſtas indicare, non cauſas iudicare dubias. Hucuſq; Plinius, qui itaque etiam credidit, pulmone quamuis carentia ſpiritum trahere, & reddere per vices poſſe, argumento, quoniam Inſectorum genera multa ſunt, quæ & murmur edere, vt Apes, & canere videntur, vt Cicadæ. Item Culices, & Muſcas ſonum edere ſentimus, quæ niſi arriperent halitum, bombum illum non ederent. Adde etiam hæc animalia olfactu prædita eſſe, quod effici non niſi ex aëris materia poteſt: odorem quidem non aliud, quàm infectum aëra intelligere poſſumus. Cur igitur non ſpirare hæc cenſendum eſt? Quæ quidem argumenta confutare quoque oportet: Dicendum ergo quòd Inſecta neque ſpirant, neque ſpirare neceſſe eſt, quoniam ſpirandi facultas, refrigerandi gratia conceſſa eſt animantibus, quæ pulmone compotes ſunt: Inſecta autem cùm exanguia ſint, frigida ſunt, ideo refrigeratione non indigent; quippe quæ ſuo natiuo ſpiritu vel

[a] *Lib. de Sõno & vigil.*

[b] *In Hexam. Hom. 8.* Inſecta vnde dicta.

[c] *Lib. 4. de Piſcibus c. 9.*

[d] *Li. 11. c. 3.*

Sepiæ ſanguinis vice quid.

Odor eſt infectus aër.

A vel extrinsecus aëre satis refrigerari possunt. Quamobrem ijs pulmo deest, qui quidem, vt constat, non nisi spirandi gratia delegatus est. Quæ autem spirant, pulmonem habent, & hæc calida omninò sunt, quia sanguine prædita sunt. Sanguinis enim copia caloris inditium est, quam ob causam refrigeratione maximè indigent. Item si spirarent necessariò spiritum redderent. Aër autem per inspirationem attractus non exiret, nisi ab aliquo interiore viscere propulsaretur. Spiritus extra redditus est aër percussus ab interiore instrumento, hoc est, pulmone. Verùm secundùm Aristotelem Insecta omnia visceribus carent, quod neque Plinius ipse negat. Ergo deficientibus instrumentis, per quæ expellitur aër, Insecta nequeunt respirare. Quamobrem contra Plinium audeo dicere haud temerè, vt magis videam causam, cur potiùs nequeant trahere spiritum talia, & viuere, quàm spirare sine visceribus, licet ipse causam se ignorare fateatur. His autem præhabitis respondendum ad rationes Plinij, & primò ad eam, quòd Apes, & Muscas murmur edere sentimus. Dicendum, quòd sonus ille non animam, aut spiritum reddentibus vllis visceribus, sed agitatu interioris spiritus accidit. Ea enim, quæ canere videntur, vt Cicadæ, membrana septo transuerso subdita, ad quam spiritus in eo incluſus atteritur, obstrepunt. Ad

B eam verò, quod dicit, Insecta posse spirare sine visceribus: dicendum, quòd repugnaret naturæ; Si genus Insectorum halitum traherent, quia cùm exanguia, & frigida hæc sint, dubio procul nimia refrigeratione citiùs interirent. Itaque natura tutò consulens, ijs potiùs spirandi vsum negauit, vt diutiùs conseruarentur. Item si respirandi vsum natura ijs tribuisset, non alia de causa fecisset, nisi quia calidiora hæc essent. Calida enim exigunt refrigerari, frigida minimè; Insecta frigida sunt pleraq;. Ad quid ergò natura tam pretiosum hoc spirandi munus ijs animantibus non indigentibus incassum indidisset, cùm omnia quæ natura efficiuntur, non frustra, sed ratione aliqua sint? Semper enim natura rei melioris author est, quo ad eius fieri potest. Cuius rei indicium afferri potest, quòd Muscæ & Apes, si subter aquam diù non valdè calidam, aut frigidam teneantur, exanimari videntur, & cùm moram contraxerint in cinere, resurgunt, & reuiuiscunt. cuius rei causa est, quòd spiritus interior ob humiditatem penetrantem, quasi corrumpitur, & quasi enecatur, qui postea cùm cinere conduntur hæc animalia, consumpto humido, calore cinerum suscitantur. Ex quo apparet exanimationem illam, non quia inspirare non poterant, sed ob eam, quàm reddidimus, causam, accidisse. Nam si spirandi inesset facultas, & subter aquam diù per-

C manerent, adeò suffocarentur, vt ne ampliùs quidem reuiuiscerent. Ad id autem, quod dicit, Insecta spirare videri, eò quòd sentiant odore; dicendum, quòd sanguineis sensorium odorādi diuersum est ab eo, quod Insectis inest. Insecta enim, (quoniam odoratus sine operculo est) natiuo spiritu sui corporis odorantur: qui quidem spiritus in omnibus ex natura insitus est, non aduentitius accedit. Ea autem, quæ halitum trahunt, & reddunt, quibus certè hoc odorandi *sensorium operculo quodam* coopertum est, nisi operculum illud per inspirationem aperiatur, odores non sentiunt: sicut animalium quorūdam oculi, genis & palpebris, ceu vallo quodam visus, munimentoq; prominente, eoq; nisi nictentur, aut conniueant, cernere non possunt: quorundam sunt oculi prēduri, & qui hoc genere operculi, & folliculi careant, proindeque exerti sint, sed statim sine diductu aliquo incidentia, & occursantia contuentur: ita odoratus Insectis promptus atq; expositus sine operculo est, visus duros oculos habentibus, vnde munere eo sine naribus, & olfactione funguntur; respirantibus adopertus, ac operculo conditus, qui odoratus cùm halamus, adaperitur, panditurq; ampliatis venarum meatuumq; itineribus. Hinc euenit, vt quæ spirant, odorem in aqua non sentiant, quoniam respirare non possunt. Quamobrem cùm meatus illi in humore patefieri nequeant,

D summa ratio est, vt vrinantes in eo odorari non possint. Ergo si quis diligenti subtilitate id exigat, respiratio non est causa odorandi, neq; dehiscentia palpebrarum videndi, sed adaperiendi meatus, qui odoratui inseruiunt. Eiusdem opinionis est Theophilus Zimara, nō indoctus Aristotelis scholiastes, qui sic scribit. Vapor etiam ad odorandum poscitur in his, quæ „ suffiendo duntaxat sentiunt, siue sensus nostri vitio, siue ipsius rei odoratæ causa, quòd calo„ ris vi qui in eis est, crassus vapor, excludatur. Testantur id Insecta, quæ cùm non respirent, o„ dores tamen prosequuntur, aut auersantur. Nam odoratu ea esse prędita, nullus dubitet, cùm „ alimenta quærant sibi, & fumum fugiant. Non respirant verò, quia spiritalibus carent instru„ mentis. Nullus ergo in his attrahitur vapor respirando, sed ad ea species odorum transeunt „ ab aëre traductæ, quæ grauium odorum sint, necant hoc genus, quòd ipsum indicat non „ carere ea hoc sensu. Et si quis neget habere Insecta odoratum, quod nullum in his appa„ reat eius sensus instrumentum: dicendum non carere ea instrumento, etsi conspicuum il„ lud non est, nec posse facultatem vllam sine sensorio sibi delegato inesse. Verisimi-

Cur pulmone careant.

Calida quę animalia.

Vt murmur edant.

Cur spirandi vsus ijs negatus.

Natura nihil frustrà facit.

Vt suffocata in aqua reuiuiscāt.

Insectorum odorandi sensorium diuersum ab alijs.

Quæ odorē in aqua nō sentiunt, & quare.

leq; eſt, (vt Themiſtius ait) non aliter odoratus inſtrumentum in his ſine operimento vllo E
eſſe inuolucroque, quàm viſus inſtrumentum in durioculis. Sic ille. Naturam itaque con-
Inſectorum ſubtilitas, & pſtātia. ijcere licet, non minorem ſubtilitatem paruis animalibus indidiſſe, quàm magnis. Plinius rerum naturę argutiſſimus, vt monſtret Inſectorum ſubtilitatem, miratur plurimùm, vbi-
[e] Li. 4. Hiſt. Anim. nam tot ſenſus collocarit in Culice, atque Formicis, quibus ſenſus, nedum tactus, ſed etiam odoratus, guſtatusq; ineſt. [e] Ariſtoteles philoſophorum ille antiſtes omnibus Inſectis ſenſus eſſe non minus ſcitè, quàm feſtiuiter etiam ſcriptum reliquit. Nedum profectò, quæ animal pariunt, & ſanguinem, quos ſenſus appellamus, habent, verùm & Inſecta, nam viſu quędam, & olfactu, guſtuq; adornantur. Sentiunt enim mel procul Apes, & Culices, dicti Muliones: quod niſi haberent odoratum, nunquàm è longinquo ſentirent. Sulphuris enim odore Inſecta emori, & langueſcere palàm eſt. Item Formicæ ſulphuris ſuffitu
Guſtus. formicario puluiſculo inſperſo, aut origani, aut cornu ceruini, fugantur. Guſtus ratio ſimilis eſt. nam Apes ad nullam rem putidam aduolant, qua & langueſcunt, & triſtantur; ſed
Tactus. dulcibus alliciuntur. Contrà Culices non dulcia, ſed acida geſtiunt. Tactus verò omnibus animalibus datus eſt.

F

VOCEM NON EDERE, SED SONVM.

[a] Li. 4. Hiſt. cap. 9. Vox differt à ſono.

[a] ARISTOTELES differens de animalibus, quę ſonum, quę murmur edant, quę item loquantur, differre ait proculdubio vocem à ſono, & tertiam his adnumerandam eſſe rem, locutionem. Gutture, inquit, parte vna „
vox agitur: quocircà quibus pulmo deeſt, ijs nulla vocis emittendæ fa- „
Locutio quid. cultas eſt. Locutio non niſi vocis per linguam explanatio eſt. Vocales igi- „
tur litterę à voce & gutture, conſonantes lingua, & labris proferuntur: „
quibus literis omnem locutionem confici nullì dubium eſt. Quamobrem, quibus animan- „
Sonus vt fiat. tium lingua libera, abſolutaque non eſt, ea neque vocem emittunt, neque ſermocinantur: „
at ſonus elidi, vel alijs partibus poteſt. Ergo Inſectis animalibus, neque vocis, neque lo- „
Voce cur careant Inſecta. cutionis vlla facultas, ſonusq; ijs ſpiritu interiore mouetur, non exteriore. Nullum enim G
ex ijs ſpirat, ſed alia murmur edunt, vt Apes, alia canere dicuntur, vt Cicadę. Omnia ve- „
rò in eò genere, membrana ſepto tranſuerſo ſubdita, qua præcinctum corpus diſtinguitur, „
Son[s] quid. ſonant, vt genus Cicadarum attritu ſpiritus. Muſcæ etiam, Apes, & reliqua ijs ſimilia cùm „
volant, ſeſe attollunt, & contrahunt. Sonus enim attritus interioris ſpiritus eſt. Locu- „
ſtæ ſuis gubernaculis atterentes ſonant: nullum Molle, nullum Cruſtatum, vel vocem, „
vel ſonum aliquem mittit naturalem. Piſces vocis, quidem expertes ſunt &c. Sed planiùs „
Præcinctū quibus, & eius uſus. in libro περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, id eſt de morte, & vita: Habent inquit, id genus pleraque „
diazoma, id eſt, præcinctum, cui inſitus eſt ſpiritus: is quandoque foras mouetur, quan- „
doque verò è diuerſo: vnde contingit nunc eleuationem fieri, nunc depreſſionem eiuſdem „
pelliculę. Cùm enim exit ſpiritus, attollitur; ſicut ingrediente deprimitur. Perinde enim „
Inſectis portio ea mobilis eſt, vt in ſpirantibus pulmo, & in piſcibus branchiæ. Porrò pel- „
licula concuſſa faciunt ſonum: Sicut in calamis pueros interdum videmus factitare, quibus
Cicada ut canat. prętenui folliculo indito, ſonum eliciunt. Sic & Cicadis, quę canunt: calidiores enim
ſunt, & imò ſpiritalis motus maior, vt interpretatur Thomas. Proclus verò Diadochus, H
canit, inquit, Cicada, ſeipſam atterens ſub alis, atque ita ſonum emittens. Plinius quo-
que ex Ariſtotelis doctrina vocem non habere ſcribit, niſi quibus pulmo eſt, & arteria.
Idcirco, & Inſectis ſonum eſſe, non vocem: intus manente ſpiritu, & incluſo ſonante.
Verùm alia murmur edere, vt Apes; alia cum attritu ſtridorem, vt Cicadas. Quia verò
Enceladū. Animalia Bombycia. hoc genus intus habere ſonum viſitur, hinc Enceladum Inſecti genus appellari Grammati-
ci aſtruunt. Vniuerſim verò Bombycia vocant quidam à bombo, vt opinor, ſicuti ab inci-
ſuris, Entoma, id eſt, Inſecta.

A

VITÆ TENACITAS.

VITAM imbecillis huiusmodi animalculis fortiùs, ac tenaciùs inhęrere, quàm reliquis omnibus animantibus, tum aëreis, tum terrestribus, tum aquatilibus, quis non admiretur? Constat equidem omnia animantia viuere abscisso capite, ne tantillo temporis momento posse: quanquam [a] Auerroes author sit, veruecem abscisso capite huc atque illuc aliquot mentis nutantem, aliquot passus progressum esse. Viuit sanè bubulum cor exemptum ab animali; viuunt rescissæ lacertæ, viuit Serpentum genus, polypus quoque, & vronoscopus piscis, multorumq; piscium cor ademptum, & marinus pulmo in partes dissectus superuiuit, item testudines auulso corde: nihilominus in quibusdam Insectis, multò magis in Vermibus vitam maioribus fixam esse radicibus apertissimè liquet, præsertim ex ijs, quæ tradit Aristoteles de ijs, quibus longum est corpus, ac pedes multi; adeo, vt vtrisque à seipsis diuisis partibus, seperata vita ostendatur. Pars enim, quæ ad caput spectat, si abscindatur, caput versus tendet: pars quæ ad caudam spectat, caudam versus diriget motum suum, quod præcipuè in Centipeda patet, vt tradit ibidem, [b] Aristoteles: Insecta, inquit, diuulsa etiam viuere possunt omnia exceptis ijs, quæ vel admodum frigeant, vel præ sua exiguitate, quàm primùm refrigerentur. Nam Vespis quoque diuulsis, non deest viuacitas. Viuit ergo cum pectore tum caput, tum etiam aluus: at sine eo caput auulsum viuere non potest. Diutiùs ea viuunt diuulsa, quibus corpus longum pedesque multi, & pars, quę abscissa est, in vtrumq; se mouet extremum, nam & caput versus ingreditur, & in caudam, vt in ijs quas vocant Centipedes moueri videmus. Sic ille. Sed non diuisione bimembri hoc tantùm verum fuerit, sed etiam in plures partes abscissione facta, vt scribit [c] D. Augustinus his verbis: Cùm nuper in agro essemus Liguriæ, nostri illi adolescentes, qui tunc mecum erant studiorum suorum gratia, animaduerterunt humi iacentem [illegible] opaco loco reptantem bestiolam multipedem, longum dicam quendam vermiculum [illegible]ngo notus est, hoc tamen, quòd dicam, nunquam in eo expertus eram: verso namq; stylo, quem secum fortè habebat vnus illorum, animal medium percussit. Tum ambę partes corporis ab illo vulnere in contraria discesserunt, tanta pedum celeritate, ac nihilò imbecilliore, nisi quàm si duo huiusmodi animantia forent: quo miraculo exterriti, causęq; curiosi ad nos, vbi simul ego, & Alipius consedebamus, alacriter viuentia frusta illa detulerunt. Neq; nos parum commoti, ea currere in tabula quoquo versum poterant, cernebamus, atq; vnum ipsorum stylo tactum, contorquebat se ad doloris locum, nihil sentiente alio, ac suos alibi motus peragente. Quid plura? Tentauimus quatenùs id valeret, atq; Vermiculũ, imò iam Vermiculos in multas partes concidimus, ita omnes mouebantur, vt nisi à nobis illud factum esset, & compararent vulnera recentia, totidem illos seperatim natos, ac si quemq; vixisse crederemus: Hęc Augustinus causam huius rei afferri posse non putans, sed Dei esse occultissimum opus, ne vna anima in tot partes diuisa esse videatur. [d] Aristoteles inde, quod dissecta reuiuiscant Insecta plantis similia esse scribit, inquiens: Insecta verò hęc esse necessarium propterea est, quòd in eorum essentia inest, vt multa principia habeant, eaq; ratione sanè plantis assimilantur. Vt enim plantæ ipsa quoque præcisa viuere possunt: sed hæc aliquandiu, illæ vel perfici possunt, ac duæ ex vna, atque etiam plures numero procreantur. [e] Alibi quoq; idem hoc testatur, Stirpes cum Insectis inquiens, congruunt re, atq; necessariò altrix anima vna actu, plures facultate in ijs habentur, quæ illa prędita sunt. Item similis est ratio sentientis originis. Nam Insecta post dissectionem indicant se sensu vigere: Stirpes tamen conseruandę naturæ facultatem habent, cùm Insecta nihil tale efficere possint, quia instrumentis ad prędidia salutis comparanda carent. Nonnulla quoq; instrumentum desiderant, per quod cibum ingerant: nonnulla id, per quod cibum iam ingestum complectantur. Nonnulla sunt, quę cùm alijs plurimis, tum maximè vtroq; priuantur instrumento: quippe cùm illa animalium genera ea imitentur, quæ vnà coaluerint. Quæ verò perfectissima corporis fabricatione formantur dissecta, viuere non queunt, quoniam illorum natura, quoad fieri potest, maximè vna est. Quamobrem partes quædam dissectę breui tempore, exiliterq; sentiunt, quia tametsi quandam sentientis animæ affectionem obtinent, sentienti tamen carent anima. Visceribus item abstractis sese mouent, quod Testudines etiam faciunt, postquàm cor exemptum est. Annotat isthæc quoq; [f] Cælius Rhodiginus, docteq; plantarum cùm Insectis similitudinem hanc distinguit his verbis: Verùm quia in vitales rationes volentes incidimus,

Animalia abscisso capite non uiuunt.

[a] *Super 7. Physic.*

Animalia alia tenacis uitæ.

Insecta quę uiuaciora.

[b] *H.li.4.c.7*

Quæ diuulsa diutius uiuant.

[c] *Li. de quãtit. animæ. cap. 31.*

[d] *Lib. 4. de partib. c. 6.*

Insecta cur plantis similia.

[e] *Lib. de Iuuent. & Senect.*

[f] *Li. 21. Antiq. lect. c. 1.*

 dimus,

dimus, id obiter insertum huic parti attexemus: plantas eatenùs consimiles Entomis videri, quatenùs, vt Entoma, siue Insecta, interciſæ viuunt. Eius ratio, inquit Thomas, reddi potest, quoniam eis inest anima actu quidem vna, potentia verò plures. Hoc tamen differre deprehenduntur, quod Entoma præciſa consectaq; viuunt quidem, sed non perdiu: cuius ratio euidens. Nam si perdurare diutiùs deberent, organa illis diuersa forent necessaria, vt os, & stomachus; quod non fit. Neq; enim habere possunt in qualibet corporis portione principium, quo nutrimentum admittant: imoque nec perseuerare dissecta diutiùs queunt. At plantæ reciſæ viuunt diu, quoniam in qualibet ferè parte potentia, & virtute germen habent, ac radicem. Hoc verò in nodis fit, propterea durant, quia trahere alimentum valent, gignunt quoque cùm germinandi insita sit vis. Cæterùm [g] Aristoteles etiam ipse rationem reddens, cur Iuli, similiaq; prælonga Insecta præciſa viuant, causam ad multiplicem principij eorum partem referre videtur, sed verba eius clarioris doctrinæ causa adscribam: Insectis, inquit, principij eiusmodi pars, vt antè diximus, inter caput, & alueum est. Quæ etsi magna ex parte simplex est, tamen nonnullis multiplex est, vt Iulis, & similibus prælongis. Quo fit, vt præciſa viuere possint. Natura enim partem hanc simplicem, vnamq; tantùm facere in omnibus vult. Itaque vbi potest simplicem, vbi non potest, multiplicem &c. Voluit Cardanus, quod pro corollario annexum huic loco esto, proprium insectorum esse, vt cauda abscissa viuant, cùm sanè, vt demonstratum est, alijs etiam præciſis superuiuant partibus. At verò vt sic mirum est præciſa in frusta viuere, ita è contrario, quàm mirè fragilis sit eadem eorum vita, constat inde saltem, quòd omnia, vel solius olei aspersu enecentur; quemadmodum præter [h] Aelianum, [i] Plinus quoque attestatur, præcipuè si, vt hic, [k] alibi habet, capite vncto in sole ponantur. Cuius rei rationem reddens doctissimus [l] Alexander Aphrodiseus, quia, inquit, spirandi meatus continent (Insecta) angustissimos. Oleum enim, quoniam lentum est, interscpit, & claudit iter, ita vt via spiritui omnis denegetur: quod cùm accidat, interitum sequi necesse est. Sic ille, sed à morte vindicabis, si aceto conspersseris: sin nimio periere humore, vt fit multoties, reuiuiscent, si ante eorum occubitum cineribus commiſceantur; humore quippe consumpto resurgunt.

[g] *Lib. 4. de part. cap. 5.* Cur præciſa viuant.

Vitæ fragilitas.

[h] *Lib. 4. de Anim. 18.*
[i] *Li. 12. c. 53*
[k] *Lib. 11. cap 19.*
[l] *Li. 1. probl. 62.*

Vt oleo mortua reuiuiscant.

CVR AERIS VIVANT BENEFICIO.

MIRARI etiam subit, cur Insecta aëris beneficio viuant, pisces verò calidiores, vtpotè sanguine præditi, ab aqua refrigerium petant, cùm alioqui è contrario illa potiùs aquis, hi verò aëre bene se habere deberent. Frigidiora siquidem frigidiorem exigunt locum, & calidiora calidiorem, eò quòd vnicuiq; nō nimium superans refrigerium natura competere voluerit. Ad id esse verùm quoque assueramus, dummodo conueniens comparatio fiat. Enimuero Insecta cùm pauco indigeant refrigerio in aëre viuunt, pisces autèm atque sanguinea, eò quòd vtrorumq; vna est ratio, calidiores existentes, & maiori indigentes refrigerio, in aëre viuere nequeunt. Quippe Insecta exanguia calorem tenuem, terreumq; humori leuiter commixtum habent, atq; ideo aquis permanere non possunt, pisces autem crassiorem sortiti sunt, cum humore aqueo valde permixtum, & ideò gaudent aquis. Multitudine igitur, non autem simplicitate caloris exuperant, atque ideò quodam modo similioribus in locis ambo consistunt. Nonnulla etiam aquatilia exanguia, ac Insecta diutiùs, cùm modico indigeant refrigerio, in aëre, quàm sanguinea viuunt, citiùs enim hæc intereunt, quia vehementius frigus exquirunt, eoque modo marcescunt. Illa verò potiùs ab irruente contrario pereunt, & ideò diutius viuunt. Non enim, vt refrigerentur, aquis inhabitant, sed vt suo simili seruentur loco, propriumque inde suscipiant alimentum.

Cur pisces in aqua aëre degant.

Insectorū calor.

Insecta aquatilia cur minus diu in aëre viuant.

A

VT FVGENTVR.

INSECTORVM cùm multa sint genera, quæ longè plura, & maiora hominibus pariant commoda, quàm vel quæuis etiam maxima iumenta, ita contrà multa etiam sunt, quæ quando nimia multitudine abundent, ac luxurient, agros absumere, atque ita inducta sterilitate maximam annonę caritatem intulisse constat; quin sic hominum peccata ijs immissis sæpe à Deo immortali punita esse, historia quæuis testatur, maximè Locustis, Erucis, Vermibus, Bruchis, & similibus alijs, quæ plantis vescuntur. Pestilentiam quoque, & imminentia bella præsagiunt, maximè si sponte ex putredine ortum duxerint. Eiusmodi noxia Insecta Nicandro κνώδαλα vocantur. In hisce itaque fugandis multi sæpè plurimum operę atque industrię impendunt. In vniuersum autem omnia Insecta, quinq; modis, „ inquit [a] Cardanus, arcentur: aut prohibendo generationem, sic in Locustis ouа conterere
B „ solemus: aut aduentum, clausis fenestris, quoniam Muscæ obscuro loco non volant, ab ea-
„ rum tœdio fimus tuti. Quędam apertè Insecta pellunt, & occidunt, vt duo extrema illa,
„ ignis & prędertim flamma, & immensum frigus. Sed & omnes feræ horrent flammam, ac fu-
„ giunt. Inde sapor acris, & amarissimus, veluti acetum, fel tauri, decoctum cucumis angui-
„ ni, hellebori albi, colocynthidis, lupinorum. Quędam odoris propria quadam vi, vt sulphu-
„ ris, atramenti, calcanthiúe, florum & foliorum sambuci vtriusque, coriandri, cornuum, &
„ vngularum. Quędam multiplici genere incommodi illa afficiunt, vt ruta, ærugo. Atq; hęc
„ eadem serpentibus aduersantur, & generationi, & ouis eorum. Antiqui verò duobus
„ maxime, quorum nunc obliti sunt homines, commodissimè ad omnia seruanda
„ vtebantur, pice, atque amurca olei: pix ab aëre tutatur, amurca ab animalibus. Inuenio inter odorata Styracem suffitu omnia fermè Insecta animalia pellere. Hæc Cardanus. Pennas Vpupæ, quot volueris, si in cubiculo accenderis ita vt fumum sentiant, Muscas, Araneas, Scorpiones, aliaq; similia domo expelles. Cætera in particularibus cuiusq; Insecti historijs recensebuntur. Cæterùm, quòd si eiusmodi remedia non iuuent, ad exorcismos deueniendum est, de quibus consule Theologos.

Damna Insectorum.

Insecta hominum peccatũ causa immissa.

κνώδαλα.

[a] *Lib. 7. de varict. rer. cap. 30.*

Quæ apertè Insecta occidant.

Serpentes vt fugétur.

C

D

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS, HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER PRIMVS Qui est DE FAVIFICIS.

De Ape. Cap. I.

ORDINIS RATIO. APIS NATVRA MIRA LAVDATVR.

ORDINEM nobilitatis in noſtra Ornithologia ſeruauimus, quo ad fieri licuit, ſemper; eundemq; hîc ſeruare animus eſt. Quamobrem declarandum priùs, quæ Inſecta iudicio noſtro nobiliora exiſtunt. Nobile autem eſt teſte Philoſophorum principe, & communi præceptore [a] Ariſtotele, quod ex bono prodit genere. Si itaque generis, aut ortus ratione nobilitatem horum animalculorum æſtinemus, haud dubio ab ijs exordiendum erit, quæ nobiliori ortu conſtant, eoq; maximè, cùm & nos in allata ſuperiùs methodo Pyrauſtam, tanquam in nobiliſſimo elementorum, igne videlicet, generatam authore eodem Ariſtotele, primo loco nominauerimus, vel ſi hanc generationem non admittamus, ſicuti profectò non admittimus, ab ijs ſaltem, quæ cum igne maiorem analogiam habere videntur, vt Vermes quidam Indici nocte lucentes, Cucuios dicunt, & Lampyris ſeu Noctiluca, & ſimilia. Cæterùm ſicuti inter homines nobiles ſoli dicendi ſunt, prudentes, & iuſti, etiamſi ex emptitijs nati ſint, vt [b] Philo Iudæus ait, ita quoque nos hîc nobilitatem ab animi dotibus, & ab emolumento, quod homini inde cedit, & à perfectiſsimis animalium partibus iudicamus, atque menſuramus, nulla vel ortus, vel magnitudinis ratione obſeruata. Inter vtiliora itaq; Inſecta Apis, & holoſerici ſtaminis inuentrix & productrix Eruca, primas obtinent, illa ad cibi obſonia maximè, & lucem noctu in tenebris præſtandam, & ſummum in medicina vſum; hæc ad ſuperbiſsimas veſtes, & vtenſilia, etiam in ſacra Dei Eccleſia. Verùm vti ita in præbendis homini commodis, quodammodo æquales ſunt; ita rurſus Apis pluribus præterea prædita virtutibus, adeò vt Plutarchus cumulum virtutum nominaturus, apiarium dixerit,

[a] *Li. 1. Hiſt. cap. 1.* Nobile quid.

Cucuios. Nobiles qui dicendi.

[b] *Lib. de nobilit.* Inſecta vtiliſſima.

A rit, cùm interim Eruca illa post subministratum holosericum, in Papilionem tantùmmodo abeat speciei suæ conseruandę causa, cętera inutilem. Plinius sanè etiam ab Apibus inchoat eisque principatum tribuit disertissimis verbis. Inter omnia, inquit, ea (Insecta) princi-
„ patus Apibus, & iure præcipuè admiratio solis ex eo genere hominum causa genitis. Mel-
„ la contrahunt, succumq; dulcissimum, ac saluberrimum. Fauos confingunt, & ceras. Illæ ad
„ vsus vitæ tolerant, opera conficiunt, rempub. habent, consilia priuatim, & duces gregatim:
„ at quod maximè mirum est, mores habent. Præterea cùm sint neq; mansueti generis, neq; fe-
„ ri: tamen tanta est natura rerum, vt propè ex vmbra minimi animalis, incomparabile effe-
„ cerit quiddam. Quos efficacię, industrięq; tantę comparemus neruos? quas vires? quos ra-
„ tioni mediùs fidiùs viros? hoc certè præstantioribus, quo nihil nouere nisi commune, &c. Plu-
ra de ijsdem idem Plinius, & vix credibilia. Et Aristoteles subtilissimè de ijsdem scribit, & ad cęlũ vsq; industriam earum, atq; prudentiã euehit: verùm neq; quicquam diligentiùs percipi posse [c] Columella attestatur, quàm ab Higinio dictum est, nec ornatiùs, quàm Vergilio, nec elegantiùs, quàm Celso. Higinius veterum authorum placita secretis dispersa monimentis industriè collegit. Virgilius poëticis floribus illuminauit. Celsus vtriusq; memora-
B ti adhibuit modum. Quare, inquit Columella, ne attentanda quidem nobis fuit hęc disputa-
„ tionis materia, nisi quòd consummatio susceptæ professionis hanc quoq; sui partem desi-
„ derabat, ne vniuersitas inchoati operis nostri, velut membro aliquo recisо, mutila, atq; imperfecta conspiceretur. Hęc ille, qui cùm & ipse quoq; de Apibus breuiter scripserit, atque longè ante illum breuiùs doctissimus M. Varrò absoluerit, quid nobis inueniendum, dicendumúe reliquisse videntur? Nihil quidem inueniendum, sed dicenda omnia. Cùm enim cũcta nos, vel ex illis, vel ex alijs authoribus colligamus, verè fateri possumus, nihil nostrum esse: è contrà, cùm eorundem verba, ac sententias magno labore, & summa industria conquisitas ad hunc ordinem, qui noster est, redigamus, omnia nos dicere posumus, & asseuerare. Quòd si quis superstitiosus neget, negem quoq; mel ipsum Apum esse, sed florum ex quibus id colligunt, neque rectè ceciniſse [d] Ausonium poetam:

Quodq; cibo, & potu placitum, labor acer Apum mel.

Vt verò modo ad laudes Apum reuertamur, has potissimùm ab admiranda earum industria, atque ingenio, labore, ac sedulitate ineffabili, incredibili regendi scientia, ac politia, Plinius in prędictis verbis celebrauit. Adiungi potest quoq; inuiolata Iustitia, Concordia,
C Pietas, Temperantia, munditia, atq; demum incredibilis, quam nobis subministrat vtilitas. Quo ingenio, qua industria, qua prudentia, sapientiaq; Apes resplendeant, ac præditæ sint, innuit Franciscus Petrarcha, eas in inuentionibus imitandas nobis proponens. Et [e] Aristoteli teste Athenæo, cognitum est Apes prudentia homines antecellere, vt quę vitę perpetuã ęquabilitatem, ac immutabilem seruent, mel semper colligentes, idq; spontè, à nullo edo-
„ ctæ, qua in re (inquit Athenęus) homines Apibus cedunt inani, stultaq; existimatione sui
„ tam pleni, quàm Apes melle. [f] Constantinus Cęsar etiam ex Didymo Apem omnium aliorum animalium sapientissimam, & artificiosissimam, intelligentiaq; ad hominem propè accedere tradit, nec nõ opificium eius verè diuinum esse, & hominibus vtilissimum. [g] Virgilius verò, vel vna hac pictura admirandas ingenij dotes declarauit, prorsus esse Apibus partem diuinę mentis, & haustus ætherios existimans, quòd tam propè ad humanam mentem accedant, imò etiam superent.

His quidam signis, atq; hæc exempla secuti,
Esse Apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Aetherios dixêre.

D Non itaque Apem sapientem vocamus, ac celebramus flauum mel meditantem, adulantes ei ob dulcedinem nos titillantem, & reliquorum animalium sapientiam, & artem, quam adhibent partui, & educationi, negligimus, vt voluit [h] Plutarchus, qui tamen, & ipse multis in locis Apis ingenium plurimùm prædicat, sed quia reuera res ita se habet. Id sanè fecit altissima Sapientia, vt intelligeremus non corporis magnitudine, sed anima prudentiam constare. ipsam verò animam nulla opus habere magnitudine, quę vt minor sit, eò esse excellentiorem, vtpotè & ipsam partem animæ mundi. Mirabile equidem in primis, quomodo tam pusilla animalcula ex tantâ florum diuersitate mel, ceramq; colligant; mirabilius verò quomodo collectum per longissima sæpe interualla ad alueos suos deferant; sed quàm maximè mirabile, quomodo ita in fauis cohęrere faciant, ne excidat. Colligunt autem, teste [i] Aristotele, ex omnibus, quæ florem caliculatum ferunt, atque etiam ex cæteris, in quibus dulcedo est, & lingua susceptum genus id saporis deportant, sine vllo fructuum detrimento. Modus verò, quem in colligendo seruant, admiratione quoque summa dignus est.

De Apibus qui scripserunt.

[c] *Lib. 9. c. 2.*

[d] *Eidyll. 12.*

[e] *Lib. 8.*

[f] *Li. 15. c. 3.*

[g] *Li. 4. Geor.*

[h] *Lib. de Amore prolis.* Apis cur sapiens.

[i] *Li. 5. Hist. cap. 22.* Vnde mel colligant.

Nam

[k] *9.Hi.c.40.* Nam ſi verum eſt, quod idem [k] Ariſtoteles alibi quoq; teſtatur, morem eſſe Apibus, ne flo- E
rum plura genera petant vno eodemq; profectu, ſed ſingulis ſingula: verbigratia, à viola ad
violam aduolare, nec aliud attingere quouſque ſuum in alueum redeant: nonne & homines
in hoc vicerint quamplurimos, qui, niſi longo vſu herbas diſtinguere didicerint, conſimiles
ſimul confundunt? Omnem porrò ſuperat admirationem quòd cùm melle onuſtas redire
certo ſit certius, ferre id tamen nunquam cernantur, vt ibidem Philoſophus ait, addenſque
[l] *Ser. 15. ad fr. in eremo.* quemadmodum operentur, viſum adhuc non eſſe. Ariſtodemum Philoſophum ſcribit [l] D.
Auguſtinus annis multis inſudaſſe, vt naturam Apis inueſtigaret, nec tamen potuiſſe, & Ari-
ſtomachum Cicero (neſcio an eundem) Solinẽſem annos duos de ſexaginta nihil aliud gef-
Heliſeum, Thaſiũ, Plinius, & Aelianus. ſe teſtatur, & Hyliſcum Thaſium Plin: Aelianus, quem quòd Apes in deſertis coleret Agriũ
nominauerunt. Menum quoq; legimus inter Sammites natum mirè ſolitudinem amaſſe,
ibiq; ne quid per ocium perperam faceret, Apes curaſſe, vt earũ ſedulam operam inſpiciẽs,
nunquam eſſet ocioſus. Sed vt ad ingenium Apum reuertamur, mirari rurſus ſubit, qua ar-
te mellificent, id enim hactenùs etiam peritiſſimos quoſque latuit, cum interim mellificare
[m] *In Alcyone.* palàm cernantur, & melle impleri aluearia. Vt rectè * Lucianus Μέλιτται σόφων θεὸς μέλι-
τος ἐργάτιν. i. Apem ſapiẽtem diuini mellis effectricem nominauerit. [m] Seneca non cõſtare F
[m] *Epiſt. 84.* ait, vtrum ſuccum ex floribus ducant, qui protinus mel ſit, an quę collegerunt in hunc ſapo- »
Vt mellificent. rem mixtura quadam & proprietate ſpiritus ſui mutent. Quibuſdam enim, inquit, placet, »
non faciendi mellis ſcientiam eſſe illis, ſed colligendi. Aiunt inueniri apud Indos mel in »
arundinum foliis, quod aut ros illius cæli, aut ipſius arundinis humor dulcis, aut pinguior »
gignat. In noſtris quoq; herbis vim eandem, ſed minus manifeſtã & notabilem poni, quam »
perſequatur, & contrahat animal huic rei genitum. Quidam exiſtimant conditura & diſpo- »
ſitione in hanc qualitatem verti, quæ ex tenerrimis virentium florentiumq; decerpſerint, »
non ſine quodam, (vt ita dicam) fermento quo in vnum diuerſa coaleſcunt. Hucuſq; Sene-
[n] *Lib. 7. de Variet. c. 28.* ca. [n] Cardanus dicit ideò mel conficere, quoniam in ſuccingente alas parte folliculus ſit lu-
cidus, ac velut mel dulce: ſimile enim, inquit, fit à ſimili. quod alijs examinandum relin-
quo, notiora ac manifeſtiora de earum operationibus ſcribere volens, quas omnes Ariſtote-
[o] *Lib. 5. Hi. cap. 22.* les diuerſis in locis quaſi admirãdas admirabundus depinxit, [o] aitq; ſauos primùm cõſtrue-
Apum operationes. re è floribus, ceram ex lachrymis arborum fingere, mella ex rore aëris, ſyderum exortu po-
tiſſimùm, & arcus cæleſtis incubitu contrahere. Omninò antè Vergiliarum exortum mel
non fieri, ſauos autem floribus facere, mel nõ ipſas facere Apes, ſed rorem cadentem defer- G
re: argumento eſſe, quòd non vno aut altero die cellas melle repletas reperiunt Apiarij.
Mel vnde conſtet. Item autumno mel poſteaquàm detractum eſt, non reparari, cùm tamen illo etiam tempore
flores proueniant: [q] Plinius quoq; mel, inquit, ex aëre, maximeq; ſyderum exortu, & præ- »
[q] *L. 11. c. 12.* cipuè Sirio ex ſplendeſcente ſublucanis temporibus venit. Itaq; prima aurora folia arbo- »
rum melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutino ſub dio fuere, vnctas liquore veſtes, ca- »
pillumq; concretum ſentiunt, ſiue ille eſt cæli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, ſiue pur- »
gantis ſe aëris ſuccus, vtinamque talis eſſet, qualis defluit primo, ac non potiùs terræ halitu »
infectus. Et præterea è frondibus potus, & in ventriculis congeſtus Apum (ore enim euo- »
munt) adhæc florum ſucco corruptus, alueiſque maceratus, totieſque mutatus multùm de »
cæleſti natura amittens, magnam tamen cæleſtis naturæ voluptatem afferens. In fingendis »
Fauorum artificium. parandiſue porrò fauis diuiuum planè artificium exercent. Cùm enim alueum receperint
mundum, quamprimùm eos conſtruere incipiunt, deferentes ex floribus, ſed præcipuè ex
arborum lachrymis, vt diximus, ſalicis, & vlmi, & reliquarum quæ glutinum pariũt. Author
[q] *L. 9. Hiſt. cap. 11.* eſt [q] Ariſtoteles, additque his pauimentum illinere, ne beſtiolæ nocuæ ſubeant, vocariq; H
Tectorium imũ quid. hoc opus ab Apiarijs tectorium imum. Clarum quoq; eſt, & à pluribus ſcriptoribus prodi-
Regum cellulæ vbi. tum Regum ſuorum cellas eminentiore velut regio loco, maiori laxitate peramplas ædifi-
care, eaſq; ſepimento tanquam muro quodam ad maieſtatem regiam tuendam circumual-
lare. Ac vt ætate, & conditione illæ inter ſeſe triplices ſunt, ſic tripartito etiam ſuas cellas
[r] *L. 9. c. 40.* diuidere. In regiæ aulæ vicinis, ſumma ſenectute affectas, tanquam regis ſatellites habitare,
poſtque has eſſe natu minimas, & quæ annum nondum exceſſerunt: adoleſcentiores verò,
& ætate confirmatiore, extimas manere. Prætereà vt [r] Ariſtoteles, inquit, fauos ſuos æqua-
biles conſtruunt, ſuperumq; totum operimentum politum apponũt, & ad ſingulos vſus fa-
uum ſingulatim effingunt, videlicet partem aliam ad mella, aliam ad prolem, aliam ad Fu-
cos accommodatam. Scribitq; idem eodem loco curare ſummoperè, vt faui illi erecti ſint,
& ſi corruerint erigere, & pilis fulcire fornicatis, vt ſubire poſſint, cumq; via, qua accedant,
non datur, ceſſare ab incubitu; hincq; fieri, vt faui araneentur. Item primos ferè tres verſus
inanes ſtrui, ne quid promptum ſit, quod inuitet furantem. Nouiſſimos maximè impleri
melle,

A melle, ideoq; auerso alueo fauos eximi. Verùm maior adhuc ars in fingendis fauis eorum cellisué dicenda restat, si figurã contemplemur. Etenim Apis eas sibi vndiq; similimas, ac easdem vbiq; in alucaribus adhibet, (cùm tamẽ interim liceret diuersa etiam figurarum ratione præstare securitatem) eodemq; semper artificio vtitur. [s] Constantinus Cæsar ex Didymo astruit, imbecillitatis suæ cùm sibi conscia est, angustos facere, & non in rectum dispositos ingressus in domumculam suam: ideoq; si quod animal per hos ingressum fuerit, vt ipsis damnum inferat, plures circumstantes facilè occidere. Si duo contingit esse examina, etiã duo sunt fauorum genera. Etenim in concordia suum quæq; plebs seruat cerarum figurandarum morem: sed & omnes faui semper caucarum tectis, & paululùm lateribus adhærentes dependent, ita ne solum attingant, quoniam id præbet examinibus iter, vti iam obiter attigimus. Cerarum autem figura talis, qualis & domicilij habitus, nam & quadrata, & rotunda spatia, nec minùs longa, sui speciem velut formæ quædam fauis præbent. Proditum est à Plinio fauos in Germania visos octo pedum longitudine. Sed hoc ad diligentiam carũ potiùs spectat. Ingenium verò Apum suspiciens, recte [t] M. Varro hìc rationem atq; artem
„ esse voluit: Ab his, inquit, opera discunt, ab his ædificare, ab his cibaria condere. Tria enim
B harum, cibus, domus, opus. Neq; idem, quod cibus cera, nec quod ea mel; nec quod mel do-
„ mus. Non in fauis sexangulis cella? totidem quot habet ipsa pedes (quod Geometræ ἑξαγω-
„ νον fieri in orbe rotundo ostendunt) vt plurimùm loci includatur. [u] Plinius quoque omnes
cellas sexangulas esse tradit, easq; à singulorum pedum opere, vt hoc ex Varrone transtulisse videatur. Dum itaque in fauis suis cellulas sex æqualibus lateribus summa industria, absque vllo Geometrię instrumento struit, satis ostendit, quàm huius artis perita censeri debeat. [x] D. Basilius discere nos hortatur, quomodo Geometriæ inuentionum rudis non sit sapientissima Apis, argumẽto quòd omnes fauorum ipsarum cellæ sexangulæ sunt, & æqualia latera habent, non in directum alternatim incumbentes, vt ne quid patiantur ima vacuis adaptata, sed anguli sexangularum infernarum sedes, & fulcrum sunt incumbentium, vt securè supra se onera eleuent, ac sustineant, & separatim in vnaquaq; ciuitate humor cõtineatur. Geometricã insuper hanc figurarum pulchritudinem, [y] Aelianus fingendi elegantiam sine arte, sine regulis, sine circino, nempe figuras sexangulas, & sex laterum, & æqualium angulorum conficere Apes memorat. Quamobrem Phocillidi ἀριστότεκνος, hoc est, optimè laborans, Vergilio Dędala, id est ingeniosa nuncupatur. & [z] Plutarchus, quò magis Alcyo-
C nis mirum in fabricando nido laudaret ingenium, Apum artificio id superius facit, ac si nullum aliud maius ingeniosiusq; esset artificium, cui id præferre posset. Quæ enim, inquit,
„ musica Luscinarum, quæ Hirundinum industria, quæ Columbarum humanitas, quod A-
„ pum artificium, cùm Alcyonis virtutibus comparari meretur? Hinc quoque Bissulam suam alumnam Ausonius pinguendam tradens pictori, hortatur eum, vt Apis artem imitetur:

Pingere si nostram pictor meditaris alumnam:
Aemula Cecropias ars imitetur Apes.

Ingenij istius eximij acies non solùm in ijs, quæ diximus, sese in Apibus prodit, sed in alijs quoque, ac in hoc potissimùm, quòd omnia teste [a] Varrone extra ostium aluei obturent, quà venit inter fauos spiritus, quam ἐριθάκλω appellari Græcis scribit. Pluuias non solùm etiam imminere natura præsagiente norunt (non enim prouolant, nisi dies sit serenus futurus) sed præterea si oriatur, inopinata, vt fit aliquando, procella, lapillis se librent, iuxta terram volitantes, quanquam hoc postremum Cretensibus tantùmmodo ascribere [b] Plutarchus videatur. Similes sunt (canum nimirùm lapillos in amphoram non repletam oleo inijcientiũ)
„ Cretensium Apum, & Anserum in Cilicia artes. Illæ enim ventosum aliquod circumuola-
D turæ promontorium, ne disijciantur, seipsas exiguis lapillis in os sumptis, quasi saburrant.
„ Hi quando Taurum traijciunt, animalia alioqui vocalia, & obstrepera, tum metu Aquila-
„ rum in os iustæ magnitudinis lapide sumpto taciturnitatem sibi imperant, vt fallere in tran-
„ situ eas possint. Cæterùm [c] Virgilius simpliciter id de omnibus Apibus canit his versibus.

Nec verò à pabulis pluuia impendente recedunt
Longiùs, aut credunt cœlo aduentantibus Euri:
Sed circum tutæ sub mœnibus vrbis aquantur,
Excursusq; breues tentant, & sæpè lapillos,
Vt cymbæ instabiles fluctu iactante, saburram
Tollunt, his sese per inania nubila librant.

Si ex degustatis contrarijs atque noxijs floribus, aliquando in morbos incidant, velut sibi ipsis medicæ, vrinã hominis, quòd eius salsedine, sanitatem recuperaturas non ignorent, inuestigando petunt, & dum se ad fœtus fouendos, & incubandos accingunt, tunc quoque salsuginosa

[s] *Li.15.c.*

Fauorum figura.

[t] *Li.3.de rust.c.16.*

[u] *L.11.c.11*

[x] *In Hexa. homil.8.* Geometriã nouit Apis. Fauorũ cellæ cur Sexangulæ.

[y] *Lib.5. de Anim.c.13.*

[z] *Lib.de Solert. Anim.*

[a] *Li.3.c.16.* Præsagiũt pluuias.

[b] *Lib.de Solert. Anim.*

Anserum æstus cõtra Aquilas.

[c] *4.Georg.*

Cur salsa petant.

fugìnoſa maximè loca quærunt, ibiq; aut muriæ ſtillas fugunt, aut ſalſuginoſum, quodcunq; E
reperêre, vel ex ipſis beſtiarum fæcibus, & excrementis delibãt, vt regale ſemen, cui incubi-
turæ ſunt, falſo illo fomento ſuſcitent. Cùm dormiunt extra ſua aluearia, & ſub dio, ſupinè
Quando & cur ſupinè quieſcant. quieſcunt, ne vel aqua, vel ros alas earum madore afficiat, & à ſomno leuatis volatũ impe-
diat; egregium ſanè prudenti viro exemplum præbentes, qui cùm quid facturus eſt laudabi-
le, prius conſiderare debet, ne quid impedire poſſit, quod iam propoſuit. Plura præterea de
Apicularum miro dicenda forent ingenio, verùm quia minima quaſi laudis pars ſit, hîc ve-
[d] *Lib. 2. de part. c. 2.* la contrahentes, cum [d] Philoſopho dicimus Apes atque huiuſmodi animalia, ingenioſiora
multis carentibus ſanguine eſſe; nec non inter ea, quæ ſanguinem habent, ingenioſiora ſuis
contrarijs eſſe, quæ ſanguinẽ habent frigidiorem, ac tenuiorem; ſed optimè conſtare, quæ
calidum tenuem, & ſyncerum habent, quippe quæ vnà & viribus corporis, & animæ inge-
Apum diligentia. nio plurimùm valeant. Iam de diligentia earum, operaq; ac ſocietate mutua aliquid dica-
mus; nam hæc optimè ingenio annectetur. Fruſtra animal ingenioſum eſt, quod eo non vti-
[e] *Lib de Solert. Anim.* tur, eoq; ſe non exercet. [e] Plutarchus Apes, ait toto corpore, omnibusq; membris laborare,
[f] *Lib. 2. Eleg. 1.* vt rectè, ac appoſitiſſimo epitheto [f] Tibullus ſedulam vocauerit.

Rure leuis verno flores Apis ingerit alueo,
Compleat vt dulci ſedula mella fauos. F

Etymum. Et argutè nonnulli *μέλισσαν ἀπὸ τῆς μελέτης*, id eſt à meditatione, exercitio, & diligentia
dictam volunt: nam præterquàm quòd ipſa diligentiſſima eſt, maximè verò etiam ſegnes
odit, ocio deditas, conſumenteſq; elaboratum, Fucos nempe, communiter inſurgentes occi-
[g] *Li. 3. c. 16.* dunt. Quod [g] Varro meminit his verbis: Neq; ipſæ ſunt inficientes, necnon oderunt iner- „
tes. Itaque inſectantes à ſe eijciunt Fucos, quòd hi neq; adiuuant, & mel conſumunt, quos „
vocificantes plures perſequuntur, etiam paucæ. Tetigit id quoq; Vergilius hoc verſu. „

Ignauum Fucos pecus à præſepibus arcent.

[h] *Li. 9. Hiſt. cap. 11.* Quin etiam ſocias ocioſas, ac deſides, aut minùs parcas pellere in more ijs eſſe prodidit [h] A-
[i] *L. 11. c. 10* riſtoteles. Ceſſantium, inquit [i] Plinius, inertiam notant, caſtigant mox, & puniunt morte. „
[k] *Lib. 4. c. 1.* Apud Sardos teſte [k] Aeliano lex erat, quę pœnas ignauiæ cõſtituebat, & qui ociosè viueret,
eum rationem reddere oportebat, & vnde viueret, oſtendere. Atque vtinam noſtro etiam
num æuo ea lex duraret: rectiùs enim ſæpè cùm nobis ageretur. Videntur autem huic legi
occaſionem dediſſe Apes, quæ vt diximus, ſegnes morte puniunt. Ipſæ verò nunquam ab
opere laboreq; ceſſant: quanquam hyberno tempore, nempe à Vergiliarum occaſu, & vltra G
exortum, veriſq; initium, cùm ſcilicet latent frigore cohibitæ, & quia etiam flores non dan-
tur, ex quibus quid colligant, non operentur. Deinde verò cùm fabæ florent, florent au-
tem omnium primę, ad opera exeunt, & labores, nulluſq; poſtmodùm ſi per cæli ſtatum, mo-
Quãdo ad opera exeant. dò liceat, dies perit, adeò vt vulgatiſſimum Apellis illud, *nulla dies ſine linea*, Apibus po-
tiùs, quàm vlli alij animanti conueniat. Tetigit quoque hanc ſedulam in principio veris A-
pum operam poëtâ, cùm canit.

Quod ſupereſt, vbi pulſam hyemem Sol aureus egit
Sub terras, cælumq; æſtiua luce recluſit:
Illæ continuo ſaltus, ſyluaſq; peragrant,
Purpureoſq; metunt flores, & flumina libant
Summa leues: hinc neſcio qua dulcedine lætæ
Progeniem nidoſq; fouent, hinc arte recentes
Excludunt ceras, & mella tenacia fingunt.

[l] *Li. 5. Hiſt. cap. 22.* Cibi cauſa mellificant, inquit [l] Ariſtoteles, tam æſtate, quàm autumno. Et [m] aliàs nullum „
[m] *Li. 9. Hiſt. cap. 40.* ipſis tempus certumeſſe ſcribit, conſuetumq; quo operari incipiant; ſed ſi cibarijs nõ carent, H
beneq; degunt, æſtiuo potiſſimùm tempore opus aggredi, & quàm diu ſerenum eſt, aſſiduè
operari. Omnes in opere cernas, ſed non eundem exercere laborem. Sunt enim foris, & in-
tus officia diuiſa: operantur intra ſexaginta paſſus, & ſubinde floribus in propinquo conſum
[n] *Li. 11. c. 8.* ptis, teſte [n] Plinio, ſpeculatores ad pabula vlteriora mittunt. Cùm ad opera prouolant, aliæ
flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttaſq; totius corporis lanugine: aliæ quærunt
[o] *Li. 9. Hiſt. cap. 11.* mel, aliæ ſtipant, aliæ faciunt cellulas. Adoleſcentiores, vt author eſt [o] Ariſtoteles foris ne-
gotium exercent, prouolando conuehentes, & ea, quæ res exigit, portantes, leuioreſq; ſunt
hirſutie detrita, ſeniores intus operantur, & parcunt ætati. Quæ flores comportant, priori-
bus pedibus femina onerant propter id naturâ ſcabra, pedes priores roſtro, totæq; onuſtæ
remeant farcinâ incuruæ. Excipiunt eas ternæ, vel quaternæ, atque exonerant. Intus aliæ
ſtruunt, aliæ poliunt, aliæ ſuggerunt, aliæ cibum præparant, ex eo quod allatum eſt. Ne-
que enim ſeparatim veſcuntur, ne inæqualitas operis fiat, vel temporis vel cibi. Cernas,
inquit

A inquit D.P Ambrosius, omnes certare de munere, alias inuigilare quærendo victum, alias [p]Li.6.Hex. cap.21.
„ solicitam castris adhibere custodiam, alias futuros explorare imbres, & speculari occursus
„ nubium, alias de floribus ceras fingere, alias rorem infusum floribus ore colligere: nullam
„ tamen alienis insidiari laboribus, & rapto vitam quærere: atq; vtinam raptorum insidias non timerent. Totam etiam hanc operum distributionem luculentissimè nobis depinxit [q] poeta hisce doctissimis versibus. [q]Li.4.Geor.

Namq; aliæ victu inuigilant: & fœdere pacto
Exercentur agris: pars intra septa domorum
Narcissi lachrymam, & lentum de cortice gluten
Prima fauis ponunt fundamina; deinde tenaces
Suspendunt ceras; aliæ spem gentis adultos
Educunt fœtus; aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti,
Inq; vicem speculantur aquas, & nubila cæli:
B *Aut onera accipiunt venientum: aut agmine facto*
Ignauum Fucos pecus à præsepibus arcent.
Feruet opus; redolentq; thymo fragrantia mella.
Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Cùm properant: alij taurinis follibus auras
Accipiunt redduntq;: alij stridentia tingunt
Aera lacu, gemit impositis incudibus Aetna.
Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum: versantq; tenaci forcipe ferrum.
Non aliter (si parua licet componere magnis)
Cecropias innatus Apes amor vrget habendi,
Munere quamq; suo, grandæuis oppida curæ:
Et munire fauos, & Dædala fingere tecta.
At fessæ multa referunt se nocte minores,
Crura thymo plenæ: pascuntur & arbuta passim,
C *Et glaucas salices, casiamq;, crocumq; rubentem*
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.
Omnibus vna quies operum: labor omnibus vnus.
Mane ruunt portis; nusquam mora: rursus eadem
Vesperi ubi è pasta tandem decedere campis
Admonuit: tum tecta petunt; tum corpora curant.
Fit sonitus: mussantq; oras & limina circum.
Post vbi iam thalamis se composuere: siletur
In noctem, fessosq; sopor suus occupat artus.

Quando dormiant.

Omnes enim, vt in exercitu viuunt, atque alternis dormiunt, & opus faciunt pariter, & colonias mittunt. Hiq; duces, inquit Varro, conficiunt quædam ad vocem, vt imitatione tubæ, tum id faciunt, cùm inter se signa pacis, & belli habeant. Statio interdiu ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec vna excitet bombo, ad quem mox prouolant, vt ex Virgilio iam dictum est, & cùm iam adueserascit, in alueo strepunt minus, donec rursus vna circumuolet, eodemq; quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans, & hoc ca-
D strensi more, tunc repente omnes conticescunt, vt [r] Aristoteles, & [s] Plinius tradunt. Hanc eandem Apum laborantium industriam, sedulitatemque maximam elegantissimè [t] Aeneidi suæ inseruit, Carthaginenses ijs comparans, vrbem suam tanta diligentia post mortem Didonis diruisse scribens, quanta istiusmodi animalcula vere nouo mellificare studeant:

[r] Li.9.Hist. ca.11.
[s] L.11.c.10
Comparatio.
[t] Aeneid.1.

Instant ardentes Tyrij, pars ducere muros
Molirig; arcem, & manibus subuoluere saxa.
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.
Iura magistratusq; legunt, sanctumq; Senatum.
Hic portus alij effodiunt, hic alta theatris
Fundamenta locant alij, immanesq; columnas
Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.
Qualis Apes æstate noua per florea rura

Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos E
Educunt fœtus, aut cùm liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas,
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum Fucos pecus à præſepibus arcent.
Feruet opus, redolentq; thymo fragrantia mella.

[u] *Li.9. Hiſt. cap.40.* [u] Ariſtoteles alibi nouellas ait etiam tertio, quàm prodierint, die ſtatim negotium inire, ſi cibus non ſuppetit: cumq; incubant, digredi nouellas ad paſtum, ſed breui redire. prolem felicis examinis quadraginta diebus intermitti, tantummodo à bruma &c. Sed maximè labor earum conſpicuus, cùm iam diù propter frigus hybernum in alueis ſuis velut clauſtro quodam incluſæ, ſub æſtatem temporibus lætis, cùm ſcilicet florum vbiq; variorum copia eſt, ſtudioſè admodum mellificationi, ſoboliq; ſuæ operam nauant, quod nobis innuunt etiam elegantiſſimi qui ſequuntur [x] Corripi verſus:

[x] *Lib.4.*

Denſa per antiquas diſcurrunt agmina ſyluas F
More Apium, quas uer tepidum noua condere caſtra,
Et munire fauos ceris iubet æhtere captos
Denſa per herboſos errant examina campos,
Floribus inſidunt varijs, roremq; madentem
Ore legunt, onerantq; humeros, ceraſq; liquentes
Conficiunt, dulceſq; lares in pumice figunt,
Incumbunt operi, gratiſq; laboribus inſtant.

Nemo verò meliùs, nemo elegantiùs, facundiuſue iſtiuſmodi indefeſſos labores tetigit, expreſſitq; quàm * Aelius Iulius Crotta, in cuius os, dum hos verſus meditaretur, quo dulciores, lepidioreſq; euaderent, mel Apes ipſæ ingeſſiſſe videntur: canit autem:

* *Eidyl.3.*

Quales vere nouo Siculæ ſub collibus Hyblæ
Vallibus, aut riguis latè fragrantis Hymetti
Exercentur Apes, ſtabulis vbi pinguibus agmen
Prodit mane nouum, & cœlo bacchatur aperto.
Hæ veris populantur opes, Tymbræq; laborant:
Illæ apij lachrymam, & graue olentis Centaureæ
Narciſſiq; legunt florem, caſiaſq; rubentes: G
Cætera dum legio tactis aſcripta tenetur
Suſpendunt ceras, & mella liquentia fundunt.

[a] *Li.3. de re ruſt cap.16.* [b] *Lib.1. de Spir ani.c.1* Naturaliter opus ſuũ facere. [a] Varro teſtatur non reſiſtere ipſis, qui opus conetur diſturbare: neque perfeceris, vt ait [b] Actuarius, vt vlla vnquam ab opere ſuo ceſſet, neq; verò ſi feceris, aliud illam opus aggredi animaduertes: quin ſi eam animal iam factam à parentibus ſegreges, idq; cùm nondum mellis faciundi œconomiam didicerit, vnde id, & quomodo conſtet, iamq; dimiſſam liberè euolare ſinas, eadem hæc, quæ progenitrix præſtabit, nec ſanè operis quicquam omittet, propterea quòd non antea initiata à parentibus ſit; nec ſi vel plurimùm laboret, maius vnquam quicquam, quàm reliquæ præſtiterit. Innata itaque Apibus non mellificandi ars tantùm, ſed & diligentia, ac in labore perſeuerantia, vnde breuiſſimo temporis ſpatio bonam aluei partem melle ceraq; oneraſſe conſpiciuntur, cùm interim ſi propius laborantes obſeruaueris, nihil vel parum ſaltem ferre in eos videris. Meritò itaque qua- »
[c] *Prouer.6.* [d] *Li.6.Hex. cap.21.* ſi bonam operariam [c] Scriptura Apem prædicat, dicens: Vade ad Apem, & vide quomo- »
do operaria eſt. Audis, inquit D.[d] Ambroſius, quid dicat Propheta? Mittit vtique te, »
vt Apiculæ illius ſequaris exemplum, imiteris operationem. Vides quàm laborioſa, quàm »
grata ſit: & cùm ſit infirma corpore, valida eſt vigore ſapientiæ, & amore virtutis: A quo H
igitur alio animali cùm poëtæ, tùm oratores, cæteriq; ſoluta oratione ſcribentes, diligentiam incredibilem aliquam expreſſuri, conuenientiùs, atque aptiùs, quàm ab Ape ſimilitudinem hauriunt? Dantes grauiſſimus Hetruſcorum vates Angelorum ſedulitatem expreſſurus hinc nequaquam deflexit, cùm canit.

In forma dunque di candida Roſa
Mi ſi moſtraua la militia ſanta,
Che nel ſuo ſangue Chriſto fece ſpoſa.
Ma l'altra che volando vede, e canta
La Gloria di colui che la innamora
Et la bontà, che la fece cotanta.

Si

A *Si come schiera d'Api, che s'infiora*
Vna fiata, & vna si ritorna
Là doue il suo sapore s'insapora.

[c] Aliàs rursus Apum exemplo, quibus ait mellificandi studium naturaliter insitum esse, nobis quoque intellectum ineſſe scribit: [c] *In Purg. cant. 18.*

Però là onde vegna l'intelletto
De le prime notitie, huomo non sape
Et de primi appettibili l'affetto,
Che sono in noi, si come studio in Ape
Di far lor melle, & questa prima voglia
Merto di lode, ò di biasmo non cape.

[f] Plutarchus ostendens quanta diligentia, & amore optima quæq; domum ferant, maritos hortatur, vt adinstar Apum optima quæq; vndiq; colligentes, secumq; domum portantes, vxoribus suis impertiantur. [g] Calphurnius suauitatem cantus Asthaci, & Idæ pastorum expressurus, atque laudaturus, non potuit ingeniosiùs illum extollere, quàm Apes ab opere B suo cessasse dicendo, vt auscultarent, nam hoc prorsùs præter earum naturam est. [f] *Li. de Coniug præcept.* [g] *Eglog. 2.*

Omnia cessabant illis cantantibus, ausa est
Dædala Nectareos Apis intermittere flores.

Sic etiam [h] Petrarcha inter alia ἀδύνατα, quæ nunquam eueniunt, Apum quoque à labore intermissionem recenset canens: [h] *Eglog. 11.*

Tum nostro Galatea tuum de pectore nomen
Exibit, fugient proprijs dum sedibus astra,
Mellis Apes studium linquent, nidosq; Columbæ
Coniugium Turtur, prædam Lupus, arbuta capræ,
Custodita dolos mulier, mendacia seruus.

In eodem sensu * Pontanus, de rebus scilicet nunquam, vel rarissimè saltem contingentibus: * *In Acone.*

Demisêre comas quercus, liquêre Palumbes
Et quercus, frondemq; nuces posuere, Columbæ
Deseruere nuces, ramos fregêre myricæ,
C *Deseruêre, & Aues nidum, & cum prole myricas*
Deseruêre, & Apes flores, roremq; Cicadæ
Et ranæ mutis fecêre silentia buccis.

Vida [i] Iudæorum primates ingrediente Hierosolymam Saluatore nostro occultasse sese ait, & ocioſos domi resedisse: id verò quàm coactè facerent, horum animalculorum similitudine significat, quæ vt imminentes præsagientia imbres, domi hærere coguntur, & ab opere desistere solito, sic illi Christi præsentiam, doctrinamq; fugientes, ociosè sese in claustris suis abdebant. [i] *L. 2. Christ.*

Ergo infracti animis omnes, terrore subacti
Tectis quisq; suo septi clausiq; manebant:
Quales qua solita florentia rura volantes
Carpere Apes, vbi sæuit hyems, cælumq; profusos
Soluitur in nimbos, & aquosus regnat Orion:
Ocia lenta terunt, clausisq; aluearibus ægrè
D *Cunctantur, circumq; fores, ac limina mussant.*

Quamobrem cùm [k] Franc. Petrarcha mirari me non negem, quid est, quòd quidam solicitudinis exemplum proposuere Formicam, parsimoniam atque industriam eius prædicantes? cùm non omnis solicitudo laudabilis sit. Formicæ enim exemplum fortasse prædonibus idoneum, non his quibus de suo viuere sine cuiusquam iniuria mens est. At solicitum animal quis nescit, sed improbum, sed iniustum, rapto viuens, nullius industriæ, nisi in malum, nullius vsus; at incommodi, tœdijq; multiplicis. Cur igitur hoc exemplum dederint, cur hoc animal laudauerint, dico iterum, miror, præcipuè cùm adesset Apis industrium prouidentissimumque animal, nulli noxium, multis vtile, sibique, & alijs arte quadam naturaliter insita, & suo illo nobili labore subueniens. Hucusque ille. Si itaque Hesiodus rectè, (quòd omnes fatentur) virtutem sudore parandam esse Deos voluisse dixit, eleganter & verè nos quoque Scaligerum in labore laudem positam esse dixisse fateamur, inquit autem: [k] *Lib. 2. de remed. Fore. vtriusque in præfat.* Diligentiã ab Apibus discendam.

Nullus meruit viuere, qui fugit laborem.
Fucis agilis præſtat Apis omnibus vna.

Digna ſanè, vt ſingulis temporis momentis nobis ob oculos ponatur, vt ſi fierì poſſit, incorruptam ſeruemus, ceu laboris exemplum, quod, vt faciant, qui labores fugiunt, docere placet, quomodo cuſtodita perpetuo incorrupta ſeruari queat. Fiet id commodiſsimè in ſuccino. nam præterquàm, quòd eam à putredine conſeruabit, perſpicuum quoque eſt, & pellucidum, oculiſque aditum præbet, vt eleganter innuit Martialis, dum canit:

Apis cur incorrupta ſeruãda, & quomodo ita ſeruetur

Et latet, & lucet Phaëtontide condita gutta,
Vt videatur Apis nectare clauſa ſuo.
Dignum tantarum pretium tulit illa laborum;
Credibile eſt ipſam ſic uoluiſſe mori.

Atque hæc de ſedulo Apum labore dicta ſuffecerint. Quod modò ad politiam earundem, & regendi artem attinet, ea ſanè tantoperè ab omnibus cùm prophanis, tùm Eccleſiaſticis ſcriptoribus celebrata eſt, vt collecta mihi eorum loca multitudine ſua ingenium ita obruãt, vt à quo incipiam, ignorem. Scripſerunt de Repub. etſi diuerſo modo Cicero, & Plato, alter qualis eſſe debeat, diſſeruit, alter qualis fuerit à maioribus inſtituta. Hanc tamen vterque, & inſtitutæ, & inſtituendæ præſcripſit formulam, vt vita ciuilis naturam imitetur, quam optimam viuendi ducem ſepiſſimè nominamus: alioquin non modò inciuilis, ſed potiùs beſtialis, & bruta ritè cenſebitur. Quæ autem naturæ inſtitutio ſit, ipſa rationis expertia monſtrare ſufficiunt, atque inter hæc Apes potiſſimùm: quamobrem Plutarchus ad Virgilium deſtinat ſuum Traianum, vt ciuilem vitam ab Apibus mutuetur, de hac enim ille, quàm doctiſſimè, vt patebit, ſcripſit. Enimuerò, teſte eodem [l] Plutarcho, ciuilis vir naturæ ratione ſemper princeps eſt ciuitatis, vt rex inter Apes: idque cogitantem oportet reipub. gubernacula in manibus habere. [m] Alibi quoque Apes & Formicas, ait communitatis ſtudium conſeruare vſque ad finem. nemo enim, inquit, nunquam Apem ſenectute in Fucos degeneraſſe vidit: quod à ciuilibus quidam viris exigunt, vt vigore ætatis præterlapſo domi deſideant, cibumque conquirant, & reponant, ocioq; potiantur virtutem agendi, tanquam rubigine ferrum abſumi. [n] Varro Apes eſſe ait, vt hominum ciuitates, quod hîc eſt rex, & imperium, & ſocietas: ſed non vt quælibet vrbes; nam, niſi vt optimè inſtitutæ. Apes enim omnia pro ducis ſui arbitrio, & iuxta præceptum faciunt, adeò, vt natura pro magno ſui miraculo tanquam optimæ frugaliſſimæque Reipublic. ſpecimen, & exemplar imitandum earum regimen propoſitum hominibus videatur. Iuſtus Lipſius toto politicorum ſuorum libro priore luculenter docteque, vt ſolet, ad ciuilem vitam duos duces requiri; oſtendit, virtutem ſcilicet; cum prudentia. Vtrumque hunc ducem in nullo alio animalium genere manifeſtiùs conſpicias, quàm in Apibus, quas ſolas ducem ſibi quærere conſtat, qui omnium curam agat. Quod ipſum & Sancti doctores aiunt. [o] Baſilius enim Magnus, & Sanctus; ſunt, quædam, inquit, ex brutis etiam politiæ, & Reipub. ſtudioſa, ſi quid politiæ proprium eſt, vt ad vnum communem finem ſingulorum actiones ſint deſtinatæ, veluti in Apibus videre eſt. Nam illarum communis eſt habitatio, communis volatus, opificium omnium vnum, & quod maximum eſt, quòd ſub Rege, & quodam ordinis duce operas attingunt, non priùs ſuſtinentes ad prata exire, niſi vbi viderint Regem volatum auſpicari. Diuus [p] Ambroſius expediturùs, quæ volucres velut quandam Rempub. curare videantur, atque vitæ huius ætatem ſub legibus agere, aſſerit hunc eſſe Reipub. vſum, vt leges omnibus ſint communes, atque obſeruentur deuotione communi, vnoque omnes teneantur vinculo, & non alterius ſit, quod alius ſibi intelligat non licere, ſed quod liceat, licere omnibus, & quod non liceat, omnibus non licere. Vt ſit præterea communis reuerentia Senatorum, quorum conſilio Reſpub. gubernetur, & commune omnibus vrbis domicilium, commune conuerſationis officium, vnum præſcriptum, omnibus vnum conſilium. Ait itaque magna quidem eſſe hæc, ſed longè in Apibus præſtantiora, quæ inquit, ſolæ in omni genere animantium communem omnibus ſobolem habent: vnam omnes incolunt manſionem, vnius patriæ clauduntur limine, in commune omnibus labor, communis cibus, communis omnibus operatio, communis vſus, & fructus eſt, communis volatus. Quid plura? communis omnibus generatio, &c. Porrò mirum prorſus eſt, quo apud ipſas in honore ſit Rex, quamque clementer hic cum ijs agat. Regias monarchiæ in vna aluei parte extruunt amplas, & magnificas, ſeparatas ab alijs, tuberculo eminentes, vbi is ceu in throno aliquo ſeu ſede regali, quid faciendum ſit, imperat, vnus multis millibus, quæ ſine mora imperata faciunt. Quamobrem non ſine acerrimo iudicio

Vita ciuilis naturam imitari debet.

Ad ciuilem vitam quid requiratur.

Reipu. vſus quis.

Rex Apum in qua dignitate.

[l] *L. de reip. gerendæ præcept.*
[m] *Lib. an ſeni ſit ger. reſp.*
[n] *Li. 3. c. 16. de re ruſt.*
[o] *In Hexa. homil. 8.*
[p] *Li. 6. Hex. cap. 21.*

Xan-

A Xantippus Lacedęmon Carthaginensium dux dicebat teste Polybio, malle se sub rege Apũ militare, quàm Formicarum exercitum ducere: sub rege, inquam Apum, qui sine aculeo est, hoc est, in neminem tyrannidem exercet, & nisi illa imperat, quæ ad communem reipub. statum conferre queant, cùm qui Formicarum, hoc est hominum, qui parêre & nesciunt, & nolunt, exercitum ducentes, nihil vnquam præclari præstare possint. Cyrus, quo vix alius princeps prędarior in bello fuit, apud [q] Xenophontem de se: Rex enim nihilominus, inquit, videris natura esse, quàm qui in alueari Apium est dux. Illi enim Apes parent vltrò, & vbicũq; maneat, nulla hinc abscedit: quodsi quò exeat, nulla eum relinquit. amor vsq; adeò vehemens in his inest, vt eius patiantur imperium: identidemq; quodammodo homines mihi videntur erga se habere, &c. Non potuit itaq; aptiùs [r] Homerus (qui item Apes, & viros ἔθνεα, id est gentem vocat) Græcos accelerantes ad concionem Agamemnonis principis totius exercitus, & vt ille vocat, ποιμένος λαων, idest pastoris populorum, quàm Apibus assimilare, quæ à pastu celerrimo cursu ad alueare, in quo regium palatium est, aduolant, gentem scilicet ratione prędita ad gentem ratione carentem, sed vtramq; studiosè ad regem principemúe suum tendentem: sed versus adijciam.

Xantippi dictum.

[q] *Lib. 5. de pædia Cyri.*

[r] *Lib. 2. Iliad.*

B Ὡς ἄρα φωνήσας, βελῆς ἐξῆρχε νέεσθαι.
Οἱ δ' ἐπανήθησαν, πείθοντό τε ποιμένι λαῶν
Σκηπτοῦχοι βασιλῆες. ἐπεσσεύοντο δὲ λαοί.
Ηὔτε ἔθνεα εἴοι μελισσάων ἀδινάων
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς ἀιεὶ νέον ἐρχομενάων.
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν.
Αἱ μὲν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα.
Ὡς τῶν ἔθνεα πολλὰ νέων ἀπὸ καὶ κλισιάων
Η'ϊόνος προπάροιθε βαθείης ἐσιχόωντο
Ιλαδὸν εἰς ἀγορήν. id est:

Sic locutus concione incepit excedere,
Hi surrexerunt, paruerunt́q; rectori gentium
Sceptrigeri reges: accurrebant autem gentes
Sicut examina Apum frequentium,
C *Petra ex caua semper recens venientium,*
Racematim volant super flores vernos:
Hæ quidem huc confertim volant, aliæ autem illuc
Sic horum gentes à nauibus & tentorijs
Littus ante immensum procedebant
Confertim in concionem.

Sed hîc notandum est, longè aliud indicare hos versus, quàm nos diximus, Græcos nimirùm Apibus similes dici, quæ ex alueari ad pabula euagantur, cùm nos redeuntibus similes scripserimus: quæ sanè nostra est opinio, quoniam alioqui etiam Gręcos à concione Agamennonis ad naues properasse dicere debuisset. Alij rogo examinent, interea ego pergam. [s] Aelianus de clementia regis Apum agens, mellifluo sanè ore, ac facundissimo opinionem vnam esse scribit, Apum reges non aculeatos esse; esse verò rursus alteram, eos robore aculeorum peracutorum armatos esse, nunquam tamen eo, neq; contra hominem, neq; contra Apes vti, quoniam non fas sit tantæ nationis imperatorem malum admittere: reliquas autem Apes harum rerum prudentissimos testari, in conspectu suorum imperatorum
D aculeos summittere quasi fasceis, veluti imperio potestateq; his cedentes. Iam verò hoc vtrumque in illis regibus quenquam admirari posse, siue aculeo careant ad inferendam iniuriam, siue quòd habentes, ab iniuria aculeos abstinere possint, idque etiam longè prestantius esse. Vtinam itaque natùra, vt Apum, sic hominum reges aculeo exarmasset, inquit Petrarcha, Nunc libero animali exemplum dedit, non eripuit libertatem. Respice paruum illud, sed diuinum animal, pone & tu non in vulnere, sed ante vulnus aculeum: plebeium enim illud, hoc regium: Alioquin, vt sine iustitia, sic sine clementia rex non eris, ac non homo quidem, sed quod in fabulis dici solet, coronatus Leo. Alexandrum Macedonem, cùm hastatus, ac armatus aliquando ad Diogenem illum Cynicum accessisset, Diogenes referente [t] Dione Chrysostomo, regiũ signum habere negabat. Id Alexander admiratus; nonne inquit, mọdò dicebas nihil opus esse regi signis? Ita per Iouem, inquit, sed externis, tiara & purpura. In his enim nulla est vtilitas. At signum illud naturale omninò illi adesse oportet. Et quidnam illud est, inquit Alexander. Id quod inter maxima, inquit Regi adest.

[s] *Li. 14. 40.* De Aculeo regis duplex opinio

Alexandri cum Diogine colloquium.

[t] *Orat. 4. de regno.*

An nõ audiuiſti, quòd rex ſit inter Apes natura creatus non ex genere hoc habens, ſicut vos E
dicitis, quòd ſitis ex Herculis genere? Quid ergò, inquit, Alexander, illud ſignum eſt tandem? Non audiuiſti, inquit, ab agricolis, quòd illa Apis ſola aculeum non habeat, quòd nullis nempe illi armis opus ſit aduerſus quenquam? Nulla enim aliarum Apum cùm ea diſceptauerit de regno, neq; ea pugnat cùm alia aculeum habente. Tu verò mihi videris non ſolùm deambulare, ſed etiam dormire in armis. Neſcis, inquit, quòd timidi hominis eſt, geſtare arma? Timidus autẽ nullus vnquam rex eſſe poterit, nõ magis quàm ſeruus. Auditis his Alexander, parum abfuit, quin haſtam ex manu proijceret. Hæc autem dicebat Diogenes adhortans eum, vt ſe potiùs tueretur beneficentia, & iuſtitiæ ſtudio, quàm armis. Vnde D. Hieronymo Apis mella facientis exemplo indicatur rex imperans cum iucunditate. Regem itaq; ſibi conſtituunt Apes, præeſſeq; volunt quidem, non tamen humano corruptoq; more. Eſt enim ipſis non electus rex, quòd vulgus iudicio carens peſſimum ad principatum ſæpè euexit; neq; ſorte poteſtatem acquirit rex earum, quòd abſurdi ſunt ſortium caſus, in extremum omnium ſæpè poteſtatem conferentes; neq; ex paterna ſucceſſione in regno collocatur earum rex, quòd hi, & ineruditi, & omnis virtutis indocti, ob delicias, & adulationem quandoq; comperti ſint; neque imperitæ multitudinis vulgari clamore ſignatur, quæ F
non merita virtutis expendit, nec publicæ vtilitatis emolumenta rimatur: ſed ex naturâ principatum in omnes habens, & magnitudine, & figura, & morum lenitate excellẽs rex ipſarum conſtituitur. Equidem nihil eſt, quòd reges, & principes magis deceat, quàm manſuetudo, beneficentia, animiq; moderatio, & continentia, vt quantum cæteros imperio, & poteſtate præcellunt, tantum ſibi ipſis humanitate, & facili animi inductione dominentur. Qua de cauſa, & in ſceptris regum Aegyptij Cucuphum auem ſubiecto Hippopotamò ſuperimponebant, quòd pietas impietatem, clementia inclementiam debeat ſupprimere. Cui rei, & natura teſtimonium attulit illud, quod dictum eſt, nempe quæ, cùm Apibus cęteris aculeos dederit, eum ſolis regibus ademit, quaſi ſolis illis inhoneſtum ſit iraſci, inhoneſtius iram exercere. Noluit illum Natura, inquit [u] Seneca, nec ſæuum eſſe, nec vltionem magno »
conſtaturam petere: telumq; detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis »
regibus ingens eſt. Eſt enim illi mos exercere ſe in paruis, & ingentium rerum documenta »
minima agere. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores; cùm tantò hominum mo- »
deratior eſſe animus debeat, quantò vehementiùs nocet. Tantùm autem neceſſe eſt timeat, »
quantùm timeri voluit, & manus omnium obſeruet, & eo quoque tempore, quo non capta- G
tur, peti ſe iudicet, nullumq; momentum immune amet. Sic ille. Hinc & Tribuni militum »
apud Romanos enſes ferebant ſine acumine, innuentes principes exercitus non debere occidere milites, ſed corrigere, vt Apum Rex ſuas Apes. Sed quid ſi aculeo præditum eſſe concedamus, vt voluiſſe videtur diligentiſſimus naturæ indagator Ariſtoteles, miraculum eò fuerit grandius, cùm hoc ſaltem veriſſimè conſtet, quòd non noceat, neque eo vtatur, vt diximus, ad vindictam. Sunt enim leges naturæ, vt ait Ambroſius, non literis ſcriptæ, ſed moribus impreſſæ, vt leniores ſint ad puniendum, qui maxima poteſtate potiuntur. Id cùm quidam (nomen enim nõ memini) rex Gallorum, victor Inſubrum vrbem ingrediens typo quodam, aut ſymbolo indicare vellet, chlamidem ſuam multis Apum iconibus grauidam ferebat, atq; ipſarum rex in medio eminebat, vt canit [x] Baptiſta Mantuanus his verſibus:

In medio rex victor equo ſublimis in alto
Murice conſpicuus, rutilanti ſplendidus auro
Signabatur Apum ſparſim toga tota figuris,
Cumq; Apibus regnator Apum fulgebat in oſtro
Pictus acu, ſcriptumq; notis epigramma latinis
Rex mucrone caret, *quo ſignificare volebat*
Rex pius & clemens, qua mente intraret in vrbem
Quoue animo debent populis conuiuere reges. H

Præterea cùm pauperibus educandis teſte [y] Plinio ſecundo, vna ratio ſit bonus princeps, mirùm non adeò nobis eſſe debeat, ſi tam ſanctè vnà rex cum Apibus ſuis viuat. nam ita eas clementia, ac beneuolentia deuincit, vt etiamſi quærant, inſurgendi contra illum occaſionem, non habeant, nec inueniant. Qua in re homines Apibus longè deteriores ſunt. nam, vt malos reges oderunt iure merito, ita bonis morem gerere communiter neſciunt. Iuſtus Lipſius epiſtolam dedicatoriam ad Impp. Reges, & Principes ſcribens, quàm difficilè ſit imperare, & quàm arduum morem gerere elegantiſſimè demonſtrat his verbis: Amplum, & illuſtre veſtrum munus eſt, quòd ſuſtinetis. Quid »
magis inter homines, quàm vnum pręeſſe pluribus, leges & iuſſa ponere, maria, terras,
pacem,

Armorum geſtatio timiditatem arguit.

Regem vt conſtituãt.

Rex qualis ſit.

Clementiæ inclementiam vincẽtis typus.

[u] *Lib. 1. de Clement.*

Leges optimæ quæ.

[x] *In Exhort. ad Inſubres.*

[y] *In Panegyrico.*

Arduũ eſſe homini imperare, & obtemperare.

A pacem, bella moderari? Diuinitas quædam videtur hæc dignitas: & est profectò, si salutari-
„ ter, atq; ex vsu publico administretur. Sed hoc quàm arduum sit, cùm ratio nos docet, tùm
„ exempla. Illam si inspicimus; quantæ molis, ab vno capite tot capita coërceri, & vniuersam
„ illam multitudinem inquietam, discordem, turbidam, leniter redigi sub cõmune quoddam
„ obedientiæ iugum? Si hæc; quàm pauci ab omni æuo reperti, qui laudabiliter hoc mune-
„ re functi & defuncti? Nimirùm maius quiddam est quàm imperiti suspicentur, cursum re-
„ ctum in vndoso illo mari tenere, & in summa fortuna non abripi licentiæ ventis. Quam mul
„ tis virtutibus opus est, quibus velut anchoris hæc nauis firmetur? quàm varia prudẽtia quo
„ velut clauo gubernetur? Vt verissimè dixerim difficile esse homini in hominem imperium:
„ nec vnius mente vnquam dirigendum. Ideo meritò Sapientes, quibus olim & nunc hæc Sapiẽtia in
„ cura, vt salutarium monitorum face prælucerent imperanti. Qua enim in re melius merea- imperio re-
„ mur de genere humano? In moribus aut scientijs aliquid præcepisse, laudem & vsum ha- quiritur.
„ bet: & non magis in regno & administratione ciuili? cùm illic vnum aliquem ciuem me-
„ liorem doctioremué facias; hîc in vno omnes. Nam ita profectò est. Arcta quadam cathe-
na deuincti sumus, qui imperamur, cum imperãte, & vt in corpore mens sana, aut insana esse
B non potest, nisi vt pariter vigeant, aut langueant eius functiones: non item in hac societate,
„ princeps. Ad virtutem illè præit? sequimur. Ad vitia? inclinamus. Bene beateq; agit?
„ floremus. improsperè? labimur, aut ruimus cum illo. Atq; vt à sole in subiecto hoc orbe lux
„ aut tenebræ: sic à Principe apud subditos praua plæraq; aut recta. Hæc & plura Lipsius,
„ quæ omnia huic loco inseruisse voluimus, vt quàm sapientiùs & securiùs Apũ rex inter suas
„ Apes imperet, quàm inter nos homines Rex noster, constare queat. Nec mirũ cũ Apum Rex
naturaliter regnet, & fucum non nouit, noster nisi edoctus fuerit, regnare nesciat. Hoc tamẽ Apũ & ho-
vtriq; commune est, vt si benè beateq; agant, gens quoq; floreat, si improsperè, simul laban- minum re-
tur. Apum enim Rege prehenso totum agmen tenetur, amisso dilabitur, migrãtq; ad alios, gibus quid
vt ait [z] Plinius. Esse vtique sine Rege non possunt, ἀναρχίαν nimirùm fugientes. Defuncto commune.
Rege mœret plebs ignauo dolore, non amplius cibos conuehunt, non procedunt, tantùm [z] *L.11.c.17*
tristi murmure circa corpus glomerantur. [a] Aristoteles author est Reges nunquam prodire [a] *9.H.c.40.*
foras, vel vt pascãtur, vel alia causa, nisi vniuersa cum plebe, & si cùm pergunt, rex ipse aber- Regis ho-
rarit, omnes inquirere, odoratuq; sagaci persequi, donec inueniant, gestari etiam eum à ple- nor inter
be, cùm volare non potest. Tradit item enecare ipsas etiam suos duces, qui plures quàm sa- Apes, & vt
C tis sit habeantur, & potissimùm improbos, ne principum multitudo seditiones in examine ametur.
faciat: nempe necare præcipuè cùm non ampla sobolis copia extitit, nec habent vbi tanquã Cur plures
coloniam mittant; fauos etiam regum eo tempore, si parati sint, diruere; vtpotè cùm desint, duces occi-
quibus mittendis duces ipsi præficiantur. [b] Plinius verò inuitas reges interimere asserit, dant.
potiusq; nascentium domos diruere, si prouentus desperatur, & tunc Fucos abigere. Quare [b] *L.11.c.17*
nunquid propter multos illos principes, quos per turmas exercitus sui habent, magis aristo-
cratiam ament, vt [c] Albertus vult, quàm monarchiam quæstio oritur: quam alij ventilent; [c] *8. de Ani.*
nobis enim tantùm propositum est naturas rerum manifestas indicare, non causas iudicare *tract.4. c.6.*
dubias. Adamantius Origenes cùm Apes hæc nullo animi conceptu facere, vt plæriq; con-
tendunt, sed naturæ ipsius beneficio, dixisset, quæ vel bruta, eousq; prouexerit, vt plerisq; in
rebus ratione præditos imitentur, nos vult admonitos, vt vbi Apum mores cognouerimus,
ducibus parere non recusemus, negociaq́ue ad Reipubl. ciuitatumq́ue salutem opportuna
alacri animo suscipiamus. Non enim amat id genus hominum Adamantius, qui sub pietatis
specie suam obtegunt ignauiam, suoq́ue tantùm ocio, & commodis consulentes, negotia
subfugitant, & velut genus hutnanum oderint, humanas etiam consuetudines auersantur.
D Salutaris sanè hæc admonitio. Ipsæ enim regem, quem spontè sibi ordinant, miro modo ob-
seruant: ipsæ sibi populos creant, & licet positæ sint sub rege, tamen liberę prærogatiuam iu-
dicij tenent, & fide deuotionis affectum: quia & tanquam à se substitutum diligunt, & toto
honorant examine. Et Apes quæ non obtemperant legibus Regis (nõ obtemperant autem
cùm non omnes suas operationes ad communem Reipubl. vtilitatem conferunt) competen
ti condemnatione se mulctant, vt immoriantur aculei sui vulnere. Quod Persarum populi Persarum
hodieq́ue seruare dicuntur, vt pro commissi precio in se propriam mortis exequantur sen- mos.
tentiam. Itaque nulli sic Regem, non Persæ qui grauissimas in subditos habent leges; non
Indi; non populi Sarmatarum tantam, quantam Apes reuerentiam deuotionis obseruant; vt
nullæ è domibus exire audeant, nisi Rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicauerit princi-
patum. Cùm verò Regi parent, πολυκοιρανίαν, tanquam inutilem fugiunt, monarchiã amãt,
functioni, ac labori quæque suo ad communem vsum incumbunt. Si perierit Rex, omnes [d] *L.9.Hist.*
discedunt, vt ait [d] Aristoteles; vel si aliquandiu manserit, fauos quidem conficiunt, sed mel *cap.40.*

nullum,

nullum, neq; fieri poteſt quin breui omnes diſcedant. Quàm verò Regi obediant, ita tradit E
Plinius, Mira, inquit, plebis circa eum obedientia. Cùm procedit, vnà eſt totum examen, „
circaq; eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cùm popu- „
lus in labore eſt, ipſe opera intus circumit ſimilis exhortanti, ſolus immunis. Circa eum ſatel „
lites quidam lictoreſq; aſſidui cuſtodes auctoritatis. Procedit foras non niſi migraturo exa- „
mine. Sed non regnantem tantùm venerantur regem ſuum, verùm etiam cùm primum na-
[e] *Lib.12.* ſcitur, quòd ſcribit [e] Claudianus, canens.

—— Sic mollibus olim
Stridula ducturum pratis examina regem
Naſcentem venerantur Apes, & publica mellis
Iura petunt, tradunt q; fauos.

[f] *Lib. 1. de Clemẽt. c. 3. Principis cuius ſit ſtabilis magnitudo imago.* [f] Seneca illius principis magnitudinem ſtabilem fundatamq; eſſe aſſerit, quem omnes tam „
ſuprà ſe eſſe, quàm pro ſe ſciũt, cuius cura excubare pro ſalute ſingulorum atq; vniuerſorum „
quotidiè experiuntur. Quo procedente, non tanquam malum aliquod, aut noxium animal „
è cubili proſilierit, diffugiunt: Sed tanquam ad clarum, & beneficum ſydus certatim aduo- „
lant, obijcere ſe pro illo mucronibus inſidiantium paratiſſimi, & ſubſternere corpora ſua, ſi F
per ſtragem illi humanum iter ad ſalutem ſternendum ſit. Quo pietatis atque nouiſſimi be-
neficij munere Apes nos homines præcellunt. pauci ſanè enim noſtrum pro principe ſeſe
vouent. plurimi dum ſecunda fruitur fortuna, fideliter, quin infideliter adhęrent, cùm Apes
Regem ſuum ſumma protectione defendant, & perire pro eo pulchrum ducant. Incolumi
eo neſciunt mutare conſilium, iudiciumúe, neſciunt mentem flectere: contrà amiſſo fidem
ſeruandi muneris derelinquunt, atque ipſæ ſua mella diripiunt, quòd is qui principatum
habuit muneris, interemptus ſit: non aliter ſcilicet, quàm vt apud nos euenire ſolet mortuo
Pontifice Romano, noſtro principe, tunc enim in medio etiam foro omnia diripiuntur, &
non apud nos tantùm tumultus eſt, ſed apud alios quoq; populos, vbi rex vel princeps mo-
ritur; mox verò direpto melle huc, atque illuc incerto ordine vagantur, quod eleganter te-
[g] *Li.3.F.aſt.* tigit [g] Ouidius, qui mortua Didone poſt abitum Aeneæ, atq; eius vrbe ab Hiarba rege Mau
ritanię occupato Tirios Apum inſtar fugiſſe ſcribit.

Diffugiunt Tirij quo quemq; agit error, vt olim
Amiſſo dubiæ Rege vagantur Apes.

[h] *Li.3. de re ruſt. cap.16.* Sed vt ad affectum innatum Apum erga ſuum regem reuertamur. [h] Varro etiam Apis, ait G
Regem ſuum, quocunq; it, ſequi, & feſſum ſubleuare, & ſi nequit volare, ſuccollare, quòd, „
inquit, eum ſeruare volunt: Quare [i] Franc. Petrarcha milites Romanos ea animi prompti-
[i] *Li.7. Africa.* tudine duces ſuos ad bellum ſequi ſcribit, qua Apes ducem ſuum circumſtant:

Vt verò ad caſtra eſt reditum, clamor ore fauenti.
Qualis Apum ſtrepitus Regem circumſtat ouantem
Pro ſe quiſq; ducum excipitur, cupidumq; tuendi
Funditur inquirens certatim ſingula vulgus.

[k] *Lib.6.* Et [k] Euryalum Q. Calaber Troianorum vrbe egredientem, ingentem militantium vim ſub-
ſecutam ait, vt quando inclyta gens Apum, ſuos duces comitata, ex aluearijs verno tempo-
re proruit cum ſtrepitu: ſic videlicet illum ad pugnam properantem ſecutos eſſe ciues. Et
[l] *In Exhort. ad inſubres.* [l] Baptiſta Mantuanus de Gallorum erga ſuum regem obedientia canebat:

Altera conditio Gallis præſtantior; omnes
Depoſito regnandi animo concorditer vnum
Suſcipiunt Regem, parent concorditer vni.
Sicut Apes quas humanæ uatura creatrix H
Finxit in exemplum vitæ: nam quæ ſua regum
Hoc ratione carens animal, reuerentia monſtrat,
Quod nondum plærique hominum didiciſſe videntur.

[m] *Lib.4. Georg.* Sed omnium diſertiſſimè [m] Virgilius, cùm obedientiam, tùm fidem earum, quàm viuo re-
gi ſeruant, notauit, & qua diſcordia inter ſe mortuo ipſæ pernitiem ſibi inuicem adferant.

Præterea regem non ſic Aegyptus, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaſpes
Obſeruant: Rege incolumi, mens omnibus vna eſt.
Amiſſo rupere fidem; conſtructaq; mella
Diripuêre ipſæ, & crates ſoluêre fauorum.
Ille operum cuſtos: illum admirantur: & omnes
Circumſtant fremitu denſo: ſtipantq; frequentes

Et

A *Et sæpe attollunt humeris: & corpora bello*
Obiectant: pulchramq; petunt per vulnera mortem.

[n] Aelianus de eodem studio Apum erga suum Regem agens, addit, etiam fugitiuum si consecutæ fuerint, reducere ad pristinum statum, & nunquam visas esse in exilium mittere, sic autem scribit. Regem suum Apes lenitudine imperij dulcem, & mansuetudine morum suauem, nulloq; spiculo armatum, cùm is defugiendo ipsas reliquit, accersunt, & fugitiuum à regno insequuntur: ipsum autem sagacissimè odorantur: ac nimirùm ex eius odore deprehensum, sua sponte amantes, & venerantes ipsius naturam, de fuga in regnum reducunt, nimirùm si probus fuerit: improbos enim, vt dictum est, & odêre & puniunt. Quid ni autem in regnum reducãt, cùm illi eodem [o] Aeliano authore, vbi de earundem rege, & repub. moribus, & ingenio agit, curæ sit, modũ alijs statuere, ordinẽ afferre. Alias enim, inquit, aquari iubet, alias intus fauos fingere, extruere, expolire, suggerere, alias verò ad pastiones proficiscí. Ipsæ verò mutationem operarum, & vicissitudinem munerum faciunt: prouecta ætate probè ad id delectæ sunt, vt domo se teneant. Rex ipse satis habet illa curare, quæ antè dixi, & leges sancire; perinde ac summi principes, quos philosophi, vel politicos, vel regios
B nominare solent. Cæterùm munerum operosorum immunitatem habens, à laborando quiescit. Quod si migratio potiùs ad vsum sit, quàm mansio, tum pergit emigrare, ac si ab ætate firmus sit, antecedit examen, ceu dux ad proficiscendum, illæ eius ductu sequuntur. Sin ætate affectus sit, cæteris Apibus vehitur. Signo dato, somnum capiunt, cùm tempus est ad quietem proficiscí, vna quæpiam à rege iubetur somni significationem dare, quæ simul, vt ad dormiendum signum sustulit, statim eæ somnum accipere pergunt. Quoad ille viuit, tamdiu examen pace fruitur, omniq; ordinum perturbatione caret. Fuci suis cellis libenter se continent, seniores suum locum habent, natu minores item suum. Ipse separatim à reliquis habitat, soboles quoque Apum seorsim. Excrementa in locum separatum congeruntur. Ipso verò extincto omnia, vt dictum est, perturbantur, & funditùs peruertuntur. Fuci in Apum cellis pariunt, atque ita miscentur omnia, vt examen omninò deterius habeat. Denique regis defectione, ac inopia pereunt. Nisi itaque & talis, qualem diximus Apum examini inesse, nobis Princeps dominetur, omninoq; ad communem Reipub. statum pertinenti vtilitati studeat, Fucus erit, aut Fuco similis, non Apum Regi, vt ait [p] Baptista Mantuanus canens.

[n] *Li. 5. c. 10. de Animal.* Regem fugitiuum in regnum reducunt.

[o] *cap. 10.* Regis Officium.

[p] *Lib. 3. Agelarior.*

C *Fucus Apum, non rex, qui non ante omnia fertur*
In commune bonum: cordi quibus est sua tantùm
Vtilitas, inuisi Erebo cæloq; tyranni.

Quamobrem diuinus ille [q] Plato, cùm demonstrasset Regem non reperiri, qui & posset, ac vellet virtute, ac scientia imperando, sanctè & iustè suum cuique ius tribuere, nunc autem postquàm, inquit, non nascitur talis rex in ciuitatibus, qualis inter Apum examina statim à principio tam corporis, quàm animi habitu cæteros antecellens, necesse est homines in vnum conuenire, & communi consilio instituta conscribere, vestigiaq; verissimæ Reip. illius exquirere. Magna ergo in his animalculis admiratio naturæ, quòd

[q] *In Politicis.* Rex bonus non inuenitur.

Solæ communes natos, consortia tecta
Vrbis habent, magnisq; agitant sub legibus æuum,
Et patriam solæ certosq; nouêre penates,
Venturæq; hyemis memores æstate laborem
Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.

Vt canit [r] Virgilius. Ischomachus apud Xenophontem Iuculenter vxorem frugi, quæ fideD liter, ac sedulo parta à marito domi conseruat, Apum regi similem esse scribit his verbis. Nam mulieri honestius est manere domi, quàm foris agere, & sub dio viuere: viro turpius degere sub tecto, quàm negocia externa curare. Videturq; mihi dux Apũ tale munus, quale mulieris est, à Deo præscriptum subire, & domesticis rebus operam dare. Quibus, inquit, vxor, muneribus fungitur Apum dux, vt in officio debeat mecum comparari? Confertur, inquam, propterea, quòd manens in alueari, non finit Apes ociosas esse, sed quas in agro laborare est necesse, ad opus emittit, & quæ à singulis importantur, cognoscit ac excipit, seruatq; quoad necesse fuerit vti. Cùm verò tempus vtendi venit, singulis quod iustum est, distribuit. Ijs, quæ domi fauos texunt, præest, vt hi pulchrè celeriterq; contexantur. Quæ nascitur soboles, vt educetur, sedulò curat. Vbi educata est, & iam sub noua examina laborare possunt, vt coloniam deducit vnà cum ijs, quæ ducem comitantur. Istanc mihi, inquit vxor, erunt facienda? Erit, inquam, domi manendum; & quibus seruis erit externum negocium, illi tibi emittendi; quibus domesticum, imperio tuo cogendi. Quæ domum importantur

[r] *In Oeconomico. c. 13.* Vxor frugi Apum Regi similis.

portantur excipienda. Quæ statim consumenda fuerint, distribues, atque dispensabis. Quæ E
in vsum longiorem relinquenda, curabis, & custodiæ tradita seruabis, ne quod in annum „
conditum est, vno mense consumatur. Cùm lanæ fuerint illatæ, dabis operam, & vestes con- „
ficiantur illis, quos opus erit vestire. Curabis & frumentum siccum, & vescentibus salubre „
iucundumq; sit. Ex ijs, quæ te curare decet, hoc vnum quidem fortasse videbitur esse gra- „
tissimum, vt seruis omnibus, si quo sint affecti morbo, curatio adhibeatur, videndum tibi est. „
Gratissimum, sanè, inquit vxor, si probè curati beneficium agnoscent, & beneuolentiores „
quàm priùs, erunt. Illius ego responsum miratus, hæc addidi. Nonne mea coniux, propter „
huiusmodi curationes, quas Apum dux adhibet in alueo, sic eam diligunt Apes, vt si defe- „
rat, nullæ cæterarum relinquendam putet, verùm sequantur omnes? Phocillides item „
mulierum quatuor genera recensens, eam, quæ ex Apicula nata est, rem familiarem be-
nè prudenterq; administrare canit:

—— ἡ δὲ μελίσσης
Οἰκονόμος τ' ἀγαθὴ, καὶ ἐπίσταται ἐργάζεσθαι.
Ἧς εὐχὰ φίλ' ἑταῖρε λαχεῖν γάμε ἱμερόεντος

Id est, *Ex Apicula autem* F
Benè administrat rem familiarem, & nouit laborare:
Cuius, care amice, nuptias amabiles exopta.

Apes castra æmulantur.

Iam verò non reipub. benè salutariterq; institutæ typum præbent Apes nostræ tantummodò, sed castrorum quoq; ac totius militiæ. Nonne enim dùm per rura redolentia progrediuntur, vbi inhalantes horti floribus, vbi fluens riuus per gramina, vbi amœnitas riparum, velut ludum quendam alacrem iuuentutis edunt? nonne id campestre exercitium ceu militare est? nonne vt in castris, illic curarum remissio? Opus ipsum suaue è floribus, & herbis dulcibus fundamenta fauorum nonne ceu castrorum ponuntur? Ecquid enim aliud, vt inquit D. Ambrosius, est fauus, nisi quædam castrorum species? Nonne ab his præsepibus Apum Fucus, vt ignauus, & inutilis miles arcetur? Quę castra quadrata tantum possunt habere artis, & gratiæ, quantum crates habent fauorum, in quibus minutæ, ac rotundæ cellulæ connexione sui inuicem fulciuntur? Virgilius Apes admiranda leuium spectacula rerum verissimè vocans, Apum rempub. regias, satellitia, prætoria, vrbes, leges, mores, pugnas, expeditionesq; cecinit. Est igitur quicquid de Apibus traditur, ad hominum mores imi- G

Apum miza concordia.

tatione spectans: at admirandum est illud præcipuè, tanta concordia hostibus suis pro Republ. eas bellum inferre, vt etiam equum occidisse legantur apud primarios naturæ indagatores [s] Aristotelem & [t] Plinium. [u] Albertus ex nunquam pugnare scribit, nisi cum eo, quod vel in alueari vel extra nocet, aut ad nocendum appropinquat. Nemo vnquam vidit examen mouere seditionem, aut inter se pugnare: simul autem opus faciunt, simulq; viuunt, atque sibi ipsæ comparant escam, eaq; fruuntur. Nulla earum suo relicto alueo in alium se confert, aut maiorem, aut fortiorem; sed proprium implent augentq;, etsi regio sit frigidior, & pascua deteriora, & res minor, etsi, inquam, opus fiat ea in regione maiori cum difficultate, atque etsi agricola sit negligentior. Communiter cibum capiunt, sine inuidia, sine ambitione. Minimè, inquit [x] Varro, malefica est, quòd nullius opus vellicans facit deterius. „
Quid ergo? nonne & in alueis nascuntur Fuci quidam sæui, & mel deuorantes? hos tamen frequenter sinunt agricolæ, satius existimantes mellis aliquid absumi, quàm omnibus Apibus quietè agentibus tumultum inferre: quin & ipsæ Apes nisi coactæ eos puniunt, puniunt autem, si plus æquo, suffurentur. [y] Aristoteles asserit, cùm morbo examen quoddam laboraret, agmen peregrinum inuasisse, & pugna conserta, adeptaq; victoria, mella diripuisse. idq; cùm apiarius prosterneret, examen statim egressum vltum esse, nec hominem ipsum vllo pacto impetisse. Ab Ape itaque disces teste [z] D. Io. Chrysostomo honesti amorem, societatemq; & inter se communionem. Adeo enim est Apis, vt Musonius referente D. Ambrosio obseruat, conuersationis, & vitæ sociæ amatrix, vt si sola relinquatur, desiderio tabescat, & moriatur, quod ad popularis hominis naturam, & similitudinem referri potest. Quòd si verò & animantia alia sint, quæ non vt Aquila solitaria natura sint, vt Gracculi, dicam cum Varrone, non idem facere; quòd hîc, inquit, societas operis & ædificiorum, quod illic non est, nimirùm apud Graculum. Atque huc spectat [a] Plutarchi illud super exilio dictum: nos quasi Formicæ, vel Apes, si ex vna vel cauerna, vel alueario exciderimus, hospites ex- „
terniq; esse videmur. Tetigit hunc communis societatis in Apibus amorem quoq; [b] Pindarus, Neptunum à morum comitate laudans: γλυκεῖα δὲ φρὴν καὶ συμποτάσιν ὁμιλεῖν, μελισσᾶν ἀμείβεται τριτὸν πόνον. hoc est: Dulcis præterea mens eius, & in conuersando cum „
conuiuis Apum superat cancellatum opus. Præter hanc communem operam communem

Cur & quã diu Fuci nõ eijciantur.

[x] *L. 3. c. 16.*

[y] *Li. 9. Hist. cap. 40.*

[z] *Homil. in Psal. 110.*

Apis vt cõuersationis amans.

[a] *Li. 3. c. 16. de re rust.*

[b] *Ode 5. Pythior.*

[s] *9. Hist. 40.*
[t] *L. 10. c. 18*
[u] *Li. 8. tract. 4. cap. 4.*

societa-

A societatem, ac consensum concordiamq; non solùm laudanda insuper in hisce Insectis iam dicta castitas est, sed imitanda quoq;. D. Ambrosius, qui cuncta in Apibus imitanda hominibus proposuit, Apes, inquit, nullo concubitu miscentur, nec libidine resoluuntur, nec partus doloribus quatiuntur, sed integritatem corporis virginalem seruantes subitò maximum filiorum examen emittunt. Vt hinc fortassis Musarum volucres vocauerit eas M. Varro. nam præterquam, quòd ipsæ castitatem seruant, homines quoq; à coitu olidos acriter oderunt, quòd [c] Plutarchus testatur, inquiens: Apes eos malè accipiunt, qui recentes à muliebri copula superueniant: sed & mulieres, quæ Veneri operam dederint, acriùs inuadunt. [d] Alibi quoq; tradit citiùs illos pungere, qui dudum stuprum fecerunt. Causam verò esse, quòd Apes munditiæ, & elegantiæ sint studiosissimæ, olfactu plurimùm valeant. Hinc aduersus immundiores vehementiùs insurgere. Quamobrem maximè curandum ei, qui Apes tractaturus, vt à Venere sit liber. Venerem autem ignorare eas etiam [e] Maro testatur:

Apum mira castitas.

Musarum volucres.

[c] *In Coniugalib. præceptis.*

[d] *Li. de cau. nat.*

Apes cur cœuntes insequuntur.

[e] *Li. 4. Geor.*

Illum adeo placuisse Apibus mirabere morem
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In Venerem soluunt, aut fœtus nixibus edunt,
B *Verùm ipsæ foliis natos, & suauibus herbis,*
Ore legunt.

Habet item [f] Plinius, si non expressis verbis, saltem è sententia. tradit enim Apes quomodo fœtus progenerent, magnam inter eruditos, & subtilem quæstionem fuisse. Apis enim coitus, inquit, visus est nunquam. Prudentius Apem eadem ratione insciam connubij vocat, canens:

[f] *Lib. 11. cap. 16.*

Mella recens mihi Cecropia,
Nectare sudat olente fauus.
Hæc opifex Apis aërio
Rore liquat, tenuiq; thymo.
Nexilis inscia connubij.

D. [g] Augustinus sexum habere non putat, qua de rè postea. Sed præ omnibus igitur animantibus Apibus indita est quædam velut vrbana sapientia. tametsi enim plura quoque animantia nascantur absq; maris, & fœminæ commixtione, vti mures, ac Muscæ; tamen vbi in rerum natura sunt, copulantur, gignuntq;. sed in Apibus, neque mas, neque fœmina est. C Sunt enim perpetuò virgines, quòd tetigit insuper Sanctus Cyprianus, aut mauis Ruffinus in expositione Symboli ad illa verba: Ex Maria virgine. Sic enim ille. Quid mirùm videtur, si virgo cõceperit? Apes certè nescire coniugia, nec fœtus nixibus edere omnibus palam est. Vnde Beatissima Virgo virginitatis pudicitiæq; suæ munus Deo vouens apud Bapt. Mantuanum Apem se vocat.

[g] *In Cathemerone.*

—— Cape summe Deorum
Munera dicebat, primæ cape dona iuuentæ.
Quæ tibi per steriles, Apis hæc tua colligit agros.

At verò reliquorũ patrum sententijs accessit & B. Gregorius super septem psalmos ad quintum, ad illa verba: Scribantur hæc, &c. Voluit, inquit, immaculatus Dominus, vt homo sine macula nasceretur peccati, & absq; vitio carnalis delectationis humanæ sobolis propagaretur successio: & ideò talem fecit Adam, vt absq; peccato filios ederet, si in conditoris obedientia perstitisset: posset namq; fieri, vt sicut absq; delectatione fructus suos terra germinet, ita sine peccato filium mulier pareret: quod homini cur esse incredibile videatur, cùm Apibus etiam hoc ipsum conferat. Quam admirandam Apum castitatem fortè imitari volentes, vt ratio mihi dictare videtur, viri illi, quos scribit [h] Iacobus Vitriacus S. R. E. Cardinalis ad exemplum, & imitationem sancti viri, & solitarij Eliæ prophetæ in monte Carmelo, & maximè in parte illa, quæ hodie Cayphas appellatur, iuxta fontem, qui fons Eliæ dicitur, non longè à Monasterio Beatæ Virginis, vitam solitariam egisse in alueariis modicarum cellularum, tanquam Apes domini, dulcedinem spiritualem mellificantes. Itaque & ceræ vsus in Ecclesia est: sicut enim caro Christi de mundissimo, & optimo odore virtutum referta carne processit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit; sic cera, quæ gestatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus est Apis, virginis scilicet animantis, cuius, sicut diximus, sexum nec masculi violant, nec fœtus quassant. Quamobrem Simonides mulierem laudat ex Apicula genitam, felicẽq; eum esse ait, qui eam in vxorem duxerit, vtpote solam inter reliquas reprehensione indignã; sub qua inquit res familiaris amplificatur, coniugi vsq; chara est, & laudandos parit liberos, excellitq; inter cæteras mulieres, eam autem diuina quædam gratia circundat. Mulieres a-

[h] *In Histor. Orient.*

Solitarij in Apũ aluearijs habitantes.

Cæra cur vtatur S. Ecclesia.

spernatur,

ſpernatur, quæ Venereos agitant ſermones. Vt verò contumaciter virginitatem ament, & E
pudicitiam Apes, elegans hiſtoria ſuo recitabitur loco. Iam verò cùm intus mundæ ſint,
animo nempe immaculato, ita quoque mira teſte [i] Plinio, corporis munditia. Amoliuntur „
omnia è medio, nullæq; inter opera ſpurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, „
ne longiùs recedant, vnum congeſta in locum, turbidis diebus & operis ocio egerunt. „
Sic ille. [k] Ariſtoteles mundiſſimum omnium, hoc animal eſſe teſtatur, quamobrem
ſæpenumero, cùm aluum deponere neceſſe habeat, auolare, & in ſeceſſu reddere excremen- „
tum, quoniam malè oleat. Odiſſe non ſolùm fœdos odores, ſed etiam vnguentorum delicias, „
in deq; fieri, vt homines his delibutos percutiant. Et paulo inferius. Egerunt, inquit, alui „
excrementa omnes, aut volantes, vt dictum eſt, aut certa in parte faui. Non potant teſte „
[l] Auicenna, niſi aquam puram, nec eam niſi aluum priùs depoſuerint. Didymus referente
[m] Conſtantino Cæſare cùm excellenter purum hoc animalculum eſſe dixiſſet, nulli graue-
olenti rei inſidere teſtatur, & neq; ad lucernam, neq; ad carnes, neq; ad ſanguinẽ, neq; vllam „
aliam pinguedinem aduolare, ſed ſolùm his quę dulcem ſuccum habent. Verùm non abhor-
rent modò pinguia male olentia, ſed odorata quoq;, vt [n] Varro teſtatur, inquiens: Itaq; nul- „
la harum aſſidet in loco inquinato, aut eo qui male oleat, neque etiam in eo, qui bona olet F
vnguẽta, itaq; his vnctus qui acceſſit, pungunt. In Mirabilibus Ariſtoteli attributis ſcribitur
Apes ex vnguentis inebriari, neque odorem ferre poſſe, itaque redolentes vnguenta à cæ- „
teris vapulare. Aelianus verò habet ſic: Tetro quoque odore non modo Apes offenduntur, „
ſed vnguento odorato: tanquam enim puellæ vrbanæ, & modeſtæ teterrimum odorem „
præclarè contemnunt, & vnguenti ſuauitatem à ſe deteſtantur. Quod ergo & prudentiæ „
earum aſcribendum fuerit, exiſtimandumq; non ignorare, ſi vnctę fuerint, interituras. Oleo
enim Inſecta omnia mori conſtat. Contrà fit in floribus, eos enim odoratiores magis pro-
ſequuntur, & omnia paſcua odoratiora, vt innuit [o] Ouidius, dum canit:

Aut vt Apes ſaltusq; ſuos, & olentia nactæ
Paſcua per flores & thyma ſumma volant.

Carnem nullius animalis tangunt, nec obſonium appetunt, vt Philoſophus ſcribit. Non
vt Muſcæ, inquit [p] Varro, liguriunt, quod nemo has videt, (vt illas) in carne, aut ſanguine, „
aut adipe. Plinius ea in re Veſpis, ac Crabronibus præfert, quanquam, & iſta Inſecta melli-
ficent. Omnes (Veſpæ nempe & Crabrones) inquit, carne veſcuntur, contrà quàm Apes quę „
nullum corpus attingunt. Et quamuis ſacra pagina [q] Sampſonem atteſtetur, in occiſi à ſe G
Leonis poſt aliquot dies, ore examen Apum mellificantium inueniſſe, nonne quis inde ab-
ſurdè colligat, etiam putida cadauera ſectari? nam hoc miraculi loco habetur: vel dicendum
vt Nicolaus de Lyra opinatus eſt, (cuius opinioni ego non adhæreo) ſylueſtrium Apum ge-
nus fuiſſe, quòd, inquit, non abhorret talia. Sacer locus ſic ſe habet: Et poſt aliquot dies re- „
uertens, vt acciperet eam, declinauit, vt videret cadauer Leonis, & ecce examen Apum in „
ore Leonis erat, ac fauus mellis, quem cùm ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via; ve- „
nienſq; ad patrem ſuum, & matrem, dedit eis partem, qui & ipſi comederunt, nec tamen eis „
voluit indicare, quòd mel de corpore Leonis aſſumpſerat. Hinc tale problema Sampſon
propoſuit Paleſtinis. Ex comedente cibus; ex robuſto exijt dulcedo. Nec quoque miræ „
huic Apum munditiæ aduerſatur, quòd in capite Oneſili ſupra portas vrbis à victoribus ſu-
ſpenſi, cùm iam exinnanitum eſſet, ingreſſum Apum examen fauo referſit: nam & hoc pro-
digij loco recitatur ab [r] Herodoto. Ea enim de re oraculum Anathuſij (nam oraculum con-
ſuluere) redditum eſt, vt depoſitum caput humarent, Oneſiloq; quotannis tanquam heroi
ſacrificarent: hoc facientibus melius cùm eis actum iri. Nec obſtiterit denique, quod de H
[s] Hippocratis Coi medicorum principis ſepulcro legimus, quod videlicet in eo ad multum
tempus examen Apum mellificantium erat, nam & hoc præter earum naturam euenisſe pu-
tandum, quin affirmandum eſt. Aiunt eo melle ad infantum oris vlcuſcula iuxta tumulum il-
lito, nutrices eo facile perſanaſſe, quod & ipſum naturę limites egreditur. Dicamus ergo cum
[t] Ariſtotele Apẽ eſſe animal mundũ inter omnia animalia. Pietas ſequitur, quàm potiſſimum
erga mortuas exercent, nam ibidem Ariſtoteles tradit, vita in aluo defunctas foras efferre. „
Student, inquit, bonæ Apes, quoad fieri poteſt, ne quam intra alueum interminant, etſi qua „
interierit intus, ſtatim foras educunt. Addit Columella, & peſtis tempore, quando nimirum
homines ſępe parẽtes liberos, liberi parentes inhumatos relinquunt. Cum enim etiam peſti,
vt homo obnoxiæ ſint, ea affectas eſſe noſci ait, cùm frequenter aliæ mortuarum corpora eſſe „
runt, aliæ intra tecta, vt publico luctu meſto ſilentio torpent. Meminit Virgilius. „

Si verò (quoniam caſus Apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo,

Quòd

[i] *Lib. 11. cap. 10.* Corporis mira munditia.
[k] *Li. 9 Hiſt. cap. 40.* Vt & quando, & vbi aluum deponunt.
[l] *Lib. 8. c. 3.*
[m] *Lib. 15. cap. 3.*
[n] *Li. 3. c. 16.*
Oleoſa & uncta cur fugiant.
[o] *Lib. 1. de Arte amandi.*
Carnem non tangunt.
[p] *9. Hiſt. cap 40.*
[q] *Iudic. 14.* Examen in ore Leonis mortui.
Examen in capite uiri ſuſpenſi.
[r] *Lib. 5.*
Examen in ſepulcro Hippocratis.
[s] *Invita eius*
[t] *9. Hiſt. cap. 40.* Pietas Apũ erga mortuas.

A *Quòd iam non dubijs poteris cognoscere signis.*
Continuo est agris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt.
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes.

Similis planè pietas, siue amor est ipsarum erga prolem, non intus tantùm, sed extra quoq;. quando nempe ab alijs iniuria affici agnoscunt, vel quando Apiarius melle alueos castraturus fœtus offendit, quòd elegantissimè olim nobis cecinit [u] Homerus. Pietas erga prolem. [u] *Lib. 12. Iliad.*

Οἱ δ' ὥςτε σφῆκες μέσον αἰόλοι ἠδὲ μέλισσαι,
Οἰκία ποιήσονται ὁδῷ ἐπι παιπαλοέσσῃ,
Οὐδ' ἀπολείπουσιν κοῖλον δόμον, ἀλλὰ μένοντες
Ἄνδρας θηρητῆρας, ἀμύνονται περὶ τέκνων.
Ὣς οἵγ' οὐκ ἐθέλεσι πυλάων ἠμὲ δύ' ἔοντε
Χάσσασθαι, πρίν γ' ἠὲ κατάκτάμεν' ἠὲ ἁλῶναι.

B *Hi autem sicut Vespæ in medio pictæ, atq; Apes*
Nidos faciunt vias in præruptæ,
Neq; relinquunt concauam domum, sed expectantes
Viros venatores, defendunt fœtus suos.
Sic hi nolunt à portis quanquam duo existentes
Recedere, antequam vel occidantur vel capiantur.

Quàm verò etiam ereptum mel condoleant elegantissima similitudine demonstrat [x] Vida, sanctissimas illas mulieres simillimo mœrore discipulos affecisse canens, cùm nunciarent his, vacuum esse sepulchrum, & Christum in eo non inuenisse: Vt mel ereptum doleant. [x] *Lib. 6. Christiad.*

Aegrescunt mœsti, squalent circum omnia luctu
Haud secus atq; olim exemit cùm subere pastor
Cerea dona cauo, vacuamq; alueare reliquit.
Tunc etiam fumus quas longè dispulit ater
Hinc illinc glomerantur Apes, & inania frustra
Tecta adeunt denso volitantes agmine circum
C *Direptosq; fauos ægrè, populatasq; passim*
Mella vident, necquicquam hyemi congesta futuræ.
Ecce viros autem tali mœrore sepultos
Attonitæ miris matres rumoribus implent.

Imo verò non dolent tantùm, sed eximenti alueis suis mella totis se viribus opponunt, non aliter, inquit [y] Claudianus, quàm animę oppressorum eos vindicare cupiunt, à quibus dum ætherea hac luce fruerentur, erant oppressæ. [y] *Lib. 2.*

Tunc animæ, quas ille fero sub iure peremit
Circunstant, nigriq; trahunt ad iudicis vrnam
Infesto fremitu: veluti pastoris in ora
Commotæ glomerantur Apes, qui dulcia raptu
Mella trahit, pennasq; cient, & spicula tendunt:
Et tenuis saxi per propugnacula cinctæ
Rimosam patriam, dilectaq; pumicis antra
Defendunt, pronoq; fauos examine velant.

D Eodem sensu ferè Statius:

Sic vbi puniceo pastor rapturus ab antro
Armatas exegit Apes, fremit aspera nubes,
Inq; vicem sese stridore hortantur, & omnes
Hostis in ore volant, mox deficientibus alis
Amplexæ, flauamq; domum captiuaq; plangunt,
Mella, laborantesq; premunt ad pectora ceras.

In eodem quoq; sensu [z] Q. Calaber Troianos circum interempti Achillis cadaver acriter pugnantes, eoque potiri flagrantes, Apibus comparat alueraria sua defendentibus, Aiacem verò pastori seu apiario ea castranti. At hi, inquit, non abstinebant minis territi, sed collato pede fugam capescebant, agmine subinde condensato, vt Apes, quæ circa sua alueraria infinitæ volant, virum vlturæ; hic verò nihil moratus earum assultus, mellis vindemiam facere pergit: at illæ cruciantur fumi, vel viri impetu: attamen tanta licet difficultate rerum [z] *Lib. 10. Theb. lib. 3.*

deprehenſæ in aduerſum rapiuntur:hic autem ne tãtillo quidem loco mouetur.Sic Aiax ir- E
Apum iuſtitia. ruentes pro nihilo duxit.Quàm modò fures oderint(quæ non parua iuſtitiæ pars eſt) id præ „
cæteris indicauit Plinius, Apes inquiens furto ſubtractas peſſimè fructificare. [a] Dixit etiam
Vt fures oderint. naturaliter fures odiſſe. Didymus hanc iuſtitiæ virtutem tangens,neq; verò,inquit,aliorum „
labores deuaſtat; reſiſtit tamen fortiſſimè eis, quæ ipſius labores deſtruere aggrediuntur. „
[a] *Lib.* 11. *cap.*16. [b]Ariſtoteles Furis & Fuci nullum munus eſſe ait,ſed cęteris,quibus cõuiuunt,iniuriam face-
[b] 9. *Hiſt. cap.*40. re,nõ tamen impunè ſemper:nam deprehenſos interdum à bonis Apibus occidi.Cùm Fucos
Vt Fucos puniant. puniunt,animaduertunt priùs in eos pęna leuiore,& ſi denuò apprehendant,grauiore:vti lu
culenter notauit [c] Aelianus his verbis: Fucus,qui inter Apes naſcitur,de die in mellarias cel- „
[c] *Lib.* 1. *de Animal.c.*9 las abditus manet: nocte verò cùm Apes dormire obſeruauerit,earum opera inuadit,vaſtat- „
que alueos:hoc illæ cùm intelligunt, plurimę quidem earum dormiunt,nempe defeſſę,pau- „
cę verò excubant.Cùm verò viderint furem verberant eum modicè, & leniter, expelluntq; „
alis,& in exilium proijciunt. Iſte verò non ob id corrigitur:ſua enim natura, & piger, & vo- „
rax eſt:quibus duobus malis præditus intra fauos ſe abdit. Vt verò ad paſtionem Apes pro- „
fectæ ſunt, ille rurſus opus inuadens, quod ſuum eſt facit: confarcit ſe melle, & depopula- „
tur theſauros dulces Apum. Eæ ex paſtione redeuntes,cùm in eum inciderint, non ampliùs F
leniter verberant:neq; tanquam eſſent in exilium eum eiecturæ,ſed aſperè aculeis inuaden- „
tes,percutiunt latronem,qui iam non ampliùs mulctatur increpationibus,ſed voracitatis,& „
gulæ nimiæ pœnas vita perſoluit. Apiarij hęc dicunt,ac mihi perſuadent. Hæc ille: verùm „
Hermonax cur ab Apibus occiſus. quam & homines iniurios ſibi, furantesq; mella proſequantur, exemplo ſit Hermonax A-
myntoris,& Lyſodices filius, quem aiunt,cùm adhuc infans ad aluearia mellisdeſiderio ac-
ceſſiſſet; Apum aculeis confectũ eſſe. Idem de Cupidine legitur, vt inter epigrammata reci-
Marciſenis tormentũ. tabitur. Exemplo ſit Marcus ſenex, quem, quòd imperante Conſtantino apud Arethuſos
[d] *Lib.*3.*c.*7. idolorum quoddam tẽplum euertiſſet, tradit [d] Theodoretus ſub Iuliano Apoſtata compre-
henſum, nudatum,totumq; verberibus priùs laceratum,Arethuſos in cloacas fœtidas abie-
ciſſe,atq; inde retractum ſtylis compungendum propoſuiſſe: poſtremò in corbẽ locatum,&
melle vnctum,ſub dio Apibus excarnificãdum tradidiſſe.Apes enim mel illud furatum opi-
[e] *Deut.c.*1. nantes ad mortem vſq; aculeos inflixerunt.In ſacris Biblijs legitur Amorrhęum ita [e] Iſraeli-
[f] *Pſal.*117. tas eſſe perſecutum,ſicut Apes quemquã ſolent perſequi,hoc eſt,acerrimè:& diuinus [f] Pſal-
tes hoſtes, à quibus erat circundatus, Apibus fauos ſuos circundantibus comparat, hoc eſt
acriter ſuos tuentibus.Auicenna enim author eſt, nullum animal ad vindictam pronius eſſe G
Apum mira vindicta. Apibus irritatis;irritantur autem maximè,cùm mel eripitur:adeò verò ſeſe vindicant,vt le-
[g] *To.*3.*in vita S.Medardi.* gantur furem à ſcelere ad pœnitẽtiam adegiſſe. Fur enim nocturnus,vt refert [g] Surius,aluea-
ria furabatur: erant autẽ iuris Eccleſię S.Medardi:illę collecto agmine furem aggreſſę in fu-
gam verterunt,aculeatis ſtimulis hominem pungentes, nec dimittentes, donec ad ipſum S.
Medardum ipſe totus vulneratus perueniſſet,adhuc vndequaq; Apibus circumſeptus, quo
cùm vellet,nollet,peruenisſet,prouolutus ad S.Medardi veſtigia,ſupplex ſibi admiſſum cri-
men dimitti poſtulauit. Medardus pro ſua clementia ignouit efflagitanti, manumq; exten-
Vtilitas ab Apib' quę. dens benedictionem ſigno crucis edito,vt Epiſcoporũ mos eſt,ei abſolutionis ſignũ impen-
[h] *Lib.* 11. *cap.*19. dit.Quo facto Apes,à moleſtia inferenda ceſſarunt,dimiſſoq; homine,velut parẽtes Medar-
di iuſſis in loca ſua redierunt. Poſtrema ratio,cur Api in hoc opere principatus detur,ab in-
Animal munificum dicitur. credibili vtilitate,quam nobis præbet,accipitur,ob quam in primis à [h] Plinio animal muni-
ficum nominatur: nam vt aiebat Virgilius

Sic vos non vobis mellificatis Apes: Eumq; imitatus [i] Lud.Arioſtus.
Coſi, ma non per ſe l'Ape rinoua
Il melle ogni anno, e mai non lo poſſiede. H

[i] *Cant.*44. *Stant.*45.

Maxima autem vtilitas eſt, ſi locũ idoneum habeant Apes,& prudenter & ſolicitè procuren
tur. Nam ex paucis breui tẽpore multa examina fiunt: nec non ſemel tantùm quotannis,ſed
bis etiam, & plerumq; ter pariunt & examen emittunt, & ſine magnis impenſis, ac labore
alũtur.De fructu,inquit Appius apud [k] Varronẽ,hoc dico,quòd fortaſſe an tibi ſatis ſit,Axi,
[k] *Lib.*3. *cap.*16. in quo auctorem habeo,nõ ſolùm,qui aluearia ſua locata habet, quotannis,quinis millibus „
pondo mellis, ſed etiam hunc Varronem noſtrum: quem audiui dicentem, duos milites ſe „
habuiſſe in Hiſpania fratres Veianios ex agro Faliſco locupletes,quibus cùm à patre relicta „
eſſet parua villa,& agellus non ſanè maior iugero vno, hos circum villam totam aluearium „
feciſſe,& hortum habuiſſe,ac reliquum thymo,& cytiſo obſeuiſſe & apiaſtro,quod alij μελι- „
Apis ruſticis utiliſſima & cur. φύλλον, alij μελίσσοφυλλον appellant. Hos nunquam minus,vt peræq; ducerent dena millia „
ſextertia,ex melle recipere eſſe ſolitos,tum eos & velle expectare,vt ſuo potiùs tempore mer „
catorem admitterent,quàm celerius alieno.Hęc ille.Homini itaq; ruſtico ex huius paſtionis „

ſtudio

A ſtudio non contemnẽdum vectigal prouenit,citraq; ſumptum etiam pauperculi, qui amplis agris deſtituuntur,ex hoc ſtudio quæſtum facere poſſunt: citra inquam ſumptum aliquem. non enim flores atq; ſtirpes,vt cætera animantia deuorant,ſed libant tantùm,ac incorruptos relinquunt,vt eleganter cecinit [l] Iouianus Pontanus:

Libat Apis tenerum rorem, fluit Atticus ille
Inde liquor, dulci cærea mella fauo.

[l] *In Epith. nupt. Eugeniæ lib. 3. Amor.*

„ Quod ſecum examinans [m] Diuus, & facundus Chryſoſtomus Apem Pauoni, & Pauonem
„ Api conferens, Apem præferendam omninò iudicat, cùm inquit, ita inueſtigando. Ape
„ quid abiectius? ecquid Pauone pulchrius? Vter autem præſtantior? Apis,an Pauo? non dubium quin Apis. Pauonem de medio tolle, & nihil detrimenti attuleris. Apem de medio tolle, & ingens vtilitas adempta erit. Ita ille, ineffabilem Apis vtilitatem extollens:quanquam contra Chryſippus Apes inutiliter, vt ait [n] Plutarchus, datas concluderet,ſi quis Ci-
„ mices vtiliter datas eſſe diceret. Sed cur eſt tam vtilis humano generi Apis? mel, quòd cæ-
„ leſte donum poëta vocauit,nobis donat, & ceram: qui duo fructus,quàm vtiles ſint,& quàm neceſſarij cùm id omnibus notiſſimum ſit,vix attingam. Foris,inquit [o] Varro,paſcuntur,in-
B tus opus faciunt: quod dulciſſimum, quod eſt, & Dijs, & hominibus eſt acceptum: quod fauus venit in altaria, & mel ad principia conuiuij, & in ſecundam menſam adminiſtratur.

[m] *Homil. in Pſal. 50.* Apis Pauoni præfertur.

[n] *L. de Stoic. repugn.* Apis cur utilis.

[o] *Li. 3. c. 16.* Mellis uſus

Poëtæ etiam hinc nectar deorum,& hominum mulſum fieri voluere. Pontanus ad Stellam: Nectar deorum.

Libat Apis de rore fauos, melliſq; liquorem;
Inde hominum mulſum, nectar & inde Deum.

Et quamuis Italia nonnullæq; aliæ Europæ regiones, mulſum non potent, Septentrioni tamen expoſitæ omnes,atq; in Aſia id in potũ accipiunt, ſalubritate vino nequaquam cedens, & Cretico viribus,& inebriandi facultate, quàm proximum, vt non temerè mel nobile nectar nominauerit [p] Martialis hoc diſtico: Mulſi potꝰ ex melle.

[p] *In Xenijs.*

Hoc tibi Theſei populatrix mittit Hymetti
Palladis à ſyluis nobile nectar Apis.

Item [q] Bapt. Mantuanus inter alios optimos,ac vtiliſſimos agrorum fructus, inquit:

[q] *Li. 3. Sylu.*

Cæleſtes adiunge fauos, & nectareum mel,
Quòd vaga de florum vertice lambit Apis.

Potum autem, & in cibo ſumptum,non modò, vt vinum, aliudúe quid delicatiſſimum, iu-
C cundum eſt, ſed & homines longæuos facit. Aiuntq; qui in ſenectute melle cum pane nutriuntur,diutiſſimè viuere: nam & ſenſus omnes ſanos, ac integros cuſtodire,ac conſeruare. Aiuntq; Democritum interrogatum, quomodo homines incolumes manerent, & longæui fierent,reſpõdiſſe,ſi externas corporis partes oleo, internas melle illinerent. Fructus itaq; Apis ab omnibus deſideratur, nec perſonarũ diuerſitate, vt D. Ambroſij verbis vtar, diſcernitur,ſed indiſcreta ſui gratia regibus pariter atq; mediocribus æquali ſuauitate dulceſcit. Nec regibus ſolùm voluptati,ſed etiã ſaluti eſt, fauces obdulcat, & curat vulnera, internis quoq; medicamenta infundit vlceribus. Huiuſce fructus [r] Eccleſiaſtes meminit his verbis:Breuis in
„ volatilibus eſt Apis, & initiũ dulcoris habet,fructus illius. Quod verò edulij genus eſt,quod eo admiſto non redditur gratius? Hinc omnes fermè gratiores placentæ, quibus cuidam apud [s] Lucianum ſciſcitanti,an etiam Demonax veſceretur: an tu igitur, inquit, Apes exiſti-
„ mas fatuis ſuos fauos concinnare? innuens eum planè delirare cui mel, vel aliud edulium ex eo factum diſpliceret. vnde [t] Ouidius ad amiciſſimum ſuum ſcribens eius præſentiam, ſi frui liceret, tam gratam ſibi fore ait, quàm in eſu mel eſt. Alloquitur autem liber amicum:

Mel homines longæuos facit.

Qui diu uiuant.

Democriti de melle & oleo dictũ.

[r] *Cap. 11.*

[s] *In Demonace.*

[t] *Li. 5. Triſt. Eleg. 5.*

Nec patriam magis illè ſuam deſiderat, & quæ
D *Plurima cum patria ſentit abeſſe ſibi,*
Quam vultus oculoſq; tuos, ó dulcior illo
Melle quod in ceris Attica ponit Apis.

Placentarum,quæ cum melle ficbant, ſic meminit piſtor dulciarius apud Martialem:

Melle tibi dulces operum manus iſta figuras,
Extruit, huic vni parca laborat Apis.

Obſoniorum etiam antiquiſſimus [u] Nicander:

[u] *In Alexipharmacis.*

Paſta thymum pedibus, floremq; virentis ericæ,
Multifidos partus Cereri, atque obſonia præbet.

Sed iam tempus eſt, vt nos pòſt plura de melle dicturi, hîc tandem acquieſcamus, ſi modò vnum adhuc, quòd haud quaquam prætereundum eſt, ſubiunxerimus, nempe veteres Græcos mortuos ſuos melle placaſſe. [x] Iphigenia apud Euripidem fratri inferias veuens promittit ſanguinem montanæ vitulę,Bacchiq; liquorem,ξουθᾶντε πόνημα μελισσᾶν,hoc eſt

mortui mel e placãtur

[x] *In Iphig. in tauris.*

flauarumq; labores Apum, quibus, inquit placari mortui ſolent, effuſuram: verùm neq; hoc ſilentio inuoluendum, quod à Mnaſea Patarẽo de Apibus ſcriptum tradunt, eas humanum genus ab eſu carnium ad arborum fructus, & hortenſia olim auocaſſe, condimento ſcilicet ſubminiſtrato, per quod vniuſcuiuſq; cibi ſubacidi etiam, & amari ſapor commendaretur. Quamobrem idem * Euripides Phrygios ſaltus, & montes Lydos, ad quos Liber pater ſe receperat, non potuit magis laudare, quàm cùm diceret, quòd ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον, ῥεῖ δὲ οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μέλιασᾶν νέκταρι, id eſt, fluit lacte campus, fluit vino, fluit Apum nectare. Tribus enim iſtis liquoribus vix quicquam eſt aliud magis ad hominis vitam ſuſtinendam neceſſarium. Ceræ modò vſum quis neſcit? Candelæ ad lumen in tenebris, ex tribus tantùm in tot alijs naturæ donis confici poſſunt, ex cera, ex pice, & ex ſeuo, vt canit Scaliger:

Aut Apis, aut hircus, vel pinguia viſcera pini,
Oſtendere diem poſt ſimul ante diem.

Sed omnium ſaluberrimum lumen prębent cereæ candelæ, vnde in principum primatumq; menſis earum vſus eſt, & in Eccleſijs non ſine grandi myſterio, vt antè dictum eſt, adhibentur. Mira igitur fuit apud Liuones ſtoliditas, vt velut fęcem expreſſo melle, abijcerent ceram, verùm poſtquam noſtra illis ſolertia innotuit, ſeruarunt, pretioque dignam putarunt. Idem error apud Africanos in Mauritania euenit, donec ab Aloyſio Cadamuſto edocti, eam in pretio tenuere, ad rerum humanarum vſus. Certè diuinarum rerum, quędam humanis oculis maior maieſtas è cera coruſcat: neq; ſine ſacrilegio diuina cùm exercentur, ſubtrahi cera poteſt. Ruſticus enim quidam ex altari ceram furto cùm abſtuliſſet in lapideam duritiem conuerſam eſſe tradit [z] Valfridus Strabus: vnde criminis ſui culpam agnoſcens, cùm confiteretur coram pluribus aſtantibus, cera amiſſa aduentitia duritie, priſtinam mollitiem recepit. Eſt igitur cera congrua diuinis rebus peragendis oblatio, quod & alio miraculo idem author aſſeuerat. [a] Ex aluearijs Apum quidam ſublatam furto ceram offerendam detulerat ſacerdoti in ęde Diui Galli: mox cùm offerretur, in duritiem lapideam conuerſa eſt: conſpecta ea re, qui obtulerat, mente conſternatus, pœnitentiam publicè confitens egit. Propterea in cera diuinum aliquid latere eſt animaduertendum, quòd in Eccleſiaſticis ritibus vbique ferè adhibeatur: nam & paſchalis cereus fit, & ad omnes aduerſarias poteſtates propellendas conſecratio adhibetur ei ceræ, quæ agnus Dei dicitur, qua & maris æſtus, & fluminum inundationes cohibitæ memorantur. Verùm vt relictis hiſce ſacris vſibus ad corporis noſtri commoda veniamus, quis eſt qui præterea ceræ ad vulnera, dolores, vlcera curanda vſum ignoret? Si quis autem ſit, quòd non puto, is nihil prorſus in medicorum, ac in primis Hippocratis, ac Galeni libris verſatus fuerit. Pręterea ad lintea, ad coria aduerſus aquas munienda, ad infinitos deniq; alios vſus ceram requiri quis neſcit? Sed ſi mellis atq; ceræ multiplicem vſum perſequi hic vellem, integra mihi eſſent conſcribenda volumina: dicam itaque, & repetam breuiſſimè, quod mel nobis vitam interius varijs modis, varijsque nominibus conſeruat, alit, & vinoſo ſpiritu exhilerat. Cera externis quot malis medeatur, ne ipſe Hippocrates ſic poſſet enunciare, vt non multa omiſiſſe tandem deprehendatur. Mellis & ceræ munera multa videmus, dum illud exterius oculos abſtergit à muco; hęc lumen ad videndum ſubminiſtrat, ſed tam multa videre non poſſumus, vt eorum quorum beneficio videmus, totum regnum peruidere poſſimus. Huius itaque Inſecti paſtio non opere ſolùm, quo nobis dulciſſimum, ſaluberrimumq; quem diximus, ſuccum colligit, verùm etiam exemplo induſtrię humano generi vtilis exiſtit, ita vt pręter cętera animalia omnia in vſum hominis data, ab hoc tam munifico, & ſapientiſſimo animalculo à creatore Opt. Max. conceſſo, ſimul & fructum operis percipiamus, & ad laborem induſtriamq; excitemur, denique liberaliſſimi creatoris benignitatem in hac creatura potiùs, quàm vlla alia contemplemur: in qua hoc ſolummodò à nonnullis dedecori verti videtur, quòd omnes ex ęquo, nec dominorum ſuorum habita ratione ad alueos ſuos accedentes pungant. Ad quod alluſit [b] Plutarchus inquiens. Exiſtimo etiam cum Apibus melius actũ iri, ſi eos à quibus nutriuntur, & curãtur, admittere potiùs, & adblandiri, quàm abigere velint: nunc eas fumo puniunt. Ego verò id quoq; ad laudem potiùs, quàm ad vitium referam. Adulatore enim nihil eſt peius, malleq; Apes mori, quàm adulatrices videri exiſtimo. Neq; etiam Tzetzem audiuerim, Apes ingratitudinis accuſantem, quòd Fucos, qui aquam ipſis ſuggerunt, tempore hyemali occidant, ceu beneficij pręſtiti in ęſtate immemores, & ingratę, nam cùm Fucorum genus mel omne, in quo tantoperè laborarunt colligendo, deuorent, abſumantque, ipſi interim ad laborem inertes, ſi occidant laudandas potiùs, quàm vituperandas putem. Atque hęc breuiter de Apum laudibus ſufficiant, ad quas velut pro epilogo, addendi videntur verè aurei iſti [c] Pontani verſus:

Sola

*In Bacchis

Cerç vſus.

Ceriorum honor.

Liuones ceræ uſũ ignorabant.

Cera ſacra ta furata in lapidẽ conuerſa.

[z] *Lib. 2. in vita S. Gall. cap. 40.*

[a] *Cap. 7.*

In cera qd diuinum.

Cera agnus dei dicta, & eius uis.

Ceræ uſus in medicina.

Apis induſtria homini imitãda.

Quid in Apibus uitio dandum.

[b] *Li. de reip. gerendæ prę cept.*

Apes non eſſe ingratas.

[c] *Lib. 1. de Stellis.*

A *Sola hyemi metuens latebroso pumice condit*
Triticeos populata hominum Formica labores.
Idem amor, atq; Apibus eadem experientia parcis.
Sed nec agros populare palam, aut incumbere furtis:
Cùm iuuet è proprio vitam tolerare labore.
Iustitiam norunt solæ, & seruare pudorem,
Aequales cunctis operæ, studiumq; parandi.
Mane nouos adeunt flores examine denso,
Celestemq; legunt rorem, atque in tecta reportant.
Mox vacuis stipant cellis, vt nectare largo
Ignauas ducant hyemes, & frigora temnant.
Quin etiam tempestates, & sidera norunt,
Armataq; repentinos vicere procellas
Pendentis saxi molem ad caua crura ferendo,
Vsq; adeò referunt diuinum à stirpe vigorem.
B *Has pater è summi despectans vertice Olympi,*
Miratur tenueis animas conamine tanto
Nunc fundare vrbes, aditus ac mania latè
Munire, & multò portas custode tueri.
Nunc aliam natis patriam monstrare parandam,
Immunes operum reges dare iura vocatis
In populis, illos iam dudum æstate silentes.

ÆQVIVOCA.

C QVANQVAM nobis Apis historiam scribere volentibus ab æquiuocis, quæ Ammonius non infimæ classis philosophus priùs distingui iubet, dein definire, fuisset inchoandum, sicuti etiam in alijs nostris operibus tam editis in lucem, quàm manu scriptis obseruauimus; placuit tamen illa, quæ de nobilissimi huiusce animalculi animi dotibus diximus, præuertere, ut non ab re principem locum ei tribuisse videamur. Quamobrem cùm teste Philosophorum principe, & communi præceptore [a] Aristotele æquiuocorum vtilis sit distinctio, quia hinc diluciditas oritur, si quę in hac Apis nostræ historia occurrant, priùs ea explicare animus est, quàm ad cætera pergamus. Μέλισσα quam vocem Apem significare dicemus, puellæ nomen est, nempe Melissi Cretensium Regis filiæ, quę vnà cum Sorore Amalthea Iouem puerum nutriuit, illa scilicet lacte caprino, hæc melle, vnde poëtica illa fabula originem sumpsit, aduolasse Apes, atque os pueri melle compleuisse: Melisam verò à patre primam sacerdotem magnæ Matris constitutam: indeq; adhuc eiusdem matris antistites μελίσσας nuncupari. Alij volunt Melissam in Apem conuersam dici (nam & hoc poëtę finxerunt, vt in fabulosis apparebit) quoniam prima mellificij fuerit inuentrix: Ad quod alludens [b] Columella: nec sanè rustico, inquit, dignum est scisciatari, fueritné mulier pulcherrima ,, specie, quam Iupiter in Apem conuertit. Fuit item alia mulier Melissa vocata, Periandri nimirùm Corynthiorum tyranni vxor; quam ille concubinarum delationibus temerè credēs, cùm grauida esset, pedibus conculcans interemit: qua de re consule [c] Laertium. Fuit etiam D Melissa Epidamni filia, authore Stephano, à qua Melissonius locus dictus est, vbi ex Neptuno Dyrrachium peperit. Est & Melissa proprium ciuitatis nomen apud Suidam, & apud Stephanū Lybię vrbs est, à qua regionem Melissęam dici ait: cui deniq; in Cyzico Melissa vicus est; & Gētile, Melissenus. Melissa postremò est Hesychio ὀβολὸς qui drachmę pars est. Iā verò Apis quoq; pręter Insectum, de quo agimus, Aegyptiorum idoli, aut simulacri nomen est; de quo, quod obscura est eius notitia, paulò fusiùs, quàm huic aliàs loco par esset, agam. Hunc Aegyptiū Apim veteres, Pheronei, & Pithonis filium, vt recensent [d] Clemens Alexādrinus, & [e] Theodoretus, medicinam primùm inuenisse prodiderunt, & ob pulcherrimū hoc salutiferumq; inuentū in tanto honore, & admiratione habitū esse, sicuti & ipse [f] Theodoretus tradit, vt pro Deo coloretur, vocareturq; Osiris, id est, si vocabulū ad Latinam linguam transferatur, multoculus, vt Diodorus & Eusebius testantur, Os enim Aegyptiorum lingua, multum significat: Iris oculum, vt etiam scribit [g] Plutarchus, perinde, ac vir oculatissimus, ac magno ingenio, magnaq; prudentia fuerit, qui tam salutare auxilium mortalibus inuenisset.

[a] *Lib. 1. topic. cap. 14.*

Melissa puella.

[b] *Lib. 9. c. 2.*

Melissa Periandri.

Melissa Epidamni.

[c] *In vita Periandri.*

Melissa ciuitas.

Apidis Aegyptij historia.

[d] *Lib. 1. Stromatum.*

[e] *Lib. 1. de cura affect. gentil.*

[f] *Lib. 3.*

Osiris quid

Osquid Aegyptijs, & quid Iris.

[g] *Lib. de Isi-de & Osiride.*

Ob idq; Apollinem eſſe eundem volũt pleriq;,& id quidem autumant ipſi Aegyptij,quibus E
& Oſiris Sol eſt,& Sol Apollo,quemadmodum apud [h] Macrobium videre licet, & [i] Diogi-
nem Laërtium. Verùm non ſatis conſtat,idemné fuerit Apis,qui Apollo,an diuerſus vterq;
[k] Corn. Tacitus ſcribit multos Oſirim , quem quidam & Serapin vocant, Aeſculapium
quoq; appellare,quòd medeatur ægris corporibus.Cui conuenit illud , quòd ſcribit Cyril-
lus aduerſus Iulianum Cæſarem . Cùm Apis,inquit, Aegyptius non obſcurus inter eos,qui „
illic erant, templi miniſtros , & naturalis philoſophiæ ſcientiam adeptus eſſet , hunc ferunt „
primùm artem medicam exquiſiuiſſe,& tradidiſſe feliciùs,quàm eos, qui eum præceſſerant, „
communicaſſeq; Aeſculapio. Quòd aut ad Serapin peculiariter pertinet,poſſet videri,ex le-
ctione antiquorum ſcriptorum illum morbos,animo & oratione curaſſe. Nam [l] Varro apud
Nonium Marcellum: Ego inquit , medicina Serapi vtor , quotidiè precantur , intelligo re- „
ctè ſcriptum eſſe Delphis Θεὸι, ἀρᾳὶ. Nec multo pòſt: Hoſpes quid miraris animo curare Se- „
rapim? Apud nonnullos verò Eccleſiaſticos ſcriptores legimus,Apim Argiuorum regem
fuiſſe,& nauibus Aegyptum tranſuectum,ibiq; cùm homines rudes ad mitiorem vitæ cultũ
traduxiſſet, colendarumq; vinearum rationem edocuiſſet, cõcordibus omnium votis in re-
gem eſſe aſcitum . cumq; aliquandiu mira prudentia , pariq; clementia Aegypti regnum F
adminiſtraſſet,multaq; in ſubditos beneficia contuliſſet, vita tandem functum , factum eſſe
Serapin omnium maximum Deum. Cur autem Serapis dictus ſit, D.[m] Auguſtinus & [n] Eu-
ſebius rationem reddunt,quoniam inquiunt arca, in qua mortuus erat,σορὸς dicitur Græcè, „
& ibi eum ſepultum venerari cœperunt. Soros Apis primò,deinde litteris,vt fieri aſſolet,Se-
rapis dictus eſt . Erat autem Apis, inquit [o] Herodotus , idemq; Epaphus,è vacca genitus, „
quæ nullum alium poteſt concipere ſœtum ; quam Aegyptij aiunt fulgere,ictam concipere „
ex eo Apim . Habet autem hic vitulus , qui appellatur Apis , hæc ſigna . toto corpore eſt „
niger , in fronte habens candorem figuræ quadratæ : in tergo effigiem Aquilæ, Cantharum „
in palato,duplices in cauda pilos. Hæc Herodotus, [p] Ouidius cornigerum vocat.

Et comes in pompa corniger Apis erat.

Sed vbi,& quomodo coleretur,& qui bos mortuo illo ſuccedere poterat,audi [q] Strabonem. „
Propinqua eſt etiam,inquit, Memphis Aegyptiorum regia . Tribus enim ſchœnis diſtat à „
Delta. Ea Apidis templum habet, qui idem eſt, qui Oſiris. Ibi bos Apis in ſepto quodam a- „
litur, & apud eos pro Deo habetur albus frontem,& quaſdam paruas corporis partes.cæte- „
ra verò niger , quibus ſignis iudicant,qui ſit ad ſucceſſionem idoneus,alio vita functo. Ante G
id ſeptum aula quædam iacet,in qua eſt aliud ſeptum matris eius bouis.In hanc aulam non- „
nunquam emittitur, præſertim vt peregrinis oſtendatur. Videtur enim per feneſtram quan- „
dam in ſepto, & extra viam,ſi velint. Vbi verò paululùm laſciuerit,rurſus in propriam man „
ſionem recipitur. Eum certos vitæ annos excedere non licebat:quibus peractis in ſacerdotũ
fontem demergebant, deinde dicto in iuſtitio , veſte ſciſſa, & laceratis crinibus defunctum
plangebant: inuento verò alio mirificè lætabantur. Vnde illud præclarè apud Tibullum:

Te canit atq; ſuum pubes miratur Oſirim,
Barbara Memphitam plangere docta bouem.

Reſponſa,non vt reliqua oracula,dabat,ſed ſi manu oblatum pabulum ſumpſiſſet à cõſulen-
tibus, ſecundos euentus atq; omnia proſpera decernebat: ſi verò abnueret, omnia ſiniſtra
portendebat. Ideò cùm à Germanico Imperatore pabulum oblatum renuiſſet, funeſtum
omen & dubiam necem,quæ paulò pòſt ſecuta eſt,prænuntiauit. [r] Plutarchus quoque hunc
Apim Memphi nutriri ſcribit,vtpotè animæ eius ſimulacrum(vtor interim eius verbis) ibi-
que etiam corpus conditum perhiberi. Porrò animatam dici Oſiridis eſſe imaginem.Itaque
etiam figuris Lunæ ſimilia habere multa;atratum circum ſplendidas partes, & vmbroſis te- H
ctum . Scribit inſuper conſecrationes animalium , quæ coluntur occultè, neque ſtatis fieri
temporibus,& vulgo eſſe ignotas , niſi quòd ſepulturam Apidis celebrantes, atque illa pro-
ducentes,quædam omnibus præſentibus vnà in ſepulchrum conijcerent ; exiſtimantes hoc
pacto ſe Typhoni voluptatem percipienti viciſſim moleſtiam obijcere , lætitiamq; eius in-
fringere . Etenim Apim videri cum paucis alijs ſacrum eſſe Oſiridi. Ei autem pleraq; attri-
buere . Huius Apidis ſepulturam incredibili impenſa Ptolomæi Lagi tempore celebratam
ferunt. Cambyſes,qui primus Perſicorum Regum Aegyptum ſub iugum miſit,cùm mucro-
ne educto femur Apis percuſſiſſet,cachinnans teſte Herodoto,Sacerdotibus dixit: O capita
nequam,huiuſmodi dij exiſtunt ſanguine atq; carne prediti, & ferrum ſentiẽtes? dignus ni- „
mirùm Aegyptijs hic Deus,&c. Rurſùm cùm huiuſmodi animal rarò videri cenſerent, vi-
deretque fortè Cambyſes ex Aethiopia , vbi bonam exercitus ſui partem amiſerat , reuer-
ſus cùm apparuiſſet Apis , Aegyptios omnes præ lætitia pulcherrima ferre veſtimenta
putans,

[h] *Lib.1.Saturn.ca.21.*
[i] *In probamio.*
[k] *Lib.20. hiſt.Auguſt. ad finem.*
[l] *In Eumenidibus.*
Apis Argiuorũ Rex.
Serapis cur dictus.
[m] *Li.16. de ciuit.Dei.*
[n] *Lib.8. de præp.Euãg.*
[o] *In Thalia.*
Apis figura
[p] *Lib.3. de Ponto.*
[q] *Lib.17.*
Apis ubi colitur.
[r] *Lib.de Iſide & Oſiride.*
Apidis ſepultura.
Cambyſis in Apim ſcomma.

A putans,lætari ſuis ipſius infortunijs, quàm plurimos ex ijs necauit, immo omnes, qui à feriatione Apis non deſtiſiſſent. Cambyſes itaq; iſta. fortè Ochus ille fuerit Perſarum item rex,quem [s] Plutarchus,regũ crudeliſſimum, ac apprimè terribilem,quòd multis interfectis Apim quoq; ad extremum mactaſſet,& cum amicis epulãdo abſumſiſſet,Aegyptios Gladiũ uocaſſe teſtatur;atq; ita etiamnum in recentione regum appellari, non ſanè inquit,ſubſtantiam eius ita exprimentes, ſed morum aſperitatem,ac malitiam inſtrumento cædibus parato adſimilantes.Porrò non ab Aegyptijs tantùmmodo Apis iſte cultus eſt,ſed ad Romanos
„ eadem idolatria dimanauit. Etenim [t] Minutius Felix eis exprobat hoc, cùm ait: Nonné &
„ Apim bouẽ cum Aegyptijs adoratis,expaſcitis? Iudęosq; pariter, qui olim in deſerto aſſueuerant ſecundum ſuam ipſorum ſuperſtitionem in deſerto conflaſſe Apim, notum eſt iuxta
„ illud [u] Pſalmi: Mutauerũt gloriam ſuam in ſimilitudinem uituli comedentis fœnum; prout in [x] Exodo ſcriptum eſt: Fecerunt ſibi vitulum conflatilem. Vnde mirabilis manifeſtatur Cacodæmonis calliditas & aſtutia,qua omnia ſemper pietatis inſtrumenta (ex quibus ſanè uitulus erat in ueteri teſtamento)ad idolomaniã detorſit,vbiq; Dei Opt.Max. cultum in rẽ ſuam ad multorum pernitiem uertens.Scribit [y] Spartianus referente [z] Cęſare Baronio,Tra
B ianum compoſitis in Britannia rebus, trangreſſum in Galliam, Alexandrina ſeditione turbatum eſſe,eamq;natam ob Apim,qui cùm repertus eſſet poſt multos annos,turbas inter populos creauit,apud quem deberet collocari,ſtudiosè omnibus certantibus.Atq;hæc de Api Aegyptiorum Deo dicta ſufficiant,qui plura uolet,Rufinum adeat, in Appendice Eccleſiaſticę hiſtoriæ, quam texuit Euſebius,qui de origine Serapis, & ſimulacro & nomine copioſiſſimè,& elegantiſſimè ſcribit. Fuit præterea alius Argiuorum rex Apis dictus,quem aiunt annos LIIII.regnaſſe, & tertium ibi regem fuiſſe. Item quartus Sicyoniorum rex Apis uocatus eſt, regnauitq; annis vigintiquinque.[a] Pauſanias tradit Telchinis filium Apim vocari, eiuſq; ante Pelopis in Olympiam aduentum eouſq; opes creuiſſe,ut tota regio ea,quæ intra Iſthmum eſt, ab eo fuerit Apia nominata. Apis deniq; apud eũdem [b] Pauſaniam Iaſonis fi-
„ lius eſſe perhibetur. De Pelope enim agens, hunc,inquit,dicunt Elei primum in Peloponneſo ſanum Mercurio exędificaſſe,& ſacra feciſſe, quo Deum ſibi ex Myrtili cæde infenſum
„ placaret.Aetolum,qui Epeo in regnum ſucceſſit, ex Pelopõneſo fugere oportuit,quòd eum
„ ob admiſſam imprudenter cædem, Apidis filij ad pœnam vocabant. Nam cùm Apim Iaſo-
„ nis filium à Pellantio Arcadiæ oppido virginẽm ducentem,funebribus ludis,qui Azaui fie-
C bãt, incitatis quadrigis obuium euertiſſet, atque interimiſſet Aetolus,ab Aetolo Endymio-
„ nis filia & (ſi cui id credibile creditur) Neptuno genitus.Sic Pauſanias. Apis prętera vicus eſt in Africa,ſic dictus,quia nobilis Aegypti regione eſſet.Eſt & Marmaricæ oppidum eiuſdem nominis apud Ptolomæum.Ortelius Herodoto Apiam dici exiſtimat. Hęc autem Herodoto urbs eſt in Agypto circa fines Lybię, quanquã Euſtathius Argon Peloponneſi oppidum eodem Ortelio referente, etiam Apim uocatam eſſe ſcribat. Io. Chryſoſtomus Zanchus Oſiridem ſcribit Italię nomen dediſſe(ex Beroſo,)vtique à cognomine ſuo Apiam ſiue Apeninam appellaſſe conſentaneum eſſe,à quo antea & Peloponneſum, inquit, τὴν ἀπίλιν γαῖλν, ut eſt apud Homerum, cognominauerit. Apis inſuper [c] Straboni alterius uici nomen
„ eſt,propè inſulam Aeneſipaſſam. Poſtea inquit (poſt Tindarios ſcopulos) eſt Drepanũ pro-
„ montorium, & inſula Aeneſipaſſa cum portu: poſt vicus Apis, à quo Prætonium uſque ſunt
„ ſtadia centum &c. Poſtremò Apicula libri titulus eſt ſiue poëmatis apud Scaligerum.

Cambyſes cur Aegyptios occiderit.

[s] *Lib.de Oſiride & Iſide.*

Ochus rex Perſarum Gladius dictus.

Apis ab aliis etiá cultus.

[t] *In Octauio.*

[u] *Pſam.105.*

[x] *Exod.32.*

[y] *In Traiano.*

[z] *To.2.Annal.Eccleſt.*

Seditio Alexandrina ob Apim.

Apes Reges dicti.

[a] *In Corynthiacis.*

Apia regio.

[b] *In Eliac. Prior.*

Apis uicus & oppidũ.

[c] *Lib.17. Georg.*

Apicula liber.

SYNONYMA.

D

„ DEBORAH דבורה Hebraicam dictionem exponunt Apes ab ordine operũ, quæ facit mira induſtria. Eſaiæ 7. ולדבורה, & Api,quæ eſt in terra Aſſur. Et plurale ſecũdum formam maſculeam. Iudicum 14. & ecce examen
„ Apum דבורים. Pſalmo 118. Circundederunt me דבורים, ſicut Apes. Syro. Chaldęis ſeruato prorſus ferè Hebraica voce Deboretha רבורתא. Dicitur, in plurali Debarjatha רבריהא. & רבירתא,aliàs,ſed redundante Aleph.Deriuant autem à רובדא Debera, id eſt Reſpublica, gubernatio populi, Gręcis πολιτεί̓α. Maduph מירף ijſdem idem eſt, quòd רף vel קדש, tabula quę ponitur ante apiarium. Item examen Apum.Et vas in quo ponitur fimus bouis, ut incenſus ſuo odore effuget Apes, ex alueario. Examen Arabicè dicitur נחיל. Græcè Μέλισσα dicitur & μέλιττα, cuius alij aliud adferunt etymum: Quidam enim à μέλι hoc eſt, melle,cuius opifex eſt,dictam volunt:alij à Meliſſa puella, quæ fauos melle plenos reperiẽs in Peleponneſo cæteras nymphas ad guſtandum

Deborah.

Deboretha Dabariatha.

Debera.

Maduph.

μέλισσα, & eius etymum.

standum adhortata esse dicitur: eumq; cibum cùm suauissimus illis fuisset visus, tanto gaudio degustasse, vt Apes ipsas de inuentricis nomine μέλισσας appellari voluerint. Alij deniq; μέλισσαν à μελέτᾳ deriuant, id est, meditatione, exercitioúe seu diligentia, quoniam hoc animalculo vix aliud vllum obseruemus diligentius, atque industrius. In Synonymis Martini Rolandi hæc leguntur Synonyma: Ἀνθηδών, Ἄπις, Μέλισσα & Μέλιττα, Πυραμῦα, Σιμαὶ, Σχεδών. Quæ postrema vox sobolem significat, vt ἔσσην Regem. Apud latinos synonymia caret: Apis autem,& diminutiua voce Apicula siue Apecula,[a] Isidoro ita dicta videtur, vel quòd se pedibus inuicem alligent, vel pro eo, quòd sine pedibus nascantur; nam postea, inquit, & pedes & pennas accipiunt; vnde Lucianus quoq; Apem ζῶον ἄπτερον nominat. Cæterùm cùm non seruet analogiam, sicut reliqua composita, bipes, bipedis, tripes, edis, compes, edis, Ambrosius Calepinus magis simplex iudicandum esse existimat. Apes etiam Simblides appellari tradit[b] Lud. Cælius Rhodiginus his verbis: Mel denique Siculum nuncupari Simblium, ex Græcis,& Dioscoride didici. Nam & Apes ipsæ, Simblides vocantur: sicuti est Simbla earundem theca; sed thesaurum Attici etiam Simblum appellant. Ne quem tamen fallamus: sunt qui apud Dioscoridem, non Simblium scribant, sed Hyblæum: quia Simblium nullum sit. Simblum pro theca legimus in Hesiodi Theogonia. Interpres scribit sic appellari, quoniam Apes dicantur simæ, quia sint aculeo hebetiore: tanquam Simobolum dicatur, in quod simarum, id est, Apum laborem conijcimus. Hæc ille. Italis Apis est Ape, item Pecchia. Germanis Vmb aut Bijn. Belgis Bie, ab imperando, vel quòd plurima bona homini impertiatur, vt elegantissimè docet[c] Goropius: Hispanis Belgas, vt apparet imitantibus, Abeia: Anglis à Bee: Polonis Pciola, Hungarice Méh, Bohemicè VViela.

[a] *Lib.* 12. *cap.* 10. Apis etymum.
Apes Simblides dici.
[b] *Lib.* 28. *Ant. lect. cap.* 27.
Sibla quid.
Simblum quid.
Apes simæ cur dicantur.
[c] *Li.* 6. *Hermat. in princip.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

[a] *Li.* 1. *Hist. cap.* 4.
[b] *Lib.* 11. *cap.* 5.
* *Lib. eodem cap.* 37.
[c] *Li* 1. *Hist. cap.* 5.
Insecta membrana sicca volant.
[d] *Li.* 4. *Hist. cap.* 1.
Apis an ferà dicenda.
[e] *Li.* 3. *c.* 16.
Apes feræ vbi.
[f] *Li.* 9. *Hist. cap.* 40.
Apes feræ & cicures quæ meliores.
Apum vrbanarũ duo genera.
Apum operariarũ differentiæ.
[g] 9. *Hist. cap.* 40.
Apum nouẽ genera.
Sirenis maior & minor.
[h] *L.* 8. *tract.* 4. *cap.* 2.

ANTEQVAM Apis genera, ac differentias recenseam, operæpretium est, priùs demonstrare eam Insectum esse & exangue, nam quamuis[a] Aristoteles Apes exangues esse profiteatur, habereq; quid respondens in proportione sanguinis.[b] Plinius tamen, sanguine prędidas esse innuere videtur his verbis. Non sit de anima quæstio: constet & de sanguine, quantulum tamen esse in tantulis potest. Mirabatur* Plinius, quomodo Insectum tantæ paruitatis tantos efficaciæ industriæq; haberet neruos, quos nisi in sanguine prædidis videre liceret, redditq; ijs verbis naturam Apum admirabiliorem. Apes autem Insecta esse, alibi idem[c] philosophus attestatur, eas membrana sicca volare scribens, dixerat enim nulla alia membrana sicca volare, quàm Insecta. Denique Insecta diuidens penes eorum partes, Apes inter ea[d] recensetquæ pennata sunt. Est item alia quæstiuncula, ferane sit dicenda Apis, an cicur, aut mansueta. Etenim Plinius, etsi neque feri generis, neq; mansueti, aut cicuris rectè dici scribit, tamen[e] Varro feras vocat, quæ syluestribus locis, & cicures quę cultis pascuntur, aliamq; rationem habendam cicurum, vt aliam syluestrium. Aiunt in Liuonia,& Sarmatia, quin toto Septentrionis tractu, in quem vastis Lacinijs Hercinius saltus per immensa spatia sese diffudit, tam infinitis Apum examinibus, in quercubus abundare, vt non obsonium modò delicatum,& in frigida regione saluberrimũ inde suppeditetur, sed totæ etiam illæ regiones suauissimo mulso, loco vini vtantur, & propter domesticum vsum ingentes pecunias cùm è cæteris, tùm è cera faciant. Sed &[f] Aristoteles Apes inter se differe scribit, natas vrbanis, ab ijs quæ rustico montanoq; victu educatis prodierint. Esseq; has syluestres horridiores aspectu, & iracundiores & minores, sed opere, ac labore præstantiores. Iam verò Plinius vrbanarum quoq; duo genera facit: optimasq; iudicat breues, variasq; & in rotunditatem compactibiles: deteriores longas,& quibus similitudo Vesparum: ac etiamnum deterrimas ex ijs pilosas. Sed antequã, quę alijs prestent, ostendam, necesse est, priùs quomodo inter se differant, & quot Insecta sub Apum genere contineantur, dicere. Differunt autem Apes operariæ (Rex enim & Fuci,& cęteræ, quas statim recensebo ex Aristotele non operantur,) corporis figura, ætate, moribus, operatione, colore & aculeo.[g] Aristoteles nouem Apum genera meminit; atque illa ex his gregalia Lex, vt sunt Apes, Reges Apum, Fucis, qui inter Apes degunt, Vespæ annuæ, item Crabrones, & Teredines, solitaria verò tria, vt Sirenis minor, qui fuscus totus est: Sirenis maior, niger, varius: tertium, quem Bombycem vocant: qui maximus inter hæc est. Quem locum vertens vel commentans[h] Albertus Apum, inquit, sunt nouem genera, quorum sex habitant in casa,& ciuilitate

vna

A una, & tria per se solitaria morantur. Prima earũ, quæ simul cohabitant est Apis quæ alueare sibi inuenit, in quo Regem habet & fauum præparat, in quo mella reponit, & quasi colorem pulueris habet. Secunda est mala Apis, propter quod etiam Kakym Græcè uocatur, & in colore similis est primæ, sed minor, & nihil operatur, sed immiscetur bonis, & stat inter masculos examinis, & nihil operatur, neq; masculi Apum; sed comedit mel & consumit, & ideò quando tales multæ sunt, moritur examen ex defectu mellis, & ex hoc orta est opinio eorum, qui habent Apes, quod extraneæ Apes aliquando comedunt mella domesticarum. Hæc igitur sunt duo Apum genera. Tertium est Vespa, quæ Apibus non miscetur, sed ex fœtidis colligit ea, quæ suo examini reportat. Quarta est Apis cæca, eò quòd in anteriori capitis sui parte oculi neq; sunt, neq; apparent. Sed ut dicunt pastores post succinctorium posterius habet oculos, qui quando eruuntur, uolat errando. Hoc autem genus Græcè Caramendos uocatur, quod est acerrimum, audax & magnum, & longum, inuadens quodlibet, quod ad nidum suum appropinquat, & si congregatum fuerit in grege, interficit equum uel hominem puncturis, eò quòd aculeum habet maximum, & ualdè uenenosum. Tria autem genera sub terra morantur, quorum quidam nomen commune dicunt esse Atactum, &
B horum primum genus est, quod Græcè Tyrin uocatur, & est quasi figuræ spicæ, & est minoris quantitatis, quàm alia duo genera, & nidum per modum faui facit in terra circa radices arbustarum; & ideò rasa terra aliquando inuenitur nidus eius adhærere plantæ, sicut fauus ceræ, sed cera sua est mala & inutilis. Secundum autem genus uocatur quidem Græcè etiam Tyrin, sed est longius aliquantulum: & inuenitur apud nos trium colorum; nigrum uidelicet, rubeum, & uarium. Id autem quod est rubeum, est quasi purpureum uel sanguineum obscurum habens colorem. Tertium genus est quod Græci Iomalyas uocant & est maximum quantitate inter tria, & frequentissimè est uarium & curtum. Inter hæc tria genera apud hoc quæ uocantur communiter Apis parua est & longitudinis mediæ. Citrina autem est longitudinis maximæ in generibus istis. Tertium autem genus, quod Atactum quidam uocant, est minimæ longitudinis, & maximæ rotunditatis & spissitudinis. Omnia autem hæc genera commune habent, quòd sonant in uolatu, & quando tenentur in sono illo, alæ mouentur crispo motu, sicut uentum concutiant, & huius causa est, quòd sonus horum animalium spiritu naturali percutiente diaphragma eorum, & ibi sunt quasi abscisa & succincta ista genera animalium, & spiritus ibidem spirans percutit radices & membranas ala-
C rum, & ideò crispari in sono & tremere uidentur. Cùm autem hæc genera ad inuicem comparantur in operibus, omnia quidem conueniunt in hoc, quòd in cauernis habitant, præter Vespam, quæ est coloris pulueris, quæ etiam ex cadaueribus generatur, & quia ex fœtido generatur humore, ideò etiam fœtida quærit in cibum, & frequenter non inuenitur domum propriam habere, sed sedet in parietibus & herbis, & ibi moritur tempore frigoris. Omnia autem alia genera cauernas sibi parant ad habitandum, & in illis fauos construunt, & mella reponunt: sed mel Apum solum est bonum, & similiter cera. Alia autem mella sunt aquatica, parum ualentia, & cera quasi in toto sicca, terrestris & inutilis. Differunt autem in hoc, quòd quædam habitant in congregatione, sicut Apum genera & citrinarum Apum. Sed alia genera Atactorum habitant solitaria, cùm mellificant & faciunt ceram, sicut & Apum genera. Hucusq; Albertus, diligentissimè sanè Apum genera tradens, quanquam nomina illa, quæ Græca esse dicit, ex Arabum cœno hausisse uideatur. Nos Vesparum, Crabronumq; nec non aliorum Insectorum illorum genera, de quibus meminit Aristotiles, separatim trademus, eorumq; tãtùm hîc mentionẽ faciemus, quæ unà cum operarijs Apibus
» in alueo habitant. Regum seu ducum [i] Aristoteles duo genera esse scripsit; alterum ruffum
D ut Gaza uertit ex Plinio, fuluum ut Columella ex Virgilio, quod præstantius est; alterum
» nigrum magisq; uarium, magnitudinem ijs esse duplo, quæ cæteris frugi Apibus, auctorem
» partem eius à procincto inferiorem proportione sesquialtera longitudinis haberi. Vocari à
» quibusdam matres, utpotè originis auctores, argumento quòd Fucorum fœtus editur etiam
» sine duce, Apum nunquam. Virgilius quoque duo ducum genera commemorat, canens:

Alter erit maculis auro squallentibus horrens
(Nam duo sunt genera) hic melior insignis & ore
Et rutilis clarus squammis: ille horridus alter
Desidia, latamq; trahens inglorius aluum.

» Nec non [k] Plinius, duo autem, inquit genera eorum, melior rufus, quàm niger uariusque.
» Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cæteris maior, pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candicans. Multùm etiam nitore à cæteris differunt. Alias quoque [l] Aristoteles duo ducum genera esse dixerat; sed non

vnum

Apis kakim dicta.
Vespa.
Apis cæca.
Caramendos Apis dicta qualis.
Atactũ qd Apum genus.
Tyrin Apis quæ.
Tyrin alia Apis.
Iomalyas Apis.
Apis parua quæ.
Atactum.
Quid omnibus Apibus sit commune.
Sonus Apũ unde.
Vt conueniant inter se.
Vespæ habitatio.
Mel quale bonum & quale non.

[i] *Lib. 1. Hist. cap. 40.*
Rex qualis & qui melior.

[k] *L. 11. c. 16*
[l] *Li. 5. Hist. cap. 22.*
Plures sunt duces.

unum in quoquo examine tantummodò eſſe, ſed plures; perireque uerò ipſum examen, ſi E
duces uel non ſatis habeantur (quod, inquit, non tam principis deſiderio, quàm ortus, ut „
aiunt, ad quem illi neceſſarij ſunt, incidit) vel plures quàm ſatis; diſtrahere enim examen. „

[m] *L.3.c.16.* [m] Varro cùm quoſdam dixiſſet dicere, tria genera eſſe ducum in Apibus, nigrum, rubrum, varium, pòſt Menecratem ſcribit, duo eſſe dicere, nigrum & varium, nulla ruffi facta mentione: aitq; varium ita meliorem eſſe, vt expediat mellario, cùm duo ſunt eadem aluo, interficere nigrum, quem, inquit, ſcit cum altero rege eſſe ſeditioſum, & corrumpere aluum, „
quod fuget, aut cùm multitudine fugetur. Fucus etiam in alueari eſt, nonnulli à fouendo „
dictum volunt. Eſt autem vt, inquit Plinius, ſerotinus Apum fœtus & quaſi ad earum ſeruitutem natus, vt in eius hiſtoria patebit. [n] Ariſtoteles omnium maximum eſſe ſcribit, ſed ſine aculeo & ignauum. Sunt qui inter Apes mares eſſe exiſtiment, atque tametſi genitura carent, ſeminalem tamen gignendi rationem in ſe continere; indeq; Fucos appellari, quod fucum faciant; perinde ac Eunuchi, quibus tametſi ſubſunt virilia, ſteriles tamen ſunt & ad generandum inepti. Sunt verò etiam alij, qui aſſerunt, Reges Apum eſſe de genere ac proſapia Fucorum, atq; inter hos naſci, cùm & aculeo ſimiliter vt Reges careãt, & ſeminalẽ gignendi rationem habeant ampliſſimam, quam non facultate tantùm, vt Fuci, ſed fœcun- F
diſſimo actu præſtant. Eſt poſtremò quod Fur appellatur teſte [o] Ariſtotele, nigrum hoc, aluoq; ampliore. Sed tempeſtiuum iure eſt, vt operantium differentias proſequamur, & quæ præſtent dicamus. Peripateticæ ſectæ conditor Ariſtoteles, inquit [p] Columella, in ijs li- „
bris quos de animalibus conſcripſit, Apum ſiue examinum genera plura demonſtrat, ea- „
rumq; alias vaſtas, ſed glomeroſas, eaſdemq; nigras & hirſutas Apes habent: alias minores „
quidem, ſed æquè rotundas & infuſci coloris, horridiq; pili: alias magis exiguas, nec tam ro- „
tundas, ſed obeſas tamen, & latas, coloris meliuſculi, nonnullas minimas, gracilesq;, & „
acuti aluei ex aureolo, varias atq; leues: eiusq; autoritatem ſequens Virgilius maximè pro- „
bat paruulas, oblongas, leues, nitidas, ardentes auro, & paribus lita corpora guttis, mori- „
bus etiam placidis. Nam quanto grandior Apis atq; etiam rotundior, tanto peior. Si verò „
ſæuior, maximè peſſima eſt. Hactenus Columella. Locus autem Virgilij, quem citat, iſte eſt: „

Vt binæ Regum facies, ita corpora gentis:
Namq; aliæ turpes horrent, ceu puluere ab alto
Cum venit, & terram ſicco ſpuit ore viator
Aridus; elucent aliæ & fulgore coruſcant G
Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
Hæc potius ſoboles, hinc cæli tempore certo
Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domiturа ſaporem.

[q] *Li.5.Hiſt. cap.22.& l. 9.cap.40.* [q] Ariſtoteles binis in locis plura Apum genera eſſe ſcripſit, ſed optimas, quæ breues ſunt, „
variæ & in rotunditatem compactiles. [r] Albertus tria recenſens quoq; Apum mellifican- „
tium genera, vnum inquit, eſt horridum, piloſoſum, malum & iracundum, & vocatur Tuſ- „
ſicum: quoddam eſt ſubtile, lõgum, nec idem bonum: tertium eſt compactũ, benè rotũdum, „
columnale, non longum, & eſt illud nobile multum & mellificatiuum. Differentia bonita- „
tis etiam ſumitur ab ætate. Nouellæ enim Apes, hoc eſt anniculæ, quarum examen quotannis auolare ſolitum eſt, non perinde ac veteranæ pungunt, cùm copia mellis non ſuppetit, vt tradidit [s] Philoſoph. Quomodo verò cognoſcantur, & num veteranis prçſtent, ẽt docet
[r] *Lib.26.* [r] Aelianus, dum ait: Apum quiſpiam ætatem ad hunc modum internoſcere poterit. Quæ „
annum non exceſſerunt, niteſcunt, oleiq; ſimilitudinem & ſpeciem gerunt. Vetulæ verò & „
aſpectu, & tactu horridulę euadunt, atq; ex ætate affecta rugis plenæ videntur: eæ tamen fin- H
gendorum experientia & indüſtria præcellentiores ſunt ex longitudine temporis nimirùm „
ad mellis ſcientiam eruditæ. Eædemq; tanta diuinitate præſtant, vt & pluuias & frigora fu- „
tura præſentiant; & quando horum alterum vel vtrumq; impendere coniecturis aſſequun- „
tur, non longiſſimè ab alueo volatu præcedunt: ſed circum alueria volantes, veluti foribus „
incubant, &c. Ab operatione alias vtiles dicemus, alias inutiles, vt Apis illa ingens eſt, quæ „
Bombylius nominatur, ad mellificium prorſus inutilis, item Fuci, & fures & ſimilia alia.
Inter Apes, inquit Aelianus, alias nouimus, quæ ſint & dicantur duces, quædam σειρῆνες, id eſt, Sirenes, aliquæ verò ἐργοφόροι, ſunt quæ plaſtides fortè ab artifici figmento, vel quia emplaſtica & paremplaſtica Græcis dicuntur, quæ infarciunt, opplentq;, ſed viſcida priuatim ac glutino tenacia. Cephenas, id eſt κηφῆνας abundare in primis Nicander
[u] *L.5.c.41.* ſcribit &c. Et [u] rurſus: Apum, inquit, quædam duces appellantur, quædam Sirenes, aliæ
[x] *Li.1.c.10.* operariæ, aliæ figulæ. Idem [x] rurſus author eſt operariarum quaſdam inertes eſſe, non ta-

men

Varium eſſe meliorẽ.

Fucus quid & eius etymum.

[n] *L.9.Hiſt. cap.40.*

Fur: Apis ſpecies.

[o] *Lib.9.Hi. cap.40.*

Apum operãtium differentiæ.

[p] *Lib.9.c.3.*

Apes quæ bonę, & quæ non.

Apum ętas vt noſcat.

Veteranarum laus.

Differentia bonitatis ab ætate.

[s] *Li.9.Hiſt. cap.40.*

[t] *Lib.1.c.11*

Differentię ab operatione.

Bombylius Apis inutilis.

A men moribus Fucos esse, quoniam neq; fauos corrumpant, neq; melli insidientur, sed ex floribus quidem ali etiam & cum alijs euolare & compasci. Et quamuis mellis conficiendi & condendi industria careant, haud tamen prorsus ociosas esse. Nam seniores apud Regem ad eius stipationem selectas permanere. Alias verò hoc munere fungi, vt mortuas ex alueo efferant, cùm mũdos & puros fauos esse velint; itaq; mortuam Apem intra alueos fauorum esse non pati. Alias præterea ex his nocte excubare, & fauorum substructiones, non secus ac paruam vrbem vigilijs asseruare. Quæ omnia, hoc loco repetere placuit, (nam eadem vel similia saltem suprà diximus, cùm de earundem Republ. & munditia ageremus) vt quæ in alueis operantur, non easdem omnia scire operari lector animaduerteret. Iam verò mellificantium aliæ, vel in alueis, si dentur, vel arborum cauis, & petris excauatis mella sua ponunt, aliæ sub terra, & quæ in alueis, aliæ in fauis, aliæ nullos fauos faciunt: quod præ cęteris cùm magis sit mirabile, prius etiam astruendum est aliqua authoritate. Hæc autem est ipsius „ [y] Aristotelis, sic scribentis: Ad Amissum vrbem conuehitur à locis superioribus mel, candi- „ dum, crassumq; maiorem in modum, quod Apes faciunt sine fauo, quale etiam fieri in Pon- „ to cognitum est. [z] Petrus Hispanus tradit in Cumana insula nouo miraculo ex arboribus B pendere examina, adeò vt mel fluat, & longè ante illum [a] Strabo, Apes, inquit, in Hircinia in arboribus operantur, & mella de frondibus fluunt. Verùm fauosné faciant, neuter addit, id autem putandum est. Apud Themiscyram circa Thermodoontem amnem Apes, teste [b] Aristotele, in vltimùm citato loco, tàm in terra, quàm in alueis fauos suos faciunt, parum admodùm ceræ continentes, & mel crassius reddunt. Fauus ipse leuis atque æquabilis est, quem non semper, sed hybernis temporibus tantùm construunt. Copia enim in eo tractatu est hederæ, quæ hyeme floreat, vnde Apes mel capiant. Addit deniq; Philosophus esse etiã Apes, quæ fauos sub terra triplici ordine faciant: in quibus inquit mel est, vermis nullus: sed nec fauos omnes huiusmodi esse, nec Apes ita omnes confingere. Quod postremum genus [c] Plinius cum eo coniungit, quin confundit, quod circa Thermodoontem amnem nasci di- „ ximus, nam sic scribit: Circa Thermodoontem autem fluuium duo sunt genera: aliarum quę „ in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cerarum ordine vberrimi prouẽtus. Variat in Apibus item color, nam ijdem [d] Aristoteles & Plinius genus quoddam Apum album esse prodiderunt, in Ponto, idq; bis in mense mellificare. Præterea non ijsdem vbiq; moribus præditæ sunt. Franciscus Aluerez in Aethiopia Apes scribit adeo cicures esse, vt C inter hominum cubilia sua conficiant examina: Et apud Halizones, teste [e] Pausania, certè adeo mansuetæ sunt, vt cùm hominibus vnà pabulatum exeant, ac liberè vagentur, quippè quæ aluearibus nullis continentur: passim verò opus faciunt, illudq; ita concretum, vt mel à cera nequeas seiungere. Postremò non omnes quoq; aculeo armantur, siquidem [f] Ouiedus asserit in Indijs occidentalibus magnum esse Apum numerum generantium in cauis arborum, sed esse admodum exiguas, magnitudine scilicet Muscę, alarum extremo obtuso, & velut abscisso, eas item transuersalem albedinem quandam percurrere, non pungere aut dolorem inferre, carere vtique aculeo, fauos facere maximos, in quorum singulo plura habeant foramina, quàm quatuor nostrates, mel esse bonum & salubre, sed album, & quasi vinum coctum.

Munditiæ cura quib.

Vbi laborent.

Apes nullos fauos faciẽtes vbi.

[y] *Li.5.Hist. cap.22.*

[z] *Li.5.c.12.*

[a] *Li.2.Geog.*

[b] *Li.5.Hist. cap.22.*

Apes in terra, & in alueis agentes.

Faui sub terra triplicis ordinis.

[c] *L.11.c.17*

Differentia à colore.

[d] *Li.5.Hist. cap.22.*

A moribus.

Apes cum hominibus degentes.

[e] *In Atticis.*

Differẽtia ab aculeo.

[f] *Cap.51.*

Apes sine aculeo.

FORMA INTERNA. ET EXTERNA.

[a] *L.4.H.c.7*

Cur alę sint detectæ.

[b] *L.4.de part. tib.cap.6.*

[c] *L.5.de generat.c.6.*

Apes cur unicolores.

Mutationis coloris causa.

[d] *Lib.7. de Variet. rer. cap.28.*

Cur nigræ sint.

D PAVCIS hîc, quę circa externam Apum formam dici possent, agam, cùm quòd in præcedenti rubrica ostendimus, qualis bona, ac laudabilis Apis, eiusque rex siue dux esse debeat, tùm quia eicon hîc ponenda simul cum syluestribus Apibus coniuncta sit, vt pòst patebit. [a] Aristoteles Apes scribit pennas habere detectas, easq; quatuor: cuius rei etiam [b] alibi hãc rationem reddit: Ipsarum autem volucrum, inquit, quę pascuis viuere necesse „ habent, & pabuli causa errare, hę quadripennes sunt, & corpulentiam habent leuiorem, vt „ Apes, & reliqua generis eiusdem. Ait [c] etiam Apes vnicolores magis esse, quàm Crabrones aut Vespę: quo exẽplo asserit, animãtia varia magis esse ea, quæ vario magis cibo vescuntur. „ Nam si cibi causæ, inquit, sint mutationis, meritò ciborũ varietas facit, vt magis varient mo- „ tus & alimenti excrementa, ex quibus & pili, & pennæ & cutis gignuntur. [d] Cardanus Apes generaliter nigras esse autumat, quoniam cùm leues sint, tenuis earũ substantia (vtor autem interim eius verbis) facilè excoquitur, quod excoctũ & humidũ velut carbo, nigrum euadit;

terreum

terreum enim manet, nec aërem admittit ob humidi copiã, qua ratione & Muſcæ tales ſunt. E
Apes tamen agreſtes iuxta Carthaginem Perù albæ feruntur, quæ minores noſtris, multum
Apes albæ ubi & cur, & earum opera. conficiunt mellis, ſed acrioris atq; diluti. Occludũt cera oſtium aluei, canalemq; ſolùm, per
quem ingrediantur, relinquunt. Sed & Ariſt. albarum Apum meminit, Contingere poteſt
Crura Apũ cur ſcabra. id materia circa exuſtionem concocta, aut ob tenuitatem in ſumma ſuperficie reſiccata. Hæc
Lingua. iraq; Cardanus. Crura Apibus ſcabra ſingulari naturæ prouidentia, beneficio, ac arte, videli-
[c] *Lib. 11. cap. 17.* cet vt flores, quos portãt, facilè adhærcãt. Lingua, teſte [c] Plinio, Apibus prælõga eſt, & (ſicut
[f] *Lib. 2. de partib. cap. vltim.* [f] Ariſt. ſcribit) eam foris gerunt, velut aculeum fungoſum, & cauum, vt eo ſimul, & guſtare,
Dentes. cibum trahere poſſint. Habent præterea dentes authore eodem [g] Ariſtotele. Vterculos vo-
[g] *Lib. 4. de part. cap. 5.* cat Plinius in his Inſectis, ventriculos, in quos congeritur mellis liquor aërius. Excremen-
Vterculus. tum earum rubrum eſt, ἰθμίαν vocant Græci: Aculeatas eſſe Apes ipſę immaniſſimo, quem
Excrementum. inferunt dolore, & relicto in vulnere aculeo per ſe atteſtantur. Fucos eo carere conſtat: de
Aculeus. rege habeatúe, aut non habeat, dubitatur: Ariſtoteles habere affirmat, alij atq; inter hos Ec-
Rex an aculeatus. cleſiaſtici ferè omnes, habere negant: Plinius atque Aelianus dubitant. Aculeum, inquit,
[h] *Li. 5. Hiſt. cap. 21.* [h] Ariſtoteles, Apes poſſident: Fuci eo carent: Reges, ducesq; habent, ſed non vtuntur: quo-
[i] *Lib. 11. cap. 17.* circa eos carere aculeo nonnulli exiſtimant. Aeliani verba ſuprà citauimus, & nunc non F
[k] *Li. 9. c. 10.* repetimus. [i] Plinius velut ira percitus, quòd in re, quę quotidiè noſtris in villis videri, & cer- »
tificari poſſit, etiamnum hæſitemus, ac veritatem ignoremus. Quærat nunc aliquis, inquit, »
vnuſnę Hercules fuerit, & quod Liberi Patris ſepulchrum, & reliqua vetuſtatis ſitu obruta. »
Ecce in re parua, villiſq; noſtris annexa, cuius aſſidua copia eſt, non conſtat inter authores: »
Rex nullúmne ſolus habeat aculeum, maieſtate ſaltem armatus: an dederit eum quidem »
natura, ſed vſum eius illi tantùm negauerit. Ego quidem Ariſtotelis authoritatem magni- »
facio, cæterùm pluris [k] Columellę, qui omnia vel ſaltem plęraq; ſua ex propria experien-
tia ſcribit: Regemq; ſine ſpiculo eſſe, niſi quis fortè, inquit, pleniorem quaſi capillum, quem »
in ventre gerunt, aculeum putent: quare pilus iſte fortaſſis Ariſtoteli, vel quiſquis ille tan- »
dem fuit, qui id ei perſuaſit, impoſuerit. Verùm alij, qui Apes alunt, periculum facere po- »
terunt, & de veritate litteratos reddere certiores. Operarię aculeum habent fragilem, & prę-
tenuem, tamen pro ſuis armis, intus verò in aluo conditum, ne foris pendens corrumpatur,
Aculeus Apum qualis. ſicut [l] philoſophus ſcribit: Apes verò, inquit, quę aculeo in aluo armatę ſunt, hęq; ipſum »
[l] *Lib 4 c. 6.* aculeum pro armis obtinuere, qui intra aluum conditus eſt: quoniam volucres ſunt: nam »
ſi prętenuis fragilisq; aculeus extrà pateret, facilè corrumperetur. Quòd verò pro armis. G
Natura omnibus animantibus ſua dedit arma. aculeum dederit natura Apibus, etiam meminit Phocilides, eam ſcribens omnibus animan-
tibus ſua arma dediſſe, quibus, vbi opus ſit, ſeſe defendant.

Ὅ'πλον ἑκάςῳ νῶμι θέος, φύσιν ἠρόφοιτον,
Ὅ'ρνισι μὲν πολλὼ ταχυτῆτ', ἀλκὼ δὲ λέουσι,
Ταύροις δ'αὐτοχύτοις κεραίεσσιν, κέντρα μελίσσαις
Ἔμφυτον ἄλκαρ ἔδωκε. id eſt.
Arma vnicuiq; dedit Deus, naturam aëripetam
Auibus quidem magnam celeritatem, & robur Leonibus
Tauriſq; in ſponte natis cornibus, & Apibus aculeos
Innatum tutamen dedit.

[m] *Lib 8. de Animal. c. 3* Cæterùm princeps [m] Auicenna duplicem huius aculei vſum agnoſcit, videlicet ad tutelam,
[n] *L. 3. Hiſt. cap. 12.* & ad humidi ſuperfluí conſumptionem. [n] Ariſtoteles tradit, & vulgo etiam conſtat, Apis
Apes extracto aculeo moritur. vel pennam cùm euulſa eſt, vel aculeum cùm detrahitur, non renaſci, quin detracto aculeo
[o] *In Theria.* mori, idq; vel ab aliquo, vel ſi ipſa aliquem percuſſerit, aut pupugerit: quòd [o] Nicander H
quoq; meminit, cùm ait:

Κέντρον γὰρ πληγῇ περικάλλιπεν ἐμπαπέσσα,
Κέντρον δὴ ζωὸν τε φέρει, θανατόντε μελίσσης.

id eſt, vt vertit Pet. Iacobus Steue.

Mordentes ſiquidem linquunt proboſcida fixam
Quæ vitæ & mortis cauſa eſt, mirabile dictu.

Ratio autem mortis eſt, quoniam natura aculeum inteſtino annexerit, vt niſi diffracto eo
euelli poſſit. Viſæ etiam ſæpè ſunt euadere, ſi qui ictus eſt curam adhibet, vt infixus aculeus
[p] *Lib. 11. cap. 17.* iunctus cum aluo extringatur. Sunt qui dicunt teſte [p] Plinio, qui & ipſe Apibus aculeum à
natura datum ait ventri confertum, haud quaquam ipſas interire, niſi in tantum adacto acu-
Ducum forma. leo, vt illius tactu ſæpè inteſtinum conſequatur: ſed Fucos poſtea eſſe, nec mella conficere
veluti caſtratis iam viribus, pariterq; nocere, & prodeſſe deſinere. De ducum forma, ſuprà
[q] *Li. 9. c. 10.* quoque meminimus. Sunt autem, vt ait [q] Columella ij maiores paulò, & oblongi magis,

quàm

A quàm cæteræ Apes, rectioribus cruribus, sed minus amplis primis, pulchri coloris & nitidi, leuesq;, ac sine pilo, sine spiculo: quidam etiam infusci, atque hirsuti reperiuntur quorum pro habitu, inquit, damnabis ingenium.

SEXVS.

Sexu carere.

SEXV carere Apes etiam suprà asseruimus multorum authoritatibus freti. Neque obstiterit Aristoteles citante [a] Athenæo tradens Apum, & Vesparum (Fucorum, quidam κηφηνῶν) quia nunquam visus sit coitus earum, discerni non posse marem à fœmina. Eorumq; facilè refellitur opinio, qui Fucos mares earum putant, item eorum, qui fœminas credunt. Nam etsi Apes aculeo armentur, vt inquit idem [b] Aristoteles, dici non potest probabili ratione esse mares, Fucos fœminas: mas enim nullus solet in prole elaborare: quod Apes faciunt omnino, cùm fœtus Fucorum gigni videatur, etiam cùm nullus est Fucus. Ri-
B diculumq; prorsus, quod prodidit [c] Auicenna masculos tantùm operari, eosq; carere aculeo, vel saltem paucos eo armari:

[a] *Lib. 8.*

[b] *L. 3. de generat. Animal. c. 10.*

[c] *Lib. 8. de Animal. capit. 3.*

LOCVS.

Apum copia vbi.

NON hîc quem locum ament Apes, docebimus, (hoc enim reseruamus adhuc, traditurí pòst, vbi cętera pręcepta recensebimus, quę optimo Apum curatori siue mellario obseruanda sunt:) sed quæ loca Apibus maxime abũdare celebrentur. Inter quæ Attica terra, & Sicilia omnium celeberrimæ sunt, illa melle Hymettio, hæc Hyblæo, mox etiam Calydna Insula, vt refert [a] Plinius. Hymettus enim Atticæ mons pastiones habet, teste [b] Pausania, Apibus omnium aptissimas, & quæ solis cedunt Halizonum pascuis. Hinc passim Hymettia mella poëtis vocantur, Apes verò Atticæ, & Hymetti populatrices, item Cecropiæ, à Cecrope videlicet primo Athenienſium Rege, à quo item Hymettus ille mons
C Cecropius vocatur: sed qũo Apium numero abundaret inter alios luculenter innuit [c] Martialis tot basia optans, quot sunt in Oceano fluctus, in littore conchæ, in Hymetto Apes:

[a] *Lib. 11. cap. 13.*

[b] *In Atticis.*

Hymettus mons cur Apes multas habeat.

[c] *Lib. 6. Epig.*

Basia da nobis Diadumine pressa. Quot inquis?
Oceani fluctus me numerare iubes.
Et maris Aegei sparsas per littora conchas
Et quæ Cecropio monte vagantur Apes.

[d] Alibi etiam & Hymetti, & Hyblæ Apum vbertatem notans ait:

[d] *Lib. 9.*

Pascat & Hybla meas, pascat Hymettus Apes.

Hybla mõs ubi.

Hybla autem siue Hyble, siue Hybles mons Siciliæ, qui thymi, & salicum copia maximè abundat, vnde & Apibus simili pastione gaudentibus. Poëtis hinc Hybleæ, & Sicaniæ vocantur, quanquam [e] Rauisius Textor Hybleas Apes Atticas interpretetur. Sicaniasq; ab Hymetto Siciliæ monte dictas velit, Hymettus in Attica est, vt diximus, Hybla in Sicilia. Montem verò hunc mellis copiam, & bonitatem ferre meminit [f] Stroza filius, canens:

Textoris error.

[e] *In Epithe.*

[f] *Lib. 4. Erotic.*

Hî: quibus inuideant cultores fertilis Hyblæ,
D *Grata ferunt liquidi munera mellis Apes.*

Sed eleganter. vt solet, [g] Ouidius malorum suorum multitudinem, Apum abundantiæ in eodem monte assimilat, canens:

[g] *Lib. 5. de Trist. Eleg. 7.*

Quàm multæ madida celantur arundine fossæ
Florida quàm multas Hybla tuetur Apes,
Quàm multæ gracili terrena sub horrea ferre
Limite Formicæ grana reperta solent,
Tam me circumstat densorum turba malorum.

[h] Idem quoq; incommoda, ac dolores indicaturus, qui amanti ferendi sunt, antequàm proca, fruatur atq; amica, tot, inquit, esse tolerandos,

[h] *Lib. 2. de Arte aman.*

Quot Lepores in Atho, quot Apes pascuntur in Hybla
Cerula, quòd baccas Palladis arbor habet,
Littore quot conchæ, tot sunt in amore dolores.

[i] *In Oepido.* Eiuſdem copiæ meminit [i] Seneca.

Non tot caducas educat frondes Eryx,
Nec Vere flores Hybla tot medio creat,
Cùm exæmen alto nectitur denſum globo.

Padus ſiue Eridanus. In Italia, circa Padum maximè ſiue Eridanũ, Apum melliſq; laudabilis copia eſt, eaq; paſſim ab authoribus celebrata, ac in primis à [k] Plinio: Hoſtilia vicus, inquit, alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus alueos, noctibusq; quina millia paſſuũ contrario amne naues ſubuehunt. Egreſſæ luce Apes paſtæq; ad naues quotidiè remeant mutantes locum, donec pondere ipſo preſſis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisq; eximantur mella. Pontanus Eridani fertilitatem recenſens ſic meminit:

[k] *Lib. 21. cap. 12.*

Fundit mella fauis è dulcibus, eq; liquenti
Rore premit tenera culta Meliſſa manu.
Illa Brianoreis Minci pulcherrima ripis
Regna tenet mellis pulcher Hymette tui.
Regna tenet laticis, quem florida deliqnat Hybla,
Hybla faui & mellis diues, & Hybla thymi.
At longè ſuperatq; Hyblam, ſuperatq; & Hymetton
Eridanus Cypria ditior ambroſia.

Veronæ fertilitas. Veronam non longè à Pado diſſitam, laudatiſſimam abundantiſſimamq; vrbem inter alias eius fertilitates, quas Pantheus eiuſdem Vrbis ciuis celebrat, etiam hoc recenſet, quòd Apes ibi propter læta paſcua luxurient. Arcadiam mellis abundantem etiam eſſe credibile eſt, & Peleponneſum, quòd ibi, teſte Iuſtino, Ariſtæus Arcas, mellis vſum primus hominibus demonſtrauit, vt hîc Meliſſa puella. Apud Zygantes Africæ populos magnam vim mellis Apes conficiunt teſte [l] Herodoto, ſed multo plus opifices viri facere dicuntur. [m] Idem Thraces ſcribit dicere, Apes ea loca, quæ ſunt trans Iſtrum, obtinere, & ob illas vlteriùs pergi non poſſe. Quę, inquit, cùm dicunt, haud credibilia apud me dicunt, quoniam hoc animal conſtat frigoris impatiens eſſe. Cæterùm regiones ferè omnes Aquilonares conſtat, idq; inter alios [n] Olaus Magnus, qui eis partibus patriam ſuam debet, atteſtatur, melle in plurimis rebus, tàm neceſſarijs, quàm etiam ſuperfluis in vſum cæterarum nationum communicandis, abundare, ita vt ſingulari naturæ benignitate prouidente, maximam mellis Apumq; copiam habeant, ſummamq; curam ſemper & vbique circa Apes adhibeant, vt pura cuſtodia ſeruentur, & coaleſcant. At in extremo climate polari Apes non eſſe ob vehementiam Circij venti, tum Crabronum, Veſparum, ac Locuſtarum innumeram multitudinem: contra quas beſtiolas nequaquam ſolæ Apes ſe opponere valent. Non ergo frigora ita horrent, vt eorum cauſa loca fugiant, vt Herodotus credidit. Moſcouitæ Apes etiam tam numerosè alunt, vt mel & cera, quę colligunt, in viliſſimo apud ipſos pretio habeantur. Podolia Moldauiæ, & Valachiæ contermina mellis quoque feraciſſima eſt, ſed examina Apum non ſolùm in melleficijs, & arboribus cauatis mellificant, ſed in ripis etiam, & ſponte in terra mella reponunt. Contingitq; ſæpenumero, vt examina Apum ſuperuenientia, & priores Apes exterminantia, ruricolæ aduolantia agmina Apum trucident, aut in aquis mergant, vt, quæ præfuerunt, hæreditariè mellificarent, & manerent. [o] Olaus Magnus rationem tanti prouentus reddens, in Podolia, inquit, Regi Poloniæ ſubiecta, Apes propter paſcuorum vbertatem, odorem ſuauem, florem abundantem, ac ſaporem iucundum, maximas ſiccarum terrarum foueas fauis melle plenis replent, ita vt immanes vrſi in tales foueas cadentes ob nimium mel deuoratum ſuffocentur. Sed Scythę, quos ob immane quo affliguntur frigus, gelidos [p] Horatius, ipſam verò regionem, [q] Ouidius glacialem vocat, fœcundè ſatis Apes alunt, tantùm abeſt, vt frigidas regiones fugiant, vt meminit [r] Aelianus his verbis: Et memini quendam litteris mandaſſe, Apiculas etiam in Scythia nihil offendi frigore; & Scythas mel non externum, ſed vernaculum, & indigenas fauos venum portare ad Myſos. Denique antè diximus totum Septentrionalem tractum mirè melliferum eſſe, & ex melle mulſum facere pro ſuo potu. Eſt inter [s] Ambroſij Leonis Nolani problemata, etiam & hoc, cur apud Sarmatas Apum examina, & magna, & frequentia ſunt. In qua, inquit, regione quòd vino carent, melle abundant, populi omnes mulſam bibunt. In Africa verò minima eſt Apum conſuetudo. An quia Sarmatæ ſyluas immenſas præſertim pinearum poſſident. Pinus autem perpetua fronde eſt, ac tepidum quoddam ſpirat aſſiduè: coma celſa, ac ramis patulis pollet: quamobrem ingentem perpetuamque circa ſe vmbram parit: Idcirco Apes æſtate ſub vmbra volant, pabulanturque omnino, ex ardore Solis illæſæ, hyeme tegmine pinorum, atque

[l] *Lib. 4.*
[m] *Lib. 5.*
[n] *Lib. 22. cap. 3.*
[o] *Lib. 22. cap. 19.*
[p] *L. 4. Car.*
[q] *Li. 8. Met.*
[r] *Li. 3. c. 43.*
[s] *Probl. 180*

Regiones frigidas Apibus abũdare.
Apes vbi non ſint.
Moſcouia.
Podolia.
Scythia.
Sarmatæ cur Apibus abundent.
Pinum cur amẽt Apes.

A atque tempore assiduo, à frigore defenduntur. Florum, quin etiam & pomorum magna copia præsto est. Fontium quoque, & fluminum, ac riuulorum mira frequentia; quibus omnibus gaudent Apes. In Africa verò, & solis ardores nimij sunt, & arborum, & fructuum paucitas. Flores quoque sicubi frequentes habeantur, breui defloresçunt, nam à calore aëris nimio absumuntur: fontes, ac lacus, & fluuij rarissimi. Quo fit, vt deficientibus ijs, quæ Apibus sunt necessaria, necesse est, & Apes abesse. Nam in Germania, Gallia, Britannia, Italia, ac cęteris locis, in quibus arborum, aquarum, pomorum raritas est, Apes aut nullas, aut perpaucas inueniri: in quibus verò locis horum copiam natura esse contigit: in hisce quoque frequentissimas Apes oriri, ac viuere compertum est. Hucusq; Leo, qui tamen Italiam omninò non alere Apes non asserit. nam & [t] ipse Gecalę vulgo vocatæ collem in agro Nolano, certam atque optatam Apum mansionem esse tradidit, propter miram eius feracitatem. Ibi enim Bacchi vis maxima. Oleæ nusquam generosior liquor, pomorum, vt omnia genera, ita nullis secunda: æstate aura perpetua, hyeme apricitas maxima: niues, aut gelu, aut pruinas nescit: quamobrem fructus, & flores præcoces quamplurimi in eo proueniunt: alij contra serotini vsque ad hyemem in arboribus integerrimi pulcherri-
B miúque conseruantur. Citreorum item omnis varietas, pinus, cupressus, myrtus, rosmarinus, atque complures frutices nusquam frondem linquentes: medicarum, odoratarumque herbarum ingens numerus. Calabria quoque gratissimis Apibus, & floribus abundat. Hinc dicebat [u] Horatius:

Quanquam nec Calabræ mella ferant Apes.

Cyrnus insula siue Corsica, vt in Titulo Latrones, prædones legitur, melle abundat, quòd alij laudant, alij ceu pessimum, & noxium reijciendum volunt. Inter laudantes est Athenæus, qui Corsicæ incolas ideo longæuos esse tradit, quòd mellis cibo, quo plurimùm abundant, vtantur assiduè. Contrà [x] Ouidius, quia mel eius insulæ ob taxi copiam venenatum sit, dicebat:

Mella sub infami Corsica mittit Apis.

Præterea Seruius Grammaticus Corsicana mella amara esse scribit, explicans illud [y] Virgilij:

—— *Hinc cæli tempore certo*
Dulcia mella premes.

C Meminit & [z] Martialis dum canit:

Pasteno uiolas, & cana ligustra colono
Hyblæis Apibus Corsica mella dabat.

Apes multas alunt Iucatan incolæ, quocirca maxima ibi est mellis copia, atque ceræ, sed eius vsum ad luminaria ignorabant, donec nostri monstrarent. Goa denique ab Apum copia celebratur, dicunturque ibi etiam Apes annuos prouentus eosque ingentes ei Vrbi reddere. Contrà in Insulis nouæ Hispaniæ Apes nullæ sunt. Idem de Scotia tradit [a] Isidorus, & longè ante illum [b] Solinus his verbis: Apis in Scotia nusquam. Aductum inde
" puluerem seu lapillos si quis alibi sparserit inter aluearia, examina fauos deserunt. Idem
" de Hybernia nonnulli scripsere, sed falsò, nam [c] Polydorus Virgilius Apes ibi passim reperiri testatur. [d] Aristoteles Insecta omnia hyeme latere ait: sed alia alijs diutiùs, quàm diu algor vehemens, vt Apes: nam & ipsæ, inquit, cessant, & latent. Cuius rei argumentum est, quòd minimum cibum sibi appositum gustare videntur, & si qua crepserit ieiuna spectatur, ventre translucente nulloq; penitus contento, quod manifestum sit. Quiescunt ab occasu Vergiliarum, vsque ad uer. Conduntur autem quæq; locis apricis abdita, & vbi
D cubile constituere tutiùs solent. Quem locum [e] Plinius sic repetit: Hyeme Apes conduntur. Vnde enim ad pruinas, niuesq;, & Aquilonum flatus perferendos vires? Sanè & Insecta omnia: sed minus diu, quæ parietibus nostris occultata maturè tepefiunt. Circa Apes,
" aut temporum locorumúe ratio mutata est, aut errauerunt priores. Conduntur à Vergilia-
" rum occasu, & latent vltra exortum: adeò non ad Veris initium, vt dixêre, nec vt quisquam
" in Italia de alueis existimat. Ante fabas florentes non exeunt ad opera, & labores. Si ita-
" que lateant, & condantur, cur [f] Aristoteles omnibus anni temporibus apparere dixit? Ita sanè in opere Lugduni impresso legitur: sed Græcè ἄπυς legitur, quæ est hirundinis species.

Africa cur paucas alat Apes.

[t] *Lib. 2. de Nola. c. 5.* Gecalæ mõtis fertilitas.

Calabria.

[u] *Li. 3. Car.*

Corsica quale mel ferat.

[x] *Eleg. 1.*

[y] *L. 4. Geor.*

[z] *Li. 9. Epigram.*

Iucatan regio.

Goa.

Apes vbi non sint.

[a] *Lib. 14. cap. 6.*

[b] *Cap. 24. Polyb.*

[c] *Lib. 13. Hist. Angl.*

[d] *Li. 8. Hist. cap. 14.*

[e] *Lib. 11. cap. 6.*

[f] *Li. 1. Hist. cap. 1.*

ODORATVS. MEMORIA. VISVS. AVDITVS.

[a] *Li.4.Hiſt. cap.8.* Odoratu valere.

[a] ARISTOTELES Apes odoratu plurimùm valere, vel inde conſtare exiſtimauit, quòd mel è longinquo ſentiant. Mel, inquit, Apes procul „ ſentiunt, quòd niſi odore agnoſcerent, nunquam è longinquo ſentirent. „ Conſpicimus ſanè Apes in medijs etiam vrbibus ad officinas Pharmacopolarum, aliorumq; mella venditantium ex agris mellis odore illectas, numerosè aduolare, reuolareq; ad alueos ſuos melle onuſtas, aut cera. Sagacis huiuſce Apum odoratus [b] Lucretius quoq; meminit, dum ait:

[b] *Lib. 4. de nat.rer.*

—— Ideoq; per auras
Mellis Apes quamuis longè ducuntur odore.

[c] *Lib. 20. Ant. lect. cap.8.* Quæ animantia mẽ moria valeant.

Memoriam verò huiuſce Inſecti celebrat [c] Cælius his verbis: Inter animantes verò memoriæ facultate pollent in primis, quibus expurgatior, abſolutiorq; imaginatio eſt, cuiuſmodi pernoſcuntur Apes, & Columbæ. Obliuioni autem obnoxiæ, quibus vis ea offenſior, turbulentiorq; eſt: ſicuti vſu venire vermibus liquet, ac Muſcis: Siquidem in ea parte animi ſtatuenda memoria eſt, in qua imaginationis potentia viget. De viſu obſcurè admodum [d] Ariſtoteles, Apes, inquit, præcipuè quieſcunt noctu, & conticeſcunt, vt nullus omnino „ bombus ſentiatur. Conſtat hoc idem, vel argumento eorum, quæ maximè in conſpectu no- „ ſtro, & intra noſtros parietes verſantur. Non enim modò, quia clarè non videant, idcirco „ noctu quieſcunt (nam omnia quibus oculi duri, exiliter vident,) ſed etiam ad lucernarum „ lucem nihilominus quieſcere videntur. Hæc ille, hoc ſaltem innuens, Apibus, quia vt cætera Inſecta habeant duros oculos, hebetẽ viſum eſſe: idq; ego facilè mihi perſuadeo: ſiquidem ſi procul cernerent, non tam facilis Hirundinibus, ac Meropi præda forent. Quòd ad auditum attinet. D. Thomas, vt Apes oſtenderet animalia indiſciplinabilia eſſe, id eo argumento affirmat, quia carent auditu, Quæ enim naturaliter ſurda ſunt, diſciplinam non admittunt. Sed verba eius adijciam. Apes, inquit, audire non poſſunt: carent ergo auditu ex Ariſto- „ tele primo Phyſicorum, licet memoriam habeant, & licet prudentiam habere poſſint, nõ ta- „ men ſunt diſciplinabilia, vt licet alterius inſtructione poſſint aſſueſcere ad aliquid faciendum, vel vitandum. Hũius enim inſtructio præcipuè recipitur per auditum, vnde dicit in „ lib. de ſenſ. & ſenſato, quòd auditus eſt ſenſus diſciplinæ, & licet auditum non habeant, non „ repugnat tamen, quòd ſonis quibuſdam exterreantur, nam ſicut ſonus vehemens occidit „ animal, & ſcindit lignum, vt in tonitru patet non propter ſonum, ſed ob commotionem aëris „ vehementem in quo eſt ſonus: Ita animalia, quæ auditu carent, iuditium de ſono non ha- „ bendo poſſunt per ſonos aërios exterreri. [c] Plinius tamen auditum tribuit, quoniam plauſu æris gaudeant.

Auditu carere.

[c] *Lib. 11. cap.20.*

VOLATVS.

[a] *Li.4.Hiſt. cap.9.* Cur non recta via volent. Vaginipẽna ut uolent.

APES & reliqua ijs ſimilia Inſecta, cùm volant, ſeſe teſte [a] Ariſtotele attollunt, atque contrahunt. Cur verò non rectà volent vna ratio eſt, quia cauda deſtitutæ ſunt, quare, & parum in volatu perſeuerant, aut in aëre dimorantur: præſtant tamen hac in parte vaginipennis, quæ cùm pinnas proportione exiguas habeant, non ſolùm non rectà procedunt, verùm & breuiſſimum volatum exercent.

SONVS

A

SONVS.

SONVM non vocem edere Insectorum omne genus antea asseruimus, huncq; sonum esse attritum quendam interioris spiritus. Apes βομβῶσι, & bombilare dicuntur, & bombissare: & earum sonus ζιγγος & βόμβος, appellatur, Latinis murmur, & susurrus, quam postremam vocem Hetrusci reseruarunt, Susurro vocantes, vnde Sanazarus *Le solicite Api con suaue susurro, volano intorno à i fonti*. Adeo autem familiaris ipsis iste susurrus est, vt silentium earum habeatur pro miraculo. Vnde Pontanus Perinelli insignis musici cantum laudaturus, etiam arbores, & Apes inter auscultandum, neque sibila, neque susurros edidisse canit:

Sonus Insectorum quid.

Apum silentium pro miraculo.

Sibilaq; arboribus desunt, & murmura riuis,
Destituit tacitas ipse susurrus Apes.

B Meminit huius strepitus Apum etiam [a] Q. Calaber, Græcos inquiens inuasuros Troianorum vrbem, tot fuisse, & tantos edidisse clamores, vt circum aluearea Apes perstrepunt. Didymus referente [b] Constantino Cæsare Apes modulari optimum, ac suauissimum cantum ait; ideoq; pastores ipsas dispersas, cymbalis pulsatis, aut aliàs manuum concinno plausu congregare, quod falsum est: non enim audiunt Apes, sed propter aëris commotionem, in quo sonus est, remorantur, vt ex D. Thoma suprà ostendimus. Præterea nemo Apum susurrum modulationem vocauerit. Apes enim murmur, edunt, Cicadæ verò teste [c] Aristotele canere dicuntur.

[a] *Lib. 11.*

[b] *Lib. 15. cap. 3.*

[c] *Li. 4. Hist. cap. 9.*

ÆTAS.

C VITAM Apum sex annorum esse tradidit [a] Aristoteles, nonnullas verò septem posse complere: item quòd si examen nouem, aut decem annos durauerit, prosperè cum eo actum existimari. Alueos nunquam vltra decem annos durasse [b] Plinius scribit, nec vllum examen hanc ætatem posse excedere, quamuis in demortuarum locum aliæ substituantur quotannis. Nam ferè decimo ab internecione anno, gens vniuersa, vt ait [c] Columella, totius aluei consumitur. Itaq; ne hoc in toto apiario fiat, semper propaganda erit soboles. Virgilius Aristotelem, vt apparet, secutus, septimum annum non superare ait, canens:

[a] *Li. 5. Hist. cap. 22.*

Quot annos uiuãt.

[b] *Lib. 11. cap. 20.*

[c] *Lib. 9. c. 3.*

Ergo ipsas quamuis angustus terminus aui
Excipiat (neq; enim plus septima ducitur ætas)
At genus immortale manet, multosq; per annos
Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.

[d] *Lib. 7. de varieta. rer. cap. 28.*

Contrà [d] Cardanus constare asserit robustiores Apes quandoq; ad duodecimum annum peruenire posse, sed examine in decimo absumpto etiam validiores, quæ tum etiam ob senium, inquit, sunt imbecilliores, inopia perire. Si itaque terminus æui vel sexto, vel septimo, decimoúe, vel ad summum duodecimo anno circumscribatur, cur est, quòd [c] Plinius, vitam eis longissimam esse dixit? Est sanè longissima, si ad aliorum insectorum æuum conferatur. Quæcunq; enim sanguine carent, quia frigida sunt, teste Aristotele, nisi magnitu-
„ D dine sibi suffragentur, minus longæua sunt: non enim, inquit, pinguedinem neq; dulcorem
„ habent. In animalium namq; genere pingue dulce est, & idcirco Apes, inquit, plerisq; maioribus animalibus diuturnioris sunt vitæ. Ad quem locum commentãs Nic. Leonicus: Hoc autem idcirco, inquit, quoniam id, quòd in illis sanguini proportione respondet, pingue est & dulce. Talis enim illarum est cibus. Porrò dulcedo omnis calida esse censetur. Calidum autem in pinguedine, & lentore diutiùs contineri, & præseruare potest. Iure igitur meritò tot annis viuunt, cùm ex melle progignantur, alanturq; tenuissima, pura atque concocta substantia: quòd item argumento esse potest quantum etiam humanæ vitæ producendæ prolongandæq; commodi atque auxilij diuinus iste liquor afferat.

[c] *Lib. 11. cap. 20.*

Cur longissimè uiuere dicantur.

Apes cur longæuiores cæteris insectis.

COITVS. INCVBATVS. GENERATIO.

[a] *Lib. 11. cap. 16.*

Ex regenō generari.

COETVS quonam modo progenerent Apes, magna, inquit [a] Plinius, inter eruditos, & ſubtilis quęſtio eſt. Apum enim coitus viſus eſt nunquam: plures exiſtimauere oportere confici floribus compoſitis aptè atque vtiliter. Aliqui coitu vnius, rex in quoq; appellatur examine. Hunc eſſe ſolùm marem, præcipua magnitudine, ne fatiſcat. Ideò fętum ſine eo non edit, Apeſq; reliquas, tanquam marem fęminas, comitari, non tanquam ducem: quam probabilem aliàs ſententiam Fucorum prouentus coarguit. Quæ enim ratio, vt idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior vero prior exiſtimatio fieret, ni rurſus alia difficultas occurreret. Quippe naſcuntur aliquando in extremis fauis Apes grandiores, quæ cęteras fugant. Oeſtrus vocatur hoc malum: quonam modo naſcens: ſi ipſæ fingunt? Quod certum eſt, Gallinarum modo incubant, &c. Ambiguitatem hanc, quæſtionemq; pluribus verbis explicat [b] Ariſtoteles, quæ nobis exactè Apum hiſtoriam tradere volentibus, nequaquam prętereunda ſunt. Apum, inquit, generatio magnam recipit ambiguitatem, & quęſtionem. Cùm enim in genere piſcium talis quędam ſit generatio nonnullorum, vt ſine coitu generent, hoc idem in Apibus euenire videtur, quòd ſenſus ratioq; apparens admoneat. Aut etiam aliunde portare fœtus eas neceſſe eſt, vt quidam, eumq; vel ſponte naſcentem, vel ab aliquo animali editum, aut ipſas generare, aut partim portare, partim generare. Nam id quoque aliqui dicunt, Fucorumq; fœtum tantùm portari opinantur. Item generare eos, aut per coitum, aut ſine coitu: & per coitum generare, aut ſingula genera per ſe, aut quodlibet vnum cętera, aut aliud cum alio iunctum: verbi gratia Apes ex Apibus coeuntibus inter ſe gigni, Fucos ex Fucis, Reges ex regibus, aut cętera omnia ex vno, *vt ex ijs, qui reges, & duces vocantur, aut ex Fucis & Apibus.* Sunt etiam qui Fucos mares eſſe, Apes fęminas arbitrantur; *alij contrà Apes mares eſſe, Fucos fęminas opinantur.* Quę omnia *impoſſibilia ſunt ratiocinanti*, partim ex ijs, quę Apibus priuatim eueniant: partim ex ijs, quę cum cęteris ſint animalibus communiora. Nam ſi non ipſę pariunt, ſed aliundè portant fœturam, oriri Apes oportet, etiam ſine vlla opera Apum, ſcilicet eo loco, de quo ſemen portetur. Cur etiam translato ſemine oriantur: manente ſuo loco non oriantur? prorſus oriri nihilominus conuenit, ſiue ſpontè in floribus ſemen id naſcitur, ſiue ab aliquo editur animali, quanquam non Apes, ſed illud animal gigni oportebit, quod ſemen generet. Adhęc mel portari ab Apibus rationis eſt: cibus eſt enim. Ad fœtum alienigenam deferre, abſurdè credideris. Nam cuius rei gratia, quęſo? quando omnis labor, qui prolis cauſa ſuſcipitur in ea, quę propria eſſe videtur. Nec verò Apes fœminas eſſe, Fucos mares ratio patitur. Arma enim ad pugnā, vireſq; exercendas nulli fęminæ à natura tribuuntur. Sunt autem Fuci inermes: carent enim aculeo. Apes omnes aculeo armantur: nec contradici ratione probabili poteſt Apes eſſe mares, Fucos fęminas. Mas enim nullus ſolet in prole elaborare, quod Apes faciunt omnino, cùm fœtus Fucorum gigni videatur, etiam cùm nullus eſt Fucus. Apum autem non gigni ſine regibus, & quidem ob eam rem fœtum Fucorum tantùm portari aliqui putant. Conſtat non per coitum gigni, vel ex alterutro genere ſecum coeunte, vel ex Apibus, & Fucis; portari etiam fœtum Fucorum tantùm cùm impoſſibile ſit, tum ratio aſpernatur, vt in genere earum toto talis affectio non eueniat. Quin etiam fieri non poteſt, vt ipſę Apes partim mares, partim fęminę ſint. In omnibus enim generibus mas à fęmina differt. Generarent etiam ſeipſę: at nullus earum cernitur fœtus, niſi duces adſint, Commune autem argumentum tam ad agendam viciſſim generationem, quàm ad eam, quàm Fuci efficiant, & ſiue ſeorſum, ſiue promiſcuè agi dicitur, quòd nullum eorum coire vnquam viſum ſit. At ſępenumero eueniret, vt coitus cerneretur, ſi alterum mas, alterum fęmina in ijs eſſet. Reliquum eſt, vt ſi per coitum oriantur, Reges coeuntes inter ſe generent: At Fuci oriri cernuntur, etiam cùm nulli ſunt duces, quorum fœtum nec portare, neque parere Apes ſuo coitu poſſunt. Relinquitur itaque, vt piſcibus euenire videmus, Apes ſine coitu Fucos generent, & fęminę ſint, qua generant ratione: ſed habeant intra ſe, vt plantæ ſexum maris, & fęminę: quamobrem ijs datum eſt inſtrumentum ad pugnam. Nec fęmina appellandum eſt, in quo mas diſtinctus non eſt. Quod ſi in Fucis id euenire videtur, ortuſq; eorum exiſtit ſine coitu. Iam & Apibus, & Regibus eandem ſeruari rationem neceſſe eſt, vt

[b] *Lib. 3. de generat. Animal. c. 10.*

Piſces quidem ſine coitu generant.

Opinionū varietas circa Apū generationē.

Refutatio opinionū.

Non oriri ex allato ſemine.

Apes non eſſe fęminas, nec Fucos mares.

Non gigni per coitū.

Apes non eſſe partim fęminas, partim mares.

Reges non generare Apes.

Apes ſine coitu generare.

ſine

A sine coitu procreentur. Cæterùm si sine regibus gigni fœtus Apum videretur, Apes etiam sine coitu ex se generari necesse esset. Sed cùm hoc negent, qui in eorum animalium cura versantur, relinquitur, vt Reges ex se generent, & Apes. Itaque cum singulari quadam, peculiariq; natura genus sit Apum, ortus quoq; peculiaris meritò esse percipitur. Nã, vt Apes sine coitu generent, minus proprium est, cùm idem vel in alijs eueniat animalibus, ne idem procreent genus, proprium est: rubri enim generant rubros, & hiatulæ hiatulas. Causa est, quòd ipsę generantur, non vt Muscæ & reliqua id genus animalia: sed ex diuerso, tamen cognato genere prodeunt. Ex ducibus enim oriuntur. Quamobrem proportio quodammodo in eorum generatione seruatur. Duces etiam magnitudine Fucis, aculeo Apibus similes sunt. Apes igitur aculeo regibus assimilantur, Fuci magnitudine. Aliquid etiam discriminis inesse necesse est, nisi semper genus ex quouis idem gigni necesse sit: quod impossibile est. Ita enim genus totum duces essent. Apes itaq; viribus, & pariendi facultate similes ducibus sunt: Fuci magnitudine æmulantur: quòd si aculeum quoq; haberent, duces vtique essent. Sed nunc id ipsum ex proposita quæstione restat, & solutum iam est, quæ etiam superiùs dicta sunt, totam hanc soluunt quæstionem. Duces etiam ijdem similes sunt generi vtri-
B que, qua etiam aculeum gerunt, Apibus, qua magnitudine præstant, Fucis assimilantur. Sed Duces etiam ipsos ex aliquo gigni necesse est. Itaq; cùm nec ex Apibus, neq; ex Fucis creentur: ipsos se etiam generare necesse est. Cellulæ eorum nouissimæ construuntur, nec multæ numero. Itaq; euenit, vt Duces generent, & seipsos, & aliud genus quod Apum est: Apes aliud generent, id est, Fucos: ipsi verò Fuci non insuper generent, sed hoc ipsi priuentur. Cùm etiam semper, quod secundum naturam est, ordinem habeat: ideo Fucos ea quoq; facultate priuari, vt aliud generent, necesse est, & quidem ita hoc euenire videmus. Ipsi etiam generantur, nil verò aliud generant, sed in ternario numero finem generatio recipit. Atque adeò bene institutum est à natura, vt semper hęc genera seruentur, & nullum deficiat, quanquam non omnia generent. Ratione illud etiam euenit, vt annis prosperis copia mellis proueniat, & Fucorum: Imbribus verò crebris fœtus omninò superet: humor etiam facit plus excremẽti in corporibus ducum. Anni verò temperies facit hoc idem in Apibus: cùm enim corpore sint minore, temperiem magis desiderant. Rectè etiam reges intus manent immunes omni negotio necessario, quasi nati ad sobolis procreationem. Magnitudine item præstant, quasi ad prolem generandam corpus eorum fit institutum. Conuenit & Fucos ocioſos
C inertesque esse, cùm nulla habeant arma, quibus de cibo possint dimicare, cùmque pigritia tarditateq; corporis degenerent, Apes medium inter reges & Fucos tenent. Ita enim & vtiles ad negotia, officiosæq; operariæ essé possunt, vtique & filios alant & parentes, quin & sequi suos reges, vt faciunt, cõsentaneum est rationi, qua generationem Apum à regibus proficisci statuimus. Nam si tale quid essent, ratione carerent ea, quę aguntur, in earum imperio: atq; etiam regibus concedere, nil laboris suscipere vt parentibus, Fucos verò castigare vt filios. Iustiùs enim filij castigantur, & quorum negotium nullum est. Apes autem multas à ducibus ipsis paucis generari, simile videtur Leonum generationi: qui cùm primùm quinq; numero genuerint, mox pauciores generant, postremò vnum, tum deindè nullum. Nam & Apum duces primùm multitudinem generant, mox sese paucos, atq; illarum fœtum minorem, suum verò auctiorem: quod enim eorum numero natura ademerat, id magnitudini addidit. Generatio Apum ita se habere videtur, tùm ratione, tùm etiam ijs, quæ in earum genere euenire visuntur: non tamen satis adhuc explorata, quæ eueniant, habemus. Quòd si quando satis cognita habebuntur, tunc sensui magis erit, quàm rationi credendum. Rationi etiam fides adhibenda est, si quæ demonstrantur, cõueniunt cum ijs, quę sensu percipiun-
D tur, rebus. Apes sine coitu generare, argumento illud etiam est, quòd fœtus exiguus admodum in cellulis faui cernitur, cùm Insecta, quæ per coitum oriuntur, coëant diu, pariant breui, magnitudine ad speciem vermis. Quod ad generationem cognatorum ijs animaliũ pertinet, vt Crabronum, Vesparumque similis quodammodo ratio est: sed defuit his locuples naturæ dotatio meritò: nil enim (vt Apum genus) habent diuinitatis: generant quippè matrices vocatæ, primosque fauos confingunt: generatione verò coeundo inter se fungũtur. Visus est enim sæpè eorum coitus: sed quotnam differentijs hæc genera inter se diffideant, aut cum Apibus, petendum est ex ijs, quæ per historias explicauimus. Hæc itaq; omnia Aristoteles. Et [c] rursus: De generatione Apum varia sententia est. Alij enim eas parere & coire negant, sed deportare fœturam existimant. Nec vnde portent, constat inter omnes: Sed alij ex flore cerinthi, alij ex flore arundinis, alij ex flore oleæ aiunt: argumentumq; afferunt, quòd cùm oliuarum prouentus fit largior, tunc plura examina prodeant. Sunt qui Fucorum quidem fœturam comportare ab aliquo ex ijs, quæ modò dixi, arbitrẽtur: sed Apum generi

ortum

Ortus peculiaris.

Vt inuicem similes.

Apes ut ducibus similes.

Duces vt Apibus & Fucis similes.

Duces unde gignantur.

Fucos non generare.

Copia mellis & Fucorũ quando.

Apes temperiem desiderant.

Reges cur immunes, & magni.

Apes cur Fucis, & Regib. minores.

Apũ generatio generationi Leonis cur similis.

Apes sine coitu generare.

Apũ generatio diuersa à cæteris fauificis.

[c] *Lib. 5. Hist. cap. 21.*

Vnde fœturam portare dicãtur.

ortum præſtari à ducibus. Mirum autem hîc videtur, cur de hiſce opinionibus nihil iudicet E
Ariſtoteles, cùm tam exactè eaſdem, vti ex præcedentibus videre eſt, refellat: quare libros
[d] *Lib. 17. tract. 2. c. 2.* de generatione animalium, poſt eorundem hiſtoriam exaraſſe videri poſſit. [d] Albertus
quoque Apum generationis opiniones celebres quatuor eſſe tradit: primamq; eſſe, quòd
aliunde apportent ſemen, & fouendo ex illis Apes producant; quòd, inquit, falſum eſt,
Opiniones quatuor de Apum generatione. quia vel eſt ſemen Apum, vel non: ſi Apum, ergo generantur ex ſemine Apum, cùm tranſportatur, & cùm non tranſportatur, non generatur, quod videtur abſurdum, quia potiùs
ſemine in loco manente generatur animal, quàm ſi circumferatur: ſi non eſt ſemen Apum,
non eſt veriſimile laborare Apes circa ſemen aliorum, & cùm conſtet in Apibus eſſe ſexus
differentiam. Secunda eſt, quòd ſemen ex rege totum procedat, quod etiam falſum eſt,
tum propter eandem rationem, tum etiam quia hoc eſt irrationale, quòd Apes colligant ſemen aliorum. Tertia quòd fiat ſemen ex Apibus non habentibus aculeum, habentibus autem vtrumq; ſexum, quòd abſurdum eſt, eadem de Rege dicta ratione, quia Apes fœminæ non fouerent illud ſemen. Quarta eſt, quòd ex coitu κyricum (Fucos, niſi reges videtur intelligere) cum Apibus aculeatis, quòd non apparet: nunquam enim obſeruatum eſt,
Apes ſimul coire. Reſtat ergo, vt dicamus, quòd generantur ſine coitu, ſicut generantur F
[e] *Lib. 6. [f] 9. Hiſt. cap. 40.* etiam piſces. Adducit autem plurima alia argumenta [e] Albertus, quæ qui volet per ſe legere poterit. Debeant ea nobis ſatisfacere, quæ ex [f] Ariſtotele paulò antè adduximus.
Addam tamen & hoc ex eodem Alberto, Apis, inquit, eſt vermis notus, cuius generatio eſt
ex ouis ſine ſemine ouali, eſt vermis, & ex vermibus in Apes mutatur, & rex Apum generaliter omnium Apum pater eſt, quia non inuenitur ſemen, niſi in domo ſua. Cogor præterea
[g] *Lib. 9. de ſubtil.* Cardani, & doctiſſimi [g] Scaligeri opinionem adiungere. Quærens ille, cur, cùm Formicæ,
Papiliones & Locuſtæ oua gignant, Apes gignere non poſſunt; cauſam eſſe ait, quòd cùm
Cardani opinio cur oua nõ gignant. illa pariunt, non volent, ſed formam retinent Erucæ aureliæue, aut cum his commoriuntur, vt Bombyces, ac Locuſtæ. nam oua, inquit, in tam paruis animalibus volatui impedimento erant; igitur cùm Apes præſtaret ob egregiam vtilitatem viuaces eſſe, in ſeptimum
enim, aut octauum annum earum vita producitur, oua parere impoſſibile fuit. Sic ille, &
antea cùm de generatione earundem ex boue (de qua nos pòſt) ſcripſiſſet: Verùm de harum, inquit, generatione Ariſtoteles ſatis dubitat, conſtat tamen, nec mel, nec ceram alio
Ex melle generari. ex animali gigni potuiſſe. Nam mel neceſſariò ex humido tenui pinguiq;, roriq; mixto gigni oportuit. Animalia igitur parua, quæ inſiderent, volantia, quæ citò redirent, multa G
quæ colligerent, quòd minimum eſt, ſollicita quæ opus celeriter implerent, eſſe debuerant. At talia oua incubare non poterant: gignuntur igitur è melle Apes. Hæc omnia
[h] *Exercit. 191. 2.* Cardanus, aduerſus quem hoc exercitium ſcripſit [h] Scaliger. Apibus, *inquis, non ſunt oua*
ſed ex melle naſcuntur. Ecce quàm verum eſt, quòd ſuprà dicebamus: non ex ſolani pu„ trefactione vermes naſci. Quando Apes ex mellis parte optima, non ex putrefacta. Quòd „
Vt ex melle generentur. quemadmodum fieri queat, à plebeijs ingenijs capi difficile eſt. Non enim è melle, qua„ tenus mel eſt, fieri poteſt generatio. Eſſet enim ſemen Apis. Hoc autem falſum eſt. Neq; „
ſicuti dicebamus, è melle putrefacto. Quippe non putrefit, ſed prohibet putrefactionem. „
Atquis intus obſeruauit, Apeſné coeant, an coitus expertes ſint? Quòd ſi vt pudoris ple„
niſſimus, Parthenias eis adimas Venerem, haud continuo tamen auferas appetitum propa„
Erythrinorum ſexus. gationis. Itaque ſicut in Erythrinis ſexus altera pars ſola eſt, quæ in ſeſe oua concipiat ſine „
Anguillæ ſexus & purpuræ. mari: in quibuſdam nullus, ut Anguillis, & purpuris, è quarum ſaliua, non è coitu purpu„
rillæ ſuboriuntur: Ita Apes genitale quiddam, in cellis ponere par eſt; è quo Apiculæ pro„
Scaligeri opinio circa Apum generationem. gignantur. Quid mirum? Nonne è floribus vermiculos creari dicebamus in folijs? Quan„
to commodius lectus ros ille, atque fotus calore parentis genitali, tanquam ab architecto H
in ſchadonem animabitur? Nonne & ranis pluere vidimus nos? Quas qui è lacunis à „
nubibus hauſtas arbitrantur, non videre, quod vidimus nos: complutam terram ſola aqua „
Ranis pluiſſe. ſine ranis, Gyrinulis tamen poſt ſemihoram ſcatere totam. Eſt in Santonibus oppidum „
Ranarum generatio ex putri. Mirambellum: cuius viæ, & angiportus ranarum (alij Bufones fuiſſe dicunt) pluuia tam re„
ferti fuere, vt primùm horror perculſerit oppidanos, deinde ſtupor ceperit, tum faſtidium „
ex illuuie: poſtremò lues ex odore malo putrefactorum. Quod ſubdis: Apibus oua ſimul „
habere in vtero, ſimul in opere continuo eſſe, non licere: propterea, quòd neq; Bombyci„
bus, neque Locuſtis, quandiu volant, oua nulla ſint, nihil prorſus eſt. Nihil autem eſſe, ſo- F
lis liquet exercitatis in natura rerum. Itaque duo tibi, etiam ſapientibus ignota, declarabo. „
Cicindulæ coitus & generatio ſubitanea. Primùm ſcito: Cicindulam à me cum ſuo mari deprehenſam in coitu. Mas ne contactus, „
quidem abſtitit. In pertuſa pyxidi condidi, fuêre totam noctem, Poſtridie adhuc hærebat „
mas: In meridie ſolutus obijt. Ab ea hora ſub veſperam vſq; oua multa edidit fœmella, „

quæ

A quæ intra viginti horas viuificata abierunt. Sic momento eduntur Insectorum oua, atque
„ perficiuntur. Quod & [i] Philosophus docebat: De Insectis loquens ait: Συμπλέκεται μὲν
„ πολὺν χρόνον· διαλυθέντα δὲ τίκτει ταχέως. Apes igitur pauculis horis coire possunt: dein-
„ de illico parere. Alterum exemplum. Tyro cùm essem, è grandioribus Muscis vnam albis
„ pictam lineis specie illectus cepi. Ea in vola manus aliquandiu retenta, plusculos edidit
„ vermiculos candidos, mobilitate propria insignes. Quocirca, vt illa vermes, ita Apes quoq;
„ oua etiam inter volandum gestare valeant. Quid enim prohibere dicas? Bestiolæ paruitatē?
„ Ridiculum. Ouorum enim proportio respondet corpori. Quæ Hirundini (æquè enim sedu-
„ litas, & volatus penè perpetuus ei est) cum suis ouis inchoatis ratio, & lex magnitudinis, qua
„ re non & alijs? Nam quod ais, Apes esse in continuo opere: id quoq; falsum est. Perfecto
„ enim melle quiescunt: ac desides partis opibus fruuntur. Quo etiã tempore soboles generan-
tur. Hæc itaq; Scaligeri opinio est. Quam qui volet, amplectatur, sicuti de cæteris omnibus
suum cuiq; relinquimus iudicium: nos interim pergamus. Aristoteles author est minus fœ-
tificare (non enim ampliùs quærimus quo modo fœtificent) si ver serotinum sit, aut squallor,
aut rubigo inciderit. Dixit [k] item Schadones (sobolem dico) optimas fieri cùm mellificatur,
B fœtuq; posito incubare auiũ more: exclusum autem inde vermiculum, dum paruus est, iacere
in fauo obliquum, post deinde sua seipsum facultate erigere, cibumq; capere, & fauo ita ad-
hærere, vt retineri videatur. Fœtum Apum, & Fucorum candidum esse, & ex eo vermicu-
los fieri, qui in Apes Fucosq; transeant. Primordium Regum colore cerni fuluo, corpulen-
tia mellis crassioris, magnitudine illico proxima suæ futurę soboli: Nec primùm ex eo ver-
miculum gigni, sed statim Apem, vt ferunt. Qua autem parte fœtus constitutus sit, mel ibi
è regione confici. Schadones, si fœtus oppressus intercipiatur, truncatas sine pennis, &
cruribus prodire. Sed si liberè ad finem generationis venerunt, rupta qua cinguntur, mem-
brana euolare. Stercus, quamdiu fit vermis, emittere, postmodum non, nisi perfectè pro-
dierint. Dixerat [l] etiam antè Apum vermes, quamdiu recentes sunt, & aluntur, tantisper,
& stercus emittere videri, at cùm formæ lineamenta receperint, sub qua facie Nymphæ ap-
pellantur, iam neque cibum præterea capere, neque vllum reddere alui excrementum: sed
coercitos & contractos quiescere, nec vllo pacto mouere se pati vsq; dum species destinata
perficiatur, quo facto euolare prolem, rupto, quo continebatur, folliculo. Dixit [m] item om-
nium Insectorum vermiculos, vbi suæ magnitudinis finem receperint, quasi ouum effici. In-
C durescere enim putamen eorum, & tantisper immotam reddi, hoc autem in vermiculis Apũ,
& Vesparum, atq; etiam in Erucis apertum esse. Cuius rei, inquit, causa, quòd natura præ
sua imperfectione quasi maturans, antequàm tempestiuum sit ouum, pariat, tanquam hîc
Vermis ad incrementum oui mollis adhuc pergat. Hoc eodem modo in cæteris quoq; eue-
nire addit omnibus, quæ sine coitu oriuntur, vel in lanis, vel alijs huiusmodi, atque etiam
in aquis. Omnia enim post vermis naturam motu cessare, & putamine obarescere; mox ru-
pto putamine exire, veluti ex ouo animal, tertia perfectum generatione, idq; pennatum ma-
gna ex parte. Ratione autem illud etiam euenire, quòd iure multi admirentur. Erucæ enim,
inquit, cùm primo capiant cibum, mox non capiunt, sed motu cessant, quæ per id tempus
Aureliæ à nonnullis vocantur. Vesparum etiam vermiculis, & Apum idem accidit. Post
deinde quæ Nymphæ appellantur, proueniunt, quæ nihil huiusmodi habeant. Ouorum
enim natura adepta suum finem, non insuper accrescit, sed antè augetur, & alitur, donec
distinguatur, & fiat ouum perfectum. Vermium autem alij hoc intra se habent, vnde ex-
crementum ipsis nutriendis accedat, vt vermes Apum, & Vesparum: alij de foris capiunt,
vt Erucæ, & cęterorum nonnulli vermium. Sic ille: quo pariter [n] testante Apes incubant suis
D fauis, & concoquunt, quòd nisi fecerint vitiari ex aranea fauos Aiunt. Quòd si de cętero se
continere potuerint, vt incubitu perseuerent, partis quasi abortus fit: sin minus toti pereunt
faui. Gignunturq; in ijs, quæ vitiantur, vermiculi, qui mox pennis enatis euolant. Idem
[o] Aristoteles cùm Reges dixisset à nonnullis matres appellari, vtpote originis authores; ce-
teræ, inquit, in concauis imisq; fauorum proueniunt. Duces subter ad fauum pendentes
oriuntur separatim sex, aut septem, contrà quam cæteræ turmæ fœturæ, adhærentes. [p] Fu-
ci seorsum gigni dicuntur, si dux viuit, sed si obijt, in Apum loculamentis oriri ex ipsis Api-
bus, atque hos fieri animosiores, quocirca aculeatos vocari, quamuis aculeo careant: animo
namq; feriendi, non potestate, nomen hoc meruerunt. Monstra verò non generant Apes,
quia discretis cellulis partus earum continetur, quod quoq; idem [q] philosophus prodidit.
Sed quot diebus incubent, nondum dictum est. [r] Plinius, fœtum intra quadragesimum
quintum diem peragi scripsit: dein quòd paulò antè de abortu ex Aristotele diximus, repe-
tit his verbis: Fit in fauis quibusdam, qui vocatur Clerus (κληρὸς vermiculus in aluearis
pauimento

[i] *Lib. 1. de generat. cap. vltim.* Muscæ subitaneus partus. Apes oua gerere posse.

Apes non esse in continuo opere.

Quando minus fœtificent.

[k] *Li. 5. Hist. cap. 22.* Vt incubẽt. Apum & Fucorum fœtus.

Regũ primordium.

Quando sine pedibus prodeat fœtus.

[l] *Li. 5. Hist. cap. 19.* Quamdiu stercus emittant.

[m] *L. 3. de generat. c. 9.* Cur putamen indurescat.

Erucarum generatio.

Aurelia quid.

Nympha quid.

[n] *Li 9. Hist. cap. 40.* Incubatus ut necessarius.

[o] *Cap. 21.*

[p] *Li. 9. Hist. cap. 40.*

Mõstra cur non generent.

[q] *Lib. 4. de gener. c. 4.*

[r] *L. 11 c. 16.* Cler° quid.

pauimento naſcens, quo creſcente alueus totus aranea obducitur, & fauus putreſcit, vt Ariſtoteles ait) amaræ duritia ceræ: cùm fœtum inde non eduxêre, morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hîc eſt abortus Apum. Id quòd excluſum eſt primùm vermiculus videtur, candidus, iacens tranſuerſus, adhæreſcensq; ita, vt paſcere videatur. Rex ſtatim mellei coloris, vt electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, ſed ſtatim penniger. Cætera turba cùm formam capere cœpit, Nymphæ vocantur, vt Fuci, Sirenes aut Cephenes (alij legunt, vt Sirenes Fuci, quos Cephenas vocant ἀπὸ τῆ σήρεσθαι, quòd intra membranam contracti, & curuati iaceant. Nymphæ autem ſunt Apum, Veſparum, Crabronum: Sirenes Fucorum) Si quis alterius capita demat, priùs quàm pennas habeant, pro gratiſſimo ſunt pabulo matribus. Tempore procedente inſtillant cibos, atque incubant, maximè murmurantes, caloris, vt putant, faciendi gratia, neceſſarij excludendis pullis, donec ruptis membranis, quæ ſingulos cingunt, ouorum modo vniuerſum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ conſularis cuiuſdam ſuburbano alueis cornu laternæ tranſlucido factis. Hæc omnia Plinius: Scribit[s] Albertus Apes toto eo tempore, quo nutriunt pullos, tantùmmodo horum curam habere, nec aliud operari. Sed mirum videtur, neutrum horum meminiſſe, quòd ſine pedibus naſcantur, cùm præter[t] Virgilium, vt mox patebit, nulli non alij quoq; ſcriptores meminerint. Ac natura quidem, inquit, *Lucianus, cùm informe fermè animal compararet, & pedum, & manuum, & pennarum expers, pedes ſubijciens, atque adhibens pennas, ſed & varietate quadam multiplicium variorumq; colorum exornans, Apem effinxit ſapientem diuini mellis effectricem. Et[u] Ouidius meminit dum canit:

Nonne vides, quos cera tegit ſexangula fœtus,
Melliferarum Apium ſine membris corpora naſci,
Et ſeroſq; pedes, ſeraſq; aſſumere pennas.

Σμηνουργεῖσθαι dicuntur Apes, cùm fœtificant, & ſua examina ponunt. Fœtura νεόσσια, νέοττος & nympha, vt diximus, vocatur. Fucos aiunt fœtu Apes adiuuare: his nempe ad paſtum abeuntibus, incubare, & ſuo quoq; calore fouere. Mirum inſuper cur Ariſtoteles è boue naſci etiam non ſcripſerit, quin neſcierit. nam Plinius Virgilium citat, non Ariſtotelem. *Bos enim mortuus, generoſa quædam res, & dignitatis plena exiſtimanda eſt, quòd Apes ex illius animantis reliquijs enaſcantur, animalia operoſiſſima, & mellis fructum vtiliſſimũ ſuauiſſimumq; homini comparantia.* Vnde Varro, partim, inquit, naſcuntur ex Apibus, partim ex bubulo corpore putrefacto. Itaque Archelaus in Epigrammate ait eas eſſe

βοὸς φθιομένης πεπρίμενα τέκνα.

[x] Plinius cùm mortuas, ſi intra tectum hyeme feruentur, deinde ſole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, reuiuiſcere putari dixiſſet: in totum verò, inquit, amiſſas reparari ventribus bubulis recentibus cum ſimo obrutis: Virgilius iuuencorum corpore exanimato, ſicut Equorum Veſpas, atq; Crabrones, ſicut aſinorum Scarabeos mutante natura ex alijs, quædam in alia. In Aegypto loca quædam eſſe aiunt, vt *Antigonus quoque meminit, vbi ſi defodiatur taurus, ita vt cornua duntaxat ſupra terram emineant, eaq; deinde terra amputentur, ferunt Apes euolare: putredine enim taurum in iſtud animalculum commutari. Si itaque eo modo Apes procreare volueris, Florentinus referente [y] Conſtantino Cęſare, iubet, vt domus tibi ſit alta decem cubitorum, latitudinis itidem cubitorum decem, & reliquis lateribus comparibus. Ingreſſus in illa formetur vnus, feneſtræ quatuor, ab vnoquoque latere vna. In hanc inducas bouem triginta menſium, carnoſum, valdè pinguem, faciasq; aſtare ipſi iuuenes multos, qui ipſum fortiter verberent, & fuſtibus cæſum occidant, ſimul cum carnibus ipſa etiam oſſa comminuentes, diligentem autem animaduerſionem habeant, ne quid bouis cruentent. Non enim ex ſanguine Apis generatur, & circa primas plagas non violenter in ipſum irruant. Statim verò obturetur omnis bouis meatus, linteolis puris, ac tenuibus pice tinctis, veluti ſunt oculi, nares, & os, & quæ à natura productæ ſunt partes ad euacuationem neceſſariam. Deinde thymo ſubſtrato multo, boueq; ſupino ſuper ipſum inclinato, domum egrediantur, & ſtatim ianuam, & feneſtras luto denſo oblinant, vt neque aëri, neque vento vllus aliquis ingreſſus, aut perſpiratio pateat. Tertia autem hebdommade vndiq; domum aperire oportet, & lumen, aëremq; durum admittere, præterquàm ex ea parte, vnde vehemens ventus procedit. Si enim ſic contigerit, ingreſſum qui ſecundum ventum ſitus eſt, clauſum relinquere oportet, & luto velut priùs oblinere. Vndecima deinde poſt hanc diem vbi aperueris, inuenies plenam Apibus racematim inter ſe coagmentatis, & ex boue reliqua cornua, & oſſa, ac pilos, & præterea nihil. Aiunt ex cerebro gigni Reges, ex carnibus verò alias Apes. Naſcitur autem, & ex medulla ſpinali Rex; præſtare tamen ex cerebro natos & magnitudine, & pulchritudine, & robore omnibus alijs traditur.

Abortus Apum qui dicatur.

Regis generatio.

Nympha ut à Sirene differat.

[s] *Li. 8. tract. 4. cap. 80.*

Naſcuntur ſine pedibus.

[t] *Li. 3. de re ruſt. 16.*

**In Alcyone.*

[u] *Lib. 15. Metam.*

Σμηνουργεῖσθαι quid.

Apes ex boue putrefacto naſci.

[x] *Lib. 11. cap. 20.*

Vt mortuæ reuiuiſcãt.

**In mirabil. narrat.*

Vt ex tauro Apes naſcũtur.

[y] *Lib. 5. c. 2.*

Regum ortus ex cerebro & medulla ſpinali bouis.

A traditur. Primam porrò mutationem, & transformationem carnium in animalia, & velut conceptum quendam, ac generationem inde cognoſces. Adaperta enim domo parua, & alba ſpecie, inter ſeq; ſimilia, & non perfecta, neque iam omnino animalia, circa vitulum multiplicata vidēbis, immobilia quidem omnia, paulatim verò augeſcentia. Videbis etiam alarum excretionem iam exarticulatam, videbisq; proprium colorem accipientes Apes circumſedentesq; Regem, & aduolantes. Verùm breuibus, & ſubtrementibus alis, propter inſuetudinem volandi, & membrorum debilitatem. Aſſident autem feneſtras impetuosè impellentes, & violantes ſe mutuò, ob deſiderium lucis. Præſtat tamen apertiones, & obturationes feneſtrarum, velut dictum eſt, alternis diebus facere. Timor eſt enim ne aut Apũ naturam tranſmutent, aut oblongiorem ſtabuli concluſionem aëre priuatæ velut ſuffocationē pereant. Quæ fermè omnia his verſibus complexus eſt poëtarum princeps Latinorum [z] Virgilius: z 4. Georg.

Sed ſi quem proles ſubito defecerit omnis,
Nec genus vnde nouæ ſtirpis reuocetur, habebit,
Tempus & Arcadij memoranda inuenta Magiſtri
B *Pandere, quoque modo cæſis iam ſæpe iuuencis*
Inſyncerus Apes tulerit cruor: altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pelliæi gens fortunata Canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis,
Quaq; pharetratæ vicinia Perſidis vrget,
Et viridem Aegyptum nigra fœcundat arena,
Et diuerſa ruens ſeptem diſcurrit in ora.
Vſque coloratis amnis deuexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio iacit arte ſalutem.
Exiguus primùm, atq; ipſos contractus ad vſus
Eligitur locus: hunc anguſtiq; imbrice tecti
Parietibusq; premunt arctis, & quattuor addunt,
Quattuor à ventis obliqua luce, feneſtras.
C *Tum vitulus bima curuans iam cornua fronte*
Quæritur: huic geminæ nares, & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſtruitur: plagisq; perempto
Tunſa per integram ſoluuntur viſcera pellem.
Sic poſitum inclauſo linquunt, & ramea coſtis
Subijciunt fragmenta, thymum caſiasq; recentes.
Hoc geritur, Zephyris primùm impellentibus undas,
Ante nouis rubeant quàm prata coloribus, antè
Garrula quàm tignis nidum ſuſpendat Hirundo.
Interea teneris tepefactus in oſſibus humor
Aeſtuat, & viſenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & ſtridentia pennis
Miſcentur, tenuemq; magis, magis aera carpunt.
Donec vt aſtiuis effuſus nubibus imber,
Erupere, aut vt neruo pulſante ſagittæ,
D *Prima leues ineunt ſi quando prælia Parthi.*

Huc vſque Virgilius, inuentum hoc Arcadio magiſtro, nimirùm Ariſtæo tribuens, quem fama eſt Apum, & mellis vſum primùm inueniſſe, ſed cùm Nymphæ, vt in fabulis eſt, omnes eius Apes occidiſſent, oraculo Prothei edoctum ex mactatis tauris Apes ſuas recuperaſſe. Meminit eiuſdem generationis [a] Ouidius, dum ait: Ariſtæi inuentũ Apes ex bobus generare.

Nonne vides quæcunq; mora fluidoq; calore
Corpora tabuerint, in parua animalia verti?
I quoque delectos, mactatos obrue tauros
(Cognita res vſu) de putri viſcere paſſim
Florilegæ naſcuntur Apes; quæ morte parentum
Rura colunt, operiq; fauent, in ſpemq; laborant.

a Lib. 15. Metamor.

Cur verò ex bobus putrefactis generentur Apes, occulta ratio eſt vel [b] Galeno teſtante his verbis: Si quiſpiam verò à nobis rationes quærat, eamq; omnia à ſe ipſa doctam ex ſeſeque diſcentem

b Lib. An animal id ſit quod in vtero continetur.

diſcentem agere ſciat. Neque enim quo pacto vermes in plantis gignuntur, aut ex equis bobusq; Veſpæ, atque Apes, facilè nos dicere licet, verùm à natura ſimpliciter fiunt, nam neq; aues docet volare quiſpiam, neque nos intelligere, audire, videreq; Sed antequàm miræ huic generationi finem imponam, duo priùs mihi minimè tacenda ſunt, quòd in re alioqui per ſe admiranda, aliud adhuc miraculum afferant. Quorum primùm huius generationis cognitione detegitur. Eſt autem hoc, quod refert * Plutarchus de ijs, qui Cleomenis corpus in crucem actum cuſtodiebant: Hos, ait, iuſtæ magnitudinis ſerpentem vidiſſe, qui caput eius circumplicaret, faciemq; operiret. Idq; ſuperſtitionem Ptolomæo inieciſſe, quòd vir Dijs charus, & præſtantioris humana naturæ interfectus videbatur, tantiſper dum eum errorem doctiores minuerunt, docentes, inquit, putrefacto bouis cadauere Apes, equi Veſpas, aſini Scarabeos generari: in humano autem corpore confluente ſanie, quæ eſt circa medullam, & in vnum coaleſcente, angues naſci: id quòd intelligentes antiqui ex omnibus animantibus draconem potiſſimùm heroi conſecrarùnt. Alterum eſt, quod in Fucis ſeſe obſeruaſſe ſcribit [c] Bernardinus Gomeſius Miedis Saguntinus his verbis: Verumtamẽ, quoniam falſum pulchro conſonat, haud inſulsè profectò me facturum putem, ſi hæc inter falſa, perpulchra quædam, fatisq; ſcitu digna permiſceam, de excellenti origine, primigenioq; ortu Apum, quem à mortuo atq; putreſcenti boue duci poſſe, Maro, & Plinius confirmant. Quæ planè ſtupendo quodam naturæ miraculo in ipſiſmet Fucis nuper vera eſſe deprehendi. Idq; Sagunti, dum ibidem animi recreandi gratia inter Apum aluearia verſarer, ac ſummopere mirarer inter ſingularia earum opera, in primis Fucorum obſequium, & benignitatem, tum in ipſis incluſum Apum ſeminarium; quod vnum me quidem in magnã admirationem traduxit. Referam enim rem nouam, inauditam, neque viſam hactenus, neq; ab vllo ſcriptore, quòd ſciam, memoriæ proditam. Nam cùm interim captus à me Fucus, digitis atq; vngue medius premeretur, ſi fortè aliquid vice aculei emitteret: ecce ruptis viſceribus, atq; poſterioris partis pellicula, album, ſeu croceum caput bouis, expanſis & tortuoſis cornibus, roſtroq; aduncо, affabrè formatum derepente emerſit. Quam rem ſummè qui aderant, admirantes, atq; idcirco id ipſum denuo experiri efflagitantes, alijs ſubinde quinque Fucis à me, vt antea preſſis, totidem ſimiliter boum capita eruperunt. Natura quidem (cui meritò ſumma ineſt cura Apum) in hoc portento, ſeminalem ipſarum rationem, atque vnde tandem amiſſæ inſtaurandæ ſint, per Fucos mirè oſtendente. Addo ego poſtremùm ex [d] Io. Baptiſt. Porta, Naturam cùm Apum generationem cùm ex ſeipſis, tùm etiam ex bobus putrefactis feciſſet fœcundiſſimam, herbas quoq;, quæ illas floribus exprimunt, vt cynoſorchidis aliquot ſpecies, ad fœcunditatem plurimùm valere voluiſſe: quare & radices harum herbarum fecit ſpecie teſticulorum, à quibus Orchides appellari meruerunt.

* *In Cleomena.* Serpens caput Cleomenis circumplicãs.

Draconis in Homine generatio.

[c] *Lib. 1. de Sale.*

Bouis caput in Fuco.

Natura quantam Apum curam gerat.

[d] *Li. 4 Phythog. cap. 3.*

Orchidum uis ad fœcũditatem.

QVI PRIMVM APVM CVRAM HABVERINT.

[a] ALEXANDER ab Alexandro ſcribit mellis inuentionem à vetuſtate Saturno tribui, ideoq; in eius ſacrificijs Sacerdotes ficulneis frondibus ornatos fuiſſe, & placentas muſſitaſſe: ſed [f] Ouidius hoc inuentum Baccho aſcribit, inquiens:

Liba Deo faciunt, ſuccis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Gellius apud Plinium lib. 7. cap. 56. Soli Oceani filio mellis inuentionem aſſignat. Mellis quoque vſum inueniſſe Græci produnt nympharum vnam nomine Meliſſam (cuius inter æquiuoca quoq; mentio facta eſt) propagata inde Apibus nomenclatura. Geſtum id in Peloponneſo volunt. Meminit idem [g] Alexander his verbis: In Peleponneſo autem Meliſſa nympha, quæ vſum mellis gentibus dedit, in omni præfatione ſacrorum, principium precationis fecit. Quam quidem precationem pleruṅq; ter repetebant, ſicut libationem. Hanc nympham fingunt vnà cum Amalthea ſorore Iouem infantem melle nutriuiſſe, vt [h] Lactantius Firmianus quoque meminit, vnde Iuppiter Meliſſæus appellatur. [i] Iuſtinus verò vſum mellis colligendi Gargori regi Curetum attribuit, qui in Hiſpania ſaltus Carthefiorum incoluit. Sunt qui Hebræis potiùs hoc inuentum aſſignauerint; quoniam hi, teſte Ioſepho, & mortalium omnium primi paſtores fuerunt, & apud eos multò ante Ariſtæum,

[a] *Lib. 2. cap. 12.* Saturni Sacerdotes curplacentas muſſitarent.

[f] *Lib. 3. Faſtorum*

[g] *Lib. 4. cap. 17.* Precationis principium Meliſſa.

[h] *Lib. 1. cap. 22.* Iuppiter Meliſſæus cur dictus.

[i] *Lib. 24.* Hebræi mellis inuẽtores.

A ſtæum, qui & ipſe id inueniſſe dicitur, maximè quomodo ex boue reparentur, mellis vſus fuerat. Plurimi nihilominus Ariſtæum celebrant, atq; inter alios [k] Oppianus de eo dicebat: [k] *Lib.* 4.

Primus Apes ex arboribus ſemouit, & arctis
Includens cellis, aluearia Dædala finxit.

OPTIMI MELLARII SIVE APIARII OFFICIVM.

VI Apum curam gerit, atque paſcit, & ſuo tempore earum alueos caſtrat, Latini Apiarium, mellarium, & paſtorem, item cuſtodem, & ſeruatorem, curatoremq; Apum dicunt, Græci μελισσόκομον & μελίτεργον. Dicitur & μελίσσους πάν in Epigrammatib. item μελισσεύς, & μελισσοτρόφος: necnon σμηνοκόμος, qui examinum curam gerit, vt μελιττώδης, qui ad Apes accedit, & σμηνοδόχος, qui examina excipit. Mellarij autem officia recenſens M.[a] Varro, quatuor tantùm meminit, primò, vt verno tempore ter in menſe inſpiciat, fumigans leuiter eas, & à ſpurcitijs aluum purget, & Vermiculos, ſi qui ſint, eijciat; ſecundò, vt animaduertat, ne Reguli plures exiſtant: inutiles enim, inquit, fiunt propter ſeditiones; tertiò, vt ſanitatis ſigna obſeruet, quæ mox enumerabimus; quartò, vt ſi transferendæ ſint alui in alium locum, id diligenter faciat, & tempora quibus id potiſſimùm faciat, animaduertat, & loca, quò transferat, idonea prouideat. Plura documenta ſiue præcepta memoriæ prodidit exercitatiſſimus in re ruſtica Iunius Columella, quibus non nihil neoterici etiã addidêre. nos ex ijs omnia hoc ordine referemus, primò docentes, quales eſſe debeant aluei, & vnde conſtare: & quid circa eoſdem obſeruandum perito ſit mellario: quo loco dein ſint collocandi, & quid circa locum procurandum, item quæ loca fugienda: Apes quæ, & quando, & vbi emendæ: vt ſanæ ab ægrè hebentibus dignoſcantur: vt ſi ægras eſſe contingat, ad ſanitatem reducantur: quid circa Apum examina obſeruandum: vt paſcendæ: quę ſtirpes proſint, item quæ obſint: quibuſq; gaudeant. Deinde quid ſingulo anni menſe mellarius ſiue apiarius facere debeat: & cùm propter tempeſtatem exire non poſſunt: item vt paucitas earum emendetur: vt pugnantes inter ſe cohibeantur: prętera alia quædam addam, quæ & ipſa peritum mellarium latere non debent. Alturus Apes vaſcula ſiue domicilia, in quibus Apes habitent, habere in primis debet, quę à ſcriptoribus rei ruſticæ Latinis aluei, alui & aluearia promiſcuè appellantur, Græcis σμβλοι, σμβλαι, & σμβλα, item μελίσσια, Ariſtoteli etiam σμῆνοι, apud [b] Dioſcoridem σμήνια: appellantur & κυψελα & κυψελαι in fæminino, vt Tzetzæ dum ait:

[a] *Lib.* 3. *cap.* 16. Mellarij officium ſecũdum Varronem.

Aluearioru̇ ſynonyma.

Καὶ τὰ ἀγγῖα λέγονται τῶν μελισσῶν κυψέλαι,
Καὶ κύψελα δὲ πόλις πεῤ ἀπό τινος κυψέλης,
Ἢ τὰ κυψέλας μελισσῶν εἶναι πολλὰς ἐκεῖσε.
Et vaſa dicuntur Apum cypſelæ,
Et Cypſela autem vrbs, à quodam Cypſelo,
Vel eo quod Cypſelæ Apum ſunt multæ illic.

[b] *Li.* 8. *Chiliad.* 178.

Cypſelarum quid, & vnde dicta.

Foramina introitusq; Cittari vocantur, aut faui ſecũdum Iulium Pollucem, & fiſtula σύριγξ. Cogitur autem mellearius omnino alueos habere, quia alioqui Apes ipſæ ſibi, vel lapides vel arbores cauas eligunt, & in ijs mellificant, vt ante alueorum inuentionem facere ſolebant. In Arborum cauis habitare meminit inter alios Heſiodus dum canit:

Cur aluearia neceſſaria.

—— Ὄρνιθι δὲ δρύς
Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.

hoc eſt. *In Montibus autem quercus*
Summa quidem fert glandes, media verò Apes.

In lapidibus habitare etiam ait Statius:

Sic vbi pumiceo paſtor rapturus ab antro
Armatas exegit Apes.

Meminere & alij plærique. Viſæ ſunt & ſub terra fauos poſuiſſe, vnde dicebat Virgilius:

Sapè etiam effoſſis (ſi vera eſt fama) latebris
Sub terra fodêre larem, penitusq; repertæ,
Pumicibusq; cauis, exeſaq; arboris antro.

Nimirum ex Phocilide, apud quem hoc legimus: E

Κάμνει δ' ἠερόφοιτος ἀριζοπονος πε μέλισσα
Ἠὲ πέτρης κοίλης κατὰ χηραμὸν, ἢ δονακεσσιν,
Ἢ δρυὸς ἀγυγίης κατὰ κοιλάδος ἔνδοθι σίμβλων
Σμήνεσι μυριότητα κατ' ἄνθεα κηροδομῶσα.
Operatus quoq; aëria, optimeq; laborans Apis
Siue in cauæ petræ specu, siue in arundinibus,
Siue etiam in antiquæ quercus cauitate, inter aluearia
In aluearibus infinitas ex floribus domos cereas extruens.

Aluearia qualia esse debeant, & eorum diuersitas.

Sed vt ad alueos reuertamur, de quibus primùm sibi prouidere debet bonus Apiarius, hi diuersis conficiuntur modis, nimirum pro regionum locorumq; consuetudine, & oportunitate. Callere tamen debet, quales commodiores Apibusque conuenientiores, & ad mel colligendum aptiores sint: alij enim rotundos faciunt, alij quadratos, alij oblongos pedes circiter ternos, latos vnum: alij aliter. Sed vt exigui nimis reijciuntur, ita quoque nimis magni minimè probantur, quia videlicet Apes in loco vasto, & inani animum despondent. Florentinus præcipit, vt latitudo cubitalis sit, longitudo duorum cubitorum. [c] Petrus Crescentiensis à perito mellario didicit quadratos rotundis longè præferri. Bonitas eorundem etiam ex materia, qua fiunt, dependet. [d] Columella ex corticibus suberis, si regio in qua mellarius habitat, eius arboris sit ferax, haud dubitanter vtilissimos fieri ait, quia nec hyeme rigent, nec candent æstate: secundum laudat ferulas, quòd ijs quoque, cùm sint naturæ corticis similes, commodè vasa texantur. Sed si neutrum adest, opere textorio salicibus, inquit, connectuntur: vel si nec hæc suppetent, ligno cauatæ arboris, aut in tabulas diffectæ fabricari iubet. Deterrimam esse conditionem fictilium, quia & accendantur æstatis vaporibus, & gelentur hyemis frigoribus. [e] Florentinus apud Constantinum Cæsarem aluearia optima esse ait ex tabulis oxeis, aut ficulneis, similiter ex pineis, aut fagineis. Fagineorum quoque meminit [f] Claudianus, cùm canit:

[c] *Lib. 9. cap. 105.*
[d] *Lib. 9. c. 6.* Cur ex corticibus suberis laudentur.
Cur fictilia reijciantur.
[e] *Li. 15. c. 2.*
[f] *Lib. 2. de rapt. Proserpinæ.*

—— *Fagiq; cauo demissus ab aluo*
Melliser electis exercitus obstrepit herbis.

Idem Ilicem etiam plenam fauis paulò antè dixerat, ac si & huius arboris tabulæ Apibus promouendis sint vtiliores, quàm aliæ, quòd quoque mihi Virgilius innuere videtur, hisce versibus: G

Nec non torrentem nudam leuis innatat alnus
Missa Pado: nec non & Apes examina condunt,
Corticibusq; cauis, vitioseq; Ilicis aluo.

Annotat etiam ex viminibus fieri & corticibus.

Ipsa autem seu corticibus mihi suta cauatis,
Seu lento fuerint aluearia vimine texta.

[g] *Lib. 1. de reme. Amo.* Vimineorum quoq; meminit [g] Ouidius:

Quid cùm suppositos fugiunt examina fumos
Vt releuent dempti vimina curua faui.

[h] *Lib. 9. c. 6.* Cur ex lateribus, & ex fimo non laudentur.

Reliqua modò alueorum genera duo esse existimauit [h] Columella, vt vel ex fimo fingantur, vel lateribus extruantur: quorum, inquit, alterum iure damnauit Celsus, quoniam maximè est ignibus obnoxium: alterum probauit, quamuis incommodum eius præcipuum non dissimulauerit, quòd si res postulet, transferri non possit. Itaque non assentitur ei, qui putat nihilominus eius generis habendos esse aluos: neq; enim id solum repugnat rationibus domini, quòd immobiles sint, cùm vendere, aut alios agros instruere velit (hoc enim commodum pertinet ad vtilitatem solius patrisfamilias) sed quòd ipsarum Apium causa fieri debet, cùm aut morbo, aut sterilitate, aut penuria locorum vexatas conueniat in aliam regionem mitti, nec propter prædictam causam moueri poterunt, hoc maximè vitandum est. Itaq; quamuis doctissimi viri autoritatem reuerebar, inquit idem Columella, tamen ambitione submota, quid ipse censerem, non omisi. Nam quod maximè mouet Celsum, ne sint stabula vel igni, vel furibus obnoxia, potest vitari opere lateritio circumstructis aluis, & impediatur rapina prædonis, & contra flammarum violentiam protegantur: eademq; cùm fuerint mouendæ, resolutis structuræ compagibus, licebit transferre. [i] Plinius quoq; optima ait esse aluearia è cortice, secunda ferula, tertia vimine. Circumlini alueos fimo bubulo vtilissimum, operculũ à tergo esse ambulatorium, vt proferatur intus, si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curã abijciant: id paulatim reduci fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebro suffiri, maximè fimo bubulo. Sic ille. In agro nostro ex quibuslibet

Aluearia ne furibus sint obnoxia.
[i] *Li. 11. c. 9.*

tabulis

A tabulis fiunt, vnde fortè non propagantur feliciter: nam id ego ipse, cùm Apes speculandi earum laborum causa emisserm, obseruaui, Cùm enim primò feliciter satis egissent, post triē nium tamen araneas passæ interierunt. Hollandi, & fortassis cęteri Belgæ alueos suos ex stramine conficiunt, rotundos, suprà vbi regis sedes est angustos, dein paulò semper latiores, donec in fundo ad pedis ferè latitudinem extendantur: aiuntq; felicissimos in ijs Apes prouentus facere. Plinius autor est aliquos speculari lapide facere aluearia, vt operantes intrò speculentur. [k] Tradit etiam quomodo intus incubent, spectatum Romæ Consularis cuiusdam suburbano alueis cornu laternæ transluciđo factis. Iubet porrò Florentinus referente [l] Constantino Cæsare vasa hæc, vt forinsecus calce, aut bubuli stercoris tectorio oblinantur: sic enim minùs, inquit, putrescent. Vult etiam perforari, quo venti leniter inspirantes, tùm Aranearum telas, tùm alia marcescentia resiccent, & perfrigerent. Crescentiensis loco paulò antè citato autoritate exercitati mellarij melius esse iudicat, vt iaceant anteriùs parum decliuia, quàm erecta, quò commodè possint acies (vtor interim eius verbis) vna super alteram collocari, vultq;, vt fundus eorum ita sit dispositus, vt inde facilè dimoueri queant, & mella commodiùs eximi: item vt foramina, per quæ egrediuntur, & ingrediuntur Apes,

B sint in anteriori parte aluei bina, in posteriori vnum tantùm, idq; propè fundum: quod sanè postremum pręceptum vllibi obseruari nondum noui: qui volet, experiatur. Dicebat idem ille mellarius sese didicisse longo vsu, quòd meliùs, & diligentiùs operentur in obscuro intus alueo, ideoq; foramina debere esse minora, & rimulas omnes optimè obturatas: nam aliàs ipsęmet Apes, cùm plus æquo magna sunt ea foramina, cera ea obturant, vno tantùmmodo relicto, quod sibi magnitudine æquale sit. Præterea ex recentioribus Augustinus cognomento Gallus, qui de agricultura Italico sermone non illepidum opus condidit, probat vt aluearia omnia non sint eiusdem magnitudinis, quia, inquit, maius requirit alueare examen numerosum, & magnum, quàm mediocre, & mediocre maius, quàm exiguum; item quemadmodum examen paruum in vasto aliquo alueari malè operatur, animum scilicet despondens, ita quoque quod numerosius, & magnum in paruo operari ritè non potest. Vultq;, vt maximum alueare non excedat longitudinem vnciarum viginti duarum, & minora sexde cim saltem vncias expleant; latæq; verò sint singulæ tabulę vncias quinq;. Fiunt autem vulgò ex quatuor tabulis simul coniunctis, & alia quæ pro tegmine est. Sunt qui, &

C aliam pro fundo adiungant: quod plurimùm laudo: quia Lacertæ, & similia Apes alioqui vexantia animalia faciliùs arcentur. Laudat Augustinus, vt ita coniungantur tabulæ, vt quę *à lateribus sunt illæsis alijs duabus, cùm opus est vel opus earum inspicere, vel purgare, vel* castrare, seperari possint. *Hetruscorum præterea alueos laudat, quòd Apes in ijs non infestentur à noxijs animantibus, & quia neq; à Solis ardoribus, neq; hyemis frigoribus lædantur, aitq; esse similes quadratæ pyxidi, viginti vncias vix superare longitudine, nec esse latiores octo, tegmine ita posito, vt tabulam priorem non contingat, sed Apes egredientes, & ingredientes admittat, & cooperiat, nec aliud foramen habere.* Cùm itaq; optimas sibi aluos fecerit Apiarius, casam aliquam, in qua poni debeant, eligat aptam, Græci μελιττῶναν & μελιτροφεῖον vocant: quidam, teste [m] Varrone, mellarium, item Apiarium, vt Gellius an-

» notauit: quod quale esse debeat, & vbi collocandum, [n] Varro sic scribit: Primùm secundum

» villam, potissimùm vbi non resonent imagines: hic enim sonus, harum fugæ causa existi-

» matur esse. Procerum esse oportet aëre temperato, neq; æstate feruido, neque hyeme non

» aprico, vt spectet potissimùm ad hybernos ortus: quæ propè se loca habeat, ea vbi pabulum

» sit frequens, & aqua pura. [o] Plinius quoq; hortis coronamentisq; maximè aluearia, & Apes

» conuenire ait. Atq; Virgilius Echûs resonãtiam damnat, & vicinos tetros odores, dũ canit:

D

—— *Altæ ne crede paladi*
Aut vbi odor cœni grauis, aut vbi concaua pulsu,
Saxa sonant, vocisq; offensa resultat imago.

Gaudent enim maximè quiete, & hominum conspectum ægrè ferunt. Florentinus ante alueos murum circumstrui ex raris lapidibus iubet, quo ipsæ per cauernas inuolãtes, tum aues insidiantes, tùm rorem effugere possint. Sed non vbiq; ęquè aptè mellaria extruuntur, quod

» innuens Aristoteles locum ęstate vetat esse feruidum, contrà hyeme vult esse tepidum. Flo-

» rentinus, locus, inquit, in quo Apes futuræ sunt ad hybernum, aut vernum solis exortum

» conuersus esse debet: quo & hyeme, & ęstate calefiant, & auræ inspirantes ipsas recreent. Itẽ

[q] Plinius, aluearia iubet, vt Oriẽtem ęquinoctialem spectent, Aquilonemq; euitent, nec mi-

» nus Fauonium. Sed de sedibus Apũ eligendis ea nobis sufficere debeant, quę memorię pro-

» didit diligẽtissimus [r] Columella his verbis: Sedes Apibus collocanda est contra brumalem

» meridiẽ procul à tumultu, & cętu hominum, ac pecudum, nec calido loco, nec frigido, nam

Aluearia ex stramine.

Ex lapide speculari.

[k] *Lib.* 11. *cap.* 16.

[l] *Lib.* 15. *cap.* 2.

Vt sistẽda.

Aluearia cur obturanda.

Cur non eiusdẽ debeant esse magnitudinis.

Magnitudo qualis esse debeat

Aluearia Hetruscorum.

[m] *Lib.* 3. *cap.* 16.

[n] *Li.* 2. *c.* 20.

Mellarium vbi ponendũ, & quale esse debeat.

[o] *Lib.* 21. *cap.* 12.

[p] *Li.* 9. *c.* 40.

Mellariorũ aptus locus

[q] *Lib.* 11. *cap.* 9.

[r] *Lib.* 9. *c.* 5.

vtrac; re infeſtantur. Hęc autē ſit ima parte vallis, & vt vacuę cùm prodeunt pabulatū Apes, E facilius editioribus aduolent, & collectis vtenſilibus, cum onere per procliuia non ægrè de- „ uolent. Si villę ſitus ita competit, non eſt dubitandum, quin ędificio iunctum Apiarium ma- „ ceria circumdemus, ſed in ea parte, quæ tetris latrinæ, ſterquilinijq́; , & balinei libera eſt „ odoribus. Verùm ſi poſitio repugnabit, nec maxima tamen incommoda congruent, ſic quo- „ que magis expedit, & ſub oculis domini eſſe apiarium: ſin autem cuncta fuerint inimica, „ certè vicina vallis occupetur, quò ſæpius deſcendere non ſit grauè poſſidenti. Nam res „ iſta maximam fidem deſiderat, quæ quoniam rariſſima eſt, interuentu domini tutiùs cuſto- „ ditur; neque ea curatorem fraudulentum tantùm, ſed etiam immundæ ſegnitiæ, peroſa eſt: „

Apes ſegnes & fures oderūt. æque enim dedignatur, ſi minùs purè habita eſt, ac ſi tractetur fraudulenter. Sed vbicunque „ fuerint aluearia, non editiſſimo clauduntur muro, qui ſi metu prędonum ſublimior placue- „ rit, tribus elatis ab humo pedibus, exiguis in ordinem feneſtellis Apibus ſit peruius: iun- „ gaturq́; tugurium, quò & cuſtodes habitent, & condatur inſtrumentum: ſitq́; maximè re- „ pletum præparatis alueis ad vſum nouorum examinum, nec minùs herbis ſalutaribus, & ſi „ qua ſunt alia, quæ languentibus adhibentur. „

Palmaq́; veſtibulum, aut ingens oleaſter obumbret,
Et cùm prima noui ducent examina reges,
Vere ſuo, ludetq́; fauis emiſſa iuuentus,
Vicina inuitet decedere ripa calori,
Obuiaq́; hoſpitijs teneat frondentibus arbos. F

Tùm perennis aqua, ſi eſt facultas, inducatur, vel extructo canali manu detur, ſine qua „

Aquæ propè mellariū neceſſitas. neque faui, neq; mella, nec pulli deniq; figurari queunt. Siue igitur, vt dixi, præterluens „ vnda vel putealis, canalibus immiſſa fuerit, virgis ac lapidibus aggeretur Apum cauſa,

Pontibus vt crebris poſſint conſiſtere, & alas
Pandere ad æſtiuum Solem, ſi forte morantes
Sparſerit, aut præceps Neptuno immerſerit Eurus.

Hucuſque Columella. Inſuper hoc quoque experimento compertum eſt, in locis monta-

Apes maritima loca amant. nis, maritimis tamen propter ſolitos maris halitus, & floſculorum copiam, Apes vſq; adeò propagari, vt vaga illarum examina arborum corticibus inſidentia, obiectis aluearibus faci- lè capiantur, modò ipſa aluearia ſale muriaúe illita fuerint: tantus illis propagandi appeti- tus ineſt, quem vi ſalis multò vberiùs expleri præſentiunt. Cùm verò in locis maritimis G

Ventus Apib⁹ nocet. ventorum frequentior ſoleat eſſe ſpiratio, itaque ita collocandi ſunt aluei, vt minùs ab iis infeſtentur, quot quoq; in alijs ſemper locis obſeruandum eſt, item ne noxia accedant ani- mantia, qualia ſunt rubetæ, quæ ſimul, & flatu lędunt, & Apes attrahunt, adde *Picos, Me-*

Animalia Apibus noxia. ropeſq́; & Hirundines, Araneas, Crabrones, Papiliones, Blattas, ſerpentes, lacertas, aliaq́; quàm plurima. Vnde dicebat Virgilius.

Quo neq́; ſit ventis aditus, nam pabula ventì
Ferre domum prohibent, nec oues, hædiq́; petulci
Floribus inſultent, aut errans bubula campo
Excutiant rorem, & ſurgentes atterat herbas.
Abſint & picti ſqualentia terga lacerti
Pinguibus à ſtabulis, Meropeſq́; aliaq́; volucres
Et manibus Progne pectus ſignata cruentum,
Omnia nam latè vaſtant, ipſaſq́; volantes
Ore ferunt dulcem nidis immittibus eſcam.

Et rurſus pòſt: H

— Nam ſæpè fauos ignotus adedit
Stellio, & lucifugis congeſta cubilia Blattis,
Immaniſq́; ſedens aliena ad pabula Fucus,
Aut aſper Crabro imparibus ſe immiſcuit armis,
Aut durum Tineæ genus, aut inuiſa Minerua
In foribus laxos ſuſpendit Aranea caſſes.

Animalia Apibus noxia vt occidantur. Quòd ſi modò Apiario alius non ſit locus, cogaturque Apiarium habere, vbi huiuſmodi animalculorum copia eſt, ad profligenda iſtęc animum applicare debet. [s] Aelianus, co-

[s] *Li. 1. c. 5 8.* nyzæ ſuffimento, aut viridi papauere ante alueos poſito ſtratoúe peritos Apiarios de-

Veſpæ vt prehendantur. pellere ſcribit: Veſpaſque priuatim hoc modo comprehendere: Ante earum nidos, in- quit, naſſam, in qua priùs paruulam Mœnam, aut exiguam membradem cùm Iope, vel Chalcide imponi conuenit, appendunt: eæ verò ſua natura edaci eſca illectæ,

frequentes

A frequentes in nassam incidunt, quibus nassa comprehensis, non ampliùs regredi licet. Intereunt autem faciliùs si conspergantur aqua, aut igni crementur. Lacertæ item insidias in Apes faciunt, ac terreni Crocodili; pestem pernitiemq; illis instruunt farina cùm vera-tro subacta, aut tithymali liquore, maluæq; succo suffusa, & ante alueos dispersa, gustan-tibus illis modò commemoratis pernitiem adfert. Sic ille. [t] Aristoteles, cùm & ipse Vespas ab auiculis, quas Paros vocant, atque etiam Hirundine & Merope, tum verò ranis solita-rijs, vbi ad aquas accesserint, impugnari dixisset, Vespas apiarios venari scribit, constituta olla, & carne in ea posita: vbi enim, inquit, multæ iam ad carnem accesserint, appositio ope-culo super ollam ponunt. Absint præterea ab Apiario oues. Etenim difficilè se à lanis ea-rum Apes explicant. Absint & Muliones dicti in Culicum genere, & Papiliones ignaui lu-minibus accensis aduolantes, pestiferi non vno modo: nam & ceras erodunt, & relinquunt excrementa, quibus Teredines gignuntur. Nascuntur & in ligno Teredines, quæ ceras præ-cipuè appetunt. [u] Aristoteles quoq; quasdam bestiolas, ait innasci, quæ fauis officiant: ver-miculum item specie aranei, nocere fauis, quem alij Clerum, alij Pyraustam vocant. Hic si-bi, inquit, similem forma aranei parit in fauo, & facit vt examen ægrotet. Obest etiam alia

B quædam bestiola similis Sepiolo Papilioni, qui lucernarum luminibus aduolat. Hæc pul-uerem spirando in aluco parit, nec aculeo ab Apibus stimulatur, sed tantùm fumo abigitur. Sic ille. Aranei verò omnium maximè hostiles sunt, nam cùm præualuêre alueos enecant, & filis suis, quacunq; incesserint, alarum Apum lanugines obtexunt. Quarum omnium pestium non tantùm [x] Plinius meminit, sed quo modo abigantur, etiam docet his verbis.

„ Cognatum est Apibus fimum bibulum, innascentes bestiolas necat, Araneos Papiliones,
„ Teredines, Apesq; ipsas excitat. Et Araneorum quidem exitium faciliùs est: Papilionum
„ maior pestis. Tollitur verò cùm matures cit malua noctu, interlunio, cælo sereno, accensis
„ lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Idem Columella scripsit, vt infra pate-bit. In vastis Sarmatiæ syluis, vbi in cauernis abietum sedes habent, Vrsi mellis cupi-ditatem in subrectum felium more ascendunt, domicilia Apum inuadentes. Aduersus hoc apiarij malleum ingente grauique pondere suspendunt ante Apum vestibula, Vrsus malleum amoturus, quo maiore impetu malleum repellit, hoc vehementiùs in reijcien-tem recidit, eoque remedio tuentur Apes. Absint longè etiam herbæ nocentes, vt tithy-malus, veratrum, thapsia, absynthium, & cucumis syluestris; nam mel vitiosum ex his

C conficiunt, Maximusque earum annuus labor est initio Veris, quo tithymali flores, & quo sameram vlmi promunt. Nam sicut nouis pomis, ita his primitiuis floribus illectæ auidæ vescuntur post hybernam inediam, nihil alioqui citra satietatem tali nocente ci-bo, quo cùm se repleuerint, profluuio alui, nisi celeriter succurratur, intereunt. Sol-uit autem tithymalus, etiam aliorum animalium ventrem. Vlmus autem peculiariter Apum aluum citam reddit. Quare in ijs regionibus, in quibus eius generis arbores cre-bræ sunt, Apes rarò durant. Oliuæ florem ab Apibus non attingi testatur [y] Plinius; ideoque constare hanc arborem cùm procul absit, melius esse. Cornum item arborem cauere iubet, quoniam flore eius degustato, aluo concitata moriuntur. Taxi esum quoque Apibus pernitiem adferre per omnes scriptores constat, melque ex ea arbo-re noxium, atque insaluberrimum, & venenosum conficere. Vnde dicebat * Sca-liger:

Apumq; nulla dulcibus laboribus
Venena luctuosa taxus ingeret.

Hisce igitur omnibus nocentibus, & animantibus, & stirpibus, vel præuertendis, vel

D amoliendis inuigilabit diligens Apium custos, vt herbæ, inquam, ac frutices propin-quæ, quibus offenduntur, euellantur & extirpentur, animalia inimica procul arcean-tur. Eę verò res, quibus delectantur, & conseruantur, adhibendæ, cùm plantas ali-quas, vt Plinij verbis utar, quàm proximè seri conueniat, quæ, & euolantium exami-na inuitent, nec longiùs abire patiantur. In ambitu itaque hospitij arbusculæ paruĩ incrementi, & frutices herbæque conseruentur, cùm propter salubritatem, tùm pro-pter vtilitatem, maximè dulcis, & suauis odoris. Quarum ergo causa [z] Plinius seri vult, thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cythisum, fabam, eruilam, cuni-lium:

Hæc circum casiæ virides, & olentia latè
Serpylla, & grauiter spirantis copia tymbræ
Floreat: irriguumq; bibant violaria fontem.

Oues Apibus noxiæ.
Muliones.
Papiliones.
Teredines.
[u] *Li.8. Hist. cap.27.*
Aranea.
[x] *Lib.21. cap.14.*
Vrsi mella ne diripiãt.
Herbæ noxiæ.
Tithymal⁹ & Samera, vt Apibus noceant.
Oliuæ flos.
[y] *Lib.15. cap.10.*
Cornus.
Taxus.
* *In Archilocho.*
Plantę quę propè alueos serendæ.
[z] *Lib.21. cap.12.*

[a] *Li.3.c.16.* Atque hoc eſt, quod dixerat [a] Varro loquens de Apiarij ſitu, prope ſe loca habeat, vbi pabulum ſit frequens, & aqua pura. Si pabulum naturale non eſt, ea oportet dominum ſerere, quæ maximè ſequuntur Apes. Ea ſunt roſa, ſerpyllum, apiaſtrum, papauer, faba, lens, piſum, ocymum, cyperum, medica: & maximè cythiſum, quod valentibus vtiliſſimum eſt. Etenim ab æquinoctio verno florere incipit, & permanet ad alterum æquinoctium autumni. Sed vt hoc aptiſſimum ad ſanitatem Apium, ſic ad mellificium thymum. Propter hoc Siculum mel fert palmam, quòd ibi thymum bonum, & frequens eſt. Itaque quidam thymum contundunt in pila, & diluunt in aqua tepida: eo conſpergunt omnia ſeminaria conſita Apium cauſa. Quod ad locum pertinet, hoc genus potiſſimùm eligendum iuxta villam, non quòd non in villæ porticu quoq; quidam (quò tutius eſſent) aluearia collocarint. [b] Columella verò paulò aliter hęc repetit; Conſeri deinde, inquit, circa totum apiarium debent arbuſculæ incrementi parui, maximeq; propter ſalubritatem. Nam ſunt etiam remedio languentibus cythiſi, tum deinde caſiæ, atque pini, & roſmarinus, quin etiam cunilæ, & thymi frutices: itemq; violarum, & quæcunq; vtiliter deponi patitur qualitas terræ. Grauis & tetri odoris non ſolùm virentia, ſed & quælibet res prohibeantur, ſicuti cancri nidor cùm eſt ignibus aduſtus, aut odor paluſtris cœni, nec minus vitentur cauæ rupes, aut valles argutæ, quas Græci ἠχὼς vocant. Sed ea de re iam dictum eſt. Commendantur mirum in modum propè apiarium arbores fructiferæ, vt poma, pyra, pruna, ceraſa, amygdala, mala Perſica, Armeniacaq;, & ſimiles aliæ, item ſpini pruna ferentes, vua criſpina, lentiſcus, terebinthus, idq; genus humiles aliæ, quibus exeuntes cùm adhuc tenellæ ſunt Apes aduolare queant, atque inſiſtentes ſeſe reficere. Idem [c] Columella iam antè ſcripſerat quales paſtiones, & qui ſitus earum eſſe debeat, quæ nos poſtea adferemus, vbi quid obſeruandũ emptis iam Apibus ſit, differemus; nunc verò, vt ad locum apiarij aptum reuertamur, quemadmodum ſcilicet aluei collocandi ſint, paulo altiùs ex eodem [d] Columella repetemus, vt clariùs pateat, ea quæ diximus, tam perito Geoponico non repugnare. Sed quoniam, inquit hic, pleriſq; videtur iſtud operoſum (ſcilicet alueos transferre aliò) qualiacunq; vaſa placuerint collocari, debebit ſuggeſtus lapideus extendi per totum apiarium in tres pedes altitudinis, totidemq; craſſitudinis, isq; ſic extructus, diligenter opere tectorio leuigari, ita ne aſcenſus lacertis, aut anguibus, alijsúe noxijs animalibus præbeatur, ſuperponuntur deinde, ſiue (vt Celſo placet) lateribus facta domicilia, ſiue (vt nobis) aluearia, præterquam à tergo circumſtructa, ſeu quòd pene omnium in vſu eſt, qui modò diligenter iſta cutant, per ordinem vaſa diſpoſita ligantur, vel laterculis, vel cęmentis, ita vt ſingula binis parietibus anguſtis contineantur, liberęq; frontes vtrinque ſint. Nam & quà procedunt, nonnunquàm patefaciendę ſunt, & multo magis à tergo, quia ſubinde curantur examina. Sin autem nulli parietes alueis interuenient, ſic tamen collocandę erunt, vt paulùm altera ab altera diſtet, ne cùm inſpiciuntur ea, quę in curatione tractantur, hærentem ſibi alteram concutiat, vicinasq; Apes conterat, quę omnem notum imbecillis cereis operibus ſuis, tanquam ruinam timent. Ordines quidem vaſorum ſuperinſtructos in altitudinem tres eſſe abundè eſt, quoniam ſummum ſic quoq; parùm commodè curator inſpicit. Ora cauearum, quę præbent Apibus veſtibula; proniora ſint, quàm terga, ne influant imbres, & ſi fortè tamen ingreſſi fuerint, non immorentur, ſed per aditum effluant. Propter quod conuenit aluearia porticibus ſupermuniri. Sin aliter, luto punico frondibus illitis adumbrari; quòd tegmen cùm frigora, & pluuias, tùm æſtus arcet. Nec tamen ita nocet huic generi caloris æſtus, vt hyems, itaq; ſemper ędificium ſit poſt apiarium, quòd aquilonis excipiat iniuriam, itabuliſque præbeat teporem. Nec minùs ipſa domicilia, quamuis ędificio protegantur, obuerſę tamen ad hybernum orientem componi debebunt, vt apricum habeant Apes matutinum egreſſum, & ſint experrectiores. Nam frigus ignauiam creat, propter quod etiam foramina, quibus exitus, aut introitus datur, anguſtiſſima eſſe debent, vt quàm minimum frigus admittant: eaq; ſatis eſt ita forari, ne poſſint capere plus vnius Apis incrementum, ſic nec venenatus Stellio, nec obſcœnum Scarabæi, vel Papilionis genus, lucifugęq; Blattę, vt ait Maro, per laxiora ſpatia ianuę fauos populantur: atq; vtiliſſimum eſt pro frequentia domicilij, duos vel tres aditus in eodem operculo diſtantes intra ſe fieri contra fallaciam lacerti, qui velut cuſtos veſtibuli prodeuntibus inhians Apibus affert exitium, eęq; pauciores intereũt, cùm licet vitare peſtis obſidia per aliud vadentibus effugium. Hęc itaque [e] Columella, ex quo, vt videtur Palladius, cùm meliora, quę ſint aluearia dixiſſet, item quę peiora: Sed inter ea loca, inquit, quę munire debere præcepimus, podia ternis alta pedibus fabricentur inducta teſtaceo, & albario opere lęuigata propter lacertarum, cęterorumq; animalium noxam, quibus eſt moris irrepere: & ſupra hęc podia aluearia collocentur, ita vt non poſſint imbre

Cythiſi vſus neceſſarius.

Mel Siculũ cur laudatum.

[b] *Lib.9.c.5.*

[c] *Cap.4.*

[d] *Cap.7.*

Aluei quẽadmodum collocandi.

Ne influãt imbres.

Ne noxia animantia ingrediantur.

[e] *Lib.1. Tit.38.*

A imbre penetrari, spatiolis inter se patentibus segregata. Angustus tamen aditus admittat
„ examina propter frigoris, & caloris iniuriam. Sanè ventis frigidioris altus paries resistat,
„ qui locum possit defensis sedibus apricare. Aditus omnes Soli opponantur hyberno, qui
„ in vno corpore duo, vel tres esse debebunt ea magnitudine, quæ Apis formam non possit ex-
„ cedere. Sic enim noxijs animalibus ingressu resistetur angusto, vel si Apes obsidere volue-
rint exeuntes, alio, vbi noui fuerint, vtentur egressu. Mellarius itaque eo modo, eoq; quo
dictum est loco, collocatis aluearibus, Apes emat, oportet: in quibus emendis multa quoq;
„ obseruanda veniunt. Idem [f] Palladius prouidere eum monet, vt plena aluearia comparen-
„ tur: quam rem, inquit, vel murmuris magnitudo, vel frequentia monstrat commeantis, ac
„ remeantis examinis, & ex vicina potiùs, quàm ex longinqua regione, ne aëris nouitate ten-
„ tentur. Si verò longius aduehendæ sunt, collo nocte portentur. nec collocare, nec aperire
„ aluearia, nisi vespere instante debemus. Speculemur deinde per triduum, ne omne ianuas
suas egrediatur examen. Hoc enim signo fugam meditantur assumere. Contra hæc, & ce-
tera suo vnumquodq; mense reuidebimus. Tamen creduntur non fugere, si stercus primo-
geniti vituli adlinamus oribus vasculorum. Sed hęc quoq; ex [g] Columella transcripta sunt,
B qui de comparandis Apibus, ita diligentissimè scriptum reliquit. Atq; hæc, inquit, de pa-
„ bulationibus, domicilijs, & sedibus eligendis abundè diximus: quibus prouisis sequitur,
„ vt examina desideremus. Ea porro, vel ære parta, vel gratuita contingunt. Sed quas pretio
„ comparabimus, studiosiùs prædictis comprobemus notis, & earum frequentiâ priùs, quàm
„ mercemur apertis aluearibus consideremus: vel si non fuerit inspiciendi facultas, certè id
„ quod contemplari licet, notabimus: vt in vestibulo ianuæ complures consistant, & vehemẽs
„ sonus intus murmurantium exaudiatur, atq; etiam (si omnes intra domicilium silentes for-
„ tè conquiescant) labris foramini aditus admotis, & inflato spiritu ex respondente earum su-
„ bito fremitu poterimus æstimare, vel multitudinem, vel paucitatem. Præcipuè autem cu-
„ stodiendum est, vt ex vicinia potiùs, quàm ex peregrinis regionibus petantur, quoniam so-
„ lent cæli nouitate lacessiri: quod si non contingit, ac necesse habuerimus longinquis itineri-
„ bus aduehere, curabimus, ne salebris solicitentur, optimeq; noctibus collo portabuntur.
„ Nam diebus requies danda est, & infundendi sunt grati Apibus liquores, quibus intra clau-
„ sum alantur. Mox cùm perlatæ domum fuerint, si dies superuenerit, nec aperiri, nec collo-
„ cari oportebit alueum, nisi vesperi, vt Apes placidè manè post totius noctis requiem egre-
C diantur, specularíq; debemus ferè triduo, an vniuersæ se profundant. quod cùm faciunt, fu-
„ gam meditantur. Ea remedia quibus debeant inhiberi, mox præcipiemus. At quæ dono,
„ vel aucupio contingunt, minus scrupulosè probantur, quanquam nec sic quidem velim nisi
„ optimas possidere, cùm & impensum, & eandem operam custodis postulent bonæ, atq; im-
probæ, & quod maximè refert, non sunt degeneres intermiscendæ, quę infament, generosas.
Nam minor fructus mellis respondet, cùm segniora interueniunt examina. [h] Varronis quo-
que præceptum est, vt in emendo emptor videat, valeant, an ægræ sint. Aitq; sanitatis signa
esse, si sunt frequentes in examine, & si nitidæ, & si opus, quod faciunt, est æquabile, ac leue.
Minus verò valentium signa esse, si sunt pilosæ, ac horridæ, vt puluerulentæ, nisi officij eas
vrget tempus: tum enim, inquit, propter laborem asperantur, ac macrescunt. Vult item pro-
uidendum esse, ne infirmiores à valentioribus opprimantur, quoniam eo minuatur fructus.
„ Itaque imbecilliores secretas subijcere sub alterum Regem. [i] Plutarchus quoq;, qui Apum,
„ inquit, curæ atque educationis periti sunt, eum alueum maximè sanas, & feliciter agentes
„ Apes putant habere, ad quem strepitus est, tumultusq; plurimùm. Et ante omnes [k] Aristo-
„ teles; dignoscitur examen valere, inquit, susurri frequentia, & exeundi ingrediendiq; ver-
D tiginosa agitatione, tunc enim nouellæ operantur. Vt itaq; susurrus, ac tumultus earum
sanitatis inditium est, ita contrà tristitia, ac silentium morbi: βλαψιγονίαν Græci dicunt,
cùm Apes morbo, ignauia, aut in fœcunditate fœtum non peragunt. [l] Plinius quoq; Apes
suapte natura morbos sentire dicens, indicem eorum tristitiam torpentem esse asserit, & cùm
ante fores in teporem solis promotis aliæ cibos ministrant, cùm defunctas progerunt, fune-
rantiumq; more comitantur exequias. Et ante ipsum Maro canebat:

Si vero (quoniam casus Apibus quoq; nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo:
Quod iam non dubijs poteris cognoscere signis.
Continuo est agris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt,
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,

Ne frigus noceat.

Quid in emendis Apibus obseruandũ. [f] *L. 1. Ti. 39.*

Vt non fugiant. [g] *Li. 9. c. 8.*

Apes quales emẽdę.

Apum multitudo, & paucitas vnde æstimanda.

Cur in vicinis locis emendæ.

Apes emptæ quãdo aperiri debeant.

Fugę signũ

Cur degeneres non admiscẽdæ bonis. [h] *Li. 3. c. 16.*

Sanitatis signa. [i] *Li. de reip. guber. præceptis.* [k] *Li. 9. Hist. cap. 40.*

Blapsigonia quid. [l] *Lib. 11. cap. 18.*

Mortuos suos efferũt & quid significet.

Aut intus clauſis cunctantur in ædibus omnes,
Ignauæq; fame, & contracto frigore pigræ.
Tum ſonus auditur grauior, tractimq; ſuſurrant,
Frigidus vt quondam ſyluis immurmurat Auſter,
Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus vndis,
Aeſtuat vt clauſis rapidis fornacibus ignis.

Hoc modo laborantibus Apibus ſequentibus remedijs medetur, idem Poëta:

Vt ſanẽtur.

Hic iam galbaneos ſuadebo incendere odores,
Mellaq; arundineis inferre canalibus, vltrò
Hortantem, & fiſſas ad pabula nota vocantem
Proderit, & tonſum gallæ admiſcere ſaporem
Arenteſq; roſas, aut igni pinguia multo
Defruta, vel Pſithia paſſos de vite racemos,
Cecropiumq; thymum & graue olentia centaurea:
Eſt etiam flos in pratis; cui nomen amello
Fecêre agricolæ; facilis quærentibus herba,
Namque vno ingentem tollit de cæſpite ſyluam
Aureus ipſe, ſed in folijs, quæ plurima circum
Funduntur; violæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe deûm nixis ornatæ torquibus aræ
Aſper in ore ſapor, tonſis in vallibus illum
Paſtores, & curua legunt propè flumina Mellæ.
Huius odorato radices incoque Baccho,
Pabulaq; in foribus plenis appone caniſtris.

Pediculi Apum morbus.

Infeſtantur quoq; pediculis, quos Florentinus curari tradit ramulis mali arboris, & caprifici incenſis ac ſuffumigatis; hebetudine item videndi, quam origani foliorum ſuffitu curamus eodem teſte. Quod ex tithymali nimia depaſtione, profluuio alui corripiantur, & ſæpè inde perire viſæ ſint, antè diximus. Itaq: veris principio ſi medicatos cibos præbeas, ijſdem remedijs ſecundum [m] Columellam & prouideri poteſt, ne tali peſte vexentur, & cùm iam laborant ſanari: nam illud, quod Hyginius maiores ſecutus autores prodidit, ipſe non expertus aſſeuerare, non audeo, volentibus tamen licebit experiri. Siquidem præcipit Apum corpora, quæ cùm huiuſmodi peſtis inceſſit, ſub fauis aceruatim enectæ reperiuntur, ſicco loco per hyemem repoſita circa æquinoctium vernum, cùm clementia diei ſuaſerit, poſt horam tertiam in ſolem proferre, ficulneoq; cinere obruere. Quo facto, affirmat intra duas horas, cum viuido halitu caloris animatæ ſunt, reſumpto ſpiritu in præparatum vas, ſi obijciatur, irrepere. Nos magis ne intereant, quæ deinceps dicturi ſumus, ægris examinibus exhibenda cenſemus: nam vel grana mali punici tuſa & vino amineo conſperſa, vel vuæ paſſæ cum rore Syriaco pari menſura pinſitæ, & auſtero vino inſuccatę dari debent, vel ſi per ſe iſta fruſtra ſunt, omnia eadem æquis ponderibus in vnum leuigata, & fictili vaſe cum amineo vino inferuefacta, mox etiam refrigerata ligneis canalibus apponi. Nonnulli rorem matutinũ aqua mulſa decoctum cùm gelauerit, imbricibus infuſum præbent libandum. Quidam bubulam, vel hominis vrinam (ſicut Higinius affirmat) alueis apponunt: nec non etiam ille morbus maximè eſt conſpicuus, qui horridas contractaſq; carpit, cùm frequenter aliæ mortuarum corpora domicilijs ſuis efferunt; aliæ intra tecta vt in publico luctu, mœſto ſilentio torpent. Id cùm accidit, arundineis infuſi canalibus offeruntur cibi maximè decocti mellis, & cum galla, vel arida roſa detriti. Galbanum etiã, vt eius odore medicentur, incendi conuenit, paſſoq; & defruto vetere feſſas ſuſtinere. Optimè facit amelli radix, cuius eſt frutex luteus, purpureus flos: ea cum vetere amineo vino decocta exprimitur, & ita liquatus eius ſuccus datur. Hyginius quidem in eo libro, quem de Apibus ſcripſit, Ariſtomachus inquit, hoc modo ſuccurrendum laborantibus exiſtimat. Primùm, vt omnes vitioſi faui tollantur, & cibus ex integro recens ponatur, deinde vt fumigentur. Prodeſſe etiam putat Apibus vetuſtate corruptis examen nouum contribuere, quamuis periculum ſit, ne ſeditione conſummentur, verũtamen adiecta multitudine lætaturas. Sed vt concordes maneant earum Apiũ, quæ ex alio domicilio transferuntur, quaſi peregrinæ plebis ſubmouere Reges debere: nec tamen dubium, quin frequentiſſimorum examinum faui, qui iam maturos habent pullos, transferri & ſubijci paucioribus debeant, vt tãquam nouæ prolis adoptione domicilia confirmentur, ſed & id cùm fiet, animaduertẽdum, vt eos fauos ſubijciamus, quorum pulli iam ſedes ſuas adaperiunt, & velut opercula foraminum obductas ceras erodunt exerentes capita:

Hebetudo.

Vt fluxu laborãtes ſanentur.

[m] *L.9.c.13.*

Vt reuiuiſcant.

Quid ęgris exhibẽdũ.

Ariſtomachus, vt Apibus medetur.

Alueꝰ qui transferẽdi.

A pira: nam si fauos immaturo fœtu transtulerimus, emoriuntur pulli, cùm foueri desierint. Sæpè etiam vitio quod Græci φαγέδαιναν vocant, intereunt. Siquidem cùm sit hæc Apium consuetudo, vt prius tantum cerarum confingant, quantum putãt explere se posse, nonnunquam euenit, vt consummatis operibus cereis, examen conquirendi mellis causa longiùs euagatum subitis imbribus, aut turbinibus in syluis opprimatur, & maiorem partem plebis amittat: quod vbi factum est, reliqua paucitas fauis complendis non sufficit, tunc quæ vacuæ cerarum partes computrescunt, & vitijs paulatim serpentibus corrupto melle ipsæ quoque Apes intereunt. Id ne fiat, duo populi coniungi debent, qui possint adhuc integras ceras explere: vel si non est facultas alterius examinis, ipsos fauos antequàm putrescant, vacuis partibus acutissimo ferro liberare: nam hoc quoq; refert, ne admodum hebes ferramentũ (quia non facilè penetret) vehementiùs impressum fauos sedibus suis commoueat. Quòd si factũ est, Apes domicilium derelinquunt. Est & illa causa interitus, quod interdum continuis annis plurimi flores proueniunt, & Apes magis mellificijs, quàm fœtibus student: itaque nonnulli, quibus est minor harum rerum scientia, magnis fructibus delectantur, ignorantes exitium Apibus imminere, quoniam & nimio fatigatæ opere plurimę pereunt, nec vllis iuuentutis supplementis frequentatæ nouissimæ reliquæ intereunt: itaq; si tale Ver incessit, vt & prata, & arua floribus abundent, vtilissimum est tertio quoq; die alueorum exitus præcludi, exiguis foraminibus relictis, per quæ non possint Apes exire, vt ab opere mellificio euocatæ, quoniam non se sperent posse ceras omnes liquoribus stipare, fœtibus expleant. Aegrotant verò omnium maximè, teste [n] Aristotele, cùm sylua flores æruginosos tulerit, atque etiam temporibus siccis. Inuadit eas nonnunquam, quamquam raro pestilentia, cuius præcipuum remedium, quod in cœtero pecore præcepit Columella, nempè, vt longius aluei transferantur. Atque his ferè morbis corripiuntur Apes, ijsq;, quæ adduximus, remedijs curantur. Quæ omnia cùm nouerit Apiarius, Apes emendas sanas & eligere, & conseruare sciet, quare quomodo & quando in aluos condendæ sint, & quomodo syluestria examina inuenienda sint, item quomodo fugere volentes cognoscantur, fugientesq; cohibeantur, dicendum venit. [o] Plinius affirmat, estq; ab omnibus præstantissimis Geoponicis exaratum, Apes, si earum aluearia melyssophyllo, siue melittide purgentur, non fugituras. Nullo enim inquit, magis gaudent flore, & copia istius examina facilè continentur. Laudantur & aliæ stirpes odoratæ, vt fæniculum. Florẽtinus referente [p] Cæsare Constantino aluos, in quibus sunt, & esse debent Apes, thymi aut populi albæ floribus diligenter oblini iubet, præsertim vt domicilia sua diligant, & in ipsis maneant; eaq; gratia etiam nardi herbę & myrrhæ pares portiones teri vult quadruplo mellis ammixto, indeq; vasa oblini. Quod si primo anno obseruauerit mellarius, sequenti magnum Apes suas prouentum, tam in propagatione sobolis, quàm in mellificio feciſſe animaduertet: quo tempore mense potissimùm Iunio, vt [q] Palladius docet, nouorum examinum curam dlligenter habere debet, quia nouellæ Apes vagantibus animis iuuentute, nisi seruentur, effugiunt. Exeuntia in aditu suo morantur vno, aut duobus diebus, quæ statim nouis aluearijs excipienda sunt. Obseruabit autem custos ille assiduus vsque in octauam, vel nonam horam, quia post hæc tempora non facilè fugere, aut emigrare consueuerunt, quàmuis aliæ statim & procedere & abire non dubitent. Signa Varro bina recensetː Cùm examen, inquit, exiturum est (quod fieri solet cùm adnatæ prosperè sint multæ, ac progeniem veteres emittere volunt: vt olim crebrò Sabini factitauerunt propter multitudinem liberorum) huius quòd duo solent præire signa, scitur. Vnum quòd superioribus diebus maximè vespertinis, multæ ante foramen & vuæ, aliæ ex alijs pendent conglobatæ. Alterum quòd, cùm iam euolaturæ sunt, aut etiam incœperunt, consonant vehementer proindè, vt milites faciunt, cùm castra mouent. Quę primæ cùm exierunt, in conspectu volitant, reliquas, quæ nondum congregatæ sunt, respectantes, dum conueniãt. Cùm à mellario id feciſſe sunt animaduersæ, iaciundo in eas puluerem, & circumtinniendo ære, perterritas, quò voluerit, perducet. Non longè inde oblinunt (ramum scilicet, vel simile quid) erithace, atq; apiastro, cæterisque rebus quibus delectantur. Vbi consederunt, affecerunt aluum propè ijsdem illicijs illitam intus, & propè appositа, fumo leni circumeundo eo etiam si proximam posueris illam aluum, vnde exierunt, tamen nouo domicilio potiùs sint cõtentæ. [r] Columella eandem mellarij curam sedulò notauit, eamque sedulò agendam scripsit his verbis: Deinceps talis altera est ratio, vernacula examina retinendi: semper quidem custos sedulè circumire debet aluearia: neque enim vllum tempus est, quo non curam desiderent, sed eam postulant diligentiorem, cùm vernant, & exundant nouis fœtibus, qui nisi curatoris obsidio protinus excepti sunt, diffugiunt: quippè talis est Apium natura, vt pari-

Phagadena.

Si pluuia interierint quid faciẽdum.

Ex nimio opere mori.

Quãdo magis ęgrotẽt

[n] *L. 9. Hist. cap. 17.*

Pestę raro laborãt, & vt curetur.

[o] *L. 21. c. 20*

Vt in aluos condendæ ne fugiant.

[p] *Li. 15. c. 2.*

[q] *In Iunio tit. 7.*

Quando examinum cura magos habenda, & vt exitura cognoscãtur.

Ne examine fugiant.

[r] *Li. 9. c. 12.*

ter

ter quæq; plebs generetur cum regibus, qui vbi euolandi vires adepti ſunt, conſortia dedignantur vetuſtiorum, multoq; magis imperia: quippe cùm rationabili genere mortalium, cùm magis egentibus cõſilij mutis animalibus nulla ſit regni ſocietas: itaq; noui duces procedunt cum ſua iuuentute, quæ vno, aut altero die in ipſo domicilij veſtibulo glomerata conſiſtens, egreſſu ſuo propriæ deſiderium ſedis oſtendit: eaq; velut patria contenta eſt, ſi à procuratore protinus aſſignetur. Sin autem defuit cuſtos velut iniuria repulſa peregrinam regionem petit: quòd ne fiat, boni curatoris eſt, vernis temporibus obſeruare alueos in octauam ferè diei horam, poſtquàm non temerè ſe noua proripiunt agmina, eorumq; egreſſus regreſſuſq; vt diligentiùs cuſtodiat. Nam quædam ſolẽt cùm ſubitò euaſerunt, ſine cunctatione ſe proripere. Proripiunt autem ſe incredibili numero, vt innuit eleganter etiam [s] Arioſtus, tanta multitudine mulieres ad ſpectandum pugnam Guidonis, & Marſicani concurriſſe tradens:

Cur vernẽt Apes, & cur à mellario tunc maximè obſeruandæ.

[s] Cant. 20. Stan. 32.

Come Api del ſuo chioſtro empie la ſoglia,
Che mutar regno al nouo tempo voglia.

Poterit exploratam fugam præſciſcere cuſtos veſpertinis temporibus, aurem ſingulis alueis admouendo: ſiquidem ferè ante triduum, quàm eruptionem facturæ ſunt, velut militaria ſigna, mouentium tumultus, ac murmur exoritur: ex quo, vt veriſſimè dicit Virgilius:

Corda licet vulgi præſciſcere, namq; morantes
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditur fractos ſonitus imitata tubarum.

Vt colligãtur examina.

Sed Virgilius, vt colligantur noua iſtæc examina docuit ſic:

Hæc vbi iam emiſſum caueis ad ſydera cæli,
Nare per æſtatem liquidum ſuſpexeris agmen
Obſcuramq; trahi vento mirabere nubem
Contemplator, aquas dulces & frondea ſemper
Tecta petunt, hinc tu iuſſos aſperge ſapores
Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen:
Tinnituſq; cie & Matris quate cymbala circum:
Ipſæ conſident medicatis ſedibus: ipſæ
Intima more ſuo ſeſe in cunabula condent.

Hac itaq; ratione vernacula examina in nouas aluos conduntur: veruntamen quoniam, vt ait [t] Columella, interdum propter conditionem locorum, vel mediocre pecus parandum eſt, curam veſtigandis examinibus hac ratione adhibebimus. Vbicunque ſaltus, inquit, ille, docens vt inueſtigantur, ſunt idonei, mellifici nihil antiquius, quàm Apes, quibus vtantur, vicinos eligunt fontes: eos itaque conuenit plerunq; ab hora ſecunda obſideri ſpecularíq; quæ turba ſit aquantium. Nam ſi paucæ admodum circunuolant (niſi tamen complura capita riuorum diductas faciunt rariores) intelligenda eſt earum penuria, propter quam locum quoque non eſſe mellificum ſuſpicabimur. Primùm, quàm longè ſint, explorandum eſt, præparandumq; in hanc rem liquida rubrica, qua cum feſtucis illitis contigeris Apum terga fontem libantium, commoratus eodem loco faciliùs redeuntes agnoſcere poteris. At ſi non tardè id facient, ſcias eas in vicino conſiſtere. Sin autem ſeriùs, pro moræ tempore æſtimabis diſtantiam loci: ſed cùm animaduerteris celeriter redeuntes, ſi non ægrè perſequeris iter volantium, ad ſedem perduceris examinis. In ijs autem, quæ longiùs meare videbuntur, ſolertior adhibebitur cura, quæ talis eſt. Arundinis internodium cùm ſuis articulis exciditur, & terebratur ab latere talea, & per id foramen exiguo melle, vel de fruto inſtillato, ponitur iuxta fontem: deinde cùm ad odorem dulcis liquoris complures Apes irrepſerint, tollitur talea, & appoſito foramini pollice non emittitur, niſi vna, quæ cum euaſit, fugam ſuam demonſtrat obſeruanti, atque is, dum ſuffecit, perſequitur euolantem. Cùm deinde conſpicere deſijt Apem, tum alteram emittit; & ſi eandem petit cæli partem veſtigijs prioribus inhæret, etſi minùs aliam quoq;, atque aliam foramine adaperto patitur egredi, regionemq; notet, in quam plures reuolent, & eas perſequatur, donec ad latebram perducatur examinis: quòd ſi eſt ablatum ſpecu, fumo elicitur, & cùm erupit, æris ſtrepitu coercetur. Nam ſtatim ſono territum, vel in frutice, vel in editiore ſyluæ fronde conſidet, & à veſtigatore præparato vaſe reconditur. Sin autem ſedem habet arboris cauæ, & aut extat ramus, quem obtinent, aut ſunt in ipſius arboris trunco, tunc, ſi mediocritas patitur, acutiſſima ſerra, quò celeriùs id fiat, præciditur primùm ſuperior pars, quæ ab Apibus vacat, deinde inferior, quatenus videtur inhabitari, tũ reciſus vtraq; parte mundo veſtimento contegitur, quoniam hoc quoq; plurimum refert, ac ſi quibus rimis hiat illinitur, & ad locum perfertur: reli-

[t] Lib. 9. c. 8. Examina ſyluestria, vt inueſtigentur.

Vt cognoſcantur longiùs euolare.

Vt diſtãtia longè examina inueniantur.

Vt eximantur à ſpecu.

Vt ex cauo arboris eximantur.

A relictisq; paruis (vt iam dixi) foraminibus, more cæterarum aluorum collocatur. Sed indagatorem conuenit matutina tempora vestigandi eligere, vt spatium diei habeat, quo exploret commeatus Apum: sæpè enim si seriùs cœpit eas denotare, etiã cùm in propinquo sunt, iustis operum peractis se recipiunt, nec remeant ad aquam: quo euenit vt vestigator ignoret, quàm longè fonte distet examen: sunt qui per initia Veris apiastrum, & (vt ille vates ait) tri Quo tẽpore eximẽda.
ta meliphylla & cærinthe ignobile gramen, aliasq; colligant similes herbas, quibus id genus animalium delectatur, & in aluos perfricent, vt odor & succus vasi inhæreat: quæ demundata exiguo melle respergant, & per nemora non latè à fontibus disponant, eaque cùm repleta sunt examinibus, domum referãt, sed hoc nisi locis, quibus abundant Apes, facere non expedit. Nam sæpè inania vasa nacti, qui fortè prætereunt, secum auferunt; neque tamen est tanti vacua perdere complura, vt vno vel altero potiare pleno: at in maiore copia etiam si multa intercipiuntur, plus est quod in repertis Apibus acquiritur. Ne verò captans syluestres fallatur, nosse debet suas ab illis distinguere, ne suas pro alienis prosequatur. Aristoteles Apiarios suas scribit cognoscere farina in prato reperta. Captaturus itaq; eo signo suas agnoscet. Atq; hæc est ratio capiendi syluestria examina. Sed vt ad vernaculorum cu- Cur fugiãt examina.
B ram reuertamur, quæ nimirùm maior esse debet; scire licet nonnunquam fugam capessere, alueosque derelinquere, idque varias ob causas, vt mox patebit; quamobrẽ à mellario, cùm eo quo dictum est, modo, ante triduum, quàm erumpent, tumultuantur & murmurãt, maximè obseruari debent, vt siue patriam fastidientes sedem, ad fugam longiorem capessendam sese accingant, aut ad pugnam (nam inter se tanquam ciuilibus bellis, & cum alteris, quasi cum externis gentibus prœliantur) erumpant. Fugam moliri id significat, cùm sic Apis euadit vestibulum, vt nulla intrò reuoluat, sed se confestim leuet sublimiùs. Aut cùm, vt Aristoteles scribit, mutuo inter se annexu alia ex alia dependet in alueo. Præstò sit ad vtrumque casum paratus custos. Crepitaculis æreis aut testarum plerumq; vulgo iacentium sonitu terretur fugiens iuuentus, vt ait [x] Columella. Ita quoq; Lucanus commonstrat lib. 9. comparans celeritatem iuuentutis redeuntis è nauibus ad littus cum Apibus, tinnitum æris sequentibus his versibus: Fugæ signa quæ. Tinnitu terrentur. [x] Li. 9. c. 12.

Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quàm simul effatas linquunt examina ceras;
Atq; oblita faui non miscent nexibus alas.
C *Sed sibi quisque volat, nec iam degustat amarum*
Desidiosa thymum, tùm si sonus increpat æris
Attonitæ posuêre fugam, studiumq; laboris
Floriferi repetunt, & sparsi mellis amorem.
Gaudet in Hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casa.

Meminit & eleganter [y] Claudianus dum canit: [y] Lib. 8.

—— Qualis Cybeleia quassans
Hyblæus procul ara senex, renouare fugaces
Tinnitu conatur Apes, quæ sponte relictis
Desciuêre fauis, sonituq; exhaustus inani
Raptas mellis opes, solitaq; oblita latebræ
Perfida deplorat vacuis examina ceris.

Sed quantoperè tinnitus, æriq; manuumq; pulsus sequantur, non fugam tantùm molientes Apes, sed nouas sedes etiam quærentia noua examina, innuit [z] Ouidius, vbi Bacchum [z] L. 3. Fastor.
D Apes inuenisse scribit, cuius suprà meminimus.

Ibat arenoso satyris comitatus ab H[illegible],
Non habet ignotos fabula nostra deos.
Iamque erat ad Rhodopem, Pangæaq; flumina ventum,
Aerifera comitum concrepuere manus,
Ecce noua volucres coeunt tinnitibus actæ,
Quoque mouent sonitus æra, sequuntur Apes,
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber, & inuenti præmia mellis habet.

Sunt qui huius rei, hoc est, cur tinnitu coërceantur, & gaudere videãtur, rationem reddant, quòd harmoniæ musicalis amatrices sint. Nam & Varro Musarum aues eas vocauit. sed si sono isto ceu dulcedine quadam afficerentur, dicendum etiam esset, ipsas audire, quod nos negauimus. Quare, vt ad fugientem iuuentutem regrediatur oratio, iubet Columella, vt

ea quæ vel pauida, cùm repetierit aluum maternam, & in eius aditu glomerata pependerit, E
vel ſtatim ſe ad proximam frondem contulerit, protinus cuſtos nouum loculamentum in
Ne fugiant quid agendum. hoc præparatum perliniat intrinſecùs prædictis herbis: deinde guttis mellis reſperſum admoueat, tum manibus, aut etiam trulla congregatas Apes recondat. Atque vti debet adhibita cętera cura, diligenter compoſitum & illitum vas interim patiatur in eodem loco eſſe, dum adueſperaſcat. Primo deinde crepuſculo transferat, & reponat in ordinem reliquorũ
Cur vacuis aluearets opus ſit. alucorum. Oportet autem etiam vacua domicilia collocata in Apiarijs habere: nam ſunt nonnulla examina, quæ cùm proceſſerint, ſtatim ſedem ſibi quærant in proximo, eandemq; occupent, quam vacuam repererint. Ariſtoteles Apiarios ait, ne fugiant Apes alueis afflare ex vino dulci.[a] Varro, ſi trãſituræ, inquit, ſunt Apes, aluearia apiaſtro perfricanda, quòd illicium hoc illis, & faui melliti intus ponendi à faucibus non longè, ne cùm animaduerterint, aut inopiam eſcæ habuiſſe dicantur, aut cùm ſunt Apes morbidæ propter primores vernos paſtus, qui ex floribus nucis Græcæ, & cornus fiunt, cæliacas fieri, atq; vrina pota reſici. Iubet etiam, ſi ex aluo minus frequentes euadunt, ac ſubſidit aliqua pars, ſuffumigandum & propè apponendum bene olentium herbarum, maximè apiaſtrum & thymum. Author eſt[b] Plinius puluere è veſtigio anguiũ collecto, ſparſas Apes in aluearia reuerti. Et Apuleius F
tradit examina non diffugere ſuſpenſo vaſis earum acoro, quod inde piper Apium vocari aſſerit. Quod ad pugnam attinet, ea quidem, vel vnius inter ſe diſſidentis, vel duorum exa-
Pugna vt coerceat. minum diſcordantium facilè compeſcitur pulueris in eas iactu, aut mulſo, paſſoue, aut alio
Pugnæ cauſæ quæ. quouis liquore ſimili reſperſo, videlicet familiari dulcedine ſæuientium iras mitigãte: nam eadem mirè etiam diſſidentes reges conciliant. Sunt enim ſæpè plures vnius populi duces, & quaſi procerum ſeditione plebs in partes deducitur: quod frequenter fieri prohibendum eſt, quoniam inteſtino bello totæ gentes conſumuntur. Itaq; ſi conſtat principibus gratia, manet pax incruenta. Sin autem ſæpius aciem dimicantes notaueris, duces ſeditionum interficere curabis: dimicantium verò prælia prædictis remedijs ſedantur: ac deinde cum agmen glomeratum in proximè frondentis arbuſculæ ramo conſederit, animaduertito, an to-
Vt vnum, aut plures reges eſſe conſtet. tum examen in ſpeciem vnius vuæ dependeat, idq; ſignum erit, aut vnum regem ineſſe, aut certè plures bona fide reconciliatos, quos ſic patieris, dum in ſuum reuolent domicilium: ſin autem duobus, aut etiam compluribus velut vberibus diductum fuerit examen, ne dubitaueris & plures proceres & adhuc iratos eſſe, atq; in ijs partibus, quib. maximè videris Apes glomerari, requirere duces debebis: itaque ſucco prædictarum herbarum, maximè apiaſtri G
Vt rex inueniatur. manu illita ne ad tactum diffugiant, leuiter inferes digitos, & diductas Apes ſcrutaberis, donec autorem pugnæ, quem elidere debes, reperias. Quæ ferè omnia hiſce verſibus complexus eſt Maro:

Sin autem ad pugnam exierint (nam ſæpe duobus
Regibus inceſſit magno diſcordia motu)
Continuoq; animos vulgi, & trepidantia bello
Corda, licet longè præſciſcere: namq; morantes,
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditur, fractos ſonitus imitata tubarum.
Tum trepidæ inter ſe coeunt, pennisq; corruſcant
Spiculaq; exacuunt roſtris, aptantq; lacertos
Et circa regem atq; ipſa ad prætoria denſæ
Miſcentur; magniſque vocant clamoribus hoſtem.
Ergo vbi ver nactæ ſudum campoſq; patentes,
Erumpunt portis: concurritur æthere in alto, H
Fit ſonitus, magnum miſtæ glomerantur in orbem:
Præcipiteſque cadunt: non denſior aëre grando,
Nec de concuſſa tantum pluit ilice glandis.
Ipſi per medias acies, inſignibus alis
Ingentes animos angusto in pectore verſant,
Vſque adeo obnixi non cedere: dum grauis aut hos,
Aut hos verſa fuga victor dare terga coegit.
Hi motus animorum, atq; hæc certamina tanta
Pulueris extingui iactu compreſſa quieſcent.
Verùm vbi ductores acie reuocaberis ambos
Deterior qui viſus eum, ne prodigus obſit,
Dede neci: melior vacua ſine regnet in aula.

Ariſtoteles

A [c] Aristoteles etiam perire Apes scribit, tum alijs casibus, tùm verò cùm multi principes orti sint, & partem quisque secum, quo libuit, abducat. Quod si verò vnicus tantùm rex sit, isq; boni regis signa (quæ suprà attulimus) possideat, tamen, vbi sæpius cum suo examine conatur fugere, & ipse cohibendùs est à fuga, cohibetur autem amputatis alis: nam sic quasi compede retinebitur detractis alis, fugæque destitutus præsidio, fines regni non audet excedere, propter quod ne cæteris ditionis suæ Apibus permittit longiùs euagari. Virgilius:

[c] *Li.9.Hist. cap. 40.*

Regis fuga vt cohibeatur.

At cùm incerta volant, cæloq; examina ludunt
Contemnuntq; fauos & frigida tecta relinquunt
Instabiles animos ludo prohibebis inani,
Nec magnus prohibere labor: tu regibus alas
Eripe. non illis quisquam cunctantibus, altum
Ire iter, aut castris audebit vellere signa.

Regis sedes.

Reges autem in supremis fauis reperiuntur. Oportet autem singulis aluearibus vnum relinquere, & reliquos abolere, vt dictum est. nam præterquam, quòd inter populum se-
B ditionem mouent Apes; etiam congregatæ iuxta singulos dissident, & ab opere cessant. Est & alia pugnæ causa: nam cùm alicuius aluei cibus defecerit, inquit [d] Plinius, impetum in proximas faciunt rapinæ proposito. At illæ contra dirigunt aciem, & si custos adsit, alterutra pars, quæ suis fauere sentit, non appetit eum. maxima rixa in conuehendis floribus exorta, & suos quibusq; euocantibus. In Germania sæuitiam sic coercent: vetusti lintei frusto ambusto fumum excitant, eoq; nidore Apes in priorem partem domicilij, & interdum extra vestibulum adigunt, atque sic fit potestas inspiciendi. Varro quæ crebriùs inter se pugnant, aspergi iubet aqua mulsa, quo nempe facto non modò desistunt à pugna, sed etiam confarciunt se lingentes: eo magis, inquit, si mulso sunt aspersæ, quo propter odorem auidiùs applicant se, atque obstupescunt potantes. Sed Plinius de pugna agens, quæ ex conuehendis floribus inter eas exoritur, dimicationem interiectu pulueris, aut fumo totam discuti ait. Reconciliari verò lacte, vel aqua mulsa. Sed est & altera pugnę causa, cùm scilicet breues teste [c] Aristotele contra longas odio flagrant, easq; alueis pellere conentur. Qua in pugna, inquit, si illę vicerint, optimum ita fore examen putatur: sed si hę solę remanserint, ociosę viuunt, & nihil boni integrè faciunt: pereunt & ipsę antequam
C autumnus sit. Scribit etiam nullum eas animal nisi sui generis fugere: pręliari enim inter se, & cum Vespis. Sed cùm ruri sunt, nec sibi inuicem, neque vllis alijs iniuriari: at apud suos alueos pugnare acerrimè, & hostes quos vicerint, enecare. Quam verò acriter inter sese pugnent Apes, & quanto numero ad pugnam concurrant, dęmonum ab inferno exeuntium & numero & studio innuit Hieronymus Vida:

Regis sedes. Cur vnus tantùm rex relinquendus.

[d] *Lib. 11. cap. 17.*

[c] *Li.9.Hist. cap. 40.*

Non tam olim densa sublimes nube per auras,
Florilegæ glomerantur Apes æstate serena,
Nubifugo Borea, & madidis cessantibus Austris,
Si quando exorta est inter discordia reges,
Sæuaq; collatis inuadunt prælia signis.

Eleganter etiam P.* Angelius Bargæus Turcarum & Christianorum pugnam, Apibus inter se dimicantibus comparat, canens:

* *Lib. 12. Syriad.*

Non aliter quàm cùm geminos discordia reges,
Cogit Apum tectis in apertum exire relictis,
Stipatos studijs sectantum atque agmine gentis,
D *Quemq; sua, fit pugna atrox & ab æthere summo*
Corpora cæsarum complent labentia terram.

Fucorum insuper nimia copia excrescens, cùm opera Apum consumunt, discidia in aluo excitant, caulaque sunt exigui, aut nullius prouentus: Ad quos tollendos vetus Democriti præceptum est, vt vespere incipiente opercula vasorum intrinsecus aqua irrorentur, & circa diluculum vasa aperiantur: quo facto Fucos inuenies guttis operculorum insidentes. Semper enim melle repleti siticulosi sunt, & aquæ appetentia insatiabili ab humore operculorum non descendunt. Quare possibile fuerit ipsos omnes dispergere, ita vt ne vnus quidem aufugiat. Sunt autem magni, aculeoque carentes, & ignaui. *Plinius tradit Apes (vt ad eas reuertamur) certum esse fugere tactis alueatrijs: quod quantopere hominum consortia auersentur, ante omnia indicat; quare mellarius hominum accessum ad aluearia prohibere debet. Atque hæc de fuga sufficiant

Fuci cur discidia inter Apes excitent.

Fuci vt occidantur.

* *Li.28.c.7.*

Cur accessus hominũ prohibeatur.

Aluearia plena eſſe cognoſces ex ſuprà allatis ſignis, maximè ex frequenti altoq; Apium ſuſurro. Sed ſi nulla naſcantur examina, vel quæ habet, ſoboli non ſtudeant propagandæ, paucitate laborantia, minimè ignorare debet mellarius, quomodo duo, vel tria aluearia in vnum conferantur, & paucitas earum emendetur: qua de re audi iterum Columellam. Nonnunquam, inquit, necandus eſt rex, cùm vetus alueare numero Apum deſtituitur, atq; infrequentia eius aliquo examine replenda eſt. Itaq; cùm primo vere in eo vaſe nata eſt pullities, nouus rex eliditur, vt multitudo ſine diſcordia cum parentibus ſuis conuerſetur, quòd ſi nullam progeniem tulerint faui, duas vel tres alueorum plebes in vnum contribuere licebit, ſed prius reſperſas dulci liquore: tum demum includere, & poſito cibo dum conuerſari conſueſcant, exiguis ſpiramentis relictis triduo ferè clauſas habere. Sunt qui ſeniorem potiùs regem ſubmoueant, quod eſt contrarium: quippe turba vetuſtior, ſi elidatur velut quidam ſenatus iunioribus pareat neceſſe eſt, & ſi quæ ſint imperia validiorum contumaciter ſpernentes, pœnis, ac mortibus afficiuntur: illud tamen incommodum iuniori examini ſolet accidere, cùm antiquarum Apium relictus à nobis rex ſenectute deficit, quòd tanquam domino mortuo familia nimia licentia diſcordat, cui facilè occurritur. nam ex ijs alueis, quæ plures habent principes, dux vnus elicitur; iſq; translatus ad eas, quæ ſine imperio ſunt, rector conſtituitur. Poteſt autem minore moleſtia in ijs domicilijs, quæ aliqua peſte vexantur, paucitas Apium emendari. Nam vbi cognita eſt clades infrequentis aluei, quos habeat fauos, oportet conſiderare; tum deinde ceræ, quæ ſemina pullorum continet, partem recidere, in qua regij generis proles animatur: eſt autem facilis conſpectu quoniam ferè in ipſo fine cerarum velut papilla vberis apparet eminentior, & laxioris fiſtulæ, quàm ſint reliqua foramina, quibus popularis notæ pulli detinentur. Celſus quidem affirmat in extremis fauis tranſuerſas fiſtulas eſſe, quæ contineant regios pullos. Higinius quoque authoritatem Græcorum ſequens negat ex vernaculo (vt cæteras Apes) fieri ducem, ſed in circuitu fauorum paulò maiora, quàm ſint plebei ſeminis inueniri recta foramina repleta quaſi ſorde rubri coloris, ex qua protinus alatus rex figuretur. Sic ille, quæ [f] Palladius ſic repetit: Sed ſi nulla, inquit, naſcantur examina, duorum vel trium vaſculorum multitudinem in vnum conferre poſſumus: dulci tamen liquore conſperſas Apes, atque incluſas, per triduum tenebimus appoſito cibo mellis, & exigua tantùm ſpiracula relinquimus in cella. Quod ſi velis aluearium, cui per aliquam peſtem multitudo ſubacta eſt, populi abiectione reparare, conſiderabis in alijs abundantibus ceras fauorum, & extremitates, quæ pullos habent, & vbi ſigum naſcituri regis inueneris, cum ſobole ſua recides, & in id aluearium pones. Eſt autem hoc futuri regis ſignum. Inter cætera foramina, quæ pullos continent, vnum maius, ac longius velut vber apparet. Sed tunc transferendi ſunt, quando erofis cooperculis ad naſcendum maturi capita nituntur exerere: nam, ſi immaturos tranſtuleris, interibunt. Si autem ſe ſubitum leuabit examen, ſtrepitu æris terreatur, aut teſtulæ: tunc ad aluearium redibit, aut in proxima fronde pendebit, & inde in nouum vas herbis conſuetis, & melle conſperſum manu attrahatur, aut trulla, & cum in eo loco requieuerit, veſpere inter alia collocetur. Dicendum verò iam nunc reſtat quibus ſtirpibus gaudeant (quam rem ſuprà etiam tetigimus) & quomodo nutriantur, item quid ex ſingulis herbis faciant, qualemq; aquam ad potum recipiant. Scribit [g] Ariſtoteles Apes ad nullam rem putidam aduolare, ſed dulcia petere; quamobrem cauebit mellarius ne propè apiarium, quid putidum offendatur, ipſeq; mundus ſemper ad eas accedat, & florum odoratorum præcipue, ſi locus patiatur, copiam in vicino habeat. Cùm enim alueum, inquit idem [h] philoſophus, receperint mundum, conſtruere incipiunt fauos, deferentes ex floribus, atque etiam arborum lachrymis, ſalicis, & vlmi, & reliquarum quæ glutinum pariunt. Populi, teſte [i] Plinio, ferunt & folijs guttam, ex qua Apes propolim faciunt. Neque enim, inquit [k] Varro, quæ afferuntur, ad quatuor res faciendas, propolim, erithacen, fauum, mel, ex ijſdem omnia rebus carpere dicuntur ſimplex: quod è malo punico, & aſparago cibum carpant ſolum, ex oleâ arbore ceram, è fico mel, ſed non bonum. Duplex miniſterium præberi, vt è faba, apiaſtro, cucurbita, braſſica, ceram & cibum. Nec non aliter duplex, quod fit è malo, & pyris ſylueſtribus, cibum & mel. Item aliter duplex, quod è papauere, ceram & mel. Triplex miniſterium quoque fieri, vti ex nuce Græca, & è Lapſana, cibum, mel, ceram. Item ex alijs floribus ita carpere, vt aliæ ad ſingulas res ſumant, alia ad plures. Mel quoque, eodem Varrone tradente, ex alia re faciunt liquidum, vt ex ſiſeris flore: ex alia contra ſpiſſum, vt è rore marino. Sic ex alia re, vt è fico mel inſuaue, è cithyſo bonum, è thymo optimum.

Rex quando necandus.

Rex vbi generetur.

Quando reges in aliã aluum trãſferendi.

Quibus ſtirpibus gaudeant.

[f] *In Iunio Tit. 7.*

[g] *Li. 4. Hiſt. cap. 10.*

[h] *L. 9. Hiſt. cap. 40.*

[i] *Lib. 24. cap. 8.*

[k] *De re ruſt. lib. 3. c. 16.*

Ceterùm

A Cæterùm quanta auiditate ad flores euolent, ostendit his versibus Pet. Angelius Bargæus: [l] Lib. 2. Syriad.

Ac veluti ingenti vitiosæ ex ilicis alueo,
Corticibusq; cauis densa simul vndiq; nubes
Egrediuntur Apum, volitantq; ad florea tempe,
Rura cateruatim nusquam tamen vna petentes,
Sed varios vario populantes agmine saltus.

Imitatus autem est [m] Bargæus Homerum, qui sic cecinit: [m] Iliad. B.

Ἠὔτε ἔθνεα ἔστι μελισσάων ἀδινάων,
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων,
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
Αἱ μὲν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα.
Sicut examina eunt Apum frequentium
Petra ex cauata semper recens venientium,
Racematim volant super flores vernos,
B *Hæ quidem huc confertim volant; aliæ autem illuc.*

Huc spectat, & hoc quoque Virgilij:

Ac veluti in pratis, vbi Apes æstate serena
Floribus insidunt varijs, & candida circum
Lilia funduntur; strepit omnis murmure campus.

Item illud Theocriti.

—— ὑψηλαὶ δὲ πεφύκεσαν ἀγχόθι πεῦκαι
Λεῦκαίτε, πλατανόιτε καὶ ἀκρόκομοι κυπάρισσοι,
Ἄνθεατ' ἰυώδη, λασίαις φίλα ἔργα μελίσσαις,
Ὅσσ' ἔαρος λήγοντος ἐπιβρύει ἄνθεα λειμῶνας.
—— *Sublimes autem propè natæ erant tedæ,*
Populiq; plataniq; & frondosæ cupressi,
Floresq; odoriferi, gratum opus hirtis Apiculis,
Qui sub finem veris vigent in pratis.

[n] Ouidius de re stupenda. [o] Eidyl. 23.

C *Non Apis inde tulit collectos sedula flores.*

Luculenter verò etiam, atque elegantissimè [o] Claudianus Veneris socias Apibus assimilans eas ait flores carpere, quæ natura duce Apes prosequi solent. [o] Lib. 2. de rapt. Proserpinæ.

Huc elapsa cohors gaudet, per florea rura,
Hortatur Cytheræa legant; nunc ite sorores,
Dum matutinis præsudat solibus aër,
Dum meus humectat flauentes lucifer agros
Roranti prouectus equo. Sic fata doloris,
Carpit signa sui, varios tunc cætera saltus
Inuasêre cohors, credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum, cùm cætera reges
Castra mouent, fagiq; cauo demissus ab alueo
Mellifer electis exercitus ostrepit herbis.
Pratorum spoliatur honos, hæc lilia fuscis
Intexit violis, hanc mollis amaracus ornat,
D *Hæc graditur stellata rosis, hæc alba ligustris:*
Te quoque flebilibus metunt hyacynthe figuris
Narcissumq; metunt, tunc inclyta gramina Veris.

Sed nota quæso, quod clarissimus ille Poëta nymphas illas eos flores, ac herbas carpere facit, quæ Apibus gratissimæ esse solent, vt ex sequentibus patebit. [p] Columella vult, ac præcipit vt regio, in qua Apes habentur fœcunda sit fruticis exigui, & maximè thymi, tum etiam thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satyreiam Rusticis vocari ait. Post hæc frequeus sit incrementi maioris surculus, vt rosmarinus, & vtraque cythisus. Est enim, inquit, satiua, & altera suæ spontis; itemq; semper sit virens pinus, & minor ilex. nam prolixior ab omnibus improbatur. Hederę quoque non propter bonitatem recipiũtur, sed quia præbent plurimum mellis. Arbores verò sunt probatissimæ, rutila atq; alba ziziphus, nec minus amaranthus, tum etiam amygdalæ, & Persici, atq; pyri, denique pomiferarum plereq;, ne singulis immorer. At syluestrium commodissimè faciunt glandifera robora, quin [p] Lib. 9. c. 4. Apes i qua regione habendæ.

Tilia & taxus imprebantur.

etiam terebinthus, nec diſſimilis huic lentiſcus, & odorata cedrus. At tiliæ ſolæ ex omnibus ſunt nocentes, taxi repudiantur. Mille præterea ſemina, vel crudo ceſpite virentia, vel ſubacta ſulco, flores amiciſſimos Apibus creant, vt ſunt in irriguo ſolo frutices amelli: caules acanthini, ſcapus aſphodeli, gladiolus narciſſi. At in hortenſi lira conſita nitent candida Lilia, nec his ſordidiora leucoia, tùm puniçæ roſæ, luteolæq; & ſarranæ violæ, nec minus cæleſtis numinis hyacinthus, coritius item, Siculusq; bulbus croci deponitur,

Herbæ ex quibus cera colligitur.

qui coloret odoretq; mella. Iam verò notæ vilioris innumerabiles naſcuntur herbæ, cultisq; atque paſcuis regionibus, quæ fauorum ceras exuberant, vt vulgares Lapſanæ, nec his pretioſior armoratia, rapiſtriq; olus, & intubi ſylueſtris, ac nigri papaueris flores. Tùm agreſtis paſtinaca, & eiuſdem nominis edomita, quàm Græci σαφυλῖνον vocant. Verùm ex cunctis, quæ propoſui, quæq; omiſi tempotis compendia ſequens (nam inexputabilis erat numerus) ſaporis præcipui mella reddit thymus. Thymo deinde proxima thymbra, ſerpillumq; & origanum. Tertiæ notæ, ſed adhuc generoſæ, marinus ros, & noſtras cunila, quam dixi ſatureiam. Mediocris deinde guſtus amaranthini, ac ziziphi flores, reliquaque, quæ propoſuimus cibaria, ſed ex omnibus deterrimæ notæ mel habetur nemorenſe, quod ex ſparto, atque arbuto prouenit: villaticum quod naſcitur in oleribus, & ſtercoroſis herbis. Hactenus Columella. Quam pretioſum autem mel ex amaraco Apes gignant, &

Mel ex quibus herbis præſtantius & ex quibus illaudatum.

Vt amaraco gaudeãt Apes.

quantopere eo gaudeant, eleganter oſtendit Pontanus Batillam ſuam exhortans, vt eam herbam colat in ſuo horto:

Felices ſed Apes, nemus beatum
Quæ circumuolitant, leguntq; flores,
Et rorem ſimul, & tuos labores,
In tectis relinunt, liquantq; nectar,
O qui Meſopij liquoris auram:
Hyblæ & quæritis & valere Hymettum.

[q] *Li. 9. Hiſt. cap. 40.* Thymum verò etiam laudauit [q] Ariſtoteles, dum inquit: Paſtus gratiſſimus Apibus thymum eſt; ſed rubidum albido præfertur. Et rurſus alijs cum herbis id nominans; eſt ijs, inquit, pro cibo thymus, fuſus agreſtus, ſertula campana, albucum, myrtus, phleus, vitex, geniſta. Cum ex thymo conficiunt, aquam admiſcent antequam fauus occupetur. Claudianus:

—— *Credas examina fundi*
Hyblæum raptura thymum cum cerea reges
Caſtra mouent, fagiq; cauo demiſſus ab aluo,
Mellifer electis exercitus obſtrepit herbis.

[r] *Lib. 1. Amor.* Laudat, & thymum [r] Pontanus.

Ne time, leuiter ſuauiabor,
Apes, vt tenero ſtudens liquori,
Libat ſumma thymi, & crocum rubentem.

Virgilius:

Dumq; thymo paſcuntur Apes, dum rore Cicadæ.

Florentinus deniq; thymi pabulo maximè gaudere aſſerit, & ex eo abundè paſtas, & plurimùm mel conficere, & ſobolem parere. Saluia quoque, inquit, & thymbra, & cithyſus iucundiſſima ſunt Apibus pabula, & recentia examina cithyſo maximè adhærent, eoq; minore labore ſruuntnr. Democritus & Ariſtomachus, teſte [s] Plinio, promittunt Apes nunquam defore cithyſi pabulo apiarium cingente. [t] Petrarcha eleganti comparatione quoque oſtendit, quantopere ea ſtirpe oblectentur. Etenim Stupens amator ſeſe tam ſuauiter canere iactitat, vt etiam Apes auſcultaturæ cithyſum ſpernerent, capellæ à pabulo deſiſterent, Cicadæ obmuteſcerent:

[s] *Lib. 13. cap. 24.*

[t] *Egloga. 3.*

Sæpè quidem ramum vidi dulcedine tentas
Linquere, & attonitas in me ſpectare capellas.
Spernere Apes cithyſum, mutas æſtate Cicadas.

[u] *Eglog. 10.* Sed antè [u] Petrarcham Virgilius dicebat:

Nec Cithyſo ſaturantur Apes, nec fronde Capellæ.

[x] *Lib. 21. cap. 12.* [x] Plinius etiam Apum cauſa ſinapi ſeri ſcripſit; item geniſtas circumſeri aluearijs gratiſſimum eſſe. Fagos quoque amant, vnde [y] Calphurnius:

[y] *Egloga. 2.*

Rorantes fagos damus, & liquentia mella.

[z] *Eglog. 2.* Item caſiam, de qua meminit etiam [z] Virgilius:

Vix humiles Apibus caſias, roremq; miniſtrat.

Ericæ

A Ericæ denique floribus gaudent, vt Nicander meminit, quanquam teste[a] Dioscoride re- probum mel ex ijs colligant. [a] In theriaca.

Λαΐζω δ' ἀνθεμόεσσαν ἄφαρ ταυΐφυλλον ἐρείκην
Ἥντε, μελισσάων περιβόσκεται ἁλαμὸς ἕρπων
Floribus atq; etiam foliis insignis Erica
Cæditur: hanc Apium volitant examina circum.

Atque hæc de stirpibus, quæ Apium causa, si fieri licet, propè Apiarium conseri debent. Iubet autem[b] Palladius, vt arbores à Septentrionali parte sint dispositæ: frutices atq; virgulta ordines suos sub macerijs exequantur. Herbas deinde in plano post frutices conseramus. Amant autem mirum in modum consueta pascua, & si habitationes innouent, ac mutent, non volentes ad pabulum exeunt, & ob id in regione ipsas seruare oportet, si verò emptori cuipiam, aut etiam ob aliam causam necesse sit ipsas transferre, noctu & placidè, & obligatis cum pellibus vasis, eas tollat ante diem. Hac enim fallacia neque fauos perturbabis, neque animalia contristabis ipsa molestando. Quia autem paucis locis ea felicitas, vt & æstiua, & hyberna præbeant pabula, proinde quibus locis post Veris tempus (quo B Fabæ, raparum salicis, aliarumq; & fruticum, & herbarum flores suppeditantur passim) flores deficiunt, tùm à quibusdam deferuntur, (noctu, vt dixi) in ea loca, vbi serotinis floribus veluti thymi, origani, tymbræq; benigniùs, ac vberiùs alantur. Et sicut olim ex Achaiæ regionibus in Atticas pastiones transferri consueuisse Apes scribit Columella, & aliunde alia: ita nostris locis, vbi verni flores absumpti, ad æstiuos trifolij, & similium, atque post hos circa autumnum deferimus Apes in ea loca, vt tamaricis, & ericæ floribus pascantur serotinis. Varro, si ita transferrendæ sunt alui in alium locum, id facere diligenter iubet, & tempora quibus id potissimùm facias, animaduertendum; & loca, quò transferas, idonea prouidendum. Tempora, vt verno potiùs quàm hyberno; quòd hyeme difficulter consuescunt, quò sunt translatæ, manere: itaque, inquit, fugiunt plerumque. Si è bono loco transtuleris eò, vbi idonea pabulatio non est, fugitiuæ fiunt. Nec si ex aluo in aluum in eodem loco traijcias, negligenter faciendum. Cibi pars denique, vt idem Varro ait, quoque est potio, & eam ipsis aquam liquidam, vnde bibant esse oportet, eamq; propinquam, quæ præterfluat, aut in aliquem locum influat, ita vt ne altitudine ascendat duos aut tres digitos, in qua aqua iaceant testę, aut lapilli, ita vt extent paulum, vbi assidere, & C bibere possint. In qua diligenter habenda cura, vt aqua sit pura, quod ad mellificium bonum vehementer prodest. Florentinus quoque Apum aquam optimam esse ait, quæ per asperos calculos defluit, incorruptaq; ac minimè turbida existit. Nam & sanitatem, inquit, & bonum mel facit. Verùm petrarum saxa, itemque ligna collocare, inquit, oportet aquam paululum supereminentia, quibus insidientes absque labore bibant. Si verò non sit fluens à terra aqua, ex puteo exhauriatur, aut è fonte, & per canales inducatur. Sint autem hi propè Apes, ne ex aquæ gestatione ægrotent. [c] Aristoteles quoque bibere Apes tradit, si fluuius sit propinquus, non aliunde, quàm ex eo posito onere: sin minus aliunde humore hausto pergere ad mel euomendum, confestimq; negotium repetere. Addit insuper, tunc aquam potissimùm potare, cùm prolem nutriunt. [d] Alibi rursus, cùm Apem nullis putidis assidere dixisset, nec alio cibo vti, quàm dulci. Aquam etiam, inquit libentissimè inde hauriunt, quam synceri clarissimiq; fontes scaturiunt. Qualis verò fons ille esse debeat, optimè cecinit Virgilius his versibus:

At liquidi fontes, & stagna virentia musco
Adsint, & tenuis fugiens per gramina riuus.
D *Palmaq; vestibulum, aut ingens oleaster obumbret,*
Vt cùm prima noui ducent examina reges
Vere suo, ludetq; fauis emissa iuuentus,
Vicina inuitet decedere ripa calori,
Obuiaq; hospitijs teneat frondentibus arbos,
In medium seu stabis iners, seu profluet humor,
Transuersas salices, & grandia conijce saxa,
Pontibus, vt crebris possint consistere: & alas
Pandere ad æstiuum solem; si fortè morantes
Sparserit, aut præceps Neptuno immerserit Eurus.
Hæc circum casiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter spirantis copia thymbræ
Floreat, irriguumq; bibant violaria fontem.

[b] *Li. 1. ti. 37.* Plantarum positio circum aluearia.

Quando transferendæ Apes.

Vbi transferendæ.

Quid in translatione obseruãdum.

Potio cibi pars est.

Aqua qualis esse debeat, & quid in ea obseruandum.

[c] *L. 9 Hist. cap. 40.*

[d] *Li. 8. Hist. cap. 11.*

Quid mellario quolibet tempore agendū. Menſe Martio quid agendum.

Iam verò, quid quolibet anni tempore diligenter mellario faciendum ſit, examinemus, E quò maior vtilitas, atque emolumentum ipſi ex altione hac cedat. Hanc autem partem Columella exactè proſecutus eſt ex Higinio, quo iubente illa totius anni cura, ab Aequinoctio primo (quod Menſe Martio circa VIII. Calendas Aprilis in octaua parte arietis conficitur,) ad exortum Vergiliarum dies verni temporis habentur duodequinquaginta, per hos Apes curantur adapertis alueis, vt omnia purgamenta, quæ ſunt hyberno tempore congeſta, eximantur, & vt Araneis, qui fauos corrumpunt, detractis, fumus immittatur factus incenſo bubulo fimo, hic enim quaſi quadam cognatione generis maximè eſt Apibus aptus. Vermiculi quoque, qui Tineæ vocantur, & item Papiliones enecandi ſunt. Quæ peſtes plerunq; fauis adhærentes decidunt, ſi fimo medullam bubulam miſceas, & his incenſis nidorem admoueas. Hac cura per id tempus, quod diximus, examina firmabuntur: eaq; fortiùs operibus inſeruient. Verùm maximè cuſtodiendum eſt curatori, qui Apes nutrit, cùm aluos tractare debebit, vti pridiè caſtus ſit ab rebus Venereis, neúe temulentus, nec niſi lotus ad eas accedat, abſtineatq; ferè ab omnibus redolentibus eſculentis, vt ſunt ſalſamenta, & eorum omnia eliquamina, itemq; fœtentibus acrimonijs allij, vel cęparum, cęterarumq; rerum ſimilium. Duodequinquageſimo die ab æquinoctio verno, cùm ſit Vergiliarum exortus circa F V. Idus Maias incipiunt examina viribus, & numero augeri. Sed & ijſdem diebus intereunt, quæ paucas, & ægras Apes habent: eodemq; tempore progenerantur in extremis partibus fauorum amplioris magnitudinis fœtus, quàm ſint cæterarum Apum, eoſq; nonnulli putant eſſe Reges. Verùm quidam Græcorum autores οἴστρους appellant, ab eo, quòd exagitent, neque patiantur examina conquieſcere. Itaq; præcipiunt eos necari. Ab exortu Vergiliarum ad ſolſtitium, quod fit vltimo menſe Iunio circa octauam partem cancri ferè, examinant alui, quo tempore vehementiùs cuſtodiri debent, ne nouæ ſoboles diffugiant. Tuncq; peracto ſolſtitio, vſq; ad ortum caniculæ, qui ferè dies triginta ſunt, pariter frumenta & faui demetuntur. Sed ij quemadmodum tolli debeant, mox deinde, cùm de confectura mellis, præcipiemus. Cæterùm hoc eodem tempore progenerari poſſe Apes iuuenco perempto, Democritus & Mago, nec minus Virgilius prodiderunt. Mago quidem ventribus etiam bubulis idem fieri affirmat. Quam rationem diligentiùs proſequi ſuperuacuum puto, conſentiens Celſo, qui prudentiſſimè ait, non tanto interitu pecus iſtud admitti, vt ſic requirendum ſit: verùm hoc tempore, & vſq; in autumni æquinoctium decimo quoq; die alui aperiendæ ſunt, & fumigandæ. Quod cùm ſit moleſtum examinibus, ſaluberrimum tamen eſſe conue- G nit. Suffitas deinde, & æſtuantes Apes refrigerare oportet, conſperſis vacuis partibus aluorum, & quàm recentiſſimi rigoris aqua infuſa, deinde ſi quid ablui non poterit, pinnis Aquilæ, aut etiam cuiuslibet vaſtæ alitis, quæ rigorem habent, emundari. Præterea vt Tineę, ſi apparuerint, euerrantur, Papiliones enecentur, qui plerunq; inter aluos morantes Apibus exitio ſunt. Nam & ceras erodunt, & ſtercore ſuo Vermes progenerant, quos aluorum Tineas appellamus. Itaq; quo tempore maluæ florent, cùm eſt eadem maxima multitudo, ſi vas ęneum ſimile miliario veſpere ponatur inter aluos, & in fundum eius lumẽ aliquod demittatur, vndiq; Papiliones concurrunt: dumq; circa flammulam volitant, aduruntur, quod nec facilè ex angusto rurſum euolare, nec rurſus longiùs ab igne poſſunt recedere, cùm lateribus æneis circumueniantur, idcoq; propinquo ardore conſumuntur. A canicula ferè poſt diem quinquageſimum Arcturus oritur, cùm irroratis floribus thymi, & cunilæ, tymbræq; Apes mella conficiunt: idq; optimæ notæ enitescit autumni æquinoctio, quod eſt ante calendas Octobris, cùm octauam partem Libræ Sol attigit. Sed inter caniculę, & arcturi exortum cauendum erit, ne Apes intercipiantur violentia Crabronum, qui ante aluearia plærunque obſidiantur prodeuntibus. Poſt arcturi exortum circa æquinoctium Librę (ſicut dixi) fauorum ſecunda eſt exemptio. Ab æquinoctio deinde, quòd conficitur circa VIII. Cal. Octobris ad Virgiliarum occaſum diebus xi. & floribus tamaricis, & ſylueſtribus frutetis Apes collecta mella cibarijs hyemis reponunt, quibus nihil eſt omnino detrahendum, ne ſæpius iniuria contriſtatæ, velut deſperatione rerum profugiant. Ab occaſu Vergiliarum ad brumam, quæ ferè conficitur circa VIII. Cal. Ianuarij, in octaua parte Capricorni iam recondito melle vtuntur examina, eoq; vſq; ad arcturi exortum ſuſtinentur. Mel enim teſte [c] Ariſtotele cibus earum eſt. Cuius, inquit, rei inditium faciunt: cùm apiarij eximere » incipiunt fauos: quamuis enim ſuffiantur, vehementerq; ex fumo laborent, tamen plus » mellis tunc edunt, quàm priùs. Quod enim cibi cauſa ſibi recondiderint, parciùs eo tem- » poribus cæteris vtuntur: ſed habent etiam quo altero cibo alantur, quod quidem ceragi- » nem, alij cercum vocant, verùm hoc deterius eſt, & dulcedine propè ficus. Et [f] alibi rurſus: » Non deſunt, inquit, quæ cibo ſui generis vtantur, vt Apes, vt Aranei: Apes enim melle, & »

Fimus bubulus cur laudetur.

Curator qualis eſſe debeat, & à quibus abſtinere.

Maio Menſe quid agendum.

Oeſtrorum generatio ſimilis Regum.

Aluei quãdo magis cuſtodiendi.

Apes quo tempore generentur è bobus, & quomodo.

Papilionis in aluo noxæ, & vt capiatur.

Quid inter caniculã & arcturũ ſit agendum.

Secunda meſſis.

Quando nihil mellis detrahendum.

Mel cibus. [c] *Li. 9. Hiſt. cap. 40.*

Ceragogd. [f] *Li. 1. Hiſt. cap. 1.*

quibuſdam

A quibusdam alijs dulcibus aluntur. Ergo Vergiliarum occasu primò statim conueniet aperire aluos, & depurgare, quicquid immundi est, diligentiusq; curare, quoniam per tempora hyemis non expedit mouere, aut patefacere vasa. Quam ob causam dum adhuc autumni reliquiæ sunt apricissimo die purgatis domicilijs opercula intus vsq; ad fauos admouenda sunt, omni vacua parte, sed eis exclusa, quò faciliùs angustiæ cauearum per hyemem concalescant, idq; semper faciendum est etiam in ijs aluis, quę paucitate plebis infrequentes sunt. Quicquid deinde rimarum est, aut foraminum, luto & fimo bubulo mistis illinemus extrinsecus, nec nisi aditus, quibus commeent, relinquemus. Et quamuis porticu protecta vasa, nihilominus congestu culmorum, & frondium supertegemus, quantumq; res patietur à frigore, & tempestatibus muniemus. Quidam exemptis interaneis occisas aues intus includunt, quæ tempore hyberno plumis suis delitescentibus Apibus præbent teporem. Tum etiam si sunt absumpta cibaria, commodè pascuntur esurientes, nec nisi ossa earum relinquunt. *Sin autem faui* sufficient, permanent illibatæ. Nec quamuis amantissimas munditiarum offendunt odore suo. Melius tamen esse nos existimamus tempore byberno fame laborantibus, ad ipsos aditus in canaliculis, vel contusam, & aqua madefactam ficum ari-

B dam, vel defrutum, aut passum præbere. Quibus liquoribus mundam lanam imbuere oportebit, vt insistentes Apes quasi per syphonem succum euocent. Vuas etiam passas, cùm infregerimus, paulùm aqua respersas probè dabimus: atq; his cibarijs non solùm hyeme, sed etiam quibus temporibus (vt iam supra dixi) tithymalus, atque etiam vlmi florebunt, sustinendæ sunt. Post confectam brumam diebus ferè quadraginta, quicquid est repositi mellis (nisi liberaliùs à curatore relictum sit) consumunt, & sæpè etiam vacuatis ceris vsque in ortum arcturi, qui est idibus Februarijs ieiunę fauis accubantes torpent more serpentum, & quiete sua spiritum conseruant, quem tamen ne amittant, si longior fames incesserit, optimum est per aditum vestibuli syphonibus dulcia liquamina immittere, & ita penuriam temporum sustinere, dum arcturi ortus, & Hirundinis aduentus commodiores polliceantur futuras tempestates. Itaque post hoc tempus, cùm diei permittit hilaritas, procedere audent in pascua. Nam ab æquinoctio verno sine cunctatione iam passim vagantur, & idoneos ad fœtum decerpunt, atq; intra tecta comportant. Hęc obseruanda tempora diligentissimè Higinius pręcipit. Hactenus Columella. [g] Plinius quoque, si cibus deesse, inquit, censeatur

C Apibus vuas passas siccasue, ficosq; tusas ad fores earum posuisse conuenit. Item lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa, gallinarum etiam crudas carnes. Cibi autem *quantitas nisi à perito mellario prescribi poterit*: siquidem [h] Aristoteles esurire potissimum ab hyeme scribit, *cùm opus incipiunt, reddiq; otiosiores, si in eximendis fauis plus mellis relinquatur, itaque pro examinis numero relinquendum esse: item etiam agere anxius, si plus demetatur, quàm vt residuum cibo sufficiat.* Atque etiam *si alueus iusto amplior fit, desidiosiores reddi*; ęgriùs enim, quasi desperent, operi incumbere. Verùm vt de cibo, qui hyeme offerendus est, nonnulla addamus, quæ vel obiter tantùm Columella retigit, vel alij recentiores adiecerunt, scire licet, esse qui calidam, in qua mellis decima portio immixta fuit, in canaliculis exhibeant. Nonnulli addunt farinam milij, siliginis, aut castanearum, quę propter dulcedinem Apibus grata sunt pabula, & non parum nutrimenti prębent. Alij eam aquam tantummodo offerunt, qua saccos abluêre, quibus mel exprimitur. Alij ficus decoquunt in aqua, & velut ad offas reductas exhibent. Alij rursus vuas passas, & ficus eadem quantitate in defruto coctas eodem modo Apibus propè alueare collocant depascendas. Sunt item, qui Persicorum siccorum cuique librę, mellis vnciam vnam adijciunt, simulq; in aqua ebulliunt, alij deniq; lac prębent, maximè caprillum ceu ad hoc

D prestantius. Sed videndum, ne istiusmodi cibi ita offerantur, vt diutiùs in frigido aëre Apes verserentur: siquidem hyems eis summopere inimica est. [i] Pontanus.

Sauit hyems dira & pecori ferus ingruit aër
Atq; Apibus, tandem ò tandem mitescet & aër,
Et Zephyri ver diffundent.

Varro tradit prouidendum esse vehemẽter, ne propter ęstum, aut propter frigus dispereant: docetq; vt reuiuiscant, si quando subito imbri in pastu sunt oppressę, aut frigore subito, antequã ipsę prouiderint id fore, (quòd accidit rarò vt decipiantur) & imbris guttis vberibus offensę iacent prostratę, & afflictę. Vult autem colligi eas in vas aliquod, & reponi in tecto loco, ac tepido, pronoq; ad meridiem, cęlo quam maximè clementi, & vas ipsum cinere facto è ficulneis lignis infriandum paulò plus calido, quàm tepidiore. Deinde concutiendum leuiter, vt manu non tangas, & ponendas in sole. Quę enim sic, inquit coaluerunt, restituunt se, ac reuiuiscunt, vt solet similiter fieri in Muscis aqua necatis. Hoc faciendum

Fauorũ vacua pars abscenda.

Vt calore plumarum foueantur.

Hyeme vt cibandæ.

Quandiu hyeme cibandæ.

g *Lib. 21. cap. 14.*

h *Li. 9. Hist. cap. 40.*

Quid offerendum.

Hyems Apibus inimica.

i *In Meliseo.*

Vt frigore, aut ex imbre mortuę reuiuiscãt.

dum secundum aluos, vt reconciliatæ ad suum quæq; opus, & domicilium redeant. Varroni subscribens Columella, subdit de Apibus coaceruatim sub fauis repertis mortuis, eas scilicet sicco loco per hyemem seruatas circa vernum æquinoctium, cùm cæli benignitas inuitat in solem proferendas, siculnoq; cinere obrutas, intra paucas horas caloris habitu animari. Quòd præterea non omnis tempestas Apes ad pastum prodire longiùs patitur, itaq; præparandus, vt idem Varro ait, ipsis cibus, ne tum melle cogantur solo viuere, aut relinquere exinanitos aluos. Ipse ficorum pinguium circiter decem pondo decoqui ait in aquæ congijs sex, easque coctas in offas propè apponi. Alij aquam mulsam in vasculis propè vt sit curant. In quæ addunt lanam purpuream, per quam fugant vno tempore, ne potu nimium implean tur, aut ne incidant in aquam. Singula vasa ponunt ad aluos singulas, & hac supplentur. Alij vuam passam & ficum cùm pinserunt, affundunt sapam, atq; ex eo factas offas apponũt ibi, cùm foras hyeme in pabulum procedere tamen possint, (alij legunt, non possint.) [k] Plinius quibusdam etiam æstatibus, eosdem cibos præstandos esse scribit (vuas passas nempe, & ficos tusas) cùm siccitas continua florum alimentum abstulit. His itaq; omnibus diligenter obseruatis aluearia & melle, & cera, propter quæ duo totius anni labor exercetur, haud dubio implebuntur. Quamobrem dicẽdum modò venit, vt profeciſſe cognoscat mellarius, & quoties, & quomodo castrare ea debeat, & quantum Apibus relinquere, ne fame pereant. Matura esse ad mellis reditum aluearia, signis, vt inquit [l] Palladius, quampluribus instruemur. Primùm, si plena sunt, Apum subtile murmur audimus. Nam vacuæ sedes fauorum, velut concaua ædificia, voces, quas acceperint, in maius extollunt. Quare cùm murmuris sonus magnus & raucus est, agnoscimus non esse idoneas ad metendum crates fauorum. Item cùm Fucos à sedibus suis, qui sunt Apes maiores, grandi intentione deturbant, matura mella testãtur. Quod postremum signum etiam posuit [m] Columella; sicuti primum [n] Varro his verbis. Eximendorum fauorum signum sumunt ex ipsis, cùm plenas aluos habent, & cùm illos geminauerint, ex Apibus coniecturam capiunt, si intus faciunt bombum, & cùm introeunt, ac foras trepidant, & si opercula alui cùm remota sint, fauorum foramina obducta videntur mellis membranis. Tres sunt vindemię, vernum ex floribus constructo fauo Anthinum dictum: alterum thymosum, solstitio, thymo florente confectum: Tertium ęstiuũ à tempestate pręcipua Syrio explendescente, horreum vocitatum. Varro eximendorum fauorum, inquit, primum tempus putant esse tempus vergiliarũ exortu: secundum ęstate acta, antequam totus exoriatur arcturus. Tertium post Virgiliarum occasum. Virgilius verò duo tantùm tempora meminit, dum canit:

Bis grauidos cogunt fœtus, duo tempora messis
Taygete simul os terris ostendit honestum
Pleias: & Oceani spretos pede repulit amnes
Aut eadem sydus fugiens, vbi piscis aquosi
Tristior hybernas cœlo descendit in vndas.

Sed Virgilius potiora tantùm tempora recensuit. Ita quoq; Aristoteles vindemiari scribit initio caprificij, aitq; tũc mellationis terminum esse. Ego suaderem, alueos inspiciendas esse, & si bene profecerint Apes, castrentur, sin minus, expectandum. Non enim vbique eadam pabuli felicitas, neq; nostro ęuo mellaria tanto sumptu fiunt, qualia veteres recensent. Multi nunc semel tantummodò castrant, quod non probo, si feliciter agant. nam pòst minus operantur, & velut secordes domi resident, mella collecta consumentes. Sed quantum eximendum? Cùm sint repleti melle, inquit Varro, in eximendo quidam dicunt oportere nouem partes tollere, decimam relinquere. Quod si omne eximas, fore vt discedant. Alij hoc plus relinquunt, quam dixi: vt in aratis, qui faciunt restibiles segetes, plus tollunt frumenti ex interuallis: sic in aluis, si non quotannis eximas, aut non quoq; multum, & magis his assiduas habeas Apes, & magis fructuosas. Dionysius Thaseus quoq; decimam partem relinquendam ęstiua mellatione existimauit, si pleni fuerint alui, si minus pro rata portione, si inanes, omninò non attingi. Plinius tradit mel Anthinum (quasi vernum, aut ex floribus collectum dixeris) nõ attingi, propterea à quibusdam, vt largo alimento valida exeat soboles. alij ex nullo minus Apibus relinquunt, quòd magna sequatur vbertas, & herbę tum florere incipiant, quæ cellis pręcipuam materiam suppeditent: qui sunt diligentiores duodecimam partem relinquere Apibus ex hac vindemia, idq; die tricesima ab educto examine atque hanc vindemiam fere Maio includi. Eximentur autem veteres ac vitiosi, relinquendi maximè integri & melle pleni faui. Et si qui tandem pullos continent, vt examini progenerando reseruetur. Rursus alij posteriore messe examina numerosiora propter immensas minuenda esse censent, & partem cum ipsis fauis condiendam, quo minus per hyemem pabuli

opus

Quid dandum cum euolare nõ possunt.
Cur lana addatur.
[k] L. 21. c. 14.
Quid in sica hyeme dandum.
Signa plenitudinis alueorum.
[l] In Iunio. tit. 7.
Fuci vt aluos plenas incent.
[m] L. 9. c. 15
[n] L. 3. c. 16.
Vindemiæ mellis quot.
Vindemiarũ tẽpora.
Mellationis terminus.
Quantum eximendũ.
Mel Anthenum.
Prima vindemia.
Faui qui eximendi.
Quæ vindemia plus vel minus relinquendum.

A opus est. Contra [o] Columella rursus priore messe, cùm adhuc rura pastionibus abundant quintam partem fauorum; posteriore, cùm iam metuitur hyems, tertiam relinquendam censet. Atq; Varro de tertio vindemię tempore loquens, ait si fœcunda sit aluus, vt non plus tertia parte eximatur mellis, reliquum hyemationi relinquatur. Si verò aluus nõ sit fertilis, vbi quid eximatur, exemptio cùm est maior, neque vniuersam, neque palàm facere oportere, ne deficiant animum. Didymus verò, optimum quidem putat esse tempus vindemię mellis & fauorum, ortum Pleiadum: secundum Romanos verò mensis Maij principium: secundam vindemiam esse incipiente autumno: tertiam Pleiadibus occidentibus circa Octobr. mensem: sed nisi tamen definitis ac certis diebus, ac iuxta fauorum perfectionem. Si enim, inquit antequam perfectè contexti sunt faui, mella eximantur, ægrè ferunt, & cessant præ siti. Idem facere etiamsi auarior omnem fructum ademeris, & aluearia penitus euacuaris. Oportere enim decimam partem ipsis relinquere, tum vere, tum æstate: hyeme verò duabus relictis ipsis partibus, tertiam tantùm esse auferendam. Sic enim neq; animum præ tristitia despondere, & alimentum abundè suppetere. Delinquunt ergo nunc in eo plurimi, tertio quoque anno Apes excindentes, vacuantesque aluearia. nam ita coguntur nouellis in vacuos alueos

B immissis, rursum tertium annum expectare ob disciplinam amissam. Quamobrem laudandi mihi videntur mellarij apud Germanos, qui priore messe non nisi cellas inanes rescindunt, vsq; ad fauos, in quibus mella, cauentq; ne ea lædant: posteriore nempe autumnali vindemia mellitos fauos eximunt: veteres Apes cadis condunt, nouæ Apes seruantur semper ferè. In Aquilonaribus regionibus, vbi magnum Apum melliseque studium est, cùm mella de alueis exempta sunt, mos est, vt refert [p] Olaus Magnus, genti tantum nouellis Apibus mellis dimittere, quantum eis sufficere videtur ad hyemalem victum, scilicet duas partes: quia inquit, in hyeme, ac principio veris, antequam flores apparent, ex melle contritis ficis ac vuis passis aliunde quæsitis, maximè viuunt. Vt ergo vindemiæ siue messis tempus variat, ita quoq; non quouis diei tempore castrandi sunt aluei. Dies enim, teste Columella, ferè matutinus occupandus est: neque enim conuenit, inquit, æstu medio exasperatas Apes lacessiri. Duobus ferramentis ad hũc vsum opus est sesquipedali, vel paulò ampliore mensura factis: quorum alter sit culter oblõgus, ex vtraq; parte acie lata, vno capite aduncum habens scalprum: alterum prima fronte planum & acutissimum, quo meliùs hoc faui succidantur, illo eradantur, & quicquid sordidum deciderit, retrahatur. Fumo coercentur, & ceu torpidæ red

C duntur, cùm alias vindemiatorem insigniter vlciscantur, vt suprà, ex Homero alijsq; ostendimus: *Est autem hoc antiquorum inuentum*; Virgilius:

Si quando sedem angustam, seruataq; mella
Thesauros relines, prius haustus sparsus aquarum
Ore foue, fumosq; manu prætende sequaces.

Et rursus [q] alibi facta hinc similitudine, ait:

Inclusas vt cum latebroso in pumice pastor
Vestigauit Apes, fumoq; impleuit amaro:
Illæ intus trepidæ rerum per cerea castra
Discurrunt, magnisq; acuunt stridoribus iras
Voluitur ater odor tectis, nunc murmure cæco
Intus saxa sonant, vacuas it fumus ad auras.

Meminere plurimi alij Poëtæ, quorum versus ad alios quoq; sensus torsimus. Meminit & [r] Ouidius, cùm canit:

D *Quid cùm suppositos fugiunt examina fumos*
Vt releuent dempti vimina curua faui.

Sed inter alios quantoperè fumus Apum sæuitiam domet, ostendit Cassandra apud Lycophronem, Græcis inquiens, etsi fratrem eius occidissent, non profutura omnia sua robora, sed vt Apes fumo, ita & illos aliorum virtute superandos iri. Non minus eleganter etiam [s] Bargæus:

Si quando impendet capiti commune periclum,
Vt fumo cùm pastor Apes exegit amaro
Dulcia lecturus mella ex aluearibus, illæ
Destituunt trepidæ cellas, & rege relicto
In diuersa abeunt, fusæq; per arua vagantur.

Verùm ne quid nimis. nimio enim fumo, teste [t] Plinio, inficiuntur. Columella fumum admoueri iubet factum galbano, vel arido fimo, ac si istiusmodi fimus ad eum vsum præstet. Non ita tamen fumo coercentur, quin pungant etiamnum; quare & alia facere oportet.

Maluæ

[o] *Cap. 15.*

Germanorum in castrãdo mos.

[p] *Li. 22. c. 3.*

Dies castrationis apt°.

Instrumẽta castrationi apta.

Apes fumo coercẽtur.

[q] *L. 12. Aeneid.*

[r] *L. 1. de remed. amoris.*

[s] *Li. 11. Syr.*

[t] *L. 11. c. 16*

Fum° qualis laudetur.

Ne pugnãt Apes.

Maluæ ſucco, vt aiunt, ſi quis ſe oleo mixto, perunxerit, ab Apibus negatur feriri, quod te- E
tigit Paxamus, docens vt vindemiator mellis non pungatur. Ad farinam, inquit, fœnugręci „
torrefacti maluæ ſylueſtris ſuccum affundito cum oleo, factaq; mellis ſpiſſitudine, faciem & „
nudas corporis partes largiter illine. Cæterùm omnium tutiſſimum eſt faciem, & manus
Cur fumo coerceri debeant. velare tegereq; quemadmodum vulgo mellarios facere videmus. Fumo tamen interim
opus eſt, ne Apes ſecando occidamus, quò vt commodiùs pellantur, Columella galbanum,
aut fimum aridum vaſe fictili prunis immiſta condit: aitq; vas iſtud anſatum ſimile anguſtæ
Olla ad excipiẽdum fumum. ollæ figurari, ita vt altera pars ſit acutior, per quam modico foramine fumus emanet, altera
latior, & ore patulo, per quam poſſit afflari. Talis olla, inquit, cùm eſt alueari obiecta,
ſpiritu admoto fumus ad Apes promouetur, quæ confeſtim nidoris impatientes in priorem
Vt faui diſſecentur. partem domicilij, & interdum extra veſtibulum ſe conferunt, atque vbi poteſtas facta eſt li-
beriùs inſpiciendi ferè, ſi duo ſunt examina, duo genera quoque fauorum inueniuntur. Si
ceræ dependentes in longitudinem decurrunt, eo ferramento, quod eſt ſimile cultro, inſe-
candi ſunt faui; deinde ſubiectis duobus brachijs excipiendi, atque ita promendi. Sin autem
tranſuerſi tectis cauearum inhærent, tunc ſcalprato ferramento eſt opus, vt aduerſa fronte „
Faui qui eximendi & qui non. impreſſi deſecentur. Eximi autem debent, vt dixi antè, veteres vel vitioſi, & relinqui ma- F
ximè integri, & melle pleni. Et ſi qui tandem pullos continent, vt examini progenerando re-
ſeruentur. Omnis deinde copia fauorum conferenda eſt in eum locum, in quo mel confi-
Cur feneſtræ claudendæ. cere voles: linendaq; ſunt diligentur foramina parietum, & feneſtrarum, ne quid ſit Apibus
peruium, quę velut amiſſas opes ſuas pertinaciter veſtigant, & perſecutæ conſumunt. Itaq;
ex ijſdem rebus fumus etiam in aditu loci faciendus eſt, qui propulſet intrare tentantes.
Caſtratæ deinde alui, ſi quę tranſuerſos fauos in aditu habebunt, conuertendę erunt, vt al-
terna vice poſteriores partes veſtibula fiant. Sic enim proximè cùm caſtrabuntur, veteres
potiùs faui, quàm noui eximentur, ceræq; nouabuntur, quę tantò deteriores ſunt, quantò
vetuſtiores. Quod ſi fortè aluearia circumſtructa, & immobilia fuerint, curę erit, nobis, vt
modò à poſteriore, modò à priore parte caſtrentur: idq; fieri antè quintam diei horam de-
bebit: deinde repeti, vel poſt nonam, vel poſtero mane. Sed quocunq; faui ſunt demeſſi
Mella quãdo conficienda, & quomodo. die, dum tepent, mella conficere conuenit. Plinius plenilunio ſcribit, vberiùs capi, ſere-
naq; die pinguiùs. Saligneus qualus, vel tenui vimine rariùs contextus ſaccus inuerſę me-
tæ ſimilis, qualis eſt quo vinum liquatur, obſcuro loco ſuſpenditur: in eum deinde carptim
congeruntur faui. Sed adhibenda cura eſt, vt ſeparentur eę partes cerarum, quę vel pullos G
habent, vel rubras ſordes: nam ſunt mali ſaporis, & ſucco ſuo mella corrumpunt. Dein-
de vbi liquatum mel in ſubiectum alueum defluxit, transfertur in vaſa fictilia, quæ paucis
diebus aperta ſint, dum muſteus fructus deferueſcat: iſq; ſæpiùs ligula purgandus eſt. Mox
deinde fragmina fauorum, quę in ſacco remanſerunt, retractata exprimuntur. Atq; id ſecun-
Mel ſecundæ notæ. dæ notæ mel defluit, & à diligentioribus ſeorſum reponitur, ne quod eſt optimi ſaporis, hoc
adhibito, fiat deterius. Expreſſæ fauorum reliquiæ poſteaquam diligenter dulci aqua per-
lutæ ſunt, in vas æneum conijciuntur, adiectaq; aqua igne liquantur. Quod vbi factum, ce-
Ceræ conficiendæ ratio. ra per ſtramenta vel iuncos defuſa colatur, ac iterum de integro coquitur, & in orbes vel
alias quaslibet formas aqua prius adiecta diffunditur, ceraq; concreta ex aqua facilè eximi-
tur. Plinius fauos ſcribit antè purificari aqua triduoq; in tenebris ſiccari, & quarta die liqua-
tos igni in nouo fictili, aqua fauos tegẽte, ac poſtea ſporta colari, rurſumq; in eadem olla co-
[1] *Li. 9. Hiſt. cap. 40.* qui ceram cum eadem aqua, excipiq; aqua frigida vaſis melle circumlitis. [1] Ariſtoteles con-
fici ceram ait, cùm ſtirpes florent, quamobrem eximendam per id tempus ceram de alueo
eſſe; continuò enim reparari. Atque hæc de mellarij officio ſufficiant.

H

VOCABVLORVM ALIQVOT, QVÆ IN OPERIBVS APVM OCCVRRVNT, EXPLICATIO.

MEL quid ſit, quod item cera, rudi etiam plebeculæ notum eſt, non autem,
quid fauus, quid propolis, quid comoſis, quid piſſoceros, quid ſandara-
ca, reliquaque, quæ in Apum operibus obſeruantur. Quamobrem ne rudior
Fauus quid ſit & vnde dictus. quiſpiam mellarius ſimul omnia confundat, operępręţium videtur, ea ex-
plicare. Fauus itaque eſt, earum domicilium, in quo melificant, & fœtus in-
κηρίον. cubant, vnde fauũ à fouendo dici volunt. Græci κηρίον appellãt. Heſiodus de Apum opificio.

Προπαν

A —— Πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα
Ἠμάτιαι σπεύδουσι, τιθῆσί τε κηρία λευκά. hoc est:
Illæ quidem per totum diem ad solem occidentem:
Diurna festinant, & faciunt fauos albos.

Apud Athenæum Ariston Chius tradit quosdam circa Olympum Lydiæ nectar parare, οἷον καὶ κηρία συγκιρναντες εἰς ταυτὰ καὶ τὰ τῶν ἀνθῶν ἐυώδη. Plinius verò κηρία interdum ceram, & ceras vertit, interdum cellas. Quod enim Aristoteles dicit, τὰ δὲ κηρία κηρήνια
„ ἐλάττω ἔξι τῶν μελιττῶν: ipse sic interpretatus est: Fucis cellarum minimæ, sed ipsis ma- [a] *Li.5.Hist. cap.22.*
„ iores Apibus. Rursum quod [a] Aristoteles ait, εἰσί δὲ καὶ μέλιτται αἱ ποιοῦσι τρίπλα κηρία [b] *Lib.11. cap.18.*
„ ἐν τῇ γῇ, ipse [b] dicit esse, quæ sub terra triplici cerarum ordine mellificent. Κήρωσις voca- κήρωσις.
tur materia illa, ex qua cera conficitur. Fauus & cella Suidæ etiam ἀγκοπήνια dicitur, alijs Fauus, &
item κυβῆτρα, & κύτταρος. Veruntamen inter fauos, & cellulas Apum siue ceras, ita distin- cella vt dif
gui oportere videtur, vt faui plærunq; accipiantur pro cellulis illis melle plenis, vt apud ferant.
„ Plinium iuniorem: Buccellam panis dedit, & fauum mellis, & sic accipiuntur loci ex Athe-
næo citati. Ipsum tamen vocabulum fauus, pro vacuis quoq; cellulis capitur, vt apud Ti-
B bullum, cùm dicit melle complere fauos Apem. Sed quid si ita distinguamus, vt fauus sit
plures cellulas complectens continensúe, cella verò vnicum tantùm loculamentum: nam &
„ Varro de fauo loquens, Fauus est, inquit, quem fingunt multicauatum è cera veluti cellam,
„ cùm singula caua, sena latera habeant, quot singulis pedes dedit natura, ita sexangulæ om-
„ nes cellæ, & singulorum pedum opere melle vno alteroúe ad summum die cellas replent.
Κηριάζειν est fauos construere, aut conficere: Plinius etiam interpretatur cerificare: nam κηριάζειν.
quod Aristoteles de purpuris (quibus hoc quoque conuenit) dicit: ὅταν δὲ κηριάζωσιν αἱ Cerificare.
„ πορφύραι, τότε χεῖριστον ἔχουσι τὸ ἄνθος, ipse [c] ita interpretatur. Cùm cerificauere, fluxos ha- [c] *Li.9.c.38.*
bent succos. Sic enim legendum esse, Aristotelis autoritas confirmat, & non fœtificare, vt in
quibusdam exemplaribus legitur. Sed sunt qui malunt interpretari, Fauificare, quàm cum Fauificare.
Plinio cerificare. Faui enim sunt, qui melle farciuntur ab Apibus, quanquam habeant etiam
„ alterum cibum, teste [d] Aristotele, quo alantur, quod quidam, inquit, interprete Gaza cera- [d] *Li.9.Hist. cap.40.*
ginem, alij cereum vocant, sed de hoc postea. Crabronum autem, & Vesparum faui du- Cerago.
pliciter ab Apum fauis discrepant, materia scilicet, & situ: Materia sicciori, aridioriq; ac ad
vsum inutili, situ ab vno latere tantùm cellas obtinente, cùm in Apibus ab vtroque latere
C conspiciantur. [e] Plinius prima operis fundamenta commosim appellari scribit, secunda [e] *Li.11.c.7.*
„ pissoceron, *tertia propolim inter coria ceraſq;* magni ad medicamina vsus. Esse autem com- Commosis.
„ mosim primam craſtam, *saporis amari: Pisseceron super eam venire picantium modo ceu* Pissoceros.
„ dissutiorem: ceræ initium plærunq; è mitiore gummi: Propolim, *crassioris iam materiæ,* Propolis.
„ additis floribus, nondum tamen esse ceram, sed fauorum stabilimentum, qua omnes frigo-
„ ris, aut iniuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum graui, vt qua pleriq; pro galba-
„ no vtantur. Præter hæc conuehitur, inquit Erithace, quam alij Sandaracham, alij Cerin- Erithace.
„ thum vocant. Hic erit Apum dum operantur, cibus, qui sæpè inuenitur in fauorum inani- Sandaraca.
„ tatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem rore vemo, & arborum succo, Cerinthus.
„ gummi modo, Africi minor, Austri flaua nigrior: Aquilonibus melior, & rubens, plurimus
„ in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis inditium, sed nemo præter
eum. Hæc omnia [f] Plinius. Turnebus pro commosi legendum arbitratus est sæpè conesin, [f] *L.23.Adu. c.13.*
vel coniasin, vt tectorium quoddam, & illitionem intelligeremus, quæ Apes prima fauis,
vt Maro dicit, ponunt fundamina. Sed quia ab Aristotele ita quoq; scribitur, καλέσι δὲ Conesis.
οἱ μελιτουργοὶ τὸ τοῦτο κώνησιν: Gaza tamen apud [g] Aristotelem verba Plinij, vt circumferuntur, Coniasis.
D approbat, & μίσυν commosim interpretatur, quando præter imum tectorium est & μίτυς [g] *Li.9.Hist.*
apud Aristotelem, quæ commosi respondere videtur. Commosis tamen etiam retinet Tur- *cap.40.*
nebus auctoritate Hesychij adductus, in quo scribitur κόμμωσις ὁ τῶ σώματος ὠραϊσμὸς, μίτυς
καὶ ὑπὸ τῶν μελισσουργῶν ὁ τῶ σμιλώσις διάχρισις. Vocatur Aristoteli ea operis pars modò quid.
μίτυς, modò κόνυσις, & non κόμμωσις, sed hæc dictio ab Hesychio conficta videtur, ad κωνυσις.
propositam tamen rem significandam accommodata, si à κόμμι hoc est, gummi deriuemus, κώμμωσις
Gaza verò κώμωσιν imum tectorium transtulit. μύτιν commosim ex Plinio nimirum, quem vnde dica-
vel perperam intellectum secutus, vel quod verisimilius est, deprauato codice vsus Sipon- tur.
tinus, Metyn interpretatur purgamentum ceræ, ex quo partem aluei priorem Apes illi-
nunt. Etenim eandem partem [h] Columella gummitionem vocare videtur, & Vir- [h] *Lib.12. cap.50.*
„ gilius gluten. nam & Plinius ait ceræ initium esse è mitiore gummi. Veruntamen [f] Varro
„ quo faciunt ad foramen introitus protectum in alueum maximè æstate. Quam rem etiam [i] *Lib.3.c.16.*

nomine

nomine eodem medici utuntur in emplaſtris . Propter quam rem etiam carius in ſacra uia, quàm mel uenit. Erithacen uocant, quo fauos extremos inter ſe conglutinent, quod eſt aliud melle, propoli: itaq; in hoc vim eſſe illiciendi. Quocirca examen vbi volunt conſiſte re, eum ramum, aliamúe quã rem oblinunt hoc, admixto apiaſtro. Propolis teſte [k] Dioſcoride reperitur ἐν τοῖς ϛόμασι σμηνίων, id eſt, in ore aluearioru̇. [l] Actuarius ceram virgineam vocari ſcribit. Serapioni Mum dicitur, Pandectario etiam Algiſtros, nonnullis fęx aluearis, Hiſpanis Alceda, aut Hiez de Colmena. Quæ ex populo nigra fit, Aegirina dicitur. Populi autem maximè propolim generant. [m] Plinius, Populi ferunt, inquit, ex folijs guttam, ex qua Apes propolim faciunt. Gutta quoq; aquæ propolis ex aqua remedium quàm efficax eſt. Sic [n] ille: ſed antè ſcripſerat è gummi populorum ac uitium piſſoceron fieri, non propolim. Quare duo ex populis facere Apes dicendum eſt, piſſoceron ſcilicet è gummi, propolim ex gutta foliorum. [o] Alibi de uirtute eiuſdem ſic ſcripſit. Prima propolis alueorum aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, vlceraq; iam diſperantia cicatrice includit. Dioſcorides propolim vult eſſe iucundi odoris & ad Styracem accedentis: quod Plinio repugnat. Qui pro galbano utuntur, facultatem eius tantùm, non odorem ſpectãt, id quod Plinium fefellit. Sandaracæ item meminit [p] Ariſtoteles his verbis. Mel Apibus tum æſtate, tum hyeme in cibo eſt. Sed recondunt alterum quoq; cibarij genus, cui durities ceræ proxima, quod Sandaracham nonnulli appellant. Et antè in eodem capite cerinthum vocauerat, ſed Gaza, ut ſuprà mõſtrauimus, ceraginem reddidit, voce ficta ad Græcam exprimendam: Sed textum citabo: Habent etiam Apes (habet Gaza,) alterum cibum quo alantur, quod quidam ceraginem, alij cereum vocãt, verùm hoc deterius eſt, & dulcedine prope ficus. Congerunt id quoq; ſuis cruribus. Plinius itaque in eo Ariſtoteli ſubſcribit, quod ſit pro cibo etiam Apibus, cùm operantur: contrà Varro (vt ex allatis ſuprà eius verbis cuilibet conſtare poteſt) non cibum eſſe vult, ſed gluten ad glutinandos fauos. [q] Virgilius quoque illius Apum glutinis meminiſſe uidetur, cùm canit:

Vtraque uis Apibus pariter metuenda, neq; illæ
Nequicquam in tectis certatim tenuia cera
Spiramenta linunt, fucoq; & floribus oras
Explent, collectumq; hac ipſa ad munera gluten,
Ex uiſco, & Phrygiæ ſeruant pice lentius Idæ.

Vocauit id denique etiam [r] Ariſtoteles Erithacen. A Dioſcoride Ceranthemos dicitur, vulgo, ut ait Hermolaus uernigo, quia, inquit, genita eſt è verno rore. Eſt verò etiam Ε'ριθάκη τὸ ἐγκόιλιον τῶν ἰχθύων μαλακῶν, καθ' τὰ τῶν ἰχθύων ἐμβρυα. Ita enim, inquit quidam, reponendum videtur. Item Sandaracha aliàs eſt ſuccus cõcretus, terreuſq; & quodammodo uſtus; in metallis ferè ijſdem, in quibus & arſenicum, id eſt, auripigmẽtum, proueniens. Plinius in aurarijs & agentarijs metallis inueniri ſcribit. Sandarachę eſt maximè ἀνθηρὸν χρῶμα, id eſt, floridus color: ideoque ἄνθηρον Sandaracham expoſuit Heſychius. Duplexq; autem eſt Sandaracha, vna foſſitia, colore cinnabaris, quam arſenicum rubrum uocant: altera factitia: id eſt ceruſſa in fornace cremata, quam Sandycem uocant: de natiua conſule Dioſcoridem, & Matthiolum. Vitruuius id quod ſit ex ceruſſa in fictile coniecta cremata Sandaracham ob ſimilitudinem coloris uocat: ſed ipſum Dioſcor. σάνδυκα ſcribit appellari. Arabibus rurſus Sandaracha eſt gummi arboris, quam Iuniperũ Latini, Græci ἄρκευθον appellant. Poſtremò Cerinthũ à [s] Theophraſt. numeratur inter flores eſtiuos. Itaq; decepit Menecratẽ ambiguus cerinthi ſignificatus, quo nunc herbam floremque intelligimus, nunc uel Apum cibum, vel gluten, quo obturãtur fauorum foramina. Videtur autem cerinthum à Theophraſto uocari, id quod cerinthen vocant Vergilius & [t] Plinius, ubi de Apum pabulo loquuntur.

Erithace.

[k] *L. 2. c. 109* Cera virginea.

[l] *Li. de compoſ. med.* Mum. Aegirina.

[m] *Lib. 24. c. 7.*

[n] *Li. 11. c. 8.*

[o] *L. 22. c. 24* Propolis facultas.

Sãdaraca.

[p] *Lib. 9. Hi. cap. 40.*

[q] *Georg. 4.*

[r] *Lib. 5. Hi. cap. 22.* Ceranthemos. Vernigo. Erithaces, & Sandaracæ æquiuoca.

Sandix qd.

[s] *Lib. 6. de Hiſt. plant. cap. 7.* Cerinthũ quid Theophraſto.

[t] *L. 21. c. 12*

LEGES DE APIBVS.

Apes occupantis fiũt.

VM de captis Apibus ſæpe lis oriri ſoleat inter mellarios, itaque non abſurdum fuerit eas quas Apibus leges nobis præſcripſerint iuris periti, hoc loco recenſere. Apium quoque inquit Vlpianus, fera eſt natura. Itaq; Apes, quæ in arbore tua cõſederint, antequã à te alueo includantur, non magis tuę intelliguntur, quàm volucres quæ in arbore tua nidum fecerint, ſed primùm occupantis fiunt. Fauos quoque ſi quos hæ fecerint, cuilibet eximere licet, & ſi in agro tuo ſint. Apum examen ſi tuis alueis relictis euolarit, eò vſq; tui eſſe dominij intelligitur, donec tuis ſubiacet oculis, & eius perſecutio non eſt difficilis. Si enim aut difficilis eſt perſecutio,

A est persecutio, aut tuum conspectum effugit, sit occupantis. Si autem priusquam alius fauos contigerit, prævidens ego ingredi ipsum fundum meum prohibuerim (possum enim secundū leges id facere) capiam fauos nemine impediente, vt ait Theophilus in §. Apium. Planè in Apibus animus non redeundi facilè intelligitur: cùm enim fugam cogitant, foras exeunt turmatim, ibi se agglomerant, cæloq; examina ludunt, vt dixit poëta. Reuocantur creberrimè in alueos, & fugientes persequi possum in fundum alienum, vel inuito domino, ac vetante. l. thesaurus. §. ad exhibend. quia ius cuiq; acquisitum ei conseruari debet. l. patre. §. de ijs, qui sunt sui. Secus si Apes feras nouè in alieno prædio captarem. §. Apium in fine de rerum diuisione. [a] Plato verò si quis Apum voluptati indulgens, & pulsando alienum examen sibi vindicauerit, vult vt damnū rependat. Lege salica tit. 9. de furt. Apium §. 1. Legitur sic: Qui Apes claue conclusas reserato tecto rapuerit, 1800. denarios, id est, solidos 45. soluere debet. Sic iure ciuili Apes in alueis nostris conclusæ, nostræ sunt: si tamen euolauerint, vt persequi extra conspectum nostrum nequeamus, vel in arbore sint, occupantium fiunt, vt dictum est. Accursius syluestres Apes, quæ in arbore consederunt, eius esse domini, si arborem signauerit, ex lege Longobardorum ait. Lege Gothorum, si quis ingenuus deprehēsus sit in Apia-

B rio furti causa, ex eo solo tres solidos debet, & quinquaginta flagella: si sustulerit centum verberibus subijcitur, & si dominus eius noluerit, addicitur domino seruiturus. In legibus Vvisigothorum est, & hæc. Si quis Apiaria in ciuitate, aut in villa forsitan construxerit, & alij damnum intulerit, statim moneatur, vt eas in abditis locis transferre debeat, aut fortè in eodem loco hominibus, aut animalibus damnum inferant. Et qui hæc præcepta, aut testationem neglexerit, & damnum suffocationis in quadrupedes intulerint, quod mortuum fuerit duplum restituant, quod verò debilitatum ille obtineat, & simile damno reddat, & pro iudicis contestatione, quam audire neglexit, quinq; solidos coactus componat.

Vt non redituræ cognoscātur.

[a] *Lib. de Legibus.*

PRÆSAGIA.

C SI Apes prope sua aluearia (quòd longius progredi formident) flosculos ad mellificium sedulo excerpant, tempestuosam, ac pluuiam auræ constitutionem augurantur. Hoc nimirum faciunt, vt superueniente aëris prequisa perturbatione, citò, tutè & iocundè possint euadere. Sūt enim imbecillæ bestiolæ, quę subitas, & violentas temporum mutationes difficulter sustinent. Meminit huius præsagitionis, sed paulo diuerso sensu [a] Aristoteles, cùm inquit: Præsagiunt Apes, & hyemem, & imbres; cuius rei inditium est, quòd non auolant, sed fere-
„ no adhuc in alueo volutantur: quo apiarij hyemem expectant. [b] Theophrastus tamen id re-
„ petit, quemadmodum nos diximus, Cùm Apes, inquit, non longiùs auolant, sed sereno ad-
„ huc circa alueum volitant, tempestatem futuram monent. Vterq; vt apparet, ex Arato
„ transcripsit, qui ita canebat:

Pluuiæ & tempestatis præsagium.

[a] *Li. 9 Hist. cap. 40.*

[b] *Libide sig. tempest.*

Οὐδ' ἂν ἐπιξυθὰι μεγάλᾳ χειμῶνος ἰοῖτὸς
Προ'σω ποιήσαντο νομὸν κήροιο μέλισσαι
Αλλ'(αὐτᾳ) μέλιτάς τε καὶ ἔργων ὀλίσσονται, id est
Neque sanè subflauæ, magna tempestate instante,
Antè facere solent pabulum faui Apes
Sed intus melleq; & structuris occupantur.

Meminit item Maro:

D *Nec verò à stabulis pluuia impendente recedunt*
Longiùs; aut credunt cœlo, aduentantibus Euris
Sed circum tutæ sub mœnibus vrbis aquantur,
Excursusq; breues tentant.

Quòd si verò ad pabula longiùs ab vrbe sua, vt Virgillus vocat, euolauerint, præuiderintq; tunc imminentem aliquam turpem tēpestatem, totis viribus, & quò celeriùs per alarū debilitatē fieri licet, ad alueos suos proparant, vt eleganter nobis innuit Silius Italicus, dum ait:

Vt pluuiā fugiant.

Aut vbi Cecropius formidine nubis aquosæ
Sparsa super flores examina tollit Hymettus,
Ad dulces ceras, & odori corticis antra
Mellis Apes grauidæ properant, densoq; volatu
Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.

„ Alibi quoq; [c] Aristoteles Apes, inquit, solstitia denunciare videntur, suo ad labores egres-
„ su, quòd & melitopolis certo argumento est, quippe quæ tum quietem agant.

[c] *Li. de mirab. Auscul.*

AVGVRIA.

APES quoq; ſuo examine dira oſtenta ſæpè, & triſte auſpicium fecêre: nonnunquam tamen felicem euentum habuêre. Tunc autem teſte [a] Plinio oſtenta faciunt priuata, ac publica, vua dependente in domibus templisúe, ſæpè expiata magnis euentibus. Ad quod alluſit [b] Iuuenalis his verſibus:

Egregium ſanctumq́; virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti iam ſub aratro
Piſcibus inuentis, & fœtæ comparo mulæ,
Sollicitus tanquam lapides effuderit imber,
Examenq́; Apium longa conſederit vua
Culmine delubri; tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.

Quando oſtenta faciant.
[a] *Lib. 11. cap. 17.*
[b] *Satyr. 13.*

Sed examina quocũq; ſe dimiſiſſent, polluere & infortunare locum credita ſunt; quare quoties in vrbe comparuerunt, luſtratam vrbem ex Sybillinis inſtitutis legimus. Si examen Apum, inquit [c] Cicero, ludis in ſcenam veniſſet, aruſpices acciendos ex Hetruria putaremus: Videmus vniuerſi repẽte examina tanta ſeruorum immiſſa in populum Ro. ſeptum atq; inclusum, & non commouemur? Atq; in Apum fortaſſe examine nos ex Hetruſcorum ſcriptis aruſpices, vt à ſeruitio caueremus, monerent. Pro infelici in primis augurio habebatur, ſi in ara inſediſſent, vt ante pugnam Pharſalicam Pompei cum Cęſare eueniſſe [d] Appianus prodidit: quanquam [e] Dion Niceus, & [f] Valerius Maximus inter ſigna Pompeij cladem denunciantia ſcribant Apes Pompeij ſignis militaribus inſediſſe. Cneum etiam Pompeium, inquit Valerius, Iupiter omnipotens omnino monuerat, ne cum C. Cæſare vltimam belli fortunam experiri contenderet. Egreſſo à Dyrrachio aduerſa agmini eius fulmina iaciens, examinibus Apum ſigna obſcurando, ſubita triſtitia implicatis militum animis, nocturnis totius exercitus terroribus; ab ipſis altaribus hoſtiarum fuga, &c. Meminit etiam [g] Iulius Obſequens. Calamitoſos quoq; caſus prænotabant Apes, & cladem pernitioſam, quando in nauibus per æquora latæ conſpicerentur: quod de Dione referunt. [h] Plutarchus tamen id paulo aliter refert. At cùm, inquit, exameu Apum circa Dionis naues à puppe conſpectum eſſet, de illo ſeparatim ſibi, & amicis explicauit. Timere enim ſe ne res illius gerendæ, cùm honeſtate, quidem plenæ ſint, vbi perfloruerint, breui contabeſcant tempore. Præterea in Bruti caſtris conſpecto examine, aruſpices caſtra mutari voluerunt, ne quid diri portenderent. Refert hoc etiam idem [i] Plutarchus pugnam Bruti, & Caſſij cum Auguſto, & Antonio ad Philippos deſcribens. Oſtentum, inquit, Caſſio in luſtratione infauſtum perhibent factũ: nimirum ei coronam inuerſam à lictore porrectam. Prius quoq; in quodam ſpectaculo, & pompa ferunt eum, qui Caſſij aureum trophæum ferret, corruiſſe. Porro & aues multæ carniuoræ interdiu ſuper caſtra conſpectæ, & examina Apum ad locum quendam intra caſtra conuenerunt: eum locum aruſpices exterminauerunt, ſuſpicionem amolientes, quę militum animos planè occupârat, & ipſum iam Caſſium ab Epicuri decretis ad ſe paulatim ſubducebat. Iraq; ergo in preſentia prœlio decernere non admodum cogitabat, trahẽdumq; bellum ſuadebat, &c. Et rurſus de poſtrema Bruti cum Antonio pugna, Volumnius, inquit, homo philoſophia imbutus, & qui caſtra Bruti eſt ſecutus, primam Aquilam ait Apum plenam extitiſſe, & cuiuſdam qui primos ordines duceret, brachiũ ſua ſpõte vnguento roſaceo fluxiſſe, fruſtraq; id ſepè abſterſum fuiſse: ante ipſam etiam pugnam duas Aquilas in medio acierum depugnaſſe, incredibiliq; exercituum ſilentio ſpectatas fuiſſe, conceſſiſſe tandem, & fugiſſe eam quę à Bruti parta erat. Preterea M. Aſinio, vel vt alij legunt Aſilino, M. Acillo Coſs. mutationem teſte [k] Tacito in deterius portendi cognitum eſt crebris prodigijs. Signa enim, ac tentoria militum igne cęleſti arſere. Faſtigio Capitolij examen Apium inſedit. Biformes hominum partus: & Suis fœtus editur cui Accipitrũ vngues erant. Ad quem locum doctiſſimus Iuſtus Lipſius hoc adijcit ſcoliolum: Quod ſemper, inquit, inter portenta, cùm viſum (ſcilicet Apum examen) loco inſolenti. [l] Silium Italicum emendari velim de prodigijs, quæ ante pugnam Cannenſem:

Obſeditq́; frequens caſtrorum limina Bubo
Nec denſæ trepidis abſunt ſe inuoluere nubes.
Ceſſaruntq́; Aquilis: non vnus crine coruſco
Regnorum euerſor, rubuit lethale cometes.

ſcribiq; *Nec denſæ trepidis Apium ſe inuoluere nubes* *Ceſſarunt Aquilis*, Nubes Apium, examina

[c] *In Orat. de de Aruſpic. reſponſis.*
In ara ſedẽtes quid portendãt.
[d] *Lib. 2. de bello ciuili.*
[e] *Lib. 41.*
[f] *Lib. 1. c. 6.*
[g] *Cap. 124. Prodig.*
In nauibus edentes Apes.
[h] *In Dione.*
Caſtra propter Apes mutata.
[i] *In Bruto.*
Aquila Apibus plena.
Aquilę duę pugnantes.
[k] *Lib. 12. Annal.*
Apes faſtigio Capitolij inſidentes.
[l] *Lib. 8.*
Silius Italicus correctus.

A examina vocat, quæ insederunt signa. Sic Lipsius: cui addi potest illud Claudiani de victoria Stiliconis contra Alaricum:

Et si quod fortasse quies neglexerit omen
Addit cura nouis Lapidosos grandinis ictus,
Molitasq́; examen Apes.

Iam verò Apes rursus apicem arboris insedisse, oppugnationis futuræ, & teterrimi belli afferre signa, multi annotarunt: idq́; Lauri exemplo docuit Virgilius cùm canit: Apes apicem arboris insidere malum.

Huius Apes summum densa (mirabile dictu)
Stridore ingenti, liquidum trans æthera vecta
Obsedere apicem, & pedibus per mutua nexis
Examen subitum ramo frondente pependit.
Continuò vates, Externum cernimus, inquit,
Aduentare virum, & partes petere agmen easdem
Partibus ex ijsdem, & summa dominarier arce.

„ Nonnunquam felicem euentum portenderunt, vt mox subinde patebit. [m] Plinius sediſſe in [m] *Lib. 11. cap. 17.*
B castris Drusi Imperatoris scribit, cùm prosperrimè pugnatum apud Arbalonem est, haud-
„ quaquam perpetua, inquit, aruspicum coniectura, qui dirum id ostentum existimant sem-
„ per. Sed aliter [n] Iulius Obsequens. In Germania, inquit, in castris Drusi, examen Apum [n] *Prodig. cap. 132.*
„ in tabernaculo Hostilij Rutilij præfecti castrorum, consedit, ita vt funem prætendentem,
„ præfixamq́; tentorio lanceam amplecteretur. Multitudo per insidias subiecta est. Item
[o] Dion Drusum, ait imprudentibus hostibus regionem peragrasse, VVisurgum etiam tran- [o] *Lib. 54.*
siturum, nisi alimentorum inopia hyemis propinquitas, & visum in castris Apum examen
deterruisset. Itaq; cum [p] Tacitus scribat Germanicum ad aras barbaras contra Gernos pro- [p] *Lib. 1. Annal.*
sperè dimicasse; quidam legunt: in castris Germanici imperat. cùm prosperrimè pugnatum Arbalon quid.
ad aras barbaras est. Quidam Arbalonem Salam Germaniæ flumen esse putant, ad quem
Drusus Augusti priuignus insignem cladem accepit: quidam Ardfeld VVestphaliæ oppidũ,
quod magis placet ob nominis vicinitatem: quidam deniq; Arusberg, vrbem eiusdem pro-
uinciæ. Vt ergo dubium est, nunquid vel prosperitatem, vel infelicitatem Druso portende-
rit Apum examen, ita contra clarum est, Dionysio, paulò antè quàm regnare cœpit, feliciter Felix augurium.
oblatum esse, cùm equum è voraginibus, in quas demersus erat, nulla prorsus contentione
C extrahere posset; nam cùm id ægrè ferens, longiùs discessisset, audito mox equi hinnitu reuer-
sus, alacrem lætus aspexit, videns in eius iuba examen Apum considere, imperij, quòd oc-
„ cupauit inditium. [q] Aelianus hoc sic refert. *Dionysium, inquit, Hermocratis filium*, aiunt, [q] *Lib. 12. Var. Hist. cap. 46.*
„ flumen equo traiecisse, cumq́; in luto equus concideret, eum disiluisse, & ripæ cõpotem esse
„ factum: atq; sic relicto postmodum equo quasi non amplius suo discessisse. Cùm autem se-
„ queretur equus, & hinniret, reuersum esse, cùmq́; apprehenderet eius iubam ad ascenden-
„ dum, Apum examen continuò manum circundedisse: atq; de his interroganti, respondisse
„ Dionysio Galeotas, monarchiam ea re præsignificari. Feliciter quoque Trophonium oracu- Trophonij oraculi inuentio.
lum, cùm antea prorsus ignoraretur, ex huiusmodi casu, vt refert [r] Pausanias, ad Bœotos eius [r] *In Bœoticis.*
peruenit notitia. Cùm vnum & alterum iam annum nullis terra imbribus irrigaretur, è singu
lis ciuitatibus Delphos missi sunt, qui opem implorarent. His siccitatis remedium exposcẽ-
tibus, Pythius Apollo imperauit, vt Labadean euntes à Trophonio mali auxilium quærere-
rent. Labadean itaq; profecti, cùm oraculũ reperire nõ possent, Saon quidam Acræphnien-
sis, collegarum natu maximus, cùm Apum examen conspexisset, quocunq; illæ diuertissent,
sequi statuit. Vbi igitur eas ad specum aduolantes vidit, & ipse subiẽs, oraculum, quod quæ-
D rebant, illud esse intellexit. Saonem hunc cùm ea quorum caussa missus fuerat, tum sacrorũ
omnem ritum, & quæ inter consulendum fieri fas est, edoctum à Trophonio memorant. Hæc
Pausanias. Quæ etiam Apes in ora infantis Platonis aduolarunt, haud dubiam spem eius ma
„ gnitudinis attulerunt. Sedere, inquit, [s] Plinius, in ore infantis tum etiam Platonis, suauita- Apes in ore Platonis.
„ tem illam prædulcis eloquij portendentes. [t] Valerius Maximus verò: Formicis, inquit, Mi- [s] *L. 11. c. 17*
„ dæ iure, meritoq́; Apes Platonis prætulerim: illæ enim caducæ, ac fragiles; hæ solidæ, & [t] *Lib. 1. c. 6.*
„ æternæ felicitatis indices extiterunt: dormientis in cunis paruuli labellis mel inserendo.
„ Qua re audita, prodigiorum interpretes singularẽ eloquij suauitatem ore eius emanaturam
„ Musarum Heliconios colles, omni genere doctrinæ virentes, dearum instinctu depastæ, ma-
„ ximo ingenio dulcissima alimenta summæ eloquentiæ instillasse videntur. Idem prodigium
„ prout successit, ita recenset [u] Aelianus; Platonem in vlnis ferebat Periction e. Cùm verò [u] *Li. 10. Var. hist. c. 21.*
„ Ariston sacra litaret in Hymetto Musis, aut Nymphis, dum dulcedine rei diuinæ darent

operam, illa Platonem in proximis myrtis, denſis & opacis repoſuit. Cui repente exa- E
men Apum, Hymettij mellis opifices, in os inſidentes, ſuis ſtrepebant bombis: præſi- „
gnificantes ita Platonis eloquentiam, & linguæ facundiam. Et rurſus: de Platone, inquit, „
dicitur, quod Apes in ipſius ore fauum effecerint. Meminit huius etiam [x] Cicero. Simile „
planè augurium Pindaro celeberrimo, ac ſuauiſſimo poëtæ contigiſſe narrant, dicentes cùm
adoleſcentulus eſſet etiamnum, æſtiuoq; tempore Thebis Theſpias iret, æſtu meridiano fa-
tigatum, præ ſomno, ac laſſitudine paululum è via declinaſſe, proſtratusq; cùm dormiret,
aduolantes ad eius os Apes, in labris eius mellificaſſe. [y] Aelianus verò hoc aliter refert,
nimirum Pindarum, cùm è patria domo fuiſſet expoſitus, aluiſſe Apes, pro lacte mella fe-
rentes. Idem de Virgilio adhuc infante canit [z] Pontanus his verſibus:

Hæc (Meliſſa) *natum gremio excipiens, flauentia mella*
Inſtillat puero, & dulci rore illinit ora.
Ille faui ducens tenerum de nectare ſuccum
Paulatim ſomno capitur, circumq; frequentes
Ora vagantur Apes, lectumq; è flore liquorem
Intingunt labris, & rora madentia fingunt. F

Sed reuera præter Pontanum nemo alius, quod obſeruauerim huc vſq;, de Marone id tradit: puto autem illud ipſum ab eo ſcriptum, vt miram poëtæ eloquentiam naturaliter inditam fuiſſe indicaret, atque ita ſæpè Apes in diſertorum ſcriptorum ora aduolaſſe, & mellificaſſe dicimus. De Lucano poëta, cùm adhuc infans in cunis cubaret, id in eius vita legitur. Hieroni quoque iuſſu patris expoſito, propterea, quòd ex ancilla natus eſſet, ne nobilitati paternę dedecori foret, tamen ita humanę opis indigenti, Apes in os mella congeſſere: quo oſtento pater ab aruſpicibus admonitus, filium recolligendum duxit, moribus & diſciplinis ijs eruḍiendum curauit, per quas poſtmodum ad præmonſtratam regni maieſta-
[a] *Iudic.* 14. tem facilè peruenit. De Diuo Ambroſio illo magno Mediolanenſium Epiſcopo id quoq; verè narrat Paulinus, qui illius geſta ſcriptis mandauit, diuinamq; viri eloquentiam præmonſtraſſe: nam cùm, & [a] ſacra pagina teſtetur in ore Leonis occiſi Apes examen confeciſſe, & fauum mellis, ſignificata eſt dulcedo doctrinæ, & ſapientiæ Chriſti morituri. Cùm itaque Apes eo modo, & Platonem, & Ambroſium magni feciſſe videantur, ferentes nempe iudicium, futuros & veridicos, & eloquentiſſimos: tamen nobis non ita viſum eſt Platonicam doctrinam comparandam Ambroſianæ: cui cum liberalibus diſciplinis acceſſit, & G
Chriſti fides, ſacrarumq; literarum eximia cognitio, qua Platonicos errores confutauit: & ſi quæ vera docuerat Plato ante Chriſti aduentum, circa rerum diuinarum intelligentiam, eum non à ſe ſuopteùe ingenio perſcrutatum conſtat, ſed Hieremiæ libris doctrinaq; didiciſſe, Chriſto doctore, vt ipſe idem S. Ambroſius apertiſſimè demonſtrauit Platonico in hac re confutando, qui ſibi pietatem Chriſtianam aſcribebat, ſuoque auctori Platoni. Beatiſſimus enim ipſe Ambroſius euidenter aperuit, perſpicuumq; fecit, diſputans cum Platonicis, quidquid philoſophicè de diuinis rebus tradiderat Plato, in Aegypto id didiciſſe ab Hieremiæ diſcipulis, quos Chriſtus ipſe, ac Spiritus ſanctus edocuerant, cùm de fide illi narraſſent: ſic enim Ambroſius ipſe habet libro, quem inſcripſit de Sacramentis, ſiue de
[b] *Lib.* 2. *de doct. Chriſt. cap.* 28. prophetia: cuius rei meminit etiam D. [b] Auguſtinus. Apes igitur ſi quid præmonſtrarunt in Platone futurum, ad eam partem ſpectat, qua humana ſapientia, atque eloquentia inter philoſophos eminere ſperabatur, vt verè excelluit. At in Ambroſio reuera longè maiora prænunciauit illud Apum examen, quòd ſcilicet verbum ſpiritusq; Dei diuinarum rerum integra cognitio ei conferenda per gratiam foret, ac de Chriſto Sacramentis omnibus imbuendus tam eximia fide, & fæcundia, vt exquiſitè omnia, tùm verbo, tùm ſcripto aperi- H
ret. Tantùm itaque auſim dicere Platonica ab Ambroſianis abeſſe, quantùm Apes ipſæ ab homine. Meminit huiuſce augurij Baptiſta Mantuanus, qui quoque vitam Ambroſij ſcripſit, ſed carmine:

Cùm puer in cunis olim dormiret apertis,
Fortè labris examen Apum ſuper illius ora
Sedit, & ingrediens buccas, tenerumq; palatum
Inueniſſe ſuis tectum ſe credidit: at mox
In ſublime volans altos diſceſſit in Auſtros.
Hoc pater augurio lætus, ſi vixeris, inquit,
Chare puer, tua te mittet facundia ad aſtra.

Apes Pindarum alentes.
[x] *Li.* 1. *de diuinat.*
[y] *Li.* 12. *var. hiſt.*
[z] *Lib.* 2. *de Stellis.*
Hieron ab Apibus nutritus.
Platonis & Ambroſij cõparatio.
Plato quid ab Hieremia propheta didicerit.

A

DENOMINATA.

MELISSA vulgo officinisq; dicta herba, nobis melladella notissima est, vt passim secus fossas viarum enascens. Græci à μέλισσα id est Ape μελισσόφυλλον, quasi Apis folium vocant, μελισσοβοτάνιον nonnulli etiam. Plinius priorem dictionem seruat, Melissophyllum latinè etiam nuncupans. Ita vocari putant herbarij, quoniam Apes teste Plinio, & Aristotele hac herba plurimùm delectentur. Aiunt enim, si hac herba alucaria purgentur, non fugituras Apes. Quare eadem ratione Latini etiam Apiastrum reddiderunt. quo nomine Melissophyllum [a] Plinius ab Hygino Apiastrum vocari scribit: quanquam interim ipse inter [b] ea, quæ Apibus gratissima sunt, seorsum melissophyllum, seorsum Apiastrum recenset. Nicander μελίφυλλον nominat, quod mellis folium indicat, quòd hinc nimirum Apes mellis materiam copiosè colligant; alij μελίτταιναν, Theocritus μελίτεναν. Dicitur denique

B & μίλιττις, & μελίνος, eadem, vt apparet, ratione. Vuis Apianis scribit [c] Plinius Apes de-
» disse cognomen, præcipuè earum auidas. Aitq; ex his duo esse genera, lanugine & ipsa pu-
» bescere. Distare autem, quòd altera celeriùs maturescat, quanquam & altera properante. Et [d] rursus vbi de quatuordecim generibus dulcium vinorum agit, Passum, inquit, à
» Cretico Cilicium probatur, & Africum, & in Italia, finitimisq; prouincijs. Fieri certum
» est ex vua, quam Græci sticam vocant, nos Apianam. Verùm quæ vua isthæc Plinio, &
Græcis stica sit, arduum est scire. Ego semper existimaui eam esse, quæ in agro nostro Moscatella vulgò nominatur, quam meam opinionem etiam in quodam opusculo, quod de moschum redolentibus rebus scripsi, inserui, & nunc eò magis id credo, quoniam, & Iacobus Dalechampius priorem Plinij locum commentans, Gallicè id vinum, siue eam vuam potius exponit Moscat, quasi Moscatellam (. Addens insuper eas vuas è vinea longè suauiores esse, quàm pergulis, iugo, arbusto: & nobis reuera nisi è vinea laudantur, & in collibus natæ.) & [e] Andreas Baccius id prorsus approbare confirmareq; videtur: qui inter reliqua, quæ de hoc vino Moscatello scribit: videtur nobis, inquit, rationi esse consentaneum,
C quòd solum Italicum adeo frugiferum, ac vinis gignendis idoneum, non potuerit vnquam hoc nobili vini genere carere: sed exoleto potiùs vetusto nomine (vt momentaneę sunt nominum mutationes, ac studia exolescunt vetera, insurgunt noua) id vini delitioſi genus non aliud extitisse apud veteres, quàm quod à dulcedine, & ab Apum etymologia, ex Apicia fieret vua apud Catonem, quæ & Apiana à Columella, eademq; σίκα à Græcis fuerit nuncupata, ac vinum ipsum Græcum. Quomodo verò vinum hoc Græcum ex Apicia siue Apiana vua fiat, & ex moscatella consule eundem Baccium, qui doctissimè ea de re disserit: nobis enim rem explicasse tantùm, & indicasse sufficit. Idem [f] Plinius Catonem scribit brassicæ genera facere tria; vnam extentis folijs, caule magno, alteram crispo folio, quam, inquit, apianam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probare. Eadem tria genera alio postea loco idem [g] Plinius repetit, & quæ Apiana brassica sit explicat quodammodo. In tres species, inquit, diuisere eam (brassicam) Græci antiquissi-
» mi. Crispam quam Selinada vocauerunt à similitudine apij foliorum, stomacho vtilem,
» aluum modicè mollientem. Alteram læam &c. Non itaque Apiana brassica ab Apibus no-
» men habuit, sed ab ápio, quod selinon Græci dicunt: neque ad hunc locum pertinet, Ad-
D ditum tamen est propter nominis similitudinem. Nominantur denique [h] Plinio de cedri-
» nis mensis agenti mensæ apiatæ. Mensis, inquit, prȩcipua dos in vena crispis, vel in verti-
» ce varijs. Illud oblongo euenit discursu, ideoque triginæ appellantur: hoc intorto, & ideo
» tales pantherinæ vocantur. Sunt & vndatim crispę maiore gratia, si Pauonum caudę ocu-
» los imitentur. Magna verò post has gratia extra prędictas crispis densa veluti grani congerie, quas ob id Apianas vocant. Iunius, & Dalecampius ita dictas existimant, quod Apum aut Muscarum excrementa passim aspersa imitentur. Addit tamen Dalecampius alios legere Apiculatas, crebris veluti Apiculis notatas.

Melissophyllū vnde dictum, eiusq; synonyma.

Apiastrum

[a] *Lib.* 20. *cap.* 11.

[b] *Lib.* 21. *cap.* 9.

[c] *Li.* 14. *c.* 2. Vua Apiana.

[d] *Cap.* 11. Vua stica.

Vua Moscatella.

[e] *Lib.* 5. *de vinis Italicis.* Vinum moscatellum semper in Italia fuisse

Apicia vua.

Vinum Græcum.

[f] *Li.* 19. *c.* 8. Brassicę genera.

Brassica Apiana.

[g] *Li.* 20. *c.* 9.

[h] *Lib.* 13. *cap.* 15. Mensa apiata.

Pantherinę mensæ.

MYSTICA.

[a] *Li.3.de re ruſt.c.16.*

APES Muſis ſacras fuiſſe apud veteres innuit [a] Varro his verbis : Neq; tamen neſciæ ſuæ imbecillitatis, quæ cùm cauſa Muſarum eſſe dicantur volucres, quòd & ſi quando diſplicatæ ſunt, cymbalis & plauſibus numero reduncunt in locum vnum . Et vt his Dijs Helicona, atque Olympum attribuerunt homines, ſic his floridos, & incultos natura attribuit montes . Hæc Varro: ſed [b] Claudianus Apes Heliconia quoq; colere vnà cum Muſis ſcribit, mellaq; Helicona nuncupat his verſibus :

[b] *In Epigr.*

Dic mihi Calliope, tanto cur tempore differs,
Pierio meritam ſerto redimere Serenam.
Vile putas donum ſolitam conſurgere gemmis,
Aut rubro radiare mari, ſi floribus ornes
Regina regina comam: ſed floribus illis
Quos neq; frigoribus Boreas, nec Syrius vrit
Aeſtibus, aterno ſed veris honore rubentes,
Fons Aganippea Parnaſſius educat vnda.
Vnde pia paſcuntur Apes, & prata legentes
Tranſmittunt ſæclis Heliconia mella futuris.

Cur Muſis ſint ſacræ.

Cur verò Muſis ſacræ haberentur, alij aliam cauſam afferunt . Multi Varronis exemplo dum crepitaculis in vnum locum reducuntur, eo ſono tanquam muſica, aliqua harmonia affici volunt, quod & Plinius credidit, ſed auditu eas carere nos aſſeruimus. Alij, quos ego ſequi malim, Apes Muſarum volucres putant propter incorruptam virginitatem, & caſtum animi propoſitum, quod antea celebrauimus; vel quòd Muſarum exemplo in montibus degant, locis ſcilicet ab hominum conſortio remotis, qualia ſtudioſi Muſarum diſcipuli amare, & ex quibus mella deferre Apes ſolent. Quod Plutarchus non videtur inficiari dum ait: Indignum verò eſt è culinis & proſtibulis accerſitas voluptates cum his contendendo, dedecus inferre Muſis & Heliconi.

Neq; vero paſtor paſcere conatur pecus:
Ferroq; ſunt intacta loca.

Apes Cereri ſacræ.

Nam mathematicæ hę voluptates verè ſunt paſcua Apum, vitij exſortia. Fuêre item & Cereri ſacræ: nam Pindari interpres, ad hæc verba, οἱ δ' ἐν τέτῳ λόγῳ χρησμὸς ὄρθησε μελίσσας: propriè quidem, inquit, Apes ſacras Cereris miniſtras appellauit, impropriè verò omnes alias propter animalis puritatem. Nam & alibi ſacris eam Apibus delectari ſcribit.

HIEROGLYPHICA.

Populi regi ſuo obediẽtiſſimi hieroglyphicum.

AEGYPTII illi ſacerdotes, ſi populum qui Regi vbicunq; & per omnia eſſet obſequentiſſimus, ſymbolo aliquo hieroglyphico exprimere vellent, Apem pingebant, ſed non omnem, verùm eam tantùm, qualem laudauit Ariſtoteles, breuem vtiq;, variam & in rotunditatem compactilem. Hoc enim diuinum propè animalculum, ex omnibus alijs animantibus ſolum Regem habet more hominum, & quàm mira fidelitate ei obſequatur, cùm H ſuperiùs abundè ſcriptum ſit, hîc non repeto: ſicut quoq; quanta prudentia Rex earum regni gubernacula teneat, ac beneuolentia. Quare nimirum Regem ſignificare volentes, qui vnanimi benignitate clementiaq; populos ſuos deuinxerit, id per Apum quoque regem facere conſueuerunt. [a] Pierius Valerianus, ſed ſine authore, per examen Apum Regem indicari ait, quod non credo, ſiquidem totum examẽ populum eiuſq; obſequium erga regem potius denotat. Vbicunque autem conſedit, inquit Plinius, ibi cunctarum caſtra ſunt: hoc eſt, populus fideliter proſequitur, & protegit. Ita verò nomini regio fauorabiles ſunt Apes, vt in cauſa fuerint, ne Oneſili Regis Cyprij caput, quod in ludibrium Amathuſij ſuprà portam vrbis ſuſpenderant, inſepultum diutiùs maneret: in id enim iam exanimatũ, examen Apum, vt ex Herodoto antea narrauimus, mella contulerunt, fauisq; refarſerunt. Vnde loci incolæ oraculi ſuper hoc requiſiti reſponſo moniti, caput honorificè ſepelierunt, Oneſiloq; quotannis, vt heroi, ſacra inſtituerunt. Habet ſanè multa præterea hieroglyphica Pierius, quę, cùm

Regis hieroglyphicum.

[a] *Lib.26. Hierogl.*

Vt reges ament Apiulæ.

ipſe

A ipse fecisse videatur, nos, ne quid deesse possit in hoc operis tractatu, quod lectorem iuuare queat, hîc eodem, quo ipse, ordine transcribemus, omisso vno, de regno nempe, quod inter auguria reiecimus, ad quæ planè erat referendum: Addunt nonnulli, inquit, suauem eloquentiam per hieroglyphicum Apis significari. Quanquam Diogenes suæ morem gesturus mordacitati, orationem blandam, vtpote ad fallendum, vel ad gratiam parandam, mellitum laqueum vocitabat. Irridebat is Platonem perlibenter, cui paruulo in cunis dormienti Apes in labellis consedissent, &c. (Recitat autem aliquo, alia exempla, quæ nos inter auguria recensuimus) Et paulò post. Et ita demum, quemcumq; veteres ab eloquentiæ suauitate commendarent, eum ab Apibus enutritum dictitabant. Sic & Theocritus Comatam beatissimũ ait, cui huiusmodi nutricatio contigisset. Apud Hesiodum Musæ amicorum linguis rorem instillant. In castigatis enim exemplaribus, non ἀοιδίῳ, sed ἐέρσιν legitur, vbi interpres ἐέρσιον, δρόσος interpretatur, ac perinde mel intelligi debere, inde verò eloquentiæ suauitatem. Sanè Pindarus amabile mel Isthmijs posuit ἐν δ' ἐραδεινῷ μέλιτι pro felici successu, quem Iupiter propinat: vbi commentatores gaudium intelligi volunt, quòd ex commendatione, & laudibus percipitur, si præsertim illæ ab eloquenti, & erudito viro optimè prædi-

B centur: qua quidem voce, teste Themistocle, nulla suauior exaudiri potest. Hactenùs ille. Addo ego: Suidas Xenophontem scribit, Atticam Apem esse apellatam, inde nempe, quòd incredibili, ac mira facundia primus philosophorum vitas, mirabiliaq; & facta, & dicta eorum descripserit. Et Sophoclem legimus non ob aliam causam μελισσόμον vocatum esse. [b] Petrarcha Diuos Ambrosium & Augustinum Apes appellat cęlestis faui, & diuini eloquij. Huc item spectat elegantissimus de Nestore (qui Homero, conuenienti & Musis, & poëtis epitheto ἡδυεπὴς, hoc est suauiloquus nominatur) locus [c] Plinij Cæcilij secundi ad Auso-

» nium: Nam & loquenti tibi, inquit, illa Homerici senis mella profluere, & quæ scribis com-
» plere Apes floribus, & innectere videntur. Denique & hoc Apulei. [d] Pylius orator eloquio
» comis, experimentis cautus, senecta venerabilis, cui omnes sciebant corpus annis abire, ani-
» mum prudentia vigere, verba dulcedine affluere. Eleganter etiam apud [e] Pontanum Le-

pidina canit:

O Macron nympha hæc lepido vt sermone locuta est
Illi mel labris, fauus illi stillat ab ore.

Respondet Macron.

C *O Coniux nympha hæc longè est ditissima melle,*
Centum habet hæc Apium tabulata, examina centum.

Vt modò ad Pierij hieroglyphica reuertamur, omnium, inquit, consensu receptum est, per Apis hieroglyphicum poëticam intelligere amœnitatem, vt apud Horatium: Fidis enim

» manare poëtica mella, &, vt ait doctissimus Varro, Apes causa Musarum esse dicuntur volu-
» cres: quod si quando displicatæ sunt, cymbalis & plausibus, & numeris reducuntur in vnum locum. Pindarus hymnorum suauitatem, & elegantiam per mel candido lacte commixtum intelligendum dedit, vbi Nemeis dicit: ἐγῶ τοὶ δέτοι πέμπω μεμιγμένον μέλι λευκῷ σὺν γάλακτι. Lac ponit Pindarus, quod à natura est, ac perinde genium, & venam indicat. Mel verò, propterea quòd magno Apum labore conficitur, artem & diligentiam significat. Hinc clamat Horatius:

Vos ô
Quintilius sanguis carmen reprendite, quod non
Multa dies & multa litura coërcuit, & quod
Perfectum decies non castigauit ad vnguem.

D Et ipse de se, quantum pertinet ad laborem, & diligentiam, quam scribundis versibus adhiberi ait:

Ego Apis Matinæ More modoq;

Non enim temere vsque adeo assurgit Pindaro tam honorificè, cuius hymnum agnoscat, & vena diuite copiosum, & magno studio, & arte simul elaboratum. Quin suam fert super hoc loco sententiam:

Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: Ego quid studium sine diuite vena,
Nec rude quid possit video ingenium, alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.

Sic Pierius. Sed quidsi etiam poëticam hanc amœnitatem ita per Apis hieroglyphicum intelligamus, vt quemadmodum Apes dulcia instillant mella, ita Musæ carminum dulcedinem elargiri poëtis dicuntur: in quo sensu Pontanus ad Constantiam:

Eloquẽtiæ hieroglyphicum. Oratio mel lituslaqueus dicta.

Xenophon Attica Apis dictus. Sophocles μελισσόμος dictus.

[b] *In Epist.*
[c] *Li. 4. Epi.*
[d] *Li. de Deo Socrat.*

[e] *Pompa. 7.*

Poëtica amœnitas.

Mel diligẽtiam denotat.

Musarum dona.

Insedere

Inſedere tuis Apes labellis, E
In labris reſidens tuis Meliſſa,
Hyblæum liquat Atticumq; rorem
Quem ſtillent Paphiæq; Gratiæq;.
O qui Caſtalios lacus poëtæ
Quiq; & Theſpiadum ſititis amnes
Hinc & Caſtalij lacus liquores,
Hinc & Theſpiadum petatis vndas.
Has Conſtantia mollibus labellis
Inſtillat, quibus Atticæ camenæ
Rorarunt Venerem ſuam, Charinq;
Quæ Muſis comes & comes poëtis.

Futuri ſæculi beatitudo.

Sequitur porro aliud hieroglyphicum inſcriptum ab ipſo: Futuri ſeculi beatitudo; de quo hæc ſcripta reliquit. Quæſierit hîc ſanè aliquis, cur polliceatur dominus ducturum ſe populum ſuum in terram lacte, & melle fluentem: paſſim enim hieroglyphicum aliquid ſapit diuinarum litterarum. Igitur theologi noſtri, referente Heſychio, hoc ad futuri ſæculi deli- F
cias beatitudinemq; transferunt, quòd ex cibis, quibus hîc vtimur, nihil his ſuauius dulciusq; reperitur: tum quia ſine labore comparantur, & nulla indigent præparatione. Nam bona illa æbſq; vlla ſolicitudine, ſine dolore, ſtudio nullo, apparatu nullo, condituræ nullius egentia, tanquam effuſo copiæ cornu effunduntur. Aliud. Apes autem quia dulcia tan-

Homo dulcibus tantũ gaudens.

tùm guſtant, ſi paſcentes pingantur, hominem hieroglyphicè ſignificant, qui dulcibus tantùm rebus delectetur, dulciaq; omni cura ſtudioq; perquirat. Horatius cùm dulcedinem, & ſuauitatem, quodq; maximè placeret, exprimere vellet. *Si iuuat & melli eſt*, inquit. [f] Plu- „
[f] *Lib. de cõiugalib. præceptis.* tarchus: Mulier, ait, quæ viri primo congreſſu territa coniugalem inde copulam ſubfugitat, „
ſimilis eſt ijs, qui Apicularum aculeis patienter ſe offerunt, mella ipſa reformidant. Ad eandem reſpiciens iucunditatem Catullus, ſuum illum Paſſerem, Lęsbiæ ſuæ delicias, cùm maximè lepidum indicare velit, mellitum fuiſſe dicit. Deniq; Virgilianus Damœtas cùm Pollionis amicis optat mella fluere, nihil aliud ſibi vult, niſi vt copioſiſſima rerum omnium, quę ſuauiſſimæ iudicentur, vbertate diteſcat. Egregiè verò Pindaricum eſt, mel pro ſuaui, tranquillo, & maximè expetendo, amabiliq; bono ponere: quare de Olympijs victoribus ait, ὀνιτὸν δὲ λοιπὸν ἀμφιβίοτον ἔχει μελιτόεσσαν εὐδίαν: quod exponunt interpretes: victores vi- G

Paſſer melitus.

Mel quid Pindaro.

tæ reliquum agere in terra melliflua, hoc eſt, tranquilla deinceps ſuauiq; perfrui quiete.

Mel ſatietatem habet.

Idem cùm κορὸν ἔχει καὶ μέλι dixit, mel etiam ſatietatem habet, nihil aliud voluit exprimere, niſi ſupremam quandam ſuauitatem, atq; dulcedinem ineſſe melli, quę tametſi ſupremè delectabilis eſt, ſacietatem tamen afferat: quam ſententiam παραδοξικῶς protulit. Paulò ſecius Horatius ſenſum eundem attigit vbi dixit: *Dulcia ſe in bilem vertunt*: quòd tamen „
ex phyſica diſciplina eſt ab eo ſumptum. Aiunt enim medici, cibaria dulcia confeſtim in

Vitę proſperitatis & lõgę ſanitatis hieroglyphicum.

bilem abire. Aliud. Inuenio vitæ proſperitatem, ac inoffenſam valetudinem in longa æui ſpacia productam per hieroglyphicum Apum in fœcundo oleæ ramo conſidentium ſignificari: id quòd mihi Democrati reſponſum in memoriam adducit, qui olim interrogatus, qua ratione quis longiorem vitam aſſequi poſſet: Interiora, reſpondit, melle irriganda, exteriora verò oleo perungenda: quod hieroglyphicè acceptum oſtendit, animum quantacunque fieri poteſt ſuauitate permulcendum, hilaritatemq; vndiquaq; captandam, omniq; prorſus amaritudine atq; acerbitate procul oblegata, neq; quicquam, quod exulceret, intromittendum: corpus verò exercitio conſolidandum, quòd quidem in ocio torpeſcere ne-

Oleũ quid ſignet.

ceſſe ſit. Nam vt commentario ſuo dictum, oleum inter alia ſignificata, exercitium quoq; H
denotat. Sed enim Ariſtoxenus Pythagoricos plurimùm melle vſos tradit. Neq; tantùm calidi panis ſuffitu Democritus vitam dies aliquot in amicorum obſequium produxiſſe fertur, verùm & vapore mellis naribus admoto. Omnino autem ferunt, quibus mellis vſus frequentior fuerit vitam diutiùs producere. Contrà verò qui cibis acidis delectentur, breuioris eſſe vitæ. Sanè Cyrnios populos, qui ſcilicet Corſicam incolebant, longæuos vixiſſe

Cyrnij longęui cur dicti.

tradit Athenæus, quòd aſſiduè mellis vterentur cibo. Nã & Diophanes, qui de re ruſtica libros conſcripſit, longæuos euadere dicit, qui mellis eſitatione delectati fuerint. Præſtat verò in ſenecta ipſa plurimùm pane, & melle paſci: neque enim ſolùm, vt is aſſerit, viuacitatem adiuuat, ſed & ſenſus omnes ſanos, & integros cuſtodit. Quamuis quod ad Athenęum

Mel Corſicum quale.

ſpectat, noſtri mel Corſicum dicunt habere aliquid in ſe, quod amaritudinem ſapiat: vnde dixerit Ouidius de nefanda atque exitiali cera:

Ite hinc difficiles funebria ligna tabellæ

A *Tuq; negaturis cera referta notis:*
Quam puto de longæ collectam flore cicutæ
Melle sub infami Corsica misit Apis. Et
Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos,

Maro prius dixerat. Insanioſum mel apud Macronas memorat Xenophon, quod qui copioſiùs ediſſent, & vomere & excernere cogebantur: neq; quidem omninò ſtare poterant. Hæc circa id hieroglyphycum Pierius, quorum pleraque nos antea tetigimus. Aliud ex eodem. Sed quoniam trahente rerum fluxu impegimus in mellis uitia, minimè diſſimulãdum quod quadrageſimis Hebrẽorum caſtris Hieronymus putat Ionathan cõtra deteſtationem patris guſtaſſe mel intellectu myſtico, quod ſcilicet deſtillat à labijs mulieris meretricis, & ſorte deprehenſum, vix populi precibus liberatum. Porrò mel non offertur in ſacrificijs dei: & cera quæ dulcia continet, non lucebat in tabernaculo, ſed oleum puriſſimum, quod de oliuarum exprimitur amaritudiue. Quod verò ſit veriſimilis Hieronymi coniectura ſuper Ionatha, Ariſtoteles tum milites pleroſque omnes mulieroſos eſſe, tum ſcriptores rerum, qui recenſent Hebrẽorum mores, gentem eam eſſe ponunt ſalaciſſimam. Sed Ionathan pro innoB centia ſua dicentem mihi videor audire. Cur igitur ego conqueſtus palam ſum, ſatis imprudenter feciſſe patrem meum, qui populum tam longè addixerit eſuritioni, vt vel modico cibo, quem ſors obtuliſſet, ſuorum vires vetuerit inſtaurari? Quorſum ulla hîc impudicitia? Nam quomodo ego, qui à Sole exoriente hoſtes uno tãtùm comitatus famulo, cùm per inacceſſas crepidines ad eos irrepſiſſem, quotquot obuiam habui aggreſſus, cecidi & in fugam verti, & mox accitis meis, ad veſperam vſque perſeuerantiſſima occidione perſecutus ſum, quo pacto delicijs & genio vacare potuiſſem, qui pro ſumma dei noſtri honore, populiſque totius incolumitate, ad extremam vſque delaſſationem confectus eram? quare illa obſecro adulterina, conficta, ſubdititia, nequaquàm à tam probo, tam pio, tam acri veritatis propugnaculo, tam immeritò de me vnquã cogitata crederitis. Aliud. Vt verò nos mellis damna proſequamur, id etiam addemus, quod Hieroſolimitanus Heſychius non poëticam tantùm, verùm omnem gentium doctrinam per mellis Apumuè hieroglyphicum ſignificari tradit, quod in ſuauitate verborum & eloquij dulcedine tota conſiſtit, rerum autem inanis eſt. Eo-
„ que trahunt Solomonis illud ex prouerbijs. Non reſpicies ad mulierem meretricem, fauus
„ enim deſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouiſſima autem illius amara,
C quaſi abſynthium. Quo minus miremur, ſi qui longo pòſt tempore ſucceſſit, Plato quoque Muſas ſui temporis meretriculas appellauit. Præceptum verò, vti paulò antè dicebamus, diuinis literis, ne quicquam mellis in ſacrificium domino adoleatur, ſed in munus primitiæ eius offerri poſſint. Præcipit enim ex parte, illius ſapientię primitias offerri, non autem, pleniùs ea vti, quippè, ut fides noſtra non in ſapientia hominum conſiſtere videatur, ſed in virtute Dei, ut [g] Paulus ait. Ea uerò de cauſa mel, ut ait Eucherius, in ſacrificijs offerri prohibebatur, quia reſoluti blandimentis deliciarum aut dulcedine voluptatum, non poſſunt myſteriorum Dei eſſe participes. Hinc paſcha domini comedi cum amaritudine iubetur, quia ſit ſemper auſtera diſtrictio. Aliud. Attingemus ea quoq;, quæ complexu rerum poſſint in orationem abſolutam coaleſcere, ut ſi quis amaritudinem aliquam, aut infortunium, quod anteactæ uitæ ſuauiſſimum otium & tranquillitatem exaſperet, per huius generis hieroglyphica explicare voluerit, non alia congruentiùs pictura ſignoúe vtetur, quàm figurato melliS fauo, de ſummo cuius abſynthium pullulet, herba nimirum amariſſima: quod quidem Lucretianum illud ſapere videtur, quod in noſtræ uitæ conditione frequenter occurrit:

——*Medio de fonte leporum*
D *Surgit amari aliquid, quod in ipſis faucibus angat.*

Aliud. Commenti ſunt nonnulli popularem fugam per examen Apum & ſubiectum fumũ indicare: quandoquidem Apes nulla re magis conſternantur, in fugamque vertuntur, quàm fumo ſuppoſito. Atque hac ſimilitudine utitur Apollonius Argonautis in deſcribenda Bebryciorum fuga, ſimulatque interemptum Amycum conſpexere. Aliud. Sed longè ſuauius illud eſt, quod per Apes ex cadaueroſi Leonis ore prodeuntes innuitur. Pingi poteſt hoc, vbi quis aut à detractoribus male habitus, inſigniorem fuerit exiſtimationem conſecutus, aut inimicorum contumelijs affectus clarior euaſerit, aut ex illatis iniurijs creuerit. Mordaciſſimus eſt enim Leo, violentus & ferox. Apes verò in eius faucibus mellificantes proſpera & ſuauia quæ ſubſequuntur, indicant. Verùm hiſtoria uetus anſam huic hieroglyphico ſubminiſtrauit, quippe Sanſon Dauidanus cùm in ferociſſimi Leonis occurſum illapſus eſſet, vltro belluam adortus, eam ſtrangulauit, peremptamque ex publica uia in ſyluam proximam pertraxit, eamque ibi in abſcondito reliquit. Paucis verò poſt diebus prouectæ belluæ cadauer

Mel inſanioſum.

Meretricis hieroglyphicum. Ionathan melle guſtato vix abſoluitur.

Exoticę diſciplinę hieroglyphicum.

[g] *Epiſt. 1. ad Corinth.*

Mel cur in ſacrificijs offerri prohibitum.

De Vitæ dulcedine amarities.

Populatis fũga.

Mel in ore Leonis mortui quid ſignificet.

dauer inuiſurus: eò redijt, vbi mira res oculis obiecta eſt: nam frequens Apum examen in tabidis eius faucibus fauos fabricare occœperant. Vnde illi poſtea quæſtionis argumentum fuit, quam Palæſtinæ iuuentuti diſſoluendam propoſuit. Quî fieri poſſet, ut trucùlenta immaniſque res, eademq; voraciſſima, ſuauiſſimum èx ore cibũ erogaret. Cuius quidem quęſtionis hiſtoriam ſolius vxoris ſilẽtio crediderat, eius fidem & taciturnitatem explioraturus. Hinc illa mox medio conuiuio, ob rem ab vxore proditam, exclamatio Sanſonis plena acerbitatis exaudita. Nihil eſſe fœmina fallacius. Aliud. Minimè verò prætereũda ſunt etiã alia, quæ ſacris noſtrorum literis traduntur: Quàm dulcia faucibus noſtris eloquia tua ſuper mel & fauum ori meo. Et alibi. Dei dulciora ſuper mel & fauum. Omnis enim prophetia ſuaues cæleſtis doctrinæ fauos & dulcia diuini eloquij mella componit. Et debbora libro Iudicum prophetiæ particeps facta, Apis interpretatur, vt ait Adamantius. Et omnes denique prophetæ ſub Apis nomine comprehenduntur, eorumque faui ea ſunt oracula, quæ literis mandauêre. Atque hoc eſt bonum illud mel, quod comeſſe iubemur. Quicunque enim oracula ea diuina meditatione complectitur, ſcriptis vatum noſtrorum ſermonibus alitur & recreatur, is mandatum id diuinum exequitur, quo pręceptum eſt, Comede mel fili: bonumq; id eſſe re ipſa protinus experitur. Quod autem de Aſſertore noſtro prædictum eſt, mel comedet: mel hîc Adamantius noſtra de virtute colloquia ſignificare profitetur. Quotieſcunque enim de abſtinendo à voluptatibus, de domitanda nequitia, de iuſtitia, de prudentia ex animo diſſerimus, ſermonis iſtiuſmodi ſuauitatem libentiſſimè paſcitur Deus, hoſq; liquores aſſiduè ſitibundus inquirit, cui ſi nequitiæ, ſi puſillanimitates, ſi ſcelerum & ſtultitiæ amarulenta pocula propinauerimus, guſtum vt offenſus refugit, & vt fel odioſum auerſatur. Aliud. Et quia moris erat infantes à lauacro ſuſceptos lactis & mellis guſtu primùm imbuere, nonnulli hoc ad concordiæ ſignificationem factum autumant: Tertulliano ita dicente: Inde ſuſceptis lactis & mellis concordiam prægustamus. D. etiam Hieronymus aduerſus Luciferarios de hac ipſa re in hunc modum. Nam & multa alia quæ per traditionem in Eccleſijs obſeruãtur, autoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurparunt, vt in lauacro ter caput mergitare, deinde egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam. Id tametſi faciunt iam adulti, quandam tamen infantiæ ſignificationem præ ſe ferunt. Fuit uerò aliquibus mos, ut loco mellis, vinum cum lacte propinaretur. Nam apud Occidentis populos diu obſeruatum eſt, ut tinctis ſacro lauacro ad eius modi innocentiæ, quę præcipua eſt in parua ea ętatula ſimilitudinẽ quandã, vinum & lac tribueretur. Eoq; Tertull. Eſaiæ dictum ttahit. Venite, emite abſq; argento, & abſq; cõmutatione uinũ & lac. Aliud. Incorruptam ad hæc virginitatem & caſtũ animi propoſitum, per Apem ſignificari id argumento eſt, quod ipſæ homines à coitu olidos acriter oderunt &c. Aliud. Verùm aliud ex Ape. hieroglyphicum ponit Eucherius, nempe ſimulacrum eam eſſe adulatoris, vtpotè quæ mel in ore habeat, in occulto caudæ ſpiculum, atque ita homines qui lingua blandiuntur, latenter uerè feriunt, ſignificare: loquendo enim mellis dulcedinem proponunt, re verò ipſa vulnus inferunt. Aliud. Neque defuerunt veteres Theologi, qui Apem ultionis & iracundię ſignum in diuinis litteris eſſe dicerẽt, citatis ex Prophetalocis: Et Apis quæ eſt in Aſſur. Et circundederunt me ſicut Apes. Aliud, cui inſcriptum eſt Artificium. Nam illud quod Salomon ait. Vade ad Apem & diſce ab ea quàm laborioſa ſit operatrix, vnicuique manifeſtum eſt artificij ſedulitatiſque illam eſſe hieroglyphicum, Vergilio præſertim naturam eius tam luculenter explicante, ut uerſus eos & decies & centies memoria repetiſſe neminem vnum pœnitere poſſit. Democritus tamen dicacitate, libertateque illa fretus ſua, diligentiam hanc & aſſiduam in refacienda curam improbaturus, parcos dicebat Apibus eſſe ſimiles, quę vti ſemper uicturæ laborarent. In quam ſententiam Virgilianum illud potiùs detorquerem.

Prophetarũ oracula.

Prophetæ Apes dicti.

Concordię hieroglyphicum.

Caſtitatis hieroglyphicum.

Adulatoris typus.

Vltiones hieroglyphicum.

Artificij.

Sic vos non vobis mellificatis Apes.

Aliud. Eſt & ſolſtitij æſtuiui hieroglyphicum Apis, quod ſuo ad labores egreſſu, ut apud Ariſtotelem habetur, ſolſtitium id denunciat, eo quippe tempore, quaſi ferias quaſdam celebrent, quieſcentes. Hæc itaq; omnia Pierius Valerianus, quæ ad moralia potiùs, quàm ad Aegyptiorum hieroglyphica pertinent.

Solſtitij hieroglyphicum.

A

MORALIA.

APES, quæ non ex vno duntaxat floſculo, ſed ex varijs mella ſua colligunt, docent nos non omnes omnium virtutes in vnum collatas, ſed ſingulorum ſuas in ſingulis ſuſpiciendas, non ſolùm, quia nemo vnus facilè videt omnia, tantumúe præſtat ſolus, quantum ſeparatim multi; ſed etiam quòd clariùs luceant natiua fictitijs, propria alienis, vera fucatis. Faciliùs enim in Iſocrate iucunditatem, in Platone copiam, in Demoſthene vim natiuam, genuinam ac propriam ſeparatim animaduertas, & imiteris: quàm ſimul haſce dotes in vnũ Ciceronem imperfectè, languidè, & fucatè tranſlatas. Scitum etiam eſt illud Zeuxidis, qui cùm *Crotoniatis eſſet picturus Venerem, non vnam aliquam inſignem puellam, ſed multas ſibi propoſuit*, vt quid in ſingulis emineret imitaretur; & Homerus cùm Agamemnonem omnibus numeris abſolutum non ab vno aliquo deo, ſed à multis eſt mutuatus membra,

B quibus quiſq; præſtabat. [a] Seneca, vt de liberalibus ſtudijs ſit tantum ſermo, quicquid le- [a] *Epiſt. 184.*
„ ctione collectum eſt, Stylus, inquit, redigat in corpus. Apes debemus imitari, quæ vagan-
„ tur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt: deinde, quicquid attulere, diſponunt, ac
„ per fauos *digerunt*, &c. & paucis interpoſitis rurſus. Nos quoq; Apes, inquit, debemus imi-
„ tari, & quæcunq; ex diuerſa lectione congeſſimus, ſeparare: meliùs enim diſtincta ſeruantur:
„ deinde adhibita ingenij noſtri cura, & facultate, in vnum ſaporem varia illa libamenta con-
„ fundere: vt etiam ſi apparuerit, vnde ſumptum ſit, aliud tamen eſſe, quam vnde ſumptum
eſt, apparcat. Facetè equidem [b] Lucianus, Platonis, Socratisq; atq; aliorum philoſophorũ, [b] *In piſcato-*
„ à quibus erat vapulaturus, beneficia erga ſe recenſens, inter alia quæ adfert, vbinam, inquit, *re.*
„ vel quando vos iniuria affeci, qui ſemper ſum philoſophiam admiratus, ac vos ipſos ſummis
„ extuli laudibus, cùm ſermonibus quoq; à vobis derelictis aſſiduè conuerſatus? Quin & hęc
„ ipſa, quæ proloquor, vnde quàm à vobis accepi, ac inſtar Apiculæ decerpens, hominibus
„ oſtendo? at illi laudant, ac vniuſcuiuſq; florem, vnde, à quo, & quemadmodum collegerim,
„ cognoſcunt, neq; oratione ob florigeram hanc meſſem commendant: ſed veriùs vos ipſos,
„ ac prata veſtra amœniſſima, qui tam varia, & verſicolora produxiſtis, extollunt; quæ ſi quis
C rectè ſecernere, connectere, ac concinnare nouerit, ita vt minimè alterum ab altero diſcre-
„ pet, nunquid cùm tam egregiè à vobis affectus fuerit, obloqui conabitur viris benefacto-
ribus? &c. Sed quemadmodum *Apes ad omnes quidem flores aduolant, quanquam inter-*
dum amari aliquid, vel acris in ſe contineant humoris, quales ſunt ranunculi, & alij plurimi
ſimiles; nihilominus tamen ſuccum quendam vtilem inde exerunt, ex quo non ſine admira-
tione mel parant, quod dulciſſimum eſt: Sic etiam ſedulo magnoq; ſtudio, ac *iudicio viris*
bonis, ac doctis annitendum, vt non ſolùm ex optimis, ac ſelectiſſimis autoribus, ſed *alijs*
etiam non adeo commendabilibus ſcriptis, ſi quid boni illis inſit, omnia ad vnicam vtilita-
tem publicam colligant, & poſteritati commendent, vt hac ratione prodeſſe plurimis, nemi-
ni autem, ſi fieri queat, nocere poſſint. Sic [c] Baptiſta Mantuanus Athenienſes ait, vt nihil [c] *Li. 1. Dio-*
tandem ipſos lateret, in omnes ferè profectos eſſe terras, atque more Apum, quæ ex nullis *nyſ. Areop.*
non floribus mella colligunt, domum omni ſcientiarum genere onuſtos redijſſe, & ab om-
nibus aliquid didiciſſe:

Nec minus eſt, quod naturas cognoſcere rerum,
Quòd potuêre oculis homines his collibus orti,
D *Gens propè cæleſtis, cauſas penetrare latentes.*
Nec ſat erat inuenta domi, peregrina ſecabant
Aequora, fatidicam Memphim, ſuppoſtaq; cancro
Aethiopum regna, & combuſtam ardore Syenen
Perpetuo, menſam ſolis, ſtatuamq; loquentem.
Infinita ibant quæſitum ambage viarum,
Chaldæos etiam, nudisq; habitata ſophiſtis
Trans Indî, trans Gangis aquas deſerta petebant
Tanta explorandi ſitis & ſolertia veri.
Prædati tandem ſophias orientis & Auſtri
In Patriam ſimiles Apibus, quæ rura volantes
Per longinqua legunt flauentia mella, redibant.

Atq; etiam Ludouicus Viues, Franciſcum Philadelphum propter variam lectionem, atque

ſcientiam

ſcientiam laudaturus : Apes, inquit, animalia vatibus multùm cantata, in diuerſos hortos volantes, ex vario florum genere, imitabilem hominibus (vt inquit, Fabius Quintilianus) laborem conficiunt dulciſſimum : planè, ut norunt omnes eas, nobis imitandas (quo & nos dulciſſimum opus efficiamus) boni authores complures proponunt: volant (nec dubium) per plurimos hortos, qui plurimis ornati ſcientijs multos variarum arborũ flores deguſtarunt; vnde quæ faciunt opera, tãto ſunt Apũ melle dulciora, quanto ſpiritalis dulcedo corporea præſtat. Cùm voluiſſet igitur Philelphus mellifica videri Apis, delectatus lectionium diſtinctione, librum hunc (de conuiuijs nempe) omni eloquentia edidit &c. E

[d] *Lib. de Auditione.* Elegãter [d] Plutarchus oportere tradit, copia & vanitate dictionis remota, ipſum perſequi fructum, imitariq́ue non eas, quæ ſerta plectunt, mulierculas, ſed Apes; illæ enim, inquit, florida & odorata ſectantes folia, conſerunt, atque pertexũt opus, iucundum quidem illud, ſed in diem duntaxat durans atque infrugiferum. Hæ ſæpenumerò prata prouolitantes, violarum, roſarum, hyacinthorumq́ue copia conſita, in thymum aſperrimum atque guſtus acerrimi deferuntur, eique adſident mel meditantes flauum, perceptoq́ue vtili ſucco ad ſuum reuolant opus. Eo itaque modo debet ſincerus artiſque ſtudioſus auditor omittere florida & luxurioſa verba, reſque ad actiones ſcenicas aut ſpectacula pertinentes, eaque putare pro pabulo Fucorum ſophiſticen ambiẽtium : animo autem in ipſos orationis ſenſus penetrare, intentionemq́; dicentis, & quod vtile eſt atque commodum, ad ſe trahere. Huc ſpectat doctiſ- F

[e] *Lib. 8. Variar. lect. c. 1* ſima illa Poëtarum & Apum cõparatio, quam nobis ſcriptam reliquit [e] M. Antonius Muretus incomparabilis doctrinæ vir, his uerbis : Libenter ac ſæpe faciunt poëtæ, vt ſe quidem Apibus, ſtudium autem ſuum mellificio cuidam comparent. neque ſi quis diligenter inſpiciat, parum multa vtriſque inter ſe ſimilia reperientur. Apes inſtruendis operibus ſuis naturam tantùm magiſtram ſequuntur, artem non adhibent: Sic & poëtæ natura tantùm valent: arte ſi qui ſe poëtarum nomen tueri poſſe confidunt, eos grauiſſimus auctor Plato pronunciat, nihil vnquam egregium ac memorabile effecturos. Itaque Pindarus eo ſe gloriatur aduerſarijs ſuis, Bacchilide nimirum, & Simonide, eſſe ſuperiorem: quòd ipſe natura poëta, illi autem didicerint à magiſtris ; in quo tantũ eſſe vult, ut eo potiſſimùm nomine ſe Aquilæ, illos Coruorum ſimiles eſſe dicat. Σόφος, inquit, ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ μάθοντες δὲ, λάβροι παγγλωσσία, κόρακες ὣς ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιθα θεῖον. Apes, niſi irritentur, innocuę ſunt; irritatæ, figunt aculeis eos à quibus læſæ ſunt, & acerbiſſimos eis dolores infligunt. Idẽ poëtis ingenium: nulla, vbi non læduntur, innocentior hominum natio, laceſſiti ita ſe vlciſcuntur, ut interdum eos, quibus offenſi erant, ad mortem adegiſſe narrentur. Nam præter id quod de Archilocho accepimus, noui ego, qui hac ætate tantũ verſibus ſuis inimico dolorẽ G

[f] *Horatius Epod. 6.* inuſſerit, ut ex eo ille ſit mortuus. Neq; nõ hoc de ſeipſis [f] poëtæ prædicant, quorũ ſunt illa.

Caue, caue; namque in malos aſperrimus,
Parata tollo cornua.

[g] *Idem lib. 2 Saty. 1.* [g] &

Ne quiſquam noceat cupido mihi pacis. at ille
Qui me commorit: (melius non tangere clamo)
Flebit, & inſignis tota cantabitur vrbe.

Quocirca Plato in Minoe præcipit ijs, qui bonæ famę ſtudioſi ſunt, vt diligenter caueant, ne cum poëtis inimicitias ſuſcipiant. Apes è varijs floribus ſuecum exprimentes, opus dulciſſimum conficiunt: Poëtæ quoq; vagantes per hortos illos Gratiarum & Veneris, de quibus eſt apud Pindarum, & ex ijs belliſſimum quodque carpẽtes, ea concinnant carmina, quibus

[h] *Lucre. li. 3* ne mel quidem ipſum mellitius videri poteſt. Inde [h] igitur illa ſunt.

Floriferis ut Apes in ſaltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta, H
Aurea perpetua ſemper digniſſima vita.

[i] *Horat. l. 4. Carm. Od. 2.*

——Ego [i] Apis matinæ
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem.
Plurimum, circa nemus, vuidique
Tyburis ripas, operoſa paruus
Carmina fingo.

Meritò igitur Euſtathius ait Apem ζωὸν εἶναι συγγενὲς τῇ ποιήσει, διάτε τὸν μόχθον τὸν ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ, καὶ διὰ τὼ τὸ ἔργω γλυκύτητα, καὶ τὸ τὸ κηρίω εὐσύνθετον. ὃν πάντων μετέχει καὶ ἡ ποίησις, πόνῳ τε προϊοῦσα, ὁδὸν γὰρ τῶν καλῶν πόνε χωρὶς, ἔχουσα δὲ καὶ γλυκύτητα ἐκ ὀλίγω, ἐναγλαϊζομένη δὲ καὶ τῇ τὸ μέτρω εὐσυνθεσίᾳ. Eſt etiam cùm poëtæ iucundiſſima quadam allegoria vtentes, poëmata ſua coronas vocant, quibus aiunt ornari, ac redimiri

A dimiri à se caput illius, quem laudant: vt in Pythijs: σὺν εὐμενεῖ᾽ ᾳ δέξαι στέφανωμα τόδε, & alibi sæpe, quod imitatus [k] Horatius dixit:

[k] Lib. 1. Od. 26.

—— ô quæ fontibus integris
Gaudes, apricos nectte flores,
Nectte meo Lamiæ coronam
Pimplia dulcis;

Deliciæ autem meæ [l] Euripides, Hippolytum quoque de hymno, quo Dianam celebrauerat, ita vt de corona quapiam loquentem facit.

[l] In Hippo. Act. 2.

Σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου
Λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
Ἔνθ᾽ οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτὰ
Οὐδ᾽ ἦλθε πω σίδηρος. ἀλλ᾽ ἀκήρατον
Μέλίσσαι λειμῶν᾽ ἠρινὸν διέρχεται.
Ἀιδῶς δὲ ποταμίαισι κηπεύει δρόσοις.
Οἷσοις διδακτὸν μηδέν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ φύσει
B Τὸ σωφρονεῖν ἔιληχεν, εἰς τὰ πάντ᾽ ἀεὶ,
Τοῖσδε πρέπειν, τοῖς κακοῖσι δ᾽ οὐ θέμις.
Ἀλλ᾽ ὦ φίλη δέσποινα χρυσέας κόμης
Ἀνάδημα δέξαι, χειρὸς ἐυ-βέβεως ἀπό.

atque equidem hos, si potero, vel potiùs, vtcunque potero, Latinè exprimam: vt etiam ij qui Græcè nesciunt, singularem eorum suauitatem, quoquo modo odorentur. ab ijs autem, qui Græca per se satis intelligunt, valde peto, vt hæc mea, aut ne legant, aut conniuentibus oculis legant.

Tibi hanc corollam diua nexilem fero,
Aptam è virentis prætuli intonsa coma:
Quo neq; proteruum pastor vnquam inigit pecus
Neque falsis vnquam venit acies improba.
Apis vna flores vere libat integros.
Furis honestus quos rigat lymphis pudor.
C *Illis, magistri quos sine opera, perpetem*
Natura docuit ipsa temperantiam
Fas carpere illinc: improbis atq; nefas.
At tu aureæ regina vinculum comæ
Amica suscipe, pia quod porgit manus:

Hæc itaque M. Ant. Muretus. Huc spectat præterea locus [m] Platonis, quo Apum more » poëtæ volitare dicuntur. Affirmant poëtæ, inquit, se è fontibus quibusdam melleo latice » dimanantibus, & quibusdam musarum hortis, & viridarijs, carmina illa decerpere, quæ » nobis offerant, quemadmodum & Apes, ipsi quoque poëtæ volitantes. Et verum quidem » dicunt. Poëta enim res leuis quædam, & volatilis est, & sacra: neque potest priùs versus » condere, quàm correptus Deo fuerit, & extra mentem suam positus, & proinde ipsius » mens in seipso ampliùs minimè fuerit. Quamdiu enim quis suis compos est, minimè fieri » potest, vt carmina condat, aut vaticinetur. Itaq; non arte quidem multas, & præclaras fa- » ciunt, cuiusmodi de Homero commemorant; sed diuina quadam sorte illud tantùm vnus- » quisq; facere potest, ad quod ipsum Musa impellit. Sic ille. Philosophi præterea Princi-
D pem cum Ape compararunt. Si quidem quemadmodum hęc mel habet, atq; spiculum; ita bono principi lenitas necessaria est ad bonos contra malorum insolentiam, atq; arrogantiam subleuandos, & feueritas ad improbos coercendos. Sed ipse Saluator noster Iesus Christus, qui princeps principum est, ea quoq; ratione Api similis dicitur, quòd sicut quietis, ac modestis Apes mellificant, & hostes suos aculeo impetunt: ita Christus peccatoribus tartaro concesso iustos ad cęlos accersit. Vel potiùs puer etiamnum Api comparabitur: atque ita [n] Iacobus Vitriacus S.R.E. Cardinalis de pueri proprietatibus loquens in disertissima illa concione de natiuitate Domini, inter alias, ipse autem, inquit, valde dulcis est, & amabilis, dum tanquam puer cogitatur. Vnde in Ecclesiastico; Breuis in volatilibus Apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Initialis dulcedo cordis est natiuitas huius pueri, Apis autem modica est, & Christus paruulus, secundum quod homo: vnde comparat se grano Sinapi in euangelio. Hęc Apis in alueoribus nouis mellificat, quia corda per gratiam innouata dulcedine sua, replet & satiat. Apis laboriosa est, & ociosa animalia propellendo fugat, &

[m] In Ione.

Prĩceps Api similis, & Christus.

[n] In vigil. ni.

Chriſtus Api ſimilis.

Monachi Apes.

Chriſtus natus ad laborem, ſeruum à bono opere torpentem damnat. Apis floribus paſcitur, & Chriſtus qui paſcitur inter lilia virtutum flagrantia delectatur. Apis ſecundum regulam, & ordinatè cuncta peragit, & Chriſtus Eccleſiam ſuam regulariter ordinauit. Monachorum quoque vita ſancta, vitam moresq; Apum perquam exactè exprimit, vt diſertiſſimè oſtendit D. Aſcanius Martinengus Brixianus Canon. Regul. ſed quod omnibus Monachis conuenit, ille priuatim Regularibus, quia Regularis erat, aſcribit. Nil certè, inquit, expreſſius Apum exemplum patefacit, quàm Regularium (Monachorum potiùs) clauſtratam vitam: quæ enim Ambroſius de Republicis prodidit, elegantiq́ue narratione proſecutus eſt, ea de Regulari congregatione interpretari poſſe non ineptè exiſtimo. Primo itaque in loco inueſtigandum nobis eſt de Regularium communibus legibus, & normis. Communem, inquit, Ambroſius ſobolem habent, communem manſionem, communem laborem, communem cibum, communem vitæ ſeriem, communem voluntatem, communemq; prolem. Perpendam hæc ſingula. Regulares, vt Apes, communem quandam proſapiam trahunt, quoniam in vnaquaq; congregatione, ſicuti omnes vno, & eodem veſtimento veſtiuntur: ita omnes vnius, & eiuſdem nobilitatis ſunt cenſendi. Germina quæ ex diuerſo loco in hortum regium complantantur, ipſius tantùm in qua conſident, terræ nobilitate inſigniuntur: ita Iuuenes, qui ex diuerſis proſapijs ad religionem ſeliguntur, vt in regio ſolo conſiti, Chriſtiq; nobilitatis compotes effecti, nullam de nobilitate ſæculi præſeferre debent arrogantiam, & faſtum, quòd vnum omnes ſint in Chriſto. Communes manſiones habent Regulares, vt Apes, nempe clauſtrum: Arca Noëtica ſiquidem ſunt clauſtra, in qua manſiones plures ſunt, plures cellulæ, & non niſi bini, & bini exeunt ex ſanctis maiorum ſuorum conſtitutionibus. Communis eſt, vt Apibus, labor ipſis Regularibus. Duplex autem eſt Apum labor, gratam in volatu melodiam reddere, & flores legere: Apes ſiquidem raucum, ſed ſuauem concentum emittunt: & præcipuum Regularium munus eſt pſallere, ſuauiſſimeq; modulari in Eccleſijs eo concentu, de quo Apoſtolus; Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Delibant flores Apes nitidoq; rore paſcuntur: & Regularium partes ſunt ex patrum ſententijs, quaſi ex floribus, perpetuis lucubrationibus, intelligentias, tum literales, tum myſticas Scripturarum cum ſuauitate elicere. Communem cibum habent Apes, rorem ſcilicet ex floribus hauſtum, non ſine florum ſucco. Flores tenues parſimoniæ frugalitatisq; ſunt indicium, qua Regulares ſuo in victu præcipuè vtuntur. Ros verò eſt ſacra Scripturarum lectio, qua ſimul animi reficiuntur, cùm non ſolæ fauces ſumant cibum, ſed & aures eſuriant Dei verbum. Communem vitæ ſeriem habent Apes, ſimul egrediuntur, ſimul redeunt, ſimul volant, & quod potiſſimum eſt, ſimili induuntur amictu. Nec ſiquidem aliæ alas aureas, & aliæ argenteas, ſeu aliæ candidas, & aliæ rubentes ferunt. Ex quo diſcant Regulares, quantum in habitu, & indumentis conuenire ipſos deceat; inſtitutionesq; ſuas in his non violare, quæ maximè eò proſpiciunt, ne ſcandalum puſillis afferatur. Chriſti veſtis inconſutilis erat deſuper contexta per totum, vt ſciamus, Chriſti nomen habitumq; ferentium eſſe veſtem, nec vlla temeritate vnquam diſcernendam, cùm nec milites improbi ſecare ipſam auſi ſint. Communis voluntas eſt in Apibus, & Regulares vnam ſibi conſtituere debent voluntatem, quę eſt voluntas Prælati; Atq; ſicut Iſraëlitæ duce columna ignea in nocte, & lucida nube in die per arenoſa deſerta iter ſuum conficiebant: ita Prælati voluntatem, nutum, iuſſaq; proſequi ſtudeant Regulares, quę vtinam clareſcat, & fulgeat puritate, & charitate. Communis tandem eſt Apibus proles, Regulares, vt Apes integritate corporis virginali pollere debent nulloque concubitu miſceri, nec libidine reſolui. Attamen maximum filiorum examen emittunt Apes, è folijs, & herbis elicientes ore prolem ſuam: ſumma, inquam, caſtitate Regulares clari, filios plures ſibi gignunt ſpiritales, prædicationis, & confeſſionis munere. Regulares, vt Apes regem ſibi eligunt non ſorte; ne melioribus peiores caſu præferantur; non communibus omnium calculis, quòd imperita multitudo, nec virtutis merita agnoſcat, neque emolumenta publicæ vtilitatis rimetur: non tandem ſucceſſione, quòd eruditus ſæpe aſſumptus non eſſet, delicijsq;, atque adulationibus eneruata ſtirps illa parum publico prodeſſet: ſed optimatum tandem conſilijs, & voto. Debet igitur prælatus talis eligi, qualis ab Apibus regulus earum eligitur, nempe ſingulari magnitudine, & ſpetie corporis præſtans: magnitudine, quàm & pulchritudine morum celebris, & vocatus à Deo, tanquam Aaron: ſiquidem is Antiſtes renunciandus eſt, qui vt virga Aaron inter cæteros floreſcat exemplis ſanctitatis, & prudentiæ, ac literarum munumentis. Floreſcat igitur, vt Aaron virga, amygdalaque proferat, adeo vt eius cortex amarus ſit; vita nimirum extrinſecus mortificata, & auſtera; intus autem medulla ſuauis, & lenis: animus omni manſuetudine, & charitate

præcla-

A præclarus; nam si habet aculeum, videlicet auctoritatem, ea non ad vindicandum, sed ad saluandum vti debet; Naturæ enim lex est, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate in mansuetudine potiuntur. Aculeum igitur habet prælatus, sicut Apum Regulus, quo contumaces, atque obedientiæ rebelles compescat, & puniat. Aculeus correctio est, tum secreta, tum publica, iiunctis etiam iustis pœnis. Hic gladius est versatilis igneus in manu Cherub: versatilis, quia non eadem correctio omnibus adhibenda est, sed alijs lenior, alijs seuerior, nonnullis mitis, quibusdam asperior. Igneus, quia charitas est illi iungenda; In manu Cherub, cùm Prælatus sit Angelus, officioque, & munere Angelico fungatur. Aculeus excommunicatio est, qua perduelles interemit. Hic ensis est ab vtraque parte acutus, cùm non tantùm confodiat animam, à sacramentorum vsu, ex quibus omnis gratia profluit, eam seiungens; sed vt corporis commoda grauiter lædit, cùm à cœtu fidelium, cæterorumq; clausstratorum disiungat. Quis verò feratur fructus à Regularibus, ex Apum similitudine prolixiori oratione demonstrat Ambrosius, cuius orationis argumentum est. Apes haustis floribus madidis rore, suis in cellulis gignunt ceram, atque mel. Et præcipuum est Regularium munus ex sacræ scripturæ sensibus, tanquam B ex floribus, rore spiritus Sancti madefactis, perpetuis suis lucubrationibus elicere ceram, id est, cordis mollitiem, & mel, mentis hilaritatem. Cera enim mirificè ardet, pabulumque est ignis aptissimum. Et cor dum scripturarum contemplationibus emollitum est, diuino amore facilius exardescit. Mel autem dulce est; nam nihil dulcius melle; & mens dulcescit, quia suaues sunt intelligentiæ Scripturarum, & nihil dulcius, quàm studijs sacris incumbere. Verùm cera ardens illuminat: ita Regularis diuino amore efflagrans, exemplo vitæ in Ecclesia summopere refulget. Mel verò est medicamentum lene, & cibus pascens: Pari euentu doctrina Catholica ex ore Regularium, corda lenit peccatorum, & mirificam escam mentibus sanis præbet. Vnde Sponsa: Comedi fauum mellis cum lacte meo; quasi ipsi adeò iucundum fuerit mel doctrinæ sibi delatæ, vt quasi lac id suxerit. Hactenus eo modo Apis vita, cum vita clausstratorum monachorum congruere ostensa est ex Martinengo, sed idem fecisse videtur mihi longè ante illum D.° Io: Chrysostomus his „ verbis: Quare qui huius portus continua tranquillitate lætantur, quasi gratissimam tem- „ pestatem tumultus fugiunt vniuersos, nec canentes, atque orantes solùm, sed diuinis „ etiam libris affixi iucundissimè afficiuntut. choro enim solo dissoluto plærunque alius cum C Esaia colloquitur, alius cum Apostolis differit, alius ab alijs elaborata lectitat, & philo- „ sophatur de Deo, de creaturis, de visibilibus, de inuisibilibus, de vtilitate huius vitæ, de „ beatitudine futura. Ita non brutorum animalium decoctas sibi carnes, vt alantur, assu- „ munt; sed Dei verba melle, atque fauo iucundiora, melioraque cibo etiam Ioannis, quo „ in deserto alebatur: hoc mel non sylvestres è floribus Apes collegerunt, nec rorem con- „ coctum suis aluearibus immiserunt, sed spiritus gratia constituens pro fauis, & aluearibus, „ atque fistulis in animis sanctorum imposuit, vt quicunque vult, continuè possit comedere. „ Apes igitur imitantes sacrorum fauis librorum circumuolant, magnam inde voluptatem „ carpentes. Si ergo volueris, qualis hæc mensa illorum sit perdiscere, propriùs ad eos ac- „ cedas, & senties suauissimas, & spiritualis plenas odoris eructationes illorum. Nullum „ turpe verbum ab ore illorum vnquam profertur, non dicax, non asperum, sed cælo vni- „ uersa digna sunt. Quare non ab re quispiam facere poterit, si ora istorum, qui versantur „ in foro, qui secularium rerum rabie furiunt, cloacis sordidissimis comparet: illorum verò „ fontibus, vnde riuis liquidissimis fluenta mellis emanent. Sic ille. Cæterùm eodemmet modò clausstratarum virginum vita, cum Apibus quadrare dici possit, nam Apes, vt dixi- D mus, non tantùm non vtuntur venereo inter se complectu, sed coëuntes etiam, ac maximè adulteros oderunt. De qua virginitate loquens D. P Ambrosius: Fauus itaque mel- „ lis, inquit, tua opera componat. Digna enim virginitas, quæ Apibus comparetur: sic „ laboriosa, sic pudica, sic continens. Rore pascitur Apes, nescit concubitus, mella com- „ ponit. Ros quoque virgineus est sermo diuinus; quia sicut ros verba Dei descendunt. „ Pudor virginis est intemerata natura. Partus virginis fœtus labiorum, expers amaritu- „ dinis, fertilis suauitatis, in commune labor, communis est fructus. Quàm te velim filia „ imitatricem esse huius Apiculæ, cui cibus flos est, ore soboles legitur, ore componitur? „ Hanc imitare tu filia, verba tua nullum doli velamen obtendant, nullum habeant frau- „ dis inuolucrum, vt & puritatem habeant. Hæc & plura Ambrosius. Possunt denique Apes alio adhuc modo religiosos eleganter exprimere. Sicut enim horum insectorum alia futuros imbres præsagiunt, aliæ cibo vehendæ intentæ sunt, alia fabricæ cellarum: Ita illorum etiam alij res cælestes contemplando, futurum Dei iudicium præui-

Aculeus quid denotet.

° *Hom 59. in cap. 21. Mathei.*

Monachæ Apibus similes.

P *Lib. prim. de sancta virginitate*

dent, alij ſibi ipſis intenti, ſeſe ſæpe cibo diuino cibant, ſiue manna ſacramentali, aſſiduisq; E
lectionibus ſacris nouum cibum ſolo à Deo procurant, nonnulli confitentes audiendo, bonaque conſilia dando viam ad cœlos ſibi parant. Vnde ipſamet pariter ſancta Eccleſia Apibus quodammodo comparatur ab eodem Ambroſio his verbis: Manducaui panem „
meum cum melle meo. Quòd diuerſarum virtutum concretum floribus, illarum Apum, quæ ſapientiam prædicant, conſono opere congregatum Sancta Eccleſia in ſauis condit,
Iuſtus Apis dictus. vt cibus Chriſti ſit. Etiam iuſtus ab eodem Apis dicitur, cùm ait. Rectè ergo Dauid ait propheta. Voluntaria oris mei comproba Domine. Oris ſui Domino conferens ſacrificium voluntarium, eò quòd, vt Apis illa prophetica bonos flores colligere ore conſueuerit, ſauos ore confingere, mella ore componere, & ex herbis ſuauibus ore filios legere: quę cùm ſit, inquit, robore infirma, ſapientiæ prædicatione ſubſtantiæ ſuæ producit ætatem. Veruntamen ſapientia melior eſt melle Apum, vt ipſe etiam innuit, dum ait: Fauum diſtillant labia tua ſponſa, & lac ſub lingua tua. Os enim iuſti deſtillat ſapientiam, de ore iuſti ſuauitatis, & miſericordiæ mella procedunt. In ore iuſti nullus dolus, nulla fallacia, nulla eſt amaritudo peccati. Audit Eccleſia verba Chriſti, audit plebs Dei præcepta ſapientis, delectatur alloquij ſuauitate, moralis diſputationis iucunditate mulcetur dicens: F
Quàm dulcia faucibus meis verba tua, ſuper mel & fauum ori meo: quia mel Apum ad horam delectat, ſed citò ſapor eius vaneſcit, & plærunque viſcera vitioſa læduntur, verborum autem moralium, etſi pungunt mella, non lædunt. Inueniuntur item prophetæ Apes
Prophetæ Apes ſint. eſſe. Fingunt ſiquidem ceras, & mella conficiunt, & ſi audienti mihi (inquit Origenes) expedit dicere, faui eorum ſcripturæ ſunt, quas reliquerunt. Quòd autem dicitur, Vade ad Apem, iſtiuſmodi eſt. Eſt quædam (vt ita dicam) Apis ſuper Apes, & quomodo inter Apes rex quidam eſt, qui nominatur eſſe rex: Sic princeps Apum, dominus meus eſt Ieſus Chriſtus, ad quem mittit me ſpiritus ſanctus, vt comedam mel. Iubet nos D. Auguſtinus velut Apes prudentiſſimæ ad alueare Chriſti fideliter feſtinare, vt dulcedinem ſpiritualis mellis ex diuinis lectionibus poſſimus accipere, cum propheta dicentes, quèm dul- „
cia faucibus meis eloquia tua &c. Contra verò maledicos idem Auguſtinus ſic ait: Sunt qui non vt Apes mella ſpiritualia colligunt, ſed quaſi Veſpæ crudelia venena diffundunt: quando flammis iracundiæ ſuæ incenduntur, odium in corde recondunt, murmurationibus alios corrodunt, ventoq; ſuperbiæ ſe etiam de tranquillitatis, ac patientiæ portu faciunt
Pœnitentes cur Apibus ſimiles. naufragare. Sic ille. Paruæ, & laborioſæ Apes S. Antonio Patauino pœnitentes referunt, G
quoniam & hi ſunt magni laboris, & ſemper, inquit, aliquid operis faciunt, ne domum ſuam diabolus inueniat vacuam, & ocioſam. Et quemadmodum, vt ait D. Chryſoſtomus, vbi quidem eſt cœnum, eò porci concurrunt; vbi autem ſunt aromata, & ſuffitus, Apes illic habitant: ita vbi ſunt quidem meretricia cantica, illic congregantur Dæmones; vbi autem cantica ſpiritualia, illic aduolat ſpiritus gratia, & os ſanctificat animam. Idem expli-
[q] *Comment. in Epiſt. Pauli ad Epheſ. cap. 14. Homil. 15.* cans hæc D. [q] Pauli verba: Omnis amaritudo & ira, & indignatio & clamor, & blaſphemia „
tollatur à vobis cum omni malitia: Quomodo, inquit, in vas, & veſtimentum immundum nunquam ſe dimiſerit genus Apum. Propterea enim, & ſuffitibus, & vnguentis, bonisque odoribus locum aſpergunt, qui harum rerum ſunt periti, vinisq; ſuaue olentibus, & alijs omnibus illinunt calathiſcos, in quibus ſunt inſeſſuræ exeuntes ex alueis, ne grauis odor, & inſuauis eas rurſus abigat: Ita etiam in ſancto Spiritu. Vas quoddam, & quidem calathiſcus eſt noſtra anima referta ad excipienda examina gratiarum ſpiritualium: ſed ſi ſit intus bilis, & amaritudo & ira, euolant examina. Propterea beatus hîc, & ſapiens Agricola, pulchrè purgat vaſa noſtra non falcem tenens, neque vllum aliud inſtrumentum ferreum. Et nos vocat examen hoc ſpirituale, & congregans ipſum purgat preci- H
bus, & laboribus, & alijs omnibus. Vide ergo quomodo expurgat, & emundat cor noſtrum &c. D. etiam Baſilius ab eadem Apum munditia morale captans. Sicut, inquit, fumus fugat Apes, & Columbas expellit fœtor; ita & cuſtodem vitæ noſtræ Angelum à nobis
[r] *Homi. 68. ad Pop. Antiochen.* exigit lachrymoſum, & fœtidum peccatum. Rurſus D. [r] Chryſoſtomus docens, quod inſeſtantem, magnaminiter ferre propter Deum, maius ſit, quàm benefacere, non oportet, inquit, mortuum vlciſci, ſed orare pro eo, vt eruatur à morte. Nonné vides Apem, quemadmodum immoritur aculeo? Per illud nos animal docet Deus, ne proximos afficiamus triſtitia, ipſi namque priùs mortem excipimus. Et illos quidem fortè paululum lædimus, nos autem non amplius viuemus, quemadmodum nec illud animal. Et ſi laudat illud ſcriptura, quod operarium ſit aſſerens, cuius opes reges, & priuati ad ſanitatem offerunt: nihil tamen ipſi prodeſt ne moriatur, ſed omnino moriatur eſt opus. Ergo ſi illam non liberat malefacientem in reliquis præſtantia, multò minus nos. Fera-

rum

A rum est verè sæuissimarum, nemine quempiam lædente iniuriam incipere; imo verò neque ferarum. Illæ namq; si permittas in deserto se pascere, neque coangustans in ne-
cessitatem redegeris, nunquam lædent, nunquam impetent, nunquam mordebunt, sed propriam transibunt viam &c. Ab Apibus itaque discere oportet Christianos nulli malum pro malo reddere, sed vincere in bonum malum. Quemadmodum verò Apes mel in ore ferunt, sed aculeis pungunt, ita quoq; multi etiam lingua blandiuntur, sed percutiunt la-
tenter, de quibus scilicet dicebat [s] Dauid: Circumdederunt me sicut Apes &c. Est autem huiusmodi nequam hominum genus foris candida Columba, intus verò vulpes vafra, & vt dicitur in prouerbio Foris Cato, intus Nero: qui nempe foris benignitatem, & affabilitatem dulcem ostendunt, intus verò reconditam habent malitiam, qua alios perstringunt, & læ-
dunt, quos mulcere videbantur. Vnde Charon apud [t] Lucianum, ciuitates, inquit, conspi-
cio, Apum examinibus similes, in quibus proprium quendam peculiaremq; singuli habent aculeum, quo sibi vicinos pungunt. Quidam autem ex ipsis velut Crabrones agunt, se-
riuntq; imbecilliorem, & viribus infirmiorem. Dicebat etiam Ariostus.

[s] *Psal.117.*

[t] *In Charonte.*

Mà non gli dir oltraggio, & apparecchi
B *Cento odirne per vno, e chi ti punge*
Più che punger non suol Vespe ne Pecchi.

[u] Plutarchus asserens vtilem non esse amicorum multitudinem, quando illis nequaquam va-
ria postulantibus, inseruire possimus, & sæpenumerò cùm id non præstetur, quod petunt, se-
se offensos arbitrantur, & cùm amicitia vera consistat in binario, non autem in grege, quia qui vult coloniam amicorum, in plures inimicos, inquit, incidet, iuxta illud Timesij oracu-
lum quærentis de colonia ducenda, cui responsum fuit: quære examina Apum, Vesparum & habebis abundè. Ita qui amicorum gregem quærunt, incaucti in examina inimicorum incidunt: qui multa Crabronum Apumúe examina habent, sæpenumerò ab aculeis eorum petuntur, & summo dolore afficiuntur, ex eorum veneficis ictibus. Ideo etiam Esaias Assy-
rios Apes vocat, teste D.[x] Hieronymo: quia, vt Apes stimulum emittunt: sic Assyrij vsu sa-
gittarum erant instructissimi, & velut Apes volantes, & solicitæ ad prælium velociter, & so-
licitè veniebant. D.[y] Cyrillus, Apis, inquit, gens est Assyriorum. Variegata enim est Apis, & pulchrè colorata, & multis modis notata, ac maculata. Tales quidem ferè, quan-
tum ad amictum, & ornatum pertinet, erant & Assyrij, & Persę: nam & elegantiæ studiosi
C erant, & variegatam vestem semper plurimi æstimabant, & præterea erant etiam aculeati.

[u] *Li. de multit. amic.*

[x] *In Esaiam cap.7.*

[y] *In Comm. Orat V.*

Gens Assyriorum Apisimile.

„ Tangit & eundem locum Eusebius Pamphilus, citans textum Esaiæ: Sibilabit Dominus
„ Muscis in die illa, quæ dominantur in parte fluminis Aegypti: & Api, quæ est in terra Assy-
riorum. Vbi virorum prius simulacra adorantium animas, inquit, aut etiam quasdã immun-
das, & infestas potestates, Muscas arbitror nominari: & Muscas Aegiptiacas, quæ sacrificijs, & cruoribus simulacrorum gaudent. Apis verò est animal aculeo armatum, & quod regnan
di, ac sub rege degendi, bellandiq; scientiam habet, & vlcisci, ac vulnerare aduersantes ido-
neum est. Porro Apis eodem planè modo dicta est gentilitas, inquit Iacobus Vitriacus pro-
ptèr mel carnalis voluptatis, adulationis, & seductionis, & aculeum iniquitatis. Habebant enim hypocritæ, & philosophi illius gentis mel in ore, sed aculeum in cauda. Apes, vt dixi-
mus hyeme conduntur propter virium imbecillitatem niues geluq; ac flatus Aquilonis fer-
re non potẽtes, Vere verò florente faba denuo ad labores exeunt, nullaq; earum est, quę non sedulo laborẽ suum exerceat, nulla inquam est ociosa, nulla tempus frustra terit, cęterùm an-
tè omnia ex cera cellas faciunt, dein soboli incumbunt, moxq; mella parant. Hyems illud
nobis exprimit moraliter tempus, quod fuit ante Seruatoris nostri incarnationem, cùm non-
D dum sanctę fidei firmiter iacta essent fundamẽta, Apes sanctos, vel tempus gratię notant, fa-
ciebus Virginem, flos ipsum Iesum Christum nostrum Seruatorem. Hyeme enim, siue antè eius incarnationem, cùm etiamnum frigus veræ fidei frigeret, Apes hoc est sancti latita-
bant in cauernis suis, siquidem sæuissimo Aquiloni, id est, dæmonis tentationibus resiste-
re non poterant, sed postmodum faba hoc est B. Virgine florem proferente, hoc est Ie-
sum Christum vnicum suum filium pariente, & procelloso Aquilonis spiramine cessante, hoc est, profligatis Satanæ tentationibus, lęti ad opera sua exierunt. Sicut Apes triplici cru-
starum munimine fauos suos muniunt, prima saporis amari, altera diluciore, tertia cras-
siore, quæ fauorum fundamentum est. Ita boni, & pœnitentes pro munimento fauorum suorum, hoc est bonorum operum, ac virtutum, tres habeant crustas necesse est, primam autem amaram, quæ dolor est verę contritionis, alteram dulcem, quę typus est confes-
sionis, tertiam crassiorem, quę pœnitentiam exprimit. Apes ex floribus tantùm mella sua colligunt, & nullis putidis assident rebus, vnde nisi, vbi degunt, florum sit copia, spe-

culatores aliò inueſtigandum emittunt. Sic viri boni relictis abominatisq; putidis, hoc E
eſt peccatis, & peccatoribus in putido peccatorum ſuorum cœno marceſcentibus, floribus
odoratis, hoc eſt, viris ſapientia, pietate, alijsq; virtutibus ornatis adhærere debent; & niſi
Apis dormiẽtes excitãs quid ſignificet. adſint, ſpeculatores aliò mittere, quò nanciſci liceat. Apis nocte dormientes vna triplici
bombo ad opera ſolita excitatis ſummo manè, prædicatoris munus obire videtur, qui ma-
nè, hoc eſt, oriente ſole iuſtitiæ homines in vtramuis aurem dormientes, velut pectatorum
mole ſopitos triplici bombo, nimirum pœnæ incuſſa formidine, iuxta illud Horatij:

Oderunt peccare mali formidine pœnæ:

demonſtrationeq; quàm fragilia ſunt, quæ hîc poſſidemus, & quis in ijs poſſidendis ſcru-
pulus exiſtat, item deniq; æternitatis promiſſione, ad bona faciendum opera excitat. Rur-
ſus verò cùm adueſperaſcit, eadem quæ dormientes excitauit Apis, eodem bombo omnes
quietem capere iubet, ac tunc omnes ocyus conticeſcunt. Ita quoq; nos, cùm veſperaſcit,
hoc eſt, cùm dies vitæ noſtræ declinat, hoc eſt, cùm annorum mole obruimur, in ſenectute
inquam noſtra, ad alucaria noſtra, hoc eſt conſcientiæ examinationem deuenire conuenit,
bomboq; eiuſdem qui nos excitauit, prædicatoris, audito quieſcere, & tandem ab ijs, quæ
facere ſolebamus, abſtinere. Cùm in opere ſunt Apes, rex intus omnia circumit, lictoribus F
Apes Sanctos Patres denotant. ſuis ſtipatus. Eodem modo Sancti Patres, cùm etiamnum laborarent, & velut in ærumna
eſſent ante natum Chriſtum, qui enim erat in cælo lictoribus ſuis aculeatis, nimirum Ange-
lis aculeum diuini ſeruoris ferentibus vallatus. Et ſicut Apum rex, niſi & totum ſubſequa-
tur examen, alueare ſuum non exit, ita pariter Chriſtus videndum ſe non præbet, niſi ab
Apibus ſuis hoc eſt, ſanctis & angelis comitatus, quod ſcilicet fiet in tremendo die extremi
iudicij. Sed rurſus Apum regem cum examine exiturum ſtrepitus triduanus indicat, &
Chriſti exitus ad iudicium per ſanctos, & prophetas in Eccleſiæ alueari nunciatus eſt, idq;
per tres dies, id eſt, tempore naturæ, tempore legis, & tempore gratiæ, & maximè in ipſo
ſcietur fine, qnando ſcilicet maximo buccinarum ſtrepitu totus Apum exercitus murmura-
bit. Iam verò etiam Apes viſo rege animantur, perdito totus exercitus dilabitur. Ita mor-
tuo Chriſto turbati ſunt diſcipuli, & diſperſi, eodemq; viſo poſt reſurrectionem gauiſi ſunt,
& animati. Eodemq; modo bonus paſtor præſentia ſua ſubditos ſuos lætificat, moriens do-
lorem ac triſtitiam affert. In aluearibus etiam Fuci ſunt, & Fures dictæ Apes, quę mella con-
ſumunt, ſed ſi ab Apibus apprehenduntur, necantur. Sic quoque in alueari ſanctæ Eccle-
Fucis qui ſimiles. ſiæ eiuſcemodi Fuci, furesq; irrepunt, Symoniaci, hypocritæ, hæretici, item ambitioſi, qui G
mel bonarum Apum abſumunt, hoc eſt, dignitates Eccleſiaſticas ſuffurantur, ſed vbi cogno-
ſcuntur, falſitatemq; ſuam produnt, ab alueari eijciuntur. Cùm humidum eſt ver multi-
plicatur Apum ſoboles, ſed mellis minus colligunt: contrà cùm ver eſt ſiccum, mellis vber-
tas maior, ſobolis verò minor prouentus. Ver illud humidum, proſpera nobis tempora de-
notant, cùm ſcilicet diuitijs, & delicijs affluimus: ſiccũ verò contraria illis indicat tempora,
quibus nempe paupertatis onere obruimur, aut fortunæ cuiuſuis aduerſitatibus contriſta-
mur: ſoboles amicorum, mel bonorum facultatumq; index eſt. Humido itaq; exiſtẽte Vere,
hoc eſt, cùm nobis omnia ex animi noſtri ſententia eueniunt, non aliter atq; Apes numero-
ſiſſima nobis proles eſt, hoc eſt, vndiq; amici accurrunt, iuxta illud Ouidij:

Cenſus amicitias vtilitate probat.

Vnde tunc mel, hoc eſt, diuitiæ facilè minuuntur. Contrarijs temporibus, hoc eſt, ſicco
exiſtente Vere, vti neq; Apum ſoboles proficit, itaq; neque nobis amici ſunt, mel verò au-
getur, nobis ſcilicet rem familiarem amplificare conantibus. Dicebat enim idem Ouidius:

Cùm fueris felix multos numerabis amicos,
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris. H

Et Petronius Arbiter:

Cùm fors vna manet, vultum ſeruatis amici,
Cùm cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Apes amiſſo aculeo quid denotent. Apes, vt dictum eſt amiſſo aculeo ceu viribus caſtratæ non tantùm non ampliùs nocere alijs,
nec ſibi ipſis mellificando prodeſſe queunt, verùm etiam non diu ſuperuiuunt. Aculei pun-
gentis exemplo conſcientiæ noſtræ ſtimulus intelligitur, vel etiam timor domini: quæ duo
ſi amiſerimus, omnia in nobis pia bonaq; opera ceſſabunt, moriemurq; in Deo, quando nec
prodeſſe nobis non poſſumus abſq; timore domini, nec nocere dæmonibus: quia niſi in ti-
more domini tenueris te, citò ſubuertetur domus tua. Si alueare mundum inuenerint Apes
immunda fugientes, in eo libentiſſimè mellificant, cæteraq; ſua opera exercent. Sic Ser-
uator noſter Ieſus Chriſtus, ſi in nobis vas mundum, id eſt, conſcientiam puram mũdamq;,
innocentem atque caſtam offenderit, in ea libenter habitat, & mella gratiæ æternæ in eam
ingerit.

A ingerit. Vnde fortè dicebat Sapientissimus [z] Regum: Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum, habebit amicum Regem. Apes cellas sibi primùm conficiunt, deinde mella: ita quoq; nos antequam mellificare, hoc est opes nobis parare studeamus, cælestia primùm habitacula fabricare, vel saltem quærere debemus, iuxta illud vulgatum; Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hęc omnia adijcientur vobis. Apes in proprijs tantummodo domicilijs habitãt, & quælibet in suo loco, nec aliena domicilia inuadunt: eodem modo noſtrum quilibet sua conditione, & quam Deus obtulit, sorte contentus esse debet, nec ambitione motus, aliena inuadere regna. Apes quoque scripsimus ex verberatorum occisorumq; boum cadaueribus enasci. Quæ sanè generatio moraliter accepta elegantèr ad eos torqueri potest, qui martyrum sanctorum exemplo sese veræ fidei adiunxere, & velut ex eorum sanguine nati videntur. Volens enim Deus omnipotens in alueari Ecclesiæ suæ perditas Apes, hoc est fideles aliquo pacto recuperare, tauros suos, hoc est sanctos martyres tyrannis verberandos, laniandos atq; necandos tradidit, vt ex eorum sanguine incredibilis Apum, hoc est fidelium vis emanaret. Quot verò millia hominum, exemplo illorum martyrum veram fidem amplexi sint, passim nulla non historia Ecclesiastica testis est. Primùm enim Ecclesiæ fundamentum est sanguis Domini nostri Iesu Christi, „ & sanctorum martyrum. Atque ad hunc sensum torqueri potest illud [a] Zachariæ: Tu au- „ tem in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua. In toto Apum examine nullam diximus esse ociosam, & cùm tot diuersa opera conficiant, tamq; diuersis inter se muneribus fungantur, nullam alienis insidiari laboribus, nullamq; è rapto viuere, sed proprio labore, propriaq; industria ex stirpibus, & floribus victum sibi parare. Sic in Ecclesia Dei, imo in toto hoc hæmispherio nemo semper ocia colere debet, sunt enim puluinar Diaboli, & ea si tollas, periere Cupidinis arcus, vt ille canit; sed quisq; quam didicit artem, & ad quod munus à Deo vocatus est, diligenter exercere atque obire. Quæ certant cum alijs Apes, milites exprimunt & duces, principes, qui vt Apes pręliari debent, hoc est suos defendere, & hęreticis, furibusq; se opponere, ne pessimum hoc hominum genus alueare bonarum Apum occupet. Quæ circa victum occupantur; agricolas significant, & mercatores, quorum opera nobis omnibus victus procuratur: sicuti doctores, & prædicatores, quæ futuros explorant imbres: hi enim venturam felicitatem prædicunt bonis, malis contrà aduersitatem æternam. vel istiusmodi præsagientes Apes, eos potiùs in hoc mundo C significabunt, quorum munus est, prospicere, ne quid in futuro ad victum desideretur, vulgus eos dispensatores nuncupat. Circa mel, & ceram conficienda occupatæ, rursus prędicatores sunt: siquidem vt Apes modò cellas parant rotundas, modò quadras; sic isti doctrina sua sancta cælestes in animis nostris domos extruunt, nunc rotundas propter velocitatem, & obedientiam, nunc quadras propter firmitatem, & constantiam. Deniq; vt Apes ex proprio labore viuunt, nec aliena surripiunt; ita quoq; nos nostra nobis industria prospicere debemus, nec alienis sudoribus inhiare, & si datur occasio, surripere. Quemadmodum verò etiam Apes ex herbis, & floribus mella colligunt, alueiq; sui ostiolum obturant, ne noxia animalia subintrent, atq; opera sua corrumpant, ac absumant. Sic boni quoq; atq; pij flores in alueos suos ferre debent, id est exempla sanctorum, vel sanctas sacrę paginæ sententias, quibus mel æternæ gratiæ parent; debent etiam ita alueorum suorum, id est cordium foramina obstruere, ne noxia animantia, id est, satanæ tentationes irrepant, malæq; cogitationes, atq; peccata. Apes nisi puram limpidamq; potant aquam, & si fæces ibi egesserint, non repetunt. Ita etiam qui verè Christiani sunt, aquam puram, id est sacram theologiam, siue scientiam theologicam imbibere in animum debẽt, in qua nempe veritatis claritas exi- D stit sine vlla turbulentia, contrà ac in cæteris scientijs. Aquam verò quam semel fæcibus suis conspurcarunt, hoc est mundanis delicijs contaminarunt, vel vbi immiscuerunt varia peccata & vitia, vitare debent, & non ampliùs ex illa bibere. Dictum etiam est Apes sono ęris ceu harmonia, quadam oblectari, eodemq; ad alueum reuocari, si egressæ fuerint. Hæ bonos significant, qui prędicatoris vocem salutaria docentem audiunt ex animo, & harmoniam laudis diuinę; & si de alueo suo, id est à statu gratię relapsi fuerint propter peccata sua, eadem voce facilè reuocantur eò, ibiq; pœnitentiam agunt. Vel potiùs Apes ęris sono gaudentes, erunt auari, quibus nummorum sonus gratior est, quàm quid aliud, imo quam ipsius verbi Dei auditio. In quo sensu iurisperitus sanè ijs causidicos Apibus comparat, qui nimirum præ cęteris inhiant pecunijs: cęterùm Apes, [b] inquit, ipsę plausu, & ęris tinnitu alliciuntur maximè, & hoc habent commune cum causidicis, vt sono ęris blandiri sibi gaudeant: ęris verò nomine nunc, & aureos nummos comprehendo. Apes ex quocunque germine flores lectissimos carpunt, spinas reijciunt, vt in cellula

[z] *Prouerb. cap. 22.*

[a] *Cap. 9.*

Apes vt agricolas & mercatores de notant.

[b] *L. etiam §. de verbor. significat.*

fauos

fauos conſtruant, quibus deinde expreſſis, mel à cera ſeiungatur: Ita Chriſticola ſapiens ex quocunque euentu ſibi vtilia elicit documenta, vt in cellula contemplationis, mel à cera ſecernat: ex catholico flagitioſo, & ſceleſto, doctrinam hauriet, ſed exempla reſpuet, ſi probitate emicabit, amplectetur. E

SYMBOLA.

Apes circa alueare volantes quid denotent.

APVM alueus, circa quem plurimę Apes volitent, & ingredi conentur, cum verbis *omnibus idem ardor*, ſignificat hominem, qui vno eodemq; cum ſocijs ſuis virtutis amore flagrare demonſtrat: nam quemadmodum Apes eodem omnes conatu, ac ſtudio mella, & ceras conficere tentant, cùm ad ſuam, tùm ad aliorum etiam vtilitatem: ita illi vnanimi voluntate alijs ſibiq; ipſis prodeſſe conantur. Apes autem in hoc ſymbolo viros probos denotant, & in virtutis ſtudio operantes; mel fructum, quem virtutis ſtudium parit, eundemq; cera ſignificat. Apes vir ſceptrum habens in manu reſpiciens, principatum denotat obtinentem, hæ enim Regem habent, & nihil ſine eo operantur, is verò etiam nihil ſine ſenatu agit. Apis libans ſuccum è floribus, cum verbis, *vt proſim*, ſignificat virum, qui omnibus prodeſſe ſtudet. Eadem euolans ad flores, vt mel referat in alueum, cum verbis: *Sic vos non vobis*, viri ſimiliter ſymbolum eſt conantis pro viribus, vt alij quoq; ex operibus eius commoda atq; vtilitatem capiant. Operationes etiam Apum, prudentium dicta ſunt, iuxta illud, Fauus mellis, ſermones boni. Apud amatores Apis ſignificat amorem pium, & induſtrium, & qui voluptatem habeat pro fine. Apes videre in ſomnijs, iuſtos videre ſignificare volunt: vnam ex ijs videre mellificantem, Regem iucundè imperantem: ab ea ſe lędi, Cardanus ſe iudicio damnandum ſignificare aſſerit. F

EMBLEMATA.

EMBLEMA And. Alciati inſcriptum, *Dulcia quandoq; amara fieri:*

Matre procul licta, paulum ſeceſſerat infans
Lydius: hunc diræ ſed rapuiſtis Apes.
Venerat hic ad vos, placidas ratus eſſe volucres
Cùm nec ita immitis vipera ſæua foret.
Quæ datis, ah, dulci ſtimulos pro munere mellis?
Proh dolor. Heu ſine te gratia nulla datur. G

Duo ſunt epigrammata Græca, vnde hoc ſumptum eſt emblema. Antipatri alterum, alterum Bianori, inſcriptum εἰς Θάνατον. ad quod cùm magis accedere videatur Alciatus, illud apponam.

Κῆρον ποτ' πλανίῳ ἐπιμάζιον ἑρμώνακτα
Ψεῦ βρέφος ὡς ἀδίκως σ' ἴλετε βεγενέες.
Ηγρίωσεν ὁ δαίμαιος ἐς ὑμέας οἷα μέλισσα
Ἐλθών. αἰδ' ἔχιων ἥτι χερειότερα.
Αντὶ δ' οἱ θοίνης ἐσεμάξατε φοίνια κέντρα
Ὦ πικραὶ, γλυκερῆς ἀντίπαλοι χάριτος.

Simile ferè eiuſdem ex Theocrito. H

Alueolis dum mella legit, percuſſit amorem
Furacem mala Apes, & ſummis ſpicula liquit
In digitis: tumido gemit at puer anxius vngue.
Et quatit errabundus humum: Veneriq; dolorem
Indicat, & grauiter queritur, quod Apicula paruum
Ipſa inferre animal tam noxia vulnera poſſit.
Cui ridens Venus, Hanc imitaris tu quoq;, dixit
Nate feram; cui das tot noxia vulnera paruus.

Integrum autem eſt Theocriti eidyllion, cuius titulus eſt, *Cupido mellilegus.*

Τὸν κλέπταν ποτ' ἔρωτα κακὰ κέντρασε μέλισσα,
Κηρίον ἐκ σίμβλων συλευμένον. ἀκρὰ δ' χερῶν
Δάκτυλα πάντ' ὑπέτυζεν, Ο' δὲ ἄλγεα, καὶ χέρ' ἐφύσσων,

Καὶ

A Καὶ τὰν γᾶν ἐπάταξε, καὶ ἄλατο. τᾷ δ' ἀφροδίτᾳ
Λᾶξεν τὰν ὀδύναν, καὶ μέμφετο ὄπτηϛ τυπθών·
Θηρίον ἐϛ τὶ μάλιστα καὶ ἄλικα τραύματα ποιεῖ.
Χ' ἁ μάτηρ γελάσασα, τίδ' ἐϛ ἴσον ἐστὶ μελίσσαις,
Χ' ὠ τυπθὸϛ μὲν ἔνϛ, τὰ δὲ τραύματα ἄλικα ποιεῖϛ.

Stroza filius admodum venustè vertit sic:

Dum Veneris puer alueolos furatus Hymetti,
Furanti dignum cuspide fixit Apis.
Indoluit grauiter, pueriliq; ora rigauit
Fletibus, & matri spicula questus ait.
Vnde ha tantillis vires animantibus? vnde
Exili possunt ladere aculeolo?
Cui Dea subridens, inquit, non tu quoque nate
Corpore non magna vulnera magna facis?

[a] Iulius Cæsar Scaliger sic, sed ex Moscho, apud quem ego id non reperio: [a] *In Fartagine.*

B *Dum cellas vexat digitis, furtimq; pusilla*
Surripit argutus mella Cupido manu.
Parca operis vindex securum & plura parantem
Verrere, saua fero vulnera fixit Apes.
Excutit ille hostem, ac terram pede pulsat, & uda
Ter quater incensam perflat ab ore manum.
Ignea tum lachrymans ostendit vulnera matri
Singultans pressis blaesa supercilijs.
Quodque adeò tenui sauisset barbara telo
Tantula sit tanti vulneris autor Apes.
Cui ridens genetrix: Ne me his incesse querelis,
Tu quoque tam paruus vulnera quanta facis?

Significat autem illud emblema siue εἰδύλιον Theocriti, voluptati dolorem & calamitatem plerunq; comitem esse: Ita [b] Boëtius quoq; voluptatem stimulis Apum similem facit his versibus, qui ad hunc locum pertinere videntur: [b] *Lib. 3. de consola. philos. metro. 7.*

C *Habet hic voluptas omnis*
Stimulis agit furentes
Apiumq; par volantum
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & minus tenaci
Ferit icta corda morsu.

Aliud est emblema Alciati inscriptum EX BELLO PAX.

En galea intrepidus, quam miles gesserat, & qua
Saepius hostili sparsa cruore fuit.
Parta pace Apibus tenuis concessit in vsum
Alueoli: atq; fauos gratáq; mella gerit.
Arma procul iaceant, fas sit tunc sumere bellum
Quando aliter pacis non potes arte frui.

Emblematibus ascribi etiã potest hoc Scaligeri carmen inscriptum AVARA MILITIA:

D *Formica & Apes: vtraque deponit in annum;*
Hanc sedulitas, hanc studium facit virilem.
Huic alueus: illi satis est cauum pusillum.
Ast vni homini non satis, & dies, & annus.
Nec terra sua propria, vicinaue circum:
Sed protinus vlterius prorogare fines,
Conatur. Erit tamen huic inuenire finem.
Fartasse suis artibus hic erit ferendus:
Ni se misere, ni populetur ipse sese
Ni in militiam se tribus assibus propinet.

[c] Aliud eiusdem cum verbis *Labor pater fruitionis.*

Formica & Apes nos operaria docebunt
Proparte laborare, dein frui labore. [c] *Epidem. lib. 3.*

EPI-

EPIGRAMMATA.

EIVSDEM Scaligeri epigramma inſcriptum legitur his verbis: *Flores ex diuinitate Pholoës facti lethales.*

Quæcunq; aërio per inania munera cliuo
Rorilegæ ſaltus ſolicitatis Apes.
Ah vos decipiat falſi ne floris imago,
Candida qua Pholoæ colla reclinat Amor.
Illic frigida vis taxi, & ſedere venena
Maſcula: nec Cyrno lenior vmbra fuit.
Fulgida quinetiam ſic fulminis aura coruſci
Aura vitalis ſqluere iura ſolet.

Aliud Marij Moſſę elegantiſſimum epigramma ex Grecis deſumptum:

Ferrea noſtra olim preſſis erepta carinis
Quæ Nili fractas teſtificamur opes.
Ecce Apibus pandans parcis præpandimus aulas
Congeſto redolent (quis putet) æra thymo.
Cæſaris hæc ingens laus eſt, quo vindice pacis
Iucundos fructus arma inimica ferunt.

Aliud Scaligeri inſcriptum *Tibi primùm, deinde operario.*

Vt villatica, vel villaticus aluearia caſtrat
Partim ſibi, partim Apibus, dans atq; relinquens,
Sic te ex opera quod redit, hoc tollere fas eſt
Tum pro meritis plenè operario repones.

ÆNIGMA.

IDEM Scaliger de alueo Apiario tale habet ænigma.

Nobilis vrbs, populus iuſto ſub rege laborat,
Vix ædes, largæ vix numerantur opes.
Non me coctilibus ſurgentia mœnia plinthis,
Vnica perpetuo ſed pede teſta capit.
Sæpe etiam ſolo cingit me ſtipite murus,
Sæpe etiam texto cratibus orbe tegor.
Intus nulla via eſt, ſecto qua limite quadret.
In medio tota eſt, ſed ſine lite forum.
Aſt vbi ſeditio varijs ſub regibus orta eſt,
Soluitur antiqua relligione fides.

EPITHETA.

APES λασιαι hoc eſt hirtę vocantur Theocrito, à corporis hirſutię: item à colore ξυται, id eſt flauę. A loco Ouidio Atticę dicuntur, Virgilio, Martiali, & Auſonio Cecropię eadem ratione: quia ſunt qui putauere primùm viſas fuiſſe in Attica regione, vbi regnauit Cecrops: vnde & mel Atticum, & Hymettium nominatur, nimirùm propter Hymettum Atticæ montem, vt ſuprà meminimus, quare etiam Hymetti populatrices Martialis elegantiſſimè cognominauit. Ab Hybla Siciliæ monte Virgilio, Martiali, Auſonio, Pontano aliiſq; paſſim poëtis Hybleæ dicuntur; Aelio Iulio Crottæ etiam Siculæ Martiali Sicaniæ ab eodem monte:

Florida per varios vt pingitur Hybla colores
Cùm breue Sicaniæ ver populantur Apes.

Quoniam perpetuam colat caſtitatem, Baptiſta Mantuanus Inubam vocauit; Claudianus inde fortè piam, Aelius Iulius Crotta ſimplicem. Ab ingenio Phocilidi ἱεροφοιτος

&c

A & ἀρίσποδος. Virgilio Dædala, id est ingeniosa, quo postremo epitheto vsus est Politianus. A laboris assiduitate, Ouidius & Tibullus sedulam vocarũt, quidam item studiosam, Pontanus alacrẽ. Παναχρὶς dicitur apud Callimachum, ut quę omnia florum fastigia peruolitet. Dicuntur & ἐναγὲς, id est Agiles, quòd per aërem citò ferãtur & facilè, ut in vulgari Lexico exponitur ex Iani Lascaris viri doctissimi sentẽtia, deducentis ab ἰῦ, & ἄγω. Scaliger quoq; Apem agilem dixit. A legendis floribus florilegas Ouidio & Crottæ; à rore legendo, rorilegæ Scaligero, à melle ferendo, Ouidio melliferę: Iano Grutero melligena, Petrarchæ mellificæ; auidę mellis Silio Italico: quia verò mel conficiant, Varro mellis matres nuncupauit. A me, inquit, Rauisius Textor fauifluæ dicuntur dictione, quam finxit Architrenius dicens:

——Pluuioque fauiflua lacte
Filius exilio fessæ dedit vbera matri.

A fuga, quam nonnũquam moliuntur, fugaces Claudianus appellauit; à volatus corporisq; leuitate leues Tibullus, Marullus etiam vagas: nonnulli pariter aërias. Dicitur postremò Virgilio, Martiali, Pontano, Baptistæ Fieræ parca: Alciato parua:

B VSVS IN CIBIS: ET IN MEDICINA.

QVÆ ad hasce rubricas pertineant, hîc nõ habemus, dicturi ea fusissimè cùm de melle agemus. Nolo tamen interim latere lectorem incolas Cumanæ regionis Apibus vesci. Si pilos vel barbã citò nasci voles, cinere combustarũ Apum & soricis stercore cum rosaceo linimentum compone, & locum pilis vel cæsarie vestiendum ac decorandum dies aliquot inunge. Poteris addere cinerem corticis auellanę, castaneæ, dactylorum, vel fabalium. Apibus insuper vim aliquam ad amorem conciliandum inesse credebat stolida antiquitas: atque ita Æopulus apud Theocritum susurrans Apicula fieri cupit, inquiens: Barba vt cito nascatur.

——Αἴθε γενοίμαν
Ἀβομβεῦσα μέλισσα, καὶ ἐς τεὸν ἄντρον ἱκοίμαν.
C *——Vtinam fierem*
Susurrans Apicula, atque in tuum antrum venirem

VSVS IN BELLO.

APES irritatæ quàm asperos acutosq; dolores puncturis suis inferant, nulli non notum est, si irritentur; irritãtur autem maximè, si aluei proijciãtur, vnde sunt qui eos in hostes suos proiecere, vt donec ab Apũ ictibus sese vindicare studerẽt, eos facili modo opprimerent. Tradit [a] Appianus Themyschyrẽses à Lucullianis obsessos, cùm contra eos turribus vterentur Romani & aggeribus & cuniculos tam amplos foderent, ut in eis pugnę cõmitterentur subterraneæ: supernè aperuisse, & per foramina demisisse in operarios vrsas, aliasque bestias & Apum examina. Cùm Amurates Turcarum rex Albam Græcam oppugnaret, oppidani, teste [b] Bõfinio præter alia, etiam Apum examina in Turcas mittebant, vt aculeis pe-
D titi grauiter angerentur. Immo Henrici Imp. Dux obsessus à Giselberto Lothoringiæ rege (lego duce) irrumpentes equites, obiectis Apum aluearibus inhibuit: quarum aculeis in furorem versi equi sessores, ut ait [c] Vitichindus, vel excussere, vel ad pugnandum inutiles reddidere. Anno salutis 1512 auspicijs Emmanuelis Lusitaniæ regis, Lupus Barriga in Mauritaniæ oppidũ Xiamaticense quod appellant Tornli, impetum fecit referẽte [d] Orosio. Hostes cùm se in vltimum discrimen adductos cernerent, aluearia Apum innumerabilia, quibus abundabãt incensa in mœnibus dimisere. Lusitani & aluearium flammis ambusti & Apũ aculeis stimulati oppugnationem diferere coacti sunt. Multi etiam vulnera ab hostibus acceperę, ne Apibus tantùm ea propugnatio ascribi possit. Ipseque Berriga grauiter vulneratus abscessit.

[a] *Lib. de bell. Mithr.*

[b] *L. 4. dec. 3*

[c] *Li. 1. gest. Sax.*

[d] *Lib. 8. rer. Emman.*

PRO-

PROVERBIA

Cicadam Api compa ras.

Τέττιγι μὲν τὸν μέλιτταν συγκρίνεις. id est, Cicadæ Apem comparas. Nam Cicada cum maior, tum canora, cùm Apis sit non modò minuto corpusculo, verùm etiam pœnè muta. Simile est adagium illi αὐλὸν σαλπίγγι συγκρίνεις, id est, Tibiam tubæ comparas. Conuenit vtrumq; in res supra modum impares. propterea quòd exilem vocem edat fistula, tuba prægrandem. Lucianus vtrumq; attingit his verbis: τοσοῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τῆς αὐλοῦ, καὶ οἱ τέττιγες τὰς μέλιττας, id est, Inuenies tantò voce superiorem, quantò tuba superat tibias, Apes Cicadæ.

Asinus inter Apes.

Ὄνος ἐν μελίτταις, Asinus inter Apes: Consimilem habet sensum cum hoc: Ὄνος ἐν πιθήκοις, Asinus inter simias. Dici vtrumq; solet, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos atq; importunos. Metaphora per se liquet, quanquam adagium ab euentu quopiam natum videri potest. Meminit Suidas. Nihil autem vetat, quominus etiam vsurpetur, vbi quis in negocium incidit vehementer molestum, aut in infortunium aliquod, vnde se non queat extricare. Εἰς μελίττας ἐκώμασας, id est, in Apes infilisti. Vbi quis præter opinionem in ingens agmen, velut examen malorum immergitur, quemadmodum euenire solet ijs, qui imprudentes in Apum nidos incidunt. Circumuolantibus, & impetentibus vndiq; illis, & fugientem etiam insequentibus, haud facilè discedit sine vulnere quisquis inciderit. Solent autem iuuenes commessabundi in conuiuium æqualium irruere; quemadmodum Alcibiades apud Platonem irruit in conuiuium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea, qui se proripit in conuiuium filij. Abijt, commessatorem haud sanè commodum præsertim Ctesiphoni. Μήτε μέλι, μήτε μέλισσας, Neq; mel, neq; Apes. In eos dici solitum, qui recusant incommodum ferre, quod sit cum commodo quopiam coniunctum. Veluti si quis Apes, quòd sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim mortalium ita temperauerunt Superi, vt semper incommoditas comes sit commoditatum. Tryphon Grammaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatq; ex Sappho poëtria Lesbia: μήτ' ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλιττα: neq; mihi mel, neque Apis. Celebratur minus ad hanc faciens sententiam.

In Apes incidere.

Neq; mel, neq; Apes.

Feras quod ladit, & quod prodest, per feras.

Eodem pertinet illud Plautinum:

Fortiter malum qui patitur, pòst potitur bonum.

Idem obscuriùs quidem, sed tamen eleganter innuit Homerus, vt opinamur per herbam moly, cui radicem nigram, florem lacteum attribuit: radicis nigræ symbolo, laboris molestiam significans, qua peruenitur ad animi tranquillitatem, virtutis absolutæ præmium.

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξεῖνον δὲ μέλισσα

Siren amicum nunciat, Apis hospitem.

Quoties complures eadem de re bene ominantur, aut vbi suæ quisq; spei blandiens ex quãlibet leuibus argumentis diuinat futurum, quod optat. Nam Siren hoc loco non vnam ex illis virginibus Homericis significat; verùm Insecti genus, Api non dissimile authore Suida, quanquam apud Hesychium σείρη legitur, non σειρήν. M. [a] Tullius de re interse quàm simillima hoc protulit prouerbij loco: Vt similia sunt, & oua ouorum, & Apes Apum. Vbi scilicet iocatur in Democriti mundos, vsquequaq; similes inter se. Simili forma dicunt: Quam ouis est oui similis. *Primum Apes abigendæ.* [b] Agathius de bello Gothico. Placebant hæc dicta Vlilago Herulorum præfecto, vnde id vsurpatum prouerbium, & barbarum & parui momenti, vtile tamen, & alicuius energiæ. Identidem prædicabat, primùm abigendas Apes, deinde & mel substrahendum. Sensit Buzes hostium copias aduentantes esse submouendas, quo possint Asia potiri, sumptum à curatoribus Apum, qui quò mel eripiant ex aluearibus, Apes fumo, aut alio quouis modo abigunt. Prouerbialiter quoq; à [c] Platone scriptum est, *relicto vt Apis aculeo discedere.* Si quid, inquit, verum dicere videor assentiamini; sin minus omni ratione mihi aduersamini, hoc vnum prouidentes, ne ego pro vehementi meo hoc studio, & me & vos in errorem inducam, relictoq; vt Apis aculeo discedam, ὥσπερ μέλιττα τὸ κέντρον ἐγκαταλιπὼν ὀιχήσομαι. Simile est illi adagio: Infixo aculeo fugere: βάλων φεύξεσθαι οἴας; id est Iaculo immisso fugiturum te putas? Metaphora hæc est prouerbialis, vbi quis dicto conuitio, seu maleficio quopiam peracto, statim subducit se, ne vel tueri cogatur, quod dixerit, aut ne mutuum recipiat. Erixymachus medicus in con-

[a] *In Acad. Quæst.*

[b] *Lib. 3.*

[c] *In Phædone.*

uiuio

A uiuio Platonis, Aristophani discedere paranti, ne cogeretur, & ipse laudare Cupidinem, aciocis quibusdam poëticis eludenti: Βαλὼν γε φάνα ὦ Ἀριστόφανες οἷα ἐκφεύξεσθαι, ἀλλὰ προσίσχε τὸν νοῦν, καὶ οὕτως λέγε ὡς δώσων λόγον. Ἴσως μέντοι ἂν δόξῃ μοὶ, ἀφήσω σε: Vt videtur, inquit, Aristophanes, immisso in nos iaculo fugiturum te credis? Quin tu animum aduerte, atq; ita loquere tanquam rationem redditurus. Sanè si mihi videbitur, fortassis te dimittam. Vtitur item aliàs in Phœdone, & in primo de repub. libro quanquam hoc loco mutet metaphoram, & ad balneatorem iniecta aqua discedentem refert, ταῦτα εἰπὼν ὑθραμυτος σύμαχος ἐν νῷ εἶχεν, ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῆς ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν ἂν λόγον. Hæc locutus Thrasymach. in animo habebat discedere, ceu balneator quispiam, offusis in aures copiosis, ac multis verbis. Ac mox eodem in libro: ὅσον ἐμβαλὼν λόγον, ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, id est, velut iniecto dicto paras discedere. Respexit ad prouerbium Plutarchus in commentario de ijs, qui tardè puniuntur à numine: ἀλλ' ὃ δ' εἰ βαλὼν, εἶπεν ἀπηλλάγη καλὸν εἶχε περιορᾶν τὸ βέλος ἐγκαθήμενον, id est, quin etiam si discessit, inquit, immisso iaculo, non conuenit telum inhærens negligere. Allusit ad hanc etiam paroemiam [d] Aristoteles. Refellens enim Anaxagoræ sententiam, qui dixisset, infinitum im- [d] *Lib. 3. nat. audit.*

B motum esse, & in seipso conquiescere. negat satis esse dixisse tantùm, & aufugere, cùm causam etiam reddere debuerit, quamobrem infinitum moueri non posset, ὃ γάρ, inquit, ἱκανὸν, τὸν οὕτως εἰπόντα ἀπηλλαχθῶναι. Quadrabit igitur in eos, qui velut oracula quædam pronunciant, alijs coniectandi materiam ministrantes, vt qui non interpretentur, quamobrem ita senserint. Translatum videtur ab Apibus, aut Vespis, quæ infixo aculeo statim aufugiunt. Id enim innuit Plato in Phœdone. Potest & ad Parthos referri, qui iaculo coniecto in hostem, mox equis versis se fuga proripiunt, nec audent cominus congredi. Simillimum est huic, quod est apud [e] Ciceronem: Scrupulum, inquit, abeunti, sed videbimus. Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertiùs alio in loco: [f] Flacco verò quid profuit? qui valuit tam diù, dum huc prodiret. Mortuus est aculeo iam demisso, ac dicto testimonio. Prouerbialiter item à Theocrito prolatum hoc apparet: [e] *Lib. 4. de Finib. mal. & bonor.* [f] *In Orat. pro Flacco.*

— ὅτε γὰρ ὕπνος
Οὔτ' ἦρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, ὅττι μελίσσαις
Ἄνθεα, ὅσσον ἐμὶν μῶσαι φίλαι. id est
— *Neque enim somnus*
C *Nec ver subitum dulcius est: neq; tam Apibus*
Flores, quàm mihi Musæ charæ sunt,

Illud item Plutarchi:

Neque Musca lac, neque fauos Apis amat.

Ἄγρια μέλιττα teste Suida, id est Apis agrestis, dicitur vice prouerbij in valde improbos, & crudeles. Examinis deniq; Apum multitudo in prouerb. ad quod spectat illud [g] Sanazarij: [g] *Li. 1. Epig.*

Da mihi, quot cœlum stellas, quot littus arenas
Syluaq; quot frondes, gramina campus habet.
Aëre quot volucres, quot sint & in æquore pisces
Quot noua Cecropiæ mella tuentur Apes.

Atq; huc referendum illud [h] Ariosti: [h] *Cant. 18. Stan. 16.*

V'abunda adhor adhor spessa, com' Ape
La turba, che vi vien per ogni via.

Est & nobis commune aduerbium: Aua (Ape) morta non caga miel: dicitur de ijs, à quibus aliquid expectandum est, donec sunt in viuis: non enim mortua Apis mellificat amplius,

D nec talis post mortem prodest alijs.

HISTORICA.

MENNÆ Samnitum prouinciæ Solitario (vt Gregorius tradit) paucula tantùm Apum aluearia cibum ac victum suppeditabant. Quæ cùm Longobardus quidam latro rapuisset, à diabolo obsessus fuit, donec eum suis precibus Menna liberauit, vt scribit [a] Marullus ex [b] Gregorio. Comates in Sicilia heri diuitis pecora pascens, consueuerat nonnunquam Musis, aliquid de gregibus domini offerre. Id cùm resciuisset herus, duriter seruum increpauit. Orat Comates, ne succenseat, fore enim, vt Musarum beneficio omnia cumulatè reddantur. At herus, age, inquit, experiamur, an Musæ te sint alituræ, [a] *Lib. 1. c. 8.* [b] *Li. 4. Dial.* Comates arbori mel vsus ab Apibus alitur.

& seruum in arborem excauatam inclusit, atque ab eo discessit, relicto vt fame moriretur. Exacto anno, cùm ad eum locum redijsset, seruum viuum, atq; incolumen inuenit, & multùm fauorum circum eum in arbore, vnde victitauerat inclusus. Apes enim in eam arborem per rimas penetrantes suauiter ipsum aluerant. Refertur hæc historia à [c] Theocrito, qui sic canit:

[c] *Lib. 1. Narrat. Eidyl. 7.*

Α'σᾶ δ' ὡς ποκ' ἔδεκτο τὸν ἀιπόλον εὐρέα λάρναξ
Ζωὸν ἐόντα, κακῆσιν ἀταθαλίῃσιν ἄνακτος.
Ὣς τέ μιν αἱ σιμαὶ λειμωνόθε φέρβον ἴοισαι,
Κέδρον ἐς ἀδῦαν μαλακοῖς ἄνθεσι μέλισσαι.
Οὔνεκά οἱ γλυκὺ μοῖσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.
Ὦ μακαριστὴ Κομάτα, τὺ θὴν τάδε τέρπνα πεπόνθας,
Καὶ τὺ κατεκλάσθης ἐς λάρνακα, καὶ τὺ μελισσᾶν
Κηρία φερβόμενος, ἔτος ἄριον ἐξετέλεσας.
Cantabitq; quomodo olim exceperit pastorem ampla arca
Viuum, ob malam impietatem heri:
Et quomodo ipsum simæ aluerunt in pratis venientes
In Cedrum dulcem, mollibus floribus Apes,
Eò quòd illi Musa dulce nectar in os infuderat.
O beate Comata, tibi hæc iucunda acciderunt:
Et tu in arcam inclusus fuisti, atq; tu Apum
Fauis pastus, totum annum exegisti.

Significat autem hæc imago, studia doctrinæ, & scholasticos Deo curæ esse, & ab eo ali, ac defendi, licet in mundo inopes, & destituti videantur. [d] Thomas Bozius Eugubinus asserturus in Eucharistia verum Christi corpus esse, adducit etiam animalia rationis expertia, quæ hanc veritatem suo testimonio consignarunt, atq; inter hæc Apes primo, & secundo exemplo. Primum verò refert ex Cæsario; qui sic scripsit: Cùm mulier quædam simplicis ingenij nonnulla Apum aluearia possideret, neq; illæ redderent expetitum fructum, sed lue quadam tabescentes morerentur; de consilio alterius fœminæ simplicioris, accessit ad Sacerdotem perceptura Eucharistiam: quam sumptam tamen ore continuit, domumq; reuersa extractam collocauit in vno ex aluearijs. Lues cessauit, mella effluebant. Itaque suo tempore mulier, apertis, vt mel educeret, aluearijs, vidit (miranda res) exædificatum ab Apibus sacellum, constructum altare, parietes miro architecturæ artificio suis fenestris apposite suis locis ornatos, ostium, turrim cum suis tintinnabulis, Eucharistiam verò in altari repositam, circumuolabant suaui susurro perstrepentes Apes. tanto miraculo attonita mulier confessa rem detulit ad sacerdotem, qui confluentibus vndiq; multis eo progressus Eucharistiam retulit in ædes sacras. Huic exemplum secundum subijcitur, quod auctor libri Apum, refert. Quidam fures, vt argenteum vasculum, in quo condita erat Eucharistia, auferunt, & illam secum abstulerunt, sacratissimum verò Christi corpus sub alueari proiecerunt. Post aliquot dies dominus aluearis videt Apes certis horis sexies demissis operis ad cibos conuehendos totos esse in quodam mellifluo concentu edendo. Cumq; forte de media nocte exsurrexisset, conspicatur super alueare illustrissimam lucem, suauissimeq; super omnem modum modulantes Apes. Rei nouitate inusitata, & prorsus admiranda perculsus, Deiq; monitu intimo agitatus rem defert ad Episcopum. Is plurimis secum assumptis eò se conferens, aperto alueari, videt vasculum elegantissimè effectum è candidissima cera prope aluearis fastigium: in eo reposita erat Eucharistia, circa illud choros Apum circumsonantes, & excubias agentes. Acceptum igitur Episcopus sacramentum maximo cum honore in templum reportauit, quo multi accedentes ab innumeris sunt morbis curati. Hęc ille. Aliud miraculum de hisce Insectis narrat Augustinus cognomento Gallus, sed quod Apes castitatis amatrices esse demonstrat: id autem tale est: Apes in quodam sepulchro (Veronæ in templo S. Cruci sacro) in quo diuerso quidem tempore, nimirum anno 1558, & 1562 sorores duæ clarissimi Iurisperiti Bartholomei Vitalis virgines erant conditæ, per rimas proximi parietis, qui horto erat contiguus, non intrarunt modò, sed mel etiam, fauosq; copiosè admodum inter vtrumq; cadauer, confecerunt, donec tandem anno 1566. fulmine absq; vlla vel cadauerum eorum, vel etiam fauorum læsione apertum, fauos ipsos Apesq; numerosissimè, ac diligentissimè mellificantes coram omnibus demonstraret.

[d] *Lib. 14. cap. 3.*

Apes cucharistię sacellum ædificant.

Apes in sepulchro virginum mellificant.

APO-

A

APOLOGVS.

IN mellarium ingressus quidam domino absente, fauum abstulit. Hic autem reuersus, vt alueolos vidit inanes, stando quòd in his erat, perscrutabatur. Apes autem è pastu redeuntes, vt deprehenderunt ipsum aculeis percutiebant, pessimeq; tractabant. Hic autem ad eas, ò pessimæ animantes furatum vestros fauos illæsum dimisistis, me verò satagentem vestri percutitis. Fabula significat, sic hominum quosdam ob ignorantiam inimicos non cauere, amicos autem, vt insidiatores repellere.

FABVLOSA.

B ARISTÆVS Apollinis filius cùm Euridicę Orphei vxoris amore captus vim ei inferre conaretur, illa per auia fugiens morsu serpentis est occisa, in cuius vltionẽ Nymphę omnes Apes ipsius perdiderunt: quapropter matris auxilium implorauit, quæ illum ad Protea cõsulendum perduxit: à quo infortunij causam edoctus Euridicem sacrificijs placare iussus est, quod cùm faceret, taurosq; quatuor, & totidem iuuencas immolaret, ingens Apum multitudo è bobus erupit, atque hoc pacto Apes suas recuperauit, vt satis diffusè tradidit [a] Virgilius: quem quilibet per se legere poterit. Fabula verò quo Apes aduolasse dicuntur, atq; os pueri adhuc Iouis melle compleſse, inde orta est, quòd Melissa, & Amalthea eius soror, vtraq; Melissei Cretensium regis (qui primus Dijs sacrificauit, ac ritus nouos sacrorumq; pompas introduxit) filia ipsum infantem caprino lacte, & melle nutrierunt: quanquam alij Melissam vnam Oreadum Nympharum fuisse velint, quæ primæ mortales à mutuo carnium esu diuerterunt, cùm in montibus versantes castaneis, & glandibus vescerentur: reuocasse verò in primis Melissam, quæ fauos melle plenos reperiens in Peloponneso cæteras Nymphas ad degustandum adhortata est. Isq; cibus cùm suauissimus fuisset visus, tanto gaudio omnes aiunt esse perfusas, vt Apes ipsas de nymphæ nomine Melissas Græci C appellauerint. [b] Antonius verò Liberalis Iouem scribit ex Bœo in Creta ab Apibus in antro quodam enutritum fuisse. In Creta, inquit, fertur esse antrum Apibus sacrum, in quo fabulantur Iouem à Rhea editum partu: & vel Deum, vel hominem quenquam præterire, est religio. Certo autem cuiusq; anni tempore plurimus cernitur ex antro effulgens ignis: fieriq; id fabulantur tum, cùm sanguis de Iouis partu efferuescit. Obtinent speluncam eam sacræ Apes, Iouis nutrices. Hoc antrum intrare ausi sunt, Laius, Celeus, & Cerberus, & Aegolius, quamplurimi mellis exhauriendi causa: & corporibus vndiq; ære obtectis, mel Apũ hauserunt, Iouisq; viderunt cunabula. Tum & æs circum eorum ruptum est corpora: & Iupiter intonuit fulmenq; intendit. Sed eum Parcæ, ac fas inhibuerunt, quod fas non esset eo loco quemquam mori. Ergo Iupiter eos omnes in auium naturam transtulit: ab ijsq; sunt genera auium, quæ Laij, Colœoi (id est Gracculi) Cerberi, & Aegolij vocantur: suntq; boni auspicij: & præ alijs rebus, quod prædicunt, perficiunt, eò quòd Iouis sanguinem viderunt. Hæc Liberalis.

Aristæi fabula.

[a] *Lib. Geor. in fine.*

Iupiter ab Apibus nutritus.

[b] *Metamorph. 19.*

D

DE PVNCTVRA APVM, EIVSQVE SYMPTOMATIBVS, ET CVRA.

APES, Vespæ, Crabrones, Oestra, Erucæq; nonnullę morsu puncturaue vulnerata cute ingentem dolorem inferunt, propter veneni, quod in corpus per corpus immittunt, duritatem, haud semper tamen læthalem, quanquam si quando densiore agmine in hominem inuolent, interficere possunt. Atq; ita intelligendus est [a] Nicander, alijq; qui Apis aculei ictum læthalem esse dicunt. Stesichorus amore nimio conflagrans, quos dolores eiusmodi punctura inferat, congruè ostendit apud [b] Athenæum, sese sine obitu liquescere inquiens, ac si ab Apibus morsus esset. Quin visi sunt, & homines, & animantes ictibus Apum interijsse, quemadmodum supra de Hermonace, & Marco sene scripsimus,

[a] *In Theriacis.*

[b] *Lib. 13. cap. 27.*

mus, & quemadmodum de boue Ariſtoteles alijq; referunt. Quia itaque ab hiſce Inſectis E
punctì, aut alioqui icti propter doloris acerbitatem à virulentiore, & lethaliore animali vulnus ſibi inflictum putant: ſciendum, quæ iſtiuſmodi ictus ſigna comitentur. Ingens igitur ſtatim dolor oboritur, qui eouſq; perſeuerat, quoad denticuli aculeiue in parte relicti, exempti fuerint, rubore pars ſuffunditur, tumore circum attollitur, puſtula deniq; veſiculaue aſ-
[a] *Li. 4. Fen. 6. tract. 5. cap. 14.* ſurgit, vt legere eſt apud principem [c] Auicennam. Aduerſus ictum vtendum extrahentibus, vt ſtercore bubulo aceto macerato, ſucco fici vel mori, ſed valent etiam relaxantia, ſicut ad ictum Veſparum & Crabronum. [d] Dioſcorides adhibet maluam illitam, & farinam hordeaceam cum oleo. Valent exiccantia, vt creta Cimolia, & perfuſio muriæ, & aceti. Vtiliter autem bibi ait Auicenna tenera lauri folia ad drachmas duas ex vino aſtringente. Remedio eſt è veſtigio ictum ſuxiſſe vehementiùs, ſuctuq; infixos aculeos reuulſiſſe: quod ſi ſic reuelli nequeant, locus ſi nihil impediat, incidendus eſt, vel cineres cum fermento oleo ſubacti imponendi. Salubriter etiam in calentem aquam pars demergitur, & per integram ferè horam fouetur, tandemq; aqua marina abluitur. Naſturtium tritum, & impoſitum, dolorem ſedat, humoremq; tumore contentum diſcutit. Sunt qui eadem animalcula trita parti illinunt, & imponunt. Dolor etiam ſtatim ſedabitur, ſi illinantur Muſcæ: idem præſtant fabæ F
præmanſæ, & impoſitæ. Acetum mel, & ſal calidiſſimè impoſita proſunt, ſi præterea intinctus pannus relinquatur in parte remedio eſt, & ſulphur viuum ſaliua humana ſubactum. Ficuum immaturarum lac melli concorporatum efficacius eſſe putant, multum tamen the-
[b] *Cap. 17.* riaca illita præſtat. Si qui puncti ab Ape, aut Veſpa vel Crabrone fuerint, inquit Sextus [e] philoſophus, lotio infantis eum foueas locum, vbi puncti ſunt. Medetur ijſdem ictibus impoſitio luti ex aceto, panniq; aceto infuſi, & niuis epithema. Non vtatur patiens vino, niſi lymphato. Si calor vehemens ſentitur, accipiat rob ſucci vuæ acerbæ cum pſyllio, vſus lactucarum, vel portulacæ, intuborumq; ex aceto, & ſale modico maximè probatur. Epithema etiã ex ſale, aceto, & bolo Armena plurimùm pollet. Tardiuus laudat rutam vſtam, & ex aqua
[f] *Li. 7. c. 19.* impoſitam. Confert etiam ſecundum [f] Damaſcenum viriditas ea, quæ naſcitur in ciſternis,
[g] *Lib. 20. cap. 4.* & aqua aceto permixta, item folia ſeſami, vel ex eo oleum. [g] Plinius folia paſtinacæ, ictibus illita mederi ſcribit. Lenticula paluſtris appoſita vulneri iuuat plurimùm, magis tamẽ aqua niuis locum lauiſſe prodeſt, donec ſtupidus reddatur, deindeq; camphora, vel aqua roſacea
[h] *Lib. 20. cap. 10.* linatur ſæpiùs reiterando. [h] Plinius negari ait ab Apibus pungi, qui aſparago trito cum oleo peruncti fuerint: item qui arborarij [i] Pici roſtrum habeant, & mella eximant ab eiſdem G
[i] *Lib. 31. cap. 16.* non attingi. Mirum etiam à Scorpione aliquando occiſos, nunquam poſtea ab Apibus Crabronibusq; aut Veſpis feriri.

NVMISMATA.

NVMISMATIS, quod hîc priore loco delineatum datur, inſpiciundi poteſtatem mihi fecit Fuluius Capibouius Bonon. antiquitatum non ſtudioſus modò, ſed etiam peritus apprimè. Pendet drachmam vnam, ſiliquas duas. Argenteum eſt. Ab vno latere conſpicitur Apis expanſis alis, velut volans. A dextra capitis E, à ſiniſtra Φ. Ab altero ceruus erecto capite, cornibus proceris, palmaq; procera, & comata, fructibus prægnans, cum hac dictione ΔHMHTPIO. Demetrij itaque nummus eſt. Demetrij verò multi: Capibouius, vel ad Syrię reges, vel ad regem Macedonum Antigoni filium pertinere putat, ac ita fermè myſteriũ H
nummi interpretatur. Ceruus ille velut velociter curſurus celeritatem Demetrij in peragendis bellis, aut etiã morum comitatem, incolumitatem, ac regni diuturnitatem denotare videtur, quoniam cerui cornua potentiæ, imperijq; inditia ſint, argumento illius, quod Vene netorum Dux geſtat, regiæ potentiæ ſymbolum. Palma grauida dactylis ſuis terræ fertilitatem; ac ſimul etiam vitæ diuturnitatem regi auguratur; palmarum enim vita diuturna eſt. Apis Demetrij erga populum ſtudium, clementiamq;, & qui nocere, & nolit, & neſciat, quoniam Apum rex aculeum non habeat. Litteris E & Φ, vel Epheſus ſignificatur vrbs, in qua cuſus fuerit

A

B

C

rit numus, vel ἔφορος, id est, præses vrbis, siue præfectus. Secundo loco expressum numum similiter argenteum, formaq; & pondere, cæterisq; superiori consimilem, sed nomine, ac palmæ icone differentem videndi copiam fecit Iulius Cæsar Velius, ciuis Bononiensis in antiquitatibus enodandis valdè versatus. Loco ΔΗΜΗΤΡΙΟ, habet ΚΑΛΛΙΣΤΡΑ. & palma sex tantùm ramis instructa est: vtpotè quæ crescere etiamnum habeat. De Callistrato verò obscurior est memoria. Legimus interim apud [a] Aristotelem Callistratum quendam cùm in Macedonia magistratum gereret, fecisse vt portorium duplo veniret eius, quod antea veniebat. Quare suspicandum esse apparet, à magistratu eo in illius honorem cusum esse eum nummum, ad beneficij scilicet præstiti memoriam. Hubertus Goltzius inter alia Siciliæ, & Magnæ Græciæ numismata, nonnulla etiam depingit cum insectis volucribus, quæ quanquam ille Muscas; vel Cicadas esse iudicet; ego tamen Apes esse potiùs opinor. [a] *Lib. 2. Oeconom.*

D Ecquid enim Musca in numis significaret? Cicadæ si essent, latiori, & maiori corpore pingerentur. Numisma itaq; tertio à nobis expressum loco, argenteum, Messanensium est, vt indicat inscriptio in vtroque latere. A fronte enim, vbi leporis est icon arrectis auribus, & pedibus ad cursum institutis, & Insecti volucris (quod Apem esse iudicaui, licet aluo pictum sit proceriori, procerioribusq; antennis, & exiliori item capite quàm par est) circumscriptũ legitur ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. A tergo bigæ insistit uir, habenas, & scuticam manibus tenens, quibus duas mulas iunctas ad cursum incitat: infra quem duo sunt delphini. Goltzius numum ab Anaxila Messanensium principe cusum tradit, eumq; cùm in Olympijs, mulabus vicisset, epulo ob victoriam Græcis exhibito, Messanam reuersum, numum hunc cum binis iunctis mulabus signari iussisse: partem verò eiusdem alteram Leporem habere, quia cùm Siciliæ prius Lepores non gigneret, Anaxilas eos prius à se importatos nutrierit. Sed de Insecto nihil, nihil item de delphinis. Sed vtrorumq; ibi copiam esse, vulgò est notissimum. Delphinorum quotannis in Sicilia venatio instituitur: melle Hybleo nihil in orbe celebrius: vn-

Numismata cum insectis volucribus.

Anaxilæ numus.

de eſt, quòd Apem eſſe diuinem, quin certo mihi perſuadeam. In hac parte ſcriptum eſt E
ΜΕΣΣΑΝΟ. In multis Neapolitanorum nummis ab eodem Goltzio depictis Minotaurus cernitur laureo ſerto à victoria donandus, & Diana ab altera eorum parte, quemadmodum etiam in hîc à me depicto, in quo inter pedes Minotauri legitur ΓΑΛ. ſub ijſdem verò ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ. In altera parte ΑΡΤΕΜΙΣ. vbi poſt Dianæ caput conſpicitur figura inſecti
Campaniæ amœnitas. volantis, quod quoq; Apem eſſe iudicaui, propter regionis clementiam, fœcunditatemq; qua ceu commendatiſſimam à veteribus celebratam cernimus, tanto ſcribentium conſenſu, vt vel hinc nonnulli non modò Italiæ, ſed totius terrarum orbis pulcherrimam vocare non dubitarint. Nihil enim mollius cælo Campano, aut clementius: nam bis floribus vernat, nihil ſolo vberius, vt mirum non debeat videri, ſi per Apem bis ibi omnia florere Indicauerint. Ex floribus enim ſua opera hauriunt hæc volucria. Minotauri figura opinatur Goltzius Neapolitanos originem ſuam ad Theſeum, maioresq; ſuos Athenienſes, quorum coloni Chalcidenſes erant, voluiſſe referre: ſuper qua re ipſe conſulendus eſt. In tertio Brutiorum nũmo ab eodẽ authore ſculpto, ab vno latere cernitur Iuno regina cũ volatili inſecto, quod inquit ille, forſan Cicada fuerit, quòd in agro Rhegino, qui & ipſe Brutiorum erat, ob Iunonis, quam multa religione, & cum ſilentio Brutij colebant, reuerentiam ſilere Cicadæ F
crederentur, & obmuteſcere, quæ vltra flumen in Locris canoræ eſſent. Sed cùm Apem potiùs, quòd depingitur inſectum, quàm Cicadam referat, ego Apem eſſe dicerem, indicaſſeq; hac Brutios, cùm olim ipſis cibus eſſet tantùm venatica præda, potum ſuum fuiſſe mellis, & fontium liquorem, eoq; ad labores bellicos induratos fuiſſe. Ab altera parte eſt imago Iouis haſtam ſiniſtra tenentis erectam, dextra femori incumbentis, & ſiniſtro pede ceſpiti cuiquam inſiſtentis. A dextra eius eſt Aquila expanſis alis, pedibus laureum ſertum prehendens, à ſiniſtra ſcriptum eſt ΒΡΕΤΙΩΝ. Inter Metapontinorum numiſmata, quæ idem Goltzius edidit, nonum, & decimum inſculptum habent volatile inſectum. In nono ab auerſo latere facies Martis eſt (ni fallor) galeati, & in galeæ vertice depictam habentis Sirenem; ante ſcriptum eſt ΤΟ. ab aduerſo latere duæ ſunt ſpicæ tritici ariſtati, & inſecti Culiciformis. Diuino tamen Apem voluiſſe exprimere, qui id priùs pinxerunt. Quid enim Culex? Nam vt agri Metapontinorum fertilitatem ſpicæ illæ triticeæ ſignificant, ita quo-
Metapontinorum agri fertilitas. que Apis mellis ibidem redundantiã fuiſſe indicat. Ad latera ſcriptum eſt META. In decimo eorundem numo, à nobis nouiſſimo loco depicto Apis icon rectiùs exprimitur, vt per hanc ſuperior reſtituẽda videri poſſit: Hîc ſupra triticeas ſpicas eadem inſcriptio legitur. Ab alte- G
ra parte Mars eſt galeatus, vt in ſuperiori, ſed pro Sirene depingitur in galea hippocampus, & à dextro latere ſcriptum eſt ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ.

DE MELLE. Cap. II.

RES non tantummodò ardua, ac difficilis erat de melle, & cera, in Apum hiſtoria agere (nam duos hoſce ſaluberrimos ſuccos, atq; hominibus vtiliſſimos illis debemus), verùm etiam, maximam, quam ſemper euitare ſtudui, confuſionem paritura. Quamobrem, quæ de melle priuatim, item quæ priuatim de cera ab autoribus ſunt tradita; ego pariter priuatim mihi tradenda eſſe cenſui, vt omnis, quo ad fieri licebit, confuſio euitetur.

ÆQVIVOCA. H

SVCCVS Lilij, qui flore expreſſus eſt, ab alijs mel vocatur, authore [a] Plinio, cuius hæc ipſa verba ſunt, ab alijs Syrium, ad emolliendas vuluas, fu- »
doresq; faciendos, & ſuppurationes coquendas. [b] Theopraſtus, plantam mel frugum appellat, atque inter loti genera recenſet his verbis. Quædam enim formis pluribus conſtant, quanquam nomen vnum ſortiantur, »
vt ita fermè æquiuoca ſint, ceu lotus. Huius enim genera plura redun- »
dant, folio, caule, flore fructuq; diſcreta. Inter quæ vel illud redditur, quod mel frugum »
appellatur, diuerſis tum viribus in vſu cibario, tùm quòd non eadem loca deſideret. Non »
deſunt, inquit, [c] Matthiolus, qui trifolium odoratum eſſe velint. Aliud eſt mel frugum apud [d] Plinium. Panicum, inquit, Diocles medicus mel frugum appellauit. Diocles Grecè habet μέλινος, vt legere eſt in [e] hiſtoria omnium plantarum, inter reliqua panici ſynony-

[a] *Lib. 21. cap. 19.* Mel frugũ.
[b] *Lib. 7. hiſt. plant. c. 14.*
[c] *Lib. 4. cap. 108.*
[d] *Lib. 22. cap. 15.* Panicũ mel frugũ dictũ.
[e] *Li. 4. c. 19.*

ma.

A ma. Diciturq; etiam μελίνη, testibus Dioscoride, & Galeno. Notari autem hîc ab omnibus velim in historia omnium plantarum, cuius author Iacobus Dalechampius vulgò putatur, prorsus contrarium illius vocis etymum legi, ab eo quod notauit ille in commento ad Plinium: vtrumq; ascribam: Plinio, inquit illic, mel frugum: quæ vox è Meline sumpta melleum quippiam significat, non autem nigrum, ἀπὸ τῦ μέλανος, quidam enim Mellinen Panteum nigrum esse volunt, ab alijs generibus colore distinctum. Elymum certè, ac Melinen tanquam diuersa, Theophrastus locis aliquot memorat, &c. In commentario verò ad Plinium habet sic: μελίας σῖτος authore Theophrasto, vt & lotus, vnâ voce multa significat, diuersa viribus, locis natalibus, & vsu cibario. Nunc enim priscis μελίνη, ἔλυμος est, authore etiam [g] Galeno. Nunc verò semen aliud est, quàm panicum, & milium, vtriq; tamen simile, à colore nigro, ἀπὸ τῦ μέλανος, sic vocatum, non à melleo sapore ἀπὸ τῆς μελιτώδους γεύσεως, quemadmodum Plinius indicauit, qui mel frugum vocat, nisi legamus, Panicum Diocles medicus melian frugem appellauit. Quidam milium nigrum esse putant, haud præter rationem. Quidam verò granum in Melita frequens, incolis Cuneno dictum, Canarijs insulis familiare, Massiliæ notum, nigrum, oblongum, milio simile, quo Cana-

B rios Passeres canendi suauitate, & assiduitate nobiles præcipuè nutriunt. Granum id cùm seuissem, prodijt phalaris, vt probabile sit alteram melian Theophrasti, à panico diuersam, phalarim esse, cuius nusquam alibi meminit idem author. Hactenus Dalechampius.

Meline. Panteum nigrum.

[f] *Li. 22. cap. vlti.*

[g] *Lib. de Alimen. & de bon. & mal. suc.*

Cuneno.

SYNONYMA.

DEBASCH דבש apud Hebræos mel est. Dicitur, inquit Pagninus, & generaliter de omni alia dulcedine fluente. In distinctione per Kaméts scribitur. Genes. 43. & parum רבש mellis. Et est masculeum. 1. Sem. 14. & fuit רבש mel super faciem agri: & rursus: & ecce ambulatio (id est, fluxus) דבש mellis; & iterum: parum דבשהוה mellis huius. Et Exodi 3. ad terram fluentem lacte ודבש & melle. Et secundum Rab. Dauid תמרים dactyli appellantur דבש ob eorum nempe dulcedinem 2. Paralip. 31. multiplicâuerunt filij Israél primitias frumenti, viui, & olei, ודבש & dactyli. Si quidem de melle non potest intelligi, quia

C non offerebantur primitiæ mellis. Et ita doctores Hebræorum exponunt illud Deuter. 8. Terram frumenti, &c. olei, ודבש, & dactyli & 1. Sem. 14. & intinxit eam in fauum הדבש mellis. Exodi 16. ברבש in melle. Iudic. 14. Quid dulcius מדבש melle? Cant. 5. Comedi fauum meum cum דבשי melle meo. Ab hoc fit רכשת Gibbus camelorum, siue tuberculum, quod est super dorsum camelorum. Elias nominis rationem affert, quòd eius fructuram melle sanent: intempestiuè meo iudicio. Alij vocem peregrinam putant. Hæc omnia itaque Pagninus. Apud Græcos quoq;, nec non Latinos synonymia caret, illis enim μέλι, his mel tantùm nominatur, [a] Plutarchus Latinos nomen suum à Græcis mutuatos esse scribit. [b] Isidorus verò mel, inquit, Græcę appellationis est, quod ab Apibus nomen habere probatur. Nam Apis Græcè μέλισσα dicitur. Antea autem mella de rore erant, inueniebaturq; in arundinum folijs, vnde Virgilius:

Hactenus aërij mellis cælestia dona.

Neq; præteriunda mihi est etymologia [c] Ioannis Goropij, qui mel à Belgarum Me vocali longâ deriuat, quod potum ipsis significat è melle confectum, vt infrà suo loco dicetur. Hinc inquit apud Latinos Mel remansit, & apud Græcos μέλι, vocabulum compositum ex me

D & hel, quorum hoc altum, & excellens signat, ita vt Mehel, & compositione per Syncopam coalescente, M'el, id sit, quod vehementissimè nos iuuat. Sicut igitur Mel excellentiam adiumenti denotat; ita mele linctum iuuantem, & sic iuuantem, vt citra eius adiumentum homo vix queat vitam suam tueri. Italis melle vocatur, Gallis miel, sicut & Hispanis, Germanis cùm superioribus, tùm inferioribus honigh, Polonis miod, Hungaris mez, Anglis honie: incolis sinus magni Gili tentello, vt legitur in diario nautico itineris Batauorum in Indiam Orientalem. Faui synonyma, quòd quandoq; apud pœtas pro melle sumatur, adijcere libuit. Græci ἀνθρωνον vocant, item κηρίον, dicitur & πλωτή, κᾶρις, μελίδιον, μελικηρίς, ὕριον & ὖρον. Vocatur autem fauus secundum Isidorum, quia comeditur magis, quàm bibitur. φάγειν enim (inquit) Græci comedere appellant. Aiunt enim medici, & qui de humorum corporum scripsere naturis, præcipueq; Galenus puerorum, & iuuenum, ac perfectæ ætatis virorum mulierumq; corpora insito calore feruere, & noxios esse ijs ætatibus cibos qui calorem augeant, sanitatiq; conducere frigida quæq; in esum sumere, sicut contrario

Debasch.

Dactylus.

Camelorũ gibbus.

[a] *Li. 8. Sym. pos. quæst 6.*

[b] *Lib. 20. Origin.*

[c] *In Gallicis.*

Faui synonyma.

Faui etymum.

trario ſenibus, qui pituita laborant, & frigore, calidos cibos, & vina vetera prodeſſe. Sic E
ille. Aliàs vocatur cella Apum, loculamentum, operis fundamentum. Italis vna breſchia
di mele. Hiſpanis Panal de la miel. Belgis Honichſraet. Gallis Bournal, ou rayon de miel.

QVID SIT.

SVNT qui dicunt mel eſſe cæli ſudorem, alij ſiderum ſaliuam, alij purgantis ſe aëris ſuccum. Conſtat ſanè ex aëre decidere, atque ita ſiderum maximè exortu ſublucanis temporibus. Vnde ſub primam auroram folia arborum melle roſcida reperiuntur. Diuino igitur ore dixit [a] Virgilius:

Protinus aëriȝ mellis cæleſtia dona.

[a] *Georg. 4.* Mel roſcidam eſſe materiam.

Roſcida profectò materia omninò exiſtit, & ab Apibus collecta infertur aluearijs, formamq́; ibi accipit mellis, fotuné Apum aliquo, an qua alia ratione, videndum. Nam quod alicubi decutitur arborum folijs mel, aut melleum quid, ſicuti mannæ vocatæ genus, vt roris quoq; materia adſit, aliam induere ſub dio naturam videtur, & noctis F
frigoribus concretum calore diſſoluitur, nec eo pacto coit, vt peculiarem eſſe mellis naturam credamus. Rorem autem eſſe ita probat [b] philoſophus: fauos (vt dictum eſt) floribus „
faciunt; mel autem non ipſas facere Apes, ſed rorem cadentem deferre, argumento eſt, quòd „
vno, aut altero die cellas melle repletas inueniunt Apiarij. Item autumno mel, poſtquam „
detractum eſt, non reparatur, cùm tamen illo etiam tempore flores proueniant. Et rurſus „
ibidem: Mella, inquit, ex rore aëris ſiderum exortu potiſſimùm, & arcus cæleſtis incubitu „
contrahunt. Omnino ante Vergiliarum exortum mel non fit. Eadem ferè apud [c] Plinium le- „
guntur ſic: Venit hoc ex aëre, & maximè ſiderum exortu, præcipueq́; ipſo Sirio explende- „
ſcente fit, nec omnino priùs Virgiliarum exortu ſublucanis temporibus. Itaque tum prima „
aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutino ſub dio fuere, vnctas hu- „
more veſtes, capillumq́; concretum ſentiunt: ſiue ille eſt cæli ſudor, ſiue quædam ſiderum „
ſaliua, ſiue purgantis ſe aëris ſuccus, vtinamq́; eſſet & purus, ac liquidus, & ſuæ naturæ, „
qualis defluit primò: nunc verò è tanta cadens altitudine, multumq́; dum venit ſordeſcens, „
& obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde, ac pabulis potus, & in vterculos congeſtus „
Apum (ore enim vomunt) adhæc ſucco florum corruptus, & alueis maceratus, totieſq́; mu- G
tatus, manna tamen cæleſtis naturæ voluptatem affert. Locum illum Ariſtotelis mendo- „
ſum eſſe putat, & ſic reſtituit [d] Hieronymus Mercurialis ætatis noſtrę doctiſſimus, cæliq́ue
noſtri lucidiſſimum ſidus. Vulgarium, inquit, quorundam iam diu fuit opinio mellis pro-
uentum maximè præmonſtrari, quando frequentiores arcus cæleſtes apparent. Quod pro-
bant nonnulli hiſce verbis Ariſtotelis: μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐπὶ τᾶ ἀέρος, καὶ μάλιϛα τῶν
ἄϛρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν καταϛηϱίψῃ ἡ ἶρις. Sed ego hanc ſententiam ſemper ſuſpectam ha-
bui: propterea, quòd Ariſtoteles eodem in loco ita ſcribens, ἀλλ' αὐχμῶ μὲν ὄντος μέλι
ἐργάζονται μᾶλλον, ἐτ' ὀμβρίας δὲ γόνον, id clarè affirmat, quòd etiam omnium ferè com-
muni experimento conſtat, nimirùm in ſummis ſiccitatibus maiorem mellis ſuper herbas,
quas depaſcuntur Apes, copiam ambundare. Iccirco, quin in Ariſtotelis codicibus impreſ-
ſis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eò magis quòd in vetuſtiſſimo Scipionis
Garteromachi codice, quem mihi opera eruditiſſimi Fuluij Vrſini videre contigit, in hunc
modum ſcriptum inueni: καὶ μάλιϛα ἐν ταῖς τῶν ἄϛρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν καταϛηϱίψῃ ὁ
ϲείϱιος. Quam lectionem, vt vehementer probem, in primis publica ferè experientia ad-
monet: deinde [e] Plinij ſcriptoris inter latinos grauiſſimi authoritas, qui, cùm omnia ex Ari- H
ſtotele acceperit, ſenſiſſe videtur optimum mel Sirio exoriente produci, apparente verò
arcu cæleſti, ſi imber non ſequatur, medicamenta oculis, & nonnulla fieri. Quid porro aſtro-
rum exortus Ariſtoteli ſignificarent, ſcio alios diuerſa ſentire: mihi verò probatur magis,
vt Canem, & Procyonem interpretemur: quandoquidem [f] Theophraſtus Canem τὸ ἄϛρον
per excellentiam, vt pleriq; alij vocaſſe, inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchas, & Hygi-
nus declarant) ſidus canis plures ſtellas contineat, quarum vna Sirius, & Canicula voca-
tur: Ariſtotelem id ſignificaſſe arbitror, quòd mel tunc maximè ab aëre cadit, quando aſtra,
videlicet Procyon, Canis, & præſertim Sirius, qui Canis ſtella eſt, exoriuntur: eo namq́;
tempore ardere terram, & ſiccitates maiores inſtare, vnde roris melli vbertas naſcatur, ne-
mo neſcit. Hucusq́; Mercurialis. Vt modò, vnde digreſſa eſt, regrediatur oratio, mel, inquit
[g] Albertus, eſt occultus ros cadens ſuper flores, & alias plantas, & ſuper lapides, quod Apes
colligunt. Apud Athenęum Alcman. mel vocat ὀπώραν καρπᾶ, cerę aut cereum fructum.

[b] *Li. 5. Hiſt. cap. 22.*

[c] *Lib. 11. cap. 12.*

[d] *Lib. 2. Var. lect. cap. 24.* Ariſtoteles correctus.

Mellis quã do maior copia.

[e] *Lib. 11. Cap. 14.* Aſtrorum ortus quid Ariſtoteli.

[f] *Lib. 1. de cauſis plãt. cap. 6. & alibi.*

[g] *lib. 2. Meteor.*

Epi-

A Epicarmus verò πρωΐ ὄρθριον, matutinum mare, quòd sublucano tempore ex aëre fluat. [h] Galenus, cùm omnem alimentorum materiam, duobus generibus comprehendisset, quorum alterum quidem ipsorum à plantis, alterum verò ab animalibus sumebatur: ab vtroque dein ipsorum mel secretum, esse dicebat. Oririq; in plantarum folijs: esse autem, neq; succum earum, neq; fructum, neq; partem, sed eiusdem, cùm rore generis: non tamen assiduè, nec copiosè, vt ille prouenire, meminisseq; aliquando, cùm æstate super arborum, ac fruticum, herbarumq; folia mel, quàm plurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, *Iupiter melle pluit*. Præcesserat autem, inquit, nox, vt per æstatem, benè frigida (nam tum tempus anni æstiuum erat) pridieq; calida, & sicca fuerat aëris temperies. Peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus è terra, & aquis à solis calore sublatos, ac deinde exactè tenuatos, ac coctos, à frigore secutæ noctis concretos coaluisse. Apud nos verò rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaq; coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent; vocantq; id drosomeli, & aëromeli, id est mel roscidum, & aëreum. Proinde constat materiam, ex qua mel generatur rori esse congenerem. Apud [i] Athenæum, vbi mel B cereum fructum vocat, Epicharmus in libro de terra & mari, de melle sic inquit: matutino coquenda est puls hoc est, vt Dalechampius exponit, melleus succus, qui matutino è cælo cadit. Et Amynthas (apud eundem) libro primo de Asiæ mansionibus, cùm tractat de aërio melle, ita scribit. Simul cùm folijs id decerpentes componunt, & fingunt adinstar Syriacę massæ (Caricarum pinguium, quæ è Syria conuehuntur, vt exponit idem Dalechampius). Quidam globos ex eo faciunt, & vbi sumere collibitum est, dilutum antea, & colatum bibunt, gustu simili, ac si quis mel dilutum bibat, sed multò iucundiore. [k] Aelianus præterea roris materiam esse mel etiam scripsit, etenim in Media, ait mel ex arboribus stillare se accepisse, & vt ait [l] Euripides, in Cithærone dulces è ramis guttas manare. [m] Alibi quoque in India prodidit, & maximè in Prasiorum regione, liquido melle pluere: quod in herbas, ac palustrium arundinum comas decidens, mirificas pastiones quillo, ac bubilo pecori præstat, quod quidem (inquit) ipsum à pastoribus eò, vbi dulcis plus roris de cælo delapsum est, agitur: & sic illis pastionibus tanquam epulis iucundè accipitur, pastoresq; vicissim suaui epulo compensat. nam ex pecore illi suauissimum lac exprimunt, neq; (sicuti Græci faciunt) mel miscere, & temperare habent necesse. Sed iam satis probatum est mel roscidam C esse materiam. Ros verò iste nihilominus mel non est, nisi ab Apibus colligatur, cogaturq; nam cùm sponte cogitur, fit quod manna ficca nuncupatur: sin non cogatur, tum fit manna liquida, eaq; est, vt ros congelatus, viscida, & gustui maximè iucunda. Ex quo genere etiam est, quæ Cedria vocatur, cuius meminit [n] Hippocrates: nam tota penè manna colligitur in coniferis, vt cedro, larice: colligitur & in salice, sed pauca, multoq; minus in alijs arboribus, neque in tota arbore vlla, sed solùm in cacuminibus, & maximè coniferarum. causa est aër, qui vndiq; circumambit propter foliorum exilitatem; nam in folijs latioribus spargitur. Neque aliud Hippocrati cedria est, quàm quod apud Hębręos manna. Sed communis interpres perperam oleum cedrinum apud Hippocratem transtulit, videturque κεδρέλαιον legisse, cùm μέλι κέδριον ibi legatur. Lapsus autem is est dupliciter, primò quòd textum inuerterit, secundò quod ignorarit, cedrinum oleum ex alia arbore parari, nimirum ex cedro minore seu cedrula, quæ oxycedrus nominatur, cùm mel in cedro maiori tantùm colligatur in monte Libano, & in monte Sinai, vt obseruauit [o] Petrus Bellonius, quem consulere poteris. Sunt qui Plinium volunt in præcitatis verbis de manna tantùm locutum esse, quod falsum est. nam & mel (vt id obiter repetam) ex eadem materia ab Apibus D colligitur. Diuersissimum verò est ab eo, quod [p] Dioscorides saccharon, nos nunc saccharum, Auicenna salem Indum nuncupat, vtpotè quod in arundinibus inuenitur, nunc etiam apud Siculos, Dioscoridis temporibus in India, qui tamen mellis concreti genus esse scribit, & [q] Aphrodisæus: quod autem saccharum Indi, inquit, appellant, mellis coagulum est, sole cogente rores, conuertenteq; ad mellis dulcedinem: quod idem etiam monte Libano fieri certum est, &c.

[h] *Lib. 3. de Aliment. facult. cap. 39.* Mellis ortus est in folijs plantarum.

Drosomeli quid.

Aëromeli.

[i] *Lib. 4.*

[k] *Lib. 5. cap. 42.*

[l] *In Bacchis*

[m] *Lib. 15. cap. 7.*

Ros non est mel.

Manna sicca.

Manna liquida.

Cedria.

[n] *Lib. de vulnerib.*

Manna in quibus arboribus colligatur.

Oleum cedrinum.

Cornarij duplex error.

[o] *Lib. 2. Obs. cap. 65.*

[p] *Lib. 2. cap. 101. Saccharon.*

[q] *Li. 2. Problem. 74.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Mel duplex.

MVLTA de aërio melle, quod nondum ab Apibus collectum, hîc quoq; dicentur: nam omnia mellis genera ex rore conſtare putamus. Mel autem vel natiuum eſt, vel fictitium, de quo poſtea, natiuum vel domeſticum, & vulgo notũ, vel ſylueſtre, de quo ſuo quoq; pòſt loco dicetur. Plurimę equidem in melle differentię obſeruantur. Aliud bonum eſt, laudabile, & ſalutare: aliud prauum, illaudabile, & venenoſum: aliud dulce, amarum aliud, aliud auſterum; aliud liquidum, aliud craſſum & conſiſtentis ſubſtantiæ. Ab ætate quoque & colore differentiæ ſumuntur, item à natalitio loco, alijſque vt patebit. A ſapore acerbo omphacomeli Hermolao Barbaro nominatur. Mellis quod vinũ ſapit, meminit [a] Galenus, meminit & amari, de quo pòſt plura, vt loci ratione differre dicemus, teſtaturq; patrem ſuũ mel habuiſſe ita amarũ vetuſtate redditum, ac ſi in Põto natum videretur. Quamobrem non ineptè Seruius explicans illud poëtę: *dulcia mella premes:* dulcia inquit, non eſt ſuperfluum epitheton, quia etiam ſunt amara. Fit & acre temporis nimio progreſſu, vt docet idem [b] Galenus. item tenuius & calidius. Albicantis mellis meminit [c] Ariſtoteles, quod negat è ſyncero thymo confectum eſſe; ſed id oculis commodius & vlceribus applicari aſſerit. Mel rubeũ legitur in indice Braſauolæ, in Galenum, citatque librum primum de Antidotis fol. 101. D. ſed ibi hoc non reperitur. Communiter autẽ flauum eſt: vnde Clearchus apud [d] Athenæum tradit aquam & lac candida vocari; nectar & vinum, rubra; mel ac oleum flaua, χλωρὰ. Sed flauum ne an album præſtet, mox examinabimus. A tempore quo colligitur, triplex ſortitur nomen; Vere collectum, ſiue vernum, Græci ἀνθεινὸν, hoc eſt, floridum appellant, æſtiuum ὡραῖον, quaſi ſuo tempore collectum, nam quæ vigent, & pulchra ſunt ὡραῖα dicuntur, item ſacra ὡραῖα, τὰ κατ' ὥραν συντελέμενα, oportunè celebrata, vel ſacra tempeſtiua, & ὡραῖα δοῦναι, eſt frugum primitias ſacrificare. Autumnale quod autumno. Anthinnm Gratius ſolitum vocat, vt [e] Turnebus autumat, nimirùm quod è floribus colligitur: Sic enim emendat illius poëtæ locum de melle agentem, vbi inquit, vitioſè legitur: *Præterea ſolſtitio, cùm thymum, & vua florere incipiunt.* Pro ſolſtitio in libris ſanctæ antiquitatis ſoliti, inquit, reperio, quam veriſſimam ſcripturam certum habeo. Triplicis iſtius temporis, vel potiùs collectionis diſtinctio debetur [f] Plinio, apud quem hæc omnia leguntur: Vernum ex floribus conſtructo fauo, „ quod ideo vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, ut largo alimento valida exeat ſo „ boles, alij ex nullo minus Apibus relinquunt, quoniam magna ſequatnr vbertas magnorũ „ ſiderum exortu. Prętera ſolſtitio, cùm thymum & vua florere incipiunt, præcipua cellarum „ materia &c. & paulo pòſt. Alterum genus eſt mellis æſtiui, quod ideo vocatur horæum à tẽ „ peſtiuitate precipua, ipſo Sirio explendeſcente poſt ſolſtitium diebus triginta ferè. Immenſa „ circa hoc ſubtilitas naturæ mortalibus patefacta eſt, niſi fraus hominum cuncta pernicie cor „ rumperet. Namque ab exortu ſideris cuiuſcunque, ſed nobilium maximè, aut cæleſtis arcus, „ ſi non ſequantur imbres, ſed ros tepeſcat. Solis radijs medicamenta, non mella gignuntur, „ oculis, vlceribus, interniſque viſceribus dona cæleſtia. Quod ſi ſeruetur hoc Sirio exorien „ te, caſuque congruat in eundem diem, vt ſæpè Veneris, aut Iouis, Mercurijque exortus nõ „ alia ſuauitas, viſque mortalium malis à morte vocandis, quàm diuini nectaris fiat. Hæc itaq; „ Plinius. Sed antequam de tertio genere, cuius aliàs meminit, agam, rurſus, quem ſupra ex Mercuriale correxi, locum, eũdem prius ex [g] Marſilio Cagnato, qui diligenter eundẽ emendauit, corrigã. Legi idem apud Ariſtotelem ait in veteri Vaticano exemplari calamo notato non ἴρις, ſed σίριος. Vtra ergo, inquit, lectio melior cenſenda eſt? Ego, inquit, ut ab alijs etiã factum notaueram, perpendebam Plinij verba (ea ſcilicet quæ ego iam nouiſſimè citaui) ut ſi Ariſtotelem ille ſecutus eſſet, quid de hac dubitatione ſtatuendum foret, ex eo concludemus. Verba eius ſunt: Ab exortu ſideris cuiuſcunque, ſed nobilium maximè aut cæleſtis arcus &c. Hæc autem oratio non aliud docet quàm quo tempore mel præſtantius gigni conſueuerit, tamen Ariſtoteles non de præſtantia mellis, ſed ſolùm de tempore, quo mel naſcitur, verba facere videtur: de mellis præſtantia paulò antè locutus fuerat. ἄμεινον δὲ ἐν τῷ μετωπωρινὸν μέλι, mel autumnale præſtantius. Hic uerò de ſolo tempore, cùm illud concludat, omninò non fieri mel ante exortum Vergiliarum, quod præſtantiam non ſignificat, & quæ de ſuauitate, ac vi in medendis malis, & de concurſu ſiderum à Plinio dicũtur, ex Ariſtotelis verbis colligi nequaquam poſſunt. Quamobrem probabile eſt, quod Plinius alium, quàm Ariſtotelem, ſecutus authorem fuerit. Alioqui cùm Plinius non Sirij tantùm, ſed etiã

arcus

Omphacomeli.

[a] *Lib. 1. de Antid. c. 2.*

Mel amarum.

[b] *L. 3. de Cõpoſit. medic. ſecund. gen.*

[c] *Lib. 9. Hiſtor. ca. 40.*

Mel rubeũ.

[d] *Lib. 1.*

Differentię à tempore anni.

ὡραῖον qd.

[e] *Li. 5. Adu. cap. 14.*

[f] *L. 11. c. 14.*

[g] *Li. 2. Var. Obſer. c. 4.*

A arcus cælestis, mentionem fecerit, videretur potiùs concludendum, quod vtraq; lectio esset retinenda. Immò si diligentiùs consideres, Iris potiùs legendum videbitur: nã Sirij ita mentionem facit, ut cum eo coniungat arcum cælestem: arcus autem cælestis mentionem per se facit: dixerat enim ab exortu illius, si non sequãtur imbres, fieri medicamenta, non mella &c. Sirij mentione penitus omissa. Postea verò inquit: quòd si seruetur hoc Sirio exoriente &c. quorum hæc sententia est, si Sirio exoriente arcus cælestis appareat, nec sequatur imber, ut dixerat, eodemque die Venus, aut Iupiter, aut Mercurius oriatur, non alia suauitas &c. in quibus cùm cælestis arcus mentio sit adiuncta cum Sirij mentione, indicium habemus præcipuam auctori fuisse arcus cælestis mentionem. Quamobrem si illa desumpta ab Aristotele esse constaret, etiam apud Aristotelem ipsum Iris legendum esset. Sed non esse desumpta videor mihi satis probabiliter coniecisse, ac apertè, paulò antè exposuisse. An potior lectio existimanda est σείριος, quoniam in siccitatibus mel magis prouenit, quàm in imbribus, ἀυχμῶ μὲν ὄντος μᾶλλι ἐργάζονται μᾶλλον, ὑπομβρίας δὲ γόνον, ut Aristoteles scribit eodem loco; ac repetit libr. tertio de generatione animalium, & Plinius eiusdẽ libri cap. decimoseptimo, inquiens. Humido vere melior fœtus, sicco mel copiosius (quãquam quod dixit, vere, fortè
B minus ex Aristotelis sententia locutus est, ut intelliget, qui rectè locis, in quos diximus, verba eius examinauerit, quoniam sermo est, non priuatim de vere, sed communiter ac promiscuè, de quocunque tempore: & tertio de generat. animal. manifestus sermo est de toto anno, quandoquidem inquit, ἐν ὑγιηρίαις, quod significat totius anni salubritatem ac prosperitatem) igitur ad procreandos fœtus humidam tempestatem esse magis idoneam, negari non debet, namque de hominibus etiam [h] Hippocrates inquit, λαγήνιον δὲ ὕδατος ἐφόδων γιγομένων πλέονα. in aquarum incursu Veneri operam magis dandam esse. Est enim verisimile genituram in pluuijs, quàm in siccitatibus magis abundare. Ad mellis autem prouẽtum siccitate opus esse ratio euidens est, quòd mel ros quidam est, ut ait [i] Galenus, quæ sententia non abest ab ijs, quę vetustiores dixêre, quoniam mel uenire ex aëre Arist. author est hoc loco, & Theophrastus lib. tertio de plant. Ros autem, ut etiam pruina in serenitate & tranquillitate nascitur, vt ait Aristoteles primo lib. meteoron. Iris autem, etsi neque pluuios, neque serenos dies cum fide portendit, ut ait [k] Plinius, & accidat, ut arcum cęlestem imbres non sequantur, ut [l] idem est author, non tamen in siccitatibus & serenitatibus, sed humido cælo
C ac perturbato fieri solet. quapropter roscida, imbrifera, & nimborum creatrix à veterib. dicta est, atque ideo Sirij mentio, quàm iridis, probabilior uidetur. Præterea locus est Plinij qui legendum Sirius penitus persuadet. namque vndecimi libri cap. 14. visus est interpretari verba illa Aristotelis, quæ principio retulimus: Venit hoc, inquit, ex aëre, & maximè siderũ exortu, præcipueque ipso sirio explendescente, nec omninò prius Vergiliarum exortu. Etsi cùm dixisset præcipuè, non ex Aristotelis sententia puto dixisse. Aristoteles enim non dixit. μάλιστα de Sirio, sed de astrorum exortu. neque experimẽtis respondet, quod maximè Sirio explendescẽte mel ex aëre decidat. maximè enim id autumno contingit, cùm scilicet mellis vindemia fit. quod & ratio suadet, quia in ardoribus vapor, ex quo ros fit, exuritur: Itaq; fieri traditur ab Aristot. [m] ἐν τῇ εὐδίᾳ, quod est, cæli clementia, ut alibi explicabimus, & ipse [n] Plinius, inquit, rores neq; gelu, neque ardoribus existunt: neque crediderim Aristotelem dixisse astrorum exortum, ut canem tantùm intelligeremus. nam etsi Theophastus aliquãdo astri nomine canem κατ' ἐξοχὴν appellauit, tamen cùm numero multitudinis astra dicuntur canis non intelligitur. [o] Aristoteles in problem. καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ ὡρίων, καὶ
D ἀρκτῦρος, καὶ πλειὰς, καὶ κύων, exortus, inquit, astrorum, velut Orion, & Arcturus; & pleias, & Canis. & Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis, δεῖ δὲ καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολὰς φυλάσσεσθαι, καὶ μάλιστα τὸν κυνὸς, ἔπειτα ἀρκτῦρου, καὶ ἐπὶ πλειάδων δύσιν. Oportet autem austrorum exortus obseruare, & in primis canis, deinde arcturi, & occasum pleiadum. Quibus ostenditur, astra multitudinis numero, siderum multitudinem significare. Sed crediderim Aristotelem post communem astrorum appellationem, qua Pleias, Canis, Arcturus, & alia comprehenduntur, Sirium priuatim nominasse, ne quis existimaret, eo tempore mel minimè fieri, ea adductus ratione, quoniam ardor eximius vaporem omnem, ex quo ros fieri solet, exureret; sed sciret tunc quoque nasci, quia eodem loco æstiuum & autumnale mel esse dixerat, licet nono de historia vernum ac autumnale memorauerit, omissa æstiui mentione. Theophrastus autem primo lib. de causis plantarum copiosè docuit, etiam sub cane humorem effatu dignum reperiri. Si itaque, ut videtur, Aristotelem Plinius secutus est, melius legi Sirius, quàm Iris, hic locus ostẽdit. Tertium genus mellis, inquit [p] Plinius, (ego id autumnale supra vocaui) minimè probatum, syluestre, quod Ericæum vocant. Conuehitur post primos autumni imbres, cùm Erica sola floret in syluis, ob id arenoso simile, Gignitur

Humidum tempus generationi animalium aptũ esse.

[h] *Lib. 1. de diæta.*

[i] *Lib. 3. de Alim. fac.*

[m] *Li. 1. meteor.*

[n] *Li. 2. c. 60.*

[o] *Sect. prima, probl. 3.*

[p] *L. 11. c. 16*

Mel ericeum.

tur id maximè Arcturi exortu à pridie idus Septembris. Quidam eſtiuam mellationem ad E
Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo ſuperſint dies xiiij. &
ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum, diebus xlviij. plurima ſit erice. Athenienſes te-
tralicem appellant, Eubœa ſiſaram, quam putant Apibus eſſe gratiſſimam, fortaſſis quia nul-
la tunc aliàs ſit copia. Hæc ergo mellificatio fine vindemiæ, & Vergiliarum occaſu, Idibus
[q] *L.9.c.40. hiſt. animal.* Nouembris ferè includitur. [q] Ariſtoteles verò duo mellis conficiendi tempora eſſe ſcripſit;
ver, atq; autumnum: ſed vernum ſuauius, candidius, omnino præſtantius autumnali eſſe;
[r] *Li.5.c.22.* item confici melius ex noua cera, nouellisq; ſtirpibus. Meminit tamen etiam æſtiui, [r] vbi
ait: Cibi cauſa mellificant, tam æſtate, quàm autumno, ſed melius mel autumnale eſt. „
Autumnale itaq; ſecundum bonitatis locum obtinebit, primum, quod Vere colligitur, po-
ſtremum æſtiuum. De melle anthino in libro de mirabilibus auſcultationibus eidem Ari-
ſtoteli nuncupato ſic legitur. A quibuſdam fertur, mel anthinum, vt vocant, circa Melum „
Cnidumq; naſci, odore quidem ſuaui, ſed neutiquam durabile, id erithacam fieri. Per- „
Mel plantarum natu ram magni ſemper refert, vnde mel colligatur, quando plantarum, quibus inſidet, naturam mi-
ram in modum referat, vt venenatum, furioſum, & amarum reperiatur, non aliunde accepta
ex quibus colligitur. qualitate, quàm ex venenatis, furioſis, amarisq; plantis; vt è contrà ſaluberrimum eſt, quod F
Mel vbi lau datiſſimũ. ex ſaluberrimis plantis accipitur. Laudatiſſimum gignitur in locis, vbi thymus, & herbæ,
[s] *Lib. 3. de Alim. facul.* & frutices temperamento calidæ, & ſiccæ proueniunt, vt docuit [s] Galenus, & Plinius: ibi,
inquit, optimum ſemper, vbi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic & „
Siculæ, Hymetto & Hybla ab locis, mox Calydna inſula. Higinius quoque optima mel- „
la naſci ait, vbi thymus, tymbra, cunila origanum, viola pullulare ſoleant, quod fieri teſtatur
Achaiæ montibus, vbi transferuntur Atticæ paſtiones, & in Eubœa, inſulisq; Cycladibus,
[t] *Lib.2.* nec minus in Sicilia, & Hybla. [t] Dioſcorides Attico Hymettio melli honorem detulit; in ſe-
[u] *In xenijs.* cundo ordine Hybleum mel eſt, quare cecinit [u] Martialis:

Cùm dederis Siculos mediæ de collibus Hyblæ
Cecropios dicas tu licet eſſe fauos.

Mel bithy- mum. Bithymum vocatur mel, quod ex vtroq; thymo paratur, albo ſcilicet, & nigro, id album fie-
[x] *Lib. 11. cap. 16.* ri negat [x] Plinius, ſed oculis, & vlceribus aptiſſimum exiſtimari. [y] Galenus conijci in anti-
dotos iubet mella quantum fieri poteſt optima, Hymettia, Thaſia, aut certè Attica: quibus
[y] *Lib.1. de Antid. 4.* ſi careamus è Cycladibus aduectum mel vult imponi, quodcunque ſimilius Attico fuerit.
Mel Iſth- miacum. Quanquam in Iſthmo quoq; bonum mel prouenit, ita Iſthmiacum à loco, vbi naſcitur, co- G
gnominatum, ſicut & Tubreum, quòd & ipſum nomen adeptum eſt. Aitq; hæc celebrata
mella eſſe, in alijs etiam tamen regionibus confici, ſed cùm ob exiguitatem ab incolis to-
tum abſumatur, in alias prouincias non exire, nomenq; idcirco vllum non habere. Noſtra
Mel bonũ in patria Galeni. ſiquidem, inquit, in Aſia collis quidam inter Pergamum, & Eleam vrbem maritimam por-
rigitur, thymo ſcatens, in quo Apes optimum mel reponunt, quod ibidem totum abſumi-
tur: In Myſia quoq; qua parte noſtræ prouinciæ finitima eſt, tractus occurrit, quem Britum
appellant, in quo mel Attico ſimile penitus magna cum admiratione conſpexi, quanquam
deteriora planè mella ibi quoq; proueniant. Extabat autem ibi quoq; monticulus quidam
non magnus ſaxoſus totus, thymo atq; origano plenus, ad cuius radices agri cythiſo quam
Mel dul- ciſſimum. plurimo abundabant. Ex eo collis dominus mel vſq; adeo dulce colligebat, vt hac in par-
te Atticum etiam ſuperaret: acre tamen vt Atticum, non erat: ſtatimq; idcirco ſe guſtan-
tes ſubuertebat, & nauſeam citò commouebat, ſi paulò liberalius comeſum fuiſſet. Hoc ſi-
Mellis plu- rimum ex cythiſo. quidem de cythiſo ſcriptores vno ore tradunt, Apes ex cythiſi floribus plurimùm mellis ex-
cerpere. Hæc Galenus. [z] Ouidius quoque mel commendat, quod ex cythiſo, thymo ac
[z] *Lib.5.Faſtorum.* viola collectum eſt. H

Mella meum munus, volucres ego mella daturas
Ad violam, & cythiſos, & thyma cana voco.

Mel Atti- cũ cur lau- datum. Sed vt ad Atticæ regionis mel reuertamur, [a] Alexander Aphrodiſæus Hymetto monti lau-
dem præcipuam eſſe ſcribit, propter florum ſingularem præſtantiam: non ergo tantam pro-
pter thymum, vt multi volunt: quanquam tamen thymum præcipua ſit herba, à qua laus ea
[a] *Li.7.Probl.79.* dimanet. Scribit [b] Tzetzes Muſcas eiuſmodi mel fugere propter thymum.
[b] *Li.7.Chiliad. 93.*

Τὴς Ἀττικῆς τῶν Ἀθηνῶν ὁ ὑμηττὸς τὸ ὄρος
Μέλι γενᾷ τὸ κάλλιστον μελίτων τῶν ἁπάντων
Τοῦτο δὲ σοὶ τὸ γνώρισμα σαφῶς νῦν παραστήσω.
Μὴ ἂν ἐπικάθηται μέλιτι ὑμεττίῳ,
Ἐκ θύμων γὰρ αἱ μελίσσαι τοῦτο κηροποιοῦσι.
Μύια γοῦν ἐνιζήσασα φεύγει θυμῷ τὸ θύμε.

A *Attica Athenienſium, Hymettus mons*
Mel generat optimum mellium omnium.
Huius autem tibi argumentum manifeſtum nunc exhibebo,
Muſca non inſedit melli Hymettio,
Ex thymis enim Apes hos componunt fauos.
Muſca igitur inſidere fugit animo thymum.

„ Sed [c] Plinius, hoc de Cretæ quodam monte ſcripſit his verbis: Aliud in Creta miraculum [c] *Lib.21. cap.14.*
„ mellis: Mons eſt Carina ix.mil.paſſuum ambitu: intra quod ſpatium Muſcæ non reperiun- Muſcæ vbi
„ tur: natumq; ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento ſingulare medicamentis eli- mel nõ at-
gitur. Mel è Cnido aduectum, ſi quis ſigna, inquit Galenus præcitato loco, quæ modò re- tingant.
tulimus, attendat, optimum adeo cenſebit, vt ipſum Thaſio, & Hymettio proximum eſſe
iudicet: quod tamen, vbi conſenuit, vitium haud paruum oſtendit: vini namq; conditio- [d] *Li.3.Geog.*
nes aſſumit. Idem quoque Rhodio accidit. [d] Strabo mel ait euehi ex Tuditania, id eſt Be-
tica Hiſpania. Hiſpanico autem nunc palma datur. Omnium optimum eſſe iudicat, [e] *2.Prob.74.*
[e] Aphrodiſienſis, quod in inſulis & locis maritimis naſcitur; hæc enim, inquit, ſicciora ſunt,
B & ſynceriora. Summæ bonitatis eſt, quod ex Cephalenia inſula aduehitur, vt refert
[f] Cardanus, cui id guſtanti ſuauius ſaccharo viſum eſt. Suauiſſimum quoque gignit Inſu- [f] *Lib.6. de Variet. rer. cap.25.*
la portus ſancti, adeo vt nullibi dicant eſſe præſtantius. Cardanus citato loco, in locis ca- Mel præſtã
lidioribus, quoniam ros ibi ſit concoctior, præſtantiora mella prouenire iudicat; mouetq; tius in locis
ſubinde quæſtionem, quomodo mel in Samogithia, quæ vltra Moſcouiam ſub Borea ſita calidiorib.
eſt, optimum eſſe poſſit, tum purum, & calidiſſimum. Sex modis, inquit, id verè dici po- Cur bonũ
teſt. Aut quia non ſimpliciter, ſed (velut dicimus) in Germania bonum vinum iuxta & calidum
Rhenum; non ſimpliciter ſed Germanico comparatum: ita hoc non Cephalenico, aut in locis fri-
Hiſpanico, ſed Germanico comparatum. Aut quia ex rore cadente ſuper flores certi ge- gidis.
neris, in ea regione abundantes, qui rorem ipſum meliorem reddant, vnde mel. Aut quo-
niam regio inæqualis, calorem aliquando ſentiat: nam & ibi hominum corpora, quandoq;
magna, quandoq; parua. Aut propter ventos familiares loco, qui aërem purgent. Aut
propter id quòd meridiei ſit expoſita, montibus Septentrionem occupantibus. Vel quia
contingat contrarium eius, quod in aliquibus regionibus Perù, quamuis calidis, quæ prau- Apes vbi ro
C buſtiores: quod veriſimilius eſt, cùm in frigida regione non viuerent, niſi admodum robu- buſtiores.
ſtæ, melius ac diligentiùs repurgent mel, ac elaborent. Nam in Germania, pabuli aut roris
potiùs vitio, quàm Apum, mel ignobile eſt. Manifeſtum eſt etiam, quòd, cum manna ex
his cauſis non ſufficiat, plures forſitan ſimul concurrent ad mellis boni in ea regione gene-
rationem. Sic Cardanus. Mel quoddam galbanarium vocari teſtatur [g] Aphrodiſienſis, idq; Mel galba-
tertium mellis diſcrimen explere, paſtu ſcilicet Apum, quem galbana vitiat: prodeſt hoc, narium.
inquit, illitum ad oculorum claritatem. [h] Plinius ſcribit optimum ſorberi, & minimè fron- [g] *2.Prob.74*
de infectum, è quercus tilię, & arundinum folijs. [i] Strabo cùm mel Atticum cuncta bonitate [h] *Lib. 11. cap. 13.*
ſuperare dixiſſet, eo verò longè prętſtantius eſſe ait, quod ad argentarias gignitur, quod qui- [i] *Li.9.Geog.*
dem etiam inquit, ἀκάπνιστον, id eſt, à fumo purgatum aiunt, quodam apparitionis modo. Mel acap-
Sed [k] Plinius, cùm nimio fumo Apes infici dixiſſet, earumq; iniuriam celerrimè ſentire niſton.
mella, vel minimo contactu roris aceſcentia: ob id, inquit, inter genera ſeruatur, quod acap- [k] *L.11.c.16*
non vocant: In Troglodyticæ parte, quæ dicitur Balgada, mel eſt candidum adeo, vt ne ni- Mel acap-
uibus quidem cedat; durum verò quaſi lapis: ſolidum etiam ita, vt ſportis contineatur: quo non.
de conſule [l] Iulium Cæſarem Scaligerum, [m] Ælianus eſſe ſcribit, qui dicunt in Cappado- Mel niueũ
D cia Apes mel ſine fauis conficere, idq; vt oleum perinde craſſum eſſe. Apud Halizonas, te- & duriſſi-
ſte [n] Pauſania, ita concretum eſt, vt à cera neqneas ſeiungere. Fit & in Thracia mel non mum.
perindè ſolidum, ſed arenoſum, vt legitur in libro de mirabilibus auſcultationibus. Si- [l] *Exer.132.*
cut, & hoc. In Lydia aiunt ex arboribus mella copioſa colligi, vnde paſtillos abſque cera [m] *Lib.5. cap.42.*
indigenæ conficiunt duritia tanta, vt niſi vehementiore attritu nihil demi inde poſſit. Ad [n] *In Atticis.*
Amiſum conuehitur à locis ſuperioribus mel candidum, teſte [o] Ariſtotele, craſſumq; ma- Mel arenoſum.
iorem in modum, quod Apes faciunt arboribus ſine fauo, quale etiam fieri in Ponto cogni- [o] *Lib.5.hiſt. anim. c.22.*
tum eſt. Ægyptium verò humidum dilutumque eſt, vt ait [p] Aphrodiſienſis, videlicet Mel dilu-
ea de cauſa, quòd flores tractus illius immodicè hument, ex larga Nili amnis irrigatio- tum.
ne. Q. Curtius arbores ait in Hyrcania conſpici, quarum folia multo melle tingantur. [p] *2.Prob.74*
Faciem autem mellis habere, ac niſi ſolis ortum incolæ præuerterint, fore vt medio tem- [q] *Lib.3.de ſitu Orbis.*
pore ſuccus is extinguatur. Refert [q] Pomponius Mela, tam pinguis alicubi, & tam fe-
racis ſoli eſſe Indiam, vt in eo mella, ex arborum frondibus defluant. In Media

[p] *In Bacchis* item ab arboribus mella ſtillare, ſicut cecinit [r] Euripides, apud Citheronem dulces à ramis E guttas manare. verùm & in Thracia mel item arboreum ſuppetere proditum ſcio. Arbores item mellifluas Hyrcaniæ, in pagis qui fortunati, dicantur, celebrat hiſtoria. Memi-

[s] *Cant.18.* nit [s] Taſſus.

Rugiadoſa di manna era ogni fronda
E deſtillana de le ſcorze il mele.

[t] *Lib. 15. Geogr.* Apud Indos melle fluxiſſe tradit [t] Strabo quoſdam fontes. De terra lacte, & melle fluente ſæpè meminerunt ſacræ litteræ. Eſt autem mel ipſum, inquit [u] Plinius, initio dilutum „
[u] *Lib. 11. cap. 13.* vt aqua, primisq; diebus feruet, vt muſtum, ſeque purgat, viceſimo die craſſeſcit, mox „ obducitur tenui membrana, qua feruoris ipſius ſpuma concreſcit. Quam ſententiam ab

[x] *Lib. 5. cap. 22.* [x] Ariſtotele mutuatus videtur, qui ſic ait: Craſſeſcit autem mel concoctum iam tempore. „ Initio enim, vt aqua dilutum eſt, & primis diebus ſine craſſitudine cernitur. Quod ſi „ exemptum eo tempore ſit, craſſitudine caret: tum viceſimo maximè die ſpiſſatur. Cæterùm „ mella omnia, vt in lib. de mirab. auſcultationibus legitur, concreta eandem craſſitiem ſeruant, diuerſam ab aqua, & liquidis reliquis. Reliqua enim omnia concreta nonnihil ſic-

Melacœtō. Mel acraton. ceſcunt, attenuanturq;. Acœton vocatur, quod ſine recremento eſt, Acraton, purum atq; F integrum, quod neq; aceſcere cœpit, nec vllum paſſum eſt vitium. Amarum frequentius

Vbi amarum. iuxta Phaſim eſt, teſte [y] Strabone. Mel in Heraclia Ponti, vbi aconitum gigni ſolet, inue- „

[y] *Lib. 11. Geog.* nitur, inquit [z] Dioſcorides, quod qui edunt bibuntúe, non ſecus afflictantur, quàm qui „ aconitum ebiberunt. Quem Dioſcoridis locum legiſſe [a] Plinius non videtur, nam hoc

[z] *Lib. 6. c. 8.* longè aliter narrat. Heracleæ, inquit, in Ponto, quibuſdam annis pernitioſiſſima exi- „

[a] *Lib. 21. cap. 4* ſtunt, ab ijſdem Apibus facta. Nec dixêre auctores, è quibus floribus ea fierent. Nos tra- „ demus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & iumentorum quidem, ſed præcipuè ca- „

Ægolethrō herba. prarum appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium virus aquoſo vere marce- „ ſcentes. Ita fit, vt non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Sed Petrus Bellonius, qui eas „ vrbes peragrauit, illius veneni nullam aliam cauſam ſeſe refert inueniſſe, niſi quòd ea regio chamæleone nigro abundat, cuius radici excreſcentia quædam adnaſcitur nomine Ixia, quæ pernitioſum venenum eſt, & eos qui deguſtant illico necat. Quod ſi Apes mellis ſubſtantiam, inquit, ex eius Chamæleonis floribus ſuſcipiant, non dubitamus quin id mel hominibus admodum ſit pernitioſum: non ignoramus autem Apes mellis materiam ex ipſis floribus non colligere, ſed ex folijs duntaxat, pingui rore cælitus delapto obſitis. G

Mel mæno menon. Et paulò pòſt Plinius aliud ait eſſe genus in eodem Ponto gente Sannorum, mellis, quod ab inſania quam gignit, mænomenon vocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent ſyluæ. Gensq; ea cùm ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quod exitiale eſt) non vendit. Et in Perſide, & in Mauritaniæ Cæſarienſis Getulia, contermina Maſſæſulis, venenati faui gignuntur, quidamq; à parte, quo nihil fallacius eſſe poteſt, niſi quod

[b] *Li. 5. c. 42.* liuore deprehenduntur. [b] Ælianus verò etiam in Trapezunte Pontica ex buxo mel fieri ſeſe accepiſſe ſcribit: eſſe autem odoratu graue, quod eos, qui eò deducti ſunt, demente vel comitiale correpti, ad ſanitatem reſtituat: ſanos verò dementet. Idem legitur in libro de mirabilibus auſcultationibus. Apud Colchos ex arborum frondibus mella ſtillare legimus, quibus guſtatis proſternantur exanimes, diemq; integrum pro mortuo guſtator habetur.

[c] *Lib. 12.* [c] Strabo ſcribit Heptacometas populos vltra Colchidem tres Pompei cohortes obtruncauiſſe, dum montana pertranſirent. Miſcentes enim, inquit, crateras furentis mellis, quòd rami arborum ferunt, potus & mente alienatos facilè interimerunt. Græci quoq; referente

[d] *Lib. 14.* [d] Diodoro è Babylone redeuntes, cùm in agrum Colchorum deſcendiſſent, ibiq; ingentem aluearíorum per ea loca multitudinem conſpexiſſent, & fauos multo melle redundantes ad H vſum eripuiſſent, guſtaſſentq;, in quendam incredibilem caſum inciderunt. Nam deglutito mellis liquore, repente in dementiam verſi, humiq; mox proſtrati, extinctis ſimiles videbantur: cumq; multos dulcedo ad edendum traxiſſet, breui creuit proſtratorum eadem cauſa numerus. Poſtera die qua ceciderant hora, ad ſe omnes redire cęperunt, primumq; vires, ac

Mel in Sardinia peſſimum. paulò pòſt etiam mẽtem recepere; inde mox humo ſe attollere, mẽbraq; perinde affecta habebant, atq; illos videmus, qui fortè aliquo veneno poto periculũ euaſerũt. In Sardinia, cùm nullum animal homini peſtiferum in ea inſula naſci perhibeatur, mel, quod mirũ eſt, proge-

[e] *Li. 2. c. 75.* [f] *Lib. 7. de ſimpl facul. med.* nitum, virus habet. [e] Dioſcorides obamarum eſſe ſcripſit, quoniã Apes abſynthio veſcantur, quo ait vitia cutis in facie, & maculas aptiſſimè perũgi. Meminit eiuſdem amaritudinis [f] Ga-

Athenæi error. lenus his verbis: Cęterùm ſi quod mel amarum eſt ceu Sardoũ clarum eſt, & ipſum miſtę ef- „ ſe facultatis, tanquã ſi noſtrum quippiam ei abſynthium admiſcuiſſet. Falluntur Græci, inter „ quos & Athenęus, qui Cyrnos, hoc eſt Corſicæ inſulę populos aiunt πολυχρονιωτάτους διὰ τὸ

μέλιτι

A μέλιτι ἀεὶ χρῆσθαι hoc est, multum viuentes ob assiduum mellis vsus: quando ob copiam taxorum arborum, quibus ea opacatur insula, mel sit notæ pessimæ, etiam Virgilij sententia cùm inquit:

Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos.

Et Ouidius de nefasta & exitiali cæna, nulla tamen facta taxi mentione

Ite hinc difficiles funebria ligna tabellæ,
Tuq; negaturis cera referta notis.
Quam puto de longæ collecta flore Cicutæ,
Melle sub infami Corsica mittit Apis.

Meminit quoq; [g] Martialis, sed non taxi.

Mella iubes Hyblæa tibi, vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropiæ Corsica ponit Apis.

[g] *Lib.11.ad Cæcilium.*

Quamobrem scribunt locupletissimi in litteris testimonij viri (vtor autem verbis [h] Adriani Turnebi) buxi potiùs, quam taxi sapore infectum, & vitiatum esse, vt [i] Diodorus, cuius verba subscribam: φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πυξος πλῆθος, καὶ διάφορος, δι' ὃ καὶ τὸ μέλι τὸ γενόμενον ἐν αὐτῇ παντελῶς γίνεται πικρόν. Insimulare summum poëtam, vel negligentiæ vel vanitatis, non ausim: non enim dubito, quin alicuius boni auctoris fide fretus, & fiducia id scripserit: ab eius tamen sententia Diodorus, qui & ipse multos, vt opinor, testes suæ sententiæ producere potuisset, recedit. Nos tamen neutrum accusemus, & vtrumque verum scripsisse censeamus. Insaniosum mel apud Macronas memorat [k] Xenophon, quod qui copiosius edissent, & vomere, & excernere cogebantur, neque quidem omnino stare poterant. Quærit [l] Plinius quid sibi voluisse naturam ijs arbitremur insidijs, vt ab ijsdem Apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat, inquit, genuisse rem, in qua venenum facillimè daretur, etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi vt cautiorem minusq; auidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed Apibus iam cuspides dederat, & quidem venenatas remedio aduersus has, vtique non differendo. Affirmat insuper venenati mellis signa esse, cùm omnino non densatur, quòd color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quod ponderosius innoxio. Qui edêre, abijciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam & sudore diffluunt. Ait denique remedia esse multa, quæ, inquit, suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidijs oportet, mulsum vetus, inquit, è melle optimo, & ruta: salsamenta etiam si reijciantur, sumpta crebrò. Certumque est, id malum per excrementa ad canes etiam prouenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inueteratum, innocuum esse constat, & fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, suggillata cum aloe. [m] Aliàs rursus de remedijs aduersus prauitatem mellis, habet hæc: Venenato melli auxilio est piscis aurata in cibo, vel si ex melle syncero fastidium cruditasue, quæ sit grauissima incidat: testudinem circumcisis pedibus, capite, cauda decoctam antidotum esse, author est Pelops, scincumq; Apelles. [n] Dioscorides quoque eos scribit, qui mel, quòd in Heraclia Ponti colligitur, edunt, bibuntue, non secus afflictari, quàm qui aconitum ebiberunt; additque insuper eadem ijs, quæ poto aconito conuenire. Adiuuari autem in primis continuo vini mulsi potu, cui rutæ folia sunt adiecta. Hoc itaque remedium Plinius ex Dioscoride hausit. Habentur præterea, & alia mellis praui genera, quæ roscida non sunt, sed ex plantis nascuntur, vt illud, quod ex Anacardijs fluere Arabes scribunt, & inter Græcos [o] Strabo ex arborum siliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, D mellis plenas, quod qui ederint, non facilè euadunt. Iam verò syluestria mella ea dici volunt, quæ Vespæ, & Crabrones faciunt, quæ, inquiunt, adeo melle Apum inferiora esse suauitate, & paucitate, vt inter mella referri non mereantur. Ego mellificare Vespas negem: sed syluestres Apes, quę plerunq; in cauernulis terrę habitant, quarum mel insipidum est, & prauum. In cuius mellis mentionem, quia inciderim, nodus quidam in sacra pagina occurrit explicandus de Diuo Ioanne Baptista, quem [p] testatur in deserto mel syluestre comedisse: De hoc enim variæ sunt doctorum sententiæ. Theophilactus interpretatur τὸ ὑπὸ ἀγρίων μελισσῶν γεωργούμενον ἐν δένδροις εὑρισκόμενον καὶ πέτραις, quòd Apes syluestres faciunt in arboribus, & petris. Contrà [q] Beda in eo deserto arbores esse scribit folia lata, & rotunda lactei coloris, & melliti saporis habentes, quæ, inquit, natura fragilia manibus confricantur, & eduntur: Hoc esse mel syluestre dici. Sanctus [r] Isidorus Peluso-ta herbam esse negat, verùm mel esse montanum, quod ab agrestibus Apibus conficitur, summeque amarum est, & gustatui omni infestum, atque inimicum. Quibus

[h] *Lib. 22. Aduersar. cap. 24.*
[i] *Lib. 6.*
[k] *Lib. 4. de Cyri minor. expedit.*
[l] *L. 11. c. 14* Mel cur natura etiam venenatũ fecit.
Mellis venenati inditia.
Mellis venenati remedia.
[m] *Lib. 32. ca. 5.*
[n] *Lib. 6. c. 8.*
Mel venenatum ex plantis.
[o] *Lib. 15. Geor.*
Mella syluestriaque.
Mel quale comederit Io. Baptist.
[p] *Matth. c. 3. sui euangel.*
[q] *In lib. de locis sanctis.*
[r] *Epist. 132.*

ex rebus, inquit, ſingularem quandam, ac penè incredibilem corporis afflictionem E
Ioannes præ ſe ferebat, vt qui non inedia duntaxat, verùm etiam victus aſperitate omnem
corporis appetitionem amaram redderet. Sed Alphonſus Toſtatus ſimiles opiniones refu-
tare videtur, exiſtimans commune illud mel fuiſſe, quod Apes ſponte in cauis arborum po-
nunt, ſylueſtre autem ab Euangeliſta nominari, quia in ſyluis ſine cura humana prouenire-
[a] *Lib. 2. Epiſt. 2.* ret. Suidæ ſylueſtre mel manna eſt, vt ſcribit [a] Ioannes Monardes in ſuis epiſtolis. Alijs
quoque ἐρικάϊον nominatur ab Erica frutice, quam & giſarum vocant: de quo ſuprà. Fa-
Mel factitium. ctitium mel non vna ex re paratur: Ex nuce Indica fieri ſcribit [b] Strabo. Exprimitur
etiamnum è vulgaribus ſiliquis, quæ Græcis κεράτια dicuntur, quo tam Indi, quàm qui
[b] *Lib. 15.* Trogloditicam Arabiam incolunt, zinziberis radices recentes viridesque aſſeruant, ac
etiamnum myrabolana omne genus. Quod facilè conijcitur ex ijs, quæ ex Alexandria
Ægypti, Venetias quotannis comportantur. Illud verò admiratione dignum eſt, quod
Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Africa quandam gentem eſſe, quæ ſupra
Mel ex floribus. Sirtes, & Carthaginem incolat, Gyzanteres vocata, hancque exerceat artem, vt flores
iſtis in locis colligat, melque ea copia, & qualitate ex ijs conficiat, vt Apum æquet mel-
lificium. F

ELECTIO.

MEL quale optimum ſit, Galenus ſæpenumerò declarauit. Vult enim eſſe
purum atque omnino ſine ſordibus, pellucidum, flauum, boni odoris, gu-
ſtu paulùm acre, ſed ſuauiſſimum, cohærens ita, vt ſi attollatur, continuum
defluat. Eaſdem fermè notas licet ex Hippocrate colligere, qui tunc mul-
ſam incoquendam eſſe ait, cùm mel vitioſum ſit, ſcilicet ſordidum, nigrum,
mali odoris. Quare ſi contrariorum contraria ſunt conſequentia, id bo-
num eſſe dicemus, quod contrarias conditiones habet. Probatiora etiam mella à Dioſco-
ride ſic deſcribuntur. Probatius in omni genere, quod dulcius, odoratius, acre, rutilo co-
lore, non liquidum, ſed ponderoſum, firmumq;, & quod tractum digitos ſequaci lentore
[a] *L. 11. c. 15* Mel acœtō. ſequitur: ad quæ omnia [a] Plinius videtur ſic alluſiſſe. Mel plenilunio vberius capitur, ſere- G
na die pinguius. In omni melle, quod per ſe fluit, vt muſtum, oleum, appellaturq; acœ- „
ton, maximè laudabile eſt. Æſtiuum omne rutilum, vt diebus confectum ſiccioribus. „
Mel thymo ſinum cur non laudetur. Aptiſſimum exiſtimatur è thymo coloris aurei, ſaporis gratiſſimi, quod ſit palam doliolis, „
pingue, marino è rore ſpiſſum. Quod concreſcit autem, hoc minimè laudatur. Thymo- „
ſinum non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum grauitatis argumentum eſt. „
Abrumpi ſtatim, & reſilire guttas, vtilitatis inditium habetur. Sequens probatio, vt ſit „
Mel acrius eam commẽ demus. odoratum, ex dulci acre, glutinoſum, perlucidum. Quærit Aphrodiſienſis, cur mel illud
commendemus, quod acrius ſentitur, & mediocriter hoc idem calidum eſſe exiſtimemus,
cùm acritudo non niſi per calorem immodicum conſiſtere ſoleat? Cenſendum, inquit,
[b] *Lib. 5 de Animal. cap. 22.* non acre mel, ſed temperatum id eſſe; verùm linguam ſuo calore pleniùs calefaciendo in
acritudinem vertere: dulce etenim omne acre primùm incaleſcens amarum redditur. [b] Ari-
[c] *Lib. 9. cap. 40.* ſtoteles indicium perfectionis in ſapore potiſſimùm eſſe tradidit: dulcius enim, inquit, quod
craſſius. [c] Alibi quoque mellis exiliorem partem, ait fluitare, eamq; iubet eximi: puram
[d] *Lib. 15.* verò, & validam ſubſidere. [d] Athenæus quoque præſtantius vnguentum viliori affuſum
[e] *Lib. 2. Saturn.* in ſuperficie manere ait, contrà deteriori melli ſuperiniectum, quod eſt melius, peſſum H
ire, & tanquam vi cogere erumpere, quod bonitate inferius eſt. Item Diſarius apud [e] Ma-
[f] *Lib. 1. de Antid. 2.* crobium interrogatus quale mel optimum foret, reſpondit id, quod reliquo ponderoſius
eſt. In vaſe igitur mellis, pars quæ in imo eſt, vtique præſtat pondere, & ideo ſuperna-
tante præſtantior eſt. [f] Galenus itaque cùm mel optimum perhiberi dixiſſet, quod dulciſ- „
ſimum eſt, & acerrimum, eoq; mellis natura acrimoniam dulcedini iunctam habet. primæ „
inquit, optimi mellis notæ ex hiſce ſumuntur: ſecundæ verò ex accidentibus colliguntur, „
naturam eius conſequentibus, colore, odore, & corpore. Colore namque luteum mel „
ſit, oportet: corpore verò, neque craſſum, neque concretum, neq; valdè dilutum, ſed vni- „
forme totum: atq; ita tenax, vt ſi digito particulam ex ipſo ſuſtuleris, defluereq; permiſeris, „
perinde atque viſcum deſcendat, non cæſim, non fruſtatim. Quanquam ob iſta mel opti- „
[g] *7. Meth. cap. 6.* mum quidem non eſt, ſed cùm ſuapte natura optimum eſt, tum hæc ſe conſequentia ſigna „
ſemper habet, ipſumq; idcirco optimum eſſe iſta ſignificant. [g] Alibi rurſus habet ſic: „

Quod

A Quod igitur mel colore flauum sit, & odore suaui, tum purum adeo, vt totum pelluceat, ac gustanti parum acre, iucundissimumq;, præterea tam sibi cohærens, vt si digito attollatur, continuum sibi, nec interciſum ad humum defluat: id omnium est optimum. Et rursus [h] alibi, sed parum aliter: nec parua sanè, inquit, in melle differentia: prauum certè, quod, aut malè olet, aut gustatum extraneæ cuiusdam qualitatis admixtionem detegit: nec mel quidem censendum. Inculpati verò mellis differentiæ in eo versantur, quòd magis minusq; aliud alio dulce, atque acre sit: in quo quod dulcissimum, atque acerrimum fuerit, primas virtutis partes obtinet. Alij album laudant. Mel optimum est, inquit [i] Alexander Petronius, quod colore ad albidum, velut Hispanum vergit, quod ceræ, aut odorem, aut saporem nullo modo refert: quod nullum alium saporem, quàm dulcem obtinet: vtpotè quod sine acrimonia quoque sit. Id enim non ab illius bonitate (vt plurimi putarunt), sed ab eo, quod aut in Apibus, aut in eorum alimento vitium est (vt quidam existimant) acquirit. *Sunt qui* commendent, quod modicè tum pingue, tum tenue est. [k] Virgilius durum *laudasse videtur*, cùm ait:

[h] *Lib. de bon. succ.*

[i] *Lib. 3. de vict. Rom. cap. 20.*

[k] *Li. 1. Aeneid.*

—— Aut cùm liquentia mella Stipant.

B Optimum quoque, quod vernum est, deinde æstiuum, inutile hybernum. Principem locum obtinet, inquit Dioscorides, quod Atticæ regionis est, præcipuè ex Hymetto, mox Cycladibus insulis, & è Sicilia, cognomine Hyblæum. Galenus modò Atticum siue Hymettium summopere laudat, modò quodammodo reijciendum iudicat. [l] Alibi mel Hymettium vnum ex simplicibus theriacam ingredientibus esse scribit, quæ sibi videntur difficulter haberi. [m] Vbi enim de theriacæ compositione, ætate, probatione, dosiq; agit. Oportet, inquit, „ mel esse Hymettium: nam Apes in eo colle Atticæ, quia thymum pascuntur, mel optimum „ conficiunt. Contrà aliàs [n] alibi post optimi mellis signa: Si verò, inquit, abrumpitur (mel) „ nec demissum ad terram vsq; continuitatem seruat, id aut crassius iusto est, aut tenuius, aut „ anomœomeres. Voco autem anomœomeres (quod sanè & nomen ipsum indicat,) quod „ ἐξ ἀνομοίων μερῶν, id est, ex dissimilibus partibus, est compositum. Deprehendas autem id, „ si diligentiùs inspicias, aut crassitudines, aut humiditates habere innatantes, quę nec inter se „ sint similes, nec etiam toti. Cerosum itaque magis mel est, quod & crassius est, & cui tales „ quæpiam crassitudines innatant. Excrementosius verò, ac perfici concoquiq; difficilius, tum „ quod totum humidum est, tum in quo multæ in partibus sparsæ apparent humoris guttæ:

[l] *Lib. 1. de Antidot.*

[m] *Li. de theriaca ad Pisonem.*

[n] *Lib. 7. Methodi.*

Mel cerosum.

C porrò in quo vel ceræ qualitas aliqua vel propolis, vel id genus aliud gustu deprehenditur, „ adeo non est optimum, vt etiam malum sit: quippe nullam penitus alterius cuiusquam rei „ eminentem in se continere qualitatem debet. Quocirca quod thymum planè redolet, „ non probo: est enim id parum consummatum, nec planè quodam modo mel. Quanquam „ non ignoro à quibusdam id laudari, eoq; fieri, vt nonnulli venditores inciſum thymum il- „ li inijciant, quò id redoleat, videaturq; optimum. Ipse tamen, quod tam improbè thy- „ mum olet, non laudo: multoque minus, si cui iniectum thymum sit. Quod autem confusam quandam qualitatem odore, gustuúe prę se ferat, id non vitupero. Ex quibus Galeni verbis colligere est, thymum nihil vel parum saltem ad mellis præstantiam facere. Si enim Atticum difficulter, vt testatur, haberi possit, quid nocuerit, parum thymi in melle alio probato imponere? eoq; maximè cùm propter thymum, vt ex antè citatis patuit, mel Atticum ipse probauerit? Optimum mel, inquit, Diophanes apud [o] Constantinum Cæsarem, est Atticum, & Attici Hymettion. Bonum est, & quod in Insulis fit. Siculi optimum est Hyblæum. Cretici Acramaumorion, Cyprij Chytrium, Coi Calymnium. Dein hoc insuper addit: Cùm autem omne mel multo tempore reſiccetur, Atticum liquidum

Mel thymũ planè redolens reijcitur.

[o] *Li. 15. c. 7*

D permanet, colore autem nigrescit. Hanc itaque ob causam fortassis rectiùs id damnasset Galenus. Nam & [p] Varro Siculum præfert omnibus, quòd ibi thymum bonum frequensq; sit, quo ad mellificium nihil ait esse præstantius. Strabo è Cycladibus, & inter Cycladas Calymnium anteponit omnibus: nimirum propter thymum. Malum quidem mel teste [q] Galeno multam egerit spumam, quo etiam diutiùs coqui debebit. Optimum verò, vt breuissimo tempore coquitur, ita minimum spumę euomit, vnde nec pari ei coctione est opus. Caueri quoq; debet inueteratum, nam hoc omnem suum humorem amittit, qui aliàs immodicum calorem temperare solet. Optimum quale sit mel, postremò [r] Andreas Matthiolus in examine suo simplicium, quæ Theriacam ingrediuntur, scribit his verbis. Mel Galeno probatur, quod in Græcia prouenit, nempe Atticum ex Hymetto monte, & omne ferè aliud, quod in adiacentibus colligitur locis: nihil tamen hoc impedit, cùm in alijs etiam regionibus mel præstantissimum reperiri possit, vt ipsemet fatetur Galenus. Siquidem affertur ex Creta, & alijs quibusdam Ægæi maris insulis, quin etiam ex Dalmatia,

[p] *Li. 3. c. 16.*

[q] *L. 4. de sanit. tu. c. 6.*

[r] *Li. 5. Epi.*

quod omnes mellis optimi notas oſtendit. Sunt etiam in Italia loca quædam, ac pariter E in Sicilia, vbi præſtantiſſimum habetur. Quò fit vt cuiuſuis loci mel ſumi poſſit, ſi tamen notas omnes admiſerit, quæ ſelectiſſimi mellis indicium præbent. Eligatur itaq; bimum. Hoc enim vetuſtiore, ac etiam recentiore, longè præſtantius eſt. Ideoq; aberrant, qui putant vetuſtate mel fieri optimum: amareſcit enim, (vt inquit Galenus) quod veteraſcit, & ingratum guſtui redditur. Sit præterea odoratum, ſapore dulciſſimum, atq; etiam acre, colore pallidum, vel flauum, craſſum ſubſtantia non ſit, ſed ſibi ipſi vnitum, & tanto præditum lentore, vt ſi rude, vel digito auferatur, viſci modo ferè in longum trahatur, antequam ſecedat. Tale enim, quòd fuerit, præſtantiſſimum dici poterit. Sunt improbi ſeplaſiarij teſte [s] Cardano, qui, vt candidius, denſius, ac dulcius mel videatur, farinam milij miſcent: quò nihil eſt nocentius. Eſt enim, inquit Cardanus, fomes morborum, cùm farina illa nunquam concoquatur. Mel, quod mirum eſt, panis intinctu corrumpitur; quamobrem cauendum ne panis vaſis immittatur. Muſcas ante notauimus Atticum mel non attingere, id verò de Scarabeis alij tradiderunt, de quibus facta comparatione [t] Dion Chryſoſtomus ſic ſcribit: Quemadmodum quidam ait Scarabeos in Attica, licet illic mel ſit puriſſimum, illud tamen „ nunquam guſtare neque ſi effundatur, ſed potiùs alium cibum: ita & vos ſermones de vir- F tute virosq; ſapientes non curatis, ſed eſtis hilares, & ad cauillandum omnium facundiſ- „ ſimi.

Mel eligendum quale.

[s] *Lib. 3. de ſanit. tu. cap. 78.*

Mellis adulteratio.

Pane iecto mel corrumpitur.

Scarabei quæ mella non attingant.

[t] *Orat. 32.*

DENOMINATA.

Μελιτοπώλης Ariſtophani eſt, qui Latinis mellis venditor dicitur, μελιτοπόρος alijs, qui mel fert, μελιτεργός, Mellarius, Meliturgus, quorum vtroque vtitur Varro: ſicut μελιτεργεῖον locus, in quo mel fit: μελιτεργία ipſa mellificatio, opus mellarij: item mellificium apud Ariſtotelem: μελίτοσις mellis vindemia, cùm mel eximitur. Μελίτρεπτος qui melle nutritur, μελιγαθὴς qui eo gaudet, & ſæpius eo in cibis vtitur. Μελίβρομος, & μελίγηρις, melleum & dulcem ſonitum, aut melleam vocem edens, hoc eſt, ſuauiloquus, ſuauiſonus. Μελίγλωσσος melleas papillas habens, dulcis aſpectu: μελιηδὴς mellis dulcedine præditus, dulcis inſtar mellis, quanquam Hippocrates μελιηδέα ὄινον vocauit, non tantùm G vinum quod ſuaue eſt, ſed etiam quod cum melle miſtum eſt, quod & ipſe μελίκρουν nominat, vt Galenus in Lexico annotauit. De melitite vino, & melicrato, ſimilibusq; cum melle factis potionibus infra dicetur, de quibus quæ in theſauro Græcæ linguæ leguntur, legenda ſunt cum iudicio. μελίπηκτον eſt placenta ex melle, aut opus piſtorium melle conditum: & apud Plutarchum libum melle confectum: opus piſtorium dulciariorum, quale id de quo Martialis:

μελιηδὴς vinum.

Placenta, melipectó.

Mille tibi dulces operum manus iſta figuras
Extruit: huic vni parca laborat Apis.

Sed de his quoq; poſtea. Eſt & μελίτωμα, opus dulciarium ex melle; Placenta mellita; opus piſtorium melle conditum. Μελίμηλον genus mali dictum à mellea dulcedine: alio nomine γλυκυμηλον, vt tradit [a] Dioſcorides. μελίμηλον, inquit Gorræus, pomum dulce: ſic dictum à melleo ſapore. Sunt tamen, qui melimelum vocant non omne quod dulce eſt, ſed quod natum ex malo inſerta pyro ſylueſtri, aut cotoneo: ex qua miſcella creari dicunt, quę propriè Athenienſes μελίμηλα, hoc eſt dulcia, & mellita poma, nominarunt. Alij melimela Varroni muſtea dici volunt, quod [b] Plinius quoq; videtur ſenſiſſe, cùm ait: Muſtea à H celeritate miteſcendi (matureſcendi legunt alij) quæ nunc melimela dicuntur, à ſapore melleo. Melimela tamen non ſolùm natura prouenire, ſed etiam mellis conditura fieri, ac dici alia mala poſſe indicat [c] Martialis hoc diſticho.

Melitoma. Melimelū.

[a] *Lib. 1. cap. 162.*

Mala muſtea.

[b] *Lib. 15. cap. 14.*

[c] *In xenijs.*

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle
Ponentur, dicas hæc melimela licet.

Quam cuſtodiendorum, & condiendorum Cydoniorum rationem expoſuit [d] Columella, eiusq; conditurę liquorem Melimeli appellari ſcripſit. quo loco pro melimeli [e] Turnebus melomeli legendum iudicat, vt ſucci nomen ſit é cotoneis malis, & melle: nam melimela, inquit, quæ in malorum genere numerantur, nomenq; ex eo ſibi peperere, quòd mellcum palato ſaporem præbeant, nihil ad melomeli pertinent, quod è cotonei ſucco, & mellis ſapore temperatum eſt. Μελίλωτος ſiue μελίλωτον, & Latinis etiam Melilotus, & Melilotum, quaſi Lotus melligenus vocatur; vnde & Apum cauſa feritur teſte Plinio. aliàs

[d] *Lib. 12. cap. 45.*

[e] *Lib. 17. Adnerſ. c. 13.*

Melilotus, Lotus melligenus.

ſer-

A sertula Campana dicta. Cunilaginem, inquit [f] Plinius, quæ conyza, melissophyllon, quod apiastrum, Melilotum, quod Sertulam Cāpanam appellamus. Est enim in Campania Italię laudatissima, Græcis in Sunio. Coronas ex hac antiquitùs factitatas, inditio est nomen sertulæ: vnde μελιλώτινοι στέφανοι, coronæ ex meliloto. Μελίχρυσοι λίθοι dicuntur [g] Plinio veluti per aurum sincero melle translucente: quos India mittit, quanquam ad iniuriam fragiles. Est & μελιτίτης λίθος, Lapis melitites, qui succum melleum dulcemq; tusus remittit, vt idem [h] Plinius refert his verbis: Melitites lapis succum remittit dulcem, mellitumq; tusus. Et ceræ mistus eruptionibus pituitæ, maculisq; corporis medetur, & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit, & vuluarum dolores impositus velleri. Meminit eiusdem huius lapidis [i] Dioscorides, ὁ δὲ μελιτίτης κατὰ πάντα ἔοικε τῷ γαλακτίτῃ, διαφέρων ἐν τῷ γλυκύτερον ἀνιέναι τὸν χυλόν. ποιεῖ δὲ πρὸς ἅπερ ὁ γαλακτίτης. Melitites per omnia Galactitę similis, hoc tantùm interest, quòd dulciorem succum remittit. Eiusdē, vt Galactites effectus. Μελίκηρις malum est ex melle & cera nomen habens, similiterq; ad tumores pituitę sub apostematis nomine pertinet. [k] Galenus quid melli simile in meliceridibus inueniri ait, melli, inquam, Hymettio, vt ipse habet, quodq; ea membrana secta, non aliter quàm mel è fauis

B diffluit. Hinc quoq; μελικήρια sanies dicitur, quæ crassior, & glutinosior, subalbida, melliq; albo subsimilis, ex malis vlceribus fertur, ubi nerui circa articulos læsi sunt, vt docet [l] Corn. Celsus: de qua tamen scriptura dubitatur. Dicitur eodem etiam nomine aliud vlceris genus, quod propriè κηρίον appellatum est, vt legitur apud [m] Aetium, similiter & apud [n] Celsum. Neque enim dubium esse potest, inquit Gorræus, quin duæ illæ Meliceridis species, quas Celsus descripsit, sint species τῆς κηρίδος, non autem μελικηρίδος prius descriptæ: quæ apostema est, quæq; dissecta cauitatem vnam habet, & intus vno loco atq; spatio humorem suū continet, eumq; non multis foraminibus, vt κηρίον, sed vno ore effundit, posteaquam ferro aut medicamento, aperta fuerit. Est igitur τῆς μελικηρίδος nomen æquiuocum, propriè quidem, & frequentiùs tumorem prius definitum significās, interdum verò vlceris illud genus,

C quod κηρίον peculiari vocabulo appellatur, quodq; à propriè dicta meliceride differt non modò notis prius explicatis, sed etiam, quòd κηρίον non nisi pilosis locis, magisq; ad cutem, μελικηρὶς verò pro more reliquorum absessuum, in omni musculo possit excitari. Hæc inter alia Gorręus, cui apud Celsum perperam scribi videtur μελικηρία & μελίκηρον. Sed tamen apud [o] Plinium quoque reperitur meliceria, vt vbi de Oxylapatho agit: radice, inquit, meliceras, & lepras curant. At [p] aliàs habet sic: Peculiariter & contra meliceridas efficax: de meliloto loquitur, de quo etiam [q] Dioscorides ait: θεραπεύει καὶ μελικηρίδας. Μελικηρὶς Hesychio est species quædam vitis, & herba. Μελίκηρα Aristoteli est, vt vertit Gaza, fauago purpurarum: lentor cuiusdam ceræ, quem purpuræ verno tempore congregatæ mutuo attritu saliuant: quod Plinius cerificare dixit, vt alibi ostendimus. Apud Athenæum μελικήρα scribitur paroxytonως. Hesychius autem videtur μελίκηρα facere neutrum plurale. Mellini vestimenti meminit Plautus. Dionysius Lambinus eius scholiastes interpretatur, mellei coloris: cęterùm qualis sit iste color, in controuersiam vocari possit. Etenim [r] Plinius agens de coloribus, Melinum quoq;, inquit, coloris candidi species est. Optimum ex Melo Insula: cùm aliàs clarum sit melleum, aut melinum colorem aureum, aut flauum esse. Pliniana certè hæc sententia Marcellum, & Brasauolam imposuit, qui inde hyperico, cuius florem melino colore Dioscorides esse prodidit, albos flores tribuendos esse existimabant, haud satis

D aduertentes Melinum Plinio, non à melle, sed à Melo insula nominari. Multis enim plantis Dioscorides melinum colorem in floribus tribuit, quos sanè aureos esse omnes norunt, vt ranunculi, sertulæ Campanæ, hieracij, peucedani, conyzæ, alterius nymphęæ, buphthalmi, gallij aliarumq; multarum. Color iste insuper μελίχροος siue μελίχρως, & μελίχρωος dicitur. Vocatur & μελίχρως, vt colligitur ex [s] Plinio dicente. Colos appellauit χρυσόλιθον, aureum, χρυσόπρασον, herbaceum; melleum μελιχρῶτα: quamuis plura eius genera sint. Μελίχλωρος etiam mellis instar flauus est, [t] Theocrito dicenti:

— Σύραν καλέοντι τὸν πάντες,
Ἰχνᾶν, ἁλιόκναυσον. ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον.

Vnde [u] Lucretius de amatorum miserijs, qui amasiarum vitia extenuant.

Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe.
Nigra, μελίχροος est, immunda & fœtida, ἄκοσμος.

Qui locus facit, vt Scholiastem legisse putem μελίχλωον, cùm exponat ἐοικυῖαν κατὰ τὸν χρῶμα μέλιτι. Μελίχλωρος porro est gemma apud [x] Plinium, quam gemini coloris esse tradit. μελιτόεις, & μελίτηρος melleus, mellitus, & vt Plinius quoque vertit, melligenus. Μελίφυρτος melle mixtus, μελίφρων, qui mellea dulcedine animum perfundit & oblectat: de quibus

Sertula Cāpana.
[f] *Lib. 21. cap. 9.*
Coronæ ex melliloto.
[g] *Lib. 37. cap. 9.*
Melitites lapis.
[h] *Lib. 36. cap. 19.*
[i] *Lib. 5. cap. 151.*
Meliceris qui morbus.
[k] *Lib. 3. de tum.*
Meliceria cur sanies dicta.
[l] *Li. 5. c. 26.*
[m] *L. 6. c. 68.*
[n] *Li. 5. c. 28.*
Meliceris vox est æquiuoca.
[o] *Lib. 20. cap. 21.*
[p] *Lib. 21. cap. 20.*
[q] *L. 3. c. 48.*
Fauago.
Cerificare.
Mellinum vestimentū
Melleus color.
[r] *L. 35. c. 7.*
Marcellus & Brasauola decepti.
[s] *L. 37. c. 11.*
[t] *Eidyll. 10.*
[u] *Lib. 4.*
[x] *L. 37. c. 11*

Mellona dea. [y] *L.1.b4.contra gentes.* Mellaria vrbs. [z] *Plin.lib.3 capit.1.*

de quibus & alijs conſule theſaurum linguæ Græcæ, ex quo iſthæc excerpſimus. Mellona, vel vt [y] Arnobius legit, Mellonia, erat mellificationis dea: de qua ille ſic: Mellonia dea eſt, pollens, potenſque in Apibus, mellis curans cuſtodienſque dulcedinem. Dicite ſi omnino non eſſent Apes, dea Mellonia non eſſet &c. Mellaria Plinio, Pomponio, & Antonino, vrbs Hiſpaniæ Bæticæ, in littore freti Gaditani, Ptolomæo corruptè μελαρία, & μηλάρια Stephano. Stephanus Aqueus à mellis copia dictam ſcribit; vnde forte Morali Beiar de la miel nominatur.

VSVS IN SACRIS.

[a] *Lib.3.c.16* [b] *L.28.c.27* Mel multorum fuit ſymbolũ. Leontica ſacra. Saturnus melle conſopitus. [c] *L.4.de præpar. Euang. cap.3.*

MARCVS [a] Varro de melle loquens, dulciſſimum quod eſt, inquit, Dijs & hominibus eſt acceptum, quod fauus venit in altaria &c. [b] Cælius notauit Theologis priſcis multorum ſymbolum fuiſſe mel, quoniam ex pluribus conſtet poteſtatibus. Nam vbi ſacris initiabatur (quæ Leontica vocant) quis, aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxijs ſceleribuſq; ac triſtitiam inferentibus ſic expurgari arbitrantes. Linguam item melle detergebant ab omni peccati labe. Apud Orpheum Saturnus ab Ioue mellis appetitur inſidijs; Inde enim conſopitur, velut temulentus: ſicuti apud Platonem Porus nectare oppletus. Quo innuitur per voluptatem illam eſſe oblaqueatum, qua & ad generationem producantur diuina. Quantoperè autem Dij mellis libatione gauderent, innuit Apollo apud [c] Euſebium Pamphilum:

——Mel verò Nympha atque liquentia vina
Offerri latantur, ac ignem accendier aris
Quæ circumuolitant terram ſibi numina quærunt
Imponiq́, atrum corpus, tum thura ſimulq́,
Inijcier ſalſas fruges, & dulcia mella.

[d] *In Ephemerid.*

Idem innuit [d] Auſonius.

Nec thus cremandum poſtulo
Nec liba cruſti mellei
Foculumq́, viui ceſpitis
Vanis relinquo altaribus.

Libum vnde fieret. Mel Baccho ſacrificatum. [e] *Li.2.Car. Ode.18.*

Libum autem illud fiebat ex farre, melle, & oleo. Μελίσπορδος libamentum mellis eſt. Sacrificabant autem mella in primis ex fauis & examinibus Baccho, quæ ex arboribus erant extracta. Atque hoc eſt quod dicebat [e] Horatius:

——Euœ parce Liber
Parce graui metuende thyrſo.
Fas pervicaceis eſt mihi Thyadas,
Vinique fontem, lactis & vberes
Cantare riuos, atque truncis
Lapſa canis iterare mella.

De Baccho quoque canebat Tibullus:

Sic venias hodierne tibi dem thuris honores,
Liba & Mopſopio dulcia melle feram.

Bacchꝰ cur Bryſeus vocatus. [f] *Lib.3.Faſt.*

Bacchum nonnulli Bryſeum appellatum putant ab antiquo verbo βρύω, quod eſt Scaturio, quia ſcilicet mella ex alueribus, vel vinũ ex vuis exprimere primus docuerit. [f] Ouidius non tantùm mellis inuentorem facit, ſed mel quoq; ei ſacrificari ſcribit his verſibus:

Nomine ab authoris ducunt libamina nomen
Libaq́, quod ſacris pars datur inde focis.
Liba deo fiunt: ſuccis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho vina reperta ferunt.

Ægyptijq̃ mel comederent. [g] *L. de Iſid. & Oſir.* [h] *In Eliacis.* [i] *Li.3.c.12.* [k] *Lib.13.*

Ægyptij cùm feſtum Mercurij celebrarent edebant mel & ficus, vt innuerẽt veritatem dulce quid eſſe, vt ſcripſit [g] Plutarchus. Eleos verò Dianæ in Prytaneo monte ſacra facientes ſcribit [h] Pauſanias, thura & melle ſubactum triticum adoleuiſſe, & aras oleagina fronde velaſſe, vinoq; in libando vſos eſſe. In Aſopo, in æde Eumenidũ, niſi mulſo libare, & pro coronis flores vſurpare, licuiſſe legimus apud [i] Alexandrum ab Alexandro. Pluto quoq; melle placabatur, vt meminit [k] Silius Italicus cùm canit:

Duc prædicta ſacris duro placamina Diti
Mella ſimul tecum & puri ſer dona Lyæi.

Et paucis interiectis:

Ordine

Placenta Cerbero cur oblata à mortuis.

A *Ordine mactari pecudes iubet. Acer operto*
Ante omnes taurus Regi &c.
Fundunt mella super, Bacchiq; & lactis honorem.

Dabant etiam mellitam placentam mortuis, vt eam Cerbero offerrent, vt & ipse placaretur: vnde legitur apud Suidam: ἐφίσου ὅτι μελιτῶττα ἐδίδοτο τοῖς νεκροῖς ὡς εἰς τὸν Κέρβερον. Ita Sybilla apud [d] Virgil. cum Aenea, ad inferos descendens, ne à Cerbero offenderetur: [d] Li. 6. Aen.

Melle saporatam & medicatis frugibus offam

Virgilius emãdatus.

Obiicit. Ita autem legere malim cum Turnebo, quàm soporatam, vt omnes passim codices habent. nulla enim in melle soporandi facultas. At enim Maro intelligit, inquiunt, qui soporatam legunt, non tantùm melle soporatam offam esse, sed & medicatis frugibus. Sed non se expediunt. Esset enim necesse ista ratione vim etiam in melle soporiferam, & ex copulationis natura & conditione esse dicere. Nam Maro offam soporatam esse melle, & soporatam esse medicatis frugibus dicens, sic mandragoræ vim aut papaueris in melle poneret, quod aspernatur ratio, medicina improbat. Nunc itaq; rationi, cui qui aduersatur, se & poëtam insciti æ condemnat, addi potest, quod in peruetusto Prisciani libro saporatam scriptũ

Mellis vsus ad dulcorandum.

B reperit idem Turnebus. Accedunt præterea alia quę sic legendum esse suadent. Melle enim veteres in omni dulciario opere vtebãtur, vt nos saccharo, illiusq; condimento saporis gratiam palato parabant, & quę tristioris erant & amarioris saporis, melle, quò minus offenderentur, condiebant, & imbibebant, sic medicamentorum virus emendabãt; vt ex hoc [m] Lucretij in primis constat: [m] Lib. 1.

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cùm dare conantur, prius oras pocula circum,
Contingunt mellis dulci flauoq; liquore.

Sic Maga apud [n] eundem Virgiliũ papauer oblinit melle, vt auidiùs liguriatur à serpente. [n] Li. 4. Aen.

Spargens, inquit, *humida mella soporiferumq; papauer.*

Humidum hîc dixit mel, non soporiferum. Ex quo facilè prior lectio restituitur. Vt enim hîc mel ad condimentum papaueris adhibetur: sic illic ad gratiam saporis adijci medicatis frugibus, id est, papaueri & alijs id genus dubitandum non est. Quod si beneficium soporis in melle inesset, quid alijs frugibus opus esset? Saporata igitur offa dicitur, & medicatis frugibus, non quòd frugibus saporata sit, sed hoc dictum accipio, vt

Saporata offa cur dicatur.

C *Ille Quirinali lituo paruaq; sedebat*
Succinctus trabea.

non enim succingi poterat lituo: sic *Domus sanie, dapibusque cruentis.* Quo genere loquendi Maro vtitur. In multis tamen codicibus, non me præterit, & medicatam frugibus, reperiri. Quod Pierius adnotauit; & nostram sententiam magis confirmat. Nam si frugibus medicata sit, non erit soporata melle. Apud [o] Valerium Flaccum etiam Medea melle venena temperat, & condit ad draconis epulas, inquiens:

[o] Lib. 1. Argonaut.

Et dabat hesterno liuentia mella veneno.

Venena melle temporata.

Reis etiam venenum potaturis, simul cum eo mella mixta offerebant. [p] Ouidius de Socrate morituro: [p] In Ibin.

Vtque duobus idem dictis mihi nomen habenti
Præfocent animæ Gnosia mella viam.
Solicitoq; bibas, vultu, doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.

Sed & Turnebi causam in primis adiuuat, quod mellita placenta, vt diximus, mortuis dari

D solet, qua Cerberum placarent. Denique [q] Septimius Florens, & Ammianus, qui poëticis vocabulis delectantur, saporare ex isto Maronis loco sumpsisse videntur: quorum ille sic scri
» bit. Nemo venenum temperat felle, & elleboro, sed conditis pulmentis & bene saporatis, [q] Lib. 3. de Spectac.
» & plurimùm dulcibus id mali inijcit. Et iste: in vita visi sunt sua asperi, vt neq; igni, neq;
» saporatis indigeant cibis, sed radicibus herbarum agrestium, & semicruda cuiusuis pecoris
carne vescantur. Verùm vt vnde digressa est, reuertatur oratio, alijs præterea Dijs offæ mel-
» litæ, aut placentæ offerebantur. [r] Pausanias de Sosipoli Eliacorum genio. Ad Cronij mon-
» tis, inquit, radices, Septentrionem versus, medio inter montem & thesauros spatio, Lucinæ [r] In Eliacis.
» fanum est. In eo Sosipolis patrius Eleorum genius certis celebratur honoribus. Ipsam certè
» Lucinam Olimpiam cognominant: quæq; ei sacra faciat, annuam sacerdotem deligunt. At
» anus ea, quæ Sosipolin placat, Elcorum ritu operatur: piamina infert, & apponit deo melle
» subactas offas. In antica sanè templi parte est Lucinæ ara, & ad eam duplex hominibus adi-
» tus. Foris Sosipolis colitur: neq; ad eum aditus patet cuiquam, præterquam vni illi sacri-

Sosipoli deo mellitæ placẽtæ oblatæ.

Lucina Olympia.

ficulæ,

Liba Priapo oblata. ficulæ, quæ capite & facie candido textili velata, ad numinis ſimulacrum accedit &c. Priapo hortorum deo liba offerebant, vnde apud [s] Calphurnium legimus: E

[s] *Eglog.2.*

Nos quoq; pomiferi Laribus conſueuimus horti
Mittere primitias, & figere liba Priapo
Rorantes fagos damus & liquentia mella,
Nec fore grata minus, quàm ſi caper imbuat aras.

[t] *Eglog.7.* Et apud [t] Virgilium ait Thyrſis.

Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotannis
Expectare ſat eſt: cuſtos es pauperis horti.

Terminalia feſta. In terminalibus feſtis, quę menſe Februario celebrabantur, ara Deo Termino ſtatuebatur à dominis vtrimque: ligna conciſa foco imponebantur: igni fruges caniſtro inſpargebantur: puella fauos porrigebat; alij & vinum. Numę lege nullum animal immolabatur: vt Plutarchus & Halicarnaſſeus tradidere. [u] Ouidius tamen porcam, & agnam ſacrificari ait his verſibus:

[u] *Lib.2.Faſtorum.*

Termine, ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agro,
Stipes ab antiquis, tu quoq; nomen habes. F
Te duo diuerſa domini de parte coronant,
Binaq; ſerta tibi, binaq; dona ferunt.
Ara fit hîc: igni curua fert ruſtica texta
Sumptum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit, conciſaq; conſtruit arte,
Et ſolida ramos figere pugnat humo.
Tum ſicco primas irritat cortice flammas
Stat puer; & manibus lata caniſtra tenet.
Inde vbi ter fruges medios immiſit in ignes
Porrigit inciſos filia parua fauos,
Vina parant alij, libantur ſingula flammis
Spectant, & linguis candida turba fauet.
Spargitur & cæſo communis terminus agno,
Nec queritur lactens, cùm ſibi porca datur.
Conueniunt, celebratq; dapes vicinia ſupplex; G
Et cantant laudes Termine ſancte tuas.

Idem teſtatur Horatius, dum ait:

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus.

Ambaruale ſacrum. Prudentius Terminum cingi faſcijs ſolitum, & rogari pulmone Gallinæ ſcribit. Fuit & Ambaruale ſacrum, quo maturis frugibus, cùm lacte, vino, fauo libatum fuiſſet, porca grauida, aut vitula immolabatur, velut & Cereri porca præcidanea, priuſquam ſeges meteretur.

[x] *Sympoſ. quæſt.5.* Plutarchus author eſt Græcos nephalia, id eſt, ſobria, & libationes melleas Dijs offerre, quòd vino maximè aduerſam naturam mel habeat. Athenienſes nonis Iulij Oſchophoria celebrant: in quibus olcæ ramum, paneficio, cotyla mellis, & fructuum primitijs onuſtum, per ingenuos pueros appendebant ciuitatis, vt ſcribit [y] Alexander ab Alexandro. Suidas dicit ὀσχοφόρια feſtum ramorum, quæ ὄσχα vocantur, ſic dictum Latinè, & ὀσχοφόρους duos iuuenes ingenuos, & diuites, qui ſcilicet Mineruæ ſacros eos ramos ferebant, tanquam ramigeros. Mortuis quoque mella infundebant Græci, Achilles in Patrocli funere apud [z] Homerum multa animalia mactat, ijſq; excoriatis infundit mellis, & olei amphoras, atque ita cremat. Et Iphigenia apud [a] Euripidem inquit. H

Nephalia, cur dijs oblata.

Oſchophoria.

[y] *Lib.3. cap.18.*

Mortuis mella infuſa.

[z] *Iliad.10.*

[a] *Iph. in Tauris. act.3.*

Πολύντε γὰρ σοὶ κόσμον ἐνθήσω τάφῳ
Καὶ τῆς ὀρείας ἀνθεμόῤῥυτον γάλος,
Ξουθῆς μελίσσης εἰς πῦρ ἐμβαλῶ σέθεν.
Sed multo tum ornatu decorabo tumulum
Et Apis populatricis montium
Liquorem florcum tuo infundam rogo.

Babylonij corpora ſua in melle ſepeliebant, cùm vt à putredine tuerentur, tum etiam, vt innuerent animum omni dulcedine mitigandum eſſe, atque amoliendam omnem acerbitatem, & amaritudinem, cauendumq; ne quid admittatur; quod inquinet eum, exulceret exaſperatúe, deniq; corpus exercitandum eſſe, ne otio putreſcat. Contrà mel erat apud Græcos ſymbolum mortis, vt fel vitæ, vnde mellis libamina terreſtribus infundebantur, quoniam per voluptates obrepat animæ mors, quæ per amaritudinem reuiuiſcat: nam & Dijs offere-

batur

batur fel, aut quia mors laborum meta est, quibus exuberat vita. Solebant ad hæc veteres Calendis Ianuarij mella, caricas & caryotides, tum Deo, tum amicis elargiri, vt dulces noui anni dies à dulcibus auspicarentur: at non vescebantur modò melle, sed condita eo etiam potabant vina, vt innuit [b] Ouidius, dum canit:

Dulcis anni votum.

[b] *Lib. 1. Fasto.*

Quid vult palma sibi, rugosaq; carica, dixi,
Et data sub niueo condita mella cado.
Omen ait causa est, vt res sapor ille sequatur
Et peragat cœptum dulcis vt annus iter.
Dulcia cur dentur; video, stipis adijce causam
Pars mihi de festo ne labat vlla tuo.
Risit: & ô quam te fallunt tua sæcula, dixit,
Qui stipe mel sumpta dulcius esse putas.

Nuptiarũ ritus.

In nuptiali cœna papaueris succum cum lacte & melle dilutum exhibebant, vt idem quoque nobis [c] Ouidius testatur, canens:

[c] *Li. 4. Fast.*

Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
B *Sumere & expressis mella liquata fauis.*
Cùm primùm cupido Venus est deducta marito
Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit.

Hæc autem robur addere ad res Venereas docuit princeps Auicenna. Quemadmodum itaque apud gentiles mel Dijs oblatum gratissimum fuit, & in multis, quorum aliqua enarrauimus, festis fuit vsus; ità è contra verus noster Deus eius oblationem non tantùm non admisit, verùm etiam, vt sacræ litteræ attestantur, prohibuit, quod ex ethnicis tetigit quidem [d] Plutarchus de Iudæis loquens, sed veram rationem minimè assecutus ait: Porro mel sacrificijs non adhibent: quòd de eius admixtione vinum corrumpi videatur, eoq; libabatur, & ebrietas parabatur, antequam vitis extitisset. Opinabatur autem Plutarchus Iudęos Bacchum colere, eiq; sacrificare: vnde subinde addit: Bacchum autem à Iudæis coli, id quoque argumento non leui est, quòd inter multas pœnarum formas vna maximè odiosa est qua vino interdicitur damnatis ad certũ tempus &c. Cæterùm cur melle sacrificari noluerit Deus, iam exponamus. Omnis oblatio, inquit scriptura, quæ offertur domino, absq; fermento fiet, nec quicquam fermenti, ac mellis adolebitur in sacrificium domino. Quo loco Isychius: Nihil communionis, inquit, vult habere doctrina Dei cum exteriori scientia. Quòd enim fermentum alienam doctrinam appellat, apertè ipse dominus docuit, dicẽs [e] discipulis suis: Attendite à fermento Pharisæorum, & Sabducæorum. Ipsis autem ignorantibus, quæ dicebantur, addidit. Necdum intelligitis neq; cognoscitis, quia non de panibus dixi vobis. Et tunc cognouerunt, quia de doctrina Scribarum & Pharisæorum dixisset. Mel verò paganorum doctrinam intelligi, propter suauitatem verborum, & dulcedinem eloquij: [f] Salomon in prouerbijs docet, dicens: Non respicies ad mulierem meretricem: fauus enim destillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amara, quasi absynthium. Nouissima autem quæ? quando videlicet inter veram sapientiam & fictam, falsoq; vtentem nomine, discernere cæperis. Nam licet Ecclesiæ in [g] Canticis Canticorum dicat, *Mel & lac sub lingua tua*; non contradicit præsentibus, sed & valde consentit. Neq; enim dixit in lingua tua, sed sub lingua, vt ostenderet, quia paganorum sapientia, & Iudęorum litera, linguæ Ecclesiæ, id est doctrinæ subiecta est. Ergo horum non vult integram Deo doctrinam offerri. Hæc Isychius. Alij dicunt mel in dei sacrificijs non offerri, quia apud illum nihil voluptuosum, nihil suaue huius mundi placet. Nihil enim, quod non
D habeat mordacitatis aliquid, veritati acceptum est: vnde & Pascha cum amaritudine manducatur. In quo sensu D. [h] Hieronymus in Epistola ad Eustochium de acceptis municulis: Parua specie, inquit, sed caritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & Columbas: & quoniam mel in Dei sacrificium non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, vt ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudine manducatur. Tetigit hoc quoque D. [i] Ioann. Chrysostomus his verbis, loquens de D. Ioanne Baptista: Locustas & mel quoque ipse comedebat, non domesticum, sed syluestre, inter feras, inter bestias, non in domo, non in Ecclesia, sed extra ecclesiam. Syluestre enim mel deficiebat in lege, vnde & mel nunquam in sacrificijs oblatum legimus. Miretur aliquis & dicat. Quare cùm oleum, cùm simila, cùm aries, cùm agnus, cùm sanguis pecudum, cùm cætera offeruntur in sacrificio Dei, mel tantùm non offertur? Deniq; quod dicit: Et quodcunq; offertur, sale conditum offertur in sacrificio: &

Mel cur Deus sibi sacrificari noluerit.

[d] *Li. 4. Sympos. quæst. 5.*

[e] *Matt. 16.*

Mel paganorum doctrinam notat.

[f] *Prouer. 5.*

[g] *Cant. 4.*

Quæ Deo placeãt offerri & quę non.

[h] *Epist. 19.*

[i] *Homil. 2. in Marc.*

sermo

Mel voluptatis inditium.

ſermo veſter ſit ſale conditus. Mel penitus non offertur. Mel ſanè voluptatis inditium eſt, & ſuauitatis: ſemper enim voluptas mortificat; ſemper voluptas Deo non placet: quodcunq; dulcedinem habet, in dei ſacrificijs non offertur. Mel quidem ipſum videtur dulce eſſe, & ſenſum ſuauitate demulcens, ſicut & voluptas, ſicut & libido, ſicut & laſciuiæ. Mel videtur quidem hinc inde confectum eſſe de floribus, ſed ſi reſpicias inter ipſos flores & cadauera, & putredines habebũt, & cætera iſtiuſmodi. Ergo mel non ſolùm de floribus, ſed & de quocunque voluptuoſo eſt. Videtur quidem ſuaue eſſe, ſed ſi diſcrimen reſpicias, mortiferum eſt. Hucuſque Chryſoſtomus. Quomodo verò mella Deo offerre poſſimus, ſic tradit [k] Rodulphus Flauiacenſis: Mellis quoq; primitias Domino offerre poſſumus, cùm (verbi gratia) ſimplici oculo edendi vſum ſuſcipientes, vt ſcilicet ad domino ſeruiendum vires corpori præbeamns, repentè in voluptatem lapſi, gulæ deſiderio ſatisfacimus: Inde igitur venalis iſte reatus eſt, quod rectum noſtræ intentionis propoſitum, infirmitas humana detorſit in vitium. Quòd ſi quis infirmior animi deſtinatione licitis vtatur voluptatibus, & delicatioribus cibis ſe aſſueſcens, gulæ illecebris ſeruiat, ſi eaſdem delicias ſuas indigentibus communicet, quaſi de melle offert domino munera: quæ tamen ſuauitatis odorem nequaquam domino exhibeant, ſed reatum diſſolutionis illius vteunq; excuſent. Non enim magni eſt elymoſina meriti, quæ ex ſuperabundanti, & cum nimia deliciarum reſolutione tribuitur. Illa omnino, illa accepta eſt, quæ ſic indigenti conſulitur, vt & tribuentis nonnulla indigẽtia ſubſequatur. Et fermenti itaq; & mellis primitias domino, muneraq; offerrimus, cùm quædam noſtra reprehenſibilia, bonis ſuis principijs coram domino humiliter excuſamus, & ſi quid perperam conſummauimus, poſtea in vſum virtutis conuertentes, culpam præcedentem boni operis ſubſequentia tegimus. Neq; fermentum, neq; mel coram domino ponitur in altari: quia quod vitioſum eſt, nunquam à domino poterit approbari. Cæſar Baronius S.R.E. Cardinalis Claudium quendam prius Chriſtiani nominis hoſtem, ac inimicum, cùm à Caio Pont. Max. fidei Chriſtianę initiaretur, obtuliſſe Deo ſacrificium ſcribit, & conſecraſſe corpus, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & lac & mel, & fontem. Aitq; ſe hæc ipſa verba reddidiſſe ex Actis ipſis, quo illius Eccleſiæ conſuetudinis vſus, cuius meminit [l] Tertullianus, eiuſmodi relinquatur teſtatus exemplo. Ille quidem recenſens antiquas in Eccleſia cătholica præſcriptas conſuetudines, cùm de baptiſmatis ritibus locutus eſt, addidit: Inde ſuſcepti lactis, & mellis concordiam præguſtamus &c. Typum quidem hæc gerebant, quod per baptiſmi gratiam, qui antea erant filij iræ, habitantes (vt ait pſalmus) in terra deſerta, loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis: per baptiſmum terram illam promiſſionis viderentur ingreſſi, quam lacte, & melle manantem, præ ſui excellentia, diuina ſcriptura nominare conſueuit.

Mel vt Deo offerri poſſit.

[k] *In Commento.*

Antiquus baptizandi ritus.

[l] *De coron. milit. cap. 4.*

MORALIA.

Teſtamentum nouũ & vetus p mel & fauũ notantur.

MEL & fauus apud theologiæ doctores plura ſignificant. Simul poſita vtrũque teſtamentum adobumbrant, vt habemus apud Caſſiodorum exponentem hæc verba diuini Pſaltis: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, „ ſuper mel & fauum. Spiritualibus, inquit, delicijs magna vbertate ſaginatus populus beatus exclamat. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua. „ Dicendo, quàm magnam quidem dulcedinem ſibi eſſe profeſſus eſt, ſed nunquam lingua potuiſſet exprimere. Nam, cùm omnis guſtus ſapiat in palato, conſyderandum eſt hîc, quare dixit, *Faucibus meis*. Fauces enim ſunt gutturis noſtri via, vbi iam deglutita dulcedo nulla ſentitur. Sed quia de eloquijs domini erat abſolutè dicturus, mirabiliter illam partem poſuit, vt cito ad cordis noſtri penetralia peruenirent. Eloquia enim Domini non in palato ſapiunt, ſed magis cùm fuerint deglutita, dulceſcunt. Super mel & fauum ori meo. Mel ad vetus, fauus ad nouum pertinet vtiq; teſtamentum. Nam licet vtraq; ſint dulcia, tamen faui ſapor eſt ſuauior, quia gratia nouitatis maiore cumulatur. Poteſt etiam per mel intelligi aperta doctrina ſapientiæ, per fauũ verò, quæ in quibuſdam profundis cellulis probatur eſſe recondita. Quod vtrumq; in ſcripturis diuinis non eſt dubium reperiri. Addidit, *ori meo*, quando reuera ipſam ſapientiam, quam faucibus deglutiuerat, ore prædicabat. Significat præterea fauus etiam allegoricam locutionem, iuxta illud: Comede fili mi mel, „ quia bonum eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo: ſic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ, quã, „ cùm inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit. Vbi D. Hieronymus hoc „ pacto ſcribit, Patet facillimè, quare doctrinam ſapientiæ, melli comparet & fauo, quia nimirum,

Mel eſt aperta doctrina ſapientiæ.

Fauus eſt allegorica doctrina.

A mirum, sicut illud cibis, ita hæc doctrinis cæteris dulcedinem præstat. Sed hoc inter vtri-
usque significantiam distat, quia mel, quod in promptu est ad comedendum, mortalem li-
teræ superficiem insinuat: fauus autem, in quo mel de cera exprimitur, allegoricam locu-
tionem figuratè denunciat, vt subducto literæ velamine, suauitas sensus spiritualis ali-
quanto cum labore, vel mora percipiatur. Hæc ille, & rursus ad illa [a] verba. *Ne intende-* [a] *Prouer. 5.*
ris fallaciæ mulieris. Fauus enim destillans labia meretricis: Rectè, inquit, sapientia huius
mundi, atq; concupiscentia eius, fallax mulier dicitur, quæ per nitorem gloriæ tempora- Fallax mu-
lis, & peccati dulcedinem, animas reproborum, dum demulcet, a Deo meretricari facit, lier quæ in
& de vana spe præsentis sæculi deceptos fallit. Aliter. Cùm in ore hæreticorum dulce- sacris dica-
do eloquentiæ, non ad sufficientiam solummodo, verùm etiam ad superfluitatem reso- tur.
nat, ob id falsitas, quia aptè proferri cernitur, veritas à stultis existimatur. Et eodem in
libro scriptum est. [b] *Fauus mellis, verba composita, dulcedo animæ, sanitas ossium.* Multi, [b] *Proue. 16.*
inquit idem Diuus Hieronymus, per eloquentiam possunt amantibus, & fauentibus sua-
uiter pronunciare bona, quæ ipsi non amant, ea autem solùm verba ad sanitatem ossium
tuorum, hoc est, ad virtutum tuarum spiritualia incrementa proficiunt, quæ ex interna
B animæ tuæ dulcedine procedunt. Et rursum alio in loco, inquit. *Anima saturata cal-*
cabit fauum, & anima esuriens, etiam amarum pro dulci sumet. Hoc est, Anima diuitum,
vt idem ait Hieronymus, qui habent consolationem suam, & quibus dicitur à domino:
Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis, spernit auditam cælestis regni dulcedinem. Ani-
ma autem eorum, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, etiam aduersa sæculi pro domino,
imo etiam ipsam mortem perpeti, dulce habet sciens se per poculum amaritudinis, ad
gaudia perpetuæ salutis esse venturum. Et Diuus Ambrosius, exponens illud Psalmi-
stæ: *Quàm dulcia faucibus meis verba tua, super mel & fauum ori meo.* Et bene, inquit,
dulcia, quibus prædicatur remissio peccatorum, vitæ perennitas, resurrectio etiam de-
functorum, quæ perpetuæ mortis, & acerbæ, amaritudinem temperant. Per hæc,
mortem cœpimus non timere, qui cœpimus dicere. *Vbi est mors victoria tua?* Et bene
faucibus dulcia, eò quod intimis infusa visceribus gratia spiritualis sit. *Super mel & fa-*
uum, inquit, *ori meo dulcia*. Et ideo, quia nobis dulcia verba tua esse cœperunt, dicit ad
Ecclesiam: *Fauum destillant labia tua sponsa.* Qui sit fauus, doce nos Salomon. Tu
enim dixisti: *Fauus mellis, sermones boni*. Et verè bonus fauus, quem manducat Eccle-
C sia, multorum prophetarum, velut Apum spirituali vbertate congesta melle, redolen-
tem. Hoc est mel, de quo ait. *Manducaui panem meum cum melle meo, bibi vinum cum la-*
cte meo. Mysticus sermo cælestium scripturarum sicut panis est, qui confirmat cor homi-
nis, velut fortior cibus verbi. Suauorius autem ethicus dulcis, & mollior, eò quòd Ethi-
ca prædicatione, mentis interna mulcentur. Amara febribus, id est, pœnitentia delicto-
rum, miti corda sermone dulcescunt. Stillant mel labia prædicantis quando collisa duris
casibus, vel ruinis, lapsæ animæ membra refouentur. Est etiam vis feruentior verbi, sicut
& vini, &c. Et paucis interiectis, Rectè ergò, inquit, sponsæ dicitur: *Fauum destillant*
labia tua, mel & lac sub lingua tua. Os enim iusti destillat sapientiam, de ore iusti suaui- Os iusti de-
tatis, & misericordiæ mella procedunt. In ore iusti nullus dolus, nulla fallaccia, nulla stillat sa-
est amaritudo peccati. Audit Ecclesia verba iusti, audit plebs Dei præcepta sapientis, de- pientiam.
lectatur alloquij suauitate, moralis disputationis iocunditate mulcetur, dicens: *Quam*
dulcia faucibus meis verba tua, super mel & fauum ori meo: quia mel Apum ad horam dele-
ctat, sed citò sapor eius euanescit, & plerunque viscera vitiosa lædunter: verborum au-
tem mortalium, etsi pungunt mella, non lædunt. Cognosce tamen cui illa credantur.
D Scriptum est enim. *In aurem insipientis nihil dicas, ne quando irrideat prudentes sermones*
tuos. Euomet enim, & reijcietet sermonem tuum stultus, qui eius non potest sentire suauita-
tem. Et Diuus Augustinus exponens eundem Psalmi locum, *Et dulciora super mel & fa-*
uum. Et siue (inquit) quisque iam sit mel, qui iam solutus vinculis huius vitæ, expectat
diem, quo veniat in epulas Dei, siue adhuc sit fauus, vt quasi cera circumplicetur hac vita,
non huic concretus, sed implens eam cùm opus sit aliqua pressura, non opprimentis, sed ex-
primentis manus Dei, qua de temporali vita in æternam eliquetur, dulciora illi sunt iudi-
cia Dei, quàm sibi ipsi est, quia super mel & fauum illi dulciora sunt. Et exponens illud
eiusdem Psalmistæ: *Quàm dulcia faucibus meis verba tua* (vel quod de Græco expressius) *elo-*
quia tua super mel & fauum ori meo. Hæc est, inquit, illa suauitas, quam Deus dat, vt terra
nostra det fructum suum, vt bonum verè benè, id est, non mali carnalis formidine, sed boni
spiritualis delectatione faciamus. Nonnulli sanè codices non habent fauum, sed plures ha-
bent mel, Melli autem est similis aperta doctrina sapientię, fauo verò occulta doctrina sa-

pientię, quę de abſtruſioribus ſacramentis, tam de cellis cereis ore differentis, velut mandentis exprimitur, verùm ori cordis, non carnis eſt dulcis. Chriſtus poſt reſurrectionem ſpectantibus diſcipulis ſuis de piſce aſſato, & fauo mellis comedit, vt Luc. 24. ſcriptum eſt: non φυσικῶς, inquit, Theophilactus, quoniam cibo amplius non indigebat, ſed οἰκονομικῶς, nempe, & reſurrectionis, & veri ſui corporis confirmandi gratia. Fauus autem ille ex Apibus interprete Theophilacto, γλυκέων τῶν θεῖων λογίων, id eſt dulciſſimorum oraculorum diuinorum fuit ſymbolum. Nam vt κηρίον κηφιωῶδες, fauus ex Fucis, ſapientiæ Græcanicæ, ita κηρίον μελίσσιον ſapientiæ diuinæ eſt ſymbolum. Origenes ad ea verba: *Butyrum & mel comedet*. Quomodo, inquit Chriſtus prophetatur butyrum, & mel comeſturus? Si hoc fuerit expoſitum, domino tribuente, rurſus ea quæ ſequuntur, aliam nobis ingerent quæſtionem. Vtinamq; omnes faceremus illud, quod ſcriptum eſt: *Scrutamini ſcripturas*. Plura ex corporalibus cibis nominata ſunt in ſcripturis pro eſcis ſpiritualibus. Quaſi modo nati paruuli rationabile ſine dolo lac deſyderate. Ergo & ſine dubio lac rationabile. Et oportet nobis iſtiuſmodi lac quærere. Rurſum in prouerbijs de Melle ſcriptum: Mel inueniens, comede quod ſufficit, ne fortè plenus euomas. Non curauit Spiritus ſanctus de melle iſto, quod notum eſt, ne fortè plus comedamus? Sed ſciens vtique Spiritus ſanctus mel ſpirituale, ait: *Mel inueniens comede quod ſufficit*. Quid autem ſentiens ſpiritus Sanctus præcepit nobis, vt ſi inueniremus mel (inuenibile eſt ſiquidem mel) comedamus? quid ſufficit? *Vade* (inquit) *ad Apem & diſce quomodo operatrix eſt*. Et inueniuntur Prophetæ Apes eſſe. Fingunt ſiquidem ceras, & mella conficiunt: & ſi audenti mihi expedit dicere, faui eorum ſcripturæ ſunt, quas reliquerunt. Et volens veni ad ſcripturas, & inueni mel. Sed comede mel: Et in prouerbijs rurſus dicitur: *Bonus enim eſt fauus, vt indulcentur faui*. Cui putas ne hoc dicit Spiritus ſanctus, *Comede mel, quod in vſu eſt, bonum enim eſt*? Ego non audeo dicere, quia de melle corporeo mihi præcipit Spiritus ſanctus: *Comede mel*: Ecce non habeo; aut certè naturæ huiuſmodi ſum, vt de melle comedere non poſſim, qua ratione mihi dicit, *Comede mel, & noli comedere carnes, ſed comede fili mel, bonum eſt enim*. Si videas Apes prophetas, & opus eorum mella vel fauos. tunc videbis quomodo pro dignitate Sancti ſpiritus intelligas, *Comede mel fili, bonum eſt enim*. Si quis meditatur eloquia diuina, & nutritur ſermonibus ſcripturarum, complet mandatum diuinum, iubens, *Comede mel fili*, & faciens, quod iuſſum eſt, potitur ſermone qui ſequitur: bonum eſt enim. *Quia bonum eſt hoc mel*, quod in ſcripturis inuenitur. Quod autem dicitur: *Vade ad Apem*, iſtiuſmodi eſt. Eſt quædam, vt ita dicam, Apis ſuper Apes, & quomodo inter Apes rex quidam eſt, qui nominatur eſſe rex: ſic princeps Apum dominus meus eſt Ieſus Chriſtus, ad quem mittit me Spiritus ſanctus, vt comedam mel: bonum eſt enim, & fauus eius, vt indulcentur fauces meæ. Et fortè ſubtiliores litteræ faui erunt, mel verò eſt, qui in his eſt intellectus. Iſte porrò, qui natus eſt ex Virgine Emmanuel, butyrum & mel manducat, & quærit ab vnoquoque noſtrum butyrum manducare. Quomodo à ſingulis noſtrum butyrum quærit, & mel, ſermo ēdocebit. Opera noſtra dulcia, ſermones noſtri ſuauiſſimi, & vtiles, mella ſunt, quæ manducat Emmanuel, quæ manducat iſte, qui natus eſt de virgine. Si verò ſermones noſtri amaritudine pleni ſint, ira, animoſitate, moleſtia, turpiloquio, vitijs, contentione, dedit in os meum fel, & non comedit de his ſermonibus ſeruator. Comedet autem ſeruator de ſermonibus, qui ſunt apud homines, ſi fuerint ſermones eorum mel. Et Diuus Hieronymus ſuper illud Ezechielis. *Similam & mel, & oleum comediſti &c.* Poſt veſtitum, inquit, ciborum curam gerat, vt comedat Hieruſalem ſimilam, mel & oleum: vel per partes, vt plærique æſtimant, vel commixtione trium, dulciorem panem, qui panis de cœlo deſcendit. ac ſub tribus nominibus, vt nonnulli putant, ſacramentum indicat trinitatis: non quo alia atq; alia ſubſtantia ſit, ſed quo diuerſis ſimile, & mellis, & olei nominibus, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vna dulcedo monſtretur. Et hoc animaduertendum, quod in multis ſacrificijs offeratur ſimila, medulla frumenti, atque puriſſima: de qua ſcriptum eſt: *Et de adipe frumenti ſaturauit eos*: non de hordeo, nec de farina, quæ tunc ſolùm offertur, quando maritus zelotypiæ ſpiritu commouetur. In Iudicum volumine Deboram legimus, quæ interpretatur Apis; cuius prophetia mella dulciſſima ſunt, & refertur ad Spiritum ſanctum, qui apud Hæbręos appellatur genere fœminino Ruach. [c] Arboreus exponens ea Salomonis verba: Comede fili mi mel, quia bonum eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo. Sic, & doctrina ſapientię animę tuę: quam cùm inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit. Terra, inquit, promiſſionis, in qua regnauit Salomon, fluebat melle, & lacte, quibus exprimebatur vbertas, & ſuauitas illius terrę.

Chriſt⁹ cur mel comederit, & piſcem aſſatum.

Lac rationabile & deſiderabile.

Prophetæ Apes.

Faui ſunt ſcripturæ.

Apes ſuper Apes.

Farina hordei quando offertur.

[c] *In Comment. in Prouer. Salom.*

A terræ. Et hoc in loco Salomon confert doctrinam sapientiæ optimo melli, & fauo suauissimo. Nam quemadmodum mel cibis dulcedinem, sic doctrina sapientiæ cæteris disciplinis miram suauitatem adfert: quam qui assiduis studijs, & duris laboribus inuenit, in eiusq; exercitio, & iugi meditatione, & bonis operibus optimè proficit, spem habet assequendi felicitatem æternam: nec spes vlla peribit. Etenim spes est certa expectatio futuræ beatitudinis. [d] Beda quoque per mel eliquatum intelligi ait patentem sapientiæ doctrinam, per fauum verò occultam sapientiam doctrinæ, quæ abstrusioribus sacramentis, sicut mel in fauo clauditur. Est item fauus diuinitas Christi in humanitate, vt notauit „ Ludolphus Saxo ad ea verba. *At illi obtulerunt ei partem piscis assi* (cuius fortè, & aliam partem comederant) *& fauum mellis*. Fuerunt autem ei hæc, inquit, duo conuenienter oblata: ipse enim erat piscis assus, per naturæ humanæ passionem: sed fauus mellis, per naturæ diuinæ dulcedinem. In fauo quippe mellis vtraque natura suæ personæ exprimitur: *fauus enim est mel in cera*: hoc est diuinitas, seu diuinitatis dulcedo in humanitate. *hæc autem duo* Domino oblata, significant duo, quæ & nos debemus domino offerre, scilicet piscem assum, per carnis mortificationem, & fauum mellis, per mentis deuotio-

B nem: vel in cibo suo Dominus pisci asso coniungi voluit fauum mellis: quia ipse, vt piscis latere dignatus est in aquis humani generis, & tundi mundi fluctibus, ac capi laqueo nostræ mortis, & assari igne, & tribulatione sua passionis, & decoqui in ara crucis. Et qui piscis assus fuit in passione, fauus mellis, & melle dulcior nobis extitit in resurrectione. Piscem ergo assum, & fauum mellis ei obtulerunt, qui fidem passionis, & resurrectionis eius tenent; vel secundum Theophilum, per piscem assum significat vitam actiuam, consumentem nostram humiditatem laborum prunis: contemplationem verò significat per fauum mellis propter dulcedinem eloquiorum Dei, & manducauit coram eis, per quod se ostendit habere corpus viuum, anima vegetatiua animatam. Sed hæc suprà tetigimus ex Theophilacto: Mel item humanæ laudis fauorem denotat D.[e] Bernardo ad ea verba: „ Mel inuenisti, noli multum comedere, ne fortè satiatus euomas illud. Potest, inquit, hoc loco non incongruè mellis nomine, fauor humanæ laudis intelligi. Meritoq; non ab omni, sed ad immoderato mellis huius edulio prohibemur. Est enim cùm vtiliter humanas laudes recipimus, fraternæ duntaxat intuitu charitatis, & ad salutem eorum, qui nobis præterea faciliùs acquiescunt. Hac ergo parcitate seruata, mellis huius moderata come-

C stio non nocebit. Si quid verò amplius est, à malo est, & in perniciem conuertetur. Inuento enim melle immoderatiùs vescitur, quisquis omnino apponens cor suum fauore humanæ laudis inflatur, incrassatur, impinguatur, à quo se propheta sanctus custodiri deprecatur à domino, non quidem mellis, sed olei satis vicina appellatione, ipsum (quem præ„ diximus) fauorem exprimens: vbi [f] ait: *Oleum autem peccatoris, non impinguet caput meum*. Vis nosse, quando euomat immoderatus epulator mellis edulium, quod vsque ad saturitatem sumens, modum parcitatis excessit? Tunc sine dubio laudes, quibus satiebatur, non alium fructum quærens, sed fauore ipso contentus humano, tunc (inquam) multa cum anxietate euomit, quod cum pernitiosa delectatione comedit, cùm alium quemlibet laudari audiens, inuidia contabescit. Mens enim dedita vanitati, & arrogantia tumens, laudem alterius, suam reputat vituperationem. Eleganter sancti exprimuntur per fauum illum mellis in ore Leonis à Samsone interempti, vt ostendit Iacobus de Vitriaco Cardinalis, in concione habita in die sancto Paschæ. Hodie, inquit, Samson noster hostibus suis maxilla asini interfectis, id est, patientia, quam exhibuit, & cruce, quam pertulit, & Leone, id est diabolo, dilaniato, fauum mellis de ore Leonis extraxit, dum

D cum sanctis suis victor ab inferno remeauit. De comedente enim exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo, id est, de inferno, qui animas deuorabat, & absordebat, Sancti egressi sunt, qui per examen Apum, quod inuenit Samson in ore Leonis intelliguntur. Intelliguntur & per fauum, quem destillant labia sponsæ, doctores Ecclesiæ sanctæ, vt docet Theodoretus in explicatione huius loci: *Fauum destillant labia tua, sponsa mel: & lac sub lingua tua*. Ecclesiæ, inquit, doctores significat, qui piam tradunt disciplinam, & quasi fauos Apum in labris gerunt, & mellis defluunt stillis: Nec verò mel tantùm habentes, sed etiam lac: cuique cibum promunt salutarem, & cum infantibus commodum, cum perfectis etiam congruentem. Iam faui mellis, qui in doctorum gestantur labris, sunt diuinæ scripturæ, quæ continent Apes tum ceræ, tum mellis effectrices, sacros nimirum prophetas, & Apostolos, qui per Spiritus sancti prata volitantes, & diuinarum scripturarum constituentes cellas, easque doctrinę melle, ac nectare distendentes vtilitatem ad nos transmiserunt. Ac cerę quidem litera videtur similis, mel-

Mel doctrina sapientiæ.

[d] *In Cõmen. Psal.* 19.

Fauus est diuinitas Christi in humanitate.

[e] *Serm.* 47. *paruo. serm.*

Mel fauus humanæ laudis.

Piscis assus vita actiua.

[f] *Psal.* 140.

Sancti per fauum mellis denotati.

Doctores Ecclesię per fauum denotãtur.

Ceræ litera similis, mel li sensus.

li verò ſenſus, qui in eo reconditus eſt. Huius mellis ſtillæ piorum doctorum è labris E
manant: eorum item è lingua lac fluit indigentibus lacte. Sic ille, & Pſellus ferè in eodem ſenſu ad eadem verba: Docendi, inquit, rationem ac modum ſeruant labia tua ſic inſtructum, vt ab Apicula fauum confectum cernimus. Neque enim vnica ratione cunctis audientibus affers vtilitatem; ſed pro cuiusq; modulo te ſingulis accommodas, vt & perfectioribus, & rudioribus ſatisfacias. Ac mentem quidem eorum, qui ſunt perfecti, diuinioribus verbis, tanquam melle, dulciſſimam reddis. Qui verò rudes, tyronesq; ſunt, eorũ animos tanquam lacte, naturalibus exples inſtitutis. Duplex hæc igitur, nempe diuinior & humanior docendi ratio, ita viget ſub lingua tua, vt eas haud intempeſtiuè promas, ſed opportunè, atq; accommodatè ad eorum, quæ inſtituuntur, vtilitatem. Et Beda ad ea verba, *Fauus deſtillans labia tua ſponſa*. Fauus, ait, mel in cera eſt, mel autem in cera, ſpiritalis eſt „
diuinorum eloquiorum ſenſus in litera, qui rectè fauus deſtillans dicitur. Deſtillat quippe fauus, cùm plus habet mellis, quàm illæ cæterarum thecæ capiant: quia talis nimirum eſt ſanctarum fœcunditas ſcripturarum, vt verſus, qui breui in linea ſcribi conſueuerat, multas impleat paginas, ſi diligentiùs ſcrutando expreſſus, quantam interius dulcedinem intelligentiæ ſpiritalis contineat, probetur. Et paucis interiectis, Fauus ergo, non ſolùm plenus F
melle, ſed etiam deſtillans, labia ſunt ſponſæ, cùm doctores Eccleſiæ, vel in figuris legalibus, vel in dictis propheticis, vel in ipſis domini verbis, ſiue factis myſticis multiplicem interioris ſuauitatis copiam ineſſe demonſtrat, atq; ex his dulciſſimas membris eius fidelibus, id eſt, bonis auditoribus, ac ſaluberrimas mentis epulas parant. Nec repugnat, quòd ſuprà ſponſæ labia vittæ, & nunc comparantur fauo: cùm hîc ſatiando fauces delectet, illa crines vinciendo conſtringat: iſte intus reficiat, illa foris liget. Ijdem namq; doctores, & vittę ſunt in præceptis ſalutaribus, & fauus in promiſſis cæleſtibus. Vittæ, cùm nos à fluxu carnalium voluptatum refrenant: fauus, cùm ſupernorum nobis gaudiorum dona promittunt. Item vittæ ſunt in eis, quæ apertè agenda, vel vitanda eſſe docent: fauus in illis, quæ typicè geſta vel dicta, quid intus arcani ſalutaris habent, pandunt. Et rurſus in expoſitione ſententiæ ſubſequentis: *Mel & lac, ſub lingua tua*, In lacte, inquit, eruditio paruulorum: in melle ea, quę perfectioribus competit, doctrina ſignatur. Docet Apoſtolus de lacte, cùm quibuſdam à fide lapſis improperando dicit, *Et facti eſtis*, quibus lac opus ſit, non ſolido cibo. Docet de melle ſapientia, cùm dicit, ſicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur potentia. Non autem mel comedere, ſed multum comedere vetat: quia non omnimodo maieſtatem Dei ſcrutari prohibemur, præſertim cùm ipſi in laude iuſtorum canatur, Magnificentiam maieſtatis tuæ, & ſanctitatem tuam loquentur; ſed à tentandis, his quæ menſuram noſtram excedunt, reuocamur. Vnde & aliàs de amatoribus ſapientię cęleſtis ait: Mel inueniſti, comede quod ſufficit tibi, ne ſatiatus euomas illud. Be- „
ne autem mel, & lac ſub lingua memoratur habere. Habet enim in lingua verbum Dei, cùm loquendo profert: habet ſub lingua, cùm ſedulò in corde, quæ proferri debeant, meditatur habet mel, & lac ſub lingua, cùm rectè nouit diſcernere, quæ incipientibus, quæ ſint dicenda proficientibus: quæ item eis, qui in ſcientia ſunt eius, & charitate perfecti. Atq; hæc ipſa, vbi tempus congruerit miniſterio linguæ pro audientium capacitate diſpenſat. Ait idem [g] alibi Beda, Mel iucundum ſanę menti, non febricitanti. Eſt enim, inquit, mel aliquis, qui iam ſolutus à vinculis huius vitę, tanquam à fauo expreſſus expectat diem, qua veniat in epulas Dei, Fauus verò eſt ille, qui adhuc circumplicatur in hac vita non concretus ei, ſed implens eam. Mel ſylueſtre quod comedebat Io. Baptiſta in deſerto, ſunt folia arboris, inquit idem [h] Beda, miræ dulcedinis, quod doctrinæ Ioannis nimiam ſuauitatem oſtendit. Ioachim per Locuſtas, & ſylueſtre mel intelligi vult ſcientiam exteriorum, per mel domeſticum, & piſcem aſſum, quem comedebat Ieſus Chriſtus, ſapientiam interiorum. Aitq; ſcientiam exteriorum reſpicere ad ſecundum ſtatum; interiorum ad tertium. Vel mel illud ſylueſtre, quo veſcebatur D. Io. Baptiſta typus eſt iuſtitiæ terrenæ, & veteris teſtamenti: ſicut domeſticum & piſcis aſſus, quo veſcebatur, Saluator, iuſtitiæ cæleſtis, & noui teſtamenti. Ad priorem ſenſum reſpexiſſe mihi videtur D. Auguſtinus in enarratione huius [i] Dauidici, *Et de petra melle ſaturauit eos*: O ingratos, inquit, cibauit ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. In Eremo de petra aquam produxit, non mel. Mel ſapientia eſt primatum dulcoris tenens in eſcis cordis. Quam multi ergo inimici domini mentientes domino cibantur, non ſolùm ex adipe frumenti, ſed etiam de petra melle, de ſapientia Chriſti: quam multi delectantur verbo eius ex cognitione ſacramentorum eius, ſolutione parabolarum eius, quã multi delectantur, quàm multi clamant? Et non eſt hoc mel de quolibet homine, ſed de petra. Petra autem erat Chriſtus. Quam multi ergo ſatiantur de melle iſto, clamant, dicunt,

Doctores vt vittæ dicantur.

Mel multũ comedere iuſſi.

[g] *In Comm. Pſal. 118.*

[h] *In Commento.*

Mel ſylueſtre quid denotet.

[i] *Pſalm. 81.*

Chriſtus eſt petra.

Suaue,

A Suaue est, dicunt, nihil melius est, nihil dulcius, vel intelligi, vel dici potuit. Et tamen inimici domini mentiti sunt ei, &c.

SIMILITVDINES.

ELEGANS in primis similitudo legitur apud [a] Plutarchum de vero amico, & melle his verbis: Vera & amici propria libertas peccantes adoritur, adfertq; salutarē, & tutelarem dolorem, mellis in morem: quod cùm vlcerosas partes mordeat, atq; expurget, cætera vtile est, ac dulce. Comparatur non minus illepidè mel amori prospero, fel quem dolor exagitat, vnde dicebat lepidissimus [b] Plautus:

Namq; Ecastor, amor & melle, & felle est fœcundissimus.
Gustu dat dulce: amarum ad satietatem vsq; aggerit.

[a] *Li. de adulat. & amic. disc.*

[b] *In Cistellaria.*

Quam eandem similitudinem exactissimè expressit [c] Torquatus Tassus, sed pro felle habet absynthium, sed non refert, vtrumq; enim est amarissimū; & ab vtroq; remedia à medicis accipiuntur. Canit autem:

[c] *Cant. 4.*

Ahi crudo Amor, ch'egualmente n'ancide
L'assentio e'l mel, che tu frà noi dispensi,
E d'ogni tempo egualmente mortali
Vengon da te le medicine e i mali.

Melli & felli optimè etiam assimilantur ij, qui aliud habent in ore, aliud in corde, hypocritę, videlicet & sycophantæ, qui, cùm blandiuntur, intus pessima nobis mala machinantur. In hoc quoq; sensu idem dicebat Comicus:

Melli & felli qui similes.

In melle sunt lingua sita vostra, atq; orationes:
Corda in felle sunt sita atq; acerbo aceto.

Atque hoc est, quod dicunt Hetrusci:

Hauer il miel in bocca, & il rasoro à cintola.

Et [d] Ausonius in contrario sensu simili vsus est similitudine de Nepotiano Grammatico:

Facete, comis, animo iuuenili senex
Cui felle nullo, melle multo mens madens
Aeuum per omne nil amarum miscuit.

[d] *In Tuscul.*

Melle eloquentiam & facundiam denotari, atq; assimilari, tam notum est, vt probatione non egeat: adducam tamen authoritatem: [e] Symmacus de stylo Ciceronis: erat quippe in his oblata Tulliano melli festiuitas. Eleganter [f] Statius:

Melle eloquētia denotatur.

Et mixta risu lachryma? penitusq; loquentis
Hyblais vox mixta fauis.

[e] *In Epist.*
[f] *Li. 2. Syl.*

Et ex Hetruscis [g] Tassus:

Cominciò poscia, e di sua bocca vscieno
Più che mel dolci, d'eloquenza i fiumi.

[g] *Cant. 2.*

Ad quod respiciens Pindarus, melle & lacte pasci voluit; quanquam hoc etiam alij interpretentur, vt lac fœcunditatem, mel labore artem partam significet.

Pindarus cur melle & lacte pasci voluit.

PROBLEMATA.

QVÆRIT [a] Aristoteles, quam ob causam cùm mel tenacius, quàm aqua sit, farina mulso subacta rigidior reddatur, vbi decocta est, quā aqua subacta? An quod, inquit, aqua feruore ignis cogitur, atq; consistit: mel cōtrahit quidem, sed non sine assiccatione: itaq; rem facit rigidiorem: causa namq; rigoris in siccitate est. Aliud ex [b] Alexādro Aphrodisęo: Mel cur vlceribus acre, gustui dulce sentitur? Quoniam vlceribus horridis, resiccatisq;, mellis tenuitas occurrit: tenue autem omne acre est. At gustus quia humidus est, mellis percipere potest lenitatem. [c] Idem quærens, cur à regio morbo laborantibus mel sentiatur amarum? quia, inquit, eorum lingua bile amara redundat. Aliud [d] Antonij Ludouici Olyssiponensis medici, Cur vinum, quod in medio natat, mel quod in imo sidet, oleum quod in alto fluitat, longè antecellunt? An quia vinum quodcunq; in fundo subsistit, crassiusculum id fæculentumq; & vapidum est, quod verò in summo defertur, ab aëre circumstante,

[a] *Sect. 21. Probl. 11.*

Rigoris causa.

[b] *Sect. 1. Problē. 130.*
[c] *Sect. 1. Problē. 99.*
[d] *Li. 1. Sect. 3. Probl. 4.*

Dolia humo cur defodiantur.

& potiſſimùm ſi calidior ſit, afficitur, & à ſua natura permutatur. Vnde & agricolæ dolia humo defodiunt, atq; recondunt, & cellas vinarias ad Aquilonem obuertunt, ne ab aëre promptè patiatur. Quod autem in medio eſt, nec craſſitie fæcis præditum, nec ambientis iniuria alteratum, haud immeritò præſtantius eſt. Ad hæc fæces (quas floces antiqui dixerunt) ſunt tanquam acies roburq; vini, & vicem radicis obtinent. Vt autem radici truncus propior, craſſior, corpulentiorq; eſt, & veluti quia ventriculo proximior, vbi cibi conficiuntur, obeſo turget omento, popa venter, præq; adipe, & pinguitudine pinguis aqualiculus tremit; ita & medium ob eam cauſam bonitate præcellit. Et tanquam radice abſciſſa, planta viuere non ampliùs poteſt, & ſua ſede diuulſa arbos exareſcit, ita & vina ſi à fęcibus, quę fulcimentum præſtant, elutrientur, inq; alia vaſa traſponantur, franguntur, atq; caſtrantur, & mulieribus potiùs, quàm viris bibendo ſunt apta, & in ſaccos transfuſa amittunt vires & effœminantur. Porro mel, quod ſuis ponderibus libratam in imum deſcendit, ideo magis probatur, quia ponderoſiſſimum eſſe arguitur, quæ in eo eximiæ bonitatis præcipua eſt nota.

Floces quæ antiquis.

Oleũ quod optimum.

Oleum autem, quod in ſupremo bullit, omnium optimum eſt, quia aëri magis proximat, cuius naturæ eſt: quod inde patet, quia in aqua innatat, & fomenta igni & commodiſſima pabula ſuppeditat, quantumq; in eo excrementitium eſt, ab aëre proximo emungitur & emulgetur. Deſumptum eſt problema ex [c] Plutarcho, cuius verba præteriri nolim. Deridebat, „ inquit, ſocer noſter Alexion Heſiodum, qui è ſummo & imo dolio iuberet vinum bibere, „ medio parcere, quòd ibi vinum eſſet optimum. Quis enim ignorat, aiebat, vini medium, olei „ ſummum, mellis infimum eſſe optimum? At Heſiodus nos vult omiſſo, quod in dolij medio „ eſt vino expectare, donec dolio deficiente vinum deterius fiat. His dictis valere iuſſo Heſiodo, ſe contulerunt ad cauſam diuerſitatis inquirendam. Ac de melle quidem ratio non „ multum nobis exhibuit negocij: cùm nemo ferè neſciat, id quod leuiſſimum eſt, ob raritatẽ „ eſſe leuiſſimum, denſa ob grauitatem ſubſidere. Atq; etiam ſi vas ſubuertas, tamen rurſum „ exiguo tempore vtrumq; ſuum locum occupauerit, graui ſe demergente, leui ad ſuperficiem efferrente. Nec de vino defuerunt probabilia argumenta. Primùm vis eius calor cùm „ ſit, conſentaneum eſt eum maximè in medium conduci, idq; ibi optimum conſeruare. deinde quod in fundo eſt, fæce vitiari, quod in ſummo, ab aëre vicino corrumpi. Nam nouimus „ ab aëre vinum lædi: ideoq; dolia defodere, aut integere ſolemus, vt quàm minimum aëris „ ea tangat, & quod maximum habet momentum, aër non ita facilè nocet pleno vaſe vino, „ vt aliquantum vacuato: nam in exhauſti locum aër confertim ſubiens, maiorem infert mutationem: in plenis dolijs vinum ipſum ſeſe ſuſtentat, non multum extrinſecus admittens, „ vnde vitiari poſſit. De oleo non vilis incidit diſputatio. Quidam imum olei dicebat eſſe deterrimum, quia id amurca conturbetur: neq; ideo ſummum eſſe optimum, verùm ideo videri, quia ab eo, quod ei officit, longiſſimè abſit. Alius denſitatem cauſabatur, ob quam nulla „ cum re permiſcetur, neq; vllum alium humorem in ſe admittit, niſi violentia, & ictu diffindatur. Vnde fit, vt aërem quoq; non recipiat, ſed cum tenuitate, atq; cõtinentia ſuarum partium à ſe repellat, neq; ab eo, vtpote non præualente, corrumpatur. Huic rationi Ariſtoteles videbatur repugnare, qui (vt ait) obſeruaſſet oleum, quod in reconditis eſt vaſis, odoratius fieri, & omnino melius, deinde aëri cauſam, quòd reddatur melius, adſcribit. Eſt enim „ largior magisq; præualet ſi ſubeat in vas nõ repletum. Quid verò, inquam ego, ſi aër eadem „ vi & prodeſt oleo, & obeſt vino. Etenim vetuſtas vino conducit, oleo nocet: aër vtriq; accidens aufert. Nam humorem refrigeratum digerit: Oleum autem ob continuitatem exſpiratione carens, facilè veteraſcit. dictum probabiliter, quia in ſuperficie accidens aër, recentia „ facit. Itaque vini ſummum eſt viliſſimum, olei optimum. nam ætas oleum peſſimè, vinum „ optimè adficit. Hucuſq; Plutarchus. Aliud problema ex [f] Macrobio, ſitne mel recens melius vetuſto? Non idem ſentiendum eſt de melle & vino: quia mel recentiſſimum, vinum autem vetuſtiſſimum melius eſt. Nam vini natura humida eſt, mellis arida, quod ex medicinis facilè notamus, quæ enim humectanda ſunt, vino fouentur, quæ ſiccanda, melle teguntur. Aliud. Cur ſi mel in vini vaſe ponatur, fæces ipſius vini ſurſum eleuat, cùm per oppoſitum quorumcumq; aliorum fæx, tanquam grauior inferiorem locum teneat? Etenim fæcis materia, vt ſpiſſa & terrena, cæteris humoribus pondere præſtat melle vincitur: mel enim grauitate naturali deorſum ad fundum decidit, & fæcem, vt læuiorem ſurſum pellit. Aliud Ambroſij Leonis Nolani, cur ſeuum cum tantundem olei miſcetur, & vtraq; hæc ſimiliter cum melle coeunt; mel item cum aqua miſcetur, oleum verò atq; ſeuum cum aqua non miſcetur. An quia in eis adeſſe accidit rationem contrariorum & medij. Nam contrariorum alterum conſentit cum medio, & medium cum reliquo contrario conuenit: contrarium cum contrario non conſentit. Quamobrem, neq; eandem contingit eſſe rationem miſtionum,

[c] 7. Sympoſ. qu. 3.

Vinum vbi optimum.

Mel in fundo cur melius.

Olei imum cur fœtetrimum.

Aer prodeſt oleo & obeſt vino.

[f] Lib. 7. Satur. cap. 12.

Mel recens an melius vetuſto.

Mel cur vini fæces eleuet.

Oleum & ſeuum cur non cum aqua miſceantur, cum mel id faciat.

A mistionum, quòd ex hisce spectare est. Seuum enim & oleum, cùm veluti spuma sint humorum, in natura aërea, quam multam continent, conueniunt, suntque cum tenacitate quadam quamobrem & se tangunt, & confracta miscentur, mistaq; se continent. Item mel tenacitatem, atque crassitudinem indeptum est, quam videre est euidenter, cùm parum coquitur, tũ enim tenacitate tãta pollet, ut in longa fila diducatur: vergit item tum ad siccitatem, tum ad humiditatem. Obdurescit enim & mollescit; Qua pro re mel per tenacitatem & crassitudinẽ attingit oleum, atq; seuum, & attingendo hæret, atque confractum cum eis per tenacitatem communem seruat confractionem, sed eò meliùs cum illis coierit, quo mel fuerit durius, atque siccius. Mel item vbi liquatile sit, ob inclinationem ad humiditatem humescens, facilè cum aqua miscetur, sed aqua cum oleo non habet commune quicquam, & si quicquam habeant humiditatis & mollitudinis; oleum tamen tenax est, aqua nullam tenacitatem habet: quamobrem in frangendo non seruat fracturas: atque omnes particulæ olei confractæ, non aliquo pacto retentę ab aqua statim tempore de miscella sursum ascẽdũt, prorsusq; ab aqua vindicantur, nec aliter seuum agit. Hactenus Nolanus. Aliud ex Georgio Pictorio: Propter quid surculi in melle sepulti de regione in regionem recentes possunt deportari? Quo-

Surculi in melle cur longinquè portentur recentes.

B niam mellis humidum tenue est, dulce, & temperatum, non pingue, nec putredini obnoxium. Vnde alendis germinibus teneris commodissimum est. Problematibus denique adscribam hoc ex ᵍ Iulio Cæsare Scaligero, cur mel coctum amarescat. Is autem explicans hanc authoris libri de plantis Aristoteli adscripti sententiam: Amarus gignitur fructus, vbi calor & humiditas non sunt absoluta in coctione. Frigus enim & siccitas impediunt perfectionem, atque ita fructus in amaritudinem vertitur. Huius argumentum rei est: quod amarum, in ignem si mittatur, dulcescit. Fateamur à calore & humido certa lege distributis, atque temperatis, dulces fructus euenire. A cruditate, inquit, fieri negamus amaritudinem. Absynthium vetus amarius est nouello: sic intubi gènera: sic lactucarum. A frigido autem amarum prodire, sicuti dicebamus, falsum putant, qui ad aras Galeni dixerunt sacramentum. Mel quoque porrò coctum amarescit. In partibus ergò terrestribus interdum esse amarorem, quæ sint etiamnum incoctæ. Itaque per calorem eas digerentem, fit accessio dulcorationis in fructibus. Mellis autem partes absumi teneriores vlteriore percoctione: relinqui terrestris, atque amarescere. Ab exemplis enim naturę petendas esse rationes nostras, non ab argumentis nostris rerum naturas subuertendas, iubet Aristoteles. Hæc & plura

Mel coctũ cur amarescat.

ᵍ *In lib. 2. de plant.*

C Scaliger.

Amaritudo nõ fit à cruditate.

EPIGRAMMA.

INter doctissima Claudiani epigrammata, etiam hoc legitur, scriptum ad Maximum, qui sibi mel miserat.

Dulcia dona mihi, tu mittis Maxime semper
Et quicquid mittis, mella putare decet.

PROVERBIA.

D Μέλιτος μυελός. i. *Mellis medulla.* Dicitur, teste Suida, de rebus maiorem in modum suauibus. Vnde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum Suadę medullam appellat, ob singularem suauiloquentiam. Nã quod optimum est, id naturę videtur intimè recondidisse. Vnde & illâ passim obuia, in medullis & medullitùs amare, nõ dissident à simulacro prouerbiali. Huius est formæ, τῆς ἑλλάδος ἑλλάς. *Mel summis digitis delibandum*, hoc est, mel summo digito, haud caua manu delibandum est. Dionysius Milesius apud familiares suos identidem dicere solebat, Philostratus lib. 1. de Sophistarum uitis commemorat. Translationibus alijsq; delicijs, quibus oratio ornatur, parcè vtendum est, non affluenter, & ad fastidium vsque. Voluptatibus modicè frui pro re nota, illaudatum non est, modò ne totum te ijs immergas. Vti adagio cõueniet, quoties moderatum rei alicuius vsum laudabimus. *Melle litus gladius*, in pernitiosam adulationem dici solitum. Allusum est ad morem barbaricum, qui solent tela venenis tingere, quo vulnus esset immedicabile: præsentissimum malum erat oleum incẽdiariũ, quod illitum telo, ficubi hæsisset in corpore, tenaciter cremabat, incẽdium aqua iniecta irritabatur, solo puluere insperso consopiri poterat, vt author est ª Marcellinus. Θανάσιμον μελίκρατον,

Mellis medulla.

Mel sũmis digitis delibandum.

Melle litus gladius.

ª *Lib. 23.*

Lethale mulsum. κρατον, id est, *lethale mulsum*. Eandem cum nouissimo habet sententiam. Diogenes formosa scorta θανάσιμον μιλίκρατον, id est, *lethiferum mulsum* appellare consueuit, tametsi nihil vetabit, & in assentationem, in fœdas voluptates torquere, breuiter, quicquid ita iucundum est, vt idem sit pernitiosum. Legimus & mellitum venenum apud Plininm, & idem Diogenes orationem ad gratiam comparatam, auriumque pruritum, μελιτίνην ἀρκόνλω, id est, *melleam prafocationem* appellabat, quod assentatione quidem delectaret, cæterùm mendacio strangularet admittentem. Ad hanc formã attinet, quod refert [b] Irenæus; lacte gypsum male miscerí: præsens enim venenum habet gypsum, & additum lacti fallit. Ε'ν μέλιτι σ'αυτὸν καταπάττεις, hoc est, *in melle teipsum obuoluis, oblinisq;*, ac si dicas, Melle teipsum perungis, hoc est, molliter suauiterq; vitam agis, quasi parum sit vesci melle, nisi totus sis melleus. Extat apud Diogenianum. Γλαῦκος πιῶν μέλι ἀνέζη, id est, *Glaucus poto melle reuixit*. Dici solitum, quoties aliquis vulgari rumore dictus mortuus, denuo prodit in publicum, & quasi rediuiuus apparet ijs, quibus persuasum fuerat eum vita defunctum esse. Satis cõstat ab euẽtu natum. Nempe Glaucum, quempiam præter omnium existimationem, gustato mellito pharmaco reualuisse. Eamq; rem in iocũ popularem versam fuisse. Quidam enarrant in hũc modum: Glaucus quidam poto melle, ob bilem penè examinatus est. Ad hunc multis accurrentibus medicis, polyidos herba, quam draconem vocant, eum restituit. *Scarabeus citiùs faciet mel*, ad ἀδυνάτων classem pertinet, quæ referuntur in epigrammate Palladæ: citiùs mel facit Scarabeus, aut lac Culex.

Mellitum venenum.

[b] *L. 3. c. 19.*

In melle teipsum obuoluis.

Glaucus poto melle reuixit.

Polyidos herba quæ Draco.

Scarabeus citiùs faciet mel.

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ.

Mel citiùs faciet Scarabeus, & antè Culex lac.

Plus aloes quàm mellis habet. *Plus aloes, quàm Mellis habet*: prouerbialis metaphora, perinde declarans, ac si dicas, plus molestiæ quàm voluptatis. Nam aloe frutex quędam est, odore graui, gustu amarissimo, cuius meminit [c] Dioscorides. Ad hoc adagium allusisse videtur [d] Plautus. *Ita cuique comparatum est in ætate hominum, ita Dijs placitum, Voluptati vt mœror comes consequatur. Quin incommodi plus malíq; adsit, boni si obtigit quid*. Apud eundem alicubi legitur, vitam hominis plus aloes quàm mellis habere. Et Iuuenalis de vxore.

[c] *Lib. 3.*

[d] *In Amphitryone.*

——*Plus aloes, quàm mellis habet.*

[e] *In Floridis.*

[f] *Iliad. Ω.*

[e] Apuleius citra metaphoram sic extulit. Sed verum verbum est profectò, quod aiunt, nihil quidquam tam prosperè diuinitùs hominibus datum, quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis. Has rerum humanarum vices, ac tristium lætorumq; mixturam [f] Homerus perquam elegãter indicauit figmento duorum doliorum, quæ scribit in Iouis limine sita esse, quorum alterum sit plenum tristibus, alterum lætis: Ex quibus ille mortalium fortunas temperans.

Αλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κυρήσας ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

Nunc lætis vitam miscet, nunc tristibus idem.

quemadmodũ & superiùs indicauimus. Verùm admodum malignè temperat Iuppiter Homericus nimio plus admiscens malorum, quàm bonorum, vt si suam quisque fortunam ad calculos vocet, minima sit futura ratio eorum, quæ nobis ex animi sententia euenerunt. Id quod eleganter dictum est à [g] Pindaro in Pythijs hymnis. ἐν γὰρ παρ' ἐσθλὸν τήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι, id est. Ad vnum enim bonum duo pariter incommoda distribuunt mortalibus immortales. [h] Plinius sententiam inuertit, cùm ait, nihil esse tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam sit adiunctum. Quãdoquidem compertũ est etiam aconito, quo non aliud venenum nocẽtius, inesse remedium, cùm ad alia, tum ad oculorum vitia: Ad eundem modum Euripides citante Plutarcho:

[g] *In Pythijs.*

[h] *Lib. 27.*

Aconiti vsus.

Ο'υκ ἄν γένοιτο χωρὶς ἐσθλᾶ κἀ κακά.

Αλλ' ἐξί τις σύγκρασις, id est.

Bona separare non licet malis, sed est

Mixtura quædam.

[i] *Lib. de remed. Fort.*

Mel Muscę sequuntur.

[k] *In Artoxerse.*

Mel lacti mixtum in potu datũ.

Scaphatũ supplicium.

Prouerbialiter à [i] Seneca prolatum videtur: Mel Muscæ sequuntur, cadauera Lupi, frumenta Formicæ, Prædam sequitur ista turba, non hominem. Loquitur autem de diuite, quem multi comitantur. Conueniet in adulatores, qui plærumq; alios comitantur, donec aliquid largiantur. Muscæ verò quantoperè mella prosequantur, nulli non in confesso est. Quamobrem Persæ, vt scribit [k] Plutarchus, scapharum supplicio necandis mel lacti permixtum in potu dabant, vt scilicet mel & lac olentes, & sanguinem etiam dulciorem generantes magis à Muscis infestarentur. Supplicij id genus quale sit, Plutarchus tradit his verbis. Duas scaphas, qua mutuo quadrant accipiunt, in alteram harum is, qui plectendus est, supinus collocatur: alteram imponunt, itaque aptant, vt caput, manus, pedesque promineant, totum alioquin

A quin corpus occultetur. Ita incluso cibus præbetur: ac si edere nolit, oculos cõpungendo eũ cogunt: cum edit, mel lacti mixtum ei potus loco infundunt: ita verò semper eum collocant, vt aduersus Solem oculos habeat. Porrò autem Muscarum identidem assedentium multitudine facies eius tota obtegitur, & cùm in scaphis interius ea faciat, quæ necesse est hominem cibo potuq; fruentẽ facere, ex putrefactione & corruptione excrementorũ Tarmes atq; Vermes pullulãt, qui in intestina subrepentes, corpus consumunt. Cùm enim iam constat mortuum esse remota superiori scapha intuentur carnes quidem deuoratas, intestinis autem inhærentia huiusmodi animalculorum examina: Ab eodem [l] Plutarcho alibi loco adagij proʼʼ latum hoc videtur: *tanquam per mel venenum sumas*. Nam mali, inquit, quanto magis nosʼʼ apprehendere studẽt, tanto magis sentium instar amoliendi, & transiliendi sunt, & si probiʼʼ ad non probos ducant, nequaquam est obsequendum, neque admittendum, vt tanquam per mel sumas venenum, amicum parando paruum. Solebant enim venenum bibituris ut supra monuimus, mella permiscere. [m] Ouidius quoq; prouerbialiter ait de ἀδυνατῷ.

[l] 7. *Sympos. qu.* 6. Per mel venenum sumere.

[m] *Lib.* 1. *de Arte.*

Si quis idem sperat, laturas poma miricas,
Speret, & è medio flumine mella petat.

B Huc spectat & hocce [n] Ioan: Tzetzæ, *σύγγνωθι τῷ μιραικίῳ, τοὺ μέλι πόνον μελίττης κηρύττοντι*, hoc est, *parce adolescenti, mel laborem Apis prædicanti*. Intelligendum ait per ironiam, quoniam nemo est qui ignoret mel Apum esse laborem.

[n] *Lib.* 8. *Chiliad.* 208.

Τῦτο τοὺ σχῆμα (inquit) γίνωσκε τυγχάνειν εἰρωνείας
Καὶ τίς γὰρ, ὅς ἠγνόηκε πόνον μελίσσης μέλι,
Μεθόδῳ δὲ δεινότητος, ἅτως αὐτοὺς εἰρήκειν,
Συγγνῶθι τύτῳ λέγοντι, τῶν μελισσῶν τοὺ μέλι,
Ητοι τὺς πόνυς τὺς ἐμὲς, ἐμοὺς εἶναι φαμένῳ.
Hanc figuram scito esse Ironiæ
Et quis enim qui ignorauit, laborem Apis mel?
Methodo autem vehementiæ sic ipse dixeram,
Parce huic dicenti, Apum mel:
Siue labores meos, meos esse fatenti.

[o] Polydorus Vergilius fuisse scribit iam inde ab initio modum istum loquẽdi valde prouerbialem. *Terra lacte & melle fluit, mel manat*: Is apud sacros autores passim obuius est & præC sertim, inquit, apud Mosen, qui cùm in Exodo & Leuitico, tum in Numeris eo vtitur. Est autem metaphora ab aquis sumpta, quod terra fluminibus irrigua pariter pinguis sit, in qua armenta pascuntur, quæ lactis copiam præbent, ac amœna, vbi Apes nutriuntur, quæ mella ferunt, & floribus gaudent. Locus prouerbio perappositus erit, cùm significauerimus in regione aliqua rerum omnium abundantiam similiter atque amœnitatem inesse. *Sugere mel de petra, & oleum de saxo durissimo*. Hyperbole prouerbialis ex Cantico Mosis desumpta, per quam ille docuit populum de vbertate terræ à deo promissæ: nunc autem, inquit idem [p] Polydorus Vergilius, in prouerbium recepta, vsui passim est, cùm significatur locum quem piam affatim quiduis rerum suppeditare. Porrò haud dubitanter ille locus felix est, vbi saxa mel & oleum sudant. Verùm venustius dicitur de homine industrio, qui suo labore, eo loci norit lucrum facere, quo alij antea nihil tulissent commodi. Illud faciunt optimi agricolæ, qui saxosos montes fructus ferre cogunt, quod cernere licet apud Italos, vbi passim oliueta vinetaque in montibus altis, magno cum labore, tum arte agricolarum consita, crescunt. Italis prouerbialis locutio est, *bisogna gustar il miel con la punta del dito*, hoc est, extremis digitis mel degustari debet.

[o] *Li. Adag.* 455. Terra lacte, & melle pluit.

Sugere mel de petra.

[p] *Adag.* 504. Mellis vsus ad dulcorandum.

D

VSVS IN CIBIS.

MELLE veteres in omni dulciario opere solebant vti, vt nunc nos saccharo, quod illis erat incognitum. Mellis enim cõdimento saporis gratiam palato parabant, & quæ tristioris erant & amarioris saporis, eo, quò minus homines offenderentur, condiebant & imbibebant, & multa etiam panificia & potus concinnabant, ut rectè Vergilius mel cælestia dona, Plinius diuinum nectar vocauerint. Tantoperè autem placebat dulcedo mellis, vt passim allegoricè, quodcunq; iucundum ac delectabile essent expressuri, id exemplo mellis facerent. Stalino senex apud [a] Plautum:

Et quia te tango, mel mihi videor lingere,

[a] *In Casina.*

Et Dinarchus

[b] *In Truculento.* Et Dinarchus Phronesium meretricem amplectens [b] ait: E

Ah hoc eſt mel melle dulci dulcius.

[c] *In Moſtellaria.* Item [c] Callidamates adoleſcens;

Oh ocellus meus es tu, tuus ſum mel meum.

[d] *In Aſinaria.* Item [d] Argyrippus, *O melle dulci dulcior mihi tu es.* Stalino [e] ſeruus. *Nunc pol demum ego ſum liber, meum corculum, melculum.* Huc ſpectat illud eiuſdem, *Mulſa loquitur.* Item illud Plautij apud [f] Varronem, cùm Hirrium prætorem renunciatum in Senatum ſcriptum diceret: Sed bono, inquit, animo es, non minus ſatisfaciam tibi, quàm qui bugoniam ſcripſit. Varro enim Hirrium Senatorem in Senatum ſcriptum iri optabat, quem ordinem aſſequebantur ædiles, & prætores, alijq; magiſtratus. Cùm itaq; eum prætorem audiſſet renunciatum Plautius, Varroni dixit, Mulſam tibi offero, affero tibi optabile nuncium: tam tibi ſatisfaciam, quàm qui bugoniam, id eſt apiarium, aut qui de Apibus ſcripſit. Ac ſi diceret. Mel qui tibi daret, gratior & iucundior non eſſet, nec tibi magis ſatisfaceret, quàm impræſentia faciam. Nuncio enim tibi Hirrium prætorem eſſe renunciatum. Sed & Apum iucunda, & dulcis ob mellificium eis memoria erat. [g] Plautus in hoc ſenſu;

[e] *In Caſina.*

[f] *Lib. 2. de re ruſt. cap. 5.*

Bugoniaquid.

[g] *In Curcul.*

Egon' Apicularum opera congeſtum non feram? F

Eleganter etiam Cælius ad Ciceronem ſcribens: Scito, inquit, C. Sempronium Rufum, mel ac delicias tuas, calumnias maximo plauſu tuliſſe. Item ipſe Cicero ad Atticum, Ita ſum ab omnibus deſtitutus, vt tantum requietis habeam, quantum cum vxore, & filiola, & mellito Cicerone conſumitur. Et in eiuſdem fragmentis legimus etiam hoc. Quod alterius ingeniũ ſic dulce, vt acetum Ægyptium: alterius ſic acre, vt mel Hymettium dicimus. Plures ſimiles allegorias in ſacris litteris legimus, vt *dulciora ſuper mel & fauum eloquia tua. Comede fili mi mel.* Item, *comedi fauum cum melle meo.* Item, *erit dulcis tanquam mel, &c.* Saporis itaq; gratia mei in pretio erat apud priſcos, de quo dicebat [h] Lucretius.

[h] *Lib. 2. de rer. nat.*

Huc accedit vti mellis lactisq; liquores
Iocundo ſenſu lingua tractentur in ore.

[i] *Eidyll. 1.* Et caprarius quidam apud [i] Theocritum.

Πλῆρές τοι μέλιτος τὸ καλὸν ϛόμα Θύρσι γένοιτο
Πλῆρες δὲ χαδόνων. hoc eſt.
Vtinam tibi ò Thyrſis melle plenum ſit pulchrum os
Plenum & fauis. &c. [k] Et Menalcas Daphnidi, G

[k] *Eidyll. 8.*

Quam tibi os dulce eſt, inquit, *& vox amabilis, ò Daphnis,*
Iucundiùs eſt te audire canentem, quàm mel lingere.

[l] *Eidyll. 5.* Et [l] Comates paſtor Laconi pollicetur octo cymbia mellis plenos habentia fauos. Apud [m] *Iliad. 3.* [m] Homerum Venus Pandari filias orphanas caſeo & melle, & ſuaui vino nutrire dicitur, item Machaoni, & Neſtori pro obſonio apponitur mel, & cæpa, item Neſtoris vxor Patroclo cępam potioni condimentum, & mel recens apponit in aurea lance. Mercurius [n] Ariſtophanis queritur non ampliùs ſibi à cauponibus mel præberi, placentas, & caricas:

[n] *In Pluto.*

Πρότερον γὰρ εἶχον μὲν παρὰ ταῖς καπηλίσι
Πάντ' ἀγαθ', ἐωθινὰ εὐθὺς ὀνῶτταν, μέλι,
Ἰχαδας, ὅσ' εἰκὸς ἐϛὶν ἐρμὴν ἐθίαν.
Prius enim habebam quidem apud cauponas
Omnia bona, mane ſtatim placentam, mel,
Caricas, quacunq; decens eſt Mercurium comedere.

Mel dijs & hominibus gratum cur dictum.

Rectè itaq; Varro, & Dijs & hominibus gratum eſſe dixit. Moſchion iubet, vt nutrix os infantis melle illinat, & mulſam tepidam inſtillet, & ſic ſecunda die lac offerat. Ita apud [o] Naſonem Triptolemo infanti, lac, poma & mella edenda dantur: H

[o] *Li. 4. Faſt.*

Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte
Pomaq;, & in ceris aurea mella ſuis.

[p] *Lib. 3. de part. Virg.* [p] Iacobus Sanazarius etiam ſcribit Angelum paſtoribus Saluatorem natum nunciantem iubere, vt inter alia etiam ei mella offerant, cibum nempe infantulo congruum.

Tunc ait: O parui vigiles gregis, o bona pubes
Syluarum, ſuperis gratum genus, ite beati
Paſtores, ite antra nouis intendite ſertis:
Reginam ad cunas, poſitumq; in ſtramine regem
(Certa fides) alti iam iam moderator Olympi
Cernere dat. properate: nouiq; tepentia lactis
Munera, cumq; ſuo date condita ſubere mella.

Alluſit

A Allusit poëta ad illud Esaiæ (loquentis de nascituro Saluatore, atq; innuentis, & Deum & hominem fore,) *vocabunt nomen eius Emanuel; butyrum & mel comedet*. Quæ doctrina quoq; est D. Chrysostomi. Mos enim, inquit, est, vt his cibis peculiariter pascantur pueri, mox vt nati fuerint. Zeno philosophus referente Diogine Laërtio modicè panem, & mel edebat, & suauis vini paululum bibebat. Et Pythagoram (inquit) solo melle sine fauo, ac pane contentum vixisse quidam autumant, vinumq; interdiu non gustare solitum. [q] Eustathius quoq; docet mellis vsum apud veteres plurimum fuisse, & mel esse τρόφιμον, Pythagoræ testimonio comprobat, qui cùm frugalissimè, inquit, viueret, sæpè solo melle erat contentus. Quin & eiusdem consectatorum mensa pane constabat & melle, vt Aristoxenus scribit. Democritum Abderitem ob tœdium senectutis, cùm mortem sibi consciscere decreuisset, fama est, inquit, [r] Athenæus, de quotidiano cibo aliquid detrahentem, instantibus iam festis diebus Thesmophoriorum, rogantibus domesticis mulieribus, ne per id celebritatis tempus moreretur, sibi vt liceret solennes, ac festiuos illos dies agere: annuisse, & mellis vas sibi iussisse propius admoueri, atq; sic in multos dies vitam prorogasse, solo mellis odore, & halitu continuatam, interijsseq; diebus post aliquot asportato melle, quo semper is delectatus fuerat, B adeo vt cuidam percontanti, qua ratione vitam sanus degeret, is responderit, si corporis interiora melle rigaret, exteriora oleo. Sed vt ad odorem reuertamur. Ego, inquit [s] Marsilius Ficinus, existimo illum, si modò vsus est melle, mel vino liquefactum albo calentibus panibus infudisse. Neq; enim spernendus est mellis odor. Flos namq; florum mel existit, nec parum nutrit ipsa dulcedine, ac diu qualitate sua res integras à putrefactione tuetur. Itaq; si quis nouerit hoc etiam ad cibum ita vesci, vt nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec tali quoq; calore bilem adaugeat, certum habebit longioris vitæ subsidium. Atq; hoc est, quod innuit [t] Apuleus, inquiens: Heus tu Scolastice; dulce & amarum gustulum carpis: Caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bilis amaritudinem trahas. Adprimè enim, vt ait Terentianus Sosia, in vita vtile est, vt ne quid nimis. Nam alioqui [u] Aristoxenus teste Athenæo author est, eos nunquam morbum aliquem sensuros, qui pransuri melle quotidiè vescantur. Sed vt ad Democritum reuertamur, is philosophus ita melle, vt diximus, oblectatus, in annum centesimum nonumq; fati diem distulisse creditur. Centesimum annum mulsi potu
» excessit Pollio Romulus teste [x] Plinio his verbis: Corpora auget. Multi senectam longam
» mulsi tantùm nutritu tolerauere, neq; alio vllo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo.
C Centesimum annum excedentem cum Diuus Augustus hospes interrogauit, quanam maximè ratione vigorem illum animi, corporisq; custodisset. At ille respondit: intus mulso, foris oleo: Haud immerito Chrysippus itaq; prouidentiam laudat, apud [y] Plutarchum, quæ mel præbuerit, pisces, aues, & vinum, & alius apud [z] eundem, ideo sumptuosam ait esse vrbem, quòd mellis hemina vendatur quinq; denarijs. Neq; esset equidem mellis authoritas minor quàm sacchari, nisi vbiq; nasceretur; Verùm quia plerumq; ventri, ac gulæ domestica sordent; his nauigandum fuit ad Indos, vt saccharum habeant; cùm mel ferè se vltro porrigit. At exotica condimenta magis placent. Quare ita puto à natura comparatum, vt omnium rerum cupido elanguescat, quarum facilis sit occasio. In quo sensu dicebat [a] Plinius: Non esset mellis authoritas in pretio minor, quàm laseris, ni vbique nasceretur. Illud ipsa fabricata sit natura, sed huic gignendo animal, vt diximus, innumeros ad vsus, si quoties misceatur æstimemus. [b] Varro scribit mel ad principia conuiuij, & in secundam mensam administrari. Atq; idem ferè mos fuit apud Lacedæmonios, nam & hi referente [c] Alexandro ab Alexandro ouum, & mel initium cænæ fecerunt, & in secundis mensis poma, & mel dari consueuêre. [d] Tranquillus Neronem testatur indixisse familiaribus cænas, quarum mellita D quadragies sestertiûm constarent. Budæus mellitorum appellatione mellita dulciora fercula intelligit, quæ, inquit, vltimis mensis apponuntur, vt hodie saccharati missus epularum à pistore dulciario, & omnia quę bellariorum nomine continentur, & saccharei operis strues in adijcialibus cænis, atq; nuptialibus, quæ in lancibus argenteis ad ostentationem traduntur, magis vt delibentur interdum quàm esitentur. Hæc si centenis millibus aureorum nostrorum æstimantur, quanti cæna ipsa æstimari poterit? Hęc Budęus, cui quamquam non contradixerim; putarem tamen posse quoque mellitorum nomine placentas largo melle irrigatas intelligi; quas nimirum [e] Plutarchus inter multas alias cupedias recenset his
» verbis: Mittamus in præsentia hoc, quod ad corporis voluptates natura multiplici sumptu
» atq; impendijs indiget, neq; in iure & lente dulcissimum inest: sed appetitiones deditorum
» fruendis voluptatibus obsonia requirunt, & Thasium vinum, & vnguenta, & cupedias, &
» placentas melle largo rigatas: præterea formosas, & ætate integra mulieres &c. Meliceridas vocari suprà annotauimus. Eas autem in pretio habitas esse liquet ex hoc Pherecratis in

Qui melle vixerint.

[q] *Iliad. 19.*

[r] *Lib. 2. c. 3.* Democrit. mellis odo revixit diu.

[s] *Lib. 2. de diæta. c. 18.* Mellis odor cur nutriri possit.

[t] *Lib. 2. de Asin. aur.*

[u] *Lib. 2. c. 3.* Mella edẽs nunquam ægrotat.

[x] *Lib. 23. cap. 24.*

[y] *Lib. de Stoic. repug.*

[z] *Li. de trãq. animi.* Mel cur vile sit.

[a] *Lib. 22. cap. 24.*

[b] *Lib. 3. de re rust. c. 16.*

[c] *Li. 5. c. 21.*

[d] *In Nerone.* Neronis cęna. Mellita quę dicantur. Mellitę placentæ.

[e] *Lib. non posse suauiter viui sec. Epicur.* Meli ceridarum pretium.

Tran-

Transfugis: Veluti capella (ἀφορμὰς hoc dictum de aliquo, cui fœtebat anima) ore is meli- E
[f] 13. Chilia. 478. ceridas obolet. Huc ſpectat parœmia [f] Ioan: Tzetzæ ex Ariſtophane: Noſtrum omnino, non
alterius cuiuſdam facies eſſe pyramuntem. Pyramus enim erat apud antiquos placenta mel-
lis, ex tritico & melle quodammodo apparata. Noſtrum facies autem dixit pyramuntem,
ſiue niceterium, voluptatem victoriæ, ſiue præmium, etenim Nicephoris, inquit, præmia da-
Scitamenta mellita. bantur placentæ victorijs. Exiſtimarim etiam millitas placentas [g] Apuleo ſcitamenta mel-
[g] Lib. 10. de Aſin. aur. lita nominari, cùm ait: Multas numero partes in cellulam ſuam mel ſolebant reportare do-
mini, ille porcorum, pullorum, piſcium & eiuſmodi pulmentorum largiſſimas reliquias: hic
panes, cruſtula, iunculos, hamos, lacertulos, plura ſcitamenta mellita. Quantum verò alimen-
Mel vt nutriat. ti corpori addat mel, etiam dicendum eſt. Galenus id exiguum eſſe credidit, nimirum ſi per
[h] Li. de Affect. ſe ſolum comedatur, vt teſtatum reliquit [h] Hippocrates, cùm inquit; Mel cum alijs quidem
comeſtum & nutrit, & bonum colorem exhibet; ipſum autem per ſe ipſum attenuat magis,
quàm reficit; nam per vrinam & feceſſum plus iuſto expurgatur: Vbi namq; ſine alijs cibis,
aut cum his quidem, ſed perquam exiguis affatim comeditur, vt in ventriculum, in inteſti-
na, in venas, & reliquum corpus fundatur, oportet, ita quantò copioſius eſt, acri & abſtergen
te facultate ſua, per aluum, & per veſicam erumpens, corpus tãtò magis expurgat, & gracile F
Mel ſolum nutrire. reddit. Quamobrem ſi moderatè deuoretur, per ſeſe etiã alere non Democriti tantùm exem
[i] Lib. de affectionibus in fine. plo, & aliorum conſtat, ſed ipſiuſmet etiam medicorum principis [i] Hippocratis teſtimonio
confirmatur dicentis: Vinum & mel optima iudicata ſunt in hominibus, ſi iuxta naturam &
ſanis, & debilibus cum temporis oportunitate, ac mediocritate exhibeantur. Et bona qui-
dem ſunt ipſa per ſe ipſa: bona verò etiam permiſta, & tum alia & quæcunq; memorabilem
vtilitatem habent. Quęcunq; ſanis commoda ſunt, ea etiam ægrotis exhibita fortiora ſunt.
Et oportet detracto ipſorum vigore ea dare, alioqui non feret ipſa corpus, ſed magis lędunt,
quàm proſunt. Optima vocat venerandus ille ſenex, non ſolùm quia non obſunt, verùm
etiam quia plurimùm nutriunt. Nutrire autem mel, lapſaſq; vires reſtaurare, ac impreſen-
tiarum reficere plurimum, ex Ionathæ Saulis filij exemplo egregiè diſcimus. Hic enim in eo
Ionatha ex ſolo melle reſtauratur. bello, quod Saul geſſit contra Paleſtinos, immemor edicti paterni, ne quis militum ante ve-
ſperam, & partam victoriam, cibum vllum caperet, fame impulſus, mel quod in ſylua qua-
dam decurrebat, cęteris ab eo abſtinentibus deguſtauit, cuius eſu oculi eius fuerunt illumi-
nati, hoc eſt, totius corporis vires inedia fractę, atq; debilitatę, fuerunt inſtauratæ. Nam ſicut
inedia oculi excęcantur, & caligant, ita cibo reficiuntur, ac quodammodo illuminantur. G
[k] Li. 2. c. 18. Quamobrem nõ debebat tantoperè [k] Celſum admirari Gul. Pantinus, mel inter valentiſſi-
ma, plurimumq; alimenti largientia recenſentem. Neq; enim mihi Celſus mellita liba pla-
centasq; & quęcunq; cum melle conficiuntur, intellexiſſe videtur, vt Pantinus iudicat, quo-
niam verè valentiſſimi, ſi vllo pacto cõcoquantur, ſunt generis, ſed ipſummet mel, quoniam
placentarum nullibi meminit: pręterea placentę illud genus, quod ex melle & farina con-
Itrion placenta. ficitur, Itrion dictum, difficilis habetur concoctionis, vel ipſo [l] Galeno teſte, maximè ſi glu-
[l] Lib. 10. de morb. curat. tinoſa fuerit farina: veriſimum tamen eſt, ſi conficiatur in ventriculo, haud malum parere
Dulci omnia nutriũtur. ſuccum. Nutrit itaque mel, non modò, quia quoddam alimentum eſt, ſed etiam quia dulce-
dine ſua reliquis commixtum, cauſa eſt, vt hęc eadem per totum corpus facilè ferantur ſi-
mul, atq; iucundè attrahantur. Omnia enim (vt quiſq; hactenus exiſtimauit) aut dulci, aut
commixto nutriuntur. Bonum colorem efficit, quoniam eius dulcedine cum aliorum mix-
tura delectatę partes, plus nutrimenti ad ſe rapiunt, retinent, in ſimile ſibi conuertunt, innа-
Senibus cõuenire mel. tus calor augetur, ſubinde color, aucto naturali alimento, floreſcit. Senibus plurimo vten-
[m] Lib. 3. dum conſulit [m] Valleriola in ſuis locis communibus, ſi modo ſuæ valetudinis rationem ha-
bere velint, illęſamq; ſenectam in multum æui producere. Idq; aſſerit Antiochi medici, & H
Telephi Grammatici exemplis, qui ſenes annoſi, Attico melle & pane, alicaũe excepto plu-
[n] Lib. 3. de ſanit. tuend. cap. 4. & cap. 8. rimùm vtebantur, teſte [n] Galeno, melle, inquam, ſępius cocto, rariùs crudo. Idem Galenus
pòſt de victu ſenum loquens pro ratione affectuum, quibus infeſtantur, ſi quando, inquit,
propter obſtructionis ſuſpitionem ad cibos medicamẽtaũe, quę obſtructos meatus liberent,
conuertimur: quo minus tamen humidi temperamenti cibi ſint, nec illo ipſo die commit-
tendum, multoq; magis poſtero die eidem propoſito hęrendum, ac far cum melle exhiben-
dum, acetiq; aliquid ei miſcendum, vtiq; cum ptiſſanę ritu pręparamus, ex mulſo vinoue
Falerno ſumere iubendum, aut lacte, vt prędixi, vtendum, aut ptiſſana bene cocta, quę pipe-
ris pollinem accepit. Panis quoque, ita, vt dixi, pręparatus, aut cum melle, aut cum mul-
Mellis acrimonia vt auferatur. ſo, aut cum vino aliquo idoneo. &c. Clarum autem eſt ad diſtributionem, & concoctionem,
ablata acrimonia conuenientiſſimum omnibus reddi: quę tum optimè tollitur, vbi multum
illi aquę commiſcetur, ac deinde tantiſper coquitur, donec ſpumare deſinat, ſpuma aſſiduo
deterſa.

A deterſa. Nam ita nec inteſtina flatibus diſtendet, & vrinam ciebit, & ſputa craſſa incidet, educetúe. Pharmacopolæ aliter depurant, nimirum cum dupla aquæ quantitate, ebullientes ad dimidiæ partis conſumptionem, detracta aſſiduè ſpuma: tunc addunt albumina ouorum, ſingulis libris ſingula, deinde calidum colant, atq; eo modo clarificant. Galenus vetat multis in locis longam, ac diutinam coctionem, propter amarorem, quem inde acquirit. Apud quem præterea plurima de melle lector videre poterit. Ait [q] alibi eſſe qui mellis eſum auerſentur, quamobrem ex [r] Cardano ſubiungam gratiſſimum quendam coctionis modum, vt eo fortaſſis nauſeabundi non fiant. Mel coctum, inquit, quod iucundum eſt, & leuiter mouet ventrem, in vaſe mundo mel puriſſimum coquitur: aſſiduè circumagitur, ac mouetur ligno, quod ſpiſſum, ac tenax fuerit, circumagitur in ferro, vel ligno oleo illito, ducitur in modum penidiarum, ſic enim vocant ſaccharum eodem modo coctum, & agitatum. Spargitur præciſum ſuper marmoream tabulam, farina prius ſubſtrata. Sunt qui in fine addunt piper, aut aniſum, aut cinamomum: ego zinziberi albo nihil prætulerim. Atque hæc de cibis mellis dicta ſufficiant, qui plura volet, ipſos authores, ac potiſſimùm Galenum adeat.

Cur nõ diu coquendũ.

[q] *Lib.* 4. *de ſanit.*

[r] *Lib.* 13. *de var. rer. cap.* 66.

B

VSVS IN POTV.

MVLSVM quod apud antiquos in ſumma habebatur exiſtimatione, noſtro æuo, quod mirandum eſt, neglectum eſt omnino. Fiebat id ex melle, & vino, vt teſtatur [a] Platina ex ipſo Plinio. Sed [b] hic mulſum ſcribit ex vetere vino vtiliſſimum fieri, quod facillimè concorporatur. Optimum autem, vt Dioſcorides ſcribit, ex vino auſtero, & melle: propterea q; ex Maſſico vino, & melle Attico commendabatur, vt conſtat ex hoc Martialis:

Mulſi vſus antiquus & vnde fieret.

[a] *Lib.* 2.

[b] *Lib.* 22. *cap.* 24.

Tam bene rara ſuo miſcentur cinnama Nardo
Maſſica Theſeis tam bene vina fauis.

Maſſicum autem vinum ſiue Marſicum naſcebatur, referente Athenæo, & Galeno, in monte Gaurano, in Puteolorum, Baiarumq; proſpectu. Et licet apud omnes ferè Latinos celebretur, craſſum tamen, ac turbidum aliquanto fuiſſe, ex hiſce Horatij verbis colligit doctiſſimus [c] Mercurialis:

Vinũ Maſſicum quale.

C

[c] *Lib.* 2. *Var. lect. cap.* 17.

Maſſica ſi cœlo ſupponas vina ſereno
Nocturna ſi quid craſſi eſt, tenuabitur aura
Et decedet odor neruis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata ſaporem.

Idem [d] Horatius Aufidium damnat, quòd vino Falerno, quod auſteritate caret, mel miſceret:

[d] *Lib.* 2. *Satyr.* 4.

Aufidius forti miſcebat mella Falerno
Mendosè; quoniam vacuis committere venis
Nil niſi lene decet: leni præcordia mulſo
Prolueris melius, ſi dura morabitur aluus.

Canit tamen Martialis:

Attica nectareo turbatis mella Falerno
Miſceri decet hoc à Ganymede merum.

Et antea ſcripſerat ipſe [e] Horatius:

D

[e] *Li.* 2. *Sa.* 2

Cùm labor extuderit faſtidia, ſiccus, inanis
Sperne cibum vilem, niſi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta.

Atq; [f] idcirco Corippus Riſattica vina, ſuapte natura dulcia, non egere melle canit:

Riſattica vina dulcia.

Fuſca dabant fuluo Riſattica vina metallo.
Quæ natura paret liquidi non indiga mellis.

[f] *Lib.* 3.

Mella autem vino miſcere antiquiſſimum eſt. Plautus mulſi ſæpiſſimè meminit, ac inter cætera, [g] vbi ait:

[g] *In Perſa.*

Commiſce mulſum, Struthea, coluthea q; appara.

Circe ſocijs Vlyſſis mel recens vino Pramnio apud [h] Homerum miſcet. Nicander Theiateirenus, vt [i] Athenæus refert, maior calix, inquit, ex iudicibus, ac magiſtratibus in Prytaneio verſantibus Thecleidi admotus eſt, vt mellitum vinum hauriret, ex ſuauiter olente Lepaſta: vbi exponit Dalechampius, melliti coloris, ſaporis, quod non placet. Meminit etiam Mulſi Varro, meminit Virgilius, item Celſus, & ante omnes

[h] *Odiſſ. K.*

[i] *Lib.* 11.

[k] 8 Sympoſ. quæſt. 9. ipſe ſenex Hippocrates, adeo vt mirum videatur, quod ſcribit [k] Plutarchus multa eorum, quæ guſtari olim, & comedi non ſolebant, nunc pro ſuauiſſimis haberi; qualia, inquit, ſunt mulſum, vina, mel, & vulua. Cùm tamen [l] Ariſtænetum Nicænum teſtetur dicere, in quibuſdam ſe libris legiſſe, idq; memoria recolere, dulcia vino admixta reprimere ebrietatem, & medicorum nonnullos præcipere ebrijs, vt dormituri panem melli intinctum edant. Quare Mercurialis Plutarchum vel erraſſe, vel eius codicem deprauatum haberi autumat, vbi legitur, veteres mulſum non guſtaſſe: ne præteream, inquit, Plinium, qui Ariſtæum Thracium huiuſmodi potionem primum inueniſſe tradit. Romani certè mulſum maximi fecerunt, quia non pauci longam ſenectam mulſi tantùm nutritu toleraue-re, neque alio vllo cibo. Eſt in exemplis Pollio Romulus, de quo ſuprà ex Plinio diximus. Mulſum autem vini naturam referre ait [m] Plutarchus, vbi multis diſputat vinum frigidum eſſe. Ipſum mel, inquit, nonne aqua pluuia, vel niue temperantes in vinum vertunt, frigore dulcedinem ob cognationem ſi exuperet in auſteritatem mutante. Dictum aiunt eſſe mulſum à mulcendo, hoc eſt, molliendo, eò quòd vini auſteritas mellis dulcedine molliatur. Cui adde. Mulſum ſi calidum bibatur, vocem permulcet: ſi frigidum exaſperat. Meminit eius [n] Cicero. Quum vocem in dicendo obtudiſſet, ſuadebat Granius, vt mulſum frigidum biberet, ſimul ac domum redijſſet. Perdam (inquit) vocem ſi id effecero. Vlpianus vini appellatione, ait mulſum non contineri, œnomeli contineri, interpretaturq; οἰνόμελι, vinum dulciſſimum. Quæ ſententia ſi vera eſt, mulſum non erit idem quod œnomeli. Si quis tamen ea, quæ paulò ante de mulſo ex Plinio annotauimus, diligentiùs conferat cum ijs, quæ [o] Dioſcorides de œnomelitos confectione tradit, facilè intelliget alterum ab altero non differre. Οἰνόμελι, inquit Dioſcorides, Ruellius Mulſum vertit, è vetere vino auſteroq; & bono melle factum præfertur: minus enim inflat, ac celeriter id genus in vſum venit. Vetus corpus alit, media ætate, aluo prodeſt, vrinam pellit: à ſummo cibo ſumptum nocet; & inter initia potum, implet: dein appetendi auiditatem reuocat. Fit mulſum duabus partibus vini metetris, admixta vna mellis. Aliqui, quò celeriùs præberi poſſit, mel cum vino coquunt, & ita transfundunt. Alij vtilitatis gratia, ad ſextarios ſex muſti feruentis, vnum mellis adijciunt, & vbi ferbuerit, vaſe recondunt. Dulce autem permanet. Hęc Dioſcorides [p] Plinius quoque ex vetere vino vtiliſſimum tradit, facilliméq; cum melle concorporari, quod in dulci, inquit, nunquam euenit. Ex auſtero factum non implere ſtomachum, neque ex decocto melle, minusq; inflare, quod ferè euenit. Appetendi quoque reuocare auiditatem cibi. Aluum mollire frigido potu pluribus, calido ſiſtere. Corpora augere &c. Eiuſdem σκευασίαν tradit [q] Conſtantinus Cæſar, vinum mulſum, & œnomelites ſynonyma faciens. Deſcribit autem aliter: Mel Atticum, inquit, in cacabum teſtaceum inditum, ad calidum cinerem ponito, quo ſpuma ſurſum feratur, & vbi iam calefactum eſt mel, ad ſextarium mellis, vini ſextarios quatuor addito, ac deinde ipſum vinum mulſum in probe picato vaſe condito, & coſti ſcrupulos duodecim contuſos, & linteolo illigatos, in vinum mulſum ſuſpendito, additoq; operculo in ſecundæ contignationis cœnaculo reponito. Quidam folij malabatri ſcrupulos duodecim œnomeliti ammiſcent, & poſt dies quindecim præter expectationem reperiunt. Inueterato autem nihil comparari meretur. Alij œnomeli ſic faciunt. Myrrhæ ſcrupulos ſex. caſiæ ſcrupulos xij. coſti ſcrupulos xij. nardi ſcrupulos iiij. piperis ſcrupulos iiij. Mellis Attici ſextarios vj. Vini ſextarios xxiiij. commiſcent, & exponunt ad ſolem ſub caniculæ ortum ad dies xl. & hoc nectar vocant. Pollux melicratum, cum œnomeli confundit. Fiebat præterea œnomeli etiam ex muſto, hoc modo, vt notat idem Conſtantinus Cæſar. Collocato, inquit, & deponito muſtum vſquequo conſtiterit, & ſedatum fuerit ad dimidiam partem, & ad decem ſextarios mellis Attici ſextarium vnum ammiſceto, & in dolium fundito, gypſoq; oblinito, & in vmbram deponito. At verò, quod cognitum eſſe expedit, œnomeli de muſto flatuoſum eſt, & ſtomachò incongruum, ventri autem aptum. Erat & melitites vinum, de quo ſic Dioſcorides: Melitites vinum datur in longis febribus, quæ ſtomachum infirmarunt: namque aluum leuiter emollit, vrinam ciet, ſtomachum expurgat. Prodeſt articulario morbo, renum vitijs, imbecillo capiti, & mulieribus abſtemijs: odoratum ſiquidem eſt, & corpus alit. Diſtat à mulſo, quod fit è vino vetere, auſtero, & melle exiguo. Melitites autem adiecto ad quinq; congios auſteri muſti, mellis congio, & ſalis cyatho. Cortinis magnis ad efferueſcendum locus pateat, fieri oportet, ſenſim aſperſo ſale, cùmq; efferuere deſierit, in alia vaſa transfunditur. Hactenus Dioſcorides. Neſcio an ſit Mellina apud [r] Plautum:

[l] 3. Sympoſ. quæſt. 7.

Mulſi inuentio.

[m] Sympoſ. quæſt. 5.

Mulſum vnde dictum.

[n] Lib. 2. de Oratore.

Vlpiani error.

Mulſum & œnomeli idem eſſe.

[o] Li. 5. c. 16.

[p] Lib. 22. cap. 24.

[q] Li. 8. Geopon. c. 24.

Vinum melitites & eius facultas.

Mellina quid.

[r] In Epidico.

Niſi ſi in uidulo aut in mellina attuliſti:

nam

A nam sunt, qui exponunt: nisi si in scortea eum habes mantica, aut in œnophoro, vel lagena mellinæ. Alij melinam volunt esse Melis pellem. Est autem Melis animal cineritij coloris. Atque hoc pacto per simplex l. scribendum esset. Alij per mellinam hîc significari volunt vestimenti genus scænicum, quo vtebantur peregrè venientes, eratq; color medius inter candidum, & fuscum. Fit præterea ex melle potus genus toti nunc Sarmatiæ, vicinisq; Moscouitis familiare; vnde etiam per totam Europam ferè, præcipuè per Germaniam, tàm superiorem, quàm inferiorem deuehitur. Decoquitur multipliciter aromate addito: Medonem vocant, tam nobile sæpè, vt laudatiorum tantùm mensarum sit, & primates solùm bibant, tam vinosum autem, vt non ipsomet minùs vino inebriare feratur. Antiquitùs alio fiebat modo, vt ex [s] Plutarcho colligitur, vbi scribit Iudæos ideo mel in sa-
„ crificijs suis non adhibere, quòd eius admixtione vinum corrumpi videatur, eoq;, inquit,
„ libabatur, & ebrietas parabatur, antequàm vitis extitisset, & hodie barbari, qui vino ca-
„ rent, dulcedinem radicibus austeris, & vini saporem æmulantibus medicamentis, mulsum
„ bibunt: Græcè μελιτῶον legitur, pro qua voce apud Hesychium, ni fallor, μελιτίον scribitur, quod esse dicit πόμα τι Σκυτικὸν, μέλιτος ἑψομένου σὺν ὕδατι καὶ πόᾳ τινί. Apud Ety-
B mologum reperio μελύγιον, quod esse dicit, πομάτιον γινόμενον ἐκ μόνου μέλιτος, μεθ' ὕδατος, βοτάνης τινὸς ἐμβαλλομένης. Sed non dubitatur, quin apud eum reponendum sit μελιτῶον, vt apud Plutarchum scribitur: at in vulgari lexico pejus adhuc scribitur μελίγιον. Sed μελίδιον Suidæ est κηρίον, id est fauus. [t] Diodorus quoque Celtiberos scribit potum mellis confeciſſe. Legimus præterea in mirabilibus auscultationibus libro Aristotelis nomine inscripto Illyrios ferri, quos Taulantinos vocant, ex melle vina reddere. Fauos enim aqua superfusa exprimere, ac simul aheno ad mediam vsque partem incoctam primum fictilibus infundere, iam tum dulcissimam: dehinc vasis ligneis reseruare in multa tempora, donec per omnia vini saporem contrahat, cætera potum dulcem, & amabilem, & syncerum. Eaq; verò etiam industria in Græcia aliquando paratum ferri, vt à vino vetere nihil differret: verùm mistionem deinceps perquisitam explorari non potuisse. [u] Plinius quoque vini meminit, quod ex aqua, & melle tantùm fit. Quinquennio, inquit, ad hoc seruari cæleſtem iubent. Aliqui prudentiores statim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis veteris adijciunt, deinde quadraginta diebus Canis ortu in sole habent. Alij diffusa ita decima die obturant. Hoc vocatur Hydromeli, & vetustate saporem vini assequi-
C tur, nunquam laudatius, quàm in Phrygia. [x] Dioscorides aliter describit: quamobrem existimo Plinij hydromeli sitis extinguendæ gratia bibi solere, id verò, quod ponit Dioscorides, nisi ab ægris, sed verba adijciam. Fit hydromelum, inquit, duabus mensuris aquæ coctæ, & sub caniculæ sydus insolatæ, additis ad vnam melomelitis facti ex cotoneis. Vis huius eadem est. Suprà autem de melomelite dixerat, Melomeli, quod & Cydonomeli nominant, sic fit: Cotonea mala seminibus suis castrata, in quam plurimum mellis, quo penitus demersa conregantur, conijciuntur: id post annum mitescit, mulso non dissimile, præstat eadem, quæ Cydonites. Quod itaque cydonomeli Dioscoridi vocatur, Hydromelum [y] Constantino Cæsari fortè dicetur, quanquam mala simpliciter nominet. Parat tamen etiam aliter. Mala, inquit, optima xxxij, in tenuia frusta per arundinem secato, & ejectis nucleis, ipsa in mellis sextarios viij. mittito, in quo vbi menses octo manserint, aquæ pluuialis veteris sextarios xij. ammisceto, & in caniculæ ardoribus insolato, pluuia & rore vitatis. Alij melius facientes hydromelum sic præparant. Mala optima vigorosa contundunt, & exsuccant, indeque succi sextarios quatuor, & mellis optimi sextarios octo, aquæ pluuialis sextarios duodecim miscent, insolant, & mediocriter
D coquunt, ac vtuntur. Alij duplici vase coquunt, quo aqua magis quàm igne coctura fiat, quemadmodum apud Hispanos mos est. De melicrato similibusq; alijs potionibus paulo pòst dicetur: quia ad medicinam potiùs, quàm sitis sedandæ causa inuenta sunt. Docet præterea Ioan: Bapt. Porta, quomodo ex melle fiat vinum. Affunduntur, inquit, in nouem aquæ dolijs duodeuiginti libræ mellis in æris cortinis, siue ahenis, stanno oblitis, & diutissimè ferueant, rudiculis ligneis agitando, & scopulis tumentes, siue vndantes spumas eluendo, decapulentur, indanturque vinario vase. Assumantur mox tartari vini rubri libræ duæ, & aqua conferuescant, donec dissoluantur, cui dolij octaua pars aceti addatur, vt sapor vber fastidiosæ, & ingratæ mellis dulcedinis pereat, permiscean-turque: demum bina optimi vini dolia superfundantur, actutum resideat, post aliquot dies transmittantur per cilicium colum, vel stamen, quo sordes, & quisquiliæ eluantur, ex his latex emanabit ad persimoniam, & rei familiaris compendium, quo in aduersa, & secunda valetudine, vti poteris, operculator, & vtitor. Hæc ille. Quod si quis

Melis animal quale.

Medo potus ex melle.

[s] 4. Sympos. quæst. 5.

[t] Lib. 5. c. 9

[u] Lib. 14. cap. 17.

Hydromeli quid.

[x] Lib. 5. cap. 30.

Hydromelum vt fiat.

Melomelites quid & eius vsus.

[y] L. 8. Geop. cap. 26.

Vinum vt fiat ex melle.

Vinum rubrum ex albo.

ex albo vino rubrum efficere velit, id abſq; vllo detrimento præſtare poterit, ſi pulue- E
rem mellis ad lapideam conſiſtentiam decocti, & ſiccati in vinum album proiecerit, &
tranſuaſando miſcuerit. Idem, & minore negotio præſtabit radix omnium lapathorum,
ſi recens vel ſicca in vinum mittatur. Recenſet hocce ſecretum Mizaldus. Sunt qui mel, &

Secretum an purum ſit vinum.

lac in vino infundunt, vt videant, an purum ſit vinum. Adijciam ceu pro corollario tria epi-

de dodrali potione epigrammata.

grammata Auſonij de dodrali potione, nam ex nouem ingredientibus, vnum ac fortè præ-
cipuum mel eſt.

Dodra ex dodrante eſt: ſic collige, ius, aqua, vinum,
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, nouem

De eadem.

Dodra vocor. Quæ cauſa? nouem ſpecies gero. Quæ ſunt?
Ius, aqua, mel, vinum, panis, piper, herba, oleum, Sal.

Aliud.

Δόδρα πότος, καὶ ἀριθμὸς, ἔχω μέλι, ὕδωρ, ἔλαιον. F
Ἄρτον, ἅλας, βοτάνην, ζωμὸν, ὕδωρ, πίπερι.

TEMPERIES.

Mel vt vētrem moueat.

MEL aiunt medici calidum eſſe, & ſiccum in ſecundo gradu, partiumq; tenuium, atq; mundandi vim habere, & aliquid acrimoniæ, cuius nomine ventrem ad excretionem ſtimulet, magisq; etiam vrinam ciet. Tenuium eſſe partium duobus in locis ſcripſit Galenus, ex quo etiam habemus, & tenuem, & tenuiſſimum ſuccum generare, tenuare quibus miſcetur, exterſorium eſſe, multum detergere cùm intus, tum foris; ſed magis Hymettium, non coctum ſuper omnia mundare. Cùm verò dulcia omnia humida ſint natura, &

Mel inter dulcia calidiſſimum.

calidiori tamen conſtent, mel ex hiſce calidiſſimus liquor eſt, adeo vt ſi à calidis hominibus ſumatur, in bilem mutetur, aut ſi etiam ad ignem decoquatur, amarum præ nimio calore

Mel cur naturæ meatus dicatur penetrare.

fiat. Quo nomine cùm calida omnia magis penetrent, quàm frigida, melq; ſit admodum G
calidum, rectè dicitur à Platone, naturæ meatus penetrare. Idem enim palati linguæque
meatus aperiens, dulcem efficit ſaporem, Dulcia autem, magis penetrant, quia calor eorum
meatus aperit, & in venarum receptacula, vt author eſt [a] Macrobius, ſubit.

[a] *Lib. 7. Satur.*

VSVS IN MEDICINA.

[c] *Lib. 22. cap. 24.*

MELLIS quidem natura, inquit [c] Plinius, talis eſt, vt putreſcere corpora non ſinat, iucundo ſapore, atq; non aſpero, alia quàm ſalis natura. Faucibus, tonſillis, anginæ, omnibusq; oris deſiderijs vtiliſſimum, areſcentiq; in febribus linguæ. Iam verò peripneumonicis, pleuriticis, decoctum. Item vulneribus à ſerpente percuſſis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulſo: quanquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtilla-

Nocumenta mellis.

tur cum roſaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati ſemper aptior, ſtomachum tamen inflat, bilem auget, faſtidium creat, & oculis per ſe inutile aliqui arbi- H
trantur. Rurſus quidam angulos exulceratos, melle tangi ſuadent. Hæc Plinius. Ea-

[b] *Lib. 2. cap. 101.*

dem ferè apud [b] Dioſcoridem legere eſt. Mel, inquit, abſtergendi vim habet: ora venarum aperit, humores euocat, qua ratione in ſordida vlcera ſinusque commodiſſimè infunditur. Decoctum, atque impoſitum, abſcedentem carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum, item aurium ſonitui, & dolori, cum foſſili ſale trito, tepidum inſtillatur: lendes, & fœda capitis animalia illitum necat, nudam glandem recutitis operit, præſertim quæ circumciſione aperta non eſt, ſi melle præputium à balneo triginta diebus emolliatur: oculorum caliginem diſcutit, faucibus, tonſillis, anginæ collutum, gargarizatumq; medetur. Vrinam ciet, auxiliatur tuſſi, & à ſerpente percuſſis, contra hauſtum meconium, cum roſaceo calidum aſſumitur: aduerſus venena fungorum, & rabioſi canis morſus linctum, aut potum proficit: crudum tamen aluum inflat, tuſſim laceſſit, & ea da re deſpumati vſus aptior eſt. Hippocra-

tes

A tes plurimis in morbis melle vsus est, adeo vt si loca omnia colligere libuisset, in magnam nimis molem scriptura nostra excreuisset, quam ob rem leuiter tantum ea attingam. In secunda pleuritidis spetie præbet sauum in aqua maceratum. Conuoluulo laborantem mel optimum lingere iubet, & vinum splendidum vernaculum bibere. Ex alto delapsis in potu præscribit sauorũ cremorem decoctũ, aqua, aut aceto mulso dulci: vetat autẽ vini potum. Sauum quoque mellis in frigidissima aqua maceratum in repletione pulmonis exhibet. In curatione prolapsi ani mel adhibet: ad quem locum Vidius; Indulget, inquit, ægrotanti in potione vini dulcis, quod partim nutrit, partim soluit aluum, quæ si nec sic quidem liquatur, mel crudum inungit, quod acrius est, & deiectionem educit. Plura etiam loca sunt apud Galenum, sed quę & ipsa sicco pede transcurram, cùm lector per se ea colligere queat ex indice Brasauolę. In frigidis affectionibus maximè ait esse idoneum, è contrario calidis aduersum: in calidis fieri bilem, in bilem conuersum non nutrire, insalubre esse iuueni & bilioso, inimicum esse calidis morbis; depuratum cibum esse optimum vetericulo frigido, pessimum calido, dentientibus giugiuis adhiberi vtiliter, misceri oportere cum mitigatorijs, ex eo confecta promouere sputum, cutis & vulnerum sordes auferre, B facere vt medicamenta simul transeant celeriter, vrinam ciere, humiditatem per vrinam educere: aures purgare, miscendum esse in medicamentis vlceris, thoracis, & pulmonis, omnibus antidotis commisceri, vulnerum sorditiem adhibitum comedere, faucibus exiccatis illini deducendo humores aperire, pruna in eius aqua infusa ventrem lenire, claritati oculorum, & faciei prodesse, oculorum cænoticum esse, sed Atticum melius haberi ad claritatem faciei, & oculorum, eo fricandam esse linguam asperam, eo vtendum ante balnea, eo mouendas vrinas in senibus, ad sinuosorum vlcerum glutinationem prodesse, sputum crassum attenuare, & ad spuendum adiuuare: herpeti exedenti conuenire; dandum ijs esse, qui cibum in acidum vertunt: Si delingatur sine aquæ admixtione, nutrire infirmiùs, sed aluum deijcere; per se copiosius sumptum purgare per aluum: ab eo abstinendum esse in tertiana, pituitosis morbis amicum esse. Hæc & multa alia Galenus. [c] Plinius ait auribus quoque vtilissimum esse, in quo Apes emortuæ sunt: item oculis, & in facici vitijs, vt [d] aliàs quoq; habet: Mel ex Apibus mellificantibus in tumulo Hippocratis medebatur vlcusculis oris puerorum. Aiunt si super vinum edatur, non sinere, vt impetatur caput, & appetentiæ interitum ex materia præsertim pituitosa reuocare, & exuscitare. [e] Cornelius Celsus mel coctum enumerat inter res, quę aluum astringunt. Ratio est, quia coquendo acrimonia detrahitur, quæ aluum citare, & alimenti virtutem minuere est solita. [f] Nicander mel contra opium laudat.

Mel in frigidis morbis maximè idoneum.

[c] *L. 29. c. 6.*

[d] *Lib. 30. cap. 4.*

[e] *Li. 2. c. 30.* Mel coctũ aluum constringit.

[f] *In Alexi.*

C

Tu ne cede metu, sed curæ accingere morbi
Dulcia propinans & feruida vina trahenti,
Vix animum nonnunquam & Hymettia mella remiscens
Ex Apium deprompta fauis quarum agmina densis &c.

[g] Martialis ad tussim quoq; celebrat, dum canit,

[g] *Lib. 11. Epig.*

Lenitat vt fauces medicus, quos aspera vexat
Assiduè tussis Parthenopæ tibi
Mella dari, nucleosq; iubet, dulcesq; placentas
Et quicquid pueros non sinit esse truces.
At tu non cessas totis tussire diebus
Non est hæc tussis Parthenopæ, gula est.

Ouidius ad ciendam Venerem:

D

Candidus Alcathoe qui mittitur vrbe Pelasga
Bulbus & ex horto, quæ venit herba salax.
Ouaq; sumantur, sumantur Hymettia mella
Quasq; tulit folio pinus acuta nuces.

Aqua mellita barbam procreat. Aqua mulsa tussientibus vtilis traditur. Calfacta incitat vomitiones. Contra venenum cerussæ salutaris, item contusa hyoscyamum cum lacte maximè Asinino. Infunditur & genitaliũ fistulis. Vuluis imponitur cũ pane molli, subitis tumoribus, luxatis, liniendisq; omnibus. Inueteratę vsum damnauêre posteri, minus innocentem aqua, minusq; vino firmum. Hæc ferè ex [h] Plinio. [i] Dioscorides quoq; mirum in modum aquam mulsam siue melicratũ commẽdat his verbis: Aqua mulsa eadem quas mulsum vires habet. Cruda vtimur, cùm moliri deiectionem, aut vomitionem incitare volumus, vt ijs qui venena hauserunt, ex oleo. Decocta datur imbecillis, & hominibus elanguescentis pulsus, quos illi dixere microsphyctos, tussientibus, peripneumonicis, & ijs qui immodico sudore digeruntur

Aqua mellita.

Aqua mulsa & eius facultas & vsus.

[h] *Lib. 22. cap. 24.*

[i] *Li. 5. c. 17.*

runtur. Iam paratum conditiuumq; quod aliqui hydromeli propriè vocant, media ætate E
adynamo vino, aut loræ in recreandis viribus reſpondet, & ſimilem vim adipiſcitur: quare
inflammationibus alicuius membri plus quàm lora prodeſt, Inueterati tamen vſus damna-
Hydromeli. tur, inflammatis, aut conſtrictis, ſed laboranti ſtomacho, aut cibum faſtidienti, ſudatoribusúe
conuenit. Fit duabus pluuiæ aquę veteris ad vnam mellis partem additis, & inſolatis. Alij
fontanam aquam adijciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec deſunt qui
hydromeli appellent, quod à melle elutis aqua fauis confici, ac ſeruari ſoleat: ſed meracius
fieri conuenit: aliqui id coquunt. Ægrotantibus noxium eſt, quoniam plurimùm cera-
ginis ſibi vendicant. Erat præter melicratum ſiue aquam mulſam, etiam alia apud Græcos
ὀξυγλυκὶς. in vſu potio, quæ ὀξυγλυκὶς vocatur teſte Galeno in explicatione horum Hippocratis
verborum: Sed à cibis, & ſorbitionibus abſtinendum (in fracturæ curatione) potioneque
vtendum aquæ, non vino, ſed fauorum cremore decocto, aut aceto mulſo dulci. Quo, in-
quam, loco ſcribit Galenus in Græcia etiam fieri huiuſmodi potionem (quam ait eſſe aquam
mulſam auſteram) in hunc modum: Fauos expreſſo melle in ollam mundam aqua plenam
inijciunt, ac macerant, deinde eatenus decoquunt, quoad ſatis ipſis viſum fuerit, vt faui hu-
morem omnem quem in ſe habent, decoctura in aqua deponere potuerit, poſtea ita recon- F
Aqua mul- dunt, ac ſeruant, vtunturq; æſtate, vtpote ſitim ſedante aqua frigida adiecta. Sed alia ſanè
ſa auſtera. aquę mulſę ratio, inquit Andreas Matthiolus, apud Mauritaniæ familiæ authores, ab hac
quæ hîc à Dioſcoride traditur. Inter Arabas namq; Meſues de ea ſic ſcribit. Aqua mulſa ex
Aqua mul- antiquorum ſententia, magnis vtiq; viribus prædita eſt. Sitim etenim arcet; frigidis affecti-
ſa Arabum. bus, præſertim cerebri, & neruorum, & articulorum auxiliatur. Loco vini pota humida ex-
tuſſientibus prodeſt: quin & pus, & lentam craſſamq; pituitam è pectore trahit. Inteſtina,
viſcera, vrinariosq; meatus purgat, terget, ac lauat: quapropter conuenit coli doloribus, al-
uum ſubducit, & calculum gigni prohibet. Fit è libra laudatiſſima mellis, non tamen vete-
ris, colore pallido, odore iucundo, ſapore cum dulcedine modicè acri, cum aquæ fontanæ
libris octo, in vaſe lapideo, vel fictili vitreato, lento igni decocta, deſpumataq; & demum
linteo percolata. Verùm ſi aqua hæc paulò pòſt bibenda erit, aquatior fiat, & ſtatim à ſu-
blata ſpuma percoletur. Nam quæ longa coctione iulapij conſiſtentiam acquirit, diutiùs
quidem ſeruari poteſt, ſed ęgrius penetrat in remotas corporis partes, facileq; in bilem ver-
titur, ob ſuam exuperantem dulcedinem. vnde ſitim accendit, niſi plurima affuſa aqua diſ-
ſoluatur, adeo vt aquæ ferè modo reddatur inſipida. Variant autem mulſæ facultates, pro G
diuerſę coctionis ratione; quippe quę breui coquitur tempore, flatus in ventriculo parit,
aluum magis mouet, & minus nutrit; quæ verò longiori coquitur tempore, flatus diſcutit,
magis nutrit, minusq; aluum ſtimulat. Sunt qui mulſę aromata quoq; addant, nempe gin-
giber, crocum, cinnamomum, macim & id genus alia. Alij galliam muſcatam officinis vo-
catam, & agallochum adijciunt. Fit præterea ex parte vna mellis, & aquę fontanę partibus
octo, fermenti (aliàs fęni græci) in his diſſoluti vncijs tribus, & propriè ad centum mulſę li-
bras. Quę deniq; omnia muſti modo efferueſcenda in ligneum cadum conijciuntur, non
tamen ad ſummum repletum, ne ferueſcens reſiliat. Vbi verò deferbuerit obturato vaſe, aſ-
ſeruetur vini modo ad potandum, veruntamen non bibatur, niſi tertio mẽſe tranſacto. Huic
mulſę aromata quoq; admiſceri poſſunt linteolo incluſa, & adalligata in cadum demiſſa.
Medo Ger- Hęc omnia Meſues, cuius vltimam mulſæ parandæ rationem, Germani Medonem vocant,
manorum. qui tamen fermentum addunt, non ex cerealium genere aliquo paratum, ſed ex vini muſti
recremento, & lupi ſalictarij floribus, quibus etiam vtuntur ad zythum conficiendum, quod
Ceruiſiam appellant. Medonis plurimùm bibunt Poloni & Lituani, quod melle plurimùm
[k] L.8.Geop. cap.27. abundent. Hactenus Matthiolus. Et [k] Conſtantinus Cæſar, qui Hydromeli compoſitionem H
ab Hydromelitis ſiue aquæ mulſæ præparatione diſtinguit ſeparatis capitibus, Hydromeli-
tem ſiue aquam mulſam ſic præparat Aquam pluuialem veterem, aut aliàs ad tertias deco-
ctam, inquit, accipito, & mellis, quod ſatis eſt ammiſceto; & in vas coniecta in vmbram ad
dies decem deponito, foramine relicto ad perſpirationem, & ſic vtitor. Inueteratum melius
redditur. Hoc enim empirici medici in ægritudinibus vtuntur ſcientes, quòd ex ſola aqua,
& melle ſit compoſitum. Alij niuem per ſe cum melle committũt, & trita reponunt. Hinc in
Apomeli æſtuoſis febribus medela petitur, & Chionomeli, hoc eſt, nix mulſa appellatur. Habebant ve
quid & ei⁹ teres præterea Apomeli vocatum, cuius conficiẽdi ratio traditur ab Aetio. A fauis niueo can
facultas. dore ſplendentibus mel pellucidũ manibus exprimitur. Optima fontis aqua permiſcetur. Si
quod deſtrictum manauit, melle craſſius apparebit, quaternas aquæ partes ad mellis ſingu-
las adieciſſe ſat eſt: ſin liquidius profluxit, ternas. Si aridiores ſint faui, diſſecantur, & ma-
nibus ſubacti diſtringuntur. hæc in olla fictili, in qua prius inferbuerit aqua, vt terreſtris eluatur

A tur sordes,igni decoquuntur,nullum fumum eiaculãte, deterſa iugiter ſpuma, quæ vel ſummatim enatat,vel faucibus obhæret. At vbi ſeptima, vel octaua pars menſuræ totius fuerit abſumpta,reliqua refrigerari perfectè ſinitur,vinariaq; cella reconditur. Apomeli deterget, digerit,aluo bilioſum humorem excernit, vrinas ciet. Aduerſatur calidioribus, & ſicciori-bus naturis. Damnatur in calidis valetudinibus, & præcordijs inflammationem ſentientibus: ſitim tamen nec excitat, nec extinguit. Dari debet ante ſorbitiunculas,namq; cibis intermiſtum noxam infert.Notandum quòd Actuarius de melicrato, ſiue aqua mulſa agens (vbi Dioſcorides,vt ſuprà citauimus, habet; nec deſunt qui hydromeli vocent &c.) habet ſic: nec deſunt qui inter hydromelitis genera enumerent, quod à melle elutis aqua fauis confici ſoleat, & Apomeli nominent; hoc tamen meracius fieri conuenit. Quod thalaſſomeli vocabatur,Dioſcorides vehementer purgare teſtatur. Temperari autem æquis portionibus maris,mellis & imbris ex alto defæcatis, & picato vaſe per Canis æſtus inſolatis. Alij ad binas partes marinæ coctę ſingulas mellis adijciunt,& vaſe condunt:huiuſmodi moderatius eſt aqua marina, & mitius. Quin & acetum, teſte [l] Plinio, melle temperabatur:adeo nihil intentatum vitæ fuit. Oxymeli hoc, inquit, vocarunt, mellis decem libris,aceti veteris
B heminis quinq;, ſalis marini libra, aquæ pluuię ſextarijs quinq; ſufferuefactis decies, mox elutriatis, atq; ita inueteratis. Et rurſus [m] alibi: Oxymeli antiqui (vt Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinq;, ſalis marini pondo, tymbrę quadrantem,aquæ marinæ ſextarios quinq; pariter coquebant,decies deferueſcente cortina, atq; ita diffundebant,inueterabantq;. Suſtulit totum id Aſclepiades,coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant.Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes,quas ſepas vocant & contra meconium,ac viſcum & anginas, calidum gargarizatum, & auribus & oris guttu-risq; deſiderijs, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id ſale & aceto recente efficatius eſt. Apud Dioſcoridem hæc leguntur ſic: Acetum mulſum, quod oxymel vocant, hoc modo temperatur: Aceti heminas quinq; ſalis marini pondo,mellis minas decem, aquæ ſextarios quinq; pariter coquito, decies efferueſcente cortina: atque vbi refrixerit,diffundito. Sumptum craſſos humores extrahere, & iſchiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodeſſe creditur. Contra morſum eius viperæ, quam Sepa vocant, hauſtum meconium, ixiamúe, auxilio eſt. Anginis vtiliter gargarizatur. Sed hîc obiter notandus eſt Plinij lapſus, qui pro ἰξιᾷ,quod chamæleontis nigri venenum eſt,viſcum tranſtulit.Triplicem
C oxymelitis componendi rationem poſteritatis memoriæ tradidit [n] Galenus, qui tamen ſal nulli commiſcuit, vt eius verba loco dicto apertè teſtantur, quæ ita ſequuntur. Vni aceti parti,mellis,à quo ſpuma detracta eſt,duplum eſt miſcendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec eorum qualitates in vnum coierint: ita enim, nec acetum ampliùs crudum apparebit. Cum aqua verò ſtatim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miſcebis: dein coques modico igni, quoad ſpumare deſinat. Ac malum quidem mel multam egerit ſpumam, quo etiam diutius coqui debebit. Optimum verò, vt breuiſſimo tempore coquitur, ita minimum ſpumæ euomit, vnde nec pari ei coctione eſt opus. Plurimum certè quartam partem eius, quod ab initio eſt inditum, amittit: poſt verò dimidio aceti adiecto, rurſus coquendum, donec qualitatum omnino ſit vnitas, nec acetum crudum etiam appareat. Conficitur ſanè oxymeli etiam tribus ſtatim ab initio miſtis, ad hunc modum. Aceti vni parti additur mellis duplum,& aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam partem coquuntur, vel etiam quartam, ſpuma interim detracta. Quod ſi valentius id facere ſtudes, tantundem inijcies aceti, quantum mellis. Huc vſque Galenus. Quem ſecutus Meſues, ipſe quoque de oxymelite ſic ſcripſit. Oxymeli fit ex aqua, aceto & melle. Aqua
D verò miſcetur, vt longa coctione reſoluatur id, quod in oxymelite flatus excitat, vt etiam promptiùs deſpumetur, vt denique medicamenti huius facultas, aquæ miſtione tenuior facta, faciliùs in corpus diſtribuatur. Mel verò additur, ad oppugnandam pituitam. Ex melle denique, & aceto miſtis, facultas quædam tertia, quæ neutri eorum ineſt, tanta conſurgit, vt efficaciſſima ſit, atque certiſſima ad attenuandum, incidendum, reſoluendumque craſſa, lentaque excrementa, quæ in ventriculo, & iecore exiſtunt longo tempore genita: quin & ea, quæ articulorum compagines defluxerunt, & diuturnas procreant febres: ea namque, & incidit, & coquit. Fit ex aceti parte vna, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primùm autem mel, & aqua ſimul coquuntur, vbi deſpumata probè ſunt, addito aceto percoquuntur, ſemper quoque deſpumando. Datur ab vncia vna ad vncias tres. Hæc ille. Aqua ex melle deſtillata quater per alembicum, dummodo mel primò fuerit coctum, pulcherrimos reddit capillos, pediculoſq; interficit & lendes res pueris optima & dominabus expetitiſſima.nam non flaueſcunt tantùm,ſed etiam molli-

Thalaſſomeli,& eius facultas.

Acetũ melle temperatum.

[l] *Lib.* 14. *cap.* 17. Oxymeli.

[m] *Lib.* 23. *cap.* 2.

Plinij error.

Ixia quid.

[n] *Lib.* 4. *de vir tuend.*

Cur aqua miſceatur in oxymelite.

Aquæ ex melle deſtillatæ facultas.

mollescunt & augentur, præsertim si ea madefiant in Sole: defluuia præterea cappillorum E
cũcdat. Oculis tumidis ac lippis medetur, & aquosas eorum tunicas & caliginem discutit.
Angulos oculorũ lçsos & vlceroſos sanat. Locis ambustis egregiè medetur, præsertim molli
bus & teneris, ita vt nulla citatrix relinquatur. Destillaturus autem in cucurbita vitrea, pu-
ram & bene lotam arenam admiscebis & ignem lentum facies. Aqua prima abijcitur, colli-
gitur verò secunda, cui color aureus & sub finem ruffus. Ruffa expurgat pus & saniem in pu
tridis vlceribus, si ea lauentur, & imponantur madida inde lintea, & cùm ea repurgarit, car-
nem etiam producit. Mel inter destillandum inflari, & exundare solet, cùm incalfactum est.
Hoc cauetur, cum destillatio fit in rosario communi, superimposito in patella ligneo cribro
(cum setis equinis) ita ut mel attingat.* Hieronymus Rubeus aliter destillat, aliasque ad-
dit cautiones: E melle, inquit, difficile aqua elicitur, quod facilè vi ignis ferueat, & totum
ascendat, quamobrem alij vitrum commiscent, alij arenam, pleriq́ue oleo cucurbitam in-
terius inungunt, sed melius syncerum destillatur, præsertim, vbi etiam fæcibus vti consilium
est, lineisque pannis aqua madentibus, pileo & cucurbitę assiduè circumpositis, exiguoq́ue
igne inferius admoto, tumenti feruentiq; resistimus, multum vacui in ipsa cucurbita relin-
quentes, sic vt quinta solùm parte impleatur, aut ad summum quarta. Quoniam autem igne F
satis vehementi tandem opus est, idcirco optimè luto incrustari debet cucurbita, quam non-
nulli etiam curuam accipiunt. Primò autem aqua exit alba, auctiore mox igne, flaua, & tan-
dem rubra, quæ seorsim colligitur, cùm ignis odorem sapiat, & ad alia adhibeatur, quàm
duæ priores. nam ad vlcera profunda, serpentia, sordida, cum vnguentis vtiliter miscetur,
& cappillos tingit. superiores alba & flaua, purgato iam corpore, suffusiones & albugines
oculorum sanant; lenior tamen ea putatur, quæ è melle rosaceo, deinde quæ ex melle com-
muni, post etiam ex scillitico. quod si oculares herbas infuderis, nempe seseli, euphragiam,
chelidoniam, rutam, summitates atq; etiam semen fœniculi, sagapenum, modicum sacchа-
rum candi, ammoniacum, galbanum, multo efficacius medicamentum effeceris. Casui pi-
lorum, ipsisque producendis ac ruffandis, optimè faciunt eædem aquæ, & earum, quas ipsis
infuderis, rerum virus ad se trahunt, perinde ac aqua ardens. Sunt qui aquas omnes destil-
lantes vnico vase recipiant, & vbi pars crassior ad fundum vasis, in quo seruantur, descende-
rit, perspicuaq́ue aqua euaserit, tepentis aquæ balneo iterum destillant, idque sexies, aut se-
pties repetunt; rufo enim colore amisso, aureum acquiret hic liquor, cuius in tuenda vale-
tudine, producendaq́ue vita admirabiles penè, vires prædicant. catharro, tussi, lieni pro- G
dest; imbecillas vires restituit, stipationes reserat, putredinem arcet, venenis resistit, ac vri-
nam sistit. Destillatur præterea ex melle oleum, de quo sic P Andernacus: Mel cum suis fa-
uis vasi fictili imponitur, & in fimo equi calido macerатur, dum cera à melle separata super-
natet; qua ablata, melli filices minutissimi permiscentur, & ampullę induntur, distillaturq́;
primùm aqua acerrima, deinde oleum. Singulare est ad dolores podagricos sedandos, vul-
neraq́ue curanda remedium.

* *Sect. 2. cap. 8.* Alia destillatio.

Oleum ex melle & eius facultas.

P *Dial. 7. commen. 2.*

HISTORICA.

DE melle in aurũ conuerso hanc historiam narrat Baronius. Nihil ergo (nescio quomodo) ex eo repressus vir ille admirabilis Nicetas, vocat eos, qui se-
quebantur, & statim iubet tollere pecunias, nihil aliud relinquens Patriar-
chę, nisi solas centum libras auri. Interim autem dum descendebant ij, qui
eas portabant occurrunt: quibusdam ascendentibus ad Patriarcham, qui H
mellis amphoras afferebant ad eum, in quarum nonnullis inscriptum erat.
MEL PRIMARIVM. in alijs autem MEL FVMO CARENS. Postquam
ergo vidit Patricius, & agnouit inscriptionem, significauit Patriarchæ, vt ad ipsum mitta-
tur vna ex amphoris. Cùm is autem cuius fidei hæc commissa fuerant, eorum (vt mos est)
feciſſet periculum, & deinde intellexisset, quòd in eis factum erat miraculum, & Beato Ioan-
ni significasset, quòd sunt omnia auri plena; illico vnum mittit ad Patricium, quod inscri-
ptum erat MEL PRIMARIVM. Ad eum autem mittit etiam litteras, quarum hæc
erat vis. Dominus, qui dixit: Non te dimittam, nec te derelinquam: ipse pro ijs, quas tua
celsitudo nunc abstulit, pecunijs reddidit alias: id autem tibi declarabit, quæ nunc ad te
missa fuit amphora, quæ est vna ex ijs. Scias ergo quod Deum, qui spiritum, & alimentum
omnibus suppeditat, homo in quem cadit interitus, nequaquam poterit in angustum redi-
gere. hæc breuiter ad Nicetam Patricium Patriarcha.

NOCV-

A

NOCVMENTVM.

RECTE[a] Galenus mel aliquibus salubre, aliquibus verò insalubre esse dixit: item neque simpliciter salubre, neque insalubre habendum. [b] Clemens Alexandrinus, mel, inquit, cùm sit dulcissimum, bilem generat, quemadmodum quod bonum est, contemptum: bilem autem maximè generat mel in corporibus calidis, qualia sunt potissimùm iuuenum. Galenus oculis & auribus ait esse mordax, nonnullis mixtum causare singultum & in hectica febre id subtrahit, si copiosè sumatur, stomachum pungit & incisionem facit, si non coquitur, flatus in ventriculo & intestinis parit: coctum teste [c] Hippocrate æstuosum est, & typhum morbum generat. Cleocho ex lassitudinibus & exercitijs melle per aliquot dies vtenti, tumor ad genu dextrum, inquit idem [d] Hippocrat. obortus est, imò potius ad infernam partem circa tendines sub genu. [e] Idem ait mellita ructum acidum facere & bilis fluxum super-

B nè ac infernè, & tormen & flatum & repletionem. Sunt qui flatus excitare credunt, vbi crudum est; coctum verò sine illo esse, vtpotè quod vbi coquitur, spumam amittit: cuius causa flatum in eo dissipari credunt. Cæterùm quia Hippocrates mel nisi vitiosum sit, coquere vanum esse perhibet, idemq; vbi coctum est, si rursus coquatur, non minus ferè quàm antequam coqueretur, aut spumat aut in tumorem attollitur, rectiùs videbitur inflationes parere, quoniam à partibus corporis, quas attingit, auidè quidem propter suam dulcedinem, retinetur, sed potissimùm quia lentum est. Interim enim calefiat, oportet; ob calorem verò quasi feruet; feruescens extenditur quidem, sed ob lentorem, quo minus facilè dissoluatur, partibus propter suauitatem obnixè simul ad se trahentibus, prohibetur. Hoc pacto & iecur & lien melle potissimùm intumescunt. Sic mel etiam ieiuno sumptum, subito saturat. Adeo.n. illud siue stomacho, siue iocinori ob lentorem dulcedini cõiunctum apponitur, affigiturq;, vt neque alios cibos admitti, nec ipsum aliò distribui facilè sinat. Aiunt frequentiùs esum etiam scabiem procreare. [f] Gaudentius Merula obseruauit infantem naribus & labijs exesis natum, cùm illius causas scisciteretur à matre, nihil aliud respondit, quàm se cogitare id accidisse iufanti ex plurimo mellis vsu, quo prægnans, cùm pica laboraret, vsa

C fuerat.

[a] *L. 1. de alim. facult.*
[b] *Li. 1. Pædag. c. 11.* In quibus bilem generet.
[c] *L. de inter. Affect.*
[d] *Li. 7. de morb. pop.*
[e] *L. de affec.*
Cur inflationes pariat.
Iecur & liẽ melle tumescunt.
[f] *Li. 4. mem. cap. 14.*

VSVS AD CONSERVANDA CADAVERA, ALIAQ; PLERAQ;.

MVLTAS atq; omni ex parte homini vtilissimas vires, inquit [a] Hieronymus Mercurialis, à natura obtinuit mel, sed illa reliquarum præstantissima putanda, quòd vitia coërceat, nec serpere ea patiatur. Qua ex causa etiam exanimum, vt [b] Columella tradit, corpus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Nam Plinius refert principatu Claudij Hippocẽtaurum in Thessalia natum, ex Aegypto ad Imper. allatum. Ante [c] Plinium verò Xenophon morem quandoq; sepeliendi mortuos in melle, vt conseruarentur, extitisse tradit; quod in tertio Lucretium intellexisse puto cùm scripsit.

D *Aut in melle situm suffocari, atq; rigere*
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi:

Varro in Sciomachia. Quare Heraclides Ponticus (Pontificus mendosè legitur apud [d] Nonium, vt annotat Pet. Victorius) pius sapit qui præcepit, vt comburerent; quàm Democritus, qui vt in melle seruarent; quem si vulgus secutus esset, peream si centum denarijs calicẽ mulsi emere possimus. Aemilius etiam Probus, siue Cornelius Nepos in Agesilai vita refert, ipsum inter Cyrenas & Aegyptum ex morbo decessisse, ibiq; amicos quo Spartam faciliùs perferre possent, inopia mellis cera circumfudisse, atq; domum ita incorruptum detulisse. Vt hac ratione valeant medici in vsu mellis esse audaciores, vbi præsertim corruptionibus occurrere, atq; putredinem compescere necessarium est. Alioqui si cum siccitate contendatur, detrimentum potiùs, quàm commodum mellis vsui succedere, meritò innuit Galenus, dum bilioſis vtpotè siccis magno studio id cauendum præcipit. Hæc ille. Huc spectant [e] Papinij versus ex doctis illis sylluulis, in Metij Celeris propemptico.

[a] *Li. 2. c. 24. Var. lec. c. 1.*
[b] *Lib. 2.*
[c] *L 5. Græc. rer.*
[d] *L. 19. Var lect. cap. 1.*
[e] *Lib. 3. Syl.*

Duc &

Duc & ad amathios manes, vbi belliger Vrbis
Conditor, Hyblæo perfuſus nectare durat.

Babylonij quoq; , vt ſupra notauimus, mortuos ſuos in melle ſeruabant. Huc referamus
[f] *Lib.3.* præterea hoſce Corripi de [f] Iuſtino Auguſto minore anunculi funus condente verſus:

Thura Sabæa cremant, flagrantia mella locatis
Infundunt pateris, & odoro balſama ſucco
Centum aliæ ſpecies, vnguentaq; mira feruntur
Tempus in æternum ſacrum ſeruantia corpus.

Si itaq; mella cadauera ſeruentur incorrupta, quanto magis, quæ minus ſunt corruptibi-
bilia. Purpuram pretioſiſſimum olim colorem melle conſeruari ſolitam apud priſcos legi-
[g] *In Alexãdro.* mus, vt apud [g] Plutarchũ, qui Alexandrum Suſis captis ingentes theſauros comperiſſe cùm
dixiſſet, eosq; enumerare pergeret, hæc quoq; ſcripta reliquit. Vbi narrat etiam purpuræ
Hermionicæ inuenta eſſe quinq; millia talentûm, compoſitæ quidem iam annos ante cen-
tum nonaginta, ſed recentem adhuc florem, & nouum ſeruantis. Cauſam autem huius fe-
runt eſſe, quod tinctura melle fiat punicearum, oleo verò albo candidarum, quippe quarũ
ætate pari ſplendor purus, & fulgens conſpiciatur. Quomodo verò purpuræ melle, & oleo
conſeruentur, in purpurarum hiſtoria Deo dante explicabo, poteritq; interea lector [h] Mer-
[h] *Lib.6. cap.26.* curialem conſulere, qui hunc eundem Plutarchi locum diligentiſſimè in varijs ſuis lectio-
nibus tetigit, atq; enodauit. Porro de mellis conſeruandi potentia plura quis adducere
[i] *Lib.de cõpoſ.medic.* queat, potiſſimùm cùm Actuarius tradat, [i] diutiſſimè omnium antidota permanere, melle ſibi
vindicante naturam, vt ſua commiſtione diutius inoffenſa ea perdurent. Verùmenimuerò
mel duplicem ob cauſam theriacę ſimilibusq; antidotis cõmiſcetur, tùm quia conſeruet vſu
longo, vt dixi, tum quia etiam eadem excipiat, & quàm apta reddat: ad hæc ſuſceptorum vi-
res miſcet, & colligit, prohibetq; ne ambiens aër exhauriat, extraneos ſapores temperat,
proprio lentore mediocrem conſiſtentiam andidoto conſeruat. Notandum verò eſt, mellis
menſuram non ſemper eandem in antidotis requiri. In quibuſdam enim vix quadruplum
ſatis eſt, quibuſdam triplum, alia neq; duplum requirunt. Nam ſi materia omnis arida ex
herbarum comis, & radicibus fiat, quæ molem faciunt, & facilè turgent, & intumeſcunt, ijs
vix quadruplum ſufficere experientia docet; ita in Diacalamintha accidit. Quorum materia
grauior, ſolidior & non multùm intumeſcens, vt Myrabolani, triplum in his ſupereſſe non
dubito. Succorum materia quæ non adeo eſt arida, & mellis minimum combibit, minore
quàm dupla menſura mediocrem conſiſtentiam retinet. Verùm antidota non ex vno tan-
tùm genere rerum componuntur, cùm plerumq; & herbas, & ſuccos, & foſſilia, & anima-
tium partes recipiant, quare fit, vt raro extremis menſuris vtantur. Idcirco Græci, vt plu-
rimum triplo vtuntur, cùm vinum non immittunt; ſin vinum admittunt duplo, aut paulò
ampliùs, quod in theriaca apparet, in qua mel ad libras decem ponunt, vt deſpumatum ad
duplum deueniat. Mellitas ex Hiſpania placentas ſuo tempore afferri Romam ſolitas cõſtat,
tãto terrarum tractu durabiles ex cydonijs, cum melle coctas; ſeptem item perennaſſe annos
compoſitionem Diacydonitem, coctam itidem cum melle, additis pipere, zinzibere, & ace-
to legimus apud Galenum. Antea notatum eſt, ſurculos in melle ſepultos, in alias regio-
[k] *Lib.8. de ſubtil.* nes incorruptos, & propagationi aptos deferri, quod [k] Cardanus quoq; tradidit, rationem
afferens, quandoquidem mellis humidum, tenue eſt, dulce ac temperatum, non pingue, non
putredini obnoxium: atq; hoc alendis teneris germinibus vtiliſſimum eſſe. Quamobrem,
inquit, & iuglandes toto anno virides in eo ſeruantur; fructus verò, & caro non paucis die-
bus abſq; putredine. Verùm Cardanus, quod mel neget pingue eſſe in eo ſibi ipſi refraga-
tur, cùm ſubinde pingue eſſe ipſemet profiteatur, quamobrem rectè hanc exercitationem in
Exerc.179. ipſum ſcripſit [l] Scaliger. Arborum, inquis, ſurculi in melle ſepulti ſeruantur: quia mellis
humidum tenue eſt, & dulce, ac temperatum, non pingue, non putredini obnoxium. Hoc
autem alendis teneris germinibus commodiſſimum. Quaſi velis dicere, pinguia putreſcere.
Quæ tamen res haud ſæpè contingit. Rancida namq; & lachrymæ, & gummi non ſolùm
non putreſcunt, ſed etiam depoſita ſumma fide ſeruant, vt Cedria, pix, mirrha, aloe, & eiuſ-
modi complura. Mel verò quanam audacia, è pinguium genere eximebas? Accuratius
igitur horum conſeruantium rationem ineamus. Quatuor in primis eſſe vulgo nota, hui-
uſce facultatis. Mel, eiusq; pars, vel affinis, cera. Oleum & oleoſa, quæ analoga vocant
philoſophi. Et Acetum. In his liquidis, omnia, ſed alia in alijs ſeruantur: fructus, caſei,
hyſicia. Aceto propter ſiccitatem. Amplectitur internum calorem naturalem, arcetq; quo
minus exeat. Eademq; potentia prohibet externi vim, atq; inuaſionem. Olei denſitas ob-
ſiſtit aeri, & ſupernatat ambiens humiditatem ſeruati corporis interiorem: qua non cedente

humidi-

humiditatibus peregrinis,nõ fit corruptio,vt in problematis,de Alno sub aqua, dicebamus. Olei namque peculiare pingue auersatur humorem, tum aqueum, tum aëreum. Ideo non contrahunt rubiginem gladij oleo aut seuo peruncti. Melle verò seruantur multa: multa etiam vitiantur.Humor enim ei natiuus,non imbecillis.Quare ipsum sibi incorruptum corrumpit aliena. Iccirco fructus humidiores sibi creditos ab iniuria non tuetur. Cuius rei periculum fecimus.Iuglandes quidem in eo seruant naturam suam incorruptam propter oleaginem peculiarem,qua illius humido resistũt.At ficus,persica, pyra, mala tabo fluida fiunt. Aceto persica & sub hyemem olim seruata Mantuæ: & hoc anno mense Februario vini fęcis beneficio hîc vidimus facie quidem solida atque incorrupta, sed tristi, sapore verò ingustabili.Hæc itaque Scaliger.cui quidem quod de ficis, pyris, malisque tradit, credendum est, sed meo iudicio ita credendum est, si haud debito modo condantur. Quid enim humano cadauere pronius aptiusq; ad concipiendam putredinem tabemq;?id melle seruari solitum iam demonstratum est. Non debito autem modo condiuntur, cùm mel nimis eliquatur, quod ex Plutarcho colligo,qui sic de melle scriptum reliquit.Calor cùm alia,tũ mel quoq; sua qualitate exuit: quod crudum alia quoque à corruptela defendens, elixando perditur.

[m] *Lib. sympos. quæst.* 348.

DE CERA CAP. III.

CERANE' an mel præferri debeat,in dubium vocari potest.Quin sanè cera vel ea saltem ratione melli præferenda videtur, quia mel ipsum hac contineatur,quanquam in nonnullis locis mel sine fauis nasci demonstratum sit. Vtilissimum homini, immo planè necessarium mel est ad vitam sustentandam. Ceræ non minor vtilitas, potissimùm ad præbendam lucem in tenebris,& ad sacrũ in Ecclesia Romana ritum. Maiorq; eius erat apud veteres vsus.In hac animi sui conceptus,vti nos modò in papyro,exprimebant, hac pingebant, hac imagines maiorum suorum, qui vel domi, vel in bello clari fuissent conficiebant, & ad varios alios haud pęnitendos vsus,conseruabant; Mel nihilominus, de industria prætulimus, naturam ipsam imitantes,quæ mellis causa ceram fauosue genuisse videtur.

Mellis & Cerę vtilitas.

De melle cur prius egerit author.

ÆQVIVOCA.

KÑpos teste [a] *Eustathio Armeniæ fluuius est:quod miror à nemine annotari.* Cera (κέρα) [b] Theophr. brassica sylvestris est.Sed quamnam herbã ita appellet, haud ita constare video. Crispinus vulgaris lexici author, exponit pastinaca sylvestris, putatq; ita dici à fibrata, & capillata radice.In qua sententia etiam [c] Celius est,sed pastinacam cum armoracia confundit. Apud Theophrastum, inquit,obseruauimus,armoraciam,quæ sylvestris est raphanus, ut scribit Palladius, ab cornu imagine κέρας nuncupari.Quod pastinacis nomen est communicatum, Dauco tamen in primis, fortè ab radicis capillatæ augumento, [d] Ruellius verò de cera herba hæc scripta reliquit: Lapsana olus sylvestre est,pedalis altitudinis, trium foliorum napi simillimorum, nisi candidior esset flore,coquitur in cibo. Hanc diui Iulij carminibus præcipuè iocisque militaribus celebratam Plinius tradit:alternis quippe versibus exprobrauere, ea se vixisse apud Dyrrachium,præmiorum persimoniam cauillantes. Hæc est,quam rura sanuas albas, quasi sylvestres napos vocant.Quod satis Dioscorides testatur, tradens à Romanis napum appellari.Namque sylvestre hoc olus pedali altitudine prodit, tribus hirsutis solijs, cætera napi similis,nisi flos esset aliquantò candidior. Ea virent arua, & in pauperum cœnas plærumq; venit.Apud Arcades eam nasci, quam illi brassicam sylvestrem appellant medici quidam ceram,Theophrastus testatum reliquit.Herbæ cuiusdam, quæ cara nominabatur, meminit Hirtius,qua cum lacte victitauit exercitus,radice vsus,non folio.Hec ille,& rursus in eodem libro,capite de brassica.Et cera,inquit, Theophrasto sylvestris brassica,quam alij erraticam, alij petręam dixerunt. Plinius speciali nomine cramben,coma leui, parua, rotunda, ramis, floribusq; permultis conditã, satiua candidiorem,succo aspero,& instar medicamenti amaro.Hæc eadem illa est quę tot exercuit,imò ferè occidit grammaticos, illo Satyrici senario vaticinante quantùm crucis nostris olim criticis poneret.

Occidit miseros crambe repetita magistros.

Hæc Ruellius.Mihi verò cara radix Hirtij longè alia, videtur quàm Cera apud Theophrastum.

Cerus fluuius.

[a] *Im Odyss. M.*

Cera herba.

[b] *Li.9.Hist. plant.c.* 13.

[c] *Li.7.Ant. lect. cap.*

[d] *Lib.2.de nat. stirp.c.* 50.

Lapsana

Sanua alba.

Napus sylvestris.

Cera herba.

[d] *Cap.54. Crãbe quæ Plinio.*

ſtum. Hæc enim braſſicæ genus eſt ſylueſtris, diuerſum tamen à braſſica ſyl. Dioſcoridis, nimirum Lāpſana, cuius folia caulesq; teſte eodem Dioſcoride coquuntur in cibo: cùm cara radice tantùm, non folio, vt Hirtius ſcribit, veſcerentur obſeſſi Romani: quia nimirum folia eſui non erant. Eorum tamen opinionem approbare nolim, qui radicem Hirtio caram nuncupatam, paſtinacam eſſe volunt, quia ſcilicet hæc omnium maximè edulis ſit, eam autem, cuius eſui tantoperè indulgent Belgæ (non enim niſi ſata colitur in hortis: non ſuapta natura ſecus vias, & per agros prouenit) cæterùm ſylueſtrem paſtinacam, quæ nullibi non per agros obuia eſt, quæ licet non ſit, vt domeſtica, ad guſtum grata, in fame tamen optimum erat condimentum, maximè ſimul cum lacte comeſa: cùm ſatiua per ſe eſui ſit, neq; lactis condimento egeat, quod in cara radice Hirtius requiri mihi innuere videtur, cùm ea cum lacte victitaſſe exercitum tradat. Videtur deniq; mihi κήρας, non κώρας apud Theophraſtum ſcribendum, vt videlicet peculiarem huius herbæ in ſubminiſtrando ceram naturam nobis manifeſtaret. Mirum enim eſt, quantum ex hac herba ceræ colligant Apes, quod [c] Columellam exactiſſimum de re ruſtica ſcriptorem minimè latuit. Præcepit enim Lapſanam prope aluearia ſerendam eſſe, quòd copioſam ex ea ceram Apes colligant. Iam verò, inquit notæ vilioris innumerabiles herbæ, cultisq; atq; paſcuis regionibus, quæ fauorum ceras exuberant, vt vulgares lapſanæ, nec his pretioſior armoracia, rapiſtriq; olus &c.

Cara radix quę Hirtio.

Theophraſtus correctus.

[c] *Lib. 9. c. 4.*

SYNONYMA.

נכאה cum Aleph vice Vau in Bereſith Rabbáh exponitur שעוה Cera. Rabbi Dauid in lib. Radicum dicitur res deſiderabilis. Vox, inquit Pagninus, videtur peregrina pro aromate, vel omni eo, quod ex aromatibus artificioſè confectum eſt. Geneſ. 37. Et cameli eorum portantes נכאה, res deſiderabiles, vel ceram. Hieron. aromata. lxx. θυμιαμάτων, id eſt ſuffitis. Pſalmo 22. & 68. דנג vertitur cera. Sicut liqueſcit דכג cera à facie ignis. Pſalm. 22. Fuit cor meum כדונג ſicut cera. Ieſ. 41. ne השחע paucas; quia ſum Deus tuus, Doctores Hebræorum exponunt, ne ſis ſicut שעוה cera, quæ ſcilicet liquefit, & diſſoluitur à facie ignis, id eſt, ne liquefias, ne diſſoluaris. Rabbi Ioséph exponit, ne debiliteris. Rab. Selom. Ne liquefiat (aut diſſoluatur) cor tuum, ſicut cera. In dictionario Syrochaldaico גבאות idem eſſe dicitur, quod שעות ceræ: Item שעוה & שעיתא idem, quod דונג cera. Arabibus nomi-

Hamaha.

[a] *In Ody. M*

natur Hamaha, & Semha. Græcis κηρός, & apud Dores κάρος. [a] Euſtathius τῆ κηρῆ καὶ μέλιτος etymum eodem modo indagandum eſſe ab Apis diligentia, curaq; in conuehendo innuit, κηρὸν tradens dici ἀπὸ τῆ κηραίνειν, τὸ μέλι ἀπὸ τῆ μέλειν. Vtrumq; enim verbum curare & ſolicitare ſignificat. Accipitur verò etiam κηρός pro ceræ picisq; mixtura; vnde ceratæ naues dici meruerunt, cera piceq; ſimul confuſis oblitæ, de quibus pòſt ſuo loco ſermo fiet. Cera etiam teſte [b] Galeno μάλθη vocatur; atq; ita Hippocrati nuncupari ſcribit Hermolaus. Sed propriè μάλθη ſiue μάλθα cera eſt emollita, μεμαλαγμένος κηρός, vt Heſychius exponit: in quo ſignificato capitur à Polluce, qui inter δικαστικὰ quædam σκεύη ponit πινάκιον τιμητικὸν, μαλθίω, ἢ κατέλαπτο τὸ πινακίον. Plura quoque in eodem ſignificato poſtmodum citabuntur. Eſt præterea μάλθη Heſychio μαλακία & τρυφερή. Item ῥύπος ξηρός. Pollux autem ῥύπον accipi pro cera qua tabellæ ſcriptoriæ inducuntur, ſcripſit, ita vt μάλθη generalius pro cera tam dura, quàm mollita vſurpetur. Diuerſa ab ea eſt Latinorum maltha, permiſtio nimirum picis liquidæ, vnguinis ſiue auxungiæ, ſiue ſeui, & calcis, ad ſtrigmenti craſſitiem; qua in ciſternis, piſcinis, vel puteis rimas, & lacunas, cùm aqua per ſaxa manat, reſarciunt, atq; pauimenti, vel parietis tecturam ſuccumbentem reparant: cuius compoſitionem docet [c] Palladius. [d] Plinius verò aliud genus docet hoc modo: Maltha è calce fit recenti; tunditur cum adipe ſuillo, & ficu, duplici linamento; quæ res omnium tenaciſſima, & duritiem lapidis antecedens: Aliter autem accipit [e] alibi, In Commagenes vrbe Samoſitis ſtagnum eſt emittens Limum (maltham vocant) flagrantem. Cùm quid attigit ſolidi, adhæret: præterea tactus ſequitur fugientes. Sic defendêre muros oppugnante Lucullo: flagrabatq; miles armis ſuis. Aquis etiam accenditur: terra tantùm reſtingui, docuêre experimenta. Similis eſt natura naphtæ. Latini ſynonymia carent. Accipitur tamen ſæpiſſimè fauus pro cera, quemadmodum etiam pro melle, vt dictum eſt. Itali latinam vocem ſeruârunt. Hiſpanis parum immutata ciera dicitur, Gallis ciere, Germanis ſuperioribus vvaſchs, inferioribus vvas, Vandalis vvaskis, Polonis vvósk, Vngaris viaſz, Anglis vvaxe.

[b] *In Exegeſi.*

μάλθη.

Ρύπος.

Maltha qd Latinis.

[c] *Lib. 1. cap. 17.*

[d] *Lib. 36. cap. 24.*

[e] *Lib. 2. cap. 104.*

QVID

QVID SIT. VNDE FIAT.

MEL donum esse cęleste siue aëreum iam dictum est. Ceram eisdem, quibus mel, locis Apes colligunt, in plantis videlicet, nonnunquam ijsdem, nonnunquam diuersis. Constant tamen materia planè diuersa, vtpotè mel ex rore matutino, cera ex ipsa tenaciori plantarum substantia: quod vel ex [a] Arist. constare puto, dicente ex lachryma arborum Apes ceram conficere. Quod verò etiam ceram ex ijsdem plantis, quibus mel, colligant, colligitur ex eodem [b] Aristotele scribente: Conficiunt ceram, cùm stirpes florent; quamobrem eximenda per id tempus cera de alueo est: continuò enim reparatur. Hæc sunt, vnde accipiunt, thymus, fusus agrestis, sertula Cāpana, albucum, myrtus, phlœus, vitex, genista. Cùm ex thymo conficiunt, aquam admiscent, antequam fauus occupatur. Alibi quoq; albucum siue asphodelum gratam herbam Apibus esse scribit, indeq; ceram accipi. [c] Plinius ceras ex omnium arborum satorumq; floribus confingere author est, excepta rumice, & chenopode. (alij legunt, echinopode, alij equinopode: pro quo quidam tribulum interpretantur, alij echion, alij spinæ genus). Falsò excipi spartum (non intelligit iuncum sterilem, & flore fructuq; priuatum, descriptum lib. decimonono cap. 2. sed genistam ijsdem, quibus ille iuncus, nascentem, flore Apibus iucundissimo) cùm in Hispania multa in spartarijs mella herbam illam sapiant. Falsò & oleas excipi arbitratur, quippe oliuæ, inquit, prouentu plurima examina gigni certum est. [d] Alibi tamen sui oblitus affirmat Oliuæ florem ab Apibus non attingi, ideoq; hanc arborem procul esse, satius esse putat. Sed prior assertio vera est: nam & Maro præcipit, vt

Palmaq; vestibulum, atq; ingens oleaster obumbret.

Sed & [e] Aristoteles, Ceræ, inquit, congestio notari potuit in oleis, cùm diutius in eadem morentur, propter frondem eius arboris spissiorem. Lampsana item maximum ceræ prouentum præstat, vti paulò antè ex Columella diximus. Sunt præterea & aliæ plantæ, ex quibus, & mel & ceram eximant. Ait alibi Arist. ceram suis Apes cruribus aggerere: Obseruaui id quàm sæpissimè, etiam in sylueſtribus: quarum nuperrimè vnam ita crura cera flauescente onusta habentem conspexi, vt vix propter pondus prouolare posset, tum etiam quia totam crurum flexuram cerâ impleuerat. Asseruerat idem [f] Philosophus ceram, perreptandó flores, capere Apes, priorum acumine pedum; mox verò priores in medios abstergere, & rursus medios in blæsa posteriorum, atq; ita onustas discedere, & quidem grauari, premiq; onere cerni, quoties redeunt. Repetit hæc [g] Plinius breuiùs quidem, sed diligentiùs, dum ait: Prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro; totæq; onustæ remeant. Quæ cùm ita sint, cùm inquam sit luce clarius mel & ceram in eodem loco nasci, diuersam tamen esse rem, diuersamq; esse substantiam, illius roridam, huius aëriam quidem etiam, sed ex lachrymosa, ac gummosa plantarum insita natura oriri, & diuersimodè ab Apibus ferri in aluearia, illud nempe ore, hanc pedibus, illud liquidum, hanc solidam, firmamq;, atq; aptam ad illud conseruandũ. Itaq; planè omnibus notum esse existimo ceram esse nihil aliud, quàm fauos, ex quibus mel est expressum. Quomodo autem mel exprimatur suo loco docuimus. Cera fit, inquit, [h] Plinius, expressis fauis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturq; alia frigida, vasis melle circumlitis. Videtur hîc Plinius alluſisse ad [i] Columellæ placita, quæ de cera facienda memoriæ prodita reliquit his verbis: Ceræ fructus, quamuis æris exigui, non tamen omittendus est, cùm sit eius vsus ad multa necessarius. Expressæ fauorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt, in vas ęneum conijciuntur: adiecta deinde aqua liquantur ignibus, quod vbi factum, cera per stramenta, & iuncos (sporta, Plinius) defusa colatur, atq; iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisq; voluit formas, aqua prius adiecta, defunditur, eamq; concretam facilè est eximere, quoniam qui subest humor, non patitur formis inhærere.

[a] *Li. 3. Hist. cap. 21.*
[b] *Li. 9. c. 40. Hist. anim.*
Vnde cerã Apes colligant.
[c] *Lib. 11. cap. 8.*
Spartum quid Plinio
[d] *Lib. 21. cap. 12.*
[e] *Lib. 9. cap. 40.*
[f] *Lib. 9. cap. 40.*
[g] *Lib. 11. cap. 10.*
Cera quid.
[h] *Lib. 21. cap. 14.*
Cera vt fiat.
[i] *Lib. 9. cap. 16.*

DIFFERENTIÆ. ELECTIO.

Cera adipi ſimilis vbi.

IOANNES Guinterius Andarnacus, ceram ait aliam eſſe flauam, aliam albam; aliam rurſus pinguem adipi ſimilem, qualis, inquit, ex Moſcouia, & Polonia affertur, aliam ſiccam & denſam. Ego ceram naturaliter albam nondum obſeruaui, neq; præterea capio facilè, quam ſiccam denſamúe vocet. Quæ enim ſicca ſimul & denſa ſunt, ſolida ſunt, ac dura, quod ceræ naturæ aduerſatur. Habeo tamen ego in muſæo meo ceram Indicam colore flauo, viridi & rubro, item nigro, quæ lapidea prorſus eſt duritia. Sed hæc naturalis non eſt, quin ex lacca confici ab Acoſta didici. Propriè enim cera ad tactum mollis eſt, in quo ſenſu venuſtè admodum dixit Plinius Iunior:

Cera duriſſima.

Vt laus eſt ceræ mollis, cedensq; ſequatur.

[a] *Lib. 2. cap. 76.* Optima eſt iudicio [a] Dioſcoridis, ſubflaua, ſubpinguis, pura, odorata, & halitum quadamtenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. [b] Plinius vel inuertit hunc Dioſcoridis locum, vel alterius ſcriptoris doctrinam ſecutus eſt in eligenda cera. Ait enim optimam eſſe, quæ Punica vocatur (hoc eſt, vt Iacobus Dalechampius etiam exponit,) omnium candidiſſima. Proximam, quàm maximè fuluam odoriſq; mellei, puram, natione autem Ponticam, quam conſtare equidem miratur inter venenata mella. Deinde Creticam. Plurimum enim ex propoli habere. Poſt has Corſicam, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putari. [c] Iacobus Hollerius cùm dixiſſet in ceratis cera vtendum eſſe, quam adoleſcentior Apum populus conficit, alioqui, inquit, cera alba vtendum eſt, non ſponte quidē nata, ſed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia ſuauior eſt, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet. Sed de hac ſæpe apud Galenum fit mētio, quem quiſq; adire poterit. Idem tradit Ponticam naturaliter amaram eſſe, amaritudinemq; ex abſynthio obtinere, nec non eam lotione non deponere. Candida, authore Dioſcoride, fit hoc modo. Ex ea radunt album, ſyncerumq;, atq; transfundunt in vas, quod ſatis habeat marinę ex alto petitæ, inſperſoq; nitri momento, decoquunt; cùmq; iterum, tertioúe inferbuit, ſeparatum vas refrigerant, ac cerę paſtillum eximunt, deterſa ſorde, ſi qua fortè adhęſit: tum denuo indita noua maris aqua feruet, vti retulimus, & vaſe dempto ex igne, fundum ollulę nouę aqua frigida madefactum, in ceram ſummam ſuſpenſa manu intingunt; quò celerius concreſcat, & quàm minima portio extrahatur. Suſcepto primo ceræ orbiculo, iterum vaſis imum aqua refrigeratum, tantiſper in ceram immitti debet, dum tota excipiatur. Orbiculi lino conſuti, interuacante ſpatio ſuſpenduntur, & interdiu continuò ſub ſole, noctu ſub luna aſperguntur, vſq; dum perfectè albeſcant. Verùm ſi eximius ille candor deſideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operępretium eſt. Nec deſunt, qui pro marina, in muria quàm acerrima ſemel, aut iterum excoquant; dein laguncula tenui, rotunda, anſam habente extrahunt: poſtea orbiculos ſubſtrato affatim ceſpite herboſo, inſolant, donec candorem ſummum cōtraxerint. Prępiunt hoc obeundum munus Vere, cùm Sol remiſſa vehementia humorem pariat, vt non facilè liquetur. Hæc itaq; Dioſcorides, ex quo [d] Plinius, Punica fit, inquit, hoc modo: Ventilatur ſub dio ſæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem, id eſt, cādidiſſima quęq;, trāsfunduntq; in vas quod exiguum frigidæ habeat. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim, dein vas ipſum refrigerāt. Et cùm hæc ter fecere, iuncea crate ſub dio ſiccant ſole, lunaq; hęc enim candorem facit. Siccantes ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidiſſima verò fit poſt inſolationem etiānum recocta. Punica medicis vtiliſſima. Sic ille. Binas quoq; dealbandi ceram rationes nobis deſcriptas reliquit [e] Io: Anglicus in ſua roſa Anglica, quarum prima eſt, vt cera tam diu in aqua decoquatur, permutando continuo aquam, donec candida reddatur; altera vt dū in aqua diſſoluitur ab igne, vitreum vas aqua perlutum diſſolutę cerę immergatur, & quod adhęſerit, ſole lunaq; ſiccetur, idq; tandiu continuetur, donec ita omnem ceram exemeris, & ſub dio expoſueris. Albeſcit autem ſolis vi (vt de aqua nihil dicamus pręterea) quoniam ita tollitur à cera mel, eęq; partes expirant, quarum tenuitate color conflatur. Quod tetigit omnium doctiſſimus [f] Iulius Cæſar Scaliger. Fieri albū, inquit, ab igni ſcribit Ariſt. in oct. Sect. propoſitarum quæſtionum. Quod patet in cera, pilis, cinere. Et in ſeptima idem ſentit, & in quinto de generat. animal. & in primo Meteorum. Solem enim eſſe candidum. Vbi duplex ſententia explicanda eſt. Nam vbi ſolem dicit album, poteſt albi miſtione candoris confectionem profiteri. At cera non hac ratione fit alba, ſed quaſi ab efficiente. Ἐξικμάζεται namque mel ab igne, quamobrem exuctæ candor relinquitur. Idem modus in pilis, & cinere. Et candorem ſuprà ſtatuebamus in ſicco. Tametſi ne hoc quidem videtur. Aqua enim humidiſſima

[b] *Lib. 21. cap. 14.*

[c] *Li. 6. Inſt. Chirur. c. 1.*

[d] *Lib. 21. cap. 14.*

[e] *Lib. 5. c. 1.*

[f] *Exer. 325. 12.*

Cera alba vt fiat.

Cera candidiſſima quādo fiat.

Cur ſolis vi albeſcat.

Sol candidus.

A midissima in suis primordijs apparet alba. Itaque ab aqua etiam creari albedinem gummi Aqua alba.
» indicant; ea namq; si soluantur, albescunt. Quanquam hic quoque tolli tum sordes, tum
» densitatem, atque inæqualitatem, nec minus elui tenuiores partes insolatas, in quibus ali-
» quid coloris insit, obijci potest, &c. Aiunt Venetijs candidissimam ideo fieri, quia ea vrbs Cera cur Venetijs cã didior quã alibi fiat.
» non vt aliæ ciuitates pulueruleuta est. Candidam ceram ἀνιγματικῶς Varro in Promotheo
apud Nonium referente Iacobo Dalechampio, his verbis significat: Chrysofandolos lo-
» cat sibi, & amiculam de lacte (quidam lacteam à cera legunt) ac cera Tarentina, quam Apes
» Milesiæ congerint, ex omnibus floribus libantes, sine osse, & nerüis, puram, putam, proce-
» ram, candidam, teneram, formosam. g Turnebus verò Varronem amicam scribit ceream
» vocare pro tenera, & pulchra, propter cereas imagines, quas in atrijs habebant, (veteres) g Lib. 17. Aduersa. capit. vlt.
aliaq; opera, quæ sequaci, & flexibili ceræ natura pulcherrima faciebant, & mollia erant.
Præterea cera tractando inalbescit: vnde τράκτος κηρὸς Ætio vocatur, quæ tractando inal- Τράκτος κηρὸς.
buit, & τρακταίζω Phauorino est λευκαίνω, inalbesco. τράκτα meminit h Hermolaus his
verbis: Capyridia sunt, quæ alio nomine Tracta dicimus, vt Placentinus placet: cuius vocis, h Corol. 519 in Dioscor.
& apud Catonem mentio est, vbi de placenta, & spira, & scriblita loquitur: quo verbo ipse
B non panificium, sed portiones tota materia detractas, & in solum, hoc est, stratum in tabel-
la, siue alueolo diffusas congestasq; significat: proinde in hoc vsu Græci sic loquuntur, ἕλκειν
λαγάνα pro eo, quod est tracta facere: Hinc, & cera candida tracton dici à Græcis quoque Tracton.
author est Phocion, à quo, & verbum τρακταίζειν pro eo, quod perficere, ac subigere, vt
alba fiat cera. Paulus quoque ceram tractam ad psoras commendat. Mihi capuridia viden-
tur tracta dici, quoniam & tractata manibus albescant, & etiam igne vsta, hoc est cocta,
quemadmodum in panis massa obseruamus, quæ manibus cõtrectata, candescit quidẽ, sed
coctione fit postmodũ candidissimus panis. Eustathius in hoc fortè sensu καπυρὸν compositum esse tradit ἐκ τῆ κάειν, καὶ πύρουν. indeq; καπυρίδια apud Dipnosophistam appellari.
Cæterùm illud in primis in cera candida obseruandum est, ne sit impostura, nonnulli enim Cera alba vt adulteretur.
terebinthinam cerę communi miscent, atq; addita cerusa dealbant. Sunt qui ceram candi-
dam, virgineam vocent. Sed ceram virgineam propolim esse habemus ex Actuario, & ante Cera virginea.
hunc ex Scribonio Largo: & nescio quàm bene i Hollerius ceram virgineam esse putat, quã i Lib. 6. Inst. Chirurg. c. 1
adolescentior Apum populus conficit. Laudari tamen satis eiusmodi cera ad plurimos vsus
non potest. Est enim quàm recentissima, & cariem nondum sensit. Laudatissimę autem cerę
C notæ sunt, vt sit quàm maximè recens; quo enim recentior, eò odoratior existit, puriorq; & Ceræ nouæ laus.
ad diuersarum impressionum, & figurarum susceptionẽ aptior, & tam formę susceptę, quàm
scripturę in ea impressę durabilior. Cęteras notas bonitatis ex Dioscoride, & Plinio diximus;
inter quas etiam non postremo loco ponitur, vt sit odorifera, odore autem melleo. Nunquid
verò cera odorata siue laudabili odore esse queat, vt mihi facilè persuadeo, quispiam in du- Cera an sit odorata.
bium vocare queat ea ratione, qua cera plerumq; ex arborum lachrymis constat, quarũ odor
sanè gratus non est, tum etiam quatenus propolis grauissimi planè odoris ei permisceatur. In
quam disputationem postquam inciderimus, obiter locum k Plinij restituam, apud quem k Lib. 13. cap. 3.
alibi sic legitur: In M. Ciceronis monumentis inuenitur, vnguẽta gratiora esse, quæ terram,
» quàm quæ crocum sapiant: quando etiam corruptissimo in genere, magistamen iuuat ipsius Plinius correctus.
» vitij scueritas. Ego legendum puto non terram, sed ceram: nam apud ipsum l Ciceronem ita l Lib. 3. de Oratore.
scriptum inuenitur. Vnguentis minus diù nos delectari summa, & acerrima suauitate con-
» ditis, quàm his moderatis: & magis laudari, quod cęram, quàm quod crocum olere videa-
» tur. Vnguenta enim ceram recipere notissimum est, cùm terram odoris conciliandi gratia
ad ea recipi nemo dixerit. Videturq; mihi innuere Cicero doctrinarum lux altera, odoratis- Cicero explicatus.
D sima vnguenta, qualia sunt, quę crocũ prȩstantissimi, atq; acutissimi odoris aroma accipiunt,
nimio odore caput sensusq; ferire, ideoq; abominari: moderata, quę tam acuti odoris aroma-
ta non recipiebant, sed ceram ipsam odore vix superabant, ideo esse gratiora, quòd nullam
capiti sensibusq; noxam inferant: putauerimq; deniq; Ciceronem moderata vnguenta per
ceram potiùs, quàm aliquod aroma significasse, cùm quòd aliud non sit inter ingredientia
valentiùs, tùm verò potissimùm, quòd vnguentis suam (vt vocant) consistentiam prębeat.
Frustra itaq; mihi m Cęlius Calcagninus Ciceronis locum per Plinium restituere conatur. m Lib. 4. Epist.
Adducendum enim esset aliquod vnguentum, quod terram odoris causa conciliandi reci-
pit. neque insuper verum est ceram ideo grauissimi odoris esse, quoniam ex lachrymis ar-
borum ab Apibus colligatur, resinaq;: nam & eodem modo mel, quod sæpè ex inodoris
plantis deferunt, & ingratum habentibus odorem, vel inodorum sæpè, vel ingrati odoris
esse deberet, quod falsum est. quin cera non solùm ex resinis colligitur, sed ex odoratis-
simis quoque plantis, sicuti paulò antè ex Aristotele, Plinioq; demonstrauimus. Quam-

obrem vbi odoratiores ſunt plantæ, odoratior etiam cera naſcitur: vt in Creta, Attica, Sicilia, Cypro. Quam poſtremam (Cypriam) tam odoratam agnoſcit [n] Plinius, vt balſamum ea vitiari ſcribat, quod omnibus odoribus præferri ipſe quoq; teſtatur.

[n] *Lib. 12. cap. 15.*

ADVLTERATIO. COLORATIO.

Ceræ pondus vt augeatur.

NONNVLLI quæſtus faciendi cauſa, ceram adulterantes, pondus eius excreſcunt hoc modo. Picis Græcę in pollinem reductæ libras duas, librę mellis permiſcent ſimul ad ignem, deinde proijciunt in aquam, & paulatim eximunt, ſeruantes ad futurum vſum. Cùm iam vti volunt, ceræ recentis libris ſex ſeui veruecini vncias ſex adijciunt, ſimulq; miſcentes iterum ebulliunt. Alij addunt ceræ farinam fabaceam optimè contritam, nimirum in candelis, aiuntq; ardere ſine excrementis, augere pondus, & magnitudinem, & vix detegi fraudem. Nigreſcit cera authore [a] Plinio addito chartarum cinere, ſicut anchuſa admiſta rubet: variosq; in colores pigmentis, inquit, trahitur ad reddendas ſimilitudines, & innumeros mortalium vſus, parietumq; & armorum tutelam. Sed de his poſtea. Rubram ſigillandis litteris hodie ſic faciunt elegantiſſimam. Ceræ libris tribus terebinthinæ vncias tres miſcentes ad ignem, cinnabari in oleo diſſoluti vncias totidem adijciunt. Viridis fit eodem modo ex flore æris; aurea ex minio trito, flaua ex auripigmento, carnea ex lacca & ceruſa.

[a] *Lib. 21. cap. 14.*

Vt nigreſcat.

Cera rubra pro ſigillis.

Cera viridis.

VT SINE APVM OPERA COLLIGATVR.

ANDREAS Libauius docet quomodo mel & cera ab homine ſine Apum opera eximi queat, quod quanquam laborioſum ſit, ceraq; ita collecta pluris, quàm quæ ab Apibus recolligitur, conſtare debeat, colligentemq; fruſta ita tempus perdere iudicem, curioſis hominibus illud tamen hîc repetere placuit. Ille autem ſic ſcribit. In genere plantarum floribus folijsq; mel „ aëreum, & cera inſiſtunt. Cera per ſublimationem facilè ſegregatur, quod mihi in roſis euenit, inſtrumento figulino cum pannis refrigerantibus. Putauerim, & mel „ ſegregari poſſe per macerationem in aqua deſtillata, & poſtea ad conſiſtentiam mellis coa- „ gulata. Sed flores eligendi ſunt tunc, cùm maximè eis Apes inſiſtunt, aut inditium eſt mel „ aëreum cecidiſſe: & illi qui decerpti nihil afferunt detrimenti. Requiritur etiam induſtria „ in macerando. Hæc ille.

[a] *Lib. 2. Alchim. tract. 1. cap. 45.*

LOCVS.

UBI Apum copia eſt, ibi & mellis ceræq; haud dubio prouentus. Qualia multa loca antè celebrauimus. Ab Hymetto Atticæ monte, in quo Apes propter læta paſcua abundare diximus, Hymettia cera [a] Ouidio; Attica [b] Martiali, & Cecropia [c] Silio Italico appellatur. [d] Plinius apud Sabęos plurimùm cerę melliſq; prouentum eſſe tradit. Corſica etiam propter ceræ abundantiam celebris eſt, adeo vt [e] Diodorus ſcribat Tyrrhenos vrbibus, quę in ea inſula ſunt, ſubactis, reſinę, ceręq; ac mellis, quorum, inquit, ea fertilis eſt inſula, tributa impoſuiſſe. Sed & Romanos legimus à Corſis centum millia pondo cerę, tributi nomine exegiſſe, vt ſcribit [f] Alexander ab Alexandro, ex [g] Liuio, vt apparet, qui tamen ducenta millia pondo accepiſſe notauit. Ex Ponto quoq; pro melle, quia id ibi prauum eſt, ceram pro tributo eoſdem Romanos extorſiſſe antè diximus. Sicilia quoque cera abundat. [h] Pontanus commendat ceram Mantuanam.

Electro felix, felix Mantoide cera,

Ex Hiſpania quoque in alias regiones defertur. [i] Strabo è Tuditania euehi tradit; & Baſteranis Hiſpanię Beticę populis cerea vaſa, vt Gallis in vſu fuiſſe. Idem author eſt iuxta Phaſim in Aſia plurimam ceram gigni. Polonia, Ruſſia, Pruſſia, Podolia, Moſcouia, vbi ceram permutant cum pannis, Liuonia, & tota Septentrionalis plaga copiosè ceram præbent. Teſtaturque Iouius Moſcouitas ceram in omnem Europam mittere. Liuones olim (nam ſub Friderico primo credidere CHRISTO) tanta fuiſſe ſimpli-

[a] *Lib. 10. Metam.*
[b] *Li 5. Epig.*
[c] *Lib. 14.*
[d] *Lib. 6. cap. 28.*
[e] *Lib 6. c. 4. rer. antiq.*

Cera pro tributo.

[f] *Li 4. c. 24.*
[g] *Dec. 4 l. 2.*
[h] *In Eridano*
[i] *Li. 3. Geog.*

Liuonum ſimplicitas.

A simplicitate [k] Crantzius author est, vt expresso melle ceram velut purgamenta reijcerent, Fecit inquit, pretium illi Germanorum diligentia: quod illi primùm mirantes acceperunt, pòst verò comperta rei æstimatione, accreuerunt. Eiusdem vsum ignorant Acuzamil, & Nigri Sanegæ incolæ, item & in Hea Africæ regione, vbi Io. Leo Africanus contemni, atque proijci ab incolis testatur. Ingens vis ceræ aduehitur ad Mombazzæ Indiæ Orientalis vrbem. Abundat & in Quiloa, & Cambaia, Cortesius plurimum mellis, & ceræ eduxit ex Auxamil. Teculeth Africę vrbs, & Agla ab eodem Africano celebrantur, aitq; Raboņe montis in eo tractu incolas nihil agere præterea, quàm quòd saponem, & ceram purgent: esseq; & alium ibi montem Beni Fensecare nomine, ad quem omnes concurrant ad emendam ceram: ac aliam deniq; qui Beni Abusaib nuncupetur, esse, cuius habitatores ceram Christianis vendant, indeq; ingentes sibi comparent diuitias, quemadmodum, & in Cholla vrbe. In Melinda Indiæ ciuitate miram aiunt esse ceræ abundantiam. Regnum præsbyteri Iani, Iucatan, Insula S. Laurentij, totaq; China ceram vili pretio habet, & in plerisq; mundi noui locis abundè colligitur.

[k] *Lib* 16. *VVand. c.* 9.

Ceræ vsum qui ignorent.

B

DENOMINATA.

DE cereo substantiuo, siue candela cerea maiori, vulgus torzam vocat, pòst dicetur. Cereus adiectiuum duplici in significato accipi video, pro coloris genere, & pro mollitie: [a] Horatius cerea brachia in postremo sensu dixit his verbis:

Cum tu Lydia Telephi
Ceruicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia.

Cerei signi ficatio.

[a] *Lib.* 1. *Ode* 13.

Brachea cerea.

Vetus enim interpres, cerea exponit mollia, aut in modum ceræ flexilia. Atq; ita [b] Pontanus:

Corporaq; extento iactent pendentia fune,
In gyrum cogant artus, & cerea membra
Perq; enses moueant nudis vestigia plantis.

[b] *Lib.* 4. *de Stellis.*

Ita quoque Pet. Angel. Bargeus canebat:

C —— *Tum pulchræ leuia miris*
Flectunt colla modis, & cerea membra puellæ.

Perperam itaq; nonnulli solida, nonnulli etiam malè candida interpretantur. nec rectè mihi exponere videtur [c] Adrianus Turnebus pulchra, & formosa, ac si ad pulchritudinem imaginum cerearum, quas in atrijs habebant nobiliores Romani, alluserit poëta, aut aliorum operum, quæ è cera fingebantur elegantissima. Nam & ipse Horatius hominem pronum ad malum, cereum, hoc est, facilem ad flectendum dixit hoc versu:

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

[c] *Lib.* 29. *cap.* 2. *& li.* 27. 24. 2.

Cereus homo.

Iam verò pro flauo colore cereum sumpsit [d] Martialis, cùm canit:

Cerea si pendet lumbis & trita lacerna
Dimidiasq; nates Gallica palla tegit.

[d] *Lib.* 1. *Epi.*

id est, vt exponit quoq; [e] Turnebus, detrita, & decolor, flauescensq; flore coloris exolescente. Dixit tamen idem [f] Epigrammatarius abollam vestem tragicam, & grauiorum personarum, etiam ceream:

Cerea quem nudum tegit vxor aballa grabati.

[e] *Lib.* 17. *cap.* 24.

[f] *Lib.* 4.

D Dixit [g] & Ficedulam ceream, hoc est, præ pinguedine flauam, transluceute nimirum flaua per cutem pinguedine.

Cerea quæ patulo lucet Ficedula lumbo
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

Cereus color.

[g] *Lib.* 13.

Dixit [h] deniq; cerea pruna ab eodem colore.

Mittimus autumni cerea pruna mei.

[h] *Lib.* 10.

Et ante ipsum [i] Virgilius:

Addam cerea pruna, & honos erit huic quoq; pomo.

[i] *Eglo.* 2.

Vbi Seruius exponit cerei coloris, sed qui sit, non explicat. Plato quoq; κηρίνου πλάσματα dixit, κηρίνας ὄρνιθες Athenæus inter fercula. Et κηρίναν ὀπώραν sunt qui apud eundem interpretentur mel. Sed hoc loco ingens Cardani lapsus à [k] Scaligero annotatus, prętereundus non est, vtpote qui colorem cereum cum cæruleo ineptissimè eundem arbitratus sit. „ Quid sit cæruleus (color) inquit aduersus eum Scaliger, hic planè ostendis te ignorare.

[k] *Exer.* 325 13. Cardanus lapsus.

Eum namq; propolidi, ac ceræ nouæ attribuis. Obſcuriõr, inquis, paulò colore maris tranquilli. Quid mariné an propolidi color idem? Vtrum tibi ignotum eſt? Quod verò ais: „ Cerulum a cera, nullum habes authorem. Sed κήρινον & κηριοειδὴς: quod nos cereum, vt apud „ poëtam, qui pruna cerea vocat. Hæc ille. [l] Plinius ſmaragdorum genera recenſens, quinto loco eos poſuit, qui cerini nuncupantur, à cerino ſcilicet colore, (quanquam ſint, qui acerini legunt.) Nam & alibi ait: Sunt & nigra, ac laudatiora cerina, atq; purpurea. Et [n] Plauto cerinum veſtimentum eſt, quod & mellinum eidem appellatur à melleo ſiue flauo colore, à quo veſtes aliquas dictas eſſe innuit etiam Ouidius, canens:

Et ſua velleribus nomina cera facit.

Turnebus apud [o] Plautum carinarios dici putat eos, qui cerino colore pannum inficiunt. Nam cera inquit, Doricè κάρος dicitur, quæ alijs Græcorum linguis κῆρος vocatur. Libentius autem à Doribus, & Æolibus Latini mutuum ſumunt, quàm ab alijs Græcis, ad quos in mercatum non proficiſcuntur dictionarium, &c. Ceroplaſtæ dicuntur, qui ceram exercent, & qui imagines ex ea, ſimiliaq; conficiunt. Latinè cerarij. Plutarchus χαλκοτύποις μὲν πλάσσοντας, καὶ λιθοξόοις, καὶ κηροπλάσταις, ἀνθρωπόμορφα τῶν θεῶν τὰ σώματα εἶναι. Vnde κηροπλαστέω, ex ceris fingo, in ceris fingo. Eubulus apud Athenæum lib. 13. Τίς ὦ ὁ γράψας, πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα Ἠκηροπλαστήσας ἤρωθ' ὑπόπτερον. Accipitur & pro ceras fingo nimirum de Apibus. Item comæ ornatores, ſed tunc κηροπλάσται ſcribendum, quia κῆρας etiam ſit coma, quod apud Plutarchum indicat Homerus, cùm Paridem κηρὶ ἀγλαὸν dicit. Ceroſtrata quoque à cera nomen non obtinent, ſed à cornibus, quæ & ipſa κήρατα Græcis dicuntur. De his conſule Vitruuium & Plinium. Proditum eſt ex vrorum cornibus effici, quę Romani ad ſuas delicias tranſtulerunt, nunc tincta, nunc ſublita. Nunc quæ ceroſtrata picturæ genere dicerentur, ad ſellas principum, atque lecticas parantur, quales Ægyptij rẽges inter cætera ornamenta habuiſſe feruntur. Hiſpani neſcio an à cera cereum vocant, quam nos cereuiſiam, Ægyptij zytum. Fit ex frugibus coctis, & lupo ſalictario. Ceroferarium eſt inſtrumentum quo cereus fixus continetur. In [p] decretis canonicis eius fit mentio: *Acolythus accipiat ceroferarium cum cereo, vt ſciat ſe ad accendenda lumina mancipare.* Primicerius eſt nunc primus inter clericos, & diaconos, quibus præeſt in docendo, ſubditus archidiacono. Butrigarius ratus eſt primicerium accipi pro cantore, quoniam officium cantandi etiam ad eum pertineat. Colligitur autem ex reſcripto Innocentij ad Tullenſes Canonicos, primiceriatum eſſe beneficium cum dignitate: Aliud tamen ab officio primiceriatus, quod habet primus inter notarios ſummi Pontificis, antea dictus notariorum decanus, & protoſcrinarius, vulgò Caponotario. In quo ſignificato legitur quoq; apud [q] Celium Rhodog. Primicerius, inquit, notarius principis dicitur, & honore inter notarios primus: „ ſicut ſequens appellatur ſecundicerius. κηρὸς autem cera eſt, & in ceratis tabulis ſcribebant „ antiqui. Alius etiam erat primicerius, qui diem, ſeu vt loquuntur, datus adijciebat diplomatibus pontificialibus, quas nunc bibliotecarius apponit. Primicerius itaq; cantor dicitur, veluti primus in choro, & primus ratione cantus: alioquin non is primus ſimpliciter dicendus, cùm is ſubordinetur archidiacono. Exigit enim pronunciatio nominis primicerij, adiectionem ex relatione alicuius, vel poſtulat ſubintelligi. Quòd primicerius in omnibus is dici poſſit, qui primus, & aliqua dignitate eſt anteſignanus, vel primus in aliquo: ſic dicimus primicerium menſorem, inter menſores primum, & primicerios ex corpore decanorũ: primicerium fabricæ, primicerium protectorum, domeſticorum, equitum. Sic de ſimilibus. Nam primicerus & πρωτοκήρος, & πρῶτος τάξεως, eſt primus ordine quolibet ceræ ſeu ſcripturæ. Mos enim erat apud veteres in tabulis ceratis ſcribere, quas Græci κηρώματα dicunt: quanquam ceroma etiam ſit apud Columellam ceratura. Eſtq; item vnguentum, quod fit ſubacta oleo cera, qua in paleſtris vtebantur athletæ. In quo ſenſu Plutarchus libro quem edidit, an ſeni ſit adminiſtranda reſpublica; ἀσπαθὴς γὰρ ἐν παλαίστραις, καὶ κηρώμασιν ἀκινδύνως εὐρύθμων σοφιστῶν, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐν Ὀλυμπιακοῖς, καὶ Πυθικοῖς ἀγῶσι. Vnde κηρωματικὸς ceromate vnctus dicitur Iuuenali:

Et ceromatico fert niceteria collo.

Item κηρωματιστὴς, qui ceromate aliquem vngit. Alij ceroma exponunt oleum, quo perungerentur athletæ ad robur adijciendum corpori, adhibito quodam terræ genere. Sunt qui pathon dici putent cœnum ceromati, hoc eſt, oleo, vt ipſi interpretantur, permixtum. Non addebatur autem quælibet terra, ſed quæ robuſtiora corpora & ad tolerandos æſtus algoresq; reddebãt firmiora. Quamobrem meo iudicio ceroma dupliciter fiebat, vel ex oleo cum cera permixto, vt nomen quoq; à cera ſit deductum, vel ex oleo cũm terra, vt dictum eſt. [r] Plinio verò ceroma eſt locus, in quo athletę certabant, vel vngebantur. Ijdẽ, inquit, paleſtras athle- „

tarum

[l] *Lib. 37. cap. 5.* Smaragdi cerini.
[n] *In Epidico.* Cerinum.
[o] *Lib. 13. cap 5.* *In Aulularia.* Ceroplaſtę qui.
Ceroferarium.
[p] *Diſtin. 24.*
Primicerius eſt primicerius.
Primiceriatus dignitas.
[q] *Lib. 12. cap. 6.*
Secundicerius.
κηρώματα quæ. Ceratura.
Ceromaticus.
Ceroma duplex.
[r] *Lib. 35. cap. 4*

A tarum imaginibus,& ceromata sua illuitrant. Vitruu. eum locũ χονιστήριον nominat, alij ϛλαιοϛρωτὴρ malunt, quòd scilicet cera oleo diluta vngebantur. De Ceragine dictũ est. Cerites Plinio est gemma ceræ similis, Idem alterius gemmæ meminit, quam cerachatem nuncupat.

Cerites gẽma. [1] *Li 37 c.10.*

Cerachates.

PROBLEMATA.

QVÆRIT [a] Aristoteles, cur oleum & cera Solis calore candefiunt, caro verò nigrescit? An illa, inquit, Sol propterea candefacere possit, quòd humorem nimium eximit: nigricat enim per naturam, quod præhumidum est, propter humoris terreni mistionem. Carnem verò, quod nullam inde humoris copiam detrahit, adurit, atroq; afficit colore. Attigimus nos suprà hoc problema ex Scalig. Aliud Ambrosij Leonis Nolani, cur cera, sulfur, seuũ, dum liquefacta, sunt, sunt pellucida, coacta dum sunt, opaca sunt: Vitrum & liquefactũ & coactum est pellucidũ, metalla tam liquefacta quàm coacta sunt opaca. An quia sunt duę

B qualitates, altera pellucida. i. quæ potẽtia est lucida, altera opaca, quæ neq; actu, neq; potentia est lucida; atq; vtraq; & magis & minus contingit inesse corpori tam multũ quàm parum liquabili, & coactili. Cera itaq; sulphur & seuũ & alia id genus constant è corpore multũ liquabili, in quo paucum opacum, pellucidum multum ineſt. Cùm ergo igne soluitur eorum aliquod, tum idem corpus generata quantitate secundũ omne spatium amplius extat, quod liquescere est: in eo statu partes paucæ opacæ distenduntur, & distendendo tenuantur, & tenuando vincuntur, & opprimuntur à partibus multis pellucidis & tenuatis: Quamobrem omnis substantia, apparet pellucida: quod & in vino & alijs liquoribus spectare est, cùm verò idem cogitur, tum corrupta maiore quantitate in minorem redit corpus, partesque opacæ contrahũtur & crassescunt, & pellucidæ etiam stringuntur adeo opacis subsint: in quibus cum opacę præstant, efficiunt omnia opaca. Vitri autem substantia tota aut maxima, ex parte pellucida est: quamobrem nullo pacto perturbat opacum in eo. In metallis conditio contraria est. nam maxima eorum pars aut multa opaca est; parua aut minima pellucida: qua pro re siue liquefacta siue coacta sint, opaca semper in eis vincunt, & manent opaca. Esse autem aliud liquabile, & coactile, quàm opacum, compertum est. Nam etsi vtraque illa contin

C git esse opaca, tamen eadem contingit esse cum oppositò opaci, quod est pellucidum. Item alia esse quàm pellucidum, namq; cum oppositò pellucidi, quod est opacum, cõiunguntur. Sed tamen vt liquabile adiuuat magis pellucidum, quàm opacum. Ita coactile magis confert opaco, quàm pellucido. Verùm alia ratio est eorum cum lucido & deferẽte lumen, nam liquescens ineptum est ei, quod vult lucere; aptum illi; quod deferre lumen amat. Coactile contra commodo est volenti lucere; ineptum amanti deferre lumẽ: quamobrem soli melius est esse coactili, cœlo aptius esse liquabili. Aliud ex Leonardo Iacchino, cur cera facillimè oleo confunditur, non vino, non aqua? An quòd simile simili facilè admiscetur? Cera igitur, & quæcunque pingui atque aëreo humido abundant, ut resinæ ac plantarum succi, qui facilè ignẽm concipiũt, cognata oleo sunt, ideo & statim vnà coalescunt. At quæ natura dispari oleo confundi nequeunt, quale papaueris succus & hypocistidis, qui tamen vino aut aqua facillimè permiscentur.

[a] *Sect. 38. Probl. 1.*

Cera cur à sole cãdeficiat.

Cera cur liquefacta pellucida, coacta uerò opaca.

Vitri substãtia cur pellucida.

Metalla cur opaca.

Cur cera facile oleo, non aqua aut vino fundatur.

CVR, ET QVAM FACILE CALORE LIQVESCAT.

D

QVAMVIS neminem latere probè nouerim, ceram quàm facillimè calore dissolui, solis scilicet atque ignis, placuit id tamen nonnullis, quas studendo annotaui, authoritatibus, poëtarum, potissimùm corroborare. [a] Lucretius:

Denique cera liquescit in eius (ignis) *posita vapore.*

[b] Ouidius:

Non tulit vlterius, sed ut intabescere flauæ
Igne leui ceræ, matutinaque pruinæ
Sole tepente solent.

[c] Idem de Icaro, cuius alas cerâ humeris conglutinatas sol resoluit.

Mellis odoratas pennarum vincula ceras:

Cera quam facile colore liquescat.

[a] *Lib. 6.*

[b] *Li. 3. metam.*

[c] *Lib. 8. M.*

Tabuerant

[d] *Lib. 1. de Arte.*

Tabuerant ceræ. [d] Alibi rurſus de eodem: E
Vincla labant, & cera Deo propriore liqueſcit.

Et antea dixerat:

Ibimus, impatiens cera caloris erit.

Dantes de eodem:

Ne quando Icaro miſero le reni
Sentì ſpennar per la ſcaldata cera
Gridando'l padre à lui, mala via tieni.

[e] *Lib. 9.*

[e] Lucanus: —— *Calido non ocyus Auſtro*
Nix reſoluta cadit, nec ſolem cera ſequetur.

Virgilius:

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit
Vno eodemq; igni, ſic noſtro Daphnis amore.

Cui conſimile eſt hoc Petrarchæ:

Amor m'hà poſto, come ſegno à ſtrale
Com'al ſol neue, come cera al fuoco. F

[f] *Cant. 33. Stant. 58.*

[f] Arioſtus:

Se di cera noi foſſimo, ò di paglia
E di fuoco egli, aſſai fora quel grido.

[g] *Pſal. 77.* [h] *Cap. 1.* [i] *Lib. aduerſus Stoic.*

Luculenter dicebat diuinus [g] Pſaltes, ſicut deficit fumus, deficiant, ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei. Item [h] Micheas: ſicut cera ſcindentur à facie ignis. Eleganter etiam [i] Plutarchus Stoicos inſectatus autumantes Deos vi ignis perituros, ac ſi, inquit, cerei eſſent, aut ſtanneì. Item vbi aduerſus in Platonem inſurgentes diſputat, dicentem orationem verbo, & nomine conſtare, cùm plura requiri dicant exemplo galbani, & ceræ, quæ commiſceri non queant abſq; vi ignis. Quod modò ad cauſam attinet, quare Sol ceram emolliat, eam reddit [k] Alexander Aphrodiſeus, quòd Sol humorem penitiorem cuocans, omnem emollit. Sed quid ſi liqueſcentiam hanc ceræ pinguedini tribuamus. Pinguem autem ceram eſſe, vel inde conſtat, quòd ſola inter omnium liquorum feces ſupernatat, & cùm incaleſcit, ad fundum non deſcendit, ſed potiùs quærens ſuperficiem ſurſum tendit propter igneas partes, & aëreas, quæ in ea dominantur. Vnde cera in aqua calida deorſum premit aquam, & per eius ſuperficiem ſe diffundit; vel, inquam, inde potiſſimùm conſtat, quòd accenſa, vt alia pinguedo non flammam tantùmmodo concipit, ſed diu ardere conſpiciatur, vnde candelarum cerearum nobilis vſus.

[k] *Lib. 1. Probl 87.* Ceram pinguem eſſe.

G

VSVS IN SACRIS. EORVMQVE ORIGO.

Cerei cur in Eccleſijs accendantur.

NOTISSIMVS equidem cereorum in S. Romanę Eccleſ. myſterijs vſus eſt. His ſacra omnia, tam antemeridiana, quàm pomeridiana celebrantur, his ſanctorum reliquiæ, & diuorum imagines aliàs occultæ capſiſq;, & thecis abditæ oſtenduntur, his funera efferuntur, terraq; conduntur. Sine his nullum ferè myſterium peragitur. Non accenduntur autem ad lucem tantùm inducendam, ſed ad pium religionis cultum amplificandum, in honorem inquam numinis, ſanctorumq; martyrum. Ritus eſt vetuſtiſſimus, quod vel ceroferariorum clericorum exemplo facillimè conſtat, ac lucidiſſimè, cùm ab ipſo Eccleſiæ initio ordinem fuiſſe in ea conſtet eorum, qui & Acolithi dicebantur, vt ad ſacram myſteriorum pompam, ſicut apud Cyprianum legimus, & Euſebium, & in Romano ſub Sylueſtro concilio, accenſos ferrent cereos. Idem in Orientis Eccleſijs fieri ſolitum, Hieronymus agens contra Vigilantium fidei deſertorem, iſthæc in Catholicos exprobrantem, planè teſtatur his verbis: Abſq; Martyrum reliquijs per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt euangelium accendunt Luminaria iam ſole rutilante, non vtiq; ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum. Quod verò ad diurnum ſpectat lumen, ſic dicit. Cæreos autem non clara luce accendimus, ſicut fruſtra calumniaris, ſed vt noctis tenebras hoc ſolatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris &c. non ipſum diem per lucem claram intelligens, ſed lumen ipſum quo cerei accenduntur, vt ſit ſenſus non fulgenti lumine accendimus cereos, vt tu dicis, ad illuſtrandos

Cereorum vſus in templis, & eius antiquitas.

Ceroferariorum munus.

Hieronymus explicatus.

H

Martyres

A Martyres. Immo idipsum factitari solitum in Ecclesia eadem Occidentali testatur S.[a] Paulinus illi æqualis, his versibus:

Clara coronantur densis altaria lychnis
Lumina ceratis adolentur odore papyri,
Nocte dieque micant. Sic nox splendorque diei
Fulget, & ipsa dies caelesti illustris honore
Plus micat innumeris lucem geminata lucernis:

[a] *In Nat. 3. S. Fel.*

Præterea eiusmodi pietatis cultum à se probari, Hieronymus in eodem commentario paulò inferiùs, & suprà eodem argumento, ad Riparium scribens, apertè æquè ac liberè profite
» tur, dum ait: Accensi ante tumulos eorum cerei, idololatrię insignia sunt? Fatetur tamen in-
» terim Hieronymus ritum ab antiquis Romanis defluxisse, dum ait. Idolatras appellas hu-
» iusmodi homines? Non diffiteor, omnes nos qui in Christo credimus, de errore idololatriæ
» veniisse; non enim nascimur, sed renascimur Christiani. Et quia quondam colebamus idola,
» num colere deum non debemus, ne simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud
fiebat idolis, & idcirco detestatum est: hoc fit Martyribus, & idcirco recipiẽdũ est. Alibiq;[b]
B rursus. Ipsaque, inquit, Roma orbis domina in singulis insulis, domibusque tutelæ simula-
» crum cereis venerans ac lucernis, quam ad tuitionem ædium isto appellant nomine, vt tam
» intrantes quàm exeuntes domus suas inoliti semper commoneantur erroris. Damascenus
in sermone de dormientibus docet cereos, oleum, & huiusmodi offerri. Dum enim cerei
circa altare, feretrum, ac tumulos incenduntur ex persona defunctorum, Christum verum
lumen & æternum, eiusdemq; fidem, quæ lumen est intellectus viatoris profitemur. Obla-
tionum cereorum in Ecclesia ritus, qui nobis nunc valdè familiaris est, etiam in antiqua Ro-
mana Ecclesia fuit, vt liquet ex sanctissimis Patribus eius seculi, qui eiusmodi oblationes à
fidelibus fieri solitas maximoperè commendant, adeò vt Sanctus[c] Augustinus ad hæc ipsa
» præstanda populum ipsum exhortatus sit, dicens: Qui possunt, aut cereolos, aut oleum, quod
» in cicindelibus mittatur, exhibeant. Idem iubet Paulinus his versibus:

Ast alÿ pictis accendant lumina ceris
Multiforesq; cauis lychnos laquearibus aptent.
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Cerei accendantur & vnde is ritus ortus.

[b] *Lib. 16. in Esai. ca. 77.*

Cereorum oblationis antiquitas.

[c] *De temp. serm. 215.*

[d] Corippus Iustinum Imper. iuniorem & Sophiam, antequam imperij gubernaculum arriC perent, Deo ceram obtulisse canit:

Ilicet Angelici pergens ad limina templi
Imposuit pia thura focis, cerasq; micantes
Obtulit, & supplex lachrymis ita cœpit obortis.

[d] *L. 2. in pri.*

Est & Commentarius Euodij Vzalensis Episcopi, cuius meminit sæpius Augustinus, vbi de cereis afferri solitis ad reliquias S. Stephani, ijsdemque diuinitùs in visione monstratis agit: deq; eo, qui obtulit candelam argenteam. Deplorat[e] Athanasius cereos à fidelibus oblatos, sed ab Arrianis sublatos, & idolis incensos. Offerrimus item cerea simulacra, vel integra, vel mutilata, vel partes tantùm, puta manum, brachium, pedem, cùm scilicet vel morbo aliquo curati sumus, vel diuina implorata ope curari cupimus. Meminit[f] Ludouicus Ariostus:

Lo partì, dico, per dritta misura
De le coste e de l'anche à le confine
E lo fè rimaner meza figura,
Qual dinanzi à l'imagine diuine
D *Poste d'argento, o piu di cera pura*
Son da genti lontane e da vicine
Ch'à ringratiarle e sciorre il voto vanno
De le domande pie, ch'ottennute hanno.

[e] *Li. 1. c. 13.* Cerea simulacra cur offeramus.

[f] *Cant. 19. Stan. 86.*

Hunc autem ritum ab antiquissima idolomania dimanasse fic ostendit[g] Polydorus Virgilius: Consimiliter (ac festis diebus exornare templa) ritus offerendi cereas imagines, antiquorũ obseruationibus affines sunt. Cùm enim Pelasgi, teste Dionysio Halicar. sedibus pulsi Dodonam peruenissent, ibi accepto responso, quo admoniti sunt, ut Siculorum continentem terram quęrerent, in Latium demum per multos errores venientes in lacu Cutillienſi enatam deprehenderunt insulam, quam Cotilliam nominarunt: Hoc igitur quasi omine susceptо has sibi prædictas esse sedes didicerunt, pulsisque inde Sicilienſibus incolis, regionem ipsi tenuerũt, decima prędа secundũ responsum Apollini consecrata, erectoq; Diti sacello &

[g] *Libr. 5. de Inuent. rer. cap. 1.*

Pelasgi ut Siciliam obtinuerint.

Saturno

Saturno ara, illum humanis capitibus, hunc virorum victimis placare ſe exiſtimabant, propter oraculum, in quo erat: E

Et capitu inferno, & patri tranſmittite lumen.

Saturnalia. Saturni ſacra, vt quidam volunt, ſaturnalia nominantes. Poſt hæc ferunt Herculem, cum Geryonis pecore per Italiam redeuntem ſuaſiſſe illorum poſteris, vt fauſtis ſacrificijs infauſta mutarent, offerentes Diti non hominum capita, ſed oſcilla ad humanam effigiem formata, quaſi parua ora, vt pars pro toto foret: & Saturni aras, non mactatis viris; ſed accenſis cereis excolentes, quia φῶς non ſolùm virum, ſed etiam lumen ſignificat. Inde ergo valuit conſuetudo, vt ſaturnalibus & cerei miſſitarentur, & ſigilla, id eſt oſcilla arte fictili fingerentur, ac venalia exponerentur, quæ homines pro ſe, ac ſuis piaculis Diti, & Saturno offerrent. Hæc quodammodo noſtra vaticinabantur ſacra: nam ſic & nos eadem ex cera ſigillaria, hoc eſt imagunculas templis offerimus, & oſcilla: quoties enim corporis pars aliqua læſa fuerit, vt puta manus, pes, mamilla, ſtatim vota facimus Deo, & eius diuis, quibus mox recuperata ſanitate, illam manum, illum pedem, illam mamillam ex cera formatam offerimus. Quæ conſuetudo pia, & religioſa ſic increbuit hactenus, vt iſtiuſmodi ſigillaria ab hominibus ad reliqua animalia tranſierint: ſanè ſic pro boue, ſic pro equo, ſic pro oue, oſcil- F
la templis ponimus. Hactenus ille. Erat præterea apud gentiles ceræ vſus in ſolemnibus votis. Vota enim ſua nuncupata, & in charta concepta conſcriptaq; deorum genibus cerâ
[h] *Satyr.10.* obſignata adfigebant: quod è ſitu vetuſtatis erutum patefaciet.[h] Iuuenalis verſus:

Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.

Incerabant enim Deorum genua, qui votum ſuſceptum ſignabant, & ſe voti reum conſtituebat. Tetigit eum ritum Prudentius:

—— Guſtauerat inter
Vagitus de farre molæ ſaxi illita ceris
Viderat, vnguentoq; lares humeſcere nigro.

[i] *Satyr.12.* Ad prædicta quoque referendum videtur hoc eiuſdem.[i] Iuuenalis:

Inde domum repetam graciles vbi parua coronas
Accipiunt fragili ſimulacra nitentia cerâ.

Cereus Paſchalis qd ſignificet. Vt modò ad cereos reuertamur, hi ſabbato paſchæ benedici ſolent ex Zoſimi Pont. Max. inſtituto, vt Platina, cæteriq; Eccleſiaſtici ſcriptores teſtantur. [k] Fredericus Nauſea qui de Catholicæ Eccleſiæ ceremonijs libros condidit, per paſchalem illum cereum (ſic enim vo- G
[k] *Lib.6. cap.22.* cant) Chriſtum tradit ſignificari ob tria, quæ ſunt in eo. Lychnum Chriſti animã, ceram corpus, lumen diuinitatem indicare. Benedici verò cereum propter gloriam reſurrectionis eius, quem & pater benedixit, ſuper omnia benedictus. Atq; tum imprimi cereo thus in modum crucis, ac per hoc ſignificari Chriſtum in Cruce fuiſſe ſacrificium veſpertinum, dẽ quõ Dauid: cuius paſſio, & oratio pro nobis, vt fumus thuris adſcendit ad patrem in odorem ſuauitatis. Antiquitatem huiuſce cerei paſchalis benedictionis teſtantur quoque Prudentius,
[l] *Cap.5.* qui de ea elegantiſſimum carmen conſcripſit, Sanctus [l] Ambroſius in Sermone de myſterio paſchæ, Concilium Toletanum, Amalarius Fortunatus Epiſcopus Treuirenſis, Vvolfangus
[m] *Lib.4. Syntag.hiſt. Deor.* Lazius, alijq;. [m] Lilius Gregorius Gyraldus eiuſcemodi benedictionem ex ignis Veſtalium ceremonia acceptam eſſe putat, ſcribens: Illud autem apud ſcriptores proditum obſeruaui extincto igne Veſtales à pontifice verberari ſolitas, quibus mos erat tabulam felicis materiæ tam diu verberare, donec ignis conciperetur, qui cribro aheneo in ædem à virgine deferebatur: quotannis tamen, & nouus ignis excitabatur à Veſtalibus, ſicut & à noſtris in ce-
[n] *In Faſtis.* rei paſchalis (qui dicitur) conſecratione. [n] Ouidius. H

Adde quod arcana fieri nouus ignis in æde
Dicitur, & vires flamma refecta capit.

Ex Paſchali cereo alijs puris admixtam ceram, agni, qui Chriſti typus eſt, impreſſam habentem imaginem, vnde & agnus Dei vulgò vocatur, ſacro Chriſmate delibutam, & benedictione ſanctificatam, recens natis potiſſimùm ad collum ferendam damus, eaq; multa ſæpè miracula facta obſeruata ſunt. Et hunc autem ritum gentilitatem ſapere omnibus, qui vel aliquo pacto in veterum monumẽtis verſati ſunt, notum eſt. Nam cùm ſuis infantibus Gentiles bullas ad auertendas faſcinationes, vt docet Varro, re turpicula conſignatas, vel aliter ſuperſtitionibus auctas ad collum appenderent, ad eas abolendas, placuit, inquit, Baronius, ſuperſtitione in religionem mutata, ex eiuſmodi ſacris ceris bullas confici, quas agni Chriſtum præferentis imagine inſignitas geniti in Chriſto geſtarent. Cordis item imaginem in bullis ſuis Gentiles ferre conſueuerant, quo, vt tradit Macrobius, ſic noſcerent ſe eſſe homi-

nes

A nes, si corde præstarent: Christiani verò Christi agni imagine discerent eius exemplo esse mites & humiles corde. Solet præterea etiam Summus Pontifex solenni diuæ matris Deiparæ Mariæ festo postridie Kalend. Februarij non solùm consecrare cereos, ac inter suos distribuere: verùm & populus Christianus vbiq; locorum ad sacra antemeridiana conueniens ex vetere ritu illos ad Templum adferre, & à sacerdote pijs votis verbisq; conceptis benedictos accendere & gestare. Recolens nimirùm animo lumen illud salutare, quod eodem die Simeoni semitypum mũdi representanti affulsit in spiritu: cùm Christum recens natum infantem in Templo ex lege comparentem, vt verum mundi lucem, ambabus exciperet manibus. Quocirca Deum tum precatur Ecclesia Christiana, vti frigida corda nostra calore suæ charitatis accendat, & vt accensa candela noctis, ita Sancti Spiritus splendor mentis nostræ tenebras ad nominis sui gloriam nostramq; salutem illuminet. Laurentius Renatus delabarre Tertulliani Scholiastes author est non posse negari, ceremonias ardentium cereorum quos hodie Christiani eo die qui purificatæ Marię dicatus est, ex more circumferimus, à Februalibus Romanorum sacris non planè abhorrere. Pertinaci paganismo mutatione subuentum esse, quem rei in totum sublatio potiùs inquit, irritasset. Hinc Februarius mensis dictus est, quòd tum extremo anni mense populus februaretur, id est purgaretur cõtinuis duodecim diebus, hisque diebus pro impetranda mortuorum manibus quiete, omnis populus piaculis, sacrificijsque circa sepulchra accensis, fascibus cereisq; intentus erat, dicens se februare, id est interprete Nonio, pura facere. Tetigit hoc quoque Fridericus Nausea, qui „ de huiusce ritus ceremonijs & mysterio sic scripsit: Tertio nominatur hęc ipsa dies, dies can- „ delabria siue luminaris, ob catholicas in ea ceremonias, quas Ecclesia Catholica, authore „ Papa Sergio eius nominis primo, post Christum natum anno DCXIIII. passim recepit, „ cùm antea Purificationis festum fuerat institutum sub glorioßissimo Imper. Iustiniano pri- „ mo, ab ipso Pontifice Sancto Agapeto, anno post Christum natum DXXXIIII. cum pe- „ stis horrenda graßaretur Constantinopoli, quæ propter institutionem festiuitatis eiusdem „ statim mirabiliter sedata traditur. Ceremoniæ verò sunt tales, quod in ea ipsa die candelæ „ cereæ diuinis orationibus ex verbo Dei desumptis, ab ipso sacerdote cõsecrantur: deindeq; „ solenni processione deferuntur ardentes, donec peruenitur ad cancellos, vbi cantatur: Re- „ sponsum accepit Simeon. Quę quidem ceremoniæ non modo sunt institutæ ad submouen- „ dam erroneam & impiam gentilium, maximeq; Romanorum, consuetudinem, qua ißi sem C per anno quinto Kal. Februarij vrbem cereis ac facibus lustrarunt ad honorem matris Mar- „ tis, vt is propterea concederet eis victoriam contra hostes, prout eorum idolatriam in hoc „ etiam scriptura videtur damnasse, sed & longè potiùs ad significationem mysticam & admo „ nitionem nostram mortalem. Candela cerea eademq; succensa significat duo. Primò qui- „ dem significat Mariam Virginem, quę tam sit pura, quàm est ignis ipse, non modo nihil im- „ puritatis habens, sed & res omnes ab impuritate purificans: secundò significat Christum es- „ se verum & æternum illud lumen, quod Maria, tanquam pulcherrima & purißima illa au- „ rora in Canticis & stella matutina, peperit ac incendit, quod sua gratia, vita & doctrina illu- „ minat omnem hominem, venientem in hunc mundum, de se dicens: Ego sum lux mundi: „ qui sequitur me non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ æternæ. In cuius lumi- „ nis ortu Magi ab Oriente vsque ad Bethleem citra errorem ambulauerunt. Quod & ipse Si- „ meon, senex venerandus, summa cum lætitia & congratulatione testatus est, dicens: Nunc „ dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei „ salutare tuũ, quod parasti ante faciem omniũ populorum, lumẽ ad reuelationem gentiũ. Et „ significatur admodum rectè Christus dominus per lucentem eandemq; ceream candelam D quòd hæc contineat, quæ ipsius sunt Iesu Christi. Primò quidem cera signat eius carnem „ quæ sine corruptione nata est de glorioßa Virgine Maria, sicut cera fit ab Apibus sine alteru- „ trorum permixtione: Secundo lychnus significat animam Christi, quòd ipsa latuerit in car- „ ne, sicut Lychnus in cera: tertiò ignis verè signat eius diuinitatem, quia Deus noster, ait scri- „ ptura, consumens est ignis. Quod mysterium his versibus complexus est Baptista Fiera.

Libat Apis sudo ceram de vertice florum
Impolluta artis, Cynthie, candor opus,
Christus homo, est sacro matris de sanguinis haustu
Impolluti vteri gloria, virginitas,
Christum cera, deam candor: quibus omnia dicas
Februa, quid maius candida cera ferat?

Inter sex ceremonias quibus fit benedictio aquæ baptismatis, quarta fit, cereo in aquam immergendo. Quo denotatur mysterio, Christum, qui vbiq; cerei typo exprimitur, suo baptismo aquas

Cereorum vsus in festo purgationis diuæ matris Dei.

Februalia Romanorum.

Februarius vnde dict⁹

⁹ *Lib. 6. de cerem. Eccl. cap. 5.*

Ceremoniæ in die purificationis circa cereos.

Cãdela cerea duo significat.

Cera signat carnẽ Christi.

Cerei vsus i aqua baptismatis.

mo aquas ſanctificaſſe, ac ijs vim regenerandi contuliſſe. Poſtremò quàm antiquum ſit mortuos cereis accenſis ad ſepulchrum efferre, docet Cardinalis [p] Baronius exemplo beati Cypriani, qui præcedente clero diuerſarum claſſium, atq; ſcholarum accenſas faces geſtantibus ſingulis magna cum pompa, & (vt habent Acta) magno triumpho ſepultus eſt. Athanaſius in ſermone illo vndecunq; concinno, quem in eos, qui obdormierunt ſcripſit, ſcitè dixit. Si quis diem obierit, licet in aëre deponatur inhumatus, ne omiſeris oleum, & ceram, inuocato Chriſto Deo ad ſepulturam accendere. Accepta enim Deo ſunt, plurimamq; ſecum referunt retributionem. Oleum enim, & cera, holocauſtum eſt. Incruenta autem hoſtiæ oblatio, propiciatio eſt, &c. Euſebius deſcribens funus Conſtantini: hic, inquit, milites arreptum cadauer aurea capſula includunt, & vndiq; purpura veſte contectum, Conſtantinopolim perducunt. Ibi tum in omnium magnificentiſſimis Imperatorijs ædibus celſo, atque edito loco deponunt, luminibusq; circum funus aurea ſuper candelabra accenſis, admirabile ſpectaculum intuentibus præbebant. Sic ille. Corrippus de Iuſtino celebrante funus patris ſui, canebat:

[p] To. 1. Annal. Eccleſ.

— Non plura moratus
Auguſtus nutu tolli ſublime feretrum
Imperat, & tota populus proceſſit ab aula
Mœſtaq; funereas accendunt agmina ceras.

Sed hunc quoque ritum à Romanis ad Eccleſiam dimanaſſe putem. Author eſt [q] Suetonius cùm Diuum Iulium pars in Capitolini Iouis cella cremare, pars in curia Pompei deſtinaret, repentè duos gladijs ſuccinctos, ac bina iacula geſtantes, ardentibus cereis rogum ſuccendiſſe. Præterea ad ſtatuas eorum, qui præclarè quid geſſerant, cereos accendebant. Cicero: Marius à ſubſellijs in roſtra recta, idq; quòd communiter compoſitum fuerat, ſolus edixit, & ea res (ſi quæris) ei magno honore fuit, omnibus vicis ſtatuæ, ad eas thus & cerei. Quid multa? nemo vnquam multitudini fuit carior. Quod miror à Baronio non animaduerſum, cùm alioqui cæteros enumeratos ritus elegantiſſimè dilucidiſſimèq; à gentilibus originem habuiſſe demonſtret; & ne quis eos propterea calumnietur, aut vitio vertat, quis prohibet, inquit, prophana per verbum Dei ſanctificata, in ſacrum transferri vſum? Nonne conſtet ex Ægyptiorum auro, & argento, Dei iuſſu, ſacra vaſa ad diuinum cultum eſſe conflata? Multa quidem ex ſuperſtitione gentilitia in Chriſtianam religionem laudabiliter eſſe tranſlata, pluribus exemplis ſuperiùs, patrumq; autoritate ſunt demonſtrata. Sed quod ad cereos, de quibus eſt ſermo, ſpectare videtur; quis iure calumniam faciet, ſi qui olim idolis (vt ait Hieronymus) ijdem modo martyribus offerantur? Si qui in Saturnalibus cerei erogabantur, in ſolemnitatem occurſus Domini & Sanctiſſimæ eius genitricis fuerint permutati? Quid, inquam, mirum ſi inolitas apud Gentiles conſuetudines, à quibus eos, quamuis Chriſtiani effecti, ſanctiſſimi Epiſcopi conceſſerunt? Hæc & plura Baronius, quæ ſtudioſus antiquitatis lector per ſe videre poterit. Offeramus itaq; & cereos, candelas, faces, oleum ad Dei ampliorem cultum, & honorificentiorem Eccleſiarum ornatum, circa altare, circa feretrum, circa tumulos, vice defunctorum: profitentes Chriſtum dominum eſſe verum lumen, & æternum, ac in primis cum Patre, & Spiritu ſancto adorandum, eiuſdemq; fidem eſſe ſanctum lumen Chriſtianorum, non ſolùm viuorum, ſed etiam mortuorum cum charitate viam vniuerſæ carnis ingreſſorum. Cùm verò Saturnalium ſacrorum obiter facta ſit mentio, ego de cereorum in ijs vſu iam proſequar. Addam tamen hoc ceu corollarium, incolas Tlaxcalan principi ſuo idolo quandoq; etiam cereos offerre. Contrà Iudæi in ſuis ceremonijs non vtebantur cera, ſed oleo, quod tetigit [r] Perſius, cùm canit:

[q] In Cæſare cap. 84.

Cereis more gentiliũ vti in Eccleſia non eſt calumniandum.

Indi ceram Idolo offerunt.

Iudæi non vtuntur cera.

— At cùm
Herodis venere dies, vnctaq; feneſtra
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

[r] Satyr. 5.

Gentiles etiam ſimili religione, qua Iudæi lucernas incendere conſueuiſſe, inter alios teſtis eſt Iuuenalis hoc verſu:

Et matutinis operantur feſta lucernis.

Sed hæc huius loci non ſunt. Quòd verò Iudæi non vterentur cera, etiam teſtatur D. Hieronymus, & rationem reddit: cùm enim demonſtraſſet quantopere corporis voluptates Deo deſpliceant, eas melli comparat. Mel enim deſtillare labia meretricis, quod ad tempus impinguat veſcentium fauces, & poſtea felle amarius inuenitur: vnde, inquit, & in domini ſacrificijs mel non offerunt, ceraq; contempta, quæ mellis hoſpitium eſt, oleum accenditur in templo Dei, quod de amaritudine exprimitur oliuarum.

VSVS

A

VSVS IN SATVRNALIBVS.

CEREOS mitti solere in Saturnalibus muneris loco, notissimum quidem est, sed non satis explorata causa monimentis antiquorum. Alij enim scribunt missos fuisse, vt satisfieret oraculo (cuius suprà mentio facta est) quod iusserat τὰ φῶτα dari Saturno. Alij huius instituti referunt ad Publicium tribunum plebis, qui cùm patroni grauiora munera exigerent à clientibus, voluit vt cerei tantùm mitterentur ditioribus. Vtriusque opinionis author est Macrobius, quem quilibet consulere poterit. [a] Varro tradit Saturnum à satu dictum, vel quòd ignis saturnalibus, hoc est, cerei superioribus mittantur. Ad quem locum commentans Iosephus Scaliger. Saturnalibus, inquit, cereos proceribus mittebant pauperes „ clientes, quod vulgatissimum est ex vno Macrobio, vt alios taceam. Sic intelligendum epigramma Antipatri ex sexto Anthologiæ.

Cerei quãdo in Saturnalibus mitti cœpere.

[a] *Lib. 4. de ling. lat.*

B

Λαμπάδα κηροχίτωνα, Κρόνῳ τυφήρεα λύχνον,
Σχοίνῳ καὶ λεπτῇ σφιγγόμενον παπύρῳ,
Αντίπατρος Πεῖσωνι φέρει γέρας. ὣ δὲ μ' ἀνάψας
Εὔξηται, λάμψω φέγγος ἀχνυσίῳ Θεῷ.

Nam λαμπὰς κηροχίτων est cereus. Κρόνῳ dicit esse, quia Saturnalibus mittebatur; deinde γέρας vocat, quòd honorarium cliens debebat patrono. Quod addit, ὣ δὲ μ' ἀνάψας εὔξηται, hoc vocabant lucem facere Saturno. Cereis enim accensis illis preces concipiebantur. quanquam Paulus Diaconus mutilator Festi, dicit lucem facere Saturno, esse caput detegere Saturno. Cuius quidem ritus ne nos quoque ignari sumus, cùm sciamus etiam causam eius superstitionis. Non dubitamus tamen, quin quòd cerei accendebantur Saturno, propterea potiùs dixisse veteres, lucem facere Saturno, quàm quia caput detegerent. Reliquis enim Dijs caput obnuebant, cùm concipiebant preces. Hæc Scaliger. Porrò à clientibus ad ditiores mitti solere cereos, vel vnicus, ac præcipuus testis est Martialis, canens:

Lampas κηροχίτων.

Absit cereus aridi clientis

Cid est, pauperis. Quo verò tempore darentur ex eodem Martiale discimus dicente:

Cerei quãdo mitterentur.

Quod tibi Decembri mense, quo volant mappæ
Gracilesq; ligulæ, cereiq;, chartæq;
Et acuta senibus testa cum Damascenis
Præter libellos vernulas nihil mitto.

[b] *Lib. 5.*

Ait inquam se mittere in Saturnalibus non munera, quæ tunc mitti solent, sed versus: quoniam ea munera, quæ mittuntur à pauperibus, diuitibus, sunt dolosa, & plus petunt, quàm afferant. Mittebant itaque veteres, donabantq; cereos mense Decembri: qui sanè ritus etiamnum durat. Nam & nos obsequij testandi causa primatibus vrbium, nec non prælatis, ac summæ autoritatis viris, patronisq;, ipsa in vigilia natiuitatis Saluatoris nostri, die, inquam, vigesimaquarta Decembris cereos offerimus: qui eos more veterum ad futurum domus vsum reponunt. Sunt qui existimant cereos non ob aliam causam inter Saturnalia munera mitti, quàm quòd sub Saturno à tenebrosa vita quasi ad lucem, & bonarum artium scientiam simus euocati.

D

MORALIA.

INCOGNITVS quidam, qui in Dauidicos Psalmos commentaria edidit, explicans hæc [a] Psaltis verba: Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. notandum esse monet, tres per ceram virtutes significari, tribus præcipuis vitijs oppositas, humilitatem, castitatem, & charitatem. Nam author de rerum proprietatibus, inter alias ceræ proprietates, ceram ait calori non resistere: in quo, inquit ille, notatur humilitas, quæ calori veri ignis scilicet Deo, non resistit per superbiam: sed liquescit, se diuinæ voluntati prorsus committens. Etenim cera, vt quotidiana docet experientia, liquefacta, faciliter ducitur, & tractatur ad libitum: sic qui reuera humilis est, sine vlla repugnantia diuinis acquiescit, obtemperatq; præceptis, non aliter, ac sponsa de se inquiens: [b] Anima

[a] *Psal. 64.*

Cera tres virtutes denotat.

Humilitas.

[b] *Cantic. 5.*

mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. Quid enim eſt dilectum nobis loqui niſi Deum E
ſua præcepta nobis inſpirare: ad cuius vocem anima liqueſcit, quando ſine reſiſtentia omnibus Dei mandatis ſe ſubijcit. Et aduerte, non ſolùm humilitatis virtutem ceræ typo denotari, verùm etiam præmium eiuſdem, quod eſt exaltatio, quia omnis qui ſe humiliat, vt eſt apud Lucam, exaltabitur. Ecquid autem exaltationem animæ expreſſius ſignificat,
Cera cur animę exaltationem ſignificet. quàm cera? Hæc enim ceræ eſt proprietas, vt ſuper omnes liquores ſupernatet, & cùm liqueſit, non deſcendat, ſed è contrario potiùs tendat ad ſuperiora, quia ſcilicet partes in ea igneæ plurimæ prædominantur. Eodem planè modo humilis, prædominante in ſe amore Dei ceu igne, ac aëre, nequit deprimi, ſed exaltatur. Secundò cera caſtitatem ſignificat;
Caſtitatem cur denotet. quoniam & hæc Apibus peculiaris eſt, vtpotè quę nunquam aliquo maculantur coitu, ſed virginitatis illibitatę decorem perpetuò ſeruant. Caſtitas autem nos Deo, quàm maximè ſimiles reddit, qui eſt ſpeculum ſine macula. Atque hæc quoque ſimilitudo in cera denotatur; nam cera inter cętera aptiſſima eſt ad recipiendam rei ſibi imprimendę figuram, vt
Charitas denotata. patet in ſigillis: Sic & caſtitas perquàm apta eſt, nos Deo ſimiles reddere. Charitas tertio in cera deſignatur. Tria enim, quę proximo noſtro preſtare debemus, per ceram denotantur. Iubemur enim proximo in aduerſis opem ferre, & aduerſum eadem defendere, ſecun- F
dò ne occulta eius releuemus; tertiò ad ea, quę præſtanda ſunt, inſtruere. Primum ſignificatur per linteum cera imbibitum, quo incluſa ab imbrium tempeſtatumq; iniurijs vindicamus: ſecundum per cerea ſigilla, quibus arcana occultantur, & reuelantur; tertium per cereos, qui in tenebris lucem ſubminiſtrant. Idem author explicans alium eiuſdem prophetę locum: Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in medio ventris mei. „
Cor doctrinam Chriſti denotat. Per cor accipiendam eſſe dicit Chriſti doctrinam Euangelicam, vel ſacramenta, à quibus ſicut à corde vita procedit: per ventrem, ipſum corpus eccleſiæ, in cuius medio conſiſtit corpus Chriſti; ſcilicet ſacramenta nouę legis, vt ſic ſit ſenſus, per paſſionem Chriſti in medio ventris, ſcilicet eccleſię factum eſt cor Chriſti molle, id eſt ſacramenta, ſicut cera li-
Sacramenta ceræ ſimilia. queſcens. Sacramenta enim antiqua erant dura, & aſpera, vt patet in Circumciſione, ſed noua ſunt placida, & ſic per Chriſti paſſionem duritia Sacramentorum in mollitiem conuerſa eſt, ſicut cera dura ad ignem poſita molleſcit. Alij de Chriſto in cruce pendente locum illum intelligunt, quem aiunt ſe ijs verbis ſignificaſſe deſtitutum eſſe vitali virtute: de-
[c] *In Thæteto.* fluxit enim cor, in quo reſidet vita, ad modum ceræ dum igni admouetur. [c] Plato homi-
Ingenia hominum ceræ ſimilia. num ingenia ceræ ſimilia eſſe dicebat, cùm diuerſæ hominum memoriæ tenacioris, & labi- G
dę cauſas exprimeret. Ait autem in hominum ingenijs vim quandam ceræ ſimillimam; quę faciat, & acutos ad intelligendum, & celeres ad ediſcendum, & eoſdem ſubinde obliuioſos. Item alios quidem tardos ad ediſcendum, verùm iugiter memores. Quoſdam ita ingenioſos, vt citò diſcant, & diu memoria vigeant. Nam quorum in animo ceræ illa ſimi-
litudo, quam Homerum dicit cognominaſſe χήρον, fluxior ſolutiorq; erit: facilè quidem diſcunt, ſed citò amittunt, obſoletis ob nimiam remiſſionem ceræ ſignaculis. Contra ingenij, mentisq; durior cera vix recipit formas, quę imprimuntur; ſed ſi vnquam receperit, diu conſeruat operosè impreſſas figuras, vtpotè ſtabili materia locatas. Tertia diuinę felicitatis concretio, cùm ceræ ſimilitudo ſic ſolida eſt, vt neque reſpuat formas, nec renitatur aduerſum impreſſionem ſignaculorum, nec ita fluxa recipiat ſede, vt incertæ miniméq; viſibiles impreſſiones ſint.

VSVS IN SCRIBENDO. H

Quando in tabulis ceratis ſcriberent veteres. [a] *Lib. 13. cap. 11.*

DE veterum more in tabulis ceratis ſcribendi, cùm notiſſimus ſit in eorum ſcriptis verſatis, ſubſequentia loca colligimus, non tanquam teſtimonia (vnus enim, vel duo tantùm ſuffeciſſent) ſed vt curioſis lectoribus ſatisfieret. Solebant itaque priſci in tabulis ceratis ſcribere, præcipuè ante chartę, & membranę inuentionem, tentatis pluribus ſcribendi materijs, de quibus agit [a] Plinius de papyro loquens; hanc inquit, Alexandri ma- „
gni victoria repertam eſſe autor eſt M. Varro, condita in Ægypto Alexandria. Et antea „
non fuiſſe chartarum vſum, ſed in palmarum folijs primum fuiſſe ſcriptitatum: quarun- „
dam arborum libris: poſtea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & priua- „
ta linteis confici cœpta, aut ceris: pugillarium enim vſum fuiſſe etiam ante Troiana „

tempora

A tempora inuenimus apud Homerum: & post etiam mansit cerarum vsus. κηρώματα Ceroma.
diximus tabulas illas ceratas, in quibus scribebant. Inuentio Græcis tribuitur. [b] Isido-
„rus: Ceræ litterarum materies parvulorum nutrices, ipsæ dant ingenium pueris, primor-
„dia sensus, quarum studium primi Græci tradidisse probantur. Hinc passim cera pro ip-
„sis tabulis accipitur. [c] Plautus. Ne vlla sit cera, vbi facere possit litteras. [d] Idem. Dum
„scribo, expleui totas ceras quatuor. Facetè apud [e] eundem Calidorus, lege, inquit, vel
„tabellas redde. Tu hinc eum ex cera cita. Respondet Pseudolus: Eccam in tabellis, in ce-
„ra cubat. [f] Ouidius.

Cætera fert blandâ cera notata manu.

[g] Laertius de libris Platonis; plerique, inquit, autumant Philippum Opuntium ipsius (Platonis) leges, quæ erant in cera, transcripsisse. Dilucidissimè etiam Iuuenalis.

Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrimio?

Hinc quoque profecta sunt illa loquendi genera, quæ persæpè apud veteres occurrunt: in Testamenta Romanorum vt
prima cera, in secunda cera, in ima cera, in extrema cera. Romani enim sua testamenta
B in huiusmodi tabulis ceratis perscribebant. [h] Suetonius de testamento Cæsaris: Q. Pedium notarétur.
ex quadrante hæredem instituit, reliquos in ima cera; hoc est, in vltima parte testamenti. Ima cera.
Huc spectat illud Horatij:

Qui testamentum tradet tibi cunq; legendi
Abnuere, & tabulas à te remouere memento,
Sic tamen, vt limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu:

Vbi commentator, pro prima cera primam tabulam exponit; nam in primæ, inquit, ta- Prima cera
bulæ secundo versu hæredis nomen continetur: testatoris autem nomen erat in primo, vt quid.
liquet etiam ex Suetonio in Nerone: in ima verò cera, id est, in extrema parte tabulæ
cætera pro testatoris voluntate notabantur. Martialis quoque testamentum vocat vlti- Vltima cera.
mas ceras:

Nil Ammiano, prater aridam vestem
Moriens reliquit vltimis pater ceris.

Atq; hoc modò extremam ceram lib. 3. Ciceronis in Verrem interpretatus est Asconius vl-
C timam tabulam, vltimam partem tabulæ. Alibi verò [i] Martialis raucas ceras, libellos fo- [i] *Lib. 8.*
tenses nuncupat; inquiens:

Cùm modo distulerint raucæ vadimonia ceræ.

hoc est, cùm peregerint iudicia, nam hora tertia in foro obuersabantur. [k] Ouidius: [k] *Lib. 1. Amor.*

Aptius hæ capiunt vadimonia garrula ceræ.

„Stylus vocabatur, quo in ceratis tabulis, siue in ceris scribebant. Chrysalus seruus apud Styl⁹ quid.
„[l] Plautum Mnesiloco ait: Cape stylum properè, & tabellas tu has tibi. Mnesilocus. Quid [l] *In Bacch.*
„pòst. Chr. Quod iubebo, scribito istic, nam propterea te volo scribere, vt pater cogno-
„scat litteras, quando legat. Mnes. Quid scribam? Chr. salutem tuo patri verbis tuis. Pist.
„Quid si potiùs morbum mortem scribat? Mnes. ne interturba iam imparatum in cera est.
Alibi idem Chrysalus Pistoclero, Nunc tu, inquit, abi intus Pistoclere ad Bacchidem, &
effer citò. Pist. Quid? Chr. stylum, & tabellas, & linum: Linum autem quo tabellas exa- Lino obligabant litteras suas veteres.
„ratas obligabant. Ex quo liceat intelligere veteres lino tabellas, & litteras, & reliqua, quę
„obsignabant, obligare consueuisse. [m] Lucianus: Posteaquam autem signum ablatum fue- [m] *In Timone.*
„rit, & linum incisum, & tabellæ apertæ, & declaratus meus nouus dominus. Et [n] Cicero:
D Ac ne longum sit Quirites tabellas proferri iussimus, quæ à quoque dicebantur datæ. pri- [n] *Lib. 3. Catilm.*
„mùm ostendimus Cethego; signum cognouit, nos linum incidimus. Sed reuertentes ad
„stylum, plurimorum de eo authoritates adducere possim, sed breuitatis causa paucis agam.
„[o] Plinius iunior: Erat in proximum non venabulum, aut lancea, sed stylus aut pugillaris: [o] *Lib. 2. Epi.*
„meditabar aliqua, annotabamq; vt si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem.
„[p] Tertullianus; Zacharias temporali vocis oratione mulctatus, cum animo conlocutus [p] *Li. de Idol.*
„linguam inritam transit, manibus suis à corde dictat, & nomen filij sine ore pronunciat, [q] *Lib. 9. Metam.*
„loquitur in stylo, auditur in cera, manu omni sono conclarior, litera omni ore vocalior.
Luculenter [q] Ouidius de Biblide:

Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum; vacuam tenet altera ceram:
Incipit: & dubitat, scribit, damnatq; tabellas:
Et notat, & delet, mutat, culpatq; probatq;:

Inq; vicem ſumptas ponit, poſitasq; reſumit E
Quid velit, ignorat, quicquid factura videtur,
Diſplicet: in vultu eſt audacia mixta pudori.
Scripta ſoror fuerat: viſum eſt delere ſororem,
Verbaq; correptis incidere talia ceris.

Stylum vertere. Hinc prouerbialiter *ſtylum vertere*, eſt mutare quod ſcripſeris. Horatius. »
Sæpe ſtilum vertas. Hieronymus in eodem ſenſu aduerſus Ruffinum. Quamdiu non renue- »
bam laudationem tuam, ſequebaris vt magiſtrum, fratrem & collegam vocabas, & catholi- »
cum in omnibus fatebaris. Poſtquam verò non agnoui laudes tuas, & me indignum tanti »
[r] *Act. 4. In Verr.* viri præconio iudicaui, vertis ſtylum, & omnia laudata priùs, vituperas, de eodem ore, & »
dulce proferens, & amarum. Hieronymus imitatus eſt [r] Ciceronem, qui ſcribit in hunc mo- »
dum: Timuit aliquando, & commotus eſt: vertit ſtylum in tabulis ſuis, quo facto cauſam om
nem euertit ſuam. Inuenitur, & *ſtylum infigere*, & *ſtylo appetere*, pro eo quod eſt ſcriptis inſectari, atq; inuehi. Prudentius metaphoricos Caſſiani martyris corpus eiuſmodi ſtylis à tortoribus infixum canit:

Innumeri circum pueri miſerabile viſu F
Confoſſa paruis membra figebant ſtylis,
Vnde pugillares ſoliti percurrere ceras
Scholare murmur adnotantes ſcripſerant.

Et paulò pòſt de eodem Caſſiano:

Buxa crepant cerata genis impacta cruentis
Rubetq; ac ictu curta tum & pagina,
Inde alij ſtimulos, & acumina ferrea vibrant,
Qua parte æratis cera ſulcis ſcribitur.

γλαφῖον. Stylum eiuſcemodi Græci γραφ῀ον dicunt. [s] Athenæus de Eurip. πινακίδα, καὶ γραφῖον ἐξηρτημένον ἔχοντα, hoc eſt, tabulam ſcriptoriam, & ſtylum præparatum (ad ſcribendum)
[s] *Lib. 13.* habentem. Vocatur alio etiam nomine penicillus, ſiue peniculus, ſed hic potiùs picturæ in-
Penicellus. Peniculus. ſeruit, & mollis eſt, vtpotè ex cauda animalium, quam antiqui penem vocabant. [t] Ouidius
[t] *L. 2. Amor* Græcam dictionem ſeruauit, cùm canit:

Quid digitos opus eſt graphium laſſare tenendo
Hoc habeat ſcriptum tota tabella veni. G

Graphium. Vnde graphiarium dicebatur, graphij repoſitorium. Martialis.

Hæc tibi erunt armata ſuo graphiaria ferro.

Pugillaris quid. id eſt graphio intus incluſo: tale apud nos eſt, quòd vocamus calamarium, in quo calami reponuntur, quamuis hac pauci hodiè dictione vtantur. Sed vt ad tabulas reuertamur, has quoq; pugillares appellabant, ſiue cereæ eſſent, ſiue ligneæ, ſiue alterius materiæ, in quibus ſtylo ſcribebatur, ita dictæ quòd pugno comprehenderentur; vel à pungendo, quòd ſcilicet ſtylo in his pungendo ſcriberent. Legitur & pugillar in ſingulari numero apud Auſonium:
[u] *Lib. 2. cap. 30.* *Bipatens pugillar expedi.* [u] Alexander ab Alexandro agens de varijs chartarum generibus, pu- »
gillarium ſiue tabellarum genera recenſet his verbis: Erant quoq;, inquit, tabellæ cera illi- »
tæ, in quibus monumenta literis nonnunquam mandari legimus, aliquando duplices, ple- »
rumq; triplices, aut quintuplices, colore diuerſæ. Nam & luteæ erant, virides, croceæ, pur- »
pureæ. In triplicibus epiſtolas, in quintuplicibus honores, & magiſtratus: in duplicibus, ſi »
quid eſſet arcanum, & ſubticendum, interioresq; animi notas magis adnotabant. Hæc ille.
Erant autem etiam pugillares citrei, eborei, membraneiq;, qui ex citro, ebore, & membra-
[x] *Lib. 13.* na erant confecti. De Citreis ſic [x] Martialis. H

Secta niſi in tenues eſſemus ligna tabellas
Eſſemus Lybici nobile dentis opus.

De quintuplicibus canebat ſic:

Cæde iuuencorum domini caret area felix,
Quintuplici cera cùm datur altus honor.

Pugillares eburnei ex eodem:

Languida ne triſtes obſcurent lumina ceræ
Nigra tibi niueum litera pingat ebur.

Eburnei cur darentur ſenib⁹. Pugillares enim eburnei dabantur ſenibus, & lippis, vt apertior his eſſet viſus ad ſcribendum. Triplices ex eodem.

Tunc triplices noſtros non vilia dona putabis
Cùm ſe venturam ſcribet amica tibi.

Pugillares

A Pugillares membranei ex eodem.

Esse puta ceras; licet hæc membrana vocetur,
Delebis, quoties scripta nouare volet.

Erat deniq; cera alia legitima, alia infamis dicta. Vtriusq; meminit [y] Tullius his verbis: Et ait idem, vt aliquis metus adiunctus sit ad gratiam, certos esse in consilio, quibus oftendi tabellas velit: id esse per facilè, non enim singulos ferre sententiam, sed vniuersos constituere: ceratam vnicuiq; tabellam dari cera legitima, non illa infami, ac nefaria. Huc spectat illud [z] eiusdem: Deinde in codicis extrema cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit. Quod modò ad ipsam scriptionem attinet in cera, fueritné facilis, ac celer, aut è contrario dilci potest ex Fabio [a] Quintiliano, qui hoc quæsitum videtur tetigisse his verbis: Illa quoque minora (sed nihil in studijs paruum est) non sunt transeunda, scribi optimè ceris, in quibus facillima est ratio delendi: nisi fortè visus infirmior membranarum potiùs vsum exiget: quæ vt iuuant aciem, ita crebra relatione, quoad intinguntur calami, morantur matum, & cogitationis impetum frangunt. Relinquendæ autem in quolibet genere vacuæ tabellæ, in quibus libera adijcienti fit excursio. Nam interim pigritiam emendandi angustiæ B faciunt, aut certè nouorum interpositione priora confundunt. Ne latas quidem vltra modum ceras esse velim, expertus iuuenem studiosum alioqui prælongos habuisse sermones, quia illos numero versuum metiebatur: idq; vitium, quòd frequenti admonitione corrigi non poterat, mutatis codicibus esse sublatum. Sic ille: Laudans inde cereas tabellas, cùm quòd facillimè, ac sine litura, quid in ijs poterat deleri, tùm etiam, quòd longè celeriùs in ijs scriberetur, quàm vel in membrana, vel charta, quoniam hæ scribentis manum, dum calamum atramento intingit, nimis remorentur. Celer equidem scriptio, vt ex ijsdem Quintiliani recitatis verbis constat, scribentibus quid seriò, perquàm necessaria, vt quod iam mente concepit, quam primùm, exprimere scribendo possit. Quod [b] alibi etiam meminerat antè his verbis: Non excludo autem, id quod est, irritandæ ad discendum infantiæ gratia, eburneas etiam literarum formas in lusum offerre, vel si quid aliud, quo magis illa ætas gaudeat, inueniri potest, quod tractare, intueri, nominare, iucundum sit. Cùm verò iam ductus sequi cœperit, non inutile erit eas tabellæ, quàm optimè insculpi, vt per illos velut sulcos ducatur stylus. Nam neq; errabit, quemadmodum in ceris (continebitur enim vtrimq; marginibus) neq; extra præscriptum poterit egredi, & celeriùs ac sæpiùs sequendo certa vestigia, C firmabit articulos: neq; egebit adiutorio manum suam manu superimposita regentis. Non est aliena res, quæ ferè ab honestis negligi solet, cura bene, ac velociter scribendi. Nam cum sit in studijs præcipuum, quoq; solo verus ille profectus, & altis radicibus nixus paretur, scribere: tardior stylus cogitationem moratur, rudis & confusus intellectu caret: vnde sequitur alter dictandi, quæ ex his transferenda sunt labor. Hactenus Quintilianus. De facilitate verò delendi, quæ in cereis tabellis scripta erant, vulgo natum erat adagium, idq; etiamnum in vsu est, *Imis ceris radere*, pro eo, quod est, penitus delere, sic vt nullum omnino memoriæ pristinæ vestigium extet.

[y] *Diuinat. in Q. Cæcil.*

[z] *Lib. 1. in Verrem.*

An fuerit vtile scribere in cera.

[a] *Lib. 10. Inst. Orat. cap. 3.*

Ceræ cur debeant esse latæ.

Celer scriptio cur scribenti necessaria.

[b] *Lib. 1.*

Celeris, & bonæ scriptionis la[a].

Imis ceris radere qd.

VSVS AD SIGILLANDVM.

DSIGILLARE quid dicimus, cùm signum, siue sigillum nostrum alicui rei imprimimus: quod equidem in nulla re aptiùs fieri potest, quàm in cera, vt non solùm ad hoc, vt dixi aptissima cera est, sed ad simulacra etiam, ac imagines conficiendas propter facilem ductilitatem. In quo sensu [a] Tullius dicebat. Sed verba nos cùm iacentia sustulimus è medio, sicut nobilissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus, & fingimus. Veteres verò non solùm tabulas suas, & tabellas siue epistolas, verùm etiam cellas, & similia nonnulla, vt & lagenas obsignare consueuerunt. [b] Q. Frater ad Tironem: Sicut olim matrem meam facere memini: quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse. In eodem sensu [c] Horatius:

Sigillare quid.

[a] *De Oratore.*

Quæ veteres obsignarent.

[b] *Li. 16. Epi.*

[c] *Lib. 2. Epist. 2.*

Comis in vxorem posset qui ignoscere seruis
Et signo læto non insanire lagenæ.

Item [d] Plautus:

Triparcos homines vetulos, auidos, aridos,
Bene admonere, qui salinum seruo obsignant cum sale.

[d] *In Persa.*

In Caſina. Et [c] aliàs dilucidiùs. E

Obſignate cellas, referte annulum ad me.
Ego huc tranſeo in proximum ad meam vicinam.

Ex quo nouiſſimo loco conſtat antiquos etiam annullis obſignauiſſe, vt & nonnulli hodie faciunt. Iſq; vſus vel ſimilis Bononiæ percrebuit aduerſus famulorum ſecretas commeſſationes, vel etiam tacitas rapinas, quanquam vaſa tantùm vinaria ſigillent. [f] Vlpianus meminit eiuſdem ritus: Signum autem vtrum annulo tantùm impreſſo adhibemus, an verò & „ ſine annulo, verùm alio quodam impreſſo? Variè enim homines ſignant. Et magis eſt, vt „ tantùm annulo quis poſſit ſignare, dum tamen habet χαρακτῆρα. Sigillis præterea eiuſmodi „ cereis litterę etiãnum muniuntur, vt & olim, & ſignantur & ſecreta occultantur, priuilegiaq; confirmantur, atq; ita confirmantur, vt niſi ſigillo cereo principis concedentis munitum fuerit, nullius planè exiſtat valoris. Cerarium apud [g] Ciceronem accipi videtur pro tali munimine, quod ceræ nomine penditur, cuiuſmodi, inquam eſt, quod etiam hodie pro diplomatum ſigillis exoluimus. Ex omni, inquit, pecunia, quam oratoribus ſoluere debuiſti, cer- „ tis nominibus deductionibus fieri ſolebant, primò pro ſpectatione, & collybo; deinde ne- „ ſcio pro quo cerario. Annulum obſignatorium Galli, ac Belgę vulgo dicunt vn ſignet, quia F ſcilicet inſigne familiæ ſuæ ei ſit impreſſum, quod à veterum quoq; ritu dimanauit, qui imagine ſua eum honeſtarent. [h] Plautus:

Et cauſa miles hîc reliquit ſymbolum
Expreſſam in cera ex annulo ſuam imaginem,
Vt qui huc afferret eius ſimilem ſymbolum
Cum eo ſimul me mitteret.

Et rurſus in eadem comœdia:

Eccum in tabellas porrectum; in cera cubat.

Quin & Deorum ſuorum ſimulacra in ſigillis exprimebant, vt me docet [i] Plutarchus, dum ait: Ergo fabris ærarijs, lapicidis, ac ijs qui cerea ſigilla fingunt, credentes humano corpori „ ſimilia putant eſſe deorum corpora, ac talia fingunt, adornantq; & adorant: philoſophos au- „ tem, & ciuiles viros deſpiciunt, qui deorum maieſtatem docent, cum bonitate, magnanimi- „ tate, benignitateq; & procuratione illi coniunctam. Rhypon pro ſigillari cera acceptum, „ quandoq; tradit Iulius Pollux ab authoribus, niſi quis typon, non rhypon in Polluce, in- G quit [k] Hermolaus, lectitet. Sed & apud [l] Ciceronem rhypos ſcriptum eſt pro ceris ſiue formis, vnde ſigilla fingebantur, fortaſſis à ſitu vetuſtatis appellatas: quanquam etiam ſtrigmenta ita vocentur, vt ex Celſo Plinioq; colligimus. Maltha quoq; eidem [m] Polluci, vt tradit Turnebus, cera qua tabellæ iudicum illinebantur, & interprete Feſto pix erat cum cera mixta. Similis eſt, inquit, quam in Verrem Cicero ceram legitimam vocat, qua tabellæ iudiciales incerabantur: [n] Heſychio cera mollis eſt. Ritum verò hunc cum cera ſigillandi ſæpe [o] Dantes celebrat, vt

Se foſſe à punto la cera dedutta
Et foſſe il cielo in ſua virtù ſuprema
La luce del ſuggel parebbe tutta.

Et [p] aliàs:

Et hauea in atto impreſſo eſsa fauella
Ecce Ancilla Dei ſi propriamente
Come figura in cera ſi ſugella.

Et rurſus [q] alibi:

Et io, ſi come cera da ſuggello H
Che la figura impreſſa non traſmuta
Segnat'e hor da voi lo mio ceruello.

Democritus verò aiunt, ea quæ eſſet expertus homini eſſe ſalutaria ſignaſſe cera minio infecta, cui ſignum annulo eſſet impreſſum, idq; feciſſe, vt quorum periculum non feciſſet, internoſcerentur, & data occaſione experiretur, aut ſi ædere non poſſet, haberent qui lecturi erant, quę ſequerentur, haberent, & de quibus non liqueret. Meminit [r] Vitruuius inquiens: Admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & eius commentarium, quod inſcribitur χαροτουπτὸν, in quo etiam vtebatur annulo, ſignans cera ex milto, quæ eſſet expertus „ hoc eſt, vt Georgius Philander Caſtilionius, doctiſſimus Vitruuij interpres exponit, miniata cerula, vt (inquit) loquitur Cicero ad Atticum lib. decimoquinto, & miniatula cerula, vt lib. decimoſexto: quibus in locis indicat Atticum, quæ in ipſius ſcriptis non probraret, miniata cera notare ſolitum. Μίλτον, autem Græcos etiam minium vocare, vnus fuerit

Cerarium quid Ciceroni.

[g] *Lib. 5. in Verrem.*

Annulus obſignatorius.

[h] *In Pſeud.*

Deorum imagines in cera.

[i] *Lib. de ſuperſt.*

Rhypon quid.

[k] *In Coroll. 34. ad Dioſc.*

[l] *In Epiſt. ad Attic.*

[m] *Lib. 8. cap. 4.*

[n] *Lib. 6. c. 9.*

[o] *Cant. 13. Parad.*

[p] *Cant. 2.*

[q] *Cant. 33.*

Democriti mos in ſignando.

[r] *Lib. 9. cap. 3.*

Miniata cerula.

Μίλτον minium ſignificare.

A rit locupletissimus testis [s] Plinius. Neque enim nobis suspecta est ea scriptio, etiamsi visa fuerit [t] Ioanni Monardo, inter eos, qui medicinam cum bonis litteris coniunxere, publico omnium consensu celeberrimo. Nam μίλτος vocabulum esse πολύσημον vidisse Plinium non possumus non credere, vt Theophrasti atq; Dioscoridis ἄμμιον id est, minium, exitialem vel tractantibus in officinis puluerem significârit, & eam quæ Vitruuium ipsum, cæterosq; secutis rubrica vertitur, quæq; hausta non vni medetur morbo, tantùm abest, vt respirando tracta noceat. Nihilo scilicet insolentius atque à Celso graui, & latinæ linguæ autore, quinto ac sexto libris non semel minium Sinopicum pro milto Sinopica dictum est. Neque video cur ab [u] Homero Cephaloniorum, & finitimorum locorum ductæ naues ab Vlysse, μιλτοπάρῃοι vocatæ fuerint, quòd rubrica, seu ea sit sinopsis, seu sit fabrilis, pictas habuerint proras, ac non potiùs, quòd minio, quando eas commendare voluerit, & istud apud Romanos aliquot etiam seculis tantæ fuerit autoritatis, vt Iouis ipsius faciē festis diebus minian-
B dam Censores locarint, & triumphantium corpora lini solita legantur. Rubricæ verò pretiū longè minus fuisse plerique omnes testētur. Quin & ipse Plinius, cùm rubricam iam Troianis temporibus in honore fuisse Homeri autoritate tradit, μίλτος quomodo verti queat, ostendit, rem ipsam non exprimit: quæ verò antè dixit, quæq; subiungit, si quis penitiùs, atq; pensiculatiùs legerit, ea ἄμμιον intellexisse comprobauerint. Itaque semel de ijs ita statuo, rubricam, miniū, & milton generaliter audiri, & pro re nata, aut adiecto gentis, vsusùe cognomine intelligi; ἄμμιον verò nusquam, nisi pro pernitiali illa coccinei coloris farina vsurpari. Hęc & plura Philander. Nonnunquam teste [x] Alexandro ab Alexandro discoloribus ceris signa suffragiorum, & sententiarum notabantur: quod in iudicijs quoque fieri animaduertimus.

[s] *Lib. 33. c. 7*
[t] *Lib. 4. Epistol. med.*
Aμμιον. Rubrica.
Minium sinopicum.
[u] *Iliad. 5.*
Iouis facies quando miniaretur.
[x] *Lib. 4. c. 3.*

VSVS AD PINGENDVM.

CERA diuersis permixta coloribus, prout res depingenda expostulabat, pingere solitos esse veteres, inter cæteros [a] Seneca lucidissimè adtestatur his verbis: Pictor colores, quos ad reddendum similitudinem, multos varios q; ante se posuit, celerrimè denotat, & inter ceram opusq; facili vultu ac manu commeat. Et diù ante illum M. [b] Varro: Nam vt Pausias, & cæteri pictores eiusdem generis loculatas magnas habent arculas, vbi discolores sunt ceræ. Vt perquam apposito epitheto [c] Statius Papinianus ceram Apelleam vocauerit, dum canit:

Vtere perpetuùm populi, magniq; Senatus
Munere, Apelleæ cuperent te scribere ceræ.

Ceras coloribus pingi solitas fuisse ad eas picturas, quę inuruntur, author est [d] Plinius, dum ait, Ex omnibus coloribus cretulam amare, vdoq; illini recusant, purpurissum, Indicum, cæruleum, melinum, auripigmentum, Appianum, cerussa. Cerę tinguntur ijsdem his coloribus ad eas picturas, quæ inuruntur, alieno parietibus genere, sed classibus familiari, iam verò & onerarijs nauibus: quoniam & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Dalechampius hoc addidit Scholiolum. Eucausticè pingēdi ratio fit aut ceris, aut coloribus, aut metallis igne liquescentibus ceris, vt in nauium pictura cùm scalptæ varijs figuris, cera diuersis etiam coloribus picta oblinebantur, &c. Verùm etsi Plinius id picturæ genus parietibus alienum fuisse inquit, attamen [e] Vitruuius scribens de ornamentis columnarum, harum
D tabellas cera cærulea depictas fuisse tradit, inquiens: tum proiecturas tignorum quantum eminebant, ad lineam & perpendiculum parietum persecuerunt: quę species cùm inuenusta ijs visa esset, tabellas ita formatas, vti nunc fiunt triglyphi; contra tignorum præcisiones in fronte fixerunt, & eas cera cęrulea depinxerunt, vt pręcisiones tignorum tectæ non offenderent visum. Cera depictarum nauium meminit [f] Valerius Flaccus:

Puppis & vt tenues subiere latentia ceræ.
Lumina picturæ varios superaddit honores.

Sed hic obiter locus [g] Senecæ occurrit castigandus: Cui triremes, & ceratas non mittet rem, lusorias, & cubicularias, & alia ludibria regum in mari lasciuientium mittam? Legunt, qui locum restituunt æratis, non ceratis. Idem [h] Plinius ceram alibi ait varios in colores pigmentis trahi, ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium vsus: vt mirum videri non debet, si [i] Iulius Pollux, & [k] Martianus Iurisconsultus, vbi agit de fundo instructo, ceram in pectoris instrumento ponant. Hermolaus meminit ceram, quæ sic in

[a] *Lib. 3. Epist. 122.*
[b] *Lib. 3. de re rust. c. 17*
[c] *Li. 1 Sylu.*
[d] *Li. 35. c. 7.*
Eucaustice pingēdi ratio.
[e] *Lib. 4. c. 2.*
[f] *Lib. 1. Argonaut.*
[g] *Lib. 7. de benef.*
[h] *Li. 21. c. 13*
[i] *Li. 7. c. 28.*
[k] *Lib. 35. Pandect.*

colores

Cera tracta quæ. [1] *Lib. 35. cap. 11.*

colores pigmentis trahitur, tractam vocari. Ceris verò pingere, ac picturam inurere, quis primus excogitauerit, non conſtat teſte eodem [1] Plinio. Quidam inquit, Ariſtidis inuentum putant, poſtea conſummatum à Praxitele. Ait etiam duo fuiſſe antiquitus genera, cera & in ebore ceſtro, id eſt viriculo, donec claſſes pingi cœpêre, tum acceſſiſſe tertium, reſolutis igni ceris, penicillo vtendi. Id genus picturę Callixenus Rhodius apud [m] Athenęum κηρογραφίαν vocat, alij (vt dixi) eucauſticen dicunt. Sunt enim, & ſua pictoribus cauteria, quorum prę- E ter cæteros meminit prędicato loco Martianus, vbi & conchas appellat vaſcula ſiue teſtas, in quibus pictores ſuos colores reponunt, quòd marinis conchis ad eam rem pictores vti ferè ſoleant.

[m] *Lib. 5.* κηρογραφία

VSVS AD FVCANDVM.

Fucus muliebris picturę genus eſt. [2] *Epiſt. 39.* Cereæ mulieres.

FVCVS ille muliebris, quo, vt pulchræ videantur, fœminæ vtuntur, picturæ quodammodo genus eſt; quamobrem alio nomine pigmentum, & ornatus peregrinus nominatur. Eiuſmodi fucatæ mulieres [2] Philoſtrato κηρίναι dicuntur γυναῖκες, hoc eſt cereæ mulierculæ, quæ ſcilicet ceris in fucando corpore vtuntur, dicitq; τὸ φυκίον καὶ τὸν κηρὸν, & alia huiuſmodi Laidis & Thaidis eſſe pharmaca. Cera autem fucus eſt, & pictura, propterea quòd ceris, vt dictum eſt, pingere antiqui ſolebant. Cùm verò duobus potiſſimùm ſeſe mulieres coloribus fucare ſoleant, albo & purpureo, illo ad candidum reddendum vultum, & totum corpus, quod cera præſtabat, vt ex Plauto ſubinde, & Ouidio patebit, hoc ad rubore buccas inficiendas. Eiuſmodi purpuriſſum Plautus, Latinè rubricam dixit: nam cùm dixiſſet: *Iſtas buccas tam bellè purpuriſſatas habes:* non multò poſt ſubiecit: *Buccas rubricæ, cera omne corpus intinxit tibi.* Idem innuit [b] Ouidius dum canit: F

Colores ad fucandum apti.

[b] *Lib. 3. de Arte.*

Scitis & inducta candorem quærere cera,
Sanguine quæ vero non rubet, arte rubet.

Vbi Merula pro cera exponit ceruſſa, qua potiſſimùm nunc mulieres vtuntur.

VSVS IN IMAGINIBVS.

G

[a] *In Pandect.* [b] *L. 1. Elect. cap. 29.*

LEGANTER quædam & doctè [a] Budæus, [b] Lipſius elegantiùs plura, & doctiùs de cereis veterum imaginibus, earum vſu, ac dignitate conſcripſere. Quæ omnia cùm ad cerę hiſtoriam pertineant, nobis repetenda ſunt, & ſi quid de ijſdem obſeruauerimus, ab illis intactum, id addendum eſt. Meminit earundem [c] Alexander ab Alexandro vbi agit, qui cultus domorum quondam fuerit, & quare maiorum imagines in poſtibus, & arma in atrijs, & veſtibulis haberent. Docet id inter alios [d] Plinius his verbis: Expreſſi cera vultus „ ſingulis diſponebantur armarijs, vt eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera &c. „

[c] *Lib. 5. cap. 23.*
[d] *Lib. 35. cap. 2.*
[e] *Lib. 1. Amorum.*

[e] Ouidius:

Nec te decipiant veteris plena atria cerę
Tolle tuos tecum pauper amator auos.

Lipſius legit, cincta atria ceræ, aitq; in Ouidij verbis eſſe priſcam labem, nam legebatur quinquatria; in meo exemplari legitur plena atria, vt citaui. Sed optimè idem Lipſius in eodem [f] Poëta, vbi vulgaris lectio habet:

[f] *Li. 6. Fast.*

Vidimus ornatos ærata per atria, picta H
Veſte triumphales occubuiſſe ſenes.

legendum cenſet, cerata per atria: quoniam æris in atrijs nulla mentio, at cerarum frequens: [g] Iuuenalis:

[g] *Satyr. 8.*

Tota licet veteres exornent vndiq; ceræ
Atria. Nobilitas ſola eſt, atq; vnica virtus.

[h] *Lib. 3.*

Corrippus de [h] Iuſtino patris funera celebrante:

Vaſa aurea mille
Mille columnarum ſpecies, argentea mille
Quæ ſuperimpoſitis implebant atria ceris.

Auſonius:

Hos ille Serum veſte contexi iubet,
Hos celat argento graui.

Ceris

A *Ceris inurens ianuarum limina,*
Et atriorum pegmata.

„ [l]Eusebius vt Portesius vertit, sic scribit: Columnis illa quidem nullas æui timentibus iniu- „ rias æstimata; videlicet natura hominum sortis fragilis & caducæ, commenta solatium ima- „ ginibus edendis, maiorum memoriam colere se putauit honore permansuro, partim adum- „ bratione picturæ cera delibutæ, partim à materia sculptum & dolatum experte motus simu- „ lacrum machinata. Sanazarius de ruinis Cumarum, vrbis vetustissimæ: [l] *Lib. 1. de vita Cōstāt.*

Plenaq; tot passim generosis atria ceris
Ipsa sua tandem subruta mole iacent.

Lipsius ait has imagines non aliud fuisse, quàm expressam corporis effigiem humerorum tenus, è cera. Dico, inquit, humerorum tenus; non enim corporis totius erant, sed capitis atq; „ vultus. Plinius. Expressi cera vultus singulis disponebantur armarijs. ait disertè, vultus. Cereæ imagines humerorū tenus.
Cicero in Bruto, cui ab hac obseruatione lux: Ex quo tanquam ex ore imago, exprimatur. „ Addidi item è cera. Idq; adeo verum, vt vulgò eas nobilium imagines poëtæ appellent ceras. Sic ille. Habebant autem hasce imagines per atria sua positas, cùm potissimùm vt ge- Cereas imagines vbi, & cur haberent.
B neris sui nobilitatem, & qui in eo quid vel domi vel foris præclari gessissent, ostenderent, tùm etiam vt ad alios ad bene fortiterque sese gerendos exhortarentur, quod me in primis docet „ [k]Valerius Maximus his verbis: Prudentissimoq; viro succurrebat, effigies maiorum cum „ suis titulis idcircò in prima ædium parte poni solere, vt eorum virtutes posteri non solùm legerent, verùm imitarentur. Erant ergo & tituli eorum, quorum erant imagines: Seneca: „ Qui imagines in atrijs exponunt, & nomina familiæ suę longo ordine ac multis stemmatum „ illigata flexuris in prima parte ædium collocant. Qui equidem ritus ad nostrum vsq; æuum perdurauit. Sed non cereas, at lapideas imagines maiorum nostrorum eadem ratione, qua veteres per atria collocamus. Hinc duplex erat apud Romanos nobilitas. Alij enim dicebantur nobiles, alij noui, vt luculenter ostendit Lipsius. Nobiles dicebantur illi soli, quo- Nobilitas duplex.
rum maiores magistratum cęperant, quiq; ius habebant imaginis ponendæ. Noui, quorum Nobiles q.
maiores vitam priuatam vixerant, & quibus imagines nullæ. Censebaturq; nobilitas om- Noui qui.
nis ex imaginum multitudine: & imagines ex magistratu. Vnde [m] Cicero significare volens [k] *Lib. 5. c. 8*
se nouum hominem, id est nulla generis nobilitate commendabilem, Consulem tamen fa- [l] *L. 3. de benefic. c. 28.*
„ ctum, ita ad populum inquit. Quemadmodum cùm petebam, nulli me vobis autores gene- [m] *De lege Agraria. Orat. 2.*
C rismei commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à vobis depre- „ centur. Idem in Pisonem, Obrepisti ad honores errore hominum, commendatione fumo- sarum imaginum, quarum simile habes nihil præter colorem. Fumosas imagines appellans Imagines fumosæ q.
„ antiquissimi generis stemma. In eodem sensu [n] Seneca: Non facit nobilem atrium plenum „ fumosis imaginibus. vt legi omnino debeat apud [o] Iuuenalem: [n] *Epist. 44.* [o] *Satyr. 8*

Fumosos equitum cum dictatore magistros.

Claudianus ceu Ciceronem & Senecam secutus:

Non ego luxuriam (inquit) *regum moremq; secutus*
Quæsiui vultum thalamis, vt nuncia formæ
Læua per innumeros iret pictura penates.
Nec varijs dubium thalamis lecturus amorem
Ardua commisi falsæ connubia cerę:

[p] Statius.

Quid referam veteres ceraq; æriq; figuras
Si quid Apellæi gaudent animasse colores?
D *Si quid adhuc vacua, tamen admirabile Pisæ*
Phidiacæ rasêre manus.

[p] *L. 2. Sylu.*

Idem [q] rursus:

Tot virides lucos, tot saxa imitantia vultus,
Aëraq;, tot scripto niuentes limine ceras
Finxisti? Quid enim ista domus? quid terra, priusquam
Te gauderet, erat?

[q] *Li. 3. Sylu*

Penes nobiles itaq; erant imagines. [r] Suetonius. Gens Flauia obscura illa quidem, & sine vl- lis maiorum imaginibus, sed tamen reip. non penitenda. Plinius iunior subitas imagines [r] *In Vespasiano.*
appellat, nobilitatem parum antiquam, sed re pentè fortunæque beneficio quæsitam. Quò [s] *L. 8. Ep. 10.*
itaque plures habebant imagines, eò habebantur nobiliores [t] Ouidius de Germanico: [t] *Li. 1. Fast.*

Perlege compositas generosa per atria ceras
Contigerant nulli nomina tanta uiro.

Sic

Conſolat. ad Polyb. Sic [u] Seneca: Vides omnes has imagines, quæ impleuêre Cæſareum atrium: nulla non ha- E
rum aliquo ſuorum incommodo inſignis eſt. Atq; ita dicebat Martialis.

Atriaq; immodicis artat imaginibus.

[u] Lib. 1. [x] Liuius de Anco Martio. Ancus Martius nobilis vna imagine Numæ. Habebant enim præ- „
ter ſuorum auorum imagines, etiam ſuorum patronorum, quos quiſq; colebat: quare L. „
Vitellius Vitellij pater, Narciſci & Pallantis imagines in atrijs inter lares coluiſſe legitur.

[y] In Galba. [y] Suetonius, Neroni Galba ſucceſſit, nullo gradu contingens Cæſarum domum: ſed haud „
dubiè nobiliſſimus, magnaq; & veteri proſapia, vt qui imperator in atrio ſtemma propo- „
ſuerit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Paſiphaën Minois vxorem referret. „

Imagines ex quo magiſtratu. Dixi autem ſuprà imagines è magiſtratu fuiſſe, nimirum ex Lipſio: qui addit, non tamen
quouis, ſed curule, Quæſtura, Tribunatus; & qui alij inferiores honores, ius, inquit, imagi-
nis non dabant: dabat inter ordinarios magiſtratus, prima curulis ædilitas: quod ex hiſce

[z] Lib. 5. in Verrem. [z] Ciceronis verbis diſcere ſeſe ait, vbi loquitur de ſe ædile: Ob earum rerum ſolicitudinem „
atq; labores, fructus illos datos, antiquiorem in Senatu ſententiæ dicendæ locum, togam „
prætextam, ſellam curulem, ius, imagines (ſcribendum vult Lipſius, ius imaginis) ad me- „
moriam poſteritatemq; prodendam. Clariùs idem Cicero in eo ſenſu, in principio legis F
Agrariæ: Eſt hoc in more poſitum, Quirites, inſtitutoq; maiorum, vt ij qui beneficio ve- „
ſtro imagines familiæ ſuæ conſecuti ſunt, eam primam habeant concionem, qua gratiam „
beneficij veſtri cum ſuorum laude coniungant. Qui autem ius gentilitatis, & maiorum ima- „

Terræ filij qui. gines nullas habebant, ij teſte Budæo terræ filij, & à ſeſe orti, & homines noui nominaban-
tur: quibus locutionibus non ſemel Cicero vſus eſt: Cornelius quidem tuus familiaris ſum- „
mo genere natus, terrę filius. Summo autem genere, per ironiam ab eo dictum eſt. Præte-
rea mos erat, quin vt Lipſius loquitur, vſus præcipuus, vt imagines iſtæ maiorum in funeri-
bus ducerentur, ad gentilitatem oſtendendam, id quod [a] Cicero oſtendit, dum ait: Brute, „

[a] Lib. 2. de Orator. quid ſedes? quid anum illam patri nunciari vis tuo? quid illis omnibus quorum imagines „
duci vides? quid maioribus tuis? De anu Iunia agnata Bruti loquens quæ funere effereba- „

[b] Pro Milone. tur. Et [b] alias, inquit. Nec verò non eadem ira deorum hanc eius ſatellitibus iniecit amen- „
tiam, vt ſine imaginibus, ſine cantu, ſine ludis, ſine exequijs, ſine lamentis, ſine lauda- „

Funerum ceremoniæ Romanor. tionibus, ſine funere oblitus cruore, & luto, ſpoliatus illius ſupremi dici celebritate, quàm „
concedere etiam inimici ſolent, ambureretur etiam abiectus. Quo in loco ceremonias tu- „
nerum omnes Cicero ſtrictim enumerauit. Huc ſpectat hoc Propertij: G

Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa.

Liuij etiam hoc Epitome 48. de Lepido. Præcepit filijs lecto ſe ſtrato, ſine linteis, ſine pur- „
pura, efferrent, imaginum ſpecie non ſumptibus nobilitari maximorum virorum funera ſo- „
lere. Ne verò quis has à iam dictis quas dicebamus in atrijs collocatas fuiſſe è cera, diuerſas
aliasq; arbitretur, facient hoc loco optimè lucidiſſima Plinij verba partim antè citata, ſed
hîc exactè repetenda, integreq; ponenda. Apud maiores, inquit, in atrijs imagines erant, „
quæ ſpectarentur, non ſigna externorum artificum, nec æra, aut marmora. Expreſſi cera „
vultus ſingulis diſponebantur armarijs, vt eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia fu- „
nera, ſemperq; defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat populus. „
Stemmata verò lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & „
monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium „
imagines erant, affixis hoſtium ſpolijs, quæ nec emptori refringere liceret, quæ etiam domi- „
nis mutatis domus ornamenta erant. Hactenus Plinius. Legimus quoque de Cæſare, cùm
Antonius populum Rom. incitaret ad vindictam cædis, veſtemq; ſanguine madentem oſté-
deret coram eo, quendam etiam Cæſaris imaginem extuliſſe è lecto, ac in ea tres, & viginti H

[c] Lib. 6. c. 2. plagas, quot ille confoſſus fuerat, expreſſas monſtrauiſſe. [c] Fabius Quintilianus de imagine
maiori, quæ in epilogo ad miſericordiam commouendam ſæpius proferebatur, ſcribit: &
prolata nouiſſimè, deformitate ipſa (nam ceris cadauer attulerant infuſum) præteritam quo- „

[d] Lib. 29. cap. 13. que orationis gratiam perdidit. Quem locum annotans [d] Turnebus. hîc ius ſuum, inquit,
tenuit emendatorum licentia, nam cadaueri infuſa legerunt; quòd tamen eodem ſenſu ac-
cipi poterit. Verùm ego puto veram eſſe, quàm protuli lectionem, vt ſenis imaginem ceris
impreſſam dicat. Quòd enim infuſum ceris eſt, id in cera fuſum iutelligitur, & expreſſum.
Apuleius interdum non malus author, præſertim cùm laſciuiæ ingenij non indulget, neq;
ludum ſibi permittit, Enimuerò quòd luto fictum, vel ære infuſum, vel lapide inſciſum,

Vt imagines colorétur. vel cera inuſtum, vel pigmento illitum. Scribit Alexander ab Alexandro præcitato loco,
Romanos ita cereas eas imagines celebraſſe, ac coluiſſe, ac ſi illi, quorum vultus exprime-
bantur, viuerent. Aitq; eaſdem feſtis diebus, & in ſumma gratulatione, & lætitia, laureis

ſertis

A sertis & floribus ornare, illorumq; natales dies festa luce celebrare solere. In luctu verò & gemitu familiæ tanquam conscij doloris essent, & tacita mœstitia funestarentur, deformasse, tantoq; honore dignos iudicasse, vt illos cum singulis imaginum titulis, illorum præcipuè quorum dignitas, maximæq; res gestæ fuissent, in exequiali pompa & apparatu funeris, extra ædes producerent, & longa serie velut familiæ decora repræsentarent, illæq; defunctorum exequias, & vna funus comitarentur; ita tradito more, vt domino aut aliquo ex familia vita functo, illius imago tam circa limina, quàm pro foribus locaretur, vt defuncti desiderium representata illa species leniret, posteroſq; ad præclara facinora domi foriſq; obcunda inuitaret. Verùm cereas etiam imagines in foro positas fuisse, recẽtiorum eorum meminit nemo. Docet id me [c] Plutarchus his verbis. Sciuit populus laudandum esse Lycurgum Lycophronis filium Butadem virtutis, ac iustitiæ causa: eique à populo statuendam „ ceream imaginem in foro, nisi sicubi lexeam stare vetat &c. Sed vt ad funeris ritum revertamur, Lipsius, ratio ferendi, inquit, in oblongis perticis erat siue hastis, vt fercula solent triumphorum. Ideò feretra ea dixit [f] Silius:

Non coniux, natiuè aderant, non iuncta propinqua
B *Sanguine turba virûm; aut celsis de more, feretris*
Præcedens prisca exequias decorabat imago.

Dio Cassius affirmare videtur, non ferri solere imagines eorum, qui relati essent in deos; de qua sententia Lipsius ambigit. Illud, inquit, mihi certius, si quis turpi & immani crimine damnatus esset, damnari etiam & frangi imaginem solere, nec in exequijs ferri. Iuuenalis,

Frangenda miseram funestat imagine gentem.

[g] Tacitus, Cotta Messalinus, ne imago Libonis exequias posterorum comitaretur, censuit. Notat etiam Budæus huiusmodi imaginum iura, ac nobilitatis insignia damnatione reorum amitti solere: id quod [h] Cicero docet his verbis: Nam ipse quidem si erit vestro iudicio li„ beratus, quæ habet ornamenta, quæ solatia reliquæ vitæ, quibus lætari & perfrui possit? „ Domus erit, credo, exornata, aperientur maiorum imagines, ipse ornatum & vestitum recu„ perabit. Omnia iudices hæc amissa sunt: omnia generis, nominis, honoris insignia atq; or„ namenta, vnius iudicij calamitate occiderunt. Hæc Cicero, ex quibus quoq; didicimus „ imagines eas clausas seruari solitas, quod indicat ijs verbis: aperientur maiorum imagines.
C Cùm nos in atrijs positas fuisse ex tot auctorum monumentis dixerimus. Collocabantur autem, inquit Lipsius, ordine in ligneis thecis, siue vt Plinius appellat, armarijs. Ausonius in versibus, quæ suprà, pegmata maluit dicere. Eæ thecæ diebus festis aut lætioribus tantùm aperiebantur; aliàs, vt videtur, clausæ. [i] Vopiscus, Tantùm illud dico, Senatores om„ nes ea lætitia esse elatos, vt domibus sui omnes albas hostias cæderent, imagines frequentes „ aperirent, albati sederent, conuiuia sumptuosiora præberent. Apud [k] Senecam patrem Tria„ rius, Indicit diem festum, aperiri iubet maiorum imagines, cùm maximè tegendæ sunt. Et „ hoc est, quod [l] Polybius scribit; has imagines publicis sacrificijs proferri, & magnificè ornari. Cui curæ haud dubiè olim præfectus Atrienſis. Hæc ille. sed cur tegerentur imagines istæ, non addit. Quid si propter fragilitatem ceræ factum dicamus, & ne externus puluis picturis maximè infestus, damnum inferret; Quamobrem postmodum etiam ex lapidibus & metallis fieri fortè cœperunt. Aerearum meminit [m] Statius

——Lato regalia cœtu
Atria complentur: species est cernere auorum
Comminus, & viuis certantia vultibus æra.

D Budæus opinatur posteriora tempora pro ijs cereis imaginibus insignia gentilitia habuisse quæ arma vulgò vocantur: quoniam & hæc quoq; primùm, vt simile est veri, virtutis præmia fuerunt, ac rerum præclarè gestarum decora. Iam verò alius apud eosdem veteres harum imaginum vsus fuit, atq; is quoq; ad nos dimanauit, & nihilo infrequentior est. Quilibet enim natorum suorum parentes, & parentum nati, item qui arcta quadam inuicem deuincti sunt amicitia, cùm peregrè eundum est, aut longnm ac difficile aliquod iter faciendum, imagines domi retinet, vt si peregrinantes mori cõtingat, earum aspectus velut quoddam afferat solatium, mortuorumq; felix subeat memoria. Author est [n] Ouidius Laodomiam Protesilai mariti sui, cùm bellum gereret aduersus Troianos ceream imaginem sępiùs fuisse amplexam, sæpiusque cum eadem, ceu cum præsente Protesilao secretos sermones habuisse.

Cùm tamen arma geris diuerso miles in orbe
Quæ referat vultus est mihi cera tuos.

[c] *In Vitis x. Rhetor. in fine.*

Vt ferrẽtur in funere.

[f] *Lib.* 10.

Imagines quorum frangerentur.

[g] *Lib.* 11.

[h] *In Ora. pro Sylla.*

Imagines claudebantur.

[i] *In Floria.*

[k] *Lib. 7. Contr. 6.*

[l] *Lib. 6.*

Cur tegerentur cereę maiorũ imagines.

[m] *L. 11. Thebaid.*

Armorũ siue insigniũ ortus.

Alius imaginũ vsus.

[n] *In Epistol. Herod.*

Laodomia ceream mariti sui habuit imaginem.

Illi blanditias, illi tibi debita verba E
Dicimus, amplexus accipit illa meos.
Crede mihi plus est quàm, quod videatur imago,
Adde sonum cera, Protesilaus erit.
Hanc specto teneoq; sinu pro coniuge vero
Et tanquam posset verba referre queror.

Sed cùm ille in bello Troiano perijsset, Laodamia auditâ mariti sui morte, eius desiderio in amplexu imaginis cereæ expirauit, vt meminit [n] alibi idem poëta hoc versu:

[n] *Lib. 2. de remed. amo.*

Si potes & ceras remoue, quod imagine muta
Carperis, hoc periit Laodamia modo.

[o] *Li. 7. Epig.*

[o] Martialis de amico amici imaginem habente dicebat:

Maximus ille tuus Ouidi Cæsonius hic est
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.

[p] *Lib. 11.*

Apud procos amasiarum suarum imagines fuisse idem me docere videtur [p] Martialis: Lydiam suam, cum qua concubuerat, fore formosiorem inquiens, si vt imago sua cerea, quam habebat domi, in coitu silere posset: F

Non est mentitus, qui te mihi dixit habere
Formosam carnem Lydia; non faciem.
Est ita si taceas, etsi tam muta recumbas
Quam silet in cera vultus & in tabula.

Atq; iste ritus nobis familiaris. Vidi in hac vrbe, quàm plurimarum matronarum imagines felicissimè in cera expressas, ligneisq; thecis clausas, sed & diuorum diuarumq; in theis vitreis. Veteres quoque in hac arte excelluisse, discimus ex hoc Agathiæ apud Suidam: *Vah audacissime, cera istud effecit:* loquitur autem de imagine cerea solertissimè expressa: item ex hoc Ausonij epigrammate in imaginem Medeæ:

Quin ne picta quidem sis barbara: namq; tui vim
Cera tenax zeli concipit immodicam.

Deorum cereæ imagines.

Magi quoq; varijs modis deorum imagines efformabant, imagines, inquam, stellarum vires habentes. Erat & alter fabricandi imagines modus. Nam vbi odium illaturi erant, cereas ac plumbeas imagines duplices confabricabant sese diuexantes, ac quodammodò inter se digladiantes: fronti earum apponentes, quæ non subpingere collibuit, quòd putem G pijs hominibus abigenda explodendaq;. Vbi verò amoris conciliandi causa agendum erat, imagines sese amplectentes conformabant, apponentes quædam fronti earum, quæ prætereunda censui, quod certè persuasum habeam esse vaframenta quædam, & vt verius paulò dicam, deliramenta anilia. quibus itaq; omissis, duo etiamnum dicenda supersunt, quis cerearum harum imaginum fuerit inuentor primus, & cur ex cera factæ. [q] Plinius agens de plastices primis inuentoribus, inuentum hoc tribuit Lysistrato Sicyonio Lysippi fratri, & simul docet id artificium. Hominis, inquit, imaginem gypso è facie ipsa primus omnium expressit, ceraq; in eam formam gypsi infusa (imaginem ceream, quam gypsea forma reddidisset, absoluere diligentius, ac emendatius: quidam legunt, ceramq; in eam formam gypsi infusam emendare) emendare instituit Lysistratus Sicyonius frater Lysippi, de quo diximus &c. Iam verò cera, quia ductu facilis est, facileq; impressionem quamlibet admittit, & quod impressum est, tenacitate sua, quàm solidissimè vbi vis retinet, vbi vis, quàm facillimè deles propter mollitiem: dura enim est, si placet, sin minus, mollis, in summa omnes qualitates, quæ ad faciendas imagines ex vsu esse possunt, induere potest. Atq; ita [r] Statius Abscantij, & Priscillæ describpturus pietatem ait: H

[q] *Lib. 35. cap. 12.*

Imagines cereas quis primus inuenerit.

Cur imagines fierent ex cera.

[r] *Lib. 5. à princ.*

Si manus aut faciles docilis mihi fingere ceras
Aut ebur, impressis aurumue animare figuris
Hinc Priscilla tuo solatia grata marito
Conciperem. namq; egregia pietate meretur
Vel vt Apellæo vultus signata colore
Phidiaca vel nata manu, reddare dolenti.

[s] *Lib. 3. Syl.*

Et [s] alibi rursus:

—— Ego ritè minor, semperq; secundus
Assidue libabo dapes, & pocula sacris
Manibus, effigiesq; colam. te lucida saxa
Te similem doctæ referet mihi linea ceræ
Nunc ebur & fuluum vultus imitabitur aurum.

Eleganter

A Eleganter [t] Cicero: Vt enim si omnis cera commutabilis esset, nihil esset cereum, quod commutari non posset. Idem innuit [u] Dantes:

[t] Lib. 3. de nat. deor.
[u] In Purg. Cant. 18.

Però che forse appar la sua matera
Sempr'esser buona: ma non ciascun segno
E' buono, ancor che buona sia la cera.

„ Lucidissimè [x] Plutarchus: Ac ceram, inquit, quidem mitto, aurum, argentum, æs, & quæ „ alia fingi possunt, excipientia vnam formam impressæ similitudinis: aliud autem aliam differentiam imitando apponit. [y] Ouidius:

[x] Lib. de Pyth. Orac.
[y] Lib. 10. Metam.

— & Hymettia Sole
Cera remollescit, tractataq; pollice multas
Flectitur in facies. Et [z] rursus:
Vtq; nouis facilis signatur cera figuris
Nec manet vt fuerat, nec formam seruat eandem
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.

[z] Lib. 15.

B Rectè itaque Horatius hominem ad vitia apprimè pronum cereum in vitia dixit. Iacobus Dalechampius scribit imagines, de quibus hactenus diximus, nunc ex cera, & mastice fieri. Sunt qui (referente Mizaldo ex secretis cuiusdam ingeniosissimi vitrarij,) sanguinis hirci, & cineris æquas portiones mittant in acetum, deinde chymico organo destillent, & in exempta aqua vitrum macerent, plicabile, cereum ac ductile reddant. Aiuntq; indurari, & priori naturæ restitui si in frigidam mittatur, vel ea lauetur. Quod pro corollario addere volui, vt si lubet, ex eiusmodi vitro imagines quis conficiat. Forent enim meo iudicio omnium pulcherrimæ. Atq; hæc de cereis imaginibus dicta sufficiant.

Cereus in vitium.

VSVS IN STATVIS.

C CEREAS olim etiam fuisse statuas doceor ex subsequenti Iuliani Epigrammate, perperam inscripto εἰς Ἰκαρον χαλκῆν pro κηρινὸν, ἐν λουτρῷ ἱσάμενον. nam titulus iste ad secundo loco à Iuliano positum epigramma pertinet, quod quia de ærea agit statua, hîc non ponam.

Epigrãma Iuliani correctum.

Ἰκαρε, κηρὸς μὲν διώλεσε· νῦν δέ σε κηρῷ
Ἤγαγεν εἰς μορφὴν αὖθις ὁ χαλκοτύπος.
Ἀλλ' ἄγε μὴ πτερὰ πάλλε κατ' ἠέρα, μηδὲ λοετρὸν
Ἡρῴην πίπτων, Ἰκάριον τελέσῃς.

hoc est, vt ex tempore lusi:

Cera fuit, quæ te malè perdidit Icare: cerâ.
Ora dedit nobis nunc tua χαλκοτύπος.
Noli igitur cœlo pennas committere: lapsus
Ne tuus Icario nomina det pelago.

VSVS IN LVDICRIS.

D FERTVR Heliogabalus Imperatorum omnium effeminatissimus, ac perditissimus, pro nimia luxus affluentia in secundis mensis nouo genere edulij saginasse: nam cereas dapes, aut lignea edulia, vel eburnea, sæpè fictilia, aut marmorea exhibuit, cùm per singulos missus biberent, velut vescerentur & manus abluerent. Author est Lampridius. Eodem artificio etiamnum nonnulli imitantur cera fructus omnes, & tam exactè quandoque exprimunt, vt mater rerum natura eos protulisse videatur. Solemus autem nos quoq; eos in mensa exhibere brumali potissimum tempore, cùm fructus desunt.

Heliogabali luxus.

VSVS AD LVCEM PRÆBENDAM.

Cereorum viridium laus.

SALVBERRIMAM lucem præbent cereæ candelæ, maximè si virides fuerint, qualibus proceres in Germania vtuntur, ne lux visum offendat. Hermolaus apud suos, nempe Venetos candidam tantum ceram cremari scribit, candidis verò etiam Bononia, ac fortè tota Italia vtitur. Vtebantur autem olim ijs teste Festo, vt nunc, ditiores tantùm. Vnde apud [a] Plautum intemperantis pueri sumptus castigantem legimus:

[a] *In Curcul.*

Tute tibi puer es lautus, luces cereum.

[b] *In distichis.* Præferebatur tamen lucerna. [b] Martialis:

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes
Subducta est puero namq; lucerna tuo.

Prima fax. Hinc primam facem veteres noctis principium vocitabant, quòd tum primùm vti face incipiamus. Gellius: Sed cùm iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, discessimus. Primus omnium, inquit Hermolaus Cornelius è Senatu domum rediens funali candido vsus fertur tanta verecundia, vt non priùs accendi pateretur, quàm tota curia, & foro discessisset, quia cæteri, aut laterna, aut triuiali cera deducerentur. Exemplum eius deinde secuti omnes, maiestatiq; hoc illius ordinis ampliſſimi non luxuriæ datum. Itaq; Senatu misso post occasum solis, tam longus est ordo luminum, vt planè diem reddant. Festiuè admodum Martialis [c] Cottam furem scribit velle cereos gestare, vt aliquid furaretur:

Cornelij verecundia.

[c] *Lib. 10.*

Omnes persequeris prætorum Cotta locellos
Accipis & ceras; officiosus homo es.

hoc est, dum prætores senatu misso domum deducere lucente cereo te velle fingis, eorum interim, beneficio lucis, insidiaris loculis. Iam verò, & faces nouis nuptis præferri solitas esse, notissimum est. Hinc faces nuptiales apud M. [d] Tullium, & apud Virgilium legimus:

Faces nouis nuptis præferebãtur.

[d] *In Orat. pro Cluent.*

Si non pretæsum thalami tædæq; fuissent.

Item aliàs:

Mopse nouas incide faces.

Faces cur in nuptijs præire soleant.

Ad quem locum notat Seruius: quæ solent præire nubentes puellas. Sanè Varro dicit, in nuptijs ideo faces præire, quòd antea non nisi per noctem nuptæ ducebantur à sponsis. Alij inde ortum esse hunc ritum putant, quòd Ceres in quærenda Proserpina face vsa esset, vel vt alij, vt noua nupta ignem, & aquam, quæ duo sunt in vita maximè necessaria, cum viro communicare videretur. Etenim aqua quoque aspergi solebat, vt casta puraq; ad sponsum duceretur. Plautus:

Aquæ vsus in nuptijs.

Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem.

Quot cerei nuptis præferrentur.

Sed quanquam in singulari facem hîc dicat Comicus, constat tamen quinq; nec plures, nec etiam pauciores prælatas fuisse. Super quo mysterio, ne quid præterire videamur, quòd antiquitatis studiosos iuuare possit, [e] Plutarchi quæstionem adijciemus. Cur, inquit, in nuptijs quinq; faces (cereos ipsi vocant) non plures his, aut pauciores accendunt? An quia, vt Varro ait, prætores trinis, pluribus ædiles vtebantur, ab his autem sponsi accendunt ignem? An quòd cùm vtantur compluribus aliàs etiam numeris, tum alioqui præstantior, atque perfectior impar creditus est, tum ad nuptias quadrare visus? Par enim diuidi se patitur, partesq; eius equis inter se viribus contendunt. Impar autem omnino diffindi se non fert, sed diuisus semper aliquid relinquit. Inter impares porro omnium maximè congruit numerus quinarius. nam ternarius primus est de imparibus, binarius primus de paribus: ex his tanquam mare, & fœmina miscetur quinarius. Aut potiùs, quoniam lumen procreationis signum est, mulieres autem ad quinq; plerumq; pariunt, totidem vtuntur facibus? Aut quia matrimonium contrahentes quinq; deorum ope indigere putant, Iouis perfecti, Iunonis perfectæ, Veneris, Suadæ, ac Dianæ, (ea Lucina est) quam parturientes inuocant. Hæc Plutarchus. Sultanus olim Ægypti tyrannus referente [f] Cardano, solebat cereis immiscere ambram, voluptati, atque simul valetudini consulens. Lethali veneno infici posse nuper teste [g] Scaligero compertum est. In Bongo ligneis quod mirum est, cereis vtuntur, qui maximam lucem præbent, qui fortè ex tedifera arbore fuerint.

[e] *in Quæst. Rom. 2.*

Impar numerus non diuiditur.

Lumẽ procreationis signum.

[f] *Li. de subt.*

[g] *Exer. 154*

VSVS

VSVS AD CONDIENDA CADAVERA.

ASSYRIOS antè diximus corpora sua melle, & cera condire solere, vt ita diutius incorrupta seruarentur. Diximus item ex [a] Plutarcho Agesilaum regem Spartanum, in portu Menelai mortuum mellis penuria, cerâ condi-tum Spartam reuectum esse. Persæ referente [b] Alexandro ab Alexandro defunctos cera circumlitos, vt maximè diuturni essent, domi condebant. Idem legimus apud Ciceronem, quanquam [c] Herodotus aliam illius ratio-nem reddat his verbis: Magi Persarum cadauera non priùs humant, quàm aut ab alite, aut à cane tacta fuerint. postea cera condiunt & terra obruunt, non cremant: quoniam nefas esse aiunt igne, quem pro Deo colunt, cadauer attingere.

[a] *In Agesilao.*

[b] *Lib. 3. c. 2.*

[c] *Lib. 1.* Persæ cur cadauera non crement.

VSVS AD CONGLVTINATIONEM.

APPRIME appositio epiteto [a] Poëta ceram tenacem vocauit. Quam tenacitatem præcipuè innuit fabula Dedali, & Icari, qui conglutinatis cera ad humeros alis per longa æquoris spatia volasse feruntur. Quin glutinis vsum præstitisse ceram constat. Hac enim pastorales fistulas coniungebant olim, [b] Calphurnius:

[a] *Georg. 4.*

Ceræ vsus pro glutine.

[b] *Eglog. 4.*

Iam puerum calamos, & odora vincula cera
Iungere nunc cohibes, leuibus quem sæpe cicutis
Ludere conantem vetuisti fronte paterna

Claudianus de Hymenæo:

——Platano namque ille sub alta
Fusus inæquales cera texebat auenas.

[c] Virgilius:

[c] *Eglog. 3.*

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
Iuncta fuit.

Facetè Martialis de fistula:

Quid me compactum ceris & arundine rides?
Quæ primùm extructa est, fistula talis erat.

A [d] Plutarcho citantur hi iambi:

[d] *Lib. de cohibenda ira.*

Vt pastoralis cerâ iuncta fistula
Quando soporiferos sonitu ciet modos.

Hinc est quod [e] Theocritus fistulã vocet πνεύμα κηροδὲς.

[e] *In Epigra.*

Ἀρξῦμαί τι κρέκειν· ὁ δὲ βουκολος ἀμμιγα θελξεῖ
Δάφνις, κηροδὲτῳ πνεύματι μελπόμενος.
Incipiam aliquid sonare. Bubulcus autem simul oblectabit,
Daphnis, cera compacto spiritu modulans.

[f] Athenæus ex Euphorione tradit τὸν πολυκάλαμον σύριγγα inuenisse Silenum; Marsiam verò τὸν κηρόδετον, id est cera coniunctum. At Virgilio teste

[f] *Lib. 14.*

Pan primùm calamos cera coniungere plures
Instituit. Quem secutus [g] Sanazarius de Luna, & Pane canebat:

[g] *Li. 2. Epi.*

Effudit longas Tegeæa in rupe querelas
Pan captus formâ candida luna tuâ.
Cumq; leui calamos cera coniungeret, addit
Prædata es sensus tu quoq; canna meos.

Et [h] rursus de eodem Pane & Satyris:

[h] *In Salicib.*

Dumq; leues aptat calamos, dum sibila pressis
Explorant digitis, tenuiq; foramina cera
Obducunt, vario modulantes carmina cantu.

Dilucidè quoque Bembus.

Pastorum pecorisq; Deus cui garrula cera
Prima dedit varios fistula iuncta modos.

Pocula quoq; cerâ conglutinata fuisse à veteribus, docemur à [i] Theocrito, apud quem Æpolus pastor poculum sese daturum ait dulci cera collutum.

[i] *Eidill. 6.*

Καὶ βαθὺ χιοσύβιον κεκλυσμένον ἀδῖνι κηρῷ.

Pocula autem ligneâ, vt diſertiſſimè teſtatur [k] Ouidius: E

[k] *Li. 8. Metam.*

—— Fabricataq; fago
Pocula, quæ cauа ſunt flauentibus illita ceris.

Dolia cerabantur.

Dolia præterea cerari (vtitur hoc verbo [l] Columella, vt patebit) ſolita author eſt, quem nominaui, Columella, oleum quemadmodum fiat, docens: Dolia, inquit, & ſeriæ, in quibus „ oleum reponitur, non tantùm eo tempore curanda ſunt, cùm fructus neceſſitas cogit, ſed „ vbi fuerint à mercatore vacuata, confeſtim villica debet adhibere curam, vt ſi quæ fæces, „ aut amurcæ in fundis vaſorum ſubſederint, ſtatim emundentur, & non calidiſſima lixiuia, „ ne vaſa ceram remittant, ſed ſemel atq; iterum eluentur &c. Et paucis interpoſitis: Poſtea „ cùm res exigit, pura eluunt aqua, nonnulli priùs amurca, deinde aqua vaſa perluunt, & „ aſſiccant, tum conſiderant nunquid ceram nouam dolia deſiderent. Nam ferè ſexta oliui- „ tate cerari oportere antiqui dixerunt, quòd fieri poſſe non intelligo. Nam quemadmodum „ noua vaſa ſi calefiant, liquidam ceram facilè recipiant, ſic vetera non crediderim propter „ oleí ſuccum, ceraturam pati. Quam tamen & ipſam ceraturam noſtrorum temporum agri- „ colæ repudiarunt, exiſtimaueruntq; ſatius eſſe noua dolia liquida gummi perluere, ſiccataq; F

[l] *Lib. 12. cap. 50.*

Vaſa cera obturant.

ſuffumigare alba cera ne pallorem capiant. Hæc ille. Quod verò etiam vaſa cùm magna, tùm exigua, ſiue ampullæ cerâ obturentur, tam vulgò notum eſt, quàm quod notiſſimum. Fit tamen & hoc, propter eius tenacitatem, qua licet naturaliter illud præſtet, inuenit tamen humanum ingenium, quæ in hoc præualeant, vocantque eas effectu ceras obturatorias, quarũ ceu præſtantiores aliquot deſcriptiones ex [m] Andrea Libauio adijciam, ne quid vn- „ quam, quantùm per me licebit, in hoc opere deſideretur. Itaq; Cera, colophonia, reſina miſceantur: vel, vernix liquidus, & pix. Vel Cera noua, colophonia, maſtix, thus: colliquantur, & immiſcetur farina laterum. Vel, ſulphur, pix, ceruſſa. Vel, cera, & lacca. vel, Propolis, mel, ceruſſa, reſina; vel, pix per ſtramenta fuſa, cera per ſtramen fuſa dupla, commiſcẽantur. Vel, ceræ, reſinæ, ana vncias ſeptem, terebinthi vncias duas, drachmas duas, ſolue & miſce ad ignem. Hæc inſeruit inſerendis ſurculis, tegendisq;. quin etiam ad nauium rimas obturandas erit vtiliſſima, ad quas, & pice, & cera vtebantur veteres, vt patet ex hiſce verſibus [n] Lucani de nauium incendio ſcribentis:

Cera obturatoria.

[m] *Lib. 2. Alchy. tract. p. cap. 39.*

Naues cera & pice obturabãtur.

[n] *Lib. 3. de bell. ciuil.*

Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades G
Quàm pelago diuerſa lues: nam pinguibus ignis
Affixus tædis, & tecta ſulphure viua
Spargitur, ac faciles præbẽre alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquidâ rapuere incendia cerâ.

An ſola etiam cera naues cerarentur.

Sed cùm picem ſeparatim à cera ibi nominet poëta, quæſtio oritur, nuncquid etiam ſola cera, hoc eſt, ſine picis admixtione, naues cerare veteres ſoleant. Nam hoc multi inficiantur, qui ceratas naues interpretantur, ceræ & picis mixtura ſimul oblitas, & apud [o] Naſonem

[o] *Lib. 11. Metam.*

—— Spoliataq; tegmine ceræ
Rima patet, exponunt picis cum cera permixtæ. Ceratas autem puppes dixit idem [p] Naſo:

[p] *Lib. 2. Amor.*

Nec ſatis vna tenet ceratas anchora puppes.

Quàm ſanè expoſitionem probo, vel ea ſaltem ratione, quoniam ceram per ſe aquæ, quo minus per rimas tranſudet, impedire non putem, quod vt magis mihi perſuadeam, facit diſputatio [q] Plutarchi de ſapore ſalſo, vbi aſſerit eſſe multos, qui aquam marinam cereis vaſis haurientes, excipiunt dulcem, & potabilem, percolato videlicet, quod ſalſum erat, & terreſtre. Iam verò ceram pici permiſceri ſolere, inter cæteros teſtis eſt [r] Plinius, apud quem H ſic ſcriptum reperio. Non omittendum, apud eoſdem zopiſſam vocari deraſam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiente vita, multò efficaciorem ad omnia, quibus „ pices reſinæque proſunt, videlicet adiecto ſalis callo. Et id rurſus repetit [r] pòſt inquiens: Zopiſſam eradi nauibus diximus, cera marino ſale macerata. Dalechampius hoc addidit ſcholium. Zopiſſa ſiue apochyma non tantùm cera eſt nauibus deraſa, ſed cera cum reſina mixta, qua naues oblinuntur, tum vt facilior, & magis lubricus, per vndas earum ſit curſus, tùm vt eo velut tectorio nauium tabulæ, maris, edaci ſalſugine minus corrumpatur. Hæc ille. Græci quoque κηρὸν ſimpliciter in hoc ſignificato pro cera pici permixta ſumunt, atque ita Mercurius apud [s] Lucianum Charonti ait, καὶ κηρὸν, ὡς ἐπιβλάσαι τῷ σκαφιδίῳ τὰ ἀνῳγότα, hoc eſt, & ceram ad oblinendas nauigij rimas tibi emi. Proinde etiam qui pannos lineos cera illinunt, ne aqua, vel pluuia, quæ ijs includuntur, perfundantur, ſimplicem ceram non accipiunt: quanquam

[q] *In Quæſt. natur.*

Aqua ſalſa cereis vaſis hauſta dulciſcit.

[r] *Lib. 16. cap. 12.* Zopiſſa q. d.

[r] *Lib. 24. cap. 7.*

[s] *In Dial. mort.*

Cera ſola pluuiã diu non arcet.

non

A non me lateat ceræ quandam ineſſe vnctuoſitatem, qua humida fuget, & per pannorum poros penetrare non patiatur, ſed ea tanta non eſt, vt diu perduret, quemadmodum facit, ſi reſinæ, & terebintho permiſceatur. Denique qui ſurculos alijs inſerunt arboribus, eadem, vel conſimili mixtura vtuntur, quamquam de eiuſmodi inſitione agens [t] Pontanus ſimpliciter ceram nominet, cuius verſus, quòd breuiter hanc artem complectantur, adijciam:

Inſitionis modus.

[t] *Li. de hort. Heſp.*

Hinc ſpecies miſtis creſcit variata figuris
Ergo nunc ramos libro demitte ſub vdo
Artifici dextra, fixo tunc iniice ligno,
Atq; altè impacto cuneo inſere, alteriuſq;
Cortice coniunge, & cera mox illine adacta
Vlmeaq; obſeptis conſtringe, & vincula plagis
Arceto & pluuiam coniecti ceſpitis herba.

VSVS IN MEDICINA.

B

CERA, inquit, [a] Galenus, quodammodo medium tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & deſiccantium. Habet verò quiddam etiam craſſarum partium, atque emplaſticum: quamobrem non modò exiccare, ſed & per accidens humectare fortaſſis videri poterit, perſpirationes videlicet prohibens. Quamobrem aliorum medicamentorum, tum excalfacientium, tum refrigerantium materia eſt. Ipſa autem per ſe ex genere fuerit, debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus aſſumptorum, ſed foris impoſitorum. Habet enim paulum quiddam digerentis calidæq; potentiæ, quæ plurima melli inerat. Sic Galenus, cui velut calculum addens [b] Ægineta ſcribit, ceram cùm temperata ſit, reliquorum medicamentorum materiam effici, ipſam verò per ſe ex ijs eſſe, quæ leuiter abſtergunt: nam & diſcutientem, & calidam vim exiguam obtinere. Cæterùm quanquam Galenus intùs dari inficietur, non deſunt tamen, qui pillulas ex cera conficiant, & [c] Dioſcorides cum iure ſorboli præcipit in vlceribus inteſtinorum. Cera omnis, inquit, mollit, calfacit, mo-
C dicè explet corpora: datur in ſorbitione dyſentericis, ac milij magnitudine decem grana ceræ hauſta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari. Quę etiam [d] Plinius exactè repetit his verbis: Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora. (hoc eſt, vt exponit Dalechampius, in cauis vlceribus carnem gignit.) recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, fauiq; ipſi in pulte alicæ priùs toſtę. Aduerſantur lactis naturę; ac milij magnitudine decem grana cerę hauſta, non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si ingen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt. Hactenus Plinius. Non quelibet autem cera ſine delectu eſt vſurpanda. Galenus nouam & mollem pro medicamento meliorem eſſe aſſerit, vultuq; ſi noua non ſit & mollis, vt arte paretur. Quam normam obſeruari ſemper nolim. Nam pro actionis, quam exequi deſideramus, & temporis ratione, cerę ſpecies mutandas eſſe exiſtimo. Vt ſi quid ſolui, aut dilatari, aut emolliri poſtulet, aut ſi dolor leniendus eſt, tunc cera noua, recens & pinguis, vel quę facilè emolleſcat, eligenda eſt. Sin autem refrigerari quippiam, ſiccari, repelli, indurari, aſtringiq; oporteat recens cera candida addetur. Nam quę diaphona ſeu pellucida euaſit, aquę fortis acrimoniam ſeruat. Noua autem frequenti lotione ob pinguem illam, & aëream eſſentię ſuę portionem, indiget, vel irrigata aqua frigida, & aceto,
D quod nunc inter dealbandum additur, indurata ſiccior, & frigidior redditur. Rectè igitur vnguentum reſumptorium, & alia reſoluentia ex flaua recentiq; cera, quæ facilè molleſcat, vel liqueſcat. [e] Rondoletius ceram albam arte factam, quia durior eſt, vſurpari ait ad excipiendos pulueres in maſticatorijs; verùm in ſuffumigijs, quando ex lignis, & aridis fiunt, flauam, & pinguiorem. Additque earum doſim eſſe, quantum ſufficit ad excipienda alia medicamenta: Eligi autem molliorem in ceratis, vnguentis, & emplaſtris, ad conſiſtentiam, & liquidorum inſpiſſationem; & hoc diuerſa menſura, pro forma diuerſa remediorum, & pro miſcendorum materia, ſcopo, & intentione. In linimentis verò ad olea retinenda ſufficere drachmas duas ceræ pro vncia vna olei. In vnguentis eandem proportionem ſeruari, & inſuper drachmam vnam puluerum vnciæ vni olei addi, quia ſpiſſet pulue-
rem, & vnguentum craſſius reddat. In cerato maiorem addi quantitatem ceræ, potiſſimum ſi nihil ad inſpiſſandum addatur. [f] Iacobus Hollerius iubet, vt in ceratis vtamur cera, quam adoleſcentior Apum populus confecerit; ceram, inquit, virgineam apiarij nomi-

[a] *Lib. 7. de ſimpl.* Ceræ temperies.

[b] *Lib. 7.*

Ceram intus dari.

[c] *Lib. 2. cap. 76.*

[d] *Lib. 22. cap. 24.*

Cera quæ eligęda ad vſum medicum.

Ceræ nouæ vſus.

[e] *Li. de pod. & menſ. capit. 29.*

Cerę doſis.

[f] *Li. 6. Inſt. Chir. cap. 1.*

nant, eamq; è nouis fauis ſeparandam: alioqui cera alba vtendum eſſe, non quidem ſponte E
nata, ſed factitia, qualis, inquit, olim Thyrrhenica, quia ſuauior eſt, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet, ideoque præferendam eſſe iudicat ceram è dulci, ac diluto melle. Quod ſi verò ea cera ad manum non ſit, poterit vel quæuis, vt mordicationem acrimoniamue deponat, lauari (quod monet ipſe [g] Galenus docens quomodo candida emplaſtra componenda ſint aduerſus vlcera cacoëthe) frigida. Sed vt ad miſtionem ceræ cum oleis reuertamur, docet etiam [h] Paulus, qui ceræ modus cum oleo eſſe debeat. Quòd ſi vnguina, inquit, quæ Græci à leuanda laſſitudine, acopa appellant, conficere conſtitueris, oleum ceræ quadruplum immittes: at ſi liquidum ceratum, vt in fracturis præparamus duplicatum: „
ſi medicamentum, quod emplaſtri figuram habeat, efficere cogitauerimus, portionem olei „
ceræ æqualem miſcebimus, ſi aër ambiens moderatus extiterit. At ſi cera vetus, aut ſqualida, aër frigidus fuerit, oleum paulò copioſius, quàm cera erit: quemadmodum etiamſi cera „
pinguis, aër exiſtat calidus, paulò minor olei portio erit, paulum autem hoc, medij in quam- „
libet partem exceſſus duodecima erit portio, etenim vndecim, & tredecim olei vncias ceræ „
libræ admiſcebis. Ceterùm ceræ cùm aliquot ſint differentiæ, aliq; etiam alijs admiſcentur medicamentis. Flaua ob aëriam naturam ex melle, magis emollit, relaxat, dolorem ſoluit: F
eoq; illa vtimur ad aſceſſus calefaciendos, emolliendos, concoquendos, & maturandos: Hinc ſæpè præſcribitur in officinis cera noua. nam frequentiùs liquefacta aëriam naturam amittit, magis terreſtris redditur, reſpondetq; ceræ albæ. Quæ autem talis efficitur, vt indureſcat faciliùs, vt diximus ex Rondoletio, pulueres in maſticatorio accipit. Eadem cera noua, & flaua, partibus quæ relaxari deſiderant, vt pectori conuenit: ſit etiam cum illud dilatare oportet, vt quæ magis reſoluat. Alba verò vt refrigerans, renibus inflammatis, vbi materia repellenda eſt, magis vtilis eſt: id quòd hodie à factitantibus medicinam negligitur. Cerata autem, quæ vocentur medicamenta, nemo eſt, qui ignoret, neq; de ijs hîc nobis agendum puto. Neq; enim ceræ vſus, vt inquit [i] Plinius, quos miſta alijs præſtat, enu- „
merare medicina poſſit, ſicuti nec cæterorum, quæ cum alijs proſunt. Iſta (vt diximus) inge- „
nijs conſtant. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa, ac „
diuina rerum artifex: officinarum hæc imò veriùs auaritiæ figmenta ſunt. Naturæ quidem „
opera abſoluta, atque perfecta gignuntur, &c. De mixtis itaque cum cera nihil dicemus: dicemus tamen interim ceram poëtis nonnunquam pro cerato accipi. [k] Pontanus: G

Nam veniet quocunq; voces, ſed frigora vitæ
Neué altè inflictum cera contingere vulnus
Sit pudor, vrat ne calor, aut ne frigora lædant.

Sunt qui ceram per ſe adhibitam paronichiæ mederi dicant, ſunt item qui ceram, oleum, æruginem, cauum vulnus implere per ſe non poſſe velint, admiſta id poſſe: [l] Hollerius inter medicamenta vulnera purgantia, cera viridis, inquit, in Ægyptiacis numerari poteſt: trita inſpergitur, vel mollita oleo imponitur. [m] Cælius Aurelianus ſcribit ceram conuenire digitis emolliendam dare arthriticis, vel manipulos tenendos, quos paleſtritæ halteras appellant, tum mouendos cereos, vel ligneos, primo cum paruo plumbo interfuſo, tum pro modo profectus grauiores. Mirum quod ſcribit [n] Ariſtoteles, cornua iuniorum boum tepefacta in cera flecti, ducique facilè, vbi volueris: item boues pedum dolorem non ſentire, ſi eorum cornua cera, aut oleo, aut pice illinantur. Percellebre apud neotericos vſus eſt olei è cera per chymicam artem extractum. Præſtantiſſimum enim eſt, ad emollienſtas duritias: quia maximè penetrat, emollit, & diſcutit, nec vulgare medicamentum eſt ad cicatrices pulchras reddendas, modò poſt aliquot dies poſt vulneris conſolidationem eo H
vtaris, ne noua fiat inflammario. Oleum ſic paratur. Ceræ nouæ odoratæ libræ duæ in ſartagine liquantur: deinde in vas vino Cretico, aut alio generoſo repletum effunduntur, ſinunturq; dum refrigeſcant: poſtea excipiuntur, & manibus fortiter exprimuntur, rurſusque liquantur, & ſuper vinum funduntur, vt priùs, iſque labor ſepties repetitur. poſtremò cera iterum ſoluitur, & laterum tritorum manipuli tres injciuntur, commiſceanturque diligenter. Omnibus dein refrigeratis, ampullæ vitreæ luto obductæ induntur, & commiſſuræ probè circumlinuntur, ne quid expiret: tum ignis paruus ſubſtruitur, donec phlegma citrinum effluere deſinat; mox aliud vas, quòd excipit, applicari, & ignis paulatim augeri debet, vſque dum guttæ primùm turbidæ, deinde citrini coloris, verum ceræ oleum, emanare cœperint: atque hoc peculiari vaſi excipere conuenit, ne turbidis permixtum, ipſum quoque fiat turbulentum, & butyri inſtar congeleſcat. Hinc igne auctiore vrgendum erit, quoad rurſus guttæ turbidæ extillent, quibus

viſis,

[g] *Lib. 1. de comp. med. per loca cap 18.*

[h] *Lib. 7.* Acopa medicamẽta.

Ceræ diuerſæ diuerſis adhibẽtur.

Cera noua quibus cõueniat.

Cera alba quibus vtilis.

[i] *Lib. 22. cap. 24.*

[k] *Lib. 1. de hort. Heſp.*

[l] *Lib. 6. Inſt. Chir. cap. 7.*

[m] *Lib. 4. Chron. c. 2.*

Haltera quid.

[n] *Li. 8. Hiſt. cap. 7.*

Oleum ceræ ut fiat.

A visis, vas excipiens statim cum oleo remouebitur, aliudq; quod reliquum recipiat, apponetur. Tria hæc oleorum genera cum aqua, suo singula vitro recondi debent ad vsum. Aliter etiam paratur compendiosius quidem, verum minus nobile: eò quòd in hoc fæces arenę calore attenuatæ simul euehantur. in illo autem per ignis gradus separatæ, primùm aqua citrina, deinde oleum crassum, postea pellucidum, verum ceræ balsamum, tãdem turbidum prouocetur. Habet autem in hunc modum. Ceræ in sartagine liquatæ, permiscetur arenæ à pulueribus repurgatæ quod satis est: vbi refrixerit, ampullæ erectæ imponitur, & igne primùm lento, postea auctiore vrgetur, dum nihil effluat. Præstantissimum est oleum ad dolores præsertim podagricos sedandos, vulnera, vlceraq; curanda. Sanat crepaturas & fissuras labiorum, rimas & corrosiones papillarum in mammillis mulierum, ex libro quodam manuscripto Italico. ℞. olei de cera noua destillati per alembicum vitreum, eo penitus modo, quo thuris oleum destillatur, & hoc oleo rimas inungas labiorum, & papillarum in mammillis, & subito sanantur: & nihil impedit etiam noctu puerum lactare. dolorem enim tollit. Alij eliquatam ceram in aquam communem proijciunt, idq; octies vel decies repetunt, manibus semper agitando, macerandoq;, inde retorta cucurbita, absq; cineribus lento igne eliB ciunt oleum, quod cùm primùm exeat butyri modo, quinquies, sexiesue destillationem repetunt, donec oleum exeat quod non concrescit, nec cogitur, atq; id signum perfecti olei, repetitis destillationibus expectandum esse inquiunt, conferre autem hoc oleum doloribus stomachi, & præcordiorum, tussi, humoribus crassioribus è pectore expurgandis, vulneribus quoq; cruentis & partium neruosarum optimè conducere. Sunt qui, vbi mel ac cera diligenter ex Apibus expressa sunt, Apes siccant & cum cera miscent, oleumq; destillatione eliciunt, podagricis apprimè vtile. Vt tamen oleum ceræ efficacius ad vulnera habeatur, pleriq; eliquatam ceram vino albo generoso, sexies, octiesue, vt diximus, extinguunt, nam vinum magis extenuat & ad partium separationem conducit. Alij rursus ceram eadem ratione eliquatam in vrinam proijciunt. Alij ceræ adiũgunt, thus, myrrham & aloen æquis portionibus, & oleum eliciunt, ad vlcera & vulnera vtilissimum. Sumunt interdum æquales ceræ & aluminis plumosi partes, destilliantq; ex arena. Destillatum ponunt in alia cucurbita, & addito manipulo salis cum tribus libris fontanæ destillant igni lento: separant destillatum. Est & cùm incidunt minutim ceram; funduntq; in aqua & butyro salso, locantes ad calidum fornacem, donec pulmentum euaserit. Addunt salis ammoniaci duas drachmas & C farinæ silicis albi cochleare vnum, destillantq; lento igne. Alij ad libram vnam ceræ adijciunt aluminis plumosi quadrantem & destillant. Si adustum est oleum, affunditur calida destillata, circulatur vna per aliquot dies. Inde destillatur per cineres. Adhibent ad pleuritidem, colicam, tumores, vulnera citò sananda, spasmum &c. Sunt qui per retortam destillant. Sed per alembicum efficacius & subtilius euadit.

Alius parãdi oleũ ceræ modus

Vsus.

Ad labiorũ rimas.

Alius parãdi modus.

Alius modus.

PROVERBIA.

EADEM *cera*, siue ἓν κηρίον, id est, idem fauus, dicebatur olim prouerbiali figura, qui vno ore idem affirmarent, aut qui inter se conspirassent. Dictum à fauorum cellulis inter se connexis: Siue quòd cera tenax, sibiq; hærens: siue quòd olim in ceratis tabellis scribebant: vnde & Horatius *Cera laudatur eadem*: siue quod olim imagines è cera fingebantur, varia quidem forma, nunc deorum, nunc regum, nunc plebeiorum, sed hęc omnia erant cera. Refert Zenodotus non dissimile illi, *Idem puluis*, & *Eadem Farina*. *Imis ceris* D *eradere*, prouerbialiter dicitur pro eo, quod est, delere penitus, sic vt nullum omninò memoriæ pristinæ vestigium extet. Sumptum ab his, qui in ceratis scriptitabant tabulis: quibus mos erat, ita nonnunquam versum stylum per summum æquor ceræ ducere, vt qualiacumque tamen priori scripturæ remaneant vestigia. Aliquoties funditus delebant. Conueniet in profundam obliuionem vel amicorum, vel pristinæ fortunæ, vel si quid est simile. Vtitur » hoc adagio D. Hieronymus in Epistola ad Chrysogonum Monachum in hæc verba: Ita no» strę es necessitudinis penitùs oblitus, vt illam Epistolam quam in corde Christianorum scri» ptam, Apostolus refert, non parua litura, sed imis (vt aiunt) ceris eraseris. *Cera & ære nobilis* dicitur, cuius nomen & scriptis & statuis celebratum est. Romani enim maiorum egregia facta, & literis mandabant, & in foro statuis honorabant. In cereis autem tabellis olim, vt sæpè diximus, scribere solebant, & ex ære statuas formare. *Cerite cera dignos* vocabant olim, notari dignos atq; improbos & nequam homines, nimirum Ceritem ceram, insignem ignominiam appellantes. Horatius:

Eadẽ cera.

Idẽ puluis.

Eadem farina.

Imis ceris eradere.

Cera & ęre nobilis.

Cerite cera dignus.

Quid

Quid deceat, quid non, obliti, Cerite cera E
Digni, remigium vitioſum Ithacenſis Vlyſſis.

Acron & Porphyrion huiuſmodi tradũt originem adagij. Romani Ceritibus bello ſubactis eam dixere conditionem, ne ſuffragij ius haberent, ne leges vllas, aut ederent, aut haberent: eamq; ignominiam in adagium abijſſe. Meminit de tabulis Ceritibus,& [a] Aulus Gellius. Primos autem municipes, inquit, ſine ſuffragij iure Cerites eſſe factos accipimus, conceſſumq; illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negocijs tamen, atque oneribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditisq; . Hinc tabulæ Cerites appellatæ vice verſa, in quas Cenſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. [b] Petrus Crinitus Horatij interpretes ineptiſſimè eum locum expoſuiſſe ſcribit, aitq; Flaccum dignos cerite cera appellare Romanos, quoniam luxu, atq; voluptatibus turpiſſimis tenerentur. Iodocus Badius Aſcenſius cùm priùs eodem ferè ſenſu quo ex Porphyrione & Acrone dictum eſt, eundem locum expoſuiſſet, poſtmodum addit: Cerites, id eſt, Græci, qui vrbem priùs Agellinam dictam incolebant, viſi ſunt Latinis ſurdaſtri: Cùm enim ſæpè percunctarentur, quod nam eſſet nomen ciuitatis, illi non intelligentes latinos, reſalutabãt, dicentes, chærete, hoc eſt, ſaluete, illi dixerunt corrupto nomine, vrbem Ceritem vocari. F Ideo quidam dicunt ceram Ceritem eſſe, quæ ſurdos faciat, ſicut remigium Vlyſſis cera obſtruſas habens aures, ſurdum tunc fuit. Hæc Badius. *Ceris rubris notare*, ſimile eſt illi, *Stellis ſignare*. Translatum ab Ariſtarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit, atq; in libros digeſſit, verſus nothos, hoc eſt, adulterinos,& ſubditicios, qui non viderentur inſignes, ac genuini, ἀςερίσκοις, id eſt, ſtellulis illuſtrans. Quin hoc ipſum Ariſtarchi nomen in prouerbium abijt, quod is eum damnandi notulis probandiq; morem excogitârit. M. Tullius Attico: Totum hunc locum, quem in ariſtocratia ego varie meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, noſti illas λυκύτες, valdè grauiter pertexuit. Attieum vocat ſuarum orationum Ariſtarchum, id eſt, cenſorem, emendatorem, quòd illi mos fuerit, ſi quæ parum probaſſet in ſcriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem etiam alibi declarat apertius idem [c] Tullius: Quæ mihi florentia viſa ſunt tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. Sed de his ſupra quoque ſcripſimus, & hîc non repetimus. Addam tamen hoc ceu ibi prætermiſſum ex eodem [d] Cicerone: Sed me Hercules veſtra reiq; publicæ cauſa, iudices, nolo in hoc delicto conſilio tantum peccatum eſſe commiſſum; nolo eos, iudices, quos ego probarim, atq; delegerim, ſic in hac vrbe notatos iſto abſoluto ambulare, vt non cera ſed cœno obliti videantur. [e] Seneca referente Cęlio ad faces,& cæreos viuere dixit, de luxu perditis hominibus, vita quorum in contrarium circumagitur, Lucifugę infames, ac Lychnobij, quibus res ſordida eſt trita, & vulgari vita viuere. Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφεις, id eſt *Ceram auribus oblinis*. In eos qui recuſant audire, vel æqua vel iniqua. Natum ab Vlyſſis cera qua ſuas, & ſociorum aures obturat apud Homerum, aduerſus Sirenarum cantilenas. [f] Lucianus: O beate, neſcis quàm fortiter eos tum ignorantia, tum error occupauerit, adeo vt eorum aures ne terebra quidem ampliùs aperire queas. Tanta obturârunt cera, haud aliter, ac ſociorum aures, & Vlyſſes, veritus ne Sirenum cantus exaudirent. Quanquam ſunt in eis, & pauci quidam, qui quoniam ceram in aures non accipiunt, ad veritatem ipſam declinant, &c. Et [g] rurſus de eiſdem Sirenibus loquens: Atq; etiam auribus, inquit, cera obſtructis, per ceram quoq; oppoſitam penetrabit iucundiſſimæ vocis modulatio; tantam cantando voluptatem audientibus exhibet. Alludit ad hoc quoque Io. Tzetza agens de illarum allegoria.

[a] *Lib. 16. cap. 13.*

[b] *Li. 7. de honeſt. diſcipl. cap. 6.*

Ceris rubris notare.

[c] *Lib. 16. ad Atticum.*

[d] *Lib. 5. in Verrem.*

[e] *Lib. 20. cap. 11.*

Ad cæreos viuere.

Ceram auribus oblinis.

[f] *In Charon.*

[g] *In imagin.*

Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἡδόνας, νικῶσας τοὺς ἀνθρώπους G
Ὅσοι μὴ φράξωσι κηρῷ τὰ τῶν ἑταίρων ὦτα
Ἡγοῦνται πέντε κλείσασιν ἀϊδήσας πρὸς ἐκείνας,
Νῷν τε μετεωρήσασιν. id eſt.
Alij autem omnes, voluptates, vincentes homines,
Quicunq; non obturant cera amicorum aures
Videlicet quinque clauſerint ſenſus ad ipſas,
Mentemq; ſubleuauerint.

[h] Ariſtoteles quoque tradente Plutarcho, ait Satyro amicos cauſam in iudicio dicturo, aures cera obturaſſe, ne inimicorum irritatus maledictis ob animi feruorem à propoſito deliberetur. Apud [i] Ludouicum Arioſtum Aſtolphus regi aures calida obturat cera, ne cornu ſui ſono, quo fœdas Harpyias debebat fugare, audito, & ipſe cogeretur fugere.

[h] *Lib. de cohib. ira.*

[i] *Cant. 33. Stan. 144.*

Et prima fà, che'l Re co ſuoi Baroni
Di calda cera l'orecchia ſi ſerra,

Acciò,

A *Acciò, che tutti, come il corno suoni*
Non habbiano à fuggir fuor de la terra.

Κηροῦ εὐπλαστέστερος, id est *Cera tractabilior*, de vehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabiliq́ue & in quemuis habitum sequaci. Horatius Cera tractabilior.

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper. [k] *Saty.5.*

[k] Persius:

Artificemq́; tuo ducit sub pollice vultum.

Rursum Horatius:

—— Argilla quidvis imitabitur vda.

Est autem hoc cerę peculiare, vt manibus contrectata mollescat. Et hinc variæ rerum formę solent effingi. Quanquam rudis ætas similior est argillæ, quàm ceræ: primo quidem fingi potest, dum tenera est, verùm vbi diruit ingenium, non facilè refingitur in aliam speciē, sed quemadmodum dixit [l] Plato, κινδυνεύει γὰρ ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄντις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ „ ἑπόμενα εἶναι, id est periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit à pueritia, talia sint, & quæ sequuntur. Videtur autem ad hocce adagiū allusisse, vel quid simile dixisse apud [m] Plu- B tarchum Crato disputans cum Theone, qualem optimè conuiuio præesse posse iudicaret. Il- „ lud nemo sanè, inquit, ignorat, magistrum conuiuij omnibus debere amicum esse conuiuis „ atque acceptum, cùm nullo simultates atque inimicitias exercere: alioquì neque imperan- „ do tolerabilis, neque distribuendo æqualitatis obseruans, neque colludendo inculpabilis „ erit. Talem ergo (aiebat) tibi ego mi Theo, conuiuij præfectum verbis tanquam è cera fa- „ ctum trado. Tum Theo: equidem, inquit, accipio virum probè & conuiuio conuenienter „ formatum. Simili præterea, sed contrarium indicante parœmia *cereas opiniones habere* dicun- tur, qui facilè diffluunt, & in proposito non perseuerant. Vtitur hac prouerbiali locutione [n] „ Arrianus Epictetus; Priusquam igitur, inquit, eruditæ sententiæ confirmatæ apud nos fue- „ rint, priusquam facultatem praueritis, qua in tuto collocemini, author vobis sum cautè in- „ doctorum vtendi consuetudine. Alioquin ea quæ in scholis annotatis in dies, haud secus ac „ cera sole diffluent. Longè igitur à sole recedite, dum cereas habetis opiniones. Quam dif- fluat verò ad solem cera, iam dictum est. Ariostus quoque ceram pro re apprimè fragili, & molli dixit his verbis: [l] *Lib.4. de Rep.* [m] *Li.1.Sympos.q.4.* Cereę opiniones qui dicātur habere. [n] *Li.3.c.16.*

Giunse alfin sù l'arnese, e come cera
C *L'aperse, con la falda sopra posta.*

Prouerbialiter hoc quoque à [o] Pausania scriptum Οὔτε κηρὸν, οὔτε μέλι ἀπ' αὐτῆς ποιήσεις, „ hoc est, neque ceram neque mel ex ipso facies. Conueniet in illos, ex quibus quis temerè quid pulchri expectat. Huc spectat hoc Scaligeri de hominibus inutilibus, & quorum animus continuo est in patinis: [o] *In Atticis.*

Gratis vt alueare farcias ventris
Nec vnde cera prodit, & nihil mellis.

HISTORICA.

D [a] GREGORIVS Turonensis in libro, quem scripsit de rebus S. Martini, de sacrata cera hanc tradit historiam, hoc inquam miraculum. Factum est autem, vt inuidia tentatoris immissum incendium domum voraci flamma combureret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Interea clamor ad cœlum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam ceræ particulæ à sancti templo delatæ, quæ reperta, & igni iniecta protinus cunctum restrinxit incendium, nouoque miraculo cera, quæ ignem alere est solita, violentias ignis vi sanctitatis oppressit. Addit Baronius hac nostra ætate complura his similia constare edita esse miracula ex ceris illis, quæ ex cereo acceptæ Paschali, alijsq; puris admixtæ, & sacro chrismate delibutæ ac benedictione sanctificatæ sunt: quæ & eò quòd agni, Christi typum præseferentis, haberent impressam imaginem, Agnus dei dici consueuerunt, quas recenter baptizati ferrent ad collum. Tradit [b] Krantius S. Popponem, cùm in perfidam gentē incidisset, ignis experimento suam fidem veram esse hoc modo testatum: Tunicam indutus ceratam, in medio increduli populi iussit incendi; ipse verò oculis ac manibus in cœlū porrectis liquentes flammas adeò inuicta mente superauit, vt veste prorsus ambusta illæsus ipse extiterit; ac cùm illa in fauillam esset redacta, hilari vultu, nec fumum incendij sensisse testatus est. Nostro sæculo anno Domini 1561. Petrus Arboleda Iesuita referente [c] Simone [a] *Lib. de mirac. S. Martini, c.2.* Incendium cera immissa extinctū. [b] *Lib.3. Metrop. c.34.* Popponis tunica cerata ardet eo illæso. [c] *Colloq.16.*

Maiolo

Aquę tempeſtas cerā facra ſedatur.

Maiolo Epiſcopo Vulturiacenſi, eminente naufragio iuxta Triſtani inſulas, iniecta mari ſacra cera (Agnus dei vulgo dicta) vim fluctuum procellæque cohibuit, ſeque cum comitibus incolumem reddidit. Extant ea de re litteræ impreſſæ. Dum beati corporis, inquit Surius de S. Gallo, theſaurum felix locus in pace ſuſcepiſſet, volens dominus de morte famuli ſui mę-

Cerei ardē tes non cōſumuntur, & eorū mira vis.

rentibus conſolationis præbere medelam, nouitate miraculi patefecit, qua apud ſe claritate ſpiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in caſtro, dum corpus eius eleuaretur, accenſi, ita ardentes delati ſunt vſque ad locum ſepulturæ, Poſiti autem vnus ad caput, alter ad pedes, per triginta deinceps dies, mirabile dictu, non deficiendo ardebant, & ardendo non deficiebāt. Et vt monſtraretur has durandi vires cerę liquenti cælitùs attributas; de huius miraculi materia plurimæ in poſterum virtutes emanarunt. Nam quicumque dentium fatigati doloribus, vel oculorum lippitudine, vel aurium præcluſione laborantes, de eiſdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis quę huiuſmodi tenebantur incommodis aptauerunt, optatæ celeriter dona percepere ſalutis.

APVM AB AVTORE OBSERVANTARVM DESCRIPTIO ET ICONES. Cap. IIII.

APVM de Apis communis domeſticæ forma ageremus, dicebamus nos exhibituros iconem, quando de ſylueſtribus ſermo foret, quia ſimul in eadem tabula depictæ eſſent. Quæ itaque priori loco exhibetur, Apum regulus eſt,

Regio forma.

Ape duplo fermè procerior, ſed Fuco macilentior: magis etiam luteſcit, & aluum habet in extremo acutiorem. Alæ ſunt longę & latę, coloris albi, flauis punctis conſperſi. Caput eiuſdem cum ventre coloris eſt. Antennæ ſunt

Apis domeſtica.

breues, ſed parum benè à pictore expreſſæ. Apis eſt vulgaris, quæ ſecundo loco ponitur, color ei magis ad cinereum vergit, hirta ferè tota, aluo eſt obtuſiori, breuiſſima, exerit aculeū. Alæ ſunt candidæ intercurrentibus lineolis flauis, breues, breuiores, inquam, ipſo corpore.

Fuci deſcriptio.

Caput magnum; antennæ vt in ipſo regulo. Fucus qui tertio loco exprimitur, media eſt magnitudine inter regem & Apem; magis tamen ad regem accedit, Ape duplo maior, rege corpulentior, ſed breuior, colore etiam magis fuſco. Alæ fermè, vt in rege, pedes breuiores, caput maius. Alui extremum velut in duas appendices deſinit. Inter Apes ſylueſtres, quarum multa ſunt genera, duæ priores vnà cum ſuis fauis expreſſæ, domeſticis quodammodo accēſeri poſſint. Mel enim, quod parant, non omnino ſpernendum videtur, propter ſuum dulcorem, & ex fauis non contemnenda cera parari poſſit. Ipſarum verò Apum ſpecies domeſticis noſtris multò eſt pulchrior, venuſtiorque. Differunt autem & magnitudine inter ſe, & colore. Quæ maior eſt, & priori loco pingitur, fauos & cellas etiam conficit maiores. Has ſimul cum ſuis Apibus inuentas F. Gregorius Regienſis Capuccinorum ordinis, diligentiſſimus pharmacopola, & herbarum etiam apprimè peritus, cùm ad montem Padernum vulgò dictum in noſtro agro herbarum inſpiciendarum gratia iuiſſet, ad me attulit, cùm vt gratum mihi faceret, tùm verò etiam, vt tam pulchrum naturæ arcanum poſteris aliquando cōmunicarem. Cellarum aliæ erant vacuæ, aliæ plenæ; plenarum aliæ continebant mel, aliæ ſobolem album, qualem à latere fauorum pictor exhibuit. In vacuis Apes quieſcere putauerim. Omnium figura non ſexangulis terminatur, vt in communibus, ſed erant rudes, & rotundæ, neque omnes eiuſdem magnitudinis. Apis ipſa aſpectu venuſta admodum, tota hirſuta, capite, antennis, & pedibus aterrimis; aterrima item ac rotunda macula in tergore inſignis: alæ ferrugineæ, cætera modò rubicundo, modò atro colore variat. Altera quæ plures, & minores fauos conſtruit, minor eſt, vt dixi, & colore diuerſo. Caput enim in hac, pedes, & tota aluus nigricant, dorſum totum rubicundum eſt, alę proceræ, anguſtæ, nigricātes. Vtraque fauos ſuos operit quiſquilijs, palea, & muſco, ne facilè ſit inuenire. Quid ſi harum melle D. Ioānem Baptiſtam in diſerto vixiſſe dicamus?

Icones, quas diximus, proxima pagina dabit.

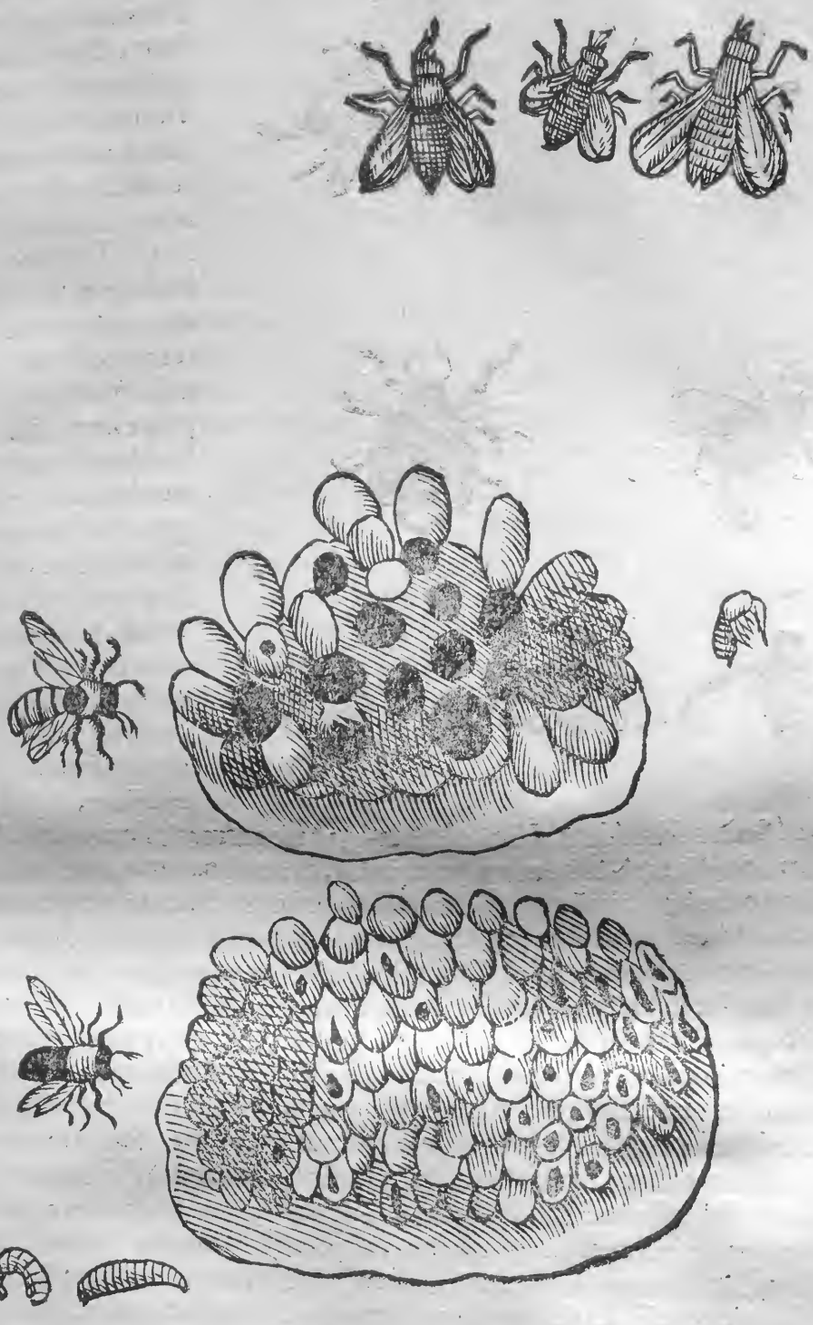

Quæ duæ deinceps pinguntur, nostris rusticis Auoni vocantur, inuicem ferè consimiles Prior capite antennis, & pedibus est nigris; toto corpore magis, quàm præcedentes hirsuto, & lutescente, minus in dorso, magis in aluo. Sed colorem istũ luteum corporis hirsuties facit, non ipsum corpus. Altera eadem omnino videretur, nisi candidior esset, & paulò minor. Reperiuntur in hoc genere etiam virides, & nigræ, & aliorum colorum. Hollandi, vt audio, omnes, nescio cur Keijsers, hoc est, Imperatores vocant, nisi dicamus propter aculeum quo acerrimè pungunt, Reges in eo vincentes, qui vel eo carent, vel si habent, non

vtuntur,

vtuntur, nigrarum duarum hîc B
i conem etiam dedi, prior maior
eſt, & breuioribus tamen alis.
Vtraque corpulenta eſt admo-
dum. Prior vndiq́ue nigra eſt,
præterquam in ceruice, & ſupe-
riori alui parte, vbi macula lu-
tea eſt, & in extrema ferè, vbi
candicat. Altera eaſdem habet
maculas, ſed multo maiores, co-
lorq́; eſt intenſior. Priori pedes
hirſutiores, & craſſiores. Vtriq;
atri. Antennæ in ſecũda breuio-
res, ac exiliores. Quæ deinceps
picta eſt, ex earũ genere eſt, quę
prope latrinas, & ſœdas cloacas F
bombos ſuos edere ſolent. Aſpe
ctu elegans eſt, aluo craſſa ex ni-
gro, & luteo varia, in extremo
acuta, capite, & dorſo cinereis,
oculis magnis, extuberantibus,
nigris, pedibus breuibus etiam
cinereis, alis proceris anguſtis
eiuſdem cum dorſo coloris. Eſt
præterea alia Apis fera, quam
aquaticã vocaui, ſeu potiùs am-
phibiam, quòd & in terra, &

Apis amphibia.

aqua degat. Sed rariùs videtur. Hanc aliquando, vt me exercerẽ, ſic deſcripſi. Api vulgari val de ſimile Inſectum amphibiũ, extra aquam volãs, in aquis natans, quadripenne, ſepes. Duos pedes oblongos habet, nimirum anticos, quibus vtrimq́ue diſtentis tanquam temone ſimul & remigibus ad natatum vtitur. Cæteri breuiculi, ſub ventrẽ contracti. Caput compreſſum, G
oculis nigris, grandiuſculis ac ſplendidis inſtructum. Corpus alis tectum, prorſus atrum. Alæ ſuperiores ſimul & inferiores duriuſculæ ac cruſtaceę, nonnihil maiori ſui parte eaq́ue ſuperiore è luteo colore habent, & nigro maculoſę ſunt, ſed extrema parte ano proxima ſubtiliſſimæ ac pellucentes, inſtar inferiorum alarum, quas operiunt ipſæ, appendices duæ ſunt raræ obſeruatù, imo in nullo alio Inſecto à me viſæ, quarum vna alteram incumbens tegit, quę faciunt vt lacinioſæ interna parte ac trianguio ſinuatæ appareant. Sed & extremo ſui erectam ſeu fiſſuram leuem habent. Roſtrum aculeatum eſt, vt Culicibus. Pedes antici, quibus natat, tribus articulis diſſecti ſunt. Ruſtici Bonon. Guardaſole vocant, forſan quòd lucente Sole, aquæ ſumma petat, velut apricari cupiens, & nebuloſo cœlo non conſpiciatur. Aliquando cœlum tuetur ſurſum ex aqua exerto ore, alias deorſum, & vel leuiſſimo ſtrepitu aut vmbra percepta, ſagacitate mira ſtatim quouis telo velocius in fundum lancinans ſubducit, adeo vt captu difficillimum ſit.

DE FVCIS. Cap. V. H
AEQVIVOCA.

Fucus pro pigmento.

ADIVNGENDI ſunt Apibus Fuci, vtpote qui neque ab aluearijs digrediantur, neque ab alio genere quàm ab Apibus, vt Ariſtoteles voluit, ortum ducant. Fucus præterquam quòd hoc genus eſt Inſecti, multa quoque alia ſignificat. Nam fucus pro pigmento, & ornatu peregrino ponitur, quem fęminæ adhibere ſolent, vt potiſſimùm candidæ, aut rubicundæ videantur. Hoc vtroque enim colore maximè fucamus. Propertius tamen cærulei fuci meminit hoc verſu:

Fucus cęruleus.

An ſi cæruleo quædam ſua tempora fuco
Tinxit. Tibullus ſplendentis

Quid

Quid Fuco splendente comas ornare? quid vngues
Artificis doctâ subsecuisse manu?

[a] *In Mostel.*

[a] Plautus ridens cum mulieribus, & cum vetulis edentulis, qnæ se fucare solent, ac pigmentis sua corporis vitia occultare, ait vbi se sudor cum vnguentis consociauerit, ilicò itidem olere. Transfertur quoq; Fucus ad colorem præsertim purpureum quo lanę, vestes, tapetes, tingi solent. In quo significato citat [b] Aulus Gellius hos mimiiambos ex peruetusto sanè autore.

[b] *Lib. 20. cap. 8.*

Iam tonsiles tapetes ebrij fuco,
Quos concha purpura imbuens venenauit.

Fucus pro herba.

Ponitur quoque interdum pro ipsa herba, qua vestes tinguntur, vt [c] Virgilio inquiente, quod Apes

[c] *Li. 4. Geor.*

—— *Fucoq; & floribus oras*
Expleut, collectumq; hæc ipsa ad munera gluten.

Nam eum ad locum commentans Seruius, ait hic Fucum esse herbæ genus: Fucum autem, & flores Virgilium pro cera posuisse, quam ex his rebus colligunt. Hoc herbæ genus esse existimo φῦκος θαλάσσιον à [d] Plinio celebratum, aut pro quauis herba dummodo virtutem colorandi tingendiúe habeat, à Poëta accipi, ac præcipuè pro croco, cuius floribus Apes mella sua tingere peritissimus rei rusticæ Columella scribit. Vtcunq; sit, id tamen certum est apud Dioscoridem φῦκος θαλάσσιον, & apud Plinium Fucum marinum algæ esse speciem, cuius tria inueniuntur genera, latum vnum, alterum verò longius, tertium, crispis folijs, quo in Creta vestes tinguntur. omnia tamen ad eosdem vsus, nimirum ad inficiendas lanas. Meminit Theophrastus Ποντίου φύκους, quo tingi dicit non solùm ταμίας, sed etiam ἕρια καὶ ἱμάτια. esse autem hoc quibusdam æstimatur illud genus, quod Dioscorides vocat φοίνισσον, Plinius quadamtenus rubens. Sed quoniam superiùs paulò, de Fuco mulierum facta mentio est, haud offitanter prætereundum, φύκος quoq; radiculam esse, qua se tingere solent mulieres, atq; hinc Fucum Latinè dici mutata y littera Græcorum, in u Latinorum. hoc quibusdam visum est algæ genus, frutexq; potiùs, quàm herba. φῦκος rubens Plinij & Theophrasti illud φῦκος, quo infectores vtuntur, & quo, vt anchusa, mulieres subalbidæ genarum colorem purpureum roseumq; ementiuntur, Nicander φοινικοῦν φῦκος appellauit. [c] Dioscorides tamen scribit Nicandrum tradere τὸ φοινικοῦν φῦκος esse θηριακὸν, quòd nonnulli putarint id esse, quo vtuntur mulieres. Vt vt sit, illud tamen fuisse radiculam δμονύμως dictam φοινικοῦν φῦκος, qua mulieres ad ementiendum ori ruborem vtebantur, ex varijs variorum autorum scriptis constat. Fucus per translationem quoq; sumitur pro fraude; vnde facere Fucum » pro decipere apud [f] Terentium; Deum sese in hominem conuertisse, atq; per alienas tegulas » venisse clanculum, Fucum factum mulieri. Apud Athenæum φυκίδα piscículum, & φυκίλω Fucam transferunt.

Fucus pro radicula.

[c] *Lib. 4. cap. 100.*

Fucus pro fraude.

[f] *In Eunuc.* φυκὶς piscis.

SYNONYMA.

QVOD Græcis Κηφὼν, Latinis Fucus, dicitur, vt nonnulli censent, à furando quòd furtim mella deuoret. quę fortè ratio est, quòd Fur à Varrone dicatur, quamuis inter Furem, & Fucum discrimen sit, de quo paulò pòst sumus acturi. Verisimilius autem est, Fucum dici, quòd Apibus Fucum faciat, & prætextu calfaciendi aluei, illarum mellificia absumat. sunt etiam qui à verbo φαγῶμαι deduci putent, quòd Apum labore parta mella deuoret. Italis dicitur Ape che non fa mele. Gallis Bourdon & Fullon, Mouche Guespe, Musche sans aguillon, Hispanis Zangano de la colmena. Germanis ein tran oder Braem hummel. Belgis, holm, bommel. Polonis Czervv. Hungaris Here. Anglis à Dorre or dronne bee.

Κηφὼν. Fur Varronis.

DESCRIPTIO GENVS DIFFERENTIA.

QVI Fucos inter Vesparum genera referunt, vt [a] Ascentius in suis ad Virgilium Commentarijs fecisse videtur, toto errant cælo. Nam præterquam quòd corpore grandiores multò sint, etiam lato pectore, & πλατυγάστορες existunt, quorum neutrum Vesparum generi competit. [b] Aristoteles quartum genus Apum facit μεγέθει μὲν μέγιστον πάντων, ἄκεντρον δὲ καὶ νωθρὸν. idest multò grandius quàm cęteræ corpo-

Fucos non esse Vespas

[a] *Li. 4. Geor.*

[b] *Li. 5. c. 22.*

re, sed absq; aculeo & veluti imperfecta Apis. Sunt enim magnitudine ducibus similes, differunt autem, quòd duces aculeo armentur, vt voluit Aristoteles, reclamante Columella, cui nos subscripsimus. Quare præcipuum discrimẽ in crassitie. Crassior enim, & compactior rege Fucus est, Rex Fuco procerior. Sed cur Fuci magnitudine regibus assimulentur, Apes aculeo Regibus, caussam tradidit [c] Aristoteles. Aliquid enim, inquit, discriminis inesse necesse est, nisi semper genus ex quouis idem gigni necesse sit, quod impossibile est. Ita enim genus totum duces essent. Apes itaq; viribus, & pariendi facultate similes ducibus sunt, Fuci magnitudine æmulantur. Quòd si aculeum quoq; haberent, duces vtiq; essent. Sunt igitur inter Apes maximi Fuci, sed cùm hoc tempore à scriptoribus Fucus, & Fur (qui φὼρ Aristoteli, φώριος Hesychio dicitur) confundantur, videndum quonam modo differre ab autoribus dicãtur. Sanè magnitudine potiùs corporis quàm quouis alio differre videntur. Nam quòd etiam generandi modo differant suo dicetur loco. Aristoteles itaq; Fures maiores Apibus minores Fucis agnoscit, [d] Plinius Fures inter Apes grandissimos nominat nigros, latáq; aluo, ita appellatos, quòd furtim deuorent mella. Cæterùm quod Bernardinus Gomesius Saguntinus scribat caput bouis in Fuco cùm premitur obseruari (veluti prolixè satis, atq; amplè capite præcedenti eius verba citaui) nondum est à me animaduersum.

Magnos esse & Apibꝰ maiores.

[c] *Lib. 3. de Gen. Anim. cap. 10.*

Cur Regibus & Apibus similes.

Fur & Fucus quid differant.

[d] *Lib. 11. cap. 17.*

Caput bouis in Fuco.

GENERATIO.

VAMVIS superiùs cùm de Apibus ageremus de Fucorum generatione facta sit mentio, ita efflagitante materia ob cognatum Apum, & Fucorum ortum; tamen cùm conuenientior hîc eadem de re inciderit sermo diligentiùs agemus. An autem proprium sit Fucis genus dubitari asserit Plinius; & meritò, quandoquidem sint, qui æstimauêre, non aliter quàm Furibus, ita quoq; Apibus, ac Fucis suum genus esse, per quod propagentur. alij in his nil fidei ponentes (vt inquit [a] Aristoteles) Fucorum fœturam comportari ab aliquo ex flore Cerinthi, aut oleæ, aut arundinis autumant. Alij non his contenti opinionibus Fucos reges, & duces procreare, Apes verò Fucos asserunt. nec desunt, qui adstruant Apibus mares esse, & à Latinis hos dici Fucos, quorum autoritate commotus Varrinus Κηφῶνας τοὺς ἄρρενας τοὺς ἀπράκτους τῶν μελισσῶν exponit, idest Fucos Apum mares, quorum nulla opera. Sed cùm horum omnium opinio explosa sit à philosopho, quomodo ab Apibus generentur, vt idem opinatus est, in considerationem venit. Nam quod Seruius scribat in suis ad Virgilium Commentarijs Fucos de Equis oriri, præter omnium reliquorum probatissimorum autorum opinionem est, qui Vespas, atq; Crabrones tantùm, ex equis nasci tradiderunt. Verùm relictis hisce, & plurimis alijs opinionibus id scire est, quod maximè in quæstione versatur, hoc est, cur sine aculeo nascantur. Nobis quantum in hac re scire contigit, cum Aristotile eadem sententia est, Fucos ab emeritis Apibus nasci. Euenit, vt ait [b] Philosophus, vt duces generent & seipsos, & aliud genus, quod Apum est: Apes aliud generent, id est Fucos. Ipsi verò Fuci non insuper generent, sed hoc ipsi priuentur. Cùm enim semper, quod secundum naturam est ordinem habeat, ideo Fucos ea quoque facultate priuari, vt aliud generent, necesse est. Et quidem hoc ita fieri videmus. Ipsi enim generantur, nil verò aliud generant, sed in ternario numero finem generatio recipit. atque adeò bene institutum est a natura, vt semper hæc genera conseruentur, & nullum deficiat. Huius autoritate fretus Plinius non dubitauit asserere Fucos esse imperfectas Apes, quòd à fessis iam & emeritis inchoatę sint, eademq; ratio esse potest, cur sine aculeo nascantur. nam cùm effętarum vires langeant, fieri nequit, vt fortiores ab eis producantur, quales sunt, quæ aculeo armantur. Gigni itaque ab Apibus certum sit, non tamen semper, sed annis tantùm prosperis, quibus largior mellis copia speratur. cuius rei caussam in excrementi copiam retulit [c] Aristoteles, quæ tunc in Apum corporibus maximè abundat. Hanc enim facit anni temperies. Nam cùm sint minores corpore, temperiem magis desiderant. Quare cùm Apes contubernia Fucis adijcere volunt, non cellas ipsis maiores, sed multò minores quàm Apum sunt, effingunt, quamuis grandiores sint corpore; nec eas sparsim per alueum, sed proprio in loco. nam quæ fauis Apum sparsim inseruntur, quod rarò accidit, eximi debent. Verùm nil prohibet, quominus eadem in Apum cella, & pulli, & Fuci melque existant. Nam Aristoteles scribit, quòd gigni Fucos seorsim dicitur, si dux vi-

An Fucis proprium genus

Furibus proprium genus vnde generẽtur.

[a] *Lib. 5. cap. 21.*

Fuci non nascuntur ex equis.

Cur sine aculeo nascantur.

Fuci unde nascantur.

[b] *Lib 3. de gen. cap. 10.*

Fuci cur imperfectæ Apes.

Cur sine aculeo.

[c] *Loco citato.*

Cur annis prosperis gignantur.

Mel, Fuci, pulli in eadem cella existere possunt.

Fœtus Fucorum qualis.

uit: sed si obijt in Apum loculamentis oriri ex ipsis Apibus, atque hos fieri animosiores, quocirca Κεντροτους vocari (aculeatos Gaza vertit) quamuis aculeo careant. animo namque

que feriendi, non potestate hoc nomen meruerunt. Fœtus autem veluti Apum candidus est, ex quo fiunt Vermiculi, ex his nymphę, quas proprio nomine Seirenes appellari vult Dalechampius, ἀπὸ τῆς σειρᾶς, quòd intra membranam contracti, & curuati iaceant. Fucum autem paruulum, aut fœtum aiunt quidam apud Aristotelem dici κηφλώνιον in libris Historiarum, vbi inquit, Πλάττουσι δὲ κηρία πρῶτον ἐνδεῖς αὐτὰς γίνονται, εἶτ' ἐνοδεῖς οἱ καλούμενοι βασιλῆς καὶ τὰ κηφλώνια. in vulgatis tamen Lexicis adiertur non solùm pro Fuco paruulo, sed etiam pro fauis Fucorum. Rursus alij Cephenes aiunt dici Latinis paruulos & recentes Fucorum fœtus. nomen hoc à Græcis desumptum videtur: qui, vti dixi, Fucos siue grandiores corpore, siue minores, quàm adulti, κηφῆνας appellant. [d] Plinij autem locum, quem adducunt, lubet hîc subijcere. Rex, inquit, Apum statim mellei coloris, vt electo flore ex omni copia factus; neque Vermiculus, sed statim penniger. Cętera turba cùm formam capere cęperit, Nymphæ vocantur, vt Fuci, Sirenes, Cephenes. Aristoteles (fortè ex aliorum sententia) ex Apibus porrectioribus, quæ fauos suos inæquales conficiunt, generari ait, quàm plurimos Fucos. Sed in alijs codicibus non μακραὶ, vt Gaza legisse videtur, verùm μικραὶ, idest paruæ legitur.

Κηφλώνιον quid.

[d] *Lib.* 11. *cap.* 16.

Apes quales plures Fucos generent.

NATVRA. MORES.

INTER ἀγέλαια idest gregalia Apum genera Fucos connumerat [a] Aristoteles, quamuis natura desides, & otiosos. Vnde à Varrino Κηφὼν εἶδος μελίσσης ἀργὸν exponitur, quod est Fucus, species Apis pigra. Sed conuenit, ut ait, [b] Aristoteles, Fucos otiosos inertesq; esse, cùm nulla habeant arma, quibus de cibo possint dimicare. Propterea parere coguntur meo iudicio Apum imperio, non quòd prorsus nihil agant, sed potiùs, quòd mellificandi studio, atque labore suâ natura destituantur, melq; ipsum, quod Apum labore partum erat, auidissimè absumant. Videntur enim non parùm ipsis Apibus auxiliari, cùm aquam portant, vnde Varrinus μελισσῶν ὑδροφόρους appellat; & cùm suo calore promouent Apum fœtus. Atqui id est, quòd dicere voluit [c] Plinius his verbis. Fuci, inquit, sunt quasi seruitia verarum Apum. Quamobrem imperant ijs primosq; in opera expellunt, tardantes sine clementia puniunt. Neque in opere tantùm, sed in fœtu quoque adiuuant eas multùm ad calorem conferente turba. Certè quò maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinum prouentus. Itaq; pigritia, atque desidia ob mellificandi imperitiam, non quòd à labore omnino immunes sint, attribuuntur. Enimuerò cur ab Apibus odio habeantur, facit eorum voracitas potiùs quàm iners, & desidiosa natura. Nam vbi plures sint quàm mellis exigua portio ferat, aut vbi iam mella maturuerint, tum demum singulos multę Apes aggressæ vociferantes persequuntur, vtque inquit [d] Poeta:

[a] *Lib.* 9. *c.* 4. *Hist.* Fuci otiosi.

[b] *Lib.* 3. *de gener. c.* 10

Aquam Apibus portant.

[c] *Lib.* 11. *cap.* 11.

Cur ab Apibus odio habeantur.

[d] 4. *Georg.*

Ignauum Fucos pecus à præsepibus arcent.

His quoque & illud addo, quod superiùs dictum est, Apes emeritas nec Fucos gignere, nec fauos, aut domicilia ijs fabricari annis aduersis, quibus mellis penuria timetur, sed tantùm prosperis, quibus abundè eius copia suppetit. Quæ enim alia ratio esse potest, cur Fucis non parcant, regibus verò parcant, quorum nullus ferè labor est, nullum mellificium, quorum desidiosior vita quàm Fucorum esse videtur: nisi cum [e] Aristotile confiteamur concedi regibus, vt otio fruantur tanquam parentibus, Fucos verò castigari tanquam filios. Iustius enim filij castigantur, quorum nullum est negotium. Sed & [f] Tzetzes poëtico suo stylo affirmare videtur Apes odisse Fucos, quòd multùm commedant. versus autem eius, quòd vniuersam Fucorum naturam comprehendant breuiter, libentiùs adscribam.

Reges cur otiosi.

[e] *Lib.* 3. *de gener. c.* 10.

[f] *Chil.* 8. *Hist.* 207.

Κηφῶνες ζῶα σὺν τροφὰ τῶν μελισσῶν τὰ γένεα,
Ἅμα σὺν ταῖς μελίσσαις γὰρ κυΐσκεται καὶ τοῦτα.
Μείζονα δὲ τῶν μελισσῶν, καὶ ἄκεντρα τυγχάνει.
Καὶ ταῖς μελίσσαις ὑπουργεῖ ταύταις ὑδροφοροῦντα.
Μέλι δὲ οὐκ ἐργάζεται, ὡς μέλισσαι, καὶ τοῦτα.
Ὄντα δὲ μεγαλόσωμα, πολὺ ἐδίει μέλι.
Ὅθεν αἱ μέλισσαι αὐτὰ χαμῶνος ἰσαμβώσι
Κτείνουσι, ὡς πτοέμβραι μὴ θάνωσιν ἐνδεῖα.
Χαμῶνος φθάσαντος δεινοῦ, καὶ μὴ παόντος ἄνθους,
Ὅθεν ἀνθολογήσασαι χῶσι τροφὴν καὶ μέλι.
Πολὺ γὰρ κατεσθίουσιν, ὡς ἔφην οὗτοι μέλι. Id est.

Fuci animantia connutrita Apum generi,
Simul enim cùm Apibus generantur & hi.
Maiores autem Apibus, & ſine ſtimulis ſunt,
Apibusq; ſubminiſtrant aquam ijs ferentes.
Mel autem non conficiunt, vt Apes, & iſti.
Cùm autem ſint ingentes corpore multum commedunt mellis
Vnde Apes ipſos hyeme inſtante
Occidunt, tanquam veritæ ne moriantur inedia
Hyeme occupante graui, neq; ſuppetente flore
Vnde colligentes habeant cibum atq; mel.
*Chil. 8. 227. *Multum enim commedunt, vt dixi, iſti mellis.*

Ingratæ igitur Apes Fucis cùm eos occidunt, quorum opera priùs in ferēda aqua erant vſę, de quarum ingratitudine eligans extat apud eundem * Tzetzem carmen;

Κηφῶ͂ες ζῶα σωτροφα γεννῶνται τᾶις Μελίσσαις
Μίγισάτε, καὶ ἄκεντρα, ὑδροφορῆτε ταύταις,
Κτάτονται ταῖς μελίσσαις δὲ καιρῷ τῷ τοῦ χειμῶνος,
Μήπως ἐκεῖναι θάνωσιν, ὑπὸ τροφῆς ἐνδεᾶς.
Ὄντα γὰρ μεγαλόσωμα τὰ γένη τῶν κηφώων
Πολὺ καταναλίσκουσι βιβρώσκοντα τὸ μέλι.
Εἶπον ἀχαριστότερος μὴ γίνου δὲ κηφώων.
Ὅτι τὸ μέλι τρώγοντες ὡς ἔπιν οἱ κηφῶες,
Οὐ γίνονται ἀχάριστοι τῶν μολισσῶν τὰ γένη
Ἀντιφορὰν δίδοῦσι δὲ ταύταις, ὑδροφορίαν. Id eſt.
Fuci animantia eiuſdem nutrimenti procreantur cum Apibus.
Maxima, atq; aculeis carentia, aquam geſtant his.
Occiduntur autem ab Apibus tempore hyemali,
Ne fortè ipſæ obeant ob cibi defectum.
Cum ſint enim ingenti corpore genera Fucorum
Multùm abſumunt comedentes mellis.
Dixi autem ingratior ne tu ſis Fucis.
Quoniam mel deuorantes, vt dixi, Fuci,
Non ſunt ingrati Apum generi.
Sed munus reddunt his aquæ geſtationem.

alueos ſuos fingere.

Sed quoniam antè probaui, non omni prorſus labore immunes eſſe, addam etiam eſſe qui apud [g] Ariſtotelem exiſtimant, Fucos per ſe fingere fauos in eodem alueo, & cum Apibus negotium conficiendi faui partiri. Quòd igitur in alueis ſemper ferè lateant, nec ita vt Apes frequenter euolent, inertes cenſentur. Manent enim Fuci, teſte [h] Ariſtotele, magna temporis parte intus, cùmq; exeunt, efferunt ſeſe fuſim in ſublime, gyroq; volitant, & quaſi exercitium faciunt, quod vbi ſatis iam fecerint, redeunt domum, & epulis perfruuntur. Furibus quoque ait idem philoſophus eodem in loco nullum eſſe munus, ſed cæteris quibuſcunq; viuunt, iniuriam facere. non tamen ſemper impunè: nam deprehenſi interdum à bonis Apibus occiduntur, cùm earum alueos inuaſerint. ita enim ſe melle diſtendunt, vt egredi rurſus nequeant, quo fit, vt facilè pœnas luant.

[g] *Lib. 9. cap. 40.*
[h] *Li. 9. Hiſt. cap. 40.*

Fures otioſi

DAMNA ANTIPATHEIA.

Damna Fucorum in vuas.

NVLLVM præterea eſt homini à Fucis damnum, nullæq; noxæ, ſolis autem Apibus, ac vuis, veluti [a] Nicander aſſerit:

—— cùm Fuci, ignauaq; Veſpa
Vuarum libant Crabronum examina ſuccum.

[a] *In Alexi.*

Refert [b] Manilius in ſuis ad Virgilij Georgica Commētarijs Fucum ipſum ademptis alis in alueum reiectum cæteris adimere, id fortè ex [c] Plinio, qui ita habet. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipſe cæteris adimit. Sed Donatus Marcellinus (eoſdem quos Manilius, Virgilij verſus commentans) dicere videtur Fucos Apibus cæteris alas auferre, ſi ſint in alueum ſine alis reiecti. [d] Ariſtoteles tamen paulò aliter ſcribit, nimirum Apes cæteras ſibi alas adimere, ſi Fuci in alueum abſq; alis reiecti ſunt, verba eius Græca ſunt. Κἂν κηφῶός τὸ πτερὸν ἀποκλείσας ἀφῇ τις, τῶν λοιπῶν ἅπτεται τὰ πτερὰ ἀποδίουσι. itaq; Plinius pro ἅπτεται οὗτος legiſſe videtur.

[b] *Lib. 4.*
[c] *Lib. 11. cap. 11.*

Fuci demptis alis quid faciant.

[d] *Hiſt. c. 22.*

HIE-

HIEROGLYPHICA ET MORALIA.

Homo ex alieno labore commodum sibi quærens Fucus.

HOMINEM ex alienis laboribus vtilitatẽ,& dilicias,& gloriam sibi comparantẽ,significare cùm vellẽt Ægyptij, Fucũ pingebãt. Hic enim ignauus,

Immunisq; sedens aliena ad pabula

vt ait [a] Maro, nunquam ferè domo egreditur, aut vbi egressus fuerit exercitij,non cibi querendi gratia, statim domum reuertitur, vt epulis alieno labore partis perfruatur. Vnde Cyrus apud [b] Xenophontem milites improbos inertesq; Fucis assimulat,& ex exercitu eijciendos iubet. Quare,inquit, vbi ex inertia,atq; laborum fuga improbiores sint, hos ego arbitror veluti Fucos solùm impenso socijs esse detrimento. Quicunq; verò ad labores mali socij sunt,ad habendi verò auiditatem vehementes imprudentesq;, hi sese ad res improbas duces præstant.Quare Fucis non inuenustè ignaui illi homines assimulantur, qui cùm nil egregij per se præstare possunt,aut volunt, alterius laboribus insidiantur, falcemq; in messem inijciunt, cuius ipsi sementem non fecerant. Horum quoq; naturam præclarè repręsentat sumptuosa fæmina, quæ

[a] *Lib. 4. Geor.*

[b] *Lib. de Pæd. Cyr.*

Fœmina sumptuosa fucus.

B —— *Facili congesta marito*
Lucra rapit, mundum prodigit ingq; suum.

Atqui talem vxorem habuisse Ocnum refert [c] Pausanias, à qua quidquid hic immensis laboribus collegerat, non ita multò pòst dilapidabatur.Idcircò pulchrè [d] Hesiodus mulieres Κήφεσι κουθούροισι μάλιστα ἀκέλους canit his versibus:

[c] *In Phocicis.*

[d] *In Theogonia.*

Ὡς ὁπότ' ἂν σμήνεσι κατηρεφέεσι μέλισσαι
Κηφῆνας βόσκουσι, κακῶν ξυνήονας ἔργων,
Αἱ μὲν τε προπάροιθεν ἐς ἠέλιον καταδύντα
Ἡμάτιαι πωτῶνται, τιθᾶσι τε κηρία λευκὰ
Οἱ δ' ἔντοσθε μένοντες ἐπηρεφέας κατὰ σύμβλους
Ἀλλοτρίου κάματον σφετέρῃσι γαστέρ' ἀμῶνται
Ὡς δ' αὔτως ἄνδρεσσι κακὸν θνητοῖσι γυναῖκας
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης θῆκε, ξυνήονας ἔργων
Ἀργαλέων. Id est:

Ac veluti cùm in aluearijs tectis Apes
C *Fucos pascunt malorum participes operum:*
Illæ quidem per totum diem ad solem occidentem
Diuturna festinant, & faciunt fauos albos:
At illi intus permanentes coopertis in aluearijs,
Alienum laborem suum in ventrem metunt.
Similiter viris rem malam mortalibus mulieres
Iuppiter altitonans dedit participes operum
Molestorum.

Elegans quoque apud [e] Platonem locus, in quo abliguritorem bonorum suorum Fuco assimulat, qui cùm antea diues esset, nil beneficij,aut adiumenti in rempublicam contulerat. „ Visné, inquit, de eo homine dicamus, quemadmodum Fucus in fauo nascens examinis sit „ morbus,ita & illum abliguritorem in domo sua nasci, velut morbum reipublicę,vt quidem „ & sibi sit incommodus,& vniuersę ciuitati? Omnino,inquit Socrates.Nonne Adamante ani „ maduertisti Deum creasse volatiles illos Fucos omnes sine aculeo,hos autem pedites partim „ diris etiam aculeis armatos? & ex his sanè qui aculeos habent pauperes tandem in senectu-
D te fieri videmus, vt miseram fœdamq; vitã tollerent: aculeis autem armati hi sunt, qui ma- „ lefici vocantur. Sint quoq; polyticis alia hinc exempla, vt cautè maleficos ciuitate eijciant si hanc ingenti aliquo damno affecerint,sin autem peccarint leuiter,sinant,ne maior ex futuro tumultu noxa consequatur,quam ex leuiori peccato commisso. Nam agricolæ sæuos Fucos melq; deuorantes in aluearijs sinunt,nolentes totum perturbare examen:& satius putant mellis aliquid absumi, quàm omnibus Apibus inferre tumultum.

[e] *Lib. 8. de Rep.*

EPITHETA.

Κουθουρος proprium Fuci epitheton apud Hesiodum,quòd non vt cæteræ Apes aculeũ exerat ἀπὸ τοῦ κεύθειν τὸν οὐραν. dicitur & ὀλοὸς in [a] Epigrammatibus, id est, pernicios damnosusúe hoc versu:

[a] *Lib. 13.*

Ὡς ὀλοοὶ κηφῆνες ἐδηλήσαντο Μελίσσας.

Immunis autem Virgilio dicitur, quòd absque aliquo labore vitam transigat.

DE VESPIS. Cap. VI.

PROOEMIVM

PROXIMÆ Apibus, ac earum generi Veſpæ ſunt, quamuis nec mel, nec bonam ceram progignant. Natura enim haud vſq; adeo diſſimilis, vel diſpar viuendi ratio eſt, aut ordo. quin & corpore, & alarum numero, ac ſpecie ædem ferè cum Apibus ſunt, ob illa inter Apes ſylueſtres quoq; numeratæ, licet latiore nominis ſignificatione, ob hanc vnà cum eiſdem, & Muſcis, ab Ariſtotele ἀνέλυτρα nuncupatæ, quòd cruſta minime earundem alas ſuperueniat. Fauos quoque conficiunt, ſed qua induſtria, quaue arte, quantumq; in his ab Apibus diſcrepent, diſſerendum pluribus. Quamobrem cùm plurima, quæ de Apibus dicta ſunt ad hoc caput pertinere videantur, nos prolixiori ſermoni parcentes, ea aut omittemus, quæ ſatis diligenter in præcedenti capite exarata ſunt, aut quàm breuiſſimis verbis repetemus, ſi quæ digna ſint, vt repetantur.

ÆQVIVOCA.

Veſpilones.

VESPÆ, & Veſpilones erant olim cadauerum funeratores, ita dicti, quòd veſpertino tempore cadauera efferrent. nam ita Feſtus, Veſpæ & veſpiliones (aliqui codices habent veſpillones) dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non à minutis illis volucribus, ſed quia veſpertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. Sed Fulgentius in eo libello, quem de priſco ſermone inſcripſit, vocabuli Veſpæ non meminit, Veſpillones ſolummodo nominans, his verbis: Veſpillones dicti ſunt baiuli, quamuis Antidamus Heracleopolites veſpillones dixerit cadauerum nudatores: ſicut in hiſtoria Alexandri Macedonis ſcripſit: Pluſquam trecentos cadauerum veſpillones reperiens crucibus affixit. Mnaſcas tamen in Cecrope ſcripſit, Apollinem poſtquam ab Ioue vinctus, atq; interfectus eſt, à veſpillonibus ad ſepulturam elatum eſſe. Veſpas quidam in ſacris Biblijs exponunt acerrimos timores, quibus corda gentium pungebantur, vt Sapien. 12. Sed & his tanquam hominibus peperciſti, & miſiſti anteceſſores exercitus tui Veſpas, vt illos paulatim exterminarent. Cyprum Inſulam ab antiquis Spheciam appellatam fuiſſe, quod eam Spheces inhabitarint, notat [a] Cœlius Rhodiginus, ſed nõ addit, num Spheces fuerint populi ita dicti, quod magis credibile eſt, an verò Veſpæ Inſectorum genus, de quo agimus. Extat & apud Ariſtophanem comœdia σφῆκες ſiue Veſpæ intitulata, quòd perſonæ, quæ ibidem introduncuntur, Veſpis noſtris aſſimulentur.

[a] *Lib. 30. cap. 1.* Spheces dicti Ciprij.

Veſpa comœdia Ariſtophanis.

SYNONYMA.

צרעה eſt nomen reptilis alati percutientis oculos, & venenum infundentis, & occidentis ſecundum Rab. Selom. in Comment. Exod. 23. quod in Haruch exponitur Apis, aut Veſpa. Hieron. Crabronem vertit Exod. 23. Ver. 28. Et mittam את־הצרעה Crabronem ante te, & expellet Chiuuæum &c. Aliqui ערעותא Veſpam: Idem Deut. 7. 20. & Iehos. 24. 12. vbi Rab. Dau. in Commen. ſcribit, quod eſt ſpecies Muſcæ malæ emittentis venenum, quæ percutiebat oculos, & veneno illos afficiebat, & non poterant pugnare. Et ſic veniebat Iſrael, & occidebat illos: quemadmodum dixit Iehos. 24. 12. non gladio tuo neque arcu tuo. Arabicè Zambor Veſpa eſt, vt Serapioni in cap. de Bezoar. In terminorum Arabicorum expoſitione eſt inuenire Deibrane pro Veſpa. dicitur in Pandectario Medicinę Azamphari. Græcis quoq; non ſua deſunt ſynonyma, ſed confuſa valde, & interdum vario modo ab autoribus interpretata. Nam apud [a] Ariſtotelem σφὴξ (quod alioqui commune Veſparum nomen eſt) Crabro transfertur, verba Ariſtotelis ſunt hæc. Τῶν ἡμέρων σφηκῶν δύο γένη. οἱ μὲν ἡγεμόνας οὓς καλοῦσι μήτρας, διὰ ἐργάται, vnde [b] Plinius vertiſſe videtur, Aliorum (de Crabronibus loquens) qui mitiores videntur duo genera: opifices minores corpore qui moriuntur hyeme, matres, qui biennio durant. Ego verò (vt etiam rectè alij iudicarunt) cenſeo

[a] *Li 9. Hiſt. Anim. c. 4.* Σφὴξ crabro interpretatus.

[b] *Lib. 11. cap. 21.*

A censeo hunc locum corruptum, & pro aliorum legendum Vesparum. Scio quidem apud Nicandri Scoliastem σφηκοειδὴς dici Vespæ similis, seu Crabronis figuram referens, qui è Vesparum, aut Crabronum genere est. Verba Scholiastis hæc sunt in Theriaca, βέμβηξ δὲ ὁ ξυλοζῶον σφηκοειδές, μέλαν κατὰ τὴν χροιὰν κέντρῳ χρώμενον, ὡς οἱ σφῆκες. Sed perperam in illo Scholiastis loco σφηκοειδὴς legitur pro σκωοειδὴς, vt notat autor Thesauri linguæ Græcæ. tamen animaduertendum, in eodem Plinij capite, quod suprà citauimus synonymῶς poni σφηκῶν & σφήκιον, pro nido Vesparnm, & Crabronum mitiorum, & apud Xenophontem σφῆκας à quibusdam Vespas, ab alijs Crabrones interpretari, vt Spondanus hæc verba transtulit, ὁρῶ δ' ἔγωγ' ἔφη, καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται ἐὰν μὴ ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πατάξωσι θηρᾶν ὑπὸ πολλῶν τυπτόμενοι, ideſt, & ego, inquit, video etiam eos quicunque Crabrones excipere volunt, siquidem euolantes conentur venari, à multis feriri. Huius tam consusæ interpretationis, meo quidem iudicio, nulla alia ratio esse potest, quàm vtriusq; huius animalculi summa, & corporis, & vitæ similitudo. nam magnitudine potius, quàm alia quauis re inter se differunt. Itaq; καταχρηστικῶς hoc est abusiuè Σφῆκα Crabronem vertunt. Eademq; ratio est cur Gaza Ἀνθρωνίω modò Vespam, modò Crabronem interpretetur. Σφηκοειδὴς. Ἀνθρήνη.

B Aristophanes in Nubibus, καὶ τ' ὠφθαλμῷ κεντούμενος, ὥσπερ ὑπ' Ἀνθρώνων, & oculis stimulatus tanquam à Vespis, vt exponit Andreas Dinus Iustipolitanus. Suidas ait Ἀνθρήνιον genus esse Vespæ, sed poëtas abuti pro Ape. Hesychius genus esse Apis. Scholiastes in Aristophanem dicit poëtas sic continenter Apes appellare, & congenerem Apibus Ἀνθρήνιον vocare, in vniuersum de Apibus dici, cum sit species Apis similis Vespis. Ἀνθηδὼν (quod pàucis mutatis litteris cum superiori simile est) in Lexico Latino græco, quod Glossarium inscribitur, Vespa est, & alia eius lexici parte Græcolatina εἶδος σφῆκος ideſt species Vespę. Arbitror hunc errorem ab autore Thesauri Græcę linguæ animaduersum, qui Ἀνθηδόνα ait esse Apem sic dictam παρὰ τὸ τὰ ἄνθη ἔδειν, ideſt ex eo, quòd flores edat. Δέλλιδες Hesychio sunt Σφῆκες, vel ζῶον ὅμοιον Μελίσσῃ. Suidæ verò Δέλλιδες sunt σφηκῶια, Vesparum cellæ. Rursum Hesychius Δελλίδια affert pro τενθρηδόνια καὶ κηρία, ideſt faui. Κίμβικα, inquit, Crispinus in suo Lexico Vespa, aluearia (forte Vesparum aluearia, aut Vespeta scribere voluit.) Posteriores linguę Grecę illustratores aiuut Κίμβια, ex Hesychio esse σφήκια Vespulas, Vesparum fætus recentes adhuc à partu. item singulari numero μικρολογία sordes, vt nimis tenax, & restricta parsimonia, pro quo apud Suidam in manuscripto codice κέμβικα Ἀνθηδὼν. Δέλλιδες. Κίμβικα.

C legitur. Ita enim ibi, κέμβικα Σφηκία, ἢ μελισσία, ἢ μικρολογία, quibus addit ἢ διαστροφή. forsitan tamen in prima significatione scribendum Κεμβήκια, vel κεμβίκια, vt sit diminutiuum à κίμβηξ idem significante, quod βέμβηξ, & βέμβιξ, nam & hoc animalculum è Vesparum vel Apum genere est. Inuenio & apud Euripidem in Bacchi Gasparum Stiblinum κηφήνιον exponere Vespam, cùm tamen sit ab omnibus Græcis præsertim Aristotile ita appellatus Fucus seu quartum genus Apum ἄκεντρον. Vespa insectum aculeatum Api simile Latinis dicitur ab eo, quòd vesperi Muscas putatur venari in cibum. Grecè communi nomine σφὴξ. Eustathius denominari scribit τὰς σφῆκας ἀπὸ τῆς διασφάγου ideſt ἐκ τῆς κατὰ τὸ μέσον ἐντομῆς, vt exponit Scapula, quoniam nimirum insectæ in medio sunt Vespæ, ita vt hiatus quidam in ijs conspiciatur. Vulgo Itali Vespa, Bononienses Vrespa, vt Latini dicunt, aliqui Muscone. Galli Mouche, Guespe ou burdon. Hispani Abispa, & Vespa, Germani Latinos quoque imitati ein Vvespe. Belgę idem efferunt vnica vltima littera empta. Poloni Ossa: Hungari Daras: Angli à Vvaspe.

D

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

ANTEQVAM Vesparum species prosequamur, pauca quædam describenda sunt, quæ omnibus in vniuersum Vespis competere possunt, qualia sunt, qualis sit Vesparum figura exterior, & hæc quantùm ab Apum figura differat. Corporis magnitudo non omnibus eadem; nec tamen diuersus alarum numerus: omnibus enim quatuor sunt alæ, vt etiam Apibus; gracile in medio corpus, ita vt aluus tenui fistula, aut ligamento corpori annexa videatur. Breuiter itaq; M. Varro. Vespa quæ similitudinem Apis habet, neque socia est operis, & nocere solet morsu, quam Apes à se secernunt. Inter vtrasq; autem hoc discrimen est. Apis breuior, & compactior, pectore, ac dorso pilosis, capite oblongiore, acutiore rostro, Apis similitudine est Vespa.

roſtro, minus colorata aluo, annulorum lineis colore ruſſis, & nigris, vt plurimùm diſtincta; antennas ſub oculorum regione locatas habet; Veſpa verò longior veluti quædam fiſtula medio cohærentibus aluo & pectore, glabra tota, rotundiori, & breuiori capite, coloratior. Aureus enim color, & niger (qui vterq; tranſuerſam aluum ſecant, ille quidem ſimplici linea, hic verò notis quibuſdam triangularibus deorſum tendentibus punctisq; conſtitutus) in Veſpa, vt plurimùm ſaturatiores ſunt, & pleniores. Deniq; Veſpa ſupra oculos antennas gerit, atq; hæc de communi Veſpa dicta ſint: non enim id, quod iam diximus, diſcrimem in omnibus generibus perpetuum eſt. Quod modò ad Veſparum genera attinet, nimirum quot numero ſint, dicere quidem eſt difficile, alia enim ab antiquis recenſentur: alia recentioribus: nec antiqui inter ſe omnes conſentiunt. Nam [a] Ariſtoteles duorum generum meminit in principio capitis, vbi de earum generibus agit, his verbis. Veſparum duo ſunt genera: alterum ferum, quod rarum eſt naſcens in montibus, & pariens non ſub terra, ſed in quercu, ſpecie grandius, porrectius, nigrius: Varium etiam aculeatumq; eſt, & robuſtius, ictuq; acerbius, quàm alterum eſt: aculeo enim maiori, quàm ex proportione ſui corporis ſpiculatur. Viuit hoc toto anno: & quidem tempore hyberno, quercu cæſa euolare ſpectatur. Exigit hyemem in latebra, & ſemper in macerie diuerſatur. ſunt eius aliæ matrices, aliæ operariæ, vt & in altero genere, quod placidius eſt. Quæ autem ſit natura operariæ, ac matricis in eo ipſo placidiori genere percipi faciliùs poteſt. Sunt enim huius quoque duo genera: alterum duces quas matrices appellant, alterum operariæ; maiores, mitioresq; duces ſunt. & paulò inferius: Veſpas in aculeatas, & non aculeatas deſtinxit, inquiens. Veſparum autem aliæ carent aculeo, vt Fuci, aliæ habent, minores imbecillioresq; ſunt, quæ carent, neq; repugnant: contrà quæ habent maiores, robuſtæ, atq; pugnaces. Sed [b] Varro lib. de re Ruſtica Ariſtotelis priorem à me citatum locum imitatus, eaſdem differentias commemorat. Eæ (Veſpæ) inquit, differunt inter ſe, quæ feræ & cicures ſunt. Nunc feras dico, quæ in ſylueſtribus locis paſcitant; cicures, quæ in incultis. Silueſtres minores ſunt magnitudine, & piloſæ, ſed opifices magis. Plinij locus dubius eſt. nam aliqui eum corruptum eſſe autumant, vtpote qui vt ſuperiùs dictum eſt, ex Ariſtotele pro aliorum legunt Veſparum. nam ſi aliorum legendum eſſet, vt vulgati codices habent, ad Crabrones referrentur ea genera, de quibus loquitur. Sin verò Veſparum, vt ego cenſeo, ad Veſpas. Aliorum, inquit, qui mitiores videntur duo genera: opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres qui biennio durant: ij & clementes. Sunt & minus cognitę Veſparum ſpecies ab antiquis traditæ. quales ſunt Ichneumones apud [c] Plinium & [d] Ariſtotelem nuncupatæ, quæ minores quàm ceteræ ſunt, à Phalangijs aſtutè venandis ita appellatæ. diſſident, inquit, Plinius, inter ſe Ichneumones Veſpæ, & Phalangia Aranei. nec enim antè Veſpæ diſtinguendum eſt, quaſi Ichneumones, Veſpæ & Phalangia inter ſe diſſideant, ſed poſt. Meminit quoque Plinius Pſeudoſpheces, quæ ſingularis volitat; quod fortè ferum, ac rarum eſt illud genus, quod in montibus naſcitur: ita enim opinari videtur [e] Edouardus Vvottonus Anglus. Grandiores maioresq; quàm ſupradictæ corpore quas Bombyces appellant (à bombizatione, vt vult Dalechampius) Plinius quartum Veſparum genus ſtatuit, inquiens: Quartum inter hęc genus eſt Bombycum, in Aſſyria proueniens, maius quàm ſupradicta corpore. Cum quo idem fuerit Bombylius Suidę dictum genus Apum obſtrepe-rum, à bombo, vt vult ſic appellatum quem edit; ingēs eſt inquit, ſed ad mellificium inutile, fauos nectit è luto. Vnde prouerbiali figura homo bombylius, βομβύλιος ἄνθρωπος dicitur verboſus multiq; ſtrepitus, cæterum inutilis. Alia denique apud autores reperiuntur Apum ſylueſtrium, aut Veſparum genera, vt ſunt πάρνοπες appellatæ, quæ vuas tam immaturas, quàm maturas exſugunt, has aiunt depaſci ab aue quadam nocturna cui Κερχνὶς nomen eſt, Latini Stridulam dicerent. Vnde [f] Ariſtophanes.

Πρῶτα μὲν αὐτῶν τὰς ὑπανύσας οἱ Πάρνοπες οὐ κατέδονται,
Ἀλλὰ γλαυκῶν λόχος ἐς αὐτὰς καὶ κερχνιδῶν ἐπιτρίψει.

Noctuarum & Stridularum agmen in ipſas ingruet, & eas conteret. Verùm quid Πάρνοπες ſignificent, nequeo ex autoribus ſatis colligere, cùm varias, & admodum diuerſas ſignificationes ſcribant. nam & Locuſtarum genus faciunt, vt ἀττέλαβοι. citatur ad hoc Ariſtophanes in Auibus ὅσοι τὸ χρῆμα Παρνόπων προσέρχεται. Pauſanias ponit in numero maleficorum, quæ ſegetes exedunt, vt in eadem Comœdia Ariſtophanis in verſibus primùm citatis. ſunt qui è Culicum genere τῶν κωνώπων eſſe velint. Πεμφρηδὼν inſectum σφηκώδες è Veſparum genere, & vt ait Nicandri Scholiaſtes, maius Formica, minus Ape, aligerum, albo nigroq; colore varium; montes ſaltuſq; amat, & è fructicum floribus melleos ſuccos carpit, indeq; in cauas quercus deuolat, meminit verò eius [g] Nicander:

ὅτε

[a] *Li. 9. Hiſt. anim. c. 41.* Veſparum genus ferũ.

[b] *Lib. 3. cap. 16.*

Veſparum ſpecies rariores.

[c] *Lib. 11. Hiſt. natur. cap. 21.*

[d] *Hiſt. animal. 5. c. 20.* Ichneumones.

Pſeudophece.

[e] *Lib. 9. de diff. animal. cap. 208.* Bombyces Veſpæ.

[f] *In Auibus.*

Πεμφρηδὼν.

[g] *in Alexipharm.*

—— ὅτε ροιζηδὸν δὲ Μέλισσαι
Πεμφρηδὼν Σφῆκές τε, καὶ ἐκ Βέμβικες ὄρειαι
Γλῆνος ἄλις δεύονται ἐπειρᾶσαι πίσσαι.

Et [h] alibi rursus:

—— ὁλοὸς Σφὴξ
Πεμφρηδὼν ὀλίγητε.

[h] In Theriaca.

Τενθρηδὼν

Æstimatur hoc Insectum esse idem cum Aristotelis τενθρηδὼν, vt quod, & ipsum Crabronibus non absimile sit, sed varium, & latitudine simile Apibus. hoc tamen à Crispino in suo Lexico, Teredo exponitur, Insecti genus, quod inter Apes versatur, Insectum Vespæ simile, Fucus, apud [i] Aristotelem. Alij idem esse dicunt cum τενθρηνὼ, quod est Insectum aculeatum Vespæ simile, mellificans. Apud Nicandrum vtentem hac voce in Alexipharmacis Scholiastes esse ait, ζῷον μελισσόποιον, quod à nonnullis dicitur βέμβηξ. Apud Hesychium sicut apud Aristotelem est τενθρηδὼν: dicitq; à nonnullis appellari ἀγρίαι μέλισσαι. quidam putarunt τενθρηδὼν dici quasi τενθηδὼν, nimirum ἀπὸ τῆς τενθείας; quod liguarione delectetur; & ab hoc nomine est τενθρηνίον apud Aristotelem de illius animalis fauo, vel de loco, vbi fœtum edit. Hesychius τενθρηνίον exponit κηρίον, τενθρηνιῶδες πολὺ καὶ χυδὸν κηρίον καὶ ἀραιόν. Ανθηδόνα in Glossario vocari εἶδος σφηκὸς dictum est, sed num idem sit cum Suidæ Ανθρήνη dubito: hæc enim & Vespæ species dicitur, qua poëtæ abuntur pro Ape. Est & Insectum voluere βέμβιξ apud [k] Nicandrum.

[i] Li. 9. Hist. Animal.

Βέμβιξ.

Ανθηδὼν.

[k] In Ther.

Οἶδα γε μὲν φράσσεσθαι ἀλίξια τοῖσι βολάων
Οἵ᾽ατε πὺρ ἐκ βέμβικος ὀρεσκέρου ἢ μελίσσης.

Scholiastes ait esse σφηκοειδὲς ζῷον, μέλαν κατὰ τὴν χροιὰν κέντρῳ χρώμενον ὡς οἱ σφῆκες, id est animal Vespæ simile nigrum aculeo vtens, vt Vespæ. Sed Scholiastes videtur legisse βιμβίδες; nam & βεμβὶς id ipsum animalculum appellatur. καὶ αἱ βιμβίδες δή, inquit, τῷ σφηκοειδεῖ ἐοίκασιν εἴδει μελισσῶν, αἱ ἔνιοι βέμβικας καλοῦσι; indicans βέμβικας, & βιμβίδας esse Apum speciem quandam ex Vesparum genere; eamque, etiam à Nicandro vocari ὀρεσκέραν, & ὀρείαν. ideſt montanam. est ne Bombyx [l] Plinij, de quo egit in eodem libro, vbi de Apibus, Vespis, & Crabronibus agit? atque hæc est quorundam sententia, cui ego lubentissimè subscriberem. Apud Epiphanium Vespa est, quæ irritata nocuo ictu aculeum in petram illidit. [m] Razes paruam Vesparum speciem commemorat Cantharidibusq; assimilari ait. Deniq; Fiber, vt scribit Calepinus, genus est Vespæ quadrupes „ incitatissimum. Mendum proculdubio est, nam Festum citat, qui ita habet. Fiber genus „ bestiæ quadrupes, Plautus, si me subes, quotidie quasi fiber saluem. atque hanc veram esse lectionem Festi certum est, non enim Vespæ genus quadrupes existit, cùm omnia Insecta sex pedibus, aut pluribus à natura donata sint. His addam ea genera, quæ à recentioribus tradita sunt, primumq; quæ apud nos, deinde quæ apud exteros celebrantur. [n] Ardoynus „ libro de Venenis octauo plura enumerat Vesparum genera, Vespa, inquit, Vermis est simi„ lis Api mel inutile colligens, cuius plura sunt genera, ex quibus quædam sunt paruæ, que„ dam verò magnæ; & ex magnis quædam sunt habentes capita nigra, & aculeos plurimos, „ quos in locis morsuum non demittunt, & ideo Vespæ sæpius mordent, quàm Apes. huius „ quoque meminit [o] Albertus Magnus: est, inquit, genus magnæ Vespæ, quod habet caput nigrum, & plures aculeos. Ad me scripsit Constantius Felix diligens animalium speculator, tres à se esse obseruatas species Vesparum, quibus aculei sunt. aliæ colore, inquit, flauæ (has forte citrinas Ardoynus appellat) quæ videntur in duas partes diuisæ, & in medio tenuissimo ligamento hærere: quarum duæ reperiuntur species, vna corpore grandior, altera minor. Aliæ autem his similes maioriq; corpore, ac fero aspectu, intensiori colore, magisq; nocuis aculeis, viuuntq; libentiùs in cauis arborum, vulgoq; Arimeni appellantur Scaraffoni. (nec ob id estimandum est hos esse Scarabeos, quod nominis vicinitas arguere videtur, quin, inquit, potius sentio esse antiquorum Crabrones sylueſtres) sæpiusq; viuunt corticibus Vlmi. Aliud quoq; inquit, animal Vespæ simile reperitur idq; frequens maioribus cruribus, ac in medio stricto magis corpore, magisque discolor, sed cùm eius nomen ignorem, nil dicam de eo ampliùs, & hæc est sententia Constantini Felicis. At qui Indicas historias tractarunt, narrant apud [p] Chiribicenses duo Vesparum genera inueniri; vnum innoxium, valdè molestum alterum, hoc domos, illud verò syluas inhabitare. idem esse arbitror, quod in insula Spagnola dicta maximè est damnosum & noxium; de quo hæc dicit [q] Iohannes Verzanus. Hæc insula (Spagnola dicta) abundat noxijs, & venenosis Vespis, quarum ictus ingentem dolorem infert, multę per campos, syluas, arbores conspiciuntur, non absimileș eis, quæ apud Bardulos siue Castilianos Hispaniæ populos sunt, paulò tamen

[l] Lib. 11. cap. 22.

[m] 2. Continentis. Fiber.

[n] Cap. 11.

[o] Lib. de Animal.

Scaraffoni.

Vespæ Indicæ.

[p] Pet. Martyr. de Orbe nouo decad. 8. cap. 7.

[q] Lib. 15. Hist. Occid. c. 13. tom. 3.

tamen minores, & in alis ſupra eam partem, quæ flaua eſt, verſus finem nonnihil habent co- E
loris caſtanei. Eadem ſcribit [r] Ouiedus, nimirum in India multas Veſpas inueniri periculo- [r] Lib. Occid. nanig.
ſas, & venenoſas, quarum morſus maiorem inferunt dolorem, quàm earum, quæ ſunt in
Hiſpania, eodemq; eſſe colore, maiores corpore, colore autem luteo ad album tendente,
alis maculatis nigris, alarumq; extremitate obſcurè albicante. Iam verò quæ à me obſer-
uatæ ſunt Veſpæ, eę inter ſe differunt magnitudine, cùm aliæ alijs maiores ſint, & contrà: &
figura; nam quædam communem habent formam, hoc eſt, oblongam, protenſam, aluoq;
ſunt varijs circulis picta, & tenui quodam ligamento pectori connexa. Suntq; & alię quę
Veſpę ſpuriæ. aut Apum, aut Muſcarum figuram obtinent, quę ſpuriæ dici poſſent. Rurſus aliæ alterius
ſunt coloris. Quæ legitima ſunt forma, ſemicircularibus quibuſdam lineis, aut rubris,
aut aureis, aut viridibus, aut alijs coloribus variegatis in ſupina alui parte cinguntur.
Quædam etiam circulos hos ſiue annulos integros habent vtraque alui parte, ita vt vndi-
quaque aluum circundent. Sunt item quæ in dorſo depictæ, ac maculis quibuſdam trian-
gulis nigris, in fronte luteis, & rubeis antennis præditæ, quales ſunt quæ vnici illius ve-
ſpeti, de quo mox dicam, conditrices ſunt. Inueniuntur item nigræ, quæ cæteris ſunt
longiores, & circulo nigro, qui aluum ambit, quæ in ſublimi nidificant. Quæ omnes ſpe- F
cies hîc ferè expreſsę exhibebuntur, ſed nullo ſeruato ordine, quia nimirum diuerſis tempo-
ribus à me, & obſeruatæ ſunt, & depictæ. Prior Veſparum omnium, quotquot obſerua-
ui maxima eſt, toto corpore atro, præterquam in ſuprema aluo, vbi quatuor ſunt macu-
læ luteæ, illæ ſcilicet, quas albas icon exprimit. Caput minus, quàm in pleriſque alijs à
ceruice diſtinguitur, in quo oculi nonnihil luteſcunt. Antennæ ſunt magnæ, & latiores,
quàm in alijs, nigræ, nigri quoque pedes, & hirſuti. Alæ argenteo, & aureo obſcuro ad
Veſparum depictarũ deſcriptiones. caſtaneum inclinante reſplendent. Secunda genus eſt Veſparum minimarum, alis pro-
portione latiuſculis, & oblongiuſculis, ſubflaui coloris. Corpore toto ex nigro ad caſta-
neum vergente, ſed zonis ex aluo flauis ad croceum inclinantibus diſtincto. Caput erat exi-
guum valdè, punctis duobus croceis ferè, ſupernè inſignitum. Oculi nigricabant, antennæ
nigerrimæ in extremo obtuſæ. Pedes exigui, colore croceo. Tertia magnitudine Veſpæ
vulgari compar, vel paulò minor, ſed tota atra, antennis pedibuſq; longiſſimis, capite ouа-
li, aluo breuiori, lineis exiguis tranſuerſalibus, ſubflauis diſtincta, tenui ligamento pecto-
ri annexa. Alæ verò ſunt argenteæ, ſplendidæ, ſubrubris velut venulis percurrentibus
præditæ. Ex minimarum genere ſunt quarta, & quinta; quarum prima tota atra eſt, capi- G
te nimirum, pectore, & aluo, quæ partes ferè æquè magnæ ſunt, quod in alijs non obſer-
uabis: Pedes quoque nigri ſunt, & leues, antennæ item nigræ, & exiles: Alæ ſuſceſcunt.
Altera capite item eſt nigro, rotundo. Huic antennæ breuiores ſunt, ſed neſcio quid ve-
lut tricuſpidem exerit: pectore eſt anguſto, qua capiti hęret latiore, ac luteſcente, qua aluo
anguſtiore, & nigro: aluo ferè rotunda, primò lutea, dein modò luteo, modò nigro va-
ria. Alæ ad aureum colorem accedunt. Allatam ad me eam, quæ ſexto loco depingitur,
Veſpa ſimiſormis. propter miram capitis formam, Simię quodammodo aſpectum æmulantem, Veſpam Simi-
formem nominaui. Tergore eſt craſſo, rubicundo: rubicundo item vertice, oculis nigris, ma-
iuſculis: infra linea ſemilunaris ceu os conſtituit. Aluus item craſſa eſt, ſed tenui pellicula ter
gori adhęret: Anterius nigricat, in extremo candicat, punctis tranſuerſalibus nigris. Alę fu-
ſcę, ſed perperam duas tantùm pictor expreſſit. Septima inter magnas, & paruas ambigit, to-
ta atra, ſed maculis vndiq; aureis, aut flauis interſtincta, ijs autem, quę in expreſſa icone albę
apparent. Pedes, non vt in alijs Veſpis, tenues, ſed craſſę, reſpectu corporis, quod compactius
eſt, colore ſubcroceo, antennę aterrimæ, exiles, & breues. Alę cinereo luteę. Octaua icon
Veſpæ eſt imperfectioris, quàm vt poſſet volare, ſeminympha adhuc, aut ex nympha recens H
orta. Corpus ex albo ad luteum vergere incipit, nondum maculis diſtinctum. Eſt eius gene-
ris, quod decimo ſubinde loco depingetur, nimirum fauis inſidens. Nona pectore eſt longiſ-
ſimo, aluo mediocris longitudinis, ita inuicem hærent, ac ſi duę diuerſæ eſſent Veſpæ. To-
ta flauo & nigro colore alternatim conſtat, pedes & antennæ ſunt longi, ſed valdè tenues,
coloris ferruginei. Ferrugineæ quoque alæ ſunt, quatuor, quanquam binæ tantùm ſint de-
pictæ. Caput quoque luteo, & nigro colore variat. Decima eiuſdem omnino cum nouiſſimè
deſcripta coloris eſt, ſed breuiori pectore. Veſpeta talia, quali inſidet, ferè ædificat, vel ad
feneſtras, vel ad arborum ramos, vel alicubi alio in loco. Vndecima elegans genus ſylue-
ſtrium Veſparum eſt, aluo miniacei coloris, ſed annulis nigris, & nigra podicis extremi-
tate. Alas habet quatuor, oblongas, ſed anguſtas coloris fermè cinerei. Pectus & dorſum
nigricant, & ad ferrugineum vergunt. Caput eiuſdem eſt coloris, rotundum, exiguum: an-
tennæ verò longiuſculæ, nigræ in extremo acutæ. Duodecima tota eſt coloris fuſci ad

atrum

A atrum vergentis, pedibus longiusculis, longis item antennis: capite & alis nonnihil ad fer-
rugineum accedit. Decimotertio, ac postremo loco depictum Vespis congener iudicaui,
quanquam reuera nondum didicerim an fauificet. Corpore est procero, nigro & flauo co-
loribus vario, tenui. Alas pictor duas expressit, sed nunquid vel duas, vel quatuor habeat,
vt quod res est dicam, ignoro. Capite interim Vespas potiùs, quàm Muscas refert. Anten-
næ in extremo obtusæ sunt. Pedes sublutei.

B

C

LOCVS.

D NON omnis generis Vespas vbiq; locorum reperiri credendum est. Quæ aculeatæ sunt, & citrinæ non solùm in Italia, Græcia, Hispania, sed & in cæteris Europæ regionibus proueniunt: nam & in Septentrionalibus reperiuntur. narrat Olaus Magnus lib. 22. in extremo climate polari Apes non esse ob vehementiam venti circij, at tum Crabronum, tum Vesparum, ac Locustarum innumeram multitudinem. & in Insula Nicesia ait Ortelius Vespas esse, quarum punctiones homini mortem inferant. Indis quoq; eædem sunt præsertim, qui Occidentalem mundi plagam inhabitant, grandiores corpore, & vt dictum est magis, quàm nostræ venenosæ. Quartum inter hæc genus Bombycum in Assyria prouenire Plinius autor est. Certum est omnes ferè locis asperis gaudere, cùm in ijs fœcundiores sint.

SEXVS.

E

SEXVS.

Matrix quid.

MATRICES quæ appellantur apud Ariſtotelem, & Plinium arbitror eſſe fœminas Veſparum, opifices (operarias traducit Gaza) mares. nam μήτρα Græcis matrix, Latinis præterquam, quòd vterum ſignificat, etiam fœminas quasq́; , tum ad fœturam, tum ad educandos pullos idoneas denotat, quod ex Columella cognitu perquàm facilè eſt, de Gallinaceis educatricibus ſic ſcribente. Nam pullos octies educat ſi bona eſt matrix. Idem, ſint ergo matrices robuſti corporis, quadratæ, pectoroſæ, magnis capitibus. Sed ſint ne mares, & fœminę dubitat [a] Ariſtoteles, qui mares appellat maiores, & robuſtiores, quæq́; habent aculeum, fœminas quæ carent. Minores, inquit, imbecillioresq́; ſunt, quæ carent aculeo „ neq; repugnant: contrà quæ habent, maiores robuſtæ, atque pugnaces, quas nonnulli mares appellant: fœminas verò eas, quæ carent. Plæræq; ex ijs, quæ aculeum gerunt amittere „ cum putantur hyeme inſtante: ſed hoc ex nemine, qui vidiſſet, accepimus. & paulò pòſt, ſi F Veſpam ex pedibus ceperis, bombilareq́; fueris, aduolant quę aculeo carent: quod non faciunt, quæ aculeatæ ſunt. Itaque argumento quidam hoc vtuntur, vt alteræ mares ſint, alteræ fœminæ. Sed has fœminas, quæ carent aculeo diuerſas eſſe ab eis, quas in præcedente matrices appellauit, habeo quid dicam certi: Nam Ariſtoteles eas, quæ carent aculeo minores imbecillioresq́; eſſe dicit, matrices latiores, ponderoſiores, craſſiores, ac Veſpa maiores: eius hæc ſunt verba. Eſt autem matrix, latior, ponderoſior, craſſior & maior, quàm „ Veſpa, volatuq́; haud plurimùm valet. Præ pondere enim ſui corporis volare longiùs nequit. Quo fit vt ſemper in Veſparijs ſedeant effingentes fauos, & munere fungentes cellario. Inſunt porrò matrices nuncupatæ in Veſparijs plurimis: ſed aculeatæ ſint, nec ne ambigitur. Videntur tamen & ipſę, vt Apum duces, gerere quidem aculeum, ſed non extingere, aut ferire. „

[a] 9. Hiſt. cap. 41.

ÆTAS.

G

NON omnes ęquè diù viuere veteres aſſerunt. nam, earum quæ placidiores ſunt, opifices, vix annum durare, vel inde liquet; quòd hyeme pereant, cùm matrices diutiùs perdurent. docet id [a] Ariſtoteles. Ætas, inquit, operariarum „ annum non complet, ſed omnes hyeme inualeſcente moriuntur. Quod eare „ conſtat, quia hyeme incipiente ſtupeſcant: bruma autem nullæ omnino ap- „ pareant: duces verò, qui matrices vocantur, tota hyeme viſuntur, atque ſub terra latitant. „ Pleriq́; enim cum per hyemem ararent, aut foderent matrices viderunt, operarias nemo. „ idem ait Plinius. Opifices, inquit, minores corpore, qui moriuntur hyeme, matres quæ bien- „ nio durant. notat [b] Edouardus Vvottonus Σφῆκα ἑωσίτιον ab Ariſtotele alibi dici, quòd annua Veſpa ſit, & vnico anno in vita perduret.

[a] Li. 9. Hiſt. Anim. c. 41.

[b] Lib. 9. de differ. Ani. cap. 218.

COITVS.

H

SVNT qui coire eas affirment, ſunt qui negent, & prioris quidem opinionis eſt [a] Ariſtoteles. Inſectorum, inquit, aliqua coeunt, atq; ex animantibus „ eiuſdem generis oriuntur, modo eorum quibus eſt ſanguis: vt Locuſtæ, Ci- „ cadę, Phalangia, Veſpæ, Formicæ. Et [b] alibi idem philoſophus hęc ſcribit. Coire nonnullæ ex cæteris viſæ ſunt: ſed an ambæ aculeo careant, aut habeant, aut altera careat, nondum exploratum eſt. Ferarum etiam nonnullę „ coire viſæ ſunt, & alteram gerere aculeum conſtitit, ſed de altera incertum eſt. Et Vincen- „ tius recitat alibi ex [c] Ariſtotile, viſas eſſe aliquando Veſpas coire cum alio Veſparum genere, vt cum agreſtibus domeſticas. Sed cùm Ariſtoteles ſcribat aliquando viſas fuiſſe coire, mirum eſt, earum ſexum non poſſe diſcerni, ac propterea Athenæus contrarium ſentijſſe videtur, poſterioremq́; ſententiam tenuiſſe. Apum, inquit, & Veſparum nunquam viſum fuiſſe coitum, ideoq́; diſcerni non poſſe marem à fœmina. Verùm ſunt, vt ibidem notat doctiſſimus Dalechampius, qui pro σφήκων, ideſt Veſparum, legant κηφλλῶν, ideſt Fucorũ.

[a] Lib. 1. de gener. anim. cap. 16.

[b] 9 Hi. c. 41

[c] Lib. 41. cap. 176.

[d] Lib. 8. Diepſop.

ORTVS

ORTVS ET GENERATIO.

VESPARVM duplex est ortus; vnus quidem per putredinem, alter verò per coitum. Atqui eorum, qui per putredinem oriri ferunt, aliqui ex cadauere, vt equi; aliqui ex Crocodili sanguine, aut ventre bubulo, aut corio Asini, aut alijs animalibus aliqui ex putredine arborum; & fructuum, producti autumant. quorum omnium autoritates ordine recensebimus, & si quas habeant rationes, adducemus; mox quomodo harum fiat per sui generis speciem generatio subtexemus. Eorum qui ex equi cadauere oriri non aliter, quàm Apes ex Tauro dicunt, antiqua planè sententia est, vt pote cui & Ægyptij multùm crediderunt, vt ex Hieroglyphicis postea patebit, & Græci, vt ex vetustissimo [a] Nicandro probatur, hoc versu, quem Archelao Varro tribuit, & libr. Epigrammatum ex Pallada citatur.

Varius Vesparum ortus.

Ex equo.

[a] *In Theriaca.*

B *Ἵπποι γὰρ Σφηκῶν γένεσις, ταύροι δὲ Μελισσῶν.*
Equi enim Vesparum generatio, Tauri vero Apum.

Archesilaus quidam Ægyptius (vnus eorum, qui Epigrammatis miraculosa Ptolomæo enarrarunt, hoc de Vespis carmen reliquit, quod alioqui inter Epigrammata recitaremus, nisi tam vetusta autoritate, in tanta autorum dissentione, opus haberemus. est igitur hoc:

Ἐκ νέκυος ταύτην ἵππε γράψαθ' γενέθλην.
Σφήκεσσι δὲ ζώων ἅια τίθησι φύσις. Id est.
Ex mortuo hanc equo scribite progeniem.
Vespis animalium qualia ponit natura.

Idem Antigonus in Mirabilibus, inquit, ferunt etiam Crocodilum Scorpios generare, & ex
» Equis Vespas nasci, & Plutarchus ait in vita Cleomenis: Vespas ex putredine oriri æstima-
» runt veteres, quòd ex Equorum cadauere nascerentur. Sed hi nihil distinctè scripserunt, nec ex qua cadaueris equini parte oriantur, & an ex toto cadauere omnibusq; eius partibus, an solummodò ex aliquibus, vt carnibus, aut cerebro. nam [b] Plinius ex equinis carnibus na-
» sci Vespas opinatus est. Ex quo fortè autor de Natura rerum, Vespas etiam ex equinis car-
C nibus aliquando procreari scribit, citante [c] Vinzentio; & [d] Georgius Pachymerus Vespas ex cerebro oriri tradit: ex medulla, inquit, cerebri bouis quidem Apes, Equi autem Vespę generantur. Cęterùm quidam ipsos Lupos arbitrantur ad huiusmodi Vesparum ortum, summoperè conferre, præsertim qui in Nicandrum commentati sunt. aiunt enim Apes, & Vespas tunc maximè generari, quando corium, tam equorum, quàm boum, lupinis dentibus erosum fuerit. Nam lupi eiusmodi armenta nudantes in causa sunt, quòd hæc animalia nascantur. hincq; volunt à [e] Nicandro tam Apes, quam Vespas λυκοσπάδες dici, hoc versu:

Ex qua equi parte.

[b] *Lib. 11. cap. 20.*

[c] *Lib. 21. cap. 178.*

[d] *Lib. 4. de ortu & interitu.*

Qui ad Vesparum ortum faciat lupus.

[e] *Lib. de theriaca.*

Σήπεσι πυθομένοισι λυκοσπάδες ἐξεγένοντο. id est.
Corpore nam putrido Insectum consurgit vtrumq;.

Non tamen ignoro λυκοσπάδας ἵππους, Id est equos Lycospadas, Græcis quibusdam nominari animosos, & rebelles à freni genere, quod λύκον vocant. Scribit Isiodorus Vespas ex corio Asini nasci, nisi per Vespas, Crabrones intelligat. Apud Horum legas Vespam ex corrupto Crocodili sanguine, vel ex eius cadauere, procreari: hunc enim citat Pierius Valerianus in Hieroglyphicis. Vincentius Belleuacensis, ex peruetustis autoribus retulit, cerui ad integritatem grandæuam venientis, osse capitis sub oculo terebrato Vespas concreuisse, ac
D conformatas fuisse ex humore superfluo, & vt alij voluerunt, ex medulla prodijsse euolantes: aliquando etiam è naribus concreuisse, & conformatas Vespas in ceruo proditum fuisse. Iam verò ex putredine arborum, & fructuum quasdam Vespas nasci, testatur [f] Al-
» bertus Magnus, his verbis. Ex putredine enim terræ, & quarundam aliarum partium pu-
» trefactione quædam (animalia) generantur. Quædam enim Vespæ, & Muscarum quædam
» genera, non ex terrâ quidem; sed ex quorundam fructuum, & arborum putredinibus gene-
» rantur; præcipuè autem ex putrefactione arborum glutinosarum. De talibus autem arbo-
» rum naturis in libro speciali de Vegetabilibus est à nobis consideratum. Nunc vero super est, vt quomodo per coitum propagentur, narremus. Hoc enim modo generare probat [g] Aristoteles, qui ait visum sæpe fuisse earum coitum. Cæterùm qualis post coitum sit Vesparum ortus, ex ipso principe philosophorum, qui nobis in libris de [h] Animalium Historia,
» quàm diligentissimè ea de re scriptum reliquit recensebo. verba eius sunt hæc. Ortus talis
» Vesparum est. Duces vbi iam locum sibi oportunum delegerunt, fauos opere æstiuo con-

Ex asino: Ex Crocodilo. Ex Ceruo:

[f] *Li. 15. tra. 1. cap 1. fol. 125. col. 4.*

Vespas per coitum propagari.

[g] *Lib. 3. de Gen. c. 10.*

[h] *Cap. 41.*

fingunt, & Veſpeta (cellulas dico quas σφηκοειδῆς Græci vocant, conſtituunt quaternis fori- E
culis, aut propè, ita Gaza vertit τετραθυρους ἢ ἐγγὺς τούτων: Id eſt quaternis foriculis fere) »
in quibus Veſpæ non matrices naſcuntur. quæ cùm increuerint, rurſus altera ampliora effin- »
gunt. quorum item proles, cùm creuerit, alia faciunt, ita vt poſtremo autumno plurima, »
ampliſſimaq; veſpeta condita habeantur: in quibus dux, quæ matrix vocata eſt, non inſu- »
per Veſpas, ſed matrices iam procreat: quæ quidem ſupernè per ſumma veſpeti Vermium »
ſpecie multò grandiorum gignuntur in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulò plu- »
ribus. Alioqui increſcendi ratio ducibus eadem, quæ Veſpis eſt. Sed cùm Veſpæ opera- »
riæ fauis affuerint, non præterea duces operantur, ſed operariæ ipſę cibum ſuis ducibus ſub- »
miniſtrant. Quod ea re conſtat, quia duces non item euolant, ſed intra tecta quieſcunt. Ce- »
terùm vtrum duces anni ſuperioris, nouellis iam procreatis ducibus, interimantur à Veſpis »
nouellis, idq; ſimili modo eueniat, an plus etiam temporis poſſint viuere, nondum explo- »
Apum & Veſparum idem ortus. ratum eſt. Nec verò ſenectutem matricis, & Veſparum generis fieri, aut aliquem eiuſmo- »
di affectum annotare adhuc quiſquam potuit. & paulò pòſt. Fœtus non partu prouenire »
videtur: ſtatim enim auctior, quàm partus Veſpæ patiatur, exiſtit. His itaque talis ferè, »
[i] Cap. 9. qualis Apum generatio eſt: Propterea [i] libro de Generatione animalium tertio, Veſparum F
Vermiculis idem accidere ait, quod Apum, in generatione ſcilicet indureſcere putamen
[k] Cap. 23. eorum, neq; moueri, mox rupto putamine exire veluti ex ouo, quod idem affirmat in [k] libro
de generatione animalium quinto, poſteaquam dixerat Veſpas ſi ſint abſq; duce nidificare
ſuæ proli in ſublimi, & foraminibus, ita inquit: Fœturam modo Apum inſtillant ad latus »
cellularum faui, & parietibus admouent: Verùm non in omnibus cellis ineſt æqualis fœ- »
tus, ſed alius iam grandiuſculus, vt vel queat volare: alijs in nympha eſt, alijs adhuc in »
Vermiculo. Excrementum Vermiculis tantùm, vt & in Apum genere eſt. Manet fœtus im- »
mobilis, cùm in nympha eſt, & membrana velatur. Veſpas quoq; quemadmodum Apes »
[l] Lib. 11. cap. 21. tradit crebris imbribus pluuijsq; annis magna copia generari. His lubet addere, quę [l] Pli- G
nius ſuper hac re breuiùs ſcripſit, eius hæc ſunt verba. Fœtus ipſe inæqualis, vt barbaris
(alij legunt, & barbarus: & manuſcriptus in cytaris Ariſtoteles libro quinto capite vigeſimo
tertio Hiſt. animal.) alius euolat, alius in nympha eſt, alius in vermiculo, & autumno non »
vere omnia ea. Plenilunio maxime creſcunt. & paulò pòſt hæc, quæ alij libri eum de Cra-
bronibus dicere indicant, alij de Veſpis, vt cum Ariſtotile eadem dicere videatur. Nidos »
inquit, vere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generentur. ijs eductis alios dein- G
de nidos maiores fingunt, in quibus matres futuras producant. Jam tum opifices funguntur »
munere, & paſcunt eas. Latior matrum ſpecies: dubiumq; an habeant aculeos, quia non »
egrec iuntur, & his ſui Fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. »
Nec Crabronum autem, nec Veſparum generi reges, aut examina: ſed ſubinde renouatur »
[m] Lib. 21. cap. 278. multitudo ſobole. His plura ſubiecit [m] Vincentius. rectores earum, qui anno præterito illas
regebant cum moriuntur alium rectorem cõſtituere, quòd de Apibus ab Ariſtotele dictum
eſſe ſuprà quàm pleniſſimè probauimus. Scribit quoque ibidem idem Vincentius Veſpas
citrinas, & rubeas non generari niſi à Veſpis, quæ mares dicuntur, nec eis quemadmodum
nec Apibus, monſtra fieri, quod quilibet earum pullus in ſingulis foraminibus ſeu cellulis
per ſe exiſtat. Senectutem autem, quam vtrum nam exuant in Ariſtotile dubium eſt, exue-
Veſparum Ichneumonum ortus. re Vincentius loco citato affirmat. talis igitur Veſparum communi nomine dictarum gene-
ratio eſt. Sed Ichneumones, vnum genus ex Araneis perimunt, Phalangium appellatum, &
in nidos ſuos ferunt, deinde illinunt, & ex ijs incubando ſuum genus producunt. verùm
[n] Lib. 11. cap. 22. hæc [n] Plinius. Planiùs autem ° Ariſtoteles. Veſpæ autem Ichneumones nuncupatæ, quæ »
Hiſt. lib. 5. cap. 20. minores quàm cęteræ ſunt, Phalangia perimunt occiſaq; ferunt in parietinas, aut aliquid H
tale foramine peruium: deinde illinunt luto, atque ex ijs incubando ſuum procreant genus. »
Ab hoc genere plurimum in generatione differunt Bombyces uocatæ. Nam hæ ſub ſaxis
nidificant binis, aut paulo pluribns cellulis. in quibus pariunt Vermiculos, candidos mem
brana obuolutos nigra, ſeorſumq; à membrana ceram in luto faciunt. [p] Plinius ait maio-
[p] Lib. 11. cap. 22. rem quàm Apum eſſe Vermiculum, dixerat enim antea maiores eſſe corpore. ex quo maio-
rem fœtum procreari conuenit.

A

NIDVS SIVE VESPETA.

NIDVM quoq; de Vesparum cellulis dici ex [a] Plinio colligimus. Vespæ, inquit, in sublimi è luto nidos faciunt, & in ijs ceras. & rursus ibidem. Nidos vere faciunt quadrifores. Κηρία καὶ οἷον σφηκοειδὴς appellat Aristoteles id est Fauos, & veluti Vesparia, aliqui vespeta dicunt, quod vtrum apud probatos Latinos autores reperiatur, non ausim asserere. Constat autem earum nidus ex multis fauis seu cellulis: vnde ὀίκια [b] Homerus appellat de Vespis inquiens:

[a] Lib. 11. cap. 21.

[b] Ibid. μ.

Οἴκια ποιήσονται ὁδῷ ἐπὶ παιπαλοέσσῃ. Id est.
Domunculas faciunt in via prærupta.

& rursus:

[*] Iliad. Π.

—— ὁδῷ ἐπὶ οἴκι ἔχοντες. Id est.

B —— *In uia domunculas habentes.*

Nec hoc fugit Plinium, qui non nidum in singulari numero, sed nidos in plurali nominauit, de fauorum, aut domuncularum multitudine intelligens. est tamen [c] Homerus in singulari numero vsus, κοῖλον δόμον, id est cauam domum appellans:

[c] Iliad. μ.

Οὐδ' ἀπολείπουσι κοῖλον δόμον. Id est:
Nec relinquunt cauam domum.

Sed aut numero singulari pro plurali abusus est, aut quod credibilius est, latibulam seu antrum, aut cauitatem intellexit, in qua recunditas habent suas cellulas. De Vespetis hæc notabimus, qua constent materia, quales sint Vespæ quæ efficiant, cuiusq; sexus, quomodo & qua forma, quo loco. [d] Aristoteles autor est fauos Vesparum fieri ex materia corticea, & araneosa, inquiens. Fauos extruunt omnes vt Apes: sed ex materia corticea quadam, & araneosa. Longè tamen latior fauus Crabronum, quàm Vesparum est. [e] Plinius è luto facere ait, alij ex terræ congerie, Vinzentius ex cera. Obseruaui ego horum substantiam nec ceream esse, nec lutosam, sed quemadmodum ait Aristoteles corticeam, & araneosam, aut potiùs membranosam, & chartæ tenui similem, quam non ex luto, aut terra, sed potiùs herbis, & floribus, vt Apum fauos constare autumo, & proprio earum glutine, quod ex ijsdem colligunt, coniungi ac combinari. Sed ea Vesparum genera, quæ Bombyces Aristoteli βομβύκια, dicuntur, nidos ex luto fingunt, eius lib. quinto Historiæ Animal. verba sunt hæc interprete Gaza. Nonnulla ex Bombycum genere, nidos in acutũ exeuntes è luto quasi illitos, vitri specie affigunt lapidi, aut alicui tali tam crassos durosq;, vt spiculo perforari vix possint. Idem ferè [f] Plinius. Nidos luto fingunt salis specie applicatos lapidi tanta duricia, vt spiculis perforari vix possint. sed differt Gaza à Plinio, non Aristot. is. n. πήλινον ὀξὺ καὶ ὥσπερ οἱ ἅλες καταλείφονται, scribit: id est si aduerbũ reddas, lutosum, acutũ, & vt sales oblinuntur. non vitri specie. sed vt ad alias Vespas reuertar, multo siccior Vesparum fauis materia est, quàm Apum: siccius enim his nutrimentum, sicciora sunt, & magis arida, quæ ad suos nidos effingendos ab eis colliguntur: sicciora quoq; ea quæ à Vespis ad effingendos fauos collecta sunt, credibile est, si vera sunt, quæ ab Aristotele narrantur, duces vbi iam locum sibi oportunum delegerunt, fauos æstate ineunte confingere, perpetuoq; in ijsdem conficiendis intentos, in confectis sedere, munere semper fungentes cellario. operarias autem ea, quæ his ad vitam necessaria sunt subministrare. nam ita quoq; necesse est, opifices cùm cibum

[d] Lib. 5. Hist. anim. cap. 23.

[e] Lib. 21. cap. 278.

C

[f] Lib. 11. cap. 22.

Vesparum cellæ vt à cellis Apũ distent.

D ducibus ministrant, eam vna materiam dare, quę ad suos fauos effingendos idonea est, quam posteaquam se ex meliori nutriuerunt, operi tanquam reliquam applicant. fieri enim non potest, vt tam siccam materiam secum conferant absq; aliquo humore, qui ipsis in cibum cedat, aut saltem, qui idoneus sit ad sicciorem substantiam ferruminandam. Sed vtrum soli duces perpetuo fauos conficiant, an cum his vna opifices, facilè, cognosci potest, ex [g] Aristotele, qui cùm alibi dixerit, duces siue μήτρας continuo operi intẽtas vespeta elaborare, rursus tamen [h] alibi ita ait. Crabrones, & Vespę, si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli constituunt, in sublimi, & foraminibus: Crabrones in sublimi, Vespæ in foraminibus. Sed si habeant ducem sub terra nidificant. Quibus probatur vtrasque hoc opus efficere, duces si adsint sub terra, si absint opifices in sublimi. Atque hæc ratio est cur faui grandiores sint, qui sub terra reperiuntur, quam in sublimi. nam cùm matres horum effectrices sint, quas maiores grandioresque corpore ipsis opificibus esse scimus, maiores quoque esse ijdem faui debuerunt. [i] Aristoteles aliàs scribit sua Vesparia pauca, & exigua con-

Duces an soli fauos conficiant.

[g] Hist. 9. cap. 41.

[h] Li. 5. Hist. cap. 23.

[i] 9. Histor. cap. 41.

dere, aliàs plura & ampliora. Vespæ tamen (quas ex Oviedo in India esse diximus maiores nostris, ac venenosiores multò) maiora habent Vespeta, cellulis, & foraminibus plena, fortassis id fit, quòd corpore cũ sint grandiores. maiores fauos conficiant: aut quia maxima ibidem copia reperiãtur. Incipiunt autem condere à fundamento, quod pediculus est tenuis satis, qui quandoq; vnicus est, quandoq; plures, quibus nidi alligati, aut tectis, aut arboribus, aut herbis esse videntur: quo facto primordio, tanquam à radice, fauos singulos facere incipiunt, nouosq; super eos, quos vltimo cõstruxerant confingunt, atq; ita paulatim amplio ra, immo amplissima Vespeta reddũtur. quo fit vt in autumno maxima hęc Vespeta videãtur: vere autem cùm nidificare incipiunt parua, & exigua. Hæc suo cortice cinerio (qualia etiam in India reperiuntur) siue membrana duriore tanquam muro cingunt, vt ab iniurijs externis immunes esse possent. nec eadem omnia sunt forma, sed varia, modò enim rotunda sunt, & concameratæ domus multis tabulatis præditæ, figuram referunt: modo oui, aut alterius cuiuspiam partis rotundioris, aut phialę, vt quale mox describemus, sed quæ rotunda sunt ac interius admodum concaua, tabulata habent plurima ex fauis consistentia. quæ verò plana sunt nulla certa formâ, nisi inæquali, nimirum modò triangulari, modò quadrangulari, modò circulari prædita conspiciuntur. Faui autem multis sunt in partibus perforati singuliq; sexanguli, vt Apum. Nidos rursus suos conficiunt, aliæ in sublimi, vt tectis, & arborum truncis, aut sub harum frondibus. Aristoteles feras in montibus, & quercubus non sub terra parere ait. Aliæ sub terram macerijs cauernis, ac speluncis, ibiq; plerunq; hyeme se recundunt. Bombyces quoq; subfaxis apud ipsam terram fœtificant, aut lapidi affigunt nidos, vt est apud Plinium. Omnia faciunt, vt à frigore, pluuijs, ventis, tempestatibus liberæ, & immunes esse possint: ab his enim non aliter se defendunt, quàm Formicæ, aut Blattæ. In India autem, vt plurimùm in altis ædium lignis, & altioribus arboribus reperiri, aiunt. sub terra autem reperiri non meminerunt, qui de India scripserunt. Nos & in leguminibus, & in humilioribus arbusculis conspeximus. Ceterùm quam ob causam Vespæ si ducem habeant sub terra nidificent, si verò duce destituantur, in sublimi, videor posse rationem dare. matres enim ponderoso corpore, cùm ad volandum nil, aut parum valeant, prope terram nidificare debuerunt; Vespæ autem leues, ac graciles alisq; grandioribus vestitæ, cùm sint in volatu celeres admodum, in altioribus locis degere possunt. Hæc cuncta cùm de Vespetis dicta sint secundum alios autores, ea apponere non grauabor, quæ ipse circa hæc, tum quæ in sublimi, tum quæ in terra inuenta sunt, animaduerti, eorumq; figuram & descriptionem addere; vt quæ à veteribus super his tradita sunt, facilius à quouis curioso lectore intelligantur; quæ autem nos insuper addidimus, nostræ industriæ adscribantur. Vespetũ integrum, terra ad pedis altitudinem effossa, media agrorum via, sub nucis iuglandis arbore inuentum, hac fere constitutione ac figura. Antrum seu foramen angustum; nempe ea amplitudine, qua singulis pateret aditus in terræ superficie conspicuum erat, à quo iter erat eiusdem amplitudinis tendens ad Vespetum, non quidem rectà seu perpendiculari linea deorsum ducens, sed ad latera per cuniculos quosdam duorum plus minus palmorum interuallo, à primo (quod in summam humum definit) foraminis vestibulo. Hic maiori, & ampliori sinu terra excauata est rotunda propemodum, ac ipsius Vespeti ouali figuræ proportione respondens. ita tamen, vt inter Vesparum domicilium, & telluris caua latera, tantum sit spacij, quantum ingressuris sua penetralia Vespis sufficit, ad transeundum arctum illud ostiolum totius aluearis vnicum, ad latera collocatum. Hac scrobe aperta effossaq; Vesparum ędificium domiciliumq; apparuit, figura ferè ouali, altum ferè dodrantem, duas palmas transuersas medio latum, vndique ceu ouum testa, ita hoc membrana corticea obductum, eaq; subalbida arenosa, simili licheni marino, eiusdem cum fauis substantię, non vt Apum cerea, sed lignosum quid habente, siliquisq; tenuioribus leguminum seu lunariæ maioris bulbonaca dictæ pericarpio, aut scabiosæ simillima substantia. Huius superna pars, tecti vicem gerebat, & veluti tuguria, ac mappalia culmine medio in conum fastigiato, ab imbre vndiquaque (cùm forte incidit) defendebat, inq; parietum lateribus omnem hostilem incursum aditumq; præcludebat. Infima, basis fondamenti vice fungebatur, deniq; vndiquaq; à sordibus, putredine tutas reddebat. Hoc veluti putamine detracto seni fauorum sese produnt classes seu orbes, qui sibi mutuo tanquam tabulata solaria, aut contignationes super ponuntur, ac imminent iustoque dissitæ interuallo. Sed ne tabulata superiora in inferiora collabantur, fœtusq; premant, aut suffocent, singula columnis quibusdam sustinentur, quæ non susq; deq; formatæ sunt, & constitutæ, sed à lata basi incipiunt, & ad concauam seu pronam superioris tabulati faciem lato, ac protenso epistilio protenduntur, instar claui vtrinque capitati pollicis lati longitudine, ita vt fornices, & hypogæa videantur. infimi ac supremi orbes exigui,

Vespeta plana qua forma existant.

Vbi nidificent.

Authoris obseruationes.

Vespeti sub terra inuẽti descriptio.

Cortex ex qua substãtia.

E

F

G

H

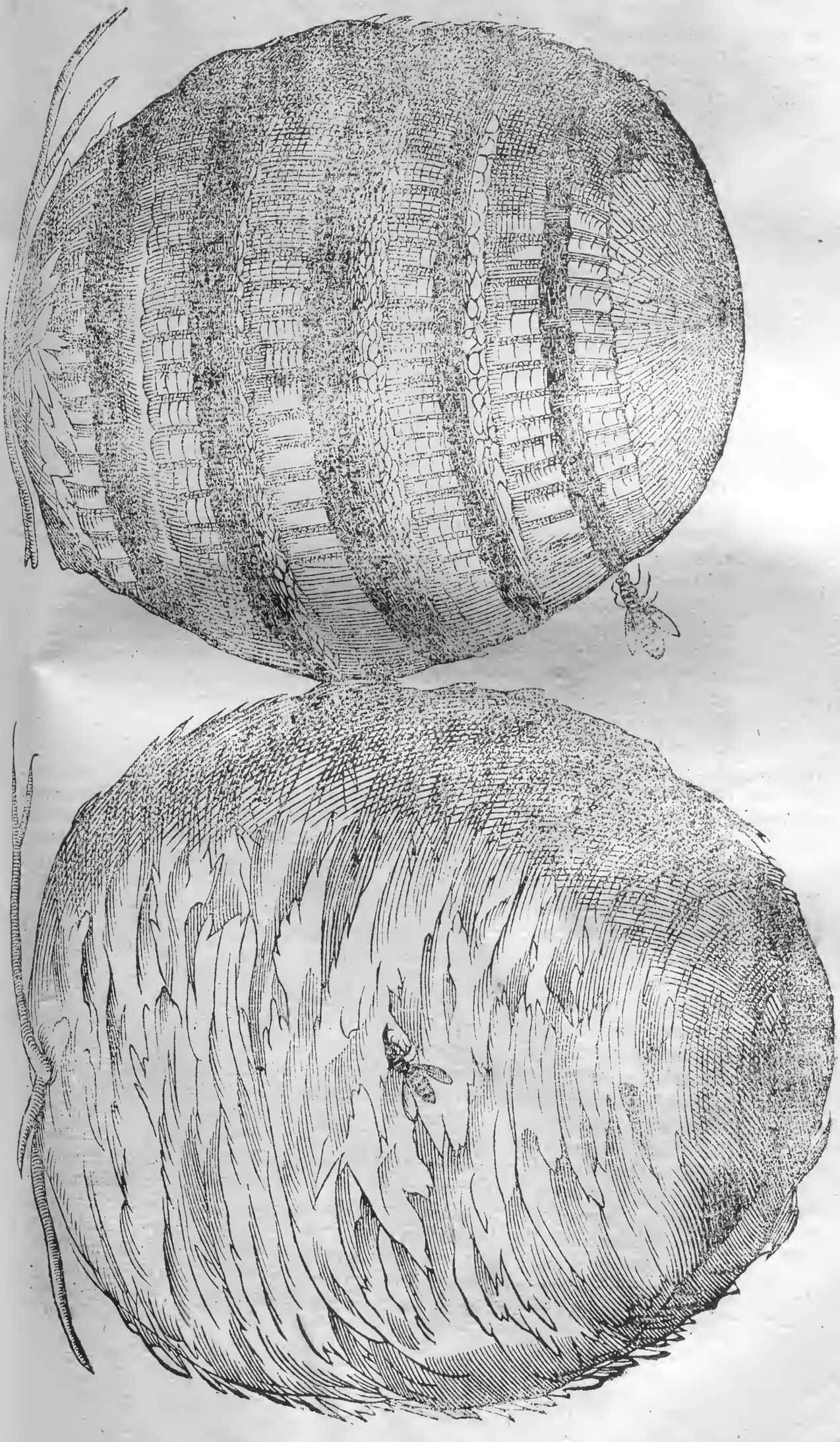

gui,& anguſti,medij ampliſſimi,reliqui orbes mediæ amplitudinis. Singuli plurimis cellulis abundant ſexangulis,in quarum quibuſdam Veſpæ adultæ,in alijs fœtus iuniores, attamen perfecti, & alati, alijs Vermiculi condebantur, qui omnes poſteriori parte ſurſum ſiti erant,capite deorſum. Faui hi ea rè maximè ab Apum Fauis differunt,quantùm ad ſtructuram ſpectat, quòd hi parte conuexa ſeu ſupina,loculos habent hexagonos; illi verò vtrinq; vna baſi duas cellulas, veluti ἀμφικύπελλον ſeu cyatum duplicem vno fundo, ac duobus orificijs in diuerſa patentibus,efficiunt. Hoc autem Veſpetum pediculo radici polygoni fœminæ annexum videbatur,vnde ab hoc nidi huius fondamenta iacta fuiſſe exiſtimauerim,cùm & Apes idem facere, & Crabrones ſoleant, qui à trabe vel tecto incipientes deorſum opus perficiunt. Huiuſmodi ferè Veſparum fabrica mirificè conſtructa, ad Pierium Valerianum cùm Belluni eſſet,ex cuiuſdam ſyluæ ſolitudine allata eſt.quam hoc pacto deſcripſit. Septẽ ſunt concamerationum orbes,alter ſuper alterum duorum digitorum interuallo impoſiti,pilarum columellarumq; interſtitio diſtincti,vt vnicuiq; commodum ſit ſpacium,ad eundum & redeundum ad domos ſuas. Diameter orbium ad quintum vſq; duodecim circiter digitorum:à quinto reliqui faſtigiatim coarctantur,vt vltimus ad quinos ſenosue digitos porrigatur. Maior orbis, primum quidem tabulatum, antiqua arboris ramo appenſus erat, cruſta ſupernè ad omnes ventorum,& pluuiarum iniurias contemnendas ſolidata munitaq;. Infrà hexagonales cellæ confertiſſimæ: ita reliqua tabulata eadem cruſta cellisq; eiſdem fabrefacta, ſuisq; collumellis ſingula ſuſtentata. E ſuperioribus verò ſtationibus beſtiolæ omnes aduolauerant: medias concamerationes innumerabilis multitudo compleuerat folliculo, quodam tenuiſſimo,pro tegumento vniuſcuiuſq; loculi ſuper inducto,quorum aliquot cùm ſuſtuliſſem, aduerti Veſpas capitibus ad imum redactis,domos eas omnes compleuiſſe. Quę verò in inferioribus erant tabulatis,tanquam embrya videbantur Vermiculorum inſtar imperfecta: ipſa quoq; eo tegumento,tanquam hyberniæ cochleę, ſed admodum tenui prætenuitate,in benigniorem verni temporis horam aſſeruabantur:quæ tamen omnes,ſiquidem grauis hyems fuit,ibidem extinctæ ſunt,neq; tamen computruit quiquam,& totiam annos eadem forma ſtatuq; ſpectantur. Expectabam quidem veris temperiem, vt quid acturæ eſſent exploratum haberem, ſed nil vlteriùs proceſſit. Fabrica apud me remanſit,non ſine magna omnium,qui eam conſpiciunt,admiratione,tantum artis,& ingenij,tantumq; in conſtruendo ædificio tam operoſo perſeuerantiæ, beſtiolis his ineſſe obſtupeſcentium. Itaq;, ibidem concludit Pierius, Apum texta, metarum quaſdam propemodum formas imitari. Veſparum caſtra potius eſſe, & Mauſolea, orbiculari ambitu, tabularis ſuper altera alteris aggeſtis. Quæ omnia citare libuit, vt conſtaret hoc genus Veſpas aliquando hanc ſuam admirandam fabricam etiam in aëre, ad arborum ramos conſtruere: non ſemper in terra, vt nos obſeruauimus. Aliud Veſpetum, quod ſecundo à nobis loco exhibetur pariter ſubterraneum eſt,ſed orbiculatum,& alterius Veſparum generis,breuiorum,& compactiorum. Additæ ſunt earum nymphæ. Obſeruaui præterea Veſpeta extra terram varia,inter quæ vnum conditum à Veſpis nigrioribus, & longioribus, quod alio ſeſe modo habuit, vnico nempe, ac ſimplici orbe, cellulis item & loculamentis refertum: quorum continuus ambitus ſcabioſæ pericarpium ita referebat, vt cùm rurſus exiguum eiuſmodi Veſpetum offendiſſem, pericarpium ſcabioſæ deieraſſem, niſi poſtea accuratiùs inſpexiſſem. Huius fundus auerſa facie æqualis niger cuius materia comoſi in Apum fauis reſpondebat, ita vt picea obductus oblitusq; appareret. Sed neſcio qua incuria iconem non expreſſi. Veſpæ illæ nigriores, & longiores, quas ſuo loco depinximus etiam in ſublimi, locis varijs, & varia ſtructuræ figura fauificant; ſed fauorum tantùm ſingulos orbes faciunt, non vt aliæ ſex ordinibus conflatum ac vndiquaq; clauſum munitumq;. Quaſdam in ædium lateritijs tegulis ædificaſſe inueni, ac ſuum opus tegulæ facie caua interna,ac deorſum ſpectante ſuſpendiſſe, eiq; clauis ſeu pediculis binis, aut ternis pro operis varia magnitudine affixiſſe. Nam in vna tegula ternos fauos à ſe mutuo iuſto interuallo diſcretos vidimus. Vnum cæteris maiorem figura oblonga, ac ferè ouali tranſuerſim adhæreſcente, qui ob cauitatem qua continebatur imbricis,inferiore ſeu ſupina parte tereti nonnihil gibbo erat conuexus. Huius pòſt icon datur tertio loco. Omnibus in hac tegula inuentis hoc commune eſt, vt ſuprema pars, tranſuerſim ducta, à qua opus auſpicantur nonnunquam,rectam lineam tranſuerſalem æqualem conſtituat, reliqua latera ferè hemicyclum æqualem nonnunquam, nonnunquam inæqualem faciant. Vnde fit vt quidam horum ſcuti figuram referant fermè trigonam, alij mitulorum ſeu pinnarum marinarum. Quanquam etiam ſunt, quæ rotunda propemodum ſunt forma. Quibuſdam,vt maximo antè picto,pediculus in medio erat velut dorſo; alijs tamẽ ferè parte ſuprema,maximè his quæ à planta quadam aut muro,ſuſpenduntur. Alius enim in fumi-

Vt faui ab Apum fauis differunt.

Veſpetum aliud ſubterraneum.

Veſpetum nigrarum Veſparum.

bulo

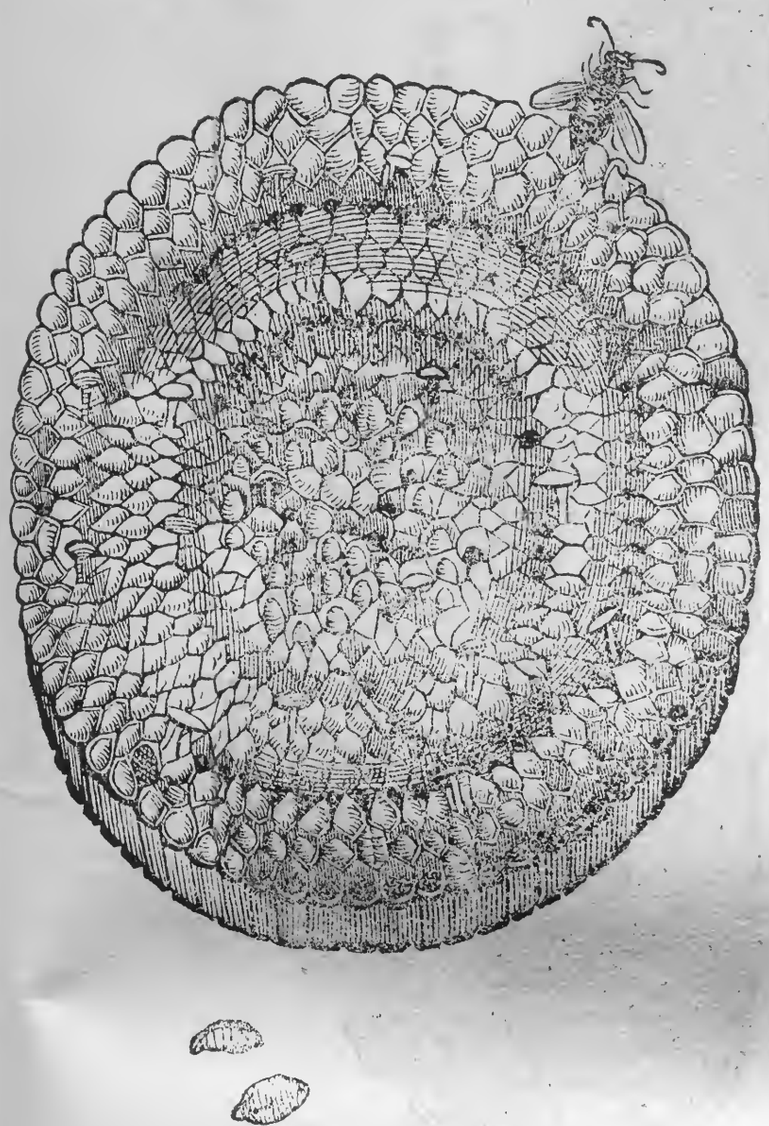

bulo in ædium culmine adhærere compertus figura musculi, suprema parte annexus tribus clauiculis retrò gibbosus, antè nonnihil concauus. In his cellulę maxima ex parte patulæ, quędam tamen aditu seu foramine obturatæ. Harum nihilominus vacuæ nonnullæ. At in quibusdam denuo Vespa abscondita latet, quæ perrupto illo operculo in conspectum prodit. At contraria inter se tum hæ, tum aliæ Vespæ, quæ in subterraneis alueare construunt, ratione, ac situ collocatæ videntur, fœtus nempe, capite deorsum spectante, cùm aliæ adultæ, ano terræ obuersæ stent, ac vt Aristoteles ait, retrò ire videantur. Cellularum quædam eminentiores sunt, ac cæteris altiores, in quibus duces Vesparũ agere creduntur. Totius autem fauificij est situs vt quæ in eo sunt Nymphæ deorsum, qua apertum est, capite propendeant, adultę autem ano, vt in Crabroneto optimè, ac conspicue animaduersum est. Aliud Vespetum phialiforme nuncupaui, quòd phialæ in modum exterius conspiceretur, erat enim collo angusto, contrà ventre, quàm maximo, ac capacissimo, cui latus pediculus appendebat instar eius, cui phialæ nostræ vitreæ insistunt, dum mensæ apponuntur. hoc inter leguminis genus eruilia dictum, quod sua natura ἀνάδενδρον est, inueni, cui suo pediculo, adhærebat. Materia eius erat subtilis, membranosa, qua vndique erat circumductum, quæq; exteriùs multas circumcirca eminentias siue ἐξωχὰς habebat, ex quibus ausim asseuerare a latiori basi siue pediculo ad ventrem vsque Vespas hoc opus orsas fuisse, deinde ad collum vsque peruenisse, atque ita tandem totam pialam perfecisse. Et vt ea quæ interius contenta erant, diligentiùs inspicerem, forfice per longitudinem dissecui, tresq; alias membranas offendi, singulas quidem inani spacio disiunctas, per quod Vespæ circumcirca percurrere poterant, prima membrana exteriori minor, secunda amplior erat, tertia omnium minima. Hæ itaque omnes eam figuram habebant, qualem exterior, quæ primùm, antequam dissecueram apparebat, nimirum phialæ, nam intima membrana, quæ postrema videbatur. collum quàm breuissimum obtinuit, reliquæ dein ex ordine longius, extremaq; longissimum. In intimæ membranæ medio, cùm septem tantùm essent cellæ, eæq; hexagonæ, quis non incongruè conijciat, septem tantùm etiam fuisse domus tam præclaræ fundatrices. Adiecimus item Fauos Apum domesticarum, vt similitudo appareret. Reliquum est modò, vt consideremus, vtrum nam ceram, & mel conficiant Vespæ, præsertim cùm de hac re variæ sint multumq; discrepantes quorundam autorum opiniones, quorum quænam palmaris » sit, difficilè est discernere. Vespæ, inquit [1] Plinius, è luto nidos faciunt, & in ijs ceras: Huius

Vespetũ phialiforme.

Vespæ anmel & ceram conficiant.

[1] *Lib.* 11. *cap.* 21.

quod

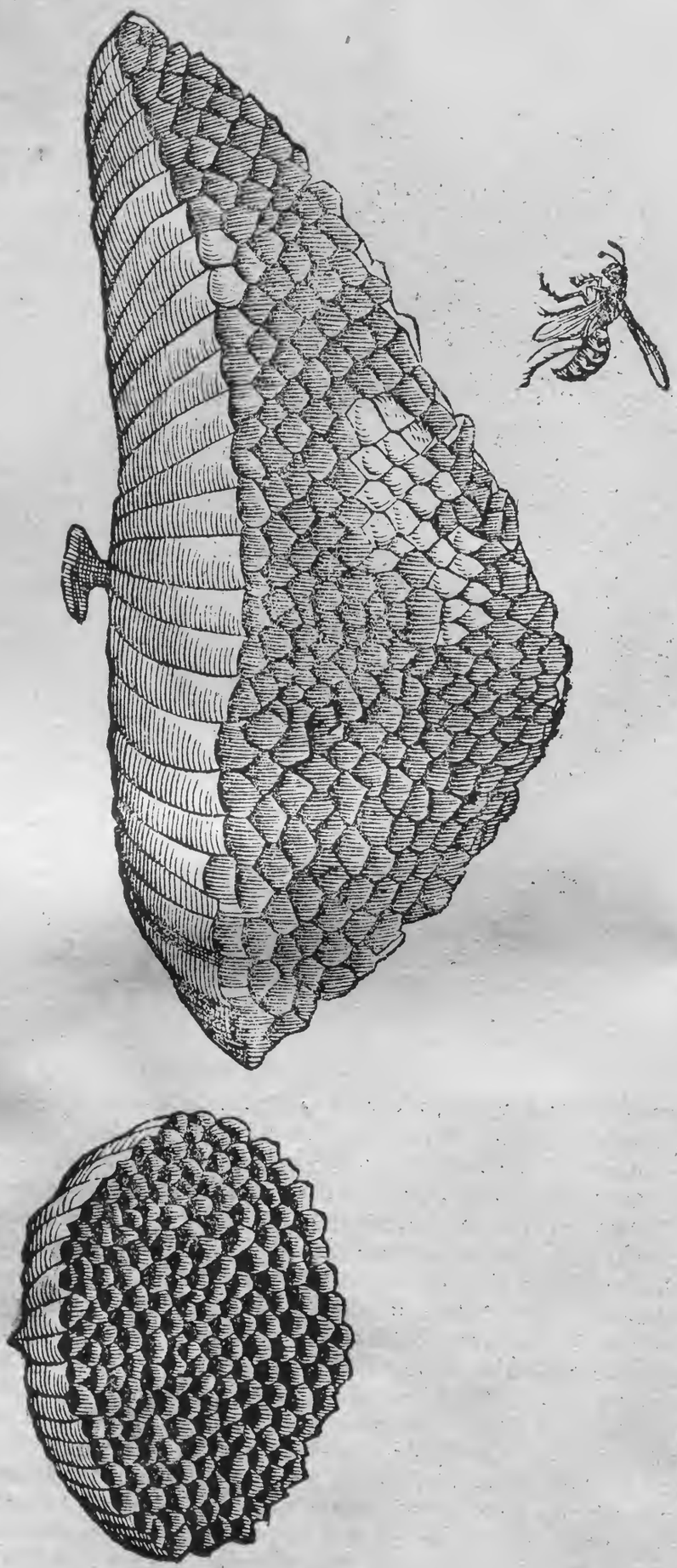

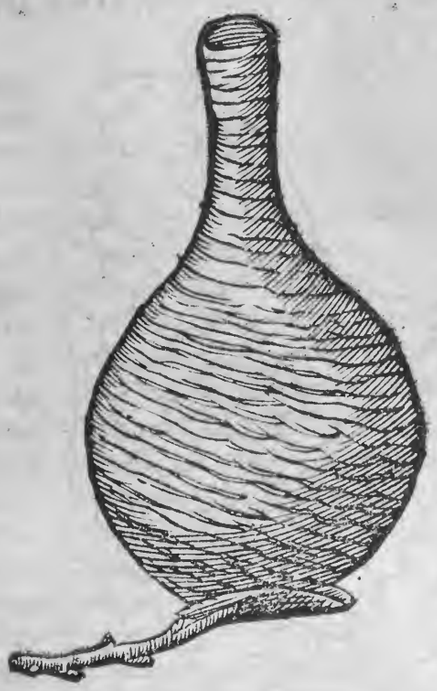

quod sciam, non meminit Aristoteles. Ait Ouiedus Vespas maiores, quas in India esse dicit, Vespeta habere maiora, cellulis, & foraminibus plena, eiusdem speciei, quæ in Hispania à Vespis fiunt, siccas tamen nihilq; humiditatis, aut liquoris continentes, præterquam illam materiem, ex qua fit earum propago, atque hæc in arboribus reperiri. Alij etiam Indicarum Historiarum scriptores nidos aiunt in arboribus conficere, sed addunt, nec ibi mel, aut ceram, ijs inesse, sed siccos esse, vt in Hispania, alijsq; locis, vbi Vespæ reperiuntur. Neq; ego unquam quod sciam mel, aut ceram in ijsdem deprehendi, sed Fauos aliquos quidem plenos fœtibus, & Vermiculis, alios prorsus aliquo humore destitutos, & eorum materiam non ceream vt Apum, sed membranosam, duriusculam, ac veluti dictum est chartaceam. Verum est, quod liquorem quendam ore vel ano tenuem aquosum atque insipidum emittant, qui num Mel fieri possit dubito, cùm id neutiquam deprehenderim, de Bombycibus autem

Vesparum Indicarum vespeta.

Fauus Apum domeſticarum.

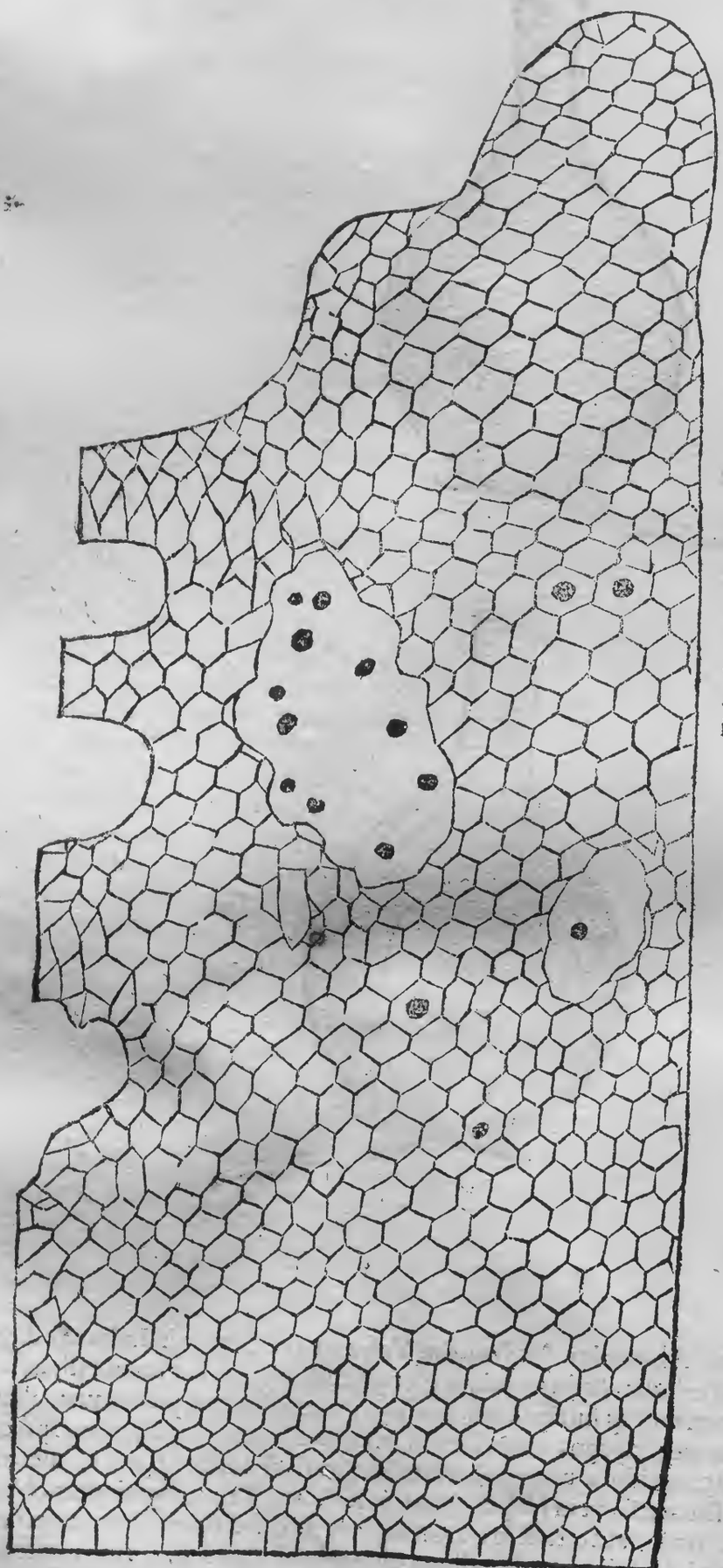

[m] Lib. 9. Hiſt. c. 35.

autem Veſparum grandiorum generibus notum eſt, apud veteres mel cerasq; effingere. nam in earum cellulis mellis etiam prauí, cuiuſdam (teſte [m] Ariſtotele) inchoatio reperitur. & Plinius. in ijs (nidis) inquit, ceras largiùs, quàm Apes faciunt. videtur autem id Plinius tranſtuliſſe ex Ariſtotelis quinto de Hiſtoria animalium, F ſed hic non largiùs ceram facere, verùm pallidiorem eſſe affirmat his verbis: ſeorſimq; à membrana ceram in luto faciunt, quæ multo pallidior ſit, quàm cera Apum. Quid ſi itaq; è Bombycum genere eſſe dicamus, quas ſuprà inter Apes ſyluestres vnà cum ſuis Fauis depinximus?

G

H

VOLA-

VOLATVS. VICTVS. CAPIENDI RATIO.

VESPÆ quoq; non rectà volant, sed circulariter. Ratio est, quòd cauda careant. Nam quæcunq; animalia volatum exercent, caudæ suæ beneficio rectà volare queunt, si verò hac destituantur, præter quàm, quòd circulariter volant, etiam haud diu se in aëre continere possunt: diutiùs tamen volant, quibus alæ corporis longitudini correspondent, & quæ plures habent. Quare κολεόπτερα hoc est, quorum alæ crustaceo, operimento teguntur, & tanquam vagina includuntur, cùm supra dictis breuiores habeant alas, breui tempore volando defatigantur. Vespæ fructibus, & putridis carnibus viuunt. Cibum, inquit [a] Aristoteles, ex floribus quibusdam, & fructibus petunt: sed quàm plurimùm ex carne. [b] Plinius verò de Vespis, & Crabronibus loquens carne, inquit, omnes vescuntur, contrà quàm Apes, quæ nullum corpus attingunt. Fructuum non meminit. His tamen vesci, quædam antiquorum loca palam faciunt. [c] Nicander vuis eas vesci scribit.

—— Cùm Fuci ignauaq; Vespæ
Vuarumq; bibunt Crabronum exámina succum.

Vnde [d] Q. Calaber Æneæ promptitudinem, & celeritatem in occidendo Deilona, & Amphionem (qui occisorum armà rapere conabantur) illis assimulat, qui Vespas in campum vineis consitum ingruentes, ad matureſcentes vuas mactant, antequam fructus gustauerint. Vlmi quoq; lentore, & glutinositate gaudent, vt pote ex quo materiam colligant, aut nido ædificando idoneam, aut quod magis verisimile est, victui. Quin quotidie Vespas videmus per varia herbarum genera peruolare, modo his, modo illis floribus, ac fructibus adhærere, easq; depascere. nam & vuis alijsq; maturis fructibus, maculas quasdam nigras imprimunt, quæ nobis ostendunt non propter odorem ad eas aduolare, sed vt aliquod alimentum ex ijs colligant. Cæterùm magis carniuoras esse ex Aristotile suprà dictum est, nec à Serpentibus abstinent, quibus eas viuere his verbis [e] Plinius asserit. Vespæ, inquit, serpentes auidè vescuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Sed quod idem autor eodē libro Vespas, scribat Muscas grandiores venari, & amputato capite reliquum corpus ijs auferre, id de Crabronibus dictum vult [f] Aristoteles. Vespa tamen vesperi putatur Muscas venari in cibum, vnde nomen habet. Sed non Muscas solùm communiter ita dictas, sed similia Insecta minuta alia, vt Apes. Cùm itaq; non modò fructibus, sed etiam Apibus, maximè humano generi cōmodis, noxam inferant, modi quoq; eis insidiandi, ac capiēdi inuenti sunt. Capiuntur, inquit [g] Aristoteles, hyberno tempore in speluncis, & quæ aculeum habent, & quæ carent. Capitur magna matricum pars à solstitio apud Vlmos: colligunt hinc enim lentam, & glutinosam materiam. Capiuntur per præcipitia, & terræ ripas, præruptaq; directoria, omnesq; visuntur aculeum gerere. & capite præcedenti modum quo capiantur ab Apiarijs docet, his verbis. Impugnantur Apes à Vespis, vt dixi; quam obrem Apiarij eas venantur, constituta olla, & carne in ea posita: vbi enim multæ iam ad carnem accesserint, appositō operculo super ignem ollam imponunt. Aliter [h] Ælianus Vespas, inquit, priuatim hoc modo comprehendunt. Ante earum nidos nassam, in quam priùs paruulam Mœnam, aut exiguam Membradem cum Iope, vel Chalcide imponi conuenit, appēdunt. eæ verò sua natura edaci esca allectæ, frequentes in nassam incidunt, quibus nassa comprehensis, non ampliùs retrò regredi licet. Intereunt autem faciliùs si conspergantur aqua, aut igni crementur. Autor est Bonardus, qui alium occidendi modum scribit. Sumito, inquit, vas oblongo collo angusto superius foramine, ventre inferius amplo, cui vespertino tempore lumen impones: adhoc Vespæ accurrent, omnesq; comburentur calore luminis. Vt autem vuæ à Vespis immunes sint, oleo aspergi ex ore suadet [i] Plinius. Idem Gaudentius Merula. Vuas, inquit, ne Vespæ (de hac enim re superiùs, vbi de oleo agitur, leuiter est facta mentio) & alios fructus attingant, oleum ore sorbeto, & veluti inflans ad vuas, & fructus accedito.

Cur Vespæ non rectà volent.

Cibus.

[a] *9. Hist. cap. 41.*
[b] *Lib. 11. cap. 21.*
[c] *In Alexipharmacis.*

Vuas edi à Vespis.

[d] *Lib. 10. Paralip.*
[e] *Lib. 11. cap. 53.*
[f] *L. 9. Hist. cap. 41.*

Quando & quomodo capiantur.

[g] *9. Hist. cap. 41.*
[h] *Lib. 1. cap. 58.*
[i] *Memora. lib. 4. c. 37.*

SONVS, RESPIRATIO, VIVACITAS.

Suſurrus Veſparum.

HAVD exilem eſſe Veſparum ſuſurrum, præſertim ſi plures vno ſint in loco, indicat Lucianus. Rectè eſt, inquit, vt dicis, confertim ſiquidem, vt „ vides, accedunt tumultuantes, & perinde ac Veſpæ, circumſtrepentes ver- „ ticem. Quamuis quoque poſſemus hunc locum intelligere de modo, quo vtuntur ad vlciſcendum eos, à quibus læſæ ſunt, aut irritatæ. Quandoquidem irritatæ ab hominibus, circa caput & verticem, mirum in modum circumſtrepunt. Terreſtria omnia reſpirare, & quæcunq; pulmones habent: Veſpas autem, & Apes, vt & reliqua inſecta non reſpirare, ex Ariſt. docuimus. Quanta autem ſint Veſpæ viuacitate præditæ, declarant earum alui quæ ſi à capite, aut pectore ſeparentur, diutius, quàm quoduis aliud Inſecti genus volans, viuere videntur, aculeoq; nonnunquam poſt F mediam etiam horam tangentem pungere.

Reſpiratio.

Viuacitas.

INGENIVM. MORES.

Nidi artificium.

EST in primis quid admiratione dignum in ſexangulis Veſparum nidis. Mirum enim eſt, quantam in his conſtruendis ſolertiam, quantam induſtriam, quantumq; ingenium adhibeant, vt ex antè dictis, & pictis Veſpetis ſatis ſuperq; conſtare exiſtimo. Quæ certè vix à nobis cognoſcerentur, niſi eiuſdem operis, omnes inter ſe eſſent coadiutrices, mutuaſque præſtarent operas in rebus quàm maximè neceſſarijs. Nam, cùm duces quas matres appellant, domi continuò ſedeant, & intra tecta quieſcant, eas non victum quærere, ſed proli potiùs intentas eſſe, ac nido conficiendo, alimentum autem ab opificibus adminiſtrari, oportet. Hoc enim dictum ex Ariſtotele eſt, non præterea duces operari cum Veſpæ operariæ fauis affuerint; ſed ipſas operarias cibum ſuis ducibus ſubminiſtrare: G idq; ea re conſtare quia duces non euolent vnquam. Vnde [a] Ariſtoteles ciuilis generis Veſpam facit, vt pote quarum opus communi efficitur opera, idemq; munus omnibus eſt. & alibi gregalia Inſecta Veſpas annuas eſſe dicit. Nec multò minor in harum opere ſedulitas, quàm in Apum conſpicitur; propterea q; [b] Ariſtoteles inter ἐργατικώτατα Inſecta eas numerat inquiens. Inſectorum operoſiſſimum, & præ cæteris ferè omnibus animalibus genus „ Formicarum, & Apum eſt: Crabrones item, ac Veſpæ, & prope dixerim omnia huius co- „ gnata generis. Nec quoque ibidem, in vitæ muneribus minus, quàm Araneæ ſunt, ingenioſas eſſe negat. Vtrumnam reges habeant, ambigitur, Sunt qui id negent, ſunt item, qui affirment. Plinius ait, nec Crabronum, nec Veſparum generi reges, aut examina eſſe: ſed ſubinde renouari multitudinem ſobole. Cùm tamen duces, & reges eſſe, tum Veſpis, tum Crabronibus [c] Ariſtoteles pluribus locis apertiſſimè ſcribat, præſertim, vbi hæc loquitur de Crabronibus. Duces more Apum Veſparumq; habent, qui proportione ad Crabrones „ maiores, quàm Veſparum ad Veſpas, & Apum ad Apes ſunt. Degunt hi quoque intus, vt „ Veſparum duces. idem confirmat etiam [d] Albertus Magnus, Veſpas & Apes reges, & ductores habere ſcribens. Amorem præterea erga prolem, & pro ea dimicandi audaciam, H promptitudinem, vlciſcendi cupiditatem eos qui ſummoperè læſerunt, animoſitatem in pugnando animaduertere oportet, quantùm hę omnes animi dotes in his excellant. Non enim maior Apum cura erga fœtus, quàm Veſparum eſſe poteſt, nec maior defendendi promptitudo, atque cupiditas, ſi à prætereuntibus offendantur. Quod innuit [e] Homerus, Aſij Ioui indignantis exemplo dicentisq; Achiuos tam fortiter impetum toleraturos, ſeſeq; defenſuros, quàm Veſpæ, aut Apes quæ ſuos defendunt filios:

Veſpæ nũ reges habeant.

[a] *Li. 1. Hiſt. cap. 1.*

[b] *Li. 9. Hiſt. cap. 41.*

[c] *Hiſt. 9. cap. 42.*

[d] *Lib. 6. tra. 4. cap. 5.*

[e] *Iliad. μ.*

— ὑγδ' ἐγώγ' ἐφάμην ἥρωας Ἀχαιὺς
Σχήσειν ἡμέτερόν γε μύος, καὶ χεῖρας ἀάπτους.
Οἷοί τ' ὥστε σφῆκες μέσον ἀίδλοι, ἥδε μέλισσαι,
Οἵτινα ποιήσονται ὁδῷ ἐπὶ παιπαλόεσσαν.
Οὐδ' ἀπολείψουσι κοῖλον δόμον, ἀλλὰ μύονται,
Ἄνδρας θηρητῆρας ἀμύνοντες περὶ τέκνων. Hoc eſt.

A — *non enim ego putaui heroas Achiuos*
Sustentaturos nostrum robur, & manus inuictas
Illi autem quasi Vespæ acres atq; Apes,
Quæ nidos faciunt ad viam puluerulentam,
Neque deserunt cauam domum: sed expectantes
Viros venatores pugnant pro filijs.

Sed quæ nam elegantior, concinnior, accommodatior rei præsenti comparatio à tota poë- [f] *Iliad. μ.*
tarum caterua fingi potest, quàm ea quæ ab eodem [f] Homero ex sola Vesparum natura sumitur? inquit enim:

Αὐτίκα δὲ σφήκεσσιν ἐοικότες ἐξεχέοντο
Ἐνοδίοις, οὓς παῖδες ἐριδμαίνουσιν ἐόντες
Αἰεὶ κερτομέοντες ὁδῷ ἐπὶ οἶκι ἔχοντας.
Νηπίαχοι. ξυνόνδε κακὸν πολέεσσι τιθῆσι.
Τοὺς δ' ἤπερ παρὰ τίστε κίων ἄνθρωπος ὁδίτης
Κινήσει ἀέκων. ὅτις ἄλκιμον ἦτορ ἔχοντες
B Πρόσσω πᾶς πέτεται, καὶ ἀμύνεται ὄισι τέκεσσι.
Τῶν τότε Μυρμιδόνες κραδίην καὶ θύμον ἔχοντες
Ἐκ νηῶν ἐχέοντο. Id est.
Protinus autem Vespis similes effundebantur
In via habitantibus, quas pueri irritant assueti
Semper instigantes in via domicilia habentes,
Stulti, commune autem malum multis faciunt.
Has si præter aliquis iens homo viator
Mouerit nolens; Hæ autem acerrimum cor habentes
Vltra quaq; volat, & defendit suos fœtus.
Horum, tunc Myrmidones cor & animum habentes
Ex nauibus effundebantur.

Nota hîc poëtę grauitatem, qui non modò Vespas filiorum amantes esse, sed etiam animosas ad defendendum patriam hoc est tecta & nidum, acceptasq; iniurias vlciscendi & naturâ vindicandi cupidos ostendit, vt harum comparatione Myrmidonum cor, & vlciscendi cupi-
C ditatem extolleret. Atqui has omnes proprietates paruorum horum Animalium animis insidere pluribus testimonijs veterum comprobare licet. Memini me in carmine Sulpitiæ de statu reipublicæ, & temporibus Domitiani hos versus legisse.

— *Nam cum defendier armis*
Suadet amor patriæ, & captiua penatibus vxor
Conuenit vt Vespis: quarum domus arce Monetæ
Turbalegens strictis per lutea corpora telis.

Eandem quoq; iram vlciscendiq; libidinem naturalem Homerus in proximè allata comparatione expressit, eamq; puerorum irritamentis acriorem fieri indicauit. Propterea Græci apud [g] Lycophronem Vespæ dicuntur. Nam Alexander cùm Helenam rapuisset, & in patriam reuerteretur, excitauit Græcos vindicandi cupidissimos. [g] *In Cassandra siue Alexandra.*

χ' ὡμὸν παλιμπόρευτον ἴξεται τρίβον,
Σφῆκας δαφοινὲς χηράμων ἀνευρύσας
Οἵοῖα κούρος δόμα κινήσας κάπνῳ.

D Vertit ita Canterus.

Et hic quidem retrogradam ibit viam,
Vespas cruentas è cauernis extrahens
Instar pueri, domum fumo qui suffijt.

Quamobrem Eustathius Vesparum, maximè earum, quæ circa vias habitant, proprium esse ait τὸ ἀμυντικὸν: Id est ad defensionem, ac vindictam instructum, vel iniuriæ propulsandæ aptum. Ipsæ verò iracundas se esse, & ad iram præcipites apud [h] Aristophanem confitentur apud quem sic dicunt: Οὐδὲν ἡμῶν ζῶον ἠρεθισμένον Μᾶλλον ὀξυθύμον ἐστὶν οὐδὲ δοσκολώτερον. Promptitudo animi. [h] *Par. li. 13.*
» Id est. Nullum nobis animal lacessitum magis in iram præceps, aut morosum est. His & promptitudinem animi, & τὸ δύσκινητον, id est motus facilitatem Q. Calaber assignat: tam magna animi promptitudine Græcos inquiens Equo erupisse, cùm Troiam irrumperent, vt Vespæ solent quas turbauit frondator. nam hæ conglomeratæ, & furore elatæ, vbi strepitum audiuerint, ramo superfunduntur. & alibi cùm eis Græcos comparat magna lætitia
» affectos, quòd Troiani in campum descenderent. Conglomerabantur, inquit, circa Neo-

ptolemum magna animi promptitudine cũibrati, tristium Vesparum in modum, quæ E
cum tumultu cauernis suis euolant, cupientes virilem ferire cutem, ac omni ope conni- „
tentes, magnam meditantur molestiam mortalibus corruentibus. Sic illi è nauibus, & „
muris se defendebant pugnæ cupidi. Ex quibus quoque concludi potest magnam ijsdem
Audacia. audaciam inesse: multoq; magis si consideremus, quàm audacter in hominis faciem inuo-
προσωπέτιδαι quid. lent, quod προσωπέτιδαι [1] Homerus antea vocauit, pro προσώπετιδαι. additum fuit σ syl-
labę producendæ gratia per ἔκτασιν, maleq; transtulit interpres Homeri hæc verba πρόσσω
[1] Iliad. Π. πᾶς πέτεται, vltra quæque volat, quin potiùs in faciem quæq; volat transferre debuisset.
est autem in hoc medio versiculo poëtæ schema illud, quod Rhetores τμῆσιν, & διακοπὴν
dicunt. dicitur itaque προσώπετιδαι quasi πρόσσοπα πέτιδαι id est in oculos, aut faciem
inuolare. Cæterùm vnde illa his animalculis animositas, vnde audacia, vnde velocitas,
multi multa disputant. nam si per coitum solummodo hæc generentur, vt quibus visum
fuit, ab vniuersa illa mundi natura innata ingeneratáq; esse dicentur: si verò ab Equorum
putredine, ab his quoque eæ mutuatæ esse videbuntur. Dicere itaque possimus ex auda-
cissimo, velocissimo & maximè animoso nil quidquam aliud, quàm velocem progeniem
[k] In Theria ca. F
prouenire posse, quemadmodum contrà sese res habet in Asinis, Tauris, Hominibus, è
quibus Scarabeos, Apes, serpentes generari asserunt. Id etiam [k] Nicander innuisse vide-
tur θαρσαλέων γενεὴν, Id est audacem progeniem Vespas nominans, quòd ex Equis ori-
ginem ducant, hoc versu.

Ος δὲ θαρσαλέων γενεὴν ἐκμάσσεται ἵππων. Id est.

Acris Equi sobolem quam magna audacia monstrat.

Ad hæc pertinere videntur tres illæ rationes Scholiastis Nicandri, quas, cur Nicander Ve-
spas λυκοπάδας vocat, adducit; vel inquit, quia asperæ sunt, similesq; colore Lupis, vel „
quia impudentes, & audaces sunt, vt Lupi: vel denique, quòd ex corio equi oriantur „
quos Lupi momorderunt. Præterea à [l] Pierio Valeriano commemoratur tam Vespam, quàm
[l] Lib. 26. Hierogl. Apem, & Formicam, quandam ciuilis gubernationis similitudinem præ se ferre, quòd ip-
sa collegia quoque celebret, tribusq; & centurias distinguat, habitationesq; sibi construat
magnificentissimas, in quibus cellæ fauorum in morem sexangulæ omnes.

SYMPATHIA ET ANTIPATHIA. G

EX Aristotile superiùs relatum est Vespam si quis cruribus arripiat, bombumque edere fiuerit, non eas quæ aculeum habent, sed quæ carent, aduolare, tanquam auxilium, & opem allaturas. idem refert Antigonus libro Mirabilium Narrationum. Plures autem his cum reliquis animalibus inimicitiæ, quàm amicitiæ sunt. vt cum Apibus, quæ contra has sese defendunt, & à suo examine secernunt. Vnde [a] Aristoteles: Inferunt Apibus iniuriam, inquit, maximè Vespæ, & Auiculæ, quas Paros vocant. Eisdem & noctuæ contrariæ. Noctua Apibus (inquit [b] Plinius) contraria, Vespis, Crabronibusq;, & Sanguisugis: & pici quoque martij rostrum habentes ab ijs non feriuntur. Ælianus quoque eas tam malignas esse dicit in viperam, vt in eam veneno aculeum infectum demittant, quo certè multò pernicioſiores ictus faciunt, vt ex Plinio suprà recitauimus: vnde arbi- H
trandum est homines disciplinam (non eam quidem bonam) veneno inficiendi sagittas habuisse. Rursus apud Plinium legimus à Scorpionibus percussos, nunquam postea à Vespis, Crabronibus, Apibusue feriri. Mirum quoque Ichneumonum eam esse, cum Phalangijs consentientem naturam, vt ex his suum genus procreent.

Antipathia cũ Apibus.

[a] Li. 9. Hist. cap. 40.

Noctuę Apibus contrariæ.

[b] Li. 29. c. 4

Cum vipera.

Cum Scorpionibus.

DENO-

A

DENOMINATA.

Σφηκῶν. Σφηκια. Σφηκιωσις. Σφηκία.

ΣΦηκῶν sedes, & domicilium Vesparum est: Σφηκία & σφηκωνεῖς, nisi mendosè Aristoteles legatur, τὰ κηρία τῶν Σφηκῶν appellat, id est fauos Vesparum, & cellulas. Σφηκίωσιν quoq; Hesychius fauos Vesparum interpretatur, aut cellulas siue nidos Crabronum aut Vesparum, in quibus fauos suos confingunt. Apud Plutarchum libro περὶ ἀοργησίας, Σφηκία examen Vesparum est, καὶ μὴν, inquit, τάς γε σωφρονικὰς, καὶ πυκνὰς, καὶ κατὰ μικρὸν ἐν τῇ ψυχῇ συλλεγομένας ὀργὰς μᾶλλον φιλαυτία καὶ δυσκολία μετὰ τρυφῆς καὶ μαλακίας, διὸ σμικρὸς ἡ σφηκία ἡμῖν ἐντίκτει. Id est. Equidem continentes, & crebras, & paulatim apud animum collectas iras, præcipuè sui amor, & morositas cum luxu mollicieq; iuncta nobis velut Apum, aut Vesparum examen nobis ingenerat. & apud [a] Euripidem Vlysses.

[a] *In Cyclope.*

Εἰ τῶ κύκλωπος ἦ κακὰς ὀλουμένω
B Ὀφθαλμὸν, ὥσπερ Σφηκίαν ἐκτρίψομεν. Id est.
Si Cyclopis deperiuntis misere
Oculum exterere liceat, tanquam Vesparia.

Hîc autem Σφηκίαν interpres Vesparia transtulit, quàm rectè, videant alij. Quintum Phalangij genus à Nicandro Σφηκῶδες appellatur, alio nomine Δύσδηρι dicitur, à similitudine quam cum Vespis habet, vt ex eiusdem poëtæ versibus colligere licet, quemadmodum etiam Μυρμήκιον aliud Phalangij genus, quòd sit Formicis simile. Eius autem Sphecij descriptio apud neminem antiquorum præterea inuenitur. quidam verò in eos Nicandri versus, quos nunc subijciam, ait hoc quintum Phalangij genus colore, & alui habitu Vespas referre.

Ἄλλόγε μὴν Δύσδηρι, τόδε σφηκῶδες ἔωσυσι
Πυρσὸν ἅλις σφηκὶ παναλίγκιον ὠμοβορῆι,
Ὅς δὲ θαρσαλέῳ γενέων ἐκμάσσεται ἴπποις.

Id est, vt Iacobus Greuinus transtulit.

Mox aliud grauius genus est: Dysderi vocare
C *Sphecæumq́, solet rutilo quod fulget honore,*
Crudiuoræq́, sua simulatur imagine Vespæ,
Quæ foris spectatur equi non languida proles.

Fuit olim quoq; Cyprus vocata Σφηκία teste Hesychio. Sed [b] Stephanus testatur dictam fuisse σφηκίαν κεράσιαν, adferens hunc locum Lycophronis:

Cyprus olim dicta Σφηκία. [b] *Lib. de Vrbib.*

Οἱ πέντεσσον σφηκίαν ἐς κερασίδα.

Dixerat tamen initio idem Stephanus σφηκία esse vrbem Euboeæ. est & σφηκισμὸς genus harmoniæ, quod Vesparum susurro, aut bombo non erat absimile: Hesychio εἶδος ἀυλήσεως μέλους ἀπὸ τῆς ἐμφερείας τοῦ βόμβου. Σφηκοειδὴς Vespæ similis. Vnde apud [c] Rhodiginum Sphecodes homines exili ventre de Vesparum imagine nuncupantur, qui etiam largari, hoc est inanes, & sine intestinis quodammodo. Vespæ siquidem contractiores visuntur parte ea, posterioribus prætenuibus gracilibusúe, propterea acuminatum lignum Sphecisum dicunt, quippe Spheces vocantur Vespæ. A [d] Plinio quoq; nominatur Pseudosphex quasi falsa mentitaq; Vespa, vt interpretatur Hermolaus Barbarus.

[c] *Lect. antiq. Lib. 26. c. 2.*

Sphecisus [d] *Cap. 8. Lib. 30.*

D

PRÆSAGIA ET AVGVRIA.

IMBRES, ac tempestates longamq́; hyemem diuersimodè nobis Vespæ præsagiunt, vt si ante finem Octobris apparuerint (vt [a] Carolus Stephanus refert) longam fore hyemem protendunt. Item si multis in locis ante vespertinum vergiliarum exortum, subterraneos specus glomeratim ingrediantur, pluuiosæ hyemis, ac frigidæ signum est, quod etiam de Muscis dictum sit. Causam videtur tradidisse Mizaldus, nimirum, quòd loca subterranea nimiùm perflata (in quibus per hyemem, pluuias & frigora, calor plurimus latitare solet) vt caleant, cumulatim petunt. nam frigidula sunt animalcula, & exanguia prorsus, indeq; iniuriarum aëris impatientissima. Refert quoq; [b] Theophrastus ingentes imbres portendere, si multæ autumno Vespæ generentur: qua de re sic Aratus.

[a] *De Agric. lib. 1. cap. 8.*

[b] *Lib. de signis temp.*

Autumno multæ Vespæ quid præsagiant

Αυταρ ὅτε Σφῆκες μετοπωρινὸν ἤλιθα πολλοὶ
Πάντη βεβρίθωσι, ἑαρινάων προπάροιθεν
Πληϊάδων, ἔποι τις ἐπερχόμενον χειμῶνα,
Οἷος ἐπὶ Σφήκεσσιν ἑλίσσεται ἀυτίκα δῖνος. Id eſt.
Sed cùm Veſpæ autumni tempore glomeratim multæ
Paſſim conſtipatæ fuerint, etiam veſpertinas antè
Pleiades, dixerit quis ſubſecuturam hyemem,
Qualis in Veſpis conglomeratur itidem turbo.

Huius rei cauſam Theon in commentarijs retulit. Veſparum namq; copia produci nequit, niſi terra maximè humida ſit, & vaporoſa; quòd [c] Ariſtotelis autoritate confirmatur, aſſerentis, ſimilem eſſe quodammodo rationem de Veſparum generatione, atque Apum; ſed vt ipſe ait crebris imbribus, & pluuijs annis magna Apum copia generatur; humiditates enim faciunt plus excrementi in corporibus ducum. Itaque cùm Veſparum multitudo autumno apparens, humoris plurimùm, & vaporis redundare oſtendat; meritò pluuiam hyemem minitatur. accedente enim frigore concreſcere vapores neceſſe eſt, atque in aquam conuerti, proindeque ingentes imbres, & tempeſtates accidere. Iam verò quod ad auguria pertinet, Examen Veſparum naturâ calamitoſum auſpicium facere probatum eſt, quod Liuio placuiſſe videtur. Capua nunciatum eſt examen Veſparum ingens in forum aduolaſſe, & in Martis æde conſediſſe: eas collectas cum curâ, & igni crematas eſſe. Horum prodigiorum cauſa decemuiri libros adire iuſſi, & nouendiale ſacrum factum, & ſupplicatio indicta eſt, atque vrbs luſtrata.

[c] *Lib. 3. de Animal. ortu. cap. 15. ad finem.*

Examẽ Veſparum calamitoſum auſpicium facere.

HISTORICA.

REFERT [a] Nicolaus de Lyra (ſupra hæc verba. Miſiſti anteceſſores exercitus tui Veſpas, vt illos paulatim exterminarent) ex quorundam expoſitorum ſententia, quod ante ingreſſum filiorum Iſrael ad terram promiſſionis, dominus ad litteram immiſit Chananæis Veſpas habentes aculeos venenatos, quæ plures Chananæorum interfecerunt, & per hoc alij occaſionem pœnitendi de peccatis ſuis habuerunt. Alij verò dicunt iſtas Veſpas ſumi hîc pro timoribus, quos Deus Chananæis immiſit, per quos aliqui receſſerunt de terra ante ingreſſum filiorum Iſrael, ſcilicet Heuæi.

[a] *Sap. c. 12.*

MORALIA.

CONTINENTES, & crebrę paulatim apud animum collectæ irę, quas præcipuè ſui amor, & moroſitas, cum luxu mollicieq; iunxit, cum Veſparum, aut Apum examine à [a] Plutarcho comparantur. Nam quemadmodum hę (vbi antea ab aliquo irritatæ ſunt) obuios quoſq; pungunt, etiam eos, qui nil nocuerunt; ita quoq; hæ apud animum collectæ iræ efficiunt, vt erga quoslibet homo exaſperetur, ac canibus latrantibus, aut aſinis occurrentibus indignetur. velut is, qui cùm Agaſonem vellet ferire, & is exclamaſſet Athenienſem ſe eſſe, ad aſinum conuerſus, ac fatus; Tu verò Athenienſis non es, multis verberibus, beſtiam obruit.

[a] *Lib. de Cohib. ira.*

HIEROGLYPHICA.

PIERIVS Valerianus ex Horo citat Veſpam ex Crocodili ſanguine atque eius cadauere procreari. noſtros autem dicere, eam ex equino cadauere naſci. Nihilominus apud [a] Horum leges. Veſpas cùm volunt ſignificare, equi cadauer pingunt: ex huiuſmodi enim cadauere plurimæ Veſpę generantur. Quomodocunq; ſeſe res habeat, cùm Ægyptij corruptum oſtenderent Crocodili corpus, & per hoc perniciem ſummotam extinctamq;, Veſpam cõmoſtrabant. Philoſophis autem vetuſtioribus pugnacitas per Veſpã innuitur, nõ quòd ex equi corrupto ſanguine oriri æſtimetur, qui belli indicium eſt; ſed potiùs, quòd ſua naturâ pugna-

[a] *Lib. 2. de Notis Hieroglyph.*

Veſparum hieroglyphicum. Pernicies ſummota, vt ab Ægyptijs monſtretur.

A pugnaces sint Vespæ, atq; ijs vlciscendi libido ingenerata sit. Stobæus ex Demosthene recitat Antisthenem aliquando à Diogene correctum, vt qui exili admodum voce homines castigaret, respondisse: Vespa sitidem sonum haud magnum alis excitare, aculeum tamen acerrimum habere. Quare apud Æneam philosophum Platonicum Euxitheus, dum Theophrasti dicta diluit, si quæ ille opinabatur vera essent, Vespæ, inquit, item Hector colligabitur: ambo enim caput varia galea redimiti sunt, ac perinde pugnacissimi. De galea ad id alludit, quod Homerus Hectorem κορυθαίολον vocat. & mulierum chorus apud Aristophanem in Lysistrata, quieturum se dicit, nisi accesserit aliquis, qui tanquam Vesparum examen fodicare se, vel irritare aggrediatur. Plato quoque eos, qui popularem ciuilemq; virtutem exercuissent, non eam quidem ex doctrina philosophorum, atque ex eorum sententia descriptam, sed ex consuetudine quadam exercitationeque, ad aliorum exemplum acquisitam, post obitum in Vesparum Apumue, aut Formicarum genus migrare contendit: His enim natura aliquid dedit, quod ciuilis gubernationis similitudinem aliquam præ se ferat. nam & ipsæ (vt ait Pierius Valerianus) collegia celebrant, tribusq; & centurias distinguunt habitationesq; sibi construunt magnificentissimas, in quibus B cellæ fauorum in morem sexangulæ omnes. Vespa quoque, & malua significat furiosum mitioribus responsis læniri. nam sicuti maluæ succus remedium est contra Vesparum ictus, ita quoque leniora mitioraq; responsa, contra excandescentis asperiora verba. iuxta dictum illud μέγιστον ἐστὶν ὀργῆς φάρμακον λόγος. id est maximum iræ remedium sermo est.

περὶ Διογένους διατριβῶν.

Imperfectorum morũ ciuilium significatio

Furiosus mitiori responso mitigatur.

EMBLEMATA.

CIRCA supraq; Archilochi monimentum volitantes Vespæ maleficos quosq; vel dicto, vel scripto petulantes denotant. Illæ enim magno cum murmure acriter pungunt, neque mel, neque ceram fingunt. Archilochus autem fuit tanta maledicentia, vt eius ob hanc apud autores crebra sit facta mentio; vnde [a] Alciatus de hoc Emblema scripsit; cuius hi sunt versus.

Maledicentia.

Archilochi tumulo insculptas de marmore Vespas,
Esse ferunt, linguæ certa sigilla malæ.

[a] *Embl. 51.*

C De eodem & multa alia veterum extant Epigrammata, vnum autem, quod huc rectiùs, quàm inter [b] Epigrammata referri potest, appono.

Σχῆμα τοῦ δ' Ἀρχιλόχου παραπόντιον ὅς ποτε πικρὴν
Μοῦσαν ἐχιδναίῳ προσσ' ἔβαχε χόλῳ,
Αἱμάξας Ἑλικῶνα τὸν ἵμερον. διὸς Λυκάμβης,
Μυρομένους τριστῶν ἄμματα θυγατέρων.
Ἠρέμα δὴ παραμείψον ὁδοίπορε, μήποτε τοῦς
Κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφιζομένους.

[b] *Ex lib. 3. Epigra. tit. ἐπιτύμβια.*

Quidam vertit.

Archilochus iacet hoc in littore tectus, amara
Cuius vipereo carmina melle madent.
Sanguine fœdauit Musarum Helicona: Lycambes
Luget natarum turpia lora trium.
Hospes abi tacitè, moueas ne fortè Crabrones,
Illius in tumulo quos habitare vides.

D Notandum quod interpres huius Epigrammatis καταχρηστικῶς hoc est abusiuè σφῆκας Crabrones traduxerit, cùm hoc vocabulum Vespas significet. Sed vsus est vicino nomine, quod apud poëtas haud infrequens est; vt etiam apud Alciatum per Vespas Apes intelligimus hoc versu, in quo principium clementiam designat.

Vesparum quod nulla vnquam rex spicula figet:
Quòdq; alijs duplo corpore maior erit,
Arguit Imperium Clemens, moderataq; regna,
Sanctaq; iudicibus credita iura bonis.

Etenim Vespæ immundæ sunt, & carniuoræ, nec regem vllum habent quorundam sententiâ.

EPIGRAMMATA.

DVO autem à nobis superiùs sunt citata Epigrammata, quòd ea loca ita postularent, vnum vbi de generatione Vesparum egimus, idq; Archesilai cuiusdam Ægyptij, alterum iam iam citatum Achilochi. quæ vtraque mihi hîc non videntur repetenda. Extat verò tertium apud [a] Scaligerum hoc, de Vespis inscriptum. [a] In Poem.

Dignoscitur de tergoris coloribus
Quodcunque viuit mite seu ferum pecus,
Candore cygnus, atritate gracculus.
Leo fluentem barbarus crispat iubam.
Putastis vos abdidisse rasi lupi
Ne de colore nascereminì pili?
At at cruore pauperum venter satur,
Manus nocentes ora turgida arguunt
Pilis resectis esse vos raros lupos.

Aliud quoq; alibi habet breue hoc & eligans.

Nescis misella Vespa barbara hoc: quod non
Es amplius victura spiculo amisso.

EPITHETA.

ἰνοδίας Vespa cur.

VOCAT Homerus Vespas ἰνοδίας, διὰ τὸν ἐν ὁδῷ οἶκια ἔχειν. id est ab eo, quòd in via domunculas habeant. id autem ijs Vespis competere potest, quæ circa vias versantur, per quas homines frequenter iter faciunt. ab eodem quoque μέσον ἄιολοι vocantur, quod medio corpore picte sint, varijque in ijs colores appareant, qua ratione à Lycophrone δάφοινοὶ appellantur, hoc est nigræ, rubicundæ, fuluæ, ac maculis sanguineis, & rubris distinctæ, vt sunt quidam serpentes. nisi mauis valde cruentum, & funestum interpretari, non à colore, sed eius pernicie, quam sæpè mortalibus suo aculeo infert. Nam ob hanc sunt plurima alia epitheta à poëtis inuenta, vt λευγάλεος, id est pernicios: ἀργάλεος molesta apud [a] Q. Calabrum, & πικρὸς. id est amara in Epigrammatibus. [a] Lib. 3.

Πικρὸν ἐγείρετε Σφῆκ' ἀναπαύομενον.

Et [b] Nicander quoque ὀλοὸν Σφῆκα dixit, id est atrocem & pernicios am. [b] In Theriaca.

Οἶδα γὰρ μιν καὶ ἴλλος ἀμὴ δέτα, κ' ὀλοὸς Σφὴξ. quod est.
Nouimus haud aliter quæ patrat Iulus, & atrox Vespa.

Aristophanes quoque Σφῆκας ὀξυκαρδίας nominat, quasi dicas cor acutum habentes, quòd sint in iram præcipites, & acuta ira excandescant. apud Nicandrum itidem legitur Σφῆκι παναλίγκιον ὠμοβορῆι, carniuoræ, haud dispar Vespæ vertit quidam, meliùs tamen crudiuoræ. In Poematibus Scaligeri Vespam misellam legis, & in Petrarca, amorose:

Instai ne gli occhi, onde amorose Vespe
Mi pongon si, che'n fin quà il sento e ploro.

APOLOGI.

VESPÆ & perdices sitibundæ ad agricolam iuerunt, ab eo petentes bibere, promittentes pro aqua hanc gratiam reddituras; perdices fodere vineas; Vespæ circumcirca eundo aculeis arcere fures. At agricola ait, sed mihi sunt duo boues, qui nihil promittendo, omnia faciunt. melius igitur est illis dare, quàm vobis. Fabula in viros pernitiosos, qui promittunt quidem iuuare, lædunt autem admodum.

PRO-

A

PROVERBIA.

Σφηκίαν ἐκίνησας Græcis idem ferè significat, quod Latinis, vt apud Plautum, *irritare Crabrones*. Qui autem malum sibi fabricat Σφηκίαν ἐξεγείρειν καθ' ἑαυτοῦ dicitur, vt inquit Eustathius. idest examen Vesparum (vt Liuius loquitur) sibi irritat. Xenophon indicat vnde natum sit, nimirum, ab his qui student eximere Vespas ex antris suis. ὁρῶ δ' ἐγώ' ἔφη καὶ ὁπόσοι Σφῆκας ἐξαίρειν βούλονται, ἐὰν μὴ ἐκθέοντας τὰς Σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους. Et ego, inquit, video etiam eos, quicunque Vespas accipere volunt, siquidem euolantes conentur venari, à multis feriri Vespis. Inuenio & apud Aristophanem in Lysistrata (nam hoc titulo commedia quædam inscripta reperitur) Σφηκίαν ἐρεθίζειν, quod idem cum superiori significat.

Ἢν μή τις ὥσπερ Σφηκίαν βλίττειν με κἐρεθίζῃ

B *Nisi si quis, vti vesparium fraudet me, stimuletq;*

Eodem quoque [a] Arioſtus vsus est prouerbio hoc versu: [a] *Can.43. Stan.47.*

Mal consiglio ti die Melissa in vero
Che d'attizzar le Vespe ti proposi.

Σφὰξ βομβῶν Τέττιγος ἐνάντιον. idest,

Scilicet obstrepitans arguta Vespa cicadæ:

Vespa Cicadæ obstrepit.

Apud Theocritum est, in Hodœporis. Nam his versibus contemnit quidam pastor pastorem, à quo prouocatur. conuenit in eum, qui cùm impotentior sit, potentiorem adoritur, aut qui certat longè impar cum superiore. aut qui negotium facescit longè se præstantioribus. Quod genus est illud, *Catulus Leonem adlatrans*. nam sonus, aut susurrus Vesparumà Cicadarúm strepitu obscuratur, vnde Theocritus:

Catulus Leonē adlatrans.

—— *Dulcisonam contristat Vespa Cicadam*

»*Vesparum examen metuit Phrinychus, velut gallus gallinaceus.* quadrat in eos, qui damnum patiuntur. Cùm enim Phrynicus tragicus Mileti captiuitatem ageret, Athenienses metuentem perhorrescentemq; eiecerunt. *Conuenit, vt Vespis*, prouerbij loco citatur ab [b] Adria- Conuenit vt Vespis.

C no Turnebo ex Probæ Falconis versibus. eius verba sunt hæc. Transgredior ad Probæ car- [b] *Aduer. Lib.4.*

»men, in quo prouerbiale est, conuenit vt Vespis. Vespæ enim prorsus latibulis suis veluti

»coniuratæ magno consensu dimicant; petunt propè accedentes, & aculeis fodiunt. Suspi-

»cor autem, vt in templo concordiæ fuerit nidus ciconiarum, sic in fano monetæ fuisse exa-

»men Vesparum, carmen subscribam.

Conuenit vt Vespis, quarum domus arca monetæ
Turbat, agens strictis per lutea corpora telis.

Hos autem versus Sulpitiæ esse antea diximus, idq; ex quorundam sententia.

VSVS IN MEDICINA ET ALIIS.

D Pseudosphecem vocant Vespam, quæ singularis volitat, apud [a] Plinium; hanc sinistra manu apprehensam subnectunt. alij verò quam quis eo anno viderit primam: Laudant quidam hoc contra quartanas. Sed eandem facultatem [b] Iohannes Vrsinus, in eo carmine, quo proprietates vesparum complexus est, omnibus Vespis in genere assignat. ita enim canit. [a] *Lib.30. cap.11.* [b] *Li.de Proprietat. Ani.*

Nil prater bombos, & equum iactare parentem
Si nequeo, cogor cedere Musca tibi.
Sunt qui me credunt Scorpij depellere virus:
Imo is fert telis tela sinistra meis.
Sola volans vel iussa prior procul arceo febrem
Quartanam læua sim modo capta manu.
Sed nondum valuit nostro medicamine quisquam.
Iure igitur cogor cedere Musca tibi.

Fit & aqua ex Vespis, quæ miras habet virtutes tumores faciendi absque dolore. de qua »[c] Mizaldus hunc in modum loquitur. Si quis aqua destillationis, vel decoctionis Crabro- Aquæ Vesparum vis. *Mem.cēt.7*

num

num aut Veſparum cutem alicuius attigerit, ſic intumeſcet locus: vt hydropis, aut veneni, E magnæve alicuius ęgritudinis ſuſpicionem ingerat, ſed abſque dolore. Remedio eſt Theriaca pota, vel loco illita. Hac fraude meritriculę quædam geſtationem vteri; etiam apud circumſpectos & cautos, artificiosè mentiri ſolent: & ſuam miſeriam credulæ plebi falsò atteſtari, qui ſtipem vicatim emendicant.

REMEDIA CONTRA ICTVS.

QVAS noxas Apibus ac fructibus inferre ſoleant eſt à nobis dictum ſuperiùs: item quàm dolorifica vulnera infligant hominibus. Itaque ſequitur vt quæ erga earum ictus adferri poſſunt auxilia, breuiter perſtringamus. cùm enim de his abundè à multis ſcriptoribus ſit tractatum, ijs præcipuè, qui de venenis integra volumina edidêre; cumque etiam nos in capite de Apibus multa dixerimus, quæ huc transferri meritò poſſint, viſus ſum de his hîc breuiùs agere. Quàm noxius, & pernitioſus ſit Veſparum aculeus, nobis [a] Pharſalitę F confiteri queunt, nempè quos à Veſpis eiectos eſſe commemorant, non aliter quàm Rhœtienſes à Scolopendris. Refert [b] Franciſcus de Roſiers, quendam in Gallia cùm ligna cæderet, ſub Smaragdi Rauennatis Exarchi temporibus, tam acriter à Veſpis punctum, & infeſtatum fuiſſe, vt biennio inſaniuerit, habituque religionis ſe prophetam, deinde magum dictitarit, qui populi furore diſcerptus eſt. Propterea cùm inimico alicui malè vt ſit exoptamus, Veſparum & Apum aculeos imprecamur. Vnde Arioſtus.

[a] *Aelia. lib. 11. cap. 28. Hiſt. anim.*
[b] *To. 3 ſtem. Lothar. & Bar. Ducũ.*

Ma non gli dir oltraggio, ò t'apparecchia.
Cento vdirne per vno, & chi ti pungi
Più che punger non ſuol Veſpa, ne Pecchia.

Veſpæ quæ venenoſiorem ictum faciant.

Ceterùm num Veſparum aculeus venenoſus exiſtat, diſquiſitione dignum nõ videtur, cunctis id ſcriptoribus affirmantibus. Sed nunquid idem cunctis Veſparum generibus venenũ in aculeis inſit, iure dubitari poteſt. Sunt autem quædam inter maiora feraque, quæ maiorẽ veneni vim aculeis ſuis continent, ſunt quæ cùm ſerpentes comederunt ictus perniciosiores faciunt, aut in hos ſuos aculeos infigentes, eos lethaliori veneno imbuant: ſunt itidem quæ in alijs regionibus venenoſiores, quàm in noſtris ſunt, vt quas in Niceſia inſula reperiri ſcribit Ortelius, quarum punctio vſque adeò eſt peſtifer, vt mortem adferat. Contra quas itaq; non deſunt remedia veterum, quibus nos ab eiuſmodi periculis præſeruare poſſimus. Sed hoc Scorpionum ictu præſtari inutile hîc mihi videtur, [c] vt referatur; cùm nullus tantæ vnquam ſit amentiæ, qui ſe à Scorpionibus pungi patiatur, vt à Veſparũ aculeis immunis eſſe poſſit. Nam mitiora iocondioraq; nobis exiſtunt, vt ſunt althea, malua, oleũ. ait enim [d] Vincentius, ei non appropinquare Veſpas, qui ex althea, vel ſucco maluę, & oleo vnctus ſit, & Ruellius in Hiſtoria Plantarum à Veſpis non ici ſcribit, ſilueſtris maluæ ſucco perunctum. Illęſum quoq; ac tutum permanere vult [e] Ætius Eruca, ſiue Brucho, his verbis. Qui ab Apibus, aut Veſpis illæſus permanere velit, eum maluę folia cum oleo illita, aut Eruca, ſiue Brucho cum oleo aſſeruabunt. Nec Veſpæ, nec Muſcæ attingunt eum, qui vnctus eſt melle, & lapidem Heraclium ſecum habet, vt ſcribit [f] Albertus Magnus. Venenum autem id, quod in Veſparum aculeis eſt, æſtimare quis poſſet frigido eſſe temperamento, propterea, quòd quidam aduerſus earum ictus calida præſidia præſcripſerint, cùm longè aliter ſe res habeat. Non enim hæc calida remedia virus depellunt ratione temperamenti, ſed proprietatis, quã H contra hoc virus obtinent. Calidum verò eſſe, & authoritates, & rationes conuincunt. [g] Ardoinus ait tam Apis, quàm Veſpæ venenum eſſe calidum, vtraſque etiam totas eodem eſſe temperamento. ſed Veſparum quàm Apum venenum eſſe calidius, videor poſſe ex eo coniecturare, quòd (quamuis ferè omnia eadem accidentia, quæ Apum ictibus conſequuntur Veſparum quoque adſint) maiora multò grauioraque hæc ſymptomata in Veſparum morſibus exiſtant. Id [h] Actius confirmat his verbis. Hos qui ab Apibus punguntur, dolor ictus » ſequitur, & rubor loci, cum tumore partium in ambitu ſitarum: ſtimulus autem omnino in » percuſſo loco inuenitur. Eadem etiam quos Veſpa pupugit, concomitantur, ſed intentiora: » Verùm ſtimulum Veſpa in percuſſo loco non relinquit. Quibus certè multò ſęuiora ſym- » ptomata addidit loco citato Ardoinus, cuius verba (nã diſtinctiùs hac de re ſcripſit pleniuſque quàm alius quiſpiam) non grauabor apponere. Accidentia, inquit, morſus tam Apis, quàm Veſpæ conſequentia ſunt ſimilia. Verùm ſæuiora ſunt accidentia conſequentia mor- » ſus Veſparum præcipuè citrinarum, præſertim in calfaciendo, & Veſparum magnarum ha- »

A Veſparũ ictibus vt p ſeruemur.

[c] *Pli. li. 28. c. 3.*
[d] *Lib. 21. c. 179.*
[e] *Tetrab. 4. ſer. 1. c. 11.*
[f] *Lib. 2. de Lapid.*
Tẽperamẽtũ veneni Veſparum.
[g] *Lib. 8. de vene. c. 11.*
[h] *Lib. 1. Tetrab. 4 c. 11*

bentia

A bentia capita nigra, & aculeos plurimos. Accidentia namque morsus Apum, & Vesparum
" consequẽtia sunt, dolor, rubedo, apostema videlicet in locis morsuum. accidit tamen quan-
" doque ad morsus Vesparum magnarum spasmus, debilitas genuum, & quandoque mors.
" Et similiter quoque accidunt ad morsus quorundam Vesparum paruarum malarum vesicæ
" in circuitu puncturæ, & grauedo linguæ. Huc vsque Ardoinus, qui ibidem prolixiùs horum
" accidentium causas subnectens, omnes ferè ad veneni calorem intensum refert. Itaque co-
gnito ex prædictis accidentibus Vesparum morsu, si curari volimus, considerandum est, nũ-
aculeus in vulnere relictus sit: quod tamen rarissimè accidit. solidius enim ac firmius Vespa-
rum aculeus, quàm Apum, ligamentum sortitus est. Relictus igitur è vulnere extrahendus
est: quod aut manu, aut medicamento fieri solet, vt cinere, oleo, & fermento simul mixtis, &
impositis; postea fugendus locus, aut ea medicamenta applicari conuenit, quæ virus extra-
hẽdi facultatem habent, qualia plurima sunt ab antiquis celebrata. Laudat præcipuè [i] Dio-
scorides maluam hortensem illitam: item lauri folia trita, & illita, satuream, syssimbrij quoq;
folia imposita: sal cum seuo vitulino adhibitum. [k] Plinius salem ex aceto illitum commen-
B dat. [l] alibi præsentissimum remedium ait esse melissophyllum, [m] Altheam, item merum &
folia ibisci. [n] Rutam quoque extollit ad Vesparum aculeos; si folia trita, vel commanduca-
ta imponantur cum melle, & sale, vel cum aceto, & pice decocta. Galenus libro de simplici-
bus ad Paterinianum. sisimbrium collaudat eiusque semen potatum, & lib. de Simplicium
decimo capite de stercore bouis, stercora boum ratione attractiuæ facultatis. & [o] alibi ad
eosdem centauream minorẽ. [p] Iohannes Serapio præscribit emplastrũ ex basiliconis fluuia-
tilis folijs cum aceto tritis confectum: item ex mercurialis, mandragoræ folijs, cum farina
hordei: cõferre quoque muscum qui in cisternis & aqua inuenitur, scribit, cum aceto tamen
illitum. Cæteri quoque Arabes plurima alia commemorant, vt lenticulam palustrem, cum
butyro recenti aut capitibus Muscarum illitam; succum citrulli, folia carubiæ arboris recen
tis, sampsuchum, lutum cum aceto, bolum Armenum, calamentham, taraxacon, niuem, ca-
phuram cum aqua rosacea, Muscas recentes illitas, & infinita, alia quæ si omnia hîc recense-
rentur, fastidium nauseamque pariendo, lectorem à sedula lectione deterrerent. Ex recentio-
ribus sunt, qui affirmant Vespas tritas, & suis morsibus impositas prodesse non aliter quàm
Scorpiones. His alij quoque conuenire aiunt asparragum cum melle illitum, aut sesamum
C cum posca, aut momordicæ oleum inunctum, aut ferrum, in quo strombi conchylij imago
exsculpta fuerit loco affecto superimpositum. Alij dolorem leniri aiunt morsumque mi-
tescere bufonis lapide; ac ne vestigia relinquantur, in loco icto statim ferrum adigi oportere.
At verò grauioribus malis superuenientibus, qualia superuenire aliquando Ardoinus asse-
uerat, nil tutius est quàm cor corroborare, ne veneno assiliatur: aut ab ingenti dolore in cõ-
sensum trahatur. idque commodissimè præstari aiunt folijs teneris ipsius lauri, si ad drach-
mas duas bibantur ex vino adstringente. Ego præ cæteris quæ præscribi possunt ipsam The-
riacam tanquam ad id præstantissimam laudarim.

Curatio ictus Vespa rum.

[i] *Li. 2. c. 42.*

[k] *Li. 31. c. 9*
[l] *Li. 20. c. 20*
[m] *Ibid. c. 21*
[n] *Lib. 20. c. 13.*

Medica mẽ torũ facul. tatibus.

[o] *Lib de Cẽ taureæ uirtute ad Papiam.*
[p] *Breuiarij c. de punct. Apum & Vesp.*

Vespæ suos ictus curãt impositę.

DE CRABRONIBVS. Cap. VII.

D QVI Crabrones inter Vesparum species retulerunt, nimis ampla profectò nominis Vespæ significatione vsi sunt, ac more Grammaticorum diuersas rerum appellationes mirum in modum cõfuderunt, similitudinis alicuius, non autem discriminis habita ratione. Haud eo inficias paruam inter hæc duo (quod ad viuendi legem moresque, atque ortus, & generationis modũ attinet) differentiam existere; tantùm tamen in cæteris, vt in corpore discriminis interesse arbitror, quantùm satis est ad diuersum à Vespis genus constituendum. Prõpterea de Crabronibus in hoc particulari capite agere instituí, Aristotelem aliosque non infimæ famæ viros imitatus, qui seperatim propioque capite de ijsdem tractauerunt.

Vespæ & Crabronis similitudo.

SYNONYMA.

צרעה Tzireha Crabro, Vespa exponitur in Dictionario Syrochaldaico צרצה inquit Sanctes Pagninus est nomen reptilis alati percutientis oculos, & venenum infundentis, & occidentis secundum Rab. Dau. in libro Rad. & Rab. Selom. in commento Exod. 23. quod in Haruch exponitur Apis aut Vespa, Hieronyn. Crabronem vertit. Exod. 23. v. 28. Et mittam

Tzireha.

Zambor. Σφηξ. Ανθρήνη. [a] Liu. 12. Crabro vnde dictus. [b] In Com. Var. de ling. lat. Cracere quid. Σφηκοδης Andreę Placi error.

tam את הצרעה Crabronem antè te expellet Chiuæum &c. Crabro fortè Zambor Serapionis apud Ardoynum de Venenis. In Gloſſario veteri Crabro Σφηξ Græcè dicitur: proprium tamen nomen ἀνθρήνη eſt, quo vſus eſt Ariſtoteles. Suidas ſcribit Ανθρωνη eſſe genus Veſpę, ſed poëtas abuti pro Ape. Heſychius ait genus eſſe Apis. Crabrones putat [a] Iſidorus à cabo, id eſt caballo vocatos quòd ex his creentur. Sicut autem, inquit, Crabrones naſcuntur de equorum carnibus putridis, ita ex ijs iterum ſæpè naſcuntur Scarabei, vnde & cognominati ſunt, Pulchriùs de huius vocabuli etymo [b] Ioſephus Scaliger; à Craceo, inquit, Craber, qui poſtea Crabro, Σφηξ, Cracere ſignificat gracilem eſſe Ennio; & Σφηκοδης graciles dicuntur apud veteres comicos. Pro Crabronis apud Ouidium in aliquibus codicibus legebatur Scrabronis: ſed erratum eſſe à liberarijs commiſſum, ſcriptam reliquit doctiſſimus vir Hercules Schioffanus in ſuis erudidiſsimis ad Ouidij Metamorphoſim commentarijs. putat tamen, ſed falsò Andreas Placus in lexico Biblico Scrabronem Vermem eſſe, qui naſcitur de carnibus equorum putridis, Germanicèque dici eyn Pfertzvvubel: Crabronem autem ſine S Inſecti genus eſſe affine Veſpis, & Oeſtris pertinaciſsimum, aculeoq; peſtilentiſsimo. Italis Calauron, Crabrone, Scaraffon quibuſdam, quod nomen Scarabeo potiùs conuenire videtur, qui vulgo Italicè Scarafazzo dicitur. Galauron Bononiēſib. Gallis Frelons, Froiſons, & Froulons, Hiſpanis Tauarro. Germanis eyn hurnauſs, hermuſs; horlitſs. Belgis een Horſe le. Polonis Szerſzenie. Hvngaris lo daras, Anglis Hornettes, o grat Vvaſpes. Indis Orientali bus Barattæ, vt teſtatur Hugo Lanſchottus in Nauigatione in Indiam Orientalem.

[a] Cap. 45.

DESCRIPTIO. GENVS. DIFFERENTIA.

MVLTO maiores corpore ſunt, Crabrones, quàm Apes aut Veſpæ. Autores ſunt, qui de India Orientali ſcripſerunt, in ijs regionibus bis Apes magnitudinem ſuperare. Eadem quoque noſtratibus magnitudo eſt. Albertus Magnus ait Plinium Crabrones vocare Veſpas maximè citrinas, aculeos ſequiſsimos habentes, ita vt veneno equi pullos interficiant, cùm pungunt, oculoſque habere poſt ſuccinctorium, mel ceramq; inutilem facere. Cùm verò in genere Apum careant aculeo & Fuci, & reges, atque etiam Veſparum nonnullæ ἀκεντροι ſint, vt antè dictum eſt, Crabrones tamen omnes aculeo armari putat [a] Ariſtoteles; ſed de eorum duce conſiderandum eſſe, an habeat aculeum. Eſt Phalangij quoddam genus cęruleum lanugine nigra, quod caliginem & vomitus araneoſos concitare, ait [b] Plinius, pennaq; tantùm à Crabrone differre. Porrò inter Veſpam & Crabronem hoc intereſſe videtur. Crabro quòd maior multò ſit, etiam aluum minus habet gracilem, cuius pars ea, quæ cū tenui ligamentò thoraci annectitur, latior eſt multò veluti in Apibus; itemq; thorax cōpactior. Veteres vnici tantùm generis, quod ſciam meminerunt. Quamus enim [c] Plinius ſcribat: Aliorum qui mitiores videntur duo genera, opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme, matres qui biennio durant, id non de Crabronibus, ſed de Veſpis dici, multi ex autoritate [d] Ariſtotelis affirmant. nam hîc ea omnia, quæ à Plinio Crabronibus adſcribuntur, de Veſpis ſeparatim quàm apertiſsimè ſcripſit. Vnde aliqui in Plinio, pro aliorum legunt Veſparum, vt hos vtroſq; grauiſsimos autores eiuſdem ſententiæ faciant. Meminit [e] Hermolaus Barbarus beſtię cuiuſdam Tenthredon vocatę, deq; eo dixiſſe Ariſtotelem, quòd inter Crabrones viueret. nihilominus corruptè ibidem apud Ariſtotelem legi putat Tenthredon pro Anthredon quod Crabronem Græcis ſignificat. Habes hîc Crabronis iconem. Totus ferme flaui coloris eſt ad caſtaneum vergentis: aluo craſſa, nunc nigro nunc flauo diſtincta. Oculi nigricant, antennæ proceræ ſunt, caput magnum, alæ item magnæ totam contegentes aluum. Pedes craſsi, ſubflaui.

Crabrones omnes aculeati.

[a] Li. 9. Hiſt. c. 42. Phalangiū Crabroni ſimile.

[b] Li. 29. c. 4 Genus Crabronū unicum.

[c] Li. 11. c. 21.

[d] Li. 9. Hiſt. c. 42.

[e] Corol. in Dioſc. Tenthredō

SEDES

A

SEDES. LOCVS.

FACIVNT sibi fauos sub terra Crabrones, terramq; egerunt, & excauãt, non aliter quàm Formicæ. Si verò dux eorum ab alueo aberret, aut perdatur, ad aliquam arborem se colligunt, & ibi fauos faciũt. Quod Arist. autoritate cõfirmatur, [a] qui lib. de Animal. Historia ita inquit. Crabrones & Vespæ, si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli cõstituunt in sublimi & foraminibus: Crabrones in sublimi, Vespæ foraminib. sed si habeãt ducẽ subterra nidificant. [b] Plinius ait; Crabrones syluestres in arborũ cauernis degere, hyeme vt cætera Insecta cõdiri, vitã bimatũ non transire. Videtur aũt Plinius clariùs hîc loqui, quod antea obscuriùs [c] dixerat, nimirũ Crabrones in cauernis degere & sub terra nidos facere. nã hoc loco anceps sum, vtrum cauernas arborum intelligat, quando dicit in cauernis degere, an verò cauernas sub terra, in quibus profectò se cõdere solent, cùm hyems & brumalis aura imB minet. propterea aque disputat elegantur Georgius Agricola, num subterranea animalia meritò dici possint, tandemque negat productis rationibus à similium animalium natura, quæ propter ingens frigus, aut æstiuum solis æstum sub terræ specubus se recipiunt, temperatis verò temporibus in aëre viuunt. Sed in arborum cauernis Crabrones habitare, videtur quodammodò nobis poëtico suo eligantiq; stylo [d] Ouidius innuisse in iocosa illa fabula, in qua cùm retulisset Bacchum mellis inuentorem concomitatum à Satyris fuisse, hosque mel gustasse, eiusque dulcedine allectos idipsum quæsijsse, tandem ait, vnum inter hos senem fuisse Silenum nomine, qui apud vlmum examinis stridorem animaduertens, ac arbitratus Apum esse, applicansq; asellum cui insidebat arbori, eam ascendit, nidumq; Crabronum offendit, qui hunc senem aculeis suis mirum in modum exceperunt: ita canit.

Sub terrane an in sublimi nidificent Crabrones.

[a] *Li. 5. c. 23.*
[b] *Li. 11. c. 21.*

[c] *ibidem.*

An subterranea animalia sint.

[d] *Fast.*

In vlmo inuenti Crabrones.

Vt Satyri, lenisq; senex tetigére saporem,
Quærebant flauos per nemus omne fauos.
Audit in exesa stridorem examinis vlmo
Aspicit, & celat, dissimulatq; senex.
Vtq; piget pandi tergo residebat asselli,
C *Applicat hunc vlmo corticibusq; cauis.*
Constitit ipse super ramoso stipite nixus,
Atq; auidè trunco condita mella petit.
Millia Crabronum coeunt, vt vertice nudo
Spicula defigunt oraq; prima notant.

Præterea ego in agello meo Crabrones in arboris (quercus) cauo nidum hebuisse obseruari superioribus annis. Qui de vtraque India historias cõscripserunt, asserunt ibidem ingentem Crabronum multitudinem esse, & in insula Spagnola dicta, Crabrones quoque sub terra nidificare, quemadmodum de nostris scripsit Plinius.

Crabronũ ingẽs in India multitudo.

VICTVS. DAMNA.

[a] *Li. 5. Hist.* Cibus Crabronũ qualis.

D NON autem cibum more Apium in fauis recondunt per hyemem, sed vt ait [a] Aristoteles, ieiuni eo tempore latent, multiq; moriuntur: an verò omnes incertum est. Quo autem cibo vtantur nobis ibidem scriptum reliquit Aristoteles his verbis. Crabrones non floribus, vt Apes, sed carne magna parte viuunt. vnde fit vt versari vel in stercore sæpè soleant. Venantur etiã Muscas maiusculas, quas vbi ceperint abscisso capite, reliquum corpus gestantes auolant. Sed pomum etiam dulcem appetunt. per pomum verò dulcẽ intelligit hîc Aristoteles fructus dulciores autumnales, qui molli cortice vestiuntur, quos Græci ὀπώρας γλυκᾶς vocant. Vuas enim corrodere ijsque delectari ex eo fit manifestum, quòd autumni præsertim tempore plurimi interdum circa vites inueniantur. Obseruandum præterea est in suprà citato Aristotelis loco, vbi dicit venari Muscas grãdiusculas, de Vespis id dicere [b] Plinium. Sed Vespæ, inquit, Muscas grandiores venantur, & amputato ijs capite reliquum corpus auferunt. In India certè pernicioſum genus Crabronum est, cibique magis quàm nostrũ auidum, nam oleum, butyrum, cunctaque alia cibaria liquida inuadit, nihil abscõditum, nil opertum tenetur, penetrat cuncta, imò verò ipsa linteamina notis liturisque deturpat, com-

Muscas venãtur Crabrones.

Fructus dulces appetunt.

ὀπώρα γλυκᾶα quid apud Græcos & Aristotelẽ.

[b] *Li. 11. c. 21.* Vespæ ĩ India cibaria liquida petunt.

macu-

maculatéque adhærentibus ouis lenta quadam tenacitate. Itaque non aliter quàm Formicæ E
inter Indiæ mala, connumeratur. Præterea omnes carne veſci, tum de Crabronibus, tum de
Apibus noxij Crabrones. Veſpis à Plinio dictum eſt, Apibus nullum corpus attingentibus. Atqui quænam detrimenta adferre & quibus ſoleant, cùm de ijs nobis incidit ſermo, dicendum pluribus. Apes cùm plurium animalium inſidijs obnoxiæ, tum maximè Crabronum. nam hi quoque à poëtarũ
[c] 4. Georg. principe [c] Marone inter ea animalia recẽſentur, quæ noxam aut damnum Apibus inferre ſolent, ita inquit.

Nam ſæpè fauos ignotus adedit
Stellio: lucifugis congeſta cubilia Blattis.
Immaniſq; ſedens aliena ad pabula Fucus,
Aut aſper Crabro imparibus ſe immiſcuit armis.

Itaque ſumma diligentia adhibenda eſt, diligenſéque cuſtodia, ne obſidijs horum inſidioſo-
[d] Lib. 5. de Re Ruſt. rum animalculorum diripiãtur, quod nobis quoque præcepit [d] Columella ita inquiens. Sed » inter Caniculæ & Arcturi ortum cauendum erit, ne Apes intercipiantur violentia Crabro- » num, qui antè aluearia plerunque obſidiantur prodeuntibus. Vt autem probem iuuencos à »
Iuuencis infeſti. Crabronibus infeſtari, ad Ouidium me conferam, qui cùm Dædalionis in fugiendo celeritatem cum iuuencorum à Crabronibus punctorum celeri curſu compararet, idipſum innuiſſe
[e] Metamor. 11. videtur. Nam cùm [e] Dœdalion Dianæ infenſus eſſet ob mortem filiæ, ſeſéque vellet de alto præcipitare, ad verticem Pernaſſi,

Concita membra fugæ mandat: ſimiliſq; iuuenco
Spicula Crabronum preſſa ceruice gerenti
Qua via nulla ruit.

ORTVS. GENERATIO.

Ex equis naſci Crabrones.

QVEMADMODVM ex bobus ſiue tauris Apes, ex equis Veſpæ, ita quoque Crabrones ex cuiuſdam animalis putredine naſci dicuntur, ſiue id equus ſit, ſiue aſinus, ſiue quoduis aliud animal. Multi enim opinantur illud Nicandri ſiue alterius cuiuſuis autoris carmen

Γ'πποι γαὺρ Σφηκὰν γένεσις ταῦροι δὲ Μελισσᾶν. Ideſt. G
Nam quia equi Veſpas generant, examina tauri,

tam de Crabronibus quàm de Veſpis dictum eſſe. nam ex mortuis equis Veſpas & Crabro- »
[a] Li. 11. c. 20. nes oriri ſcribit ex quorundam autoritate [a] Plinius, his verbis. In totum verò (tradũt Apes) » amiſſas reparari, ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuencorum cor » pore exanimato, ſicut equorum Veſpas atque Crabrones, ſicut aſinorum Scarabeos, mutan » te natura ex alijs quędam in alia. Sunt rurſus alij, qui affirmant, ex Aſini cerebro Crabrones naſci: & Conſtantinus Landus libro de Nummiſmatibus veterum ex Plutarcho tradit ex bobus Apes, ex equis Fucos, ex Aſinis Crabrones generari. vtcumque ſit, conſtat plurimorũ
[b] Metamor. 15. veterum ſententia, quod vt ait [b] Naſo,

Preſſus humo bellator equus Crabronis origo eſt.

Hinc hallucinari quidam Seruium exiſtimant, quòd in primo Aeneidos libro hæc verba ponat. Propriè tamen Apes vocantur ortæ de bobus; Fuci de equis; Crabrones de mulis, Veſpæ de Aſinis. cum quo eruditus quoque Paulus Marſus Picenas in ſuis ad Naſonis Faſtorum libros Commentarijs, deceptus eſt, qui eadem cum Seruio aſſeruit. Quomodo autẽ per H
Ex coitu generari Crabrones. coitum propagentur, audi [c] Ariſtotelem ita loquentem. Quod, inquit, ad generationem co- » gnatorum ijs (Apibus) animalium pertinet, vt Crabronum, Veſparumque, ſimilis quodam- »
[c] Li. de Gen. cap. 10. modo ratio eſt: ſed defuit his locuples naturæ dotatio meritò. Nihil enim, vt Apum genus » habent diuinitatis. Generant quippè matrices vocatas, primoſq; fauos confingunt. Genera- » tione verò coeundo inter ſe funguntur. Viſus eſt enim ſæpè eorum coitus. Fœturam autem »
Fœtus Crabronũ qualis & quomodo fuit. Apum modo inſtillant ad latus cellularum faui, & parietibus admouent. Sed quemadmodũ Veſparum fœtus, ita quoq; Crabronum haud eſt æqualis. nam alijs cellis grandiuſculus in eſt, vt queat volare, alijs nympha, alijs adhuc Vermiculus. Excrementum Vermiculis tan-
[d] 5. Hiſt. c. 19. tùm, vt & in Apũ genere eſt. Nã, vt ait [d] Ariſtoteles, Apum & Crabronum & Veſparum Vermes, quamdiù recentes ſunt; tantiſper & ſtercus emittere videntur: at cùm formæ lineamenta receperint, ſub qua facie Nymphæ appellantur, iam neq; cibum præterea capiunt, neque vllum reddunt alui excrementum, ſed coerciti & contracti quieſcunt, nec vllo pacto mouere ſe patiuntur, vſque dum ſpecies deſtinata perficiatur, quo pacto cuolat proles rupto quo cõtinebatur

A tinebatur folliculo. Cæterùm quòd fœtus inæqualis sit, à [e] Plinio quo que traditur. Fœtus „ (inquit tam de Crabronibus, quàm de Vespis) ipse inæqualis est, & barbarus (alij legunt, „ vt barbaris) alius euolat, alius in Nympha est, alius in Vermiculo. Et autumno, non Vere „ omnia ea. Plenilunio maximè crescunt. Mellis quoque paululum quantùm gutta, in cellis Crabronum è regione parari scribit [f] Aristoteles, Schadonesq; huius generis non vere, sed autumno fieri, crescereq; plurimùm plenilunio.

[e] *Lib.* 11. *cap.* 21. Mel in Crabronũ cellis.

[f] *Lib.* 5. *Hist. cap.* 23.

NIDVS EIVSQVE DESCRIPTIO.

CRABRONVM fauus, qui apud Suidam ἀνθρήνιον vocatur, plurimis constat cellulis continuis, ijsq; sexangulis, non aliter quàm Apum aut Vesparum, quæ constructæ sunt ex materia quadam corticea, & membranosa. Longè tamen latior fauus Crabronum, quàm Vesparum est, vt ait Aristoteles. Ego verò quomodo hic se habeat nidus aliquoties consideraui, similemq; ferè Vesparum, quæ ex tabulatis siue orbibus suum construxerunt, semper comperi; vnico verò orbe nunquam animaducti. Porro cùm Crabronum nidis maiores sint cellulæ, facilè à Vesparum discerni possunt. Inueniuntur autem quinis, aut senis, vt plurimùm sex ordinibus seu tabulatis constructi, cuius modi is erat, quem agricola meus, cùm quercum per medium serrâ diuideret, offendit; cuius cacumen in superna trunci caui parte situm, tecti loco fungebatur, substantia membranea betulæ mediano cortici simili, quam ex populi nigræ, & salicis ligno putrilaginoso, ac pulueulento ab exedente carie, humore glutinoso ijs peculiari, compingere dicuntur; nec ea contigua, & solida est, vnica veluti membrana constans; sed pluribus, ita vt lamellæ plures sibi mutuò adhærentes videantur. in eo quod inter ipsas intercedebat interstitio, rotundos quosdam ductus canalium modo seu fistularum continua ad fundum seu vltimum orbem via, effinxerant, per quos supernæ deorsum ferri possent. in fundo autem cortex, quo totus alueus circumuestitur, patulo aditu dehiscebat, vt pote per quem aluei penetralia subeuntes, ad singula tabulata adscendunt. inerant enim & singulis tabulatis sua foramina satis ampla, per quæ in singulas cellas singulæ se recipere poterant. Obseruauimus quoque alueum tam prudenter ab his fuisse conditum, quàm ab alijs quibusuis, aut Apibus, aut Vespis, nam superna arboris caui parte vno latere, in quod non nihil parte superiore reclinabat, suspensus erat, eo situ, vt cellularum oscula deorsum propendentia fundum antri arborei spectarent, & Crabrones, ac eorum Nymphę, & Vermiculi capite deorsum tanquam ruituræ conderentur. nec id aliam ob causam, quàm vt ab omni aëris iniuria, & quæ desuper in ea arbore incidere poterant, pluuia alijsque vtpote adrepentibus tutiores essent. nam si cellulæ ea parte, qua patent, cælum spectassent, magnis certè incommodis obnoxij fuissent. Singula autem tabulata eiusdem erant materiæ, cuius cortex exterior, versicoloribus lineis, albis dico & ferrugineis, tanquam segmentis interstinctæ. Reperiuntur nonnulli quoque aluei Crabronum maiores multò quàm prædicti, & septem tabulatis exornati, eiusmodi rumeo in tecto repperi trabi appensum, altitudine duorum dodrantum circumferentia quinq; ijsdem lineis cum superiori eminentibus albis & ferrugineis, tabulatis rotundis tanquam orbibus, cellulis plenis, digitum transuersum altis, quæ digitorum duorum latitudine à se inuicem distabant, ad facilem singulis ingressum; hæc columnis optimæ erant fulta. in superiori huius nidi parte foramina erant maiora, in quibus parentes degebant, in inferiori minora, in quibus filij. Eius figuram hic cum superiori coniunxi.

Nidi primi à me obseruati descriptio.

Nidi alterius descriptio.

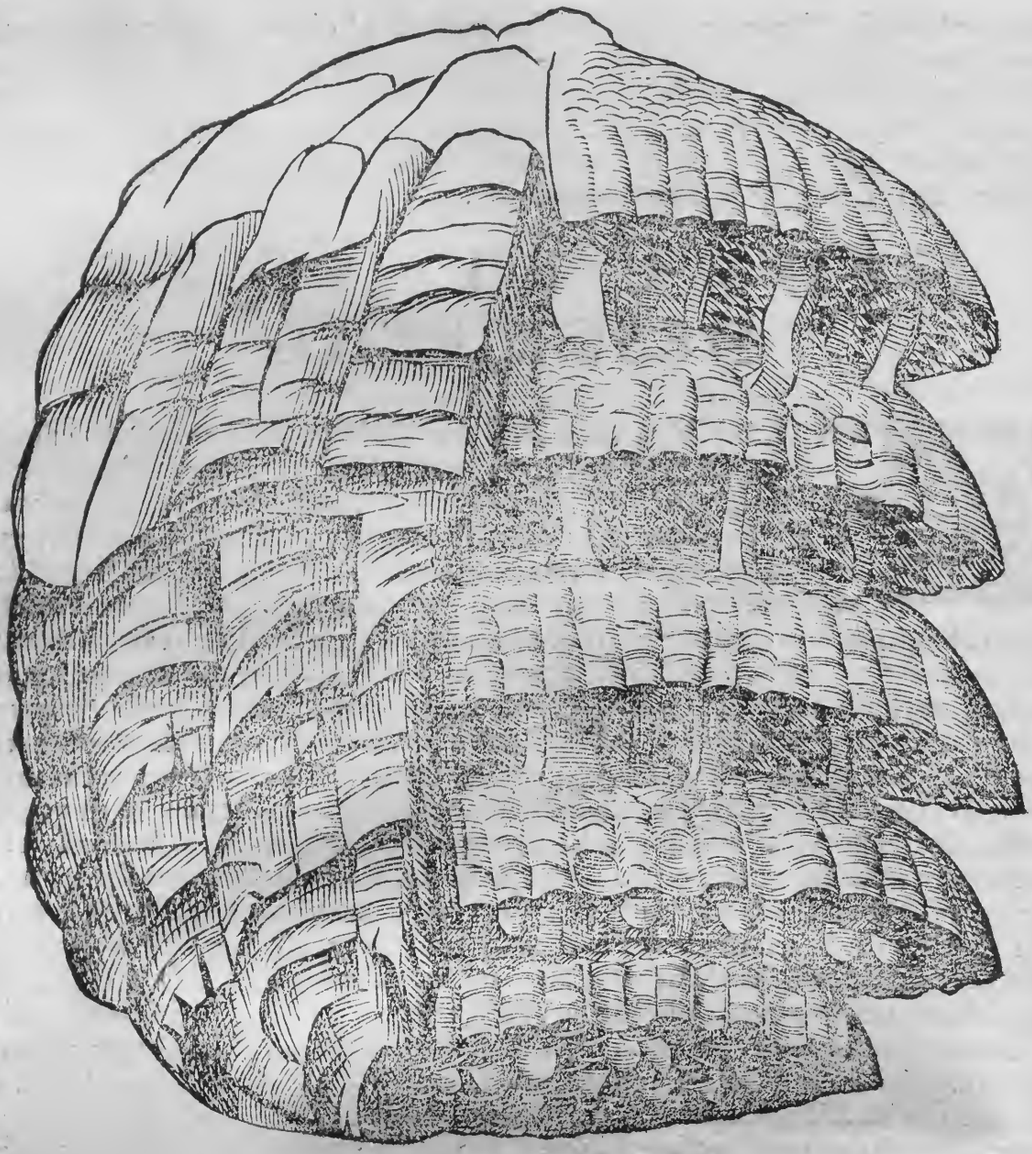

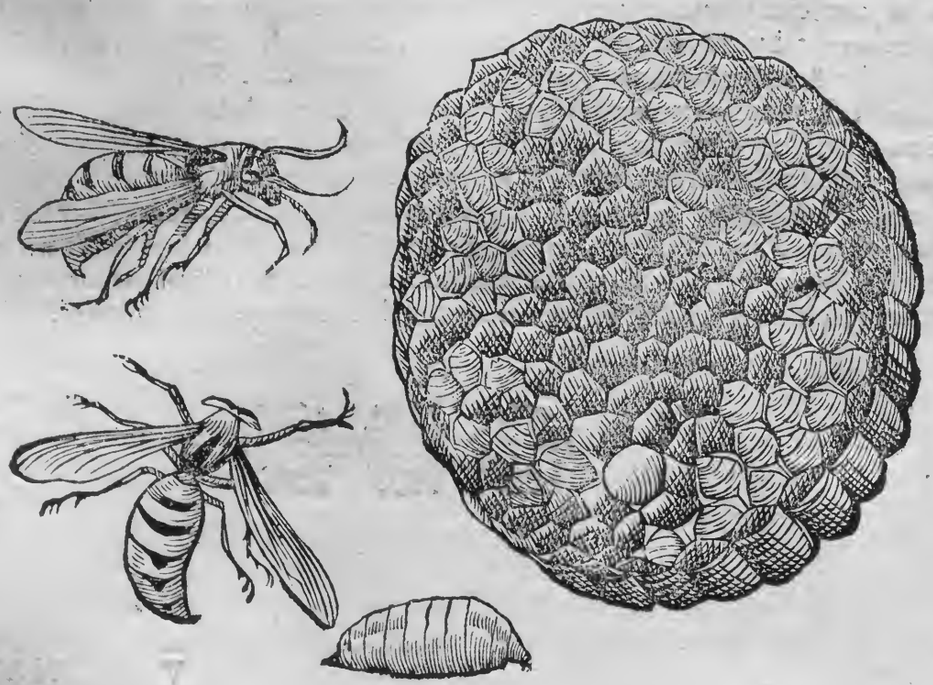

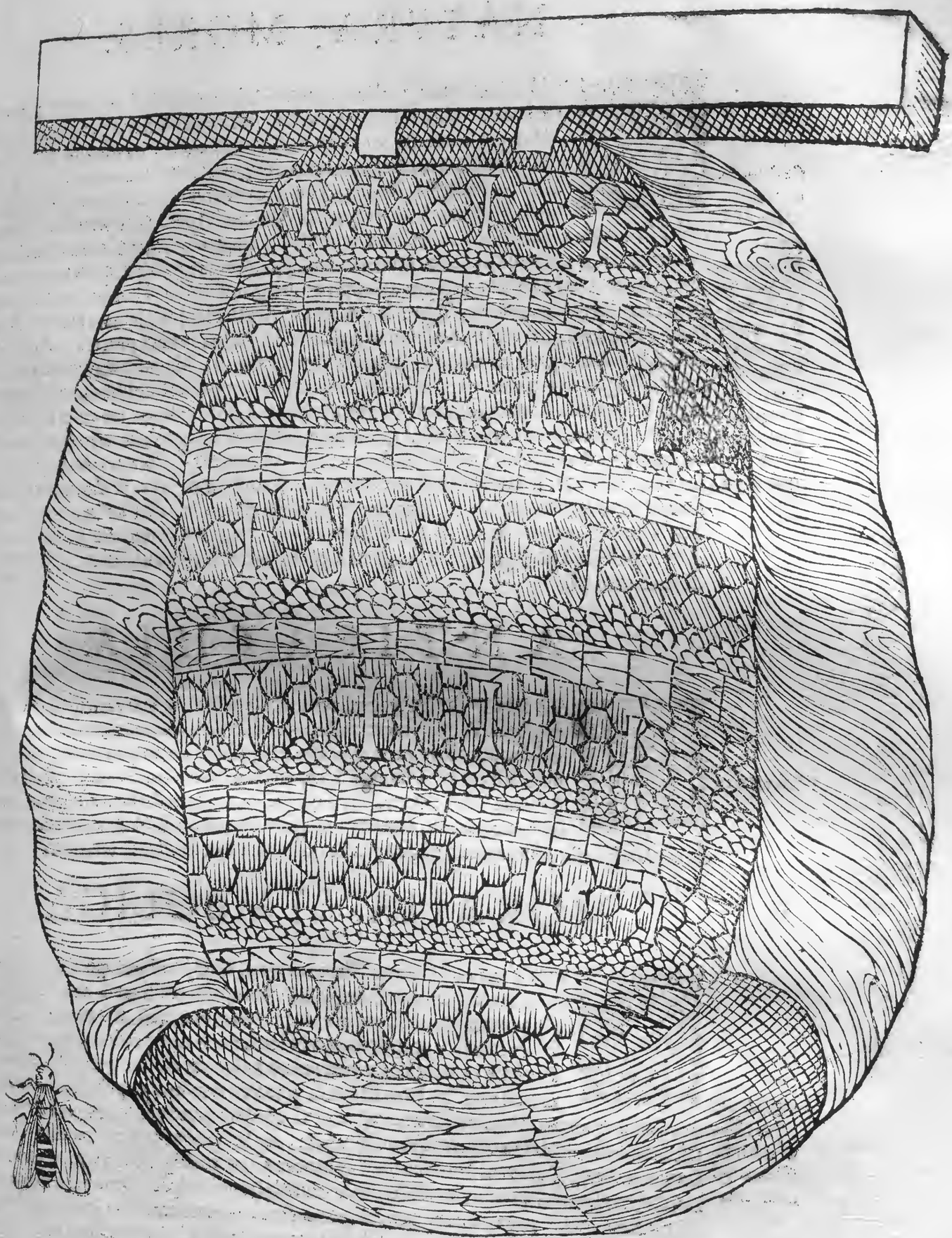

NATVRA, MORES.

CVM plantarum agrestium natura Crabrones optimè conueniunt. nam vt hæ suis natalibus fruentes ac terris, quæ cuiusque naturæ conueniunt ad vitæ suæ principia conseruanda, nullius cura egent: ita quoque Crabrones, cùm nunquam masuescant, curam respuunt. Porrò duces more Apum habet (vt testatur [a] Aristoteles) qui proportione ad Crabrones maiores sunt, quam Vesparum ad Vespas, & Apum ad Apes. cui apertissimè contradicit [b] Plinius his verbis. Nec Crabronum, nec Vesparum generi reges aut examina; sed sub inde renouatur multitudo sobole. Duces autem non plures vno sunt singulis eorum examinibus, inter Apes verò plures gignuntur, qui examina distrahunt: Cum autem Crabrones, aliqui suo aberrarint alueo, colligunt se (vt tradit [c] Aristoteles) in aliquam arborem, ibique fauos conficiunt, qui vel sæpe conspicui apparent: in quibus vnum procreant ducem, qui cùm adoleuerit, agmen adducit, & secum in alueo collocat. Magna quoque inter has concordia, magna societas, magna contexendi ratio, communis opera, commune inter hos auxilium: atque hæc omnia laudabiliora multò in his, quàm in Apibus existunt. his enim sua sunt examina; nam nouam sobolem, ad alias quærendas sedes, exire cogunt: illi verò nunquam. Missio enim (vt est apud Aristotelem) vt Apum nulla vel eorum (Crabrones intelligit) vel Vesparum fieri solet: sed qui subinde oriantur nouelli, ibidem manent, & alueum terra egesta faciunt ampliorem amplificant maiorem in modum, & iam ex valentiori quodam examine qualli tres & quatuor fauorum pleni excepti sunt. Nec verò cibum ritu Apum ibi recondunt, sed ieiuni latent per hyemem, quo tempore plurimi moriuntur; an etiam omnes nondum certum est.

Crabronib. esse duces.
[a] *Li. 9. Hist. c. 42.*
[b] *Li. 11. c. 21.*
Dux vnus Crabronũ. Apum plures duces.
[c] *Li. 9. Hist. c. 42.*
Gregales sunt magis Crabrones quã Apes.

ANTIPATHIA.

HABENT & Crabrones, cum quibus odium habent cum quibus amicitiã exercent. Vespis, vtpote quibus valdè similes sunt, tum corpore ac viuendi modo, tum etiam ea natura, qua quibusdam animalculis repugnant, amici sunt. Ait enim [a] Plinius à Scorpionibus percussos, à Crabronibus aut Vespis non feriri, nec etiam qui pici Martij rostrum habeant. Noctua quoque ijsdem contraria. Apes autem quemadmodum & Muscas non eo planè modo contrarias esse æstimandum est, sed potiùs quòd vtrasque in cibum venentur.

[a] *Li. 8. c. 3.*

MORALIA. SYMBOLICA.

SVNT qui arbitrentur Platonem cum Crabronibus sophistas comparare, cùm aculeo infixo discedunt. id neutiquam credimus: nam Crabrones, vbi pupugerint aculeum in vulnere non relinquunt, sed retrahunt. Apum solummodo id proprium est, vbi iecerint aculeum perdere, propterea; hãc Platonis comparationem in primo huius libri capite pleniùs persecuti sumus. At cur [a] in sacra scriptura promiserit dominus populo suo Israhel, se cũ hostium inimicorum terga versurum, emittens Crabrones prius qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum antequam introeant, nec firma nec constans commentatorũ est sententia. Nam Diodorus hoc loco per Crabrones putat intelligi oportere, non genus illud Insectorum homini alioqui infestissimum, ac cunctis ijs qui id ipsum prouocando irritarũt; sed maxima quæq; præsidia, tanquam sub parua nota, pronunciare. Nam Philonem Hebrẽũ testari ait, Crabrones symbolum eius subsidij gerere, quòd à Deo inopinum proficiscatur, & ab alto stringens aures, certum faciat ictum. Alij dicũt allegoricè per Crabrones angelos accipi exitiales, qui Israhelis partes tuerentur. Nec desunt qui ea ratione, qua ranas & Insecta congessit in Aegyptum, Crabrones quoque in Chananæos irritasse dominum opinentur, vt inde incredibilis Dei potentia cognoscatur, qui tantulis aculeis hostes suos debellat.

[a] *Exod. 23.*
Cur Deus Crabrones Chananæis immiserit.
Crabrones angelos significare exitiales.

DE-

A

DENOMINATA.

ἀνθρηνοειδὴς Crabronis speciem habens eiq; similis, quo vocabulo Theophrastum vti vult autor Thesauri linguæ Græcę, nec benè à [a] Gaza legi ἀνθινοειδὴς, id est, floridum. verba Theoph. sunt hæc. ἐν δὲ τῷ ἀνθρηνικῷ σωίσαται σκάληξ, ὃς εἰς ἄλλο μεταβάλλει ζῷον πτιλωτὸν ἀνθρηνοειδές, ἐπὰν δ' ὅταν ὁ ἄνθερικος ἀναύνθη διαφθίων ἐυπετάται. Quę ita traducenda. Vermis in albuco gignitur, qui in aliud animal volatile Crabroniq; simile figuratur; quod cùm herba florere incipit, eroso statim operculo euolat. [a] Li. 7. c. 12.

INSOMNIA.

B HOSTIVM nocumenta aiunt protendi, si Crabrones insomnio videantur; vnde Suidas citat, nescio ex quo.

Σφῆκες φαίνεις δυσμενῶν εἰσὶ βλάβαι. Hoc est.

Crabrones visi sunt hostium nocumenta.

PROVERBIA.

ERRITARE *Crabrones*. Sosia apud [a] Plautum monet Amphitruonem ne irritet Crabrones: hoc est ne obiurgando Alcmenam suam vxorem iracundiorem reddat. Crabrones autem irritati, infestiores sæuioresq; reddunt, cùm sua natura sit Insecti genus pertinacissimum, aculeoq; pestilentissimo. vtitur eodem adagio D. Hieronymus in quadam epistola. idemque in eadem Comœdia eligantiùs planiusq; mutata allegoria expressit Plautus. Irritare Crabrones [a] *In Amph.*

C

Bacchæ bacchanti si velis aduersarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet sæpius;
Sin obsequaris vna te soluas plaga.

Conuenit in mulierum ingenium, quibus iratis si repugnes, magis prouoces, neque sine tuo malo discedas: aut quadrabit etiam in eos, qui quouis minimo peccato statim in iram prouocantur, & excandescunt. Mulierum ingenium.

EPITHETA.

ASPER Crabro à [a] Virgilio dictus, quòd sit nigri coloris, aut viridis, vt vult Iulius Pomponius in Commentarijs, quæ in poëtam conscripsit; aut potiùs vt ego censeo, quòd sua natura nimium sit iniquus, & nocens: in qua significatione sumitur & alibi à [b] Virgilio. [a] 4. Georg.

D *Asper, acerba sonans.* [b] 3. Georg.

VSVS.

AQVA decoctionis & destillationis Crabronum, cutem alterius si attigerit, sic intumescet locus, vt hydropis, aut veneni magnæ & pernicioſæ alicuius bestiæ suspicationem ingerat, sed absq; dolore. remedio est Theriaca pota, vt ait Mizaldus. Hac fraude meretriculæ vteri gestationem mentiri solent, & mendici miserias suas fingere, quò plus pecuniæ à plebe credula accipiant. Idem in Vespis dictum est. Aqua Crabronum quid præstet

CONTRA CRABRONVM ICTVS REMEDIA.

Crabronis aculeus maximè venenoſus.

[a] *Lib. 11. cap. 21.*

Aculeata inſecta quo tempore magis noceant.

Venena quando peiora.

Interna remedia.

Theriacæ, & Methridatij vſus in ictibus Crabronũ.

externa remedia.

[b] *Li. 21. c. 9*

[c] *Li. 20. c. 5.*

[d] *3 Faſt.*

CRABRONIS aculeus multò eſt nocentior, ac periculoſior quàm Veſparum. Nam, vt ait[a] Plinius, Crabronum ictus haud temerè ſine febre eſt. Autores ſunt ter nouenis punctis interfici hominem. magis autem diebus canicularibus nocet eorum aculeus, quàm alio quouis tempore, quod etiam ſemel de cæterorum aculeatorum ictibus dictum eſto. flagrante enim Syrio aſtro magis effera ſunt, ac eorum venenum multò eſt acrius, ac potentius redditum, corpora autem hominum ſicciora, & imbecilliora. vnde non eſt mirum ſi eo tempore magis patiantur. Crabronum itaque ictus, vt curentur, erit conſiderandum, num plura ſint vulnera quàm vnum. nam ſi frequenter pupugerint, erit metuenda febris animiq; deliquium, quæ accidentia, vt prohibeantur, opus erit aliqua interiùs antidoto ſumpta, vt vis veneni à vitalibus partibus arceatur, qua nulla celebrior, quàm ea quæ Theriaca appellatur, hanc ſequitur Methridatium. poſſunt & alia remedia ad id exhiberi, ſed nulla prædictis præſtantiora. Exteriùs autem applicari ſolent, quæ peculiari vi venenum extrahunt, aut oppugnant, vt ſunt à Dioſcoride celebrata, fimus boum, ſaturea. Laudatur à quibuſdam hominis ſani, & ieiuni ſaliua. [b] Plinio probantur lauri folia viridia trita, & ictibus impoſita, item rutæ, ſiſimbrij, ſal item ex aceto, Ibiſcum paſtinacæ ſimile, quod quidam molochen agriam vocant, aliqui piſtolochiam (Dalechampius eſſe putat elaphoboſcum officinarum, & paſtinacam pratenſem hodiè dici) huius folia, vt idem affirmat [c] Plinius, Apum, Veſparum ac Crabronum ictibus illita medentur. Probantur ad eos, & terra ſigillata, & bolus Armenus, ac cæteræ ferè omnes terræ, ſi modo lutoſæ ſint. Propterea [d] Ouidius Silenum, cùm Crabronum fauos loco Apum in vlmi trunco reperiſſet, & ab ijs grauiter eſſet vulneratus, fingit ſociorum opem imploraſſe, Bacchumq; limum Sileno monſtraſſe, vt eo faciem inungeret, non tam riſus mouendi, quàm etiam morſus ſanandi gratia: verſus autem poëtæ, quòd peruenuſti eligantesq; ſint, hîc ſubiungam.

Millia Crabronum coeunt, & vertice nudo
Spicula defigunt, oraq; prima notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aſelli:
Inclamat ſocios auxiliumq; rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaq; ora parentis
Rident, percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe Deus, limumq; inducere monſtrat,
Hic paret monitis & linit ora luto.

Sunt & apud Arabes plurima alia remedia, quæ cùm partim in præcedenti capite, partim mira quadam vocum barbarie ſint expreſſa, lubens hîc præteribo.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER SECVNDVS

QVI EST

De cæteris Anelytris quadripennibus, & primùm

DE PAPILIONIBVS. Cap. I.

C

ORDINIS RATIO. SYNONYMA.

INTER alata, quæ ἀνέλυτρα Philosopho vocantur, quadripennia reliqua, Papiliones, quòd vulgaris notitiæ sint, primùm sese nobis obtulerunt. Neq; etiam, si de his subinde post fauificorum historiam agere instituam, præter ordinẽ fore existimo. Etenim inter illos sunt, qui Bombyces generant, ex quarũ telis, quicquid vestium est pretiosarum, conficitur. Sed cùm ex eorum ouis generentur Erucę, ipsiq; ex his in Aurelias trãsformatis, necesse fuit de Erucis etiam vnà agere in hoc eodem libro, immo verò quædam in præsenti capite recensere, quanquam finis Papilionis semen edentis non est ad generandum Erucas, sed procreandum nouos Papiliones. Papilionem Græci ψυχλὼν dicunt. Grammatici ita dictum volunt ἀπὸ τῆς ψυχῆς, id est, spiritu siue potiùs flatu, fortè quia admodum leuiter vento fertur. ψυχλὼν autem Hesychius interpretatur τὸ πνεῦμα, hoc est ventum siue spiritum. Author thesauri linguæ Græcę scribit quosdam ad differentiam malle scribere ψύχη paroxytonως, quia nempe ψυχὴ aliàs anima est. In Glossario B. Benedicti Abbatis Floriacensis Ἑ'σπίνιν exponitur Papilio: quam dictionem in alijs Lexicis non reperias. Apud Hesychium Σπτοδόχιδες exponuntur ψύχαι, ἢ πτηνὰ ζῶα, hoc est Papiliones, aut volatilia animalia. Latini synonymia carẽt. Italis seruato ferè nomine Parpaglione, & in fœminino vna Parpaglia, item Farfalla nominatur, quamquam hęc postrema vox illum Papilionem priuatim Petrarchæ, & Tasso nobilissimis Italiæ poëtis significet, qui vespere ad lumen candelæ aduolat, de quo suo loco agam priuatim. Hispanis Mariposa: Germanis Pfeiffholter, Sommer vogelin, quasi auicula æstiua. Belgis Cappelleken, Vlindere, Boterulieghe, Pellarin: Flandris priuatim Boterschyte. Gallis Papillon: Polonis Motil: Vngaris Louoldek, Anglis à Butterflie.

Bombycũ laus.

Synonyma ψύχη, eiusq; etymum. Ἑ'σπίνιν. Σπτοδόχιδες. Farfalla.

DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Antennæ.

[a] *Li.4.Hist. cap.7.*

[b] *Lib.11. cap.28.*

Cornicula ignaua.

Alæ.

QVAMQVAM plurima sint Papilionum genera, nulla tamen à veteribus descripta reperias.[a] Aristoteles antennas ijs ante oculos prætendi scripsit: idq; ex eo repetijt [b] Plinius, vocans istiusmodi antennas ignaua cornicula. Neque aliud quicquam apud ipsos inuenire est, quod ad formam corporis extrinsecam Papilionum pertinet. Sunt autem plerisq; alæ molles, ceu farinaceæ, & fragiles: seruantq; ipsi colorem Erucarum, ex quibus ortum suum duxere. Omnes, quos mihi licuit obseruare (obseruaui autem plurimos) ea quæ dixi, communia habebant. Suntq; alij diurni, alij nocturni, hoc est tenebrarum amantes. Alij magni, alij parui, alij mediocres: alij vno tantùm præditi colore, alij duobus, alij pluribus, alij maculati, alij sine maculis. Colorum differentias teti git [c] Albertus, dum ait. Papiliones sunt Vermes volantes multorum colorum. Quidam enim sunt in alis sicut purpura, quidam albi, quidam hyacinthini, & quibusdam quædam inest rubedo. Hi sunt qui „ in autumno cocunt. Sic ille, sed quàm diuersis alijs coloribus præditi Papiliones reperian- F tur, ex subsequentibus hîc ordine depictis, ac descriptis patebit: inter quos tamen nullus exiſtit aculeo infestus, quales in India reperiri scribunt, qui Scisconi vocentur. Qui itaq; in priori tabula primo loco sculptus datur, non incongruè ἱπποψύχη dicetur. Est enim Papilionum maximus. Vespere potissimùm cernitur, interdiu latet. Latus est palmum, & amplius. Alæ singulę rotundam habent, ac notabilem maculam, oculum diceres, nigrum, sed primò miniaceo, dein candido circulo obductum: cęterò subnigræ, aut fuscæ, molles, lanuginosæ, farinaceæ, in extremo candicant. Corpus pronum ad castaneum vergit; supinum „ nonnihil albicat, cornicula siue antennæ plumarum instar molles, satis proceræ. Femora „ quoque mollia, sed tibiæ duræ. Oculi nigricant. Quartus in hoc ordine similis ferè proximo, sed corniculis latioribus, & filicis ramulum figura quodammodo æmulantibus, luteis: corpore etiam magis lutescente; denique oculis longè pulchrioribus: miniaceus enim ille circulus longè in hoc maior est, minorq; niger, qui velut pupillam constituit. Secundus totus erat viridis, annulis candidis. Alæ etiam lineas habebant roseas deorsum descendentes, item maculas transuersales albas. Rostrum erat longum, trigonum; oculi magni, nigri. Corpus procerum admodum, crassumq;, in extremo acutum, Alæ pro cuius portione sunt exiguæ. Ex hoc genere alium mihi describendum, ac depingendum tradidit F. Gregorius Regiensis Capuccinus, illius insolenti forma, ac colore captus, sed in quo annuli essent lutei, alæq; maculis subflauis, castaneis, subcæruleis, & nigricantibus distinguerentur: Longitudo huic Papilioni palmaris est. Quid si sexu distinguamus: priorem ſęminam esse ex editis mihi ouis comperi. Tertium ex Eruca nasci obseruaui sub finem Augusti anno superiori, eaq; caudata, & immensæ magnitudinis, suo postmodum loco depingenda. Folliculum non texit, sed in Aureliam mutata Papilionem hunc genera uit decem ferè dierum interuallo, corpore crasso eiusdem cùm alis coloris, nimirum ex luteo, & fusco variantis. In tergore notabilis macula est candicans, humanum quodammodo cranium anteriùs exprimens. Caput totum nigricat, pedesq; & antennæ, quæ latiusculæ sunt. Alę internę totę ferè lutescunt. Postremum in hoc ordine depictum prona, & supina parte anno 1592. mense verò Iulio, huiusq; die vigesimasexta gigni aduerti ex parua quadam Eruca, hirsuta, colore ex rubro, albo & nigro variante. Hanc enim cùm cepissem in tamarisco siue myrica sub meridiem, subsequenti nocte versa erat in Aureliam viridem, quę filo sese capsulæ, cui inclusa erat, ex alui extremitate edito, appenderat, atq; ita quindecim diebus H continuis adhęrens in eodem colore perseuerauerat, deinde mutato eo lutea partim, partim nigra facta erat; quare iam iam in Papilionem abituram conieci, cuius, scilicet colores per senectam, quam mutando relinquunt exuentes, transplenderent. Quod, cùm viperinis fętibus commune hisce Papilionibus fuerit, eos enim supernè in ouo conspici testatur Aristoteles. Cùm itaq; erupisset Papilio, alis sese fecit cõspicuum ijs, quos diximus, coloribus pronè & supinè. Color niger luteusq; in primis alis intensior est, in supinis remissior. Alę internę, quę aliàs minores esse solent, in hoc animali proceriores sunt, infraq; serrata ferris eisdem coloribus distinctis, ex quibus ferè media ceu cauda quædã dependet. Corpus totum pronũ atrum est, ad latera, & supinè luteum: estq; pro alarum longitudine admodum exile. Oculi magni nigerrimi. nigerrimę item antennę, quę in extremo obtusę sunt, totę subtilissimę. In alarum internarum extremis lateribus macula rubra siue rosea conspicitur, rotũda internè, semicircularis externè. In summa eligans est Papilio. Cõspicitur passim per agros, & hortos.

Aculeati Scisconi vocati.

Primi descriptio.

Quartus.

Papilio secundus viridis.

Papilio ex Eruca non texente folliculum.

Alius ex Eruca sine folliculo.

Viperini fętus.

Primo

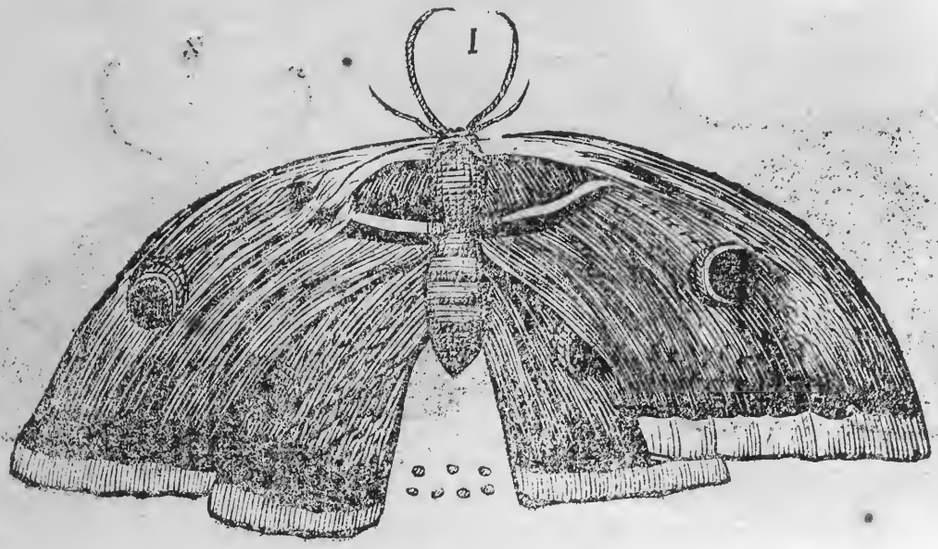
1

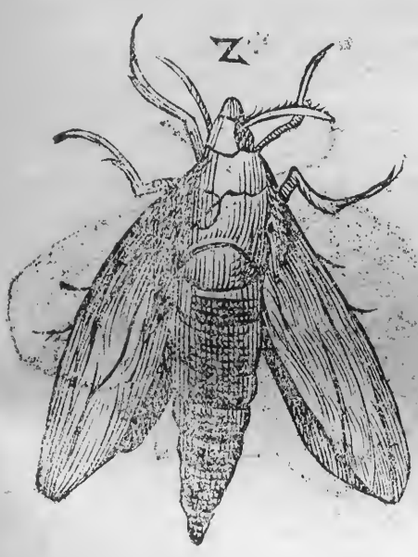
2

3

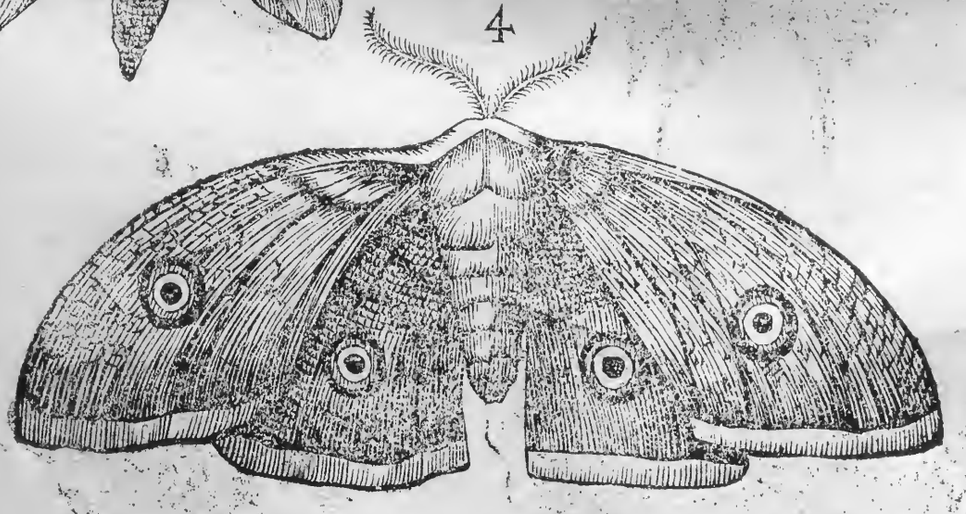
4

5

6

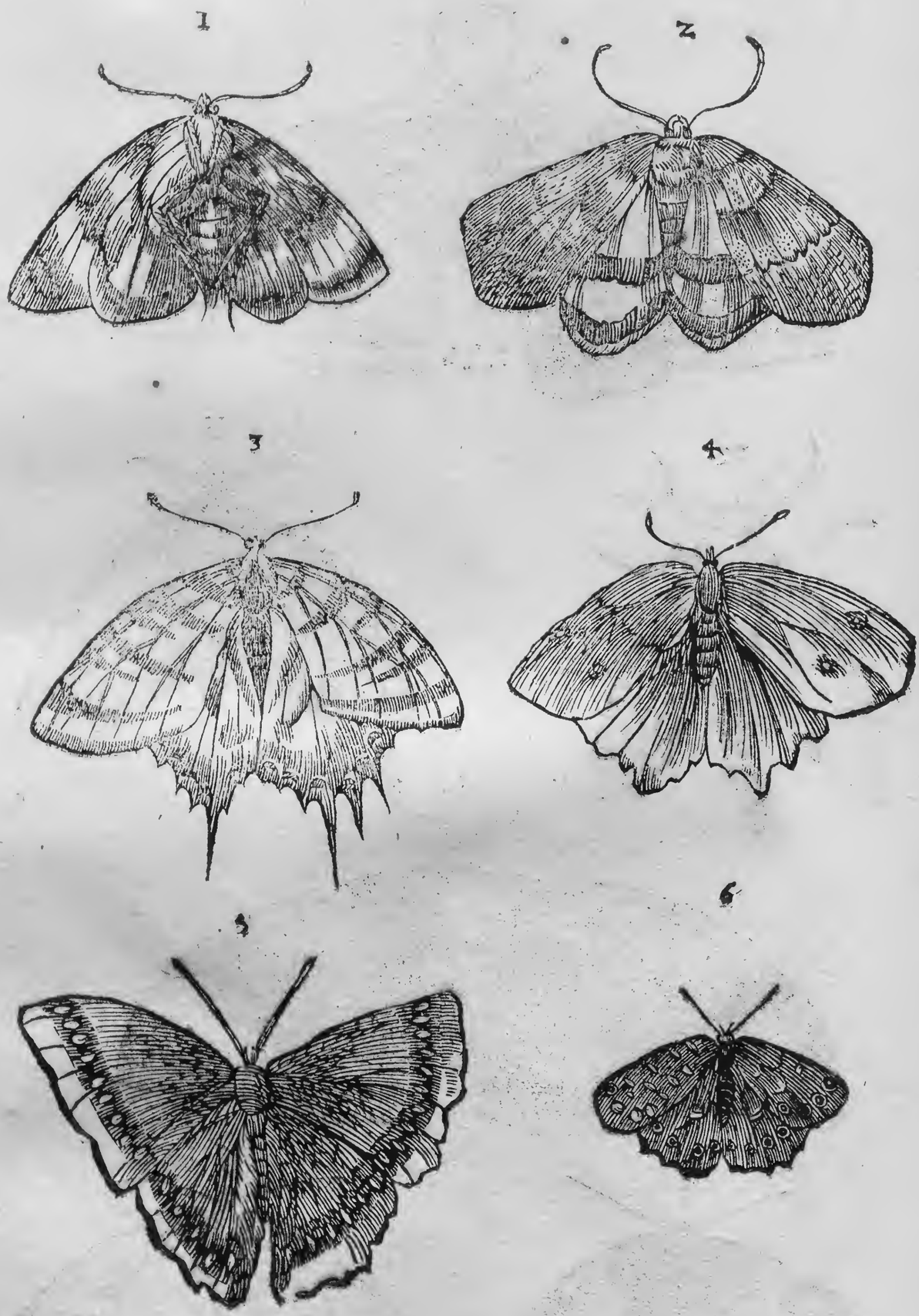
1
2
3
4
5
6

Primo & secundo loco, supinè nimirum & pronè depictus in secunda tabula Papilio ex-
A pansis alis, coloribus quatuor potissimùm variat, miniaceo, nigro, albo, & cinereo ad cæru-
leum nonnihil vergente. Suntque colores in extimis alis intensiores, vt remissiores in inti-
mis. Capite, dorso, aluoq; est cinereis, sed albis strijs subtilissimis deorsum rectà tendenti-
bus color ille cinereus insignis est. Corpus obtinet crassum, latumq; parte supina cãdicans.
Annuli coloris sunt castanei. Oculi eiusdem coloris, magni, & prominentes. Alæ pariter am-
plæ sunt: quarum externæ maxima sui parte cinereæ videntur, sed explicatę quatuor, quos
dixi, coloribus ita euariant vt descriptu admodum sint difficiles. Septem velut venæ rubi-
cundæ eas percurrunt, inter quas in extremo totidem sunt velut columnæ nigræ albis cir-
culis notatæ, ac supra hasce septem etiam maculæ nigræ V literam exactissimè exprimunt:
sed in dextra tantùm, sinistra enim neque columnas eas, neque litteras habet; in qua re mi-
rus naturæ lusus conspicitur: coloresq; omnes in hac sunt dilutiores, pallidioresque. Dextra
etiam punctis exiguissimis nigris erat notata, quæ in sinistra quoque non sunt, nisi qua cor-
pori nectitur, nam deinceps in strias oblongiusculas mutantur. Postremò dextra in extremo
candicat, strijsq; insignis est nigris descendentibus; cũ sinistra nigrescit eo loco, neq; striarũ
B aliquod habet rudimentum. Internæ verò alæ totæ sunt coloris miniacei, præterquam vbi
duæ illæ fasciæ apparent, nã hæ nigerrimæ sunt. Alæ externæ inuersæ modò albicantis, mo-
dò nigricantis coloris areas obtinent; internæ loco albedinis habent colorem miniaceum,
sed dilutiorem quàm externæ. Antennæ erant nigricantes, proceræ, leues, in extremo obtu-
sæ. Tertium in hoc ordine Leucomelanum nominaui, quòd præter colorem alarum album
ad subflauum nonnihil vergentem, totum corpus per tergus nigrum, ac exile habeat. Alę in-
ternæ in extremo sunt serratæ, habentque longas appendices, vt icon ipsa declarat. Supra
serras, quæ semicirculum constituunt, maculæ sunt quoque semicirculares, candidæ, atque
in his maculæ rotundæ, ferè cæruleę, quæ simul omnes egregiam speciem ac venustatem Pa
pilioni præbent: Cætera, vt dixi, leucomelanus est, excepto ventre, qui candicat. Antennæ
in extremitate, quàm in plerisq; obtusiores: Quemadmodum etiam in quarta serie posito,
qui totis alis nigricat, & quatuor habet in hisce oculorum spetie maculas rotundas nigerri-
mas cęrulea velut pupilla decoratas. Alæ internę longiores sunt externis, & serratę, sed ali-
ter ac in precedentibus. Huius enim serrę obtusę sunt & rotundę. A macularum multarum
serie, quę in alis internis, tam foris, quàm intus Papilionis sexto loco depicti expressę à natu-
C ra cernũtur, Papilionẽ πολυόφθαλμον aliqñ nominaui. Oculi nigri sunt: pupilla cãdida, circu
lus ambiens luteus: suntq; vt dixi in internis alis tantùm: nam quę in externis apparent ma-
culæ rotundæ, totæ candidę sunt. Habent tamen etiam hæ vnicum oculum, eisdem, quibus
internæ, coloribus ad externa latera: cęterò alæ totę ex luteo ad castaneum vergunt. Per su-
periora corporis ater est, aluo supina ex cinereo ad fuscum vergit. Alę internę, item pectus
longa quadam lanugine viridi splendente vestiuntur. Quintus ex maximorum genere est,
sed eorum qui interdiu per hortos obuolitant. Corpore est procero, mediocris crassitudinis,
coloris fumati, annulis per aluum lutescentibus; alis eiusdem coloris in medio, infra candi-
dis, & nonnihil serratis, deinde nigris, & in ipsa nigredine maculas habentibus candidas ad
latera, infra verò ad cęruleum vergentes. Antennę longissimę, obtusę sunt, & nigrę.

Primò loco in tabula tertia depictus Papilio ex mediocriũ genere est. Natus mihi ex Eru
ca, quàm olim Bononiæ pluit. Capite est, tergore, aluoque coloris aurei, ad latera nigri. Alæ
internæ serratæ sunt, totę ex aureo miniaceę, & nigris punctis conspersæ, & in extremo etiã
nigrę. Alas externas uenę percurrunt deorsum descendentes nigrę in area aurea seu potiùs
miniacea, item maculę magnę transuersales eiusdem coloris, ipsæq; alę in extremitate vndi-
D quaq; nigræ sunt, & ibi maculas habent candidas. Pedes & antennę lutescunt, & ad instar pe
dum polypi cirris prędĭti sunt, vt ad ea quibus insiliunt, fortiùs adhęreant. Ex eodem gene-
re videtur qui numero secundo & tertio pronè & supinè pictus cernitur. Corpus enim ha-
bet mediocre, nigricans, aluum ferè auream, nigris annulis distinctam. Oculi candicant. Alæ
externæ in extremo nigræ sunt, & albis maculis insignes, cætera aureæ, venisque nigris, &
tribus alijs nigris maculis incertæ figuræ speciosę. Internæ in eiusdem aurei coloris area du-
plicem habent ordinem maiorum macularum nigrarum velut oculorum, sicut in icone ex-
primuntur. Colores omnes supina parte variant. In internis enim alis (ita voco quæ corpori
sunt viciniores) qui extra erat aureus, nunc ferè est amethestinus ad cinereum vergens, adeò
vt lutescere videatur, estq; vnus tantùm oculorum ordo nigrorum, maiorumq; hos circu-
lus ambit candidus. Corpus etiam supinum totum lutescit; pedes cinerei sunt. Alæ externæ
prope caput cinereæ, nigrisque guttulis oblongis notatæ, dein maiori parte coloris sunt mi-
niacei, & nigris maximas maculas habent; denique in extremo rursus sunt cinerę. Quartus

toto

Papilio leu comelanos

Papilio πολυόφ- θαλμος

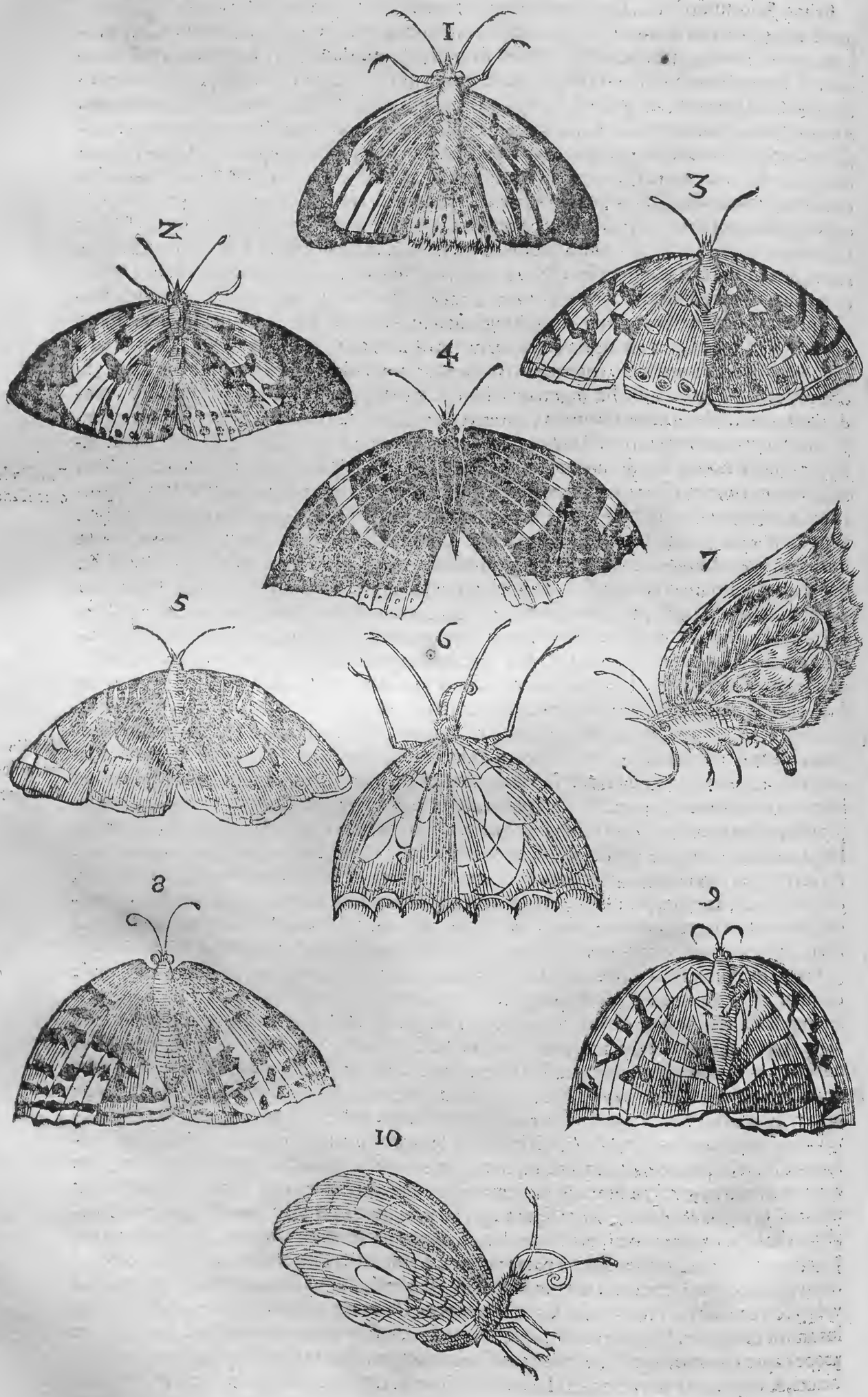
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

A toto corpore pronè aterrimus, aterrimæ item alæ externæ, sed fascia ferè transuersali coloris miniacei decoratæ, nec non alterius fasciæ candidæ rudimento, & punctilis aliquod rotundis candidis. Internæ totę ferè extra miniaceæ sunt, punctulisq; nigris admodum exilibus insignes. Quintus cum hoc idem est, sed supino corpore pictus, alæ externæ hîc plus habent ex miniaceo, & albo colore, quàm in prona parte, aterq; color remissior est. Internæ in extremitatibus ad miniaceum vergunt, cætera cinereæ fuscis maculis respersæ, & alba ad latera externa macula conspicuæ. Toto corpore ad cinereum vergit. Color sexto totus est miniaceus, notis diuersis, lineisq; nigris, alis angulosis, & leuiter serratis. Promuscidem habet longissimam, ac dum vult, recuruam eiusdem cum pedibus coloris, nempe ex cinereo ad luteum vergentis. Ex hoc genere septimus esse quoque videtur, longa item armatus proboscide, alisq; præditus angulosis. Supra caput præter antennas etiam bina alia habet cornua, quæ in alijs plerisque non videas. Corpore, alisq; colore ferrugineo, albo, cæruleo, viridiq; varius est. In supremis præterea alis puncta quædam habet viridia in alba area. In dorso item virideſcit. Octauus totus luteus est, versus caput tamen alæ ad ferrugineum vergunt, nimirum vbi maculas non habent. Suntq; hæc numerosæ admodum, at incerti ordinis, omnes aterrimæ. Nonus idem est supinè sculptus, quòd colorem mutet. B Internæ enim alæ partim virideſcunt, partim cãdicant, & maculæ illæ atræ vix hîc cõspicuæ. Externæ ferè palcaris sunt coloris: inq; his maculæ euidentiores. Corpus etiam flaueſcit. Pedes habet luteo, antennas castaneo colore. Alæ vtræq; leuiter angulosę. Postremus in hac serie corpore nigro est, nigroq; capite & hirsuto, proboscide procera admodum: alis intus candidis, amethestinis strijs ornatis, extrà nigricantibus: suntq; angustæ, laciniatę & lõgiusculę.

Papiliones habentes promuscides.

Mediocris magnitudinis sunt, qui in hac quarta tabula sculpti exhibentur. Primus complicatis alis literam Δ quodammodo exprimit. Corpore est prono fusco, pedibus hirsutis, antennis admodum exilibus. Alæ externæ ex candido, & aterrimo splendentibus coloribus variant, internæ totę sunt miniaceo. Idem supinus exhibetur tertia serie, in quo color ille miniaceus dilutior est: Externæq; alæ totę candicant, venis decoratæ miniaceis, & maculis nigris, magnis. Et corpus totum ex albo luteſcit; Aluus nigris punctis, siue guttis exiguis consperſa est. Secundus Papilio est hirsutus, ac crassus, alis supernè cinereis, infernè miniaceis, lineis transuersim nigris dissectis. Quartus corpore est exiguo, nigro, luteis circulis distincto: oculis magnis luteis, & eiusdem coloris antennis. Alas habet tàm internas, quàm externas etiam luteas, in extremo nigras. Versus corpus ad castaneum C vergunt; versus nigram verò ambientem fasciam planè est color ochros. Externę prope exteriora latera maculam habent, rotundam, nigram. Quintus totus est ferrugineus siue castaneus, corpore intensiùs, alis remissiùs. Alę externę vnico tantùm oculo, pluribus internæ exornantur nigris, intus albis. Vtræq; fascias habent nigras transuersales incuruas, quæ angustæ sunt, rectasq; quę latę sunt, & extremæ. Sexto caput est luteum, oculi lutei, luteiq; pedes, & antennæ. Corpus nigricat. Alæ vtręq; ferè aureę in extremo, vt icon ostendit, aterrimæ. Externę ad latera externa maculam habent rotundam, nigram, exiguam. Septimus ex luteo totus ad viridem colorem vergit, minus in exterioribus, magis verò in interioribus, hoc est interiores exterioribus magis virideſcunt. Externæ maculam habent nigram, rotundam; internæ albam: caput quoque nigra macula insignitum est. Octauus antennas habet proceras, in fine obtusas, caput exiguum, oculos magnos. Corpore est luteo, & nigro distincto. Alæ quoque luteę sunt, sed magis ad castaneum vergunt. Externę nigris punctis maculantur, quibus internę carent. Vtręque dentatę sunt. Nonus ex eorum genere est, qui proceras habent proboscides. Alis est primùm versus ca- D put luteis, nigris modò punctis, modò maculis, hisq; & rotundis, & longis maculatis; deinde cęruleis, in extremo nigricantibus, & dentatis. Qui decimus est in hoc ordine propter insolentem vultum quo Satyrum, quàm exactè ęmulatur Σατυρωδὴς dici possit. Corpore toto est flauo, rubro distincto: aluo bifurcata, alis nigricantibus, & velut stellis candidis elegantissimè exornatur. Vndecimus corpore est nigro, aluo annulis albicantibus. Alę eius ex albo ad luteum vergunt, sed maculę ferrugineæ, & nigrę alternatim huc illucq; consperſę luteum illum colorem ferè extingunt sua copia. Postremus corpore etiam atro est, sed tenuiori. habetq; alas internas dentatas, & exterioribus proceriores. Vtręq; aterrimo & luteſcente coloribus varię. Habent tamen etiam in fine aliquid candicantis.

Papilio σατυρωδὴς.

Ex mediocribus etiam sunt, qui in hac qninta tabula exhibentur, Papilionibus. quorum primus corpore est nigricante, aluo extrema, & dorso cinereis. Alę externę internis sunt angustiores, ex albo ad viridem nonnihil inclinant, magis tamen virideſcunt internæ. Vtræq; in extremo circumcirca rosei coloris velut circulo ambiuntur. Externæ prope finem nigre-

 scunt

Tabula quarta.

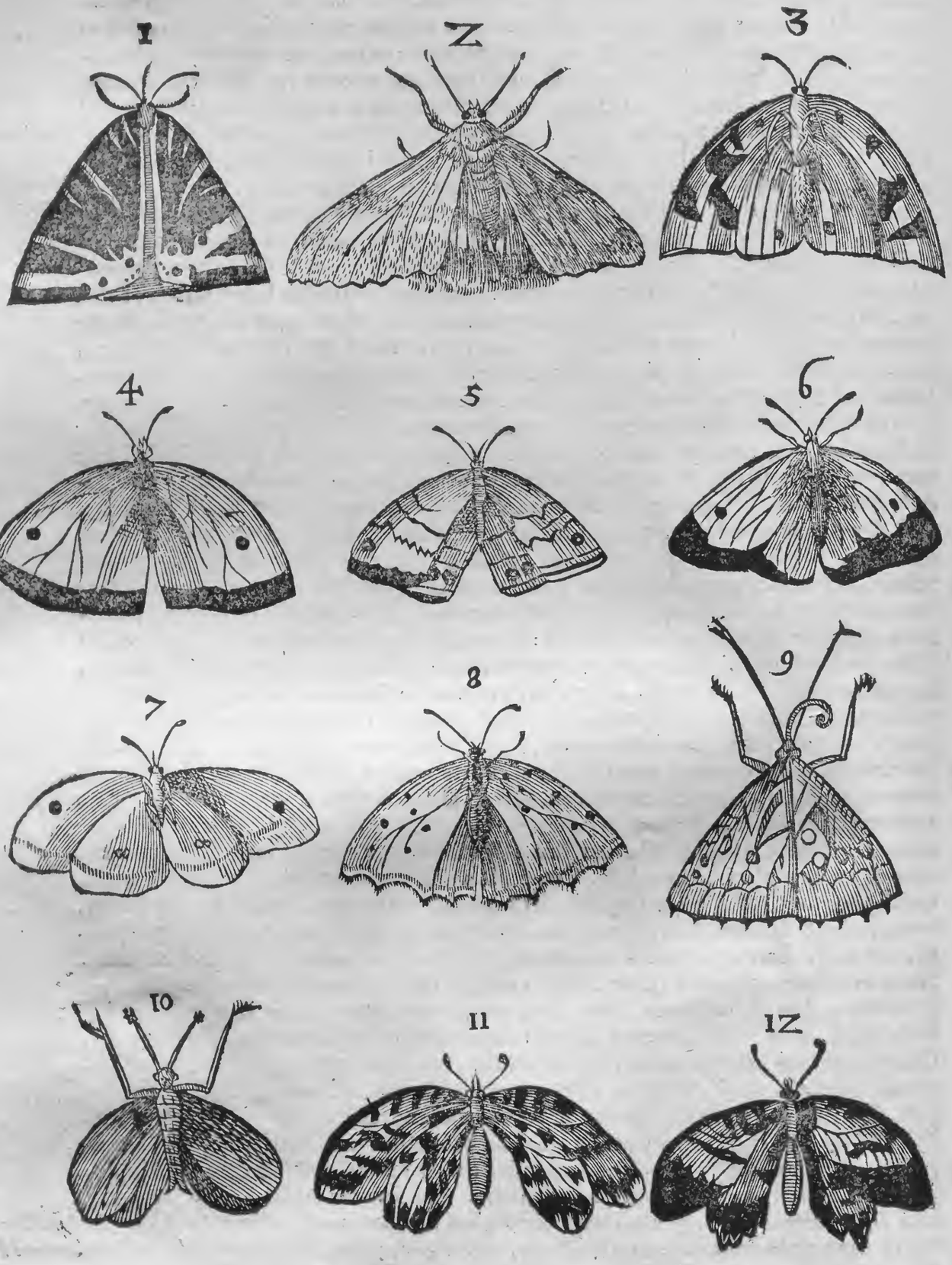

Tabula quinta.

1

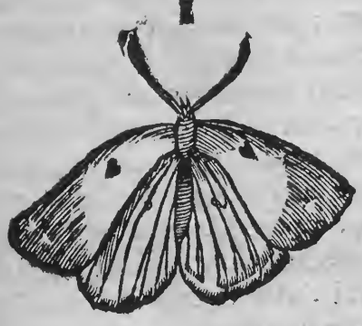

2

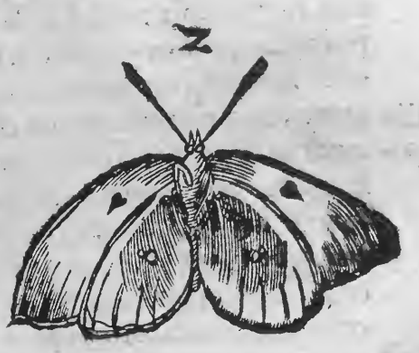

3

4

5

6

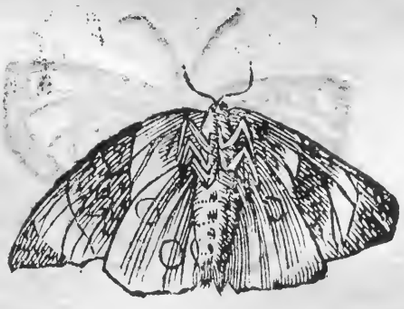

7

8

ſcunt,habentq́; in medio ferè maculam nigram. Antennæ purpureæ ſunt, in extremo obtuſæ & albæ. Idem ſecundo loco datur ſupinus, in quo quod in externis alis prope finem erat, nigricat,hîc virideſcit; ſed macula tamen nigracolorem retinuit nigrum: internæ prope corpus prorſus virides, in fine ad luteum vergunt: cinguntur q́; eodem circulo roſeo: eſtq́; hoc obſeruatu dignum in internis, quod maculam habeant albam cum circulo ferrugineo, quæ extrinſecus non eſt. A potioribus coloribus λευκόχλωρος dici poteſt. quemadmodum etiam qui ſequitur pronè, & ſupinè etiam pictus, ſed hunc quia admodum maculoſus eſt, λευκόχλωρον variegatum nuncupaui. Prono corpore leucophæo eſt, capite nigricante, oculis inſtar ſaphyri viridibus, antennis nigris cum appendicibus in ſummitate albicantibus,pectore hirſuto: alis candidis, ſuprà prope caput ad cæruleum vergentibus,maculis magnis nigricantibus inferius reſperſis, dico inferiùs, nam vbi cæruleæ ſunt, nullam cernere eſt maculam. Supino corpore magis candicat. Alæ externæ ſunt candidæ, & nigro variæ, internæ ex albo, & viridi eleganter admodum decoratæ. Quintum Papilionem crucigerum nominaui, quòd externis alis complicatis,albis tenijs quibus ornatus cernitur, crucem vel potius litteram X exprimat, quanquam id in icone pictor non expreſſerit. Sunt itaque alæ illæ nigræ, faſcijs, ſeu tænijs albis inſignes, & venis rubicundis deorſum deſcendentibus. Interiores ſunt totæ miniaceæ, maculis nigris, rotundis illuſtres. Sextus idem eſt parte ſupina exſculptus; in cuius internis alis maculas illas nigras non videas, & faſciæ, quæ in externis alis prona parte albæ erant, hîc aureæ ſunt. Corpore eſt iſte Papilio pronè luteo toto, ſupino ventre albo nigris guttis triplicis ordinis conſperſo. Oculi nigri ſunt, & exigui, exiguæ, exilesq́; antennæ. Sextus ac poſtremus alas externas, ac internas exteriùs rubicundas ad caſtaneum vergentes habet nigris guttis conſperſas. Supina parte alæ internæ candicant, exteriores colorem eundem fermè, quem prona earum pars reſeruant. Corpus pronum atrum eſt, ſupinum cinereum: cinerei quoque pedes; antennæ nigræ: oculi lutei, prominentes.

Papilio λευκόχλωρος.

Papilio cruciger.

Tabula ſexta.

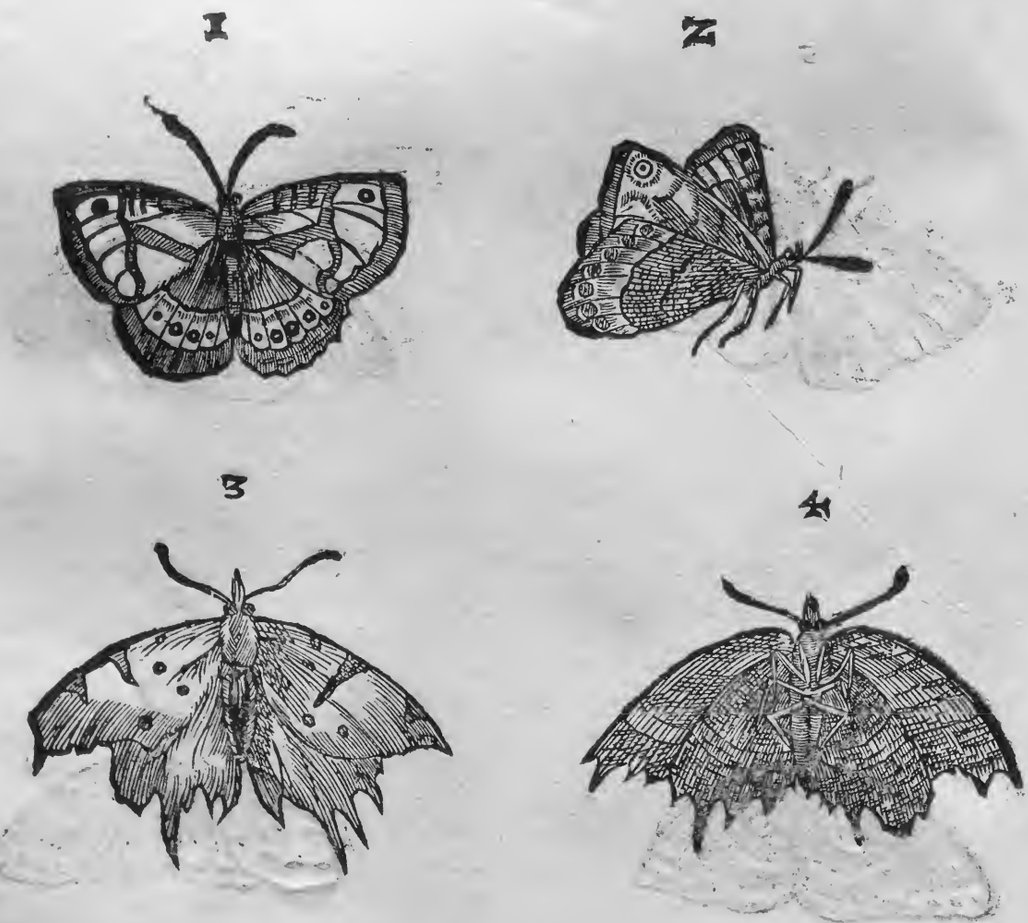

Papilio-

A Papilionem qui in tabula sexta primo depingitur ordine πολυόφθαλμον nūcupaui, quòd in internis alis intus ac extra multis notaretur oculis, qui tamen licet duo tantùm in externis exterius, & interius elegantiores sunt. In his enim iris est nigerrima, pupilla alba: Alæ supinè ex luteo, & castaneo variant. Internæ intus prope corpus primùm cæruleæ, dein ferè amethestinæ, in quo colore cernere erat lineas duas transuersales, flexuosas, castanei coloris. Sub quarum postrema color subsequitur luteus, deinde rursus amethestinus, quem lineæ percurrunt castaneo colore, atque intra has siti sunt quos dixi, oculi, quos subcæruleus cingit circulus. Corpus animantis nigricat. Pedes & antennæ lutei. Oculi nigri. Alter alas habet dentatas, rubicundas, ad ferrugineum accedentes, & maculis respersas nigris, in medio rotundis, ad latera oblongis, ac magnis. Alæ supinè nigricant, & albam fasciam habent, quæ vel currentes æmulatur fluminis vndas. Corpus supinum cinereum est, pronum nigricat. Papilio πολυόφθαλμος alter.

Qui hîc separatim depingitur, ex ijs est, qui in arborum truncis nasci infrà dicam, capite admodum exiguo, albo, antennis ferrugineis, latis, & quodammodo serratis, dorso ferrugineo & albo, alis, aluoq; luteis, zonis castaneis.

B

Ex mediocribus etiam sunt qui septima tabula pinguntur: quorum primus corpore toto niger est, annulos verò habet luteos. Alę omnes candicant, & venis distinguuntur nigricantibus. Tertius & secundus Bombylij sunt, ex Erucis bombyciuomis orti, vulgo noti, vndiq; candidissimi, exceptis antennis, quę nigrę sunt & hirsutę. Inuicem coeunt, mas est tenuiori corpore, secundo scilicet loco pictus. Inter vtrumq; ona appinximus exigua, coloris ferè crocei. Alas habent breues, & ad volandum velut ineptas. Horum pòst priuatim trademus historiam. Quartus in hac serie totus quoque candicat per alas, per quas venas habet subcęruleas deorsum descendentes, & punctorum rubicundorum triplicem ordinem, quæ transuersalia sunt. Externę duobus velut oculis nigricantibus decorantur; in extremo ad luteum vergunt. Oculi & deorsum lutescunt. Quintus corpore ex crasso, castaneo, luteis zonis. Antennas habet ferrugineas, latas, & hirsutas, vel plumosas. In capite & ceruice candicat. Alę etiam albę sunt,
C ferrugineas habentes venas, & vbi corpori hęrent, striarum nigrarum rudimenta. Sextus totus est candidus corpore scilicet, ac alis, quę venas habent nigras, nigros item pedes, & antennas. Septimus πολύχλωρος dici queat propter colorum diuersitatem; Corpore toto nigricat; nonnihil tamen ad ferrugineum vergit, sicut item pedes, proboscides & antennę, quę admodum tenues sunt & obtusæ. Alæ internæ totę sunt miniacei coloris, sed nigris lineis flexuosis distinctę. Externę quæ corpori annectuntur atræ, dein mineaceæ, dein rursus atræ, mox albæ; postremò iterum nigræ. Maiorem tamen aream albus color occupat, eumq; percurrunt venæ ferrugineæ, rubescentes. Notandumq; est album illum colorem infra versus corpus, in luteum commutari, & guttis modò rotundis ac exiguis, modò oblongis distingui. Octauus superioribus omnibus minor est, corpore prono nigricante: alis ex luteo ferrugineis maculis nigris refertis. Nonus idem est, at supinè pictus corpore, quod candidum est: alæ externæ colorem retinent, internæ planè mutant, vtpote quę maculosæ sunt argenteo splendidissimo, & ferrugineo. Decimo alæ externæ, ac internæ nigerrimæ maculosas habent alas, vti pictura indicat. Corpus etiam nigrum est. Vndecimus
D corpore ex luteo ad ferrugineum vergit, & nigro distinguitur. Alæ exteriores ex albo, & nigro variant, internæ luteæ sunt, & quatuor nigris maculis insigniuntur. Externæ supino corpore pictę, vt duodecima icon ostendit, etiam ex albo & nigro variant quidem, sed ad latera sunt ferrugineę: internę colorem retinuerunt, sed nigræ illæ maculæ minores sunt, in extremo tam hîc, quàm illic nigræ sunt. Decimus tertius, qui in hac tabula postremus est, totus est ferrugineus. Alæ externæ in medio oculum habent, cuius pupilla alba est, nigrum. Internæ denticulatæ sunt: vtræq; in extremo nigricant. Papilio πολύχλωρος.

Ex minimorum Papilionum genere sunt, qui in tabula octaua depinguntur. Inter quos, qui tertio loco datur, non inuenustus est, triplici nimirum colore, albo, russo, & luteo varians per alas. Nam lineæ, quæ in his cernuntur, & transuersales, & descendentes, ruffæ sunt; cætera vel candida vel lutea, punctis etiam notata ruffis. Corpore angusto, exili & nigricante, aluo bifurcata, pedibus exilibus & proceris. Huic consimilis est quodammodo secundus: corpore item nigricante, sed crassiori, crassiori item capite. Alæ externę luteæ sunt, supernè magis, minus verò infernè, vtrumque transuersalis linea nigra distinguit, totæ macu-

Tabula ſeptima.

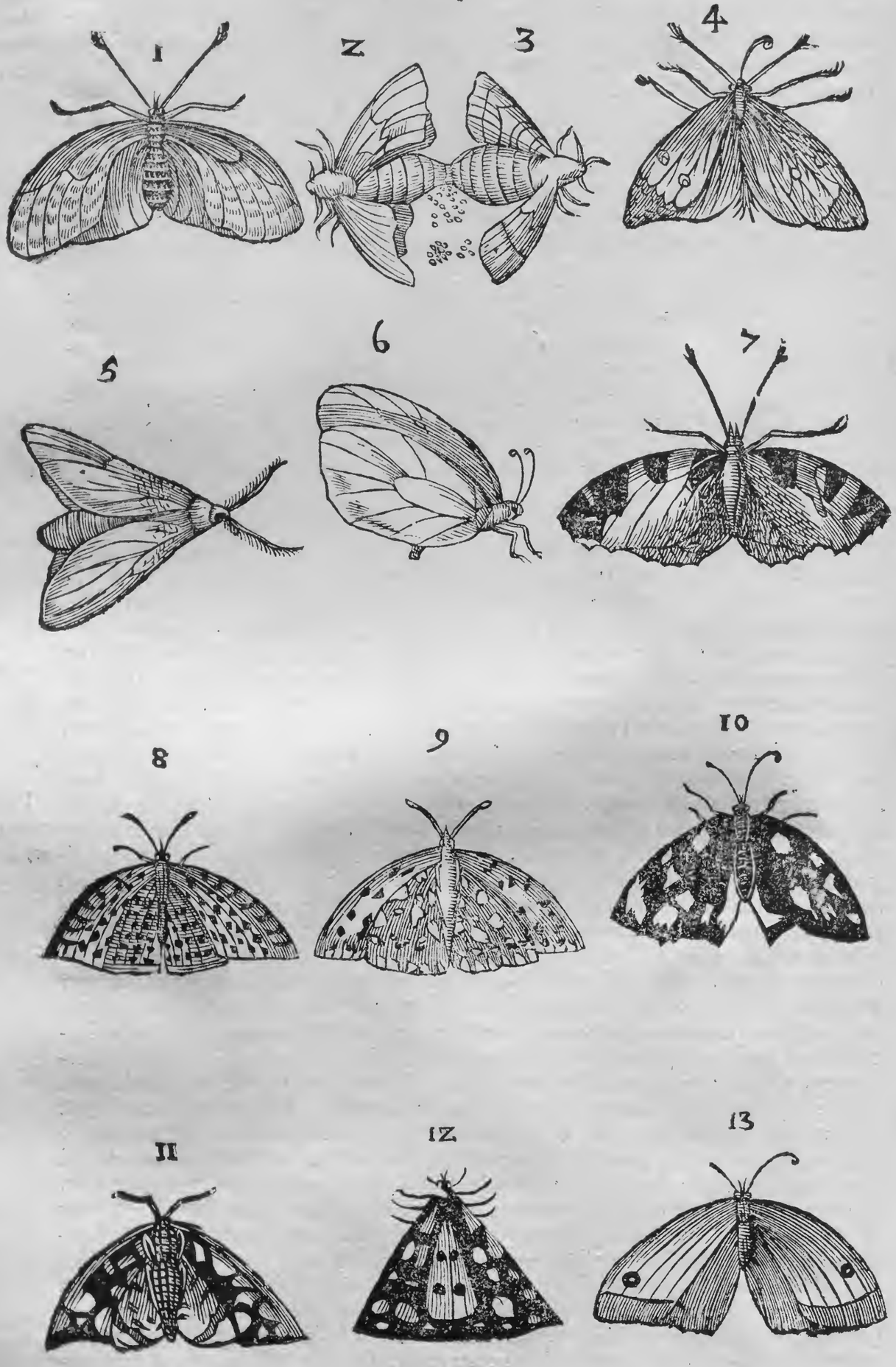

Tabula octaua.

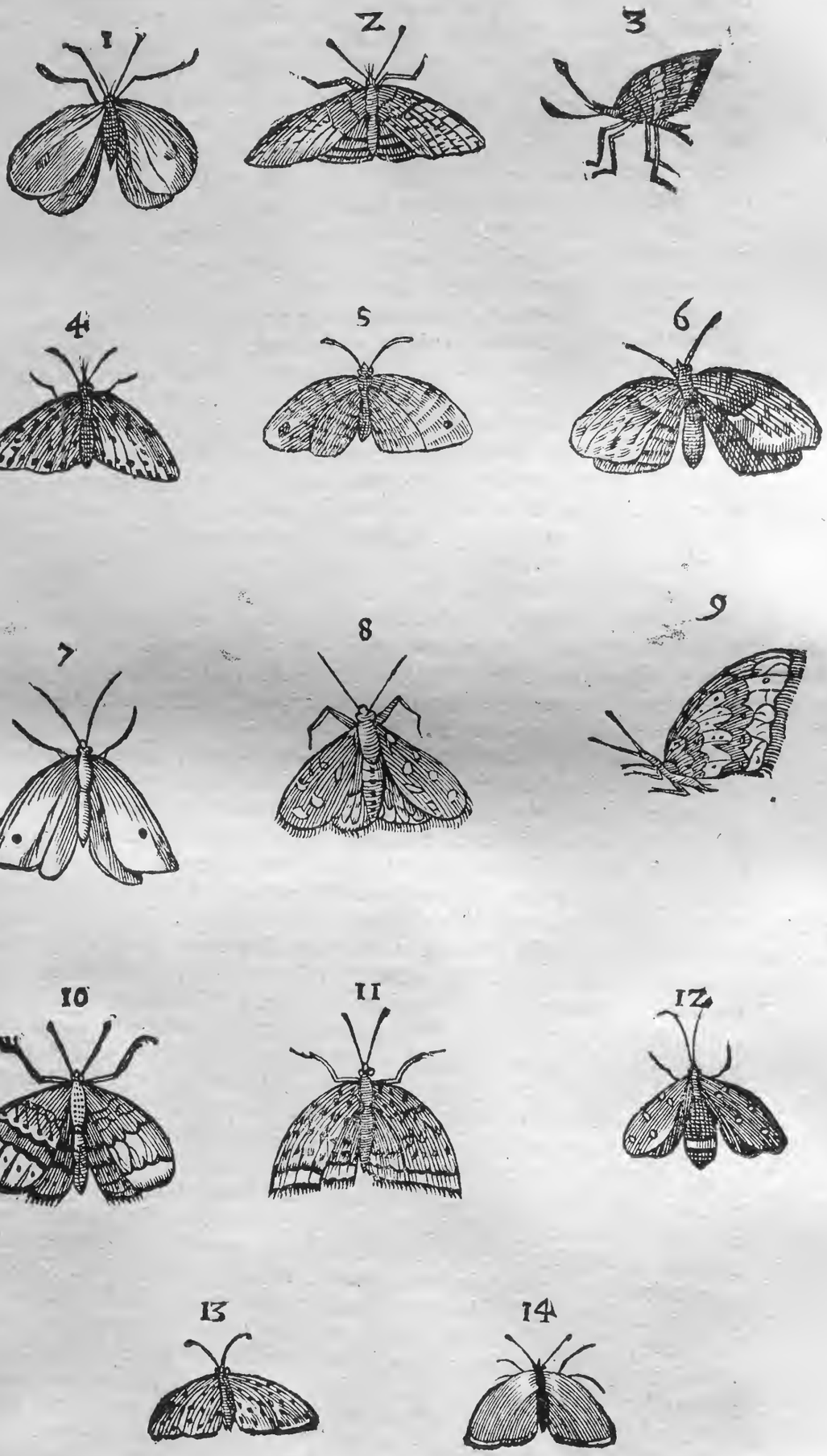

lis ſeu punctis exiguis nigris ſunt diſtinctæ. Internæ nigricant, & in extremo faſcias angu- E
ſtas habent luteas. Primus corpore toto nigrer eſt, aluo in extremo acuta: alis rotundis, candidis. Quartus corpore quoq; nigricat, oculos habens luteos: alas ex luteo ferrugineas, vbiq; nigerrimis decoratas notis. Quintus luteſcit, punctis inſignis cinereis, quæ totas ferè alas occupant. In externis alis macula conſpicitur nigra. neque aliud in hoc notatu dignum. Sextus corpore eſt paulò proceriori, ac craſſiori pariter nigricante. Alæ vt in præcedenti maculas habent cinereas, in area lutea. Septimus corpore & alis totis ſubalbis eſt, pedibus & antennis nigris. In medio externarum macula eſt nigra. Octauus aluo eſt rubra nigris punctis notata, pectore & externis alis nigris quidem, ſed neſcio quid cęrulei etiam demonſtrantibus, alæ internę luteæ ſunt, ſtrijs plenæ nigris, deorſum deſcendentibus. Nonus corpore eſt admodum breui & exili, candicante: alis item candidis ad latera ſubluteis; vndiq; nigris guttulis refertis: In medio duæ tænię ſunt coloris aurei, tortuoſę, in ſingulis gyris punctum habentes nigrum. Decimus toto corpore candidus eſt, & nigris punctis variat: alas verò habet pulcherrimas maiori areæ parte ferruginei coloris, in quo mirum eſt, quàm luſerit natura: primùm enim in eo fecit faſciam ex maculis rotundis literam O exprimentibus, dein parua addidit eiuſdem coloris puncta, poſtmodum alias duas tęnias F
tortuoſas, tum deniq; albam cum punctis intus nigris. Vndecimus niger eſt, alas verò habet ex ferrugineo ad luteum vergentes, totas nigris, vt icon oſtendit, maculis diſtinctas. Duodecimus craſſam admodum habet aluum coloris propè cęrulei lutea faſcia ſiue circulo inſignem. Tergus nigricat, vt & caput, & oculi, pedes, & antennæ, quæ admodum ſunt proceræ. Alę verſus corpus ceruleę, deinde nigricant, ſupra duabus maculis rotundis, luteis, infrà tribus albis conſpicuę. Decimotertio corpus eſt nigrum, præterquàm in dorſo, vbi cinereum eſt. Alæ luteæ auro reſplendentes, oculis innumeris nigris, quos circulus ambit candidus cohoneſtatæ. Decimus quartus hirſutus eſt, ac alis totis cæruleis parte externa, interna cinereis, maculis albicantibus (in quibus medijs punctum eſt atrum) ordine pictis, in extremo margine notis rubicundis oblongis, oculis caudæ pauonum ſimilibus, albo ac nigro vtrinq; clauſis diſpoſitis, lineaq; nigra in latitudinem alæ diſcurrente terminatis. Totum corpus nigerrimum; item pedes, oculi, & antennæ. Alæ in fine albæ ſunt: cætera vt dixi, exteriùs cæruleæ.

Nona tabula vigintiquatuor habet Papiliones exiguos, quorum equidem infinitus eſt numerus, infinitaq; diuerſitas. Primus in hac ſerie corpore prono nigricat: pedes & an- G
tennæ ſunt cinerei. Alæ prius nonnihil ad ferrugineum vergunt, mox candicant, punctis & lineis vbiq; atris conſpicuæ. Secundus corporis mole vix Culicem vincit; quin ni alas Papilionis haberet, Culex omnino foret. Aluus ei cinereus, pectus nonnihil ex cæruleo poſſidet. Alæ albæ ſunt, ita tamen vt nonnihil etiam fuſceſcant, habentq; pũncta minu-
Papilio πολυχλωρος minimus. tiſſima nigra, cum circulis ambientibus ea, candidiſſimis. Tertius πολύχλωρος minimus dici poterit propter alas albo, nigro, rubro, & ſubcæruleo maculoſas. Externæ in notabilem acutiem deſinunt. Corpus ei totum ſubatrum eſt; proboſcis & antennæ luteſcunt. Quartus alas habet aureas, in margine ferè caſtaneæ colorem imitantur. Prope extremitatem eſt macula ferruginea. Aluus argento micat, pectus ſupernè nigricat. In capite duo ſunt puncta coloris argentei. Quintus ex ijs eſt, qui ad ignem candelarum aduolant, corpore ſubcinereo, alis totis candidis, lineis ſiue venis ad ferrugineum inclinantibus. Sextus alas habet infra nigras, cætera coloris rutili. Corpus cum antennis, & pedibus nigrum eſt. Niger quoque eſt ſeptimus, ſed circulis ſiue annulis duobus per aluum luteis diſtinctus. Oculi quoque lutei ſunt. Alæ ſupernè magis, infernè minus nigricant, & maculis
H
vbique inſigniuntur candidis. Octauus ex aduolantibus etiam ad lucernas eſt, aluo coloris flaui, nigris, vt in icone apparet, punctis rectà deorſum vergentibus inſignis, reliquo corpore candidiſſimo: alis item candidiſſimis, ſed quæ exiguis admodum ferrugineis ferè punctulis inſigniuntur, & in fine nigricant. Nonus ſeptimo ſimilis. Sed corpore maiori eſt, minoribusq; contrà alis, & in quibus maiores maculæ albæ ſunt, & velut argento reſplendent. Decimus alas pro corporis portione breues habet anguſtasq;: Aluum admodum proceram, nigricantem, annulis candicantibus diſtinctam. Alæ leuiter, pallideq; luteſcunt. Vndecimo caput magnum, ac nigrum; corpus, & internæ alæ miniacei coloris, lineis tranſuerſalibus nigris in extremo inſignitæ: externæ totæ ſunt coloris caſtanearum: pedes breuiſſimi. Duodecimus corpore eſt flaueſcente, proceroq;, dorſo craſſiuſculo, in quo color ille flauus paulo eſt intenſior: capite exiguo, ac rotundo, pedibus breuioribus: alis
Papilio lucernarius. candicantibus, vel pallidè luteſcentibus. Decimustertius vulgatiſſimus ille eſt, qui candelarum lumini infeſtus eſt, de cuius natura poſtea priuatim agemus. Corpore eſt admodum

Tabula nona.

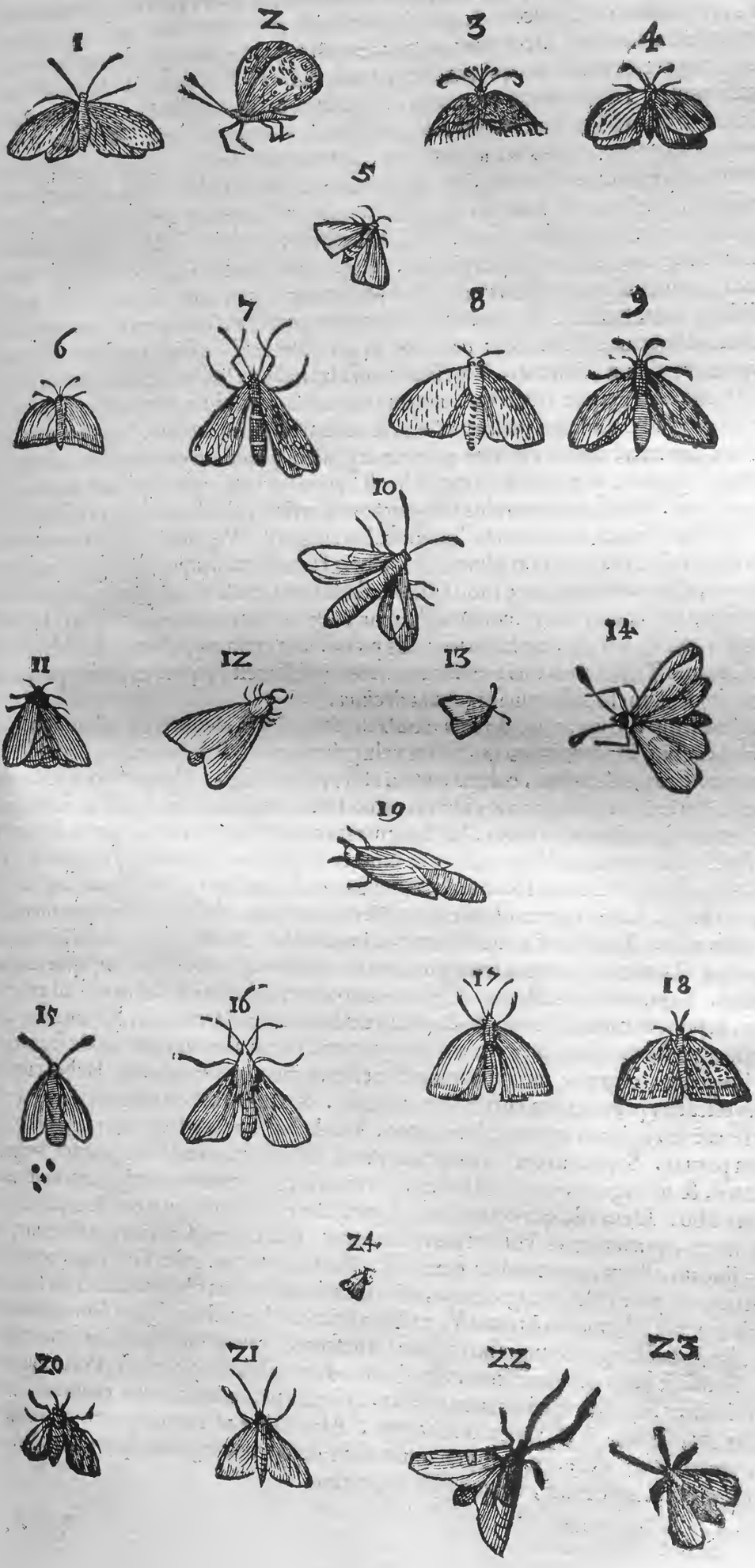

dum exiguo, nigricante: alis & antennis flauis. Decimusquartus internas alas totas habet rubras, ſupernasq; eiuſdem coloris, ſed ad internos margines cinereas: corpus totum atrum, præterquam in ceruice vbi circulus aureus eſt: pedes ſunt rubicundi, antennæ nigræ, in extremo obtuſæ. Decimusquintus idem eſt ſupino pictus corpore, ut alui craſſities magis appareret: nam alioqui nihil vel parum differt. Fœmina erat, & oua mihi peperit rubicunda. Decimoſexto corpus eſt oblongum, & fuſceſcit inferne, ſuperne argenteo micat. Alæ eiuſdem ſunt coloris fuſci, & argento auroq; micantis. Decimusſeptimus toto corpore nigricat, alas habet ferrugineas, ſed elegantiſſimè aureo colore reſplendentes. Idem decimooctauo loco exhibetur ſupinus, quia variat admodum: nam corpore toto candicat, alæq; minus ſunt ferrugineæ, minusq; reſplendent auro, ſed contrà innumeris punctis atris maculantur, quas circuli ſui ambiunt candidi. Habent verò eandem faſciam auream propè extremum marginem. Decimusnonus aluo admodum eſt procera, tota lutea, ceruice nigra, pedibus, antennis, & ſummo capite candidiſſimis: alæ quoque candidiſſimę ſunt, ſed ſtrijs ſiue lineis nigris interſtinguuntur, ſuntque adeo breues, vt ad volandum videantur eſſe inutiles: nam hoc in eo obſeruaui, quòd continuo ſolijs velut zoophyton quoddam adhæreat. Vigeſimus niſi alas haberet latiores ex Muſcarum potiùs, quàm Papilionum genere videretur: corpore enim eſt admodum compacto, nigricante, alis ex cinereo ad caſtaneum inclinantibus, & aurum reſplendentibus. Vigeſimusprimus ab alis tam internis, quàm externis prorſus argenteo ſplendore emicantibus, argenteus dici poteſt. Corpore præterea toto candido eſt, pręter oculos, qui nigri ſunt, & antennas, quę ſunt luteę. Papilio argenteus.

Vigeſimusſecundus toto corpore aterrimo, alas habet nigras colore ruberrimo diſtinctas; pedes & antennas longiuſculos, nigros. Vigeſimustertius antennas habet latiſſimas, hirſutas ac velut plumoſas, coloris flaueſcentis, caput & alas candidiſſimas, has tamen fuſcę tranſeunt lineę ſubtiliſſimæ. Aluus tota craſſa eſt, & grauis, colore luteo. Nihil vel parum volat, ſolijs ſemper adhęrens. Poſtremus omnium minimus, breuioribus tamen, quàm par eſt, ac latioribus alis pictus: ſunt enim anguſtiores, ac oblongiores. Totę albicant. Triticiarius dici poteſt; nam tritico infeſtus eſt, vtpotè ex tritico prognatus. Rectiùs depingetur in ſubſequenti tabula decima.

Papilio primo ordine in hac decima tabula depictus figura corporis eſt admodum inſolenti. Habet enim in aluo ſeriem quandam velut plumarum ſubtiliſſimarum, penicillos pictorum exactè exprimentium, coloris partim albi, partim nigri. Corpore toto admodum craſſo eſt, dorſo & vertice ſummo cinereis, aluo lutea, annulis diſtincta atris. Inter quintum & ſextum annulum ab vtroq; alui margine macula eſt candidiſſima, inter ſextum verò, & ſeptimum aterrima. Alę exterius ex cinereo fuſceſcunt, intus ſunt rubicundę, corpore ſupino, ſicuti etiam qui ſecundo loco depictus eſt, candicat. Antennæ latę ſunt, & ex cinereo fuſcę. Aluus ſupina nigra eſt, in medio candida. Ad mediocres pertineret, niſi tam craſſus eſſet. Tertius ex minoribus eſt, aluum habet luteam nigris zonis diſtinctam. Alę quoque flaueſcunt; tergus ferrugineum eſt, eiuſdemq; coloris antennę quæ latę ſunt & hirſutæ. Supino ventre albicat. Quartus aluo quoque luteo eſt, ſed magis ad croceum accedit, & punctis notatur in medio deorſum deſcendentibus aterrimis. Alę internæ eiuſdem cum aluo ſunt coloris, & ſimilibus quoque punctis maculantur; exteriores leuiter pallideq; lutęſcunt, tergus & antennæ colore ſunt ferrugineo, pedes croceo. Habes eundem alis complicatis, prout ex ſua chryſalide erumpit. Sextus valdè eſt exiguus, corpore ſuperno fermè ferrugineo, inferno planè aureo. Alas habet luteas ad croceum vergentes, admodum paruas. Septimus corpore nigricat, alas habens luteas ad ferrugineum nonnihil vergentes, & ferrugineis venis diſtinctas. In exterioribus macula eſt nigra, rotunda, puncto intus albo. Idem eſt, qui octauo loco depingitur erectis alis, quæ eundem planè colorem retinent, præterquam vbi corpori iunguntur, qua parte ad cæruleum vergunt, habentq; lineam albam, quæ medias percurrit. Ex minimorum genere eſt, qui nono loco exhibetur, corpore cinereo nigreſcente, alis cinereis admodum obſcuris, internis luteis. In externis macula eſt candida literam V exactè exprimens, item altera figurâ ſemicirculi. Decimus alas habet longas & anguſtas, colore flaueſcente, faſcijs ſiue tæneis ornatas tribus, atris. Pedes & antennæ flaueſcunt. Oculi admodum exigui ſunt, & nigri. Poſtremus omnium minimus Papilio eſt triticiarius rectiùs, quàm in præcedenti tabula exaratus, ſimul cum ſua chryſalide, & Vermiculo ſui ortus. Alas habet vt cæteri quaternas, albidus totus, cinereuſue, corpore leui in acutum aluo deſinente, argenteo ſplendore. Vermiculus iſte Curculio vocatur, de quo pòſt ſeparatim. Papilio triticiarius.

Reliqua

Tabula decima.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Tabula vndecima.

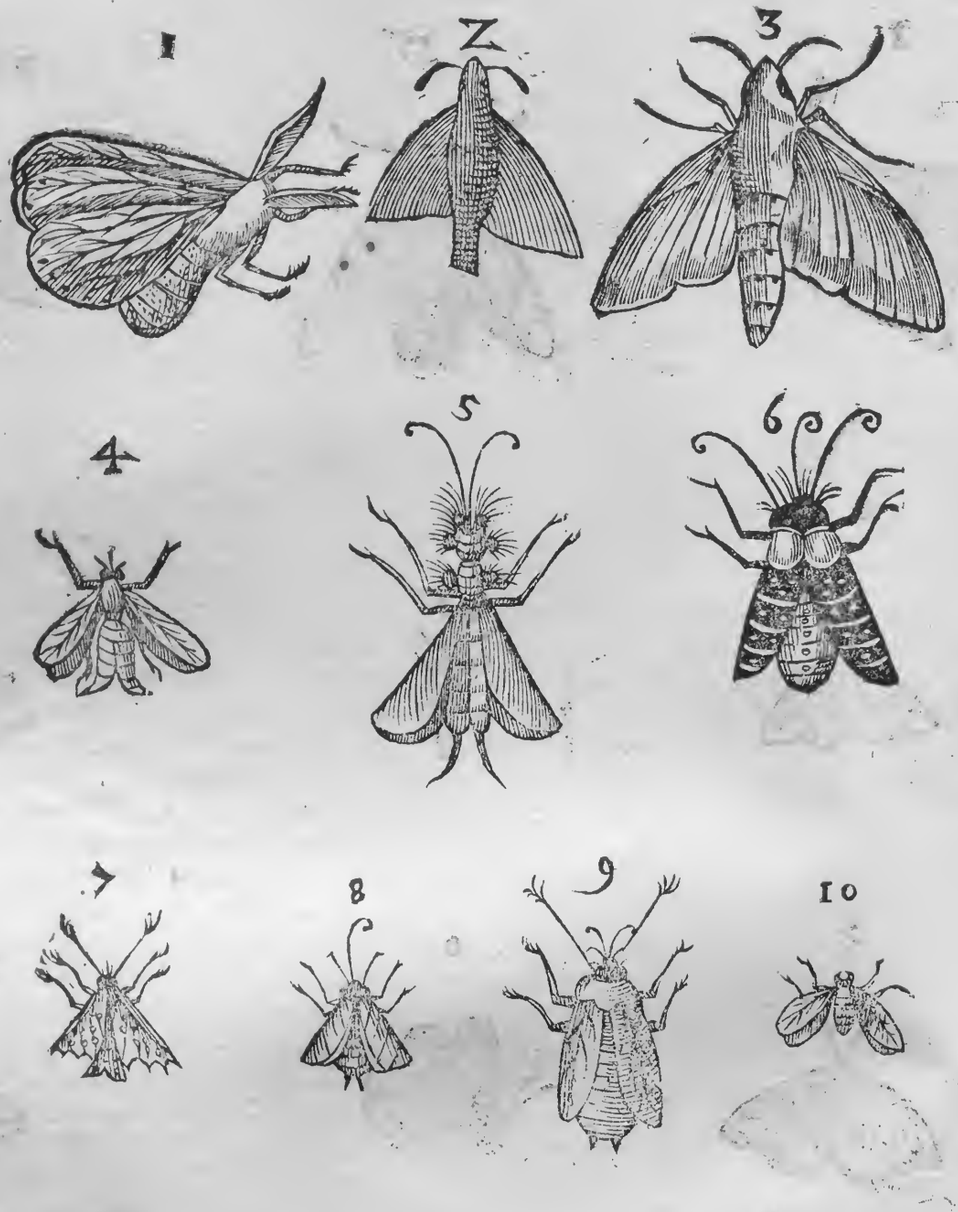

Rariores ſunt & formæ inſolentioris, qui in vndecima tabula depinguntur. Ex quibus primus aluo eſt craſſiſſima ſupernè candida, infernè nigreſcente, ſeu potiùs ad cæruleum inclinante: annulis & punctis diſtincta nigricantibus: tergus ac caput candicant, admodum hirſuta. Antennæ latiſſimæ, ac villoſæ, coloris ferè ametheſtini. Alæ ex amethiſto & cyaneo mediæ, venas habent rutilas primùm, pòſt nigras: In extremo candicant, vbi punctis maculantur exiguis, aterrimis. Pedes robuſti, ciuſdem cum antennis coloris. In aluo notatu dignum eſt, quòd in extremo longè craſſior ſit, quàm vbi corpori iungitur. Secundus ex eodem vel conſimili genere, licet minor, corpore eſt fuſco capite acuto, oculis protuberantibus, per tergus & ſummo vertice cinereus, alis breuibus pariter cinereis, internè prope aluum rubicundis. Antennas non rectà vt cæteri erigit, ſed ad latera extendit. Ex eodem genere eſt tertius, & ipſe acuto capite, & ad latera emittens antennas ſuas. Corpulentùs eſt, craſſiori tamen thoracè quàm aluo, quæ nigris extenditur annulis. Toto corpore ſuperno leucophæus eſt, infernò candicat. Alæ totæ fuſcæ ſunt, internæ qua ventrem ſpectant, nonnihil poſſident rubicundi. Quartus totus ex cinereo fuſcus eſt, alas habens longiuſculas, & anguſtas. Aluo eſt craſſa & bifurcata. Hæc annulis, alæ venis inſigniuntur ferrugineis. Caput admodum breue eſt, antennæ minutiſſimæ, ac vix apparentes. Inſolentis profectò formæ caput obtinet quinto loco pictus, à cuius lateribus duo ſunt tubercula rotunda, nigra multis capillamentis nigris hirta, & in extremo alia duo, ſed quæ

ciuſdem

A ciusdem cum capite sunt coloris, nimirum ruberrimi, qui quoque color communis est tergo, à cuius quoque lateribus duo alia sunt tubercula nigra, vt priora. Alæ ex infima tergoris parte exoriuntur, colore ferè nigricante, luteis aureisque lineis & guttis refertæ. Aluus est bifurcata, tota lutea rubris zonis interstincta. Pedes & antennæ nigricant. Sextus tota aluo rubra est aureis prope finem lineis notata, in quibus puncta sunt rubra. Alæ primùm luteæ sunt, dein totæ nigræ albis conspersæ punctis, & lineis distinctæ aureis. Caput villosum est & nigrum tribus antennis instructum, vt pictor pinxit. Septimus minimorum generis alis est denticulatis lutescentibus, nigris lineis & punctis rubris insignibus; aluus albida est bifurcata nigris lineis ornata ambientibus, pedes nigricant. Octauus aluum item habet bifurcatam, sed crassiorem, eiusdem prorsus cum præcedẽte coloris, sicut & ipsæ alæ, sed quæ loco punctorum in extremitatibus infernis rubescebant. Nonus crassissimam habet aluum rubram, supernè luteo distinctam, alas angustas ferrugineas nigris lineis refertas. dorsum candicat. Postremus aluo est crassiuscula, alis & toto corpore cinereis, pedibus nigris.

B

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

COIRE Papiliones necdum obseruaui, id verò credibile est argumento nostrorum Bombyliorum, qui coire cernuntur. Estque authoritas authoris de natura rerum, qui scribit Papiliones post Augustum coire, & moriẽte post coitum masculo fœminam oua parere, hisque editis ipsam mori. Ego alijs etiam temporibus coire puto. [a] Albertus ouis quandam inesse ait rubedinẽ: atq; hoc quoq; omnibus conuenire negauerim, cùm & alba, „ & lutea quoq; obseruauerim. Eiusmodi semina [b] Columella stercora vocabat, vbi quædam „ præcepta tradit, vt mundanda sint aluearia. Præterea, vt Tineæ, inquit, si apparuerint, euer- „ rantur, Papiliones enecentur, qui plerunque inter aluos morantes Apibus exitio sunt. Nã „ & ceras erodunt, & stercore suo vermes progenerant, quos aluorũ Tineas appellamus. [c] Isi-
C dorus id videtur sic repetisse, ait enim Papiliones esse auiculas, quæ maximè abundant florentibus maluis, quique vermiculos suò stercore faciunt nasci. Cùm itaque oua ędere certo certius sit, ita è contrario quomodo & quo loco per hyemem conseruentur, à nemine hactenus annotatũ obseruaui. Id cùm aliquando à rusticis quererem respondebant, sese quandoque folia seminibus Papilionum grauida, cùm terram vomere scinderent, huius viscera recondere eiusque tepore per hyemem foueri: sed cúm eo modo in terra potiùs suffocarentur, arbitrari cœpi ea tantùm conseruari, quæ in cauitatibus corticum arboris reponunt: quę verò in folijs eodem anno, viuificari. Et reuera oua obseruaui ędita sub chamæfici folijs, ex quibus sub finem Augusti Eruculæ sponte erumpebant. Erant autem tenui inuoluta lanugine, ne ab ambiente læderentur: ipsæ verò Eruculæ decidentes terræ non illidebantur, sed tenuissimo admodum filo more Aranei appensæ in aere remanebant. Cùm sub folijs pariunt, ita ea plicant, vt imbres nocere non possint, & quasi sub tecto quopiam ea reponunt. Obseruaui item bis Erucam, quam inter brassicas ceperam, primò parere oua, lutea, tenui inuoluta etiam lanugine, ijsque editis, in chrysalidem commutari, eisdem quo illa fuerat, coloribus, luteo, viridi, & nigro, & quod mirum mihi videbatur, ex ijs ouis volucria erum-
D pere animalcula adeo exigua, vt visum ferè subterfugerent, qualia scilicet in vesicis vlmorum reperiri solent. Quatuor habebant alas Papilionum more. Sed coire eas non obseruaui. Colore sunt viridi ac luteo, atris respersa maculis supernè, infernè tota sublutea. [d] Albertus tradit ex Papilionum ouis per hyemem alios Papiliones volantes produci, longas & flexuosas habentes promuscides, quibus rores fugant, sed id apud me prorsus est ridiculum. Quis enim Erucas hyeme obseruauit, aut Aurelias? Si qui itaque hyberno tempore, sereno cœlo apparent, eos iamiam genitos esse crediderim, & propter frigus Chrysalides eorum prius eousque latuisse. Omnis enim Papilio ex Chrysalide nascitur, Chrysalis ex Eruca, Eruca ex ouis Papilionum, quorum, vt dixi finis est, non Erucas aut Chrysalides, sed alios procreare Papiliones. Scio interim istæc Philosophorum principi & communi præceptori [e] Aristoteli aduersari. Hic enim cùm omnia Insecta Vermem facere scribat excepto quodam Papilionum genere, quod ait durum quiddam simile cartamo, hoc est, cnico producere, cęteros Papiliones dicere videtur non oua, sed Vermem gignere: Equidem nihil

An Papiliones coeant.

Oua qualia.

[a] *Lib.26.*

[b] *Li.9.c.14* Tineæ aluorum.

[c] *Li.12.c.8.*

Oua Papilionum ut per hyemẽ conseruentur.

[d] *Lib. 26.*

[e] *Li.9.Hist. cap.19.*

vel parum rectè aut verè de Papilionum generatione ſcripſiſſe videtur: cùm interim exactiſſimè de ea ſcribere tentauerit. Naſcuntur, inquit, Papiliones ex Erucis; Erucę ex virentibus folijs, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ῥαφάνου, ἥν καλοῦσί τινες πράμβιν. hoc eſt, & maximè braſſicæ, (nam ῥάφανος, & πράμβη ſunt Synonyma) Primùm minus quid milio conſiſtit in folio, mox Vermiculi inde contrahuntur, & accreſcunt, tum intra triduum Eruculæ inde efformantur: quæ auctæ motu ceſſant, ſuaq; forma immutãtur, appellanturq; tantiſper Chryſalides (quaſi Aurelias dixeris) duro intectę putamine ſunt, ad tactum mobiles, meatibus are noſis obductæ. Non os non aliud ex membris, quod conſpicuum ſit poſſident. Longo poſt tempore, putamine obrupto euolant inde animalia pennigera, quos Papiliones vocamus. Itaq; primùm cùm Erucæ ſunt, cibo aluntur, atq; excrementa edũt. At verò cùm in Aurelias dictas tranſierint, nihil vel guſtant vel excernunt. Hæc Ariſtoteles, mutationem Erucarum in Aurelias, & harum in Papiliones optimè tradens: ſed non aduertit illud, quod conſiſtit in folio, Papilionũ ſemen eſſe, præterea Vermiculos illos, quàm primùm erumpũt ex ouis Eruculas eſſe: cùm tamen aliàs de hac eadem [f] generatione agens Erucas ipſas nominet Vermes his verbis: Omnia enim poſt Vermis naturam motu ceſſant, & putamine obdureſcunt, mox rupto putamine exit velut ex ouo animal tertia perfectum generatione, idq; pennatum magna ex parte. Ratione illud etiam euenit, quòd multi admirentur. Erucæ enim cùm primò capiant cibum, mox non capiunt, ſed motu ceſſant, quæ per id tempus Aureliæ dicuntur. [g] Plinius grana illa ex rore fieri credidit, ſoleq; denſari, quod ipſum naturæ ſpeculatores non facilè comprobant. Lapſusq; in eo præterea eſt Plinius, quod pro ῥαφάνῳ tranſtulerit raphanum, qui ῥαφανὶς Theophraſto nominatur. Sed verba adſcribam: Multa autem, inquit, Inſecta & aliter naſcuntur, atque in primis ex rore. Inſidet hic rhaphani folio primo vêre, & ſpiſſatus ſole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur Vermiculus paruus, & triduo Eruca, quæ adiectis diebus accreſcit, immobilis, duro cortice, ad tactum tantùm mouetur. Aranei. Hæc Eruca quam Chryſalidem appellant, rupto deinde cortice volat Papilio. Quidam in margine pro raphani legit braſſicæ ex Dioſcoride, ſed Dioſcorides Erucas generari tradit ἐπὶ τῶν λαχάνων, hoc eſt ex oleribus, ex quibus etiam raphanus eſt. Quare vel ex [h] Ariſtotele, vel ex eius diſcipulo Theophraſto locum illum reſtituere debebat. Hic enim Erucas ſcribit priuatim braſſicam infeſtare, atque ex ea oriri his verbis: Θηρία δὲ γίνεται ταῖς μὲν ῥαφανίσι, φύλλαι: τῇ δὲ ῥαφάνῳ καμπαί, καὶ σκώληκες, hoc eſt, Animalcula, quædam gignuntur, in radicibus Pulices, in braſſica Erucæ, & Vermiculi. Quem quoque rurſus locum transferens idem [i] Plinius, pro radiculis reddidit napis pro braſſica raphano. Sed hîc in Plinij textum, inſigne mendum irrepſit: nam textus Culices habet, cùm Pulices ſit legendum. Textus itaque Plinij nunc habet ſic, Napis Culices, raphano Erucæ, & Vermiculi: item lactucæ & oleri: Legendum ex Theoſtraſto. Radiculis Pulices, braſſicæ Erucæ, & Vermiculi &c. Ex quo loco lapſus manifeſtatur Ariſtotelis, qui cùm Vermes videret in braſſica, opinabatur eos naſci ex ouis illis milio ſimilibus, ac dein in Erucas abire, cùm & Vermes & Erucæ quandoque ſimul, quandoque ſeparatim braſſicam infeſtent, ſicut ex allatis Theophraſti verbis facillimè quiuis colligat. Ῥάφανον verò braſſicam eſſe, cùm ex præcitatis [k] Ariſtotelis verbis, tùm ex Theophraſto liquidiſſimè conſtat, qui eodem capite τῆς ῥαφανίδος, & τῆς ῥαφάνου genera deſcribit, vbi cautè ac prudenter Theodorus pro ῥαφανὶς radicem, hoc eſt raphanum, pro ῥάφανος braſſicam tranſtulit. Et Heſychius ῥάφανος exponit πράμβη, id eſt braſſica, vt ex Dioſcoride conſtat, cui etiam ῥαφανὶς raphanus eſt. Raphanum tamen infeſtare non nego, in omni enim olerum genere paſſim reperiuntur Erucæ, idque ex Dioſcoride iam tradidi, ſed aliæ braſſicam, aliæ raphanum, aliæ alias herbas, & arbores infeſtant: neque etiam omnes in Papiliones abire arbitror. nam multæ cùm vniuerſa quibus inſiſtunt, conſumpſere, ipſæ etiam conſumuntur. Quędam enim cum in arboribus inſtar Bombycum contexta reliquerunt, moriuntur, ſequenti verò anno illæ rurſus nouis vermibus coaleſcunt, ſicut ſæpè in arboribus obſeruaui, & priuatim in ea, quæ vulgò Euonymus Theophraſti putatur: Plinius arborum morbum eſſe dicit, vocariq; Araneum, & fieri præcipue in oliuis, & vitibus. Eſt etiamnum, inquit, peculiare oliuis, & vitibus (araneum vocant) cùm veluti telæ inuoluunt fructum, & abſumunt. Sed nos id in pomis præcipuè obſeruauimus: Quædam etiam tecta domorum ſubeuntes, è parietibus dependent, ibiq́ue in nihilum rediguntur. Præterea cùm aliquando Erucam quandam hirtam ſiue echinatam coloris totam cærulei aluiſſem, ea quidem folliculum quendam rudi modo texebat, ſed poſtea, ceſſante paulatim motu moriebatur. Alia quædam, cùm ex ea pulchrum quendam expectarem Papilionem, mihi peperit oua numero quadraginta magnitudine grani tritici, luteo colore, tenui obducta

[f] *Lib. 3. de gener. c. 9.*

[g] *Lib. 11. cap. 32.* Plinij lapſus.

[h] *Li. 7. Hiſt. plant. c. 5.*

[i] *Lib. 19. cap. 10.* Braſſicam quę animalia infeſtãt.

[k] *Li. 7. Hiſt. plant. c. 5.*

Erucæ aliæ alias plantas infeſtãt.

A ducta carthilagine in quorum singulo inerat Vermiculus, sed nunquid postea ex hisce vermibus fierent Chrysalides, vt veriimile est, vt verum fatear, nescio, qua incuria non observaui. Et rursus earum, quæ in Papiliones commutantur, non omnes putem ex ouis generari, sed quasdam etiam ex plantarum putredine: Sed nunquid campestrium illorum, quos per agros & hortos leuissimo volatu ferri videmus, etiam ex putredine nonnunquam generentur, plurimum addubito. Id tamen veteres omnes sibi persuasisse videntur, cùm nullam ouorum mentionem faciant, vt ex allatis manifestum est. Solus [1] Plutarchus oua Papilionum agnouisse videtur: Etenim plurimis argumentis disputans, priusné fuerit ouum ipsa Gallina, primò Papilionis ortum, deinde Scnipum & Teredinum, quæ ex putri nascuntur ortum, in exemplum adducit his verbis: Vt verò primùm nascitur Eruca (scilicet ex ouo de quo disputat, nam postea subiungit de ijs quę ex putri oriuntur) deinde siccitate concrescens tandem rumpitur, atque è se aliud alatum animal exhibet, quod ψυχὴ, id est, Papilio vocatur, ita hîc ouum prius existit, tanquam materia ortus. Nam in omni mutatione necesse est prius re mutante esse id, è quo mutatur. Considera enim Scnipes, & Teredines in arboribus, & lignis innasci, humoris putrefactione, aut concoctione, quibus nemo B negauerit priorem natura esse vim generandi. Nam materia aduersum ea quæ nascuntur; rationem habent matris, vt ait Plato & nutricis. Materia autem omne id est, ex quo constituitur id quod nascitur. Hæc Plutarchus. Author thesauri linguæ Græcæ pro ψυχῶν legi tradit in antiquo codice νύμφων: quæ lectio sanè laudari non potest: nympha enim alata non est. Iam verò non omnes Papiliones oriuntur ex Erucis; quidam enim ex Vermibus, vt domi nostræ videmus in ijs qui in frumento proueniunt. Frumentum enim si humidius fuerit, Vermes producit, hi chrysalides, ex quibus Papiliones fiunt. Exire etiam vidi Papiliones ex arborum, maximè salicum cauis suo vix spolio denudatos, Papiliones, inquam eiusdem cum cauitatibus crassitudinis, in quibus sanè oua fuisse nemo dixerit: ex singulis enim cauis singuli exeunt Papiliones, cùm qui semen in quodam loco edunt, id nisi admodum numerosè pariant. Sunt id genus Papiliones corpore admodum crasso, alis plurima lanugine obsitis, colore plerunq; fusco ad castaneum vergente; quare Papilionibus proprium esse, vt ex Erucis oriantur, statuere non possumus, quanquam id testetur [m] Theophrastus his verbis: Mirum omnino fortassis non minus est, quòd in populo alba euenit, cùm in proximum atq; simile quodammodo transeat. Nam & in animalibus mutationes huiusmodi C plerasq; videmus, alias in generatione, vt cùm in cæteris, tum in ijs quos (ψύχας) Papiliones vocamus. Enimuerò ex Erucâ, Aurelia nascitur, mox de ea Papilio. Id enim non alijs quàm Papilionum generi euenit. Erucas sponte nasci facilè credo, sed ex his Papiliones procreari non puto, quanquam Erucis vento simul raptis pluere bis terue obseruaui in hac ipsa vrbe, quæ in chrysalides, & Papiliones conuerterentur, atque ex his vnum depictum exhibui: quare has ex putri genitas fuisse, negem certo mihi persuadens, quæ sponte oriuntur ex ijs; quamuis non omnibus esse, quæ absumptis foliis, ipsæ quoque consummuntur, & ad nihilum rediguntur. Harum præcipuus ortus est, aëre nimia peccante humiditate, ac putredine tepida. Hæc enim Erucas maximè procreat, vt testatur [n] Plinius, dum ait: Sunt ex eadem causa nascentes, & Erucæ, dirum animal, eroduntq; frondem, aliæ florem oliuarum quoque, vt in Mileto, ac depastam arborem turpi faciè relinquunt. Nascitur hoc malum tepore humido & lento. Desumpsit hoc ex [o] Theophrasto, qui sic scribit: In Mileto oleas cùm florent, Erucæ erodunt, aliæ frondem, aliæ florem; genere diuersæ: itaq; arbores diſpoliant. Nascuntur tempore Austrino; & vento, si acrior insecutus fuerit, rumpuntur. Postremò [p] Columella etiam post pluuias noxia scribit incessere animalia; quæ à D nobis appellantur Erucæ. Atque hæc est de Erucarum, & Papilionum generatione, nostra opinio, quam si videbitur iusta, ac bona, lector amplecti poterit, sin minus, boni eam consulat, rogamus. Sed antequam huic rubricæ finem imponamus admonendus est lector, Gazam apud [q] Aristotelem scribere, nonnulla animalia oriri ex nullis, vel eiusdem, vel diuersi generis animalibus, inter quæ recenset Muscas & Papiliones, ex quibus ait gigni quidem animalia, sed non similis naturæ, sed genus quoddam Vermiculi: cùm Aristotelis textus Græcus habeat eo loco ψυλλῶν, hoc est paruorum Phalangiorum, non ψυχῶν, vt Gaza vertit præcipitanter certè. nam aliàs apud eundem [r] Aristotelem, vbi Araneorum, & Phalangiorum genera recensét, rectè Pulicem transtulit his verbis: Araneorum, & Phalangiorum plura sunt genera. Mordax in duo distinguitur, alterum simile ijs, quæ Lupos appellant, est paruum, varium, procax, salax, ψύλλα, id est, Pulex nuncupatum, &c. Non enim hic generandi modus Papilionibus conuenit, sed Araneis, quos scribit [s] Aristoteles parere Vermiculos, qui non

[1] *Li. 2. Symposi. quæst. 3.*

Scnipes vt generétur.

Papiliones ex Vermibus.

[m] *Li. 5. Hist. cap. 8.*

Erucas etiã sponte nasci.

[n] *Lib. 27. cap. 24.*

[o] *Li. 4. Hist. plant. c. 16.*

[p] *Lib. 12.*

Gazæ lapsus.

[q] *Lib. 1. de Generat. animal. c. 18.*

[r] *Li. 9. Hist. cap. 39.*

Phalangiũ Pulex dictum.

Araneorũ generatio.

[s] *Li. 5 Hist. cap. 27.*

ex parte; ſed toti in Aranei formam immutantur. Ex Papilione auem gigni pennatam compertum eſt hoc ipſo ſæculo, vti tradit Ioſephus Acoſta Ieſuita 1560. ex Breſilia. E

LOCVS. VOLATVS. CIBVS. ÆTAS.

Quo loco gaudeant.

PAPILIONES non eadem omnes loca amant. Illi enim, qui leuiſſimo hinc inde per aëra volatu feruntur, locis gaudent apertis, ac amœnis, herbis floribusq; refertis, quos rectè quis campeſtres nuncupauerit. Contra grauiore corpore præditi, vel arborum truncis, vel parietibus, ac feneſtris velut affixi hærent, ac parum volant, gaudentq; magis tenebricoſis, quàm lucidis locis. Vnde cùm author de natura rerum ſcribit Papiliones eſſe Vermes volantes, qui maximè floribus innituntur, & ex eis cibos capiunt, de prioribus intelligendus eſt; Sed cibum capere non puto argumento noſtrorum Bombyliorum, qui cùm craſſo alioqui ſint corpore, cibum non capiunt, & ſubito moriuntur, cùm proli incubuerint, hoc autem, quamprimum in lucem editi ſunt, faciunt: quare & cæteros, ocyus interire, etſi id necdum obſeruaui, ſuſpicandum eſt. [a] Collumella, & ex eo, vt videtur [b] Iſidorus ſcribunt, eo tempore quo florent maluæ, magnam eſſe Papilionum multitudinem. Sed cùm maluarum aliæ ſint ſylueſtres, aliæ ſatiuæ, quaſnam intelligat videndum eſſet. Satiua etenim, ſiue hortenſis Iulio & Auguſto præſertim menſibus florent; ſylueſtris per totam æſtatem, & in maximam autumni partem durat. Equidem Papiliones ipſo ſæpe vêris initio videre eſt, vêriſq; noui teſte Plinio habentur nuncij: item tota æſtate, ac autumno, niſi frigus ocyus ingruat. Quamobrem ego Columellam de domeſticis maluis loqui puto: nam de illis Papilionibus loquitur, qui in alueis Apum nati, Apes infeſtant. Sunt autem hi ex eorum genere, qui ad lumen candelæ aduolant, quales Auguſto potiſſimùm menſe abundare cernimus. quamobrem etiam eos candelæ in olla poſitæ igne eos interimi ſcribit. Quod pòſt etiam repetijt idem [c] Iſidorus: Papiliones, inquit, vocantur à ſimilitudine paruuli animalis volantis, quod maximè abundat florentibus maluis. Hæ ſunt auiculæ, quæ lumine accenſo *conueniunt, & circa volitantes ab igne interire coguntur.* G

An cibum capiant.

[a] *Li 9.c.12.*
[b] *Li.12.c.8.*
Malua alia ſatiua & ſylueſtris quãdo floreat.
Papilio ver nuncíat.
[c] *Lib. 15. cap 10.*

DENOMINATA.

Papilio ſiue tentorium.

APAPILIONIS volantis ſimilitudine tentorium Papilionem vocari nonnulli volunt. Calepino Græcè etiam ſcribitur *παπιλίων*, ſed eam vocem nullibi reperio. [a] D. Chryſoſtomus vocem eſſe tradit Romanam; apud quem fortè cùm ille Græcè ſcribi videret, Græcam eſſe credidit. Chryſoſtomi verba adſcriberem, ſed Græco careo: Latinus factus ſic habet: Quemadmodum ergo Moſis in deſerto tabernaculum, erat tigurium in quo congregari poterant, quod Romani vocârunt Papilionem. Italis & Belgis etiamnum Padiglione vocatur. Gallis parum mutata dictione Pauillon. Apud [b] Plinium vbi habet, Numidæ verò Nomades à permutandis Papilionibus, mapalia ſua, hoc eſt, domus, plauſtris circumferentes, caſtigatoria exemplaria habent, à permutandis pabulis. Eſt tamen vox à latinis recepta. [c] Vegetius: Porta quæ appellatur prætoria, aut Orientem ſpectare debet, aut illum locum, qui ad hoſtem reſpicit, aut ſi iter agitur, illam partem debet attendere, ad quam eſt profecturus exercitus, intra quam primæ centuriæ, hoc eſt, cohortes, Papiliones tendunt, & Dracones & ſigna conſtituunt. Sunt autem eidem Vegetio propriè è velis tenſis. [d] Procopio etiam ex aſſeribus. Ipſe poſt hæc, inquit, vbi legatum appropinquare audiuit ſubito tugurio ex craſſis aſſeribus compacto, quod Papilionem vocant, ibidem reſidebat. Sed hęc huc non pertinent, dicam tamen & hoc, inter huiuſmodi Papiliones ſiue tentoria primum locum amplitudine tenere Regis Sinarum; quo aiunt, præter duo hominum millia, quæ ſub illo degunt, etiam regum, principum, rerumq; publicarum oratores hoſpitio excipi. Papiliones item nominantur maculæ illæ, quibus per peſtilẽtes febres cutis ſuffunditur varijs locis, Pulicum aut Cimicum morſui ſimiles, vario ſæpè colore, pro veneni feritate, & materiæ conditione, modò rubræ, modò flauæ, ſubnigræ, violaceæ ſeu purpureæ, cæruleę, liuidę, nigræ,

[a] *Homil. in Pſal. 14.*
[b] *Lib 5 c.3.*
[c] *Li 1.c.23.*
[d] *Lib. 2. de bell. Perſ.*
Papilio regis Sinarũ memorabilis.
Papiliones pro maculis cutis in febre peſtilenti.

A nigræ, & quia ferè purpurei sunt coloris, ideo purpuræ nomine Gallis intelliguntur. Lenticulæ alijs dicuntur, quòd sæpe lenticulari colore, & effigie visuntur [c] Ambrosius Pareus Papiliones ideo nominari vult, quia alatorum Papilionum instar varias subito inuolent corporis velut regiones, nunc faciem, nunc brachia, nunc crura, nunc totum corpus. Ego potiùs à maculatis illis Papilionibus pulcherrimis, qui floribus desides perpetuo insident, propter consimillimas maculas ita vocari arbitror. Quare & flores multorum leguminum Papilionacei vocantur, quòd Papilionum figuram quodammodo exprimant. Plurimos enim videre occurrit, qui Papiliones, quàm simillimè ementiuntur, vt non modica lasciuia naturam in ijs depingendis lusisse constet. Pisum præ cæteris flores Papilionis forma circa vmbilicum purpureos galeatos habet: nec longè à iam dicto fabæ flos abit, cristatus, purpureus, varijs punctulis variegatus: Smilaces hortenses siue phaseoli Papilionis effigie flores gerunt: Cicer eiusdem effigiei vt superiores, flores producit. Porta arbitratur naturam ideo lusisse horum animalculotum in floribus illis figurâ, vt cùm fœcunda hæc esse constet propter eorum vbiq; locorum copiam, hac eadem fœcunditate pollere significaret. Reuera legumina fœcunditatem promouere credendum est, quando venerem & stimulent,
B & augeant.

[c] *Lib.* 21. *cap.* 28.

Flores Papilionacei cur sic vocantur.

Pisi flos.

Legumina Venerem cient.

PRÆSAGIA.

" SVNT, inquit [a] Plinius, qui certissimum Veris indicium arbitrentur, ob
" infirmitatem animalis, Papilionis prouentum. In ipso anno cùm commen-
" taremur hæc, notatum est, prouentum eorum ter repetito frigore extin-
" ctum, aduenasq; volucres ad vj. Cal. Februarij spem (speciem legunt alij
" ex veteri textu) vêris attulisse, mox sæuissima hyeme conflictas. Nostri
quoque agricolæ papilionem incertum vêris inditium habent, sicut quoq; Hirundinem, quoniam vtriusque aduentum frigora sæpissimè subsequantur; sed Cicada, cum apparuerit, metum frigoris deponi iubent, vnde prouulgatum ipsorum est velut adagium:

[a] *Lib.* 18. *cap.* 25. Veris signú

papilio incertus Veris nuncius.

Non credo alla Rondine ne alla Farfalla
C *Ma ben alla Cicala che mai falla.*

Papiliones visi sunt nonnunquam nimia copia luxuriantes aëris perniciem indicasse. Tradit [b] Cornelius Gemma anno 1562. circa 15. Augusti ingentem Papilionum exercitum in Belgio natum fuisse, anno, inquam, cuius status admodum erat, ventosus, tempestatibusque multis, atque procellis infestus. Volabant, inquit, hæc animalcula propter aquas, ea frequentia, vt cursum fluminis obscurarent, potissimùm post occasum Solis: hinc sese sub noctem referentes, per vicos velut instructis copijs vagabantur, nihil ferè à Tineis differentes. Hæc ille, addens insuper parentem suum in Ephemeridibus suis adnotare idem visum anno 1551. August. 16. tertioq; iam, & quartò annotauisse, semper cùm apparerent, eadem anni parte spectatum, circa Augusti medium scilicet, post constitutionem æstatis omninò consimilem, per schematismos Saturni, & Veneris. Sed an quicquam in prodigiorum genere valeat necne, nondum sibi satis esse exploratum, præsertim quando causarum præcedentium constans analogia sit satis ex naturæ visceribus deprehensa. Idem author agens de ingentibus calamitatibus, ac cladibus, quæ illic anno 1573. contigere, inter cætera prodi-
" gia, ac earum præsagia Papilionum frequentiam iterum recensetis his verbis: Papilionum
D " ingens exercitus rursum apparuit 18. Augusti, qualis & anno 1551. item 1560, aliasq; sæ-
" pius ijsdem temporibus anni, & constitutione consimili. Durant hæc animalcula Tinearum
" instar, vt plurimum dies continuos tres, quæ nube densissima propter cursus fluminum ve-
" cta, hinc sole occiduo per vicos & Lares sese dispergunt, & corruptelam aëris ex anni ma-
" dore significant. Præcesserat copula diuturna Saturni, & Veneris: vigesimo die tempestates
" horrendæ cum ventis assiduis subsecutę: die vigesimo primo frigus insolens, ac supra tem-
" poris rationem. Febres contagiosæ ampliùs inualescebant: Vermes & id genus putredines
" supra modum. Nam & huiusmodi mali præsagia ex illo Insecti genere vel duce natura col-
" ligi potuerunt, quòd nimirum vnius parentis germanæ soboles videantur.

pestis præsagia.

[b] *Lib.* 2. *Cosmocrit. c.* 1.

[c] *Lib.* 2. *c.* 4.

PROVERBIA.

Feſtina lentè.

Σπεῦδε βραδέως, id eſt, Feſtina lentè, vetus eſt adagium, de quo multa ſcribit adagiorum author pulcherrima admodum eruditè, quæ qui volet, ipſum adire poterit. Non inuenuſtam, inquit, ænigmatis ſpeciem præ ſe fert, propterea quòd conſtat ex verbis inter ſe pugnantibus, ideoq; referendum eſt ad formam eorum, quæ per ἐναντίωσιν, id eſt contrarietatem efferuntur. Monet adagium tutiora eſſe, quæ lentis conſilijs prouidentur, quàm quæ calidis properantur. Quamobrem duobus Imperatoribus Romanis, omnium facilè laudatiſſimis, Octauio Auguſto, & Tito Veſpaſiano, quorum vtroque nemo alius ſapientiùs, ac prudentiùs imperij habenas rexit, tantoperè placuit, vt typo vterq; id expreſſerit hyeroglyphico, quo ſeſe à nimia præcipitatione, ac credulitate illa, qua plæriq; principes, ac iudices mox primo impetu paraſitorum ſuorum delationibus fidem adhibentes, cum quibuſdam iniquiſſimè interdum egerunt, alienos eſſe indicarent, temperantiamq; & regendis imperij habenis moderamen iuſtum obſeruare teſtarentur, Auguſtus Papilione cancri marini chelis prehenſo, Veſpaſianus delphino anchoræ circumuoluto. Papilione enim nihil leuius in aëre fertur, delphino nihil celerius in mari natat: illo itaque à cancro cuius greſſus lentiſſimus eſt, prehenſo, atque hoc anchorę, quæ & naues maximas remoratur, ſtabilitate retento, temperamentum quoddam enaſcatur, neceſſe eſt, quod tantis principibus conuenire exiſtimabant. Illud quoque à Martiale dictum videtur prouerbialiter in Ligurram, qui timebat, ne mordaci aliquo epigrammate ab ipſo proſcinderetur, ac perſtringeretur:

Augusti & Veſpaſiani ſymbolum.

In tauros Lybici ruunt Leones
Non ſunt Papilionibus moleſti.

Adhiberi poterit, quoties ſignificabimus excelſis animis leues, & vulgares iniurias eſſe negligendas.

DE PAPILIONE AD LVMINA ACCENSA ADVOLITANTE.

Ordinisratio.

VIVS generis Papiliones aliquot ſuprà, quòd cum alijs permixti ſint, deſcripſimus. Alas plerumq; habent membranoſas, ſiccas & quæ tangenti velut cinere aſperſæ appareant. Quorum, quòd diuerſa quodammodo à cæteris ſit natura ad lumina accenſa aduolitandi, priuatim agere placuit: tùm etiam quia peculiaribus nominibus apud authores veteres veniant, quæ quidem confundere cum alijs nefas foret.

SYNONYMA.

[a] *Li. 8. Hiſt. cap. 27.* [b] *In Theriacis φάλαινα.*

[a] ARISTOTELI ἠπίαλος nominatur, Gaza ſeruata Græca voce Hepialum reddidit. Scribendum ita denſo ſpiritu, nam alioqui ἤπίαλος genus quoddam febris eſt ex vitrea pituita.[b] Nicandro φαλαινα vocatur, vt ex ſubiectis verbis clarum euadit.

— φαλάινη ἐναλιγκια πὴν περὶ λύχνες
Αυρόπυχος δειπνηςὸς ἀπήλασε παιπάσασαν

Phalanæ ſimiles (beſtias) ſtrepitu quam lampada circum
Aera tranantem canandi tempus abegit.

Vbi Scholiaſtes φάλαιναν ait eſſe animalculum, quod ſua ætate vocaretur ψυχὴ, & ψώρα, quæ poſtrema vox aliàs ſcabiem ſignificat: diciq; ait φάλαιναν παρὰ τὸ εἰς φῶς ἁλλεσθαι, hoc eſt, quòd ad lumen aduolet. Lycophroni per apocopen dicuntur etiam φάλαι: vnde [c] Turnebus apud Nicolaum, vbi in pulueris confectione legitur φάλης πεπαυμένης interpretatur Blattas & Papiliones lucernis aduolitantes. Eſt præterea φαλαινα balena. φάλαινα, inquit Varrinus animalculum eſt, quod ad lumina aduolat, πυραςέμερος, & ψώρα etiam vocatum: item piſcis κτηνώδης, hoc eſt iumentarius, nec non θηρίον θαλάσσιον, bellua marina

[c] *Lib. 18. Aduerſ. cap. 18.*

vbi

A vbi fortè scribendum πυραύστ μόρος, quod prouerbij vice effertur in eos, qui sibi mortem asciscunt. Papilio enim iste, de quo agimus Zenodoto, & Æschilo teste Ælianō Πυράυστης dicitur, quanquam Pyrausta Plinio sit Insectum, quòd in igne nasci putatur: & aliud rursus [d] Aristoteli, quòd Apibus ait esse infestum, vermiculus, inquam, quem etiam Clerum appellari scribit, specie Aranei. Ab Adriano Iunio vocis, vt videtur, illius vicinate decepto Pyrallis exponitur animalculum pennatum, lucernarum luminibus aduolans. aitq; dici Aristophanis Scholiasti μύκλω; cæterùm Pyralis [e] Aristoteli auiculæ genus est, Gaza Ignariam reddidit, Plinius Græcam vocem reseruauit. Apud Athenæum Pyrallis legitur, & apud Hesychium Πυρράλις est ὄρνις ποιός, idq; suo loco post πυρράιη, ordine alphabetico: quæ scriptura si verior est, nomen fortasse inuenit à ruffo colore. Μύκης verò fungus est, & quandoq; fungus elychnij τὸ περὶ τλὼ τῦ λύχνυ θρυαλίδα ἐφιζαμενον, cuius meminit Aristophanes, inquiens si huiusmodi fungi in ellychnijs fuerint, pluuiæ præsagium esse: quod & ipsum Iunio imposuerit. Scholiastes Nicandri ψυχῆ similem esse tradit κρανοκολάπτλω, & circa lumen volitare: Sed [f] Aetio κρανοκολάπτης est quartum Phalangiorum genus, de quo suo pòst loco dicetur. A posterioribus Græcis Papilionis hoc genus ναυδήλοσβέσης nuncupatur. [g] Plinio videtur appellari Papilio ignauus, & inhonoratus, luminibus accensis aduolitans, pestifer scilicet Apibus, de quibus ibi agit. sed [h] Aristoteles Papiliones, qui Apibus in alueis obsunt, ab Hepialo, hoc est, Papilione ad lumina aduolante, distinguit differtissimis hisce verbis: Obest & alia quædam bestiola similis Hepialo Papilioni, qui lucernarum luminibus aduolat. Quamobrem Papilionis ad lumina aduolantis nomine duo diuersa Papilionis genera, sed inuicem similia, intelliguntur, nimirum Hepialus, & qui in alueribus Apum nascitur: videturq; [i] Plinius alio quàm Aristotele, authore vsus: nam & Columella non alios, quàm quos Plinius, Papiliones ibi generari scribit, & igne candelæ occidi docet. Scaliger loca illa in quibus in alueis Papiliones isti fiunt, hordearia vocat. Ego oua horum Papilionum in tecto aluearis in vnam veluti massam conglomerata tenui quadam lanugine ea continente obruta inueni, subnigra, splendida, dura, rotunda, numerosa: Erucas etiam albicantes, exiguas, quæ mihi insequenti nocte folliculos fecerunt, quales in alueo quoq; obseruaueram magnitudine pistachij inuicem numerosè admodum cohærentes, & in singulis suas chrysalides, quæ denique mihi dissectæ Papiliones pepererunt quales quoque in alueis videram Papilionibus, qui in tritico oriuntur, non dissimiles. [k] Ardouino nescio qua barbara voce Papilio iste etiam Campalio nominatur. Italis Farfalla, & vt Alumnus addit, Pauiglione, & Poueia.

Pyraustæ mors.

Pyraustæ quæ insecta vocentur.

[d] *Lib.* 8. *cap.* 27.

Clerus: Pyrallis.

[e] *Li* 9. *Hist. cap.* 1.

Μύκης quid.

In Vespis.

[f] *Tetrab.* 4. *serm.* 1. *c.* 18

[g] *Lib.* 11. *cap.* 19.

[h] *Li.* 8. *Hist. cap.* 27.

[i] *Li.* 9. *c.* 12.

[k] *Lib.* 4. *de Venenis. cap.* 11.

MORES. INGENIVM.

EX ignis fulgore Pyrausta, inquit [a] Ælianus, quàm vehementi afficitur voluptate, idcirco cùm flamma vel maximè uiget, ad lucernas aduolat, atq; nonnihil captare videtur. At enim lapsus viuus comburitur. Meminit verò eius etiam Æschylus Tragœdiarum scriptor hoc senario.

Δεδοικα μωρὸν κάρτα Πυράυστ μόρον

Magnoperè stultum metuo Pyraustæ exitium.

Citat eiusdem Æschyli senarium Zenodotus cui etiam Pyrausta est Insectum, quod lucernis aduolet, atq; ita exustis alis concidat, pereatq;. Abiuitq; in prouerbium πυραύστ μόρος, Pyraustæ interitus, in eos, vt dixi, qui sibiipsis exitium accersunt, & πυραύστ χαρὰν χαιρεις, id est. Pyraustæ gaudium gaudes, de momentaria fluxaq; voluptate vulgò dicimus. Eandem, quam ex ignis splendore voluptatem percipit, expressit Martialis hisce versibus ad Paullum de phiala.

Illa potest Culicem longè sentire volantem
Et minimi penna Papilionis agi,
Exiguæ volitat suspensa vapore lucernæ
Et leuiter fuso rumpitur icta mero.

Sed nemo meliùs, quàm [b] Torquatus Tassus Armidæ forma captum Eustathium inquiens similiter, ac Pyrausta ignis splendore; in qua doctissima similitudine admodum ingeniosè lusit poëta. nam cùm amor ipse, velut ignis sit quispiam, ac flamma, vtrumque flammam gaudentem, & amore vrentem Eustathium, & igni inuolitatem Pyraustam inuicem comparat:

[a] *Lib.* 12. *Hist. Animal. cap.* 8.

Pyraustæ interitus.

[b] *Cant.* 4. Amans Pyraustę comparatus.

Come

Come al lume Farfalla ei ſi riuolſe E
A lo ſplendor de la beltà diuina:
E rimirar d'appreſſo i lumi volſe,
Che dolcemente atto modeſto inchina.
E ne traſſe gran fiamma, e la raccolſe
Come da fuoco ſuole eſca vicina.

Imitatus autem eſt Taſſus Petrarcham, qui & ipſe amorem ſuum Pyrauſtæ comparat.

Son'animali al mondo di ſi altera
Viſta, che contra il Sol pur ſi defende,
Altri, però che il gran lume gli offende,
Non eſcon fuor, ſe non verſo la ſera.
Et altri, col deſio folle, che ſpera
Gioir forſe nel fuoco, perche ſplende
Prouan l'altra virtù; quella, che incende,
Laſſo, il mio loco è in queſt'vltima ſchiera,
Ch'io non ſon forte ad eſpettar la luce F
Di queſta Donna, e non sò fare ſchermi
Di luoghi tenebroſi, o d'hore tarde.
Però con gli occhi lachrimoſi, e infermi
Mio deſtino à vederla mi conduce
E sò ben, ch'io vo dietro à quel, che m'arde.

Et pòſt rurſus in eodem ferè ſenſu:

Che poſſ'io far temendo il mio Signore
Se non ſtar ſeco infin à l'hora eſtrema?
Che bel fin fà, che ben amando muore
Come talhora al caldo tempo ſuole
Semplicetta Farfalla al lume auuezza
Volar ne gli occhi altrui per ſua vaghezza,
Ond'auuien ch'ella muore altri ſi duole.
Coſi ſempr'io corro al fatal mio Sole
De gli occhi, onde mi vien tanta dolcezza, G
Che'l fren de la ragion amor non prezza.

Cùm proprium itaq; ſit huic Papilioni, vt ad lumen aduolet, lumenq; ſymbolum ſit diuinitatis, iuxta illud Dauidicum: in lumine tuo vidimus lumen, ſimiles rectè dicentur ei qui luminis iſtius arcana curioſiùs, quàm par eſt, rimari volunt, antequam quæ ante oculos habent, naturam perſpectam habeant: in quo ferè ſenſu Langius apud [c] Lipſium: Vaga, inquit, mens, quid per hanc curioſam curam tibi vis? Tangere cæleſtes illos ignes? Liqueſces. Scandere in Prouidentiæ arcem? cades. Vt Papiliones, & minuta quædam animalcula veſperè lucernæ lumen identidem circumuolitant, donec amburantur: Sic humana mens laſciuit circa arcanam illam flammam.

[c] *Lib. 2. de Conſtant. cap. 12.*

NOCVMENTA.

NVNQVID eiuſmodi Papilionum genus aliquam homini præbeant vtilitatem, quod veriſimile eſt, nondum diſcere potui: quemadmodum è contrario duplex eorum damnum, quod inferunt, paſſim ab authoribus celebrari palam eſt. Papilio, inquit [a] Plinius lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt iecur caprinum. Non rectè itaque Matthiolus Blattas & Papiliones hircino iecore accenſo abigi ſcribit; nam id Plinius, vt patet ex citato loco, priuatim de hiſce ſcribit, qui ad lumina lucernarum aduolant. [b] Ardoynus eorum naturam venenoſam eſſe ſcribit, accidentiaq; aſſumptorum præſertim in notabili numero eſſe valde mala. Sed qualia ſint ab authoribus non aſſeri. [c] Raſis teſtatur, ſi crines equini habeantur in aliquo loco, non intraturos Campaliones, ſic enim ille hoſce Papiliones nominat: item nigellæ, ac cicutæ ſuffitu fugari. Curatur qui ſumpſit eodem modo, quo qui venenum potauit. Altera earum noxa eſt, quam Apibus inferunt. [d] Columella author eſt, niſi enecentur, aut diutiùs inter aluos morentur, Apibus exitio eſſe: nam & ceras, inquit, erodunt, & ſtercore ſuo Vermes proge-

[a] *Lib. 28. cap. 10.*

[b] *Lib. 4. de Ven. ca. 11.*

[c] *Lib. 20. cap. 2.*

[d] *Li. 9. c. 14. Vt Apibus noceant.*

A progenerant, quos aluorum Tineas vocamus. Itaque quo tempore maluæ florent, cùm est
„ eadem maxima multitudo, si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter aluos, & in
„ fundum eius lumen aliquod dimittitur, vndique Papiliones concurrere; dumq; circa flam-
„ mulam volitant, aduri, quòd nec facilè ex angusto rursus euolare, nec rursus longiùs ab
„ igne possint recedere, cùm lateribus æneis circumueniantur, ideoq; propinquo ardore con-
„ sumi. Idem remedium notauit [c] Plinius, addens insuper stercore bubulo si suffiantur alui, [c] *Lib. 21. cap. 14.*
„ Papiliones arceri. Aluearia, inquit, hyeme stramento operiri, crebrò suffiri, maximè fi-
„ mo bubulo. Cognatum hoc ijs; innascentes bestiolas necat, Araneos, Papiliones, Tere-
„ dines: Apesq; ipsas excitat. Et Araneorum quidem exitium facilius est: Papilionum maior
„ pestis. Tollitur verò cùm matureſcit malua, noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucer-
„ nis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Idem repetit [f] Palladius, idq; faciendum [f] *In Aprili. tit. 8.*
esse vult mense Aprili cùm maluæ florent; quod Columellæ aduersatur, qui de media fe-
rè loquitur æstate, vt qui vtrumq; authorem conferet, facilè animaduertet: neque etiam
maluas eo mense florere puto, & quo anni tempore floreant, præcedenti capite osten-
di.

B

DE BOMBYLIO SIVE PAPILIONE BOMBYCVM. Cap. III.

SYNONYMA.

SVPRA ex Suida Βομβυλιὸν diximus esse genus Apis syluestris, ita dictum παρὰ τὸ βόμβειν, nimirum à bombo, quo obstrepit. Sed cùm dicat fauos conficere ex luto, lapsus eius manifestatur, etenim id de Bombyce, non de Bombylio tradidit Aristoteles, ex quo patet dilucidissimè τὸν Βομβυλιὸν esse Papilionem nostrum, qui ex Bombyce prouenit, hoc est, Eruca Serici staminis textrice: quem si etiam παρὰ τὸ βόμβειν dici quis velit, C non contradicam, quia inter cætera Papilionum genera magis est obstreperus. vnde βομβυλιὸς teste Polluce, & Athenæo poculi genus erat anguſti oris, βομβεῖν ἐν τῇ πόσει, hoc est, bombum inter bibendum edens. Maior adhuc lapsus est Hesychij, cui βομβυλιὸς præter poculum, est ζῷον ἦχον τινὰ ποιεῖν τὸ γένος τῶν σφηκῶν, ἢ μέλισσα μεγάλη, ἢ μυῖα, hoc est animal sonum faciens more Vesparum, aut Apis magna, aut Musca. Locus Aristotelis, vbi βομβυλιὸς nominatur, est in quinti de animalibus, capite decimonono, sed textus corruptus est, & subinde eum corrigam: Gaza Bombycem transtulit perperam. Plinio latinè Bombylij quoque dicuntur, si & ipsius textus restituatur, vt ego iam iam restituam. Italis vocantur Brendole, Pauagliotte, Parpagliotte, Bardelli, & Farfalle nonnunquam, sed impropriè.

Etymum. Suidæ error.

Bombylius vasis genus

Hesychij error.

Gazæ error.

GENERATIO. ET TOTA HISTORIA.

D

HIVS generis Papilionum generationem paulò aliter, quàm apud nos
„ nunc fit, describit [a] Aristoteles his verbis: Ex quodam magno Verme, [a] *Li. 5. Hist. cap. 19.*
„ qui cornua habet, & ab alijs differt: primùm quidem cùm is mutatus est,
„ nascitur Eruca, dein Bombylius, atque ex eo Necydalus. Sex porrò men-
„ sibus in has omnes formas mutatur. Sic ille, paulò aliter, vt dixi, de Bom-
bylij ortu tradens, quàm nunc fieri videmus. Non enim nostræ Erucæ Bombycū
siue Bombyces ex Vermibus fiunt, sed ex ouis Bombyliorum. Notandumq; præterea ibi ortus.
textum philosophi à quopiam esse corruptum, ac inuersum, & debere legi, nascitur Eruca,
dein Necydalus, atque ex hoc Bombylius, quanquam mendosam illam lectionem secutus
sit [b] Plinius, nisi & apud hunc quoque corruptè omnia legi dicamus, quod certissimè affir- [b] *Lib. 11. cap. 22.*
mare ausim. Textus corruptus habet sic: Est & alia Bombycum (de Bombycibus Vespa-
rum, aut syluestrium Apum generis erat locutus) origo è grandiore vermiculo, gemina

præten-

prætendens ſui generis cornua. Hi Erucæ ſunt. Fit deinde, quod vocatur Bombylius, ex eo E
Plinius correctus. Necydalus, ex hoc in ſex menſibus Bombyx. Ego verò lego ſic: Eſt & alia Bombycum origo è grandiore vermiculo gemina prætendens ſui generis cornua: hinc Eruca fit, quæ & "
Ariſtoteles correctus. Bombyx appellatur, ex eo Necydalus, ex hoc Bombylius. Omnia ſex menſibus. Locus Ariſtotelis corrigitur facilè ex ipſiuſmet præcedentibus in eodem capite verbis, quæ nos antè citauimus, vbi nimirum diſertiſſimis verbis ſcribit ex Eruca fieri Chryſalidem, & ex hac
[c] *Lib. 5. de cauſſ. plant. cap 8.* Papilionem. Idem ex [c] Plinio diximus, idem [d] Theophraſtus tradit, binis in locis, nimirum in quinto de cauſis plantarum, & in ſecundo de hiſtoria earundem; in quo poſtremo loco
[d] *& lib. 2. hiſt. cap. 6.* mutari ſcribit generationes quaſdam per plura animalia, vt cùm ex Eruca fit Chryſalis, ex Chryſalide Papilio; ſed Theodorus perperam ibi habet, cùm ex Tineâ Eruca, tum ex ea
Gaza error. Papilio gignitur. Nam Theopraſtus Tineæ non meminit, ſed Chryſalidem ait naſci ex Eruca. Iam verò νεκύδαλον idem eſſe quod χρύσαλις, ipſum nomen indicat, cùm velut mortuum; vel potiùs ſopitum ſonet, vnde Gaza rectè Inualidam tranſtulit, talem autem eſſe
Necydalus quid. Chryſalidem præterquam, quod vulgo notum eſt, ipſemet ibidem Philoſophus atteſtatur.
Inualida. Cuius dictionis vim cùm non aſſequeretur Iacobus Dalechampius in fœdiſſimum errorem
Dalechampij error. impegit, & ſuo ſe ipſum gladio iugulat. Nam cùm prius locum Ariſtotelis eodem planè quo F
Bombycina veſtis. ego reſtituiſſet ſenſu, immo ijſdem penè verbis, in ſubſequenti Plinij capite mutata prorſus ſententia, quamdiu, inquit, filum ducit Eruca, & latebras illas ſibi ædificat, Bombylius, "
Erucæ nomine relicto, nuncupatur, non à ſono, quem bombyzationem Feſtus vocat, ſed à "
bombycio, id eſt vellere, quod ordiatur, vnde bombycina veſtis nomen habet. Poſt quadra- "
drageſimum diem, quàm Eruca ſe abdidit, & in bombylium mutata eſt, ſubnaſcens Papilio, "
nimirum cornutus Vermis, & quatuor alis pennatus, tum ſuccum exhaurit, qui mollitiem "
velleri præbet, tum exeſo folliculo, vt exitum ſibi quærat, velleris extrinſecus incumbentis "
filum proſcindit, ac diſſecat, vt eius tractum, qui rota carminare nititur, ſequi non poſſit, ſed "
diſcerpatur, ac diuellatur. Papiliones νεκύδαλες Ariſtoteles vocat, vt equidem cenſeo, ἀλλατομένες νεκύων, veluti rediuiuos, morte liberatos, ac vita reſtitutos, commutata forma, vel "
νεκυωτάτες, id eſt, νεωτάτες καὶ προτφατωτάτες ἐξαλλομένες, vltimos, recentiſſimos, nouiſſimè proſilientes. Sic ille. In quibus hoc præterea notandum, quòd bombycium vellus, & veſtis bombycina, non dicuntur à Bombylio, ſed à Bombyce. Bombyx enim eſt Eruca, quæ texit, non Bombylius, vt patet ex Plinio, cuius caput vigeſimum tertium libri vndecimi de
Bombyce Coa inſcribitur, & in fine capitis de bombycinis veſtibus loquens, Aſſyria, in- G
quit, bombyce adhuc fœminis cedimus. Sed cùm & in huius capitis mentionem incideri- "
mus, in eo quoque nodus explicandus eſt, locus, inquam, alius emendandus, non tamen eo
Plinius turſus correctus. modo quo reſtituit eum idem Dalecampius: Plinij verba ſunt: Bombycas & in Co Inſula "
naſci tradunt, cupreſſi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decuſſum, terræ halitu "
animante. Fieri autem primò Papiliones paruos, nudosq; mox frigorum impatientia villis "
inhorreſcere, & aduerſum hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate raden- "
tes foliorum lanuginem in vellera. Legit Dalechampius: Fieri autem primò Vermes par- "
uos, deinde Erucas nudas, mox frigore &c. Ego lego ſic: Fieri primò Erucas nudas mox frigore &c. Erucæ enim prius Vermes non ſunt. Vt modo ad Bombyliorum noſtrorum generationem reuertamur, ea planè eo quo dixi modo ſe habet, nimirum ex Eruca iam folliculo
[e] *Lib. 2. de Bombyc.* incluſo fit Chryſalis, ex quo Papilio, qui folliculum terebrat. [e] Vida:

Ecce autem vt roſtro follem terebrauit acuto
Protinus erumpit (viſu mirabile monſtrum
Alitis in paruæ Bombyx collecta figuram,
Et noua ſe rerum facies mirantibus offert. H

Ætatis breuitas. Summæ equidem imbecillitatis, & breuiſſimæ vitæ Papiliones iſti ſunt, vt qui ex folliculo erumpentes haud ita multò pòſt Venerem ineuntes diebus tribus coeunt, quo peracto maſculus moritur, fœmina verò, ordine iterato oua parit innumera rotunda, minuta, ſemini hyoſcyami non diſſimilia, aut herbæ peti ſiue nicotianæ, ſubſtrato ſibi panniculo, vel albo, vel
Oua vbi reponenda. rubro, deinde emoritur: tunc panniculus cum ouis ſuſpicitur, & vbi non poſſit hyemis pertingere frigus, reponitur, vt doctiſſimis hiſce verſibus idem Vida, quem omnes de hiſce agentem beſtiolis videre velim, cecinit:

Carpe manu reſides, & funibus inſidentes
In tabulamq; refer, ſtratam velamine molli.
Quippe vbi ſubtracto ſe rurſum ad fata vocarit
Senſerunt victu, turbantur.
Concubitu indulgent omnes, & ſemina gentis

Mauere

A *Munere defuncti vitæ post fata relinquant,*
Et seruare genus valeant, stirpemq; tueri.
Nec verò, velut in syluis genus omne ferarum,
Alituumq;, vagos passim furantur amores,
Sed connubia certa, sed electi hymenæi.
Ille suam tenet, illa suum, dulciq; fruuntur
Amplexu caudis ambo permutua nexis.
Instant, & validis iuncti compagibus hærent.
Nec Veneris breuis vsus erit, videre reuincti
Quartam sæpe diem; nec quas legêre, relinquent,
Donec vterq; cadat, nec enim, si viribus haustus
Mas prius occiderit, longum tamen ipsa superstes
Fœmina erit; sed vbi concepta effuderit oua,
Nulla mora, amplexu nondum diuulsa sequetur.
At verò quæ infusa vides mantilibus albis
B *Semina seu milij exigui tenuissima coge.*
Hæc tibi post annum sobolis spes certa creandæ.
Abde domo, his aptam super omnia delige sedem,
Qua neq; sint aditus torrenti æstate calori,
Nec Boreæ bruma in media. contraria vis est
Vtraq; seminibus seruandis: frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt, frustraq; fouebis
Semen inane: calor verò si admissus in oua
Paulatim sese insinuet, parua est mora, proles
Ante diem superas incassum rumpet in auras,
Cùm frondes iam consumptæ, cùm pabula syluæ
Deficiunt, & tonsa comam Thysbeia nudos
Ostentat ramos populatis frondibus arbor.

Cùm itaque tam breuis vitæ sit noster Bombylius formari ex eo posset hieroglyphicum, quod, inquit [f] Pierius Valerianus, indicaret, re bene gesta vitam exhalatam, vt Epaminon-
C dam Thebanum, & Leonidam Spartanum fecisse legimus. Tam breuis vitæ absq; vllo dubio causa est, quòd non edant: sed cur non edant, obscurior mihi videtur ratio. Ad quid enim os, & aluum natura, quæ nihil facit frustra, eis dedit? Alij inquirant; ad me quod attinet, dicam liberè, & iterum dicam, nescio. Vida credit ideo non edere, quòd vereantur, si rursus ederent, similibus, quibus prodiere, carceribus includendos iri. Canit itaque:

[f] *Lib. 26.* post rem bene gestã mortui typus.

Cur breuis vitæ sint.

Cur non edent.

Ergo carceribus cùm rupit multa viam vis,
Et sese cæcis populi eripuere tenebris
Aligeri, atq; iterum lucis venere sub auras
Hærent attoniti rerum nouitate, neq; audent
Remigio alarum se aperto credere cælo
Dissimilesq; sui tacitè noua corpora secum
Mirari forma, nec sese agnoscere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur & alas,
Et vires nil supra audent tentare priores
Diffisi, memoresq; sui, sed tum neq; gustant
D *Pabula, nec vitæ quærunt alimenta prioris*
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.
Iccirco aligeræ neq; frondem suffice genti
Incassum, neq; potandos admoueris amnes.

Scribit [g] Aristoteles esse quoddam Papilionum genus, quod durum quiddam simile carta-
mo, id est, cnici semini producit, sed intus fluidum. Docti considerent, nunquid exactè hoc
nostris Bombylijs competat. Ego id neq; negare, neque certò affirmare ausim. Modus enim
ille generandi alijs Papilionibus etiam est communis, & Aristoteles in eodem pôst capite de
Bombylio agit. Rursus cùm Bombylij Erucam inquiat ex magno & cornuto verme oriri,
cùmq; nostrę Erucæ nascantur ex ouis, aliquãdo credidi, Aristotelem utrumq; generationis
modum scripto mandasse, prout à diuersis audiuerat. Videtur enim ex mera aliorum relatio
ne isthæc scripsisse. Quamobrem si ex utraq; relatione unam, eamq; ueram conficias, reiecto
scilicet cornuto illo Verme, & in eius loco supposito, duro illo simili cartamo, nostris Bom-

[g] *Li. 5. Hist. cap. 19.*

bylijs

Cornutus Vermis qd Ariſtoteli. Semen Papilionum cur cnico ſimile.

bylijs applicari poterit. Nolim enim cum Dalechampio cornutum illum Vermiculum interpretari cornutos noſtros Papiliones: nam ſic ſemeſtri ſpatio varia formarum ſucceſſio, non complebitur, vt voluit Ariſtot. repetit Plinius, quanquam confirmat experientia binis menſibus omnia abſolui. Semini autem cnici ſemen Papilionum horum ſimilare potuit, non quia æquè magna ſint, ſed quia intus vtrumq; eſt humidum.

DE ERVCIS VVLGARIBVS. Cap. IIII.

Erucæ vulgares quæ.

VVLGARES Erucas nomino, quæ nobis nullam ſua tela vtilitatem adferunt, de quibus nonnulla etiam in vulgarium Papilionum hiſtoria diximus coacti propterea, quòd ex illis oriantur, quamobrem inuertere etiam ordinem nobis propoſitum cogimur, & de Erucis etiam & Chryſalidibus quædam ſcribere, & primùm, vt diximus de vulgaribus, quia & de vulgaribus Papilionibus primo loco egimus propter multa, quæ cum ijs vtiles Erucæ & Papiliones, hoc eſt, Bombyces & Bombylij commune habent.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Eruca herba.

ERVCA herbæ genus eſt vulgatæ notitiæ, cuius cùm ſatiuæ, tum agreſtis plurima obſeruauri genera, Italis ſeruato ferè nomine Rucla dicitur, Græcis ἐύζωμον. גזם Gezam Rabbi Dauid eſt genus Locuſtæ, quam D. Hieronymus Erucam vertit Ioel 1. 4. *Reſiduum* הגזם *Erucæ comedit Locuſta.* Et ſunt, inquit Rabbi Dauid, qui dictam putant à גזר Gezam, quòd fruges videlicet tondeat, & excídat. Alij habent, זחלא, quod Vermem ſignificat: & ſic propriè, tranſtulit Hieronymus Erucam, quæ eſt genus Vermis olera, & præſertim braſſicam erodentis. Hamos 4.9. *& olineta veſtra comedet* הגזם *Eruca.* Κάμπη cùm accentu in priori Eruca eſt, nam cum accentu acuto in fine, ſignificat articulum, ſiue etiam nodum, cùm graui verò accipitur de cantu, qui inflectitur, de qua re conſule lexica Græcolatina, ac præſertim Theſaurum linguæ Græcæ. Columellæ nonnunquam Latinè etiam Campe nominatur. κάμπη ἀπὸ τῦ κάμπτειν deriuatur, quod eſt flectere, propterea quòd flexo obliquis tractibus corpore progrediatur. Campa dicebatur, & illud genus beſtiæ, quàm liber pater in Lybia ſuſtuliſſe dicitur ad Zambirram oppidum tumulo in monumentum eius facto, vt Diodorus meminit. [a] Theophraſto Eruca oleas infeſtans alibi κάρπα nominatur, Gaza Carpe reddidit. Sed cùm in quarto de [b] hiſtoria plantarum κάμπας ijſdem aboribus inquiat eſſe infeſtas, & Plinius Erucas reddiderit, poſſet fortè prior locus per poſteriorem reſtitui; id tamen facere non audet doctiſſimus Scaliger, quoniam priori loco Theophraſtus quatuor animalium plantas infeſtantium genera diuerſis nominet nominibus, vnum nomine communi σκώληκα Vermem in quibuſdam leguminibus, & frugum radicibus: vnum in cicere κάμπας, Erucas: vnum in vitibus ἵπα, Conuoluulum, vnum in oleis κάρπας. Vbi notandum, inquit Scaliger Plinium legiſſe videri κάμπας, non κάρπας: cuius nominis licet ne veſtigia quidem vſquam inuenerim, non tamen auſim, hîc corruptè legi κάρπαι, & legendum κάμπαι. Quia rem nouam atque aliam à ſuperioribus aſſignat, oleæ peculiarem. Sic ille: Sed cùm & κάμπας idem Theophraſtus, vt notaui oliuis infeſtas faciat, quid de hac controuerſia ſentiant viri docti, libenter ſcirem: ego Scaligero adhærere potiùs, quàm temerè oblatrare volo. Quidam Græcorum, vt annotat [c] Stephanus Aqueus, Erucam Chryſelidem vocant, ſed hanc vocem diu quæſitam inuenire non potui. Τοωξαλις [d] Athenæo non alia videtur quàm Eruca. Ait enim olea depaſcere, κατεδηδόκασι τὰ λάχανα Τρωξαλλίδες. nam & τρῶξις eſt arroſio, ἀπὸ τῦ τρώγειν, quod eſt, terere, arrodere & comedere. [e] Cardanus Praſtocoridas Græcis appellari ſcribit animalia, quę hortis ſolent nocere. Sed Πρασοκορίδες fortaſſis voluit dicere, quas [f] Theophraſtus naſci ſcribit in Lactucis & porris, alijſq; pluribus: Gaza vt vim nominis exprimeret, eleganter admodum, & congruè Porricidas reddidit. Sed apud [g] Ariſtotelem ceu ſui oblitus vertit Blattas, additq; generari in alueari js Apum, quòd fortaſſis in textu quo vtebatur, vox quæpiam haberetur, quæ ſimile denotaret. Hermolaus ipſum ait legiſſe κύραμβων pro κράμβων, ſed quid κυραμβων ſignificet, neſcio, neq; enim apud vllum illius dictionis veſtigium extat, quare nec alueos ſignificabit, vt Hermolaus ſomniauit, quanquam planè cum eo ſentiam κράμβων ibi legendum eſſe pro

Gezam.

Κάμπη.

campe.

[a] *Lib. 3. de cauſſ. plant. cap 27.*

[b] *Li. 4. hiſt. cap. 16.*

[c] *Lib. 11. in Pli. cap. 22.* Chryſelis.

[d] *Lib. 3.* Troxalis.

[e] *Li. 7. Var. cap. 30.* Praſocuris.

[f] *Li. 7. Hiſt. cap. 5.*

[g] *Li. 5. Hiſt. cap. 19.* Gazæ error. Ariſtoteles correctus.

quã-

quacunq; quę irrepsit, voce; in meo textu Basileæ impresso, item in Veneto legitur καράβων intolerabili sanè errore. Insanientis enim foret dicere Prasocurides ex Scarabeis oriri. Nec etiam Prasocuris alata est, vnde & verba illa ἔχουσι δὲ τὰ πτερὰ καὶ ἄνυται, ad subsequentia animalcula pertinere mihi videntur, & sic ibi legendum censeo. Ἐκ δὲ τῶν κραμβῶν γίνονται Πρασοκυρίδες· ἔχουσι δὲ πτέρα καὶ δίποροι, οἱ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖ πλατέων ζωδαρίων τῶν ἐπιθέοντων γίνονται. hoc est. In brassicis nascuntur Prasocurides, siue Porricidę. Habent & alas Asili, qui è latiusculis quibusdam bestiolis, quæ in fluuijs supernatant, enascuntur. Cur verò Prasocurides ex Erucarum genere esse affirmare non vereär, facit quoq; Hesychius doctissimus Grammaticus, cui πρασοκυρὶς est ζῶον χλωρὸν κῆρον τὰ ἐν τοῖς κήποις λαχάνα, hoc est, animal viride, rodens in hortis olera. atq; ita etiam exponit Varrinus. Palladius herbicidas vocat non alia animalia quàm Erucas. [h] Adrianus Turnebus Plinio scribit appellari Vrucas, itaq; dici quòd prata & arbores vrāt. Item qui marginalia in Plinium scholiola edidit, vbicumq; in textu habetur Eruca, legit Vruca. Sed Erucam tamen latinam dictionem esse habemus ex [i] Columella, qui sic scribit: vbi verò apricis regionibus post pluuias noxia incesserint animalia, quę à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κάμπαι nominantur, &c.

B Dici volunt Erucam ab erodendo, quòd erodit frondes & maximè olerum, quasi Erodam, vel vt Apuleius voluit ab hærendo, quod pertinaciter quid comprehendens adhæresćat. [k] Columella etiam Hirsutam vocauit, Ouidius agrestem Tineam, canens:

Quæq; solent canis frondes intexere filis
Agrestes Tineæ, res obseruata colonis
Ferali mutant cum Papilione figuram.

Ego eiusmodi Erucas quę frondibus arborum telas intexunt, non omnes in Papiliones commutari puto, sed aliquas tantùm; cęteras mori nō editis Papilionibus, vt suprà dixi. Italis vocatur Ruga, alibi Brucho, vt ait Matthiolus, qui Arabibus Riapsa dici scribit. Hispanis Oruga. Gallis Chenille. Germanis Rup, Grafs aut Krautvvurm, Raupen. Belgis Rispe, & Rype.

Prasocurides esse Erucarum genus.

Herbicida.

[h] *Lib. 18. Aduer. cap. 16.*

[i] *Li. 11 c. 3.*

Etymum Erucæ.

[k] *Lib. 15.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

C ERVCAS Vermis genus esse notum est ex [a] Aristotele agente de triplici eiusmodi animantium mutatione. Omnia enim, inquit, post Vermis naturam motu cessant, & putamine obdurescunt, hoc est, in Aurelias conuertuntur. [b] Bartholomæus cognomento Anglicus scribit Erucam Vermem esse mollem, & sanioſum, diuersis coloribus distinctum, nocteq; more stellarum micare, de die verò deformem esse, & diuersis distingui coloribus. Noctu lucere Erucas apud me mirum est, quin expertus id falsum esse offendi; nec prętera omnes versicolores sunt. Sunt enim quędam prorsus virides, quędam prorsus nigræ aliæq; aliorum colorum, plerumq; tamen maculatæ. Differunt verò inuicem qualitate potissimùm, & quantitate, loco, & corporis partibus. Alię enim corporę sunt glabro, hirsuto aliæ, quarum tantus est numerus, vt hirsutas Columella Erucas vocauerit. Alię magnę sunt, paruæ aliæ, mediocres aliæ. Aliæ arbores scandunt, aliæ non, sed per humiliores tantùm stirpes repunt. Rursus numero pedum inter se non cōueniunt. Aliæ quatuordecim habent, quo numero nulli pauciores sunt; alijs totidem sunt pedū paria, quot corporis flexus, quót, inquā corporis annuli. Præterea aliæ caudatę sunt: aliæ cauda carēt. caudatarū aliæ vnam, aliæ duas caudas habent. Deniq; aliæ hirsutæ sunt, glabræ aliæ. Atq; hæ potiores sunt differentię. Dif-

D ferunt præterea generandi modo, & opificio. Quædam enim, quin plurimę in Aurelias & hę in Papiliones abeūt, quędam non, sed cùm omnia, quibus insident, consumpsêre, ipsę quoq; consummuntur, & in nihilum redactæ intereunt. Earum verò quę Aureliæ fiunt, aliæ ita immutantur immediatè, aliæ priùs oua pariunt, vt domi meę proprijs obseruaui oculis: quas tamen paucas esse arbitror. Rursus aliæ telas texūt, aliæ non texunt, quales immediatę abeūt in Aurelias. Texentium quędam faciunt folliculos, eosq; nonnunqnam adeo compactos & duros, vt ne acutissimo telo rumpas, atq; harum aliæ eodem anno Papiliones fiunt, aliarum Aureliæ ita tota hyeme inclusæ permanent, & nouo iam Vere, cùm clementior affulserit aura, maximè flante Austro in Papiliones conuertur, atq; hi potissimùm illi sunt, quos Plinius Vêris indicium esse scribit. Quę modo folliculos non faciunt, telas texunt more Araneorum quales Plinius Araneum vocari tradidit, vt suo loco dictū fuit. Atq; hisce ferè modis Erucas differre obseruaui. Quamobrem quas obseruaui, & in tabulis subsequentibus depingendas in communem studioſorum, & arcana naturæ perscrutari cupientium gratiam curaui, hic ordine eodem, quo in ijs à pictore sunt expressæ, quàm breuissimè describam.

[a] *Lib. 1. de Gener. ca. 9.*

[b] *Lib. 18. de Propr. animal. ca. 45.*

Erucarum differentię.

A magnitudine.

A moribus.

A corporis partibus.

Tabula Prima.

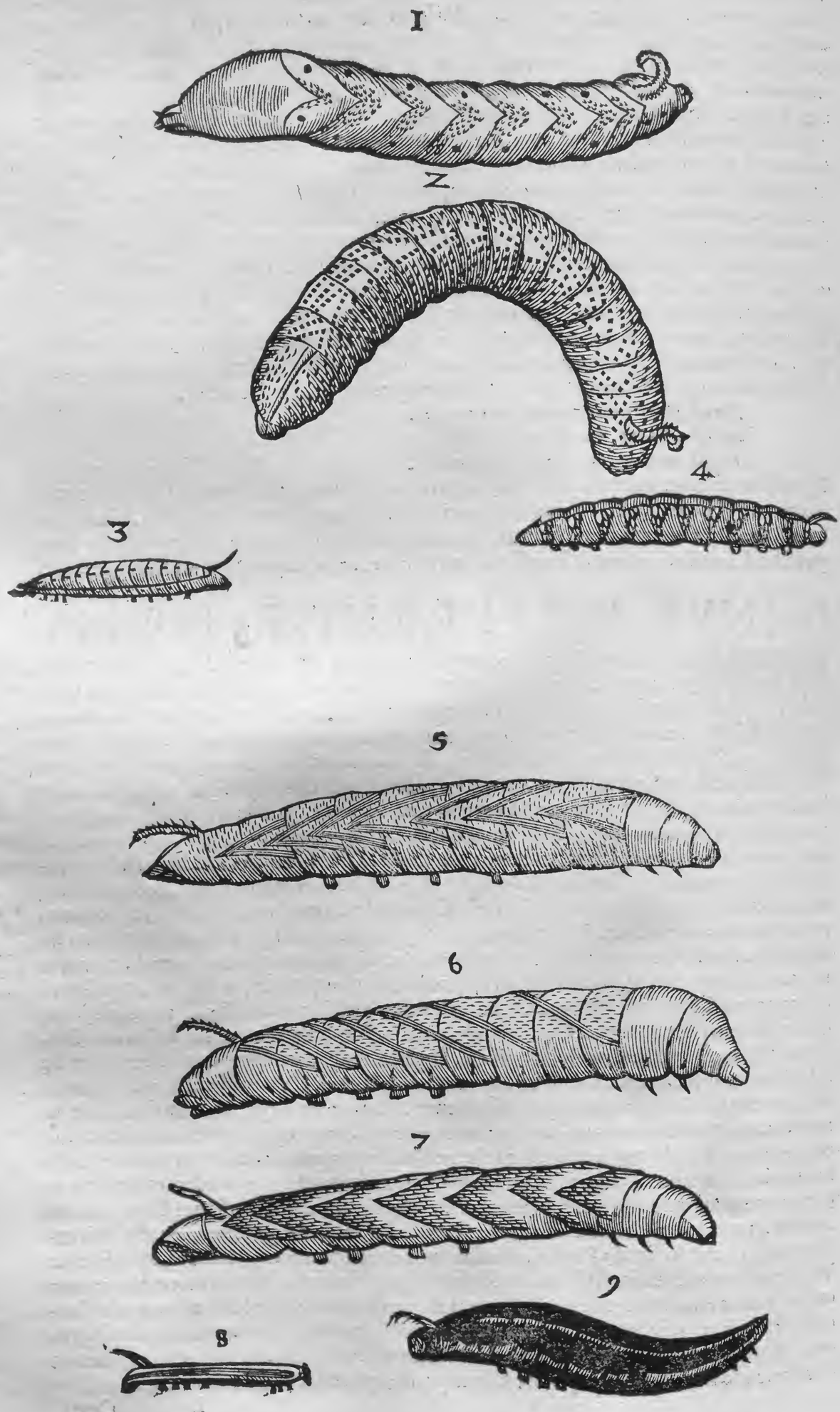

A Quæ prima in prima tabula depingitur, ex maximis est; & caudata, cauda nimirum instructa sursum reuoluta: tota est lutea, annulis verò cæruleis, ijsq; triangularibus, inter quorum singulas singula ab vtroq; latere nigra sunt puncta. Os item nigricat. Cùm eam aliquo tempore domi aluissem, telam non texuit, aut folliculum, sed in Chrysalidem immutata Papilionem peperit atro luteum, eum quem in primâ Papilionum tabula tertium exhibuimus. Secundam, quæ eiusdem est magnitudinis, identidemq; caudata, leuiter lutescit, subfusca, tota, nigerrimis punctis ac annulis instructa. Quarta ex mediocrium genere, etiam caudata est, ad latera sublutea, per tergus flexibus arcuatis coloris elegantissimi miniacei decorata, annulis verò nigris, sed qui candidis notentur punctis. Tertia caudam habet in extremo acutissimam, tota viridis, annulis nigris, pedibusq;, qui sunt quatuordecim. Brassicas & olera infestat. ex hoc potissimùm genere Papiliones illi exiguo corpore progenerantur, subuirides, & albicantes. Papiliones enim Erucarum suarum colorem ferè reseruant, vt [c] Aristoteles quoque testatum reliquit. Quinta ex maximis est, colore flauo & viridi, & lineis per dorsum latis triangularibus, viridibus, & punctis maculata purpureis. Caudam gerit semper erectam, & caput etiam erectum, quare cùm incedit, incessum canis
B quodammodo æmulatur. Cauda hirsutis quibusdam villis præmunitur, parteq; infernè notabilem habet maculam nigram. Ligustri foliorum esu gaudet. Pedes habet quatuordecim. Sexta corpore maior est, rostro & pedibus exilioribus, colore tota eodem, sed dilutiori, lineis verò transuersalibus flexuosis magis ad cæruleum, quàm ad viridem inclinantibus. Inter singulos annulos, singulis infrà notatur punctis nigricantibus, nam cætera puncta, quæ per supernum corpus conspiciuntur, ad purpureum vergunt. Supernè per tergus color magis est luteus, infernè ad pedes magis viridis. Degit plerunque in viti syluestri. Cauda superioris similis. Septima tota est flaua, infernè ad croceum vergente colore, lineis distincta supernè triangularibus, vt in quinta, sed cæruleis, & quæ punctis consperguntur atris. Pedes & rostrum nigricant. Octaua admodum est exigua, caudata tamen, maxima sui parte nigricans. In tergore lineas habet binas admodum exiles, luteas, inter quas altera est lata, viridis. Caput habet rotundum, pedes quatuordecim, in extrema aluo appendicem, quam per terram trahit: cauda pro corporis portione maiuscula est. Postremam paulò rudiùs, quàm par erat, pictor expressit: nam puncta illa candida, quibus modo maioribus, modo minoribus toto corpore conspergitur obscu-
C rè admodum apparent. Tota colore ferè est ferrugineo, extremo alui, cauda, pedibus, & capite rubris. rubra item linea lata à capite, ad anum vsque per dorsum extensa fertur. Anterius corpus exilius est, quàm extremum. extremumq; exilius medio, sanguisugam diceris.

[c] *Li. 5. Hist. cap. 19.*

Quæ in secunda tabula dantur Erucæ, omnes ferè bicaudæ sunt: in quibus hoc notandum est, quòd caudæ sint in extrema aluo, cùm in ijs quas pinximus in prima tabula, in extremo dorso sursum enascantur. Prima tota purpurascit, præterquam inter primum & secundum flexum, vbi viridis est. Binæ item lineæ, eo quo pictor expressit modo à capite ad extremum vsque alui extenduntur, candicantes. Cauda vtraque nigricat. Pedes habet quatuordecim. Secunda caudis duabus instructa minimis tota atra est, sed luteis interstincta zonis. Tertia corpore est crasso, & compacto, ex luteo virescente, zonis annulisue admodum viridibus, capite verò, quod exiguum est, & primo flexu coloris aurei. Pedes habet quatuordecim, nigricantes; caudas exiles, proceras. Quarta breuissimis est caudis, oblonga, sed exili ac tenui corpore, tota ferruginei coloris, exceptis annulis semicircularibus, qui ab ima parte flaui sunt, ab altera nigri. Quintam monstruosæ quo-
D dammodo figuræ, quòd partim ex Eruca, partim ex Araneo conflare videatur, Ἀραχνοκάμπτλω, siue Erucaraneum nuncupaui. Sex primùm à capite ex primis corporis flexibus pedes Araneorum pedibus simillimos emittit, dein interpositis aliquot flexuum interuallis, alios octo more Erucarum, quas alioqui toto corpore refert. Tota ex cinereo ad luteum vergit, sed annuli coloris sunt planè castanearum, sicut etiam pedes, & caudæ. Insolentis profecto etiam formæ est, quæ sexta in hac serie ponitur; capite scilicet, cùm id contrahit, compresso, facie Muris aut felis, sed nigra. Supra enim rotundam illam nigredinem linea est alba, sub qua puncta duo, nempe ab vtraque eius parte vnum, nigra, velut aures efformant, in medio verò nigredinis puncta alia duo oblonga nasum, qui ijs animalibus admodum est compactus, tria denique alia sub his minima, os aliquo rudi modo æmulantur. Tota est viridis, corpore pallidiùs, intensiùs annulis. A capite ad caudas vsque porrecta linea alba per medium corpus transfertur. Caudæ eriguntur, & punctis atris consperguntur. Pedes numero quatuordecim, quorum qui posteriores sunt,

Erucaraneus.

Tabula Secunda.

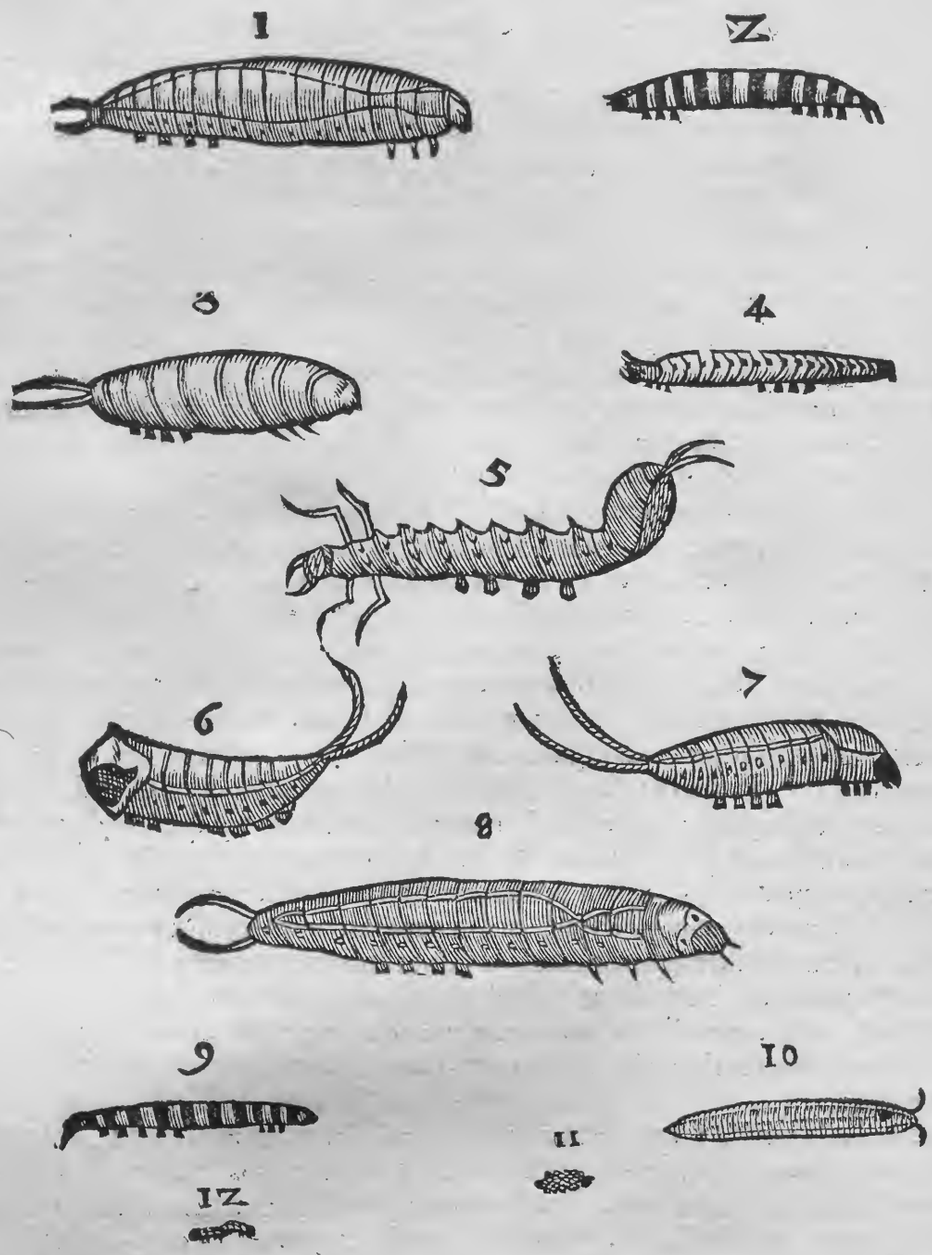

admodum ſunt craſſi: Septima eadem eſt naturali ſitu procedens. Rurſus octaua à primo loco depicta differt tantùm in eo, quòd primo poſt caput flexu ſit luteo, duobusque punctis nigris diſtincto: item quòd lineæ illæ, quæ per ſuperiora feruntur, inter quintum & ſextum flexum, inuicem coniunguntur: denique quia in hac ſub inferiori linea inter ſingulos flexus, albùm ſit punctulum. Nona eadem eſt cum ſecunda, bis per errorem depicta: infeſtum eſt hoc genus braſſicæ. Habes decimo loco Scolopendram terreſtrem paruam, ſed de hac ſuo poſtmodum loco. Vndecimo loco depicta exhibentur Erucarum oua lutea, ſimul conglomerata, exigua. Poſtrema Erucularum minima, in frumento inuenta eſt. Inſectulum hoc tam tenui ac exili eſt corpuſculo, vt potiùs fili cuiuſpiam particella, quàm animalculum videatur: Longum eſt digitum tranſuerſum. Maximum tantillo in corpuſculo robur aduerti. velociter mouetur, & nunquam ferè à motu ceſſat. Pedes multarum Erucarum more habet quatuordecim. Capite nigricat, cætera cinereus. Sex integris diebus nihil edebat.

Prima in tertia tabula Eruca echinata ipſius videtur Hippocratis, zonis luteis & punctis nigris & candidis variegatur: quam vel ſaltem ſimillimam ſuperiori ad me allatam æſtate ſic deſcripſi. Vermis eſt digitum, & medium longus, poſteriore parte caudæ vicina latior quàm anteriore, duodecim conſtat annulis, ſiue ſegmentis, ſiue flexibus, qui ſupini nigro colorati ſunt, linea medium dorſum ſecante caſtanea. Interſtitia annullorum pallent. Caput duabus appendicibus velut corniculis armatur. Sex pedibus, tribus vtroq; latere antè

inſtru-

Tabula Tertia.

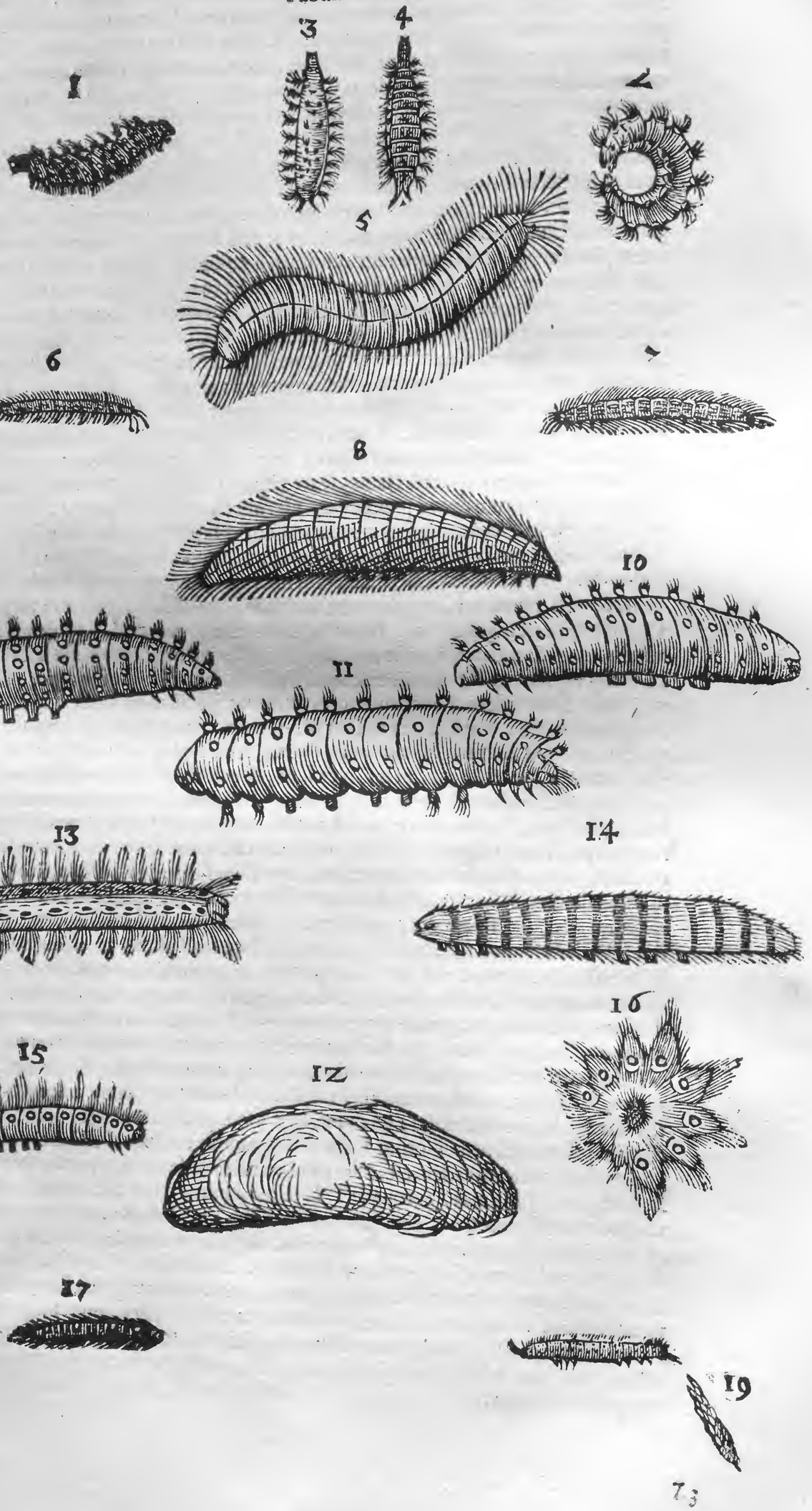

inſtructus graditur, poſtica parte Erucæ inſtar arcuatur, qua latior eſt. Quatuor in eo vil- E
lorum in penicilli formam adunatorum ordines in ſingulis annulis conſpiciuntur, bini ſin-
gulo latere: vnus ſuperior ad marginem dorſi, alter inferior ventri propior, ille octenos an-
nulos vltimos eminentibus penicillis ornat, hic nouenos. In vltimo quem caudam dicas,
extant duo, colore omnes ferrugineo. Conuoluitur in glomum ad inſtar vertibuli: quemad-
modum etiam quæ ſubſequitur, quæ in orbem conuoluta depingitur, ſimillima ex toto cum
illa, niſi quòd in hac inter ſingula interſtitia puncta candida non ſunt, quæ illic ſummã con-
ciliant venuſtatẽ, contra in hac puncta ijſdem locis nigra ſunt, & ſcimicicularibus maculis
ex albo luteſcentibus ambiuntur. Tertia tota aterrima eſt, ſed caſtaneis tantũ interſtincta zo
nis & punctis. Supina parte, quę quarto loco depingitur, minus nigreſcebat. Quinta tota lõ-
giſſimis veſtitur villis denſiſſimis, fuſcis, ſed & ipſa Eruca tota ad latera fuſca eſt, ſupina lu-
teſcit, pluribus prędita annulis nigricantibus, à capite ad extremam aluum linea item nigri-
cans defertur, mediam aluum diſtinguens. Loco ſexto quæ datur, ex minimarum genere eſt,
quin etiam paulò minor, quàm pictor expreſſit. Niſi moueri, aut incedere videas, aluum à
capite vix interſtingues. Pedes habet innumeros. Toto corpore coloribus miniaceo, nigro,
luteo & albo varia eſt. Caput totũ eſt nigrum, nigri itẽ pedes, nigra capillamenta, dorſumq; F
& venter, tergus miniaceo colore conſpicuum eſt; annuli nigerrimi, inter quos ſuprà pun-
ctum eſt album, infra luteum. Septima paulò maior ijſdem ferè coloribus variat, ſed pedes
tantùm habet quatuordecim. Totum corpus quadrangularibus punctis conſtat, primò (à
tergore ad inferna deſcendendo) nigris, dein flauis, tertiò miniaceis, quæ latiores ſunt:
quartò iterum nigris, quintò flauis, ſexto nigris, flauis rurſus ſeptimo, vltimo ac octauo
nigris. Caput totum, vt in præcedente nigrum eſt, pedes item nigri. Sed capillamenta
ferè ferruginea. Octaua murem montanum, qui vulgo Marmotta nobis dicitur, facie æmu-
latur. Tota coloris eſt caſtanearum, admodum hirſuta, longa palmum. Color prope an-
nulos dilutior eſt. Cùm inuertit ſe, color inter annulos apparet niger holoſerici inſtar mi-
cans, & cùm ingreditur, capillamenta quæ ſunt à lateribus, ad cinereum vergere videntur.
Caput totum eſt nigerrimum. Nona ex mediocrium genere eſt, corpulentior tamen, tota
viridis, exceptis tuberculis, quæ per ſingula annulorum interualla, tria habet, & quartum
in dorſo, ex quo capillamenta enaſcuntur ſimilitudine penicillorum; quæ coloris ſunt pla-
nè aurei. Os nigricat. Pedes anteriores luteſcunt, poſteriores virides ſunt; omnes nume-
ro quatuordecim. Vndecima ſimiliter per dorſum habet tubercula rotunda cum ſuis pe- G
nicillis, nec non inter ſingulos corporis flexus, ſed cærulea, roſtrum item cæruleum, & pe-
des, præter tres anteriores, qui minores ſunt, & coloris ex caſtaneo rubicundi, qui colore
corpus totum conſtat. Durum mihi peperit folliculum. Pedum numerus corporis flexi-
bus reſpondent. Decima tota etiam eſt viridis, tuberculis & floccis cæruleis roſtro, & ante-
rioribus pedibus ferrugineis, reliquis nigris. In aluo maculam habet ferrugineam. Habes
duodecimo loco huiuſce decimæ Erucæ expreſſum folliculum coloris ferè ferruginei, ad-
modum denſum & durum. Decimo tertio loco picta tota hiſpida eſt. Linea candida à capi-
te exorta ad caudæ finem per tergus fertur. In dorſo duodecim habet velut puncta, aut po-
tius tubercula rotunda, ſex ad ſingula latera colore mali punici; item quatuor alia à ſingu-
lis lateribus ex nigro ad caſtaneum vergentia; ex quorum omnium medio capillamenta,
quædam exeunt numero quatuordecim, quorum octo magna ſunt, parua ſex. Cætera per
dorſum cærulea, ſupina pars, & pedes flaueſcunt. Decima quarta tota colore eſt ferrugineo,
ſupernè admodum diluto, & ad luteum vergente, infernè admodum intenſo. Annulos ha-
bet nigros, & punctis ad latera maculatur exiguis candidiſſimis. Decima quinta inter mi-
nimas maiuſcula eſt, colore tota flauo, infernè ad aureum, ſupernè ad caſtaneum inclinan- H
te. Caput & alui extremum nigra ſunt. In dorſo nigra etiam habet puncta, ſed intus can-
dida; capillamenta penicillorum inſtar diſtinguuntur inuicem. Pedes habet exiguos ferru-
gineos. Decima ſexta eadem eſt, ideo picta, quòd tacta ſe velut in vertibulum contorquens
ſtellæ figuram exprimat, coronatæ. Decima ſeptima rubra eſt, annulis nigris, & albis
vbique maculis variegata, capillamentis exilibus, rubicundis. Decima octaua, capite
eſt coloris aurei, corpore verò toto cæruleo. Linea aurea nigris conſperſa guttulis rotun-
dis à capite ad anum vſque per ſuperna fertur. Ab vtroque illius lineæ lateribus, rurſus
aliæ maculæ ſunt ſeu potiùs puncta minima nigra ita poſita, vt etiam lineas duas, hinc inde
vnam efficere videantur. Alui extremitas acuta eſt, & nigra. nigri quoque pedes, nu-
mero quatuordecim, licet quatuor ab vtroque latere in anteriori parte pictor pinxerit. Ca-
pillamenta habet ſubtilliſſima planè aurea. Oua mihi peperit candicantia, quæ appinxi-
mus poſtremo loco.

Ex

Tabula Quarta.

Ex maximarum genere est, quæ pronè & supinè primo & secundo loco in quarta tabula datur. Aluum habet bifidam, & ex dorsi extremo caudam exerit erectam. Toto corpore ferèvni color ex luteo fusca. A ceruice ad quartam vsque vertebram lata est linea aterrima, exiguis alijs vna recta, cæteris transuersis candidis insignita. Superno etiã vertice atro est, facie anteriore flaua. Pedes habet monstrosæ magnitudinis. Supina parte ad cinereum vergit. Altera quæ tertia est in hac serie, tribus constat coloribus: viridi, aureo & nigro. Corpore nimirum vndique toto viridi, sed annulis nigris aureis punctis distinctis. Inter annulos singulos linea est annularis item sublutea. Pedes habet quatuordecim virides. Fructumnè arboris, an potiùs folliculum cuiuspiam Insecti dicas, quod quarto loco depingitur, id Frat. Gregorius Capucinus Regiensis mense Iulio anni 1597. in abiete offendit. Folliculum esse arbitror: erat enim intus plenũ telis Araneo similibus. Inerant & oua. Quare cùm aliquot Erucas oua edere obseruauerim, Erucæ cuiuspiam esse iudicaui, eam hoc sibi fabricare operculũ, vt ouaab omni externa iniuria protegat. Figura & colore maturas æmulatur oliuas. Eius exterior substantia erat cartilaginea, & varijs exiguis tuberculis ceu punctis extuberabat. Sed nunquid hanc Eruca ipsa texat, quod verisimilius est, vel aliundè Crabronum more allata materia conficiat, needũm didici. Fructum interim non esse, abietis exẽplo discimus, quæ conifera est: nisi quis dicat abortiuum esse, quales multos obseruamus in quercu. Cùm reperiretur, non erat vnicus, sed quatuor simul erant coniuncti: quatuor ni fallor, Erucarum opus ac labor. Qua in coniectura si fallar, lector boni consulat.

Quæ in quinta tabula primum locum habet, magnitudine est duorum digitorum transuersalium, colore fusco, quaternis macularum nigrarum seriebus distincta; capite flauescẽte, toto corpore glabro; vtrimq; ad latera propè ventrem linea quadam flauescente insigni: subtus toto colore albicante. In brassica nasci rustici dicebant. Secunda descriptæ aliquo modo est similis, quo ad formam & glabritiem, sed minor tamen, coloreque castaneo magis diluto; capite duabus maculis nigricantibus insignitur. Ab eo ad extremum vropygium duobus macularum ordinibus, partim atris, partim luteis decorata est; & vtrimque ad latera linea quædam rubescens per longitudinem fertur, cui in singulis annulis punctula quædam in medio candida, & in circumferentia nigra supersidet. Parte supina tota dilutè lutescit. Tertia bina è lateribus frontis emittit cornicula exilia & breuia: caput etiam habet paruum, & nigrum. Toto corpore hirta est, & colore ferrugineo, annulis verò nigricantibus. Capillamenta penicillos æmulantur vbique; præterquam in ceruice & dorsi initio, vbi vix ipsa videntur capillamenta, quia rariſſima sunt, & exilia admodum. Cauda etiam penicillis horret, quod needum in alijs vidi. Quarta eiusdem cum secunda magnitudinis, colore est terræ illius quam vmbram pictores dicunt: Inter singulos annulos tria habet tubercula, ex quibus pili oriuntur penicillorum figura coloris castanei. Albicans verò linea per dor-

sum

Tabula Quinta.

ſum recta à capite ad caudam ducitur. Pedes anteriores magis quàm poſteriores nigri ſunt. Inter ſingulos quoque flexus à lateribus punctula ſunt albicantia alternatim poſita. Quod quintum datur in hac tabula, in dipſaci fructu naſcitur. Celebre eſt apud [d] Plinium alioſq; probatos ſcriptores ad quartanam. Alibi de hoc Inſecto, hoc etiam prodidit, loquens de remedijs aduerſus dolores dentium. Is quoque Vermiculus, qui in herba labrum Veneris appellato inuenitur, cauis dentium inditus mirè prodeſt. Nam Erucæ braſſicę, eius contactu cadunt. Idem mihi proprijs ante multos annos manibus oſtendit Cardinalis Paleottus: neque id amplius videre potui, licet multos fructus diuerſis aperuerim temporibus: donec tãdem anno 1592. ſub finem Septembris, cùm fortè ſpeculaturus nunquid potiùs in maturis, quàm immaturis naſcerentur, inueni in illis qui maturi erant. Longitudo digiti auricularis tranſuerſim dimenſi: ſed cùm nunc exactiùs deſcripturus id intuerer, offendi ex Erucarum genere eſſe, nam quatuordecim progreditur pediculis. Caput atrore ſplẽdet, vt ſemen amaranthi æmulari quodammodo videatur; cętera albicat. Dioſcorides etiam meminit, ſed nemo veterum Erucam eſſe ſciuit. Sexta à lateribus leuiter luteſcit, infrà ac ſuprà colore eſt caſtaneo, annuli quoque caſtanei, caput nigrum, pedes exigui, ſublutei. Septima pictura eſt inculamenti cuiuſpiam Erucæ, affabrè facti ex folio quodam arboris, aliaque materia bombicina. Folium id extrinſecus multis velut laminis ſericis albicantis coloris erat obuolutũ; in-

[d] *Lib.* 30. *c.* 10.

Vermiculus dipſaci ex Erucarũ genere.

A intusque quidem eodem modo, sed pluribus laminis intricatum erat. In centro seu medio laminarum plurima oua, nigra, parua, seminibus vel hyoscyami, vel nicotianę comparibus, vnà cùm fœtibus etiam numerosis latebant. Ex quo docemur etiam Erucas esse, quæ & oua, & eodem etiam anno fœtus edant. Aliud nidulamentum siue folliculus exhibetur loco octauo, figura pudendi humani. Inferna enim parte referebat quodammodo scrotum, superiore virgã, ac eo magis cùm duabus, vthæc instructũ esset fistulis aut ductibus. Eo aperto vidimus rami frustulum & folij pediculum figuram virgæ efformare: hæc enim simul complicata Eruca filis obtexerat; sicut item folium, quod scrotum efformabat. Intus vt in proximè descripto & oua & fœtus dilitescebant. Erant ambo istęc nidulamẽta ita vndiq; clausa, vt ne hilum quidem aëris, nedum pluuiæ admitteret. At cùm ita vndiq; clæusa sint, quispiam quærat, quomodo ea ibi posuerit Eruca, cùm hæc intùs non reperiatur. Responderem ego, texere quidem primò folliculum Erucam non totum, & in ea quam texuit parte oua edere, dein occludere & abire, sed nunquid postmodum moriatur, aut in Aureliam cõuertatur, necdum didici. Postremò loco depicta Eruca tota erat viridis punctis consperſa nigris, capite rubro.

B Tota etiam est viridis, quæ in sexta tabula primò datur, lineis transuersalibus atris, sed singulis tribus aureis pũctis decoratis, quales in pluribus alijs obseruaui, annulis luteis, sub quarum singulis punctum est atrum: rostro etiam atro est, atris anterioribus pedibus, posterioribus viridibus. Secunda quoque est viridis, sed in hac lineæ nigræ illæ corpus ambiẽtes latiores sunt, & binis tãtùm maculis aureis insigniuntur; præterea annulos habet nigros, & luteas latasque velut è capite antennas emittit. Tertio loco habet figuram Cossi, de quo Cossi icon.
suo pòst loco seorsim agemus, hîc ideo positam, quòd si posteriores haberet pedes, omnino esset Eruca. Quartùm depicta Eruca glabra, ex minorum genere, toto corpore ex viridi lutescit, sed annulos habet nigros, & inter singulos puncta oblonga tria, itidem nigra. Caput rubescit, retro quod duobus minutissimorum punctulorum nigrorum ordinibus conspergitur. Pedes quatuordecim nigricantes. Habes sexto loco Erucæ suo inuolutæ folliculo rubicundo Chrysalidem siue Aureliam. Ad tactum tantũ mobilis & tota viridis est, & nigrum habet inter singulos annulos punctum, quod supra candicat. Habes deinceps aliquot Geometrarum icones, ideo hîc adiectas, vt quomodo ab Erucis differrent, vnico intuitu cõ- Geometrarum icones
C spicias. (Geometras eas voco, quòd hominis Geometræ ferè instar incedendo agros dimetiantur.) Pedes enim in hisce animantibus contrario sese habent modo, ac in Erucis, quibus nimirum anterius pauciores sunt, posterius plures (loquor autem de ijs, quæ habent quatuordecim) cum Geometræ sex habeant anteriùs, posteriùs etiam totidem, in medio ventre nullos, quo fit, vt eo quo pictura in prima ostendit, modo incedant. [f] Aristoteles huic Erucarum generi nomen non dedit, sed appellat κάμπας, ἃι κυμαίνουσι τῇ πορείᾳ, hoc est Erucas, quæ vndatim incedunt. Parte enim, inquit, innitentes priore contrahunt sese, adducentes posteriorem, arcuatimque incedunt, & ex his scribit nasci πτνία & ὕπερα quæ Gaza vertẽs, Acias & Superas dixit. Prima tota lutescit supernè, infernè ad ferrugineũ accedit: A lateribus inter singulos flexus punctulis nigris maculatur. Quæ subsequitur eadẽ est, extenso corpore depicta. Caput candicat, pedes nigricant. Nona in hac serie Geometra est omnium minima, tota viridis, vel potiùs coloris herbacei, excepto capite quod rubicundũ est. Decima pictura eiusdem est in spiram reuolutæ: nam si tangas, eo modo se contrahunt, & caput celant contra pericula ac iniurias. Vndecima ex minorum genere est, corpore coloris ferè ferruginei, à lateribus lutei. Pedes, caput, & extremum caudæ habet nigra. Duodecima rursus ex vulgatissimarum Erucarum quæ brassicas infestant, tota herbacei coloris, ex-
D ceptis annulis qui lutescunt. Decimatertia eiusdẽ coloris herbacei, sed annulos habet aterrimos, serici instar splendentes; præterea inter singulos annulos rotũdos habet velut oculos luteos, & in medio horum nigerrima puncta. Caput luteum est, punctisq; nigris minimis maculatum. Quod decimo tertio loco depingitur Insectũ, corpore quodammodo Erucas ęmulatur glabras, sed pedes habet ab vtroque latere ternos, quanquam bini tantùm à pictore expressi sint: toto corpore est nigerrimum. Epidauro id allatum mihi donauit Antonius Maria Alberginus philosophiæ & medicinæ doctor eximius, inquiens illius puluerem ad strumas curandas remedio esse peculiari ac præstantissimo. Ex minimarum genere est postrema Erucula, tota ferè cinerei coloris, annulis verò subluteis.

[f] *Hist. c. 19.*

GENE-

Tabula Sexta.

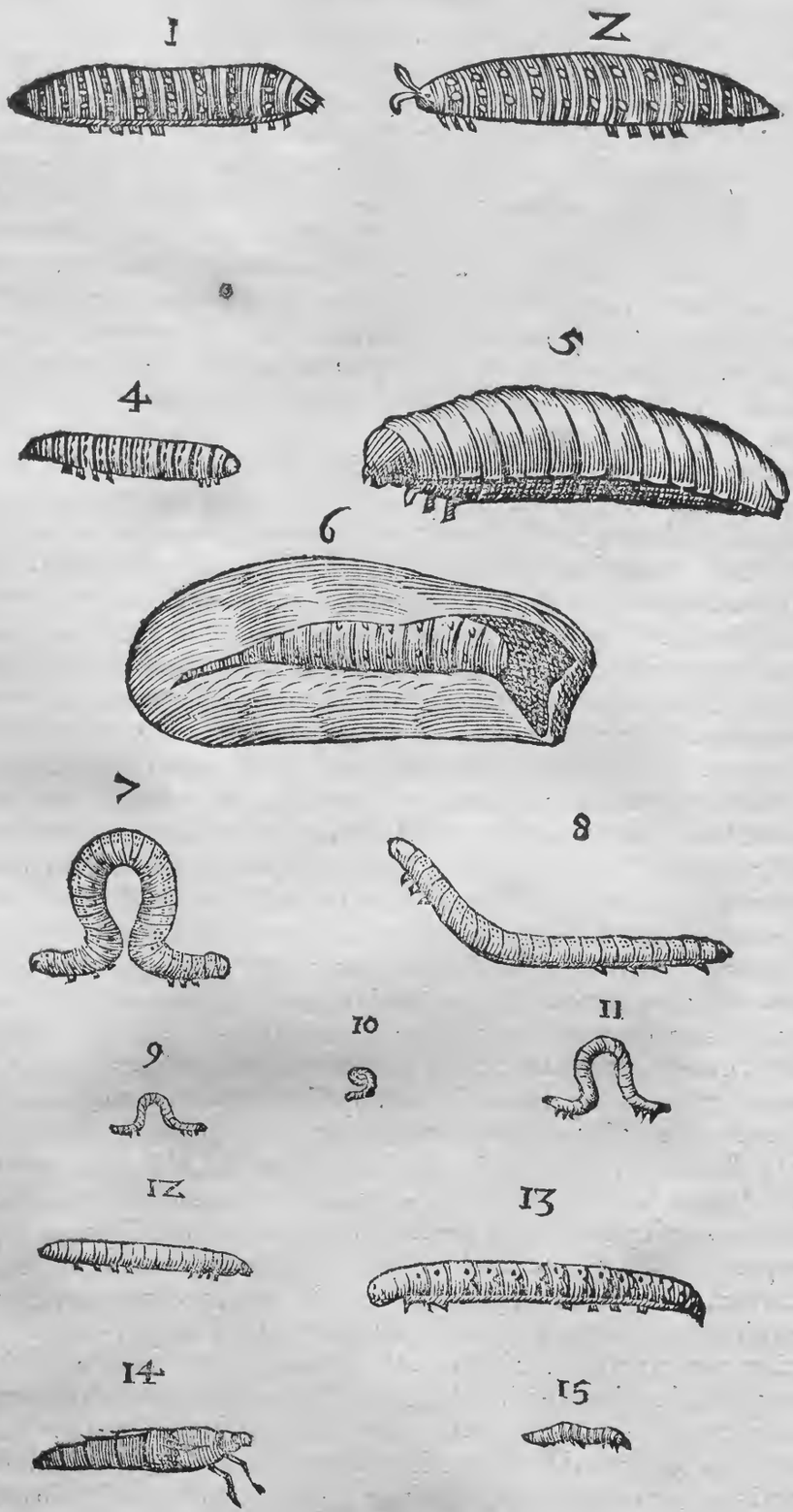

GENERATIO. MORES. VICTVS.

DE varia Erucarum generatione diximus in hiſtoria Papilionum: itē in hoc quædam etiam tractatu, inter differentias. Omnium maior prouentus humidis temporibus, maximè cùm humor reſederit, & pòſt Sol acrior inuſſerit. De moribus ac natura earum nihil obſeruaui, niſi quòd ad hortorum & agrorum internecionem quodammodo natæ videātur: qua in re pernitioſiores fortaſsis fuerint, quæ hirſutæ ſunt, quemadmodum innuere mihi videtur [a] Columella, dum canit:

Quæ noxiores hortis ac agris.

[a] *Lib.* 10.

Nec

A *Nec solùm teneras audens erodere frondes*
Implicitus conchæ Limax, hirsutaq; Campe.

Cæteræ tamen etiam eadem damna nobis inferunt. Eruca, inquit Isidorus, est frondiũ Vermis in olere vel pampino inuoluta ab erodendo dicta: de qua meminit Plautus: Imitatus nemis in olere vel pampino inuoluta ab erodendo dicta: de qua meminit Plautus: Imitatus nequam bestiam, maleficam, inuolutam in pampino. Implicat se item, nec auolat, vt Locusta, vt huc illucq; discurrens semipasta dimittat, sed permanet parituris frugibus & tardo lapsu pigrisque morsibus vniuersa consumit. Vt rectè dixerit Martialis ludens cum Lupo amico, quòd exiguum prædium donasset.

Erucam malè pascit hortus vnam.

Author est Pompeus Vizanius Bononiæ tantam natam fuisse Erucarum copiam, vt præter frondes & pampinos, omnes etiam fruges absumerent. [b] Theophrastus quoq; testatur Erucas frugibus infestas esse, vt meritò Erucæ dirum animal dicãtur [c] Plinio: eroduntq;, inquit, frondem, aliæ florem, & depastam arborem turpi facie relinquunt. Sed hunc locum suprà tetigimus, diximusque ex Theophrasto esse desumptum; quo vtroque itaque authore aliæ frondem depascuntur, flores aliæ. Subiungit subinde Plinius: Est etiamnum peculiare oli- B uis & vitibus (Araneum vocant) cùm velut telæ inuoluunt fructũ, & absumunt. Ego eam pestem in malis & pyris sæpè, pruniſque ac cerasis nõnunquam notaui. Cùm rodunt, eduntùe fonum quempiam ædunt, maximè Bombyces, qui peculiariter τρίσμος dicitur, vt [d] Scaliger annotauit. [e] Aristoteles scribens de incessu animalium carentium pedibus, alia ait procedere vndoso motu: id autem bifariam accidere: nam alia quidem super terram, vt serpentes inflecti: alia verò supernè curuari, vt Erucas: Vndosum autẽ illum motum, inflexum esse. Sed quamuis supernè curuentur & arcuentur incedendo, pedibus tamen non carent: quare mirum mihi videtur, cur philosophus inter apoda animantia, serpentes nimirum & Lumbricos, etiam Erucas recenseat. Alia præterea ab hisce Insectis homini noxa est. Nam quando per mẽbrum aliquod nostrum calefactum serpit, cutem adurit, & post se pustulas relinquit. Atque hoc est, inquit [f] Vincentius veneni signum, etsi nõ est efficax ad magnum malum. Testatur Hierocles, si super Erucas equi sese volutent, aut arbori eisdem scatenti se scabant, adfricentq;, statim vibices assurgere: tumere cutem & occallescere, item oculos curuari. Oportet igitur, inquit, aceti quàm acerrimi felibram cum atramenti sutorij quadrante conterere, ijsque corpus illinere. Sed cauendum est, ne quippiam huius in oculos delabatur.

[b] *Li. 8. Hist. c. 10.*
[c] *Li. 17. c. 24*
τρίσμος quid.
[d] *Lib. 5 de caus. plant. c. 19.*
[e] *Lib. de incessu anim.* Alia noxa.
[f] *Lib. 20. c. 130.*

C

VT FVGENTVR.

VBI verò apricis regionibus, inquit [a] Columella, post pluuias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κάμπαι nominantur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius in superiorem partem prorepunt. Sed vt operosum est, singulas frutices concutere, ita longè adhuc operosius singulas Erucas manu colligere: quare suadeo, vt ad alia deueniat agricola remedia, quæ dupliciter considerandа ipsi sunt, nimirum vt agros suos ab ea peste præseruet, vel si iam irrepsit, tollat. Vtrumque præstare tradunt cinerẽ tenuissimum, si stercoris loco, vel simul cum stercore permixtus olerum radicibus detur: sic Pulices hortenses, Vermes, Erucas, Limaces, ac cętera animalia stirpes depopulantia occidere, abigere, & prohibere. Sunt nonnulli qui respersо ficulneo cinere il- D las prosequuntur. Stercora Vespertilionum, si nidor è fumo pluribus locis excitetur, eas fugat: quam rem aiunt præsentissimum habere miraculum. Sunt qui in hortis scillam areatim serant, aut hinc inde suspendant. Nasci quoque prohibentur, imò verò præsentes collectim perduntur, ex Grecorum obseruatione si aliquot sublatas in aqua cum anetho coxeris, eaq; perfrigerata herbas aut arbores respersеris, quæ nidulantes Erucas, & ad fotum incubantes sustinent, sed valdè cauendum erit, ne aquâ illa faciem vel manus contingat. Porrò remedium certum ac paratu facilè erit, si circa arborum crura, aut brachia, bitumen & sulphur incendas. Vel fungos sub nucis arbore nascentes fumum dare ibidem cogas, galbanumùe, aut caprarum vngulas, vel ceruinum cornu, à venti flatu auersus, comburas. Sunt qui cinerem vitigineum per triduum in aquam mittant, quâ postea olera & arbores copiosè aspergine lustrãt. Multi in ficulneo lixiuio proijcienda semina præmacerãt. [b] Antonius Mizaldus suos hortensium colonos scribit arte admodum facili Erucas sic hodiè passim expurgare. Vbi apricis locis illæ post pluuias incesserunt, matutinis horis frutices olerum aut ramos arborum

[a] *Lib. 11.*
Erucarũ fugendarum remedia.
[b] *Lib. de Secretis. hortorum.*

rum ſuccutere ſolent: ſic enim dũ adhuc nocturno torpent frigore, facilè decidere, nec amplius ad ſuperiora perrepere: prębereque occidenti viam admodum pronam & præſentem. Sed hoc vetus Columellæ præceptum eſt, quod operoſum eſſe exequi, paulo antè notabamus; facilè tamen erit, ſi paucæ fuerint arbores quæ infeſtantur. Traditque idem Mizaldus ruſticos ibi paleis intortis arborum truncos armare, & crura coronare; quibus ſumma arborum petentes Erucę implicantur, ac veluti obiectis laqueis & compedibus, vel profligantur, vel die à cœpta via actutum reuocantur. Verùm ſi obſtinatè reſtiterint, & præſcriptis auxilijs pugnauerint, hãc oppones machinam. Vrinam bubulam & amurcam æqualiter miſtas, igni, donec ferueant admouebis, & ubi refrixerint, illarum imbre olera ac arbores conſperges: quod Anatolij eſt experimentum. Palladius fuſticulos, vel faſciculos alliaceos ſine capitibus, per omne horti ſpatium comburit. Idem iubet, vt ſemina, quæ ſpargenda ſunt, ſempernuiæ ſucco madefiant, vel Erucarum ſanguine, hoc eſt humore intus contento, nam ſanguine alioqui Erucæ carent. Cicer eodem authore inter olera propter multa portenta ferendũ eſt. Hoc itidem voluit [c] Plinius: Olerum, inquit, medicina eſt cicer. arcet enim Erucas. cùm tamen [d] Theophraſtus Erucas (κάμπας) priuatim vocet, quibus cicer infeſtatur. Et Erucas in cicere naſci, etiam ſcribit [e] Aelianus. Quamobrem mihi ciceris remedium ſuſpectum eſt. Quo ſi omiſſo, addit deinceps Plinius, iam natæ ſint, remedium eſt abſynthij ſuccus decocti inſperſus, & ſedi, quam aizoum vocant. Semen olerum ſi ſucco eius madefactum ſeratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum verò nec Erucas (necari legitur in veteri codice, Dalechampius legit, nec Erucis) ſi palo imponantur oſſa capitis ex equinò genere fœminæ duntaxat. Aduerſus Erucas cancrum fluuiatilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Hæc [f] Plinius, qui aliàs etiam ſcripſerat antè, cõtra Erucas & mala, ne putreſcant lacertæ viridis felle tangi cacumina iuberi. Democritus, Columella, & idem Plinius, alijq; paſſim à muliere menſtruata fugari tradunt quod cùm friuolum, quin ſuperſtitioſum mihi videbatur remedium, lubens prætereo. Theophraſtus braſſicis innaſci Erucas dixit, caſque ab humore collecto interimi, & à fimo aceruatim iniecto. Sunt qui, vt Palladius notat, ſanguineis virgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia eſſe. Omnia olera Fronto ſcribit in vniuerſum iuuari, ſi inter illa Eruca fuerit conſita. Vt eadem olera infeſta animalia non generent, in corio teſtudinis omnia ſemina, quæ ſparſurus es, ſiccas, vel mentam pluribus locis maximè inter caules feris. Hoc pręſtare fertur eruum aliquantulum ſatum, præcipuè vbi radices & rapa naſcuntur. Praſtocoridas (lego Praſocurides) inquit [g] Cardanus, Græci vocant animalia, quæ ſolent hortis nocere: ferunt ergo, quod ſi vẽtriculum veruecis ſtatim occiſi plenum ſordibus ſuis ſpatio quo abundant, leuiter defoderis, poſt biduum reperies ibi animalia congeſta: hoc cùm bis vel tertio feceris, genus omne quod nocebit, extingues. Plura qui volet, geoponicos adeat, & qui de hortorum cultura ſcripſerunt.

[e] *Li. 19. c. 10*
[d] *Lib. 3. de cauſ. plant. c. 30.*
[c] *Lib. 9. de Anim. c. 39.*
[f] *Li. 17. c. 28*
[g] *Li. 7. var. cap. 30.*

VSVS IN MEDICINA.

PAVLVS Aegineta [a] ſcribit Erucas olerum cum oleo inunctas, dici tutos à virulentorum animantium morſibus conſeruare. Eædem oleo mixtæ authore [b] Dioſcoride fugant ſerpentes. Cuius, inquit [c] Greuinus, rationem certè afferre minimè poſſem, niſi ad proprietatem eam, qua natura donauit eas, recurrerem: neque enim hoc ex proximo ſuo ortu habent.

[a] *Lib. 7.*
[b] *Lib. 2.*
[c] *Lib. 1. c. 6.*

PROVERBIVM.

IN Alciati ſcriptis hocce prouerbium notatum inuenio, *Campas abigo* de his qui verba non curant. Campæ enim ſiue Erucæ difficulter pelluntur.

DE

A

DE CHRYSALIDE SIVE AVRELIA. Cap. V.

ERVCÆ omnes quæ folliculos texunt, cùm se in ijs, incluserint, figuram prorsus mutant. nam cùm priùs molles essent, pedibusq; instructę, ac mouerentur, ederentq; : tunc indurescùnt, pedes non apparent ampliùs, non mouentur, nisi ad tactum, nec ampliùs edunt, sed veluti oui speciem accipiunt: cuius meminisse videtur [a] Aristoteles his verbis: Alia non perfectum animal generant, sed ouum, idq; perfectum. Quæ autem ijs frigidiore constant natura, generant quidem ouum, sed non perfectum, verùm quodi foris perficiatur, vt genus piscium, squamata, & crustata, & mollia. Quintum genus, quòd frigidissimum est, ne ouum quidem ex se parere potest. Sed hæc affectio foris euenit ei, vt B dictum est. Insecta enim primò Vermiculum pariunt, qui addito tempore speciem accipit oui. Aurelia enim appellata oui obtinet facultatem, tum ex ea animal nascitur, tertia mutatione finem recipiens generationis, nimirum ex brassica Vermiculus, ex hoc fieret Eruca, ex hac Chrysalis siue ouum, inde Papilio. sed hac de re suprà disputatum est, vbi diximus ex ouis Papilionum sub brassicarum folijs latentibus suo tempore Erucas prorumpere, has in Aurelias conuerti, ex quibus demum alij procreantur Papiliones, hi enim oua non pariunt, vt Erucas producant, sed finis eorum est genus suum conseruare, hoc est alios generare Papiliones. Quod modo ad nomen Aureliæ siue χρυσαλίδος attinet, non satis percipio cur hoc illo ouo nomen tribuerit philosophus: non enim omnia aureo sunt colore, sed item viridia, item pallida, vt mox patebit, cùm quædam & describam, & depingam. Apud Hesychium scribitur cum gemino Λ, & in Lexico Græco latino veteri, vbi perperam exponitur Blatta. Eustathius ex veteri quodam Grammatico annotat χρυσαλίδα vocatam fuisse etiam τὸν μιλολανθὸν siue μιλάνθιον, seu μιλόνθιον, aut μιλολόνθιον. Quas voces alij interpretantur Scarabeorum quoddam genus, qui peculiari nomine χρυσοκάνθαρος dicitur. Nam μιλολόνθη teste Hesychio, est εἶδος καινθάρων, quos aliqui χρυσοκανθάρους C appellant. At Scholiastes Aristophanis non ait esse Scarabei speciem, sed ζωΐφιον χρυσίζον καινθάρῳ ὅμοιον, hoc est, animalculum aurei coloris Scarabeo simile. Sed de hac dictione plura dicemus in Scarabeo. Νεκυδάλον quoque vocari suprà diximus, vbi quoque etymologiam veram huius nominis dedimus, & breuitatis causa hîc non repetimus.

[a] *Lib. 2. de Gener. ca. 1.*

Oua generantium diuersitas.

Nominis ratio.

FORMA. DIFFERENTIÆ.

CVM in Aureliam siue Necydalum transierit Eruca, formam æmulatur infantis fascijs inuoluti, facie quidem humana propè cum mitra & cornibus: aliæ quidem aureo, alio argenteo colore, aliæ alio, vt nihil mirum sit, aliquid inesse ijs egregij, quod nos lateat.

Habes hac tabula quatuor Chrysalidum icones, quarum prima insolentis, & forsan monstrosæ est figuræ, cùm ob enormem magnitudinem, D tùm maximè quòd in capite annexam habeat velut promuscidem. Tota aureo colore resplendet, sed annulos habet nigros. Eiusdem coloris sunt Chrysalides siue Necydali Bombycum, ex quibus quoque vnam dipinximus, eam autem, quæ secundo loco posita est. Tertia coloris est viridis nonnihil ad cæruleum vergentis, punctis toto corpore maculata aterrimis. Huius generis Erucæ folliculos non texunt, sed in Chrysalides immutaturæ eo quo hîc pingitur, modo super aliquod lignum, foliumué aut etiam lapidem extendunt, & solis ardore dein mutantur in Papiliones, eos autem, qui ex albo virideſcunt. Quarta etiam viridis est, sed auri instar resplendet, depicta est pronè, & supinè, item à latere.

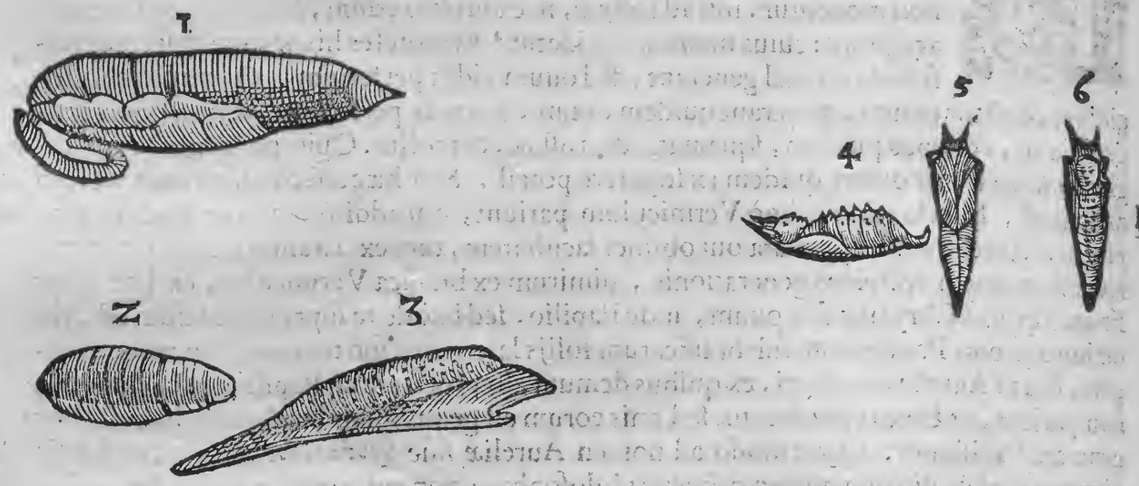

DE BOMBYCE. Cap. VI.
ÆQVIVOCA.

Bombaciũ [a] *Lib.19. cap.1.*

APVD Nicolaum Myrepsum βομβάκιον vocatur, quod Itali Bombagio vocant, lanugo sciiicet, siue lana xyli siue gossypij, quam [a] Plinius bombycem nuncupasse videtur. Ita enim scribit: Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossypium vocant, plures xylon: & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum: cuius ex interiore bombyce lanugo netur, nec vlla sunt eis in candore mollitieue præferenda. Vestes inde Sacerdotibus Ægypti gratissimæ. Dicitur itaque Latinè bombyx etiam lana gossypij: vnde fit vt passim apud recentiores, maximè qui de nouo orbe scribunt, inuenies bombycem dici, non solùm hanc lanam, sed ipsam etiam plantam, nec non quamuis arborem laniferam. [b] Propertius Bombycem Arabium vocans, de eadem xyli lana potiùs, quàm de Serico loqui mihi videtur. nam xylon Plinius superiore Aegypti parte nasci scribit, quæ in Arabiam vergit. Ait autem.

Gossypij lana bombyx dicta. [b] *Lib. 2.*

Nec sic quæ Arabio radiat Bombyce puella.

[c] *Li.3.c.18.* [c] Dioscorides acanthium describit foliis, lanugine araneosa obductis, atq; ex hac βαμβακωδὴς fieri, hoc est, vestes bambacinas. Sed quamquam etiam βάμβαξ, & βαμβακίον, item πάμβαξ, & παμβακὶς xylon Suidæ nominetur, malim tamen apud Dioscoridem legi βομβακωδὴς, atque sic legit Ruellius, vestes bombycinis similes vertens. Etenim βάμβαξ apud priscos Græcos non reperias. Bombyx præterea [d] Cælio inter multa rhombi numeratur significata, rhombum inquiens communiùs Strombam dici, quæ & Bombyx, inquit, nuncupatur. Eodemq; testante quidam Insecta Bombycia vniuersim vocant à bombo. Bombyx sanè [e] Aristoteli & Plinio Apis syluestris genus est, quod valdè obstreperum esse puto, estq; illud quod βομβίλιος perperam vocatur à Grammaticis.

[d] *Lib. 9. cap.22.* Stromba. [e] *Lib. 17. cap.6.*

SYNO-

A

SYNONYMA.

HOCCE Erucæ genus Aristoteli βόμβυκα vocari, suprà dictum est, & Bombycem Plinio. Hesychio Ὑλομήτρα siue ὕλης μήτηρ est εἶδος σκώληκος. Aitq; esse qui βόμβυκα eo nomine intelligant, cui quadrat: nam sponte, vt patebit, in syluis habitat. D. Ambrosio & Basilio vocatur Vermis Indus, quanquam, quæ de eo scribunt, ex Aristotele, & Plinio sint mutuati. Alberto & authori de rerum natura, Vermis lanificus. Baptistæ Pierę Eruca bombiciuora. Scaligero Ser, Ausonio Servestifluus, Pausaniæ Seres. Sed cùm specie Araneæ eum depingat, multi differre credunt; quemadmodum etiam sunt, qui Sericum quod Seres populi olim subministrabant, diuersum esse à bombicino existimant: quorum omnium opinionem mox refellam. Serem Scythicam vocem [a] Goropius è sua lingua petendam esse multis, isq; non contemnendis rationibus contendit, quem qui illius
B linguæ studiosi sunt, adire poterunt. Italis diuersis venit nominibus. Bononiensibus vocatur Bigatto, Hetruscis Bacho da Seta, & Caualliere, alijs Vermicelli, Bigatti di seta, Bruchi, Bargelli, Mignani, Mignatti, Bombici, Cuculi, cum qua postrema voce modernorum Grę-corum Cussuguli quandam conformitatem habere videtur. In Oriente nominantur Ippeqquti, in Illyrico Gusinnicci, in Africa AsmaaK santi, In Hispania Gusanos di seda. Germanis Zeidtvvorm, Belgis Syvvorm.

Vermis Indus.

Vermis lanificus.

Ser.

[a] *In Vertumno.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

SIMON Maiolus Episcopus Vulturiacensis in suis diebus canicularibus scribit, hoc nostro cælo Europæ Bombyces factas esse exiliores, velut frigidiore loco. nam digito, inquit, humano minores sunt, cùm Indicę pollicis
C humani musculi magnitudinem longè excedant, domusq; illarum humani capitis magnitudinem superant, nostro autem cœlo, vix præparuo ouo gallinaceo æquari possunt, prægrandes pugno humano. Huius Erucarum generis folliculum superioribus annis depictum mihi misit Sereniſſimus Hetruriæ Dux quẽ pòst in calce delineatum dabo. Est tamen inter Europæas Bombyces quoq; in magnitune differentia. Etenim Hispanę nostratibus corpore quidem minores sunt, folliculos nihilominus maiores texunt. Rursus Calabrę nostratibus etiam maiores sunt, & maiores etiam folliculos, præstantioresq; texunt. [a] Hieronymus Vida omnibus vnicum tantum colorem, nimirum candidum tribuere videtur, scribens Papiliones ipsis concolores nasci. Papiliones enim candidissimi sunt. attamen non omnes Bombyces albę sunt, vt mox ex describendis patebit. Canit autem:

Bembyces Indicæ.

Folliculus magnitudine capitis humani.

[a] *Lib. 2. de Bombyc.*

Nam quæ longa fuit Tinea olim, fit leuis alis
Papilio, Tineæ pallentes concolor alis.

Alias ego obseruaui esse albas, alias cinereas, alios subflauas. Omnes septem habent annu-
D los. Pedes quatuordecim, anteriores sex, qui minores sunt, posteriores octo, qui post tertium annulum incipiunt: postremę duę omnium sunt maximę, supra quas cauda est, acuta & surrecta. Inter singulos annulos macula conspicua est nigra. In dorso inter eosdem annulos quatuor sunt Semicla litteram C maiusculam formantia, quorũ priora euidentiora sunt postremis, quæ nempe tam sunt sæpe exigua, vt visum fere effugiant. A capite ad caudam vsque linea per dorsum medium fusca fertur. Rinctus omnibus idem, porcorum fermè similis, oculi magni, & nigri. vropygium caudæ piscium fermè specie.

Differentię à colore.

Tabula Prima.

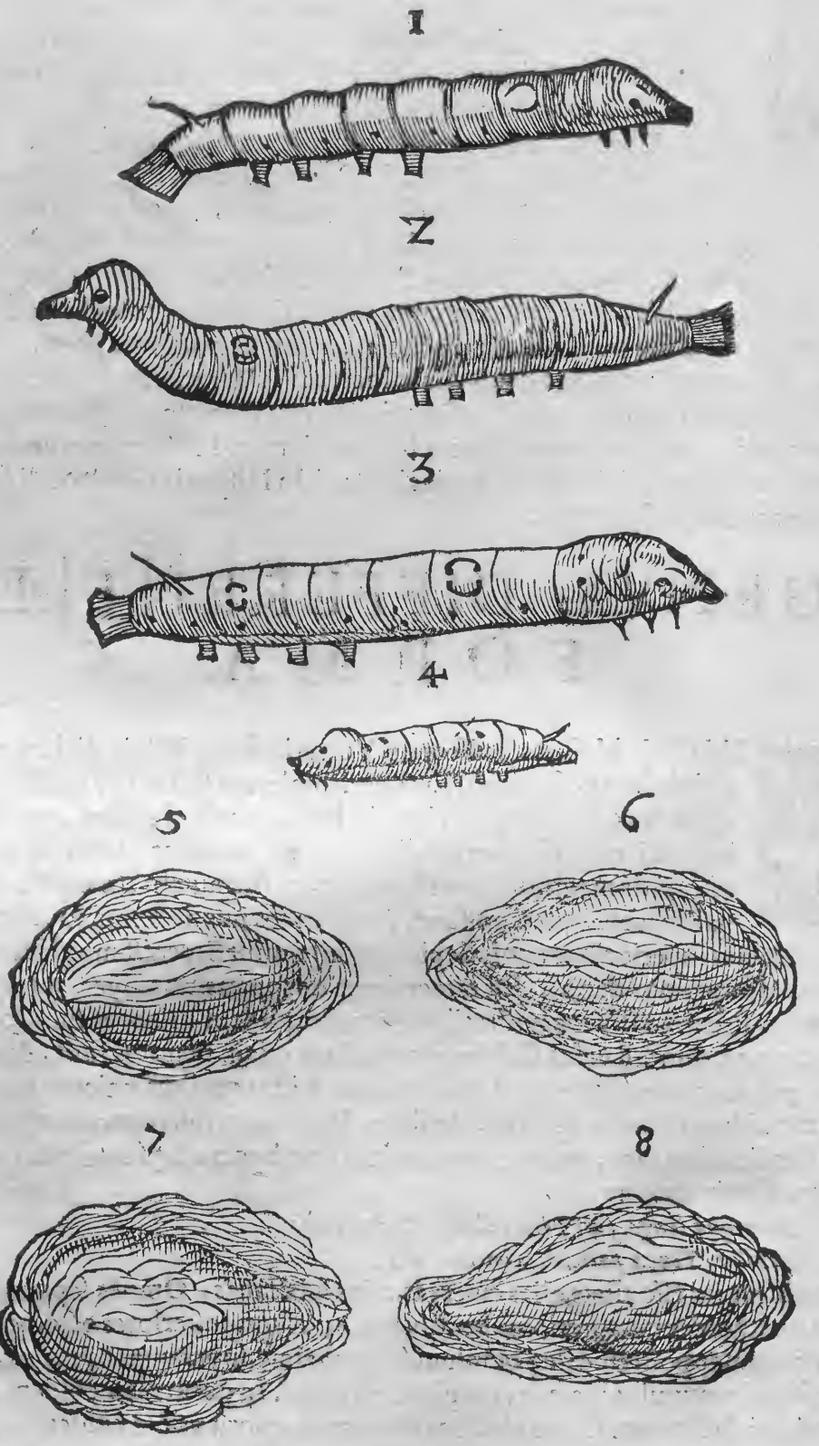

Priori loco depicta fœmina eſt, & tota candicat, exceptis poſterioribus pedibus, qui flaueſcunt. Secunda tota eſt albocærulea, mas. Tertia ex albo læuiter flaueſcit, & pedes habet omnes candidos. Hic album texuit folliculum. Poſtrema ita picta eſt, ſicut nonnunquam ſeſe contrahunt, vel metu, vel frigore. Prior folliculus totus erat candidus & à candido Bombyce textus; Secundus pariter candidus eſt, & Bombycis fœminæ opus. Tertius totus ferè virideſcebat, maris opus. poſtremus fœminæ, eiuſdem coloris.

Qui

A

Tabula Secunda.

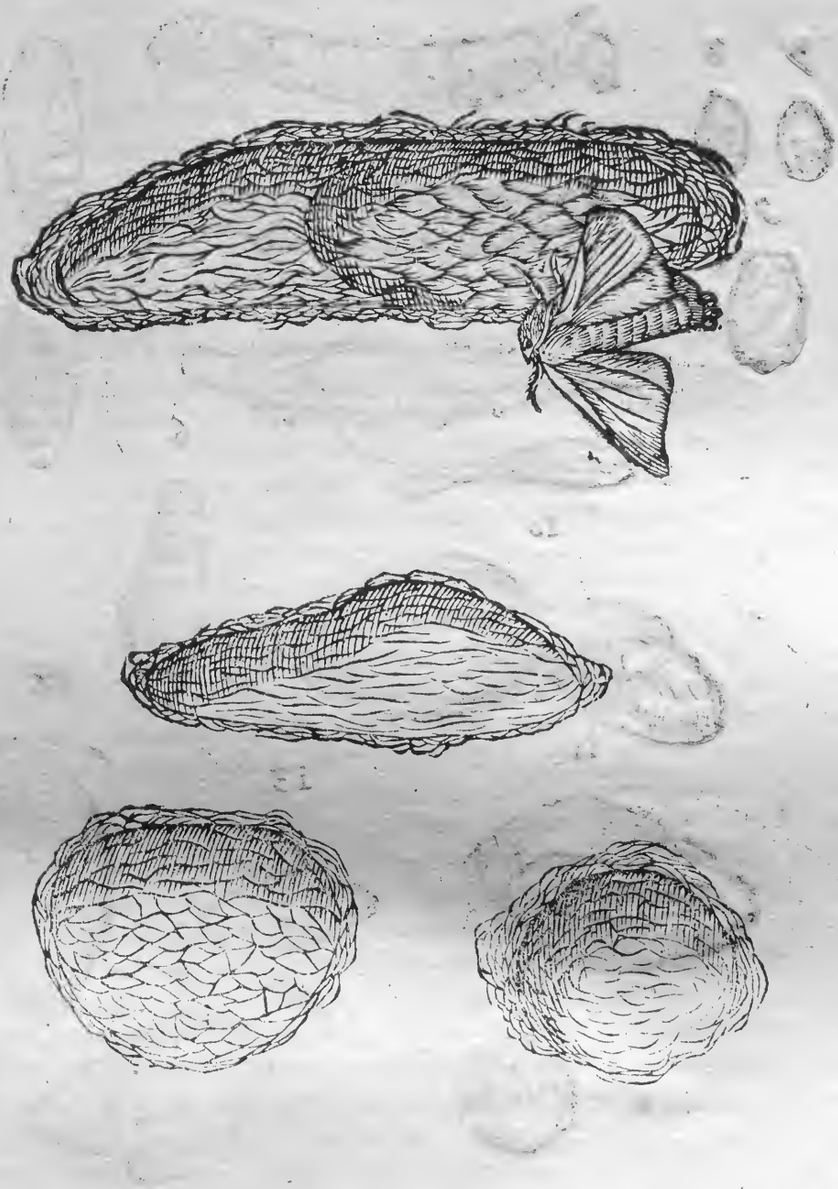

B

C

Qui in secunda tabula ponitur quartus, gemellus est, à mare & femina vnà laborantibus factus, vulgus hoc folliculorum genus doppiones vocat. Tertius quodammodo Lacertæ, vel alterius animantis caput æmulabatur oblongum, deinde paulatim extenuatum in acutum declinabat. Primi aureo sunt colore, vterque etiam monstrosus, quoniam quales non sint. Quorum vnus amygdalam efformare, videbatur, cortici suo etiamnum inuolutam; alter malum armeniacum. Tales vulgo nobis Venturini dicuntur.

D In tertia tabula primo loco habes Bombycis iam serico grauidi integri iconem, secundo supina parte sectam, & sericum velut quædam intestina demonstrantem, tertio sericum exemptum, quarto, quinto, sexto, diuersas figuras Chrysalidum prout nimirum, magis vel minus perfectæ sunt, Septimo, octauo, & nono Bombycum diuersa exuuia, decimo folliculos duos inuicem cohærentes, vndecimo follicullum planum & compressum, duodecimo alium folliculum oblongum, ex quo Papilio iam iam erumpere tentat, decimotertio Chrysalidem ex qua exiturus Papilio media sui parte propẽdet, decimoquarto folliculum, qui cerasum magnitudine vix excedit, postremo semichrysalidem, quæ ex folliculo peræ figura erumpit.

Tabula Tertia.

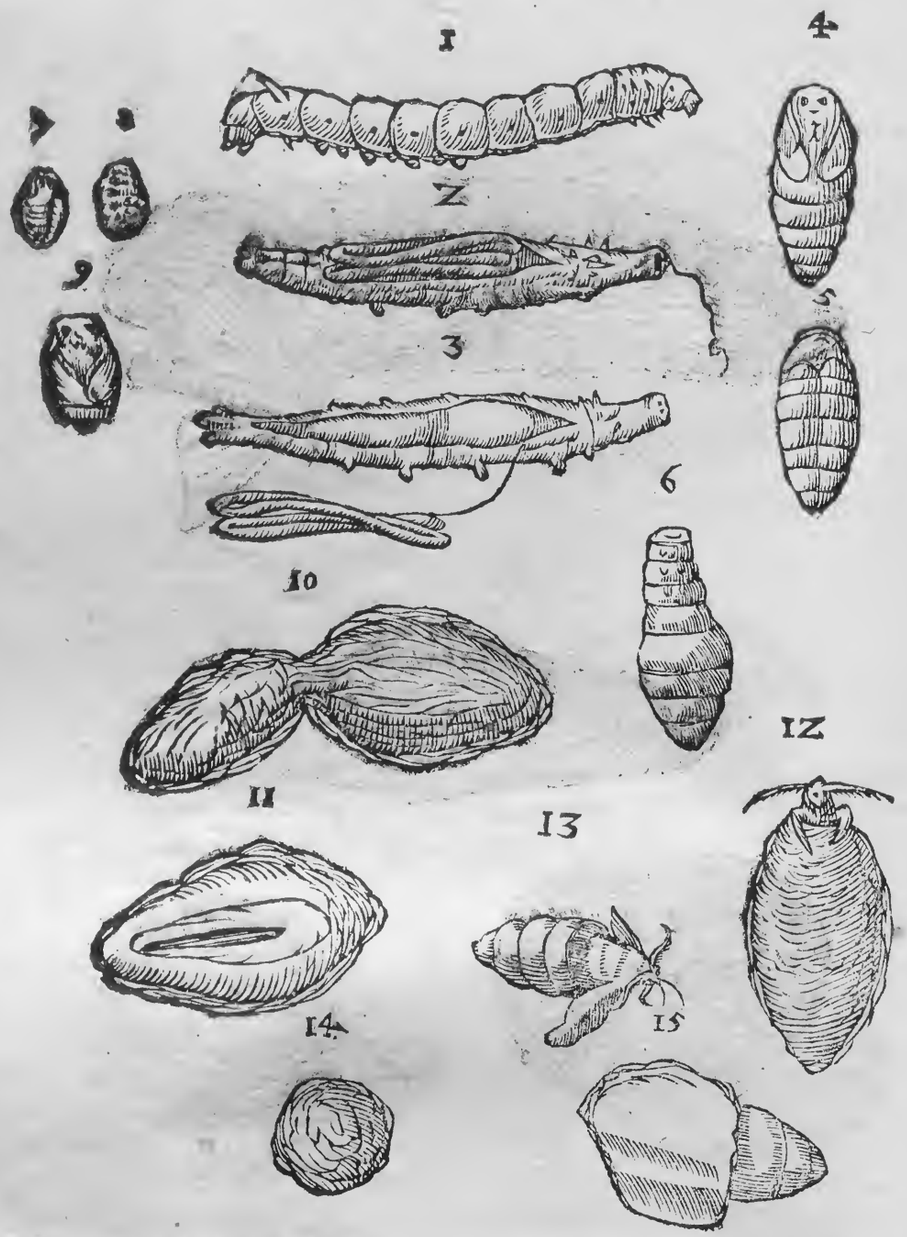

BOMBYCES VETERIBVS ROMANIS ET GRÆCIS FVISSE IGNOTAS.

Sericũ non est diuersũ à bombyci no.

MVLTI, quòd Erucas hasce siue Bombyces cùm Græcis, tùm Romanis, incognitas fuisse cernerent, Sericumq; Plinius & Virgilius à Seribus Scythię populis ex arborum frondibus depecti scriberent, Sericum à bombycino distinguendum esse existimarunt; sed meo iudicio falluntur. Bombyces verò non agnouisse, nec Græcos, nec Romanos veteres ex ijs facilè colligitur, quæ de eis memoriæ prodiderunt. Tradit[a] Aristoteles fieri ex quodam Verme grandiore (citabo autem locum prout priùs restitui) qui veluti cornua protendit, suiq; generis est, primò toto immutato Erucam, deinde qui Necydalus appellatur (inualidam dixeris) ex hoc Bombylius, hanc variam formarum successionem, in semestri temporis spatio complerí. Ex hoc animaiis genere bombycia illa mulieres nonnullas retor-

[a] *Li. 5. Hist. cap. 19.* Texere vbi prius inuẽtum.

quendo

A quendo in filum deducerẽ, dein texere. Primam texisse in Co insula, Pamphilam Platis filiam dici. Nostra verò Eruca ex Verme nõ fit, sed ex ouo Papilionis, quem si pro cornuto illo Verme accipias, vt Dalechampius facit, omnes illæ transformationes semestri spatio nõ explebuntur: sed neque verum est sex mensibus absolui: nam id duobus mensibus & paucioribus diebus nostræ Bombyces absoluũt. Bombycina itaque in Co texi nouit Aristoteles, Bombyces nõ nouit. Non nouit item [b] Plinius qui multos post annos vixit. Hic enim iam allatis Aristotelis verbis ad verba recitatis, subinde sequẽti capite absurdiora longè nobis de Bombycibus Cois reliquit. Et alia, inquit, primo loco, Bombycum origo è grandiore Vermiculo, gemina protendens sui generis cornua (legam autem, prout restituendum esse hunc locum suprà dixi.) Hic Eruca fit, quæ & Bombyx vocatur, fit deinde quod vocatur Necydalus: ex hoc Bombylius. Omnia sex mensibus. Telas Araneorum modo texunt ad vestem luxumque fẽminarum, quæ Bombycina appellantur. Prima eas redordiri (retorquere legitur in codice manuscripto) rursusq; texere inuenit in Ceo (in manuscripto legitur Co) mulier Pamphila Latoi (alij legunt Platæ) filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, vt denudet feminas vestis. Hæc ille, & sequenti capite, Bombycas, inquit, & in Co insula (Ego hîc B Ceo, & in primo loco Co legendum arbitror, nam, cùm cætera ex Aristotele, vt dixi, mutilata sint, locus etiam respondere debet. Ceos verò & ipsa subtilioris vestis amicula arte lanificatæ scientiæ prima in ornatum feminarum dedit, vt ex Varrone [c] Solinus loquitur.) nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem primò Erucas nudas (hæc in communi textu non leguntur, sed nos antea ita correximus, nam ibi absurdè habetur fieri primùm Papiliones paruos, nudosque) mox frigorum impatientia villis inhorrescere, & aduersum hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Hanc ab his cogi subigique vnguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Postea apprehensam cor pori inuolui nido volubili. Tum ab homine tolli, fictilibusque vasis tepore, & furfurum esca nutriri: atque ita subnasci sui generis plumas, quibus vestitos ad alia pensa dimitti. (hoc est, vt exponit Dalechampius, vt eodem ordine Vermiculos gignant (oua potiùs, vnde fiant Erucæ, quæ neant alia vellera.) Quæ verò cœpta sint lanificia, humore lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Hactenus Plinius, ex quo, quamquam, vt vides, Bombyces non cognouerit, si ita, vt nos correximus, legatur, tota generationis mutatio manifeste colligitur, C si hoc expungas quod earum arborum flore terræ halitu animato generẽtur. Idem [d] Plinius sericum credidisse videtur, diuersum esse à Bombycino, nam de Scytharum gente loquens, tradit Seres primos esse hominum, qui noscãtur, lanificio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem; vnde, inquit, geminus feminis nostris labor, redordiendi fila, rursumque texendi. Tam multiplici opere tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona transluceat. Quare si Plinius diligentissimus naturæ mystes ac indagator Bombyces non agnouerit, minus mirum est si alijs Romanis idẽ incogniti fuerint, cùm serici tantũ, non Bombycum meminerint: [e] Seneca Tragœdus:

Remouete famulæ purpura atq; auro illitas
Vestes procul sit muricis Tyrij rubor
Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Idem alibi: [f]

Nec Mæonia distinguit acu,
Quæ Phœbeis subditis Euris,
Legit Eois hæc arboribus.

D Virgilius: [g]

Velleraq; arboribus depectant tenuia Seres.

Claudianus. [h]

Stamine quod molli tondent de stipite Seres.

Strabo. [i] Τοιαῦτα δὲ τὰ σηρικὰ ἐκ τινῶν φύλλων (non φλοιῶν) ξαινομένης βύσσε. [k] D. Hieronymus apertissimè sericum, a Bombycum telis distinxit, his verbis: Spernat, scilicet puella decora, Bombycum telas, Serum vellera, & aurum in fila lentescens. Pausanias, qui sub Antonino vtroque vel paulò pòst vixit, Serem Vermem descripturus, longè à veritatis scopo » aberrauit; quid mirum itaque si qui ipso antiquiores sunt, Bombyces non agnouerint. Est » enimuero, inquit, Elcorũ ager & cæterà ferax, & byssum educat feliciss imè, Cannabem quidem, linum & byssum, serunt, qui idoneum ad hæc ferenda solum colunt. Sed enim quæ fila » ad textrinam vsurpant Seres, ea nulla è stirpe sunt. Nascitur in eorum terra Vermis, quem » Serem Græci; ipsi Seres longè alio appellant nomine. magnitudine est id Insectum dupla maximi

[b] *Lib. 11. c. 22. & 23.*

Plinius rursus correctus.

[c] *In Polyhist. c. 13.*

[d] *Li. 6. c. 17.*

Seres lanificio nobiles

[e] *In Hippolito.*

[f] *In Hercule Oetæo.*

[g] *Li. 2. Geor.*

[h] *Lib. 18.*

[i] *Lib. de Instit. puellæ.*

[k] *In Eliacis in fine.*

Pausaniæ error.

maximi Scarabæi, cætera Aranco similimum. Hoc Seres accuratè nutriunt, cellas illas cùm E
æstiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habet verò octo, quot & Aranea) sub arbo- „
ribus textile opus facit. Annos fermè quatuor panico alitur: quinto demũ (neque enim lon- „
gior contingit vita) viridem apponunt arundinem; quo pabulo bestiola illa omnium maxi- „
mè delectatur: eo saturatum, sagina rumpitur. Educunt inde è visceribus plura staminum vo „
lumina. Hęc itaque Pausanias, quorum alia Bombycibus nostris congruunt, alia nequaquã.
Conuenit nomen, conuenit descriptio, licet id multi inficientur, non conuenit ætas, non cõ-
Bombycis magnitudo Bõbyces in proprio solo maiores sunt. uenit pabulum. De nomine non est quod dubitemus. Bombyx noster Scarabeo maior est multò, si corporis longitudine metiaris, sin crassitie, minor. Et quamquam magno ille Scara beo duplo maiorem esse dicat, non repugnat, Seres enim in proprio solo insignis ac notabi- lis magnitudinis esse suprà dictum est, & nostros ab ijs degenerasse, quia in frigidioribus lo eis. Pedes octo dixit, nimirum posteriores, qui potissimum ad incessum faciunt. Conuenit & textura, sed cur cellarum alias æstiuas, alias hybernas faciat, non percipio. Hoc saltem con-
Bombyces vbi sponte nent in arboribus. stat Vermis genus esse, quod sericum stamen apud Seres net. Quamobrem cùm barbari es- sent isti populi, ignorarentq; Bombyces enutrire (quanquam & hoc diligẽter factitasse Pau- sanias velit, quod non videtur, vt patebit) stamina ab hisce animalculis sponte in arboribus F
cõtexta quotannis depectebant, atque ita in alias regiones venditabant, quæ Romanæ post modum mulieres & nebant, & texebant, ut ex Plinio diximus, in Co verò, quod ciuiliores & industriores essent, Bombyces domi, vt nos, alebant, & factis Bombycinis ad alias etiam prouincias mittebant. Atque ideo Romani vestium Coarum magis quàm Sericarum me- minere. Propertius:

Quid iuuat ornato procedere vitta capillo
Aut tenues Coa veste mouere sinus?

Ouidius:

Siue erit in Cois, Coa decere puta.

Cùm itaque Vermes apud Seres populos factis folliculis siue cellis ex arboribus depende- rent, [m] Martialis Bombycem pendulum mihi vocasse videtur, cùm canit:

[m] *Li. 8. Epig.* Bõbyx cur pendulus vocatus.

Nec vaga tam tenui discurrat Aranea tela,
Tam leue nec Bombyx pendulus vrget opus.

Seruius quoque doctissimus grammaticus & interpres Virgilij, ad hunc poëtæ versum,

Quid nemora Aethiopum molli canentia lana. G

apud Indos, inquit, & Seres sunt quidam in arboribus Vermes, qui Bombyces appellantur, qui Arancarum more, fila tenuissima deducunt, vnde est Sericum. Sic ille. Damasci in Sy- ria, vt intellexi à viris fide dignis, paucis ab hinc annis isti Vermes sua sponte in moris suos folliculos texebãt, quos incolæ, eo quo de Seribus dictum est, modo ex arboribus exemptos concinnabant, totque ibi relinquebant, quot satis forè conijciebant ad nouam anno proxi- mo generationem. Iidem asserebant præterea alios non procul à Damasco populos esse, qui, quòd rarissimè ibi pluat, cœlumque sit calidum, Bombyces cùm iam quindecim dies do- mi suæ aluerunt, fortunæ committant, ponentes eos in moris, ibique spontè viuere, & folli- culos texere, sed etiam si fortè oboriatur vel imber, vel tempestas alia, Bombyces sese sub arboris foliis abscondere. Quæ cùm ita sint, cùm, inquam, constare iam satis existimem, Bõ- byces apud Seres sponte in arboribus serica stamina texuisse, etiam credendum est arbores eas moros fuisse: quemadmodum eas quoque quarum lanuginem in vellera Coas Bomby-
Plinij lapsus. ces pedum asperitate radere tradidit Plinius turpiter falsus, cùm eam lanuginem, quæ ni- dus Papilionis, vel potius Necydali siue Chrysalidis, est, à Papilione dicere debuisset, non è foliis radi quibus insidet, sed ex aluo sua promere. Iacobus Dalechampius disputans de eo H
dem Serum lanificio, & an eadem sit Coa vestis ac serica, scribit se folia eiusmodi ex Persi- de aduecta & Arabia aliquot vidisse, mori foliis similia, paullo angustiora & longiora, con- uoluta, vellere Sericeo inuoluta, sinu plena quod, inquit, Bombyx intus occultatus neuerat, vt planè sit eadem res Sericeum filum Orientale, quod nostras Bombycium, aut Coum: nisi quòd sponte, & nulla hominum industria Bombyces in arborum fronde id gignunt, animal autem id magno apud nos educationis & cultus labore tuendum sit. [n] Scaliger quoq; eos
[n] *Exerc. 158 9.* Serieum quid. ridet, qui sericum aliud faciunt, quàm Bombycum opus. cuius verba, quod nostram opinio- nem astruant, neutiqnam præteribo, Restat, inquit, vt quid sit sericum, videamus. Factum enim est, diligentia quorundam, an peruicacia? vt res vulgata, recepta, confessa, vsitata, fie- ret controuersa. Ita recentiorum secte veterum opinionum immortuas reliquias fouere ag- gressi sunt, vt antiquatos errores nouis obruerent insanijs. Non enim defuere, qui vero nos ho rdeo carere litigarent, cùm ptisanam pinsere, coquereque nescirent, in hordeum nostri

vel

A vel sæculi, vel orbis suæ insciticæ culpam transtulerunt. Ita nos antiquorum sericum quid sit, penitus ignorare. Nec repetam argumenta. Ex Pausaniæ mendacijs accersunt testimonia. Ex arboribus depectunt apud Virgilium: non autem explicant ex opere Bombycum. Tum è Plinio nescio quę febriculosa; verùm uana omnia. Quando & in Calabria neglectos in arboribus vermiculos sine cura, cultuque sericum facere vidimus: è quibus detrahunt incolę. Et à Cataio, & à China sericum fertur, non aliud, quàm quo vtimur. Id ex nauigationibus compertum est. Atheres Tartarorum nunc Horda est: à quibus in Persiam, & Turcostaniam serica deferuntur opera. Quod nobis adolescentibus factum scimus: narrante id Veneto legato, qui ab Vssumcassam reuertebatur, apud optimum regem Sigismundum Poloniæ. Aiebat tamen leui satis materia, & opera texta esse. Ex aliorum historia, qui eiusdē Regis tempore peregrinationes suas descripsere, satis constat: Seras esse in extremis Persiæ cigis. Sericū vnde deferatur. Seres ubi.

uitatem. In qua tantum illius operis fieri, vt dena millia pondo Serici in quotidianas operas dispensentur. Iuxta mare Caspium Straua ciuitas, à qua Sericæ texturæ cognomine celebrantur. Etiamnunc Madaixa vocant Hispani collecta in unum fila serici: idque voce antiqua. Metaxa enim dicebatur. Hunc Seres illi Persæ parent, quos communi totius gentis no-

B mine Tartaros vocant, peculiari voce Calmuchi: propterea quod soli Scytharum capillos alunt. Trans Vuolgam sunt, haud procul mari Caspio. In Taprobana quoque sericum sine cultu ex arboribus detrahi à Bombycibus confectum, legere est in commentarijs nauigationum. Quamobrem Virgilianæ arbores non sunt aduersus nos. Alij litigarunt odio Arabum philosophorum, qui serico scripserunt corroborari cor. Aiunt hi, sericum esse frigidum; quia morus frigida. Vermes illi frigidi. Si, quod nobis compertum est, non ignorarint: in Syria, & Aegypto ficulnis ali frondibus: an ipsi suæ subscripserint sententiæ? Hactenus Scaliger. Verùm & Iulius Pollux capite de byssinis non distinguit, sed esse scribit, qui distinguant. Quædam autem (telæ) inquit, ex Bombycibus colliguntur. Bombyces, Vermiculi sunt, à quibus fila ducuntur, quemadmodum & Araneæ. Sunt etiam nonnulli, qui Seres, ab alijs quibusdā animalibus telas suas colligere tradant. Iam verò Sericum in Persia colligi à Vermibus, ut ex Scaligero proximè diximus, etiam testatur ° Nicephorus historicus, inquiens, in Persia Vermes esse quàm plurimos, fila Serum nentes, multiplici & vario colore: eos barbaros magno studio curare. Ioannes Rauisius Textor laudatissimum sericum apud Orontem fluuiū reperiri scribit, citatque hocce Sidonij: Madixa quid Hispanis. Metaxa quæ. Serici temperamentū Sericum in Persia colligi. ° *Li. 18. hist. Eccl. c. 30.*

C *Alter Orontæa radiat ceruice decorus,*
Alterius rosea fronte coruscat Onyx,

Sericū optimum vbi.

Orontes autem fluuius Cœlesyriæ est, qui non procul à Seleucia Pieria & Libano monte nascens, deinde terra absorptus rursus emergit in agro Apameno, & præter Antiochiam fluens, in mare Seleuciæ proximum defertur. Nos quoque ex quorundam relatu in Syria & vicinis regionibus Bombyces etiamnum sponte in arboribus sua tela texere diximus, & Plinius Bombycem Assyriam laudat, qua viri fęminis cesserunt. Quare non â Seribus tantū Bombycina aut sericum habuere Romani, sed etiam ex Co, Ceo, & Assyria, in quibus locis, vti & alibi Bombyces sponte sua texebant tela, nam Bŏbyx Assyria.

—— Postquam homini diuini est muneris vsus
Traditus in tectis, atq; intra tecta domorum
Syluestres Tineas alere atque impendere curam
Cœpit: opes multi hinc ad summas emersere.
Quamuis esse alias etiam nunc fertur in oris
Longè alijs gentes, quæ nondum in tecta relatas

D *Per lucos errare sinunt, nulloq; labore*
Fila suo carpunt oneratis mollia ramis,

vt canit Hieronymus Vida: qui item Serum vocatum fuisse ait, qui primus sericum in Italiam attulit, sed quando non addit. Zonaras tradit Bombycem ante P Iustiniani tempora fuisse in Italia incognitum, & ante Zonarā ᑫ Procopius author Græcus literis & monumētis recentium historiarum prodidit Iustiniani temporibus commentum hoc serici, solerti ingenio quæsitum, primùm in Italiam allatum fuisse, cùm anteā incompertum foret & incognitum: Bombyces autem à Persida Romam delatos esse. Sic enim ille. Iustiniani temporibus tela serica à Romanis texi cœpit, quę prius à Persicis mercatoribus tantùm afferebatur, dum ignorarent, quomodo fieret, neque scirent fila esse Vermium. Cæterùm duo monachi ex India Byzantium profecti originem illius declararunt, polliciti se fœtum illorum Vermium, oua nimirum perexigua allaturos & ostensuros Romanis, quemadmodum illa foue-

Serus primus sericū potauit in Italiam. P *In Iustiniano.* ᑫ *Lib. 4. belli Persici.* Bombyces quando in Europā illati.

do animata in Vermes mutentur, & sericum texant, natura magistra vsi. Eos monachos Iustinianus

stinianus in præsentia muneribus, de cætero magnis pollicitationibus ad illud præstandum confirmauit. Itaque Serum oua Byzantium attulerunt & in fimo collocata in Vermes trãsformarunt & mori folijs aluerunt, indeque sericum confecerunt. Ex eo itaque Romani cognouere, quo pacto sericum conficiatur. Hæc ille. Et sic à Persida primùm in Europam delatos Bombyces apertissimè ex ijs verbis liquet. Nam in Persida maxima eius serici mercimonia est, Vermiumque plurima illorum industria, vti ex Nicephoro diximus. [r] Cardani opinio est Pamphilam delata ex India fila & iam victoriâ Alexandri Magni cognita, non tamen translatis Vermibus, docuisse sericum texere. Inde verò primum sub Iustiniano & oua & artem educandi per monachos ad nos peruenisse. Interimq; dum latuere, persuasum esse antiquis è frondium lanugine depecti: siue quòd hoc verisimilius videretur, seu quòd Bõbyces ibi spontè in syluis proueniant, seu quòd sic incolæ occultare originem serici meliùs posse sperarent. Verùm vt Cæsaris huius ac materni aui beneficio totus orbis innotuit, patuisse apertè præter hoc serici genus nullum aliud esse. Platina refert in vita Vrbani primi M. Aurelium Antoninum primum Romanorum Imperatorum, serica veste vsum esse. Quod [s] Plinio aduersari non putamus, nam licet sericæ vestes tam pretiosæ ei nõ sint, vt solius Imperatoris fuisse putemus. Nec puduit, inquit, has vestes vsurpare etiam viros læuitatem propter æstiuam. In tantum à lorica gerenda discessere mores, vt oneri sint etiam vestes. Assyria tamen Bombyce adhuc fœminis cedimus. Et licet ex his verbis constet, matronarũ vestes, & multorum etiam virorum, qui bella sequi solẽt ex serico fuisse: Idemq; ferè etiam dixerit de Seribus loquens. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona translucеat, tamen non est contradictio; nam sericum Plinij ab holoserico differre pòst dicimus.

[r] *Lib. 9. de subtil.*

Quis primus serica veste usus.

[s] *Lib. c. 23.*

GENERATIO.

Quid in ouis obseruandum.

DE Bombyliorum ouis pauca suprà diximus. Ea autem candida tela excipiuntur: quidam chartam telæ præferunt, chartam autem cæruleam. Facilius enim auferri cultro sinit. Telę adhærentia vino irrigantur, & ad focum leuiter dextreque auferuntur. Ablata cyatho vini Maluatici, vel Falerni, vel alterius generosi infunduntur, & quę fundum petunt, seliguntur, innatantia ceu vana & irrita reijciuntur. Selecta rursus in mundo aliquo linteo in vmbra quidem, at non procul à sole exsiccantur. Quod ad infusionem attinet, ea momentanea tantùm esto, laudatur autem, quòd Erucas reddat longè robustiores. Sunt qui ex sic natis vix duas aut tres emori asserunt, cùm ex communiter natis plurimas interire constet. Idem de infantibus quidam scribunt. Oua laudantur Hispanica, & quæ ex toto regno Neapolitano, potissimumq; Calabria habentur. Hæc magnas procreant Bombyces, ac consequẽter serici plurimum, Hispania paruas, & sericum finum ac præstantissimum. Neapolitana facilè est nancisci ex nundinis Romanis, & quæ Nuceræ quotannis celebrantur. Sed tertio anno degenerant, euaduntque Bombyces eorum nostratibus similes. Sunto omnia recentia; nam quæ exoleta sunt, irrita fiunt, & frustra incubantur. Incubandi ea diuersimoda ratio est. Sunt qui sub puluinari molli pluma pleno & ad ignem calefacto ponant, & superdormiant: sed fœliciùs nascuntur, si mulier in sinu sub mammis ea foueat. Mulier hæc esto sana; nam morbosæ si incubent, Bombyces moriuntur, cùm iam aliquamdiu ederint. Incubans sit virgo. Incubare incipiat inter quartum & decimum Lunę diem. nam, cùm quadragesimo quinto die ab ortu suo plerumque texere soleant, Luna eis texentibus vigebit, atque adiumento erit, vt melius ac robustius tibi sericum faciant. Nequaquam verò incubari debent, si necdũ morus geminauerit; nam hæc arbor peculiare Bombycum nutrimentum ac pabulum est, cogunturque hac nondum germinante alio cibo vesci, qui sericum minimè generat; Is autem est, rubus, lactuca, vrtica. Hieronymus Vida incubationem fieri voluit in plenilunio, & cùm morus germinat.

Cur vino infundantur.

Ouorũ electio.

Vt incubẽtur, & à quibus & quã do.

Morus peculiare Bõbycibus pabulum.

Ne verò ante diem, sed tempestiua creatæ
Sit soboles, veto ne reuoces in luminis oras
Progeniem extinctam, attonsis cùm gramina campis
Nondum vlla, aut frondes apparent arbore nullæ
Ante noua incipiat morus reuinisscere sylua:
Neuè fames teneris, neuè obsint frigora alumnis.
Ipsi etiam agricolæ morum, ne tempora fallant,
Obseruare solent. nam cùm sese illa virentem
Induit in frondem, no stris tum protinus oris

Ex-

Exceſſiſſe hyemem, & manes abyſſe ſub imos
A *Nil dubitant: nec ſæua vltra pecorúe ſatisúe*
Frigoraúe, glacieq́ue timent, canamq́; pruinam.
Præterea tibi lunai gelidæ incrementa
Sunt ſeruanda, ſeneſcentis fuge tempora læua,
Nec tum etiam liquidis cùm ſeſe nuper ab vndis
Extulit Oceani, pallenteſq́; humida vultus
Oſtentat gracili incedens per inania cornu,
Vtile erit teneros ouis excludere fœtus.
Expecta cùm plena animis, cùm lumine largo
Solis ab igne tumens, altumq; per æthera vecta
Carpit iter, fratremq; audet ſe attollere contra.
Tum fas fœturæ, tum iuſtum incumbere tempus,
Quandoquidem validas creſcentia lumine vires
Semina concipiunt genitalia, tum fauet æther
Maioremq; trahunt naſcentia membra vigorem.

B Quocirca ſi tardè incubentur, cò robuſtiores germinabunt Bombyces, nam frigida earum natura eſt: argumento quod in Sarmatia, alijsq; frigidis regionibus non naſcantur. Sunt quidam, qui neſcio qua ſuperſtitione oua eadem, qua Saluator noſter paſſus eſt die incubare incipiant, arbitrantes ita feliciſſimè naſcituras Bombyces: cæterùm cùm dies is mobilis ſit, & ſtatutum tempus quotannis non ſeruet, ſæpè falluntur, coguntuŕq; mortuis frigore Vermibus & fame, noua deinde oua incubare. Tota incubatio triduo abſoluitur. Tertio enim die Vermiculi apparent, canente etiam Vida.

Bombycũ natura frigida.

Incubatio triduana.

Cùmq; dies alterq; dies proceſſerit, ecce
Cernere erit formis animantia feruere miris.
Ecce ſinu incipiunt tepido calefacta moueri
Semina, iam viſenda nouis animalia formis
Irrepunt, paſſimq; albis mantilibus errant.

Porrò quod ſi quis tamen præcoces fœtus alere velit, procurabit etiam vt morus citiùs ſolito geminet. Citiùs autem germinabit, ſi in nouilunio Februario menſe ſtercoretur.

Vt morus citò germinet.

C

EDVCATIO. ET QVÆDAM RVRSVS DE GENERATIONE.

IN Bombycum educatione duo potiſſimùm exactè alturo eas cognoſcẽda ſunt, nimirum quo loco tutiùs cõſeruentur, & quo cibo ali debeant, & rurſus in hoc obſeruandum, quoties in die, & quantum, & quando nihil ſit exhibendum. Quod ad locum attinet, eligatur ſiccus, nulli humido obnoxius, feneſtras habeat ab Septentrione & Meridie. Flante Auſtro aperiantur, quæ Septentrionem ſpectant, ſin Septentrionalis, quæ ad Auſtrum. Vterq; enim iſte uentus Bombycibus inimicus eſt, Auſter humido, Septentrionalis frigore. Si aër nebuloſus, nulla aperiatur, donec Sol nubes repulſerit. Cauendũ verò etiã, ne vel feneſtrę, vel tabulata, vel parietes rimis foraminibusúe hient, ne & radij ſolares vel infeſta animalia penetrent, Sol enim occidit, hæc eoſdẽ deuorant, vt Hirundines,
D Lacertæ, vel pungunt, vt Formicæ. Hieronymus Vida loca laudat, quæ Solem admittunt, & quæ feneſtras habent ab Oriente, & Occidente, iubetq́; ita occludi, vt ne flatus ſubingredi queat, tantum abeſt, ut noxia queant irrepere animantia, ſed ipſum audiamus:

Quæ paſtori cognoſcẽda.

Locus aptꝰ

Venti Bõbycib. inimici.

Feneſtræ quãdo aperiendæ.

Interea populis ſedes & tecta futuris
Ipſa nouare iube, tabulataq; victa ſenecta.
Non aptæ ſine Sole domus, ſine luce penates
Sed duplices recta lumen regione feneſtræ.
Admittant, quarum ſurgentes altera Phœbi
Spectet equos, feſſos contra altera, iamq; cadentes.
Tum vitri pellucentes opponere quadras
Hinc atque hinc iubeo, lini aut firmiſſima texta,
Vt neque concutiant venti, neque nubila nimbis
Conſpergant, obſitq; intus penetrabile frigus.

Tuque

Tuq; etiam, varia vt nequeant irrepere peſtes
Parietis antiqui vitium ne neglige ſegnis
Sed calce aut creta linito.

Electo loco apto qualem diximus, introducendæ ſunt Bombyces, quæ recens natæ minimo loco ſeu capſa contentæ ſunt, dein creſcentes paulatim maiores deſiderant capſas quin lata deinceps tabulata, qualiacunque autem ſunt. Tetigit hæc quoque Vida, dum canit:

Nec verò iam tum hæc thalamis ſubliminibus infer,
Exiguus primùm capiet ſobolem locus omnem,
Corpora deinde aucta cunabula prima relinquent:
Tum cunctam in populos & vicos diuide gentem,
Diuiſisq; dabis ſedes, ſecretaq; regna.
Nec ſatis hoc ſemel: at quoties his arcta videbis
Eſſe domus ſpatia, augentur dum corpora cuiq;
Has toties legere, inq; nouas diducere ſedes
Ne dubita, donec tabulas impleueris omnes.

Tabulata quæ eligenda.

Noſtræ mulierculæ tabulata plerumq; habent, vel ex arundinibus, vel ex alga paluſtri, vulgus ruſticorum pauiram vocat, quę vel idcirco probantur, quia eorum ſingula ſingulis ſuperimponi poſſunt, cùm ſi ex arundinibus coniunctis ſint, ſuperiores Bombyces in inferiores excrementa egerunt. Sed in arundineis præterea obſeruandum eſt, ne per rimas latius hiantes Bombyces ipſæ decidant. Cibus offerendus ætatem eorum reſpiciat, nam paruis dandum parum, plus grandiuſculis, plurimum prouectis & ter in die, manè ſcilicet, meridie & veſperi. Neq; hoc quoq; præterijt Vida, nam cùm priùs dixiſſet:

In Cibo qd obſeruandum.

Mane petunt igitur ſyluas, & quaq; reportant
Pabula lecta die famulæ:

pòſt ſubiungit.

Protinus emergunt Tineæ folioq; iacenti
Victrices ſuper aſſiſtunt, omniſq; iuuentus
Veſcitur, atq; auidè dapibus implentur opimis.
Nec mora nec requies properant, & grandia morſu
Attondent folia emenſæ, redeuntq;, iterumq;
Incumbunt, longum nequeunt explerier aluum,
Dum ſuperant frondes & plenæ pabula menſæ.
Tuq; ideo parcis epulas moderare caniſtris,
Terq; die tantùm paſces; nam prodiga cunctam
Si frondem ſimul effundas, ſine more, dapesq;
Accumules, menſasq; oneres, auertitur vltrò
Ingratam ſaturum morum pecus, atq; repente
Ipſa parit largi faſtidia copia victus.
Sed ne longa fames noceat tamen aſpice prudens,
Dum nimium differs epulas & gaudia menſæ.
Nam ſoliti impaſtis ſi deſit copia victus,
Nulla mora eſt, miſeras macies deformat iniqua.

Vt cibandę cũ magnæ ſunt.

Ter itaque offerendus eſt cibus, ſed cauenda vt canit Vida, ſatietas nimia, fugiendaq; fames. Cùm ad perfectam excreuere magnitudinem, quinquies etiam cibantur, ſed minus offertur. Cùm vorant, ſuaue iucundumq; nonnullis murmur ſiue ſonum edunt, gratum autem, quod ijs ſomnum inducat. Mirum omnino videtur, quòd cùm cætera Erucarum genera omnes fermè plantas depaſcuntur, ſolæ Bombyces ex mori tantùm foliorum eſu ſericum texant. Hæc gratum ipſis pabulum, modò ſint recentia, nam:

Primam autem mori pubem atq; tenerrima ſemper
Quæq; legunt, dum grex tener eſt, atq; inſcius æui.
Continuo veterum veluti memor ille parentum
Agnoſcat veſcas frondes, ipſaſq; recentes

Depoſcit, vt ille canit. Teneris tamen adhuc etiam datur lactuca, vrtica, & rubus. Prouectis etiam in quibuſdam locis folia ficus. [a] Bellonius Bombyces in Antiochia, inquit, magni eſſe quæſtus, aliq; fici & mori folijs ſecundum fluminis ripas cultarum. [b] Idemq; de Emiſſa vrbe agens, quæ Hamza Arabibus, Turcis Haman dicitur, magna eſt, inquit, in Haman ſericei ſtaminis abundantia. nam Bombyces magna cura, & diligentia alunt ob riguorum hortorum commoditatem, in quibus ficum, morum & alias arbores fructiferas colunt: riui:

[a] *Lib. 2. Obſer. c. 105.*
[b] *Lib. eodẽ cap. 97.*

A ui etenim è montibus delabentes totam planitiem vberiorem reddunt. Vida vlmi frondem si morus haberi nequit, surrogat, canens:

Quin etiam haud parui mutari pabula refert.
Est bicolor morus, Bombyx vescetur vtraq;.
Fortè etiam si deficiant folia omnia mori,
(Orandi superi eueniant ne talia nobis)
Si tamen vrgeris, conscendat robora pastor
Vlmea per syluas, & summa cacumina carpat.
His etenim arboribus multum est affinis origo.

Ceterùm cùm nostrates Erucæ bombyciuomæ mori frondibus duntaxat, si adsint, alantur, quid in ijs obseruandum sit, breuiter explicemus. Eligatur loco nata macro, & petroso, inq; montibus, & collibus. nam quæ in locis nascuntur eminentioribus, ventus perflat, & ab omni humido roridoq; recremento repurgat. Vitentur, si fieri licet locis natę pinguibus, secus fluenta & foueas: nam succosa quidem etiam folia proferunt, sed Serici parum, eiusq; illaudabilis. Fugiantur teneræ ætatis. nam harum folia flaccida sunt, & multo humore succo B ue redundant. Cumq; mori duo sint genera, alba scilicet & nigra, nigræ frondes præferuntur, quòd crassiores sint, solidioresq;, atq; nutrimenti melioris, necnon & Bombyces impinguent, & Serici copiam optatam pariant, eiusq; perfecti, ac laudabilis: quamobrem alba quoties licet, fugiatur, vel hoc saltem obseruet pastor, vt cùm priùs nigræ pabula diu iam obtulerit, albæ folia ceu pestem pòst non offerat. A primo subinde ortu, cùm etiamnum teneriusculæ sunt Bombyces, quid præbeat, nihil refert. Curet tantùm, vt quodcumq; præbet, siccum sit & nullo madeat humore: nam

Mori electio.

Mori genera.

Illa quoq; in primis cura est, vt pabula semper
Sicca legant, nullaq; fluant aspergine syluæ
Aut pluuiæ, aut roris nocturni: quippe venenum
Sæpè fuit quamuis tenuis Bombycibus humor.
Nunquam igitur, cùm nox horis licet intempestis
Accedant syluam: expectent dum gurgite Eoæ
Tethyos exierit, sursumq; eduxerit omnem
Collectum noctis humorem purpureus Sol,
C *Et iam tres scandens supera alta peregerit horas.*

hoc est, cùm sol delapsum nocturno tempore madorem, roremq; resiccauerit. Quodsi autem nocte præcedente pluerit, non colliget priùs, quàm videret sicca omnia esse folia. Colligẽs comas relinquat, & nisi perfectas frondes auferat. Comæ enim tenerę sunt, & humidius præbent nutrimentum, quo pecus interimitur. Fructus quoq; sua humiditate nocent, eos autem, cũ frondes desunt, quandoq; Bombyces famelicę deuorantes, facillimè intereunt. Mori eficetæ, ac carioſæ etiam fugiendæ sunt; quòd plerumq; in putridarum carie Formicæ sua habeant domicilia, Bombycũ præsentanea pestis. Scanduntq; nonnunquam exitiosa istæc animalcula quaslibet alias moros, quamobrẽ summa semper adsit cautio prohibẽdi fugandiq; illa. Fugãtur autem diuersimodè, vt proprio de Formicis capite docebimus. Collectæ æquo iam tẽpore folia loco seruentur frigido & sicco, vt in cellarijs, vbi solis radij non pertingunt, maximè si prouectiores iã fuerint Vermes. Eorũ nunquam sit inopia, quin contra habeat pastor, quibus semper triduo sustentare possit, ne si fortè pluuiæ obortæ fuerint cogatur, humidas ac madidas offerre frondes. Quod si tamen, vt fit sępenumerò, ex inopinato imbres inuafere, collecturus arborũ ramos priùs fortiter quatiet aliquoties, dein collectas frondes domi D in vmbra exsiccabit linteaminibus ad ignẽ excalfactis. Sed notet etiam, quòd ne sereno quidem tẽpore collectę eadem die offerri debeant, tantũ abest, vt illa, quę nebuloso, vel pluuioso per pluuias. Quæ colliguntur, etsi optimè fuerint resiccatæ, non dantur eadẽ quantitate, qua quę per serenũ cœlũ, nam retinent semper aliquod saltem humiditatis illius vestigium, quare vt cõcoquant, minus ex hisce præbetur. Si pastoris mori longè à domo dissitæ sint, habeatq; etiã quę vicinę sunt, lõginquas priùs spoliet, vt si iniuria tẽporis longiùs euagari non patiatur, habeat vicinas, quibus pecus alat. Atq; hæc fermè cura est circa moros, sine quibus sanè hisce in regionibus sericũ nõ texerent Bombyces; idq; quodãmodo nobis natura in hac arbore demonstrasse videtur. nam lignũ eius flaui & Sericei, vt ita dicam, coloris, plurimisq; fibris adinstar filorum sericorum insigne est. Cùm iam aliquot diebus frondes oblatas vocauerint, somno corripiuntur fermè triduano, qui fermè decima fit die, dein rursus vorant, Somnum hunc sic depingit Vida, & causam eius reddit:

Quando colligenda folia.

Formicę pestis Bombycum.

Frõdes vbi seruandę.

Folia per pluuiam collecta quando & qua copia offerenda.

Somnus Bõbycum describitur.

Sæpe etiam impastas auerti pabula cernes

Sopitasq́ graui, veluti torpere veterno E
In tabulis: hîc parce metu, ne corpora morbus
Fortè aliquis, gentemq́ lues inuaſerit ægram.
Hunc illis morem, natura hunc ipſa ſoporem
Addidit, indulgent ſomno, ſtratisq́ quieſcunt.
Sopitisq́ dies, alter, tranſibit & alter.
Cùm verò expulerit noctem lux tertia rebus
Conſurgent, lætæq́ ad pabula nota redibunt.
Ergo illas tumidas iubeo obſeruare: nec ingens
Noſſe labor, ne improuiſus ſopor occupet: vltro
Signa dabunt ipſæ: cœlo capita ardua tollent
Arrectæ, ſpernentq́ dapes, tum pigra notabis
Corda, animos reſides, inſueta ſilentia menſis.

Senectam quando exuant.

Vbi obdormiêre, ſenectam more ſerpentum exuunt, quo tempore viribus deſtitutæ torpent, quare tunc nihil offerri debet. Cùm dormiunt parte corporis anteriore eriguntur, quin quam diu dormiunt; ita erectæ perſeuerant. Si elapſo à depoſita ſenecta biduo lubet F experiri, nunquid adhuc ægrè habeant, nonnihil frondium ipſis præbeto; ſi enim vires recepêre, ac conualuêre, alacriter vorare incipient, ſin cibum videantur reſpuere, expectandum vlteriùs, donec vires recolligant. Vbi conualuêre cauebit paſtor, ne mimis liberali manu frondes præbeat, hoc eſt, ne eadem concedat quantitate, qua ante depoſitum ſenium. nam etſi conualuere, tamen vires prioribus nedum reſpondent. Præterea fit nonnunquam, vt quædam dormiant vigilantibus alijs: quamobrem inuicem ſeparabit, vigilantesq; ſeparatas alet, donec & ipſæ eo veterno corripiantur. Meminit huiuſce regulæ etiam noſter Vida.

Vigilantes à dormientibus ſeparandæ.

Non tamen adueniet ſomnus ſimul omnibus idem
Cura ſit interea inſomnes lege atq; vagantes
Secretasq́ alijs etiam citò transfer in aulam:
Sopitæ ſtabulant ſimul: his par omnibus ætas:
Vnà operi incumbent, & eodem tempore ſeſe
Artubus exoluent ſuperæ ad conuexa volantes.

Bombyces cur diſparis magnitudinis.

Præterea paſtor, ſi dormientium, item vigilantium aliæ alijs maiores ſint, ſingulas eiuſ- G dem magnitudinis inuicem coniunget, paruas ſcilicet cum paruis, magnas cum magnis. Diſparilitatis huius cauſa eſt, quia oua non fuerint vino infuſa. Vida tradit ter ſenectam exuere, cùm id quater facere notiſſimum ſit:

Dumq́ Deus (inquit) ſtratis, thalamiſue ſilentibus ales
Regnat lethæo perfundens corpora rore,
Pabula ſubtrahito ſolita, frondemq́ negato.
Nam tumidæ interea renouant torpentia alumnæ
Corpora, & exuuias veteres, ac tegmina ponunt,
Et nitidum induitur pubes renouata iuuentam.
Annuus hîc angui mos: at Bombycibus ipſis
Ter pigra, dum viuent, renouabit corpora ſomnus.

Excrementis cur careant folliculi.

A quarta ſenij depoſitione (quater enim, vt dixi, id exuunt, neſcioq; nunquid hoc cum cetero Erucarum genere commune habeant) ſpatio fermè octidui auidè adhuc vorant, dein verò minuitur appetitus, etiam de ſerico nobis texendo cogitare videntur, paulatimque prorſus à cibo abſtinent, quò fit, quòd in folliculis nulla reperiantur excrementa; Eo H tempore quo cibo ſibi temperant, ſi lucei obuertas, ſericum intus reſplendere conſpicies, vt canit etiam Vida:

Iamq́ age, iam grandes fœtus, iam ducitur ætas
Vltima, turgenti filum tralucet in aluo
Omnibus, accingunt alacres, operiq́ parant ſe:
Pabula iam ſaturæ fugiunt; noua quærere regna
Ardor agit; tollunt oculos, arrectaq́ terga.
Omnia veſtigiant latè loca, ſicubi rami
Arbutei per quos poſſint ſua tendere fila.
Tum famulæ properare, omnes prouiſa parare
Sarmenta & ſteriles tectis inferre geniſtas.
Ipſæ etiam manibus ſecernunt grandia natu

Corpora

A *Corpora iam matura operi, iamq; apta labori,*
Per ramosq; locant arentes agmina densa.
Summotas alias arcent, dum funditus omnes.
Corporeæ excedant labes, ac temporis orbe
Perfecto, sua cuiq; dies exemerit omnem
Alui insynceræ illuuiem, purumq; relinquat
Lanitium & fili tralucens simplicis aurum.

Rami qui laudentur.

Præter sarmenta atque genistas non spernuntur etiam rami quercus,& castaneæ propter sic citatem, quæ in oĩbus,in quibus sericum euomere debent, requiritur maximè. Laudantur item scopæ, quibus domus verruntur,nec non filix,cæterùm omnibus ferè præfertur abrotanum propter odorem quo allectæ Bombyces alacriùs texunt. Cùm itaque à cibo abstinere videris, paratas debes habere scopas, quæcunque tandem illæ fuerint, paulatimq; quas iam iam texturas iudicas ab alijs separare, scopisq; imponere, cauebisq; interim ne locus deficiat, ne inquam plures vni imponas ramo, quàm locus concedit ac patitur. Nam quo rariores sint, eo ampliores texunt folliculos, neque inuicem impediunt. Cùm operi in-

Quid in texturis obseruandum.

B cumbunt,adsit continuè, etiam noctu,qui & aduersus noxia protegat animantia,& si in terram, vt contigit sæpe,dilapsæ fuerint, recolligat, suisq; ramis rursus imponat. Quod si interea pluat,vel venti flent,frigidi, struat ignem,thalamumq; reddat calidum & siccum.Siccitatis enim admodum studiosæ sunt, & frigoris inimicæ. Quæ si omnia diligenter procurentur, Bombyces summa cum diligentia opus suum exequuntur non cessant inquam priusquam absolutis textisq; folliculis, seipsos ijs velut carceribus obscuris incluserint. Quanta verò sedulitate texant, audiamus ex ipso Vida.

Quam diligenter texant.

Cùm demum tabulis passim sarmenta relictis
Complerunt omnes: perq; aurea virgea lætæ
Exercentur,& effundunt quæsita per æuum
Stamina ditis opes veteri, suspensaq; densos
Fila regunt inter ramos, atque ordine ducunt.
Mille legunt, relegunt q; vias, atq; orbibus orbes
Agglomerant cæco donec se carcere claudant
Sponte sua; tanta est edendi gloria fili.
C *Mox autem clausæ interius circum vndiq; lecta*
Stamina condensant, teretisq; oui instar opus fit.
Nullæ operum immunes, est omnes cernere passim
Noctes atq; dies niti præstante labore,
Et quasi de palma summas contendere vires,
Dum nouies roseus se lauerit æquore Titan.

Quin sunt, quæ cúm alios diligentia, ac labore vincere student,in medio opere immoriantur, vt idem canit poëta.

Quædam adeò (visu mirabile) sæpe repertæ
Dum tendunt superare alias, instantq; labori,
Vitam opere in medio clausæ sub noctæ dedisse
Ante diem ah miseræ: iacuit labor interruptus.
Parua mora est tamen: vt se aliæ incluserè latebris
Extremoq; manum summam imposuere lobori,
Exhaustæ intereunt omnes terrasq; relinquunt.

D Iam verò etiam duo dicenda mihi restant,quomodo scilicet,& quando à fæcibus suis repurgentur, item si ægrè habeant, quomodo curentur. Cùm itaq; tabulata in quibus aluntur Bombyces fęcibus, frondiumq; reliquijs onerentur,continuè,etiam quotidie repurgari debent, hoc vulgus mutare vocat, quia Bombyces simul collectæ tantisper alium ad locum deportantur, donec storeas, aut tabulata à fæcibus diligenter excusserit, & parumper exsiccauerit. Caueat summoperè mutaturus, vel purgaturus, ne duriùs eas tractet: nam perquam facilè lęduntur tenera,ac mollia earum corpora. Vbi in storeas consuetas reposuerit, vino irrorabit generoso,aut aceto, ipsasq; etiam storeas absynthio, vel fęniculo, vel abrotono, vel alia planta ipsis grata atteret, ac fricabit, vt alacriùs cibum iam offerendum amplectentes deuorent. Quę omnia hisce versibus Vida expressit:

Vt à fæcib⁹ purgentur.

At labor interea famulas exerceat alter.
Cura sit hesternæ semesas tollere mensæ
Reliquias, tabulisq; immundam auertere ventris

Proluuiem: manè antè, pecus quàm pabula guſtet,
Tergendæ ſedes, & gramine peruerrendæ.
Tum Bacchi irrorant gratum bene olentis odorem,
Purgatisq́; abigunt tabulis triſtem omnibus auram.
Hinc leuiter digito medicatis ſedibus omnes
Traducunt cœtus lætos melioribus auris:
Nec ſuper extremas errare licentiùs oras
Permittunt: ſemper media ad penetralia cogunt
Præcipitesq́; timent lapſus, altasq; ruinas,
Huic generi facilis lethi via.

Vida itaq; manè antequam pecus pabula guſtet, fęces auferendas eſſe conſulit. Noſtrę mulierculæ ferè contrà tempore id faciunt pomeridiano, & fortaſſis conſultiùs. Nam cùm mane admodum ſint familicæ Bombyces, tanta mora proficua eſſe non poteſt: eam autem poſt prandium faciliùs ferunt, quia iam bis edêre. Scio interim eſſe qui dicunt nihil referre, quocunque tempore purges, cùm nempe nimio recremento redundent, ſiue id mane ſit, ſiue in prandio, ſiue veſperi. Si tabulata fuerint arundinea, ſtercora per rimas decidunt; quamobrem improbantur, quòd ſuperiores ſubiectas ſtercore alijsq; fæcibus inquinent: probantur verò ſi locus ſingula inuicem contigua capiat. Absque vlla læſione, & noxa ita purgabis. Accipies retia anguſtiora tredecim, ſi duodecim tibi ſint tabulata. Singula ſuo cooperies reti, & frondes ſuperinijcies, ad quas depaſcendas aſcendet per retis foramina pecus, cùm aſcenderit, ſimul cum reti auſertur, & vacuũ tabulatum à fæcibus excutitur. Quod modo ad ægritudinem Bombycum attinet; hãc quoq; callere paſtor debet. Aegras eſſe poëta noſter Vida qui diligẽtiſſimè omnia in hiſce animãtibus eſt perſcrutatus, ſic cognoſci ait:

Poſt meridiem conſultiùs purgari.
Tabulata arundinea cur damnẽtur.
Vt ſine noxa purgentur.
Vt ægras eſſe cognoſcatur.

Protinus elucet languentibus aurea pellis,
Deinde tument, turpisq́; animis ignauia venit
Deſidibus tandem rumpuntur, & omnia tetro
Inficiunt tabo: ſanies fluit vndiq́; membris.

Morbi cauſa.

Cauſa morbi diuerſa eſt, aër in primis ſi humidior, frigidiorq́; inuaſerit. Si feneſtræ noctù fuerint patulæ. Si locus quo degunt, tetro odore ſit infectus; ſi folia vorauerint teneriora, ac humida, ſi fructus, eosq́; potiſſimum immaturos; ſi folijs nigræ mori prius, pòſt albæ paſtæ fuerint. Atq; hæ fermè cauſæ ſunt noſtris mulierculis notiſſimæ; ſed aſſidua præterea iactatio & contrectatio plurimùm officit; quare pueros arcebis, terrebisq́; ne accedant. Cauendumq́; diligenter ne accedant, qui fœtore, & graui anhelitu comeſi alij, cæpæ, porriq́ue putent. Eos enim nobile hocce pecus auerſatur, vt vel ſolo eo in morbum incidat, item tractaturi manus oleo, vel alia pinguedine prorſus munda ſit. Oleum enim omnia Inſecta occidit: alius quoque liquor quilibet obeſt, præſertim falſus: ideo tabulata cuſtodienda, ne aſpergine ab occulto aliquo hoſte, aut inuido inficiantur. Deniq; omnis ſtrepitus, ac ſonus grauior eos occidit, quin leui quoque perire viſi ſunt, vnde Vida.

Oleum occidit Inſecta.

Inualidas ſæpe exanimat leue murmur alumnas.

Si frigus perpeſſæ ſunt, fenceſtras occludes, vel accenſo in talamo igne eos excalfacere, igne autem ex lignis odoratis, pini, iuniperi, conſimilibusq́;, nam & calefient, & odore ſanitatem recuperabunt. Quod ſi verò locus camino careat, nec adſint ea ligna odorata, carbones idem aut prunæ præſtabunt, quibus thus, ladanum, benſuinum, ſtyracem, vel ſimilia gummata inijcere poterit, Bombycesq́; ſuauiſſimo, ac gratiſſimo ſuffitu reficere. Proderit etiam ore irrorare ex vino generoſo. Cùm à calore morbus oritur, vt cùm radijs ſolaribus fuerint infeſtatæ; irrorabis leuiter aqua roſarum vel violarum, leuiter autẽ, quia humor omnis eas occidit. Si colorem natiuum perdiderint, & luteæ euaſerint, & flaccidæ, eas eximes, ac in vmbra, ne ſol languidas extinguat, quatuor vel quinq; horarum ſpatio collocabis, ac interea diligenter earum tabulata odoriferis, ac gratis herbis inficies. Si efferrendi commoditas non adfuerit, feneſtras à ſeptentrione aperiat, auramq́ue eam hauriant Bombyces ſalutarem. Omnino autem languidæ à ſanis ſeparari debent, ne his tabes communicetur. nam vt Vida etiam monuit:

Nil adeo Tineis fuerit præſentius ægris,
Quàm ſubito è medio, iucunda lumine caſſas,
Tollere, ne totam perfuſa cadauera tabo
Latiùs inceſſent miſerando funere gentem.

Diligentia Bombycũ intexendo.

Atq; hęc de morbis, eorumq́; cura. Vt modo ad diligẽtiam Bombycũ reuertamur, qua vtuntur, dũ telam ſuam texunt, cuius cauſa aluntur. Eam ſanè nemo ſatis laudet, cùm vel biduo totum

totum suum folliculum absoluat tanto texens artificio, vt ad finem vsq; filum seruetur integrum, cùm alioqui fragilissimum sit, ac tenuitate humanum prope visum fugiat, longum verò adeo, vt vel maximam vrbem cingat. Pallas ab omnibus celebratur, quòd texere docuerit. Sed maior laus debebitur Bombycibus, cùm Palladis eiusq; discipularum fila, vel millies in die rumpantur, operamq; rupta remorentur, illis in magno æstu vnico die totam telam absoluentibus. Absolutos, ac perfectos esse folliculos cognoscitur hoc modo. admouentur ad lucem, si Vermis omnino est immobilis, perfecti sunt, sin etiamnum moueantur, nondum recolligendi sunt folliculi, sed expectandum, donec mortui videantur, quin cùm texunt velut texentiũ quendam sonum edunt. Colorem Bombycum folliculi ferè semper imitantur. nam albæ albos, flauæ flauos generant. Cum itaq; texere desierint, inquit Vida,

Folliculi vt cognoscantur esse perfecti.

Iam licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, vt pendula ramis
Omnibus hæserunt varij glomeramina fili.
Qualiter autumni primo sub frigore in hortis
Arboribus pendent haud vno poma colore,
Sic hærent nitidi vario discrimine ramis
Folliculi, sunt quæ viridem traxere colorem
E folijs quæ depasta est Saturnia Bombyx,
Fila auri quædam, electriq; simillima puri:
Omnibus est reliquis color albi velleris instar.
Ergo vbi per ramos iam perfeciſſe laborem
Clausas quamq; suum, vigili exploraueris aure.
Atq; vbi nec strepitus, nec vim datur amplius vllam
Audiri, sed iam motus requieuerit omnis
Pelle moram, exonera ramos, impone canistris.
Carpe vtraq; manu, & famulas properare iubeto.

Collectis iam folliculis prima ac externa detrahitur lanugo inutilis ferè, quam tamen neri, & in fila duci à rusticis Vida cecinit:

Primus deinde labos extrema & inutile quicquid
Lanicij detraxe, & luxuriantia circum
Vellera, quæ stuppæ veluti nodosa puellæ
Ruris pensa trahunt, torquentes pollice fila.

Folliculi quoq; albi vile generant sericum, probanturq; quo plus ad aurum accedunt. Ex his elige pro seminio, maximè verò gemellos, doppiones vulgus vocat: nam masculum, & fœmellam generant Bombylios, & sericum eorum vile est. Quomodo verò ad generationem seruandi sint, in Bombylio dictum est. Admirabile itaq; creatoris in abiectissimo animalculo artificium est. Vermis primùm est, folliculo inclusus emoritur informis. E folliculo denuo prodit alatus Papilio. Itaq; Insectum reptile in volatile per medium zoophytum motus, atque sensus expers admiranda metamorphosi commutatur. Nam cùm primùm ouo exclusus est Vermiculus, alimenta quærit copiosa: quibus auidè depastis capitis crebra arrectione cum veterno veluti luctans tandem obdormiscit triduum, vel biduum; pelleque interea exutus ad consueta redit alimenta. Cùm qua ter pastus, quater obdormiens, quater pellem renouarit, spreto deinde pabulo sublime petit, & virgultis conscensis, aluo ritè purgata, lanificij rudimenta inconditis primùm mæandris per ramos exercet, mox folliculo inclusus pellucido, indefessi laboris fructum è centro ad circumferentiam protrudit filum album, viride, flauum, ouali figura, cum æqualibus veluti certans, nouem dierum spacio, absolutoq; operi immoritur. E folliculo loco subterraneo depositio, Papilio post decimum diem prodit cornutus: sed alarum alimentiq; immemor, breuis æui iacturam fœtificatione reparaturus, molli impositus velleri, concubitu perpetuo per triduum, rarius per quatriduum, fœmina connexus, emoritur: nec multò post vidua, relicto post se instar granorum milij semine centenario ferè, mariti fata sequitur. Semen loco temperato depositum, per hyemem asseruandum: nec priùs, quàm morus germinare cœperit, inter papillas muliebres vitali concepto spiritu animandum est. Scribit Vida Bombyces ex toto perditas ex iuuenci cadauere reparari, eodem planè, ac de Apibus, nos ex Virgilio scripsimus:

Folliculorũ electio.

Admiratio ĩ Bombyce.

Oua vt seruanda.

Quod si spes generis defecerit omnis vbiq;
Seminaq; aruerint Iouis implicabilis ira,
Sicut Apes, teneri reparantur cæde iuuenci,

Hic ſuper accedit tantùm labor: ante iuuencus
Bis denosq́; dies, bis denasq́; ordine noctes
Graminis arcendus paſtu: prohibendus ab vndis
Interea in ſtabulis tantum illi pinguia mori
Sufficiunt folia & lactenti cortice ramos.
Viſcera vbi caſi fuerint liquefacta, videbis
Bombycem fractis condenſam erumpere coſtis
Atq; globos toto Tinearum efferuere tergo,
Et veluti putres paſſim concreſcere fungos.

DENOMINATA.

[a] *Lib. 1. Poëtices. c. 10.*

VLIVS [a] Cæſar Scaliger agens de tibijs veterum, ſcribit Bombyces tibijs Syris ſimiles fuiſſe, & aptas ὀρθίοις νόμοις. Fiebant ex Bombycia arundine, quam tradit Theophraſtus à reliquis arundinibus differre alimenti natiui penuria: nam macilentiorem, graciliorem, & facie planè fœminam ſpectari, foliumq́; latius habere & candidius, & minus lanuginis, quàm cæteras, quaſdam etiam nihil prorſus habere, quas ſpadones appellent. Has tempeſtiuè cædi ſolitas ante Antigenem, cùm adhuc ſimplicius tibia canerent ſub arcturo menſe Septembri: ſic enim cæſas multis pòſt annis vtiles eſſe, multaq́; ſonandi exercitatione egere, ſed ora linguarum conniuere, quod erat illis ad res populo ſignificandas vtilius. Poſteaquam verò varietas fictioq́; acceſſit, cæſura mutata eſt: cædunt enim noſtra ætate mẽſe Maio & Iunio ferè circa ſolſtitium, aut ſub ipſo ſolſtitio, & fieri in trimatu vtiles, & breui exercitatione egere, linguasq́; decliues eſſe, & quaſi deorſum flecti, quod his neceſſarium eſt, qui ſonos variè fingunt. Hæc itaque Theophraſtus: quæ [b] Plinius paucioribus verbis ſic explicauit. Contrà Bombyciæ maturiùs reciproco, graciles, fœminarum latiore folio, atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, vt venia ſit, argẽto iam potiùs cani. Cædi ſolebant tempeſtiuè vſq; ad Antigenem, cùm adhuc ſimplici muſica vterẽtur, ſub arcturo: ſic præparatę aliquot pòſt annos vtiles eſſe incipiebant, tunc quoq; multa domandæ exercitatione, & canere tibia ipſæ docendæ, comprimentibus ſe lingulis, quod erat illis theatrorum moribus vtilius. Poſtquam varietas acceſſit, & cantus quoq; luxuria, cædi ante ſolſtitia cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus etiam lingulis ad flectendos ſonos: quæ inde ſunt & hodie. Erat itaq; Bombycia arundo, vt ex vtroq; ſcriptore liquet, ad tibiarum vſum laudatiſſima. Iacobus Dalechampius in hiſtoria plantarum paluſtrium Bombyciam fuiſſe dictam videri ſibi ſcribit, vel quòd ex ea βόμβυξ tibiæ genus fieret, vel quòd Bombycijs Inſectis corporis exilitate, & ſtrigoſo habitu, arundo hæc ſimilis ſit. Cæterùm quanquam horum Inſectorum ſimilitudinem habere non negem, ab hiſce tamen nomen inueniſſe non puto, quòd Græcis, vt ex Ariſtotele facilè liquet, incognitę Bombyces eſſent. Quare priùs etymum recipiendũ puto, alterum reijciendum. [c] Turnebus in longis tibijs ponẽdas eſſe ait, & Ariſtoteli etiã βόμβυκες appellari, qui eas difficiliùs inflari dicit.

Arundo Bombycia.

Bombycia arũdo qualis.

[c] *Li. 17. Aduerſ. c. 20.*

MORALIA.

RESVRRECTIONIS mortuorum typum quendam certiſſimum triplicẽ harum Erucarum metamorphoſim facit [a] D. Baſilius his verbis: Quid dicitis vos, quæſo, qui D. Paulo non creditis de ea mutatione, quam in reſurrectione fore dicit, qui pleraſq́; videtis ætris animantes formas permutare, qualia de Verme quoq; Indico cornua protendenti gemina narrari ſolent. Hic in Erucã vertitur primùm; fit deinde temporis progreſſu id quod Bombyx appellatur: at neq; hac in forma perſiſtit, ſed illis præmollibus corniculorum bracteolis ſeſe ſenſim prolatantibus in alarum ſpeciem, ità demum fit volucris. Cùm igitur vos ô mulieres repetitis vicis ordimini, & retorquetis veſtram operationem ſedentariam, fila mirum, quæ ad vos vſq; Seres tranſmittunt ad raras iſtas & prœmolles veſtes concinnandas: veniat vobis in mentem huiuſce varietas animalis in formas, atq; mutatio, indeq́; reſurrectionis dilucidam certamq́; ſententiam ſumite, neu fidem futuræ immutationi abrogetis ei, quam hominibus omnibus communem fore Diuus Paulus pollicetur.

Reſurrectionis mortuorum typus.

[a] *In Hex. homil. 8.*

VSVS.

A

VSVS.

DE Serico hîc nihil dico, priuatim de eo scripturus. Praeter id etiam alio modo nobis vtilis est Bombyx. Nam si de ægrè habentium salute desperes, hisce cohortales aues pascere poteris, vel agros stercorare: mirum enim est, quantoperè aues impinguent, numerosioraq; oua pariant, mirumq; vt agros fœcundent. Adeo vt nihil sit in hoc Insecti genere, quod homini vtile esse nequeat.[a] Scribit quidam vir doctus Germanos milites Bombyces frixas comedisse delitiarum causa, idque (inquit) iure, quia innoxiæ sunt, & sapore, & odore tetro carent.

Bombycibus ægris aues aluntur.

[a] *Lib. 2. conuiual.*

DE SERICO. Cap. VII.

B

SYNONYMA.

SERICVM, & Bombycinum idem esse satis superq; declaratum esse existimo: quanquam sericum etiam Zizyphum siue iuiubam Galenus vocet, quem super eo consule. Apud Græcos σηρικὸν, sine adiectione rarò inuenitur. Aliàs σηρικὸν νῆμα, hoc est serica tela, sericus pānus, & σηρικὴ ἐσθὴς serica vestis dicitur. A recentioribus Græcis, μέταξα, inquit author thesauri linguae Græcæ, & nominatim ex Actuario, & Nicolao Myrepso afferunt μέταξαν ὠμὴν, id est, sericum crudum, hoc est Bombycum vellus nondum euolutum, nec infectum. Legitur hoc vocabulum etiam in Pandectis libro trigesimonono, tit. de publ. & vectig. Ibi enim Martianus ait, Metaxa, vestis serica, vel subserica, vela tincta. Sic Codic. lib. 11. de muricilegis, Lotas sericoblattæ, & metaxæ huiusmodi species inferri præcipimus. Vnde metaxarij lib. 8. Codic. de pignorib. & hypoth. appellantur, serici negotiatores. Verũ & μεταξωτὸν communi lingua à Græcis vocari sericum tradũt. Sic ille, & Hesychius, Σῆρες, inquit, ζῶα νήδοντα μεταξᾶ, ἢ ὄνομα ἔθνους, ὅθεν ἔρχεται καὶ τὸ ὁλοσήρικον; id est, Seres, animalia vocantur, quæ sericum nent, vel nomen est gentis, vnde etiam holosericum deportatur. Ex quo loco clarissimum est, metaxan, & holosericum idem esse. Sed nunquid veteribus sericum, vel sericæ vestes eædem essent, quæ holosericæ pòst denodabo. Δράσις in lexico vulgari exponitur sericum, byssus. Sed Hesychio simpliciter est Byssus. Βομβυκιὸν verò sericum est, siue vt Plinius vocat, Bombycinum. Italicè Seta vocatur, & Officinæ Setam crudam dicunt, quod sericum crudum eruditi. Dicendum autem etiam erat potiùs fera, à feris vermiculis, & haud dubiè initio ita vocata est, sed deinde rerum ignoratione factum est, vt rin t mutatum sit. Hispanicè Seda, Gallicè Soye, Germanicè Seyden, Belgis Syde, Anglis Silke, Fine flexe, Vngaris Seliem, Polonis Iedvvab. In Samatra insula Pedir. Serici etymum etiã nobis reliquit Martianus Capella, vndis aspergunt arbores suas, vt lanugo, quæ sericũ creat possit admitti: aliarum gentium homines aspernantur, ac refugiunt. Ab eorum lanis vestes appellantur Sericæ, quæ apud nos in delicijs habentur: & sericati huiusmodi vestibus induti; & sericarij sericorum textores. Sic ille.

Serica tela.

Metaxa.

Seres vermis.

Δράσις.

Serici etymum.

C

D

HOLOSERICVM DIFFERRE A SERICO.

AVRELIANVS Imperator negauit vxori suæ vsum holoserici, propter pretij magnitudinem. Sic enim scribit Flauius Vopiscus.[a] Aurelianum vestem holosericam neque ipsum habuisse in vestiario suo, neque alteri vtendum dedisse: & cùm ab eo vxor sua peteret, vt vnico pallio blateo serico vteretur, illum respondisse. Absit vt auro fila pensentur. Libra enim auri tunc libra serici fuit. Sic Vopiscus. Blateum Baptista Aegnatius exponit purpureum. Imperatorum verò primus Heliogabalus, qui nullum non lapidem mouit, vt imperium dilapidaret, holoserica veste vsus est, teste Lampridio, qui & hoc addit, tunc ex vna lance appensum fuisse aurum, ex alia verò lanuginem sericam, vt non immerito etiã

[a] *In Aureliano.*

Blateum. Serica veste q prius vsus.

sicuti

ſicuti ex naufragio auro ſaluato decimæ pendebantur ei qui ſaluarat: ſic & ſtatutum legimus in legibus Rhodijs de ſerico ſicco conſeruato his verbis: holoſerica, ſi ſicca ſaluata ſint, decimas ſoluunto tanquam auro paria: cæterum aſpergine commadefacta, exſiccantor, & ita ad collationem veniunto. Hanc ſerici ſummam eo tempore caritatem cùm mecum perpenderem, & contrà viderem primorum Imperatorum æuo in minori fuiſſe exiſtimatione, cœpi credere, quòd ſericum hiſce eſſet, non holoſericum, ſed quale nunc vocamus mezza ſeta, quaſi ſemiſericum, Latini ſubſericum dicunt, quod ſimul cum ſerico lanam admiſtam habet, quale eſt quod vulgo Satinum Brugenſe nominatur, vel forte Tramoſericum, hoc eſt, vt [b] Iſidorus exponit, ex ſtamine lineo; trama ex ſerico. Suſpicãdi anſam in primis mihi præbet [c] Plinius de Bombyce Coa agens: Nec puduit has veſtes vſurpare etiam viros, leuitatem propter æſtiuam. In tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. Aſſyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus. Et Claudianus canit.

[b] *Li.19.c.28*

[c] *Li.11.c.22.*

Veſtis odoratæ ſtudium laus maxima, riſum
Per varios mouiſſe ſales, minimeq; viriles
Mundiciæ, compti vultus, oneriq; vel ipſa
Serica, &c. Item Iuuenalis.
Hæ ſunt quæ tenui ſudant in cyclade, quarum
Delicias, & panniculus bombycinus vrit.

Si itaque fœminæ communiter ſerico induerentur, & molliores, ac effœminati etiam viri, cur non idem decuiſſet Aurelianum, ac eius vxorem? Matronarum opulentarum veſtes ſericas fuiſſe diſertiſſimè etiam inquit [d] Martialis.

[d] *Lib. 11. Epig. 9.*

De Pallatinis dominæ quod ſerica prælis, &c.

Dominç, id eſt, Auguſtæ, vt [e] Turnebus exponit. Et rurſus:

[e] *Li.21. Adueꝛſ. c.6.*

Fœmineum lucet ſic per bombycina corpus.

Quin etiam decreto cauctum fuiſſe teſtatur [f] Cornelius Tacitus, Octauio Frontone prætura ſuncto à Quinto Halerio conſulari, ne veſtis ſerica viros fœdaret. multoq; magis turpis mulieribus viſa [g] Senecæ, dum ait: Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocandæ ſunt, in quibus nihil eſt, quod defendi, aut membra, aut corpus, aut denique pudor poſsit, quibus ſumptis mulier parum liquido nudam ſe non eſſe iurabit, &c. Et Clemens Alexandrinus de hac eadem ſerica tela, ſuperflua hæc, inquit, & perſpicua, mentem minimè conſtantem arguunt, quæ exiguo expanſo velo, tanquam quodam lenocinio probrum corporis illiciunt. Non eſt enim amplius tegumentum mollis, ac delicata veſtis, quæ nudam figuram non poteſt occulere: eiuſmodi enim veſtis in corpus incidens mollius ipſi corpori imprimitur, & amplificatur figuræ carnis inſtar adhærens, & mulieris typum ita exprimit, vt vel non videnti manifeſta ſit tota conſtitutio corporis, &c. Ne verò quis ex allato ſupra Martialis verſu, & hoc Clementis loco arguat bombycina olim rarioris quàm nunc texturæ fuiſſe, quoniam corpora mulierũ translucere dicant, adferam hunc Plutarchi locum, apud quem Theo: quid verò, inquit, hoſpes obſtat, quin idem ſit & tenue, & denſum, ſicut ſunt ſerica, & byſſina texta, de quibus, & Homerus.

[f] *Li.2. Annal.*

[g] *Li.7. de beneficijs.*

Lintea pexa, oleæ queis lentus defluit humor,

Oſtendens accuratam texturæ ſubtilitatem, quæ oleum non tranſmitteret, ſed id ob denſitatem defluceret. Hinc ergo patet etiam denſas fuiſſe veſtes ſericas, ex antè citatis locis verò tam ſubtiles, vt corporis membra extra cernerentur. Si itaque opulentiores mulieres ſericis induerent ſeſe veſtibus, cur poſt id facere non licuit Imperatrici? Quin maior etiam vilitas colligitur ex [h] Horatio, qui Stoicorum libros puluillis ſericis gaudere dicit, cùm alioqui delicatioribus rebus, ac mollibus abſtinerent:

[h] *In Epod. Od.8.*

Quid quod libelli Stoici inter ſericos
Iacere puluillos amant?
Illiterati non minus nerui rigent.

Et [i] Martialis in Zoilum.

[i] *Li.3. Epig.*

Effultus oſtro, ſericisq; puluinis.

Nolim interim, vt quis inde inferat, ſericum, vt cæteram lanam, vile fuiſſe. nam contrariũ facilè ex antedictis colliget, nec non ex [k] Dione Caſſio, qui diſertiſſimè ſericum barbaricæ luxuriæ texturam vocat, ab ijſque ad luxum mulierum inuentam ſcribit, ac inſuper nimiæ luxuriæ, ac ſumptuoſitatis exemplum ponit, quod Auguſtus in ludis ſuis naualibus, ſericas cortinas ſuper populos ſpectantes extenderit, ne à ſole moleſtarentur. Item ex Martiale dum canit.

[k] *Lib.43.*

Sericæ cortinæ.

Nunc plorat ſpeculo fallax ancilla relicto

Gemma

Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.
A *Nunc furtiua lucri fieri bombycina possunt*
Præfertur Cosmi nunc mihi siccus onyx.

Quamobrem statuo primum hocce sericum non fuisse holosericum, sed permixtum cũ subtiliori alia lana. nam & Galenus teste [l] Mercuriale, sericum suo æuo rarissimum fuisse, ait quando id ipse, inquit refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulentas inueniri potuisse. Idem innuit Prudentius, dum canit: [l] *Lib. 1. Var. lect. c. 4.*

Placet fermentum publicis ieiunijs
Placare Christum, mos edendi spernitur
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proque gemma, & serico
Crinem fluentem sordidus spargit crinis.

Fiebat optimum Sericum Romę in Tusco vico, vt meminit [m] Martialis hoc versu. [m] *Lib. 11. Epig.*

Nec nisi prima velit, de Tusco serica vico.

Fuit præterea sericum longo tempore in pretio, minori tamen quàm prius, vt militum etiã
B ornamentum factum fuerit, at non quorumlibet, sed præfectorum, ac ducum. Claudianus de Stilicone.

——Gaudet metuens, & pollice monstrat
Quod picturatas Galeæ Iunonia crista
Ornet auis, vel quod rigidos vibrata per armos
Rubra sub aurato crispantur serica dorso.

Alibi quoque filium [n] Stiliconis frenis sericis pro equi ornamento vsum canit: [n] *Lib. 6.*

Parte alia spumis fumantem serica frena
Purpureo primæ signatus flore iuuentæ
Eucherius flectebat equos.

Cùm verò postmodum à nullo non alerentur, vt nunc fit, Bombyces, factum est vt holosericum propter copiam vilesceret, & passim à quouis viro, ac muliere indifferenter acceptũ fuerit, adeo vt nunc, vel quiuis plebei sericati incedant, etiam ij sæpe quibus res angusta domi, vt ille canit, quibus, inquam, neque panis est, quo famelicum suum ventrem exsaturent. In quibusdam tamen Italiæ ciuitatibus decreto cautum est contra sericatos, ac sericatas more veterum, Decretum id vulgo là pragmatica dicitur. Sericũ cur vilescat.
C

VSVS.

HOLOSERICVM nemo sanè satis commendare queat, cùm propter vestium vsum, tum propter cętera quæ ex eo fiunt, ornamenta. Vestes. n. in primis suppeditat, quibus, & frigus hyberno tempore, & æstiuo calorẽ pellimus, nec non quæ autumno, & vere conueniunt. Felpa vulgo vocatur, qua nobiles pallia sua suffulciunt in hyeme aduersus frigus. Velutum enim est valde hirtum. Commendatur eodem tempore velutum quod vocant simpliciter, Belgę Fluueel, quoniam hoc quoque pondere suo, ac hirsutie calfacit. Aestate si mediocris est æstus, laudantur, quæ Ormesina dicuntur, si ingens, quæ Tafetata propter incredibilem leuitatem. Vere, & autumno Rasa, velutum leue, vulgò veluto riccio, Caneueta, tabita, similiaque ex vsu sunt. Taceo infinita opera quæ vario modo exornantur, qualia sunt quæ in Damasco inuenta sint. taceo quæ varijs illustrantur imaginibus, auiũ, florum, aliarumque rerum, quas longum foret enumerare. Quantum verò serica tela cæteris præstet, innotescit ex eo quòd serico vestitus longè nobis prælucere videatur alijs omnibus, etsi auro alioqui, gemmisque sit decoratus, neque etiam aurum, ac argentum elegantius emicat, quàm in serico, qualia opera Phrygia dicta olim putem, vulgò nunc brocati d'oro dicuntur, ex quibus Aeneæ vestem Didonem donauisse scribit [a] Virgilius. Serici laus. Felpa. Velutum. Ormesinũ. Tafetatum Phrygia opera. Brocati d'oro.
D

Aeneam fundantem arces, ac tecta nouantem
Conspicit, atque illi stellatus iaspide fulua
Ensis erat, Tyrioq; ardebat murice læna
Demissa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.

Meminit item Claudianus.

Hoc etiam quamuis corrumpi munere nullo

Te certum eſt, mirare libens ac ſuſpice cinctus
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine, tincta ſimul repetito murice fila
Contulimus penſis, & eodem neuimus auro
Aurea quæ Lacheſis ſub te mihi ſecula texit.

Quod ad domus ornamenta modo attinet, quid venuſtius, ac elegantius, ne dicam ſuperbius in aulis Pontificum, Regum, Principumq; ac Cardinalium videre eſt, quàm lectos, parietesq; ſerico relucere? Sed iſtęc tam nota ſunt, vt non opus ſit in hiſce orationem extendere.

VSVS IN MEDICINA.

Ardeolarũ excremẽta calida.

[a] *Lib. 2. de cauſ. Plant. Theoph. c. 6*

RECENTIORES Scholaſtici, inquit [a] Iulius Cæſar Scaliger, argutabãtur ſericum non eſſe temperatum, quòd Ser vermiculus illius opifex eſſet frigidus. Iam videmus ex piſcibus eſitatis Ardeolarum excrementa vſque adeo calida eſſe, vt arbores exurant. Corroborat cor, vnde eius vſus receptus eſt in diamoſco, confectione alchermes, ſpeciebus cordialibus, item in ſyrupo de pomis, & de corticibus citri. Serapio præſtare ait forfice in tenues, ac minutas potius particellas conſcindere, quàm vt vulgo fit, vrere ad ignem. Idem vult Haly, addens inſuper ſi quis vrere velit, tenuiter conciſum, vt ponat in furno, ex quo recens extractus eſt panis. [b] Vincentius tradit combuſtum ſericum putrida vulnera munda re, ac corroborare, item cum ſale uſtum dentium curare rubiginem. In vulneribus capitis duræ matri applicatum cerebrum corroborat, & à putredine tuetur, maximè verò etiam ſericum cocco tinctum. Fieri audio ex eodem funiculos, quibus ſi viperæ fuerint ſuffocatæ, ad anginam felici ſucceſſu medici vtuntur.

[b] *Lib. 20. c. 119.*

DE PITYOCAMPE. Cap. VIII.

Locus.

[a] *Li. 23. c. 2.*

[b] *Li. 48. tit. ad leg. Cornel. de vene.*

QVAS Græci Πιτυόκαμπας, Latini Erucas pinorum vocant, ſeu picearum. [a] Plinius: Vſus ſapæ, inquit, contra Cantharidas, Bupreſtin, pinorum Erucas, quas Pityocampas vocant. In digeſtis apud [b] Marcellum l. Eiuſdem perperam Pityocarpa legitur. Cæteris Erucis ſimiles, & congeneres ſunt, loco tantummodo differentes. Hermolaus vermiculos poſtea (Chryſalides intelligere videtur) ex ijs naſci ait, qui acceptis alis euolant. Numeroſæ habentur teſte Matthiolo, in Tridentinis montibus, quòd ibi pinorum perpetuo vireant ſyluæ, Ananienſi præſertim tractu, & Flemarum conuallibus. In extremis, inquit, arborum ramis, & ijs plerumque, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ rufeſcentes, ac piloſæ miro artificio nidificant, quibuſdam tenuiſſimis velleribus in numeris inuolucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam euitantes. Nidi magnitudo adeo ampla eſt, vt nonnunquam concluſi vermiculi millenarium numerum excedant. Inoluerima teries qua concluduntur, tenuiſſima ſerici velamina maximè æmulantur, tenuior tamen eſt.

Tela earũ.

[c] *Lib. 6. c. 2.*

[c] Dioſcorides de Pityocampe hæc ſcripta reliquit. Iis qui Erucas pinorum hauſerunt, illico „ dolor in ore, & palato exoritur, vehemens alui, linguæ, ac ſtomachi inflammatio torquet; „ inteſtina dolor excruciat, ita vt prurìginem ſentire videantur: corpus totum exæſtuat; faſtidium vrget. Quibus eſt ſuccurrendum remedijs, quæ deuoratis Cantharidibus dantur. Pe- „ culiariter tamen pro ſimplici oleo, & irino melinum quod è cotoneis pomis, & oleo tempe- „ ratur, accipies. Eadem habes apud [d] Paulum. Vt merito inter Septica medicamenta à medicis recipiatur, qui eiuſdem prauitatis eſſe volunt, ac eſt dryopteris, Sarcocolla, arſenicũ, & ſimilia, quæ natiuo calori noſtro aduerſiſſima ſunt, vt cuius vim, ac ſubſtantiam prorſus demoliantur. Septica autem ſunt, quæ tum humorum, tum corporis materiam labefactant, & cum fœtore quodam corrumpunt. [e] Cardanus Pityocampen inter ea venena recenſet, quæ erodendo occidunt. Contra eas Plinius, vt dictum eſt ſuprà, ſapam commendat. Alibi etiam oleum præſcribit, alibi oxymel, alibi denique lac recens. Haud minus prauæ naturæ eſt Erucula, quam tradunt Florentiæ in fœniculo naſci, ac ſuas contexere telas Aranearum more. Aiunt admodum eſſe exiguam, & prãua excitare ſymptomata eſum fœniculorum, quibus inſedit, nimirum incompeſſibilia primùm in ventriculo tormina, dein fluxum

[d] *Li. 5. c. 34.*

Vſus Pityocamparum Septicã q.

[e] *Lib. 1. de Vene. c. 24.*

Eruca in fęniculo maligna.

qui

A qui vires quàm ocyssimè prosternens mortem affert, nisi præsentaneis obueniatur reme- Vires.
dijs. Pityocampa teste Dioscor. Plinio, ac Paulo eaſdem habet vires cum Cantharidibus; &
Bupresti, seruanturq; eodem modo ad futurum vsum, nimirũ ꝓ septico medicamento. Ap
paret præterea eiusmodi animantia veneficis ex vsu fuisse, nam Marcellus in digestis l. suprà
citata, alio, inquit, S.C. effectum est, vt pigmentarij, si cui cicutam, salamandram, aconitum,
Pityocampas, aut Bupresti, mandragoram, & id quod lustramenti causa, dederint, pœna te-
neantur huius legis. Quæ verba ideo libenter recitauimus, vt duas voces Pituocarpas, & Bo
bastrum perperam in vulgatis codicibus scriptas in Pityocampas, & Bupresti, natiua voca
bula verteremus. Mathiolus Pityocamparum telam sanguinis manationibus aptissimam Telę vis &
esse ait, quare impositam confestim fluorem sistere. vsus.

DE CVRCVLIONE.

Cap. IX.

B

ORDO. ÆQVIVOCA.

CVRCVLIONEM in Papilionem abire suprà demonstratũ est exhibita eius inter Papiliones icone; quamobrem Erucarum historijs non ab re subnectetur. Curculio, inquit Lactantius Firmianus est gula interior, qua Curculio ꝓ
cibi demittuntur in stomachum. Sed hæc œsophagus dicitur à medicis, regula.
Curculio verò via ea patens, seu fistula colli exterior, per quam spiritus attrahitur, atque emittitur, trachęam arteriam dicũt, Plinius asperã arteriã.
Estq; item Curculio idem quòd columella Latinis Græcis γαργαρεών dicitur, & κίων cùm
prꝰter naturam auctus, & oblongior, tenuisq; æqualiter factus est, tunc enim κίονι, hoc est,
columnæ similis euadit. Hunc Curculionem Galenus esse vult, quòd eo ablato vox intercipiatur, cùm tamen in alijs animantibus, quæ quidem omnia columella carent, vocem esse Galeni error.
validam constet. Porro Curculio inscribitur vna comœdiarum Plauti, quo nomine parasitum inducit, vel deridiculi causa, vt plerumque facere assolet, seu quòd is parasitus puden- Curculio Plauti comœdia cur sic dicta.
C dam vitam traduceret, & intestabilem, & ventri, & ijs quæ sub ventre sunt, obedientem.
Curculio enim Persio à similitudine membrum virile dicitur,

Quare dentosus Curculio extat,

Siue à Vermiculo, de quo institutus est fermo, quod verisimilius est. Curculio enim pestis Satyr. 4.
est tritici, adolescentum parasiti, ad implendum ventris saccum nati. Alluſit ad nomen hu-
» ius comediæ Ausonius in 24. Epistola ad Paulinum, Qui ad Hebromagum conditis merci-
» bus, quas per agros diuersos coemit, concesso ab hominibus tuis hospitio, immaturè pericli-
» tatur expelli. Quod nisi indulseris, rogante me: vt & mora habitandi ad commodum suum
» vtatur: & nauso aliquè quauis naui vsque ad oppidum præbita, frugis aliquantulum nostrę
» aduehi possit, Lucanicus, vt inopia liberetur maturè: tota illa familia hominis litterati non
» ad Tullij frumentariam, sed ad Curculionem Plauti pertinebit.

SYNONYMA.

D VRCVLIO, siue Curgulio, siue Gurgulio (alij enim aliter scribunt, quãquam per c à principio, & in medio rectiùs scribatur) κὶς [a] Theophrasto Κὶς.
» vocatur, aitque peculiare tritico esse, & hordeo, Midam verò fabæ. Quo [a] *Lib. 4. de caus. plant. c. 16.*
» loco Scaliger, Curguliones, inquit, hîc vocat κίας in hordeo, ac tritico; in faba μίδας. Est & in tritico alia forma sine rostro, quod est Curgulioni. He- Μίδα.
siodus verò ita etiam vocat τὰ ξυλοφάγα, docens quæ ligna fiant ἀκιώτατα. Et Hesychio κὶς
est ζωύφιον, ἐν τοῖς ξύλοις καὶ τῷ σίτῳ γινόμενον, hoc est animalculum in lignis, & in tritico na-
scens. Τρωξ quoque ἀπὸ τῦ τρώγειν ὁ τῶν ὀσπρίων σκώληξ hoc est Vermiculus leguminum, Τρωξ.
quibusdam exponitur Curculio: sic enim Scholiastes Hesiodi, Δηξ, εἶδος σκώληκος ἐγγινομένου ἐνδόν τῶν ξύλων. Ἴψ δὲ σκώληξ ὀξὺ κεράτων, Ἴξ ἀμπέλων. Σὴς, ἐνδυμάτων. Τρωξ ὀσπρίων. Ψὼ, σύκων. Quamobrem Trox mihi Midæ potiùs quàm Curculionis synonymum esse videtur, nam & Etymologus Τρῶγες exponit τὰ τοῖς ὀσπρίοις ἐμφυόμενα ζωύφια. Triticum enim legumẽ nõ est, sed seges, quanquã Columella Curculiones in fabis quoq; generari inquiat.

Notandum

Scholiaſtis Heſiodi error. Notandum ibi apud Scholiaſten Heſiodi Ipa perperam Cornubus aſcribi, nam vitium prius vermis eſt, vt ſuo loco dicetur, quare prius ἴξ ſcribendum eo loco eſt, ἶπ ſecūdo. Curculio in lexico Græcolatino veteri vocatur φθεὶρ σίτου, id eſt, Pediculus frumenti. Ibidem, & Σκνίψ, ἢ μύρμηξ, Ἀκρὶς, ἢ Κώνωψ vertitur Curculo, lego Curculio, ſed Σκνὶψ neutiquam reperire eſt, & Σκνὶψ, Vermiculus eſt ligna erodens, Culici ſimilis, & ſecundum alios eſt genus Culicis, quæ aliàs Κώνωψ vocatur, & Μύρμηξ Formica eſt, Ἀκρὶς locuſta. Curculio teſte Varrone nominatur per antiſtichon, eò, quòd nihil in eo penè aliud quā guttur videtur. Plauto diminutiua voce dicitur Curculiunculus. Gallis Calande, Charenſon, Chattepeleuſe. Iunius Italicè etiam Calandra interpretatur; quod nomen nobis Bononienſibus inauditum eſt, nam vulgò nos id circumſcribimus, vocantes Bigattello da frumento, hoc eſt Vermiculum frumenti: Belgis Calander, Hiſpanis Gorgoio. In dictionario Horatij Tuſcanelli exponitur Gargatone, Verme picciolo, che rode il formento, itē Tignuolo, quaſi parua Tinea: atque eo ferè modo cętęrę gentes circumſcribunt.

Etymum.

In Rudēte.

FORMA. GENERATIO.

DESCRIPTIONEM huiuſce animalculi dedimus ſuprà, vbi icon poſita eſt. Naſcitur in frumento cùm hoc calore afficitur extraneo, ac putredinali, quem concipit ex ſuperfluo humido dulci, vt eleganter, ac diſertè demōſtrauit [a] Theophraſtus his verbis. Omnium optimè reponuntur milium, & panicum, quia tunica multiplici integuntur, & ſicca ſunt; ſeſama quia pinguis: lupinum, & cicer, quia amaritudinem quandam, & acredinem habent: quæ quidem qualitates ſeruare impunè poſſunt, vt dictum. Quamobrem, & corrupta hæc nullas beſtiolas creant, quemadmodum, nec ſemina olerum. Etenim ea quoque nulla animalia contrahunt, nec quæcunque ſicca, & acria. Euenit namque, vt veluti permiſtio quædā alimenti extrinſecus fiat. Singula pro ſuo humore peculiare animal creāt, ceu triticum, atque hordeum Curculionem: fabæ, quod aliqui Midam vocant. Simili modo & lens, lenticula, piſum, & alia. Ratio cōmunis plurium eſt. Sic ille, & ſubinde docet quomodo frumentum putreſcat, quod quoque aſcribere libuit, vt quilibet cauere queat, ne ſuum Curculiones generet. Triticum, inquit, puluerulentum putrefcit celeriùs, & quod in domicilijs opere tectorio leuigatis conditum eſt, celerius, quàm quod non leuigatis conditum eſt, quoniam id caloris plus ſentiat. Puluis enim calidus eſt, vtpote ſiccus, & illimentum calcis calorem conceptum vtique ſeruat. Nam cùm vniuerſum, altumque aceruatum eſt, putret. Cùm putruit itaque nouus ſuccedit calor, qui Curculiones procreat, vt meminit etiam Scaliger vbi rationem reddit, quomodo in caprifici cruditate fieri queat putrefactio: contraria namque ſunt. Eſt quidem, inquit, cruditas ceſſatio eius caloris, qui intendebat fructus maturationē. In hac huiuſce operæ ſuſpenſione ſubit externus calor, qui fit autor putrefactionis. In tritico verò perfecto naturalis calor, qui prius erat integer, aboletur, ac debilitatur, cui ſuccedens gignit Gurgulionem. Non autem totus ſemper aboletur: quippe ex eroſi tritici ſatu ſegetem exire videmus. Hactenus Scaliger. Curculionum verò equidem multa examina ineunte vere progerminant, vbi frumenta luna plena recens demeſſa, eaque madida, ac rorulenta, antequam occalluerunt, reconduntur, vel vbi granarij feneſtrę Auſtrinis flatibus, non Aquilonijs ſunt oppoſitæ. Siccitas enim efficit, vt omnia putredini minus obnoxia ſint. Perſuaſum eſt nonnullis, quorum mea quidem ſententia non vana fides, nec inanis auguratio, Deum Opt. Max. nonnunquam hanc calamitatem immittere in vindictam eorum qui plus ſatis lucro inhiantes, vel fruges abſcondunt, vel ſupra legitimum tempus aſſeruant magno inopum detrimento, qui hoc commeatu diſtituti vitam tueri nequeunt. Hoc enim alimentum in edendi, paſcendiq; corporis vſum affluenter elargita eſt prouida Dei benignitas, ac munificentia, adeo vt ſi cætera edulia deſint, atque obſonia quęque deſiderentur, ſatiari homines pane poſſint, eoq; inediam famemq; ſolari. Quamobrem grauiter culpandi ſunt negotiatores frumentarij, qui magno tenuium damno, annonæ, frugumq; pretia intendūt, nec in ſumma egeſtate granaria laxant, quò illis quæſtus ſit vberior. Eo ſiquidem fit, vt in Remp. ſint iniurij, atque in plebem cuius maledicta in ſe concitant, fraudulenti. Qui.n. (vt Salamon teſtatur) frumenta abſcondit, illum execratur populus. Patitur tamē plerumq; Deus huiuſmodi malis, qui verò diuendit, huius capiti fauſta exoptat, beneq; precatur. affligi nos, cùm erga illum ſumus ingrati, cuius liberalitate, ac munificentia cumulatè fruimur. Siquidem per Ezechielem immiſſurum ſe minatur religionis, ac pietatis

[a] *Lib. 4. de cauſ. plant. cap. 16.*

Quæ plantę aīalia gignant, & q̄ non.

Frumentū puluere putreſcit.

In caprificō, vt fiat putredo.

Siccitas putredini aduerſa.

Curculiones cœlitus immiſſi.

Solo frumēto egeni viuere poſsūt

Prouer. 11.

A tatis desertoribus calamitates quatuor, famem, pestem, bellum, & nocentes bestias: vt his diuexati ad saniorem mentem agnitamq; veritatem perducantur. Eiusmodi auaros, sicut à Curculione exesum frumentum, & inutile redditum in fluuios iaciunt, sic propter hoc fa-ctos inutiles proijcit Deus, inquit [b] D.Chrysostomus, in fluuium ignis. Sicut enim frumē-tum Curculio,& Vermis, ita istorum animas exedit crudelitas,& inhumanitas. Quodsi itaque naturales causæ,non irati numinis vindicta malum hoc inuexerit: incunda ratio qua animalcula istæc noxia,vel abigi possint,vel interimi.

[b] *In Epist. 1. Paul. ad Cor. cap. 15. Hom. 39.*

VT FVGANTVR.

B QVIDEM nihil est in hac caduca vita, & mortali, quod suas non experiatur aduersitates,atque incommoda,multisq; vexationibus,atque insultibus non sit expositum. Vt enim homines innumeris malis sunt obnoxij, multaq; illos circumuallant quæ valetudini, vitæq; insidiantur: ita & frugibus sui non desunt hostes,qui illas infestant,ac demoliuntur, rubigo,Culices,Formicæ,Limaces,Cochleæ,Locustæ,Blattæ, Erucę,Teredines,Vermiculi,& qui funditus granaria depopulatur Curculio,de quo sermo est: Quæ pestis prohibetur, vel ortum eius inhibendo,vel si iam nati sint, fugando ac interimendo. Ortum Curculionum inhibebimus,si frumentum debito modo reponatur,& granaria quoque rectè sint exædificata. Debito modo reponitur sine puluere, hic enim,vt ex Theophrasto diximus,putrefacit,optimè siccum,atque refrigeratum, sicut fabæ exemplo prodidit [a] Columella, docens quomodo faba seri debeat: nā cùm dixisset maceratam priusquam seminaretur, amurca,vel nitro,cùm ad maturitatem perducta sit, minus à Curculione infestari, iubet subinde, cùm in area exaruerit, confestim priusquam luna incrementum capiat, excussam refrigeratamq; in granarium conferri. Sic enim condita à Curculionibus inquit,erit innoxia. Et quibusdam interpositis. Ea,inquit,ne Curculionibus abfumatur (nam etiam dum est in siliqua
C estur) curandum erit,vt cùm extrita sit,in aquam dimittatur,& ab inani,quæ protinus innatat,separetur solida: tunc in sole siccetur,& radice Silphij trita cum aceto aspergatur, defricetur q;,atque ita rursus in sole siccata,& mox refrigerata recondantur,&c. Debet itaq; summopere caueri humiditas, vnde [b] Varro tradit in Hispania citeriore pūteos (ingeminit horū quoque Columella,vt post patebit) vt in agro Carthaginensi, & Oscensi, haberi. Quorum solum paleis substernunt, & curant, ne humor aut aer tangere possit, nisi cùm promitur ad vsum. Quo enim spiritus non peruenit,ibi, inquit, non oritur Curculio. Sic conditum frumentum manet ad annos quinquaginta, milium verò plus annos centum. Quod ad granarium attinet, de eo sic prodidit [c] Vitruuius: Granaria sublimata, & ad septentrionem, aut Aquilonem spectantia disponantur. Ita enim frumenta non poterunt citò concalescere, sed afflatu refrigerata diu seruantur. namq; cæteræ regiones procreant Curculionē, & reliquas bestiolas,quæ frumentis solent nocere. Hæc Vitruuius. Cato ne Curculiones,aut mures lędant,areas amurca subigi præcipit, quod tamen [d] Plinius inter amurcæ encomia præterijt, cùm certe tacere non debuerit: nam, & Columella, quamuis aliter, amurcæ vsum contra Curculiones commendat his verbis: Parietes(granarij)oblinuntur amurca subacto luto,cui
D pro paleis admista sunt arida oleastri, vel si ea non sunt, oleæ folia. Deinde cùm prædictum tectorium inaurit,rursus amurca respergitur,qua siccata frumentum infertur. Ea res ab noxa Curculionum, & similium animalium commodissimè videtur conditas fruges defendere quæ nisi diligenter repositæ sint,celeriter ab ijs consumūtur. Sed id genus horrei, quod scripsimus,nisi sit in sicca positione villę,quamuis granum robustissimum corrumpit situ: qui si nullus adsit,possunt etiā defossa frumenta seruari,sicut transmarinis quibusdam prouincijs, vbi puteorum in modum,quos appellant Syros,exhausta humus,editos à se fructus recipit. Sed nos in nostris regionibus,quæ redundant vligine,magis illam positionē pensilis horrei, & hanc curam pauimentorum,& parietum probamus,quoniā,vt retuli, sic munita sola, & latera horreorum prohibent Curculionē,quod genus exitij cùm incidit,multi opinantur arceri posse,si exesæ fruges in horreo ventilentur,& quasi refrigerētur. Id autē falsissimum est: neque enim hoc facto expelluntur animalia,sed immiscētur totis aceruis: qui si maneant immoti,summis tantùm partibus infestantur,quoniam infra mensurā palmi non nascitur Curculio,longeq; præstat id solum,quod iam vitiatum est,quàm totum periculo subijcere:nam cū exiget vsus,facile est eo sublato,quod vitiatū est,integro inferiore vti. [e] Plin. quoq; multos scribit ventilari frumentū vetare,q; Curculiones nō descēdant infra quatuor digitos,nec

Nihil omni parte beatum.

Quid in fugando obseruandum

[a] *Li. 2. c. 10.* Vt fabā nō exedat Curculio.

[b] *Lib. 1. de rust. c. 57.*

Granarium quale esse debeat.

[c] *Li. 6. c. 9.*

[d] *Li. 13. c. 8.* Amurcæ vsus contra Curculiones.

[e] *Li. 18. c. 30*

amplius periclitari. Perperã itaq; nostri agricolæ quotidie frumẽta sua ventilant, arbitrantes, ideo minus à Curculionibus infestari, nam quod exesum est, cum solido, ac nondum à Curculionibus tacto permiscent, ac putrefacientes Curculionum aliorum ortum procurant. Atque hæc de prohibenda eorum generatione. Cùm iam nati sunt Curculiones ad remedia deueniendum, quibus fugari queant. [f] Varro scribens quemadmodum frumentum promendum sit. Tuendi causa, inquit, promendum id frumentum, quod Curculiones esse incipiunt. id enim, cùm promptum est, in sole ponere oportet aquæ catinos, quòd eò conueniunt, vt ipsi se necent Curculiones. Nihil autem ad perimendos Curculiones efficacius, quàm salsugo, in qua allium decoctum sit, si ea irrigentur pauimenta, ac parietes; confestim enim aliò repunt, ac granaria deserunt, odorisq; tetri halitu exanimantur. Idipsum præstat etiam sagapenum, castorium, sabina, sulphur, cornu ceruinum, hedera, galbanum, ac graueolentia quæque, quorũ suffitũ nec Curculiones, nec cæteræ noxiæ bestiolæ ferre possunt, quemadmodum nec serpentes, nec colubri, nec Vespertiliones, quod indicat omnis eruditionis parens [g] Virgilius, dum canit:

[f] *Li. 1. c. 63.*

[g] *Li. 1. Geor.*

Disce & odoratam stabulis incendere cedrum
Galbaneosq; agitare graui nidore chelydros.

Lupus salictarius.

Napi semina Curculiones interimunt.

Eadem ratione lupi salictarij nidorosos flosculos refugiunt, qui etiam hominum cerebro infesti sunt, capitiq; grauedinem, ac temulentiam inducunt. Similiter, & sambuci flores, quorum odor etiam Erucas arcet, Blattasq; ac Tineas perimit; quemadmodũ absynthium, ruta, mentastrum, abrotanum, satureia, iuglandis folia, filix, pseudonardus, quæ nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, psyllium, anagyris, Pulices, Cimicesq; interimunt, vel cultricis supposita, aut toris, in aceti scyllitici decoctione conspersa. Obseruatum est autem nostræ, & auorum memoria, naporum semen miram obtinere vim in prosternendis, conficiendisq; Curculionibus, non ratione deleteria, sed suauitatis illecebra. Cùm enim id dulce sit, atque oleosum, illud deserto tritico, auidissimè appetunt, eoq; distenti pereunt. Quod ipsum ijs etiam vsu euenire solet, vbi fiscellis vuarum passarum insederint. Sunt qui milium frumento misceant contra Curculiones, quod hoc calorem frumenti temperet.

PROVERBIVM.

[a] *In Rudẽte.*

[b] *Lib. 3.*

CVRCVLIVNCVLOS minutos fabulare, inquit Grypus piscator labraci lenoni apud [a] Plautũ, hoc est res mihi narras nihili, & nullius vsus. Citat hunc locum [b] Priscianus. Conueniet vbi quis nugas, & res exigui momenti adfert proveris, ac serijs.

DE PERLIS VVLGO DICTIS. Cap. X.

Nominis ratio.

Ceuettone.

PERLAS vulgus nostrum vocat eiuscemodi volatilia insecta, à capitis, vt arbitror, cùm rotunditate, quæ perlam siue vnionem æmulatur, tùm splendore, nam speculi ferè instar receptas extrà recipit imagines. In Lombardia Ceuettoni dicuntur, ab Hollandis, vt audio, Rombouct. Volatum exercent velocissimum, alis nimirum prẽditæ longis, robustis, cartilagineis, quatuor. Pomeridiano, & antemeridiano tempore, nonnũquam solæ, plerumq; gregatim volitant, rarò altè, sæpissimè præter humum inuicem occurrentes, meridie, ardente maximè sole quiescunt, stipiti cuidam, si nancisci licet insidentes, vnde natum rusticum prouerbium est, la Perla và a' sticchi, indicans prandendi tempus esse. Perlarum multa sunt genera, vt mirum planè sit veteres non meminisse tam frequentiũ, & vulgo notissimorum animantium. Differunt inter se corporis, ac alarum magnitudine; colore q; nec non caudæ extremitate, quę cùm pleriq; sit bifurcata, in quibusdam tamen obtusa est, & bifurcatione caret. Aliæ rursus antennas habent, aliæ ijs destituuntur. Postremò loco differunt. Sunt enim, quas nisi propè aquas reperias, cæruleo ferè corpore. Omnibus hoc cõmune est, vt quatuor habeant alas, aluum verò admodum proceram, quæ tamen in volatu nihil prorsus incurua tur, cùm alioqui curuetur facilè, si manibus contrectes: quin & mas quãdo fœmellæ coit plurimùm incuruatur. Coeunt autẽ more Muscarũ fœminæ mare insidente, & membrũ fœminæ sursum immittentis recipiente. Tenacissimè coeuntes inuicem hærent, sæpiusq; per agros coherentes volare cernuntur. Aestate, vere, ac autumno cernũtur, hyeme latẽt, vel moriũtur.

Prouerbiũ.

Genera.

Forma cõinis.

Prima

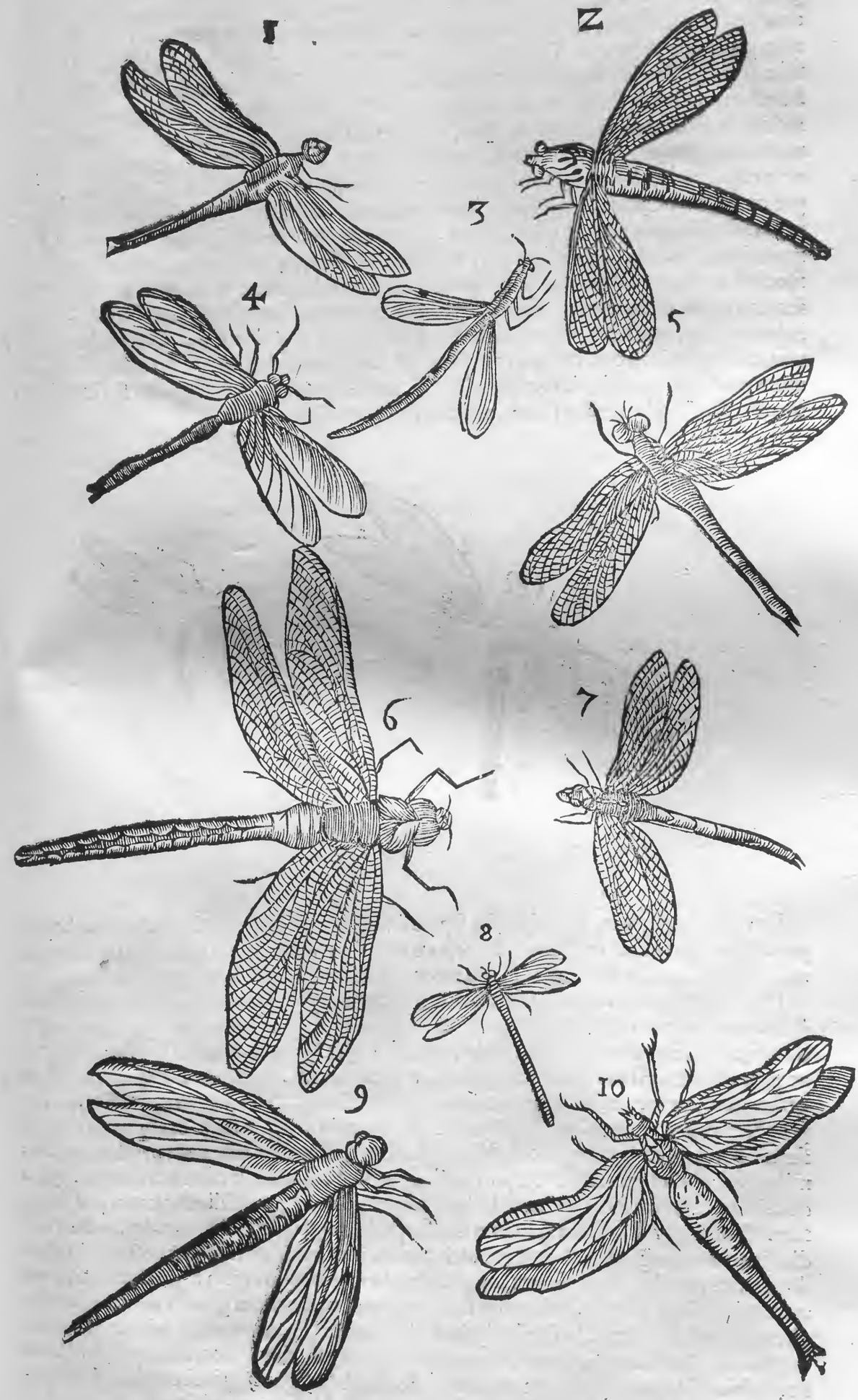
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Prima earum, quæ à me obſeruatæ ſunt, & binis tabulis depictæ exhibentur, ex mediocri- E
bus eſt, capite, & toto corpore ruffis, alis candidis, extremo macula nigra notatis, pedibus nigris. Secunda capite perlam, ſiue vnionem nequaquam refert. non enim rotundum eſt, ſed acutum. Oculos habet enormis magnitudinis, ſubcæruleos. Pectus admodum craſſum; aluum proceram, tenuem, Tota luteſcit, nigroq; vt picturæ expreſſit, maculatur. Alæ ſunt ſubcæruleæ. Tertia alas habet breues, ad ſubcæruleum inclinantes, aluum longiſſimam, tã ſubtilem, vt mirum ſit, quomodo eam regere poſſit. Oculi quoque vt in proximo, maximi, ſed caput orbiculatum. Infra candicat, per dorſum ſupernè ad latera luteſcit, in medio ferrugineo colore eſt. Antẽnas habet, admodum breues ſubflauas. Quarta ex mediocrium genere eſt, corpore toto purpureo, aureis zonis vndique interſtincto, alis planè argenteis, nigro maculatis. Quinta alas quoque habet argenteas, ſed non tam reſplendentes. Maculam in extremo ſingulæ habent nigricantem. Corpus totum aurei ferè coloris eſt, nigricantibus zonis interſtinctum. Pedes ſunt atri. Ex maximis eſt, quæ ſexta in hoc ordine depingitur, ſpecioſa ac elegans Perla, capite, pectore, ac dorſo viridis, aluo tota cærulea, per quam linea fertur à dorſo ad extremum vſque aterrima. Alæ cinereæ ſunt, pedes nigri. Septima oculos habet virides, tota lutea, nigro maculoſa. Minimarum generis eſt octaua, alas habens argen F
teas, corpus virideſcens. Nona ex maximis eſt, capite, dorſoq; viridis, aluo dilutè flaua, primùm craſſa, dein tenui, alis ſine maculis. Decima, ac poſtrema toto corpore eſt flauo, nigro interſtincto, pedibus etiam flauis, alis cinereis ſplendidis.

G

Ex vulgarium genere ſunt, duę iſtæ ſeparatim pictæ, quòd præcedens tabula eas non caperet, prior alas habet ſubflauas, & corpore toto flauo eſt exceptis zonis, quæ ſunt ferrugineæ. Altera tota viridis eſt, maculis quatuor candidis in alarum extremitatibus.

Primo loco picta in ſecunda tabula, ex ijs eſt, quæ circa aquas volitat. Alas habet breues, & latas, primùm virides, deinde cæruleas, cuius coloris quoque totum eſt corpus à capite ad anum vſque, præter oculos, & pedes, qui atri ſunt. Oculos autẽ habet enormiter magnos ac prominentes. Aluus in exilem acutiem, velut acum deſinit. Secunda etiam aquas proſe- H
quitur, toto corpore viridi, nigris, exiguis zonis diſtincto. Oculi protuberant. Alæ quà corpori hærent argenteo colore, & ſplendore micant, dein cæruleæ ſunt, & argenteis venis refertæ. Tertia minimarum generis pedes habet longiſſimos, Aranearum pedibus non diſſimiles, ſed admodum exiles. Corpore, aliſque ex luteo ſubalbidis eſt cauda ſimplici. Quarta ex minimis eſt, tota ferè viridis, ſed à lateribus tergoris lutea. Oculi candicant. pedes nigri ſunt. Quinta cum ſecunda admodum ſimilis, pariter aquas petit, aluo cærulea, pectore viridi, alis primum argenteis, deinde cæruleis. Sexta ex maximis eſt, capite, & pectore viridibus, dorſi lateribus, vbi alæ enaſcuntur, nigris, aluo longa, cærulea, quam nigra linea lata coloris aterrimi mediam diſſecat. Pedes atri ſunt. Septima mediocrium generis toto corpore viridi, aurum reſplendente. In dorſo nigricat: alę cinereæ ſunt, & argenteo micant. Octaua aluum habet obtuſam, ac minimè bifurcatam, toto corpore ferrugineo, alis candidis, à latere ferrugineis. Nona, ac poſtrema aluo eſt craſſa, & breui, lutea, nigris circundata Zonis, capite, pedibus, dorſo, & alarum principijs ferrugineis. Alearum cætera candicant.

DE

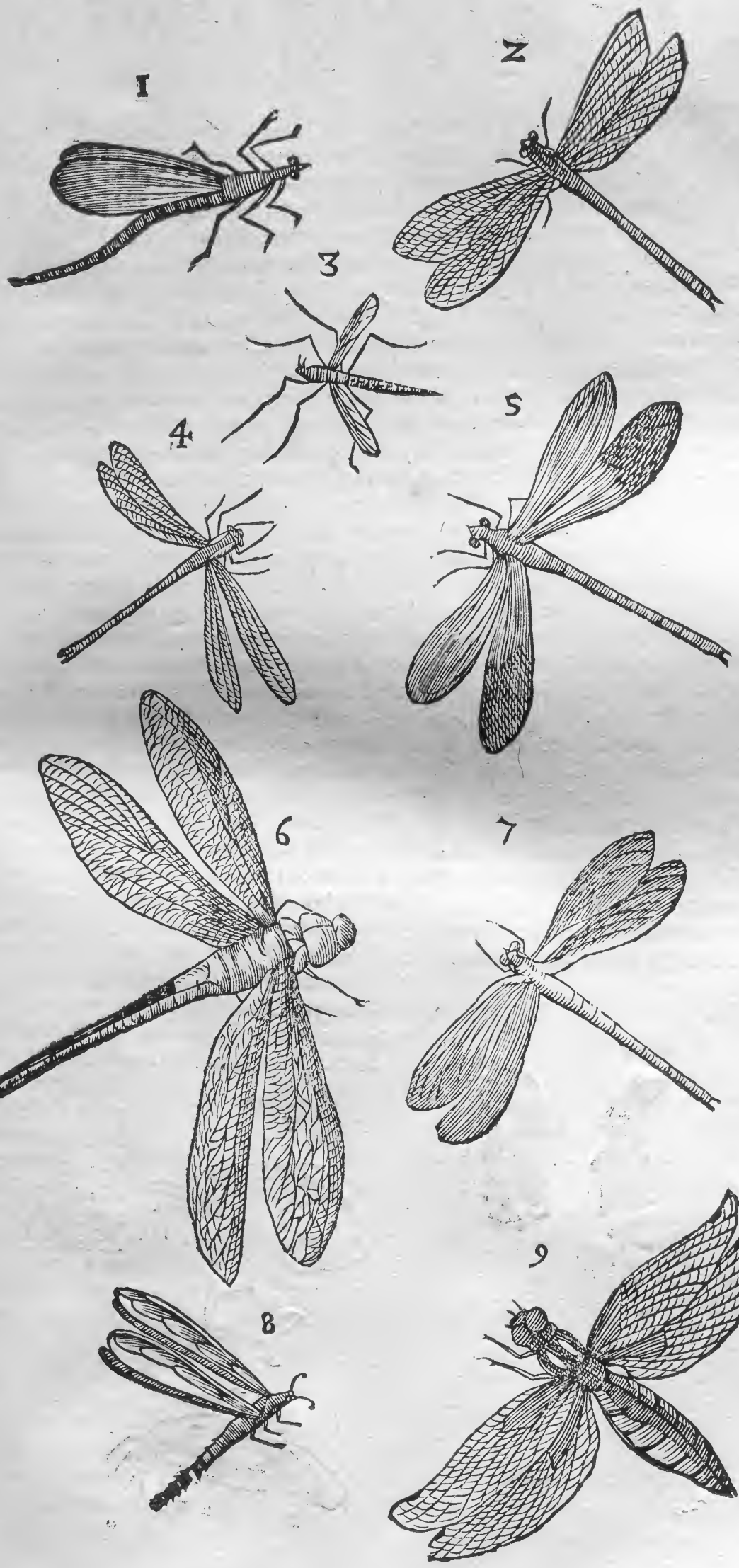
1
2
3
4
5
6
7
8
9

DE XYLOPHTHORO. Cap. XI.

[a] *Li. Hiſt. 5. cap. 32.*

NASCITVR, teſte [a] Ariſtotile, Vermiculus cui nomẽ à corrũpendis lignis Xylophthoro, quaſi Ligniperdi, nullo minus abſurdũ (οὐδενὸς ἧττον ἄτοπον τουτωντῶν ζώων, quid ſibi his verbis Philoſophus velit, non facile percipio: ſcribendumque arbitror οὐδενὸς μᾶλλον ἄτοπον, vt nihil magis abſurdum, aut mirabile videatur dicere, quàm huius animalculi naturã figurã, & conſtitutionẽ) caput enim ſuo pũtamine exerit, variũ pedes in poſtremo (ita Gaza vertit ἐπ' ἄκρου, VVottonus in ſuprema parte, & ſic melius) habet, vt alij Vermes: reliquum corpus tunica araneoſa integitur, ſuoque tegumento hærentes feſtucas gerit, ita vt forte eas caſuq; ſibi contraxiſſe, dum ambularet, videretur: verùm ipſæ natiuæ inhærent tunicæ: & vt Limacibus teſta, ſic totum id Vermiculo huic adhæret: nec decidit vnquam, ſed euellitur, vt natiuum. Quod ſi hanc eius tunicam detrahas, expirat pari modo, atque limax F teſta detecta hebeteſcit. Proceſſu vtique temporis id quoque in Chryſalidem tranſit, vt Eruca, atque immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum adhuc non eſt. Huius Vermis, ſeu Erucæ, & [b] Plinius meminit ſub Tinearum nomine tunicas trahentium cochlearum modo. Eſt, inquit, earum (Tinearum) genus tunicas trahentium quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatæ expirant. Si accreuere faciunt Chyſalidem. Xylophthoros, cuius hic formam delineatam exhibemus, in caudice pini inuentus, à Fr. Gregorio Capucino, nobis allatus eſt. Primo aſpectu cum ab arbore diuulſus eſſet lignorum, aut feſtucarum caſu quodã ferruminatarum congeriem exprimebat: ac tale quidquam inuentor deieraſſet, niſi continuo motu laceſſitus, ac crebra manuum tractatione prouocatus fuiſſet ad caput exerendum. erat id colore nigrum maculis quibuſdam luteis per oblongum reſperſum, ſpinoſum, duabus antennis, ſeu corniculis limacum ferè modo, ſed breuibus, & nigris. in ſingulis annulis qui terni poſt caput, binos habebat pedes, num autẽ octo habeat adhuc poſteriori parte corporis, nondum adhuc obſeruare ſatis benè licuit; reliquũ verò corpus tectum tegumentũ ex multis feſtucis conflatũ erat. feſtucarum earundem quædam erant longitudine medij digiti per tranſuerſum colore albo, & punctis quibuſdam G nigris reſperſæ, fiſtuloſæ, reliquæ colore fuſco, & magis acuminatæ. Hunc cùm paucis poſt diebus diſſecuiſſem feſtucasq; eleuaſſem, texuiſſe folliculum more Bombycum denſum, atq; lanoſum ac in Chryſalidem abijſſe, ac tandem in exiguum Papilionem fuſcum alis, aluo craſciuſcula rubraq; transformatum offendi: & hoc fuit pennatum animal quod Ariſt. cæteroſque naturalium rerum perſcrutatores vſque in hunc diem latuit. Eundem Xylophthoron nudum, & è folliculo diſſectum ſecunda figura exhibuimus.

[b] *11. lib. 35 cap.*

Aliud porro à deſcripto prorſus differens ſecũda hac tabella exhibeo depictum genus Malalbergi inuentum, tegmine ſuo feſtucis pleno tectum, & eodem exutum, cum eius inſecto volucri diuerſo item ab eo, in quem prior deſcriptus Xylophthoros mutatus eſt, quod fuit Papilio, cuius figuram in H appendice huius operis exhibebimus.

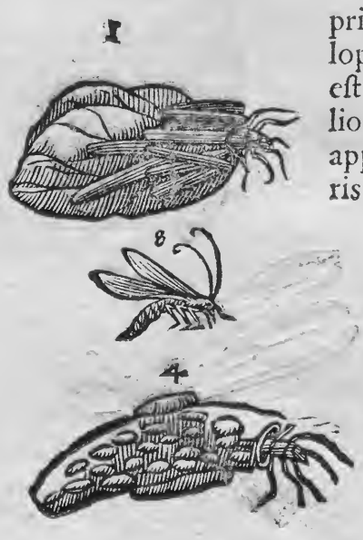

DE

A

DE ORSODACNA. Cap. XII.

VBET hîc paucula quædam inter alia, quæ supererant, de Orsodacna, scribere; quòd eam videam à quibusdam Grammaticis τετραπτελύριδα nuncupari, quòd quatuor habeat alas. Ab[a] Hadriano Iunio exponitur, ac describitur Insectum volucre, quaternis pennis, ore largo, & prope denticulato, pustulas puerorum appetens Puystbyter Belgis appellatum. Gaza Mordellam nuncupari posse scribit, quasi ad mordendum concitatũ. huius ortum[b] Aristoteles his pauculis verbis complexus est. Orsodacnæ (nascuntur) ex Vermiculis immutatis, qui in brassicę caule generantur, vbi notandum est malè in vulgatis editionibus legi ὀρσαδάκνας, à nominatiuo ὀρσαδάκνη. Nam mendosam hanc esse

B scripturam ex Hesychio discimus; Varrino item, & alijs Grammaticis, apud quos sic legimus. ὀρσοδάκνη ζωύφιόν τι ἐν τῇ πράμβῃ γινόμενον, animalculum in brassica natum. hæc enim ex Aristotelis loco citato sumpsisse videntur.

[a] *In Nomenclatura.*

Mordella Gazæ.

[b] *Li. 5. Hist. cap. 19.*

DE CICADA. Cap. XIII. ORDINIS RATIO.

VIX Papilionibus, ac eorum Erucis finem impositeramus, cùm ad nos Cicada, continuati sui soni raucitate molesta vltrò aduolaret, nec immeritò. Nam præterquã quòd quadripennis est, habet prętera sua dona suaq; munera, quibus à diuino numine dotata, multis alijs Insectis antecellit. Et reuera eius cantui, quem tamen plurimi obstreperum autumant, plus suauitatis ac μελῳδίας inest, quàm, Apum Vesparum, aut Crabronum susurro, plus

C vtilitatis, quàm Muscarum quarundam, aut Culicum, & id genus animalculorum. vt pote qui nobis, & æstum diei, quo nos sub vmbra retrahere oportet, prædicat; & tempus messis ostendit. Si enim cùm Cuculus cuculat, Ciconia gloterat, turturq; mœret, lætamur ob lętum Vêris nuncium, quo seminare solemus, aut sulco terram scindere, nonne magis gestire debemus, cùm Cicada fritinniendo lætius metendi nuncium adfert, cuius caussa & arauimus, & sementem fecimus? Papiliones autem Cicadæ prætulimus, cùm quòd quædam earum genera maximum nobis emolumentum adferunt; tum, quòd Cicada quodammodo Papilio sit degener, vtpote quæ generationis, ac ortus modo Papilio existat, corporis verò constitutione cum ijs conueniat, quæ alis pellucidis, ac membraneis prædita sunt, qualia sunt Apum, Muscarumq; genera.

Papiliones cur Cicadę prælati.

ÆQVIVOCA.

τέττιξ coqu⁹ quis.

[a] *Lib. 14.*

Μαίσων coquus quis.

[b] *Lib. lect. Antiq. 6. cap. 18.*

τέττιξ θαλάσσιος Cicada marina.

[c] *Li. de Anim. 13. c. 29.*

Cicadę nomen pro aurea Cicada Athenienſium.

D Τέττιγες dicebantur coqui quidam apud veteres. ἐκαλοῦ inquit[a] Athenęus οἱ παλαιὶ τὸν μὲν πολιτικὸν μάγειρον μαίσονα, τὸν δὲ ἐκ τόπων τέττιγα. Id est vocarunt veteres vrbanum, & eligantem coquum Mæsonem, peregrinum verò, & suburbanum (vt videtur exponere Cælius[b] Rhodiginus) Tettiga. Idem scribit ex Athenæo Eustathius. Hesychius autem τέττιγας ab Atticis vocari ait τοὺς ταῖν μαγείρων ὑπηρέτας, ξένους, τοὺς ἐντοπίους. autem vocari μαίσονα. ex quibus concludit autor Thesauri linguæ Græcæ Μαίσονα esse coquum, aut coqui seruum indigenam: τέττιγα autem qui è peregrino aduenit solo. Τέττιξ θαλάσσιος, id est Cicada marina, quam[c] Aelianus τέττιγα πελάγιον nuncupat, est è genere crustatorum, diuersasq; species ratione magnitudinis sortitur, quarum maxima parui carabi similitudinem gerit, mantire Rondeletij Bellonius putat, inter Crustata à nobis describetur. Cicadam autem Iulius Scaliger in Hipponace pro aurea Cicada posuit, quàm gerebant Athenienses.

Torquem, nitelam sericam, Cicadamq;
Qua fibulabat Athidas comas morsu.

Ita

[d] *Lib. de velandis virg.* Ita quoque & ante Scaligerum vſus eſt hac voce [d] Q. Septimius Florens. Debebunt, inquit, etiam & ipſi ſibi aliqua inſignia defendere, aut pennas Garamantium, aut crobylos barbarorum, aut Cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum, aut ſtigmata Britonum.

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

ב eſt Locuſta, aut Locuſtæ ſpecies. ſunt qui vertant Bruchum. Alij Cicadam eſſe credunt, quæ recuruum dorſum, & quatuor ſuprà pedes habet (ſic habet Pagninus) quorum adminiculo ſuper terram ſaltitet; eius eſus à Moyſe permittitur: צלצל eſt ſpecies Locuſtæ inquit Rab. Dau. in libro Rad. Cicada videtur ex Hebræorum deſcriptione, inquit, Santes Pagninus. Dicunt enim conſcendere arbores, & exſugere earum folia. Addit Elias rationem nominis eſſe, quòd ſtrepitum edat cymbalorum more, quæ צלצלים & פצלתים dicuntur: alij צלא vmbra, quam volatu ſuo obducit, vel qua terram occupat. In Pandectario Cicada exponitur ab Arabibus Gicuale, & rurſus eodem libro, derethricht. Græci varia ſortiuntur nomina. τεττραωτελυρίδες vel τεττραπτερυλλίδες dicuntur Cicadæ, quòd quatuor habeant alas, quamuis vt Locuſtarum, & Mordellarum (quas ὀρσοδάκνας vocat Ariſtoteles) ita quoque Cicadarum potiùs eſt epitheton, quàm nomen ſubſtantiuum. dicuntur quoq; πεταλίδες ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι hoc eſt à volando; ſunt enim animalcula volatilia. Κίξιον autor eſt Heſychius Cicadam dici. item βιβάκους ab Eleis, βατράχους à Ponticis, quamuis hoc vocabulo reliqui Græci Ranas vocitent. Apud Martinum Rulandum ἐρωυλλὶς, ἡλιομανὴς, ἠχέτης, κιξάλης, ἀλίζων Cicada exponitur, quæ certè nomina adiectiua potius ſunt, quàm ſubſtantiua. qua ratione, & ἀθαλίονες dictæ ſunt Cicadæ, vt explicat Theocriti Scholiaſtes, παρὰ τὸ ἄθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, propterea quòd à ſole adurantur. Aiunt quoq; Tithonin dici à Tithono filio Laomedontis regis Troiæ, quem ſuceo Auroræ, à qua adamabatur, aiunt tandem ad tantam ſenectutem peruenisſe; vt optarit in Cicadam conuerti. Commune omnibus Græcis vocabulum eſt τέττιξ deriuatum fortè à ſono, quem edit; aiunt enim τιττίζειν ideſt titiſſare. Qui enim ſtridunt potiùs, quàm canunt, ϛρουθίζειν Græcè dicuntur, quòd Latinè enunciare licet ſtruthiſſare ex paſſerum voce, qui ϛροῦθοι vocantur, verbo deflexo. Paſſerculi verò dicuntur τιτίζειν, ex quo tytis corriuatur, vt ſcribit Aelius Dionyſius, auiculæ ſpecies, aut etiam auis quædam minutior. eſt & verbum huic affine τρίζειν. Sed id veſpertilionum proprium: nam τρύζειν vocem exprimit aſperiuſculam, vnde & inflectitur trygon. Itaq; à priori verbo τεττίζειν τέττιξ Græcis deriuari autumo; quamuis cætera poſteriora vocabula huic ſint ſatis affinia, à quo & τεττιγόνιον (quòd aliqui Cicadæ ſpeciem, aliqui Cicadæ ſimile animalculum putant) deriuari iudico. Cicadam nonnulli dictam putant quaſi citò cadentem, hoc eſt euaneſcentem, quia æſtiuis tantùm menſibus appareat. Iſidorus tamen à canendo dictam conijcit. Italis Hiſpanis Gallisq;. Latino vocabulo affinia ſunt nomina; his enim Cigale, illis verò Cicala, & Cigala, Hiſpanis Cigaro, & cigarra dicitur. Germanis ein Thierlin daſim ſommer auf die beuumen ſingt, etlich nennen es heuuſchrec. A Belgis neſcio, quid nominis imponatur, cùm apud eos, vt audio id animalculum non ſit. Falluntur quidam, qui aiunt krekel ijs appellari, cùm krekel apud eos ſpecies ſit Grilli. Polonis dicitur Szuuierezeck. Hungaris Pruutſok. Anglis à grashopper.

τεττραπτελυρίδες.

πεταλίδες.

Tytis.

Cicada vnde dicta.

FORMA DESCRIPTIO.

CICADARVM omnia genera corporis magnitudine differunt, cùm & maiores & minores inueniantur, conueniunt in eo, quòd nigro plerunque ſint corporis parte ſuperiore, nam inferiore cinereo vergente ad nigrum. Inde [a] Martialis nigrum colorem Cicadæ tribuit, cùm in Procillum qui ei inuidebat, quod à pulchra puella adamaretur, ſcribat ſe nigriorem exoptare Cicada, his verſiculis.

[a] *Lib. 1. Epigra. 116.* Cicada nigra.

Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella Cygno,
Argento, niue, lilio, liguſtro:

Sed

A *Sed quandam volo nocte nigriorem*
Formica, pice, gracculo, Cicada.

Caput respectu corporis crassum habet, cui & breues antennæ, & oculi immobiles, lucidi, eminentes more cancrorum insunt, quos hebetes esse [b] Plinius his verbis affirmat. „ Oculi, inquit, tam hebetes, vt si quis digitum contrahens, ac remittens ijs appropinquet, transeant „ velut in folia, & ante Plinium [c] Aristoteles; si quis inquit, digitum contrahens atq; remittens subinde appropinquet magis expectant, quàm si illico extendat: & quidem transire in „ digitum alliciuntur: quod enim oculis hebetes sunt, quasi frons aliqua moueatur, digitum ita admotum conscendunt. Quę ratio Nigidium fortè impulit, vt apud [d] Plinium, nec Locustis nec Cicadis oculos inesse scripserit. Ore inter cętera Insecta caret, cuius loco fistulosum quid habere, quo alimentum attrahat, prodidit [e] Aristoteles. Cicada inter hæc (inquit Insecta) & omnino in animalium genere vna ore caret: prolixum quiddam compactum diuisumq; gerit, simile ei quod linguæ speciem refert, in ijs quibus aculeus in ore: eoq; ipso rorem haurit alimentum vnum, & peculiare; Hanc autem partem linguam [f] Plinius forte appellauit, quando, inquit, Apibus (lingua) etiam prælonga, eminens & Cicadis. nam [g] antea dixerat Cicadam ex omnibus, quæ viuunt sine ore esse, pro eo aculeatum quiddam in pectore habere linguæ simile quo rorem lambit, & pectus ipsum fistulosum, quo vocem emittit. Verùm quòd dicat in pectore hoc fistulosum corpus linguæ simile esse, id neutiquam verum esse reipsa comperi, quin potiùs in capite, & ea capitis parte, qua cætera Insecta os habent; nec vlla est ratio, cur in pectore eiusmodi corpus aculeatum nutritioni assumendoque alimento aptum, esse debeat, cùm omnia animantia per caput alantur. Mihi quidem eorum, qui id Plinio persuaserint, erroris causa nulla alia esse videtur, quàm partis capitis ex qua hoc corpus aculeatum initium sumit, summa cum pectore vicinitas, vt non pauci arbitrarentur ex pectore oriri, nisi penitus rem inspicerent. huic addatur, & alia ratio quòd deorsum à capite tendens pectori quodammodo connexum videatur. hanc partem quidam satis aptè promuscidem appellarunt, non à figura quæ triangularis est, aut colore, qui castaneus, sed fistula seu perforatione, per quam euidenter apparet roridam materiam attrahi. Alarum superiores duplò maiores longioresq; sunt inferioribus, imo toto corpore. Quo sensu dixit „ [h] Plinius de Cicadis inquiens. Pennarum illis natura, quę Apibus, sed pro corpore amplior. Alas autem Apum habent, quia sunt membraneæ, vnde & Cicadæ ὑμενόπτεροι rectè dici C possunt, antea enim [i] Plinius tradiderat membranis & Cicadas volare. Pedes sunt subtilissimi, & in fine asperi, quò facilè arbores conscendere possent, coloreq; castanei: lata sunt aluo, & aspero duroq; pectore, vnde [k] Martialis non inepta sanè comparatione vetulis pectus Cicadæ tribuit, deridens Vetustinam, ætate quæ iam decrepita concubitus oestro flagrabat, inquit enim:

Cum tibi trecenti consules Vetustina
Et tres capilli quatuorq; sint dentes
Pectus Cicadæ, crusculumq; Formicæ, &c.

Verùm quod quidam Cicadam ἄναιμον, & ἄσαρκον ideſt sine carne, & sanguine dicant, magis generali epitheto vsi sunt, quàm vt particulari eius naturæ & descriptioni competat, vt pote cùm hoc reliquis omnibus Insectis insit.

Antennæ
Oculi.
[b] *Lib.* 11. *cap.* 26.
[c] *Li.* 5. *Hist. cap.* 30.
Visus.
[d] *Lib.* 11. *cap.* 37.
[e] *Li.* 4. *Hist. cap.* 7.
Cicada ore caret.
Lingua Cicadarum quid apud Plinium.
[f] *Lib.* 11. *cap.* 37.
[g] *Lib.* 11. *cap.* 26. *Plinij error.*
Erroris ratio.
Promuscis Cicadæ.
Alæ cicadarum.
[h] *Lib.* 11. *cap.* 26.
ὑμενόπτεροι Cicadę cur dictæ.
[i] *Lib.* 11. *cap.* 18.
Pedes.
Pectus aluusq; Cicadæ.
[k] *Lib.* 3. *Epigram* 93.
Ἄναιμος
Ἄσαρκος.

GENVS DIFFERENTIÆ.

D

PLVRA sunt Cicadarum genera, quorum quædam, quòd solo tantùm nomine ab antiquis prodita extant, difficilè cognoscuntur; reliqua verò propterea, quòd distinctiùs de ijs locuti sint, faciliùs distinguũtur, & exactius cognoscuntur. [a] Aelianus omnia Cicadarum, quæ vnquam nouit, genera recenset his verbis. Cicadarum genus multiplex à peritis harum re„ rum, & cognitum & nominatum est. Vnum appellatur ex colore cine„ reum, alterum Membrax, quod quidem nomen nescio cur huic generi impositum sit: „ aliud id est argutum, aliud Cercopem, aliud Achetam, aliud Acanthiam nuncupant. „ tot Cicadarum genera audiuisse memini, cui plura cognita fuerint explicet, hactenus Aelianus. qui certè hic valdè obscurus est, ita vt absque dubio existimem hunc Aeliani locum prorsus esse corruptum, lubet itaq; & hæc genera, quorum hic locus meminit, ex

[a] *Lib.* 10. *de Anim. c.* 44
Genera ab Aeliano cognita.

vete-

veterum autoritatibus diligentiùs conſiderare. Membrax quid ſit vlterius; quàm Aelianus ſcribit, quid item Lacétas apud neminem ex ſcripteribus inuenio. Cercopas interpretatur Dalechampius apud Athenæum Cicadas fœminas mutas, oblongas, puſillas. Κερκώπη tamen Heſychio eſt Cicada quædam paruula, alios verò accipere tradit pro Cicada fœmina citans ex Alexide hunc locum. E

Lachetas.

— σοῦ δ' ἐγὼ λαλιςέραν
Ὀυπώποτ' εἶδον, οὔτε κερκώπην γυναῖ
Ὀυ κίτταν, οὐκ ἀηδόνα, οὐ τρύγονα, οὐ τέττιγα.

A Libanio quoq; vſurpari hoc vocabulum docet idem apud [b] Athenæum ex Ariſtophane. Ἐρᾶς τέττιγα φαγεῖν καὶ Κερκώπην θηρευσαμένην καλάμῳ λεπτῷ, vbi Athenæus ex Speuſippo docet eſſe animal τεττιγι καὶ τριγονίῳ, ideſt ſimile Cicadæ, aut Trigonio, fortaſſe hîc ſcribendum τεττιγονίῳ, de quo poſtea dicemus. quamuis dicat Dalechampius, fortaſſe ita Gryllum vocari à ſoni trij proprietate. Ακανθίας quoque Cicadæ ſpecies, vt ait Heſychius. at Suidas negat Cicadæ ſpeciem eſſe ἀκανθίαν, ſed potius eius eſſe epitheton affirmat, eò quòd ἐν ἀκάνθαις hoc eſt inter ſpinas canat. Et Ακάνθιος item Etymologiaſtæ eſt ſpecies Cicadæ. Sed epitheton potius eſſe, quàm nomen facilè crediderim: deriuari autem à ſpinis quas ἄκανθας Græci vocant, quamuis aliter Suidas autumet. Quandoquidem ex Stephani monumentis patet, ab Athamantum vrbe in Actolia, quam Acanthum dicunt, nuncupari Acanthias Cicadas: quæ quoniam ferè conſileſcant, vt Simonides atteſtatur, inde receptum, vt qui non loquantur, eo appellentur nomine. Verùm Suidas Acanthiæ Cicadæ id tribuit, quod aui Acanthiæ adſcribere deberet. Nam apud Theocriti interpretem obſeruatum eſt (vt inquit [c] Cœlius Rhodoginus) dici Acanthida auem colore, voce, λιγυρὸν id eſt ſtridulam, quam ex varietatis ratione Pœcillidam vocari ſcribit. Hanc autem in ſpinis quas Acanthas vocant, habitare Ariſtoteles & Alexander ſcribunt. Hic Pontani ſolertiam maximè admirari licet, qui in libro de Aſpiratione lenem Acanthida pronunciat, cùm vbique apud Græcos per θ ſcribatur. Αχέτα autem τέττιξ maior eſt Cicada. Achetæ, inquit [d] Stephanus Aquæus, in ſuis ad Plinium commentarijs, maiores dicuntur Cicadæ, & minores, quæ primæ proueniunt. Ex his Tettigonia ſunt, quas Theodorus Gaza Cicadaſtras vocat, aliæ Tettigometræ quas Cicadarum matrices vocat, vtrumq; certè genus canit, ſed magis Achetæ, quas aliqui Gryllos vocant. Suidas Αχέτας· οὐκ εἶδός τέττιγος, ἀλλὰ ἐπίθετον τέττιγος hoc eſt non ſpeciem Cicadæ, ſed epitheton eſſe ſcribit, vt de acanthia Cicada. quoque tradidit. Heſychius Αχέτα· ὁ ἀῤῥὼν τέττιξ ὁ λαλίςατος hoc eſt Cicada mas quàm maximè loquax, exponit. Verùm quàm vterq; benè ſentiat videamus: quòd autem ſcribat Suidas Epitheton eſſe verum eſt apud Theocritum, qui eas ab arguto, quem edunt, ſono Argutas ſiue Αχέτας nuncupauit. Apud [e] Ariſtotelem video inter Cicadarum ſpecies Achetas recenſeri, & inter maiores quæ canunt, cuius hæc ſunt verba. Cicadarum duo ſunt genera, aliæ enim minores ſunt, quæ primæ prodeunt, & nouiſſimæ pereunt, aliæ maiores quę canũt, eædemq; nouiſſimę percunt: ſunt quæ canunt præcinctu diuiduę, ſiue minores ſiue maiores ſunt. Quę autem non canunt, indiuiduæ conſtant. Vocant nonnulli grandiores illas, & canentes argutas (Αχέτας habet Ariſtoteles) minores mutas τεττιγόνια, ſed canere, vel in ſecundo hoc genere poſſunt paululum quæ præcinctæ prodierunt. Et [f] antea dixerat. Plura earum (Cicadarum) ſunt genera, quæ magnitudinis modo differunt: atq; etiam alijs corpus ſub ſepto tranſuerſo præcinctum diſtinguitur membranamq; liquidò refert: vt ijs quas ab argutulo ſono Achetas appellarunt: alijs non ita eſt, vt Cicadaſtris. Ea Plinius ſic habet de Cicadarum vita locutus, quæ inquit canunt vocantur Achetæ, quæ minores ex ijs ſunt Tettigoniæ, ſed illæ magis canoræ. Vbi etiam nota, quòd Cicadæ hæ minores Tettigoniæ ab Ariſtotele ſuperiùs mutę ſeu ἄφωνοι dicantur, non quòd omnino mutæ ſint, vel nihil canunt, vt in quibuſdam regionibus fieri contingit, ſed potiùs quòd valdè parum canant, vt cum reliquis maioribus (quæ maiorem ſonum edunt) comparatę ἀφωνέςεροι videantur. Hinc mihi quorundam Grammaticorum diſplicet commentum, qui Achetas mares eſſe voluerunt, Tettigonias verò fœminas, ipſa veterum plurium autoritate reclamante, quę Tettigonias minus canoras Achetis dicit, non prorſus mutas veluti ſunt fœminæ, ac velut [g] Euſtathius innuere videtur, quando inquit, Ἄφωνον τὸ παντελῶς εἶδος ὁ καὶ τεττιγόνια. Id eſt Mutum fœminarum genus, quod Tettigonia dicitur. Porro quod Cicadarum genus apud Heſychium, κώβαξ dicitur, cùm μεγάλη τέττιξ exponatur, idem arbitror cum Ariſtotelis Acheta. Præter prædicta alia quoque à [h] Plinio commemorantur. Quidam, inquit, duo genera faciunt earum; furculariam quę ſit grandior: frumentariam, quam alij auenariam vocant. Apparet enim ſimul cum frumentis areſcentibus. Verùm vtrumnam hæc à cęteris hoc eſt minoribus, quæ

[b] *Lib. 4.*

Cicada & eius etymõ. Suidæ error. Erroris ratio.

[c] *Lib. lect. Antiq. 13. cap. 6.*

[d] *Lib. 11. cap. 26.*

[e] *Li. 5. Hiſt. cap. 30.*

Cicadarũ duo genera. Minores. Maiores. Tettigonia

[f] *Li. 4. Hiſt. cap. 7.*

Cicadę mutæ quæ.

Achetas mares non eſſe. Tettigonias non eſſe fœminas.

[g] *Iliad. γ.*

[h] *Lib. 11. cap. 26.*

Cicada auenaria frumentaria, furcularia.

F G H

A Quæ primum ait prouenire Aristoteles, nouiſſ. mèq; perire, & maioribus quæ ſerius apparẽt, diſtinguantur, nondum certò ſcire poſſum. eæ tamen magis inclino ſententiæ, quòd ſurcularia ſit maius Cicadæ genus, cùm eam grandiorem eſſe dicat: Auenaria verò, aut frumentaria ſit minus, quod altero prius apparet.

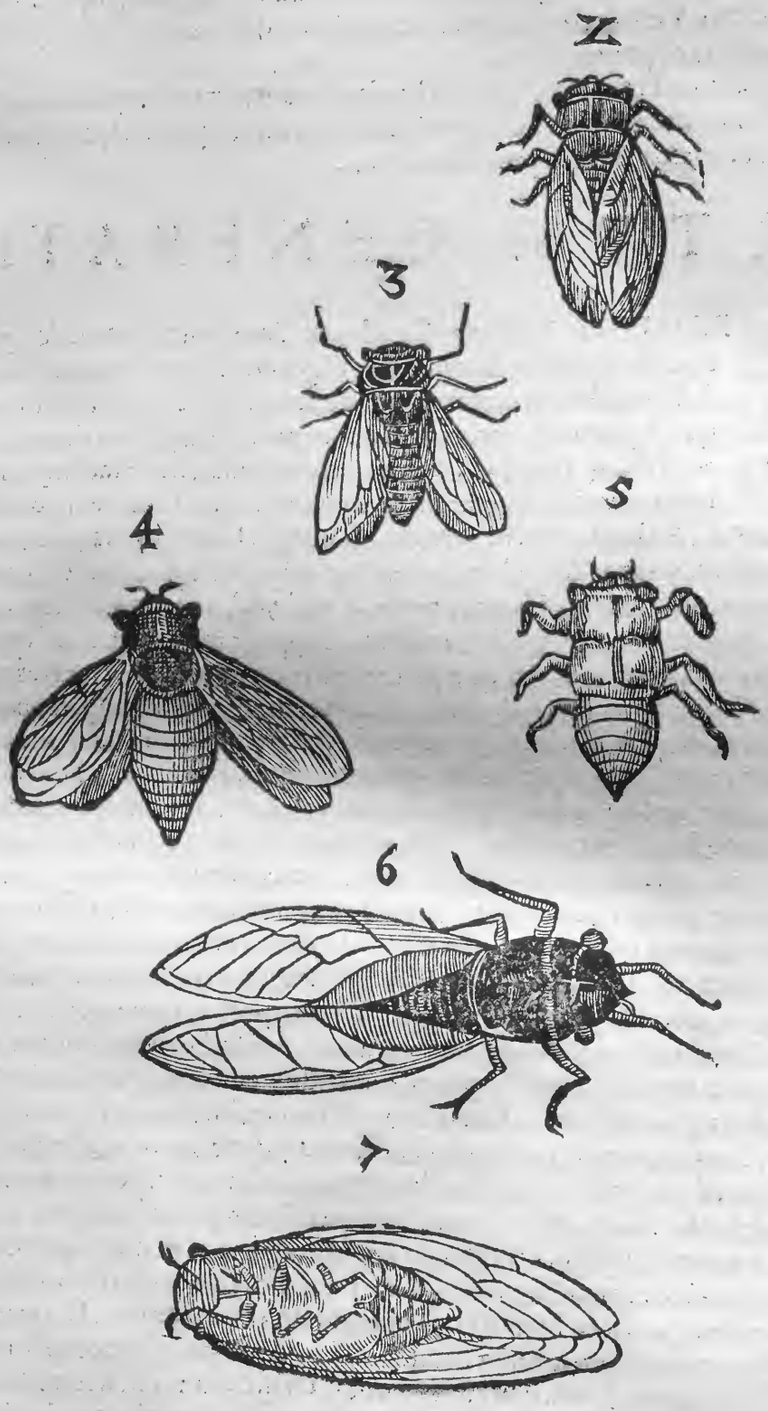

B

C

D

Quæ verò nos obſeruauimus genera omnia hac tabula delineanda curauimus, quę paucis nunc egent deſcriptione, cùm quia corporis magnitudine, & ſexu, tantùm differant; tum etiã quòd ſuperius in vniuerſum de Cicadarum forma, ac deſcriptione dictum ſit, quę in ſingulis non eſt neceſſe, vt repetantur.

2 5. Cicada lineis in aluo ruffeſcentibus cum eiuſdem tettigometra. Huic in pedibus

bus anterioribus natura duabus prouidit chelis duriuſculis; quibus terram excauat paulatim Veris tempore, cùm è terra prodire cupit. poſteriores pedes quatuor in extremitate aſperi ſunt, quibus & aſcendit, & ſe ſuſtinet, ne in eundem locum recidat: ſunt & hi aliquantulum hirſuti. chelas priorum pedũ dũ tettigometram deponit, relinquit, & in fine prętenues vt cętera Inſecta pedes adipiſcitur. habet & mediocres antennas Tettigometra, coloreq́; tũ plurimùm temporis ratione variat. nam cùm primum è Vermiculo exit, colore magis albicat, & quantò vicinior eſt ei tempori quo tettigometram exuit, eo apparet nigrior. Tettigometram quæ iam pridem è Vermiculo ſuo prodierat cultello diſſecuimus aluumq́; plenam muccoſa, & alba materia deprehendimus.

3. Cicada minor Tettigonion, aureis lineis pronam partem corporis perreptantibus.
4. Cicada non diu ex inuolucro egreſſa lineis viridibus pronam partem depingentibus.
6.7. Cicada maior Acheta prona & ſupina.

ORTVS. GENERATIO.

TRADIDIT [a] Iſidorus Cicadas ex Cuculorum ſputo naſci. quæ & puerilis, & valde abſurda eſt opinio, nec digna, vt refutetur. Pręclarius ſentierũt olim Athenienſes, qui affirmarunt è terra naſci. [b] Plutarchus in eo problemate, quo diſputatur, vtrumnam ouum prius ipſa gallina fuerit, docet, terram ἀναδιδόναι τέττιγας, & alia quædam animalia. Hinc inquit, eſt quòd nullum ouum è terra editum memoratur: atque Tindareum de cælo delapſum poętæ fabulantur. Animalia autem perfecta, & integra hodieq́; terra parit, mures in Ægypto paſſim, ſerpentes, ranas & Cicadas extrinſecus alio principio aliaq́; vi accedente. Plato in Sympoſio cenſuiſſe videtur Cicadas γενᾶν εἰς τὸν γλῶ, non more cæterorum animalium εἰς ἀλλήλους, quando inquit. Quocirca miſeratus Iuppiter, remedium aliud excogitauit, permutauitq́; genitalia (hominum) & quæ priùs retro erant ad anteriores partes tranſtulit. Antea ſiquidem cùm ad nates hæc haberent, non inuicem, ſed in terram ſpergentes ſemina Cicadarum inſtar concipiebant, atque generabant. Ad hanc ſententiam pertinere videtur, quidam Diui [c] Baſilij locus, in quo idem opinari cernitur. ſcribit enim in hunc modum, ad illa ſacræ ſcripturæ verba: producat terra animam viuentem, iumentorum, beſtiarum, reptilium. Præceptum hoc, inquit, ſic impreſſum eſt terræ elemento, vt ne hodie quidem deſinat ſubſeruire ſuo creatori. Nam animalia partim ex antecedentibus oriuntur ſucceſſione, partim nunc etiam ex ipſamet emergere terra, generariq́; cernũtur. Non ſolùm enim Cicadas humus pluuio tempore edit, & innumeras alias beſtiolas in aëre peruolantes, quarum plurimæ præ tenuitate nullam ſortitæ ſunt nomenclaturam. quin & mures ranasq́; & ſeipſa iam profert & edet vtpote cùm circa [d] Ægyptias Thebas poſt vehementes in æſtibus pluuias vniuerſa arua ſoricibus impleri protinus nouimus. [e] Ariſtotiles ſucceſſionem per coitum effici ſcribit. Cicadæ inquit coeunt, atque ex animalibus eiuſdem generis oriuntur modo eorum quibus eſt ſanguis; & rurſus. Cocunt inquit tam maiores, quàm minores ſupinæ complexu mutuo, masq́; inſerit in fœminam ſicut cætera Inſecta agunt. Quibus verbis, ſi examinentur, Ariſtoteles ſuo ſe gladio iugulat, ſi legitima ea eſſet lectio: nam vt ſuo antè loco oſtẽdi, diſertiſſimè ſcribit Inſecta, quæ fœminę ſunt membrum genitale inſerere in marem. Sed mea quidem ſententia imperitia cuiuſpiam textus corruptus eſt, qui negatiuam particulam (οὐ) exemit, nam hic coeundi modus Cicadæ priuatim conuenit, vti ſubinde ex eodem patebit. [f] Plinius quoque ex eo breuiter de coitu inquit, coitus ſupinis. Et certè ad quid Cicadis natura generationis membrum dediſſet, niſi coirent. nam genitale habere, & quotidiana inſpectio demonſtrat, & [g] Ariſtotelis autoritas, Genitale, inquit, fęmina habet reſciſſum quo recipit id quod à mare inijcitur. Accedit ad hæc, & alia ratio, quod alibi tradat idem philoſophus oua candida guſtui grata Cicadas producere, ex quibus veriſimile eſt Cicadas ipſas gigni. [h] Baldangelus in ſuis controuerſijs, & diſcuſſionibus vbi hunc Ariſtotelis locum citauit, multùm dubitat an Cicadæ omnes ex ſemine naſcantur. credit enim eſſe aliquas quæ generantur ex putredine ſponte. Ego vero, inquit, teſtari veraciter poſſum, quòd in terra non proſciſſa, aut culta ad orientem ſolem ſpectante, cùm effoderetur ſub quercubus rarioribus ſtatim, effoſſæ ſunt Cicadæ non perfectæ, ſed forma ſolita, & multæ, albæ, ſine alis, quę ſua terra latebant. Propterea ego neſcio an omnes ex ſemine vt dicit Ariſtoteles, vel quędam etiam ex putri materia oriantur. Ego vero id naturæ minime repugnare cenſeo, vt hæc animalcula, & ſponte oriantur, & ex ſemine. quandoquidem, & alia animalia ſunt quæ ex putredine

[a] *Lib. 12. Orig. cap. 8.* E cuculorũ ſputo non naſci.
E terra oriri.
[b] *Lib. Sympoſ. 2. quæſt. 2.*
[c] *In Hexemero Diuini officij Homel. 9.*
[d] *Lib. 1. de Gen. c. 16.*
[e] *Li. 5. Hiſt. cap. 30.* Per coitum generari.
[f] *Lib. 11. cap. 26.* Genitale cicadæ.
[g] *Li. 5. Hiſt. cap. 30.*
[h] *Lib. 8. c. 7.* Baldangeli opinio.
Sponte & ex ſemine oriri.

A tredine ortum ducunt, posteaq; per coitum propagent alia. Nam & anguillas non solùm è fœculenta materia, atq; limosa progigni conspicimus, sed postea inter se alias generare. idem de multis alijs superius ex D. Basilio commemoratis animalibus dictum esto. Cæterùm quo modo id semen Cicadarum post coitum fœcũdetur differendum pluribus. Iohannes Baptista Pius in suis ad Lucretium commentarijs, ait Cicadas nasci in arboribus & folijs complicatis, quod neutiquam credimus. quippe de Erucis id verum esse potest, quæ folia filis quæ ducunt, plicant, ac in ijs semen suum spergunt. Cicadæ cùm id præstare nequeant, aut in „ terram, aut in arundinem, aut aliud quid simile semen immittunt. Pariunt (inquit [i] Philo- „ sophus) in aruis cessantibus, excauantes (terram) asperitate præacuta quam parte habent „ posteriore, quomodo Bruchi solo eiusmodi pariũt: quapropter in Cyrenẽsi agro copia est. „ Quin etiam in arundinibus quo adminiculo vites eriguntur, nidum fœturæ excauant. Et „ in caulibus squillæ herbę interdum pariunt: sed hic fœtus facilè in terram dilabitur. pro- „ ueniunt largè copia imbrium. Similiter ferè [k] Plinius. Asperitas præacuta, inquit, qua excauant fœturæ locum. Hoc nunc semen non à terra fœcundum redditur, vtpote quod ab vtriusq; sexus mixtione fœcundum euasit, sed tantùm à terra conseruatur tamdiu, donec cle-
B mentior aëris euasit temperies, quo tempore primo ex hoc semine fieri credo Vermiculum, „ ac deinde reliquas mutationes subire, quas his verbis recenset [l] Aristoteles. Crescit in terra „ Vermiculus, deinde fit ex eo, quod Tettigometra appellatur parẽtis nomine, quo tempore „ gustu suauissimæ sunt antequam cortex rumpatur. Post modum circa solstitia noctu exeunt „ statimq; rupto cortice prodeunt Cicadæ ex matrice illa Cicada, quam Tettigometram mo- „ do dixi, nigræ protinus, & duriusculæ, & maiusculæ. Hæcq; hunc in modum [m] Plinius: „ Fit primo vermiculus, deinde ex eo, quod vocatur Tettigometra, cuius cortice rupto circa „ solstitia euolant noctu semper, primùm nigræ, atque duræ. Ex hoc Plinij loco quidam elicere conantur Tettigometram apud Aristotelem esse fœtum in terra emissum, & cortice obductum, è quo postea Cicadarum enascatur multitudo. Verùm fatua est prorsus horum sententia, quandoquidem è Tettigometra non plures, quàm vna Cicada prouenit. Similis enim Cicadarum ortus & Papilionum est, quod enim in his primum est Eruca, id in illis Vermiculus, quodq; in Eruca postea chrysalis seu aurelia, id in Cicadis Tettigometra, ex qua demum Cicada. Differt autem illa plurimùm à Chrysalide, quòd hæc rudis quædam fit moles, in qua nullæ partes corporis distinctæ conspici queunt, in Tettigometra verò ca-
C put, oculi, pedes, pectus, cæteraque partes exceptis alis apertissimè cognoscuntur, colore subalbida est, sed multis lineis subferrugineis respersa, ex hac Tettigometra, vt mihi singulis annis videre contigit, exit Cicada hoc pacto. cùm è Tettigometra egredi cupit, ascendit primùm arborem, & ilico alicui ramo adhæret, (quamuis scribat [n] Aristoteles, vbi Cicadæ eruperint, oleis, & arundinibus insidere) deinde exit parte superiore, in qua rima primum apparet. rupto autem operculo, vt rectè scripsit philosophus, parum in eo relinquunt humoris, nam hoc operculum cùm manibus contractarem, humore aliquo aquoso digitos illeuit. iam tum simulatque Cicada emersit, toto ferè corpore viridis est, dein superiore parte aliquantum ad castaneum vergit, quæ spacio vnius diei subnigro fit colore. insidet tam diu huic exuuio, donec volare incipiat, imbecilles enim primùm sunt alæ pedesque, vt difficulter incedere queat. Huic verò Cicadæ exuuio nullum, quod sciam, nomen à Græcis est impositum peculiare. τέττιγα quidem Hesychius scribit vocari γῆρας τέττιγος, ἢ ὅφεως ἢ πάσης ἐκδυόμενον, hoc est senectam seu exuuium Cicadæ, aut serpentis, & aliorum quæ pellem, & senectam exuere solent. Idem testis est exuuium anguis, vel Cicadæ συφαρ-
D uit, vt in hoc versu:

Quum veteres ponunt tunicas æstate Cicadæ.

modò folliculos, vt in [p] alio:

Folliculos vt nunc teretes æstate Cicadæ
Linquunt, sponte sua victum vitamq; petentes.

Ex quibus versibus notare licet, & tempus, quo se à cartilagineo illo inuolucro liberant, nimirum æstatem.

Anguillarũ generatio.
Semen cicadarum vt fœcundetur
In arboribus non nasci.
[i] *5. Histor. cap. 30.*
In terra parere.
In Arundinibus.
In squilla
Pluuioso rẽpore plurima.
[k] *Lib. 11. cap. 26.*
[l] *Li. 5. Hist. cap 30.*
[m] *Lib. 11. cap. 26.*
Tettigometra quid & eius descriptio.
A Chrysalide quid Tettigometra differat.
Vt è Tettigometra exeat.
[n] *Li. 8. Hist. cap. 17.*
Exuuium Cicadæ.
[o] *Lib. 4.*
Tunicæ.
[p] *Lib. 5.*
Folliculi.
Quando exuuium relinquant.

LOCVS.

In frigidis locis non ſunt. [a] *Li.5 Hiſt. cap.30.*

IN frigidioribus regionibus, vt ſeptentrionali plaga non reperiri certum eſt, vtpote cùm loca calidiora ament, propterea q; in Italia frequentes. Naſci (inquit [a] Ariſtoteles) non poſſunt, vbi arbores deſunt, quocirca „ apud Cyrenam nullæ in campo ſunt, cùm circa oppidum ipſum multæ „ proueniant. Oleas maximè amant, vt minus vmbroſas. Loca enim frigi- „ da aſpernantur; quamobrem in opacis nemoribus eſſe nequeunt. Quæ ſic „ tradit [b] Plinius: Cicadæ non naſcuntur in raritate arborum, idcirco ſunt (alij legunt non „ ſunt) Cyrenis. circa oppidum: nec in campis, nec in frigidis, aut vmbroſis nemoribus. „ Deſunt quoque in alijs regionibus, vbi & arbores conuenientes ſunt, & cæli calidior aura fauet, neſcio qua de cauſa. Diuerſitate locorum, inquit [c] Ariſtoteles differentia oritur. vt „ enim locis nonnullis gigni aliqua nequeunt; ſic alijs generantur quidem, ſed pauciora, & „ vita breuiore, nec proſpera. Locis etiam vicinis diſcrimen eiuſmodi exiſtit: vt agri Mileſij F locis ſibi propinquis Cicadæ alteris gignuntur, alteris non. Amnis in Cephalonia inſula „ dirimit, cuius citra alterum latus Cicadarum copia eſt, vltra altrum nullæ. Quæ [d] Plinius „ breuiùs hoc modo. Eſt quædam & ijs locorum differentia. In Mileſia regione paucis ſunt „ locis. In Cephalenia (quidam codex manuſcriptus habet Cephania) amnis quidam pe- „ nuriam earum, & copiam dirimit. Melius hîc arbitror ſcribi Cephalenia, quàm Cephania, quia id ex Ariſtotele tranſtuliſſe videtur, cuius lectionem veram eſſe Antigonus in Mirabilibus Narrationibus confirmat, qui hæc eadem ex Ariſtotile tranſcripſit. Cephaleniam quoque, inquit, fluuius diuidit, cuius ab altera parte ſunt Cicadæ, ab altera verò non ſunt. Nec id vſque adeo mirum eſt, quod de Cephalenia ab his commemoratur, quandoquidem & idem Antigonus eodem in libro narrat, quòd in Dulichio maris Ionij inſula in flumine quodam ab altera parte illius fluuij Cicadæ ſint, ex altera parte non ſint. Simile quid in agro Nolano in Veſuuio monte accidere recitat [e] Ambroſius Nolanus. Et, inquit, Veſuuius (qui Nolanum agrum à meridie claudit) Cicadas neſcit: Abella (quo monte idem ager ab arcto ſepitur) plurimas producit & alit. Caret his & Gecala mons in agro Nolano ſitus & vniuerſus ager, vt tradit idem autor in [f] Opuſculo de Nola, cùm tamen vinorum, ac fru- G ctuum ſit mons ille Gecala fœcundiſſimus. Ne aliquando, inquit, aures offendat Gecala dulcis Cicadas nullas gignit, admittitq; veluti omnis ager Nolanus ea moleſtia caret. Aiunt quoque Neapoli Cicadas non eſſe, cuius cauſam quidam in hominum induſtriam ſeu artem referunt, qua ſimilia animalcula à locis prohiberi poſſe autumant. quæ autem hæc ars ſit me latet, nec ij explicant. potiùs itaque cenſeo id naturæ fieri beneficio, quemadmodum & alia plurima, quæ quotidie à ſcriptoribus commemorantur, vt quod Romæ in Templum Herculis nunquam ingrediatur, aut Muſca, aut Canis, nec in Inſula Boryſthene in Templum Achillis vlla auis. & ſimilia plurima. Aegyptus verò Cicadis plurimùm ſcatet vtpote cuius terra putetur has ſponte producere. Quod autem prouincia Narbonenſis ijſdem abundet, ait [g] Iohannes Bruyerus fieri ob oleas, quarum ibidem ingens eſt copia. Nam haſce à Cicadis ſummoperè amari ſuperiùs ex Ariſtotelis citato loco licet cognoſcere. Sunt & alia plurima loca ab autoribus celebrata, quæ Cicadas habent, verùm mutas. Scribit [h] Plinius in agro Rhegino Cicadas omnes ſilere, vltra flumen in Locris canere, idem teſta- tur Pauſanias rerum Eliacarum ſecundo. [i] Strabo quoque refert Rheginum agrum à Locrenſi dirimi fluuio, cui nomen Alex. Cicadas autem, quæ in Locrenſi verſantur ripa ſonan- H tiùs ſtridere, cùm in Rhegino ſint mutæ. Huc referendi ſunt verſus quidam Martialis quibus ad Frontinum ſcribens ſe excuſat, quòd non amplius cum eo exſpaciaretur in nemus Rheginum, quod placidos receſſus vocat Anxuris, cùm ſciret ibi Cicadas ſilere: canit enim:

Anxuris æquorei placidos Frontine receſſus
Et propius Baias littoreamq; domum
Et quod inhumanæ cancro feruente Cicadæ
Non nouere nemus, flumineosq; lacus
Dum colui, doctas tecum celebrare vocabat
Pierides: nunc nos maxima Roma terit.

Ait præterea in Acantho vrbe Aetoliæ mutas eſſe Cicadas: idemq; traditur de Seripho, & Macedonia. vnde [k] Aelianus. In Cyrene ranæ tantùm omnino mutæ ſunt: vt in Macedo-

Oleas amant. [b] *Lib.11. cap.27.*

[c] *Li.9 Hiſt. cap.28.*

Vbi nõ ſint. & vbi ſint.

Mileſius ager.

Cephalonia. [d] *Lib.11. cap.27.*

Dulichiũ.

Veſuuius mons. [e] *Lib 1.c.1*

Gecalamõs in agro Nolano. [f] *Lib.2.c.5.*

Cur Neapoli nõſint.

Aegyptus Cicadis abundat.

Narbonenſis prouincia. [g] *Lib. 13. ca.46: de re cibaria.*

Mutæ Cicadæ. [h] *Lib.11. cap.27.*

Rheginus ager. [i] *Li.6.Geog.*

Acanthus. Seriphus. [k] *Lib.3. de Anim.c.35.*

nia

A nia sues, & genus quoddam Cicadarum. Ex quibus manifestè patet [1] Isidorum hallucinatum fuisse, qui apertissimè scribat apud Rheginos tantùm mutas esse Cicadas, nec vsquam alibi. Macedonia. [1] *Li. 12. Ori.*

CANTVS, EIVSQVE RATIO.

CICADAE inter Insecta ἐγκέλαδα numerantur, quòd sonoram vocem edant. id τεττίζειν Græcis dicitur, id est stridere, [a] Theocritus à sono, quem emittunt Cicadæ τέττιγες λαλαγεῶντες vocat. Latini Cicadas fritinnire aiunt autore illo, cuius de Philomela carmen extat. [a] εἰδιλ. ζ. Fritinnire.

Et cuculus cuculat, fritinnit rauca Cicada.

Adrianus Turnebus in suis ad Varronem de lingua Latina Commentarijs
B ait. Hirundo fritinnit suauiter; alij Cicadam fritinnire, hirundinem trinsare dicunt. Increpare Cicadas dixit [b] Calphurnius, quod propriè significat cum strepitu, & sonora voce incusare, fortè imitatus Sidonium, qui cecinit auribus insonare Cicadas meridie concrepantes. Sed si propriè loqui velimus, eas canere dicemus, vt Apes bombum, aut murmur emit-
» tere. Nec id ab [c] Aristotelis doctrina abhorret, is enim ita. Nullum, inquit, ex ijs (Insec-
» tis) spirat, sed alia murmur edunt, vt Apes: alia canere dicuntur, vt Cicadæ. Cantus huius suauitatem tanquam μελῳδίας plenam multi veterum nobis commendarunt. Quam dulcis (inquit Diuus [d] Ambrosius) etiam in exiguo guttere Cicadis cantelena, quarum cantibus medio æstu ambusta rumpuntur, eoq; magis canoræ meridianis caloribus, quo puriorem aërem id temporis attrahunt spiritu, eò cantus resonant clariores. Adscribunt, & poëtæ Cicadis canendi dulcedinem: Pontanus in Eridano. [b] *Eglog. 5.* [c] *Histor. 4. cap. 9.* Cantus Cicadarum commendatio. [d] *Hexam. 6. cap. 22.*

Sunt etiam gemina frondosa in vite Cicadæ
Cesserit his cantu vel Philomela suo.

& [e] Theocritus alibi quendam ita ob cantum commendauit, vt eum Cicadis prætulerit. & insuper in amœnissimo illo rure, quem descripsit, cantum Cicadarum, qui aures audientium
C oblectaret, non omisit, canit enim: [e] εἰδιλ. ζ.

—— αὐτὰρ ἐγώντε καὶ Εὔριπος ἐς φρασιδάμω
Στραφθέντες, χ' ὡ καλὸς Ἀμιντίχος, ἔνθε βαθείας
Ἀδῶας χίνοιο χαμευνίσιν ἐκλίνθημες,
Ἐντε νεοτμάτοισιγεγαθότες ὀιαρέοισι.
Πολλαὶ δ' ἄμμιν ὕπερθε κατὰ κρατὸς δονέοντο
Αἴγειροι πτελέαντε τὸ ἐγγύθεν ἱερὸν ὕδωρ
Νυμφᾶν ἐξ ἄντροιο κατερβόμβυον κελάρυσδεν
Τοὶ δὲ ποτὶ σκιραῖς ὀροδαμνίσι ἀιθαλίωνες
Τέττιγες λαλαγεῶντες ἔχον πόνον. Id est.

—— *Sed ego & Eucritus ad Phrasidami domum*
Conuersi, simulq; pulcher Amintichus, in profundis
Amœnissimi iunci thoris recubuimus,
Ingq; recens abscissis læti pampinis
Multæ nobis supra caput quatiebantur
D *Populiq;, vlmiq;, & prope sacer riuus*
Nympharum ex antro defluens murmurabat.
Ad opacos verò frutices ardenticulæ
Cicadæ garrientes laborabant.

Apud [f] Athenæum ex Simonidis Epigrammatibus citatur versus, quibus psaltriam quandam suauiter canentem adducit, qua Cicadas, & aliàs canoras aues suaui suo cantu alliceret. [f] *Li. 15. c. 11. Deipnosop.*

Tindarides quæ caneret hanc (nimirum Psaltriam) Phœbus
Illam verò mites Cicadæ chorono cinxerunt inducit.

Lucianus quoq; in quodam dialogo Icones siue Imagines inscripto, vbi formosissimã mulierẽ honestissimamq; & omnibus numeris virtutum absolutissimã effingit, ait quoq; hanc decere vt eloquens sit, dulci ac suaui sermone loquatur, vt quãdo voce illa tinnula canere adorta fuerit, præcipuè verò ad citharã, tũ verò tẽpus sit ex æquo tacẽdi & Alcyonibus & Cicadis

Quo canāt tempore.

& canoris oloribus. Nunc verò, quo canant anni tempore, quaue diei hora, & quando incipiant, quomodo in ijs cantus fiat, dicamus. Canere autem incipiunt, vbi paululum temporis è Tettigometra exierunt, quod fit æstatis tempore. Minores autem Cicadæ, vt citiùs prodeunt, ita citiùs canere incipiunt, quamuis earū cantus non tam facilè sentiatur, obscuriorq; sit, quàm Cicadarum, quę maiores, & Achetæ appellantur, de quarum cantu, si quid ab autoribus traditum, intelligendum arbitror. Hæ autem canunt sub Sirio Astro, cùm capræ, ac vinum optima sunt, mulieresq; maximè salaces, vt canit [g] Hesiodus.

[g] Εργ. καὶ ἡμερ.

Ἥμος δὲ σκόλυμός τ' ἄνθα, καὶ ἠχέτα τέττιξ
Δενδρέῳ ἐφεζόμενος λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴν
Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων θέρεος καματώδεος ὥρῃ
Τῆμος ποιότατοί τ' αἶγες, καὶ οἶνος ἄριστος
Μαχλοτάταιτε γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες
Εἰσιν, ἐπεὶ κέφαλόν τε καὶ γόνατα Σείριος ἄζει. Id est

Quum verò carduus floret & canora Cicada
Arbori insidens stridulum effundit cantum
Frequenter sub alis æstatis laborioso tempore,
Tunc pingues capræ & vinum optimum,
Salacissimæ mulieres & viri imbecillimi
Sunt; quoniam caput & genua Sirius exiccat.

Scire autem plurimùm refert, quo anni tempore Cicadæ canant, quia alioqui poëtæ intelligi, nequeunt vtpote qui cantus Cicadarum frequentem mentionem faciunt. Mediam autem æstatem, & dies caniculares per earum cantum exprimunt, & circumscribunt. Velut Ananias Iamborum scriptor apud [h] Athenæum, tunc tempestiuum ait è cane, aut lepore, aut vulpe cibum, cùm Cicadæ strident hoc est, cùm æstas viget, & Sirius æstuat. & [i] Plinius inquit, ex modo citatis Hesiodi versibus. Cicadæ sunt cantus acerrimi, quo tempore scolymus floret. Hic autem, vt loquitur [k] alibi, floret serò, diu, & æstate. Nam alio rursus in loco de Cicadis ex professo scribens, quo anni tempore canant, inquit circa solstitium id fieri, intelligendum autem hîc solstitium æstiuum. Verùm mirari aliquos video, cur ad cantum eo tempore nimirum æstate excitentur. mirari autem desinent, si sciant id fieri ratione caloris, quo maximè ad cantum excitantur, propterea q; quamuis sint dies caniculares tamen non canunt, nisi cùm splendeat sol vehementiùs, magnumq; calorem radijs emittat, quod plærunq; fit horis duabus, aut tribus post auroram, maximeq; Hesiodum admiror, qui per totam diem & sub aurora canere scribit his versibus.

[h] *Lib.7.c.5. deipnosoph.*

[i] *Lib.22. cap.22.*

Scolymus quo floreat tempore.

[k] *Lib.21. cap.16.*

Aestate cur canant.

Sub Aurora nō canere.

Καίτε παγημέριος τε καὶ ἠῶος χέε αὐδὴν
Ἴδε ἐναυστάτῳ, ὅπότε χρόα Σείριος ἄτρα, Id est,

Atque per totam diem & manè sub aurora fundit vocem
Aestu in grauissimo quando & corpus Sirius exsiccat.

Nisi hîc per auroram non diluculum, sed antemeridianum tempus intelligat, in qua significatione aliquando ab autoribus. & poëtis præsertim sumitur. hoc enim diei tempore canere incipiunt [l] Aeliano etiam teste. A prima, inquit, luce donec impleantur hominum conuentu fora, silent. vigore solis progrediente, cantare aggrediuntur. & tanquam laborioſi cantores supra caput messorum stantes, aures ipsorum & pastorum viatorumq; demulcere student. [m] Calphurnius quoque docens pastores quomodo æstatis tempore greges, & armenta pascere debeant, ait ante diem pecus debere exire, hoc est ipsa aurora, vel primo diei diluculo, propter gramina, & herbas, quæ iam rore nocturno madēt, postea verò inquit.

[l] *Lib.1. Animal.c.20.*

[m] *Egloz.5.*

Gregesqua diei hora tempore æstiuo sint pascendi.

Vt simul argutæ nemus increpuêre Cicadæ
Ad fontem compelle greges; nec protinus herbas
Vel campos permitte sequi; sine protegat illos
Interea veteres quas porrigit Eusculus vmbras.

Quis hîc non videt Calphurnium intelligere tempus illud, quo sol iam æstuat, & inualescēs fortiùs percutit radijs, vt tunc scilicet fontibus admoueantur greges, & sub vmbra deinde retineantur; in quo sensu & sua hæc carmina fecit [n] Virgilius:

[n] *Li.3.Gior.*

At verò zephyris cùm læta vocantibus æstas
In saltus vtrumq; gregem, atq; in pascua mittes:
Luciferi primo cum sydere, frigida rura
Carpamus; dum manè nouum, dum gramina canent:
Et ros in tenera pecori gratissimus herba.
Inde vbi quarta sitim cœli collegerit hora

A *Et cantu querulæ rumpent arbusta Cicadæ*
Ad puteos aut alta greges ad stagna iubebo
Currentem ilignis portare canalibus vndam.

Nec hîc omittendus pulcher quidam apud [o] Nicandrum locus, quo rusticis, quibus interdum frigora media hyeme adeo stupidas reddunt manus, ac torpidas, vt necesse sit ijs ab operibus incæptis desistere, suadet, vt ad vsum spolij Amphisbænę se conferant, quod ante cantum Cicadæ, siue vt eius verbis vtar, πρό στι βοῆς τέττιγος, exsiccatum sit. Quo autem id fiet tempore? sed versus eius adijciam.

Τὼ μὲν ὀϑ ἁδρωνῆται ὀροιτύπου βατῆρα
Κόψαντες ῥαδίκα πολοσφόρος κοτίνοιο
Δέρματος ἐσκύλευσαν, ὅτε πρώτιστα πιφαύσκει
Πρό στι βοῆς τέττιγος ἐαρτέρου.

Id est vt quidam vertit.

Hanc (Amphisbænam) *capere vt potuit primum lignator adultam*
Exuuijs spolians, oleastri ex arbore cæsum
B *Connexit baculum, tereti serpentis amictu*
Ante crepent querulæ quàm rauca voce Cicadæ.

πρό στι βοῆς id est, vt exponit Nicandri interpres, πρὸ τοῦ ἔαρος hoc est ante ver, ἤγουν ἐν τῷ χειμῶνι, inquit, πρὶν τὴν τέττιγα ἐπιφάναι. Id est, in ipsa hyeme, antequam Cicada appareat. malè quidem. vbi verò vnquam vere Cicada apparuit? cùm ex tot diuersis autoribus comprobatum iam sit media æstate sonum edere? [p] Maronis etiam verissimi rerum indagatoris, ac poëtæ nobilissimi hic versus reclamat;

Sole sub ardenti resonant arbusta Cicadis.

Sed ait idem Scholiastes [q] Nicandri in quibusdam exemplaribus seu codicibus inueniri; aut legi κόκκυγος id est Cuculi pro τέττιγος id est Cicadæ, ita vt sensus sit antequam cuculi cuculant, qui plærunq; id facere solent verno tempore. Ego verò priorem lectionem probo, nec id sine ratione. Quandoquidem ἐαρτέρου, quo epitheto vtitur Nicander, non est, vt vult Scholiastes, positum ἀντὶ τοῦ ἐαρινῆ, id est verni, tanquam si comparatiuus propositiuo acciperetur, sed pro λεπτῆ ἁπαλοῦ tenero, aut tenui. Nam ἐάρτερα Hesychius exponit λεπτά, ἁπαλά, πυκνά, χροϊα. Ita vt sit sensus, pellem Amphisbænę stringendam esse,
C & arefaciendam, cùm iam recens interempta fuerit ante tenerę Cicadæ teretismata siue cantus. Nec huic sententiæ quidquam reclamat βοῆς vocula, vtpote quæ potiùs Cicadæ, quàm cuculo conuenit. Nam & Aristophanes in Auibus cecinit, Ἀχέτας βοᾷν. Id est Cicadas clamare. Cantus autem earum quandiu duret, certò scire non possum. fieri enim potest, vt in ipsa æstate nouæ subinde enascantur alijs pereuntibus, certum tamen est omnes iam autumno appropinquante silere. Nunc verò quomodo ab ijs sonus elidatur (de qua re tam discrepantes sunt autorum sententiæ) docendum est. Putarunt Aegyptij, si Horo credere
„ est, Cicadas per aculeum emodulari, quòd motu suo stridorem cierent, veluti plectrum,
„ quo citharæ pulsantur. Videtur [r] Diuo Basilio aëris id fieri respiratione, his verbis. Quis
„ inquit, canendi modus Cicadæ, vt meridie magis incumbant Cicadæ cantui aëris tractione (quę fit cùm pectus expanditur) sonum elidentes. Verùm id neutiquam credendum, cùm antea firmissimis rationibus probatum sit, Cicadas nullo pacto respirare, vtpote quę pulmonem non habeant. quæ ratio est, cur Plinius eas vocem habere neget, & ante ipsum Aristoteles firmissimis rationibus comprobauerit. falsam quoq; Aegyptiorum esse opinionem (per aculeum nimirum modulari) vnica hęc ratio probat. quia capite, cui hæc in-
D hæret fistula, ablato canere nobis apertissimè scripsit [s] Cardanus. Canit autem, inquit,
„ Cicada capite abscisso, vt experti sumus, ac diu superuiuit: quod etiam ei Locustarum
„ generi, quod Gryllus vocatur, accidit. idem quoque ante Cardanum se expertum esse: tradidit [t] Albertus Magnus. Quodsi, inquit, Cicadæ cantanti excidas caput, viuit adhuc, diuque canit in pectore, quandoque etiam auolat. Quidam quoq; existimarunt in commissura scapularum habere quasi dentes, eosq; vt loquitur [u] Plinius, inter se terendo, sonum edere. Cæteri verò omnes membrana sub pręcinctu, quod Gręcis διάζωμα dicitur, sonum hunc elidi putant, idque docet Celianus; Cęterę, inquit, aues Indię os expressum habent, ac ore valent ad cantum, moreq; hominum lingua loquuntur. Cicadę non ita, sed circa cinctum (membranę verberatione κατὰ τὼ ἰξὼ habet Gręcus codex) loquuntur. hac autem membranula spiritum contineri putant, eiusq; attritu canere. Sonum enim in Insectis putat [x] Aristoteles spiritu intimo moueri, sic enim loquitur de omnibus Insectis, quę sonãt. Omnia verò, inquit, in eo genere mębrana septo transuerso subdita,

[o] *In Theriaca.*

Amphis bęnæ pellis quo tempore siccanda rusticis, & ad quid.

[p] *Eglog. 2.*

[q] *Lib. 1. de Arte amãdi*

Quandiu canunt.

Canendi modus.

[r] *Homil 8. Hexam. diuini officij.*

Vocem cur nõ habeãt.

Per aculeũ non canere falsum.

[s] *7. de Var. rerum c. 28.*

Absq; capite Cicadã canere.

[t] *Lib. 26. de Animal.*

[u] *Lib. 11. cap. 29.*

[x] *Li. 4. Hist. cap. 9.*

qua præcinctum corpus diſtinguitur ſonant, vt genus Cicadarum attritu ſpiritus. Quę omnia planiùs in libro de Reſpiratione nobis patefecit, de Inſectis oſtendens quomodo refrigerentur, ait. Quæ verò de ſanguine orbatis longiùs vitam protrahunt (Omnes enim Inſectæ ſanguine priuantur) ijs ipſis membranulâ ſepto tranſuerſo ſubdita adhibetur, qua præcinctum corpus diſcriminatur, vt per eam graciliorem ipſæ quoq; refrigerentur. Nam ſi calidiores ſint, maiorem deſiderant refrigerationem, vt Apes, de quibus etiam nonnullæ vſq; ad ſeptem annos vitam protrahunt: & alię quę murmur edunt, vt Veſpæ, vt Galerucæ, vt Cicadæ. Hæ enim perinde, ac ſuſpirabundę ſpiritu ſonum reddunt: quia cùm innatus, & inſitus ſepto tranſuerſo ſpiritus attollitur, & contrahitur, euenit ipſius membranulæ fieri attritum. Siquidem hanc partem non ſecus mouent, atque cętera animalia extrinſecus aërem pulmonibus arripientia, & piſces branchias agitantes. Atq; idem propemodum Inſectis accidit, quod ſpirantibus animalibus, ſi faucibus obſeptis ſtrangulentur, hæc enim pulmonibus id genus elationis agent. Sed intereſt, quòd his è tali motu non valde idonea adfertur refrigeratio, illis omnino adfertur. Atq; etiam ex confrictu membranulæ, vt proximè docuimus murmur exprimunt, quale pueri ex arundine perterebrata elicere ſolent, cui tamen tenuior affixa ſit pellicula. Hoc etiam modo ea Cicadarum genera canunt quæ ſuo ſtridore canora ſunt, Hucuſq; Ariſtoteles: hunc in Cicadis canendi modum ſe expertum eſſe teſtatur [y] Pierius Valerianus. Cæterùm, inquit, de ſono diuerſa aliorum ſententia, quippe qui attritus ſit interioris ſpiritus. Quin etiam experimento compertum eſt, Cicadam non canere per oris aculeum, ſed colliſo attritó agitatoq; frequenter cauo vtero. quòd pueri digitorum ſtimulatione non ſemel explorauimus. Quia verò hæ partes, quibus cantus eliditur, ſub alis ſunt, haud impropriè mihi locuti videntur antiqui Poętę ſub alis Cicadas canere. Nam apud Demetrium Sapphus de Cicada, πτερύγων, inquit, ὑφοκαταχέει λυγυρὰν ἀοιδάν; ὅτι ποτ' ἂν φλόγιον καθέταν ἐπιπταμένων, καταυδᾷ. hoc eſt. ſub alis autem funditat argutam cantilenam, quemcunq; tandem in locum æſtuoſum aduolans ſonorum reddat. Nec diuerſo ab hoc ſenſu ſunt hęc [z] Heſiodi.

[y] *Lib. 26. hieroglyph.*

[z] ἔργ. καὶ ἡμερ.

— καὶ ἠχέτα τέττιξ
Δενδρέῳ ἐφεζόμενος λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴν
Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων θέρεος καταμαίεται ὥρη.

Atque ita quoq; intelligendus Proclus Diadochus, qui, vt alij arbitrati ſunt ex alarum qualeſcunq; ſunt attritu cantum Cicadarum prouenire putat, cum dicit, Ὁ τέττιξ ὑπὸ ταῖς πτέρυξι τρίβων ἑαυτὸν, καὶ ἦχον ἐκπέμπων, quod eſt, Cicada canit ſub alis ſemetipſam applodens, & ſtrepitum ita ciens. Sed ne in his diutiùs moremur, vlterius progrediamur, cauſſam quęrentes, cur Cicadæ non omnes canant. Dictum enim eſt Cicadas alias mutas eſſe, alias canoras, quas Achetas appellarunt, nec etiam has vbiuis locorum ſtridere, ſed in quibuſdam item locis mutas eſſe: [a] Plinius ait Achetas canere ſub pectore, quod ijs eſt fiſtuloſum. Planius Ariſtoteles, qui ob præcinctum ſciſſum, quod habent, eas quæ canunt, ait canere, mutas verò eas eſſe, quæ hoc ſciſſum non habeant, idq; patet ex pluribus eius ſententijs, quæ varijs in libris ſuper hac re ſunt reſperſæ. In [b] Hiſtoria Animalium, inquit, Cicadarum duo ſunt genera; aliæ enim minores ſunt, quę primę prodeunt, & nouiſſimę pereunt, alię maiores quę canunt, eędęq; nouiſſimę prodeũt, & primę intereunt. Sũt quę canũt pręcinctu diuiduę, ſiue minores ſiue maiores ſunt. Quæ autẽ non canunt indiuiduę conſtant. eadęq; dixit libro de Spiratione his verbis. Hoc etiam modo Cicadarum genera canunt, quę ſuo ſtridore canora ſunt, quoniam calidiore conſtant natura, & pręcinctu diſcreta ſunt, cùm muta indiſcreta formentur. Eademq; ratio eſt, cur in vtraq; ſpecie tam maiori quàm minori fœminę fileant. Nam ex diligenti vtriuſq; ſexus inſpectione cognoui mares omnes membranam habere exterius circa pręcinctum in medio biſidam, cuius figura fructui reſpondet Thlaſpi parui hieracifolij à Lobelio depicti, hacq; membrana fœminas carere. Hoc ruſticis notum eſt, qui etiam omnes affirmarunt Cicadas tali membrana deſtitutas ſilere, canere verò quę ea ſunt prędite. cęterùm quòd fœminę fileant, locupletiſſimi ſunt teſtes [c] Ariſtoteles, & [d] Plinius, is enim in Hiſtoria Animalium, Mares, inquit, in vtroque genere canunt, fœminę ſilent. Eademque [e] Ælianus. Hoc, ait, cantandi ſtudium ſolis maribus à natura tributum eſt. Cicadę fœmina muta eſt, ac more ſponſę verecundę ſilentium ſibi conuenire exiſtimat. Sed loquaciſſimi etiam mares aliquando ex ipſa ſoli, aut loci natura obmuteſcunt, vt de Inſula Seripho, Macedonia, agroque Rhegino traditum eſt. res certè hęc maximè mira eſt, eiuſque cauſa inueſtigatu difficillima. neque enim ad pręcinctum cauſa referri poteſt, quo deſtitui fœminas videmus. Nam ſcribit Ælianus, quod video paucos animaduertiſſe Cicadas in agro Rhegino ſilere, ac viciſſim Rheginas Locris mutas eſſe, ita vt vtręque ſimul canorę

Præcinctũ Inſectorũ.

Cicadę cur ſub alis canere dicantur.

Cur mutæ alibi Cicadæ.

[a] *Lib. 11. cap. 26.*

[b] *Li. 5. c. 30.*

Cur fœminæ fileant mares cantent.

Fœminæ ſilent.

[c] *Li. 5. Hiſt. cap. 30.*

[d] *Lib. 11. cap. 20.*

[e] *Li. 1. Animal. c. 20.*

Rheginenſes Cicadæ cur mutæ.

A canoræ sint, & mutæ, ob loci diuersitatem. Similéq; quid scribit de Seripho insula Plinius. eas nimirum Cicadas, quæ ibidem mutæ sunt, si aliò transferantur stridere, quemadmodum etiam de Ranis Cyrenaicis affirmant; quæ in terra patria silentium præstant, si aliquo verò portentur, coaxant. Alia itaq; huius rei causa quæritur. an frigida temperies? Nam Theophrastus apud [f] Ælianum tradit vbi cæli constitutio frigida est Gallinaceos non canere. Itemq; Cicadas calore ad cantum excitari docet quotidiana experientia, cùm iam inualescente solis calore obstrepere incipiant. accedit ad hoc, quod tradat [g] Aristoteles Cicadas eas quæ canunt, fœminis multò esse calidiores. Hæc fortasse ratio esse potest, cur in Macedonia quædam sileant. Sunt tamen alij, qui alias producunt rationes, cur in Rhegino sileant agro. Fabulosas quasdam narrat Solinus, & alij de quibus inter fabulas agetur. Strabo putat vmbrosam opacamq; esse Reginorum regionem. vnde horum animalium pelliculæ inhumidantur in Locrensi vtpote loco aprico arescere æstu, verba eius sunt hæc. Cùm „ fluuius Alex Rheginum à Locrensi disterminet agro, qui per vallem profundam cursum „ habet, peculiare quoddam hîc de Cicadis obuenit. quæ enim in Locrorum ripa versantur „ sonantiùs stridentalijs vox nulla contingit. Eius rei hanc causam suspicantur esse. Nam cùm B ijs omnino vmbrosa regio sit, vnde roscidas alarum pelliculas minimè pandant. illis sole „ feruida est, vt aridas, & veluti corneas habeant, vnde aptè stridor emittitur. Huius taciturnitatis causam non equidem arbitror ad frigus reduci rectè posse, nec ad vmbrosum humidumq; aërem, sed occultam causam prorsus existimo, prudenterq; propterea scripsisse [h] Plinium ignota quadam ratione Cicadas agri Rhegini mutas esse, tranatoq; flumine statim es„ se canoras. Hunc secutus est [i] Aelianus. Rhegini, & Locri pacem, inquit, inter se habent, „ atq; vtrisque ad alterius agros accedere, & agricolationem exercere liberum est. Cicadæ „ tamen cum ijs non sentiunt. Nam Locrenses in Rhegino agro silent, Rheginæ viciſſim „ Locris mutæ sunt. Huiusce silentij, nec ipse causam neque quisquam alius, nisi ad disse„ rendum sit temere audax, intelligit, sola natura nouit. Fluuij igitur, & si inter Rheginos, „ & Locros medij ripæ, non iugeri spacio distant; tamen neutræ transuolant Cicadæ.

[f] *Lib. 3. de Anim. c. 88.*
[g] *Lib. de Spiratione.*
Vmbrosa Reginorū regio.
[h] *Lib. 11. cap. 27.*
[i] *Lib. 5. de Animal. cap. 9.*

VICTVS.

C OLEAS, non vt commedant, amant maximè, sed propter vmbram, quæ nec nimium leuis, nec densa est. [a] Athenæus de aquarum natura, ac earum varietate differens, aqua Cicadas nutriri ostendit, eoq; argumento vtitur contra eos, qui aquam minimè nutriendo idoneam esse asseuerabant. Quod autem, inquit, aqua nutriat id considerantibus manifestissimè patet, quòd „ animalia quædam hac sola nutriuntur, velut Cicadæ. Rore has vesci com„ munis est opinio maximeq; poëtarum. testatur hoc hic versus Hesiodi in scuto Herculis.

Οὔτε ϖοτὸς καὶ βρῶσις ἦλυς ἔϕορε. Id est.
Cuius & potus & cibus fœmineus ros est,

Theocritus in Nomeo.

Μὴ πρῶκας σιτίζεται ὥσϖερ ὁ τέττιξ, quod est,
Nunquid rorem depascitur vt Cicada.

Et Menalcas apud [b] Virgilium.

Dum Thymo pascentur Apes, dum rore Cicadæ
Semper honos nomenq; tuum laudesq; manebunt.

Cur ament oleas.
Aquam nutrire.
[a] *Lib. 2. de ipnos. cap. 2.*
Rores vescuntur.
[b] *Eglog. 5.*

D Huc refero & alios quosdam versus à Suida ex aliquo Epigrammate citatos.

Ἠχήεις τέττιξ δροσερῇς ϛαγόνεσσι μεθυθείς
Ἀγρόνομον μέλϖει μοῦσαν ἐρεμόλαλον. verto.
Vocalis Cicada roscidis guttis ebria
Agrestam cantat musam in soletudine resonantem.

Rore vesci & [c] Aristoteles ex rusticorum opinione putat: Excitatæ, inquit, cùm subuolant „ quendam reddunt humorem modo aquæ; quo rustici eas mingere, & excremento non ca„ rere roreq; ali asseuerant. quæ planè sic [d] Plinius. Excitatæ cùm subuolant, humorem red„ dunt, quod solum argumentum est rore easdem ali. Quomodo autem hunc rorem hauriunt, & per quas partes si ore carere diximus? idcirco tradit ibidem Plinius, vnum hoc animal ex ijs esse, quæ viuunt sine ore, pro eoq; quiddam aculeatum linguis simile, & hoc in pectore esse, quo rorem lambunt. [c] Aristoteles tamen ipse opinari videtur alimentum, quo aluntur Cicadæ in ipsa corporis humiditate situm esse, quam à natura habent; nec vllum inter

[c] *Li. 5. Hist. cap. 30.*
[d] *Lib. 11. cap. 26.*
Per quas partes hauriant rorē.
Alimētum proprium.
[e] *de par. Anim. 4. c. 5.*

ter Insecta esse, quod magis ieiunet, quia cùm parum caloris ijs insit, pauco egeant alimento, vt contrà in calidioribus animalculis licet cernere. Genus, inquit, Cicadarum maximè peculiarem omnium istorum naturam sortitum est: quippe quòd partem eandem in vsum tum oris, tum linguæ constitutam aptissimè habeat, qua veluti radice cibum ex humoribus trahat: nempe omne Insectorum genus minimo alimento contentum est, & propè sibi ipsa sufficiunt, non tam corporis exiguitate quàm frigiditate. Quod enim calidum est, cibum & desiderat, & concoquit citò; contrà quod frigidum est, cibo carere facilè patitur. Sed omnium maximè Cicadarum genus ieiunum est, satis enim ijs alimento est humor, qui in corpore remanet: sicut animalibus Ponticis, quæ non diutius, quàm diem vnum viuere queunt. Quamquam illis vita die vno perquam breui temporis spacio describitur, his plus temporis datur, tamen id quoque breue est. Hîc itaque non negat philosophus nutriri, cùm augeantur Cicadæ: sed tamen dubitare videtur, an aliunde alimentum accedat aliud, quàm id humoris, quod in corpore à natura datum est. Si enim partes habeat cibum administrantes, vt dixit, videtur rationi esse conueniens, aliunde hoc animal nutriri, quàm ex humore, quem intus in corpore continet. Sibi tamen [f] alibi contradicere videtur, quando ait, excrementum ijs in aluo nullum esse. quod verissimum esse aliquoties comprobauimus dissecto per medium ventre. Aluumq; propterea quidam habere negarunt, hoc est foramen excremento excernendo idoneum, nos tamen foramen tale conspeximus, per quem humorem eijcit aquosum, qui in ventre continetur. Quomodocunque sit, vidi eas maximè ieiunas inter cætera Insecta, qui diu easdem in pixide conclusas viuas tenui, quo equidem inducor non alia eas ratione viuere, quàm qua Erucarum Papiliones.

[f] *Li. 4. Hist. cap. 7.* Aluum habere.

ÆTAS. TEMPERAMENTVM, ET CAPIENDI RATIO.

[a] *In Auibus*

ROBARI posse ex [a] Aristophane puto, Cicadas hyeme omnino non mori, sed in montium antris, aut terra se condere.

Ηνίκα ὁ θεσπέσιος ὀξυμελὴς Ἀχέτας
Θαλπέσι μεσεμβρινοῖς ὑφ' ἡλίῳ μανεὶς βοᾷ
Χαμαζῶ δ' ἐν κοίλοις ἄντροις
Νύμφαις ὀρείαις συμπαίζων, id est.

Quando diuina acute canens Cicada
Caloribus meridianis à sole furens clamat.
Hyeme autem in concauis speluncis
Nymphis montanis colludens.

Hyeme perire.

[b] *Lib. 11. cap. 26.*
[c] *Li. 5. Hist. cap. 30.*
[d] *Lib. 4. de par. Anim. cap. 5.*

Hyeme tamen, imo verò in ipso adhuc autumno perire scimus, quin & [b] Plinij & [c] Aristotelis idem comprobat autoritas. vtriq; enim affirmant genera ea, quæ minora sunt altero genere citius prodire, nouissimeq; interire. & [d] Philosophus, vbi de earum vita agit, & cum Ephemeris animalculis eas comparat, hæc minus diu viuere (vtpote quæ vnum diem non excedant in vita) illas verò diutiùs, non tamen longam vitam protrahere ait. huius tam breuis vitæ causa est frigida temperies, qua preditas esse magis dicunt, quàm alia Insecta vt Apes, quas proditum duodecimum vsque annum vitam degere. Ioubertus tradit vt Apes, Cantharides, ac reliqua talia Insecta, ita quoq; Cicadas præualido esse temperamento. Capi manu posse Cicadas notum est vel etiam lippis tonsoribusq;, quòd hebetiore sint visu: arundine autem venari, non est vsq; adeo notum, docet me id versiculus Aristophanis ex Anagyro apud [c] Athenæum citatus, quo inquit: χερκώπλῳ θηρευσαμένῳ καλάμῳ λιπτῷ, hoc est Cercopem gracili captam arundine, quæ (vt annotat ibidem Dalechampius) insidentes arboribus & canentes decutiat, est autem vti diximus χερκώπη Cicadæ species, quamuis dicant alij esse animalculum Cicadæ simile. facilè autem ab Hirundinibus capiuntur, quòd Philes in eo libro, quem de Animaliũ proprietatibus inscripsit, his Iambis attestatur.

Breuis vitæ causa. Temperamentum.

[c] *Li. 4. deipnos. cap. 3.*

Aruudine capi.

ab Hirundinibus capi.

Ἁλίσκεται δ' ὁ ἰῶν εὐχερῶς ὅις λύκοις,
Ἔποψιν ἡ μέλιττα, καὶ χελιδόσι
τέττιξ φιλῳδός. hos Georgius Bersmannus metris latinis sic expressit.

Balans inermis à lupis prehenditur,
Ab vpupa Apes, filia Pandionis
Cantus amans Cicada.

ANTI-

A

ANTIPATHEIA:

SVNT, qui adeo à Cicada sibi Cuculum timere putant, vt nunquam cantet, vbi illa fritinnit. Vnde ruticum est prouerbium, Doue canta la Cigala, non canta il Cucco, quod est, vbi Cicada cantat, ibi nō cantat Cuculus. adeo enim Cicadis exosus est Cuculus, vt eum in mortem adigant. Hoc si verum est, Isiodorus falsissimè commentus fuerit, Cicadas è Cuculorum sputo nasci. Esset enim profecto nō ferenda earum, ac nefanda ingratitudo, infenso animo eum aggredi, & ad mortem vsque deuexare, à quo vitam acceperunt, cùm à filijs expectandum sit, si quid parentibus feceris. Quidam enim apertissimis verbis prodiderunt Cicadas, simul atque cuculum absurdam illam vocem toties ante Canis æstum ingeminare audiunt, veluti indignatas frequenti agmine inuadere, & sub alis eius sese recipientes, ac recundentes acerrimos morsus infligere, quorum cruciatu, atque dolore, cùm nec loco stare, nec quiescere possit, nec cibum capere, tandem Cicadarum multitudine oppressum vitam cum morte commutare. Hancq; caussam esse existimant, cur sub exortum Caniculæ cuculi cuculare desinant, nam eo tempore, veluti dictum est,

Cuculus timet Cicadam.

B

Sub caniculæ exortum cuculi cur nō amplius cuculent.

——— *raucis*
Sole sub ardenti resonant arbusta Cicadis,

vt ait Maro, quæ vocem eorum hoc modo impediunt.

DENOMINATA.

C

Τεττιγομήτρα Cicadarum est mater, siue matrix, quæ fit ex vermiculo, è qua tandem euolat Cicada, non autem Cicadarum fœtus in terram demissus, corticeq; obductus, è quo postea Cicadarum nascitur multitudo. Τεττιγοφόροι olim appellabantur Athenienses, eò quòd comæ cincinnis implicitas gestarent Cicadas aureas, quo argumento se probarent terræ filios, & αὐτόχθονας esse, ac γηγενεῖς, vt testatur Hesychius, & Eustathius, ὁ ἰδ ἔστ ἔρον, inquit Eustathius, εὐγενεῖς Ἀθηναίοις πραγματικῶς τέττιξιν ἐσεμνύοντ ἑαυτούς τεττιγοφόροι ὄντες. Τεττιγας γδ ἐφόρουν χρυσους εἰς συμβολον τῦ γηγενεῖς εἶναι, ideſt Posteriores Athenienses, qui nobiles erant se inuicem studiosè Cicadis colebant, Cicadiferi (ita enim quidā vertunt) cùm essent. Cicadas enim aureas, vt nobiles se esse monstrarent, portabant. Sed de his postea vberiùs agemus. Τεττιγόνιας, alij Cicadas fœminas mutas, alij minores, quas Cicadulas, & Cicadastras appellat Gaza, arbitrantur. Τεττίζω est more Cicadarum stridorem edo, fritinnio.

PRAESAGIA.

D

CICADA æstatem præsagit certò, hirundines, & Papiliones ver potius quàm æstatem, nam posteaquam apparuere, sæpe rursus tēpestates, diesq; rigidiores superueniunt, quibus aut pereunt, aut sese in antra recipere coguntur, aut in latibula recondere, cùm post Cicadæ aduentum, nunquam frigus redijsse visum sit. Hinc est vsitatū apud nostros Italos agricolas hoc eligans prouerbium.

Aestatem præsaginnt

Non credo alla Rondine, ne alla farfalla,
Ma ben alla Cigala, che mai falla.

Extant super hoc præsagio, & hi versus, [a] Hesiodi.

Ἡνίκα δὲ χλωρεῇσ̓ ὑυανόπτερος ἠχήτα τέττιξ
Ὄζῳ ἐφεζόμενος θέρος ἀνθρώποισιν ἀείδῃ, ideſt
Quando autem viridi nigricans alis sonora Cicada
Ramo insidens æstatem hominibus canere
Incipit ———

[a] *In scuto Herculis.*

Aestus diei æstiuo præsagiunt tēpore.

In æstate quoque cùm citiùs solito canunt, illius diei æstum maiorem fore indicant; hesterno quin

[b] *Eglo. 2.*

quin ſemper æſtum, dum canunt, indicant. Propterea [b] Maro, cùm fingeret perditè Alexim E à Corydone amari, hunc quærentẽ introducit, q̃ æſtu diei feruentiſſimo per montes ſyluasq́; ſequatur luſtreturq́;, quum ſcilicet Cicadæ, quæ diei calore incitatæ vocalẽ, & querulam ſuam vocem ſecum geminant, arbuſtaq́; omnia perſonant.

At mecum (inquit) *raucis tua dum veſtigia luſtro,*
Sole ſub ardenti reſonant arbuſta Cicadis.

Ad quos verſus hoc annotat Adrianus Turnebus. è Cicadarum cantu maximum æſtum ſignificat, perinde ac ſi diceret (Maro) at nunc meridiano tempore ſolis vapore omnia torrentur, & arbuſta Cicadis reſonantia oſtendunt; per æſtum enim Cicadæ vehementiùs canunt. Theophraſtus autor eſt in eo libro, vbi de ſignis tempeſtatis agit Gracculos ab auſtro volantes, & Cicadas tempeſtuoſum tempus ſignificare, hoc eſt pluuioſum, gaudent enim ſolis radijs, ſiccoq́; aëre, quemadmodum & pleraq́; alia Inſecta, quò fit vt ea loca fugiant, quib. ſol obſcurabitur, & aër humidior futurus eſt. In quodam libro [c] Ariſtoteli adſcripto legitur Cicadas copioſiùs genitas morbiferi anni ſignum eſſe, cuius rei facilis eſt ratio. quippè Ariſtotiles prodidit Cicadarum magnum fore prouentum copia imbrium. Sed imbres ſiccitatibus longè inſalubriores, & magis mortiferi, vt teſtatum reliquit omnium medicorũ prin- F ceps [d] Hippocrates. Refert [e] Sanſouinus anno mileſimo quingenteſimo vigeſimoſeptimo, vento ingenti magnam Cicadarum copiam in Poloniam fuiſſe translatam, quæ homines, ac beſtias in vitæ periculum coniecit, annoq́; ſubſequenti peſtem ingentem per diuerſas Italiæ partes permeaſſe, quæ multa hominum millia abſumebat, itemq́; Germaniam, & Angliam morbum quendam ſudorem Anglicum dictum depopulaſſe. Nec huic contradicit id quod de ea peſte (quæ anno mileſimo quingenteſimo ſeptuageſimo quinto per quædam Italiæ loca graſſabatur, vt Venetias, & Patauium) proditum eſt, Cicadas nimirum eo anno, aut nullas, aut valde paucas fuiſſe, vel ceciniſſe, ſi quidem tunc rore tanquam aſſueto alimento orbatas fuiſſe docet [f] Hieronymus Mercurialis inter medicos noſtra hac tempeſtate clariſſimus, his verbis: Nec id, inquit, etiam negligendum eſt, quod ab omnibus obſeruatum fuit, hoc anno, aut nullas, aut rariſſimas Cicadas ceciniſſe. Victitant Cicadæ, vt noſtis rore: & ratione conſentaneum eſt, eas conſueto alimento orbatas, aut fuiſſe extinctas, aut tacuiſſe.

Hyemis ſiue tempeſtatis ſignũ

[c] *Secreta ſecretorum.*

Morbiferi anni ſignũ.

[d] *Aphoriſ. lib. 3.*

[e] *Chronolo. lib. 1.*

Cicadarũ copia vẽto ĩ Poloniam tranſlata.

Sudor Anglicus quãdo.

Cur paucę.

[f] *Lib. de Peſte cap. 6.*

AVGVRIA. G

Belli ciuilis prioris ĩ augurium.

[a] *In Sylla.*

PRIORIS belli ciuilis, quòd nimirum Marius cum Sylla, cum maximo vrbis detrimento, contra ſe mutuo geſſerunt, augurium paſſerem feciſſe ferunt, cũ Cicadam decerpſiſſet, atque partem vnam in æde Bellonæ reliquiſſet, alteramq́; abſtuliſſet. Meminit eius augurij [a] Plutarchus his verbis. Cùm Senatus Ariolis hac de re vacaret, inq; æde Bellonæ conſediſſet, omnibus inſpicientibus paſſer Cicadam ore gerens intrò aduolauit, partemq́; „
Cicadæ ibi reliquit, cum altera abijt. Itaque coniectores ſeditionem inter agrorum poſſeſ- „
ſores, & vrbanam, forenſemq́; turbam videri reſponderunt: hanc enim vocalem eſſe inſtar „
Cicadæ, ruſticam verò, forenſem. „

HISTORICA.

[a] *Tom. 5 de Vitis ſanct.*

Cicada S. Franciſco morem gerit.

NARRAT [a] Aloyſius Lipomanus Veronenſis Cicadam S. Franciſco morem geſſiſſe in hunc modum. Apud Sanctam Mariam de portiuncula, iuxta cellam viri Dei, ſuper ſicum Cicada reſidens, & decantans cùm ſeruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam Creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu ſuo frequentiùs excitaret, ab eodem quadam die vocata, velut edocta cœlitus ſuper manum volauit ipſius. Cui cũ dixiſſet canta ſoror mea Cicada, & dominum Creatorẽ tuo iubilo lauda; ſine mora obediẽs canere cœpit, nec deſtitit, donec iuſſu patris ad locum proprium reuolauit. Manſit autem per octo dies ibidem, quolibet die veniendo, cantãdo, recedendo; eius iuſſa perficiens. Tandem vir Dei ait ad ſocios. Demus iam ſorori noſtræ Cicadæ licentiam, ſatis enim nos ſuo cantu lętificans, ad laudes Dei octo dierum ſpacio excitauit. Et ſtatim ab eo licentiata receſſit, nec vltra ibidem apparuit, ac ſi mandatum ipſius non auderet aliquatenus prætirire. H

MYSTI-

MYSTICA.

A

Apollini cur sacræ.

NONNVLLI tradunt aues omnes canoras Musarum esse volucres, Cicadas autem Apollini esse sacras ob cantum dulcem, & Musicum: docet id Scholiastes Aristophanis in nebulis. οἱ τέττιγες, inquit, μουσικοὶ ὄντες ἀνάκεινται τῷ Απόλλωνι: id est, Cicadæ propter Musicam Apollini consecrantur: tribuitur enim & illis canendi suauitas. Testatur hoc caprarius apud Theocritum, qui Thirsi ob canendi suauitatem (nam melle, ac fauis eius ós plenum esse canit) poculum profundum, & è dulci cera collutum, varijsq; figuris insculptis exornatum donat, capramq; gemellorum matrem, quam antequam Thyrsis caneret; donat his versiculis.

Cátus suauis.

Πλῆρες τοι μέλιτος τὸ καλὸν στόμα Θύρσι γένοιτο,
Πλῆρες δὲ χαδόνων· καὶ ἄπο Αἰγίλῳ ἰχάδα τρώγοις
Ἁδῦαν. Τέττιγος ἐπὶ τύγε φέρτερον ἄδεις.
Ἠνὶ δὲ λὶ τὸ δέπας· θᾶσσον φίλος ὡς καλὸν ὄσδει.
Ὥραν πεπλύσθαι νιν ἐπὶ κρανναισι δοκάσεις.
Ὤ δ' ἴθι κἰασαι θᾶσσον· τὸ δ' ἄμελγέ νιν. ἄιδε χίμαιραι
Οὐμὴ σκιρτάσητε, μὴ ὁ τράγος ὔμμιν ἀνᾶσῃ. ideſt.

B

Vtinam tibi melle plenum sit pulchrum os,
Plenum, & fauis: atque commedas ficum ex Aegilo decerptam
Dulcem; suauius enim canis quàm Cicada.
En tibi poculum contemplare amice, quam suauiter olet,
Horarum in fontibus ipsum collutum esse dices;
Huc veni Cissatha, iam tu mulge hanc: vos verò capellæ
Nolite saltare, ne forte hircus in vos incurrat.

Myronem statuarium percelebrem Eleutheris natum, & Ageladis discipulum fecisse, quoque Cicadæ monumentum ex carminibus Erinnę [a] Plinius affirmat, quod sanè monumentum ob diuinam canendi potentiam à tanto viro factum mihi certò persuadeo. Iam verò & Aelianus, quanto eas honore prosequatur, indignabundus, & ira incensus in eos, qui hasce commedunt, tanquam Musarum osores, ostendit hisce verbis. Vidi, inquit, ego qui connexas Cicadas ad cibum venderent hominibus, homines animalium scilicet voracissimi, imo omniuori, & ab omni procul humanitate, ac Iouis filiabus Musis alieni, qui ne Cicadis quidem abstineãt, & ad cibum illas quoque reponere, & inueterare velint. Mirum tamen est, cur illis tanta cantus dulcedo inesse dicatur, cùm hisce iam temporibus, & locis nostris amabilem sonum minimè reddant, sed potius querulum, & obstreperum, ac sumopere molestum ijs, qui Musarum studia colere volunt.

[a] *Li. 39. c. 8.*

Cicadę monumentum

C

MORALIA.

Litterarum studiosis parcè epulandum.

QVI se Musis consecrare in animo habent, ac studijs incumbere, cibo potuq; minimè se impleant, ne hac intemperantia caligines menti, ac animali facultati inducantur. Præclara hæc cuiusdam antiquissimi sententia est. Inter epulandum considera duos tibi excipiendos conuiuas corpus, & animam. Tum quod omne in corpus collatum, statim rursum eff luxurum sit: quod autem in animam, perpetuo seruandum. Apud [a] Stobæum, itaque sapienter, ex Epicteto hęc proferuntur. Cicadę, animal sunt musicum: Cochleæ verò mutæ: & hæ quidem humectari gaudent, illæ verò calescere. Rursum has quidem ros prolicit eiusq; gratia prodeunt: illas autem solis vigor excitat, & in ipso cantillant. Quamobrem si volueris vir esse musicus, & concinnus, cùm tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non sines egressã inquinari. Vt cùm in cõfessibus à ratione fuerit accensa, tum vaticinari eã, & cancre iustitiæ oracula iubebis. [b] Phyllius quoq; apud Athenęũ in hanc fortè sententiã hunc versum fecit,

[a] *Serm. 5. de Temp.*

Cochleę mutæ.

[b] *Li. 2. c. 24. deipnosoph.*

Οὐκ ἄμι τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας ἀγυνά. ideſt.
Cicada vxor nec ego sum, nec Cochlea.

In quem versum hæc annotat Dalechampius. Parcus paruo victitans ab hominum frequentia semotus omnino tacitus, diuersus à Cicada, quæ est maximè vocalis. Oratores qui nil orando proficiunt, nec sua oratione auditorum animos in suam sententiam vertere queunt, cum Cicadis conferuntur, vt enim Cicadæ sub ardenti sole cantantes, seu potius perstrepentes; appropinquãtes, ac vicinos magis fugãt, quã alliciũt, ita quoq; hi, quãuis eloquẽtes, si ab auditori-

Parcus homo.

Oratores, qui nil orãdo prosunt Cicadis cõparati.

[b] *Concione i patria 47.*

auditoribus non auſcultentur, obſtrepere potiùs quàm benè dicere videntur.[b] Dion itaque Chryſoſtomus in hoc ſenſu ſe Cicadis aſſimilat, quando inquit. Benè, me Luſciniam ſophiſtarum quidam dixit, vituperare volens, propterea vt mihi videtur, quòd Luſciniam poëta tardilinguam appellat. Fortaſſis autem potiùs eſſem ſimilis Cicadarum: nam & illæ ſub ſole ſitientes canunt ob dementiam, cùm nil proſint. Et rectè quidem. nam oratores boni, & eloquentes Cicadis ſimiles pluribus poëtis, & alijs autoribus dicuntur. extat Maronis Epigramma (ſi non ſit alterius cuiuſpiam) quo rethoras demittens, ad philoſophos ſe confert, in hoc, inquam, Epigrammate hi ſunt verſiculi.

Eloquentes cum Cicadis comparati.

Ite hinc inanes Rhetorum manipli: ite
Inflata rore non Achaico verba.

[c] *Lib. 2. Aduerſ. c. 7.*

In hos verſus poſuit hæc [c] Adrianus Turnebus, poſteaquam primum verſum, qui antea ſublata vna ſyllaba curtior erat, repleuiſſet repetitione Ite. Non ſatis aſſequor, inquit, & commodiùs ſcribi poſſe putarem,

Inflata rore non Achaico turba.

Ros Achaicus.

Vt Latinorum ſignificet rethorum eloquentiæ tranſmarinæ rudium auditores inanes, & indiſertos. Ac rorem Achaicum dixit, vt ad Cicadas fortaſſe reſpiciens, quæ rore veſci feruntur, canoreq; ſunt, ac ſtridulæ, vt illi loquaces, & garruli. Sed & Cicadis diſertos Troianorũ principes Homerus comparauit. Huc vſque Turnebus. Sed qui ſtudio tenentur petulanter contra omnes dicendi, vt plerumque ſophiſtarum, ac rethorum genus eſt, qui nomina, aut verba turpiter, & indecorè eiaculantur, ſeipſos, ac eorum qui ſibi adhærent, oculos perſtringentes, perpulchrè Cicadis aſſimilantur, vt enim his nil præter cantum, ita Rhetoribus, ac ſophiſtis nil præter linguam. Quamobrem benè de ſophiſtarum calumnijs ſenſit [d] Clemens Alexandrinus. Ob hanc ergo artem, inquit, ſe efferentes ſophiſtæ infelices, canoris quibuſdam ſuis nugis garrientes, cùm in nominum delectu, & certa dictionum compoſitione, & connexione, tota vita laborant, Cicadis (alij codices Græci legunt Τρυγόνων, ideſt turturibus; priorem lectionem magis probo) apparent loquaciores, eos quibus pruriunt aures, nõ ſatis, vt mihi videtur, viriliter demulcentes, & titillantes

Sophiſtæ, ac Rhetores.

[d] *Stromatũ lib. 1.*

Verborum non ſtilla cadens, ſed flumen inertum.

Et certè, quomodo veterum calceorum, imbecilla quidem ſunt eis alia, & diffluunt, ſola autem eis reſtat lingua. Pulchrè autem eos inſectans ſcribit Solon Athenienſis,

Ad linguam adſpicit, & dulcia verba loquentis,
Quilibet aſt veſtrum vulpis veſtigia figit,
Cunctis eſt vobis petulans mens.

[e] *Serm. 95. Hęretici, & Philoſophi eũ Cicadis, & ranis cõparati.*

Eſt apud [e] Sanctum Auguſtinum locus de Ranis, quibus cùm alij Cicadas comparẽt, hic adducam eum. In Ranis, ait, Hæretici intelliguntur, atque Philoſophi. Philoſophi enim, atq; Hęretici, quia in Chriſto omnia falſa dicunt, ranæ ſunt clamantes in paludibus limoſis, per ſuperbiam, & inanem contentionem, ſtrepitum vocis habere poſſunt, doctrinam verę ſapientiæ inſinuare non poſſunt: qui enim Chriſtianæ veritati contradicunt, & in ſua vanitate decepti decipiunt, ranæ ſunt tædium adferentes auribus non cibum mentibus. Hæc illæ. Quas ob ratiocinationes eadem de Cicadarum loquacitate ferenda ſententia eſt: tametſi in ſolis feruore canant, limum deſerentes, arbores inhabitantes, nihil tamen in eis niſi vocis ſtrepitus importunus eſt, qui eas ad mortem tandem trahat, ita hæretici qui ſe mundos putant, eleuantes ſe in ſummas arbores, durante tantùm æſtus felicitate canunt; tandem ipſi conficiuntur, deſtruuntur, atq; moriuntur etiam abſque perſecutore. Eſt & aliud Myſterium in taciturnitate, & loquacitate earundem Cicadarum. Si enim verum eſt, quod ſcripſit Aelianus Locrenſes Cicadas in Rhegino agro ſilere, ac viciſſim Rheginas Locris mutas eſſe, ita vt vtreq; ſimul ſint, & canoræ, & mutæ; non vacat, inquam, myſterio quod ab ipſo B. Gregorio docetur ſuper ſeptem pſalmos, ſuper ſecundum ad illa verba. *Dum clamarem tota die.* Is enim hæc ſcribit. Cùm clamare, & tacere inter ſe repugnent, quomodo poteſt fieri, vt aliquis taceat, & clamet: qui peccata quidem ſua ſilentio contegit, merita quidem per vocem magnificationis extollit. Aut certè ille tacet, & clamat, qui peccata quidem præterita per confeſſionem non annunciat, & per cor impœnitens alia committere, accepta peccandi libertate, non ceſſat. Nam quòd peccatum clamor ſit, teſtatur ſcriptura, quæ dicit: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum adſcendit ad me*; & iterum deſcendam videre vtrum clamorem, qui venit ad me operę compleuerit. Peccatum quippe cum voce culpa eſt in actione, peccatum cum clamore, eſt culpa cum libertate. Igitur tota die clamat, qui publicè peccare non trepidat. Cicadæ item quod ſolo rore viuant, fœminæq; inter eas ſileant, mares item loquantur, probum documentum præbent concionatoribus, & prædicatoribus. Sic enim, vt do-

Peccatores muti.

A cet [a] Petrus Berchorius, licet prædicator sit minimus corpore, tamen sonum cantilenæ diuinæ hoc est prædicationis suæ debet resonare, quantoq; habet aërem, hoc est, Spiritum sanctum puriorem, vel etiam aërem scientiæ mundiorem, tantò sonum prædicationis efficiet dulciorem. Isti ergo rore deuotionis debent viuere, & inter eos viri, ideſt homines perfecti debent concionari, & canere, fœminæ, ideſt ignari debent tacere iuxta illud, 1. Timoth. 2. docere mulieribus in Ecclesia non permitto. Quod etiam vbiq; debet esse, quia scilicet prudentiores, & meliores debent loqui, fœminæ verò tacere. potest quoque simpliciter intelligi de fœminis quibus in Ecclesia tacere conuenit, non loqui. Mulieres (inquit S. Paulus ad Timotheum) in Ecclesijs taceant, non enim permittitur eis loqui. Verùm non solum in Ecclesijs, sed etiam in alijs negotijs coram marito mulieres, quòd natura multò quàm viri loquaciores sint, silere decet, secundum hoc dictum.

[a] Li. 7 c. 18

Mulieres Ecclesia taceant.

Γυνὴ γυναιξὶ κόσμον ἡ σίγη φέρει. ideſt.
Fœmina fœminis ornatum adfert silentium.

Ne alioqui rursus aliquis Xenarchus exclamet Cicadas omnes esse fœlices, quarum fœminę mutæ sunt. loquitur enim sic apud Athenæum in Somno.

B *Εἶτ' ἆρ' εἰσὶν οἱ τέττιγες οὐκ εὐδαίμονες*
Ὧν ταῖς γυναιξὶν οὐδ' ὁτιοῦν φωνῆς ἔνι.
Nunquid Cicadæ sunt beatæ, fœminis
Vox nulla cum donata sit nullus sonus?

Sunt certè beatæ, ac fœlices, non tamen solæ. nam & in alijs multis animaliũ generibus ipsa rerum omnium natura parens maribus tantùm cantum dedit, fęminis ademit, vt Gallis gallinaceis, & Coturnicibus. Potest quoque Cicadarum hic cantus in hodiernos rabulas, & litigiatores detorqueri, qui inextinguibili rixandi amore æstuantes, totum tempus in litigando consumunt, nec ad finẽ litis vnquam perueniunt, vt ius vnicuiq; tribuant. quod itaq; de Athenięnsibus rabulis olim dixit Suidas ex quodam vetere autore: de nostris nunc dictum esse æstimemus. *Οἱ μὲν δὼ τέττιγες ἵνα μῆνα ἢ δύο ᾄδουσιν. Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ τῶν δένδρων ἄδουσιν πάντα τὸν βίον.* ideſt Cicadæ mensem vnum, atque alterum in ficubus cantillant. Athenienses verò per omnes ætates in iudicio cantant. quasi loquaciores essent ipsis Cicadis. Eos qui masculam venerem, aut talem aliam insectantur [b] Plutarchus Cicadis, quæ in Scillam, aut tale quid simile semen suum spergunt, non sine ratione comparat. Nam sic illi C libidine exsaturata in quouis corpore, matrimonio valedicunt, nec proli studeṇt, ac curæ habent, vt ament suas vxores, & fœminas, aut amentur ab ijsdem. Nunc appellanda gula est. Quidni? Gulosos enim Cicadas esse dicimus, vt olim prisci illi Athenienses coquos exteros Cicadas appellarunt, non quòd cantandi arte excellerent, sed quòd ore semper pleno cibis ventrem distenderẽt, vt rumpi metus sit non aliter, quàm Cicadæ continuo cantu. Hinc est quod de quodam coquo Posidippus dixerit. Cùm sis coquus profectus, extra limen es, cùm priùs non cęnaueris. Itaq; & gulosi à ciborum potuumq; repletione caueant, ne more Cicadarum intereant. Homines porrò lucri cupiditatumq; amantes, & idiotas, qua de caussa [c] D. Ambrosius Cicadis comparauerit, cùm Irenæum doceret Christianorum Sacerdotum vitam à cæterorum hominum conuictu remotam esse debere, audi ipsum lo-

[b] In Amatorio. Venerei.

Rabulæ litigiatores.

Gulosi Cicadæ sunt.

[c] Epist. li. 3.

» quentem. Quid igitur, inquit, nobis cum istius seculi via, in qua est tentatio, imò ipsa vita
» hominis tentatio est, & exilior quàm sermo fabularum, habitare in luteis domibus, dies, &
» noctes in lucris ponere, & de lucris semper cogitare, & sicut mercenarius diuturnam merce
» dem quęrere, atque (vt Cicadas aiunt) aura quadam pasci cupiditatum? Vere sicut Cica-
» das, quia de die in diem viuunt, quęstuq; rumpuntur suo. Quid enim aliud sunt homines
D nullius ponderis, nullius disciplinæ, nisi vt videantur sicut Cicadæ, ad mortem nati diur-
» nam, strepentes magis, quàm loquentes? Qui sub ardore feruentium cupiditatum se mul-
» ceant cantu sibi noxio, statimq; occidant, nullum fructum ferentes, nil habentes gratię. Di-
» ximus ex Isidoro Cicadas de sputo Cuculorum nasci. itemq; ex Aristotele visu maximè hebetes, ità vt si digitum, aut aliquem obicem admoueris, non propterea de via deflectant, sed potiùs in rem admotam impingant, nec ab eo sibi prȩcaueant. Tales, inquit, [d] Berchorius, sunt multi qui rectè oculos intellectus hebetissimos habere videntur, qui quamuis quotidie in suo itinere malo certò sciant obices infinitos, & impedimenta, & offendicula inueniant maxima, vt potè tentationes, tribulationes, ipsi tamen propterea à malo incepto itinere non desistunt, imò potiùs studio in obices, & offendicula impingere, & pertransire contendunt. oculos autem habent, & non videbunt, visu enim priuantur, quatenus contra tortunam nituntur, & diuertere à malo itinere non dignantur. Tales ergo de sputo cuculorum ideſt, de suggestione dæmonum videntur creati, quatenus more dæmonum videntur suis

[d] Li. 7. Moral. c. 18.

maleficijs obſtinati. Apud Solinum Cicadæ, quæ apud Locrenſes ſonoræ ſunt, mutæ factæ E
dicuntur apud Rheginos, quòd Hercules, cùm ibidem obdormiſceret Cicadęq; perſtrepe-
rent, ijs cantum inhibuerit. Rheginenſes itaq; ſignificant mundi Principes, & Reges, apud
quos pro certo conſtat Cicadas, hoc eſt, cõcionatores mutos eſſe, nec veritatem dicere aude-
re. Si ergo contingat quòd Herculem, ideſt magnum aliquem Principem in vitijs quieſcen
tem velint clamore, aut ſono orationis diuinę à vitijs reuocare, & excitare, ſtatim indigna-
tus redargui recuſat, ac ne orent, interdicit; itaque cùm veritatem dicere non audeant, ne-
ceſſe eſt in dominorum curijs mutos eſſe.

CVR HOMERVS SENES CICADIS COMPARAVERIT.

Iliad. 3. HOMERVS ſenes concionatores frigidos (nam in ijs nunc calor ille bel- F
licus deferbuit) in excelſa turri ſedentes, cum Cicadis in arboribus can-
tantibus confert, hiſce verſibus.

Ουκαλέγοντε καὶ Ἀντήνωρ πεπνύμενω ἄμφω
Εἵατο δημογέροντες ἐπὶ Σκαιῇσι πύλῃσι
Γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
Εὐῶλοι, τεττίγεσσι ἐοικότες, οἵτε καθ' ὕλην
Δενδρῳ ἐφιζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἰεῖσι
Τοῖοι ἄρα τρώων ἡγήτορες ἧντ' ἐπὶ πύργῳ. Id eſt.

Vcalegon, & Antenor prudentes ambo
Sedebant populi ſeniores in Scæis portis,
Ob ſenectutem iam à bello ceſſantes, ſed concionatores
Egregij, Cicadis ſimiles, quæ in ſylua
Arbori inſidentes, vocem ſuauem emittunt:
Tales Troianorum proceres ſedebant in turri. G

Putat Plutarchus, & cum eo Euſtathius plurimiq; alij Homeri interpretes, poëtam hîc Ci-
cadas conferre cum ſenibus, ob continuum ſermonẽ, & vt eorũ vtar verbis, σωρὸς ἦν λαλιᾶς,
καὶ ῥοῖζον ἀδιεχῆ, καὶ ἠχὼ ἦν, non ob eloquentiam; eſt enim hoc animal, vt inquiunt lo-
quaciſſimum, ſtridulus atque aſper eius ſonus. Quid enim, inquit, Euſtathius ſuaue habet
Cicada? nam ſuauitas ſermonis cum melle comparatur. Sed mirum eſt, ô Euſtathi, cur Ci-
cadarum vocem appellet ὄπα λειριόεσσαν, quod interpretaris ἀνθηρὰν, id eſt floridam, Ἄνθος
γὰρ, vt dicis, εἶδος τοῦ λειρίου, Floris enim genus lilium eſt. quandoquidem floridum ſua-
ue quodammodo eſt: qua ratione, & ad eloquentiam rectè hæc comparatio accomodari po-
teſt; tùm quia poëtis quiduis licet; tum etiam quòd plurimi ſapientiſſimi viri, & poëtæ poë-
tam eum ſecuti, eloquentes quoque, ac ſuauiter canentes, cum Cicadis contulerunt. Apud
[b] Diogenem Laertium Timonis hoc extat carmen in Platonis eloquentiam.

Lilium floris genus. Floridũ eſt ſuaue.

[b] *In Vita Platonis.*

Τὸν πάντων ἡγεῖτο πλατύσσατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσόγραφος, οἷσ' ἐκάθητο
Δένδρῳ ἐφιζομένοις ὄπα λειριόεσσαν ἰεῖσι.

Quod ſic tranſtulit F. Ambroſius. H

Hos inter dux ille Plato celſiſſimus ibat,
Cuius ab ore melos manabat, quale Ecademi
Arbuſtis lepida modulantur voce Cicadæ.

Plato eloquens.

[c] *Li. de virt. cap. 8.* Et D.[c] Chryſoſtomus locum hunc Hieremiæ citans, Turtur, & Hirundo, & Cicada agri „
paſſeres non cognouerunt tempus aduentus ſui, hæc commentatur. Turturem dicit omnem „
caſtam Eccleſiam. Hirundinem verò Ioannem hominum amatorem. Cicadam autem elo-
quentiſſimum Paulum Eccleſię organum: Non prętermittam Tithonem Troianum fuiſſe,
qui in Cicadam conuerſus fingitur, forſan propter ſuam in ſenio eloquentiam. vt itaque
hinc plus leporis habitura eſſet hęc comparatio in Troianos, ab Homero quorundam ſen-
tentia excogitata putatur.

S. Paulus Cicada.

HIERO-

A

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM mysticum hoc est sacris initiatum, & mysticæ disciplinę peritum Aegyptij Sacerdotes per Cicadam significabant, in eam scilicet admirationem inducti, vt vult [a] Pierius Valerianus, quòd animal tam exiguũ nullo oris commodo, non faucibus, non lingua præditum, tam argutè, tamen caneret, tamq; altùm insonaret. Esse huius instar doctrinam mysticã, & suas præsertim litteras, quæ nullo syllabarum complexu, nulla partium orationis textura constructæ, sed sola animalis cuiuspiam, vel alterius rei repræsentatione, absolutæ significationis orationem facere videantur, quæ sese longè diuerso ab alijs litteris modo legendam exhibeat. Putabant verò Aegyptij Cicadam, vt apud Horum legere est, per aculeum emodulari, quòd motu suo stridorem cieret, veluti plectrum, quo citharæ pulsantur. ore quippe, vti dictum est, caret Cicada, prolixum quiddam compactumq; in lin-
B guæ speciem habens, quo rorem lambit peculiare earum alimentum. Loquacitatem vãã inertemq; garrulitatem, cur per Cicadam significari dixerint, ex Aristotile, quem non intellexerunt, credit Pierius Valerianus desumptum esse, qui Platonis ideas à materia disseparatas, prioribus Analyticis Τριτίσματα esse dixerit, quippe, vt nonnulli aiunt interpretes, nihil nisi inanem cantilenæ cuiusdam garrulitatem præseferentes. Quem Cicadarum cantum, vt importunum, & impudentem, ita Demetrius Philosophus notat, cùm à Domitiano pulsus Italia cum Apollonio quæreretur: Cicadis, inquit, impunè licet obstrepere, nobis ne quidem mutire fas est. Apud Aristophanem in Nubibus, quæ iustus sermo commendauerat, iniustus ait Cicadarum plena esse. Sed quantum ad Aristotelis Τριτίσματα pertinet, nos piè magis facturos putat Pierius, si dixerimus, discipulum longè honestiùs, quàm alij putent, de præceptore suo loqui, sanctiusq; sentire super id eis, quàm interpretes nostri præsertim tem poris opinentur. Quippe cùm Aristoteles de ijs tractaret, quę facerent ad demonstrationem per ea quę ipse constituit artis elementa, nõ obijciendas hîc ait ideas Platonis, quia Τριτίσματα sunt, hoc est mysticum quiddam sapiunt, atq; ideo nihil ad demonstrationem, de qua nos hîc agimus, conferunt: ingenij illud, atque animi supra sensum elati negotium est: hoc
C quod præ manibus est nobis vni applicitum est sensui. Vocabulum enim Τριτίσματα, inter alia significata mysterium etiam significat: & superiùs mystici hominis hyeroglyphicum Aegyptijs esse commonstrauimus. Sanè Propertius in garrulitatis significatus Acanthidem lenam vocat, à sermonis tędio, & loquacitate, auriumq; offensione, nam Acanthias Cicadæ species, & Epitheton est, vt ex Hesychio antea patefecimus. Cicadarum cantum alij aliter accepêre, plures tamen fuêre qui Musicen intelligi censuerint. ideoq; Cicada in citharœdi statua citharæ insidens, Hieroglyphicum dedicabatur. quem morem, cùm ad Græcorum fabulas pertineat, inferiùs ex Strabone interpretabimur.

Homo mysticus.

[a] *Lib. 26. hieroglyph.*

Garrulitas loquacitasque.

Idea Platonis.

Musica.

SYMBOLA.

PRODVNT autores Athenienſium vetustissimos capillis colligendis Cicadas aureas annexisse. quem modum expressit in Ciri Virgilius de Pandonide loquens.

Athenienſium Cicadæ aureæ.

D

Aurea solenni comptum quem fibula ritu
Morsopio tereti nectebat dente Cicadæ.

Gregorius Nazianzenus.

Κεκροπίδαι τέττιγα πλόκων ὕπα γαιης
Πηγενέες. id est.
Cecropidæ indigena natam tellure Cicadam
Innodant Cirris.

Sic apud Athenæum quidam Asius poëta Samiorum luxus describens, inter alia dicit, Χρύσειαι κορύμβαι, ἐπ' ἀυτῶν τέττιγες, & quidam Anonymus τεττιγι χρυσαῖ ἀναλεμβύος. cincinnis aurea reuinctus Cicada. Erat autem congestus capillorum, qui, vt inquit, [a] Iosephus Scaliger, mulieribus Romanis vocabatur tutulus. Eam crinium metam Τεττίγων ἐέρσεα, vt loquitur Thucidides cõprehendebant, ac in viris vocabatur hic congestus κρωβύλος καὶ κορδύλη, in mulieribus κόρυμβος, & κορύμβη, in pueris σκόρπιος. Hunc autem nimirũ

[a] *In Cirin. Virgil.* quid. Tutulus

ritum aureas Cicadas portandi cur obseruarint antiquitùs Athenienses, aut quid sibi cum eo significare voluerint, non vnica autorum est sententia. Natalis de Comitibus putat Athenienſium opinionem fuisse, se rem gratam facere Apollini Deo patrio, si ipsi gestarent musicum, & canorum animal, quo ipse Apollo delectaretur: musicus enim cùm sit, rebus musicis delectatur: sed eius verba apponam, de Apolline itaq; loquens sic inquit. Hic deus patrius, & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Athenienſibus: ad cuius Dei memoriam mos fuit priscis Athenienſibus comam nutrire, & aureas Cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur [c] Thucidides, καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολὺς χρόνος. ἐπεδὴ χιτῶνας σελινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσοῦν τεττίγων ἕρσει κροβύλων ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. id est. Atqui antiqui, qui inter illos diuitijs præstiterunt, nec longum intercedit temporis spacium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aurearum Cicadarum corymbos è capillis capitum dependentes. Verùm hanc rem apertiùs patefecit Aristophanis enarrator in his: Ἀρχαιότατοι τῶν Ἀθηναίων τεττίγας χρυσοῦς ἐν τοῖς τῶν τριχῶν πλέγμασιν, εἶχον. διότι οἱ τεττιγες μοισικοί ὄντες, ἀνάκεινται τῷ Ἀπόλλωνι, ὃς ἐστὶ πάτριος τῇ πόλει. Antiquissimi Athenienſium aureas Cicadas capillis implicitas gestabant; quoniam cùm musicæ sint Cicadæ, sacratæ sunt Apollini: qui patrius est Deus illius ciuitatis. Hucusque Natalis Comes. Verùm ab hoc planè diuersa dicunt plurimi veteres. [d] Lucianus ait; vt apud Aegyptios erat nobilitatis signum coma (nam cuncti illorum pueri ingenui capillum à tergo collectum gerebant, vsque dum ex ephebis excessissent) ita quoque apud Athenienses aurea Cicada. Id quod probari potest, ex ipso Athenæo, is enim de voluptatis studio, & laude agens, tunc ait Athenienses maximè Cicadis vsos, cùm opibus abundarent; Athenienſiũ, inquit, Ciuitas, quamdiù luxus in ea viguit, aluitq; maximi viros animi purpureis vestibus amictos, subtus varijs tunicis indutos, summa coma religata, Cicadis aureis circa frontem, & capillos appensis. Fuit itaque hæc Cicada nobilitatis symbolum, quo se ditiores tantùm exornabant, vel pueri, vel senes, seu mulieres. nam, & pueros, seu adolescentes hasce aureas Cicadas cincinnis implicasse video, tum ex Luciano, tum etiã ex Theophylacto, hic enim, inquit, κροβύλῳ τέττιγι ὁ τορχίας σέμνυται μήπω τοῖς ἰούλοις κατασκιάσας τὸ πρόσωπον. Id est Crobulo, & Cicada superbit Gorgias nondum inumbrante malas lanugine. Ex Luciano tamen colligo prouectiores ætatis, & senes magis gestasse. Pallenę nostri maiores (quibus pulchrum videbatur comam nutrire senes redimitos crobyli textura sub aurea Cicada religata) &c. Fortassis hæc fuit ratio, cur quædam Varronis Satyra Atticus Tettix, hoc est, Attica Cicada dicta sit, qua Athenienſium hanc lassiuiam, ac superbiam damnauit, & in ea carpsit. Verùm, vt me cito ex hac re expediam, putant plures Cicadas ab Athenienſibus portatas, vt se αὐτόχθονας, & γηγενεῖς, hoc est primos, & sine origine, aut è terra editos esse hoc symbolo declararent, quia è terra oriri Cicadas arbitrabãtur. Nam idem Aristophanis Scholiastes, quem suprà adduxit Natalis Comes, hęc verba in Nebulis habet. οἱ μὲν παλαιοὶ κατὰ τὸν ἀναπλοκὸν τῆς τριχὸς χρυσῷ ἐχρῶντο τέττιγι τεκμήριον ὅτι αὐτόχθονες ἦσαν. id est. Antiqui cirris innodabant auream Cicadam, vt eo signo demonstrarent se è terra editos, aut terræ filios. Huius symboli meminit sic [e] Nonnus.

Καὶ πολὺς ἀγγέλλων προτέρῳ αὐτόχθονα φύτλῳ
Χρύσεος ἀπλέκτησι κόμαις ἐσφέγγετο τέττιξ.

Aiunt enim Athenienses ex semine Vulcani in terram decidente ortos: aut Erichtheum ex terra editum præbuisse argumentum, vt Athenienses, quibus is imperarit, terra item geniti censerentur, ac nominarentur αὐτόχθονες, sicut etiam docuit Plato.

Apollo Athenarum defensor. [c] *In prohem. lib. 1.*

[d] *In dialog. Nauigium.* Nobilitatis signũ apud Aegyptios, & Atheniẽses.

Atheniẽses quando floruerint.

In Nauig.

Atticus tettix Varronis Satyra cur dicta.

[e] *Lib. 1.*

NVMISMATA.

[a] *In Magna Græcia.* Locrenses cur in Nũmismatis Cicadas habuerint.

CICADIS Locrẽses in numismatibus vsos fuisse, idq; frequentiùs probat [a] Golzius, eiusq; caussam dare conatur hisce verbis. Locrẽsium, inquit, fines ab Rheginis diuidebat Alex amnis per vallem profundam labens: insignis miraculo Cicadarum, quæ cùm Locrensium ripa admodum sint vocales, & canoræ, in aduersa Rheginensiũ ripa obmutescunt, atque hinc Locrenses Cicadæ symbolo frequentiùs vsos apud quosdam inuenio, quorum tamen nullum ad manus meas peruenit. aliam quoque refert, cùm scribit. Ostendebatur quoque apud Locrenses Euonymi citharœdi statua, quæ Cicadam citharæ insidentem habebat quòd in certamine, quod illi cum Aristone Rhegino de artis præstantia fuerat, rupta chorda vna Cicada forte superuolans adstiterat, quæ supplementum vocis faceret.

ÆNIG-

A

ÆNIGMATA, ET APOPHTHEGMATA.

ATHENAEVS inter Aenigmata hoc Simonidis Epigramma recenset, quod historiæ ignaris maximum iniecit scrupulum, magnamq; dubitandi occasionem attulit: est autem tale, *Lib. 10. Deipnosoph. Simonidis ænigma.*

Φῆμι τὸν οὐκ ἐθέλοντα, φέρειν τέττιγος ἀέθλον,
Τῷ παυσωνιάδη δώσειν μέγα δῶρον Ἐπειῷ.

Vertit sic doctissimus Dalechampius.

Aio eum qui nolit Cicadæ obire certamen
Luculentam cænam daturum Epeio Panopeiadæ.

„ Fama est (vt narrat Athenæus) cùm in Cartheia (quæ est Cei insulæ oppidum apud Pli-
B nium) degeret (Simonides) agendi canendiq; choros rationem docuisse, schola procul à
„ mari sita, in vrbis superiore parte iuxta templum Apollinis. Aquam verò petiuisse, & alios,
„ & Simonidem ipsum, ex inferiore oppidi regione, vbi fons erat, aduehente asino, quem E-
„ peum cognominabat, quòd fabulæ tradant ad Troiam heroibus aquam præbuisse, & quòd
„ in Apollinis delubro picta sit Troiæ fabula, in qua Epeus (Panopeæ, & Endymionis filius)
„ Atridis aquam fert, quod & his verbis Stesichorus dixit, Aquam heroibus ad Troiã præbuit Epeus.

„ *Eius regibus semper aquam ferentis miserta est Iouis filia.*

„ Cùm igitur ita hęc essent, Simonidem, aiunt sanxisse, ad condictam horam si quis abesset eo-
„ rum, qui chori modos, & cantum docebantur, vt is asino daret hordei semodium. Illud ni-
„ mirum est quod significat, vt is qui cantare nollet, certamen Cicadæ recusare dicatur, & Pa-
„ nopeades nomen asini sit, ampla verò cæna hordei semodius. Perobscurus, ac prorsus ænig-
maticus loquendi modus est is, quo Stesichorus ad Locrenses vtebatur, dum ijs diceret, Stesichorus poeta.
ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσι. idest quod non oportet con-
tumelioso esse, ne Cicadę humi canant. Hoc enim obscuro Apophthegmate, & abdita re-
spondendi formula voluit Locrenses castigare, & à contumelioſa improbaq; agendi ratio-
C ne, absterrere: significauit enim occultè illos incommodum expectaturos, qui contumelio- Contumelia esga vicinos ne fiat.
sè aduersus potentes, fortunatosq; populos, & Reges agunt: agri enim postea eorum diua-
stantur, & omnes ita inde arbores exscinduntur, vt vbi consident Cicadæ, non habeant, sed
humi cogantur cantilenam illam suam exercere. Idem hoc apophthegma retulit in com-
mentario de Elocutione Demetrius Phaleræus, deq; ea copiosiùs disputauit; sed hic à Dio-
nysio Sicilię Tyranno, non à Stesichoro poëta pronunciatum putat. Ab [a] Aristotile tamen [a] *Li. 2. Reth.*
Stesichoro adscribitur, quemadmodum ab alijs plurimis autoribus. [b] Eustathius quoq; cùm [b] *Iliad. 5.*
locum illum Homeri interpretaretur τεττίγεσσιν ἐοικότες, huius dicti mentionem fecit, &
eundem planè autoris (quicunque is fuit) sensum fuisse iudicat, quem exposuimus.

PROBLEMATA.

D VAMOBREM Cicadę cantum suum æstate media primum incipiant, soluit Michael Glyca his verbis. nimirum inquit, quia natura frigidę sunt, Aestate cur primũ canere incipiant.
„ qua de causa pòst æstiuum solstitium canendi faciunt initium, nec nisi ex
„ orto sole strepunt, ipsaq; meridie maximè sunt canoræ. Et quidem fęmel-
„ la quum longè sit mare frigidior, arboribus taciturna insidet quasi Pitha-
goræ disciplinis esset imbuta. Quæstionem elegantissimam in suis ad Ari-
stotelem de Spiratione Commentarijs discussit doctissimus Nicolaus Leonicus, nimirum
cur nam Culices, & Muscæ, nonnullaq; alia id generis animalia Insecta in solo perstrepant Cicadę cur stantes, & volãtes canant.
volatu, stantia verò haud quaquam sonent: contrà verò Cicadæ faciant, quæ stantes, & vo-
lantes canere percipiuntur. Huic quæstioni istęc (inquit Leonicus) pro temporis captu nõ
incõmoda videri poterit responsio: Cicadas quidem, seu calidiores natura frequentiùs, & ve
hementiùs mouere aërem, ad connatum calidũ pluri indigentes refrigeratione: quapropter
in vtroq; canunt habitu, stantes scilicet, & volantes meridiano maximè, cùm maximè feruet
dies, tunc.n. quia pluri indigẽt refrigerationis ope, vehementiùs sanè, & crebriùs aërẽ cõmo
uent, quod tamen non ęquè matutino faciunt, aut vespertino, quoniam eius rei illas non vr-

gat neceſſitas, In frigidioribus quin etiam locis neque canunt quidem, quoniam, vel nulla, E
vel paruâ ſanè refrigerationis indigent opera. Muſcæ verò, & Culices cæteraq; id genus „
animalia, cùm ſint frigidiora, non vehementer adeò, & frequenter dum ſtant aërem commo „
uent. Aut fortaſſe iſtæc etiam, dum reſident, obſtrepunt: ſed quoniam exiguo calore imbe- „
cilliter admodum id faciunt, non ſentiuntur, & idcirco non id facere æſtimantur. Et ad pro „
poſitam ſanè quęſtionem hoc reſponſum ſit modo. Hæc Leonicus. Cæterùm ad hanc quæ-
[a] Lib. 11. c. 51. ſtionem non parum luminis adferre videtur locus quidam [a] Plinij, qui ex Ariſtotele tradu- „
ctus eſt, & in quo hanc quæſtionem breuiter ſoluit. De vocibus itaque loquens Plinius ſic „
ſcribit. Vocem non habere, niſi quæ pulmonem, & arterias habent, hoc eſt (quæ poſterio- „
ra omnia verba in quodam codice non leguntur, & merito, vtpotè quæ gloſſema ſunt, nec ab „
Ariſtotele dicta) niſi quæ ſpirant Ariſtoteles putat. Idcirco & Inſectis ſonum eſſe, non vocẽ, „
intus meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Alia murmur ædere, vt Apes, alia cum tractu (legũt „
alij contactu) ſtridorem, vt Cicadas. Recepto enim, vt duobus ſub pectore cauis (alij legunt „
cannis) ſpiritu, mobili occurſante membrana intus attritu eius ſonare viſcera, ſat notum „
eſt. Cætera ſimul cum volatu, & incipere audiri, & deſinere, vt Muſcas, Apes. Sonum enim
attritu, & interiore aura, non anima reddi. Ego autem aliquoties ſum expertus Cicadas ſo- F
num edere, ſi deorſum, ac ſurſum in pectore ſcalpantur, quod neutiquam fit in Muſcis, &
Culicibus.

EMBLEMATA.

TRIA apud Alciatum extant Emblemata, primumq; inſcriptum *Nobiles, & Generoſi*, hoc habet carmen:

Aurea Cecoprias nectebat fibula veſtes,
Cui coniuncta tenax dente Cicada fuit.
Calceus Arcadico ſuberat cui lunula ritu,
Geſtatur patribus mullea Romulidis,
Indigenas quod ſe adſererent, hac ſigna tulerunt
Antiqua illuſtres nobilitate viri.

Lunati calcei Romanorũ quid ſignificent. [a] *In Proble. Rom.*

Vt enim Athenienſes, qui ſeſe ἀυτόχθονας, appellarunt, ad Nobilitatis inſigne Cicadas au- G
reas (vt abundè ſuperiùs diximus) cincinnis implicitas portabant, ita quoque Romani
Lunatos calceos, de quibus extat hoc apud [a] Plutarchum problema. Quid eſt, inquit, quod
qui nobilitate præſtare videntur, lunulas in calceis ferunt? An vt dicit Caſtor ſignum eius
quæ in luna eſſe dicitur habitationis, & quòd poſt mortem animi rurſum lunam ſub pedi-
bus habebunt? An quòd antiquiſſimis præcipuum fuit, qui fuerunt Arcades ab Euandro
Proſelini appellati: & reliquas cauſſas adiecit. Sed de hoc Arcadico ritu, & ſimilibus vide
Alexandrum ab Alexandro. Secundum eſt *in Detrectatores*.

Secundum in detrectatores.

Audent flagiferi matulæ ſtupidiq; magiſtri
Bilem in me impuri pectoris euomere;
Quid faciam? reddamne vices? ſed nonne Cicadam
Ala vna obſtreperam corripuiſſe ferar?
Quid prodeſt Muſcas operoſis pellere flabris?
Negligere eſt ſatius, perdere quod nequeas.

Nam ſi Cicadam alis comprehendas, magis ſtrepit, quòd alarum beneficio ad ſtrepitum, ſeu
Obtrectatores Cicadis ſimiles. ſtridorem edendum non vtatur. Obtrectatores, itaque Cicadis ſimiles, quibus ſi contradi- H
xeris, teq; contrà defenderis, magis eos in pugnam prouocaueris, & ad contradicendum, at-
que obtrectandum ſtimulaueris. Quamobrem appoſitè Lucianus, cùm à quopiam deriſus,
quòd Apophradis vocabulo non rectè vſus eſſet, ſe ipſum defendere vellet, dialogum quẽ
Pſeudologiſtam inſcripſit, confecit, quo his verbis obtrectatorem increpat. At quòd igno- „
Apophradis nomen. rabas nomen Apophradis (hoc eſt diei atri) cuiuis facilè patet. Quomodo enim acculares „
me ceu barbarum lingua ob hoc, quòd de te dixi, Apophradi ſimilem eſſe te (Nam mores „
tuos memini me cum tali die conferre) niſi prorſus ne audiſſes quidẽ nomen hoc? Ego vero „
ipſam quidẽ Apophradẽ, quid ſibi velit, quidue ſignificet paulò pòſt docebo te. In præſentia „
autẽ Archilochi illud tibi dico, quod videlicet Cicadã ala comprehenderis; ſi modo de poë „
ta quodã iambico Archilocho audiuiſti aliquando, qui genere quidẽ Parius fuerit, cæterũ ho „
mo ſuprà modũ liber, dicax, neq; conuiciari vnquã veritus, etiamſi qua maximè moleſtus fu „
turus eſſet ijs, qui in Iamborũ ipſius ociũ incurrerent. Ille igitur cùm malè à quopiam iſtorũ „
audiuiſſet, Cicadam ait comprehendiſſe hominem alis, comparans ſeipſum Cicadæ Ar- „
chilochus

A chilochus, Insecto videlicet natura quidem obstrepero, & nulla cogente necessitate, voca-
» li; quoties autem etiam ala comprehenditur, altius quiddam stridenti. Tu quoque igitur,
» inquit, homo infœlix, quid tibi vis, qui poëtam loquacem contra te ipsum irritas alioqui
caulas, & materiam Iambis suis quærentem. Atq; hæc tibi quoq; nunc interim minor &c.
Sed de eo quod dicat Cicadam alis corripuisse, plura in Prouerbijs, ad quæ propriè hic
locus pertinet, explicabitur. Tertium siue vltimum est inscriptum *Musicam Dijs curæ esse:*

Locrensis posuit tibi Delphice Phœbe Cicadam
Eunomus hanc, palmæ signa decora suæ,
Certabat plectro Sparthin commissus in hostem
Et percussa sonum pollice fila dabat.
Trita fides rauco cœpit cùm stridere bombo
Legitimum harmonias, & vitiare melos,
Tum citharæ argutans suauis sese intulit ales.
Quæ fractam impleret voce Cicada fidem.
Quæq; allecta, soni ad legem dèscendit, ab altis
Saltibus vt nobis garrula ferret opem.
B *Ergo tuæ vt firmus stet honos (ô sancte) Cicadæ*
Pro cithara hic fidicen aneus ipsa sedet.

Est autem hoc emblema desumptum ex libro Epigrammatum Græco. tit. Εἰς κιθαρῳδὸς, autore Paulo Silentario. Epigramma tale est.

Τὸν χαλκῆν τέττιγα Λοκώριϊ Λοκρὸς ἀνάπλα
Εὔνομος ἀθλοσιώας μνῆμα φιλοσφαίνε.
Ἡνδ' ἀγὼν φόρμιγγος, ὅδ' ἀντίος ἵσατο Πάρθυς
Αλλ' ὅκα δὴ πλήκτρῳ Λοκρὶς ἐκρέξε χέλυς,
Βραγχὸν τετρηχυῖα λύρας ἀποκόμπασε χορδά.
Πρίνδε μέλος σκάζειν ἀὐποδος ἁρμονίης.
Αβρὸν ἐπετρύζων κιθάρας ὑπερέζετο τέττιξ,
Καὶ τὸν ἀοιχομβρὸς φθόγγον ὑπῆλθε μίτου.
Τὰν δὲ πάρος λαχαγῆσαν 'ς ἄλσεσιν ἀγροτιν ἠχὼ
Προς νόμον ἀμετέρας τρέψε λυροκτυπίης
C Τῷ σε μάκαρ λητῷε τῷ τέττιγι γεραίρε
Χάλκεον ἱδρύσας ὠδὸν ὑπὲρ κιθάρας.

Hoc itaque Emblema, cùm ad fabulam, quæ fertur de Eunomo Locrensi, qui statuam in Cicadæ honorem posuerat, quòd ea ipsi cùm cum Aristone citharœdo certaret, auxilio fuisset, pertineat, postea fusiùs recitabimus.

EPIGRAMMATA.

IN eandem sententiam [a] extat Epigramma incerti autoris εἰς κιθαρῳδους, vbi loquitur ipse Eunomus Locrensis. [a] *Epig. li. 4.*

Εὔνομον, ὦ ϖόλλον συ μὴ ὄιθα με πῶς πότ' ἐνίκων
Σπάρτιν ὁ Λοκρὸς ἐγὼ· πευθομένοις δ' ἐρέω.
Αἰόλον ἐν κιθάρᾳ νόμον ἐκρεκον· ἐν δε μεσευσᾳ
Ωδᾷ μοι χορδὰν πλάκτρον ἀπερέμασεν.
D Καὶ μοι φθόγγον ἑτοῖμον ὁπανίκα καιρὸς ἀπῆκτα
Εις ἀκοὰς ῥῦθμον τ' ὠτρεκες οὐκ ἔμενεν.
Καί τις ἀπ' αὐτομάτω κιθάρας ὅτι πῆχυ ἀναςάς
Τέττιξ ἐπλήρου τ' ὠτρεκὲς ἁρμονίης.
Νεῦρα γὰρ ἐξετίναυον· οὐθ' ἑβδομάτας δε μελοίμαν
Χορδὰς, κἀν τούτῳ γῆρυν ἐκιχρα μεθα.
Προσγὰρ ἐμὰν μελέταν ὁμεσάμβριος εὕρεσιν ὠδὸς
Τῆνο τὸ ποικιλπικὸν φθέγμα μεθηρμόσατο.
Καὶ μὴν ὅκα φθέγγοιτο σων ἀψύχοις τὸ καινοῦραις
Τᾷ μεταβαλλομένῳ συμμετέπιπε θρόῳ.
Τοὔνεκα συμφώνων μὴν ἐγὼ χάριν, ὃς δὲ τυπωθὲς
Χάλκεος ἀμετέρας ἔζεθ' ὑπὲρ κιθάρας.

Quod vt intelligi posset sic vertit Franciscus Sanctius Brocensis.

* *Eunomus*

Eunomus vt Parthin Locrensis carmine vici
Delphice scis: dicam vijs qui mea facta rogant.
Aeolico cithara resonabant pectine cantum,
Concentu in medio disilit vna fides.
Inde per attentas non ibat dulciter aures,
Legitimusq; mihi non erat ille sonus.
Tum citharæ cubito sedit tum fortè Cicada,
Vt dulcem cantum conderet harmonia.
Fracta namq; fide rithmum meditabar eundem
Supplere & netes æquiparare vicem.
Ecce mihi venit cantor de montibus altis
Aestiuus, dulces concinuitq; modos.
Extinctis qui voce leui sua carmina neruis
Aptabat reparans, qui periere, tonos.
Propterea grates soluo tibi Delphice, nostraq;
Aeneus hic cantor desidet in cithara.

[b] *Lib. 3. Epigram.* Meleagri haud dubiè omnium [b] Epigrammatariorum vetustissimi ex libris Epigrammatum hoc collegi inscriptum εἰς τέττιγα. hoc est in Cicadam, Cicadas enim hoc tum ad cantum cohortatur, cùm pastores canere minimè conuenit, ne Pana quiescentem suscitent.

Ἀχήεις Τέττιξ δροσεραῖς ταγόνεσι μεθυθείς,
Ἀχρονόμον μίλτωσας μοῦσαν ἐρημόλαλον.
Ἄκρα σὶ ἐφεζόμενος πετάλοις πριονώδεσι κώλοις,
Αἰθόπτι κλάζεις χρωτὶ μέλισμα λύρας.
Ἀλλ' φίλος, φθέγγε τὶ νέον, δενδρώδεσι νύμφαις
Παίγνιον, ἀν τῳδόν Πανὶ κρέκων κέλαδον,
Ὄφρα φυγὼν τὸν ἔρωτα, μεσεμβρινὸν ὕπνον ἀγρεύσω
Ενθαδὶ ὑπὸ σκιερῇ κεκλιμένος πλατάνῳ.

De verbo ad verbum nos ita transtulimus vt posset intelligi.

Resonans Cicada roridis guttis ebria
Agrestem canis Musam in solitudine loquacem.
Summis insidens folijs pedibus pectine iunctis,
Fusco frangis corpore cantum lyræ.
Sed ò amica caue aliquid noui arboreis nymphis
Ludicri contra sonantẽ Pani modulans strepitum.
Vt fugiens cupidinem meridianum somnum vener
Hic sub opaca recubans platano.

[c] *Lib. 1. Epigram.* Habetur [c] incerti cuiusdam autoris multo eligantissimum Epigramma propter verborum reduplicationem. Alloquitur autor, sicut mea fert opinio, hoc Epigrammate hirundinem, quæ captam Cicadam nidis loquacibus infert ad escam.

Ἀτθὶ κόρα, μελίθρεπτε, λάλος, λάλον, ἁρπάξασα
Τέττιγα, πάνοις δαῖτα φέρει τέκεσιν.
Τὸν λάλον, ἀλαλόεσσα. τὸν ὀξύπτερον, ἀκυπτερόεσσα.
Τὸν ξένον, ἀξεῖνα, ἀρινὸν, ἠερίνα.
Οὐχὶ τάχος ῥίψεις; οὐ γὰρ θέμις, οὐδὲ δίκαιον
Ὀλλιθ' ὑμνοπόλους ὑμνοπόλοις στόμασιν.

Vertunt quidam hoc modo:

Attica puella Pandion, ideſt *hirundo melle nutrita garrula garrulam cùm rapueris*
Cicadam, volucribus cibum fers pullis.
Garrulam garrula, bene alatam alata,
Hospitem hospes, vernam verna.
Nonne statim abijcies? neq; enim fas est, nec iustum
Perire musicos musicis oribus.

Sed quàm suauiter tu appellandus ò Anacreon, qui dulci tuo carmine, ac docto εἰς τέττιγα hoc est laudes Cicadæ cecineris? tuinè obliuiscar? adscribam, quod scripseris.

Μακαρίζομέν σε τέττιξ
Οτι δενδρέων ἀπ' ἄκρων
Ολίγῳ δρόσου πεποικὼς
Βασιλεύς ὅπως, ἀείδεις

Σάγαρ

A Σὰγαρ ὄζιν κεῖνα πάντα
Οσσόσα βλέπεις ἐν ἄγροις,
Χ'όπόσα φέρουσιν ὧραι.
Συ δὲ φίλιος γεωργῶν,
Απο μηδενός τι βλάπτων.
Συδὲ τίμιος βροτοῖσι,
Θέριος γλυκὺς προφήτης.
Φιλέουσι μὰν σε μοῦσαι,
Φιλέει δὲ φοῖβος αὐτός,
Λιγυρὰν δ'ἔδωκεν οἴμαν
Το δὲ γῆρας οὔσε τέρπει
Σόφε, γηγενὴς, φίλυμνε
Απάθης, ἀναιμόσαρκε
Εχεδον εἰ θεοῖς ὅμοιος.

B Quæ omnia sic à quodam Latino metro eligantissime tradita sunt.

O terq; quaterq; fœlix
Cicada, quæ supremis
In arboribus viretis,
Roris parum, vt bibisti
Cantare dulce gaudes
Reginam agens potentem.
Quodcunque conspicaris
Tuum est: quod arua gignunt,
Quod sylua cunq; profert.
Te amplectitur colonus
Quod eius in labores
Iniuriosa non sis.
Colunt Cicada te omnes
Diuina, quod puteris
C *Aestatis imminentis.*
Te diligunt camœnæ:
Te diligitq; Phœbus,
Vocemq; dat canoram.
Te non senecta carpit
Festiua terræ alumna,
Cantus amica, & omnis
Mali & doloris expers.
Vlla nec aucta carne,
Nec aucta sanguine vllo:
Ipsis abes parum à dijs.

De amantum infœlitate doctum, quod sequitur Epigramma condidit Iouianus Pontanus, in quo ostendit, quantopere infœlices sint ij, qui œstro amoris sunt perciti, vtpote, qui nocte dieq; atque omni anni ætatisq; tempore inquieti degant. quibus itaque longè fœliciores ait esse Cicadas, qui noctem diemq; optimè transigunt, & sine mœrore, ac vltimo vitæ D die cum summa lætitia, ac gaudio moriantur. Amantibus fœliciores Cicadæ.

Cantando luces peragit sub fronde Cicada,
Et mulcet syluas, carmine læta suo,
At tenebras sub rore leui, sub deside somno
Transigit, & noctes, nocte iuuante, suas.
Cantando moritur; sentit nec tædia mortis,
Quin cantu vitam ducit & exequias.
O fœlix ortu, interitu fœlicior. At me
Et nox nigra grauat; vexat & atra dies
Ante fores iaceo gelidæ sub frigora brumæ;
Nec pudet ætatis, Pieridumq; senem.
Ante fores, sub sole leo dum feruet, & ignis
Vstulat Icarius, conqueror vsq; senex.

Vror amans : tabeſco ſenex ; lux omnis amara :
Nox inimica mihi eſt ; noxq́, dieſq́ nocet.
Sors iuuenum miſeranda, ſenum deflenda: Cicadæ
Sors fœlix. o iam diſcite quid ſit amor.

PROVERBIA.

Cicada vocalior.

Τέττιγος ἀφωνότερος, id eſt *Cicadâ vocalior*. Dicebatur in hominem impendio garrulum, aut admodum muſicum, propterea quòd hoc Inſectum rore duntaxat viuens cantu potiſſimùm delectetur. Et quoſdam ita muſicæ deditos, vt neglecto cibo perituri fuerint inedia, in Cicadas à dijs mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phœdro, Theocritus in Daphnide.

Τέττιγος, ἐπεὶ τύγε φέρτερον ἄδῃς.

Quippe canis melius quacunque Cicada.

[a] *Lib. 6. Deipnoſ.*

Magis tamen in garrulos conuenit. veluti apud [a] Athenæum parasitus quidam ſeipſum depingens λαλῆν, inquit, τέττιξ, ideſt garrulitate Cicada ſum, & apud eundem libro vndecimo, Theopompus τέττιξ κελαδεῖ *Cicada ſtridet*, quòd tamen illic videtur boni ominis cauſa dici. Citatum quoq; hoc antiquiſſimi poëtæ Næuij à Nonio eſt. Quando ad ludos venit alij cum tacerent, totum diem argutatur, quaſi Cicada; quo in loco Nonius argutari exponit loquaciter proloqui. Chœnix Ennij eſt fabula de nomine menſuræ Græcæ, vt Modius apud Varronem, ex ea eſt iſtud, Tum tu iſti crede, atq; exerce linguam, vt argutarier poſſis, vſitato itaq; vocabulo vſus eſt Næuius, & in ea ſignificatione, qua exponit Nonius. Nam Næuius ijs verbis loquacem perſtringit, vt Ennius. In Loquaces, & maledicendi cupidos dicitur, & hæc parœmia τέττιγα πτέρου σωλήφας id eſt *Cicadam ala corripiſti.* Lucianus in Pſeudologiſta ſcribit Archilochum poëtam iambographum, & ad malè dicendum egregiè inſtructum, ad hunc modum reſpondiſſe, quidam à quo fuerat conuiuio prouocatus τὴν τέττιγα πτέρου σωλήφας. eſt autem huius Inſecti mira quædam, & prodigioſa loquacitas, maximè efferueſcente ſole. Ergo quemadmodum ſi Cicadam natura garrulam ala comprehendas, clariùs obſtrepit; ita ſi poëtico homini præbeas occaſionem ſimultatis, non modò non tacebit, ſed clariùs obſtrepet, & omnem bilem chartis illinet atris. Proinde Platonem aiunt admonuiſſe, ne quis hominem poëtam ſibi faceret inimicum, & Horatius:

Argutari quid. Chœnix Ennij. Modius Varronis.

Cicadam ala corripiſti.

Poëtarum natura.

——— *Genus irritabile vatum*

[b] *Chil. 8. 166.* dixit. Expoſuit hanc parœmiam hiſce quatuor verſiculis [b] Iohannes Tzetzes.

Ὁ Τέττιξ μεθυσκόμενος ἡλιακαῖς ἀκτῖσι.
Γίνεται λάλος, φῦλον ὅλον, κἄντις καταχῇ τοῦτον,
Μᾶλλον ὀξὺ λαλίτερος ὅθεν ἡ παροιμία
Τέττιγα λέγει τὴν πτερῶν δόξεις κατεχηνέναι. id eſt,
Cicada ebria facta ſolaribus radijs,
Fit loquax occentrix: quamuis quiſpiam hanc teneat,
Magis eſt loquacior: vnde & adagium
Cicadam dicit per alas aſtimabis detinere.

[c] *Chil. 10. 301.* [c] Alibi quoque idem autor linguam ſcribens loquaciorem eſſe Cicadis, & Atticis, qui prolixiori vtebantur ſermone, quam Lacones, eandem parœmiam latiùs exponit: verſus adijciam.

Οἱ τέττιγες ζωύφια τυγχάνουσι τὴν λάλων
Τῷ καύματι τοῦ θέρους δὲ μᾶλλον λάλουσι πλέον
Κἄνωθεν κατάχῃ τῶν πτερῶν τούτους, τὶς παῦσαι θέλων
Μᾶλλον εἰσὶ λαλίτεροι, καὶ τὴν ὀχληρότερον
Ὅθεν τοῖς λάλοις λέγει τοιαύτη παροιμία,
Τέττιγα δόξεις τὴν πτερῶν τάχα κεκρατηκέναι
Καὶ ὅτι λάλοι τέττιγες, κατάδηλον τοῖς πᾶσιν.
Οἱ Ἀττικοὶ ὁμοίως δὲ πάλιν τὴν μακρηγόρων
Λάκωνες βραχύλογοι δὲ τούτοις ἐναντίως. vertitur.
Cicadæ animalcula ſunt loquacia
In calore autem æſtatis magis ſtrepunt amplius.
Quamuis detineat alis has quiſpiam, ſedare volens,

Magis

A *Magis sunt loquaces, atq; turbulentæ,*
Vnde loquacibus dicitur talis paræmia
Cicadam videris alis fortè cohibuisse,
Et quod loquaces sint Cicadæ clarum est omnibus.
Attici similiter autem rursus sunt, qui longum concionantur,
Lacones verò breuiloqui his ex aduerso.

Cicadæ vterum ne scabito, eiusdem cum priori sententiæ, prouerbium his verbis [d] Pierius Valerianus exponit. Cùm verò, inquit, sonus ipsius animalis argutus, quidam stridor potiùs, sit, quàm cantus vllus, & strepitu aures offendat, natum inde prouerbium, *Cicadæ vterum ne scabito*, quoties reprimenda est cuiuspiam dicacitas, aut petulantia, vt si pergat dicere, quod vult, scurriliq;, aut maledico morsu impatientiorem aliquem tetigerit, ipse postea repercussus, quæ nollet audiens erubescat, & quòd in hanc sententiam ait Hesiodus. Cicadę vterum ne scabito. [d] *Lib. 26.*

Ἐ'ιδε' κακὸν τ' εἴποις, τάχα κἀυτὸς μᾶ'ζον ἀκού'ας.

Et huiusmodi apud Sophoclem, Euripidem, & Plutarchum plura.

Σφῆ'ξ βομβῶν Τέ'ττιγος ἐναντίον, id est.

B *Scilicet obstrepitans argutæ Vespa Cicadæ.* Vespa Cicadæ obstrepens.

Vtitur hoc [e] Theocritus. Nam his verbis, quidam pastor contemnit pastorem, à quo prouocatur. conueniet in eum, qui longè impar cum superiore congreditur in certando, aut qui negotium facescit longè præstantioribus. Cuiusmodi est illud, Catulus Leonem adlaterans. *Cicada Cicadæ cara, Formica Formicæ.* [f] Aristoteles referens hoc prouerbium, ὅθεν ὅμοιον φασὶν ὡς τὸν ὅμοιον, id est, vnde similem aiunt ad similem, postea addit, & si quæ sunt alia; quibus verbis proculdubio intellexit illa, quæ sunt apud Theocritum. [e] *In Hodœporis.* Cicada Cicadæ cara. [f] *Ethicor. 8.*

Τέ'ττιξ μὲν τέ'ττιγι φίλος, μύρμηκι δὲ μύρμηξ
Γρῆυς δ' ἴραξιν. Id est,
Formicæ grata est Formica, Cicada Cicadæ,
Accipiter placet Accipitri.

Conuenit hoc & in probos, & in improbos. vt enim illi cum bonis gaudent, & libentissimè conuersantur; ita hi cum malis. In quos lepidum illud est Catulli:

Pulchrè conuenit improbis cinædis

Item illud Martialis:

C *Vxor pessima, pessimus maritus,*
Miror non benè conuenire vobis.

Cum eo quod postremum præcessit prouerbio, aliud simile est istud τέ'ττιγι τὸν μέ'λιτταν σωκρίνεις, id est Cicadæ Apem comparas. Nam Cicada cùm maiori, tum canora est: Apis non modò minuto corpusculo, verùm etiam penè muta. Lucianus in Rhethorum doctore prouerbium hoc attigit vnà cum altero ei simili: τοσοῦτον ὑπερφονοῦντα ἐ'ρήσας, ὁπο'σον ἠ'σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς καὶ' οἱ τέ'ττιγες τὰς μέ'λιττας. Id est, inuenies tantò voce superiorem quantò tuba superat tibias, Apes Cicadæ. *Cicadæ potiùs æstate taceant:* dicitur prouerbialiter de aliqua re, quæ fieri non solet: Ouidius in Arte hoc vtitur: Cicadæ Apem comparas. Cicadæ potius æstate taceant.

Vere prius volucres taceant, æstate Cicadæ.

Ἀκάνθιος τέ'ττιξ *Acanthia Cicada*, in indoctos, atq; infantes, aut mufices ignaros torqueri prouerbio solitum. ἐ'πὶ τῶν ἀφώνων καὶ' ἀμού'σων, vt Græci exponunt: quod Cicadæ Acanthiæ dictæ, minimè sint vocales, sed mutæ. Autor enim est Stephanus Bizantius iuxta oppidum Ætoliæ Acanthias Cicadas alibi vocales, mutas esse, atq; hinc ortum adagium, cuius autorem citat Simonidem. *Cicadæ sibi canent.* Cœlius Rhodiginus huius meminit his verD bis. Fuit ab hoc animali (Cicada mempe) à veteribus concinnata comminatio. χαμόθεν οἱ τέ'ττιγες ὑμῖν ἄσονται. Id est, à terra vobis concinent Cicadæ. significatur enim agri vastitas cum arborum excisione. Verùm sic allegoricè pronunciatum vehementius grauiusque putat Demetrius Phalaræus. Quæ vis sua est orationis concisæ. Propterea, & symbola ob breuitatis assimilationẽ efficatiora multò, & grauiora censeri: quod enim breuiùs profertur, multorum suspicionem præstat. Hucusq; Cælius Rhodiginus. Huius verò superiùs quoq; meminimus. est autem [g] Aristotelis exemplum schematis, quo quis dicit, quòd non dicit, adducitq; ex poëta Stesichoro. Nec aliud addit, vnde possis dicti sententiam deprehẽdere: nisi quod suspicamur poëtam his verbis comminatum ijs, vt inquit Adagiorum autor, à quibus erat læsus, quos si vlcisci alioqui non posset, certè carminibus suis esset illos infamiæ traditurus. Adducit autem, & Aristoteles Rheth. lib. secundo inter sententias obscurè dictas ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβρισταὶς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέ'ττιγες χαμόθεν ἄδωσιν. Quod quidem Stesichorus apud Locrenses dixit, Non oportere cuiquam iniuriam facere, Cicadæ Acanthia. Cicadæ sibi canent. [g] *Rhethor.*

ne

ne Cicadæ ex humo canant. Cicadæ poëtarum habent ſymbolum. χαμόθεν dixit ob inopiam, & conditionis humilitatem, vt rurſus exponit Adagiorum autor. Vnum quodq; animal minatur his armis, quibus à natura inſtructum eſt; poëtæ præter verſus nil habent, quibus tamen homines, vel album, vel nigrum ad poſteros tranſmittunt. Vnde & Plato dicitur amicos admonere ſolitus, ne quem hominem poëticum ſibi redderent inimicum, eſt enim in his, qui fœnum habent in cornu. Doctis tamen nonnullis placet alio ſpectare Steſichori dictum. Quoniam Cicadæ ſolent Marone atteſtante, in arboribus canere, apparet Steſichorum ciuiliter Locrenſes admonere hoc dicto, ne per petulantiam à finitimorum iniurijs parum temperantes, tandem arma illorum in ſe concitent, qui cum exercitu fines illorum ingreſſi, quidquid arbuſtorum ſit in agris, hoſtiliter excidant: itaq; fiat vt Cicadæ illis iam humi canere incipiant, ſublatis arboribus quibus inſideant. Fortaſſe tale quiddam refert Gregorius Nazienzenus, cuius in hoc opus Commentaria Venetijs Aldus Manutius ſcribit ſe vidiſſe. Τεττίγων ἀνάμεστοι, *Cicadis pleni*. In glorioſos, & ſtultos olim dicebatur, aut obſoletis, ac iam deſitis vtentes. Antiquitùs enim Atticis mos erat, capillorum cincinnis aureas Cicadas addere. vnde Τεττιγοφόροι dicti ſunt, quemadmodum abundè dictum eſt ſuperiùs, hoc autem declarabant ſeſe αὐτόχθονας eſſe ſiue indigenas, veluti Cicadæ quæ non aliunde commigrant, ſicut plæraq; alia, ſed innibi naſcuntur vbi viuunt. Ariſtophanes.

Cicadis pleni.

Ἀρχαῖαγε καὶ δὴ πολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα
Καὶ κηκιώδη, καὶ βαρωνίων. id eſt,
Priſca hæc ſanè atq; obſita canis, nec non repleta Cicadis
Ac Cecide cum Buphonijs.

Cecides peruetuſtus quiſpiam fuit ditramborum ſcriptor. Buphonia item feſtum priſcum, & iam ob vetuſtatem deſitum. Quæ ſanè omnia prouerbiali ſchemate ſunt dicta. Non minus prouerbialiter vſurpari poteſt *Cicada nigrior*, vt graculo nigrior, quotieſcunq; ſermo eſt de rebus nigerrimis. Vtitur hoc [h] Martialis in Procillum, qui ipſi inuidebat, quod à pulchra puella adamaretur, ſe tamen inquiens nigriorem velle

Cicada nigrior.

[h] *Li 3. Epigram.*

Formica, pice, Graculo, Cicada.

Nec minus, & hoc *Cicada inanior*, quòd à [i] Scaligero vſurpatum video de homine loquens pauperrimo; cùm ait

[i] *Poem. in manes Catulli.*

Rore paſcitur.

Audes temnere ruſticus colonum?
At qui, dij, homo? qui? qui inaniore
Ventre eſt, quam media die Cicada
Cum cœli meditullio ſilet ſol:
Et longas ſubiens vorauit vmbras.

Rore paſcitur. ſi hoc referamus ad prouerbium, inquit Adagiorum autor, transfertur ad ingenium ſiue ſtylum ieiunum, & aridum, aut per ironiam in hominem vehementer obeſo corpore. Theocritus in Nomeo Batto: ὀρτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ: Nunquid rorem depaſcitur, vt Cicada? Cicadas autem rore ali teſtati ſumus. Virgilius in Daphnide.

Dum iuga montis aper, fluuios dum piſcis amabit
Dumq; thymo paſcentur Apes, dum rore Cicadæ,
Semper honos nomenq; tuum laudesq; manebunt.

Hæc ſunt τὰ ἀναγκαῖα id eſt neceſſaria, & prouerbij ſpeciem habent, quibus indicare licebit, quòd in vita perpetuum nobis futurum intelligi volumus. Itidem Virgilius hoc, quòd habetur quarto Æneidos:

Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos reget artus.

Cigale ſchioppate.

Cigale ſchioppate apud Italos vſitatum, quaſi dicas Cicadæ crepatæ, aut ruptæ. tales dicuntur poëtæ, & aſſentatores principum, qui cùm ignominioſos ſuos verſus ediderunt, aut de aliquo maledixerint quidquam, quòd principi fore gratum exoptant, non aliter tandem, quàm Cicadæ ſuo cantu rumpuntur, & moriuntur, vbi per aſſentationes nequeant conſequi, quod cupiunt. poteſt quoque hoc prouerbio notari res, quæ nullius eſt vſus amplius, non aliter, quàm Cicadæ, cùm rumpuntur, non ampliùs ad cantum idoneæ exiſtunt. eſt autem hoc apud [k] Arioſtum:

[k] *34. Cant. 77.*

Vede in ghirlande aſcoſi lacci, e chiede
E ode, che ſon tutte adulationi
Di Cigale ſchioppate imagini hanno
Verſi, che in lode de i Signor ſi fanno.

Τέτ-

A Γέγηθε μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς. Id est.
Gaudet magis quàm qui senectam exuit,
de vehementer hilari, & gestienti gaudio. [1] Aristophanes.
Ἥδομαι γάρ καὶ γέγηθα, κοὐ πεπόρδα καὶ γέλω
Μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς, ἐκφύγων τὴν ἀσπίδα. Id est,
Gaudeo siquidem atq; lætor, atq; pedo & rideo
Qui clipeum suffregerim, magis ac senectam qui exuit.
Ductum est à serpentibus, & Cicadis, qui statis temporibus exuunt senectutem, & veluti renascuntur.

Gaudet magis quam qui senectã exuit.
[1] *In Pace.*

EPITHETA.

B EX quodam Epigrammate Simonidis peruetusto apud [a] Athenæum colligo Τέττιγας dici ἀμήτρους, hoc est, immoderatas. nescio cur immoderatæ, nisi quòd in cantu intemperantes sint, & assiduæ nimium, ita vt ob assiduitatem rumpi dicantur. Alij verò legunt hîc ἄμητροι, quòd sponte nascantur, & absq; matre sint. alij εὐμητροι hoc est sonoræ, ob cantum sonorum quem edunt. alij ἄμιφοι pro ἠμέροι blandæ, vt notat ibidem doctissimus Dalechampius. At verò φιλόμβριον τέττιγα pro φίλομβρον. Id est, pluuiæ cupidam in Epigrammatibus veterum dici annotat autor Thesauri linguæ Græcæ. videtur & hoc epitheton Cicadarum naturæ non rectè conuenire, vtpote quæ cunctæ anni temperiem siccam efflagitant, æstatem, & solis æstum. nisi sit per ἀντίφρασιν intelligendum: potest quoque ea ratione conuenire, qua Cicadas diximus ex Aristotele plurimas generari, cùm plurimi fiunt imbres. Similiter & in Epigrammatibus δρυοκοίτης dicitur, quasi in quercu seu generaliter in arbore cubans. Nam & Græci, vt quidam tradunt δρυὸς nomine omne arboris, & ligni genus complexi sunt. etenim vitem quidam poëta δρυὸν οἰνοχίτωνα nuncupauit. Philes ob cantus amorem quo detinetur, φιλῳδὸν vocat, Suidas ἡλιομανής, hoc est, insano solis amore captam, quoniam ἐπιμαίνεται τῷ ἡλίῳ. Αἰθαλίωνες apud Theocritum παρὰ τὸ αἰθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου. quia à sole comburantur: concinere enim tunc vbi καῦμα fiat hoc est,
C vbi maximè inardescat sol, notat Theocriti Scholiastes. [b] Hesiodus ab alarum colore κυανοπτέρους: exponunt alis nigricantes. dicitur enim κυανόπτερος, cuius alæ seu pinnæ cyani colore sunt, hoc est cæruleæ. Dicuntur apud Virgilium à cantu querulæ, itemq; raucæ. argutas (vt Hesiodus & alij poëtæ Græci ἠχέτας) dixit in Culice.

[a] *Li. 11. de ipnos.*

[b] *In Scuto Herculis.*

Arguta.

Argutis & cuncta fremunt ardore Cicadis,
& Martialis.
Arguta tegit ala quot Cicadæ.
Nemesianus æstiuas, quòd æstate canere incipiant & æstu delectentur.
——*Æstiuis cantu concede Cicadis.*
Quidam graciles vocauit, quòd tenui sint corpore. Pontanus choraliſtriam Cicadam, quòd alternatim, & instar chori canat, sed apud quem id ex veteribus legerit me latet. Policianus rauciſonam.

Rauciſona.

Post vbi rauciſona pinna vibrante Cicadæ.

FABVLÆ.

D PHILOSTRATVS in Apollonij Tyanæi vita, & Plato in Phædro Cicadas à Musis cantum habuisse scribunt, dicente sic Socrate: Fertur autem olim Cicadas homines fuisse ante Musas: natis deinde Musis cantuq; mon strato, illorum nonnullos voluptate cantus vsq; adeo delenitos fuisse, vt canentes cibum potumq; negligerent, imprudenterq; perirent: ex quibus deinceps Cicadarum genus sit natum, cui Musæ hoc munus dederunt, vt alimonia non indigeant, sed absq; cibo potuq; quamdiu vixerit, cantet: postea verò ad Musas profiscatur, quam quis hominum Musam hîc colat renunciaturum. Ergo Terpsichore renunciantes, qui præcipuè illam in choreis cætibusq; celebrarint, eam ipsis propitiam reddunt, atq; itidem alijs pro sua cuiq; venerationis specie. Tithonũ fabulatur Hellanicus, Laomedontis filiorũ eligãtissimũ fuisse & ab aurora (alij Die) adamatum, in cœlo sublatum, ac

A Musis cãtum habuerunt Cicadę.

Cicadę homines fuerunt ante Musas.

Tithon° in Cicadam mutatus, & eius fabulę allegoria.

succo illius perfusum: inde petẽti immortalitatem cõcessit. Porro vbi consenuisset, postremo B prius cœpit cogitare, quod per incogitantiam vnà cùm viuacitate perpetua ἀγηρασίαν nõ petiuisset. Itaq; vbi ipse sibi displicere cœpisset, quòd frui voluptatibus vitæ humanæ non liceret, contendit à dea, vt immortalitatem mortalitate commutaret. Aurora verò, cùm id in manu non esset, vertit eum in Cicadam volatilium μουσικώτατον, vt eius voce oblectaretur. Reliquit hîc Hęmathionem filium, & Memnonem Aegyptiorum regem. Addunt nonnulli ἀμφιμήτριον Priami fuisse, hoc est ex vno quidem patre Laomedonte, sed diuersis matribus. Priamum ex Leucippa, Tithonum verò ex Strymone, aut Rhæone. Et qui eius senectutem amplificant, aiunt eo senij illum prouectum fuisse, vt in cunis, & calathis vimineis infantum more agitatus interquiesceret. Nata hinc parœmia τιθωνῆ γῆρας, & καταγηράσας τιθώνου βαθύτερον: id est Tithoni senecta, & Tithono profundiùs senescas. Lucianus καὶ ὑπερ τιθωνὸν ἔζη ὀγέρων: atque vltra Tithonum viuebat senex. Aristophanes.

Tithoni senecta prouerbium quid.

Ἄνδρα τιθωνὸν καὶ παράττων, παράττων, καὶ κύκων,
Virum Tithonum & lacerans & turbans, & miscens.

[a] *Chiliad.8. 166.*

Hanc fabulam carmine explicauit [a] Iohannes Tzetzes, simulq; exponit Homerum, cur Cicadis assimulauerit Troianos, pessimeq; interpretes eius opinatos esse, propterea id factum F quòd Tithonus, cùm consenuisset, in Cicadam versus sit; de Cicadarum itaque loquacitate primùm locutus, hos versus subdit.

Ὅθεν καὶ ὅμηρος εἰδὼς τὸ τῶν τεττίγων λάλον
Τοῖς τέττιξι παρῄκασε τοὺς τρώων δημηγόρους,
Δημηγορίας χέοντας λόγων συχνὰς νιφάδας.
Ἃς δὲ φασὶν οἱ βουκρανοι πλάττοντες ἱστορίας
Ὡς ὅμηρος τοῖς τέττιξι παρεῄκασε τοὺς ἄνδρας
Ἀφ' ὧν ὁ τούτων συγγενὴς ὁ τιθωνὸς γηράσας,
Εἰς τῆς ἡμέρας τέττιγος εἰς φύσιν μετημείφθη,
Λῆρος τυγχάνει μυθικὸς, οὐ ἀλληγορετέον.
Τὸν τιθωνὸν ἐρῶμενον ἡμέρας οὕτω νοῆσαι
Τὸ εἶναι μακροχρόνιον, καὶ τάχα δὲ φιλεῖσθαι,
Ταῖς τῆς ζώης ἡμέραις τε καὶ τῷ μακρῷ δὲ χρόνῳ,
Επεὶ δ' ὑπερεγήρασε, καὶ δίκλω βρεφυλλίων
Ενλίκνῳ σωστρέφετο, χάριν τοῦ καθευδῆσαι. G
Πάλιν νεάσαι θέλοντες τοῦτον ὡς βρέφος λέγειν,
Επεὶ καὶ τέττιγες γηράζουσιν, ὡς ὄφεις·
Λαλῶν γὰρ τέττιξ ῥῆγνυται, ἄλλος δ' ἐκτρέχει νέος,
Ἔφασαν ὡς γεράσαντα τὸν τιθωνὸν, ἡμέρᾳ
Εις τέττιγα μετέλαλεν, ἤγουν μακρῷ τῷ χρόνῳ
Ο τιθωνὸς ἐξ ὑπαρχῆς πάλιν ἀνενεώθη. Id est,

Vnde & Homerus cùm sciret Cicadarum loquacitatem
Cicadis assimulauit Troianorum concionatores
Conciones fundentes verborum densas niues.
Quas autem aiunt bubali fingentes historias
Quòd Homerus Cicadis assimulauit viros
Propterea, quòd harum cognatus Tithonus cùm senuisset
A Die Cicadæ in naturam mutatus est, H
Nugæ sunt fabulosæ, quæ explicandæ sunt.
Tithonum amantem diem sic intellige
Eo quòd esset longæuus, & fortè sanè amari
Vitæ diebus atq; longo tempore.
Postquam autem senuit & instar infantulorum
In cuna voluebatur gratia dormiendi,
Rursus puerascare volentem hunc vt infantem dicere:
Quoniam Cicadæ ipsæ repuerascunt, vt serpentes.
Loquẽs enim Cicada rumpitur, alius autem excurrit iuuenis
Dixerunt quod cùm senuisset Tithonus, Hemera
In Cicadam mutauit: id est in longam vitam
Tithonus à principio rursus renouatus est.

Allegoria fabulæ Tithoni.

Quidam Græcorum hanc fabulã paulò aliter allegoricè interpretantur, in hunc scilicet modum.

A dũ. Tithonus hîc in orientali mundi plaga vxorem duxit, susceptiq; ex ea libros, quos suprà commemoraui, & ad tantam peruenit senectutem, vt in cunas componeretur. Auroram vocant temperatam orientalium partium plagam, qua ad miraculum viuacitatis venit. Quod verò in Cicadam eum transformatum fabulantur, id factum existimant propter Cicadarum naturam, vt etiam superiùs Iohannes Tzetzes admonuit, quæ senio confectæ perinde, vt serpentes exuunt senectutem. Sed & Physicam huius fabulæ nescio quam rationem, quidam somniant, quam non est operepretium hîc persequi. Auget miraculum Rheginensium Cicadarũ etiam fabulosè celebrata vocalitas vicinarum. Nam [b] Strabo Timæũ citat autorẽ, quondam in Pythiorum certamine Eunomum Locrensem, & Rheginensem Aristonem in canendi certamen veniſſe, Aristonem Apollinem inuocasse Delphicum, vt sibi canenti auxilio foret, quòd à Delphis Rheginenses olim essent profecti. Eunomum respondisse cũ Rheginensibus, ne certandum quidem omnino de Musica, apud quos Cicada vocalissimum animal voce careret. Vtrisq; certantibus cùm in Eunomi cithara, vna inter canendum corda frangeretur, Cicadam superuolantem adstitisse, ac vocem alioqui defuturam suo cantu suppleuisse, atq; ita victorem fuisse declaratum, statuamq; citharædi posuisse, cum Cicada cithare insidente. Huiusmodi ferè narrat [c] Strabo, & Antigonus ex eodẽ Timęo qui Siculas cõ
B scripsit historias. [d] Clemens Alexandrinus scribit hanc fabulam, sed prolixius & elegantius, & aliquantulum allegoricè interpretatur. Hanc enim Cicadam ait canendi arte, qua Eunomus præstabat allectam fuisse non aliter, quàm Thracij cantu feræ mansuetæ redditæ sunt, & Arionis Methymnæi suaui harmonia pisces inescati: per Cicadam autem histrionem, aut „ Musicæ imitatorem intelligi, & alia plurima, quæ his sequentibus verbis continentur. Thra „ cius autem, inquit, alius sophista (alia est hæc Græca fabula) solo cantu feras reddebat man „ suetas: quin etiam, & cæteras arbores, & fagos suis locis motas Musica transplantabat. Pos„ sum tibi quoque aliam narrare fabulam, quæ huic non minus, quàm frater fratri est similis, „ similem & Crantorem Eunomum Locrensem, & Cicadam Pythicam. Dies festus maximo „ Græcorum conuentu Pythone celebrabatur propter Draconem mortuum: Eunomo canen „ te serpentis epithaphium, nescio an hymnus an lamentatio serpentis esset canticum. Erat „ autem certamen constitutum, & æstus tempore cithara canebat Eunomus, quando Cicadæ „ quæ sole incalescebant, sub ramis canebant in montibus. Canebant autem non Draconi „ mortuo, sed Deo sapientissimo verè liberum canticum, modis Eunomi præstantius. Locro
C chorda rumpitur, in citharæ iugum aduolat Cicada, & super instrumentum tanquam super „ ramum personat, & cithara cantico apta harmonia conueniens citharœdus, chordam sup„ pleuit deficientem. Cicada ergo Eunomi cantu ducitur, vt vult fabula, quæ æneum Euno„ mum in Pithone posuit cum ipsa cithara, & Locri socium certaminis. Ea autem, & sua spon„ te aduolat; & sua sponte canit: *Græcis autem visus est fuisse histrio, & imitator musicæ.* Quanam ergo ratione (alloquitur enim nunc autor Græcos & gentes) credidistis inanibus fabulis, æstimantes animantia demulceri musica, lętus autem, ac speciosus vultus veritatis solus, vt est verisimile videtur vobis esse simulatus, & infidelitatis oculis subijcitur? Hucusq; Clemens Alexandrinus. Aliud quoque apud Rheginos, vt autor est [e] Antigonus fabulę loco narratur, Herculem quodam eius regionis loco somno se dedisse, cumq; ob turbarent Cicadę, imprecatum ijs esse, vt obmutescerent. Atque ob id factum (vt apud Solinum tradidit Granius) vt iam inde toto tractu, omniq; anni tempore, id Insectum volucre in silentio ibidem permaneat.

De Eunomo & Aristone.

[b] *Lib. 6. Geogrph.*

[c] *Lib. Mir. Nar.*

[d] *In Adhortatoria ad Græcos & gentes.*

[e] *In Mirab.* Cur Reginis Cicadæ sit mutæ fabulosa ratio. Herculis somnum Cicadæ obturbarunt.

D

APOLOGI.

AESOPVS ille è Phrygia fabulator haud immeritò sapiens æstimatus est, cùm quæ vtilia monitu, suasuq; erant, non seuerè, non imperiosè præcepit, & censuit, vt philosophis mos est, sed festiuos delectabilesq; apologos commentus res salubriter, ac prospicienter animaduersas in mentes animosq; hominum cùm audiendi quadam illecebra induit: velut hęc eius fabula de Cicada, atque Formica, qua nonet quemlibet ne in aliqua re sit negligens, ne postea mœreat, ac periclitetur. Hyemis, inquit, tempore cùm triticum efferueret, Formicę refrigerabant, Cicada autem esuriens petebat ab eis cibum: Formicę verò dixerunt ei, cur æstate non colligebas alimentum? hęc ait, non eram ociosa, sed canebam mu sicè. Tum hę ridendo dixerunt, si æstiuo tempore modulabaris, nunc salta. Hoc etiã exemplo Aphthonius sophista in Exercitamentis ad laborem iuuenes cohortatur. Cicadæ, inquit,

Negligẽtia damnatur.

olim æſtate aſſiduis cantibus indulgebant, Formicæ verò hyemis memores, laboribus fructibusq; colligendis operam dabant. Verùm cùm hyems aduenisſet, Formicæ ijs, quę collegerant, paſcebantur, Cicadas autem delectatio illa, & canendi voluptas eò indigentiæ miſeriæq; perduxit, vt eſurirent omnes, & fame conficerentur. Sic iuuentus laborum fugitans male habet in ſenectute. Hanc quoq; fabulam carmine reddidit Iohannes Tzetzes, quàm non opus eſt hîc repetere. Aliam Æſopus Crœſo, qui contra Samios bellum gerebat, non omnino ſuperiore imparem vtilitate, de Locuſta, & Cicada dixit, qua audita non modo vitam largitus eſt Crœſus, ſed ſe etiam cùm Samijs conciliauit. Narrat enim Maximus Planudes in Æſopi vita, cùm Crœſus ad Samios Legatum miſiſſet, hicq; renunciaſſet regi fieri non poſſe, vt Samij debellarentur, quam diu apud eos eſt Aeſopus, vtpote qui illis optima prudentiſſimaq; conſilia ſuggereret, denuo regem ad Samios legatum miſiſſe, qui Aeſopum ab illis poſtularet, Aeſopumq; inuitis Samijs vnà cùm legato ad Crœſum ſe contuliſſe, hunc, cùm Aeſopum vidiſſet indignatum fuiſſe, atque dixiſſe: vide qualis homuncio impedimento mihi ad tantam inſulam ſubigendam fuit. Tùm Aeſopum; maximè o rex, non vi neq; neceſſitate coactus ad te veni, ſed ſponte. Patere me autem parumper audire. Vir quidam cùm Locuſtas caperet, occideretq;, cepit & Cicadam; cùm & illam vellet occidere, inquit Cicada, ô homo ne me fruſtra occidas. Ego enim neq; ſpicam lædo, neq; alia in re quapiam iniuria te afficio. Motu verò quæ in me ſunt membranalarum, ſuauiter canto, delectans viatores. Præter igitur vocem in me ampliùs nihil inuenies. Itaque regem his auditis permiſiſſe, vt abiret. Atq; Aeſopum rurſus dixiſſe, tuos igitur o rex pedes attingo, ne me ſine cauſa occidas. Non enim poſſum iniuria, quemquam afficere, ſed in vili corpore generoſum loquor ſermonem. Poſtea ſcribit idem Planudes miratum regem, ac miſeratum huic reſpondiſſe: Aeſope non tibi ſolùm largior vitam, ſed fatum. Ergo quod vis pete, & accipies. illum rogaſſe, vt rex reconciliaret ſe Samijs, regeq; ſubinde dicente reconciliatus ſum, Aeſopum in terram cecidiſſe gratiasq; illi egiſſe.

Aeſopus Cicadę ſe cõparat.

VSVS IN CIBIS.

[a] IOHANNES Boterius ex aliorum relatu recenſet apud Carabi populos, & eos qui iuxta ſinum Darien, & Vraba in Occidentalis Indię parte habitant, ſportas plenas Cicadis, Locuſtis Gryllisq; ab Hiſpanis repertas fuiſſe, ijſq; aut ſiccis, aut ſalatis eos populos veſci, vendere item atq; emere, & pro alijs mercibus commutare, vt auro, argento, veſtibus, ſcripſit Gonzalauus Ouiedus. Quin & antiquis in cibum Cicadæ ceſſerunt. Anaxandrides in Proteſilao apud [b] Athenæum, conuiuium irridens nuptiarum Iphicratis, cùm regis Thracię Cotijs filiã in vxorem duceret, ait inter alia plurima lauta, & optima edulia, in cuiuſdam conuiuio haud defuiſſe Cicadas aſſas. & Ariſtophanes in Horis apud [c] Athenęum pulchras Athenas laudans, hyberno tempore circumlatas menſis fuiſſe his verbis teſtatur.

Media conſpicias hyeme cucumeres, temporarios
Ac fugaces fructus, è violis coronas & oculos excecantem puluerem
Idem inſtitor vendit, turdos, pyra, fauos, oliuas
Coloſtrum, inteſtina, Cicadas,

Quo in loco annotat Dalechampius aſſis vſos fuiſſe Athenienſes. Quin etiam Parthi opibus abundantes, & ij qui ad orientem habitant, ijs veſcebantur, vt prodidit [d] Plinius, qui quo tempore in cibum aſſumi debeant nobis his verbis docuit, Ante coitum, inquit, Parthi mares præ ſe ferunt, à coitu fœminas ouis earum correptis (aliqui legunt corrupti ideſt illecti, & deliniti nimirum Parthi, & populi ad Orientem) quæ ſunt candida. Nam ante coitum teſte [e] Ariſtotele mares ſunt ſuauiores, à coitu verò fœminæ: quippe quæ tum oua candida & guſtui grata habeant, ſunt item, & ea ſuauiſſima antequam cortex cadit. Creſcit, inquit Philoſophus, primo in terra Vermiculus, deinde fit ex eo quæ Tettigometra appellatur parentis nomine, quo tempore guſtu ſuauiſſimæ ſunt antequam cortex rumpatur, tenerrimæ enim, vt obſeruaui eo tempore, ſunt; poſtea verò duriores, quo fit vt tunc minus eſui ſint. ſunt & canibus quibuſdam ſummopere gratæ non modo, cùm ſuo inuolucro, & Tettigometra obuolutæ ſunt, ſed etiam poſtea cùm canere incipiunt. vt in catella mea prægnante obſeruaui, quàm ruri habebam, cui cùm aliquoties obijeciſſem, cùm ſumma auiditate eas comedebat, & tantoperè earum eſu delectabatur, vt quoties famulorum aliquis per agros vagaretur, ſponte non inſequebatur tantùm, ſed ſub arbore, vbi eæ ardentius canebant conſiſtens, continuo caudæ motu voceq; querula innutabat ad capiendum.

Canibus quibuſdam grata.

[a] *Lib. 4.*

[b] *Lib. 4. De ſpnoſo. c. 2.*

[c] *Li. 9. Deip.*

[d] *Lib. 11. cap. 26.* Quãdo ſuauiſſimæ.

[e] *Li. 5. Hiſt. cap. 30.*

A

VSVS IN MEDICINA

ANTIQVI vescebantur Cicadis ad aperiendas venas, vt perhibet [a] Athenæus de conuiuijs Atticis loquens his verbis. Vescebantur Cicadis præterea & Cercopis venarum aperiendarum (sed ἀναστομώσεως Dalechampius vertit excitandæ appetentiæ) gratia. Aristophanes in Anagyro.

— πρὸς θεῶν ἐρᾷς τέττιγα φάγειν,
Καὶ κερκώπων θερισταμένων καλαμω λεπτῷ. Id est,

Cicadis Cercopisq; tu per deos libenter vescēris
Ex arundine illas gracili venaris.

[a] *Li. 4. c. 3.* Venas aperiunt.

Docet [b] Rondeletius modum vtendi in medicina, vt nimirum tostis eis vtamur totis, quēadmodum Scorpionibus, & Vermibus, nulla parte dempta, velut aluo, aut alis, aut capite, vti in Cantharidibus fieri solet. atq; hoc modo assæ offerendæ ijs, quibus affecta vesica est.

B Cicadas tostas ait [c] Plinius, in patellis ediſſe contra difficultatem vrinæ prodest. & hæc ex [d] Dioscoride, qui inquit, Cicadæ, quæ inassatæ manduntur, vesicæ doloribus prosunt. quo in loco peritissimus herbarum Mathiolus ingentem Alberti cognomento Magni adnotauit errorem, qui arbitratur Gryllos noctu stridentes, ac hyeme circa hypocaustorum fornaces plærunq; stabulantes, æstate verò in campestribus canentes Cicadas esse, cùm in Germania regione frigida, & maximè ad arctum spectante Cicadæ non sint. Sed vt vnde digressi eramus, reuertamur. easdem commendat [e] Aretæus ad acutas, & difficiles vesicæ passiones hoc
„ modo. vtilissimum, inquit, vtiq; vesicæ remedium Cicadæ sunt tempore suo tostæ, pro cibo
„ exhibitæ, extra tempus autem, aridæ, tritæ cum aqua. Sed radicis nardi parum cum Cicadis
„ elixetur, vt ijsdem quoque loco balnei ad vesicæ laxamentum æger desideat. Sed & Ci-
„ cadis siccis quidam, autore [f] Galeno, vtuntur ad colicos affectus, cùm paribus numero pi-
„ peris granis, dantq; aut tres, aut quinq; aut septem, per intermissionem videlicet, & per
„ ipsos etiam paroxysmos.

[b] *Lib. de Ponder.*
[c] *Lib. 30. cap. 8.* Ad vesicæ vitia.
[d] *Lib. 2. cap. 45.* Alberti magni error. Germanis Cicadę desunt.
[e] *Lib. 6.* Ad colicū dolorem.
[f] *Lib. 11. de simp. med. fac.*

C

VSVS IN VARIIS.

„ SI vinum aquis infuscatum. (vtar interim Plautino verbo) cognosces Cica-
„ da eo modo, quo nobis præcepit [a] Gaudentius Merula. Malum in vas in-
„ jcito, vel pyra sylvestria, vel Locustam, aut Cicadam; & si quidem hæc
„ supernatauerint, vinum est purum; si verò merguntur aquam habent vina.
Meropem auem antiquis dictam Græcis, hodiernis Melissophago, eligantissimo colore præditam Cretenses pueri Cicada venantur, quem capiendi
„ modum his verbis narrat [b] Bellonius: aciculam hami instar incuruam per mediam Cicadam
„ figunt, eamq; capite filo alligant, cuius extremum manu retinent: Cicada sic transfixa ni-
„ hilominus in aëre volat, quam conspiciens Merops, impetu in eam irruit, atque eam deuorat; at acicula curua, quam cùm Cicada deuorauit retentus capitur. Sanè possent, & hoc modò facillimè capi hirundines, quæ Musis sacras, & canoras Cicadas, vt loquitur [c] Plutarchus facillimè capiunt, ijsq; vescuntur.

[a] *Li. Mira. 4. cap. 37.* Vina num aquosa quo modo cognoscātur. Merops vt capiatur.
[b] *Lib. 1. obser. cap. 9.* Hirūdines quomodo capi possūt.
[c] *Sympos. 8. quæst. 7.*

D

FINIS.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER TERTIVS,

QVI EST

DE ANELYTRIS BIPENNIBVS.

DE MVSCA. Cap. I.

ABSOLVTA iam Insectorum anelytrorum quadripennium historiâ, bipennium, hoc est, eorum quæ binis, vt Plinius loquitur, aduolant pinnis, tradenda restat. Inter quæ velut primùm locum petitura Musca, vt naturaliter est audax, proterua, importuna, dum alteriùs historiam meditor, molestat me pungendo, & quanquam sæpiùs repellam, redit tamen, pungitq; iterum, quin totis contendit viribus, vt & me velut comitem ijs adiungam, qui in eius laudibus plurimum temporis impendere non sunt degrauati: in quibus] principem in primis recenset poëtarum Homerum, festiuissimumq; Lucianum ex veteribus, ex neotericis Leonem Baptistam Albertum, aitq; hos integris eam celebrasse voluminibus. Diuum[a] Augustinum mihi obtrudit, quòd eam Soli omnium rerum fotori anteponat his verbis: Si quis à me quærat, num etiam Muscæ animam huic Solis luci præstare censerem. „ Responderem etiam. Nec me terreret Musca, quòd parua est, sed quòd viua firmaret. Quæ- „ ritur enim, quid illa membra tam exigua vegetet, quid huc atque illuc pro naturali appeti- „ tu tantillum corpusculum ducat, quid currentes pedes, in numerum moueat, quid volan- „ tis pennulas moderetur & vibret. Quòd qualecunq; est bene considerantibus in tam paruo, „ tam magnum eminet, vt cuius fulgori perstringenti oculos præferatur. Hæc & alia mihi sę- „ pius repetebat Musca, tantumq; apud me valuit importunitatis assiduitas, vt potiùs morem mi gerendum esse duxerim, quàm deinceps nouis ab ea molestijs affici, quàm alijs, inquam, rursus aculeis impeti. Et multa equidem mihi dicenda forent Muscam laudare volenti, quę tamen in præsentiarum sponte prætereo, cùm ne ex Musca (quod aiunt) elephantum facere velle videar, tùm verò maximè, quia omnia in historiæ progressu patebunt, tùm deniq; quia à commemoratis modò authoribus fusè enarrantur, quos qui volet, per ocium adire poterit; ego interim prosequar.

[a] *Li. de duabus animab. 1. cap. 4.* Muscę anima soli præfertur.

A

ÆQVIVOCA.

MVSCA in plerisq; linguis æquiuocationem patitur. Apud Græcos in primis Μυῖα, & apud Latinos Muſca quodlibet Inſectum volucre, quòd exiguum eſt, denotat. Quo ſenſu Hippocrates ægros Muſcas captare ſcribit, quorum deplorata cura eſt. Ita quoque Apes Μυιῶν, id eſt Muſcarum appellatione quandoq; veniunt. Χαλκῆ Μυῖα olim dicebatur luſus quidam puerilis, in quo pueri clauſis oculis, protenſisq; manibus obambulabant, donec aliquem prehenderent. De hoc ita ſcribit [a] Petrus Victorius. Luſus pue-
„ rilis, qui in vſu veterum Græcorum erat, & in alias etiam terras manarat, vſque ad no-
„ ſtra tempora apud nos permanſit, & (quod non minus mirum eſt) quamuis diuerſa lingua
„ ab eadem re nomen traxit: ipſum enim illi ſuo ſermone χαλκῆν Μυῖαν vocabant, vt teſta-
„ tur Pollux, qui nono libro Onomaſtici eum deſcribit, omnemq; rationem ipſius tradit. No-
B ſtri verò pueri, & ipſi Muſcam appellant, non tamen aheneam, ſed cæcam. Pollux igitur
„ inquit, ita olim exerceri ſolitum, vt puer aliquis cum faſcia oculos obuoluiſſet, in orbem ver-
„ ſaretur, clamaretq; aheneam Muſcam venabor: alij verò reſpondentes, venaberis, nec ta-
„ men capies, cæderent illum ſcutica, è leui materia facta, donec aliquem è numero ipſorum
„ comprehendiſſet. Nam quod eſt in excuſis libris σύντισι, arbitror corruptum eſſe, legiq; de-
„ bere σκύτεσι. Euſtathius quoq; in vigeſimo primo Iliados meminit huius ludi, quo loco,
„ quid valeat κυνόμυια declarat. Illo enim contumelioſo nomine appellârat in acie Mars Pal-
„ ladem: & ea quæ de eo tradita ſunt à Polluce, immutatis aliquantulum verbis exponit. Nam
„ quod ad hanc partem pertinet, in qua maculæ aliquid ineſſe ſuſpicor, ille inquit: οἱ δὲ κυκλῳ
„ ϛῶτες, βίβλοις, ἢ καὶ χέρσι παίοντες ἀποκρίνονται, ἀλλ' ἐλαφῇ. Sed idem etiam docet, vn-
„ de χαλκῆ, id eſt, ahenea Muſca vocata ſit; tradens genus eſſe quoddam Muſcarum, quæ à
colore æris, illo modo à Græcis vocatæ ſint. Hæc Victorius. Noſtri etiam pueri hoc ludi genere paſſim vtuntur, ſed diuerſo nomine appellant, nimirum giocare à ſcapuccia l'orbo, quòd in eo pueros velut occæcatos cadere contingat: ſed & in alijs Italiæ locis, alijs item nominibus venit, vt giocare alla gatta cieca, aut alla gatta loſca, In Hetruria, vt apud Burgen-
C ſes Gallina bubù. Apud Hollandos, vt audio, Hoender koy. Sunt qui φακῆνας interpretentur, referente [b] Cælio Rhodigino, Apes maſculas, alij Muſcas ἀκέντρους id eſt, ſine aculeo, ſterilesq;. Μυῖαι Græcis præterea ſunt, vt etiam Muſcæ Latinis vocatæ multæ mulieres, de quibus pòſt. Eſt poſtremò Μυῖα apud Athenæum piſcis teſte [c] Hermolao. Nos præter Muſcas propriè dictas alia etiam plurima Inſecta Muſcis ſimilia, nonnunquam Moſche vulgò appellamus; quod præterea non Gallos ſolùm, quibus Mouche teſtante [d] Iacobo Greuino Gallo generale eſt ad omnia Inſecta, quæ cùm Muſcis aliquam gerunt ſimilitudinem; verùm etiam plerasq; alias nationes facere exiſtimo. Lepidè & argutè Hiſpani Pancos Indiæ populos ob eorum frequentiam Moſche, id eſt, Muſcas vocare conſueuerunt: quòd nimirum, vt Muſcæ, numerosè admodum generarent. Κυνόμυια, id eſt, Muſca canina herbę quoque nomen eſt, quæ aliter κυνοσβᾶς dicitur.

Muſca pro quolibet paruo volucri.

Muſca luſus.

[a] *Lib. 15. Var. lect. cap. 16.*

Muſca cæca.

Muſca ahenea quæ.

[b] *Li. 23. Antiq. lect. c. 35*

[c] *Lib. 20. in Dioſc. c. 207.*

[d] *Lib. 4. de Venenis.*

Panci Muſcæ cur dicti.

Cynomyia herba.

SYNONYMA.

D

ב זבוב Zebub Hebræis Muſca eſt, ita dicta à fluxu humoris tetri fœtoris, à זוב, quod eſt fluere. Hinc Acaronitæ ſuum deum בעל זבוב Belſebub, quaſi dominum Muſcæ dixerunt 2. Reg. & alijs. Ieſah. 7. Sibilabit dominus לזבוב Muſcæ. Eccleſiaſtæ 10. זבובי מוח Muſcæ mortis (id eſt, ſicut quælibet Muſca mortua) fœtore faciet. דריבא Dediba in dictionario Syrocaldaico Muſca eſt, item קצריה Kartzith; item ערוגא Arura; nec non דיבריא Dibraia Muſcæ, in ſingulari דיבבא Dibba. Græcis, vt dixi, Μυῖα dicitur à μύω, vt Euſtathius vult, à μυιῶν, vt Etymologus, quod quidem etiam ſit à μύω: Latinis Muſca, & diminutiua voce Muſcula. Pro Muſca etiamnum Itali, & Hiſpani Moſca dicunt: Galli Mouche, Germani Muggen, Mugg Fliegen: Belgæ Vliege à volando, quod Vliegen dicunt. Adrianus Iunius his quoque Mugge vocari ſcribit, quod ſicut ex doctis quibuſdam Belgis percepi, falſum eſt, qui Mugge Culicem eſſe affirmabant: Angli à Flye. Cùm verò inter tot Muſcarum genera, de quibus mox agemus, eius quæ Canina vocatur, frequentior eſt, apud ſcriptores mentio, non ab re huius

Zebub.

Μυῖα vnde dicta.

Moſca. Muſcæ caninæ Synonyma.

ius quoque nomenclaturas, quibus apud diuerſos populos venit, hîc ſubnectam. Græcè E
κονόμυια dicitur, compacta dictione à κύνος, id eſt canis, & μῦι, id eſt Muſca, quòd canum præcipuè aures infeſtet. Quia verò canis impudens animal eſt, & Muſcâ vix aliud reperiatur audaciùs, metaphoricè pro homine impudente, & audace tum alibi, tùm in epigrammatibus ponitur. Pro κυνόμυια etiam κυνάμυια verſo o in α, ſed infrequentiùs legitur. Κυνοραίσας
Ricinus. aliqui etiam Muſcas caninas interpretãtur. Gaza Apud Ariſtotelem Ricinum vertit. Sed Ricinus à Muſca canina toto cælo differt. Sunt tamen, qui ineptè ſimul confundant. Non
Cyniphes. deſunt etiam qui Cyniphes eaſdem exiſtiment, ſed has ex Culicum genere eſſe nos potiùs arbitramur, quare de ijs in Culice ſermo fiet. Κυνόμυια, Italicè Moſca canina dicitur, Gallicè Mouche de Chien, Germanicè Hundſmucx, Belgicè Hondtuliege, Hiſpanicè Moſquito de los que pican, ò Muſca muy chica, y que pica agramente, ſeu Moſca de perro, Polonicè Pſgią Mucha, Vngaricè Eb legy, Anglicè à Horſe Flee, or Dogge Flie.

GENVS. DIFFERENTIAE.

F

Vt differãt. EQVIDEM ſunt innumera fermè Muſcarum genera, & pleraq; nomine etiam diſtincta. Differunt autem magnitudine potiſſimùm. Quędam enim paruæ ſunt, quædam magnæ. Minimas nos Moſcinos dicimus, de quibus
Moſcini. pòſt priuatim agetur: Magnas Lucianus στρατιώτιδας, id eſt, militares vocat. Sunt quæ mediam magnitudinem habeant. Iam verò, & membra earum, tùm numero, tùm conformatione variant. Quædam capite ſunt magno, quædam paruo, alia ventre craſſo, alia exili, alia breui, alia procero.
Differentia partium. Rurſus aliæ piloſæ, aliæ pilis carent: nonnullæ antennas, ſiue cornicula in fronte gerunt, plurimæ non. Color pleriſq; niger eſt; ſunt tamen & albæ, ſuntq; cinereæ, cęruleæ, viri-
A colore. des, æneæ, luteæ, rufæ; aliæq; alio colore prędităe eoq; vel ſimplici, vel mixto. Differunt
A loco. item loco. Nam quæ apud homines libenter verſantur, domeſticas haud abſurdè poſſimus nominare, ſicut quæ in agris, & ſyluis freqüentiores ſunt, agreſtes, ac ſylueſtres, & quæ pròpè aquas, aquaticas. Videtur, & in victu differentia, quia, cùm omnes fermè ſanguini inhiare conſtet, non eadem tamen omnes animalia proſequuntur, ſed ſunt quæ priuatim aliæ
Ab animalibus quæ infeſtant. alia infeſtant, vt Canina canes, Boaria boues, Equina equos. Sunt denique, & aliæ differentiæ, quæ cùm infrà multa Muſcarũ genera ſim deſcripturus, ex ijs facilè colligentur: quamobrem eas hîc breuitatis cauſa prætereo. Addam tamen nonnulla Muſcarum genera, quæ ſtudendo apud alios obſeruaui. In Cyrene, vt refert author mirabilium, aiunt non vnum
Muſcæ latifrontes. tantùm Muſcarum genus reperiri, ſed plura, formiſq; & colore diſtincta. Latifrontes enim
Echidnæ. alias veluti muſtelas, alias viperis ſimiles eſſe, quas & Echidnas vocant. In Sicilia, & Italia,
Muſcæ venenoſæ. aiunt, eodem referente Muſcarum genus eſſe, quod morſu necat, ad quę deuolarit. Mirum quoque eſt, quod notat [a] Cælius Rhodiginus, apud Tolletum in macello publico, vnam modò comparere Muſcam per integrum annum, albedine inſigni notabilem. [b] Aelianus de Muſcis in Aſtræo fluuio à noſtris ſpecie penitus differentibus, Hippuris ab indigenis appellatis miram etiam hanc recitat hiſtoriam: Huiuſmodi Macedonicam, inquit, piſcandi ratione auditione comprehenſam habeo. In fluuio nomine Aſtræo, qui inter Beroeam, & Theſſalonicen medius fluit, diſtincti varijs coloribus piſces gignuntur; qui indigenis Muſcis à fluuio volitantibus paſtum ſibi comparant. Eæ nec ſimile de ſpecie quicquam aliarum Muſcarum habent, quæ vbiq; ſunt; nec ad Apum ſimilitudinem accedunt, nec Veſparum, nec denique Anthedonum (Crabronum) ſpeciem gerunt: harum tamen aliquam cuiusq; propriam particulam referunt. Nam in audacia quiddam ſimile cæterarum Muſcarum habent, tum magnitudine Anthedoni ſimiles ſunt, tùm Veſparum colorẽ reddunt, & ſimiliter quidem, atque Apes bombo ſtrepunt. Eas Hippuros appellant indigenæ. Ea ad ſummam aquam verſantes ſui gratia alimenti, piſcium nationem non latent. Nam vt his quiſpiam earum aliquam per ſumma apparentem conſpexit, ſilentio ſub aquas ſubiens, ne prædam aquæ agitatione moueat, proximè ad illius vmbram accedit, & quemadmodum, vel de grege ouem lupus, vel Anſerem ex cohorte Aquila rapit, ſic is ore hianti, atque imminenti eam devorat, & mox ſub aquæ ſuperficiem denuo mergitur. Quod quidem ipſum etſi piſcatores haudquaquam ignorant, non ijs tamen Muſcis ad ineſcandos piſces vtuntur. Simul enim, ac hominis manu continguntur, & natiuum colorem perdunt, & pennæ euaneſcunt, & ineptæ ad eſcam piſcium omnino redduntur. Quæ cauſa eſt cur earum odio incenſi ipſas à ſe deteſtentur, &c. Cæterum Hippuros iſtos ego non Muſcarum, ſed vel Apum, vel potiùs Veſparum

[a] *Lib. 17. lect. Ant. cap. 11.*
[b] *Lib. 15. de Anim. c. 1.*
Hippuri Muſcæ.
Piſces diuerſi coloris.
H

A sparum genus iudicauerim. Ex Apum item genere fuerint Muscæ illæ, quas minores Formicis in Moluccis insulis esse tradunt, & mel in arboribus conficere, vt in Hispanicis commentarijs nauigationum in Indiam legimus. Nec verè Hollandi, qui hisce postremis temporib. ad Indos nauigarunt, referunt in Sumatra Muscas esse, quæ laccam magna copia in arborum magnarum ramis congerant. (credo ab Officinis laccam Sumetri vocari) Nam hoc alij de Formicis alatis tradiderunt, quas Hollandi cum Muscis confuderint. Esse tamen apud Indos alias Muscarum species, quæ sub hoc nostro cæli climate inuenire non sint, non iuerim inficias. Tradit Gaspar Balbius, dum illic quendam nauigaret fluuium, magnum Muscarum numerum ad cymbam qua vehebatur, aduolasse, colore albo, & aculeis acutissimis, adeo vt non minora, quàm Vespæ vulnera infligerent. Sed & istæc volucria, si Vesparum more, hoc est aculeo in aluo existente pupigerint, neutiquam Mucæ vocanda sunt, sed vel ex Apũ vel minorum Vesparum genere iudicanda, quas bonus ille Balbus cum Muscis confudit, triti illius Arist. & Plin. axiomatis ignarus, nullum cui aculeus in aluo, bipenne esse. Franciscus Lopius apud Iaguazzios Regni Auanares incolas infestissimas ait reperiri Muscas, & accẽso titione deterreri, aut vuidis lignis accensis, quia fumo eorum maximè fugentur, sed qui ocu

B lis adeò grauis sit, vt multis Hispanis lachrymas eliciat. In Hispaniola vocata insula, & præcipuè in vrbe Diui Dominici nomine celebri genus Muscarum viride, pictumq; reperitur, magnitudine (vt aiunt) Vespæ, terram pedibus effodiens, & subterraneos sibi nidos extruens, in quos Cicadas, aliaq; animalcula, quæ passim venantur, numerosè pro futuro, dum latent, alimento congerunt: Quibusdam enim tantùm diebus foras prodeunt, cùm nimirum maximè calet, & solum humidum est. De Musca Napelli aliàs agemus.

Muscæ mel liferę.

Muscæ lacam congerentes.

Muscæ aculeatæ.

Muscæ infestissimæ.

Muscæ virides, & pictę.

FORMA. DESCRIPTIO.

C MVSCAM insectum bipenne esse, non paucis in locis scriptum reliquit Aristoteles, inter quæ hic ceu clarissimus est: Quæ autem in eo genere (Insectorum) volucrum sortiuntur, inquit, naturam, ijs præter cætera membra pennæ adnexæ, alijs binę, vt Muscis, alijs quaternæ, vt Apibus. Idem innuit alibi, vbi in anteriori parte promuscidem, seu aculeum gerere scripsit: nam asseuerat, quibus hoc telum in ore est, ea omnia bipennia esse, sicuti abundè in prolegomenis dictum, & explicatum est à nobis: vbi præterea de vsu eius teli disputatum est satis. Muscas senos habere pedes scripsit [b] Plinius, addens & vsum, primos, inquiens esse ideo longiores, vt oculos, quos duros, atque idcirco hebetes obtinuere, subinde detergere valeant; sed & hoc fusiùs, & clariùs ex Aristotele suprà docuimus, & breuitatis causa hìc non repetimus. Quæ omnia Muscis omnibus generatim conuenire puto, nõ item quæ à Luciano prodita sunt circa Muscæ formam. nam hæc vulgari domesticæ per ętatem nullibi non obuię quadrare existimo; quam tam exactè describit, vt nihil penè, vel

» addi, vel demi queat. Musca, inquit, est sic minima volucrum, vt possit cum Muscellis, & Cu
» licibus comparari: sed tanto illis est maior, quantum ipsa ab Ape relinquitur. Pennata est
» autem, non eo modo, quo cętere volucres; quarum hæ quidem pennas in toto habent cor-
» pore, hę verò velocibus vtuntur, & pernicibus alis. Sed ex pelliculis sunt illi pennæ, quem-
» admodum Locustis, & Cicadis, & Apibus: sed tanto molliores habent pennas, quanto Grę-
» ca veste tenuior, & mollior est Indica. Si quis Muscam diligenter inspiciat, quando in Sole
» alas expandit, & concutit, varijs eam pictam coloribus, vt Pauones videbit. In reliquo verò

D corpore caput quidem tenuissimum collo continetur, & est versatile, non compactum, & af-
» fixum humeris, vt est Locustarum. Oculi verò prominent; qui cornu plurimum habent. Pe-
» ctus est bene compactum. Sunt ei innati pedes, non vt Vespis astricti valdè, & complexi. Al-
» uus autem minuta est, & ipsa, & thoraci etiam similis, & zonas latas, & squamas habens. Vl-
» cisci tamen, non aculeo, vt Apis, & Vespa, sed ore, & proboscide, quam & ipsa eodem mo
» do habet, vt elephanti. præpascitur, quę assumit, & inhęrens continet concauo vase in sum-
» mitate proboscidis: ex ipsa verò dens foras prominet, quo pungens sanguinem bibit, & lac.
» Sed dulcis, & suauis est ipsi, vel sanguis, non magno cum dolore eorum, quos pupugit. Sexi-
» pes verò est; quatuor solis incedit, duobus autem anterioribus etiam vt manibus vtitur. Vi-
» deres igitur ipsam gradientem, quatuor, atque edulium aliquod tenentem sublimè manibus
» more valdè humano, atque nos. Hęc ille omnia. Quibus addi possit sexus distinctio. Fęmina enim aliquantò mare maior est, aluo crassiori, & materia quadam lenta, & ductili repleta, quam, si leuiter digitis prematur, extra emittit: pueri nonnunquam filo nectunt, vt postea libera

[a] *Li. 4. Hist. cap. 7.*

Quot pedes habeãt

[b] *Li. n. c. 48*

Pedes priores cur longiores.

In Muscæ encomio.

Muscæ vulgaris descriptio.

Sexus distinctio.

bera emiſſa illud ſecum volando trahat: Mas autem ventrem ferè vacuum habet, non diſten E
Muſcæ Italicæ minores. tum, vt fœmina, ſed velut rugoſum. Ab hiſce vulgaribus ſola magnitudine differre videntur, maiores illæ quas στρατιώτιδας, id eſt, militares Lucianus appellat, vulgus noſtrum Moſconi, quaſi magnas Muſcas: quæ tum ingrato ſuſurro, quem inter volandum edunt, tum deteſtanda corporis fœditate, ſunt moleſtæ. Sicubi enim, & præcipuè in carnibus incidant, ſtatim emiſſa aluo proluuie Vermiculos albos in aliquibus Italiæ locis Scianſcioni dictos procreãt. Quædam earum vulgaribus Muſcis colore ſimiles ſunt; aliæ minus nigricant, ſed caninas potiùs referunt, ad cinereum vergentes: Caninæ aluo ſunt tumida, & plurimo plena ſanguine, ſanguine autem quem ex animalium corporibus flagrantiſſimè exugunt, vt ex earum acutiſſimis, & dolorificis morſibus homines etiam ſæpè percipiunt. De his fortè intellexerit [c] Plinius, cùm ait: Eſt & volucre canibus peculiare ſuum malum, aures maximè lancinans, qua defendi morſu non queunt. Omnium maximę ſunt, quas boarias dicunt, à bobus, quos præcipuè lancinant: ruſticis noſtris Tauanelli vocantur. Corpore ſunt oblongo, alis magnis, etſi parum volent, boum, aliorumq; iumentorum cuti ſemper ferè affixæ adherentes. Colore plerumq; luteſcente, aut rufo, aut ferrugineo ſunt. Cætera in cuiuſque deſcriptione F dicentur poſtmodum. Cùm etenim plurimas Muſcas inuicem differentes longo vſu obſeruauerim, curioſis lectoribus non ſolùm depictas exhibere viſum eſt, verum etiam eo ordine, quo in tabulis ſunt diſpoſitę, ad vitandam confuſionem, breuiter deſcribere.

Scianſcioni

Muſca canina.

[c] *Lib. 10. c. 34.*

Boariæ.

Tauanelli.

Tabula Prima.

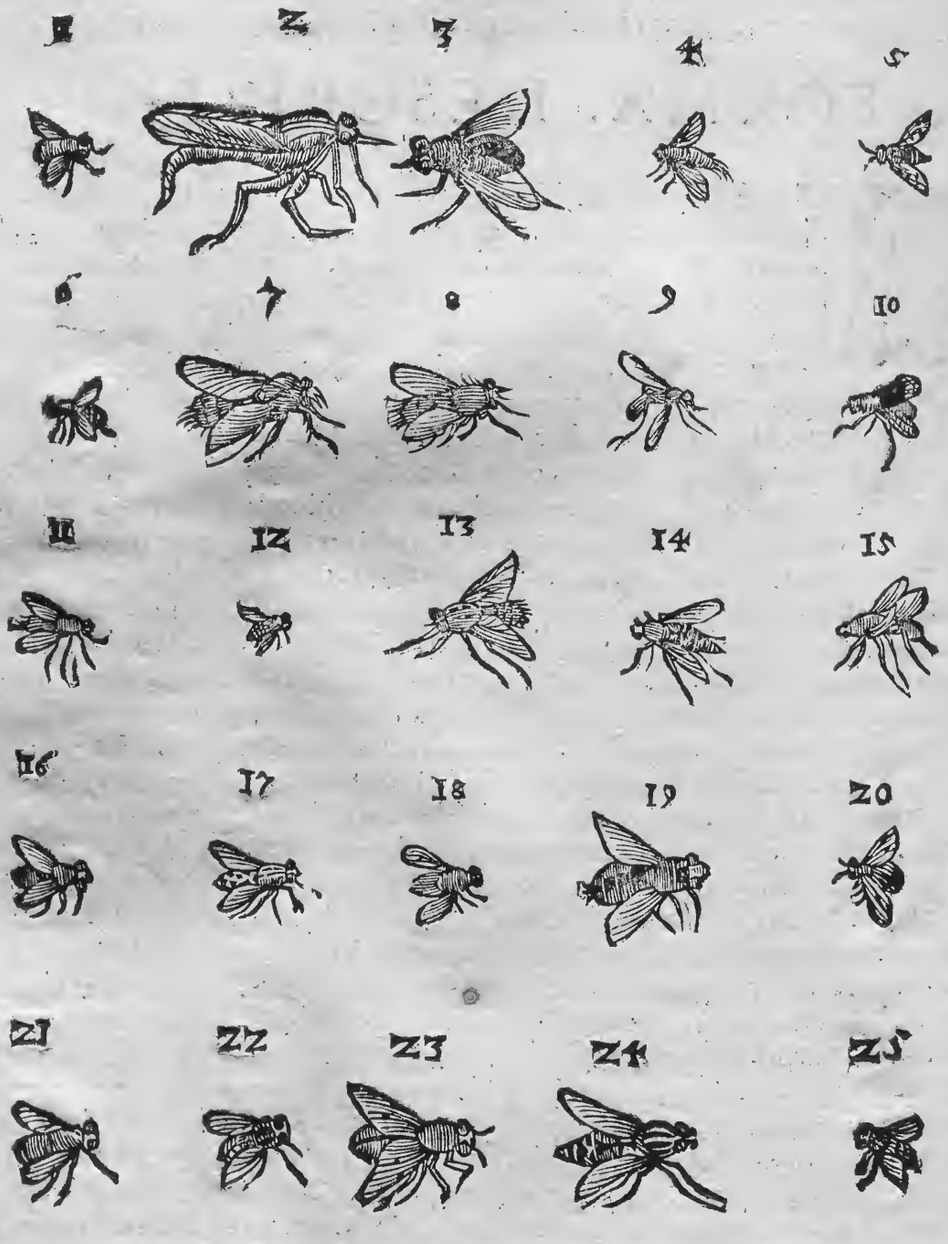

G

H

Que

A Quæ igitur in prima tabula, prima est, Megalocephale haud inepte vocari queat. Capite enim est pro corporis portione, satis magno, cùm interim vulgaribus vix maior sit. In fronte candicat. Oculi rubent; aluus propè pectus sublutea est: cætera fusca: alę ex luteo, & nigro variegatæ. Secundam ad Boariarum genus reducēdam iudico: longa est duos ferè digitos, lata transuersum pollicem, colore per totum corpus luteo, capite triangulari, in medio luteo, & hirsuto, oculis colore castaneis, & figuræ oualis. Pectore lato, eminente, gibboso, vtrinque ad latera depresso. Ventre longo, angusto, annuloso, deorsum inflexo, in extremitate acuto, colore lutescente, ac lucido, in fine nigricante. Alę sublutęę totum corpus longitudine æquant, quas dum quiescit, simul coniungit, & supra supernas partes ita extendit, vt ferè totas obtegant. Pedes flauescunt, in extremo serrati, vel denticulati, & bifidi. Prona parte ex luteo ad fuscum colorem accedere videtur. Tertia Muscis vulgaribus maioribus paulò maior, vt potè ex Boariarum genere, corpore est crasso, & rotundo, coloris nigri saturati, lucidi & splendentis. In capite maculæ sunt aureæ duæ, oblongæ & obliquæ C literæ consimiles. Alæ quà pectori hærent, eleganter admodum lutescunt. Pedes aterrimi, sed minimè splendidi. Quarta propter cinereum, seu leucophęum colorem Caninis poterit accen
B seri. Vulgaribus aliquanto minor est, figura corporis eleganti, & viuida, colore cinereo, sed alæ ad luteum vergunt. Caput rotundum, venter oblongus, & hirsutus, pedes ruffescunt. Quinta formâ item corporis est admodum venusta, caput rotundum habens, & rubescens, lineolis duabus candidis insignitum. Pectus quod leucophęum est, duabus maculis nigricantibus perornatur. Alæ cinereæ nigris maculis eleganter variegantur. Venter oblongus & rotundus in extremo ceu in aciculam desinens. Partem supinam lineæ duæ albicantes transuersim secant. Prona pars cinerea est. Pectus pronum cæruleum. Sexta pectore est æneo, valdeq; splendenti, ventre rotundo, colore viridi, sed tribus lineis transuersalibus nigricantibus distincto. Prona tota viresci. Septima maiori Muscæ compar est, capite in medio coloris argentei, antennis breuibus, pectore leucophæo, aluo supina subrubra, quæ tamen si soli obuersetur, colorem etiam quendam lucidum cinereum præseferre videtur. Prona tota similiter subrubra est, & toto ferè corpore hirta. Octaua nouissimè descriptæ valde cognata est, & similis. Capite similiter albicat, corniculaque eadem in fronte gerit, & toto corpore pilosa est. Colore tamen quodammodo differt. Pectus enim, & aluus ex cinereo ad cęruleum vergunt, & si soli obuertatur, subrubri quid in eius aluo conspicitur. Est præte
C rea aliquanto minor. Nona à vulgarium Muscarum generibus ob alui gracilitatem degenerare videtur, & ad Culices accedere. Caput ei rotundum, pectus nigricans, dein color cernitur luteus, qui lineis duabus nigris inuicem instar crucis intersecantibus insignitur: cæterò nigra est. Decima tota lutea est. Alas cùm quiescit, supra aluum coniungit, & explicat. Pectore est latiusculo, ventre angusto, & gracili. Alas habet valde subtiles, & punctulis innumeris variegatas. Caput subtus albicat, suprà lutescit, & è medio duo breuia exilia cornicula erumpunt. Vndecima contractior, & breuior est, pectore cinereo obscurè, ventre nigro, sed ad cęruleum quodammodo tendente, tota hirsuta. Duodecima valde pusilla, capite rufescente, pectore subalbo, multis tamen nigris punctis eleganter variegato; aluo similiter subalba, aut cinerea dilutè, quam lineę multæ nigricantes transuersim secant, altera tantùm per longitudinem excurrente. Decimatertia in arborum truncis, pyri verò, & pomi potissimùm insidere deprehenditur. Color toto corpore cęneus, aut viridis, sed admodum obscurus. Venter autem supinus soli oppositus cinereo, lucido nigroq; variegatur, pronus obscurè viresci. Pectus supinum lineis quibusdam rectis exornatur. Decimaquarta ad maiores Mu
D scas ferè accedit. Pectus ei obscurè lutescit: aluus admodum exilis est, angusta, & in extremo acuta, ex nigro, & luteo eleganter variegata. Linea namque quaternę nigræ ipsam cingunt, quarum duas priores linea alia quędam intermedia coniungit, & ferè vnit: sed reliquis punctula quędam nigra substernuntur. Alæ corporis longitudinem æquant. Decimaquinta vulgaris magnitudine est, aluo graciliori, colore luteo obscuro, capite rotundo, in medio eleganter rubro, oculis nigris, pectore lato, prominente, & vtrinque ad latera depresso; ventre exili, & gracili, & deorsum reflexo. Alę, & pedes dilutiùs, quàm reliquum corpus lutescunt. Decimasexta vulgares aliquanto excedit: pectore supino nigro, sed pilis quibusdam lutescentibus insignito. Aluus depressa est, & versus pectus duas habet maculas luteas, cętero penitus nigricant, prętereà extremo, quòd obscurè albicat. In alis qua pectori connectuntur, macula lutescens vtrinque conspicitur. Decimaseptima ex Caninarum maiorum numero, cinerea est, sed punctis quibusdam nigris depingitur. Decimaoctaua tota viridis, ac maximè splendidi coloris, pedibus, ac capite nigricat. Decimanona illis videtur accensenda, quę carnes æstiuis temporibus desœdant. Figura enim omnino est eadem, colore tamen magis

Musca megalocephale.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

Decima.

Vndecima.

Duodecima.

Decimatertia.

Decimaquarta.

Decimaquinta.

Decimasexta.

Decimaseptima.

Decimaoctaua.

Decimanona.

magis fuſco, lucido, & ad cęruleum obſcurũ tendente: toto prętерea corpore hirſuto, aliſq; circa exortum flaueſcentibus. Vigeſima vulgarium magnitudine eſt, corpore tamen obeſiori. Pectus ei admodum obſcurè luteſcit. Alę maculis duabus, vel tribus fuſcis pinguntur. Eędem in exortu flaueſcunt. Aluus tota ex cęruleo nigricat, & admodum plana eſt. Vigeſimaprima capite eſt rubro, oculis colore caſtaneę, pectore piloſo, aluo nigra, ſed tribus lineis ſubluteis tranſuerſis inſignita. Vigeſimaſecunda ex Caninarum maiorum numero, ſed aliquantò minor, pectus habet atrum, & in eo lineas ſubalbas per longitudinem ductas, aluum cineream, ac admodum lucidam, maculis multis partim nigris, partim rufeſcentibus reſperſam. Pediculi ſunt aterrimi. Vigeſimatertia alis eſt colore argenteo ad aurum tendentibus. In ore aculeum gerit. Caput maiuſculum, & pectus obſcurè lutea ſunt. Aluum planè luteam linea longa in duas partes ſupinè diffecat. Fucum fermè exprimit magnitudine, ſicut inſuper Vigeſimaquarta, quæ ob varietatem colorum valde ſpecioſa eſt, caput habet album, oculos amplos, ſpadiceos, thoracem nigrum, ſed lineis duabus ſubalbidis rectis exornatum. Aluus oblongiuſcula eſt nigra, alijſq; coloribus conſpicua. Quà enim pectori iungitur, maculas quatuor luteas habet, duas vtrinq;, intercurrentes lineę nigrę diſtingunt. Cętera albo, nigro, luteoq; elegantiſſimè variat. Prona pars pęnitus flaueſcit, prętерquam in extremo, vbi nigricat. Vigeſimaquinta vulgaribus Muſcis magnitudine ęqualis pectus habet nigrum, lineis aliquot ſubalbis variegatum; aluum colore ęris politiſſimi, & ſplendidi.

Vigeſima.

Vigeſimaprima.

Vigeſimaſecunda.

Vigeſimatertia.

Vigeſimaquarta.

Vigeſimaquinta.

Tabula Secunda.

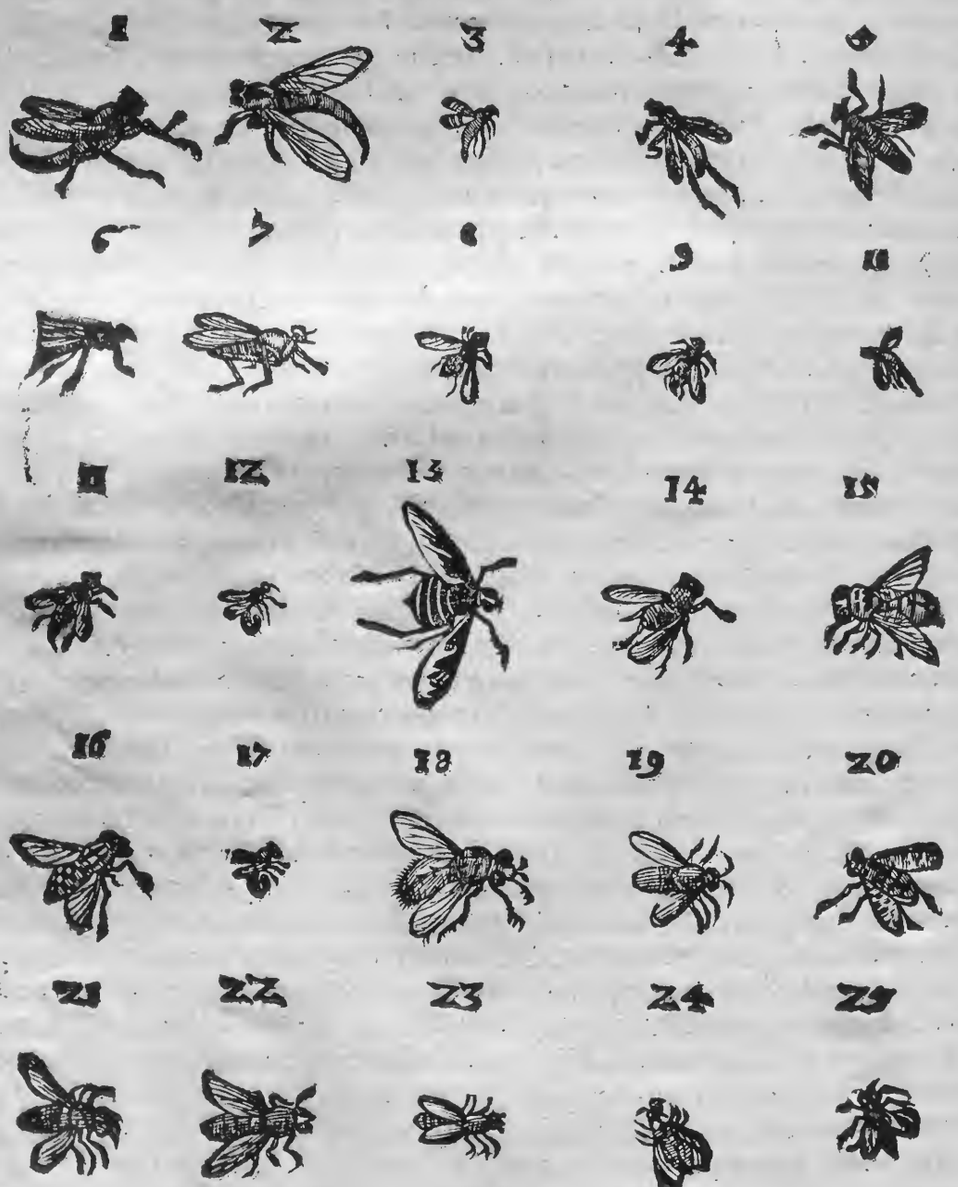

Earum

A Earum modò quę in secunda tabula primo,& secundo loco positæ sunt, inuicem ferè similes sunt,quanquam prior caudam sursum,altera deorsum flectat. Vtraque anteriori parte Muscas communes ad amussim repręsentant,capitis scilicet,& pectoris figura. Dorso sunt eminenti, elatoq; ac gibboso,pilosoq;. Alæ longæ,angustæ,ad caudam propemodum extremam exporrectæ. Aluus nigra,angustaq; in octo disterminata annulos,tandem ita acuitur, & reflectitur, vt Scorpionis caudam efformare videatur. Pedes oblongi scabri , in extremo veluti in minutulos digitulos diuisi. Tertia exigua admodum alas habet argenteas , lineolis nigris ternis transuersim sectas,aluo breuiores,quæ initio crassior est,sed postea magis , magisq; attenuata paulatim in mucronem desinit. Quicquid alui vltra alas protenditur , id totum nigerrimum est . Petioli colore sunt ferrugineo diluto ad luteum vergente. In ventre , aut eius apice nulla obseruare licet segmenta,quæ annulos vocat Albertus . Caput & dorsũ nonnihil rutescunt supernè.In dorso extremo, vbi aluo iungitur,appendicem paruam quandam habet albicantem.Quarta oblonga est,& gracilis,capite pro corporis portione magno, fusco,fusco item thorace,qui gibbosus est.Aluus exilis in medio rubra,cęterò nigricat . Pedes atri,quorum posteriores longissimi sunt. In quinta,quæ tota cinerea est, nihil est prætereа notatu dignũ.Sexta Culiciformis est,caput,& dorsum fusca sunt. Caput Culicis exiguũ, sed nulla fistula. Alæ longæ,& angustæ,ad extremam aluum exporrectę,aut etiam vlteriùs, ex fusco splendidæ. Aluus annulosa,angustá,oblonga;dorsum supinum,luteum, nigris maculis varium. Septimæ in media fronte inter ocellos nigros punctulum aliquanto prominet colore iuiubæ. Proboscide armatur insigni. Corpus totum,pedes,& alæ colore sunt ferrugineo. Membrorum constitutionem icon exactè ostendit . Octaua ex minimarum genere est ; tota nigricans. Alæ in ipso exortu nigræ,cætera argenteo splendent . Nona pariter ex minimis est,colore viridi pereleganti conspicua,qui si Soli obuersetur,velut aureus apparet.Aluus angusta breuis,& in extremo nonnihil acuminata . Alæ vltra anum protensę . Eiusdem generis,imo minor est decima,& ipsa pariter viridis,aluo exiliori , magisq; acuminata . Aluum quoque acuminatam,sed non adeo,habet vndecima,colore nigro est,sed maculis albis in capite,dorso,& media aluo varians. Alæ argenteæ purpureum quid , si Soli obuersantur, ostentant. Duodecima à minimis illis viridibus nihil differt , nisi quòd ano est rotundiore, crassioreq; . Decimatertia ad maiores accedit, tota atra præterquam in aluo (quæ compacta & crassa est) vbi tribus,quatuoruè lineolis,seu circulis cinereis transuersim secatur. Alæ amplæ,& duplo fermè toto corpore longiores,in extremo albicant,cætera aterrimæ . Decimaquarta vulgaris Muscæ speciem refert, sed thorax , & aluus ex cinereo virident. Alæ , & pedes flauescunt. Decimaquinta Fucum, & Vespam refert ; illum corporis crassitia ; hanc colore, potissimum alui . Hæc enim lutea est,lineis quatuor transuersis nigris insignita : per quarum medium linea alia eiusdem coloris rectà percurrit. Pectus pariter subluteum,& maculis item duabus nigris vtrimque decoratur . Caput in medio lutescens linea quędam nigra transit . Oculi sunt fusci . Antennæ admodum exiguæ.Pedes lutei,in extremitatib. quodammodo subnigri. Decimasexta ex caninis maioribus est. Oculos rubros, magnos,prominentes linea alba interstinguit. Pectus cinereum est,sed tribus lineis rectis,albis,distinctum. Aluus quadrangulis fuscis,albisq; inuicem alternatim subeuntibus varia,latrunculorum lusum repręsentat . Ipsa tota in prona parte ex cinereo ad fuscum tendit. Decimaseptima exigua est,& nigra,Musca vulgaris fortè nondum adulta . Apem quodammodo refert decimaoctaua. Aluum luteam, & pilosam linea quędam nigra supernè à pectore ad extremitatem protracta rectà percurrit. Pectore est nigro, capite albo,oculis fuscis extuberantibus. E media fronte cornicula breuia,nigra, & apicibus rotundis insignita emittit. Alas subluteas , & splendidas habet. Anus niger est , & hirsutus; cętera lutescunt,præter pedes,qui nigricant, præterquam in extremo,vbi albicant. Decimanona toto corporis habitu vulgares refert,sed magnitudine inter maiores,& minores ambigit. Vigesima eadem magnitudine est tota ferè atra. Alæ maculis fuscis colorantur . Neque ab his discrepat magnitudine vigesimaprima hirsuta,pectore nigro,aluo rufa,sed supinè nigris notis ad podicem vsque nigrum item continuatis variegatur. Alæ fusco maculantur. Vigesimasecunda maioribus congener, tota penitus cærulea est. Vigesimatertia vulgaris domestica est, nulli non nota. Vigesimaquarta coloris est spadicei auri adinstar rutilantis. Vigesimamquintam,quæ vltima est in hac serie,totam penitus auream alę argenteæ cohonestant.

Prima , & Secunda in secunda tabula.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta .

Septima.

Octaua.

Nona .

Decima.

Vndecima.

Duodecima.

Decimatertia.

Decimaquarta.

Decimaquinta.

Decimasexta.

Decimaseptima.

Decimaoctaua .

Decimanona.

Vigesima.

Vigesimaprima .

Vigesimasecunda.

Vigesimatertia .

Vigesimaquarta .

Vigesimaquinta.

Tabula Tertia.

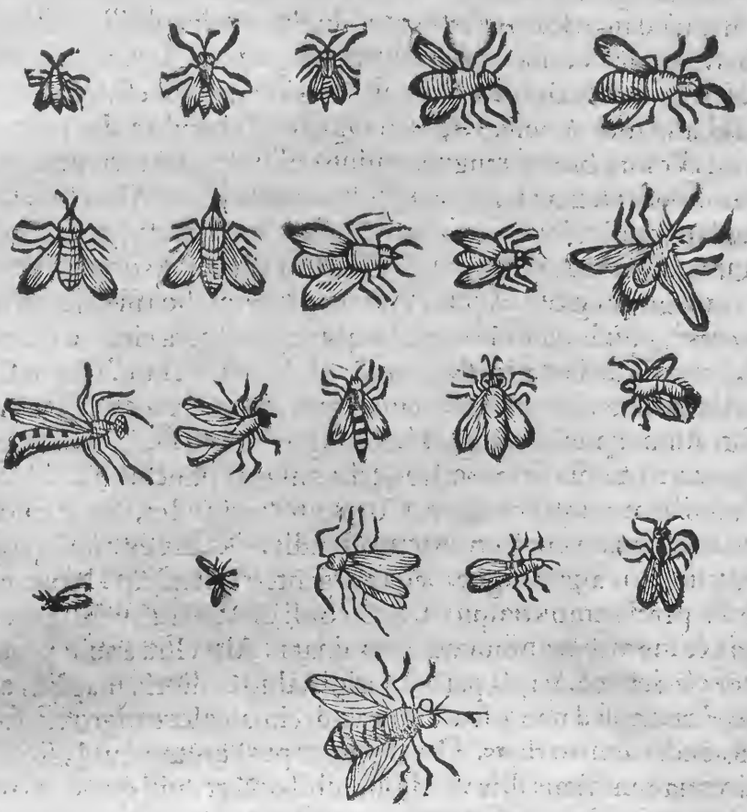

Prima in tertia tabula.

Quę in tertia tabula depingitur priori loco, paruula eſt, corpore exili, capite albo, antennis proceris, pectore nigro, aluo rubente. Hæc aliquanto maiores ſunt duæ ſubſequentes pulchræ admodum, & valdè ſimiles. Prior capite, & thorace, pedibuſq; eſt cęruleis, corniculis oblongis, alis luteis, aluoq; inter rubrum, & luteum ambigente. Quæ poſt has in eadem ſerie quartum, & quintum locum obtinent. Veſpæ quodammodo ſpeciem præferunt, quamquam minores ſint, antennis pariter inſtructę, capite & pectore fuſcis, aluo, & alis lutescentibus, his intenſiùs, illis obſcuriùs. Sexta corniculis adeo breuibus, vt carere eis videatur. Corpus totum annulis aureis, & nigris alternis variegatur. Alę auro, & argento miſtis reſplendent. Septima ex ijs eſt, quas Tauanellos vulgus vocat, longa proboſcide, breuiſſimis corniculis prędita, thorace obſcuriùs, aluo dilucidiùs lutescęte, alis argęteis. Octaua ex maiorum numero eſt, tota penitùs viridi colore obſoleto veſtitur, ſed caput rubet: alę albęt. Nona eadem videretur, niſi multò gracilior, & minor eſſet. Decimã quoq; ex Muſcarũ genere iudicaui. In ore promuſcidem habet valdè longã, & bifidã. Capite eſt rufo, & hirſuto; antennis exiguis, corpore toto plano, & depreſſo, colore âterrimo; & ſplendido inſtar holoſerici: alis longiuſculis, quæ in parte externa nigreſcunt, in interna argentum referunt. Totum corpus ſupinum admodum hirſutum, & piloſum eſt, in medio nigricans; ad latera albicans. Pedibus eſt flaueſcentibus, hirſutis. Alæ tametſi flaueſcant, ſi Soli obuerſentur, argento ſplendent. Muſciforme Inſectum, quod vndecimo loco exhibetur, libuit appellare, quòd proboſcide, capitis, & pectoris conformatione omnino Muſcam referat. Caput nigrum eſt, thorax item niger; viridis in dorſo macula longa: aluus valde longa, deorſum inflexa, & acuminata, ferruginea, & maculis atris ſupinè per longitudinem ductis. Crura item ſunt ferruginea. Duodecimo ordine depictum Inſectum, Muſciforme quoque dici poteſt, capite craſſo ferrugineo, pectore, & aluo oblongis, anguſtis, colore viridi, alis albis, nigris fibris intercurrentibus, pedibus ſubflauis. Tertium, & decimum Inſectum aluo pariter eſt admodum procera, colore modo nigro, modò croceo luteſcente diſtincta, tenui, & in extremo obtuſa. Alę latiuſculæ ſunt, argenteæ, breues. Per tergus luteum fuſca linea deorſum tendit. Caput nigrum, ceruix lutea, antennæ perbreues, per-

Secunda, & tertia.

Quarta, & Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

Decima.

Vndecima.

Duodecima.

Decimatertia.

breues

A breues item pedes, qui cinerei sunt. Iã verò decimaquarta in hoc ordine elegans Musca est, alas habens planè argenteas, caput nigrum, nigras item, & subtilissimas antennas, oculos fluos: cætera viridia præterquam in suprema aluo, vbi elegantissimo miniaceo colore insignis est. Decimaquinta exigua est, at longis proportione alis, ijsq; fuscis. Tota ipsa candicat. Caput rotundum est, exiguum; aluus hirta. Decimasexta Muscula est omnium minima tota aterrima, alis albis, longissimis pro corporis exilitate. Decimaseptima alis pariter longis, & totam cooperientibus prædita est, corpore fusco, & nigro, superiùs vario, pedes habet poste riores valde longos, longas item antennas, easq; nodolas, & flexiles. Decimaoctaua tota est coloris fusci, corpore exili, breuissimis antennis. Decimanona alis, & aluo coloris aurei splẽdidissimi, longiuscula, pectore fusca. In capite pũcta duo habet lutea, antennas nigras, in extremo obtusas. Vigesima capite est nigro, antennis breuissimis nigris; alis argenteis, cætera ex cæruleo viridis. Quæ penultimo loco picta est, similis est ei, quæ in secunda tabula depicta est sexto ordine, sed crassior, & elegantior, nigra, & luteis annulis: alis item proceris ex luteo ad castaneum vergentibus, capite nigro, rotundo, vnionem nigrum æmulante, antennis breuibus, quà capiti inseruntur, admodum tenuibus, in extremo crassis, & obtusis: pedibus B longis, subflauis. Postrema ex Tauanellorum vulgò dictorum genere est, sed insolenti aspectu, quo ranam, bufonemuè quodammodo æmulatur. Corpore est procero, crassoq; coloribus nigro, & flauo variegato. Oculis nigris, amplis, & obtuso rinctu ranam bufonemuè (vt dixi) exprimente. Antennis caret. Pedes sunt breuissimi. Alæ longitudine aluum excedunt, & latitudine: color ijs aterrimus.

Decimaquarta. Decimaquinta. Decimasexta. Decimaseptima. Decimaoctaua. Decimanona. Vigesima. Vigesimaprima. Vigesimasecunda.

LOCVS. VICTVS.

ARISTOTELES[a] Muscam inter ea animalia recensет, quæ domicilia sibi comparant. Sed non ita id accipiendum est, vt in ijs morari eas continuò putemus: nam animal est inquietum, nec manet in certo firma tenaxq; loco. Vnde Lucianus magnus Muscarum encomiastes, tugurium, seu nidũ non vno in loco constituere scribit, sed errabundum volatum tollere more Scytharum, & vbi à nocte deprehendũtur, ibi & domum, & lectum facere. C Vbicunque terrarum reperiuntur, & nullus penè locus datur, in quo Muscas non sit reperire, nisi sit quod eas interimat, sicut de metallorum fodinis[b] Plinius scribit his verbis: » Omnium verò metallorum halitus noxius sentitur, & pestilens Muscis, & Culicibus; quamobrẽ non sunt ea tœdia in metallis.[c] Lipsius Muscas leuibus politisq; nõ diù insidere tradit, quòd his minus, quàm scabris adhærere queãt. In Creta Mons est Carina nomine IX. M. passuum ambitu, intra quod spatium, teste, eodem[d] Plinio non reperiuntur Muscæ. Idem quoq; tradit Romæ in ędem Herculis in foro boario, nec Muscas, nec canes intrasse. Et vt Apollonius narrat in Papho insula nulla Musca per fores Veneris ingreditur. Mirum verò etiam est, » quod refert[e] Cranzius his verbis: Luderi comitis Hermanni Saxoniæ inferioris ducis filij » vxor Emma multa bona contulit in Ecclesiam Bremensem. Inter alia, quæ donauit auri, & » argenti, & lapidum pretiosorum donaria fertur ciuibus permisisse pratum non longè ab vrbe feracissimum, cuius vsque hodie illa prȩcipuè est indulgentia, vt nullis ibi pecora Muscis, » nullis Crabronibus, aut Vespis vexentur. Id referunt in merita eiusdem venerabilis Emmę. Præterea Venetijs, vt refert Cardanus, in quandam domum non ingrediebantur: cuius rei causam varijs rationibus inuestigare conatur; quas omnes longa oratione cõfutat[f] Scaliger cuius verba, q̃ præterea alia multa doceant, huc spectantia libenter adscribo. Domũ, inquis, D fuisse Venetijs, in quã Muscæ non ingrederentur. Eiusce rei causam disquirenti tibi, necesse » fuit, multa monstra cõfingi. Siue inquis in sublimi posita, & valde perflata. Quasi nescias, in » lacunis totã illã mirabilẽ sedere molẽ. Quæ loca, ferunt, tot scatere Muscis, tot feruere Cu» licibus, vt infestas faciant illæ diurnas negotiationes, hi nocturnas quietes. Aliorsum igitur » lembũ dirigis. Aut quia, inquis, ferro, & marmore rigens. An ædes ferreæ, vel Venetijs, vel » alibi sint, id quoq; me latet. Illud in memoria habeo: in armis nostris, ijsq; nitidissimis mu» scerdę nõ parũ, non semel inuentũ: totidemq; plagis armigeros pueros luisse pœnas. Templo » rũ quoq; marmora tota pęne Muscis operta interdũ sunt. Quin & super cucurbitas stãtes ob » seruaui: quarũ succo arceri prædicãt. Tũ q̃ ais; haud ferè metalla attingere, quia nõ facilè his » hæreãt, nõ admittendũ esse pro causa, qua Muscę non inuolarent: redarguent homines, qui » ibi intus erant, ad quos illæ, non enim erant ænei, aduolassent. Ad hęc omnino aliud est: Mu » scas non ingredi, aliud, non immorari. Postremò nullius formæ, structuræ, materiæ, situs, » ædes inuenias in ea ciuitate, quæ singulari prærogatiua differant ab alijs ædibus omnibus

[a] *Li. 1. Hist. cap. 1.*
[b] *Lib. 34. cap. vlt.*
[c] *Lib. 2. de Const. c. 19.*
[d] *Lib. 21. cap. 14.*
[e] *Lib. 4. Saxon. c. 29.*
[f] *Exercit. 246. 4.*

propter quę priuilegia Muscæ ab illis, non à cæteris debeant abstinere. Bellum commentũ. Addis nunc, olim absumptas incendio, non extare. Cardane qui tibi dederunt ouum hoc absorbendum, gallinam sustulerunt, ne illi malum obijceres saporẽ. Adiungenda est huic lucubrationi iucunditas. A mago cattiterinam lamellam ad arcendas Muscas conflatam vidimus aliquando, sed non sine risu. Etenim spectantibus nobis ad eam depositam pro fenestris extemplò aduolans Musca, illico aluum suam exonerauit. In Herculis ędes canes non ingressos, quòd in vestibulo sepultum, aut appositum fuisset quippiam, quod refugiant canes. Quare non & aliquid tale in illisce ædibus aduersus Muscas cumminiscebare. Saltem è Plinio esses aliquid mutuatus. An exemplorum te pigere potest, qui exemplis veteris? Legisti in Gellij noctibus, Scipionem in Capitolini Iouis cella etiam noctu itantem canes non latrasse? De basilici corio diceres aliquod, quod appensum esset in Dianę templo: propter quod nulla hirundo introuolare auderet? Plinius neque Muscas, neque canes in forum Boarium ingredi, quorum neutrum ferreum est. Hæc omnia, itaque Scaliger. Quanquam verò omnia ferè loca abundent Muscis, tamen calidæ & exustæ regiones in primis, Muscis scatent; vt Apulia, vbi tam numerosæ sunt, vt cùm quempiam è magno aliquo numero desiderari contingat, Muscam in Apulia perijsse non minus facetè, quam appositè prouerbialiter dicamus, & magnam aliquam multitudinem significaturi cum Apuliæ Muscis cõparemus. [a] Hieronymus Mercurialis à Strabone memoratum esse scribit, Hispanis esse peculiarem Muscarum multitudinem, eamq; sæpè comitari pestilentiam, adeo vt Romani interdum in Cantabria aliquos constituere sint coacti, qui Muscas venentur, & pro numero captarum, mercedem soluere. Ita nimirum Strabonis locum Mercurialis restituit, μυιῶν, id est, Muscarum; non μυῶν, id est, murium (vt alij legunt) scribẽdum esse asserens. Cui vt subscribam, facit [b] Plinij authoritas, qui scribit ab Eleis Myagrum deum Muscarum inuocari solitum, cùm nimia multitudine pestem inferrent. Refert [c] Bellonius, dum per Aegyptum iter faceret, Muscarum apud pyramides tam magnam fuisse frequentiam, vt aër illarum volantium murmure resonaret. Quod euenire existimauerim, tum ob regionis feruorem, tum ob sepulchrorum copiam. Innumera enim ea ibi esse idẽ Bellonius tradit. Quid mirum? carnium enim, & cadauerum præcipuè sunt auidissimæ: vnde ad lanienas, & carnificinas vndiq; confluunt, mactatis animalibus inhiantes, & insidiantes. Quod quantoperè faciant, innuit Achilles apud [d] Homerum, timens ne Patrocli cadauer defœdent, cuius hæc sunt ad Thetidem matrem suam verba.

Ridiculum de mago, & Musca.

Muscam in Apulia mori quid significet.

[a] *Li. 4. var. lect. c. 14.*

[b] *Lib. 10. cap. 27.*

[c] *Lib. 2. Obser. cap. 4.*

[d] *Lib. 19. Iliad.*

Νῦν δ' ἦτοι μὲν ἐγω θωρήξομαι· ἀλλὰ μάλ' αἰνῶς
Δείδω μὴ μοι τῶφρα Μενοιτίου ἀλκιμον υἱὸν
Μυῖαι κατὰ δῦσαι κατὰ χαλκοτύπας ὠτειλὰς
Ἕυλας ἐγγενέωνται, ἀεικίσσωσι δὲ νεκρόν
Ἔκ δ' αἰὼν πέφαται, κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπείη.
Nunc certè quidem ego armabor, sed valdè grauiter
Timeo, ne mihi interea Menœty forte filium
Muscæ ingressæ in impressa ære vulnera,
Vermes generent, deturpentq; cadauer,
Vita autem interfecta est inq; corpore toto putrescat.

Cui statim respondens Thetis mater pollicetur se illud defensuram à Muscis:

Τῶ μὲν ἐγω πειρήσω ἀλαλκεῖν ἀγρια φῦλα
Μυίας, αἵ ῥα τε φάτας ἀριφῶτας κατὰ δῦσιν
Ab hoc quidem ego conabor arcere improba examina
Muscas, quæ viros bello necatos comedunt.

Quo in loco Spondanus Muscas cadauerum esse appentissimas ait hanc ob causam, quia humidis nutriuntur, & lubentissimè viuo cruore, & carnibus pascuntur. Neque alia de causa Euronymum quendam inferorum deum, qui mortuorum carnes deuorare dicebatur, ita, vt nuda relinqueret ossa, colore inter cæruleum, & nigrum medio, quales sunt præsertim Muscæ, quæ carnibus insident, pingi solitum puto, nisi vt ostenderent ipsum, non secus, ac illæ faciunt, auidissimè mortuis carnibus vesci. Muscæ sunt præterea aliarum rerum dulcium appetentissimæ, præsertim lactis, ad quod quanta copia vndiq; confluant, demonstrauit idem [e] Homerus, Græcos tanto numero Troianis bellum machinari scribens, quanta multitudine Muscæ ad mulctras verno tempore aduolant: canit autem:

[e] *Li. 2. Iliad.* Græci Muscis, vt comparati.

Ἕσαν

A Ἕσαν δ' ὡ λειμῶνι Σκαμανδρίῳ ἀνθεμοεντι
Μυρίοι, ὅσα τε φύλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ
Ὅσσα τε Μυιάων ἀδινάων ἔθνεα πολλά.
Αἵτε κατὰ σταθμὸν ποιμνήϊον ἠλάσκασιν
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τε γλάγος ἄγγεα δεύει
Τοσσοι ἐπὶ τρώεσσι κάρηκομόωντες Ἀχαιοὶ
Ἐν πεδίῳ ἵσαντο διαρρήξασθαι μεμαῶτες.
Steterunt autem in prato Scamandrio florido
Infiniti, quotq; folia, & flores gignuntur tempore verno
Veluti Muscarum frequentium gentes multæ
Quæ in stabulo pastorali errant
Tempore in verno, quando lac vasa madefacit,
Tot contra Troianis conati Achiui
In campo stabant disrumpere prompti.

Eadem similitudine rursus alibi vtitur, vbi Troianos, & Græcos pro [a] Sarpedonis cadauere decertantes, & circa id vndique numerosè confluentes inducit: [a] *Lib.* 16. *Iliad.* Troiani, & Græci Muscis similantur.

B Οἱ δ' ἀὶ περὶ νεκρὸν ὁμίλεον, ὡς ὅτε Μυῖαι
Σταθμῷ ἐνὶ βρομέωσι περιγλαγέας κατὰ πῖλλας
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τε γλάγος ἄγγεα δεύει.
Hi autem semper circum cadauer versabantur, vt cùm Muscæ
In tugurio susurrant lacte plenas ad mulctras
Tempore in verno, quando lac vasa madefacit.

Vt mel amment.

Pari ratione ad mel conuolant, & præ nimia auiditate in illo suffocantur: quamobrem [b] Plinius signum balsami melle adulterati ponit certissimum, si multùm à Muscis infestetur. Idē tamen [c] Plinius alibi pro re mira mel in Carina monte natum nusquam à Muscis attingi scribit, & hoc experimento singulare medicamentis eligi. Idem de Attico melle, si rectè memini, tradit Tzetzes idq; euenire, quòd Attica thymo abundet, ac si illo odore fugarentur Muscæ. Muscam inquit Michael Glyca, qui hoc quoque repetit, Attico melli insidere. Nam thymo Atticam abundare videmus; cui herbæ, vt plurimùm Apes Atticæ insident, quò fit, vt „ mel Atticum etiam odorem habeant acriorem. Idcirco melli Attico tanquam sacro, Muscæ C non insident; sed vt maximè cum strepitu circumuolent, ab direptione tamen laborum A„ pis Atticæ arcentur. Contrà sphondylio maximè delectantur, quod innuit nobis [d] Plinius eius succum, cùm exprimitur, integi iubens, ne in eum inuolent Muscæ. Præterea omnibus fere edulijs insidiantur, aduolando omnia gustant, omnia liguriunt, maximè, vt dixi dulcia. [e] Varro ligurire Muscarum propriū esse ait, quod est, teste Budæo paulatim ore commanducare aliquid gustu suaue. Hanc Muscarum in omne ciborum genus auiditatem eleganter admodum innuit Lycophron, eas δάπτας, id est, voraces & helluones appellans; ostenditq; id quoque Lucianus his verbis: Et quanquam ociosa & remissa est Musca, vescitur ta„ men quæ laborantur ab alijs; & plena est ei vbiq; mensa. Nam ipsi, & capræ mulgentur, & „ Apis non minus Muscis laborat, quàm hominibus: atque huic coci obsonia condiunt, & de „ gustāt antequam ipsi reges, deambulansq; per mensas, vnà cum ipsis conuiuatur, & simul ve „ scitur omnibus. Idem author paulò antè scripserat Muscam conuiuam, & contubernalem, & commensalem hominum esse, degustare omnia præter oleum: mortem enim hoc ei afferre epotum. Sed cur oleum Muscis sit exitiosum, alibi docuimus.

[b] *Lib.* 12. *cap.* 25. Balsamum melle adulteratur.

[c] *Lib.* 21. *cap.* 14. Mel à Muscis intactū.

[d] *In Annal.* Sphondilio delectātur.

[e] *Lib.* 26. *cap.* 6.

[c] *Lib.* 3. *de re rust. c.* 16. Muscæ prærogatiuæ.

Ex oleo mors.

D

SONVS. VOLATVS.

CVR sonum, non vocem Muscæ edant, nec non Insecta omnia, ratio reddita est à nobis in prolegomenis, eaq; potissimùm ex Aristotelicis monumentis deprompta, nimirum sonum reddere, intus meante spiritu (vt Plinius loquitur) & incluso sonante: dictumq; ibi à Proclo Diadocho Cicadam dici canere seipsam sub alis atterendo: neque aliud dicere vult Suidas, Muscas, inquiens, cùm alis aërem feriunt, sonare: vbi verò constiterint, sonare desinere. Idem habes apud Ariostum. Cicada, vt canat.

Soglion con rauco suon di strido l'ali
L'impronte Mosche.

Sonum autem duobus modis fieri in Muscis, docet etiam Albertus, cuius opinionem, cùm

illic non posuerim, hîc inserere non piguit. Strepitus autem, inquit, & sibilus omnium istorum (Insectorum) est per telam, quæ est sub pariete diaphragmatis, in loco, vbi cingitur, tanquam abscissa sint corpora ipsorum. Sic enim sonant Muscæ, & Apes, & omnia huiusmodi. Ista etiam faciunt strepitum volando, & alas extendendo, percutiendo aërem cadentem inter alas eorum, & ideo continuè sonant, dum volant. Et illum quidem continuum sonum non faciunt, nisi modo dicto, sed quando capta tenentur, etiam præcisis alis sonant alio sono, & aliquando sonum non faciunt, in ore spiritu exeunte, sed potiùs sub diaphragmate per modum, quem diximus. Hactenus Albertus. Et reuera cùm veritatis indagandæ gratia Muscis aliquot alas amputassem, protinus diuersum sonum edere obseruaui ab eo, quem volantes edebant. Quamobrem sonum, qui fit in ipso volatu, ex vtroque constare crediderim, eum verò qui fit attritu aëris interioris, maiorem in uolatu effici, quòd tunc, vt ait Aristoteles, se attollant, & contrahant, quo diuerso motu maiorem aëris copiam ad interiora attrahentes ad septum transuersum allidant: & in quiescentibus nullum audiri, quòd tunc sese non contrahant, aut attollant, ideoq; aërem ad partes internas thoracis non attrahant, quem istiusmodi soni causam statuimus esse. Lucianus Muscarum volatus qualis sit expressurus, Fistius quoque soni eodem in loco meminit his verbis. Est illi volatus non continuò pennarum remigio, vt Vespertilionibus; neque saltu, vt Locustis, neque cum stridore, vt Vespis, & Crabronibus: verùm flexilis, ad quācunque aëris partem se moueat. Adde, quòd non volet quietè, & cum silentio, sed cum cantu, & melodia, non item immitè, & sæuè, quemadmodum Culices, & Muscellæ; neque cum graui fremitu Apum, & Vesparum, horribilem ostentans sonū, & minacē: sed tantò volat his suauiùs Musca, quantò sunt tuba, & cymbalis tibię dulciores. Et alibi rursus, Luce, inquit, plurimùm gaudet, & in hac ciuiliter versatur: nocte verò quiescit, & silentium agit, & neque volat, neque cantat, sed contrahit se, & non mouetur. Non rectà volant ob caudæ defectum, qua volatus dirigitur, vt suo quoq; loco diximus.

Sonum dupliciter fieri.

[a] Li. 4. Hist. cap. 9.

Muscarum volatus cū sono.

Non rectà volant, & cur.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

MVSCAS, vt reliqua Insecta coire dictum est ex Aristotele, fœmina scilicet in marem sursum immittendo genitale membrum. Quæ hîc breuiter ex Scaligero repetam. Gignendi autem, inquit, ratio non vna. Nam sine coitu nonnulla, affricatione, vt piscium multi: alia seminis immissione, vt equi in equam; alia per receptum membrum, vt Musca. Recipit enim mas fœminæ membrum in se, quo illa semen quærit, aut seminis aliquam vim. Muscæ moram trahunt in coitu, coeuntesq; sæpè volant, mare fœminam superueniendo, vt Lucianus meminit his verbis: Coitus verò, & venereorum, & nuptiarum est ipsis multa libertas, nec vt Galli, cùm mas inscenderit, statim resilit, sed vehitur à fœmina diù, fertq; illa sponsum, conuolantq; nec aerium illum coitum volatu destituunt. Idem Lucianus de coitu Muscarum maiorum, illud esse ait admiratione dignum, quòd mas fœminam, fœmina itē marē ineat, conscendantq; vicissim, & Mercurij, & Veneris filius, qui mista natura fuit, & dupli ci forma. Aristoteles, vt vertit Gaza, ipsas hyberno tempore coire, & serenis austrinisq; diebus enasci tradit, vtpotè quę condere non soleant. Sed Muscas hyeme cernere pro miraculo quodammodo habetur, tantū abest, vt tunc coire eas mihi persuadeā. Quare omnino aliud mihi dixisse videtur philosophus, sed Gaza eū non est assecutus, pro χεῖμων hyemem transferens, cùm & tempestatē, & tempus pluuiosum significet, quo Muscas coire verisimile est, quia vagari hincinde nō possunt. Ex huiusmodi coitu gigni quidem animalia alibi tradit, sed non similis naturæ, nimirum genus quoddam Vermiculorum, ex quibus postea fiunt Muscæ. At non solùm coeundo Vermiculos eos generant Muscæ, sed etiam quæ ex putri nascūtur, prius Vermiculi sunt. Duplex enim ortus, ex coitu, vt ex philosopho diximus, & ex putrescente humido, aut sicco, vt idem scriptum reliquit. De ortu Vermiculorum, & ex illis Muscarū idem Aristoteles hæc nobis prodidit Muscæ ex Vermiculis fimi digesti in partes gignuntur: quamobrem, qui eo funguntur munere, contendunt reliquum fimi promiscuum discernere, etiam confectum concoctumq; esse fimum confirmant. Principium autem vermiculorum ipsorum exiguum est, quod primum rubescit, atque ex immobili quasi hærens adhuc fibris moueri incipit; mox Vermiculis immobilis redditur, qui cùm postea motus est, rursus immobilis fit: demumque generat Muscam, quæ flatus, aut solis beneficio moueatur. Scaliger eiusmodi generationem perfectiorem esse scribit, quàm quæ fit per oua: nam cùm dixisset, non in omni animalium genere è semine ilicò animal fieri, sed quoddam medium,

Aristoteles corrigitur.

Muscæ oēs nascuntur ex vermib.

hoc

A hoc medium, inquit, est duorum modorum, vnum est perfectius, vt Vermiculi Muscarum soboles, è quibus fiunt Muscæ: alterum imperfectius, vt oua. Agnouit in Muscis vtramq; hanc generationem Lucianus, inquiens: Nascitur autem non statim talis, sed Vermis ab initio, vel ex alijs animalibus, deinde sensim, & pedes effert, & producit alas, fitq; volucris, & concipit paruum Vermem, qui Musca fit postea. Cùm itaq; Vermiculorum generantium Muscas, duplex (vt ostendimus) ortus sit, vel ex coitu earum, vel ex putredine, quærat quis, ex qua potissimùm putredine Vermes procreentur. Sunt qui rentur partim ex fructibus corruptis, & animalium cadaueribus, partim ex corruptione aëris fieri, vt declarat [g] Ouidius; præcipuam tamen materiam earum terram esse. Ego sicut ex quacunq; ferè putri materia Muscas oriri posse non renuo, ita ex hominum in primis cadaueribus gigni asserere non vereor, non secus ac ex taurorum carne putrescente ceu re maximè apta Apes erumpere suprà docui.

Muscæ ex qua putredine oriantur.

[g] *Lib.* 15. *Metam.* Ex cadaueribus maximè nasci.

INGENIVM. MORES. SENSVS.

B HÆC sunt potissimùm, ob quæ malè audit ipsa Musca, audacia, feritas, importunitas, ingenium disciplinam non admittens, obliuio. [a] Ælianus eam ait esse audacem ad omnia, & [b] aliàs Muscam, & canem animalia vocat impudentia, ac importuna: neq; enim cedere, neq; repelli velle. Idem tradit [c] Philo Iudæus, sed priuatim de Musca canina, vt rectiùs eadem vitia exprimeret. Cui (Cynomiæ) veram, inquit, appellationem imposuerunt periti
" [r] ominum, vt erant sapientissimi, compositum ex duobus impudentissimis animalibus, Mu-
" [s] ca & cane. Altera vincente omnes volucres temeritate, altera omnes terrestres quadrupe-
" des. Accurrunt enim intrepidè, & si quis arceat, non cedunt peruicacia, donec satientur
" carnibus & sanguine. At Cynomyia particeps amborum audaciæ, mordax & insidiosa
" est. Nam è longinquo cùm stridore in teli morem, magnoq; impetu aduolat, infixaq; cuti
C hæret pertinaciter. Et reuera miram dixeris Muscarum audaciam, nedum dicam temeritatem. Ecquid enim tam ferum, tam magnum, tam robustum animal, in quod morsus suos dolorificos non inferat, quod non exagitet sine vllo metu mortis? Atq; hæc eius est quoq; impudentia, vt pulsa non obediat, sed mox obliuiosa reuertitur, & rursus acriùs, quàm fecerat anteà pungit. Adeo vt multa aduersus eam animalia arma dederit sagacissima natura, vt equis, & bobus caudam longissimam, & mobiles aures qnibus Muscas infestantes pellerent, nec non ipsis hominibus manus, quos profecto miro modò vexant, nullam commodorum ipsorum rationem habentes, siue loquantur, siue dormiant, siue bibant, siue edant, siue legant, siue scribant, siue quid aliud agant, operenturue, parata semper astat, vt in faciem insiliat eorum, infesta, importuna, incommoda, nulli rei nisi fastidio de se concitando idonea. Hinc apud [d] Ciceronem ridiculè dictum de molestissimo iuuene, Abige Muscas puer. Hinc Platonicus vir Aenæas summæ integritatis philosophus, dum Euxitheum introducit Theophrasti commenta deludentem, qui dictitabat, animas relicto humano corpore, id genus bruta sectari, eisq; inhærere, quorum opera vitæ fuerint imitati, vt hyperbolum quendam impudentiæ notaret, inquit, Musca item hyperbolum trahet: quippe par fuit vtriusq; impudentia. Ea tamen improbitas pertinacissima, quia nunquam rebus quietem esse sinit,
D tanti fuit, vt inter prælia deorum, grauissimasq; res poëtarum principem Homerum illexerit ad eius pertinaciæ perseuerantiam demonstrandam, qua ferox hostis insultat hosti, neq; moram, neque requiem dat vllam, donec vulnus inflixerit, & audaciæ confidentissimę munus executus fuerit. Idem Homerus Aiacem fastidiosum, molestum, & quemcunq; probris incessentem Muscæ assimilauit, quæ modò hunc incessit, modò tactu fœdo alium infestat, quod tamen Homericum probrum Lucianus, vt erat ingenij festiuissimi, ad laudem Muscæ contraxit; tanquam multiscius Homerus illam baroni, & Satrapi inclytissimo Aiaci comparauerit. Temeritas verò Muscarum in eo est, quòd ab ijs, à quibus sibi sæpè vitę periculum imminet, vitare declinareque nesciat. Maximo enim numero sese in lac, mel, uinum, aliosque consimiles humores temerè precipitant, & miserè moriuntur. Quin nec animalibus parcere solent, à quibus aliàs sibi plurimùm cauere deberent: sicut in primis ab hominibus, qui uarijs modis eas occidunt. Elephantos uerò etiam inuadunt non impunè. Nam licet breuem habeant caudam, qua se aduersus Muscas tueantur, natura prouida pellem ijs dedit

[a] *Lib.* 2. *cap.* 29.
[b] *Lib.* 7. *cap.* 19.
[c] *In vita Moysis.*

Cynomyia cur illaudetur.

Muscę mira audacia.

vt homines uexent.

[d] *Lib.* 2. *de Orato.*

Musca inter prælia deorũ cur recẽseatur.

Aiax cur Muscæ assimilatus.

Muscę temeritas.

Elephanti, vt Muscas occidant.

dedit rimis pertuſam, ad quam, cùm illæ aduolant, elephanti cutem conſtrigentes, eas in ijs rimis perimunt. Iam verò feras eſſe, & indociles, meminit Plutarchus, duo eſſe tradens animantium omnium, quæ noſtro vtuntur conſortio, Muſcam & Hirundinem, quæ nulla queunt arte cicurari. Vult tamen Plutarchus Hirundinem, quàm Muſca magis feram eſſe, eo argumento, quòd Muſca ne moleſti quicquam patiatur, prehenſa horreat, cùm Hirundo ſuapte natura hominem oderit. Quàm modò ſint immemores, ipſæ produnt, dum loco pulſæ ſtatim redeant, velut repulſæ immemores. Sed videndũ nunquid tam fluxilis memoriæ naturalis ratio dari poſſit. Conſtat inter animantia memoriæ facultate pollere ea in primis, quibus purgatior, abſolutiorq; imaginatio eſt, cuiuſmodi pernoſcuntur eſſe Apes, & Columbæ; vt contrà obliuioni obnoxia, quibus vis ea offenſior turbulentiorq; eſt, ſicuti vſu venire Vermibus liquet, & Muſcis. Siquidem in ea parte animi ſtatuenda memoria eſt, in qua imaginationis potentia viget. Sunt modò etiam in Muſca, & ſingulares, & laudandæ animi dotes, quas ſic ferè Lucianus proſequitur. Non paruam eſſe eius intelligentiam „ queo dicere, cùm inſidiatorem, & hoſtem ſuum Araneum effugiat. Inſidiantem enim, & „ obſeruat, & contrà intuetur, declinans illius impetum, ne capiatur irretita, & in beſtiolæ „ incidens caſſes. Fortitudinem enim, & robur ipſius non oportet dicere, ſed Homerus poë- „ tarum maximus, cùm quæreret, quonam modò laudaret heroëm optimum, non leoni par- „ doúe, aut apro comparat robur illius, ſed audaciæ Muſcæ, & intrepiditati, & conatus ma- „ gnitudini: neq; enim audaciam, ſed fiduciam eſſe illi refert. Quanquam eſt, (inquit) repul- „ ſa, non deſtitit tamen, ſed eſt appetens morſus: Sic autem laudat magnoperè Muſcam, & „ amplectitur, vt non ſemel, neque paucis in locis de ea meminerit: ſed ſæpè exornat ſic car- „ mina commemorata Muſca. Nunc enim gregarium eius volatum ad lac exponit: nunc au- „ tem Mineruam curanti matri dormientem infantem comparans, quando à Menelao telum „ repellit, ne ad lethalia loca incidat, Muſcam rurſus ducit in exemplum. Atqui pulcherrimo „ eius adiectiuo ornauit, cantatrices confertas appellans, & cùm gregem earum gentem vo- „ cat. Sic autem fortis eſt, quòd mordens aliquid, vulnerat non hominis ſolùm pellem, ſed „ & bouis & equi: elephantem quoq; mœrore afficit, in illius ingreſſa rugas, & pro magnitu- „ dine proboſcidis lacerans. Et paulò inferiùs. Tragœdia verò magna etiam cùm laude de „ Muſca meminit, ſicut in his: Graue quidem, & moleſtum eſt, forti robore, ſaltare Muſcam „ in virorum corpora, vt cæde impleatur; viros autem armatos hoſtilem haſtam timere. Hæc „ Lucianus. Homeri carmina, quæ ille in Muſcæ laudem interpretatur, necdum à nobis recitata adſcribam. Hic igitur deorum, ac heroum prælia recenſens Menelao inuicto, ac ſtrenuo bellatori [c] Mineruam Muſcæ audaciam immiſiſſe ſcribit:

[c] Iliad. Li. 7.

Καὶ οἱ Μύιας θάρσος ἐνὶ ϛήθεσιν ἔνῆκεν
Ἥ τε καὶ ἐργομένη μαλα πικροὺς ἀνδρομέοιο
Ἰχανάα δακέειν, λαρὸν τε οἱ αἷμ' ἀνθρώπω. Id eſt,
Et ei Muſcæ audaciam in pectoribus immiſit,
Quæ quamuis depulſa frequenter à corpore humano.
Appetit mordere, dulciſq; illi ſanguis hominis eſt.

Quem tamen locum Spondanus in alium ſenſum, quàm Lucianus accipit. nam poſt adducta, quæ citauimus, Luciani verba, Euſtathius tamen, inquit, illud θάρσος per θρασος videtur interpretari. Ait enim: Ὅτε δὲ κατ' ἀναλογίαν φύσεα πάντων ζώων ἡ Μύια θρασικώτατον, εἰδεῖς ἀγνωεῖ hoc eſt, quòd Muſca reſpectu aliorum animalium audaciſſimum ſit animal, nullus non nouit. At Didymus in voce θάρσος, τὸ ἐπίνομον, inquit, τὸ ἥρωος λέγει· ἅτος γὰρ ἀποτρεπόμενος εἰς ἄλλον τόπον ἔτρεχεν εἰς τὸν αὐτον. Quicquid ſit, ſanè Lucianus nimis hunc locum detorſit ad ſuam mentem. Nam proculdubio non indicauit robur, aut fortitudinem herois hac comparatione: quia ridiculum eſſet, vt ait Euſtathius: deinde falſum eſt illud, quod Menelaum ἄριϛον τῶν ἡρώων appellat. Nam quid de Aiace? A Didymo porro diſſentio, maloq; intelligere continuam illam inuadendi hoſtem proteruiam, quam Menelao Minerua dicitur indidiſſe. vt quamuis ſubinde rurſus in medios hoſtes irrumperet, vt Muſcæ ſolent, quæ paululum fugantur, ſtatim audaciſſimè reuolant. Sic Euſtathio aſſentimur, qui θάρσος pro θράσος accipit. Hoc Veſpis in Eryxia Platonis tribuitur. Nam mihi, inquit, Syracuſani erga nos non aliter affecti eſſe videntur, quàm ſint Veſpæ; quæ ſi leuiter irritatę prouocentur, fiunt inuictæ, donec eas aliquis aggreſſus funditus extinguat. Et forſan generali Muſcæ vocabulo poëta intellexit. Hæc Spondanus, qui Muſcas Homerici encomij quoquo modo defraudare nititur. Alter locus Homeri de Minerua repellente ſagittas à Menelao; vt mater Muſcas à filio, quem idem [f] Lucianus in Muſarum laudem citat, hic eſt:

[f] Iliad. Li. 4.

Ηδὲ

Duo animalia indocilia quæ.

Muſcę cur obliuioſæ.

Memoriæ locus.

Muſcæ laudes.

A Ἡδὲ τόσον μὲν ἔργον ἀποσχοῖς ὡς ὅτε μάτηρ
Παιδὸς ἔεργε Μυῖαν ὁΫ ἁδέι λέξατο ὕπνῳ.
Hæc verò tantum quidem inhibuit à corpore, vt cùm mater
A filio arcet Muscam, quando dulci sopitus est somno.

Reliqua loca, quæ citat Lucianus, alibi ni fallor, recitaui. Eidem Musca animal est ingenuum, & generosum, quia ipsa in tenebris nihil operetur, ac si indignum putet, vt aliquid latens faciat. Lucianum in celebranda Musca æmulatus Leo Baptista Albertus, encomium eius festiuissimum elegantissimumq; edidit, in quo plurimas huius Insecti dotes longa oratione recensет, quem quiuis per ocium legere poterit. Quod modò ad Muscæ sensus exteriores attinet, paucula hæc de gustu apud [g] Philosophum legimus. His gustus omnium sa-
„ porum est. Et [h] alibi. Foris gerunt velut aculeum fungosum, & cauum, vt eo simul, & gu-
„ stare, & cibum trahere possint. Cæterùm odoratu, & visu etiam Muscas pollere ex hoc quis haud absurdè conijciat, quòd ad ea, quæ sibi grata sunt, è longinquo aduolent, vt suprà de melle, & lacte dictum est.

Sensus exteriores.
Gustus.
[g] *Lib. 8. Histor. cap. 13.*
[h] *Lib. 2. cap. vltim.*
Odoratus.
Visus.

B MORSVS. MOLESTIA. ET ADVERSVS HÆC REMEDIA.

QVAM dolorificos morsus inferant Muscæ, nemo est, qui non suo cum malo sit expertus. Sed Lucianus, qui vt Muscarum patrocinium agat, & quicquid eis probo verti potest, id nisi ad virtutem detorqueat, saltem refellat, morsus cum exiguo admodum dolore infligere, persuadere conatur. Atq; ita per totum illud suum encomium ludit, non disputat seriò. Muscæ autem non mordent tantùm, sed diù etiam post morsum corpori infixæ hærent, quod [a] Plutarchus Formicarum, & Muscarum proprium esse asserit. & Homerus, cuius verba suprà recitaui, huiusmodi morsus, sagittarum ictibus comparat. Cæterùm vt nunquam morsus earum est, sine dolore, ita gustato serpente Musca teste [b] Æliano, vel cùm eiusmodi qnippiam attigerit, acriores morsus habet, & dolorem maiorem facit, & C quod Ælianus non notauit, cùm imminent pluuiæ. Pariunt præterea mille alijs modis fastidium Muscæ, vti luculenter, facetè, & appositè, vt solet, [c] Plautus lenones, qui nihil non fingunt, quo homines vexent, lædantq;, Muscis & alijs id genus Insectis comparat dum ait:

[a] *Lib. de ira cohibenda.*
[b] *Lib. 9. de Animal. cap. 15.*
[c] *In Curcul.*
Lenones Muscis cõparati.

Item genus est Lenonum inter homines meo quidem animo,
Vt Muscæ, Culices, Pedesq;, Pulicesq;, Cimices.
Odio & malo, & molestiæ, bono vsuiq; estis nullo.

Eadem ratione alibi eorundem [d] Lenonum, meretricumq; consortium quantis scateat molestijs, explicaturus, Muscis assimilat homines infestantibus, quando maximè calidum est: tunc enim abundant maximè, & maximè pungunt.

[d] *In Truculent.*

Nam nunc Lenonum, & scortorum plus est ferè
Quàm olim Muscarum est, cùm caletur maximè.

Inter cæteras, quas inferunt noxas, in primis est, quòd vestes, ac potissimùm candidas maculis nigerrimis frequentibus, quæ difficillimè eximuntur, inquinant, conspurcantq;, aut cùm in carnes, quæ nobis in cibum cessuræ sunt, emissa ab aluo, proluuie multos Vermi- D culos exonerant. Idem facere cùm pecoris vlceribus adhærent, testatur Columella. Quapropter ad fugandas ipsas diuersi diuersa excogitarunt. Sunt qui vt ad carnes non aduolent, cæpæ frustulum carnibus apponant. Sic enim arceri Muscas. Scribit [e] Mizaldus, Lupi caput, si intra domum suspendatur non ingressuras, ac inuolaturas arcere. Traditq; aliàs ex [f] Alberto, & Cardano lupi caudam alicubi sepultam, vel suspensam inde Muscas fugare. Lysimachia siue salicaria teste [g] Dioscoride acerrimo nidore, quem suffita reddit, Muscas interficit. [h] Plinius foliorum minoris sambuci decocto, si locus spargatur, Muscas arceri asserit. Idem [i] Elleboro albo, trito, & cum lacte sparso præstari. Vtrumq; ex illo repetit [k] Ruellius: quo referente optimum gith, quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimum, Culices, suffitu occidit, & Muscas. [l] Matthiolus ex Plinio, vt videtur, ellebori albi radicem decoctam in lacte ad Muscas perimendas commendat, nam vbi, inquit, degustauerint, paulò pòst moriuntur. Sunt qui vbi ex cucurbitæ folijs factus est suffitus, adire Muscas negent. Similiter si cucurbitæ decocto locus conspergatur. Alij absynthio trito, & cum lacte

Noxæ præcipuæ.
Ne carni insideant.
[e] *Cent. 7. aph. 72.*
[f] *Memor. cet. 8. Aph. 92.*
[g] *Lib. 4. c. 3.*
[h] *Lib. 23. cap. 8.*
[i] *Li. 25. c. 5.*
[k] *Lib. 1. de nat. Stirp. cap. 129. & l. 3. 138.*
[l] *In Dioscor. l. 4. c. 149.*

cocto

cocto ad idem vtuntur. Quidam etiam origani ſuccum, cum lacte, & ſuillo felle, & malo granato contuſo ex aqua diluunt, eoq; humore ſolum aſpergunt. Vidi qui myrti, aut aliarum huiuſmodi plantarum faſciculos è tecto ſuſpenderent, ad quos ſub noctem congregatas vndiq; Muſcas, tacitè ſimul cùm faſciculis in latum aliquem ſaccum immiſſas quotidiè magna copia occiderent. [m] Beretius vt equi aliaq; iumenta à Muſcarum iniurijs tuta ſint, hæc præcepta tradidit: Laurus cum nigro veratro trita ſi in lacte, vel paſſo, vel hydromelite, cum aqua maceretur, Muſcas enecabit. Si caſiam ex oleo tritam illeueris, nullam impetent animantem. Muſcas, ſi voles, nepetæ abiges odore. Item foliorum eius decoctum reſperſum eaſdem fugat: ſi quantum Anatolius ſentit, tibi ſit in animo Muſcas in vnum cogere locum, in excauatum ſcrobem frutices rhododaphnæ tunſos conijcies, in eumque examina vndecumq; conuolabunt. Eę dein boues, aut reliquos quadrupedes, nullo afficient tœdio, ſi lauri baccis ex oleo perungantur. Cæterùm Muſcæ prorſus mutis (fortè nullis) inſidebunt animantibus, quæ Leonino pingui ſunt delibutæ. Porrò veratrum, quod in lacte, vel ſapa cum auripigmento maduit, imbre reſperſo Muſcas abolet. Si quippiam alumine, cunilaq; linatur trita, Muſcæ nunquam adſiſtent. Hæc ille. [n] Africanus Muſcas nullam allaturas moleſtiam affirmat, ſi tritis lauri baccis, & in oleo coctis veterinum illinatur. Solent enim, inquit, Muſcæ vulnera infeſtare, quas ſummouebimus pice, & oleo, vel vnguine miſtis, & infuſis. Sed ſi quæ partes vlceribus præoccupatæ fuerint, coctam picem liquidam ſuillæ adipi vulneribus ſtillari conueniet. Sed quotieſcunq; mel remedijs adhibetur, cauendum erit, ne pars à Muſcis infeſtetur. Nam ad mellis dulcedinem, non hę ſolæ, ſed Apes aduolant: quare purgatis ijs, confeſtim adhibenda ſunt linamenta cum pice, & oleo, veteriq; axungia, & extra eodem medicamento circumillinenda. Eadem ex vtroq; repetit Mizaldus. [o] Columella pariter Muſcas vulnera infeſtantes ſummouet pice & oleo, vel vnguine miſtis. Idem præſtant, teſte [p] Matthiolo, folia recentia cucurbitæ. Et vt Volaterranus ſcribit, fermentum cum ferri limatura miſtum, Muſcas, ſi deguſtauerint, occidit, nec non chalcantum ſuffitu.

[m] *Lib. 2. Veter. med.*

Ne veterinaria infeſtentur à Muſcis.

[n] *Ibidem.*

[o] *Li. 2. de re ruſt. cap. 35.*

[p] *In Dioſc. lib. 4. c. 146.*

AETAS.

Vitæ terminus anguſtus.

BREVISSIMAM eſſe Muſcarum vitam nulli non notum eſt. Lucianus valdè anguſtum vitæ terminum illis datum eſſe dicit: & Simonides, vt rerum omnium celerrimam oſtenderet viciſſitudinem eſſe, & æuo nos noſtro non oportere confidere, canit:

Homo cùm ſis, nunquam dixeris, quid futurum ſit,
Nec inſpiciens hominem, quàm diu ſit victurus:
Etenim celeris Muſcæ prapetis inſtar, rerum ſit mutatio.

Muſcæ quę viuaciores.

Cùm verò Muſcarum omne genus breuis æui ſit, Lucianus maiores viuaciores eſſe tradit his verbis: Naſcuntur, & maximæ quædam Muſcæ, quas militares quidam appellant: nonnulli verò canes, ſonitu aſperrimæ, & volatu velociſſimæ. Hæ & longiſſimæ vitæ ſunt, & tota hyeme incibatæ perdurant, contractæ præſertim, & connexæ tectis, & culminibus. [q] Cardanus calorem earum exiguum, ac penè per hyemem extinctum nouo calore, ſcilicet ignis, vel quouis alio aduenìente ſuſcitari retur, negatq; tunc generari; inquit enim; Vnde etiam Muſcæ magnę verno tempore apparent, quas certum eſt ob perfectionem non eo tempore genitas, ſed vt mortuas iacuiſſe; cùm antea non fuerint viſæ.

[q] *Lib. 7. de Var. rer. cap. 36.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Rhododaphnē amāt Antipathia cum lupo. Cum Araneis.

CVM rhododaphne Muſcis fortè occulta fuerit amicitia, cùm ad eam, etiam in ſcrobe defoſſam vndiq; conuolent. Contrà quòd domum non ingrediantur, vbi lupi caput, aut cauda ſuſpenſa ſepultaue eſt, dixerit quis clandeſtinum odium inter vtrosq;, intercedere. Mihi ſaltem ipſas Araneæ non ſolùm capere videntur, vt comedant, ſed naturali quodam inſuper odio in ipſas debaccari. Neq; eſt, quod retia illa commemorem ſummo fabreſacta artificio, quæ vix dum natæ ad illaqueandas Muſcas texunt, quando ijs domus

omnes,

A omnes, maximè autem pauperum, plenæ sunt. Crabrones quoque eodem [a] philosopho te-
„ ste Muscas maiusculas venantur, quas vbi ceperint, abscisso capite, reliquum corpus ge-
„ stantes, inquit, auolant. Cibus ijs talis est: Sed & hi cibine tantùm gratia, vt ego puto,
aut odio, ac peculiari antipathia id fecerint, sicut an & multæ aues, & in primis hirundi-
nes (quas sine Musca viuere posse [b] Scaliger negat, adeo illis necessariam esse inquiens, vt
propter illas facta fuerit) alij disputent.

cum Crabronibus.
[a] *Li.9.Hist. cap.42.*
Cum Hirundine.
[b] *Exer.250. 3.*

COGNOMINATA.

„ DE Musca vocata muliere, quæ in huius nominis Insectum transformata est,
„ fusiùs dicetur in fabulosis. Corinna quoque percelebris illa poëtria Mu-
„ sca cognominabatur, de qua sic [a] Cælius. Corinnę verò an obscura esse glo-
„ ria potest, quæ in Lyrico certamine Pindarum quoque nouem Lyricorum
„ principem exsuperasse traditur? Eam fuisse Thebanam memorant. Sunt
B qui Tanagræam malint. Achelodori, & Procratiæ fuisse filiam constat, ac
„ Myrtidis discipulam. Muscã quoq; Lyricam fuisse cognominatam non ferè ambiguum est.
„ Hæc ille. [b] Lucianus eiusdem meminit, cùm ait: Fuit etiam antiquis mulier quædam co-
gnomento Musca, poëtria per quam famosa, & docta. Fuere, & aliæ duæ poëtriæ eiusdem
cognominis, quarum vna Thespiaca, quam [c] Lilius Gregorius Gyraldus eandem existimat
cum ea, quam nominauit citatis verbis Lucianus. Alterà ratione Spartiatis, quæ hymnos
in Appollinem, & Dianam conscripsit. Fuerunt præterea aliæ mulieres, non poëtriæ, Mu-
scæ vocatæ, ex quibus vna famosa meretrix fuit; altera Pythagorę filia teste Suida. Has
„ quoque Lucianus nominat. Et alia, inquit, (fuit cognomento Muscæ) perinsignis Athe-
„ niensium meretrix, de qua ait poëta comicus: Ad cor vsq; eum Musca mordebat. Sic autem
„ neq; comica gratia dedignata est, neque Muscæ nomen excluſit à scena, neq; pudebat pa-
„ rentes hoc nomine filias appellare. Tragœdia verò magna etiam cum laude de Musca me-
„ minit, sicut in his:

Mulier Musca dicta quæ.
Corinna Musca cognominata
[a] *Lib. 14. A.l. c.1.*
[b] *In Muscę encomio.*
Muscę poëtriæ alię.
[c] *Lib.6.hist. de poëtr.*
Musca meretrix.

Graue quidem, & molestum est forti robore
Saltare Muscam in virorum corpora, vt cæde impleatur,
C *Viros autem armatos hostilem hastam timere.*

DENOMINATA.

BEELZEBVB Cacodæmonum princeps à Muscis dictus est, vel vt D. Hieronymus verti vult, habens Muscas, vel vir Muscarum. Zebub enim Musca est. Beel verò interpretatur habens vel vir, vel vetustas, vel deuorans. Beda Beelzebub vult esse Deum Accaron, nam, inquit, Beel ipse est Baal. Cur verò à Musca Beelzebub sit vocatus, rationem sit reddit Catenæ author. Nulla Musca (vt asseritur) vnquam visa fuit, vbi sanguis animalium (quæ vero deo sacrificabantur) fundebatur: quò solent Muscæ confluere, & inde generari. Quo miraculo læti Hebræi irridebant Chaldæos, & Allophyllos, in quorum sacrificiorum loco solebant abundare Muscæ. Hinc vocabant deum ipsum Beelzebub, id est, patronum Muscarum &c. Cyrenaici, vt quibusdam placet, Achorem vocabant, Elitini Sa-
D corem. Suntq; qui eundem esse volunt, cum eo quem [a] Plinius Myiagron vocat, & ab Eleis
„ coli scribit, ne à Muscis infestentur. Inuocant, inquit, & Ægyptij Ibes suas contra serpen-
„ tium aduentum, & Elei Myiagron deum, Muscarum multitudine pestilentiam adferente:
„ quæ protinus intereunt, qua litatum est illi, die. Meminit eiusdem [b] Pausanias, vbi de incolis
„ Alipheræ vrbis ab Aliphero Lycaonis filio dicta scribit. Iam verò ait, & nundinas celebrant,
„ cui deo non satis constat: Mineruæ arbitror. In ijs nundinis vni ante omnes Myiagro rem
„ diuinam faciunt, heroemq; super hostijs precati, & Myiagri nomine implorato, securitatem
„ sibi fore inter immolandum ab omni Muscarum proteruitate pro certo habent. Hæc ille.
„ Cum Myiagro idem est Myiodes, cuius etiam tanquam dei Muscarum propulsoris meminit
„ [c] Plinius his verbis: Nullum animal minus docile existimatur, minorisue intellectus: eò mi-
„ rabilius est, Olympiæ sacro certamine, nubes earum immolato tauro deo, quem Myiodem
„ vocant, extra territorium id abire. Eundem etiam fuisse Iouem Apomyium ex Pausania in-
primis apparet, qui idem de Ioue Apomyio, id est, abactore Muscarum narrat, quæ Plinius

Beelzebub vt vertatur.
Deus Accaron.
Acor.
Sacor.
Myiagros.
[a] *Li.10.c.28*
[b] *Lib.8.*
Myiodes deus.
[c] *Lib.30. cap.6.*
Iuppiter Apomyius.

de

de Myiode. Scribit autem proditum eſſe Herculem Alcmenę filium, Ioui poricientem, cùm E
Muſcas abigere non poſſet, vel quòd ei tunc primùm in mentem venerit, vel quòd tralatitium fuerit, abactori Muſcarum (Ἀπόμυιον Elei appellant) hoſtiam mactaſſe, cùm perlitatim eſſet, omnes repentè Muſcas trans Alpheum euolaſſe. Inde ſeruatum ab Eleis, vt ad
[d] *Li. 22. ant. lect. c. 2.* abigendas ex Olympia Muſcas, idem ſacrum vſurparetur. Eadem [d] Cælius Rhodiginus repetit his verbis: Quin Herculem, inquit, in Olympia rem diuinam obeuntem, cùm Muſcarum multitudine infeſtaretur, Ioui ſacrificaſſe Ἀπομύιῳ, protinusq; vltra Alphæum Muſcas eſſe abactas. Sed & Elei itidem Ioui Apomyio dicuntur quandoq; immolaſſe. Beelzebub igitur, Myiagrum, Myiodem, & Iouem Apomyium eundem fuiſſe, tum ex relatis ſatis conſtat, tum ex ipſis etiam nominibus, quæ omnia à Muſca deducta ſunt. Quare fallitur
[e] *In epiſt. adhortat. ad gentes.* [e] Clemens Alexandrinus, Romanos ſcribens, Ἀπομύιῳ Herculi ſacrificaſſe, cùm Ioui vt dictum eſt, Apomyio Romani ſacrificauerint, non Herculi. Fuit item Myiagrus nobilis ſtatuarius, vt meminit Plinius. Hoc etiam nomine vrbem quandam Paleſtinæ nuncupari aliqui ſcribunt. Myagron ſiue Myagros, quæ etiam melampyron cognominatur, herba eſt, cuius plures ſpecies eſſe traduntur ab herbarijs. Myagron ſcribit autor theſauri linguæ Græcæ, idem ſonare, quod Μυίοθηρας hoc eſt, Muſcarum venator, vt ipſe interpretatur. F
Μυιάσσοβαι dicuntur Muſcarum abactores, de quibus alibi. Orchis Myiodes eſt teſticuli genus quoddam, ſic dictum, quòd flores ferat Muſcis ſimiles, eſtq; plurium ſpecierum, vt nos in noſtris hiſtorijs deo dante, dicemus. Harum ad fœcunditatem vires, [f] Porta ex ipſis floſculis Muſcarum æmulis, indicari aſſerit. Muſcæ etenim, vt ille ait, ſunt fœcundiſſimi prouentus. Sunt etiam, & aliæ plantæ, à Muſcis nomen habentes, cuiuſmodi duæ illæ, quas Pena depinxit, & à plebecula Muſcarias, & Muſcipulas, & viſcarias vocari ait, quòd veluti glutine quopiam adeò ſunt perlitæ, vt non ſolùm manui adhæreant, ſed etiam Muſcas, Papiliones q; præteruolantes affixas retineant. Nos tum de his, tum de alijs, quæ hoc nomine vocantur, alibi agemus. Apianam vuam perperam meo iudicio [g] à Muſcis Muſcatulam dici putat. Peritiores enim herbarij à Moſcho deducunt, cuius odore fragrant. Anates quædam Muſcariæ dicuntur, quòd Muſcas ſuprà aquas volitantes caperent, de quibus nos in tertio Ornithologiæ noſtræ tomo. Eſt & Muſcicapa ſeu Muſcipeta auis, Pigliamoſche vulgò, quòd Muſcas captare ſoleat, de qua etiam in ſecundo tomo egimus: licet ſint etiam plures aliæ Aues, quæ Muſcis viuunt, vt in primis Hirundinum, & Motacillarum genus, Hæmatopodes, aliæq; innumeræ. Muſcaria, vt refert Ortelius, Ptolomæo vrbs eſt Hiſpaniæ Tar- G
raconenſis, ſed cùm Græcè dicatur μυσκάρια, à Muſcis dicta non fuerit. Muſcarum turris in medio portu Ptolemaidis vrbis etiamnum ſpectatur. de quo ſic [h] Chriſtianus Adrichomius. In cuius (portus Ptolomaidis) medio inſignis turris eſt, quæ quod Beelzebub olim fanum celeberrimum fuerit, turris Muſcarum vocatur, quam etiam Pharum fuiſſe, Heroldi videtur fuiſſe opinio, quòd neq; eius vſus fuerit tempore nocturno, nauium curſui ad pronuncianda vada ignes oſtendere. Inſula Muſcarum inter inſulam Sanct. Thomæ, & Pegù interiacet, ſic dicta, vt refert Gaſpar Balbius, ob multitudinem Muſcarum illuc circumfluentium, quod ibi multi piſces ſaliantur. Muſcarium eſt flabellum, quo Muſcæ abiguntur, quòd olim ex pennis caudæ pauonum fieri ſueuit, veluti oſtendit [i] Martialis hoc dyſticho.

Lambere quæ turpes prohibent tua prandia Muſcas,
Alitis eximiæ cauda ſuperba fuit.

Erant & Muſcaria bubula, quæ ex boum caudis conficiebantur, pulueri veſtibus excutiendo idonea, quorum etiam eodem in loco Martialis meminit. Hodie ex diuerſis rebus fiunt. H
In Guinæa, vt referunt, qui Indiarum hiſtorias conſcripſerunt, ad abigendas Muſcas ab Idolis mulieres vtuntur elephantorum caudis, quæ ideo muſcaria etiam dici queant. Paramoſche Italis dicuntur omnia quibus Muſcæ fugari queunt: moſcarola verò ruſticis eſt, quæ ad oculos boum arantium appenduntur, ne Muſcæ oculos eorum infeſtent. Fit ex floccis. Muſcarium ſimiliter appellatur quarundam herbarum coma, in qua ſemina dependent, qualis eſt ferulæ, fęniculi, anethi, oluſatri & ſimilium, quo vocabulo non ſemel vſus eſt [k] Plinius. Idem Araneum Muſcarum nominat, qui Muſcas venatur. Clauos muſcarios apud Vitruuium Gulielmus Philander interpretatur vmbellatos, id eſt, capite latiore, & expaſſo in orbem cacumine; quomodo vmbellatos fœniculi ſimiliumq; flores dicimus. Caualli mo ſcati, id eſt, equi muſcati vulgò dicuntur, qui maculis quibuſdam muſcarum æmulis diſtinguuntur, quales, ni fallor, Latinis guttati dicuntur. Myiocephalon ſpecies eſt τῆς προπίδσεως, id eſt, procidentiæ vueæ. Sic autem dicitur, cùm exigua adhuc fuerit, vt Muſcæ capitis formam præ ſe ferat. Nam cùm vlcera, quæ eroſa, vel rupta tunica accidunt, profunda

Myiagrus ſtatuarius.
Myagrum herba.
Orchis Myiodes.
[f] *Li. 4. Phyt. cap. 3.*
Muſcaria Apiana vua
[g] *Lib. 23. cap. 35.*
Anates Muſcariæ.
Muſcicapa Muſcipeta. Pigliamoſche.
Muſcaria vrbs.
Turris Muſcarum.
[h] *In Theatro terræ ſanctæ.*
Inſula Muſcarum.
Muſcariũ.
[i] *Lib. 14. Epigr. 72.*
Paramoſche.
Moſcarola.
Muſcariũ quid in plãtis.
[k] *Lib. 29. cap. 6.*

A funda euaserint, portio vuceæ excidit, quodq; prolapsum est Muscæ caput initio, & colore, & figura refert.

PRÆSAGIA.

INSITVM est à natura animantibus, vt imminente tempestate, & pluuijs celeriùs, quàm alio tempore pabula quęrãt, & voraciora sint. Cuius potest esse ratio, quoniam frigidiori reddito iam aëre, caloreq; earum naturali appetitus excitatur. Muscæ itaq; alteratione aëris permotæ ad pastum festinant, ac auidiores factæ, vehementiùs mordent, nosq; infestant. Huius prognostici meminit [a] Mizaldus, sed aliam reddit rationem. Si summam corporis cuticulam, inquit, Muscæ, & Pulices solito infensiùs sua proboscide vellicabunt, homi- numq; ac iumentorum faciem, & oculos sæpiùs abactæ cæsim (quod dicunt) & punctim re- currentes appetent, breui venturas pluuias nunciabũt. Sic ille, hac addita ratione. Exhaustas B in circũfluum aërem vnà cum vapore humidi substantifici (quod paucum habent) portiũculas, qua patet via resarcire, ac resiccata corpuscula humectare moliuntur. [b] Aelianus quoque pluuias præsignificare, cùm in aromatis apparent. Idem Mizaldus scribit paruulas Muscas (Musciglioni) sub solis occasum pyramidis, aut globuli in modo sursum passim coactas, longis obseruationibus serenitatis indices esse. In typho, quę est morbi attoniti, quędam species facto ab humore, qui est in corpore, putrefacto, & magis quàm oportunũ est, resiccato, inter alia signa [c] Hippocrates, patientem muscas à stragulis venari scribit. In cataracta autẽ si eger cernit quasi Muscas, & similia, teste [d] Galeno, signũ est, humorem, qui morbi causa est in particulas esse diuisum, diuulsumq;. Idem pessimum esse signum in febricitantibus ex eodem Galeno habemus: significat enim magnam humorum perturbationem agitationemq;, qui in vapores conuersi ad caput attolluntur.

Pluuię præsagium.

[a] *Sect. 1. Ephem.*

[b] *Lib. 7. de Anim. c. 8.*

Typhi signum.

[c] *Lib. de intern. affect.*

[d] *De Oculis part. 4. c. 4.*

AN VTILITER CREATA.

C CVM tot molestijs afficiant Muscę: quærũt nonnulli curiosi, cur eas similiaq; animalcula Deus creauerit: quia, vt inquit Plautus, odio, & malo, & molestiæ omnibus sint, bono autem, vsuiq;, nemini? Hebręi quidã, vt refert [a] Alphonsus Tostatus, circa id quęsitum ineptias quasdam, & anilia deliramenta narrant. Cõminiscuntur Dauidem aliquando quęsiuisse à Deo, cur homines stultos, Araneas & Muscas procreasset cùm cæteris, quia ista tria videntur esse superflua in rerum natura, imò noxia: Deum respondisse, monstraturum se Dauidi tria ista vtilia esse ad aliquid, imò, & ei ipsi aliquando vtilia fore. De stultitia patere, quia nisi se stultum finxisset coram regem Achis, captus fuisset, & fortè perisset. Muscam vtilem fuisse, cùm descendit de colle Hachilla in castra Saulis dormientibus cunctis, & accepit lanceam Saulis. Tum enim pedem inter pedes Abner apud Saulem cubantis implicasse, & cùm timeret, iam captũ iri se, si pedẽ vi extraheret, Deum immisisse Muscam, quæ mordens crura Abner, vincula resoluerit, neq; tamen excitauerit. Abner, atq; ita liberatũ fuisse Dauidem. Araneam deniq; profuisse, quòd os spelunceæ, in qua latebat Dauid, cùm eũ quæreret Saul, telis suis occlusisset. Author est D. August. illa animalia, quæ nos pungunt, & diuexant creata esse D ad superbiam nostram puniendam. Si populum Pharaonis superbũ, inquit, potuit Deus do- „ mare de Vrsis, de Leonibus, de Serpẽtibus: cur Muscas, & Ranas illis immisit? profectò ideo „ factum est, vt rebus vilissimis superbia domaretur. [b] Alibi etiam tradit omnia pulchra esse conditori & artifici suo, qui omnibus vtitur ad gubernationem vniuersitatis, & summa lege dominatur. Fateturq; se nescire, cur mures & ranæ creatæ sint, aut Muscæ, aut Vermiculi: videre tamen omnia in suo genere pulchra esse, quamuis propter peccata nostra, multa nobis videantur aduersa. Omnia vnde veniant, non intelligere, nisi in summa mensura, & numero, & ordine: quæ in ipsa Dei sublimitate incommutabili, atq; æterna consistnnt. Et certè omnia, inquit, animalia aut vtilia nobis sint, aut pernitiosa, aut superflua. Aduersus vtilia non habent, quod dicant (Manichæi) De pernitiosis autem, vel punimur, vel exercemur, vel terremur, vt non vitam istam multam periculis, & laboribus subditam, sed aliam meliorem, vbi securitas summa est, diligamus & desideremus, & certam eã nobis pietatis meritis comparemus. De superfluis verò, quid nobis opus est quærere? Vsurpa ergo vtilia, caue

Muscę omnibus nocent.

[a] *In lib. 1. Reg. ca. 24. quæst 5.*

Stultitia, Musca, & Aranea vt Dauidi vtiles fuerint

Animalia pungentia cur creata

[b] *Lib. 1. contra Manic. cap. 16.*

pernitioſa, relinque ſuperflua. In omnibus autem, cùm menſuras, & numeros, & ordinem E
vides, artificem quære; nec alium inuenies, niſi vbi ſumma menſura, & ſummus numerus, &
ſummus ordo eſt, hoc eſt deum; de quo veriſſimè dictum eſt, quod omnia in menſura, & nu-
Deus omnia in menſura fecit. mero, & pondere diſpoſuerit. Hæc ille, qui & aliàs rurſus de hac re verba facit, quæ ne ni-
mis me extendam, lubens prætereo: Franciſcus Georgius Venetus Minoritanus etiam in-
quirit: cur deus fecit Muſcas, Culices, Pediculos, Cimices, & huiuſmodi? An hæc omnia
in exercitium noſtrum fecit, vt aliqui aſſeuerauerunt. An in mundi complementum, in quo
exquiruntur, aliqua præſegmina, & fruſta inciſa, vel (vt melius dicamus) deciſa à nobilio-
ribus rebus; ſicut de huiuſmodi animalibus, à quibuſdam dicitur. Quæ omnia faciunt, &
ſunt in vtilitatem, ac decorem vniuerſi: ſicut ea quæ à carpentarijs, aut alijs fabris incidun-
tur, & eorum vſibus coaptantur. An ſunt neceſſaria hæc omnia ſicut inſtrumenta obliqua,
retorta, & complicata carpentarijs ea ratione, quæ ſola ipſis opificibus nota eſt? Sicut hęc
nota ſunt ſoli Deo mundi opifici. Quamuis nobis importuna, ac ſuperuacua videantur, ſi-
cut Auguſtinus Fauſtum curioſum redarguens diſſerit. Sic Georgius. Eſt & alia dubitatio
An Muſcæ in exordio mũdi creatæ. vulgata an Muſcæ, Culices, Pulicesq; & huiuſmodi moleſta animalcula à Deo in ipſis mun-
di primordijs creata ſint; quam longa oratione proſequitur, & diſſoluit Hieronymus Viel- F
mius Venetus, quem lector per ocium adire poterit.

MORALIA.

Muſca quid ſignificet. * *Lib.* 18. *cap.* 28.

QVID Muſca myſticè ſignificet, Diuus docet Gregorius, exponens illud
Exodi: *Venit Muſca grauiſſima &c.* Populus, inquit, qui Deum ſequitur, „
accipit Sabbatum, id eſt, requiem mentis, vt nullo in hac vita deſideriorum „
carnalium appetitu fatigetur. Ægyptus verò quæ huius mundi ſpe- „
ciem tenet, Muſcis percutitur. Muſca enim inſolens, & inquietum animal „
eſt: in qua quid aliud, quàm inſolentes curæ deſideriorum carnalium deſi- „
gnantur? vnde aliàs dicitur: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti: quia cogitatio „
nes ſuperfluæ, quæ aſſiduè in animo carnalia cogitante, & naſcuntur, & deficiunt, eam ſuaui „
tatem, qua vnusquisq; intrinſecus per ſpiritum vnctus eſt, perdũt, quoniam integritate eius „
Ægyptus cur Muſcis dicatur percuti. perfrui non permittunt. Aegyptus ergo Muſcis percutitur, quia eorum corda, qui terrenam G
vitam diligunt, dum deſideriorum ſuorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum „
carnalium ad ima depreſſa ſunt, vt ad quietis intimæ deſideriũ non leuentur. Vnde quum „
mira ope pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnaliũ æſtus eijcit, & pòſt „
in eo virtutum dona diſponit. Quod bene nobis ſacra Euangelij hiſtoria innuit, in qua cùm „
ad reſuſcitãdam filiam principis inuitatus dominus duceretur, protinus additur. Et cùm eie- „
cta eſſet turba, intrauit, & tenuit manum eius & ſurrexit puella. Foras ergo turba eijcitur, vt „
puella ſuſcitetur, quia ſi non priùs à ſecretioribus cordis expellitur importuna ſęculariũ mul „
titudo curarum, anima quæ intrinſecus iacet mortua, non reſurgit. Nam dũ ſe per innume- „
ras terrenorũ deſideriorum cogitationes ſpargit ad conſiderationem ſui ſeſe nullatenus col- „
ligit. Et D. Bernardus in ſermone 4. feriæ hebd. ſanctæ: Abſit inquit, vt Muſcæ morituræ ex-
terminent ſuauitatem vnguenti, quod de tuo corpore fluit, quia apud ſinum tuũ miſericor-
dia, & copioſa apud te redẽptio. Muſcæ morituræ miſeriæ ſunt, blaſphemiæ ſunt, inſultatio-
nes ſunt, quas tibi reddit generatio praua, & exaſperans. Et D. Hieron. Muſcæ morientes per
dunt ſuauitatem vnguẽti, vel ſecundũ Septuaginta: Muſcæ morituræ exterminant oleũ com
Vnus ſtultus multa bona ſubuertit. poſitionis. Exemplũ, inquit, ſuperioris ſenſus dedit; in quo ait: Per vnum ſtultum multa bo- H
na ſubuerti, quòd ſic malus mixtus bonis contaminet plurimos, quomodo Muſcæ ſi morian
tur in vnguento, perdant odorem illius, & ſaporem. Aliter: Muſcæ quæ ſecundum Eſaiam
principantur parti fluminis Aegypti, perdunt olei ſuauitatem in vnoquoq; credentium, re-
linquentes immunditiæ ſuæ odorem, atq; veſtigia. Ab his Muſcis etiam princeps appellatus
eſt dæmoniorum Beelzebub, qui interpretatur, aut idolum Muſcarũ, aut vir Muſcarum, aut
habens Muſcas. Et Auguſt. ſermone ſecũdo de decem in lege præceptis, & de decem plagis:
Tertium præceptũ eſt, inquit, Memento, vt diem ſabbati ſanctifices, in quo inſinuatur quæ-
dam vacationis indictio, requies cordis, tranquillitas mentis, quã facit bona conſcientia. Qui
verò inquieti ſunt, & iugiter terrenis actibus implicantur, hi tertiò præcepto contrariantur,
Sabbatum obſeruare quid. & per Scyniphes ſignificantur, qui nati ſunt in terra Aegypti de limo, Muſcæ minutiſſimæ
inquietiſſimæ, inordinatę volãtes, in oculos irruentes, non permittentes homines quieſcere,
dũ abiguntur, iterũ irruunt, dũ expulſæ fuerint, iterũ redeunt. Quales iſtæ ſunt Muſcæ, tales

ſunt

A sunt homines inquieti, qui sublatũ spiritualiter obseruare, id est bonis operibus studere, & lectioni vel orationi insistere volunt, & quomodo corpus humanũ ab istis Muscis affligitur, ita cor illorũ diuersis cogitationibus inquietatur, & compungitur. Tenete præceptum; caueite plagã. Quartum præceptũ est: honora patrem tuũ, & matrem tuam. Huic contraria quarta plaga, Aegyptiorum Cynomyia, id est, Musca canina. Græcum enim vocabulum est. Qui enim parentes honorare dissimulat, Musca hùnc canina, id est, diaboli nequitia spiritualiter affligit, & cruciat. Caninum est enim parentes non agnoscere. Nihil tàm caninum, quàm cùm illi, qui genuerunt, non agnoscuntur. Et Origenes homilia quarta super Exodum: Post hoc, inquit, Scyniphes producuntur. Hoc animal pennis quidem suspenditur per aëra volitans, sed ita subtile est, & minutum, vt oculi visum, nisi acutè cernentis effugiat, corpus tamen, cùm insederit, acerbissimo terebat stimulo, ita vt quem volitantem videre quis non valeat, sentiat stimulantem. Hoc ergo animalis genus digniſſimè puto arti dialecticæ comparari, quæ minutis, & subtilibus verborum stimulis animas terebrat, & tanta calliditate circumuenit, vt deceptus, nec inuideat, nec intelligat, vnde decipitur. Quarto quoq; in loco Cynomyiam Cynicorum sectæ comparauerim, qui ad reliquas deceptiones

B suæ improbitatis etiam voluptatem, & libidinem summum prædicant bonum. Quoniam igitur per hęc singula priùs deceptus est mundus aduenies sermo, & lex dei huiusmodi cũ correptionibus arguit, vt ex qualitate pœnarum, qualitates proprij agnoscat erroris. Sic ille. Muscam eam caninam pleriq; alij dicunt, adiecta scilicet ad improbitatem canis etiam impudentia, Cynicorum sectam, qui ad reliquas improbitatis suæ deceptiones, voluptatem etiam, & libidinem, vt dictum est, inter summa bona commemorabant. Nam quod molesti essent contra ciuiles omnes mores, omnia deridendo, multorum est testimonio manifestum. Quod verò, & impudentes, vel vnius Diogenis improbum facinus indicat, qui vel medio in foro spectante populo, hominem, vt ipse iactabat, plantare non erubescebat. Ita pleriq; hodie, dum leuia quædam publicè reprehendunt, grauissima quæq; ipsi sibi permittunt. Sed quamuis Cyniphes à Muscis diuersos existimemus, necesse fuit hîc quoq; memorasse, quòd eorum simul meminit sacra pagina. Eundem Exodi locum explicans Iacobus Vitriacensis: Quarta plaga, inquit, fuit Cynomyia, scilicet Musca canina valde pungens, &

C vsq; ad sanguinem mordens. De qua plaga dominus ait. Faciam admirabilem in die illa terrã Gessen, in qua populus meus est, vt nõ sint ibi Muscæ. Et venit Musca grauissima in domo Pharaonis, & seruorum eius, & in omnem terram Aegypti. Hę Muscæ inquietę, & immundę malas signant cogitationes, & motus pungitiuos iræ, inuidię, & cuiuslibet spiritualis nequitiæ, & angustiam remordentis conscientię. Musca canina detractores, aduocati latrantes, cauſarum secularium inquietudo, & pungens sollicitudo. Et quoniam canes cæci nascuntur, & parentes non agnoscunt, qui mores caninos imitantur, & parentibus suis honorem, & reuerentiam, & auxilium non impendunt, hanc plagam incurrunt, & quartum transgrediuntur peccatum, quod est, honora patrem tuum, & matrem tuam. Hæc plaga non tangit populum dei, qui prauos animi motus ad petram allidit, qui serenitatem conscientiæ custodit, qui parentibus suis tam spiritualibus, quàm corporalibus honorem debitum impendit, qui benedictionem contra maledictionem reddit, qui pro detractoribus, & persecutoribus orat. Hæc Vitriacensis, qui item explicans illud Esaiæ: In die illa sibilabit dominus Muscæ, quæ est, in extremo fluminum Aegypti: sibilabit igitur dominus Muscæ, inquit, id est, gentilitati, dum illam inspirando conuertit, quæ meritò secundùm priorem statum Muscæ assimilatur, quæ est animal inquietum, importunum, sordidum, & lasciuum, pungitiuum, cunctis animalibus

D molestum & exosum, locum, cui insidet, fedat & cibos inquinat. Gentes enim inquietę erant per curiositatem, importunę, & impetuosæ per indiscretionem: sordidæ, per gulam, & luxuriam: lasciuæ per dissolutionem: pungitiuæ per detractionem, & iram: sibi inuicem molestę, & exosæ per discordias, rixas & pugnas. Locum, cui insidebant, fœdantes, scilicet alios ad peccatum inducentes. Cibos mundos inquinabant, quia cùm multa vera de deo, & de rerum creaturis cognoscerent, admixtione falsitatis doctrinam suam maculabant. Hæc autem Musca in extremo fluminum Aegypti conuersabatur. Sunt enim septem flumina Babylonis siue Aegypti, id est, huius mundi, scilicet septem principalia vitia, quæ ex vno fonte superbię procedunt. Initium enim omnis peccati, superbia. Primum autem turgidum est, & elatum, sed quoniam falso nitore seductorium, & attractiuum, hoc est, inanis gloria, secundum autem liuidum, & veluti quadam profunditate occulta suspectum hoc est inuidia. Tertium feruidum, impetuosum, & turbulentum, & hoc est, ira. Quartum tetrum, nebulosum & pigrum, habens aquas ponderosas & mortiferas, hoc est tristia siue accidia. Quintum quasi abyssus profundissima, & stilla rapax, vertigine omnia trahit ad se, & absorbet,

Caninum non agnoscere parẽtes.

Musca dialecticæ cõparata.

Cynici typus.

Diogenis impudentia.

hoc eſt, auaritia, & cupiditas. Sextum quaſi vorago quędam, & barathrum ex ſe ipſo fędas, & corruptas generat exhalationes, hoc eſt, gaſtrimagia. Septimum luteum, & viſcoſum, hoc eſt luxuria, vltimum ſcilicet Ægypti flumen, in quo Muſca præ cæteris fluminibus capiebatur, & detinebatur. Cùm enim denuo ad aliud volitaret, hoc vltimo implicabatur, delectabatur, & mergebatur &c. Huc ſpectant etiam hæc: Muſca vt eſt animal inſolens, & inquietum vanam hæreticorum eloquentiam ſignificare poteſt, item ſpurcitiam idolatriæ. Deſignat etiam ipſum diabolum, eiusq; miniſtros hæreticos, qui ſunt Muſcæ morientes, quæ perdunt ſuauitatem vnguenti. Et Muſcæ dicuntur Ægyptij Eſaiæ ſeptimo, forſitan propter ſacrificiorum immunditiam, ad quæ Muſcæ accurrebant. Et generaliter Muſcæ ſunt peccatores, quorum deus eſt Beelzebub, hoc eſt, deus Muſcarum. Poteſt etiam Muſca ſignificare curas carnalis appetitus, titillationes libidinis, ac cogitationes moleſtas, quæ ſunt in Aegypto, hoc eſt, in mundanis & terrenis. Apud D. Hieronymum ſimiliter Muſca luxuriam denotat. Quod autem, inquit, matronis offertis Muſcaria, paruis animalibus ventilandis, elegans ſignatio eſt, debere luxuriam citò reſtringere, quia Muſcæ morituræ oleum ſuauitatis exterminant. [b] Bapt. Pius explicans illud Plauti: *Muſca eſt meus pater*: ſollers indagator, inquit, hîc & illic, vt ad nidorem Muſca circumluſtrans, & obambulans: Aiacem faſtidioſum, & moleſtum, & quemcumq; probris inceſſentem Homerus Muſcæ aſſimilauit, quæ modò hunc inceſſit, modò tactu fœdo alium inquinat: quod tamen probrum Lucianus, vt erat ingenij feſtiuiſſimi, ad laudem Muſcæ contraxit.

Vana eloquentia hæreticorum.

Muſca luxuriam ſignificat.

[b] *In Merc.*

HISTORICA. SACRIFICIA.

MIRAM ſanè hiſtoriam nobis narrat [a] Aelianus his verbis: Muſca etiam ſilentio nobis prætereunda, & contemnenda non eſt, ipſa quoque naturæ opus. Muſcæ Piſatides eo tempore, quo Olympia feſtum celebratur, veluti inducias cum incolis ſimul: & peregrinis paciſci videntur. Mirum inter tot ſacrificia, & ſanguinis paſſim fluentis copiam, & carnes ſuſpenſas, illas abeſſe velle, ac ſponte vltra Alphæum flumen diſcedere. Diſcedunt, & mulieres, ſed lege, & imperio. Muſcæ vltro in eo mulieribus ſuperiores, & præferendæ. Soluto iam feſto reuertuntur, tanquam decreto aliquo reuocatæ. Itaq; cum mulieribus in Elidem, & Muſcæ redeunt. Intelligere autem videtur ſacrificia, quæ fiebant Myiodi deo, de quo diximus. Huic enim, vt Muſcas fugarent, immolabant taurum. At non ei deo tantummodo ſacrificabant, ſed & Muſcas ipſas tanquam deos venerabantur, & ſacrificabant; vt idem [b] Aelianus refert, inquiens: Muſcas in Olympia tempore feſto ſua ſponte diſcedere, & vt ita dicam, vnà cum mulieribus in vlteriorem Alphęi ripam traijcere, iam ſuprà memoraui: cæterùm in Leucade (inſula) promontorium eſt excelſum, & ſacrum in eo Apollinis Actij fanum; cuius honori dedicatum tempus, feſtum cùm inſtat, in quo ſaltando etiam certatur, bouem Muſcis feriunt: cuius illæ ſanguine ſaturatæ recedunt veluti munere ad id faciendum perſuaſæ. Piſcæ verò Muſcæ, cùm non mercede, ſed dei reuerentia motæ, quod ab eis requiritur, faciant, laude mihi digniores videntur. Hæc ille. [c] Cælius Rhodiginus hoc dæmonis illuſionem fuiſſe oſtendit, & ſimul repetit in hunc modum: Et quia ex veteri ſuperſtitione animalium miracula conſectamur, & anquirimus ſtudioſè, addamus illa quoq;. In Olympia cognitum hoc annorum plurium experimento, ingruente certaminum ex Panagyris celebritate, Muſcas inde omnes ad vlteriorem Alphæi ripam, ſponte velut mulieres aſſectentur, auolare. Porro in Leucade, vbi in promontorio eminentiore Apollinis ſtat tęplum, quem Actium nuncupant, futura inibi, vt aſſolet, Panagyrici, in qua & honori diuino editur ſaltatio, bouem Muſcis immolare fuit receptiſſimi moris: quę illius diſtentæ cruore confeſtim credebantur euaneſcere, hac velut mercede delinitę, ac (vt ſignificãter dicunt Gręci) δικαδῆσαι. Cùm omnino Piſcæ animaduerterentur ἀδίκαστοι, & proinde probiores quoque, vt quæ dei reuerentia quadam, non mercedis vi iuſtitiæ opus inirent, & (quod addecet in primis) ſi modo ibi erat deus, ac non ſpurciſſimus dæmonarches, miſerorum mentibus ad ſatietatem illuſurus. Hactenus ille. Beatus [d] Theodoretus Moabitarum amentiam dolet, qui non ſolùm maxima animalia in deos referebant, ſed etiam minima, viliſſima & odioſa, id eſt Muſcas. Quid enim eſt, inquit Muſca odioſius? ſed tamen, & eius ſimulacrum de vita ſci ſcitabantur, & quam viuentem flabellis expellunt, eius figuram deum appellauerunt.

[a] *Lib. 5. de Animal. cap. 17.*

Muſcæ inducias cum hominibus faciunt.

Muſcę pro dijs venerabãtur.

[b] *Lib. 11. cap. 8.*

[c] *Lect. Ant. l. 23. 30.*

Moabitæ Muſcas adorabant.

[d] *In Lib. 4. Regum.*

HIERO-

A

HIEROGLYPHICA.

IMPORTVNITATEM sanè, & impudentiam Ægyptij sacerdotes notare si vellent, Muscam haud indecenter faciebant: eam enim licet sæpiùs, & assiduè expellas, & à te summouere contendas, mirum est quanta impudentia prædita est, vt identidem redire, & infestare te minimè vereatur, vt antè satis superq; diximus. Vnde etiam Hebræis Beelzebub dæmonis nomen, quem aliorum longè principem prędicant, cuius Musca est hyeroglyphicum, quòd D. Hieronymus agnoscit. Nunquam enim cessat ille humanum genus modis omnibus infestare, & modò hos, modo illos, ad pernitiem laqueos tendere, ac omnes, quibus nos perdat, vias tentare. Obseruauerat etiam Eucherius Muscam in diuinis litteris modò pro Cacodæmone, modò pro impuro, atq; malefico homine, modò pro idololatriæ spurcitia poni, eo Salomonis citato loco. Muscæ morituræ exterminant olei suauitatem, hoc est, adeo malignum est Muscarum genus, ac perinde Beelzebub, vt vel si moriendum sit, dum aliqua noceat, quippe vel bonos, alicuius mores corrumpat, vel virtutem aliquam infringat, se quoq; simul perdi pro nihilo habeat. Musca etiam aliquando in Laconum clypeis insigne fuit, quàm cùm quidam non omnino verà maiorem in parma figurasset, obijcienti, quòd latitandi causa id fecisset. imo respondet, signum est, me tam proximè ad hostes accedere, vt Musca ab eis internosci possit. Quin etiam indocilitatis hieroglyphicum est Musca. Nullum siquidem omnium animantium minus docilè existimatur, neq; minoris intellectus, vt supra ex Plutarcho Plinioq; dictum est. Deniq; Musca illius hominis statui potest hieroglyphicum, qui amicus noster est eo tantùm tempore, quo
„ aliquam à nobis percipit vtilitatem, qua si priuetur, ab amicitia nostra, quàm primùm re-
„ cedit, quod docent hæc Plutarchi verba. Porrò cùm in domibus diuitum, aut procerum
„ magnam vident turbam hominum salutantium, prensantium, stipantium, vulgò eorum
„ laudant fortunas tot amicos habentium. Atqui in culinis eorum plures Muscas videre pos-
„ sint: neq; tamen, vel hæ esca, vel illi vtilitate sublata manent.

Importunitatis & impudentiæ hieroglyphicum.

Beelzebub per Muscā notatur.

Musca quid in sacris litteris significet.

Rei cominus gestæ hieroglyphicum.

Indocilitatis.

Amici ollaris.

C

EMBLEMA.

EXTAT Alciati de Musca emblema huiusmodi, cum lemmate IN DETRACTORES.

Ardent flagriferi matulæ, stupidiq; magistri
Bilem in me impuri pectoris euomere.
Quid faciam? reddamne vices? sed nonne Cicadam
Ala vna obstreperam corripuisse ferar?
Quid prodest Muscas operosis pellere flabris?
Negligere est satius, perdere quod nequeas.

EPIGRAMMA.

D

EXTAT etiam cuiusdam Andreæ Dactij de Musca epigramma, quod tale est:

Lunarat rigidum sinuatis cornibus arcum
Armarataq; suas in mea damna faces.
Indoluit, lumenq; manu fricuisse Cupido
Dicitur, in causa Musca doloris erat.
Ergo furens animi pharetram laniauit, & arcus
Et scidit ardentes impia tela faces.
Quid tibi pro tanto reddam pia munera Musca?
Elysias habites vmbra breata domos.

VT OLEO MORIATVR, ET REVIVISCAT.

CVR Apes, Formicæ, Muſcę, cęteraq; Inſecta oleo pereant, rationem reddidimus in prolegomenis ex [a] Aphrodiſeo, quia cùm ſpirandi meatus continent anguſtiſſimos, oleum ſuo lentore interſepiant, & claudant iter, vt via ſpiritui omnis denegetur. Sed ſunt & aliæ ſolutiones, quas recitat [b] Galenus, vbi olei temperiem indagat. Prętereа, inquit, inde adeo, quòd madefactę oleo Apes, Muſcę, Veſpę, Formicæq; intereant, alij quidem calidum, alij frigidum, comprobare ipſum tentant: ac rurſum alij humidum, atq; alij ſiccum. Etenim cùm iam dictæ animantes exangues ſint, ac proinde frigidę, quidam eas celeriter refrigerari aiunt, atq; ita mori, quidam contrà, dum excalfiant, haud poſſe in contrarium F mutationem perferre. Quia & quòd immoderatè exiccantur, alij quippe cùm natura iam antea exiccata ſint, immoderationis ratione offendi: alij verò, quòd humectentur, idq; naturę contrarietate &c. Cęterùm nos Alexandri ſolutionem ceu veriorem accepimus antè, vbi prętereа Inſecta, aut in oleo, aut alio in humore extincta, ſi cinere condantur, aut radijs ſolaribus exponantur, reuiuiſcere diximus. Hoc quoq; ad Muſcę encomium detorquet Lucianus inquiens: Quod autem eſt maximum in natura ipſarum non eſt ſilentio prętereundũ, quod Plato in ſermone de anima, deq; animorum immortalitate ſolum prętermiſſe mihi videtur. Mortua enim Muſca, ſuperinfuſo cinere reuiuiſcit, & noua ei generatio quędam, atq; ab integro alia fit vita, vt verè perſuaſum ſit omnibus, quòd illarum quoq; immortalis ſit animus. Siquidem & digreſſa reuertitur iterum, & agnoſcit, & fuſcitat corpus, Muſcamq; volare facit: & verificat de Hermotimo Claromenio fabulam, quòd ſępè cum reliquiſſet eum anima, per ſe ipſa ibat peregrè, deinde reuerſa implebat iterum corpus, & fuſcitabat Hermotimum. Sed videtur ipſum latuiſſe, Muſcam ſolius Solis calore reuiuiſcere, quod meminit [c] Aelianus, Muſca, inquit, animal ad omnia audax ſi quando in aquam decidit, nec natare ſcit, nec ex ſubmerſione ſeruare quit. Si verò eam humore exanimatam extrahas, G atq; in ipſo ſole illuſtri ponas, ad priſtinam vitam reuiuiſcit. Idem [d] Plinius, idem Philes, idem [e] Iſidorus, [f] Vincentius, alijq; tradidere. Ratio ex prędcedenti problemate peti poteſt: nam cùm ab humore aliquo exiles corpuſculi meatus infarciuntur, calor vitalis ita ſuffocatur, ſtrangulaturq;, vt penitus extinctę videantur (non enim omnino vitam amiſiſſe credendum eſt) ſublato eo apertisq; ſolis, aut cinerum calore obſtructionibus, idem exiguus ille calor iterum per tranſpiratum refocillatur, & ceu reuiuiſcit. In eiſdem prolegomenis fusè dictum eſt, cur Inſecta diſſecta ſuperuiuant: quod quoq; inter Muſcæ laudes minimè ſibi tacendum duxit Lucianus.

[a] *Sect. 1. proble. 62.* Cur oleo moriantur.
[b] *Lib. 2. de ſimpl. med. cap. 20.*
[c] *Lib. 2. de Anim. c. 29.*
[d] *Lib. 11. cap. 36.*
[e] *Lib. 12. cap. 8.*
[f] *Lib. 20. cap. 147.*

PROVERBIA.

Elephantẽ ex Muſca facere.

Ἐλέφαντα ἐκ Μυίας ποιῆς, *Elephantem ex Muſca facis*, pro res exiguas verbis attollis, atq; amplificas. Hoc Lucianus libellum ſuum clauſit, qui inſcribitur Μυίας ἐγκώμιον, id eſt, Muſcæ laus, ita ſcribens: Poſſem etiam adhuc multa dicere, ſed finiam orationem, ne videar ſecundum prouerH bium ex Muſca elephantem facere. Huic ſimile eſt illud vulgatum noſtrũ:

Ex aſino equum facere.

Tu fai d'vn aſino vn deſtriero, hoc eſt, ex aſino equum facis. Ὅσον μέλει χελώνῃ μυίων, *quàm curat teſtudo Muſcas*. Conuenit cùm quid oſtendimus, quod flocci facimus, nihili pendimus. Nam teſtudo duro cortice, vndiq; in tecta Muſcarum aculeos non curat. Vnde Suidas: An ignoras etiam Therſitem inter Grecos liberè fuiſſe locutum? Agamemnonem verò Therſitis petulantiam minoris feciſſe, quàm teſtudo Muſcas. Lepidiùs, inquit author adagiorum erit ad res animi detortum. Animus virtute, ac philoſophia munitus, nihil plus timet fortunę incurſum, quàm teſtudo Muſcas.

Muſcæ qui olim dicti.

Μυῖαι olim dicebantur, ait idẽ, qui delectabantur alia menſa, quos Plautus muribus comparat ſemper alienum edentibus cibum. Apud Athenæum libro ſexto paraſitus quiſpiam, ſe Muſcæ comparat. Ἀσπίδων ἄκλητος Μυῖα, ideſt, quod inuocatus cœnitare amo, Muſca ſum. Aduolat enim hoc inſectum ad cibum alienum, & ægrè poteſt abigi. Apud eundem Hegeſander narrat, cùm Alexander

A xander dixisset, se morderi à Muscis, sic vocabat parasitos, iamq; conaretur illas abigere, Cinesias vnus eius ordinis, qui fortè aderat, profecto aliæ Muscæ sticuloſę magis vrgebunt te, semel gustato tuo sanguine. Extat apologus de erinaceo, qui voluit vulpi Μυιοσόβης esse. Plautus in marcatore deflexit ad hominem curiosum, & ad omnia aduolantem: Musca est meus pater, nihil potè illum clam haberi, nec sacrum, nec tam profanum quicquã
" est, quin adsit illico. Μυιοσόβαι, id est Muscarum abactores, à Persarum delicijs natum ada-
" gium, vt indicat Athenęus, qui in conuiuijs Μυιοσόβας adhibebant, quod apud Italos iam vulgare. Dicitur rectè in eos qui friuolis cuipiam obseruire conantur. In improbum, ac subinde redeuntem quadrabit illud ex Homero.

Καὶ οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσιν ἐΐσκεν
Ητε καὶ ἠγομένη, μάλα περ χροὸς ἀιδρομένοῖο
Ιχανάκα δακέειν.
Atq; illi Muscæ vim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle viri sit sæpè repulsa
Adsultat morsura tamen.

B Ἔχει καὶ ἡ Μῦια σπλῶνα, id est, habet & Musca splenem, similimum illi. Habet, & Musca splenem.
Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Item illi: Ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολὸς, id est, Inest & Formicę bilis. *Muscas depellere*, etiam vulgato ioco dicitur, qui ocioso, atque inutili fungitur officio. Aristophanes: Ἀλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰς μύιας ἀπαμύσιν. id est, immo cauet præ manu habens etiam Muscas deprehendere curans. Prouerbialis esse videtur hyperbole, quam refert [a] Aristoteles; ἀλλὰ δεδιὼ μὴν τὰς παραπεπομένας μύιας; id est; qui Muscas etiam pręteruolantes metuet: id est, quauis friuola de causa. Idem similem quandam commemorat alibi loquens de ijs, qui vsqueadeo natura sunt timidi, vt etiamsi sorex obstrepat, protinus expauescant. Ne Musca quidem. Hac prouerbiali hyperbole maximam hominum solitudinem significamus. [b] Plautus: Quas tu mulieres mihi narras? Vbi Musca nulla fœmina est in ædibus. Huc alluſit Vibius Crispus Orator, qui rogatus ecquis esset cum Cęsare in conclaui, respondit ne Muscam quidem intus esse: Aucipiti ioco Domiciani consuetudinem notans, cui mos erat quotidie sibi secretum horarium captare, nec interim aliud ferè agebat, nisi quod Muscas captas stylo configeret. Illud etiam videtur prouerbialiter dictum apud [c] Plutarchum. Nõ
C quantũ, vel Musca animũ aduertit maledictis. Ioannes Bapt. Pius refert apud Mediolanenses hoc ferri adagium. Non magis obesse poterit, quàm in temone Musca consueuit. de quo Apollonius Rhodius Lib. primo Argonauticωn σὺν δ' ἠιρικλῦ μενὸς πηλήιος ὠρτο νεεσθαι. Vulgatissimum est apud nos, *Caualli magri Mosche*, subaudi *trauagliano*, id est, equos macilentos impetunt, aut lancinant Muscę, pro eo quod est, homines tenuioris fortunę obruuntur infortunijs. Sicut enim equis macris infestę sunt muscę, ita huiusmodi homines infortunia. *All' Alba dè Mosconi*, hoc est, in aurora Muscarum, id est, orto iam diu Sole, omniaq; perlustrante, Tunc enim Muscę circumuolitant. Illud deniq; prouerbialem figuram habet: *Non mi far saltar la Mosca sul naso*, ne muscam mihi in nasum induxeris, pro eo quod est, ne mihi stomachum facias, ne me irrites, quod ijs quæ de hoc Insecto scripsit Homerus, optimè respondet.

Habet, & Musca splenem.
Muscã depellere in Vespis.
[a] *Lib. 7. de Repub.*
Ne Musca quidem.
[b] *In Truculento.*
[c] *Lib. de cap. ex inimic. vtilit.*
All'alba de Mosconi.

APOPHTHEGMATA.

D DOMITIANVM Imperatorem ex Suetonio, cùm certis horis secretum captaret, Muscas stylo ferreo configere solere diximus, quęrentiq; cuidam, an quis cum Imperatore esset, ne Musca quidem, respondisse. Alius iocus legitur apud [a] Plautum: vbi Lyco quęritanti hospitium à Muscis liberum, in quo ne Muscę quidem sint arbitrę, respondet Colabiscus: minimè gentium. Quid ita? ait Lycus; quia, inquit ille, à Muscis si mihi hospitium quę-
" rerem, aduenies huc irem in carcerem recta via. Quo loco Lambinus, iocus, inquit, ex
" ambiguo. Nam cum Lycus hoc sentiret quæritare hospitium à Muscis liberum; Colabiscus aliorsum accipiens quasi dictus sit, quæritare à Muscis hospitium, negat se à Muscis hospitium quęritare. Nam si à muscis quærerem, inquit, rectà in carcerem iuissem, vbi solet esse magnus Muscarum numerus.

Domitianus solitus Muscas cõfigere.
[a] *In Pœnulo*

HISTORICA.

Pharao qđ plagis affectus.

DECEM ſæuiſſimis plagis in Pharaonem, & Aegyptios Deus animaduertit, quod populum Iſrael dimittere nollet: quæ quinque hiſce, licet barbaris verſibus comprehenduntur:

Prima rubens vnda, tabes, rauaq́, ſecunda
Inde Culex triſtis, pòſt Muſca recentior iſtis,
Quinta pecus ſtrauit, veſicas ſexta creauit,
Ponè ſubit grando, pòſt Bruchus dente nefando,
Nona tegit Solem, primam necat vltima prolem.

De quarta Aegyptiorũ pœna.

Nos de quarta tantùm pœna ſcribemus, quæ ad præſentem hiſtoriam ſpectat: de qua ſic in ſacris litteris legitur, iuxta translationem Beati Hieronymi. Dixit quoq; dominus ad Moyſem. Conſurge diluculo, & ſta coram Pharaone. Egredietur enim ad aquas, & dices ad eum. Hæc dicit Dominus: dimitte populum meum, & ſacrificet mihi. Quod ſi non dimiſeris eũ, ecce ego mittam in te, & in ſeruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus Muſcarum, & implebuntur omnes domus Aegyptiorum Muſcis diuerſi generis, & vniuerſa terra, in qua fuerint. Faciamq́; mirabilem in die illa terram Geſſen, in qua populus meus eſt, vt non ſint ibi Muſcæ, vt ſcias, quoniam ego dominus in medio terræ. Ponamq́; diuiſionem inter populum meum, & populum tuum. Cras erit ſignum iſtud. Fecitq́; dominus ita. Et venit Muſca grauiſſima in domos Pharaonis, & ſeruorum eius, & in omnem terram Aegypti: corruptaq́; eſt terra ab huiuſmodi Muſcis. Vocauitq́; Pharao Moyſen, & Aaron, & ait: Ite & ſacrificate Deo veſtro in terra hac: Et ait Moyſes. non poteſt ita fieri. Abominationes enim Aegyptiorum immolabimus domino Deo noſtro? Quod ſi mactauerimus ea, quæ colunt Aegyptij coram eis, lapidibus nos obruent. Viam trium dierum pergemus in ſolitudinem, & ſacrificabimus domino Deo noſtro, ſicut præcepit nobis. Dixitq́; Pharao. Ego dimittam uos, vt ſacrificetis domino Deo veſtro in deſerto: veruntamen longiùs ne abeatis, rogate pro me. Et ait Moyſes. Egreſſus à te orabo dominum: & recedet Muſca à Pharaone: & à ſeruis ſuis, & à populo eius cras. Veruntamen noli vltra fallere, vt non dimittas populũ ſacrificare domino. Egreſſusq́; Moyſes à Pharaone, orauit dominum: qui fecit iuxta verbũ illius: & abſtulit Muſcas à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius. Non ſuperfuit, nec vna quidem, & ingrauatum eſt cor Pharaonis, ita vt ne hac quidem vice dimitteret populũ. Septuaginta interpretes Muſcam caninam, non omne Muſcarum genus fuiſſe interpretantur, quod reprehendit Eucherius, aſſerens quamcunque fuiſſe Muſcam. Similem pœnam luiſſe Romanorum exercitum author eſt Dion, tradens eo tempore, cùm Traiano omnia proſperè ſuccederent, Chriſtianos nonnullos tunc aſſiduè pſallentes, & ieiunantes, rerum mutationem in malum, & Romani exercitus cladem fore pronunciaſſe: ſed cùm omnino contraria ijs quæ prædixerant, nunciarentur, paſſim ab infidelibus eſſe deriſos, cùm nihil omninus, vt Cæſar Baronius notauit, vera illa Chriſtianorum vaticinia fuiſſe poſtmodum probauerit euentus. Nam non tantùm Traianus nihil poſthac rebus antè geſtis, & ſuperiori vita dignum efficere teſte eodem Dione potuit, ſed & prouincię, quas ſubegerat, rebellantes, Romanos milites, qui earum fines tuebantur, partim eiecere, partim interfecere: itê rebellantibus fortè etiam in Arabia Agarenis, tantum abfuit, vt eos Traianus domare potuerit, vt pœnè periclitans, prohibente numine recedere coactus fuerit, propter multa quæ ibi contigere prodigia, inter quę poſtremò loco non eſt referendum quod orta ſubinde Muſcarum vis edulijs, & poculis infidens, fœdo contractu cuncta Romano grauia, & moleſta faciebat: quàmobrem digrediens inde Traianus, morbo primùm tentatur, &c. Megarenſes autè populos à Muſcis multò magis vexatos fuiſſe legimus, vtpotè à ſedibus ſuis Muſcarum multitudine, referente [a] Aeliano depulſos, vt vel hinc etiam pateat, nullum eſſe, tam exiguum, tamq́; imbecillum animal, quo ad hominum peccata punienda ceu conuenientiſſimo, ac fortiſſimo Deus vti non poſſit. Narrat Baronius ex annalibus Hiſpanicis anno 1386. Septembri menſe, capta Gerunda à Carolo Siciliæ, & Philippo Francorum Regibus, cùm milites vim inferrent Sepulchro S. Narciſſi, Muſcarum adeo ingẽtem inde prodijſſe multitudinem & in exercitum irruiſſe tam infeſto impetu, vt in fugam illum verterit, & à cœpto deſiſtere coegerit, illata magna clade. Eandem hiſtoriam, ſed longè aliter narrat [b] Ioan. Villanus, nempè Philippo Francorum Rege. Gerundam Cataloniæ vrbem obſidente, Muſcas obortas in exercitu, venenato morſu homines, atque animalia pungentes neci tradidiſſe. In Hiſpanicis

Muſcę Pharaonis pereunt.

Romanorũ pœna Muſcæ.

Romani milites eiciuntur.

Megarẽſes Muſcis infeſtati.

[a] *Li.11 c.28.*

[b] *Li.7. Hiſt.*

A ſpanicis hiſtorijs alia ſimilis hiſtoria legitur de Alphonſo decimo, in Regni ſui initijs Nieblam oppidum in Vandalia à Saracenis diù occupatum menſibus decem obſidente, machinisq; continuò debellante. Nam & in caſtris eius innumeram quandam Muſcarum plagam quæ manducare homines non ſineret, quin & vnà cum cibis ingererentur, ortam refert, indeq; omnes ferè in caſtris ventris fluxu, quem dyſenteriam vocant, correptos eſſe, plurimosq; interijſſe. Et cùm Barones, & milites Regi ſuaderent, vt ab obſidione recederet, ille autem perſeuerandum in re incœpta diceret, ecce duo Monachi ad Regem accedunt, hortantes ne ab incœpto deſiſteret. Mauritanos enim ſummoperè annonę premi anguſtia: Muſcas iam iam receſſuras, ſi annuat Rex hortantibus. Perſuadent vt publico edicto, ſtatutoq; premio muſcas occidi iubeat, & in puteum proximum ad caſtra deferri. Id cùm factum eſſet, Muſcas aiunt eſſe extinctas, & dyſenteria liberatos eſſe milites. Qua re intellecta Saracени, & obſeſſum oppidum, & caſtra, & vrbem Regi dedidere. Non itaque, vt dixi, parui facienda ſunt, tam minuta animantia, quin potiùs quàm fragilis, quamquam caduca ſit humana vita, etiam Deus immortalis exemplo Muſcæ oſtendere voluit, quæ nimirum potens ſit hominem occidere, vt vulgò notum eſt, Adriani Quarti Summi Pontificis infelice infortu-

B natoq; exitu. Hunc etenim narrat Ioannes Cremonenſis, cùm Anagniæ cum ſuis vmbrę captandæ gratia expatiaretur, aquamq; ex fonte hauſiſſet, Muſcam cum magno impetu in fauces impactam ſuffocaſſe. D. Hieronymus de Martyre quodam ſcribit, cùm equuleorum laminarumq; tormenta viciſſet, à Valeriano melle perunctum eſſe, & ſub ardentiſſimo Sole, ligatis manibus poſt tergum reſupinatum, vt Muſcarum aculeis obrueretur, qui ignitas ſartagines antè ſuperaſſet. Poſtremò [c] Petrus Gregorius Tholoſanus huiuſmodi hiſtoriam narrat. Memini, inquit, cuiuſdam hiſtoriæ relatæ per Paulum Diaconum lib. ſexto de geſtis Lõbardorum capite tertio, quæ & abſciſſionem illam mirabilem (dæmonum) probant. Chunibertus enim Rex Longobardorum, ſecretò in palatio cum ſtratore ſuo determinauit de nece Aldonis, & Granſonis. Cùm autem conſularet, apparuit Muſca in feneſtra, quam cultello, quem tenebat, occidere volens, non potuit, ſed pedem tantùm abſcidit. Cùm verò Aldo, & Granſo in palatio Regis venirent, decreti necis inſcij, apparuit quidam claudus obuius altero pede ligneo, iubens vt ſecederent, eò quòd de eorum nece determinatum fuiſſet à Rege: cui credentes in baſilicam ſe receperunt in aſylum S. Romani martyris. Quod nunciatum Chuniberto, cùm tamen ſtrator à ſe non diſceſſiſſet, interrogauit per nuncium, cur fugiſſent,

C & poſtea quis conſilium de nece aperuiſſet, & audiens factum fuiſſe à claudo illo obuio, intellexit eum eſse malum dæmonem qui ſpecie Muſcæ eis conſultantibus adfuit, & pedem ei abſcidit. Hæc ille.

Dyſenteria ex Muſcarũ hauſtu.

Adriani 4. infœlix mors.

[c] *Lib. 13. de Repub. cap. 31.*

Dæmon Muſcæ figura.

FABVLAE.

DE muliere in Muſcam conuerſa huiuſmodi fabulam narrat Lucianus. Ait verò fabula perpulchram fuiſse Muſcam, loquacem tamen, & garrulam, & cantatricem, & in amore contendiſſe cum Luna eodem tempore Endymionis: deinde cùm dormientem adoleſcentulum aſſiduò excitaret, friuola loquens, & cantans, & circa ipſum laſciuiens, ęgrè illum tuliſſe. Lunam verò iratam in hoc animal tranſmutaſſe Muſcam; & nunc propterea omnibus inuidere ſomnum, qui dormiunt, Endymionis memorem, & adoleſcentulis præcipuè, & teneris. Morſus autem ipſe, & cruoris auiditas, non ruſticitatis, ſed amoris eſt, & humanitatis ſignum; nam eo, quo poteſt, modo fruitur, & ex pulchritudine decerpit aliquid. De Polytechno à Pandarei famulis in vincula coniecto, & melle peruncto, vt Muſcarum aculeis exponeretur, fabulam in Aedonis hiſtoria ex Antonino Liberali recitauimus. In Græcorum monumentis legimus Neptunum Periclymeno concediſſe, vt in quam vellet figuram ſe conuerteret, ac vt ait Euphorion, ſimilem euaſiſſe maritimo Protheo: interfectum autem ab Hercule in Muſcam tranſmutatum in bello aduerſus filios conſilio Palladis.

Mulier in Muſcã conuerſa.

Polytechi fabula.

APOLOGVS.

IN cella quadam melle effuso, Muscæ aduolantes comedebant. Implicitis autem eorum pedibus euolare non poterant. Cùm verò suffocarentur, dicebant, miseræ nos, quia ob modicum cibum perimus. Fabula significat, multis gulam multorum malorum causam esse.

VSVS IN MEDICINA.

Aduersus napelli venenum.

INTER remedia, & antidota, inquit author historiæ plantarum, quibus napelli lethalissimo veneno statim succurrendum, Auicenna murem napelli radice nutritum refert, qui naturæ huius maleficæ tota substantia aduersetur, & sumentem ab omni liberet periculo. Matthiolus murem napelli radicibus victitantem à se sæpius inuentum affirmat, aitq; napellum Moysi dici ab Auicenna. Et Petrus Aponensis napelli Bezoar vocat murem nascentem in radice Napelli, iubetq; exiccari, & dari in potu drachmarum duarum pondere. Contrà Antonius Guainerius Papiensis sua ætate celebris medicus, in tractatu de venenis Muscas, non murem in ea radice habitare existimat: refertq; quendam philosophiæ, ac veritatis studiosum, solicitè admodum, & diligenter murem huiusmodi quæsiuisse, neq; vnquam, vel murem, vel arrosam etiam napelli radicem ab eo repertam, sed Muscas abundè multas folia depascentes inuentas. His itaque pro mure acceptis, antidotum ex eis confecit aduersus multa vtilem, sed in primis contra napelli venena vtilissimam. Accipit terræ lemniæ, baccarum lauri, antidoti Mithridatis, singulorum vncias duas, Muscas napelli vigintiquatuor, mellis, & olei quantum satis est. Hunc sequuntur Pena, & Lobelius scribentes, accliues montium saltus Rheticarum alpium napello abundare Iunio, & Iulio mensibus, eiq; licet omni illic arroso gramine parere pecus omne, nec ab vllo animali attingi, præterquam à muscis, quæ gregatim aduolent, & illi insideant, quin floribus fortè innascantur: esse enim fermè concolores, maiores, quàm communes, alis capitibusq; ex lucido viridiq; vel cæsio virente quasi Cantharides, vel Cincedulæ. Hasce se attentiùs obseruasse quidem continenter flores rostello delibantes, cæterùm murem napelli frustra dici, & multis auulsis plantis quęsiuisse, & an vidissent opiliones percunctatos, vsquam sibi visum negasse; quare tum suspicatos Arabes ex μυίᾳ μῦν fecisse, id est, ex Musca murem. Nullum enim antidotum ex mure parant, ex Muscis verò præstantissimum aduersus funestum Tarantę morsum, & epidemicos morbos. Cuiusmodi hoc: Accipe Muscas quæ pastum acceperunt de napello viginti, aristolochiæ, boli Armeni ana drachmam vnam. Nec in vlla planta huic congenere Muscas has cęruleas insidere, aut victitare. Quo certior fit coniectura, istum napellum esse Arabum, & vnum esse ex Dioscoridis aconitis. Et verisimile fieri, non murem esse, qui napello victitet, sed Muscas quę linctu eius viuant. nam aconitum, cuius napellus est species, mures interimit, atque inde μυοκτόνον, & μυοφόνον, id est, murici da dicitur. Idem sentit [a] Baptista Porta, docens herbas, & animalia, quæ damna, eadem remedia præstare. Alter napellus, inquit, murinus vulgò dictus, priori multò peior, in floribus fert Muscas, vel ei perpetuo insident, eius veneni antipharmacum. Eiusdem quoque sententiæ fuit [b] Scaliger, qui aduersus quoscunqne venenatos morsus, sed præcipuè Tarantularũ, hanc antidotum præscribit, Aristolochiæ rotundæ, Mithridati, singulorum vncias duas, terræ sigillatæ vnciam semissem, Muscas quę de napelli frondibus victum capiunt, duodeuiginti, succi citri quantum satis est. Namq; inquit, vel aduersus hoc maleficium (Tarantularum, vel Phalangiorum) vel contra quemuis alium morsum nulla cum hoc est comparanda theriaca. Sunt qui Muscas iubent cum radice lapathorum vitiliginibus illini. Sunt item, qui eas impari numero affricatas digito medio furũculis mederi velint. Ad alopecias folio prius ficulneo asperatas Muscarum capita recentia applicant. Alij sanguine Muscarum vtuntur. Alij decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ, vel nucũ, ita vt sit tertia pars è Muscis. Alij cum lacte mulierum cinerem Muscarum subigunt, quidam melle tantùm. [c] Soranus apud Galenum aduersus easdem alopecias hoc remedium præscribit. Alcyonij drachmam vnam, sulphuris viui drachmas sex, Muscarum ad ariditatem torrefactarum cyathum

Muscæ in radice napelli.

Antidotum ex Muscis napelli.

Napellus vbi abũdet

Ad Tarantæ morsum

Napellus cur muricida dictus.

[a] *Lib. 3. Phytog. c. 2.*

[b] *Exercit. 185.*

Aduersus Tarãtulas.

Ad alopecias.

[c] *Lib. 2. de comp. med. sec. loc. c. 1.*

A thum vnum: Muscã per se terito, itemq; sulphur. Alcyonium verò aqua coctum vnà cum
„ siccis læuigato, felle suillo, ac aceto vicissim affusis vsquequo strigmentosum reddatur. De-
„ inde axungiam à rotis derasam, & manu emollitam, vt emplastri forma confiat, misceto, &
„ prærasa alopecia, ac rubificata, pharmacum, vt optimum confidenter illinito. Idem aliud
ibidem medicamentum tradit, quod admirandum esse ait, & verbis eius, qui ea prodidit in
scriptum ad alopecias, caluitiem, raritatem capillorum ęgrè curabilem in capite, in mento, Ad capillo
„ ac supercilijs: Pilorum ouis vnciam vnam, radicis arundinis vncias sex, filicis cum radice rum rarita-
„ quadrantem, ac vnciæ dimidium, castanearum hispidi corticis quadrantem, lanarum succi- tem.
„ darum, quàm pinguissimarum sexcunciam, capita Muscarum numero triginta sex, Muscas
„ quinque reiectis capitibus, omnia in ollam nouam indita in furnum mittito, deinde cinerem
„ ipsorum terito. Sint autem tibi in vino Aminæo priùs trita ladani vncia vna, myrrhæ vn-
„ cia vna, adijciaturq; olei veteris sextans, & cedrini vncia vna, malabathrini sextans: deinde
„ inspersis aridis tritis medicamentum sume; atque vbi linteolo alopeciam perfricueris, dein
„ deque, aut cępa, aut scilla vellicaueris, aut fici tolijs lentè excalpseris, pharmacum ipsum il-
„ litu africa: totoq; homini in sequentibus diebus locum intento linteolo validè confricato
B contentus illitione vsque ad menses duos. Quod si amplius in hac curatione perseueraueris Ad Epilep-
etiam caluitiem ea superabis. Pro morbo comitiali curando voluit [d] Plinius esse, qui vigin siam.
tiunam Muscas rufas, & quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores. [e] Mar- [d] *Lib.* 30. *cap.* 16.
cus Seruilius Nouianus verò, princeps ciuitatis, eodem Plinio referente superstitiosè non [e] *Lib.* 28.
pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, aliusuè ei prædiceret, duabus *cap.*2.
literis Græcis P. & A. chartam inscriptam, circumligatam lino subnectebat collo. Mutianus Ad lippitu-
ter consul eadem obseruatione viuentem Muscam in linteolo albo his remedijs carere ipsos dinem.
lippitudine prædicantes. Ad chymosim hoc est, vtriusque palpebræ distortionem ex inflam Ad Chymo
matione obortam [f] Galenus hęc præscribit. In quibus verò chymosis fortis contingit, oui lu sim.
teum cum Muscæ carne terito; atque vbi ad cerati formam deducta fuerint linteolo excepta [f] *Lib.* 4. *de*
impone, confestim sedant. [g] Idem capita muscarũ è cera ꝓ cataplasmate oculorum carboni- *comp. med.*
bus conferre ait. Chritas etiã, id est, instar hordei oblongos circa palpebrarum pilos absceſſus *sec. loc. c.* 7.
qui item posthiæ Græcis appellantur, ceræ albæ fomento dilui, aut mulcę corpore, abscisso [g] *De Oculi*
abiectoq; capite confricari iubet. Apud eundem [h] Dionysius Milesius ad pilos palpebrarũ *part.* 6. *c.* 7.
pungentes, leporem marinum in figulino nouo vri, & cinerem tritum caninarum Muscarum [h] *Lib.* 4 *de*
C sanguine excipi, reponique in cornea pyxide, & ad vsum asseruari. Denique ouis Formica- *comp. med.*
rum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt, referente [i] Plinio. Si vrinam equus non *sec loc. c. vlt.*
facit, Columella si alia remedia non prosunt, foramini, quo meat vrina, muscam viuam [i] *Li.* 6. *c.* 33.
inseri iubet.

ICONES.

LACEDAEMONIVS quidam, vt antea obiter diximus, à nonnullis pu- Musca in
sillanimitatis notatus, quòd in scuto dępictam haberet Muscam, eamq; vul scuto depi-
gari non maiorem, quasi instar Muscæ nollet ab hoste palam videri, respon cta.
dit: quin imo ego cominus hostem excipio, & sic adorior, vt quamuis pu-
sillum sit signum, possit vel ab hoste cognosci. Inter eos sculptores, qui res
maximas paruis figuris imitati sunt, duo potissimùm celebrantur, Myrme
cides, & Theodorus; vterque quòd, vt ait [a] Plinius, currum fecisset tantæ exiguitatis, vt eum
D musca alis contegeret suis. Theodorus, inquit, qui labyrinthum fecit Sami, ipse se ex ære fu [a] *Lib.* 34.
„ dit, præter similitudinem mirabilem fama magnæ subtilitatis celebratus. Dextra limam te- *cap.*8.
„ net, lęua tribus digitis quadrigulam tenuit translatam Prænestę, tantæ paruitatis, vt totam Currus mi-
„ eam, currumq; & aurigam integeret alis simul facta Musca. De Myrmecide habet sic. [b] Myr- nimus sub
„ mecides quidam in eodem genere inclaruit, à quo quadrigam ex eadem materia (ebore) Muscæ alis
„ quam musca integeret alis fabricatam, & nauem quam Apicula pinnis absconderet. Et ali- [b] *Li.* 7. *c.* 21
„ bi: Sunt & in paruis marmoreis famam consecuti [c] Myrmecides, cuius quadrigam cum agi-
„ tatore cooperuit alis Musca, & Callicrates, cuius Formicarum pedes, atque alia membra pro [c] *Li.* 3. *c.* 5
„ uidere non est.

DE

DE MVSCA VINACEORVM. Cap. II.

AELIANVS, Ephemera, inquit, animalia vnum diem viuunt: ex fæce vini acescente originem trahunt, aperto dolio, vt luce suscepta sunt, vita excedunt. Aristotiles verò Culices (κώνωπες) scribit nasci ex vermiculis, qui fæce aceti gignuntur. Quo loco Gaza pro κώνωπες reddidit Culices vinarij, sed quàm benè, dicetur in Culice. Nascitur quidem in ipsis vinaceis Muscarum quoddam exiguum genus, Moscinos vulgus vocat; sed hi meo iudicio, neque Culices illi Aristotelis fuerint, non enim ex aceti fæce gignuntur, argumento quod vindemiæ tempore tantùm appareant cùm noua vina fiunt: neque Ephemera Aeliani etiam esse puto: nam plurimos quotidie prope dolia extinctos reperire esset, quod alioqui non fit. Moscini autem nostri animalcula sunt admodum exigua, corpore crassiusculo, coloris ex cinereo fusci, breui; capite rotundo, breuissimis antennis, breuibus etiam pedibus, quæ ferè omnia contrario in Culicibus modo habentur. Hę namq; antennas habent longas, corpus procerum, pedes longos. Moscini vini valde sunt appettentes, adeò vt in eo sese submergant, vnde bibaculorum adagium cupientium Moscinorum more mori, hoc est, in vino, vt inextinguibilem suam sitim sedent. Vinulas eas vocat Scaliger.

Moscini nõ nascuntur in putri aceto, nec sunt ephemera.

DE EPHEMERO. Cap. III.

EPHEMERVM Aristoteli binis in locis vocatum animalculum, quòd vnum tantummodò diem viuat, quanquam quod sit, ignorem, tamen quę de eo prodidit, hìc inferam, quia quadripenne id esse testatur. At verò, inquit, quæ sanguine vacua pedibus se pluribus moueant, siue volucres sunt seu pedestres, ijs certè motus per notas plures exercetur: vt animal, quòd à vita die vno describenda Ephemerum appellatum est, pedibus quatuor, pennisq; totidem: quippe quod non solum vitæ suæ ratione proprium, id meritò habeat, sed etiam cùm quadrupes sit, voluere quoque est. Sic ille: & alibi rursus: Hypanis fluuius, inquit, apud [a] Cimmerium Bosphorum sub solstitio defert velut folliculos acinis maiores, quibus quadrupedes volucres erumpunt: quod genus animalis in postmeridianum vsque diei tempus viuit, & volat: mox discedente sole macrescit, & languet, deinde occidente emoritur, vita non vltra vnum diem peracta; vnde Ephemerum, id est, diarium appellatum est. Cæterùm ego lectoribus considerandum propono, nunquid quod de Ephemeri pedibus scribit Aristoteles, præceptis eius conueniat, quæ vniuersaliter de Insectorum pedibus scripta reliquit, tribuens ijs, quæ pauciores habent, sex ad minus. [b] Plinius tamen sic repetijt: Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitium defert acinorum effigie tenues membranas, quibus erumpit volucre quadrupes, nec vltra vnum diem viuit; vnde Hemerobion vocatur. Meminit etiam [c] Aelianus citans Aristotelem, sed neque alarum, neque pedum mentionem facit, vocatq; Monomeron. Aristoteles (inquit) ait bestiolam apud Hypanin fluuium, vnũ diem viuentem, sub lucem maturinam nasci, pòst autem ad solis occasum extingui. Iacobus Dalechampius in Plinij locum citatum hoc addit scholiolum. Tali tempore id Culicum genus in Arari nascitur, eodemq; die mortuum aquis innatat, piscibus auidissimè consectantibus: Lugdunenses piscatores vocant de la Manne. Sic ille. Sed cùm Ephemerum, siue Hemerobium, siue Monomerum Aristoteli quadripenne sit, è Culicum genere, quod bipenne est, esse non potest. Sunt tamen multa Insecta Culiciformia quo ad corpus, quæ alas habent quatuor, vt suo loco patebit. Bocatius addit Ephemerum manè esse infantem, iuuentutem tenere meridie, vesperi senio confici, & mori. Scaliger nobis Ephemeron descripsit his verbis: Ephemeri ab Aristotele scriptam, à Cicerone repetitam reponis historiam: animalis faciem non apponis. Quibus igitur scribebas hæc? Omnia legimus, & relegimus: in memoria habemus. Occidet miseros crambe repetita. Igitur da nobis aliquid noui. Quid tu? inquies. Egon'? Nihil equidem. Nisi si animal, quod describam pedes habet quatuor, Ephemeron puto.

[a] *Li. 5. c. 19. Animal.*

[b] *Lib. 4. de partib. c. 6.*

[c] *Lib. 5. de cap. 43.*

A puto. Namq; ad Sarcam,& Benacum,frequentem vidimus vesperi,manè nullum. Captum
„ noctem tantùm vixit.Sin sex habet pedes:non enim memini:de nostro Ephemero actum est.
„ Nec iam diem vnum viuet hic in lituris hisce nostris, sed post vnius modò lineæ tractum,
„ obijt. Et parui refert: parua enim iactura est. Tamen hoc pro alia historiola censeatur. Qua-
„ tuor oblongas gerit alas. Pedes quot,nescio. Caput,quale Musca. Oculos grandissimos. Pro
„ muscidem in se conuolutam. Ventri iosum est. Cauda est longissima, sectiunculis coaggesta,
„ atque coaptata,in extremo bifida. Etiam in quibusdam trifurcata: vt in Gryllorum fæmel-
„ lis, quorum mares vno tantùm sulco bicornem habent. Color auri splendore sublustris in
„ maioribus: minoribus subfuscus. Taurini Moniettan vocant,quasi Monachellam. Adriatici
„ ad Maranum, & Tergeste, Curoculum. Puto ad Iustinopolin Exarchatum multa nomina
„ Græca attulisse. Plurima enim recensere possumus. Ab oculorum specie,tanquam Homeri-
„ cam Iunonem, Βοῶπιν, sic hoc κόυρης oculum. Luserim; si ita non sit. Maiora enim moli-
„ mur. In his interea pro deambulationibus ocioſi, & haud falsò σχολάζοντες. A nostratibus
Situolla, id est,Sagitella nominatur.Hæc ille: sed notandum de pedum numero voluisse po
tius tacere veritatem,quàm Aristoteli repugnare. Non enim credendum cùm cætera memi
B nerit optimè, pedum numerum fuisse oblitum. Ab huius animalculi vitæ breuitate natum est adagium Ἐφημέρα ζωή, Ephemeri vita, de ijs qui subito moriuntur, aut pereunt. Est & Ephemerus piscis,cuius ex Iorath meminit Vincentius, inquiens nasci sine parentum complexu,& vix tres diei horas ab ortu superuiuere. Ephemeron denique duarum herbarum nomen est Dioscoridi: quarum vna ita dicta,quòd vno die interimat; altera quòd vna die flores amittat, de quibus alibi.

Ephemeri vita de quo dicatur.

DE OESTRO, ET TABANO. Cap. IIII.

C INTER Muscas referre Oestrum quoque itemq; Tabanum veterum autoritas iubet, ac vtriusque similitudo corporis, alarumq; numerus. Nam Suidas ait ὄιστρον μύαν ὑπόχαλκον esse, hoc est Muscam subæratam, & Aristoteles bipenne insectum. Varia tamen, ac dispari veterum, & recentiorũ de Oestro,& Tabano opinione cõmotus,de vtroq; seperatim hoc capite agere instituj. Nam quid sit apud veteres Oestrus,quid Tabanus,quid Asilus, multi recentiorum multa disputant, cùm sint qui diuersa hæc nomina significare, item qui prorsus eadem esse velint. Quorum discrepantes sententias seligentes, si quæ præstantiores melioresq; sint, recensebimus, & examinabimus. Interim tamen admonitum velim lectorem,ne quando aut Asili,aut Tabani, aut Oestri apud autores antiquiores præfertim, fit mentio,eadem esse statim existimet animantia, neque etiam diuersa penitus; sed prius consideret,à quo autore hæc nomina vsurpentur,& num idem diuersa hæc nomina statuat, num verò eadem esse dicat. Quàm enim vario significatu, & confusa appellatione multi autores vsi sint inter Synonyma, quàm plenissimè docebo subinde.

Oestrus, & Tabanus Muscarum species.

AEQVIVOCA.

D ὄιστρον, & Oestrum tum Latini, tum Græci oratores, atque Poëtæ μεταφορικῶς pro stimulo furibundo,quo quis agitatur, accipiunt, vt apud D.Chrysostomum de Sacerd. ὄιστρον δαιμονικὸν ὑπομένων, id est, diabolicis stimulis agitari. [a] Statius poëticum etiam furorem, & instinctum Oestrum vocat, hoc versu.

Oestrus furore.

[a] *Lib.* 1. *Theba.*

Tempus erit quum laurigero tua fortior Oestro
Facta canam.

Sed alij teste Lactantio in suis ad hunc versum commentarijs, hîc per Oestrum fontem intelligi dicunt apud Siculos, vbi Musæ colebantur. Cupiditatum quoque stimuli hoc nomine efferuntur, vt à Lucilio.

Fons apud Siculos Oestrus dictus

Μήσει γ' ἀπειρεσίων ὄιστρος ἔλη κτεάτων, id est.
Ne te capiat insana immensarum opum cupiditas.

Est etiam ὄιστρος apud [b] Aristotelem auis nomen,quæ Vermiculis victitat Gaza Asilum tran

[b] *Hist.* 8. c. 3

stulit, de quo tomo secundo nostræ Ornithologiæ quàm vberrimè scripsimus. Asilus autem marinus, quem Græci ὄιστρον θαλάσσιον nuncupant, animal est ita vocatum ab Asili terrestris natura, quòd thunnos gladiosq; pisces, interdum etiam delphinos ita exagitat, vigente canicula, tantoq; interdum dolore afficit, vt propterea in naues sæpenumero delphini insilijsse narrentur. Oritur sub pinna thunnorum Scorpionis effigie, Aranei magnitudine, Pediculus marinus Bellonio dicitur, sed falsò; de hoc alibi pleniùs agemus. Apud Auic. Asilus serpentis species est, vt Leonicenus in libro quodam de Dipsade & alijs serpentibus autumat, nec id sanè absque ratione; siquidem ea omnia signa quæ à Dioscoride, & Paulo in his quos Aspis momorderit, enarrantur, eadem in morsu Asili ab Auicenna referuntur. Μύωψ cũ Gręcis Tabanus sit, vt postea probabimus, si spectemus etymon, sonat potius Μύων ὤπα, seu ὤπας, etiam significat eum, qui claudit oculos, & conniuet. Certum autem oculorum vitium hoc vocabulo exprimi video. Gellius Μύωπα luscioſum vocat. Fulgentius luscioſos, inquit, dicunt, qui interdiu parum vident, Græcè Μύωπες dicuntur. differunt autem ἀπὸ τῶν νυκταλώπων, quòd hi propter visus hebetem vim interdiù contueri nequeant, nisi clausis oculis: Μύωπες autem dicantur, qui ab ortu primo proxima quidem vident, remota verò non vident. Senibus huic vitium contrarium accidit, siquidem senes admota non videntes, longè reducta vident. Ponitur Μύωψ, sed per υ & ι. pro calcari, quo vrgẽtur equi, apud Xenephontem ὅταν δὲ μέλλῃ τις παίειν, παίσας τὸ αὐτὸν τοῦ μύωπι. Quidam exponũt etiam flagellum: sed de minimo digito dici (qui alio nomine ὀτίτης appellatur) annotat vulgare lexicon.

Asilus apud Auicẽnam, & Aspis Græcorum idem.

SYNONYMA.

PRIMVM hîc recensebimus eorum autoritates, qui Oestrum, siue Asilum Tabanumq;, aut Μύωπα, idem esse statuunt; mox eorum, qui inter hos sua discrimina ponũt. Tanta.n. in his vocabulis exponendis difficultas existit, vt quid significẽt, hæreat, fluctuetue animus. Isiod. Oestrũ esse ait animal aculeis permolestũ Græcumq; id esse nomen, Latinè Asilũ dici, vulgò Tabanum. His Μυωψ quoq; synonymum statuit Hadrianus Iunius, cuius expositioni subscribunt alij plurimi, forte Hesychij, & Eustathij authoritate ducti, nempe quibus Μύωψ, & ὄιστρος eadem sunt: vtriusque loca placuit adscribere. Ὄιστρος, inquit, Hesychius, καὶ εἶδος φυτοῦ ὑφ' οὗ κεντιζόμεναι αἱ βοῦς σκιρτῶσι, ὁ Μύωψ καλεῖται. Id est Oestrus est species volatilis animantis, à quo puncti boues saltant, quod Myops vocatur, & Eustathius duobus in locis idem dixisse videtur. Οἶστρον, inquit, θηρίδιον ὁ καὶ Μύωψ λεγόμενος μῦας μὲν μέζον τἄλλα ἐμφερὲς &c. & rursus alibi. Τοῖς βουσὶν ἐκ πολέμιον τὸ Οἶστρον τὸν καὶ Μύωπα, ὃς δὲ ζωύφιόν ἐστιν ἐχθρὸν τοῖς βουσί. Nam vbi hic dicit: Τὸν καὶ μύωπα, subintelligit καλοῦσιν. Hinc quidam interpres apud Lucianum Μύωπα Oestrum transtulit, dum ait Lucianus Ἀθυὸς Μύωπι διὰ τοῦ ὠτὸς τυπεὶς, vertit Oestro in auriculam immisso. Notandũ ibi etiã Eustathio in nominatiuo Οἶστρον vocari. Qui modò Tabanũ cũ Oestro confundunt, [a] Plinij autoritate nituntur: is enim hæc scripsit. Reliquorum quibusdã, inquit, aculeus in ore, vt Asilo, siue Tabanum dicere placet. Item Culicibus, & quibusdam Muscis. Qui distinxerunt, Oestrum, & Asilum quidem idem animal faciunt, Tabanum verò diuersum. Nam quòd ad Plinij autoritatem attinet, aiunt quidam non ignobiles doctrina viri Tabanum Plinij, & Asilum idem esse, apud alios tamen autores differre, quidam rursus incurię Plinium arguentes multis contra eum rationibus pertinaciter contendunt, Tabanum eam potius Muscam esse, quam caballinam, eò quòd equos maximè infestet, vocamus: nec alia mouentur ratione, nisi quòd Tabanus armenta in fugam non vertat, sicut Oestrus facit, quod falsum esse asserit Marianus Victorius olim Episcopus Reatinus in suo, quem in opera Diui Hieronymi edidit, Indice copiosissimo. Nam si Tabanorum copia, inquit, iumenta vexet, facilè in fugam vertuntur: appellat itaque, & hîc Tabanum Oestrum, ne à Plinio dissentire videretur. At verò longè aliter, quàm illi sentio, Pieriumque magni facio, qui mihi hunc honorem præripuit, ait enim is se vereri ne vbi Plinius inquit, Aculeus in ore, vt Asilo, siue Tabanum dicere placet, hæc vltima verba, siue Tabanum dicere placet, subdititia sint, & adulterina, & ab aliquo apud hunc autorem addita, quemadmodum pleraque alia, quæ non nisi quotidiana, ac diligenti doctorum virorum obseruatione cognosci, & auferri queunt. Nam Tabanus ab Asilo diuersus est, qui ὄιστρος Græcis propriè dicitur, Marone interprete hisce versibus.

Tabanus Asilus idẽ Plinio.

[a] *Li. 11. c. 8.*

Musca caballina.

Est

A *Est lucos Silari circa ilicibusq; virentem*
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Asilo
Romanum est (Oestrum Grai vertere vocantes)
Asper acerda sonans, quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta.

Tabanus verò Μυίωψ Græcis dicitur, idq; cognoui ex [a] Plinio, qui ait Tabanos è ligno nasci, quod ex Aristotele transtulisse videtur, qui Μύωπα, ait ex ligno prodire his verbis, οἱ μύωπες γίνονται ἐκ τῶν ξύλων. αἱ δὲ ὀρεάδακναι, ἐκ τῶν σκολήκων μεταβάλλοντων, item Sostratus Oestrum è fluuiatili materia nasci tradit, Μύωπα verò ex lignis: propterea interpretes Aeliani, & Aristotelis rectè vbiq; Μύωπα Tabanũ transtulerunt. Hi autem si Asilum aut Oestrum transtulissent, sæpius coacti fuissent bis hæc vocabula repetere, quod absurdum lectoribus visum fuisset, vt potè, quod Aristoteles multis in locis Μυωπα καὶ ὄιστρον vnà coniungit, & in vna eademq; periodo vtriusque vocabuli mentionem faciat, vt vbi, inquit, ἔχουσι καὶ οἱ κέντρας τοῦτο καὶ αἱ πορφύραι σιφρὸν καὶ ὥσπερ οἱ μύωπες καὶ οἱ ὄιστροι. Sit itaque constans, ac firma sententia Tabanum ab Asilo in plurimis differre, quod in sequentibus, B vbi naturam planiùs ex veteribus recensebimus, fiet manifestum. Sed antequam ad ea dicenda perueniamus, quid apud alios quosdam, & apud me Oestrus sit atque Tabanus, paucis absoluo. Iacobus Greuinus in ea videtur esse sententia, vt Teredines sint Oestri. Sat, inquit, est vt intelligamus Apum, Vesparum, Crabronum, Fucorum, & Teredinum, quod vltimum genus Oestrum esse existimo, aculeum vehementissimum inferre dolorem. Pierius Valerianus, ait Tabanum Muscam esse lentam cineritiam, multoq; Asilo copiosiorem, vbiq; reperiri. Nos verò statuimus Tabanum veterum esse eam Muscam quam caballinam dicũt vulgoq; Tauano ab Italis vocatur, Oestrum verò quid aliud Insectum aculeo pestilentissimo: de vtrisque plenius in descriptione agetur. ὄιστρον putat Eustathius deduci ab οἴω, quod est ferio, fortassis quod ab Oestro icti boues impetu ferè quodam percelluntur. ita enim nomen vertitur quoties à proprio in aliud transmutatur, vt Byrsa cùm sit proprie corium, ab re ipsa quoq; dicta est arx Cartaginis: sic Oestrus cùm sit furor ab eodem effectu Oestrus dictum est animal. Asilum autem à vocis similitudine, quam hoc animalculum edit, Latini vocarunt, quod etiam placuit [b] Seruio Grammatico, qui super hos versus Virgilij

[a] *Li.11.c.33.*

Propria de Tabano sẽtentia.

Asilus vnde dictus.

[b] *3.Georgic.*

——*Cui nomen Asilo*
C *Romanum est, Oestrum Grai vertere vocantes,*

annotat inquiens. Vertere ex soni similitudine onomatopoeam facere, non enim possimus accipere ex Latina lingua mutauere, cùm constat Græcam primam fuisse. Cæterùm Μύωπα quem Tabanum esse dicimus per υ & ι scribendum arbitramur, maleq; in plurimis tum scriptis, tum impressis codicibus legi Μύωψ per υ simpliciter, cùm ἀπὸ μυίας, & ὠπὸς dicatur, quòd Muscę sit aspectu, est enim è Muscarum genere. Asilum, atque Tabanum cæteræ linguæ vno eodemque vocabulo indifferenter exprimunt. Itaque Italis Tauano, ò Tafano dicuntur. Hispanis el Tauano, Moscarada que ahuyenta las vacas orases. Gallis Tahon, vn mouche fort picant qui molestę fort les buefs, & les vaches. Germanis ein Braem, rosbram rosmuck, grosse vliege, hummel. Belgis een peerde vliege, Coeuvliege, Brem. Polonis qziek Konie szezipiaci. Hungaris Barom Bergetoe, fenebogar, varga legy. Anglis Agraet flie byting beastes, also à vorme found in fishes.

Aliarũ nationum nomina.

D DIFFERENTIA, DESCRIPTIO. GENVS.

ASILO, atque Tabano id commune est, quòd aculeo in ore armentur eoq; duriori, quàm cæteræ Muscæ, quæq; binis volent pennis. Hæc testatum reliquit [a] Aristoteles plurimis in locis, his verbis. Bipennia anteriorum parte aculeos gerunt, vt Musca, Tabanus, Asilus, Culex. Et alibi rursus. Nulla ex cæteris partibus sensorijs manifesta est, præterquam lingua in nonnullis, quæ vel testa intectis omnibus data est, quia & gustant, & cibum attrahunt. Hæc alijs mollis infirmaq; est: alijs dura, & valida, vt purpuris, Tabanis, Asilis, atque alijs plurimis. Omnia enim quibus in aluo aculeus non est, linguam eiusmodi veluti arma gerunt. idem confirmat Plinius: & Aelianus ait Asilum maximè Muscæ similem esse

[a] *Li.1.Hist. cap.5.*

ex aliorum ſententia, robuſtum eſſe, ac benè compactum, habere quoque aculeum in ore appenſum, durum, validumque. Tabanum autem ſimilem videri Muſcę caninæ, aculeum verò minorem poſſidere. Meritò his natura duriorem, quàm Muſcis aculeum tribuit, vt animantium grandiorum cutem, quæ durior eſt cæterorum plurium animalium, faciliùs penetrent, quò ſanguine eorum potiantur. De magnitudine Aſili, atque Tabani nil habeo certi quod ex veteribus proferam, memini tamen Ariſtotelem alibi Araneum Aſilo ſimilem magnitudine facere. Euſtathius ſcribit Oeſtrum, ſiue Tabanum eſſe Inſectum Muſca maius, eiq; per omnia ſimilem, quoſdam tamen tradere Oeſtrum eſſe beſtiolam Locuſtæ ſimilem, colore variam, mobilem, in boues inſolenter impetentem, forma verò, ac colore ὑποχάλκου, quaſi ſub æratam diceres: quod Suidas de ſolo Oeſtro, ὄιστρος, inquit, μύια ἐστὶν ὑποχάλκος ὑγχρίπτερα ἐν τῷ καύματι τοῖς βεσὶ καὶ ποιοῦσα ἐλαύνεσθαι. Sed cùm ex horum autoritatibus nil certi cognoſci poteſt, ingenuè fateor ignorare adhuc me, quid ſit Oeſtrus, quauis corporis magnitudine. Obſeruauimus nos quoddā Inſectū quod hic loco Oeſtri damus Pſeudo oeſtrum appellantes; magnitudine ferè Crabronis, ſed corpore craſſiori magisq; obeſo to-

Aculeū cur habeat duriorem.

Locuſtæ ſimilis Oeſtrus.

to nigerrimo ſplendente, alis quatuor amethiſtino colore perpulchrè micantibus, pedibus minutis, duabus in capite antennis, quæ in extremo aliquo modo luteſcunt, præter aculeum in ore duo quoq; alia aderant cornicula, quibus res oblatas fortiter apprehendebat. aluum inſtar Apum admodum annuloſam, & obtuſam in extrema parte habebat. dum volat maximum ſtrepitum edit. rariſſimè hoc Inſectum videtur. Tabanorum apud Indos occidentales, ait Ouiedus diuerſa eſſe genera, quæ omnia, quòd prolixior eius hiſtoria euaſiſſet, deſcribere noluit. nos autem duo animaduertimus, vnum cuius figura hic à nobis priori loco da-

Pſeudooeſtri noſtri deſcriptio.

tur corpore minori, quàm Pſeudooeſtrus graciliorię;, capite nigro antennis breuiſſimis, vt vix appareant, pectore item nigro, ac pedibus, alis ſubluteis, circuliſq; ſubluteis aluum ambientibus. Tabanum maximum voco. Alterum genus quod ſecundo loco depictum ponimus, bobus equisque maximè infeſtum, præcedenti paulò minor, capite nigro, in cuius vertice duo punctula alba, pectore item nigro, ſed nonnihil ſubeinerei coloris habente, itemq; aluo circulis cinereis, quo colore, & alæ inſigniuntur. nullum quod ſciam hi Tabani ſonum emittunt, & quamuis ſcribat [a] Aelianus Tabanū maiorem bombum q̄ Aſilus edere, tamen cùm id ab Ariſtotele neutiquā animaduerſum video, maximè dubito, ſit ne verum quod ſcripſit ille: Virgilius ſonum Aſilo ſuo tribuit hoc verſu.

[a] *Lib. 4. de Animal. cap. 51.*

Aſper ac ęrba ſonans quo tota exterrita ſyluis
Diffugiunt armenta.

ORTVS,

A

ORTVS, ET GENERATIO.

DVPLEX Asilorum ortus, si veteribus sit credendum, veluti censeo. Nam à materia putrida oriuntur, quæ aut est in fauis Apum, vt visum est Plinio, & Columellæ: aut in aquis stagnantibus, vt [a] Aristoteli; ait enim quòd Asilus è latiusculis quibusdam bestiolis quæ in fluuijs supernatent, enascantur, & quòd propterea magna Asilorum copia circa aquas inueniatur; & alio in loco ex Culicibus paluſtribus generari voluit, his verbis; sunt porro, inquit, quæ viuant in humore, deinde forma immutata, foris vitam incipiũt agere, vt Culices paluſtres, ex ijs enim Asili proueniunt. Quod in extremis nascantur fauis scripsit [b] Plinius his verbis. Nascuntur aliquando in extremis fauis Apes grandiores, quæ cæteras fugãt

B Oestrus vocatur hoc malum, quonam modo nascens si ipsa fingunt. Idem legitur apud Columellam, ex quo Plinius id transcripsisse videtur. Verùm hîc summoperè hæret animus, nunquid hîc Oestrus, cùm Plinius dicat esse Apis grandioris speciem, diuersus sit ab Oestro Aristotelis. Rursus [c] Plinius de quorundam animalium nascendi modo tradens, hęc verba habet. Multa autem Insecta, & aliter nascuntur, atque imprimis ex rore. Insidet hic raphani folio, primo vere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur. hîc quidam peruetusti codices legunt. Multa autem Insecta, & aliter nascuntur, atque Asilus imprimis ex rore, de qua lectione, num nimirum recipienda sit, alibi scripsimus. Tabani quoq;, eodem autore, ex ligno nascuntur. Sic quædam, inquit, ex imbre generantur in terra, quædam & in ligno. Nec enim Cossi tantùm in eo, sed etiam Tabani ex eo nascuntur, & alia vbicunque humor est nimius: & alio in loco Vermiculorum meminit, ex quibus Tabani fiunt, de quibus quãuis apud Aristotelem nil, quod sciam, scriptum reperiatur, tamen cùm is antè Plinium tradiderit Tabanos ex ligno nasci, censendum est eosdem antea ex Vermiculis oriri, cùm omnia volantia Insecta eodem ferè modo producantur.

[a] *Li. 5. cap. 19. Hist.* circa aquas Asilorũ copia.

[b] *Lib. 11. cap. 16.*

[c] *Lib eodem cap. 32.*

C

LOCVS.

CVM Asilorum copiam circa aquas esse dixerit Aristotiles, fieri potest, vt non in omnibus regionibus ęquè frequentes sint, sed in ijs tantùm, quę plura habent flumina, aut stagna pluresq; aquas, & paludes. Silarus fluuius Lucaniæ in parte Apennini nascitur, & ad mare exit, vbi est Leucosia insula, ad cuius amnis ostia Alburnus est, apud quem multos esse Asilos cecinit [a] Virgilius. Neque enim, vt rectè Probus Grammaticus animaduertit, censendum est Silarum fluuium apud Virgilium eum esse, qui à Strabone dicitur veterem Campaniam diuidere à Picensibus, cui fluuio illud proprium inesse dicitur, vt in eius aqua demissa virgulta saxificentur, forma tamen coloreq; seruato. Refert similiter Eustathius, ex Dydymo apud Lestrigonas Asilos, vel Tabanos, & Oestros, vel si mauis Græcè, μυῶπας τικτομένους plurimùm nasci, animalculaq; hæc maximè inimica bobus esse. Cęterùm Lęstrigonas regionem illam Siciliæ, quæ postea fuit Leontinorum, incoluisse com-

D memorant, quę bobus, equisq; ac cæteris glabris, & villosis pecoribus abundat. Alij Lęstrygonas sub capite Draconis sitos esse autumant: de quo capite Aratus dixit, ortus, occasusq; solis confundi. Eos Formias Campaniæ vrbem habitasse Plinius, & Solinus scribunt. Verùm scribunt Indiæ occidentalis Historiographi ibidem, in terra continenti, Tabanos maximè molestos esse infestosque suis morsibus, magnamque ibidem eorum copiam reperiri.

[a] *Lib. 3. Georg.* Silarus fluuius.

Tabanorũ copia in India occidẽtali.

VICTVS. DAMNA, EORVMQVE REMEDIA.

SI verum eſt quod à Philoſophis pro firma conſtantiq; ſententia ducitur, animalia ex qua conſtant materia, ex eadem quoque viuere, erit neceſſe Aſilos, & viuere, & ali ijs humoribus, qui aut in aquis ſtagnantibus, aut extremis fauorum partib. ſunt; itemque Tabanos ijs qui in lignis putridis exiſtunt, talesq; humores ſanguini quorundam animalium quadrupedum ineſſe, vtpotè quòd ad ſanguinem eliciendum boues, equosque, & cætera eiuſmodi glabra armenta impetant. Nam Tabanum Camelos infeſtare ſcripſit [a] Plinius; itemque Heſychius boues omneque animal agitare, Aſilos verò tantummodo boues laceſſere, qua de cauſa ab [b] Ariſtotele vtraque hæc animalcula αἱμόβορα appellantur. De Oeſtris ſcribitur paſſim apud autores, tam vehementer interdum boues ſuo aculeo mordere, ac pungere, aut in aures eorũ (vt aliqui volunt) incurrere, vt eos furibundos reddant. Hinc Oppianus cùm vellet furorem vehementem deſcribere, quem Oeſtri marini Gladijs, Thunniſque inferunt, cum furore, quem Oeſtri frequenti inuaſione Tauris concitant, comparat, inquiens.

[a] *Li.* 31. *c.* 2.

[b] *Lib.* 8. *c.* 11. *Hiſt.*

Furor deſcribitur.

Καὶ γὰρ τοί καὶ βουσὶν ἀναρσιος ἔυτε πελάσση
Οἶστρος ἐνιχρίμψας δὲ βοὸς λαγόνεσσιν ἀραιαῖς,
Οὔτε τι βουφορβιὸν μέλεται σέβας, οὔτε νομῆος,
Οὐδ' ἀγέλης, πόσιος δέ, καὶ ἄυλια πάντα λιπόντες
Σεύονται λύσσῃ τεθοωμβμένοι, οὐδέ τις αὐτοὺς
Οὔ ποταμοὺς, οὐ πόντος ἀνέβατος, οὐδὲ χαράδρας
Ρωγάδες, οὐ πέτρη τὶς ἀφοίτητος κατερύκει
Ρίπλω ταυρείω, ὅτ' ἐπιζέσῃ ὀξὺ κελεύων
Βουτύπος, ὃ τρηρῆσι ἐπιστέρχων ὀδυῶσι
Πάντῃ δὲ βρυχὴ πάντηδε οἱ ἅλματα χηλῶν
Εἰλεῖται. τάων μὲν ἄγε δρομέας σάθυλλα. Id eſt.
Quin etiam fontes Tauros infeſtat Aſilus
Ilibus, & lateri medio cùm fixus inheret.
Nec iam paſtores curant, nec paſcua læta,
Et virides herbas, ſtabulum atque armenta relinquunt.
Conſoſſi, furiunt rabie, non flumina poſſunt
Non mare, non valles præruptaq; ſaxa tenere.
Mugitu complent ſyluas, ſtimuloq; coacti
Exilium, flectuntq; pedes horrore minaci
Piſces, atque boues tangit furibunda procella.

Hos Oeſtros autem, aiunt, vt plurimùm æſtiuo tempore, aut cùm Sirius flagrat after bobus eſſe permoleſtos: nam eo tempore non aliter, quàm alia animalia videntur plurimùm ſitire. Terrorem itaque procorum Penelopes, quòd Minerua ſuſtuliſſet Aegida, eleganter Homerus expreſſit, eum cum boum timore, quos Oeſtrus æſtate exagitat comparans.

Aeſtate boues maximè infeſtãt Oeſtri.

Οἳ δ' ἐφόβοντο κατὰ μέγαροι βόες ὡς ἀγελαῖαι,
Τὰς μὲν τ' αἰόλος οἶστρος ἐφορμηθεὶς ἐδόνησεν
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται. Id eſt.
Hi autem fugerunt in domum boues tumquam gregariæ.
Quas quidem varius Aſilus impetu aggreſſus exagitauit
Tempore in verno, quando dies ſunt longæ.

Propterea diligenter cauendum eſt, ne boues, & vaccę, & alia animalia, quæ à Tabanis, & Aſilis infeſtantur iuxtà paludes, & militarem viam paſcantur: quod illę caloribus noxium virus, hæc aculeis infecta Inſecta generent. At quoniam pauperioribus, quibus commodiora paſcua locaq; à paludibus, & ſtagnis aliena plerunque non ſuppetunt, diligenter enitendum ne ſub flagrante ſole animalia paſcant, ſed ſub crepuſculo, aut ortu ſolis, vel etiam noctu, quod nos prudẽter admonuit Virgilius, dicens quomodo vaccæ, & equæ grauidę ab Oeſtro tueri poſſint.

Hunc

A *Hanc quoq; (Oestrum intelligens) nam medijs feruoribus acrior instat*
Arcebis grauido pecori armentaq; pasces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.

Id quoq; à Læstrigonum pastoribus obseruari apud Homerum inuenio. Is enim ait hos insomnes noctes traduxisse, duplicemq; mercedem accepisse, quòd noctu diuq; pascerent, noctu quidem boues, & equos, & cætera minus pilosa pecora, diu verò villosa, vt oues, quarum vellera ab œstrorum aculeis tutissima existunt. Versus Homeri hi sunt.

Ενθα κ' ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μίσθους,
Τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ' ἀγρόμενα μῆλα νομεύων
Εγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι. Id est.
Ibi verò insomnis vir pastor duplicem capit mercedem
Vnam quidem pascendis bobus, alteram pascendis albis pecoribus.
Prope enim noctis q; & diei sunt viæ.

Porro ne Asili Camelos infestent, iubet [d] Plinius Arabum exemplo, piscium adipe eos perungere his verbis. Ceros (inquit) scribunt sex centorum pedum longitudinis, trecentorum
B sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negotiatores, & omnium piscium adipe Camelos perungere in eo situ, vt Asilos ab his fugent odore. Idem ad Tabanos valere verisimile est, ad quos Varro frondem vaccis, aut bobus substernit his verbis. Itaque (inquit de Vaccis) quòd eas æstate Tabani concitare solent, & bestiolæ quædam minutæ sub cauda, ne concitentur aliqui solent includere septis, ijs substerni oportet frondē, aliudue quid in cubilia, quò mollius conquiescant.

Camelī ne ab œstris pungātur.
[d] *Lib. 31. cap. 2.*
Vaccas ne Tabani infestent.

ANTIPATHIA. MORBVS.

CCVLTVM hoc videtur propriumq; Tabanis, quod scribit vetustissimus poëta [a] Nicander, eos nimirum serpentem teterrimo fœtore insignem (quem Chelidrum, & Hydrum appellant) circa Hellespontum frequentem, inuadere. Aiunt enim in huius squamis Muscas pennis æreis sua domicilia habere; quas fortè Nicander Tabanos vocauit inquiens.

[a] *In Theriaca.*
Hydrus serpens qualis.

C Υδρον μὲν καλέουσι, μεταξὺ τεοὶ δὲ χέλυδρον,
Ὁππότε βρύα προλιτῶσι, καὶ ἕλος, καὶ ὁμηθέα λίμνη,
Ἀγρώσσων λειμῶσι μολυρίδας, ἢ βατραχίδας,
Σωέρχεται ἐκ μυόπος, ἀὴθέα δ' ἔγμφος ὁρμέω.
Ἔνθα κατ' ὠμόγυον κοίλης ἀπεδύσατο φήγου
Ὀξὺς ἀλωάς, κοίτοιδὲ βαθῆ ἐνεδήματο θάμνῳ.

Vertit hos versus sic Iacobus Steue Valentinus.

Quin alij appellant Hydrum rursusq; Chelidrum.
Hic linquens muscos, stagnantes atq; paludes,
Dum ranas sequitur, vastans per prata Locustas,
Vrgetur grauiter fœno Crabrone petitus;
Atq; cauas statim latebras conscendere fagi
Festinat fugiens, denso se in cespite condens.

Obseruandum hic est μυόπας interptetem Crabrones transtuliſſe poëtica licentia, & καταχήνικος pro Tabano. A cæteris quoq; Insectis plurimùm Tabani variant, quòd nimirum
D cæcitate, & aqua intercute pereant, vt scripsit [b] Aristoteles.

[b] *Li. 5. Hist. cap. 20.*

DENOMINATA.

οἰστρώδης quo quis velut œstro agitatur, sì de re aliqua dicatur; sin de homine, qui œstro agitatur, œstro percitus, insanus, furiosus, quemadmodum etiam οἰστρήεις apud Nonnum. nam οἶστρος veluti dictum est furorem quoq; significat. Οἰστράω & οἰστρέω œstro seu asilo agitor, idem cùm οἰστρηλατοῦμαι. [a] Aristoteles πολλοὶ ἁλίσκονται διὰ τὸ οἰστρᾶν, Gaza vertit propter infesti Asili stimulum. capitur etiam actiuè pro œstro agito, œstro exerceo, œstro stimulo. Nam Hesychius οἰστρᾷ exponit οἰστρολατεῖ, ἐκμαίνει, id est ad insaniam agitat. Similiter apud eundem legitur οἰστροῖ pro eodem. Οἴστρημα vel οἴστρησις œstrum, vel stimulus, & aculeus quo

[a] *Li. 8. Hist. cap. 15.*

quis

quis velut œſtro agitatur. οἴστρησις tamen ſignificat potiùs ipſam paſſionem, hoc eſt, cùm quis E
œſtro agitatur, vt οἰστρηλασία. οἰστρήσεις metaphoricè dicuntur etiam αἱ θηλυμανίαι, inſani
mulierum amores, quibus videlicet aliquis velut œſtro ad eas amandas impellitur. apud
Suidam. τὰς ὑπὲρ τῶν γυναικῶν οἰστρήσεις καὶ μανίας παρ' ὁδὸν ἐτίθετο. ex his ἀνοιστρέω
& ἀνοιστρῶμαι, item ἐξοιστράω & ἐξοιστρέω ἐξοιστροῦμαι œſtro exagito; œſtro ſtimulo, furore
agitor. idem etiam παροιστρέω & παροιστράω, niſi fortè præpoſitio παρὰ vim diminuat. apud
[b] *In Oſee.* [b] ſeptuaginta interpretes inuenio vaccam παροιστρῶσαν dici, hoc eſt, œſtro agitatam. Accipitur autem & παροιστρέω & παροιστράω neutraliter quandoq;, quippe apud Heſychium inuenio, παροιστρῆσαι, παροξυῶσαι, ἐρεθίσαι, & παροιστρήσουσι, μάλιστα, & παροιστρῶσαι, ἐρεθίζουσαι ἐξοιστρῦσαι. in Epigrammatibus eſt οἰστροβολέω œſtro exagito, ſtimulo. Qui autem œſtro
ictus in gyrum ſe agit, & quaſi rotatur οἰστροδίνητος dicitur. quemadmodum quem Aſilus
percuſſit, aut œſtrus furorúe agitauit οἰστροπλήξ. nam Suidas οἰστροπλῆγα exponit τῇ μανίᾳ πεπολιγότα. itemq; Heſychius οἰστροπλήγος, τῇ μανίᾳ πληγείσης. Οἰστρηλασία, cùm quis
œſtro agitatur, ſtimuli œſtri, quibus aliquis agitatur. Metaphoricè voluptatis ſtimulos,
& irritamenta ſignificat, aut aculeos quibus aliquis veluti œſtro ad voluptates amplectendas impellitur. Hinc οἰστρηλατέω œſtro exagito, & paſſiuè οἰστρηλατοῦμαι œſtro exagitor. fu- F
rore, & inſania agitor. Item qui inſanis cupiditatibus æſtuant, οἰστρελατούμβοι dicuntur. Heſychio πυρούμβοι. Orpheus in Hymnis vtitur φιλοιστρομανὴς inſani œſtri amans, aut furoris. eſt autem hoc bicompoſitum ab οἰστρομανὴς cuius tamen exemplum non repperit author theſauri linguæ Græcæ. Μυωπίχειν eſt oeſtro, aut Tabano agitari, metaphoricè quoq; μυωπίζειν eſt calcari vrgere. Xenophon μυωπίζοντι καὶ μαστίζοντι τὸν ἵππον, alibi quoq; apud eundem μυωπίζειν καὶ παίειν.

MORALIA.

[a] *Lib. de Amicitia.*

Adulatores Aſilis comparati.

HIC habendum (ait M.[a] Tullius) in amicitijs, nullam peſtem eſſe maiorem, quàm adulationem, blandicias, aſſentationem, quæ adulatores ſunt ſoliti exercere. quibus ſi patefecerimus noſtras aures, & adulari nos ſinamus, facillimè fallimur. Recte itaque Plutarchus eorum naturam Aſilis aſſimilat. vt enim hi Taurorum colla aures q; ſubire ſolent, ac tandem grauem G
aliquem dolorem inferre, ita quoq; Aſſentatores aures ambitioſorum hominum laudibus occupantes, & aſſentationibus, ac blandimentis, ij ſq; adhærentes, non facilè abſq; damno depelluntur.

SYMBOLA. HIEROGLYPHICA.

Aſilo percuti vaccã quid. Quietis perturbator.

ASILO vaccam percuti, vt eſt in Oſee. *quoniam ſicut vacca Aſilo percuſſa*, ſignificat aliquem propter peccata in furorem cadere, permittente Deo. Peruulgato Hieroglyphico Aſili ſignificaturis, qui aliorum otia perturbat, quietiſq; rebus tumultum, ac moleſtiam adfert. nam is aſpero, & acerbo ſono, itemq; aculeo exterret armenta, & in fugam conuertit. H
Veriſimile quoque videtur verba illa apud Tranquillum de Aſilo Romana voce dicto intelligi, quæ ab Othone Galbæ manibus deturbato identidem obmurmurato in damno fuerunt, ſi vt vulgata habent exemplaria legamus τὰ γὰρ μοὶ καὶ μαχροῖς ἀσίλοις. ſed fortè caſtior lectior ſubſtituenda. Nam illud quoq; quod magni viri excogitarunt de longis tibijs, ad huc non conſtat.

A

FABVLAE.

POETÆ diuino quodam furore correpti œstro perciti dicuntur. eo enim Iuno in pellicem Io immisso, eam ad insaniam adegit. Fabulam hanc à principio repetam. Inachus apud Argos primus regnauit annos quinquaginta authore Eusebio, cuius filiam Io (cùm esset à Ioue compressa, & Iunonis aduentu ab eodem in Vaccam conuersa) postea Iuno dono accepit tradiditq; seruandam Argo pastori suo. quæ cùm à Mercurio obtruncata, esset, Iuno irata in Io œstrum immisit, quo illa exterrita vsq; in Ægyptum fugit, ibiq; Ioue agente in humanam redijt figuram, mutatoq; nomine Isis dicta est, & ab Aegypto pro deo culta. Aliqui referunt Iunonem, propter adulterium, quòd Io Inachi filia cum Ioue commiserat, iratam fuisse, & in Io Asilum immisisse, totumq; per orbem eam egisse & fatigasse, vnde Virgilius de Asilo inquiens:

Io œstro agitata.

Io in vaccã versa œstro agitata.

Isis.

B *Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras*
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

Non minus elegans quàm moralis hæc fabula narratur. Cùm Bellerophon ab Iobate successor regni constitutus esset, & hic (quale est ingenium pleriſque mortalium) summa rerum gestarum fælicitate nimium elatus, in cælum quoq; ascendere super equo Pegaso voluisset, à Ioue omnis temeritatis grauissimo vindice, ob tantam arrogantiam, depressus est, œstro illi equo immisso. Quare Bellerophon præceps in terram deturbatus. at Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aëra volans in cælum deniq; redijt, in Iouis præsepe, quæ stellæ sunt ita vocatæ. Bellerophon verò in Alcæam Ciliciæ planiciem cecidit, ibiq; inedia absumptus est,

Bellerophũtis fabula.

Iouis præsepe.

PROVERBIA.

C IN quodam Platonis dialogo, credo in Phędro, prouerbij loco vsurpatur ὀιστρῳ παραπληγείς, id est, *æstro percitus*, hoc est ingenti animi cupiditate commotus, ac veluti attonitus. sumptum à natura œstri Insecti, quod suo horrendo strepitu attonita reddat armenta, & aculeo exagitat.

Oestro percitus.

EPITHETA.

EVSTATHIVS putat ἀιόλον οἶστρον, hoc est varium ab Homero dici, quòd forma sit ὑποχαλκος. alij quòd celeriter, & turbinis in modum moueatur, nam ἀιόλλεσθαι, vnde αἴολον deriuare volunt, est τὸ ταχέως καὶ δίνῳ ἀείλλης κινεῖσθαι. ἀερόφοιτον, id est in aëre versantem nominat [a] Orpheus hoc versu:

[a] *In Argon.*

Νῶϊ δ' ἐπεὶ ἀερόφοιτος ἀπέπλατο δηΐος οἶστρος

A truculenta, ac feroci eius natura Oppianus ἄγριον nominat: [b] Virgilius asprum, inquiens,

Aper.

[b] *Lib. 3. Georgic.*

Asper acerba sonans.

D Sed in quibusdam exemplaribus inuenio semper acerba sonans, magis tamen probanda est prior lectio. nam naturam feriendi boues & exagitandi melius exprimit. Qua de causa horribilem [c] appellauit inquiens:

Horribilis.

[c] *In Ciri.*

Fertur & horribili præceps impellitur Oestro

Quamuis hoc epitheton eius horrido sono adscribi possit.

VSVS IN MEDICINA.

EX Magorum commentis tradit, [a] Plinius contra febres alligari Vermiculos, ex quibus Tabani fiunt, antequam pennæ germinent.

Contra febres remedium.

[a] *Lib. 30. cap. 11.*

DE

DE CVLICIBVS. Cap. V.

PROOEMIVM.

MINORA nunc prosequamur corpore, maiora facultate, ac viribus. Quis autem curat, inquiat aliquis, Culicem? tenue corpusculum, vile, ineptum, ac molestum omnibus. Tu autem, quisquis es, qui hæc obijcis, nobis multo es molestior, quàm tibi Culex, quem non frustra creauit rerum natura, à qua nihil quicquam vnquam frustra. Nonne enim de Culice æquè solicita fuit, quàm de Elephanto, aut gigante, aut homine? [a] Galenus certè, cæteriq; ipsum secuti, non nugabantur duntaxat, sed ridiculos sese posteris exposuêre, quòd Culicem non ab eodem opifice, à quo homo fieri crederent. Ineptit planè etiam Cardanus, dum lapides, quodammodo homini præferre conatur, maiores ijs vires tribuens, quàm plantis, quòd scilicet longiori tempore à natura perficiantur. Nam & hîic F tosum rem leuissimam brutissimamq;, quamuis naturæ longinqua opera factam, sibi ipsi prætulerit, cùm interim Culex longè adamante durisimo sit operosior. Nam & secum ipse tubam fert, & equitis vim. transfigit enim. Vnus tuba, equus, eques, volucer. Idem Pegasus, & Bellerophon. Sanguinem sibi fugit, per eius tubi cauum, quem totum vix oculis capias. Tantùm abest, vt canalem ipsum vllo obtutu indipiscaris. Hæc autem in tam exiguo corpore cùm existant, & peragantur, longè mirabiliora sunt; quàm quæ in Elephanto, aut Leone, aut tigride; quorum naturas ob corporis magnitudinem facilè licet cuilibet cognoscere: Culicis autem ob exiguitatem difficulter. Quamobrem digniorem Culicis naturam perscrutatione iudico, quàm eiusmodi grandiorum.

[a] *Lib. de fœtuum form.*

Adamante Culex operosior.

ÆQVIVOCA.

MAronis quoddam poëmatium Culex inscribitur, in quo Culicis fatum defletur. Hoc ignobilis, quidam Grammaticus iam tum à poëta factum putat, cùm esset puer, & quindecim annorum, cuius sententia meritò vtpote absurda, multis ac firmis rationibus, à doctissimo viro Ioscpho Scaligero explosa fuit. Meminerunt huius poëmatij vtpote grauissimi, & nobilissimi complures veterum. Papinianus;

Culex poematiũ Virgilij quando conscriptum.

Ante annos Culicis Maroniani.

Suetonius Tranquillus, in vita Lucani, quæ adhuc formis excusa non est, ait Lucanum inter æqualium suorum plausus, quum magno successu, ac fauore poëma aliquod à se compositum, recitasset, vt ostenderet quantò iunior, quàm Virgilius Poëticam attigisset, exultabundum dixisse: quantum mihi restat ad Culicem? [a] Martialis in quodam epigrammate ad lectorem, de eodem Maronis opusculo sic loquitur.

[a] *Lib. 14. Epigr. 185.*

Accipe facundi Culicem studiose Maronis
Ne nugis positis arma, virumq; legas.

Nugis, inquit, hoc est iocis, & ludis Saturnalibus; quasi dicat leuiora in saturnalibus sunt legenda. Apud [b] Plinium herba quædam Culix vocatur: sunt, inquit, qui herba, quæ vocatur Culix nomine, trita, semen eorum (cucumerumm) aceratum seri iubeant, vt sine semine nascantur.

[b] *Lib. 19. cap. 5.* Culix herba.

SYNONYMA.

Cyniphes.

כ inde כנים pediculi. Quidam, vt ait Pagninus Cyniphes nomine effecto ex Græco σκνιπες vel κνίπες, qui sunt Vermiculi ligna erodentes, Culices iuxta descriptionem Originis, qui hoc animalculum pennis quidem per aerem volitare tradit, sed ita minutum esse, vt oculi visum effugiat, nisi quis acutissimè cernat: & corpus vbi insederit acutissimo terebret stimulo, vt sentire citius stimulantem, quàm volantem videre valeas. sunt qui ad כוה reducant, quòd firmiter innitatur, & incubat corpori. Hebræi credunt esse Pediculos. Arabibus, vt in Pandectario

est

A est, Heagi Culex dicitur. Græcis, vt in Synonymis Martini Rulandi, ἐμπὶς, κινώπιτον, κνὶξ, κωνωψ, σαίβητος, σίρρος, σιφων, σκνιψ & κνίψ σύρρος. Sed examinanda sunt hæc singula diligentiùs. ἐμπίδα vbiq; apud Aristotelem Culicem Gaza vertit, itemq; apud alios autores varij eorum interpretes. quidam putant Culicis potiùs quoddam esse genus. Scribit Scholiastes Aristophanis ἐμπίδας à comico vocari, quos sui temporis homines nominarent κώνωπας, quosdam verò velle esse εἶδος κώνωπος παραπεταμιον ζωΐον ἔχοντος id est speciem Conopis prope flumina viuentis: & alibi ζῶον παρὰ τοῖς ὕδασι γινόμενον ὅμοιον τῷ κώνωπι, μεῖζον δὲ τὴν περιοχὴν, κατὰ δὲ τὸ μέσον λευκῷ περιεζωσμένον. id est, animal propè aquas genitum Conopi simile, maius verò in circumferentia, & circa medium linea alba cinctum. Nihilominus apud Sextum Empiricum philosophum ἐμπὶς & κώνωψ indifferēter Culex exponitur. hoc tamen inter hæc duo vocabula ibidem discriminis ponitur, quod κώνωψ cùm sit generis masculini, etiam de fœmina dicatur, vt ἐμπὶς fœminini, cùm dicatur de masculo. Cæterùm, & κώνωψ vbiq; ferè apud authores Culex communi nomine dictus exponitur, apud Aristotelem verò Culex vinarius à Theodoro Gaza traducitur, quemadmodum quoq; ab alijs interpretibus apud [a] Plutarchum. Verùm hi omnes in masculino B genere hoc vocabulo vsi sunt. Solus, quod sciam Aristophanes in Pluto fœminino genere dixit τὼ κώνωπα, teste Suida. Κινώπιτα quasi ἐν τῷ πηδίῳ κινούμενα, καὶ κινωπίσας in Lexico vulgari exponitur Culices, sed absq; vllo authore. alioqui Κινώπιτα Hesychio sunt, κνώδαλα θηρία, id est reptilia animalcula. Callimachi quoque Scholiastes ita dici scribit τὰ θηρία διονεὶ κινώπιτα, παρὰ τὸ ἐν τῷ ἐδάφει κινεῖσθαι: idem Scholiastes Nicandri κινάπιτα dici θηρία τὰ ἐν τῷ πηδίῳ κινούμενα, δίον κινώπιτά τινα ὄντα. Κνὶξ in vulgari item Lexico Culex vertitur, absq; vllo veterum testimonio, ni fortè ex aliquo minus correcto codice hoc vocabulum transcriptum sit, in quo κνὶξ pro κνίψ legebatur. Etenim κνὶψ siue σκνίψ Culex vbiq; ferè exponitur. quidam verò Insectum putant ficos infestans, ducti authoritate [b] Aristophanis, qui ita scripsit.

Heagi.

Quid sit.

[a] *Sympos.*

[b] *In Auib.*

Εἰθ' οἱ κνίπες καὶ ψῶες ἀπὸ τὰς συκᾶς οὐ κατέδονται,
Ἀλλ' ἀναλέξαι πάντας καθαρῶς αὐτοὺς ἀγέλη μία κιχλῶν.

Vbi cùm ψῶες etiam sint Culices, sunt qui ψῶας esse velint, quos vocat [c] Plinius Culices ficarios, & κνίπας siue σκίπας, quos idem appellat Culices muliones, in eo præsertim loco, in quo scribit, in Culicum genere muliones arborarij pici rostrum habere. Sed idem C Plinius simpliciter etiam, & sine adiectione Culices vocat, quos Theophrastus κνίπας. Nam hęc Theophrasti verba, ἐγγίνονται καὶ κνίπες ἔν τισι τῶν δένδρων, ὥσπερ ἐν τῇ δρυὶ καὶ τῇ συκῇ. καὶ δοκοῦσιν, ἐκ τῆς ὑγρότητος σωίζεσθαι τὴς ὑπὸ τὸν φλοιὸν σωιζαμένης. αὕτη δὲ ὅτι γλυκεῖα γενομένοις, [d] Plinius sic transtulit: Sunt & Culicum genera aliquibus molesta, vt glandibus, fico, qui videntur ex humore nasci, tunc dulci subdito corticibus. sic idem [e] alibi infestant (inquit) & Culices hortos riguos præcipuè, si sunt arbusculæ aliquæ. Et [f] Columella. Qui æstate ista feret, caueat, ne propter siccitates Culex adhuc tenera folia perrumpentia consumat. Meminit [g] Galenus quoque horum σκνίπων siue κνίπων tradens & ipse ab eis infestari vitem, & quidem oculos vitis germinantis: sed Vermium generi eos annumerans, Ἀμπελιτίδα γῆν ex eo nominari tradit, quoniam περιχριομένη ταῖς ἀμπέλοις φθείρει τοὺς γενομένους ἐπ' αὐτῶν σκώληκας, οὕς, inquit, κνίπας ὀνομάζουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἀμπελουργοί. hoc est, Ampelitim terram dici, quòd illita vitibus, Vermes qui inibi nascuntur, occidat, quod ij qui vitium curam habebant, appellarunt Scnipas. Quibus ibidem addit Galenus generari hos Vermes ineunte vêre, cùm germinant vites, & τὸ ἐποδισκόμενον αὐτῶν μέρος ὅθεν ὁ βλαστὸς φύεται, quod appellant ὀφθαλμόν. sic paulò pòst τούτους δ' ὡς, inD quit, τοὺς ὀφθαλμοὺς διαφθείροντες οἱ σκνίπες, οὐ μικρὰ βλάπτουσι τὰς ἀμπέλους. διὸ καὶ τὰς ῥίζας τῶν ὀφθαλμῶν τούτων περιχρίουσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ. Quibus continenter adiungit hæc. κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἀμπελίτις τε καὶ φαρμακῖτις ἡ τοιαύτη γῆ προσαγορεύεται, δηλοῦσα καὶ τὸν φθείρειν τοὺς σκνίπας ὅσον αὐτῇ μέτεστι δυνάμεως φαρμακώδους, Verùm quum Galenus hîc dicat τοὺς σκνίπας esse σκώληκας, Vermes, suspecta videtur nonnullis ea scriptura: quòd σκνὶψ siue κνὶψ sit potiùs Insectum pennatum & pennigerum: & Culex non priuatim vites erodat, sed Vermis ille, qui Plinio Conuoluulus dicitur, Plauto Inuoluulus, & Volucra Columellæ. Quapropter eo loco reponendum existimant ἴπες vel etiam ἶπες canente Alcmane καὶ ποικίλον ἶπα τῶν ὀφθαλμῶν ἀμπέλων ὀλιτῆρα. De hac διωρθώσει sic putat author Thesauri linguæ Græcæ, vt nihil sit nisi temerè in Galeni codicè immutandum, quum terq; quaterq; constanter ibi sit scriptum σκνίπες, quumq; apud [h] Aetium eadem prope reperiatur scriptura, tantùm verso π. in φ. tractans enim ipse de terra ampelitide, cùm dixisset agricolas ἤρος ἐκβάλλοντος δίεντας αὐτῷ χρῖσιν τὰς ῥίζας τῶν βλαστησάντων ἀμπέλων

[c] *Lib.* 11. *cap.* 8. & *Lib.* 3. *c.* 16. Muliones.

[d] *Lib.* 17. *cap.* 23.

[e] *Lib.* 19. *cap.* 11.

[f] *Lib.* 11. *cap.* 3.

[g] 9 *Symp.*

Galenus emendatus.

[h] *Lib.* 2. *c.* 9.

προὸς

πρὸς τὸ μὴ ἄπιστα τούτων τὰ βλάπτοντα τὰς ἀμπέλους ζωύφια, subiungit, ἐκ δὲ τοῦ φθείροντας κνίφας, δηλοῖ ὅσον μέτεστι δωρίοις φαρμακώδους αὐτῇ. Deinde ait idem author se reperisse apud [f] Theophrastum κνίπας nominari Vermiculorum etiam genus, namque in Historia plantarum sic scripsit, φασὶ δὲ εἰναίζειν τὸ ποίλιον ὁπόταν αἰγίπυρος ἢ πολυς. κατὰ τὴν πελίας κύπριν. ἐγγίνεται γὰρ καθ' ὃν τούτοις θηρίδιά τινα κνίπες· οἱ δ' ὅταν ἐν ταῖς συκαῖς γίνονται κατεσθίουσι τοὺς ψιθυρούς. Verùm vt super hac Galeni lectione liberè dicam, quod sentio, puto malè hunc authorem Thesauri Græcæ linguæ opinari, nihil in Galeno immutandum esse, optimeq; eo loco legi ἴπες pro σκνίπες, nec me terret in eodem Galeni loco frequens eiusdem vocabuli repetitio. nullos enim apud authores inuenias, σκνίπες dici Vermes, qui vitium oculos erodunt, præterquam apud hunc solum Galenum, qui post paucos annos, quibus in lucem prodijt, hoc loco mutilatus fuit, ex quo deinde Aetius malè sua transcripsit. Sed ille locus, qui ex Theophrasto allatus est ad probandum ibidem κνίπες significare Vermiculos, omnino id non probat. dicit enim non σκωλήκια, aut σκώληκας, sed θηρίδι' ἄττα κνίπες, hoc est animalcula quæcunq;, Cnipes. quæ Dioscorides vocat θηρία κωνωποειδῆ bestiolas Culicibus similes. Et Hesychio quoq; est κνίψ ζῶον πτηνὸν ὅμοιον τῷ κώνωπι. ita vt κνίπες generale sit nomen Culicum, & speciei cuiusdam: atque hæc omnia, quæ nunc diximus, magis fient perspicua, si ea quæ de generatione Culicum dicturi sumus, diligentiùs considerentur. pergamus ad reliqua. Σάβητοι Hesychio sunt Κώνωπες. Σίρφος Varrino est animalculum simile Formicæ, aut Vermi, quo aues pascuntur, quibusdam putatur Culex, vnde id prouerbij ἔνεστι καὶ μυρμηκιὰν σίρφῳ χολή quod simile est illi. *habet & Musca splenem & Formicis sua bilis inest.* Σίφων apud Varrinum est Vermis similis Formicæ, & in quodam Meleagri Epigrammate Culex esse dicitur. Σύρφος apud Hesychium & Σίρφος idem animalculum, vt ἴμπις, βομβύλιος: & βομβυλιὸς quidam Culicem interpretantur apud Isocratem, vbi scribit quosdam βομβυλίων laudationem scripsisse: apud Suidam tamen, & quosdam alios exponitur Apis species, nobis Papilio ex Bombyce genitus, veluti in præcedenti libro à nobis dictum est. Citatur & hic versus à Pierio Valeriano;

Nam Culices ab equi, sed Apes ab origine tauri.

qui proculdubio Nicandri hunc versum expressisse videtur.

Ἵπποι γὰρ σφηκῶν γένεσις ταῦροι δὲ μελισσάων.

Sed malè quidem ibidem Σφηκῶν transfertur Culices, cùm hoc sit Græcis vocabulum, quo communiter Vespas nominant, vt superiùs comprobauimus, vbi de Vesparum synonymis egimus quàm plenissimè. nec scio qua licentia poëtica se excusare queat Pierius, si is hunc versum ita transtulerit. Cæterùm commune vocabulum Culex est Latinis, quo omnes species comprehenduntur, cuius quid simile, vt videmus Græcis videtur denegatum, vt ex prædictis facilè est videre, nisi apud eos sit κώνωψ, quod frequentius, & vsitatius est. Ab aculeo Culicem dictum putat [k] Isiodorus, habet enim in ore, inquit, fistulam in modum stimuli, qua & sanguinem sugit, & carnem terebrat. Culex autem masculini generis est. [l] Angelus Politianus suo Bartholomæo Scalæ, dum scribit, eum ludit, quòd Culicem fœminino genere dixerit, cùm masculino debuisset. Egi, inquit, tecum liberiùs (ita enim soleo) qui quoniam tu Culicem muliebri genere, quòd contrà virili decuit, vsurparas in Epigrammate, luserim sic ex tempore Culicis verbis:

Non sum fœmina Scala, nec Latinis
Nec Græcis ideo placet puella.

[m] Verùm non est, quòd ludas cum tuo Scala ô Politiane, quandoquidem & à [m] Plauto in fœminino genere vsurpatum inuenies, qui canam Culicem dixit. Reliquæ porrò nationes nullum, quòd sciam vocabulum Latino habent simile. Galli quod sit Muscæ quodammodo similis Moucheron tout petit ver ayant aisses nominant. Hispani Musquilo, Angli à grator Flye. Itali ob sonum, vt arbitror, quem edunt Zanzara vocant. Germani ein Mucx oder Braem. Belgæ Mucsie, & Mugge.

[f] *Lib. 2. cap. vlt.*

Galenus correctus.

Theophrasti locus explanatus.

[k] *Orig. Lib. 12. cap. 8.*

Culex vnde dictus.

Cuius generis.

[l] *Li. 12. Epist.*

[m] *In Casina.*

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

CVLICVM omnia genera, quæ à veteribus commemorantur, partium diuersitate aut parum aut nihil differunt; si eorum libris, qui extant hoc tempore, fides sit adhibenda. Omnibus autem aculeus est in ore, quum sint bipennia teste [a] Aristotele. Bipennia, inquit, anteriore parte aculeos gerunt, vt Musca, Tabanus, Asilus, Culex; quem ἴμπιδα eo loco appellat Philosophus; eademq; sic [b] Plinius. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, vt Asilo siue Tabanum dicere placet, item Culicibus, & quibusdam Muscis. Omnibus autem his in ore pro lingua sunt hi aculei. Differunt autem hi aculei in singulis speciebus, quibusdam enim durior est, vt meritò stimulus nuncupari possit: quibusdam paulò laxior, omnibus tamen durior, & acutior, quàm Muscis, eaq; de causa acriùs pungunt. durioribus, autem egent stimulis, vt cruorem eliciant, & cutem animalium penetrent, quæ durior est, quàm caro putrida, aut aliud quid simile, quod putrido humore diffluuit, quo victitant Muscæ. Cæterùm harum, & Culicum aluus maximè differre conspicitur: itemq; vtrorumq; pectus. hoc enim latum Muscis, & longius magis, ab aluo diuisum, & tenui ligamento annexum: in Culicibus id contrà apparet breue, & tenue respectu alui, quę maximè longa est, & crassitudine ferè æqualis pectori, & hanc non vnicam esse in ijs, quæ à nobis mox recensebuntur obseruatis speciebus dicemus. Differunt autem, vt plurimùm magnitudine, & generandi modo seu ortus materia. Magnitudine quidem; sunt enim Culices alij magni seu maximi, quos [c] Strabo κώνωπας μεγάλους nuncupat, qui Leones impugnant. alij minores seu mediocres; quorum quoque inter se magnitudines differunt. alij minuti, inter quos ea recensenda est species, quam his verbis [d] Pierius Valerianus depinxit. est, inquit, genus Culicum minutum admodum in volatilium Insectorum genere, quod animal in aëre suspensum, oculi visum inter volandum fallit, nisi aciem intenderis validissimam: corpus tamen cùm insederit, acutissimo maximeq; tenui stimulo terebat. Generandi modo plura sunt genera. Alij enim sunt Vinarij, quos apud [c] Aristotelem Gaza, itemq; alij apud Plutarchum κώνωπας appellari volunt. ita dicti sunt, quòd in vini aceto nascantur. Alij Muliones quos ab Aristotele quidam ἴμπιδας nominari putant, & ex Ascaridibus generari. cùm tamen Dalechampius ad eum Plinij locum, quo inquit (in Culicum genere Muliones non ampliùs, quàm vnico die viuere) annotet, Muliones esse qui Mulis sunt infesti. Cæterùm ἴμπις à quibusdam genus peculiare Culicum putatum, quod circa aquas, & paludes nascitur, cuius medium corpus linea alba cingitur. Hoc dicitur Hispanis Mosquito de lagunas. quemadmodum vinarius Culex Mosquito de vini. Alij rursus dicti ficarij, quòd in caprifico & ficibus generentur, vnde Hispani hos appellant, Mosquito de cabrahigos, & Mosquito dehigos. hos Aristoteles ψῶας Ionica voce appellauit, etiamsi in vulgato, & impresso codice corruptè legatur ψέρας: quod Hermolaus Barbarus litteris homo multis, & in perquirendis veterum monumentis diligens, & accuratus animaduertit. Atq; etiam poëtæ, cùm ψῶες dicunt, caluos, & glabros intelligunt, vt est apud poëtam Simonidem. Annotandum tamen & ψῶα dici apud Aristotelem, & Theophrastum σκολήκιον ἐν τοῖς ῥινοῖς γινόμενον. id est Vermiculum in Caprificis nascentem. itemq; apud Aristophanem in eo versu, quem suprà citauimus, ab Andrea Dino Iustinopolitano ψῶες interpretari auiculas. Sed cùm ignorem quo testimonio innixus ita transtulerit, fidem huic interpretationi libenter detraham. Ficariorum item Culicum duo rursus sunt genera; sunt enim qui veri nuncupantur, alij qui falsi, Centrini dicti, Apum Fucis ignauia malitiaq; similes, interimendo enim vtiles, & veros Culices vtique, & ipsi moriuntur. Sed de hisce omnibus postea pleniùs agetur, quæ autem à nobis obseruatæ sunt deinceps prosequamur. Sunt autem, vt in vniuersum dixerim, Culices minores alij, quidam maiores, imo maximi, alij minimi, quidam alis quatuor, quidam duabus; sunt & aculeo armati, & absq; aculeo, qui omnes hisce sequentibus tabulis continentur.

Culicũ omnia genera quibus differant.

[a] *Li. 1. Hist. cap. 5.*

[b] *Lib. 11. cap. 28.*

Aculeo cur durior Culicibus quàm Muscis.

Muscæ & Culicis discrimen.

Magnitudine vt differant.

[c] *Geogr. 16.*

[d] *Lib. 16. Hierogly.*

Generandi modo differunt.

[c] *Hist. 5. cap. 32.*

Muliones Dalechampij.

Aristoteles correctus.

Ficariorũ duo genera.

Genera à me obseruata.

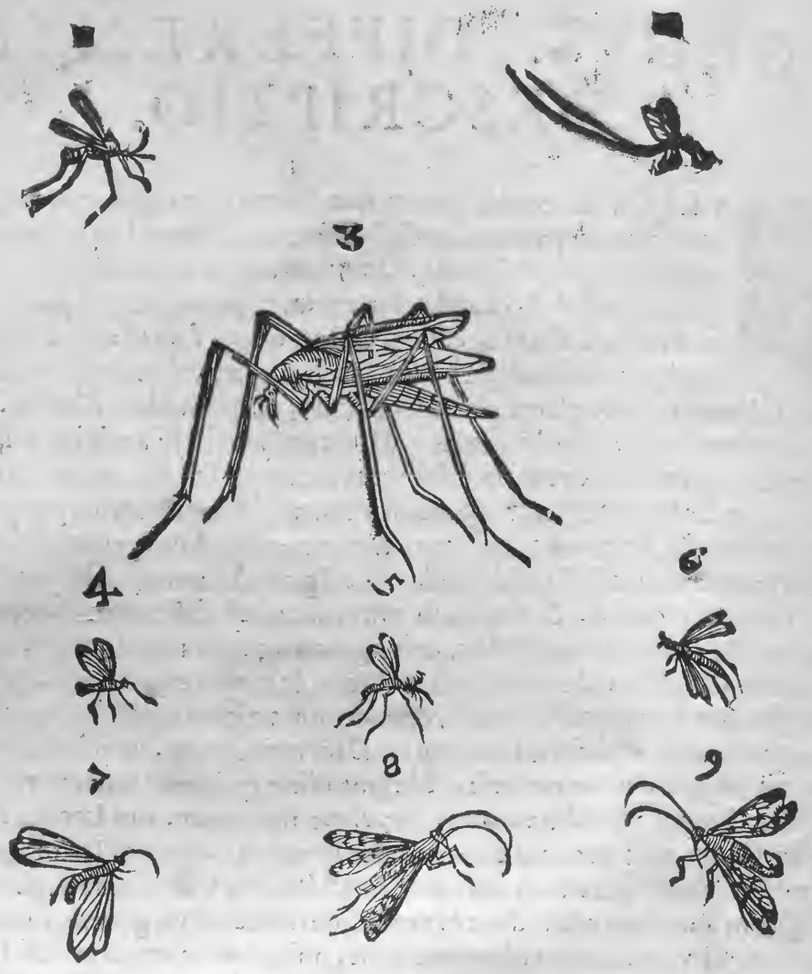

Culex communis primus.

Tabula prima nu. 1. Culex communis, & magnitudine mediocris bipennis, aculeo in ore longo & acuto colore nigro, pedibus duobus poſtremis valdè protẽſis, & aluo ſatis craſſa, luteis ac nigris lineis circuncincta vndiq;, vt in Veſpis vulgaribus contingere ſolet. Qui verò

Secundus cauda bifurcata.

ſecundo loco ponitur, valdè eſt exiguus, cauda bifurcata, ſupra caput duobus tuberculis iuxta ſe poſitis, ſub quibus poſtmodũ oculi conſpiciuntur nigri, & parũ protuberantes, pectore elato & gibboſo; aluo anguſtiore, & oblonga ex caſtaneo, & nigro alternatim variegata, in alui extremitate duas habet appendices longas, ſubtiliſſimas, ſeparatas, ac vnà cum alui extremitate verſus ſuperiora erectas, alas habet etiã binas, ſed quàm in primo latiores. Tertio

Culex maximus.

loco datur Culex maximus, capite oblongo acuto, duabus antẽnis in fronte nonnihil recuruis inſignito, pectore eleuato, duabus alis: aluo oblonga, anguſta & annuloſa (conſtat enim ferè ſeptem, aut octo annulis) eius extremitas nonnihil ſurſum retorta eſt, quamuis pictor id non euidenter expreſſerit. Pedibus longiſſimis, vt auricularis digiti longitudinẽ adæquare videantur. ſub alis duas habet appendices cum apicibus, quę Inſectorum quorundam antennas mirum in modum referunt. ſed in quem finem his à natura dotetur, me vt verum fatear, adhuc latet, cùm eas in alijs Inſectis me obſeruaſſe meminerim nunquam. corpore toto eſt cinereo, niſi, quòd pedes aliquantulum rufeſcant, quibus etiam natura tres articulationes dedit, quemadmodum Araneis, quarum more cùm quieſcit, ſuos pedes expandit. arbitrabar primùm ſimulatq; conſpicatus eſſem, Araneam alatam eſſe, ſed diligentiùs inſpicienti mihi ſe obtulit aluus oblonga, & pedum numerus ſexenarius, qui minimè cum Araneis quadrat,

Quartus Perlæ ſimilis minimè.

quibus octo ſunt. Quartus ſecundo loco deſcripto ſimilis, differt autem cauda, aut appendicibus bifurcatis, quibus hic deſtituitur, & colore. hic enim toto corpore ſubuiridis, vt ille caſtaneus. eo Inſecto alato, quod Perlam de noſtro idiomate nuncupauimus valdè ſimilis, niſi

Quintus.

tantùm binis eſſet alis, corporeq; exiguo. Quintus prædicto paulo grandior, capite plurimis veluti antennis minimis inſignito, ita vt plumoſum anterius videatur, caput autem vix apparet ob paruitatem, minimeq; oculi; magis conſpicuum eſt pectus, quòd aluo quamuis plus dimidia parte curtius, craſſius tamen, & aliquantulum eleuatum. pedibus ſex quamuis pictura quatuor tantùm oſtendat. talis, vt ſemel dixerim, error aliquo-

ties

A ties à pictore commissus est. Sextus cum reliquis subsequentibus in hac prima tabula quadripennis est: hos enim omnes cum ijs, qui in secunda tabula dabuntur Culicum species fecimus, non ob alarum numerum, sed potiùs figùram alui, quę neq; cum Muscis, nec cum alijs similibus alatis Insectis plus similitudinis, quàm cum Culicibus habet. Sextus itaq; alis quatuor capite Muscę vnà cum eius antennis, cui crassitie pectus respondet, à pectore autem vsq; ad extremam alui partem, paulatim fit tenuior, magisq; mucronatus, ita vt alui finis maximè acuminetur. aluus autem cum vltima ea pectoris parte, quæ aluum proximè contingit, circulis nigris, & rubicundis variegata: De septimo maximè dubito, num inter Culices sit referendus, nescioq; qua incuria hîc inter Culices positus. nam Perlis dictis minimis potius adscripserim. Culicibus vulgaribus siue lacustribus maior, corpore tenui, gracili, oblongo, viridi, linea ex luteo pallida medium dorsum intersecante, quæ à capite incipit, & in caudam desinit, antennis mediocribus, absq; oris aculeo, alis quaternis argentei splendoris, magnis. Octauus corpore ferè pollicẽ longo vnà cum antennis longitudine sua conspicuis, est autem caput Muscæ simile, in epiboscide fistula satis insigni, rubicũda, pectore lato, aluo verò luteo & nigro coloribus distincta, cui quid in fine adhæret caudæ simile annulosum, & in extremo bifidum, quod vbi vult contrahit, & extendit, alis quatuor albo, & nigro maculatis. Postremus prædicto per omnia similis, excepta cauda, quæ Scorpionis in modum sursum incuruabatur, eius caudæ vltimus articulus erat quoq; crassior, & tanquam duobus spiculis armatus.

Sextus quadripennis mucronata aluo.

Cur quadripennes Culicũ species positæ sint.

Septimus dubius Per la potius minima.

Octauus.

Nonus cauda Scorpionis.

B

Tribus primis numeris, qui in secũda conspiciuntur tabula, notati adeo sunt exigui, & vix describi possint, binis omnes alis duo priores barbati, quorum primus acuminata aluo, posterior obtusiore, & deorsum curuata. Hos sequuntur duo alij antennis longioribus, aluis oblõgis, colore varijs. duo reliqui tertio numero signati aluo rotũda, colore fusca, ad Muscas potiùs referendi, antennis satis longis. Quartus binis item alis, antẽnis longissimis erectis, rotũdo capite, gibboso pectore, aluus parte ea quę proxima pectori subtilior, tenuior, quæ paulatim vsq; ad finẽ obtunditur, & incrassatur, coloreq; nigricat. Quintus alis quatuor, nigrisq; maculis, aluo acuminata, annulis cõspicuis, cui sextus corpore respõdet, sed cauda deorsum incuruata variat, nono primæ tabulæ congener. Septimus mediæ magnitudinis, alis argẽteis, macula in dorso viridi, aluo lineolis trasuersim distincta. His duos alios subiecimus. Primus è Culicum maximorum est genere valdeq; similis ei, quem in tabula prima tertio loco posuimus. sed toto corpore angustior est aluiq; extremitate tumida, duabusq; exilibus appendicibus insignita. Alter χωι ωπροσδης sed mõstruosus vt apparet, toto corpore niger capite ferè Formicæ, antennis longiusculis, alis binis argenteis, & angustis, aluo digitum transuersum longo, septenis annulis constante, parte qua pectori annectitur tenuissima paulatimq; ad extremum ani crascescente, è qua ternæ exeunt appendices cuspidatæ capillaceæ, quarum media sesquidigitum longa, rectà protensa, ferruginei coloris, reliquæ duæ vtrinq; deorsum incuruantur extremis earum partibus, posterioribus duobus pedibus longioribus, qui secundo & tertio articulo candido maculantur, cætera nigri.

Priores tribus primis notati numeris in tabula secunda.

Quartus aluo obtusa.

Sextus.

Septimus.

Culex maximus.

C

D

SENSVS. VOLATVS. NATVRA.

Olfactu plurimum valere.

OLFACTV plurimùm valere argumento eſt, quòd è longinquo acida percipiant, ad dulcia non aduolent, exceptis ijs Culicibus, quos κνίπας Ariſtoteles nominauit, Gaza Muliones, hos enim ait [a] Philoſophus mel procul ſentire, quemadmodum & Apes. Volant & Culices, vt cætera bipennia, ſed magis quietè, minimeq; in volando aërem commouent. idq; ita accidere verisimile eſt, non exiguitate corporis, quandoquidem & minora multò magis aërem quaſſant, ſed potiùs alarum mollicie, & alui tenuitate. vix autem in volando alas mouere conſpiciuntur. Quamobrem [b] Martialis facetè Pauli auaritiam deridens, quòd ſibi dono in Saturnalibus miſiſſet, tam exilis, ac tenuis laminæ phialam, vt à quàm minimo vento concuteretur, innuit de eadem phiala,

Muliones mel ſentiũt è lõginquo.

[a] 4. *Hiſt. c.* 8.

Volatus.

Cur volant quietè.

[b] *Lib.* 8. *Epigr.*

Illa poteſt Culicem longè ſentire volantem;
Et minimi penna Papilionis agi.

Lumen vſq; adeo diligunt, vt aliquoties nimis incautè in lucernas aduolent, & comburantur, non aliter quàm Phalænæ. Naturæ ac vitæ tam fragilis exiſtunt, vt minimo tactu rumpantur, & pereant.

Lumen diligunt.

SONVS.

Quomodo ſonent.

PER quas partes, & quomodo ſonent (edunt enim veluti quandam ᾠδὴν) difficillimum eſt cognitu, ob corporis ac partium exiguitatem. Apud [a] Ariſtophanem facetè dicitur Chærephon interrogaſſe ſuum præceptorem Socratem, quî canerent, per podicemné, an per os, Socratemq; reſpondiſſe per podicem. Interloquuntur enim hæc inter ſe diſcipulus Socratis, & Strepſiades irridentes Socratem.

[a] *In Nebul.*

Per quas partes putet Socrates ſonare.

ΜΑΘ. Ἀπήρετ' αὐτὸν χαιρεφῶν ὁ Σφήττιος
Ὁποτέραν τὼ γνώμω ἔχοι, τὰς ἐμπίδας
Κατὰ τὸ στόμ' ᾄδειν, ἢ κατὰ τὸ πρωκτίον.
ΣΤΡΕΨ. τὶ δῆτ' ἐκεῖνος εἶπε περὶ τῆς ἐμπίδος;
ΜΑΘ. Ἔφασκεν εἶναι τοὐντερον τῆς ἐμπίδος
Στενόν, διαλέπου δ' ὄντος αὐτοῦ, τὼ πνοὼ
Βίᾳ βαδίζειν ἐνδὸν τὸ πρόσπυγίου.
Ἔπειτα κοῖλον πρὸς σφιῶ προσκείμενον,
Τὸν πρωκτὸν ἠχεῖν ὑπὸ βίας τοῦ πλήματος
ΣΤΡΕΨ. Σάλπιγξ ὁ πρωκτός ἐστιν ἄρα τῶν ἐμπίδων.
Ὠμακάριος τοῦ διεντερεύματος
Ῥᾳδίως φεύγων ἂν ἀποφύγοι δίκην
Ὅστις δέδοικε τοὐντερον τῆς ἐμπίδος. Id eſt.

DISCIP. Interrogauit ipſum Chærephon Sphettius
Quomodo opinione haberet, Culices
Per os canere, an per culum.
STREPS. Quid certè dixit circa Culicem?
DISC. Dixit eſſe inteſtinum Culicis
Anguſtum, perparui autem exiſtentis ipſius ſpiritum
Vi ire rectà in culum,
Poſtea concauum ad anguſtum adiacentem
Podicem ſonare vi ſpiritus.
STR. Tuba podex igitur Culicum.
O ter beate trula,
An facilè fugiens aufugiet pœnam,
Quicunq; ſciuerit inteſtinum Culicis.

Sed omiſſis hiſce iocis de hac re ſeriò agatur. At continuâ alarũ, & replicata percuſſione ſtrepitum generare [b] Bartholomæus Anglicus putat. cui ego ſententiæ libentiſſimè album calculum adijcio. Non enim aliter, quàm Muſcæ ſonant volantes, minimeq; cum quieſcunt.

[b] *Lib.* 2. *de Prop.* 12. *cap.* 12.

LOCVS.

A PALVSTRIBVS & lacustribus locis maximè gaudent ea Culicum genera, quæ circa ea nascuntur: nam quì ex quibusdam fructibus generantur, in ijs abundant locis, vbi plurimi tales sunt fructus, vnde in Babylone apud Herodotum, quem citat [a] Athenæus, circa palmas plurimi. Cæterùm Tricorinthe multæ existunt Empides, vtpote nemeroso, & humecto loco teste Suida. Alit & Culices insignes Mesopotamia mirum in modum infestos Leonibus. Est & Ægyptus ob Culicum copiam ab Herodoto nobilitata, vnde Conopæa dicta. [b] Bellonius & qui ipsi in itinere comites fuerunt, prima nocte, qua in Cairum venerant, à Culicibus plurimis ita fuerunt vexati, vt postridie exanthematibus laborare viderentur. In diuersis Indiæ locis Culicum sunt speeies, quarum aliæ æstiuo maximè tempore, cùm campi sunt expurgati in syluis, abundant, aliæ iuxta littus. nec id mirum; quandoquidem & littora Adriæ Culicibus sonoris fœcunda carminibus suis [c] Martialis celebrat,

B ijs, inquam, quibus vetulam edentulam irridet, quòd vix loqui posset, multò minus cantare,

Meliusq; Ranæ garriant Rauennates,
Et Adriaticus dulcius cantet Culex.

Occidentalis Indiæ ea regio, in qua Vrabæ sinus, miræ sunt angustiæ, perpetuas habet paludes, quas, teste [d] Petro Martyre, non modò vespertilionum, Crocodilorum ac draconum, sed etiam Culicum maximè altrices esse dicunt. Testatur idem author in Insula Hispaniola dicta cæterisq; insulis Oceaneis loca esse palustria pabulandis armentis aptissima: sitas in marginibus eorum colonias diuersarum specierum Culices ex humẽti ibidem solo creatos, noctu dieq; acriter infestare. quibus insuper addunt alij, in eadem insula magis vno, quàm altero tempore ad fastidium vsque permolestos, nec omni vento, & in planicie certisq; locis tantam eorum esse multitudinem, vt quis supportare non possit; pessimosq; ibidem esse, quosdam minimos, quos ibidem appellant scieiceni, qui mirum in modum pungunt, aliosq; itidem esse, qui vestes transfigant. Nouit etiam Septentrionalis plaga copiam Culicum, & nostra Europa tota ferè maximeq; Italia, eaq; loca, quæ sunt circa Eridanum, is enim plurimos suppeditat, qui admodum sub caniculæ æstibus Ferrariam molestant. Antiochia atq;

C Byzantium sola, quod sciam hac molestia vacant, quod Apollonium Tyanæum feciisse his versiculis canit [e] Tzetzes.

Ο Απολλώνιος αὐτὸς Νέρωνος ὢν ἐν χρόνοις
Ο Τυανεὺς ὁ πάνσοφος, ὁ προειδὼς τὰ πάντα
Αντιοχείᾳ μὲν ποιῆ, καὶ μὴν καὶ Βυζαντίῳ
Μὴ παρεισδῦναι κώνωπας, ἕτερα τε τοιαῦτα, id est,
Apollonius hic Neronis qui fuit temporibus,
Ille Tyanæus sapientissimus, qui præsciebat omnia,
Antiochiæ quidem facit imo & Byzantij,
Ne ingrederentur Culices aliaq; huiusmodi.

Paluſtria loca quæ genera Culicum amẽt.
[a] *Lib.* 14. *Deipn.*
Mesopotamia.
[b] *Obs. lib.* 2. *cap.* 35.
Adriæ Culices sonoræ.
[c] 3. *Epi.* 93.

[d] *Lib.* 4. *Decad.* 3. *de Reb. Ocean.*
[e] *Lib.* 9. *Decad.* 7.

Scisceni minimi Culices Indici pessimi.
Apollonius Tyanæus.
f *Chil.* 60. 2

VICTVS.

D DERELIGANS quæstio est, nũ Culices acida petant, ijsq; delectẽtur, nec vnquã dulcibus, quemadmodũ scripsit Plinius, & ante eum [a] Arist. quum tamen idem [b] Plinius sanguinem potissimùm humanum appetere tradiderit, & in Epigrammatum libis αἵματος ἀνδρῶν σίφωνες apellentur. Sanguis autem ex [c] Arist. plurib⁹ in locis dulcis est, vnde sequitur, quòd Culices etiam dulcia petant. Quæstionem hanc mouit doctissimus Franciscus Massarius, atq; hoc modo eã soluere conatur. Dicẽdum, inquit, quòd Plinius quãdo dixit Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, puta flores, mel & huiusmodi alia, quæ in se dulcedinis aliquid continent: queadmodum Apes, quæ ad dulces aduolant flores, quod elici potest ab Arist. eodem quarto de Histor. Nec cruor ille quem Culices attrahunt dulcis est, quia sanguinis pars dulcissima leuissima, ac purissima tota ad corpus nutriendum assumpta, interius est. quę verò alieniſsima crudissima, ac putrida est, quoniam nec apta nutritioni est, segregatur atq; ad summa corporis euenit: quo fit, vt pustulę extra corpus erumpant, quod igitur putridum falsum est, quũ falsedinis causa putrefactio est, Galenus fe-
briũ secundo, quod autẽ falsum & putridũ est, tẽpore procedẽte propter consumptionẽ ma-

An dulcia vnquam petant.
[a] 4. *Hist.*
[b] *Lib.* 11.
[c] *Hist.* 3. & *de partib. Animal.* 4.
Pustulæ à Culicum morsibus rectæ vnde fiant.

iorem in humiditate factam efficitur amarum, quod & in sudore etiam euenit. Hucusque Massarius, cuius solutio satis bona esset, nisi in eo deliquisset, quòd asserit Culices ad mel, & dulcia non aduolare, quum ei his verbis apertissimè contradicat Aristoteles. Insecta (inquit Gaza interprete) tam pennata, quàm non pennata (quæ posteriora in Græco codice non sunt) procul sentiunt, vt mel Apes, & Culices dicti Muliones. Itaq; alio modo ad prædictam controuersiam respondendum est, nimirum quando Plinius loquitur Culices ad dulcia non aduolare, de ijs Culicibus intelligendum id esse, quos κώνωπας appellat[d] Aristoteles, qui id huic Culicum generi adscripsit, quæ Plinius vniuersis. ὅδε, inquit, κώνωψ πρὸς ἡδεῖαν γλυκύ, ἀλλὰ πρὸς ὀξέα. Propterea q; rectè ab Aristot. dictũ est non Culices simpliciter, sed Culices dictos Muliones quos Philosophus propria lingua σμπίδας vocat ad mel aduolare, vtpote diuersos à Conopibus. Quot enim sunt Culicum species, quas modo commemoraui, tot diuersa singulis alimenta, de ijs dico speciebus, quæ inter se generationis modo differunt. Nam ficarijs dictis alimento sunt ipsæ ficus, ex quibus superuacaneum humorem hauriunt; & Therebentinis terebinthus. quærunt itaque eum victum qui ijs conueniat, ferunturq; ad id auidè, quod ipsis simile est: omnibus enim rei cognatæ desideriũ natura iniecit, quemadmodum & Pediculi sanguinis ex quo putrefacto nascuntur. Plutarchus aduersus stoicos Culices ait spuma vini gaudere: & [c] Martialis salicibus in eo Epigrammate, quo iocatur cum Lupo amico, qui ei exiguum donauerat prædium, à quo mallet accepisse prandium,

Erucam, inquit, male pascit hortus vnam
Consumpto moritur Culex salicto.

In hoc enim prædiolo vult dicere hortum tam fuisse paruum, vt Culex fame periret.

[d] 4. Hist. c. 8.

Alimenta singulis diuersis Culicibus diuersa.

Ficus ficarijs Culicibus alimẽtum.

[c] Lib. 11. Epigr. Salicibus gaudent.

ORTVS. GENERATIO.

CVLICVM alij ex putridis cadaueribus nascuntur, alij ex putrida in aquis palustribus & stagnis subsidente materia; alij ex herbis, vt polio; alij ex arboribus, vel lentisci, fici, terebinthi, palmæ, vlmi, & si quæ sint aliæ. ex putridis generari cadaueribus authores sunt, quamuis id potiùs quadam læui opinione ducti affirmarint, quàm certa obseruatione, qua Muscas, non Culices ex cadaueribus putridis nasci scimus. è Cossis autem putabant Aegyptij Culices generari, atq; prodire, quæ meræ sunt nugæ, cùm hi è lignis nascantur. Qui autem ex fæce aquarum putrida generantur Empides sunt apud Aristotelem, qui ait hos primùm in humore viuere, mox immutata forma foris incipere vitam agere ex ijsdemq; œstros prouenire. Horum itaq; generatio, vt vult [a] Aristoteles, hoc modo se habet. ex Ascaridibus generantur Empides. Ascarides ferè in puteis, aut puteorum fæce (ἐν τῇ ἰλυῒ τῶν φρεάτων) & vbicunq; aqua se colligit, terrena subsidente concretione oriuntur. fit principio fæx ipsa putrescens, vt colorem candicantem trahat, mox nigricantem, postremò cruentum. Talis cùm fuerit minutissima quædam, & rubra specie algulæ (φυκία pro Insecto hîc accepit Aristoteles, vt vult Lexicon vulgare) prodeunt, quæ ad tempus hærentia suæ origini mouentur, deinde absoluuntur. Itaq; feruntur per aquam Ascarides nuncupatæ: tum paucis pòst diebus, erigunt se super aquam duræ atq; immobiles, mox disrupto putamine Empis emergit, ac insidet, donec vel sole, vel flatu moueatur & volet. Commune omnium Vermium est, & eorum, quæ ex Vermibus oriuntur animaliũ, vt primordium generationis, aut à sole, aut à spiritu præstetur. Sed copiosiùs, ac celeriùs fiunt Ascarides ex aquis, quarum sedimentum varium, & promiscuum sit, quale in agro Megarico in operis solet misceri putrescit enim hoc faciliùs, & autumno veriùs generantur. minus enim tunc humoris esse accidit. Sed Empides hasce vbiq; apud Philosophum Gaza vertit, aut Culices Muliones, aut Culices simpliciter; Ascarides, autem Tipulas vertit, nec benè, cùm Ascarides longè à Tipulis differant, vt alibi monstrabimus. Generantur quoque alij Culices ex acido humore, quos κωνωπας vocat Aristoteles, Gaza modo Culices vinarios, modo Culices simpliciter, de his hæc scripsit Plinius. Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, & genera Culicum acescens natura (alij legunt materia) gignit: & rursus [b] alibi ait pisces, qui durioris testæ sunt, vt murices, purpuras, saliuario humore gigni, sicut acescente (alij legunt crescente, quidam manuscriptus acrescente; neutrum imagis probo, quàm vt vulgaris codex

Ex putridis generari ea daueribus. Ex Cossis non generari.

Empides vt generẽtur. [a] Li. 5. Hist. cap. 19.

Ascaridum generatio.

Vermibus in generando quid cõmune.

Empides vt Gaza vertat.

Ascarides non sunt Tipulæ.

[b] Lib. 9. cap. 51.

A dex nunc legit) humore Culices. ad quem locum hæc commentatur Franciscus Massarius. Intelligit, inquit, hîc Culices vinarios, qui ex Aristotele quinto de Historia animalium ex Vermiculis, qui fæce vini acescente gignuntur, originem trahunt. Verùm non ita dicit Aristoteles, vt putat Massarius, ex Gazæ traductione deceptus, sed eius hæc sunt verba. οἱ κωνωπες ἐξ σκωλήκων, οἱ δ' γίνονται ἐκ τῆς περὶ το ὄξος ἰλυος, quæ fideliter sic vertit Vvottonus. Conopes (Culicum genus) ex Vermiculis, qui in fæce aceti gignuntur originem trahunt. Nisi Gaza codicem alium habuerit, in quo legit ἐκ τῆς περὶ το ὄξος οἴνου ἰλυος, quod neutiquam suspicor. hi autem ter septem diebus generantur, quemadmodum ouipara animaalia quater septenis. Conopum (inquit [c] Aristoteles) & Vermiformis generis parti plurimæ, ter septeni attributi sunt. loquitur enim de temporis spacio quo perficiuntur. Conopas quoque nonnullos ex igne generari ferunt teste [d] Vvottono; ex flamma scilicet, & scintillis, quemadmndum Vermes ex niue. Sed vbi id legerit, aut apud quem nam authorem, tacet Vvottonus; proculdubio id est ex [e] Aristotele, qui non Conopes in igne nas-
„ sci, sed bestiolas simpliciter pennatas Muscis grandibus maiores, (θηρία τῶν μεγάλων μυῶν
„ μικρὸν τὶ μείζονα ὑποπτερα) scribit: quando inquit in Cypro insula, a rarijs fornacibus, vbi chal
B citis lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolę in medio igne nascuntur pennatę
„ paulo Muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atq; ambulent. recenset autem hæc Aristoteles, non vt probet Conopes ex igne prodire, sed potiùs ex quibusdam materijs, quæ contra putredinem possunt, & imputrescibilia dicuntur, vt est nix & ignis, animalcula prodire; nec propterea mirum esse, si Conopes ex aceto generentur, quod alioqui summoperè putredini resistit. Reliqua ferè Culicum genera in plantis diuersis innascuntur ex humore quodam in ijs existente, qui, aut putrefactus est, vt voluerunt quidam; aut non putrefactus, vt voluit doctrinæ summum decus Iulius Scaliger. Apud [f] Plutarchum in ea quæstione, quæ est priusné gallina an ouum fuerit, Firmus probans ouum priùs Gallina ex-
„ titisse, hæc à simili argumenta adduxit. Nam in omni, inquit, mutatione necesse est prius re
„ mutante esse id è quo mutatur. Considera enim Scnipes (ita enim hîc appellat Culices in
„ arboribus nascentes) & Teredines, in arboribus, & lignis innasci, humoris putrefactione, aut
concoctione. Sed [g] Scaliger subtilissimè contra Cardanum disputauit, ex semine in plantis
„ Culices fieri, idq; non esse ex putredine; dum sic scribit. In terra mutantur plantæ aliæ in
„ alias: ita supra terram è se ipsis gignunt animalia: idq; non è putrefactione, sed quædam
C quasi semina fouentes ad generationem. Neq; solum in ipsis fructibus, quales in tritico sunt
„ Gurgulliones, in nucibus Vermiculi, in alijs aliæ bestiolæ, de quibus Theophrastus: sed vt è
„ folliculis lentisci quos fert, præter baccas, oblongiusculos facie siliquarum: vt non sine con-
„ silio naturæ apparati esse videantur, quasi futuræ matrices primo, mox etiam domicilia il-
„ lorum volucellorum, sicut in Vlmorum quoq; vesiculis non absimiles ijs. Quapropter
„ Arabes arborem Cimicum Vlmum appellarunt. sic è medulla cardui fullonij, cùm matu-
„ ruerint Vermiculus fit, de quo non falsò prodidit ad quartanas remedium Dioscorides. Ta-
„ les fert etiã Terebinthus & Culices. Quæ omnia idem Scaliger in doctissimis suis ad [h] Theo
phrastum de causis plantarum Commentarijs repetens confirmat. Quo in loco (nam an-
„ tea Theophrastus de ijs plantis erat locutus, quæ spontè prouenium) vides nostram de vi-
„ sco sententiam hac fulciri sententia. Sola namq; alteratione produci posse plantas in plan-
„ tis, ex subsistentis plantæ communibus principijs, quæ symbola vocant sapientes. Sic in
„ Lentisci, atq; aliorum folliculis Culices innasci dicebamus alibi: non ex putredine, sed ex
principijs quibusdam alteratis, vt hic ait (Theophrastus) πολυδιϊζαμδύων. Ficari os
autem Culices, Caprificus generat, quos Psenas, & Cnipes appellari putat Cælius Rho-
D diginus; hos è putri tabe siluestris ficus generari putat [i] Plinius, itemq; [k] Theophrastus,
dum inquit. vt enim in cęteris putrescentibus genus quoddam animalis concrescit, ita etiam
his (Caprificis) viuifica quædam natura est: ad quem locum commentans idem Scaliger, planiùs magisq; perspicuè suam sententiam explanat, quam suprà posui, dum inquit.
„ Nec miretur quispiam quomodo in caprifici cruditate fieri queat putrefactio: contraria
„ namq; sunt. Est quidem cruditas cessatio eius caloris, qui intendebat fructus maturatio-
„ nem. In hac huiusce operæ suspensione subit externus calor, qui est author putrefactio-
„ nis. In tritico verò perfecto naturalis calor, qui priùs erat integer, aboletur aut debilita-
„ tur, cui succedens alienus gignit Gurgulionem. Non autem totus semper aboletur.
„ Quippe ex erosi tritici satu segetem exire videbimus in sequentibus. Culices autem mul-
„ tis in plantis oriuntur, Vlmi, quercus, Lentisci folliculis vel baccis: neque semper fortas-
sinde explicat, & commentatur) ζωοποιὸς ἡ φύσις animaligena est natura. Non igitur neces-

saria

Tempus generationis.
[c] *Li. 5. Hist. cap. 20.*

Ex igne nõ generari.
[a] *Lib. 9. cap. 213.*
[e] *Li. 5. Hist. cap. 19.*

Acetum putredini resistit.

Ex Plantis vt oriantur.
[f] *Sympos. 2.*

[g] *Exerc. 59.*

Vlmus arbor Cimicũ Arabibus.
[h] *Lib. 5 c. 6.*

[i] *Lib. 4. cap. 19.*
[k] *Lib. 1. de caus. plant. cap. 12.*

ſaria eſt putrefactio. Neque fit è terra putrefacta filix: ſicuti nec adamas. quemadmodum E
non fit è tritici ſemine putrefacto feges, ſed reducto ad actum. Ita fit adiantum ex primor-
dijs, quà habent cum vero ſemine proportionis quandam proportionem. Fatetur itaq; Sca-
liger ex putrefactione oriri poſſe, non tamen eſſe putrefactionem neceſſariam ad animalia
generanda in herbis, vtpotè in quibus ſua ſunt generationis primordia, à qua ſententia non
abhorreo, vtpotè ad mentem multorum veterum explicandam ſatis conueniente. Pſenes
[l] *Hiſt. 2. c. 32.* itaque in Caprificis generantur, at quomodo docet nos id [l] Ariſtoteles. Ficarios, inquit, Cu-
lices, Caprificus generat ſuis pomis, mutataq; ſede petit fructus immaturas; quibus ſe inſinu
ans facit, ne decidant. Quæ ſic Theophraſtus, adijciens ex granulis fructuum prodire: Culi-
ces ficarij pomis caprifici egrediuntur, vt dictum. Sed ex putreſcentibus eorundem granis
gignuntur, cuius indicium adferunt, quòd poſteaquam euolauerunt, grana ficubus nulla pe
nitus inſunt. Euolant magna ex parte pedem, aut pennam relinquentes in pomo, nec diuer
[m] *Lib. 17. cap. 27.* ſo modo hæc habet [m] Plinius. Nam Caprificatione (ficus) maturata in ea Culices naſci è
groſſis manifeſtum eſt. quoniam cùm euolauere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos
verſa apparent. Exeundi tanta eſt auiditas, vt plerique, aut pede relicto, aut penna pariter
crumpant. Hæc autem pomorum grana, quæ etiam in alijs frumenta noſtri vocant, Cenchra F
midas Galenus, ex quadam milij ſimilitudine, appellauit teſte Cælio Rhodigino. Ficarij ve
rò Culices, cur in ficubus generentur, mox ex Theophraſto docebimus. eſt & alterum Culi
cum genus è ficubus natum, Centrine veteribus appellatum, quod Teophraſtus, ac Plinius
aiunt ociosè viuere, vt Fuci inter Apes, & quos ex altero genere ſua poma egreſſos, hoc eſt ve
ros vtilesq; maturandis fructibus adſpexerit, protinus necare; id verò ſuis mori operculis.
Scribit quoque Athenæus ex Herodoto, cùm de Babylone loquitur, ex palmæ fructu conci
[n] *Lib. Hiſt. 2. cap. 9.* pi Culices, non aliter, quàm in caprificorum groſſis. Gignuntur & ijdem in alijs quibuſdam
arboribus, vt Vlmorum folliculis, & terebinthi. Videtur [n] Teophraſtus non hos Culices fa-
cere; ſed ab ijs non multùm differre, cùm dicat, in Vlmi folliculis genus quoddam beſtio-
larum innaſcitur, quod Cnipes appellant: qui cùm in ficis gignuntur, ficarios illos Culices
generant, fortaſſis hi cum Centrinis dictis eidem ſunt, vtpotè qui idem præſtant. Culices
[o] *Lib. 13. cap. 11.* verò eſſe, & [o] Plinius affirmat, aitque non ex folliculis, ſed è gummi naſci: de gummi enim
generibus, & eorum viribus agens hæc ſcribit. Vlmo etiam in Coryco monte Ciliciæ, ac iu
nipero ad nihil vtile: ex Vlmi verò gummi, & Culices ibi naſcuntur. Sed folliculum Vlmi
teſte Dalechampio, & Terebinthi, κώρυκον Græci appellant, inepteq; | Plinius hîc Cory- G
cum montem Ciliciæ arbitratus eſt. Qui autem è robore, aut quercubus generantur, viden
tur Theophraſto, & Plinio ex humore naſci, tum dulci ſubdito corticibus. Miror qua auto-
[p] *Lib. 16. cap. 7.* ritate ſcripſerit [p] Plinius, è folio quercus rubente aquoſos nucleos candicantes, & transluci
dos eſſe quamdiu molles ſunt, in ijsq; Culices naſci. Si ex Teophraſto hæc fuerint transla-
ta à Plinio, non ſatis ſincerè, cùm Teophraſtus Μυας ſic naſci ſcribat, quæ ſunt Muſcæ Lati-
nis. ex Vlmis natos quidam ψῶας eſſe apud Ariſtophanem putant. Sed magis & hoc mi-
rum eſt, quod ex polio naſcantur eo modo quo caprificis, cum veſtibus impoſitum arceat a-
nimalia nocentia: nihilominus id ex Teophraſti authoritate mihi perſuadeo. Quin & poliũ
inquit, Culices giguit, cùm copioſè fructificat. His dictis ſupereſt diluenda quæſtio, quam
[q] *Hiſt. 5.* ante me mouit Franciſcus Maſſarius. Dixit [q] Ariſtoteles Culices Empidas dictos ex Aſcari-
dibus generari, Conopes autem ex Vermiculis, qui in aceto gignuntur, cùm tamen alio
in loco dicat, Culices ex animalibus non generari. Quid igitur? contradicit ipſe ſibi Ari-
ſtoteles, nonne & Aſcarides, & Vermiculi animalia nuncupantur? Dicendum itaq; quod
duplex eſt generatio, ſui generis, & non ſui generis, & ſic quando inquit, Culices neque ex
Animalibus naſcuntur, ſenſus eſt, quòd non generantur ex animalibus, quæ ſunt cognati H
generis: hoc eſt Culices ex Culicibus non generantur, non enim coeunt, vt alibi idem autor
tradidit. Adagiorum autor, quod vltimo loco adijciam, reuiuiſcere, ait Culices exuendo
[r] *8. Hiſt. c. 17.* ſenectam. Hanc enim [r] Ariſtoteles exuere declarat his verbis: Inſecta eodem modo nempè
ſerpentum exuunt ſenectutem, quibus hoc ſolitum eſt, vt Culex (ita enim ἔμπις transfert
Theodorus Gaza, ſed meum exemplar habet ἄσπις, quod minus probo, eſt enim hoc ge-
nus ſerpentis, non Inſecti) vt ea quorum pennæ vagina continentur, vt Scarabæi: ſed om- "
nia facto iam quod gigni debuerit exuunt: nam paruæ viuiparo fecundæ; ſic Vermicularię "
proli operculum circumrumpitur. Cæterùm quomodo ſerpentes exuuant ſenectam, ex
eodem loco ſic docet. Cùm ſerpens exuere incipit, ab oculis primùm detrahi aiunt, ita,
vt obcæcari videantur, ijs qui rem non intelligunt: tum caput exuitur: glabrum enim hoc
omnium antè quàm reliquum corpus apparet: atque vna ferè nocte, & die ſenectus tota
exuitur à capite orſa ad caudam, & ante altera intus ſubnaſcente ipſa remouetur. Vt enim

fœtus

A fœtus inuolucro secundarum, quo contentus prodierit, exitur, sic ista senectute detracta, renouantur.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

OETEI Herculem Conopium, ne prouinciã infestam Culicibus redderet, venerati sunt. Nam Culices Oetei Conopas vocant, sicut de Apolline Culicario proditum est, qui in Attica colebatur, quod infestos Culices ex agro propulsaret. Hæcque Alexander ab Alexandro ex Strabone, qui ita habet: à Culicibus, quos Oetei Conopas vocant, Hercules Conopius, apud illos colitur, quoniam eos ab ijs liberauit. Sunt autem, qui non „ Conopium, sed Cornopium hîc legant: quòd scilicet Cornopas fugauerit, id est, Locustas B quas illi κορνοπας, vel ἀκρίδας vocant, vt suo loco patebit. Κωνωπεῖον, velum est ad arcendos Culices, quo vocabulo, & Latini vtuntur, exponuntque tentorium, seu velum, & papilionem lineum, vel laneum, vel bombicinum, qui toro circumdatur ad arcendos Culices: quo maximè vtuntur Alexandrini, quòd ex Nilo Culices confluant, quos κώνωπας dicunt. Inde κωνωπεῖον per ει diphthongum. Poëtæ tamen Latini suo quodam iure abijciunt vocalem subiunctiuam, & penultimam corripiunt. Propertius. Hercules Conopius cur dictus.

Fædaq; Tarpeio Conopea tendere saxa.

Et apud Horatium.

Et inter signa turpe militantia
Sol aspicit Conopeum.

Posterius carmen est iambicum dimetrum, cuius vltima sedes poscit iambicum. Ineptissimè autem lapsi sunt, qui per œ diphthongum hanc dictionem scribendam præceperunt. Affertur & κωωπειῶν ex Epigrammatibus pro genere instrumenti ad arcendos Culices, κωνωποειδής Culicis speciem gerens, Culici simile apud Theophrastum κώνωποειδῆ θηρία. Κωνωποθήρας Hesychio ὄρνις ὁ κώνωπας θηρεύων, auis, quæ venatur Culices. Κνιπόλοχος C est auis quædam ex genere τῶν ξυλοκόπων, id est earum, quæ rostro arbores tundunt, vt οἱ δρυοκολάπται, qui Latinis sunt Pici, seu pici arborarij: quorum rostrum habere Culices Muliones testatur Plinius, meminitque huius auis Aristoteles, esse eam dicens τὸ μέγεθος μακρὰν ὅσον ἀκανθυλλίδα, τῷ δὲ χρόᾳ σποδοειδῆ καὶ κατάστικτον, φωνῆν δὲ μικρόν, id est longam secundum magnitudinem, vt parua Acanthis, colore verò cinericeam, maculosam, parua voce. Nominis ratio est, quòd Culicibus insidietur, seu scribendo κνιπολόγος, quòd Culices colligat in cibum, vnde & Culicilegam vocat Gaza. Metaphora à Culicibus ψῶες dictis dicitur ὑπεψωισμένη, fœtu turgentem habens vterum, vt ficus, cui summissi sunt isti Culices. Affertur verò & simplex ψωίζω caprifico, ὀρινάζω, hoc est submissis Culicibus ficarijs ad maturitatem perduco. Aliàs ψωΐξαι, Suida teste est ξύσαι radere (exponente etiam σοβῆσαι) proculdubio est ab adiectiuo ψιλὸς, quod eidem est φαλακρὸς caluus. Hesichio ἀραιὸς, ψεδνὸς, δάψιλος, raros habens pilos, pilis propemodum nudatus; vt sit reddo ψιλὸν, ac depilem, deglabro, idem verbum habet obscœnam significationem.

D

MORALIA.

CONVICIATORES detractores Culices non sine ratione dici possunt; vt enim hi aculeum habent, quo & fugunt sanguinem, & pungunt, durisq; & ferocibus animalibus nocent; ita illi, conuiciandi, ac maledicendi aculeo armati, sanguinem vindictæ ab alijs expetunt, quos suis conuicijs lacerant, & cruentant, dicentes illud Deuteronomij, inebriabo sagitas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes, & corporis virtutibus; atque animi mediocribus cum valeant, magna tamen animalia hoc est doctrina præstantes viros, ac nobilitate insignes, vt sunt principes, inuadere non formidant. Atque vt ciuiles inter volatilia computantur, Vermes tamen, ita hi inter monasticos, cùm tamen Vermes sint, qui computrefiunt Culices quoque in aëre strepitum generant, equos maximè vlceroso infestant, itemque dormientes, candeleq; lumen aduolant, quo incenduntur & pereunt, Detractores Culices dicti.

& percunt, minimo etiam tactu rumpuntur, & pereunt. Ita quoque Hypocritę in aëre huius mundi perſtrepunt, diſcordiamq; generant, dormientes, hoc eſt, innocentes pungunt, & excitant, & plures pedes quàm alas, id eſt plures affectiones, quàm virtutes ferunt, equos vlceroſos, id eſt luxurioſos, & eorum vlcera, hoc eſt eorum malefacta mordent, & lacerant, plus in vlceribus, hominum dico criminibus, quàm in virtutibus ſe delectant, gaudent cãdelæ lumine, quia malefacta aliorum ſibi aperiri deſiderant, vt habeant quem conuicientur, & maledictis lædant, à candelæ tamen lumine comburuntur, quoniam nimium hæc inquirentes malis aliorum reſponſis feriuntur: & quamuis maledictis plùrimùm laceſſant, & noceant; tamen ſi ipſi minimis maledictis tangantur, rumpuntur: hi cibus hirundinum ſunt, quia dæmones, hos in inferno abſorpturi ſunt. Breuiter igitur hi os habent aculeatum quo fugunt punguntq; . Sugunt quidem adulando, & propriæ vtilitati ſtudendo, pungunt autem mordendo, & inquietando alios: quia iſti quum non fugunt pungunt: quia quando non inueniunt qui det eis aliquid, eum conuiciando corrodunt. Mich. 3. ſi quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prelium: ideo Eccl. 28. Suſurro, & bilinguis, maledictus; multos enim turbauit pacem habentes. Plutarchus aduerſus Stoicos de amore, eorum diſputans, Deformes (inquit) aiunt (Stoici) eſſe adoleſcentes qui vitioſi ſunt, aut ſtulti: formoſos qui ſapiunt, atque horum nullum neque amatum eſſe, neque amari dignũ. Neque hoc grauiſſimum eſt; addunt eos qui turpes amauerint, finem amandi facere vbi hi pulchri ſunt facti. Quis verò talem amorem cognouit, qui cum deformitate corporis animi prauitatem cernens conſtet, pulchritudine vnà cum prudentia, iuſtitia, & temperantia innatis extinguatur, & contabeſcat? Tales ego Culicum ſimiles iudico, qui ſpuma vini, & aceto gaudent, bonum, ac potui aptum vinum auolantes fugiunt. Apud Plautum quoque Culices amatores dicuntur. Is enim Cleoſtratam vxorem Stalinonis ſenis amaſij, ſic ſuo marito reſpondentem introducit, qui non aliter, quàm iuuenes, aut adoleſcentes amatores, vnguenta olebat.

Amores Stoicorum.

Amatores Culices dicti.

—— Eho tu
Nihili cana Culex, vix teneo quin quæ decent te, dicam.
Senecta ætate vnguentatus per vias incedis ignaue.

Adrianus Turnebus verſatus quàm maximè in veterum monumentis, cùm hæc verba de amaſio ſene dicantur ſibi perſuadet, Culicẽ hîc figuratè amatorem eſſe, quod eum ſua promuſcide formoſorum, & formoſarum cutem Culices pertundant, & tanquam quodam Siphone ſanguinem cliciant, amore quodam eorum capti eſſe videantur. Dionyſius Lambinus eundem Plauti locum explicans, Canam Culicem ſic appellare ſcribit Cleoſtratam ſenẽ amatorem inſtar Culicis fœtidum; vel proinde moleſtum, & odioſum, vt ſunt Culices, qui formoſis puellis, dum eas promuſcide ſua verberant, & pertundunt, vel ſuo tinnitu obtundunt, & ſomnum capere non ſinunt, moleſti ſunt.

HIEROGLYPHICA.

Guloſus.

Culex popinator.

POTEST per Culicem guloſus, & helluo ſignificari. hunc fortè Lucianus ὀψοφάγον, id eſt popinatorem Culicem vocat, apud quem Gallus qui ex Pythagora in auem transformatus eſt, ſe longè ſuauiùs vixiſſe fatetur, cùm eſſet rana, quam cùm eſſet rex. Illud autem, inquit, vnum in genere dixerim, nullam ex omnibus vitam, non viſam tranquilliorem vita humana, naturalibus duntaxat cupiditatibus, & vſibus circumſcriptam. Siquidem publicanum equum, aut Sycophantam Ranam, aut Sophiſtam gracculum, aut popinatorem Culicem, aut Cinædum gallum, atque id genus alia quæ vos ſtudio comminiſcimini, haudquaquam inter illos videbis. Sed Aegyptij hominem acidis illectum propoſito Culice indicabant, quod Culices obſeruaſſent, non admodum cupidè appetere dulcia, ſed acida quam auidiſſimè. Hæc fortè (inquit Pierius) leuia videantur, ſi quis ſimpliciter acceperit. Sed enim veluti per mel omnem rerum iucunditatem intelligebamus, ita per acorem quidquid eſt amœnitati contrarium, nobis fuerit proponendum. Eſſe enim homines qui iucunditatem auerſentur veriſſimum eſt: Culicis minuti genere quod cum oculorum obtutu vix aſſequamur acriter pungit, ſi corpori inſederit, Dialecticam interpretari vult Adamantius, quæ minutis, & ſubtilibus verborum ſtimulis animos terebrat, & tanta callidite circumuenit, vt deceptus, nec videat, nec intelligat, vnde decipiatur. Ab hoc autem pungendi munere Hieronymus quoque doctrinæ Ariſtotelicæ ſpineta attribuit, contra Helui-

Doctrina Ariſtotelis.

dium.

A dium. Ingruentem quoque Culicum multitudinem Aegyptij significare si vellent, Cossos Vermiculos si non pingebant, certè loquendo significabant. Hierogliphicè enim modò loquimur, modò scribimus. Idq; ea de caussa, quod ex eiusmodi Vermiculis Culices generantur, vt erat eorum sententia, sed ex Culicum multitudine infestum aliquod agmen intelligebant. Vti enim Culices, quaqua feruntur, sunt incolis omnibus molestissimi, ita exercitus quantumlibet amicus, quaqua iter fecerit, & molestus est, & damnosus. Quod si vllo vnquã tempore experimento compertum fuit, infelicissima ætate nostra per tot continuos annos magna cum Italiæ clade perspeximus. Longè enim grauiora damna nunc ab armatis amicis inferuntur, quàm olim ab hostibus, qui rerum potiti essent: cuius mali caussa militum improbitas, summam disciplinæ militaris gloriam in sola rapacitate reponentium.

Agmen militum.

Exercitus semper dãnosus.

HISTORICA.
DAMNA.

B NVLLVM ferè inter Insecta pluribus nocet quàm Culex, homini inquã, ac multis quadrupedibus. quin etiam hortos, ac rigua infestat, si plurimę adsint arbusculæ, quamuis corpore sit satis exiguus. Hominibus autem, ac multis animalibus molesti sunt, aut sonum edendo, vt à somno arceant: aut pungendo, quo dolor, ac pustulæ inferuntur exanthematibus similes, quas se obseruasse scripsit Hippocrates in febribus æstiuis circa septimam, & octauam, & nonam diem: asperitudines, inquit, in cute mileaceæ Culicum morsibus maximè similes, non valde pruriginosæ: ob has itaque molestias tanto ab hominibus odio habentur, vt nihil ferè odiosius. præclarè Plautus in Lenones.

Noxij quibus.

Hortos infestant.

Culicum morsus.

Item genus est lenonum inter homines, meo quidem animo,
Vt Musca, Culices, Pedesq́s, Pulicesq́s, Cimices,
Odio aut malo, & molestiæ. bono vsuiq́ estis nulli.

Petrus Bargæus horum Culicum damna, & molestias breuiter attigit, hisce versiculis.

C *Ipsi etiam Culices, tellurem atque aëra magnum*
Complentes, hominumq́ genus, iumentaq́ passim
Lædere, & impressis maculosos dentibus artus

Liuere. Cardanus hæc recensuit. Culicem, inquit, armauit in nostram iniuriam (natura) „ animal exiguum & frequens, adeo vt vix iuxta aquas commodè liceat habitare. Robusta „ promuscide, vt natura Elephantem meditari, dum hoc generaret animal videatur: terebrat, „ non humanam tantùm carnem; sed & equorum pellem, hauriens sanguinem acri dolore, „ denique & bombo egregio somnos disturbat, æstiuis noctibus, vt nil sit odiosius. Nec obi„ ter ferit, vt Muscæ quæ passim omnes impetunt, sed diligit quos feriat: nam solùm sanguine „ dulci gaudet. Inuisa est Musca. Quamobrem vbi à Deo punienda regio est grauiter, eiusmodi animalculis grauibus punitur. Sed exempla proferenda. Satis autem imprimis hoc constat tertiam nimirum Aegyptiorum plagam factam fuisse per Culices, qui è puluere nati pro „ ductiq́ erant. Sic enim perscriptum legimus: Aron manu virgam suam de mandato domini protendit, ac terræ puluerem percussit, qua percusione Culices, tum in hominibus, tum qua drupedibus extiterunt. Atque hinc, inquit Michael Glyca, discito animalculum illud, quod Culicem appellamus, tametsi, vel minimum sit, nihilo tamen minus longè nobis esse mole-

Aegyptiorum plaga tertia per Culices.

D stissimum. Non enim tantùm cutis superficiem stringit, atque lædit, obscuris morsibus graues molestosq́; pruritus efficiens; verumetiam per nares, & aures ad interiora vi penetrare nititur; ac prętera pupillis oculorum, in eos inuolando detrimentum adfert. Deinde hìc etiam Aegyptiorum excantores consimile quiddam moliri nitebantur, vt Culices producerent, sed itrito conatu. Quamobrem Pharaoni confessi sunt, hæc Dei digito effecta esse. Potentia enim Dei in Aegyptijs plagis, vt ait D. Hieronymus per parua animalia ostensa est, & „ præcipuè Cyniphes (Cnipes dicere voluit) qui tam parui sunt Culices, vt vix cernantur o„ culis, & alibi rursum per Culices res minimas viles, & inutiles damnosasq́; intelligit, dum ait: Et si quando Aegyptiæ filium viderit irascentem, recordatur patris, qui lucem, boues crearit, & Culicem, hoc est maximas res in vsum humanum fecit, & minimas in punitionẽ. Narrat quoque Nicephorus Persis diuinitus Culices immissos fuisse (dum Sapores eorum Rex Nisibim oppugnaret) qui victoriam Romanis reportarunt. Ephrain autem, inquit, qui „ apud Syros optimus fuit scriptor, muro conscenso, vbi innumerabilem illam hostium multi-

tudinem

tudinem vidit, Iacobum qui tum ibi, vt dictum eſt, Epiſcopum agebat, rogauit, vt Muliones E
& Culices Perſis immitteret: quibus illi etiam per minima animalia Deum eis abundè auxi »
lium ferre cognoſcerent. Et ecce ſimul cum ipſa precatione, animalculorum aërius exerci- »
tus nubis inſtar confertim in illos inuolat, & in elephantorum proboſcides quæ veluti tibiæ »
erectæ eminebant, equorumque & aliorum iumentorum aures, & nares irruit. Illi verò ani »
malculorum eorum non ferentes congreſſum nullo ſeruato ordine; cum impetu diſcurren- »
tes miſcentur, fugientesq; turpiter concidunt. At Sapores ex rebus minimis maximo Dei »
ſubſidio cognito, quum multa per eam expeditionem tentaſſet, cum probro tamen, & igno »
minia inde diſceſſit, clade ſibi ipſi potius quàm Victoria parta. Myontem quoque Ioniæ vr
bem dum floreret maximè, caſu tali derelictam deſolatamq; fuiſſe, memoriæ proditum eſt.
Ferunt enim eo regionis in tractu, quo ſita erat ciuitas maris, quendam haud ſanè magnum
fuiſſe ſinum, quem Meander è regione influens amnis limoſus alioquin, & materiæ ſemper
aliquid ſecum adferens, obturatis aduectitio luto obtruſisq; illius faucibus, & obſepto adi-
tu annis voluentibus paulatim paludem effecit; ex qua tanta Culicum vis poſtea eſt enata,
vt eorum moleſtia, & tædio coacti ſint Myontij relicta vrbe patrijsq; ſedibus Miletum po-
pulariter commigrare. Quod Atharnenſium ciuitati, quæ iuxta Aſiæ Pergamum ſplendidè F
frequenterq; habitabatur, quondam euenisſe dicitur talem enim ob cauſſam relictam ab in-
colis fuiſſe illam, in Achaicis ſuis Pauſanias commemorat. Simileque quid prodidit Aelia-
nus de Culicibus Indicis qui diſertum locum, & inhabitatum effecerunt. Circa lacum, in-
quit, etiam Arathan (qui & ipſe in India eſt prope fluuium iam dictum eſtamenum) feros
iſtos Culices abundare aiunt. Vbi locus deſertus & eſt, & appellatur. quamuis poſtea
dicat locum eum ab initio, & perpetuò habitatoribus minimè caruiſſe, ſed vt accolæ aſſue
rant, & circum vicina illa loca habitantes, ob Scorpionum, & Phalangiorum copiam dereli
ctum fuiſſe. Sed vt mirari deſinamus animal hoc adeo ignobile, ac imbecillum homini om-
nium animalium nobiliſſimo, & generoſiſſimo infeſtum eſſe, ſcimus etiam Culices, in Leo-
num greges petulanter adeo ferocire, vt eos magna interdum clade ad internecionem adi-
gant. Inter enim arundineta Meſopotamię Leones innumeri iuxta fluminum ripas, & fru
cta vagantur eo tempore, quo hyemis clementia ibi molliſſima eſt, ſemper innocui: Verùm
vbi per æſtatem cælum exarſerit, regionibus ijs æſtu candefactis arbuſtisq; propemodum,
ipſi tam vapore ſyderis, quàm multitudine Culicum agitantur, quorum denſiſſimis exami
nibus per eas terras, omnia referta ſunt, qui quidem ad ſplendorem oculorum tanquam hu G
midiora membra conuolantes eos appetunt, palpebrarum libramentis mordicus infidentes.
Hinc Leones cruciati diutius, aut fluminibus ad quæ remedij cauſſa confugiunt, abſorben-
tur; aut amiſſis oculis immanius efferaſcunt, quod ni fieret, omnis ea quæ ad Orientem latè
diffunditur plaga, huiuſmodi beſtijs oppleretur. Id ſibi compertum eſſe teſtatur Ammianus
Marcellinus. Non ſanè prædicta hiſtoria diuerſam ſuper Rizophagis populis refert Diodo-
rus Siculus. Aeſtate in regionem, iuquit, Aethyopum Rizophagorum è diſerto Leones
irrumpunt, & vmbræ cauſſa, & vt minores venentur feras. Ad hos Aethyopes ex paludibus
exeuntes, multi pereunt, tum inferiores viribus, tum deficientibus quibus ſe tutari valeant.
Et iam diù ea deleta eſſet à Leonibus natio, niſi natura eis ſpontè præſidium tuliſſet. Nam
ſub ortu canis mirabilis, atque innumera nullo exagitata vento Culicum multitudo ad ea
loca aduolat. Homines ad paludes confugientes minimè lædunt, Leones abire ex his regio-
nibus compellunt; tum morſu, tum vocis ſono territos. Quæ ferè omnia ſic, ſed breuius Stra
bo. Circa Meroen, inquit, Aſtaboras, & Aſtapas influunt. Hæc flumina Rhizophagi acco-
lunt, qui etiam Elei vocantur, propterea quòd ex adiacente palude euulſis radicibus maſſu-
las conficiunt, & ad ſolem coctis veſcuntur. Hæc loca Leones alunt, qui ſub canis ortum à H
maximis Culicibus hinc expelluntur. Itaque ſummoperè mirari ſubit, quomodo dicat Ae-
lianus Culices ciuitati apud Rhizophagos nocuiſſe, Leonumq; nullam mentionem faciat,
dum inquit. Indica regio eſt circa Eſtamenum (alias Aſtabaram) fluuium, vbi Rizophagi
habitant. Illic oriente Sirio Culices quidam terribiles, magna vi occupato aëre, ſubito ſu-
peruentu ciuitatem quandam infeſtarunt. Niſi dicamus aliter in hoc loco legendum eſſe,
aut etiam fieri poſſe, vt & tam incolis, quàm ipſis Leonibus infeſti ſunt eiuſmodi Culices,
quod tamen Diodoro Siculo aduerſatur, qui homines mihi habitantes, & ad paludes con-
fugientes minimè lædi ab ijs atteſtatur in ſupernè allatis verbis. Heſychius quod huic loco
ſubijciendum velim Empida ſpeciem Culicis appellat βούτυπον, quòd bobus infeſta ſit, hoc
tamen propriè ad Oeſtrum, ſeu Aſilum pertinere arbitror.

Myontem vrbē à Culicibus vaſtatam.

Deſertus ob Culices locus.

Leones infeſtantur à Culicibus, & vbi.

Leones Rizophagorū à Culicibus expulſi.

PRÆ-

A

PRAESAGIA.

CVLICVM multitudo ingens anno Domini nostri Millesimo quingentesimo octuagesimo mense Maij visa per quatuor dies continuos euolare ex Italia in occidentem, significauit bella in parte occidentali, vt nobis refert Andreas Marachius in iudicio, quod fecit super anno millesimo quingentesimo octuagesimo primo. Bella anni 1580.

PROBLEMATA.

B

LEONARDVS Iacchinus vnicam eamque perelegantem hanc soluit quæstionem, nimirum; cur Culices non æquè omnes morsu impetunt? Quosdam enim, nec attingunt quidem: at Muscę sine discrimine omnia, tum homines, tum bruta affligunt? An, inquit, quia sapores quosdam lubens prosequitur, quosdam verò respuit? Porro duce odoratu bruta pascuntur: qua enim alia via in multiplici illa herbarum varietate, non ingratas modò, verùm, & lethiferas quoque secernerent? Gaudet autem præcipuè acidis Culex, vt vsus monstrat, & Aristoteles obseruauit. Fructus enim non attingit, priusquam corruptione acorem contraxerint. Quibus igitur sanguis purus, & minimè putidus, hūc Culex non insectatur: Musca verò omniuorum animal est, & dulcibus maximè oblectari solet. Cur Culices non omnes mordeant.

EPIGRAMMATA.

C

VIRI amatores quomodo Culicibus comparentur ex hoc Epigrammate Græco, cuius adhuc me latet autor, licet cognoscere. Amantes Culicibus comparantur.

Τοὺς κώνωπας ἐρᾶν μᾶλλον πρέπει, ἤπερ ἄνδρας
Φωτὰς τῶν γοίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων.
Καὶ μιμησαμένους ἀερσιπότητον ἔρωτα
Ειρεσίῃ πτερύγων, ἰῶτ' ἐμὲν αἱμοπότας,
Τοὺν κῶμον τ' ἄδοντας ἐγερσινγυναῖκα, πλανήτιν
Αἰνὰς ὑπναπατᾶν ἱεμένους ὄαρων,
Ες λέχος ἐμπταίοντας ἐς αὐτοὺς πολλάκι μαθους
Κ'αμφαφόωντας ὅλης ἄψεα θηλυτέρης,
Ψαύοντας χειλῶντε καὶ ἐκμυζῶντας ὀπωπῆς
Μαρμαρυγὰς, γλῶσσης τ' ἠρέμα γευομένους
Αγρύπνους, ἰταμοὺς, σκοτοδίνεας. ἆρα τὶς ἀνδρῶν
Οἴσασι κωνωπες δαίμαθ' ἵρωτος ἔχει;

Hos versiculos sic Angelus Politianus transtulit.

Culices amare magis decet quàm viros.
Productos fertilibus, vt venus ex aquis,
Et imitatos altiuolum amorem
Remigio alarum, vt sint sanguinis potores.
Comum cantantes suscitatorem mulierum vagum.
Grauiter somno captarum cupidos mulierum,
Ad lectum inuolantes, ad ipsas sæpè mammas,
Et contrectantes totius membra effœminatioris,
Tangentes labraq́ & exugentes faciei
Splendores linguamq́ paulatim gustantes,
Vigiles, impudentes, tenebris videntes: nunquis virorum
Quanta sanè Culices signa amoris habet?

D

EPITAPHIVM.

VIRGILIVS in eo poëmatio quod Culicem inscripsit, eius enim mortem deflet, vltimis versiculis hoc Culici epitaphium posuit.

Parue Culex pecudum custos tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

APOLOGI.

Magnos à paruis prosterni.

AESOPVS hac sequenti fabula docet eos, qui magnos prosternunt, à paruis sæpè superàri. Culex, inquit, ad Leonem accedens, ait: neque timeo te, neque fortior me es. Sin minus: quod tibi est robur? Quod laceras vnguibus, & mordes dentibus? hoc & fœmina cum viro pugnans facit. Ego verò longè sum te fortior: si verò vis, veniamus ad pugnam, & cùm tuba ceciniſſet Culex, inhæsit mordens circa nares ipsius Leonis leueis genas, Leo autem proprijs vnguibus dilaniauit se ipsum, donec indignatus est. Culex autem victo leone cùm sonuisset tuba, & epinicium ceciniſſet, euolauit. Araneæ verò vinculo implicitus cum deuoraretur, lamentabatur, quòd cum maximis pugnans, à vili animali Aranea occideretur. In Gabriæ tetrastichis aduersus eos, qui volunt esse docti, aut prudentes, potentesvè, nec tamen sunt, positus est hîc apologus.

Κώνωψ καθῆστο πρὸς κέρας ταύρου πάλαι,
Ὅνπερ κελεύειν εἴπερ ἐκκλῖναι θέλοι,
Ἤκουσε δὲ ὥσπερ οὐκ ἔγνω καθημένον,
Οὕτω δὲ μὴ πτήσαντος αἰσθήσιν λάβῃ. Id est.
Culex olim in cornu tauri sedebat,
Quem dicere iussit, an se volare velit,
Audiuit quemadmodum non nouerat sedentem,
Itaq; neque euolantem sentiret.

PROVERBIA.

Culicem elephanti cõferre.

ὠνώπα ἐλέφαντι παραβάλλειν. Id est. *Culicem elephanti conferre*, dicuntur, qui minima maximis comparant. Libanus ad Casiliũ: τὸ δὲ ἐμοὶ τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος, Id est: ego verò perinde sum, quasi Culex cum elephante collatus. Huius generis est illud Virgilianum.

Sic canibus catulos similes sic matribus hœdos
Noram: sic paruis componere magna solebam. &
—— *Si parua licet componere magnis.*

E Culice elephantem.

E Culice Elephantem facis, id est, res paruas, & viles nimium extollis, aptè hoc prouerbium in Cardanum torsit Iulius Cæsar Scaliger. Nemo, inquit, vnquam melius prouerbium expressit vetus. Quanquam haud è Musca, sed è Culice feciſti Elephantum: ais enim. Dum Culicem natura conderet, Elephantum meditatam. Vbi nescio vter ineptior: tu ne quem referre „ non pudeat: an ego quem refellere non pigeat. In pristinum tamen quandoq; meum me fatũ „ impulit, molendum est. Quin etiam argutemur. Natura cùm Elephantum meditaretur, eius „ formulam, quod & pictores, & Architecti solent, in Culice proposuit, quasi ichnographiam „ vt ectypum faceret. Muscæ promuscis proprior elephanti manui est. Quare super ea non „ super Culice prisci prouerbium condidere. Quin promuscis à Musca ad elephanti- „ nasum designandum translata credi potest. Quid elephanto cum bestiola senum crurum, „ quæ simul & valgia sunt, & vaccia? Quorum postrema longissima, contrà quàm Elephan „ to. Præterea promuscide pro manu, & calce vtitur elephas, non pro ore sicut Culex. Simi- „

Sus elephãto similior.

milior Elephanto Sus. Quam ob caussam, vt opinor stultissimus simul, atque nequissimus „ impostorum omnium Mahomet: in arca Noæ suem ortum ex Elephanti stercore blaterat. „ Nihil alioquin Elephanto infestius, quàm Sus. Eius enim stridore solo, quod facere tela ne- „ queunt, in fugam vertitur. Macte Culex Cardanice, cuius idea Elephantus est. Iam te asserto „ rem video Platonicorum exemplarium, Aristotelicis istis nugatoribus perniciem minitantem. In epistolis, quæ Phalaridis nomine feruntur, exstat huiusmodi quoddam adagiũ, κώνω-

πος

A πος ἐλέφας ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει id est, *Culicem haud curat elephantus Indicus.* Dictum est autem ob singularem duriciem cutis elephantinæ, qua fertur etiam iacula excutere, tantùm abest, vt Culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit quotiens significabimus excelsis animis leues, & vulgares iniurias esse negligendas. Εμπίς τριχορυσία, prouerbij loco ponitur apud Suidam. Tricorinthæ enim multæ existebant Empides, vtpotè nemoroso, & humecto loco. Ἀνεμίναξος ὁ, *incaprificatus es.* Suidas putat in mollem, & infrugiferum conuenire. Sunt qui referant ad eos qui tueri non queant id, quod nacti sunt boni. Adagium vsurpauit Hermippus in Militibus. Eius rationem eiusmodi reddunt Suidas, & Zenodotus. Aiunt mariscis, qui caprifici fœtus est, innasci Vermiculum, quem Græci ψῆνα vocant. horum vim colligunt rustici, deq; fici ramis suspendunt, ne videlicet fœtus antè tempus, & immaturi defluant. Nam Vermes protinus per rimas, irrepunt, atque hoc modo matureſcunt fici. Vnde arborem cui hoc maturitatis remedium adhibitum non fuit, ἀνεμίναξον appellabant, atque hinc deinde transferebant in hominem inutilem, à quo nil bonæ frugis esset expectandum. Vox composita est ἐκ τοῦ ἀ στρεπτικοῦ μορίου καὶ ἐρινεοῦ, quasi dicas incaprificatus. de caprificatione paulò inferiùs plenius satisfaciemus. *Excolantes Culicem, Camelum glutiunt.*

Culicẽ non curat elephantus Indus.

B Euangelicum est adagium in Pharisæos: illi enim maximis rebus indormientes, minimis superstitiosè vigilabant. Si quidem Deus præceperat propter alimentum Sacerdotum, & Leuitarum omnium rerum offerri in templo decimas: ex quo illi hoc vnum habebant studij, vt quę iussa fuerant comportarentur, etiam vilium olerum decimæ, at cætera quę erant maiora vtrum quis faceret, nec ne, parui pendebant. Quapropter Christus eos auaritiæ peruenusta hyperbole arguens apud Matthæum. *Duces cæci excolantes Culicem, Camelum autem glutientes:* qui innuit per Camelum magnitudinem præceptorum, iudicium, misericordiam, & fidem ab illis largiri; per Culicem autem quæ parua est bestiola decimas menthæ, & cumini & anethi liquari, vt D. Hieronymus super eadem Matthæi verba, & Polydorus Virgilius ex eo, exponũt: nam quæ voramus, minus deguſtamus, quæ verò liquantur, plus palato sapiũt. Sic denique Christus docet Pharisæos negligere maiora Dei mandata, & in paruis tantùm quæ lucrùm habent, diligentiam ponere, adhibere, demonstrare. Quadrabit prouerbium in superstitiosos Christianos, qui timentes, vel potius timere simulantes, vbi non est timor, & nescire volentes, in quo vera existat pietas, in ceremonijs duntaxat obseruandis hęrẽt, quod hypocritarum proprium est studium. Sed Santes Pagninus in Isagoge ad mysticos Sacræ C Scripturæ sensus sic hęc verba sacra interpretatur. Quod, inquit, Dominus dicit excolantes » Culicem, refertur ad id quod dixit, Decimare illos minuta quæque; Camelum glutientes re » fertur ad id, quod dixit, pręteritis grauiora legis, misericordiam, & iudicium, & fidem, vt iste » sit sensus Minima obseruatis, maxima contemnitis. Ex hac enim peruersitate etiam eis illud » accidit, quo possunt hæc per allegoriam referri, vt demitterent Barnabam, quia videlicet ip» se non soluerat Sabbatum, quod magna diligentia carnaliter obseruabant. Occiderunt au» tem Dominum, spiritualiter Sabbatum insinuantem, per misericordiam, & iudicium, & fidem quę illi maximè contemnebant. Nam & Culicis nomine non absurdè figuratur seditiosus homicida; quia hoc animal & strependo inquietat, & sanguine delectatur, & Cameli nomine propter humilitatem, se ad subeunda onera submittentis propter magnitudinem, intelligitur congruenter Dominus. Aliud quoddã ferè quid prouerbij sapiẽs, ex Adriano Turnebo viro vndequaque doctissimo explicandum est, sed casto lectori castisq; auribus, cùm sit obscæni sensus. Nam quamuis obscęnitas in optimorum autorum scriptis, valdè improbetur: tamen nè cùm eorum volutamus libros, & angimur, cùm quæ vis verborum subiecta sit, non intelligimus, declarandum est id, quod Adrianus Imperator per Culices rotundos D intellexit, quando hos Floro obijcit lepidis hisce versiculis.

Excolantes Culicẽ Camelum glutiunt.

Culicis nomine seditiosus homicida figuratur.

Culices rotundos pati quid sit.

Ego nolo Florus esse
Ambulare per tabernas
Latitare per popinas
Culices pati rotundos.

Ego, inquit, Adrianus Turnebus ad caprificationem allusum puto, in qua Culices è caprificis euolantes, in ficos penetrantes, maturitatem afferunt. id Græcè ἐρινάζειν dicitur: Culices autem vocantur ψῆνες; vnde ὑποψωισμένη, id est, caprificata mulier, quæ propè exactis mensibus vicina est partui, & insciens, & ἐψωισμένοι Culices passi, & caprificati à Græcis appellantur, pathici, vt è nouissimo constat versu.

Οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ ψωΐζεται. id est.
Nullus comatus, qui non caprificatur.

VSVS IN VARIIS.

E

Vtilitas q̃ à Culicibus

NE minima,& viliſſima animalcula à natura quis abſque fine,& propoſito fa
cta arbitretur,itaq; & Culicũ cõmoda exequamur.Cedunt autem nobis in
vſum,itẽ & alijs animalibus,nec omnes tamẽ ſpecies eodem vtimur modo
nec cætera animalia,vt aues,& piſces,& ſi quæ nã ſint alia. nam qui ψῶν
vocantur ficuum,& aliorum quorundam fructuum, maturitati conſulunt,
cæteri verò ferè omnes victum animalibus ſuppeditant,vt auibus quibuſ-
dam,piſcibus,Crocodilo,Araneis,de quibus omnibus ſingulatim nunc dicamus,& primùm
de caprificatione,quomodo Pſenes fructus quoſdam maturent. Nam,vt ex autoritate [a] Ari-
ſtotelis confirmatur,agricolæ appendere ficis caprifici ficus ſolent, & iuxta eaſdem caprifi-
cos ſerere,vt hinc orti Culices ficos petant,& maturent, & ne decidant, prohibeant,quod
faciunt continuis,& crebris morſibus crudum earum ſuccũ abſumendo, ſolisq; radijs ſimul
aditum aperiendo.Atq; hanc eſſe cauſam ait Theophraſtus,cur Pſenes in caprificis generen
tur,quia inquit,fructus illi perfici nequeunt. [b] Plinius hæc eleganter nouiſſimis his verbis
proſequitur. Caprificus,inquit,è ſilueſtri genere ficus nunquam matureſcens,ſed quod ipſa F
non habet,alijs tribuens:quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus
identidem generatur aliquid. Ergò Culices parit; hi fraudati alimento in matre,putri eius
tabe, ad cognatam volant, morſuq; ficorum (ficuum legit Dalechampius) crebro hoc eſt
auidiore paſtu aperientes ora (coria Dalechampius) earum, atque ita penetrantes, intus
ſolem primo ſecum inducunt, cerealesq; (fœcundas,fertiles exponit Dalech.)mittunt fori-
bus apertis. mox lacteum humorem hoc eſt infantiam pomi abſumunt,quod fit ſpontè (na-
turæ vi,ſed longiore temporis ſpacio) Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad rationem ven
ti,vt flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertum vt illatę quoque aliunde,& inter ſe colli
gatæ inijcerentur fico.Sed videndum eſt inquit Scaliger quemadmodum huic cauſſæ poſſi-
mus aſſentiri. Principio in maturis quoque fructibus animalia concreantur,fabis, tritico a-
lijs. Deinde τὸ παράεργον ἵνα ἐν ἐργολαβίᾳ ἀξιότερον τοῦ πρόυργου. Propoſuit natura caprifici
fructum perficiendum rem vilem admodum: non poteſt: vertit operam illam plebeiam ad
operoſiorem functionem,quippe Culicem:quemadmodum contingit hominibus nequam,
quibus pœnitentia eſt fœdior peccato. Dicẽdum naturam omnem vbi nacta fuerat materiã,
adiungere formam idoneam. Neque eſt Culex παράεργον,aut acceſſorium operæ quę paraba- G
tur ad caprificum:ſed æquale propoſitum, vt ex materia caprifici Culicem generet,nihilomi
nus quàm caprifici fructum. Sed vtcunque ſit,ſiue hi Culices generentur, vt fructum matu
rent, & vt ne decidat prohibeant, ſiue ijdem alia de cauſſa ſint generati,certum eſt fructum
perficere,quod nos volimus.atque hic maturandi,& conſeruandi fructus modus Palmarum
quoque fructibus adhibetur. idq; ex [c] Athenęo comprobari poteſt,qui ex Herodoti libro
primo,cùm de Babylone loquitur,hęc citat.Addit præterea,inquit,is ſcriptor (nimirum He
rodotus)palmarum quas mares appellant,poma illis circumligari quæ balanos edunt,vt ea-
rum fructum maturet fructus ſubiens, nec ex arbore ijs defluat: Culices autem in maris fru-
ctu concipi,non aliter quàm in caprifici groſſis. Atque idem videor ex [d] Theophraſto didi-
ciſſe,qui inquit. Fructum autem antequam coquant,amittere poſſunt,amygdala,malus,pu
nica,pyrus. Omnium maximè ficus,& palma,quibus vel auxilium magnoperè quæritur,va
de & caprificatio comperta habetur:nam ex pomis annexis Culices egredientes,corrodunt,
& peruia reddunt ficuum ora. Sed & hic maturãdi fructusq; conſeruãdi modus alijs quoq;
Culicibus,quã ijs qui in caprificibus appenſis naſcuntur,aut qui ex Palmę maris pomis pro-
ducuntur,perfici poteſt,nimirum ſi conſeruatur locus ijs plantis, qui Culices producunt,vt H
polio. Cauendũ tamen ab vlmo eſt,in cuius folliculis genus quoddã beſtiolarũ innaſci ait
Thophraſtus,quod Cnipes appellant:qui cũ in ficis gignũtur,ficarios illos Culices deuorãt.
Huius remediũ cancros ſtatuunt alligandos:in eos.n.vertere ſe Culices inquiunt.Sed hîc ca
prificandi per Culices modus,vt nullus alius,non vbiq. locorũ deſideratur, maximeq. in ijs
vbi nulla fructuũ iactura eſt,vt in Italia,in aquilonio,& macro ſolo,vt in Phalarico Megarẽ-
ſis agri,& partibus quibuſdã agri Corinthij.Spontè enim areſcunt fructus loci ſitu,eademq.
preſtantur,quæ Culicũ opera,Volucrũ quędam genera Culicibus gaudent in victu.in ciba-
tu, inquit,Plinius Culices gratiſſimi ſunt Veſpertilionibus. Sunt & alia Auium genera quæ
ob id σκνιποφαγα, & κνιπολογα dicta ſunt, quę his verbis ab Ariſtotele cõmemorantur. Alię
inquit,aues Culicibus gaudent,nec alio magis quàm venatu Culicũ viuunt,vt pipo, tũ ma-
ior tum minor,vtrumq. picum martium vocant.Similes inter ſe vocemq; ſimilẽ emittũt:ſed
maiorem qui maior eſt. Paſcuntur ad maceriem aduolantes. Itemq; galgulus,cui magnitu-

Culices ficarij, vt maturẽt ficus.

[a] *Li.5.Hiſt. cap.32.*

[b] *Lib.4.c.9.*

Aues quæ Culicibus, gaudent.

[c] *Deipn.14.*

[d] *Li.2.Hiſt. cap.9.*

do quan-

A do q[illegible]a turturi ferè est, color luteus. Piscis quoque Thymallus Ticini fluuij alumnus his animalculis viuit, cùm ijsdem nec vllis alijs faciliùs capiatur, vt testis est Aelianus, qui „ qualis sit piscis his verbis vnà testatur. Piscem Thymallum sic nuncupatum, Ticinus flu- „ uius Italiæ procreat: is ad cubiti magnitudinem accedit: & lupi, & mugilis communem, „ ac mediam speciem similitudinemq; gerit. Eius capti odor non indignam admirationem „ habet: non enim vt cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem: imo verò æstimes „ te eius gentilem herbam recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta sanè odoris suaui „ tate fragrat, vt qui eum ipsum non videt, gratissimam Apibus herbam, vnde nomen duxit, in „ manu tenere putet. Retibus facile capitur: non item hamatis escarum illecebris: non adipe „ suis, non Serpho (insecto vti dixi, aut Vermi simili, aut Formicæ, aut Culici) non Chama, „ non alterius piscis intestino, non denique strombi collo, sed solo Culice, improba sanè be- „ stiola, noctes diesq; homini, tum morsu, tum strepitu suo molesta, quòd hac sola delectetur „ esca, comprehenditur. Crocodili quoque paruuli ijsdem victitãt. Plutarchus igitur de Cro- „ codilo sic loquitur. Exclusis catulis qui primùm in lucem progressus, non statim ore arripit obuiũ aliquid, Muscam puta, Culicem, Vermem, aut festucam, vel herbam, eum mater mor

Thymallus piscis qualis sit, facile q; culicibus capitur.

Crocodili paruuli victitãt ijsdẽ.

B sibus dilaniat, atque enecat. Araneæ quoque eosdem pascunt, ac suis retijs venantur. Philes de Aranea, ac tela eius hæc eom posuit carmina.

Μυΐαις δὴ, καὶ κώνωψι καὶ κρυψιτέροις,
Ἐπταμυδμὸν θήρατρον ἀράχνης φέρον
Ἐκ τοῦ παρημπίπτοντος ἄπλῶς ἐδίετο.

Quidam sic transtulit.

Muscis, & Culicibus, & id genus volatilibus.
Intensa nectens fraudulenter retia,
Quod incidit, ieiuna pascens tamen.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

C PRO varijs nocendi modis diuersa quoq; remedia excogitata sunt. Morsu ne hominem molestent, D. Ambrosius, & Plinius suadent, vt homo absinthium cum oleo coquat, & eo se perungat; Aemilius Macer loco olei vino vtitur, in quo tritum sit Absinthium, his versiculis:

Acri cum vino trita (herba Absinthij) se quilibet vngens.
Non metuit Culices, vstaq; fugantur odore.

Laudatur ab alijs succus seminis Cymini, qui dentibus, dum teritur, conficitur, hocq; perun gunt faciem, manus, & si quæ aliæ sint partes horum morsibus obnoxiæ. Sunt qui reticulo Conopeo dicto, in similitudinem tentorij cõtexto vtantur, vt Alexandrini, & Aegyptij teste Herodoto. Sunt, inquit, aduersus Culices, quorum magna ibidem vis est, hæc ab eis (Aegy- „ ptijs) excogitata. Illos quidem qui supra paludes incolunt, iuuant turres quas dormituri ad „ scendunt. Nam Culicẽs ventus prohibet in altum volare. At qui intra paludes habitant, a- „ lia turrium vice machinati, hæc videlicet. Singuli sua habent retia, quibus per diem pisces „ capiunt, eisdem noctu vtuntur cubili in quo requiescunt. Circumdatis illis, deinde operti „ somnum capiunt, qui si in vestimento inuoluti, aut in syndone dormirent, eos per ipsa indu- „ menta Culices morderent: per retia verò nè tantùm quidem mordere conantur. Ad hunc

Aegyptij à morsibus Culicum vt se liberent.

Alexandrini, vt se à Culicibus defendant.

D ferè modum Bellonius cùm Cairi esset, à Culicibus quum primis diebus in quibus istuc ve- nisset aff ligeretur, se tutatus est; aut enim ibi noctu tegenda est facies, vt ait; aut sub tentorijs dormiendum, aut in summis ædibus sub dio. Indi à quatuor Culicum generibus, quorum ij qui parui sunt, & exigui maximè nocui, hoc pacto se tuentur, obruti arena, faciem contegunt frondibus inter ramos. Alij quidam inter eos Culices adorant, ne ab illis noctu vexentur, vt Paulus Grisaldus testatum reliquit. Certè stultum hoc & superstitiosum auxilium, hominiq; Christiana fide imbuto impium. In septentrionali plaga homines à Culicum grandiorũ maxima molestia præsertim in pungendo, quando in continua dierum, & noctium luce dor miendum est hoc modo euitant. Incolę (vt inquit Olaus Magnus) caput cæteraq; mem- bra decoctione absinthij aspergunt, vel rutę, vel nigellę, quum haberi queunt: vel atramen- to sutorio permixto cum iunipero vsto. Dormientibus autem tentoriolum ex panno lineo, vel cortice confectum necessarium est, sub quo tanquam velamento, contra iniuriam Cu- licum tutò dormire liceat. Gaudentius Merula cannabis humidæ ramusculos penes te cum dormiturus es apponendos suadet; quæ ante eum scripsit Democritus, additq; non etiã ad

Indi vt se à morsibus Culicum defendant.

Septentrionaliũ modo à corpore arcendi Culices.

eum accedere qui manna thuris, aut aceto, & oleo corpus illeuerit. Si ſpongiam aeri aceto E
imbutam à capite ſuſpenderis, & ſub pedes, non te contingent; itemq; ſi ſpongiam aceto im
butam ex faſtigio domus ſuſpendas: omnes enim Culices illic congregantur. Fallopius ſal-
uia contuſa, & mixta cum aceto, aut oleo inungi corpus iubet, itemq; cumini ſemine con-
tuſo ſolummodò, aut cum vino albo ſubacto, & corpori illito. Porrò nil melius, quàm fuga
re Culices ex domibus: alioqui enim non ſolùm pungendo, ſed ſono, vt ait Horatius,

—— *mali Culices ranaq; paluſtres*
Auertunt ſomnos.

Suffumigia ad arcēdos à cubiculis culices, & alia remedia.

Arcentur autem à cubiculis, & conclaui ſuffimigijs. Coniza frutex totus ſuffitu ſubſtratu-
que Culices abigit, vt autor eſt Dioſcorides, Cupreſſi pilulæ cum arboris coma ſuffitæ, Culi
ces fugare æſtimantur eodem teſte, & alibi fimi bouis maſculi accenſi nidore Culices abigũ
tur. Quin & necari melanthio, quod alij melaſpermum vocant ex quorundam ſententia Pli
nius affirmat, & alio in loco abſinthij fumo eoſdem abigi tradit, quemadmodum Auicẽna
odore ligni pyri. Suffitum ex nigella, & ſutorio atramento laudat Galenus. Decoctione lu
pinorum, aut nigellæ, aut abſinthij, aut rutæ domus aſpergatur, aut feneſtræ limina ne per
eas tranſuolent. Eoſdem non permittit introire domum; pilus equinus extentus per mediã F
domum, vt autor eſt Democritus. exigit eoſdem calamintha, & nigella ſuffitu, idem contin-
get ſi ex enulæ ſextante, & muricum vſtorum drachmis duabus, amiculã ſuffumigaueris. Pul
uerem cimini ſubtiliſſimè triti commendat Alexis Pedemontanus, quem cum vino albo op
timo miſcendum ſtatuit, deinde pampinum vitis, aut alterius herbæ, ſeu arbuſculæ ramum
viridibus oppletũ frondibus, hoc vino irrorandum eoque feneſtræ, oſtia, parieteſq; cubicu
li madefacienda. Ex Atramẽto ſutorio, & iuniperi ligno ſuffumigia fiunt in Aquilonari pla
ga. Indis ea cautio eſt, vt abſtineant à candelis, & lumine, ne domos ingrediantur Culices,

A candelis cur abſtineant Indi alijsq; luminibus.

faciunt id incolæ præſertim, qui in Inſula Hiſpaniola dicta habitant. nam lumen tædarum,
aut facium ingentem copiam Culicum allicit, ſunt enim lucipetæ, vt dictum eſt. at qui nũc
domum ingreſſi ſunt, aut occiduntur, aut capiuntur ab ijs animalculis quæ Cucuios ibidem
appellant: cedunt enim Culices his quoque in cibum. vt itaque natura Indis dedit peſtem
Culicum, qui quãdoq; Veſpis ibidem maiores ſunt, ita & illis præbuit remedium Cucuios
quàm lepidiſſimos Culicum venatores, quemadmodum nobis feles dedit ad fedam muriũ
extirpandam progeniem, hæc animalcula quidam putant eſſe Scarabæorum genus quum
ſint eorum alæ vaginis incluſæ, minora paulò Veſpertilionibus, quatuor habent in corpo- G
re lucidiſſima ſydera, quibus noctu lumen domeſticis præbent; hæc ſemper vigent in ijs do
nec habeant vnde paſcantur. Nam exploſis Culicibus, & expurgatis qui in domo, aut cubi-
culo erant, ijsq; fameſcentibus, lumina hæc ipſa deficere incipiunt. propterea q; eius terræ
incolæ, vbi ea languida ſentiunt, oſtium aperiunt, liberumq; ijs aditum faciunt alicubi que-
rendi eſcam; ſed de hoc cum putetur è Scarabæorum eſſe genere poſtea plenius agetur, vbi

Iumẽtis ne noceant.

de Coleopteris mentio fiet. Ne autem equis noceant, aut iumentis, ijſdem vti poſſimus re-
medijs. Aquilonares paſtores, vt eſt apud Olaum magnum iuniperorum rubos, vbiq; tam
in campis, quàm in ſyluis abundantes, vel pineas arbores, vbi greges paſcuntur, penes radi-
ces incendere ſolent, ſimiliter, & iuncos odoratos, ac aridas radices, herbæ ſerpentariæ; quo-
niam horum omnium fumo mirè arcentur. Quòd verò Culices tam multi frequenteſque in
ſubpolaribus illis regionibus vagentur, ea cauſa eſt, quam idem Olaus retulit nulli (inquit)
ibidem Veſpertiliones, qui hos ſimiliaq; Inſecta noctu deprędari ſolent, propter continuã
dierum, & noctium lucem, ibidem manent, neque aliæ lucifugæ, ſeu nocturnæ aues; quam- »
uis quędam à natura deputatæ, Culices, ac Muſcas in eſcam colligentes reperiantur. Verùm »
vt à putreſcentibus celeriter incrementum accipere apparet, ita & aſpero flatu euaneſcere H »
citò conſueuerunt: paſtu namq; deficiente, ad cognatam putredinem paſcendis euolant, at- »
que ibi tabeſcunt. Infeſtant & Culices hortos riguos præcipuè; hos galbano accenſo fugari »
ſcripſit Plinius, itemq; mali punici corticis fumo, aut lupinorum crematorum. Amurcam
recentem, & ex caminis fuliginem hortis inſpergi iubet Palladius. Culices, inquit Mizal-
dus, fugantur aceti, & origani decocto, ſi reſpergas, quemadmodum in ſuis Georgicis anno-
tauit Democritus, ad hæc rutę madefactæ aſperſione, & ſulphuris, aut cymini, aut bubili ſter
coris, aut bdelly ſuffitu, aut conizæ decocto, ijſdem quoque aquilonares vtuntur remedijs
ad expellendos è domibus Culices.

FINIS.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER QVARTVS,

QVI EST

DE COLEOPTERIS SIVE VAGINIPENNIBVS,

& primùm

C

DE LOCVSTIS. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

D ANELYTRORVM, hoc est detectas habentium alas Insectorum, quotquot nobis obseruare licuit, tradidimus historias. Itaq; supersunt tradendæ eorum, quæ velut in vaginis quibusdam inclusas habent alas, inde Vaginipennes Theodoro Gazæ, Aristoteli κολεόπτερα vocata. Quibus omnibus commune esse obseruaui, quòd nullo aculeo infestent, quòd difficulter volent, quòd alas habeant fragiles, ideoq; duro cortici inclusas, quòd sedentia, alata neutiquam esse videantur, aliaq; nonnulla quæ suis pòst locis dicemus. Inter isthæc Insecta Locustæ, quòd vbiuis sint obuiæ, nulliq; non notæ, quòd tam frequens earum in sacra pagina fiat mentio, & non earum tantùm, sed & Bruchi, Ophiomachi, & Attaci; quòdq; tam famosa vbiq; quæ modò huic, modò illi regioni detrimenta inferunt, existant; quòd eis quasi solis Deus immortalis, peccata hominum, vt patebit, vniuersaliter punire videatur; quòd Diuo Iohanni Baptistæ, quo non alius propheta maior fuit, in deserto agenti in cibum cesserint; quòd denique non vno hominis morbo medeantur, principem locum sibi vendicare videntur. Quare historiam Locustarum seruato nostro ordine aggrediamur.

Vaginipennes quæ siue coleoptera.

Cur à Locustis ordiatur author.

ÆQVI-

ÆQVIVOCA.

Ἄκρις duo Græcis ſignificare obſeruaui, cacumen montis, & ſummitatem herbarum. Cùm montis, & ſummitatem, aut cacumen ſignificat, inuenio apud Homerum in plurali ἄκριες. Ex hoc ἄκρις, Iupiter, vt volunt, ἄκριος cognominatus eſt, vt tradit Euſtathius; item Minerua ἄκρια ἐπίτηδες ἄκρας ἱδρυμένη, vt ſcribit Heſychius. Fit autem ἄκρις ex ἄκρη, vt κίθαρις ex κιθάρη, ſi Euſtathio credimus. Cùm verò, & herbarum ſummitates, vt dixi, ſignificet, multi apud D. Matthæum, vbi dicitur D. Ioannes Baptiſta eſitaſſe ἀκρίδας, accipiendum putârunt pro fruticibus, aut ſurculis quibuſdam delicatis, nouam huic voci tribuentes ſignificationem, cùm recepta optimè conueniat, vt ſuo loco pòſt declarabitur fuſiùs. Neq; credendum apud Euangeliſtam ἀκρίδες Locuſtas maximas intelligi poſſe. Erat enim in deſerto Ioannes longiſſimè à mari. Inuenio enim apud [a] Galenum ἀκρίδες nominari vnà cum áſtacis, & carabis, aitq; eſſe nutrimenti, quod haud faciliter digeritur: ſed meo iudicio corrupta eſt ea vox, legendumq; καρίδες; hoc eſt, ſquillæ, atq; ita legiſſe videtur interpres, qui ſquillas tranſtulit. Diſputat ſuper hac voce contra Lonicerum Braſauolus in longis ſuis ad eum locum commentarijs, ſed vnico tantùm verbo lectori ſatisfacere potuiſſet, locum, vt ego feci, reſtituendo; nam Locuſta marina Ariſtoteli alijsq; Græcis non ἀκρὶς eſt, ſed κάραβος, pro qua voce Gaza ſemper Locuſtam reddidit, & pro καραβοῦδα Locuſtacea, Plinius plerunq; etiam Locuſtam, nonnunquam tamen Græcam vocem Latinè reſeruauit. [b] Adrianus Turnebus agens de ſiphone inſtrumento, quo incendia extinguuntur, citat hoc ex lexico antiqui cuiuſpiam critici, ἀκρὶς, ἀξακὸς, κάραβος, καὶ σίφων ὑπρησμῶ, ac ſi ἀκρὶς ſiue Locuſta idem illud inſtrumentum ſignificaret, quòd non puto: nam cùm de aqua ignem extinguente ſermo ſit addaturq; ἀξακὸς & κάραβος, rurſus in eadem opinione ſum qua priùs, nimirum ἀκάρις legendum. Locuſta iam verò præter Inſectum, de quo agimus, & piſcem, nomen eſt famoſiſſimæ veneficæ, quam Galba Cæſar vnà cum alijs pluribus veneficis morte affecit teſte [c] Dione Caſſio, qui eam præterea tradit immedicabile venenũ præbuiſſe Agrippinæ, quo intra boletum condito, maritum Cæſarem Claudium necauit. Eadem Neroni Cæſari cariſſima fuit, vt author eſt Suetonius, qui [d] Neronem ait illius opera Britannicum interimiſſe, veneno priùs in hirco expertum, poſtquam is quinq; horas protraxit, iterum ac ſæpiùs recoctum à Locuſta porcello obiecíſſe; quo ſtatim exanimato, inferri in triclinium, dariq; cænanti ſecum Britannico imperaſſe, & cùm ille ad primum guſtum concidiſſet, comitiali morbo ex conſuetudine correptum apud conuiuas ementitum, poſtero die raptim inter maximos imbres translatitio extuliſſe funere; Locuſtæ pro nauata opera impunitatem, prædiaq; ampla, ſed & diſcipulos dediſſe. Qua de re citatur fragmentum Turni Aurunci ex ſatyris, quod ita recenſeo.

Et quæ Cæſareas ſoboles horrenda Locuſta
Occidit, curis dum liberat arte Neronem.

Meminit eiuſdem [e] Iuuenalis, canens:

Inſtituitq; rudes melior Locuſta propinquas
Per famam & populum nigros efferre maritos.

[a] *In cõment. 2. Sect. Aph. 18.*

Locuſta piſcis.

Locuſta inſtrumentũ quale.

[b] *Lib. 19. Aduer. cap. 23.*

Locuſta venefica.

[c] *Lib. 60.*

[d] *In Nerone cap. 33.*

Britannici mors.

[e] *Sat. 1.*

SYNONYMA.

LOCVSTÆ omnibus notæ, varia pro morum ac locorum diuerſitate ſortiuntur nomina; quare ſi fortè paulò confuſiùs, quàm decuiſſet, ſingularũ nationum ſynonymiam tradidero, lectores æquos etiam, atq; etiam rogo, vt boni conſulant, & ſi quid deſit, addant, ſi quid ſuperfluum, reſcindant. Inuenio in primis varia apud Hebræos, & Chaldæos ſynonyma, quibus vel Locuſta, vel aliqua eius ſpecies ſignificatur. Leuitici vndecimo quatuor Locuſtarum genera inter aues mundas recenſentur, quarum prima ſpecies ארבה Arbeh dicitur à multitudine, à Rabah id eſt augeſcere, ſeu multiplicari. Rab. Dauid Kimhi ſuper Iolem ſic putat nominari, quòd hæc Locuſtarum ſpecies omnium ſit maxima, & copioſiſſima, vnde nomen ſpeciei pro genere vſurpatur; vel quòd agminatim aggregentur. In priori ſenſu hoc lego apud Pagninum הרבנת educatio, incrementum, multitudo, vnde, inquit, etiã

Arbeh.

Arbeh,

A Arbeh, Locusta, sic appellata quòd sit species multa, Exod. 10.4. Alibi vtramq; etymologiam repetit, nimirum quòd agminatim, & magna copia gradiantur. *Ecce ego adducam cras Arbeh Locustam in termino tuo*, Et versu 13. *& ventus Orientalis eleuauit* Arbeh *Locustam* pro Locustas, nam numerus singularis Hebræis maiorem, quàm apud Græcos, vel Latinos multitudinem denotat: & multis alijs in locis. Atq; id genus Locustarũ Aegyptios agros Moysis tempestate diuino iudicio Orientali vento immissum horribilem illis vastitatem intulit, sicut in decimo Exodi scriptum legitur. Vocem porro Arbeh nonnulli vertunt voce ἀκρίδος, quam & ipsam esse videri generaliorem ad quoduis Locustarum genus significandum putamus. Chaldaicè vertitur גובא Goba ab altitudine, siue vt alij volunt, Goba dicitur collectio à גבב Gabbeb, id est congregauit, quòd videlicet in magno numero veniat, atq; vt Prouerb. 3. legitur, veluti turmatim procedat. Ea vox etiam apud Nahum in tertio ponitur, *Parvuli tui* Cegob gobai, id est, quasi *Locustæ Locustarum*. Septuaginta simpliciter transtulerunt ἀκρίδα; Kimchi, Abraham & Ionathan intellexerunt etiam eximiæ magnitudinis Locustas, nam plerunq; geminatio verbi ἐπίτασιν habet. Rab. Sel. exercitum Locustarum exposuit, Amos quoq; septimo gobai ponitur, vbi per examen Locustarum fœnum cordum siue autuminale depascentium, terræ sanctæ futura depopulatio, & deuastatio à numerosissimo Assyriorum, Babyloniorum, & Romanorum exercitu designatur. Septuaginta interpretes ἐπιγονῶν ἀκρίδων. id est fœtum Locustarum reddiderunt. Secunda species Leuitici vndecimo סלעם Salaam, nusquam alibi in sacris literis reperitur. R. Abraham Ben Ezra, & Hizkuni putant sic Hebraicè dici, eò quòd ascendat, & saliat super rupes, & silices. Nam Sæla Latinè silicem, saxum, siue rupem significat. Alij sic volunt dici à Sullam inserta litera v, quod scalam significat, à Salal, id est, viam complanauit, seu contriuit, exaltauit, conculcauit. R. Dauid Kimchi definit genus esse Locustarum alatũ, gibbosum, & sine cauda cum capite oblongo, quòd à Chaldæis & Rabbinis רשון Raschon appellatur. Septuaginta interpretes, & post illos Hieronymus ἀττακον, Attacum verterunt. Tertia species הסגל Chargol. Hebraicum Chaldęus paraphrastes retinet, qui vocat Chargola. Vetus interpres vertit ὀφιομαχον, de qua voce pòst. Kimchi Chargol exponit genus Locustæ. Quarta species Hebraicè החגב Chagab, Chaldeis Chargeba dicitur. Chagab D. Hieronymus Ecclesiast. vltimo dicit esse ambiguũ, quòd & Locusta & Ἀπάλαβος potest transferri, & metaphoricè illo nomine significari senũ crura tumentia, & podagræ tumoribus prægrauata. Atq; hæ sunt quatuor Locustarum speB cies in vndecimo Leuitici commemoratæ, quæ Iudæis concedebantur in cibum, vt suo loco postmodum declarabitur. Rab. Selom. in Leuit. scribit Iudæos non posse has quatuor Locustarum species à se inuicem discernere. Sunt præterea tres aliæ Locustarum species, de quibus Ioel scribit cap. 1. & Amos 4. Prima dicitur גזם Gazam à גזז gazas, quòd tondere, radere, exscindere significat, quòd omnia è terra nascentia detondeat, depascat, & absumat. Chaldaicè Ioel. 1. Zachala vertitur, quod nomen generale est reptilium, à Zachal, quod repere siue serpere significat, inde Sechale æręts, id est, reptilia terræ Mich. 7. Apud Rabbinos passim ad significandam Gazam vsurpatur. Chimchi quoq; Ioel. 1. Gazam scribit esse vermem olera & præsertim brassicas abrodentem. Sic dicitur, quòd per humum rependo omnia absumat & perdat. Sunt qui Ioel 1. putant Βρῶχον posse verti, de qua voce infrà. Quinquarboreus in Amos 4. cap. dentibus, inquit, durioribus valet, ita vt arbores etiam comedere possit, vnde apud Amos scriptum est: *Et oliuas vestras comedet*. Septuaginta verterunt κάμπλω, id est, Erucam. Secunda species apud Iolem est ילק Ielak quasi dicas Ligurio, à lakak, quod lambere, & lingere significat, quia herbas lambant & deuorent. R. D. Kimhi in 1. Ioel definit animalculum alatum instar Crabronis, sed minoris quantitatis, quod arborum folia depopuD latur, & in maxima multitudine vastat. Ielek Ioel. 1. Chaldaicè vertitur כורת Coret, id est, incidens. Nahũ 3. *Gladius deuorabit te* Caiælæk, congregare, siue vt R. Abraham & Kimchi interpretãtur, aggrauare Caiçlęk; & versu sequẽte *ialaK expansus est & auolauit*. Hîc Chaldaica versio nomen Ielek interpretatur partim nomine Sochala, id est, reptilis siue Vermis, partim nomine Kameza, quòd & ipsum Locustam sic dictam significat, de quo suprà, à collectione seu congregatione, (vnde & Camez punctum à collectione oris dictum volunt) quoniam gregatim siue agminatim volent. Syriaca quoq; noui testamenti versio eadem voce pro nomine ἀκρίδος vtitur. Eandem vocem Ielek Chaldæus Paraphrastes interpretatur nomine Pirha, quasi dicas motatio siue cursitatio, à perah id est, motũ est, volitauit, cursitauit, eò quòd huc, atq; illuc vastando fruges cursitet, ac subsiliat. Secundum commemoratas ergò illas Chaldæas interpretationes colligitur Ialæk Locustæ genus esse, quod præter copiam & numerum volatu etiam præstat celeriore, & latiùs quàm cætera extenditur, pluresq; agros celeriùs conficit, atque consumit: vnde & Ieremiæ 57. legitur: *Adducite equos quasi Ialæk aculea-*

Numerus singularis pl⁹ hebręis notat.

Goba.

Salaam. Sæla.

Raschon.

Chargol.

Chagab.

Gazam.

Zachala.

Sochala. Kameza.

Pirha.

IelaK.

tum:

tum: & quinquageſimo primo: *Niſi impleuero te, hominibus quaſi Locuſtis*, & Pſal. 105. v. 34. de plagis Aegyptiacis: *Dixit & venit Arbe veiaLK abſq; numero.* Exodi 10. vox Arbe tantùm ponitur, quæ eſt generalis: *Et Locuſta abſq; numero.* Hinc rectè Grammatici Iælæk definiunt genus eſſe Locuſtarum numeroſum, turmatim volans, quod aculeo tanquam lingua vtitur herbis, & frugibus allambendis atq; corrumpendis accommodato. Porro Septuaginta interpretes plerumq; vertunt βρῦχον. Hieronymus & pleriq; Græcum vocabulum retinentes Bruchum vertunt, ſed cùm Bruchus, vt pòſt Græcam vocem explicando declarabo, Locuſta ſit etiamnum imperfecta, ſine alis: contrà Iælæk ſecundum Grammaticos, vt dictum eſt, propriè ſit genus Locuſtæ aculeatum pennatum atq; volans, meo iudicio plurimum differunt, quantum quod perfectum eſt, ab eo quod ſuam nedum perfectionem ſit conſecutum. Quidam apud Ioelem vertit pro Iælæk Erucam, quod quibuſdam viris doctis probatur, mihi autem non, ob allatam rationem. Dauid Pſal. 104. & Arbe & Iælæk nominans, docet in octaua Ægypti plaga non vnum ſæuiiſſe Locuſtarum genus. Tertia deinceps Locuſtarum ſpecies apud Ioelem eſt חסיל Chaſil, quaſi dicas perditio ſiue abſumptio, ſiue depaſtor, à Chaſal, quod abſumere ſignificat, quòd omnia vaſtet & perdat, ita vt nihil reliquũ faciat, Deut. 28. *Sementem multam ſparges in terra, & modicum congregabis, quia à Locuſta Iechazilu*, id deuorabuntur omnia. Chal paraphraſtes Ioel. 1. vertit Schemota, vel vt tradit quidam, quòd longa ſit, & ſubtilis (id enim hoc nomen Thalmudicis ſignificat teſte Aruch) vel quòd terram incultã reddat, ſed quoniam שמט Schemat etiam rapere, euellere, extrahere in Targ. Eſther, necnon exilire Deut. 20. ſignificet, Schomota inde videtur eſſe dicta Locuſta, quòd huc & illuc ſaltando fructus, & grana euellit atq; perdit. 1. Reg. 8. Arbe & Chaſil coniunguntur. Septuaginta Ioel 1. verterunt ἐρυσίβλω per υ in antepenultima (nam ἐρισύβη per iota aliud eſt, etſi vtrumq; frugum eſt vitium) id eſt, rubiginem vel robiginem, forſan quòd nomen Hebræo reſpondens, non inuenirent. Res tamen ipſa communis videtur: vt ſicut Vermis ſiue Locuſta Chaſil totum exhaurit & abſumit, ſic robigo in ſegetibus, nihil relinquat, quod ſit vſui. Chaſil autem Locuſtæ, aut Vermis noxij genus eſſe alia quoq; ſcripturæ loca teſtantur. Rubiginem quidam recentiorum putant Vermem eſſe, qui maximè rorem ſequatur. Hier. Rubigo rorem noxium ſequitur, qui cùm in folia depluit, ſole ſuperueniente animatur & viuit, varieq; plantis nocet. צלצל Thelatſal Deut. 28. ab Hieronymo etiam transfertur rubigo. Rabbi Selom. in commentar. ſcribit eſſe ſpeciem Locuſtæ: idem tradit Rab. Dauid in lib. Rad. Pagninus putat eſſe Cicadam; dicunt enim, inquit conſcendere arbores, & exugere earum folia. Addit Elias rationẽ nominis eſſe, quòd ſtrepitũ edat cymbalorũ more. Sed cùm & alij à צל vmbra deriuent, quã volatu ſuo obducit, vel quæ terram occupat, iudicandum eſt Locuſtam eſſe, tum inde, tum quòd ſenſus verborum id etiam indicent Deut. 18. 42. *Omnem arborem tuam, & fructum terræ* (tuæ) *depauperabit Locuſta.* חנמל Chenemal à quibuſdam exponitur genus grandinis, aut glacies fortis: alijs frigus: Pſal. 78. 47. q. Locuſta, eò quòd maneret, & excideret virentia. Aben Eſra in lapide, id eſt lapidibus magnis è cælo demiſſis. In Syro Chaldaico dictiorio legitur Bachenomol, & exponitur etiam Locuſta, ſic dicta quòd בא veniebat, חז manebat. vel caſtrorum in modum locum occupabat, & מל ſe ſuccidebat. Gierat (Scaliger ſcribit Gierard) Bellunenſi exponitur Locuſta. Zizfa in continenti Raſis Locuſta magna eſt, & Bariol eidem Locuſta ſine alis. Apud Gentilem in expoſitione vocabulorum Kercules redditur Locuſta magni corporis, non habens alas. Troglodytæ teſte [a] Scaligero vocant Ambat. Apud Græcos, prout vario in modo inter ſeſe differunt, diuerſa nomina reperio, inter quæ tamen Ἀκρὶς vox videtur eſſe generalior ad quoduis Locuſtarum genus ſignificandum. Huius triplex etymum apud Grammaticos obſeruaui. Ἀκρὶς teſte Euſtathio ſecundum veteres dicitur à γράω, quod eſt, edo, cum adiectione literæ α, quaſi ἄγρις, & per inuerſionem Ἀκρὶς. Ἀκρὶς ὀξυτόνως Etymologo eſt animal παρὰ τὸ κάρη, id eſt à capite, & adiecta litera α ἀκαρὶς, & perſyncopen ακρὶς, hoc eſt caput non habens, aut paruo capite, aut quòd magnum caput habeat, aut παρὰ τὸ ἄκρας τῶν ἀσταχύων καὶ τῶν φύτων νέμεσθαι, quòd ſummitates ſegetum, & plantarum depaſcatur. Quod poſtremum etymum communius à doctis recipitur, & ab edendo Euſtathius, vt oſtendi, dici voluit. Locuſta diminutiua voce dicitur Ἀκρίδιον, Latini reddunt Locuſtula. Ἀττέλαβος Ariſtotcli memoratur Locuſtæ ſpecies, de qua loquens [b] Plinius, Græca ſeruata voce, Aduerſantur, inquit (Apibus & Veſpis, & Crabronibus) & Locuſtarum minimæ ſine pennis, quos Attelabos vocant. Scribitur & Ἀττελέβος cùm apud Heſychium, tùm apud Plutarchum in ſympoſiacis. Eſt autem Ἀττελάβος ſiue Ἀττελέβος Heſychio εἶδος κνωδάλεζώου μικροῦ καὶ λεπτοῦ, ſeu ſpecies ἀκρίδος, & quidem ἀκρὶς μικρα, vt Suidæ quoque ἀκρίς τις, Locuſta quædam. Sic Hieronymus etiam apud [c] Nahum prophetam, Locuſtæ inquit,

Ielek non eſſe Bruchum.

Chaſil.

Schemota.

Rubigo quid.

Thelatſal.

Chenamal

Gierat. Ziſza. Bariol.

Kercules.

[a] *Exer.* 192.

Ambat.

Locuſtula.

Attelabus.

[b] *Lib.* 29. *cap.* 4.

[c] *In Comment.* 3. *cap.*

A inquit,& Bruchus, & parua genimina Locustarum, quæ vocantur Attelabi. Et mox. Porro
„ Attelabus,quem significantiùs comestorem interpretatus est Aquila, parua Locusta est in-
„ ter Locustam & Bruchum,& modicis pennis reptans potiùs quàm volans, semperq; subsi-
„ liens;& ob hanc causam vbicunq; orta fuerit, vsq; ad puluerem cuncta consumit, quia do-
„ nec crescant pennæ, abire non potest. Et rursum. Confertur exilienti Attelabo,& Locustæ,
„ quæ in die frigoris,eò quòd auolare non possit, residentin sepe, & postea orto sole, & illius
„ ardore calefacta exiliat,& ad alias regiones auolans,nequaquam meminerit sepis,in qua tē-
pore frigoris federat. Hæc omnia D.Hieronymus. Videtur porrò ὁ Ἀττελάβος dici παρὰ τὸ ἄπτειν, quoniam paruas habens pinnas, subsilit potiùs quàm volat. Notandum Plinio planè pennis carere, D.Hieronymo alas habere, sed paruas, vt etymum nominis quoq; indicat: quin & apud [d] Plutarchum lego Lemnios galeritas honorare, quia Ἀττελάβων (Bruchorum vertit interpres) oua confringat, quod generatim de Locustis scribit Plinius, quanquam Gracculos ibi,non Galeritas ideo honorari scribat, quare non probo,qui apud Dioscoridem duo Locustarum genera facientem,alatum vnum,sine alis alterum, hoc postremū Attelabum Plinij esse volunt:nam quantum ego percipere potui, Bruchus potiùs erit. Vo-
B catur autem id Dioscoridi Ἀσίραχος (Hermolaus corruptè legi ait Asitacon & Assiracon,legitur etiam teste Vvottono Axiarchus: sunt qui pro ἀσίραχος habent Ῥιξαχόσκη, vt annotat author thesauri linguæ Græcæ in sua Appendice) aut ὄιος, vel vt Scaliger legit, ὄνισκος, id id est asinus, vel asellus, facto, vt videtur nomine à tardiori motu, quoniam alis cùm careant, alatis comparatæ,segnes videantur; quanquam [c] Scaligero quiduis potiùs,quàm asellorum vel speciem, vel lentitudinem referre videantur ad appellationem consequendam. Paulo Aeginetæ ὄνος ἄπτερος nominatur; ego Bruchum verterem,quem alis prorsus carere subinde docebo. Scaliger dum dixisset Plinij Attelabum esse, subiungit idcirco asellos dictos quosdam authores esse, ob pigritiam si cum alatis comparentur. Saliunt tamen, atque adeo, vt ab Italis Caüallette, à Gallis Saltatrices meruerint appellari. Non desunt qui eos Bruchos putent esse Bibliorum.Scriptum est in historijs Abissinorum:ab his fruticum etiam excindi truncos,vbi ad alius inopiam pabuli deuentum sit. Tum alas suboriri,quarum perfectarum præsidio abeuntes vestigent parentes suos. Hæ sunt illorum atq; etiam Mauritanorum superstitiosa verba. Hæc Scaliger. Fallitur Hermolaus,qui apud Dioscoridem cap. de Ono, qui Latinis Millepeda vocatur, inquiens esse etiam Locustæ genus, quod Onos, &
C Millepeda vocatur. Non enim Onos vocatur, quòd plures, quàm cæteræ Locustæ habeat pedes, sed quòd Asselli instar pigra sit, quin pedibus carere tradit Dioscorides. Porro verba prophetæ quorum supra in explicatione Attelabi meminimus, hæc sunt: Βρῶχος ἄρμησε καὶ ἐξεπετάσθη. Ἐξήλατο ὡς Ἀττελάβος, ὁ σύμμικτός σου, ὡς ἀκρὶς ἐπιβεβηκυῖα ἐπὶ φραγμὸν ἡμέρᾳ παγῆς ὁ ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ ἀφήλατο, καὶ οὐκ ἔγνω τὸν τόπον αὐτῆς. Vbi Bruchus Hieronymo est animalculum nihil volare valens, & ventri tantùm studens, Attelabus saltans potiùs, quàm volans, paruis alis: Locusta iam perfectas alas habens. Et [f] Alberto Bruchus est primus partus Locustæ, & cùm efficitur maior, vocatur (inquit) Archalabus (lego Attelabus) & quando perficitur,est Locusta. Bruchus autem,quòd adhuc immobilis est,totum depascitur, vsq; ad radices nihil viroris relinquens. Liranus etiam Bruchum, & Locustam differre scribit,sicut perfectum & imperfectum in eadem specie. Bruchus, inquit Glo-
„ sa,vocatur fœtus Locustæ,antequam alas habeat, deinde cùm incipit parum volare Attela-
„ bus dicitur,cùm verò pleniter volat, Locusta dicitur. Multoq; grauior est Bruchus, quàm
„ Locusta,vel Attelabus, quòd iacens in vno loco radicitùs comedit fructus. Sic & [g] Chryso-
D stomus ad ea verba, *Venit Locusta & Bruchus* &c. Locusta, inquit, & Bruchus non simul existere solent;aut enim præcedens Locusta Bruchum parit; aut Bruchus auctus in Locustam tandem euadit. Βρῶχος Varrino est εἶδος Ἀκρίδος παρὰ τὸ βούκειν, τὸ ἐσθίειν, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ Μάσαξ καλεῖται, παρὰ τὸ μασᾶσθαι. Καὶ βρῶχος ἡ Κάμπη, ἡ ἐκ νυγενὴς, καὶ ἄπτερος ἀκρὶς genus Locustæ ita dictum à vorando, quod & Mastax dicitur à mandendo; item Bruchus, Eruca primū nata,& Locusta alis carens.Suidę pariter,& [h] Scaligero Βρῶχος est κάμπη Eruca. Hic enim Bruchum, Theophrasti,& Dioscoridis Ericam (sic habet meus codex, sed lego Erucam) esse ait, & à Lombardis Bruc dici, à suis vicinis Brecole, à Romanis qui sunt in
„ Gallia,Brughiera, Vasconibus Brana; nasciq; in terra frugum fœcunda ex ouis,quæ parens
„ ibi deposuit, postquam segetes ibi consumpserit. Alphonso Tostato Bruchus animal est
„ paruum, quantitatis Muscæ nigerrimum, quòd demolitur vineas, & idiomate Hispano dicitur Pulgon siue Brugo; item fœtus Locustarum. quod primum animalculum Ips fortè fuerit. Βρῶχος verò Etymologo,& in lexico veteri cæterisq; rectiùs dicitur esse εἶδος ἀκρίδος παρὰ τὸ βρύκειν τὸ ἐσθίειν, pleonasmo τῆς ο, & τροπῇ τοῦ κ quasi βρυχος. Vnde fortassis Ita-

Attelabus vnde dict⁹.

[d] *Lib.de Isi-de et Osirid.*

[c] *Exer.*192.

Asellus & vnde dict⁹.

Hermolai error.

Millepeda.

Bruchus quid.

[f] *Lib.*26.

Bruchus vt à Locusta differat.

[g] *Psal.*4.*in Homil.*

[h] *Exerc.*36.

lorum

lorum broccare pro vorare, qua voce de capris ferè vtuntur, quæ omnia abſumunt, aut brochezzare, quod eſt folia & cymas decerpere, & Germanorum Bruchen, quod conſumere, & & conficere ſignificat, necnon Belgarum brocken, quod eſt minutim conſcindere. Βρῦχον Ionicè Heſychio eſt Ἀκρίδων εἶδος, ſpecies Locuſtarum, qui etiam addit, Cyprios viridem Locuſtam vocare βρῦχαν: Tarentinos autém Ατταλάβον; alios ἀρραίαν Μάντιν. Author theſauri linguæ Græcæ innuere videtur βρῦχος non eſſe vocem Græcam, ſed à recentioribus Græcis receptam à Latinorum Bruco, nam in dictione Μελολόνθη ſic ſcribit. Ab authore γεωπονικῶν vox latina vſurpatur in βρῦχος commutata; ſed ſi latina eſt, mirum fuerit [i] Plinium non meminiſſe. Verba Geoponici ſunt, περὶ τὸ ϛέλεχος τῆς ἀμπέλε παρὰ τὴν ῥίζαν τρῖς κόκκα σινάπεως χῶσον. φυτευόμενα γὰρ ταῦτα τῇ ὀδμῇ τὸν βρῦχον ἀναίρει. In lexico Latinogræco veteri Bruchus dicitur βροῦχος, Μωρός, ἠλίθιος, βραδύς. Βρόχοι Heſychio ſunt Ἀττελάβοι, Ἀκρίδες; pro qua infra Βρῦχοι & βρῦχοι. At βροκὸς eidem eſt μωρὸς, ἐλλύχνιον. Aliquanto pòſt apud eundem βρόκων, ἀμαθὴς, ἀπαίδευτος: ſed μωρὸς, ἠλίθιος, & βραδύς ſtolidum ſignificãt, & inſipidum, neq; ad Locuſtas, aut Bruchos pertinent. Quidam incognitus, qui commentaria edidit in Pſalmos Dauidis, Bruchũ ſcribit dici à brachys, quod eſt breue, eò quòd breuis ſit, & Bruchum exponit paruum Vermem à Locuſta generatum. Brucus F denique [k] Iſidoro eſt, cuius penè totum corpus in ventre colligitur: ſed in tribus exemplaribus manuſcriptis id non legitur. Vbi apud Septuaginta in Complutenſi editione legitur Leuit. 11. καὶ ταῦτα φάγεσθε ἀπ' αὐτῶν τὸν Βρῦχον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. Καὶ τὸν Αττακὸν, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ τὸν ὀφιομαχλὼν, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ τὸν Ἀκρίδα καὶ τὰ ὅμοια αὐτῇ. id eſt, Et hæc comedetis ab ipſis, Bruchũ, & ſimilia illi, & Attacum & ſimilia illi, & Ophiomachen, & „ ſimilia illi, & Locuſtam & ſimilia illi: D. Hieron. Græca vocabula Latinè reſeruauit: Com- „ edere, inquit, debetis vt eſt Bruchus in genere ſuo, & Attacus & Ophiomachus atq; Locuſta, „ ſingula iuxta genus ſuum. In alia editione legitur τὸν Ἀττακλῶ. Cùm itaq; hîc Ἀττάκης, vel Ἀττάκος, & Ὀφιομάχης numerẽtur inter reptilia volucria, quęq; quatuor ingrediẽtia pedib⁹, longioribus itẽ pedibus ſubſaltitant, Ἀττάκος fortè idẽ erit, quod Ἀττελάβος, vt rectè quoq; iudicat author theſauri linguæ Græcæ: de Ὀφιομάχῳ non eſt dubium, nam & Suidæ Ὀφιομάχης eſt εἶδος Ἀκρίδος, μὴ ἔχον πτέρα, genus Locuſtæ ſine alis. Sed Heſychius habet Ὀφιομάχος, & exponit Ἰχνεύμων, & ἀκρίδων γένος μὴ ἔχον πτέρα. Nos Locuſtam Serpẽtibus pugnare infrà ſuo loco dicemus ex Ariſtotele, Plinio & alio quodã oculato teſte, & Ὀφιομάχος aliàs eſt, qui ſerpentibus pugnat. Sunt qui Stellionem interpretentur. Alij interpretantur G genus volucris, aut Lacertæ pugnantis cum Serpentibus, vnde nomen ſit ſortita. Μάϛαξ vt Euſtathius tradit ex lexico Rhetorico inter alia ſignificata eſt Ἀκρὶς Locuſta: Similiter & Nicandri Scholiaſtes Μάϛακι exponit Ἀκρίδι in hoc [l] Nicandri loco:

[i] Lib. 13.

[k] Lib. 12. cap. 4.

[l] In Theriaca.

Μάϛακι σιτοφάγῳ ἐναλίγκια, τοι δ' ὑπερ ἄκρων
Ἱπτάμενοι ἀέρων, λιπυρὸν ϛάχυν ἐκβόσκωνται

Heſychio quoq; Μάϛαξ eſt non ſolùm ϛόμα & ἔνθεσις, ſed etiam Ἀκρὶς. A μάϛακα autem deriuari Μάϛακα teſtatur Euſtathius. Locuſtas rodentes fata, inquit [m] Cælius Rhodiginus, Bruchos appellari & Attacos, atq; ita Maſtacas vti eſt apud Nicandrum: Alij tamen, inquit, ſunt, qui vniuerſum Locuſtas dici Maſtacas velint, idq; in Ambracia in primis. Apud [n] Theocritum in hoc verſu:

[m] Lib. 3. cap. 25.

[n] Εdyl. 10.

Μάντις τοι τὰν νύκτα χροΐσεται ἀκαλαμαία

nonnulli καλαμαίαν vertunt Locuſtam, ac ſic dictam poëtę volunt, quòd in ſtipulis naſcatur, atq; arrodat ariſtarum ſummitates, μάντιν verò vocari, quòd famẽ prænunciet, quià cùm plurimæ naſcuntur, prænunciant eo anno difficultatem frumenti, & hoc quidem benè, ſed καλαμαία adiectiuum eſt, μάντις verò Locuſta, vt meminit etiam his verbis [o] Cælius Rhodigi- H nus, proditur memoriæ in Græcorum cõmentariolis quibuſdam, eſſe Mantim Locuſtæ ge- „ nus, quæ in ſtipulis enaſcatur, virens colore, corpore prælongo, pedibus item prælõgis, quos „ & agitat aſſiduè. Ex qua ratione ſunt, qui putent præmacram, & prætenuem ſignificari puel „ lam à Theocrito. Ariſtarchus in commentariolo Lycurgi, Locuſtam hanc ſcribit, ſi quod in- „ ſpexerit animal, protinus illi quippiam producere mali: vnde, inquit, Μάντις dicitur ἐπιβλα- „ βὶς καὶ χαλεπὸν ὁρῶσα, hoc eſt, Mantis vocatur, quæ noxij moleſtiq; aſpectus eſt: vel dicitur „ Mantis, quia Locuſtis aduentantibus, præſagium ſit ingruentis penuriæ. Sic ille. Idem ſcribit „ Zacharias Caliergus Theocriti Scholiaſtes alius Græcus, qui nouiſſimè prodijt ex officina Cõmeliana. Eſt autem Poëtæ ſenſus, Amica tua, quæ nigro, & macro corpore eſt, ſicut Locuſta, ad inopiã, & famem te rediget, arrodens rem tuam familiarem, ſicut Locuſtæ ariſtas arrodere ſolent. In quo ferè ſenſu hoc lego apud Pſaltem, Sicut vmbra deplorans miſerrimum rerum ſuarũ ſtatum, dum inclinat tranſeo, excuſſus ſum quaſi Locuſta. Nam & hanc ſimilitudi-

[o] Lib. 30. cap. 22.

nem

A nem mutati ad corporis maciem nimio mœrore cõtractã referunt, quòd Locustæ tenues sint, atq; leues: alij ad iniurias quibus animalculũ hoc est expositum, cùm sæpe ventorum vi magna agmina Locustarum abripiãtur, & præcipitentur in mare, vel in loca deserta. Suntq; qui hoc simili instabilem Dauidis conditionem exprimi volunt, quòd Locustarum instar huc atq; illuc migrare, & quasi saltare cogatur, nec habeat certã aliquam, & quietam sedem. Sed vt ad dictionem Μαντις reuertamur, Μάντις, inquit Hesychius, ὁ ἐν τοις κήποις βάτραχος, καὶ εἶδος Ἀκρίδος, hoc est, Mantis est rana in hortis, & genus Locustæ: Hoc repetit Varrinus. Et apud Suidam inueniõ inter μάντις significata, ἔστιν Ἀκρὶς δυσκίνητος χλωρά καλουμένη Μάντις. ἤς τινος προσέχοντες ταῖς κινήσεσι μαντεύονται. Est Locusta pigra seu ad motum difficilis, viridis Mantis vocata; aliquid abundantes motibus vaticinantes. Κόρωψ Eustathio alijsq; affertur pro Locusta, Hesychio verò & Varrino Κορωνῶπιδες sunt Κώνωπες, Culices. Κορωνωπίων tamen Hercules dici meruit à fugandis Locustis, vt dicemus. Παρνοπες quibusdam exponi genus Locustarum diximus in Vespis. Sed cùm Pausanias ponat in genere volatilium maleficorum, quæ segetes exedunt, & Aristophanes vuas dicat depascere, arbitror è Locustis esse, cùm quòd harum illud ferè sit proprium inter alata Insecta, tùm quòd ab alijs ita quoq; ver

B ti videam, & priuatim Hesychio Πάρνοπες sunt Ἀκρίδες. Suidę quoq; Πάρνοψ est εἶδος ἀκρίδος; οἱ δὲ Μελίσσας ἀγρίας, καὶ κλίνεται Πάρνοπος. οἱ δὲ κώνωπας Ἀριστοφάνης. Eadem ferè Varrinus repetit. Sunt qui Πόρνοπες scribant. [p] Plinius alibi esse scribit animal Locustæ simile sine pennis, quod Tryxallis Græcè vocatur, Latinum, inquit nomen non habet, vt arbitrantur, nec pauciores hoc esse, quod Gryllus vocetur. Ex his viginti torreri iubent, ab bibi è mulso contra orthopnæas. Et [q] alibi rursus de eodem, Tryxalidum cinis margines vlcerum duros aufert cum melle adiuuat purgationes parientium. Ego id nomen apud Græcos non reperio; quare suspicandum est, Troxallis legendum esse, licet huius vocis significatio nõnihil variare videatur. Apud [r] Athenæum, vt in Eruca dictum est, Vermis genus est, quod olera consumit, nimirum Eruca. Sed ex [s] Æliano constat, Locustę genus esse, cùm ἀκρίδα, πάνοπα, & Τρωξαλίδα simul nominet; distinguatq; solo sono: καὶ βομβῶσαν ἀκρίδα, καὶ Παρνοπα ὑποκορίζοντα (aliàs ὑποκρίζοντα) καὶ μὴ σιωπῶσαν Τρωξαλίδα, & bombis strepere Locustam, & Parnopem sono minuto obstrepere, neq; silere Troxalidem. Vbi interpres Tigurinus Parnopa interpretatur Locustę, vel Culicis speciem, vel Apiculam syluestrem (secutus vt videtur Suidam & Varrinum) Troxalidem ait esse, qui Gryllum ex Plinio vertant. Volunt non-

C nulli Locustas in Ionia à pennarum numero Tetrapelyridas vocari. Apud Aristophanem Acharn.

Λ'λλ' εἴτι βάλει πρίασο τῶν ἐγὼ φέρω,
Τῶν ὀρταλίχων, ἢ τῶν τετραπτερυλλίδων:

Scholiastes exponit τῶν Ἀκρίδων, Locustarum, παρὰ τὸ τέτταρα ἔχειν πτερά, id est, quòd quatuor habeant alas: eadem lego apud Varrinum. Suidas eandem reddit etymologiam, sed Locustã esse nõ dicit. Et Cicadę etiã τετραπτερυλλίδες dicũtur, item Ὀροσδάκναι, quas Mordellas Gaza vertit; adeo vt epitheton potiùs, quàm synonymũ sit, vt voluisse etiam videtur author Thesauri linguę Grecæ. Ἀβρότων apud Varrinum legitur, diciturq; esse genus Cochlearũ, secundum alios Apum: quibus addit quosdam legere Ἀπρότων, eoq; nomine intelligere λῃστῶν, prædonum. Ex quo intelligitur, hoc Ἀβρότων siue ἀπρότων esse pluralis numeri, & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Ἄχηρον Cretenses teste Hesychio dicunt τλῶ ἀκρίδα, Locustam. quod Varrinus quoque repetijt. Suidæ Ἀχήρας est nomen proprium, & ὁ σκώληξ, id est Vermis: fortassis Locusta, vel Bruchus. Ἀβαδδὼν legitur in nono Apocalypseos de Angelo Abyssi, siue perdente; sunt

D qui regem Locustarum interpretentur nocentium hominibus; sed Locustæ, vt pòst patebit, rege carent. Βρέττανα Hesychio, & Varrino est φοβαρά, Cretensibus ἀκρὶς Locusta. Ῥιζαχόσκης Locusta nonnullis vertitur, ab hiatu fortè oris patentiore, nisi rectiùs scribendum sit Ῥίζοχόσκης. Μελερὶς dicitur esse σιτοφαγος ἀκρὶς Locusta frumenta rodens, aut deuorans. Apud Nicandrum de Chelydro serpente in hoc versu,

Ἀγρώσσων λειμῶσι Μολερίδας ἢ βατραχίδας

Scholiastes Μολερίδας esse dicit animal simile Locustis. At μόλεροι ab eodem poëta numerantur inter serpentes, & eos quidem innoxios; adeo vt Μολερὶς, & μόλερος plurimùm differant. Μολερίδαι Hesychio sunt βατραχίδαι, & τῶν ψαχύων τὰ γόνατα. Suidas Μολερίδας vocari scribit τὰς ἀκρίδας, Locustas: apud quem legitur & μολυρίδος κεφάλαιον: Fortè ita dicta fuerit Locusta ἀπὸ τῆ μολυρῆ, quod Hesychio est νωθρὸν, βραδὺν segne, tardum: item ἀνιαρὸν, λυπηρὸν, ἀηδὲς, ἀχάριστον; dolorificum, molestum, iniucundum, ingratum: Si quasi segne vocari dicamus, cõueniet significatio Bruco, posteriora omnibus Locustis cõpetunt.

[p] *Lib. 30. cap. 6.* Tryxallis.
[q] *Lib. 30. cap. 13.*
[r] *Lib. 5.*
[s] *Lib. 6. cap. 19.*

In veteri lexico ex Maximo Tyrio Μιλονομεὺς ponitur pro quodã genere Bruchi. Atq; hæc de ſynonymis cùm Hebraicis, tum Græcis, ex quibus ſatis patere puto Arbeh Hebræorũ & Græcorũ ἀκρὶς nomen videri generaliſſimum; idem de Latinorum Locuſta dicendũ, quam volunt Grammatici dictam ab vredine locorum, quaſi loca vrens ſiue exuſtulans. Iſidoro verò, & Lyrano ſic videtur dicta, quòd longis ſit pedibus; vnde & eam tam maritimam, quàm terreſtrem (addit Iſidorus) Haſtago appellant, quòd poſtremum etymum aſtruit [r] Albertus Magnus, improbans alios, quibus dicitur quaſi loco ſtans. Italis vocatur Caualletta, vel à ſaltibus, quos exercent, vt Scaliger voluit, vel fortè, quòd equũ capite quodammodo referant, item Saltello, Gallis Sautarelle, Hiſpanis Logoſta di tiera, & Gafantholes grãdes: Germanis Hevvſchrecken, fortaſſis quòd in fœni aceruis delitescãt, maximè vbi recens reſectũ de pratis iam conuectũ eſt: item Veyualter, quam vocem ex veteri Gothica lingua dimanaſſe volunt. Belgis Sprinckhaen, quaſi Gallus ſubſiliens. Polonis Konik, Szarancza, Vngaris Sáska.

Locuſta vnde dicta.

Haſtago.

[r] *Lib. 26.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

VARIAVIT, inquit [a] Marcellus Virgilius, admirabili artificio Locuſtas Natura. Nec facile eſt toto orbe naſcentiũ colores, formas, motus, diſcriminaq; alia penè innumera cõmentationis huius noſtræ anguſtijs cõplecti: Nec qui hactenus id egerunt, totã expleſſe rem nobis videntur; neq; immeritò. Quis enim tot primùm in eodẽ colores facilè deſcripſerit? quis tã diuerſas corporũ formas, quis ingreſſus, ſaltus, volatusq; earũ? Sũt enim quæ virides, quę nigræ, quæ liuentes, quæ aliqua parte hunc, alia illum colorem oſtendant. Sunt quæ volãtes tantùm latentem antea colorem aliquẽ proferant. Sunt quæ ſimplicibus, quæ pluribus alis volent, quæ alis carentes ſaltent, quæ vtroq; hoc motu priuatæ ingrediantur tantùm. Sunt quæ lõgioribus, ſunt quæ breuioribus, & paucioribus, lõgioribusq; internodijs. Sunt quæ cãnãt, quæ mutæ ſint; quæ per diẽ, quæ in tenebris tantùm audiãtur; & ne longiores ſimus; Sũt quæ nihil homini in re ruſtica noceãt, innocentesq; à pueris capi ſe patiantur: Sunt contrà quæ peſtem, & calamitatẽ ſatorum omnium totis regionibus afferant, illataq; fame antiquos agros deſerere ſepenumero gẽtes coegerint. Hæc ille. [b] Scaliger noſtrates alias dicit eſſe virides, alias fuluas, alias colore ſquillarũ marinarum: Æthiopicas rubras, aut luteas. Ego ſanè plurimas cùm figura corporis, tum coloribus differentes obſeruaui, alatasq; & non alatas, ſed nigras nunquã: earũ ſubinde deſcriptiones vnà cum ſingularum iconibus lectori ob oculos ponã. Indicas deſcribit Plinius ternũ pedũ magnitudine cruribus ſuis ſerrarũ vsũ ſubire.

[a] *In lib. 2. Dioſc. c. 24.*

[b] *Exer. 192.*

FORMA. DESCRIPTIO.

QVOD ad formam corporis Locuſtarum attinet pauca apud Ariſtot. & Plinium reperio. Author de natura rerum, Locuſta, inquit, colore viridis eſt, caput habẽs formatum vt equus, os ad modum quadranguli, aculeum pro cauda, crura lõgiora, & ad ſeipſam reflexa; vnicum inteſtinum ſanie, & immunditia repletum. Sic ille. Huius Locuſtæ (nã vni priuatim ea deſcriptio conuenit) iconem mox dabo. Apud [a] Albertum reperio hoc ſcriptum de Locuſta. Caput habet, figura equi, & ante os duo additamenta dura, quę ſimul vicem labiorum ſupplent, & dentium: dura eſt ante, & dura eſt poſt ſuccinctorium habens quaſi cornua phylana pro cauda; lõga retrò habet crura ad ſaltum, & quatuor alia in vno latere, & quatuor in alio ad gradiendum: alas etiã quatuor mobiles habet ad volatum membranales, & inteſtinũ vnum ſorde plenum, quæ eſt ſuccus plãtarum. Sed nota, quod decem pedes tribuat Locuſtæ Albertus, cùm ſex tãtùm habeat, ex quibus quidem duos poſteriores cęteris lõgiores eſſe veriſſimum eſt, vnde μεγαλόκωλος Dioſcor. hoc eſt prælongis cruribus, vt Ruellius vertit, nominatur, quãquã ſint qui craſſioribus cruribus vertendũ perperã velint. Eiuſmodi pedes alibi idẽ [b] Dioſcor. ἀκρίδια δ' ἱππολα, hoc eſt Locuſtas paruulas bipedes vocauit, Auena, inquiẽs, genicula quædã habet, folio & ſtipula triticum imitatur, & in cacuminib⁹ dependentes paruulas veluti Locuſtas bipedes gerit, in quib⁹ ſemen cõtinetur: Quod & [c] Plinius tradidit, folio & ſtipula triticum imitatur, in cacuminibus dependentes paruulas velut Locuſtas habet. Sic hîc Hermolaus reſtituit, nã perperam lobos legebatur. Vſus poſteriorum pedũ, de quib⁹ ſermo, eſt ad ſaliendum, quod meminit etiã cõmunis præceptor [d] Ariſt. his verbis: Poſteriora crura medijs lõgiora ſunt, vt ambulent melius, & attollãtur faciliùs de terra, cũ auolare libet.

Quot pedes habeãt & quales.

[a] *Lib. 26.*

[b] *Lib. 2. cap. 116.*

[c] *Lib. 22.*

Pedum posteriorum vſus.

[d] *Lib. 4. de part. cap. 6.*

Quod

A Quod planiùs ea ostẽdunt, quæ saliunt, vt Locustæ & Pulices. Cùm enim inflexa rursus cõ-
„ nixa extẽdunt, attolli de terra necesse est. Locustæ nõ parte priore, sed posteriore habent cru-
„ ra illa ad gubernaculorũ effigiem condita. Suffraginẽ enim intus flecti necesse est, quod nul-
„ li crurum priorum datũ est. Omnibus his seni pedes, ijs etiã quorum enixu saliunt, enumera
tis. De hoc eodẽ vsu loquens Galenus, eadẽ ferè habet, quæ Arist. quin Aristotelẽ citat, atq;
opinionẽ eius omnino recipiendã esse iudicat; quẽ lector plura volens adire poterit. Plinius
tradit hosce Locustæ pedes foris curuari, Insectorũ, inquit, pedes quibus sunt, in obliquum
mouentur, & quorundã extremi longiores foris curuantur, vt Locustis. Idem [c] alibi Nigidiũ
scribit, & Locustis, & Cicadis oculos negare, sed cùm & Locustæ, & Cicadæ Plinio etiã sint
marinæ, dubium videtur, de terrestribusné an de marinis id debeat intelligi. Mihi vtrumq;
„ falsum videtur: etenim nonnullis interpositis Plinius de marinis agens, Locustis, Squillisq;
„ inquit, magna ex parte sub eodem munimento (crustarũ) præduri eminent oculi. Et subinde
„ de Insectis subiungit: Insectorũ omnium, & quibus testacea operimenta, oculi mouẽtur, sicut
„ quadrupedũ aures: adeo vt & terrestribus oculos esse nõ neget, si omnibus conueniat eos au-
rium modo mouere. Senectam exuit teste [f] Philos. quo tẽpore eius operculũ circũrumpitur,
B vt omni vermicularia prole. Claudianus de Locusta tale scripsit carmen in suis Epigrãmat.

Horret apex, capitis, medio fera lumina surgunt,
Vertice cognatus dorso durescit amictus
Armauit natura cutim, dumiq; rubentes
Cuspidibus paruis, multis acuêre rubores.

[c] *Lib.* 11. *cap.* 37. An oculos habeant.

Senectam exuit. [f] *Lib.* 8. *ca.* 17. *Hist.*

Quæ sequũtur descriptiones ad icones Locustarũ pertinẽt, quas author obseruauit, & hisce tabulis expressit. Inter quas omniũ maxima est, quæ prima depingitur alis clausis, & rursus apertis, à capite ad extremũ alui vsq; cõmensurata lõgitudine sex digitos explet extẽtis verò pedib⁹ digitos decẽ. Reperitur in nostris collib⁹ nõnunquã inter herbas in locis ferè ĩcultis. Capta acriter mordet, doloremẽ inferens haud exiguũ. Oua mihi peperit innumera, quę omnia animari nõ puto: nã si ita esset, inextinguibilis semper earũ esset numerus, omnẽq; quotannis segetẽ absumerent. Volat magis, quàm salit: quamobrẽ pedes natura dedit anteriores, nescio ad quẽ vsũ, nisi ad hęrendũ, cui inuolat firmius tenaciusq; crassiores, cùm in cęteris posterio res crassitiè præcellere soleãt, vt ijs insistentes faciliùs saliturę à terra eleuẽtur. Toto corpore, pedib⁹q; colore vestitur gramineo viridi, aluus tamẽ nõnihil per interualla rubet, potissimũ
C in superiori parte. Differt ab alijs nõ sola magnitudine, & ventris crassitie (crassus est autẽ pol licem) sed & partiũ quarundam situ, & figura. Capite Perlam vulgò nominatã potiùs quàm Locustas, quæ equinum quodãmodo caput habent, exprimit. Dorsum gibbosum est, è priorũ pedũ regione, longiùs quàm alijs: pedes anteriores, quos diximus posterioribus esse crassiores, è principio ferè pectoris ortũ suum habẽt, in extremo chelis astacorum more insignes subflauis, neutiquam serratis, sed ipsi inter primũ, & secundum articulum insigniter serrati sunt, vt minus horũ exemplo Plinium miremur, qui ex Indicis serras fieri tradidit: Medij sub alis oriuntur, anterioribus breuiores, quibus ferè cõtigui postremi, omniũ longissimi. Alę intus argento resplendẽt, albo cinereoq; variãtes, in extremo virides; viridi includuntur tegmine siue vagina. Antennas è fronte exerit exiles, breuiusculas, subflauas. Ex minimis est, tertio loco picta Locusta, dorso ac vagina rubicundis, aluo nigra, luteis zonis distincta. capite planè equũ refert. Antennas habet breuissimas, breuissimosq; pedes anteriores, & medios, postremos cõtrà longissimos lutescentes. Mediocribus adscribenda est quarta, toto corpore flauescens, Tænijs quibusdam fuscis trãsuersalibus insignita. Pedes, ac potissimùm postremi
D albo nigroq; distinguuntur. Aluus coloris castanei diluti, respersa multis maculis, exiguis, fu scis. Alæ vaginæ inclusę ex cæruleo diluto perpulchrè admodũ virescunt. Quinto, & Sexto loco posita ex maximis est medium digitum corporis crassitie æquans, palmũ ferè longa, capite viridi, nec nõ toto capiti continuato articulo, qui in dorsum deorsum excurrens triangu lari cuspide, ac squamaceis marginibus cuculli cuiuspiã speciem præbet, medio accliui, & in acumen surgente supercilio à frõte ad alarum principium, quod ipsum integit, dissептus, in cuius lateribus vtrinq; lacunæ quædam, seu scrobiculi in longum excauati hinc ab hoc ipso medio gibberæ, illinc exiguo tuberculo cõstitutæ. vti inter montes valles mediæ iacere so lẽt, colore nigro distinctæ spectãtur. Ocelli vt cãcri immobiles, nigri, minimè sphærici, sed lõ giores, quàm latiores. Inter hos medios duæ nõ ita longæ nempe digitũ tantũmodo, antẽnæ extant. Reliquũ corpus, nẽpe pectus latũ, ac cõpressum, ac æquabile; aluus nouenis coagmen tata incisuris, quę veluti loricatũ lamellæ exterius imbricatim sese excipiũt. Petilli item quaterni, nempe antici, & medij coloris cinerei; postici verò longissimi, quibus tãquã remigibus nixa sese vibrans procul salit, versicolores sunt. Fęmen enim nigris maculis notatur, femur

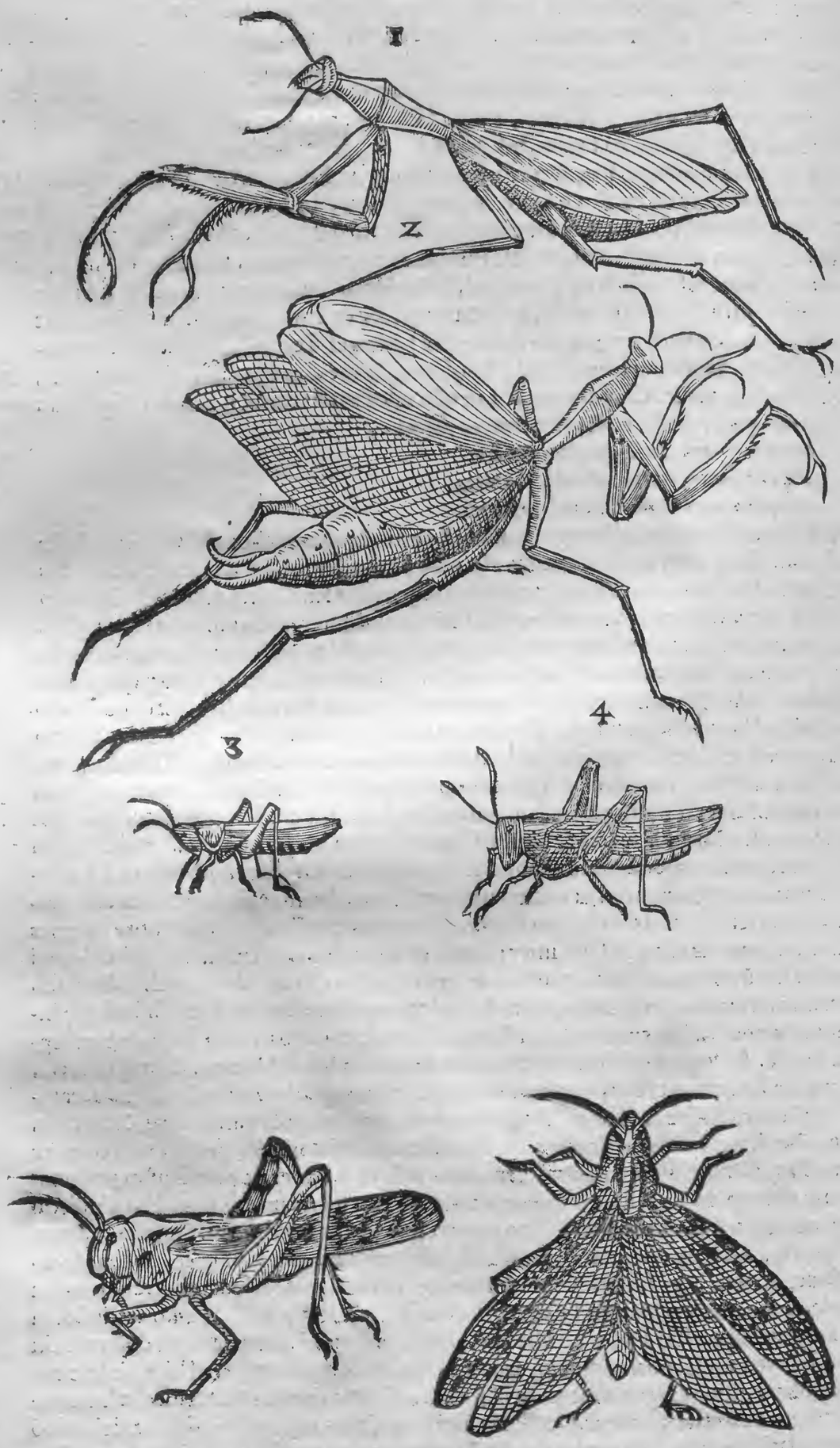
1
2
3
4

A verò viridi,& subalbido variat. Tibia ac pediculi instar serræ dentati, dilutè punicea sunt. Alæ media sui parte vltra extremam aluum in longum protenduntur, quaternæ. Harum binæ superiores fusco, & balio maculosæ. Inferiores ex fusco argenti splendore micant, ac à volatus officio cessante insecto, minimè vt illæ simplæ sunt, sed decuplo rugarum ordine in se complicatæ, quomodo mantilia extergendis manibus dicata, & puerorum illæ ex chartæ laternæ viæ duces, multiplici plicarum serie sibi mutuo incumbentium componi solent; quas cùm ad volatum explicat, in trium digitorum latitudinem distensas est intueri.

Secũda Tabula duodecim habet Locustarum diuersas species. Prima è maiorum genere dorsũ habet colore ochrę nigris minutis pũctis siue guttulis consperso. Alarũ tegmen viridescit, & eiusdẽ coloris & magnitudinis punctulis notatur. Caput, pectus & aluus itẽ pedes viridi ochroq́; variãt. Aluus in aduncũ aculeũ orhrę colore desinit; capite Perlis similis est. Antẽnas habet mirę lõgitudinis, & tenuitatis, rubicũdas subrutilas. Nu. 2. Locusta capite & antennis Cochleã siue Domiportã ęmulatur. Capite, nisi oculi id proderẽt, carere videretur.

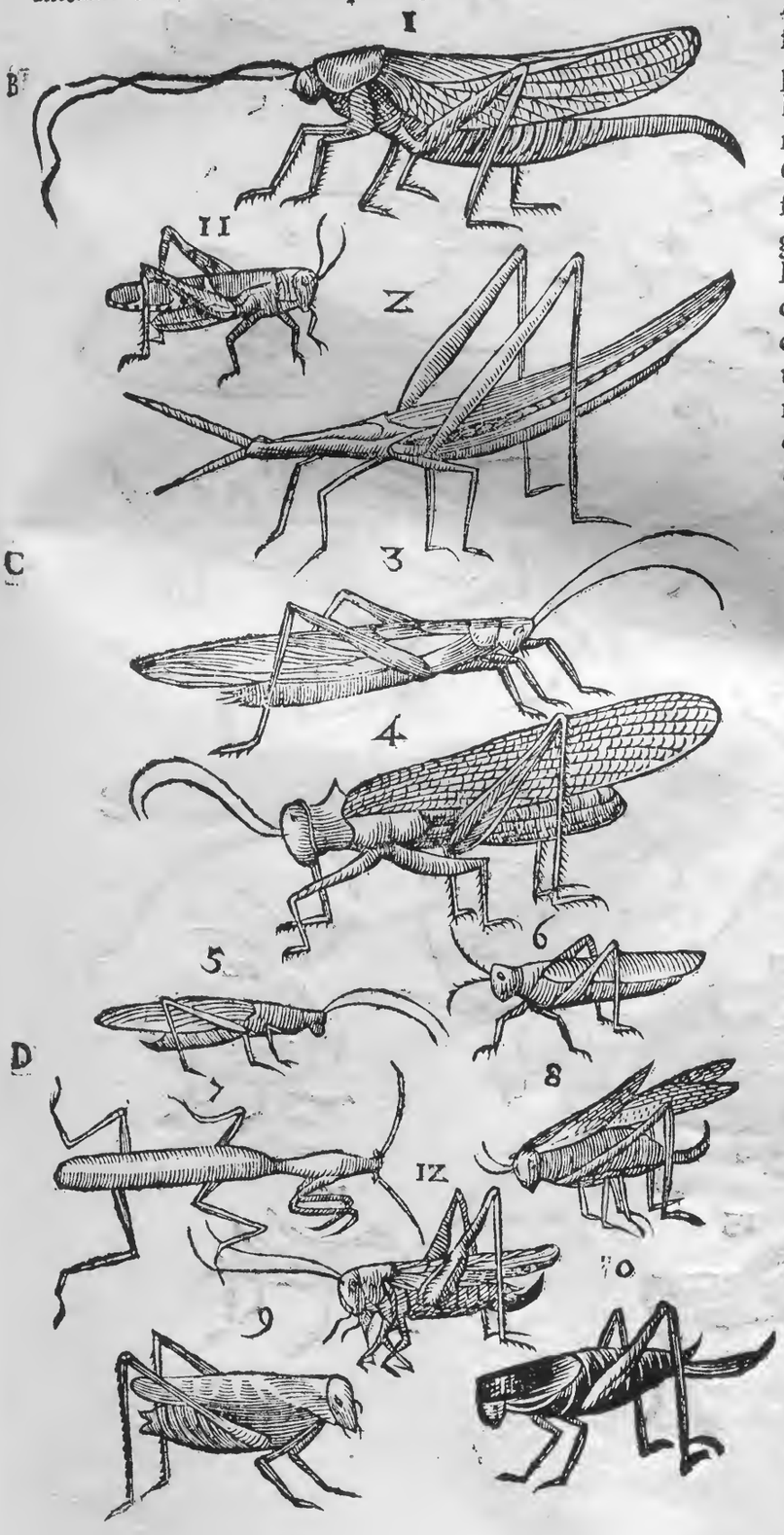

Antẽnę crassæ sunt, & crassa quoq; admodũ femora posteriorum pedum. Alas habet corpore protensiores. Vndiq; concolor sibi. Color est cinereo flauescẽs. Num. 3. Locusta est è genere vulgarium, vnicolor, viridis, pręter antẽnas quæ lutescunt. Quarta tricolor Locusta vocari potest. Vulgo Frate hoc est monachus nominatur, nõ ob colorũ diuersitatẽ, sed quòd cucullata est. Caput collũ cucullatum, pectus, & femora posteriorum pedũ sunt viridia. Tibiæ verò eorundẽ pedum sanguinei planè coloris: cætera omnia cinerea. Antennæ exiles, sursũ erectę. Quinta ex aculeatarũ siue caudatarũ genere, vbiq́; vnicolor, viridis. Num. 6. ex atro cinerea, vndiq́; sibi concolor est. Septima ἄπτερος, Bruchus dici potest, fœtũ illius maximæ, quę primo loco in prima tabula spectatur, esse puto: nam etiã gibbosa est, & priores pedes, è pectoris initio è gibbi seu tuberculi regione, producit, & viridis est tota. Num. 8. ea videtur, cuius descriptionẽ supra dedimus ex authore de natura rerum: nam aculeum habet pro cauda, vt ille loquitur, & tota viridis est, caput equino capiti simile. Tales Hollandi, vt audio Corenmesenvocãt. Tales ego propriè legitimas

Locuſtas eſſe putem. Hanc cùm Cyprio oſtẽderem, Bruchum vocabat, quod non probo. Numero 9. ex Attelaborum genere dici poteſt, propter alarũ breuitatẽ. Hæ enim, aluo quæ admodũ craſſa eſt, comparatę, inutiles eſſe videntur, impotentes ſcilicet eam de terra attollere. Cucullum quoq; habet, eumq; viridem. reliquo toto corpore ex viridi, albo, flauo, & nigro varia. Decima inſigni ac notabili aculeo ſurſum reflexo, viridi, inſignis, ex vulgarium genere eſt, ſed differens plurimùm colore. Tota aluo & dorſo coloris eſt amethestini ſiue violacei, roſtro viridi, fronte, cucullo & antennis, quæ proceræ ſunt, ac exiles, coloris ochræ, pedibus poſterioribus viridibus. Alis caret, Bruchus adhuc ac imperfecta Locuſta. Vndecimo & poſtremo numero Locuſta ſeu Attacus cinereus linea in vertice, & dorſo ferruginea, alis exterioribus nigro, & cinereo varijs, cruribus poſtremis in femore interno, & infimis tibijs phœniceo ſuauè rubentibus, & maculis atris in rubeo colore, & poplitibus diſtinctis.

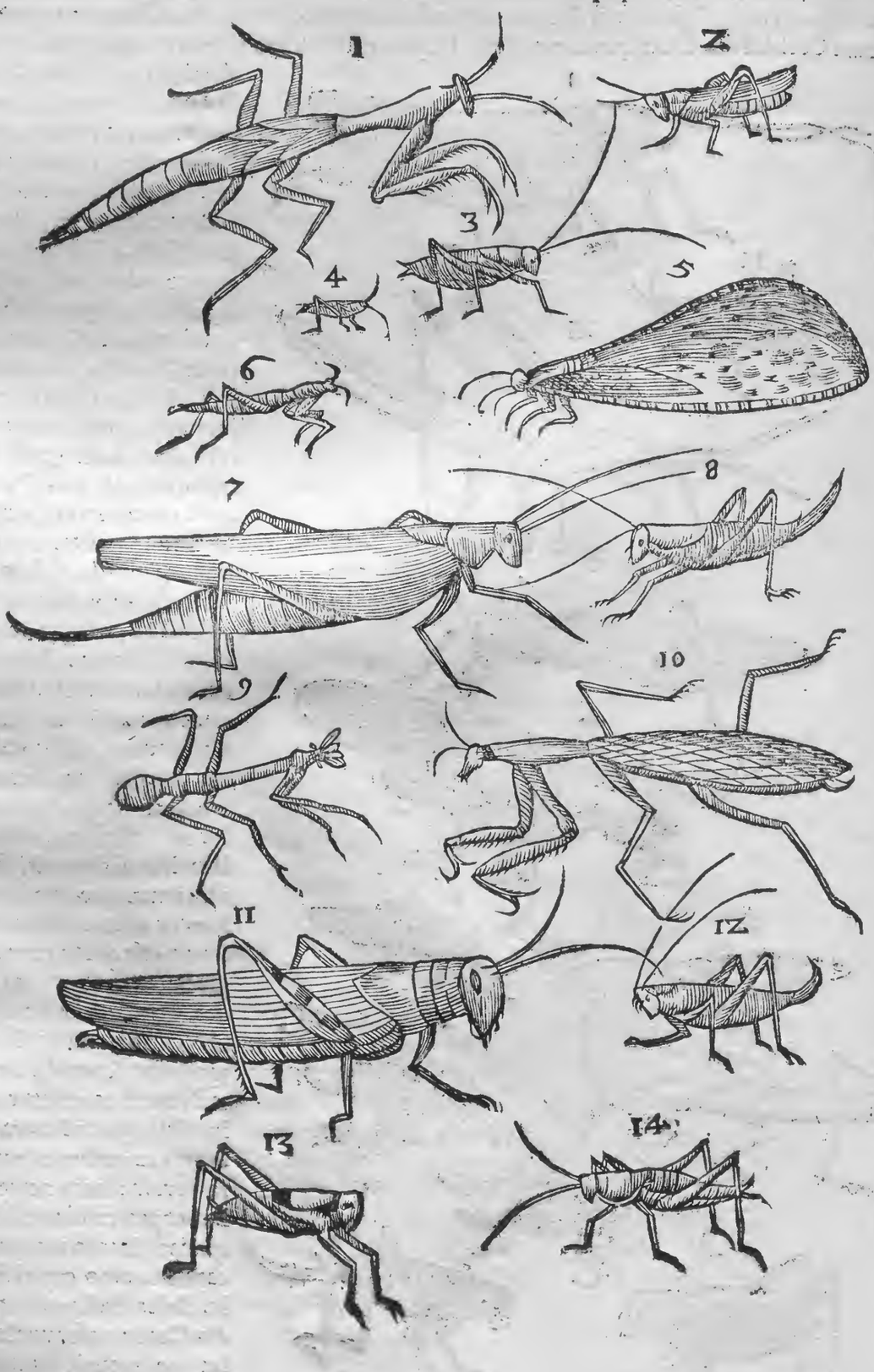

A Tertia tabula tredecim habet Locustas. Prima etiamnum bruchus est, eius generis Locustarum, quod ceu maximum primò posuimus: nam & chelas habet in anterioribus pedib. Figura corporis, qualem figura ostendit. Vbiq; sibi concolor, tota ex cinereo lutescens. Numero 2. Locusta ex minorum genere, siue Attacus, siue Attelabus, capite, dorso, pectore, aliisq; & pedibus è viridi lutescentibus, aluo miniacea, zonis distincta atris. Numero 3. Bruchus, viridi, & atro varius, alui extremum habet bifurcatum. Quarto numero datur Bruchus siue ἀκρίδιον ἀ πτερον, omnium minimum, totum viride exceptis pediculis, qui flauescunt. Numero 5. Papilionis icon est, quam suprà dedimus inter Papiliones. Numero 6. Bruchus est corpore tenui, totus viridis. 7. Numero ex vulgatis Locustis maximis est aculeo admodum longo, tota viridis; per dorsum verò, & alui zonas purpurascit. Numero 8. ex eodem genere, sed minor, & alis caret, Bruchus adhuc, supino ventre flauescit pectore candicat, cætera viridis. Numero 9. Bruchus est inusitatæ planè formæ, aluo fermè rotunda, siue sphærica, assulatim compacta tota ex cinereo fuscescens. Numero 10. Attacus, vel Attelabus haud dubio omnium maximę Locustæ, capite, pedibus, & dorso subflauis, alarum tegmine ad ferrugineum vergente. Vndecima tota ferruginei coloris ex maioribus est.
B Numero 12. Bruchus alius totus viridis. Numero 13. Bruchus viridi, albo & atro varius. Numero 14. Bruchus viridi, luteo & nigro distinctus.

C

D

Numero

Numero 1. in quarta tabula Bruchus eſt omnium minimus, totus ex flauo ad ferrugineũ vergit. Numero 2. & 3. inſolentis admodum formæ Bruchum F. Gregorius Capuccinus, Regienſis rarioribus ſtirpibus inueſtigandis intentus, in pratis collium noſtrorum inuentũ ad me detulit, vt eum ſtudioſis curioſisq; lectoribus communem facerem. Cùm quieſcit, ita ſedet, quemadmodum prior icon exprimit; incedit verò, progredituruè, vt in altera oſtenditur. Capite ceruum, vel equum criſtatũ refert, item cauda quæ multifida eſt, ſed ſurrecta. Sub articulis poſteriorum pedum tubercula habet ſphærica. Corpore toto fuſco, luteo, & albo variat. Rariſſimum eſt Inſectum, & mihi aliàs nunquam viſum, vel obſeruatum. Numero 4. depictum Inſectum Locuſtaceum, Bruchus quiſpiam imperfectus, totus fuſcus eſt, & exiguo admodum corpore.

Tres iſtæ ſeparatim pictæ, cùm præcedentes tabulæ eas non caperent, ex minimis ſunt. Prior alis, corpore toto, & anterioribus pedibus coloris cinerei, dorſo viridis, pedibus poſtremis rubicundis. Alter per ſuperna viridis, cætera cinerea. Poſtrema tota purpurea.

LOCVS.

Quæ loca ament.

LOCVSTARVM omne genus eadem loca amant, vbi ſegetes, vel gramina ſaltem luxuriant, maximè ſi & vitium, arborumq; aliarum adſit copia. Hæc enim in cibum illis cedunt, adeo vt omnia quandoque radicitùs abſumãtur, vt poſtea fuſiùs dicetur, vbi de damnis quæ agris inferunt, agemus. Poſt meſſem inter ſtipulas latent, vnde καλαμαιαν, Theocrito vocari diximus. Cur locis montanis, aut tenuibus Locuſtæ non fiant, ſed planis rimoſisq; dicetur, vbi agemus de partu & coitu, ex Ariſtotele. Plinius quoque non naſci teſtatur niſi in planis, & rimoſis locis, vbi perperam ſunt qui legunt, non naſcuntur in rimoſis locis. Reperire tamen eſt Locuſtas in montibus plurimas, modo gramen abundet. Lacon apud Theocritum Comatam inuitat, vt ad Syluam ſuam accedat, vbi gelidus fons eſt & herba naſcitur, & Locuſta murmurat. Canit verò.

—— Ἀδιον ἀσῇ
Τᾶδ' ὑπὸ τὰν κότινον, καὶ τᾶλσια ταῦτα καθίξας.
Ψυχρὸν ὕδωρ τλως᾽ καταλείβεται. ὧδε πεφύκε
Ποία, χ' ἁσιβὰς ἅδε, καὶ ἀκρίδες ἅδε λαλεῦντι.
—— *Suauis cantabis*
Hîc ſub cotino, & ad ſyluam hanc aſſidens
Gelida vnda illic fluit. Hîc enata eſt
Herba, & thorus iſte, & hîc Locuſtæ murmurant.

Cotinus

A Cotinus autem in montibus nascitur. Interpres oleastrum vertit, sed idem est teste Dioscoride, quanquam & alia arbor cotinus vocetur Plinio, ea nimirum quam coccygriam nominauit Theophrastus. Sed vtraque arbor in collibus nascitur, raro in planis. Locustas nulla non terra alit, aliæ tamen alijs copiosiùs, & numerosiùs. Circa Brundusium quotannis omnes penè agros absumere referunt. Necari eas in Syria militari imperio coguntur teste Plinio. In Lemno insula certa mensura, inquit idem, præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. In Cyrenaica regione lex etiam est ter anno debellandi eas, primò oua obterendo, deinde fœtum, postremò adultas; desertoris pœna in eum qui cessauerit. Aethiopiæ familiares esse constabit postmodum, cùm magnam illius partem Locustis tantùm viuere, & Plinius scribat, & id nostrates nauigatores in Indias referant. Partes eædem in cibo gratę sunt. Vniuersa pęnè Asia, inquit Scaliger, laborat ea peste. Apud Cassini montis incolas tot abundant, vt Iouem precentur, vt Seleucidas aues immitat, quæ eas absumant. M. Varro narrante Plinio author est ciuitatem à Locustis in Africa pulsam. Africam autem Locustis scatere, atque infestari, idem Plinius innuere videtur, dum inquit. Italiam ex Africa
" maximè coortæ (maxima cohorte, vt legunt alij) infestant, sæpè populo ad Sybillina coa-
B cto remedia confugere, inopiæ metu. Apud Nigritas numerosissimam Locustarum multitu
" dinem aëra, inquit Aloysius Cadamustus, vidimus inumbrantem; nam ferè singulis triennijs aduentant, & vbi terras cooperuerint, corrodunt ferè omnia, adeoq; sunt frequentes, vt spatio miliarium duodecim cælum inumbrent: rubent & maiores sunt Cauallettis, non apparent nisi triennio, vel quadriennio semel; quæsi quotannis aduenirent, corrosa & deserta iam forent omnia: ego aliquando eas vidi cateruatim supra mare volare, numerus erat prope infinitus. In Insula Spagnola vulgo vocata Locustæ raro sunt alatæ, nisi cùm aliunde eò deuolant, & omnia absumunt. In cæteris etiam plerisque Indiarum locis Locustarum, vt apud nos copiam reperire est.

Cotinus arbor.

MORES. VOLATVS. GRESSVS.

C

LOCVSTA animal paruum inter volatilia, & reptilia medium est, ac ambigit, argumento quòd non satis à terra attollitur, & cùm paululum eleuatur, non tam volat quàm salit, iterumq; pennis deficientibus, cadit in terram. Quando in aërem sese attollere conantur, primùm cruribus sese impellentes subuolant, & postmodum alis euaginatis volant. Nocturno frigore torpęt, nec matutinis adhuc horis à terra sese subleuant; cùm verò æstus exardet, altiùs volant; vnde scriptum est, nunquid suscitabis eum quasi Locustas. Et alibi:
" Custodes tui quasi Locustæ, & paruuli tui quasi Locustæ Locustarum, quæ considunt in sæ-
" pibus in die frigoris. Sol ortus est & auolarunt, & non est cognitus locus earum vbi fuerũt.
Cæterùm non semper nocturno frigore torpent, quin Plinius cùm dixisset sublatas vento in maria, ac stagna decidere, atque ita mori, contrà ac prisci opinabantur; ijdem, inquit, nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transi-
" ri, continuata plurium dierum (quod maximè miremur) fame quoque, quam propter exter
" na pabula petere sciunt. Sed eiusmodi altus volatus naturalis Locustis non est; Etenim li-
" cet animalia sint leuia, ac facilè mobilia, alacrisq; volatus, hic tamen, vt authoris de rerum
D natura verbis vtar, cito est deciduus. Quamobrem diuini aliquid in alto eo volatu est, quod scripsit etiam D. Augustinus his verbis: Vsque ad Locustas quoque gracia diuina penetra-
" uit, quæ cùm agmine conferto regionis cuiusque occupauerit latitudinem, innoxio primùm
" fertur habitaculo, nec fructus in hospitali incursione depascitur, nisi diuinæ signum præce-
" ptionis acceperit. Sed & ipse ibidem Plinius subiungit, Deorum iræ pestis ea intelligitur.
" Namq; & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, vt aliæ alites credan-
" tur: Solemq; obumbrant, solicitè spectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt
" quippe vires: & tanquam parum sit maria transisse, immensos tractus permeant; &c. Mirum porro est etiam quomodo, cùm rege carere eas etiam scriptura testetur, vna acie tam ordinatum, vt videtur, exercitum ducant. Tradit Historia Locustas anno 852. quando Galliam deuastarunt, viginti millibus passuum vno die per aëra instructa acie compositisq; ordinibus lata esse, terræ incumbentes castra fecisse, duces cùm paucis, itinere vnius diei præcedebant agmen, quasi loca oportuna castris capturi. Eadem hora, qua antecursores pridie venerant,

Rege carẽt

Exercitus Locustarũ descriptio.

nerant, vniuerſæ copiæ poſtridie aderant. Ante ortum ſolis à loco, cui inſederant, non mo- E
uebantur; orto Sole demum per cohortes ſuas proficiſcebantur. Eadem ferè de illis Locuſtis refert Cuſpinianus, quæ eandem regionem anno 874. infeſtarunt. Ex quibus patet militarem aliquam diſciplinam migrantibus Locuſtis ineſſe ac concordiam; vnde Origines Adamantius per Locuſtarum in octaua Aegyptiorum plaga mentionem putat, diſſidentis ſemper à ſe, & diſcordantis humani generis inconſtantiam confutari, quòd homines rationales cùm facti ſint à Deo, neque ſemetipſos ordinatè regere potuerunt, neque Dei regis patienter moderamina pertulere. Aegyptiæ verò illę Locuſtæ, eæ inquam, quæ Aegyptum deuaſtarunt, non erant genitæ in Aegypto, ſed in alio loco deſerto Orientali. nam ſcriptura teſtatur ab vrente vento ſublatas fuiſſe, ſcilicet à media fronte Orientis, ac in Aegyptum deuolaſſe. Niſi itaque miraculosè vento quopiam à terra abripiantur, regionem in qua naſcuntur, non tranſeunt; quanquam naturaliter admodum ſint inquietę, & in continuo ſaltu, vnde diuinus Pſaltes, excuſſum ſeſe eſſe inquiens, ſicut Locuſtæ, ad morem illum horum animantium alludit, vagæ ſuæ vitæ motum exprimens, vt planè vagi ſunt, qui à tyrannis acti, nulli certę ſe dedunt ſedi, ſed modò huc, modò illuc tranſmigrantes Locuſtarum morē imitari videntur, quæ de loco in locum paſſim ſparſimque, quo ſuus ille naturalis fert motus, F
ſubſiliunt.

Aegyptiæ Locuſtæ vbi natæ.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

LOCVSTARVM genus generari vel ex coitu mutuo, vel abſque eodem, idq; diuerſa ratione, proditum inuenio apud authores. Coire eas apertè atteſtatur Ariſtoteles eodem modo, quo cætera Inſecta, ſcilicet minore ſuperueniente maius. Sunt enim, inquit, in eodem genere mares minores quàm fęminæ. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares vacant, ac vniuerſę, & loco eodem fœtum deponūt, ita vt quaſi fauus eſſe videatur. Hinc Vermiculi ſpeciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui, tanquam membrana la ambiuntur, qua diſiecta emergunt Locuſtæ, ac euolant. Tam mollis fœtura hæc eſt, vt ad G tactum leuiſſimum dilabatur, & pereat. Non ſummæ telluri partus committitur, ſed paulò altiùs. Hic concoctione peracta exeunt ex illo terreno amiculo paruę Locuſtæ, & nigricātes; deinde cute abrupta, maiores ſtatim efficiuntur. Pariunt exitu Veris, & ſtatim à partu moriuntur, Vermiculis circa collum innaſcentibus tempore partus, qui eas ſtrangulent. Mares quoque eodem tempore obeunt. Vere terra emergunt. Locis montanis, aut tenuibus Locuſtæ non fiunt, ſed planis rimoſisq;. Pariunt enim in rimis ſua oua, quæ durant hyeme: in terra ineunte æſtate proueniunt ex fœtu anni ſuperioris Locuſtę. Sic Ariſtoteles. Sed [a] Plinius paulò aliter hęc repetijt. Hæ inquit, pariunt in terram (in terra, legitur in manuſcripto codice) demiſſo ſpinę caule (ſpiculo caudæ legit Dalechampius, ſed rectè in Plinio legi conſtat ex ſuperioribus Ariſtotelis) oua condenſa, autumni tempore. Ea durant hyeme ſub terra. Subſequenti anno exitu Veris emittunt paruas, nigricantes, & ſine cruribus pennisque reptantes. Itaque Vernis aquis intereunt oua: Sicco Vere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum geminumq; exitum (exitium, in manuſcripto) tradunt. Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obire, & alias renaſci. (Pint. legit parere, deinde obire, & alias renaſci.) Quidam Arcturi occaſu renaſci. Mori matres cùm pepererint, certum eſt, Ver H miculo ſtatim circa fauces innaſcente, qui eas ſtrangulat. Eodem tempore mares obeunt. Plinius itaque in autumno parere ſcribit, Ariſtoteles veris exitu. Plinio ſubſcribit Albertus, Ouat, inquit autumno, quæ verno tempore faciunt Bruchū omnia deuorantem. Ego pariter prægnātes offendi Octobri menſe, ſed ſubinde mihi oua peperere. Quamobrē credendum, & Vere, & autumno, & fortaſſis etiam æſtate parere, quod ex Pſalmo etiam docemur, vbi legitur, quòd cùm Locuſtæ frondes, & ſegetes prius conſumpſiſſent, nati deinde Bruchi etiam fructus demoliti ſunt. Quin etiam Scaliger Aethiopię indigenas dicere ait à volucribus oua deponi, è quibus illæ aliæ carentes alis excludantur, quæ reliquias abſumant omnes. Sed quod Ariſtoteles de Attelabis dixit (Brucos vertit hîc Theodorus) id Plinius ſimpliciter Locuſtis aſcripſit: adeo vt ex Ariſtotele etiam palam fit, Vere generari Locuſtas, poſtmodum Attelabos. Is enim ſubinde de Attelaborum ortu ſic loquebatur: Pari modo, & quos Attelabos appellant, pariunt, & cùm pepererint, moriuntur. Intererunt oua eorum aquis autum nalibus,

Vt pariant.

Vt moriantur.

[a] *Li. 11. c. 29.*

Quādo pariant.

Attelaborū ortus.

A nalibus, cùm nimis incesserint. Ac sicco autumno largior prouentus Attelaborum est, quoniam minus oua intereant. Inornis enim esse videtur eorum quidem interitus: quinetiam ortus nulla certa agitur ratione. Ita ille. Oua Locustarum intus generantur, numerosa admodum, ac minutissima, vt magnum eas habere verum sit verisimile: nam & prægnantes summoperè tument. Aristoteles agens de coitu Insectorum, piscium & quadrupedum ouiparorum, fœminis in eo genere membrum quod pro vulua habetur, fissum iuxta intestinum, vt exteris positum esse tradit, inque eo fœtum generari, quod patet, inquit, in Locustis, & reliquis, quorum magnitudo aliqua est, & natura coitum recipit. Cùm coeunt fœminam mas portat, aliorum Insectorum more, quod Plinius notauit, dum ait: Coitus Locustarum, qui & Insectorum omnium, quę coeunt, marem portante fœmina, in eum fœminarum vltimo caudę reflexo tardoque digressu. Minores autem in omni hoc genere fœminis mares. Postremò Aristoteles agens ex professo de Insectorum coitu, & generatione Locustas, Cicadas, Phalangia, Vespas, Formicas scribit coire & ex animalibus sui generis oriri modo eorũ, quibus sanguis est. Aliàs tamen de diuerso tractans Insectorum coitu, Locustas, & Attelabos, & Cicadas testatur procreari ex Phalangijs, & Araneis, apertissimè non sibi contrarius, vt multis videri queat, sed alio etiam modo generari volens. Non fuit tamen omnis generationis Locustarum diuersitas meo iudicio nota philosopho. nam cùm sine mutuo generantur coitu, non tantummodo ex Phalangijs ortum ducunt, sed & aliorum putridorum corporum humore. Testatur Plutarchus, in Sicilia sub seruile bellum, cùm sanguinis multum, & insepulta corpora computruissent in terra, ingentem Attelaborum (Bruchorum vertit interpres Xylander) erupisse copiam, qui per totam insulam frumentum corruperunt. Et Isidorus pleraque inquit per naturam recipere mutationem, & corrupta transformari in diuersas species: sicut de Equis Scarabęos, de Mulis Locustas, de Cancris Scorpiones: quanquam dubitem, nunquid è mulis Locustæ generentur, saltem ex equis Crabrones gigni, non Scarabæos; ex alijs probatis authoribus suo loco antè innotuit. Porrò si verum est quod Albertus, & Vincentius scribunt, omnes Locustę fœminæ fuerint, vt omnes Scarabęos mares esse volunt. Narrat Vincentius Locustam cùm vociferantem quædam haberet mulier, eamq; nutriret paruam, vbi iam creuisset, ipsam per se impręgnatam inuenisse. Et hoc, inquit, argumento est quòd fęmina quælibet sperma naturaliter habeat. Citat Vincentius Aristotelem, sed Albertum fortassis citare voluit, apud quem id quoque legere est, apud Aristotelem minimè. Postremò

Locustæ oēs fœminę

C cùm tanto numero in aliquã regionẽ inuolent, vt volando solis radios impediãt, has ego ex putri generari autumo, idq; nõ tã humidiori, quàm sicciori temporis constitutione, maximè si calor immodicus sese coniunxerit, dubium non est. [b] Diodorus Siculus Veris tempore tradit à Zephyro, & Lybico ventis infinitum pænè Locustarum numerum ex deserto ad Æthiopes Acridophagos deferri. Ita sacra pagina Austro in Ægyptum, & vrente vento inferri ait, quanquam Ioel ab Aquilone dicat. Vbi D. Hieronymus, iuxta litteram, inquit, greges Locustarum magis Auster, quàm Aquilo consueuit adducere, id est non ex frigore veniunt, sed ex calore. Verùm quoniam de Assyrijs loquebatur, Locustarum ponens similitudinem, ideo Aquilonem interposuit, vt non veram Locustam, quæ ab Austro venire consueuit, sed sub Locusta intelligamus Assyrios, & Chaldæos. Non itaque dubium esse debet, fuisse Austrum, quippe qui ventus est caldissimus, & à Zona torrida profectus, ac propterea imperfectis animalibus generandis aptissimus. Itaque interpretes Septuaginta expressè Austrum verterunt, καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον Νότον, & dominus induxit ventum Notum, siue Austrum; appellaturq; notus ab humiditate, quæ in rebus omnibus eo flante solet contingere. Non errant tamen, qui vrentem ventum ibi interpretantur ventum calidum, & siccum. Nam

[b] *Lib. 3. c. 3.* Ex humido generari.

D tametsi Locustæ à vento Australi generentur, vt diximus, & Septentrionali, & Aquilonari moriantur, vt author de rerum natura etiam prodidit, & sacra testatur pagina, easdem illas Locustas suborto Borea extinctas esse, & in mare rubrum coniectas; nihilominus siccis temporibus, siccis, inquam spirantibus ventis plus quàm par est, multitudinem numerò fissimã quandoq; Locustarum natam esse constat, modo cum calore coniuncta sit sicca ea intemperies. [c] Posidonius teste Strabone scribit in Libya, & Aethiopia, quòd in partibus Septentrionis non pluat, & paruis fluuijs irrigentur propter siccitatem pestem sæpè incidere, & lacus cœnosos fieri, & Locustas abundare. Meminere item historici infandę siccitatis per annos ferè quinque quam Locustarum ingens exercitus est secutus anno 1553. Hanc graphicè in suis obseruationibus pingit Franc. Valleriola, qui tã diuturni squalloris causam conuenientissimè retulit in illam eluctabilem naturalis vicissitudinis legem, quod alternata contrariorum permutatione rerum æternitas constet. Sic enim, & in homine diuturnas febres natiui caloris dissipatione sequitur hydrops, sæpè & hydropem intercedente putredine, febris.

Siccitate generari.

[c] *Lib. 17. Geograph.*

Vnde

Vnde & magnam ſiccitatem magni imbres inſequi ſolent, ſic vt à pluuijs diuturnis calores E
immenſi redeant. Paulus Diaconus quoque refert circa decimum annum Mauritij Impera
ris maximam fuiſſe à Ianuario, vſque ad Septembrem, ſiccitatem, hancque inauditam Locu
ſtarum multitudinem eſſe ſubſecutam, quæ abſumptis biennio longè lateq; ſegetibus gra-
uiſſimam Italiæ intulere famem. Atque hæc de varia Locuſtarum generatione, quibus ceu
corollarium adde quod tradit, neſcio ex quo, Gaudentius Merula: Si Luna conſtiterit in A-
quario, morietur princeps magnus, frumenti erit corruptio, Locuſtarum aduentus, pluuia-
rum raritas, peſtilentia.

MORS.

ARISTOTELES agens de Locuſtarum generatione matres ſcribit mo-
ri à partu, vermiculis circa collum innaſcentibus tempore partus qui eas
ſtrangulent: mares quoque eodem tempore obire. Hęc cùm repetiſſet Pli-
nius, paucis interpoſitis ſubiungit. Eſt & alius earum obitus. Gregatim ſu- F
blatæ vento in maria, & ſtagna decidunt. Fortè hoc caſuq; euenit, non (vt
priſci exiſtimauere) madefactis nocturno humore alis.

SONVS. VISVS.

LOCVSTAS alarum opera ſonare argumento eſt, quod cùm volant, ſo-
num edant, vt ait Albertus, cùm ſedent, nullum. [a] Plinius tamen non tan-
tùm pennarum, ſed & feminum attritu ſonare credi ſcripſit. Atque hoc for-
taſſis dicere voluit communis præceptor, αἱ δὲ Ἀκρίδες τοῖς πηδαλίοις τρί-
βουσι ποιοῦσι τὸν ψόφον. Gaza vertit. Locuſtę ſuis gubernaculis atterentes
ſonant. Pedalia autem ſunt quaſi nauium claui, & gubernacula: hęc enim
aliàs & fœmina vocaſſe videtur, nimirum quibus mouentur & fulciuntur Locuſtę. Huius ſo-
ni cauſam, organaque indagaturus Iulius Caſſerius Placentinus hanc fecit obſeruationem.
Sonum Locuſtarum genus alis edit, ita vt ſibi inuicem impoſitæ moueantur alę, quarum ſu- G
perior, parte intima corpus habet ſubnigrum, durum per tranſuerſum locatum. Inferior eiuſ »
dem ſubſtantiæ corpuſculum in extremitate orę ſuperioris, parte externa, cui adiacet per- »
bellum tympanum. Horum mutuo attritu ſtridor ille (imo & in mortuis ſtyli tactu) excita- »
tur, at multo maior in viuente animali, vbi copioſior intercipitur aër & natura mouente va- »
lidiùs alæ colliduntur, non inutile membranæ, quæ admodum tenſa cernitur opera. Hæc il- »
le adita tympani illius icone. Subodoratus aliquo pacto iſtæc mihi videtur Plinius hiſce ver
bis. Vox earum proficiſci ab occipitio videtur. Eo loco in commiſſura ſcapularum habere
quaſi dentes exiſtimantur, eosq; inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia ma-
ximum, ſicut Cicadæ circa ſolſtitium. Quo loco Iacobus Dalechampius legit; Vox earum
proficiſci ab occipitij videtur eo loco, vbi commiſſura ſcapularum. Habere quaſi dętes, &c.
adeo vt dentes non ſint in commiſſura ſcapularum, ſed vbi cæteris animalibus Inſectis. Sed
aliud meo iudicio dicere voluit Plinius, nimirũ illud quod ex Caſſerio diximus. Vt vt eſt, ſo
nus iſte non ingratus omnino quin[i] paſtor quidam apud [b] Theocritum, ſcùm omnes eum
dicerent optimum eſſe cantorem ἀοιδὸν ἄριστον, idque is non crederet, ait: H

Οὐ δᾶν ἐγὼ γᾶρπω κατ' ἐμὸν νόον, εἴτε τὸν ἐθλὸν
Σικελίδαν νίκημι τὸν ἐκ Σάμω, εἴτε Φιλητᾶν,
Ἄιδων· βάτραχος δὲ ποτ' Ἀκρίδας ὡς τις ἐρίσδω.
Non enim, non per terram, meo iudicio, neque præſtantem
Sicelidam Samium vinco, neque Philetam
Cantando: ſed velut rana quadam contra Locuſtas contendo.

[a] *Lib.* 11. *cap.* 51.

[b] *Eidyll.* 7.

vbi nota quod interpres ἀκρίδας, reddidit imprudenter Cicadas. Alibi apud eundem poë-
tam Lacon paſtor Comatam inuitat ad ſuam ſyluam, in qua gelida perfluit aqua, & herba
naſcitur, καὶ ἀκρίδες ὧδε λαλεῶντι, & Locuſtæ murmurant. Aelianus τὸν ἀκρίδα ſcribit
βομβᾶσαν, καὶ πάρνοπα ὑποκορίζοντα (ὑποκρίζοντα) καὶ μὴ σιωπῶσαν Τρωξαλίδα, & bom
bis ſtrepere Locuſtam, Parnopem ſono multo obſtrepere, neque ſilere Troxalydem. Sed
epigrammata aliquot pòſt citabimus in quibus Locuſtę cantus commendatur. Quod ad vi-
ſum attinet, ſupra dictum eſt non carere oculis Locuſtas, ſed viſu eſſe hebetiori, vnde Medi-
cus

A cus ille apud Plautum rogat Menæchmum,

Dic mihi hoc etiam, solent tibi vnquam oculi duri fieri?

Respondet ille;

Quid? Tu me Locustam censes esse homo ignauissime?

Vbi Lambinus hoc addidit scholiolum, Locustæ palpebris carent, idcirco durissimis sunt oculis. Quod enim alijs animantibus præstant palpebræ, id in Insectis præstat durities, vt docet Aristoteles. Locustæ cur duros habeant oculos.

VICTVS. DAMNA.

B HERBIS & segetibus infestissimum est genus Locustarum, quod sæpius, vt quibusdam exemplis subinde ostendetur, quibusdam in regionibus paucis admodum diebus vniuersæ terræ germina absumant. Author de natura rerum Locustam ait esse animal dente noxium, & plusquam cætera inimicam frugibus nocere, vt rectè & appositè Mastaca σιτοφάγον vocauerit antiquissimus poëta [a] Nicander, Scorpionem pennatum descripturus. [a] *In Theriaca.*

Οἷς δὴ καὶ νώτοισι περὶ πτέρα πυκνὰ χέονται
Μάσσαι σιτοφάγῳ ἐναλίγκια, τοίδ' ὑπὲρ ἄκρων
Ἵππάμενοι ἀθέρων, λεπύρου σάχυν, ἐμβόσκονται,
Πηδάσα, καὶ κισσοῖο, κατὰ πτυχὰς ἐμβατέοντες.

Huic igitur densis armantur tergora pennis
In morem Cereris vastantis dona Locustæ,
Quæ super excelsas volitans absumit aristas
Quæq; colit montes, hederæ per gramina saltans.

Arboribus quoq; stragem inferunt. Amygdalarum autem floribus teste authore de rerum natura citius impinguantur. Idem tradit lauri folia abradere, abrosaq; infirmitatis suæ remedia habere, & ab ægritudine liberari. D. Ambrosius verò oliuæ folijs abrosis se ab ægC ritudine liberare tradidit. Vitibus quoque noxam inferunt, quod de Brucho meminit [b] Prudentius, dum canit: [b] *In Amartigenia.*

Aut populata rodit gemmantia germina Bruchus
Aut auibus decerpta feris lacerabitur vua.

Apud [c] Theocritum quoq; Comatas orat Locustas, ne vites suas absumant. [c] *Eidill. 5.*

Ἀκρίδες αἱ τὸν φραγμὸν ὑπερπαδῆτε τὸν ἀμόν
Μὴ μευ λωβάσησθε τὰς ἀμπέλους· ἐντὶ γὰρ ἅβαι.

Vos Locustæ, quæ maceriam nostram transilire soletis,
Ne meas ladatis vites: sunt enim teneræ,

Meminit huiusce noxæ etiam D. Chrysostomus in homilia, cui inscribitur, quòd nemo læditur, nisi à seipso. Omne, inquit, quod est in rebus, habet aliquid quo corrumpi possit ac Nihil ab omni parte beatum.
" lædit, lanam Tinea, ouium greges lupus, vinum aceti permutatio, dulcedinem mellis
" amaritudo corrumpit: lolium segetibus nocet, grando vineam lædit, virgulta ac diuersa
" plantaria Locustæ, ac Bruchi exercitus vastant, & singulis quibusque corporibus (vt ne
D " enumerando omnia longiùs producatur oratio) variæ morborum species inferunt corruptelam. Vnde Meliunti populi sacrificabant Herculi, quòd Bruchos fugasset erodentes, &
" consummentes eorum vineas [d] Cælius Rhodoginus notat præterea ex agricolationis li- [d] *Lib. 4. A. L. cap. 15.*
bro Bruchorum festum veteribus celebrari solere octauo calendas Decembris, id est, τῶν βρύχων ἑορδίω. Maiora damna inferunt, cùm consumptis priùs omnibus, vbi sunt, vel spretis, ac contemptis ijs, alienas terras quærunt, quod naturale ijs esse putat [e] Al- [e] *Lib. 26.*
" bertus, dum scribit. Locusta est Vermis gregatim egrediens, & transiens de terra in
" terram ad pabulum; ita quod etiam ad exteras ad modum nubis vento immisso ve-
" nit regiones, & tot aliquando simul egrediuntur, quòd omnes fructus terræ destru-
" unt. Et [f] Plinius cùm demonstrasset, quàm ingenti copia maria quandoque vento sub- [f] *Li. 11. c. 29.*
" latæ gregatim volando tranent, & tanquam, inquit, parum sit maria transisse, immen-
" sos tractus permeant, diraque messibus contegunt nube, multa contactu adurentes;
" omnia verò morsu erodentes, & fores quoque tectorum. Italiam ex Africa maximè

coortæ (maxima cohorte, in manuſcripto Codice) infeſtant, ſæpè populo ad Sybilli- E
na coacto remedia confugere, inopiæ metu. Sed nos Auguſtini teſtimonio diximus niſi diui
nam propter iram alienas regiones petere, id quod Baſilius magnus quoque memorat his
verbis: Quonam pacto tibi militias exercitusq; Locuſtæ terribiles enarrauero, quæ velut „
agmine facto, ſub vna teſſera in ſublime vniuerſa ſimul elata, caſtris toto latè poſitis agro, „
non antea ſanè fructus depaſcitur, quàm ipſi ſit à Deo conceſſum, atque mandatum. Ita de „
Aegyptiorũ plaga octaua per Locuſtas. octaua Ægyptiorum plaga, quæ Locuſtarum erat immiſſio, legimus. Cùm enim propter ſe- „
ptem alias plagas Pharao nollet dimittere populum, dixit dominus ad Moyſem: Extende „
manum tuam ſuper terram Aegypti ad Locuſtam, vt aſcendat ſuper eam, & deuoret omnem „
herbam, quę reſidua fuerit grandini. Extendit Moyſes ſuper terram Aegypti, & dominus in „
duxit ventum vrentem tota die, & nocte, & mane facto, ventus vrens leuauit Locuſtas, quæ „
aſcenderunt ſuper vniuerſam terram Aegypti, & ſederunt in cunctis finibus Aegyptiorum „
innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerunt. Deuorata ſunt ergo omnia, quæ gran „
do dimiſerat. Quo factum eſt, vt Pharao ſe in Deum deliquiſſe fateretur. Itaque Moyſes ite „
rum deprecatur ad Deum, ac ventum educit è mari, cunctasq; Locuſtas in mare rubrum „
abiectas demerſit. Et quanquam Locuſtas ſimpliciter nominet hîc Scriptura: tamẽ diuinus F
propheta Dauid diſertiſſimè oſtendit non vnum genus fuiſſe, ſed plura, dum ait: Venit Lo-
cuſta & Bruchus cuius non erat numerus, & comedit omne fœnum in terra eorum, & come „
dit omnem fructum in terra eorum. Quo loco D. Chryſoſtomus, per grandinem, inquit, & „
ignem arbores corrumpebat; per Locuſtam autem & Bruchum, paludes, prata, & ſegetes. „
Non enim fructum duntaxat, ſed etiam ipſorum fœnum abſumpſit. Atqui Locuſta, & Bru- „
chus non ſimul exiſtere ſolent. Aut enim præcedens Locuſta Bruchum parit, aut Bruchus „
auctus in Locuſtam tandem euadit. ita vt alterum prius exiſtat, alterum autem aliquãto pòſt „
ſequatur. Eſt ita ſanè. Verùm quoniam miraculum erat, ac Dei iuſſu ac imperio ſignum ede „
batur, eodem temporis puncto vtrumque extitit, atque vnà cum fœno fructum etiam vora- „
uit. Itaque pręter hominum cibum, pecudum quoque alimentum corumpebatur. Quan- „
quam itaque generalis, qualem ſtatuimus ex Ariſtotele, & Plinio Locuſtarum detur quan-
titas, tamen, vt vides, non ſine numine iræq; diuinæ ſuſpitione, portenti ſpeciem acquiſiuit,
vnde alibi dicebat idem propheta. Dedit ęrugini fructum eorum, & labores eorum Locu-
ſtæ. Sed nota, quod annotari voluit D. Auguſtinus, plerumque plus intelligi cùm aliquid
dicitur ab Hebræis ſingulariter, quàm ſi pluraliter: manifeſtum enim eſt, inquit, plus ſonare G
Locuſtam, quàm Locuſtas multas. Iudæi putant referente D. Hieronymo, in diebus Ioel tã
innumerabilem Locuſtarum ſuper Iudæam veniſſe multitudinem, vt cuncta complerent, &
nõ dicam, inquit, fruges, ſed ne uinearum quidem, & arborum cortices ramosq; dimitterẽt;
ita vt omni virore conſumpto, arentes arborum rami, & ſicca vinearum flagella remanerẽt.
Hoc vtrum factum nec ne ſit, liquido affirmare non poſſumus: neque enim Regum, & Para-
lipomenon narrat hiſtoria. Quod vtiq́ue ſi fuiſſet (quomodo famem ſub Helia trium anno-
rum, & ſex menſium legimus) nunquam ſcriptura tacuiſſet. Verba Ioelis ſunt: Reſiduum E-
rucæ comedit Locuſta, & reſiduum Locuſtæ comedit Bruchus, & reſiduum Bruchi comedit
rubigo. C. Popilio Lenate, & P. Aelio Ligure Coſſ. Locuſtarum, inquit Liuius, tantę nu-
bes à mari vento repentè in Apuliam illatæ ſunt, vt examinibus ſuis agros latè operirent.
Tradit Pompeius Vizanius anno 232. Locuſtas agros Bononiẽſes deuaſtaſſe quidem, maius
tamen vitibus, quàm ſegeti damnum intuliſſe, adeo vt cùm ſumma quoq; eſſet frumenti pe-
nuria, maior tamen fuerit uini, vt nuptias ſine Baccho celebrarent ciues. Anno Chriſti 593.
poſt ſiccitatem maximam, Locuſtæ omnia abſumentes famem terrarum orbi non mini-
mam peperunt. Magnis item agminibus per Syriam, & Meſopotamiam volitarunt an- H
no 677. Prima ęſtate anni 852. grandiores ſolito Locuſtæ, vt teſtatur hiſtoria, pollicem
viri æquantes ab Oriente externa pabula quæſitura occiduum ſolem verſus, tanto ſtrido-
re pennarum peruolarunt, vt aliæ alites crederentur. Dira meſſes contegebant nu-
be, multa contractu adurentes, cortices quoque arborum, atque ſores tectorum. Cen-
tum quadraginta iugera vno die depaſtas fuiſſe memoriæ proditur. Viginti millibus paſ-
ſuum vno die per aẽra, inſtructa acie compoſitisq́ue ordinibus ferebantur, terræ incum-
bentes caſtra faciebant. Duces cum paucis itinere vnius diei præcedebant agmen, quaſi
loca oportuna caſtris capturi. Eadem hora, qua ante curſores pridie venerant, vniuerſæ
copiæ poſtridiè aderant. Ante ortum ſolis à loco cui inſederant, non mouebantur, orto
ſole demum per cohortes ſuas proficiſcebantur. Germani inopiæ metu ad diuina re-
media confugere coacti. Tandem illæ à vento ſublatæ in Oceanum Belgicum actę ſunt,
reiectæq́ue æſtu ad continentem, fœtore corruperunt aẽrem, vnde dira peſtilentia ſubſe-

cuta

A cuta est. Refert D. Hieronymus suis sese temporibus vidisse agmina Locustarum terram texisse Iudæam: quæ postea misericordia domini inter vestibulum,& altare (hoc est inter crucis,& resurrectionis locum,sacerdotibus,& populis dominum deprecantibus,atque dicentibus: parce populo tuo) vento surgente in mare primum,& nouissimum præcipitatæ sunt. Mare primum quod inter solitudinem est & vergit ad Orientem,illud intellige,in quo fuit Sodoma,& Gomorrha,Adoma,& Seboim,quod nunc mortuum nominatur,eò quòd nulla ibi viuant animantia. Mare autem nouissimum hoc quod ad Occidentem est,& quod ducit in Ægyptum. Cumq; littora vtriusque maris aceruis mortuarum Locustarũ, quas aquæ euomuerãt,implerentur,putredo earum & fœtor in tantũ noxius fuit, vt aërem quoq; corrumperet, vt tam iumentorũ, quàm hominũ strages subsecuta sit. Anno sexto Romani Argyropoli Imperat. cùm Locustę teste Georgio Cedreno,aliquando Oriẽtales essent depastę prouincias,coacti sunt incolæ liberos suos diuẽdere & in Thraciã migrare: quibus Imperator terna in singulos numismata largitus est,& domum redire iussit. Interim Locustas ventus vehemens corripuit,inq; Hellespontum abiecit,vbi in littus iectę arenam operuerunt. Altero deinde anno examina Locustarum sponte sua reuixerunt, & omnia Hellesponti loca B infestarunt,cumq; prouinciam Thracensem per integrum triennium depopulata essent, apud Pergamum perierunt. Anno nono Childeberti Regis legati principis Chilperici ex Hispanijs regressi nunciauerunt prouinciam Carpitaniã, vt scribit Gregorius Turonensis,grauiter à Locustis fuisse vexatam ac vastatam,ita vt non arbor, non vinea, non sylua, non fructus aliquis,ac quicquam viride remaneret,quod non à Locustis euerteretur. Eædem cùm quinque annis continuis eo modo eam regionem depopulatæ essent,ad aliam se prouinciã, quæ huic vicina erat prouincię contulerunt. Apud Platinam legimus in Adriani Secundi Pontificis Rom. morte Galliam à Locustis transuectis mirum in modum fuisse vastatam. Anno Constantini Progonati octauo Locustæ per Syriam, & Mesopotamiam teste Paulo Diacono,agminatim volitarunt. Idem Honorius tradit in suo Chronico. Anno 1084. Russiã infecerunt,quo tempore Boleslaus Rex Poloniæ in Hungariam exulans, factus est amens, atq; à suismet canibus deuoratus. Anno 1271. Mediolani omnes segetes depopulatæ sunt, & anno 1339. totius Lombardię agros. Anno 874. immensa Locustarum multitudo, vti Cuspinianus ex Sigeberto refert,quę alijs maior, senis alarum remigijs, volitabat ab Oriente cum senis pedibus, ac duobus dentibus durissimis, totam pœnè deuastauit Galliam mense C Augusto. Et quod mirum est dictu tanto ordine volitauit præmissis ducibus, qui pridie castra meterentur, vt militaris disciplina in ijs animalibus cerneretur. Ea segetes depascendo detondebat, vt nihil reliquum esset. Volitabat diuino itinere quatuor, aut quinque millia passuum. Delata ad mare Britannicum cùm totam ferè terrę superficiem obtegeret, ventorum flatu in profundum delata est & submersa: Sed refusione Oceani in littus reiecta putredinem aëris ex fœtore peperit. Vnde magna nata est fames,& pestilentia,qua tertia pars hominum fertur absumpta. Scribũt anno 1475. Siradiensem,& Lencicienſem oram atque Masouiam,ingentem Locustarum vim ex Vngaria, Morauia, & Silesia aduenientem peruagatam esse, & non modò segetes, atque prata,verùm & arborum frondes depastam continuatis ad sesquimilliarium in latitudinem,& alterum tantùm in longitudinem examinibus concurrentibus inter se nonnunquam & Solis aspectum densitate sua terræ adimentibus. Anno 1477. in Agro Brixiensi, & Mantuano maxima cum pernicie locorum infestę fuere. Anno 1535. tanta vis Locustarum peruagata est Poloniam, vt volantes Solis aspectum hominibus adimerent; humi verò stratę equorum vngulas crassitudine superarunt,quę depastę maD turescentes segetes,angustiorem annonam fecere,vt tradunt. Item anno 1541. Locustę Poloniam,& Vallachiam deuastarunt. Sub finem verò Septembris 1542. Locustarum innumera turba magnam Europę partem instar nubis densissimę peruagata est. Carebant,inquit Cornelius Gemma,alis per initia,mox duas,deinceps quatuor assumebant, vnoq; agro depasto in alium transuolantes depopulabantur passim humi nascentia fœtore grauissimo post se relicto,tandem & autumnali frigore tabescentes,in pernitiosum alimentum pecori facessebant. Meminit huius plagæ etiam Surius,sed Locustas aliter describit, vt pro regionis diuersitate,variasse etiam,illas sit credendum. Illa inquit æstate 1542. innumera ingentiũ Locustarũ turba Italiã citeriorẽ, & in Germania Silesiam Misniamq; multa clade affecit; habebant digiti longitudinem,turgida capita,ventres obesos,& sanie refertos. Itaq; extincte intolerabili fœtore aërem corruperunt,vt etiam corui,cornices, accipitres,alięq; aues cadaueribus alioqui inhiantes ferre nequiuerint. Et præcedenti anno 1541. non tantum Poloniam, & Vallachiam infestarunt, vt iam diximus, sed omnes finitimas illis etiam regiones teste eodem Surio. Fuit,inquit,hoc anno incredibilis multitudo ingentium Locu-

Mare mortuum.

Locustæ mortuæ reuiuiscunt.

ſtarum in regionibus Poloniæ regno finitimis. Hę primò nullas habebant alas, ſed magnos E
dabant ſaltus; paulò pòſt quatuor adeptæ ſunt, tantaque multitudine prouolarunt, vt duo
milliaria in longum, & latum cubito tenus ita occuparent, vt Solis quoque ſplendorem à to
to illo terræ ſpatio ſua denſitate excluderent. Tranſuolabant aquas, arbores, ędes, & obuia
quæque. Cùm alę ſuccreuiſſent, erãt magnitudine humani digiti, & tunc atrociùs graſſaban
tur in fruges, & ea quæ in vſus hominum neceſſario gignit humus. Tota æſtate nulla neque
vi neque arte earum ſæuitia retardari potuit, ſed in autumno denique cœlo frigeſcente ex-
tinctæ ſunt, atro poſt ſe relicto ſemine, vnde proximo anno alij vermes orti ſunt. Fuit ea pro
cul dubio plaga, & animaduerſio Dei in hominum peccata: putatæq; fuere non abſimiles
fuiſſe illis Aegyptijs, quarum in Exodo fit mentio. Extiteruntq; primùm in Vallachia, cun
ctaq; in circuitu Leopolim vſque milliaribus circiter ſexaginta ad ſolum vſque deuorarunt.
Nonus annus hîc agitur, inquit Scaliger, de eijſdem, ni fallor loquens, cùm huiuſmodi tem-
peſtas orta in Mæotide atque Aquilonibus, in Pannonias delata, cunctam obruit regionem.
Cuius diluuij ne Noricum quidem immune fuit. Anno 1564. itẽ 1566. in Lombardia om-
nia deuaſtarunt, anno verò 1565. Cyprum depopulata ſunt. Cæterùm vt hiſce plagis à
Deo hominibus immiſſis finem imponamus, neque enim omnes hîc recenſere potuimus, F
ſed eas tantùm, quas ſtudendo legendoue apud hiſtoricos obſeruauimus, ex hiſce ſaltẽ con-
ſtare poterit, quanta damna Locuſtarum genus regionibus integris inferre queant. Quam-
obrem prudenter admonet Nahum propheta principes omnes, ne confidant ſuis munitio-
nibus, quoniam volente Deo nullo ſint auxilio, ingredere, inquit, lutum & conculcare in pa-
Admonitio ad principes. leis, obtine ſuper laterem, ibi comedet te ignis, diſperdet te gladius, & comedet te quaſi Lo-
cuſta, aggregaberis quaſi Bruchus: multiplicaſti negotiationes tuas ſicut ſtellas cæli, Bru-»
chus irruit, & euolauit, exiliuit quaſi Attelabus commixtus tuus, ſicut Locuſta quæ aſcendit»
ſuper ſepem in die gelu. Sol ortus eſt, & exiliuit, & non cognouit locum ſuum. Scribit Sca-»
liger Locuſtas quotannis alias atque alias partes depopulari. Adnatis enim alis tollere ſe hu»
mo, atque auolare. Earum aduentum ex agrorum coloratione multò antè præcipi: Splende
ſcere enim ſolum è reflexione. Idem alibi in Cardanum ſerio, vt apparet, inuectus, quòd ſer
pentes alis carere dixerat, ne vagaretur latè pernicies, multis exemplis falſiſſimũ id eſſe do-
cens, inter reliqua, de Locuſta, inquit, quid? quas tu à natura ad humani generis perniciem
factas ſcribis. Nonne maria tranſuolant? Non vt homini venenata vulnera inf ligant vni,
aut alteri, ſed integris nationibus ex fame mortem, ex fœtida corruptione læthalem atque G
ineuitabilem peſtilentiam. Ob tantam vnà volantium multitudinem, & audaciam, irruenti-»
bus hoſtium copijs D. Hieronymus eas aſſimilat, in explicatione horum prophetæ Ioelis»
Hoſtis Locuſtis ſimilis. verborum vrbem apprehendent, & ſuper muros diſcurrent, ſuper domos aſcendent, & per
feneſtras intrabunt ſicut fures. A facie eius confundetur terra, & commouebitur cælum, &c.
A facie, inquit, iſtiuſmodi Locuſtarum terra contremuit, cęli moti ſunt; quæ dicta hyperbo
licè ſentiamus, non quòd Locuſtarum, aut hoſtium tanta vis ſit, vt poſſint mouere cęlos, &
terram concutere; ſed quòd aduerſa patientibus præ terroris magnitudine, & cælum ruere,
& terra fluctuare videatur. Denique præ multitudine Locuſtarum obtexentium cælum ſol
& luna conuertentur in tenebras, & ſtellæ retrahent lumen ſuum, dum lumen in medio nu-
bes poſita Locuſtarum, ad terram non ſinit peruenire. Q. Calaber quoque Troianos ſcribit
cum omnibus ſuis auxiliaribus copijs in Græcos tam numerosè inuehi, & malum machina-
Troiani Locuſtis comparati. ri, quàm ſolent Locuſtæ in arua inuolantes. Statim igitur diſertus, inquit, erat vniuerſus cã
pus: hi autem infundebantur Locuſtis in promontorijs ſimiles, quæ feruntur ſupra latam ter»
ram, in morem nubis, aut impetuoſæ pluuiæ, magnam annonę penuriam mortalibus allatu- H
ræ: ſic illi erant, & copioſi, & fortes, &c. Et Petrus Angelius Bargæus ab eadem Locuſtarum»
ſtrage deſumpta hac vſus eſt comparatione in deſcriptione ſcabiei, totũ erodentis corpus.»

Illa quoque in primis ſcabies eſt improba: quæ nunc
Corporis has partes raptim, nunc occupat illas,
Atque ita diuerſis artus deſæuit in omnes
Temporibus; ceu cùm longo procul orbe Locuſtæ
Actæ Euris noſtros ſeſe effudere per agros,
Et miſeris ſegetem latè abſumpſere colonis,
Inde aliam atque aliam; donec ſimul omnia fædè
Direpta (heu) facie iacuere informia rerum.

PRÆ-

A

PRAESAGIA. PRODIGIA.

LOCVSTARVM, inquit Mizaldus, Vermium, Erucarum, & huius picturæ, Bacchi Cererisq; prædonum, ingens idoneis temporibus facta irruptio, vitibus & terræ satis, nec non fructibus detrimentum portendit. Quandocunque id accidit, hoc eodem exemplo iram indixit Dei. nam & Liuius Locustarum multitudinem in Africa prodigij loco habitam scribit, vt etiã Orosius, & Eutropius. quin & S. Augustinus, Locustarum, inquit, in Africa multitudinem prodigij similem fuisse, cùm iam esset populi Rom. prouincia, literis Ethnici mandauerunt, consumptis etiam fructibus, folijsq; lignorum, ingenti atque inæstima-
B bili nube in mare dicunt esse deiectam, qua mortua redditaq; littoribus, atque hinc aëre corrupto, tantam ortam pestilentiam dicunt, vt in solo regno Massaniss octingenta hominum millia perijsse referatur, & multo amplius in terris littoribus proximis. Hieronymus Mercurialis pestis Venetæ, ac Patauinæ signum ponit, quòd per vias, ac parietes multi apparuissent Bruchi. At non pestem solummodo, sed & bellum Locustæ portendunt. Scribit quidam Locustas anno septuagesimo tertio turmatim in Italiam aduolantes, circa Brixiam, & Mantuam omnia terræ germina, cùm sua inexplebili voracitate radicitùs deuastassent, ingentem & immanem subsecutam esse pestem, quæ plus quàm quinquaginta hominum millia interemerit. Quin neque illud, inquit, te latebit, quod elapsis iam vigintiquatuor annis ex Thracia immensa Locustarum nubes in Poloniam, Vngariam, & Germanię vltra limites, aduolauit: quæ non fruges tantùm, sed & olera, & quicquid in pratis virebat, & agris, præter vites depascebat: ob idq; crudelis (vt plerique diuinabant) futuri Turcarum exercitus prodigia, & portenta. Nec eos fefellit præsagium. nam altero anno statim Viennæ obsidio, Vngariæ deuastatio, & ex Anglia, & Brittannia febris illa sudore exitialis, ad nos deuoluta est; non tantùm arborum, sed etiam pestifera hominum pernicies, ex aëris putredine, & intemperie con-
C cepta. Sed & anno 1543. Surius Locustæ, inquit, illæ quæ ab Oriente per Illyricum stupendis agminibus in Italiam conuolarunt, maximaq; passim damna dederant, Turcarum aduentum portendere visę sunt, neque id prorsus temerè: nam & Turca Rhegium occupauit, Romęq; trepidatum est, dum Hostiæ subsedisset. Nicæam cepit, Christianorum armis abducit plus 5200. 200. ex ijs sacras virgines, & prædam sexcentorum millium ducatorum, quam tamẽ iterum amisit in freto Siculo, à Garsia Neapolitano prorege recuperata magno Dei beneficio. Tamberlanes referente Cranzio Hierosolymam expugnare instituerat; sed cum Bruchi exercitum eius vexarent, admonitum se interpretatus à Deo, ea de re temperauit. Primam expeditionem sacram, vt Sigonius testatur, Hierosolymitanam anno 1096. Claramonte institutam, Locustarum repente nata vis tanta præcessit, vt nubium instar Solis lucem adimerent. Mirum quod scribit Georgius Turonensis, duas acies Locustarum per Auernum, atque Lemouicinum transeuntes, Romaniacum campum veniisse, in quo prælio magno inter se acto, maximę sint concisæ, cùm Chlotarius cum Chranno filio suo esset pugnaturus; quem victum vnà cum vxore & filijs comburi iussit. Patet itaque & pestis, & belli præsagia esse Locustas, at semper non, quod notauit Scaliger aduersus Cardanum: quod
D scribis inquit, eorũ aduentũ omen esse futuri belli, ridiculum est; vt omittã minus latinã lo
» cutionem. A Mauris enim Siciliç pænè quotannis obnunciaretur. Inde enim eò deferun-
» tur: Et tu quibus ex partibus adueniant, inde bellum imminere scribis. Sic ille. Locustarũ verò exercitus, quòd sæpè irruptiones externorum militum pręsignificent, ipsius animalculi forma, & qualitas satis affirmat: accedit euentus rerum, vt dictum est, qui rationem anci-
pitem vbiq; confirmat. Plinius equidem annonæ caritatem ex his prędicere non veretur, quòd ferè per squallores diuturnos è sicca putredine (vt Hippocrates vocat) atque ex vna terrarum ariditate progerminent. quodq; virulenti cuiusdam morsus contagio plantas & fata inficiant, vt mox vredine contabescant: Quare & aliud consequi necessarium est partim ex inspiratu, dum viuunt, partim à resolutione dum pereunt: hæc Insecta vitiatis paulò pòst alimentis, ac potibus ipsius etiam spiritus corruptelam tum in hominem, tum in animalia cętera propagari. Augustinus Niphus Locustas, Apes, & Formicas ponit inter cętera augu-
ralia, aitq; de his Appionẽ diffusè scribere. Quin & μάντις, id est Vates vocatur Locusta, ꝙ

Pestem prę sagiunt.

Turcarum aduentum Locustæ de notant.

Cur exercitus significent.

ex eius incessu nonnulli curiosa vanitate futurorum euentus capere soliti erant. Mirum, E
ac prodigiosum est, quod de ficu, & Locustis scripsit Plinius, agens de prodigijs, & ostentis, quę ex arboribus sumuntur. Ait inquam in Bœotia derasas à Locustis ficus iterum germinasse.

VT FVGENTVR.

QVEMADMODVM varia Locustarum, & innumera genera diuersis modis generari voluit natura, ita quoque diuersa dedit remedia hominibus, quibus eas vel occidere, vel fugare saltem possint: verùm ego expeditiora inde selecta scribam. Si nebula Locustarum, inquit Democritus, accedat, omnes intus maneant inconspicui, & delitescentes, & præteribunt regionem. Si verò antequam hoc obseruatum sit, derepente institerint, nihil omnino contingent, si lupinis amaris, aut cucumeribus syluestribus in muria feruefactis conspergantur. Euestigio enim moriuntur. Similiter præteribunt subiectam regionem, si F
Locustæ, vt Locustas fugent. captas vespertiliones ex sublimibus regionis arboribus suspenderis. Si autem captas Locustas exusseris, ab odore vertigine afficientur, & partim moriuntur, partim demissis alis venatorē expectant, & à sole corrumpuntur. Hoc naturale existit. Nam si etiam Scorpium vsseris, reliquos aut capies, aut fugabis. Idem & in Formicis contingit, quemadmodum docuit experimentum. Fortassis autem & in alijs huiusmodi animalibus idem contingit. Fugabis Locustas, si confecto ex ipsis garo scrobes effoderis, eosque garo respersseris, ac madefecceris. Antequam enim præterient dies, si accesseris, reperies ipsas in scrobibus somno aggrauatas, quomodo verò ipsas perimas, tuæ curæ relinquo. Nihil omnino continget Locusta ex eis, quæ absynthio, aut porro, aut centaurea, aqua tritis respersseris. Didymus circum vitis truncum iuxta radicem tria sinapis grana obrui iubet. Hæc enim enata odore suo Bruchum enecare. Magorum vanitas teste [a] Plinio amethystum promittit grandinem quoque auertere, & similia, & Locustas, precatione addita, quam demonstrant. Chuerch inquit Scaliger (legitur id quoque in nauigationibus in Indiam) Scytharum Catainorum ciuitas est: in qua stagnum, cuius præsentia Locustas arcet. Olim eam ob causam inde petitis à Cypri rege aquis. Quarum vase stanneo pleno turri appenso, factum est, vt eo tempore non sit à Locustis insula tentata. Author est Strabo Aethiopes Sillis finitimos Locustas hoc modo capere, fumosam materiem in conuallibus inijcientes, & incendentes (cùm illæ parum volent) obtenebratas, & cadentes colligere, & admixto sale ex eis massulas conficere, & vti. Idem scribit Diodorus Siculus, cuius verba pòst adferemus. Igne quoq; fugari posse indicare mihi videtur Homerus, cùm canit. G

[a] *Lib. 37. cap. 9.*

Ὡς δ' ὁτ' ὑπαὶ ῥίπῆς πυρὸς ἀκρίδες ἠερέθονται
Φευγέμεναι ποταμοῦνδε, τὸ δὲ φλέγει ἀκάματον πῦρ
Ὄρμενον ἐξαίφνης, ταὶ δὲ πτώσσουσι καθ' ὕδωρ.
Sicut autem quando ab iniectu ignis Locustæ euolant
Vt fugiant ad fluuium; ardetq; indefatigatus ignis
Excitatus repentè: hæ verò subeunt præ timore aquam.

Aues Locustas capientes. Possunt & aues aliquę ali, vt Locustis internecionem adferant. Plutar. prodidit à Lemnijs galeritas honoratas fuisse quòd Attelaborum oua inueniant, & absumant. Iidem & Gracculos teste [b] Plinio colunt, aduerso volatu occurrentes Locustarum exitio. Aelianus idem non solùm de Lemnijs tradit, sed etiam de Thessalis, & Illyrijs. Gracculorū se beneficiarios exi- H
[b] *Lib. 11. cap. 29.* stimāt, inquit, Thessali, Illyrij, Lemnij, ob eamq; rem his victum ciuitates illorum publicè » præbendum esse decretum fecerunt, quòd Locustarum fruges vastantium oua deperderent, » earumq; sobolem perimerent. Vnde magna ex parte Locustarum nubes, & examina minuebantur, frugesq; ipsorum incolumes ad tempestiuitatem perueniebant. Sic ille: dupliciter » itaque Gracculi Locustas interimunt, aduerso volatu earum exitio occurrentes, vt Plinius asserit, & oua consumendo earundem, vt Aelianus. Tradit ibidem Plinius Seleucides aues vocari, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Cassini montis incolæ Locustis fruges eorum vastantibus. Quod repetens D. Ambrosius, aues has datas esse ait ad remedia malorum, quæ Locusta consueuit inferre, cui, inquit, creator dedit inexplebilem deuorandi naturam, vt insatiabili pastu plagam possit extinguere. Inuenio & apud Diodorum Siculum, Ibim auem vtilissimā censeri, quòd serpentes, Locustas & Bruchos extinguat. Est præterea serpens drinus vocatus quē chelydrū alij vocant, hunc Locustas venari Nicander attestatur.

Oς

A Ὅς τε βρύα προλιπὼν, καὶ ἕλος καὶ ὁμιθέα λίμνην
Ἀγρωσσῶν λειμῶσι μολερίδας, ἢ βατραχίδας,
Hic linquens muſcos, ſtagnantes atq; paludes,
Dum ranas ſequitur, vaſtans per prata Locuſtas.

Inuenio item ab ipſis hominibus necatas eſſe. [i] Plinius in primis in Syria ſcribit militari imperio coactos eſſe eas necare: & in Cyrenaica regione legem eſſe etiam ter anno debellandi eas, primò oua obterendo, deinde fœtum, poſtremò adultas; deſertoris pœna in eum qui ceſſauerit: & Liuius prodidit de Locuſtis, quæ Apuliam deuaſtarant, ad eam peſtem frugum tollendam Cn. Sicinium prætorem deſignatum cum imperio in Apuliam miſſum, ingenti agmine hominum ad colligendas eas coacto, aliquantulum temporis abſumpſiſſe. Anno 1542. cùm in agris Mediolanenſium omnia abſumebant Locuſtæ, præfectus vrbis referente Paulo Morigia conſtituto præmio in collectas, breui tempore duodecim milla ſaccos impleuit. Sed obſeruandum eſt, vt terra obruantur, nam vel mortuarum oua nouas progignunt, vel ipſæ etiam putrefactæ peſtem, vt ſuprà oſtendimus: quare dicitur
» per prophetam; congregabuntur ſpolia veſtra ſicut colligitur Bruchus, velut cùm foſſæ ex
B eo fuerunt plenæ. Collecturi mane ſummo eas inuadant; cùm frigore noctis etiamnum
» torpidæ, & immobiles deſident: nam orto ſole alis earum laxatis omnes egrediuntur per
» turmas, inquit Albertus, ſine rege & lege ciuilitatem tyrannicam cuſtodientes. Sed nullum humani ingenij inuentum ſæpe prodeſt, vt ad orationes publicas, exorciſmos, ac excommunicationes, vt vocant, deuenire cogamur. Cum Italiam vexarent aliquando, conſtat ex conſilijs Hieronymi Grati, cenſuris Eccleſiaſticis animaduerſum in eam impiam vaſtationem turpiſſimorum animalium, datis hinc inde aduocatis, atq; patronis, vt proceſſus formula ſeruaretur. De exorciſmis, priuatos Eccleſiæ libros adeat lector. Quod ad orationes attinet, de his aliquot Sanctorum miracula recenſebimus. Aphrates religioſiſſimus vir teſte [k] Theodoreto, cùm in Perſide magna Locuſtarum vis more flammæ, omnes terræ fructus, ſegetes, plantas, & nemora ac prata deuaſtaret, rogatus à pio quodam, vt agellum ab huiuſmodi clade defenderet, vas aquæ ferri iubet, manuq; illi impoſita, Deum rogat, vt elemento illi ſuam gratiam impartiatur; abſolutis precibus, iubet vt agelli fines aqua illa aſpergantur; quæ pro imperio ſperſa, ſe inexpugnabile, atque inuiolabile illius agelli
C munimentum præſtitit. Nam cùm ad illius fines Locuſtarum acies peruenisſet, diuinam aquæ potentiam verita, & tanquam aliquibus habenis repreſſa, retrogreſſa eſt: ſane & reliquorum agrorum ſalus eadem fuiſſet, ſi reliquorum agrorum domini à Deo eadem poſtulaſſent: ſicuti in Mazania ad Sibarim cùm Iunio menſe Locuſtarum multitudo nebulæ inſtar totam regionem operiret, frugesq; & fructus omnes deuoraret, incolæ ſupplices ad Theodorum Siccorum contenderunt, vt ſuis precibus tantam calamitatem expelleret. Profectus ille cum eis ad S. Euenici Eccleſiam, ipſeq; tribus acceptis Locuſtis in manu ſua, pro populo dominum obſecrabat, atq; interim tres illæ Locuſtæ in eius manu mortuæ ſunt, & gratias agens Deo, dixit ad populum: Deus celeriter miſericordiam ſuam nobis oſtendet. Igitur in S. Euenici templo diuinum ſacrificium peregerunt, poſtero autem die in agros egredientes Locuſtas omnes mortuas inuenerunt, & Deum collaudauerunt, vt ſcribit Geor gius Præsbyter miraculi inſpector in vita huius [l] Theodori apud Lipom. M. Marulus Spalatenſis de Seuerino in Panoniæ finibus Abbate, quod cùm Cuculli caſtelli agrum Locuſtarum agmina deuaſtabant, iuſſit omnes loci incolas vnà ſecum ad Eccleſiam pergere. Dumq; ibi ſimul orarent, omnis illa Locuſtarum tempeſtas inde ſublata fugam fecit. Ac ne caſu aliquo diſceſſiſſe viderentur,
D pars earum non minima in cuiuſdam agro reſidit, qui cum alijs ad orandum non venerat. Tantumq; homini illi obfuit non oraſſe, quantùm cæteros oraſſe iuuit. Apud Muriſiam Ciuitatem Hiſpaniæ citerioris quadam æſtate Locuſtæ & Bruchi innumerabiles intra dies quatuordecim omnia, quæ in agris erant, deuaſtarunt. Cùm per id tempus veniret eò B. Vincentius, eum ciues vrbis dolenter adeunt, precum eius ſuffragia implorant. Ille, vt [m] Pet. Rauzanus tradit in eius vita, iubet confeſtim adferri aquam benedictam, deinde cum clericis, qui eum aſſectari ſolebant, hymnos canentibus ad ſingulas vrbis portas acceſſit, ſtansq; in illarum medio contra ea loca, in quibus dicta animantia graſſari dicebantur, aquam ſacratam aſperſit, & ecce poſtridie omnia extincta reperta ſunt, & intra paucos dies agri, & vineæ adeò reſtitutæ ſunt, vt illo anno nulla fuerit penuria ſubſecuta. Plures eiuſcemodi hiſtorias recenſere poſſim, ſed ne longior ſim, hîc vela contraham.

[g] Homines Locuſtas occidunt.

[i] *Lib.* 11. *cap.* 29.

Locuſtas mortuas cur ſepelire debeamus.

Orationibus fugari

[k] *In Philoteo.*

[l] *Li.* 2. *Exẽp.*

[m] *Lib.* 3. *ad finem.*

ANTI-

ANTIPATHIA. PVGNA.

SVperiori rubrica dictum eſt, Galeritas, Gracculos, Seleucides, & Ibides inter aues, & Chelydrũ inter Serpentes Locuſtis infeſtos eſſe, & deuorare, & oua earum abſumere, quòd nunquid occulto quodam faciant odio, ac antipathia, authores tamen non tradunt. Equidem Locuſtæ, quod ſaltem ad Serpentes attinet, egregiè ſeſe vlciſcuntur. Tradit enim [a] Ariſtoteles Locuſtã à comploribus viſam, quoties cum ſerpente pugnat, collum eius prehẽdere. Quod repetens [b] Plinius, cùm quomodo Locuſtæ moriantur, dixiſſet, quàm friuola, inquit, ratione morientes, ſerpentem cùm libuit, necant ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicùs. Scribit [c] Simon Maiolus Epiſcopus Vulturiacenſis, olitorem ſuum, cùm ex agro rediret, narraſſe commemorandam Locuſtæ de ſerpente victoriam: apprehenderat illa ſerpentis guttur, atq; ita beſtiam extinxit abſq; pugna. Mirum ſanè tam imbecillum animal ſuperare fortiſſimum; fatuum vincere aſtutiſſimum. Legimus item in mirabil. auſcult. Ariſtoteli nuncupatis in Argo genus Locuſtæ eſſe ferri (Scorpiomachum vocant) quod viſo Scorpione ſtatim pugnæ accingitur, ipſo viciſſim opponente. Itaq; vndequaq; circumuentum ſtridore aſſultare: contrà aculeum eodem illum loco velut in gyrum actum vbique obtendere, donec auidius fortè, ac nimis eductum totum amittat: Quocirca aduolantem beſtiolam velut exarmatum iam deuorare. Scorpionumq; ictibus, hanc comeſtam ſtatim mederi. Minimum præterea Locuſtarum genus ſine pennis, [d] Plinio teſte, aduerſatur Veſpis, Crabronibus, & Apibus. Quin & ipſæ mutuo ſe comedunt, maiores deuorant, vt author de rerum natura prodidit.

[a] *Li. 9. Hiſt. cap. 6.* Vt ſerpentes occidat.
[b] *Li. 11. c. 29.*
[c] *Colloq. 10. in princ.*
Locuſtæ cũ Scorpio pugna.
[d] *Lib. 29. cap. 4.*

DENOMINATA.

Ἀκριδοθήρα inſtrumentum eſſe dicitur ad venandas Locuſtas. In veteri lexico capſula ad venandas Locuſtas. Meminit [a] Theocritus, aitq; id factum à puero vineas cuſtodiente ex culmis & iuncis,

Αὐτὰρ ὅγ' ἀνθερίκεσσι καλὰν πλέκε ἀκριδοθήραν
Σχοίνῳ ἐφαρμόσσων. Id eſt.
Sed ille ex culmis pulchram Locuſtis capiendis decipulam nectit
Iunco concinnans.

[a] *Eidyll. 1.*

[b] Alexander ab Alexandro ſcribit ab Oetæis, Herculem Conopium, ne prouinciam Culicibus infenſam redderet, veneratos eſſe: nam Culices, inquit, Oetæi Conopas vocant. Hæc ille ex Strabone, vt videtur. Sed huius textus deprauatus Alexandro impoſuit, quem in communem ſtudioſorum gratiam ex Euſtathio corrigere, & reſtituere libuit. Deprauatus textus nunc legitur ſic: Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν κωνοπῶν, ὃυς οἱ Ὀτεῖοι κώνοπας λέγεσι, κωνοπιῶνα τιμᾶσθαι παρ' ἐκείνοις Ἡρακλέα ἀπαλλαγῆς ἀκριδῶν χάριν. Legendum: Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν παρνόπων, ὃυς οἱ Οιτεῖοι κορνοπας λέγονται, κορνοπίωνα τιμᾶσθαι παρ' ἐκείνοις Ἡρακλέα ἀπαλλαγῆς ἀκρίδων χάριν. id eſt, Nam à (Locuſtis) Parnopibus, quas Oetei Cornopes vocant, Cornopiona honorari ab ipſis Herculem, quòd Locuſtas fugaſſet. Atq; ita vt dixi habet Euſtathius, licet breuius. Οἱ γὰρ περὶ Τραχῖνα Ὀιταῖοι κορνοπίωνα λέγονται τιμᾶν Ἡρακλέα, χάριν ἀκρίδων ἀπαλλαγῆς: ἤτοι παρνόπων, οὓς ἐκεῖνοι κόρνοπας λέγουσιν. Notandum verò etiam interpretem ibidem pro ἀκρίδων, reddidiſſe Culicum. Sicut quoque ibidem paucis interpoſitis, vbi Strabo habet: Παρὰ Αἰολεῦσι δὲ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ μῦς τὶς καλεῖται πορνοπίων, ἔτω τὸς πάρνοπας καλόντων βοιωτῶν. καὶ θυσία συντελεῖται πορνοπίῳ Ἀπόλλωνι, id eſt Apud Aeoles, qui in Aſia ſunt, mus quidam Pornopion vocatur. Bœoti autem hoc modo Parnopes (interpres Culices perperam vertit) vocant, & ſacrificium fit Apolloni Pornopio. Supra Parnopes, Locuſtas eſſe conſtitit, & in ſynonymis pro Parnopes alios Pornopes ſcribere diximus, quare hìc nihil muto, quanquam Apollo [c] Pauſaniæ Παρνόπιος, non πορνόπιος nominetur. Παρνοπίον δὲ καλεῖσιν: inquit, ὅτι σφίσι παρνόπων βλαπτόντων τῷ ἀποστρέψαι ὁ θεὸς ἆπαν ἐκ τῆς χώρας, id eſt Parnopium, quòd ſe Deus Parnopes (Bruchos vertit interpres) quæ totum agrum magna afficiebant calamitate, ex finibus pulſurum dixiſſet: & pulſos quidem ſciunt, addit Pauſanias, quo autem modo, non tradunt. Scio equidem ter in Sipylo monte deletos Parnopes, non vno tamen modo: nam vehemens aliquando, & ſubita procella

[b] *Lib. 1. cap. 13.*
Hercules Cornopius.
[c] *In Atticis.*

A procella eas eiecit: iterum acri æstus vapore, qui statim est imbres consecutus, enectæ sunt: iam tertio repentino frigore oppressæ perierunt; atq; hæc quidem, quæ de abolitis Parnopibus memoraui, ætate mea acciderunt. Hæc Pausanias. Quod verò ad murem illum attinet, quem Strabo apud Aeoles παρνοπίωνα vocari ait, vt verum dicam, necdum habeo, quod dicam: Suspicor tamen ita vocari, vel quòd Parnopibus siue Locustis pugnet pabuli causa, vel quòd earum more agros vastet.

HISTORICA.

S.Gregor. à Locusta remoratur.

B DE S.Gregorio in Angliam ituro, sed à Locusta remorato hanc historiam narrat Surius: Iamq; trium dierum itinere profligato, ad quendam locum requieturi fortè diuerterant. Quò singulis quiescentibus, Gregorius lectitabat. Quem Locusta superueniens, coegit paululum à legendo quiescere; & ex consideratione sui nominis docuit eum in eodem loco restare debere. Tunc fertur dixisse: Locusta, inquit, dici potest, quasi Loco sta; statimq; comites adhortatus, festinantius ire certabat, sed præuenientibus Apostolicis nuncijs, licet magnoperè tristaretur, redire ad proprij compulsus est monasterij curam. Hæc Surius.

MORALIA.

Adulatio.

DER Locustas moraliter, quæ omne bonum consumpserunt, adulatio significatur, quę omnia bona hominis deuorat. Vnde D. Gregorius super Exodum ait: Exhibitæ cælitus Aegypti plagæ, exigentibus meritis corporaliter illatæ sunt. Sed quæ mala quotidiè prauas mentes feriant, spiritualiter signauerunt. Quibus exteriori concussione commota humana mens, dolensq; perpendet, quæ vastationis damna exterius negligens toleret. Per
» Locustas enim, quæ plus quàm cætera minuta animantia fructibus nocent, linguæ adula-
C » torum figurantur, quæ terrenorum mentes aliqua bona proferentes immoderatiùs laudando corrumpunt. Fructus enim Aegyptiorum opera cenodoxorum, quæ Locustæ exterminant, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam Locustæ comedunt; quando adulatores verba loquentium fauoribus extollunt. Poma verò bonorum deuorant, dum vanis laudibus quorundam tanquam fortium opera enarrãt. Sic ille, & Iacobus de Vitriaco S.R.E. Cardinalis agens de eadem plaga. Locusta, inquit, volatilis quæ omnia bona atterit, & arrodit, inconstantes, & adulatores designat, quo immoderatè hominum facta extollendo, omnia bona illorum corrumpunt; sicut Isaias ait: Inconstantes & adulatores.
» Populę meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Et B. Gregorius ait: Residuum grandinis comedit Locusta, quia sæpe bonum, quod non tollit aduersitas frangens, perimit adulatio demulcens. Locusta à posterioribus se attollens, saltum habens deciduum, & adulatores, dum verbis mendacibus attollere cupiunt, in infernum decidunt. Herbam Locustæ comedunt, quando adulatores verba loquentium fauoribus attollunt. Poma arborum deuorant, quando opera aliorum adulando commendant.
D Hæc pestis omnia virentia consumit; plus enim nocet lingua adulatoris, quàm gladius persecutoris. Falsarius. Locustarum multitudo vexans omnia, radicitusq; exterminans, falsarius est, multa variaq; confingens, qui rodit vt Locusta famam, vitam, actusq; alienos, donec totum,
» aduersus quem falsa confingit, radicitus exterminet. Vnde Glossa, Octauum, inquit præ-
» ceptum, falsum testimonium non dices, octaua plaga Locusta, animal scilicet dente noxiũ.
» Falsus enim testis nocet mordendo, & consumit mentiendo. Vnde Apostolus. Si mordetis & consumitis, videte ne ab inuicem consumamini. Et Vitriacus de eadem plaga: ventus autem vrens, id est tempestas iræ diuinæ, Locustas proiecit in mare, id est, in amaritudinem pœnæ æternæ eos, scilicet qui specialiter octauum transgrediuntur mandatum. Falsus enim testis Deum ore offendit, proximum lædit, iudicem fallit, & sicut Locusta fruges consumit mordendo, sic falsus testis bona proximi vastat mentiendo. Sic Vitriacus. Verùm hoc maxime hæretici faciunt, & omnes, qui loquuntur mendacium, quorum mendacium, & vis Hæretici.
per speciem Locustarum in [a] Apocalypsi hoc modo designata est: Et ascendit fumus putei, [a] Cap. 9.
» sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol, & aër de fumo putei, & de fumo exierunt

Locustæ

Locustæ in terram, & hic ventus vrens leuauit Locustam. Mysticè idem intelligendum, videlicet quia sicut Locustæ proprium non habent volatum, sed vento in perniciem Ægyptiorum sunt leuatæ: sic omnes falsi testes, siue in foro, siue in Ecclesiastico concilio contra sanguinem proximi, siue contra fidem Christi falsa descripturis testimonia proferentes, volare se putant pennis scientiæ, sed proculdubio per inane tolluntur vento diabolicæ superbiæ ad subuersionem audientium, ad perditionem sibi consentientium. Et D.[b] Ambrosius ad eadē Apocalypseos verba: de fumo, inquit, id est de doctrina eorum qui hæresiarchæ appellantur, magna multitudo hæreticorum generata est. In terram exierunt, quia à societate electorum separati, eis qui terra vocantur, id est, infidelibus coniuncti sunt. Et paulò inferiùs ad hæc verba: Et similitudines Locustarum, similes equis paratis in prælium. Per equos, ait, prædicatores sancti sæpe designantur, sicut Abacuc propheta in cantico suo loquitur, dicēs: Viam fecisti domine in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. Viam fecit dominis in mari equis suis in luto aquarum multarum, quando initio fidei pacem mundo largitus est; vt Apostoli domini per vniuersas gentes, quæ per mare, & lutum designatæ sunt, possent discurrere, & semina fidei spargere. Equi ergo Dei ad prælia parabantur, quando prædicatores sancti, & verbo, & virtutibus adhoc armabantur, vt genus humanum de potestate diaboli erucrent. Locustæ verò similes equis paratis in prælium esse dicuntur, quia sicut prædicatores sancti tota virtute laborant, vt quoscunq; possunt de laqueis diaboli eripiant, ita & hæretici ad hoc semper armātur, vt quoscunq; possunt decipere, in barathrum suæ damnationis inuoluant. Et[c] D. Hieronymus ad hæc verba: Idcirco erunt quasi nubes matutina, &c. Huic Locustæ (sic habent septuaginta) & nubi matutinæ, & rori, & pulueri hæretici comparantur: de quibus & in epistola, inquit, catholica dicitur: hi sunt nubes sine aquis. habent enim speciem prophetarum, & nubium Apostolicarum, ad quas Dei veritas peruenit, sed non habent aquas, id est, gratiam spiritus sancti, dicenti domino in Euangelio. Qui credit in me, flumina de ventre fluent aquæ viuæ. Locusta etiam vanam gloriam moraliter designat, & Bruchus gulam, vti legimus apud [d] B. Gregorium in expositione istius sententiæ Ioelis prophetæ: Residuum Erucæ comedit Locustæ; residuum Locustæ comedit Bruchus, residuum Bruchi comedit Rubigo, dicens: Quid enim per Erucam, quæ toto in terram corpore repit, nisi luxuria designatur: quæ cor, quod tenet, ira polluit, vt in superioris munditiæ surgere amorem non possit? Quid per Locustam, quæ saltibus euolat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se varijs modis præsumptionis exaltat? Quid enim per Bruchum, cuius pœnè totum corpus in ventrem colligitur, nisi edendi ingluuies figuratur? quid per rubiginem, quæ dum tangit, incendit, nisi ira innuitur? Residuum ergo Erucæ Locusta comedit, quia sæpe, dum luxuriæ vitium à mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia iam quasi per amorem Dei caro sternitur; mens quasi se sanctam ex castitate gloriatur. Et residuum Locustæ comedit Bruchus, quia sæpe cùm inani gloriæ, quæ quasi ex sanctitate veniebat, resistitur, vel veneri, vel quibuslibet ambitionis desiderijs indulgetur. Mens enim Dei nescia tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur: quanto nullo vel humano laudis amore refrenatur. Residuum verò Bruchi consumit rubigo: quia sæpe, dum ventris ingluuies per abstinentiam restringitur, impatientia acriùs dominatur. Et more rubiginis, quasi exurendo messem comedit; quia virtutem fructus impatientiæ flamma tabefacit. Dum ergo intus vitia succedunt, agrum mentis alia pestis deuorat, quod alia relinquit. Sic etenim, quod plaga grandinis dimisit, Locusta & Bruchus consumpsit. D. Hieronymus eadem Ioelis verba declarans narrari ait impietatem hostium sub figura Locustarum, & rursum sic de ipsis Locustis dici, quasi hostibus comparentur, vt cùm Locustas legeris, hostes cogites; cùm hostes cogitaueris, redeas ad Locustas. Ascendit ergo gens Locustarum de solitudine, siue exercitus Chaldæorum supra terram Dei, fortis & innumerabilis. Quid enim Locustis innumerabilius, & fortius, quibus humana industria resistere non potest? Dentes eius, gentis videlicet Locustarum (omnia autem τυπικῶς intellige) quasi dentes Leonis & molares illius, vt Catuli Leonis: vt qui in fortitudine, & multitudine Locustis coæquantur, in ferocitate & crudelitate Leonibus comparentur. Quod modo D. Ioannes Baptista Locustis in deserto vescerētur, mysterio minimè vacat. Eodem [c] Hieronymo diuo per eas legis, & Israelitici populi imbecillitas denotatur. quòd animal sit alis infirma, de terra consurgens, sed altiùs non auolans, vt plus sit, quàm reptile, & tamen auibus non æquetur. Et D. Gregorius, profecto, inquit, Iudæorum populum Locustæ significant, subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cùm præcepta domini se implere promitterent, sed citius ad terram cadebant, cùm per prauа opera hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quēdam Locustarum saltum. Omnia verba quæ locutus est dominus, & faciemus, & audiemus,

Videamus

Falsi testes.

[a] *In Comment. ca. 9. Apocal.*

Prædicatores sancti.

[c] *Comm. in c. 13. Oseæ.*

[d] *Lib. 35. moral. c. 39.*

Hostium impietas.

[c] *In Ionam. cap. 4.*

A Videamus ergo quomodo citiùs ad terram ruunt. Vtinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac vasta solitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos dominus in terram istam. Locustæ ergo erant, quia habebant saltum per vocem, & casum per actionem. Pariter S.[f] Chrysostomus loquens de eisdem Ioannis Baptistæ Locustis, hisce legem similem fuisse ait; nam Locusta cùm à terra se paullulum eleuauerit, iterum pennis deficientibus cadit in terram: ita & lex, inquit, videbatur quasi quidem ab idolatriæ errore paullum recedere, sed ad cælum volare non poterat. regnum enim cælorum nunquam legimus in lege. Et [g] antè etiam dixerat de Iudæis. Vides quia omnis continentia eorum corporalis erat, peccata tantùm actuum deprimens, non voluntatum. Item Locustæ sunt volatilia quidem munda, tamen parua, & non satis in altum volantia, quæ manducabat Ioannes constitutus in deserto. Quòd docebat Ioannes, idem manducabat. Volatilia quidem erant, non autem magna volatilia, nec satis in altum volantia, quia secundum iustitiam legis metu pœnæ corporalis viuebant, non secundum spiritualia, & altissima Christi præcepta. Deniq; quomodo magnæ volucres erant Iudæi, aut ad alta volantes, quibus à Ioanne pœnitentia sola iniungebantur? Qui enim abstinet se ab opere malo, & non insuper facit bona opera volat quidem, non autem in altum volat. Parua ergo volatilia, & non in altum volantia manducabat Ioannes: maiora autem volatilia, & in altum volantia, quæ altissima cæli poterant penetrare, Christo pòst venienti, quasi regi magno seruabat. Vnde & paulò pòst dicit. Edebat autem Locustas, & mel syluestre; ostendens eos, qui longè volabant, prope futuros, sicut & Apostolus ait ad gentes: Et vos qui aliquando eratis à longè, propè facti estis in sanguine Christi. Et qui agrestium gentium dulcedinem futuræ fidei docens, quæ ad sublationem curationis præcesserat, mel syluestre edebat. Denotant eædem D. Ioannis Baptistæ Locustæ populum gentilem, sicuti perquam breuissimis verbis attestatur facūdissimus [h] S. Ambrosius. Cibus quoq; prophetici index officij, nunciusq; mysterij est. Quid enim tam ociosum ad hominis officium, quàm Locustas quærere? & quid tam plenum ad vatis mysteriū? Nam quo magis ad fructum inutiles, ad vsum laboris inertes, ad tactum fugaces, vagæ saltu, ore stridulæ sunt Locustæ; eò conuenientiùs his populi figura gentilis aptatur, qui nullo vsu laboris, nullo operis fructu, sine grauitate, sine voce sonum querelæ ederet, verbum vitæ ignoraret. Hic igitur populus cibus est prophetarum. Nam quo numerosior populus congregatur, eo vberior prophetici oris vsus augetur. Hæc ille. Ex Locustarum in diuersas partes volatu, non tamen pleno cursu, D.[i] Hieronymo Sapientes mundi, & imperfectæ, incertæq; scientiæ auctores denotantur. Is enim explicans ea verba prophetæ Nahum: Bruchus irruit, & euolauit; exiliuit quasi Attelabus commixtus tuus; sicut Locusta quæ ascendit super sepem in die gelu, & non cognouit locum suum; mixtitium putat in hoc differre à Brucho, quòd Bruchus imperitæ multitudini, & innumerabili comparatur, mixtitius autem cunctis gentibus hinc inde collectus. Et quomodo alij sunt in vrbibus ciues, alij peregrini, quibus placet habitare in vrbe non sua. Sicut mixtitium puto, qui habitat in Niniue, eos esse qui videntur sibi, iuxta opinionem suam aliqua sequi dogmata veritatis, & in eo meliores esse Brucho, quòd Bruchus nihil aliud faciat, nisi semper in terra sit, & absq; alis cibo, & ventri seruiat: Attelabus autem modicas assumat alas, & cùm in altum volare non possit, tamen de terra exilire nitatur, & tandem perueniens in Locustam volitat quidem, sed non est perpetuus volatus eius: deficientibus enim pennulis, & contractis frigore, etiam Locusta considet, & considet non in frugifera arbore, & in virentibus folijs; sed in sepe, sentibus virgultisq; contexta: siue in maceria fortuitu hinc inde lapide composita. Consideremus Sapientes Græciæ & Aegyptiorum, atq; Persarum, Indorumq; gymnosophistas, & Samaritanos, & varias inter ipsos sententias, & Iudæos, Pharisæosq; eorum, & Sabducæos, & Ecclesiæ multiplices hæreses: & videbimus Attelabum à terra se paullulum eleuantem, & Locustam volantem quidem, sed non pleno cursu, & quia non habeat calorem Solis iustitiæ, frigente in Deum charitate, sedere in spinosis sepibus. Omnia enim dogmata eorum cùm frigeant, & volare non possint, sedem sibi, & requiem inter Aristotelis, & Chrysippi scripta reperiunt. Et paucis interpositis. Hæc igitur Locusta, quæ nunc sedet in sepibus, cùm iudicij tempus aduenerit, & mundus ad ortum solis incaluerit, dimittet sedem & loca sua, in quibus tempore frigoris inhærebat, & ad meliora conuersa, prioris sedis non recordabitur. Quod autem generaliter de iudicij tempore diximus, & nunc ex parte intelligi potest, vt per eruditos, & doctos viros huiusmodi Locustis Solis iustitiæ lumen oriatur; & relinquentes spinas suas, in purum & liberum transeant volatum. Alio quoq; sensu, inquit Isidorus Locustæ per mobilitatem leuitatis accipiendæ sunt, tanquam vagæ, & salientes animę in sęculi voluptates. Bruchus cùm sit modicæ quantitatis & fusci coloris, eorum nobis præbet speciem

[f] *Hom. 2. in Marc.*

[g] *In tert. ca. Matth.*

Populus gentilis.

[h] *In comm. in c. 3. Luc.*

[i] *In Comm. in cap. 3. Nahum.*

Sapientes mundi.

Animæ vagæ.

ciem, vti ſcribit Rodericus Flauiacenſis, qui in religionis habitu conſtituti, ſi temporalibus E
ſubleuentur honoribus, nec mentis deſerunt humilitatem, nec habitus ſui mutant deformi-
tatem. Quid verò Ioel propheta intellexerit his verbis: Reſiduum Erucæ comedit Locu-„
ſta, & reſiduum Locuſtæ comedit Bruchus, & reſiduum Bruchi comedit Rubigo, docet D.„
Hieronymus in commento inquiens. Erucam Hebræi interpretantur, Aſſyrios, Babylonios,„
atq; Chaldæos: qui de vno orbis climate procedentes, tam decem tribuum, quàm duarum,
hoc eſt Iſraelitici populi cuncta vaſtarunt. Locuſtam autem Medos interpretantur, & Per-
ſas, qui ſubuerſo imperio Chaldæorum, Iudæos habuere captiuos: Bruchum Macedonas,
Hieroſolymæ quatuor vaſtationes. & omnes Alexandri ſucceſſores, maximeq; regem Antiochum cognomento Epiphanem,
qui inſtar Bruchi ſedit in Iudea, & omnes priorum regum reliquias deuorauit, ſub quo Ma-
chabæorum bella narrantur. Rubiginem referunt ad imperium Romanorum, qui quarti, &
vltimi in tantum oppreſſere Iudæos, vt de ſuis finibus eos pellerent. Scribit pleniùs Ioſe-
phus ſeptem voluminibus, Veſpaſiani & Titi narrans triumphos. Helij quoq; Adriani con-
tra Iudæos expeditionem legimus, qui ita Hieruſalem murosq; ſubuertit, vt de vrbis reli-
quijs, ac fauillis ſui nominis Heliam conderet ciuitatem. Hæc quatuor regna, quæ ſubuer-
tere Iudeam, in quatuor cornibus Zacharia ſe vidiſſe ſcribit, dicente ad eum angelo: Hæc F
ſunt cornua, quę ventilauerunt Iudam & Iſrael; & Hieruſalem. Et rurſum: Leuaui, inquit,„
oculos meos, & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium,„
& montes, montes ænei: in quadriga prima equi ruffi, & in quadriga ſecunda equi nigri,„
& in quadriga tertia, equi albi, & in quadriga quarta, equi varij fortes. Cumq; propheta„
dixiſſet ad angelum, qui loquebatur in eo: Quid ſunt hæc domine mi? Reſpondit angelus,„
iſti ſunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, vt ſtent coram dominatore omnis terræ, & eſt
ſenſus: iſti ſunt qui egrediuntur à facie domini, & eius impleant voluntatem. Cum habita-
Perturbationes quatuor. toribus terræ, percipimus auribus, quid Eruca, Locuſta, Bruchus, Rubigo, ſignificet; nunc
cum ſenibus, quod dictum eſt, audiamus: quatuor eſſe perturbationes, quibus animarum
ſanitas ſubuertatur, omnes philoſophorum ſcholę conclamant. Duæ præſentes ſibiq; con-
trariæ, duę futurę mutuo diſſidentes: Preſentes ęgritudo & gaudium. Ægritudinem animi
dicimus, alioquin corporis non ęgritudo, ſed ęgrotatio nominatur. Aut igitur triſtes ſu-
mus, & mœrore conficimur, ſtatusq; noſtrę mentis euertitur. Vnde & Apoſtolus monet: ne
abundantiori triſtitia abſorbeatur frater. Aut è contrario gaudemus, geſtimusq; lætitia, &
bona noſtra moderanter ferre non poſſumus: iuſtiq; & fortis viri eſt, nec aduerſis frangi, nec G
proſperis ſubleuari, ſed in vtroq; eſſe moderatum. Diximus de perturbatione præſentium,
dicamus de futurorum, in quibus metus, aut ſpes eſt. Aduerſa timemus, proſpera præſtola-
mur, & quod ægritudo, & gaudium operantur in preſenti, metus & ſpes faciunt de futuro:
dum aut aduerſa pluſquam decet, rimemus eſſe ventura, aut proſpera quę ſperamus in tan-
tum nos faciunt exultare, vt non timeamus modum: maximè in his quæ incerta ſunt, quia
futura ſperantur potiùs, quàm tenentur. Has perturbationes vno, & non pleno verſiculo
illuſtris poëta comprehendit:

Hi metuunt, cupiuntq; (hoc de futuro) *dolent gaudentq;* (hoc de preſenti) *neq; auras*
Reſpiciunt clauſi tenebris, & carcere cæco.

Cauendum eſt igitur, ne ęgritudo, quaſi Eruca nos comedat: ne Locuſta vaſtet in gaudio,
huc illucq; volitans, & geſtiente lętitia per diuerſa ſe iactans; ne Bruchus id eſt pauor, &
futurorum metus, radices ſapientię deuoret: ne Rubigo & deſiderium futurorum res inuti-
les concupiſcat, & nos perferat ad ruinam. Sed vt in omnibus, quatuor quadrigas, & qua-
tuor cornua, & quatuor equos rufos, & varios, & albos & nigros, id eſt, vel aduerſa vel pro-
ſpera, vel ex vtroq; ſociata frenis ſapientię gubernemus. Ego reor Erucam eſſe inſipientem H
in animo paſſionem; quę tarda eſt, & diſcurrere non poteſt, & mora ipſa ac pertinacia ebi-
bit, & exugit omnem virorem: quam ſi non occiderimus, in nobis creſcet, & auolat, & nunc
deuorat, quicquid attigerit, nunc ſemeſa dimittens pergit ad alia: reuertensq; ad priſtinam
ſedem, Bruchus efficitur, vt non ſolùm fruges, & folia & cortices, ſed & ipſam medullam
deuoret tarditate. Sin autem euenerit (quod tamen rarum eſt) vt etiam poſt Bruchum vi-
talis quippiam in nobis ſpiritus reſideat, cuncta Rubigo popularetur, ita vt ſtipulam, & vi-
le fęnum vertat in nigredinem, vt non ſolùm eſui, ſed & ſimo inutilia ſint. Hęc itaq; D. Hie
Cur in cibo concedantur. ronymus. Cur verò Locuſtę, ac Bruchus in Leuitico in cibo à Deo concedantur, ratio mo-
ralis talis ab Iſychio aſſignatur. Quibus autem ſunt crura excelſiora pedum, vt per ea exi-
liant in terra inter munda propterea ponuntur, quia cùm ſint in carne, non ſecundum car-
nem militant, ſed à ſordidis exiliunt actionibus, & ſecularibus hominibus, vt doceant eos,
atque inſtruant, permiſcentur: ita vt & cum adulteris aliquando, & publicanis habitent, &

tamen

A tamen immundis eorum non commiſceantur actionibus: reſiliunt enim ab eis, & auolant, & cùm ſocietatem peccati ipſorum refugiant, peccatoribus tamen, vt eos à peccatorum ſordibus liberent, atque reuocent, plerunq; cohabitant. Sicut dominus qui peccatum non fecit, nec in ore eius dolus fuit, cum peccatoribus comedebat, & bibebat, doctrina eos, & inſtitutione, iuſtificans & ad ſui prouocans æmulationem, nihil eorum ipſe imitans, nec ab eis inquinatus. Propter quod dixerunt cantica canticorum. Ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiens ſuper colles. Oportet ergo nos habere ſublimiora pedibus, non qualia Iudæorum pedes habent, qui in vtriuſq; veſtigijs ſuis, in lege videlicet, & prophetis claudicant, ſed qualia habent ea, quæ dicuntur Cherubin, de quibus dictum eſt: Et crura eorum crura recta, & pennati pedes eorum rectè, & inclinabiliter in euangelicis pedibus, de quibus dictum eſt: Calciati pedes in præparatione euangelij pacis. Hic quamuis ſuper terram ambulet, quamuis cum peccatoribus diſpenſationis cuiuſdam gratia, iuuaminisq; conuerſetur, illud implens Apoſtolicum: Si quis vocat infidelium ad cænam, & vultis ſcire omne, quod vobis appoſitum fuerit, comedite, nihil interrogantes propter conſcientiam: tamen volatile permanet, & mundus eſt, ſciens, à terra emicare, atque exilire, & non ad-
B hærere ſecularibus actionibus. Bene autem talium animalium etiam vocabula protulit legislator, Bruchum & Locuſtam, Attacum atque Ophiomachum nominans. Cuius autem operationis ſint, ſiue virtutis, Nahum Propheta ſatis explicat, ait enim: Bruchus expanſus eſt, & auolauit: cuſtodes tui quaſi Locuſtæ Locuſtarum, quæ conſidunt in ſepibus, in die frigoris: vel ſicut Septuaginta: emicuit ſicut Attacus commixtus tibi, ſicut Locuſta, quæ tranſcendit maceriam in die frigoris. Ex quibus cernis, quia etſi peccatoribus commiſceamur, etſi in die gelu ſiue brumæ, id eſt abundantiæ peccati, cùm enim, inquit, abundauerit peccatum, refrigeſcit charitas multorum, tranſiliamus maceriam, ſpinoſam videlicet peccatorum exacerbationem, non ſimiles effecti eis, ſed ſubijcientes eos nobis, vt fiant doctrinæ obedientes, apertè ſaluamus, & ſaluabimur, vnde ait Paulus, Factus ſum Iudæis ſicut Iudæus his, qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem, cùm ipſe ſub lege non eſſem: his qui ſine lege ſunt, quaſi ſine lege eſſem cùm ipſe ſine lege Dei non eſſem, ſed ſub lege eſſem Chriſti. Omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem. Sed tamen in morem Bruchi, ineptum facere & euoſare neceſſe habemus, vt ſicut Locuſta, ſiue Attacus eſſe, qui pro huiuſmodi Attacum dicunt, exilire poſſimus. Sic enim aptè conueniet, quod in
C eodem propheta ſequitur: Sol ortus & eleuatus eſt, & non eſt inuentus locus eius: quoniam orto iuſtitiæ ſole, qui illuminat abſcondita, emicant atq; exiliunt hi qui cum peccatoribus conuerſantur, ad ſolatium iuſtitiæ, & non iam locus illorum ille eſſe cognoſcitur, cuius habitum pridem demonſtrabant, cùm quodammodo vterentur, quos & erat neceſſe ſaluari. Ophiomachi autem ab appellatione manifeſtatur & virtus, quem imitari bonum eſt, & intelligibilibus repugnare ſerpentibus: reminiſcentes quod non ſit nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Hi ſunt quippe intelligibiles ſerpentes & venenati dracones. Hæc Iſychius. Locuſtæ etiam nomine per comparationem Redemptoris noſtri reſurrectio denotatur. Vnde & voce eius per prophetam dicitur. Excuſſus ſum ſicut Locuſta. Teneri enim à perſecutoribus vſq; ad mortem pertulit, ſed ſicut Locuſta excuſſus eſt, quia ab eorum manibus ſaltu ſubitę reſurrectionis euolauit. Quod referri quoq; ad prædicatorum numerū poteſt. In ipſis quippe ſicut Locuſta excuſſus eſt, quia Iudæa in ſua perſecutione ſæuiente, dum per diuerſa fugiunt, quaſi quoſdam receſſionis ſuæ ſaltus dederunt. Quia verò ille prædicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non actiua
D ſolummodo, ſed etiam contemplatiua vita ſolidatur, rectè ipſa prædicatorum perfectio Locuſtis exprimitur, quæ quoties ſe in aëra attollere conantur, primùm ſe cruribus impellētes, ſubleuāt, & poſtmodum alis volant. Ita nimirum ſunt ſancti viri, qui dum ſuperna appetunt, primum quidem actiuæ vitæ bonis operibus innituntur, & tunc demum ad ſublimia ſe per contemplationis ſaltum volando ſuſpendunt. Crura figunt & alas exerunt, quia rectè agendo ſtabiliuntur, & alta videndo ſubleuantur. Qui in hac vita poſiti, diu in diuina contemplatione manere non poſſunt, ſed quaſi Locuſtarum more à ſaltu, quē dederant, in pedibus ſuis ſe excipiunt, dum poſt contemplationum ſublimia, ad neceſſaria actiuę vitę opera reuertuntur, nec tamen in eadem vita actiua remanere contenti ſunt. Sed dum ad contemplationem deſideranter exiliunt, quaſi rurſus aëra volantes petunt, vitamq; ſuam quaſi Locuſtæ aſcendentes, deſcendentesq; peragunt, dum ſine ceſſatione ſemper, & ſumma videre appetunt, & ad ſemetipſos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur. Eſt adhuc aliud, quod Locuſtæ ſimile ſanctis prædicatoribus gerunt. Matutinis namq; horis, id eſt, teporis tempore vix à ter-

Reſurrectio per Locuſtam.

Prędicatorum perfectio.

ra se subleuant, cùm verò æstus exarserit, tanto altius, quanto alacrius volant. Sanctus autem quisq; prædicator, dum quieta fidei tempora conspicit, humilis & despectus aspicitur, & Locustæ more vix à terra subleuatur. Si autem persecutionis ardor incandeat, corde cælestibus inhærens, mox quantæ sit sublimitatis ostendit, & pulsatis alis, in altum rapitur, qui quietus in imis, torpuisse videbatur. De hoc ergo equo, id est, prædicatore suo, beato Iob dominus dicit: Nunquid suscitabis eum quasi Locusta? Subaudis, vt ego qui eò illum ad altiora excitando subleuo, quo grauiori persecutionis æstu excrutiari permitto, vt tunc in illo robustior virtus euigilet, cùm se ei ardentior infidelium crudelitas illidit. E

HIEROGLYPHICA.

[a] *Lib. 28. Hierogl.* Temperantiæ & modestiæ typus.

AEGYPTII per Ophiomachum, inquit[a] Pierius Valerianus, modestiam, temperantiam, atque continentiam intelligebant, quippe quæ nequitiæ virtutes oppositę sunt. Ea siquidem Serpentem oppugnat, voluptatem quippe terræ prorepentem allidit. Ipsa autem crura habet, quæ corpusculum altè tollant humo, à terraq; interim eorum innixu resiliat, & feratur in sublime, collisoq; serpentis capite intellectui proximior fiat, qui quidem terrenis obrepere nescius, ab ijs disiungi abalienariq; assiduè meditetur. Sunt qui per huiusmodi Locustam referente eodem[b] Pierio, famem intelligant, propterea quòd magnam satis inferant calamitatem, cùm agminatim innumerabili aliquando multitudine congregatæ segetes inuaserint, magna clade radices abrodentes, quare diuinatrix apud Theocritum dicitur: Cùm enim apparuerit, famis est prænuncia. Multa Locustæ huius significata ponit Eucherius, sed quoniam nullam super illis causam adducit, in quo nos præcipuè versamur, ea prætereunda iudicaui: vnum illud tantùm tangam, quòd per comparationem resurrectionis dominicæ similitudo quædam sit, cùm assaltum Philo dicat per Locustam significari: nullam enim à terrestribus animal tanta se pernicitate proripit in saltum, si corpusculi rationem habeamus. Sed hæc alij viderint. Inuenies in diuinis litteris aliud Locustę huius hieroglyphicum, vt apud[c] Salomonem pro pedibus poni, eò quod animal id pedum longitudine pro corporis modulo omnia excedit animantia. Scriptum igitur. Florebit amygdalum, & impinguabitur Locusta: hoc est superuenient cani, & pedum accedet tumor, podagra scilicet, quæ plurimùm ætatem grandiorem infestat. F G

[b] *Famis hierogl.*

[c] *Pedum hierogl.*

APOPHTHEGMA.

[a] *Lib. 6. de vita philos.*

ANTHISTENES Athenienſis testante[a] Diogene Laërtio Athenienſibus, quòd indigenæ essent gloriantibus exprobans, dicebat illis Attelabis, & Cochleis nihilo nobiliores esse.

EMBLEMA.

EMBLEMA Andreæ Alciati, cum verbis NIL RELIQVI. H

Scilicet hoc deerat, post tot mala deniq; nostris
Locusta vt raperent, quicquid inesset agris.
Vidimus innumeras Euro duce tendere turmas,
Qualia non Atylæ, castraq; Xerxis erant.
Hæ fœnum, milium, farra omnia consumpserunt.
Spes & in augusto est: stant nisi vota super.

EPIGRAM-

A

EPIGRAMMATA.

N Epigrammatibus Græcis quoddam incerti authoris legitur epigramma de futuræ messis prædictione, quod sic quidam lusit Latinè:

Calligenes cùm iam mandasset semina terræ,
Vatis Aristophanis limina docta petit.
Num sibi fœcundam auderet promittere messem,
Et num spicarum cœpta, quæsit, erit?
Ille manu sumptos versans hinc inde lapillos,
Et flectens digitos, talia voce refert.
Si, quantum satis est, tibi ab imbre rigantur agelli,
Vlla nec agrestis strangulat herba sata,
Nec glacies sulcos rumpet, nec grandine tristi
B *Decussa à summo pinguis arista cadet.*
Si nec tonsa seges cervis, vitiaverit omnem
Aeris & terræ deniq; pernitiem:
Fausta vaticinor messem tibi, demete spicas
Bellè: ne noceat sola Locusta, cave.

Aliud Lucillij; quo facetè, & festiuiter irridet Gaium pumilionem, inquiens: Si contrà Attelabos, & Muscas caninas, aut mures, aut Pulices, aut Ranas expeditio suscepta fuerit, sanè tibi metuendum est, ne & tu conscribaris. Si contra viros fortes erit belligerandum, tum planè tranquillo sis animo: neque enim vllum bellum Romanis cum Gruibus est.

Εἰ πεὶν ἐπ' Ατελαίβες ἄγεται στρατὸς, ἢ κυνομυίας
Ἢ μῦας, ἢ ψυλλῶν ἱππικὸν, ἢ βατράχων,
Γαΐη, καὶ σὺ φοβᾶ, μὴ καὶ σέ τις ἐγκαταλέξῃ,
Ὡς ἀντοῖς τέτων ἄξιον ὄντα μάχης.
Εἰ δ' ἀρετῆς ἀνδρῶν ἄγεται στρατὸς, ἀτρέμας ἧσο
C (sic pro ἧτο restituit Camillus Veronensis)
Ρωμαίοις οὐδεὶς πρὸς γεράνας πόλεμος.

Si contra Attelabos, aut Muscas Gaie caninas,
Aut contra mures bella gerenda forent:
Aut contra Pulices equites, ranasq; palustres,
Horrida sanguinei prælia Martis erunt.
Ne nova fac metuas bellator in arma voceris,
Et dare cogaris nomina militiæ.
Si virtutis erunt certamina, Gaie quiesce,
Romulidæ Gruibus prælia nulla movent.

Aliud inscriptum εἰς ἀκρίδα, in Locustam, quod nonnulli Anytæ, alij Leonidis esse volunt, in quo Myro puella virgineam destillans lachrymam Locustæ per campum garrienti, & in quercubus dormienti Cicadę dicitur communem fecisse tumulum, atq; ita gemina illius ludicra, vel delectamenta, impersuasibile, siue contumax, siue surdum bustum accepisse.

D Ἀκρίδι τᾷδε κατ' ἄρυραν ἀηδόνι, καὶ δρυοκοίτᾳ
Τέττιγι, ξυνὸν τύμβον ἔτευξε Μυρώ,
Παρθένιον χαρίσασα κόρα δάκρυ. δυσὰ γὰρ αὐτᾶς
Παίγνι' ὁ δυσπαθὴς ὧχετ' ἔχων ἀίδας

Vbi notandum, quod in epigrammatibus Græcis legitur ἀηδόνι, quodq; interpres vertit Luscinię, cùm duobus tantùm animalculis Myro tumulum extruxisse legatur etiam apud Plinium, & post in epigrammate dicitur à tumulo gemina puellæ delectamenta absorberi. Ego id ex tempore sic lusi:

Ingratam per agros Locustam vno atq; Cicadam
Arbore qua recubat, condidit in tumulo,
Myro virgineos destillans fronte liquores
Ludicra surdaster sic gemina ille capit.

Aliud Mnesalci in eandem:

Οὐκ ἔτι δὴ πτερύγεσσι λιγυφθόγγοισιν ἀείσεις
Ἄκρι, κατ' ευκάρπους αὐλακας ἑζόμενα
Οὐδέ μ' ἀκλίμενον σκιρλῶ ὑπὸ φυλλάδα τέρψεις
Ξευθᾶν ἐκ πτερύγων ἡδὺ κρέκουσα μέλος.

Quod ſic verti,

Amplius in ſulcis Locuſta feracibus, alis
Dulciſonis modulans carmina nulla dabis.
Phœbæaq; cubans iam deinde ſub arboris vmbra
Audiet alarum nemo ita ſuaue melos.

Aliud Meleagri epigramma, quo excitat Locuſtam, vt carmẽ amabile canat, quod eius ærumnas, quibus diu noctuq; cruciatur, leuet atq; diſcutiat, promittens ob id ipſum ei munera: Canit ergo.

Ἄκρις ἐμῶν ἀπατηλα' πόθων, παραμύθιον ὕπνε,
Ἄκρις ἀρεραίη, μοῦσα λιγυπτέρυγε,
Ἀυτοφυὲς μίμημα λύρας, κρέκεμόι τι ποθεινόν,
Ἐκκάρεσα φίλας ποσὶ λαλὲς πτέρυγας.
Ὥς με πόνων ρῦσαι παναγρύπνοιο μερίμνης,
Ἀκρὶ μϊτωσαμένη φθόγγον ἐρωτοπλάνον.
Δῶρα δέ σοι, γήθεον ἀηθαλέας ὀρθρινὰ δώσω,
Καὶ δροσερὰς ϛόμασι σχιζομένας ψικάδας

Ego ex tempore ſic verti:

Quæ mala noſtra leuas, ſomni & ſolatia præſtas,
Arma colens, alis dulce Locuſta ſonans,
Atq; lyræ noſtræ ſimilatrix optima, ſuaue
Pennarum motu carmen amica cane,
Quo mala noſtra leues, & ſomni tædia frangas
Verba illi immiſcens plena Cupidinibus.
Munera namq; tibi viridantia gethya ponam
Et manè roſtrum rore rigabo tuum.

Aliud Anytæ, quo alloquitur Locuſtam, dicens Solem non viſurum amplius eam cantaturam iuxta opulentam Acidis domum; quòd iam ad Plutonis prata aduolauerit, & ad aureæ roſcidos Proſerpinæ flores.

Οὐκ ἔτι λιγειάσεις κατ' ἀφνεὸν Ἄκριδος οἶκον
Ἀκρὶ (ſic legendum & non ἄκρα) μελιζομένην ὀχεταὶ ἠέλιος,
Ἤδη γὰρ λειμῶνας ἐπὶ κλυμένον πετέτησαι
Καὶ δροσερὰ χρυσέας ἄνθεα περσεφόνας.

Verti & hoc ex tempore ſic;

Diuitis ante Lares non Acidis, ipſe, Locuſta
Phœbus dulciſonos deinde ſonare modos
Audiet: ad Ditis cùm iam vaga prata volaſti,
Quosq; colit flores aurea Perſephone.

Legitur ibidem & aliud Phaenni, in quo Locuſta alloquitur viatorem, inquiens ſibi à Democrito, quem ſuo cantu demulſit, tumulum eſſe congeſtum.

Δαμοκρίτῳ μὲν ἐγὼ λιγυρὰν ὅτε μέσαν ἐνίεν,
Ἄκρις ἀπὸ πτερύγων, τὸν βαθὺν ὕπνον ἀγων.
Δαμόκριτος δ' ἐπ' ἐμοὶ τὸν ἐοικότα τύμβον ὀδίτᾳ
Ἐγγύθεν ὡρωπῷ χεῦεν ἀποφθιμένᾳ.

Quod obiter ſic verti:

Dulcia Democrito cecini quia carmina pennis,
Alta tenebroſa ſomnia nocte vocans.
Non longè Oropo mihi pulchellum hunc ille, Viator,
Extinctæ poſuit, Democritus tumulum.

Aliud Leonidis, quod quoq; Locuſtæ epitaphium eſt, commendantis humanitatem Philænidis, quæ mortuæ parentauit extructo ſepulchro:

Εἰ καὶ μίκρος ἰδεῖν, καὶ ἐπ' ἤθεος ὦ παροδῖτα,
Λᾶας ὁ τυμβίτης ἀμμιν ἐπικρέμαται.
Αἰνοίης ὦ' υθρωπε φιλαινίδα, τλῶ γὰρ ἀοιδὸν
Ἀκρίδα, τλῶ ἔυσαν τοπρὶν ἀκανθοβάτιν.

Διπλᾶς

A

Διπλᾶς ἐς λικάβαντας ἐφίλατο. καιμὲ θανῆσαι
Κάτθετ' ἐφυπνιδίων χαραμένω λαλάγων.
Καὶμ' οὐδ' ἐφθιμένω ἀπανύατο. τᾶτοδ' ἐφ' ἡμῖν
Τελίγον ὤρθωσεν σῆμα πολυτροφίης. id est.

Tametsi est modicus lapis videndo, & in solo ô viator
Lapis sepulcralis nobis incumbit.
Laudaueris merito ô homo Philænida. Etenim muficam
Locustam, existentem priùs spinarum inceusorem,
Geminum in annum dilexit, & me mortuam
Recondidit subtilibus viduatam vocibus,
Et me neq; vita defunctam abnegauit, hoc autem super nos
Modicum erexit sepulchrum.

PROVERBIA.

B

Ἀγραΐα Μάντις, id est rurestris vates, aut Locusta, prouerbialiter dicitur teste Suida de homine ocioso, desidè, & segni. Sed fortè de prodigo potiùs dicetur, ijsq;, qui ex asse omnia parta dilapidant, *Mantis te vidit*, esse in eos adagio videtur, quibus fascinator oculis mali obijcit aliquid: Qua de re suprà dictum est fusiùs ex Cælio Rhodogino. *Priùs Locusta bouem pariet* περὶ τᾶ ἀδυνάτω. [a] M. Varro refert ex Ennio hunc versum.

Mantis agrestis. Mantis te vidit.

[a] *Lib. 3. de ling. Lat.*

Atq; prius pariet Locusta Lucam

Nam Lucas antiqui boues appellabant ob magnitudinem: alij Lucam bouem interpretantur elephantem. Ἀκρίδων νοῦν ἔχειν, Locustæ mentem habere, à [b] Luciano prouerbialiter prolatum esse videtur, vbi Momus nos dicit vocari à Themistocle asinos, ac mulos, qui tam facilè persuasi, illius verbis credamus, neq; tantùm habeamus mentis aut cerebri, quantùm habent Locustæ.

[b] *In Ioue Tragœdo.*

C

NVMISMA.

INTER vetustissima Metapontinorum numismata, quę Hubertus Goltzius depingit, vnum est argenteum, quòd in aduersa parte insculptum habet caput mulieris spica triticea coronatæ cum duabus à sinistro latere literis Σ T. & in auersa parte verò integram frumenti spicam, cui à sinistro latere adhæret Locusta, seu potius Attelabus, & à dextro latere scriptum est M E T A. Frumenti spicam, agrorum fertilitatis indicium esse, ac è contrario Locustam cùm abundat, agrorum pestis signum esse, nemo non nouit: cur verò hæc simul in hoc nummo depingantur, obscurior ratio est, neque id tetigit Goltzius. Videor tamen id ex eius scriptis posse expiscari. Fertilitatem in primis agri Metapontini alia etiam testantur numismata, quorum ferè omnium partes auersæ spica triticea, vel granis frumentaceis signantur, & in quibusdam caput Cereris etiam spectatur. quemadmodũ & in hoc, quod ex eo depictum damus. Locustam verò adiunxerunt, quantum iudicare possum, in memoriam pestilentiæ, & sterilitatis, qua Palladis contempto numine aliquando laborarunt. Cùm enim celebre intra mœnia eorum Mineruæ esset templum, eius numen eo bello, quod cum Sybaritis, & Crotonianitis focijs aduersus Græcos Italicos gesserunt, cæde iuuenum, & sacerdotis Metapontini violarunt, vnde ira deorum, vt credebatur, pestilentia & sterilitate cùm laborarent; oraculum Delphicum de mali remedio consulerunt: id calamitatis finem futurum prædixit, si offensum deæ numen, & cæsorum manes placassent. Paruerunt oraculo Metaponti-

D

Fertilitas Metapontinorum.

ni, & iuuenum interfectorum statuas in templo Mineruæ erexerunt, deamq; sacrificijs sibi propitiam reddiderunt, sedataq; ad hunc modum calamitate, cùm agrum admodum fœcundum possiderent, Apolloni Delphico messem auream dono miserunt, aliquotq; numismata in rei perpetuam memoriam fecerunt Apollini, Palladi & Cereri, in quibus omnibus triticeam spicam est cernere: Apollini propter memoratum oraculum, Palladi ob depositam iram, Cereri tanquam fertilitatis inuentrici. Eundem hunc nummum videndi copiam mihi fecit Iulius Cesar Velius Bon. sed qui ab altera parte vultus fœminei iconem non haberet.

VSVS IN CIBIS.

APVD Sanctissimos Euangelistas Matthæum, & Lucam cap. 3. Marcum cap. 1. legimus insignem illum Christi Saluatoris nostri πρόδρομον Ioānem Baptistam, qui duro omnino atq; aspero corporis cultu victuq; vtebatur, ἀκρίδας in deserto manducasse. Cæterùm cùm nonnulli velut nodum in scirpo quærentes, eam vocem contra omnem Grammaticorum consensum in alienum sensum detorqueant, vel etiam (quod videtur esse nefas) corruptam suspicentur, quid ij sentiant prius adducemus, & quantoperè à veritatis scopo aberrent, cùm ex sacris, tum ex prophanis scriptoribus ostendemus. Quidam teste Theophilacto ἀκρίδας voluerunt esse herbas, quas μίλαγρα appellant, alij etiam ἀκρόδρυα, siue ὀπώρας ἀγρίας, id est arborum gemmas aut fœtus, aut syluestrium fructuum cibos, quibus Ioannes vsus sit. Sed vox ἀκρίδος nusquam in illa significatione reperitur apud vllos authores. Non desunt qui velint quasdam herbarum radices intelligi, alij verò nōnullas arborum sumitates, in qua sententia Hermolaus Barbarus magnum authorem Chrysostomum, & priorem eo Athanasium esse scribit, sed [a] Chrysostomus, ad locum hunc Marci Euangelistæ: Vestitus pilis Cameli, & Locustas & mel syluestre comedebat: Locusta, inquit, animal paruum est, & inter volatile, & reptile medium. [b] Hieronymus Montuus putat ἀκρέμονας esse legendum, quæ vox turyones, asparagos, cymas, summitates arborum significat. Theophrastus similiter Paracelsus, vbi de melle scribit, & qui eum sectantur Michael Toxites in Onomastico suo super Theophrastum, & Leonardus Thurneysserus, per ἀκρίδας siue Locustas plantarum extremitates, non Insecta illa intelligenda esse volunt. Nam vt Toxites, inquit, nos solemus Lupulos, asparagos, & similium Locustas cum oleo, & aceto edere; veterum autem cibus olim herbis potius, quàm carnibus constabat. Hæc ille. Sed nusquam constat in vllo authore, vel vocem Græcam ἀκρίδος, vel Latinam Locustæ in illa significatione vsurpari, quam illi fingunt, linguarum forsan illarum ignoratione decepti. Alphonsus Tostatus tradit huius quoq; opinionis esse F. Brocardum Teutonicū in libro suo de terra sancta, quia scripserit se fuisse in multis Monasterijs apud Iordanem, ibiq; cum multis Monachis comedisse herbas, quas illi Locustas vocent, ibiq; abundent. Sed hunc Brocardi locum Cornelius Ianſenius diu quæsitum non inuenit. In eadem hæresi fuit quoq; Perottus, hîc potius intelligendum putans Ioannem victitasse herbarum sumitatibus, quàm Locustis animalibus scilicet noxijs, & venenosis. Sunt etiam qui ἀχράδας scriptum fuisse existiment exiguâ mutatione deflexo nomine, quas pyrastros seu pyros agrestes interpretantur apud Theophrastum, & [c] Dioscoridem. Tradit Hermolaus Locustam, siue pedem Locustæ pro herba sumptam igitur multos interpretari, quam vulgo rapunculum siue napunculum vocamus folio angusto, desinente in mucronem cauliculis vertice torulos habentibus, vt in asparago, & salictario lupo cernitur, itemq; multi lateris. Ex quibus minores alij alterno semper inguine prosiliunt. Radicula vel diuitum lautorumq; mensis petita, rapistri quidem sapore, non tamen ad ructus illiberali, ac fatuus omnino gustus, sed cum aceto, & sale non iniucundus. Alij pedem Locustæ pro blito, aut valde simili herba capiunt in Arabicis scriptoribus. Sunt qui non herbam vnam, sed summa herbarum omnium intelligant. Iam verò Epiphanius contra Ebionæos annotat nonnullos Iudæos deprauatè pro ἀκρίδες legisse ἐγκρίδες, quod nomen interpretatur bellaria ex melle siue oleo, veritatis sermonem, ita in mendacium conuertentes, vt Epiphanius ait. Eustathio ἐγκρὶς est πεμμάτιον ἑφθόμενον ἐν ἐλαίῳ, εἶτα μελιττούμενον, id est bellarium in oleo siue melle coctum. Idem etiam ἐγκρίδα, panis speciem ex Epicharmo probat. Acceperunt etiam quidam hoc loco ἀκρίδας genus esse cancrorum marinorum, qui ab Athenæo καρίδες & ἀχαρίδες (nam vtroq; modo scriptum reperi) appellantur, quorum Apitium ita appetentem fuisse scribit, vt & Minturnis (quæ vrbs est Campaniæ) plurimùm sit commoratus pretiosos cancros, quorum ibi ma-

Locustas Ioannis Baptistæ animalia fuisse.

[a] *Hom. 2. in Marc.*
[b] *Lib. de tuen. Sanit.*

Herbæ Locustę dictę.

[c] *Coroll. 37. in Dioscor.* Pes Locusta herba.

A gna erat copia, comedendi gratia, & in Lybiam vsq; cùm ibi mira magnitudine nasci cognouisset, peregrinationem susceperit. Gaza apud Aristotelem Squillam siue squillum vertit, de qua sic scribit Robertus Constantinus in supplemento linguę Latinæ: inquiens, squilla καρὶς (quia capite quòd κάρη, magno est: vel quia ἀκρὶς marina) & καρὶς & κωρὶς apud Athenæum lib. 3. Gallis Cheurette, & Northmanis creuete est. Differentiæ plures. Est enim καρὶς πλατεῖα, squilla lata, Liguribus Orchetta, & Massacara Siculis ac Nepolitanis. Magnitudinis hæc Locustarum multo latior. Altera est cælata, tota rubra, quæ τέττιξ ἐνάλιος [a] Æliani, id est Cicada marina, cammarus siue gammarus Columellę, ac Plinij. Tertia κράγων siue κράγγη [c] Aristoteli, cui crusta tenuis, candida, interdum rubescens, longitudo palmi maioris. Quarta squilla gibba, καρὶς κυφὴ. Est & squilla parua, καρὶς μικρὰ (aliaq; quæ καρίδιον in pinnis) Monspelij Ciuade, Italis Gambarello. Vltima Squilla μάντις (à μάντις magna Locustæ specie) dicitur. Cui duo brachia Locustæ magnæ terrestris. Verùm hæc quoq; opinio à vero videtur aliena, cùm & cancri illi marini non ἀκρὶδες, sed καρίδες, siue ἀκάριδες appellentur, & desertum à mari procul absit, & cancri illi marini, in delicijs habeantur, à quibus Ioannem Baptistam constat omnino abstinuisse, duro rigidoq; victu contentum.

B. Nos ergo repudiatis his omnibus opinionibus simpliciter credamus Ioannem Baptistam vesci Locustis fuisse solitum, cùm & vox ἀκρίδος nusquam nisi pro Locusta apud authores Græcos accipiatur, & constet, cùm olim, tum hodiè quoq; illas quorundam populorum cibum esse, & denique doctissimi quiq; cùm patrum veterum, tum recentiorum interpretum in eadem sint sententia, quorum priùs nonnulla exempla adducam, dein qui Locustis vesci soleant, quiq; etiamnum vescantur, subiungam. Chaldaica versio pro voce ἀκρίδος habet קטעא Kamza, quod Locustam significat Nahum. 3. & Esaiæ 40. sic dicta à colligendo. Suidas eandem vocem in Euangelio interpretatur εἶδος ζωυφίου, genus animalculi. S. Chrysostomus, vt dixi, scribit parua fuisse animalcula, quorum in desertis Iudeæ maxima fuerit copia, oleo coqui solita, qui pauperum fuit cibus. S. Augustinus quoq; in epist. ad Roman. Ioannem Baptistam Locustis vesci solitum dicit. Idem testatur Theophilactus, qui tamen simul esum illum Locustarum allegoricωs interpreratur, id quod etiam facit Adamantius Origenes. S. [f] Hieronymus & ipse idem sentit, dum simpliciter vocem ἀκρίδες Locustas interpretatur. Nec mirum cùm Moses in selegendis cibis diligentissimus, Locustas Hebræis,

» vt salutares comedere permiserit in Leuitici vndecimo. Omne de volucribus, quod gradi-

C. tur supra quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super

» pedes quatuor, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere de-

» betis, vt est Bruchus in genere suo, Attacus atq; Opiomachus, ac Locusta, singula iuxta ge-

» nus suum. De Ioanne Baptista canebat [g] Prudentius.

Illic dicata parcus abstinentia
Potum; cibumq; vir seuera industria,
In vsq; serum respuebat vesperum
Parum Locustis & fauorum agrestium
Liquore pastum corpori suetus dare.

Eum quoq; Locustis vesci solitum, ex vetusto Ecclesiæ carmine constat.

Præbuit huic tum tegumen camelus
Artubus sacris strophium bidentes
Cui latex haustum sociata pastum
Mella Locustis.

D. [h] Augustinus rationem redditurus, cur Locustas pro mundis animalibus habeat scriptura, eam ait non computare in pedibus duo posteriora crura, quibus Locustæ saliunt, quas dicit mundas, & ideo (inquit) discernit ab immundis talibus volatilibus, quæ non saliunt illis cruribus, sicut sunt Scarabęi. Omnia quippe huiusmodi volatilia quadrupedia vocantur in lege. Reliquum est modo, vt de populis dicamus, quibus olim, & nunc quoq; in cibum veniunt. De Æthiopibus acridophagis hæc scribit [i] Diodorus Siculus. Aethiopes Acridophagi deserto contermini, homines cæteris paulo breuiores, macilenti ac supra modum nigri, Veris tempore Zephyrus ac Libycus vęti infinitum penè Locustarum ex deserto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ sunt, sed colore alarum turpi, ac squallido. Aethiopes ad id assueti, in quandam latam longamq; multis stadijs conuallem plurimùm materiei ex propinquis ingerunt. Cùm suo tempore Locustarum tanquam nubes à ventis supra vallem defertur, materiem congestam, omnemq; loci herbam antea succisam incendunt. Locustæ desuper volantes ingenti fumo enectę paullum vltra vallem ad terram tanta decidunt copia, vt victum omni genti abundè præbeant. Has enim sale, quod regio plurimum fert, super-

[a] *Lib. 13. cap. 25.*
[c] *Lib. 4. Hist. cap. 2.*
[f] *Hom. 11. in Luc.*
[g] *In Cathemerin.*
[h] *Lib. 2. retraction.*
[i] *Lib. 3. c. 32.*

ſuperinfuſo, diutius ſeruant cibum guſtu eis ſuauem. Hic eſt ſolus eorum per omne tempus Locuſtarum eſus. Idem ferè his verbis tradidit [k] Strabo: Aethiopes Sillis dictis, qui cum Struthophagis bellum gerunt, finitimi, cęteris minores, nigriores & vitæ breuioris (rarò enim quadrageſimum annum excedunt, eorum carne iam in ferinam verſa) viuunt ex Locuſtis, quas Verni, ac zephyri vehementiùs flantes in ea loca compellunt. Eas hoc modo capiunt, fumoſam materiem in conuallibus inijcientes, & incendentes (cùm illæ parum volent) obtenebratas & cadentes colligunt, & admixto ſale, ex eis maſſulas conficiunt, & vtuntur. Meminit eorum etiam populorum [l] Plinius, pars quædam Aethiopum, inquit, Locuſtis tantùm viuit, fumo & ſale duratis in annua alimenta: ij quadrageſimum vitæ annum non excedunt. Item [m] Solinus dum ait: Confines Mauritaniæ certo tempore Locuſtas terreſtres legunt, duratasq; ſalſugine, in præſidium vitæ ſolas habent: ſed ex illis quadrageſimum æui annum nullus ſupergreditur. [n] Plinius aliàs Agatarchidis teſtimonio comprobat eos populos à Clitarcho & Megaſthene Mandros appellari. Apud Africanos, Syros, Perſas in cibum recipi illas, quæ alis carent, ſcribit [o] Scaliger; ex illisq; veſci Arabes, toſtas etiam re digere in pollinem. [p] Dioſcorides alatarum carnes nullo ait eſſe in vſu, ſed quæ ſine pennis eſt, Aſiracos, & Onos dicta, ea abundè veſci Afros, qui Leptim incolunt. [q] Leo quoq; Africanus Locuſtarum in Africa plerunq; tantam frequentiam conſpici tradit, vt volantes inſtar nebulæ, Solis radios operiant, & arboribus atq; ſegetibus magnam perniciem afferant, vnde magnam annonæ caritatem relinquant. Verùm Arabiæ deſerta, & Libyæ populos Locuſtarum aduentu felici omine gaudere: nam vel elixas, vel ad ſolem deſiccatas in farinam tundunt, atq; comedunt. Parthis quoque Locuſtas in cibo gratas eſſe [r] Plinius prodidit. Quanquam putet Albertus alterius generis fuiſſe. D. [s] Hieronymus Orientales tradit & Libyæ populos, quia per deſertum, & calidam eremi vaſtitatem Locuſtarum nubes operiant, Locuſtis veſci ſolere. Hoc verum eſſe, inquit, Ioannes Baptiſta probat. Hodiè quoq; vulgò eas comedunt Ægyptij referente Hermolao. Et qui in Indiam cùm Orientalem, tum Occidentalem nauigationes percurrit, multos populos diſcet Locuſtas vorare ceu gratum cibum. in Inſula, quam Spagnolam dicunt, ſunt gratiſſimus cibus. Legitur ibidem Luſitanos in quadam arce preſſos, diutina rerum penuria, ac fame pœnè extinctos, Locuſtis in mari Cananor enatis menſe Auguſto, die B. Mariæ Virgini ſacro refectos fuiſſe. Et [t] Porphyrius ſcribit in Libya exercitui inedia laboranti Locuſtarum nubes ſeſe obtuliſſe. Sed & de Mandis Indorum populis legimus olim Locuſtis veſci ſolere, & Crates Pergamenus teſtante [u] Plinio Indos Macrobios iunctos quadragenos non excedere annos, quorum fæminę ſemel pariant; idq; & Agatarchides tradit, præterea Locuſtis eos ali, & eſſe pernices. De quibus etiam Euſtathius in illa Homeri; σῖτον ἔδοντες. Hoc, inquit, dictum eſt ad differentiam aliorum hominum, qui non tales ſunt; cuiuſmodi Aethiopas Macrobios hiſtoria teſtatur, qui cùm panem vidiſſent, illum ſtercori compararunt. Sunt etiam qui Locuſtis ac piſcibus victitant, qui idcirco ἀκριδοφάγοι, & ἰχθυοφάγοι dicebantur. Scythica autem gens & Maſſagetica carnibus victitans, ne ipſa quidem vult σποφάγειν. Quin & Ariſtophanes eſus Locuſtarum meminit, cùm inquit:

Δ. Οὐκ ἀλλ' ἐγώ χῶ παῖς ἐρίζομεν πάλαι, βάλει περίδοσθαι,
Κᾆτ' πιτρέψαι Λαμάχῳ πότερον ἀκρίδες ἥδιον ἔχουσιν ἢ νήχλοις;
Λ. Οἰμῶ ὦ ὕβριζες. Δ. ταὶς ἀκρίδας κρίνει πολύ. id eſt,
Non. Sed ego & puer iam diu contendimus, vis paciſci,
Et Lemacho committere vtrum Locuſtæ ſuauiores ſint, aut turdi,
L. Eheu quàm me contumelijs afficis. D. iudica Locuſtas longè ſuauiores eſſe.

Hinc & apud Plutarchum in ſympoſio Thales ita loquitur: nihil enim eſſe diſcriminis inter colonum, qui loco tritici, & hordei Locuſtas comportare velit, atq; aues, atq; tyrannum, qui mancipijs, quàm viris malit imperare. Atq; hæc de Locuſtarum eſu: ſed notandum populos illos ἀκριδοφάγας, vitę breuis ab authoribus deſcribi, quod annotauit etiam [x] Hieronymus Mercurialis præſtantiſſimus medicus, inueſtigaturus, quamobrem rubri maris incolis dracunculi quidam parui crura, & brachia deuaſtarent: an inquam is morbus ab aëre, an à regione, an à victu naſceretur, certum ſe eſſe tradit, victum potiùs ſimili morbo occaſionem dediſſe, ex ijs, quæ in quinto περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης Agatarchides & [y] Diodorus Siculus ſcripta reliquerunt; nimirum quoſdam populos, ob frequentem Locuſtarum eſum non modò breuiori cæteris vita eſſe, verùm etiam fœuiſſimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum dracunculis prædictis diſſimili morbo conſumptos interire. Vnde, inquit, vehementer mirari ſoleo, quomodo Parthi, ac Iudæi potuerint Locuſtis victitare: niſi Dei immortalis beneficio, id perinde factum eſt in ipſis, ac in Ioanne Baptiſta obſeruatum

[k] *Lib. 16. Geog.*
[l] *Li. 6. c. 30.*
[m] *In Polyhiſt. cap. 43.*
[n] *Lib. 7. cap. 2.*
[o] *Exer. 192.*
[p] *Lib. 2. cap. 57.*
[q] *Lib. 9. deſcrip. Afric. cap. 3.*
[r] *Lib. 11. cap. 29.*
[s] *Lib. contr. Iouin. 2. c. 6.*
[t] *Lib. 1. de Abſtinen. à carne.*
[u] *Lib. 7. c. 2.*
[x] *Li. 2. Var. lect. 20.*
[y] *Lib. 3. c. 3.*

A tum est apud Matthæum: alioquin, vt [z] Galenus & Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia Locustis vescentes, statim eas excernere, & proinde nihil ferè nutriri, sic par erat homines eo vnico cibo haudquaquam diù superesse posse. Historiam ab Agatarchide relatam, quoniam medicos adiuturam, ac delectaturam spero, eam latino sermone expositam hîc subiungam. A prædictis non multùm differunt Locustarum esores, gens quidem staturæ aliâs bre-
„ uioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud
„ ipsos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum Locusta-
„ rum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos prouchitur, quæ ab auibus volandi facultate
„ parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto corpore nutriuntur, ijs
„ salitis atq; alio modo paratis vescentes. Atq; hi agilitate quidem, & pedum velocitate pol-
„ lere dicuntur; sed cùm valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesimum annum
„ minimè vitam producunt, imò vita miseriorem sanè mortem obeunt. Siquidem appro-
„ pinquante senectute eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innascuntur, fi-
„ gura quidem caninis Muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre
„ breuiq; vniuersam faciei cutem depascuntur. Atq; horum alij primùm scabiosorum instar
B afficiuntur, deinde seipsos grauiter dilacerant, tandemq; morbo consistente, necnon bestio-
„ larum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur,
„ sicq; vel ob alimentum, vel ob aëris prauitatem intereunt.

[z] *Lib. 5. de loc. affect.*

VSVS IN MEDICINA.

DIOSCORIDES Locustas scribit odoris suffitu vrinę difficultates adiuuare, præsertim quæ fœminas malè habent. Quem vsum [b] Plinius quoq; his verbis celebrat; Locustarum suffitu stranguriæ, maximè mulierum iuuantur; vbi stranguriam, vrinæ stillicidium pro dysuria, vrinæ difficultate posuit, quare minus mirari Hermolaum debebat Marcellus, quod ita etiam verterit; nam & Auicenna, conferunt, inquit, guttationi vrinæ, & difficultati ipsius, ac præcipuè mulieribus. Fitq; cum eis vaporatio hæmorrhoidibus. Eodem authore Locustarum stercus pano confert, & morpheæ, & pedes earundem eradicant
C verrucas. Sed [c] Plinius pedes Locustarum cum seuo hircino scribit lepras sanare, ipsas verò virtutem habere pellendi calculum. Auicenna ex rotundis earum duodecim grana sumi ait (oua fœminarum intelligere videtur) abiectisq; capitibus, & extremitatibus poni cum eis parum myrti siccæ, bibiq; contra hydropem. Rasas datas, quæ pedibus carent, ex vino cõtra morsum omnium venenatorum prodesse prodidit. Sed Dioscorides Locustam ἀπτέρον exiccatam, si ex vino bibatur contra Scorpionis morsus magnoperè iuuare asserit: & Auicenna, Locustæ, inquit, meliores sunt crassæ, quæ alas non habent, & hæ assantur, & comeduntur propter punctura Scorpionis. Qui ab Apibus, aut Vespis illæsus permanere velit, eum maluæ folia cum oleo illita, aut Eruca siue Bruchus, inquit [d] Ætius, cum oleo asseruabunt, sed cum Eruca & Bruchus plurimùm differant, inspiciendus esset textus Græcus, quo ego destituor. Sunt qui asserunt Locustam collo appensam liberare hominem à quartana. Admirandum est, quod scribit [e] Gaudentius Merula, Locustam aut Cicadam si supernataverit, vini puri indicium esse, si verò mergantur, aquam habere permixtam.

[a] *Lib. 2. cap. 57.*
[b] *Lib. 30. cap. 14.*
[c] *Lib. 30. cap. 8.*
[d] *Tetrab. 4. 179.*
[e] *Lib. 4. cap. 37. de memorab.*

DE GRYLLO. Cap. II.

D

GRYLLORVM genus corporis forma tota Locustas æmulatur, & mores etiam quosdam cum Locustis communes habent, necnon eodem vt illæ modo saliunt: quo fit vt à nonnullis perperam Grylli cum Locustis sæpenumero confundantur. Differunt etenim plurimùm, vt mox patebit.

AEQVI-

ÆQVIVOCA.

LEGIMVS inter ſocios Vlyſſis quendam fuiſſe Gryllum nomine, quem Circe in Suem commutarat. Is beneficio Vlyſſis in priſtinam formam reſtitutus non deſijt inclamare ſecum actũ eſſe infœliciter, quòd in hominem redijſſet, qui tam ſuauiter antea in Sue viueret. Hunc eundem Gryllum Plutarchus in brutum commutatum in ſuo doctiſſimo libello, quo diſputatur, bruta animalia ratione vti, cum Vlyſſe, & Circe colloquentẽ facit, ac demonſtrantẽ Vlyſſi fœlicius eſſe brutum eſſe quàm hominem. Γρύλλος autem Græcis Sus ſiue porcus eſt. Fuit & alius Gryllus Xenophõtis Socratici filius, qui pro patria fortiter pugnans honeſtam mortem oppetijt, multorum ob id encomijs celebratus teſte [a] Ariſtotele. Hiſtoriæ tradunt hunc Xenophontem, vt [b] Plutarchus refert, cùm ſacrificanti ipſi nuncium è bello allatum eſſet, Gryllum filium in pugna perijſſe, ſertum capiti detraxiſſe, & quonam modo cecidiſſet perquiſiuiſſe: cumq; reſponderetur, eum generosè & fortiter præ cæteris præliantem, multis hoſtium interfectis occubuiſſe: exiguo admodum temporis ſumpto interuallo, dum ratione motum animi compeſceret, rurſus impoſita capiti corona reliquum ſacrificij abſoluiſſe, nuncijſque hoc reſpondiſſe. Non vt immortalem, aut longæuum filium meum redderent, à dijs poſtulaui: (cùm incertum ſit an hoc expediat) ſed vt probum & patriæ amantẽ: cuius quidem nunc voti fum damnatus. Congros piſces Nicander aliter Grylos vocari ſcribit. Et Itali plæriq; hodie Gryllum nominant teſte Bellonio muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Rondoletius ophidron vocat. Gryllus item Pet. [c] Creſcentienſi ciui olim & Senatori Bonon. eſt arbuſtum exiguum in arenis fluuiorum proueniens. Berillum intelligit, nam & corbes & caueas volucrum ex eo fieri tradit, & alia nonnulla addit, quæ ad Berillum omnia pertinent, & fortè typographus imprudenter Gryllum pro Berillo poſuit. Gryllus verò etiam genus eſt ludicræ picturæ. Author enim nobis eſt [d] Plinius Antiphilum pictorem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxiſſe. Vnde, inquit, hoc genus picturæ Grylli vocantur. Hinc apud Belgas Grillen vocantur nugæ, omniaq; minus ſeria. Gryllum deniq; nonnulli, ſed nullius veteris quod ſciam, authoritate, vocant clauſtri illud Teutonici genus, quod recludi nequit, niſi cognitis litteris, vulgò Lochetto vocatur.

Gryllus filius Xenophontis.

[a] *In Politic.*

[b] *Lib. de cõſolat. ad Apol.*

Gryllus piſcis.

[c] *Lib. 5. de Agricult.*

Gryll[a] plãta.

[d] *Lib. 35. c. 10.*

SYNONYMA.

GRYLLVS, quanquam notiſſimum animal, apud Græcos, quod obſeruare hactenus potui, nomen non habet. Calepino & Adriano Iunio ἀχέτης Græcè vocatur, ſed perperam. Etenim hæc Ariſtoteli & Plinio Cicada eſt cæteris magis vocalis. Sarſir vox Arabica Bellunenſi Gryllus eſt, animal paruum, noctu canens. Apud Pandectarium Cerad inuenio pro Gryllo Tryxallis [a] Plinio vocatur animal Locuſtæ ſimile, quod alijs Gryllus vocetur. Sed cùm inquiat vocem eſſe Græcam, & apud Latinos nõ habere nomen, nos in præcedenti capite ex Aeliano legimus Troxalis. Equidem Gryllus ex Locuſtarum genere eſſe videtur, ob magnam ſimilitudinem, Locuſtæ tamen id nomen magis quàm Gryllo conuenire videtur. Τρώγων enim Locuſtarum potiùs eſt quàm Gryllorũ, tametſi & hi agris damnũ inferant, herbas abſumendo. Gryllus, ſi [b] Iſidoro credimus, nomen à ſono vocis habet. Italis & Hiſpanis Gryllo dicitur, Gallis Crignon, vel Grillon des camps, Belgis Krekel, & Nachtkrekel, Germanis Muheim, Heimenmug, Hauſeim, Feldheim. Polonis Svvierc, Vngaris Oſzifereg, Anglis à Kind, aut Locuſt.

[a] *Li. 30. c. 7.*

[b] *Li. 12. c. 3.*

A

GENVS. DIFFERENTIAE. FORMA.

PLINIVS Scarabęos vocare videtur omne genus Insectorum, quod crusta tegitur, quod, inquam, vaginipenne est: nam & Gryllos illis accenset, dum ait: Alij (Scarabęi) focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore vocales. Hæc enim Gryllis solummodo competũt, quemadmodum & ipse [b] Plinius aliàs testatur his verbis. Auribus prodest Gryllus cum sua terra effossus & illitus. Magnã autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorem Magi, quoniam retrò ambulet, terramq; terebret, stridat noctibus. Qui iuxta focum in muro delitescunt, plerumq; candidiores, maximè vbi panis excoquitur, hos Hieronymus [c] Cardanus domesticos vocat, palamq; esse dicit putredine gigni, & minus quàm pratenses vocales esse. Et Georgius Agricola libro quem eruditissimum edidit de subterraneis animalibus, Gryllorum facit alios domesticos, alios sylueſtres, illos inquiẽs æstate & hyeme aridam terram fodere; hos verò ante hyemem interire. Gryllus in foci seu in fumibuli pariete, seu etiam fornace, vbi plerumq; degit repertus, nuper nati nec consummati fœtus speciem exhibebat, alis breuibus & candicantibus, tenero corpore ac molli, castanei coloris, annulosо: sex pedibus instructus, quorum posteriores anterioribus triplo erãt longiores. Sub oculis ei duo cornicula veluti capillamenta tenuia eminebant. In cauda, cui vtrinq; duo acuti extant appendices, medio protenditur veluti promuscis quædam longa, bifida. Alius in aruo inter frumenti herbam repertus, totus niger, alis orbus (vnde conijcio, quin certo mihi persuadeo sine alis nasci, atq; hoc quoq; cum Locustis commune habere) caudam priore descripto suprà breuiorem obtinens in medio duorum appendicum vtrinq; ex vropygio exortorũ locatam, pedes hirsutos & veluti serratos ad firmiorem comprehensionem habebat. Priori loco pictus Gryllus aruensis, totus & vndiq́ue ater, cæteris maior. Numero 2. Locusta vel Bruchus potiùs est quàm è Gryllorũ genere, vndiq; coloris cinerei. Numero 3. alas habet cinereas, cætera niger. Numero 4. Blatta fortè Lucifuga pistrinaria in farina inuenta, de qua suo loco. Numero 5. Gryllus est domesticus alis subnigris. Nouissimus aruensis, maior, eiusdem coloris.

[a] *L. 11. c. 28*

[b] *Lib. 29. c. vlt.*

[c] *Lib. 7. de Varieta. rer. cap. 28.*

B

C

D

SONVS. RESPIRATIO.

IVLIVS Cæsarius Placentinus quibus instrumentis & quà ratione stridorem Locustæ excitant, similibus instrumentis, & simili formãdi ratione stridorem à Gryllis edi profitetur. nam & in his, inquit, duo obstrepentia reperiuntur corpora, quæ motu & agitatione alarum, collisa atq; percussa obstrependi vim habent. Sic ille exhibitis etiam membranis squameis, quarum interuentu facto mutuo attritu stridorem illum soni persentiri arbitratur. Contrà doctissimus [a] Iulius Cæsar Scaliger, Gryllum & Cicadam aliter quàm Locustam vocalem esse testatur:

[a] *Exer. 273*

ſtatur: inquiens Locuſtam alis ſtridere, Gryllos verò & Cicadas alui parte caua fiſtulata. Vt E vt eſt, ſonus ille ingratus non eſt, quin tantoperè multis placet, vt eo propter domi alant. Aiunt conciliare ſomnum. [b] Cardanus ſcribit, audiri qui procul abſunt, ſilere proximos præ timore. [c] Virgilio arguti dicuntur, haud dubio à ſono ſuaui ac arguto.

[b] *Lib. 15. Var. cap. 85.*
[c] *In Diris.*

Occupet arguti Grylli caua garrula rana.

[d] Cardanus obſeruauit Cicadam & Gryllos capite abſciſſo non tantùm ſuperuiuere diu, ſed per medium diuiſos etiam canere. Iam verò [e] Scaliger cùm nocturni cantus gratia in pixidem incluſos haberet, tertiò pòſt die mortuos eſſe inuentos aduertit, non quidem fame, arroſæ namq; Lactucæ, ſupererant etiamnum, quas in cibum appoſuerat: quamobrem alij, inquit, poſtea pertuſis pixidibus, aut fiſcellis, totam æſtatem ſeruati ſunt. Ex qua obſeruatione diuinare licet, excluſo aëre viuere non poſſe.

[d] *Lib. 7. Var. rer. cap. 28.*
[e] *Li. de plāt. Ariſt.*

CAPIENDI RATIO.

PLINIVS venantur, inquit, Gryllum Formica circumligato capillo in cauer- F nam eius coniecto, efflato prius puluere ne ſeſe condat, ita Formicæ complexu extrahitur.

[a] *Lib. 29. cap. vlt.*

VSVS.

GRYLLIS [a] Scaligero eadem quæ Cantharidibus vis nota eſt experimento. Gryllus teſte [b] Plinio, ex quo diuerſis in locis ſubſequentia remedia hauſimus, faucium aſperitates lenit infricatus, aut ſi quis manibus quibus eum contriuerit, tonſillas attingat. Eorum excrementorum fauilla ex oleo putridis vlceribus prodeſt: ipſeq; igni ſacro medetur contritus in manibus. Legimus apud ſcriptores nauigationum in Indias, ab Occidentalis Indiæ Populis vnà cum Locuſtis comedi.

[a] *Exer. 186.*
[b] *Lib. 30. 4. 9. 12.*

PROVERBIVM. G

RANA cum Gryllo, prouerbium de maximè diſſimilibus dicitur. Gryllus enim valde, vt diximus, muſicus eſt, & ob acutum molliter ſtridorem, conciliando ſomno à delicatis hominibus expetitur.

DE SCARABÆIS. Cap. III.

PROOEMIVM.

Aculeo carent Scarabæi. Dentes Scarabæis & ſimilibus.

EVOLVCRIBVS Inſectis quorum alę cruſta integuntur Scarabæorum ſunt cuncta genera, quæ à vetuſtioribus, & iunioribus autoribus commemorantur. His & reliquis omnibus, quæ κολεόπτερα dicuntur ea ſunt communia, vt aculeo careant, atq; proboſcide. Dentes enim habent, quibus edendi H munus explent. Fragilibusq; pennis cuncta eiuſmodi donata ſunt, quæ his verbis aſſeruit poſt Ariſtotelem [a] Plinius: quibuſdam, inquit, pennarum tutelæ cruſta ſuperuenit, vt Scarabęis, quorum tenuior fragiliorq; penna: His negatus aculeus: quibus etiam verbis ſimul docuit, cur Inſectis quibuſdam volatilibus cruſta ſit, quæ alas contegat, nimirum, vt ab externis iniurijs tuta ſint, quibus alioqui magis, quàm alia volatilia ἀνέλυτρα dicta, obnoxia exiſtunt. non enim vt hæc per aërem tam frequenter tranant & ab hominum conſpectu remota ſunt, ſed continuo in puluere ſub hominum oculis, & pedibus verſantur. rectè itaq; Plinius: quibuſdam pennarum tutelæ cruſta ſuperuenit. Sed quis hæc ipſum docuit? perſpicaciſſimus ille [b] Philoſophus. at ne quis id falsò me dixiſſe putet, vtq; quæ ab illo nimis breuiter, & obſcurè prolata ſunt, clariora euadant, huius verba apponam. Quæ, inquit parua ſunt, & vitam ſtabilem agunt, multis fulciuntur pennis, vt Apes & quæ cruſta obtectas pinnas gerunt, vt Melolonthæ, & cætera id genus Inſecta, ſcilicet vt pen

[a] *Lib. 11. cap. 28.*

[b] *Lib. 4. de Partib. c. 5.*

narum

narum vires integras tueantur. Cùm enim stabilia sint, corrumpi faciliùs possunt, quàm quę motu citantur agiliori. Itaq; septo proposito muniuntur. Exuunt quoque omnia, quorum pinnę hoc modo tutatę sunt senectam, vt idem testatur[c] Philosophus, quando, inquit: Insecta enim eodem modo exuunt senectutem, quibus hoc solitum est, vt Silpha, Culex, Empis, & quorum pennæ vagina continentur, vt Scarabæi. Nomen quoq; commune ijsdem nullum, vt idem author asseruit. Nonnullis, inquit quamuis cognatis nomen nullum commune est inditum, vt Api, Crabroni, Vespæ, cæterisq; generis eiusdem. item quibus pennę vagina inclusæ continentur, vt Melolonthę, Carabo, Cantharidi, & quæ sunt eiusdem generis. Hæc autem in vniuersum dicta hoc capite dicere volui, quòd mihi hîc locus aptior videretur, & accommodatior. Nam quamuis & de Locustis, quæ κολεόπτερα sunt, superiori capite actũ est, in quo hæc scripta in vniuersum requiri videbantur, aptiùs tamen (cùm eæ à nullis, quod sciam, scriptoribus inter ea Insecta, quæ vagina inclusas pennas gerunt, connumeratæ sint, Scarabęi verò ab omnibus ferè) hoc capitis procœmio sunt posita. Locustas autem his prætulimus, quòd multò sint prętantioris naturæ, & generationis. De Scarabęorum autem laude, quid multa commemorem? ipsa eorum historia, quid in se præclari habeant, testabitur. At quoniam non vbiq; desint nasuti, qui horum tetro odore, fędo aspectu, ac infami nomine tędium animo concipiunt, oculosq; auertunt, dicendum item aliquid, quo animo quietiore tranquillioreúe horum lectionem aggrediantur. Scimus nulli non esse notos Scarabæos, vt qui passim sint obuij, nisi sic vbi desunt stercora. Sed non est eadem omnium species, quas singulas commemorare non est huius loci. Illud in primis dico, quod si excrementis se delectent, ijs vtuntur, id ad sui commoditatem: propterea q; ingenij laus est, non crimen. Non pudet Alchymistas ad quintam illam essentiam extrahendam vti fimo, qua tanquam panacea, aut Theriacâ, multos propellunt morbos. Norunt etiam excrementorum vtilitatem agricolę; quo quidem hominum genere nullum fuit olim nobilius & honoratius, dum ijsdem arua saginant. Sunt populi quibus ad incrustãdos domiciliorum parietes, fimus est pro gypso, aut creta, aut calce. eodem contuso, & exsiccato ad solem, ligni vice ad ignis alimentum vtuntur & nos etiam. nonne & quorundam animalium excrementa nobiscum ferimus in animi molliciem. putandum itaq; ea stercora, quibus se quotidie defatigat Scarabæus, illi benè olere, nobis autem malè. stultum autem in Scarabęo nasum hominis desiderare, cui id peculiare, vt sui odore offendatur, nec idem accidit vllo cęterorum animantium. Quare haud immundus Scarabæus, aut teter, quòd in stercoribus vitam agat, aut sordibus delectetur. Colorem quoq; ne quispiam calumnietur, qui pretiosissimas gemmas suo nitore, & splendore commendat. Ecce in tantulo corpore, quantum animi, quantum roboris, quàm Heroica mentis vis, quantus ad Aquilam inuadendum huic impetus, vt nil iam sit ad Scarabęum Homerica Musca. Iam opinamur futurum, vt aliquis Romanis ducibus impensè fauens Aquilæ vicem deploret, cui cum tam humili tamq; plebeio hoste res inciderit, quem vincere glorioſum non sit, & à quo vinci turpissimum, & cui deinde multum laudis accedit, quòd cum Aquila decertarit, etiamsi victus decesserit. Apud poëtas pudet Aiacem Vlyssis aduersarij tam imbellis, & Aquila cogitur cum Scarabæo tam imbelli conflictari? Rursum alius magis etiam demirabitur, vnde huic Insecto tantum animorum, tantum audaciæ, vt non sit veritum cum pugnacissima aue conflictari. Tum vnde opes, vires, facultates, vnde auxilia, vt tot iam annos bellũ ducere potuerit. Verùm si quis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum diligentiùs domi contempletur, tam multas animi inueniet dotes, vt omnibus diligenter pensitatis se propemodum esse malit Scarabæum, quàm Aquilam. Quamobrem nasum illum tuum, quisquis Scarabæum aspernaris ob tetrum eius odorem, deponas: splendorem & colorem eius eligantissimum contempleris, animiq; robur, & multa alia laudanda, quæ relinquimus, & hæc quæ sequũtur lege, & relege.

Excrementorum vtilitas.

Coloris in Scarabæo cõmendatio.

ÆQVIVOCA.

K

κάνθαρος & Græcis & Latinis est poculi genus, quo Liberum patrem vsum ferunt.[a] Plinius: C. Marius post victoriam Cimbricam Cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur.[b] Virgilius:

Et grauis attrita pendebat Cantharus ansa.

Dictum autem hoc Bacchi poculum à Cantharo nauigij genere. Est enim, & Cantharus nauigij quoddam genus, vt ex Aristophanis quadam comœdia licet conijcere in qua sic legitur κάνθαρος Ναξιουργής, id est in Naxo confabricatus Cantharus: quippe de

Cantharus poculum Bacchi.

[a] *Lib. 35. cap. 11.*

[b] *Aegl. 6.*

Cantharus piscis nomen.

Insularum nominibus sæpe nauibus imposita reperias nomina, quippe κνιδιουργᾶς, quan- E doq; dicuntur naues, quia in Cnido compingerentur. Cercyronq; à Cercyra, quæ Corcyra est, vocarunt. Πάρωνα item à Paro: vnde forte obtinuit, vt gubernatores ita passim dicantur. Est & κάνθαρος piscis quidam dictus apud [c] Aristotelem, Scarabæus itidem dictus à Gaza. At Georgius Valla in Ethicis eiusdem Aristotelis Crabronem vertit, vt habet Lexicon vulgare. Sed Cantharum Latini item traduxere. [d] Columella. Nam & halecula modo capta, & Cantharus exiguusq; gobio, & Ouidius.

Cantharus ingratus succo & concolor illi
Orphûs.

[c] *Lib. 8. Hist.*

[d] *Lib. 8.*

Κάνθαρος est quoque portus cuiusdam Athenien sis nomen, ὄνομα λιμένος Ἀθήνησι, inquit, Suidas. In vulgari Lexico ex Aristophane citatur κανθάρου λιμένι. Apud Hesychium legitur κανθάρων. [e] Vlpianus Iurisconsultus scribit Cantharos esse per quos aquæ saliunt. Vnde [f] Cælius Rhodiginus Mediolani inoleuisse arbitratur, vt cloacæ euchendis aquis, ac sordibus dicantur Cantharenę: nam & Cantharia legimus forma diminuta. Quin & apud nos Bononienses aliosq; Italiæ populos olla aut vas excrementis humanis dicatum, Cantaro dicitur. Fuit & Comicus, quidam Athenien sis dictus Cantharus, cuius scripta commemoran- F tur à Suida. Est quoq; sic dictum cœleste signum in aquario, ex tribus constans stellis. Apud [g] Herodotum notam quidam esse putant in lingua Apidis bouis Aegyptiorum, ait enim in fronte habere candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ: Cantharum in palato; duplices in cauda pilos. ab alijs hic nodus vocatur ex [h] Plinio: Bos inquit in Aegypto numinis vice colitur, Apin vocant: insigne ei in dextro latere candicans macula cornibus lunæ crescere incipientis, nodus sub lingua, quem Cantharum appellant. Racemus item vitis „ κάνθαρος appellatur, vt doctissimus [i] Iulius Scaliger in commentis ad Theophrastum asseruit. & [k] Hermolaus Barbarus ornamenti nomen apud Athenęum esse scribit. Dictum quoq; instrumentum seu malleus aptus feriendis foribus Cantharus apud Plautum, quod me primus docuit [l] Iohannes Baptista Pius Bononien sis, cuius verba noui quid habentia hoc loco lubens adscripserim. Exteræ, inquit, manus mallei ferrei pultandis foribus idonei dicun- „ tur. quoniam extra ostio adpinguntur, vicem manus in claudendis, & aperiendis foribus „ præbentes. Quidam nihil immutant dexteras, dextras epitheton idoneum malleis ostij di- „ centes: quoniam sunt dextri, id est opportuni celeritudini itus, & reditus. Amplius hanc „ manum exteram siue dexteram Plautus in Menæchmis Cantharum vocat à similitudine, G quam præferre videtur. Fiebant autem hi mallei ferrei manus humanæ similitudine, qui „ ventre capaciore, & ansa Canthari effigiem præ se ferunt: quod nos fugit. Quid enim pudeat „ noua discere per mare Plautinum velificantes? Plautina carmina sunt hæc, quæ in alium „ sensum torqueri vix possunt. „

[e] *Digest. 37.*
[f] *Lib. 8 cap. 3. lect. Ant.*
Cantharenæ.
Cantharus signum cęleste.
[g] *Lib. 3.*
[h] *Lib. 8.*
[i] *Lib. 2. de caus. plant. cap 19.*
[k] *Coroll. ad Dios. lib. 1.*
[l] *Annotam. cap. 5.*
Malleus pulsandis foribus aptus Plauto dictus Cantharus.

Expedite fabulatus. iam fores ferio. MEN. feri
Vel manè etiam mille passûm commoratus: Cantharum
Placide pulta.

Quod si ductus Plautinis verbis: quæ subsequuntur Cantharum pro notissimo vase vinario „ sumere libet, tuum sit iudicium. Doctiùs tamen, & sensui conuenientiùs pro instrumento „ ostij capi posse Cantharum affirmauerim. Hactenus Pius. „

SYNONYMA.

גוב Gob est Locusta ex lingua Syriaca. Huius plurale sũt, qui existimẽt imbrices esse, & cana H les quibus aqua defluit, à cõcauitate. quidã quoq; Scarabæos, vel Bruchos sic dictos putant, quòd scrobes effodiant, & inhabitent, quasi scrobarios dicas. sed Pagninus ex lingua Chaldaica potius dictas putat hoc nomine Locustas. סלעם est species Locustæ. Huius esus à Moyse permittitur: quidam Scarabæũ esse putarunt. חפושית Chephusith in Dictionario syrochaldaico exponitur Vermis niger, Scarabęus. In Pandectario Arabũ Canesis, & Canesibu, Abogeatan, Abofesas ex libro doctrin. Arab. Greci Scarabæũ κάνθαρον dicunt, qua voce Ruffinus pro Latina vtitur apud D. Clementem, tametsi cantherium eius loco Germani reponere malucrint. Scholiastes Arist. dicit κάνθαρον esse εἶδος ζώου παρὰ τὰς τίλφας τὸ μέγεθος, animalis specie magnitudine Tilphæ. sed quid sit Tilpha dubiũ est, & valde apud veteres recũditũ: ali qui apud Lucianũ τίλφα poni putãt pro σίλφα (σ in τ mutato) quod Blattã significat. τοῖς μῦσι διατριβὰς ὠνῦται καὶ ταῖς τίλφαις οἰκήσας, vbi idoctũ ridet libros multos ementẽ. Dictus autẽ κάνθαρος, quasi κάθαρος per antonomasiã, vt arbitror, quòd valde sit ĩpurus. Scarabæus & ster-

core

A core se infarciat, quemadmodum apud nostros hodie Cantaro-vas stercorarium. καν̓θαρος enim purum significat. Aliqui deriuant παρὰ τὸν καν̓θωνα, quod ex asini stercore, quem καν̓θωνα Græci vocant, ortum ducat. At Suidas παρὰ τὸν καν̓θωνα, & τὸν ὄρον deducit, vt sit καν̓θαρος, quasi καθορος. ita enim apud illum reposuit author Thesauri linguæ Græcæ, παρὰ τὸν καν̓θωνα καὶ τὸν ὁρὸν τοῦτ ἔστι τὸ ἀπερ́μα καν̓θορὀς τις ὢν. Sumitur quoq; apud [a] Aristophanem καν̓θων pro καν̓θαρος. [a] *In Pace.*

Hʺσυχος ἥσυχος ἠρέμα καν̓θων.

Scarabæum cur dicant Romani [b] Isidorus docere videtur, nimirum à Cabo hoc est equo; sed nimis remotè etymologiam huius vocabuli detorsit: vt autem videat lector, si quid probabilis adferat, verba addam. Crabrones, inquit, vocati à Cabo id est, Caballo, quòd ex his creentur: sicut autem Crabrones nascuntur de equorum carnibus putridis: ita ex eis iterum sæpe nascuntur Scarabæi, vnde & cognominati sunt. Italis Scarafaggio, Scarafazzo. Hispanis Escaranaio. Gallis Escharbot, & Charbot. Germanis Roskefer, ein кaatкefer, quanquam hæc vocabula cuidã Scarabæorum generi, quod in sterquilinijs iumẽtorum degit, aptiora sint. Belgis Perdsuliegen, Schalbyter, & Schalbote Flandris. Polonis кruvvкa B vvкobiliencach grzebaca. Hungaris Zaruas Zarhatto bogar. Anglis à Betel l. [b] *Lib. 12. Orig. cap. 8.* Scarabæus vnde.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SCARABÆORVM non eadem omnium est species. Differunt enim colore, magnitudine, sono, generandi modo, capitisq; constitutione, quod alijs cornutum, alijs est absq; cornibus, & similibus alijs. Colore differunt, quia alij sunt nigri, alij alio quouis colore insigniti, albo quod sciam nulli; qui autem virides sunt Galerucas vocant Aristotelis aliquot interpretes præsertim Gaza: quanquam id, quod sciam nomen nullibi apud probatum autorem reperi in hac significatione. Hos Μελολὸν̓θας apud Aristotelem, & Aristophanem comicum facetissimum vocari ijdem existimant. Horum enim, apud Philosophum C præsertim, frequens fit mentio, quotiescunq; quædam eorum Insectorum genera recensет, quæ vagina obtectas alas habent, itemque quæ sunt alata; vt [a] eo loco quo diuidit Insecta in pennata, & impennata. Sunt, inquit, Insecta alia pennata, vt Iuli, & Centipedæ; alia pennata, vt Apes, Vespæ & Melolonthæ: quanquam hic Gaza Scarabæos vertit, cùm sint Scarabæorum species. idem quoq; error in alijs ab eodem commissus est locis; vt quando rursus, inquit Philosophus ἔχει γὰρ́ ἐν λούτρῳ τὰ̓ πτερὰ, ὅσα ἀὶ μελολὸν̓θαι καὶ οἱ καν̓θαροι. quæ Theodorus sic transtulit. Alijs pennarum tutelæ crusta superuenit (vaginipennes possent nuncupari) vt Scarabeis: qua in translatione, quamuis & ipse interpres vera dixerit, tamen vocabulorum vis, & quæ singulis inest proprietas, eiusmodi indistinctam versionem nõ patitur. Petrus item Alcyonius libri Aristotelis de animalium gressu interpres καν̓θαροι vertit Scarabei, Galerucę verò μελολὸν̓θαι. Si quidem (inquit [b] Philosophus) integram habenD tia pinnam, vt rem simplici ratione complectar, vropygio carent; quod idem causæ est, quare tanquam nauigium temone priuatum, agitentur; & quocunq; fors tulerit allidant, & impingant. Idem quoq; sentiendum est de ijs, quę pinna in vaginam inclusa instruuntur, vt de Scarabeis, & Galerucis, & de ijs, quę alis nudis prædita sunt. Sed hîc Galerucas vertit, quemadmodum rursus sic alibi Gaza apud eundem [c] Philosophum. Cęterùm μηλολὸν̓θη, aut μηλάν̓θη siue μηλολἀν̓θη, vel etiam μηλάν̓θη dicitur. Μηλολὸν̓θη est teste Hesychio εἶδος καν̓θάρου, quos aliqui χροσοκαν̓θάρους vocant. At Scholiastes Aristophanis non ait esse εἶδος καν̓θάρου, id est Scarabei speciem, sed ζωύφιον χρυσίζον καν̓θάρῳ ὅμοιον, id est, animalculum aurei coloris Scarabæo simile. verùm eiusdem vocabuli alia expositio his verbis subiungitur, secundum quam est illud ipsum, quod χρυσοκαν̓θαρος appellatur. ita enim ibi subintelligendum est, aduerbium ἄλλως, vt vult author Thesauri linguę Græcæ, quod in plęrisq; horum schęliorum, & aliorum autorum locis obseruandum est, à vulgaris Lexici cõsarcinatoribus nondũ animaduersum. Sed scribit Eustathius ex quodã veteri grãmatico, & Lexicographo, Μηλολὸν̓θιον esse animal Vespa maius, quod nascitur ἐκ τῆς μηλεῶν' αν̓θήσεως, aut μηλεᾶς, id est pomis arboribus, aduolare cũ florere incipiunt. sic & Pollux ἐκ τῆς ἀν̓θήσεως τῶν μήλων (quod pro μηλεῶν accipiendũ erit: nisi potius scripsisse μηλεᾶν non μήλων ęstimandus sit) aut κατὰ τὴν ἀν̓θησιν γίνεσθαι tradit. Dicit autẽ duntaxat esse animal volucre vocariq; μηλολάν̓θη. [a] *Li. 4. Hist. cap. 1.* Gazæ versio in Aristoteli improbata. [b] *de Animal. gres.* [c] *Li. 4. Hist. cap. 7.*

Colore.

Melolonthæ.

Suidas esse scribit animalculum, quod floribus insidet: sed fortasse scriptum reliquit τοῖς ἄνθεσι τῶν μηλέων, vel τοῖς τῶν μηλέων ἄνθεσι. A nonnullis μηλολόνθη redditur etiam Bruchus, quanquam hic μάσαξ propriè dicatur. Quidam deniq; annotant, illud esse animalculum, quod à Gallis Haneton appellatur. Vtcunq; autem sit, plurimorum tamen constans est & firma opinio Scarabæi speciem esse, quod ex Aristotelis locis paulò antea allatis facilè etiam conijcere licet. Inuenitur etiam apud Scholiastem Aristophanis χρυσομηλόλονθιον, species quædam μηλολόνθης χρυσιζούσης τὴν χρόαν, secundum quosdam idem quod χρυσοκάνθαρος. Aristophanes.

Haneton Gallis qd.

Ἀνάβαινε δ' ὦ υρο χρυσομηλολόνθιον
Τῇ χαρὶ τουδὶ λαβομένη τοῦ χοινίου
Ἔχου.

Hîc enim Scholiastes χρυσομηλολόνθιον esse scribit ζούφιον τὶ ξανθὸν κατὰ κάνθαρον, ὁ κατέχοντες οἱ παῖδες δεσμοῦσιν ἵνα ποδὸς καὶ ἀφιᾶσι πρὸς τὸν ἀέρα. id est, animalculum flauum Scarabęo simile, quod, cùm habent, pueri ligant, ac pedibus vincula inijciũt, ac deinde volare sinunt. vocari autem ita ibidem ait, quòd habeat χρυσίζοντα τὰ πτερὰ, id est, alas aureas, quanquam hoc loco autor Thesauri Greçę linguę μηλολονθιον legi existimet. Sed vt ad pristinum sermonem reuertatur oratio, sciendum est Scarabęum viridem μηλολόνθην non esse, si ex nominis etymologia veritas aliqua expiscari potest. Dalechampius in [d] Plinium commentans Scarabęum viridem putat esse Bupreſtem, aut Longipedem. sunt rursus & rubei, & virides, quos Cantharides appellant, de quibus peculiari capite agemus. Sunt & rutili, quos in terris nidificare commemorant. Magnitudine quoque differentias sortiuntur, sunt enim alij mediocris magnitudinis, alij maioris, vt sunt quos rutilos appellant, quos prægrãdes [e] Plinius vocat. minimi verò sunt ij plerunq;, quos in domibus frequentes esse vidimus. Sonum autem alij magnum edunt, alij minorẽ, alij nullũ quorum qui sonant, alij noctu, alij circa vesperã plęrunq;. Est quidam Scarabęus vulgo cognitus, & domibus frequens Burdigone dictus, vnde verbũ Burdigare Scarabęorum horũ more susurros edere. κεραμβηλον, & κήραμβον, & κεραμβὺξ Hesychio autore dicitur θηρίδιον τι κανθαρῶδες ὅμοιον, ὁ περὶ τὰς συκᾶς δεσμευόμενον ἀποδιώκει τῇ φωνῇ τὰς σκνίπας, id est, bestiola Scarabęo similis, quę ficui arbori circumligata, voce sua Culices abigit. Generãdi modò discrepant, quippe sunt alij, qui è stercore oriũtur, è quorum genere is est, qui in quibusdam Gallię locis Fodimerda dicitur, teste [f] Ruellio, Latini Scarabęum pilularium, & solarem fimarium, quorum omniũ nominũ causa est, quòd è fimo ingentes pilulas auersis pedibus volutet, è quo genus producat suum, qua etiam de causa à Græcis ἡλιοκάνθαρος dicitur, & κοπριὰν ab Hippocrate, quasi stercoratiũ dixeris. annotandum & hunc cõmuni nomine etiam κάνθαρον dici, vt à Latinis Scarabęũ, & Cantharum. Qua propter interpretem Diogenis Laërtij scribentis deorũ colloquia fieri per Cantharum, & accipitrem negligentiæ insimulat [g] Philippus Beroaldus, cùm putet non Cantharum seu Scarabęũ fido interpreti vertendum fuisse. alij ex ligno cornibus insignes. Alijq; ex alijs sordibus humidis, talesq; in domibus humidioribus proueniunt. Arist. quod sciam, Scarabeorũ genera nulla expressa constituit, sed inter ea Insecta, quæ Coleoptera dicuntur, κάνθαρον, μηλολόνθην καράβον & κανθάριδα, præcipua connumerat. Sed horũ nullam, quod sciam, corporis notam suis, quæ extant, scriptis Philosophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza modò Taurũ, modò Fullonem vertit inepte sanè) ait cornua prætendi, vt Papilioni. Plinius plura Scarabęorum genera commemorat; de ijsdem enim ex professo alicubi sic loquitur. Quibusdam pennarũ tutelæ crusta superuenit, vt Scarabęis quorũ tenuior fragiliorq; penna. His negatus aculeus: sed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga, bisulcis dentata forcipibus, in cacumine, cùm libuit, ad morsum coëuntibus, infantum etiam remedijs è ceruice suspenduntur. Lucanos vocat Nigidius. Aliud rursus eorũ genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus volutant, paruosq; in ijs contra rigorem Vermiculos fœtus sui nidulantur. Volitant alij magno cum murmure, ac mugitu. Alij focos, & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore vocales. Lucent ignium modo laterum, & clunium colore (fulgore alij) Lampyrides nunc pennarum hiatu, refulgentes; nũc compressu obumbratæ, non antè matura pabula, aut post dissecta conspicuæ. E contrario tenebrarum alumna Blattis vita, lucemq; fugiunt, in balneis maximè humido vapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili, & prægrandes Scarabæi tellurem aridam, fauosq; paruæ, ac fistulosæ modo spongiæ, medicato melli fingunt. Dalechampius in hoc caput annotans similiter Scarabæorum genera, ac nomine tenus recensens Scarabæorum, inquit, genera sunt, Lucani, stercorarij, κοπρόβιοι. Fullones, virides Mylagrides, siue Mylabrides: Grylli: Blattæ pistrinariæ, Mololonchtæ χρυσίζουσαι: Rutili prægrandes: longipedes, Tauri eosdem

[d] *Lib. 29. cap. vlt.* Bupreſtis. Scarabæus longipes.

Prægrãdes sunt rutili Scarabæi.

[e] *Lib. 11. cap. 28.* Burdigone

[f] *De Nat. stirp. c. 115.* Scarabæus pilularius.

Cãtharus.

[g] *Hom. in Apulæum de Aur. Asi. lib. 7.*

Scarabæorum genera Plinij.

A ri eosdem cum Lucanis, quidam esse putant à cornibus dictos, atq; hæc genera ex Plinij plurimis locis, quos ibidem citat, colligit. Cæterùm ad ea Plinij verba: Lucanos vocat hos Nigidius; animaduertenda Scaligeri coniectura: is enim in Commentis ad Varronem legi posse credit, Lucas vocat hos Nigidius, &c. qua forma elephantos appellarunt Lucas boues, eadem vt Lucas Scarabæos nominet. Non sunt hîc transilienda Ægyptiorum ea genera, quę prodidit Horus; is enim tres apud Aegyptios species noscitari tradit. primam ἀιλυρόμορφον, id est, felis forma. traditum enim marem ælurum eum solis incessu pupillam demutare, vt quæ solis exortu subintendatur, meridie rotundetur, occasuro hebescat sydere, quo argumento apud Heliopolim solis simulachrum effingi ἀιλυρόμορφον: alteram speciem esse δικέρω & ταυροειδῆ, quæ sacra Lunæ censetur: hinc & in Tauro Lunæ fieri exaltationem tradunt: Tertiam porro μονόκερον esse, & ἰδιόμορφον, hanc Mercurij statuunt, sicut & Ibim. Duo quoq; recenset [g] Cardanus Scarabæorum genera, quorum quidem alterum, quod primum sequentibus verbis describit, Scarabelaphum appellat nomine confecto ex vocabulo Latino Scarabæus, & Græco Ἔλαφος, quod ceruum significat; idem fortè cum Lucano Nigidij. alterum Moscardinũ. Scarabelaphus seu Scarabæus ceruus, præciso capite, vtrinq; B vitam diu seruat; sed tamen diutiùs caput viuit: cornua habet mobilia, atq; inuicem concurrentia, ramosa vt Ceruus, nigra, nitentia, dura, oblonga. Ego habeo, quantum digiti minimi longitudo est. Non expers in medicina virium est. Sunt & ex hoc volantium Scarabæorum genere benè olentes, quos ab odore pueri Moschardinos vocant, excellentioris vsus. Atque hos omnes Scarabæos, quorum scriptores, & veteres & iuniores meminere, obseruauimus eo excepto, quem Moschardinum Cardanus vocat. sed & vltra eos, & alios plurimos, quos tamen omnes ad sua genera reduximus plusculis tabulis contentos. Suprema Scarabæorum genera, duo facimus, ob partium varietatẽ: alia enim cornuta: alia verò absq; cornibus: quę verò cornuta sunt. aut vnicum habent cornu: aut duo: aut tria, quæ raro videntur: rursus quæ vnicum, μονόκεροι nuncupantur, apud Aegyptios nobiles: quæ duo, aut sunt Lucani siue Tauri, quorum nimirum cornua sunt dentata; ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cùm apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodosa sunt, ad prætendendum iter facta. Tria, quæ habeant in capite nulla, nisi impropriè habere dixerimus. Reliqua quæ sunt sine cornibus, differunt inter se multifariam. Horum igitur differentias tabulis sequentibus descripsimus. Primus qui depingitur, in prima tabula è Caraborum C videtur esse genere, quo ad figuram corporis, quam habet communem cùm alijs Carabis: quamuis locum, quo nascatur neutiquam obseruauerim. Toto corpore niger, antennis longiusculis, paruis nodulis constantibus, longis, in postica capitis parte sitis; cornibus seu potius appendicibus binis prope os nodosis, item crassioribus, quàm sunt antennę, sed plus quàm media parte breuioribus. Pedibus in extremo bifurcatis, asperis: caudam constituunt duæ appendices vaginarum, cùm coniunguntur. Secundus est Scarabæus aquaticus pronus, & supinus. Aquaticum nuncupaui, quòd præter reliquorum morem in aquis degat, inter maiores sanè connumerandus: toto item corpore niger pronè, & supinè exceptis capillamentis, qui in pedum extremitate cernuntur, itemq; antennis: nam hæc rubescunt. Quartus è minimorum genere, pollicem enim latum longus, totus quoq; niger, capite paruo, trigono, minutis antennis, quarum extremitas obtusa, & veluti rotunda quadam pilula insignitur, pedibus bifidis in extremitate: paulo versus corpus habebat quasdam asperitates seu appendices, quibus ingressu iuuabatur, tanquam cirris polypus. In ea parte qua vaginæ sese inuicem in alijs contingere solent, euidens apparebat rimula; qua delatata, & aperta prodibant alæ subuirides, sed nonnihil ad castaneum vergentes: cùm eas ad volandum expandit, toto cor- D pore maxime splendet: aluoq; robustissima. Quintus est Scarabæus pilularius, seu Cantharus compacto latoq; corpore & nigro, sed cœruleum splendescente. Capite plano inferiùs, & superiùs nonnihil arcuato, & lato cucurbitę instar, ac multis eminentijs, superiùs conspicuis, è quo ab vtraq; parte duæ prominent antennæ breuiusculæ, sed in fine diuisæ in plurima tenuia filamenta. pedes sunt anterius serrati in fine, ita à natura facti, vt illis cùm continuo in stercore vitam transigant, abstergere anteriores capitis partes faciliùs possent. Crasso magnoq; pectore, cuius medio ab vtroq; latere pedes priores annectuntur. Sexto loco datur Scarabęus viridis Melolontha Aristot. quorundã sententia, quẽ inter volandum putant soni tũ edere. corporis parte supina, & alui maximè colore est obscurè viridi vnde nomẽ sortitus: capite paruo nigro ferè, & ab vtroq; oris latere duobus cornibus nodosis insignito, itemq; dẽtibus quibus apprehendit validè: antẽnis lõgis, æqualibus, in extremo paulatim in acutũ desinentibus. pectore autẽ rotundo, tenuioriq; ligamento aluo latę annexo. Vltimus eiusdẽ tabulę nigro corpore est, in quo maculę virides, sed aliquid flauedinis in se habentes, proceris

Aegyptij Scarabæorum genera quæ habuerint.

[g] *Lib. 7. de Varietat. cap. 28.*

Scarabelaphus.

Tabulæ Primæ. Primus.

Secundus Aquaticus.

Quartus.

Quintus.

Sextus Scarabæus viridis.

Vltimus.

cornibus eiſdē maculis cōſperſis, quæ verſus poſteriora flectuntur: eiſdem quoq; maculis, & ipſi pedes, præſertim eorum femora: aluo procera, quam non vniuerſam vaginæ contegunt. E

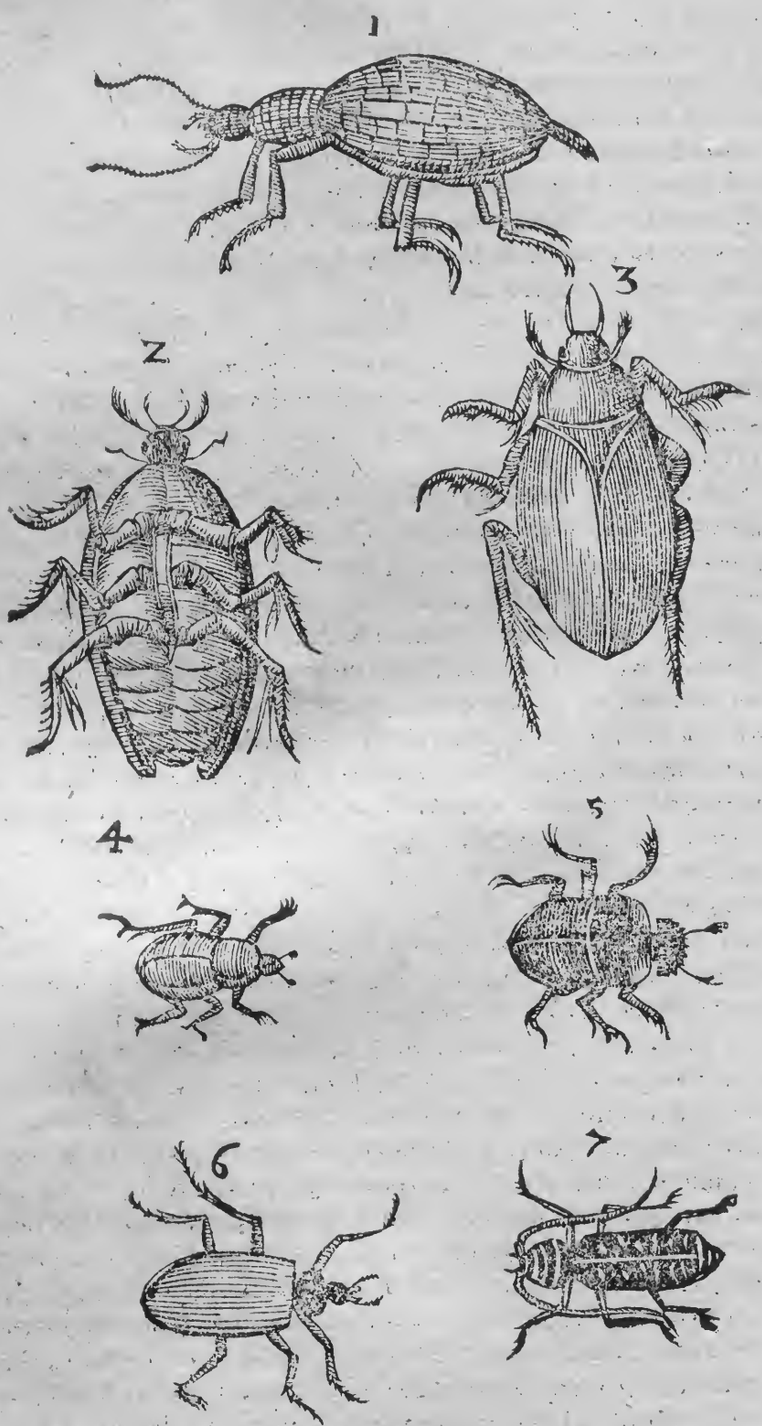

F

G

H

Lucani deſcriptio.

In ſecunda tabula primus eſt Lucanus Nigidij, Ceruus volans Leoniceri, Scarabeiaphus Cardani, Taurus Scaligeri; aliqui Scarabæum bicornem appellant: apud Theſſalos κεραμβυκα dici & ξυλοφάγον βοῦν quaſi bouem ligni edacem, autor eſt Antonius Liberalis. Gallis dicuntur Cerfs volants: Turo Lugdunēſibus ruſticis forte à Tauro deriuato nomine Italiſq; Ceruo volante, Bucarone del corno. Guſano con cuernos Hiſpanis. Ferrantes Imperatus Cerui volanti vocat. Belgis een Vliegende hert, Germanis ein Schrotter dicitur. Nigro eſt toto corpore, & maximo, huic duo cornua prætenduntur ramoſa ſeu dentata, quibus cùm conſtringuntur, validè apprehendit, oculi vtrinq; à latere horum poſiti, intra verò cornua duo parua cornicula veluti antennæ: capite latiori quàm pectore, ſed minus longo, huius & caput & corpus reliquum, à ſe inuicem diuiſa, diutius viuunt. Qui verò hunc ordine conſequitur, cætera priori ſimilis, vt magnitudine tantùm differre videatur, qua dimidia parte minor eſt: Sequuntur duo alij μονόκεροι hoc eſt vnico cornu in ſummo capitis, quos ab

Tertius & quart' Monoceros.

Aegyptijs

A Aegyptijs Mercurio dedicatos suprà meminimus, corpore nigro, cui nonnihil rubri admistũ sit, capite magnoq; capite, horum posterior hirsutus atq; pilosus est prona parte, horũ species Rinocerotas appellat Ferrãtes Imperatus, ob similitudinẽ cornuũ, quam habent cum Rinocerote, animali quadrupede. tardè volant, quo fit vt vltrò ferè in manum eius, qui prehendere voluerit, inuolent. Quinto loco Lucanus est Papilioni similis: est enim versicolor toto corpore duos digitos per transuersum longo, cornibus instar Cerui dentatis, nigris: quibus ab vtraq; parte posterius ante oculos prominent antennæ tenues, longæ, vt ad latera viam tendant factæ: nam ad latera vtræq; protruduntur. capite albis insignito maculis per quas rubor, quidam obscurus perfunditur. pectore angustiori, quàm capite est, tribus albis maculis in medio notato, aluo prolixa, crassa, longa, vt Papilionibus, quibusdam contingit, annulis rubris: alis non vniuersam aluum contegentibus, sed multò breuioribus, &, vt puto, sarinaceis: nam, vt verum fatear, id nunc me fugit, cùm eiusmodi Insectum inuentu rarum existat, nec eiusdem descriptionem exactam, quam olim feci, reperire postea vnquam potuerim: varijs coloribus huius alę exornantur. nam suprema parte, qua superiori alui parti contingunt, vicinæq; sunt pectori, rubicundam maculam ingentem præbent cordis, quod vulgo pictores depingere solent, compressi mucroni seu cono similem. reliquum deinceps alarum corpus nigrum est: maculis aliquot primùm argenteis, deinde lineis latioribus obscurè rubentibus, quæ vtræq; aliquoties per uices iterantur: ita vt in huius animalculi alis naturã illusisse pictores, artemq; eorum videatur.

Quintus Lucanus Papilioni similis.

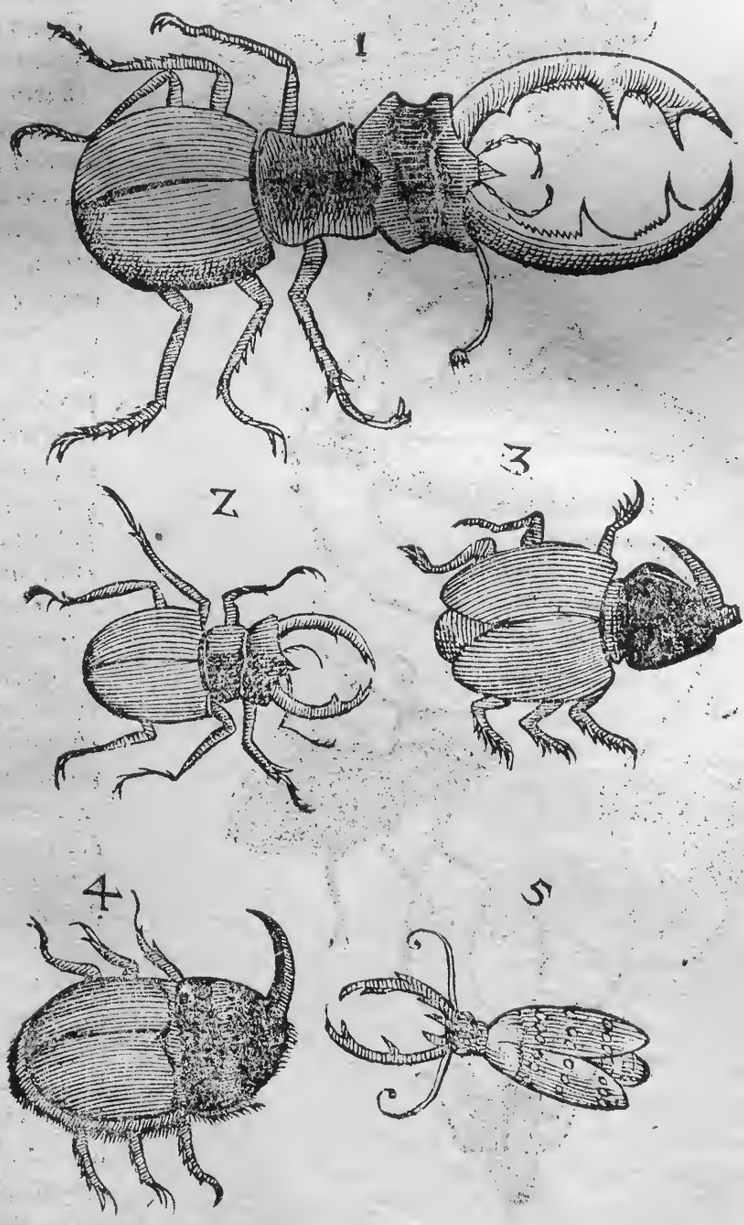

Tertia tabula tota Caraborum plures continet species, excepto primo, qui ad Lucanorum genera potius pertinet, paruo corpore nigerrimoq;, cornibus incuruis paruis sine dẽtibus

Primus,

bus ad eundē vſum, ad quem Lucanorum aliorum, his itē antennæ poſtponuntur ſingulis à latere, pectore modicè craſſo, & craſſiori, quàm caput eſt, aluo duplo lōgiori, eiuſdēq; craſſitiei, & latitudinis. Ceruettino vulgo dicitur. Secundo loco datur Carabus inter minima genera referendus, eius caput quod paruū eſt, itemq; pectus, antennæ, & pedes nigra ſunt: ſunt autem antennæ longę, nodoſæ; vaginis rubris ab vtraq; parte, quæ in medio maculam nigrā grandem habent. Portaterra vulgo Italis dicitur. Huic ex ordine ſecundo loco ſuccedit Carabus, quem Ariſtot. verum eſſe arbitror, cum aliquoties in ligno is ſit repertus arido, è quo poſtea euolauit: Secundus Carabus è ligno arido quoq; naſcitur, vt vidimus nodoſis procerisq; cornibus: quæ nodis conſtant nouem, aut decem, grandioribus primùm prope caput, deinde minoribus, in quos ſingulos extremitates tenuiores ſuperiorum nodorum inſerū tur, ita vt articulationes nodoſæ appellari poſſent. Vltima autē articulatio ex parte cōſtat nodoſa, & abſq; nodis, ita vt ea, quæ nodis deſtitui tur, tenuis in fine in nodoſam partē inſeratur, veluti in vltimis digitorū articulationibus facilè eſt videre: porro hæc cornua, quæ antennæ meritò ab Ariſtotele nominantur (ſupplēt enim earum vſum) quandoq; corpore multò breuiora, quandoq; longiora ſunt: vidi quandoq; duplo longiora ipſo corpore: cęterum colore niger rimo, vt totū corpus. Capite paulò minor, quàm pectore, quod inęquale eſt: venter omniū longiſſimus latiſſimusq; prona parte annulis quatuor, aut quinq; latis cōſtans: in ventris fine, vbi aluus eſt, hirſutus, pedum extrema ſerrata ſūt, & aſpera, multis hirſutis particulis conſtātia, quarū vltima biſulca ſeu biſida, & adunca in modum hami, qua validiſſimè cuique obuiæ rei velut lapidi, ligno, linteisq; adhęret, vt vix inde tutò auelli ſubito poſſit. Vnde Portapeſo ab Inſubribus dictus putatur: Nā etiamſi paruum ſit animal, tamen quandoq; ſuſtinet retinetq; pondera ſextuplo, aut amplius ipſo animalculo longiora, cùm ſuis cornibus ſuſpenditur, & in altum euehitur; hunc aliquando in pertuſa pixide conſeruaui viuum per aliquot

Ceruettino.

Portaterra.

Carabus verus.

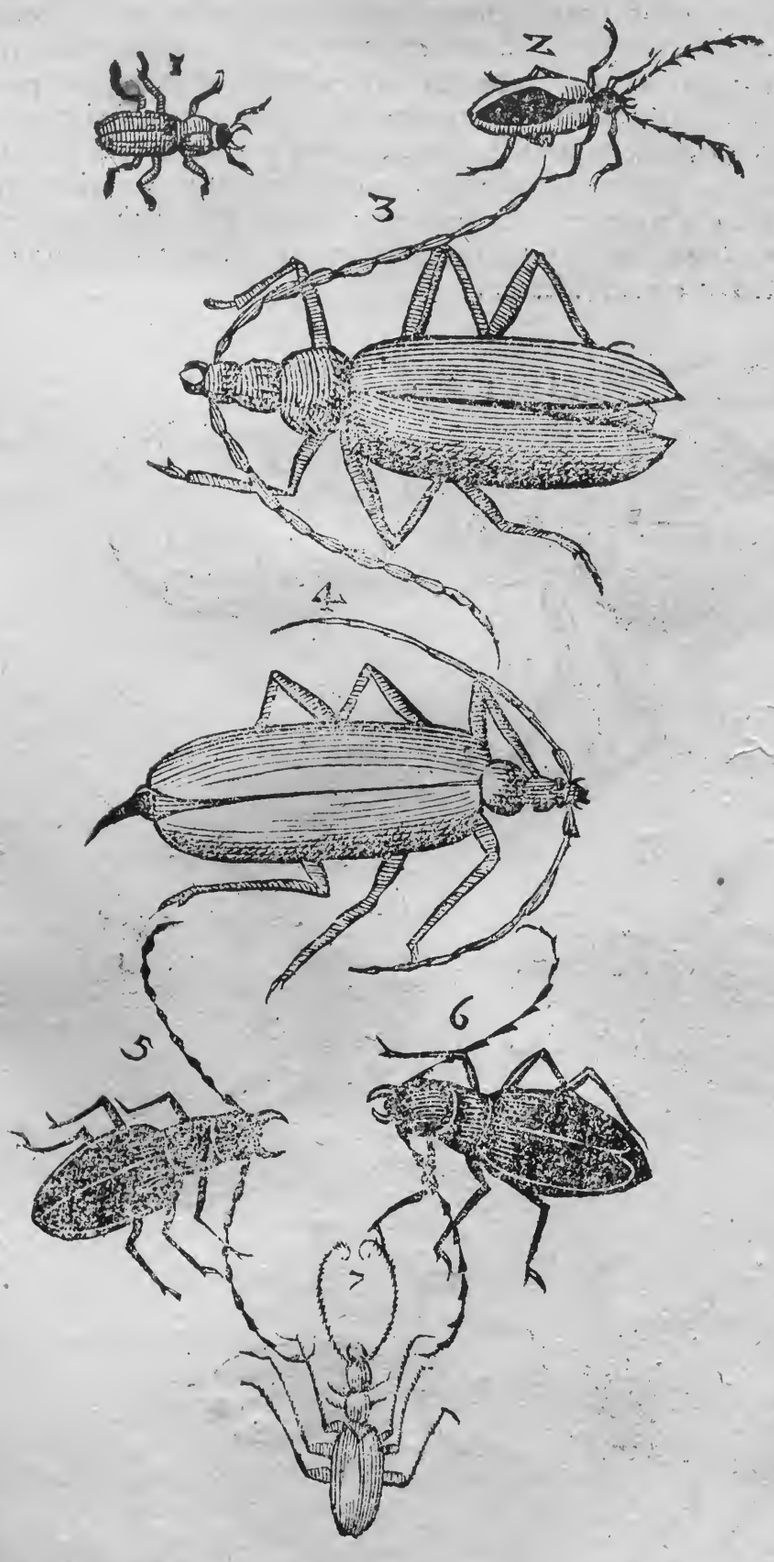

A quot hybernos menses, apponens lignum aridum, & carioſum: Sed hybernis illis tempo-
ribus obſeruare non potui, num eo veſcatur, quod quidem veriſimile eſt, cùm duobus den-
tibus aduncis ſit inſtructum, vt reliqua Scarabæorum genera; his enim ſe coniungentibus
ſectum alimentum ori ingeritur: vniuerſum autem corpus exceptis cornubus longum duos
digitos, latum minus vno. Qui deſcriptum ſequitur eiuſdem generis, differt autem corporis Quartus
vniuerſi colore, qui fuſcus eſt ad caſtaneum vergens: cornua ſunt tenuiora, breuiora, longio- Carabus
ribus conſtantia internodijs, ſed tenuioribus. pectore multò minus caput in quo oculi ſunt caudatus.
ſatis conſpicui: ſiti in poſteriore magis parte, nec ita diſtantes, & ad latera, vt in præce-
denti pectore quoq; minore, ventreq; longiori, & nigra cauda inſignito. Succedunt duo alij
ſub eodem Caraborum genere referendi, minores, corpore nigerrimo: capite maiori, quàm
pectore, quod linea quadã fuſca à pectore ſeparatur. aluo ſeu ventre figura ferè ouali, qui to-
tus vaginis binis cooperitur, ſecus quàm in prædictis: pedum extremitas nõ vſq; adeo aſpe-
ra, vt cuiq; obuiæ rei adhærere poſſit. Vltimus eſt Carabus dubius: nam eæ antennæ, quę Vltimus
in alijs nodoſæ erant, in his veluti Papilionum ſunt quorundam plumatę: toto corpore ni- Carabꝰ du
gro: capitis, ac pectoris ferè magnitudo eadem: ſed in pectore ab vtraq; parte duæ appen- bius.
B dices videntur nodulis aliquot conſtantes: quæ cùm pectus pedibus duobus deſtituatur, ſe-
cus, ac in multis alijs pedum vicem ſupplere putantur. pedum vtiq; conſtitutio differentia
eſt notabili: nam ſecundus eorum articulus, atq; tertius ijſdem villis eſt, ſeu aſperitatibus,
& capillamentis, quibus ſunt antennæ, & deſcriptæ appendices pectoris: vniuerſi autem
corporis ea eſt paruitate, qua in icone cernitur.

D

Quarta tabula duos tantummodò continet, quorum primus ad Caraborum quoque genera referendus, ac præcedenti tabula quarto loco deſcripta congener, dorſo multis punctis protuberãtibus reperſo, aluoq; caudata. Secundus totus niger dentato capite, abſq; cornibus nodoſis quorum loco duas antennas nigras æquales, mediocriter longas habet.

Quintæ tabulæ primus vuas corrodit, toto corpore niger exceptis pedibus, vaginis, & antẽnis quæ ſunt colore caſtaneo, antennæ in extremitate multifidæ ſunt veluti ſcopæ. vaginæ ad finem alui non pertingunt. Alter ferè eiuſdem generis caudatus, pectore & capite nigris, viride reſplendentibus, vaginis non totam aluum circumdantibus colore caſtaneis, pedibus in extremitate magis rubentibus, itẽ antennis eodem colore præditis quæ cùm in fine craſſæ appareant, vt fructus tenues, & oblongi æqualesq; paruo admodum pediculo capiti adnectuntur. Inſecta tria, quæ ſubſequuntur ad Cãtharidum genera referan- Cantharitur. quorum primum toto corpore nigrum exceptis vaginis, quæ mineaceæ ferè totæ ſunt. dis tres ſpe
Nam linea nigra in principio latiuſcula à medio vaginarum ambarum, qua parte ſibiinui- cies.
cem contingunt, oritur; & verſus anum protenditur, finitq;: antennæ ſunt in eo longæ. Se-
cundum capite, pectore, antennis, & duobus prioribus pedibus ferrugineo colore, reli-
quis membris colore nigris cæruleum fere ſplendentibus, ſeu plumbeis. Tertium, & vl-
timum pedibus antennisq; nigris, reliquis membris mineaceis. Sexto loco ponitur Scara-
bæus Vermis facie, toto corpore niger. duabus in ano appendicibus craſſis, antennis pro-
ceris. Septimus caudatus eſt toto corpore ex cinereo ad caſtaneum vergente, pectore & va-
ginis aurum ſplendentibus, antennis tenuiſſimis, oculis conſpicuis à latere capitis col-
locatis.

In

Scarabæus fœtidus.

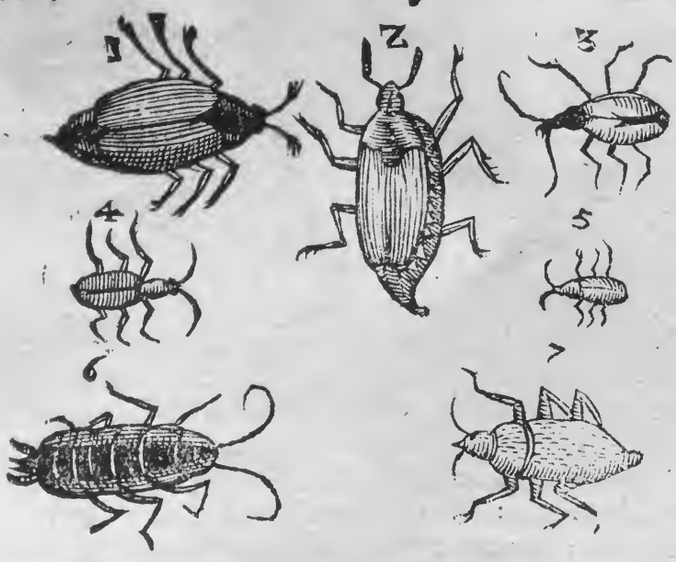

In Sexta tabula ordine primus ponitur Scarabæus fętidus dictus quod tetrum haberet odorem, in cãpis repertus Scarabæo pilulari magis, quã alteri alicui Inſectorũ ſimilis: antẽnis eſt nigris gẽniculatis, in quarum extremitate duo ſunt globuli, ſeu pilæ, maculamq; prope has habet ferruginei coloris: cæteræ partes omnes nigerrimæ exceptis vaginis in quarum ſuprema parte quatuor apparent maculæ ferrugineæ. pedes erant in fine maximè ſerrati & aſperi: cauda annuloſa quam extingere, & retrahere poterat. Dum tangitur ſtridet: curritq; velociter. Notandum in hoc eodem animalculo in parte inferna circa os Vermiculum, aut exiguum animalculum extitiſſe: quod vtrum ei naturaliter inſit, an verò per accidens adhuc me profectò latet: nam tandiu, quã apud me continui ſemper apparuiſſe deprehendi. Secundus & ille fœtidus, totus niger, minor, antennis ſerratis, & abſque pilulis, pedum extremitate aſpera. Tertius ſerpentarius à nobis nominatus, nõ quòd ſerpentis figu-

Tertiꝰ Serpentarius.

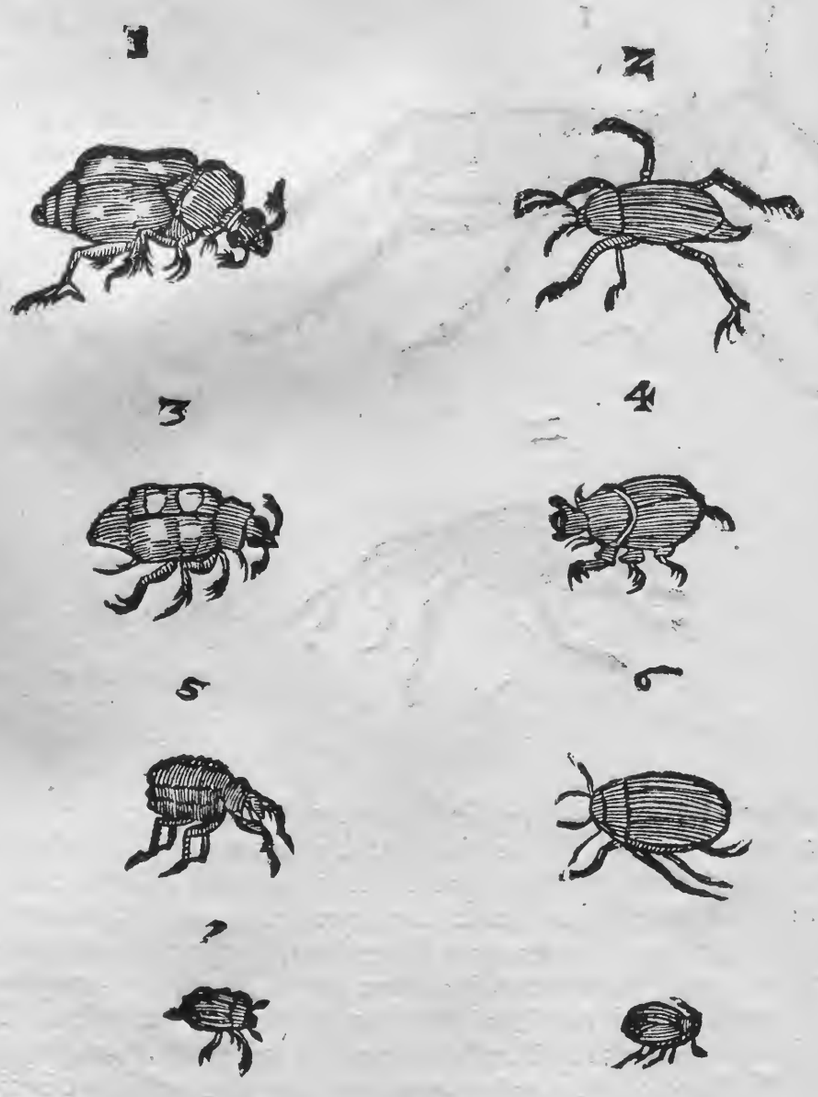

ram referat, ſed quòd in occiſi ſerpentis corpore, cuius carne veſcebatur deprehenſus ſit. Pilulario minor anguſtiorque corpore; capite nigro depreſſo; antennis nigris, paruis, quarum apices

A apices flauescunt: rostro bicorni oculis emissitijs. Pectore nigro scutiformi: vaginis quadrangularibus breuibus (non enim totam aluum coperiunt) nigris; quarum vtraq; duas in medio habet fascias luteas paululum serratas: aluo valde annulosa, & circa extremitatem valdè pilosa: pedibus omnibus serratis; quorum tamen anteriores in extremo articulo reliquis erant latiores, vt manum quodammodo imitarentur; subtus verò flauescentes. Inter medios, & posticos pedes colore est aureo, obuersusq; ea parte soli splendorem emittebat; sed hunc colorem aureum pili quidam russescentes efficere videbantur. in pectoris parte supina cruce erat notata: inter antennas macula obscurè lutescente, & triangulari: pars eius inferna multis pediculis scatebat. Quartus è Pilulariorum fortè est genere: nam circa excrementa eum versantem deprehendi: breui corpore, & obeso, nigerrimo colore, & relucenti: capite rotundo, & instar scuti militaris efformato, è cuius medio cornicula duo exerit breuiora cum apicibus, & alias duas appendices his multo exiliores: Pectore item scutiformi, quod tamen in anteriori parte appendicem quandam protensam, & acuminatam habet, vt tertium cornu referre videatur: vaginis striatis: pedibus in fine serratis, & asperis: anteriores horum minus asperi, posteriores magis: ad latera pilis quibusdam ruffescentibus vestitus: Quartus Tricornis.

B ani figura medij scuti figuram exprimit. Quintus niger, paruo capite, antennis longioribus, nec pedibus asperis. Sextus Aquaticus minor dictus, quòd in aquis degat, corpore est nigro, lucido, ad viridem quodammodo accedente: pectore, ac ventre lato: vaginis ventre maioribus: in medio ventre inter pedum exortum appendicem quandam habet, qua pedes à se inuicem separari videntur. Duo postremi minimi dorso vterq; virgato. Prior pectore scutiformi, ac capite rotundiusculo duabus antennis exilibus insignito. dorso autem multis punctis seu granulis respersо, coloreq; nigro. Posterior corpore magis rotundo, & compacto, capiteq; exiguo; antennis longioribus; dorso toto virgato, & colore magis nigro. Quintus. Sextus Aquaticus minor. Postremi duo minimi.

Postremæ tabulę primus è minimorum genere est: toto corpore nigerrimus, compactus: antennisq; exiguis. vaginis vniuersam aluum tegentibus. Qui hunc ordine sequitur maior & corpore item nigro, magis oblongo, antennis longioribus. pedum extremitatibus minimè asperis, sed leuibus, & æqualibus, vt ad scandendum non vsque adeo aptus videatur; nisi eius paruitas has asperitudines cernere non sinat. Tertius inter Scarabæos quoq; à nobis relatus, quòd cum eorum natura corporisq; constitutione, magis quam cum alio- Primus. Secundus. Tertius.

C rum conueniat: capite paruo cuius articuli cum dorso aurei sunt: cæteræ partes nigerrimæ. Quartus corpore vniuerso niger: capite rotundo paruo, antennis mediocribus: pectore triplo maiori: vaginisq; vniuersum ventrem contegentibus. Quintus è minimorum genere niger ferè totus, præterquam in vaginis, in quibus aureus color, sed obscurè videtur. Capite rotundo, & exiguis valde antennis, nec facilè conspicuis. Sextus totus niger: capite serrato, & magno: pedibus serratis & asperis, in fine bifidis: vaginis breuibus, nec aluum totam contegentibus. Septimo loco positus est Gryllus potius: oblongo corpore, colore flauo, sed circum latera præsertim vaginarum nigris quibusdam maculis variegato, antennis rectis, longis, & nigro, atq; flauo colore distinctis. Octauus supinè depictus: capite rotundo & exiguo nigro: antennis paruis, & tenuibus nigris cum pectore, quod maius capite est. pedibus item nigris: inferna ventris parte seu prona rubra. Nonus totus niger, & oblongus: capite minutissimo, antennis mediocribus acuminatis: pectore grandi, quod à ventre diuisum longo interstitio, & exiguo ligamento connexum: pedum vltimis articulis serratis, & asperis. Decimus quoque niger excepto dorso, quod quodam argenteo splen- Quartus. Quintus. Sextus. Septimus. Octauus. Nonus.

D dore nitet, mixto scilicet cum nigro: capite est exiguo, exiguisq; antennis: ventre paulatim versus inferiora gracilescente: pedum extremis particulis bifidis: Vltimus & is exiguis antennis totusque niger: minus gracili extrema parte alui; inter minimos hic computandus. Decimus.

LOCVS

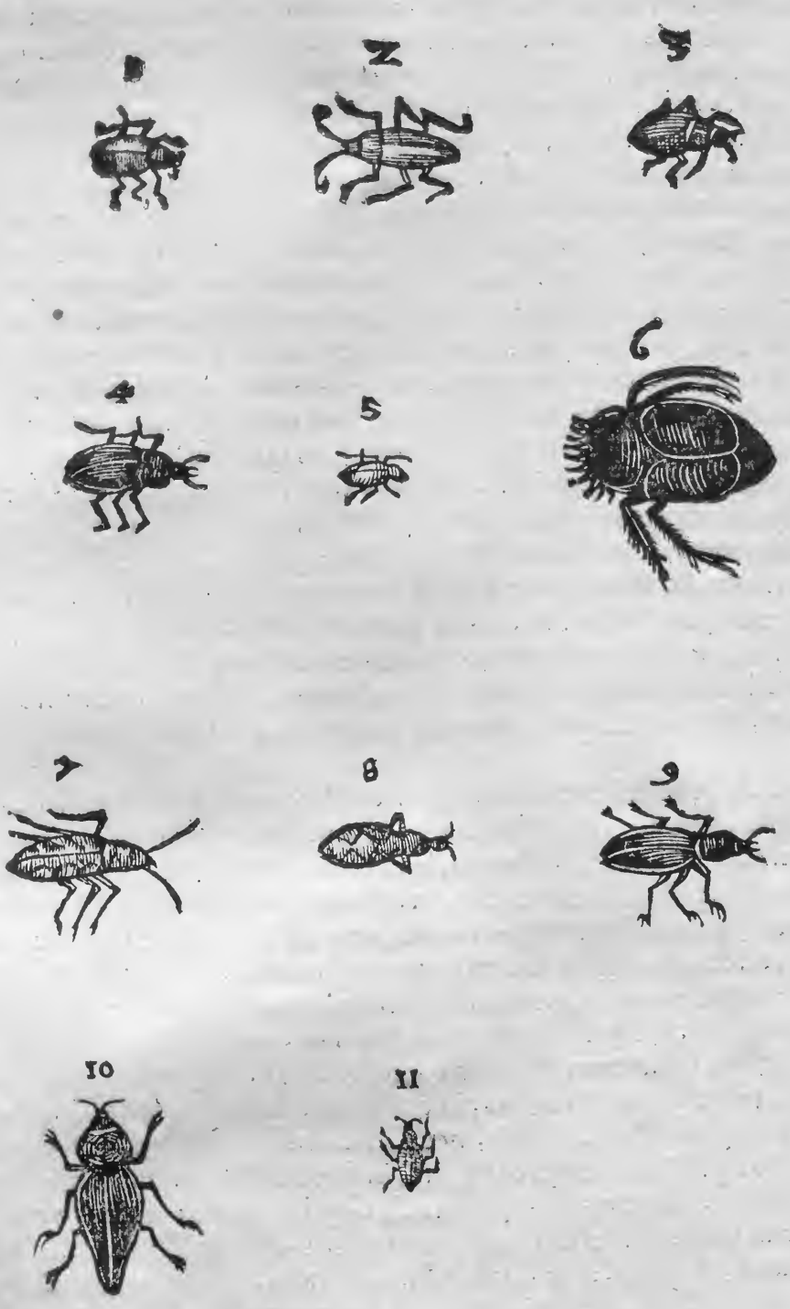

LOCVS.

AB Indicarum rerum ſcriptoribus relatum eſt, in Indiæ Occidentalis plurimis regionibus vbiq; variorum ac ſpecie differentium Scarabæorum ingentem copiam reperiri. Alit Europa plurimos, & omnes Italia quos deſcripſimus præſertimq; ager Bononienſis. In Aetna monte horum natio fæliciſſima perhibetur. Contrà eſſe aiunt in Thracia iugerum aliquot ſpacium apud Olynthum: in quo ſi imprudens Scarabæus pedem intulerit, capitalis eſt: nec fas eſt exire ſemel ingreſſo: Verùm ibi ſe torquet donec emoriatur. Didici hoc ex [a] Ariſtotele: In Thraciæ Chalcide, inquit, quæ proxima eſt Olyntho; locus eſt paulò maior area, Cantharolethron dicitur; interfector ſcilicet Scarabæorum: in hunc locum, quod cunq; perueniat animal, loci abhorreſcentia diſcedit; incolume tamen. at ſolus Scarabæus nequit diſcedere, ſed locum circumámbiens, & vagans fame denique moritur. In Thracia, inquit [b] Plinius, iuxta Olynthum locus eſt, paruus, in quo vnum animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Cornuti Scarabæi, Imperati (hi enim à noſtris Carabis

[a] *Lib. Adm.* Cantharolethrus locus in Thracia.

[b] *Lib.* 11. *cap.* 28. Carabi Imperati.

A rabis diuersi sunt, quamuis eorum speciem constituant) frequentes in agro Neapolitano, etiam Monoceri, qui ibidem mensibus calidissimis Iulio & Augusto, maximè apparere dicuntur.

VICTVS.

NON omni generi idem est alimentum. Nam Carabi ligno arido nutriuntur: sunt & qui frumenta erodunt ac panes, ob id frumentarij dicti. Eriphiam quandam herbam prodidere veteres, Scarabæum in auena habentem, sursum deorsumq; decurrentem, cum sono hœdi, vnde & nomen accepit. Viuunt & Canthari excrementis iumentorum: [a] Aristophanes facetè quendam introducit seruum Cantharo pro cibo dantem excrementum humanum, & postea mulorum. interloquuntur autem duo serui, quorum vnus victum suppeditat, alter imperat. Scarabæus frumentarius. Scarabæus Hœdus in Eriphia herba.

[a] *In pace in principio.*

B ΟΙΚ. Αἶρε αἶρε μᾶζαν ὡς τάχιστα καὶ θάρῳ.
ΕΤ. Ὕδου. ΟΙΚ. δοὺς αὐτῷ τῷ κάκιστ' ἀπολουμένῳ
ΕΤ. καὶ μήποτ' αὐτῆς μᾶζαν ἡδίω φάγοι.
ΟΙΚ. Δοὺς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην
ΕΤ. ἰδοὺ μάλ' αὖθις. ΟΙΚ. ποῦ γὰρ ἣν νῦν δ' ἥφρεις,
Οὐ κατέφαγεν; ΕΤ. Μὰ τὸν δί', ἀλλ' ἐξαρπάσας
Ὅλην ἐνέκαψε περικυκλίσας τοῖν ποδοῖν.
ΟΙΚ. Ἀλλ' ὡς τάχιστα τρῖβε πολλὰς καὶ πυκνάς.
ΕΤ. Ἄνδρες κοπρολόγοι προσλαβεσθε πρὸς θεῶν
Εἰ μή με βλέψαντ' ἀποπνιγέντα περιιδεῖν
ΟΙΚ. ἑτέραν, ἑτέραν δὸς παιδὸς ἑταιρικότος,
Τετριμμένος γὰρ φησὶ ἐπιθυμεῖν. ΕΤ. ἰδοὺ
Ἑνὸς μέν, ὦ ἄνδρες ἀπολελῦσθαί μοι δοκῶ.
Οὐδεὶς γὰρ ἂν φάγοι με μᾶττον' ἐθέλων.
ΟΙΚ. Αἰβοῖ, φέρ' ἄλλην χἀτέραν μοι, χἀτέραν
C Καὶ τρῖβ' ἑτέρασγε. ΕΤ. μὰ τὸν Ἀπόλλω 'γὼ μὲν οὔ.
Οὐ γὰρ ἔθ' ὅσ' ὅστε μοὐπιτρέχειν τῆς ἀντλίας,
Αὐτὴν ἄρ' οἴσω προσλαβὼν τὴν ἀνθλίαν. Id est.
SER. Extolle, extolle massam quàm citissimè Cantharo.
AL.SER. Ecce. SER. Da ipsi pessimè perdito.
AL.SER. Et nunquam ipsa massam dulciorem edat.
SER. Da massam alteram è stercoribus mulorum factam.
AL.SER. Ecce valde iterum. SER. vbi enim quã nũc tulisti?
Non deuorauit? AL.SER. Per Iouem, sed rapiens
Totam reflexit circumuoluens pedibus.
SER. Sed quàm citissimè tere multas densas.
AL.SER. Viri stercorum lectores accipite per Deos,
Si non me vultis suffocatum inspicere.
SER. Alteram alteram da pueri scorti:
D *Tritam enim dicit cupere. AL. SER. Ecce,*
Vno quidem ô viri liberatus esse video:
Nullus enim dicit me pinsentem comedere,
SER. Pape fer aliam & alteram mihi & alteram
Et tere alteras. AL. SER. Per Apollinem quidem non.
Non enim amplius possum supereſſe sentinæ:
Ipsam certè portabo accipiens sentinam.

Et paulò pòst idem seruus ingrediens dat potum Cantharo, sed qualem, non exprimit.

NATVRA.

Immobiles fieri tactu. [a] *Lib. 4. de Partib. c. 6.*

VIDETVR Cantharis ineſſe quædam innata timiditas, cùm tactu reddantur immobiles, veluti prodidit [a] Ariſtoteles, de Inſectis ſic inquiens: „ Quę, glomerari nequeunt, contrahunt ſe in inciſuras. Quod patet cùm tă- „ guntur, velut ea quæ Canthari vocantur. vbi enim metuerint, motu ceſſant, „ totoq; corpore indureſcunt. „

ORTVS. GENERATIO.

[a] *Lib. 12. Orig. cap. 8.* [b] *Lib. 11. cap. 20.* [c] *In vita Cleomen.*

SCARABÆORVM omnium non idem ortus; ſed ſingulæ ferè earum ſpecies diuerſo generantur modo; ſed quomodo Pilularij (quos vbique apud Græcos ſcriptores Cantharos appellari video) non apud autores ſatis conſtat: [a] Iſidorus Scarabæos ex equorum carnibus putridis naſci tradit. [b] Plinius ex Aſinis. Virgilius, inquit, iuuencorum corpore exanimato, „ ſicut equorum Veſpas, & Crabrones, ſicut Aſinorum Scarabæos mutante „ natura ex alijs quædam in alia. Idem confirmat [c] Plutarchus, ex ſapientum placitis. Poſt „ dies, inquit, haud multos ij, qui in crucem actum corpus Cleomenis cuſtodiebant, iuſtæ ma- „ gnitudinis Draconem viderunt caput eius circumplicaſſe, faciemq; operuiſſe, ita vt nulla „ carniuora auis aduolaret. Id ſuperſtitionem regi iniecit, metusq; expiationum nouarum „ cauſam mulieribus præbuit: quod vir Dijs charus, & præſtantioris humanâ naturæ inter- „ fectus videbatur. Alexandrini etiam frequentes ad eum locum commeantes, Heroem Cleo- „ menem & Deorum filium appellarunt tantiſper, dum errorem doctiores minuerunt: docen- „ tes putrefacto bouis cadauere Apes, equi Veſpas, aſini Scarabæos generari. [d] Ariſtoteles ait Cantharos in fimo, quem volũt per hyemem condi, & inibi Vermes parere, ex quibus ipſi procreantur. Sic & Melolontas naſci ſcribit Vermibus ex fimo bouis, aut iumenti creatis. Atq; etiam [e] Plinius Scarabæorum genus celebrat (idem nimirum cum Cantharo Ariſtotelis) quod è fimo ingentes pilas pedibus auerſum volutat; paruosq; in ijs contra rigorem hyemis Vermiculos fœtus ſui nidulatur: hoc eſt, vt exponit Dalechampius, velut in nido reponit, & recondit. Hieronymus Gabucinus probaturus Lumbricos in inteſtinis & excrementis generari, adducit hanc rationem, quòd quædam animalcula, foris in excrementis animalium generentur. Siquidem, inquit, quotidiè videmus, in excrementi bouilli equiniue humiditate, quædam naſci animantia, cortice quodam nigro contecta, quo ſub alæ inſunt, quibuſcum volitat: quæ ex eo, quod reliquum eſt humiditatis excrementiæ veſcuntur; velut quotidiè æſtate in vijs cuiq; licet intueri: quos Gaza Scarabæos pilularios vocat. Sunt qui ex Aſinorum ſtercore tantùm produci tradant, alij ex Mulorum; quidam promiſcuè ex quorumuis iumentorum, vt Ariſtoteles de Melolontis aſſeruit. Suidam plurimiq; alij veteres, ſemen emittere Cantharum in fimum bubulum aiunt, & ita pedibus agitare donec fœtus procreet. Scarabæum autem fœminam non naſci. Corroboratur idem [f] Clementis Alexandrini teſtimonio: Scarabæus inquit, cùm rotundam ex bubulo ſtercore effinxit figuram, eam vultu auerſo conuoluit: hoc animal ſex menſibus ſub terra; alteram autem partem anni vitam degit ſupra terram, & ſemen in globum emittit, & gignit, & non naſcitur fœmina Scarabæo. Accedit & [g] Aelianus: In ſuo, inquit, genere Scarabæorum ratio, fœminini ſexus quod ſit expers, ideo in fimi pilam ſemen emittit, quam octo, & viginti dierum ſpacio, & volutat, & calfacit, deinde fœtum procreat. Quod ſi hæc ita ſint, vt fœmina careant, fimus erit loco ſexus feminini: admiroro; [h] Plinium, qui vbi Veſpas, & Crabrones ſcribit ex equorum corpore exanimato; Scarabæos ex aſinorum naſci, ſtatim ſubiungat horum omnium videri coitum: Quis enim coitus Scarabæis, qui fœmina carent? niſi cum ſtercore eos coire dixeris: excrementum enim feminæ eſt loco, cùm in id ſuum ſemen emittant. Potius tamen opinor Plinium non intellexiſſe Scarabæos pilularios ſiue Cantharos, ſed aliud Scarabæorum genus, in quo fœmina reperitur. Atque hæc de ortu Scarabæorum Pilulariorum, & aliorum quorundam. Carabus autem (quem Gaza modò Taurum, modò Fullonem tranſtulit) ex Vermibus ex lignis aridis naſcentibus procreatur teſte [i] Ariſtotele. Primùm enim, inquit, Vermes ipſi immobiles fiunt, mox diſrupto putamine Carabus exit, aliorum more, qui ex Vermibus gignuntur. Hoc autem loco notandum eſt valde

Fœmina nulla Scarabæis. [f] *Strom. l. 5.* [g] *Hiſt. ani. lib. 9. c. 16.* [h] *Lib. 11. cap. 20.*

E ligno arido fiunt Carabi. [i] *Hiſt. 5. cap. 19.*

Ariſto-

A Aristotelis textum mutilatum, qui dicit ex ijsdem Carabis gigni Prasocurides, qui vocantur Vermiculi brassicam, & Blattas infestantes, Gaza Blattas vocat: verba Aristotelis hæc sunt. ἐκ δὲ τῶν καράβων γίνονται αἱ πρασοκούριδες; sed quædam exemplaria legunt κυράμβων καράβων: Ego & ante me doctissimus Hermolaus Barbarus, neque κυράμβων, neque καράβων legendum censemus, sed κράμβων, vt sit sensus, Prasocuridas in brassica gigni apertum est, quæ & ipsæ pennatæ sunt. Cæterùm vt ad rem reuertamur: eosdem Carabos non solum obseruaui ex lignis aridis maximè quercus, aut roboris nasci, sed etiam per coitum propagari, quod sapientem latuit. Superioribus enim annis mense Maij fœminam à me deprehensam peperisse vidi Vermiculos albos spacio duarum horarum plusquam quadraginta, figura Curculionis: hos intimiùs considerans cognoui esse Erucas paruas Bombycum modo progredientes mouentesq́; , quæ spacio quinq; aut sex horarum cœperunt texere folliculos tenuissimo constantes filo, candidos, magnitudine seminis Melopeponis sine cortice. Fodiunt rutili, & prægrandes Scarabei tellurem aridam, fauosq; paruæ, & fistulosæ modo spongiæ medicato melle fingunt; hos in his fauis Vermiculos facere credendum est, ex quibus suum producant genus more Apum Vesparumq́; , ac cæterorum, quæ fauos faciunt.

Aristotelis locus emaculatus.

Carabos per coitum propagari.

Scarabæi rutili.

B

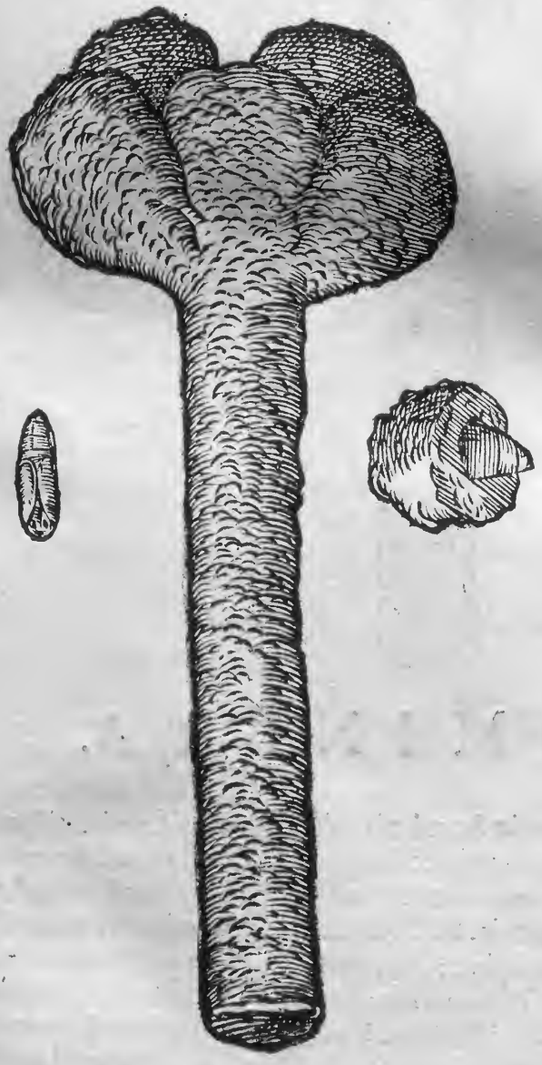

C

D

Horum autem fauos, aut nidos nunquam videre contigit: sed aliorum quorundam duos, quos mihi attulit Frat. Gregorius Capuccinus, vterque horum eadem constructus erat materia nimirum lutosa, ac valde fragili, fortè ex stercore iumentorum admixto cum terreno puluere, vnsuspicor Cantharorum vtrosque fuisse nidos, multoq́; magis, cùm talem ferè Scarabeũ mortuum, in his nidis deprehenderim. Qui priori ostenditur tabula figura est pudendi vnico canali, cuius infernę parti testes duo appendebant, veluti scrotum, singulisq́; hisce testibus suus erat ductus, qui cum maioris canalis ductu continuabatur: & in hisce testibus latebant Scarabæi: Aliquando hi testes plures sunt numero, magisq́; figura oblonga, in quibus quoque nidulantur Scarabei singuli in singulis, & prolem suam contra hyemis iniuriam tuentes pariunt, atque educant. cuiusmodi in secunda tabula apparet.

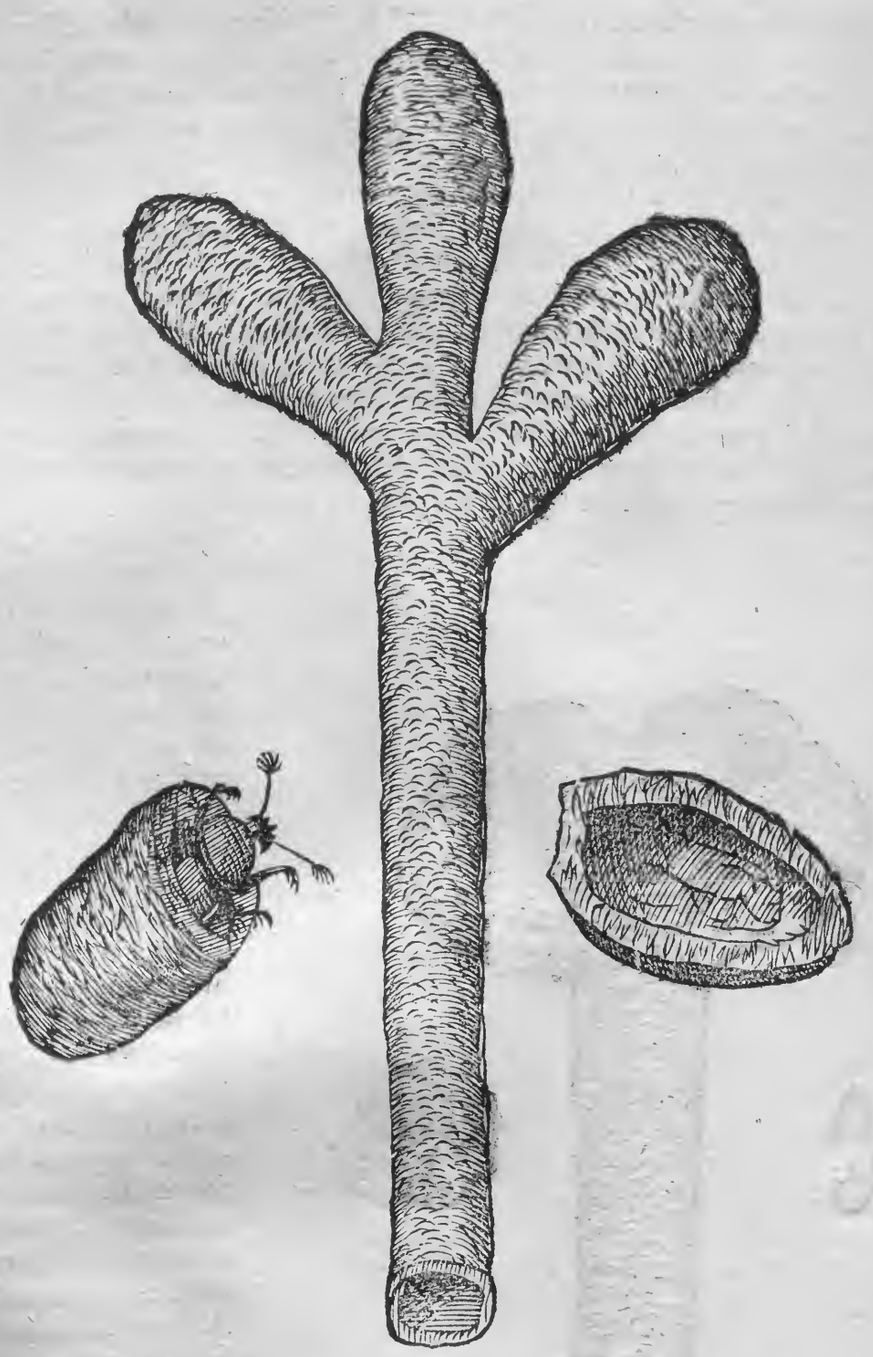

DENOMINATA.

Cătharias gemma.
[a] *Lib.*37. *cap.*11.
Cătharcos vitis.
[b] *De cauſ. plan.*2.c.20
[c] *Lib.*14. *cap.* 7.
[d] *Lib.* 20. *cap.* 21.

Κανθαρόλεθρος lacus Thraciæ Scarabæis exitioſus, veluti ſuperius dictum eſt.& ἡλιοκάνθαρος Scarabæus ſolaris, & fimarius. Κανθαρίζειν apud Atticos eſt tremere, vt ſcribit Ammonius: ſunt enim κάνθαροι natura timidi, vnde hoc verbum originem ſuam deduxit. Κανθάριον eſt paruus Cantharus; vtitur Plutarchus in ſuo περὶ ἀοργησίας libro: ἔνιοι, inquit, πωλλῶν παρόντων ἐν ἐξελόμενοι κανθάριον (vt Marius) ἢ ῥυτὸν, οὐκ ἂν ἑτέρῳ πιοίην: Καν θάριος gemma quoq; eſt ab effigie Scarabæi cognominata, cuius meminit [a] Plinius. Ἡ καν θαρίος καλουμένη ἄπιπελος: apud [b] Theophraſtum vitis eſt, quæ Canthareos dicitur, ex eorum genere, quæ ἐὰν μὴ κολουθῇ τὸν κάρπον οὐ πέπτει: id eſt niſi auxiliemur, fructum non concoquit. ſed ſuſpecta ſcriptura autori Theſauri Græcæ linguæ videtur, quum apud Heſychium reperiatur, Καν θάριος ἀμπέλου εἶδος: in Gazæ verò verſione legatur Cantharа. Inde forſan eſt καν θαρίτης οἶνος, cuius meminit [c] Plinius inter vina tranſmarina. Refertur & ab eodem [d] Lapathum Cantherium, quod vtrumnam ab hoc Inſecto ſic ſit denominatum, valdè addubito, an ab equis quos Cantherios appellant, vt putat ibidem Dalechampius. Nam Hexaſtichon hordeum Cantherium

A therium ait vocari [c] Columella, quòd Cantherijs, id est, equis pabulum detur: sic lapathum Cantherinum hoc rumicis genus vocari probabile est, quòd eo valdè Cantherij delectentur. In equis enim Cantherij, quod in porcis maiales, in omnium genere verueces. Lucilius:

Penulâ, si queris, Cantherius: fernus segestre
Vtilior mihi quàm sapiens.

[c] *Lib. 1. c. 9*

PRÆSAGIA.

Interlunij indices Scarabæi.

ENTERLVNIVM ex Scarabæorum generatione prodi, ac manifestari scripsit [a] Ruellius his verbis: Quin & Scarabæus omnibus cognitum animal, totidem digitis vel potiùs pedibus innititur, quot mensis diebus constat, in quibus exoriens sol suos prosequitur cursus. Is Solis & Lunæ coitũ nobis apertè demonstrat. Quandoquidem ex bubulo stercore pilulam ab ortu ad occasum rotando versans, in orbis imaginem effingit: quam viginB „ tioctо diebus facto humi scrobulo adobruens, tantisper celat, dum signiferum ambiens luna „ ad intermenstruum reuertens sileat: aperto tum orbiculo coitus syderum denuncians nouã „ prolem ædit, nec aliam nascendi nouit originem.

[a] *Lib. 2. de Nat. stirp. cap. 151.*

MYSTICA. MORALIA.

ARISTOPHANES in ea fabula, cui ἀφάνης nomen est, siue serio siue ridiculo (qui mos illius frequens est) Scarabæos dicit esse in tutela Iouis Catebatis, ideſt, desponsoris. Porro eosdem coluerunt Aegyptij. Scarabæum (inquit [a] Pamphilius.) Ægyptij summoperè venerantur, animatam solis effigiem esse putantes: Scarabæus autem virilem sexum habet, & spermate in stercus infuso, ac pila deinde confecta, pedibus inuoluit ac velut sol cœlũ „ & mensem lunarem expectat. & [b] Plinius de eodem loquens, propter hunc, inquit Aegypti C magna pars Scarabæos inter numina colit, curiosa Appionis interpretatione, qua colligat solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. Sed Plutarchus, Porphyrius, & Horus aliam huius venerationis causam reddunt, nimirum, quòd mares sint omnes Scarabæi nulla fœmina. Huc Ausonij locum in masculæ veneris sectatorem refer:

Ægyptij cur sacri.

[a] *Li. de Præp. Euãg. 3. c. 3.*

[b] *Lib. 30. cap. 11.*

Masculæ veneris sectatores.

Peruersæ Veneris postico vulnere fossor
Lucilli vatis subulo, pullopremo.
Non Taurus, non Mulus erit, non Hippocamelus:
Non caper aut aries; sed Scarabæus erit.

Clemens Alexandrinus Hypotyposeon sexto homines voluptatibus impensiùs deditos, & immersos ac ebrios, tanquam Cantharos in stercore volutari scribit. [c] Plutarchus ad animi tranquillitatem collaudans memoriam bonarum rerum, & iucundarum, eos perstringit, qui à iucundarum memoria defluentes recordationi molestarum implicantur. Imò „ sicut Olynthi (inquit) Cantharos ferunt in locum quendam (qui ab exitio eius Insecti „ Cantharolethron dicitur) iniectos, quòd exire inde nequeant, perpetua circumuersatio„ ne enecari: ita ipsi quoque in malorum commemorationem vbi incidere, inde se reuocare, D & recreare nolunt. Naturam Scarabæi ad Christum accomodant Theologi. D. [d] Ambro„ sius in Lucam ad ea verba, *Postquam venerunt in locum qui vocatur Caluaria, &c.* Deniq; inquit, „ licet in Cruce erat Dominus Iesus, supra Crucem tamen regis maiestate radiebat. Vermis „ in Cruce; Scarabæus in Cruce. Et bonus Vermis, qui hæsit in ligno. Bonus Scarabæus „ qui clamauit è ligno. Quid clamauit? sequitur. *Iesus autem dicebat; Pater demitse illis:* „ *non enim sciunt quid faciunt. Pater demitte illis*; hoc est, ne statuas illis hoc peccatum. „ Clamauit Latroni hodiè mecum eris in paradiso. Clamauit quasi Scarabæus: Deus „ Deus meus respice in me. quare me dereliquisti? Et bonus Scarabæus, qui lutum „ corporis nostri antè informæ, atque pigrum, virtutum versabat vestigijs. Bonus Sca„ rabæus, qui de stercore erigit pauperem. Erexit Paullum, qui propter Christum æstimatus est, vt stercora. Erexit Iob, qui sedebat in stercore. Ab horum quoque animalculorum natura sumpta collatione præclarè Diuus [e] Chrysostomus maledicos perstringit. Nè ergò maledixeris, inquit, ne teipsum polluas: nec lætum con-

[c] *Lib. de trã quill. anim.*

Memoria bonarum rerum.

Christi typus Scarabæus.

[d] *Luc. 23.*

Maledici.

[e] *Homel. in Psal. 49.*

texueris cum luto, & lateribus, sed coronas ex rosis & violis, & reliquis floribus connexueris: nec stercus ore tuleris, quemadmodum Scarabæi (id enim faciunt, qui maledicunt: vt qui ipsi fœtorem primi sentiant) sed flores sicuti Apes, fauosq; vt illæ composueris, fisque omnibus comis, & affabilis. Omnes enim auersantur maledicum, vt eum qui lutum redoleat, vt hirudinem qui sanguine, Scarabæum qui stercore, alienis malis, aluntur. Et iterum [f] alibi hæc scripsit in inuidum. Cùm, inquit, aliquid triste, ac doloris efficiens proximo acciderit, tunc aliquantulum acquiescit, atque respirat inuidus: alienas enim iacturas suos quæstus existimat, & aliorum fœlicitatem miseriam suam arbitratur: nec magis considerat, quid ipse suaue consequatur, quàm quid proximo calamitosum inferatur. Nonne igitur tales homines lapidibus petendi? Nonne omni cruciatu contorquendi sunt? Non aliter quàm canes rabie concitati, infestiq; dæmones, atque furiæ ipsæ. Nam quemadmodum Scarabæi alieno stercore, sic inuidi aduersa aliorum fortuna nutriuntur, cùm sint communes humano generi hostes, & inimici.

[f] *Hom. 42. in Matth. cap. 12.*

Inuidus Scarabæo similis.

HIEROGLYPHICA.

Bellator strennus.

BELLATOREM strennuum Aegyptij sacerdotes per Scarabæos designabant. At dixerit imperitior aliquis. Quid Scarabæo cum duce belli? Permulta sanè congruunt. Principio vides, vt totus armis luceat Scarabeus, nullaque pars corporis sit non diligenter crustis, ac laminis communita, vt melius non videatur armatus Mauors Homericus, cùm illum maximè sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assaltum, cum horrendo ac Panico bombo, cantuq; verè militari. Quid enim insuauius classicorum sonitu? Quid ἀμισόπορον tympanorum strepitu? Nam tubarum vocem, qua nunc reges tantopere delectantur, olim Busiritæ non ferebant, quòd Asino rudenti videatur adsimilis. At ei genti inter abominanda habebatur asinus, adde laboris in voluendis oneribus patientiam, inuictum animi robur, & vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabæorum gente fœminam inueniri, sed omnes esse mares: Verùm quid magis congruere potest, in fortem Imperatorem, aut Principem bellicosum? Quin & illud ad hanc rem aptè quadrat, vt indicat [a] Plutarchus, quod in delicatis illis pilis, veluti dictum est, fœtus suos edunt, fouent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi, quàm cibi. Verùm hoc mysterij non facilè sit interpretari. Rectius exponunt Imperatorij milites, qui norunt, quid sit συναποδύξεσθαι, qui norunt χαμευνίας, qui in obsidione nudi duras hyemes, duriorem famen sæpenumero pertulerunt, qui vitam ægram non iam herbarum radicibus, sed fœdo victu produxerunt, qui menses aliquot in naui bus exegerunt. Si quis huius vitæ sordes perpendat, mundus erit Scarabæus, si quis miserias, est quod Scarabæo inuideat. At hæc est laudatissimorum Imperatorum sors, & conditio, ne quis forte cõtemnat. Cur itaque ipsi sacerdotes masculam virtutẽ, ac ferociam, per Scarabæum expresserint, vides: cur quoq; imagines eorũ annulis insculptas gestarint. nam id tradiderunt pluribus [b] Plutarchus & Aelianus. Scarabæus, inquit Cælius Calcagninus in annulis sculptus, significat hominem gestantem illos annulos debere esse animo virili, & non effæminato, sicuti Scarabæus tantummodo est masculus, neque habet fœminas. Erat & signum Romanorum militum Scarabæus, quo virilem animum præstare se debere admonerentur, neque muliebriter, quidquam meditare facereue: eaque de causa dictum ab Horatio:

[a] *Lib. de Isi. & Osiride.*

Scarabæus annulis insculptus.

[b] *Li. de Isid. & Osirid.*

Tyrtæus mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Contrà verò & Phrygas & ἀχαΐδας, in effæminationis opprobrium, Virgilius & Homerus vterque suos appellauit, quod nihil saperent masculum, sed muliebri torpore ignauiaque cessarent. Solem quoque per idem Insectum expressisse Aegyptios, plurimi sunt locupletissimi testes: adduco [c] Diogenem Laërtium, qui hæc scripsit: Aegyptiorum autem, inquit, eiusmodi Philosophiam de Dijs, ac iustitia dixere Materiam principium fuisse rerum. ea deinceps quatuor elementa discreta, perfectasque complures animantes. Solem & Lunam Deos esse, alterumque Osirim, alterum Isim appellatos. Exprimere illos per Scarabæum, & Draconem, accipitrem, aliaque animalia, Manethus author est, in naturalium epitome, & Hecathæus in primo de Aegyptiorum philosophia libro. At cùm Scarabæorum tres sint ab Aegyptijs celebratę species, vna ἀιλουρόμορφος, altera ταυροειδὴς, tertia μονοκέρως, veluti dictum est, dubitare quispiam posset, quam nam horum trium soli consecrarint. Plurimorum

Solis Hieroglyphicũ

[c] *Lib. 1. de vit. Philos.*

est

A est constans, ac firma opinio αἰλυρομορφον fuisse, quæ scilicet felis faciem mira refert similitudine, estq; radijs quibusdam insignita: eaq; de causa solis hieroglyphicum formam hanc esse voluerunt. Aiunt verò Aelurum (qui apud Latinos catus, & felis nominatur) oculorum pupillarumq; vsum cum solis cursu ἀντιπαθεία quadam commutare. quippe quæ & nocte, & ingruente matutino tempore vegetiores fiunt, & acutiùs cernunt, ad ortum vsq; iubaris, vnde sensim paulatimq; incipiunt hebetari meridiem versus, atque ita quo magis ad occasum declinat sol, eo minus obscuriores fieri. Ad hæc Scarabæo digituli vnicuiq; sunt triginta, totidemq; sunt mensis dies, quibus sol ortu continuo gradatim per singula signa cursum peragit suum. Altera verò species, quam δίκερον, id est bicornem, & ταυροειδῆ appellant, quòd Tauri faciem præ se ferat, Lunæ dedicata fuit, propterea quòd cælestem Taurum Lunæ Aegyptij exaltationem commentati sint. Tertiæ speciei hieroglyphicum Mercurio dedicatum fuit, quippe vnicornis, & à reliquis forma admodum dissimili. Cæterùm Scarabæis communi nomine sic dictis (nos Cantaros appellauimus ex stercore iumentorum orientes) Aegyptios sacerdotes mundum eiusq; conuersiones motusq; syderum significasse putant plurimi, quod pilulas illas, ex quibus ortum habuerunt, ad mundi ipsius formam,

B & imaginem effingant: Vbi enim bubulum, aut alterius iumenti excrementum nacti fuerint, pilulas efficiunt, quas ab exortu occasum versus posticis impellentes pedibus, non intermissa rotatione protrudunt, ipsi interim aduersus ortum spectant, quasi de industria id dent operæ, vt cœli ipsius exemplar intuendo, imaginem eius exprimere conentur. Quid verò illud, quòd inter trudendum à subsolano in Africum fertur, quasi astrorum ortui fieri obuiã contendat, qui quidem proprio motu ab Africo ad subsolanum est? Rerum procreatio atq; principium ex eiusdem animalis imagine significarunt, si quidem quidam affirmarunt hasce eius pilulas in aquas volutando protrudi. si igitur ex aquis in lucem prodeunt Scarabæi, fieri non absq; ratione arbitror, vt rerum generationem significent. Hanc enim ab aquis esse sapientes quidam viri non infimæ sanè autoritatis crediderunt, Homerum secuti, cuius hoc fuit placitum:

Felium natura.

Luna. Mercurius.

Mũdi Hieroglyphicũ Motus syderum.

Procreatio rerum & principium

Aqua principium generationis, quibusdã.

Ὠκεανὸς ἐξ οὗ πρῶτον μὴ πάντ' ἐγένηθη. Id est.

Oceanus ex quo primum sunt omnia nata

Nam ea quis quotidie non intueatur, scandere aquas in cælum, vt ait Plinius, eaſdem cadentes omnium in terra nascentium esse causas, fruges inde gigni, arbores, fruticesq; viuere; vi-

C talem etiam herbis animam elargiri; omnes deniq; terræ vires aquarum esse beneficia. At verò quod ex aquis dixerimus Scarabæos oriri, inde cognoscitur planiùs: nam simul ac pilæ illæ ex fimo fabricatæ sunt, Scarabæus terram infodit, vbi eas per dies aliquot viginti sepultas sub terra detinuerit, quot nimirum diebus Luna duodecim signa Zodiaci permeauerit: atq; hæc hyeme potissimum rigente fiunt: postea hæc pilæ tamdiu sepultæ animantur, primùm in Vermiculos, mox in Scarabæos, qui tamen adhuc simi folliculo inclusi viuunt. nono autem & vigesimo die pater è nido prodit, pilulas egerit, & singulas, vti diximus, protrudẽdo in aquam deuoluit, vtpotè qui diem eum Solis Lunæq; coitum conciliare non ignorat, ac perinde mundi ipsius generationem quandam assimilare, Luna noua incipiente. Pilæ autem in aquis mollitæ primum, atq; haud ita multò post adapertæ cùm fuerint, informati iam excluduntur Scarabæi, & nigrum it campis agmen. Quod verò apud Aegyptios legitur, hieroglyphicè per Scarabæi figuram significari Vnigenitum, non eo tantùm modo accipiendum, inquit [d] Pierius Valerianus, quo quempiam vnicum filium vnigenitum appellare consueuimus: sed ea etiam de causa, quòd ab vno tantùm genus agnoscat, imò quòd

D solus ipse sibimet feminium fuerit: singuli enim ex pilulis singulis procreati, nequaquam habent ad quod genus referant suum; sed absq; vlla propagine nulla maris genitura, nullo fœminæ conceptu Vermium sponte nascentium instar in eam speciem prodierunt. Exigere & is locus videtur, vt Deum optimum & maximum humano corpore assumpto Scarabæi similitudinem subijsse, dictis Theologorum ostendamus: neque verò quisquam indignum facinus clamitet Deum ipsum omni admiratione maiorem, Insecto omnium putidissimo, viliſſimo, teterrimoq; assimulari, qui legerit apud D. Augustinum in soliloquijs, de admiranda Christi humanitate dictum: Bonus ille Scarabæus meus non ea tantum de causa, quòd vnigenitus, quòd ipsemet sui autor, mortalium speciem induerit, sed quòd in hac fæce nostra se volutarit, & ex ipsa nasci homo voluerit. Neq; veritus est probus ille Theologus, pietatis & integritatis columen, dum in nidissimo Dei fulgore contemplando, hominisq; ex opposita parte cloacalem quendam putorem expendendo, subturpiculam locutionis quodammodo stomachosæ nauseam, delicatiori cuipiam habitam iri derisui, qui satis exploratum haberet, Deum se Vermen etiam per Prophetam appellasse: proindeq; eos, qui

Ex aquis vt oriãtur Scarabæi.

Vnigenitus

[d] *Lib. 8. Hieroglyph.*

Deus in humano corpore.

tanti

tanti myſterij cognitionem aſſequerentur, ac perinde ſtercorariam Scarabæi procreatio- E
nem ex hiſtoria callerent, dictum vtroq; pollice probaturos. Quod verò ad Pſalmographi
Vermis. dictum pertinet: *Ego ſum Vermis & non homo*, fuêre nonnulli, qui pro Vermis ſum, Scara-
Deus. bæus traduxêre: quaſi diceret, contemptiſſima res ego ſum. Euthymius ita ex Chriſti per-
ſona humiliare ſe Dauidem ait, qui alioqui & Propheta erat & Rex, alibiq; ſe canem mor-
tuum appellare, vt libro Regum legitur. Qui verò putant dictum hoc, propter humanam
Chriſti humana generatio. Chriſti generationem, quæ abſq; vlla viri coniunxione fuit, id nobis indicare videntur,
quod quęmadmodum Vermis è pluuia naſcitur deſuper in terram veniente, ita & Chriſtus
ſuperno ſancti ſpiritus in Virginem aduentu generatus eſt, quam ob cauſam Chriſtus Ver-
mis dicitur. Porro Auguſtini dictum eo quoq; reduci poteſt, vt aſſertor noſter ait, *Ego ſum*
Vermis & non homo: quia ſcilicet ex mare & fœmina naſci ſolet, ego verò non ex maſculo, &
fœmina ſecundum ritum humanum, atq; naturam, ſed in exemplum Vermis natus ſum,
Clemens emẽdatus. cuius non eſt aliunde ſemen, ſed in ipſis, in quibus eſt corporibus, ſua eſt origo. Clementis
recognitionum opus circumfertur qualecunq;, non vocabulis tantùm vitiatum, verùm ſen-
tentijs etiam deprauatum, in quo quidem multa à malignis ingenijs in inſtitutionis noſtræ
ludibrium inculcata ſunt. Sed hæc corrigere alterius fuerit cenſura, illud hoc loco tantùm F
attingam, quod circa texti finem ſcriptum eſt, nos vt Canthari libenter volueremur in ſter-
core: vbi is qui gloſſemata quædam adſcripſit, non vt Canthari, ſed vt Cantherij legen-
Cãtherius in foſſa. dum putat, ratus nimirum Campanum prouerbium ad hoc facere, Canterius in foſſa. In
Epiſtolis verò bonus ille vir quiſquis cenſor fuerit, ſed non ſatis eruditus, audacter Canthe-
rij fecit, cùm Cantari dubio procul ſit legitima lectio, ex hac ipſa, quam retulimus hiſtoria
naturali deſumpta. Sed ne quid, quod ad Vermen facere ſuccurrat, prætereamus, is prauæ
nonnunquam cogitationis inſuetudinem Hieroglyphicè ſignificat. Quod Eucherius ad
Eſaiæ dictum trahit: Vermis eorum non morietur. Atq; hæc omnia, quæ nunc diximus ad
Pierium Valerianum autorem ſunt referenda, qui de hoc hieroglyphico, quàm copioſiſſi-
Vir paterue. me ea ſcripſit, qui etiam cauſam tradidit, cur vir paterúe Scarabæo exprimeretur. Cùm ve-
rò ita, inquit, naſcatur Scarabæus, vt nullo fœminę beneficio progignatur, ſolaq; patris cu-
ra, labore, diligentia, vitam auſpicetur (non enim fęmineum inter ipſos genus) hinc fit, vt
Ægyptij ſacerdotes patrem ſignificaturi, Scarabæi prætulerint imaginem: & vbicunq; ma-
ris officium maſculamq; vim exprimi voluerint, non alio magis vterentur hieroglyphico:
nam velut pro matris, & fœminei ſexus ſymbolo vulturem pingebant, quòd illa abſque pa- G
tris ope procrearetur, vti commentario ſuo diſputatum eſt: ita virum ob ſimilem, quam at-
Homo. febricitans & moriens. tulimus, cauſam, per Inſectum eiuſmodi intelligi voluerunt. Hominem quoq; à ſole febri-
citantem, ac pereuntem per Scarabæum intellexerunt: Hunc autem cæcum pingebant, ocu-
los vel acu, vel alia quauis leui cuſpide transfoſſum, ita vt exoculatus omnino videretur.
Aiunt enim ſolares radios Scarabęo inimicos eſſe, quibus ſi vehementius impetatur, accide-
Virtus ẽneruata delicijs. re vt ſtatim occæcetur: ſimulac cœcus effectus fuerit, breui etiam commori. Virtus quoq;
eneruata dilicijs eodem Inſecto ſignificari poteſt; nam cùm ſit egregius bellatorum dictator,
tam alienus eſt à mollitie, vt cùm primum venereas roſas olfecerit emoriatur. ſi itaq; quis,
inquit Pierius, Hanibalem ducem Capuæ deſidentem velit, effœminatum pingere, ſcutum
illi cum Scarabæi ſigno tribuat, oras verò clypei roſarum ſertis ambiat, aut quid huiuſmodi.

EMBLEMATA.

IN eandem Pierij ſententiam quadrat, & illud Emblema à Ioachino Ca- H
merario iuniori conſcriptum ſub titulo *Turpibus exitium*, cuius hi ſunt
verſus.

Cantharidum roſa mors. ſic luxu diliciaq;
Eneruant animos eripiuntq; virũm.

Roſas fugiunt Scarabæi. In hos verſus hanc explicationem addidit idem Camerarius. Canthari ac
Scarabæi, & huius generis Inſecta plurima, ita fœtoribus & ſordibus, ex quibus originem
duxerunt, delectantur, & illis ſuſtentantur; vt contrà odorum ſuauitate planè exanimentur,
& pereant. ideoq; roſis inſidentes Scarabæi vel Cantharides torpeſcere, vel tandem emori
dicuntur. Ad hunc modum molles, & effœminatos, in ſuis voluptatibus, ac delicijs, quę non
ſolùm corpori, ſed menti quoq; obſunt, plurimumq; nocent paulatim contabeſcere, ac tan-
dem ilico luxus interitu ſuo meritas pœnas luere conſtat. Quod Claudianus libro ſecundo
ad Stiliconem egregiè hiſce verſibus nobis explicauit.

Luxu-

A *Luxuries prædulce malum quæ dedita semper*
Corporis arbitrijs habetat caligine sensus,
Membraq; Circæis effœminat ærius herbis.
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior vlla
Interius fucata genas, & amicta dolosis
Illecebris, toruos auro circumligat hydros.
Illa voluptatum multos innexuit hamis.

Silius quoq; Italicus breuiter hæc exposuit.

—— Nec ira Deum tantùm, nec tela nec hostis
Quantùm sola nocet animis illapsa voluptas.

A minimis quoq; timendum esse, Emblemate suo à Scarabæi fabula desumpto, exposuit his versibus Andreas Alciatus: A minimis timẽdum.

Bella gerit Scarabæus & hostem provocat vltrò
Robore & inferior, consilio superat.
Nam plumis aquilæ clam se neq; cognitus abdit,
B *Hostilem vt nidum summa per astra petat,*
Ouaq; confodiens prohibet spem crescere prolis
Hocq; modo illatum dedecus, vltus abit.

FABVLÆ. APOLOGI.

EX Fabella Aesopica de Scarabæo, & Aquila superiùs Emblema Alciati desumptum videtur, qua docet inimicum quamuis humilem, doctis prudentibusq; esse metuendum, nec cuiquam cõtemnendum hostem, quamuis infimę fortunę. Itaq; vt præcedens Emblema melius intelligatur, lubet ipsius Aesopi apologum hîc referre. Lepus Aquila infectante, in lustrum Scarabæi profugit, rogans vt ab eo seruaretur. Scarabæus autem rogabat Aquilam, ne occideret supplicem, obtestans ipsam per maximum Iouem, ne scilicet contemneret paruitatem suam. Illa verò irata ala percussit Scarabæum, & leporem arreptum deuorauit. At Scarabæus, & cum Aquila volat, vt nidum eius disceret, & iam profectus oua ipsius deuoluta dirupit. Illa indignè ferente, quòd quis hoc ausus fuisset, & in sublimiore loco secundo nido constructo, & illic rursus Scarabæus eisdem eam affecit. Aquila autem consilij inops penitus, adscendit ad Iouem (huius enim sacra esse dicitur) in eius genibus tertium partum ouorum posuit, Deo ipsa commendans, ac supplicans, vt custodiret. Scarabęus autem pilula facta, & adscendit & in sinum Iouis eam demisit, sed Iuppiter cùm surrexisset, vt simum excuteret, & oua proiecit oblitus, quæ & contriuit deiecta. Cognito à Scarabæo, quòd hoc fecisset, vt Aquilam vlciscereturꝰ nam non modo Scarabæum illa iniuria affecit, sed & in Iouem ipsum impia fuit, reuersæ Aquilæ, ait Iuppiter, Scarabæum esse qui mœstitiæ causa fuerit, & certè iure fuisse. Nolens igitur genus aquilarum rarescere, consulit Scarabæo, vt Aquilæ conciliaretur. Sed eo non parente, Iuppiter in aliud tempus aquilarum transmutauit partum, cùm Scarabæi non appareant. Meminit huius fabulæ comicus [a] Aristophanes hisce eisdem versibus. De Scarabęi & Aquilæ inimicitia.

C

[a] *In Pace.*

D Ἐν τοῖς ἀισώπου λόγοις ἐξηυρέθη,
Μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος,
Ἄπιστος ἐμοὶ μῦθον, ὦ πατερ πάτερ,
Ὅπως κάκοσμον ζῶον ἦλθεν εἰς θεούς,
Ἦλθεν κατ' ἐχθρὰν ἀετοῦ παλαιὰ πότε
Ὠὰ ἐκκυλίσδων, κἀντιτιμωρούμενος. Id est.

In Fabulis est repertum Aesopicis
Adijsse diuos vnicum è volucribus.
Haud credibilem ais fabulam pater pater,
Adijsse diuos animal obscœnum atq; olens.
Peruenit olim inquam, ob similitudinem asperam,
Quæ illi fuit cum Aquila, oua voluens illius
Et expetens pœnas ab hoste mutua.

Aristophanes etiam Εἰρήνη comœdiam inscripsit: hanc bello Peloponesiaco, cùm iam defessos, bello vniuersos Græcos, & Athenienses videret conscripsit: admonens ciuitates deponere Aristophanis comœdiæ pax inscriptæ argumentũ.

nere debere mutuas contentiones concordiam, & pacem propriori inimicitia accipere. Adducit igitur in ea Comicus quendam agricolam Trygæum nomine, maximè pacem expetentem: qui tristans in bello, in cœlum ascendere consultatus est ad Iouem, interrogaturus ab ipso propter quam causam, sic excurrunt Græcorum res, tantùm facientem bellum ipsis; quem iam dubitantem, quomodo in cælum iter faceret, adducit nutrientem Cantharum tanquam euolaturum in cælum per ipsum, Bellerophontis iure. Incipiunt autem loqui primùm duo serui, quibus & nutrire iussit Cantharum, ægrè ferentes eius cibum, qui cùm esset tam fœtido odore illis fuerit tractandus. Therambum in Carabum mutatum fuisse prolixè satis tradidit [b] Antonius Liberalis, hisce verbis. Euseiro, Neptuni, & Eidotheæ nymphæ Othretidis F. Therambus fuit filius, in Meliensium terra domicilium habens ad montis Othris radices. Is pecus, quod ei obtigerat copiosissimum, pascebat adiuuantibus nymphis, quòd eas in montibus cauendo oblectabat. Fertur enim suæ ætatis hominibus arte Musica antecelluisse, qui & bucolicis carminibus famam reperisset, & pastoralem ex arundinibus fistulam in montibus reperisset, lyraq; primus hominnm vsus esset, & plurimas eligantissimasq; cantilenas composuisset. Eam ob rem aiunt apparuisse aliquando ei nymphas, & ad ictus pollicis Therambici saltasse. Pana verò beneuolentia adductum, monuisse hominem, vt Othrij relicto, greges in campo pasceret: inusitatum enim, & incredibile frigus instare. At Therambus, qui iam inde à puero iactantia ea fuisset, vt à Deo sana priuatus ratione iudicari posset, greges ab Othrij in planiciem depellere in animo nequaquam induxit: nymphas autem ingrato, & fatuo sermone est insectatus, non esse eas Iouis genus, sed Dinasperchij natas dicens: & Neptunum desiderio vnius de sororibus Diopatræ nimirum impulsum, reliquas radicibus terræ affixisse, inq; Alnos mutasse, dum eas concubitus satur demiserit, pristinæq; naturæ restituerit. Hoc fuit Therambi in nymphas conuicium. Paruo post tempore subitò gelu incidit, quo valles sunt adstrictæ, copiosaq; nix decidit, & oues Therambi vnà cum vijs ac arboribus perierunt. Nymphæ autem, in eum iratæ ob maledictum mutarunt in Cerambicem, quę est auis ligniuora. conspicitur q; in lignis curuis dentibus, malas semper mouens, nigra, oblonga, solidis alis, adsimilis magnorum Cantharorum. vocatur bos ligniuorus, & apud Thessalos Cerambix. Hunc pueri proludo habent, caputq; amputantes circumferunt: quod simul cum alis similitudinem gerit Lyræ è testudine confectæ. Hæc Antonius Liberalis ex Nicandri libro de immutatis.

Therambꝰ in Carabũ mutatus.

[b] *Lib. Metamorph.*

E F G

PROVERBIA.

Scarabæus Aquilam quærit.

Κάνθαρος ἀετὸν μάεται, id est, *Scarabæus Aquilam quarit*: cùm imbecillior, atque impotentior mali quippiam molitur, struitq; insidias inimico longè potentiori. Est & altera lectio ὁ κάνθαρος ἀετὸν μαιύεται. id est Scarabæus aquilę obstetricatur. Sensus ferè idem est, siue legas μάεται, siue μαιύεται. Competit enim in humilem, & imbecillum, qui viribus longè præpollenti, malitiosis insidijs, & clancularijs dolis perniciem machinętur. Aristophanes in Lysistrata:

Ὑπερχολαῖ γὰρ ἀετὸν τίκτοντα κἀνθαρόσσῃ
Μαιυσομαι. Id est.
Supra modum irascor tibi. Scarabæus aquilam ego te,
Quando oua paries obstetrix iuuabo.

Porro ad huius prouerbij planiorem expositionem pertinet ea fabula, quàm paulò superiùs ex Aesopo citauimus. Meminit eiusdem prouerbij etiam Suidas.

Θᾶττον ποιῆσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κωνωψ
Mel citius faciet Scarabæus & antè Culex lac

Mel citius faciat Scarabæus.

Prouerbium ad τῶν ἀδυνάτων classem pertinet, quæ referuntur in epigrammate Palladæ.

Cantharo astutior.

Καινθάρου σοφώτερος, id est *Cantharo astutior*, aut callidior, Zenodotus ait, Athenis caponem fuisse quempiam, nomine Cantharum, quem ob maleficia & imposturas, ac proditiones capitis affecerint supplitio, proinde vulgo receptum, vt in versutos ac impostores diceretur.

Cantharus caupo Athenis.

At vero proprius videtur, si referatur ad animantis naturam, & apologum Aesopicum, quo narratur, quemadmodum Scarabæus tanto aquila inferior viribus, tamen ingenio superauit auium omnium reginam.

Scarabæi vmbræ.

Κανθάρου σκίαν, id est *Scarabæi vmbræ*. Dictum de inani metu, quòd hoc Insectum sub noctu repentè aduolans horribili bombo, nonnunquam terrere soleat parum attentum. Recensetur à Diogeniano.

Αἶρε

Αἶρε δ' ἶρε μάζαν ὡς ταχίστα καὶ θάρῳ. ideſt
Mazam ſine mora pone pone Cantharo.

Tolle Mazam Cantharo.

Hoc verſiculo exorditur Ariſtophanes Εἰρωνίῳ comœdiam quem eruditi quidam prouerbij loco referunt. Eũ vſurpare licet quoties ſordidus cibus immundo conuiuæ apponitur. Quidam miniſtris panem furfuraceum apponunt, furfur autem tritici purgamentum eſt, vnde per furfuraceam Mazam cibum aluo redditum innuit, vt vult adagiorum autor: hinc enim vt naſcuntur, ita & aluntur Canthari; cognoſcitur autem ex ſequenti verſiculo quo inquit,

Δὸς μάζαν ἑτέραν ἐξόνιδων πεπλασμένην. ideſt
Mazam alteram da è ſtercore aſini conditam.

Maza quid

Porro Maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitans. Simillimum eſt illi prouerbio, *Cyprio boui merendam*. Μίσει Κανθαρὶς, *abominanda Cantharis*. de contemptiſſimo viliſſimoq; homunculo dicebatur. Cantharides vermiculi ſunt lethali veneno. Quanquam hoc loco magis conuenit, vt ſit diminutiuum à Cantharo Scarabęo quaſi dicas Scarabęolus. Apud Suidam legitur Μυσὶ Κανθαρὶς. i. muribus Cantharis, quòd quid ſibi velit nondum doctioribus compertum; ſuſpicatur autor adagiorum mendum ſubeſſe. Si legatur Μύσῃ ſonat abominanda inquit: ſi Μυσὴ ſonat Myſiam Cantharidem. Myſos autem olim fuiſſe contemptui, docuit aliàs idem autor, hocq; contemptum maximè probatur. Κανθαρου μελάντερος. i. *Scarabæo nigrior*; in fœdos vehementerq; atros, & fuſcos. Nam Scarabæus inſigni, & fœdo nigrore eſt, vt pluries dictum eſt. Αἰτνᾶιος Κάνθαρος. *Aetnæus Cantharus* de magnis, & fœdis dictum. [a] Ariſtophanes.

Abominandus Scarabæus.

Scarabæo nigrior.

Aetnæus Cãtharus.

[a] *In Pace.*

Οὐκ ὄισθ' ὅποι εἰσήγαγ' αἰτνᾶιον μέγιστον Κάνθαρον. ideſt.
Non ſciuit qui introduxit Aetnæum maximum Cantharum.

Aetnæum autem dixit, & prægnandem vel quòd in Aetna varij maximiq; Scarabæi ſint, vel Aetnæus dixit tanquam inſtar Aetnæ montis maximus. Fabulis quoque proditum eſt, Aetnam vnum è gigantibus præcipuè complexam fuiſſe, ac ſeruaſſe ne cum reliquis periret fulmine: vnde & illud, οὔτε πῦρ οὐράνιον ἔπι ἐλθὲν, οὔτε αἴτνη μίζει αὐτόν. ideſt; nec ignis cœleſtis ipſum attigit, nec Aetna ipſum premit. Auctor Diogenianus. Θᾶττον ὁ Κάνθαρος ἂν μεταπεισθείη. ideſt citius Scarabæum in diuerſam ſententiam protraxeris. De ijs, qui malis aſſueuerunt, à quibus tamen reuocari non poſſunt, eo quod aſſuetis videantur optima: [b] Lucianus οὔτε γὰρ αὐτὸς πότε βελτίων γένοιο πρὸς τὸν ἐπιτίμησιν, οὐ μᾶλλον ἢ Κάνθαρος μεταπεισθείη ἂν μηδέποτε τοῖς αὐτὰ κυλίνδειν, ἅπαξ αὐτῶν ἰσχυσθείς γενόμενος. ideſt. Neque enim vnquam ipſe fieres melior increpatione mea, nihilo magis quàm Scarabæo perſuaderi poſſet, ne amplius talia voluat, poſteaquam ſemel illis aſſueuit. Scarabæus fœtus ſuos educat in ſtercore iumentorum, & id idem paſcit atque ibidem habitat. Excrementa verò fingunt in ſphærulas, eaſque in nidum deuoluunt, capite in terram demiſſo, poſterioribus pedibus in altum erectis. Nemo facile abducitur à vitijs, in quibus natus & educatus eſt, & quæ per ſe ſunt fœdiſſima, videntur & pulchra, & dulcia diutinæ conſuetudinis commendatione. Eiuſdem ſenſus, & hoc eſt *Cantharus pilulam*, dicitur in eos, qui, caſtigati ſæpius nihil proficiunt: ſed quod pertinaciter ſemel arripuerint, pertinacius fouent. Quod enim animali ingenitum, nulla prorſus arte viceris. Ο Κάνθαρος τὸν Κάνθαρον σωαγεῖ. i. Scarabæus Scarabæam cumulat. Poteſt torqueri in peccatorem, & hominem impurum, qui multa peccata committit, cui poſtea non ſupereſt tantum temporis, vt ea quę commiſit vitia & peccata expiare poſſet, quemadmodum Scarabæus, qui plurimas cumulat pilulas, nec expectat donec ex vna fœtum exCluſerit. Vtitur hoc adagio [c] Iſiodorus Peluſiota, hominem oitẽdens in ſacra ſcriptura recte „ cum feris, ac iumentis comparari. Nam, (ſcribit ad Nemeſium) ſi rem accuratè atque exactè „ perpendere velimus, non iumentis duntaxat, ſed etiam truculentis feris comparari poſſe vi„ detur. Imò etiam eas ſuperat qui turpium affectionum ac libidinum amator eſt. Quodque „ mirum atque ab hominum opinione alienum eſt, quæque fera vni tantum vitio ſeruit: at qui „ hominis ſpeciem habet omnibus vitijs in vnum congregatis, & cumulatis, vltra eorum te„ meritatem & amẽtiam progreditur. at ne me hyperbolicè loqui putes, ipſas res in corrupta „ mente perpendamus. Cùm enim quiſpiam vt taurus ſubſultat, vt aſinus calcitrat, vt ſala„ciſſimus equus in fœminas hinnit, vt vrſus voracitati ſtudet, vt mulus corpus ſaginat, vt ca„ pens ſubdolus eſt, improbitatis venenum vt vipera conſeruat, opes denique vel vt rectius „ loquar, peccata cumulat vt Scarabæus Scarabæas, quonam pacto quiſpiam belluino animo „ præditum, inter homines recenſeri poterit, &c.? Hæc autem omnia hiſce noſtris paginis inferenda duxi, vt ſi quis meliori præditus ingenio (cum ſciam hunc autorem non ita cuique ad manus eſſe) clariorem expoſitionem, & aptiorem quam nos dedimus inuenerit, cæteris

Cantharus pilulam.

Scarabæus Scarabęam cumulat.

[b] *In Pſeudologiſta.*

[c] *Epiſt. lib. 2. 135.*

quoque

Scarabæi non guſtãt Atticũ mel.

quoque litterarum cupidis communicare poſſet. *Scarabæi non guſtant Atticum mel.* conue- E
nit in homines ſceleratos, improbos, nebulones, qui ſapientum virorum dicta non exaudiũt,
nec virtutem ſequuntur, ſed perpetuò latrocinijs, ſceleribus, cęteriſq; vitijs intenti ſunt, ijſq;
tanquam Scarabæi ſtercore, quotidie ſe inuoluunt, & in ijs verſantur. Vtitur hoc Clemens
Alexandrinus in oratione ad Tharſenſes, qua eos caſtigat, quod Theophilum Alexandri-
num virum prudentiſſimum & ſapientiſſimum, audire noluerunt, eique obſequi. Theophi- »
lum, inquit, haud ſcio an vnquam audiueritis, Quemadmodum quidam ait Scarabæos in »
Attica, licet ibi mel ſit puriſsimum, illud tamen nunquam guſtare, neque ſi effundatur, ſed »
potius alium cibum, ita & vos ſermones de virtute, viroſque ſapientes non curatis, ſed eſtis »
hilares, & ad cauillandum facundiſſimi. Illud poſtremò annotandum vice prouerbij à Plu- »
tarcho in ſympoſiacis eſſe pronunciatum ridiculos videri qui in conuiuio innoxias auerſan-
tur voluptates, ſicuti ὀινανθαρικὰ μύρα, vt Canthari vnguenta.

VSVS IN MEDICINA ET ALIIS. F

SCARABÆORVM nullus, quod ſciam, veteribus vllis populis vſus in cibo fuit, immo ne Iudęis quidem. His enim prohibebantur ea animalia, quæ quatuor pedibus incedunt (nam poſteriores, qui longiores erant, non numerabãt) nec ſaliũt, vnde & Scarabæi Hebræis prohibiti teſte [a] Auguſtino. Lucanos ait [b] Ferrantes Imperatus quos aliqui Ceruos volãtes vocant in Italia, in magno eſſe pretio, ad dolores ſedandos fęliciter vſurpari, & ner-
uorum contractiones, quod malum hodie Neapolitanis Grancio dicitur; ad eaſdem ægritu-
dines portari quoque vice amuleti auro, & argento obductos. Ex eorundem cornibus amu-
leta faciunt pueris ad terriculamenta & faſcinationes; alij laudant ad omnes infantium mor-
bos collo ſuſpenſa eadem cornua. Lucanorum, inquit Pierius Valerianus, cornicula nõ tan-
tùm collo ſuſpenſa ad quartanas, quibus id remedij applicat Plinius, verùm etiam in frigi-
diuſcula lanatione vrinatoribus ad neruorum ſtuporem, qui plerunque ſit in aquis, amule-
tum creditur. Nam [c] Plinius ait Magos ad quartanam adligare Scarabæum cui cornicula G
ſunt reflexa, ſiniſtra manu collectum: Proculdubio hic Taurum intelligit, vt etiam exponit
Dalechampius: nam & ſuperius eodem [d] libro, Tauri, inquit, vocantur Scarabæi terreſtres,
Ricino ſimiles (colore, non magnitudine, inquit Dalechampius in ſuis annotationibus) no- »
men cornicula dedere. Alij Pediculos terræ vocant. Ab his quoque terram egeſtam illinunt »
ſtrumis, & ſimilibus vitijs, & podagris. Triduo non abluunt, prodeſtq; hæc medicina in an- »
num. Omniaque his adſcribunt, quæ nos in Gryllis retulimus. Sed ad quartanas, de quibus »
ſuperiùs paulò facta eſt mentio, etiam Scarabæum laudat, qui pululas voluit, idem [e] Plinius,
aitq; ad eaſdem etiam magos, tertium Scarabæum, qui vocatur Fullo, albis guttis, diſſectum
(alij legunt ab his diſſectum) vtrique lacerto adligare: cætera (nimirum Scarabæorum
genera) ſiniſtro; Aurium doloribus item Scarabæum prodeſſe, ſi oleum in quo efferbuerit
auribus inſtilletur, aſſeruit Galenus in libro de Theriaca ad Piſonem. in alio item de Dyna-
midijs Galeno quoque falsò licet adſcripto, mirificè prodeſſe calculoſis Scarabæum nigrum
ſiccum ſcribitur. Febris accenditur (vt tradidit Cardanus) ſi cornuti Scarabæi in oleo deco- H
quantur, atque ex eo pulſus illinatur. Confert enim non parum quandoque febris ſuperue-
niens, vt in conuulſione & arthritide, cùm ex materia frigida fuerint, nonnunquam etiam in
reſolutione. Cur potius id contingat, an ex ſola caliditate, vt in Euphorbio, quod idem præ-
ſtat; an occulta proprietate quadam, vt putat Cardanus, difficile eſt diſcernere; Cardani ta-
men opinio mihi potior eſſe videtur. Scarabæi viridis natura, inquit [f] Plinius, contuentium
viſum exacuit, itaque gemmarum ſculptores contuitu eorum acquieſcunt. Idem quoque
autor ex Magorum vanitate aſſerit Scarabæis è ſmaragdis ſculptis, Locuſtas, grandinem, &
ſimilia auertere. Sunt & Chelonitides gemmæ oculis teſtudinum ſimiles, ex quibus ad tem-
peſtates ſedandas multi multa vaticinantur. Ea verò quæ ſit aureis guttis cum Scarabæo
deiecta (alij legunt decocta) in aquam feruentem, tempeſtates auerti tradidit idem [g] au-
tor. Iam & pueri ſe Scarabæis recreant: nam & ei qui apud Theſſalos Cerambyx dicitur
pueri amputant caput, ac circumferunt. Annotat alibi Scholiaſtes Ariſtophanis Melolon-
then à pueris olim filo alligatum emitti. Poſsimus autem ex Suida & Euſtathio puerilem
hunc luſum exactiùs cognoſcere, coniungentes, quæ vnus dicit ijs, quæ ab altero dicuntur.

Scribunt

[a] *Retract. 2. quæ ſcripſeris epiſcop.*
[b] *Lib. 28. Hiſt. Nat.*
Ad neruorum cõtractiones.
Dolores ſedandos.
Ad quartanam.
[c] *lib 30. c. 11*
[d] *Cap. 5.*
[e] *lib 30. c. 11*
Ad Auriũ dolores.
Febris, vt accẽdatur.
Scarabæi uiridis uis ad uiſum acuẽdum.
[f] *lib. 37. c. 9.*
Ad Tempeſtates.
[g] *lib. 37. c. 10*
Puerorum luſus.

A Scribunt enim pueros filum (τριάπηχυ, id est trium cubitorum, vt refert Eustathius) pedibus huius animalculi appendere seu alligare, deinde in aërem emittere, & sinere volare. Dum autem sic alligatum volat, velut in gyros circumagi, & circumuolui: puerosq; tali spectaculo gaudentes, non sine manuum plausu ipsum comitari. Suidas tamen non dicit tantùm λίνοι τοῦτο δοὺς ἐξαρτῶντες, sed adijcit, καὶ ξυλίφιον ὁ οὐκ ἴσχουσι ἀνακουφίσαι. Quidam verò (addentes fortasse de suo) scribunt pueros huius fili pedibus Melolonthæ appensi, caput digitis suis alligare.

VT FVGENTVR.

B MIRVM quòd tanta viuendi Scarabæis insit facultas, vt etiam diuisi viuant, rosarum tamen odore moriantur, vt tradidit Aristoteles, itemq; Plinius. Quin rosaceo oleo si inungantur moriuntur vt tradit Clemens, Alexandrinus. Sed id iure sic illis contingit, exemplo persimili in vulture auiũ ferè omnium rapacissima, quæ eodem vnguento inoritur, quod cadaueribus oblectatur. Si enim Scarabæus in stercore viuit, & stercore se delectet, æquum est rosas, quæ alijs habentur in delicijs, illi esse in mortem, sicut stercore, & alia mille odore fœtida alijs sunt in necẽ. Sed [a] Ælianus non rosarum vnguento; verùm quibusuis, alijs eosdem enecari scribit, his verbis: Scarabæi bestiolæ fœtidæ, vnguento odorato, si instillentur intereunt. Sic etiam Cerdones aiunt aëri putrido assuefactos vnguentis abhorrere. Abominari quoque vnguenta testatur [b] Plutarchus & [c] Philes hoc versiculo.

Καὶ καὐθαρος δὲ θυόσκει ἐγγίζας μύρῳ. Id est.
Moriturq; Scarabæus propinquans vnguini.

Rosis perire & cur.

[a] *Lib. 1. c. 38*

[b] *7. Symp.*
[c] *De Animal. prop.*

Laudant ad eundem enecandum Thracium puluerem; laudarem & ipse si ex eo deportetur loco, qui Cantharolethrus dictus est, ab eiusdem animalis exitio. Ridiculam Methrodorus Scepsius obseruationem ponit, nostro etiam tempore, haud quaquam abolitam in frumentis oleribusq; ab Erucarum iniuria sospitandis, quod in Cappadocia inuentum prodit ob multitudinem Cantharorum: menstruas quippe mulieres, ire per media arua, hortosq;, retectis (sit verbo venia) supra clunes vestibus, Erucas ita, Vermiculos, & noxia alia animal-
C cula decidere. Bufonius lapis (crapaudina dictus) suo contactu, & blando attritu, inflationes illatas à venenatis bestijs, & virus earum omne elicit. vnde si Scarabæus, aut Aranea, aut simile venenatum animal læserit, vt autor est [d] Mizaldus, admoto lapide eo dolor mitescit, & tumor omnis sedatur. Medetur & eorundem virulentiæ hominis ieiuni, ac sani saliua, si illinatur, aut pars laborans cum eo confricetur. [e] Simon Maiolus Episcopus Vulturiacensis male Scarabæos viginti morsibus, aut puncturis hominem interficere credidit ex [f] Plinio, qui id Crabrones facere tradidit.

A frumẽto vt arceãtur.

[d] *Memmor. cen. 4.*
[e] *Dies Canicula. colloq. 5. de Insect.*
[f] *Lib. 11. cap. 21.*

DE CANTHARIDE. Cap. IIII.
ÆQVIVOCA. ETYMON.

D MVLTA profecto sunt, quæ Scarabæis congeneres Cantharides faciunt, vnde à quibusdam, non infimæ autoritatis scriptoribus, inter Scarabæorũ genera relatæ sunt. Sed nihil tam æquè amborum cognationem ostendit, quã vaginis clausæ vtriusq; animalis pennæ, ob quam similitudinem diminuta de Scarabæo (quem supra ostendimus καὐθαρον Græcis appellari) Cantharida similem illi, sed minoris corporis hoc animalculum dixerunt, ac si Scarabæolum, aut paruum Scarabæum nuncupares. Quapropter si huius historiam in alium locum reiecissemus, alterius cuiusuis in huius locum substituta, quæ nam nobis reliqua, aut vnde petenda fuisset excusatio? Ne itaq; in tantam incurramus molestiam, aut culpam potiùs, de eo agendum erit, quod ordo efflagitat. Cantharis à quibusdam appellatur herba, quæ καπνὸς Dioscoridi Latinis fumaria, & officinis fumus terræ dicitur in medicina perquam celebris. Videtur etiam Cicero Papyrio scribens pro venenata potione posuisse. Caius, inquit, Carbo accusante Lucio Crasso Cantharidas sumpsisse dicitur. Hermotimi inimici Cantharidæ quoq; appellati sunt teste [a] Plinio. Apud Hesychium καυθαρὶς est χρυσοειδὴς ἰχθὺς id est piscis aurei coloris.

Etymon Cantharis vocabuli.

Pro quouis veneno. Hermotimi inimici.

[a] *Lib. 7. cap. 52.*

SYNONYMA.

KEτωνιὰς dicitur eodem autore ἡ ποικίλη κάνθαρις, forsitan quia in modum testudinis est compuncta, & distincta varijs maculis, vt opinatur Thesauri Græcæ linguæ auctor. Nam χελώνιον tegumentum est seu testa dura, qua testudo tegitur. Cantharis verò commune nomen est, & Græcis & Latinis, Plinius paruum Scarabæum interpretatur. Est, inquit, & Cantharis dictus Scarabæus paruus frumenta erodens. Arabibus Dherarie siue Cararihа dicitur. Gallis Cantharide ou Mouſche verde, & venineuſe. Italis Cantarella, Hiſpanis Cubillo abadeio. Germanis, Cantharides, Goldtkefer Golht vvormlim, Meilädiſcher Kefer. Belgis Groene Vliege, ſpaēſche vliege. Polonis Chrzaſzczik zelonyna ieſienie albo oldrzeuuie, gvvogioim. Hungaris Fán terme fonijes es merges pok. Anglis Agrene vvorme venimouſe and shynin glik gold.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

CANTHARIDEM aliqui rudi modo deſcribentes ſimilem Veſpæ faciũt, parumper tamen longiorem. Alij Vermem terrenum aiunt viridis coloris, auri colore ſuperlucentem: Quidam Inſectum oblongum paruum viride aurei coloris. Hic autem cum ſuperioris ſententiæ autoribus idem dicit, qui Vermem ampla, & confuſa ſignificatione, quali plerunq; vtuntur Grãmatici pro Inſecto, & quouis minuto animalculo, quamuis alato, accepit. Scarabæi genus, inquit quidam eſſe luteo auri colore lucens. Autor verò Theſauri linguæ Græcæ Cantharidem ſcribit eſſe animalculum, paruum, varium, luteis lineis, quas in pennis tranſuerſas habet, promiſſo corpore, Blattarum modo præpinguem. Eandem aurum colore æmulari, aſpectu eſſe iucundo ob lineas luteas, quas varias, & in pennis tranſuerſas habet, ſcribit [a] Iacobus Greuinus. Verùm hi omnes diuerſas Cantharidum depinxere ſpecies: prio res quidem eas, quibus nunc in officinis, quotidie vtuntur. poſteriores verò, quas ſummopere nobis commendauit Dioſcorides ad vſum medicum, quæ prorſus à prioribus differunt, & ijſdem multò laudabiliores iudicandæ. Cantharides autem, quas in roſis reperire eſt, alis rubentibus, paruis Scarabæis ſimiles eſſe ſcripſit Baptiſta Pius Bononienſis in ſuis ad Plautum Commentarijs, & ab ijs quarum in medicinis frequens eſt vſus, longè differre affirmat: repeririq; item in oleaſtro ſcutellatis auri maculis. Cæterùm (ſi fides aliqua adhibenda ſit prędicto autori) Cantharidem rubeam eam nuncupandam iudico, quæ ſparſim per varias plantas, non ſolummodo per roſas, æſtatis tempore reperiri facillimè poteſt. Hanc Violam Itali, Germani onſer frouen Kule, Belgæ onſer vrouvven haentken vocant; quam vnà cum alijs à nobis animaduerſis ſequentibus tabulis depictam exhibemus.

[a] *Lib. 2. de venen. c. 4.*

Roſæ Cantharides.

Cantharis roſarum.

Tabulæ primæ prima.

Primæ tabulæ primo loco depingitur Cantharis, è maximarum genere, colore viridi, atque aurum lucente in roſa reperta. Secundo prolixiori corpore, lineis luteis, in capite pectore ac dorſo, antennis longiuſculis ac nodoſis, luteis vt etiam pedibus, in roſa ex Eruca nata. in qua, & tertiam repperi rotundo corpore nigro, & piloſo. Violarum ſpeciem exiſtimo. Quarto, ac Quinto loco eſt Cantharis rotunda, ſeu Viola nigra prona, & ſupina, obſcuris in vaginis punctis albicantibus, & rarioribus. in alui verò parte prona quatuor lineis paruis, & albis. eiuſdem generis & ea eſt, quæ hanc ſequitur, niſi, quod punctula illa alba, quæ in priori rariora erant, magis ſint frequentia, & conſpicua. Septimo loco eſt Araneus, quem exactius ſuo loco deſcribemus. Proxima huic Cantharis oblonga capite, ac pectore nigra, duabus antennis ſatis conſpicuis, in extremitate pilulam habentibus, pedibus item nigris, vaginis rubro & nigro colore tranſuerſim maculatis. eadem ſequenti pictura expanſis alis oſtenditur, vt aluus, quæ tota rubra eſt, exactè videri poſſit. Decimo loco eſt Cantharis alia fuſco colore, ſeu potiùs ſubcinereo ad obſcurum tendente antennis longis. Vndecimo colore nigriore multo, antennis nonnihil nodoſis, & in fine obtuſis. Duodecimum locum negligenter Culex occupauit longis alis, & antennis, rubicundis

A bicundis pedibus. Postremo est Cantharis tota viridis, & in vaginis colore mixto aureo, pedibus nigris.

Secundæ tabulæ prima est viridis, antennis longiusculis, è mediocrium genere, oblongo corpore. Secunda inter minimas numeranda tota cærulea. Tertia inter fabas reperta prædicta paulo maior, tenuibus antennis, lineis in vaginis transuersalibus nigris; reliquo corpore nigro. Quarto & quinto numero notatur Scarabæus χλωρόχρυσος, siue colore viridi in supina parte, qui soli expositus aureum fulgorem edit, vt in alijs quibusdam Cantharidibus: tamen inter Scarabæorum genera referendus; fortè erit Scarabæus viridis Plinij quem

Tabulæ secundæ explanatio.

Scarabæus viridis Plinij fortè.

quem ait ſuo iucundo aſpectu contuentium; viſum exacuere. Prona parte niger totus, antennis exiguis. Sexta eſt Cantharis parua pectore nigro, antennisq; exiguis, vaginis ſubaureis, rectéq; ob paruitatem deſcribi nequit. Poſtrema è Violarum ſeu rotundarum Cantharidum ſpecie, capite nigro, & pectore, antennis longiuſculis, vaginis rubris, pedibus in fine nonnihil diuiſis, & rubris. Melancephalon appellaui.

Tertiæ tabulæ deſcribuntur ſpecies.

In tertia tabula primo loco oſtenditur Cantharis omnium minima cærulea. Secundo Longicolla dicta paulò minor Veſpa, toto corpore nigro. roſtro ſeu collo protenſo, cui vtrinque duæ inſunt antennæ. Tertiò minima colore aureo, & viridi. Quarto numero notata, eſt capite, antennis, ac pedibus nigris, vaginis luteis, quibus ſex nigra rotundaq; inſunt punctula, bina ſuperiori parte, qua caput proximè contingunt, reliqua in parte extrema verſus aluum per tranſuerſum ex ordine poſita. Hanc alia ſequitur latiori corpore atro, capite & pedibus luteſcentibus vaginis obſcurè, longiuſculis antennis. Sexto loco ponitur Muſca viridis, antennis longis, inter Muſcarum genera referenda. Septimo & octauo duæ exiguæ prior cærulea tota, altera cinerea. Octaua oblonga corpore, capite, pectore, antennis ac pedibus nigris, vaginis rubris. Nonus numerus ſignificat Conuoluulum, ἕλικα Græcis Tagliadizzo vulgò apud Italos agricolas, corpore cæruleo, pedibus obſcurè luteſcentibus, in vite repertum, ac folia eius depopulantem. naſcitur hic ex ouis Bombicum ouis ſimilibus magnitudine, colore rubicundis. hic cùm parere vult multa cumulat conuoluitq; folia (vnde fortè à Latinis, id nominis datum) at qui in his ſua oua reponit. Sequens numerus, aliam eius ſpeciem cæruleam continet. Duodecimus Cantharidem nigram duabus maculis fuſcis, nigris in vaginis diſtinctam. Minima, & è viridi aurea decimatertia eſt. Hanc ſequitur nigra ſemicirculis mineaceis in cruſtis inſignita. Poſtrema mineaceis vaginis, ſed nigro maculatis; pedibus, antennis, ac capite nigris.

Tagliadizzo.

Quæ

Quæ in quarta tabula proponuntur, omnes ferè sunt Cantharides rotundæ, Violæ dictæ à nobis nomine & Idiomate Italico, è quarum numero prima est lato corpore ac pedibus nigris, quos extendit in vtraq; latera cancri marini, aut Paguri modo. Capite nigro, antennis eiusdem coloris longis in fine obtusis, vaginis rubris, quatuor maculis nigris rotundis æque à se inuicem distantibus, quadratæ figuræ modo. Secundo loco Culex idem, quem prima in tabula numero duodecimo exhibuimus. hunc eximere sumus veriti, ne notas numerorum, atque ordinem depictorum interturbaremus, quemadmodum & eum, qui hunc ex ordine succedit, numero vndecimo primæ tabulæ delineatum, & ibidem descriptum. Sequuntur Coleoptera duo, quorum primum fuscum corpore, alterum viride, & vsq; adeo

Quarta tabula quæ genera continet.

exiguum, vt ad aliquod genus rectè E
referri non poſſit, nos inter Cantharides retulimus. Sexto loco datur Viola colore rubra, maculis nigris inſignita. Septimo & octauo eadem, ſed nigra vtraq; quarum prior linea rubra cingitur. Nona eſt ex prædictorum genere, rubro nigroq; colore varia. Alia decimo numero notatur rubra duobus punctis aſperſa nigris. Vndecimo & duodecimo pectore ſunt nigro albis punctis maculato, vaginis luteis, maculis nigris aſperſis.

Vltima tabula quatuor continet Violas, quarum prima eſt minima F
punctis albis ornata. Secunda magna nigro, & aureo varia, triangulo in lineas diſſecto nigras, dorſo pulcra. Tertia nigra quinque aureis notis ornata. Vltima exigua cinnaba ri colore tincta.

LOCVS, NATVRA, VICTVS, TEMPERAMENTVM. G

SVNT autem in Italia Cantharides frequentiſſimæ, & in alijs regionibus præſertim calidioribus; vbi non modò in frumentis inueniuntur, ſed etiam in fraxinis ſtabulantur, ac roſis & oleaſtris, alijsq; quàm pluribus arboribus, quarum folijs nutriuntur, perinde atq; Bombyces mori, inter ſegetes tamen frequentiores inueniuntur, frugesq; conſumere natæ dicuntur. Quapropter Nicander κανθαρίδος διηφάγου meminit in Alexipharmacis, quaſi frumenta erodentem dixeris. Volare per totum diem aſſerit [a] Vincentius, nocte verò in vnum diem congregare, ita mutuis auxilijs conſortioq; vrgent, & conſeruantur formicarum modo. Illud quoque non ignorare oportet, cùm de loco facta ſit mentio, in Belgio, & vltra eius prouincias verſus Septentrionalem plagam, ea Cantharidum genera, quæ in frumento reperiuntur, neutiquam reperiri, nec ea, quarum in medicinis vſus eſt hodierno tempore; ſed tantùm, quę Cantarides rotundæ, & Violæ ſunt à nobis dictæ; hæ autem ibidem varia, ac multiplici ſpecie cernuntur. Mirum eſt de earum, quarum eſt in medicina vſus, temperamento tam varias eſſe ſententias: cùm illud ab omnibus H
pro confeſso habeatur cauſtica inſigniq; vrendi facultate præditas. Leonicerus calidas, & ſiccas eſſe dicit in primo gradu, cùm tamen paulò pòſt eaſdem calidiſſimas affirmet. aut ignoraſſe videtur medicamentorum gradus, aut perperam de earundem temperamento iudicaſſe primum. melius itaque cenſent, qui calidas, & ſiccas in ſummo gradu ſtatuunt.

Frumenta erodunt.

Volare per diem tantũ

[a] *Lib.* 20. *cap.*

Temperamentum.

ORTVS

A

ORTVS. GENERATIO.

IPSÆ autem in summis fraxini ramis generantur, item in ficis, pyris, pinis ac Cynacantha: Prodidit Aristoteles teste [a] Aeliano, inter tritici segetes inque populis arboribus procreari. Sed in ficis, si generentur, perire arborem verisimile est. Quippe apertissimè scripsit Theophrastus, mala & ficus cùm vermiculos, patiuntur perire, vbi & de [b] crambe vuarum morbo loquitur. Atqui Cantharides ex Erucis natis ex humore, qui est in folijs prę-
dictarum arborum produci, duo sunt antiquissima testimonia, quæ id comprobent. Cantha-
„ rides inquit [c] Philosophus, ex Erucis fici & pini, atque etiam sentis caninæ (sic κυνόσβατον vertit Gaza) oriuntur: fiunt enim in hisce omnibus Vermes. Petit id genus animalis fętida,
„ quoniam ex tali materia constitutum est: Et [d] Plinius, ipsæ, inquit, Cantharides nascuntur
„ ex vermiculo, in spongia, maximè cynorhodi, quæ fit in caule, sed fœcundissimè in fraxi-
B no: cæteræ in alba rosa. Sed & easdem coire ex binis Aristotelis patet locis. [e] Primò quidem
„ ait: aliqua insecta coeunt quidem, & generant, sed nõ sui generis animal, sed Vermiculos tan-
„ tùm, neque ex animalibus procreantur, sed ex putrescente humido aut sicco: vt Pulices, Mu-
„ scæ, Cantharides: & rursus [f] alibi de Insectorum loquens coitu; tardo, inquit, etiam quæ coi-
„ uerint seiunguntur digressu: diu namque eorum copulatio durat, quod in ijs, quæ in nostro
„ conspectu versantur, facile patet, verbi gratia in Muscis, & Cantharidibus. Omnia enim ad
hunc modum coeunt, vt Muscæ, & Cantharides, &c. Quo in loco, vt etiam in superiori in-
gens à Gaza in Atistotelis textum transferendo commissus est error; is enim in vtroque hoc
loco Cantharides Scarabæos transtulit, nisi codicem habuerit, in quo κάνθαροι legerit, quod
tamen neutiquam suspicor: quin si ita est, mendosa fuit lectio, nam κάνθαροι, qui apud Aristo-
telem Scarabæi pilularij dicuntur, fęminino sexu carent. Qui itaque coire queunt?

Vbi generẽtur, & in quibus arboribus.

[a] *De Animal. lib. 9. c. 39.*

Ficum perire si in eo nascãtur Cantharides.

[b] *De caus. plan. 5. c. 13*

Ex Erucis fiunt Cantharides.

[c] *5. Hist. c. 19.*

[d] *Lib. 29.*

Coire Cantharides.

[e] *Lib. 1. de Gen. c. 16.*

[f] *Hist. 5. c. 8*

Error Gazę

MORALIA.

C AVARI valdè ac sordidi, qui nulla in re vtuntur bonis vndique conquisi-
„ tis, Cantharidibus comparantur. Plutarchus, Ergo, inquit, quemadmodum
„ viperas, Cantharides, & Phalangia magis vituperamus atq; odimus, quàm
„ leones & vrsos; quòd illæ bestiæ homines interficiant, neque interfectorum
„ vllus ijs est vsus. Ita, maiori digni sunt odio, qui propter illiberalitatem, &
„ sordes mali sunt, quàm qui propter intemperantiam. & alibi de ijs differens
qui serò à diuino numine puniũtur, probat sumpta ab earum natura similitudine simul cum
flagitio pœnam existere. Cantharidem, inquit, ferunt in se habere quoddam damni, quod in-
iuxit remedium, aduerso modo afficiẽtibus præditam facultatibus. Sic malitia simul secum
gignens id, quod animum mordet atq; vexat, non subsequentem, sed in ipso malefacto præ-
sentem pœnam habet. Assimulantur, & inuidi Cantharidibus, qui optimos quosque & præ-
stantissimos viros respiciunt ac maledictis lacerant vbi possunt, veluti Cantharides, quæ
optimis frugibus, ac rosis quàm odoratissimis damnum accersunt. Atqui hac eligantissima
„ parœmia rursus vsus Plutarchus est, dum de odio atque inuidia differit. Itaque inquit etiam
„ Themistocles dicebat, se adolescentem nullum splendidum fecisse facinus, nondum enim
D sibi fuisse inuisum. Sicut enim Cantharides maximè adultis iam frugibus, & rosis florenti-
„ bus incumbunt: ita inuidia maximè adoritur bonos, & ad virtutem proficientes atque glo-
„ riam. Et rursus ab eisdem inuidis, & maledicis laceratæ suæ famæ auxilium petere possunt,
non aliter quã à Cantharidibus pasi, alarum earundem beneficio mederi queunt. Nam ea-
dem lingua, qua quis alterius famam læsit, recuperare pristinam, vbi vult, potest. Plutarchus
quoque docens iuuenes modum audiendi ac fructum legendi poëtas, monet occasiones eas
quæ ad corrigendum dictum prębentur ex adiectis, & vna pronunciatis verbis, non esse prę-
termittendas. Nam quemadmodum medici pedes, & alas Cantharidis, cùm quidem ipsa
sit mortifera, prodesse & dissoluendi vim habere putant: sic in poëmatis quoque si quod est
nomen aut verbum appositum, quod efficiat, quo minus ad deteriorem sententiam abduca-
mur, arripiendum est, adque explicationem adhibendum sicut quidam in hisce Homericis
versibus faciunt.

Auaritia.

Inuidia.

Maledici.

Epitheta poëtarum;

Scilicet hoc miseris mortalibus extat honoris

Odyss. 8

Vt lachrimis malasq; rigent, ponantq; capillos. Et
Hunc superi statuere modum mœrore carentes
Viuendi miseris mortalibus.

Non enim simpliciter omnibus hominibus miseram vitam à dijs fatali necessitate destinatam dicit Poëta: sed stultis, ac imprudentibus, quos prauitatis suæ causa miserabiles cùm sint, miseros solet appellare, & ærumnosos.

NOCVMENTA.

OBIISSE plurimos Cantharidum veneno legimus. Caius Carbo accusante Lucio Crasso Cantharidas sumpsisse dicitur, quamuis hîc Cantharidas pro quouis veneno, quod ad mortem hominem adigat, intelligi quidam velint. Hoc tamen genus necis [a] Ouidius inimico suo imprecatur:

[a] *in Ibim.*

Vtq; nepos dicti nostri modo carmine regis:
Cantharidis succos dante parente bibas.

In quibus carminibus Domitius Calderinus cæcutit, & penitus ignorat quisnam fuerit huius regis nepos. Erat autem Pyrrhus tertius ab eo, qui cum Romanis bella gessit pro Tarentinis. Is enim puellam, quæ Tygris dicebatur ardentissimè diligebat. Cui Olympias Pyrrhi mater Cantharidas, quibus contabuit puella, propinauit. Sed Pyrrhus re intellecta præ dolore, & amoris impatiens, quod superfuit reliquum veneni protinus hausit, perijtq;. Cossinum item equitem Romanum, vt narrat [b] Plinius, amicitia Neronis principis notum, cùm is Lichene, peculiari olim Ægypto morbo, correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus, ob hanc valetudinem eius à Cæsare, cùm Cantharidum potum propinare voluisset, interemit. Quidã [c] Cossinum hunc externa Cantharidum applicatione, qua sua virtute causticà lichenas, pseras, lepras, & duros, atque callosos in plantis pedum, & digitorum clauos extirpare solent, interijsse, quàm interna Cantharidum potione, quæ nihil ad Lichenis curam prodest, suspicatur. Sequentem historiam regius Parisiensis Chirurgus Ambrosius [d] Paræus commemorat, ex qua magnam huius veneni vim licet colligere. Scortum quoddam quo iuuenem abbatem, in sui amore detineret lauta cœna excepit, additis etiam conditibus puluisculo Cantharidum consperfis. Postera die cùm merum sanguinem ano virgaq; rigida abbas redderet, medicos conuocauit, qui statim ex symptomatibus commemorandis, quæ abunde aderant, intellexerunt ei Cantharidas exhibitas fuisse. Vomitorijs ergò aluũ supernè cient, clysteres ex hordeo mundato, oriza, decocto maluarum, seminis lini, fœnigræci, oleo lileaceo, seuo hircino infundunt, paucam mox Theriacam cum multa conserua violarum, quæ venenum foras eliceret, exhibent, lac potandum præbent iniectiones in vrethram & intestina ex refrigerantibus, vt succo lactucæ, portulacæ, cucumeris, cucurbitæ, melonum, & ex lentis, & viscidis, quo facilius, & diutius vlceratis partibus blando oblitu adhærescerent, vt muccilaginibus psillij, maluarum, cydoniorum, syrupo de nenuphare, papauere & violis, butyro recenti, & oleo amigdalarum dulcium fieri procurant, solum hordei decoctum, aut ptisanam vulgo dictam ei in potum concedunt, cibant vitulinis, hœdinis, & porcellorum cum lactuca, & portulaca, hordeo, & violaria elixis carnibus: quæ sua humiditate aluum laxarent, & lentore obductam asperitatem oblinerent, refrigerantia, & humectantia lumbis, pectini, & perinæo admouent ad ardorem temperandum. Tandem in balneum tepidum, ægrum dimergunt, nihil denique non tentarunt, si qua arte venenum foras elicere, aut infringere possent. Sed frustranei omnes illorum conatus. Interijt enim abbas non remedijs conuenienter præscriptis destitutus, sed veneni contumacia victus. At nequis fortè opinetur omnes ex huiusmodi veneni potu mori, animumq; abijciens, medicorum auxilio se tradere nolit, referam exempla, qui ex huius modi veneni potu conualuerunt. Retulit hoccc Paræus. Nobilis, quædam mulier, cui rubris adhuc, & ardentibus fœdisq; pustulis facies vniuersa deformis erat, adeò vt hanc tanquam elephanticam, omnes aduersarentur parati hominum consortio interdicere, Lutetiam venit, vocatisq; Hollerio & Grealmo medicis, me verò, & Caballo chirurgis, anxiè quærit, ecquid aduersum tantam faciei deformitatem remedij sit. Expenso diligenter malo elephantia, vacare ipsam pronunciauimus. Ceterùm vniuersæ faciei imponendum esse vesicatorium ex Cantharidibus, tribus, vel quatuor horis post, è facultate ad actum redacto medicamento, infigniter illi ardere vesica, ceruix verò vteri intumescere cœpit, cum torminibus assiduo vomitu, mictione & deiectione, corporis membrorum phanatica iactatione, febre perurente, & planè ignea. Cogo repente medicos,

[b] *Lib. 29. cap. 4.*

[c] *Li. 1. Epist. Medic. 47.*

[d] *Lib. 20. cap. 28.*

Cossinus eques Romanus qui obijt.

Exempla eorum, qui medicorũ auxilio à veneno Cantharidum conualuerunt exterius & interius adhibito.

A in eam sententiam itum est, vt illi lac multum potandum exhiberetur, per anum in intestina, per vrethram in vesicę, & vteri ceruicem inijceretur, in lauacro tepido decoctionis seminis lini, radicum, & foliorum maluæ, bismaluæ, violariæ, hyoscyami, portulacæ, & lactucæ, ad doloris vsque sedationem, contineretur. Lumbi, & genitalia vnguento rosato, & populeone in oxycrato agitatis, & concorporatis linerentur. his artibus mituerunt omnia symptomata. E facie interim tota in vesicas sublata, cùm purulenta multa sanies prorupisset, euanuit in perpetuum, quæ ante faciem occupabat deformitas, adeò vt paulò pòst viro desponsata, multa prole fœlix hodie etiam superstes incolumi sanitate fruatur. Hæc itaq; mulier sic cõualuit: Verùm is Gallus iuuenis, quẽ refert [c] quidã, peius se ex Cantharidum assumptione habuisse, nihilominus medicorum, & is ope superstes euasit. Erat, inquit, Bononiæ ex Gallia adolescens diuitijs, & stemmate nobilis, Gallo quouis Gallinaceo salacior: qui puellam non adeo longè ab ędibus Diui Dominici habitantem deperibat: quæ cùm illi noctem condixisset, illius amore inescatus, consilio sui commilitonis, ne in Veneris conflictu succumberet, ad coitus illecebram Cantharidum puluerem in iusculo quodam absorpsit. postea cùm ad primã noctis facem pruritum circa pudendum sentiret, lętus, ac ratus esse libidinis à pharB maco tentiginem, amicam adijt. in concubia verò nocte cùm pũctionibus corpus vellicaretur, & in ore cedrini picis odorem perciperet, nec mente sibi probè constaret, ac animę defectu, & vertigine penè concideret, tristis auxilij, & inops, domum redijt. Vbi cùm cruento vrinæ stillicidio, ac ardore continuò distorqueretur, deũm hominumq;, & præcipuè Lodouici de Leonibus mei in re medica præceptoris, opem implorauit. Quem cùm eius ex Gallia conterranei noctu consultum accessissent (nempè cui noctu egredi ob quorundam Bononiæ factionum insidias, tutum non foret) mihi accersito negotium visendi ægrum dedit: iussitq; vt dato ad sorbendum oleo, vomitum prolicerem: ventrem clysteri ex mercuriali, maluarum, radicis altheæ decocto, in quo cassia addito liliorum, ac violarum oleo, dissoluta esset eluerem, & vt singulis horis plenum lactis caprini, aut bubuli cyathum patiens ebiberet. Quod si hoc deesset, lac ex nucleis pinearum, ac melonum, & cucurbitę, ac papaueris seminibus contusis, cum stillatitio maluarum, & halicacabi liquore, aromatarium per colum emungere iuberem, ac id loco veri lactis patienti, etiamsi in solio aquæ calidæ desideret, affatim potandum præberem. istis remedijs Gallus sanitatem recuperauit.

[c] *Lib. 1. Epist. Medici. 47.*

C

PROVERBIA.

CANTHARIDVM ritu astans somniat. ita in Plauti quibusdam codicibus scriptum reperio in Menæchmis. Cantharidum ritu astans somniat.

Certè hæc mulier Cantharidum ritu astans somniat.

Sed hunc locum Plautinum Philippus Beroaldus, in suo ad aureum Apulei asinum commento, mendosum iudicat, ac legi vult Cantharino pro Cantharidũ: quia hoc intellectu, ait, fœminã somniare astantem ritu Canthari vasis vinarij, qui ea forma est, vt rectus astet consistatq;. quæ autem de Cantharidibus produntur futilia esse, nec quidquam ad Plauti elegantiam pertinere. Erant enim qui ita interpretarentur hunc locum; Astans somniat hæc mulier more Cantharidum Vermiculorum in pyro nascentium; qui astantes somniare solent. Porrò Baptista Pius, eum in Plauti locum commentans, autorem eius rei desiderat, qui Cantharides paruos Vermiculos stantes somniare asserat: cùm sint minutili, ac ferè nulli. Adde, quod si deflectis epitheton etymologicũs à CanD tharidis, fiet Cantharidinus: propterea mauult sic exponere. Hæc astans, in statu enim stabat & recta, cum Menæchmum alloquitur Erotium, somniat, somniosas loquitur affannias intro Cantharinum deflectit. quem Cantharum scimus lenticulari fundo semper stare. Melius tamen mea quidem sententia hunc locum restituunt, qui pro Cantharino canterino legunt à canterijs equis deducto epitheto. Sunt autem equi canterij castrati. Itaque canterios stantes somniare, & canteriorum somnia placidiora, & tranquilliora esse, quàm equorum probabile est. Quin constat canterios magis, quàm equos stantes dormire, & somniare. Vt cunq; sit locus est difficillimus, quod si autem eo modo legatur quo vetusti codices legunt, quadrabit, aut in somnolentos, aut inepta, & futilia proloquentes.

Plautus correctus.

Canterij qui.

APOPHTHEGMATA.

THEODORVS Philosophus Cyrenæus Lysimacho regi mortem sibi minitanti, enimverò, inquit, magnifica res tibi contigit, quia Cantharidis vim assecutus es. Cumque hoc dicto accensus, cruci eum affigi iussisset: terribilis hæ (ait) sit purpuratis tuis; mea quidem nihil interest, huminé, an sublimè putrescã. Ignobilis quidam Grammaticus hoc apophthegma, exponẽs, relatum à [a] Valerio Maximo, & [b] Cicerone, Cãtharidem Vermem exponit perexiguum similem Araneæ, nigrum, atq; terrenum, qui eius dicitur esse naturæ; vt in quo affectu quempiam momorderit, in eo semper persistat vsque ad mortem: vt si ridentem momorderit, ille ridens moriatur. Sed hic interpres à vera aberrat via, nec formam, nec naturam animalculi planè assecutus. formam quidem quia nec Araneæ simile, nec nigrum, nec terrenum, sed potius Vespæ, aut alterius cuiusdam coleopteri oblongi corporis sexq; pedibus, colore aut viride, cui nonnihil aurei splendoris inest, aut vaginis lineis rubris consperſis, in arborum quorundam, aut fruticum summitatibus nascens. Sed & naturam, vt dixi, ignorauit, non enim morsu lethale venenum spargit per corpus, sed si eius puluis per potum intus assumatur, aut exterius partes prope vitales applicetur, necem infert. Itaq; hoc modo interpretanda est hoc responsum philosophi: tu tyrannus cùm sis, vim Cantharidis assecutus es, hoc est potentiam necandi homines quoscunque vis, non aliter quàm Cantharides, quæ cum cuicunq; homini applicantur, eum interimunt, ac necant.

[a] Lib. 6.
[b] 1. Tusc. q.

VSVS IN MEDICINA.

CVM sit tam frequens apud medicos Cantharidum vsus, tamque diuersæ de earundem vsu ac facultate sententiæ, nolui hac de re paucis agere, ne videar lucem aliquam, qua tam multæ controuersiæ clariores fiant, lectori denegare velle. In his itaque quæstionibus elucidandis versabimur. An tutò medico liceat hoc genere medicaminis vti: contra quos valere plurimi autores prodiderunt. In qua corporis parte venenum lateat. Quomodo asseruandum, & colligendum: ac postea morbos quibus medeatur recensebimus, & vtendi applicandivè modum exponemus. Scire itaque primùm oportet, meritò à pluribus dubitari, num Cantharidum vsus medico conueniat. Neque enim potum earum, nec externam applicationem tutam esse facilè ex suprà dictis patet historijs. Quin & Bartholomæus Montagnana insignis medicus refert quendam ciuem Patauinum, cùm alteri genuum Cantharides admouisset, supra quinque libras sanguinis eminxisse. atq; idem accidisse alteri, qui eas ad vnguium leprosorum scabritiem tollendam pollici pedum applicuisset. Quinimo reperti sunt qui plura etiam adiecerint, scilicet Cantharides manus detentas sanguinis mictum efficere; propterea quòd aliquando legissent, nonnullos purgantibus medicamentis fuisse purgatos, quę in manu solùm gestassent. Sed hoc ipsum mirum est plerosq; simpliciter credidisse, cùm absque insigni aliquo periculo quispiam experiri facilè posset, quàm sit id à veritate alienũ. Afficere enim nostram naturam, ac labefactare minimè potest, nisi vis eius ad interiora viscera penetret, & ad vesicam præsertim, quam peculiariter lædere dicitur. At facultas eius venefica ad tales partes interiores peruenire non potest, nisi prius partes exteriores exulceret. Opinamur itaque in manu retentas nil damni adferre, nisi cùm exulcerentur. Atqui hoc modo si intelligant, nil noui adferunt, cùm id clarum sit ac manifestum ex prædictis exemplis, & similis in alijs noxijs medicamẽtis experiẽtia, Quandoquidẽ scripsit [c] quidã se crebro expertum esse, quum sordidis in genu, & iuxta talos vlceribus, Mercurij præcipitati puluerem paulò frequentius inspergeret, illius virus cæteris membris illæsis, ad dentes penetrasse, & os, ac pharyngas diuturno nocturnoq; saliuæ effluxu maduisse. Ex his itaque cõstat Cantharides, à medicis, vt assolet, minimè vsurpari oportere, cùm sint medicamina noxia. Quin & lege Iureconsultis vetitum est atq; sanxitum, ne quis cuipiam Cantharides, aut aliud quodpiam venenum dederit, aut vendat. Quapropter Cantharides obiectæ sunt Catoni Vticensi, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quoniam eas sestertijs sexaginta adduxerat, vt testatum reliquit [d] Plinius, ac idem [e] Seneca confirmat. Venenum, inquit, Cato vendidit, „ quærite an ex proscripto licuerit emere, quod licuit Catoni vendere? Quare si venditio ca- „

[c] lib. 1. Epist. Medic. 47. Mercurij præcipitati puluis.

Cato Cantharides uẽdidit.
[d] lib. 29. c. 4
[e] Cõtro ver. lib. 6.

rum

A rum ab antiquis fuerit improbata, multo magis vsus erit improbandus. Verùm si res ritè tan
toperè controuersa examinetur, rationem vt rectè medici vtantur, ac quiuis hominum, sitam
esse iudico in mensura seu modo, mixtura, in statu corporis ægrorum, in electione. In men-
sura autem, vt grana tria, vel quatuor intus præbeantur ægro, si eas in potu assumere debeat.
Nihil enim nocet minima veneni quantitas, vt nec minima ignis scintilla nihil vrit. exterius
autem maiori in copia applicari potest, sed quæ ad vesicas excitandas solummodo sufficiat;
sed nec diu applicatæ parti detineantur, ne venenum vlterius longitudine temporis per ve-
nas, & interiora corporis viscera serpat. Refert quoq; mixtura, hoc est cum quibus misceantur: nam si interius sumi debent, vt vrinam prouocent, aut aliquem alium morbum profligant, danda erit diligenter opera, vt talia medicamenta commisceantur, quæ earum venenum obtundant, ac mitigent, quemadmodum scripsit [f] Galenus: Cantharis, inquit, si sola exhibeatur vesicam exulcerat, & cùm inimicam nobis facultatem obtineat, hominem plerunque necat: at si quibusdam alijs misceatur, auxilium vesicæ præbet, & vrinam magnoperè prouocat. Adhibentur quoque externis partibus cum ijs commixtæ, quæ earum acrimoniam temperant. Aegrum quoque intueri oportet in quo sit statu, quodnam ipsi temperamentum, quæ vires, ac facultates corporis. Non dantur deploratis, nec quibus viscerum scirrus, aut alius morbus insanabilis est. Aegrius ferunt temperamento calidi, quàm frigidi; imbecilles corpore, quàm validi. Refert etiam non parum in ijs deligendis cura, de qua postea plenius agetur. Videtur quoque ad hunc locum pertinere, si dixerimus, in qua parte horum animalculorum venenum existat. nam si aliqua in parte lateat dempta ea, securus erit eorum vsus, nec tam circumspectè in ijs vtendis agendum erit. Verùm hac de re nõ constat inter autores: alij enim in pedibus, & capite venenum esse existimant, alij negant: rursusq; alij caput, & corpus abijciunt, alas, & pedes ad vsum redigunt, vt ait Galenus. [g] Hippocrates poculum præscribẽs hydropi, abiecit caput, pedes, & alas. Cantharides, inquit, tres, abiectis singularum, tum capite, tum pedibus, tum alis in cyathis aquæ tribus terantur, &c. Galenus in commento, Quidam, inquit, dictionis huius mentem haudquaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à Cantharidibus abiecit, deditq; hydropi, cui cùm à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaq; copiosa aqua, curatus esse visus est, quod pars tumoris præter naturam plurima sanè statim ad moderationem redacta sit; Veruntamen non multis pòst diebus obijt. Quam ob caussam medico quidam
B C crimen ingessit, perperam data esse Cantharidũ corpora, inquiens nempè, propinanda ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque esse, quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus hydropi altri ita propinauit, moxq; facto similiter in femore abscessu, sectoque atque effluxo similiter humore, multis pòst diebus hominem mori contigit. Quanquam vrinarum prouocatorio ex Cantharidibus confecto quidam citra bibentium incommodum vsi sunt. Quapropter ex hac medici audacioris historia, qui nunc corpora tantùm, nunc alas, capita, & pedes solummodo infœliciter dederat, integras se dare profitetur Galenus; quasi in quibusdam earum partibus vis sit venenum reprimendi. Conuenit tamen inter omnes scriptores alas earum veneno auxiliari. At quidam, inquit, [h] Galenus solas alas, & pedes inijciunt, quæ aiunt esse alexiteria ijs, qui corpora ipsorum bibissent; alij contra; at nos totas indimus: & Plinius, Cantharides, inquit, Vermiculi ficorum, & pyri, & peuces, & cynacanthæ, & rosæ. Venena hoc remedia secum habet: alæ medentur quibus demptis læthale est. Notandum autem hunc locum Plinij mirè mutilatum, confusumque esse verborum ordinem, qui aliquo Asculapio opus habet, qui eum pristinæ sanitati restituat: nam cùm locutus esset de Tineis, & Culicibus quibusdam ficarijs, hæc de Cantha-
D ridibus mutilator, quisquis ille fuerit, imposuit, tum rursus ad Culicũ, qui ex acidis gignuntur, naturam reuertitur. Per Cynacanthen alij oxyacanthen alij cynorhodon intelligunt. Quum itaque in Cantharidibus obseruatum sit, venenum certis inesse partibus, merito redarguenda erit Cardani sententia, quę affirmat, vltimam siccitatem esse venenum. nam si alæ sint sicciſſimæ partes totius corporis, in ijs venenum latere magis, quàm in cæteris partibus, fateri cogitur, cùm tamen & experientia Galeni reclamet, & veterum autoritas. Virtutem habent si integra sumantur corpora calorem eliciendi, vlcerandi, erodendi, vt autor est [i] Dioscorides; ex quibus Galenus vult conijcere terrenæ eas esse substantiæ, gustuq; acris, quamobrem ob erosionem, & putrefactionem non gustentur. Ad varios morbos vtiles, & quia calidissima sunt ad vlcera maturanda aperiendaque adhibentur. In pulueres tritæ sanguineq; hircino, vel mastici mistæ, in vino sumptæ intumenti corpori sunt vtilissimæ. ad hydropicos præscribit [k] Hippocrates Cantharides tres demptis alis capitibus, & pedibus in cyathis aquę tribus tritas. Sed antequam æger bibat, calido perfundendus, vngenduſque, ieiunus bibere debet

Medici, vt rectè vtantur Cantharidibus.

Cum quibus miscendæ Cantharides.

[f] *Ad Pis. de Theriaca.*

Quibus nõ sint dandæ Cantharides.

In qua parte venenum lateat.

[g] *Lib. de simplici. med. facul. 11.*

[g] *lib. de Vict. rat. in morb. acutis.*

[h] *lib. 11. simpli. med. facul.*

Lib. 11. c. 35

[i] *lib. 2. c. 55.*

Ad quos morbos vtiles.

[k] *lib. de Vict. rat.*

Ad hydropẽ

debet & panes calidos ex oleo, & pinguedine edere. Cantharidas antidotis impoſitas aquæ inter cutem auxiliari prodiderunt aliqui teſte Dioſcoride. Quin rurſus Hippocrates, aquæ inter cutem, quæ in vteris fit, præſcribit, Cãtharidas tritas, & modico tempore appoſitas. Pulueremem earum ex aduſtione factum, (nam ſic præparatas magnam facultatis deleteriæ partem exuri putant) addito ceraſorum gummi, vt magis ſit ſalutaris minuſq; noxius in diureticis electuarijs cõmiſcendum ſuadẽt, atque exhibẽdum cum apozemate morbo conuenienti diſſolutum. Quod ab Actij doctrina non abhorret, qui ait quendam ex præceptoribus ſuis in pharmacum vrinam ciens parum de Cãtharidibus indidiſſe, reiectis alis ac pedibus. Non dubium eſt, quin brachio, ac ſcapulis appoſitæ vrinam potenter prouocent. Illitas licheni prodeſſe cum ſucco taminiæ vuæ, & ſeuo ouis, vel capræ, autor eſt [l] Plinius. Excoriatorium Lichenum quo Romæ vtebatur Pamphilus, ac plurima, cum eo lucratus, cùm mẽtagra morbus appellatus inualeſceret, ventres Cantharidum recipit. Ijſdem vtitur Axorius ad idem malum in ſuo excoriatorio, quod recipit, ſquamæ æris drachmas ſex, atramenti ſutorij drachmas quatuor, Cantharidum ſeſquidrachmam, veratri albi tantundem, ſandarachæ drachmam vnam, excipitur cedria. Aliqui, vt tradit [m] Plinius, Alopecias Canthariде trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute, cauſtica cũ ſit vis earum, cauendum ne exulcerent alte. Poſtea ad ulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & ſimum cum helleboro, & pipere illini iubent. Et Apius Phaſcus citante ipſum [n] Galeno ad Alopecias inueteratas, cum haſce in ſole, aut ad ignem illeuiſſet, & bulla excitata acu humorem euocaſſet, cerato hoc reliquam curationem perficiebat: habet autẽ ſandarachæ drachmas duas, auripigmenti drachmas totidem, veratri nigri, & elaterij drachmam vnam ſingulorum, ventrium Cantharidum tantundem, excipiuntur cedria. quidam tritis tantùm cum aceto vtuntur ad producendos capillos capitis, eodemque modo lepris fœliciter illinunt. Tritas cum vua taminia ad verrucas laudat Plinius, & cum farina hordeacea mixtas atque contritas ad aliena corpora extrahenda. Sufficientem, inquit [o] Galenus, habemus experientiam de Cantharidibus, quod in vngues pſoroeidas cum idoneis ceratis, & emplaſtris impoſitę ſic illos educunt, vt toti cadant. Miſcuimus, inquit, eas facultatibus pſoris, & lepris congruentibus, nec non quibuſdam ſepticis, atque interim etiam ijs, quæ clauos quos vocant, eijciunt. Quendam etiam medicum medicamento ex Cantharidibus ad podagras vtiliter vſum Plinius, & [p] Paulus Aegineta referunt. neque id mirum, cùm virtutem habeat erodendi, humorem ex alto euocandi, ac veſiculas excitandi, quibus ruptis humoris plurimum excreuit atque ita curauit. Quapropter & hodierno tempore phœnigmis ex Cantharidibus frequenter vtuntur ad ſimiles morbos articulorum doloreſque, & ad humores parti cuiuis firmiter inſidentes, qui neque emollientibus, attenuantibus, diſcutientibus, attrahentibus reſolui poſſunt. modus autem vtendi hic eſt. Cantharides tritæ in exquiſitiſſimum leuorem parti imponuntur iam frictione rubenti, & excalefactæ. atque ſic promptiſſimè, nec admodum vehementi dolore ardorevè humores ſeroſi largiter euocantur. At mitius vnguentum fuerit, quod in portione vna tritarum Cantharidum, axungiæ, & cerati liquidi quadriplum contineat. Tutius quoque & moderatius fuerit cataplaſma, quod habet Cantharidum tritarum partem vnam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpæ ficuum & fermenti acris partes ſex. Et hoc quoque compoſitum, quod veſicas eccitet, apparari poterit. Saponis nigri, & ſalis vulgaris triti pares portiones confundito, dum concorporentur, & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquamque ducit nullo ſenſu doloris. Rupta autem, & aperta veſica humor ſenſim emanat, inductoque pingui, aut leniente medicamento, non antè finitur exulceratio ſiccari, quàm omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus, hoc itaque modo cum Cantharidibus, acriter ac firmiter impacti humores ex alto corpore educuntur, doloreſque pertinaces ſedantur. Sanant quoque albas faciei puſtulas cum aceto illitæ, Scabiem, Pſoras, & Nomas, item Carcinomata cum oleo coctæ ad mellis craſſitudinem. hoc etiam pacto vſurpatæ molliendis maturandis aperiendiſque vlceribus conueniunt: nam miſta calce, (vt Plinius tradit) panos ſcalpelli vice aperiunt. Hippocrates eiſdem vtitur in nobiliſſimo illo medicamento Carico dicto, quo carnem in vlceribus exedere ſolet. Dicuntur non ſolùm vrinam, ſed & menſes quoque ciere. Quapropter in plurimis mulierum morbis à menſium obſtructione profectis [q] Hippocrates dedit. Si verò, inquit, menſes non fiant, vbi hæc opportuno tempore feceris, Cantharidas bibendas dato, & poſtquam prodierint ieiuna, & illota, ac ſuffitu cum viro dormiat. & alibi; At in menſibus ſiquidem ſanguis eruperit, ſatis eſt: ſin minus Cantharidas quatuor bibat pedibus, alis, ac capite reiectis, & pœoniæ grana nigra quinque, & ſepiæ Cua, & apij ſemen cum vino, &c. & rurſus ad vteros aperiendos purgandoſq; hoc adhibet medicamentum. Cantharidas quinq;, inquit, aceto albo affuſo tento, & non

Ad vrinam prouocandam.

Lichenem. [l] *Lib. 29. cap. 4.*

Ad Alopecias. [m] *Lib. 29. cap. 9.* [n] *De comp. med. ſecun. loc. 5.*

Ad Verrucas. Ad aliena corpora extrahenda. [o] *11. de ſympli. med. fac.*

Ad Podagram. [p] *Li. 3. c. 78.*

Phœnigmus ex Cantharidibus.

Ad puſtulas faciei. Scabiem. Pſoras. Nomas. Carcinomata.

Menſes cient. [q] *Li. de nat. mulieb.*

Ad varios mulieres morbos.

A & non valde liquidum medicamentum facito, sed vt digitis effingi possit, & de ficu alba pingui sine granulis, & pelle, & duplam Cantharidum partem admisceto, & efformatam glandulam tenui lana inuolutam subdito. Vt mulier cõcipiat, valet hoc, quod sequitur, secũdum eundem [r] autorem. sumito Cantharidas tritas quinq;, & colocinthidis longæ internam partem spongiosam myrrhamq;: hæ melle cocto subacta in glandem efformata lana, inuoluito; excepta summa parte: deinde in oleum suauissimum intingito, & apponito. Et alio in loco Cantharidas in vino subactas in lana subdit, vt fœcundas mulieres reddat. Idẽ ad vteri strangulationes commendat Cantharides quinque thuri, & myrrhæ commiscens, & glandulam longam magnitudine gallæ faciens, ac lana obuolutam linteo albo circundans, & vnguento Aegyptio albo, aut rosaceo madefactam apponens. Vbi autem vehemens dolor vterum inuaserit, prodesse [s] ait Cantharides simul coctas in vino nigro cum cypero, calamo, iunco odorato, & iride. Vtero verò ad præcordia prolapso suadet, vt postquam purgata sit mulier, fomentum vtero adhibeatur ex hisce, quę ex lauro præparantur, ea quę ex narcisso fiunt apponens, ac tribus interpositis diebus id quod ex Cantharide prę paratur. Idem autor ad secũdas ejiciendas Cantharidibus vtitur. [t] Alibi quoq; ijsdẽ ad alias internas affectiones, vt ad morbum regium. Exhibeto, inquit, & Cantharidas sine alis & capite quatuor tritas, & in vini albi hemina dimidia dilutas modico etiam melle affuso, atq; has bis, aut ter in die bibat. Contra lumbricos tritas, & cum radice vitis albæ bibitas celebrat [u] Galenus. Mathiolus à cane rabido demorsis præbet. Si telæ Aranearum inuolutæ, & quartanario suspendantur, eum perfectè liberari cum [x] Mizaldo assero. Scribit [y] Ruellius easdem venerem concitare tanquam omnibus notum. Iam verò, & Salamandræ produntur Cantharidum potu. Hæ enim Salamandris contraria, vt scripsit [z] Plinius. Phalangiorum quoq; morsibus in Apulia occurrunt experimento [aa] Iohannis Baptistæ Portę nobilis medici: id nouum est: quapropter eius verba subscribam. In Apulia, inquit, genus Phalangij viget, Tarantula vulgo dictum, cuius morsus perniciosissimus, nascitur ibi copiosissimum frumentum in quo Cantharides oriũtur. Nos hac contemplatione (nempè in ijs locis vbi malum, ibi quoque remedium nasci) imaginati sumus tres, vel quatuor in potu datas succurri posse ab eo demorsis, nec fefellit experientia: nam verum compertum est periculo facto.

Contra sterilitatem fęminarum.

[r] *Lib. de sterilib.*

Aduersus strangulationes.

[s] *lib. de morb. mulieb.*

[t] *Lib. de internis affectionib.*

Ad icterũ.

[u] *De Theriaca ad Piso.*

Cõtra quartanam.

[x] *Memorabi. Cent. 3.*

[y] *Lib. 2. de Natu. stirp.*

Cõtra Salamandras.

[z] *lib. 29. c. 4.*

[aa] *lib. 6. Phytogn. c. 23.*

Cõtra Phalangia.

C

ELECTIO MODVSQVE REPONENDI.

PLVRIMVM, vt dixi, refert ad rectum in medicina vsum, vt optimis vtamur. Eliguntur ad recundendum, quæ in frumentis colliguntur, teste Dioscoride, qui potentissimas esse scribit varias, lineis transuersis, promissoque corpore, crassas, & Blattarum more præpingues; sed inertes, & imbecillas, quæ sunt vnius coloris. In quibusdã codicibus vulgaribus laudantur luteis lineis quas in pennis transuersas habent, hęc lectio melior iudicãda, vtpotè cũ [a] Plinio conueniens, qui hæc ex Dioscoride transtuliſse videtur. Potentissimæ, inquit, inter omnes variæ, luteis lineis quas in pennis transuersas habent, multùm pingues: inertiores minutæ, latæ, pilosæ; inutilissimæ verò vnius coloris macręq;. Et Aetius affirmat se id expertũ esse, nimirũ, quæ in tritico reperiuntur, & virgulas transuersales melini coloris in alis habent, meliores esse reliquis. In quodã libello edito [b] Galenoq; adscripto efficacissimæ haben tur, quæ in spicis frumenti adhuc florentis virides, & quasi districtę circa suas papillas, violaceo colore oblongę, & vastę: inertiores eæ, quę circa rosas colliguntur, quod cum Plinio cõgruit scribente, in alba rosa minus efficaces esse. Prestant autem, quę sunt solidę, recentesq;: nam inueteraſcentes facilè cariem sentiunt, vnde inutiles fiunt in medicamentis. Selectę itaque viuæ secundum Dioscoridem, in fictili vase non picato conduntur, & raro mundoq; linteo obligato ore, & deorsum conuerso suspenduntur, super aceti feruentis quã acerrimi halitum, donec æstu exanimentur, postea lino transfixę reponuntur. De eadẽ re sic breuiter [c] Plinius. Conduntur, inquit, in calice fictili non picato. (ἀκόνιτον vocat Dioscorides, quanquam ibidem interpres vas non picatũ exposuerit hanc Plinij versionem secutus. ἂς βάλω, inquit, ἐς τὸ ἀκόνιτον ἀγγεῖον. Est autẽ vas ἀκόνιτον τὸ μὴ κεκονισμένον, hoc est non illitũ albario opere, aut calce. aliàs idẽ Dioscorides ἄπιστον vocat de Thalassomelite loquens, quod contrariũ est τῷ πεπισμένῳ, & linteo colligato, congestę rosa matura, & suspenduntur super acetũ cũ sale feruens, donec per linteolũ vaporentur: postea reponuntur. Placet cuidam, vt circa mensem

[a] *lib. 29. c. 4.*

[b] *De simpl. medic.*

Recundendi modus.

[c] *lib. 29. c. 4.*

Vas ἀκόνιτον quid.

Augustum ad remedium colligantur, & in aceto mersæ necentur, ficq; reponantur, durareq; per quindecim annos putat; nos per biennium & experientia, & veterum autoritate persuasi. vbi enim per duos annos repositæ fuerint, cariem sentire incipiunt. B

VSVS IN ALIIS.

Viperæ Cantharidibus aluntur. [a] *De Theri. ad Pison. c. 13.*

SI quis viperas domi in vase vitreo diu conseruare viuas cupiat spectaculi gratia, quod hodie pharmacopolas in Italia frequenter factitare videmus, eum oportet ipsis Cantharides in cibum dare. hoc enim conueniens esse earum alimentum [a] Galenus docuit. Qui visu hebetes facti sunt ex continuo rerum splendidarum, ac lucidarum intuitu, visum eundem acuere possunt, earum Cantharidum contuitu, quæ virides sunt, & quarum nunc apud medicos frequens est vsus, quamuis minus sint præstantes.

CONTRA VENENA SEV POTVM. F

Signa potarum Cantharidum. [a] *Lib. 6. c. 1.*

QVIBVS datæ sunt Cantharides (vt docet [a] Dioscorides) signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad vesicam vsque cuncta erodi sentiuntur; picem aut simile quiddam cedriæ resipiunt: dextera præcordia inflammantur. Vrinam ægrè reddunt, & subinde cum lotio sanguinem emittunt: stigmenta non secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia vrgent: animo linquuntur; obortaque vertigine concidunt: postremò mente abalienantur. Quarum plurima [b] Nicander hisce versibus expressit.

[b] *In Alexipharma.*

Μὴ μὲν Κανθαρίδος σιτηφάγου ἔυτ' ἂν ὀδώδῃ
Κῶνοποτὸν δεξάμενος χυτὴ ἐναλίγκια πίσσῃ.
Πίσσης γὰρ ῥώθωσιν ἀγει βάρος. ἐνδε χαλινῷς
Οἷά τε δὴ καρφέα νέον βεβρωμένα κέδρου.
Αἰδ' ὅτε μὲν πλαδόωντι ποτῷ ἐπὶ χείλεϊ δεγμὸν
Τεύχουσιν. τότε δ' ἄυτε περὶ ςόμα νειάτα γαςρὸς.
Ἄλλοτε ἠμὲν μεσάτη ἐπιδάκνεται ἄλγεσι νηδύς.
Ἡ κύςις βροθέᾳ σα. περὶ ψαύουσι δ' ἀνίαι
Θώρηκος. τοτ' ἐπὶ χόνδρος ὑπὲρ κύτος ἕζετο γαςρὸς.
Αὐτοὶ δ' ἀχαλόωσ', ἀλλὴ δ' ἐφὶν ἠθεα φωτὸς
Ἄψυχος πεδάει. ὁ δ' ἀελπέα δάμναται ἄταις.
Οἷά τε δὴ γήρεα νέον τεθρυμμένα πάππου,
Ἠέρ ἐπιπλάζοντα διαψαίρουσιν ἀήλαις.

Hæc Iacobus Greuinus hisce Latinis versibus explicauit.

Nec tu frugiseeam, piceum quæ reddit odorem,
Cantharidem pota, quia talem imitata resinam
Plenas illa trahit nares, & dentibus ipsis
Infecto cedriæ sapor obuersatur in ore;
Morsaq; labra dolent: aliàs extrema superni
Ianua ventriculi, contortaq; vellitur aluus,
Atq; cruentam acer vesicam supprimit angor;
Multa coarctatum stringitq; angustia pectus,
Subcidensq; cibi coquus imo ad viscera tendit.
Redditur impatiens mutatis moribus æger,
Vt pulsa ob tantum mente, & ratione dolorem,
Lamentabilibus cadat interiatq; querelis;
Qualis in horrenti spinarum pappus echino,
Quem violenta rapit per inaneq; dissipat aura.

Horum omnium symptomatum caussas examinemus. Nocent priuatim vesicæ omnibusque vrinæ inseruientibus membris, non modò haustæ, sed exteriùs appositæ, vt ex relatis historijs, licet cognoscere. Quo fit, vt qui hasce hauserint, exulcerata inde vesica, magnis

vrina

A vrina reddenda excrutientur doloribus, & propterea vrinam ægrè excernunt. quanquam præter vesicam, omnia in vniuersum lædant viscera, quòd virtutem habeant erodendi, & postremò necẽ inferant. Sua enim deleteria, & pernitiosa vi deradunt internos omnes meatus, quibus obuiant. Proinde non mirum si cum lotio sanguinem extrahant erosis vesicę vasis ab eis: neque, si quando (vt recentiores quidam dixere) penis ipse, testes, pubes, & vesicæ ceruix intolerabili inflammatione vexentur. Hinc enim plerunque euenit, vt qui hauserint, vrinæ stillicidio afficiantur, non sine intolerabili ardore angustiaque. Cæterùm & picis, & cedriæ odor, quem à Cantharidibus malè affecti gustu, & olfactu percipiunt, aliunde Mathioli iudicio, non prouenit, quàm à vaporosis humoribus in ventriculo, & iecinore adustis, intensa huius iecinoris caliditate. Ab ea si quidem dum exuruntur humores, quædam inuicem fit commistio, quæ propriam, tum gustum, tum odoratum inficiendi, facultatem adipiscitur. Inflammantur præterea dextri lateris præcordia. quippe cùm veneni vis in iecur facilius quàm in lienem excurrat, mirum vtique non est si concitatis vtique inflammationibus, potius dextrum, quàm sinistrum ægrotet latus. Nec alia ratione fit inde fluxio dysenteriæ similis, secum deferens intestinorum ramenta, quàm quòd Cantharides ipsæ ad intestina

B descendentes acerrima sua vi, ea exulcerent, & abradant. Defectus verò animi, ingensque anxietas, & cordis angustia partim eueniunt doloris, ardoris, intolerabilisque inflammationis exuperantia: partim verò deleteria vi pharmaci, quę vsque adeò resoluit vitales spiritus, & imbecilles reddit, vt inde affecto corde, hæc tam sæua oriantur symptomata. Quin & ob id vertiginosi fiunt, phrenitide amentiaque capiuntur, qui eas sumpserint, quod venenosæ exhalationes, quæ à colliquatis humoribus in inferioribus membris sursum in cerebrum feruntur adeò, vt ipsum inficiant, & animales facultates corrumpantur, ratioque pereat. Sanguis item corruptus, & plus æquo ab hoc venefico medicamento incensus febrem concitare potest, ex qua delirium & mentis alienatio, aut furor oriantur. Sed antequam grauiora talia symptomata accidant, solicitè diligẽterq; vomitus eliciendus, dato oleo, aut decocto capitis hircini, porcini, vel agnini, veluti [b] Nicander his versibus pręcepit.

Vrinam cur ęgrè excernant ægri.

Picis aut cedriæ odor vnde.

Febris vnde.

Vomitus.

[b] *In Alexiphar.*

Δὴ πότε δ' ἢ σιάλοιο καρηάτος, ἢ κεφαλῆς
Ἀμυγδάλῳ σπορά δ' ἐσσιν ἐυτροχάλοιο λίνοιο.
Ἦ ῥέον χοροῦ α ταμιὴν κεράσυτα χιμαίρης
Ἦ ἔτι πουχνὸς μορόεν ποτὸν αἰνυσο χύτρου,
C Εἰς δ' ἔμετον κορέσαιο, τὰ δ' ἀθρόα νειόθι βράσσοις
Ἐμματέων, ἔτ' ἀπεπτα πύλη μεμιασμένα δόρπα. Hoc est.
Præterea iuuenis capræve suisve, vel agni
Decocto capite, aut etiam anſere pinguia iura;
Quæ tamen adiecto lini sint lubrica fructu
Offer, & oppleto dum surgat nausea ventre.
Mox vbi tunc imo sederunt omnia fundo
Infimam ad vsque gulam crudas dum senseris escas,
Inserto vomitum proritans indice produc.

Cerebella enim omnium animantium, cùm lentore quodam sint prædita, difficillimeq; concoquantur, succum generant crassum, vomitumque mouent, quod melius pręstant, si cum lini semine, quod crassum est, & flatulentum, elixentur. Nam & ventriculum laxat, & aluum lenit, & acrimoniam maleficamque vim Cantharidum obtundit. Quod & iura carnium pinguium cunctarum præstant, quibus ita infarciendus est ventriculus, vt tandem ea, vel spontaneo vomitu, vel digito in fauces immisso reijciat. Asclepiades apud [c] Galenũ passum cum

D oleo mistum, & seuum cum aqua decoctum atque colatum bibenda dabat, vt vomerent. Post vomitum clysteres è lacte parandi, vt cecinit Nicander.

[c] *Lib. 2. de Antid. c. 7.*

Clysteres post vomitum.

Πολλάκι δ' ἐγκλοιῦρι νέον γλάχος ὄιος ἀμίξας
Κλύζε. τὰ δ' ἤλιθα γαστρὸς ἀφόρβια κεκριώσεις. ideſt.
Sæpenumero per clysterem recens ouis lac mulsum
Immerge: sicq; ventris recrementa plurimùm euacuabis.

Ouis autem lac laudat, vt præstãtissimum, cùm tamen & bouis, & capræ rectè præscribi possit. Præterquam enim quòd omne lactis ferè genus vniuersas corporis sordes abstergit, eam quoque vim possidet, vt restinguat, & aliquo modo temperet caliditatem, & siccitatem Cantharidum, quam ob caussam consulit idem poëta, vt lac etiam per potum sumatur. Laudat summoperè Mathiolus lac humanum ab vberibus exsuctum: crudum recensq; butyrũ eclegmatis modolinctũ. [d] Dioscorides per clysterem infundi præcipit, halicæ aut orizę, tragi aut ptisanæ cremorẽ aut decoctũ maluę, aut seminis lini, aut fœnigreci, aut radicũ altheę, quam

[d] *Lib. 6. c. 1.*

Latinus ſermo Ibiſcũ appellat. Deinde nitrũ dat ex hydromelite, vt quę ſtomacho adhuc aut inteſtinis adhærent eluendo excernantur, & diſcendant. Quæ niſi ſic diſcutiantur, ingeſta in aluum ex nitro aqua mulſa vacuari debent. Deinde præbet vinum, aut paſſum in quo pineoli nuclei, aut cucumeris ſemina contrita ſint, aut ex lacte, aut mulſa, aut anſerinum adipem è paſſo liquefactum. [c] Celſus tanquam proprium remedium panacem cum lacte contuſa, vel galbano, vel vino adiecto dari, vel lac per ſe iubet. Mathiolus pſyllij, cydoniorum malorum, & maluæ ſeminis ſpiſſamentum præbet; item ſerapium ex nymphææ floribus, & purpureis violis: quin & quod ex papaueribus conficiunt: nec non lactucæ, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ ſuccum: præterea cremorem lactis ſpeciem referens, qui è papauerum melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, anguriæ, & lactucæ ſemine exprimi ſolet, affuſa violarũ aqua, aut radicis althææ, aut ſolani, quod veſicariam, aut halicacabum vocant. cuius etiam rubentes baccas decem, aut duodecim numero fractas, & ex aqua portulacæ, vel ptiſana hordeacea potas, hoc in negotio præſentaneo remedio prodeſſe ſcribit, facereque item ad hoc amigdalinum oleum, quod ſcilicet ex dulcibus nucibus elicitur vnciarum ſex põdere hauſtum. hinc autem præfertur, quod ex recentibus pineis nucibus exprimitur; ſed omnium præſtantiſſimum eſt, quod è ſemine albi papaueris eximitur. Quandoquidem hoc præter id, quod tanquam pingue plurimùm conuenit, poteſt ſuaptè natura inflammationes extinguere, veneni acrimoniam retundere, & dolores quantumuis vehementes ſedare. Sunt etiam qui præferant aquam, quæ feruentis balnei calore vitreis inſtrumentis elicitur è maluæ folijs, ibiſci radicibus, & recentibus cucurbitæ ramentis: quod propriè vi vrinæ ardoribus opem ferat, & inteſtinorum inflammationes repellat. Porrò ſuccurritur exulceratis inteſtinis ijſdem quibus dyſenteria profligatur: nempè pinguium carnium iuribus elyſtere infuſis, addito hirci ceruiq; adipe; & omphacino roſaceo, plantaginis aut portulacæ aqua prius elota. Inflammatæ autem partes ſecundum Dioſcoridem hordei farina cum mulſa decocta perungendæ. Ab initio admota cataplaſmata nocent, quod citatus ab eis calor, ita illapſum virus remoratur, vt in principes partes ſe inſinuet: ipſa tamen interiecto tempore moleſtiſſimis inflammationibus opitulantur, vtpotè quæ dolores, & permulceant, & leniant. Tum vbi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in ſolium deſcendere oportet, ac lauare, vt per cutem ſummam, quæ corpori noxia inhæſerunt, etiam excernantur. Victitare ægrum oportet gallinaceis carnibus, hœdinis, aut ſuillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini ſemine coctis ſecundum Dioſcoridem, ſiquidem aluum cient, & venenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberaliùs bibat. Natura Cantharidum aduerſari muſtum aſſeruit [f] Plinius, quemadmodum & ſapam, quæ muſto cognata res eſt: decocoquitur enim muſtum donec tertia pars ſuperſit vt fiat ſapa. Poſtea ea quoque adhiberi conuenit, quæ peculiari quadam vi venenum expugnent, quale eſt pulegium. Neque autem Cantharidibus qualitate ſua, quæ eſt calida ſicca, & acris ſolummodo, ſed ſpeciali ſuæ naturæ proprietate, quæ à Græcis ἀλεξιφάρμακον dicitur, aduerſatur. Hanc potionem Ceres aſſumpſit tum, cùm tota mœrens eſſet ob amiſſam filiam Proſerpinam à Plutone inferorum Deo raptam, & hoſpicio excipe-retur in ędibus Hippothoontis filij Neptuni, ab illius coniuge Metanira. Cui Ceres cum vinum oblatum bibere recuſaret, in mandatis dederat, vt aquam illi, cui pulegium admixtum eſſet, porrigeret. Interim Iambe Thracia oriunda Metaniræ ancilla, fabulas, & alia ridicula verſibus recitabat, qui deinde Iambici ab ea ſunt denominati. Quam fabulam Nicander de remedijs, & antidotis contra Cantharidum potum agens his verſibus incluſit.

Τῷ δὲ σὺ πολλάκι μὲν γληχῶ ποταμίῃσι νυμφαις
Εμπλήδλω κυπειῶνα πόροις ἐν κυμβίοισι τευξαις
Νηςίρης δ' οὖς μορόεν ποτὸν. ὧ ποτε δηὼ
Λειοκαρίλω ἐβρίξεν ἀνὴρ ἀςυρον ἱπποθοώντος
Θρηίσσης ἀθυρόισιν ὑπαὶ ῥήτρησιν ἰάμβης?

Quæ ſic Latinè ſonant Iacobo Greuino interprete.

Huic etiam, vt medeare malo frugale ſubinde
Pulegium dulci nympharum munere funde,
Ieiunæ, & Cereris facto ægris porrige potu,
Hæc quo diua ſuas apud Hippothoonta rigauit
Fauces, Threiceæ numeroſum ad carmen Iambes.

Vinum præterea contrariam habet naturam omnibus venenis, & ob hanc cauſſam rarò illius Nicander obliuiſcitur in ſuis alexipharmacis, quemadmodum rurſus in hiſce verſibus minutarum gemmarum in vitibus meminit cum melle mixtarum.

Ηὲ σύγ' ἀμπελόεντα γλύκεϊ ἐνὶ καυλέα κόψας

χλωρὰ

[c] *lib. 5. c. 27.*

Inflammatis partibus vt ſuccurratur.

Victus ratio ægri.

[f] *lib. 22. c. 1.*

Ceres quã ſumpſerit potionẽ ob mœſtitiam.

A χλωρὰ νέου πετάλοισι περιβρίχθοντα κολούσας
Ἡ μιλιασάων καμάτω ἐνὶ ταῦρα μορύξαις. Hoc est.
Pampineas etiam viridi de palmite frondes
Accipe, & infuso potandas melle propina.

Imperat præterea herbæ cuiusdam vsum, quæ radicem aculeatam habet, ac in petris nascitur perpetuis frondibus. Quæ autem ea sit herba, adhuc inter scriptores non constat. Leonicerum Latinum interpretem carpit non immeritò Iacobus Greuinus. is enim in suis annotatiunculis hunc textum exponens, asphodelum, seu hastulam regiam intelligit, quando inquit, Radicibus Molothuri in monte crescentis cum melle vtere aduersus Cantharides. Molothurus est herba perpetuò florens. vnde & Euphorion, inquit. Molothurus.

Πτῶκες ἀεὶ χλωροῖσι λάσιον Μολοθούροις, ideſt.
Dormitant lepores viridi semper molothuro.

Quandoquidem Nicander herbam eius radicis (quam valere dicit contra Cantharides) florere ait altis ramis instar molothuri. non autem molothurum accipiendum esse. Idque perspicuum euadit ex hisce eius versibus.

B Σκορπιόεντα τάμοιν ψαφαρῆς ἐν ριζέα γαίης
Αἰεν χευτρήεντα, πόας μιλω ὕψι τεθηλεν
Οἴηθερ μολόθουρος· ἐν ἴχνα δ' αὐλέα βάλλει.

Quæ metro simili sic Iacobus Greuinus reddidit Latine.

Quin & acuta inter petras radicula prodest
Cuius perpetui frondes apricantur aculei:
Illius herba velut molothurus floret, & altis
Conspicitur ramis, graciliq; assurgere caule.

Eiusdem poëtę cõsilio drachmæ quatuor terræ Samiæ, quæ aster appellatur, assumi possunt. laudat eam terram cum passo Dioscorides. Proficit autem aduersus Cantharides duabus de caussis. Primùm ob naturæ suæ specialem quandam proprietatem: deinde ob tẽperamentum aliquo modo frigidius, quo caliditatem Cantharidum hebetat, fluxumq; sanguinis reprimit, & vlcera intestinorum, quæ Cantharides potas sequi diximus, ad cicatricem perducit. Salutare & ægris est lutum Armenium. Cardanus id fieri putat, quòd sit tenuissimum. cuius caussam iure his verbis [g] Scaliger improbauit, aliamq; dedit. Quis enim, inquit, dicat C erosioni tenuitatem aduersari? nihilo prę sentius ipsi quoq; putrefactioni. Implanantia nãq; (Emplastica Galenus vocat) prohibent erosionem: non autem partiũ tenuium, ac dissitarum medicamenta. Obducitur ergò superficies quasi trullisatione luto ipso: qua tanquam incrustatione muniuntur partes neq; vlcerantur. Galenus cùm esset in Lemno Insula à quodam, qui inter principes ibidem habebatur, persuasus fuit terram Lemniam aduersus epota venena valere, idq; se expertum esse asserit in lepore marino, & Cantharidibus, cùm homines tale quid se sumpsisse suspicarentur; nam hausto eo, quod terram Lemniam habebat medicamento, protinus omne venenum euomuerunt, nec postea vllum symptoma accidit eorum, quæ ad Cantharidas, aut leporem marinum concomitari solent, tametsi coniuncta esset pernitiosorũ medicaminum exhibitio. sed cùm hãc terram dicat ea ratione prodesse qua vomitum concitat, non loco alexipharmaci, vt terra Samia, & bolo Armeno, vtendum erit. Alterius quoq; antidoti Dioscorides Galenusq; meminerunt: cùm octo drachmis passi rutæ succum atque oleum irinum, seu rosaceum miscent. Nam ruta, & passum eam vim per se hãbẽt: Asclepiades apud [h] Galenum rutam tantùmmodo tritam, cum irino vnguento dabat commixtam, vel Cantharidum alas & pedes ex melle tritos lingere iubebat. Veruntamen huiusmodi remedium suspicione non vacat, non propterea, quòd Galeni testimonium nequaquã valeat, sed quia à multis prę sertim Arabibus improbetur, qui pro certo habent Cantharidibus, si quid insit veneni, id in alis, pedibus, ac capite existere: tum etiam quia nullus nostro tempore eius periculũ fecerit, quod scribit Galenus, ideo nec damnare, nec improbare hoc remedium possum. postponendum tamen alijs, quæ sunt notiora, & fortè efficaciora, & de quibus scriptores inter se conueniunt. Oleum Laurinum Cantharidi aduersari auctor est [i] Plinius. Eius veneno Lycus Neapolitanus ex atriplice occurrebat. Contra idem [k] gaudẽtius Merula, maxime aceti naturam pollere dicit. Acetum probare non audet Mathiolus, quod antiquorum recentiorumque neminem repererit, qui scripserit acetum contra Cantharidas auxiliari. Longè tamen omnium potentissimè antidota auxiliantur, vt Theriaca, & Methridacium, cum aqua mulsa quatuor drachmis pota, vt probat Dioscorides. Cæterùm ad vrinæ ardores, & vesicæ præcipuos cruciatus ea quoque illini poterunt medicamenta, quæ interius assumi diximus. Postremò ad omnes huius veneni reliquias, quæ cor-

Terra Samia.

Lutum Armeniũ cur aduersus Cãtharides salutare.

[g] *Exerci. 95*

[h] *2. de Antidot. c. 7.*

[i] *lib. 23. c. 4.*

[k] *Lib. 3. de ven. c. 19.*

Antidota.

Ad vrinæ ardores.

Electuariũ ad roborandas partes corporis.

pori hæſiſſent, eradicandas, læſaque membra corroboranda, & ad priſtinum temperamentum reſtituenda, probatiſſimum erit electuarium Mathioli, bis in die manè & veſperi, vnciæ pondere ex humano, vel caprillo, vel aſinino lacte potum. Fit autem hoc modo. Accipe nucleorum pineorum vncias tres: nucis Indicæ recentis vncias duas: piſtaciorum ſeſcunciam: ſeminum melopoponum, cucurbitæ, cucumeris, papaueris albi, maluæ, ſingulorum vnciæ dimidium: corticis arboris thuris (hunc enim ad Cantharidum venena valere Dioſcorides teſtatur) drachmas tres: margaritarum, corallorum alborum, ſantalorum alborum, ſingulorum ſeſquidrachmam: ſucci glycirrhizæ drachmas duas: baccarum iuniperi drachmam vnam: gummi Arabici ſeſcunciam: terræ Lemniæ drachmas ſex, ſucci baccarum halicacabi, portulacæ, ſingulorum vncias ſex: ſerapij violacei vncias quatuor: de floribus nymphæę, de papauere cuiuſque vncias decem: diluti violarum vncias octo: ſpiſſamenti è ſeminibus malorum cotoneorum, aqua violarum maceratis vncias ſex. Quæ terenda ſunt, conterantur, deinde commiſtis omnibus ſecundum electuariorum regulam fiat electuarium.

VT FVGENTVR.

Vites, vt à Cantharidibus ſeruentur.

NOCENT quoque Cantharides viti, & ſegetibus: Erucæ autem numero centum, quæ naſcuntur in roſis, coquuntur ex oleo, ex quo ſi falces, quibus putaturus es vites illeueris, teneros pampinos, & à Cãtharidibus, & à pruinis ſeruabunt incolumes. Baptiſta Pius in ſuis ad Plauti comœdias commentarijs, contra animalcula, quæ vitibus nocent, accipit Cantharides, quas in roſis inuenire conſueuimus, ſi oleo immergantur, ac in tabem reſoluantur. Alij non obſeruantes, quo loco aut qua in herba naſcantur, ipſas qualeſcunque ſint Cantharides in oleo coquunt, ex eoque cotem, in qua falx exacui debet, obducunt. Idem præſidium præſtabit falx illita cum hircino adipe, aut ranarum ſanguine, aut coticulæ cinere, vel oleo illita, qua falcem exacues. Gaudentius Merula Cantharides vitibus noxias, ſtercoris bubuli, cui aliquantulum galbani commixtum ſit, ſuffitu procul abigit, cùm ſpirant auræ. Ne fruges depaſcant, Methrodorus Scepſius in Cappadocia id ridiculum remedium inuentum prodit, de quo alibi memini.

Ne fruges corrodant.

DE IPE. Cap. V.

Ips non eſt ſerpens. *In Coroll. l. 21. 12. Plinij.*

NONNVLLA ſuprà de hoc Inſecto diximus, & Iconem etiam expreſſimus. Vulgus ruſticorũ Tagliadizzo nominat Ipem ſiue Ipa eſſe credimus. quanquam erant qui Ipa ſerpentis genus interpretabantur, quos redarguit doctiſſimus Hermolaus ad hunc Plinij locum commentans: Contrà flos albæ (violæ) ſuppurata aperit: ipſa diſcutit: Quidam legunt, inquit, ipſa, non » Ipa, vt ſit ſerpentis nomen, qui Græcè Ips dicatur. Nihil cæcius; quando » Ips non ſerpens, ſed Vermiculus ſit qui cornua viteſque prærodit, vt Cis frumenta, Thripes » ligna, Sis veſtes, Ix vitra, Midas fabam. Sed quamuis necdum obſeruarim an cornua corro- » dat noſter Taliaditius, auſim tamen affirmare Ipa eſſe: etenim in vitibus tantùm reperitur, eas rodens. Theophraſtus quatuor animalium genera recenſet in plantis, vnum communi nomine σκώληκα, Vermẽ, in quibuſdam leguminibus, & frugum radicibus: vnum in cicere κάμπας, Erucas, vnum in vitibus ἶπα, vnum in oleis κάρπας. Scaliger ἶπα à Catone Conuoluulum vocari teſtatur, hiſcque frigere Grammaticos. Inuoluulus eſt Plauto, vt nos quoque in prolegomenis diximus. Quod verò etiam cornua rodat habemus apud Homerum de Vlyſſe arcum inſpectante.

Animalia quatuor in plantis. Conuoluulus. *Odyſſ. φ.*

Πάντη ἀνὰς ροφέων, πειρώμενος ἔνθα καὶ ἔνθα
Μὴ κέρας ἶπες ἔδοιεν ἀπορχομένοιο ἄνακτος.
Penitus reuoluens, experiens huc & illuc
Ne cornua Vermes ediſſent abſente domino.

Alcæus videtur diſtinxiſſe, ita vt ἶπες cornua rodant, ἶκες verò vites. Sed Ix vitro, non viti ſecundum alios infeſtum eſt animalculum. Et Strabo, & ex eo Euſtachius, Cæliuſq; Herculem ab Erythræis Ipoctonon appellatum eſſe ſcribunt, quòd ἶπας fugaſſet ἀμπελοφάγας, id eſt vites arrodentes: & Galenus ampelitim terram, ita dictam eſſe teſtatur, quòd Ipes (non σὶπες, vt nunc in eius codice deprauatè legitur) interimat, vitibus infeſtas.

Ix quid. Hercules Ipoctonos. Ampelitis terra vnde dicta.

Deri-

A Deriuatur ab πτω, id est, βλάπτω, quòd sua corrosione noceat, vel vitibus scilicet, vel cornibus. Extat de hoc Insectulo parœmia apud Diogenianum: Κακὰ μὲν θρῖπες, κακὰ δὲ ἶπες, mala quidem Thripes, mala rursum Ipes. de duplici malo dici solitum, vt non magni referat, vtrum elegeris. Quo loco author Adagiorum: Thrips enim, inquit, Græcis est Vermiculus, qui lignis innascitur, materiasq; vitiat: Ips item cornibus, & vitibus infestus. Adagium.

DE BVPRESTE. Cap. VI.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

BVPRESTIS est oleris species, vt Galenus in Hippocratis Glossario tradit. eius & [a] Theophrastus meminit de olerum germinatione loquens: Germinatio, inquit, tam eorũ, quàm reliquorum, partim cum primis imbribus post æquinoctium fieri solet, vt aphacę, canariæ, & eius quam Bupreſtem quidam appellant. Quæ fortè non intelligẽs [b] Plinius hæc scribit. Bupreſtin magna inconstantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere, ijdemq; remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est boum certè venenum esse, quos diffilere degustata fatentur. Etymologiam autem Bupreſtis animalis venenati, & Cantharidibus specie, ac viribus similis, vt loquitur [c] Galenus, optimè tradidit [d] Nicander. [a] Li. 7. Hist. Plant. c. 8. Plinij ignorantia. [b] Lib. 3. c. 8. [c] 11. de symp. med. facult. [d] In Alexi.

Ἢ καὶ που δαμάλας ἐργάσσορας ἄλλοτε μόχους
Πίμπραται ὄππότε θῆρα νομαζόμενοι θατέονται
Τούνεκα τὼ Βούπρηστιν ἐπικλέσσι νομῆες. Id est.
Sapè pigram hac vaccam, vitulum quandoq; salacem
Perdit, pascentes sua quando armenta magistri
Discernunt, & ob id Bupreſtem nomine dicunt.

Huic subscripsit Plinius, vt ex superiori allato loco licet conspicere, tum etiam ex hisce verbis, quæ [e] alio in loco posuit. Bupreſtis animal rarum in Italia, simillimum Scarabæo longipedi. Fallit inter herbas bouem maximè, inde nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflammat, vt rũpat. Dicitur itaq; Bupreſtis παρὰ τὸν βοῦν ἐμπίμπραθαι, quòd hoc animal boues incẽdat, & vrat. Aliter autẽ sentit Etymologiastes; ait enim dici, quòd summopere intumescere hominem faciat. Βούπρηστιν δέ, inquit, φασὶ λέγεθαι διὰ τὸ τοὺς γευσαμένους αὐλῆς μεγάλως πίμπραθαι. τουτέστι φυσᾶθαι. τὸν γὰρ βοῦν ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἔτασον οἱ ἀρχαῖοι. καὶ βούπαιδα τὸν μέγαν παῖδα. id est. Bupreſtem dicunt nominari, quòd eos qui eam gustarint inflatos, ac tumidos reddat multum, quod πίμπραθαι Græci dicunt. Βοῦς enim nomen, magnum antiquis significabat. vnde βουπαῖδα magnum puerum dicunt. Etymologia autem vtraq; toleranda: prior tamen, quæ Nicandri est, magis arridet. Idem quoq; animalculum aliud apud Græcos nomen obtinuit, nimirum βουδάκη teste Hesychio: fortè ita dictum quòd boues multùm mordeat. Græci hodierni præsertim Cretenses Voupresti adhuc dicunt. Arabes Xofostis. Itali Bupresti. Germani Knoelster, ein Qualster, Gauchxapher. Hispani Archentabuei. [e] Lib. 30. cap. 4.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SCIRE equidem, vt verum fatear, desidero, quid sit apud antiquos Bupreſtis. rarum hoc esse animal in Italia scripsit Plinius; frequens esse in Lybia [a] Lucianus. Nullus tamen veterum, id ita descripsit, vt cognosci possit, ac à cæteris Cantharidibus secerni: Scarabæo longipedi assimilat Plinius: nec de eo quidquam amplius veteres meminerunt, quàm quòd in herbis latitans, ab animalibus prætereuntibus deuoratum, ea interficiat. Id quoq; in veruecibus plærunq; pastores experiri, refert [b] Iacobus Greuinus, qui tympani instar intumescunt. Noxã itaq; seu damnum solummodo indicare, id animal potest. Quapropter [c] Belloniu s rerum rariorum, dum esset in Græcia, diligentissimus obseruator, quoddam genus In Italia rarum. [a] In Dipsadibus. [b] De venen. [c] Obser. c. 45 lib. 1.

nus Cantharidis in monte Ato Cretæ inuentum, à noſtris vulgaribus Cantharidibus diuerſum, Bupreſtim eſſe veterum putat, quod magno ſuo malo incolæ eorum locorum experti ſint, iumenta ac alia ruminantia animalia necare, primumq; intumefacere, ſi aut ipſum ab eodem deuoretur, aut herbæ, quibus inſederit, depaſcantur. Vulgaribus Cantharidibus ſimili forma eſſe dicit, niſi eſſet craſſius, pallidi ſiue lutei coloris, admodum putidum indifferenter veſcens rubo, vel cichorio, vel vrtica, vel conyza, vel alijs herbis. hoc Caloieri antiquo nomine appellant Voupriſtis, alis ad volatum aptis prædictum, vt Muſcæ. Suam Bupreſtem ſimili ferè modo depinxit Leonicerus animal, vt inquit, Scarabęo ſimile, altis ingrediens pedibus, fœtore peſſimo, adeo vt Cimices etiam ſuperet, ac frondes fructusq; per quos irrepſerit inficiat. Videtur autem ignoraſſe, aut ſaltem malè depinxiſſe Iacobus Greuinus Bupreſtim, cùm eum octo pedibus depingat, Scholiaſtis Nicandri forte autoritate deceptus qui id animal ὄμοιον φαλαγγίῳ eſſe ſcribit. Nos autem quamuis in inueſtigandis hiſce reconditis diligentiores fuerimus, quàm quæ magis ſunt nota, tamen adhuc non reperiſſe veram Bupreſtem confitemur, etſi tres eius ſpecies hac tabella exhibeamus depictas.

Bupreſtis Bellonij deſcriptio. Victus. Leoniceri.

Primæ deſcriptio.

Quarum quę prima eſt in aruis deprehenſa, rinctu ſatis magno, coloris candidi, in interna parte ſerrato; ſupra cuius duo cornicula, quibus conſtat, aliud corpus habetur candidum ſimiliter. in ipſo rinctu appendices illi quatuor breues & piloſi, quibus videtur primum cibum guſtare, antequam in os ſumat. capite eſt obſcurè viridi, item dorſo; & vaginis, quarum vtraq; maculam habet rotundam albamq;. Antennis longis. Lineam quam vtræq; vaginæ, cùm in alui medio coiunguntur, conſtituunt, ænei coloris. ſub alis viridis, vt elegantiorem colorem vix intueri quiſpiam poſſet. pedibus longiuſculis piloſis colore non ſemper vno, ſed prout ſoli obuertuntur, ita nunc colorem viridem, nũc æneum referentibus, plus tamen ænei participantibus. Color qui ſupina eſt parte, nullum colorem de ſe fundit: in parte prona omnia eleganter micare conſpiciuntur. Secunda ſuperiori ſimilis, colore tamen differt, qui in toto (exceptis pedibus qui flaui ſunt) niger eſt, & hæc quoq; in aruis reperta. Tertia eſt Iacobi Greuini, quam quatuor pedibus ab vtroq; latere depinxit, colore viridi. Similem depinxit Mathiolus in ſuis ad Dioſcoridem Commentarijs. Sed cùm ibidẽ eam non deſcribat, dubito num velit eam eſſe Cantharidem, quibus in medicina vtendum eſt, an Bupreſtem.

F

G

Secundæ. Tertiæ Greuini.

H

VSVS IN MEDICINA. ET ALIIS.

SIMILI modo reconduntur Bupreſtes quo Cantharides, vt author eſt [a] Dioſcorides. ſimiliq; facultate pollent, erodendi nimirum, exulcerandi caloremq; eliciendi. Venerem his accendi, non aliter, quàm Cantharidibus, Ruellius exiſtimat, ſi in potu ſumantur. Admiſcentur autem medicamentis, quæ lepras, ferosq; lichenas, & carcinomata ſanant. Bupreſtis autore [c] Plinio cum hircino ſeuo illita, lichenas ex facie tollit, ſeptica vi: Menſes cient peſſis emollientibus addita. Quapropter [d] Hippocrates ad varios muliebres morbos eam vſurpauit. Vt ſi menſes non compareant, ſubdit purgatorium ex ea trita confectum demptis alis, & capite, ac pedibus, cum ficus interna parte commiſta: ita vt pinguedinis ſicus portio dupla ſit. idq; eſſe optimum deſperatis affirmat. Inter ſubditicia acria, quæ ſanguinem ducunt, refert & id quod ex Bupreſte fit. cui ſi parua ſit demptis alis, pedibus, & capite commiſcentur ea, quæ cum Cantharidibus miſcet ad ſubditium ſeu peſſum efficiendum, nimirum myrrha, thus, mel, oleum roſaceum, aut Ægyptium tinctum. Si verò magna ſit, ſola ſumitur, & apponitur. At verò vbi molliore opus fuerit ad Bupreſtem vinum, & cuminum Aethiopicum ammiſcetur: vua item paſſa, & pollen ſeſelis, & aniſi: vinum autem feruefacere oportet, eoq; affuſo reliqua terere, in paſtillos drachmales efformare, eosq; apponere myrrha, & thure ammixtis, facere autem eodem modo velut cum Cantharidibus præcepit.

Vt recundantur.
[a] *Lib. 2. cap. 59.*
[b] *Lib. 2. de nat. ſerp.*
[c] *Lib. 30. cap.*
[d] *Li. de mor. muliob.*
Menſes cient.

A præcepit. Pessariũ quoq; hoc conferre ait ad vteri strangulationem, quod sequitur. Bupresstas primùm in vinum immittit, & cuminum Æthiopicum, seseli, & anisum addit, ac tertia portione acceptis, commiscet deinde myrrham, & thuris parum, & ex hoc glandulam factam subdit. Quam etiam, vt existimo intellexit, quando ad obduratos vteros præscribit id, quod ex Bupreste paratur. hoc enim medicamentum apponit, ac per diem manere in loco sinit, & vbi fortiter momorderit glandem extrahit, pudendum colluit, cum aqua calida, & in oleo ægram insidere iubet; postridie verò lotæ ceruinum adipem liquatum, & molli adipe exceptum apponit. Ijsdem subditijs [c] vtitur ad molam expellendam, epoto dictam no è vino. Si quis Viperas spectaculi, aut alterius alicuius emolumenti gratia domi alere cupiat, eum non latere debet, Bupresstem hisce in alimentum cedere, si fides aliqua [f] Galeno sit.

Ad vteri strangulationem.

Ad obduratos vteros.

[c] *Lib. de sterilib.*

Viperas nutriri Bupreste.

[f] *De Theriaca ad Pison.*

VENENVM, EIVSQ; CVRA.

B

RECTE apud Iurisconsultum titulo ad legem Corneliam scribitur: quod, si cui temerè pigmentarij Pithyocampas, aut Bupresstes dederint, teneri pœna legis Corneliæ de sicarijs, & veneficijs; sunt enim ambo venenata, non aliter, quàm Cantharides. Quod si verò homini contingat Bupresstis in ventriculum ingesta, aut epota, hunc certè quædam symptomata fatigant, ab his planè diuersa, quæ ab epotis Cantharidibus proferri solent. Qui Bupresstem biberunt, inquit [a] Dioscorides, non dissimile nitro virus sapiunt: stomachi ventrisq; vehemens dolor insequitur: tam venter, quàm stomachus mirum in modum, vt in aqua inter cutem difflatus, inturgescit. vrina supprimitur. Quæ omnia hoc carmine cecinit [b] Nicander:

Signa potæ Bupresstis.

[a] *Lib. 6. cap. 3.*

[b] *In Alexiphar.*

Μὴ μὲν ἐπαλγαίνουσα πόσις Βυπρήσιδος ἐχθρῆς
Ληθείη. σὺ δὲ φῶτα δαμαζόμενον πεπυθοῖο.
Ἡδ' ἤτοι λίτρῳ μὲν ἐπιχώζουσα χαλινὰ
Εἴδεται ἐμβρυχθῆσα βαρύπνοος· ἀμφὶ δὲ γαστρὸς
C Ἄλγεα δισεύοντα περὶ σομάτεσσιν ὄρωρεν.
Οὖρα δὲ τυφλοῦται· νιάτη δ' ὑπὸ κύσις ὀρεχθῇ.
Πᾶσα δὲ οἱ ἰνδὺς διαπίμπραται· ὡς δ' ὅπο θ' ὕδρωψ
Τυμπανόεις ἀνὰ μέσον ἀφυσγετὸν ὀμφαλὸν ἴζει
Ἀμφὶ δὲ οἱ γυίοις τέτανον περιφαίνεται ἕρφος.

Quæ sic vertit Iacobus Greuinus.

Nosce etiam inuisæ Bupresstidis acre venenum
Conuenit, & domitum qui affligat & opprimat ægrum.
Hæc alio aspergens fumentis labra colore
Nitroso infectum grauiter cit in ore saporem;
Et facit eroso non suauia tormina ventre,
Quorum vel solo est cruciatum cernere vultu:
Obstruit vrinam, ima hinc vesica laborat,
Et tumet inflatus sicco velut hydrope venter;
Per mediasq; effert vmblicum in fumine sordes.
D *Ac leuat extensam sursum circa ilia pellem.*

Odoris autem, & gustus nitrosi quem æger percipit, vehementis ventriculi doloris, ac suppressionis nulla alia ratio esse potest, quàm veneni malignitas. Ventris autem tumor, qui hydropis speciem, quam tympanitem Græci dicunt, præ se fert, non aliunde prouenire potest, quàm à suppressione vrinæ, quæ per totum corpus, maximè verò ventrem regurgitat; quamuis Iacobus Greuinus existimet fieri ob vapores, & humores qui à veneno colliquantur, & sursum petunt. Huius animalculi potui aduersantur ea medicamenta, quæ ijs qui Cantharidem hauserunt, prodesse diximus, vt mustum, sapa, omne oleum potum reddituq; vomitionibus; lac marinum, & recens, lardum capræ eiusq; decoctum ius haustum, item ius suillum pingue, ac nitrum cum aqua, oleum laurinum, & oxymel antiquorum. Verùm post vomitum, & vacuationes quas clysteribus molimur, peculiaria antidota contra hoc malum antiqui tradiderunt. Vomitus autem peculiariter fieri potest ex oleo œnanthino; quod contra Bupresstem valere ex aqua potum, & per se lotum vomitionibusq;

Causæ symptomatum.

Ventris tumor vnde.

Curatio.

Vomitus.

reddi-

Antidota. redditum, Vincentius ex Plinio tradit. Propria autem antidota poſt vomitionem ſunt fi- E
[c] *In Alexi.* cus aridæ, vel earum decoctum ex vino, veluti nobis præcipit [c] Nicander:

Τῷ καὶ ἀκροδίνης τριπιτῆ ἐν νήκταρι μίξαις
Σύκων ἀναιθῆσαι ἅλις πόσιν ὀμφαλόεσσαν.
Ἠΐτι καὶ σφύρη μιγάδι θαλασσομύνα κόψας
Ἐν πυρὶ τηζάμενος πυρετῶν ἀλκτήρια νάσσαι.
Καὶκε μελιζώροιο νέον κορέσαιο ποτοῖο.

Id eſt, vt Greuinus interpretatur.

Hic coctum ſiccis cum ficubus accipe vinum,
Imo ſua abſciſſos ipſos à fronde minutim
Contere, & elixa dulcemq; hinc porrige potum.
Certa calentis enim fuerit medicina veneni.

Verùm hoc in Nicandri loco animaduertendum eſt variare lectionem, vt eius interpres indicauit, legi enim poteſt τριπιτῆ vel τριστῆ. præterea κράδη non ficum, ſed propriè teneriorem, & ſummum ficus coliculum, quod traſplantari poteſt, ſignificat, vt doctiſſimè Marcellus Virgilius Dioſcoridis interpres ex Theophraſto alijsq; docet. Si τριπιτῆ legatur, ſen F
tentia erit, Ficuum tenerioris ſummi coliculi cui tria ſunt folia, vmbilicoſam ſiue nutrientem ſatisq; arefactam potionem vino miſceas. Sin verò τριστῆ, ita vt κράδη pro ipſa ficu accipiatur, ſenſus erit: Bonæ ficus arefactæ vmbilicoſam potionem vino tres annos nato miſceas. Quum verò Nicander ait;

Καὶκε μελιζώροιο νέον κορέσαιο ποτοῖο:

dubium eſſe Scholiaſtes ait, num μελιζώροιο adiectiuum ſit, pro dulci quo alibi quoq; vſus eſt in Theriaca, vt ſit ad potum ex aridis ficis confectum referendum, veluti retulit quoque Greuinus in carmine eius Latino; an verò ex melizoro herba intelligat. Quid verò herbæ ſit μελίζωρος non indicat. Cæterùm quod ad ſuperius dubium attinet, videtur Dioſcorides non colicula tenera per κράδη, ſed ficus aridas intellexiſſe, dum eas, vel per ſe, vel cum vino decoctas præſcribit. magis autem proderunt ficus ſi vinum ſit generoſum vetus, id enim maiorem habet vim reſiſtendi venenis. Ficus autem aridæ ita mixtæ ſuo temperato calore etiam flatus diſcutiendi, aluum ſoluendi, & veneni portionem aliquam per ſedem eijciendi, vim habent. Ab eodem Poëtâ pyrorum omne genus, myrtus, & lac muliebre maximè G
laudatur:

Ἄλλοτε δ' ἀυλείης δίω ἀχράδος ἢ ἀπὸ βάκχης,
Ἢ ἀπὸ μυρσίνης, ὅτε μυρτίδας οἰνάδι βάλλων.
Ἠ ὄγε καὶ θηλῆς ἄτε δὴ βρέφος ἀμπελάοιτο
Ἀρτιγενὲς· μαζοῦ δὲ ποτὸν μοχθήσας ἀμέλγοι.
Οἵη τ' ἐξ ὑμένων ἁλὸς ὑπὸ ὄυθατι μόχος
Βράττει ἀναχρούσα χύσιν μητρηκέα θηλῆς.
Vel montanorum præbe genus omne pyrorum,
Interdumq; ipſas in vinum conÿce myrtos.
Et ſe femineum, qualis puer, æger ad vber
Admoueat, præſasq; tenax trahat ore papillas;
Vt petulans vitulus fœtæ qui ſemina matris
Pulſat, & haud tacitis cit dulcia flumina labris.

Bacche. Achras, Bacche & myrtine aiunt interpretes eſſe ſpecies pyrorum. quin & oleæ ſpecies eſt
Myrſine. myrtine vocata. Acheras teſte Dioſcoride ſylueſtris pyri ſpecies eſt tardè matureſcens. Quia H
Acheras quid. autem Bupreſtis calida eſt, ideo Nicander pyris ſylueſtribus, & myrthi baccis, quæ facultatem habent refrigerandi, & adſtrictione ſua ventriculum corroborandi, vtendum eſſe conſulit. Cæterùm vbi accidentia remittere aliquantulum febrilisq; calor mitigari parum cœperit, Thebaicarum palmularum fructum pro cibo, aut tritas eaſdem in mulſo, aut lacte, ſecundum Dioſcoridem, loco potus dare expediet. Lac etiam (muliebre præſertim) & deinde bubulum, præterquam quòd peculiari quadam vi aduerſus venena pollet, vehementes compunctiones etiam, quæ in vẽtriculo, & inteſtinis adhuc ſupereſſe poſſent, ſedare atq; lenire poteſt. Minimè tamen dandum, cùm corpus adhuc tumidum apparet, & febris vehemens adeſt. Augere enim tum morbum poſſet. Aſclepiadis ad idem malum apud [d] Ga- „
[d] *Lib. 2. de antidot.* lenum hæc ſunt remedia. Bupreſtem autem quiſquis ebiberit, paſſum multum primò hauriat, deinde vomat: ius demum carnis ſuillæ, & lac calidum ſorbeat: Prodeſt etiam ad ſa- „
turitatem non edere. Dandum quoq; ficuum decoctum: vel nitri rubri drachmas quatuor, contuſas ex aqua bibendas trade. Eſt & hoc Inſectum venenum iumentis, & porcis veluti

dictum

A dictum est, quapropter signa eius ingesti tradiderunt veteres præsertim, qui de re veterinaria sua nobis commentaria reliquerunt. Si Bupreſtem beſtiolam, vt ſcribit [c] Ælianus bubulum pecus deuorauerit, tantoperè inflatur, vt & rumpatur, & non multò pòſt halitum efflet extremum. De equo autem tradit Hierocles, ſi fœno veſcens Bupreſtem guſtauerit diſtentus venter, dolore diſſilit, quod & Pelagonius confirmat. Addunt præterea ventrem incendi, cibi faſtidium vrgere, totumq; pabulo diſtendi, crebrius alui recrementa ferri, paulatimq; ſpiritum elidere. eiq; hoc modo ſuccurri. Illigatum caput reflectitur, venæ quæ ſupra nares tendunt reſcinduntur, quo ſanguis extra per os profluat: braſſica cocta cum oleo & garo datur voranda. [f] Vegetius paulò aliter curat. Equus, inquit, ſi Bupreſtem commederit in fœno, vel in pabulo, hæc ſigna ſtatim ſequuntur. venter ei inflatur, & à cibis reſilit, & ſtercora minutatim, ac frequenter reddit; qui ſtatim ſternendus eſt, & cogendus ad curſum. Pòſt ei vena tangenda eſt, de palato leuiter, vt ſanguinem ſuum defluentem tranſgluatiat, aſſiduè deambulet, triticum cum paſſo infuſum, & porros adferes ad cibandum. Vinum autem tepefactum cum vua paſſa diligenter contritum ad cornu dabis eidem in potu.

[c] *6. de animal. cap. 35.* Equus ſi Bupreſtem eſi tauerit.

Curatio.

[f] *Li. 3. c. 78. artis veter.*

B

DE COCCOIO. Cap. VII.

ORDINIS RATIO.

DESCRIPTIO.

COCCOIVM in nouo orbe in Hiſpania compertum eſſe, rerum Indicarum ſcriptores commemorant. horum aliqui Scarabæi ſpeciem faciunt, aliqui Noctilucarum ſeu Cicindelarum. videtur eſſe mediæ cuiuſdam inter vtraſq; naturæ: ob lumen enim, quod præ ſe fert Cicindelam appellare poſſimus, ob alarum vaginas, quibus eſt præditus Scarabæi inter genera referre, qua de cauſa hoc medio inter Scarabæum, & Cicindelam loco poſuimus. Hunc Muſcarum forma aliqui deſcribunt, non quòd alis ſit detectis, ſed quòd volans ſit Inſectum, quod confuſa nominis appellatione Muſcam multi ſcriptores appellant.

C

Deſcriptio.

[a] Simon Maiolus Epiſcopus Vulturiacenſis ſcribit tantæ Coccoium eſſe magnitudinis, quanta ſit auellana nux, aut quantus Scarabæus noſtras; quaternas autem habere alas, binas vero leuiores, reliquas duriores Scarabæorum more. [b] Cardanus magnitudinem ipſi attribuit, qualem Scarabæis noſtris, quos ceruinos à cornuum longitudine vocamus. Sunt huic prægrandes oculi pro corporis magnitudine; & prominentes, quibus multò magis lucet, quàm reliquo corpore. Sed quatuor habere lucidiſſima ſpecula teſtis eſt [c] Petrus Martyr. in oculorum ſede duo; in ilibus ſub vagina duo, quæ tunc apparent cùm alas expandit, & vaginas detegit.

[a] *Dier. cani. coll. 5.*

[b] *De ſubtil. lib. 9.*

Oculi quales.

[c] *7. Decad. cap. 9.*

CAPIENDI RATIO.

D

VM tantus ſit huius animalis vſus apud Indos, modum, quo capiatur pulcherrimum Indiæ incolæ inuenerunt. Primo noctis crepuſculo (vt ſcribit
» Petrus Martyr) exit domo Cuccuiorum indigus, titionem manu geſtat igni
» tum, tumulum vnde queat à Cuccuijs proſpici, adſcendit vicinum; elatis
» vocibus Cuccuium appellando circumrotat titionem. Cuccuie Cuccuie in-
» clamitando aërem obtundit. Ad vocantis reboatum ſimplices putant nonnulli Cuccuios
» eo delectatos ſtrepitu conuolare: veniunt namq; properanti, & præcipiti acceſſu. Ego verò
» accurrere arbitror ad titionis fulgorem Cuccuios, quòd ad lucem quamcunq; agmina Cu-
» licum aduolent, quibus Cuccuij veſcuntur in aëre ipſo, vti Cipſelli, & hirundines. En Cuc-
» cuiorum numerum exoptatum, titionem, venator manu proijcit. Titionem aliquando ſe-
» quitur Cuccuius aliquis, & ſolo ſe demittit, captu facilis tunc eſt, vti Scarabæum ambulan-
» tem vagina clauſa, licet viatoribus, ſi quis eo indigeret, capere. Negant aliqui hoc pacto
ſolere capi Cuccuios: imo aiunt paratos habere venatores frondoſos maximè ramos, aut lata lintea quibus ablato volantem percutiunt Cuccuium, in terramq; impellant, vbi iacens torpeſcit, & capi ſe patitur, vel vt alij dicunt, ſicuti volucris lapſum frondoſo eodem ramo,

mo, & linteo proiecto ſuper eum prædam aſſequuntur, vtcunq; ſit, venator venatore Cucuio apprehenſo, domum reuertitur, E

CIBVS. VSVS.

Culices venator.

CAPTVS duo præſtat Indis commoda. venatur Culices, ac lumen candelarum loco præbet. Aiunt enim, quod qui Culices domi habere non vult, aut timet ne ingreſſuri ſint (magna enim in India Culicum copia, vt alibi dictum eſt) huius animalis inuigilet venatui, ac domi clauſum contineat. Clauſo enim oſtio totam circumit domum præcipiti volatu, ſub lectis pensilibus, & circum facies dormientium quæritans Culices, ita vt cuſtodis nocturni officio vnà fungi videatur. Culicibus verò iam exploſis, & captis, eoq; fameſcente lumen dificere incipit, idcirco vbi langueſcere vident eius lucem oſtiolo domus aperto, abeundi & quærendi victum, liberam poteſtatem tribuunt. Elucent enim eius oculi veluti lucerna: noctuq; volitantes non minori coruſcatione aërem illuſtrant, quam quæuis candela cerea ſoleat illuſtrare: quin ſiquis noctu manu hoc animal deferat, procul putabitur lucernam ab omnibus deferre: facilèq; ita quiſq; falli poterit, dum ad eum accendendi luminis cauſa acceſſerit. tantam veræ lucernæ imaginem procul præ ſe fert. Quapropter in cubiculis Coccoium ardentis luminis loco ſumunt, & vſurpant Indi legentes, ſcribentes, aut aliud quid operis peragentes. Iter facientibus per ſyluas, aut alia quæuis loca tres quatuorue eiuſmodi Coccoij laternę vicem præſtat. Atq; vbi turma cohorſue proficiſcitur, omnibus horum lux vias dirigit, nec in itinere oberrare permittit. Solent etiam plæriq; ſibi reſtes ex eiſdem animalculis conficere, & collo appendere nocte modo torquium: atq; ex ea copia tanta lux emicat, vt ſi fides Ouiedo, quatuor millibus paſſuum eminus confici poſſet. Eiuſmodi autem lumen, multo ſecurius ipſis facibus accenſis, cùm illud à vento nullo modo extinguatur. hoc verò quo à facibus præbetur, ilico leuiori vento conquaſſatum moriatur. Totam hanc lucem de cuius vtilitate hactenus differuimus, partim dant oculi, partim partes, quæ ſunt ſub axillis. Quæ cauſa eſt cur volans longè fulgidius ſplendeſcat, ac remotius, quã cùm quieſcit. Extinguitur ſenſim hoc lumen marceſcente animalis vita, adeò vis hæc vitali animæ coniungitur. Remanere tamen liquorem illum, qui reſplendebat in oculis, ac ventre putauit Cardanus, ac in ſe luminis aliquid adhuc poſt mortem retinere. nec alio id argumento ſibi perſuaſit, quàm quòd ſcriptum repererit, eo liquore perungi faciem Indorum, vt ſplendidi noctu appareant, ac flammis accenſis facies eorum ſimilis noctu videatur cùm terrere quempiam cupiunt. Verùm & hanc eius liquoris lucem, & igneam vim breui tempore elangueſcere tradit Petrus Martyr, quòd ſit in tenui ſubſtantia receptus.

Lucis eius vſus. F

G

DE CICINDELA. Cap. VIII.

ORDINIS RATIO.

SCARABÆORVM genus Cicindelam quoq; conſtituere oportet, ex plurium, & [a] Plinij autoritate. Nam quamuis ſint, qui dicant, Papilionem eſſe, tamen cauſam, cur ita opinentur, ſubticuerunt. fortaſſis eſſe poteſt ratio, quòd eodem ferè modo generatur quo Papilio, nimirum ex Erucis. Sed quamuis has Erucas appellarit Ariſtoteles, ex quibus Cicindelæ oriuntur, tamen Erucarum deſcriptionem minimè tolerant, vt poſtea dicetur planiùs. Nec alarum numerus cum eo quem Papiliones habent conuenit, binis enim aduolant pennis, ijſq; non detectis, ſed vagina quadam coopertis membranoſis, quam ob cauſam inter Scarabæorum genera relatę ſunt. Quapropter hoc capite, quod Scarabæorum hiſtoriam ſubſequitur, lubet eius animalculi innato quodam ſplendore notabilis, naturam, perſtingere.

[a] *Lib.* 11. *cap.* 28. Scarabæi genus Cicindela.

Papilionẽ non eſſe. H

ÆQVI-

A

AEQVIVOCA.

CICINDELA Insecto lychnus pensilis, quem vocant vulgò lampadē, Cicindelæ. Cicindela appellatur, quæ nocte tota seruatur accensa, & Lampyridis instar lucet, vt autor est Calepinus. eius tamen significationis nullum autorem citat, quod mirarer summoperè, nisi mihi, vt credā absq; autoritate persuadeat similis quædam vocabulorum apud Græcos affinitas, qua vtrumq; & animalculum, id de quo agimus, lumen, quod plærunq; circa lares, ac domos suspenditur, non valde dissimili nomine significatur. nam λαμπυρὶς, vt illis Cicindela dicitur, ita λαμπῆρες οἱ κατὰ τὴν οἰκίαν φαίνοντες λύχνοι, vt ait Varrinus in suo Lexico. Λάμπυρὶς præterquam, quòd meretricis est nomen apud [a] Athenæum, quæ & λαμπὰς dicitur, etiam apud Hesychium λάμπουρις seu λάμπυρις mutato accentu in prima syllaba, vel addito o in media, est ἀλώπηξ seu vulpes, cui canes quidam similes sunt. nam in vulgari Lexico λαμπουρὰ vulpis genus albicante cauda exponitur. Est etiam canis nomen λάμπουρος apud [b] Theocritum. Meretricis nomen.

[a] *Lib. 13. Deipn.*

[b] *Idil. 8.*

Ὦ λάμπουρε κύων, οὕτω βαθὺς ὕπνος ἔχει σε; Id est,

O Lampure canis, tam profundus somnus habet te?

Canis, inquam, nomen hîc est. nam ita tradit Scholiastes, vel ἀπὸ τῶν λαμπρὰν ἔχειν τὴν οὐρὰν, ἢ πυῤῥὰν, id est ab eo, quòd splendentem habeat caudam, aut ruffam, aut rutilam. nā λάμπουρος adiectiuè dicitur, qui lucentem caudam habet, & cuius cauda fulget; vel παρὰ τὸ λαμπουρίδι ἴσως εἶναι, id est quod Lampyridi siue Cicindelæ sit similis.

SYNONYMA.

Λαμπυρὶς & λαμπουρὶς accentu graui dicitur apud Græcos volantis Insecti genus, ac vespere per arua lucentis communi nomine; apud Aristotelem πυγολαμπὶς quod respondet superiori λαμπουρὶς, vt enim λαμπουρὶς dicitur παρὰ τὸ ἔχειν λαμπρὰν τὴν οὐραν, id est, quòd splendentem habeat caudam, ita quoq; πυγολαμπὶς. nam πυγὴ & οὐρὰ synonyma sunt. Nec in eam sententiam adduci possum, vt apud Aristotelem πυρολαμπὶς legi putem, quum multos ita, si non putasse, saltē scripsisse video, fortassis ab Hesychio ita edocti, qui πυρολαμπὶς exponit ζῶον πτηνὸν ἐν σκότει λάμπον, hoc est, animal volatile in tenebris lucens. nā πυγολαμπὶς nomen huic Insecto multo magis conuenit, quàm πυρολαμπὶς, habet enim caudam splendentem fulgentēq; vt mox in descriptione patebit. Scribitur quoq; apud Aristotelem in quibusdā codicibus πυγολαμπὰς. Κυσολαμπὶς, dicitur eriam Hesychio ἢ περιλαμπομένη ταῖς νυξὶ καὶ θαρὶς, id est lucens nocte Cantharis, quod si καὶ θαρος legatur, quod Scarabœum significat, erit fortassis & hoc nomen huic Insecto accommodatum, quum id è Scarabæorum genere multi opinentur. καὶ δήλα in Glossario Græcolatino dicitur Cicindela, quod apud alios probatos autores nullibi reperio. Est quoq; Latinis haud vnicum vocabulum, quo hoc Insectum exprimunt, communissimum autem est omnium Cicindela, qua voce frequētius vtitur Plinius. Apud quosdam autores huius vocabuli scriptio variat. Sunt enim qui Cincindelā scribunt, vt Adrianus Iunius, & Iulius Cæsar Scaliger, ambo & bonarum artium studiosissimi viri, & in ijsdē præcellētes. Cęterùm cùm apud eundē Scaligerum vno tantùm in loco Cincindela, nimirum in Poematibus, scriptum cōperiam, in alijs autem locis Cicindela prioris syllabæ n dempto, & apud alios similiter plurimos autores optimos, & peruetustos asserere ausim posteriorē scriptionem probandā esse, alteram minimè. Vtuntur quoq; Latini Græco vocabulo Lampyris; sed infrequentiùs, cùm ipsis plurima alia à Græcis minimè mutuata, sed propria, & suis ducta verbis, nomina supersint. Nitedulam à nitendo dictam, muris exigui genus esse docet Seruius; alij Vermē esse putant noctu lucentem, qui dicitur Cicindela & Lampyris. [a] Cicero „ Quoniam id etiam fatum ciuitatis fuit, vt illa ex Vepreculis extracta Nitedula, Remp. conā„ retur arrodere. Hîc Seruius Nitela legit citante Nizolio in Thesauro, quem in Ciceronis opera conscripsit. Verùm possem ex Iulio Cęsare Scaligero probare Nitedulam hoc animalculum, de quo agimus, posteriori parte nitēs nominari posse, is enim in Ænigmatibus Cicindela, Nitedula, Lucula tanquā eadem significantia ponit, quanquam posterius vocabulū, nimirum Lucula ab eo confictū putem ex Italico, qui Luciola hoc animalculū nominant. Flā-

Nitedulæ quid.

[a] *Pro Sestio.*

Lucula vnde dicta. Flammis.

midē quoq; ab Apuleo nuncupari [b] Pierius Valerianus teſtatur. A recentioribus Latinis Noctiluca dicitur, quæ apud veteres Lunam aut Venerem ſignificat. [c] Varro, Luna, inquit, quòd ſola lucet noctu. Itaq; ea dicta Noctiluca in Palatio. nam ibi noctu lucet templum. ad quem locum Varronis, ſic inquit Ioſephus Scaliger in Collectaneis: Horatius quoq; eandem cum Luna facit.

Ritè creſcentem face Noctilucam.

Leuinus verò vetuſtiſſimus autor videtur eam Venerem nominare: Venerem igitur almam adorans, ſiue fœmina, ſiue mas eſt, ita vti alma Noctiluca eſt. Quare ab eadem ratione dicitur Noctuuigila à Plauto in Curculione, hoc eſt νυκτιλαμπὶς. Dicitur etiam hoc nomine Lucerna in Bimarco. Noctilucam tollo, ad forum fero, inflo, anima reuiuiſcit. & alibi idem [d] Varro à luce Noctiluca. Lucere item à luce, quòd propter lucem cultus inſtitutus. ad quæ verba Adrianus Turnebus, Varro, inquit, libro ſuperiore de Luna. Itaq; ea dicta Noctiluca in Palatio. nam ibi noctu lucet templum. Atq; is eſt cultus, quem hoc loco dixit Varro. ſignificans Romæ eius templum nocte lucere. Itali Luciola, & Lucio à lucendo nominant. Galli Verluiſant. Mouſche claire, Ver ou Mouſche luiſant de nuict. au temps que les bleds ſont muers ou ſciez. Hiſpani la Luciernega, Germani S. Ioannis fliegen, S. Iohannis κefer, quòd tempore feſti Diuo Iohanni ſacri appareat, vt notat Adamus Leonicenus. Nam [e] Adrianus Iunius putat ab ijſdem Germanis Licht oder nachtmugκ vocari, quemadmodum etiam à Belgis een licht ofte nachtmugge, quaſi ab hiſce populis inter Culicum genera referretur. mugκ enim vel mugge Culicem appellant. Poloni Zł otnik chrzaszczeκ vvnocij szvvieccacij. Hungari Eyel tvvundoeκloe bogaratsκa vilant ſo. Angli à globert, à gloevvorme that sbynith bynich.

Noctiluca. [b] *Hierog. 16.*

[c] *De Ling. lat. lib. 4.*

Noctuuigila dicta venus.

[d] *Lib. 5. de Ling. lat.*

[e] *In Nomenclatura.*

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Genera. Pennarę de ſcriptio.

CICINDELARVM pars pennata eſt, pars impennis autore Ariſtotele, quod etiam & Formicarum generibus accidere dictum eſt. Pennata pennas incluſas in vaginis fuſcis habet. Caput à ſuperna parte ceu Cucullo quodam clypei inuerſi, & incumbentis formam habente totum contegitur, fuſci vt vaginæ coloris. capitulum ei paruum nigerrimum, in duo tubercula diſpartitum; ceu gagatis ſplendore ocellos. Aluum habet annuloſam multis ſegmētis diuiſam, in cuius extremo guttulæ duæ ignis inſtar pellucidæ, ſed è lucido igneo ad viride ſeu ſubcæruleum tendentes, qualis nonnunquam flammæ eſt ex ſulphure incenſo color, conſpiciuntur tunc maximè cùm aluo compreſſa humor ille diaphanus ad extremum alui vergit. ſupina pectoreq; luci obuerſo ignis inſtar lucet. Non ſatis diligenter hoc conſideraſſe videtur Plinius, & qui cum ipſo ſentiunt, nunc pennarum hiatu Cicindelam relucere, nunc compreſſu obumbrari. quod autem modò ſplendeat, modò verò non, fit quia humor ille modò ſurſum in aluo retrahitur, modò propendet, & extruditur, idq; motu voluntario ita euenire videmus. nam vbi hoc animalculum laceſſitur, aut eius aluus digito premitur, lucentem humorem emittit. hunc autem humorem veneni alicuius, quamuis non vſq; adeo inſignis, participem eſſe credi poteſt, propterea quòd [a] Albertus Magnus commemoret, ſe id expertum eſſe, quòd calor eius ſi manui imponatur, perſentiatur, leuiterq; perurat. Pennatas Lāpyrides Boſtrychos vocat Ariſtoteles, Gaza Cirros vertit. Eſt autem βοστρυχος & βόστρυξ, Cincinnus capilli certo modo plexi. ſunt & qui propriè Cirrum muliebrem ita dici putent. [b] Ariſtophanes ὡσπερ ἴδιπ' ἀδελφοῦ τὸν βόστρυχον. Ab Heſychio βόστρυχοι exponitur πλόκαμοι. itidemq; βόστρυχος ab Etymologo πλόκαμος. qui & notationem huius nominis addit, videlicet à βότρυς, vt nimirum dicatur quaſi βότρυχος. Cæterùm Inſectum hoc quod prima tabula Erucæ ferè ſimile in ſepium fouea repertum Lampyridem ἄπτερον eſſe iudico, cùm & ipſum proprio ſuo lumine in fouea latens noctu proditum fuerit, Tæneæ eſt inſtar cōpreſſum, pollicem ferè longum, ſex pedibus anteriori parte inſtructum, nullis poſteriore. Capitulum nigrū quatuor cirris tanquam corniculis Limacis inſtar munitū, collo albo quod ad libitū modò exerebat, modò contrahebat, præſertim laceſſitum ſub primę inciſurę lamellā tanquā galeam caput contegentem. Compoſitum enim eſt ſegmentis duodecim, ſibi mutuo imbricatim ſuccedētibus, ac ſe ſubeūtibus laminarū inſtar dorſo æqualibus, ac cōpreſſis nigris, quę tamē ſingula ad latera puncto vtrinq; notata purpureo. Pedibus, inquā, ſenis oblon-

Vt luceat, & vbi.

Lucidus humor qualis & vbi.

[a] *Li. de virt. Lapid.*

[b] *In Nubibus.*

Lampyris ſine alis.

A oblongiusculis, & trium articulorum: stans & cauda trahens dracunculi quodammodo speciem præbet. Cùm verò his pedibus anticis progreditur, caudam sub ventrem inflectens, & antrorsum complicans postica parte arcuatim repit. Nam & cauda pedum eorum vicem subit, qui in posteriori parte in veris Erucis existunt. Hanc enim candidam, & tricuspidem promit, qua posticam corporis partem interserpendum sustinet, & cuilibet rei, vt aciculæ affixa adhæresci pendula. Prima & antica segmina longiora sunt, breuiora verò versus caudam vergentia, & medio latissimum corpus paulatim in caudæ penicillatum mucronem attenuatur. Aluo extrema egerit excrementum quoddam lentum, ac ceræ in modum fluuum, quod ipsum nonnunquam cauda ad os adducta in circulum ceu vertitur, contractum ori admouet, quo tamen etiam similem liquorem vomere videtur, ac veluti filo facto retrocedit illud diducit, ac protrahit lentore sequax, deinde denuò absorbet. Parte prona modicè nigrescens diluta purpura, qualis Persici florum est, admixta variat. Qui purpureus huic est maculatum color in quibusdam magis lutescit. [c] Iulius Scaliger in Vasconia sine alis Cicindelas esse scribit, Erucæ maioris quantitate, crassiores, ventricosas, Lucrambam ibi vocari. Ex harum grege ea forte erit quam secunda tabella pronam, & supinam ostendo, vnà cum Lampyride alata.

[c] *Exer.* 194.

LOCVS. ORTVS. GENERATIO.

C MENSIBVS Aprilis, Maij, & Iunij vesperi per prata cernuntur Lampyrides, necnon & alijs anni temporibus, vt autumni, sed tunc rarò volant. Quo circa Plinius de Scarabæorum agens generibus, & ijs Insectis quorum alæ vagina cooperiuntur, inquit: Lucent, ignium modo noctu, laterum & clunium colore (legunt alij fulgore, alij candore) Lampyrides, non antè matura pabula, aut post dissecta conspicuæ. Hyemis autem tempore nullibi apparent; arcet namq; has iniuria frigoris, cuius vt cætera plurima Insecta, sunt impatientissimæ: propterea q; in frigidiusculis regionibus nullibi conspicuæ. Has putat [a] Iohannes Baptista Porta Neapolitanus è rore nasci, quod neutiquam arbitror. Hesychium autem, qui ait λαμπυρὶς ζωύφιον ἐκ φρυγάνου γινόμενον, id est Lampyris est animalculum ex stuppa natum, non ita intelligere oportet, quasi materialem ortus causam stuppam, aut farmēta, aut similia quæ φρύγανα Græci dicunt, constituat, sed quòd in ijs tanquam in aliquo loco generentur, nam inter pabula plærunq; volitant. Harum autem procreationem ignotam antea sapientibus, primus omnium, quos nostrum adspexit seculum, doctissimus Iulius Scaliger, aperuit. D is enim plurimis in locis attestatur per coitum propagari, in doctissimis suis in [b] Theophrastum Commentis, quando inquit. Insecta, quæ habentur pro imperfectissimis (animalibus) » diutissimè in coitu immorantur, vt Pulex, Cicindela. & rursus ibidem: Insecta pariunt haud » ita multò pòst: Cicindela postridiè. in cuius rei confirmationem hanc [c] alicubi historiam re- » citauit, docens contra Cardanum Apes oua posse simul habere in vtero, & continuo esse ope » re, Duo inquit, tibi, etiam sapientibus ignota declarabo. Primùm scito Cicindelam à me cū » suo mari deprehensam in coitu. Mas ne contactus quidem abstitit. In pertusa pixide conditi » fuêre per totam noctem. Postridiè adhuc hærebat mas: in meridie solutus obijt. Ab ea hora » sub vesperam vsq; oua multa edidit fœmella: quæ intra viginti horas viuificata abierunt. sic » momento eduntur Insectorum oua, atque perficiuntur. Quod & Philosophus dicebat in » primo de Generatione animalium. De Insectis loquens ait: Συμπλέκεται μὲν πολὺν χρόνον, διαλυθέντα δὲ τίκτει ταχέως. Hæc si ita sint, vt mihi ex tanti viri autoritate persuadeo, necessarium est ex ijs ouis, quæ parit Cicindela Erucam, quandam fieri, quam impennem Cicindelam nominat Aristoteles, & ex hac tandem alatam gigni, sic enim ait [d] Philosophus,

Quo tempore volēt.

Ex rore non nasci.

[a] *Phytogn. cap. 3.*

Coitu propagantur.

[b] *Lib. 4. de caus. Plan.*

[c] *Exer.* 191. Cicindelæ historia mira.

[d] *Hist. 5. cap. 19.*

losophus, Ex Erucis quibusdam corpore piloso (ἐκ καμπῶν δασέων hoc est denso corpore, δασὺς enim præterquam, quod sit pilosus, & hirsutus, etiam densus exponitur) non grandi primùm fiunt Cicindelæ non volucres: quibus deinde mutatis pennigera animalia gignuntur quos Bostrychos vocant. has Erucas arbitror esse eas, quas paulò antè depictas ostendimus; quamuis minimè sint hirsutæ. nam dubito valdè vtrumnam δασέας καμπὰς intelligat Aristoteles loco citato, densas, an hirsutas, vt Gaza cæteriq; transtulerunt interpretes. E

[c] *Lib. 3. Memor. cap. 61.* Nihilominus [c] Gaudentius Merula Vermes nocte splendentes in Italia se obseruasse scribit, quæ erant pilosæ, cùm inquit. Euolant autem Lampyrides per totum ferè autumnum. Hyeme & primo vêre nusquam apud nos apparent. Vermes etiam pilosos per æstatem, & autumnum in fossis herbidis, & aquis carentibus cùm essem in foro Lebetiorum, qui hodiè Burgus Lauizarius appellatur patria mea, per noctem splendidulos collegi. eosdem etiam vidi per lacunas circa Vigleuanum, quod veteres Vergeminum appellabant, cùm captandæ auræ gratia cum Simone Puteo, & litteris, & moribus ornatissimo deambularem. hos autem Vermes aliquis non sine ratione affirmare posset esse Erucas, quarum superius mentionem fecit Philosophus, & ex quibus Cicindelæ procreantur: ait enim Aristoteles Formicarum modo impennes esse Lampyrides, & pennatas. Pennatarum his verbis sexum distinxit [f] Scaliger: Marem verò alatum hic quoq; (in Vasconia) esse, sed non lucere compertum habemus.

Sexus.

[f] *Exer. 194.* F

MORES. NATVRA.

Benignum animal. Luminis amans.

MIRA naturæ benignitate præditum hoc Insecti genus. neq; enim si tangatur, aut manu teneatur, quidquam homini nocet; non morsu impetit, aut punctione obuium lacescit, atq; molestat. Ad candelas & lumina frequenter auideq; aduolat, quemadmodum Papilionis id genus, quod superiùs descripsimus inter Papilionum genera. atque hæc erit fortassis ratio, cur à quamplurimis Lexicographis Lampyris Cicindela, & φάλαινα Nicandri (quæ per ἀφοκοπῶν φάλη Lycophroni dicitur) synonyma putentur, παρὰ τὸ εἰς τὸ φῶς ἅλλεσθαι, quòd ad lumen volet. Sed cùm φάλαινα ψυχὴ, dicatur à vetustissimo Nicandri Scholiaste, vt etiam suprà docui, æstimandum erit, φάλαινα à Nicandro Lampyridem non dici, sed Papilionis esse genus. G

LVMINIS NATVRA.

[a] *Lib. 2.*

CONSIDERANDVM nunc est, quomodo Cicindelæ, similiaq; Insecta, quæ noctu lucent, elucescere videantur. Aristoteli in opusculo de sensibus (vt scribit Philalthæus in suis ad [a] Aristotelis libros de cælo Commentarijs) polita tersaq; præsertim aquea, & aëria apta esse ad producendũ fulgorem, sed non ad mittendam lucem asserit. Idcirco illa animalia quæ noctu vagantur perpolita dum volant, aërem terunt nocturnum, & fulgent. at gemmæ, & diaphana perpolita apta sunt ad fulgorem. Melior certe est ea ratio, quam reddit egregius philosophus, omniumq; scientiarum peritissimus [b] Georgius Reischius in sua Margarita philosophica. Noctilucæ, inquit noctu ideo visibiles dicuntur, quia intrinsecum, & connatum lumen habent, vnde etiam in nocturnis tenebris videntur, sicut & ligna putrida, Vermiculi, squamæ piscium, lumenq; illud ingenitum habent ab igne. Nam huiusmodi Vermes, quoniam sine sanguine sunt, & frigidi, igneæ partes circa digestionis locum concurrunt, & ibi lucent. Sic & piscibus qui frigidi sunt, & in frigido degunt elemento, natura squamas prouidit multum duras, & terrestres partes igneas conferuantes pro fortificatione caloris naturalis. In lignis autem putridis ignis, cum humido aërio ad extremitates colligitur. Sed cur lumen Cicindelæ, aut Noctilucæ aqua, aut glacie non extinguatur, hanc posuit causam [c] Albertus Magnus. Non enim, inquit, potest dici lumen illorum esse de natura cælesti: quod natura cælestis non venit in compositionem corporum generatorum, & corruptibilium. Sed huius & similium determinatio accipitur ex his, quæ à nobis in secundo de anima sunt determinata. vbi ostendimus, quòd natura perspicui, non est propria alicuius elementi, sed communi natura quæ est in multis, & participata est per prius, & per posterius ab illis; quæ quidem purior est, quanto est ab opacitate remotior; & hoc est, quanto est naturæ superiorum similior: & huius

[b] *Lib. 10. tract. 2. c. 10.*

Piscium squamæ cur nocte luceant.

Ligna putrida cur noctu luceãt.

[c] *De sensu & sensato.*

Lumen Cicindelarũ cur aqua non extinguatur.

propriè

A propriè actus est lux, quæ fieri habet in illa natura. Fit autem in ipsa quotiens constat par-
„ tes eius limpidiores, & nobiliores: & ideo tunc micant omnia talia. Hæc autem composi-
„ tio aliquando est, in totò composito; aliquando non in totò; sed in exterioribus alicuius;
„ cuius causa est, quòd cùm talis natura sit elementorum leuium, magis accedit ab intimis
„ compositorum ad extrema, eò quòd talia supernatant: & sic inuenitur in capitibus, & spi-
„ nis & ossibus quorundam piscium; & in testis ouorum quorundam, eò quòd tales par-
„ tes minus assæ sunt: & egit in eis calor multam naturam densatorum perspicuorum: aliquan-
„ do agit hic calor in exterioribus quarundam rerum, quando exhalat ab eis, & trahit secum
„ subtile multæ diaphanitatis, & sic lucent partes quercus putrefactæ. Omnia tamen hæc, quæ
„ debilem habent lucem, tegunt clariori luce superueniente: sicut alibi determinatum est.
Hucusq; Albertus, qui cùm de Noctilucarum lumine ageret de alijs item noctu lucentibus suam opinionem haud sanè aspernandam prorsus, tradidit, vt suam rationem de Cicindelis horum exemplo clariorem faceret. Sed & nos librum de noctulucentibus composuimus, quem si vita supercerit, suo tempore edituri sumus, præmissis ijs qui magis sunt necessarij. Dedit autem natura Cicindelis hoc parte posteriore lumen quo noctu videant cùm volant,
B exiguum id nobis esse fateor, illis tamen sufficiens ad monstrandam agrorum viam, quam nocte peruolant.

DENOMINATA.

A λαμπυρίζω Lampyridem refero, Cicindelæ instar luceo, vtitur hoc vocabulo [a] Dioscorides, in Stibij descriptione, & probitate, σίμμι, inquit, δὲ κράτιστόν ἐστι τὸ σιλπνότατον καὶ λαμπυρίζον. Plinius quoque de Stibio (ideſt lapide spumæ candidæ nitentisq;, non tamen translucentis) magis probari fœminam ait, cùm ea niteat, mas contrà cùm minus radiet. Pro λαμπυρὸν autem, quod apud Hesychium legitur, exponitur, ἔυλαλον, εὐτράπελον, καταπλητικὸν, ex Eustathio, & veteri quodam lexico reponendum λαμυρὸς. quæ scriptura ordini litterario in Hesychij codice non repugnat.

[a] *Li. 5. c. 99.* Stibij bonitas.

C

PRAESAGIA.

DOCET [a] Plinius Lampyrides indicare tempus maturitatis hordei, & vltimæ sationis, quo solet milium, & panicum seri. Extremo autem, inquit, „ hoc tempore, panici milijq; satio est. Iustum est hoc seri maturato hordeo, „ atque etiam in eodem aruo. Estq; signum illius maturitatis, & horum sationis commune, lucentes vespere per arua Cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes volatus. Græci verò Lampyridas, incredibili benignitate natu- „ turæ, & [b] subsequenti capite, dum monet agricolas, ne aspiciant stellas, sed magis tempo- „ ra serendæ frugis: Iam, vergilias, inquit, in cælo notabiles caterua fecerat. non tamen his „ contenta, terrestres fecit alias, veluti vociferans: Cur cælum intuearis agricola? cur syde- „ ra quæras rustice? iam te breuiori somno premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas sper- „ go peculiares stellas, easq; vespere, & ab opere disiungenti ostendo: ac ne possis præterire „ miraculo sollicito. Videsne, vt fulgor igni similis alarum compressu tegatur, secumq; lu-
D cem habeat, & noctem? [c] Baptista Mantuanus in eodem sensu hæc canit:

His tandem studijs hyemem transegimus illam.
Ver redijt, iam sylua viret, iam vinea frondes,
Iam spicata ceres, iam cogitat hordea messor.
Splendidulis iam nocte volant Lampyrides alis.

[a] *Lib. 18. cap. 27.* Sationis vltimæ indicium. Miliũ quando serendũ. Hordeum quando maturum.

[b] *Lib. 18. cap. 28.*

[c] *Aeglo. 1.*

ÆNIGMATA.

[a] *In Aenig.*

DE Nitedula ſeu Cicindela Ænigma tale confecit [a] Iulius Scaliger:

Non ignis, non ſtella micans, non candida Luna:
Me tamen in cæca non niſi nocte vides.
Sic ſcribit ſapiens, ſapiens ſibi lumina præfert.
At mihi ſic ſapio, lumina pone gero.

EPIGRAMMATA:

ELIGANTIBVS ſanè verſiculis Cicindelę naturam hiſtoriamq; complexus eſt Antonius Teleſius Goſentinus, quos non pigebit ſubnectere, habentq; ſe hunc in modum:

Tantula nocte volans volucris micat aëre tantum,
Ardenti ſimilis ſcintillæ, quam puer olim
Aequales inter metuebam tangere, ne me
Vreret, infirma eſt ætas cùm neſcia rerum:
Quæ quoniam noctu lucet, cognomen adepta eſt,
Aut incenſa nitet quoniam velut ignea lampas
Cauſa ſit vna licet, nomen non eſt tamen vnum.
Hæc modo ſumma petens commotis emicat alis,
Rurſus & adductis fuluum decus aurea condit,
Ardentiq; procul fugiens leuis igne coruſcat.
Et quocunq; volat ſecum ſua lumina geſtat;
Lumina quæ tenebras arcent quæ flamina temnunt.
Nunc, velut obſequioſa videntibus, aduolat, atq;
Fit magis atq; propinqua magis, ſcintillat & ante
Ora minuta velut candentis fruſtula ferri.
Ex quo rapta Ioui Stygio Proſerpina: namq;
Vna fuit comitum: veterem mutata figuram
Quærit adhuc dominæ veſtigia, & omnia luſtrat.

VSVS IN VARIIS.

HAVIVS liquor ille lucidus in chartis ſulco tractus ad oſtentationem aliquando fuit ab Hadriano Iunio cum in Bononiẽſi agro ruſticaretur. Quod enim cum hoc liquore de die ſcribitur, id noctu legi facillimè poteſt. Sunt qui hunc liquorem non ſimplicem ſumunt, ſed cum alijs commiſcent, quo poſtea ſcribunt, aut imagines in parietibus pingunt, quas orto ſole abſcondi, occidente verò apparere volunt. Accipit itaq; [a] Vitalis fel canis, lignum ſalicis putrefactum, & Noctilucam, quæ omnia ſimul commiſcet, cum ouorum albumine, ac ea mixtura vtitur. Cicindelæ quæ noctu lucent (vt inquit Cardanus) docent nos liquorem fieri poſſe, qui luceat in tenebris. fit autem putreſcentibus his, quæ candorem, lucem, ac perſpicuitatem ſummam habent: & fieri poſſe [b] Euonymus non dubitat, ſed quibus, & quomodo, adhuc ipſi incertum eſt. Modum autem nobis docuerunt nunc plurimi. [c] Gaudentius „ Merula, Lampyrides inquit, quas nos Cicindelas vocamus, per noctem emicant. Ex ijs putreſcentibus in vaſe aqua fit, ſiue liquor potius ſit, qui mirè eluceat in tenebris. Ex his animalculis laticem conficit Iohannes Baptiſta Porta Neapolitanus citante hunc [d] VVeckero, qui tantum luminis, atque ſplendoris nocte refundat, quanto lectionis præquido eſt opus. Nitedulæ, inquit igneo multùm colore coruſcantes, inter omnia principatum obtinent (ſunt „ enim alia plurima, ex quibus idem fieri poteſt) Nos earum caudam à corpore reſcindimus „ præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immiſceatur, porphyretico lapide terendo, diebus quindecim, vel pluſculis ſub fimo vitro condimus: fueritq; præſtantius ne latera contingant, ſed pendeant: nam elapſis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vaſi im- „ poſito

[a] *Ad diuer. morb. reme. cap. 85. Liquor lucens in tenebris.*
[b] *De Reme. ſecr.*
[c] *Memor. lib. 3. cap. 61*
[d] *Lib. 3. de Secre.*

A posito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta paropside recipias, ac pellucido cristallino orbe condito: sic conclauis medio lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, vt maiusculæ litteræ noctu possent conspectari, dummodo à non magis splendido illustretur. Sic enim illius penitus lumen exiguum exoledscit, vt interdiu videri nequeat. [c] Mizaldus paulo aliter hunc parandi laticem refulgentem modum docuit. Lampyrides enim vult vitreo vasculo, quod diligenter opertum sit, immitti, ac fimo equino per dies aliquot obrui, vt in liquorem soluantur, qui cum æquali portione hydrargyri, vt decet, purgari, vitrea phiala pellucida includi, medijsq; ædium laquearibus appendi debet. Sed hæc & similia irridet Iulius [f] Scaliger contra Cardanum sic inquiens. Cicindelæ exemplo cum dicis arte posse liquorem excogitari, atq; parari, qui reluceat in tenebris, videris posse lucem è cælo diductam in materia, tanquam in triremum cataptiuum remigem imponere, atq; in catenis habere. Lampyrides vt scripsit [g] VVeckerus in cucurbita vitrea lento igne decoctæ aquam efficiunt piscibus capiendis aptam. [h] Baptista Porta Neapolitanus ait Lampyrum Vermiculum (per quem Cicindelam intelligo) in matrice mulæ alligatum, mulieri sterilitatem facere.

[c] *Memorab. Cent.6.*

[f] *Exer.194.*

[g] *De Secret.*

[h] *In Phytog. lib.6.cap.3.* Sterilitas mulierum qui fiat.

B

DE BLATTIS. Cap. IX.

ORDINIS RATIO.

QVANTVM ex antiquis autorum monumentis colligere possum, non constat quænam sit Blatta veterum. Quin potius arbitrandum est nomen commune multis Insectis fuisse, aut bestiolis, quarum cùm de generibus agam, aut Blattarum differentijs, numerum recensebimus. illud autem hoc in primis loco dicendum est, cuius causa postremò hic à nobis inter ea, quæ inclusas vagina alas gerunt, tractandum fuit, [a] Plinium nimirum Blattas inter Scarabæorum genera retulisse, vt ferè omnia Insecta Coleoptera.

[a] *Lib.11. cap.28.*

C

AEQVIVOCA.

RECENTIORES scriptores Blattam Vermiculum Bombicem intellexerunt, cuius textu vestes sericæ conficerentur: vnde Blattea vestis, & Blatteum paludamentum apud Lampridium Capitolinumq; pro serico, aut alio quouis pretioso: vel, vt Paulus Ægineta, pro purpura: quoniam Indicum conchilium vulgò Blatta dicitur. Sic Cassiodorus in Epistolis Blatteum pro purpureo cepit; Chamæleon, inquiens, modo prasina, modo cyanea, modo Blattea varietate se commutat. Ab hoc colore Blatta etiam dicitur frumentum, quod rubicundum sit, sementi accommodatius, in purpuram declinans. Blatteum pallium [a] Adrianus Turnebus interpretatur purpureum, vel coccineum à Blattis, & Vermiculis, vt quidam putant, qui è Chermes, vt Arabes vocant, & è cocco sanguinei coloris erumpunt. Alij Blatteum colorem pro purpureo dictum putant à Flauio Vopisco in Aureliano à Blatta Byzantia, quæ [b] Dioscoridi vocatur onyx, Latinis vnguis odoratus, & Conchula odorata seu Indica. Est autem testa cuiusdam generis conchiliorum non dissimilis purpuræ: vt quod in India reperitur, & Dioscoride teste aromaticum odorem habet, propterea, quod nardo in paludibus istic nascente ea conchilia pascantur. Βλάττιον Βυζάντιον, apud Actuarium, & recentiores medicos Græcos, dicitur os anterius narium purpuræ; vt & apud Nicolaum Alexandrinum in quorundam vocabulorum expositionibus legitur, Βλάττιον Βυζάντιον ὀσφραῦ τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας. Diuersum itaq; hi statuunt Blattam Bizantiam ab Onyche Dioscoridis. in qua sententia est etiam [c] Adrianus Turnebus. Blattium etiam Bizantium, inquit, os naris purpuræ dicit Actuarius esse, vt inde & purpureus dicatur color Blatteus. Eutropius scribit Neronem piscatum esse retibus aureis, quæ funibus Blatteis extrahebat; quod Tranquillus dicit, piscatus est reti aurato, purpura coccoq; funibus nexis. Andreas Alciatus (in lib.xi. Iustiniani cod. in l. notas serico blatæ, & metaxæ species) Castigatior, inquit, lectio erit serico baptæ, id est, serici tincti; Βάπτω enim significat tingo. inde baptæ apud Iuuenalem dicti, quod faciem fuco illinerent. Μέταξα autem Græcis à nobis

D

Blatta dicitur Bombyx.

Blatteum pro Serico.

Purpura Blatta dicitur Ægineta.

Blatteum palliũ quid.

[a] *Aduers. lib.18.c.17.*

E Chermes Blattæ.

Blatta Bizantia.

[b] *Lib.2.*

[c] *Aduers.18. cap.17.*

Blatteus color: Sericum.

Serico bapta.

bis ſericum dicitur: cuius tinctores baphij, παρὰ τὸ βάπτειν, quod eſt tingere. Hinc baptoſericum pallium Flauio Vopiſco in Aureliano; licet corrupti codices brattoſerico, ſeiunctim habeant, quamuis nunc mihi fiat magis veriſimile, & Vopiſcum, & Imperatorem ſenſiſſe non de bapta, ſed de Blatta hoc eſt purpera: nam Blattam pro conchilio capi ſcribit Paulus Aegineta, & quem Suetonius in Nerone coccineum funem, & Oroſius purpureum, Eutropius Blatteum dixit. Meminit & Caſſiodorus in Epiſtolis, & Lampridius in Alagab. Paraſ uerat funes Blatta, & ſerico, & cocco intortos. Cenſeo itaque hîc legendum ſericoblattæ; & apud Vopiſcum Blattoſericum pallium, & cùm vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blattoſericò vteretur, illic reſpõdit: abſit vt auro fila penſentur. libra enim auri tunc libra ſerici fuit, &c. prohibet igitur Imperator non ſolũ veſtes inferri purpureas ſerico intextas, ideſt ſericoblattam, ſed etiam ſericum ipſum ſimplex, ideſt metaxam. Hunc autem Iureconſultum Cœlius Rhodiginus contumelioſè reprehendit tanquam lapſum in errorem manifeſtarium, quod Aeginetæ Pauli autoritate purpuram dici Blattam velit.

Blattoſericum pallium.

lib. Antiq. lect. li. 8. c. 11

SYNONYMA.

THEODORVS Gaza apud Ariſtotelem πρασοκοῦριδες Blattas tranſtulit, ſed quam benè dictum eſt à nobis ſuperiùs. Praſocurides appellat Hermolaus Vermiculos porrum braſſicamq; infeſtãtes, & lactucas, & alia quædam olerum. Extant Nicandri hi verſus in Alexipharmacis.

Ἰξίας quid.

Ἰξιόεν δέ σε μή τι δόλῳ παρὰ χερσὶ πῶμα
Οὐλοφόϊον λήσειν ὅτ' ὠκιμοειδὲς ὄδωδε.

In quorum interpretatione Scholiaſtes meritò reprehenditur, qui annotauit ἰξίαν eſſe γένος τῆς σίλφης τῇ χροιᾷ μέλαν, ideſt genus Blattæ colore nigrum; cùm Paulus Aegineta non inter Blattas, ſed venenatas radices poſuiſſe videtur, quãdo inquit, τῶν δὲ λεθηριῶν καμαιλέων, ἀκόνιτον, θαψία, ἰξίας. Idem tradit [a] Aetius. Inter lethalia quoque medicamenta Dioſcorides ἰξίαν refert, ſic inquiens. ἰξία δὲ ὃς καὶ οὐλόφονον καλεῖται, ἐν τῷ πίνειν ἀρ' ὁμοίοντί ὠκίμῳ κατὰ τὴν ὀσμὴν καὶ κατὰ τὴν γεῦσιν ἐμφαίνει. ita enim ſcribendum putat autor Theſauri linguæ Græcæ, non ὅμοιον τι ὠκίμῳ. Obſeruandum itaque Nicandrum in illis verſibus ἰξιόεν πῶμα periphraſticè ἰξίαν appellaſſe. Nam ὠκιμοειδὲς ὄδωδε conuenit cum eo, quod dixit Dioſcorides ὅμοιόν τι ὠκίμῳ καὶ κατὰ τὴν ὀσμὴν ἐμφαίνει. Obſerua item obiter vocem οὐλοφόϊον, quæ itidem apud Dioſcoridem eſt nomen, quo à quibuſdam vocatur ὁ ἰξίας. Adeo, vt non ſimpliciter conſiderandum ſit hoc vocabulum οὐλοφόϊον tanquam epitheton, vt cenſuiſſe videtur Scholiaſtes, cùm exponit τὰ ὅλα βάπτον, ἢ ὅλον φονευτικόν. Itaque intelligenda illa poëtæ carmina ſunt non de Blattæ quadam ſpecie, ſed de quodam medicamento lethali, ſiue ſit radix ſiue, ſiue planta Chamæleon, quàm ait Dioſcorides ἰξίαν appellatam, quia ἶξος ideſt viſcum quibuſdam in locis circa eius radicem inuenitur, quo pro maſtiche vtuntur mulieres. vnde Gorræus exiſtimat non omnem Chamæleonem ἰξίαν appellatam fuiſſe, ſed tantum eam, quæ viſcum profundit. Scire eſt etiam Galenum in expoſitione vocum Hippocraticarum ἴξιον interpretari φύλλον τῆς λευκοῦ χαμαιλέοντος, ideſt folium albi Chamæleonis, Σίλφιον autem Blattam in Gloſſario dici ridiculum eſt. Vicino nomine eius proprio deceptus Gloſſarij autor. Nam Σίλφη vbique ferè apud Græcos Blatta dicitur, Σίλφιον ſuccus ille nobilis, qui Cyrenaicus nuncupatur, & à Latinis Laſerpitium. Hinc ridendus, & alterius cuiuſdam interpretis error, qui Silphiophoron Cyrenis agrum hoc eſt, vt Catullus, inquit, Laſerpitiferum, à Blattis cognominatum ratus Blattiferum conuertit in Strabone. Apud Ariſtotelem Σίλφη à Gaza Silpha traducitur, quæ non eſt Blattarum earum ſpecies, quæ vagina incluſas pennas gerunt, quandoquidem non numerat inter coleoptera, ſed inter ea genera Inſectorum, quæ ſenectutem exuunt, & bipennia tantummodo atq; anelytra ſunt, vt ex eius hiſce verbis cognoſcere licet. Inſecta enim, inquit, eodem modo exuunt ſenectutem quibus hoc ſolitum eſt; vt Silpha & Culex, & ea quorum pennæ vagina continentur, vt Scarabæi. Scribitur etiam τύλφη. Ineptè χοίσαλλις in Gloſſario Blatta vertitur, quid autem ſignificet alibi à nobis dictum eſt cùm de Papilionibus ageremus. Blatta dicitur à pluribus ſcriptoribus Vermis, qui aluearia lædit à βλάπτω, quod eſt noceo. Iſidorus à colore Blattam nuncupatam ſcribit, quòd comprehenſa manum tingat, vnde Blatteum colorem dicunt. Hadrianus Iunius Σίλφιον Blattamque Plinij, & Tineam Horatij Vermiculum exponit libros, & veſtimenta erodentem, qui Σής Theophraſto dicitur, Italis Tignola, & Tarma. Quomodo autem in alijs linguis dicantur, cùm videam omnes, quotquot ſunt, Grammaticos mirum in mo-

Chamalæõ ἰξίας appellata, ſed nõ omnis.

Laſerpitiferus ager Cyrenis.

Etymon.

In Nomenclatura

[a] *lib. 13. c. 7. lib. 6. c. 21.*

A in modum ea nomina confudisse, quæ cuique Blattarum speciei conuenire putamus, planius in sequenti loco, vbi de generibus earum agemus, indicabimus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

IN pulueris cuiusdam confectione apud Nicolaum Myrepsum legitur φάλης κηραμίνης, quo nomine intelligit [a] Adrianus Turnebus Lucernarias Blattas, vel Papiliones lucernis aduolantes, quas φάλας, & φάλαινας Græci nominant, & apud Aelianum Phalænas exponit interpres Blattas quasdam noctu ad lucernas volantes. Phalænas autem Apibus insidiari tradit Aelianus. Sed Papiliones lucernarios neutiquam Aeliani Phalænas esse existimo, quamuis non dubitem apud alios autores hoc nomine eos vocari. Nam Blattas,
B quas Virgilius, & ex eo Columella, Apibus noxias esse scribunt, non lucis, sed tenebrarum amore teneri significant hi [b] Maroniani versus.

Nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio, lucifugis congesta cubilia Blattis.

Quapropter Robertus Constantinus in supplemento linguæ Latinæ, alijque non ignobilis famæ viri, Blattas Lucifugas Virgilij, nigra animalcula esse scripserunt, Scarabæis, vel Gryllis similia, velocia, quæ interdiu delitescunt. aiunt hæc Gallis vocari Caphards, Græcis Σίλφας, nũc vulgo καλοιπρῶι, Italis Piattole, Venetis schiam. Sed Piattole arbitror propriè apud nos esse ea Blattarum, aut Pediculorum potius genera, quæ obsenas hominum partes ex cõcubitu contracta inuadunt, Platluysen Belgæ appellant. Blattæ autem Lucifugæ Bucaroni vulgo dicuntur, ac inter Scarabæos referuntur. has putant esse apud Dioscoridem Σίλφας ἀρτοκοπείων, siue Blattas pistrinarias; Mathiolus in doctissimis suis ad [c] Dioscoridem commentarijs Blattarum plura esse genera ex Plinio confirmat, verùm has, quarum in Hetruria aliquibus in locis ingens est multitudo, quæ vulgò vocantur ibi Piattole, noctu magis quàm interdiu in cellis vinarijs apparentes, circa latrinarum ora, in pistrinis, balneis, vliginosisque
C ædium partibus, fœdissima quidem nauseosaq; animalia, Dioscoridem intellexisse autumat, non autem Vermiculos illos oblongos, quæ in Apum aluearijs, & in carnibus diù sale inueteratis nascuntur, quanquam hi Blattæ nomen sibi vindicarint, Barbeggie vulgo dicti Senensibus alijs Carpe. Sed illæ, vt ait, Gryllos, qui noctibus æstate strident, quadamtenus referunt: planiores tamen cruribus quadamtenus tenuioribus Araneorum modo, proinde fugæ citissimæ. Lux istis aduersissima, ita vt si nocte lumen repentè inferatur, humentibus locis in quibus degunt, celerrimo cursu refugiant. Hæ Latinis pariter, & Italis Blattę nominantur: Germanis Gryllen, & Heymichem: Hispanis Rapacoua. Blattas quasdam frumentaceas commemorat [d] Scaliger alis carentes, quæ inter furfures, nutriuntur pro alendis Luscinijs, cùm saluber illis fit cibus: tonsores plerunque habent hanc curam, vt nutriant, & custodiant. Porrò Plinius tria Blattarum genera recensel, Molles, Myloecon, & tertium odore fœdo inuisum acuta clune. Molles, vt censet Dalechampius, Insecta sunt oblonga, & teretia, & colore subrubra. Reperiuntur in saccis, & arcis farinaceis. Auidissimè ijs luscinię vescuntur, illarumque esu à morbis familiaribus liberantur. Σιτοφάγους quidam eas vocant, quod farina nutriãtur, Dioscorides ἐν ἀρτοκοπείοις ὑρισκομένας appellat. Hesychius quoq; Σίλφης μα-
D λακῆς meminit Μυλικοὶ, & μολοικοὶ, quæ & μυλακρίδες, & μυλακρίδαι, & μυλαβρίδες, & apud Hesychio μυλακρίαι Scarabæis, siue Cicadis sunt similes; vt idem annotat Dalechampius, quæ in moletrinis, & pistrinis gignuntur, colore quidem nigro, sed ob farinam conspersam albicantes. Μυλακρὶς (ita enim in vulgatis codicibus legitur, pro quo reponendum suspicatur autor Thesauri linguæ Græcæ μυλωκρὶς) à Polluce tribuitur cuidam Insecto, magnitudine Cicadæ, colore exalbido, quod farina vescitur in moletrinis. Hanc ait autor Thesauri linguæ Græcæ σίλφιον appellasse, pro quo habemus τίφιον apud Pollucem. quod si τίλφιον legas? Hæc erit vera Blatta Pistrinaria cuius tot sunt à Dalechampio paulò ante citata synonyma. Fœtidæ Græcis βδέουσαι, quasi βδέλυκται, & βδελυττόμεναι abominandæ, in aggeribus terrenis, & apricis inueniuntur, Cimicum modo putidæ autore Dalechampio. idem tradit hasce Σίλφας appellari ab Andromacho apud [e] Galenum, & ab Archigene apud eundem Σίλφας ἀνευπτερῶν. Dicitur σφονδύλη esse Insectum odore tetro de Blattarum genere. [f] Aristophanes. Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδῦ. Vbi Scholiastes annotat Σφονδύλιον

esse

[a] *lib.* 18. *Aduer. cap.* 18. φάλι, & φάλαινα Blatta lucernaria.

[b] *Georgic.*

Blattę lucifugæ Virgilij quales.

Blatta pistrinaria.

[c] *lib.* 2. *c.* 35.

Vermiculi oblongi in carnib. salsis inueteratis.

Blatta frumentacea.

[d] *Exercit.* 194.

Molles dictæ.

Myloecon, siue Pristinaria Blatta.

Tertiũ genus Blattarum Plinij.

[e] *lib.* 2. *secundum loca & lib.* 5.

Σφονδύλη Blattæ genus.

[f] *In Pace.*

esse σίλφῳ τινὰ βδέλλη πρὸς ὁμοίαν δυσωδη ὄυτως. id est, Blattam quandam similem Hirudini, aut Sanguisugæ (non corporis figura, aut magnitudine, sed colore, vt arbitror) valde fœtentem. [g] Aristoteles quoque inter Insecta numerat de Insectorum coitu loquens. Πάντα δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ὀχεύεται, ἅπτε μύιαι καὶ αἱ κανθαρίδες καὶ αἱ σφονδύλαι, vbi Gaza interpretatur Verticilli. Idem [h] Aristoteles Staphilinum (quod & ipsum Insecti genus est) dicit esse ἡλίκον ἡ σφονδύλη. Quemadmodum Absyrtus quoque in Mulomedicina Staphilinon dicit esse ὅμοιον ταῖς σφονδύλαις ταῖς κατ' οἰκίαν, μείζονα δὲ addens eum γίνεσθαι ἐν τοῖς ἄγροις παντοχῆ καὶ πορεύεσθαι ἐπηρεότα τῶν ἔρων: & equum deuorato staphilino non aliter cruciari, quam viperâ deglutita: quemadmodum Aristoteles in loco citato scribit ἀνίατον esse si equus σαφυλῖνον περιχάνη. [i] Theophrastus de radicibus loquens, quæ à bestiolis arroduntur, & quæ secus πόν δ' ἐξω θηρίων ἄλλο μὴν οὐδὲν ἅπτεται ῥίζης ἐδεμιᾶς, ἡδὲ σφονδύλη πασῶν. [k] Plinius vertens, & animalium, inquit, cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta Spondyle, quæ omnes persequitur. genus id Serpentis est. Quidam annotat esse subnigro corpore, & emittere grauissimum odorem, quum emoritur. Idem tamen Aristophanis locum supra citatum ita interpretatur:

Vt feles quoties fugitat male perdere sueta est,

Hesychium secutus, qui Σπονδύλιον Atticis vocari τὸν γαλῆν, id est felem, est autor. secutus etiam ipsum Aristophanem, qui [l] alibi sic inquit:

Ὑπὸ τοῦ δέους βδέουσα δριμύτερον γαλῆς.

Verùm & eorum, qui Σπονδύλιον, interpretantur Σίλφης fœtentis, quandam speciem, non vsquequaque reprobanda est opinio. Nos autem hîc damus depictam Blattam, pronam, & supinam colore fusco; pedibus tamen, & antennis paulo plus rubentibus, quàm corpus reliquum.

ORTVS. GENERATIO.

SI Blattæ sint apud Aristotelem Prasocurides, vt nos, quamuis falsò, Gazæ versio docet, generabuntur eæ ex Vermiculis, non aliter quàm alia volatilia Insecta; quandoquidem Prasocurides commemorat [a] Aristoteles inter ea Insectorum genera, quæ pennata sunt, quæq; aut ex Erucis, aut Vermibus gignuntur. [b] Cardanus in ligno Blattam generari putat, quod calor in ligno conclusus non posset exhalare. [c] Lucianus in eo dialogo quo diuitiarum, & potentiæ molestias persequitur, innuere videtur homines, post mortem, in Culices, Muscas & Blattas commutari, vbi inauarum hæc verba posuit. Vides, inquit, hunc quoque curis inuigilantem, & vsurarum rationem iterantem digitis contortis? cui propemodum relictis hisce omnibus sit in Silpham, aut Culicem, aut Muscam abeundum. Nascuntur autem diuersa genera diuersis in locis. Nam qui Mylœcij dicuntur, in pistrinis, & farina humida producuntur, Fœtidæ autem in balneis maximè, tum etiam alijs humidioribus domus locis generantur, ob humidum vaporem, vt loquitur [d] Plinius. Hinc [e] Seneca Blattaria vocat balnea, si qua non ita aperta sint, vt totius diei solem fenestris amplissimis recipiant. Blattarum enim natura, quæ inibi generantur, omnem lucem auersantur, præsertim solis: tum quòd is suo calore humiditates ác terreos, ex quibus generantur, vapores exsiccet, & exhauriat; tum etiam, quia splendore suo, quo cætera præstat lumina mirum in modum officiat. Tenebrarum alumna Blattis vita, lucemq; fugiunt ait [f] Plinius. Verùm Spondylum, quem Verticillum Gaza vocauit in traducendo Aristotelem, si inter Blattarum genera referre non pigeat coire Muscarum more dicimus [g] Philosophi autoritate, qui & eundem à noctua comedi asserit.

[g] *Hist.* 5. *cap.* 8.
[h] *Hist.* 8. *cap.* 23. Staphilinũ Insecti genus.
[i] *Hist.* 9. *cap.* 15.
[k] *Lib.* 27. *cap.* 13.
[l] *In Plauto.*
[a] *Hist.* 5. *cap.* 19.
[b] *Lib.* 1. *de vene. cap.* 7.
[c] *In Gallo.*
Mylœcij vbi oriantur.
[d] *Lib.* 11. *cap.* 28.
Blattaria balnea quæ.
[e] *Epist.* 87.
[f] *Lib.* 11. *cap.* 28.
[g] *Hist.* 5. *cap.* 8. & 9. *cap.* 34.

A

MORALIA, PROVERBIA, EPITHETA.

IABERII vetusti poëtæ, ac comici extat hic versus in Virgine. Amoris miseria.

Amore cecidi tanquam Blatta in peluim.

Quo fortè poëta innuere voluit eos, qui perditè amant, non aliter esse miseros quàm Blattæ, quæ incidunt in peluim, aut aliud vas, è quo effugere amplius nequeunt. *Cum Blattis, & Tineis rixari*, dicitur prouerbialiter de re quæ computruit. sunt enim libris, & vestimentis inimicæ. Horatius de anaro sene, Cum Blattis, & Tineis rixari. *Satir. 2.*

Cui stragula vestis
Blattarum, & Tinearum, epulæ putrescat in arca.

B Et [a] Martialis [a] *Lib. Epigr. 13.*

Ne toga cordylis, & panula desit oliuis;
Aut inopem metuat sordida Blatta famem.

[b] Idem alibi de carmine, quod Pompillus, sine vlla venustate, aut lepore composuerat, cùm tamen à multis ingeniosus æstimaretur, scribens, negat doctrinam solummodo carmini adesse debere, quod frequenter à populo legi perpetuumque esse cupit: cui enim lepos deest & gratia, à populo negligi, & à Blattis, ac Tineis corrodi: inquit enim: [b] *Lib. 6.* Libros à Blattis corrodi.

Ingeniosa tamen Pompilli scripta feruntur;
Sed famæ non est hoc mihi crede satis.
Quam multi Tineas pascunt Blattasque diserti:
Et redimunt soli carmina docta coci.

Et rursus [c] alibi monet scrinium, in quo libri includi solent, non admissurum libros, nisi prius compingantur, ne Blattis sit aditus. [c] *lib. 14. Epigr.* Libri vt à Blattis custodiantur.

Constrictos nisi das mihi libellos,
Admittam Tineas trucesque Blattas.

C Blattas pallidas, sordidas, truces dixit Martialis; frugimordicam [d] Scaliger. [d] *In Hippon.*

Et lucis hostem frugimordicam Blattam.
Sed hanc putauit esse pro tuis libris.

VSVS IN MEDICINA.

QVAMVIS remur gratioribus salubrioribusque remedijs morbos sanari posse, quàm ijs, quæ à tam fœtidis, & execrandis sumuntur animalibus, tamen propter naturæ admirationem priscorumque, vt [a] Plinius loquitur, curam, eorum in medendo vires, hoc loco explicandæ sunt. Loco Bupresti ponit Galenus Blattas in succedaneis. Itemque apud Paulum Aeginetam ἀντὶ βατρήσεως Σίλφαι βδέουσαι. ideit pro Bupreste Blattę fœtidæ. ex quibus facilè colligimus hoc, autores eãdem illis Blattis facultatem assignare, quam cæteri scriptores Bupresti. Phryges, & Lacones, vt scripsit [b] Plinius, mammis (mulierum) puerperio vexatis inuenere otidum adipem vtilem esse: his, quæ vulua strangulentur, & Blattas illinunt. Est & quædam pinguetudo Blattæ si caput auellatur eodem [c] teste: hanc tritã vnà cum rosaceo auribus mirè prodesse dicunt, sed lanam, in qua incluserint pòst paulùm extrahendam. Celerrimè enim id pingue transire in animal, fieriq; Vermiculum. Alij binas ternasue in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Iam & Blattarum diuersa genera diuersorum morborum remedia existunt. Molles in oleo decoctas verrucis efficaciter illini experti sunt. Alterũ genus, quod Mulœcon appellauere, circa molas ferè nascens lepras sanasse detracto capite attritum, Musa & Picton in exemplis reliquerunt. Blattarum ut docet [d] Dioscorides, quæ in panificijs pistrinisque versantur interanea exempta, contritaque cum oleo & decocta, doloribus aurium infunduntur. Tertium genus odoris tædio inuisum ex acuta clune cum pisselæo sanant vlcera aliàs insanabilia: strumas, panos, diebus viginti, & vnum impositum, percussa, contusa, cacoethe, scabiem, furunculosque detractis pedibus, & pennis. Diodorus & morbo regio, & orthopnoicis se dedisse tradit

[a] *Lib. 29 c. vlt.* Bupresti sloco Blattæ.

[b] *li. 30. c. 14.* Ad mãmas puerperarum.

[c] *Lib. 29. c. vlt.*

Ad lepras.

[d] *lib. 2. c. 36* Ad aurium dolores. Vlcera insanabilia.

Ortopnoicis.

tradit cum reſina, & melle. Tantùm poteſtatis habet ars medica pro medicamento dandi quidquid velit. Humaniores medici cinerem earum Blattarum crematarum ſeruandum ad hos vſus in cornea pyxide cẽſuere, aut tritas clyſteribus infunde orthopnoicis, aut reumaticis. Infixa vtiq; corpori illitas extrahere conſtat.

VT FVGENTVR.

*lib. 25. c. 9

E domo, vt expellãtur. Ab hortis, vt fugẽtur.

EST ſimilis verbaſco herba, teſte [a] Plinio, quæ ſæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, coliculis pluribus, flore luteo, Hæc abiecta Blattas in ſe contrahit; ideoq; Romæ Blattariam vocant. idem ſcribit Dioſcorides de verbaſco ſylueſtri. Cunilæ quoque tertium eſt genus, quod à Græcis maſculum, à latinis Cunilago vocatur, vt Plinius tradit; huius manipulo abiecto, omnes etiam à tota domo Blattæ conueniunt. Vt fugentur ab hortis Diophanis conſilio vtendum eſt. Ventriculum verueecis, inquit, recenter mactati, & ſuis adhuc ſordibus excrementitijs pleni, diligenter tibi comparato, eumque ſpacio illo quo beſtiolis ſcatet hortus, terra leniter adobruito. Peracto biduo ibi Blattas, & alia animalia gregatim congeſta reperies: quę vel alio deportabis, vel eo loco altiſſimè defodies ne reſurgant. Pudendorũ Blattæ, vt pellantur. Pudendorum autem exterminant omnia, pilos radicitus euellunt & abolent, talis eſt ex auripigmento fons Suſis in Perſia, taliſq; ex atramento ex Volaterrano: vel balnea valdè ſalſa, & acria nitrata. Qui Apes benè à Blattis conſeruare cupit ab Apum caſtris, & aluearibus longè fugare debet, quod fieri poterit acribus ſuffumigijs, aut ſi hæc nil proſint, lucernas veſperi propè aluearia apponere conueniet, aut ipſa aluearia in loco ponere, quo mediocriter ſolis radij pertingunt, quique ſublimis Blattarum adſcenſum prohibeat, vt docent autores, qui de Agricultura ſuos nobis libros reliquerunt. Libri ne ab ijſdem damno afficiantur compacti in ſcrinijs, & arculis collocandi Martialis conſilio. arbitror plurimùm eas defendi poſſe à libris, quorum folia acri aluminis, aut nitri aqua lauata ſint & bene exſiccata. Veſtibus ne noceant in arculis collocandæ herbæ calidæ odoratæ, lauendulæ floribus nil præfero, aut roſmarini, Mentharum omnia ferè genera, quòd ſua ariditate aërem admodum exſiccent efficacia plurimùm cenſeo, etiam abſynthium, ſtœchas, Scordium. Vpupa ne eius nidus à Blattis infeſtetur, cum amianto gramine munit, quod & capillus veneris appellatur. Cornix ad eaſdem exturbandas è nidis verbenacam ponit. Hirundinibus naturam largitam eſſe, teſtatur Aelianus, vt cum earum ouis Blattæ ſint pernitioſæ, matres apij folia antè pullos proijciant, ne fiat ab illis ad pullos acceſſus.

Libri, vt à Blattis tuẽdi.

Veſtibus ne noceant.

Vpupa, vt Blattas è nidis depellat.

Cornix.

Hirũdines.

FINIS.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER QVINTVS QVI EST DE INSECTIS APTERIS PEDATIS.

& primùm

DE FORMICA. Cap. I.

C

ORDINIS RATIO. ENCOMIVM.

INTER Insecta aptera, siue pennis carentia (nam de habentibus pennas omnibus quotquot videre vel obseruare hactenus mihi licuit, iã dictum est) Formica communiter familiariterq; & eodem victu viuens nobiscum, prima sese nobis obtulit; animalculum equidẽ industrium, diligens, ac in labore indefessum, cuius improbus atq; ineffabilis labor, cùm in eum aliquando per agros, colles atq; alpes exspaciatus herbarum colligendarum causa incidissem, & non modò quàm diligentissimè mecum obseruassem, verùm etiam tantum ac tam arduum, tam paruo in corpusculo admirarer, me etiam ad consimilem diligentiam inuitauit, cepitq; me temporis inutiliter, & sine fructu perditi penitentia desideriumq; horum D tam exiguorum animalculorum incredibilem industriam, & sudores continuos, prout ipse obseruabã, quàm possem accuratissimè exarare, vt sumpto ab illis exemplo in posterum melioré temporis rationem haberẽ; idq; à plurimis factitatum video, ijsq; grauissimis, ijsq; antiquissimis scriptoribus cùm ecclesiasticis, tũ prophanis, quos vt nihil hîc me fugeret, quod ad laudem ac gloriam indefessorum horum animantium facere posset, obiter percurram, & fideliter eorũ verba hîc inferam. Admirabar ego in primis quanta diligentia, quantaq; celeritate, cùm alioqui repere potiùs, quàm currere videantur, eandem semper iterarent viam, neq; vnquam aberrarent à loco, in quo quicquam reposuerint, quanto nixu grana, seminaue, quæ præ nimio pondere gestare non possunt, pedibus protruderent, quàm officiosè aliæ fessis succederent, opẽq; afferrent, quomodo quæ ferrent ad suam foueam cibaria omnes, vt ait [a] Auicẽna recta linea eaq; vna tantũ secundum longitudinem, ducerent, neq; hęc ab illa deflecteret, sed simul sese custodirẽt: & certè nisi quoq; alijs experiẽtiã testẽ adhibere liceret incredibile videretur tã pusilla animalcula tot fruges in cõmeatũ cõgere, & tã pulchro, quo

[a] *Lib. 8. de Anim. c. 5.*

cernimus, ordine res suas gerere ac tueri. Obstupescebã etiã, nec satis inspicere poterã, quàm mordicùs fructus, quos volunt in futurum tẽpus recondere, apprehẽderent, & aduersus eorũ põdera, toto corpore, totis humeris, totis viribus obniterẽtur, & quod vnica vice non possẽnt, præ viriũ debilitate, secunda vel tertia, vel quarta ferrent, quomodo ore tã exiguo onera sæpe viribus maiora gererent, & auersæ maiora pedibus, postremisq; humeris tam obnixè molirentur, vt meritò sit exemplum nobis magni Formica laboris. Scribit [b] Aristoteles insectorum officiosissimum, & præ cæteris ferè omnibus animalibus Formicarum genus, & Apum esse, earumq; negocia omnibus in promptu haberi, & cibaria recondere, & cellas promptuarias facere, nec interdiù solùm, sed etiam noctibus plena Luna laborem exercere, neminẽq; esse, qui hæc non videat. D. [c] Hieronymus cùm & ipse aliquãdo solus in eremo sederet, multaq; tacitè secum de vita monastica perpenderet, in Formicarum indefessos labores incidẽs, non aliter, atq; ego de meipso dixi, summo eos stupore inspiciens, ceu rem memoratu dignissimam scriptis suis inseruit: Sicq; cogitans, ait, aspicio formicarum gregem angusto calle feruere, ferre onera maiora, quàm corpora. Aliæ herbarum quædam semina forcipe oris trahebant; aliæ egerebant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant; illæ venturæ hyemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea verteret, illita semina præcidebant; hæ luctu celebri, corpora defuncta deportabant: quodq; magis mirum est, in tanto agmine egrediens, non obstabat intranti; quin potiùs si quam vidissent sub fasce, & onere concidisse, suppositis humeris adiuuabant. Quid multa? pulchrum mihi spectaculum dies illa tribuit; vnde recordatus Salomonis, ad Formicarum solertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exemplo suscitantis, cœpi tœdere captiuitatis, & monasterij cellulas, quærere, ac Formicarum illarum similitudinem desiderare, vbi laboratur in medium, cumq; nihil cuiusquam proprium sit, omnium omnia sunt. Addit [d] Plinius apud quem multa quoq; de Formicarum laude legere est, itinere earum attritos silices, & semitas factas: Ex quo hoc saltem licet intelligere, quantum in singulis rebus, etiam durissimis quantulacunq; valeat assiduitas. In summa tanta Formicarum est sedulitas, & in sedulitate assiduitas, vt multitudine sua, ac continuis operibus arbores etiamsi prægrandes, ædificia, turres, horrea, cellaria, aliaq; loca cùm æditissima, tùm profundissima perambulent, & nihil illic intactum, quin peragrent sua diligentia, relinquant. Equidem iucundissimum est spectaculum, Formicas tam pusilla animalcula tanto pondere onusta, & tanta solicitudine curaq; ac tanta velocitate ferri, currereq; & socias suas ad idem onus inuitare alias vacuas onustis occurrere, vt & ipsæ se onerent. Depingit inter alios poëtas hanc Formicarum curam, ac diligentiam [e] Pontanus poëta elegantissimus perquam doctis hisce versibus:

Apparet certo tenuis sed semita calle
Qua nigrum Formica agmen trahit ordine longo
Festinant aliæ, vt plenos populentur aceruos
Illa redit rapto grauida, atq; è pondere fessa
Inuitat sociam in prædam, ac sese ore salutant:
Pars condit terræ, atq; hyemi male credit iniquæ.
Emicat agmen agens, segetiq; infertur abactæ.

Diligenter etiam hanc diligentiã earum in colligendis sibi granis memorat, & ad cęlũ vsq; extollit disertissimus [f] Ælianus, dum ait: Factis messibus circum areas versantes Formicæ ad triturã conueniunt, aut singulę, aut binæ, aut ternæ, domicilia sua, & consueta tecta relinquẽtes, triticum & hordeũ legunt; eademq; omnes semita iter faciunt: alię ad legenda grana eũt, aliæ onus portantes redeunt, ac summo cũ honore, & modestia aliæ alijs de via decedunt, in primis quidẽ expeditæ onus gerentibus. Et [g] alibi rursus: Formicæ in primis sedula atq; operosa animalia tanto laborãdi studio tenẽtur, idq; absq; vlla excusatione, & prętextu, quo vti solent ignaui, vt ne noctes quidem in suo opere cessent, modò sit plena Luna: nec verò quẽad modum homines inertiæ fugæq; laborãdi excusationes prætendunt &c. [h] Exactiùs verò singularum opera depingens, cùm cauernarum illarum artẽ descripsisset, ac vsum, addit tertiũ granorũ aceruis destinãt, cùm tamen ab Ischomacho, & Socrate rei œconomiæ peritis, nihil tale didicerint. Cùm autẽ tanquam ad pabulandũ proficiscuntur, natu grandiores similiter eas atq; exercitus duces, ducũt, vt ad segetes peruenerunt, adolescẽtiores sub stipula stant, duces verò ascẽdunt, & spicas abscissas inferioribus deijciunt; hæ verò circũstantes distrahunt, simul & ex suis glumis, & vaginis grana inclusa explicant, neq; ad excutiendũ vllo instrumẽto egent, neq; ad ventillandũ viris, neq; vẽtis ad purgãda à sordibus grana ex frumẽtis quæ homines exarãt, seruntq; cibos sibi cõficiẽtes, humanis laboribus fruũtur. Testatur præterea [i] Plinius, si quis cõparet onera earũ corporibus, fateatur oportere, nullis portione vires esse maiores.

[b] *Li. 9. Hist. cap. 38.*
[c] *In Vita Malchi monachi.*
[d] *Lib. 11. cap. 30.*
[e] *Lepid. 5:*
[f] *Lib. 2. de Animal. cap. 25.*
[g] *Li. 4. c. 43.*
[h] *Li. 6. c. 43.*
[i] *Lib. 11. cap. 30.*

A maiores. Porrò longè maiorẽ laudem, & honorẽ Formicis debebimus; si prudentiam earum, prouidentiamq; item & pietatem in suos, & cæteras virtutes longè clariùs, ac dilucidiùs in illis, quàm in vllo etiam maximo animali resplendentes, sedulitati atq; solertiæ comites addiderimus. Perquam prudenter in primis in sequentem hyemem, cùm omnia arent, & frigoris iniuria perduntur, ac consummuntur, cibum recondunt, cùm inquam etiam homines nõnulli imprudentiores, vt bruta interim plurima præteream, famelici sunt, & non habent quo famelicum suum ventrem expleant. Tradit [i] Plinius Sphingiorum, & satyrorum genus condere in thesauros maxillarum cibum, moxq; inde sensim ad mandendum manibus exprime re, & quod Formicis in annum solẽne est, his in dies vel horas: vt à Formicis potiùs tam abiectis animalculis, quæ ex tempore fermè viuunt, sapientiores homines exemplo sumpto reponere sibi aliquid in futuram hyemem didicerint, ab his, inquam, animalculis, quibus nullum aliud est animal, aut in cogendis cibarijs diligentius, aut in ijs, quæ contingere possunt, aduersis cautius, aut prouidum magis, vt rectè cecinit Horatius;

[i] *Lib. 10. cap. 72.*

Paruula nam exemplo est magni Formica laboris,
Ore trahit, quodcunq; potest, atq; addit aceruo,
B *Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri*
Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum
Non vsquam prorepit, & illis vtitur ante
Quæsitis patiens. Et Baptista Mantuanus ait:
En Formica breuis, sed prouida bestia condit
In brumam noua farra cauis æstate latebris.

Sed nemo meliùs; nemo facundiùs hanc prudentiamq; Formicarum in congerendo cibo, & condendo in futuram hyemem expressit, quàm antiquissimus Phocilides, dum canit:

Μύρμηκες γαίης μυχάτες προλελοιπότες
Ερχονται βιότοιο κεχρημένοι, ὁπποτ' ἄρηαι
Ληϊα κεραμέναι καρπῶν πλήθεσιν ἀλωάς.
Οἱδ' αὐτοὶ πυροῖο κατριβὲς ἄχθος ἔχουσιν.
Ἡ κριθῶν ἀιεὶ δὲ φέρει φορέοντα διώκει.
Ἐκ θέρεος ποτὶ χεῖμα βορὴν σφετέρῳ ἐπάγοντες,
Ἄτρυτον, φῦλον δ' ὀλίγον τελέθει πολύμοχθον. Id est.

C *Formicæ obscuris antris æstate relictis.*
Descendunt, dulci victus ratione carentes.
Quando rara iacent demessis frugibus alba
Tonsa suis, complent vacua horrea fructibus acres.
Triticeum quarum hæ tritum nuper graue pondus
Conuectant humeris, aut hordei: & vsq; ferentem
Sectatur, quæ gestat onus, victumq; cibumq;
Ad brumam gelidam cogunt æstate sub antrum:
Infractum genus & modicum, multiq; laboris.

Eleganter etiam Iuuenalis luxuriosas pauperculas perstringens, quæ cùm sæpe futura non perpẽdunt, & in diem tantùm viuunt, tandem discunt quid non mali ex ocio proueniat, per collationem Formicarum proposuit nobis, quantum momenti ad virtutem adferat labor, & industria, & prouidentia ad parandum victum.

Multis res angusta domi, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum
D *Quem dedit hæc, posuitq; modum, tamen vtile quid sit*
Prospiciunt aliquando viri, frigusq; famemq;
Formica tandem quidam expauere magistra.

Coniungit deniq; hanc tam vtilem, ac necessariã prouidentiam summo labori earũ princeps poẽtarum [k] Virgilius, Troianos è Carthaginis littore fugientes, luculenter admodum & elegantissimè Formicis cibaria ex agris in sua latibula deferentibus comparans ac canens:

[k] *Aeneid. 4.*

Migrantes cernas totaq; ex vrbe ruentes
Ac veluti ingentem Formicæ farris aceruum
Cùm populant, hyemis memores, tectoq; reponunt.
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Conuectant, calle angusto, pars grandia trudunt.
Obnixè frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Castigantq; moras, opere omnis semita feruet.

Nota quæſo atque animum aduerte, quàm doctè, quàm venuſtè, quamq; artificioſè poëta ſpondæorum tarditate, vehendi tarditatem difficultatemq; deſignauerit Troianorum. Formica enim animalculum eſt minimæ molis, nec niſi ſummo cum labore atq; tarditate granũ impellere poteſt: cui præterea illud accedit par incommodum, quòd calle anguſto, multiſq; difficultatibus impedito illud trahit. Maior verò & præſtantior adhuc in minimis hiſce animalculis obſeruatur prudentia, prouidentiaq;, dum non quodlibet ſemen aut granum recondunt, at ea tantùm, quæ arroſerint primùm, quia non ignorant, ſi integra terra obruerent, enaſcitura aliquando, & in fruges expullulatura, quare antequam ad maturitatem peruenirẽt fruges, ipſis moriendum eſſet præ fame. Addunt præterea, & aliam cautelam: nam etiamſi prius arroſerint, & vix pullulatura certò ſciant, tamen ſi, vt fit per humidiores tempeſtates, fortè madorem aliquem contraxerint, ea è terra proferunt, & ad ſolem ſiccant, cùm ne putreſcant, tum ne iterum pullulent, adeo vt non immeritò ἴδρις vocetur ab Heſiodo, hoc eſt, perita, & prouida: ὅτε τ' ἴδρις σωρὸν ἀμᾶται, cùm & prudens (Formica) aceruum colligit, Ariſtoteles[1] non modò etiam in Formicarum genere prædicat prouidentiã, ſed animalibus ſanguinem habentibus ſapientius eſſe tradit, cauſamq; reddit hanc, quòd humorem tenuiorem nactum ſit, quod proportione ſanguini reſpondet. Sapientiora enim ea animalia, quorũ ſanguis tenuis ſit ac mundus probèq; temperatus, ſenſumq; habent, vt ibi, & pleriſq; alijs in locis ab eodem inculcatum, inuenimus. Non erit mirum ſi tam multa paſsim ab authoribus de Formicis narrentur, ſiq; ex eius operibus plura veteres indicia captauerint. Afficitur enim maximè ob temperamenti nobilitatẽ quacunq; ingruente in aërem mutatione, ac mira quadam naturæ ſagacitate imminentibus malis occurrit, vt propterea nõnulli dubitauerint, an Formicæ, Hirundo, Aranea, & eiuſcemodi alia animalia intellecta operẽtur, quemadmodũ notatum reliquit idem Philoſophus. Alij verò[m] recentiores dixerint dirigi ea ab intelligentia, quod tamen tanquam minus Peripateticum repudiatur; cùm in agentibus naturalibus naturaliter videãtur eſſe inſitæ qualitates ac virtutes actiuæ, per quas naturaliter ac ſufficienter determinantur ad ſuos fines, & actiones, vt non minus propria natura agantur, quàm intelligentiæ ope; At iſtæc alij diſputent. Laudanda quoq; eſt, omnibuſque imitanda Formicarum iuſtitia, vnde dicebat dictiloquus, & ſanctus[n] Hieronymus hoc præcipuè eis eſſe à natura tributum, quòd quæ nihil portant, non ſurripiunt, earum quę portant, onera: addebatq; hæc amplius Epiphanius, & ipſe vitæ ſanctitate clarus, cũ ſolicite diſcurrunt, & ſingulæ granum portant, à ferentibus uacuæ non petunt, nec vi auferunt, ſed vnaquæque colligere ſibi ſtudet. Plutarchus verò, qui licet prophanus, & ethnicus, multa ſalutaria, & uelut Chriſtiana documenta poſteritati tradidit, in libro de vitando ære alieno, homines increpans, ac reprehendens, quòd præ ſocordia propria, atq; incuria alienas operas ſæpe mutuentur, Hirundinum, & Formicarum brutorum animalium, & exiguorum exemplum obijcit, inquiẽs: Hirundines, Formicæq; mutuantur, quibus neque rationem, neque manus, neq; artem natura dedit, &c. Quapropter Ariſtoteles ciuiles appellat animantes, quæ labori communicant eidem, quarum, inquam opus cõmuni efficitur opera, munuſq; vnum omnibus eſt: hiſq; annumerat hominem, Apem, Formicam, Gruem: ſed homo eò Formica deterior, quòd quę vnus ſępe ſummo cum labore, multoq; tempore acquiſiuit, alter uel vnico momento ſurripit, conſumitque; cùm Formica perpetuam ſemper colat æquitatem, omneſque vnanimiter operẽtur. Plato quidem tradit, eorum animas, qui popularem ciuilemq; virtutẽ abſque philoſophia, conſuetudine exercitationeque freti exercuerint, in Formicas poſt obitũ abire. Eſt præterea inter Apum & Formicarũ Rempub. illud differentię: non enim vt illarũ Reſpub. ad Monarchiã pertinere videtur, ſed ad eas, quæ populariter adminiſtrant, & quarũ gubernatio democratia aut ariſtocratia nũcupatur. Nullus enim rex, nullus præſes, omnes ex æquo ciues pro opportunitate tẽporis pręeſſe, aut ſubeſſe ſolent, ſeruatis inſtitutionibus, ſuęq; reipub. ordinibus. Attamen omnes, vt veri ciues ſolent omnia ad communem vtilitatem agunt maxima ſolertia, ut dictum eſt, animantia videlicet ciuilia, ſed nulli imperio ſubdita. Porrò de pietate Formicarum erga ſuum genus aliquod quoque dicendum eſt: nam & hæc homines quã plurimos mouere poterit crudeles dico, ac impios in ſuos. Formicas tradunt, imo ſępe obſeruatæ ſunt à plurimis fide dignis hominibus, qui hanc pietatem, ceu ad alta ſydera vſq; euehentes, ſcriptis conſecrarunt, mortuos ſuos humeris efferre ac ſepultura honore afficere, cùm ſanè homines ſæpe inſepulti per agros reperiantur, nec habeant qui hoc pietatis genus erga ſe exerceat. Diſcant igitur, & hoc à Formicis homines, quæ pręter hos ſolæ teſtẽ Plinio animantium inter ſe ſepeliunt, cauernaſque ſuas cùm ob hoc, tum ob iam dicta, in tres partes diuidunt, in quarum ſcilicet vna vitam degunt, ac communiter commedunt, in altera alimenta ſua tanquam in horreo, aut granario recondunt, & in tertia mortuos ſuos, vt

[1] *Lib. 2. de Partib 4.*

[m] *lib. 2. natur. Auſcul. tex. 80.*

[n] *In Epiſt. ad Præſidium.*

In Phœdone.

Pietas erga ſuos.

A Plutarchus alijque scribunt, sepeliunt, insigni sanè amoris, ac beneuolentiæ bonitatisq; argumento, in qua recensenda non me longiùs extendam. Ad artificium me confero, quo in fabricandis suis domicilijs, siue latebris vtuntur, id præterire nefas duco, eoq; magis cùm ijs deliniandis facundissimus Aelianus [n] non parum elaborauerit. Aegyptias fossas, inquit, & Creticos labyrinthos Historici litterarum memoria celebrant, & poëtarum natio versibus decantat. Verùm fossionum, quas Formicæ efficiunt, varia diuerticula, flexiones, anfractus nondum sciunt: enimverò eæ mirabili sapientia subterraneas ędificatiunculas tortuosissimè construunt, vt vel difficilem aditum, vel omnino inuium, insidias sibi molientibus efficiant. Terram verò quam effodiunt, pro foraminibus aggerunt, & tanquam muros quosdam & propugnacula circũijciunt, ne ex cęlo aqua pluuia defluens ipsas funditus aluuione perdat. Intermedia item sepimenta, cauernas alias ab alijs secernentia, solertissimè machinãtur. Atq; vt de splendidis hominum ædibus fieri solet, domum suam triplici regione formaque circũscribunt: alterum enim in ea locum Andronem, in quo mares, & iunctæ eis fœminæ habitent, ædificant: alterum Gynæcium nuncupatum, vbi fœminæ pariant, moliuntur, tertium granorum aceruis destinant. Hęc ille: in quibus aduertendum est, quòd in neutra triũ earum B latebrarum parte sepeliri mortuas dicat, quemadmodum nos suprà diximus ex Plutarcho alijsq;: mortuas interim ab ipsis humari non inficiatur, quin sua etiam idem authoritate elegantissimis verbis confirmat, inquiens. Illud etiam auditum habeo prudenter factum, eas humatione mortuas aliqua necessitudine sibi coniunctas afficere, & in granorum folliculis condere, vt homines in vrnis parentes suos, vel amicos. Celsus quoque ille, aduersus quem multa scriptitauit Origenes, defunctis Formicis viuas, ait proprium quendam locum secernere, illumque his esse monumenta patria. Simon Maiolus Episcopus [o] Vulturiacensis in doctissimo, & iucundissimo opere suo, quod dies Caniculares nuncupauit, philosophum interlocutorem introducit ita loquentem, & circa ingeniosissima domicilia earum differẽtem: Dicam & ego, quod mihi contigit memorabile. Inambulabam aliquando corporis exercendi causa summo manè Iulio mense extra Apuliæ oppidum, cui nomen est Sancti Bartholomæi: comperique quadratam trabem longam pedes octo: aduertiq; sub ea Formicarum esse domicilium; quamobrem subijt mihi desiderium spectandi illarum habitacula: moxque necessarij mei trabem tanta leuitate submouerunt; ut nulla earum rerũ, quæ suberant, facta fuerit motio, aut turbatio. Apparuit tunc in argillosa humo vrbs quædam quadrangularis, longa pedes ferè quatuor, lata vltra pedem; in qua per vias velut ad negocia vltro, citroq; cursitare, velut ciues, ipsæ Formicæ visebantur. Admiranda erat angulorum laterumq; directa delineatio, quam artificum amussi, circinoq; fabrefactam putasses, quòd æqualis semper dimensio longitudinis latitudinisq; seruaretur. Vrbis longitudinem media secabat via quædã directissima, profumditate latitudineq; digitali: quam rursum per transuersum æqualibus inter se spacijs tres aliæ viæ eadem digilitali profunditate, & latitudine directissimè intersecabãt, vt ita tria compita, foraq; spectarentur. In extremis viarum angulis, velut angiportibus spectabamus collecta in acceruos seruari oua, vnde Formicarũ proles gignitur. Altera vrbis parte antra vidimus frumento, ita oppleta, vt in vias ipsas redundarent. Mira fuit omnium viarum mundities, nihil in illis lapillorũ, nihil pulueris, nihil festucarum, nihil humoris, ut deprehendas vrbem illam ab suis ciuibus ita curatam, vt prolis eximium studium, annonæ & structurarum ornatus vbique spectaretur: quin omnes illi ciues communi studio ad Reipub. beneficia incumbentes, dum alij domi de rebus consulunt, alij foris res agunt, summa pace, concordiaq; curandam Rempub. nos docebant; studuisse quoq; ijdem ciues visi sunt omniũ D incolarum incolumitati. Erat enim in vrbis longitudinis medio vnica porta Zephyro obiecta, quòd ab Aquilone, Euro, atq; Austro immunem vrbem sua philosophia oportere esse dicissent. Res istas omnes spectabamus curiosè, admirabamur industriam eximiè operantem omnia in obscuris, cęcisq; tenebris, memoriaq; dignam censuimus, quòd in plano pro opportunitate loci eam vrbem Formicæ condidissent, haud dubiè alibi inter saxa, inæqualiaq; loca pari industria vrbes suas consultò eas ædificaturas iudicabamus: neq; adeo admirati sumus Neapolim, quam homo rationis compos condidisset, sicut eã vrbem perspeximus, quã ratione carens animal ornatè construxisset. Simile Formicarum domiciliũ in putrida quercũ inuentum ad me detulit rusticus, cuius iconem pòst, quia nondum sculpta erat, dabo, hîc verò alterius, qđ in semiputrido trunco obseruaui, appinxi. Pulchrè sanè atq; eruditè Formicis vrbes cõparantur, sicuti etiã Menippus facit apud Lucianũ disertissimis hisce verbis: Equidẽ, inquit, arbitror sępenumero Formicarũ concionẽ vidisse, aliquas in orbẽ obambulantes, nõnullas exeuntes, rursus has in ciuitatẽ redeuntes. Atq; hęc quidẽ fimũ exportat, hęc alicunde raptã fabæ tunicã, aut dimidiatũ frumenti granũ currens apportat. Cõsentaneũ est autẽ pro

[n] lib. 6. c. 45

[o] Colloq. 7.

Formicarũ habitaculorum descriptio.

In Icaromenippo. Formicis vrbs similitur.

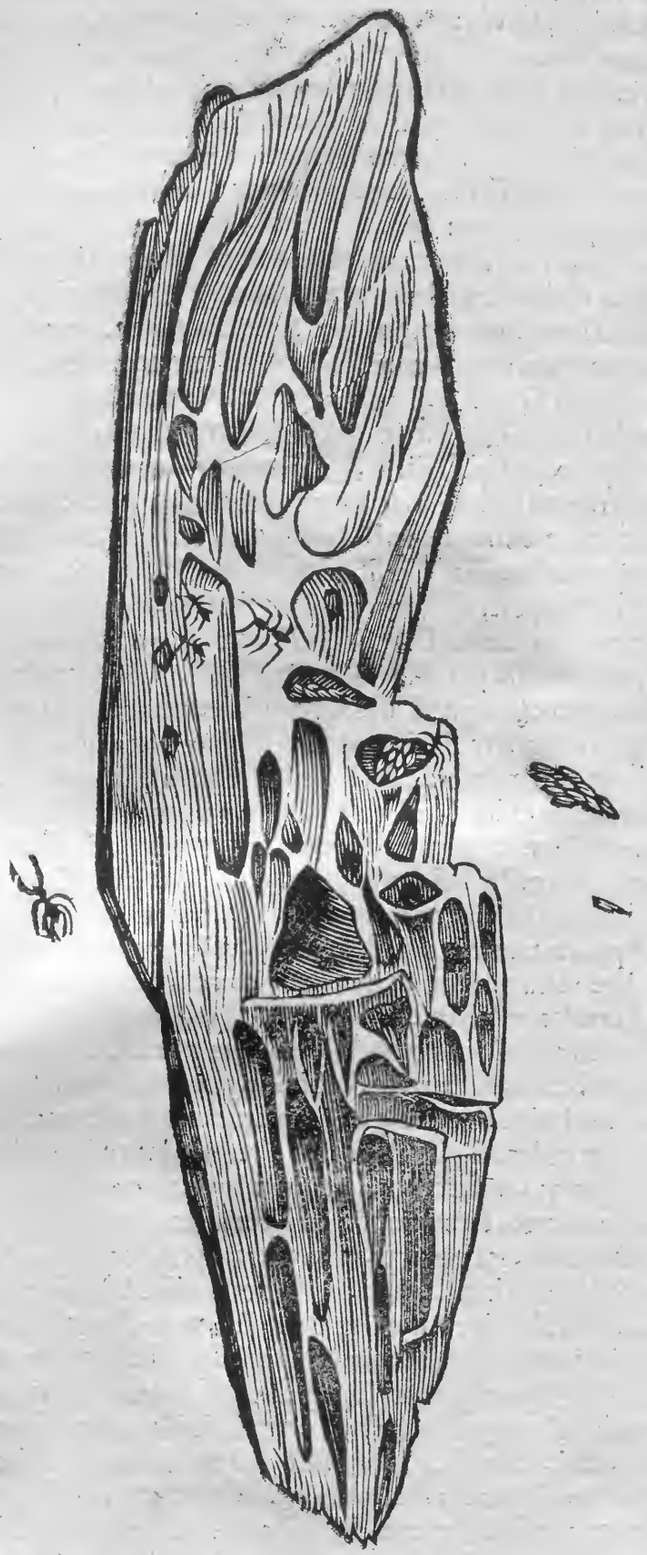

ratione vitę Formicarũ eſſe apud illas,& ædiũ fabros,& concionatores,& magiſtratus,& muſicos,& philoſophos. Sed vrbes ſanè cũ ipſis viris Formicarum nidis maximè videbãtur aſſimiles. Quod ſi tibi videtur humilius exemplũ, viros cum Formicarum Repub. conferre, vetuſtas Theſſalorum fabulas ſpecta. Reperies enim Myrmidonas gentem bellicoſiſſimam è Formicis natos eſſe. Plutarchus deniq; eo in libro, in quo diſputat, an ſeni ſit gerenda Reſpub. ait honoris ſtudium non conſeneſcere, ſed multò minùs communitatis atque Reipub. quod Apes,& Formicæ conſeruant vſque ad finem. Mirum inſuper eſt, Formicas cœleſtium quodammodo notionem habere, curſum ſyderum tenere, atq; vim intelligere, ſæpeq; Babylonios, & Chaldæos, vt teſtantur Hiſtorici, imitari. Cęlum ſuſpiciunt, neq; digitis tamen

menſis

A mensis dies supputare norunt, hoc interim eis natura donauit admirabile, vt mensis nono quoquo die non ex cauerna egredientes admodum quietè sese tecto contineant, vt ex Ælia-no Gylius prodidit; alij verò pleriq; interlunio eas cessare semper volunt, nimirum primo quoquo die, vt ipsemet quoq; [p] Aelianus tradit, vnde sunt, qui astrologiæ peritas censent, iudicantq; hoc astrologiæ ratione fortè pernouisse, eam diem, qualiscunq; sit, si foras prodirent, infestam eis fore. [q] Aristoteles etiam author est Formicas cellaria, & promptuaria facere ordine diligenter seruato, verùm non omni tempore, sed plena tantùm Luna, cessareq; verò interlunio, quasi vel astrologiæ, inquit, peritiam habere ostentent. Annotat [r] Cælius Rhodoginus, trigesimum diem ab Hesiodo laudari, eiusq; rei Proclum authorem citat, quia in eo sit Lunæ coitus, quem veritatis arbitrantur imaginem; propterea insinuare poëtam, esse tunc operum inspectionem opportunam, sed & familiæ tum cibaria contribui debere; quam rem Latini nuncupare Demensum solent: Cessabant tunc veteres ab opere suo, sumpto nimirum exemplo ab his animalculis, quæ eodem tempore cùm frientur, opera sua inspicere, & recensere putandum est, cùm aliàs plenilunio etiam totis noctibus operentur: & quoniam ex diuerso conuehunt, altera alterius ignara, certi dies, inquit [s] Plinius, ad reco-

B gnitionem mutuam nundinis dantur. Quis præterea in tantulis, & tam minutis, & abiectis animantibus vaticinam expectarit præsentionem? Videntur enim eiuscemodi Insecta quendam futurorum sensum habere: nam imminente annonæ caritate, imminente, inquam, vniuersali fame, cùm scilicet granorum futura est inopia, mirum in modum sunt laborioſæ ad comportandum victum, & reponendum sibi frumentum, ac cæteros fructus quibus vescuntur, quod non solùm [t] Ælianus nobis attestatur, sed quotidiana etiam docet experientia. Porrò & hoc in Formicis nostris præclarum est, & memoratu dignum, quod senes, & oneri succumbentes (nam tunc alas emittunt, vt homo canos capillos) è reipub. administratione à iunioribus deiecti, in eminentem vsq; locum, teste [u] Alberto, euolent, velut fastidientes terrena ad cælestia; adeo vt Romanæ Reipub. æmulæ videantur, vel potius Romani, cùm Formicæ his longè sint antiquiores, Formicarum æmuli aliquando fuisse videantur. Constat enim apud Romanos, cùm sexagenarij essent Senatores, de ponte consuetum fuisse eos præcipitare, velut qui Reipub. vlterius curam gerere non possent. Postremò noxia sibi instinctu quodam naturali, ita agnoscunt, vt lædi ab ijs se non patiantur. Scribit [x] Plinius ranarum rubetarum alteram fibram à Formicis non attingi propter venenum, vt arbitrantur.

C [y] Alibi etiam geminum esse ranæ iecur, ait, obijciq; Formicis oportere, nam partem, quam appetunt, contra omnia venena esse pro antidoto. Alij addunt tacta menstruo sanguine mulierum germina non attingere, conscendentes spicam olfacere consueuisse etiam nonnulli volunt, atq; siquidem hordeum reperit, fugere inde, seq; ad tritici spicam conferre. Possem modò aliorum etiam scriptorum de mirabili Formicarum natura scripta encomiastica percensere, sed cùm alia etiam scribere animus est, & multi sæpe eadem repetunt, itaq; hîc vela contraham; cæterùm ne & ego velut Formicarum laudis inuidus, omnes omnino prætereã, [z] Plutarchi, quo nemo accuratiùs omnia prosecutus est, quæ ad laudem earum pertingere possunt, encomium, quod de illis memoriæ prodidit, solùmmodo recensebo. Formicarum, inquit, apparatus & dispositiones exactè enarrare nefas pœnè est; omnes autem præterire, nimiæ socordiæ. Nullum enim ita exiguum habet natura magnarum, & pulchrarum rerum speculum. Sed tanquam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum. Intus amicitiæ simulachrum est, nempe cultura societatis. inest etiam fortitudinis imago, laborum tolerantia. Insunt multa continentiæ semina, multa prudentiæ & iustitiæ. Cleanthes, tametsi negabat animalia ratione prædita esse, nihilominus in tale se narrat incidisse spectaculum. Veni-

D se Formicas de suo cauo ad aliud Formicarum examen, Formicam portantes mortuam. Ex hoc adscendisse alias Formicas tanquam ad colloquium, rursumq; descendisse. Id bis teruè factum. Tandem has sursum extulisse vermem, tanquam redemptionis precium pro mortua. Hoc illas accepto, & reddito Formicæ cadauere discessisse. Sed inter ea quæ manifesta sunt omnibus, est in occurrendo æquitatis studium, cùm nihil gestantes, gestantibus aliquid de via decedunt; & rerum portatu difficilium corrosiones, atq; partitiones, vt è pluribus pos sint ferri in particula diuulsæ. Omnem earum calliditatem superat præsensio tritici germinationis. Non enim manet aridum, aut putredinis exsors, sed humectatur, & lacteſcit, cùm iam eò tendit, vt in herbam mutetur. ne igitur seminis vim seruans, inutile esui fiat: exedunt illud principium seu acumen grani, è quo germen emitti à tritico solet. Non probo eos, qui quasi corporis diffectionem æmulantes, earum cauernas rei perspiciendæ causa lustrant. Si quidem dicunt, à foramine non esse rectum in eam descensum, aut quam alia bestia facilè posset perrepere: sed anfractibus atq; flexibus cuniculisq; variè interceptum in tres desine-

re ca-

[p] *Lib.* 1. *cap.* 22.
[q] *9. Hist. cap.* 38.
[r] *Lib.* 14. *Antiq. lect. cap.* 9.
[s] *Lib.* 11. *cap.* 30.
[t] *Lib.* 1. *Var. hist. cap.* 12.
[u] *Lib.* 26.
[x] *Lib.* 11. *cap.* 37.
[y] *Lib.* 32. *cap.* 6.
[z] *Lib. de Solert. Anim.*

re cauitates; quarum vna commune sit omnium domicilium, secunda penu rerum ad victū pertinentium, in tertiam mortuæ reponantur. Puto autem non importunum vobis visum iri, si post Formicas &c. Tantas itaq; & tam varias animi dotes in Formicis animaduertentes, atq; admirantes antiquissimi Philosophi, multi eorum in certamen commisere vtrum brutum, an humanum, aut diuinum etiam earum esset ingenium altercantes. Equidem [a] Cicero non parui nominis philosopus in Formica non solùmmodo sensum esse scribit, sed mentem etiam, rationemq; ac memoriam. Pythagorici item animam omnem, quæ sensibus, & memoria sit prædita, rationis identidem, atq; etiam orationis esse participem asseuerabant, neq; interioris tantùm, sed etiam exterioris, qua vniuscuiusq; generis animalia, quantum necesse habeant, inter se mutuò loquantur. Et reuera vt de Formicis loquamur, cum obuijs quasi quædam interlocutio est. Dum enim operi sunt intentæ, onustis vacuæ occurrunt, & antequam eis locum dent, prius facta quadam mora cum illis in occursu mutuo colloquuntur: quamobrem Celsus, aduersus quem multis egit Adamantius Origenes, Formicas inter bruta non recensebat, sed animantia rationis participia existimabat. Quàm verò Deus immortalis admirabilem sese præbuerit in creaturis minutissimis in primis nos docuit doctissimus Tertulianus, dum ait: Animalia minutiora maximus artifex de industria ingenijs, aut viribus ampliauit, sic magnitudinem in mediocritate probari docens, quemadmodum virtutem in infirmitate secundum Apostolum imitare (si potes) Apis ædificia, Formicæ stabula, Araneæ retia, Bombycis stamina. Et D.[b] Hieronymus ad hæc diuini Psaltis verba, Impleta est terra possessione sua, sic habet: Et reuera omnia opera Domini, plena sunt sapientia: quando enim videmus Formicam scire, quando hyems venit, & reponit sibi escam, & iterum Culicem tam minutum habere oculos, ventrem, & vniuersa membra, sicut & nos habemus &c. nonne sunt hæc miratione digna, & sapientia plena, videlicet cùm rerum natura nusquam, quàm in minimis mira fit. Vnde [c] Salomon quoq; regum sapientissimus hoc genus minimorum animantium in primis obstupuit. Quatuor, inquiens, sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi; Lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum: regem Locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Atq; hæc sunt, quæ de diuina potiùs, quàm bruta Formicarum natura dicenda videbantur, nunc ad reliquam earum historiam conscribendam animus aspirat.

[a] *Lib. 3. de Nat. Deor.*

[b] *In Comm. Psal. 103.*

[c] *Prou. 30.*

SYNONYMA.

נמלה, Nemalah Prouerb. 6. exponitur Formica. Vade ad נמלה, Nemelah, id est, Formicam, piger. Et plurale secundum formam masculeam, Prouerb. 30. הנמלים, Nemalim, Formicæ, populus non fortis. Ita autem dicta est à radice נמל Nemal, hoc est, excidere, circumcidere, quòd nimirum Formica grana collecta incîdat, ne nascantur, aut germinent. Syrochaldæus priori adducto loco habet שומשמנא Schumschemana, vt legere est in dictionario Syrochaldaico fol. 188. col. 3. item fol. 192. col. 1. Græcis Μῦρμος dicitur, & μύρμηξ, pro quo Dores μύρμαξ dicunt: quibus μυρμηδόνας etiam μύρμηκας vocari, id est, Formicas Hesychius scribit. Apud Romanos synonymia caret, & à ferendis, vel vt alij volunt à forandis micis Formica nomen obtinuit. Mica autem propriè est puluisculus ille, qui in arena quasi argentum fulget, à quo & panis, & omniū rerum minimæ partes micæ dicuntur, quasi minutim cadentes: vel simpliciter à ferēdo, quòd nullum animal frequētiùs pōdera conuehat. Gallî vocāt Fourmi, aut Formis, Itali latinū nomē reseruarunt, Germani ein Amensz, Belge een Miere, Hispani Hormiga, Poloni Mrovvka, Hūgari, Hāgya, Angli Anāt. Emote, aut Pismire.

Formica vnde dicta.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

FORMICÆ in Europa aliæ venenosæ, aliæ non venenosæ, quæ magnitudine potissimùm differunt. nam quæ hîc alatæ sunt, senes sunt, & inutiles, & eiusdem generis, & nymphæ dictæ, Arabibus Arazasi. Maiores [a] Aristoteles ἱππομύρμηκες nominat, Gaza Formicas equites transfert. Easdem [b] Plinius, teste Dalechampio, vocat Herculanas. Has negat Aristoteles in Sicilia inueniri, Auicenna in Lycia. De venenatis postea dicam. Sed quanquam hîc de Europæis Formicis potissimùm agamus, ijs inquam, quas nemo nō nouit, operæ pretium

[a] *8. Hist. c. 28.*

[b] *li. 30. c. 4.*

A ræpretium tamen est etiam obiter meminisse multas in alijs regionibus Formicarum differentias reperiri, earumq; alias venenatas esse, alias innoxias, harumq; alias alatas, alias apterras siue alis carentes, quarum rursus aliæ colore, ac magnitudine differunt, de quarum omnium diuersitate, & mira natura, quæ alij referunt, nos qui eas terras non perlustrauimus, hic obiter recensebimus. Referunt ij qui nouum orbem lustrarunt, ibi Formicas luteas domos sibi construere, non minores humano capite, sphæricas, & ad eas non ingredi per foramen, sed accessum prælongum parare, quasi per exiguuam fistulam, per quam vix illis sit aditus in domuncula. Ingressas igitur habitare, horrea conficere, & alimenta condere, [c] author est Ouetanus, qui alibi etiam tradit aliud de Formicarum alio genere memorabile, Formicas scilicet esse minimas, quæ sibi in soli superficie domum condant non minorem vase modium, aut sextarium capiente, durescereq; adeo lutum, quo construunt, vt cùm glutinis modo sibi optimè cohæreat, perinde ac calx in lapidem transire; nec enim ferro penetrari posse. Ad ingressum, ostium latens constituere, habitare securas quasi in asylo aduersus ferarum hostilitatem; præcipuè verò aduersus Vrsum Formicarium, cui hoc inditum nomen, quòd Formicas ignauissimè depascatur. In regno Senegæ Formicas aiunt, teste [d] Scaligero,

[c] *In Summ. cap. 52. & host. lib. 15. cap. 1.*

[d] *Exer. 367.*

B esse albas, de quibus ita scribit Aloysius Cadamustus: Inueniuntur ibi multiplices animaliũ species, præsertim serpentium ferè omnium generum, venenosi alij, alij innoxij sunt, duorum pedum mensuram excedunt, alas nec pedes habent, vt serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem vastitatis, vt integras capras hauriant, nec lancinent, solidè deuorantur: ferunt incolæ Serpentes huiusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quędam, vbi Formicarum est vis magna, quibus & colos albicans, quæ suapte natura humiles quasdã casas instar specus extruunt; nam ore terram portant, & ferruminant absq; calce; diceres clibanos aliquos vel ruscula in ordine disposita. Nam ex huiusmodi casis videbis C & C L continenter subordinatas, vt alteram sequatur altera miro naturæ ordine. [e] Pausanias quoq; in Pephno parua insula nihilo ingenti saxo maiore Formicas conspici ait vulgaribus albicante colore dissimiles. [f] Aelianus habet in Pheneo Laconicæ. Sed in Græco, inquit, legerim non μύρμηκας sed κοσύφους; & ἐν φενεῷ τῆς Ἀρκαδίας, non autem Λακωνικῆς. Est enim Pheneus oppidum in Cyllene Arcadiæ monte: in quo Merulas albas reperiri authores habeo Aristotelem, Pausaniam, Plinium. Fortè κοσύφους aliquis Merulas interpretatus est, idq; vocabulum in textu repositum, & in μύρμηκας deprauatum est. Sic ille. In prouincia Mangi

[e] *In Laconicis.*

[f] *Lib. 4. c. 5.*

C Formicæ rubræ sunt, quibus vt nos Gammaris, cum pipere vescuntur, vt meminit quoque [g] Scaliger. Prægrandes & colore albas apud Indos in regno Negritarũ reperiri tradit Aloysius Cadamustus. Apud Brachmanas palmaris longitudine sunt: in noua Hispania Scarabæos æquant, quarum morsus dolores, & tubercula excitat. Sed maximas canum more esse multi tradiderunt, Herodotus, Plinius, Solinus, Mela, Philostratus, alijq; hasq; aurum penitus egestum cum summa pernicie attingentium custodire; quorum authorum verba, vt vel veritas, vel falsitas ex ijs appareat opus est in medium afferre. [h] Herodotus, quem propter antiquitatem primo loco citare placuit, de Indis loquens, qui Æthiopiæ proximi sunt, & nigro etiam corpore, horum, inquit, omnium, quos recensui, Indorum coitus in propatulo est, sicut pecorum: color similis, ac proximus Æthiopico. Genitura, quam in mulieres emittunt, non alba, quemadmodum cæterorum hominum, sed atra, vt color corporis; qualem Aethiopes quoq; emittunt. Hi Indi longius à Persis absunt, & vento Austro obnoxij: eoq; Dario neutiquam obtemperabant. Cæteri Indi Caspatyro vrbi, & Pactyicæ regioni contermini sunt, ad ventum Aquilonem habitantes. Et ex alijs Indis ij, qui proximam Ba-

[g] *Exer. 96. 7.*

[h] *In Thalia. Lib. 3.*

D ctrianis vitam degunt, pugnacissimi sunt, & qui ad aurũ præcipuè mittunt. Circa hanc enim plagam vasta sunt propter arenam loca. In ea solitudine arenosa Formicę gignuntur, canum quidem magnitudine minores, vulpium verò maiores. Earum nonnullæ, & apud eos, & apud regem Persarum visuntur, hinc venatu captæ. Hæ Formicæ in faciendis sub terra domicilijs egerunt arenam, vt apud Græcos Formicæ, atq; eodem modo, ipsa specie corporis simillima. Ea autem, quæ egeritur arena, auracea est; pro qua in desertum mittentes Indi, ternos singuli camelos iungunt: mares à lateribus, quos frænatos trahunt, fœminam in medio, in quam ipsi ascendunt, data opera vt à recentissimis fętibus abstractas iungant. Etenim apud eos cameli cum nihilo sunt minori pernicitate, quam equi, tum verò ad ferenda onera multò valentiores. Qualem autem habeat camelus speciem, Græcis, vtpotè scientibus, non puto scribendum: sed quod de eo animali nescitur. Camelus in posterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter posteriora crura caudam versus spectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum legendum tendunt, vt cùm feruentissimus fuerit æstus, sint in rapina. Siquidem præ æstu Formicæ sub terra se occultas tenent.

Est

Eſt autem illis hominibus ſol ardentiſſimus matutinus, non quemadmodum alijs meridie, eouſq; efferuescens dum tempus eſt à foro diſcedendi: per quod ſpatium multò magis vrit, quàm meridianus in Græcia, adeo vt dicantur illi tum in aqua ſe abluere. Meridies verò Indos vrit ferè, peræquè atq; alios homines: declinante meridie, talis eſt illic ſol, qualis alibi matutinus: ac deinceps magis, ac magis frigeſcens, dum ad occaſum peruenit, quo tempore præcipuè friget. Vbi ad locum Indi peruenere, culeis, quos attulere, arena completis, rapidiſſimè retrò ſe recipiunt. Quos protinus Formicæ (vt à Perſis fertur) olfactu perceptos inſequuntur, tanta pernicitate quanta in alio eſt nullo: ita vt niſi viam, ad quam Formicæ cõgregantur, anticipent Indi, nemo ſit ipſorum inde euaſurus. Ideoq; camelos mares, quòd impares fœminis ſunt in currendo, ne trahantur, diſſoluunt, ſed non vtrumq; pariter, Fœmina verò pulli quem reliquit memor, nihil ſibi remittit: Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciſcuntur, vt Perſæ memorant. Nam quod effoditur in eadem regione aurum, rarius eſt, &c. Eadem fermè ſed breuius apud [i] Strabonem legimus, qui tamen Herodotum non nominat, ſed Megaſthenen, & Nearchum. Hic quoq; (Nearchus) inquit, vidiſſe ſe ait Formicarum auriferarum pelles, pardalis pelli perſimiles. Megaſthenes de Formicis ait, apud Derdas, quæ maxima natio eſt Indorum montanorum, ad Orientem expoſitorum, collem quendam eſſe trium millium ſtadiorum ambitu, & ſub eo aurifodinas, quas Formicę effodiant, vulpibus magnitudine non minores, mira celeritate, victum ex venatione comparantes: fodere autem terram per hyemem, & ad oſtium accumulare, quemadmodum talpę. Talis auri ſtrigilis parua decoctione eget, eam vicini iumentis clam rapiunt. Apertè enim non poſſunt, prohibentibus Formicis, quæ & pugnant, & fugientes inſectantur, quos cùm deprehenderint, cum iumentis interimunt. Vt ergo illas lateant, ferinas carnes per loca plurima diſponunt, quibus diſtractis, auri ſtrigilem aſportant; & fuſionis ignari cuicunq; mercatori diuendunt. [k] Plinius quoq; omnium, quæ diximus, meminit, ſed Formicas, neſcio ex quo cornua gerere tradit. Indicæ Formicæ, inquit, cornua, Erythris in æde fixa, miraculo fuere. Aurum ex cauernis egerunt terræ, in regione Septentrionalium Indorum qui Dardę vocantur. Ipſis color felium, magnitudo Aegypti luporum. Erutum hoc ab ijs tempore hyberno, Indi furantur æſtiuo feruore, conditis propter vaporem in cuniculos Formicis, quæ tamen odore ſolicitatæ prouolant, crebroq; lacerant, quamuis præuelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritasq; eſt cum amore auri. Solinus aliud addit miraculum, dum Formicis iſtis pedes tribuit [l] Leoninos. Formicæ, inquit, ibi ad formam canis maximi, arenas aureas pedibus eruunt, quos Leoninos habent, quas cuſtodiunt, ne quis auferat, captantesq; ad necem proſequuntur. [m] Aelianus eaſdem Formicas auri cuſtodes, Campylin appellatum fluuium nunquam tranſire author eſt; cumq; his regionem eandem Iſſedones incolere, qui & ipſi Myrmeces, id eſt, Formicæ appellantur. [n] Alibi etiam iſtæc de illarum mira prudentia memoriæ prodidit: Naturali quodam ingenio, & prudentia, valent etiam apud nos animantia, non totidem tamen, quot ſunt in India: Illic enim eiuſmodi ſunt, Elephantus, Pſittacus, Sphinges, & nuncupati Satyri, & Indica Formica. Noſtrates quidem Formicæ cauernas, & latibula quædam effodiunt, ſub terra habitantes, & veluti in fodinis metallicis cuniculisq; eruendis ſeſe exercent. At Indicæ ſingulari ſapientia præditæ domunculas commodas in excelſis locis conſtruunt: non in deuexis, & planis qui facilè inundari queant. In eis ambitus, & vt ita dicam, foſſas Ægyptias & Creticos Labyrintos magna ſapientia effodientes, domeſticas ſedes conſtituunt: non rectas quidem, & peruias, aut in quas quippiam influere poſſit, ſed ſinuoſis foraminibus obliquas: in quarum ſuperficie foramen vnum relinquunt, per quòd quidem ipſum ingrediantur ipſæ, & ſemina quæ colligunt, in ſuos theſauros inferant. In excelſis quidem locis latibula machinantur, vt fluminum alluuiones effugiant. Itaq; hac ſua induſtria, veluti in ſpeculis habitant, aut etiam inſulis, cùm ſcilicet adiuncta colliculis illis humiliora circumquaq; ſtagnant. Ipſorum verò aggeres quanquam congeſti, tantum abeſt alluente aqua, vt ſoluantur, vt confirmentur magis. Primum enim ex matutino rore admixto pulueri, tunica quadam veſtiuntur tenui ſed valida: deinde parte inferiori de fluuiatili cœno cortex muſcoſus adnaſcens aggerem aſtringit. Meminit item [o] Lucianus ſcribens ad Saturnum, ſe niſi concedatur, quod poſceret, precaturum vt Formicæ, vt in India ſolent, diuitum hîc theſauros eruant. Quandoq; futurum eſt, inquit illis grauiſſimum, vt Formicæ tales, quales feruntur, Indicæ aurum è theſauris effoſſum, noctu in publicum efferant, &c. Eaſdem intelligere volunt Theocritum his verſibus:

Οὐ μὰν ἀχρὸς γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς
Μυρμάκων. ἀπὶ πλῆτος ἀεὶ κέχυται μογιόντων.

[i] Lib. 15. Geog.

[k] Lib. 11. cap. 31.

[l] In Polyhiſt. cap. 43.

[m] Lib. 3. c. 4.

[n] Lib. 16. cap. 15.

[o] In Epiſt. 1. ad Sat.

Non

Non tamen absq; vsu in domo optima aurum
Ceu Formicarum opes semper iacet laborantium.

Iam verò nunquid reuera tales dentur Formicæ tantæ magnitudinis, & quæ aurum eruant, & mira innataq; auiditate custodiant, haud facilè mihi ipsi persuaderent, nisi etiam eadem (nam etiam in Brasilia Formicas canum magnitudine esse, qui aurum custodiunt, referunt) & alia longe admirabiliora de alijs Indicis neoterici, qui per vastas Indorum regiones diuagati sunt, referrent: nihilominus ego nunquam ea affirmarim. [P] Strabo sanè duobus in locis ridet eos, qui similia prodid erunt. Neque etiam [q] Arrianus ea admittit, qui alioqui quam plurima de Indicis rebus scripsit. De Formicis, inquit, etiam scribit Nearchus, se quidem eas non vidisse, cuiusmodi nonnulli tradunt in India nasci. Pelles tamen earum non paucas abs se visas in castra Macedonum allatas. Megasthenes certa veraq; esse quæ de Formicis scribuntur, dicit, eas nimirum esse, quæ aurum è terra effodiunt, non quidem auri ipsius causa, sed vt sibi antra, in quibus delitescant, parent, quemadmodum nostræ etiam Formicæ exiguæ cum sint, nonnihil terræ eruunt. Esse autem Formicas illas vulpibus maiores, ratione magnitudinis earum terramq; fodere, quæ aurum mistum habeat, & ex ea Indis aurum fieri. Sed Megasthenes auditum narrat. Ego verò cum nihil habeam certius, quod de ea re scribere possim, libenter hunc de Formicis sermonem missum faciam. Sic ille, & ex recentioribus Georgius Agricola, qui doctissimè de subterraneis scripsit, quid in hac re sentiat, ita quam breuissimè explicauit. Quod autem Formicæ Indicæ, inquit, eruant aurum, credi-derim Formicas illas Indicas esse diuersæ naturæ à nostris, licet hoc nomine Formicæ nuncupentur. E contra Rasis, author sane fide dignus, referente [r] Cardano, scribit in Susida inclyta vrbe Persidis regionis fuisse nutritam Formicam publicè, siquidem in foro Auiano, quæ singulis diebus libram carnis ederet. Catuli quoq; magnitudine reperiuntur Formicæ teste [s] Bocatio apud hydrophagos, id est serpentiuoros, qui insulam illam habitant, in quo Gargarus fluuius est. Veriſſimum autem est Formicas in nouis Indijs laccam cõficere: nam & plerunq; alæ Formicarum laccæ permixtæ reperiuntur. In regno Pegù, cum terra pluuia vel arte plus iusto irrigatur, Formicæ alatæ ligna quædam tenuia ab incolis sic disposita conscendunt, in quibus laccam generant, è quibus, inquam certa gummi species defluit, quod illæ exsugunt, & circa ramos, perinde laccam, vt Apes mel, ac ceram diffundunt. [t] Dalecham pius certum esse ait laccam, non gummi esse, nec arboris plantæue alicuius lachrymam, sed potius Formicarum alatarum stercus, fauaginemue, veluti ceram Apum. Sed vt cera Apum non est, nisi prius hinc inde colligant, sic meo iudicio gummi illud, vt vocant, ex arbore, quam prunorum specie esse scribunt alij, extillat, & à Formicis circum ligna illa elaboratur, vt ab Apibus cera. Magna hęc arbor est, & in Canara bor in Decan ber, & in Malaxo Vidaras, apud Lusitanos Mancanos de la India: id est, mala Indica dicitur, quo nomine pariter depinxit Acosta. conspicitur æstate alatis illis Formicis perpetuò onusta, quæ in ramis eius laccam elaborant, vt dictum est. Hæc profectò communium Formicarum labor cum Indicis illis quas aurum eruere, & custodire aiunt, non parum congruit. etenim fieri potest, Formicas ibi incredibili esse magnitudine, quas cum ijs in locis degere viderent, & antra sua siue latibulas acriter defendere, multis ansam dederint, longè admirabiliora affingere. nam cùm Indi aurum auferre inde conarentur, Formicas haud dubiè pellere conati fuerint; ea verò Formicarum natura est, vt irritatæ egregiè sese vlcisci studeant: vnde etiamnum vulgata passim omnium in ore est parœmia, ineſt & Formicæ, & Serpho sua bilis. Estq; nostratum Formicarum morsus admodum molestus, adeo vt Æsopi Formica venatori, cum auem captaret, rete è manibus excuteret: ex quo quantum doloris, ac molestiæ attulerint Indicarum illarum morsus quispiam facilè iudicet. Vt itaq; magnitudinem illarum admitto, ita contra nunquam credidero auri amore id tueri, vt Plinius scribit, hoc enim apud me fabulas sapit; quare iam de reliquis monstrosis, vt ita dicam, Formicis pergamus. In nouo orbe in Baia Saluatoris ingens est Formicarum copia, quibus in ore extant, velut forfices ad quæcunq; fata, aut fruges abscendendas: quarum etiam morsu arescunt omnia: studentamen incolæ eas diligenter alere, vt saturæ fertilibus pareant. Eædem quoq; Formicæ in Brasilia dantur. Scribit [u] Olaus Magnus Formicas in Aquilonari regione in plura genera diuidi, inter quæ specie vnam compertam, quæ sibi è frondibus nidum conficiat è pino, & abiete, in aliquo ædito campestri loco. His, inquit, insidiatur vrsus: at illæ adeo solerter in eum inuadunt, vt eijciant; quin si fortè vnicam Formicam in foueas suas pilis occultam intulerit, eaq; ibi fortè nidificauerit, & fœtificauerit, etiam inde vrsum cum prole vniuersal perpetuò exulem faciet. Sunt enim huiusmodi Formicæ alatæ, & grandiores. Alatæ etiam sunt & magnæ, & coloris rubri, quas Indi in Brasilia Iza nuncupant, dum conteruntur, odorem cedri

[P] *Lib. 2. & 15.*
[q] *Lib. Indic. rer.*
[r] *Lib. 9. de Subtil.*
[s] *Lib. de Fluuijs.*
[t] *Lib. 18. Hist. plant. cap. 16.*
Monstrosæ Formicæ.
[u] *Lib. 22. cap. 5.*

fundunt;

fundunt, magnas ſibi ſub terra latibulas ſiue caſas effingunt. Verno autem tempore, hoc E
eſt, menſe Septembri magnum ſenſim fœtuum agmen educunt, idq; eo potiſſimum die, qui
pluuiam ſubſequitur, atq; tonitrua, cùm videlicet Solis æſtus viget maximè. Parentes præ-
cedunt, ducesq; ſunt liberis, ore aperto huc illucq; curſitantes, viasq; vndiq; complentes,
morſus multo quàm alijs temporibus acerbiores inducunt, ad ſanguinis effuſionem vſq; Se-
quuntur ſubinde liberi magnitudine prealētes, volatuq; nouas ſibi habitationes quærunt,
tanto ſæpe agmine, vt velut denſiſſimam in aere nubem efficiant. Vbi quieſcunt, terram eo
in loco effodiunt, ac quæq; ſibi habitacula conſtruit. Vita earum breuis eſt, at ex ſingularū
ventre ingens fœtuum numerus erumpit. Cum latibula ſua egrediuntur, accurrunt Indi, ac-
currunt & volucres cæli. Indi autem magno cum deſiderio tempus hoc expectant, Formicas
iſtas ceu nouos fructus in cibi vſum colligentes. Accedunt autem ad cauernarum ingreſſus,
eas aquæductibus circumſæpiunt, aduerſus mordaces, & grauiter morſu vulnerantes paren-
tes Formicas ſeſe defendentes. Nouas recētesq; eas Formicas in multos dies ſeruant, ac igne
torrentes deuorant. Quam modo ſuauem delicatumq; cibum præbeant, teſtantur Ieſuitæ,
[x] *Lib. 4. de miner.* qui & ipſi illis veſcuntur. In Occidentali India duo item eſſe ait Cæcus [x] Adrianus Formi-
carum genera, quorum vnum agros depopuletur, aliud contrà eos conſeruet, pellatq; vaſtan F
[y] *In Summ. Indiæ Occid. cap. 52.* tes. [y] Ouiedus ait ibi Formicarum tot eſſe genera, & multitudinem, & multas etiam tam
noxias, ac damnoſas, vt fidem ſuperarent, neq; credibile videatur, niſi qui viderint. Inter dā-
noſas verò primas obtinere, quas indigite voce Comixen vocant, quæ inquit, ſemiformicæ
ſunt, & ſemiuermes, alba velut cauda prorepentes. Ligna penetrant erodendo, & domibus
ingentia damna inferunt. Cùm arborem, vel parietes ædium ſcandunt, opercula terrea, di-
gitum craſſa, ſecum ferunt: ſub quibus, vbi habitandum eſt, degunt, eaq; amplificant, & tri-
bus, & quatuor palmis maiora faciunt; in his nidulantur, ligna & parietes, niſi auferantur,
teredinis inſtar erodentes atq; conſumentes. Venenatæ modò Formicæ, & quæ hominibus
plus quàm noſtrates nocent, cùm apud eoſdem Indos, tum apud nos quoq; reperiuntur.
[z] *Lib. 19. cap. 4.* Venenatas Italiam non nouiſſe aiunt. Solifugas (aliter Solpugas) Cicero teſte [z] Plinio appel-
lat; Salpugas Bætica. Animal eſt, vt refert Solinus, exiguum, aranei ſpecie, in Sardinia in me
tallis argentarijs plurima: occultim reptat, & per imprudentiam ſuperſedentibus peſtem fa-
cit. Solifuga dicta, quod diem fugiat. Sardinia eſt quidē abſq; Serpentibus. Sed quod alijs
locis ſerpens eſt, hoc Solifuga Sardois agris. Plinius hiſce, & cæteris Formicis cor Veſper-
tilionis contrarium eſſe tradit. Telephus Cretenſis ex Myſio Pergamo oriundus mortife- G
[a] *Lib. 10. cap. 42.* ferum quoddam, vt ſcribit [a] Ælianus, Formicarum genus eſſe ait: quæ Laertę nuncupantur;
quo nomine etiam Veſpæ quędam nuncupantur. Præterea leguminibus innaſcuntur be-
ſtiolæ, quædam venenatæ etiam, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, Solifu-
garum generis. Aduerſus hęc omnia eadem medentur, quæ contra Araneos, & Phalangia
demonſtrantur. Venenoſæ pariter Formicæ, eæq; magnæ habentur in Braſilia quas aiunt in
arboribus ſeſe enutrire, & nidum facere more Hirundinum. In Iſthmo Sur & Nort occiden-
talis Indiæ caſulas adeo duras efficiunt Apum ſimilitudine, vt vix ſecuribus tandem rumpi
[b] *Lib. 9. de Subtil.* queant; atq; ſic arboribus perniciem afferuut teſte [b] Cardano. Ait item Ouiedus, eſſe quæ
prædictas (paulò ſuperius commemoratas) magnitudine ſuperent, harumq; varia genera
videri; at quæ cæteris ſint noxiores, & damnoſiores, nigreſcere, atque noſtrates adæquare
Apes, Harum, inquit, tantum ineſt venenum, vt Indi in ijs ſagittas ſuas inficiant, ijſq; vulne-
ratis moriendum ſit ſine vlla ſpe ſalutis recuperandæ. Viſi ſæpe ſunt Chriſtiani icti ab hiſce
Formicis in febrem, quàm ocyſſimè incidiſſe, eamq; lethalem. Atque hæc de varijs Formi-
carum generibus: quæ in Indijs potiſſimùm reperiuntur. Ad paruas noſtrates pertinere vo-
luint, quæ κνίπες aut σκνίπες nominantur. Mel appetunt, vt Apes, quod vel è longinquo H
olfaciunt. Galenus verò non Formicas, ſed vermiculos σκνίπας vocat, qui vitibus ineunte
vere innaſcuntur, cūm germinare vites incipiunt: earumq; germina (oculos vocant) depa-
ſcuntur: quamobrem agricolæ, vt hus interimant, oculorum radices inungunt ampelitide
vocata terra. A Cnipe Scnipeue Auicula quædam κνιπολόγος dicitur Ariſtoteli, de qua con-
ſule Ornithologiam noſtram. De his quid ſentiamus, antè in Culice diximus. Poſtremò
Serphum quoque vocant animalculum Formicæ ſpecie, quo etiam veſcuntur Auiculæ.

FOR-

A

FORMA. DESCRIPTIO.

FORMICAM minutissimum Insectum, & nulli non notum describere superfluum est: attamen non inconueniens, imo velut necessarium, atque vtile quædam, quæ ad corporis formam spectant, referre. Habes expressam Formicam maiorem, vulgarem, alatam & sine alis, item alia duo Insecta Formiciformia. [a] Aristoteles Insectorum alia membrum illud, quod natura ad sentiendum accommodauit, intus continere scribit, hisq; Formicas accensет, & alia multa ex testatis; alia contrà foris gerere. Nec non testata, inquit, etiam [b] alibi omnia huiusmodi eadem causa, qua sanguinea, videlicet ad cibum sentiendum: quoniam etiã Insecta simili ratione, aut promuscidem habent ore prodeuntem, vt Apum Muscarumq; genus, vt dictum iam est, aut in ore conditam partem eiusmodi possident, vt Formicæ, & si qua alia sint generis eiusdem. [c] Plinius quibusdam Insectis, vt Formicis, intus linguam tribuit, & ex recentioribus [d] Vvottonus dentes habere Formicas ait, & gerere aculeũ non in ore, sed parte posteriore. De oculis hæc prodidit [e] Cardanus: Formicæ visu omnino priuantur, quòd terrestre animal non adeo visu indigeret, cornibus auxiliantibus, quæ illis loco baculi sunt ad tẽtandum viam, velut & Limacibus: Hæ enim ob siccam temperiem, illæ ob paruitatem oculis priuatæ cornua pro baculis acceperunt, vt cæci. Nullum autem animal volans poterat esse; nã non adeo sensim animal volare potest, an impingat & excidat, si visu careat. Hæc ille, quæ nunquid veritati sint cõsona, dubito plurimùm. Formicæ enim senes, alas, vt dictũ est, emittunt, & volant non parum: quas viderene in senectute dicemus, cùm in iuuentute non viderint? Quare libentius cum [f] Alberto Magno non parui momenti philosopho dixerim, Formicam propter paruitatem sui capitis oculos non habere in eo, sed super quædam additamenta, quæ ceu duo pili egrediuntur de capite. nam ibi oculos esse locatos signum est, quod quando illa amputantur, tunc vadit errando, nesciens quo eat, proximam quamque apprehendens, & quàm tenacissimè amplectens, vt per ipsam ad casam sũã reuertatur. Cùm senescit genus Formicarum, alatum efficitur. Consolatur enim illorum imbecillitatem natura, inquit [g] Cardanus, volatu addito: sed ab editis alis parum superuiuunt. Author quoque de natura rerum solam Formicam inter animalia senio fortificaturi ait & crescere. Quod ad temperamentum attinet, Formica sicci est temperamenti. nam canis ei comparatus à [h] Galeno dicitur humidus: Canis namq;, inquit, ad Formicam & Apem comparatus est humidus: in animantium genere est siccus.

B

C

[a] *Lib. 3. de Parti. c. vlt.*

[b] *Lib. 4. de part. cap. 5.*

[c] *Lib. 11. cap. 37.*

[d] *Lib. 9. de diff. animal. cap. 210.*

[e] *Lib. 9. de Subtil.*

[f] *Tract. 4. lib. 6. cap. 1.*

[g] *Lib. 9. de Subtil.*

[h] *Lib. 1. de temp. cap. 9.*

LOCVS.

D

QVIBVS in locis degat genus Formicarum, nemo etiam est, qui ignorat, & ante, vbi multa de miro earum ingenio, & industria egimus, inter alia quoque, quàm inextricabiles labyrintos sibi in suis labibulis conforment, demonstrauimus, & ex imagine, quam in fine dabimus, quisq; per se considerare poterit. Conduntur autem in aceruis, in quibus congerendis vere, & æstate multùm operæ, & laboris consumpserunt. Non sunt in Sicilia pennatæ teste [a] Plinio. Nidum earum Ponticum quendam, gratumq; odorem emittere scribit [b] Albertus, eoq; asseres circumuicinos inficere.

[a] *Lib. 11. cap. 30.*

[b] *Tract. 4. lib. 8. cap. 1.*

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

E

[a] *Li. 5. Hiſt. cap. 9.*
[b] *Cap. 25.*

INSECTA, inquit [a] Ariſtoteles, hyberno quoque tempore coëunt, & ſerenis auſtrinisq; diebus naſcuntur ea, quæ ſe abdere non ſolent, vt Muſcæ, & Formicæ. [b] Alibi etiam coire Formicas ſcribit, & Vermiculum parere nulli annexum, qui accreſcens ex minutulo, & rotundo longiuſculus fit, formamq; accipit debitam, & ortum eorum verno tempore agi. [c] Plinius hanc eandem generationem pauciſſimis verbis complexus, plurima, inquit, Inſectorum Vermiculum gignunt; nam & Formicæ ſimilem ouis vere. Cur verò Formicæ, Papiliones & Locuſtæ, non autem Apes, oua gignant, rationem hanc reddit [d] Cardanus, quòd cum pariunt, non volant. Oua ipſa teſte [e] Alberto in Vermes albos panniculis inuolutos erumpunt, & ex his ſuperficie ad ſolem expoſitis Formicæ naſcuntur. Idē F [f] Albertus animalium vermes generantium, quoſdam Vermes moueri, ait in eadem hora ſuæ natiuitatis, & quoſdam hoc non facere, niſi poſt aliquot dies, ſicut Vermes Formicarum, & Apum. Alibi quoque eiuſcemodi oua oblonga eſſe ait, & quaſi columnalem exprimentia figuram, extraq; corpus paulatim recipere in locis calidis muſcidis incrementa quouſque perfectè compleantur: & ſi fortè ab aliquo de loco ſuo mota, ac diſperſa fuerint à Formicis recolligi, & ad ſuos nidos referri. Cæterùm longè alio modo Formicæ in orbe nouo generantur, quàm vt de noſtratibus dixi, vt illi tradunt, qui de eius mirabilibus ſcripſerunt, videlicet à parentis iam defuncti corpore fieri innumeros vermiculos, eosq; miro modo viuere, donec ex habitaculis ſubterraneis iam alati erumpant: quanquam viuentes adhuc parentes, aliquando etiam pariant; atque ita fit non ſpernendum miraculum, vt genus ſeruetur, vel partu, vel etiam corporis defuncti corruptione; atque ita parentum mors tametſi ſine prole ſequatur, prole tamen non caret, quam vel parere poſſit etiam mortuus genitor.

[c] *Lib. 11. cap. 30.*
[d] *Lib. 9. de Subtil.*
[e] *Lib 26.*
[f] *Lib. 1. de Animal*
[g] *Tract. 4. lib. 8. cap. 1.*

VICTVS.

G

Frugilegæ.
[a] *Metam. 7.*

QVAM ſtudiosè in futuram hyemem grana frugum colligant, abundè antè demonſtrauimus, vnde agricolæ, & ciues etiam eas tanquam agrorum peſtem, ac perniciem non odere ſolùm, ſed fugare etiam diuerſimodè ſtudent, quare perquam appoſito epitheto frugilegas nominabat [a] Ouidius cum canit:

Hic nos frugilegas aſpeximus ordine longo
Grande onus exiguo Formicas ore legentes.

Et agmen graniferum hoc verſu:

Graniferumq; agmen ſubiectis ſpargere in aruis.

[b] *Lib. 17. cap. 10.*
[c] *In Trinum mo.*
[d] *Lib. 26.*

[b] Plinius cupreſſi ſemen mirè à Formicis expeti tradit: & quàm papaueris ſeminibus inhient, oſtendit [c] Plautus his verbis: Quid factum eſt? Comeſum, expotum, exutum, elotum in balneis, piſcator, piſtor abſtulit, lanij, coqui, olitores, myropolæ, aucupes; confit cito. Quàm ſi tu obijcias Formicis papauerem. A fructuum genere etiam non abſtinent, H quin damna quoque inferunt non toleranda, eos exugendo. [d] Albertus animalium corpora etiam exugere ſcribit, quæcunque inuenerit, & exinde nutrimentum capere: cæterùm Formicas à cadaueribus abhorrere apud Aelianum legimus, at humanis fortè, nam mortuis anguibus libenter veſci inter confeſſa habetur.

Anguibus veſci.

A

DAMNA A FORMICIS, ET REMEDIA ADVERSVS EA.

[a] LBERTVS Formicas morsu suo venenum spargere ait, & pustulas excitare; earum autem proprium est mordere teste [b] Plutarcho. Sunt qui velint Draconem Formicas, & Cantharidas edere, quibus comestis excitetur, vt Didymus prodidit. Quod autem ad Formicas ipsas attinet, venenosas eas esse volunt, vnde μυρμηκιᾶν & in Formicarum nidos inspirare dicuntur, qui malum sibi imprudenter accersunt. nam vt author est [c] Albertus, si quis vel tantillum irritauerit, vel nocuerit illis, mordicatiuum quendam humorem, & in cute pustu-

B las haud facilè curabiles eijciunt in ipsum. Cumanenses diuersimodè sagittas suas inficiunt, cæterùm pessima inter venena eorum numeratur, quod ex capitibus Formicarum venenatis conficitur. Oua etiam in potu sumpta incredibilem faciunt ventositatem, & tumultum in ventre hominis, vnde sunt quandoq; qui ex assumptis hisce ouis inter proceres etiam in media mensa à crepitibus sese continere non possent. Porro alia ac frequentior earum noxa est, & damnum, quod agris, hortis, horreis, areis, arboribus, pennarijs, similibusq; locis, in quibus, frugibus, fructibusq; ac alijs cibis mirum in modum insidiantur, inferunt. [d] Virgilius sanè Formicas etiam inter areæ pestes recensetque, inquiens:

[a] *Lib. 26.*
[b] *Lib. de cohib. ira.*
[c] *Tract. 4. lib. 8. cap. 1.*
[d] *Lib. 1. Georgic.*

—— Populatq; ingentem farris aceruum
Curculio, atq; inopi metuens Formica senectæ.

Diuersis sane remedijs pestis ista fugatur. Iubet [e] Varro, vt area sit pauita, maximè argilla, ne æstu perminosa, in rimis eius grana obliteſcant, & recipiant aquam & hostia aperiant muribus & Formicis. Itaq; inquit, amurca solent perfundere; ea enim herbarum est inimica, & Formicarum, & Talparum venenum. Aream, inquit [f] Cato, vbi frumentum teratur sic facito: Confodiatur minutè terra, amurca bene conspergatur, vt combibat

C quamplurimum. Comminuito terram, & cylindro aut pauicula coæquato, vbi coæquata erit, neque Formicæ molestæ erunt, & cùm pluerit, lutum non erit. Idem ferè legimus apud Columellam:

[e] *Lib. 1. de re rust. cap 51.*
[f] *Cap. 129.*

Ozima comprimite & grauibus densate cylindris
Exurat fata ne resoluti pulueris æstus;
Paruulus aut Pulex irrepens dente lacessat
Neu Formica rapax populari semina possit.

Est quoque Formicarum infestissima omnium arborum lues: quas vt non infestent, rubrica abigunt, ac pice liquida caudices perungunt, nec non & pisce coracino suspenso iuxta in vnum locum congregant: aut lupino trito cum oleo radices linunt. Author est Palladius, Sed Cælius Rhodiginus multæ vir lectionis, atque eruditionis Palladij locum ita corrigebat. Legebatur priùs in veteri exemplari non coracinum piscem, sed coracinam picem, vt differret à resina, quæ alba pix est, sic ex Græco Diophane coracinum piscem substituit. Sed ego cum Rondoletio, male commutatum locum existimarem, quippe se expertum dixit, coracinum piscem Formicas non arcere, quemadmodum etiam [g] Ioann. Baptista

D Porta falsum id esse experientia se comperisse ait. Ne Formica vitem ascendat, [h] Columella lupinum teri iubet, & cum fracibus misceri, eoq; imam linea vitem circumlini; vel bitumen cum oleo coqui, eo quoq; imas vites tangi, atq; ita Formicas non exedere. Sabinus Tyro teste [i] Plinio contra Formicas non minimum hortorum exitium, si non sint, rigui, remedium monstrauit, limum marinum, aut cinerem obturandis earum foraminibus, sed efficacissimè heliotropio herba necari. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Sunt qui caudices arborum succo cyrenaico, ex aceto soluto inungunt. Multi fel taurinum cum pice, & amurca diluunt, & madefaciunt. Oportet autem per circuitum truncum omnibus supradictis madefacere; ne locus tanquam ianua, & scala quædam ad ascensum & descensum Formicis patefiat. Multi caudicem hedera amiciunt: pòst sub huius vmbra Formicæ torpidæ inueniuntur, vt facilè comminui possint. [k] Petrus Bellonius tithymali cuiuscunque generis plantæ ex aqua decoctum vtiliter ipsarum latibulis inspergi ait. Contra easdem Diophanes his vtitur. Si Formicas captas vsseris, reli-

[g] *In Pomar.*
[h] *Lib. de arborib. c. 13.*
[i] *Lib. 19. cap. 10.*
[k] *Lib. de neglect. Stirp. cult. cap. 10.*

quas fugabis, quæ res experimento constat. E cauernis suis expelles, si cochlearum tegmina cum styrace visseris, & contusas in agmen ipsarum conspersseris. Cauernas suas relinquent teste [l] Aristotele origani sulphurisq; puluisculo inspersso, alioq; migrant. Idem repetit [m] Albertus. Equidem quantoperè origano fugentur, vel inde clarum est, quod apud antiquissimos, ac sapientissimos Aegyptios Formicarum internecio origani picturâ denotaretur. Penitus intereunt, radice sylvestris cucumeris suffumigata, aut siluro maximè Alexandrino suffito ad lentum rogum. Si in horto habent foramen, & flores depascant, & folia rodant, fructusq; edant, quos si dulces sint, summopere prosequuntur, cor Noctuæ authore Palladio, prope id positum eas arcebit. Præsens ætas, vt scribit [n] Benedictus Curtius ad hanc labem, vas terreum in medio perforatum, & per ambitum obice ad continendam aquam occlusum excogitauit. Quod, cùm serunt, arboris caudicem in foramine statuunt, & vas omnino aqua replent: sic enim Formicarum nociuus exercitus, tanquam vallo via ad arbores prohibetur. Si cerasus speciatim Formicis infestetur; portulacæ succo, cum aceti media parte misto, vel vini fæce florentis arboris truncum adlinunt. Alij ne exeant è foraminibus suis, & caligine operiunt, aut rasuram quercus abunde ad arboris radices spergunt: nam suborta postmodum pluuia, ac cum ijs permixta, vel exitum Formicarum prohibet, vel necem quoque affert. In India præterea pernitiosa vbiq; earum multitudo, omnia edulia, etiã linteamina confestim magno numero inuadit. Ideo omnes cistæ, ac promptuaria quatuor columnis in India imponuntur, ac à parietibus remouentur, ne hisce animalibus ascensus sit, ac sub columnis peluis cum aqua ponitur, & si siccata tempore, neq; renouata fuerit, continuò omnia Formicis plena sunt. Etiam sub lecticis eadem vasa habent, vt somnus securior ab infesto harum Formicarum cursu, & morsu sit. Auiculæ ex Canaria, aliæq; Fringillæ, quę ex Lusitania à quibusdam causa deliciarum in has partes deferuntur, vt tutæ sint à Formicis, baculo impositæ stant, cui vas cum aqua subsit, alioquin morsu aculeato petitæ à Formicis, mox intereunt, etiamsi funiculo suspenderentur, cùm & per funiculũ bestiolæ conscendant. Milites, atque pauperiores, quibus non ita facultates suppetunt, ad cistarum cum pelui emptionem, cibum, si quid (quod rarò contingit) superfit, inuolutũ, strophiolo ex clauo ad murum demittunt, circulo carbonibus facto, qui cursum Formicarum scandentium impediat. Aliud genus digiti longitudine, ac colore rubro agros, herbas fructusque maximo agricolarum damno, inuadit.

[l] *Hist. c. 8. l. 4.*
[m] *Lib. 26.*
[n] *Lib. 14. cap. 5. de Hortis.*

PRÆSAGIA. AVGVRIA. PRODIGIA.

QVAM præsaga prouidẽtiaq; animalia sint Formicæ, ex suo ante loco dictis manifestũ est, vbi inter alia hoc quoq; dictum est, quod sensum quendã diuinationis habere videantur, quod cùm futura est annonæ caritas, & fames, tum maximè ad recondenda frumenta, & reliqua semina suo vsui apta operosiores existant. Supra humanæ intelligentiæ captum esse etiam nemo negauerit, quod nunquã imber effluxisse è nubibus visus fit, cùm à Formicis expositum est ad siccandum frumentum. Pauciſſimos equidem homines ea præsagitura insignes obseruaui. Talem Democritum fuisse memorant, quem tradunt iussisse fratri cælo admodum sereno, vt quàm rapidissimè posset, messem omnem sub tecta referret, atq; effusissimum paulò pòst diluuium subsecutum. Aratus tamen teste [a] Plutarcho, quando mutuas res suas foras efferunt, & frigori exponunt, pluuiam præmonstrari asserit:

[a] *Lib. de Solert. Anim.*

Καὶ κόιλης μύρμηκες ὀχῆς ἐξ ἀέρα πάντα
Θᾶσον ἀνηέιραντο. Id est.
Etiam cauo Formicæ foramine oua omnia

Ocyus efferunt. [b] Virgilius sic vertit, & ipse inter varia venturæ pluuiæ argumenta.

[b] *Georg. 1.*

Sæpiùs & tectis penetralibus extulit oua
Angustum Formica terens iter.

Politianus sic vnico versu:

Progerit oua cauis patiens Formica laborum.

Et ante vtrumq; Varro Seruio referente:

Nec tenuis Formica cauis non euehit oua.

Meminit etiam Plinius, at paulò aliter: segniterque & contrà, inquit, industriam absconditæ

A sconditæ Formicæ, vel concursantes, aut oua progerentes. Quidam, inquit Plutarchus, non oua interpretantur, sed versum ita legunt, vt intelligant eos fructus, quos reconditos habent, metu rubiginis, ac putredinis, quam præsentiant imminentem, exitioq; futuram, foras effer- re. [c] Theophrastus verò Formicas scribit in depressiori, & cauo loco commorantes, si oua ex cubili ad eminentiorem exportauerint, imbrem spondere: sed si importauerint ad proprias sedes, tranquillitatem. Si densioribus agminibus prædam tepidè adeo conuectent, vt per semitæ angustias in se inuicem incurrant, & allidantur, pluuias quoque imminere putant. Prognosticantur auras, inquit [d] Albertus, quia imminente tempestate, ad casas suas accele- rant. Quòd ad auguria, & prodigia spectat, Formicæ infestæ multitudinis signum apud aru- spices fuisse docemur ex veteri historia, vt quæ Neroni mortis appropinquantis præsagium attulerunt: qui sibi visus est per somnum pennatarum Formicarum multitudine oppleri: nã & paulò pòst concitata in eum multitudo, mortem accelerare compulit. Meminit eius som- nij prodigiosi [e] Tranquillus, inquiens. Terrebatur Nero euidentibus portentis somniorum & auspiciorum, & omnium tum veteribus, tum nouis: nunquam antea somniare solitus. Oc- cisa demum matre vidit per quietem nauem sibi regenti extortum gubernaculum, trahiq; se B ab Octauia vxore in arctissimas tenebras; & modo pennatarum Formicarum multitudine oppleri; modò è simulacris gentium ad Pompeij theatrum dedicatarum circuiri, arceriq; progressu &c. Cimoni teste Plutarcho (in Cimone) contra Persas, expeditionem suscipien- ti, agmen Formicarum inter sacrificandum sanguinem concretum rapiens, paulatimq; ad Cimonem deferens, & pollicipedis circumijciens, mortem portendit. Tradit Æneas Syluius certamen inter Formicas maiores, & minores, spectante exercitu Eugenij quarti commissum in agri Bononiensis pyro arbore à minoribusq; multitudine maiores ad internecionem de- latas: sed quid protenderint, non addit. Formicæ anno 1521. in regijs hortis Vpsaliæ, & Hol miæ infestis coeuntes animis Christierno II. regi apud Suecos exilium denotauit, vt testis est Olaus Magnus. lib. 22. 20. Ferales quoq; fuere Formicæ Tiberio, quæ serpentem ab eo in delicijs habitum adhuc viuentem corrosêre: nam aruspices cauendum sibi esse à multi- tudine responderunt. Sunt qui inauspicatas esse putent ob colorem, qui omnino feralis est. In vniuersum coniectores ideo Formicas indicium esse mortis asserunt, quòd terræ filiç sint, & in subterraneis cauis habitent, quo identidem mortuorum cadauera inferuntur.

[c] *Lib. de sig. pluuiæ.*

[d] *Lib. 26. & tract. 4. lib. 8. cap. 1*

[e] *In Nerone*

C

DENOMINATA. COGNOMINATA.

FORMICVLA quidem Latinis paruam Formicam significat, cæterùm Neapolitani Iyngem auem, quæ & Torquilla latinè dicitur, Formiculam nuncupant; quare vbi apud Kiranidem ad superstitiosum phylacterium, Formicarius, & Itygos legitur, ab interprete Formicarium pro Iynge red- ditum, & vtrumque in textum ascitum iudicandũ est. Auis autem ita fuerit dicta, quòd Formicas lingua in cauis indita captet, vt in nostra Ornitholo- gia docuimus. Formicinus exponitur, quod ad Formicam pertinet: Vtitur hac dictione [a] Plautus dum ait: Nunc cogito, vtrum me dicam ducere medicum, an fabrum. Atq; eccum incedit, mouet Formicinum gradum. Formicosus verò, qui Formicis plenus est, apud D [b] Plinium; Diffident, inquit, Thoes, & Leones, & minima æquè ac maxima: Formicosam arborem sorices cauant. Μύρμηκῶν Hesychio est ξυνοικία τῶν μυρμήκων, Formicarum con- tubernium, hoc est multitudo Formicarum vnà domicilium, & sedes habentium, quæ & μυρμηκία. A Formica medici etiam pulsum designant formicantem, ob mobilitatem exilem, exhaustis scilicet, ideiectisq; viribus, adeo vt homini quàm minimum vitæ superesse possit, eo se pulsu proferente: cui affinis vermiculans à Vermiculi motu, atq; ingressu, qui non ma- gnam etiam recuperandæ sanitatis spem decũbenti pollicetur. Philaretus quærit, quo distet à formicante vermiculans pulsus; & hunc quidem putat, quandoq; conuerti, demutariq; in melis, eius item amplius patere inæqualitatem: Formicantẽ verò virtute prorsus inter mor- tua fieri, & interitum prænunciare. [c] Plinius quoq; inter signa ingruentis mortis inæqualem, formicantemq; venarum percussum enumerat. [d] Galenus alibi pulsum hunc formicantem intelligit minutum, densum ac summè debilem, qui velocitatis opinionem exhibeat, cùm sit minimè velox: quemadmodum abundè alibi etiam idẽ [e] Galenus disputat doctissimè, apud quem præterea varijs in locis de hoc pulsu leges. [f] Rasis pulsui nuper editi infantis similem

[a] *In Menæc.*

[b] *Lib. 10. cap. 74.*

Pulsus Formicans.

[c] *Lib. 7.*
[d] *Lib. de tra. pulsu cap. 3.*
[e] *Lib. 2. de dign. pul. c. 1.*
[f] *Lib. 10. ad Almansor.*

tradit. Equidem μυρμηκίζων iſte σφυγμὸς, ſiue pulſus Formicans omnium pulſuum minimus E
eſt, & cùm motus amiſerit multos, in vnum eumq; prorſus paruum deſinit, vnde & nomen
quidam inditum volunt, quòd perinde paruus ſit, ac Formica; alij verò ex eo nominatum
volunt, quòd eodem Formica modo agatur. Eſt enim inæqualis in vna pulſatione, & diuer-
ſis partibus arteriæ, Formicarum motui ſimilis. In libro de compagine membrorum, qui
Galeno aſcribitur, ſaporum nouem ſpecies enumerantur, dulce, amarum, acre, ſalſum con-
ditum, acidum, comprimens linguam, Formicans, & ſine ſapore. A μύρμηξ, deriuatur μυρ-
[g] Lib. 29. cap. 4. μήκιον, Phalangij genus, de quo ſic [g] Plinius: Myrmecion Formicæ ſimilis capite, aluo ni-
gra, guttis albis diſtinguentibus, Veſparum dolore torquet. Id à [h] Nicandro dicitur μυρμή-
[h] In Theriacis. κιον: Μυρμήκιον, ὁ δὴ μύρμηξιν ἔϊκται. Soſiſtratus, vt annotat Scholiaſtes vocat & μυρμή-
κιον, & μύρμηκα Ηρακλειωτικὸν: ab alijs appellatur μυρμηκοειδὲς, à Formicæ ſimilitudine, vt-
pote quòd μύρμηξιν ἔϊκται; Formicis ſimile ſit. Alioqui μυρμήκια dicuntur etiam verrucæ
quædam lupini magnitudine, ferè in plantis pedum, & manum palmis naſcentes, ita dictæ,
quòd Formicæ in morem pungant. A Græcis medicis vocantur μυρμηκίαι, vt cùm ab Aetio
[i] Lib. 4. cap. 15. & Polluce, tum Paulo [i] Aegineta, vbi de myrmecia, & acrochordone ſimul tractãs, Vtrumq;
vitium, inquit, cutis excreſcentia eſt exigua, calloſa, & plerunq; figura teres: ſed Formica, F
quæ Græcè μυρμήκιον dicitur latiore baſi, ſimilem ſi quis non tractet, mordentis Formicæ ſen-
ſum inducit. Verruca autem, quæ Græcis vocatur Acrochordon, anguſtiore, vt chordæ ſum-
mo aſſimilata, pendere videatur. Cornelius [k] Celſus quoque de acrochordone, & thymio lo
[k] Lib. 5. cap. vltimo. quens, Myrmecia vocari ait humiliora thymio durioraq; quæ radices altiùs exigunt, maio-
remq; dolorem mouent, infra lata, ſuper autem tenuia: minus ſanguinis mittunt, magnitu-
dine vix vnquam Lupini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis, aut in infe-
rioribus partibus pedum. Et mox. Myrmecia latiſſimis radicibus inhærent, ideoque ne exci-
di quidem ſine exulceratione magna poſſunt. Sic ille. Latini etiam Formiculam vocant: vi-
[l] Lib. 28. cap. 7. deturq; eſſe Formicatio [l] Plinij dicentis: Capilli mulierum, ſi crementur, cinis Formicatio-
nes corporum ſiſtit. Et [m] alibi dilucidiùs: Verendorum Formicationibus verrucisq; mede-
[m] Lib. 30. cap. 8. tur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Eſt & alius morbus Arabibus medicis Formica dictus,
qui nullas non corporis partes interreptat, atque erratica, vagaq; incurſione inuadit, Belgæ
à doloris inquietudine hunc affectum vocant, de Mieren, à Formica deducto nomine, ani-
malculo agili atq; inquieto, quod nouas ſubinde ſedes perſequitur. Latinis etiam Formica-
tio dicitur, & Græcis μυρμηκία. Corpus foris fœdis tuberculis, ac puſtulis deformat, intus G
verò mordentis Formicæ ſenſum affert, ac cruciatum, ita vt ſubinde ſcalpurire cogantur, at-
que attritu aliquod leuamen conquirere, vt aſſolet morbo Venereo infectis, qui nuſquam
quietè conſiſtunt, ſed continenter frictionibus inſiſtere coguntur. Hinc Plautus, quoniam
multi eo ſæculo fœdiſſimis morbis erant contaminati, nempe mentagra, impetigine, lepra,
tum plerisq; alijs, qui ſe in honeſtiſſima ferè parte corporis proferunt, illis vitijs deformatos,
Formicinos, mucidos, vietos, putridos, vlceroſos vocat. Hunc eundem, vel ſimillimum ſal-
tem morbum (Eſt enim inter nonnullos hac de re quædam, at nullius momenti, controuer-
ſia) Sancti Antonij ignem vocant. Dicitur & pruna, ignis Perſicus, carbo ſiue anthrax, qui-
buſdam Græcis herpes, Dioſcoridi, eryſipelas, apud Plinium Zoſter, & circinus, apud Scri-
bonium Zona. Dicitur autem ignis ſacer, ac Formica, quoniam erodendo, & per artus quos
occupat, exurendo ſerpat, vt optimè declarat [n] Lucretius:

[n] Lib. 6.

Exurit ſacer ignis & vrit corpora ſerpens
Quamcunq; arripuit partem, repitq; per artus.

Meminit etiam Virgilius, inquiens: H

—— Contractos artus ſacer ignis edebat.

quo loco malè Seruius putauit ſacrum ignem eſſe, quem Græci ἱερὰν νόσον vocant, ideſt, mor-
bum ſacrum. nam ἱερὰ νόσος, vt elegãter ſcribit Hieronymus Mercurialis in varijs ſuis lectio-
[o] Lib. 28. cap. 7. nibus, nihil eſt aliud, quàm epilepſia. [o] Plinius hunc ſacrum ignem à Formicatione diſtin-
git, his verbis: Panos, podagras cum adipe ſuillo ſacrum ignem ſanguinemq; ſiſti ilico, &
[p] Lib. 12. cap. 41. formicationes corporum. Apud [p] Aetium μυρμηκίζειν dicitur de ita affecto, vt ſi Formicas re-
pentes per artus ſentiat: quomodo μυρμηκιᾶν quoque & μυρμηκίασις ſignificare poſſint, ſen-
tire reptationes, vel morſus quaſi Formicarum. At μυρμηκιάω eſt infeſtor mijrmecijs, infeſtor
verrucis, quæ μυρμηκίαι dicuntur, ex quo etiam verbale μυρμηκίασις, πάθος illud dicitur,
cùm nimirum aliquis iſtas verrucas patitur. Παρὰ τὸς μύρμηκας, hoc eſt à Formicis præte-
rea μυρμηκιὰ dicitur, idem ſignificans, quod ἡ μυρμηδὼν, contubernium ſiue agmen formi-
carum, vnde prouerbium μυρμηκιὰ ἀγαθῶν pro ingenti bonorum multitudine ceu Formi-
carum. Alioqui μυρμηκιὰ dicitur quoque ſedes, & domicilium Formicarum: & alibi apud

Heſy-

A Hesychium ponitur ἐπὶ διδασκαλίᾳ καὶ συμφοιτήσεως, quoniam in scholam puerorum agmen velut Formicarum confluit. Μυρμηκολέων, vel Formicoleo [q] Alberto Magno vocatur Insectum quasi inter Formicas leo, simulq; Formica & leo, animal quidem paruum, sed Formicis adeo infestum, vt se in puluere absondens, semisphæricum sibi velut vallum è puluere, munitionemque ædificans, Formicas frumenta gestantes aggressus interficiat ex insidijs. Alij aiunt esse quidem ex Formicarum genere, sed multò maiorẽ, & dum adhuc paruus est, & inualidus robore, pacem ac modestiam simulare; at vbi vires acceperit, pristina consortia despicere, & contra maiores turbas concitare: inualescentem enim audacia, Formicas ad labores conuenientes fallere, laborantibusque delitescentem insidiari, & aggredi annonam rapiendo in via, & qui nihil sibi in æstate parauerat, in hyeme labores earum diripere. [r] Cardanus sic meminit: Insidiatur Formicis animal Erucæ paruæ simile, sic interpretor Alberti, qui hoc vidit, verba: in sabulo foueam sibi fingens, hæmisphærij forma, in cuius apice quasi polus, foramen existit angustum ex quo improuisus insultat Formicis, easque deuorat. hoc Formicaleon ab Alberto appellatur. Meminit etiam D. [s] Hieronymus his verbis: Myrmicoleon ab ante leo, retrò Formica, de duabus feris nascitur. Esca verò ipsius in primis est lac
B matris, ideſt, Formicæ. Nutritur enim mater legumine, tanquam Formica. Meminit deniq; bibliorum interpres in libro Iob: Myrmicoleo perijt, eò quod non habeat prædam. Nõnulli leonem formicarium dicunt. Cæterùm in promontorio quodam extremæ Arabiæ, quod situm est inter Diram, & Austri cornu, leones Formicæ dicti reperiuntur teste [t] Strabone, qui nunquid ijdem sunt cum leonibus Formicarijs, nondum didici. Est & Vrsus quidam Formicarius dictus, animal formæ absurdæ ob oris, & linguæ longitudinem, animal inquam, aliàs inerme, & iniuriæ obnoxium. Maior est nostrate vrso, sine cauda, facie seu rinctu longiore, visu non adeò acuto, lingua Formicas ex foueis venatur more Pici Martij. Capitur canibus in India Occidentali. Huic Vrso myrmiciphago longè maior industria est, quàm Formicis: cùm etenim pluuijs earum domus aliquando alluatur, superueniente calore rimulæ quædam in ea fiunt, adeò tamen exiguæ, vt vix videantur, neque in eas gladioli cuiusuis cuspide penetrari possit. Attamen vrso est prætenuis atque oblonga lingua: ille tanto studio inuisibilis linguam admouet, atque humore perpetuò defluente adeò rimulas madefacit, vt ibi lutum emoliatur, paulatimque ingerit linguam, vt etiam ipsam domum ea transmittat; quam ibi pendulam aliquo momento demittens, Formicæ fraudis nesciæ, & in tuto se esse putan-
C tes, ab hoste illectæ humore, & frigiditate linguæ sicuti verme omnes quotquot lingua capere potest, adhærent, quasi ad pastum. Ille verò vbi senserit onustam esse linguam, ad se retrahens, stultam plebem depascitur ignauissimus vrsus. Cumanenses Indiæ etiam populi animali cuidam Formicis victitanti retia tendunt, quod fortè idem fuerit cum Vrso formicario, nam aiunt esse ore vasto, magnitudine spithamæ, & foramen in ore habere. Accedit ad formicarum cauernas, & arbores cauas, linguamque egerit, & quæcunque Formicę ad linguam accesserint, eas deuorat. Formicarium siue myrmeciphagon etiam dici potest animal illud, cuius meminit Ioseph Iesuita scribẽs ex Brasilia anno 1560. allatum esse, vbi Tamandrua ei nomen est, magnitudine maximi canis, sed ob breuitatem crurum nullius esse pernicitatis; nam cursu ab homine anteuerti potest. Setosum est animal, vnde se tuetur: est autẽ illi adeo durum tergus, vt vix sagittis sit penetrabile, collo est oblongo, capite exiguo pro corporis portione, ore sine hiatu rotundo, annulo, quo in digitis vtimur, non latiore: linguam inde exerit trium ferè pedum mensura; exerit autẽ pręcipuè iuxta Formicarum latibula, ad quam imprudens Formicarum grex occurrit, totamque ipsam linguam obrepit, quam vbi prorsus, cõtectam Formicis sentit, ad se eam retrahit; atque ita Formicarum exercitus illi cedit in ci-
D bum: anteriora crura adeo ingentia sunt, vt superent hominis femora: vexatus sedet, atq; fortissimis anterioribus pedibus pugnat. Id se vidisse Iosephus ipse testatus est. Noster item Vrsus fortè eodem modo formicarius dici possit: nam & ipse Formicis insidiatur, vt meminit [u] Scaliger, his verbis: Historiam Hispanicam de Vrso narras, tanquam nouam, ac peregrinam. At apud nos vulgò prædicatur; Formicis Vrsos vesci. Id quod equidem ad medicinam eos facere suspicor. Nam quot Formicarum modijs Vrso Germanico, aut Numidico (si in Numidia Vrsi sunt) opus fuerit ad explendam famem? Μυρμηκίτης λίθος, siue myrmicites lapis seu gemma est authore [x] Plinio, repentis Formicæ effigiem habens, vt ναυθαρίας Scarabæorum. Memoraturque ab eodem præcedente capite μυρμηκίας λίθος, Myrmecias lapis, nigras habens eminentias similes verrucis, quas verrucas μυρμηκίας, siue μυρμήκια nominari diximus. Nonnulli bellidem maiorem Formicariam nominant. Μυρμιδόνες Ægineæ dicti fuerunt populi, quoniam Formicarum modo terram eruentes locis petrosis insper-
gebant, vt colere ea possent, nec non in foueis habitabant lateribus parcentes, vt ait Strabo,

vbi

[q] *Lib. 26.*

Formica-leo.

[r] *Lib. 7. de variet. rer. c. 28.*

[s] *Lib. de vera circunciſ. ad Præſidiũ.*

[t] *Lib 16.* Vrsus Formicarius.

[u] *Exercit. 216. 2.* Myrmicites lapis.

[x] *lib. 37. c. 11.*

Myrmidones populi.

[y] Lib. 8. vbi reijcit [y] fabulam, quę μυρμηδόνας ex eo nominatos vult, quoniam olim peſte ſublato populo, Æaci precibus Formicæ in homines mutati ſint; de qua ſuo pòſt loco fuſiùs dicemus. Myrmecides quidam dictus eburneum currum cum quatuor equis feciſſe dicitur tam exiguum, vt vnica Muſca alis ſuis totos cooperiret. Myrmex verò Epimethei vxor erat, & filiũ habuit Ephyrum, à quo Corinthus olim Ephyra dicta fuit teſte Stephano. οἱ μυρμηκανθρωποι, Fabulæ nomen à Pherecrate conſcriptæ, apud Athenæum, & Suidam. Μυρμηκας γυνοτόρας quidam dixiſſe fertur τὰς πυκτικὰς ἱμάντας, cæſtus pugilum, quòd artus perforent, ac mordicent Formicarum modo. Eleganter quoque [z] Apuleus vndas populorum ſepedum vocat Formicarum herbam, quæ ſex pedibus ambulant. Formicarum inſulæ ſunt in Corcyro, in quibus nihil peculiare reperiri aiunt. Beroſus ſcribit Cort Enebram, quam adhuc munitiunculam fuiſſe apparet, & à Formicis deletam, caſtrum Formicarium vulgo dici. Sæpe enim magnæ vrbes à minutis animantibus deletæ ſunt, vt author eſt [a] Pliuius.

[z] Lib. 8. Aſin. aur.

[a] Lib. 8. c. 27.

ANTIPATHIA.

DE plurimis remedijs, quæ occulta quadam ratione Formicas fugant, ſupra egimus. Apibus inimicam eſſe Formicam teſtatur Philes: alij Elephanti metui eſſe eaſdam volunt, ne promuſcidem ſubeant.

HISTORICA.

MIDAS Gordij bubulci filius, Phrygiæ rex, quòd Bacchum hoſpitio ſuſcepiſſet, iuſſuſque eſſet petere quicquid vellet, fingitur in fabulis veteribus optaſſe, vt quicquid attigiſſet, protinus in aurũ verteretur. Huic cùm puer etiamnum eſſet, dormienti Formicæ in os tritici grana congeſſere teſtante veteri hiſtoria, ex quo ditiſſimum hunc fore ita prædictum eſt, vt euenit. Hiſtoriam de Formicis ex diuerſis cauernis, quarum alteræ cum alteris cauer pro Lumbrico commutarũt, narrat talem Ælianus: Cleanthem [a] hęc de Formica hiſtoria coegit, & inuitum, & fortiſſimè contradicentem beſtias concedere rationis non expertes eſſe. Nam cum aliquando ocioſa ſeſſione fruentem, ferunt Formicas, quę complures ad eius pedes eſſent, animo cœpiſſe vacuo, & ſoluto contemplari: alteras nimirum vidiſſe alicunde mortuam in alienarum domicilium, & ſuarum minimè contubernalium portantes, in Formicariæ cauernę faucibus conſiſtere; atque inde continuo alteras perſpexiſſe prodire, & cum externis velut quoddam contrahentes, iterum & ſæpius vltro citroque commeare: denique Lumbricum tãquam redemptionis pretium attuliſſe, eumq; alteras accepiſſe, & ſimul quam ferrent mortuam dimiſiſſe: alteras cum gaudio, & libenter ſimiliter atque vel fratrem, vel filium recepiſſe. Quid ad hæc dicet Heſiodus? qui ſcripſit Iouem naturas diſtinxiſſe, beſtijſq; terrenis, aquatilibus volucribus dediſſe, vt & inter ſe conficerent, & minimè quidem mutua inter ſe iuſtitia vterentur: hominibus autem iuſtitiæ munus largitum fuiſſe. Atqui non hæc diceret Priamus, ſi quidem is ipſe homo ab homine, & heroe, & ex Iouis ſtirpe oriundo, ipſe quoq; Iouis progenies, multa Hectorem pecunia redemit. Idem Aelianus [b] aliam narrat hiſtoriam de Formicis ſacri draconis cubile expurgantibus. Eſt & peculiaris, inquit, Draconum diuinatio. Nam & in Lauinio oppido Latinorum, quod à Lauinia Latini, (regis) filia nomen tulit: quo tempore Latinus Aeneę aduerſus Rutulis auxiliatus eos deuicit, & Aeneas Troianus Anchiſæ filius ciuitate prædicta potitus eſt; quæ quidem non temere Romæ veluti auia nominari poſſet. Ex hac enim profectus Aſcanius Aeneæ, & Creuſæ Troianæ filius Albam condidit, cuius Colonia eſt Roma. Cæterùm in Lauinio ſacer eſt lucus magnus, & opacus, iuxtaque ipſum ædes Iunonis Argolidis. In eodem luco latibulum eſt amplum, & profundum, Draconis cubile. In lucum quotannis virgines, certis diebus ingrediuntur, quæ mazam geſtant manibus, oculos faſcijs deuinctæ. Eas rectà ad latibulum diuinus quidam ſpiritus deducit. Progrediuntur illæ ſenſim, ac pedetentim ſine offenſione, ac ſi detectis oculis viderent. Quod ſi virgines fuerint, cibos tanquam puros, & Deo gratæ animanti conuenientes admittit Draco: ſin minus non attingit, corruptas eſſe intelligens, & diuinans: Formicæ verò hanc relictam ab illo mazam minutatim confractam, ut leuius ferant, è luco exportant, expurgandi gratia loci. Hoc cùm fit, ab indigenis animaduertitur, & quæ ingreſſæ fuerant, indicantur, examinanturque & cuius pudicitiam eſſe violatam conſtiterit, pœna

[a] Lib. 8. c. 50.

[b] Lib. 10. c. 16.

A pœna legibus constituta plectitur. Dracones igitur non expertes esse vaticinationis hoc modo demonstrarim.

MYSTICA.

FORMICA etsi minutissimum, ac abiectum detestabileque animalculum, apud nonnullos veteres habuit etiam suos cultores. Nam in Isthmo occulta ac mystica quadam ratione Soli immolabatur, quoniã quemadmodum Sol omnia quotidie terrarum opera visitatione collustrat, ita pari diligentia Formica omnia deprehendit, quæ quisquam accuratissimè occultauerit. Quinimò Gryphes atque Formicas Indicas Aethiopicasque aurum in montem coaceruare, nec non custodire diligenter, fabulati sunt antiqui: insinuantes labore, ac diligentia, & item animi magnitudine sapientiam adipiscendam esse. Nam Formica indefessi nobis laboris exemplum præbet, & Gryphes ex Aquila, & Leone conflatum animal, vt fa-
B bulantur, simulacrum est generosi, & magni animi, adeo vt non ineptè Gryphes, & Formicas Apollini, idest Soli, sapientiæ præsidi dedicarunt.

Soli cur immolata Formica.

MORALIA.

DE *Formicæ naturali industria, & solicitudine, in quibus eam imitari debemus, audi obsecro, quòd scribit D. Ambrosius dulcissimis hisce verbis: Est* etiam, inquit, in natura quadrupedum, quòd imitari nos sermo Propheticus adhortatur. Quo exemplo caueamus desidiam, & exiguitate, vel infirmitate corporis à virtutis studio non reflectamur, neque reuocemur ab vllius propositi magnitudine. Exigua est enim Formica, quæ maiora suis audet viribus: neque seruitio ad operandum cogitur, sed spontaneæ proposito prospicientiæ futura alimentorum subsidia sibi præstruit. Cuius, vt imiteris industriam, Scriptura te commonet, dicens: Confer te ad Formicam ò piger, & æmulare vias eius, & esto illa sapientior.
C Illa enim nullam culturam possidet, neque eam, quæ se cogat, habens, neque sub Domino agens quemadmodum præparat escam, atque de tuis laboribus sibi messem recondit, & cum tu plerumque egeas, illa non indiget. Nulla sunt enim clausa horrea, nullæ impenetrabiles custodiæ, nulli inuiolabiles acerui. Spectat custos, furtaque prohibere non audet. Aspicit sua damna possessor, nec vindicat. Nigro conuectatur agmine præda, per campos feruent semitæ comitatu viantium, & quæ comprehendi angusto ore non possunt, humeris grandia frumenta truduntur. Spectat hoc Dominus messis, & erubescit tam parca piæ industriæ negare compendia. D. Hieronymus in declaratione communium horum Salomonis verborum: vade ad Formicam ò piger, exemplum Formicarum hominibus desidiosis proponit, inquiens. Hinc vacantem hortatur quemque: vt si ad alios erudiendos, non sufficit, saltem suimet curam agere non negligat. Et si sapientiam docendi nequit ab homine discere, vel operandi sapientiam, discat à Formica. Formica dicitur strennuus quisque, & prouidus operarius, qui in præsenti vita, velut in æstate, fructus iustitiæ, quos in æternum recipiat, sibi recondit. Et subinde ad hæc verba: Quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibum, & congregat in messe, quod comedat: Si tantillum, inquit, animal principe ca-
D rens, & rationis expers natura duce sibi prouidet in posterum, multò magis tu ad imaginem Dei conditus, ad videndam eius gloriam vocatus, Doctorum magisterio adiutus, ipsum conditorem habens ducem: debes in præsenti bonorum operum fructus congregare, quibus in æternum viuas in futuro. Hæc etenim vita in eo messi comparatur, & æstati, quòd tunc inter ardores tentationum tempus est colligendi futurorum merita præmiorum. At dies iudicij hyemis similetur rigoribus: quia tunc nimirum nulla relinquitur facultas pro vita laborandi, sed tantùm cogitur quisq; de horreo priscæ actionis, quod recondidit, proferre. Vnde dominus præcipit, dicens: Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hyeme, vel Sabbato. Hyeme enim facultas; Sabbatho licentia iuxta legem, deest fructus vitæ colligendi, ac penuriam fugiendi perpetuam. Hactenus D. Hieronymus. Eodem planè modo D. Basilius Magnus idem exemplum proponit nobis inquiens: [a] Non laborabis pro te ipso ò homo, non in præsenti sæculo prædepones, ac recondes requiem futuri? Ad Formicæ exemplum respectum habeto, quæ in æstate alimentum hyemale sibi recondit, & non propterea, quòd nondum adsunt

[a] *In Hexa. hom. 9.*

hyemis

hyemis moleſtiæ, per ocium tempus tranſmittit, ſed diligentia quadam indeſinente ſeipſam E
ad laborem intendit, donec ſufficiens alimentum in penu repoſuerit, & neque hoc ſegniter,
ac negligenter, ſed ſapienti quadam verſutia excogitans, quo ipſum alimentum, quàm diu-
tiſſimè perſeueret. Suis enim vngulis medios fructus diſſecat, vt ne enaſcentes inutiles ipſi
ad alimentum reddantur; eoſdem etiam ſiccat, vbi ſenſerit ipſos madefactos; & non in omni
tempore aduentum exponit, ſed vbi perſenſerit aërem in ſerena conſtitutione conſeruari.
Profectò non videas imbrem ex nubibus defluere, quo tempore frumentum à Formicis ex-
poſitum eſt. Hucuſq; ille. Huius itaque animalculi prudentia ſpeculum eſt, & exemplar ad
laborandum monens dandam nobis eſſe operam, ne in poſterum egeamus. Notã fabula eſt
Formicæ, & Cicadæ, quarum altera induſtriæ, & prouidentiæ mortalibus, altera ignauię do-
cumentum eſſe debet. Diſcat igitur hinc quiſque, quanta ſit homini, ratione prædito igna-
uia, quando ab hoc animalculo virtutem oporteat edoceri. Affirmabat Pythagoras laborem
omnem ſi paulatim à primordio vitæ ei nos dedamus, quemadmodum Formica facit, dul-
cem & facilem fieri toleratu, neque aliud nobis perſuadere ſtudebat ſapientiſſimus ille phi-
loſophus, quàm vt ocia fugiamus, à quibus omnia malorum genera oriuntur, atque in pri-
mis corporis animæq; interitus. Ab homine enim ocioſo nihil expectari poteſt aliud, quàm F
vt in deterius ruat, Coruoque ſimilis dici poteſt, Aquilæ reliquias ſectanti: quare nihil quic-
quam ac ſalutarius diſcipulos ſuos docere queat præceptor, quàm vt fugientes ocium labo-
ri ſeſe dent ac honeſto litterarum ſtudio, ſæpiuſq; in memoriam eorum inculcet Cicadæ, &
Formicæ exemplum. Monet iuuenem Alanus poëta moralis, vt exemplo Formicæ in iuuen-
tute pro viribus ſtudeat, quiſq; ne in dura ſenectute, quando quieſcendum eſt, & ex ijs, quæ
in florida ætate acquiſita ſunt, quietè viuendum, egere cogatur, & non habeat, vnde tunc vi-
uat. Canit autem:

Dum calor eſt, & pulchra dies, Formica laborat
Ne pereat, dum nix venerit alta fame.
Sic iuuenis, dum tempus habet ſudoribus aptum
Quærat quò poſſit laſſa ſenecta frui.

Atque ita pro vita æterna coaceruare merita, & cuſtodire, edocet Formica. Pro his enim cu-
ſtodiendis ne euaneſcant, nullum certè aptius exemplum habet homo, nullum ducem pro-
uidentiorem, quàm ipſa Formica. In hac ſi quidem triplex perpendi poteſt prouidentię mu-
nus: Primùm quod pabulum æſtate ſibi ſedulo cõdat, quòd in hyemali tempore neceſſarium G
prouiderit. Aeſtatis tempus nobis certè vita noſtra eſt, qua coruſcat radius gratiæ. Hortamur
vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis; ait enim: Tempore opportuno exaudiui te. Tem-
pus hyemis, iudicij, ſeu mortis tempus eſt, quo abſcedente Sole gratiæ, & miſericordiæ, iu-
ſtitiæ tempus exurgit, tuncque quaſi in hyeme caligines oppreſſionis mentis, nubes timoris,
venti iudicij animam iactant, atque obruunt, atriſque tenebris confuſionis ipſa obuoluitur,
& obſcuratur. Eo igitur tempore, ne deficiamus inopia meritorum, huius vitæ æſtate exem-
plo Formicæ congerendæ ſunt ſegetes, ne id contingat nobis, quòd imprudentibus virgini-
bus, quibus dictum eſt: Neſcio vos. Deinde Formica, quòd mirificum eſt, morſu, & vnguiculis fructus ſecat, arroſoſque recondit, ne rurſum ex terræ humiditate marceſcentes pullu-
lent, in herbaſque exeant. Conſimili euentu opera noſtra, quę facilè ex tumore ſuperbię, vel
inanis glorię carie putreſcere, atque inde in mundi faciem pullulare, in vanitatemque quaſi
nouas herbas erumpere poſſent, aculeo conſcientiæ ſunt corrodenda, idque nobis ſem-
per meminiſſe iuuabit: Quid habes, quod non accepiſti? quod ſi accepiſti, quid gloriaris,
quaſi non acceperis? Mirificum quoque eſt illud in Formicis, quòd vbi fructus madefactos H
ſenſerint, non omni tempore, ſed cùm aerem in ſua temperie vigeſcere intellexerint, ex hor-
reo ad Solem deferunt, vt exiccent. Humectantur certè, & opera noſtra cum lethifero ſce-
lere occupata mortificantur, ideoque nouo pœnitentiæ auxilio exiccanda ſunt, vt ad priſti-
nam meriti rationem reſtaurentur. Seligendum eſt igitur tempus ſerenitatis, tempus con-
ualeſcẽtis vitæ, dum Sol Chriſtus gratiæ radio hemiſphærium noſtrum, Eccleſiam illuſtrat.
Neque expectanda eſt atra procella, & ſuperuenientes imbres mortis, & ſenectutis, quòd in
ſenectute, & in morte difficillima ſit pœnitentia, poſt mortem autem impoſsibilis. Nam &
Eſau exauditus non eſt, vt benedictionem impetraret quamquam cum lachrymis quæſiuiſ-
ſet eam. Antequam igitur imbres ſe occupent, ſatage, vt fugax Formica, fruges operum tuo-
rum pœnitentia exiccare. Inſuper exemplo Formicę ſecernendi ſenſus ſcripturarum habe-
tur; nam Epiphanius, Formica, inquit, cum ſit animal ſolers, & æſtum ſolis nimium, & hy-
bernum tempus præſentit. Itaq; cùm eam videris triticum in cauernã condentem, hyemem
aduentare intellige. Si verò illud extra educentem ipſam videris, tranquillum inſtare ſcito.

Tu verò

A Tu verò ò homo, sermones veteres à spiritualibus separa: littera enim interficit; & Paulus ait: Lex spiritualis est. Iudæi autem legi minimè adhærentes, fame perierunt. Non inscienter, & eleganter, inquit, Ascanius Martinengus, Epiphanius granum à Formicis recõditum, ac in duas partes secatum, sensibus è sacra scriptura hausti depromptisq; comparat. Quemadmodum si quidem granum alimonia est corporis, ita Dei verbum esca est animæ suauis: quinimò manna desuper scatens, quòd omnes sapores præfert. Cæterùm si sensus sacrarum scripturarum non seiunguntur, sed litteralis tantùm accipitur, periculosum est vt hyeme ingruente, algore scilicet spiritus superueniente, sensus ille putrescat, & pullulet, nimirum ad carnalia, & terrena trahatur, & documenta exhibeat prudentiam potius humanam, quàm pietatem Christianam redolentia. Verùm si dissecetur, & farina à furfure disiungatur, litteralisque sensus quasi furfur proijciatur, & spiritualis farina desumatur, nec putrescere, nec pullulare certè poterit, sed aqua pietatis conglutinata, sine fermẽto veteris hominis, vel melius fermento ipso Christo contemplationis, panis euadet nitidus, & suauis, mentem opiparè, & iucundè refecturus. Verùm à Formicis alia adhuc possumus depromere documenta. Cùm triticum in cauerna condit Formica in hyeme, edocet nos merita nostra in secreto obli
B uionis concludere, in hyeme tentationis, ne eorum memoratio blanda in inanem gloriam mentem pertrahat. Et cùm educit ipsa tranquillo tempore, vt a Sole exiccetur, edocet pariter merita nostra tempore gratiæ Christo offerre, vt magis inualescant. Cùm per solum carbone limitum, & nigrescens, onera sua ferre negligat, potiusque prolixiores petit circuitus, erudit nos pariter, culpa & peccato merita nostra non sordidare, nec contaminare. Sic ille. Iustitia insuper, quam seruant Formicę altera alteri non surripiens nobis, exhibent nobis documentum, nisi quod laudem, gloriam, dignitates, prẹmia cæteris debita, falso nomine, vel simulata probitate minimè suffurentur, sed vigilijs, lucubrationibusque nostris ea comparare studeamus. Et si Formica vitato hordeo ad triticum se confert multò magis nos abhorrentem à veritate doctrinam cauere debemus, & ad triticum doctrinam videlicet rectissimam, accedere. Formicæ licet hominibus noceant, flores & germina erodendo, fructusque, & semina consumendo, vrsos tamen iuuant, quoniam oua hisce medicina sunt. Sic iudices, principesq; iniqui crudelitate sua flores, & fructus arborum, hoc est, res alienas pauperibus eripiunt, ac spoliant, vrsis hoc est potentioribus parcentes. Formicarum quoque nimia in cibo acquirendo sedulitas, eos etiam exprimit qui nihil aliud cogitant, nihilque student aliud,
C quàm vt ventrem expleant. Vetat enim Christus nos nimis anxia, & præpostera earum rerum cura affici, quæ ad huius vitæ vsum spectant.

HIEROGLYPHICA.

SAPIENTISSIMI illi Sacerdotes Aegyptiaci tria potissimùm Formicæ pictura denotabant, diligentissimam in primis inuestigationem, quæ ad vsum vitæ facerent; mox & prouidentiam; tertiò laboris perseuerantiam. Formica siquidem ea quoque deprehendit, quæ quisquam accuratissimè occultauerit, quod summum in inuestigando ingenium indicat, sicut summam prouidentiam, quòd hyemis memor cibaria comparat sibi in æstate, & recondit: Indefessi verò laboris indicium est, quòd non interdiu solùm, verùm etiam noctibus eum continuet. Rectè autem etiam pietatem, quæq; mutuò mortales mortalibus officia debent, inquit Pierius [a] Valerianus, per Formicam expressis, si commeare eas in For-
D micarium spectes Formicæ alterius cadauer inferentes, prodire ex cauo aliquas, factasq; obuiam quasi consternatas retrocedere, bis idem terque factitare: alias demum Vermiculos ab inferiori loco, vtpotè redemptionis prẹmia quibus cadauer redimant, conuectare: alias verò tentare, si quæ dissectæ fuerint, vt partes committant, & cohærere faciant, impellere etiam, vt quæ nihil intermittant, quo explorent, an per se demum redire queant. Sunt qui eodẽ Pierio tradente collegas impares, aut inæqualitatẽ in moribus, in dignitatibus, in censu, & in omni deniq; vitæ colore significantes, Camelum & Formicam pingant, laboriosum vtrumq; animal, sed facie, magnitudine, reliquoq; ingenio magnoperè inter se disident, vt nullis comparationis terminis circumscribi valeant. Apud Ægyptios fateor Hieroglyphicum hoc non haberi, sed vsitatissimi prouerbij citatio, μύρμηξ ἡ κάμηλος, ne prætereatur monet. Illud quoque exploratum satis, opulentiam per Formicas significari non tam apud Ægyptios, quàm etiam apud Aruspices, siue de nostratibus, siue de Indicis intelligamus: quarum hæ quidem victui necessaria oppidò congerunt, Indicæ aurum & pretiosam suppellectilem accumulant:

Diligentia, & prouidẽtia.

[a] *Lib. 8.*

Opulentia.

vt non

vt non immeritò Formicaria bona de affluenti diuitiarum copia dicantur, quam augures ijs portendi aſſueuerant, apud quos illæ rem conger unt: alioqui Formicæ apud aruſpices inſeſtæ multitudinis inditium fuerũt, vt antè monuimus,& mortis ſignum. Tradit prẽterea Pierius probatiſſimos ſapientiſſimoſque morum ſcriptores quoſdam κενοδοξίαν per Formicæ hieroglyphicum expreſſiſſe. Inanem, inquit, noſtri gloriam dicunt, qua nos ipſos ſupra modum, & meritum æſtimamus, tacitique nobis applaudimus. Latet enim plurimùm hoc vitium in abditis animi receſſibus, cogitationiſque delicijs paſcitur,& educatur. Formica verò in cauernis ſeſe libenter continet, nec niſi neceſſitatis cauſa prodit in propatulum, cùm ſcilicet aut ſpeculatum, aut prædatum properat, vel congeſtas opes curatide quarum ſolicitudine ſuperiùs fatis dictum. Habet verò hoc Formica cum cenodoxia ſimillimum, quod laboribus, & fructibus inſidiatur perinde ac inſidioſa peſtis: hæc quicquid præclarè egerimus, & quaſcunque adoreas acquiſiuerimus, labefactare furtim aggreditur: illa in opes iam paratas, hæc in virtutes,& partam iam exiſtimationem populabunda. Fecimus quid in bello fortiter, forſan & corona donati ſumus, ſurripit hæc clanculum, & folia decerpit ſingula, dum noſtra nos facinora narramus, & glorioſum militem, vt in comœdiarum fabulis eſt, imitamur. Prudenter aliquid cauimus, id quicquid eſt, cenodoxia vitiat, & gloriando mutat in imprudentiam. Beneficio aliquem affecimus, deſtruit illud gloriatio, efficitq; vt de quo bene meriti fuerimus, maleficio ſe à nobis affectum putet, operamque ita & oleum perdamus. Plurimùm temporis in ieiunijs, in vigilijs, in orationibus, in continentia, in animi corporiſque moderatione ſine vlla mentis auerſione conſumpſimus, aduenit cenodoxia, quæ fructum omnem, quem per labores tot collegeramus, rapidiſſimè depopuletur. Ingeniosè, doctè & accuratè aliquid conſcripſimus, ſed dum nos ipſi illud efferimus, & aut noſtros non apparere labores ingemiſcimus, aut eorum vendicatione moleſta gloriam affectamus, cenodoxia illa, illa inquam ſtatim obſcurat, quæ alioquin futura erant illuſtria, proque ingenio ſtoliditatem, pro doctrina imperitiam, pro ſtudio negligentiam obiectat. Danda itaque eſt opera, vt laudabilia quidem faciamus, ex quibus gloria ſponte naſcatur: ſed cùm eam viſi fuerimus acquiſiuiſſe, negligamus potiùs quàm efflagitemus: ita enim cumulatior,& corollarijs etiam aucta vltrò percita ſubſequitur. Si quidem virtus ipſa ſibi pretium eſt, nihil indiga laudis, diceret Claudianus: eam tamen vel inuitam honor, & commendatio comitatur. Sed vt ad Ægyptios reuertamur, inquit idem Pierius, agrorum vaſtationem, & infrequentia facta loca, quæ populoſa prius fuerant, per Formicam, & origani faſciculum ſacerdotes illi ſignificabant: per Formicam, vti ſuperius declaratum eſt, Hieroglyphicum populi, quod paſſim iam habetur: per origanum, ſolitudinem eius intelligentes. Ea ſi quidem herba loco appoſita, quà Formicæ meant, modico, vel ſalis, vel ſulphuris puluiſculo ſimul inſperſo, efficit vt iter deferant, fuiſque relictis cauernis alio migrent, &c. Feliciter etiam mihi quidam videntur excogitaſſe, vt ſi hominem grauiore aliquo morbo confectum minimæ tamen rei cuiuſpiam ope incolumitati redditum ſignificare vellent, vrſam lingua in Formicas exporrecta hieroglyphicè pingerent. Vrſam enim ferunt Formicarum eſu, quas lingua illexerit, ac mox potu adhibito deglutierit, morbi opem ſibi comparare: quod eo præcipuè tempore facit, cùm primùm è ſpecu prodit, vbi ieiuna hyemarit. Nam Aron in primis agreſte paſcitur (eam dracontij ſpeciem medici ponunt) cuius acerbitas inteſtinum inedia concretum laxat: quòd ſi nullam attulerit opem Formicis eo modo deuoratis, incolumitati priſtinæ reſtituitur. De latebris verò in quibus aliquis ſe contineat, per veſpertilionis alam, & Formicam indicatis, inter reliqua Veſpertilionis ſignificata diximus, nimirum eam eſſe dici inter veſpertilionem, & Formicas naturæ diſcordiam, vt ſi ala tantùm veſpertilionis Formicarum cauo admota fuerit, nulla earum foris progrediatur: quin etiam ſunt qui tradant credi ſolitum, Formicam eò nunquam exire quò veſpertilio, vel ſemel acceſſerit. atque ideo Formicam ſub veſpertilionis ala poſitam, & moræ, & tarditatis, aut impedimenti ſignificatum habere.

Gloria inanis.

Agrorum uaſtatio.

A

EPIGRAMMATA.

IN Græcis epigrammatis hoc quoque inter alia Lucillij veteris poëtæ legitur, quo irridet Adrestum rhetorem, conferens eum insidentem Formicæ Bellerophonti, sed tamen à semimortua vmbra nihil discrepantem, est autem tale.

Μύρμηκος πτερόεντος ὕπερ νώτοιο καθεζὲς
Ἄδρηστος ῥήτωρ, τοῖον ἔλεξεν ἔπος·
Ἵππασο, τὸν σὸν ἔχεις ὦ πήγασε Βελλεροφόντιλ',
Φέρτατον ἡρώων, ἡμιθανῆ σκελετόν.

Quod ita quidam transtulit

Formicæ alatæ conscenso tergore rhetor
Adrestus, cœpit talia verba loqui.
B *Nunc volita, portas ò Pegase Bellerophontem*
Heroa eximium vix retinentem animam.

Legitur quoque aliud Lucillij inter eadem epigrammata.

Ἱππόδων μύρμηκι Μενέστρατος ὡς ἐλέφαντι
Δύσμορος ἐξεπίνης ὕπτιος ἐξετάθη.
Λακτισθεὶς δ' ὡς εἶχετο καίριον, ὥφθόνε φησὶν,
Οὕτως ἱππεύων ὤλετο κἀφαιθων.

Hos versus Ausonius transtulit, sed paulò aliter: nam quæ in Faustulum hic scribit, de Menestrato dicit Lucillius.

Faustulus insidens Formicæ, vt magno elephanto
Decidit; & terræ terga supina dedit.
Moxq; idem est ad mortem multatus calcibus eius
Perditus, vt posset vix retinere animam.
Vix tamen est fatus: Quid rides improbe liuor?
Quòd cecidi? cecidit non aliter Phaëthon.

C Notandumq; hîc τὸ καίριον exponi lethaliter, & mortiferè.

EMBLEMA.

ACHILLES Bocchius [a] Bononiensis emblema habet, inscriptũ Formicæ aratra non sibi ferunt boues, in eos qui alienis laboribus perfruuntur:

[a] *Symb.* 38.

Arantis olim fortè per cornu bouis
Formica visa errare, arare se dixit.
Sic vos aratra fertis haud vobis, boues.

Aliter

Per cornu Formica bouis dum fortè vagatur
Quidnam ageret quidam quærit, aramus ait.

D

PROBLEMATA.

FORMICÆ cur oleo pereant, in Muscæ tractatu dictum est, Plutarchus [a] quærit, cur dicunt, Triticum in cœno serito, hordeumque in puluere? An quia, vt diximus, triticum conficere plus alimenti potest: hordeum nõ fert eius copiam, sed ea obruitur? Aut triticum cùm sit densum, & lignosum melius prouenit in humido emollitum, & laxatum solo, hordeo autem ob raritatem ab initio commodum est siccius? Aut quia ob calorem congruit temperies, & innoxia est: frigidius autem est hordeum. Aut verentur in sicco triticum serere, Formicarum causa, quæ statim ei insidiantur: hordeum autem non ita facilè eæ portare, ac differre possunt, cùm sit grandiusculum. Sic ille.

[a] *In quæstionib. natu.* 16

APOLOGI.

Formica & Columba:

FORMICA sitiens descendit in fontem, ac tracta à fluctu suffocabatur. Columbæ verò hoc viso ramum arboris acceptum in fontem proiecit super quo sedendo Formica euasit. Auceps autē quidam post hōc calamis compositis ad Columbam comprehendendā ibat. Hoc autē videns Formica aucupis pedem momordit; qui dolens, & calamos abiecit, & vt Columba fugeret, author fuit. Fabula indicat, oportere benefactoribus gratiam referre.

Cicada, & Formica.

Alius apologus legitur inter Aphthonij Sophistæ exercitamenta, qui talis est: Cicadæ olim æstate assiduis cantibus indulgebant, Formicæ verò hyemis memores, laboribus fructibusq; colligendis operam dabant. Verùm cùm hyems aduenisset, Formicę ijs, quę collegerant, pascebantur. Cicadas autem delectatio illa, & canendi voluptas eò indigentiæ miseriæq; perduxit, vt esurirent omnes, & fame conficerentur. Sic iuuentus laborum fugitans, male habet in senectute. legitur hic idem apologus inter fabulas Gabriæ Græci:

Ἦτει τροφὴν μύρμηκα τέττιξ ἐν καύσι.
Μύρμηξ δ' ἔφησε, τὶ θέρους ὄντος ἤδρας;
Ὡς ἐν θέρει εἶπεν ἡδον ὀξέως
χαμῶνος ὄρχει φησὶ μὴ τροφῆς ἐρᾶ.

Sic Latinè redditur

Petebat à Formica Cicada cibum.
Sed Formica ait. quid æstate faciebas?
Quòd acutè æstate caneret dixit:
Hyeme salta, inquit, ne ama cibum.

Formica homo fuit.

Æsopus aliam rursus recenset de Formica fabellam. Quæ nunc Formica, homo olim fuit. Hic agriculturæ assiduè incumbens, non erat proprijs laboribus cōtentus, sed & vicinorum fructus surripiebat. Iuppiter autem indignatus huius auaritia, transmutauit eum in hoc animal, quæ Formica appellatur. Verùm cùm mutasset formam, non & effectum mutauit. Nam vsq; nunc arua circumeundo, aliorum labores surripit, & sibi recondit. Fabula significat natura prauos, etsi maximè speciem transmutarint, mores non mutare.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *lib. 30. c. 3.*

FORMICÆ, alatæ potissimùm in medicinæ vsum quoque cedunt, adeò vt nullum sit animalculum etiam minimum, ex quo non aliquid saltem vtilitatis homo capiat. Inuenio, inquit, Plinius, [a] & Formicas Herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto sale exiguo talia vitia (psoræ, leprę, & lentigines) sanentur. Formicas quinq; epotas contra omniū Phalangiorū morsus auxiliari alij volunt. Formicæ volantes oleo Sambacino exceptæ, & mēbro virili illitæ, impotentes in venerea palestra curant: quare vbi apud Galenum, vel in libro Secretorū Galeno attributo medicamen legitur, cui non est simile super terrā ad fatyriasim, interpretare non sedandā, sed excitandā: quippè ingredientia omnia Venerem stimulant. Recipit autē olei sambacini, vel de zambac, idest, de iesmino, libram vnam: Formicas habentes alas, mille; nemerefin vnā; & est femina parua vulpes, quæ in Sabano moratur: cū Formicis miscentur, & inungitur cū hoc vnguento mirach, & duo testiculi, & virga, postquā suspenditur in solè duabus hebdomatibus. Vsum dum ægrè habet, Formicas deuorare suprà dictum est, sed ad quem morbum nō expressimus. Plinius [b] Vrsos cùm mandragoræ mala gustauere, Formicas lambere asserit, Plutarchus [c] hoc eos facere vult, cùm tentantur nausea. Vrsa, inquit, cùm primùm ex antro suo prodit, aro vescitur agresti, cuius acrimonia aperit intestinum ipsius concretum. Alioqui nausea cùm tentatur, ad Formicarum cauernam se confert, linguamq; suam pinguem, & dulci succo mollitam exerens eis proponit, dum hæc Formicarum fiat plena, quibus deglutitis iuuatur. Aelianus [d] verò rursus aliam rationem causamque adducit, cùm videlicet cibis sese rursus impleuerit, quo pacto facilè exinaniri, neque quemadmodum hominibus ad plenitudinem, & deiectionem illi, vel medicos, vel libros opus esse. Plinius [e] ouorum vsum etiam agnoscit. nam esse ait qui ijs per se vtuntur ad aurium grauitatem. Alibi [f] ijsdem supercilia denigrari cum Muscis tritis ait. Nonnulli ne malę sint hirsutæ, Formicarum oua pueris infricata præstant. Arnoldus de Villanoua Formicarum ouorum vncias duas conficit cum succo hyoscyami,

[b] *lib. 8. c. 27*
[c] *Lib. de Solert. Anim.*
[d] *Lib. 6. c. 3.*
[e] *Lib. 29. c. vlt.*
[f] *Lib. 30. c. 15.*

A hyoscyami,& sanguine Vespertilionis,& cũ hoc fricat locũ,in quo pili eradicati fuerint bis, vel ter in die,& nunquã renasci pollicetur.Eadem oua luscinię, cùm ægrotant,sibi medẽtur, vt in luscinia monuimus. Mirum,quod scribit Plinius [g] terram à Formicis egestã aliquos illinire strumis,& consimilibus vitijs,& podagris. cęterùm longè admirabilius,quòd idẽ tradit inter vanitates magorum, nempè ex his omnium digitorum resegmina vnguium ad cauernas Formicarum abijci iubent,eamq; quę prima cęperit trahere,correptam subnecti collo; ita discuti morbum, nimirum febrem, vel tertianam, vel quartanam, vel quotidianam.

[g] lib.30.c.5

[h] lib.28.c.7

VSVS IN CIBIS.

B IN Indię quibusdam partibus Formicas esse suprà scripsimus,quæ pipere conditæ in cibi vsum cedunt.Cenusuciæ quoque insulæ incolæ,apud quos Smaragdorum minerę sunt,Formicis vescuntur.nobis,vel visæ tantùm abominabiles existunt,tantùm abest,vt quis edere eas somniet.

PROVERBIA.

Μύρμηξ ἢ κάμηλος, idest, Formica Camelus de vehementer inæqualibus, & modò minimis, modò maximis, quòd perinde sit, quasi repente Camelus in Formicam vertatur. Conuenit in eos qui sibi non constant,in vtramque partem immodici. Meminit Lucianus:ὡς δ' νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἢ κάμηλος, ὡς ἡ παροιμία φησὶ, idest: Nam vt nunc viuitur à nobis,Formica Camelus,quemadmodum prouerbio dicitur. Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis,ut huic plurimum supersit, huic multum desit. Satis celebris est Formicarum paruitas,adeò vt quid paruum esse,aut videri,ostendere cùm volumus,id velut prouerbialiter Formicæ conferimus, sicut cõtrà,cùm aliquid magnum,monti,quod facit Galenus [a] inquiens: Atqui montem etiam si magnitudine sit stadij, paruum dicimus, & Formicam magnam,longè quidem cubito minorem. Herotymus quoq; apud Lucianum homines è sublimi contemplatur tam exiguos apparentes,vt Formicæ videantur. Quicunque inquit,omnibus superatis incommodis,& discriminibus in finem vsque animosè perdurauerint,illi tandem ad fastigium vsque conscendunt, & ex illo felices facti, vitam quandam admirandam per reliquam ætatem exigunt, alios quidem mortalium non secus atque Formicas è sublimi contemplantes. De Formicarum quoque indefesso labore, ac studio prouerbialiter profertur hoc ab Ouidio: [b]

Epist.Saturnal.prima.

[a] lib.2.de dignosc. puls. c.1.

C Dial. de sectis.

[b] Lib.1.de Trist.8.

Horrea Formicæ tendunt ad inania nunquam,
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Illud insuper Theocriti,

Eidyl.9.

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμαξ δὲ μύρμηξ
Γρῆυς δ' ἴραξιν. Idest.
Formica Formica placere, Cicada Cicadæ,
Accipitri solet Accipiter.

Nihil indicat aliud,quàm quòd similis simili gaudeat,scilicet doctus docto,probus probo &
D contrà. Ἀγαθῶν μυρμηκία, bonorum myrmecia dicitur de immensis opibus: nam myrmecia Græcè significat cauernam,aut agmen Formicarum:quamquã à Formicis Indicis sumptum adagium videri possit,quas dictum est in Septentrionali Indorum regione aurum è cauernis egerere: nihil tamen prohibet quo minùs ad nostras Formicas referatur, non solùm propter innumerabilẽ agminum multitudinem, verùm etiam propter genuinam quandã animantis in accumulãdo fenore industriã. Videtur autẽ Theocritus ad hoc prouerbiũ alluisse cũ ait:

In encomio Ptolomæi.

Μυρμάκων ἅτε πλῆτος ἀεὶ κέχυται μογέοντων
Non secus, ac Formicarum semper proparantium
Diuitiæ sunt extructæ. Idem alibi.

In Syracusanis.

Ὦ θεοὶ, ὅσος ὄχλος. πῶς καὶ πόκα τῆτο περᾶσει
Χρὴ τὸ κακόν; μύρμακες ἀνήριθμοι καὶ ἄμετροι.
Dij boni,quanta turba,quomodo & quando tandem pertransire
Oportet hoc malum? Sunt vt Formicæ innumeræ,& infinitæ.

Vsus videtur eadem paroemia Petrus Nellus Satyricus Italus, inquiens.

Satyr.5.

Gli era vn volerui dir, quante formiche
Habbia l'Eſtate, ò Stelle il Ciel ſereno
O Aprile, ò Maggio fior, ò Luglio ſpiche.

Eodem ſenſu quoque dicimus bona terræ, τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ, de bonis & immenſis, & omnigenis: quaſi dicas, quicquid terra progignit omnium rerum parens. Pro turba numeroque immẽſo Plato, [a] (quod hùc etiam ſpectare videtur,) dicebat τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος, ideſt, voluptatum examen, & Socrates apud Plutarchum ἀρετῶν σμῆνος, ideſt examen virtutum. Formicarum nidos inſpirare, quòd eleganter vnica voce μυρμηκιᾶν efferunt Græci, quaſi Formicari dicas, prouerbio dicuntur, qui malum ſibi imprudenter accerſunt. Natum inde quòd qui inſpirant, aut aperto ore loquuntur, in Formicarum antra ſeu cauernulas, his lingua vlcere intumeſcit atque inflatur, cuius rei cauſam aſſignant venenatum aërem, quo illarum antra imbuuntur è paſtu ſerpentium: Formicas namque mortuis anguibus veſci, inter confeſſa habetur. Ἔνεστι καὶ μύρμηκι καὶ σέρφῳ χολή. ideſt, Formicæ ineſt ſua bilis, & Serpho ſua. Admonet adagium, non eſſe contemnendum inimicum quempiam, nec vllum temere laceſſendum: quandoquidem nullum animal tam minutum, aut imbecillum, quòd irritatum non excandeſcat ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos viribus; tamen vindictam molientes, ira vt ſolet, animos ſuppeditante. Serphus minutum animal non diſſimile Formicæ. Braſidos auctore Plutarcho cùm manum in caricas temerè miſiſſet, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur. Papæ, inquit, vt nullum eſt animal tam puſillum, neque tam inualidum, quod laceſsitum, non cupiat vlciſci ſeſe. Formicæ ſemitam canit, de eo dicitur, qui ſubtilitates omnes proſequitur, & minutiſsima quęque dictioni immiſcet, vt elabatur: aut qui vltrò citroque narrationem rei implicat, prima medijs, vltima primis inuoluens temere. Extat apud Ariſtophanem de Agath. Comico dictum, quem ſugillat, vt ſubtilia ac flexiloqua carmina ſcribentem; Formicę viam ſuam obliquant diſcurſu implicito.

[a] *Lib. 9. de Republ.*

In Theſmophor.

ICONES.

[a] *lib. 7. c. 21.*

[b] *lib. 35. c. 5.*

CALLICRATES referente Plinio, [a] ex ebore Formicas, & alia tam parua fecit animalia, vt partes earum à cæteris cerni non poſſent. Alibi etiam habet ſic: [b] Sunt & in paruis marmoreis famam cõſecuti Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis Muſca, & Callicrates, cuius Formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

FABVLOSA.

In ſymb. Ruffini.

DE quo, inquit, D. Hieronymus, natum Caſtorem Pollucemque confirmant (pagani) & ex Formica Myrmidones, & alia mille, quæ quamuis contra naturam rerum venientia, ipſis tamen ſunt viſa credibilia. Fuere autem Myrmidones Theſſali, ab Aeginetis profecti, qui cum Peleo ea loca tenuerunt, infeſtiſsimi etiam Troiani nominis hoſtes, & ad Troiam Achillis ſocij, quorum quinquaginta naues plenas duxit. Homerus, cuius locum quoque Plinius [a] citat, tribus eos nominibus nominauit, Myrmidones, Hellenas, & Achæos. Euſtachius ab Heroë quodam Myrmidone, ſic eos appellatos exiſtimat. Alij huiuſmodi fabulam de eorum origine referunt. In faucibus ſinus Sauronici inter Atticam, & Peloponneſum ſita fuit Aegina inſula, contra Atthidem. Hic regnaſſe fertur Aeacus Iouis ex Aegina filia filius: quam cùm Iupiter comprimere vellet, & Iunonem vereretur, detulit eam in inſulam Delon. Quam rem cùm reſciſſet, indignè ferens Iuno, ſerpentem in aquam miſit, atq; ita totam inſulã peſte immiſſa infecit, vt breui omnibus mortalibus fuerit exhauſta: Heſychius eam venenaſſe ait, quod qui ex ea aqua biberent, debitum naturę ſolùerent. Aeacus ſolitudine perturbatus Iouem precatus eſt, vt aliqua via damnum reſarciret. Itaq; Iupiter Formicarum numerum, hęrentem in quercu proximà, in homines conuertit, & filio in hos imperium fecit. Cæterùm fabula verbis aliquanto diuerſioribus ab alijs in hunc fermè modũ narratur. Iupiter Aegina Aſopi fluminis filia abducta, deſcendit Phliuntem: quo loco ſtupro vitiũ obtulit puellæ, ac grauidam fecit. Ex hac paulò pòſt prognatus fuit Aeacus. Porrò Aſopus vbi diutulè quæſiſſet filiã, tandem à Siſypho didicit, à quo rapta & quò abducta eſſet. Itaq; pater nihil ſegniter agendũ raptus, quo potuit, eò maturauit. Iupiter aduertẽs fore, vt in adulterio depre-

[a] *Lib. 4. c. 7. Iliad. B.*

A deprehenderetur, Aeginam transformauit in sui nominis insulam, se verò in lapidem. Venit Asopus; sed cũ neminẽ ibi offenderet, redijt in suos alucos. Iupiter iratus, cùm vellet indicẽ peßimè multari, eũ apud inferos tanti põderis saxũ sursum deorsum versare coegit, in quantum ipse paulò antè mutaret. Aeaci item misertus, quòd solus insulam incoleret, Formicas eius regionis omnes mutauit in homines. Hinc ἀπὸ τῶν μυρμήκων, μυρμιδόνες ἐκλήθησαν. Alij locum non Phliuntem, sed Philiuntem nuncupant. Sunt qui aliam fabulam adducunt de Formicis. Peleus interfecto à se fratre suo, fugit, atque in Thessaliam delato, cùm exercitu opus esset, Iouem precatur: ac Formicæ regionis mutatæ extemplò sunt in viros. Sunt qui Iouem in ignem cõuersum Aeginam compressisse dicant, quod & Ouidius [b] innuit, cùm ait:

[b] Metamorph. 6.

Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis.

Idem Ouidius [c] prolixè, ac elegantissimè hanc eandem fabulam prosequitur, quam lector consulere, adireq; poterit. Addit autem Formicas eas, quas Iupiter in viros conuertit, in sacra Ioui quercu habitacula sua habuisse.

[c] Lib. 7.

Fortè, (inquit,) fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus, de semine Dodonæo.
B *Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo*
Grande onus exiguo Formicas ore gerentes;
Rugosoq; suum seruantes cortice callem.

Cæterùm quid per hanc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus quas scripsit [d] Aeginetarum, quod Aeginetæ perrari erant aliquando in insula, quia frequentibus piratarum, aliarumque nationum incursionibus infestarentur: qui cùm minimè scirent resistere, in speluncis tanquam Formicæ delitescebant. Aeacus autem naues ædificare illos docuit, populosque ad rei militaris exercitationem euocauit, quare timore deiecto, externisque viribus paulatim resistere docti, è speluncis in apertum prodierunt: inde è Formicis in homines dicuntur conuersi, vt eleganter admodum scribit [e] Tzetzes. Hesiodus Myrmidones primos mare nauigasse ait, & è Formicis in homines mutatos.

[d] Lib. 3.

[e] Hist. 133. Chil. 7. In Theogonia.

Μοῦνος ἐὼν ὄσχαλλε, πατὴρ ἀνδρῶντε θεῶντε
Ὥ'σοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτῳ ἔνδοθι νήσῳ,
Τοὺς ἄνδρας ποίησι, βαθυζώνουσι γυναῖκας
Οἷσ' ἤτοι πρῶτα ζεῦξαν νέας ἀμφιλίασας.
C *Solus tristis erat, hominum sator atque Deorum*
Insula quas habuit Formicas, protinus omnes
Has homines facit, vt mas est, aut fœmina in illis.
Hi falsas primùm sulcarunt puppibus vndas.

At Strabo fabulæ locum datum fuisse inquit, [f] quia Formicarum more terram fodientes, vt agriculturæ locum haberent, ad petras transferrent: fossasque incolerent, ne in ædificia sumptus facerent. Alij dicunt eos prius Formicarum more ex illis fructibus, qui sponte nascerentur, in speluncas congestis victitasse, ignaros prorsus agriculturæ, aut nauigationis, aut omnis politioris victus, quæ omnia per Aeacum edocti dicuntur è Formicis homines fuisse conuersi. Alij rursus Myrmidones volunt homines aliquando fuisse agrestes, eodem fermè ingenio, quo reliqui ferè omnes rustici malè audiunt, ac damnantur, furaces scilicet, & raptores, qui licet in id genus animalia fuerint transmutati, pristinum tamen conuectandi prædas, & rapto viuendi morem obtinuerunt. Contrà Ouidius ab Aeaco Myrmidonibus ait impositum nomen, quod Formicarum instar seduli essent, & indefessi in tolerando labore:

[f] Lib. 8.

D *Myrmidonasq; voco, nec origine nomina fraudo.*
Corpora vidisti; mores quos ante gerebant,
Nunc quoque habent: parcum genus est, patiensq; laborum,
Quæsitiq; tenax, & quod quæsita reseruet.

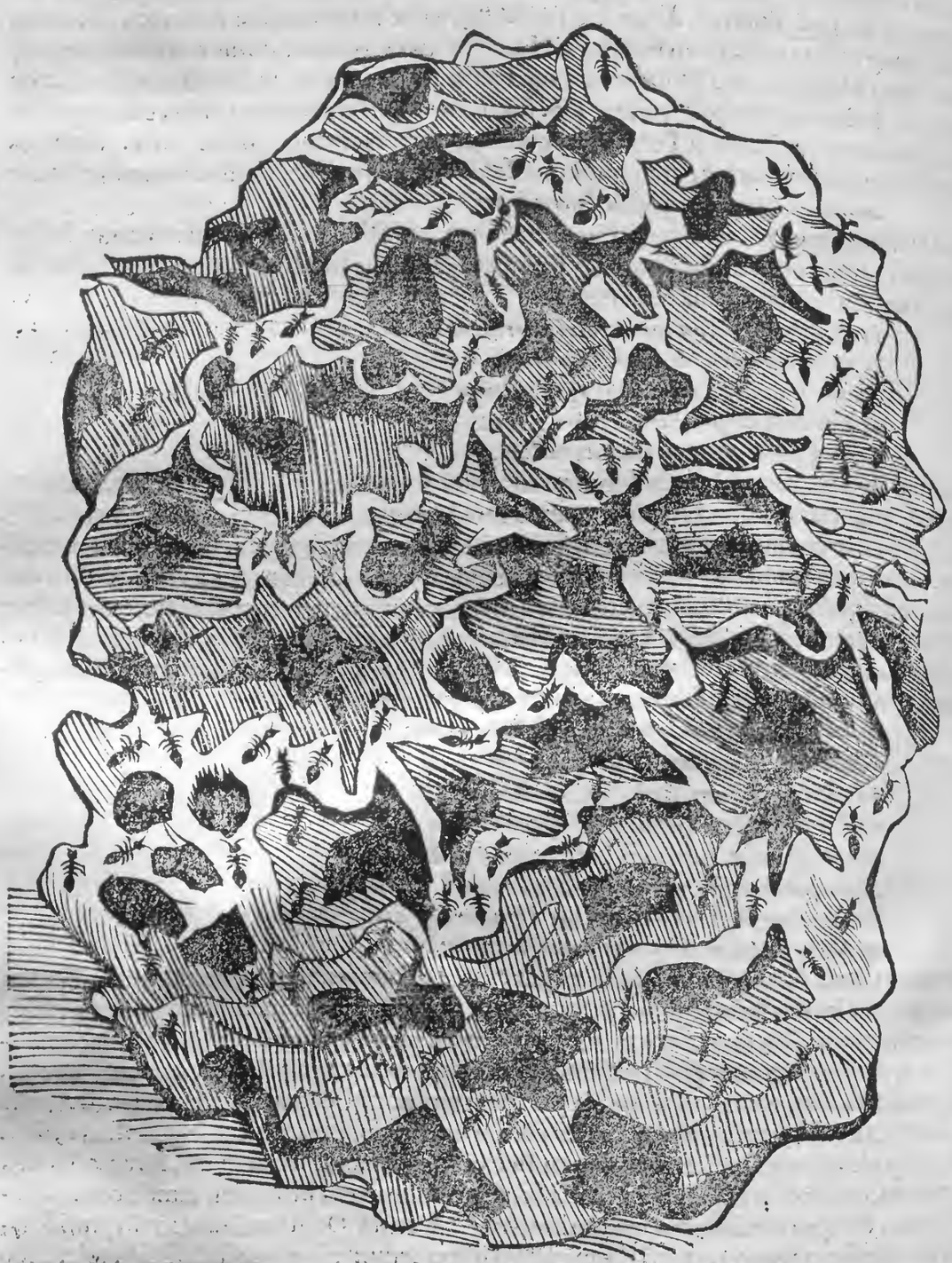

DE CIMICE Cap: II.

DILIGENTIÆ atque ſedulitatis typus nobis hactenus fuit Formica, & calcar ad laborem: iam verò Cimex, quem fœdiſsimum animal, & dictu quoque faſtidiendum Plinius [a] nominauit, itẽ Pediculus & Pulex, de quibus pòſt, paupertatis fuerint ſymbolum, quin & ſorditiei, & continui faſtidij. Equidem inter hoſce, & diurnos, & nocturnos hoſtes, qui placidam nobis noctu, & dulcem ſomni quietem; interdiu curas, ſolicitudines, amores, metus, gaudia, dolores, partim inuident, partim intercipiunt, partim præbent, & quæ ſordibus

[a] *lib. 29. c. 3.* Paupertatis, & moleſtiarũ ſymbolum.

A bus nascuntur humanis, humanoq; sanguine vescuntur Insecta, Cimices grauiores, nocentiores, infestioresq; sunt, quippe qui non solùm morsu dilacerent, quo & somnum interturbant, & sanguinem nobis adimunt, vt & Pediculi, & Pulices faciunt, verùm etiam teterrimo odore torquent, &, vt Matthiolus ait, fœtorem adeo detestabilem abominandumq; nobis ex se relinquunt, vt eo longè magis sensus, spiritusq; lædantur, quàm vniuersæ corporis partes, quæ ab ijs fuerint ictæ. Dixi autem paupertatis etiam esse symbolum, nam hoc me docuit facetissimus Comicus in Pluto, vbi Peniæ siue Paupertati conanti persuadere ne discere optaret, Chremulus respondet. Tu quidem quid mihi prębere poteris boni, præter vesicas ex balneo, & puerulos famescentes, & vetularum tumultum, Pediculorumq; numerum, & Culicum & Pulicum infinitum, adhæc lectum iuncorum Cimicibus plenum, qui dormientes excitat, proq; pallio vestem laceram, & stoream pro tabeto marcidam, pro puluinari non mediocris magnitudinis lapidem &c. Idem innuit lepidissimus [b] Epigrammatarius, cum Cheræmone ludens, qui mortem laudabat, volens in eo videri sectari sapientiam Stoicorum, qui mortem contemnunt, & de contemnenda morte præcipiunt, cùm id ageret desperatione, & ex rei domesticæ difficultate, nulla inquit, Cheræmon, laus est, si in ista miB seria mortem optas: maior laus fortitudinis erit ei, qui inopiam magno animo ferre potest.

Cimicum noxæ.

[b] *Lib. 11. Epig. 57.*

Quod nimium laudas Cheræmon Stoice, mortem,
Vis animum mirer, suspiciamq; tuum.
Hanc tibi virtutem, fracta facit vrceus ansa,
Et tristis nullo qui tepet igne focus.
Et teges, & Cimex, & nudi sponda grabati,
Et breuis, atq; eadem nocte dieq; toga.

Cæterùm etsi Cimex tam abominandum sit animal, vt omnes vbiq; terrarum nullum non lapidem moueant, vt eum domo sua expellant, ac occidant, non defuere tamen, qui eum laudarint, non quòd medicos nobis vsus præbeat, (præbet autem plurimos) sed quòd noctu nos mordeat, vt Chrysippus, qui, testante [c] Plutarcho, in quinto de natura dixit, vtiliter nos à Cimicibus è somno excitari, & à muribus admoneri, vt in rebus locandis curam adhibeamus:

Cimicē vtilem esse hominibus.

[c] *Li. de Stoi. repugnant.*

AEQVIVOCA.

C

Κόρις (ita Cimex Græcis appellatur) etiam herbæ seu fruticis est genus, quod [a] Dioscorides alio nomine hypericon, ait dici, Ita quoq; [b] Plinius: Semen hyperici, quod coris appellatur. Et antè dixerat: Est & aliud hypericon, quod alij corin appellant, folio tamaricis. Apud Hesychium oxytonως scriptum κορίς, ab eoq; esse dicitur piscis quidam: item herba quædam alio nomine dicta χαμαιπίτυς. Plinius sanè paulò ante Locum citatum scripserat hypericum ab alijs χαμαιπίτυν, ab alijs corion appellari. Sed Dioscorides tamen seorsum de cori tractat, seorsim de chamæpyti, diuersa esse indicans.

Coris herba.

[a] *Lib. 3. cap. 174.*

[b] *Lib. 16. cap. 11. & cap. 8.*

Chamæpytis non est coris.

SYNONYMA.

D CIMEX κόρις, vt dixi, Græcis nominatur, nonnunquam etiam κόρυς. Sed à Dioscoride κόριες οἱ ἀπὸ κλίνης, hoc est Cimices lectularij dicuntur: In glossario in plurali κορίδες etiam inuenio, & in Epigrammate Antiphanis κόριες. Recentiores Græci κοριξα nominant: reperio deniq; in veteri Lexico Ἄφις pro Cimice. Apud Latinos nullum hactenus vidi Synonymum: apud Arabes verò non pauca, nempe Alcard, Alcarid, Alfesim, Alfesesim, Deboliar, Dgarsames, Corab, Coroda, Alhalem, Alcaradol, Fasafos, Flasis, Fesesisi, Iesafes Igil. Germanis vocatur Vuantzen, Hispanis Chismes, Chimesas, & Parauelhos, Gallis Puneses, Italis Cemice, Belgis Vvaechluijs, & Vuandtluijs, Polonis Pl'usRuua, Vngaris Palazk ferog, Tsimaz. [a] Isidorus Cimicem vocari putat de similitudine cuiusdam herbæ, cuius fœtorem habeat.

[a] *Lib. 12. Orig. cap. 5.* Etymum.

GE-

GENVS. FORMA.

[a] *Lib. 29. cap. 4.*

CIMICVM duo genera [a] Plinius recenset, quorum primum simpliciter Cimicem vocat, quod illud est, quod lectis nostris tantoperè infestum est, alterum agreste, quòd in malua nasci scribit. de quo pòst separatim agam. Domestici Cimicis differentiam nullam obseruaui. De eius forma autem agere superuacuum est, cùm omnibus fœtore suo horrendo, ac odiosis morsibus notissimus sit. Icon pòst dabitur.

LOCVS. GENERATIO.

Cimex pro lecto sumitur.

NASCVNTVR communiter Cimices in lectorum grabatis, & præsertim in eorum rimulis siue confractibus, atque item in parietibus lecto proximis, qui tam communis eorum locus est, atq; habitatio, vt doctissimus poëta Catullus Cimicem pro lecto in suis carminibus acceperit,

Furi cui neq; seruus est, neq; arca,
Nec Cimex, neq; Araneus, neque ignis.

Pauperes cur multùm Cimicibus infestentur.

Cæterùm licet omnium & diuitum, & pauperum thalamos infestent Cimices, pauperes tamen ijs magis molestantur: cuius duplex dari potest ratio, ex materia scilicet, qua nascuntur, & cura, quam locus requirit, in quo Cimices generari prohibentur. Non enim nascuntur hæ molestiæ in lectis, quorum linteamina, & stramina sæpe renouantur, vt in diuitum ædibus fieri solet. Oriuntur autem ex sordibus humanis, vel vt [a] Aristoteles ait, ex humore, qui per summa corporis animalium consistit. Is verò etiam in pauperum lectis, pannisq; ac stramine magis colligitur, quoniam rarius linteamina, & camisias renouant. Quantopere pauperes Cimicibus affligantur, ostendimus antè ex Aristophane, & Martiale: apud quos simile, quid aliud lego. Hic enim in [b] Nestorem inuectus, quòd se pauperẽ simulabat, inquit:

[a] *Lib. 5. de Anim. c. 31.*

[b] *Lib. 11. Epigr. 33.*

Nec toga, nec focus est, nec tritus Cimice lectus.

[c] *In Nebulis*
[d] *In Teretismat.*

Apud illum verò [c] Bacchus descensurus ad inferos iter illud ostendi sibi precatur, & eas dari cauponas, in quibus pauciſſimi Cimices essent. [d] Scaliger quoq; agens de vita hospitia, fastidijs hisce plena esse innuit, dum canit:

Hæc summa est; euo vt dulci lætoq; fruamur.
Hoc quodnam est, aliud, quàm hîc vitæ ponere metam
Nullam aliam sperare? vtrum malisnè? Viator
Semper in hospitio, dat quod prouincia, plenum
Pulicibusq; & Cimicibus: quæ incommoda latro
Et pestis factet ceutora viderier, aut te
In patria nitidum, tersum, florente, beatam
Inter amicitias & noti pignora cœli?

Vnde nascantur.

[e] *Lib. 3. de famil. tuen. cap 87.*

Cur in charta nascãtur.

Aristoteles loco citato Cimices, Pediculos & Pulices per coitum ea scribit generare, quæ Lendes vocantur: ex hisq; nihil præterea nasci posse. Ipsos autem Cimices nasci, vt dixi ex humore, qui per summa corporis animalium consistit. In quem philosophi locum incidens [e] Cardanus: In Cimicibus, inquit, putat esse sordes humanas (& sanè sunt sanguineæ corpulentæq;) sed videmus quotidie, inquit Cardanus, ex libris nasci, seu tum incerta ratione hac chartæ; vel quoniam linteorum fragmentis charta nostra fiat, tam diu seruato viru. Sic Cardanus. Sed si virus illud tam diu conseruari velimus, vt ille conijcit, certè statuendum est, ex ea tantùm charta Cimices oriri, quæ ex linteis factæ fuerit, in quibus dormierit homo, vel vestem habuerit, sed cum in omni charta reperiatur, etiam in ea fortè cuius materiam homo nunquam contigit, non possum Cardani opinionem omnino recipere, neque etiam prorsus auersari. Idem Cardanus hoc quoq; non videtur recipere, quod neget ex coitu generari, sed Lendes generare steriles dicat: cur ergo est, inquit, quod ibi multi ex his, multi etiam generantur, vbi pauci, pauci? Nunquid errauit, an rectè potiùs intelligendus est. ex eorum igitur coitu duplex fit generatio, atq; vna quidem ex seipsis; atq; sic ob imperfectionem non simile, sed aliud generatur. Ex materia autem propria ex qua illi geniti sunt, id est ex sudore, aut recremento animalium eiusdem generis, quoniam à Sole aut Luna præparatur, quàm in ipso animali: Hæc igitur causa est, quod excindere hoc animalium genus

Duplex generatio.

A nus eorum prohibet generationem, non vt materiam, sed vt agens, ac generans. Hoc igitur est, quod à Sole, ab igneq; melius consumitur, ab aqua autem eluitur, à frictione perturbatur, atq; corrumpitur. Ita cubicula principum sic mundari solent. Hæc itaq; Cardanus. Addo ego, qui fiat, quòd minus infestentur lecti, quamdiu ab homine occupantur, cùm contrà fieri deberet, si ex recremento eius ortum habeant, vt philosophus dixit. Vidi sæpè peregrinantium, vel rus euntium lectos subito infestos esse Cimicibus, cùm præsentibus ipsis nullus appareret: præterea vnde ipsis cibus absente homine? ijs enim viuimus, quibus constamus. Sed hic lubens incido in locum quendam [f] Cardani de Carthusianis Monachis, à quibus cùm audiuisset illos Cimicibus non infestari, idq; multorum testimonio corroborari videret, vt puderet ipsum negare, quod leuitatis esse putabat credere, eos causam afferre addit, quòd carnes non edant: seu id sit, inquit, ob munditiem, aut artem aliam quampiam, nondum assequi potui. Ego tamen minus laboro quærere causam cur sit, vbi mihi abundè nondum exploratum est, si sit. Aduersus quam opinionem sic agit [g] Scaliger. De Carthusianis » Cimicibus arrisere tibi fabulæ. Quarum nugas audes inserere subtilitatibus. Sed adiungis » his mendacijs causas non minus vanas non tentari ab illis, quia carnibus abstineant. Vtinã B Pythagoræ id scire contigisset. An non meminisli: canes à Cimicibus non appeti: ab equis » fugere Pulices Mures tantùm alere, atq; inferre Pulicum, vt paulò minus accuratè prospe» ctanti Pulicis interdum corio tecti esse videantur. Esto. Cimicum incursionibus nemo Car» thusianus vellicetur. Restat illud tamen: in eorum cubiculis an oriantur. Nam Tolosani le» ctuli non esitant carnes, & tamen ea peste infames sunt. Magnam verò sanè rem. Si Carthu» sianorum asarcophagia exterminet ex illorum toto cælo tam fœtidam bestiam. Nam in Mar» sis Viperæ sunt: sed illis, quanquam infensis, non infestæ. Nascuntur abiegnis potissimum » cubilibus maximeq; vbi palea inueterauit. Si intrà telam coacta fuerit, consutaq; non na» scuntur. Inter chartaceos quoq; libros generantur. Sed mirum quantum in caueis gallinarum. Hactenus Scaliger. Sed illud summoperè miror, quamobrem Cimices non generet palea intra telam coacta, ac consuta, cùm æquè tela, ac palea, quin imo prius recremento hominis inquinetur. Bononiæ & fortassis in tota Italia, paleam intra telam consuunt, sed nunquid ad hunc finem, nescio, hoc interim scio, cùm Cimices vel fugant, vel interimunt, paleam non renouare, ac si ea infecta non esset. Vt itaque fabulosum est Carthusianos Cimicibus carere, ita contrà verum est, in Insula S. Thomæ non reperiri Cimices: sed Pulices C tantùm. Vulgo item iactatum est, è Cimicibus contritis nouos exoriri Cimices, quod, vt [h] Scaligeri verbis vtar, mihi quidem non fit verisimile. Sed quibus primordijs, illis in locis concreabantur olim ij, qui fuerint ibi contriti, subnasci alios. Ligna enim quædam, inquit ille, vt abiegna, & paleas habere illiusce speciei secum rudimenta naturalia manifestum est. Qua natura superstite, atq; incolumi permanente, non tam redintegretur, & contrariorum tabo, quàm noua ex veteribus principijs substituatur generatio. Mirum sanè est, quod refert [i] Cornelius Gemma, nempe quandam fuisse matronam in ciuitate prope Mosam, cui post capitis vehementissimos, & diuturnos cruciatus dissecta caluaria magnam putredinis vim ostendit circa substantiam cerebri, & inter meninges tum Vermiculorum, tum Cimicum copiam incredibilem. Quod ad victum attinet, is talis est, qualem diximus, nimirum humor ille, siue excrementum animalis, quo orsi sunt, quamquam [k] Aristoteles viuæ carnis humore ali velit. Vnde itaq; eis cibus in eo lecto, quem nemo frequentat?

[f] *Lib. 10. de Subtil.* Carthusiani monachi an Cimicibus infestẽtur.

[g] *Exer. 246. 5.*

Palea intra telam coacta Cimices nõ generat.

[h] Cimices vbi non reperiantur.

[i] *Lib. 2. Comoscrit. c. 4.* Cimices inter meninges.

[k] *Li. 5. Hist. cap. 31.*

DENOMINATA.

D

CIMICVM arborem vocant Arabes vlmum, quòd vesiculas proferat, in quibus Culices generantur, de quibus inter Culices diximus, vt Culicum arborem rectiùs nominassent: non enim ibi Cimices nascuntur. Cimicia dicit [a] Isidoro propter similitudinem Cimicis. Vnde, inquit, & eam Græci Corionem vocauerunt. Nascitur in locis asperis & cultis. Ἀκορίζειν pro perdere Cimices affertur ex quodam Epigrammate.

Arbor Cimicum. Cimicia.

[a] *Li. 17. Ori. cap. 9.*

VT

VT FVGENTVR.

[a] *Lib. 1. de re ruſt. c. 3.*

[a] MARCVS Varro cucumerẽ anguinum condi iubet in aquam, eamq; infundi quò voles, ita nullos accedere Cimices, & felle bubulo aceto mixto lectum vngi. Didymus Cimicibus abolendis, picem liquidam & ſyluestris cucumeris ſuccum cubilibus inſpergit, item ſcylla particulatim diſſecta tritaq; in aceto, & ſpongia hoc liquore imbuta detergit. Itidem medicæ mali frondes cum oleo decoctæ, vt hanc peſtem arceant, lecticarum coagmentis illinit: tradit q; præterea taurino, aut hircino felle, addito acri aceto, cubiculorum parietes illini vtiliter: atque idem etiam præſtare, ſi viuum ſulfur, & oleum vetus adieceris. Cimices Lectularij non adderunt, vbi locum glutini piſcium (quod ichthyocollon vocant) decocti reſperſeris iure. Incubantes enecabis, ſi coctis olei fracibus & bubulo felli miſtis ex oleo roraueris: aut hederæ, aut capparis frondibus ex oleo litis. nec ſecus parietibus deliteſcentes perimes. Præſens eis moliuntur exitium, cum herbæ pedicularis acetabulum, ſcyllæ in talcolos diſſectæ tantundem, acris aceti ligula, teruntur vnà, & cùm incaluerint igni, linuntur. Aliqui cedrini liquoris portionem adijciunt, & quadrantalem paſſi modum: vitulini vel caprini fellis, quantum volæ ſinu capi poteſt, & tantundem paſſi cum aceto. Florentinus memoriæ prodidit Hirudines, & Cimices mutuo halituum eiaculatu confici. Illas, cum conceptum Cimicis nidorem ad eas ſiſtula detulerit: hos, cùm graui fumi virus hirundinibus emiſſum inſederit, ambitu velaminibus ſtipato, ne vapor euaneſcat in auras. [b] Plinius quoq; vrentium ſanguiſugas necare Cimices ſcribit. Scolopendra ſiccata ſuo odore eundem præbet effectum. Ad idem pollent hederæ folia cum hirudinibus decem trita. Democritus aſſerit Cimices nec ſitu cubilium, nec aſpergine creari, leporis aut ceruis pedes à tergo circum lecti fulcra pendeant. Si quis inter peregrinandum vas aquæ frigidæ plenam lecticæ ſubijciat, dormientem non attingent. Lupini madentis imber, quo pleriq; omnes vtuntur, exanimat quos attigerit. is tamen non prohibet conſperſus, quin paulò pòſt redduiui conualeſcant. Ad Cimices necandos probatum Alexij, Accipe abſynthij, rutæ, olei communis aquæ, ſingulorum, quod ſufficit, coquantur omnia bene vſq; ad conſumptionem aquæ, deinde coletur oleum, cui miſceatur axungiæ, quantum ſatis eſt, & fiat vnguẽtum, quo lecticarum iuncturæ inungantur. Aliud ad Cimices interficiendos expertum, eiuſdem. Accipe axungiæ porcinæ, argenti viui, ſingulorum quantum ſatis eſt, miſceantur optimè, & fiat vnguentum, quo lecticarum iuncturæ, & rimæ inungantur. Idem facit tinctura ſulphuris. Aliud. Accipe abſynthij m. i. ellebori albi vnciam: coquantur in Lixiuio, vſque ad tertiæ partis conſumptionem, quo iuncturæ lectorum inungantur. Aliud. Abſynthium, ruta, abrotonum, mentaſtrum, ſatureia, iuglandis folia, filix, pſeudonardus, quæ nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, pſyllium, anagyris; omnia, vel aliqua culcitris ſupponantur: aut coquantur in aceto, ac inde toralia conſpergantur. [c] Plinius folia vtriuſq; filicis Cimices necare ſcribit. Geniſtæ communis ſiliquæ ſemine prægnantes, quòd Cimices referre figura quodammodo & colore videtur, ſi ſub puluinari, & lecto ponantur, Cimices fugant, quod nuper fortuito quidam didicit, & mihi retulit. Democritus tradit, ſi crines equi ſuſpẽdantur in oſtio cubiculi, non intraturos Cimices; ſimiliter præſtat nigillæ, & cicutæ fumus. Raſis teſtatur, ſi inungatur corpus ex oleo, in quo decoctum ſit abſynthium non appropinquare Cimices. Si cannabis ponatur per lectum, fugient, & non iterum veniẽt, vt voluit Hippocrates. Stercus tauri ſi credendum Auicennæ, propriã fugat Vermes venenoſos, & Cimices, ſi eo ſuffitus fiat. Cimices quoq; referunt pelli, ſi ebulis viridis in ſpondarum capitibus ponatur, forſan ob odorẽ tetrum: hoc certè, inquit [d] Cardanus, eſt malum malo pellere. Occidit eos fumus chalcanthi & æruginis, ſed non ita quin denuo redeant: itaq; nil melius eſſe iudicat Cardanus, calce cum lixiuio feruente mixta, & vt ſic diu torreantur tabulæ & vndiq; inde miſceantur ſtaphiſagria & hydrargyrium, & ſulphur, & oleum laurinum chalcantho & ærugini, ſi illinantur. Fumus ex ſtercore bouino expellit eoſdem, item ligni aloes, myrtuum ſiccarum, & cymini, & bdellij. Cimices grauis odor rubrarũ pellium, quæ à Germanis Reuſch leder appellantur, mirificè tollit: hæ autem à Moſcouia per Bulgariam in Italiam & Romam venales aduehuntur. Iuuat in primis ſtorea eos ſub ceruicali poſita excipere, & manè excutere collectos, & veſperi etiam, antequam ſe ad dormiendum conferant: ſic enim quoſcunq; occident, à moleſtia auferent alios. Storea vt eſt vetuſtior, ita fit melior: nam ſocietate odoris alliciuntur. Sic plerumq; fit Bononiæ.

Hirudinũ & Cimicũ antipathia.

[b] *Lib. 32. Epig. 2.*

Vt dormientem non attingant.

[c] *Lib. 27. cap. 9.*

[d] *Lib. 7. de Var. rer. cap. 30.*

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

PLAVTVS Lenones animalculis, quæ homines infestant continuò, cõparans, minus rectè Cimices putat nullius vsus esse, dum ait: [a] *In Curculione.* Cimices vtiles esse.

Item genus est Lenonum inter homines meo quidem iudicio.
Vt Muscæ, Culices, Pedesq́, Pulicesq́, Cimices
Odio & malo & molestiæ, bono vsuiq́ estis nulli.

Tametsi enim infestissima, fœdissimaq́; sint animalia, noluit tamen eos genuisse natura omnium rerum parens, quin suum haberent in medicina vsum. Quædam pudenda dictu, inquit [b] Plinius, tanta authorum asseueratione commendantur, vt præterire fas non sit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur, veluti Cimicum animalis fœdissimi, & dictu quoq; fastidiendi natura, contra serpentium morsus, & præcipuè aspidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento, quòd dicunt gallinas, B quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnes quoq; eorum percussis plurimum prodesse. [c] Dioscorides quoq; Cimices ad multa mala celebrans: Cimices, inquit, qui in cubilibus enascuntur, cauis fabarum incluſi, si ante febrium significationes septeni deuorentur, quartanis sunt auxilio: & citra fabas sumpti, percussis ab aspide prosunt. Vluarum exanimationes olfactu reuocant. Poti cum vino, & aceto, adhærentes sanguisugas abigunt: triti & vrinariæ fictulæ impositi, vrinæ augustias leuant. Hæc ille, quæ præcitato loco Plinius partim confirmat, partim refellit, his verbis. Ex his quæ tradunt, humanissimum est illinere morsibus cum sanguine testudinis. Item suffitu eorum abigere sanguisugas adhærentes, haustusq́; animalibus restinguere in potu datos, quanquam & oculos quidam ijs inungunt tritis cum sale, & lacte mulierum, auresq́; cum melle, & rosaceo admixtis. Eos qui agrestes sint & in malua nascantur, crematos cinere permixto rosaceo infundunt auribus. Cætera quæ de his tradunt, vomicæ & quartanarum remedia, aliorumq́; morborum, quanquam ouo, aut cera, aut sala incluſos censeant deuorandos, falsa, nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, quoniam vincatur aspidum somnifica vis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et in stranguria fistulæ imposuere. Adeo C nihil illa rerum omnium parens sine ingentibus causis genuit. At verò de potu ipsorum ad hirudines eijciendas Galenus ita censet: Quidã de Cimicibus scripserunt, quòd si cum aceto bibantur, deuoratas hirudines eijciant. Nos autem per allij esum ipsas eijcientes, Cimicibus nihil opus habuimus. Equidem & ego à tam fœdo medicamento plurimum abhorreo. [d] D. Hieronymus tamen Cimices ad sanguisugas celebrans, hoc remedium in tam inutili nescientibus animale proponit, ceu quid admirandum. Quid ita inutile inquit esse videtur, nescientibus vt Cimices? Si sanguisuga faucibus hęserit fumo eius excepto, statim euomitur, & difficultas vrinæ huius appositione laxatur. Hierocles, si tardius respondeat vrina in equo, viuum Cimicem in aurem indi iubet, aliumq́; in parte genitalis superiore in foramen quo meat vrina pertritum imponi, itaq; statim lotium erumpere. Itidem recentiores quidam ad ciendam vrinam, viuis Cimicibus in penis organum immissis, non autem mortuis, vt Dioscorides voluit, vtuntur, quod Mathiolo magis consentaneum esse videtur, quòd in meatum vrinarium inditi viui, ingressu titillationem excitent, & vrinæ vim expultricem proritent. Michael Sauonarola tamen [e] Dioscoridi subscribit, laudatq́; præterea ad lapidem oleum, in quo ebulliti sunt Cimices multi contriti, si in eo plus quàm tepido in vase D aliquo existente virga teneatur; immo, inquit, creditur, quod etiam hoc modo iam egredietur è vesica. Et quamuis Plinius Cimicum remedium à Dioscoride memoratum ad quaternas improbet, Serenus tamen Cimices inter quartanæ remedia recensens canit:

[b] *Lib.* 28. 4.

[c] *Lib.* 2. *cap.* 33.

Cimicum agrestium vsus.

[d] *Lib.* 2. *contra Iouinianum.*

Contra urinam retentã in equo.

[e] *Tract.* 6. *cap.* 18.

Allia non pudeat terno cum Cimice trita
Et diluta mero, medijs haurire diebus.

Et Marcellus Virgilius Cimices in vrbe & agro dari vidit tritos in puluere in cunctis febribus. Idem Serenus Cimices celebrat ad hæmorrhagiam.

Si modicus pleno manat de corpore sanguis
Subuenit; at nimius cum vita funditur ipsa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cùm fluit, attritus Cimex conducit odore.

PROVERBIVM.

TAMETSI Cimex tam immundus sit, tamq; humilis, atque tam pessimè olens, sit nihilominus interdum eiusdem mentio, vt nihilo plus sit is, quem illi comparamus. Immo Italicum prouerbium est, aliquem Cimice fordidiorem fore. Sapitq; adagium hoc antiquitatem. nam & Horatius Pantilium poëtam quendam, fordidum Cimicem vocat,

Pantilius poëta Cimex cur dictus.

Men' moueat Cimex Pantilius? aut crucier, quòd
Vellicet absentem Demetrius.

[a] Quem locum Horatij notans Turnebus, Cimicem, inquit, dixit Horatius Pantilium ad contemptum, ex Insecti nomine, & fœtore omnibus inuisi, & quòd ab eo morderetur, rodoreturq;. Elegantissimè etiam Strepsiades apud [b] Aristophanem, Corynthios serpentes, Cimices vocat, & quantopere homines infestent, ostendit. Is enim cùm prius dixisset sese pœnas Cimicibus daturum, pòst subinde morsus à Cimicibus exclamat:

[a] *Lib. 15. cap. 19.*
[b] *In Nebulis.*
Corynthy serpentes.

Ἀπόλλυμαι δείλαιος ἐκ τῆ σκίμποδος.
Δάκνουσί μ' ἑξέρποντες οἱ κορίνθιοι,
Καὶ τὰς πλευρὰς ἁρπάπτουσι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι,
Καὶ τὰς ὄρχεις ἐξέλκουσι
Καὶ τὸν πρωκτὸν διορύττουσι
Καὶ μ' ἀπολλοῦσι. Id est:

Perditus sum miser è scabello,
Mordent me extra serpentes Corynthy,
Et latera deuorant,
Et animam ebibunt,
Et testiculos extrahunt,
Et culum defodiunt.
Et me perdunt.

[c] *In Ata.*

[c] Scaliger quoq; quendam Sabaudianum Cimicem fordidissimum vocat: & aliàs quoque de Picato & Ipnio, canebat:

Curtus Picatus, Pertica Ipnius longa est
Cimex Picatus repit, Ipnius nutat.

EPIGRAMMA.

ANTIPHANIS epigramma in Grammaticos, quos Cimices vocat,

Γραμματικῶν περίεργα γένη, ῥιζώρυκα μούσης
Ἀλλοτρίης, ἀτυχεῖς σῆτες ἀκανθοβάται.
Τῶν μεγάλων κηλῖδες, ἐπ' ἠρίννη δὲ κομῶντες
Πικροὶ, καὶ ξηροὶ, καλλιμάχε πρόκυφες
Ποιητῶν λάβαι, παισὶ σκότος ἀρχομένοισι,
Ἐρροιτ' ἐυφώνων λαθροδάκναι κόριες.

Grammaticorum curiosa genera, eradicatores musæ
Alienæ, infelices Tineæ spiniferæ.
Magnorum maculæ; propter Erinnam enutrientes comam
Auari & sicci Callimachi ante latratores.
Poëtarum contumeliæ, pueris incipientibus tenebræ
Valeatis in malam rem, clanculum mordentes Cimices.

A

DE CIMICIBVS SYLVESTRIBVS. PLINII. Cap. III.

TAMETSI eiusmodi Insecta, quorum aliquot diuersas species subinde depingam, alata cùm sint, ad præcedentem librum de Coleopteris pertinere videantur; nihilominus ob communem, quem habent cum lectularijs Cimicibus fœtorem pessimum, vnde meritò Syluestres Cimices appellauit [a] Plinius naturæ scientissimus, & vulgò in agro nostro Cemici Botari nominantur, non incongruè hîc ponenda arbitramur. [b] Cardanus etiam „ horum videtur meminisse; Referunt, inquit, in Darianæ prouincia Occidentalis Indiæ Ci- „ mices esse volantes: sed nil prohibet, quippiam tale oriri: nam & apud nos inter herbas duo „ progignuntur animalia Cimicibus similia; vnum odore, non forma: alterum forma non B odore: neutrum ex ea specie est; ita de illis dicendum. And. Matthiolus esse quoq; memi- nit syluestres Cimices, qui in herbis & victum, & locum habeant, lectularijs maiores, colore viridi, æquè ac illi fœtidi: sed hos, nullum in medicina vsum obtinere existimans, non parum fallitur: nam Plinium si adijsset, quem aliàs consulere semper solet, vsum per- „ cipisset. *Is enim præcitato loco: Eos, inquit, qui agrestes sint, & in malua nascantur, cre-* „ *matos cinere permisto rosaceo infundunt auribus.* Et [c] alibi pòst idem remedium repetit. Præterea Matthiolo vnicum tantùmmodo horum syluestrium Cimicum genus cognitum fuisse apparet, cùm viride esse dicat. Ego multorum aliorum colorum esse obseruaui, vt mox patebit. Et quamuis Plinius maluæ Cimices vocet, ac si in ea generentur peculiariter, passim tamen in alijs etiam stirpibus eos est reperire, ac potissimùm in oleribus, vt Marcellus Virgilius quoque ait. Inuenio apud principem Auicennam in secundo canone ex fraxino capita inflata sicut granata (vtor interim eisdem verbis) egredi, in quibus sit humiditas, de qua Cimices oriantur; cumq; capita huiusmodi aperiuntur, Cimices ex illis egredi. Sed locus iste mihi valde suspectus est: arbitrorq; pro fraxino vlmum, pro Cimicibus Culices scribi debere. Vlmum enim arborem Cimicum Arabes appellare diximus, & ex eius C vesicis Culices, non Cimices oriri, neque fraxinus vesicas, quod sciam, procreat. [d] Iulius Scaliger hosce volantes Cimices senectam exuere negat, eosdemq; igneos esse sese expertum esse scribit. Ij, quos ego diuersis temporibus obseruaui, differunt inuicem colore, magnitudineq; & latitudine: sed pictor deceptus nominis vicinitate exiguum quendam silicem, in quo humana facies expressa est, pro Cimice primo & secundo loco depinxit. Num. 3. Cantharidis potiùs, quàm Cimicis species. Pedibus enim est longioribus, quàm Cimices habere solent. Vndiquaq; colore est miniaceo, sed maculis nonnullis atris respergitur. Num. 4. Cimex lectularius, nulli non notus. Num. 5. Cimex syluestris non fœtens, vndiq; subflauus, lineis fuscis. Numer. 6. colore flauo: alter versus caudam albescens. Num 7.8.9. etiam flauescunt, sed veluti humanam ferè faciem per alas expressam gerunt. Num. 10. colore fermè est castaneo, & alterius fortè generis, vel Cantharidis, vel Scarabæorum. Num. 11. Cimex syluestris minor vndiq; cinereus. 12. Num. Ex Scarabæis videtur, aut Ricino congener, si alati dentur, quòd nondum obseruaui, ex cinereo ad castaneum vergit. Num. 13. Totus est coloris castanei, lineis nigris in longum sectis. Num. 14. Cimex atrocœruleus propè caudam tribus notis albis respersus. Num. 15. Colore est castaD neo, macula in extremis alis cinerea. Num. 16. Luteus, nigro & albo conspersus. Num. 17. Cinereus macula argentea. Num. 18. Cimex oleraceus atrorubens, macula circa anum cinerea, Mordella vulgò. Num. 19. Mordella siue Orsodacne alia oblonga. Num. 20. Cimici & Pamphreno simile insectum. Num. 22. Cimex cinnabarinus cruciger. Num. 21. Cimex viridis. Num. 23. Cimex non fœtens, atrouiridis, guttis albis plurimis ornatus. 24. Cimici simile Insectum cinereum ferè anelytrum. Num. 25. Cimici simile anelytrum aliud pedibus longis Locustæ. Num. 26. Cimex ruber lineis nigris in longum insignitus.

[a] *Lib. 29. cap. 4.*

[b] *Lib. 7. de Var. rer. cap. 28.*

Matthioli error.

[c] *Lib. 30. cap. 3.*

[d] *Exer. 189.*

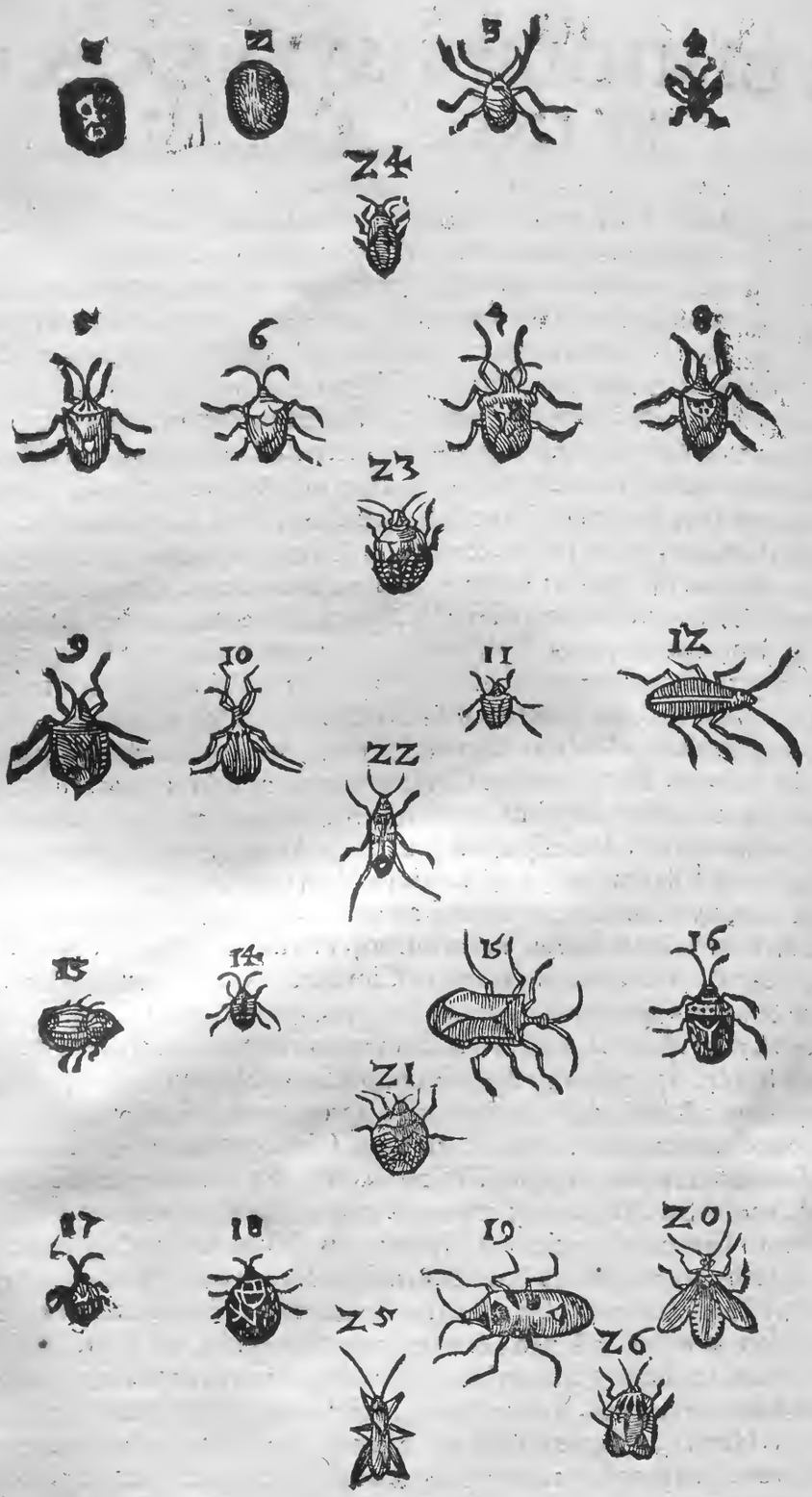

DE PEDICVLO. Cap. IIII.

CIMICES meritò Pediculi ſequuntur, Pediculoſq; Pulices: ſiquidem omnes humano potiſſimum generi infeſti ſunt ſuis morſibus, & ex eiuſdem excremẽtis, licet diuerſimodè, oriuntur: odioſius tamen nomen Pediculorum, quàm Pulicum: quanquam Lodouicus Imperator, cùm familiarium ſuorum quidam Pediculum fortè in veſte eius offendiſſet, hominem ſeſe eſſe dixiſſe feratur, ac ſi humanum eſſet, hac lue infeſtari.

ÆQVI-

A

AEQVIVOCA.

Φθεῖρες (ita Græci ferè omnes Pediculos vocant) vocantur etiam τὰ τῶν πιτύων ἐξανθήματα; id est tubercula picearum, vnde, inquit Eustathius φθειρῶν ὄρος, id est, Pediculorum mons Cariæ onomasticῶs nomen habet, qui etiam φθιρῶν per iota à quibusdam scribitur, ampla significatione: qua de re qui plura volet, ipsum Eustathium adeat. Meminit eiusdem montis [a] Strabo loquẽs de Lamico sinu, & Heraclia oppidulo sub Latmo. Id prius, inquit, Lamius dicebatur eodem nomine, quo & imminens mons, quem Hecatæus putat eum esse qui à poëta Pediculorum mons appellatur. Dicit enim vltra Lamium vrbem, Pediculorum montem esse. Pediculos vocatos populos [b] Plinius enumerat inter populos Italiæ: Eodemq; testante Pediculorum oppidum Iapyx erat, à Dedali filio denominatum, à quo & Iapygia. Ager autem Pediculorum Brunduſio conterminus est. Et Pediculorum fluuius Pactius nominatur, de quo vide Abrahamum Ortelium. Pediculos terræ quosdam Scarabæos appellari, ex Plinio, suprà suo loco diximus. Est & φθὴρ piscis nomen apud Aristotelem, vbi Pediculus itidem dicitur à Gaza: Plinius eiusdem meminit; ita autem dictus est à similitudine Pediculorum capitis. De Pediculo marino, nos postea: Pediculus deniq; est Latinis, quo fructus, nonnullaq; folia stirpibus adnectuntur.

Pediculorũ mons.
[a] *Lib.* 14. *Geog.*

Pediculi populi.
[b] *Lib.* 3. *cap.* 5.

Pediculus terræ.

Piscis Pediculus dict⁹

B

SYNONYMA.

C

כנים Hebræis credunt esse Pediculos: quidam Cyniphes, nomine efficto ex Græco Σκνίπες, vel κνίπες: qui sunt Vermiculi ligna erodentes, Culices iuxta descriptionem Origenis, qui hoc animalculum pennis quidẽ per aëra volitare tradit, sed ita minutum esse, vt oculi visum effugiat, nisi acutissimè quis cernat; & corpus vbi insederit, acerbissimo terebret stimulo, vt sentire citiùs stimulantem, quàm volitantem videre valeas: Alij Cyniphes, quibus puniti fuere Aegyptij, Pediculos interpretantur, ea propter fortassis, quod Flauius Iosephus illos scribat Pediculis infestatos fuisse; sed nos quoque antè Cyniphes Culices interpretati fuimus, quia ad κνίπας magis ea vox accedit. Sunt qui dictionem illam Hebraicam ad כין reducunt, quod firmiter innitatur, & incumbat corpori: quod Pediculis, ac maximè feris conuenit. Huius singulare non inuenitur in scriptura, sed apud doctores Hebræos est in vsu in fœminino genere, כנה. Plurale verò est defectiuum, id est sine Iod signo pluralis præter vnum. Exodi 8. 17. *Omnis puluis terræ fuit* כנים, *Pediculi*, id est, versus est in Pediculos. Idem psalm. 105. 31. Exodi 8. 18. cum iod, *vt educerent* את הכנים *Pediculos*, & versu 16. *& erit* לכנם *in Pediculos*, id est conuertetur in Pediculos. Hieron. *& sint Cyniphes*. Et nomen speciei seu collectiuum, cum Mem, quod tamen non est signum pluralis, sed speciei secundum R. D. Exodi 8. 17. & 18. & fuit הכנם Pediculus in homine. Φθὴρ ferè vbiq; Græcis Pediculus appellatur, nunc vulgari Græco ψύρα. Inuenio & alia synonyma, licet minus vsitata. Ἔγκαρ exponunt cerebrum, vel Pediculum, vt apud [a] Homerum, vbi Achilles de Agamemnone dicit, Τίω δὲ μὴν ἔγκαρος ἅδιση, vt sit, Non pluris eum facio, quàm Pediculum vel cerebrum: non minus enim cerebrum olim fastidiebatur in cibis, quàm Pediculus; quod cerebrum à Lycophrone ἔγκαρος, quoque dicitur eadem compositionis forma qua ἐγκέφαλος, videlicet παρὰ τὸ ἐν τῇ κάρᾳ ἤτοι τῇ κεφαλῇ εἶναι: sed rectiùs ij, qui scribunt diuisum ἐν καρὸς, & interpretantur, habeo eum pro carico, mancipio. Vtriusq; expositionis meminit Eustathius. Alij legunt ἔγκαρος & κάρα quoque Pediculum exponunt, aut κῆρα ἄγουσι θάνατον, sicut [b] Cælius annotat. Apud Hesychium ἔγκαρος legitur expositum ἄσιμος, id est, iustus: positumq; forsan Doricè pro ἔγκηρος. Κάρνος eidem Hesychio est φθὴρ, βόσκημα, πρόβατος, id est, Pediculus, pecus, ouis, Et κάρνος ἄσινον stabulum ouium. Νίρνος siue Νίρμος Achæis est φθὴρ, Pediculus eodem scribente, & Σάθραξ etiam φθὴρ, item βραῦλα. Λικνία verò μίκρα φθειρία, parui Pediculi, fortè Ricini, siue Plactulæ. Ἀρπέδονες in veteri Lexico Græco sunt Pediculi: Suidæ verò τὰ σχοινία, funiculi. Πολύποδες, εἶδος ἰχθύος καὶ εἶδος φθειρῶν apud Hesychium, id est, genus piscis, & genus Pediculorum. Pediculi quoque Latinis, à pedibus si Isidoro credimus, nomen meruerunt: dicuntur, & Pedunculi Plinio, alijsque nonnullis, piscis etiam Pedes, vnde apud Liuium Andronicum legimus: *Pulicesné, an Cimices, an*

Cyniphes.

[a] *Iliad. I.*

[b] *Lib. 2. cap. 24.*

Pediculi. Pedunculi. Pedes.

Pedes, reſponde mihi: vbi Feſtus, Pedes inquit, hîc pro Pediculis: & apud Neuiũ: *Eſt Pedis vnus in naſo*: nec non apud Lucilium: *Vbi me videt, caput ſcabit, Pedes legit*: Quo loco Nonius Marcellus, Pedes, inquit, quem nos Pediculum dicimus. Vtitur eadem voce nonnunquã Plautus

Vt Muſcæ, Culices, Pedesq́, Pulicesq́ Cimices,
Odio & malo & moleſtiæ, bono vſuiq́ eſtis nulli,

[c] *In Menæchmo.* Alibi quoq; Pedes nauales, meo iudicio Pediculos vocauit, quoniã captiui remiges ijs plurimùm infeſtari contingit, vt in hiſtoria patebit: Lego tamen apud Nonium, remos eſſe nauales pedes. Alij apud Plautum eo loco exponunt ſeruos remiges, alij nautas, alij pueros, qui vſq; in naui herum ſecuti ſunt. Malim tamen Pediculos exponere ob allatam rationem: Sed notandum Pedem, cùm pro Pediculo Inſecto accipitur, eidem Plauto, vt Nonius annotat, fœminino genere proferri in Vidularia: *Vbi quamq́ Pedem videbat, ſuffurabatur omnis*. Hinc pedicoſum, pro pediculoſo idem dixit: *Pedicoſus ſquallidus, vbi me vidit, caput ſcabit*. Et apud antiquos teſte Feſto aliquando inuenitur pedecoſus in eodem ſignificato: citatq; illud Titinnij:

Pedicoſus. Pedecoſus.

Rus detrudetur pedecoſus, ſquallidus:

Sexcupes. Vermes. Serpentes.

Dicuntur & Sexcupedes, item ſimpliciter Vermes, Plinioq; ſecundum nonnullos, etiam Serpentes, quanquam alij contrà ſentiant, quorum nouiſſimorum opinionem iure refellit [d] Mercurialis his verbis: Pherecydem Syrum pediculari morbo interijſſe prodiderunt Ariſtoteles, Plutarchus, Serenus, Aelianus: cæterùm [e] Plinius non Pediculis ſed copia ſerpentiũ ex illius corpore erumpente Pherecidem expiraſſe tradit, quod ſimiliter ſcripſit [f] Apuleus. In hac controuerſia fuerunt, qui putarunt apud Plinium & Apuleum, alium eſſe morbum quo interijt Pherecydes, alium pedicularem: eò magis quod ipſemet aliàs [g] Alcmanem poëtam & Syllam dictatorem, Pediculis obijſſe dicit: vt etiam Ariſtoteles, Plutarchus, & alij teſtati ſunt. Ego verò ſum huius ſententiæ, Plinium & Apuleum pro ſerpentibus, quibus perhibẽt eſſe extinctum Pherecydem, nil aliud intellexiſſe, quàm Pediculos, & fortaſſe æmulati ſunt hac in re [h] Diodorum Siculum, qui de Acridophagorum morbo ſermonem habens, modò φθεῖρας appellat, modo ἕρπητα. Pediculus Italis Pedocchio nominatur, Gallis vn Pou, Germanis ein Lauſs, Hiſpanis Pioio, Belgis een Luys, Polonis Vveſe, Vngaris Tetvue, Anglis à Louſe.

[d] *Lib. 5. Var. lect. cap. 6.*
[e] *Li 7. c. 51.*
[f] *Li. 2. Flor.*
[g] *Lib. 11. cap. 33.*
[h] *Lib. 3, c. 3.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

[a] *Lib. 5. Hiſt. cap. 31.* Pediculiferi qui ſint Ariſtoteli.

[a] ARISTOTELI duo tantùm Pediculorum genera nota fuere; primum grandius hominibus valde familiare, in infantia potiſſimum, & ad pubertatem vſq; à capite orti, & toto corpore errans. Alterum ferũ vocauit, aitq; eſſe durius eo, quod magna ex parte prouenit, & corpori detrahi difficilius. Hoc communi omnium probatiſſimorum medicorũ iudicio illud eſt, quod Plactulas nonnulli & Plattas, Itali Piattolas, & Piattones, à latitudine corporis dicunt, Galli Morpiones, Gordonius Peſſulatas, Arabes Gardan: Itali nonnunquam etiã Ceccam: quam [b] Iulius Scaliger Ricinum eſſe rectè iudicat, ſed minus rectè Ricinum hominis, ſi ita cum eo Plactulas vocare velimus, cum Ricino canis, qui fæcibus deſtinatum extum non habet, implicare videtur, vt mox cùm verba eiũs citauero, cuiq; patebit. Duo tantùm etiam genera agnouit [c] Cælius Aurelianus: Plurimi, inquit, Pediculi creantur, nunc formæ, nunc ignoti, nunc per eas partes, quæ capillatura conceptæ ſunt, & nunc conſueti ac ſimplicis formæ, nunc ignoti, hoc eſt latiores, & duri magis, ac ſæuientes morſibus vehementer, quos quidam ferales appellant: nam ſæpe etiam ſub capillis inueniuntur, corpora penetraſſe. Sic ille. Hoc poſtremum genus pubem plerunq; occupat, vnde Pediculus inguinalis etiam dicitur, axillas item, barbam, & palpebras. [d] Mercurialis pedibus carere ſcribit, & non ambulare, ſed remanere infixos, & corrodere. Recentiores tertium genus addũt, quod ſine pedibus eſſe rectius Mercurialis dixiſſet, Scirrones eos vocant, vulgus Pellicellos, quòd inter pelliculam & cutem ſerpant, ſinuantes ſibi velut cuniculos, ſeu veſiculas non ſuppurantes, quas ſi quis perforet, exeunt albi, adeo tamen parui, vt vix deprehendi oculis poſſint, non tamen fugiunt acriorem viſum in loco maximo lucido. Ariſtoteles ſcribit in cera generari animalculum omnium minimum, quod Acari vocetur, ſed nunquid Pedicello (ſic nos in Italia vocamus) vel minus, vel maius ſit, cùm Acari nunquam viderim, iudicare non poſſum, diuerſa tamen animalcula eſſe non dubito, quanquam ſunt, qui ſecus arbitrentur. Cyrones multi vocant: latent, vt dixi, ſub epidermide, ſub qua ſerpunt clam erodendo,

[b] *Exer. 195. 7.* Scaligeri error.
[c] *Lib. 3. cap. 2.*
[d] Pediculus inguinalis.
[e] *Lib. 1. de morb. cut. cap. 7.* Pediculorum tertiũ genus.
Acari animalculum minimum.
Cyrones.

A do,& moleſtiſſimum excitando pruritum, quodſi inter vngues comprimantur, vbi extracti
ſunt, paruulum quendam ſonum edunt. De paruitate iſtius animalculi, & de Plactula hæc
„ [e] Scaliger prodidit aduerſus Cardanum: De Acari ſcribens Ariſtotelico, rectè eum cum Ga- [e] Exer. 194. 7.
„ rapate comparaſti: At quare longè minoris animalis oblitus es? Pedicellum Piceni, Scirum
„ Taurini, Brigantem Vaſcones vocant. Nempe admirabile eſt. Et forma nulla expreſſa, præ-
„ terquam globi. Vix oculis capitur magnitudo. Tam puſillum eſt, vt non atomis conſtare, ſed
„ ipſum eſſe vna ex Epicuri atomis videatur. Ita ſub cute habitat, vt actis cuniculis vrat. Ex-
„ tractus acu, ſuper vngue poſitus, ita demum ſeſe mouet, ſi Solis calore adiuuetur. Altero
„ vngue preſſus haud ſine ſono crepat, aqueumq; virus reddit. Homini Ricinus innaſcitur è
„ ſordibus in barba, alis, inguine. Eſtq; id quod canibus Cynoraiſtes. Crotonem Græci com-
„ muni cum Arabicæ κεραῖς feminis nomine, Galli Platam vocant: cùm tamen turgidus, &
„ globoſus ſit. Admiranda natura: à qua vos materiales (omnia enim cum Alexandro veſtro
„ ducitis à qualitatibus elementorum) admoneri æquum eſt. Vt videamus, ad quem materiæ
„ vel defectum, vel confuſionem confugiatis. Hoc animal cùm cibi habeat aditum, excremen-
„ ti exitum non habet: Scio vobis, quid ſit comminiſcendum. Defuiſſe naturæ fabulam, qua
B illi eam partem terebraret. Iccirco Italia cùm id animal Cæcam vocet: maiore fide fuiſſe ex-
„ cogitandum illis nomen arbitror: quo alterius, quàm oculorum, loci cæcitas declaretur. Cæ
terùm Cicam primùm dictam reor: quia Cicy, Croton ſit. Hæc itaq; Scaliger, Ricinum ho-
minis, cum Ricino canis meo iudicio implicans. Atq; hiſce tribus, quæ enumerauimus, Pe-
diculorum generibus homines torquẽtur, differuntq; inter ſe & loco & corporis figura. Pri- Differẽtiæ.
mum enim genus, quod communius eſt & familiarius, plerumque capitis capillos occupat,
quàquam in veſtibus laneis, maximeq; leucophæis etiam gignatur; hoc cæteris eſt oblon-
gius, in poſtica parte craſſius, verſus caput in acutum deſinens. [f] Ariſtoteles pueris ſcribit ma- [f] Li. 5. Hiſt. cap. 31.
gis, viris minus in capillis oriri. Idem tradit referente [g] Mercuriale, quod omnes illi quibus [g] Lib. 1. c. 7. de mor. cut.
in capite ſunt Pediculi, in reliquis optimè valeant capite: ratio eſt, inquit, quia illa animal-
cula & generatione, & nutritione ſua abſumunt plurimam excrementorum copiam, quibus
excremẽtis cùm poſtmodum vacent capita, facilè in reliquis ſana degunt. Adyrmachidę po-
puli ſunt interioris Libyæ ab ea parte, qua Ægyptum ſpectat. De his memoriæ proditum eſt
vtrumq; ſexum æquè comatum eſſe, quo fit vt plurimos alant tales Pediculos, quos vbi ce-
perint, præmorſos abijciunt. Qui pubem infeſtant, barbamq;, axillas & ſupercilia, lati ſunt
C & plani. Minimi, quos Cyrones & Pedicellos nominari diximus, manuum, ac pedũ digitos
potiſſimũ inficiunt, inter cutim, & cuticulam, oua Papilionũ quodammodo ſua figura æmu-
lantur: ſunt enim rotundi, exigui, ſubcandidi. [h] Scaliger Pediculos capitis nigriores eſſe ſcri- [h] Exer. 59.
bit, quia ſuccus ibi pinguior: ad cæteras corporis partes albidiores, quia ſiccius excrementũ.
Sed de colore Pediculorum mox, vbi de eorum generatione & victu agemus, nonnulla iterũ
dicemus. Sunt præterea alij Pediculi ab hiſce quos enumerauimus, plurimùm differentes, Pediculi a-
qui nimirum alia animalia infeſtant: quin quot ferè animalia, totidem quoq; Pediculorum liorum ani-
genera. Auium Pediculi vulgo notiſſimi ſunt, exigui admodum, quos homines nõ mordere malium.
expertus ſum. Vulgò Pulini dicuntur à pullis, vt videtur, Gallinarum. Columbis tamẽ nihil
minus infeſti ſunt, hyeme minus, æſtate plurimùm, vt vnico in nido incredibilis ſit numerus,
non omnes æquè magni, fragiles adeo, vt vel leuiter contacti rũpãtur. Phaſianas hiſce quoq;
interire author eſt Ariſtoteles, niſi ſeſe puluerent: omnibusq; auibus quibus penna caule cõ-
ſtat, Pediculos gigni. Luſcinias quoque plurimùm moleſtari Pediculis ſunt qui velint. [i] Al- [i] Lib. 26. tract. 2.
bertus Magnus maximè in áuibus rapacibus generari ſcribit. Vulturis Pediculus, (quidam
D Pediculum Aquilæ nominant) teſte Galeno exiguus eſt. Auicenna ab eo non caueri ait, nec Pediculus
videri morſum eius: promouere verò eruptionem ſanguinis per vrinã, per nares, ac per aluũ Vulturis.
nec non in ventriculo per vomitum, item ex pectore, pulmone & radicibus dentium, & quan
doq; ita vehementer ſanguinẽ educere, vt remedijs nequaquam cedat. Laudat autẽ Auicen
na aduerſus huiuſce Pediculi morſum, lac dulce, nimirum caprinum, & butyrum crudũ, ter-
ram prẽterea ſigillatã, & portulacam & ſimilia. Eiuſmodi Auium Pediculi in capite atq; alis
potiſſimum oriri, colligere licet ex conſultiſſimo rei ruſticæ [k] Columella: Etenim vbi docet [k] Lib. 8. cap. 7.
quomodo Gallinæ farciantur, præcipit vt pluma omnis è capite, & ſub alis, atq; clunibus de
tergatur: illic ne Pediculum creet: hîc ne ſtercore loca naturalia exulceret. Suntq; tales Pe-
diculi quoque ſexcupedes. Quadrupeda omnia excepto aſino hiſce Insectis obnoxia ſunt, Aſinus Pe-
vt ſubinde ex Ariſtotele dicemus, ſed hæc inuicem diſſimiles ſunt, vt dixi: alium enim diculis ca-
canes, ſues alium, alium equi, boues alium generant, curioſeq; hæc omnia aliquando ret.
perſcrutatus ſum atque obſeruaui, ſed obſeruationem in tam magno ſtudiorum meorum
oceano reperire nequeo: quamobrem id ſolummodo, quod ſuper hac re philoſophus

ſcriptum reliquit, adferam; Quin & ex cæteris, inquit, animalibus complura Pediculo in- E
feſtantur, vt Aues. Et Phaſianæ quidem intereunt, niſi ſe puluerent. Omnino quibus pen- »
na caule conſtat, ijs Pediculus gignitur. Nec ea quibus pilus eſt, carent eodem, excepto aſi- »
no, qui non Pediculos tantùm, verùm etiam Rediuos (κρότωνας) non habet. Boues vtrumq; »
id habent. Oues & capræ Rediuos habent, Pediculis vacant. Suibus quoddam Pediculi »
genus grande ac durum, familiare eſt. Canibus proprium Ricinus, qui ab eodem animali »
nomen Cynoraiſtæ accepit, (Græcè legitur, ἐν δὲ τοῖς κύσιν οἱ καλούμενοι γίνονται κυνοραϊσταί »
hoc eſt, in canibus generantur, qui Cynoraiſtæ vocantur.) Hæc Ariſtoteles: quæ, vt appa-
ret transferens in ſuam hiſtoriam [l] Plinius, nulla ratione horum animalculorum, cùm dixiſ- »
[l] *Lib.* 11. *cap.* 33. ſet de ijs animalibus, quæ in ligno generantur: Iam in carne, inquit, exanimi, & viuentium »
quoque hominum capillo, qua fœditate &c. hoc quidem & aues infeſtat; Phaſianas verò »
interimit, niſi puluerantes ſeſe. Pilos habentium Aſinum tantùm immunem hoc malo cre- »
dunt, & oues (in margine rectè legitur boues, nam de ouibus id falſum eſt; quin & Plinius »
ſubiungit; gignuntur autem, & veſtis genere, præcipuè lanicio interemptarum à Lupis »
ouium, qua de re nos poſtea agemus) Aquas quoque quaſdam, quibus lauamur fertiliores »
eius generis inuenio apud authores. Atq; hæc de varijs Pediculorum generibus, quæ in hoc F
noſtro orbe cùm homines, tum aues, tum terreſtria quadrupedia infeſtant, qui omnes alis
Pediculi alati. carent: dantur tamen etiam alati Pediculi, quos ex Locuſtarum continuo eſu in Acridopha-
[m] *Lib.* 4. *rer. antiq. cap.* 3. gis ſiue Locuſtiuoris populis quibuſdam Aethiopiæ naſci [m] Diodorus Siculus atteſtatur, finem eorum vitæ non ſolùm mirabilem eſſe ſcribens, ſed etiam incredibilem: nam appro- »
pinquante ſenecta, Pediculi, inquit, alati, non ſolùm viſu varij, ſed etiam ſpecie horridi, ac »
turpes in corporibus nati, ventrem primò, tùm pectus, deinde totum corpus paruo tempo- »
re exedunt. Qui morbum patitur primùm veluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus »
ſcalpit, voluptate ſimul & dolore perceptis: deinde exorientibus Pediculis ſimul effluen- »
te ſanie, morbi acerbitate, ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. »
Tanta verò Vermium copia effluit, alijs ſuper alios tanquam ex perforato vaſe ſcaturienti- »
bus, vt deleri nequeant. Hoc pacto ſiue cibi, ſiue aëris cauſa miſerum ſortiuntur vitæ finem. »
Hæc Diodorus. ſuprà quoq; capite de Locuſtis de ijſdem Pediculis egimus. In mari quo-
que piſces Pediculi infeſtant teſte [n] Ariſtotele; verùm cùm non in piſcibus ipſis, ſed è limo
[n] *Li.* 5. *Hiſt. cap.* 31. ſimile gigni id animal dicat multipedibus Aſellis, itaq; de eo pòſt priuatim agemus. Habent
Pediculi in plantis. deniq; & plantæ ſuos Pediculos, vulgo Pedocchietti dicuntur. Corpore ſunt viridi, admo- G
dum exiguo, flores & fructus interimunt, pedes ſex habent, in capite binas antennas. Ru-
ſtici inquiunt oriri ex rubigine, quæ vulgo melumo dicitur.

GENERATIO. VICTVS.

DE cauſa materiali, & loco generationis Pediculorum (loquimur autem hîc potiſſimùm qui homines infeſtant) controuerſæ ſunt veterum authorum ſententiæ. Philoſophorum enim princeps [a] Ariſtoteles ex carne Pediculos
[a] *Li.* 5. *Hiſt. cap.* 31. oriri putauit, quemadmodum diſertiſſimis hiſce verbis ſcriptum reliquit: Quæ ex numero Inſectorum non carne viuunt, ſed carnis viuæ humore »
aluntur, vt Pediculi, Pulices, Cimices, hæc per coitum generant ea quæ »
Lendes (κόνιδας) vocant; ex quibus nihil præterea naſci poreſt. Illorum autem generatio ta- »
lis eſt. Pulices minima quadam putredine gignuntur, ſedemq; ſui ortus ſordes obtinent ari- »
das. Cimices ex humore, qui per ſumma corporis animaliũ conſiſtit. Pediculi ex carne: qui- H
bus futuris emergunt ceu puſtulæ quædam exiguę; quas ſi pungas, Pediculi exeunt. Accidit »
morbus hic nonnullis hominibus prę nimio corporis humore. Quibuſdam item morborum »
generibus copia naſcitur Pediculorum: Et pòſt eodem capite, Genus autẽ vnumquodq; Pe- »
[b] *Lib.* 2. *de cauſ. plant. cap.* 22. diculi ex corpore ſui animalis enaſcitur. Atq; hæc eſt opinio [b] Ariſt. Theophraſtus verò eius »
diſcipulus voluit ex corrupto ſanguine Pediculos naſci, nam apud illũ ſic legimus: Omnibus »
cognati nutrimenti deſiderium eſt: quemadmodũ Pediculis ſanguinis, ex cuius corruptione »
[c] *Lib.* 26. *cap.* 13. generatio eorũ exiſtit. Theophraſto calculum adijcit [c] Plinius, qui ſcribens Syllam dictato-
rem cõſumptũ eſſe phthiriaſi ſiue morbo Pediculari, Pediculorum generationẽ ponit in ſan
guine hominis. Vnde fortaſſis Ægyptij morbum hunc in corde, quod fontẽ ſanguinis conſti
[d] *Li.* 5. *Var. lect. cap.* 6. tuunt, poſuere. Sed eiuſmodi ortũ nihili facit doctiſſimus [d] Mercurialis; Pediculare morbũ, »
[e] *Lib.* 4. *c.* 1. inquit, in corde fieri, vt Ægyptios, qui mortuorũ corpora, valetudinũ cauſas cognoſcẽdi gra »
tia, diligenter perſcrutabãtur, inueniſſe teſtatur [e] Plinius Medicus: omnino fabuloſum puto, »
cùm

A cùm neq; humores prauos,nedũ animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur.Idem Mercurialis Theophraitum cum Aristotele ceu concilians, neutrum fefelliſſe putat, cũ vtroque modo animalcula illa producantur,& caro ſit ipſiſſimus ſanguis. Idem Mercurialis meo iudicio rectè, & Aristotelis, & Theophrasti opinionem impugnauit: illius, duabus rationibus, prima eſt; quia in cute capitis naſcuntur Pediculi, vbi minima eſt carnis portio:quòd ſi fierent ex carne corrupta, ſanè in pueris, quorum capita abundant his animalibus, prorſus deſtituerentur carne,quia tota conſumeretur:altera ratio eſt,quia Pediculi maximè abundãt in ſecunda,& tertia hecticæ ſpecie: veruntamen in hoc morbo,ita carnes ſunt conſumptæ,ut nullus remaneat locus Pediculorum generationi. Itaq; remanet nullo modo fieri poſſe, vt Pediculi gignantur ex carne,quemadmodum dicit Aristoteles. Theophrasti quoque sententiam duabus itidem rationibus refellit: prima eſt, quia in febribus ijs,in quibus ſanguis putreſcit,nullus apparet Pediculorum prouentus,quod ſignum eſt,non eſſe materiam Pediculorum ſanguinem corruptum. Altera ratio eſt:quia cùm orta principijs ſuis atteſtẽtur, ſi fierent ex ſanguine,aliqui ſaltem apparerent coloris rubri,& ſanguinei;ſed nulli videntur;imò color ipſorum eſt prorſus alienus à colore ſanguinis, vnde patere poteſt non generari à ſan-

B guine corrupto. Cæterùm quamuis neq; Aristotelis,neque Theophrasti opinionem aſtruere velim, ad Mercurialis argumenta tacitè tamen reſpondere poſſim.nam quod dicit capitis carnem citò abſumendam iri, ſi ex ea Pediculi orirentur,id leue argumentum eſt: non enim carnem edunt Pediculi,vt ex Aristotele diximus,ſed carnis viuę ſucco aluntur:neq; in vtraque illa hecticæ ſpecie caro ita abſumpta eſt, quin ſua putredine Pediculos generare poſſint niſi multos,paucos ſaltem,qui alios generabunt copiosè (non enim in ea ſententia ſum qua Aristoteles, qui ex eorum coitu Lendes ait naſci,ex Lendibus deinceps nihil) propter nutrimenti abundantiam.Quòd autem ipſa caro in quandam humiditatẽ ſoluatur,ex Vermibus, & Pediculis,qui in his hoc tempore apparent,licet cognoſcere.Neque hęc [f] Aristotelem latuere,qui in quibuſdam morborum generibus copiam naſci Pediculorum ſcribit. Auenzoar etiam lib.1. tract.1. cap.11. ſcribit fuiſſe ſententiam Galeni, quòd gignantur intra cutem & carnem,hoc eſt, in loco medio inter cutem,& carnem.Atque hac ratione quis etiam Aristotelem interpretari queat, quanquam Galenus locum, vbi generantur Pediculi,imum cutis, hoc eſt propè carnem eſſe velit. Iam verò ad primam rationem,quam adfert Mercurialis aduerſus Aristotelis diſcipulum Theophraſtum, quòd videlicet Pediculi non dentur in febri-

C bus, quæ fiunt ex putreſcente ſanguine, in promptu ſua eſt reſponſio, quòd ſanguis ille non putreſcit in loco vbi Pediculos generare aptus ſit: ſed hoc ſaltem verum non eſt,quòd rubei non dentur Pendiculi:quin contrà,hi colorem humoris quo conſtant,ſequuntur,vt mox patebit. Ego arbitror Pediculos,vel intra, vel extra corpus gigni;cùm extra gignuntur,id puto fieri dupliciter,vel enim ex excrementis tertiæ concoctionis ſudore,ſordibuſq; & immunditia,vt fit in longis itineribus,vel per contagium,& conuerſationem cum pediculoſis,qua de re pòſt. [g] Galenus verò eumq; ſecutus Princeps [h] Auicenna, ex huiuſmodi excrementis putrefactis, non acribus, non prauis, Pediculos in profunda cute oriri dicentes,non aduerſantur:nam ij de phthyriaſi loquuntur,non de vulgatis Pediculis,qui extrà fiunt. Sed eorũ ſententia vt rectè intelligatur, ſciendum eſt, inquit Mercurialis,quòd vbi ſanguis in ſubſtãtiam membrorum conuertitur, multa excrementorum genera producuntur, quorum alia diſſoluuntur per inſenſibilem tranſpirationem,alia per ſudorem,alia conuertuntur in ſordem;alia verò retinentur in ipſa cute: quæ retinentur in cute, ſi in ſummo eius retineãtur, faciunt furfurationẽ ſi in profundo,aut ſunt praua,& acria,& faciunt ophiaſim; aut non ſunt acria,neq;

D praua, & faciunt Pediculos. Proxima ſanè, & continens cauſa Pediculorum eſt materia putris calida,& humida,quæ in cute redundat. Hæc autem eſt ſordes quædã,quæ ſuperat,cùm aluntur partes ſolidę,retinetq; aliquo pacto naturam humoris ſuperantis.Poteſt autẽ quiuis humor putreſcere, non tamen æqualiter, qui calidus eſt, & humidus, putreſcit facilè,facilè etiam putreſcit pituita, quæ humida eſt,vbi ob circumfuſam fuliginem incaleſcat: eiuſmodi ſuccus cùm in cute putreſcit Pedunculos profert quales voluit Aristoteles, ſed ſi extrà propulſus capillorum fundo hæreat, communes illos generat,quales pueros, & mulieres magis infeſtant, illos quòd communiter tales ſuccos producere apta ſit eorum humida ætas, hastum ob eandem cauſam,tùm quòd longos alant capillos, quos nõ ineptè ſyluam,aut nidum Pediculorum vocare liceat; bilioſus verò & melancolicus ſuccus ægrius putreſcit, magis interimit,quàm gignit Pediculos: nam hos conſtat felle illito interimi. Sordes autem illa,quæ communes Pedunculos gignit,à ſanguine pituitoſo maximè,vt dixi proficiſcitur;quæ Plattas à pituita glutinoſa;quæ Scirrones à ſanguine vel pituita,cui admixtum ſit aliquid flauę, vel atræ bilis tenuioris vim habens leniter erodendi. Qui capillorum ſyluam frequentant,

minus

Ex carnenõ naſci.

Nõnaſci ex ſanguine.

[f] *lib.5.Hiſt. cap.31.*

[g] *Lib. 1. de comp. med. cap.7.*

[h] *Lib.4.fen. 7. tract.3.c. 26.*

minus præter naturam esse videntur. Plattę siue Morpiones aridiorem sortiuntur materiam, E
qualis est semiassata: vnde minus turgidi, sed pressiores videntur. Cyrones siue Pedicelli ex
siccior adhuc sunt materia, quæ lentoris inopia velut in atomos discinditur. Rursus Pedi-
culi illi communes cum putrefactum sui ortus causam habent sanguinem, rubei sunt, qui pi-
tuitam, vt plerumque fit, albi, cui admixta bilis portio est, veloces sunt, longi, & citrini, cui
melancholia, cinerei, macilenti, & tardi. Iam verò extrà corpus ex contagio, & cõsortio cum
pedicosis, itemq; ex neglecta corporis munditia nasci Pediculos communes neminem latere
puto. Accidit, inquit, Hali peregrinanti copia Pediculorum in corpore propter sudorem, ac
puluerem, balneique paucitatem. Milites vulgares non ipsi etiam tantùm scatent Pediculis
in castris propter rarius mutatas vestes, maximè camisias, & linteamina, sed ipsos etiam præ-
fectos ac nobiles inficiunt. Ad cuius corroborationem narrabo quoddam augurium ex Pau-
sania, de Phalantho Spartano Pediculis ex longo itinere infecto. Phalanthus Spartanus, in-
quit itaque Pausanias, classe in Italiam vectus cum Tarentinis congressus, & repulsus caput
in sinu Æthræ vxoris reposuit; illa marito Pediculos legens profusis lachrymis sortem eius
aduersam defleuit. Itaq; oraculum Delphicũ de fede ibi figenda, vbi ἀπὸ αἰθρας imbrem de-
cidere animaduertisset, Phalanthus intelligens, non multo post Tarento potitus est. Paupe-
res item non tam ob prauitatem esculentorum & potulentorum, quàm quòd nullam adhi- F
beant munditiam, neque mutent lintea sæpius, sed pannis ijsdem vestiantur, Pediculorum
multitudine vexantur: quod & remigibus vsu venit in triremibus, & his, qui religionis causa,
non linteis, sed ex lana contextis tunicis vtuntur. Scorta & hi qui frequenter concumbunt, si
non lauentur sæpè, si non detergant sordem, si eadem veste vtantur, quę vt inquit Lucretius,
veneris sudorem excitat, Plattis vexantur. In publicis nosocomijs quantum vigeat Pe-
diculorum, nemo nescit. Sed vt ad locum generationis reuertatur oratio: possunt quidem in
toto corpore gigni, vbique enim porosa est cutis, vbique sordes oriuntur. Est tamen locus
omnium maximè excepto capite opportunus, qui est ad emunctoria cùm axillarum, & in-
guinum, vbi scilicet copia excrementorum colligitur, & sordes tecta pressaq; ac pilis obsita
minus patent diffiationi. Collum etiam licet detectum, & ferè glabrum plurimos edere solet
Pediculos, quòd illic emunctorium quoq; sit, cum amplissimis vasis calidiorem humorem
ad caput deferentibus, quorum sanè causa frequentior, & copiosior illic est sudor. Aristote-
les [i] in ea etiam fuit sententia, quod in capite magis, quàm cæteris corporis partibus abun- G
dent, cuius verba modò inter causas citabimus. Videamus itaque nunc causam effectricem:
circa quod, inquit Mercurialis videntur conuenire omnes authores, efficientem causam Pe-
diculorum esse calorem: sed non est certum quis calor faciat Pediculos. Auicenna videtur
voluisse duos calores concurrere ad eorum productionem, alterum vniuersalem, quem ap-
pellat creatorem, seu chalcodeum; alterum verò particularem, quẽ tertia tertij, tract. 3. c. 1.
appellat naturalem: illum mediatam causam vocat, hunc verò immediatam: sed circa hanc
sententiam duæ, inquit, Mercurialis, oriuntur quæstiones. vna est quo pacto calor naturalis
in re putrefacta possit generationem vllam moliri: quia si materia est putrefacta, videtur om-
nino priuata esse calore naturali, & putredinalem duntaxat possidere: Altera dubitatio est
quomodo si vera est hæc generatio Pediculorum dixerit Aristoteles etiam pisces Pediculis
tentari. Ad primam dubitationem fuerunt aliqui, qui dixerunt litteram Auicennæ negatiuè
legendam esse: quasi dicat, quòd non naturalis calor faciat Pediculos. Sed hæc responsio est
mera fuga. Eapropter fuerunt alij, qui dixerunt duplicem esse calorem putredinalem, alium
qui perfectè & integrè putrefacit materiam atque eam deducit ad incinerationem: alium ve
rò esse qui putrefacit quidem, sed non perfectè; ita quod non producit prorsus materiam ad
incinerationem. Primum calorem dicunt nullo pacto generare posse, secundum verò gene- H
rare hoc pacto; quia cùm non perfectè putrefaciat materiam, eam aliqua ex parte disponit ad
suscipiendam formam animæ. Sed hæc sententia Mercuriali non videtur cõstare posse; quia
tametsi calor iste putredinalis non prorsus putrefaciat materiam, tamen cùm sit extraneus,
& putredinalis, nullo modo potest materiam disponere ad vitam suscipiendã: quia hoc opus
proprium est ipsius caloris natiui: præterea non potest hæc responsio accommodari verbis
Auicennæ; quia ipse dicit effectorem Pediculorum esse calorem naturalem. Iam verò calor
non est naturalis. Itaque dicendum est id quod dicit Aristoteles, [k] vbi sermonem faciens de
ijs, quæ gignuntur ex putri materia, scribit quòd putrefactio nihil producere potest, sed om-
ne quod generatur, ex concocto generatur. Ex quibus verbis colligitur secundum placita
Aristotelis, quod vbi ex putrefactis generatur aliquid, generatur, quia ibi est semper aliquid
concoctum: quod si adest aliquid concoctum, necessum est etiam vt in omni tali generatione
adsit semper natiuus calor; quia solius caloris natiui est concoquere. Vnde dicit idem Mer-
curialis,

Præfectis, militũ etiã Pediculis in bello infici.

In Phocicis. Phalanthi Spartani augurium.

Loca Pediculis gignẽdis apta.

[i] *Sect. 1. Probl. 16.*

Qui calor Pediculos gignat.

Calor putredinalis duplex.

[k] *lib. 3. de gener. Anim. cap. 11.*

A curialis, quòd in omni putrefactione, ex qua generatur aliquid, non prorsus interit natiuus calor, sed semper aliquid eius remanet, quod concoquens partem aptam & dispositam, eam etiam induit dispositione ad suscipiendam vitam, & formam. Atque hoc idem dicendum de Pediculis, quòd fiant à calore natiuo concoquente partem illorum humorum, qui putrefiũt. Ad secundam modò dubitationem respondeo, quòd Pediculi, qui exercent pisces, primò nõ gignuntur in ipsis, secundò non sunt eiusdem generis; nam, inquit, Aristoteles, quòd generantur Pediculi quidam in limo, qui tentant & excruciãt pisces. Cùm itaq; eo, quo diximus, calore proueniant, eodem etiam foueri volunt, & sine eo viuere nequeunt: quamobrem vbi hominis iam corpus tabescere sentiunt, membraq; sensim sanguine & spiritu vitali destitui, vel ipsum deserunt, vel ipsas partes occupant, quibus sanguis, calorq; natiuus diutius inhæret. Expertumq; est à libitinarijs, ac vespillonibus in ea se lacuna recondere circa stomachi orificiũ, in quam desinit cartilago ensiformis, vel in ea, quæ mento subest, ac vocali arteriæ incumbit. Siquidem illæ partes, vtpotè cordi vicinæ ad extremum vsque halitum calescunt: quod à nonnullis incunctanter pronunciatur certissimum id esse imminentis mortis argumentum, iam iamq; emigrantis animæ indubitatum signum. Relatum est quoq; ab Apollo- B nio in libris mirabilium historiarum, sententiam fuisse Aristotelis, quòd in illis, qui iam iam morituri sunt, Pediculi deserunt capita, atq; in puluinaribus reperiuntur, cuius rei reddens rationem Alexander Aphrodisæus [l] dicebat, idcirco à Pediculis deseri morituros: quoniam opus habent tepore quodam atque etiam succo sanguineo, & dulci, quibus cùm destituantur in morituris corporibus, facilè fit, inquit, vt ipsa deserentes, quærant meliora loca. Tetigit hoc quoque Scaliger: [m] Pij ciues, inquit, maximè sciunt hoc quod scribam: vbi è miseris illis moritur aliquis, confestim ex veteri hospitio, scilicet cadauere demigrant Pediculi. Estque super hoc etiam problema Ambrosij [n] Leonis Nolani, qui quærens, cur à defuncto Pediculi diffugiunt? An quia, respondet, defuncti sanguis extincto eius calore refrigeratur, quamobrem etiam vaporem halitumque omnem amisit, quo Pediculi viuunt & gignuntur, vt ait Plutarchus. An quia defunctus frigidus est, vt marmor, quare cuncta, & pili, & vestes, quæ in eo sunt, vehementer frigent: frigus autem fugiunt Pediculi, quod & pedibus, & ventre, & dorso atque vndiq; sentiunt. Quod pertinet ad causam finalem Pediculorum, Q. Serenus secutus est hanc sententiam, quòd natura faciat Pediculos, ad hoc, vt abrumpantur somni, atq; vt homines vigilent, & curis incumbant: sunt enim carmina ipsius hæc:

Quo calore foueãtur.

Pediculi mortua corpora deserunt.

[l] *lib. 2. Problem. 30.*

[m] *Exercit. 246. 5.*

[n] *Probl. 225*

Causa finalis.

C *Noxia corporibus quædam de corpore nostro*
Progenuit natura, volens abrumpere somnos
Sensibus admonitis, vigilesq; inducere curas.

Sed hæc sententia Mercuriali videtur explodenda; propterea quod cùm Pediculi fiant, inquit, maximè in pueris, sanè illis opus est multo somno. Vnde natura si hoc tentaret, potiùs tentaret destructionem, & damnum illorum, quàm secus. Fatetur interim, illis, qui in triremibus viuunt, opus esse hoc excitatorio, sed pueris minimè. Quocirca dicẽdum iudicat cum Auicenna, quòd si vlla causa finalis tradi potest Pediculorum, hæc vera est, vt consumantur putridi humores existentes in corpore: vel dicendum est quemadmodum dicit Auerroes, [o] finem esse Pediculorum, vt non ocietur natura, quippè quæ nunquam debet feriari, sed semper aliquid producere: eapropter etiam in generatione Pediculorum, & aliorum animalium nullum finem alium habere videtur, quàm vt non ocietur. Cęterùm Serenus Aristophanem secutus videtur, apud quem Chremulus ditescere cupiens Peniæ siue paupertati exprobrat, quòd Pediculos generet, qui dormientes excitant. Ait autem:

[o] *Lib. 12. Metaph. 18*

D Εὖ γὰρ ἂν πορίσαι τί δύναι ἀγαθὸν, πλὴν φώδων ἐκβαλὰ
Καὶ παιδαρίων ὑποπεινώντων, καὶ γραῒδίων κολοσυρτῶν,
Φθειρῶν τ' ἀριθμὸν, καὶ κωνώπων, καὶ ψυλλῶν; ἐδὲ λέγω σοι
Ὑπὸ τ̃ πλήθους αἳ βομβῆσαι περὶ τὸν κεφαλὴν ἀνιῶσιν
Ἐπεγεῖρσαι καὶ φράζεσαι, πεινήσας. ἀλλ' ἐπανίσω.
Tu enim præbere aliquid poteris bonum præter vesicas ex balneo?
Et puerulos subfamescentes, & vetularum tumultum,
Pediculorumq; numerum, & Culicum, & Pulicum (neque dico tibi
Sub qua multitudine) quæ resonantes circa caput, dolorem inferunt,
Exuscitantes, & dicentes, esuries, sed surge.

Inter causas primatiuas, quas apud authores inuenio, potissimùm sunt ætas, sexus, victus, & habitus corporis; ætas autem puerilis, & sexus muliebris maximè Pediculos procreare apti sunt, quemadmodum paullò antè ex Aristotele diximus, nimirum propter humiditatem: quanquam viri etiam interdum ijs affligantur non solùm in capite, pube, axilliq; & palpe-

Causæ primatiuæ.

bris,

bris, quin inſuper in toto corpore, ita vt ſæpius mortem inferant, ſicuti fuſiùs de pluribus recenſebimus poſtea. Ocium eſſe de præcipuis Pediculorum occaſionibus ego ſemper exiſtimaui, quòd eo ſemper natiuus calor torpeſcat, & excrementa faciliùs putreſcant, nam

Et vitium captant, ni moueantur aquæ.

[p] *Lib. 20. c. 12.* Diodorus in empiricis teſte Plinio, [p] ocimi cibum Pediculos etiam facere author eſt. item caſtaneæ, vti Galenus [q] memoriæ prodidit, maximè idoneæ ſunt, Pediculos proferre, potiſſimùm in pueris, & mulieribus, in quibus ob cruditatem redũdat humorum multitudo. Qui ficis frequenter veſcuntur, etiam Pediculis frequenter tentari ſolere putantur. Sanè ficus ſcribit Galenus libro præcitato, item libro de cibis boni & mali ſucci, ſi frequenter edantur, Pediculos proferre; idem Oribaſius, & Paulus aiunt. Cuius rationem aſſignaturus Ambroſius [r] Leo Nolanus: An quia Pediculus, inquit, gignitur de ſanguine humido leni ſubcutaneo atq; calidiuſculo: ficus autem hunc ipſum ſanguinem comedentibus auget, vel ſi ipſa in illũ vertatur: vel ſi eius ſuccus in venis adauctus concalfaciat ſanguinem atque humidum ſpumeſcentemq; efficiat, qui natura ipſa ad cutem tendit, ac ſub cute aliquanto retentus putreſcit, inq; Pediculos vertitur, ſignum, quòd ficus comeſſantes etiam tubercula, & verrucas malas in cute oriri ſentiunt. Laurentius Ioubertus verò ficus prima menſa ſumptos, non poſſe nocere tradit: nulla enim, inquit, peculiari qualitate Pediculos gignunt (vt quidam exiſtimãt) ſed tantùm ſua corruptela, dum in ventre diutius commorantes ipſæ corrumpuntur. Author eſt Galenus de bono & malo ſucco, caricas, & ad morbos faciendos, & ad bonam valetudinem eſſe comparatas. Si enim ipſæ ventrem pertranſeant, & hepar, & renes (ſic enim legendum iudicat Ioubertus, non cum alijs cutim vice hepatis, aut venas vice renum) liberè permeant, quia abſtergere valent, & vias ductuum expurgare; ſin diutiùs morantur, deteriorem ſuccum gignunt, & qui Pediculorum vim magnam progeneret, ait Galenus, hęc eſt, calidum humidumque & facilè putrens excrementum. Reliquæ agalochi ſpecies (præter Indicum) ſuffitu Pediculos ob dulcedinem creant: ſolum Indicum hos ſua acrimonia naſci prohibet, vt ſcribit Ruellius. Dioſcorides [s] ſcribit quoſdam putare viperarum eſu Pediculos procreari, ſed id ipſe refellit, & Plinius [t] Pediculos è toto corpore expellere ius viperę ait. Qui guſtãt de oleo, in quo eſt extinctus Stellio, Aeliano [u] teſtante, ſcatebit Pediculis. Proueniunt etiam largiùs Pediculi mutatione aquarum, quibus lauare ſe ſolent ea quorum natura Pediculos patitur. Quod ſcriptum eſt ab Ariſtotele, [x] vbi quærit cur mutationes aquarum faciunt, vt Pediculi, in quibus haberi poſſint, multi habeantur? An quod, inquit, humoris eruditas, quã perturbatio illa committit, quæ ex aquæ vario vſu in crebra commutatione redundat, humoris creare copiam poteſt, præſertim in loco humori opportuniore. Cerebrum autem natura humidum eſt: quare caput maximè perpetuò humet: huius autem loci vis, ad progenerãdos Pediculos apta eſt: patet hoc in puerili ætate. Caput enim puerorum madet abundè, & ſæpè aut grauedine conflictatur aut ſanguinis profuſione. Quin etiam Pediculos plures illa ætas habere ſolet. De immunditia ueſtium antè diximus, item de conuerſatione cum pedicoſis: ſunt tamen etiam veſtes, quæ miraculosè Pediculos generant, quales ſunt quæ fiunt ex lanis ouium à Lupo morſarum, adeò vt ſint qui hominem Pediculoſitate confectum ſignificare ſi vellent, ouillam illi pellem inducant, quam Lupi caput impactis dentibus diſlaceret: ſiquidẽ ouium, quas Lupus occiderit pelles, ac vellera, & facta ex his veſtis, lõgè quàm cætera aptiora ſunt ad Pediculos procreãdos. Quod cùm fit tum ab Ariſtotele, [y] tum ab alijs receptum, quæſiuere multi cauſam, illudque cupedinariorum experimento deprehenderunt, carnes huiuſmodi quæ lupinis dentibus laceratæ fuerint, dulciores eſſe, quòd tactum ab Horatio volunt, vbi inter ea, quæ iucundiora delicijs regijs enumerat, hœdum etiam ereptum lupo recenſet: quod tamen Pierius [z] Valerianus ad frugalitatem potiùs redigendum arbitratur, vtpotè quia Horatius parſimoniam eo loco in primis laudet, hiſque tantum carnibus fruatur, quæ aut inemptæ ſunt, aut niſi abſumantur perituræ. Vel ex eo magis iucũdum, quia qui ſemel amiſſus erat, ſit receptus. Sed vtcunq; illi, ſanè dulcedinis huius cauſam eſſe dicunt caliditatem, & igneam propè vim, quæ ſit in anima lupi, vtpotè quæ oſſa, vel duriſſima in vtero liquefaciat, ariditate permollita, euenireque inde vt carnes facilius atq; celerius putreſcant, ſi morſu fuerint huiuſmodi vitiatæ: lanaſq; identidem contaminatas, contagionem illã etiam in veſtibus pertinaciter perſeuerare. Cæterùm ſunt qui iudicent hoc non à calore, vel putredine prouenire, ſed ab aſperitate potiùs, & medicorum vtar vocabulo, vellicatiua quadam vi, quæ carnem ſcabritie interterat, pruritumque ſuſcitet, vnde poſtmodum humanæ cutis humore corrupto Pediculi ſuboriantur: abſurdumque eſſe dicunt aſſerere vim illam à lupi ſpiritu morſuuè vſque adeo in vellera diffundi, quæ totiens abluantur, ſolentur, depurgentur, inungantur, deſęcentur, ac propè modum excoquantur. Referunt verò venatores, & cul-

[q] *Lib. 2. de aliment. facult.*

Ficus cur Pediculos generent.

[r] *Probl. 179.*

[s] *Lib. 1. de ſtirp. nat. c. 36.*

[t] *lib. 29. c. 6.*

[u] *lib. 9. c. 19.*

[x] *lib. 1. Probl. 16.*

Pelles ouiũ à Lupo cõmorſæ cur Pediculos generent.

[y] *Plutarch. lib. 2. ſymp. q. 9.*

Carnes à lupo laceratę cur dulciores.

[z] *Lib. 10. Hierogl.*

pones

A pones animalia, quæ ictu vno procubuerint, vno, vt ita dicam, spiritu suffocata, solidiora, minusque putrefactioni obnoxia reddi. Quare Homerus rerum omnium doctrina insignis, sue coria, siue lora commendet, bouis ea dicit esse ἰφικταμένοιο, ictu quippè valido mactati. Itaque eorum, quæ neque morbo, neque senecta pereunt, sed iugulatione, coria validiora sunt, neruosioraque. At quæ pluribus conficiantur plagis, difficulterq; aut cunctanter exagitata, delassataque perimantur, præsertimque si ferro saucientur, facilè putrescere, neque in alterum diem asseruari posse. Eorum autem quæ tam lenta perimantur morte, contaminatam vim & in pelles, & in vellera, quin & in vngues penetrare, præcipuè autem si mordentur à feris: vngues etiam ipsos obnigrescere, sanguine, humore, & medullis etiam ipsis præ timore, & cruciatu contaminatis, inditiumque id tabis esse. Quare minimè mirum si contagio huiusmodi etiam in vellera diffluat, coriaque tentet, & omnia denique computrescere compellat. Atque hinc pediculositatis significatum. Agitat hanc quæstionem [a] etiam Mercurialis ex Plutarcho. Scitum est illud etiam, vestes ex lana morticinorum Pediculos facere: ita verò morbidorum alias infectiones. Auicenna inter causas effectrices Pediculorum, leuem capitis fricationem etiam recensет; quam sententiam sano modo intelli-

B gi vult Mercurialis, quandoquidem si corpus sit mundum, fricatio leuis, inquit, nullo modo producit hunc morbum; sed si sit vitiosum, & immundum, procul dubio fricatio illa leuis excitat materiam, calefacit ipsam, & cùm non inducat, disponit ipsam ad generationem Pediculorum. Hac eadem ratione dicitur ab Auicenna coitum in immundis corporibus hunc morbum parere. Aristoteles quosdam morbos ceu causas Pediculorum effectrices ponere videtur, sed qui ij sint, non explicat: nos in secunda, & tertia hecticæ specie plurimos Pediculos generari diximus, sed rationem non reddidimus: eam reddidit Alexander Aphrodisæus, [b] quærens cur tabidis, & purulentis copia interdum Pediculorum oriatur? Quoniam, ait, pus humores corrumpit: humores denique vitiati calore naturali concalfacti animalia creant, sicut etiam in cœno, aut quibuslibet fæcibus enasci Vermes consueuerunt. Sic ille: ex qua etiam sententia dicere licebit, humores illos prauos, (Pediculorum materiales causas,) quos calidos esse voluimus, non adeo calidos dici posse, vt acres videantur, tantum abest, vt adusti & erodentes dici queant, qualis est materia faciens elephantiasim, quam perperam Gordonius per morbum Pedicularem indicari somniauit. Eam enim gignendis Pediculis ineptam esse, vel inde patet, quòd naturæ animantium,

C tam sit inimica, vt nec mures, nec Muscæ eam gustare audeant, quin instar aceti terram fermentat, teste medicorum Coryphęo Galeno. Quin etiam experimento constat elephantiacos non esse Pediculis obnoxios, adeò vt carere Pediculis, à nonnullis inter lepræ æquiuoca signa reponatur, nisi tunc Pediculi ab externa causa in ijs proueniant. Videntur denique quædam loca hoc habere velut proprium, vt Pediculosos reddant homines. Hoc enim memoratu dignum refert Gonzaluus Ouiedus, dum in Indiam Occidentalem ex Hispania soluceret, lineamque æquinoctialem traijceret, omnes Pediculos quos in vestimentis, ac capite habebant, quibuscum proficiscebatur, extinctos fuisse, iam verò cùm rursus domum versus nauigarent, & ad eandem lineam peruenirent, capita, corpus, stragula, tegumenta, vestesque Pediculis infesta ac referta fuisse; quod se aliquoties expertum esse scribit Ouiedus. Multi ex recentioribus Pediculos ex Lendibus generari quoque existimant, sed contrarium scripsit Aristoteles. Sed nescio quid responderit Aristoteles ijs, qui ex vnico, vel duobus tantùm Pediculis, quos ex contactu pauperum pediculosorum accepere, adeò plenas habuere vestes, vt vix medicaminibus adhibitis cesserint. Vnde autem illi, nisi ex eo-

D rum Lendibus, quę meritò oua Pediculorum vulgus appellat, non minus de hisce, quàm ipsis Pediculis occidendis solicitum.

Animalia vnico ictu occisa, sapidiora.

[a] *lib. 1. Var. lect. c. vlt.*

Morbi Pediculorum causa.

[b] *lib. 2. Probl. 31.*

Gordonij error.

MORTVI A PEDICVLIS.

PHTHYRIASIS Græcis, Latinis morbus Pedicularis appellatur, vbi ex sanguine, & humoribus malis, & corruptis intra cutim Pediculi generantur. Hoc qui laborant, à Vermibus deducto nomine σκωληκόβροτοι etiam appellantur, qua dictione vtitur etiam D. Lucas de Herode loquens quem ita obijsse modò dicemus. Est autem iste morbus malus & prauus, & præsertim si increscat: quoniam non modò turpe est Pediculis scatere atq; hoc tœdio affligi, verùm etiam interdum ad mortem producit. Phtyriasis, inquit Marcellus, plerunq; in perniciem conuertitur, nisi occurratur. quid mirum, si corpus exedant,

Morbus Pedicularis.

quemad-

[a] *Lib. 26. cap. 13.* quemadmodum [a] Plinius quoq; atteſtatus eſt his verbis: naſcuntur in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus, quemadmodum aliquot exemplis corroborare libuit, ex quibus conſtabit plurimos diuinitùs punitos propter commiſſa in diuinum numen, ac proximos ſuos peccata; nonnullosq; ea fœditate correptos eſſe ob collectos, quales diximus, in corpore humores, cùm ex deprauato victu, quemadmodum de Acridophagis diximus, tùm varias alias ob cauſas, vt pòſt patebit. Antiochus Epiphanes Aſiæ rex, qui fanum Hieroſolymitanum Iouis Olympij ſtatua profanauit, & Iudæos ad internecionem delere ſtatuit, ex Perſide re malè geſta fugiens, inteſtinorum dolore, vt legitur in libro ſecundo Machabæorum cap. 1. grauiſſimo correptus, minas maiores ſpirans, Hieroſolymam proparabat: Verùm in itinere ex curru delapſus tanta putredine affici cœpit, vt Vermibus è corpore ſcaturientibus fœtorem aſtantes vix poſſent ferre: cœpit tum erratum ſuum confiteri, & ſeſe Iudæorum Deum coliturum, templum quod diripuiſſet, longè magnificentiùs reſtauraturum vouit, verùm ſimulata pœnitentia Deum permouere non potuit, ſed deſperabundus in medijs montibus vitam infelicem finiuit. Herodes Aſcalonita, referente [b] Flauio Ioſepho, rex Iudeæ Antipatri filius, poſt interfectos Alexandrum, Ariſtobolum, & Antipatrum filios, trucidatos item innocentes, ad intercipiendum ſacrum Virginis partum Vermibus ad extremum toto corpore ſcaturientibus perijt. Lento calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quàm intus popularetur viſcera, aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet continuò cibos ſuggerere, ſimulq; vexabatur inteſtinorum exulceratione, & colicis paſſionibus. Pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, ſimiliterq; inguina. Ipſa quoq; verenda putrefacta ſcatebant Vermiculis, accedente fœda, nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore grauiſſimo: ſuper hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. Herodes Antipas ſedens pro tribunali, & veſtitus veſte regali, concionabatur ad populum: populus acclamabat Dei vox, non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum angelus domini, eo quòd non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à Vermibus expirauit, vt legimus in actis Apoſtolorum. Alcman vnus ex clariſſimis Græciæ poëtis hac etiam fœditate perijt. Pheretima Batti filia Cireneorum regina, cùm ob interfectum filium ſuum Arceſilaum tyrannum Barcæos ope Perſarum victos crudeliſſimè vlta eſſet, viua Vermibus, teſte [c] Herodoto, abſumpta computruit. Pherecides Syrus Pythagoræ præceptor Pediculari morbo correptus primùm emiſit ſudorem calidum, viſcoſum & mucori ſimilem poſtea verò prorſus belluinum, tandem Pediculi creuerunt, cumq; carnes in Pediculos diſſoluerentur, ac fœda iam turpisq; facies euaſiſſet, abſtinuit, à conſortio familiarium, & eos fugiebat. Ad eum grauiter affectum cùm viſendi gratia Pythagoras diſcipulus aduenisſet, ac πῶς διακειται, quonam pacto haberet, eſſet ſciſcitatus? protendens is digitum per ianuam χροιδιᾶλα ex corpore, inquit palam eſt: quod & parœmioides apud philoſophos mox eſt factum, ſed ita vt deteriora ferè indicentur. Q. Serenus de eodem cecinit:

Sed quis non paueat Pherecidis facta Tragœdi
Qui nimio ſudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miſerum quæ morte tulerunt.

De Platonis Pediculis, quoniam in prouerbium abiere, in prouerbijs dicemus. Caſſander Antipatri filius Rex ſceleſtiſſimus, qui Olympiadem Alexandri matrem, & Alexandri filios interfecit, ex hydrope in phthyriaſim incidẽs perijt, vt [d] Pauſanias prodidit. Caliſthenes Olynthius dum carceris cuſtodia teneretur, præterea & Mutius Iuriſconſultus eadem tabe interiere narrante Plutarcho in Sylla, qui Sylla Metrobium Lyſiodum licet exoletum, non diſſimulabat perpetuò amare: vnde etiam morbum aluit ex leui ortum occaſione, & perdiu vlcerata viſcera ſua ignorauit. Hinc putrefactum corpus, & in Pediculos totum verſum, vt cùm multi interdiu noctuq́ue tollerent eos, nulla parte potuerit tamen, quod reijciebatur æquare illud, quod ſuccedebat: verùm omnes veſtes, pallium, pallubrum, illo repleretur fluxu & tabe, adeo ſuppullalabat. Ideo bis die ingrediebatur balneum, abluens, & abſtergens corpus. Cæterùm nihil proficiebat, ſuperabatq́ue copia omnem purgationem. Meminit illius Plutarchus in eius vita, item [e] Plinius ſcribit Syllam perijſſe erodente ſeipſo corpore, & ſupplicia ſibi gignẽte. Meminit item [f] Pauſanias his verbis: Sylla quidem multa in Athenienſes crudelia admiſit facinora, & à Romanorum more aliena. Diſſimiliaq; non fuerunt, quæ in Thebanos, & Orchomenios fecit. Quibus, & addidit, quod illud ipſum, quod Alalcomenis fuit, Mineruæ ſignum erupuit. Hunc hominem qui Græcorum ciuitates, & patrios deos tam furenter vexarat, morbus omnium teterrimus oppreſſit, Pediculis è toto corpore erumpentibus: huc priſtina hominis felicitas recidit; vt rectè etiam dixerit Serenus:

Antiochus Epiphanes.

Herodes Aſcalonita.

Herodes Antipas.

Alcman. Pheretinia.

Pherecides

Caſſander Antipatri.

Sylla.

[b] *Lib. 18. ant. Iud. c. 8.*

[c] *Lib. 4.*

[d] *In Bœoticis.*

[e] *Lib. 7. & lib. 11. 33.*

[f] *In Bœoticis.*

Sylla

A *Sylla quoq; infœlix tali languore peresus*
Corruit, & fœdo se vidit ab agmine vinci.

Fama est eum qui bellum seruile mouit in Sicilia fugitiuum Eunum nomine, postquam attractus Romam captiuus est, morbo pediculari, interijsse, de quo consule Plutarchũ, & Diodorum. Galerio Maximino Cæsari in Christi nomen arma mouenti putrefactis introrsum vitalibus (Egnatius genitalia habet) ex auribus, ore, naribusq;, non aliter quàm ex putredinis cloaca Vermes continuè scaturiebant, intolerabili quodam cum fœtore quocunq; deferretur: cùm nulla medicorum ope leuaretur, sibi ipsi manus intulit. Speusippum Eurymedontis filium Athenienſem philosophum, Platonis ex sorore nepotem, quem nonnulli mortem sibi intulisse tradunt, Plutarchus efferuescentibus toto corpore Pediculis interijsse scripsit. Pleminius legatus à Scipione Locris cum præsidio pop. Rom. præfectus, cùm templum Proserpinę opulentissimum diripuisset, vinctus Romam Senatu iubente ductus est, carceriq; incluſus Pediculari morbo, si Liuio [g] credimus, & Valerio Maximo, [h] ante cauſę dictionem miserè perijt. Iulianus Iuliani apostatæ auunculus (qui Antiochiæ sacram mensam in tẽplo, lotio emisso profanauerat, Euzoio episcopo ob id eum obiurganti alapam impegerat) non
B multò pòst graui morbo correptus inteſtinorum putrescentium, miserè interijt, excrementis non amplius per meatus suos, sed per os sceleratum egredientibus. Sozomenus [i] addit etiam carnem eius putrefactam in Vermes conuersam esse, qui in profundo abditi, viuam carnem tantisper depasti fuerunt, donec eum interimerint. Honorius Vandalorum Rex Arrianus in Africa phthyriasi perijt, vt Sigebertus scribit, cum 444. Catholicos episcopos in exiliũ egisset. Eodem Sigeberto referente Arnulphus Septimus à Carolo magno Imperator, Normanis perdomitis nimio successu elatus, ita contumax in omnes, tum vel maximè Ecclesiasticos factus est, vt dei nutu pediculari morbo breui consumptus sit. Metropius ob societatem Vngarorum contra Morauos introductorum hoc illi accidisse scribit. Alij tradunt profligatis Formosi pontificis hostibus à proditore quodam veneno potionatum euicto per triduanum somnum pharmaco in phthyriasim postea incidisse. Author est Vincentius [k] in Auernensi ciuitate, Proiecti episcopi occisorem Radbertum viuum esse à Vermibus corrosum. Fulcherus Nouiomagẽsis episcopus in Gallia morbo Pediculari interijt, cuius cadauer cùm Pediculis scaturire non cessaret, ceruino corio insutum terræ mandatum est: magnum punitæ ambitionis, & simoniæ exemplum inquit Iacobus [l] Meyer. Leostanus adolescens famam
C de crinibus, & vnguibus Edmundi regis Anglorum sensim crescentibus in dubium reuocãs sibi corpus ostendi minis impetrauit. Eo viso in amentiam incidit, & phthyriasi haud multò post perijt. Platina narrat ex Sigeberto Alpindim Dodonem, quòd Lambertum virum sanctissimum episcopum Vltraiectẽsem apud Leodium interimisset, quia Pipinum eius fratrem reprehenderat, quòd vxori pellicem superinduxisset, pediculari morbo postea consumptum fuisse. Lambertus Constantiensis episcopus phthyriasi, vt Bruschius annotat, perijt anno 1017. & nostro sęculo Clemens Septimus Pont. Maximus, vt scribit Folengius Psal. 105. Napus Turrianus Mediolanensium tyrannus ab Othone Vicecomite captus, clatratæq; caueæ incluſus narrante Iouio, [m] post annum vnum, menses septẽ, dies vigintitres, in eo squalore, fęda illuuie, & enatis subinde Pediculis consumptus est. Antonius Picens monachus eremita, vt testantur Anton. Panormitanus de rebus gestis Alphonsi, & Aeneas Syluius in commentis, phthyriasi perijt. Tertia Aegypti plaga à Domino per Mosem immissa, puluere ab Aarone percusso in Pediculos conuerso, qui homines, & bestias miserè afflixit per vniuersam Aegyptum, excepta Gosene, quam incolebant Israelitæ; quod prodigiũ cùm magi imitari non possent, confessi sunt digitum esse Dei. Meminit huiusce plagæ etiam Flauius Ioseph
D phus his verbis: [n] Rursum igitur Deus alia clade in hominem fraudulentum vindicat. Pediculorum enim magna vis è corporibus Aegyptiorum scatebat, à quibus mali malè perdebantur, neque lauacris, neq; medicamentorum inunctionibus eos extinguere valentes. Qua noua peste turbatus rex, & non magis ipso periculo, quàm eius fœditate, ac turpitudine territus, nequam cùm esset ægrè dimidiata ex parte resipuit. Hebræis enim exire permissis, ac mox malo cessante liberos, & vxores reditus obsides ab eis exigebat, &c. Antiochus Syriæ rex Iudeæ infestus tanta laborauit putredine, vt enatis è corpore Pediculis non ipse tantùm sit extinctus, sed integrum ferè exercitum infecerit. In Insula S. Thomæ duplex hominum genus, albi & nigri, hi Pediculis infestantur, albi minimè.

Eunus fugitiuus.

Speusippus

Pleminius.

[g] *Lib. 9. 2. bell. Pun.*

[h] *Lib. 1. c. 2.* Iulianus.

[i] *lib. 5. c. 8.*

Honorius.

Arnulphus Imp.

[k] *lib. 22. ca. 119.*

[l] *In Chron. Fland.*

[m] *In vita Othonis.*

Aegyptipla ga ex Pediculis.

[n] *lib. 2. Antiq. Indaic. cap. 5.*

Antiochus.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

DVO hîc conſideranda nobis veniunt, nimirum ne homo, vel aliud quoduis animal Pediculos generet, item ſi iam generati ſunt, vel continuè generentur, vt eos occidere fugareque queamus. A Pediculis ſeſe quilibet facilè præſeruabit bona victus ratione ſi vtatur, vt cibis, & potu boni ſucci, & corporis, veſtiumque & lectorum munditia, potiſſimùm verò quæ ex lana conficiuntur: hęc enim aptior eſt gignendis Pediculis, quàm quę ex lino, quod Aegyptijs aduerſus horum ſerpentium ortum maximè commendatum fuiſſe author eſt Plutarchus, qui ſcribit [a] eorum Sacerdotes, ſeu ſapientes lineis veſtibus vſos fuiſſe, quia plùrimum ab excrementorum natura abhorrebant. Si verò iam nati fuerint Pediculi, hîc duo rurſus obſeruanda, nunquid in corpore, vel extra corpus ortum habeant: nam qui extrà vel ex neglecto corporis veſtiumq; cultu, ſudoreque naſcuntur, facili modo, & breui fugantur, cedunt q; remedijs paruo negotio; contrà ac illi qui intus generantur prauitatem humorum, non tamen malignitatem denotantes. Hoc malum phthyriaſim, ſiue morbum Pediculare medicis vocari diximus. Huius curatio duobus continetur capitibus: vnum eſt vt demus operam, ne Pediculi amplius naſcantur: alterum, vt eos qui iam nati ſunt, interimamus: non naſcentur amplius, ſi non adſit materia putris: hæc non aderit, ſi & non contrahatur in corpore, & contracta non feratur ad cutem, aut in ea retineatur, & putreſcat; non contrahetur ſi dentur eſculenta, & poculenta boni ſucci, & ad moderationem redigatur viſcerum temperatio: qua iam contracta, non feretur ad cutem neq; in ea ſuperabit, ſi educatur, vel ſanguinis miſſione, vel purgatione, prout res poſtulat, non retinebitur, nec putreſcet in cute, ſi parua foramina relaxentur, ac detergantur. nam ſic etiam calida expiratio exhalabit, neq; habebit vim putrefaciendi, quam habet calor externus. [b] Mercurialis tantoperè in fœdiſſimo hocce affectu purgationem commendat, vt ſi quid ſit, quod poſſit hunc morbum tollere, id ſit exacta, & repetita purgatio. Cuius opinioni, cùm malum ſit contumax, & vix medicamentis cedat, lubens ſubſcribo, qua de re lector ipſum adire poterit. Purgato corpore, deueniendum eſt ad remedia quæ & humores prauos cuti impactos, tollere, & malam corporis temperiem corrigere poſſunt; quorum alia intus ſumuntur, alia exterius adhibentur: quæ intus ſumuntur ſecundum Auicennæ ſententiam ſunt allia cocta, calamenthum montanum: ſinapi laudatur à Paulo & Sereno. Theriacæ etiam vſus eſt ex illis medicamentis, quæ magno præſidio in hoc morbo eſſe ſolent: puluis cornu ceruini quoq; optimus eſt. Inter externa medicamenta primò fomenta occurrunt, & balnea ad relaxandum, deinde tergentia, ad aperiendum: apertis enim foraminibus cutis, & deterſa ſorde non naſcentur, & illi qui iam nati ſunt, facilè decident, neque vltra hęrebunt ſi interimantur: interimuntur autem ab illis teſte Galeno, [c] quæ validam ſiccandi facultatem habent, cuiuſmodi ſunt ſalſa, acida, auſtera, acerba; de quibus nunc omnibus agemus. Raſis ſcribit vſum balneorum, & lauacrorum, Pediculorum generationem prohibere, ſed qualium non explicat: ſunt qui balnea aquæ dulcis laudent, mihi marinæ aquæ magis laudantur, quoniam ſalſa eſt, & facultatis abſtergentis, qua Lendes, & tetra hæc corporis animalia curantur authoribus Plinio, & Dioſcoride: quod ſi verò ea in mediterraneis, vt fit, haberi non poſſit, arte paretur, quæ ei æquiualeat: quæ quomodo fiat, docet Plinius. Laudat etiam Q. Serenus.

Vnda maris Lendes capiti deducit iniquos
Et quicquid crebri defendit ſylua capilli.

Priſcianus [d] alijq; innumeri laudant lupinos amaros in aqua infuſos per plenum diem, & ſequenti die decoctos, ſi ex ea decoctione loca frequentiùs delauantur. Hoc quoq;, vt ille teſtatur, pyrethri & gallarum puluis ex æquo commixtus, in balneis adhibitus, facit: poſt hunc verò puluerem ſucco betarum loca lauari iubet. Similiter acetum cum aqua marina, ſi credimus Iſaac Arabi, occidit Pediculos [e] & ſi deſit marina aqua, ſal & aqua cum modico aceto idem præſtabit. Serum, ideſt, aquam lactis, quæ remanet facto caſeo, ſi quis adiecto aceto in potione aliquotiens, inquit Marcellus acceperit, ita liberatur à Pediculis, [f] vt penitus extirpentur, nec poſtea in eo renaſcantur. Sic ille, mihi etiam probatur ſi eo pro fomento deterſorio vtamur. Sextus philoſophus ad Pediculos, [g] aquam celebrat, quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, miſceatur cum melle, & ſale, & ex eo caput, & corpus ſero fricetur. Pollicetur ex recentioribus Gabriel Fallopius, [h] ſi facto ex cinere ſtechadis lixiuio manus lauentur nunquam infeſtatas iri Pedicellis, ſi caput, Pediculis;

[a] *Lib. de Iſide & Oſiride.* Aegyptij Sacerdotes cur lineis veſtibus vtebantur.

[b] *Lib. 1. de morb. cut. c. 7.*

[c] *Lib. 1. de incd. comp. ſec. loc.*

[d] *lib. 1. c. 4.*

[e] *li. 4. pract. c. 9.*

[f] *Cap. 3.*

[g] *Cap. 5.*

[h] *Cap. 130.*

nota

A diculis; nunquamque nascituros si facto ex stechadis puluere vnguento, inungamur. Fomenta autem, & perunctiones, & cataplasmata membratim adhiberi iubet Cælius Aurelianus.[i] sed ea loca quæ capillatura vestita sunt, præterea radi,& iugia adhiberi smegmata, quæ nos lacessentes,inquit,atque purgatiuos pulueres appellamus:item inunctiones magis, cùm mox fuerit capiliatura derasa præfotis partibus aqua marina, vel aceto salso. Esse hæc plurima speciatim posita,vt bulbi cum nitro atque oleo contriti quo mellis faciat crassitudinem,ex quibus corpus iubet illini. Eodem authore staphisagria cum aceto,& oleo,tunc contrita cum salis fluore, quem Græci halos anthos vocant,donec liquidi mellis similitudinem faciat. Nunc etiam cum sulphure atque aceto: vel ita ponderibus composita medicamenta, staphisagriæ drachmas duas, sandaracæ drachmas duas, nitri obulos duos, admixto oleo,& aceto,donec in mellis crassitudinem veniat: Vel sandaraca cum oleo,& nunc staphisagria,& abrotonum æquis ponderibus admixta calce,quam Græci conin uocant,& ijs similibus. Staphisagriam autem, quæ Plinio etiam vua taminia dicitur, cuncti ceu peculiare aduersus Pediculos omnes celebrant. Eam laudat Galenus loquens de morbo pediculari. Et Plinius[k] ad eundem,resistitur,inquit vuæ taminiæ succo cum oleo perunctis corporibus: item in aceto decoctam etiam vestes eo tœdio liberare tradit;idem scribit Dioscorides.[l] Priscianus staphisagriam tundi vult,& oui album admisceri, & commixtione loca fricari. Filum madefactum aut intinctum oleo, in quo semina staphisagriæ attrita fuerunt, Pediculos necat, si capiti circundetur;hoc me docuere Albertus,& Dioscorides,alijque. Auicenna laudat staphisagriam cum arsenico. Vnguentum ad Pediculos, Accipe seminis staphisagriæ vncias duas, ellebori albi vnciam vnam, salis drachmas duas, argenti viui vncias duas, aceti vini drachmas duas,axungiæ porcinæ libram vnam, olei laurini vncias nouem,saponis Veneti libram semis,fiat vnguentum secundum artem. Ex Antidotario Augustano. Puluis ad Pediculos lo. Guinterij Andernaci.[m] Seminis herbæ pedicullariæ quæ & staphisagria dicitur, vnciæ duæ,salis communis vncia,aloes vncia semis,cinnabrij drachmæ duæ,detrita capiti inspergantur. At si hoc remedio non intereant, adhiberi poterit paulum sublimati, aut argenti viui in sulphure. Priscianus loco citato staphisagriæ vncias duas, sandaracæ vnciam vnam cum oleo, & aceto postquam contrieris, corpus omne perungendum præcipit: item postquam capillos abstuleris, melle aut cedria loca contingi. Plinio[n] autem quoque mel,Lendes, & fœda capitis animalia necat: Cedri succus defuncta corpora conseruat, viuentia C corrumpit,mira differentia,cùm vitam auferat spirantibus,defunctisque pro vita sit, inquit idem Plinius, addens phthyriases perungere eo necdum dubitauerim, itemque prurigines. Marcellus nitri Alexandrini, & staphidos agriæ æquale pondus sumit, aphronitri quoque aliquam portionem, & sulphuris viui particulam simul omnia terens, & decimo die in balneo corpus fricat, omnes ita Pediculos necari inquiens. Ad Pediculos necandos hoc medicamine etiam vti iubet: oleum cum puluere cineris cuiuslibet de foco, sed bene creti pariter miscebis,& ita teres, vt sit ad spissitudinem mellis, atque inde cùm opus fuerit,caput vnge. Ad Pedunculos in omni parte corporis necandos, ellebori albi vncia, staphidos agriæ tantundem,simul trita,adiectoque oleo totum corpus perunctum etiam in tunicis necabuntur,si eidem credimus,item œsypum ex oleo tritum, & instillatum capiti,phthyriasi medetur. Lendes,& alia capillorum animalia alumen permistum aqua interimit.Plinius.[o] Gummi hederæ inunctũ Pediculos necat. Dioscorides.Lachryma hederæ psylothrum est,phthyriasimq; tollit. Plinius.[p] Galenus item, vt Serapio refert, gummi hederæ ac propriè nigræ facultatem tribuit,quæ adurit adustione occulta,ideoq; occidere Pediculos,& abradere pilos. Succus genistæ cum raphanino,vel sinapino exceptus,tutissimum est remedium aduersus Pediculos, ut Ant. Mizaldus[q] notauit ex cuiusdam experimentis. Sinapi cum rubrica vtuntur ad psoras,lepras,& phthyriases,scribente Plinio.[r] Serenus ad phthyriasim,inquit,

Sapius ergo decet mordax haurire sinapi
Nitro,vel sale permixtis, acidoq; liquore
Laxatis,vt sint simul allia, tangere corpus
Aut lachrymis hederæ, aut succo perducere cedri.

Cæterùm allium non modo cum nitro,sale, acetoque vt Serenus hîc docet,inunctum,sed & per se tum potum, vt antè dixi,tum inunctum phthyriasi medetur.Bibitur,inquit,Auicẽna, decoctio allij & interficit Lendes,& Pediculos,& inungitur super eos.Phthyriases,& prurigines potũ curat alliũ,tusum itẽ cum aceto,& nitro.Plinius.[s] Dioscorides idẽ alliũ cõtra Pediculos,& Lendes,sed cũ origani decocto vtiliter bibi tradit.Folia tamarici in aqua bulliantur,ex ea decoctione fricari Pediculosos vult Priscianus.Marcellus stercus scrofinũ immixtũ cum rosa liquida, ideſt roſę ſucco,Lendes, Pediculosq; discruciare voluit. Pediculi si sint in

[i] *li.3.Chron. cap.2.*
[k] *li.26.c.13*
[l] *lib.1.s.4.*
[m] *Commẽt. 2.dial.8.*
[n] *li.22.c.24*
[o] *li.35.c.15*
[p] *li.24.c.10*
[q] *Cent.3.memorabil. Aph.4.*
[r] *li.20.c.22*
[s] *lib.20.c.6.*

[x] *li. 4. pract. cap. 9.* corpore calido, Iſaac[x] hoc vnguento vngit: Argentũ viuũ, cineres ſilicis cũ aceto & oleo tempera. In frigido corpore, hoc vtitur vnguento. Staphiſagriã, nitrũ, auripigmentũ cũ oleo, & aceto tẽpera, & caput vnge. Itẽ auripigmẽtũ rubrũ capiti cũ oleo inungi iubet, atq; ſi poſt infirmitatẽ Pediculi naſcantur, fieri vult vnguentũ de ſemine croci hortenſis, vngiq; quotidie & lauari cũ aqua, in qua decoctæ ſint roſæ, vel folia pini contuſa, & iſto ſucco ſimiliter illini. Argentũ viuũ nulli non tradunt Pediculis internecionẽ afferre. Raſes oleo id extinctũ ſi permiſceatur, natos Pediculos interficere profitetur; Author de natura rerum, & Albertus argẽtum viuum in oleo oliuæ diutius bullitum commendant, & Zonam pedicoſi eo intingi præcipiunt. Puluis etiam argenti viui cum puluere plumbi ſi ſuper carbones ſpargatur, & ſuffumigentur veſtes, vel homo fumum accipiat, occiduntur Pediculi, vt inquit, idem Albertus. E

[u] *lib. de Metall.* Argentum viuum, quod ſit calidum, inquit[u] Fallopius, oſtendo exẽplo familiariſſimo, & eſt quod enecat, & quaſi comburit Pediculos illos latos, quos vulgus vocat Piattole, & nihil ad hoc reperitur præſtantius argento viuo, quo ego, inquit, vtor hoc modo in tali caſu. Accipio pomum dulce, & coquo ſub prumis, deinde cum carne illa cocti pomi miſceo paucum argentum viuum, & mando illi qui cruciatur ab huiuſmodi animalculis, vt quando it veſperi dormitum, inungat ſibi alas, pecten & alias partes, in quibus animalcula reſident, & ſi obſeruaueritis, videbitis manè animalcula illa rubra, & fermè combuſta. Hæc ille. Vnguento enulato, quòd argenti viui plurimum recipiat, multi etiam vtuntur. Ego tamen argentum viuum non probo, maximè in pueris. nam hinc ſequiſſima ſæpè ſuboriri ſymptomata multi obſeruarunt: quod inconſultis matribus, & nutricibus, quæ plerunq; eo vtuntur, dictum eſto. Albertus[x] à ſaxifragia Pediculos efficaciter occidi tradit, ſi contrita apponatur. Scoti teſte Iulio Scaligero[y] aduerſus Pediculos induſia croco tingunt, Bacchũ & Crocota, & alio viuendi genere imitati. Marcellus ſelle vituli caput perunctum Lendes ait exterminare. Aduerſus Lendes, Pediculos, Cimices, Pulices ſummoperè commendatur hoc vnguentum. Accipe cineris hirundinum ſiue ſanguiſugarum vnciam vnam, coſti & ſtyracis liquidæ ana vnciam ſemis, ſanguinis ſuilli, quod ſatis eſt, miſce. Olibani, & lardi ſuilli partes æquales vitriato fictili coquuntur & ad linimenti conſiſtentiam per ſetaceum excernuntur. Hoc ſi pediculoſum caput inungatur, proculdubio immune euadet à Pediculis: eritq; præſidium eam in rem, & propugnaculũ multò tutius, quàm ex vnguento enulato, vel alio quod argentum viuum accipit. Palpebris autem Cælius Aurelianus[z] adhiberi vult pulueres ſiccos, atq; collyria, quæ Græci blepharica vocant, nos palpebraria dicere, inquit, poterimus, ex ære vſto atq; aneſo aſſo, ſed & lapide ſciſſo, & pipere, & ſtaphiſagria confecta. Hæc etiam in ijs, qui præter phthyriaſim pruritu vexantur, ſunt adhibenda, adiectis magis feruentioribus a quis in vſu lauacri, & aſperginibus pulueris, ex thure & nitro, & ſulphure confectis. Item ſolicationes, quas Græci helioſes vocant, adhibendæ ſunt: dropaces quoq; & vomitus radicũ, & ea quæ iam ſæpe de alijs memorauimus ſcribentes paſſionibus, quæ corpus recorporatiua virtute fortificare, atq; in meliorem habitudinem commutare valeant: ſic enim detracta corporis cachexia, eius quoq; comitantia depellentur. Hæc itaq; Aurelianus. [a] Trotula antiquus etiã medicus cõtra Pediculos generales circa oculos vnguentum fieri ſcribit ſatis valens ad expulſionẽ eorum, & ruborem oculorum, & ad mitigationem doloris eorum. Accipe aloes vnciam vnam, ceruſæ, olibani ana vnciam ſemis, laridi quantum ſufficit: laridò minutim contrito, cætera puluerizata imponuntur, & fit vnguentum. Idem ad Pediculos, qui in pectine, & ſub aſellis (ſic habet) naſcũtur diſtemperari ait cineres cum oleo, quo inunguntur illa loca. Ad Pediculos Plactulas quidam ex recentioribus accipiunt olei cõmunis vncias tres, idq; bulliunt in vaſe vitreato cũ drachmis tribus cineris quercini, & inungunt locũ infeſtatũ; pòſt per aliquot horas abluunt cũ lixiuio & ſapone nigro. Si autẽ Pediculi fuerint in palpebris oculorũ, laudant ſuccũ foliorum Perſici, vel Recipe myrrhæ, aloes, thuris, ſingulorũ partes æquales, trita larido miſceantur, & palpebræ inungantur. Nonnulli elixant ouum ad duritiẽ, & adiecto vitello macerant ipſum in aceto per ſpatium ſex horarũ: inde ſuper palpebras cubitũ ituris imponunt: manè autẽ Pediculi mortui ouo remoto adhærent. Pediculi iſti feri in pube, & genitalibus ſi nõ cedãt præcitatis remedijs, ſecundum multos ad argentum viuum deueniendum erit. Componitur à Fallopio[b] ceratũ, quod accipit olei vncias tres, argenti liquidi ſiue viui vnciam vnam, ceræ albæ vncias quinq;, quo illinitur cutis. Teſtantur nõnulli etiã ſi cingulum ex lana hoc cerato illitum nudo ventri alligetur, ſtatim Pediculos omnes interimi. Idẽ Fallopius ad Pediculos pudendorũ, accipit auxungiæ porcinæ, argenti viui, ſaluiæ ana quod ſatis eſt, miſcet omnia ſimul, faciens vnguentum, quo partes Pediculis obſeſſas inungit. Cyrones, ſiue Pedicellos vulgus peculiariter acicula extrahit: ſed cũ non ſimul tollatur cauſa corũq; fomes, perſeuerat affectio. Itaq; præſtat vnguẽto, vel ſolu eos extinguere, quo ſimul tollatur pruritus ille infeſtiſſimus.

[y] *Exercit. 246 5.*

[z] *lib. 3. Chron. cap. 2.*

[a] *lib. de paſſionib. mul.*

[b] *Lib. de vlcerib. c. 24.*

Ad Pedicellos.

A stissimus. Maximè ἐυπορισικὸν Cyrones enecans est acetũ falsum. Practici quidã hyoscyamũ in primis ita commendant, tanquam à proprietate, vel antipathia vnicè conferens, sed non alio nomine iuuat, quàm stupefaciendo, qui fit vt pruritus, & erosio mox sistatur. Idem possunt alia quæuis narcotica: omnia sanè vitanda, nisi cùm grauissimus vrget dolor, quod per hunc affectum minimè accidit. Frequentior enim hyoscyami, & similium contactus tremulas reddit manus: quamobrem erit præstantius vti eorundem oleis, vt mandragoræ, hyoscyami, & papaueris, quæ minus noxia esse possunt, neque verendum est vngere pauco hydrargyro, vel pauciore sublimato cum axungia rancida, quibus Cyrones interficiuntur, & pruritus extinguitur. Esto verò hydrargyri ad axungiam proportio sexcupla, sublimati verò decupla. Multi, quod magis probo, vbi Cyrones sunt, perforant vesiculas illas, deinde abluunt muria, in qua cancri bullierint, aut aqua in qua decocti sint pisces saliti, vel succo foliorum persicæ, vel hederæ terrestris. Alij accipiunt scabiosæ vnciam semis, ellebori albi drachmam vnam & semis, terebinthinæ optimè lotæ, axungiæ porci recentis ana vnciam vnam, misce, & vtitor. Aliud adhibendum infantium pedibus pruritu ob talem luem multùm infestatis. Accipe oua recentia elisa, quousq; indurentur, quorum albumina frustim incisa inter duas
B tenuissimas vittas pedibus alligabis, & sic per multas horas permittes; postea solue, & inuenies omnes Pediculos in superficie vittæ inferioris; quod cognosces excutiendo super prunas; nam crepitabunt dum adurentur. Vnum notandum, quòd in quocunque vnguento ad huiusmodi affectum, acetum admisceri potest, & vt fortiùs operari possit, acetum scilliticum erit præstãtius: nam per se solum Pediculos interficit. Sed de animalibus alijs etiam aliquid dicamus, quæ si hoc morbo infestentur, si Pediculis scateant, pelles, & carnes nobis submini- Ad animalium alterũ Pediculos.
strant, non solùm illaudabiles, sed etiam abominandas. Si itaque Pedunculis, aut Ricinis infestentur oues, aceris radices, inquit Didymus, contundantur, & aqua addita coquantur, & postquam à capite vsque ad spinam, lanam ac vellus diuulseris, hæc aqua tepida infundatur, donec per totum corpus progrediatur. Quidam & hîc cedria sola vtuntur. Alij mandragoræ radice consimiliter vtuntur. Cauendum autem ne gustent inde, periculum enim inducit. Alij experti radicem decoquunt, & decocto lauant. Si sylueſtres Pediculos, inquit, Hierocles, necare voles, primùm si interna his scateant, Sandaracæ liquorem, instar heminarum duarum infudisse satis est. Si exteriora ijs pedibus obsita sunt, eiusdem Sandaracæ, quod satis esse videbitur, ex oleo linas aut fracibus calidi olei in sole perungas. hoc vnguine contaC cti Pediculi decident. Si Gallinæ, Anseres, & alites aliæ Pediculis infestentur, illitu ex oleo Ad Auium Pediculos.
lini facilè curantur: quin imò sæpenumerò sibi ipsis magistræ, eo malo sese aliæ puluerando, aliæ lauando liberant. Palladius Paxamusque laudant staphisagriam, & torrefactum cuminum pari pondere cum vino contusa, si malum leue est, sin pennarum penetrarit secreta, decoctum lupinorum. Sunt qui proprio experimento edocti Gallinas arena littorali, aut quod præstantius esse aiunt, cineribus saponariorũ à lixiuio relictis, cura mulierum sese puluerantes istoc malo ocyus liberari referunt. Varro ab eadem Pediculorum lue præseruandas iri tradit, si in cubilibus cùm pepererunt, auferatur substramen, & recens aliud subijciatur. Atq; hæc de occidendis Pediculis dicta sufficiant. Cæterùm quemadmodum nos de occidendis ijs tantoperè sumus soliciti, ità è contrario Bancanorum, gens est in Guzzarat regno Indiæ Bancani Pediculos nõ occidunt.
mercaturę dedita, mira superstitio est nolle tangere, quod mortuum est, nolleq; quodquam animal occidere; ideoque quando Pediculis infestantur, accersunt ex deserto homines solitarios siue heremitas, qui eos captant, & captos capiti suo imponunt, & nutriunt. Alij etiam captos in parietum foraminibus occultant, nihil ita ægrè laturi, quàm mortem bestiarum, quam coram vident inferri, quin totis viribus, adhibitis etiam precibus instant, ne vita au-
D feratur, quam scilicet nemo concedere potest, pecuniasque offerunt tanquam in redemptionem. Iam verò Americani referente Andrea Theueto, [c] si mordeantur à Pediculis, vel à Pulicibus, eos captos dentibus interimunt. Et Herodotus antiquissimus scriptor tradit Libyum [d] Adirmachidarum vxores, suos Pediculos, vbi ceperint, non antè abijcere, quàm eos vicissim momorderint. De Tartaris etiam referunt, quòd quando capitis, & aliorum locorum Pediculos deuorant, dicant eodem modo sese aduersus inimicos suos vindicaturos.

[c] *Lib. 11. de America.*

[d] *In Melpom.*

DENOMINATA. COGNOMINATA.

Phanostrates. [a] *Lib. 13. cap. 19.*

PHANOSTRATES nobile fuit, at impudicum scortum. Hoc apud [a] Athenæum Apollodorus in libro de ijs amicis, quę sunt Athenis vocatum fuisse Phtheropylen scribit propterea, quòd Pediculos, cùm staret in limine ianuæ, quæritaret. Φθαρίζω in veteri Lexico est venor Pediculos, φθαροφάγω, Pediculis vescor, φθαροφάγος qui ijs vescitur, de φθαροφάγους dicam postea. φθαροποιὸς faciens & procreans Pediculos. Σταφὶς ἀγρία & ἀψαφὶς ἀγρία, Latinis herba Pedicularis & pituitaria dicitur, Officinis Staphisagria. Pedicularis autem dicitur à viribus. Quantoperè enim Pediculos interimat, ex superioribus facilè cuiq; liquere existimo. [b] Hieronymus Tragus aliam quandam herbam, Pedicularem campestrem, sed ab contrario effectu, vocauit. Est autem ea quam alij herbarij cristam galli F alteram, siue alectorolophon nominant. Dodonæus fistulariam, quòd ad fistulas, & sinuosa vlcera sit vtilis. Dicitur autem Phthirion seu Pedicularis, seu Pedicularia, quòd pecori, ac iumentis, quæ in pratis, vbi hæc prouenit, pascuntur, Pediculorum copiam gignat: quemadmodum idem Tragus hisce verbis testatum reliquit: Radicem habet tenuem, ac perbreuem, ita vt quàm facillimè euelli possit. Quare in noxia hac stirpe naturæ consilium, ac prudentiam admirari certè debemus, qua pecorum saluti consuluit, eò quòd pestilentissimam herbam radices altè agere non permisit, admonens interea pecuarios, vt è pratis, ac pascuis, eijci illam curent sedulò. Cùm enim à pecoribus inter cætera pabula deuorata fuerit, Pediculorum in illis ingentem procreat copiam, quo morbo vix tandem citra magnum periculum liberantur. Hinc apud Germanos Leus kraut, hoc est, Pedicularia vocari cœpta est. In [c] historia omnium plantarum alia stirps, Pedicularis maior alpina vocatur; sed cur ita dicatur, non explicatur; suspicor autem Pediculos generare eius esum. nam præcedenti non est absimilis multùm. Veretrum nigrum tertium quibusdam nuncupatum, quod nonnulli etiã Plinij consiliginem appellant, Germani Laus kraut, teste [d] Carolo Clusio dicunt, quòd Pediculos interimere credatur, perinde ac staphisagria, quam eodem nomine indigitari G diximus. Anacardum vocant quidam Arabes Pediculum elephantis.

[b] *Li. 1. Hist. stirpium. cap. 83.*

[c] *Lib. 10. cap. 22.*

[d] *Lib. 2. rar. stirp. c. 63.*

ÆNIGMA. LVDICRVM. APOPHTHEGMA.

Nautarum de Pediculis ænigma.

IN vita Homeri tale legitur ænigma de Pediculis: Nautis cæterisq; aliquot qui è ciuitate conuenerant, in Io insula apud Homerum considentibus, fortè pueri piscatores eò appulerunt, qui è nauicula egressi hæc illis verba fecerunt: Agite peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis? Ibi è præsentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, nos, inquiunt, quæcunq; cepimus, reliquimus: quæ verò non cepimus, nobiscum portamus. Et cùm nemo id ænigmatis interpretari posset; piscatores explicabant: significantes nimirum se, cùm piscium nihil capere possent, desidentes in sicco, Pediculos venatos, & H horum quotquot cepissent, abiecisse, quos autem non inuenissent, domum retulisse. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina.

Τόιων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε
Οὔτε βαθυχλήρων, οὔτ' ἀσπετα μῆλα νεμοντων.
Hi vos, ô pueri, tales genuere parentes
Nec latis fundis, gregibus neq; mille potentes.

Aristippi dictum. Agesilai apophtegma. [a] *In Apoph. Lacon.*

Sunt qui Homerum mortuum esse volunt, quòd hoc ænigma explicare nescuisset, quod falsum est: æger enim iacebat in litore. Aristippus causante quodam, quòd filium quasi non ex se natum proijceret: An verò, inquit, ignoramus & pituitam, & Pediculos ex nobis gigni, quæ tamen velut inutilia, quàm longissimè proijcimus. de quo vide Laërtium in illius vita. Agesilaus magnus ille astans aliquando aræ Mineruæ, quæ ab æde ærea Chalcioecus dicitur, bouemq; immolans, morsus à Pediculo, nihil reueritus [a] Plutarcho referente, in conspe-

ctu

A ctu omnium arripuit eum,& occidit,his additis verbis: Per deos, iucundum est, vlcisci insidiatorem,etiam ponè aram. Lodouicum Imperatorem ferunt, quòd quidam è familiaribus fortè coram eo vnaq; obequitans viso in eius veste Pediculo, suffundi rubore ceu pudibundum cerneret,ab eo quæsiuisse, quid ita euenisset, quòd tam inopinato rubore per vultum suborto ipsum puderet,cumq; pudoris causam percepisset, oblato prius munere respondisse, sese quoq; hominem esse: rursus cùm alius Pulicem sese in veste eius vidisse simulato pudore diceret, vehementer obiurgasse, addito & hoc, tuné canem esse me arbitraris? Quod si verò quispiam in stratu hominis,ludicri causa velit, vt appareant Pediculi scaturientes, vt non possit dormire, proijce, inquit Albertus Magnus, in lecto eius pondus vnciæ vnius, vel mediæ alkakengi,& si acceperis pilos asturis, fiet inde Licinium, (sic habet) quod quando accenditur,vident se inuicem omnes infirmos ex vehementia infirmitatis,extenuationis. Ac cipe Locustam citrinam, & exicca ipsam & tere & pone in panno exequiarum, & incende ipsum oleo Sambucino, in quocunq; loco fueris, erit quod tibi dixi, & mirabile.

Vt Pediculi in stratu appareant.

PROVERBIA.

B

Οἱ Πλάτωνος φθεῖρες, id est, *Platonis Pediculi* in prouerbium abierunt,vti referente Laërtio in vita huius philosophi,testatur Myronianus in opere, cui titulum fecit de similibus: hinc coniectans hoc morbo perijsse Platonem, quòd vulgo Pediculi Platonis appellarentur.Myronianus nullum indicat vsum prouerbij: Suspicari tamen licet, dictum in sordidos, quòd philosophi minimum indulgeant nitoribus externis, dum circa mentis cultum toti sint occupati. In sordidos ac auaros homines bina habent Itali prouerbia eiusdem sensus:Egli è più misero d'vn Pedocchio,hoc est,Pediculo multò auarior est, & egli scorticarebbe vn Pedocchio per hauer la pelle, hoc est, etiam Pediculum excoriaret,vt pelle potiatur. Belgæ quoq;,vt audio, hinc habent adagium, Cael als een luijs,hoc est,æquè glaber ac Pediculus,in eos quibus nihil est,reliquum, qui vel omnia consumpsere, vel qui nihil vnquam habuere diuitiarum.

Platonis Pediculi.

VSVS.

C

APVD Belgas audio Pediculos potos commendari à nonnullis aduersus morbum regium. Cæterùm cùm ciuiles hominum mores à tam fœdo abhorreant remedio, nescijs dandum erit, si modò verum est, eum affectum curare. Fœdius verò multò est, quin dictu turpe ac abominabile ijsdem vesci, quod [a] Herodotus de Budinis Scythiæ populis prodidit,quos [b] Plinius Salas vocare videtur:nam hos antiquis Pthirophagos,& Suauos dictos fuisse scribit: Eorum etiam Arrianus in periplo Ponti Euxini,Phtolomæus in Sarmatica Asia, nec non Mela & [c] Strabo mentionem faciunt. Sabellicus sic dictos esse vult,à sordibus & fame, quemadmodum nos vernacula lingua hominem sordidum Pedocchioso,& tignoso vocamus,id est,Pediculosum & tinea affectum. In Cumana insula, sicut in libris de nauigationibus in Indias legimus, Pediculis coctis & crudis vescuntur.

[a] *In Melpomene.*
[b] *Plin.6. cap.4.*
[c] *Lib.6.*

DE RICINO. Cap. V.

D

PLINIVS cùm esset locutus de Pediculis, subinde de Ricino, quanquam animal non nominet,agit,eiusdem turpedinis animal esse inquiens,vt postea patebit, cùm eius verba fideliter recitabo: Quin etiam ipsemet [b] Aristoteles Pediculi eum speciem facere videtur, cùm eodem de eo agat capite, adeo vt doctissimus [c] Iulius Cæsar Scaliger Ricinum vocet tam in homine, quàm animantibus alijs. cuius opinionem suprà refelli, ac mox iterum refellam. Quidni itaque & nos de eo post Pediculos agere debemus?

[a] *Lib.11. cap.34.*
[b] *Lib.5.Hi. cap.31.*
[c] *Exer.196.5*

ÆQVI-

AEQVIVOCA.

[a] *Lib.4. cap.164.*

Κρότων Dioſcoridi, ac [a] Theophraſto plantæ fruteſcentis nomen eſt: interpretes eorum rectè Ricinum latinè vocant. Quod enim Latinis Ricinus, id Græcis κρότων & κίκι eſt. quin herbam eam ab Crotone ſiue Ricino animante dictam diſertiſſimis hiſce verbis ſcriptum reliquit idem Dioſcorides: Cici aut croton, quod ſeſeli Cyprium, & ſeſamum ſylueſtre vocant, à Ricini animalis ſimilitudine dicitur &c. Herba eſt vulgo nota, officinis cataputia maior appellata ob purgandi facultatem quam obtinet, quibuſdam pentadactylon & palma Chriſti à foliorum digitata effigie, Meſuæ granum regium, Italis giraſole, ab Herodoto συλλικύπριον. Iam verò Pollucе authore κρότων in aure dicitur τὸ ὥσπερ ἔδαφος. Eodem teſte κρότων vocatur μιλιτηρὰ ὑγρασία ἐλαιώδης, ὅταν ἕλκος ᾖ περὶ τὰ νεῦρα. Et [b] Galenus ab Hippocrate κρότωνας nominari ſcribit τὰ ἐν τῷ πνεύμονι χονδρώδη βρόγχια, id eſt carthilaginea pulmonis bronchia. Nec non Heſychius κρότωνα ſcribit à quibuſdam exponi πύρσον. Alioquî & vrbis nomen eſt, cuius incolæ dicuntur κροτωνιάται. Κρότων deniq; dicitur oleæ morbus, qui ſolis quædam inuſtio eſt. [c] Iſidoro Ricinus etiam piſcis eſt, à Ricino terreſtri nomen trahens, quem vulgus inquit, eritium vocat, huius teſtula duplex ſpinis aculeata in modum caſtanearum, quando adhuc opertæ de arboribus cadunt: caro eius mollis & minio ſimilis. Hæc ille. Ricinus præterea & Ricinum, vel (vt quidam malunt) Recinum, veſtis antiquiſſima, quadrata, à reijciendo, vt inquit Varro, cuius partem mediam retrorſum iaciebant, vnde Riciniati momi. Meminit eius veſtis Seruius [d] Virgilij interpres, dictam ita eſſe inquiens, quòd poſt tergum reijcitur. Feſtus Ricinum vocat omne veſtimentum quadratum. Apud [e] Ciceronem legitur Ricinium per quatuor ſyllabas. Extenuato (inquit) ſumpto tribus Ricinijs, & vinculis purpuræ, & decem tibicinibus, tollit etiam lamentationem. Ex quibus Ciceronis verbis veſtem lugubrem fuiſſe conſtat, quod ex Varrone etiam confirmatur, qui colorem eius inſuper expreſſit. Is enim de vita patrum apud Nonium inquit: Vt dum ſupra terram eſſet, Ricinis lugerent, funere ipſo pullis pallis amictæ. Quo loco Nonius: Erat autem, inquit, Ricinum, quod ſua ætate maſurtium dicebatur, palliolum fœmineum breue.

[b] *Lib. 2. de morb.*

[c] *Lib. 12. Orig. cap. 6.*

[d] *Lib. 1. Aeneid.*

[e] *Lib. 2. de legib.*

SYNONYMA. ETYMVM. FORMA.

[a] *Li. 5. Hiſt. cap. 31.*

ARISTOTELES cùm Aſinum neq; Pediculis, neq; Crotonibus infeſtari dixiſſet; boues è contra vtriſq; oues & capras Crotonibus, ſubiungit, in canibus fieri, qui Cynoraiſtæ vocentur. Theodorus Gaza neſcio an diſtinctionis cauſa κροτῶνας interpretatur Rediuos, & canibus proprium eſſe ait Ricinum, qui ab eodem animali nomen Cynoraiſtæ accepit, cùm tamen Græcè legatur tantùm, Ἐν δὲ τοῖς κύσιν οἱ καλούμενοι γίνονται κυνοραῖσαι, hoc eſt in canibus naſcuntur Cynoraiſtæ dicti. Quare ſi diſtinguere voluerit Ricinum à Rediuo, lapſus eſt. idem enim eſt animal Rediuus, qui Ricinus, quin vt mox patebit, multi apud Columellam, ex quo hanc vocem ſumptam eſſe volunt, Ricinus legendum eſſe doctiores iudicant, atq; ita habet meum exemplar Pariſijs impreſſum. Taxat hanc quoq; verſionem Gazæ doctiſſimus Hermolaus Barbarus: Ricinus à noſtris (inquit) dicitur (planta nimirum, de qua ſuprà diximus) vt ipſum quoq; animal canibus præcipuè infeſtum, quod & Cynoraiſta Græcè dicitur & Croton, quanquam Theodorus Crotonas Rediuos conuertit, non Ricinos. Fertini etiamnum hodie, vt ex Didymo Zenotele accepimus, vernaculo vocabulo Rhaiſtas canum vocant. Dicuntur & Cynomyiæ (hoc falſum eſſe infrà dicemus) à quibuſdam. Sed & ouibus moleſtos eſſe Ricinos teſtis eſt Cato. Vulgus ipſum eos Græco nomine appellat Cica. Galenus Cica dici vult etiam beſtiolas, quæ frumentum corrodunt, quarum cœtus Cion dicatur. Hic Vermis etiam Cis vocatur &c. Hæc Hermolaus. Heſychio etiam κυνοραΐσαι ſunt κρότωνες οἱ τὰς κύνας πιπίζοντες, id eſt, Crotones qui canes mordent: & κονοραΐσων, τῶν κροτώνων ἀπὸ τῆς ῥάισιν ὁ ἐστὶ φθείρειν. Attici geminato ρ dicunt κυνορραΐσαι teſte Euſtathio. Sunt & nonnullis τὰ τῶν κυνῶν φθαρτικὰ ζωΰφια, nonnullis, ſed perperam κυνόμυιαι id eſt, Muſcæ caninæ, vt ſuo loco in Muſcis demonſtrauimus. Iam verò

A rò Crotonem eundem esse cum Ricino, in primis habemus ex [b] Varrone, apud quem hoc le
„ go: Quidam nucibus Græcis, in aqua tritis perungunt catulorum aures, quòd Ricini soleant
„ (si hoc vnguine non sis vsus) eas exulcerare; nec non ex Plinio, qui inscripto capiti trigesi-
„ moquarto libri vndecimi titulo, de animali, cui cibus exitus non est. Est, inquit, animal eius-
„ dem turpitudinis, (subauidi cum Pediculis) infixo semper sanguini capite viuens, atq; ita in-
„ tumescens, vnum animalium, cui cibi non sit exitus: dehiscitq; nimia satietate, alimento ip-
„ so moriens. Nunquam hoc in iumentis (Aristoteles, id priuatim de asino dicit) gignitur: in
„ canibus aliquando (quin plerunq;, vt idem [c] alibi, vt subinde patebit, tradidit.) in quibus
„ omnia. In ouibus, & in capris hoc solùm. Æquè est mira sanguinis, vt Hirudinum generi in
„ palustri aqua sitis. Quanquam autem Ricinum non nominet hîc Plinius, aliàs tamẽ seipsum
„ velut explicans, cum nominauit his verbis: Minus miremur hoc, qui sciunt fœdissimum ani-
„ malium in quantum magnificent Ricinum, quoniam nulli sit exitus saginæ, nec finis alia
„ (alius in manuscripto codice) quàm morte, diutius infame viuẽti. Septenis ita diebus duras-
„ se tradunt: at in societate paucioribus dehiscere. (deficere in manuscriptò.) Hunc ex aure si-
„ nistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Suidæ quoq; κρότωνες sunt οἱ τῶν κύνων τὸ
B αἷμα ἐκπιπίζοντες; qui canum sanguinem exugunt. Eiusdem sententiæ est Scaliger. Κρότωνοι
Hesychio sunt eidem, qui κρότωνες; & κυνοπρῆσις ζῷόν τι, quoddam animal, tale proculdu-
bio, quale βεπρῆσις, canibus nimirum ea mala inferens, quæ illa bobus. Inuenio item apud
[d] Homeri Scholiastem τριβίκια pro κρότωνες; citaturq; in veteri Lexico. [e] Vincentius ex au-
thore de natura rerum Engulam vocari scribit. Engula est Vermis à re nomen habens. Ha-
bet enim semper in sanguine caput, continueq; fugens ita intumescit, vt medius crepet. Non
enim exitum superfluitatis habet. Hoc à quibusdam Pediculus agrestis dicitur. In iumentis
nunquam, sed in lupis & canibus frequens. Sic ille. Hispanis dicitur Rezno, & Garapata,
Germanis Hundslaus, Zaeck, Holtzbock, Belgis Hondtsluijs, quasi Pediculus canis, Gal-
lis teste Ruellio Gallo Thiques. Cùm verò duo Insecta prorsus inuicem & colore, & magni-
tudine, nec non figura differentia Ricini dicantur, vtrumq; rusticis nostris notissimum, vnũ
paruũ, nigricans, figura Plactulę siue Pediculi inguinalis, alterum magnũ, rotundum ac quasi
orbiculare, illud Cecca vulgò, hoc Cosso vocatum, meo iudicio illud postremum Ricinus est
veterum, etenim Dioscorides Crotonis herbæ semina Crotonis siue Ricini animalis figu-
ram exactè repręsentare scripsit; vnde vel quiuis videat doctissimum virum Scaligerum Cec
C cam nostram cum veterum Ricino implicasse. Homini, inquit, Ricinus innascitur è sordibus
„ in barba, alis, inguine. Estq; id quod canibus Cynoraistes. Crotonem Græci communi cum
„ Arabicæ Keruæ seminis nomine, Galli Platam vocant: cùm tamen turgidus & globosus sit.
„ Admiranda natura: à qua vos materiales (omnia enim cum Alexandro vestro ducitis, à qua-
„ litatibus elementorum) admoneri æquum est. Vt videamus ad quem materiæ, vel defectum,
„ vel confusionem confugiatis. Hoc animal cùm cibi habeat aditum, excrementi exitum non
„ habeat: scio, vobis quid sit comminiscendum. Defuisse Naturæ subulam, qua illi eam par-
„ tem terebraret. Iccirco Italia cùm id animal Cæcam vocet: maiore fide fuisse excogitandum
„ illis nomen arbitror: quo alterius, quàm oculorum, loci cæcitas declararetur. Cæterùm Ci-
„ cam primùm dictam reor, quia Cicy Croton sit. Sic Scaliger. sed Plata plurimùm, vt dixi à
Crotone differt. Deceptus autem fuit Scaliger cæco animalis exitu excrementorum. Hoc
enim cùm vidisset fortè in canum Plata, ex eo Crotonem esse iudicauit, cùm id vtriq; conue
niat animanti canibus infesto. Postremò Plata canis plurimùm differt à Plata hominum. Ri-
cinum multi talpæ inimicum esse scribunt: sed de animali ne an de herba intelligendum id
D sit, necdum didici. Alibi [f] Scaliger Ricinum scribit neq; gignere, neq; gigni: item [g] alibi
etiam viuere non posse, nisi in alijs animantibus. quod postremum verissimum est, de priori
sententia dubitari potest. Etenim [h] Aristoteli Ricinus Pediculorum genus esse videtur, Pe-
diculus autem quomodo generetur, fusiùs suprà explicauimus. Sed verum tamen est, quod
dicit Scaliger, non gigni scilicet è suo genere, quoniam Ricinus, vbi sanguine satur est, quod
exitum non habeat, rumpendo moritur, & nihil procreat. Ortus enim eius est ex animantis
excremento, iuxta philosophi mentem. An verò etiam in herbis nascuntur? Obseruaui enim
sæpe in canibus, quòd cùm domo egredirentur, prorsus Ricinis carerent, redeuntes verò ex
agris vbi frequentior, spissiorq; altiorq; herba erat, ijs infecti essent vtroq; genere, & magno
& paruo. Nigidius teste Plinio fugere tota die canes conspectum eius qui è sue id animal
euulserit, scriptum reliquit.

[b] *Lib. 2. de Re rust. c. 9.*

[c] *Lib. 30. cap. 10.*

[d] *In Ody. π.*

[e] *Lib. 20. cap 130.* Engula.

[f] *Lib. 1. de plant.*

[g] *Lib. 2. de caus. plant. cap. 23.*

[h] *Li. 5. Hist. cap. 31.*

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

CVM verò eiuſcemodi fœdiſſimæ, ac tetræ beſtiolæ boues, ouesq; (vt de canibus taceam,) infeſtantes, non tantùm noceant illis diuexentq; quo minus impingueſcant, vel nobis inſeruiant, verùm etiam carnes eorum abominandas, ac nauſeabundas reddãt, itaq; haud ab re fuerit aliquot recenſere remedia, quibus vel fugẽtur, vel interimantur. Si ergo quadrupedes, & detonſæ oues totæ amurca, ſic vt biduum vel triduum conſudent, illinantur cum aqua, vbi lupinus deferbuerit, deinde mari vel aqua ſalſa lauentur, neq; ſcabræ fient, neque (quod nos requirimus) Ricini erunt moleſti. Si veterinum, inquit Didymus, Pediculis obſitum eſt, aut Ricini hærent, aceris radices tuſæ in aqua coqui debent, & decocti iure tepido perfundi, ſic vt imber totum corpus proluat: ſed villi prius à capite ad dorſi ſpinam detondendi. Sunt qui ſolo cedriæ liquore vtantur. Alij mandragoræ radicis decocto conſimiliter irrorant. Sed cauendum ne eam deguſtent, quippe cùm periculum adferant. Alij ciperi radicem decoquunt, & iuris imbre lauant. Ricini quoq; pice liquida cum ſuilla adipe cocta contacti decidunt: qui manu non ſunt vellendi, ne faciant vlcera. Chamæleon niger quoq; teſte [a] Plinio Ricinos canum necat.

[a] *Lib. 22. cap. 18.*

MORALE. PROVERBIVM.

[a] PLVTARCHVS Ricino & Aſilo egregiè adulatores aſſimilat: quandoquidem vt Aſili tauris, Ricini canibus ſub aures ſubeunt, eodem planè modo adulatores, ambitioſorum aures laudibus occupantes, ijſq; adhærentes, non facilè depelluntur. Κρότωνος ὑγιέστερος, Ricino ſanior, prouerbium à Suida citatum, neſcio in quem ſenſum. Is enim, inquit ille, Vermiculus vndique eſt æqualis & planus, nec vllam habet ſciſſuram. De ano videtur intelligere, qui in eo deſideratur: ſed ano carere, inditium ſanitatis eſſe non poteſt.

[a] *Li. de adu. & amic. diſcipl.*

VSVS IN MEDICINA.

RICINI ſanguis, inquit [a] Plinius, euulſi è cane pſilothrum eſt. Et antè, hunc ait ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſanare ad alligatum. Eundemque in augurio vitalium haberi. Nam ſi æger reſpondeat ei qui intulerit, à pedibus ſtanti interrogantique de morbo, ſpem vitæ certam eſſe: moriturum nihil reſpondere. Adijcere etiam, vt euellatur ex aure læua canis, cui non ſit alius, quàm niger color. Aliàs denique idem [b] Plinius Ricini ſanguinem igni ſacro mederi tradidit. Q. [c] Serenus eundemque ſanguinem ad inueterata vlcera, quæ iam in fiſtulas abiere, celebrauit ſuis hiſce verſibus:

[a] *Lib. 30. cap. 14. cap. 19.*

[b] *Cap. 12.*
[c] *Cap. 35.*

At ſi iam veteri ſuccedit fiſtula morbo
Muſtelæ cinere immiſſo ſanabitur vlcus
Sanguine vel Ricini quem bos geſtauerit antè.

A

DE PVLICE. Cap. VI.

EX notissimis ac infestissimis Insectis Pulex est, eoq; magis infestus, quò ad fugiendum promptior ac dexterior. Captantem enim celerrimo, quem exercet, saltu eludit, & rursus mordet, nec facilè se capi sinit. Et quia facilè per quoslibet artus saliendo diuagatur, Ouidius, vel quisquis ille fuit, qui elegiam eam de Pulice scripsit, in Pulicem conuerti exoptat. Elegãs verò etiam Pulicis encomium scripsit Cælius Calcagninus: in quo mirè Pulicem celebrat: adeo vt nihil sit tam noxium tamq; infestum humano generi, quod non à felici aliquo ingenio laudari possit. Apud Mexicanos Indiæ populos Pulex pro Deo adoratur.

Pulex pro Deo.

AEQVIVOCA:

B

EST & Pulex marinus, de quo aliàs. Item Pulex ex Phalangiorum genere, quod Pithece Æliano vocatur, de quo agam inter Phalangia. ψύλλοι (sic Pulices Græcis dicuntur) Psylli Lybiæ populi, qui & ipsi à serpentibus non lęduntur odore suo eos fugantes, & alijs qui læsi ab illis bestijs fuerint, venenum suctu extrahunt. [a] Plinius, Psyllorum corporibus ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, vt cuius odore sopirent eas. Ibidem dicit esse gentem Africæ è Psyllo rege dictam.

Pithece quid.

Psyllorum vis contrà serpentes.

[a] *Lib.7.c.2.*

SYNONYMA.

פרעש Paras Hebræis Pulex est. Quidam audaciùs, inquit Pagninus à radice פרש deducentes, Haijm putant insertum, quod insiliat & excurrat ad depopulandum; & sese expandat, C ac explicet. Extenuandi se causa Dauid se cani & Pulici comparat. I.Sem.24.15. post פרעש Pulicem vnum. In Syrochaldaico dictionario מאכולת Macholeth, Pediculus niger, id est, Pulex. Græcis ψύλλος est, Atticis ψύλλα, vt scribit Scoliastes in Aristophanem. ψύλλα verò frequentiùs in vsu est, & raro ψύλλος legitur. [a] Cælius Calcagninus redditurus huius vocis etymologiam, cùm dixisset non rectè ascribi inuentionem secandi venam hippopotamo, quia Pulex id primum ostenderit mortalibus; atq; hinc, inquit, Græci hominum prudentissimi eum ψύλλαν appellauere, non à breuitate corporis, vt crassiores antiquitatum existimant: sed quòd Psyllorum imitatione exundans sanguinis virus, solo suctu, nullo dispendio, minima cum molestia, leuissimo tantùm pruritu euocet. ψυλλαχας dici τὰς ψυλλας refert Hesychius. Apud Latinos quoq; nullum reperio synonymum. Isidorus à puluere dictum autumat, quòd eo potissimùm nutriatur, generetur potiùs dixisset. Italis dicitur Pulce, Gallis Poulce, Hispanis Pulga, Germanis Floch, Belgis Vlo aut Vloije, Anglis à Flee. A volatu hoc est celerrimo saltu, & fuga tribus hisce nationibus nomen habere videtur.

Paras.

[a] *In Encomio Pulicis.*

Venæ sectionis inuentio.

Pulex vnde dictus.

D

FORMA. GENVS. SEXVS.

PVLEX notissimum animalculum colorem corporis, in quo est, sequitur. In catellis, in candido dilutiores, in ruffo fului, in nigro nigriores, vt annotauit doctissimus [a] Iulius Scaliger. Mare est fœmina duplo maior. Pulicem verò, etsi tam exiguum animal sit, artifex quidam Africanus aurea catenula reuinxit. Quin tradit idem ille [b] Scaliger ita reuinctum salijsse. Cæterùm Pulicem in collo aureola catella, eaq; prælonga (inquit) vinctum atq; in delicijs habitum haud minori debet esse miraculo: cùm ille saliret aliquando: nonnunquam heræ suggeret delicatulum sanguinem: deinde in lectulo satur sese collocaret. Idem ego à duobus artificibus factum vidi, Belga vno, altero Veneto. Nigua animalculum est minus Pulice, quod

[a] *Exerc.59.*

[b] *Exer.326.*

Nigua.

[c] Exe.194.8 quod homines tantùm infeſtat. Pulicellus eſt, inquit [c] Scaliger, roſtro acutiſſimo. Pedes potiſſimùm inuadit, rarò partes alias, non ingredientium tantùm, ſed cubantium quoque. Ideo in ſublime cubant Indi. Frequentiſſimè partem eam quæ ſubeſt vnguibus, lancinant. Quarta die creſcere tumor incipit: tum ad eam turgent magnitudinem, vt Piſum ſuperet. Tumor fœtus eſt Lendinibus candidis, quibus extractis calidos imponunt cineres. Sunt & herbarum pulices, qui raphanis potiſſimùm innaſcuntur, vt infra dicemus.

LOCVS.

NON in animantibus tantùmmodo locum habent Pulices, ſed per terram in puluere numerosè etiam habitant, in locis cubiculisq; immundis, & deſertis. In Africa, ac potiſſimùm monte Dedes tanta eſt huius peſtis copia, vt quieſcere homines nunquam patiantur, maximè qui eò veniunt, inſueti ita moleſtari. In Inſula S. Thomæ etiam abundant, item in Europa, contrà circa Segelmeſſe Africæ vrbem nulli reperiuntur Pulices.

GENERATIO.

[a] Li.5.Hiſt. cap.1. DE Pulicum generatione iſthæc legimus apud [a] Ariſtot. Iem. Quæ per ſe vel » in animali, vel in terra, vel in ſtirpe, vel etiam in eorum ipſorum partibus » creantur, eademq; maris & fœminæ ſexu diſtincta ſunt, ijs coëuntibus gignitur quidem aliquid, ſed ex quo nihil amplius gigni poſſit: verbi gratia » coitu Pediculorum Lendes dictæ procreantur, Muſcarum Vermiculi, Pulicum, genus Vermiculorum oui ſpeciem referens: ex quibus, nec ea quæ » generarint, prouenìunt, nec aliud vllum animal, ſed id quod ſunt, ſordes tantùm perſiſtunt. » Sic ille, quod ſanè diuerſum eſſe apparet ab eo, quod ſcriptum reliquit eiuſdem libri ca.31. » vbi nimirùm non tantùm Pediculos tradit, & Cimices procreare Lẽdes, ſed & Pulices idem » facere. Quæ (inquit) ex numero Inſectorum non carne viuunt, ſed carnis viuæ humore aluntur, vt Pediculi, Cimices, Pulices, hæc per coitum generant ea, quæ Lendes vocantur, ex quibus nihil præterea naſci poteſt. Pulices minima quadam putredine naſcuntur, ſedemq; » ſui ortus ſordes obtinent aridas. Nunquid itaq; vel Lendes, vel Vermiculos ouorum ſpecie » gignant Pulices, necdum obſeruaui. [b] Bartholomæus Anglicus ad priorem ſententiam accedere videtur, dum ait: Quamuis autem non ſit de animantibus, quæ procedunt per manifeſtam ſexus commixtionem: multiplicat tamen ſuam ſpeciem per ouationem; quæ oua quædam in ſe gignit, ex quorum commixtione, vel emiſſione vnicus Pulex multos producit: vnde Pulex albus, quidem naſcitur, ſed quaſi ſubitò in nigrum commutatur. Ego quoq; Lendes nihil gignere, non puto, vt antè etiam ſignificaui. ex puluere verò naſci minimè dubito Pulices, atque id quoque ſcribit Author de natura rerum: Pulices, inquit, atro colore de puluere calefacto, & poſtmodum humore corrupto procreari dicuntur. Ariſtoteles quoque putreſcens humidum, aut ſiccum Pulicum generationis cauſam iudicauit, quemadmodum hiſce verbis diſertiſſimè ſignificauit: Inſectorum aliqua coëunt, atque ex » animalibus eiuſdem generis oriuntur modo eorum quibus eſt ſanguis, vt Locuſtæ, Cicadæ, Phalangia, Veſpæ, Formicæ: aliqua coëunt quidem, & generant, ſed non ſui generis » animal, ſed Vermiculos tántùm, neque ex animalibus procreantur, ſed ex putreſcente humido & ſicco, vt Pulices, Muſcæ, Scarabæi. Loquitur & [c] Cardanus de hac generatione: Sunt & animalia exanguia, quæ quia ſanguine viuant, ſanguinea videntur, cuiuſmodi ſunt Hirudines, Pediculi, Cimices & Pulices: hi maximè ſanguinem pro corporis magnitudine hauriunt: qui parui ſunt, maſculi, fœminas maiores frequenter incubare cernuntur: nati vêre, maio pereunt, qui pòſt naſcuntur, ſub hyeme, Auguſto menſe infeſti. Ob id Maius menſis ſine Pulicibus, quòd priores iam intereant, poſtremi nondum adoleuerint.

[b] Lib.18. cap.87.

[c] Lib.7.Var. rer.cap.28.

NATV-

A

NATVRA. MORES. VICTVS.

SANGVINEM appetit Pulex & carnem, cui & insidet, terebrat, perfodit & exsugit, suctu quin morsu, ac pruritu rubicundum relinquit vestigium; dormire cupientes acri morsu impetit, neq; etiam regibus parcit. Salit potiùs quàm volat, noctu quàm interdiu magis homini molestus est, & nisi vehemens torpor aut grauis somnus mentem obrepat, sese tueri ab eo non potest. Cùm quis manum adhibet, celeriùs fuga dilabuntur, nec inueniri possunt; vbi verò quies esse creditur, celeriùs ad infestandum reuertuntur. Vnde canebat Ouidius vel author ille de Pulice.

B

Tu laceras corpus tenerum durissime morsu
Cuius cùm fuerit plena cruore cutis.
Emittis maculas nigro de corpore fuscas
Leuia membra quibus commaculata rigent.
Cùmq; tuum lateri rostrum defigis acutum
Cogitur è somno surgere virgo graui.

Scalptoria.

Quia itaque morsu suo tam molestus esset Pulex, veteres habebant sua scalptoria, instrumenta in speciem manus confecta, quo pruritus scapularum terebatur, cùm manus eo protendi non possent, vnde carmen est [a] Martialis inscriptum, Scalptorium. [a] *Lib. 14. Epig.*

Defendet manus hæc scapulas mordente molesto
Pulice, vel si quid Pulice sordidius.

id est Pediculum. Ostendit etiam Philes quantoperè morsibus suis molestus sit Pulex.

C

Τίς δ' ἄν ὀνομάζων ψύλλαν ἤδη τις λέγοι,
Σκωλήκιον ἄρ', ἢ ζωύφιον, ἢ θηρίον;
Ὅτι οὖν δὴ φαίνημιν, τοῦτ' ἐκεῖς' ἄλλο πλὴν
Δέρμ' αἵματος πλῆρες, ὑπόπους, ὀξύσομον
Ἐν χρώμασιν λυπηρὸν ἀγρίῳ δάκει. Id est.

Quid nominando quis vocauerit Pulicem,
Num Vermiculum, animalculumne, vel feram?
Quòdcunq; dicamus, nihil quàm pellis est
Cruore suffusa, atq; suffulta pedibus
Orisq; acuti infesta morsiunculis.

Temporibus frigidioribus pigrescunt, vel omnino deficiunt, æstiuis calidisq; vigent maximè, & infestant. Author de natur. rer. scribit. Si frigus circa Iunium mensem fuerit, cito perire Pulices, nec earum prouentum reliqua æstate fore copiosum. Calidis temporibus cùm imminent pluuiæ, maximè mordent. Idem author Pulicem scribit in duas partes diuisum reuiuiscere. Cùm progrediuntur, saliunt more Locustarum, vt tradidit [b] Aristo- Incessus.
» teles, inquiens: Posteriora crura quibusdam Insectis longiora sunt, vt ambulent melius, [b] *Lib. 4. de part. cap. 6.*
» & attollantur faciliùs de terra, cùm auolare libet. Quod planius ea ostendunt, quæ sa-
» liunt, vt Locustæ & Pulices. Cùm enim inflexa rursus connixa extendunt, attolli de ter-
» ra necesse est. Locustæ (sic de Pulicibus dicendum) non parte priore, sed posteriore ha-
D bent crura ea ad gubernaculorum effigiem condita. Suffraginem enim intus flecti necesse
» est, quod nulli crurum priorum datum est. Omnibus his seni pedes, ijs etiam, quorum eni-
» xu saliunt, connumeratis. Meminit etiam [c] Plinius, licet Pulicem non nominet. Alia rur- [c] *Lib. 11. cap. 33.*
» sus, inquit, generantur sordibus aridi soli, posteriorum crurum lasciuia petauristarum. hoc Petauristæ qui.
» est, vt Hermolaus Barbarus exponit, qualis petauro ludentium aspicitur. Petauristæ au-
» tem sunt, inquit Marcellus, quicunq; saltibus vel scenis leuioribus mouentur. [d] Aristopha- [d] *In Pluto.*
» nes Pediculos, Pulices & Culices ait βομβᾶν: quo loco Scholiastes Pulices propriè anima-
» lia esse ait aphona, id est, sine voce.

DENOMINATA.

Pulegium. Pyllium.

QVÆ γλήχων Dioſcoridi herba vulgaris notitiæ appellatur, Latini pulegium nominarunt, quòd Pulices interimat. ψύλλιον Dioſcorides, & ex eo Plinius (Latinè enim pſyllium quoque vocatur) nomen inueniſſe ſcribunt, quia ſemen ferat ψύλλης ſiue Pulici ſimile. Conyza verò Pulicaria & pulicaris herba nominatur, quoniam Pulices interimat. Sùnt etiam qui hydropiper eo indigitent nomine. ψυλλοτοξόται [a] Luciano dicuntur magnorum Pulicum ſeſſores. Aduenerunt, inquit & à Septentrione auxilia Pſyllotoxotæ quidem numero triginta millia. Horum ſanè Pſyllotoxotæ magnorum Pulicum ſeſſores ſunt, vnde & appellationem trahunt: Pulicum verò magnitudo, vt duodecim elephantes. Terra de Pulici dicitur Leandro, quæ Ptolomæo Pintia dicta eſt, Siciliæ vrbs, Pollucis templo olim clara.

[a] *Lib. 1. Ver. hiſt.*

NOCVMENTA.

QVANTOPERE morſibus ſuis in homines graſſentur Pulices, nemo neſcit, pruritum tamen leuem potiùs, quàm dolorem inferunt, contrà acin canibus qui ex morſibus non parum dolent, quod innuit [a] Dantes facta ſcilicet inde ſimilitudine.

[a] *In Inferno.*

Per gli occhi fuori ſcoppiaua lor duolo
Di quà, di là ſoccorrean con le mani
Quando a' vapori, & quand'al caldo ſuolo
Non altrimenti fan di ſtate i cani
Hor co' piedi, hor col ceffo, quando morſi
Da Pulci ſon, da Moſche, o da Tafani.

Nec verò animalia ſolum infeſtant αἱ ψύλλαι, ſed & olera etiam. [b] Theophraſtus fruges ſcribit infeſtari à Pulicum eroſione: & [c] antea dixerat Pulices naſci in raphanis, in braſſica Erucas. Quem locum transferens [d] Plinius, napis Pulices (perperam hîc Culices legitur in vulgatis exemplaribus) raphano Erucas & Vermiculos innaſci ſcripſit. Et apud [e] Anatolium inuenio à Pulicibus braſſicas magis infeſtari.

[b] *Li 8. Hiſt. plant. c. 10.*
[c] *Lib. 7. c. 5.*
[d] *Lib. 19. cap. 10.*
[e] *Lib. 12. Geopon.*

VT FVGENTVR.

VARIA, quibus Pulices fugantur, inuenio remedia, Pulices, vt Pamphilus refert, necat aquæ reſperſus, in qua gith, quod melanthium Græcis dicitur maduerit. Ebuli quoq; radices, & cauliculi in aqua macerantur, vt ipſa ſparſa Pulices enecentur. Acetum acre ſucco miſtum hyoſcyami fertur olerum Pulices necare ſi ſpargas. Aqua decoctionis cucumeris aſinini rorata per domum interficit eos. Domus irrorata ex decoctione ſeminis rapæ, necat Pulices, item aqua tribuli marini eos arcet. Decoctionem rutę depellere Pulices vno ore omnes medici atteſtantur, nec non decoctionẽ rubi. Nil æquè verò deijcit Pulices, atq; res fortis odoris, velut rũta, menta, mẽtaſtrũ, allium, lupulus, præcipuè tamen fęces vel vrina equi. Eiſdẽ abſynthium eſt venenum ſimiliter, & folia Perſicorum, vt ait Conſtantinus: Colocynthidis puluis cum aqua ſparſus per loca vbi Pulices abundant, idem præſtat. Pulices etiam muria acris reſperſa & aqua marina fugat & occidit. Pſyllium Pulices, ac Cimices fugat, modò culcitris, ac puluinari imponatur. Author de natura rerũ optimum remedium eſſe putat aduerſus Pulices, ſi quotidie cùm dormituri ſumus, corpus abſynthio fricemus, vel eadẽ herba cum oleo decocta corpus perungamus. Fugantur & amurca per pauimenta frequenter aſperſa, vel cumino agreſti cum aqua trito. Odor crematæ calcis eoſdẽ expellit. Si vngatur virgula ex adipe heritij & ponatur in medio domus, omnes eò conuenire Pulices author eſt [a] Raſis. Idem tradunt alij de axungia ſimiæ: idem facit paropſis ſanguine refertus. Aduerſus Pulices in Goa caſas ſuas fimo vaccino inungunt. Necare eos etiam putatur radix anchuſę. Saluia contuſa & oleo permixta & aceto, illinitur aduerſus eoſdem. Fel pecoris ex oleo idem præſtat illitũ. Pulegium recens incenſum Pulices arcet, inde nomen pulegio. Cunilæ contritę cũ aqua ſparſæ eos occidunt. Sanguis hirci ſi ponatur in fouea quadã in domo, Pulices accur-

[a] *Lib. de Animal.*

runt

A runt & moriuntur. Si quis pallio vel alia veste facta ex pelle lupi induatur, nunquam eum attingent Pulices. Lupinorum cremor infusus abigit eos: item ius decoctæ conyzæ perfusum. Hoc Cuculo miraculum, inquit Plinius, quòd quo loco primùm auditur, si dexter pes audientis ibidem circumscribatur, & vestigium id effodiatur, non gigni Pulices, vbicunq; puluis eo vestigio compressus, sparsus fuerit. hæc obseruarunt magi. Quamobrem nonnulli, quoniam Aegyptios animaduerterant de Pulicum defectu describendo solicitos fuisse, quippe origanum in eo significato proposuerant, addidere ipsi cuculum, & humanum vestigium, qua specie Pulicum exterminationem indicarent. Meminit huius remedij quoque Philes Magorum nugas id nominans, cùm aliàs nugas plerumq; pro veris obtrudere nobis soleat.

Λῆρον κατάποιμ' ἂν μάγων, εἰ δή θέμις
Τιδρῶν τις ἂν δύναιτο κωλῦσαι τὸ μή
Αρχὴν γενέσθ' ἐν ὥπερ ἂν ψύλλας τόπῳ.
Κοκκυσμὸν εἰ πρῶτον γ' ἀκούων κόκκυγος
Οὗ δὲ τότ' ἐπίσας, δεξιᾷ τ' ἴχνος ποδὸς
B Κεῖθι περιγράψας, ἅπα τ' χοῦν ἐξέλῃ.
Οὗπερ πεδῇ γὰρ φασ' ὅδε κατωρυγμένον
Ἐκεῖ φυέσθαι ψύλλαν οὐδεμίαν ποτέ.

Quod si lubet, nugas Magorum proferam,
Qua possit, edocens, quis artis machina,
Arcere pubem hanc quolibet diram loco,
Quod si Cuculi quis audiens primùm sonos
Vestigium dextro quod occupat pede
Describat, ac deinde puluerem eximat,
Quocunq; subrutum loco dispersérit,
Illo creari Pulices nullo ferunt.

Pro captione Pulicum nihil melius est, quàm impositio pauci bombicij in lecto: quoniam in eo congregantur. Contra Pulices, radicibus ne noceant, Theophrastus docet remedium interserere eruum. Sed ne nascantur Pulices, nullum remedium est hactenus inuentum. Anatolius olera à Pulicibus non corrodi asserit, si seminibus eorum parum erui inter seminandum admiscueris. Semen sinapis, & rhododaphne feruescunt vnà vt Pulicosis oleribus infundantur. [b] Columella ne Pulex, & Formica maturas segetes erodant & rapiant, allia, cæpas, papauerq; cereale & anetum misceri iubet, & ocimum contundi, sed ipsum audiamus. [b] *Lib. 10.*

Sed cùm matura flauebit messis aristis,
Atq; diem gemino Titan extenderit astro,
Hauserit & flammis Lernæi brachia cancri,
Allia cum cæpis, cereale papauer aneto
Iungite, dumq; virent nexos deserte maniplos,
Et celebres fortis fortunæ ducite laudes
Mercibus exactis, hilareisq; recurrite in hortos
Tum quoq; pro scisso, riguoq; inspersa nouali
Ocima comprimite, & grauibus densate cylindris,
Exurat sata ne resoluti pulueris æstus,
D *Paruulus aut Pulex irrepens dente lacessat,*
Nec Formica rapax populari semina possit.

Vulpes Pulicibus vexata est homine prudentior in illis excutiendis. Fœnum enim & leuissimam stipulam ore tenet, aquam ingreditur, ac paulatim genua, mox ventrem, humeros & collum submergit. Pulices interim omnes iam ad caput cùm venere, tum illa sensim quoque caput ipsum mergit, donec Pulices omnes sese in stipulam, aut fœnum recipiant: quod vbi illa factum animaduertit, totam se aquis properè demergit illis prorsus libera. Tradit illud Iorath, & ex eo [c] Albertus, & [d] Olaus Magnus.

Vulpes vt à Pulicibus se liberet.

[c] *Lib. 26.*
[d] *Lib. 18. cap. 31.*

PRÆSAGIVM.

Pluuiæ præsagium.

SI summã corporis cuticulam Pulices, & Muscæ solito infensius sua proboscide vellicabunt, hominumq; ac iumentorum faciem & oculos sæpius abacti cæsim (quod dicunt) & punctim recurrentes appetunt, breui venturas pluuias nunciabunt. Exhaustas enim in circumfluum aërem vnà cum vapore humidi substantifici (quod perpaucum habent) portiunculas qua patet via resarcire, & resiccata corpuscula humectare moliuntur. [a] Ant. Mizaldus.

[a] *Sect. 1. Ephem. de sig. pluu.*

PROBLEMA.

[a] *To. 6 Sect. 6. de Anim.*

[a] FRANCISCVS Georgius Venetus Minoritanus quærens, cur Pulices acriùs infestant nos in lino, quàm in lanâ? An fortè, inquit, decipitur sensus? Sed quomodo potest decipi sensus in his quæ experimur? An igitur, quia Pulex haurit maiorem fauorem à lino, quàm a lana: cùm ex eodem Aquilonari fonte linum, & Pulex prodeant? Vtrumque enim Arietinum & Martium est. Vnde sicut planetæ robustiores sunt in domibus proprijs, & sibi conuenientibus, quàm alienis: sic & animalia in locis proprijs, & sibi magis conuenientibus robustiora sunt. Hinc [b] Mercurius sapientissimus docuit concordiam lapidum, herbarum & siderum, symbolum ad inuicem habentium, vt per congeneum suum vniuscuiusque vis augeatur. Sic ille. Ego verò (si modò verum est Pulices acriùs in lino, quàm in lana infestare, secus enim credidere Aegyptij sacerdotes, qui, vt ex Plutarcho diximus Lino induebantur, quòd sordes, ex quibus Pulicum ortus est, arceat.) id fieri putarem, quoniam linum, quàm lana corpori vicinius est, vnde in plicis reperiuntur camisiarum cùm esuriunt, saturi verò in plicis femoralium, maximè laneorum, in quibus & coëunt, & oua sua deponunt.

[b] *In tract. de concordia*

EPIGRAMMA.

EPIGRAMMA præstantissimi poëtarum nostri æui Iacobi Sanazarij, quo Pulitianum Pulicem vocat, & ducem turmarum, exercitusq; Muscarum.

Vanas gignantum iras & impetus graues
Miratur aliquis audiens mortalium
Ausumq; cælo vincula inferre irrita
Sæuum Typhoëa, cùm iugosum Pelion
Adderet Olympo matre nec terra satum
Agnosceret sese, impium donec pater
Iratus ardenti igne substulit caput
Vt par erat: nam quis petat sanus Deos?
At nunc quis hoc, quis hoc ferat mortalium?
Iners, pusillus, vnus, heu Pulex ciet
Turmas, cohortes, copias, manipulos
Muscarum, & altos scandere adparat toros,
Heroum, opacis qui sub vmbris arborum
Strati, ac perenni flore subfulti caput,
Ducunt quietem perpetem, æternam optimam,
Nec nostra curant dicta, vel facta amplius,
Vt qui beatos incolant tuti locos,
Et nomen alta in arce sacrarint suum,
Functi periclis, & malis laboribus
Cunctasq; fortunæ improbæ calcent minas
Nedum pusilli Pulicis morsus leueis.

At tu molestę, amare, vesane, impie
Pulex, inepti concitator agminis,
Quò prorepis te? quò vocas Muscarias
Istas phalanges? quò volatiles globos
Impellis audax? i procul miser, miser,
Criminose maximam in malam crucem.
Haud fas quietas manium sedes Deûm
Muscas subire, Pulicumq; copias.
Nil hîc negoci vel tibi vel pessimis
Tuis maniplis: quid moraris impie?
Abi profundam in noctem & vltimum chaos.

PROVERBIA.

In Pulicis morsu Deũ inuocat.

Ἐπὶ ψύλλας δάξας θεὸν ἐπικαλῶται, id est, in Pulicis morsu Deum inuocat; in eos dictum, qui quantumlibet leui de re grauiter perturbantur, perinde vt in maxima. Tractum ab apologo qui fertur inter Æsopicos. Quidam offensus dolore Pulicis pedem mordentis subsedit & Herculem ἀλεξίκακον implorauit. Mox desiliente Pulice, malè precatus est Herculi, qui cùm in tantillo periculo vocatus non tulisset opem, non videri verisimile, eum in grauioribus adfuturum. Simile est quod refert [a] Aristoteles de vehementer timidis, οἵους δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς, veluti qui metuit omnia, si vel mus obstrepat. Hanc timiditatem appellat δειλίδη, hoc est, farinam. Pulicum morsus in omni ferè idiomate populorum Europæ, de leuissimo dolore prouerbialiter dicitur. Τ' δάκνει τὰ ψυλλία ἴχνη nosce Pulicum vestigia adagij vice ab [b] Aristophane effertur, ridente mores philosophorum, qui quaslibet etiam minutias, & res nullius momenti inuestigant, & perscrutantur. Suprà diximus Italorum vulgarem parœmiam esse de Pediculo, Egli scorticarebbe vn Pedocchio per hauer la pelle, id de Pulice nonnulli etiam dicunt, vnde [c] Petrus Nellus illustris Satyricus:

Che la caualleria gliè spesso à noia
Egli à lei biasmo, ch'altiero è mendico
Scortica i Pulci per hauer la cuoia.

Sunt autem eiusdem fermè sorditiei animantia Pulex & Pediculus. Vnde etiam Pulicum nuncupatione, humiles rectè, sordidæq; curæ sunt intelligendæ, quibus impliciti vitam agimus anxiam & inquietam. [d] Dauid etiam propheta & rex Pulicem sese vocat ad humiliandum se, hoc est, abiectissimum, & in quo nulla resistendi vis ineesset.

[a] 7. Moral.

[b] In Nebulis

[c] Saty. 6.

[d] 1. Reg. 24. & 26.

DE LENDIBVS. Cap. VII.

[a] ARISTOTELES ex Pediculis, Cimicibus & Pulicibus Lendes (κόνιδας) nasci rectè quidem scripsit. sed quod ex ijs nihil prorsus procreari dicat, id nos refellimus ea ratione, quòd ex paucis sæpe Pediculis multi subinde pronasci cernamus, & vulgus non tam de Pediculis, quàm Lendibus interficiendis solicitum est. [b] Hieronymus Mercurialis Lendines dici ait paruos Pediculos, qui permanent in capillis. Et Eustathio κόνις est ζοῦφόν τι μικροφυὲς κατὰ ἄτιμον κόνιν, ἀφ' ἧς οἱ φθεῖρες γενῶνται. Occiduntur ijsdem remedijs ferè quibus Pediculi eorum soboles & parentes, priuatimq; aqua marina, mellis intinctu, aqua lithargyrij, nitrum illitum cum terra Samia ex oleo; sulphur viuum cum aceto sandaracato eos tollit in palpebris. In morbis pedum Nicolaus Ceonidas vstas: sed quæ sint nemo explicat, ac ne explicare quidem potest quispiam: sed fortassis comminisci. [c] Turnebus onidas, id est stercus asininum legendum esse iudicat: sunt qui κόνιδας, id est Lendes. Κόνις multa alia etiam significat, vt quilibet in Lexico Græco videre poterit.

[a] Li. 2. Hist. cap. 31.

[b] Lib. 1. de morb. cut. cap. 7.

[c] Lib. 18. Aduers. cap. 18.

DE FORBICINIS. Cap. VIII.

HIVSCEMODI Inſecta vulgo Forbicinæ dicuntur, quòd caudam habeant bifurcatam adinſtar forficis: apud Belgas (vt audio) Oor Vuormen, id eſt Vermes auriculares, ſeu potiùs aures petentes, ſiquidem Belgæ exiſtimãt in aures irrepere, vt cerebrum offendant. Habitant multùm inter vuas, in cauis arborum, foraminibus parietum, ſub lapidibus, ſub terra. Color eis fermè caſtanæus, pedes ſex, corpus oblongum. Quæ prima pingitur, omnium eſt vulgatiſſima, ſed nondum magnitudinem ſuam adepta. Secunda rara & inſolens, capite etiam bifurcato, corpore craſſo, tota ſubfuſca & flaueſcens. Tertia euſdem cum proxima ſpeciei, minima, candida. Prima verò in ſecunda tabula, neſcio an è Forbicinarum genere, (alata enim eſt) leucomelana, ſiue F. nigra & alba, alis expanſis. numer. 2. eadem clauſis alis. Tertia caſtanei coloris caudam habet, & bifurcatam & ſerratam. Num. 4. omnium eſt vulgatiſſima. Quinta omnium minima caudam habet trifurcatam: ſicut etiam ſexta corpore admodum craſſo, magnis & craſſis pedibus, tota nigra. Poſtremo loco pictum Inſectum, è Gryllorum fortè potiùs, quam Forbicinarum genere, coloris leucophæi, cauda trifida.

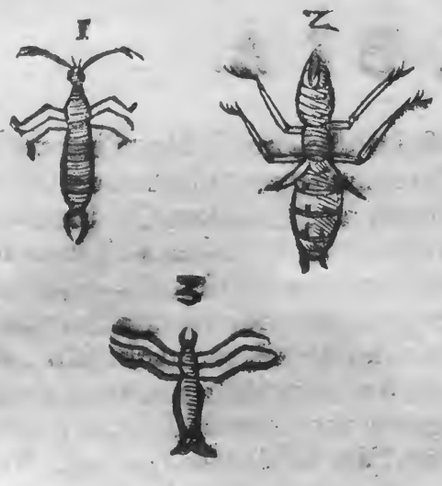

DE

A

DE TALPA FERRANTIS IMPERATI. Cap. IX.

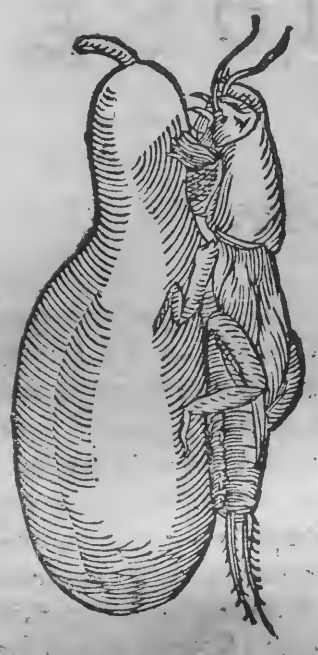

B

FERRANTES Imperatus Neapolitanus diligentissimus, ac eruditissimus aromatarius[a] in naturali sua historia Insectum, quale hîc depingimus, Talpam nominauit, quòd talpæ more pedibus anterioribus ceu manibus terram effodiat: sunt enim pedes vtriusque animantis simillimi. Rusticis Neapolitanis, inquit, Guffolo, dicitur: sed cur, non explicat. Nostri rustici vocant Zuccaram, quos ego secutus Vermem cucurbitarium nominaui. Siquidem cucurbitas quas zuccas vocant, summoperè infestant. Imperatus hortulanis hoc Insectũ apprimè odiosum esse ait propter plurima, quæ stirpibus damna infert, earum radices deuorando. Insectum est quatuor digitos longũ, vnum verò latũ, habitu, corpulentia ferè Locustæ. In tria segmenta præcipuè diuiditur. Caput enim prima sectione ab ea parte, quam pectus libet appellare ventri superstãtem, separatur. Hoc Locustæ ora & faciem ferè anterius repræsentat, sed oculorum medio quidpiam eminens nonnihil conspicitur, quod nasi vices, & locum tenet. Ocelli vtrinq; aterrimi splendentes gagatis in modum: sub his duo velut cornicula oblonga tenuia, forsan ad prætentandum iter extant. Extremo rictu seu fræno alia velut emissitia cornicula seu appendices in articulos, seu

C internodia quaterna, aut quina ad commodiorem flexum, minora tamen superioribus, intra verò rictũ ipsum, ac oris lateribus aliæ binæ vtrinque appendices, deniq; sub mento vtrinq; vna protenduntur, quibus, vt opinor, tanquam digitis quibusdam alimentum in ore retinet, ac complectitur, & forsan comminuit, ita vt partim dentium munus obeant. Terni vtroque latere pedes. Primi antici lati, tribus articulationibus compacti, quarum extrema velut in digitulos secta est plures acutos serræ dentes referẽtes, cristam galli diceres, aut equitis calcar. Media & postica crura similiter tribus constant articulis, sed hæc maiora & in femore crassiora in altum supra tergũ eleuato medio, seu poplite, anticis longiora, sed minus lata, maiora medijs, hirsutie molli infernè. Venter lanosus octo compactus est annulis. Dorsum vestiunt quaternæ alæ, superiores breues, & latæ, alijs angustis longioribus, & ad caudam ferè extensis incumbentes. E cauda geminum exit spiculum longiusculum ac subtile. Cum Gryllo Locustæ specie affinitatem quandam habere videtur, estque colore ferè per totum subcastanco.

[a] *lib. 28. nat. hist.*

Descriptio.

D

DE SPONDYLI. Cap. X.

IVSDEM cum præcedenti Insecto generis esse videtur, quod Spondylis Georgio Agricolæ in doctissimo suo de animalibus subterraneis libro dicitur, quanquam eam vocem in hoc quo ille vtitur, significato nullibi inueniam, Spondylis (Σπόνδυλη. Gaza verticillam vertit) Aristoteli serpentis genus. Plinius[a] tamẽ, serpentem licet etiam faciat, radicum pestem esse innuit, dum ait: Ex animalium quidem cęterorum nullum aliud radicẽs à

» nobis dictas attingit, excepta Spondyli, quæ omnes persequitur genus id serpentis est. Sed audiamus quid de Spondyli scribit Agricola: Spondylis autem Vermis, inquit, intra terram reperiri solet, ita circa radices conuolutus, vt verticelli, quod Græci σπονδύλον vocant, speciem præseferat, vnde nomen inuenit. Ei longitudo, & crassitudo minimi digiti: caput rubrum, reliquum corpus album, nisi quòd supernè sit aliquantum nigrum, vbi cibo, quem sumit,

[a] *lib. 27. 37.*

Descriptio.

mit, turget: quæ hortorum pestis, cùm nec careat pedibus, nam sex habet, nec serpat, tamen Plinius scribit, genus id serpentis est, radices herbarum totas consumit, fruticum corticem, quo radices eorum obducuntur, tantum abrodit: quinetiam edit radices cucumeris asinini, chamæleontis nigri, centaurij, peucedani, aristolochiæ, vitis syluestris, cùm aliud animal eas non attingat.

DE SCORPIONE. Cap. XI.

AEQVIVOCA.

Scorpius Græcis, & Latinis Scorpius siue Scorpio varia significat, quemadmodum in primis apud Aristotelem præter Insectum, de quo futurus est sermo, etiam piscem, qui bis anno parit, cuius fœmina vocatur σκόρπις, & σκορπαίνα, vt nonnulli volunt: sed Athenæus dubitat, nunquid Scorpius, & Scorpis ijdem sint Aristoteli, aut diuersi. Massilienſibus Scorpeno nominatur. Bellonius vbique suum nomen retinere ait; Græcum tamen vulgus Scorpidi pronunciare, ad Scorpænæ differentiam, quam, inquit, Scorpinam nominare solet. Genuenses, eodem teste, Scorpionem Scorpium dicunt, Scorpænam verò Strasinam, quam ait esse cineream, cùm Scorpius sit ruffus, & multò maior: præterea hic pelagius, & saxatilis est, illa palustris, & cænosa. Dicitur autem Scorpius piscis non à Scorpij terreni formæ similitudine, sed quòd sit πλικτικὸς, vt ex Aristotele citat Athenæus, vbi perperã πλευκτικὸς legitur pro πλικτικὸς: ideſt, quòd pungat & ferat, venenumque effundat Scorpij terreni ritu: quod indicat etiam Plinius his verbis: Sic & Scorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim » aculeos habet in capite, vt sine noxa tractari non possit, nisi cauda arripiatur, vel duobus tantum digitis medium corporis apprehendatur. Plura de huius piscis natura dicam in historia » aquatilium. Scorpionis item, siue scorpij nomine inuenio diuersas quasdam plantas, de quibus omnibus dicemus inter denominata. Est & signum cæleste, quod cùm Græci, tum Latini Scorpium vocant. Antiquis Latinis nomine nepæ etiam dicitur, quanquam & cancrum & gammarum sub hoc nomine lingua nostra intelligat. Gammarus autem propriè est cancer caudatus, cancer verò rotundiore forma, & sine cauda est, & quia cauda nonnullis putatur cernix, prouerbium natum, vt retrocedentes more gammari ambulare dicantur, & hinc Plautus à Nonio Marcello allegatus, retrouersum cedam, imitabor nepam: Sed Cicero ab » eodem citatus Scorpionem sub nepæ nomine dici ostendit, cùm ait, natare Anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis. Item in Arato. »

Atque oculos vrget pedibus pectuſq; nepai.

Columellæ quoque de Nepa haud infrequens est mentio. Festus autem ait: Nepa Afrorum lingua Sydus, quod cancer appellatur, vel vt quidam volunt, Scorpius. Plautus:

Dabo ad parietem, imitabor Nepam,

Ex horum itaque authoritate, Nepa tam Scorpius, quàm Gammarus caudatus est, cancer verò sine cauda, & rectè. vterq; enim chelas caudamque gerit. Similitudo autem chelarum in gestu dissimilitudinem habet, & hinc Ouidius facta de Scorpio mentione ait:

Senaq; circuitu curuantem brachia longo
Scorpion atq; aliter curuantem brachia cancrum.

Virgilius quoq; Scorpium brachijs vti dixit, de eodem sidere loquens:

Tibi brachia contrahit ardens
Scorpius.

Asclepiadeus poëta scholasticus ipsum Scorpium vocat chelas, cùm tamen confundi non debeant chelæ, & Scorpius: nam chelæ, etsi quasi pars quædam videantur Nepæ siue Scorpionis, tamen duo diuersa sunt signa; chelæ etenim ipsum Libræ sunt signum teste Arato:

παρθένος αἰὲν ἐπὶ οἱ χηλαὶ καὶ σκορπίος αὐτὸς
Virgo & prope eam chelæ, & Scorpius ipse

Scorpius autem idcirco in cœlum translatus esse fingitur, quòd Orion cùm venaretur, iactare ausus esset se omnia quæcunque ex terra orirentur, interficere valere: quare terram indignatam, Scorpium maximum emisisse, qui illũ interficere conaretur. Iouem autem vtriusq;

animum

Scorpio piscis.

Lib. 7.

Lib. 32. c. 11.

Plantæ Scorpij dictæ.

Scorpius signum cæleste.

Gammari more ambulare.

Nepa quid.

Chelæ quale signum.

Scorpij fabula.

animum admiratum, Scorpium inter astra collocasse, vt species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi confideret: Dianam autem propter studium Orionis, petisse à Ioue, vt idem sibi beneficium daret petenti, quod terræ vltrò tribuisset, Orionemq; in cœlum acciperet. Ita igitur fuit constitutum vt cùm Scorpius oritur; Orion occidat. Quam fabulam sic breuiter complexus est Nicander. [a]

[a] *In Alexipharmacis.*

At verò algificum Titania virgo creauit
Scorpion, armatum stimulo, caudaq; timendum.
Bœoto pœnas ex Oarione reposcens,
Sacram auso manibus vestem temerare Dianæ
Qui latitans parui cæco sub formice saxi,
Duram improuiso violauit vulnere calcem:
Cuius ob id tanquam venantis in astra relatum
Sidus, & immotum magno fulgore coruscat.

Sidus istud Plotinus [b] dici Scorpium ait, quoniam tunc aër primo frigore pungit. Quare aliam causam respexit Virgilius, dum ardentem vocaret, quia nimirum Scorpius iste Martis domicilium est, & signum libidinosum, adeo vt quidam Grammatici luxurioſos pro libidinosis ponentes, dici à Nepa nepotes putarunt, vt

[b] *Ennead. 2. cap. 2.*

Nepotes vnde dicti.

Pentalobum scurram, nomentanumq; nepotem,

cùm acutiores alia via hoc tractum referant testimonio Festi. Infestum fertur esse hocce sidus genesi iuxta mathesin, idcirco dicunt physici, qui sub Scorpio nascitur, cito mori. In quo ferè sensu Horatius: [c]

[c] *lib. 2. Car. Od. 17.*

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus vndæ.

Alij nepotes Nepas, siue Scorpios vocari putant, quoniam vt Scorpij liberos suos deuorant teste Plinio, [d] vno solo relicto, sic illi bona dilapidant, & decoquunt sua. Ioannes Meursius scribit in suis criticis exercitationibus Scorpiones à Latinis appellati homines feroces, & asperos. Σκορπίος quoque secundum quosdam dicitur coma plexilis puerorum cincinnus crinium in acumen desinens, idq; in pueris, vt in fœminis κόρυμβος, in viris κρώβυλος. Est item Scorpio tormenti bellici genus, quod Cæsar quoque Scorpionem vocat. Scorpiones, [e] vt inquit Vegetius, dicebantur, quos nunc manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quòd de paruis subtilibusq; spiculis inferant mortem; Græci frequentiùs vtuntur diminutiua voce σκορπίδια. Scorpionibus, & catapultis sagittas mitti solitas, balistis iaci lapides docet Vitruuius, [f] Ammianus Marcellinus [g] contrà Scorpionibus lapides, balistis sagittas mitti tradit. Ego sagittas Scorpionibus missas putem: nam apud Vegetium [h] sic lego: Per Scorpiones, spiculis, saxis item grauioribus per onagrum destinatis, non solùm equi eliduntur, sed etiam hostium machinamenta frangũtur. Et Nonius Marcellus Scorpionem genus teli esse dicit: alij à Nonio minus diffidentes Scorpionem sagittam, sed veneno oblitam esse aiunt, quæ virus quo figitur, infundit, vnde & Scorpio nomen accepit. Ex quo item Isidorus, [i] Scorpio, inquit, est sagitta venenata arcu, vel tormentis emissa, quæ dum ad homines venerit, virus quo figit infundit, vnde & Scorpio nomen accepit. Scorpiones huiusmodi à Scythis originem traxisse arbitror; illi enim viperea sanie, & humano sanguine tinctis sagittis, quolibet vulnere, leui licet tactu, sed irremediabili illico mortem afferunt, de quibus Lucanus;

[d] *li. 11. c. 25* Homines feroces.

Coma plexilis.

Tormẽtum bellicum.

[e] *Lib. 4.* Scorpidia:

[f] *lib. 10. cap. 15. 16.*

[g] *li. 25. et 24*

[h] *Lib. 4.*

[i] *lib. 18. c. 8.*

Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
Stridula, sed multo saturantur tela veneno.
Vulnera parua nocent, fatumq; in sanguine summo est.

Verùm siue Scytha siue Cretensis, vt voluit Plinius, [k] siue alio cœlo genitus fuerit, qui Scorpionem primus ad mittendas sagittas inuenit, aut proditor sanè fuit, aut nocendi auidus, aut metuens hostis: cogitauit enim, quod idem Lucanus inquit:

[k] *li. 7. c. 56.*

Longè tendere neruos
Et quò ferre velit committere vulnera ventis.

Inter flagella veterum erant etiam hamata; quare Scorpiones dicebantur, quia veluti Scorpiones caudis lædunt, sic & flagellorum extremitatibus, & apicibus sæuæ addebantur appendices, quibus cutis mirificè laniebatur. Hæc intelligit Isidorus, dum ait: Scorpio est nodosa, & aculeata virga, quia arcuato vulnere in corpus infligitur. Postremò monticelli ex lapidibus congestis, qui monticelli pro terminis erigebantur, ab authoribus de agris limitandis, vocantur Scorpiones, quia in metam desinebant. Σκορπίος enim etiam Græcis appellatur,

Scorpio flagellũ quale

tur,

tur, quicquid in metam ac conum faſtigiatum eſt, vnde & tutulus in pueris ita vocabatur, E vt dictum eſt.

SYNONYMA.

Acrab. עקרב Acrab eſt Hebræis Scorpio. Quidam ר inſertum putant, inquit Pagninus, ab עקב calcaneo, quòd calcatus pungat, & feriat. Apud Arabes Hacharab, Harrab, Scorpio eſt, in continenti Raſis Conches, in Pandectis etiam Satocakon, Hatarab, Acrab, & Akrol. Græcis Σκορπίος dicitur, Dioſcoridi σκορπίος χερσαῖος ad differentiam marini. Dici autem volunt σκορπίον παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, ideſt, quòd flexuosè ſerpat, vel vt alij, παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν, hoc eſt, quòd venenum eiaculetur. Ad quod nouiſſimum etymum reſpexit Iſidorus, Scorpium dictum eſſe ſcribens Græcè ex eo, quòd caudam figat, & arcuato vulnere venenum diffundat. Apud Latinos etiam, vt apud Græcos ſynonymia caret: inuenio tãtummodo pro Scorpio Octopus, quòd octo pedes habeat, & apud Heſychium, Blitas, Scorpio terreſtris. Latinis, vt Plinio, Scorpius, & Scorpio indifferenter appellatur. Italis Scorpione, Hiſpanis F Eſcorpion, aut Alacran, Germanis, & Gallis Scorpion, Belgis Scorpioen, Polonis Skorpion, niedzuviadek, Vngaris Scorpio, Anglis à Scorpion. Ex quibus patet idem ferè vbique nomen obtinere terrarum in Europa.

Etymum.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Scorpio cur ſerpentis genus dixit Celſus.

SCORPIONES Cornelius Celſus inter ſerpentes recenſens à nonnullis temerè reprehenditur, nam hoc ideo ab eo factum, quòd ſolus inter inſecta Scorpio venefico ictu caudæ, quam per terram trahit ſerpentinum more, hominem interimat, quanquam Scorpiones, vt poſtea patebit, vbique terrarum non ſint virulenti. Aelianus [a] nouem eſſe Scorpionum genera ſeſe accepiſſe ſcribit, album, ruſſum, fumoſum, nigrum, viride, vẽtricoſum, aliud cancro ſimile, infeſtiſſimum omnium flammeum vocari, aliud etiam dici alatum eſſe, & duplici aculeo armatum, aliud denique quod ſeptem haberet internodia. Cæterùm Aelianus G nouem iſthæc Scorpionum genera videtur confundere perperam intellecto Nicandro, nam è viridi & ventricoſo duas facit diſtinctas ſpecies, cùm vnam tantùm faciat Nicander, præterea diſtinguit alatos ab ijs quos flammeos appellat, qui flaui ſeu ruſſi ſunt, hos Nicander igneo colore eſſe ait, cui octo ſunt genera Scorpionum, quæ etſi diuerſa accidentia inducãt, in nullo tamen diſcrepare videntur, niſi quòd aliqui diuerſis coloribus ſunt præditi, aliqui verò ſimilitudinem quandam cum cancris habent. Primum itaque albicat, & ut Nicander aſſerit, minimè lethale eſt. Secundum eſt ore ruffeſcente; tertium nigreſcit; quartum colore eſt ad viride inclinante, quintum liuido pallidouè colore eſt, amplo ventre diſtentoq;: nam eſt inexplebili, ſextum marino cancro littorali ſimile eſt, non propterea abſque cauda putandum, ſed quòd cæteris rotundius magis ſit, & eodem cum cancro colore, quemadmodum etiam cum de ſeptimo genere loquitur, quod paguro comparat, qui ſpecies eſt cancri, qui teſta tegitur dura, valida & horrida ob appendices quaſdam acutas, in quo ſimile illi eſſe ait. Octauum genus melichloron eſt à colore melleo dictum, ſummæ caudæ nodus in hoc genere niger eſt, alas habet Locuſtæ ſimiles. Sed ipſum Nicandrum Latinum redditum audiamus: H

[a] *Lib. 6. de Animal. c. 20.*

Aeliani error.

Scorpionũ genera ſecundum Nicandrum.

Scorpio melichloros.

1 *Inde doloriſica cantandus Scorpio cauda,*
Et tetricæ illius ſpecies, qui primus eorum
Albicat, haud mala, nec mortalia vulnera figit.
2 *Sed rutilis quem fortè genis ſplendere videbis,*
Hic calidas flammas, flagrantemq́; incutit actum,
Quo detenti homines, horrore & frigore quodam
Concutiuntur, vti qui febre ſitiq́; laborant.
3 *Luridus apparens, trepidantes vulnere motus*
Fert percuſſo homini, bipatenti qui oris hiatu
Vt ſolet attonitus, vel vanus morio, ridet.
4 *Eſt viridans alius, qui quem percuſſerit, illi*
Mox tremulum horrorem ciet, & penetrabile frigus,

Alq;

A *Atq; acri corpus se aspergi grandine sentit,*
Supremus rapida quamuis Sol lampade flagret.
Tam grauis, & tanta est facta hoc afflictio noxa,
Cuius nexa nouem iuncturis horrida spina
Extremo nocuum iaculatur acumine virus.
5 *Luridus est alius grandi qui cernitur aluo,*
Nam rosea vescens manet insaturabilis herba.
Quæ ferit, infuso depascit membra veneno,
Et licet exiguo tamen inguina subleuat ictu.
Tam malus, & vehemens infixus aculeus illi est.
6 *Deprendes aliud genus assimilante figura*
Octipedum cancrum, qui albentes incolit algas
Extremosq; maris carpendo pabula fluctus.
7 *Incuruis quidam similes etiam esse paguris*
Cernuntur, maiore alios qui corpore vincunt.
B *Chelis, forcipibusq; æquè solidi atque paguri,*
Qui saxosa tenent timidi caua, quin etiam illi
Hisce suum ducunt, sed non genitoribus ortum.
Nam camaras quando sua nempe cubilia, rupes
Destituere, nec algosum propè littus oberrant,
Insidiosus eos timidis piscator in vndis
Extrahit: hac vbi se senserunt fraude teneri,
Confestim subfossa petunt à muribus antra,
Noxia vbi illorum soboles nutritur, ibiq;
Euectis è corporibus damnata propago
Ista per erumpit formamq; foramina sumit.
8 *Inde melichlori species venit vltima, cuius*
Summum ventriculum multa fuscedine nigret.
Fundit in extinctum, quos percutit ille, venenum,
C *Excretisq; viris longè infensissimus hostis,*
At paruos natu pueros celeri nece perdit,
Alitibus similis, quæ rodunt farra, Locustis
Quæ super extremas solita se tollere spicas
Extritam illarum planè populantur aristam
Pedasios per agros vagæ inhorrentesq; corymbos.

Hęc itaque Nicander, Apollodorus quoque teste Plinio [b] nouem genera descripsit per colores quos Plinius superuacuos iudicat, quoniam non est scire, ait, quos minimè exitiales prędixerit. Virides Scorpiones apud Valentinos aiunt nasci in siliquarum arboribus, In India occidentali verò, qui prona parte lutei sunt, supina nigri. Est in magnitudine quoque differentia. In Tonerisa Insula ex Canarijs vna nascuntur Scorpiones, qui viribus, & magnitudine superant eos, qui sunt in Turcia, ex quibus fit oleum præstantissimum ad eorum ictus. In solitudinibus Brachmanum referente Cedreno reperinntur Scorpij bicubitales, & Formicę palmi magnitudine. Nicolaus à Nicolais in suis in Indiam nauigationibus scribit eo in loco, vbi Christiani à Turcis venduntur, (locus Bezar dicitur) sese vidisse Scorpionem flaui coD loris, digiti longitudinis. Circa Hierosolymam, & per totam Syriam aiunt magnos esse Scorpiones, sicut sunt apud nos cancri fluuiatiles, quos gammaros vulgo nominant. Albucasis [c] quosdam Alhatrakay, aliàs Altraham vocat, inquiens multos, & paruos habere pedes, & assimilari radici polypodij, atque esse longos palmum circiter, eorumque alios esse rubeos, ali quos citrinos, aliquos virides, videriq; habere bina capita, cùm alioqui vnum tantùmmodo habeant. Pluribus testante Plinio [d] sena sunt caudæ internodia, quibusdam tamen septena, quos fæuiores esse constare dicit. Sunt & Scorpij duplici aculeo in cauda præditi, quasi non vnus, inquit Cardanus, [e] sufficeret ad nocēdum: item geminos quibusdam esse aculeos apud Plinium author est Apollodorus. Sed vt de alatis etiam aliquid dicamus, tales enim ex Nicandro memorauimus, Pammenes, vt refert Aelianus, [f] in eo opere quod de feris venenatis scripsit, alatos tradit Scorpiones in Aegypto nasci duplici aculeo armatos, & id quidem ipsum ait se non auditione accepisse, sed ex sese hanc historiam profiteri. Et apud Prasios tradit Megasthenes apud Strabonem, [g] Scorpios pennatos esse magnitudine admirabili. Alati & magni item reperiuntur in Palimbotra Indiæ regione. Addit Ælianus [h] Megasthenem in India

[b] *li.11.c.25.*

Scorpiones virides.

Scorpiones maximi.

[c] *Part.2.tractat.2.ca.de Scorp.*

[d] *li.11.c.25.*

[e] *lib.7.de variet.rer.cap. 28.*

[f] *lib.16.c.42*

[g] *lib.15.Geogr.*

[h] *li.16.c.41.*

India dicere Scorpiones alatos, eoſdemque maximos procreari, & ſimiliter aculeis atq; Europæos pungere: imò Strabo etiam ipſe eos alarum opera, nunc hanc nunc aliam regionem petere affirmat, & Diodorus Siculus ſcribit Scorpios [i] traduci à mari in continentem in Ægypto. [k] Pauſanias volucres ſeſe ſerpentes, nuſpiam ſpectaſſe profitetur, ſed vt reperiri tamen credat, eò maximè ſe adduci ait, quòd homo Phryx Scorpium in Locuſtarum modum pinnatum in Ioniam attulit. Et Cardanus [l] aſſerit ſe quandoque magno timore à Scorpio alato tactum fuiſſe, non tamen pupugiſſe, nec mali quicquam paſſum fuiſſe, idq; in agro Patauino iuxta oppidum Saccenſe; vnde Italiã eo malo carere dicere non poſſumus, niſi aliunde inuolaſſe dicamus. Alatorum Scorpionum Plinius [m] quoque meminit his verbis. Hoc malum Africæ volucre etiam Auſtri faciunt pandentibus brachia, & remigia ſubleuantes. Apollodorus planè quibuſdam pennas ineſſe tradit, Sic ille, addens ſæpe Pſyllos, qui reliquarum venena terrarum inuehentes quæſtus ſui cauſa peregrinis malis impleuere Italiam, hos quoque importare conatos eſſe, ſed viuere intra Siculi cœli regionem non potuiſſe: videri tamen aliquando in Italia, ſed innocuos, multiſque alijs in locis, vt circa Pharum in Ægypto. In Scythia interimere etiam ſues, alioquin viuaciores contra venena talia, nigras quidem celerius, ſi in aquam ſe immiſerint. Cæterùm dubioſa hæc ſunt, an de alatis, aut non alatis ea tradat Plinius: ſi enim de alatis intelligi velit, aduerſatur Ariſtoteli, ex quo poſteriora verbo ad verbum mutuatus eſt, ſin de non alatis, ſuperiora falſiſſima ſunt; Italia enim Scorpiones alit plurimos, de quibus nunquid exitiales ſint, diſputationem apud authores reperio. Etenim Hieronymus [n] Mercurialis videns Theophraſtum [o] ſcribere, hominem à Scorpione ictum, non interire, contrà Galenum ſcribere, interire, exiſtimat Theophraſtum loqui de Italicis Scorpionibus, & alijs quibuſdam, quos innocuos eſſe, inquit, Plinius affirmat. Baldus Angelus verò Abbatius, qui eandem quæſtionem agitat, potius dicendum arbitratur, vniuerſales propoſitiones contrarias omnino falſas; videlicet omnes homines à Scorpione ictos interire: nullos homines à Scorpione ictos interire: quoniam nõ omnes intereunt, quare particularis omnis propoſitio vera. Non omnis ictus interit. Aliquis ictus interit. Vel ambo hi vniuerſaliter falſa ſcripſerunt, vel particulariter vera ambos enunciaſſe eſt credibile: ſic etiam videntur contraria quandoque dicere ſcriptores. Hæc ille: cæterùm quibuſdam locis mortem afferre Scorpiones, ſicut contrà innoxios alibi eſſe veriſſimum eſt, idque teſtatum reliquit non obſcurè communis præceptor Ariſtoteles [p] morum diuerſitatem à locis etiam effici demonſtrans, morſus itidem belluarum ex locorum diuerſitate plurimùm differre, argumento quod in Pharo, lociſque alijs Scorpiones non lædant, at alijs, & præcipuè in Scythia multi, & magni, & nocui ſunt: & ſi vel hominem, vel quamuis beſtiam percuſſerint, interimunt. Nec ſues euadere poſſunt, quanquam cæteros virulentos ictus minimè ſentiunt, & nigri eorum potiſsimùm interimuntur. Quiſque tamen celerrimè interit, ſi ictus adierit aquam. Plinius [q] quoque cùm locutus fuiſſet alibi de animalibus, quæ indigenis innoxia, aduenas interimunt, contrà, inquit, in Latmo Cariæ monte Ariſtoteles tradit à Scorpionibus hoſpites non lædi, indigenas interimi. Alexander ab Alexandro [r] legitin Altenio Cariæ monte, vbi Tiraquellus legendum ait Latino ex Plinio, ſed apud hunc habetur in Latmo. Scorpiones in Melitenſi inſula, aiunt non nocere. Athenagoras Argiuus nullum ex Scorpionum, & Araneorum ictu dolorem ſentiebat, vt ſcribit Sextus Empiricus, ſed & Æthiopes [s] illi, qui ex aduerſo Meroes habitant, Hydaſpis fluuij accolæ Scorpios, & ſerpentes, & huius genera alia citra periculum comedunt. Sed vt ad innocuos Scorpios, & nocuos reuertatur oratio, quibuſdam locis, inquit [t] Scaliger, mortem afferunt Scorpiones, alibi ſunt innoxij, vt in auitis noſtris ſedibus, qua ſub Noricarum alpium tractu iacent. Totam eam regionem, ſine maleficio colunt. Quorum multitudine ſi tibi nota ſit, non ſine admiratione obſtupeſcas. Nullum enim penè mouebis ſaxum, ſub quo non offendas plurimos. Fœcundiſſimũ enim id animal eſt. Contrà in Ægypto exitioſiſſimos, quales Dioſcorides prodidit, haberi ſcribit Proſper Alpinus, [u] noſtratibuſque longè maiores eſſe, colore viridi, claro, nulloſque nigros illic inueniri. Apud Albanos læthiferos morſus inferunt, quoſdam flendo, quoſdam ridendo interimentes, quod ſcribit Alexander ab Alexandro. Cardanus quoque raro putat in Italia exitiales eſſe, deteriores regione, & tempore calido ac ſqualido, vt reliqua omnia venenata. Sed & Scorpionum alij alijs ſunt nocentiores, vt ex Nicandro ſuprà ſcripſimus, cùm generà eorum traderemus. Licet autem in Italia minus venenoſi, minuſque nocui, quàm alijs in regionibus ſint (Scorpiones,) quæ ſub meridie ſitæ ſunt, tamen And. Matthiolus complures ſe vidiſſe ſcribit in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui ſæuiſſimas perpeſſi ſunt exercerbationes, & quaſi ad mortem redacti. Contrà in regionibus frigidis idem etiam exiſtimat minus nocuos eſſe, & in agro Tridentino à Scorpionibus ictos nihil,

[i] *Lib. 4. c. 3.*
[k] *In Bœoticis.*
[l] *Lib. 9. de ſubtil.*
[m] *li. 11. c. 25*
Plinij lapſus.
[n] *Lib. 5. de var. lect. c. 6.*
[o] *Lib. 4. de cauſis plãt. c. 10.*
Scorpiones non vbique noxij.
[p] *lib. 8. hiſt. c. 29.*
[q] *lib. 8. cap. vlt.*
[r] *li. 2. c. 17.*
[s] *lib. 1. Pyrrhon Hypo.*
[t] *Exercit. 389. 5.*
[u] *lib. 4. med. Aeg. c. 12.*

A nihil, inquit, noxæ percipiunt, quod tamen euenire aiunt gratia peculiari sibi à Deo impetrata precibus diui Vigilij episcopi quem & patronum præcipuum habent, & aduocatum apud Deum. Tradit Ælianus [x] in Æthiopia Scorpios Sibritas, quos ita indiginæ solent nominare, sese lacertis explere & aspidibus, & Verticillis, Blattisq; omnique serpentium genere, & eorum excrementa calcantes exulcerari. Adeo vt ex victu etiam venenosiores euadere inde arguere liceat. Porrò præter commemorata Scorpionum genera reperitur passim aliud genus exiguum admodum, quod in libris, & charta oritur, cuius binis in locis ipse Aristoteles [y] meminit, nam in quarto de historia animalium, cùm dixisset Scorpium habere bra
» chia quinque bifurcata forcipibus, addit; atque etiam bestiola quæ in libris similis Scorpio-
» ni creatur, Et in quinto eiusdem historiæ. Nec non & alia, inquit, animalcula generantur in
» chartis, aut ijs proxima, quæ in veste, aut Scorpioni, sed sine cauda generantur perquam exigua. Monachus quidam eiusmodi Scorpij genus, [z] credit esse speciem Tarantulæ. Et eodem scribente quibusdam Vinula vocatur. Sed rectius Scaliger [a] Volucellam, quæ obuolat in cellis vinarijs, atque vinum, vnde orta est, appetit, Vinulam vocauit. Meminit ibidem Scaliger
B istius Chartarum Scorpionis, & bina eius genera agnoscit, inquiens: In libris nostris duos
» inuenimus (in Vasconia) quales describit Aristoteles, sine cauda. Et profectò eorum alter
» maior, colore subpunicco, carneo, in ipso Aristotelis codice inuentus est à nobis. In orbem
» adeo celeriter gyrant ij, vt quasi circino perinde circumagi videantur, quod eò magis mirum est, quòd in Vasconia ne cognitus quidem est Scorpio eodem scribente. Monachi, qui in Mesuem scripsere, apud suos, aiunt minimos esse Scorpiones, fabæ magnitudinem non excedentes. In Heluetiæ quibusdam, sed raris locis, vt Rapersuylæ ad Tigurinum lacum minimi visuntur, sed pauci ijque innoxij, quos eius generis esse putant, quos Vinulas vocari dicunt, admodum exiguos, & rubros, vini rosei diluti colore, vnde fortassis etiam nomen traxere.

[x] *lib.8.c.13.*

Scorpio librarius.

[y] *li.4. Hist. c.7. & lib.5. c.32.*

[z] *Lib.de serpentib.*

[a] *Exercit. 196.*

FORMA. DESCRIPTIO.

C

SCORPIVS animalculum est corpore in oui formam obrotundo, pedibus octo, vnde Octopes vocatur, & cauda oblonga, vertebris multis, tanquam articulis coagmentata: vertebrarum huiusmodi vltima, reliquis crassior, & paulò longior est: ad cuius apicem præfixus est aculeus, quibusdam, vt Auicenna quoque scripsit, duplex, cauus, vt mox examinabimus. Caput habet notabiliter exertum, & prominens nullum, ferè ad cancrorum similitudinem formatum. Præter pedes octo, duo alia habet crura, chelis & forcipibus solidis furcata, cæteris pedibus grandiora, fluuiatilibus astacis, & cancris haud absimilia. Color ferè subater, & veluti fuligineus est. Aristoteles [a] Scorpium scribit habere brachia quinque bisulcis dentata forcipibus, cùm bina tantùm forcipibus armentur, vt dixi, quanquam multi id quoque ex Aristotele repetant. Plinius omnium Insectorum solum Scorpium, & brachia habere ait, & in cauda spiculum: brachia autem vocat quos diximus forcipes, quæ Apulcius in cancro furcas, in quorum extremitate forcipes sunt manuum loco: ijs enim, quod apprehendunt retinent, dum punxerunt aculeo caudæ. Linguam habent, qua corpora lambunt, & cùm diligant pannos mundos, sese camisijs, & fœmoralibus insinuant, ac iuxta corporum carnes positi, lingua eorum cutem lambere dicuntur, vt refert Gordonius. Tota cauda longa est ad formam ferè rotularum præcariarum, quarum vltima reliquis grandior est, & longiuscula. Ouidius [b] sub sideris nomine sic depinxit.

Chelæ.

[a] *lib.4.Hist. c.7.*

Cauda.

[b] *li.2. Metamor.*

Est locus in geminos vbi brachia concauat arcus
Scorpius, & cauda, flexisq; hincinde lacertis
Porrigit in spacium signorum membra duorum.

Sexus distinctio.

Apollodorus mares gracilitate, & longitudine intelligi author est referente Plinio. [c] Et Auicenna quoq; masculum ait esse extenuatum, & minutum, fœminā verò pinguē, & magnam. Aristoteles [d] agens de Insectorum varietate Scorpioni tribuit aculeum extra prominentem, addens eum inter omnia Insecta [e] vnū lōgo spiculo armari. Alibi aculeū ad pugnā inutilem esse scribit, rationem reddens, quoniam extrà pendet. At verò quæ, inquit, aculeo in aluo

[c] *li.11.c.25*
[d] *li.4.Hist. cap.7.*
[e] *li.4.de partib.c.6.*

armata sunt, hæc vt animosa aculeum pro armis obtinuere, qui intra aluum conditus est, vt E
in Apibus, & Vespis, quoniam volucres sunt nam, si prætenuis fragilisque aculeus extrà pa-
teret, facilè corrumperetur, sed si vt in Scorpione distaret, onus ita afferret Scorpio profec-
to quod non volatu, sed gressu se moueat, caudamq; fortius sit, aculeum caudæ adiunctum
[f] li. 11. c. 37. gerat, vel inutilem ad pugnam habeat, necesse est: Plinius [f] hunc Scorpionis aculeum tenui
fistula perforatum esse tradit, vnde venenum infundant, ideoque aspidis, ac serpentium den-
tes similiter tenui fistula perforatos esse iudicat, & similiter venenum infundere: Et mox
Aculeus Scorpij an perforatus. pauculis interpositis cùm dixisset esse quosdam, qui serpentium vnum esse dentem, cumque
aduncum, & resupinari cùm momorderit, rursus aliquos esse qui arbitrentur, tunc decide-
re eum, rursusque recrescere, facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus, addit,
[g] lib. 9. c. 4. etiam Scorpionis caudæ inesse eum, & plerisque ternos. Aelianus [g] pariter Scorpij aculeo
meatum quendam sinuosum replicari dici tradit, adeo verò angustum, vt visu non percipia-
tur: in eo venenum gigni continerique, quòd cum illo ferit, mox per foramen, id quoq; mi-
nus quàm cerni possit, emanet. Eiusdem opinionis Nicander fuisse videtur, sic enim ex eius
mente Tertullianus scribit in exordio sui Scorpiaci contra Gnosticos: Magnum de modico
malum Scorpio, terra suppurat, tot venena, quot genera, tot pernicies, quot & species, tot
dolores, quot & colores Nicander scribit, & pingit, & tamen vnus omnium violentiæ gestus
de cauda nocere, quæ cauda erit, quodcunque de posthumo corporis propagatur, & verbe-
rat proinde Scorpij series illa nodorum venenata intrinsecus venulas subtilis arcuato impe-
tu insurgens, hamatile spiculum in summo tormenti ratione restringens. Vnde & bellicam
machinam, & retractu tela vegetantem de Scorpio nominant. Id spiculum & fistula est pa-
tula tenuitate, in vulnus, & virus qua figit, effundit. Sic ille. Contra medicorum Coryphæus
Galenus sentit, nullum in Scorpionis aculeo foramen esse scribens. Quis enim crederet,
inquit, vel à Scorpionibus infixo aculeo, vel à Phalangiorum paruorum ictibus totum cor-
pus ingenti, & inusitata mutatione affici, nisi sæpenumero id accidere videret, præsertim mi-
nimam quandam substantiam feris in ipsum demittentibus. Cùm itaque Phalangium ali-
quem momordit, quamuis paruum sit animal, existimare tamen debemus venenum ex ip-
sius ore in morsum corpus descendisse. Porrò marinæ Turturis, quemadmodum & terreni
Scorpionis, aculeus, in partem extremam acutissimam illam quidem finitur, vbi nullum fo-
ramen est, per quod venenum deijci possit: necesse tamen est, vt excogitemus substantiam
quandam esse aut spiritalem, aut humidam, quæ, vt mole minima, ita facultate quàm maxi-G
ma est. Etenim cùm nuper ictus quidam esset à Scorpione, videor mihi videre, inquit, quòd
grandine percussus sum: eratque omnino frigidus, sudore etiam frigido accedente, sed tan-
dem debitis adhibitis remedijs, non sine negotio seruatus est. Itaque Pelops, impossibile est
ait, in corpore similem aliquam essentiam generari, non accedente causa extranea quæ, vbi
neruosam aliquam partem occupauerit, per continuas partes vsque ad neruorum principiũ
vim suam transmittit, siue id per alterationem (vt ipse dicebat) fiat, siue spiritali essentia ve-
luti aura ad ipsum elata: sæpenumerò enim infigente aculeum Scorpione, aut in neruum,
aut venam, aut arteriam, manifestè videmus percussos vehementissimis infestari accidenti-
bus. Atqui Scorpionis aculeus totam cutim penetrando ad profundum vsque potest perue-
nire; Phalangiorum verò paruorum morsus solam afficit superficiem: vnde constat inter-
dum à sola cute veneni vim ad totum corpus deferri, quippè tota cutis, & continua est, &
neruosa; Proinde haud quaquam impossibile est, cùm exicta parte per totam ipsam celeri-
ter distributa fuerit veneni vis, eam inde eodem rursus contactu in singulas subiectarum
partium recipi, mox ex illis in alias continuas, atque iterum ex ijs, quæ afficiuntur, in alias,
cumque ad dominantium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculum homini in-H
[h] lib. 6. de loc. affect. c. 5. stare, &c. Et pòst rursus. [h] Quibus, inquit, nequaquam persuaderi potest exiguum succum
in parte contentum tantorum accidentium, quæ vniuerso corpori eueniunt, esse causam: ij
omnino immemores esse videntur eorum, quæ quotidiè contingunt. Etenim à Phalangij
ictu totum corpus affici videtur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto. Sed longè
maiori admiratione dignus est Scorpionis ictus, qui breui admodum tempore grauissima in-
fert accidentia: & id quod injicitur, dum ipse pungit, aut perquam exiguum est, aut nihil
omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo. Atqui necessarium est, non simpliciter
quia quis perinde quasi acu punctus est, vt vniuersum statim corpus veluti grandine per-
cuti videatur, animi simul defectione: sed rationi magis consentaneum est, vt vel à
spiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, hæc eueniant accidentia, &c. Ego sanè ne-
leum carere foramine non putem, argumento quòd & in viperæ sectione sub dentibus

vesiculam

A veſiculam offendi, è qua, cùm mordet, venenum effundit. Animaduertendum porrò etiam eſt ne quis Nicandri verſu decipiatur, vbi dicit à cuſpide nouem compagibus Spondylos contineri. Nicander explicatus.

Τόιῳ δ' ἐπὶ κέντρῳ
Σπόνδυλοι ἐννάδεσμοι ὑπερτάτῃ σιγηρέης

Ἐννάδεσμοι enim non eſt ibi ſimpliciter pro nouem nodis poſitum, vt Antigonus, & Demetrius arbitrati ſunt, ſed pro multis, vt ait interpres. Plures.n. quàm ſeptẽ viſi ſunt nunquã, plerunque autem ſex habent. Septem compages habere Scorpij caudam manifeſtum eſt: ſæpe verò nouem pro multitudinis numero ponitur. Quin etiam Nicander idem ἐννακέντρου dixit de eo, qui duos tantùm aculeos haberet, quæ quidem opinio eſt Apollodori, & de nodis numero ſeptem, vnicuique cernere volenti facilè conſtabit. Habes hic primo loco depictum Scorpionem fœminam, ſecundo marem, tertio marem alium, ſed longè minorem, & ſubalbidum, quarto alatum, qualem tamen nunquam obſeruaui, ſed iconem ex Mathiolo mutuatus ſum.

B

C

D

LOCVS.

SCORPIONES ſub lapidibus plerunq; degere vel ex communi adagio notum eſt, ὑπὸ παντὶ λίθῳ Σκορπίος ὕδει, *ſub omni lapide Scorpius dormit*. Habitant item in vetuſtis parietibus, vt ſæpe obſeruaui, priuatim in pariete ædium nobiliſſimorum Pepulorum. In Africa in primis ingens, ac pernitioſa Scorpionum multitudo eſt, adeo vt Plinius [a] Scorpionem dirum animal Africæ vocet. Mauritania, alatos alit, & non alatos teſte [b] Strabone. Numidia ijſdem abundat. In Aethiopia, inquit Strabo, [c] vltra Acridophagos regio eſt deſerta, quæ paſcua larga habet, ob Scorpionum multitudinem derelicta. Eundem innuere locum videtur Plinius, [d] dum inquit: Citra Cynamolgos Aethiopas latè deſerta regio eſt, à Scorpionibus, & Solpugis gente ſublata. Meminit itē Diodorus [e] Siculus, Aethiopibus, inquiēs, Acridophagis regio adiacet perampla varietate paſcuorum fertilis, ſed deſerta, & quæ penitus adiri nequeat. Non tamen hominibus à principio caruit, ſed poſtmodum intempeſtiua ex pluuia deſerta eſt, multitudinem Aranearū Scorpionumq; ferente. Tantam enim harum beſtiarum excreuiſſe copiam ferunt, vt morſibus peſtiferis incolæ vexati patriam deſerere, & ad alia loca confugere compellerentur. Sic ille. Ptolomæus quoq; regionem quandā Scorpioferā vocari ſcribit, quòd ſcilicet Scorpios copioſiſſimè alat. Tinos vna Cycladū, Ophyuſa dicta, quòd multos alat Scorpiones mortiferos, & ſerpentes varios. In Peſcara Africæ antiquiſſimo oppido maxima Scorpionum copia eſt, à quibus icti continuo moriuntur: quamobrem ciues ferè omnes æſtatis tempore, relicta vrbe, teſte Leone Africano, rus commigrant vbi in menſem vſq; Nouembrem manent. Circa lacum Arratham in India locus deſertus, & eſt, & appellatur, teſtante Aeliano. [f] Eum accolæ & finitimi circunquaq; negant ab initio, & perpetuo habitatoribus caruiſſe, ſed Scorpionum copias infeſtas ſuperueniſſe, & nimium Phalangiorum extitiſſe prouentum illorum, quæ tetragnata nominant. Hanc beſtiolarū diritatem ex corrupta aqua pluuia generatam aiunt, & incolas primum huius mali impetū aliquandiu magna patientia toleraſſe, ſed malo iam aucto, cùm paſſim omnis ætatis homines interirent, tandem conſilij inopia, cùm nulla ratione aduerſus totam luem tueri ſe poſſent, deſerta regione, gratum prius, & optimum paternum, maternumq; ſolum reliquerunt ſolitarium. Apud eundem Aelianum [g] legere eſt in Aegypto Ibin auem coli, quòd Scorpios, & ſerpentes occidat: Et antè alibi apud Aegyptios [h] ſcribit maximos Scorpios verſari, qui vt percuſſerunt, ſtatim interficiunt, ad quorum vitationem omne cautionis genus Aegyptij adhibent, ſexcentaq; machinamenta moliuntur. Ea Lybiæ pars, quæ ad Auſtrum vergit, arenis repleta, duplex genus Scorpionum habet, inquit Lucianus, [i] vnum terreſtre & pedibus ingrediens permagnum, multis corporum vertebris inſigne: alterum aëreum, & volatile alis tenuibus, cuiuſmodi ferè ſunt Cicadis (πτῆτιξι, interpres perperam reddidit Locuſtæ) & veſpertiliones. Hîc quoq; Ibin auem eos venari ſcribit Philes, vt in Aegypto etiam Accipiter teſte Diodoro: [k] Aſcēſus Scorpionis, Hebraicè Acrabbim, mons à Scorpionibus dictus, qui abundant eo in loco, vrbe deſuper ædificata, à quo Acrabatenam ciuitatē dictam putat Hieronymus, [l] atque eam eſſe, quam Arabatenam vocat liber Machabæorum, quam inuaſit Iudas Machabæus. In itinere ſecundi diei eorum, qui à Perſicis Suſis in Mediam proficiſcūtur, quòd per magna Scorpionum multitudo, dicit Aelianus [m] naſci dicitur, idcirco Perſarum rex, cùm eò ſuſcepit iter, triduò antè omnibus imperat, vt eos venentur, & ei qui plurimos confecerit, donat munera, niſi hoc fit, locus tranſiri non poteſt: nam ſubter omnem lapidem, & ceſpitem abditus Scorpius manet. Albani mortiferos teſte Bonfinio alunt Scorpiones, & Caſpij ad flumen Alazonium. [n] In Argo copia quoq; Scorpionum eſt, ibiq; Locuſta naſcitur aduerſus Scorpium inſurgens. Alabanda vrbs duobus montibus ſubiecta eſt, ita diſpoſita, vt ciſtæ inuerſæ aſpectum exhibeat. Vnde Apollonius Malacus, ob hoc & multitudinem Scorpionum ciuitatem carpens dixit eam eſſe ciſtam inuerſam Scorpionibus plenam; nam ea & Mylaſia, ac tota intermedia montana regio, huiuſmodi beſtijs abundant. Narrat iſthoc Strabo. [o] Italia quoq; Scorpios habet, de quibus venenati ne ſint, an nō, ſuprà dictū eſt. Circa Neapolim Campaniæ rarò inueniuntur. Romæ plurimi ſunt, & peculiariter intra vrbis mœnia, in monte nimirum qui teſtaceus dicitur. Multæ aliæ Europæ regiones Scorpionibus carent. In Scotia portenti loco habentur. In Vaſconia, teſte Scaligero, [p] vniuerſa Scorpius quid ſit ignoratur. Pharmacarij tamen impudentes ante eiuſdem Scaligeri aduentum ex cordulo oleum pro Scorpionum oleo parabant.

[a] *lib.5.c.7.*
[b] *Lib.17.*
[c] *Lib.16.*
[d] *li.8.c.29.*
[e] *lib.3.c.3.*
[f] *li.17.c.40*
[g] *li.10.c.29*
[h] *li.10.c.23.*
[i] *lib.de dipſadib.*
[k] *lib.2.c.4.*
[l] *In Cōmēt. Abdiæ c.1.*
[m] *li.15.c.26*
[n] *li.1.dec.1.*
[o] *Lib.14.*
[p] *Exercit. 196.*

MORES.

A

MORES. INGENIVM.

PLINIVS[a] proprium esse Scorpionum scribit, quòd manus palmam non feriant, nec nisi pilos (nec si pilos, legitur in veteri codice) attigere. Cùm incedunt, inquit Scaliger, [b] transuersos sese inferunt, propter longitudinem pedum posteriorum, quos, vt in vacuum ponant, necesse est ingressionis cor rumpi quadraturam. Galenus [c] viperam, & Scorpionem nunquam mãsuescere est author. Mirum est, quod scribit Albertus, nimirum Scorpionem in oleo viginti duobus diebus vixisse, cùm cætera Insecta omnia oleo, quàm primùm intereãt. Illud tamen is sese expertum fuisse scribit: Ambulabat, inquit, in imo vasis, & in olei superfi-
» cie ampullas emittebat, quasi rationis particeps. A Scorpionibus quidam tradente Plinio [d]
» fœtum deuorari arbitrantur, vnum modò relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clu-
» nibus imponendo, tutus, & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum vltorem, qui
» postremò genitores supernè conficiat. Sic ille: Sed Aristoteles [e] è contrario parentes pelli
B interficiq́ue à prole sua attestatur his verbis: Mox vt prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ip-
» sa, sicut & Araneis accidit, & interimuntur à suis liberis magno numero. Et ipsemet Plinius
» in exordio eiusdem citati capitis innuit, nam Phalangius, inquit, vt emerserit, matrem con-
» sumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare. Similiter his, & Scorpiones terrestres, Vermi-
» culos ouorum specie pariunt, similiterq́ue pereunt. Aestum solis declinantes, vmbram pe-
tunt: nisi calcentur, innocui iacent, irritati prodeunt, & aculeos exerunt: quanquam Aelia-
nus [f] contrarium sensisse videatur, demonstrans quàm argutè ac ingeniosè facta ex se cate-
» na homines spontè in Lybia inuadentes in lecto feriant. Fraudulenti etiam natura Scorpij,
» & dolosi existunt: etenim Lybici ab eorum multitudine metuentes, ad vitandos ipsos omnia
» machinamenta moliuntur: soccos ferunt in lectis cum longè à pariete remotis, tum in excel-
» sum collocatis, tum fulcrorum pedibus in hydrias aqua plenas impositis, sublimes somnum
» capiunt: qua machinationis molitione facta, sese quieto, & tuto somno vsuros arbitrantur.
» Atqui Scorpius si quid, vnde semetipsum in tecto suspendat, nanciscantur, ibi fortissimè for
» cipibus inhæresci, simul & demittit aculeum: secundus igitur ex tecto descendens per pri-
» mum serpit, atque suis itidem forcipibus ad illius aculeum adhæresci, & sublimẽ sinit suum
C aculeum: item à secundo tenetur tertius, à tertio quartus: quintus similem ordinem conser-
» uat, itemq́ue cæteri omnes deinceps per primos decurrunt. Postremus dormientem ferit, &
» per superiores recurrit: similiter ab illo secundus, tum verò ab vltimo tertius, reliquiq́ue se-
» se subducunt, quo ad velut sanè catenam soluentes, inter se omnes subtraxerunt. Huc usque
Ælianus. Clemens Alexandrinus [g] verò etiam dici ait Scorpium in Lybia, si ei non succedat,
vt hominem feriat, abeuntem reuerti cum pluribus, alterum autem ab altero instar catenę
dependentem, ita moliri insidias, non obscuro nutu bestijs vtentibus, sed nec figura sibi si-
gnificantibus, sed propria, vt putat, dialecto. Fallax itaque ac insidiosum animal esse perhi-
betur Scorpio, estque apud Sophoclem [h] prouerbium in hanc sententiam: ἐν παντὶ γὰρ τῷ
Σκορπίος φωρᾷ λίθῳ; quippe sub omni lapide Scorpium insidiari: Sic & Nicander canit: [i]

Σκορπίος ἀπροϊδὲς ὀλίγῳ ὑπολαΐ λοχήσας,
Scorpius insidias parua sub caute tetendit.

Eleganter Athenæus [k] ex Carcino inquit:

Subit quoduis saxum, amicè, Scorpius,
D *Ne te feriat, caue: in ijs, quæ abdita sunt fraus quæuis latet.*

Dicuntur item capite velut abblandiri prius, vt cauda postmodum citius, & commodius lædant. Certè Apuleius morum acerbitatem per Scorpium notat, dum ait: nosti quendam barbarum nostræ ciuitatis decurionem, quem Scorpionem præ morum amaritudine vulgus appellat. De insidijs verò, quæ post aliquam felicitatem subsecutæ fuerint, Sidonius de fortuna loquens ait: Quæ virum, vt Scorpius, vltima sui parte percussit. Quin & mathematici vel D. Ambrosio teste percussorem, & ad inuadendum ex insidijs promptum eum futurum dicunt, quem Scorpius nascentem exceperit.

[a] *lib. 29. c. 4*

[b] *Exercit. 245. 3.*

[c] *Lib. de cogn. & curand. animi morb. c. 1.*

[d] *li. 11. c. 25*

[e] *lib. 5. Hist. c. 26.*

[f] *lib. 6. c. 23*

Lybici vt se contra Scorpios defendant.

[g] *lib. 1. Stromat.*

[h] *In Captiuis.*

[i] *In Theriacis.*

[k] *Lib. 15.*

Morũ acerbitas notata per Scorpium.

VICTVS.

SOLEM, vt dixi fugiunt, vel sub lapidibus, vel in foraminibus latitantes. Inter testas libenter generantur, & viuunt, vt aiunt monachi Mesues commentatores: quo verò cibo vtantur, necdum obseruaui. Legò tamen apud Plinium, [a] Scorpiones terra viuere. Et Nicander Scorpio, inquit, qui marino litterali cancro similis est, albentes algas fluctumq; maris pascendo decerpit. Ælianus in Æthiopia serpentibus, & aspidibus, verticillis, omniq; serpentiũ genere expleri ait Muscis quoq; vescuntur, quibus menstruo spatio phiala vitrea inclusum cùm aluisset quidam, vidit inde incrementum euidenter accepisse. Famem inclusi diu ferunt, vt serpentium genus, & omnia venenata. Plinius [b] nullum venenatum fame ac siti interire ait, quoniam neque calor his, neque sanguis, neque sudor, quæ auiditatem naturali sale augent.

[a] li.10.c.72.

[b] lib.eodem c.73.

DE VENENO.

Veneniqualitas.

VENENI qualitatem Dioscorides, & ipsum deinde secuti generatim narrant, sed Nicander speciatim de singulis agit: Albicans, inquit, omninò innocuus est, & minimè exitiosus. Ruffus contrà cùm virus suum effudit, ita humores corporis commouet, vt irritati continuum motum inficiantur, & maligna quadam putredine corripiantur, & accidentia similia febri ardenti inducant, quæ hoc pernitiosiora, & vehementiora sunt, quo causa horrenda magis est, & lethalis. Nam hic facultas illa specifica, & occulta malignitas plus virium profectò habet, quàm qualitas manifesta, quæ cùm frigida sit, frigida symptomata inducit: quæ ab ictu nigri, & viridis potissimùm euenire consueuerunt, quorum posterior reliquis omnibus exitiosior est ob caudam quam longiorem habet. Pallidus aliquid peculiare præ cæteris habet: nam ictum inferendo mordet etiam, quòd natura sit inexplebilis. Qui verò cancros, & paguros referunt, & splendescente sunt colore, eadem quæ alij accidentia inducunt, aut saltem Nicander non distinxit, nisi quòd flauos maiorem in loco vitiato dolorem relinquere, & infantibus potiùs, quàm ætate prouectis insidiari magis scribit. Hæcitaque Nicander de singulis speciebus litteris mandauit. Galenus dé Scorpionum veneno, aut spiritus id esse cuiusdam, aut tenuis humiditatis immissæ dixit. Apud Plinium [a] de eodem, hæc legere est. Pestis importuna veneni nisi quod grauiore supplicio lenta per triduum morte conficiunt, virginibus læthali semper ictu, & fœminis ferè in totum, viris autem matutino, exeuntes cauernis, priusquam aliquo fortuito ictu ieiunum egerant venenum. Semper cauda in ictu est, nulloque momento meditari cessat, ne quando desit occasioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab ijs candidum fundi Appollodorus author est; item mares esse sæuissimos. Quod postremum etiam scribit Aelianus [b] his verbis: Mares Scorpij infestissimi habentur, fœminæ multò remissiores: non enim tantum virus acerbitatis habent. Plinius venenum omnibus medio die esse tradit, cùm incanduere solis ardoribus; itemque cùm sitiunt inexplebiles potu: constare & septena caudæ internodia sæuiora esse: quod & Auicenna, & Aelianus tradunt. Idem Plinius [c] agens de venenatis animalibus, ac inter ea recens Scorpiones, ait in eo genere omnia magis exitialia esse, si suum genus edant, antequàm noceant. In totum etiam tradit non nocere Scorpiones quibus non sit sanguis. Leo quidem rex ferarum exiguo Scorpionis aculeo exagitatur, & veneno serpentis occiditur. Eximia Leonis pulchritudo, inquit Ambrosius comantes ceruice toros excutit, vel sublato pectore attollit ora. Sed quis non miretur tam breui Scorpionis aculeo, vt incorporeum putes ingentium corporum exire mortem? Nec hoc quisquam reprehendat, quòd creator serpentis creaturis suis, aliaq; vel animantium vel herbarũ genera venenata miscuerit. Nata sunt enim hæc ad corruptionem nostram, non ad deformationem. Sic ille. Scorpiones cùm præcipitantur in aquam, innoxij redduntur. D. Hieronymus regulos

Venenum Scorpionis quid.

Leo Scorpionis ictu moritur.

[a] li.11.c.25.

[b] lib.6.c.20.

[c] li.10.c.73.

A gulos & Scorpiones arentia quæq; sectari ait, & postquam ad aquas venerint, ὑδρυοβάς & lymphaticos facere. Cùm pungit Scorpio, caudam sustollere aiunt, in quo sensu Lucilius apud Nonium, inquit: Vt innoxi reddant.

Muscipulæ vt tentæ, atq; vt Scorpius cauda sublata.

Quod verò inflexo ictu ferire Scorpionem dicat Plinius, id præsertim faciunt, cùm retrocedunt, ac vt ait [d] Plautus: [d] *In Casin.*

Recessim cedam ad parietem, imitabor Nepam.

Cæterùm cùm venena quadrupliciter nocere soleant, vel à primis qualitatibus, vt aqua epota frigida homini labore & sole æstuanti: vel à secundis, vt crocum: aperit enim, & laxat viam spiritibus ita, vt abeant: vel à tertijs, quales sunt Cantharides vesicæ: lepus marinus pulmoni: vel ab alia vi, quam quidam à tota substantia nominant: alij vocant virtutem specificam. Talis est Scorpio: minimo enim ictu, atq; insensibili materiæ quantitate mortem affert. Etiam quosdam serpentes necat, vt ait Plinius. [c] Cardanus eius venenum in homine icto serpere tradit, & vsq; ad cor, & vsq; ad cerebrum: quare sæuissima etiam symptomata infert, vt mox patebit, multò grauiora ieiunus, quàm qui iam saturatus fuit, & in æstate Venena quot modis noceant. [c] *Lib. 1. de Venen. c. 23.*

B & sub canè, quàm in hyeme, ac in homine degente in regionibus siccioribus, quàm in palustribus. [f] Vidus Vidius plures se Pisis à Scorpionibus ictos obseruasse testatur, qui nullam fermè percepêre in corpore agitationem, quòd regionis humiditas Scorpionum venenum maximè hebetaret, & ad homines contaminandos ineptum redderet. quemadmodum, inquit, siccitas regionum virus acuit, & ad interficiendos reddit aptius, ac magis efficax, ex quo tam immania, vt mox recensebimus, symptomata, oriuntur, vt non incongruè facetissimus [g] Epigrammatarius Ligurinum, quòd nimis tœdiosè versus suos omnibus occineret, magis timeri ait, quàm vel dipsas serpens, vel Scorpio: [f] *Lib. 2. de cur. generat. cap. 8.* [g] *Lib. 3. Epig. 44.*

Occurrit tibi nemo quòd libenter,
Quòd quacunq; venis, fuga est, & ingens
Circa te Ligurine, solitudo:
Quid sit scire cupis? nimis poëta es.
Hoc valde vitium periculosum est:
Non tigris catulis citata raptis,
Non dipsas medio perusta Sole,
C *Non sic Scorpius improbus timetur, &c.*

PERCVSSI SYMPTOMATA EORVMQVE CVRATIO.

INCTV Scorpij authore [a] Dioscoride inflammari statim incipit locus, & indurescit, ac intensis rubet, vicissimq; dolore premitur. Modò siquidem exæstuat, modò frigore occupatur. Labor repentè fatigat, & aliquando meliusculè habet, aliquandò verò recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus & tremor. Externæ corporis partes refrigescunt, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pallor membra decolorat, tanquam ex pungente acu, per vniuersam cutem sentitur. [b] Aëtius quoq; hæc signa ponit. A Scorpio percussos vehementissimus plagæ dolor consequitur, frigiditasq; ac tensio, ac stupor, circaq; plagam & totum corpus frigidus sudor: & his qui iuxta infernas partes percussi sunt, inguina incitantur ac intumescunt, qui verò circa supernas, sub alis. Et hæc quidem leuiter percussis adsunt. Validiùs autem ictis ardor circa plagam adest, quemadmodum in ambustis, & verrucarum instar Formicarum eruptio circa labra & totum corpus, vt grandine se imperi putent. Facies distorquetur, sordes circa oculos adsunt glutinosæ, & lachrymæ viscosæ, durities articulorum, anusq; procidit cum egerendi cupiditate: spuma circa os est, & vomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes. Eadem passim symptomata apud alios medicos legere est. [c] Rembertus Dodonæus famulum sese habuisse testatur, qui à Scorpione ictus tanto subito, actam frigido sudore toto corpore erat perfusus, vt algentissima niue atq; glacie sese opprimi quereretur. vt non immerito cũ [d] Galeno venenum Scorpionis frigidum statuere queamus: apud quem etiam legimus idem illud, quòd ex [c] Dodonæo diximus. Etenim scribit, cùm ictus quidam esset à Scorpione, videri sibi quod gran- [a] *Lib. 7. c. 7.* [b] *Lib. 13. cap. 19.* [c] *Cap. 56. Obseruat.* [d] *Lib. 4. Meth. c. 3.* [e] *Lib. 3. de loc. affect. cap. 7.*

grandine percuſſus eſſet, eratq; inquit, omnino frigidus, ſudore etiam frigido accedẽte. Ictos equos à Scorpione ſequitur, vt Hierocles & Abſyrtus volunt, crurum contractio, claudicatus, faſtidia cibi, ſanici viridis è naribus profuſio, ſpirandi difficultas & ægra ſuſcitatio. Quod modò ad curationem attinet, ea equidem varijs, ac infinitis remedijs peragitur, alijs intus ſumptis, alijs foris applicatis. Oportet primò dilatare plagam, deinde ſuperimponere medicamenta extrahentia, & tota ſubſtantia contra id virus pugnantia, poſtremò ſumere alexipharmaca & communia & propria. Via expedita dilatandi plagam, ſectio eſt. Eiuſmodi autem remedia, vel agunt occulta vi vel manifeſta, hæcq; vel ſunt ſimplicia vel compoſita. Simplicia accipiuntur, vel à plantis, de quibus dicemus primò, vel ab animalibus, ijſq; vel ſanguineis, vel exanguibus; vel à foſſilibus. Plantarum aliæ ſunt herbæ, aliæ frutices, aliæ arbores. Inter herbas primùm occurrit abſynthium, quod ex vino muris Aranei morſibus, draconi marino, & Scorpionibus aduerſari [f] Plinius teſtatur. Abrotonum in vino potum iuuat, vt Dioſcorides author eſt, lib. 3. cap. 29. Aeizoum habentem maius à Scorpionibus feriri negant, Plinius lib. 25. cap. 17. Macer quoque ſemperuiuum aduerſus Scorpios celebrat his verſibus:

Abſyntium
[f] *Lib. 27. cap. 7.*
Abrotonũ.
Aizoum.

Taliter & cunctis obſtat potata venenis,
Affirmant iſtam, qui ſecum gefſerit herbam.
Hunc non affectat lethali Scorpius ictu.

Amonum ex ocimo illitum laudat Dioſcorides lib. 1. cap. 14. Plinius lib. 20. cap. 15. ammi cum lini ſemine Scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus mitigare ait: Et lib. 20. cap. 17. aniſum aduerſus eoſdem bibi. Cornelius Celſus lib. 5. ad Scorpionis & Aranei ictum allium cum ruta rectè miſceri tradit, ex oleoq; contritum ſuperimponi: Et Macer de allio canebat:

Amomum.
Ammi.
Aniſum.
Allium.

Curat quos ſerpens, vel Scorpius intulit ictus.

Et Strabo aſſerit ab Africanis, aduerſus Scorpios remedia excogitata', cùm dormitum eunt, pedes allio atq; etiam lectos ipſos illinere. Ariſtolochiæ præſertim corticis binas drachmas cum vino præberi iubet Dioſcorides lib. 8. cap. 5. Idem aſphodeli ſemen & flores in vino potos commendat: Andræas Matthiolus radice decocta, & plagæ admota vtitur. Plinius Nicandrum, non Dioſcoridem citat lib. 22. cap. 22. Nicander, inquiens, & contra ſerpẽtes, ac Scorpiones vel aſphodeli caulem, quem anthriſcum vocauimus, vel ſemen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis, ſubſtrauitq; ſomno contra hos metus. Achaaſos medicus, vt legitur in libro de medicinis expertis Galeno aſcripto dabat drachmam vnam aſſę fœtidę contra morſus Scorpionis. Atractilidem, quam perperam cum cnico confundit, Plinius lib. 22. c. 32. magnum contra venenata animalia præbere auxilium credit, item aduerſus fungos; conſtareq; a Scorpionibus percuſſos, quamdiu teneant eam herbam, non ſentire cruciatum. Et Dioſcorides lib. 4. cap. 107. atractilidis comam, ſemen & folia cum pipere & vino teri ſcribit vtiliſſimè contra Scorpionum ictus; percuſſosq; tradi, quandiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem ipſumq; depoſita ſtatim recrudeſcere. Atriplicis ſuccus authore Matthiolo potus & ipſa herba illita prodeſt: item blitum ex vino potum. quod poſtremum ex Plinio tranſcripſit, qui lib. 20. cap. 22. blitum dicitur, inquit, aduerſus Scorpiones potum è vino prodeſſe. Cardamomum ex vino potum laudatur à Dioſcoride lib. 1. cap. 5. Caltha ſemen affert, cuius vaginulæ Scorpionum caudas imitantur, neoterici eius veneno reſiſtere dicunt. Calamintha cum poſca, in qua magnopere diſcoqui debet, datur. Dioſcorides lib. 8. cap. 5. & trita illinitur. Succum cęparum inſtillant plagis beſtiarum omnium, priuatim Scorpionum. Plinius lib. 20. cap. 5. Confert & centaurea, vt legitur in libello de virtutibus centaureæ, qui Galeno aſcribitur. Chamæpityos tria genera teſte Plinio lib. 24. c. 6. proſunt aduerſus Scorpionum ictus. Dioſcorides chamęſyces ſuccum illitum laudat. Colus ruſtica cum vino piperęq; bibita & manibus geſtata dolorem punctura omnino fugat, ſi eidem Dioſcoridi credimus. Auicenna radicem colocynthidis ſuper omnia valere ait: & Plinius cunilaginem priuatim aduerſus Scorpiones ex poſca valere. Cucumis quoq; ſylueſtris efficaciſſimus ipſi lib. 20. cap. 1. putatur contra Scorpionum ictus & ſemine & elaterio, & cap. 15. eiuſdem libri cuminum ſylueſtre cum oleo ad ſerpentes, ad Scorpiones, ad Scolopendras commendat. Matthiolus verò cuminum cum melanthij', & viticis ſemine drachmæ pondere potum ex vino valere tradit. Eſt autem quoddam cumini ſylueſtris genus, quod corniculata producit ſemina, Scorpionis caudæ æmula, quod illud forte fuerit, quo de Plinius & Matthiolus loquuntur; hoc ſaltem potum ſerpentum morſibus remedio eſt, quare ad Scorpionum ictus valere etiam conijcio. Radix croci hortenſis, vel etiam frondes illius cum vino offeruntur. Quidam medici, referente [g] Conſtantino Africano dixerunt, dum radicem hanc infirmus in manibus

Aſſa fœtida.
Atractilis.
A triplex.
Blitum.
Caltha.
Calamintha.
Cæpa.
Centaurea.
Chamæpytis.
Chamęſice
Colus ruſtica.
Colocynthis.
Cucumis ſylueſtris.
Cuminum ſylueſtre.
Crocus.
[g] *Li. 7. c. 11.*

tenuerit,

A tenuerit, nullum dolorem sentire. Cyperum ictibus etiam imponit Dioscorides lib. 1. cap. 4. Cyperus.
Aliter Plinius, Indicæ herbæ, inquit lib. 21. cap. 18, quæ cyperis appellatur, radix aduersus
serpentium ictus, Scorpionum præsertim remedio est. Cyani vtriusq; folia siue semen ex vi- Cyanus.
no decocta & pota laudat Matthiolus ex Plinio, ni fallor. Dioscorides delphinium etiam ap
positum. Præter opinionem autem facit teste [h] Aetio elaphoboscus, tum viridis comesta, tũ [h] li. 13. c. 19.
sicca pota. Erucæ semen Scorpionum venenis, & muris aranei medetur. Plinius lib. 20. c. 13. Elaphobo-
Medicinæ in satiuo fœniculo ad Scorpionum ictus & serpentium semine in vino poto. Idem scus.
lib. 20. c. 23. Dioscorides lib. 8. cap. 5. galbanum ad splenij formam ductum auxiliari, item Galbanum
gentianam tusam in potu dari author est, & Auicenna gentianam huic punctura vltimam
medicinam appellat. Heliotropium potum cum vino, & illitum prodest. Dioscorides lib. 4. Heliotro-
cap. 193. id verò duplex est, maius scilicet & minus. de magno sic ait Plinius lib. 22. c. 21. He pium.
liotropium maius, quam nostri verrucariam appellant, serpentibus & Scorpionibus resistit,
vt Apollophanes & Apollodorus tradunt. Et mox de minori: heliotropio tricocco siue Scor
piuro vis ad omnia venenata, & Phalangia & contra Scorpiones præcipuè illita. Farina hor Hordeum.
dei in vino parata, in decocto rutæ. Laudatur à Dioscoride lib. 8. c. 5. item hieracium maius
B & minus lib. 3. cap. 72. more cataplasmatis appositum. Iris contra Scorpiones duarum dra- Iris.
chmarum pondere in pane vel aqua sumitur, vt Plinius testatur lib. 21. c. 20. Intybus instar Intybus.
cataplasmatis adhibitus confert. Dioscorides lib. 2. c. 150. Lapatha sylvestria Scorpionum Lapathum.
ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Plinius lib. 20. 21. Folia lactucarum vulneri Lactuca.
illinuntur, maximè contra Scorpionum ictus. Idem lib. 19. c. 7. & pòst semen satiuarum con-
tra Scorpiones dari ait. & Zoroastres quoq; semen lactucæ cum vino potũ percusios à Scor-
pio sanare prodidit. Dioscorides verò lib. 2. c. 166. lactucam sylvestrem bibitam commen-
dat. Et lib. 8. c. 5. Laserpitium dari dixit. Sed Plinius, Laser, inquit lib. 22. c. 23. Scorpionum Laserpitiũ.
plagis ex oleo medetur. Laureolæ drachmæ quatuor quoq; exhibentur cum aceto, vt legi-
tur in libro de medicinis expertis. Lychnis sylvestris Scorpionibus adeo contraria, vt om- Lychnis syl
nino visa eo torpescant. Plinius lib. 21. c. 26. Dioscorides etiam Lychnidis semen cum vino uestris.
potandum proponit lib. 3. c. 14. Plinio lib. 20. c. 21. maluæ contra omnes aculeatos ictus di- Malua.
citur esse efficacior vis, præcipuè Scorpionum, similiumq; & muris aranei: quin & trita cum
oleo qualibet earum peruncti antè, vel habentes eas, non feriuntur. Idem melanthium me- Melanthiũ.
deri serpentium plagis dicit lib. 20. c. 17. & Scorpionum illini ex aceto, ac melle reperisse: itẽ
C folia mentastri aduersus Scorpionum ictus cum sale, oleo & aceto vtilia prædicat lib. 20.
c. 14. Dioscorides lib. 3. c. 99. folia melissophylli adhibita. Plinius lib. 24. cap. 19. nodiam her
bam efficacissimam aduersus Scorpiones esse potam in vino, aut posca reperit. Nasturtij quo Nodia her-
que vires describens lib. 20. c. 13. Sextium ait adijcere, vstum serpentes fugare, Scorpioni- ba.
busq; resistere. Et præcedente capite ocimum conferre putat ex vino, addito aceto exiguo. Nasturtiũ.
Dioscorides quoq; ocimum cum polenta imponi iubet, & lib. 8. c. 5. ocimi semen potum ef- Ocimum.
ficax esse scripsit, item oxylapathi & oxalidis semen vino, aut aqua potum. Olusatrum, Olusatrum
quod hipposelinum vocant, aduersatur Scorpionibus. Plinius lib. 20. cap. 11. Opium Opium.
ex vino meraculo, si protinus detur, Scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tantùm
nigro tribuunt, si capita eius vel folia terantur. Idem lib. 20. cap. 19. Origani onitis pri- Origanum.
uatim vsus contra Araneas Scorpionesq; in vino albo probatur eidem lib. 20. cap. 17. Mat-
thiolus semen pastinacæ hausitum auxiliari asserit, forsitan ex Plinio, qui lib. 20. cap. 5. Pastinaca.
postquam dixisset pastinacam efficaciorem esse sylvestrem, semen satiuæ quoque contra
Scorpionum ictus ex vino, aut posca salutare esse inquit. Apud Macrum quoque de pa-
stinaca lego:

D *Ex vino pastinacæ si sperma bibatur*
Compescet diros quos Scorpius intulit ictus.

Peucedani succo vtendum voluit Dioscorides lib. 8. c. 5. si non sit Laserpitium. Idem lib. 3.
cap. 122. Phalangium herbam potum celebrat. Recentiores polemoniam Scorpionibus Phalangiũ.
inimicam esse tradunt. Dioscorides eiusdem herbæ radicem alligatam prædicat lib. 4. c. 8. & Polemonia
lib. 8. c. 5. pulegium decoctum dari iubet. Hoc repetijt Plinius lib. 20. c. 14. Ad Scorpionum, Pulegium.
ictum, pulegium in vino tritum bibitur, maximè quod in siccis nascitur: item pulegium syl-
uestre. Porri folia melle subacta & illita conferunt, Matthiolus. Plinius verò lib. 20. c. 6. suc-
cum porri ad serpentium Scorpionumq; ictus bibi cum mero scribit. Valent ruta sylvestris Porrum.
& satiua contra Scorpionum ictus & Araneorum, Apum, Crabronum, Vesparum aculeos & Ruta:
Cantharides & Salamandras, canisq; rabiosi morsus. Plinius lib. 20. c. 13. Scorpionibus ad-
uersatur raphanus; vel ipso vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoq; rapha- Raphanus.
no Scorpiones moriuntur. Idem lib. 20. c. 4. Tarentinus ait, eum qui teneat sideritin herbã, Sideritis.

viuos

Sinapi. viuos Scorpios tenere posse, ita vt ab ipsis nulla iniuria afficiatur. Sinapi ad serpentiũ ictus E
Sonchus. & Scorpionum tritum cum aceto illinitur, Plinius lib.20.22. Succus sonchi bibitur contra serpentes Scorpionesq́; , radix verò illinitur. Idem lib.22.22. Dioscorides nulla radicis facta mentione, inquit lib.2.c.159. Sonchi succus comestus & cataplasmatis more impositus
Sampsuchũ iuuat. Sampsuchum ex aceto & sale impositum ab eodem laudatur lib.3.ca.47. Serpillum
Serpillum. voluntarium & candidioribus folijs ramisq́; aduersus serpentes efficax, maximè cenchrim, & Scolopendras terestres & marinas, & Scorpiones decoctis in vino ramis, folijsq́; , Plinius
Spina alba. lib.20.22. Spinæ albæ semen contra Scorpiones auxiliatur. Idem lib.24.c.12. Spongiæ cõ-
Spongiæ. tra Scorpiones ex aceto imponuntur, vt idem quoq; tradidit lib.31.c.11. Scorpius herba va-
Scorpius herba. let aduersus animal sui nominis. Idem lib.22.c.15. Item Scorpioides illita teste Dioscoride
Scylla. lib.4.c.195. Florentinus ait, si quis percussus scyllam ederit, illæsum mansurum, insuperq́; scyllam saporem dulcem esse confessurum. Farina triticea ex aceto, & vino posita prodes-
Triticum. se dicitur à Dioscoride lib.2.c.107. Thelyphonum radicẽ habere videmus, quæ Scorpionis
Telyphonum. caudam æmulatur, & ad eius morsus valere traditum est. Thelyphonum herba, inquit Pli- „
nius, ab alijs Scorpius vocatur, propter similitudinem radicis, cuius tactu moriuntur Scor- „
piones. Meminit quoq; Ælianus lib.9.c.27. his verbis. Thelyphonum herbam Theophra- F
stus narrat, si eam ad Scorpij dorsum admoueas, hunc statim perire. Idemq́; affert eundem ad integritatem valetudinis restituis, si cum candido elleboro cõspergas. Atq; equidem thelyphonum probo, non item elleborum, quòd sanè ita homines egregie diligam, vt acerbè &
Trifolium. penitus Scorpios oderim. Sic ille. Semen trifolij tritum & vulneri Scorpionis impositum opitulatur. Dioscorides lib.8.c.5. vbi quoq; positum laudat trifolij. Et Plinius lib.21.c.21. trifolium scio, inquit, credi prævalere contra Scorpionum ictus & serpentium, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis, vel foliis vel tota herba decocta: serpentesq́; in trifolio nunquam aspici. præterea celebratis authoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere viginti quinq; grana eius, quod myrianthes ex eo appellauimus, tradi. Semen violæ Scor-
Viola. pionibus aduersatur. Idem lib.21.c.19. Verbenaca recta tum pota, tum illita iuuat. Dioſco-
Verbenaca Verbascũ. rides. Aetius lib.13.c.19. idem ferè tradit, dum ait: Confert verbenaca recta, aut viridis cataplasmatis more imposita, aut sicca in puluerem pota. Dioscoridi verbasci aureum florem ferentis folia imposita laudantur lib.4.c.104. Sed Plinius lib.25.c.10. contra Scorpiones bi bi radicem verbasci cum ruta ex aqua ait, Et lib.26. Verbasci, inquit, species, quæ à quibus- G
dam saluia appellatur, similis verbasco, contra Scorpiones & dracones marinos efficax. Scor-
pionibus aduersatur & Vettonicæ succus, & plantaginis. Plinius lib.25.c.10. Apollodorus
Vrtica. referente eodem lib.22.c.13. affirmat vrticam aduersari hyoscyamo, & serpentibus, & Scor-
Zea. pionibus. Zeæ farina ex vino rubro ad Scorpionum ictus tepida illinitur. Atq; hę fuere herbæ, quas potissimùm Dioscorides & Plinius contra Scorpiones celebrarunt, quas, ne de eadem bis, terué, vt fieri potuisset, diceremus, ordine alphabetico recensuimus. Sequuntur eodem ordine frutices, ac arbores. Inter frutices primùm occurrit balsamum, cuius oleum cum
Balsamum. lacte bibitum commendatur à principe Auicenna, Myrti succus ex mero haustus à Dioſco-
Myrtus. ride lib.1.cap.156. quod remedium repetens Plinius, quod de succo Dioscorides, ille de se-
Paliurus. mine dixit lib.23.c.9. Paliuri semen Afrizuram (zuiram legitur in manuscripto codice, alij aprizuram legunt) vocant, contra Scorpiones efficacissimum. Idem lib.24.c.13. Sed Strabo lib.17. Lybes scribit lectorum suorum pedes paliuris circumligare aduersus Scorpiones. De-
Rosa. mocritus tradit rosæ radicem adalligatam percussos à Scorpionibus sanare. Rubi flos &
Rubus. mora prosunt. Dioscorides lib.4.c.37. Et Plinius lib.24.c.13. flore aut moris rubi Scorpionum vulnera sine collectionum periculo inungi testatur. Vt Scorpius non accedat ad iacen- H
Auellana nux. tes, auellanam lectulorum pedibus alligare iubet Plutarchus: hanc enim nucẽ negat à Scor-
Cytinus. pio adiri. Aetius quoque lib.13.c.19. nuces ponticas non modò in cibum sumptas, sed & in cingulo quoq; gestatas, gestantem ab omni Scorpionum ictu tutum reddere prodidit. Cytinus aduersatur Scorpionibus, testante Plinio lib.23.c.6. Et balaustij quoq; flores (hos cum
Cerrus. cytino turpiter confundit) experti inuenerunt Scorpionibus aduersari. Radix cerri aduer-
Caprificus. Ficus. satur Scorpionibus. Idem lib.24.c.4. Citrij semen potum & appositum opitulatur. Matthio lus. Cupressus cum vino & ruta datur. Dioscorides lib.8.c.5. Cauliculi aut grossi caprifici, quàm minutissimæ ad Scorpionum ictus è vino bibuntur. Plinius lib.23.c.7. Ficus Scorpionum ictibus cum sale tritę illinuntur. Idem lib.23.7. Lactis quoq; ficulnei natura, vt ibidem dicit, aduersatur Crabronum, Vesparumq́; & similium venenis, priuatim Scorpionum. Dioscorides quoque binis in locis, nimirum lib.1.c.183. & lib.8.c.5. percussis à Scorpione præsenti esse auxilio ficulneum lac in vulnus instillatum affirmauit: & postremo loco ficulneum lac dati quoque dixit. Florentinus prodit, si quis in plagam recens percussi fici succum in-

stillet.

A stillet, venenum non vltra progressum esse. Lauri baccæ pauco numero tritæ dantur. Dioscorides lib. 8. cap. 5. Et Plinius lib. 23. cap. 8. aduersus Scorpiones quaternas lauri baccas ex vino bibi scripsit: maximè verò id præstare baccas eius lauri, quæ tenuiora habet folia, vt pòstaddit: & rursus ibidem dicit quosdam aduersus Scorpionum ictus decem baccas dari iubere potui. Scorpionibus aduersatur è radice corticis mori succus, ex vino aut posca potus. Idem lib. 23. cap. 7. Platani cortex ex vino Scorpionum ictus restinguit. Idem lib. 24. 8. Et rursus ibidem pilulas platani in vino potas serpentium, & Scorpionum venenis mederi ait. Scorpionum ictibus cum sale trita illinuntur pyra cocta. Idem lib. 37. cap. 7. Refert Alexandrinus, Iouiano Pontano autore, se vidisse hominem grauiter à Scorpione percussum, qui statim liberatus fuit ebibito thure contrito, in quo cælatum fuerat Scorpij signum. Debet autem sculpi in lapide annulari, ascendente Scorpio, dum luna ibidem agit cardinaliter constituta: eodemq; sigillo aromatica imprimis, hora qua luna in Scorpio cardinalis inuenietur; & quo dictum est modo exhiberi, ex aqua, vino albo, aut alio idoneo liquore. Ex Mizaldi centuria sexta num. 87. Cinis vitium Scorpionum & canum plagas cum oleo proficit. Plinius in proœmio libri vigesimi tertij. Acetum quoq; referente eodem, lib. eodem cap. 1. B plurimùm fotu medetur canis morsibus, Scorpionum ictibus, Scolopendrarum, muris Araneiq; contraq; omnia aculeatorum venena & pruritus. Atq; hæc de remedijs, quæ petuntur à plantis, sequuntur, quæ ab animalibus, inter quæ primùm homo, cuius vrinam potatu celebrat Dioscorides lib. 5. c. 3. Plinius Scorpionum ictibus singularis remedij esse existimat lib. 28. c. 4. sordes vilitatis, & in 27. c. 4. dicit sordes ex auribus mederi Scorpionum ictibus serpentiumq; si statim imponantur. Aiunt, inquit Aelianus lib. 9. c. 4. vim aculei Scorpionis retundi hominis sputo, ita vt obtorpescat, & ad infligendum ictum reddatur impotens. Saliuam admodum laudat Galenus, dum ait lib. 10. de simplicium medicamentorum facultatibus. Porro tota substantia, inquit, vel maximè aduersa est saliua bestijs hominem interficientibus, ceu alicubi Nicander poeta etiam refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese ostensurum, quæ Scorpios interficeret, vbi illam semel dixisset, in Scorpionem expuit, indè rursum eam ohmurmutans, iterum Scorpium conspuit, & vbi tertiò dixisset, atq; expuisset, mortuus est Scorpius. At postea ego absq; incantatione à sola saliua occisum vidi Scorpium, idq; celeriter à saliua furientium, aut sitientium: tardè autem ab illis, qui cibo potuq; fuerunt impleti, in alijs autem proportione. Hactenus Galenus. Mumiam ex C mero haustam, quin & illitam cum recenti butyro Matthiolus ad ictum Scorpij laudat. Sunt qui cerebrum Gallinæ cum vino potum conferre plurimùm volunt. Dioscorides probat finum asini, & equi, si herbas depasti fuerint, vino dilutum ac haustum. Vtuntur, inquit Plinius lib. 28. c. 10. & pelle hircorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro pasti, coagulo leporis non morderi à Scorpionibus velint. Dioscorides lib. 2. c. 74. & Galenus lib. 11. de simpl. med. facultatibus mures domesticos dissectos, & impositos prodesse affirmant. Fibri siue castoris testes aduersus Scorpiones ex vino bibuntur. Plinius lib. 32. 3. Ranæ fluuiatiles contra Scorpiones ex vino prosunt. Idem lib. 32. cap. 5. Testudinum felle cum Attico melle Scorpionum plagæ instillari prodest. Idem lib. 32. cap. 4. Lacerta dissecta & appositæ plagæ Scorpionis, dolorem sedat. Dioscorides Stellionem quoque teste Plinio lib. 29. c. 4. in oleo putrefaciunt, & ita ea vulnera (Scorpionum) perungunt; quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastri genus, atq; ita illinunt. Et Constantinus Cæsar ex Democrito lib. 13. cap. 9. naturalem contrarietatem (de qua postea quoq; mentio fiet) habet stellio aduersus Scorpios. Si igitur quis stellione in oleo liquefacto ex ipso oleo percussum iniungat, à dolore ipsum liberabit. Mullus pisces dissectus & impositus iuuat authore Dioscori- D de lib. 2. cap. 24. Sed Plinius lib. 32. cap. 5. mullum illitum, sumptumq; in cibo auxiliari ait contra pastinacam, & Scorpiones terrestres marinosq; & dracones & Phalangia. Smaridis piscis salita caro apposita sanat. Dioscorides lib. 2. cap. 30. Coracini pisces Nilo peculiares sunt. Carnes eorum aduersus Scorpiones valent impositæ. Plinius lib. 32. c. 5. Cochlea hortulana contusa & illita pro eodem remedio recensetur à Matthiolo. Ex Actio, qui lib. 13. cap. 19. ait: Cochleam item hortulanam maximè accipito, eamq; vnà cum operimento tritam plagæ imponito, & confestim sedabis dolorem. Vrinæ veteri miscetur cinis ostreorum, & Scorpionum ictibus illinitur. Plinius lib. 28. cap. 6. Cancri fluuiatiles mirum in modum laudantur in hoc casu. Cancri fluuiatiles crudi, tritiq; cum asinino lacte prosunt. Dioscorides lib. 2. cap. 12. Cancer fluuiatilis tritus & potus ex vino iuuat. Matthiolus. Cancros cum ocimo, cineremq; eorum à Scorpione percussis imponunt magi. Plinius lib. 32. c. 5. Et rursus ibidem: Cancri fluuiatiles triti, potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato contra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte asinino, vel si non

Laurus. Morus. Pyra. Thus. Vitis. Acetum. Vrina humana. Sputum. Mumia. Cerebrum gallinæ. Hircus. Capra. Mures. Fiber. Rana. Lacerta. Stellio. Mullus. Smaris. Coracinus. Cochlea. Cancer fluuiatilis.

sic

Stella marina.

Locuſta.

Scorpio vt ſuo ictui profit.

Galata terra.

Sulphur.

Sal.

Saphirus.

Achates.

Bezaar.

Aqua maris.

Remedia occulta.

i *Lib.27. cap.2.*

Medicamẽta compoſita.

Oleum de Scorpionibus.

Theriaca.

ſit,caprino,vel quocunq;. Prodeſt præterea fluuiatilis cancer tritus addito laſere,in vino potus.Aetius lib.13.cap.19.Draconis marini Scorpionumq; ictus carnibus Stellarum marinarum impoſitis, item Araneorum morſus ſanantur. Plinius lib.32. cap.5. Vermes terreſtres plagæ impoſitas commendat Aetius citato loco. Locuſtæ quæ alis carent,aſſæ comeduntur à percuſſis. Auicenna. Referuntq; in Ægypti regionibus arefactum Aſiracum,quem vocãt (Locuſtam ſine pedibus Dioſcoridi eſſe ſuo loco docuimus) exhiberi ijs, qui à Scorpio percuſſi ſunt. Galenus citato loco. Ipſe quoque Scorpio qui ictum vibrauit, trito & percuſſo loco impoſitus,ſuæ plagæ remedium eſt ob cæcam quandam naturarum(vt conſtat) diſcordiam,quæ antipathia appellatur.Præterea tritus,& impoſitus cum ſale,lini ſemine,& althęa Scorpius conuenit. Dioſcorides lib.8. cap.5. Idem antea lib.2.cap.13. dixerat, Terreſtris Scorpius tritus & impoſitus, ſuæ plagæ remedium eſt: quin eſtur aſſatus, ad eadem. Galenus quoque Scorpium ſuo ictui impoſitum laudat in vndecimo de ſimplicib. Plinius lib.11. cap.25.Scorpionum cinerem homini icto potum in vino, remedio eſſe tradit. Atq; hæc de diuerſis animalium remedijs: Quæ modò à foſſilibus petuntur, pauca etiam non ſunt. Galatæ inſulæ terra Scorpionem dirum animal Africæ, necat. Plinius lib.5.cap.7. & lib.35. cap.19. Et Galata, inquit, inſula & circa Clupeam Africæ, terra Scorpiones necat. Sulpur ignem non expertum, reſina terebinthina exceptum & emplaſtri modo adiectum auxiliatur. Dioſcorides lib.8.c.5. Sulphur linctum contra Scorpionum ictum prodeſt. Plinius lib. 35.cap.15. Sal Scorpionum ictus cum quarta parte lini ſeminis ex oleo vel aceto illitus ſanat. Plinius lib.31.cap.9.Dioſcorides lib.5.c.157.ſaphirum lapidem illitum laudat.Galenus verò lib.9. de ſimplicium medicament.facultatibus ſaphirum bibitum credi ſcribit conferre à Scorpione morſis. Achates lapis geſtatus, vt carnem tangat, prodeſt. Matthiolus: plura de hac gemma Plinius lib.37.cap.10. Achatem, inquit, putant contra Araneorum, » & Scorpionum ictus prodeſſe: quod in Siculis vtiq; crediderim, quoniam primum eius » prouinciæ afflata Scorpionum peſtis extinguitur.Et in India inuentæ contra eadem pollent » & alijs magnis miraculis. Thebis Ægyptijs repertæ carent rubentibus venis & albis. Et hæ » quoque contra Scorpiones validæ. Eadem authoritas & Cyprijs eſt. Leonicæ pelli ſimiles » potentiam habere contra Scorpiones dicuntur.Hæc ille. Si Scorpionis aculeus tetigerit lapidem Bezaar, virus amittit. Gaudentius Merula de venenis cap.4.Si Scorpionem includeris in Lapide Bezaar luna Scorpionem tenente affectu trino aut ſextili, contra Scorpios vim obtinebit. Idem lib.4.de memorabilibus cap.1. Mirum quod tradit Galenus libro de medicinis facilè parandis, nempe ſi ictus humum reſpiciens,quem lapidem premebat,eum imponens ſanet. Exhalationes in Galata & Culpea noxias eſſe Scorpionibus Andreas Ceſalpinus ſcribit lib.1.de metallis cap.4. Sed hoc de terra nos ſuprà ex Plinio diximus. Scorpij plagam ſanabis argentei annuli ſigillo ad locum appenſi. Conſtantinus Cæſar ex Diophane. Aqua maris fotu impoſita morſui Scorpionis confert. Dioſcorides lib.5.c.19. Balneum aquarum temperatarum ad Scorpionum ictus, ad hæmorrhoi ſerpentis morſum, & ad ranæ rubetæ virus excutiendum facta in cunctis exudatione in ipſo balneo plurima. Andreas Baccius lib.7.de balneis cap.22. Atq; hęc de ſimplicibus medicamentis,quæ manifeſta quodammodo qualitate Serpentium virus oppugnant. Occulta vi id præſtant paucula hæc quæ ſequuntur. i Plinius. Quin & à ſerpente & Scorpione percuſſos, coitu leuari produnt: verùm fæminas ea Venere lædi. Idem lib.eodem c.4. Si percuſſus à Scorpione ſuper aſinum ſedeat ad caudam conuerſus, ſanabitur,& aſinus torquebitur. Apuleus lib.de re ruſtica. Addit & Democritus fabellam ſuam,qui ait percuſſum à Scorpio, ſi ſtatim ad aſinum quempiam accedens in aurem eius dixerit, Scorpius me percuſſit, non doliturum amplius, dolore ſcilicet in aſinum tranſeunte, qui mox pedendo moritur,vt Zoroaſtres addidit.Inter compoſita modo medicamenta, velut ſimpliciſſimum ſalſamenta piſcium ſunt, de quibus ſic Plinius lib.32.c.5.Contra Scorpiones largius ſumi, ſed non euomi ſalſamenta (piſcium) prodeſt, ita vt ſitis toleretur, & imponere eadem plagis conuenit. Matthiolus oleum ſuum de Scorpio nimirum in modum commendat.Eius poſtmodum deſcriptio dabitur.Vſus theriacæ apud Ægyptios frequentiſſimus eſt,præſertim,vti ſcribit Proſper Alpinus lib.4.de medicina Aegyptiaca ca.12.in venenatis atq; ab omnibus ſerpentibus demorſis,ictisq; à Scorpionibus,qui ibi,inquit, exitioſiſſimi ſunt. Tradit quoq; Dodonæus cùm algenti ex ictu famulo ſuo ſolam theriacam ex vino potentiore exhibuiſſet, ilico curatum fuiſſe. Celebrant eandem Andromachus ſenior, & Democrates. Andromachus hoc verſu:

Incaſſum cauda conſurget Scorpius vnca

Democrates alia adiungit Inſectorum venena:

Obſtat marinis omnibus belluis quoque,

Et

A *Et quas minutas bestias vocant, Apes,*
Crabrones, Vespas, & rigentes Scorpios
Mures araneos, rapax Phalangium.

Sunt & alia antidota ad ictum Scorpionum conferentia, qualis est Aelij Galli theriaca, qua Galenus lib. 2. de antidotis capit. 10. optima vsum scribit ad Scorpionum ictus, & alia quæ venenum morsu relinquunt. Cuius theriacæ descriptionem ex allegato loco lector, si lubet, poterit petere. Hac antidoto vtebatur Diophantus in Scorpionum ictibus, & in commorsis à Phalangijs, vt refert idem Galenus cap. 12. Habet autem, Aristolochiæ drachmas quatuor, piperis drachmas tres. Contusa hæc & melle excepta in rotulas ad fabæ Aegyptiæ magnitudinem rediges, quarum duas deglutiendas trades ex vini puri cyathis duobus. Alia ad Scorpionum ictus, noxiosq; aliorum animalium morsus. Accipit autem Aristolochiæ, zinziberis, singulorum drachmas octo, nepetæ, seminis rutæ syluestris, singulorum obolos tres, piperis obolos duos. Hæc primum testudinis sanguine subigito, tum rotulas inde trium obulorum pondere confingito, atq; ex vino puro dato. Alia, quæ constat ex cymini Æthiopici, sulphuris viui, piperis albi, singulorum drachmis duabns, castorij, silphij, trifolij, singulo-
B rum drachma vna. Hæc inter se vino commisce, & ex vino puro sorbenda præbe. Antidotus ad eos, qui in periculum deuenere ob ictum Scorpionis Phalangijue, aut alterius cuiusdam reptilis. Assumit autem, Seminis rutæ syluestris, seminis Erucæ, pyrethri, styracis, sulphuris viui, singulorum drachmas sex, castorij drachmas duas: Omnia hæc testudineo sanguine subacta ex meri, vel aceti dimidia cotyla propinabis quatuor obulorum pondere. Antidotus quæ dolorem sedat ijs, qui à Scorpionibus, Phalangijs cæterisq; reptilibus percussi fuerint: quæq; cum difficultate parientibus auxiliatur. Huius nomen est Callista, hoc est, optima. Cõtinet autem myrrhę, castorij, styracis, singulorum drachmam vnam, opij drachmas duas, seminis apij acetabulum vnum, anisi tantundem, piperis grana triginta. Hæc inter se vino coniuncta ex vna vini cotyla dabis pondere vnius drachmæ. Antidotus autem hæc eximiè bona est. Antidotus, quæ à Scorpionibus Scorpiaca dicitur, quæq; medicantem minimè fallit, magna cum difficultate nobis, inquit Galenus accepta, qui in Africa degens hac vtebatur, & percussos à Scorpionibus tutos ab omni periculo reddebat. Optimè quoque præseruat bibita à nondum percussis in securitatem euentus. Habet autem: Sulphuris viui, sulphuris fossilis, singulorum libras duas, piperis albi drachmas tres, opopanacis, sabinæ her-
C bæ, thuris masculi, singulorum tres drachmas: aristolochiæ rotundæ, peucedani, myrrhæ, centaurij, serpilli, chamædryos, chamæpytios, herbæ scorpiacæ, anagallidis, bituminis, singulorum drachmas duas: betonicæ, medullæ ceruinę, scinci singulorum drachmam vnam. Singula, quæ enumerauimus contusa, ac per minutissimum cribrum primo traiecta, deinde simul omnia commixta ita seruanda sunt, vt respirare non possint. Cùm verò percussis opitulari volueris, cochlear vnum huiusce pulueris, ex vini puri cyathis duobus exhibebis. Oportet tamen eos, qui primùm hoc medicamentum præseruationis gratia bibent, die illo nec lauari, nec venere vti. Antidotus à Zoilo sumpta, qua Epaphroditus Carthaginensis vtebatur. Statim autem hæc & ægros à dolore liberat, & per annum quàm pulcherrimè quoque præseruat semel ebibita. Continet autem: Sulphuris viui libras quatuor, thuris libram vnam, sabinæ, stœchadis, aristolochiæ, singulorum drachmas sex, myrrhæ drachmas quinq; medullæ ceruinæ, opoponacis, singulorum drachmas quatuor; dictamni Cretici drachmas tres, bituminis, serpilli, scordij, rhei, trifolij, centaurei, chamædryos, piperis albi, abrotoni, betonicæ, polij, coaguli hœdini, anagallidis, singulorum drachmas duas, cro
D codili terrestris drachmas decem. Confice, vt dictum est, & percussis à Scorpio cochlear vnum bibendum præbe ex vini puri cyatho. Præseruat eadem singulo quoque anno semel exhibita. Antidotus, quæ aduersus viperæ morsus theriaca est. Facit tamen, & ad aliorum Serpentium ictus. Hanc Gallus ex Arabia reuersus Cæsari obtulit, qua multos ex commilitonibus suis à rabido cane demorsis, & à Scorpionibus, Phalangijs, cæterisq; serpentibns percussis, seruauerat. Accipit autem erui in farinam redacti drachmas viginti quinque, radicum vitis albæ drachmas sedecim, seminis rutæ syluestris drachmas duodecim, iridis, opopanacis, aristolochiæ longæ, succi papaueris, zinziberis, singulorum drachmas octo, cumyni Aethiopici, myrrhæ, eryngij, succi Cyrenaici, croci, serpilli, costi, sagapeni, singulorum drachmas sex. Vinum aminæum insperge, subige, rotulas confice: confectas pro conditione virium ægrotantis da. Sunt autem tres oboli, pondus antidoti integrum, ad percussos quidem ex vini diluti, ad reliquas verò affectiones ex mulsi hemina vna. Catapotium resiccatorium ad fluxiones thoracis, ad molæ dolorem, affectiones per circuitum repetentes, & percussos à Scorpio. Succi papaueris, seminis hyoscyami,

Theriaca Ælij Galli.

Antidotus Diophanti.

Antidotus dolorem sedans.

Scorpiaca antidotus.

Alia antidotus ad viperas & Scorpios.

Catapotiũ.

mi, vtriuſq; par pondus, cum paſſo aut melle ad fabæ Græcę magnitudinem formato. Dato ad noctem: ſomnum inducendo prodeſt. Hæc omnia ex Galeno. In libro de medicinis expertis, qui eidem aſcribitur, de medicinis Betarnem Siciliæ agens, Secundum, inquit, valet ad morſum Scorpionis, & calfacit corpus, & aufert tremorem in febribus. Recipit caſtorij drachmam vnam, ſcordij drachmas duas, coſti amari drachmam vnam & mediam, zinziberis drachmam vnam, conficiantur cum melle, & detur drachma vna & ſemis cum vino. Aliud electuarium, quod valet ad morſum Scorpionis ex eodem libro. Recipe rutæ, fulphuris viui, non poſiti ad ignem, ana aureos ſex, caſtorei, aureum vnum, aſſę fœtidæ aureum ſemis, pyrethri, ſtyracis liquidæ, ana aureum vnum; confice cum melle, & ad drachmam vnam & ſemis cum vino puro. Aliud habitum à Zenone, quod dicitur electuarium aſſæ fœtidæ; valet contra morſum Scorpionis, & contra febres chronicas, & liquefacit phlegma viſcoſum, & diſſoluit ventoſitates. Recipe aſſæ fœtidæ, coſti amari, & dulcis, ana aureos quinq;, ariſtolochię rotundæ, zinziberis, aſari, ana aureos duos, caſtorei, cinnamomi, aloes, ana drachmas tres, radicis lilij cæleſtis, ſarcocollæ ana drachmam vnam & ſemis, ariſtolochiæ gentianæ ana drachmas ſex, pulueriza & confice cum bono vino, & melle rubro, & dentur drachmæ tres. Confectio alia ad puncturam Scorpionum ex [k] Iano Damaſceno, Recipe caſtorei, corticum radicum capparis, pyrethri, ariſtolochiæ longæ ana partem vnam. Teratur & cribelletur, & conficiatur cum melle deſpumato, & dentur drachmæ duæ cum vino antiquo. Alia confectio ex eodem loco. Recipe pyretri, ariſtolochiæ partem vnam: conficiatur & detur, vt præcedens. Alia bona & experta: Recipe pyretri, ariſtolochiæ longæ ana drachmas quatuor, piperis albi drachmas duas, aniuden, altith. ana drachmam vnam: Conficiatur cum melle, detur ex ea pondus quantum eſt Lupinus, cum aqua rutæ. Hæc itaq; omnia antidota intus ſumuntur. Quæ modò extrinſecus imponenda ſint percuſſis à Scorpionibus, hæc recitat [l] Galenus: Lauri folia in vino cocta, & contuſa impone, vel liliorum radices attritas ex aceto. Aliud. Ariſtolochiæ in vino decoctæ, rutæ ſumitatum, & nitri, partes æquales atteres & ex vino impones. Aliud. Cancrorum fluuiatilium, cachryos, herbæ pedicularis, rutæ, partes æquales ex vino ſuperimpones. Aliud. Chamæmeli, nigellæ, nitri rubri, partes æquas contunde & ex aceto admoue. Arabæ Thebani medicamen ad ictus Scorpionum excogitatum. Habet autem galbani, terebinthinæ ſingulorum drachmas duas, herbæ pedicularis, pyretri, ſulphuris viui ſingulorum drachmam vnam, myrrhæ, piperis, ſingulorum drachmam vnam & ſemis, picis liquidæ, quod ſatis eſt. Atq; hæc de remedijs tum intus ſumendis, tum foris applicandis, contra Scorpionum venenoſos ictus dicta ſufficerint, qui plura velit, is Ardoinum adeat, qui ex Arabibus quoque plurima alia hauſit.

Electuariũ ad morſus Scorpionis.

Electuariũ aſſæ fętidę.

[k] *Lib. 7. cap. 20.*

[l] *Lib. 2. de Antid. c. 12.*

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

APOLLODORVS Scorpionibus, vt ſcribit [a] Plinius, coitum tribuit. Credibile autē id mihi fit omnino. Nam [b] Ariſtoteles Scorpiones terreſtres Vermiculos ouorum ſpecie parere ſcripſit complures; & incubare. Sæpius autē vndenos parere. Et [c] Plinius, cùm locutus eſſet de Araneis (hos quoq; ſimul cum Scorpionibus nominat philoſophus) & eorum generatione; ſimiliter, inquit, his & Scorpiones terreſtres Vermiculos ouorum ſpecie pariunt, ſimiliterq; pereunt. Et paucis interpoſitis loquens de Scorpionum fœtibus, vndenos parere tradit. [d] Ælianus item non oua à Scorpijs, ſed fœtus animantes edi tradens, ab illis minime diſſentit. Fallitur verò, quin planè ſe ridiculum præbet [e] Galenus, exiſtimans à natura Scorpiones, Phalangia, Muſcas, Culices, Viperas, Vermes, Lumbricos, non formari, ac fingi. Addit præcitato loco Ælianus eſſe, qui Scorpios non coitu, ſed nimio cæli calore tantùm procreari aſſerant. Cæterùm vt à cæli calore generationem Scorpionum promoueri facilè credo, ita contrà propterea nullo modo coire, iuerim inficias: quin imo plurimos ex coitu, paucos alia ratione modoque generari exiſtimo. Nam & [f] Scaliger agens contra Cardanum, rationemq; reddens, cur ſub Noricarum alpium tractu tanta Scorpionum ad miraculum vſque multitudo ſit, Scorpium ait fœcundiſſimum animal eſſe. Varijs tamen modis Scorpiones pronaſci inuenio. Cancri in primis corpus mirabiliter in Scorpionem mutatur. Ait Plinius ſole cancri ſignum tranſeunte, cancrorum

[a] *Lib. 11. cap. 25.*

[b] *Li. 5. c. 26. de hiſt. anim.*

[c] *Lib. 11. cap. 25.*

[d] *Lib. 6. de Ani. c. 20.*

[e] *Lib. de fętus formatione.*

[f] *Exer. 189. 5.*

cum

A cum exanimati sunt, corpus transfigurari in Scorpiones. Quale quoque meminit, & cecinit Ouidius:

Concana littoreo si demas brachia caucro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca.

Nicander verò id priuatim de septimo Scorpionum genere dixit, quod Paguro simile est, nimirum si in marino littore pagurus moriatur hoc genus Scorpionis ex eo gigni. Crocodilus quoq; Scorpium gignere dicitur. Vt primum inquit [g] Aelianus, crocodili fuerint excluſi, Scorpium ex ijs nasci audio, cuius caudæ aculeo venenato ille ictus intereat. Archelaus quidam Aegyptius (vnum eorum, qui epigrnmmatis miraculosa Ptolomæo enarrarunt) de Scorpijs è crocodilo genitis, eosq; occidentibus ita cecinit:

[g] *Lib.2. cap.33.*

In vos dissoluit morte & redigit crocodilum
Natura extinctum Scorpion, omnipotens.

Meminit huiusce ortus etiam Philes, sed Scorpium ex ouis crocodili oriri tradit.

B Ὧν δὲ σωρὸν ὁ κροκόδειλος μὲν κύει,
Μετὰ δὲ γιτλὼ ἔκλιψιν ἐυθὺς τῶν τόκων
Ἔγκεντρος ἐξέρπει τὶς αὐτῶν σκορπίος,
Ὑφ' ἕ τελευτᾷ πρὸς φθορὰν πεπλημμένος.
Crocodilus ouorum parit aceruum, sed his
Post fœtum perfecta quàm est excluſio,
Prorepit armatus sagitta Scorpius:
A quo ictus ille concidit lethaliter.

Aristoteles referente Antigono in sua congerie mirabilium narrationum, etiam è sisymbrijs putrefactis Scorpios enasci ait. [h] Plinius insuper agens de ocimo, scribit esse, qui id tritum, si operiatur lapide, Scorpium gignere velint. Afros verò si ea die feriatur quispiam, à Scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse, arbitrari; quinimo tradere aliquos manipulo ocimi cum cancris decem marinis, vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id Scorpiones à proximo omnes. Sed [i] Dioscorides Afros scribit adijcere, si feriantur à Scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore. Et subinde ipsemet Plinius secutam ætatem Scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo inuenisse testatur. Et [k] alibi agens de cancris: decem verò cancris, ait, cum ocimi manipulo alligatis, C omnes qui ibi sunt Scorpiones ad eum locum coituros magi dicunt, & cum ocimo ipsos, cineremq; eorum percussis imponunt: Quod tamen etiam ipsum Dioscoridi aduersari videtur. nam de cancris ita scriptum reliquit: Cancri Scorpiones necant, si triticum ocimo admoueatur. Adeo vt non videatur dissentio, dicere ex ocimo & generari, & fugari Scorpios: nã [l] Iacobus Hollerius Stempanus cuidam Italo ex frequenti odoratu basilicæ herbæ, siue ocimi natum fuisse testatur Scorpionem in cerebro, & vehemẽtes dolores, & longos & mortem attuliſſe. Hunc ipsum Scorpium, quem Hollerius hîc nominauit, Ambrosius Pareus depinxit. Deniq; refert [m] Albertus Magnus [n] Auicennam scribere, quòd amicum habuerit, qui cùm vellet, Scorpiones ex putrefactis quibusdam lignis generaret: Addens item ex eiusmodi Scorpionibus alios procreari.

[h] *Lib. 20. cap. 12.*
[i] *Lib.2. cap. 135.*
[k] *Lib. 32. cap. 5.*
[l] *Lib. 1. c. 1. de morb. internis.*
[m] *Lib. 19. anim. c. 18.*
[n] *Lib. 15. de*

VT FVGENTVR.

D GENICVLARIS herba teste Isidoro substernitur ob vim Scorpionum repellendam. Rasis Scorpiones ait fugari si domus cum asini vngula & sulphure, galbanoq; suffumigetur. Si Scorpium vnum captum exusseris, etiam reliqui fugabantur. Sãdaracha cum galbano & butyro siue adipe caprino suffita, Scorpios & omnia reptilia fugat. Plutarchus, vt dixi, nucem auellanam lectulorum pedibus alligat, vt Scorpius ipsos non accedat: nucem enim auellanam negat à Scorpio adiri. Apollonius Tyaneus, referente Cedreno, Roma Byzantium profectus, rogatu ciuium ea vrbe multitudinem anguium ac Scorpionum expulit, ne cui porro homini nocerẽt. Idem ab eo Antiochea, cùm eo veniſſet, efflagitatum est. Cùm enim Antiochenses à Scorpijs & Culicibus diuexarentur, æreum ipse Scorpium conflauit, supraq; eum in terra depositum parua erecta columna, populo iussit, vt calamos gestarent, perq; vrbem circuirent, & calamos concutientes, inclamarent: Vacet Vrbs Culicibus. Eo modo & Scorpij & Culices ea ex vrbe profligati sunt.

DENOMINATA.

Aconitum Scorpion vocatum.

[a] *Lib.9.hiſt. cap.19.*

[b] *Lib. 25. cap.10.*

[c] *Lib. 27. cap.2.*

GORRÆVS tradit ἄκονιτον παρδαλιαγχὲς à quibuſdam σκορπίον vocari, quod radix eius Scorpij caudę ſimilis ſit.[a] Theophraſtus Theliphonum vocat plantam, quam alijs Scorpionem vocari ſcribit, quia radicem ſimilem habeat, admotamq; Scorpionem occidere, & [b] Plinius Thelyphonum herba, inquit, ab alijs Scorpion vocatur, propter ſimilitudinem radicis, cuius ictu moriuntur Scorpiones. Eſt autem hæc herba aconitum illud pardalianches, atq; ita quoq; alibi nominatur à [c] Plinio. hoc enim tales habet radices, & eo ipſo teſtante torpeſcunt Scorpiones aconiti tactu, ſtupentq; pallentes & vinci ſe confitentur. Et rurſus in ſubſequenti capite de eodem aconito ſic ſcribit. Fas ergò erit nobis, qui nulla diximus venena, monſtrare quale ſit aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini, aut cucumeris non plura quatuor, ab radice leuiter hirſuta: radicem modicam cammaro ſimilem marino; quare quidam cammaron appellauere, alij thelyphonum, ex qua diximus, cauſa. Radix incuruatur paulum Scorpionum modo; quare & Scorpion aliqui appellare &c. Heliotropium magnum flore eſt effigie Scorpionis caudæ, vnde Scorpiuro ei nomen eſſe tradidit [d] Dioſcorides, & quoniam folia cum Sole circumagat, heliotropion vocari. Sed [e] Plinius de vtroq; heliotropio agens, id nominis triccoco ſiue minori heliotropio tribuit, dum ait: Heliotropij alterum genus, quod tricoccum appellauimus, & alio nomine Scorpiuron vocatur, folijs non multùm minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie Scorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & Phalangia & contra Scorpiones præcipuè illita. Idem præterea [f] Plinius binas alias herbas appellat Scorpios, deq; ijs in eodem capite ſic ſcribit. Ex argumento nomen accepit Scorpius (alij legunt, Scorpio) herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem Scorpionis, folia pauca. Eſt & alia eiuſdem nominis effectusq; ſine folijs, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen. Prior autem [g] Plinij Scorpius Dioſcoridi Scorpioides nominatur; herbula inquit, eſt folijs paucis, ſemine Scorpionis effigie, Illita Scorpionum ictibus præſentaneo eſt remedio. Alter [h] Dioſcoridi tragos appellatur, quem ait alijs Scorpion, aut tragonum appellari, quanquam aliàs eidem [i] Dioſcoridi tragos etiam eſt, quæ quandam halicæ figuram nutrit. Tragos apud Theophraſtum in aculeatarum cenſu eſt, de quo quoque alibi [k] Plinius. Eſt & alia herba tragos, quam aliqui Scorpion vocant, ſemipedem alta, fruticoſa ſine folijs &c. Et [l] alibi dixerat: in totum ſpinoſa eſt, aſparagus, & Scorpio: nullum enim folium habet: Quo loco ineptè putauit Hermolaus aſparagum, & Scorpionem vnicam eſſe plantam: quod liquet ex [m] Theophraſto, à quo id Plinius tranſcripſit, τῶν ἀκανθίνων δὲ, τὰ μὲν ἁπλῶς εἰσι ἀκανθαι, καθάπερ ἀσπάραγος καὶ σκορπίος. Gaza pro aſparago corrudam reddidit, pro Scorpio nepam. Sed hæc rurſus longè alia quam tragos planta eſt, eſtq; duorum generum, poſterius, quibuſdam geniſta ſpinoſa vocatur. Quod verò Scorpionem ſeu nepam vocari tradat alibi idem [n] Theophraſtus, quoniam eius radius, Scorpionis ſpeciem repreſentat, & vtilis ſit ad eius ictum, id ad thelyphonum ſiue aconitum pertinet. Cęterùm quæ planta hæc ſit, aliquando explicabimus. De Scorpioide quoque inter herbarios non conuenit, aliam enim Dodonæus, aliam Matthiolus depingit. Dodonæi Scorpioides ſemine, vt voluit Dioſcorides, & eum ſecutus Plinius, Scorpionis caudam refert: Matthioli Scorpioides ſiliquis, eam herbam thelephij genus eſſe alij docti herbarij ſuſpicantur. Dodonæi Scorpioidem Lobelius vocat Scorpioidem bupleuri folio. Eſt & Alſines genus floribus caudam Scorpionis æmulans, vnde alſine Scorpioides vocatur. Eſt & Scorpioides montanum herbarijs quibuſdam dictum, teſte eodem Dalechampio, in altis & aſperis montibus naſcens, ſed cur Scorpioides vocetur, non explicat. Eſt poſtremo & Scorpioides leguminoſa vocata à Petro Pena, aduncis corniculis, fœnugræco rotundioribus, graciliorib; quæ introrſum flexas Scorpionum caudas tranſuerſis articulis, ac pulchris aſpectu, lineis virgata, imitantur. Ocimaſtrum quoque, teſte [o] Porta, σκορπιῶδες, id eſt Scorpij cauda à figura vocatur inter nothas Dioſcoridis nomenclaturas, quod nomen, inquit, aptius echio conuenit, quippe florum ſeries in cauliculo digeſta & inflexa, rectiùs Scorpionum caudam imitatur; quod etiam in anchuſis viſitur. Vis earum contra Serpentum virus, nec incredibile eſt etiam ad virulentos Scorpionum ictus valere. Semen cucumeris ſyluęſtris ſcribit [p] Plinius eſſe ad ſpeciem Scorpionis cauda reflexa, ſed candida. Aliquos etiam ab eo Scorpionium cucumin vocare, efficaciſſimum contra Scorpionum ictus

Camaron.

Scorpiuros.

[d] *Lib. 4. cap.193.*

[e] *Lib. 22. cap.21.*

[f] *Lib.25. cap.25.*

Scorpij dictę herbæ.

[g] *Lib.4. cap.195.*

Scorpioides.

[h] *Lib.4. cap.50.*

[i] *Lib. 2. cap.115.*

[k] *Lib. 28. cap.13.*

[l] *Lib.21. cap.15.*

[m] *Li. 6.c.1. hiſt.plant.*

[n] *Li.9.Hiſt. cap.14.*

Alſine Scorpioides.

Scorpioides montanum.

Scorpioides leguminoſa.

[o] *Lib.4.Phytogn.cap.21*

[p] *Lib.20. cap.1.*

ſemine

A semine & elaterio. De Locusta Scorpiomacho, id est pugnante cum Scorpio diximus in capite de Locusta. Scorpitis gemma [q] Plinio vocatur, vel à Scorpionis colore, aut effigie. Ex quo [r] Isidorus, lapis Scorpitis Scorpionem & effigie, & colore refert. Orpheo in libro suo περὶ τῶν λίθων Scorpion vocatur. Liber quidam Q. Septimij Florentis Tertulliani aduersus Gnosticos hæreticos Scorpiacus inscribitur, eò quòd in eo agat, abigat, vel potiùs eximat spiculum leuitatis & inconstantiæ, quod Gnostici conabantur latenter immittere. Meminit huius libri D. Hieronymus aduersus Vigilantium his verbis: Scribit aduersum hæresim tuam, quæ olim erupit contra Ecclesiam (ne & in hoc quasi repertor noui sceleris glorieris) Tertullianus, vir eruditissimus, insigne volumen, quod Scorpiacum vocat, rectissimo nomine, quia arcuato vulnere in Ecclesiæ corpus diffudit, quæ olim appellabatur Caina hæresis, & multo tempore dormiens, vel sepulta, nunc à Dormitiano suscitata est. De Scorpiaca antidoto aduersus Scorpiones, suprà meminimus.

[q] *Lib.37. cap.11.*
[r] *Lib. 16. cap. 14.*
Scorpiacus liber.

ANTIPATHIA.

B

SCORPIVS & Crocodilus genuino inter se odio, quodam flagrantes, simul atque alter alterum conspexerit, in mutua funera sponte rapiuntur, amboq; eadem dimicatione perimuntur, vt referunt Aegyptij. Scorpionibus contrarius maximè, inquit [a] Plinius, inuicem Stellio traditur, vt visu quoq; pauorem ijs afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Et prius [b] alibi dixerat: magnam aduersitatem oleo mersis, & Stellionibus putant esse, innocuis duntaxat ijs, qui & ipsi carent sanguine, Lacertarum figura. Meminit pariter [c] Galenus his verbis: Atq; vt plus etiam virtutem in corporibus animalium mireris, illud insuper tibi commemorabo. Multa sunt, quæ solùm inspecta vim suam ostendunt, vt Stellio, quem si Scorpiones intueantur immobiles, & demum mortui redduntur. Meminit & Philes hoc versu:

Cum crocodilo.

[a] *Lib.29. cap.4.*
Cum stellione.
[b] *Lib. 11. cap.25.*
[c] *Lib.de theriaca ad Pison. cap.9.*

Καὶ ἀσκαλαβώτῳ φθορεὺς κλῶψ σκορπίος,
Et Stellionem perditor, fur Scorpius.

C subaudi, timet, vel odit. Hoc quoque mirum, quod cùm sol in cancro est, serpentes torqueantur ictibus Scorpionum, vt Plinius in duodecimo prodidit. Sed & Scorpium vice versa à vipera deuorari certum esse tradidit [d] Aristoteles, ostendens omnium venatorum morsus grauiores esse, si alterum ederit alterum. Theophrastus ait Scorpionum ictu serpentes interire, homines non item: qua de re supra. Scorpionem cùm quidam cum vipera in eadem phiala concluisissent, inuenerunt mutuo sese ictu interimisse. Qui à Scorpione aliquando percussi sunt, [e] Plinius negat vnquam postea à Crabronibus, Vespis, Apibusúe feriri. Eodem [f] testante Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuiscere aiunt. Hoc quoque [g] Theophrastus scripsit, de thelyphono loquens, de quo ibidem Plinius egerat, vt hinc hausisse sit putandum. Occultum verò sanè inter aconitum & Scorpionem odium intercedere videtur, si verum est, quod de vtroque prodidit idem [h] Plinius, tradens aconitum, cùm aliàs hominem interimere soleat, sanare si à Scorpio ictus
» fuerit. Hoc quoque, inquit, in vsus humanæ salutis vertere, Scorpionum ictibus aduer-
» sari experiendo datum in vino calido. Ea est natura, vt hominem occidat, nisi inuenerit,
» quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hæc
D pugna est, cùm venenum in visceribus reperit, mirumq; exitialia per se ambo cùm sint,
» duo venena in homine commoriuntur, vt humo supersit. Imo verò etiam ferarum anti-
qui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. Torpe-
» scunt Scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & vinci se confitentur. Auxilia-
» tur eis elleborum album, tactu resoluente, ceditque aconitum duobus malis, suo &
omnium.

[d] *Lib.8.hist. cap.29.*
[e] *Lib.28. cap.3.*
[f] *Lib.25. cap.10.*
[g] *Lib.9.hist. cap.19.*
[h] *Lib.27. cap.2.*
Aconitum hominem sanat à Scorpio ictum.

AVGVRIVM.

DE Mario, qui ſepties conſulatum geſſit, à duobus Scorpionibus viſis in Africa augurium captante ita [a] Sabellicus ſcripſit. Marius ſuis in Africa præter ſpem receptis, cùm in ipſo littore deliberare cœpiſſet, quo potiſſimùm ad afflictas opes ſubleuandas curſum intenderet, oblatum eſt ei inſuetum ſpectaculum. Duo Scorpiones chelis & cauda inuicem acriter inceſſantes, pugnam ciebant. Eſt malum hoc Africæ peculiare, nec vllibi terrarum magis noxium. Marius tale omen auerſatus, in Cercinam proximam continenti inſulam ſubitò tranſmiſit.

[a] *Enead.7. lib.3.*

Scorpiones duo pugnãtes.

MORALIA.

DIVVS Ambroſius explicans ea Apocalypſios verba: *Et data eſt illis poteſtas: ſicut habent poteſtatem Scorpiones terræ*. Per Scorpiones, inquit, poſſumus dæmones intelligere. quia ſicut Scorpiones dum non præuidentur, corpora hominum ſuo veneno inficiunt, & extinguunt: ita & dæmones incautis hominibus venena malarum perſuaſionum ingerunt, & dum ad perpetranda ſcelera pertrahunt, eorum animas veneno ſuæ malitiæ infectas occidunt. Poteſtas ergo Locuſtarum, id eſt hæreticorum, ſimilis eſt poteſtati Scorpionum, id eſt dæmonum: quia ſicut dæmones in hoc ſemper inſiſtunt, vt quoſcunque poſſunt, decipiant, ita & hæretici tota virtute laborant, vt quoſcunq; poſſunt, in foueam ſuæ perditionis demergant. Et nonnullis interiectis Scorpiones eidem D. Ambroſio quoq; ſunt ipſi hæretici, in explicatione nimirum ſubſequentis ſententiæ: *Et cruciatus eorum, vt cruciatus Scorpij, cum percutit hominem.* Diximus ſuperius, inquit, per Scorpios dæmones eſſe deſignatos. Nam ſicut Scorpio corpus aculeo vulnerat, vt per vulnus venenum intromittat, per quod hominem interficiat: ita & diabolus aut ira, aut ſuperbia, aut libidine, aut aliqua delectatione carnali mentem vulnerat, vt per hoc venenum ſuæ malitiæ infundat, animamq; interficiat: Cruciatus ergo Locuſtarum ſimilis eſſe cruciatui Scorpij dicitur, quia hæretici imitantes patrem ſuum diabolum per leuia verba atq; compoſita, mentes hominum imperitorum vulnerabant, venenũq; ſui erroris, infundentes, eorum animas necabant. Poſſumus quippe per cruciatum, animarum interfectionem intelligere. Explicat eodem ſenſu eadem Apocalypſeos verba [a] Cœlius Pannonius in diuinis litteris vir eruditiſſimus. Quo per incrementa temporum, incommodi hi proficiant homines, pulchris, inquit, admodum, conuenientibũſq; indicat tropis: Vt primùm ſimpliciter Locuſtæ ſint, poſtea verò actis virtutibus, quaſi parum ſit eos Locuſtas appellaſſe, titulo dignatur & Scorpionum. *Et data eſt*, inquit, *illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem Scorpiones terræ*. Nouimus Scorpiones Vermes potiùs, quàm animalia eſſe, cauda ſpiculato acumine, noxioq; recurua, qui ex eo à Græcis hoc vocabulo dicuntur, quòd cauda figant, & arcuato vulnere venena diffundant. In facie quidem blandi Scorpiones ſunt, & in cauda lethales: innocuos ſe ore ſimulant, vt incautos cauda occidant. Ita hæretici quoque blandi ſunt in facie, ſed in poſterioribus venena ſeruant: metuunt namq; ſuos auditores in exordio ſuæ locutionis offendere, ne ſi vigilanter attendantur, deceptionis laqueos deprehendant. Aſpectu ergo velut innocui ſunt, mortiferi caudæ punctione: vt bene Scorpiones ſint immo abſq; compoſito vniuerſis terræ Scorpionibus nocentiores. Quo nomine dignatur Deus & filios Iſrael [b] Ezechieli veluti amico loquens, *Et cum Scorpionibus*, inquit, *habitas*. Maligni enim erant, increduli, & ſubuerſores. Quibus nominibus ibidem notantur contumelioſi, ideo & domus exaſperans dicuntur. Sed qui magis verſores, exaſperantesq; quàm hæretici: ij adulantur, in tempus, vt incautam, nihilq; mali ſuſpicantem ſubuertant plebeculam. Nimis crudelis eſt eorum punctio; nam ſempiterna perditio, morbus inſanabilis, nunquam reuificanda mors. Talis poteſtas eis eſt conceſſa, & lædent animas ſine fine, & modo, caudarum aculeis ferientes, id eſt, per dulcia blandimenta venenum eroris ſui diffundentes, ac intra ſinus miſeræ conſcientiæ occultantes. Hæc Cœlius. Et gloſſa quoq; in eodem ferè ſenſu. *Ecce*, inquit *dominus, dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper Serpentes & Scorpiones*. Sunt enim Scorpiones, qui cauda inſidiantur occultè: ſerpentes qui dente lædunt apertè. Ipſorum venenatus aculeus eſt retrò timendus. Et rurſus Scorpio blandus facie

pungit

Dæmones Scorpij notant.

Hæretici.

[a] *In Collect. in Apoc.c.9. punct.5.*

Cõſuetudo hæreticorũ in docẽdo.

[b] *Ezec.2.*

Contumelioſi.

A pungit occultè, non sentitur, quando pungit, sed postea venenum diffundit. Quamobrem, & hypocritarum typus statui potest: quemadmodum fecisse videtur Magnus Basilius. Quid? inquit, Hypocrisin [c] neges esse bellua? quisquis ad concinnandam calumniam compositus est, & peracri ingenio, is ne tibi meritò videri debet Scorpius? Et reuera vti Scorpiones blandiuntur capite, cauda verò sauciant, & funestum vulnus infligunt. Sic illi homines nefarij ex fraudibus compositi vtuntur blanditijs, & videntur innoxij, at post dorsum ferunt, vnde venenum fundant: quales erant illi de quibus Deus dixit: *Cum Scorpionibus habitas.* Quemadmodum Scorpio [d] non calcatus quietus iacet, aculeos non exerit, sed tactus statim exerit pugionem, & pungit: ita etiam homo vacuus virtute, punctus vrenti verbo, vel iniuria ei illata, statim sicut serpens ira, & odio, ac verbo contumelioso, & impudentia armatus crepat, & insilit in illum, qui eum læsit, in quo probatur, & vas vacuum esse cognoscitur.

Hypocritæ.

[c] *In Hexam. homil. 11.*

[d] *Ezech. 2.*

Homo virtute vacuus

HIEROGLYPHICA.

B

HOSTES duos, inquit Pierius Valerianus, pari conditione inter se dimicantes, vicissimque in damna mutua concurrentes, ostendere si vellent Ægyptij Sacerdotes, Scorpium, & crocodilum pingebant: nã ij genuino quodam odio inter se flagrantes, simul atque alter alterum inspexerit, in mutua funera spontè rapiuntur, amboque eadem dimicatione perimuntur. Quia verò terrestris, & marinus Scorpius inuenitur, de marino hîc proculdubio intelligendum putat Pierius, falsus vt apparet, nam veterum nemo quod noui, de marino illud tradidit, neque fortè etiam de terrestri, sed hic ex crocodili ouo natus, crocodilum inuadit, & occidit, vt suprà ostendimus. Quod si verò ijdem Sacerdotes Ægyptij rem è vestigio peractam indicare voluissent, crocodilum Scorpio subiectum pingere mos erat: ictus enim Scorpij, quam primùm interimit crocodilum: sin distractam diutius pugnam, difficulterque in necem diuentum ostenderent, superatum à crocodilo Scorpium faciebant. is enim motu segnis longè diutiùs laborat, antequam hostem assequatur, & interficere possit. Idem Scorpius in aquam demersus si figuretur, innocuam Pierio significat prauitatem: quandoquidem
C & ipse & serpentes alij, qui præualent in sicco, si præcipitentur in aquam, vt Cyprianus ait, præualere non possunt, innocuique efficiuntur. Ad hæc libidinem, & nequitiam Scorpius pictus ostendit, eique ex humani corporis partibus pudenda sunt dedicata. Vtrum verò doli fallaciæue Pænorum, quæ tot bellis vniuerso terrarum orbi per tot annos innotuere, an corporum color fuscus, an quid aliud argumentum dederit, vt Scorpius Africę terrę symbolum haberetur, diu multi quæsiuere. Id sanè constat in Adriani quibusdam nummis Scorpium non aliter Africam significare, quàm cuniculus Hispaniam, equus Italiam ostentet. In quam sententiam, vt adducar facit ingens atque adeo pernitiosa Scorpionum multitudo, quam ea regio gignit.

Hostiũmuta cædes.

Res statim peracta.

Pugna distracta.

Innocua prauitas.

Libido, & nequitia.

Africæ symbolum.

EMBLEMA.

D

ALCIATI emblema, inscriptum IVSTA VLTIO.

Raptabat volucres captum pede coruus in auras
Scorpion audacia præmia digna gulæ.
Ast ille infuso sensim per membra veneno,
Raptorem in stygias compulit vltor aquas.
O risu res digna; aliis qui fata parabat
Ipse perit propriis succubuitq; dolis.

EPI-

EPIGRAMMATA.

EMBLEMA, quod recitauimus, ex hoc Græco Archiæ epigrammate desumptum est:

Εἰ ποτε παμφαίνοντι μελάντερος ἀνθέρι νωμῶν,
Σκορπίον ἐκ γαίης ἆδε θοροῦντα κόραξ.
Οὐ μάρψας ὥρσεν. Οὐδ' ἀΐξαντος ἐπ' ὄυδας,
Οὐ βοαδὺς, ἐυκίντρῳ πίζαν ἔτυψε βέλει,
Καὶ ζωῆς μίτον ἄμερσεν. Ἰδ' ὅσον ἐτεύχεν ἐπ' ἄλλῳ
Ἐκ κείνε τλήμων αὐτὸς ἑὸν δέκτο μόρον.

Aliud Agathiæ.

Τὸν πρατερὸν πανοπῆα, τὸν ἀγρευτῆρα λεόντων,
Τὸν δασιοστέρνων κέντορα παρδαλίων,
Τύμβος ἔχει. γλαφυρὴς γὰρ ἀπὸ χθονὸς ἔκτανε δεινὸς
Σκορπίος, οὐτήσας ταρσὸν ὀρεσσιβάτιν.
Αἰγανέη δὲ τάλαινα, σίγυνά τε παὶ χθονὶ κεῖται,
Αἰ, αἰ, θαρσαλέων παίγνια δορκαλίδων.

Validum Panopea venatorem Leonum
Hirsutis pectoribus punctorem pantherarum
Bustum habet. Concaua à terra interfecit terribilis
Scorpius, cùm vulnerasset talum montiuagum.
Iaculum autem miserum venabulaq; in terra iacent
Heu, heu, audacium ludrica caprearum, scilicet cupida.

Aliud Ammiani in improbos.

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ,
Ἢ σὺ τί ποιήσας Σκορπίος ὢν ἀγαθόν
Οὕτω γὰρ ἀντὸς ἔχωντι ποιεῖς, οὔτ' ἄλλον ἀφίης
Ὡς ἀεὶ κρονικὸς πᾶσιν ἀπεχθόμενος.

Opsopius sic transtulit:

Lac dabit antè Culex, aut mel Scarabæus habebit,
Scorpio quàm dignum laude patrabis opus.
Nil facis ipse boni, reliquis obstacula præbes,
Detestabilior sidere falcigeri.

LVSVS SIVE APOPHTHEGMA.

INVENVSTE parasitus Lysimachi, qui cùm ei rex ligneum Scorpium vesti iniecisset, perterritus prosiluit; cùm ludum sensisset: te quoque inquit, rex volo perterrefacere, da mihi talentum. Plutarchus lib. 2. Sympos. quæst. 1.

NVMISMATA.

IN primo Furiæ gentis numo argenteo, quem Vrsinus depingit, ab vna parte biga est, cum duobus equis, ac supra eos Scorpio. Vrsinus picturæ rationem non reddit. Alius quoque numus circumfertur, in quo quadrigæ sunt cum Victoria, & his litteris: Q. EL. IVLI BVRSIO, à cuius altera facie caput est cũ laurea & alis, ab occipitio cuius fuscina est, & Scorpius, quod victoriam terra mariq; partam videtur significare. Est itẽ Adriani numus Scorpione insignis, cuius modo ex Pierio meminimus, qui eum Africæ symbolum esse putat: super quo numi significato hanc velut exercitationem conscripsit Baldus Angelus Abbatius.[a] Ex omnibus sanè, inquit, qui dè Imperatorum numismatibus libros edidere, neminem magis excelluisse ingenio perspexi, quàm Sebastianum Eritium; vix dici posset quàm eleganter, quid velint illa, quidnè significent, exprimat. Verùm in Adriani numo videtur paullùm à sua natura recessisse, qui quidem Senatus consulto cuius fuit his litteris,

De numo Adriani.

[a] *Lib. 2. discuss. concertat. c. 11.*

A ris, AERICA, atque his insignibus, copiæ cornu spicis, quas quidem despiceret Scorpio, quod quidem hac de causa factum affirmat Spartianus, quoniam cùm per quinquennium nunquam in Africa pluisset, ideoque in maxima rei frumentariæ penuria versaretur, factum erat, vt aduentante Adriano magno subsecuta pluuia esset, atque postero anno maxima omnium rerum copia circumflueret: at Eritius multa sanè rectè: verùm mihi nullo pacto id placet, quod ab eo dicitur, hac de causa Scorpionem esse incussum, vt demonstrarent Africam serpentibus venenatis esse ferocissimam: non hoc inficias eo, tritum est illud sermone prouerbium, aliquid noui affert Africa, nam mihi videretur superuacaneum, & fortasse iustas afferret causas, ni Africæ nomen in eo excultum appareret: At si aliquid fortasse exemplũ afferret, ex quo cognosci posset Africam hoc signo demonstrari: illud potiùs crediderim, hac de causa esse factum, vt ipsam pluuiam in aduentu Adriani subsecutam exprimerent. Nam Scor- Pluuiæ signum Scorpionis signo, vt plurimum pluuias fieri, nihil est quod probem, cùm omnibus sit exploratum. Accedit præterea, quod è mea sententia non discedo, quando cùm huius Imperatoris vitam perlego, diuinis honoribus dum viueret, decorari passum esse videam; idq; vt inseruirent fortassis principi, quoque factum esse reor, vt eò magis in familiaritatem se insinuaret, B ac eius gratiam aucuparetur. Non præteribo illud etiam ascribere, quòd sanè non erit ab re, Scorpionem ita esse exsulptum, vt illas frumenti spicas videatur inspicere. Illud certè negandum non est, dirum Aphricæ ac noxium animal Scorpionem, vt Plinius lib. 11. cap. 25. terra Africæ mirificè necari, vt idem lib. 5. c. 7. scriptum reliquit. Hactenus ille. Sed si ideo Scorpium in numo expressit Adrianus, quatenus pluuias illud sydus indicat, quid inde sibi gloriæ, ac honoris conciliauit? quare vel Eritij, vel Pierij opinionem magis probo.

APOLOGVS.

DE puero & Scorpio apud Gabriam talis legitur Apologus. Puer & Scorpio.

Ὡς ἀκρίδας θήρευέ παῖς τις, σκορπίῳ
Πρόσπτυνε χεῖρας. Ὃς δέ, μὴ ψαύσῃς, ἔφη.
Ὡς εἰγέ μὲ ψαύσαιας, ἐκ κόλπων ξένων,
Καὶ τὰς ἀληθεῖς ἐκπνεύσεις ἀκρίδας, ideſt.
C *Cum Locuſtas cepiſſet puer quidam, Scorpio*
Porrigebat manus: is autem, ne attigeris, ait,
Nam ſi tetigeris, ſuſpirando ex ſinu,
Veras quoque Locuſtas abijcies.

Affabulatio significat, cum malis hominibus conuersari non oportere.

PROVERBIA.

Υπὸ παντὶ λίθῳ Σκορπίος εὕδει, ideſt, *Sub omni lapide Scorpius dormit*, aut vt metri quoque ratio seruetur; est enim anapæsticus dimeter: Sub omni lapide Scorpius dormit.

Est ſub lapide Scorpius omni.

Admonet adagium cauendum esse, ne quis apud captiosos, & calumniosos temerè loquatur: quicquid enim attigerit, periculum esse, vt mordeatur. Constat autem Scorpios solere sub saxis cubitare, quæ si quis tollat incautiùs, fit vt ictus vulnus ac- D cipiat. Conueniet & in morosos, qui quiduis causari solent: vel in pigros, qui friuola quædam prætexentes suffugiunt laborem. Vel significat potius etiam, nihil tutum esse, at omnia cauenda Ὀκτώπους ἀνίγερσις, ideſt, *Octipedem excitas*, nimirum Scorpiũ, cui pedes sunt octo, Octipedem excites. ac plerunque sub saxis abditus cubat, vt dictum est, quem nisi tuo periculo suscitas propter venenum quod in cauda gestat. Eiusdem significationis esse videtur cum eo Crabrones irritas; quod poëta dixit in mulierum ingenium, quibus iratis si repugnas, magis prouoces, neque sine tuo malo discedas. *Cornix Scorpium*, subaudi, rapuit. Quadrat in eos, qui vnde tantundem mali accepturi sunt lædunt, vt cornix arrepto Scorpio, ab eodem icta perijt, vt in Archiæ epigrammate suprà recitauimus, in quo coruus nominatur. Atqui in rebus humanis frequenter vsu venire solet, vt qui cepisse videatur, ipse captus sit: Quemadmodũ & apud Horatium: *Græcia capta feram victorem cepit.* Ita Cœlius ex Suida, & Hesychio, Cornix Scor- Cornix scorpium. » pium: parœmia, inquit, est, in eos, qui tum grauia, tum nocumenti inferentia plurimùm toto » petunt conatu. Illud quoque prouerbiali figura Lycophron dixit.

Οὐ γὰρ ἀντὶ

Οδ' ἀντὶ πίπος σκορπίον λαιμῷ σπάσας
At Scorpium ille glutiens pipûs vice.

Pipo auis. Pro perca Scorpium.

Est autem pipo auis genus. Simile videtur ei Ἀντὶ πέρκης Σκορπίον, *pro perca Scorpium*, vbi quis optima captans pessima capit. Nam perca piscis est, vel maximè laudatus, cuius identidem meminit Athenæus gulonum delicias recensens: Scorpius læthalis est: quanquam est & piscis huius nominis contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *lib. de ther. ad Pisc. 9.*
[b] *li. 30. c. 8.*

SCORPIVS si assatus cum pane comedatur, Galenus[a] calculos in vesica rumpere scribit. Et ante Galenum Pliniùs,[b] cinerem, inquit, Scorpionum in pane sumi ad calculos pellendos traditur. Modus comburendi Scorpios ad frangendum lapidem ex Seruitore. Accipe decem Scorpiones viuos, & pone in olla noua, & luta eam cum pasta, aut cum terra, & pone in furno accende ignem in eo cum lignis vitis, quousque calefiat, & demitte ibi ollam die ac nocte, & extrahe: & da cinerem horum in potu in hora doloris renum, quando fuerit ex lapide grana sex in pondere, cum syrupo de radicibus, quia frangit lapidem. quidam ponunt ollam in furno panis, & dimittunt decem horis, postea terunt Scorpiones, & seruant. Constat & aquam fieri posse, vt inquit Cardanus, quæ lapidem vesicæ per catherem immissa, illico confringet. Nam cùm duo, inquit, sint necessaria, & quod lapidem atterat, & quod vesicæ sit innoxium: primum præstabit modus, ac materia: nam extremos vapores è Scorpionum cinere, vel Macedonici petroselini semine, vel tecolito, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. Sic Cardanus. Ob tam celebrem Scorpionum cineris facultatem ad vrinam ciendam, ijs præcipuè qui renum, & vesicæ calculo obstruuntur: Quo fit vt in hunc vsum commendauerit Mesues oleum ex ijs paratum, quod officinæ habent renibus, & pubi illitum. Oleum ex Scorpionibus, inquit Mesues, lapidem renum, & vesicæ frangit, & expellit, lumbis, pubi & perinæo illitum, aut per meatum vinarium iniectũ. Fit ex Scorpionibus viginti, vel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdalarum amararum libris duabis insolatis mense vno in vase vitreo probè obstructo. Vel aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis, singulorum vncia. in oleo amygdalarum amararũ sextario diebus viginti insolentur in vase vitreo operculato; deinde Scorpiones à decem ad quindecim oleo injice: obtura, insola iterum mense vno. Egressus è balneo, aut insessu calculosus, illo vngatur in illis tribus partibus dictis, & in meatum vrinarium injiciatur portio eius exigua horis singulis. Est mirabile. Quidam priore: alij posteriore ceu efficaciore vti malunt. Hæc Mesues. Syluius verò in Scholijs; Paratur etiam nunc, inquit, oleo antiquo additis simplicibus medicamentis contra venena laudatis: fitq; oleum mirandarum virium contra venena omnia, & pestilentiam. Scio hominem hoc solo munitum quantumuis sæuam pestilẽtiam nihil facere, sed etiam seruos suos vnà secum visentes pestilentia affectos, incolumes seruari: & sola vnctione quosdam à sæuissimis venenis potis liberatos. Prius ob Scorpiones frigidum est: posterius ob aromata calidum, & efficacius, non ob horum calorem, & essentiæ tenuitatem (quibus aperit, incidit, tenuat, tergit, perrumpit,) sed etiam totius substantiæ Scorpionum proprietate, & (vt loquuntur) forma specifica, qua vtrumq; calculum renum, & vesicæ frangit illitum tantùm lumbis, si in renibus est: si verò in vesica, pubi, perinæo, & iniecta etiam tum pauca in meatum vrinariũ. Hucusque Syluius. In secretis Varignanæ legimus oleo de Scorpionibus inunctos quosdã à quotidiana febri mox liberatos. Oleum de Scorpionibus, cuius mirabilis effectus est contra venena præcipuè serpentium & aliorum animalium, & peculiariter contra napellum, scriptum à Matthiolo, sic fit. Initio Maij accipe oleum commune centum annorum, aut certè antiquissimi omnium, quod reperiri potest, libras tres: hyperici recentis (cum herba, & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam vitream duplo capaciorem, quàm pro eius mensura, & hypericum modicè contusum superijce. Deinde vas obstructum, in subtilissimam arenam parte dimidia immittes, vbi toto die calefiat à Sole per dies decem, aut duodecim. postea pones in balneo Mariæ horis vigintiquatuor. Tum exprimes oleum ab herba, & addes hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui sancti, singulorum manipulum, modicè contusorum, ac rursus pones in balneum per tres dies. Deinde excolabis, & exprimes, & adiectis

Vt vrantur.

Aqua ad calculum.

Oleũ Scorpionum.

Oleũ contra venena.

Oleum de Scorpionibus mirabile Matthioli.

tribus

A tribus manipulis florum hyperici, qui à cauliculis benè purgati sunt, & bene contusi, iterum per tres dies in balneo Mariæ pone, & exprime vt prius. Idem hoc repetes ter aut quater, donec oleum colorem sanguinis instar rubentem traxerit. Postea accipe cymarum hyperici semina, siue vascula generis hordei similia, in quibus semina latent, ea copia, quæ tres manipulos abundè æquet: hæc contunde, aspergendo aliquantulum vini albi, & infunde in oleum prædictum. Deinde in oleo sepelies in arena per octo dies, & mox in balneum per tres dies. Cola & exprime, vt prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete, donec omnino sanguinis obscuri color in eo relinquatur. Post hæc accipe scordium recens, calamintham, centaurium minus, carduum sanctum, verbenam, dictamnum Creticum, singulorum manipulum semis. Contusa immitte in oleum, & pone in balneum per biduum. Cola & exprime, vt prius. Deinde accipe zedoariæ, radicis dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drachmas tres, scordij recentis manipulum. Contusa infunde, & tribus diebus in balneo relinque, cola, exprime. Ac iterum injce oleo, styracis calamitæ, belzoi, vel laserpitij, vtriusque drachmas sex, baccarum iunipęri drachmas quatuor, nigellæ drachmas tres; casiæ odoratæ drachmas nouem, santalorum alborum
B drachmas quatuor, schœnanthi, cyperi, vtriusq; sesquidrachmam. Contusa infunde, & pone in balneum per tres dies, cola, exprime. Postea trecentos Scorpiones viuos, in diebus canicularibus collectos, in cucurbita vitrea super cinere calido pone, & cum videris eos præ calore sudare, & humorem emittere, infunde super eos totum oleum supradictum calidum (non tamen ita feruidum vt vas ab eo rumpi possit,) & subitò obstrue os vasis, & pone in balneo per triduum: deinde cola, exprime, & abijce Scorpiones iam coctos. Et in oleum injce rhabarbari electissimi, myrrhæ communis, aloes hepaticæ, singulorum drachmas tres, spicæ nardi drachmas duas, croci drachmam, theriacæ electæ, mithridatij perfecti, vtriusque semunciam. Trita infunde, & pone in balneo per triduum, nec amplius deinde colabis, sed repones, & balsami instar seruabis. Hoc oleum inunctum pulsatilibus venis, vbi maximè apparent, vt temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita vt tertia quaque hora vnctio repetatur, securè liberat ab omnibus venenis intra corpus sumptis, quibus corrodendi vis non inest: & similiter à morsibus viperarum, aspidum & cuiusuis alterius animalis venenosi. Qua de re ij (absit tamen verbis iactantia) testimonium perhibere possunt, qui prius oleo sancto à Sacerdotibus illiti, nostro postmodum, inquit
C Matthiolus peruncti euasere incolumes. Præstat item maximè hoc oleum, cùm in homines pestilentia sæuit, quippè, quod non modò peste infectos iuuet, sed & sanos præseruet. Præstat denique ad omnes interaneorum Vermes, omnesque dolores mulcet ex flatu, vel ex frigore genitos, præsertim ventriculi. Confectio alia Iani Damasceni ex Scorpionibus [c] frangens lapidem qui fit in vesica. Accipe Scorpionum combustorum drachmas tres, & semis, gentianæ drachmas quatuor & semis, zinziberis drachmam, piperis nigri, piperis longi, ana drachmas duas, & semis, radicum vesicariæ drachmas quinque & semis, castorei drachmas quatuor. Terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle, & reseruetur sex mensibus, deinde administretur viris drachma vna, pueris drachma semis, cum aqua radicum apij. Testatur Galenus [d] Scorpium conuenire quoque putari ijs, qui à vipera demorsi sunt. Tritus denique Scorpio stellionum veneno aduersatur teste Plinio. Fit enim è stellionibus malum medicamentum. Quod si quis Scorpiones attritos ex vino mulso capiat, qui regio morbo est affectus, quàm primum teste Galeno liberabitur. Sæpenumero & cum aceto rosaceo podagricis impositos, eorum inflammationes leuare idem tradit. Scorpionis quatuor caudæ articulos cum aculeo panno nigro,
D ita vt nec Scorpionem dimissum, nec eum qui alligauit, videat æger triduo, post tertium paroxismum id condat, valere contra quartanam Plinius prodidit. Karanides iubet Scorpionem communem in cotylam olei missum in Lunæ diminutione seruari; hocque oleo si vngatur alicuius dorsum à partibus superioribus ad inferiora, præterea extremitates pedum & manuum, frontisque & caput, ante horam accessionis tertianæ, & quotidianæ, sanare.

Oleide scorpionibus vires.

[c] *Lib. 6.* Confectio frangens lapidem.

[d] *Lib. 11. de simpl.*

DE ARANEIS. Cap. XII.

De Araneis libellus.

OCTO etiam pedibus incedunt Aranei, vt Scorpio, venenoſiq; ſunt vt hic, cæterùm non ictu, ſed morſu virus ſuum eiaculantur; adeo vt ideo Scorpioni ſaltem ſubnecti iure merito debeant. De his Cœlius ſecundus Curio vir humanarum diuinarumq; rerum ſcientia inſtructiſſimus libellum verè aureum conſcripſit, quē tamen nedum videre mihi contigit. Quantoperè verò Araneos laudare quiſpiam queat, cùm ob miram texendi telas artem, venandiq́ue ſtudium, tùm ob vſus, quos medico præbent, ex hiſtoria erit manifeſtum.

Heliogabali luxus.

Heliogabalus eo veſaniæ interdum prouectus eſt, vt decem millia pondo Aranearum (Telas ita Araneorum vocant) collegerit, qua ex re dicebat magnitudinem vrbis Romę comprehendi poſſe, quemadmodum refert Platina in vita S. Vrbani primi.

AEQVIVOCA.

PRÆTER Inſectum Araneus etiam piſcem denotat, eumque marinum: quem cùm Plinius nominet, ſubticeatque Ariſtoteles, draconem verò memorauerit, itaq; doctiſſimus Rondoletius draconem Ariſtotelis cum Araneo Plinij eundem eſſe autumat. Rurſus cùm alibi idem Ariſtoteles cancellum Araneis ſimilem eſſe alibi ſcribat, id de ſimili cruſtatorum genere intelligendum conſulit idem Rondoletius; ſed cùm nec Ariſtoteles, nec alius quiſquam, inquit corollarij in Rondoletium author, Arachnæ aquaticæ, (quod ſciam) meminerit; & cancellum non aquatili marinæuè, ſed ſimpliciter Arachnæ Ariſtoteles compararit, non eſt neceſſe genus illud malacoſtraci, quod Rondoletius exhibuit, Arachnem Ariſtotelis eſſe. nam ſi terreſtri etiam Araneæ conferre cancellū volueris, benè quadrabit: quoniam tamen à vulgo Gallorum, ita appellatur genus hoc malacoſtraci, quin ita Latinè etiam & Græcè nominetur, non prohibeo. Pedes octo longiſſimos habet pro corporis exigua magnitudine, à quibus Araneæ nomen datum putat Rondoletius. Araneus verò piſcis, omni mari teſtante Bellonio familiaris, Romæ ac Genuæ Tragina, Græcis noſtri temporis Dracena, Gallis Viue, quòd præter aliorum piſcium naturam captus diu extra aquam viuat, ab Anglis ſimiliter Viuer, à Maſſilienſibus Aregne, ac in pleriſque alijs locis Peſce Ragno vocatur: Latinè verò non ſolùm draco marinus, & dracunculus (etſi quidam aliud velint eſſe dracunculum,) ſed marinus etiam Araneus appellatur: licet Plinius [a] ac Iſidorus [b] Araneū, & Draconem tanquam diuerſos piſces eodem capite recenſentes, ſecus ſentire videātur. Sed fuſiùs hac de re agam in hiſtoria aquatilium, vbi duo huius piſcis genera ponemus. Araneus, ſiue etiam Araneum vitium eſt oliuis, & vitibus peculiare, quemadmodum pòſt in denominatis oſtendemus. Aranea prętер ipſum animal, etiam eius eſt tela, & veſtis Aranei Lucretio. Veſcas dici Aranearum telas, annotat Seruius, ab ariditate, & teneritudine, ἀράχνη, λεπτὸς ἀράχνης πέπλος Hipponacti: quin etiam Erucarum lanugo, ſiue potiùs tela Aranea vocator, ſi Hermolao Barbaro credimus, qui vbi apud Plinium [c] de Erucis loquentem ſcribitur, Ad tactum mouetur Aranei, legendū arbitratur, Araneę, hoc eſt, inquit, panniculi Araneoſi, quo tecta Chryſalis obducitur. Reſtituit autem eum locum Plinij Hermolaus ex quinto Ariſtotelis, vbi Theodorus habet; ad tactum mobiles (Chryſalides) meatibus Araneoſis obductæ. Aranea eidem Plinio [d] eſt pappus, ſeu potius lanugo, quæ reperitur in ſalicibus. Inquit enim: Salicis fructus ante maturitatem in Araneam abit. Eſt prætерea Aranea pars aſtrolabij, cuius etiam meminit Cœlius, agens de gnomone, & aſtrolabij partibus. Tertia pars, inquit, [e] dioptricę nominatur, Solis & Lunæ cæterorumque aſtrorum interualla huiuſmodi internoſcens inſtrumentis: inter quæ eſt aſtrolabij inuentio, quam Ptolomæo Syneſius attribuit; quod eſt Politiano item obſeruatum; cuius partes vagina ipſa continens tympana, in quibus æquinoctialis tropiciq́ue deſcribuntur circi, quique alternis orizonti ſunt anaphorici: tum ſupra tympana, quæ vocatur Aranea deſignatur, in qua Zodiacus & clara quædam ſydera cernuntur, vt per noctem quota ſit hora, quotumque temporis momentum, reperiamus. De Arachne puella (quam lini, & retium inuentricē eſſe teſtatur Plinius) [f] in Araneam conuerſa dicemus in fabuloſis. φαλάγγια Araneos vocari, & φαλάγγες etiam infra oſtendemus ſunt quoque fulcimenta, quæ nauibus ſubſternuntur, de quo qui plura volet, adeat Euſta-

Araneus piſcis.

[a] li. 32. c. 11.
[b] li. 12. c. 6.

Araneus vitium & oliuarum.

Aranea pro tela eius.

[c] li. 11 c. 31. Plinius correctus.

[d] li. 24. c. 9. Aranea pars aſtrolabij.

[e] lib. 12. c. 9.

Arachnes inuenta.

[f] lib. 7. c. 56.

A Eustathium. φάλαγξ, Latinè etiam Phalanx (quo nomine poëtæ præsertim vtuntur, acies quodammodo ordinata, cuius vsus erat apud Macedones, eratq; centum & viginti hominū, vt quidam scribunt: vt autem quidam tradunt ex Curtio, octo millia armatorū continebat; nullumq; genus aciei apud Macedones validius erat, vnde & peditū stabile agmen appellabāt; sed generaliter etiam pro quouis agmine, seu quauis acie vsurpatur. Est & φάλαγξ regula lances libræ suspendens Aristoteli in mechanicis teste Budæo, quod etiam ζυγὸν, ideſt, iugum appellare videtur. Est enim linea perpendiculo incumbens. φάλαγγες item sunt interpodia digitorum: sic dicuntur digitorum ossa teraa, mutuo colligata, & ordine sibi succedentia, & velut in acie disposita. Ac quamuis Phalanx agmen siue aciem militum significet, & non singulos milites, digitorum tamen singula ossa à medicis φάλαγγες appellantur, vt cùm Galenus primam pollicis phalangem nominat, scribitq; priorem semper phalangem subire in cauitatem sitam in principio sequentis phalangis. Ratione eadem etiam σκυταλίδες vocātur. Sunt etiam qui Phalangis nomine metacarpij ossa comprehendant, ordine etiam eodē, velut in acie, constituta quo ossa digitorum. In veteri lexico annotatur φαλάγγια esse internodium in digitis, id est, digiti partem rigidam, & quæ non flectitur, quę inter duos est articulorū nodos. φαλάγγες ibidem dicuntur itidem esse ligna rotunda, fusteſq; teretes, quibus suppositis naues in mare deducūtur, aut ad littus subducuntur. Vsi sunt autem & Latini hac vece in ista quoq; significatione. Budæus annotat φάλαγγες etiam ligna esse quibus naues in nauali fulciuntur, & in quibus resident: quæ per φαλάγγια nos antè significari notauimus.

Phalanx pro acie.

Phalanx pro lancis parte.

Internodia digitorum.

Scytalides.

SYNONYMA.

עכביש Hebræis est Araneus siue Aranea, Iob. 8. 14. Et domus (ideſt, tela) עכביש Aranei, fiducia eius. Iesah. 59. 5. & telas עכביש Aranei texent. עכבישא Acobita in Syrochaldaico dictionario, exponitur quoque Aranea siue Aspis, Psal. 65. & 139. & Psal. 59. כמטית Simmith ibidem idem est, quod עכביש Araneus, vel secundum alios, lacerta, Hieronymo Stellio, alijs Simia, alijs Hirundo. Quidam etymum afferūt, quòd in locis desertis versetur, vel quòd flatu ab eo abhorreant homines, quod vtrumq; etymum Aranco conuenit. Græcis Ἀράχνης, & ἀράχνη, vt Latinis Araneus, & Aranea. Suidas tamē distinguit, ita vt ἀράχνας sit animalculum ipsum, ἀράχνη autem tela: quæ tamen differentia nō semper obseruatur, sicut videre est apud Plutarchum: τὰ δὲ ἀράχνης ἔργα, inquit, κοινὸν ἐσῶν γυναιξὶ καὶ θήρας σαγηνευταῖς ἀρχέτυπον: item apud Dioscoridem; ἀράχνη τὸ ζῶον, &c. Ἀράχνιον quoq; non solùm est, vt Budæus notat, tela Araneorū, sed & ipsum animal, quod liquet ex hoc loco Aristotelis τῶν δὲ ἀραχνίων τῶν γλαφυρῶν, καὶ ὑφαινόντων ἀράχνιον πυκνὸν, δύο εἴσι γένη. Dictam autem volunt ἀράχνιον παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν, aut παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα ἄρσιν τὰ ἴχνη, quòd tenuia habeat vestigia, vel quòd in aërem vestigia tollat. Ὄλκος nonnullis exponitur Araneus, siue Aranea, sed potiùs species quædam est Aranei, vti dicemus ex Dioscoride. φάλαγξ, & φαλάγγιον non solùm pro specie vsurpari video, sed simpliciter etiam pro Araneo quouis. Plato, ἐοίκασιν ἡμῖν οἱ νόμοι τοῖς λεπτοῖς ἀραχνίοις ἃ τοῖσι τοίχοισιν ἡ φάλαγξ ὑφαίνει. id est, Comparabant nobis leges hisce tenuibus Aranearum telis, quas in muris net Phalanx, ideſt Araneus. Ælianus quoque modò φάλαγγες, modò ἀράχνας nominat. Synonyma esse autem, etymum etiam indicat: φαλάγγια enim à crurum longioribus internodijs, quæ Græci φάλαγγας vocant, appellata sunt. Eiusdem sententiæ est Iacobus Greuinus, [a] dum scribit: Phalangium genus quoddam est Aranei, cuius morsus periculosus est: nam inter Araneos ijs tantùm, qui morsu noxam inferunt, Phalangij nomen retinuerunt, quemadmodum Plinius scripsit, Aristoteles aliter distinxisse videatur. Nam sub appellatione Aranei, & Phalangij tanquam de speciebus vnius generis differit. Imò Nicander ipse Agrostem, qui Muscas, & Culices venatur inter Phalangia posuit, cùm tamen morsum ipsius innoxium esse dicat. Aetius, & Paulus Aegineta de Aranco quodam venenato scribunt, quem alium à Phalangio esse dicunt. Quo fit, vt existimem salua tamen Plinij authoritate. (Ego hîc Plinij authoritatem parui facio, cùm non vno in loco remedia contra venenatos Araneorum morsus præscribat, Araneosque & Phalangia nonnunquam vnà nominet) veteres quandoque indifferenter vtraque appellatione vsos fuisse. Nam, si significationem vocabuli Phalangij considerare voluerimus, inueniemus illud Araneo tam venenoso, quàm non venenoso posse attribui. Nomen autem sortita sunt à vocabulo quodam Græco, quòd digitorum internodia denotat. Et quia Phalangium terna habet internodia in cruribus, quemadmodum nos in singulis digitis, nomen huiusmodi illi est inditum. Non

Acobishi

Ἀράχνιον.

Etymum: Ὄλκος.

[a] *Lib. 1. de venenis ca. 23.*

iniuria itaque Aranei innoxij tam Phalangia dici poſſunt, quàm venenoſi. Hæc Greuinus. E
Sphalangi: Phalangium hodie in Creta dicitur Sphalangi. Inuenitur pro Aranea, & Araneo Araneola,
[b] lib. de nat. Deor. & Araneolus, [b] qua voce vtitur Cicero. Vt in Araneolis, inquit, aliæ quaſi retexunt, aliæ ex improuiſo obſeruãt. Iſidorus Araneã vermẽ aëris vocat, & ab aëris nutrimento nomen habere tradit. Sed Aranea etiã pro tela eius, vt diximus accipitur: vnde Titinnius antiquus poëta:

Euerrite ades, abſtergite Araneas.

Afranius in eodem ſignificato

Tamnè arcula tua plena eſt Aranearum?

Catullus ad Fabullam:

—— Nam tui Catulli
Plenus ſacculus eſt Aranearum.

Plautus citante Nonio:

Ita inanijs ſunt oppletæ atque Araneis.

Germani duabus appellationibus omnia Araneorum genera includunt, Rancker & Spinne vocantes. Italis dicuntur Ragni, Hiſpanis Arana, Phalangium verò Arannamuij ponzoñoſa, Gallis Araine, Belgis Spinnecop. Polonis Paiak, Paieczina. Vngaris Pok. Anglis à Spi- F
der, aut Cob Vuebbe.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

LONGA eſt Plinio, Nicandro, Ariſtoteliq; Araneorum Phalangiorumvè hiſtoria, fecitq; id multiplex eorum genus, diuerſiq; in tam exiguo corpore ad vitam, & mortem hominum euentus, & quæ artificioſè modò exercent modò inſidioſè vbiq; animalia id agunt. Prima, & maxima omnium in noxios, & innoxios diuiſio eſt: Hos Græci ἀραχνας, nos Araneos, illos Phalangia dicunt, quanquam ſæpè, vt diximus, confundant. Innoxiorum duplex arbitror eſſe genus, vtrumq; autem Dioſcoridi [a] notum, quorum primum etiã ὁλκὸν & λύκον vocari ſcribit (Ruellius vertit Holcon & Lycon, ideſt, inquit, Lupum) facta vt Marcellus iudicat, à venatione & inſidijs eius appellatione, & quoniã Muſcas, & capiat, & trahat, & enecet, ideo Lupum & holcum à trahendo dictum fuit. Ariſtoteles hoc quoq; genus Lupum appellauit. Alterũ genus Dioſcoridi eſt, quod candidam tenuem denſamq; telã orditur. Santes Ardouinus [b] differre ſcribit, venatione, opere, quantitate, & colore. Venatione quidem, quia quædam, inquit, venantur Muſcas, quædam reptilia, ſicut paruulas lacertas, & Erucas, quædam piſces, & quædam ſaltando venantur Vermes. Opere autem, quia quædam texit telam, & quædam non; & illa quæ texit, adhuc differt, quia quædam texit telam albam, quædam nigram, quædam ſubtilem, quædam craſſam, & quædam medio modo, eamq; alia ſuſpendit inter duos parietes, alia in angulis parietum, alia in aëre. Quantitate verò quia quædam eſt magna, quædam parua, quædam mediocris. Colore autem etiam differũt Araneæ, quia quædam ſunt cinereæ, quædam virides, quædam variæ per totum corpus, quædam nigræ, & aliæ alterius coloris. Araneorum autem & Phalangiorum ſecundum Ariſtotelem plura ſunt genera. Mordax quod in duo diſtinguitur: alterum ſimile ijs, quę Lupos appellant, paruum, va- »
rium, procax, ſalax, Pulex nuncupatum: alterum, maioris, coloris nigri, cruribus prioribus ni- »
gris, tardum & lentè ambulans, nec viribus valens, nec ſaliens. Cætera, quæ medicamentarij »
proponunt, aut nullum aut certè exilem inferunt morſum. Genus ſecundum, quod Lupi no- »
men accepit, partim exiguum eſt, quod non texit; partim maius quod aſperam, paruamque H
telam apud ſepes, aut terram orditur: bucculis intexere ſolitum primordijs intus poſitis ob- »
ſeruatur: Dum aliquid in tela offendens commouerit, mox accurrit, vt capiat: partim varium »
eſt, quod paucam vilemq; telam ſub arboribus facit. Tertium genus, quod ſapientiſſimum, »
lautiſſimumq; omnium eſt: texit enim, primùm filis quoquo verſus diſtẽdens in orbem, tum »
ſtamina ducens, initio in medio accepto: nec inſcitè medium ipſum accipit, deinde ſubte- »
gmina inferens atq; ſtipans, cubile & repoſitorium ſibi conſtituit, ſed venationem in medio
ſui operis obſeruando exercet; hæc & plura de hoc genere Ariſtoteles, quæ cùm ſimpliciter
[c] lib. 11. 31. alij de Araneo tradant, reſeruamus ad rubricam de moribus, & ingenio. Plinius [c] hinc quædam tranſcripſiſſe videri poteſt, quorum nonnulla quoque poſtmodum trademus. Plura, inquit, ſunt genera, nec dictu neceſſaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum »
noxij morſus, corpus exiguum, varium, acuminatum, aſſultim ingredientium. Altera eo- »
rum ſpecies, nigri, prioribus cruribus longiſſimis. Luporum nomine minimi non texunt: »

maiores

Diuiſio prima.

[a] lib. 2. c. 68.

[b] lib. 8. c. 6.

Genera ex Ariſtotele.

Pulex.

Lupus.

A maiores in terra cauernis exigua vestibula prætendunt. Tertium eorundem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas, &c. Aliàs verò idem Plinius [d] Phalangiorum genera exactiùs distinguit, neque tamen ab Araneis separat. Phalangium est Italiæ ignotum, & plu- Phalangiorũ genera.
„ rium generum. Vnum simile Formicæ, sed multò maius, rufo capite, reliqua parte corporis
„ nigra, albis incursantibus respersum guttis. Acerbior huius quàm Vespæ ictus. Viuit maxi-
„ mè circa furnos, & molas. In remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat.
„ Et ad hoc seruantur, cùm mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti, & poti medentur,
„ & mustelæ catuli, vt suprà diximus. Aequè Phalangion Græci vocant inter genera Araneo-
„ rum, sed distinguunt Lupi nomine. Tertium genus est eodem Phalangij nomine Araneus Lupus.
„ lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus vermiculi duo, ad al-
„ ligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortũ, præstare ne concipiant, vt Cęcilius in com-
„ mentarijs reliquit. Vis ea annua est: quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam ali- Rhagion.
„ quarum fęcunditas plena liberis tali venia indiget. Vocatur & Rhagion acino nigro similis,
„ ore minimo sub aluo (alij legunt, subalbo) pedibus breuissimis, tanquam imperfectis. Do- Asterion.
„ lor à morsu eius qualis à Scorpione. Vrina similis Araneis textis. Idem erat Asterion, nisi di
B stingueretur virgulis albis. Huius morsu genua labefactantur. Peior vtroque est cæruleus
„ lanugine nigra, caliginem cõcitans, & vomitus Araneosos. Etiamnum deterior, à Crabrone
„ penna tantum differens. Hic & ad maciem conducit. Myrmecion Formicæ similis capite, al-
„ uo nigra, guttis albis distinguentibus: Vesparum dolore torquet. (Hæc bis repetere videtur Tetragnathij genera.
„ ex duobus diuersis authoribus, vel oblitus se hæc antea scripsisse.) Tetragnathij duo genera
„ habent: peior, medium caput distinguente linea alba, & transuersa altera. Hic oris tumorem
„ facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore,
„ qui telas Muscis in parietibus latissimè pandit. Hucusque Plinius ex Nicandro, vt apparet, *In Theriacis.*
qui non eadem solùm Phalangiorum genera suis comprehensus est versibus, sed singulorum
etiam priuatim inditia describit, qui ita periphrasticè in Latinum à Matthiolo Senensi con-
uersa sunt. Primus splendidus Rhox appellatur, niger planè, accumulatis pedibus prorepẽs, Rhox.
medium ventrem ore, & dentibus septum habẽs. Cui ab hoc inflictum fuerit vulnus, perinde
corpore apparet, atq; si nihil quicquã fauciatus foret: oculi verò inferiori parte rubescunt, fri
gus iuxtà in corpore adhæret, infigitur, statimq; color & membra hominis à supernis ad ima
vergere videtur: neq; penis semine vuidus demittitur, sed lumbos occupãs ita frigus genuũ
C nexus dissoluit. Asterion iam secundũ obserua, in cuius dorso pinguia quædã relucent, ac lu- Asterion.
cidæ in corpore virgulæ. Percussum ab hoc inexpectatus horror cũ flamine quodã adoritur,
caput verò somnus grauat, genuum & mẽbrorum nexus, & imbecillitas fit. Cyaneum aliud Cyaneus.
sublime, crinitum & asperum æqualiter est. Difficilẽ corpori infert illud punctura, quod-
cunq; labefactauerit, corq; graui languore succumbit. Nox & caligo tempora circumstant,
vomitumq; edit è collo lubricum, ab Araneis telis non multum distantẽ, adeoq; tandem in-
teritum subministrat. Ab hoc aliud est Agrostes, qui specie sua Lupo similis est, Muscarũ in- Agrostes.
terẽptori, qui Apum obseruator est, Culicum qui Pśenes dicuntur, & Oestrorũ, & omnium,
quæ ad telam ipsius peruenerint. Hic imbellẽ plagam & vanũ vulnus homini infligit. Quod
autẽ Dysderi siue Sphecion appellatur, rutilũ satis, Vespæ crudis vescenti simile. Hic si quẽ- Dysderi siue Speciũ.
piam vulnerauerit ingens è vulnere tumor erigitur: morbi etiã quidam ad genua, aliàs etiam
neruorum, cordis ac venarũ languentium trepidatio, aliàs viriũ destitutio, vt percussum fæ-
pius domet, atq; interimat: Extremi maleficij animal, somnũ afferens, qui hominẽ quiescere
ab huius sæculi laboribus faciat. Est præterea Formicariũ dictũ, quòd Formicis planè simile Formicariũ.
sit, collo quidẽ rutilum, reliquum corpus nigredini ex putredine factæ, par est, vndiq; latũ,
D stellatum dorsum, punctisq; distinctum gerens, cui subcineritium tempus ad modicã ceruicẽ attollitur. Atq; ex hoc Phalangio dolores priorũ similes venenatorũ veniunt. Sunt & alia
parua Phalangia Scarabæis similia, quæ in agris inter legumina sua carpunt pascua. Horum Phalangia parua similia Scarabæis.
circa cruciantem morsum tubercula, & pustulæ exurgunt, cor oberrans furit, lingua incondi-
tè obmurmurat, oculi etiam subuertuntur. Educatur in Ægypto in Perseę folijs, quẽ Crano- Cranocolaptes.
colapten dicunt, Phalenæ similis, quæ circum lucernas cum impetu volitat nocte. Eius hor-
ribile semper caput incessanter nutat, vterus autem grauatur. Hic vbi cuipiam stimulum in-
fixerit, quẽ ceruice tenus gerit, facilè sanè citra omnem laborem ad interitum ducit. Hęc Ni-
cander. Ab Aetio [e] sex tãtùm etiam Phalangiorum genera enumerantur, his verbis: In Pha- [e] *li. 13. c. 18.*
„ langiorũ genere primũ quidẽ Rhagiũ, alterum Lupum, tertium Formicarium, quartũ Cra- Rhagium.
„ nocolaptes, quintum Sclerocephalũ, sextum Scolecium appellant. Ac primũ quidẽ Rhagiũ
„ ideſt, acineum, figura rotundum est, colore verò nigrum, acini vuæ nigræ similitudine, vnde
„ etiã appellationẽ accepit, & os quidẽ iuxta mediũ ventrẽ habet, pedes verò ex vtraq; parte,

quàm breuissimos. Alterum verò Lupus appellatum, Muscas perdit, eisque pascitur: ac corpus quidem habet latum, & volubile: partes verò circa collum ipsis incisæ sunt: amplius autem & os eius eminentias tres habet. Tertium autem Myrmecium, hoc est, Formicarium dictum, Formicæ maximæ assimilatur, colore suliginoso: corpus verò eius velut astris quibusdam insignitum est, maximè circa dorsum. Quartum deinde Cranocolaptes, sublongum est & viride, stimulumque iuxta collum habet, atque si in quem irruat, locos circa caput petit. Quintum Sclerocephalum dictum, caput habet saxeum, & obduratum, lineamenta verò per omne corpus similia animalibus illis, quæ circumuolitant noctu Lucernas. Sextum autem Scolecium siue Vermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maximè circa caput. Hactenus Aetius, qui à Nicandro in hoc dissentit, quòd Sclerocephalum ijs simile fecerit bestiolis, quæ noctu lucernas circumuolitant. Nicander verò huic Cranocolapten comparauerit: præterea primum genus ipse Rhagium vocet, cùm Nicandro Rhox dicatur. Aeliano [f] etiam hoc idem genus Rhax nominatur his verbis: Phalangij genus esse dicunt, quod Rhax appellatur, siue quòd Rhagi (idest, acino vuæ) nigro planè similis sit tum colore, tum figura etiam rotunda, siue aliam ob causam mihi ignotam. Nascitur in Lybia, pedibus breuissimis, ore in medio ventre: morsu autem celerrimè perimit. Eidem Aeliano [g] Pithece appellatur Insecti genus, quod à quibusdam (inquit.) Oribates appellatur, ab alijs Hypodromus, aut Psylla, idest, Pulex. Animal autem esse ait pilosum, & in arboribus nasci: ventrem ei leuiter incisum esse, vt sectio notata filo videri possit. Morsum ab eo periculosissimum tremor & cordis dolor sequuntur. Obstruitur etiam vrina & aluus. Remedium ex cancro fluuiatili demonstrant, quem in cibo sumi iubent. Sic ille: quo loco Tigurinus interpres hoc addidit scholiolum: Genus est, inquit, Phalangij, quod & Aristoteles Pulicem appellat, vtpotè paruum, procax & salax. Pithece forsan à figura dictum: Oribates à loco, quòd in arboribus præsertim montanis reperiatur. Hypodromus, quòd sub folijs. Nicander octauum genus Phalangij sub folijs Perseæ degere scribit. Idem genus quartum Agrostem nominat Lupo simile, Aristoteles Lupo Pulicem comparat. Phalangia quædam Tetragnatha dici alibi idem Ælianus [h] scriptum reliquit, quorum etiam meminit Strabo [i] his verbis: Vltra Lybes, & Zephyros est regio deserta, quæ pascua larga habet, ob Scorpionũ multitudinem derelicta, & Aranearum quæ τετράγναθοι, idest, quadrimalæ appellantur. Hęc itaque de verbo ad verbum ferè è bonis authoribus sunt desumpta. Reliquum est, vt iam certi aliquid ex hac opinionum diuersitate colligamus. Primum igitur genus, de quo Nicander loquitur, est Rhagion, nigræ vuæ acino simile, multos habens pedes, & os sub medio ventre. In cuius descriptione, & appellatione Aetius, & Plinius cum Nicandro sentiunt, nisi quod Rhagium à Nicandro, vt dixi, Rhox, & ab Aeliano Rhax dicitur. Quem crediderim facilè eum esse, quem Aristoteles mordacem, nigri coloris vocat. Secundum genus est Asterion quasi Stellatum dicas. Maculis enim albis ad Stellę modum respersum habet corpus: quemadmodum iam diximus, quibus solis cognoscitur & à Rhagio distinguitur Plinio teste, qui hoc in loco cum Nicandro consentit. Aetius nullam planè huius facit mentionem, quemadmodum etiam difficillimum est hæc ad Aristotelis descriptiones accommodare. Tertium est cæruleum lanugine horrida, & nigra, Plinio authore, cruribus longissimis, hinc Nicander dixit, id vtrinque sublime esse. Plinius duobus prioribus noxium esse magis asserit. Sed de hoc nec Aetius, nec Aristoteles quicquam memoriæ prodiderũt. Quartum venator est, propterea quod Muscas, Culices, & id genus parua animalcula venatur, Lupo similis est, qui species est iuxta Nicandri interpretem Muscæ. Hunc ego eum, quem Aristoteles Pulicem appellauit, esse existimauerim. Similem enim Lupo esse ait. Aetius simpliciter Lupum vocat; in quo certè decipere seipsum potuit. Aristoteles etenim distinxit. Plinius etiam eodem nomine vocauit. Quintum Dysderi à Nicandro dicitur, quo vocabulo nullus reliquorum authorũ vsus est. Proprie enim Sphecion, quasi Vespariũ appellatur. Nam Vespæ simile est. Cuius descriptionem seu nomenclaturam, nec apud Aristotelem, nec apud Pliniũ, nec Aetium inuenio. Sextum est Myrmecion, hoc est Formicarium, sic dictum quòd Formicam referat, collum eius rubet, reliquum verò corpus suliginosum est. Aetius addit esse astris veluti quibusdam insignitum, præsertim circa dorsum. Plinius idem sentit, nisi quod & Latina, & Græca appellatione videtur abusus fuisse. Primum siquidem Phalangij genus Formicarium appellat, & ita describit: paullò deinde inferius, quatuor aut quinque lineis interpositis, aliud Myrmecion introducit, quòd capite tantum Formicam repręsentet, non aliter distinguens à priore, nisi quòd vnius ictus exitiosior sit quàm Vespæ, & quòd alterum eundem dolorem excitet. Vocabulum autem Myrmecion nil aliud, quàm Formicarium significat. Septimum à Nicandro nullo proprio nomine vocatur. Scarabæos tãtùm repræsentare ait, & colore esse pulchro,

Lupus. Myrmeciũ. Cranocolaptes. Sclerocephalum. Scolecium. [f] *lib. 3. c. 36.* Rhax. Pithece. [g] *lib. 6. c. 26.* Oribates. Hypodromus. Psylla. Pulex. Phalangia tetragnatha. [h] *li. 17. c. 40* [i] *li. 16. Geogr.* Rhagion. Asterion.

A pulchro, & flammarum æmulo. In campis inter segetes est, & à messoribus, & venatoribus magna illorum copia reperitur. de quo Plinius loquens; nascitur, inquit, & Phalangion in Eruo, bestiola Aranei generis, si hyems aquosa sit. Quam tamen non video an ad vnã è speciebus, vel Aristotelis, vel Aëtij referri possit. Albertus Magnus esse etiam ait Aranea quandam aquaticam; non quòd in aquis (neque enim id, inquit, fieri potest) telas texat, sed quòd aquas sicco pede permeet, & percurrat, cruribus semper emergentibus atque erectis, perinde ac si terram ipsam obambularet. Cardano etiam Hydorolcos [k] est riuulorum „ Araneus [l] quidam in superficie aquæ stans, aitque venari Muscas; nec vnquam eandẽ viam „ tenere, sed per vias diuersas gradi, vt faciunt qui laborant, inquit Cardanus, morbo eiusdem „ nominis, qui melãcholiæ species est: nam ægri quoties alicui occurrunt, declinant ab eorum „ occursu, atque ita per aliam viam incedunt, & allidunt pedes lapidibus, & ambulant tota „ nocte, amantes solitudinem. Sed & Plutarchus spongias ab animali simili Araneo, regi scribit. Spongotherem is vocat, quod monet ac indicat cibum, aut insidias venantium adesse. Arabes Phalangia Rutelas nominant; Rasis de morsibus Rutelæ, [m] & Siptu (Tarantulæ,) &

B Aranei agens, Rutelam primo genere describit, aitque paruum animal esse paruo Araneo simile, qui vocatur Piphir, Muscas venari solitum: sexque eius faciens species, quandam tradit esse rubeam, quandam viridem, quandam pictam, siue versicolorem, quandam albam, & aliam quæ per dorsum lucentes habeat lineas, vocarique Stellatam, postremò aliam citrinam, villosam. Auicenna verò auctoritate quorundam antiquorum medicorum asserens similiter sex esse Rutelarum genera, ait primam esse, quæ Albaribon, aliàs Albarhasion dicatur, figura corporis rotunda, colore verò vueo, ideſt, ad nigredinem declinante. Altera species, inquit, Aucos, siue Auricos, corpore latiore, figura pariter orbiculata, in collo velut squammis obducta, in ore verò tres sunt eminentiæ raræ lenesque ad externa vergentes. Tertia Murchion vocatur, Api maiori quam Agaruf dicunt, magnitudine compar, colore subcitrino, cui corpus eminentijs tegitur paruis rubeis, maximè verò dorsum. Quartam speciem vocant Sagluuscolon, aliàs Sagluciscolon à totius corporis, & capitis duritie. Alas habet, Formicę maioris alis æquales. Quinta nominatur Suclion, aliàs Suchon, longo corpore, subtili, punctisque consperso, præcipuè prope caput, & collum. Sexta Surbultutis, aliàs Suburclitis cui notabilis corporis est longitudo, color verò viridis, & velut aculeus quispiam sub collo. Ex auctoritate verò Galeni, duodecim Rutelarũ genera recensetur, vnam

C rubeam rotundam, alteram albam, ventre rotundo, ore paruo, Stellatam, dorso lucidis insigni, & acuto; tertiam citrinam, hirsutam, quartam vueam, ideſt, nigricantem: quintam breuibus pedibus, quæ punctura aliquem, proijciat se in pedes, & bibituriens euomat nonnihil humiditatis: Sextam Formicariam, similitudine Formicæ, rubro collo, capite nigro, albo dorso, varijs notatam coloribus. Septimam Vespalem, rubeam, Vespæ persimilem. Octauam esse, quæ Alturſimati, aliàs Alheremati, aliàs Alkerſenati dicatur, similitudine grani orobi, rotundam, subalbido ventre, pedibus hirsutis, candidis. Strabo atque Ælianus Albanorum terram scribunt lęthifera quædam serpentia gignere, & Scorpios, & Araneas quarum quædam ridendo mori cogunt, quædam flendo desiderio suorum, quod cùm de Tarantulis in Apulia, quæ & ipsæ ex Araneorum, siue Phalangiorum genere sunt, vulgo notum sit, nonnulli de his apud Strabonem intelligendum esse existimant. Phalangium, inquit Cardanus, [n] Aranei genus exitiale, quod Arabes Rutelam, nostri Tarantulam vocant. Plinius [o] breuiter eum describit, paruum, acutum, varium, assultim ingrediens hoc somnum profundum excitat, & vocatur Rutela Vespalis, ideſt, Vespæ similis, vt habetur in Prin-

D cipe sexta quarti. Sed Rasis distinxit Rutelam Vespalem à Tarantula, cuius morsus interficit breui. Hæc Cardanus. Rasis Siptu (sic Tarantulam vocat) magno Araneo longos pedes habenti assimilari scripsit; ex quibus verbis facilè liquet Tarantulam aliam esse à Vespali Phalangio, sicut Cardanus credebat. Rutelæ verò siue Phalangij speciem esse Tarantulam clarissimum est. Phalangium, & Araneorum decuria, inquit Cœlius Rhodoginus, [p] solens recentiorum perpensio dici ab Arabibus Rutelam animaduertit, collatis, quæ cum Galeno prodit Auicenna; vulgo autem Tarantulam, cuius exitiale virus stuporem lassis inducat, genuum labefactationem, demumque vniuersi corporis palmum, ideſt, tremorem, qui in prouerbium vsque profecerit. Sed de symptomatibus, quæ morsu suo inducit, postea. Ardouinus [q] quoque Tarantulam Rutelæ, vel Araneæ speciem esse ait, essęq; autem animal paruum, Araneo magno (Hoc habet ex Rasi) simile, senis pedibus (quod esset obseruandum: nam cęteri Aranei octo habent) tribus è quouis latere, cauda extensa, in cuius extremo exiguus sit aculeus, quo pungit. Ait item bina esse Tarantulę genera, nigram vnam, alterã subcroceã, quã postremã inuenio censeri deteriorẽ, maximè quę in Ægypto reperitur.

Aranea aquatica.

[k] *In cõment. Aphor.*

[l] *Hipp. 23. sect. 6.* Hydorolcos.

Spõtogher.

[m] *lib. 8. Almans.*

Rutela.

Piphir.

Rutelarum genera.

Albaribon.

Aucos, siue Auricos.

Murchion.

Sagluuscolon.

Suclion.

Surbultutis

Tarantula.

[n] *li. 2. de venen. c. 5.*

[o] *li. 11. c. 31.*

Siptu.

[p] *li. 7. A. L. cap. 16.*

[q] *lib. 5. c. 8. de venen.*

Tarantulæ genera.

Tarantulam Raſis, vt dixi, vocat Siptu, item Tarantulam; Albucaſis Alſari, Rab. Moſes Ayon Sarpa, Auicenna Sebegi, Tarantam Gilbertus. Ex hoc genere videtur etiam eſſe Solifuga, ſiue Solipuga, Solpuga, Solipunga, Solpunga, Salpunga, Salpynga, (tot enim nominibus apud authores venit) quanquam Plinius [r] naturalium ſcientiſſimus è Formicarum genere eſſe diſertiſſimis hiſce verbis profiteatur. Eſt & Formicarum, inquit, genus venenatum, non ferè in Italia, Solipugas Cicero appellat, Salpugas Bœtica. Cur verò Phalangijs potiùs quàm Formicis congener hoc animal faciam, facit in primis idemmet Plinius, [s] qui citra Cynamolgos Æthiopas latè deſertam eſſe ſcripſit regionem, à Scorpionibus, & Solipugis gente ſublata: ſimile quid enim ſuprà dixi ex Strabone, idemque proditum memoriæ de Araneis reliquit Diodorus Siculus his verbis: Æthiopibus Acridophagis regio adiacet perampla, varietate paſcuorum fertilis, ſed deſerta, & quæ penitus adiri nequeat. Non tamen hominibus à principio caruit, ſed poſtmodum intempeſtiua ex pluuia deſerta eſt, multitudinem Aranearum & Scorpionum ferente. Tantam enim harum beſtiarum excreuiſſe copiam ferunt, vt morſibus peſtiferis incolæ vexati patriam deſerere, & ad alia loca confugere compellerentur. Idem Plinius [t] leguminibus innaſci ſcribit beſtiolas venenatas, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, Solifugarum generis: aduerſus quas omnia eadem teſtatur mederi, quæ contra Araneos, & Phalangia demonſtrantur. Et alibi: Naſcitur, inquit, & Phalangion in Eruo, beſtiola Aranei generis, ſi hyems aquoſa ſit. Equidem Solinus, [u] qui aliàs omnia ſua ferè ex Plinio tranſcribere ſolet, adeo vt Simia Plinij vulgo dicatur, Solfugas diſertiſſimè Arancas eſſe tradidit, dum inquit: Sardinia ſerpentibus caret, ſed quod alijs locis ſerpens, hoc Solfuga Sardis agris, animal perexiguum, ſimileque Araneis forma; Solfuga dicta quòd diem fugiat: in metallis argentarijs plurima eſt; occultim reptat, & per imprudentiam ſuperſedentibus peſtem facit. Ibi fontes contra huiuſmodi venenum ſunt. Hæc Solinus: quæ eadem habet Iſidorus Solinum potiùs quàm Plinium [x] ſequens. Solino in agris naſcitur Solifuga, Plinio in leguminibus, nimirum cùm adhuc per agros naſcuntur, quod de ſeptimo Phalangiorum genere ex Nicandro quoque diximus, & hîc repetimus: Sunt & alia, inquit, parua Phalangia Scarabæis ſimilia, quæ in agris inter legumina, ſua carpunt paſcua. Lucanus [y] Salpyngam vocat, atque admodum acutè Parcas infernales, quę vitæ noſtræ tempus ſuis metiebantur ſtaminibus, ius ei in ſua fila dediſſe canit, innuens, & Parcas, & Salpyngam nere, quod proprium eſt Aranearum. Canit autem:

Quis calcare tuas metuat Salpyga latebras?
Et tibi dant Stygiæ ius in ſua fila ſorores.

Vbi Mycillus, qui diligenter quo ad nomen hunc Lucani locum expendit: Varia, inquit, huius loci lectio eſt. Volaterranus Salpynga legit, breuemque ſerpentem interpretatur: alij Salpyga malunt, idque genus Formicæ venenatæ tradunt, Plinij videlicet authoritate adducti. Vtra igitur lectio melior ſit, difficilè eſt dijudicare, quando idem Plinius in octauo Salpugam vocat, vbi de Æthiopibus loquitur: & Feſtus Pompeius, Solipunga, inquit, genus beſtiolæ veneficæ, quod fit acrius contractiuſque feruore Solis; vnde & nomen traxit. Quod ſi autem vt in re obſcura, diuinare licet, credam ego apud Plinium quidem poſteriore loco pro Solifuga, Solipungam, vt Feſtus, aut certè Solpungam, vt ipſe alibi habet, legendum eſſe, Lucanum autem Salpugam, aut etiam Salpygã, quando facilis tranſitus eſt u & y, gentis ſuæ more poſuiſſe. Sic ille. Perottus Solpugam à Lucano hoc loco appellari docet, non Salpygam. Vtut eſt, vel ipſo nomine animalculum vitioſum eſſe cognoſcere quis poteſt. Solfuga enim dicitur, quòd lucem, velut qui malè agunt, fugiat: vt enim ait dominus: Qui malè agit, odit lucem. Et ne liceret ei liberè malè agere, addidit natura fontes in veneni huiuſmodi medicinam, ne naturam pœniteret huiuſmodi animal edidiſſe. Sed vt ad Araneas earumque diuerſitates ſermo, vnde digreſſus eſt, reuertatur. In orbe nouo, vt Ouetus [z] tradit, Aranei præter aureum colorem, quem humor ipſe ex ſolis radijs in tela ſua oſtendit, viridem colorem habent æquandum viridi ſerico. In Cumana noui etiam mundi parte Aranearum telæ adeo firmæ ſunt, & validæ, vt nec facilè diſrumpantur, perinde ac ſericum. In inſula quam Hiſpaniolam dicunt, idemque teſtatur Ouetus præcitato loco, adeo ingentes eſſe corpore, vt pilæ luſoriæ comparari queant, nuces verò plerumque adæquent ſoliditate ſola corporis. In Breſilia quoque genus eſt Aranearum prægrande, quales ſunt cancri, cùm nihilominus Crabro exiguus illi ſit infenſus hoſtis; inſidiatur enim huic Araneo, tametſi longè maiori, captumque in ſua latibula trahit, & depaſcitur. Ita fit vt apud Indos Araneas Muſca venetur, in Europa Aranea Muſcas. India Occidentalis Araneos alit, qui ad Paſſeris magnitudinem excreſcunt, quod natura (inquit Cardanus) [a] hoc animal ſit frigidum, quod etiam ex veneni auxilio docuimus. Sed ibi vt maior eſt, eò minus venenoſa. Aduerſus

quem

[r] lib. 19. c. 4.
[s] lib. 8. c. 19.
[t] li. 22. c. vlt.
[u] Cap. 9. Polybiſt.
[x] lib. 12. c. 2.
[y] li. 9. de bel. ciuil.
[z] li. 15. c. 3.
[a] li. 9. de ſubtil.

Aranei Indici.

A quem [b] Scaliger. Alius, inquit, animaduertet, vt sæpè, vitiosam dicendi licentiam. Quid [b] Exe. 187.
„ enim est auxilium veneni? At nos ad potiora. Miram verò propositionem. Araneus
„ crescit ad passeris magnitudinem, quia totum genus frigidum est. Quod ipse Passer, qui
„ non sit frigidus, quomodo crescat ad passeris magnitudinem? Tum in India & Africa Ser-
„ pentes crescunt, quia frigidi? An frigida plus crescunt in calidis: quia fiat temperatio? Fri-
„ gida igitur omnia crescent apud Indos. Saltem omne genus Araneorum ad illam progres-
„ sus faceret magnitudinem. At illa sola species est. Non igitur ob illam generis tempera-
„ tionem. Quid? Si in calidis crescunt frigida, in frigidis maiora fieri calidorum incremen-
„ ta, par est. At serpentes in frigidis minores facis. Hæc videtur Empedoclis sententia: qui,
„ vt recitat Aristoteles aiebat, piscium naturam igneam, atq; iccirco aquis inditam, vt ei mo-
„ dus statueretur. Longè noster excellentiùs. Animantium naturæ cum locis, aut regionibus
„ conuenire, vel propter similitudinem, vt pisci cum aquis. Quæ causa est, vt malè habeatur
„ asinus à frigore, in Scythia: equus à calore, in Æthiopia, vt alibi dicebamus. Vel propter
„ temperaturam. Frigida enim quædam melius se habent, in æstibus, vt Bombyces, Ara-
„ neæ, Muscę. Tertia consideratio illorum est, quæ ob victum loca sibi habitant idonea, vt Del
B phin. Cui namq; spiratio sit necessaria, huic ob victum solum, mansio in aquis congruit. Ad- Delphinis locus.
„ deres tu, vir subtilis, quartum. Quippe munimenti quoque, non solius escæ gratia stabula-
„ tur in aqua Hippopotamus: vt est ad persequendos piscium lubricitates, celeritates, euasio-
„ nes impensè tardus, atque ineptus, &c. Sed tempestiuum est, vt more nostro Araneos, quos Aranei ab authore ob seruati.
longo tempore diuersos obseruauimus, breuiter describamus atq; depingamus. Qui in
priori tabula prior depingitur, è paruorum genere est, corpore crassiusculo, ac oblongiusculo, pedibus octo instructus, totus cinereus, paruam texit telam, Araneum lautum vocant. Secundùm pictus minimorum generis, totus est viridis, Araneus pratensis nuncupatus. Numero 3. Araneus est pedibus breuibus, totus subcastaneus, assultim ingreditur, arbitrorq; eum esse, quem Pulicem Aristoteles nuncupauit. Eiusdem generis est, eiusdemq; coloris, qui quarto numero datur. Ex minimis est sextus, campestris, rotunda aluo, albaq;, pectore verò castaneo, tribus albis notato punctis, cùm totidem nigris notetur aluus: pedibus tenerrimis, longiusculis, telam texit oblongam, in medio, quo residet, rotundam. Septimus totus viridis & ipse pratensis, protenso corpore, & acuta aluo, lineis candidissimis quinque insignita. Octauus ex minoribus est, breuissimo corpore, aluo admodum orbiculata, crassis-
C sima pro portione corporis, pedibus mediocris longitudinis. totus nigricat. Nonus corpore maximo, at breui & compacto, adeo vt vix pectus eius sit conspicuum, figura marsupium æmulatur, totus ruberrimi coloris. Decimum lautum quoq; dicunt, aluum habet bifidam, qualem in alijs non inuenias, pedes verò, qui hirsuti sunt, illius, qua pictor expressit proceritatis, ac crassitiei. Color ei cinereus, maximè in pedibus, corpus enim nonnihil ad castaneum inclinat, & punctulis candidissimis vndiq; maculosum est. Vndecimus quasi triangulari aluo, totus flauescit, quemadmodum duodecimus huic postremo congener, totus candicat. Decimus tertius albo, & cinereo fusco varius telam texit paruam, rotundam, & subtilem, ex mediocrium genere. Decimus quartus admodum exiguus, rotundus, coloris flaui, longissimos habet & subtilissimos pedes, agros colit. Decimus quintus corpus habet rotundum, videturq; pectore carere. colore est subluteo & subuiridi, maculis tortuosis, serpentium gyros æmulantibus varius. Decimus sextus idem fortè est, licet paulò minor. Decimus septimus pratensis est, corpore procero, pectore candido, aluo flaua, pedibus crassis, quorum penultimi cæteris paulo sunt breuiores. nulla in omnibus apparent internodia; antennis caret. Decimus octauus sex tantummodo pedibus instructus, folliculum texit can-
D didum, sicuti in expresso hîc mori folio videre licet, vnde Aranei generis esse vix credo. corpore Araneis simile animalculum est, cinerei coloris. Numero 20. expressus, ex minimorum genere, colore ex castaneo, lineis duabus flauis per aluum notatus. Postremus in hac serie, capite, pedibus & pectore aterrimis, aluo ex albo cinerea ad maiorum genus redigitur. E Phalangiorum genere videtur. In secunda tabula primus Araneus terrestris quoque dici potest, quia terram habitat è Pulicum genere, salit enim. Corpus habet breue, & breues etiam pedes, ex cinereo fuscus totus. Secundus huius ordinis corpore est atro, albo variante, grandi capite, candicante, breuibus antennis, pedibus cinereis. Tertius exiguus, subalbidus ad luteum vergens, maculis variegatus nigris. Quartus Araneus fœmina prolem tergore ferens, sed ea orbata: corpore procero, pedibus crassis, crassissimo item pectore. Quinto loco exprimitur eius fœtus. Sextus idem fortè qui quintus, prole tam numerosa onustus, vt quadam hirsutie villosus esse videatur. Proliger dici poteit. color ex leucopheo ad atrum vergit. Septimo & octauo loco pictus Araneus prono

& su-

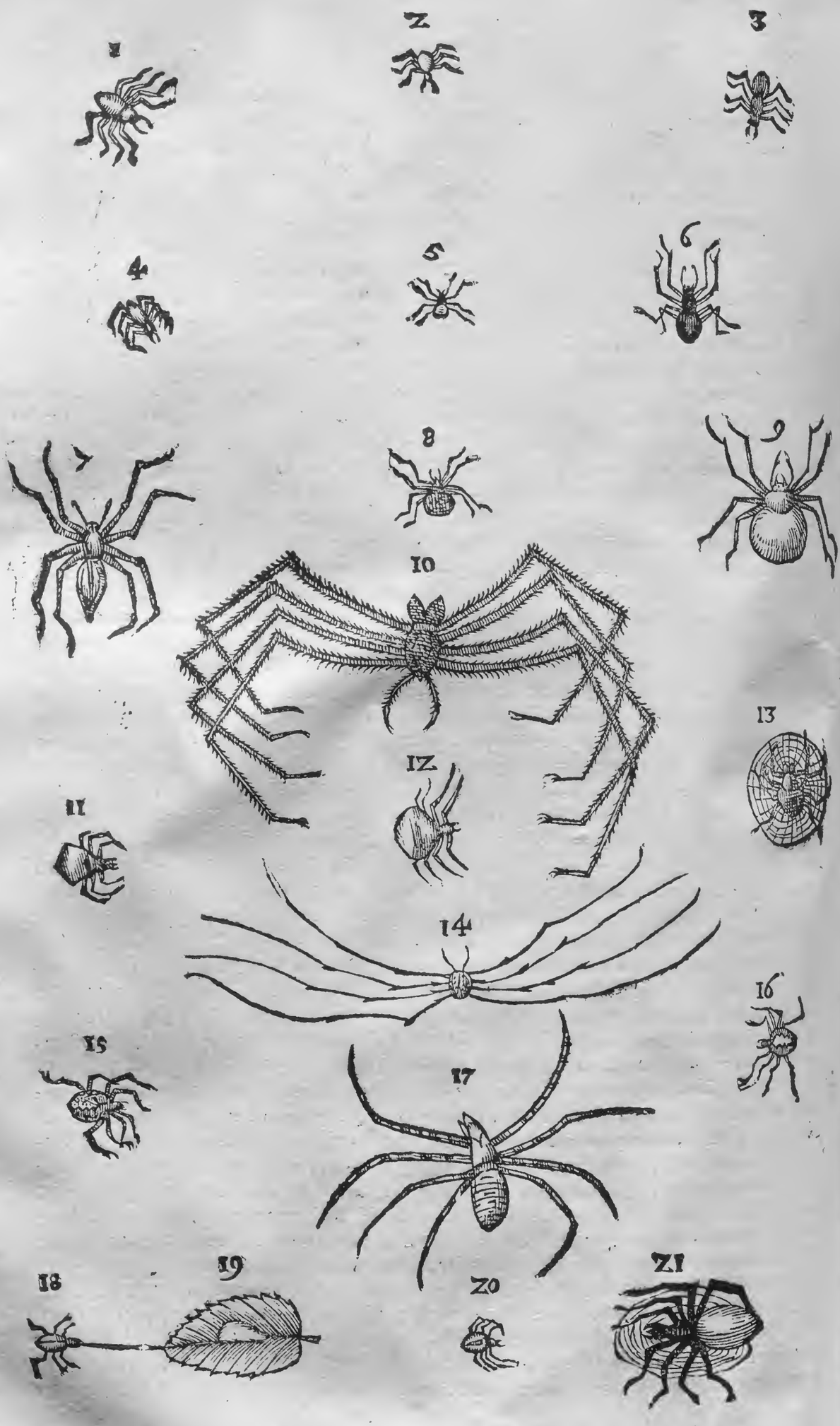
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

A & supino corpore, ὠχρομέλας dici potest, atro enim & luteo variat. Nonus est ex minimorum genere totus flauus aluo triangulari.

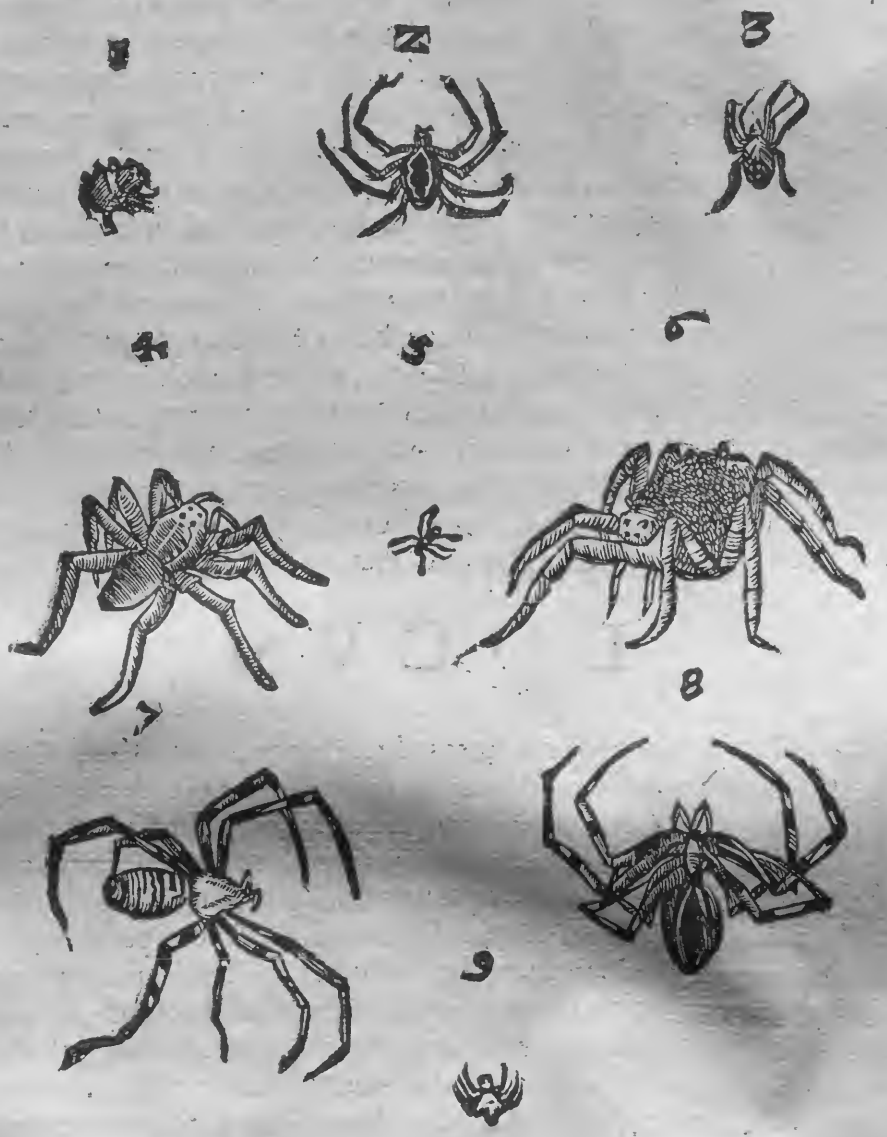

FORMA.

ARISTOTELES[a] Araneum Asilo magnitudine similem esse scribens, de vulgatiori Araneo, qui in parietibus texit, intelligendus esse videtur. Quod[b] verò Phalangiorum fœminas maribus dicat esse maiores, id vniuersaliter de omni genere Araneorum verum esse puto. Omnibus quoq; teste[c] Plinio terna sunt in cruribus internodia; quibusdam prælongi accedunt pedes bini. Caput omnibus minimum, excepto vno, quod ideo grandissimo capite[d] Plinius esse dicebat. Ouidius sic breuissimè Araneam descripsit, Arachnen puellam in sui nominis Insectum conuersam esse canens:

[a] *Lib.5. cap.30.*
[b] *Lib.4.hist. cap.11.*
[c] *Lib.11.47 & 24.*
[d] *Lib.6.Metam.*

Postea discedens succis hecateidos herbæ
Sparsis & extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ, cum queis & naris & aures
Fitq; caput minimum, totoq; est corpore paruæ
In latere exiles digiti pro cruribus hærent,
Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit,
Stamen & antiquas exercet Aranea telas.

Pedes. Pedes habent non omnes eiusdem longitudinis, propter diuersas quas exercent, operationes: Quibusdam enim fila quæ neuerunt, attenuant, & in longum protrahunt, alijs eadem in telam deducunt, ac inuicem coniungunt, alijs deniq; per eadem prorepunt, & cùm volunt, ex ijs ceu immobiles sese suspendunt. Nicander in Theriacis Phalangium ait esse ἀδὸς μικρῶν

Phalangij Cretici deſcriptio.

μικρῶν ὀφέων, hoc eſt, genus paruorum ſerpentium, quod non probo. Phalangij, quod Cretæ familiare eſt Inſectum, deſcriptionem exactam hanc nobis reliquit [c] Petrus Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus, quas Carolus Cluſius nobis Latinas fecit, his verbis. Gretenſes Phalangia appellare norunt Sphalangi: Inſecta ſunt parua, admodum pernitioſa, paulò maiora, octo pedibus prædita, vtrinq; quatuor: ſinguli pedes, ſeu crura quatuor articulis conſtant, binosq; vngues habent incuruos. bina vtrimq; crura anteriora illis data ſunt ad progrediendum, bina poſteriora ad retrocedendum, obliqua in terra foramina inhabitant, ſtramine muniunt, ne obturentur, ſed aperta maneant. Corpore ſunt ſuperiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorſi parte inſignito: inuerſa autem nigris maculis notata, conſpiciuntur ea parte qua ſinguli pedes corpori inhærent: venter flauet. Si quis autem ſcire cupiat, qua parte nocere queunt, eorum os intueatur, & binos paruos nigros aculeos deprehendet, ijs ſimiles, quos Scolopendra obtinet, quibus mordent, atq; cibum retinent: telas Araneorum more texunt, Muſcisq; & Papilionibus veſcuntur. Circiter ſexaginta oua ponunt, & pectori adherentia fouere ſolent, pullosq; excluſos ventri inhærentes geſtant, donec adoleſcant. Piloſo ſunt corpore: quoniam autem magnitudine differunt, foramina pro corporum magnitudine excauant: variare autem inter ſe, pro Inſularum diuerſitate obſeruauimus. Immortale eſt diſſidium inter exiguum hoc animal, & Veſpæ cuiuſdam genus à Latinis Ichneumon vocitatum: quod libro ſecundo, vbi de Ichneumone Aegypti agemus, ex noſtra obſeruatione deſcribemus. Hæc itaq; Bellonius.

Victus.

Generatio.

Antipathia

[c] *Lib. 1. cap. 12.*

LOCVS.

Aranee vbi non ſint.

[a] *Lib. 4 memorab. c. 50.*

[b] *Lib. 8. cap. 58.*

[c] *Lib. 17.*

[d] *Lib. 17. cap. 40.*

[e] *Lib. 29. cap. 4.*

[f] *Lib. 1. de venen. c. 23.*

[g] *Lib. 3. de re med. c. 56*

Araneus quę loca colat.

[h] *Odiſſ. π.*

NVLLA non regio Araneas alit. Tamen prope vrbem Gratianopolim in ea Galliæ parte, quę Italiam proximè iacet, [a] Gaudentius Merula vetuſtam ſcribit eſſe turrim, quæ Araneas neſciat, neq; aliud venenoſum reptile: quin potiùs ſi quid huiuſmodi in eam immiſſum fuerit, è veſtigio emori. Contrà in Creta teſte [b] Plinio, cùm non ſint lupi, non vulpes, vt ſiúe atq; omnino nullum maleficum animal, Phalangium, Aranei genus reperitur, cuius videlicet modò deſcriptionem dabamus ex Pet. Bellonio. In Aethiopia Phalangia, & multitudine & magnitudine excellentia reperiri author eſt Strabo. Hoc ſuprà de Araneis ex [c] Diodoro, de Solifugis ex Plinio diximus, vel quid ſimile, atq; hoc etiam eſt, quod de Phalangijs his verbis ſcribit [d] Aelianus, cui (vt dixi) Phalangium & Aranea nihil differunt. Circa lacum » Arrhatam, inquit, vbi locus deſertus eſt & appellatur. Eum accolæ, & finitimi circumqua- » que negant ab initio & perpetuo habitatoribus caruiſſe, ſed Scorpionum copias infeſtas ſu- » peruenisſe, & nimium Phalangiorum extitiſſe prouentum, illorum quę tetragnatha nomi- » nant. [e] Plinius Phalangium Italiæ ignotum eſſe ſcripſit: tamen And. Matthiolus, enumeratis primùm omnibus Phalangiorum generibus ex Actio & Nicandro: Ego, inquit, aſſerere non dubitauerim, omnia hæc Phalangiorum genera haberi in Italia, quippe quæ à me ſępius ſint viſa, quanquam ſcribat Plinius, Phalangia in Italia non oriri. Quin potiùs præter prędicta genera inibi & alterum reperitur, omnium pernitioſiſſimum, quod à Taranto Apuliæ ciuitate, vbi innumera ęſtate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Sic Matthiolus, quem temeritatis arguit [f] Iacobus Greuinus; nil dicam, inquit hic, quàm temerè Matthiolus locutus fuerit, cùm affirmat ſingulas ſe Phalangiorum ſpecies in Italia vidiſſe, nec tamen primos authores, quos allegat, inter ſe conciliat. [g] Plinius ſecundus Phalangium teſtatur prępcipuè in leguminibus & hortis obſeruari. qui locus Tarantulæ conuenit, & Plinius in aruis quoq; Phalangij genus habitare ſcriptum reliquit, vt ſupra de Solifuga loquentes demonſtrauimus. Aranei loca habitant deſerta & ab hominibus inculta, vel ſaltem neglecta, in quibus caſſides ſuos contexunt, quod licet per ſe notiſſimum ſit, exemplis quibuſdam corroborare lubet, ac in primis ex [h] Homero, apud quem Telemachus patris ſui thalamum, quod diu peregrè fuiſſet, quod, inquam locus ille deſertus eſſet & incultus, Aranearum telis infectum eſſe ait:

— Οδυσῆος δ' πῦ ἔυνὴ
Χήτει ἐνιυκίων κακ' ἀράχνια κῆται ἔχουσα.
— *Vlyſſis certè quidem cubile*
Penuria incubantium malis Araneis obſitum.

Lib. 3. In eodem ſenſu [i] Propertius:

Putris & in vacuo texetur Aranea lecto.

Hinc

A Hinc quod situ obsitum est, & quo non amplius vtimur, Araneis infestari dicimus. Lucianus
„ in bis accusato. Ecce, inquit, præ continuis occupationibus, quàm multas controuersias in-
„ tus repositas iam olim seruamus situ adeo & Araneis propè corruptas, præcipueq; eas quas
„ scientia atq; artes aduersus homines quosdam habent admodum antiquas illarum nonnul-
„ las &c. Item in Pseudologista: Vbi huiusmodi scripta reperis? In angulo fortassis alicubi
„ alicuius ex poëtis istis defossa, situ & Araneis oppleta. Sed quanquam diuitum quoq; do-
mos Araneis suis conspurcent Aranei, copiosiores tamen eæ in casis pauperculorum repe-
riuntur, quod pereleganter, ac luculenter facetus [k] Comicus ostendit, apud quem Euclio [k] *In Aulul.*
senex & Staphila anus sic colloquuntur.

Eu. Redi nunc iam intrò, atq; intus serua. Sta. Quippini
Ego intus seruem: anne quis ædes auferat?
Nam hîc apud nos nihil est aliud quæsti furibus.
Ita inanys sunt oppletæ atq; Araneis.
Eu. Mirum quin tua me causa faciat Iuppiter,
Philippum regem, aut Darium, triuenefica:
B *Araneas mihi ego illas seruari volo.*
Pauper sum, fateor, patior, quod Dij dant, fero.

Idem [l] Plautus alibi: [l] *In Sticho.*

Effer huc scopas, simulq; arundinem
Vt operam omnem Aranearum perdam & texturam improbam.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

ARANEORVM genus omne infirmum est, leui admodum tactu deficiens, vnde scriptum est, *tabescere fecisti, sicut Aranea*. Phisiologus tradit dormientes dorsum suum ad terram, faciem versus cælum conuertere, &
C cùm dormiunt, à filis quæ texuere, in aëre dependere. Laborant impietatis infamia, parentes enim post incubatus officium a suis fœtibus interimuntur magno numero teste [a] Aristotele, quod repetens [b] Plinius: Phalangius, Vt dormiat. [a] *Li. 5. Hist. cap. 26.* [b] *Lib. 11. cap. 31.* [c] *Lib. 9. cap. 39.*
inquit, tantùm in ipso specu incubat, qui vt emerserit, matrem cõsumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare. Statim vbi editi sunt in lucem, mittunt, inquit idem [c] Aristoteles, non intrinsecus tanquam excrementum, vt Democritus ait, sed extrinsecus de suo corpore, velut corticem, aut more eorum, qui suos villos eiaculantur, vt Hystrices. Merito autem Democriti opinionem pessundedit Aristoteles. Etenim Aranex & alia istiusmodi annulosa parum sumunt alimenti, parumq; nutriuntur propter sanguinis, & caloris defectum: quare cũ illæ non tantum capiant cibi, quin plus continuè in telarum textura consumant, dicendum esset, maiorem superfluitatum, excrementorumq; fore emissionem, quàm alimenti assumptionem, quod absurdum est statuere. Quàm industriè autem texant, idem Aristoteles præ cæteris scriptum reliquit, de tertio Araneorum genere agens, Tertium genus, quod sapien- Texturæ artificium.
„ tissimum, lautissimumq; omniũ est, texit enim, primùm filis quoquo versus distendens in or
„ bem, tum stamina ducens, initio à medio accepto: nec inscitè medium ipsum accipit: deinde
„ subtegmina inferens, atq; stipans, cubile & repositorium alibi sibi constituit: sed venationem
D in medio sui operis obseruando exercet. Cùm enim bestiola eò inciderit, motu medij exci-
„ tus occurrit, deuincitq; primum obuoluens Araneis, dum defatiget, infirmamq; faciat; tum
„ tollit ac deserit, & si fortè fame tenetur, exugit: hæc enim fruitio eius est: sin minus, recon-
„ dito quod ceperit, in repositorio, repetit venandi negotium, sed prius consarcinato, quod
„ per venatum lacessitum est. Si quid inter media & extrema inciderit, primum ipse in mediũ
„ currit, inde ad id, quod inciderit, velut à statu initio properat. Si quis telam lacerarit, texere
„ iterum incipit. Venatur oriente Sole, aut occidente, quoniam bestiolæ temporibus his po-
„ tissimùm offendant: Fœmina & texit & venatur. mas comes fruendi, non laborandi est. Ele-
ganter quoq; [d] Plinius hanc artem texendi venandiq; describsit, & ipse tertio generi Ara- [d] *Lib. 11. cap. 24.*
„ neorum eum ascribens. Tertium eorundem genus, inquit, erudita operatione conspicuum.
„ Orditur telas, tantiq; operis materiæ vterus ipsis sufficit, siue ita corrupta alui natura statu
„ tempore, vt Democrito placet, siue est quædam intus lanigera fertilitas, tam moderato vn-
„ gue, tam tereti filo, & tam æquali ducit stamina, ipso se pondere vsus. Texere à medio in-

cipit,

cipit, circinato orbe ſubtegmina adnectens: maculasq; paribus ſemper interuallis, ſed ſubinde creſcentibus, ex anguſto dilatans indiſtabili modo implicat. Quanta arte celat pedicas ſcutulato rete graſſantes? quàm non ad hoc videtur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipſa per ſe tenax ratio trami? quàm laxus ad flatus, non ad reſpuenda, quæ veniant, ſinus: derelicta laxo præsenti ſimuura parte, vbi arbitrari licet illa, quæ difficilè cernuntur, atq; in plagis lineæ offenſæ præcipitant in ſitum? Specus ipſe, qua concameratur architectura? & contra frigora quantò villoſior? quàm remotus à medio, aliudq; agenti ſimilis? incluſus verò ſic, vt ſit, nec ne intus aliquis, cerni non poſſit? Age, firmitas quanta irrumpentibus ventis? qua pulueruin mole degrauante? Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores, cùm exercet artem, & diſcit texere: longitudo fili à culmine, ac rurſus à terra per illud ipſum velox reciprocatio: ſubitq; pariter, & fila deducit. Cùm verò captura incidit, quàm uigilans & paratus ad curſum? licet extrema hæreat plaga, ſemper in medium currit: quia ſic maximè totum concutiendo implicat. Sciſſa protinus reficit, ad polituram ſarciens. Hactenus Plinius. Miratur itaq; Gregorius Nazianzenus, vnde Apibus Araneisq; cùm induſtriæ, tum artis tantùm ſuppetat, vt illæ quidem in cellis fauos ſuos connectant, diſtendantq; per ſexangulas fiſtulas, quas æqualibus in medio ſpacijs relictis ſic ædificant, & in eorum medio, quaſi muro quodam interiecto, angulorum rectorum commiſſura ipſæ ſibi ſedes inſtituant; eaq; in alueis adeo caliginoſis inuiſibili fingendi artificio efficiunt. Hi autem, cùm interim vnde texturam ſuam exordiantur, conſpicuum ſit, nihil tamen per ſtamina ſubtilia adeo, & propemodum aëria multiplici ſpecie deducta, ſinuoſas inexplicabilesq; telas contexant; quæ ſimul habitaculum, neutiquam vile, ſimul in alimenti prædam infirmorum animantium mirabile præbeant aucupium. Et quis, inquit, Euclides alioqui lineis, quæ nuſquam ſunt, effingendis occupatus, ac in demonſtrationibus anxiè laborans, ingenium hoc imitatione conſecutus eſt. Hoc vnum in hoc itaq; animalculo laudes, geometricam quandam artem, in illo illucere: filum enim textrinæ ſtræ corpore velut integro, vt tradit[c] S. Auguſtinus, ideoq; animi partus imitatur, perinde enim ac ingenij partus omnes ingenium animumúe non minuunt, ſed integrum etiam manet, ne dicam augetur, ita quod pariat fila, integrum corpus eius eſſe non deſinit. Textrinam & lanificia, inquit facundiſſimus[f] Ælianus, deam nomine Erganen inuenitſe fama hominum celebratum eſt. Araneus verò ad textrinum opus ſua ſponte naturaq; natus eſt. non enim textili artificio ſtudet, neq; aliunde filum aſſumit, ſed ex ſuo ventre ſtamina deducit & irretiendis leuiſſimis volucribus venabula contexit, atq; in retis ſpecie diffundit. Porrò eodem, quem ad texendam de ventre ſuo detrahit, ſucco, ventrem ſuum ſtudioſiſſimè alit. Mulieres ſanè quæ maximè ad neudi artificium digitorum argutijs valent, filumq; elaboratiſſimum conficere præclarè ſciunt, non cum ea ſubtilitate operis ſunt conferendæ: huius nimirum filum tenuitate pilum vincit. Rectè ergò[g] Lucretius, docens animum tenuiſſimis, & celerrimis imaginibus moueri, tenuiſſima illa Araneorum filis, & auri bracteis aſſimilat, dum canit:

Principio hoc dico, rerum ſimulacra vagari
Multa modis multis in cunctas vndiq; partes
Tenuia, quæ facilè inter ſe iunguntur in auris
Obuia cùm veniunt, vt Aranea, bracteaq; auri
Quippe etenim multo magis hæc ſunt tenuia texta
Quàm quæ percipiunt oculos, viſumq; laceſſunt.

Et[h] antea tenuia fila vocauerat:

Nam neq; pulueris interdum ſentimus adhæſum
Corpore, nec membris incuſſam inſidere cretam
Nec nebulam noctu, neq; Aranei tenuia fila
Obuia ſentimus, quando obretimur euntes.

[i] Plutarchus quoq; Araneæ textum celebrans, commune exemplum telæ mulierum, & retibus, non vna de cauſa admirationem ſui præbere prodidit: nam & filis, inquit, ſubtilitas & textura non deiuncta aut ſtaminis in morem diuulſa, ſed continens tenuis in morem membranæ, & quodam glutinoſo humore obſcurè admixto conferta, tum color aëream, & caliginoſam reddens ſuperficiem fallendi cauſa, atq; ipſa adeo maximè totius machinæ gubernatio, quòd callidi inſtar venatoris, ſi quod reti ſuo implicuit, illico ſentiens caſſes ſuos contrahit, prædamq; conſtringit. Sic ille: quibus adde, cùm venatur Araneus, ſedem ſuam collocat in medio retis, quod operoſiſſimè contexit, velut in centro ſuperficiei circularis, vt inde Muſcas vndiq; incidentes percipiat, cùm ad centrum illud omne opus perducatur: quæ tamen

Apum induſtria in fauis conficiendis.

[e] *Epiſt. 101.*

[f] *Lib. 1. de Animal. cap. 21.*

[g] *Lib. 4. de rer. nat.*

[h] *Lib. 3.*

[i] *Lib. de ſolert. Anim.*

Amen annectuntur hisce orditur, quibus imprudentes Muscas inhærentes adoritur & captat: vt non tantum reticulis fallat Muscas Culicesúe, sed astu etiam: vnde Lucianus in encomio Muscæ non paruam Muscæ intelligentiam inesse dicere audet, cùm insidiatorem & hostem suum Araneum effugiat: Insidiantem enim obseruat, inquit, & contrà intuetur, declinans illius impetum, ne capiatur irretita, & in bestiolæ incidens casses. Sunt ex Araneis teste [k] Cardano, qui fructibus assistant, qui in pratis tela texant, qui in terræ foraminibus latitent, diuersis animalculis insidiantes, quæ repente adoriuntur, alij Culicibus & Muscis aquaticis. Equidem qui locum Araneorum in cassibus, qui ipsos etiam casses contempletur, sicut quilibet omni tempore videre eos potest, etenim semper venantur Arauei, retia inde suam originem agnoscere fatebitur, & ab Araneis venandi artem nos esse edoctos; quemadmodum etiam B. [l] Theodoretus in nostros superbos mores inuectus, admonet his verbis: Quin Araneam tenuia & inuisibilia ferè fila ducere docuit idem rerum opifex, vt te quo pacto volucres capi possent, edoceret. „ Hæc enim non verbis aut ratione artem edocta, sed natura magistra vtens retia contexit. Tu „ verò rationem tibi familiarem habens, cùm exemplar ob oculos positum cernis, infinitas „ rerum species parauisti: atqui fastum tuum & insolentiam minimum hoc animalculũ (quod „ cùm ratione destitutum sit, paradigmatis tamen vsum tibi exhibuit) prohibet. Adhæc [m] Plutarchus, cùm multa animalia docilia esse dixisset: sed ridiculi fortasse, inquit, sumus qui eo nomine laudamus animalia, quòd discant, cùm Democritus affirmet nos eorum in maximis rebus fuisse discipulos: Araneæ in texendi arte atq; reficiendi, Hirundinis in ædificandi oloris, & lusciniæ in suauiter canendi & imitanti. Idem etiam ferè [n] Seneca testatur, inquiens: Non vides, quàm nulli mortalium imitabilis sit illa Araneæ textura? quanti operis sit, „ fila disponere? alia in rectum immissa firmamenti loco, alia in orbem currentia ex dorso „ rara, quæ minora animalia, in quorum pernitiem illa tenduntur, velut retibus implicata „ teneant. Nascitur ars ista, non discitur. Itaq; nullum est animal altero doctius. Idem legere est apud [o] Galenum. Quis Araneï, inquit, structuras, ad capturam insidias cernens, & telam ab eo fallentibus adeo tenuibusq; filis confectam, vt aliqui dixerint homines ab Araneis artem texendi primum accepisse, de natura dubitet? D. [p] Ambrosius Araneam quæ tã subtiliter (vtor interim eius verbis) ac doctè laxos casses suspendit in foribus, sapientiæ non immunem factam à Deo tradit. Et [q] Aristoteles agens de Insectorum ingenio, cùm dixisset officiosissimum præ cæteris ferè omnibus animalibus genus Formicarum & Apum esse, Araneos ingeniosiores in vitæ muneribus esse testatur; nimirum cùm propter telæ suæ artificium, tùm propter assiduitatem laborandi venandiq;, sed quanquis nullo non die, nullaq; non hora, quin omnibus momentis in opere sunt Aranei, Hesiodus tamen duodecima Lunæ die magis operari ait, hortaturq; mulieres, vt tunc filis nendis magis animum applicent Araneorum exemplo:

[k] *Lib. 7. var. lect. cap. 28.*

[l] *Lib. 5. de Prouident.*

[m] *Lib. de solert. Anim.*

[n] *Lib. 22. Epist. 122.*

[o] *Li. de ther. ad Pison.*

[p] *Li. 5. Hex. cap. 9.*

[q] *Li. 9. Hist. cap. 38.*

Η' δὲ δυοδεκάτη τῆς ἐνδεκάτης μεγ' ἀμείνων
Τῇ γὰρ τοι νέῃ ῥίματ' ἀρεσσιπότητος Ἀράχνης,
Ἤματος ἐν πλείῃ, ὅτε τ' ἤδρις σωρὸν ἀμᾶται·
Τῇ δ' ἰσόν γε σίσυμνον γυνὴ, προβάλοιτό τε ἔργον.
Duodecima tamen vndecimâ multo melior
Hac enim nec fila in aëre suspensus Araneus
Die expleta, cùm & prudens Formica aceruum colligit
Hac telam ordiatur mulier, proponatq; opus.

Cæterùm vt ad telarum artificium ac subtilitatem reuertamur, quarum nimirum gratia Araneorum historiam naturamq; Bombycibus subnectit Plinius, dignam vel præcipua admiratione: quarum, inquam gratia idem author maius esse inquit naturæ miraculum, quàm in elephanto, si quis propius contempletur. [r] Ouidius laudaturus quid operosissimum ac ingeniosissimum, canebat:

[r] *Li. 4. Metam.*

—— *Non illud opus tenuissima vincant*
Stamina, nec summo quæ pendet Aranea tigno.

[s] Alibi etiam capillos mulierum laudãs, eos holoserico vel telis hisce Araneorum assimilat:

[s] *Lib. 1. Amor.*

Quid? quod erant tenues & quos ornare timeres?
Vela colorati qualia Seres habent.
Vel pede quod gracili deducit Aranea filum,
Cùm leue deserta subtrahe nectit opus.

Et [t] Martialis Pauli auaritiam taxans qui phialam miserat ipsi tam subtilis & exilis laminæ vt nullius fermè pretij esset: Canit autem,

[t] *Lib. 8. Epig. 33.*

Nec vaga tam tenui diſcurſat Aranea tela
Tam leue nec Bombyx pendulus vrget opus.

Antequam huic artificioſo filorum operi finem imponam, iterum quantoperè Araneos laudet [u] Ælianus, velim audiamus: Non modo, inquit, texendi ſolertiam Aranei præclarè tenent, ac ſimiliter vt Minerua lanificij illa præſes & ſolertiſſima dea tereti manuum miniſterio & tenui valent; ſed & natura etiam ſunt ad geometriam eruditi: nam & centrum ſeruant & quaſi circino circumducunt, & circumſcriptionem exactè ſciunt: neque interim Euclide egent, geometricis rationibus erudito. Ad medium autem centri ſedentes, inſidias prædæ ſuæ tendunt. Neque modo texendi rationem norunt, verùm etiam ſarciendi artificio excellunt. Nam ſi eorum quippiam ſolerti opere ruperis, ſtatim à ruptura reſarciunt, integrumq; præſtant. De venandi quoque arte hæc prodidit idem [x] Ælianus: Textoriam artem, atq; texere, & Erganæ deæ munera neq; norunt Phalanges, neq; noſſe volunt. Quomodo enim vteretur eiuſmodi veſtimentis talis beſtia? Sed tela hæc rete, & quaſi naſſa ponitur ijs qnæ incidunt: ipſa magno ſilentio, & taciturnitate excubias agit, & immotæ ſimillima eſt. Quod ſi quid incidit, quicquid illud ſit, ex eo cænam parat. Incidit autem tantum, quantum & tela capere poteſt, & illi ad explendam famem ſatis eſt. Hæc ille. Aranea itaque telam ſuam miro texit artificio, ad vicina omnia adminicula ſurſum deorſumq; & vndiq; filo ducto, & decurſu facto eam ſubſtentans & fulciens: ac quamuis inceptum id pendensq; opus ancillarum famulorumq; diligentia excutiat percutiatq;, nihilominus ſedes & incunabula ſua non deſerit, nec ab incepto deſiſtit, aut deterretur opere: plura longè pauco tempore interrupto operi adtexens, quàm multo labore retextum fuerit, vt non aliundè textores, linteones & acupictores artes ſuas didiciſſe ſeu contextus perfectionem & fili ſubtilitatem ſpectes, ſeu telæ continuæ modos nexusq; indiſſolubiles attendas. Hæc enim nullis abrupta, aut interſecta filamenta membranæ tenuiſſimæ inſtar habet quodam velut perunctа glutine, quo Aranei irretita, vt diximus ſæpe, animalcula, rapido incurſu, contractisq; tanquam caſſibus, & retibus implicant, & captant venatorum ritu. Fabuloſa profectò hæc viderentur niſi eiuſmodi eſſent, vt quotidiè oculis cernerentur. Quæ omnia breuiter, vt ſolet Græcis ſuis verſibus complexus eſt Philes, qui Latinè redditi ſic ſonant:

Araneis natura perquam induſtria eſt,
Vincens puellarum manus argutias.
Nam ventris humores ſuperuacaneos
Ceu fila nent, textoris abſq; pectine
Et implicantes orbium volumina,
Aduerſa ſublegunt ijs ſubtegmina:
Sed licijs hinc denſioribus plagas
In aëre appendunt, nec vnde conſpicor
Seiuncta cùm ſit omnis à medio baſis
Quæ fulciat mirabilem operis fabricam.
Et ſtaminum fallit ligamen lumina
Subtilitatis ſub dio diſcrimine.
Firmatur autem denſitas ſubtegminis,
Raras in ambientis oras aëris.
Muſcis, Culicibus, & id genus volantibus.
Intenſa nectens fraudulenter retia,
Quod incidit, ieiuna paſcit hoc famem,
Vitamq; degit haud quietis indigam.
Suſpenſa centro, caſſibusq; prouidens,
Ne fila rumpat, orbiumq; diſſuat
Nexus retortos ſtaminis vis irruens.

[u] *Lib. 6. cap. 57.*

[x] *Lib. 1. var. cap. 2.*

A

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

PLVRIMA de Araneorum, Phalangiorumq; ortu siue generatione scripta nobis reliquit varijs in locis diuinus Aristoteles. Aranei & Phalangij, inquit[a] alibi, procreantur ex animalibus sui generis: ex Phalangijs & Araneis Attelabi, Locustæ, Cicadæ: quam sententiam repetens in primo de generatione animalium cap. 16. coire quidem Phalangia dicit atq; ex animalibus sui generis oriri modo eorum quibus est sanguis, sed quòd Locustæ, Cicadæ & Attelabi ex ijs generentur, non addit. In tertiò verò de generatione cap. 8. docẽs & Insecta Vermem generare, quæ vim obtinent generandi, & quæ non per coitum, sed spõte naturæ oriuntur, ex tali origine consistere, Araneos ex hoc genere esse velle videtur, Nam

B & Erucas, inquit, genus esse Vermis credendum est, & fœtus Araneorum, quanquam propter figuræ orbiculatam speciem similia ouo, tum eorum nonnulla, tum alia complura primordia esse videantur. Coitus autem ijs agitur hoc modo, si eidem[b] Philosopho credimus, Cùm fœmina deductam Araneam traxerit, mas eandem mutuo trahit, quòd vbi sæpiùs fecerint, coeunt, & auersis clunibus copulantur: nam propter aluum orbiculatam modus hîc coeundi ijs conuenit. Capite 17. eiusdem libri de generibus Araneorum & eorum partu loquens, hæc quæ sequuntur, nobis prodita reliquit. Aranei verò coeunt modo quo dictum est. Pariunt Vermiculos, qui non ex parte, sed toti Aranei formam immutantur, nam & rotũdi iam inde ab ortu proueniunt. Cùm pepererint, incubant & triduo peragunt. Pariunt omnes in tela, sed alij in subtili & breui, alij in crassiore, & alij omnino in sinu orbiculato: alij ita vt aliquatenus tela obducta proles muniatur. Proles autem ipsa non vniuersa producitur; vt tamen quisq; exiuit, protinus salit, filumq; mittit. Humor similis in Vermiculis infricto percipitur, atq; in Araneis ipsis recens natis, hoc est, crassus & candidus. Pratenses Aranei in tela pariunt, cuius dimidium applicatum ipsis matribus est, reliquum foris recipit partum; & incubant eadem in tela, atq; incubant. Cæteris lautioribus illis partus minoris numeri est: at verò Phalangijs admodum numerosus. Cumq; ipsa proles increuerit, matrem amplexa consumit, & eijcit. Sæpè etiam patrem si ceperint: adiuuat enim fœminam incubitu. Pariuntur interdum & trecenti vno vtero. Consummantur Aranei & iusta sibi recipiunt incrementa diebus quater septenis, à paruo sui ortus initio ad finem. Capite 26. eiusdemmet libri sæpius vnde nos parere scripsit. Aliàs quoq; agens de tempore definito incubationi, ac generationi Insectorum: ouiparis author est quater septenos magna ex parte attributos esse: septem ex ijs ab initu concretionem, & consummationem sibi vindicare, reliquis verò tribus diebus incubare, atq; excludere, ea scilicet, quæ suo procreant fœtu, quibus Araneum quòq; annumerat.[c] Ait deniq; Araneum causam generationis Tinearum esse, quæ lanis puluerulentis præcipuo oriuntur, si is vnà includatur, si quid enim humoris inest, hic absorbens ampliat siccitatem. Ex quibus nonnulla Plinius repetijt benè, nonnullaq; etiã peruertit: Aranei, inquit, conueniunt clunibus, Pariunt Vermiculos ouis similes: nam nec horũ differri potest genitura; quoniam Insectorum vix vlla alia narratio est. Pariunt autem oua ea in telas, sed sparsa quia saliunt, atq; ita emittunt. Phalangius tantum in ipso specu incubat magno numero, qui vt emerserit, matrem consumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare.

D Pariunt autem & tricenos, cæterę pauciores, & incubant triduo. Consummantur Aranei quater septenis diebus. [d] Scaliger Araneos è situ nasci ait. Oua Araneorum, cùm aliquando obseruarem, inueni esse multa, modica, liuida, exiguis maculis aspersa, diuisa, inuicemq; separata, mollia, & viscida, quæ si casu aliquo fuerint perdita, Aranea diligenter inquirit, & sui additamentis interioribus & rostro etiam ea reportat. Vidi item ex vnico ouo multos ac innumerabiles fœtus procreari, ita exiguos, vt vix oculis percipi queant, attamen quàm primùm ouo erant excluſi, fila deducebant adeo tenuia, vt nihil posset esse admirabilius. Obseruaui item sub captæ Araneæ aluo magnam ouorum cumulum adeo exiguorum, vt atomis comparare licuisset. Erant autem candida, & digito compressa, crepitum edebant. Inuenio & apud Absyrtum, Phalangiorum genus latitans in fœno subinde non aliter, quàm Araneum parere.

[a] *Li. 5. Hist. cap. 19.*

[b] *Li. 5. Hist. cap. 8.*

Vt coeant.

Pratensium partus.

[c] *Li. 5. c. 32.*

[d] *Lib. 1. de caus. plant. cap. 5.*

VICTVS.

E

ARANEA, inquit author de natura rerum, succo viuit, ideoq; nulla fame interit.[a] Aristoteles Araneos & Apes sui generis cibo ali scribit; Apes enim melle & quibusdam alijs dulcibus ali: Araneos Muscarum venatu viuere. „ Quas quàm industriè venetur, abundè diximus: Meminit istius etiam [b] Ci- „ cero, dum ait: At quibus bestijs erat is cibus, vt alius generis bestijs vesce- „ rentur: ijs aut vires natura dedit, aut celerit atem. data est quibusdam etiam machinatio quædam, atq; solertia, vt in Araneolis; aliæ quasi rete texunt, vt si quid inhæserit, conficiant, aliæ autem vt ex inopinato obseruant, & quid accipiunt, id consumunt. Apibus quoq; maximè sunt hostiles, & cùm præualuerint, vt intexant, alueos enecant: vnde omniscius poëta cauendum monet, ne

Aut durum Tineæ genus aut inuisa Minervæ
In foribus laxos suspendat Aranea casses.

Maiora etiam animalia inuadit, vt refert [c] Aristoteles, irretitq; suis filis; nam & lacertos paruos aggressus circundatos & filis obducit donec cohibeat, mox adhærens morsum defigit. Quicquid ceperit, foris fugendo euaporare ei mos est, si eidem credimus, diuq; sine cibo viuere potest. [d] Alibi deniq; Araneos nihil conficere [e] author est, neq; recondere, sed cibum solum venatu sibi acquirere.

[a] *Li. 1. Hist. cap. 1.*
[b] *Lib. 2. de nat. deor.*
[c] *Li. 9. c. 39.*
[d] *Lib. 8. c. 4.*
[e] *Li. 9. c. 40.*

F

AETAS. SENSVS.

[a] SARDANVS Araneos scribit parum viuere, vti etiam Scorpiones, & [b] Georgius Agricola nigros qui habitant in terræ rimis ante hyemem interire. Tactu plurimùm vigent: residentes enim in medio suæ telæ subinde sentiũt Muscam in aliquam etsi remotissimam illius partem impegisse. Cùm verò sensus externi sint quinq;, ita quoq; quinque sunt animalia, quæ nos ijs superant, sicut ex communibus hisce versibus quoq; liquet.

Nos Aper auditu præcellit, Aranea tactu,
Vultur odoratu, Lynx visu, simia gustu.

G

[a] *Lib. 7. de var. re. c. 28.*
[b] *Lib. de Animal. subterran.*

NOCVMENTA. DAMNA.

THEOPHRASTVS Araneũ nominat inimicum oleis, & vitibus quoq; communem hostem facit. Quantoperè verò domos nostras operibus suis conspurcent, præterquam quod nulli non notum sit, nos suprà quoq; nonnihil ex [a] Plauto ostendissimus, apud quem hoc quoq; lego:

Iussin scelestè hac ianua hoc stercus hinc auferri,
Iussin columnis dejci operas Aranearum?

Sic apud [b] Iuuenalem legimus.

Vêre pauimentum, nitidas ostende columnas
Arida cum tota descendat Aranea tela.

Aliud est, idq; pessimum præcipuè homini Aranearum Phalangiorumúe damnum, mirum venenum eorum, quod tantæ quandoq; est malitiæ, vt pestiferis suis morsibus alia ad loca confugere integram gentem compulerint, quemadmodum apud [c] Diodorum Siculum alioſq; legere est. Pestiferum autem cùm sit venenum, ingentia, malaq; symptomata generat. [d] Ferdinandus Ponzettus Cardinalis, qui de venenis monumentum reliquit posteris, reddens rationem cur in demorso ab Aranea domestica penis erigatur, existimat venenum Aranei, licet facilè penetret, terreum esse tamen, ideoq; flatulentos mouere humores, qui depulsi ad inferiores corporis partes, penem distendunt. [e] Plinius quoque Phalangiorum morsu genitale excitari scripsit. Phalangia autem non solùm ictu pernitiosa sunt, sed etiam in cibo aut potione sumpta: inæqualiter vniuersum corpus, calore, frigore, horrore, prurigine afficiunt, inflammant, tumefaciunt, torquent, sed cerebrum maximè tentant, vnde sequitur neruorum distentio, tremor, vrinę reddendę assidua libido, ex quibus symptomatibus deprehenduntur, præterquàm quod vomitu iecta sub aspectum cadant.

H

[a] *In Asinar.*
[b] *Satyr. 14.*
[c] *Lib. 4. c. 3.*
[d] *Li. 3. c. 14.*
[e] *Lib. 24. cap. 9.*

Demor-

A Demorsis à Phalangijs, inquit [f] Dioscorides, locus quidem ipse quasi ab impacto aculeo rubet, non intumescens, nec per ambitum calidus est, sed mediocriter humescit. vbi verò contrariorum occursu refrixit, consequitur corpore toto tremor, distentiones poplitum & inguinum, conuulsionibus non dissimiles. In lumbis collectio exoritur, & perpetua vrinæ libido lacessit, multaq; reddendis excrementis colluctatio. Vniuersa cute frigidus sudor emanat, collachrymant oculi offusis nebulis caligant. Multò plura signa commorsorum à Phalangijs recensent [g] Paulus, itemq; [h] Aetius. Et Paulus quidem omnia habet, quæ etiam Dioscorides, sed quæ plura habet, elapsa ex Dioscoride suspicandum est. Vnum tamen signum in Dioscoride corruptè legitur, quòd Paulus non habet, nimirum περὶ τῶν ὀσφῦν σύλλημα: quid igitur sit σύλλημα, ego non intelligo, neq; quid alij legerint, conijcere possum, σύννυγμα tamen legendum esse puto, vt compunctio circa lumbos accipiatur: & hæc vox interim tolerari potest, donec recta lectio se nobis offerat. Porrò quod Dioscorides habet assidua ad mictionem irritatio, & subijcit, difficultas multa circa excrementi egestionem, ambiguum est an ad excrementi, id est περιττώματος, alui egestionem referendum sit, aut ad vrinæ difficilem excretionem, cùm de assidua ad mictionem irritatione antea dixerit. Paulus certè post assiduam vrinarum irritationem ad excretionem, mox subijcit, quibusdam vrinæ difficultas. De alui verò excremento nihil dicit, vt etiam excrementi vox, vrinæ significatione Dioscoridi dicta videri possit. Sed iam prosequamur, quæ de Phalangiorum ictibus prodidit Aetius, qui loco superius citato sic habet. Quæ percussos à Phalangijs concomitantur, communia sunt iuxta magnitudinem & paruitatem discreta. Morsus verò tenuis est, vt vix conspici possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos & scapulas, nonnunquam verò totum corpus aggrauatur: amplius & dolor assiduus adest, tremor, pallor, vigiliæ. Quibusdam verò pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lachrymantes ac caui, & venter inæqualiter eleuatur. Intumescit autem vniuersum corpus, faciesq; ac maximè circa linguam partes, adeo vt impedito sermone balbutiant demorsi. Quibusdam verò vrinę emittendę difficultas adest, cum pudendi tentigine & dolore. Si verò mixerint, aquoſę ipsorum sunt vrinę, quędam Aranearum telis similia in se habẽtes, & vomitus quoque similis. Aliquando verò & per vomitum, & per ventrem talia excernuntur. Cæterùm in calidam aquam demissi, dolore leuati sibi videntur: pòst verò è balneo egredientibus intentum dolet pudendum. Senioribus verò pudendum plurimùm laxatur, ac minimè intenditur. Atq; hęc quidem communiter ad omnium ictus sequuntur. Si verò Cranocolaptes alicquem percusserit, caput magis dolet, & vertigines consequuntur, frigus continens, delirium, corporis iactatio & ventriculi cõpunctiones. Hęc de signis scripsit demorsorum à Phalangijs Aetius. Arabes quoq; credunt in vrina, vomitu ac alui deiectione apparere quędam Arancis similia. Idem de vomitu Constantinũs Africanus tradit. Nonnulli id fabulosum existimant & neutiquam credendum. [i] Ælianus Phalangium vel solo contactu, & sine magno dolore scribit interimere. In Zacyntho eodem [k] authore Phalangiorum morsu percussis, bene periti harum rerum homines dicunt non ea modò accidere, quę alibi ictis vsu euenire solent, sed eadem ipsa etiam omnia acerbiora fieri. Primum enim, vt quis morsus sit, totum eius corpus obtorpescere, & debilitatum tremore affici & frigidissimum esse, & vomitũ cum conuulsione subsequi, & mẽbrum genitale ijs intendi. Dolent & auribus vehementer, & ex vtriusq; pedis vola. His autem partibus, quas dixi, se dolere oſtẽdunt, admotis ad eàs manibus. Iam porro, quod audiẽtibus terrorem inijcit, & videntibus admirationem mouet, exponam. D Cùm ab eorum morsu quidam integri atq; intacti balneas, quarũ lauatione Phalangio vulnerati fuissent vsi, subijssent, aut pedes abluissent (vt fit vel fortuito vel ex insidijs) omnibus doloribus, quibus torquentur, morsu pressi, exarserunt. In Creta etiam Phalangij summa vis est, adeo vt ictum hominẽ, si [l] Solino credimus, veneno suo interficiat. Cęterùm accidentia, quę morsum Phalangiorum concomitari diximus, faciliùs explicari possunt, si primùm cognouerimus naturam huius veneni non peculiari tantùm vi aduersari nobis, sed qualitate etiam frigida & sicca, sicut tota medicorum Arabum schola scripsit. Rursus cùm diuersa symptomata diuersa Phalangiorum genera inferant, priuatim de cuiusq; veneno etiam aliquid dicere lubuit. Si itaq; Rhagion lęsit, plaga vix visu deprehẽditur: nã & ictus non ita magnus esse potest, quòd Phalangia omnia exilia sint. Oculi & genę rubescunt, quod signum est malignitatis veneni cõiũctę cũ qualitatibus frigidis & siccis, quemadmodũ dixi, ob quas horror vniuersum corpus inuadit, cum frigore & conuulsione singularum ipsius partiũ, quod cõtingit non tantùm quia nerui frigiditatẽ veneni iã sentiunt, sed malitiã etiam, quò fit vt partes generationi destinatę lesę & debilitatę, semen effluere sinant. Ob hanc ipsam frigiditatem

[f] *Lib. 7. c. 5.*
[g] *Lib. 5. c. 6.*
[h] *Lib. 13. 18*
[i] *Li. 9. c. 11.*
[k] *Lib. 17. cap. 11.*
[l] *Cap. 16. Polyhist.*

qui ab Aſterio læſi ſunt, ſtatim fremunt & caput ſomno aggrauatum habent, & omnium ner- E
Mala à cæruleo. uorum, & ligamentorum relaxationem patiuntur & debilitatem. Cæruleum etiam vtpote omnium pernitioſiſſimum horrenda ſymptomata comites habet. Dolorem enim cordis inducit (quod commune eſt omnibus venenis, quæ qualitate occulta ſunt exitioſa) & præter grauem ſoporem, vomitus Araneorum textis ſimilis erumpit, idq; fit ob venenum, quod
Dyſderi. humores corporis iam in ſuam naturam conuertit. Dyſderi autem præter accidentia ſuprà poſita ingentem in vulnere tumorem excitat, quia partem læſam grauis dolor moleſtat, qui
Myrmeciõ. ſanguinem eò attrahendo eam in tumorem attollit. Myrmecion porrò eadem prorſus habet accidentia. Sed quod Scarabæos refert, linguæ impedimentum affert, ita vt exactè ſermonem non explicet. Venenum etenim non linguæ tantùm, ſed pulmonibus etiam & gutturi, quæ ſunt vocis & pronunciationis inſtrumenta, iam communicatum eſt: de Cranocolaptæ veneno ex Aetio diximus; eius autem cum poſterioribus ſymptomata eadem ferè eſſe ſolent: nam quemadmodum idem refert Aetius, non differunt Phalangia niſi ſecundum
Tarantulæ ictus mala. maius & minus. Iam verò à Tarantula, (quæ & ipſa Phalangij ſpecies eſt, vnde Phalangium Italicum Scaliger doctiſſimus appellauit,) icti variè & diuersè torquentur: ſiquidem alij perpetuo canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiun- F
tur, pleriq; vomitionibus laborant, nonnulli ſaltant, ſunt qui ſudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infeſtantur, & alij alia patiuntur incommoda, fiuntq; phreniticis, lymphaticis & maniacis ſimiles. Quæ quidem ſymptomata tam varia, ac diuerſa non aliunde prouenire dicendum eſt, quàm ex vario horum animalium veneno, aut ex demorſorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis omnia hæc accidiſſe conſpeximus: tametſi non deſint, qui putent Tarantulæ venenum dietim vel horatim immutari, fieriq; ob hoc, vt tam varijs ſymptomatibus vexentur, qui ab ea iciuntur. Tarantulam à Taranto oppido dictam Apuliæ diximus, quòd eo loci plurima degat. Matthiolus haberi etiam Tarantulas teſtatur in maritimis Senenſibus Tyrrheno littori adiacentibus, & Romano agro frequentes, veruntamen non perinde ac in Apulia numeroſas. Degunt inter ſegetes in quibuſdam terræ cauernulis, è quibus interdiu exeuntes, ſæpe eos meſſores iciunt, qui huius inſidiæ ignari crura ocreis non munierunt. Idem Matthiolus *ictos ſe vidiſſe* ait nonnunquam in *plateis* iacentes, & in xenodochijs, qui prædictis affectibus torquebantur: de cura eius, Phalangiorum & Araneorum pòſt dicam. Cæterùm quanquam tanta venenoſitate famoſa ſint hæc animantia: ſunt tamen Indiæ populi Cumanæ inſulæ incolæ, qui ex Araneorum eſu nullam percipiunt noxam, & Albertus Magnus tradit in Colonia Agrippina puellam ſe vidiſſe, quæ in trimatu parietibus arreperet Araneas venatura, quas
[m] *Lib. 4. de cauſ. plant.* voraret, eoq; ſibi genere oblectatata, inſigniter aleretur. Simias etiam vidit [m] Scaliger nulli Araneo parcere. Sunt & auiculæ quæ Araneorum vſu pulchrè purgantur, quos ſanè nemo ſanus homini offerat vel alimenti vel etiam purgationis cauſa. Anno 878. in Gallijs multi fame, morſibus Aranearum, luporumq; rabie interierunt.

CVRA DEMORSORVM AB ARANEIS: PHALANGIIS ET TARANTVLA.

ALBVCASIS curationem omnium Phalangiorum licet diuerſa ſint, eandem eſſe atteſtatur, & Aetius omnes à Phalangijs percuſſos iuuari ait aſſiduis balneis: ictum etiam locum ex trifolij bituminoſi decocto, cùm oleo proluitur, totum verò corpus ex cerato liquidiſſimo pinguefieri. Iuuari item fomento ſpongiarum in calido aceto tinctarum, & plagæ continuo adhibitarum: cataplaſmata etiam conuenire: bulbos, ſanguinariam, porrum, furfures aceto incoctos, hordeaceam farinam incoctis cum ea in vino, aut melle lauri folijs, rutam, groſſos, caprinum ſtercus cum vino, amaracum cum aceto, ſylueſtrem rutam cum aceto, & cyperum. [a] Dioſcorides verò Phalangiorum, inquit, ictibus ficulneum cinerem adiecto ſale trito & vino imponere oportet, aut radicem ſylueſtris punicę, quàm tenuiſſimè tritam, aut ariſtolochiam cum hordei farina & aceto ſubactam. Vlcera aqua maris proluenda aut apiaſtri decocto, foliaq; eiuſdem illinenda. Lauacris perpetim vtendum & propinandum abrotoni ſemen, aniſum, Ariſtolochiam, cicer ſylueſtre, cuminum Aethiopicum,
[a] *Lib. 8. cap. 3.*

cedridas

A cedridas tritas, platani corticem, & trifoliæ herbæ semen, priuatim autem singulorum ex ijs binas drachmas dare cum vini hemina conuenit. Item myricæ fructus & chamæpityos, & viridium cupressi pilularum decoctum admisto vino. Sunt qui fluuiatilis cancri expressi succum cum lacte assumpto apij semine, confestim molestijs liberare prodant. Totam quoque Phalangiorum morsus curationem ad verbum hinc transcriptam, etiam Paulus habet: & est Dioscoridis lectio paulo integrior, quàm Pauli, in quo leues quædam mendæ habentur. Vnum saltem chamæpityos semen vsum, & per se & cum ruta ac pipere ex vino præscribit bibenda. Cæterùm Dioscorides varijs in locis plura alia medicamenta intus in corpus sumenda aduersus Phalangiorum morsus commemorauit præter ea, quæ hoc capite speciatim retulit. Ea autem sunt si summatim colligantur, myrti baccarum succus ex vino potus, succus item foliorum mori cyathi mensura, lixiuium è fici vel caprifici cinere paratum, asparagi radicum decoctum, agrestis lactuca, coris semen, hederæ succus ex aceto potus, ruta ex vino haucta, hieracium, dauci semen, melanthium drachmæ pondere ex aqua potum, aparine, melyssophyllum, hyacinthi radix, & sedum minus. Quæ verò ad idem exterius illinenda commendauit, hæc sunt, mullus piscis dissectus, maluæ decoctum, aqua marina, & marino-

B rum iuncorum tenella folia. Eadem penè omnia ac præterea alia remedia aduersus hæc eadem Phalangia legere est apud Plinium varijs quoq; in locis, nimirum semen tamaricis drachmæ pondere, mora rubi bibiti cum melle, origanum ex vino albo tritum, & in potione sumptum, elioselino vis priuata contra Araneos, baccæ lauri cum vino sumptæ, vitex illita, ruta satiua & syluestris, crocum ex posca, iris ex eadem, polemoniæ radix, verbenaca cum vino aut posca, aizoum, folia anagyri in vino drachmę pondere, phalangij folium vel flos, radix Smyrnij, castoreum ex mulso, ita vt vomitatione reddatur, aut vt retineatur cum ruta, mullus piscis illitus, sumptusq; in cibo; bulborum satiuorum semen potum in vino; vini fex sicca vel madida illita, cupressi radix cum folijs trita potaq;, hederæ radicis succus in aceto potus. melyssophyllum præsentissimum est contra ictus Apum, Vesparum, & Araneorum, & Scorpionum, de eadem herba Macer cecinit:

Auxilium præsens Apum fert ictibus illa
Ictus detrita tegitur si protinus herba
Hocq; modo quos Vespa nocet, vel Aranea, curat.

Lullius tradit, si quis casu ederit Araneam, & statim vinum melissæ superbiberit veneno

C lædi non posse. [b] Plinius verò Secundus aduersus omnia Phalangia vinum merum bibi iubet, acetum calidum in spongia quàm amplissima imponi, ita vt tres sextarios habeat aceti, sextantem sulphuris. Radicis hederæ succum bibi, item succum mororum rubi, Gallinacei cerebrum cum piperis exiguo imponi, deniq; addi in poscæ potione fimi pecudum cineres ex aceto. [c] Cornelius Celsus ad Scorpionis & Aranei ictum, allium cum ruta rectè misceri voluit, exq; oleo contritum superimponi. Et eodem libro si Phalangium, inquit, nocuit, præter eam curationem, quæ manu redditur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusq; ei myrrhæ, & vuæ taminiæ par modus ex passi hemina, vel radiculæ semen, aut lolij radix ex vino, & super vulnus furfures ex aceto coctæ, imperandumq;, vt is conquiescat. [d] Apuleius antiquus etiam medicus ad morsum Araneorum, quos eo teste Græci Phalangios vocant, herbæ verbenacæ ramulos ex vino decoctos & contritos, deinde quod acetauerit, plagæ, inquit, impones, & aperiet: postea crudam cum melle contritam in ulcus audaciter insertam maturè ad sanitatem perducere, certus auctor affirmat. Sic ille. Oribasius ad Phalangij morsum laudat cataplasma ex pultibus hordei, & ius in quo coxerit lupinus ad locum ponit, donec eschara leuetur: cùm se eleuauerit, medicamen superponit, nimirum

D adipem anserinum & coagulum caprinum, ruram agrestem & oleum, terendo commiscet in ampulla vitrea ad solem vel ad focum calfacit & vngit; item vetonicæ drachmas tres terit cum vini heminæ tertia: item aristolochiæ longæ drachmam vnam in vini hemina sæpe bibendam dat. Cùm nuper muliercula incauta deuorasset Araneam, & circa os ventriculi affligeretur, resina abietis sumpta, mox dolore, & malo omni liberatam se retulit, vti refert [e] Ioan: Moibanus. Hierobotane vires habet acres, facit teste Dioscoride ad serpentis morsum, & Aranearum vulnus recens superposita curat. Tragoriganum maiorem, quàm origanum, virtutem & efficaciam habet in ratione medicinæ. Hoc ex vino albo tritum, & in potione sumptum, Scorpionum & Aranearum venenis resistit & serpentes fugat. Centaurea quoq; Araneæ morsibus prodesse legitur in libro qui Galeno ascribitur, de viribus centaureæ. Formicæ quinq; potæ contra omnium Phalangiorum morsus auxiliantur. Tumorem ex Araneorum ictu prouenientem sedat emplastrum de Muscis factum, ac dolenti loco applicatum. Laudatur & adeps humanus loco affecto illitus. Testudinum sanguis teste

[f] Plinio

[b] *Li. 3. de re med. cap. 56*

[c] *Lib. 5. de re med.*

[d] *Lib. de vir tutib. herb.*

[e] *Lib. 2. Parab. ca. 151.*

[f] lib. 32. c. 4. Plinio [f] contra ſerpentium omnium, & Araneorum, & ſimilium, & ranarum venena auxiliatur. Coagulum quoq; agni in vino bibitum, Arancarum morſum ſanat. Idem facit cinis vngulæ arietinæ cum melle impoſitus loco puncto, vel commorſo. Stercus capræ diſſolutum, & ſuperpoſitum perfectè ſanare voluit Kiranides: propriè verò contra morſum Aranearum cerebrum Gallinæ potum teſte Raſi prodeſt. Idem facit cerebrum capi cum pipere in vino dulci ſumptum: cerebrum item arietis cum melle. Buſonius lapis (crapaudina dictus) ſuo contactu, & blando attritu inflationes à venenatis beſtijs illatas diſcutit, ac virus omne elicit: vnde ſi Sorex, Aranea, Veſpa, Scarabæi, Glires, aut aliud animal venenoſum parti alicui damnum intulerit, admoto lapide eo dolor mitescit ac tumor omnis ſubſidit. Poſſunt modò ex huiuſmodi ſimplicibus compoſita parari medicamenta, quale eſt in primis theriaca diateſſaron iſthæc Auicennæ. Accipe gentianæ Romanæ, baccarum lauri, ariſtolochiæ longæ, myrrhæ, ſingulorum par pondus, terantur & conficiantur cum melle, doſis eſt, drachma vna: confert punctura Scorpionum, Aranearumque & morbis frigidis. Theriaca alia Raſis ad morſus Rutelæ. Accipe nigellæ drachmas decem, cumini, dauci, ſingulorũ drachmas quinque, ſeminis harmel, ideſt, rutæ pratenſis, gallarum cupreſſi, ſingulorum drachmas tres, ſpicę Indicæ, baccarum lauri, ariſtolochiæ rotundæ carpobalſami, cinnamomi, gentianæ, feminis F andacochæ, ideſt, trifolij, feminis apij ſingulorum drachmas duas, conficiantur cum melle, ſumitur ad nucis magnitudinem ex vino. Alia, Recipe fæcis vini drachmas ſex, ſulfuris citrini drachmas octo, ſeminis rutæ drachmas tres, caſtorei, ſeminis erucæ ſingulorum drachmas duas, informentur cum ſanguine teſtudinis marinæ: doſis eſt duarum drachmarum cum vncijs quinque vini. Antidotum quæ dolorem ſedat ijs, qui à Phalangijs, Scorpionibus cęteriſq; reptilibus percuſſi ſunt, recitaui ex Galeno in Scorpio. Nec deſunt alia compoſita medicamenta ab alijs authoribus tradita, quæ ſi quis videre & habere cupit, Galenum conſulat libro ſecundo de antidotis, vbi valentiſſima deſcribuntur antidota ad Phalangiorum ictus, è pluribus veterum claſſicorum medicorum monumentis excerpta. In ſumma tamen legitima Andromachi theriaca, & Mithridatiũ contra Phalangiorũ morſus præſtantiſſima cenſentur. Sed hoc minimè prætereundum, remedium eſſe aliã Araneam, aut Phalangiũ percuſſo oſten

[g] lib. 1. c. 57. dere, vel contritam vulneri imponere: quemadmodum de Scorpione etiam diximus. [g] Ælianus ſcribit Pſyllos ſerpentium, & Phalangiorũ hoſtes haberi. Si Bupreſtim aut Phalangium

Equi morſi cura. eſitarit equus (vt de veterinis etiam aliquid dicamus; quæ ſæpius ab hiſce Inſectis nocentur) G cum fœno venter incenditur, cibi faſtidium vrget, ac totus hoc pabulo diſtenditur, item crebrius alui excrementa feruntur, paulatimque ſpiritum elidit. Cui ſic ſuccurritur, illigatum caput reflectitur, venæ quæ ſupra nares tendunt, reſcinduntur, quo ſanguis extra per os profluat, braſſica cocta cum garo & oleo datur voranda. Si ſerpens aut Araneus mus, inquit Pelagonius, morſum intulit, aut Phalangium ictu fæuijt, terra è Formicarum latibulis petita prodeſt, ſi cum vino infundatur, eaq; vulnera defricentur. Si in itinere contingat, equum virulentum vulnus accipere vbi accommodata remedia non licet offendere, piperis albi grana triginta cum vini veteris ſextario per corniculam faucibus inferes, vel thymum herbam trita ex vino præbebis. Fertur contra ictus omne genus animalium, quæ noxium virus eiaculantur, auxilio eſſe radix haſtulæ regiæ cum vino vetere trita, & indita vulneri: idem præſtant diſſecti Hirundinum pulli, & plagæ admoti. Hirundinis nidum cum vino vetere tritum locis, quæ dentium iniuriam ſenſerunt, imponi prodeſt. Morſibus Phalangiorum, aut muris Aranei tuſa malua tritaque imponitur. Abſyrtus & Hierocles etiam ſcribunt pecus ſi Phalangiorum progeniem improuidè deuorarit, in diſcrimen adferri, ſæpeque ſibi vorax mortem hoc eſu conſciſcere. Remedio verò eſſe vinum infuſum cum pipere, vel thymũ, aut cerui H coagulum ex eodem. Si Phalangium nocuit, his notis aiunt deprehendi: Intabeſcit corpus, papulæ quædam proſiliunt furunculis non diſſimiles: vrina fertur Araneas quaſdam oſtendens: cibum faſtidit, aut exiguum admodum capit. Præſens verò volunt eſſe remedium læſum locum, qua punctionis ſenſus repręſentatur, inurere. Idem Hierocles, cùm Phalangium morſus impreſſit, piperis, herbæ pedicularis, ſingulorum vnciam, pyrethri feſcunciam leuiſſimè teri iubet, & faucibus inferi. Idem ſi iumentum Phalangium deuorarit, aut morſu vulnus intulit, genitalia, inquit, tument, vrinaque araneoſum quiddam videtur referre; quin etiam totum ſudore digeritur. Curandi ratio hæc eſt: ſi vulnus fecit, id circuncidendum, quò virus ex eo deſtillet; dein adurendum. Sin deuorarit, ijs remedijs pugnandum, quę etiam valebunt ſi Phalangium mordicus inuaſit. Ariſtolochia cum vino trita infunditur, itidem ſylueſtris apij ſemen: ſi non extet, in eius locum ſatiui ſemen ſubſtituatur. Baccę lauri tritę in duabus heminis vini affuſo rofaceo per os demittuntur. Calido diuerſetur equili, deinde in balneum deſcẽdat, & calida perfundatur aqua. Cremor ptiſanę pro cibo cedat, aut tenerę

lauri

A lauri frondes pabulo sint. Fœnum optimum ministretur, calida detur potanda, quo ad dolor se remiserit; qui postquam conquieuit, tum ambulationibus committatur: vulnus, vti dictum est, adurendum, medicamen infundendum, donec ad sanitatem peruenerit. Atque hæc de Araneorum Phalangiorumve ictus cura. Esse præterea ex eorum genere diximus, quæ in Apulia, & Hetruria Tarantulæ vocantur, de quibus, cùm & symptomata, quæ suo morsu inferunt, retulerimus, vt curentur quædam dicenda restant. Earum historiam nobis descripsit Alexander [h] ab Alexandro his verbis: Theophrastus philosophus præstabili vir sapientia, academiæ post Aristotelem successor, in rebus Physicis, & mathematicis magna doctrina, & æstimatione fuit. Eum literis mandasse accepimus, quibusdam viperarum morsibus cantus fidicinum, aut tibiarum, atque alia organa artis musicæ modulatè adhibita, aptissimè mederi: quod & Asclepiades medicus literis prodidit, qui phreneticos mente imminuta, & valetudine animi affectos nulla re magis, quàm symphonia, & vocum concentu, ac modulis resipiscere, & sanitati restitui censuit. Fertur quoque Ismenias Thebanus plures Bœotiorũ ischiadicos, & coxendicum dolore laborantes intentione tibiæ bonæ valetudini restituisse. Tanta hominis naturæ cum harmonia cõsensio est, quod cùm credi vix posset, nuper id nobis cùm

[h] *lib. 2. dier. genial. c. 17.*

B casu ad id incideremus, pro explorato, & comperto fuit: siquidem à Tarantula, idest, Phalangio percussos, quos vulgo Tarantatos dicunt, haud aliter ex ancipiti morbo conualescere vidimus, quàm si tibicen vel citharista iuxta eos, diuersos modulos incinat, vt pro veneni qualitate, ita harmonia & audiendi illecebra capti, venenum illud ex intimo corpore dilapsum effundant, aut sensim per venas diffusum dilabatur. Tarãtula enim Aranei genus est, dirum animal tactu pestilens, eam si casu spectes, futilem & sine noxa putabis, & sanè aliquo anni tempore minimè pernitiosa, aut exitialis, vix aliquid neruorum, aut virium ad nocendum habet. Cùm verò æstu anni flagrantissimo, assiduo sole Apuliæ campos, vbi peculiare hoc malum existit, torreri cœptum est, tum maximè seu afflatu noxio, seu æstu accensa, morsu virulento pestiferam perniciem affert; cui tanta malo vis est, vt quemcunq; morsu percusserit, nisi celeri remedio succurratur, aut stupor exitialis primo, deinde certa nex subsequatur necesse est: aut si qui fortè vitæ damnum euaserit, veluti abalienati mente & semiuiui, cõtinuò stupore & hebeti sensu oculorum auriumque affecti, vitam miserabilem ęgerrimè ducant. Huic pesti & tam pręsenti malo quantum prouideri humana diligentia valuit, vnum hoc salubri remedio esse compertum est, si protinus tibicen aut citharista varios concinat modos:

Tarantulæ morsus mira cura.

C tunc enim morbo eiusmodi percussus, qui moribundus, & sermonis, & oculorum sensus amisserat, quique nec ingredi, nec fari, neque aliquo sensu frui valuerat, mox vbi tibiam, aut citharam admotam propius audit, illo miti sono & concentu captus, & demulsus, uelut è graui somno excitus oculos attollit parumper, mox se in pedes erigit, ac sese recipiens, paulatim pro modulo & pulsu sonorum, seruata psallendi lege ingreditur. tunc enim inaugescente sono & quasi permulsis animis, & confirmatis, exultabundus maximo nisu atque impetu in saltus gestusque, nec indecoros, neque à pulsu citharę dissonos erumpit: ita ut etiam rudes, & ignaui, psallendi modos docti in ludo videantur. Memoria repeto, dum per loca illa diutino situ squallida, & ardore solis feruentia, cum aliquot comitibus iter intenderem, vndique oppida & vicos, alia tympanis, nonnulla fistulis, pleraq; tibicinæ circunsonantia audisse: cuius rei causam quærentibus nobis relatum est, Tarantulæ morbo affectos vndique per oppida curari. Cùmq; eius rei gratia in pagum quendam diuerteremus, inuenimus adolescentem morbo eiusmodi affectum qui velut repentino furore ictus, & mente abalienatus corporis motu non indecoro, & manuum pedumq; gestibus ad tympanum psallebat non inconuenienter, neque vehementius modos acciperet, quasi illo pulsu demulceri animus, & leniri

D dolor videretur, sensim & placidè aures tympano admouere, mox caput, manus & pedes crebro motu concutere, & demum in saltum se attollere videbamus. Quæ res cùm ludo, & risu digna visa foret, interim is qui tympanum pulsabat, sonitu parumper intermisso, pausam fecit. Atque illum morbo affectum vbi præcentio illa quieuit, veluti attonitum stupentiq; similem repentè animo linqui & omni sensu destitui cernimus. Rursus resumpto tympano, vbi primùm modulos audiuit, pristinas illum vires resumere, & acrius in choreas insurgere spectabamus. Creditum est, quòd à verò non abhorret, vim illam veneni virulento morsu, & sanie conceptam, harmonia & vocum concentu per totum corpus diffundi, atque inde fato nescio quo dilabi, & exinaniri. Ideo illos qui morbo huiusmodi laborarunt, si quid reliquiarum residuum fuit, quòd penitus curatum non sit, si quando sono extrinsecus, vel concentu illorum aures affici contigerit, veluti mente consternatos, toto corpore & animo concuti ac manibus pedibusque gestire compertum est, donec vis illa tabifica penitus extincta fuerit. Hæc itaque Alexander ab Alexandro. And. Matthiolus quoque oculatus testis scribit

auditis

auditis lyricis inſtrumentis, vel tibiarum ſono, primò ſtatim occurſu ictos à Tarantula à languoribus ceſſare, & in medium tripudiare & ſaltare incipere, tamque diu rem proſequi, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerentur dolore: præterea quòd ſi eueniat, vt tibicines tantillum conquieſcant, ac interponant, non multo poſt tempore in terram concidere, & ad priſtinos redire languores; niſi tam diu indeficiente ſonitu ſaliant atque tripudient, donec veneni virus, partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines teſtatur ſtipendio conduci, alternatimque mutari, vt abſque vlla ſonitus intermiſſione, tamdiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati quieſcant: cùm tamen, dum hæc aguntur, ſint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatio, & alijs, quæ venenoſorum morſibus aduerſantur. Cardanus [i] rationem inueſtigaturus cur tam peſtilens morſus ſaltatione ſanetur, nihil mirabilius, inquit, eo Aranei genere, quòd vocant Tarantulam qui demorſos morte per lethargum occupat. Remedium palam eſt ex muſica, ſeu quòd illa dormire prohibeantur, vt tubarum ſtrepitu, ſeu quod optimum eſt, ad ſaltandum incitentur: nam ſaltando veternus diſcutitur, & cum eo ſimul venenum, quod natura frigidiſſimum eſt. Nam & apud Platonem in Phœdone inducitur quies Socrati à carnifice imperata, vt cicuta illum occidere valeat. Non igitur muſica, ſed labore venenum diſcutitur: at ad laborem incitantur vario muſicæ genere, velut & pueri, & amentes. Sic Cardanus, aduerſus quem ſic Scaliger: [k] Phalangij ſpeciem eſſe Italiæ peculiarem tibi ſcribendum fuerat. Quod veritate ſua prætexet ſubtilitatem. Plinius enim Phalangium Italiæ ignotum eſſe dicit. Ea in ore tractu meridionalis penè toto inuenitur, ſed innoxia. In terra Apulia, cùm frequens, tum venefica. Quare à Tarento vrbe, Tarantula nominata eſt. In ſulcorum ſquallore latitans imprudentes, vel meſſores, vel venatores pungit. Eam ob cauſam interfuit indigenarum, munimenta pedum excogitare. Itaque ocreolis calceati metunt. Cæterùm quem lethargum afferat eorum morſus, non intelligo. Nam qui lethargum patiuntur, inertes, languidi, ſoluti, deniquè νωθροὶ ſunt. Eorum modus vnus omnium. At qui læſi ſunt à Tarantula, non vnum eſſe eorum modum, ex Apulorum opinione palam eſt. Arbitrantur enim quot in hebdomadæ ſunt dies, tot eſſe noxarum ſpecies à beſtiola illatarum. Præterea non omnes obliuione, vel putri ſomno premi, noſtrati quoquè prouerbio manifeſtum eſt. Quippe alacriorem quempiam animouè inſolentiore ac diſſolutiore cùm videmus; eum Tarantulæ morſu appetitum dicere conſueuimus. Aliqui ſopore occupantur, ſed non pauciores perpetuis vigilijs diſtrahuntur. Alij flent: alij riſu diffunduntur: Quidam currunt, nonnulli inertes ſedent. Sunt qui ſudent, qui vomant, qui inſaniant. Quare non defuere philoſophi, qui putarent, Tarantularum tot eſſe ſpecies, quot hæc agnoſcerentur accidentia. Mihi aliter videtur. Quemadmodum ebrietas non vnius eſt modi, ſed ſua cuique pro natura, & inſtituto, flent, rident, ſilent, blaterant, dormiunt, diſcurrunt, verberant: ita ex hoc morſu euenire. Rectè tu muſica curari, negas. Labore namque & ſudore, tum vincitur, tum expellitur venenum. Cæterùm tibi illud procurandum fuit. Quamobrem ſomnolenti illi muſica excitantur. Viſi ſunt à nobis languidi, ſolutiq; in tantum accendi calorem ex Aſcauli ſono, vt ſaltando laſſarent oculos ſpectatorum. Sedatur interea dolor & veneno à corde reuulſo, & aliorſum diffuſo, & amota mente à ſenſu mali. Sublata muſica non continuò, ſed pedetentim morbus redintegraſcit. Repetita aboletur. Interea curantur antidotis. Quorum vnum præter cætera tibi narrare conſtitui. Ariſtolochiæ rotundæ, mithridati, ſingulorum vncias duas: terræ ſigillatæ vnciam ſemiſſem, Muſcas, quæ de napelli frondibus victum capiunt, duodeuiginti: ſucci citri quantum ſatis. Namque vel aduerſus hoc maleficium, vel contra quemuis alium morſum nulla cum hoc eſt comparanda theriaca. Alia eſt ab hac diuerſa, quippe lacerti facie, quam quod ſub terra lateat, à Romanis putant Terrentulam nominari. Eam non vidi. Si eſt, vt aiunt, nigra, luteis maculoſa notis, Stellionem puto. Vnde Latina vox. Græci Aſcalaboten, Vaſcones Blandam, fortaſſe quaſi βλάπτην. Horreorum enim peſtem autumant. Græcis etiam γαλεώτην eſſe, ſcripſit Plinius, & Coloton. Hucuſque Scaliger.

[i] *Lib. 9. de ſubtilit.*

[k] *Exercit. 185.*

Antidotus ad morſum Tarãtulæ.

Tarantula alia.

A

EPITHETA.

RAVCA admodum Araneæ, siue Phalangis inuenio epitheta. φάλαγγες αἱ λεγόμεναι καματηραί, (ideſt Phalanges dictæ laborioſæ) Scholiaſtes Ariſtophanis. Araneam verò Lydiam vocauit Iuuenalis propter Arachnem puellam, quæ in hoc Inſectum à Pallade immutata eſt iuxta poëtarum fabulas. Ea enim erat Lydia. Propterque eandem audax nominatur à Claudiano, quòd auſa eſſet certare cum Pallade, & Virgilio inuiſa Mineruæ: Martiali vaga, fortè quod vbique vagetur, Propertio putris, ſublimis Tibullo: arida propter telam aridam quam texit, Iuuenali.

DENOMINATA.

B

Ἀραχνοειδὴς, Aranei formam habens, vel telæ Araneæ ſimilis, vnde ἀραχνοειδὴς χιτών, oculi tunica quædam à medicis dicta propter tenuitatem, quæ tunica & ὑαλοειδὴς, & ἀμφιβληστροειδὴς vocatur teſte Ruffo Epheſio. Eſt autem tunica humoris cryſtallini, ſemicircularis tantùm, ipſum dimidium ab anteriori duntaxat parte ambiens. Nulla enim parte poſteriorem cryſtallini humoris ſedem contigit, ſed ab anteriore humori ipſi cryſtallino proxima eſt tenuis, & admodum pellucida, & venulis intertexta, Aranearum telæ non diſſimilis, vnde nomen accepit. Ἀράχνεφης, ab Aranea contextus. Ἀραχναῖος ad Araneam pertinens, aut ab Aranea factus: vt ἀραχναῖος μίτος in Epigrammatibus, & ἀραχναῖα νήματα, & ἀράχνεος pro eodem, vt teſtatur Suidas. Ἀραχνικὸς quoque idem Suidas ex Callia citat, quod quidem non exponit, eandem tamen cum præcedentibus ſignificationem habere videtur. Ἀραχνώδης Araneoſus: citatur in Lexico veteri ex Ariſtotele, [a] exponiturque Araneæ ſpeciem imitans. Latina voce vtitur Plinius: [b] Huic ſimilis eſt ſpina illa quam Græci acanthron vocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates, & araneoſa lanugine obductis. Araneoſæ vrinæ dicuntur in libro de ſignificatione vrinæ ex Hippocrate, cùm pinguedines ſupernæ innatantes Aranearum telis ſimiles ſunt, eæ colliquefactionis ſignum ſunt. Tales vrinas in demorſis ab Araneis Phalangij ſque apparere Arabes volunt. Ἀραχνίοω, & paſſiuum ἀραχνιῶμαι Araneis ſqualleo, Araneis vitior, vt annotat Budæus citans hoc ex Ariſtotele exemplum de Apibus: Ὅταν γὰρ μὴ ἔχωσιν ὁδὸν ἢ προσπορεύονται, ἢ προσκαθίζωσιν, εἶτ' ἀραχνιοῦνται τὰ κηρία. Araneari Gaza interpretatus eſt. Sed ἀραχνιόω in veteri lexico eſt Aranei ſpeciem refero. Ἀράχνιον & tela ea eſt, quam texit Aranea, & ipſamet etiam Aranea, quemadmodum in ſynonymis diximus. Eſt ἀράχνιον etiam, vt apud Latinos Araneum, vitium oliuis, & vitibus peculiare. Theophraſtus: [c] Oritur, inquit, & alius morbus oleis, qui ἀράχνιον (Gaza Arachinium vertit, vt non ἀράχνιον, ſed ἀραχίνιον legiſſe videatur) appellatur. Naſcitur enim hoc & fructum abſumit. Plinius: [d] Araneum vocant, cùm veluti telæ inuoluunt fructuum & abſumunt. Hinc Ambroſius Calepinus Araneum eſſe ait, quod textum eſt ab Araneis, telam ſiue rete Araneorum: neque enim in hac ſignificatione Aranea dicendum eſſe vult, quod inquit, vſque adhuc falsò hic notatum fuit. Repudiat enim hoc primùm Latinè loquentium vſus, deinde etiam authoritas Corn. Frontonis qui apertè ſcribit, Araneam eſſe

Arachnoidis tunica.

Vrinę Araneoſæ.

[a] li. 5. c. 23.
[b] li. 21. c. 15

C

[c] li 4. Hiſt. plant. c. 17.
[d] li. 17. c. 24

D

quæ texit, Araneum quod textum eſt. Cęterùm nos aliter ſentimus, vt nonnullis exemplis in ſynonymis oſtendimus. Muris genus quoddam eſt, quod μυγαλῆ Græci, Araneum Latini appellant. Hunc è muſtelarum genere eſſe multi inquiunt, quod non probo. Etenim mus Araneus, vt Aëtius, inquit, colore quidem muſtelæ ſimilis eſt, magnitudine autem muri. Os verò oblongum habet & exiguam caudam: dentes ei tenues, duplici ordine nati in vtraque maxilla, quò fit, vt quatuor dentium ordines habeat. Aiunt ſi orbitam tranſierit, ſtatim mori. Sipontinus velut etymum nominis explicaturus, mus Araneus, inquit, exiguum animal eſt atque leuiſſimum, Aranei modo per tenuiſſimum filum, gladijuè aciem impunè ambulans. Ego potiùs Araneum à vi veneni dictum coniecerim, ut vulgo etiam Araneum piſcem, cuius uenenoſæ ſunt ſpinæ, ſi pungant, Venetijs nominant: & tale quid innuere uidetur Sylvaticus, cùm ſcribit: Mugali, ideſt, draco marinus, eſt animal venenoſum, puſillum, muri ſimile. Plura de hoc animali dicemus in hiſtoria quadrupedum. Orchis Ἀράχνιτης (perperam andrachnitis in excuſſis exemplaribus legitur) Lobelio nominatur, quod flores ferat

Mus Araneus.

Orchis Arachnites.

figura

figura Aranearum, unde Belgæ Spinnecoppen, hoc est Araneas uocari ait. φαλαγγῶσα Hesychius exponit τεθηριωμένα, ἠρεθισμένα, irritata, efferata: secundum quam significationem à nomine φαλάγγιον significante Araneum, deductum uideri possit, nisi tamen φαλαγγιῶσα potius scribendum esset, hanc deriuationem sequendo. φαλάγγιον herbæ genus est, quæ & φαλαγγίτιον à Dioscoride dicitur, item φαλαγγίτης à Paulo Ægineta. Galenus [a] Phalangitim sic dictam scribit, quod morsis à Phalangijs auxilietur: esse autem facultatis tenuium partium desiccantis, quamobrem, inquit, & tormina patientibus succurrit.

[a] Lib. 8. de simplic.

ANTIPATHIA.

ARANEAS non nisi singulares ubiq; agnoscimus, nulli animantium concordes, nec inter se quidem, quin & aliquod Aranearum genus est, quod adeo uel ipsos parentes oderit, ut etiam ipsos edat. Inter Araneum, & Stellionem Aristoteles bellum esse scribit, deuorari enim Araneos [a] à Stellione. Idem etiam reperio apud Plinium, [b] qui chamæleonum Stelliones quodammodo naturam habere affert, rore tantùm uiuentes præterquam Araneis. Quomodo Aranei lacertorum catulis insidientur, antè ex Aristotele diximus, idq; sic idem Plinius [c] repetit: Lacertorum catulos uenantur, hos primùm tela inuoluentes, & tunc demum labra utraq; morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo, cùm contigit. Eodem authore, librat Araneus [d] se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ: tantaq; ui morsus cerebrum apprehendit, ut stridens subinde ac uertigine rotata, ne filum quidem desuper pendentis rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem est. Phalangium ceruos, ut Ælianus [e] narrat, tanto malo afficit, quanto etiam homines, ita ut sæpe in repentinæ mortis periculum ueniant. At si gustant hederam, morsus nihil adfert detrimenti: hederam uerò syluestrem esse oportet. Sic ille, cęterùm Aristoteles ceruos morsos, uel à Phalangio, [f] uel à quouis generis eiusdem, cancros tradidit edere, idemq; hominibus prodesse putari, sed non carere fastidio: atq; hoc affirmat astruitq; Plinius [g] dum ait: cerui percussi à Phalangio, quod est Aranei genus, aut aliquo simili, cancros edendo sibi medętur. Diffidet item cum Ichneumone [h] si Aristoteli credimus. Venatur enim, inquit, Phalągia Ichneumo. Quod Plinius ita transtulit: Vespæ, quæ Ichneumones [i] appellantur (sunt aut minores, quàm aliæ) unum genus ex Araneis perimunt, Phalangium appellatum, & in nidos suos ferunt, deinde illinunt, & ex ijs incubando suum genus procreãt. Bellonius [k] bellum hoc his uerbis describit: Sed & aliud animalculum est, è Vesparum genere, quod Ichneumon Vespa appellatur, & bellum internecinum habet cum Phalangio: quoniam verò eorum pugnam uidimus, ipsam hoc loco cõmemorare libuit. Insecti genus est sanguinis expers, forma Api siue Vespæ, uel magnæ Formicę alatę perquàm simili, Vespa tamẽ minus in terra etiam suum latibulum quemadmodum Phalangium faciens. Superat Phalangium, quandocunq; id extra suum latibulum inuenire potest: at si in latibulo id adoriatur, sæpenumero re infecta redit. Accidit, ut Ichneumon Vespa Phalangium è suo latibulo egressum corriperet, atq; post se traheret, quemadmodum Formica tritici granum, idq; quo uolebat impelleret, tametsi non sine magna difficultate: nam Phalangium pedum uncis obuia quæq; apprehendens, quantum poterat, renitebatur. Ichneumon uerò suo aculeo, quòd instar Apis exerit, varijs in locis ipsum pungebat. Defessus autem ista pertractione, auolauit hac illac aberrans, ad balistæ ferè iactũ; deinde suum Phalangium requirens, nec quo reliquerat loco inueniens, eius uestigia sequebatur, quasi illa odoraretur, non minus quàm canes leporum uestigia. Deinde inuentum plus quàm quinquagies aculeo pupugit, rursumq; pertrahens, quò uoluit, produxit, isticq; planè confecit. Hæc ille. Apibus quoq; maximè hostiles sunt Aranei, ut antè quoque diximus, quia cùm prævaluére, vt inquit Plinius, frequenti textura telarum enecant alueos. Meminit & Philes, canens:

[a] Lib. 9. c. 1.
[b] li. 11. c. 26.
[c] li. 11. c. 24.
[d] li. 10. c. 74.
[e] lib. 1. var. hist. c. 8.
[f] li. 9. Hist. c. 5.
[g] li. 8. c. 27.
[h] li. 9. Hist. c. 1.
[i] li. 11. c. 21.
[k] lib. 2. obseruat. c. 22.

Ichneumonis Vespæ cũ Phalangio pugna.

Ὁ φις δὲ καὶ σφὴξ, καὶ χελιδὼν, καὶ φρυὸς
Μόρμηξ τε καὶ σὴς, αἰγιθαλὴς, καὶ φάλαγξ
Καὶ σαῦρος ὠχρὸς καὶ φαγῶν δενδρὸς μέροψ,
Ἐμῶσι μελισσῶν δυσμενεῖς ὁδοῦται.
Serpensq; cum Vespaq;, hirundo, rubetaq;
Formicaq;, Tinea, parus, & Phalangium,
Viridisq;, Stellio, & apiaster prodigus,
Infesti Apum sunt per vias examini.

A

AVGVRIA. PRAESAGIA.

ARANEARVM veluti pensa, aut his simile quidpiam, inquit, Ant. Mizaldus, [a] per Australem aërem volitare, exspatiariq; si animaduertes, præterea fuliginem sine manifesto impellentis sensu decidere, & tenuia lanę vellera per cœlum ferri, ad futuram tempestatem, aut hyemales dies pluuios hinc prænunciare nihil dubitabis: Et rursus. Aranearum, [b] filamenta per aërem motu vago multipliciter delata, ventorum & pluuiarum certissima præsagia veteribus dederunt. Theophrastum, [c] & Aristotelem intelligit: quorum ille: si per aërem, inquit, multę ferantur Araneę futuri flatus inditium datur, vel temporis hyemalis. Hic verò non eadem tantùm habet, sed rationem quoq; addidit his verbis: Cur flatus futuri inditium datur, cùm per aërem multę feruntur Araneę? Vtrum quòd Aranea suo fungitur opere, cùm cęlum serenum est: feruntur autem fila, quoniam refrigeratus aër in terram corruit: refrigeratio verò hyemis primordium est: itaque indicium fit illa Aranearum perlatio. An quòd post imbres atque Araneę viuę uniuersim feruntur: opus enim suum Araneus tũc exequitur, cùm cœlum serenum est, & occulit se impatiens frigoris, cùm hyems vrget, tractusq; à flatu nimium eruit filum: post imbrem autem flatus magna parte oriri solitum est. Hęc Aristoteles. Sed & ipsi Aranei si sponte decidant, & à nemine molestati, imminentem pluuiam præsagiunt. Telarum eorum multitudo pestis signum, veluti colligere licet ex hocce Plutarchi: [c] Præterea quis medicos pestilentem ęstatem prædicere ex telarum Aranearum multitudine, aut vernis ficis cornicis pedem referentibus patietur, qui contendat parua magnorum non posse esse inditia. Si quid ruinam casumuè minetur, ipsi primum Aranei cum suis decidunt telis, quod Plinius [f] tetigit, inquiens: Ruinis imminentibus, Aranei cum telis primi cadunt. Eodem Plinio [g] authore: incremento omnium futuro telas suas altius tollunt, & quia sereno cœlo non texunt, nubilo texunt, multę Araneę imbrium signa sunt. Thebanis teste Pausania, [h] cùm post Philippi mortem, regnante iam Alexandro coacti essent præsidium intra vrbis mœnia recipere, futura eis pernicies est diuinitùs significata. Nam cùm legiferę Cereris, sub Leuctricę pugnę tempus Araneæ albas circa templi ualuas texuissent telas adorientibus iam fines Macedonibus longè diuersa portendentes, nigro omnia opere compleuerunt.

[a] *Sect. 1. Ephem.*

[b] *Sect. 2.*

[c] *Lib. de sig. ventor. Probl. sect. 26. 63.*

B

C

D

Pestis inditium.

[c] *Lib. de oræ cul. defect.*

[f] *lib. 8. c. 28.*

[g] *li. 11. c. 24.*

[h] *In Bœoticis.*

PROBLEMATA.

ANTONIVS Ludouicus [a] medicus Olyssiponensis quærens cur Aranea in medijs cassibus excubare consueuit? An quia, inquit, cùm æquales sint quæ à centro feruntur, in medio consistens, pedibus uincta tenens filorum, quæ neuit exordia, facilè vndique persentire potest, si quæ in plagas temerè bestiola conuolarit. Quo argumento nonnulli philosophiam colentes principium sentiendi in corde haberi volunt, atq; illuc omnes sensus tanquam ad caput fontis, corriuari & tendere contendunt, quod eam sedem aptam esse affirmant ad nuncia, & legationes sensuum omni ex parte venientes capiendas. Hæc ille, quare animum nostrum eiusque potentiam, seu potius sedem Philaltæus [b] Araneæ in medio cassidum suorum sedenti assimilat, dum ait: Aranea se in medio constituens circundatis telis in orbem ferè vndique vim spargit, & studiosè omne filum obseruat, ne externo incidente rumpatur, & vbi rupta sit, illico reficit, vt venari Muscas, & pastum queat. Vt igitur Araneus in medio staminis circumtensa vndique tela quocunque adit, singulis prouidet, consulit: ita animus uniuersi in medio cœli singula perficit, singulisque suam vim animalem impartit, & alijs illustriùs, alijs verò obscuriùs. Idem Antonius [c] Ludouicus quærit cur Araneæ fila & telas subtilissimas mittunt, intexuntque quibus Culices, & imbecilla irretiuntur? ait; An propter suum id quod foris habent ceu corticeum vellus, quo paulatim depexo, deductoq; in staminis morem & minui illas, & filamenta edi contingit. Nam ita in Vermiculis illis passim euenire conspicimus, qui mori arboris folijs depastis fila serica ambitiosa ex proprijs excrementis producunt, qui & vitam pro Bombyce, propria substantia, paulatim in sericum illud vellus nimirum absumpta, permutant. An verò quia inest illis naturæ sponte lanigera quædam fœcunditas, vt est apud poëtam:

[a] *li. 1. Probl. sect. 5. probl. 13.*

[b] *Lib. 2. de cœlo in Aristot.*

[c] *li. 1. sect. 5. probl. 12.*

Cætera sunt venter, de quo tamen illa remittis
Stamen, & antiquas exerces Aranea telas.

An verò quoniam ſtatuto quodam tempore alui intus natura corrumpitur, vnde excrementi cuiuſdam modo tanquam ſubtegmen quoddam ad intra intelligatur, ex quo tenuiſſimi illi complexus fiant, quibus Apiculas, & Muſcas inuolantes conuenantur.

MORALIA.

Vanitates per Araneę telam indicantur.

SCITA admodum allegoria eſt, quã Spiritus ſanctus in Araneę tela (opere nimirum laborioſo parumq; frugifero) ſpectandam in multis ſcripturę locis proponit. Atq; adeo ſi quis impiorum ſudores, quos in congerendis opibus & infinita vanitate alia profundunt, rectè ſecum cõtempletur; inueniet impium veluti Araneum labore inani diffluere, & in ipſo ſuo conatu totum perire. Sic legis in Eſaia, c. 59. Pſal. 38. 89. Iob. 8. Aranearum tela fiducia eius. Per Araneas item Ariſton Chius dialecticorum ſermones intelligebat, quæ nimirum artificioſè admodum elaboratæ ſunt, nulli verò inſeruiunt vſui. Aſtrologorum nugæ, & ambages (aiunt grauiſſimi, & celeberrimi doctores Baſilius, & Auguſtinus) videntur omnino perſimiles Aranearũ telis, in quas ſi Culex, ſi Muſca, ſi quid aliud inciderit, inualidis iſtis beſtiolis ſimile, irretitum retinetur, nec euadere poteſt, ſin validum irruperit animal, facilè elabitur & exiguas illas diſcindit telas atq; demolitur. Beſtiolæ certè Muſcæq; ſunt hebetis exiguiq; ingenij, vel exilis flaccidiq́ue ſpiritus homines, puero illi centum annorum à ſcripturis memorato non iniuria comparandi, cùm puerilibus iſtis oblectentur: hos quidem aſtrologicis mendacijs, ac vanitatibus irretiri cõſpicimus. Et Plutarchus fabularum ſcriptores Araneis [a] comparat, quoniam quæ aiunt, ex ſe produnt nullo fundamento nitentia; non tamen, inquit, ignoras iſta non omnino germana eſſe fabularum, & inanium figmentorum, qualia commiſcuntur poêtæ, & fabularum ſcriptores, Aranearum inſtar ex ſeipſis gignentes initia nullo fundamento innixa, eaq; pertexentes, ſed habere diſputationes quaſdam in ſe, & certorum narrationes euentorum. Quàm ſubtiliter etiam Anacharſis leges Aranearum telis, inquit, Valerius [b] Maximus, comparabat. nam vt illis inferiora animalia retineri, valentiora tranſmitti, ita his humiles, & pauperes conſtringi, diuites, & præpotentes non alligari: Prout modò leges omnes ferè fieri, ac eſſe videmus: Sed vt aues aucupis retia perrumpere nõ poſſunt, ſic quoq; neque potentes peccatores, qui vt aues Aranearum telas, leges perrumpunt, iudicium Dei teſte Paulo effugere nequeunt. Comparationem verò eam telarum Araneæ cum legibus Soloni tribuit Diogenes Laërtius [c] in eius vita. Rurſus Tzetzes Taletis dictum fuit ad Solonem.

[a] *Li. de Iſid. & Oſir.*

[b] *Lib. 7. de dict. & fact. ſapient.*

[c] *li. 1. de vit. Philoſ.*

—— γράφοντι δ' τοὺς νόμους,
Ἀναίριος, ἔφη, πράγμασι μάτην πονεῖς, & Σόλον.
Τοῖς ἀραχνίοις πίναξιν ὅμοιοι γὰρ οἱ νόμοι.
Τὰ μὲν μικρὰ καὶ ἀδυνῆ δυνάμενοι κατέχειν
Ἢ τῶν δυνατωτέρων δι' ῥηγνύμενοι ῥᾳδίως.
—— *Scribenti autem leges*
Importunis, inquit, rebus, fruſtrà laboras, Solon,
Aranearum namq; filis ſimiles ſunt leges
Parua quidem & debilia valentes cohibere
A potentioribus autem rumpuntur facilè.

Improbi typus.

Improbus hac eadem ſimilitudine depingitur. ei enim virtus curæ non eſt, neque iuſtitiæ domum exædificat, neque in ea commoratur. Tela verò ipſa Araneæ varietatem oſtendit, quæ cùm ſit à natura contexta, facillimè quoq; vt dictum eſt, diſrumpitur, eam quopiam contingente. Improborum itaq; actio ac vita, Aranearum telam, quę nihil firmitudinis, nihilq; cõſtantiæ retinet, imitatur. Nam nequã hominũ cogitatio, velut tabernaculum eſt ita caducum ac lubricũ, vt nunquã fuiſſe videatur. Vnde Iob. Spes enim impij peribit: domus enim eius erit inhabitabilis: Araneę autẽ tela euadet tabernaculũ eius. Quandoq; & Hypocritarũ fallacia Araneis cõparatur; vt à D. Gregorio explicante illud Iob. Sicut Aranearum tela fiducia eius. Bene hypocritarum, inquit, fiducia Aranearũ telis ſimilis dicitur: quia omne, quod ad obtinendam gloriam exſudant, ventus diſſipat vitę mortalis. Nam, quoniã æterna non quærunt; bona tẽporalia cum tẽpore amittunt. Penſandũ quoq; eſt, quòd Araneę fila per ordinẽ ducũt, quia ſua hypocritę quaſi ſub diſcretione opera diſponunt. Aranearũ tela ſtudioſè texitur; ſed ſubito flatu diſcipatur: quia quicquid hypocrita eũ labore peragit, aura humani fauoris tollit. Et, dũ in appetitu laudis opus deficit quaſi inuentũ labor euaneſcit. Sepe namq; & vſq; ad prę ſentis uitæ terminũ hypocritarum facta perdurant; ſed quia per hęc authores

Hyppocritarum fallacia.

laudem

laudem non quęrunt; bona ante Dei oculos nunquam ferunt. Plerumque enim sacrę legis eruditione fulciuntur, doctrinę verba proferunt, omne quod sentiũt, testimonijs accingunt: nec tamen per hęc vitam audientium, sed proprios fauores, quęrunt. Quia nec proferre alia nouerunt, nisi quę auditorum corda ad impendendas laudes excutiant, non vt ad lachrymas accendant. Mens quippe exterioribus concupiscentijs occupata, igne diuini amoris non calet, &c. & infrà. Benè ergo dicitur, sicut tela Aranearum fiducia eius; quia apparente cordis teste, pręterit omne, quod exterius de humano fauore confidit. Quare verò iustus Aranęę sit similis incognitus in Psalmos explicat, ad hęc diuini Psalmographi verba commentans: Et tabescere fecisti animam eius. Aranea igitur, dicitur, inquit, tabescere, quia habet corpus tenue, videlicet ad tactum alterius. Sic & iustus ad tactũ Dei, quando per flagella tangitur, citò deficit à peccatis, & liquefit ęternorũ amore. Et notat hic Glossa conditiones Araneę propter quas eidẽ iustus cõparatur: Aranea enim corpus tenue habet, nec in terra, sed in alto stat, telas egestione viscerum texit. Consimiliter anima cõuersi ad Deum & afflicti, terrena deserit, stans in alto cęlestis conuersationis, & subtiles operationes perficit timore Dei tabefacta, id est, humiliata. Vel comparatur homo iustus Araneę, quia sicut Aranea quoddam tabidum
B est & infirmum, sic anima hominis infirmitate & humilitate eruditur, vt non de se pręsumat, qui displicuit fortitudine, & superbia. Est ergo sententia. Ita hominem erudisti, quia tabescere fecisti, sicut Araneam animã eius: id est, fecisti, vt anima tabesceret, id est, infirma fieret per humilitatem, depositа superbia quasi Aranea, qua nihil est tabidius, quę leniter tacta digitò, deficit. Hęc enim infirmitas bona est, sicut ante fortitudo superba erat mala. Sic enim dicitur: Anima eorum tabescebat in malis; scilicet pœnę. Ex quibus apparebat, quod de flagellis, & increpationibus Dei nullus debet conturbari, quia sunt ad correctionem, non ad perditionem.

HISTORICA.

IN tempore atque hora qua Gregorius Patriarcha Constantinopolitanus, & Macarius, & Pyrrhus socij qui vnam in Domino nostro Iesu Christo naturam & voluntatem asserebant, centum & quinquaginta præsulum sententia damnati sunt, plurimæ Araneorum telæ maxima omnium admiratione in medium populum cecidere, ex quo significatum est eas hęreticorum sordes, Aranearum instar inanes fuisse, eoq; conuentu, solennique iudicio disiectas esse. Fęlix Nolanus cùm à tyranno quæreretur ad necem, fugiens in angusto duorum parietum interuallo se occultauit, qui aditus cùm repentè Aranearum telis prætextus visus esset, nemini recentis latebræ suspitionem reliquit, atq; ita ereptus è periculo est, vt tradit Paulinus Nolanus, & Ado Treuirensis, & Beda in vita dicti sancti Felicis. Felices, inquit, fęlicissimæq; Aranearum tela Felici fuere, serarumque ferrearum vim habuere, & custodium, & solertiam tenuere. At vbi diuinum absit auxilium, nec ferreæ serræ nec muri ferrei hominem includunt, sed produnt, vti contigit Cn. Plotio ciui Romano latenti in regione Salernitana, cùm nec seruis tortis aperiri posset, vbi lateret, solo tamen odore ipse deprehensus est.

Aranea cęlitus cadentia.

Fęlix Nolanus, vt seruatus.

EPIGRAMMATA.

ELegantissimum Ad ἤλου epigramma de Cicada, tela Araneæ capta & liberata.

Λεπτὸν ὑφηναμένα ῥάδινοῖς ὑπο ποσσὶν ἀράχνης,
Τέττιγα σχολιαῖς ἔνδον ἐχέσχε πάγαις
Ἀλλ' ὁ μὲν λεπταῖσιν ὑπαιάζοντα ποδάγραις,
Τὸν φιλαοίδον ἰδὼν παῖδα, παριστρόχασε.
Λύσας δ' ἐκ βροχίδων, ἀπεκάθισα, καὶ τὸ δ' ἔλεξα,
Σώζε μεσείῳ φθεγγόμενος κελάδῳ.

ὑπαιάζοντα, lamentantem. ποδάγραις, pedicis seu laqueis, quibus pedes implicantur. φιλαοίδον, amicum cantilenæ. Aliud Lucillij de Cheremone in aërem sublato, sed Aranearum telis affixè adherente.

Ἀρθεὶς ἐκ ἄυρης λεπτῆς, ἐποτᾶτο δι' ἄιθρης,
χαιράιμων ἀχύρῳ πολλὸν ἐλαφρότερος.
Καὶ τάχ' ἂν ἐρροίζοιτο δι' ἀιθέρος, εἰ μὴ ἀράχνη
Τὰς ποδὰς ἐμβλιχθεὶς, ὕπτιος ἐκρέματο.
Ἀυτὰρ δὴ νύκτας τε, καὶ ἤματα πένθε κρεμαθεὶς
Ἐκταῖος κατέβη νήματι τῆς ἀράχνης.

Hoc Latinũ fecit ille, qui in Græca epigrammata annotationes conscripsit, in hunc modum: E

Cheremon tenui sublatus in aëra vento,
Vincebat paleas tunc leuitate volans.
Et penetrauisset nubes, sed stamine Arachnes
Captus, de summo triste pependit onus.
Quinq; miser, durans sic pensilis ille diebus
Cum tela sexto decidit ille die.

Sequitur ibidem subinde aliud Nicarchi, quod idem ille propter venustatem transtulit, sed adiectis nonnullis, quæ in Græco non sunt: quòd etiam summos poëtas sæpenumero factitare video.

Tres graciles ineuut tenui de corpore pugnam,
Quis magis ipsorum sit leuiore leuis.
Hermon ergo artem cupiens ostendere magnam,
Traxit per plenum membra foramen acus.
At Demas modica progressus, & ipsa cauerna
Astitit ad telam nentis Araneoli. F
Quem propere implicitum suspendit Aranea, tanquam
Demas non homo, sed paruula Musca foret.
Mox hic Sosipater, sertis me cingite, clamat:
Si videor, vincor, sum nisi ventus ego.

Aliud Lucillij:

Βουλόμενος ποθ' ὁ λεπτὸς ἀπάγξασθαι διόφαντος,
Νῆμα λαβὼν ἀράχνης, αὐτὸν ἀπηγχόνισεν.
Inuisam Diophon quarens abrumpere vitam
Implicuit collo stamen Arancoli.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *lib.2.c.68.* ARANEVS quẽ Holcum, & Lycon vocant, inquit Dioscorides, [a] subactus cum splenio & linteo illitus, prolatusq; vtrisq; temporibus, aut fronti, tertianos circuitus persanat. Quo loco Marcellus posteriores id probasse negat: siquidem Paulus Ægineta de Araneis his agens, omnẽ huius remedij veritatem & fidem in hunc scriptorem reiecit, dicens Araneum in emplastrum emollitum frontiq; & temporibus impositum tertianarum febriũ circuitus finire testatum esse Dioscoridem. Sequitur deinde Dioscorides inquiens: Araneũ qui candidam, tenuem, densamq; telam orditur, in aluta ligatum & lacerto appensum, quartanis circuitibus mederi narrãt: decoctus ex rosaceo & infusus, aurium doloribus auxiliatur. Quæ [b] *lib.30.11. & li.29.6.* remedia etiam habet Plinius. [b] Et in tertianis, inquit, fiat potestas experiendi, quoniã miseria spei delectat, anne Aranei, quem Lycon vocant, tela cum ipso specu toto resina certaque imposita vtrisq; temporibus, & fronti prosit: aut ipse calamo adalligatus qualiter & alijs febribus prodesse traditur. Alius locus est: Est item quædam Aranea longa & candida, tenues habens pedes, quę si contrita fuerit, in veteri oliuarum oleo, albuginem soluit oculorũ. Item: Aranei sanies cum rosaceo, aut per se in lana, vel cũ croco, auribus prodest. Qui Lycos appel- [c] *lib.30.c.6.* latur, laudatur ab eodẽ Plinio [c] ad reijcientes sanguinẽ. Scribit item ex Araneis qui Phalãgia dicũtur tricenos vermiculos parere, vnde existimatur, gestare Araneã inclusam pyxide quasi fœcunditatis exemplo prodesse sterilibus, & fieri fœcundas: vnde sunt qui illud Iuuenalis: [d] *Satyr.2.*

Natura indulget, steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest in pyxide condita Lyda,

intelligi velint de Aranea. Arachne enim puella in Araneam conuersa, Lydia fuit, vt pòst dicemus. Sed cùm contrà videatur sentire idem Plinius [e] ex authoritate Cœcilij, vbi sic scribit: Tertium genus est, eodem Phalangij nomine Araneus, lanuginosus, grandissimo capite quo dissecto inueniri dicuntur intus Vermiculi duo, alligatique mulieribus cerui- [e] *Lib.29.* na pelle ante solis ortum præstare ne concipiant, Ioannes Britannicus quærendum adhuc censet, num de Araneis is locus sit intelligendus. Archigenes [f] apud Galenum valdè probat Vermiculos illos quos pariunt ouo similes, vnguento nardino dilutos, ad dentium dolorem. De Araneis Muscarijs hoc lego apud Plinium: [g] Aranei Muscarij telæ, & præcipuè spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora, ita vt à puero impube, & capiatur, & imponatur, nec is triduo se ostendat ei cui medeatur, neue alteru- [f] *Lib.5. secundum locos.* [g] *li.29.c.6.*

ter pe-

A ter pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione Araneus cādidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. Sed is etiam cui crassissimum textum est, in contignationibus ferè, ad alligatus panno epiphoras sanare traditur, vt ibidem tradit Plinius. Galenus verò medicinas ex Araneis omisit, velut friuolas, ac quasi superstitiosas: telæ earum tamen meminit ad summæ cutis vulnera siue vlcera imponendæ: quod remedium etiam vulgò notissimi vsus est, vbi quis se cultro vel leuissimè sauciauerit. Tela autem Aranei præsertim candida, & pura constipandi vim habet, item refrigerandi. Recentibus vulneribus imposita, à sanie ea præseruat: maculas adhuc recentes abstergit: Plagam recentem sanat, ibique inflammationem, vt scribunt Dioscorides, & Plinius, fieri prohibet, quæ vulnus ad sanitatem peruenire non permittit. Admixta quibusdam vnguentis, & temporibus imposita febres curat. Cum oleo instillata in aurem, dolorem eius sedat, teste Auicenna. Telæ inuoluta, & è cordis ac stomachi regione applicata, tertianas, & tremorem cordis sanat. Tracto capite ex oleo, & aceto imposita non nisi sanato vulnere abscedit: quod remedium laudauit quoq; Serenus:

Sin verò caput infestus collisérit ictus
B *Ex oleo nectí vestis debebit Arachnes*
Nescíet hæc illinc, nisi cùm sanarit, abire.

Ægyptij medicamētum parant referente Prospero Alpino [h] ex multis Araneis vnà cum suis telis contusis ad modum linimenti cum oleo rosaceo mistis, vel Araneas ipsas in oleo prædicto incoquunt, quo calido carpum ambarum manuum inungunt. Cantharides telę Araneārum inuolutę, & quartanario suspensę eum perfectè liberare traduntur. Aëtius [i] ceratum habet ex Araneis, quem qui uolet, adire poterit. Nonnulli Indiæ populi Araneas vorant: maximè Chiribichenses, qui aliàs valdè sunt nauseabundi, vt si quid videāt, quod eis non multum arridet, ad nauseam & vomitum moueantur.

[h] *Lib. 4. de medic. Aegypt.*

[i] *li. 16. c. 68.*

PROVERBIA.

C HABET illud Hesiodi prouerbij speciem.

Ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσσιας ἀράχνια: ideſt.
Vasis eijcias quas nectit Aranea telas.

Sic enim significant inanitatem, & inopiam etiam hodie. Ad eundem modum Catullus.

—— Nam tui Catulli
Plenus sacculus est Aranearum

Quo dicto nunc nihil est vulgo vulgatius. *Et se fingit, velut Araneus.* Prouerbialis videtur & illa collatio, Aranei ex sese texentis telas, & hominis ex seipso comminiscentis mendacia. Qui sequuntur prouerbiales Senarij in eos sunt, qui malum sibi ipsis cudūt, molientes quod in suum postea vertatur incommodum aut exitium:

Ἀγνοεῖ δ' ἀράχνη παῖδας ὡς παιδεύεται,
Θρέψασα γὰρ τὸ θνητὸν πρὸς τῶν φιλτάτων,
Aranea prolem nescit, vt suam educet,
Quas namq; eduxit, mortis illi causa sunt.

Aranea enim fœtus suos in suam ipsius pernitiem parit, & educat. Ἰσὸς ἀράχνης, ideſt, Araneæ tela, pro re friuola, & parui momenti, prouerbialiter accipitur apud Theodoretum Cyri episcopum [a] τὸν ὑπ' αὐτῶν πλεκόμενον κατηγορίαν, ἰσὸν ἀράχνης ἀποδείξομεν. ideſt: accusationem ab illis contextam, Araneæ telam esse ostendamus, hoc est, nihilo fortiorem quàm sit cassis Araneæ, inualidam nimirum, & inanibus argumentis confutam. Futiles ergo rationes, & infirmas ἰσὸς ἀράχνης, ideſt, Araneę casses vocabimus appositè, quòd eos quidquid illiabitur, facilè discindat. Proclus Constantinopolitanus episcopus πλέκοντες συλλογισμοὺς ἀράχνης ἀθυτοτέρους: ideſt, Texentes syllogismos Aranearum telis fragiliores: & iterum: ὀυτως ἰσὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν οἱ ταῦτα λέγοντες, ideſt, Qui ista dictitant, reuera telam Araneæ texunt. Nazianzenus in carminibus:

D [a] *Lib. 6. de Prouid.*

Ἰσὸν ἀραχναίοις νήμασιν ἄισιν ἔχειν: ideſt,
Ducere Arachneis staminibus simílem.

Thales quoq; Soloni legum latori dixisse memoratur, vt retulimus antea, vanam operam ab illo insumi, ὅτι τοῖς ἀράχνιοις νήμασιν εἰσὶν ὅμοιοι οἱ νόμοι, &c. quoniam Araneę cassibus similes essent leges, quòd à potētioribus soluantur. Huc respexisse quoq; videtur Ouidius dū canit:

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu quæ valuere, ruunt.

[b] *In Charonte.* Disertiùs Mercurius apud Lucianum [b] ad Charontem: Quod si aciẽ, inquit, intenderis, conspicies in alto, & Parcas ipsas expenso singulis adnere tenuia quædam fila, quibus vniuersum mortalium genus subnixum dependet. Videre quasi quosdam Araneorum nexus ab ipsis fusis in singulis demissis? Respondet Charon. Equidem filum vt plurimùm admodum tenue ac fragile cuique è sublimi innexum video, hoc quidem illi, illud verò alij. In Psalmo 89. quoq; habemus: Anni nostri sicut Aranea meditabuntur. Equidem adeo subito dies nostri consummuntur, vt anni nostri quibus hîc viuimus, reputari possint quasi quædam tela Aranei, res maximè fragilis, quæ leui tactu mox disrumpitur. Hinc præterea Aranearum filis, quid ligare dicimus, quod omni subitaneæ ruinæ obnoxium est: Vtitur eo tanquam adagio D. Basilius in epistola ad Amphilochum: Antistitem autem ad aliquantum temporis ab officij ac ministerij suspensione puniuit, dicens quod antistibus quidem licet pœnas canonicas augere & diminuere: Aranearum autem filis ligare, quæ debent tribus rudentibus alligari, non concessum est. Τὰ ἀράχνια ὑφάινειν Aranearũ telas texere. Est in re friuola nulliusque frugis infinitum atq; anxium capere laborem, Refertur prouerbij vice à Diuo Basilio in initio enarrationis Hexameron, & in commẽto in quintum Esaiæ, vbi eos qui per immodicam mollitiem totos se dederunt delicijs præter ientaculum, prãdium & cœnam siue continuè, aut certè in eos qui diebus hilaritatis, & lætitiæ, puta nuptiarum aut conuiuiorum accuratius conquirunt, & adhibent tibias, citharas, & tripudia saltationesq;, dixit telam ordiri Arachnæam, quasi ad stamen quoddam, inquit sedeant, si manus suas fidibus citharæ in ordinem redactis admouent: & centrum citharæ quasi radium textoris huc illuc crebrius transferendo, ne lineam quidem demum ostẽdunt rectæ actionis. Vtitur eodem prouerbio Diuus [c] Ambrosius his verbis: Vana & inania non sequamur, ne telam Araneæ texere iudicemur, eò quòd peccata nullam perpetuitatis possunt habere substantiam. Vnde cùm videris studere facultatibus amplificandis cumulandis potestatibus, affectando decori, dices illud Esaiæ 59. Telam Araneæ texũt isti quæ diuturna esse non potest, sed cito scinditur atq; opus eius omne dissoluitur. Non enim supra solidum aliquod firmamentum locatur, sed in vacuo suspenditur. Nihil laxum, nihil molle verum Christi militem decet. Ecce enim qui *mollibus* vestiuntur, in domibus regum sunt. Arguti sibi & industrij omnes auari videntur. Quid argutius, quid solicitius Aranea? quæ operi suo diebus atque noctibus intendit, nec vllo sumptu, vllaq; impensa conficit vestimentum, sed vanum est omne, quod fecerit. Sic homo omnis est qui opus suum supra Christi non constituit fundamentum. Vanè diebus, & noctibus, & ipse turbatur: cùm eum plerumq; Araneæ modò etiam in ipso suę improbitatis molimine operis sui ruina conuoluat. Hæc D. Ambrosius. Telas itaque Aranearum texere dicitur, qui sine modo laborat, & parum proficit, vt rei minimi momenti vacans ritu Araneolæ, quæ vt Muscas capiat, telas anxiè texit, ita tamen tenues, vti etiam leuissimo venti flatu frangantur. Vsurpatur loco prouerbij ab Esaia, vt dixi, dicente: Cõceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem & oua aspidum ruperunt, & telas Aranearum texuerunt. Notum itaque fuit hoc adagium etiam Hebræis, cùm scilicet magnifici isti sibi blandiuntur, quasi rem arduam inuenerint ac perfecturi sint; deinde in spongiam exeunt omnia; siue dum friuola strenuè sectantur, in quo ferè sensu hoc quoq; legimus apud [d] Ludouicum Ariostum.

Temporis nostri fragilitas.

Aranearũ telas texere.

[c] *In tract. super Ps. 38.*

[d] *Cant. 18. 43.*

I nimici faranno opra di ragni
Se non manchiamo noi del dover nostro.

APOLOGVS.

Podagræ, & Araneæ.

PODAGRÆ, & Araneæ apologum à Cęl. Secundo Curione in suo Araneo confictum hîc libuit ascribere. Araneæ olim peregrè proficiscenti se podagra comes adiunxit, tametsi passibus ambiguis admodum ægrè illam sequeretur, iam diei vnius itinere confecto, constitutum inter eos est, vt diuersum hospitem vtraq; experiretur: ac Aranea oppidum ingressa, veteris adhuc memor hospitij, in opulenti cuiusdam spatiosas ędes diuertit, vbi statim incipit sua tapeta, aulæaq; præpandere: adfuere protinus furiæ quædam conuertentes, & quicquid erudita operatione texebat, dissipantes, adeo vt vix oculatas trygodæmonum scopas posset euadere: misera planè quæ in tanta rerum omnium affluentia sola egebat, atq; in tam amplis atrijs ne angulum quidem tutum inueniebat. Podagra verò pedibus capta, cùm

vltra

A vltra progredi nequiret, in primas se eius oppidi casas dedit; vbi nil non miseriarum experiri, apponi cænaturienti panis ater cum olusculo vix sale condito: in potum vappa propinari, nisi è proximo riuo petere mallet, vnde sitim restingueret. Sic igitur accepta, lectum sibi poscit exhiberi. Torus ille pro plumea culcitra, stramine plenus ostenditur. In eo suspirans & gemebunda, se vtcumq; componit. Sed ô quàm malè membris mollibus, & delicatis, cùm tam horridis stragulis, tam duris & barbaris villis conuenit. Orto igitur augusto illo sidere, quod omnia patefacit, Aranea & podagra, rursus conuenerunt: & prior Aranea magnoperè de diuitis illius barbarie conquesta est: Podagra contra de hospitis sui egestate, duroq; victu multa commemorat, Irum eum appellans. Aranea commonstrat liuidas vibices, quas senticosa fulcra ten ellæ cuticulæ impresserant. Qua de re posteaquam maturè deliberatum inter ipsas fuit, in hanc pedibus sententiam iuerunt, vt Aranea deinceps pauperum tabernas & tuguria; Podagra verò diuitum aulas regumq; turres incoleret. Itaq; Podagra instituti nequaquam immemor, pedetentim numosi cuiuspiam domum ingressa, ad obesuli pedes procubuit, quam vbi conspexit hospes humanissimus, Dij boni, qua lenitate, quibus nominibus excepit? Substernuntur olorinæ culcitræ, puluinis, toralibusq; Milesijs
B cubilium fulcra replentur, feruet culina, omnes sunt in officio ministri, qui dapibus mensas onerent (vt poëtæ verbis vtar) & pocula ponant. Huc capi pingues, atq; altiles phasiani, pauones, coturnices, turtures, ficedulæ, & aues illæ quæ binis superbiunt cordibus, conuolant: rhombos, scaros, silurosq; prætereo. Lucrina item conchilia, Abidena ostrea, & quicquid mare lautum & delicatum mittit. Huc vina candida, nigra, purpurea, rubella, dulcia, tenera, austera, Cecuba, Falerna, Chia, Cretica plenis crateris infunduntur. Taceo mensas secundas à Tarentinis allatas. In summa nihil deliciarum, nihil cupediarum ac voluptatum non exhauritur, vt tam potens dea (est enim Podagra Bacchi Venerisq; filia) cum sororibus suis Chiragra atq; Gonagra, molliter quiescat. At Aranea pauperis domum læta petit, telas orditur, textrinæ manibus & pedibus incumbit, venatur, nullas insidias, nullius iam formidat insultus, (vt dicam breuiter) vacua in aula dominatur: ac ne ergo hospitem ingrata videatur, eum à Podagræ insidijs (est enim bellua illa admodum insidiosa, vt quæ nomen non raro mentiatur, humiq; serpat) securum tutumq; reddit. Si quando tamen Aranea nihil agente, seu calida seu frigida in ædes irrepserit, haud diu potest cum Aranea consistere:
C non igitur mirentur diuites ociosi, si varijs ac hoc vno morbo affecti sæpe decumbunt, cùm nec medicum, nec vera medicamenta admittere velint, laborem, industriam, frugalitatem. Eundem apologum est legere apud Petrarcham in epistolis epist. 39.

FABVLA.

ARACHNE puella Lydia, Idmonis filia, lanificij peritissima, adeo vt [a] Plinius linum & retia primam omnium inuenisse tradat, quanquam eius vsum apud Hebræorum antiquissimos multò antè fuisse comperimus. Alij à Minerua nendi omne, suendi, texendiq; artificium edoctam eam fingunt, ijsq; dotibus cùm superbiret, negasse se aliquid à Minerua didicisse, & quod intolerabile erat, eò processisse arrogantiæ, vt deæ illi se non vereretur æquare, eamq; in certamẽ vocare, quare indignata Minerua, virgine acriter obiurgata opus miris imaginibus intertextum ac varium radio discidit; quod cùm virgo ægerrimè ferret, laqueo vitam finire cupientem, miserata Pallas non quidem statim eam moriri voluit, sed ita tenuissimo funiculo pendentem in Araneam transformari,

[a] *Lib. 7.* Lini inuentio.

D

Atq; ita viue quidem, pende tamen improba, dixit
Lexq; eadem pœna, ne sis secura futuri
Dicta tuo generi serisq; nepotibus esto.

Quam fabulam qui exactiùs volet, adibit [b] Ouidium, qui diligentissimè eam conscripsit, licet paulò aliter. Scribunt præterea Græci [c] Cælio Rhodogino referente fuisse in Attica Phalanga quendam, cui foret Arachne soror. Cùm verò ab Minerua hoplomachiam perdidicisset Phalanx, & telæ artificium Arachne, matrimonio se inuicem obstrinxere, indignata dea in reptile genus vtrumq; deformauit, quo ab suo fœtu deuoratur. Cæterùm Zenodotus de ortu serpentum agens fabulam aliter tradidit. Inquit enim fuisse hominem in Attica regione nomine Phalangem, qui sororem habuit nuncupatam Arachnen: sed Phalanx, vbi adoleuisset, artem militarem à Pallade doctus fuisse dicitur, cùm Arachne soror omnia illa diligenter didicisset, quæ spectant ad telę conficiendæ, & ad suendi artificium. At enim

[b] *Lib. 6. Metam.*
[c] *Lib. 7 lect. Ant. ca. 16.*

cùm

cùm Phalãx cum ſorore rem habuiſſet, fama eſt ita facti turpitudine commotam eſſe deam, E
tamq; grauiter facinus tuliſse, vt ambos in ſerpentes verterit. Arachne cùm eſſet grauida ex
fratre, iuſsa eſt ex Pallade nõ ſine maximo vitæ diſcrimine parere, quare à filijs corroſa fuit,
quod etiam cæteris eiuſdem generis dicitur poſtmodum accidiſse.

DE MVLTIPEDIS. ET PRIMVM DE ONISCO SIVE ASELLO. Cap. XIII.

NEMO hactenus, quantum videre mihi licuit, tria diuerſiſſima terreſtria Inſecta multipeda, Oniſcum ſcilicet, Iulum & Scolopendram, rectè diſtinxit: ſed è contrario omnes ferè recentiores, quin ipſe quoq; Plinius inuicem turpiter confuderunt. Millepedæ (ὄνοι: ſed inſcribitur caput περὶ κυβαρίδων) F
[a] Li. 2. c. 37. inquit [a] Dioſcorides interprete Ruellio, quæ ſub aquario vaſe ſtabulantur, „ animalia ſunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in „ orbem. Sed Plinius videns hæc omnia Iulo etiam conuenire, (hunc enim intelligit, quamuis non nominet) Millepeda, inquit, ab alijs Centipeda, aut Multipeda dicta, animal eſt è ver- „ mibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens ſe, Oniſcon Græ- „ ci vocant, alij Tylon &c. Quod verò Iulum intelligat, conſtat ex ſubſequentibus: Illam quę „ nõn arcuatur, ſepa (hoc quoq; falſum eſt) alij Scolopendram minorem pernitioſamq; &c. „
[b] Lib. 20. cap. 3. Item clariùs [b] antè dixerat folia peponum ſanare morſus Millepedæ Spea (lego Sepa) Græ- „ ci vocant, oblongam, piloſis pedibus, pecori præcipuè nociuam. Marcellus Virgilius in ſuo ad Dioſcoridis locum, commento, Millepedas in aquoſis & humidis potiùs, quàm ſub ſitulis vertit, Paulum Æginetam & rem ipſam ſecutus: Frequentiores enim in humidis, quàm ſub aquarijs vaſculis inueniuntur, & Dioſcorides non ὑπὸ τὰς ὑδρίας, quod eſt ſub hydrijs, ſed ὑπὸ τὰς ὑδρίας, quod eſt, vbi hauritur & tractatur aqua, inueniri & agere Multipedas has dixit. Quod & [c] Theophraſtus ſcripſit his verbis: Serpentes, Lacertæ & ſimilia, quod „
[c] Lib. 4. de hiſt. plã. c. 4. ſine potu viuere poſſunt, nulli dubiũ eſt. Afros hæc Onum (ſic Latinè vertit Gaza) mandere G affirmare aiunt, qui apud nos Vermis quidam multipes (aterq; de ſuo addidit Gaza, ſed „ Onus ater non eſt) gignitur, ſeſe in orbes conuoluens: hunc autem locis illis multum ad- „ modum naſci, naturaq; eſse humidum narrant, rore verò partem carentem pluuia, ſemper „
[d] Li. 5. Hiſt. cap. 31. abundare. Meminit iſtius præterea, animalis [d] Ariſtoteles, quo loco de Pediculis animalium agit, quos in piſcibus ſimiles Multipedis his eſſe dixit præterquam in cauda, quam illi latiorem habent; vocauitq; ὄνους πολυπόδας, id eſt, multipedes Aſellos, quoniam ὄνος, id eſt, Aſelli nomen hoc commune vagumq; per multa animalium in Græcis ſit; nam & in quadrupedum genere, piſcium & Locuſtarum Aſelli nomine aliquid indicatur; quam ob cauſam multipedes ille adiecit, idq; animaduertentes Latini veteres à pedum numero Multipedas eos vocauerunt. Galenus ὀνίσκους vocat, & apud ſuos κυάμους vocari tradit, & ipſos omnino euidenter depingit his verbis: Aſelli animalia ſunt, quæ in globum ſe ipſa contrahunt. „ Eos appellãt quidam apud nos fabas, quoniam eſculentis fabis ſimiles plurimos videre da- „ tur naſcentes ſub hydrijs, quibus rurales aquam de fontibus portant, ipſasq; prope focum „ collocant: Idem Galenus pluries Aſellorum horum meminit, ac ſemper ſub hydrijs naſci addit, vt Dioſcoridem ſecutus videatur, ſed notandum Galeni interpretem, quotieſcunq; H Galenus Oniſcos nominat, Latinis Millepedas dici, de ſuo adiungere; hoc enim nuſibi in Græco contextu eſt. A quo interprete deceptus And. Matthiolus miratur, cur Plinius Millepedam animal è Vermibus piloſum multis pedibus arcuatim repens vocet, nimirum Iulum, cum quo Oniſcum, vt dixi, turpiter confudit. Marcellus Virgilius ait ὄνους Græcis à Liuido corporis colore quaſi aſinos vocari: ſed quid ſi addamus inceſſum, nã cùm pluribus inſtructi ſint pedibus, tardo tamen procedunt gradu. Dioſcoridi, vt dixi etiam Κυβαρίδες vocantur, Scribonio Largo καταχίδιοι ὄνοι, Marcello Empyrico Cutiones, Italis Porcelletti quaſi Porcelli à totius corporis ſpecie (vnde recentiores Latini etiam Porcelliones vocarunt:) Germanis Kellereſel, quaſi Aſelli cellariorum, (quòd vbiq; in locis humectis, maximè cellariorum parietibus & feneſtris pluuia tempeſtate mãdefactis proueniant.) item Holtzuuentle: Belgis Piſſebedde; Gallis Cloporte, Cloſeporte, Porcelet, Anglice Cheſelippe.

Etymum.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

Ὄνοι, inquit [a] Dioscorides, ex vino poti difficili vrinæ & regio morbo auxiliantur. Eosdem illini anginis vtilissimum est cum melle. Triti & in cortice mali Punici calfacti, doloribus aurium, addito rosacco conuenienter instillatur. Sic Dioscorides. [b] Plinius quoq; Oniscum bibisse prodesse scribit vrinæ, & pòst: in vini hemina morbo regio resistere. Galeno etiam Oniſci non vno in loco, & non vnum ad morbum celebrantur: tertio de compositione medicamentorum ad cephalalgiam, siue diuturnos capitis dolores, ibidemq; à Seuero scribit trito cum vnguentis vlceratis auribus infundi. Et in sexto: quidam, inquit, agens de ijs remedijs quæ Archigenes ad gurgulliones inflammatos scripsit, eos in potu exhibent, aut delingendos dant, aut dolentibus aut affectis partibus illinunt, & valdè se iuuari testantur. In octauo verò ait Asclepiadem eorum meminisse inter ea, quæ ad dyspnoicos

B conscripsit, vt qui attenuatoriam vim habeant, verùm quo consilio ad vsum ipsorum perue nerit, haberi se negat. Postremò libro de medicinis facilè parabilibus Oniscos inquit tritos, ex mulso potos regio morbo liberare. [c] Plinius Multipedam ad inflammatos gurgulliones etiam commendat, quod pertinet ad Oniscum, vt ex Galeno patuit, & quamuis paulò infrà Millepedam anginis illini efficacissimum putari dicat, tamen vetus codex legit Multipeda, vel saltem ad Onum id quoq; referendum; nam Millepeda exitialis ac pernitiosa est.

[a] *Lib.* 2. *cap.* 37.

[b] *Lib.* 30. *cap.* 8. 11.

[c] *Lib.* 30. *cap.* 4.

DE IVLO. Cap. XIV.

AEQVIVOCA: SYNONYMA:

C Ἶουλος Græcis, & Latinis Iulus multa significat. Ἶουλος in primis est manipulorum collectorum fascis: Scholiastes [a] Apollonij, οὖλος καὶ Ἶουλος, ἡ ἐκ τῶν δραγμάτων συναγομένη δέσμη. καὶ ὀυλῶ ἡ Δημήτηρ. Itidem [b] Athenæus ex Semo Delio Περὶ παιάνων, τὰ δράγματα τῶν κριθῶν αὐτὰ καθ' αὑτὰ προσηγόρευον ἀμάλας. συναθροισθέντα δὲ, καὶ ἐκ πολλῶν μίαν γενόμενα δέσμην, ὄυλας καὶ ὒλας. καὶ τὸν Δημητρα, ὅτε μὲν χλόην, ὅτε δὲ ἴουλον. Et ibidem ὑπὸ τῶν ὄυν τῆς Δήμητρος τὰς τε καρπὰς καὶ τὰς ὕμνους τὰς εἰς τὸν Θεὸν, ὄυλας καλοῦσι καὶ ὒλους. Δημήτρουλοι καὶ καλλίουλοι. πλῆσον ὄυλον, ὄυλον ἴσα, ἴουλον ἴσα. Quibus postremis verbis Cereri acclamabatur in hymnis in eam compositis, vt testatur Eustathius, dum ait: Δήμητρος ἴουλοι καὶ συνθέτως Δημητρίουλοι, ὕμνοι εἰς Δήμητραν, οἱ καὶ καλλίουλοι. καὶ ἐπιφώνημα ἐμμελὲς τὸ, πλῆσον ὄυλον ὄυλον ἴσα, ἴουλον ἴσα. id est, plurimos manipulorum collectorum fasces. Ibi tamen Eustathius ὄυλον exponit σωρηλατὸν, siue συνεσραμμένον. Significat igitur ὄυλος siue ἴουλος non solùm fasciculorum hordei congestorum fasciculum, sed etiam hymnum, qui in Cererem concinebatur, (teste etiam [c] Pollucc) qui alio nomine compositio dicebatur Δημήτρουλος siue Δημητρίουλος & καλλίουλος. Ipsa autem Ceres vocabatur Οὐλὼ, siue ἰουλὼ, quòd huiusmodi fasciculos rusticis largiretur. Sed notat ibidem Athenæus ἴουλον dici τὴν τῶν παλασιούργων ᾠδὴν, cantilenam earum quæ lanam tractabant: qua significatione citatur ex

D hymno Eratosth. in Mercurium. Rursum idem Athenæus idem paulò post verba citata, αἱ δὲ ἴουλοι καλούμεναι ᾠδαὶ Δήμητρι καὶ περσεφόνῃ πρέπουσι. Ἶουλος aliàs item est prima illa lanugo quæ ex puberum genis efflorescit. [d] Homerus.

— πρὶν σφῶϊν ὑπὸ κροτάφοισιν ἴουλος
Ἀνθῆσαι, πυκάσαι τε γένυς ἐξανθέϊ λάχνῃ.

Habent & Auellanæ, multæq; aliæ arbores suos Iulos, ἴουλος, id est, villos callo compactili, vt [e] Gaza interpretatur apud Theophrastum, imitatus [f] Plinium, qui ita scribit. Ferunt & Auellanæ iulos compactili callo, ad nihil vtiles. Suidæ ἴουλος est τὸ ἐπὶ τοῖς καρυώαις ἄνθος. Numenius apud Athenæum ἴουλος vocat Intestina terræ, testante eodem Athenæo:

— Τοὶ μὲν ἴουλοι
Κέκληνται μέλαινες γαιηφάγοι ἔντερα γαίης.

Quem tamen locum annotans Eustathius non omnia terræ intestina author est dici ἴουλους: sed eos tantùm, qui numero pedum sunt insignes. Adhæc Intestina terræ nigra non sunt. Et

Theon

Iuli varia significata.

[a] *Lib.* 1.

[b] *Lib.* 14.

[c] *Lib.* 1.

[d] *Odyss.* Λ.

[e] *Li.* 3. *Hist. plant. ca.* 7.

[f] *Lib.* 16. *cap.* 27.

Qui Lumbrici Iuli dicantur.

Theon antiquiſſimus Inteſtina terræ ſic nominari ſcribit, quoniam longitudinis ratione in- E
teſtinorum imaginem præferant, & quia in terræ viſuntur profunditate, nimirum cum Lumbricis. Hinc de eis ait in prognoſticis:

—— καὶ πλαζόμενοι σκώληκες
Κῆποι, τὰς καλέουσι μελαίνης ἔντερα γαίης.

Eſt autem eidem Theoni ὁ Ἴουλος σκώληξ πολύπους. μυρίοις γὰρ ποσὶ χρώμενος, ὅμοιος ταῖς »
Ἑκολοπένδραις. hoc eſt, Iulus Vermis eſt multipes: millepedibus vtens: ſimilis Scolopen- »
Iuli & Scolopendræ differentię. dris: nimirum numero & hirſutie pedum: alioqui diſſimilis: nam Iulus niger eſt, & rotun- »
dus, cùm Scolopendra corpore ſit plano, & flaui coloris. Nonnulli teſtante eodem Theone Scolopendras Iulos vocant. At non ſolummodo cum Scolopendra perperam & terræ Inteſtinis confunditur Iulus, ſed cum Oniſco etiam, quemadmodum præcedenti capite Plinium feciſſe diximus. Oniſcum Phocion quoq; Iulum dici credidit. Ἴουλος, inquit Heſychius, ὄζ ζῶον πολύπουν, ὅπερ ἡμῖς λέγομεν ὀνόν. Τινὲς δὲ καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς ὑδρίαις γινόμενον πολύποδα καὶ συσπεφόμενον, ἴουλον καλοῦσι: quaſi verò Multipeda quæ ſub hydrijs ſtabulatur, diuerſa eſſet ab Ono ſine Aſello. Eadem tamen apud Suidam leguntur: cui inter rectiùs Ἴουλος ὁ ἐν ταῖς ἀμπέλοις σκώληξ πολύπους, id eſt, Vermis in vitibus multipes: vnde fortè Iacobus Dale- F
Dalecham pij error. champius in ſuis in Plinium annotatis Iulum putat Columellæ Erucam hirſutã dici, quæ olera, & vites rodit, ſed meo iudicio fallitur, glaber enim Iulus eſt, cùm multæ dentur Erucæ hirſutæ, quæ longè maiorem, quàm Iuli vitibus afferunt detrimentum. § Nicander, qui morſum
§ In theriacis. eius venenoſum eſſe teſtatur, Iulum cum Veſpa eodem carmine nominat: vbi Scholiaſtes Iulum ait eſſe Veſpæ ſpeciem, aut Vermem, qui Μυριόπους, hoc eſt Millepeda vocatur, atq; ita vocaſſe videtur Plinius: Millepeda, inquit, ab alijs Centipeda (Ruſtici quoque hodie Centopie quaſi Centipedam dicunt) aut multipeda dicta, animal eſt è Vermibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens tactuq; contrahens ſe, Oniſcum Græci &c. Quod
h Li. 23. c. 1. verò Iulum Multipedam vocet, ego facilè colligo, quod h alibi acetum contra venenoſum Millepedæ morſum celebret: Oniſcus enim venenoſus neutiquam eſt, vti ex ſuperioribus quilibet optimè iudicare poteſt: nec rectè Iacobus Dalechampius eum Plinij locum de Scolopendra intelligendum eſſe contendit: nam Plinius præcedenti regula idem acetum contra ictus Scolopendrarum, nimirum terreſtrium & marinarum, prædicauerat. Cardanus Iulidem vocat, ſed id piſcis nomen eſt, de quo ſuo loco. A Iulo Ἰουλόπεζος à Lycophrone
Iulis. dicitur nauis, quæ multis remis agitur, vt Iulus multis pedibus graditur. Euſtathius verò G
exponit μακραὶ τῶν ἰλλοις ἐοικυῖαι, id eſt, σκώληξι ποδωτοις. & Ἰουλωδὴς, Iulos polypodas referens, qui eſt ex genere Iulorum polypodum. dicitur eſſe Inſecti genus apud Ariſtotelem.
Iuli forma. Eſt verò Iulus Inſectum, terræ inteſtino, niſi polypes eſſet ſimillimum, totum vnicolor, atrum, aureis vndiq; zonis ſiue annulis refertum, innumerabiles penè obtinens pedes. i Car-
i Lib. 7. de Var. re. c. 28 danus quadraginta quatuor pedes habere ſcribit, cùm nulla, (inquit) animalia terreſtria »
alium magnum numerum pedum ſortita ſint, neq; viginti aut triginta; ſed Araneo aut Scor- »
pioni maximus pedum numerus aſcribitur à Iulide, qui tamen decem pedes non excedunt. »
Cauſa huius eſt, quod pedes ad perfectionem animalis attinent: ideo quanto pauciores, eò »
abſolutiores & firmiores: ob id homini duo tantum, quadrupedibus quatuor ob notas to- »
tidem. Sed vt pedeſtria perfectiſſima, vt animalia quæ ſunt bipeda, vltra hunc numerum, »
quo plures ſunt pedes, eo imperfectiora vt Aranei & Scorpiones inter terreſtria, polypi & »
cancri inter aquatica, & huiuſmodi generis. Ob id neq; molle neq; cruſtatum vllum ſonum »
Iulus cur tot pedes habeat. edit; quoniam à perfectione multum abſunt. Iulis autem tot pedes habet, quia proxima eſt »
naturæ Vermium, atq; media inter pedeſtria & Vermes. Proxima enim ſunt pedibus care- »
re, & numeroſos habere; quod ſint imperfectiſſimi. Vnde videmus nonnullis Vermium ge- H
neribus, quaſi toto ventre veſtigia pedum ſubeſſe. Hæc itaq; Cardanus: qui antea quoque cur diuiſum hoc animal, viuat, ſcripſerat: vbi oſtenderat, principium & terminum, in quo partes quæ mouentur, copulantur, indiuiduum eſſe, & ſolùm in his quæ quatuor ſignis mouentur: Quæ ergo, inquit, motus ſuos in vnum principium non referunt, diuiſa viuunt, velut Iulis, qui quadraginta quatuor pedes habet, nam ex terreſtribus nullum plures habet. Hoc ergo ſi diuidatur, ambæ partes ad anteriora tendunt: quia hoc animal quaſi ex pluribus eſt compoſitum. Dion Chryſoſtomus Iulis negocia comparauit, etenim & illi, inquit, quam plurimos pedes habentes, tardiſſimi ſunt inter reptilia. Iuli icon pòſt dabitur inter Scolopendras.

A

DE SCOLOPENDRA TERRESTRI. Cap. XV.

SYNONYMA.

SCOLOPENDRAM terrestrem, quòd non aliter ac Iulus millepeda sit, à nonnullis cum Iulo, quem Millepedam Plinij esse diximus, confunditur, ab alijs cùm hirsutis Erucis, quæ & ipsæ plurimis pedibus præditæ sunt, à Plinio etiam cum Sepe, quę è genere est Lacertarum quatuor pedibus adeo exiguis, vt ijs prope carere videatur. Illam autem, inquit [a] Plinius (cùm de Millepeda dixisset) quæ non arcuatur, Sepa Græci vocant, alij Scolopendram minorem, pernitiosamq;. [b] Alibi quoq; loquens de folijs peponum, ait ea morsibus mederi Millepedæ, quam addit Græcis vocari Spea (lego Sepa: videntur enim transpositæ litteræ, imprimentis vel scribentis culpa) oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipuè nociuam. Quæ sanè descriptio cùm Iulo æquè ac Scolopendræ conueniat, Plinius dupliciter culpandus: vel enim Sepam modò cum Millepeda vel Centipeda, modò cum Scolopendra confudit; vel postremo allato loco Scolopendram cum Millepeda, quas tamen priori loco inuicem distinxerat. Scolopendram [c] Theophrastus Σκολοπίαν vocat. & Σκολόπενδραν dictam volunt Grammatici, quasi ἔχουσαν σκόλοπα ἐν τῇ ἕδρᾳ. Hetrusci teste Matthiolo Centipedas dicunt, Germani Langer Orenmittel, & Belgæ Langen Oorvvormen, quasi Longos Vermes auriũ, cùm Forbicinas vulgò dictas simpliciter, vt suo loco dictum fuit, Oorvvormen, Vermes aurium vocent: Sed Scolopendra ex Forbicinarum tamen genere nequaquam dici potest.

Seps quale animal.

[a] *Lib. 29. cap. 6.*

[b] *Lib. 20. cap. 3.*

B Plinij error.

[c] *Lib. 7. cap. 11.*

Etymum.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

C DVPLEX Scolopendrarum genus est, terrestre vnum, de quo sermo est, marinum alterum, vtrumq; longum Vermem repræsentat, & pedes multos habet & pilosos, vnde cum Millepedis confunduntur, quin & Millepedæ dici queunt. Terrestris modò Scolopendra, diuerso quoq; genere constare videtur. Etenim [a] Dioscorides Scolopendram nominat simpliciter, item aliam Ophioctonem, nimirum quod serpentes occidat. Sed quę ea sit, apud neminem inuenio. Ego præter bina illa genera, nonnulla alia obseruaui, quæ subinde, vbi prius de communi omnibus figura aliquid dixero, depingam. [b] Georgius Agricola, Scolopendra terrestris, inquit, in truncis arborum, aut in lignis supra terram locatis, aut in palis terræ infixis, vnde nomen inuenit, & gignitur & viuit; quibus amotis aut commotis egreditur, aliàs plerumq; solet latere. Pennis caret, sed plurimos habet pedes, quocirca eam ex Latinis alij Multipedam, alij Centipedam, alij Millepedam vocarunt: si quando repit, partem corporis mediam tanquam arcum intendit: si bacillo, aliaúe re tangitur, se contrahit. Color ei æneus, corpus tenue, & latum, longum verò tres digitos, aut summum quatuor. Sic ille. Santes [c] Ardouinus verò haud rectè Scolopendram terrestrem, ait esse serpentem diuersorum colorum, videlicet viridis, crocei, rubei, & aliorum: additq; quod ferendum minimè est, de genere esse viperarum, cùm alioqui dicat folio Scolopendriæ, vnde, inquit, nomen accepit. Est certè folio asplenij siue Scolopendriæ non absimilis Scolopendra, vt non D possit eum latere qui plantam nouerit, vnde hinc alij herbam nomen accepisse voluerunt. Matthiolus in Hetruria Centipedas vocari asserit; essęq; in Hetruriæ omnibus vulgaris notitiæ, Vermes innumeris pedibus, referti, subrufo colore. Antiquissimus poëta [d] Nicander Scolopendram vocauit bicipitem, & pedum multitudine, velociq; motu triremem repræsentare: Canit itaque.

[a] *Lib. 7. c. 6.* Ophioctone.

[b] *Lib. de animal. subter.*

[c] *Lib. 6. de Venen. c. 22.*

[d] *In theriac.*

Οἶδα γὰρ μὲν καὶ ἄλλως ἃ μὴ δίεται, οὐδ' ὁλοὸς σφὴξ,
Πεμφρηδὼν ὀλίγητε, καὶ ἀμφικάρης σκολοπένδρα,
Ἥ τε καὶ ἀμφοτέρωθεν ὀπάζεται ἀνδράσι κῆρα,
Νηΐα δ' ὡς σπέρχονται ὑπὸ πτερὰ θηρὶ κιόντι. id est:

Nouimus haud aliter quæ patrat Iulus; & atrox
Vespa & Pemphredon tenuis, Scolopendraq; bifrons,
Quæ vomit exitium miseræ mortis vtriq;
Cuiq; ala, vt remi festinant nauis euntis.

Bicipitem

Bicipitem verò eſſe Scolopendram verum non eſt, ſed bicipitē poëta dixit, quòd talis videa E
tur: nam vt Ariſtoteles teſtatur & experimentó quotidie deprehendi poteſt, Scolopendra ex
vtraq; parte graditur, tanquā vtrimq; caput habeat vnum, etiam ſi in duas partes diſſecta ſit,
tunc enim altera pars in caudam, altera mouetur in caput. Sed dum graditur, remorum in-
[a] *Lib. 7. hiſt. plant. c. 11.* ſtar, latos mouet pedes, quos alarum in modū geſtat, ſicuti poëta dixit. [a] Theophraſtus Sco-
lopendras ſcribit reperiri circa radices gladioli, quia, inquit, congregantur facillimè in eam.
Quibuſdam in regionibus tanta copia increuere, vt fugati ab eis populi proprios deſeruerint
[f] *Li. 8. c. 29.* lares, quod Trerienſibus contigiſſe ſcribit Theophraſtus teſte [f] Plinio: idem de Rhytienſi-
bus prodidit [g] Ælianus. Quæ in hac tabula num. 1. depingitur Scolopendra eſt marina, la-
to corpore, ſubcaſtaneo, velut pedibus innumeris, longiuſculis, aurei coloris. Num. 2. co-

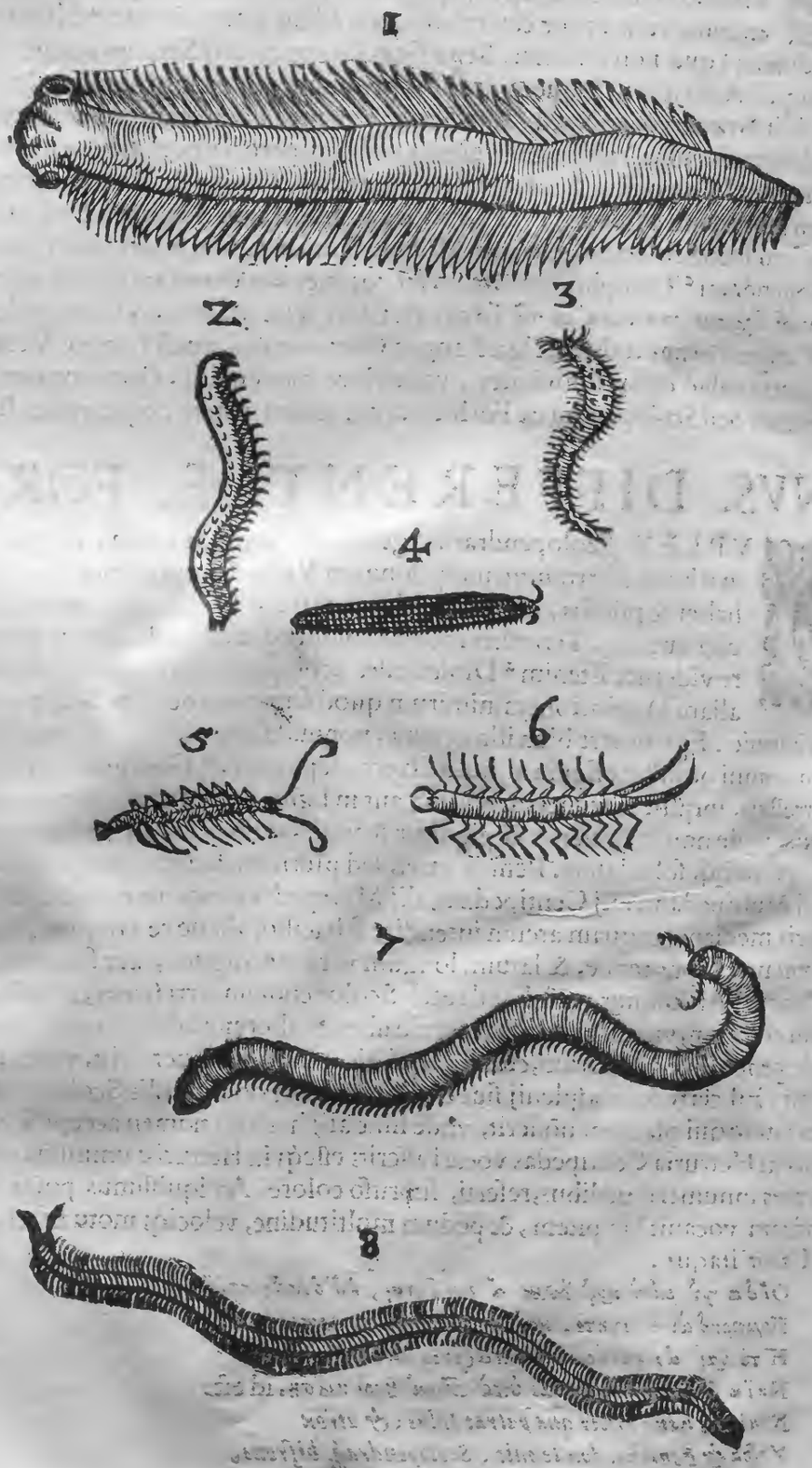

F
G
H

lore

A lore est amethestino, albis, ruberrimisq; punctis maculosa, terrestris. Terrestris alia numer. 3. lutea, maculis obscuris insignita. Num. 4. Scolopendra terrestris minor, colore rubicundo, per tergus atro. Ex Scolopendrarum quoq; genere est Insectum quinto loco depictum, sed breue admodum, longissimis antennis, procerisq; pedibus, totum cinerei coloris. Num. 6. insolentis admodum figuræ, colore ferè cinnabarino, cauda bifurcata, pedibus Scolopendræ more plurimis, exilibusq;. Num. 7. Iulus est siue Millepeda, nigerrimo corpore & aureis zonis distincto, pedibus exilibus, innumeris, hirsutis. Num. 8. Scolopendra vulgaris ac vera, aurei coloris ad castaneum tamen nonnihil vergentis, vulgus sepam perperam vocat. Postrema seperatim posita Scolopendra, viginti instructa pedibus, procerisculis, & longissimis antennis, colore est subferrugineo.

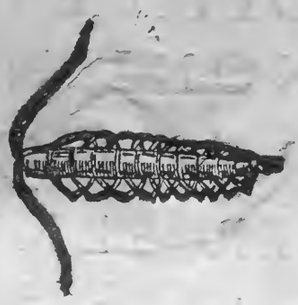

VENENVM. ET CONTRA ID REMEDIVM.

SCOLOPENDRA, potissimùm verò ea quæ Ophioctone dicitur, tanta veneni pernitie pollet, vt à morsu partes vicinæ etiam putredine inficiantur. Ictum teste [a] Dioscoride hæc sequuntur symptomata; locus per ambitum liuore fugillatur, & computrescit: interdumq;, licet raro fæculentus atq; ruber cernitur. A morsu ipso exulcerari locus incipit, vlcusq; id negocium exhibet, ferè remedijs inuictum, prætera toto corpore prurigo sentitur. Eodem [b] authore si Scolopendra morsum infixit, sal quàm leuissimè tritus ex aceto vulneri inspargendus, aut ruta syluestris superponenda. Locus acida muria fouendus [c] & danda in potu aristolochia cum vino, aut serpillum, aut calamintha, aut ruta syluestris. [c] Alibi quoque semen & flores asphodeli in vino potos Scolopendræ & Scorpionum venenis mirum in modum resistere scribit. Aetius ea omnia Scolopendræ ictibus mederi credit, quæ priuatim muris Aranei morsibus conueniunt. Plinius plura habet varijs in locis remedia: vt folia mentastri illita, & bibita drachmis duabus in vini cyathis duobus, mentam, serpillum, decoctum polytrici & trichomanes frequenter illitum, pulegium syluestre cum sale, cyminum syluestre, acetum vini potum, vrina pueri, sanguis testudinis illitus, sal ex aceto potus, cancri marini cinis, farina hordei. Præferunt antiquorum nonnulli cinerem aceto subactum, & vulneri illitum, præterea pulegium, rutam & mentam ex vino potam.

[a] Lib. 7. c. 6.

[b] Lib. 8. c. 2.

[c] Lib. 43. cap. 19.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER SEXTVS QVI EST DE VERMIBVS.

& primùm

DE IIS IN GENERE: Cap. I.

ORDINIS RATIO.

Vermes quid hoc libro significent.

NOMINE Vermium duo complector Insectorum genera. primùm ea, quæ parcè admodum ab antiquis & recentioribus celebrata sunt, ac nomine tenus potius cognita; aut non tam exactè descripta per partes, vt eorũ nobilitas ac prętstantia, à partium varietate desumi queat: deinde etiam ea quæ pedibus carent, vt sunt Vermes terreni dicti Lũbrici atq; id generis plurima. de hisce omnibus hoc libro agere instituimus. Porrò quæ pedata non sunt, cæteris, de quibus tractauimus, Insectis, postponẽda esse, nulli fore dubium existimo, vtpote quæ plantis proximam quandam naturam habeant. vbi enim in hisce tot sensus quot in Ape, Formica, Scorpioneúe? His enim visus, auditus, & quorundam sententia odoratus. Iam si Vermibus gustum, motum tactumq; adimas, quid erit reliquum? Natura quoq; minus nobilem horũ conditionem nobis ostendit in volatilium Insectorum generatione. Eorum enim si quippiã nasci oportet, id primum ex Verme oriatur necesse est, tanquam ex imperfectiori sua ducens primordia. Semper enim natura à rudiori generationẽ animalium inchoari cupit, vt etiam in alijs quibusdam Vermibus, qui postmodum alati euadunt, conspicere licet. primùm enim ex semine quodam nascuntur foris duro obducto cortice, intus fluido, forma ferè, ac magnitudine Carthami semini simili, ex quo postmodum prodeunt. Accedit & hisce alia ratio quæ hæc animalcula pedibus destituta prædictis ignobiliora declaret, ortus inquam, ac generis obscuritas. Quid enim? nõne ignobilius ex putredine limi, aut ligni, aut carnis nasci, quàm propagari per coitum, vt ea Insectorum genera de quibus tractauimus antea? At ne in huius libri vestibulo lectorem deterream, nimium Vermes nostros extenuando, laudes eorũ non supprimam, quibus haud cæteris Insectis iudicandi erunt inferiores. Illorum enim si quis vsum desideret, habebit eum in cibis, ad augendas corporis vires: in medicina, ad sanitatem recuperandam, qua nihil vnquam prætstantius humano generi datum fuit. Si verò naturã contempletur, nõ minus Deum horum conditorẽ intelliget fatebiturq;, quàm Apis aut

Laudes vermium.

Vespæ

A vespæ: quamuis ne sic quidem Galenus senserit. Enimuero quòd se tam flexibiliter moueat vermis, varijsq; gyris se torqueat ac vertat, id totum diuinæ præstantioriq; naturæ debet acceptũ referre, à quo ea proficiscitur. Quamobrẽ meritò accusandi autorum plurimi, qui ne gligenter admodũ horum Vermium naturam perlustrarũt, ac memoriæ mandarunt posteris indignum putantes ea pluribus laudibus celebrare, ac intueri, quorum putidus ortus, lubricum & æquale corpus, oculos aspicientium, ac mentem scribentium auertant ac deterreant.

AEQVIVOCA:

VERMIS nomen vsq; adeo latè patet apud scriptores, vt non solùm ad omnia Insectorum genera se extendat, paucis admodum exceptis; sed etiam ad animalia quædam oblongiora sanguine prædita, vt sunt Lacertæ.[a] Agricola Vermem commemorat quadrupedẽ qui in Maio mense natus in agris excurrit crassum, longum digitum minimum, supra terram viuentem, corpore molli, nigro, splendido, gracili isthmo posteriori corporis parte pecto
B ri adhærente. in manu sumptum pingui eas liquore inficere, pellere vrinam, sed vnà sanguinem.[b] Albertus Magnus Vermis nomen omnibus animalculis commune esse ait; sed specialiter Lumbricos terræ id nominis sibi vindicare, quia de sola terræ exhalatione nascantur. Apud quosdam animalia parua anonyma Vermium appellatione continentur. Est via quædam quæ à medio ventriculo cerebri humani ad puppim tendens non aperta sed quæ portam habet, in qua quoddam obstaculum: eius forma sicut pinea est, quam anatomici Vermem vocant, vt docet[c] Galenus. In equorum cute Vermem quidam veterinarij appellant morbum, quem in humano existentem corpore herpetem nuncupamus. alij hunc tumorem exulceratum exponunt; cuius causa creditur esse putredo contagiosa omnium humorum. Itali nunc temporis appellant il mal del Verme. Putat[d] Carolus Ruinus ita dici ob similitudinem quam habet cum illis Vermibus, qui in arboribus nascuntur; vt enim hi intra corticem, & lignum existentes, arboris substantiam corrodunt cauernasq; in ea conficiunt; ita materies huius mali intra pellem, & carnem consistens, erodensq; carnem, diuersa orificia efficit. huius variæ sumuntur differentiæ à materia peccante, & parte quam affligit. nam
C qui nullam certam partem afficit, sed modò in hanc, modò in illam incurrit, volatilis dicitur: qui pectus in parte antica occupauit pectoralis, anticore Italis; qui in coxis nascitur, sed ad crura dilabitur Canino Verme; quemadmodum Verme mentagra appellant nostri veterinarij, quum malum eum sibi locum elegit, qui intra caput, collum, & maxillas situs glandulas continet.

Vermis nomen latè patet.

[a] *Lib. de subter. animal.* vermis quadrupes Agricolæ.

[b] *Lib. de Animal. 26* Lumbrici terræ proprie Vermes Alberto.

Vermis in cerebro qd sit anatomicis.

[c] *Lib. de Oculis.*

[d] *Li. 1. c. 26. de morb. equor.* Volatilis Vermis.

SYNONYMA:

תלע inde תלעה Vermis quidam putant esse Vermiculum minorem quàm דמה. Nam Elias aliud existimat. Pagninus confundi ait. Quidam reducunt ad radicem לוע, quod deglutire significat, quòd facilè teratur & conculcetur animalculum longè vilissimum: vel actiuè, quòd arrodendo deglutiat. Plurale masculi tantùm per cametes sub secunda inuenitur. Figuratè pro abiecto Psalm. 22. & Iesah 41. vbi Midràs inquit Limchi Israelitas Vermi comparari ait, quòd vt illius robur non nisi in ore situm est, sic omne Israëlitarum robur in oratione sit positum. Charda in lingua Arabica Vermis est, item ydrocomi in Pandectario.
D ἀλή in Lexico vulgari exponitur, vitrum, Bombyx, Vermiculus item: ἀλύϊος Vermiculus quidam. Διρμηστὴς verò Vermis, Serpens. Nam apud Lysiam Vermis sic vocatur: apud Aristarchum serpens. est potius animalculum à consumendis pellibus ita dictum, vt denotat Etymologicon. Θρὶψ communiter quoq; Vermis dicitur, quamuis peculiariter is qui ligna erodit. Ἀ Θρὶψ Vermiculus, vt Cossus, Tinea, Teredo (ita vulgare Lexicon, sed perperam) habet pro Θρὶψ, vt annotauit author Thesauri linguæ Græcæ. Κνώδαλον bestia est & animans. Hesychius & Scholiastes Aristophanis volunt propriè dici ἐπὶ τοῦ θαλαττίου θηρίου, de bestia marina, veluti κνώδαλον, hoc est ἐν ἁλὶ κινούμενον: Homerum verò ac cæteros poëtas κνώδαλον vsurpasse ἐπὶ τοῦ χερσαίου θηρίου, pro bestia terrestri. Verùm & reptilium genus hoc nomina intelligitur, καὶ τὰ μικρὰ ζῶα. Quomodo[e] Nicander in descriptione antipharmaci cuiusdam iubet.

[e] *In Theriac*

— ἓν τρισδοιο μεμιγμένα κνώδαλα χύτρῃ.
Ζωὰ τέον δορκωτὰ καὶ ἑρπετά

inijcere: paulò poſt ὄφεις appellans vocabulo ſpecialiori, quæ hîc generaliori appellarat κνώδαλα, quod & Scholiaſtes annotauit. Rurſum Nicander appellat Infecta quoq; noxia, in eodem Theriacῶn opere: E

Φράζεο δ' Αἰγύπτοιο τά τε τρέφει οὖλος ἄλια
Κνώδαλα φαλαίνη ἐναλίγκια:

Vbi & Scholiaſtes annotat Inſectum volucre intelligi ſimile Cranocolaptæ. Sed à Platone ſic vocantur Vermes in Axiocho. Ἀεδνὴς δ', inquit, καὶ ἄπυρος ὅποι ποτε κείσομαι, σηπὸ ὑφος εἰς ἑυλας καὶ κνώδαλα μεταβάλλων. Non vſque quaque igitur veræ ſunt etymologiæ quæ adferuntur, vt vult author Theſauri linguæ Græcæ, nec ſanè ea quæ κνώδαλον vult ἐπὶ τοῦ χερσαίου θηρίου dici παρὰ τὸ κυσὶν ἁλίσκεσθαι. Nec enim Inſecta volucria, nec reptilia, vt angues & Vermes, canibus venaticis capi queunt. Dicuntur quoque ἕλαι Vermes, vt in citatis Platonis verbis videre licet; ſed peculiariter qui in corpore vulnereue, aut vlcere naſcuntur, qui etiam σηπεδόνες dicuntur & σκώληκες. Sed Σκώληξ commune Græcis eſt vocabulum, quo id exprimunt, quod Latini nomine Vermis. Dicitur autem Vermis à vertendo aut verrendo teſte Iſidoro, quaſi vertens & verrens. quia in multas partes ſe vertit, ac torquet dum repit. vel quia verrit, id eſt vt idem exponit, ad partes oppoſitas ſe trahit. Non enim ſicut ſerpentes ſquamarum niſibus Vermis repit, ſed in diuerſas partes corpuſculum ſuum trahit. & quoniam vêre Vermes è latebris prodeunt ideo à verno exitu nomen quoq; ſumere poſſunt. Italicè Verme dicitur: Gallicè vn Ver. Hiſpanicè el Guſano. Polonicè robacx. Germanicè ein Vvurm. Belgicè een Vvorm. Hungaricè fereg, nijuue. Anglicè à Vvorme.

Vermis etymon.

F

GENVS. DIFFERENTIAE.

Differentiæ à magnitudine.

MAGNITVDINE plurimùm inter ſe Vermes differunt, ſunt enim alij parui, quos diminutiua voce Latini Vermiculos, Græci σκωλήκια appellant; alij manitudine medij ſunt, & maximi aliquot cubitos longi. Partibus quoq; plurimum variant, ſunt enim caudati, alij ſine cauda; de quibuſdam caudatis meminit Hippocrates; & Ariſtoteles ſeu author eius libri qui de rerum natura inſcribitur. Quoſdam enim eſſe ait aurei coloris, qui ſtatim vt nati ſunt, à parentibus aluntur, deinde abſq; cibo vitam tranſigunt, atque ita iacent immobiles veluti mortui: at quodam à natura conſtituto tempore reuiuiſcunt, ſibiq; prouiſuri ad paſtum ſurgunt. Peruſſiam nouo Vermium genere per æſtatem infeſtam fuiſſe anno milleſimo ducenteſimo octuageſimo quinto [a] narrant, qui caudis cancrorum prædi ti, quoſcunque aculeo pupugiſſent, intra tertium diem extinguebant. fuêre hi fortè Scorpionum ſpecies. Refertur à Mondauilla Vermis quidam capite apri, ſex pedibus, vnguibus latis, cauda Leonis. ἀςάλη Heſychius tradit ſecundum quoſdam eſſe Vermem caudatum, alioquin ſignificare πολύποων ἐν μυχτῆρι polypum narium. Sunt & denſis veſtiti pilis, item raris, aut etiam nullis. ruſſos piloſos celebrat Palladius. nam & coloribus multùm inter ſe variant, aut in toto corpore exiſtentibus, aut in aliqua eius parte, vt qui rubicundo circulo prope caput inſigniuntur. nigros quoque toto corpore reperire eſt, & albos plurimos, rubros aliquot. quidam igneo quoque ſplendore micant. à virtute quam habent, aut ſanandi, aut lædendi interficiendiq;, aut nocendi, alij dicuntur canibus moleſti, eoſque latenter mordentes λαθαργοὶ dicti. In Perù exiſtunt Vermes ex quibus lethifera parant venena Indi Occidentales. & olim apud Iudæos Thamur Vermis qui vitrum confringebat. Iſidorus verò atque alij quidam, Vermes differentes ſecundum materiæ diuerſitatem ſcribunt. naſcuntur enim alij in animalibus, tum viuis, tum etiam mortuis, alij in ſtirpibus, foſſilibus, & meteoris, de quibus omnibus particulatim in ſuis capitibus agemus.

A partibus. Caudati.

G

[a] *Lib. 10.*

Piloſi Vermes.

A Colore.

Venenoſi quidã Vermes in Perù

H

A

VICTVS, SENSVS. VIVACITAS.

VERMICVLI non nisi ijs aluntur, è quibus enati sunt, vt animalium animalibus, stirpium stirpibus, meteorum meteoris corporibus & similibus. Pisces & Vermes dicuntur κὸ πᾶν: pisces autem cùm assilientes quasi tundunt suo rostro rem aliquam. at Vermes cùm rodentes aliquid, & ipsi veluti tundunt. Nullum Vermibus ingenium, nulla memoria. nam Apibus Vespis Crabronibusq; hæ dotes sunt. Quamobrem apud [a] Lucianum mercatori, dum philosophum Scepticum Pyrrhiam interrogat an surdus simul, & cęcus esset, respondet Pyrrhias, sensu se etiam & iudicio carere, breuiterq; nihil à Verme differre. vnde est quòd quidam Vermes obliuiosos esse dixerint. Nulli Vermium generi oculos esse [b] Plinius asseruit. quamuis [c] Galenus tradiderit quibusdam ipsorum obscurum vestigium inesse. Sensus tactus, gustusq; omnibus est, vt idé dicit [d] Plinius. nam percepto sonitu latescunt: & sapores optimè discernunt: amara enim ac salsa refugiunt, dulcia verò appetunt & sugũt. Repunt quoq; non veluti serpentes squamarum nisibus, non enim & colubri his spinæ rigor est, sed in arctum corpusculi sui partes colligentes, & posteriora attrahentes progrediuntur quod ἑλοπᾶσθαι propriè Græci dicunt. atq; hic motus à [e] Galeno videtur animaduersus, in eo loco quo inquit, Vermes motu vndarum moueri. Vermium quoq; imbecillitati optimè prouidit natura: quum illis vitam longè fortiorem indiderit, quàm cæteris animantibus & Insectis, sunt enim animantium quædam quæ absciso capite ne tantillum quidem viuere possunt. quædam Insectorum diutius: at hi Vermes per medium dissecto corpore vtraq; parte viuere queunt. tam altis itaq; fixa radicibus vita inhæret.

Quibus alantur.

Nullũ Vermibus iudicium.

[a] *In vitarũ auctione.*

Vermes obliuiosi.

[b] *Lib. 11. cap. 37.*

[c] *Lib. 2. c. 5. de sem.*

[d] *Lib. 11. cap. 71.*

Motus vndarum Vermibus.

[e] *Lib. 1. de dissec. pul.*

GENERATIO.

C

MATER omnium Vermium putredo est plurimorum sententia, atq; ea oritur ob humoris nimiam vbertatem intemperiemq; quæ calorẽ cuiusq; materiæ puta animalium, plantarum, aquæ, aut terræ opprimit. In Guinæa quæ regio est Africæ proxima æquinoctiali lineæ, putredines magnæ existunt ob continuas aëris intemperies. Calida autem & humida intemperies maximè generandis Vermibus idonea est; quo fit vt æstiuis mensibus auraq; subtepida horti plerunq; Limacibus, carnes Vermibus abundent. Commune enim, teste Aristotele, Vermium omnium, & eorum quæ ex Vermibus oriuntur, vt primordium generationis, aut à sole, aut à spiritu præstetur. Idem etiam in rebus imputrescibilibus nasci Vermes scribit: qui quales sunt, item quomodo in quaq; materia generentur posterioribus capitibus dicetur planiùs. illud autem nunc imprimis scire licet nullos aut paucos admodũ per coitum generari, eos excipio qui Insecta volatilia euadũt, veluti Vesparum, Crabronũq; & similium, de quibus hactenus sermo fuit. Non equidem existimo à quoquam inficiatum iri animalcula existere, quæ cùm ex putrida materia tanquam matrice prodeant, nullam ex se generandi virtutem habeant, qui legerit apud [a] Aristotelem nec Empides, quæ volatilium sunt genera, ex animalibus nasci neq; coire, essequé alia plurima similia, vt Vermiculos. Ad hoc accedit, quòd si vera sunt quæ prodidit [b] Aristoteles, quòd omnia, quæ ex putri materia ortum trahunt, non generent, & si quando generent, non sibi simile animal generent, & id quod prodijt, nec mas nec fœmina existat, ea omnia in Vermibus erunt verissima. Quapropter nulla ratione per coitum propagari dicimus. Nati autem Vermes per se augentur: principio enim parui, mox grandiores euadunt, quemadmodum etiam ij qui ex animali procreantur per coitum, primò quidem exigui sunt, deinde augentur sine vllo annexu causa similis vt in farina (quemadmodum scripsit [c] Aristoteles) quæ est humore subacta. Fit enim ex massa parua magna, parte solidiore humescente, humida spirascente, quod in animalibus natura caloris animalis facit, id in massa calor permisti humoris. Sed qui ex putredine ortum trahunt, sensim per omnes partes æqualiter augentur; qui verò animalium coitu existunt, vt alati euadant inferiore parte magis quàm superiore crescunt. idq; hisce verbis declarauit [d] Aristoteles de testatis loquens; Incrementum etiam, inquit, similiter vt

Putredo Vermium mater.

Non coire.

[a] *Lib. 1. de gen. animal.*

[b] *Lib. 1. de gen. c. 1. 2. 4.*

Vt augeantur.

[c] *Lib. 3. de gener. c. 4.*

[d] *Lib. de gener. animal. 3. cap. 9.*

Vermes capessunt. Vermes enim augentur in partem superiorem, & qua principium con- E
tinetur. Alimentum enim superius ab inferioribus ministratur. Atq; id quidem commune „
cum ijs, quæ ex ouo proueniunt, habetur: sed illa totam materiam absumunt. In ijs verò, „
quæ ex Verme gignuntur, cum ex constitutione in parte inferiore contenta pars superior „
creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cui rei causa est quod cibus postea „
quoq; in parte septo subiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri Ver „
mium apertum est in Apibus cæterisq; similibus. principio enim partem inferiorem ma- „
gnam, superiorem habent minorem. Idem augescendi modus in testatis etiam est. Hacte- „
nus Aristoteles, qui ibidem antea dixerat; Vermes aut intra se cibum habere ad incremen-
tum necessarium, aut aliunde accipere idq; vel ex parente vel ex parte conceptus. Cæte-
rùm ij omnes, qui è putredine proueniunt, si non in aliud animal transmutentur, è parente
hoc est putredine incrementum capiunt, qui vero è coitu è parte conceptus.

DENOMINATA. F

Ἄσηρος dicitur Suidæ qui immunis est à Vermibus ὁ μὴ ἔχων σκώληκας. quæ expositio si vera est, scribendum vt existimat author Thesauri linguæ Græcæ ἄσητος à σής quod Vermem significat, sed is propriè qui in vestibus reperitur. eandem tamen scripturam habet vetus Suidæ codex, & manuscriptus. à Σκώληξ quod vocabulum frequentissimum est apud Græcos authores, deducitur diminutiuum Σκωλήκιον. Σκωληκιάω Vermibus scateo, seu Vermes genero. apud [a] Dioscoridem reddunt Vermiculantes aures Σκωληκιῶντα ὦτα, Plinius Verminosas aures vocat. Σκωληκίζω est Vermem refero. apud medicos Σκωληκίζων Σφυγμὸς Vermiculans pulsus, id est pulsus inæqualis in vna pulsatione & diuersis arteriæ partibus, in quo non tota simul arteria distenditur, sed primùm quidem pars eius superior cordiq; vicinior, deinde verò alia atq; alia, in modum Vermis progredientis. Namq; ab huiusmodi gressus similitudine, huic pulsui inditum nomen est. Eiusdem generis est cum vndoso atq; etiam Formicante, differtq; ab his sola quantitate seu magnitudine: estq; ambo- G
rum medius, tanto maior Fomicante, quanto vndoso minor. Hæc inter alia Gorrhæus. Affertur & Σκωληκίζεσθαι pro instar Vermium moueri. Σκωλήκησις vitium in rebus, quæ corruptione Vermes producunt. Theophrastus ait semina asseruata diutius, ἀσθενέστερα ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν Σκωλήκησιν, sic enim reponunt quidam pro κώλυσιν, præsertim cùm subijciat φθορὰ δὲ μάλιστα μὴν ὑπὸ τῶν θηρίων. sed videndum ne pro Σκωλήκησις dicendum potius sit Σκωλήκωσις. Σκωληκιόω Vermibus infestor & passiuum Σκωληκιόομαι Vermibus infestor, Vermiculationem sentio. Theophrastus ἧκιστα σκωληκιᾶται τὰ δριμέα καὶ ὀσμώδη, Vermiculationem minimè omnium sentiunt. idem ὀλίγα καρποὶ σκωληκιῶνται τινῶν, οἷον ἀπίας, μηλέας, μεσπίλης. Pro quibus Plinius. Vermiculationem & poma ipsa per se quibusdam annis sentiunt, mala, pyra, mespila, punica. σκωληκώδης Vermem imitans, idem cum Σκωληκοειδής, quod tamen contrahens se Vermiculorum specie etiam exponitur. Aristoteles de Scorpionibus τίκτουσι σκωληκώδη πολλὰ καὶ ἐκκαίζουσι: Vermiculos ouorum specie pariunt Plinio interprete. Exponitur & Verminosus. Σκωληκόβρωτος à Vermibus exesus seu corrosus, vt in [b] Actis Apostolorum de Herode. γενόμενος σκω- H
ληκόβρωτος ἐξέψυξε arrosus à Vermibus animam exhalauit. & apud Theophrastum γένος Σκωληκόβρωτον de arbore, Plinius vertit Vermiculis infestatur. σκωληκοποιέω Vermẽ gigno, vel in Vermem conuerto. Σκωληκοτόκος Vermes procreans seu generans. vtitur hoc Aristoteles & Theophrastus, vnde Σκωληκοτοκέω Vermes pario. [c] Aristoteles loquens de Infectis χεδὸν γὰρ ἔοικε πάντα τρόπον τινὰ σκωληκοτοκεῖν πρῶτον. & [d] alibi rursus ὅσα σκωληκοτοκεῖ ἢ ᾠοτοκεῖ. Affertur & passiuè σκωληκοτοκέμβροι. & à Gaza exponitur Vermicularia proles. & σκωληκοτοκία Vermium generatio seu procreatio apud Aristotelẽ. A Verme Vermiculus diminutium dimanauit, quod præter paruum Vermem multa quoq; alia significat. Nam Vermiculum vinum pro acerbo dici tradit Alciatus, quòd nondum maturuit, Gallis vin Vermeil. Vinum inter album & nigrũ, inquit, [e] Cælius Rhodiginns, quod medium est Cirrũ vocant Græci: ex nostris rubrũ nonnulli: quidã etiam giluum vulgus Vermiculũ: quando & far rutilũ Columella Vermiculũ dicit. In Sacra scriptura Vermiculũ coccũ bis tinctũ exponunt quidam: qui color non est ita lucidus, sed subniger. in [f] Exodo enim ita habetur: si fuerint,

[a] *Lib. 3.*

Pulsus Vermiculans.

[b] *Cap. 12.*

[c] *Lib. 3. de gener.*

[d] *2. Politic.*

Vermiculũ vinum.

[e] *Lib. 28. cap. 30. lect antiq.*

Far rutilũ.

Vermiculus color.

[f] *Cap. 36.*

peccata

A peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi Vermiculus,
„ veluti lana alba erunt, & paulò pòst vbi de exstruendo tabernaculo agitur, Fecit, inquit, &
„ tentorium tabernaculi, ex hyacintho, purpura, Vermiculo byssoque retorta. Quidam rursus Vermiculum colorem carnesinum appellari aiunt apud vulgus, qui Gallicè cramoysi dicitur. Sunt qui notent esse Vermiculum, vt annotauit Santes Pagninus, singularem Vermiculi speciem nascentis ex grano fruticis, figura lentis aut pisi κόκκος Græcis, vnde nostris coccinus, & coccineus color. Scarlacum vulgo dictum (etsi Galli escarlatte proferant) putant ad vocem Græcam Σκωλήκιον alludere, quæ Vermiculum sonat. Tradunt, & apud Galatas frequentem esse. Item in Polonia vbi grana collecta postea in areis collocantur, & aliquandiu rigantur cereuisia, post quam rigationem vertuntur in Vermiculos. Cuius apparatus tam longi hodie cœpit tædere Polonos. Audio etiam animal esse exiguum in Germania quod D. Iohannis Vermiculum appellant, alis nigris, albicante in media parte puncto; eius partem inferiorem ventris siccatam sub cineribus ad tingenda serica loco chermis, aut cocci infectorij vsurpari. Hunc aut eum qui chermes tingit [g] Scaliger in Tarreram agazonem Vermicillum appellat his versiculis:

Carmesin[e] color.

Scarlacum vnde dictū.

D. Iohānis Vermicul[o] quis.

[g] *In Archilocho.*

B *Quid coccinatus, sericatus ambulat*
Tarrera agazo, turget & buccis crepat,
Audi Tarrera quid mihi in mentem venit.
Hæc est satu erodentis Erucæ; pater
Coccus pusilli Vermicilli tinxit hanc subintellige vestē. [h] Sauonarola medicus egregius sui tēporis à quibusdam in Italia Vermicellos appellari scribit corrigias rotundas factas ex azymo, quæ coquuntur ex carnibus; vocantur in Marchia tria & tri. Simile quid in culinā suam ex farina subacta factum inuexit [i] Platina Cremonensis, quod Vermiculos vocat. Farinam autem albam, & benè excretam, cū oui albo, aqua rosacea aut communi benè subigit, subactam in frusta digitis rescindit, Vermiculos tunc dicit. hos ad solem deinde ponit, vt benè sint sicci, tuncq; biennio aut eo amplius durant. coctos per horam in pingui iure, patinæque inditos, caseo trito, & aromatibus condit. ac si dies ieiunij fuerit, cum succo amigdalino, & lacte caprino coquit: verum quia lac non tantùm cocturæ requirit, prius aliquantulum in aqua ebullit, deinde lac ipsum addit: coctos saccharo inspergit. Vermiculatum est minutis segmentis elaboratum, veluti Vermiculis exilibus cōcinnum. Emblema Vermiculatum, in-

[h] *Prac. trac. 2. c. 3.* Vermicelli quid Sauonarolæ.

[i] *lib. 7. de pinæ sciētia.* Vermiculi Platinæ quomodo fiant.

C quit [k] Budæus, significat opus ex tessellis insititijs aptum atq; consertum. Inde illud Ciceronis in Bruto de Marci Callidij oratione: Nullum nisi in loco positum, & tanquam in Ver-
„ miculato emblemate (vt ait Lucilius) structum verbum videres. & in [l] Oratore perfecto de collocatione verborum loquens ex Lucilio,

Vermiculatum. [k] *In Pandectas.* Emblema Vermiculatum quid Lucilio, & Ciceroni. [l] *Lib. 3.* Vestis Vermiculata. Scolecidata vestis.

Quàm lepidè lexeis compostæ, vt tesserulæ omnes
Arte pauimento atq; emblemate Vermiculato.

Vestem Vermiculatam sunt qui apud D. Hieronymum interpretentur dici ex aquifoliæ grano, quod locis quibusdam Plinio tradente Vermiculi specie visitur. nā & coccineam vestem scolecidatam vocari tradunt, velut Vermiculatam: etiamsi quisquilium est cocci granum vnde corriuari quisquiliata videri potest; quod ipsum Hermolaus Barbarus antiquarū lectionum peritissimus in suis ad Dioscoridem corollarijs animaduertit. Doctissimus Christianæ veritatis cultor Beda citante ipsum Cœlio [m] Rhodigino; digiti verò virginis, inquit, recursantes incomprehensa mobilitatis scaturigine Vermiculati. Nam Rhodiginus probans digitorum gestu veteres supputasse, ait decentes arithmetices numeros commotos Vermiculatos dici à Martiano. Vermiculari dicuntur arbores in quibus Vermes in cortice generantur,

[m] *Lib. 23. c. 11. & 12. lection. antiquarum.* Vermiculati digitiqu sint. Vermiculor.

D est igitur Vermiculari Vermiculis infestari. [n] Plinius: Vermiculantur magis minutæ quædam arbores; omnes tamen ferè, idq; aues cæui corticis sono experiūtur. Vermiculari etiam interpretantur minuta opera facere, indeque vermiculata opera, quæ paruis segmentis coaptata sunt, veluti dictum est. Vermiculatio verbale est cum enatis bestiolis, aut Vermiculis segetes infestantur, aut etiam arbores. ζωογονίαν exponit Budæus ex Theophrasto. [o] Leuinus Lemnius tradit Vermiculationem morbum esse, qua homines infestari torqueriq; solent, ac veluti Vermiculis dilaniari: quemadmodum Formicationem Græcis μυρμηκίαν dictam, quę foris corpus fœdis tuberculis, ac pustulis deformat, intus verò mordentis Formicæ sensum affert, & cruciatum, ita vt subinde scalpturire cogantur ægri, atque attritione leuamen conquirere. Vermicularis herbæ quoque nomen est in officinis à similitudine foliorum Vermiculos referētium, semperuiui species, quod ἀίζωον Græci vocāt, eius plura sunt genera quoddam enim in locis asperis nascitur, quoddam in maritimis, quapropter Vermicularis marina dicitur: hanc scripsit [p] Leuinus Lemnius in toto Zelandiæ tractu copiosissimā esse; caule palmari,

[n] *li. 17. c. 24.* Vermiculatio.

[o] *lib. 2. de occul. naturæ mirac.* Formicatio morbus. Vermicularis herbæ genera. Vermicularis marinæ descriptio.

[p] *lib. 3. de occul. nat. c. 9.*

mari, erecto, firmo, tereti, geniculato, atque internodijs distincto, vtrinq; multis agnatis cauliculis rotundis, læuore perpolitis, atq; in se compactis, qui exemptiles videntur, vt equiseto seu caudæ equinæ, folijs qui ex caule singulari emergunt, eoque stipati sunt, carnosis, crassis succo turgidis, crassitudine arundinis, quæ obambulantium pedibus morã injiciunt, ac gressum remorantur, sonitumque ac fragrorem in promouendis pedibus excitant, radice exigua, gracili, & tenuiter capillata, tota herba ab ima sui parte ad cacumen vsque eleganti, & pellucido virore perpolita est, quæ nec hybernis mensibus moritur, & exolescit. Est & processus Vermicularis, seu Vermiformis Græcis dictus Σκιολικοειδὴς ἀπόφυσις corpus ex particulis quamplurimis, vt notat Gorrhæus, in cerebro humano per membranas tenues connexis variè densèque compositum, & secundum meatus longitudinem extensum, qui à medio cerebri ventriculo ad postremum fertur. speciem gerit Vermium vetulas quercus depascẽtium. Inuehitur autem dorso τῶν γλουτίων, ab illis vndique adstringitur, & affirmatur per ligamenta, quæ τένοντας appellat, id est tendines. Superiacet meatui, qui est à medio ventriculo ad postremum, & spiritus animalis per eundem transitui præest. hunc processum alibi Galenus Vermem appellauit, vt suprà admonui in æquinoctis. Vermina dolores corporis, qui quodam minuto motu intestina quasi Vermes scindere videntur. Hic dolor Græcè στρόφος dicitur. Hæc Festus. Plinius, magi eo Vermina, & dysenteriam curari tradunt. & [q] Lucretius.

Processus Vermicularis cerebri.

Vermina.

[q] *Lib. 5.*

Donicum eos vita priuarant Vermina sæua,

ideſt sæui dolores, vt exponit autor Thesauri linguæ Latinæ. tamen Dionysius Lambinus hunc locum Lucretij commentans, Vermina dolores ex Vermibus membra corrodentibus, ac depascentibus exponit. Vermino significat Vermes habeo, aut gigno. Cornelius Celsus: Nihil est pernitiosius pueris dum Verminant. & [r] Seneca: Malorum serpentum, & aliorum animalium, quibus mortifera vis ineſt, quum fulmine icta sunt, venenum omne consumitur. Vnde, inquit, scis? in venenatis corporibus Vermis non nascitur. Fulmine icta intra paucos dies verminant. Verminare quoque exponitur cum quodam pruritu scabendi molestare, Martialis de Aurisalpio.

Vermino.

[r] *Lib. 2. Epist. 30.*

Si tibi morosa prurigine Verminat auris,
Arma damus tortis apta libidinibus.

Posset hîc quoque aliquis exponere id verbum pro Vermibus molestari; his enim & aures humanæ maximè obnoxiæ, vt postea videbimus planiùs. Sumitur quoque Verminari pro torqueri, à Vermibus deductum verbum quòd facilè se torqueant, inquit Nonius Marcellus. Varro, septimo, inquit, mense Verminari cœpit, partum putauit propinquum. Verminatio verbale, morbus est præsertim iumentorum, in qua significatione vsus est [s] Plinius: ijsdẽ, inquit, sanari dimissis in fauces iumentorum verminationes notum est. significat item capitis dolorem vbi intus videtur arrodi cerebrum. [t] Seneca: Quod oculorum auriumque tormenta, & cerebri æstuantis Vermiculationes? Sumitur & pro acriori punctione doloris, in qualibet corporis parte apud [u] eundem: Omnium, inquit, istorum prima Verminatio vexat, impetus mora extinguitur, loquitur de podagra, chiragra, morbisque articularibus. Autor Nomenclaturæ Verminationem Plinio dici ait morbum, qui Celso tormina alui nuncupatur Græcis στρόφοι intestinorum circa vmbilicum tortionem. confundit itaque Verminationem, & Vermina. Verminatio auricularis Calepino putatur morbus, cùm putridæ aures Vermibus scatent.

Verminatio.

[s] *li. 28. c. 1.*

[t] *Epist. 96.*

[u] *Epist. 79.*

MYSTICA. MORALIA.

Christ⁹ cur Vermis.

APVD Psalmographum Christus de se sic loquitur: ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis: quo in loco fuere nonnulli qui pro Vermis, sum Scarabæus traduxere: quasi diceret contemptissima res ego sum. Euthymius, ita ex Christi persona humiliare se Dauidem ait, qui alioqui & propheta erat & rex, alibique se canem mortuum appellare, vt libro Regum legitur. Existimant tamen plurimi id dictum esse propter humanam Christi generationem. Vnde Origenes Adamantius videbat (inquit Saluator) in » matris vtero immunditiam corporum, visceribus eius hinc inde vallatus, terrenæ fecis pa- » tiebatur angustias: vnde assimilat se Vermi, & dicit: *Ego sum vermis, & non homo*. Ex mare » quippe ac fœmina homo nasci solet: ego verò non ex masculo, & fœmina secundum ritum » humanum atq; naturam, sed in exemplum Vermis natus sum, cuius non est aliunde semen, »

sed

A sed in ipsis, & ex ipsis, in quibus coalescit corporibus, origo est. Propter quod, quia omne
" masculinum quod aperit vuluam sanctum Domino vocabitur. Et D. Augustinus eiusdem[a] Psalmographi verba prædicta commentans, Vermis, inquit, & non homo. Nam est, & homo
" vermis, sed ille vermis, & non homo. Vnde non homo? Quia Deus. Quare ergo sic se abie-
" cit, vt diceret vermis? An quia vermis de carne sine concubitu nascitur, sicut Christus de
" Maria Virgine? Et vermis, & tamen non homo? Quare vermis? Quia mortalis, quia de car-
" ne natus, quia sine concubitu natus. Quare non homo? quia in principio erat verbum, &
" verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Huc vsque D. Augustinus. Sed[b] Santes Pa-
" gninus Christum vermem tribus modis dici scribit. Pro vera humanitate. Vnde in figura
Christi de Dauid dicitur. Tenerrimus ligni vermiculus, & illud Esaiæ: Noli timere Vermis
Iacob. Item pro mordaci seueritate, sicut dicitur Tinea: Hinc apud Oseam: ego quasi Tinea
Ephraim, & quasi putredo domui Iacob. Tertio pro vili abiectione, sicut apud Psalmogra-
phum, loco citato. Scriptum autem in[c] sacra scriptura est, quòd infideles seruarunt man-
na, quod Dominus Iseralitis dederat, dum essent in solitudine inter Elemum & Sinau, & ex
ea computrefacta, (quandoquidem in crastinum diem seruarant, quod haud erat licitum,
B nisi pro die Sabbati) vermes prodierant. Nam illud quod pro die Sabbati reponebatur, non
erat corruptum, neque vermes ebullierant ex eo. Quem locum commentans D.[d] Augusti-
" nus per Vermes peccatum intelligit, per manna verbum Dei. ita enim inquit. Et tu ergò si
" propter præsentem vitam tantummodo, & propter amorem sæculi thesaurizes, continuò ver
" mes ebulliunt. Denique audi de peccatoribus, & his qui præsens sæculum diligunt, quid
" propheta dicat, vermes, inquit, eorum non morientur. Isti sunt Vermes quos generat auari-
" tia: isti sunt Vermes quos generat diuitiarum cæca cupiditas, his qui habent pecunias; & vi-
" dentes in necessitate fratres suos, claudunt ab eis viscera sua. Propterea & Apostolus di-
" cit; Diuitibus autem sæculi huius præcipe non superbè sapere, neque sperare in incerto di-
" uitiarum, sed diuites sint in operibus bonis, facilè tribuant, communicent & thesaurizent
" sibi veram vitam. Sed dicit aliquis. Si manna verbum Dei esse dicis, quomodo Vermes fa-
" cit? Verum est fratres: Non aliunde fiunt Vermes in nobis, nisi ex verbo Dei. Sic enim ait,
" nisi venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Post susceptum autem ver-
" bum Dei qui peccat, efficitur ei ipsum verbum Vermis, qui eius semper conscientiam fo-
" diat, & arcana pectoris rodat. Nunc ergo festinemus cœleste manna suscipere. Istud enim
C manna pro vt vult quisque talem saporem sapit. Audi enim Dominum dicentem his, qui
" accedunt ad se: Fiat tibi secundum fidem tuam. Et tu ergo si verbum Dei quod in eccle-
" sia prædicatur tota fide, & tota deuotione suscipias, fiet tibi ipsum verbum quodcunque
" desideras. Verbi gratia, si tribularis, consolatur te, dicens, Cor contritum, & humiliatum
" Deus non despiciet. Si lætaris, prosperè cumulat tibi gaudia dicens, Lætamini in Domino &
" exultate iusti. Si iracundus es mitigat te dicens, Dominus sanat omnes languores tuos. Si
" paupertate consumeris, consolatur te dicens, Dominus erigit de terra inopem, & de ster-
" core pauperem. Sic ergo manna verbi Dei reddit in ore tuo saporem quemcunque volueris.
" Hoc tamen siquis infideliter susciptat, & non commedat, sed abscondat, putasne eo vsque
" deducendum est verbum Dei, vt etiam Vermis fieri putetur: Non te turbet auditus; au-
" di prophetam ex persona Domini dicentem, Ego autem sum Vermis, & non homo. Si-
" cut enim ipse est, qui fit alijs in ruinam, alijs in resurrectionem: ita & ipse est, qui nunc in
" manna fidelibus quidem dulcedo mellis, infidelibus autem Vermis efficitur. Et ideo fra-
" tres carissimi quantum possimus cum Dei adiutorio lectioni diuinæ studeamus insistere, vt
" legem Dei spiritaliter mereamur agnoscere, vt nobis verbum Dei non efficiatur Vermis, qui
D nostras conscientias iugiter arguat, & affligat: sed impleatur in nobis illud, quod scriptum
" est: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel & fauum ori meo. De reli-
quis autem moralibus, cùm peculiaribus suis subsequentibus capitibus rectiùs accommo-
dari possunt, quàm huic, agemus postea.

[a] *Psal.* 21.

[b] *In Isagoge lib.* 10. *c.* 31. Christus Vermis tribus modis dicitur.

[c] *Exod.* 16.

Vermis peccatum.

[d] *Feria.* 6. *post* 3. *dom.*

Verbū Dei quin efficiatur Vermis.

PRO-

PRODIGIA.

[a] Saxonis lib. 5. c. 13.

HENRICVS Imperator Henrici tertij filius, (vt narrat [a] Cranzius) cum Italiam peteret à Matlulda exercitum illi obijciente remoratur, ne ex Longobardia in reliquam Italiam proficiſceretur: Mutinam tamen cepit Henricus. prodigium tum viſum in aëre interpretantur, Vermes Muſcis deductiores tanta multitudine volabant in aëre, eaque craſſitudine ſpatium occupabant, vt manu & virga tangerentur, vt etiam nulli paſſus in latitudine, vel duo, vel tria in longitudine implerent. Portendi putabant expeditionem in terram ſanctam. Ignei etiam Vermiculi incerta ſpecie per aërem vecti, ſeu denſæ nubis obiectu, ſolis etiam lumen humanis oculis auferebant anno Chriſti milleſimo centeſimo quarto; & tunc alia nefanda prodigia terris ſpectata: quantus bellorum turbo mortalibus immineret, demonſtrauit poſtea euentus.

Vermes Muſcis deductiores quid portẽderint.

Ignei Vermiculiquid portendexint.

VSVS IN VARIIS.

ESCVNTVR & Vermibus homines atque etiam animalium cæterorũ, plura genera. Omnigenos enim ab Indis eſitari ſcribitur. Quin & crudos vorare eos, qui Indiæ partem occidentalem inhabitant, Franciſcus Lopez teſtatur. Iam & aues plurimæ ſunt, quæ Vermiculis victitant quas omnes his verbis recitat [a] Ariſtoteles: Aliqua, inquit auium, Vermiculos petunt, vt fringilla, paſſer, rubetra, luteola, parus, cuius genera tria ſunt: Fringillago, quæ maior eſt, quippe quæ Fringillam æquet. alter monticolla cognomine eſt, quoniam in montibus degit, cui cauda longior. Tertius magnitudine ſui exigui corporis diſcrepat, quanquam cætera ſimilis eſt. Item ficedula, atricapella, rubicilla, rubecula, ſiluia, curuca, aſilus, tyrannus, cui corpus non multò amplius, quam Locuſtæ, criſta rutila ex pluma elatiuſcula, & cætera eligans, cantuq; ſuauis hæc auicula eſt. Ad hæc florus cui magnitudo quanta fringillę: & montifringilla, quæ fringillæ ſimilis, & magnitudine proxima, ſed collo cœruleo, & in montibus degit, vnde nomen accepit: tum etiam regulus, & frugilega. Hæc & reliqua id genus, Vermiculis partim ex toto, partim magna ex parte aluntur. Hæc itaq; Ariſtoteles. Verme Thamur dicto ſi vera ſunt, quæ narrantur admirabilius haud quidquam in rerum natura exiſtere poteſt: nam cùm molliſſima conſtet veluti carne, nihilominus dura quæque abſumit; veluti autor de natura rerũ his verbis de eo memoria prodidit. Thamur dicitur Vermis Salomonis: Salomon enim cùm marmor parium ad ædificationem templi è remotis partibus conuehi præcepiſſet, conſcius prohibitionis legis, quæ vetuit altaris ædificandi lapides ferro incidi, quæſiuit experimentum in Vermibus, quod ars humana neſciuit: nam pullum ſtruthionis in vitreo vaſe recluſcit, quem cum videret ſtruthio, & habere nequiret, naturaliter agnitam artem attentans in defertum cucurrit, redienſq; Vermiculum tulit, cuius ſanguine vitrum liniuit, & confractum eſt, ſicque fœtum eripuit: quod videns Salomon hoc experimento eodem genere Vermis in inciſione duriſſimi marmoris vſus eſt.

Aues Vermiuori. [a] Hiſt. 8. c. 3

Thamur Vermis miranda vis.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

QVÆCVNQVE putredinem prohibent Vermium cuiuſque ferè generis generationi obſiſtunt. Plurimum præſtat amaritudo. Meliſſæ, quæ citrago, citria, & meliſſophyllum appellatur, odore omnes Vermes necare Lullus apud Euonymum Philiatrum in ſuo remediorum ſecretorum Theſauro ſcriptum reliquit. Olea repetita diſtillatione cum tenuiora, & minus humida reddantur, ſimilia faciunt antiquis oleis; hæc autem Vermes cuiuſq; generis occidunt non ſolùm ratione lentoris, & viſciditatis, qua etiam cuiuis Inſecto mortifera ſunt; ſed etiam ratione caloris, ſiccitatis, & amaritudinis, quæ putredini mirum in modum aduerſatur. Sed ſi fiant ex odoratis præſtantiora erunt olea, vt ſi fiant ex lachrymis arborum, thure,

Oleum deſtillatũ, vt Vermes occidat.

A thure, mastiche, laricis, terebinthi, piceæ, sarcocollæ, ligno aloes, nuce myristica, ambra, elemi lachryma quam quidam gummi vocant. Quod si galbanum, & hederę gummi addantur, efficacius id efficient. Oleum quoq; laterum idem præstat.

DE VERMIBVS IN HOMINE NASCENTIBVS.

Cap. II.

ORDINIS RATIO.

B IAM confusa est Vermium cognitio, tam multiplices, & variæ circa eorum naturas, & generationes, sententiæ, tantaque corporis atque structurę simplicitas, vt me à materię varietate, in qua nascuntur, huius subsequentis tractatus particularis ordinem auspicari coegerint. Nec tamen sic prætermittimus ordinem à præstantia desumptum (cuius laudes atq; prœconia vbiq; in naturalium rerum historijs præfigere solemus) cùm cuiusque rei naturalis dignitas atque præstantia, non tantùm à partium varietate & numero, ac multiplici earum facultate functioneue, sed etiam à generationis modo atque materia, ritè desumantur. Neque enim homo cæteris animantibus nobilior solummodo, quòd rationem habeat præter cæteras animi facultates, & actiones, quę cum reliquis communes sunt ipsi, verùm etiam quod origine sit cæteris quodammodo diuinior. Aliunde plura ne quæramus exẽpla, quàm à nobismet ipsis, qui eos arbitramur nobiles, qui clarioribus orti parentibus, & illustri familia, non eos solùm, qui gestis ac factis egregijs clari nobilesque euasêre. Quamobrem cùm simili modo sit origo Vermium contemplanda, quoad materiam, è qua producũtur (aliorum enim generatio aut ortus ex animalibus est, aliorum ex plantis, & rursus aliorum ex inanimatis, quæ aut fossilia sunt, aut terra, aut aqua, aut meteora dicta vt nix) nullus dubitare debet
C quin eos esse præstantiores cæteris dicat, qui ex animatis ortum ducunt, deinceps qui è plantis, omnium maximè ignobiles, qui in fossilibus, terra, aqua, niue nascuntur. At quoniam animalia præstantiora sunt, quæ ratiocinandi facultate pollent, veluti dictum est superius, ipsis brutis, de ijs in primis hoc capite sermo fiet, qui ex humano corpore, aut eius cadauere produci solent.

SYNONYMA.

NOn omnes, qui in homine nascuntur, vno eodemque appellantur nomine, nec quisque proprio, sed qui in varijs nascuntur partibus, varia sibi synonyma acquisiuerunt. in ventre nascuntur Lumbrici dicti à [a] Cornelio Celso, quamuis hoc nomine Vermes terreni vocari à multis soleant. Plinius interaneorum animalia quandoq; nuncupauit, Græci ἕλμινθας, atque hoc nomen commune quoque est omnibus speciebus: quandoq; etiam, vt annota-
D uit doctissimus [b] Hieronymus Mercurialis, aliquas species particulares complectitur. Apud Hippocratem quoque inuenio ἕλμιγγες, cum duplici γ, quasi à nominatiuo singulari ἕλμιγξ, vt in [c] Epidem. ἀπὸ δὲ, inquit, κοιλίης ἐρεθισμῶ ὑγρὰ παραχώδεα δῆλθε μετ' ἕλμίγγων, vbi nota etiam attenuari: & alio rursus in libro, ἐλθούσης ἕλμίγγος ὑποπαχεης. Qui hisce vermibus infestantur, γασρίδες ab Hesychio nominantur: apud Suidam tamen legitur nomen singulare γάσρις, in hac significatione alioqui gulosum, & lurconem significat. Θηρία apud Hippocratem multa significat, vt vlcera maligna, & ferina, quæ tetra vlcera dicit Lucretius, κακοήθεα quæque in feritatem transeunt, vt in Coacis prænotionibus ἐν λεντεριικοῖσι μετὰ θηρίων, id est, intestinorum leuitate laborantibus cum sequissimis vlceribus, &, οἱ ἐν λεντεριάδεσι μακροῖσι ἅμα θηρίοισι. Id est, intestinorum lęuitate laborantes cum malignis vlceribus, sed & crebro idem nomen pro interaneorum Vermibus, & animalibus, seu Lumbricis aluũ infestantibus sumitur, vt eius non pauci interpretes annotarunt, vt vbi [d] scribit καρδιαλγικὰ καὶ μετὰ σρόφου κοιλίης θηρία καταρήγνυται. Oris ventriculi dolores, etiam

[a] *Lib. 4.* Lumbricus quid. ἕλμινς.

[b] *Lib. 3. de mor. puer. c. 1.*

[c] *Lib. 1.* Θηρία qd apud Hippoc.

[d] *Lib. de coac. præsag.*

cum

[a] li. 6. sect. 7. aph. 6. cum intestinorum cruciatu interaneorum animalia deijciunt, & in [a] Epidemijs τὰ θηρία δια ἐμπόια. Quin etiam videnda sunt quænam interaneorum animalia inducant. Quem locum etiam cõmentarij qui sub Galeni nomine non ita pridẽ prodierunt, de Lumbricis aluum infestantibus exponunt, & θηρία morbos ferinos, & sęuos significare scribunt. Qui autem Vermes in corpore vulnereue, aut vlcere nascuntur ex putredine ἕλαι peculiariter appellantur παρὰ τὸ ἑλκῦσθαι, quòd voluere significat. Herodotus de Pheretima Cyrenes regina ζῶσα γὰρ ἐξεζεσεν ἕλκεων. Plutarchus ἕλκαι καὶ σκώληκες ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπεδόνος ἐκ τοῦ πυρετώματος ἀναζεουσι. Huiusmodi siue σκώληκας, siue ἕλκας Lucretius appellat sæua Vermina, de primo sęculo rudi adhuc & medicinæ ignaro,

Ελαὶ.

Sæua Vermina.

Donec eos vita priuarant Vermina sæua
Expertes opis, ignaros, quod vulnera vellent.

Quapropter animaduertendum est eam differentiam, quam quidam ponunt inter Vermes, Vermina & Verminationem, non esse perpetuam; nimirum quod Vermes sint animalia, quę inter ipsa viscera viuentium generantur, & etiam intra terræ viscera, Vermina autem esse tormina intestinorum, non Vermes ipsos. Admonet autem [c] Hieronymus Mercurialis, quod si quando apud scriptores rei Latinæ, & apud medicos iumentorum legere contigerit Vermina, & Verminationem, secundum rem distinctam esse à Lumbricis. Suidas quoque κακὰ θηρία nominat, quæ Latini sæua animantia, ventris animalia. De cæterorum autem humani corporis Vermium synonymis agetur, cùm de ijs sermo inciderit.

[c] Lib. 2. de morbis puer. c. 1.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

Magnitudine differũt. Loco. Consueti. Vermes.

DIFFERVNT magnitudine, quòd alij magni, & longissimi sint, alij minores, alij parui: loco in quo generãtur, seu partibus, de quo pòst agemus. Distinguuntur eorum differentiæ melius hoc pacto, vt alij dicantur *consueti*, alij *insolentes*. Consuetos appello, qui in plurimorum corporum partibus diuersis generati, communem formam habent, nec multum differunt, si discrimen aliquod fortiantur, nisi ratione magnitudinis. inter hos frequentissimi sunt, qui in ventre nascuntur, quorum quidam duas, quidam tres, alij quatuor species faciunt. Duas autem Hippocrates Celsusq; memoriæ prodiderunt, vt scripsit Iohannes Manardus; ille verò latos, hic Ascarides silentio transiuit. In hac quoque sententia fuit Hieronymus Gabucinus, qui subinde ex Galeno ostendit, cur Hippocrates nullã mentionem latorũ fecerit. hic enim exponens aphorismum, quo inquit [a] Hippocrates: ipsis vero grandiusculis tonsilarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxationes, asthmata, calculi, lumbrici rotundi, Ascarides, &c. inquit Hippocratem latos subticuisse, quòd non eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus obueniunt, sed de illis tantùm, quæ singulis ætatibus obueniunt. Quo in loco addubitare licet ac quærere, cur cùm constet latum Lumbricum hominibus nõnunquam infestum esse, ipsum aliqua ætate offendere non scripserit; cùm id sequi necesse sit, vt vel in infantia pueritiaue, aut adolescentia, aut aliqua sequentium ętatum latus Lumbricus nascatur: sed in qua fieret, Hippocrates omisit. Vel ergo hominis breuitas velut obscura, & diminuta damnanda; vel Galeni in eum defensio veluti nullius momenti reijcienda. Ad hanc propositam quęstionem respondet [b] Hieronymus Gabucinus, quòd latus Lumbricus ad nullam ętatem determinari queat. Quum enim in omnibus ætatibus fiat, nullius proprius affectus esse potest. Quandoque enim infantiam, pueritiam quandoque, nonnunquam adolescentiam, primam interdum senectutem, aliasque ętates occupare liquidò constat. Non mirum itaque si in Aphorismorum libris horum Lumbricorum non meminerit Hippocrates. Hæc est Gabucini ad hoc quęsitum responsio, potest & addi nostra, veneranduin hunc nostrum senem in Aphorismis tantùm eorum morborum meminisse, qui accidunt in varijs hominum ętatibus, cùm iam egressus ex vtero est infans, nõ tamen voluisse duo tantùm Vermium in ventre nascentium genera reperiri, cùm in [c] libris de affectibus scripserit latos in puerulo adhuc in matris vtero existente fieri. Etsi autem certum sit hosce libros non esse genuinos Hippocratis, tamen varia eius doctrina refertos, & ex eius placitis schedisq;, quas posteris reliquerat, ab aliquo discipulorum consarcinatos fuisse atq; compositos, nulli dubium esse existimo. Tres autem esse species, Aristoteles ac reliqui

Ventris. Lũbricorũ. differentiæ.

[a] Lib. 3. aphor. 26.

Lũbricus latus cur ab Hippocrate omissus.

[b] Lib. de Lumb. c. 2.

[c] De affec. 4

Tres Lũbricorum species qui dixerint.

post

A post eum Græci Medicinæ autores memorię prodiderunt. Quin & Alexander Trallianus in epistola (quam de Lumbricis iampridem doctissimus Hieronymus Mercurialis publicauit) scribit, in hoc conueniſſe omnes scriptores medicinæ, tria esse Lumbricorum genera. Vnum quod appellatur rotundum, alterum latum, tertium Ascaris. atq; vt à postremo incipiã, nullibi apud antiquos autores inuenio, vnde hoc nomen etymologiam habeat. Iohannes Manardes deducí eam vocem putat à verbo ἀσκέω, quod Latinè sonat exerceo, vel potiùs à verbo ἀσκαρίζω, quod idem est, quod moueo: sedi enim circa quam consistunt, vehementem pruritum inferentes, vt Paulus, & Aëtius testantur, assiduęq; commoti animal continuo extimulant, nec perpetuis suis punctionibus quiescere permittunt. Galenus in exegesi Hippocraticarum vocum Ασκαρίδες, exponit, ἕλμινθες ἰσχναὶ, & μικραὶ ἐν τῷ ἀπευθισμένῳ ἐντέρῳ γινόμεναι. tenues, & minuti Lumbrici in recto intestino orti. Erotiano quoq; dicuntur Ασκαρίδες λεπτοὶ ἕλμινθια, hoc est, tenues Lumbrici. Ab Hesychio exponũtur Σκωληκίων εἶδος Vermiculorũ genus. Et Erotianus quoq; scribit in Onomastico probatissimos quosq; scriptores dicere, eos esse ex eorũ Vermiũ genere, qui in putridis aquis inueniũtur. quo in loco inter clarissimos scriptores intellexisse visus est Erotianus Aristotelẽ, qui alibi Culicũ quoddã genus
B ex Ascaridibus nasci scribit. Tipulas eo loco Gaza vertit, quẽadmodũ libro tertio à nobis est animaduersum. Verùm vt ad eos Vermes, de quibus nunc nobis sermo est, reuertamur, per Ascarides apud antiquos [d] Manardes paruos Vermes intelligit, quidquid cęteri recentiores sentiant. A [c] Galeno enim dum ait Ascarides esse paruos Vermes in recto intestino genitos, non dissentit Auicennas, si modo rectè & legatur, & intelligatur. Sic enim principium secũdi capitis legendum putat Manardes: Longi & lati, & rotundi, & Ascarides, & parui, & verbum lati secundo loco in quibusdam codicibus etiam Hebræis scriptum, omnino supposititiũ putat. Ita autem intelligendum, vt per Ascarides paruos, vnam tantũ speciem intelligamus, eos videlicet quos Galenus Ascarides, ipsemet Auicenna in primo libro minutos: in tertio modò simul Ascarides, & paruos, modò Ascarides tantùm, modò paruos tantùm vocat. Nam quæ de loco generationis paruorum ab eo dicuntur, de Ascaridibus à Galeno, sed ab Aëtio, & Paulo aptius dicta sunt: Quæ verò de ætate Ascarides gignente ex Hippocrate, & Galeno in Commentarijs supra Aphorismorum libros sunt accepta, nullo pacto de latis intelligenda; quando nec eos quidem nominasse eo in loco Hippocratẽ Galenus testatur: tũ capite quoq;
C tertio, in quo de signis agitur, quæ de sedis pruritu, & assiduo paruorum motu dicuntur, similia sunt his, quæ de Ascaridibus Paulus Aëtiusque conscripserunt. Liquere itaque ex dictis putat Manardes non aliud esse Ascarides Auicennæ, quàm Galeni: nec paruos Ascaridesque præterquam nomine apud Auicennam distare. Nec nos commoueant sexti septimique capitis inscriptiones, quæ solent in alijs, tum & in hoc libro plerunq; mentiri, vtpote non semper ab autoribus ipsis, sed ab alio quouis potiùs autore conscriptæ pro arbitrio. Mendam verò eidem capiti subesse idem autor monet, nimirum eius titulo, quia statim post primum remedium, latorum auxilia subscribuntur, deinde toto ferè capite ea, quæ sunt omnibus speciebus communia. Sed & Kitran, id est cedria, quæ hîc conferre scribitur ad Ascarides, sequenti capite in paruis bis repetitur, quam peculiariter Ascaridibus proprio capite Galenus commendauit. Et hæc quidem de Ascaridibus satis amplè dicta sint, sequitur vt reliquorum generum synonyma, & etymologias examinemus. Lati autem Lumbrici appellantur à Grę cis scriptoribus ἕλμινθες πλατεῖαι, κηρίαι, vt docet Erotianus in Onomastico Hippocratis. sic enim in aliquibus exemplaribus legitur, κηρίαι κυρίως λέγονται αἱ πλατεῖαι ἕλμινθες. nam vulgata atque edita exemplaria habent κηρίων. An verò κηρία pro κηρίαι legerit apud
D Hippocratẽ Erotianus, valde est arbitrarium, inquit Anutius Fesius in sua Oeconomia Hippocratica. Verbum enim κηρία, & in singulari κηρίον valde vsitatum est apud Hippocratem pro fauo, cuius decoctum in aqua macerati sæpe propinat Hippocrates in febre. Et à fauorum similitudine vlceris genus corporis cutem multis foraminibus perrodens, ex quibus humor melli similis effunditur nomen sumpsit, & κηρίον eidem dicitur, Latinis fauus, Plinio Cerium. Tinearum etiam nomine ijdem lati vocantur. Dioscorides de malicorio loquẽs ἕλμινθας πλατεῖας ἐκτινάσσει, Plinius transtulit Tineas pellit: latiùs tamen sumpto vocabulo omnes Lumbricorum differentias significat, veluti apud Plinium legitur, qui sæpissimè Lumbricos ventris Tineas vocat. Vbi illud notandum, quod Marcellus Virgilius animaduertit, qui si quando Tineæ pro Lumbricis, aut Lumbricorum genere lato legũtur apud Plinium, Tæneç legi posse testatur: idque ex errore fortasse scriptorum, aut castigatorũ Grę corũ, medicinę parum peritorum euenire contendit. Ταινία verò id Gręcè sonat, quod fascia vel corona à nobis significatur, ab extentione nuncupata, quòd instar fasciarũ sit lata & lõga. Siquidẽ per tota extendũtur quãdoq; intestina, vt ait Celsus, ac veluti corolla in seipsam ducitur.

Ασκαρίς vnde dicta. quid sit.

[d] li. 4. epi. 1. Ascarides esse paruos Vermes secundũ Gal. & Auicennam.

[e] lib. 3. Ap. 26. in com. Locus Auicennæ restitutus à Manardo.

Lati Lũbrici synonyma.

κηρίον, q̃d.

Cerium Plinio quid.

Fauus genus vlceris.

Tineæ.

citur. Ex qua re eiusdē[f] Marcelli incuriam deprehendit Gabucinus, qui Tęnearū appellationem Ascaridum generi competere ob similitudinem, quòd hæreant motuq; careant, Græcos sic appellasse testetur. Quod quam verum sit, quiuis nouit: non enim hi extenduntur, nec longi sunt, sed parui ac breues, nec motu carent, sed incessanter recto intestino cohærentes mouentur, veluti notatum quoq; superius est ex nominis etymo. tam enim vehemens est eorū motus, vt hominem, aut animal maximè stimulēt, nec sinant quiescere. Grandiores alui Vermes cōtra Marcelli Virgilij sententiam Hippocratem multis in locis nuncupasse θηρία, id est, feras (quippe qui corpori nostro multo sunt nocumēto ob eorum sęuitiam) [g] Baldangelus autoritate [h] Æliani contendit. Is enim sic de Abrotani viribus loquitur. ζώῳ δ' ὠ πονηρῷ πολέμιόν ἐστι καὶ ἀναιρεῖ τὼ ἕλμινθα, ὑπερωῦ ἐὼν πολέον ἰοῦσα, καὶ αὐξανομένη, θηρίον γίνεται ἀπλάγχνοις μὲν ἐντικτόμενον, ἀνθρωπείοις δὲ νούσοις ἐναριθμούμενον, καὶ ταῦτα ταῖς ἀγανιάτοις καὶ ὑποχαρὲς θνητῆς εἰς ἄκεσιν ἦκαν ἀνδωιάτοσ. Quæ sic vertit Gellius: idem infestum est Lumbricis eosque interimit, quæ animalia amplius aucta etiam feræ nominantur, nascuntur illi in interaneis, & inter hominis morbos numerantur, eosque grauissimos, & incurabiles, &c. Erotianus in Onomastico Hippocratico in voce θηριῶδες nonnullos hanc ad vlcera mali moris accommodasse scribit, quæ etiam θηριώματα appellantur, quæ quidem vt plurimùm in autumno augentur propter aëris inęqualitatem: nonnullos verò ad paruos Lumbricos Ascarides dictos referendum existimasse, qui tunc generātur. nonnullos verò ad φθίσιν. [i] Galenus exponens illa Hippocratis τὸ θηριῶδες φθινοπώρου ferinum autumno, & oris ventriculi dolores, & horrores, & atrabilis, hæc annotat. Vtrum Vermes, qui Ascarides dicuntur an Lumbricos, an elephantem, & cancrum, an tabem, vt quibusdam placet, an quidquid malignum est θηριῶδες appellarit. hæc omnia autumno gignuntur, & propter praui succi redundantiam, quæ eo tempore vrget, & propter inæqualem cœli temperaturam. Et rursus alibi vbi loquitur Hippocrates, tussis sicca non θηριῶδης; Galenus in commento, inquit: Quum obscuram quandam conditionem tussientibus adiunxerit, aliam quæstionem attulit, quænam ferinæ tusses sint. quidam Lumbricos ad os ventriculi perlatos, osque mordentes causſam tussium aridarum esse volunt. nonnulli pro ferino tabidos intellexerunt, quòd eis vngues non secus, quàm feris incuruescant, nonnulli ad malignum morbum traducunt. Atque hæc eadem in alijs quoque commentis repetit. Quare ex his, quæ dicta sunt ab Erotiano & Galeno quorundam sententiam falsam esse concludit Baldangelus, quòd θηριῶδες ad Vermes Ascarides, siue longos, & teretes reducebant, cùm ad crassiores sit referendum, & grandiores, vt ex Aeliani suprà scripto loco patuit. Rotundum Lumbricorum genus στρόγγυλον appellauit Hippocrates, Celsus teres. Vtrumque nomen à forma, quam habet, traxit. Ex Auicennæ hisce verbis: rotundos Vermes sufficit interficere absinthium: latus fortioribus ægret pharmacis, qualis est filix; adhuc autem & vocata Ascaris: Manardus neminem ambigere putat, hîc ab Auicenna dici longos, quos Galenus vocauit rotundos; & quos Galenus latos; Auicennam vocasse rotundos. His quidam quartum genus annumerat Cucurbitinum dictum, cum ad nullam trium dictarum specierum referri videatur. Ex recentioribus nonnulli latos in duas species distinxerunt, longos videlicet, & breues: illos Ascarides hos Cucurbitinos nominarunt. Nec desunt qui Cucurbitinos pro genere capiant; quod indisiunctos, a c coniunctos veluti in speciem diuidunt. Dodonæus Vermes Cucurbitinos latos esse apud veteres asserit, dictosque sic esse quòd quædam ab hoc abrupta, cū excrementis alui quandoq; excernantur, ucurbitæ seminū similitudinem referentia. hi quidē quandoq; (dum se alter alteri mordicus inhæret iunguntur tam longa serie, vt quatuor cubitorū longitudinem aliquando excesserint, vt vnum corpus vnū Vermē putares, talemq; se vidisse clarissimus sua ætate medicus Antonius Beniuenius Florentinus in medicinalibus obseruationibus scriptum reliquit. At certè negari non potest, quòd diligentissime obseruauit [k] Manardes, in quibusdam libris ex Arabica lingua translatis, Cucurbitinos absolutè pro latis poni, sicut in commento Arabico aphorismi Hippocratis superius allati, vbi etiam peruerso ordine, Ascarides pro rotundis, atque è contrario rotundi pro Ascaridibus leguntur. In libro quoque Serapionis, capite de filice, vbi Dioscorides, & Galenus habent latos, leguntur Cucurbitini ex horum verbis. Sic apud Moysem nona suorum aphorismorum particula, ex Galeni autoritate pro latis leguntur Cucurbitini. Verùm hæc disputatio ad nomen spectat; illud verò potiùs ad rem: an præter Beniuenium plures eiusmodi Vermes conspexerit quispiam. Manardes nunquam viuum sese, quod meminerit, conspexisse ait, qui Cucurbitæ semina referret. Paulus, & Aëtius, & ante hosce Aristoteles, corpuscula illa Cucurbitæ seminibus similia, non in numero Vermium, sed inter Vermis lati indicia connumerant. Arnoldus quosdam refert dicentes, Cucurbitinos hosce in ventre cuiusdam alterius magni

[f] *Cap. de Cofto. in Dioſc.* Marcelli Virgilij error.

θηρία.

[g] *Diſcuſſ. li. 2. c. 15.*

[h] *li. 9. Hiſt. anim. c. 33.*

Com. 1. lib. 6. Epid. tex. 14.

Rotundi genęris ſynonyma.

Cucurbitini Vermes.

[k] *Lib. 4. Epiſt. med. 1.*

A magni Vermis generari, quem Cingulum vocant, quæ sententia à Paulo, vt inquit Manardus & Aëtio non abhorret. Ex senioribus medicis, qui tempore Manardi fuerunt, nõnulli vidisse eos multoties viuos referunt, alij non viuos, sed mortuos. Quin proba & fide digna matrona nuper in magno quopiam Verme, quem eius auia ægrotans deiecerat, se vidisse multos Vermiculos Cucurbitę seminibus similes adseuerauit. Quidquid autem sit, dicendum esse suadet Manardes, antiquos hosce in numero Vermium nõ habuisse: quoniam decidi à lato veluti segmẽtum quoddam, & eius portio viderentur. Quapropter cùm tam diuersæ sint de cucurbitinis Vermibus sententiæ, non etiam mirum est plurimos inter recentiores medicos Tæniam antiquorum cum Cucurbitino confudisse: multùm tamen inter se differunt, vt nostra fert opinio; quamuis certum sit Cucurbitinum ab antiquis nulla ratione cognitũ fuisse, latum seu Tæniam ferè ab vnoquoq; differunt autem, quia ille ex multis, si longus fuerit, Vermibus semini cucurbitæ similibus, sibiq; inuicem arctè coadunatis, constitui, ac in tã longam quandoque seriem, qualis visa est, protendi videtur. latus æquali corpore, & vnico constat, quod in miram quandoq; latitudinem extenditur. Cucurbitini effigiem quam Gemma Frisius obseruauit, in hac tabula, quam exhibeo, primo loco depingendam curaui, duodecim

B aut tredecim pedum lõgitudine erat. Refert [k] Amatus Lusitanus Mulierem Illyricam cùm rectè valeret, Vermem latum longitudinis quatuor cubitorum, per os procedente tussicula viuum eiecisse, quem Vermem ad se videndum chirurgi attulerant, sed mortuum iam; erat autem Vermis is admirandus, nunquam antea similis à se visus, lõgitudinis, vt dixi quatuor cubitorum, latitudinis paruæ, & forte semiunguis exigui, coloris albissimi, substantię intestinorum nescio quid spolij colubrini præ se ferentis. Nam huius caput verrucosum erat, & album, ex quo corpus latum procedebat, & quò magis ad caudã accedebat, eò strictius euadebat: erat autem Vermis hic vnum tantùm corpus diuisiones plures habens. Huius namq; lati Lumbrici portiunculæ semina cucurbitæ præ se ferebant, qui intra se nihil continebant ob corporis sui lati compressionem. Est quoq; Fasciarum, quarum antiqui meminerunt, longitudo incredibilis. Interdum ad tantam peruenisse refert [l] Alexander Trallianus, vt vniuerso intestino coextenderentur. Constare quandoque excretas fuisse inquit, quæ sedecim pedum longitudinem prope æquarent. Et quod fidem humanam excedit, relatum est teste Plinio, tricenum quandoque pedum, aut etiam plurium, visas fuisse. Sed rarissime hæc Lumbricorum longorum species apparet. Quæ verò σπογγύλαι appellantur, frequentiores omni-

C bus alijs: ita nuncupatæ à figura corporis, quæ teres est atque rotunda: harum longitudo palmaris, & aliquando longior. Vt in tabula secundo tertioque loco videre licet, non absimilis ijs Vermibus qui in fœtunticetis nascũtur, quos Græci γῆς ἔντερα, Latini Intestina terræ appellant. Rotundos hosce Lumbricos, ait Cardanus plerumque esse colore rubro: latos verò candidos, nec facilè moueri, vt rotũdos, quòd forma eorum reluctetur. [m] Mercurialis latum Lumbricum non animal esse dicit, sed quippiam animal referens, & quemadmodũ scripsit [n] Hippocrates, substantiam quandam adnatam ipsis intestinis, quę animalis formam repręsentat quodammodo. Nihilominus alij hosce quandoq; viuos à se visos fuisse testantur. Ascarides albo colore, exigua magnitudine, acutis vtrisq; extremitatibus sunt; quãuis [o] Gẽma Frisius Ascaridem esse putat, quam nos secundo loco in tabula depingendam curauimus, capite crasso, oculis conspicuis, serpentis ferè figura, cauda tenuissima in fine. Quas autem idem Gemma Frisius Vermes polymorphos vocat, nos Ascarides esse putamus: maximè natura sua mobiles, hasce vltimo loco in tabula conspicere licet. Generantur & in humano corpore Vermes formæ insolitæ, ac monstrosæ, taleśq; scriptores se vidisse non pauci testantur. Ver-

D mis longitudinis digitorum quatuor satis plenus, capite rubro, leui rotundoq;, quod pisi magnitudinẽ non excederet; cætero corpore lanugine quadã obtecto, cauda furcata ad similitudinẽ nouæ lunæ, pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriorẽ, totidem in sinisteriorẽ partẽ coarctatis, obseruatus est ab Antonio Beniuenio medico Florentino, qui admiratus Vermis formã medicis eruditioribus ostẽdit. Nullum inuenit, qui monstrum simile se vidisse fateretur. Adderat tamẽ senior quidam, sed medicæ artis imperitus, qui testatus est similem se vidisse Vermem vomitu quoque propulsum ab Alexandro quodam cœnobita, qui statim vt ille aiebat, proiecto eo mortuus est. Vocitabat hoc monstrum cordis Vermem. At contra æger ille faber lignarius, qui supra scriptum monstrum vomitu reiecerat, non nisi post biennium pristinam sanitatẽ recuperauit. [p] Gabucinus scribit persimilem Vermẽ anno quadragesimo tertio quendam ætate iam ingraueścente, cùm multis diebus maximis torminibus discrutiaretur, aluo depositum fuisse, nigrum, piliśq; refertũ, lõgitudine pedum quinq;, magnitudine qualis est harundo. Subiungitq; se vidisse Lũbricũ, qui palmi magnitudinẽ nõ excederet rotundũ, in omnibus persimilẽ, prętęrquã quòd dorsum haberet lanuginosum, ita vt pilos ru-

Cingulum.

Tænia antiquorum cũ Cucurbitino quid differat.

Cucurbitini longitudo.

[k] *Curat. medicin. cẽt 6. curat. 74.*

Longitudo Fasciarũm credibilis.

[l] *Epist de Lũbricis.*

[m] *Lib. 3. de mor. puer. c. 4.*

[n] *de morb.*

[o] *Cosmocr. lib. 1. c. 6.* Ascaridum forma.

Vermium monstrosorum descriptio.

Cordis Vermis mõstrũ quale.

[p] *li. de Lũb. 13.*

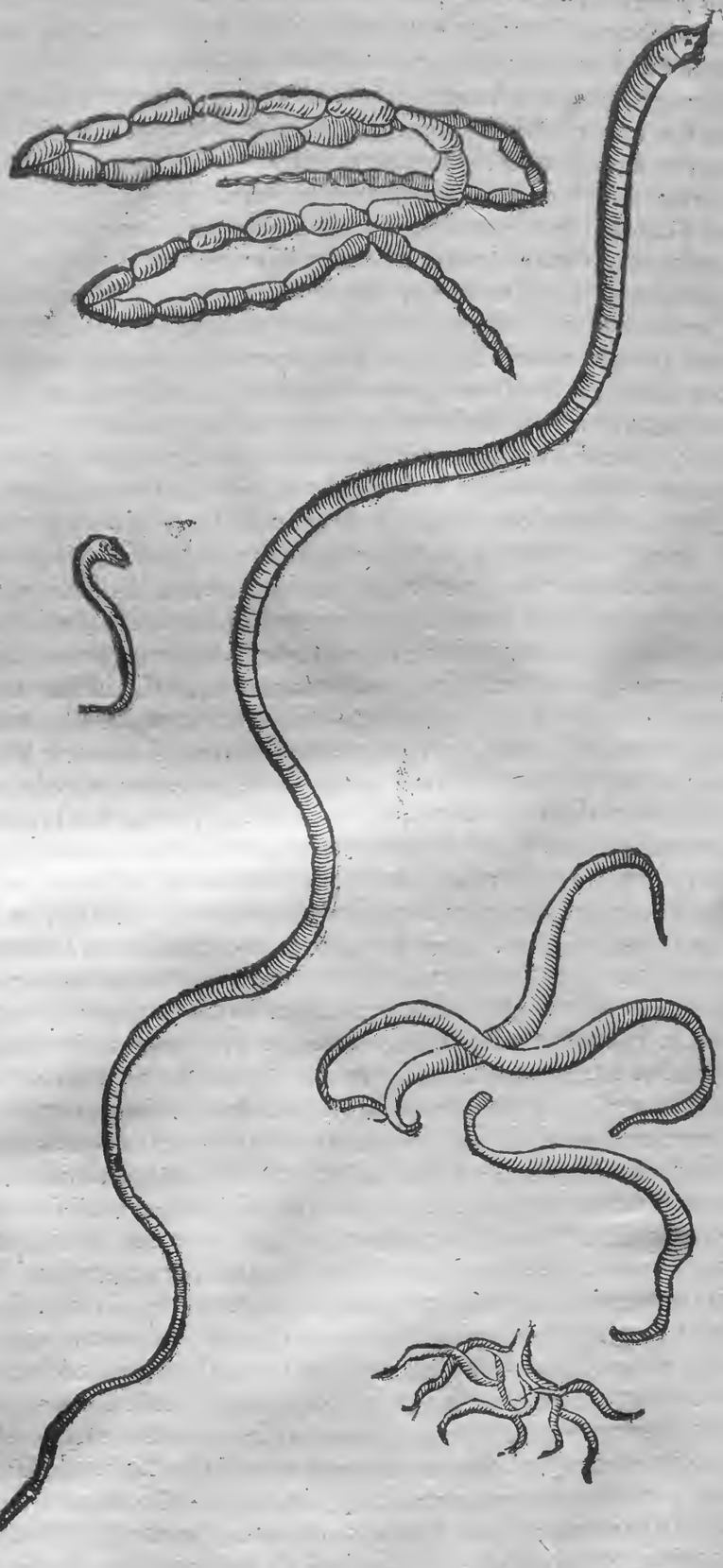

bros imitaretur. is iuuenẽ quendã ad mortẽ vſq; perduxerat, tandẽ pharmaco ad febrem tertianã notham exhibito, qua laborabat, vnà cũ medicamẽto hũc ipſum euomuit, & ſic incolumis euaſit. Teſtatus eſt pluries Antonius Capriana Laurentium Zaphardum Patritium Mantuanum febre bilioſa valde moleſta nauſea, & ex oris ventriculi conſenſu cardiaca clamoſa laborantem, euomuiſſe Vermem, qui per ſeptem horas ſuperuixit, longitudine vnius palmi, bina cornua flexibilia habentem & centum pedes vtrinq;, quibus miro ordine progrediebatur; erat autẽ coloris ſubrubri, nõ corporis teretis, ſed inferius depreſſi. Scribit * Rõdeletius, eũ eſſet in caſtris Perpenianis, vxorem cuiuſdã militis poſt vſum alliorũ, reieciſſe Vermem duorum.

* *De digeſt. morb. c.7.* Scolopẽdrę ſimilis Vermis.

A duorum cubitorum, Scolopendram in corporis scissuris referẽtem, sine oculis, nec aliquibus in partibus distinctam, quem propter raritatem exiccatum asseruauit. Meminit [p] Beniuenius Iuliani medici, qui cùm dolore miserabili circa ventriculum vexaretur, locumque medico dolentem ostenderet, atque illum medicus, vt moris est manibus pertractaret, patiens in vomitum erupit, quo frustum carnis ad paruæ pilæ magnitudinem, in quo Vermis, non secus, ac Bruchus in siliqua, includebatur eiectans, ad pristinam statim reuersus est valetudinem. Consimilem fere historiam tradit Gabucinus, cuiusdam mulieris Fanensis, quæ cùm stomacho grauissimè laboraret, plurimũq; pituitæ vitreæ euomisset, ac veluti animo linqueretur paulatim quasi grauiori somno excitata, in molestissimum vomitum incidit, quo tandem durioris pituitæ globum eiecit, quam cùm assidentes mulieres veneficio affectam dicerent, adueniente medico frustum illud velut carneum apertum in illoq; Vermiculum Brucho quam simillimum, adinuentum, quo eiecto mulier conualuit. Iohãnes Conrardus Schenkij filius, tertium annum ingressus Maio Mense languere cœpit; cumq; ex febricula, ventris tumore, & oris graueolentia, nocturnis item dentium stridoribus, alijsque similibus signis Verminationi obnoxium pater conijceret, dato medicamento ex corallina cõfecto, fœdissimã eluuiẽ,
B paucis horis subsequentibus, expurgauit. Circa meridiẽ cum à matre grauida in vlnis gestaretur, ex improuiso difficillimo spasmo corrumpitur, conuulsis primũ labellis, mox etiã oculis cõuersis, cum dentium fragore & manuũ distortione. Territus itaq; parens paulatim Theriacam, cum pauxillo aceti dissolutã, narium regioni adhibuit, vnde breui graui paroxismo leuatus est. Hunc placidus somnus in lecto reclinatũ statim excepit, quo soluto Lumbricum vnum viuũ, à vulgaribus rotundis nõnihil variantem, rostello acuto, & sanguineo notatum, cętera subspicea lanugine vestitum, in lectulo obrepentem, parentes deprehenderunt. Anno Milesimo quingentesimo quadragesimo nono commemorantur in Hungaria circa Thaysæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus absoluta lutræ, & Lacertæ essent inuentæ. Num verisimile videatur, inquit [q] Vuierus, aliorum esto iudicium. Idem Vuierus visum sibi rusticum scribit, qui Vermes excluserit octo pedes, & digitum vnum longum, rinctu oris capiteq; anati simillimũ. Cornelius Gemma Louanienſis medicus, ab aluo puellæ Louaniẽsis quindecim annos natæ, multa sursum deorsumq; plane monstrosa prodijsse scribit. Inter cętera per anum cum fœcibus excretum animal viuũ sesquipedem longũ, pollice crassiorem, Anguillæ planè similem, nisi quod cauda esset valde pilosa. Meminit puellæ, Dodonæus, no-
C uem annorum quæ ab assumpto Vermes pellente medicamento, non Lumbricis, sed Erucis similes Vermes reiecit, aliquanto tamen breuiores, multipedes, & quidẽ adhuc viuẽtes. Atq; hæc quidẽ omnia monstra, ex intestinis orta esse dicuntur. Alijs quoq; corporis humani partibus non sua defuere monstra, eaq; horrendissima, & vt à capite incipiam, narrat Hollerius cuidam illato ex frequenti odoratu basilicæ herbæ, natum Scorpiũ in cerebro, vehementes dolores & longos, mortem deniq; attulisse. Scripsit [r] Fernelius in quodam milite qui resimis erat naribus, ex fędiore quadã eluuie diutius cohibita, Vermes duos villosos instar digiti illic genitos, inuentosq; esse, qui tandẽ in furorẽ illum adigerunt, febreq; non admodũ manifesta, de medio sustulerunt die circiter vigesimo. Vidit Venetijs nobilissimum Venetũ [s] Trincauellius, qui dum febre laboraret, & quotidiano præsertim noctu dolore tentaretur, tãdem per nasum Vermẽ eiecit obscurioris coloris, longitudinis ferè quatuor digitorũ, qui vtrinq; secundum longitudinẽ quosdam tenues, & breues pedes habebat, & exceptus vitreo cyato velociter ferebatur, eiectus autẽ fuit inuolutus mucis, crasso & nigro sanguine ex qua etiã putrescente materia ortum habuerat. Quandã quoq; matronã fuisse narrat [t] Cornelius Gemma in ciuitate prope Mosam habitantẽ, in cuius capite, post eius diuturnos, & grauissimos cru-
D ciatus, dissecta apertaq; caluaria, magna putredinis vis fuit, circa cerebri substantiã, & inter menignes, tum Vermiculorum tum Cimicũ copia incredibilis. Sed etiam cũ lotio monstrosa excernuntur: Narrauit [u] Paræo, vt ipse inquit, Ludouicus Duretus, vir doctrinę, & fidei plenissimus, excretum sibi per vrethram cum vrina, post longum, & difficilem morbum, animal viuum, colore rubrum, cętera Millepedi simile. Testatur idem autor Carolum Comitem de Mansueldt, graui & continua febre vexatum in basilica Guisiana illuuiem excreuisse per vrinarium ductum, animalis effigie adumbratam. Argenterius teste [x] Rondeletio asseruit seuidisse cum vrina reiectum Dracunculum. Credi haud facilè potest, quod in scholijs ad [y] Hollerium à viro clarissimo Desiderio Iacotio traditum est, nimirum quod quidam ad Hispanum scriptas litteras ostendit, quibus consilium petebatur pro calculoso, cui eiectis calculis aliquot, & arenulis prodierant duo Vermiculi acuto capite, corniculato, ventre & dorso testula inducti instar testudinis nigri, nisi quod rubebant in ventre. In mulierum quoque vtero variæ monstrosorum animantium inueniuntur formæ, aliàs solæ, aliàs cum mola,

[p] *In exẽpl. medic. obser. cap. 88.*

In carnis frustulo cõtentus Vermis.

Brucho similis Vermiculus.

[q] *li. 3. c. 15. de præst. dæmo.*

Anguillę similis Vermis.

Erucis simi les Vermes eiecti.

[r] *Lib. 5. de part. morb. c. 7.*

[s] *lib. 9. c. 11. de ratione curãdi hum. corp. aff.*

[t] *lib. 2. Cosmocr. cap.*

Cimices in cerebro cũ vrina monstrosi Vermes excreti.

[u] *lib. 19. c. 3.*

[x] *De dignoſ. mor. c. 17.*

Dracũculus vrina eiectus:

[y] *li. de mor. ſchol. 47.*

Vermes instar testudinis calculosus eminxit.

Invtero mõstra reperta,

aliàs cum fœtu naturaliter, & benè conformato, vt ranarum, bufonum, serpentum, lacertorum & harpyarum, quas ob id (teste[z] Paræo) Longobardorum fratres dictas veteribus esse constat, quia his mulieribus frequens id esset, vt vnà cum naturali, & perfecto fœtu serpentes, & monstrosa id genus animalia, in vtero suo genita excluderent. Narrat[a] Ioubertus duas mulieres Italas eodem mense singulas monstrosum partum excluisse: quæ vestium interpolatori nupserat, adeo exiguum edidit, vt murem crassorem cauda carentem referret. At quæ nobilis erat, maiorem, felis crassitie: ambo insuper colore atros, vt primùm ab vtero prodierunt, in altum secundum parietem vnguium nixu erupisse, & tenacius adhæsisse. Scripsit Lycosthenes anno millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto mulierem Cracouiæ, in platea cui sancto spiritu nomen est, mortuum fœtum enixam, qui affixum dorso serpentem vnum gestabat, mortuumque illum fœtum arrodebat. Mira sanè & ea est historia, quam in hanc rem narrat[b] Leuinus Lemnius. Superioribus, inquit, annis mea vsa est medico mulier quædam insularis, quæ ex congressu cum nauta, cùm concepisset, celeriter illi adeo aluus intumuit, vt ad præscriptum à natura vsque terminum, gestando oneri non videretur suffectura: nono mense exacto obstetricem accersit, moxque post validos conatus, & enixus, excluſit primo informem carnis concretionem, duabus vtrinq; ansis in brachiorum longitudinem, & modum exporrectis præditam, & à vitali quodam principio sese spongiarũ, & vrticarũ modo motilantem ac palpitantem, postmodũ delapsum ab vtero monstrum est rostro adunco longo teretiq; collo, oculis vibrantibus cauda acuminata, eximiaq; pedum agilitate. Vt primum id prodijt in lucem fremitu sibilisque totum cubiculum impleuit, in omnem se partem proripiens, vt latebram nancisceretur: sed ipsum mox vnanimi impetu facto, quæ adderant mulieres puluinis coniectis suffocarunt. Tandem misella multo labore fracta, fœtum masculum peperit, adeò malè mulctatum, & excarnificatũ ab isto monstro, vt statim à baptismo mortuus sit. Sed hoc monstrum, & alia quædam superiùs commemorata quamuis Vermem figura corporis minimè referant, tamen cùm monstrosorum Vermium generationem in humano corpore quodammodo confirment, similiq; ferè modo generentur, placuit eorum historiã hisce paginis inserere. Testatur Philoxenus apud[c] Aëtium aliquando se reperisse animalia in tumore, Culicibus & paruis Muscis similia, Vermes & animalcula in vlceribus, & abscessibus fieri testis est[d] Galenus. Inter neotericos Leuinus Lemnius scriptum reliquit, ex sordidis vlceribus, & vomicis, vnguium, testarum, osticulorũ, lapidum fragmenta exempta, & Vermiculos caudatos. [e] Marcellus Donatus hoc nobis à se visum reliquit exemplum. Recordor, inquit, me dum medicinam facerem, inuenisse Francisci Bularti seruum cui nomen erat Fredericus, hic cùm laboraret apostemate in capite medij manus digiti associante dolore intenti, tandem pure confecto, aperto apostemate exiuit Vermiculus albus, & pilosus dempto capite, quod nigerrimum erat, magnitudine persimilis illis, qui in caseo reperiri solent, quo excreto omnis dolor penitus ademptus.

[z] *li. 19. c. 3.* Longobardorum fratres.

[a] *Lib. errorum popul.*

[b] *Lib. de occul. naturæ. cap. 8.*

[c] *li. 15. c. 7.*

[d] *Lib. de tumor. præt. nat.*

[e] *Cap. 26. de med. hist. mirab.*

nota nota.

LOCVS.

DVO hîc erunt tradenda, an in omnibus humani corporis partibus existere possint: deinde num omnibus hominibus, & quinam Vermes cuiq; sint peculiares. Ex suprà adductis patet historijs in multis corporis humani locis existere, siue aliunde in ea irruant, siue inibi generentur. Falsò enim quidam asserunt in omnibus partibus generari posse. Specierum quoque delectus habendus est, vt cognoscamus quasdam peculiaribus destinatas esse partibus. Lumbricus latus dictus intestinis tantùm dicatus esse potest, ibique solummodo generari, vtpote cùm hic locus capacissimus sit. Lumbricos in intestinis solummodo fieri scripsit[a] Galenus: tradens enim indicia, quibus cognoscuntur affecti loci, inquit esse morbos aliquos ita proprios vni parti, vt statim ex ipsis cognoscantur affectæ partes, & eiusmodi asserit esse lapidem in renibus, in vesica, nec non Lumbricos in intestinis. Aduersus hanc Galeni sententiam Petrus Aponensis Conciliator differentia tertia longa disputatione contendit demonstrare, vbique in nostro corpore generari Lumbricos, exceptis vitalibus partibus. Ego verò Galenum hoc modo intelligendum iudico, vt si de latis Lumbricis suam sententiam protulerit, verissimum sit, quod dixerit. hi enim solùm in intestinis generari possunt, cùm hic locus omnium sit capacissimus. sin verò de rotundis, aut tenuibus Ascarides dictis falsissimum, nisi rursus addatur, aut subintelligatur per Lumbricos per aluum, aut vomitum eiectos. Doctius me certè[b] Hieronymus Mercurialis, vt tã grauẽ autorem cũ ceteris cõciliet statuit

In omnibus partibus nõ nasci.

[a] *De locis aff. c. 5.*

[b] *Lib. 3. de morb. puer. cap. 6.*

A statuit Lumbricos aut verè tales esse, aut veris similes: Lumbricos veros in intestinis duntaxat generari: non veros generari in varijs corporis nostri locis; quandoquidem, inquit, potiùs Vermes quàm veri Lumbrici sunt appellandi. Itaq; quotiescunq; aut Hippocrates, aut Aristoteles, aut alius quispiam author tradiderunt Vermes fieri in alijs corporis partibus (Hippocrates enim in historia Dini demonstrat alibi quoq; quam in intestinis generari Lumbricos) ipsorum sententia intelligenda est non de Lumbricis veris, sed de genere vermium, quod Lumbricos æmulatur. Quod si ex inguinibus, vel ex vmbilico, vel ex naribus Lumbricos exijsse scriptum est, æstimandum est non eos in illis partibus esse genitos, sed ex intestinis in eas partes fuisse expulsos. Naim [c] Hippocrates scribit interdum hæc animalia præ fame in iecur adscendere, atq; ibi incredibiles cruciatus excitare. Scribit etiam [d] Alexander interdum hæc animalia præ inedia perforasse intestina, & per vmblicum exijsse. Cur autem in intestinis generentur longi dicti siue Tæneæ, præter loci capacitatem, duas alias causas refert Mercurialis. Prima est, quia materia ex qua fiunt ita copiosa solùm in hoc loco reperitur, vt possit sufficere generationi, & nutritioni horum animalium. Altera ratio est, quia natura sollicita vitæ animalium, voluit hæc, quæ sæpe vitam tollunt, in ijs potissi-

B mum procreare locis, vbi & minimè omnium lædere possint, & facilè à corpore reijci. Ascarides quidem in recto intestino; rotundis autem in tenuibus fieri intestinis constat inter omnes; num autem in ventriculo plenum controuersijs. Quare de hac re vbi de generatione agemus, disceptabitur. Cæterùm cùm certum sit, non in alijs partibus tam frequentes gigni quàm in intestinis: ideo in quanam generari possint ex hisce exemplis obseruatis à fide dignissimis autoribus partim veteribus, partim recentioribus, fiet manifestum, quæ propterea huic loco subiungemus. [e] Auicenna ex relatu medicorum Indorum Vermes in capite genitos suo motu lædentes recenset, quod rarum quidem esse fatetur, non tamen impossibile, cùm multoties nascantur in anteriore capite super locum strictura narium; vbi oues, & capræ dicuntur perpetuo Vermes habere, vt cerui in gutture. Itaq; possibile est, inquit, vt nascantur apud velamina, id est cerebri tunicas. [f] Hollerius quoq; se Vermem in cerebro natum vidisse asserit. Amicum habuit [g] Beniuenius Philippum nomine, qui cùm dolore capitis acuto, mentis abalienatione, caligine oculorum & alijs prauis symptomatibus affligeretur, & aduentante die septimo mors ipsa, nullis conferentibus auxilijs, iam iam adesse videretur, vi tandem robustioris naturę Vermem è dextra nare palmo longiorem eiecit: quo

C propulso omnis statim cum eo amotus est langvor. Ex corporibus eorum, qui febre Hungarica theriode, mortui sunt, Vermes nonnunquam animaduersi sunt. Id quod experimento didicit [h] Balthasar Conrardinus, cùm nemo subesse suspicaretur. Nonnulli crassi quidem, sed non ita longi per aurem prodijsse visi sunt, quales etiamnum in peste obseruauit. Vnde euincitur eosdem facilè in sæuissimis capitis doloribus, ex praua venenataq; eluuie, quæ in cerebri ventriculis aliquibus coaceruatur, nasci posse. Fidem etiam faciunt anatomici nonnulli, qui inibi conspectos deprehensosq; testantur. Quæ causa etiam fuit, cur vulgus circa initia huius luis febrem hanc, cerebri Vermem multis in locis nominarit. Medici tum præclarissimi tum fide digni Volchero Coitero significarunt, non vnum Vermem, sed aliquot in hominis lenticulis extincti, vel oppressi cerebro inuentos, qui num in cerebri substantia, num in duræ matris sinibus latuerint ignorat. In scholijs quæ Lodouicus Duretus in Hollerij libros de morbis internis composuit, scriptum reperitur, quòd puella quædam ad portam D. Iacobi album Vermem latum, palmo maiorem, satis crassum reiecit per mares, nulla tussi, nullo vomitu antecedente, præcesserat acerbissimus capitis dolor per duos dies. Hunc autem Vermem non est dicendum ab alijs corporis inferioribus partibus sur-

D sum prorupisse, alioqui sæua præcessissent symptomata, quæ id indicassent, sed in capite generatos fuisse. Vermiculosas & Verminosas aures vocat Dioscorides ὦτα σκωληκιῶντα, quando exeunt ex auribus Vermiculi; nam & inibi frequenter fiunt: Vidit [i] Velischus Tarantanus medicus sua ætate celeberrimus iuuenem acutè febricitãtem, ex cuius aure erupere Vermes duo vel tres ad formam granorum pini, crassiores tamen, sanatumq; fuisse. Sub lingua quoq; nasci ex Valesco allegat [k] Hieronymus Montuus. Nec dentes ab hoc malo liberi sunt, vt ij qui huius curationem nobis tradunt, testantur. Battæus Monachus Syriæ, vt ad perfectissimam continentiam se peruenisse monstraret, tanta vsus est inedia, vt tradit [l] Sozomenes, vt Vermes ex eius dentibus serperent. Hi Vermes in dentibus nati in Pandectario Seriones vocantur. Ab [m] Amato Lusitano hæc scripta est historia. Puella trima, inquit, quæ in circulo almosinorum agebat, cùm omnium consensu rectè valeret, & nihil mali sentiret, ecce illi per oculi interiorem partem, quam angulum magnum appellamus, Lumbrici cuiusdam caput apparere cœpit, oculum ipsum non raro occupans turbansúe, ex qua re anxiæ mulieres

[c] 4. de morbis.
[d] In Epist. de Lumbricis.

In capite Vermes nasci.

[e] Can. 1. lib. 3. tr. 2. c. 3.
[f] Lib. 1. cap. demon. infer.
[g] cap. 100. Exẽp med.

[h] Cap. 10. feb. miscel. Hung. ther.

Cerebri Vermes.

In auribus.
[i] Li. 4. c. 28.

Sub lingua.
[k] tom. 4. c. 19 anas. morb.

Dentes Vermibus quãdoq, obnoxios.
[l] Hist. eccle. lib. cap. 34.
[m] Cent. 7. curat, 63.

res fortè aſſiſtentes oculum aduertentes Vermem viderunt, quem illico manu admiratione ingenti, longitudinis ſemipalmaris, coloris albi, craſſitudinis lineæ, præuiuum nulla noxia à puella percepta, aut foramine vllo cuidente relicto, extraxerunt. Enatos & è mammis Vermes noſtra memoria viſum eſt. In aſpera arteria genitos ſuo motu tuſſim excitare [n] Abinzoar eſt autor, itemq; [o] Alſaharauius. [p] Muſa quẽdam tuſſi expuiſſe Vermẽ, ſcriptum reliquit. Ita & Vermes in pulmone genitos tuſſis cauſam eſſe teſtis quoq; eſt Aloyſius Mondella non cõtemnendæ autoritatis medicus. Obſeruauit [q] Beniuenius Antoniũ Siculum qui moleſta quadam tuſſi laborabat, multosq; medicos conſuluerat, tandem marrubij ſucco cum melle deuorato, interiectisq; tẽporibus ſcyllam lambendo, Vermẽ ex eius pectore vnà cum tuſſi propulſum, ac ſanitati reſtitutum fuiſſe. Vermium quoq; ex pulmoninibus excretorum meminit Fernelius: quod fieri poſſe non negat [r] Galenus. Euenit tamen id rariſſime, propterea q; inter admiranda connumerandũ, atq; eo magis, quod pulmo aſſidue moueatur, locum quo hærere atq; quieſcere poſſet nullum Vermi relinquens. Nec tamen in veſica naſci Vermem minus mirãdum, cùm id quam pluries ſit obſeruatum. cuidam viro in veſica Vermẽ exiſtentem, multis modis moleſtum fuiſſe, quandoq; etiam ſanguinis mictu prouocato, tandem per penis meatum ſponte egreſſum finem doloribus impoſuiſſe, narrat [s] Dodonæus. Gentilis in Guidarello de Baglionibus ciue Peruſino, qui paſſus fuit febrem quotidianã cum dolore renũ per octo menſes, obſeruauit eo tẽpore, quo cõualeſcere inciperet, Vermes paruos latosq; eminxiſſe, ceſſaſſeq; dolorem, ex quo in renibus genitos fuiſſe contendit. [t] Rondeletius commemorat D. Grifeum ſibi monſtraſſe Vermes per vrinam excretos, & in illa natantes. Meminit ægrotantis cuiuſdam Aloyſius Mondella, quæ interdum maximam vrinæ difficultatem patiebatur, & dolorem, pluriesq; Vermes cum Vrina ad digiti longitudinem protenſos Elydinij craſſitudine viuos & rubentes minxiſſe, & illis, qui perſæpe in excrementis cernuntur perſimiles, concluditq; huiuſmodi Vermes in veſica genitos fuiſſe. [u] Fernelius exiguos Vermes in veſica genitos teſtatur ſe vidiſſe profuſos. Iacotius in ſcholijs ad [x] Hollerium commemorat duos Hollerium vidiſſe, quibus pituita in Vermes vertebatur, quos eminxerat. Beauder aduocatus pòſt dolores renum magnum Vermem eminxit. Lumbricos excretos ſe vidiſſe teſtatus eſt Antonius Beniuenius. Sed quia experientiæ credendum eſt, dubitatum eſt, an Lumbrici qui in ipſo vtero inueniuntur, in ipſo fiant, an aliunde mittantur. Priſcianus & Cleopatra videntur voluiſſe, quod eiuſmodi Lumbrici ab inteſtinis mittantur in vterum: ſed non poſſum videre, inquit [y] Mercurialis, qua via & ratione ab inteſtinis egredientes, ingrediantur in vterum, quia etſi hoc fieret, perforatis inteſtinis & vtero, ſanè ſub dolore & ſub his vulneribus interirent mulieres. Quapropter, videtur magis Mercuriali conſentaneum gigni in vtero, & eo magis, quòd meminerit ſe alias docuiſſe, vt dicit Ariſt. Albertus & alij, Vermes fieri in cerebro & vaſis ſpermaticis, vt non ſit adeo durum, quod etiam fiant in vtero. In vtero quoq; Lumbricos generari apertiſſimè ſcripſit [z] Hippocrates: atq; in fœminarum pudendis Aſcarides naſci idem eſt [a] author. [b] Garzias Lopius Medicus Luſitanus, nos, inquit, qui plurimùm fidei in noſtra arte, experimentis, rationi accommodis, tribuere ſolemus, per vteri collum quandam multitudinem horum Vermium magnam expulſiſſe, quæ poſtea dolore quo vehementer cruciebatur, liberata eſt. Vermes qui in manibus & pedibus generantur, easq; partes infeſtant, celebrantur ab authoribus: fortè hi erunt dicti Pedicelli. Sunt & Vermiculi inter cutem naſcentes teſte Albucaſi, & propterea intercuranei dicti, pruritum impetiginemq; excitantes. Poſſunt & in alia quauis corporis parte generari, dummodo adſit tumor aut vlcus. Nam in inſula Iucatan multos Vermibus perijſſe, quos tumores produxerant Franciſcus Lopez commemorat. Naſcuntur & ex apoſtemate renum. Renum etiam (inquit author libri Galeno adſcripti de ſpermate) ſiccatio inde (nimirum ex cholera) prouenit. vnde ſi cum muliere iacuerit, pòſt patitur ſolutionem ſimilem debili ſpermati ſuper renes, & generatur apoſtema: ex quo aliquãdo procreantur Vermes & ſimilia. Vexantur & nares Vermibus, ſi adſit polypus. [c] Nicolaus Monardus quendam nouit narium vlcere laborantem è quo ſanies manabat, non ſine contagij ſuſpicione. illius conſilio inſtillatum eſt foliorum tabaci ſuccus, à ſecunda inſtillatione multi Vermes exciderunt, deinde pauciores, & poſt aliquot dies ſanatum eſt vlcus; ſed quæ eroſa erat, non reſtituta. Non omnibus hominibus Lumbrici innaſcuntur. confert enim quoq; locus externus ſeu regio. Sunt & gentium differentiæ, inquit [d] Plinius: ſicuti accepimus de Tæneis Lumbricisq;, ineſſe Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: è diuerſo Græciæ, Phrygiæ omnino non innaſci. Minus id mirum, quam quòd in confinio Atticæ Bœotiæq; Thebanis innaſcuntur, cùm abſint Athenienſibus. Sed Theophraſtus ex quo hæc Plinius tranſtulit addit Armenios ab eiſdem infeſtari, cauſamq; tradit, cur Thebanis non innaſcantur, nimirum quod

E mammis oriri.
In Pulmone & aſpera arteria.
[n] Tract. 11. cap. 3.
[o] ca. de tuſſi.
[p] aff. 19. l. 4.
[q] Cap. 77. Exẽp. medi.
[r] Lib. 4. de locis aff.
In veſica & renibus.
[s] In ſchol. ad Beniu. c. 78.
[t] De dignoſ. mor. c. 17.
[u] Lib. 6. de part. mor. cap. 10.
[x] Cap. 47. de mor. inte.
In vtero generari.
[y] de morb. mulieb. 4. cap. 12.
[z] 2. de mor.
[a] De morb. mulieb.
[b] Com. de var. rei med. lect. cap. 13.
Manum & pedum Vermes.
[c] De ſimpl. medic.
Homines omnes non laborare Lumbricis.
[d] Lib. 27. cap. vlt.

A quod se exerceant sæpius in Gymnasijs, vnde excrementum & pituita, quę generãt hæc animalcula, à frequẽti excitato calore exsiccantur, concoquuntur & expelluntur: verba [c] Theophrasti sunt hæc. Lumbricum, inquit, gentium nonnullis natura ineſſe percipitur. Habent enim omni quasi ex parte Ægyptij, Arabes, Armenij, Syri, Cilices. è diuerso Thracibus & & Phrygibus nullo pacto innasci narrant, inter Græcos Thebanis, scilicet versari in Gymnasijs solitis. Et ad summam Bœotijs innasci Lumbricum nouimus; Athenienſibus nullo pacto. Nonnulla quoq; Vermium genera regionibus peculiaria: Nam in India & superioribus Ægypto locis Dracunculi generantur, ceu animalia quædam Lumbricos imitantia, vt [f] Paulus Ægineta prodidit, in partibus musculosis, puta brachio, femore, tibia: in pueris etiam latera sub cute perreptant, & palam mouentur: deinde cùm diu extremum aliquod Dracunculi remanserit, locus suppurat. Non hic præteribo morbum similem in Americæ Indiæ occidentalis parte quibusdam populis subuenientem. Aegrotantum enim Vermes exigui, vt [g] Theuetus narrat, pedes affligũt, qui Tom ab illis populis appellantur, haud maiores Cimicibus. Putat Theuetus eosdem innasci hisce partibus, quas molestant, quippe tanta quandoq; horum existit vbertas, vt tumores efficiãt faba maiores, dolorosos in illis partibus. Iidem & Hispanis, dum ibi essent, acciderunt tam frequentes, vt pedes pleni paruis tumoribus viderentur. Hos vt aperuerunt Vermem solummodo viuum conspexerunt, album, parua macula ornatum. Itaq; quod non omnia omnibus in locis innascantur, in hisce hominum Vermibus cernere licet. Ex homine mortuo frequentes suscitantur Vermes qui cadauer consumunt. vnde Andromache vxor Hectoris, mariti deflens mortem, sic mortuum alloquitur apud Poëtam.

[c] *Hist plan. lib. 9. c. vlt.*

Dracunculi vbi generentur.

[f] *Lib. 4. c. 58* Tom Vermis in India qualis.

[g] *Li. 2. Hist. Amer.*

Cadauerũ Vermes.

B

Νῦν δέ σε μυῶν παρὰ νηυσὶ κορωνίσι νόσφι τοκήων
Αἰόλαι ἕλκαὶ ἔδονται, ἐπεὶκε κύνες κορέσωνται, id est.
Nunc te quidem apud naues rostratas procul à parentibus
Mobiles Vermes edent, postquam canes saturati fuerint.

GENERATIO.

C DE eorum generatione primùm tractabimus, qui in interioribus partibus seu intestinis nascuntur, cùm cæteris frequentiores multò sint. deinceps de ijs qui in alijs partibus & cadauere. Sed ante omnia quædam dicenda sunt in vniuersum, de causa finali, formali, efficienti, & materiali. Causam finalem habere Lumbricos aut Vermes, non defuere qui opinati sint, sed potior semper clarissimo medico Hieronymo [a] Mercuriali visa est [b] Auicennæ sententia, qui duos fines constituisse videtur. Vnum vt materia huius mundi, & præsertim animalium, per generationem Lumbricorum deputaretur: siquidem si materia putrida ita remaneret, & ipsa nullum animal fieret, adeò crescceret putredo, vt maxima detrimenta inferret. Alterum finem posuit horum animalium, vt scilicet tum ipsorum generatione, tum etiã nutritione, excrementa corporum copiosa consumantur. Et quanquam sententia Auicennę de Lumbricis videatur intelligenda, qui vbicunq; nascuntur, peculiariter tamen, inquit Mercurialis, intelligenda est de animalibus genitis in corpore humano, quæ etsi interdum bonam corporis materiam consumant, id tamen est per accidens, scilicet propter multitudinem, & copiam immoderatam; eò quòd vbi immodicè excrescunt, & excrementa consumunt, & etiam vtilia alimenta, sed si non admodum crescant, aut magnitudine aut multitudine, superflua tantùm consumere videntur. Formalis causa est ea animæ vis, qua mouentur & viuunt: quanquam [c] Albertus Magnus videatur asseruisse Lumbricos nullum alium sensum habere præter gustum & tactum, medio quorum radices plantarum rodunt, atque nutriuntur per quandam fissuram, quæ in ipsorum ventribus reperitur. Quæ Alberti sententia, si vera est de animalibus extra hominem nascentibus, erit quoq; vera de animalibus extra hominem ortis, nisi, vt ait Hieronymus Mercurialis, quòd hæc ore licet obscuro nutriãtur. Nunc de causa efficiente agamus: ea est duplex, externa & interna. Externa autem nihil est aliud, quàm vis quædam cælitus procedens, quæ mediantibus causis immediatis animalia fingit & format: quamuis Galenus, libello de fœtus formatione, casu potius in corporibus humanis fieri Lumbricos existimet, quàm à virtute formatrice, à qua producuntur reliqua animalia. vt vt sit siue formatrix facultas Galeni, siue potens ille factor Caleodea Auicennæ, siue anima mundi Platonicorum, nihil interest, cùm certum sit [d] Aristotelem hanc causam intellexisse, quando mentionem facit caloris cuiusdam in vniuerso existentis, qui

D

Causa finalis Lumbricorum.

[a] *Lib. 3. de morb. puer. cap. 3.*

[b] *16. tertij. tract. 5. c. 1.*

Causa formalis.

[c] *Lib. 12. de Animal.*

[d] *3. de gener. animal. c. 11*

prout

prout à corporibus plus minusue recipitur, sic nobiliora aut ignobiliora animantia produ- E
cit. Est ergo externa Lumbricorum causa cœlestis ille calor, proxima verò & perse, vt ait Hie
ronymus Mercurialis, calor corporis internus. Dicit autem per se: quia tametsi ad genera-
tionem concurrat etiam frigus attemperans calorem, concurrit tamen per accidens. Sed
quia calor noster duplex est, alter viuificus, alter verò igneus & putrescens, sciendum est ad
generationem animalium ferè concurrere hunc vtrumq; calorem, sed diuerso planè modo.
Nam calor putredinalis & igneus disponit materiam, non quidem immediatè ad recipien-
dam formam, verùm etiam informat & efficit animalia ipsa: nam clarum est eundem facto-
rem & efficere & præparare sibi materiam; adeo vt calor putredinalis nihil aliud habeat, ni-
si quòd putrefaciens materiam ipsam facit, vt facilius disponatur & tractetur à calore ipso
viuifico. Quòd enim calor igneus, & putredinalis neq; generare animal, neq; disponere ad
[e] 5. Hi. c. 19 formam susciendam possit, luculentissimum testimonium præbet [e] Aristoteles, qui scribit
Ignis nul- ignem nullum animal generare posse. Itaq; calor hîc viuificus debet esse mitis & blandus, nõ
lum creat vehemens mordax aut vorax. Quapropter Montanum vehementer accusat [f] Mercurialis,
animal. qui dixit in pueris lactantibus non fieri Lumbricos, quia in ipsis non est adeo calor viuificus
[f] Lib. 3. de vehemens, quemadmodũ requiritur in generatione horum animalium: nam calorem blan- F
mor. pue. c. 2 dum esse debere inquit Mercurialis, non vehementem. Haud dispar à prædicta controuer-
[g] Lib. de cõ- sia & ea est, quam mouet [g] Piccolominæus, nimirum an in vlcere coctio puris, & putredo
coct. carnis fiant ab eodem calore. Auerroes id videtur affirmasse, inquit enim: & cùm hoc ita sit
An pus & forma permutans materiam pro ea recipienda, & separari faciens primam, calor est qui re-
Vermes in latus ad corpus corruptum, est externus & putrefaciens, relatus ad Vermem genitum, est na-
vlcere ab turalis. At Auerroes, inquit, dum hæc profert, solùm considerat duas alterationes, putredi-
eodem ca- nem carnis & ortum Vermis, non coctionem puris per imperium caloris. Insuper, inquit,
lore fiant. eius sententia est dubia, quia Aristoteles loquens de ortu Vermium dixit, quòd calor secre-
tus constare facit, & generat Vermes adeò, vt id tribuat calori interno per coctionem secre-
to non externo. Medici nonnulli hos calores ponunt distinctos, cùm eorum opera distincta
sint. At nec ab Auerroë, nec à Medicis recedentes, dicamus calorem esse qualitatem, quæ
in spiritu, & subiecto aliquo reperitur. qui aliquando omnino est præter naturam, aliquan-
do omnino secundum naturam, & aliquando medius, qui à Galeno secundo Aphorismo-
rum quadragesimo septimo dicitur mixtus, omnino secundum naturam est in membro, &
spiritu sano, omnino præter naturam in spiritu, & vapore externo efficiente putredinem, ca- G
lor medius reperitur in vlcere & membro laborante, partim secundum naturam, partim præ
ter, & est vnus numero calor existens in spiritibus alteratis, recedens à dispositione eorum
secundum naturam, qui recessus potest esse talis, vt aliquando prævaleat constitutio secun-
dum naturam, & tunc pus coquitur, aliquando constitutio præter naturam & fit oppositum;
calor omnino præter naturam, & omnino secundum naturam subiecto distinguuntur, me-
dij verò nequaquam; sed solùm distinguuntur origines causæ, & prima fondamenta eorũ,
ac ita dispositiones semper dicuntur sua natura & conditione variæ. Insuper accidere potest
vt idem calor relatus ad varia, sit secundum naturam vnius, & præter naturam alterius, vt
dixit Auerroës. In vlcere carnis fit à calore omnino præter naturam: coctio sanguinis pro nu-
tritione rectè affectæ carnis, à calore omnino secundum naturam, coctio puris fit à calore
medio: nam fit à calore existente in spiritibus alteratis, quorum dispositio secundum natu-
ram prævalet: at si prævaleat dispositio præter naturam, pus non coquitur, & dum maximè
prævalet, & constitutio secundum naturam omnino succumbit, tunc calor ille præter natu-
ram animalis potest coquere pro ortu Vermis. Nam calor ille, vt rectè dixit Auerroës, erit
secundum naturam Vermium & præter naturam carnis, & est signum lethale. At instaba- H
tur, quia Aristoteles iuquit Vermes non fieri à calore efficiente putredinem, sed ab eo qui
secernitur. Respondeo calorem in secretionem necti cum externo, & reddi vnum cum illo,
non autem seruari distinctos, & Aristoteles ita locutus est, quia in putredine semper genera-
tio alterius, præ supponit secretionem caloris rei præcedentis. Ita verum est, quod coctio fa-
cit, vt putredo desinat, quatenus inest imperium dispositionum caloris secundum naturam,
remouentium putredinem & causam eius. Similiter dum pus conficitur dolores & febres
fiunt magis quàm iam confecto, vt legitur secundo aphorismorum quadragesimo septimo.
Nam in puris coctione repetitur alteratio humorum ab aucto calore, incensio, extensio, &
pugna dispositionum secundum naturam, cum dispositionibus aduersis: at facto pure par-
tes inuicem per imperium caloris naturalis sunt secretæ, contemperata est dispositio præter
naturam, & diminuta pugna, propterea ignea caliditas extinguitur & dolor lenitur. Hacte-
Materia Lũ nus Piccolominæus. Nunc de materia agendum, ea autem quænam sit, non inter authores
bricorum. conuenit.

A conuenit. [h] Auicennas in primis hac in re dissentit. Quippe capite primo pituitam inquit esse materiam generationis Lumbricorum, quando ea scilicet incalescit in intestinis, ac putrescit & consistit ibidem. Secundo verò capite eosdem inquit fieri ex humiditate excremẽtitia à ieiunoris tractrice facultate imbecilli in excrementis relicta: ex cuius corruptione Lũbrici oriuntur. Generari ex stercore Hippocrates siue alius quispiam [i] author librorum de morbis scripsit. Hanc eiusdem sententiam habuisse quoq; videtur [k] Aristoteles: cùm enim enumerasset varia animalia, quæ gignuntur ex putri materia, dixit aliqua gigni ex excrementis animalium atq; hæc ipsa ἕλμινθας esse siue Lumbricos, verba eius hic adscribam.

„ Procreantur porro Insecta, inquit, aut ex animalibus generis eiusdem, vt Phalangia & Ara-
„ nei, & paulo pòst. Item alia ea cœno, aut fimo putrescente oriuntur: alia in lignis aut stir-
„ pium, aut cæsis, alia in animalium pilis: alia in excrementis, aut iam excretis aut adhuc iam
„ intra animantem contentis, vt quæ Tæneæ siue Lumbrici appellantur, quorum genera tria
„ sunt, latum, teres & quod Ascarida appellatum est. Sed quod ad Hippocratis opinionem

spectat, sanè vera nequaquam videtur, vt ait [l] Hieronymus Mercurialis. Quandoquidem si Vermes gignuntur in varijs nostri corporis partibus, sequeretur ibi etiam reperiri stercora,
B quod absurdissimum & à ratione alienum est. Præterea stercora in corpore nostro paruo tempore manent, vt dixit Hippocrates: interdum altera die absumpto cibo exire, quo fit vt non sit tempus idoneum ad huiuscemodi generationem, sed quod magis refert, stercora sunt partes siccæ, & omni vitali humiditate exhaustæ, propter quod idonea materia huius generationis nequaquam esse possunt. Sic etiam Aristoteles sententia nequaquam firma esse videtur. Quia cùm nulla sint in corpore nostro excrementa, planum est ex determinato aliquo genere gigni, quod genus cùm non determinauerit ipse, nequaquam eius sententiam sequi possimus. His itaq; rationibus Aristotelis & Hippocratis opinio ab Hieronymo Mercuriali impugnatur. [m] Oribasius omnes ex omnibus nasci putat humoribus. Ascarides ex nigro, & bilioso teretes, latos ex pituitoso fieri succo contendit: ratus id fortasse, quòd Ascarides quum in recto crasoq; intestino oriantur ex melancholico, qui illic maximè redundat, succo progignuntur: venæ siquidem hæmorrhoides nuncupatæ illic terminantur, ibiq; crassus maximè ac fœculentus sanguis continetur. teretes verò ex flaua bile ideo dixisse possimus suspicari, quia in gracilibus potissimum intestinis sedem hi habent, ac ortum,
C ad quæ præcipueq; ad ieiunum vocatum multa bilis copia à poro felleo nuncupato transfertur. Latos verò quos ipse longos nuncupat, à pituita fieri contendit. Sed & aliam rationem Montanus addit, cur ex omnibus humoribus Lumbrici fiant, nimirum colorum varietatem horum animalium; quia cùm conspiciantur Lumbrici colore modò fuluo, modò albo, modò subnigricante infecti, modò rubei, statim arbitratus est horum colorum varietatem non aliunde proficisci, quàm ex varietate humorum, ex quibus fiunt. Hac itaq; ratione acriter Oribasij opinionem defendit Montanus, qui quòd peius est, existimauit hanc esse Aristotelis atq; Galeni, vnà cum Oribasio. Verùm vtrumq; fuisse mirum in modum hallucinatum hisce rationibus probat Mercurialis. Primùm quidem quia adscripserunt eam sententiam & Aristoteli & Galeno, quam nunquam somniarunt. Si enim verba Aristotelis videamus proximè citata, nihil aliud sonant nisi fieri Lumbricos ex excrementis, tam intra animalia, quàm extra repertis. Similiter si videatur [n] Galenus, vbi tractat de his animalibus multùm abest, vt eo loco asserat fieri ex omni humore. At quod peius est præter rationem, & absurdum omnino est existimare, ex omnibus humoribus fieri hæc animalia. Quod enim non fiant ex sanguine satis compertum esse potest, quia sanguis nunquam ad tantam putre-
D factionem peruenit, vt ex eo gignantur animalia. imo [o] Alexander Trallianus, cùm referat quorundam sententiam, qui putarunt nullam fieri putredinem in venis, ex eo illud comprobabant, quia in venis, vbi est sanguis, nulla animalia oriuntur. Non etiam possunt fieri hæc animalia ex humore melancholico, eo quia humor frigidus, & siccus est: vita autem animalium viuentium, vt vbiq; testatur Aristoteles & Hippocrates, in calido & humido posita est, vt satis manifestum esse queat, idoneam non esse materiam melancholicam, quia frigidus & siccus succus est, qualitatis nimirum contrariæ. Neq; etiam fieri possunt ex flaua bile, quia est sententia Aristotelis animalia ab eisdem conseruari, & nutriri, ex quibus fiunt: sed hæc animalia interimuntur amaris rebus, igitur non possunt ex amaris gigni, quia sic conseruarentur potius ab illis. Accedit his quod [p] Galenus scribit in mari mortuo, nullum animal generari, neq; conseruari, eò quia aqua illa propter bitumen est amarior. igitur fieri nequaquam potest hoc exemplo Galeni vt ex simili humore amaro viuant, aut producantur illa animalia. Quam rationem cùm Paulus Aegineta examinasset, addidit non posse hæc animalia gigni ex humoribus calidis: propterea quòd cùm non possint ipsi hæc animalia

alere,

[h] 16. tertij tract 5. Ex stercore generari.

[i] Lib. 4. [k] Hist. animal. c. 19.

[l] Lib. 3. de morb. puer. cap. 4.

Ex omnib⁹ humoribus non gigni.

[m] Lib. 3. Aphor. 30. Ascarides ex qua materia gignãtur. Lati ex pituita.

[n] Lib. 3. Aph. 26.

Ex sanguine non fieri Vermes.

[o] Lib. 12. Ex melancholico succo nõ fieri.

Ex bile flaua non fieri.

[p] Lib. 4. de simp. med. facul.

alere, non poſſunt etiam generare. remanet igitur vt duntaxat generari poſſint ex pituita. Ad argumenta autem ex coloribus facta à Montano reſpondet Mercurialis, animalia hæc non fieri ſimpliciter ex ipſa putrefactione, ſed vt colligitur ex [q] Ariſtotele, ex coctione quæ coniungitur ipſi putrefactioni. putrefactio enim ex ſui natura deſtruit, non generat. Sunt diuerſiſſimæ, & contrariæ actiones generatio, & putrefactio: verùm materia ipſa putrefacta coquitur à calore ſolari, vel à calore natiuo, ex qua deinde coctione fiunt animalia. Et quia poteſt huiuſcemodi coctio modò maior, modò minor eſſe, ſic poſſunt ex varietate coctionis varij fieri colores in animalibus. Experientia etiam comprobatum eſt, vel tantillo maiorem coctionem variare inſigniter colores rerum coctarum. Reſpondet & alio modo. tametſi hęc animalia gignantur ex crudis humoribus, nihilominus ratione alimenti variari poſſunt colores ipſorum; ita vt ſi alimento nigro, vel flauo vtantur, ita & ipſi etiam inficiantur, ſi alimento rubro, ruborem contrahunt, & ſic de alijs. Neq; hoc mirum videatur, quandoquidem Ariſtoteles exemplis & rationibus docuit, & propter alios cibos colores pilorum animalium vehementer mutari. Sed cùm ſuperiùs dictum à nobis ſit materiam Lumbricorum eſſe pituitam, hæcq; ſit duplex, vna naturalis, quæ cum alijs humoribus conficitur, aut perficitur in iecore, & ſanguini miſcetur, altera verò humor crudus, ex illa quæ in venis eſt, nequaquam fieri hęc animalia facilè cuiuis patet, ſequitur ergo vt ex crudo vocato humore ortum ducant. Hac exacta diſtinctione ſibi aditum parauit doctiſſimus Hieronymus Mercurialis ad conciliandum Galenum & Auicennam cæterosq; poſteriores: quandoquidem cùm [r] Galenus dicat ex humoribus crudis fieri Lumbricos; [s] Auicenna verò ex pituita ſtercoribus inuoluta, idem omnino vterq; intelligit. quia ea pituita quæ ſtercori immiſcetur, nihil aliud eſt quàm humor crudus, in ventriculo genitus. Hanc ſententiam tenuerunt Alexander Trallianus in ea epiſtola, quam de Lumbricis conſcripſit, quæq; iam pridem in lucem prodijt, Paulluſq; Aegineta. [t] Columella quoq; inter Latinos Lumbricos generari ex materia cruda ſcribit. Sed dubitet quiſpiam, quomodo igitur Aegineta & Trallianus interdum dixerũt generari ex cibis crudis? huic ſic reſpondet Mercurialis, nimirum verum id etiam eſſe, cùm duplex ſit materia, alia mediata, alia immediata. Immediatam materiam, ex qua fiunt hæc animalia, eſſe crudum humorem ſeu pituitam. mediatam verò cibos corruptos. Quia vbi cibi benè decenterq; concoquuntur, non ἀπεψία, & ideo neq; materia Vermium. Quapropter non in omnibus hominibus procreantur Lumbrici, vt falsò quidam crediderunt, nec ſemper in homine reperiuntur, vt [u] Auicenna exiſtimauit, (quandoquidem ex corporum quotidianis diſſectionibus animaduertimus rarò in inteſtinis reperiri.) ſed in ijs tantùm, qui crudi humoris vbertatem in corporibus coaceruarunt. Tales autem ſunt, qui temperamentum habent frigidum & humidum: minimè omnium qui ſunt ſanguineo, vtpote qui nullos aut paucos admodum crudos humores producunt. Biliоſa & melancholica conſtitutio ratione ſuæ naturæ haud aptæ ſunt hiſce producendis animalibus: ratione verò externorum errorum apta eſſe poteſt. Experientia enim quotidiana commonſtrauit bilioſos, & melancholicos tunc Lumbricorum copiam gignere, & coaceruare, cùm ingluuies & crapula præceſſerunt, quæ materiam copioſam hiſce animalculis producendis ſuppeditarunt. Mulieres quoq; quòd frigidæ ſint ac humidæ reſpectu virorum, magis huic malo quàm viri obnoxij. Poſſunt omnis ætatis viri & mulieres Lumbricis infeſtari, ſi vitiata præceſſerit concoctio, crudiq; humores generati ſint: ea tamen omnium ætatum maximè, quæ ab lactatione vſq; ad decimum quartum annum protenditur. Senes etiam poſt pueros hiſce animalculis infeſtari docet Mercurialis. Meminit enim dum anatome in gymnaſio Patauino adminiſtraretur, viſum eſſe ſenis cadauer, cuius inteſtina Lũbricis erant referta. Sed cùm [x] Hippocrates ſcribat, in pueris, dum adhuc in vtero matris exiſtunt, Lumbricos generari, & propterea in vſu eſſe, vt mulieres aliqua offerant iam in lucem editis medicamenta, vt per ipſa educantur excrementa & eiuſmodi animalcula, itemq; frequenter videamus in lactantibus pueris fieri Lumbricos, quomodo verum id eſſe poteſt, quod ſcripſit [y] Galenus pueros lactantes minimè Lumbricis infeſtari, eò quòd tametſi in hac ætate materia ſit copioſa, tamen ita calor ab humiditate ſuperatur, vt nequeat hæc animalcula producere. Pro huius quæſtionis ſolutione ſtatuendum, inquit [z] Hieronymus Mercurialis, veram eſſe Galeni ſententiam, vt in pluribus, & in illis ſolùm qui lacte ſolo victitant. nam ſi qui pueri reperiuntur qui inter lactandum etiam Lumbricis infeſtantur, eſt idcirco quòd præter lac etiam alia edulia aſſumunt, quo fit vt morem noſtrarum fœminarum damnare ſoleam, inquit, quæ lactantibus pueris ſtatim etiam panem coctum offerre conantur. docuit enim nos natura tam diu eſſe procreatos lacte ſolo nutriendos, quouſq; in vberibus pabulum ſufficit. Sed quid dicemus ad Hippocratem, fateamur, inquit, etiam quod ipſe dixit, verum eſſe, nõ propter hoc tamen

Ex pituita generari Lumbricos [q] 3. de gener. anim. c. 11.

[r] Lib. 3. Aph. 26.

[s] 16. tertij tract.]

[t] lib. 6. c. 28.

[u] 16. tertij tract. c. 1.

[x] 4. de mor.

[y] 3. aph. 26.

[z] Lib. 3. de morb. puer. cap. 3.

A mẽ eius sentẽtia cõtraria est Galeno. Quandoquidẽ aliud est, nõ fieri Lũbricos in pueris lactentibus, aliud est eos fieri intra vterũ maternũ: quia vbi pueri lactant, vt ait Galenus, eorũ calor nequaquã vincere & informare potest humorẽ excrementitiũ. In vtero autẽ materno præter calorẽ fœtus, cùm adsit etiã maternus, ille quidẽ efficax est, & potens ad superãdũ, & informandũ excrementũ: quò fit vt sit statuendũ pueros solo lacte victitantes minimè oĩum infestari Lumbricis. Cibi autẽ qui crudos humores, seu pituitosos producunt, sunt vel cũ copiosi existunt, (vnde pueri voraces, & gulæ ventriq; dediti hisce humoribus abundãt, & per consequens ẽt Vermiũ copia,) vel cũ sua qualitate facilè corrumpantur, vt sunt crassi & qui malos gignunt succos. Vermibus obnoxios scribit Acosta in India, qui palmæ Indicæ fructu vescuntur. Baptista Porta Neapolitanus in Phytognomicis, arbores, & fructus, qui Vermiculantur in corporibus nostris, Vermes generare satis probabiliter differit. Paulus Aegineta generari Lũbricos ait, ex multis ciborũ differentijs, præcipuè autẽ circa autumnũ, & in autũno, idq; non rõne temporis, qd atram bilem & melancholiã corporibus nostris ingenerat, sed ratione fructuũ quos Plinius fugaces, Græci ὡρίους vocant. hi.n. tunc tẽporis vix maturi facti, à nobis summoperè appetuntur, præsertim pueris. Verùm, quæ ante exactã maturitatẽ esitãB tur flatulenta sunt, & praui succi, qui augetur à debili cõcoctrice facultate. calor aũt tunc tẽporis innatus, aut imbecillus factus, aut ferè extinctus ob æstatẽ, quæ præcessit. Alioqui rõne tẽporis plurimi hyeme nascentur: tunc.n. (quãuis calor innatus plurimus insit,) frigida & humida aëris constitutio, ob noctes diuturnas, & dierũ breuitatem pituitæ copia in nostris corporibus plurima generatur. Aestas aũt reliquarum oĩum anni partium minimè his animalculis producendis apta, quot tum bilis in corpore abundat. Nunc dulcia num eadẽ generẽt, in quæstionẽ veniat. Fuerunt inter recentiores, qui id negare ausi fuerint, q dulcis sapor sit temperatus, cui non potest, vt arbitrantur, adesse putrefactio. Infantes aũt ac pueri maximè laborant hoc malo, non qd dulcibus vescãtur & apprimè delectentur, vt lacte & saccharatis, sed quia præ ingluuie, & prepostero assumendorũ ordine, intẽpestiuisq; exercitijs, in vẽtriculo ex intestinis nõ conficiuntur dulcia, sed corrũpuntur: in probum aũt sanguinẽ degenerare aiunt quibus tepidior est calor, vt pueris: & sic ex tẽperato dulcium vsu Vermiũ generationẽ præoccupari posse, cùm detergendi vi, qua sunt prædita, hærentẽ intestinis pituitã proximã Vermium materiam, abradere & dejcere valeant. Quod autem ob frequentẽ dulcium vsum magnoperè infestentur ab his animalibus pueri, id aiunt fieri, nõ quatenus dulcia hæc aãlia Cproducant, sed quia dulcedine tracta huc illuc per corpus percurrunt, intestina vellicant, & pertundunt, & qñq; ascendentia ventriculũ ipsum mirè cruciãt, & lacessunt. Accedit & huic rõni alia qua eandẽ opinionẽ confirmant. dulcia inquiunt in bilem mutantur, sed bilis procreãdis Vermibus inimica. Vnde [a] Paulus Aegineta rectè monet, bilioſa excrementa nõ posse eadem cum Lumbricis in parte consistere. Ad priorem rõnem respondet Mercurialis: sententiam aliqua ex parte verã, aliqua ex parte falsam. Veram esse, qd Lumbrici dulcedinem persequentes infestant pueros, & hoĩes: sed esse falsam, qd dulcia non sint apta ad generationem Vermium. Quia inquit, & si sint optimè temperata, dulcia tñ temperata, quãdo corrumpuntur eò maiorem contrahunt putrefactionem, quo sunt temperatoria. Habemus exẽplum in hoĩe. Nam quod est inter animalia, quod temperatioribus rebus vtatur ipso homine? nullum planè; erat enim æquum, & conueniens eius temperaturæ, attamen nõ inueniemus animal vllũ cuius stercora magis fœteant stercoribus humanis, eò quod temperata quando corrumpuntur, infigni putrefactione afficiũtur. Dulcia autẽ facilè corrumpi propter duo asserit. Primum, quia cum sint tẽperata, sunt posita in medio extremorum; quæ verò sunt in medio facilè inclinant, & facilè deflectuntur ad alterum extremorũ, quod quidem non contingit in Dcorporibus intemperatis. Accedit ẽt aliud, q dulcia omnia supernatant facilè oĩbus alijs cibis, & cũ propter suauitatẽ copiosè sumi consueuerint, hac ratione etiã facilè corrumpuntur. Est & altera ratio, quia dulcia priusquam benè coquãtur in ventriculo, attrahuntur à vicinis membris: & propterea permanẽtia cruda, fiunt materia idonea generationi Vermium. Neq; est, qd existimemus per accidens id esse, scilicet ratione mali vsus, quia experientia quotidiana comprobatur, etiã illos, qui moderatè commedunt res dulces, & in alijs non delinquunt, abundare Lũbricis. Imò verò [b] Hippocrates manifestè dicit ex vsu lactis propter dulcedinẽ hæc aãlia fieri. Hoc itaq; modo Hieronymus Mercurialis ad primam eorum rõnem respondet, ad secundam verò, nimirum, q dulcia in bilem vertantur, respondeo, habendam esse naturæ ac corporis totius temperamenti rationem. Nõ enim dulcia in quouis corpore in bilem mutantur, sed tantùm in ijs, quæ calida sunt, & sicca, bileq; abundãt, quemadmodum elegan ter testatus est Galenus, in cuiusdam aphorismi partis primæ commento, qua inquit Hippocrates: lac dare caput dolentibus malum, malum verò & febricitãtibus. Nunc verò particu-

Cibi Vermes producẽtes quales sint.

Autũno cur Vermes generantur.

Dulcia an Vermes generent.

Dulcia facilè corrũpi.

[a] *li. 4. c. 56.*

[b] *De morb.*

larem Vermium cuiusq; generis generationem aggrediar, ac primum quidem eorum, qui in ventre oriuntur, quorum dixi, tria esse genera, longum dictum Tænea, rotundũ, & Ascarida. [c] Paulus Ægineta & Actius latum Lumbricum aiunt esse quandam quasi mutationem adnatę in intestino interiori membranæ in materiã animalis modo mobilem. Quibus verbis si intelligant membranã interiorem seu pelliculã, qua intestina obducuntur, à veritate procul absunt. Arida enim materia, qualis est membranarum, inepta prorsus generationi animalium. deinde si pellicula ita abraderetur, intolerabili dolore ægrotantes concideren, ob abrasionem tam sensilis pelliculæ. Sin autem his verbis non pellicu lam, sed pituitosam intel ligant materiã, qua obducuntur intestina interiùs, verum mihi dicere videbuntur: sed tamen hęc nequaquã membrana appellanda erit, sed crudus & pituitosus succus, quo intestina obliniuntur, ne ab asperitate stercoris damnũ patiantur. Puta tamen vnà cũ Mercuriali deceptos fuisse Paulũ & Aetiũ duabus de causis: tum quia fieri potest, vt dũ excernuntur lati Lumbrici, simul etiam aliquid corrodatur ipsius tunicæ intestinorũ; tum quia [d] Hippocrates de lato Lumbrico verba faciens, esse ὁκοῖον περὶ ἐντέρου ξύσμα λευκὸν, id est velut abrasionem albam intestinorũ, tradit. In quibus verbis nequaquã voluit Hippocrates significare esse ipsam tunicã, sed assimilari abrasioni albæ intestinorũ. Quare latus Lũbricus fit ex eadem materia ex qua fiunt cæteri, vt vult Mercurialis. Sed [e] Dominicus Leonus hũc fieri tradit ex pituita dulci: quoniã ex parte caliditatis fiat attractus, ex parte humiditatis dilatatio. ex naturali autem Cucurbitinos dictos, quod cucurbitæ seminum formam habent. frigiditas enim, inquit, ad centrũ mouet, sicq; decurtantur, & ob humiditatẽ facilè dilatantur. Sed cùm medici dicant Lumbricos ex succo dulci & pituita produci, non de Tænea tantùm, quæ Lumbricorum est species, sed de omnibus Lumbricorũ speciebus, id intellexerunt. ex pituita naturali Vermes nõ generari dixi superiùs. Cęterùm, quod tam longi quandoq; euadant, vt vniuersa intestina implcant, id fit ob materiæ ingentẽ copiam & loci capacitatem eximiam, quæ duo cùm rarò adsint, fit vt rarissimè hæ Tęneæ generentur. Sunt autem æquè omni ætati fere familiares, vt arbitror. Quod si verò in puerili ætate generentur ob pituitę copiam, quæ in hac generari solet, mirum est tam diu quãdoq; in corpore delitescere, vt in ætate grãdioribus, per sua signa primũ se prodant, & tum tẽporis demum excludantur. Nã mulier quædam olim, vt inquit Gabucinus, longã sanè egessit atq; integrã ætatis suę annũ tertium agẽs supra vicesimũ, quã adolescentię ętatẽ esse cõstat. talẽ & senex quidã anno octauo supra quinquagesimũ Gabucino ostẽdit. [f] Hippocrates autem in vtero matris Lũbricos hosce nasci cõtendit hisce verbis. Nunc autẽ, inquit, de Lumbricis latis dicã. Affero autem ipsos in puero dum adhuc in vtero est, nasci. Postquam enim semel ex vtero egressus est, nõ tanto tẽpore stercus in aluo manet vt ex eius diuturnitate & pũtrefactione, tantę magnitudinis animal generari possit. Excernit enim semper hesternum stercus per omnes dies, si sanus homo esse debet. Tale verò animal nasci nõ possit, etiamsi multis diebus homo stercus nõ egereret. Multa enim nascuntur dum puer in vtero est hoc modo. Vbi ex lactę & sanguine cõputrescẽte, ac redũdãte, vtpote quod dulce est, pus factũ fuerit feruidum, animal istic generatur. Illud porro nunc inquisitione dignũ videtur num Fasciæ pariant, nam quædã Lumbricorũ genera parere postea probabitur, sanè inter veteres medicos plurimi existimarunt Fasciã parere alia animalia, quòd eos, qui laborãt hoc mali genere viderent emittere quædã cucurbitæ seminibus similia, quæ animalia videntur. Atq; huius opinionis volunt aliqui fuisse [g] Arist. quando inquit, ἥδε πλατεῖα πρόσπεφυκε μόνῳ τῷ ἐντέρῳ, καὶ ἀποτίκτει τὸ ὅμοιον σικύου σπέρμα, ὥ γυμνάσαντες ἰατροὶ πολλοὺς ἔχοντας ἀνθλῶν. Idest vt Gaza vertit: Latũ autẽ illud solum intestino adhærens, parit simile cucumeris semini, quo indicio medici, id genus Lumbrici inesse intelligunt. Sed cum scribat Arist. nullũ genus lumbricorũ aliud animal aliquod efficere, cõsideratis diligenter hisce verbis, cõtrariũ censuisse visus est Arist. quòd si scribat latos Lumbricos aliquid parere, nõ intelligit quod animal pariat, sed aliquod aliud. Manardus clarissimus sanè medicus refert se audiuisse à quadã muliere fide digna, quæ dicebat se Lũbricum latũ eijcisse, in quo alij Vermes inerãt: quasi hoc exẽplo demõstraret illud Lumbricorũ genus parere. Verùm hęc mulier decepit Manardum, quæ rotundũ Lumbricũ pro lato accepit. ille enim plurimis alijs abundat Vermibus, vt postea ꝓbabimus. Porro ad prędictã veterũ rationẽ, qua probabãt Fascias intra intestina contentas parere, diuinitus respõdet [h] Hippoc. parua illa animalcula cucurbitæ semen præ se ferentia, non lati lumbrici semen esse, aut fœtum, sed potius portiunculas eius abruptas, quæ figuram seminis cucurbitæ præ se ferunt, vt patet in hisce eius verbis. Rotundi quidem, inquit pariunt, lati verò non amplius, etiamsi quidam ipsos parere dicant. Nam homo qui latum lumbricum habet, velut cucumeris semen excernit aliàs atq; aliàs, vnà cum stercore ipso; & sunt homines, qui hoc Lumbrici partus esse dicunt. Mihi verò non re-

[d] Li. 4. c. 57. Tęneę generatio.

[d] 4. de morb.

[e] Li. 4. c. 9. Sect. 3.

Tenea cur generetur.

4. de morb.

Lumbricus latus num pariat.

[g] Li 5. Hist cap. 19.

[h] 4. de mor.

A &è dicere videntur, qui talia dicunt. Neq; enim ab vno animali tot pulli generarî possunt:
„ neq; ea est loci in intestino capacitas, vt partus educare queant. Augescente autem puero
„ augescit etiam Lumbricus in intestino, quibusdam in pubertate, quibusdam posteriùs, qui-
„ quibusdã paulò prius. Et postquam intestino adæquatus est, similiter augescit, & quanto ma
„ ior factus fuerit, vnà cum stercore excernitur de intestino recto, & excidit velut cucumeris
„ semen, sæpe verò etiam maior. Quibusdam verò iter facientibus, aut Laborantibus, & ven-
„ triculo calescente deorsum descendit, ipsisq; prominet ex podice inflatus, hocq; facit, & de
„ podice resecatur, aut retrocedit. Signa verò quòd non pariat, sed ita habeat velut ego dico,
„ hæc sunt. Si quis curet hominem latum Lumbricum habentem, & medicamentum dederit
„ aut potionem, siquidem fuerit homo benè præparatus, totus rotundus factus ad pilæ figu-
„ ram exit, & homo sanus euadit. Si verò ad medicinam hæreat, recta pars de Lumbrico ab-
„ rumpitur longitudine duorum aut trium cubitorum, aut etiam longè amplior, & vbi abru-
„ ptus fuerit, per multum tempus signa cum stercore non prodeunt. Postea verò augescunt.
„ Atq; hæc argumenta sunt, quòd Lumbricus latus non parit, sed abrumpitur. Hactenùs
„ Hippocrates, cuius illa verba quibus probat impossibile esse, vt pariant, propterea, quòd
B non sit loci in intestino capacitas, vt partus educare queant, sic [h] quidã exponit. Vermes latî
ij cùm compressi, & stricti admodum sint, nec habeant intra se locum capacem, in quo fœtare
possent, aut genituram continere, aut partus educare, consequens est quòd impossibile sit vt
intra fœtificent, aut genituram habeant. Sed quòd ita, inquit, Hippocrates intelligendus
sit, Vermis huius corpusculum satis compressum & capacitatis priuum satis clamat. item
quia absurdum esset asserere in hominis intestino non esse locum capacem in quo lati ij Lũ-
brici, etiamsi tricenum pedum essent, vt aliquando visi sunt & [i] Plinius refert, suos educare
queant partus; sed Hippocrates, vt qui verissimis & indubitatis vtitur rationibus, de ventre,
& loco Vermis generationi inepto loquitur, vt qui codicem Græcum percurrit, nobiscum
alacrius sentiet. Lumbrici rotundi dicti primùm ex putri oriuntur, deinde alios pariunt mo-
re plurium aliorum Insectorum. Hos malè existimauit [k] Dominicus Leonus ex pituita sal-
sa fieri, cùm ex dulci oriri omnes dixerimus. Cæterùm an hi alios pariant, age videamus.
Qui id affirmarunt autoritate Hippocratis, & rationibus egregijs sanè innituntur. Aiunt
enim quandoq; obseruatum eosdem alios parere. Nam per medicamenta expulsi reperti ali
quando nonnulli sunt alios in ventre habentes, vt in præmagno illo Verme, quem puella,
C quædã excluserat. huius enim caput, cùm eius pater calcasset, ex eo alios prodire Vermes vi-
sum est. Atq; hinc fit vt post expurgatos, alij subinde iterum in intestinis nascantur: veluti
mulieri contigit, de qua scripsit [l] Dodonæus, quæ singulis mensibus præseruationis causa
hieram picram assumens, tamen aliquot semper Vermes, aut Vermiculos excreuit. Hisce ar-
gumentis inter recentiores Gabucinus reclamauit hisce verbis. Neminem, inquit, latere de-
bet teretum Lumbricorum plures tenui filo persimiles aluo quandoq; fuisse depositos: non-
nunquã & cùm eis aliquos, puta quinq; vel sex, decemúe, ac plures pleniores, atq; velut vte-
ro gerentes: quos eorum tenuium matres vulgus appellat. difficilè tamen dictu videtur eos
tenues illorum pleniorũ partus existere; cùm præsertim nullus vnquã viderit hos peperisse.
deinde quia quinq; sexue pleniores, aut decem tot nõ generent, quot excerni à pueris quo-
tidiè videmus, nullo igitur pacto teretes mea quidem sententia pariunt. Quòd verò quidam
nonnunquã pleniores multiq; tenui filo persimiles egerantur, nõ ob id dici posse contendo,
vt pleniores tenuiorũ matres existant: verùm quòd multo antè tempore, quàm tenues illi in
intestinis producti adauctiq; fuerint, qui tenuibus cõmixti medicamento aliquo ijs educen
dis idoneo assumpto, vnà deijciuntur. Sexus præterea distinctio in hisce percipi non potest,
D quo minus pleniores illi vtero gestare dicantur. qui enim mares, quæúe fęminę dicentur. Au
torem igitur de morbis libri hac in re omittentes vnà cùm Arist. dicimus Lumbricorum ge-
nus nullum præter latum, idq; nullo alio quàm eo, quo dictum est modo, parere. Hactenùs
Gabucinus, cuius profecto refutatio nullius prope momenti existit. quòd enim dicat nullũ
vnquam vidisse, quòd peperint, absurdum est. Quis enim videre potest in corporibus nostris
horũ partum si pariant. ex signis, id est, Vermiculis, qui vnà cum hisce rotundis stercori immi
scentur, solus eorũ partus innotescit. Atq; hi Vermiculi plurimi quandoq; in matribus viui
cõtinentur, cũ vicinæ sunt partui, qui nõ Afcaridibus assimilantur, cũ hisce lõgiores sint, sed
Lũbricis potius rotũdis. Quapropter necesse est, aut diuersam Lũbricorum hosce lõgos & te
nues speciem cõstituere, quòd omnibus & antiquis & recentioribus nouum erit atq; iuaudi
tũ, aut eosdem rotundorũ Vermium fętus cõfiteri. Sexum autem, quod in hisce requirat mi-
ramur. quasi verò nullũ animal sine sexu produci possit. Vt enim hæc animalcula ex pituita
putrida, in qua semen horum existit, gignuntur; ita & in ipso viscida materia quam rotundi

Hippocratis locus explicatus.
[h] *Cur. med. cent. 6. curat. 74.*
[i] *Lib. 11.*
Lumbri rotũdi origo.
[k] *Sect. 3. lib. 4. cap. 9.*
An pariant.
[l] *In Schol. ad Beniuen. exem. med. cap. 85.*

Lumbrici continent in ſe ſemina eadem contineretur ex quibus producuntur. Ariſtotelis autoritatem, quę apud me in plurima eſt æſtimatione, age videamus, & num idē ſentit, quod dicit Gabucinus, Philoſophus, quando [m] ſic ſcribit. Ἐ ει δὲ αὐτῶν (ἑλμίνθων) γένη τρία ἄιτε ὀνομαζόμενα πλατεῖαι καὶ στρογγύλαι, καὶ αἱ τρίται καλουμεναι ἀσκαρίδες, ἐκ μὲν δὴ τούτων ἕτερον οὐθὲν γίνεται: Certè hic Philoſophus tantùm negat parere Aſcarides, rotundos verò Vermes, nec ait, nec affirmat parere: vnde Gaza cautè admodum, & prudenter hæc ſic tranſtulit, Quorum (ſupple Lumbricorum) tria genera, latum, teres, & quod Aſcarida appellatum eſt, ex quo nil procreari aliud poteſt. Porrò, vt latum in inteſtinis craſſioribus nimirum cœco, & colo aiunt generari, ita in tenuioribus teres. Quæſtio tamen eligans, & per difficilis oritur, num in ventriculo quoq; oriantur, & num aliqui Vermes ibidem generari poſſint. Inter clariſſimos autores inficiatur [n] Ariſtoteles, quando inquit: & animal non fit in ipſa concoctione, vt quidam, inquiunt, ſed in ſecretione putrida in ventre inferiore mox aſcendit ſurſum. digeſtum eſt enim in ſuperiori ventre, putreſcit autem in inferiori ſecretū: ob quam autem cauſſam dictum eſt in alijs. [o] Galenus quoq; idipſum æſtimaſſe viſus eſt, nam ait aliud genus Lumbricorum eſſe rotundum, quod in ſuperioribus magis inteſtinis generatur adeo, quod ad ipſum ventriculum quandoque adſcendit. Vnde Q. Serenus exclamat:

Quid non aduerſum miſeris mortalibus addit
Natura? interno cùm viſcere Tænea ſerpens
Et Lumbricus edax viuant inimica creentq;
Quod genus aſſiduo laniat præcordia morſu:
Sæpè etiam ſcandens oppletis faucibus hæret:
Obſeſſaſq; vias vitæ præcludit anhelæ.

Præterea idem Galenus, in quodam loco referens Lumbricorum ſpecies, nullam in ventriculo naſci tradit: ſed Aſcarides tantùm in inteſtino recto, teretes in tenuibus. Latos autē quomodo dixerit quis in ventriculo naſci? quando omnes, præſertim Hippocrates, per tota extendi inteſtina teſtentur. [p] Alibi quoque expreſſis verbis, vnà cum Ariſtotele aſſeruit, omnes in inteſtinis gigni. Auicennas cùm dicat Lumbricos ex humiditate fieri ſtercori commixta malè attractrice iecinoris facultate attracta, hoc idem confirmat, quod Ariſtoteles. Si enim ex humiditate ſtercori commixta naſcuntur; cùm ſtercus in tenuibus potiſſimum creetur inteſtinis, non in ventriculo, verùm in ventre inferiore ſedem generationis habebunt. Quòd verò Ariſtoteles per excrementa intra animantem contenta, eadem in inteſtinis, non in ventriculo contenta intelligat, facilè ex ijs colligitur, quæ ſtatim ab ipſo ſubnectuntur: quædam ex excrementis extra animantem contentis fiunt. Hæ itaq; ſunt autoritates, & argumenta quibus confirmatur Vermes, non naſci in ventriculo. Ex aduerſo alij hiſce rationibus contra ſentiunt. Inquit enim [q] Ariſtoteles in his quoq; gigni Vermes, quæ putredinis videntur expertia, vt in fornacibus ex niue, quare longè magis gigni poterunt in vētriculo, in quo excrementa, & putredines variæ inueniuntur, vt ait [r] Galenus. Confirmatur, quia Vermes præſertim gignuntur ex pituita, cuius præcipua ſedes eſt ventriculus. Prætera animalia eo loci gigni poſſunt, quo & nutriri, & ſeruari poſſunt, at Vermes in ventriculo ſeruantur, & nutriūtur. Inſuper gignuntur quandoque in hepate ouium, capite, cerebro, renibus, auribus, intra cutē, quare etiam in ventriculo, qui videtur locus lōgè aptior. [s] Quidam quoq; in ſuis medicinalibus curationibus inſeruit Inigum Lupum Coroneliū, cum optima fungeretur ſanitate, per os Lumbricos eieciſſe, à quibus nullā noxam, aut dolorē, præter Vermium tantum tędium, percipiebat; quare eos in ventriculo natos fuiſſe cēſet. Poſtremò vbicunq; abſceſſus, & vlcera putrida fiunt, ibi quoq; generantur Vermes: ſed vlcera fiunt in vētriculo. Hæc argumenta cū quidam diligenter perpendiſſent, mediam quandā opinionē tenuere, qua Ariſtotelē cum eius aduerſarijs conciliarent: In ventriculo enim rectè affecto Vermes nō gigni dicunt, idq; indicaſſe ſupra relatis verbis Ariſtotelē: in ventriculo autē pērperam affecto poſſe gigni, idq; alios exiſtimaſſe. In vētriculo enim ſano gigni nō valēt, primo ob caloris proprij imperiū & vires, ſecundo quia vis excrementorū expultrix eſt efficax: tertio quia ille eſt locus primæ coctionis alimenti, locus coctionis pugnat cū loco generationis Vermiū. Quarto quia eſt prędi tus ſenſu tactus exacto, ob quē cito repellit, & reijcit aduerſa. Sic itaque res eſt dubia, & pro omni parte probabilis. Illi tamē parti adhærendū exiſtimo, quæ nullos Vermes in ſtomacho fieri cēſuit. atq;, vt aduerſariorū relictis infirmioribus argumentis potiora diluā, nō ſequitur ſi in vētriculo copia pituitæ adſit in eo generari Vermes, adſit enim calor eorū viuificus neceſſe eſt, qui eos procreat, talis autē vētriculo denegatus. Abſceſſus quoq; & vlcera in vētriculo antequā an tātā putredinē peruenīāt, vt Vermiū ſemina fouere incipiāt, hoīem è medio tollūt. Qđ declarāt vlcera verminoſa in alijs externis genita partibus. hæc. n. putridū odorē, ac graue

[m] *Hi. 5. c. 19*

Gazæ verſio in Ariſt. laudata.

An in vētriculo generentur Vermes.

[n] *4. Meteor.*

[o] *Aph. 26. lib. 3.*

[p] *De locis aff. 1. c. 4.*

[q] *Hi. 5. c. 19*

[r] *lib. 3. aph. 26.*

[s] *Centu. 1. cur. 6.*

A ac graue virus, si procul de se fundant, vt appropinquantes è longinquo nauseabundos efficiant, multò magis eadem vlcera si in stomacho facta sint, cor, quod huic vicinum est, & totius vitæ sustentaculum, fatigabunt & prosternent. Ascarides à pituita acida non fiunt, vt existimauit [t] Dominicus Leonus, sed quòd minores sint cæteris, id fit ob paucitatem materiæ, quæ est in intestino recto. Atqui hæc de generatione eorum Vermium dicta sunto, qui in ventre nascuntur: qui verò in alijs partibus, eandem causam efficientem formalemq; habent, materia tamen differunt. vt enim in illis pituita erat, eaq; dulcis, ita in hisce humor crassus, lentusq;, qui in varijs corporis humani partibus consedit; &, vt opinor, pro huius humoris diuersitate, quę infinita esse potest, tum ratione qualitatis, tum ratione quantitatis, & situs, & figuræ, varia animalia producuntur, quandoq; monstrosa & insolita. Quod autẽ ranę, bufones, Lacerti & reliqua id generis animalia Longobardis fœminis in vtero concrescant, ad victus rationem referre oportet, quę tam prauos succos generat, vnde hæc animalcula ortum trahunt. Carior enim Longobardis fœminis corporis ornatus in vestitu, quàm cultus in victu. Diuturna quoq; saniei ac puris suppressio Vermes gignit, item impurum fordidumq; vlcus, si in carnosa parte consistat, quæ ob insignem humiditatem maiorem reliquis

Ascaridum generatio.

[t] *Sect. 3. lib. 4. cap. 9.*

Monstrosorum Vermium generatio.

B partibus putredinem concipere nata est. Quæ autem animalia in nostro exanimato corpore nascuntur, partim ex spontanea putredine proueniunt, quę semen horum animalium defert, partim ab externis Insectis, vt Muscis; quod & Homerus indicauit illis versibus, quibus Achilles, acceptis à Thetide matre armis Vulcanijs, antequam eis accinctus, ac instructus in certamen prodeat, orat Thetidem, det operam, ne corpus Patrocli mortui à Vermibus deformetur, atq; inquinetur, quos Muscæ vulnera subeuntes generarint. Sic enim Homerus:

In cadauere vt nascãtur animalia.

Μῆτερ ἐμή, τα᾽ μὲν ὄτρηλα θεὸς πόρεν ὄφρα ἐποίσω
Εργ᾽ ἔμεν ἀθανάτων, μηδὲ᾽ βροτὸν ἄνδρα τελέσσαι
Νῦν δ᾽ ἤτοι μὲν ἐγὼ θωρήξομαι. ἀλλὰ᾽ μαλ᾽ αὖτως
Δείδω μὴ μοὶ τόφρα Μενοιτίου ἄλκιμον υἱὸν
Μυῖαι καδδῦσαι κατὰ᾽ χαλκοτύπους ὠτειλὰς
Εὐλὰς ἐγγείνωνται ἀεικίσσωσι δὲ νεκρὸν
Ἐν δ᾽ αἰὼν πέφαται, κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπήῃ. id est:

Mater mea hæc quidem arma Deus dedit, qualia par est
Opera esse mortalium, neq; mortalem virum perfecisse.
C *Nunc certe quidem ego armabor: sed valde grauiter*
Timeo ne mihi interea Menœtij forte filium
Muscæ ingressæ in impressa ære vulnera
Vermes generent, deturpentq; cadauer
(Vita autem interfecta est) inq; corpore toto putrescat.

[u] Alibi quoq; idem poëta nullam Muscarum mentionem faciens Priamum introducit interrogantem Mercurium, vbi sit filius, num apud naues Achillis, an à canibus dilaniatus, & Vermibus absumptus, cui sic respondet Mercurius:

[u] *Iliad. ω.*

—— δυωδεκάτη δέ οἱ ἠὼς
Κεῖται ὀφ᾽, οὐδέ τι οἱ χρὼς σήπεται, οὐδέ μιν εὐλαὶ
Ἔδουσι αἵ ῥά τε φῶτας ἀρηιφάτους κατέδουσιν. id est.

—— *Duodecimus autem ei dies*
Iacenti, neq; in aliquo ei corpus putrescit, neq; ipsum Vermes
Edunt, qui viros in bello interfectos consumunt.

D

DENOMINATA.

AB ἕλμις dimanat illud diminutiuum ἑλμίνθιον Lumbriculus, Tineola. [x] Hippocrates βραχέα κοψ᾽ αἱσιμοῦσα καὶ τι ἑλμίνθιον. Ελμινθιάω Lumbricis infestor, Verminor, Lumbricos patior. Ελμινθώδης, Lumbrico similis. Ασκαριδώδεις siue vt aliqui legunt Ασκαρώδεις dicuntur, qui Lumbricos Ascarides colligunt: quo vocabulo vtitur Hippocrates in Coacis prænotionibus.

[x] *Lib. 4. de morb. Epid.*

HISTORICA.

Pheretima à Vermibus viua corroſa.

DHERETIMA ne ipſa quidem mitem vitæ exitum habuit. Quam primũ enim è Lybia Barceos vlta, in Ægyptum redijt, miſerabilem mortem obijt. Viua enim Vermibus ſcatere cœpit, à quibus corroſa fuit. Talis ac tanta Pheretimæ Batti filiæ vindicta fuit, vt tradit [a] Herodotus. Vermibus vbiq; erumpẽtibus ſœdiſſimo ſed digno ſanè exitu perijt C. Galerius Maximus: eo enim conſumptis genitalibus defecit homo ſanguinarius, & crudeliſſimus ſimulachrorum cultor, dilicijs & luxu ad inſaniam diffluens, nullam vrbem ſine adulterijs & virginum ſtupris incontaminatam relinquens. Antiochus rex, vt [b] Sacra teſtatur pagina, tam graui plaga percuſſus fuit, vt de corpore impij Vermes ſcaturirent, odore etiam illius ac fœtore exercitus graueretur. In Actis Apoſtolorum dicitur Herodes à Vermibus corroſus; vbi nonnulli putant intelligi Vermes qui in humano corpore naſcunrur, non autem Pediculos. Dodo frater Alpiadis pellicis Pipini, quòd Sanctum Lambertum addixiſſet, vt narrat [c] Franciſcus Roſerius, martyrio, Vermibus toto corpore ſcaturientibus, conſumitur: ob quam fœtoris intolerantiam Moſa demergitur. Culpæ verò conſcij omnes infra annum diſpereunt. Quinimo Sancti Martyris percuſſor cum proprio fratre congrediens perimitur, alterq; ab altero iugulatur.

C. Galerius Maximianus à Vermibus perijt.

Antiochus rex.

[a] *In Melpomine.*

[b] *Macb. 2. cap. 9.*

[c] *Stemmat. tom. 3.*

MORALIA.

Vermis qd apud Theologos.

VERMIS appellatione Chriſtiani Theologi putant conſcientiæ remorſum & vellicationem quandam perpetim nos infeſtantem, ac perpetrati facinoris commonentem, quam ideo ſic nuncupandam cenſuerunt, quòd ex peccati putrilagine conſurgat: Vtitur hoc nomine frequenter Sacra ſcriptura in hac ſignificatione; vt in [a] Iſaia. Propheratur Nabuchodonoſor, quòd cõcidet cadauer ſuum detracta ad inferos ſuperbia, & ſubter illum ſeruetur Tinea, & operimentum eius erunt Vermes. [b] Iudith aduerſarij deiectione, & fidelis populi liberatione excitata, ad laudandum dominum exclamat. væ genti inſurgenti ſuper genus meum. „ Dominus enim omnipotens vindicabit eis, in die iudicij vindicabit illos. Dabit enim ignẽ „ & Vermes in carne eorum, vt vrantur & ſitiant vſq; inſempiternum: quo in loco per carnes intelligunt carnalem delectationem. In carnes inquit Lyranus, quas amauerunt, de quibus naſcitur fœtor Vermium. Caro & ſanguis Vermes creat. quia delectatio carnalis, cui ſal continentiæ non reſiſtit, pœnam æternam generat luxurioſis: vnde Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Et rurſus [c] Eccleſiaſtes, vbi inquit, Humilia valde ſpiritum tuum, quoniam vindicta carnis impij ignis & Vermis, Lyranus ait; quia caro peccatorum, quæ luxuria diffluit, igne inferni & Vermibus cruciabitur, vbi Vermis non moritur & ignis non extinguitur. In Verme putredo gehennæ, in igne ardor deſignatur, Vel Vermis eſt ſera ſcelerum penitentia, quæ in tormentis conſcientiam peccatorum mordere non ceſſat; vt ignis ſit pœna extrinſecus ſeuiens, Vermis autem dolor intrinſecus accuſans. nã ſic D. [d] Chryſoſtomus: Quod ſi intenta mentis acie animum eius (peccatoris) inſpexeris, non modo illum „ ligatum, verumetiam ſquallentem, atq; ſordentẽ, & Vermibus plenum videbis. Neq; enim „ illi meliores diliciarum iudicandæ ſunt voluptates, imo etiam horribiliores: ac magis corpus animamq; corrumpunt & vtriq; infinitas inducunt morborum plagas. Vermis quoq; appel „ latur conſcientia, non ea ratione quatenus mordeat aut rodat, ſed etiã quatenus cogitationũ inquietudinem inducit: [e] ſcriptum enim eſt: dulcedo eius Vermes. Natura enim Vermiũ eſt momẽtis ſingulis moueri. perſepe itaq; mẽtis dulcedo Vermis eſt; quia inde delectatur, vnde per inquietudinẽ ſecularis curæ inceſſanter agitatur. Poteſt etiam Vermis nomine caro ſignari, quæ luxurioſo & cuilibet carni dedito, dulcedo eſt. Ecce quàm cæcus qui Vermem amat. Per Vermes corruptio carnis exprimitur. Nihil adeo valet ad domanda carnis deſideria, quã penſare qualis ſit ipſa mortua: ibi enim videtur, quòd ſi ipſa amatur, tabes & fetor putredinis amatur. Leues animi ſuperſtitionibus flectuntur & abũdant, vt duri ac refractarij impietate. Sed opiniones plurimę, quales [f] Plutarchus cõmemorat, vbi in animo ſuperſtitioſorũ inſunt, multos ibi morbos, multasq; perturbationes, Vermiũ inſtar ac Lũbricorũ ingenerãt. Elegãter quoq; idẽ [g] Plutar. exercitũ Alexãdri poſt eius mortẽ vacillanté at principes effæminatos & im-

Caro Vermem.

[a] *Cap. 14.*

[b] *Cap. 16.*

[c] *Cap. 7.*

[d] *Hom. 15.*

[e] *Iob. 24.*

[f] *Lib. de ſuperſt.*

[g] *de fort. Alexand.*

A &imbecilles producentem, cadaueri similem esse dicit, ex quo cùm virtus, & calor vitalis excessit fœtores, & Vermes erumpunt. Sicut, inquit, anima deserente cadauera non consistunt, non cohærent, sed dissipantur, & dissoluuntur: ita exercitus Alexandro amoto palpitabat, cõcutiebatur atque æstuabat, Perdiccis, Meleagris, Seleucis, & Antigonis tanquam spiritibus etiamnum calidis, & pulsibus in corpore discurrentibus: tandem planè flaccescens, & putrescens, Vermium instar ex sese pullulauit degeneres reges, & principes semianimes.

INSOMNIA.

LVMBRICOS excernere per sedem, inquit [a] Artemidorus, aut per os à domesticis hominibus, & cohabitantibus, & vt plurimum eadem mensa vtentibus iniuria affectum, suos hostes, & iniuriatores cognituros esse, & expulsuros significat, aut iuxta alium modum ipsis priuatum iri. Inhabitant enim corpori Lumbrici, sed nihilominus ipsum corpus lædunt. Postquam autem excreti fuerint, excretionem, & expulsionem huiusmodi hominibus significant. B

[a] *Lib. 3. c. 7. de Insom.*

SIGNA LABORANTIVM LVMBRICIS.

MIRI quandoque affectus conspiciuntur quos Lumbrici ædunt: Vomitiones crebræ, & cordis morsus, appetentiæ corruptio, singultus ingens, intestinorum tormina, ileus, colici affectus effatu digni, & animi sæpe deliquia. maximi adhæc capitis dolores, sopores, distentiones, comitiales, attoniti morbi, anginę, vrentes febres, & tandem interitus: Miros modorum cruciatus patiuntur ægri; nonnunquam stare loco nesciunt: verùm semper huc illuc temerario quodam impetu, ac inordinato motu ducuntur, vt stare etiam volentes, titubantes concidant. Hæc omnia Antonius Beniuenius, cuius apud me plurimùm valet autoritas, in puero quodam se obseruasse scribit. Puellam etiam curauit [a] Gabucinus, in qua cuncta spectabantur symptomata, quæ pleuritide laborantibus solent euenire. dolor in primis aderat punctorius in thoracis dextra parte, tussicula quædam sicca, vel leui quaque occasione commota, pulsus arteriarum durus, serræ haud omnino dissimilis, ac recurrens: spiritus offendens, continens febris. huius cum interdum videret totum corpus frigidum, nonnunquam calidum cum malarum alterius rubedine fieri, sumpto ad Lumbricos necandos medicamento, statim plures eduxit, & incolumis euasit. Nunc ad signa deueniam, & primùm quidem communia, deinde propriæ cuiusq; speciei, ac postea ad alia, quæ distinguunt hunc affectum ab alijs similibus. Communes Vermium in ventre existentium notæ sunt: vigiliæ, & cruditatum copia, quam plurimorum, atque crassorum eduliorum, esus, nec non assidua eaque post cibum balnea. initio oculi translucent statim, genæ liuescunt, noctu frigido sudore profluunt, ora saliuant in somno: die sitis magis accenditur, lingua labiaque arefiunt: oris fœtor plurimùm adest, facies pallet. nauseæ crebrique vomitus adsunt. cibos auersantur, dentibus stridենt, nocte præsertim, linguam exerunt: nam comminari videntur. Contingit quoq; interdum appetitus caninus, non ob aliud, nisi quia hæc animalia interdum vsque adeo voracia sunt, vt statim rapiant alimentum è ventriculo, quo tempore, vt dicebat [b] Galenus, corpora vehementissimè emaciantur. Vitales quoq; functiones non parum offenduntur. ægri enim iracundi sunt, & inconstantes. Voce quandoque destituuntur. Nam Alexander [c] Benedictus Veronensis medicus, & philosophus egregius demutis, & imperfecta loquentibus agens, inter alias causas quas ibidem enumerat, ex intestinis, & ventris animalibus plurimos obmutuisse testatur, exemplo cuiusdam puellæ in Cornelia familia in Creta, quæ octo diebus muta fuit, rigẽtibus oculis emissis quadraginta Vermibus in sordibus vna conuolutis, libera euasit. Addunt Alexander, & Auicẽna pulsus paruos obscuros atq; difficiles. [d] Themison inæquales esse pulsus, vt plurimùm tradit, eo quòd cor ipsorum magnoperè est occupatum. Functiones animales penè omnes læsę conspiciuntur, vbi morbus ingrauescat: nam delirant quandoq;, & malè discurrunt, pessimè imaginantur, & interdum offensam vehementer memoriam habent. Motiuæ quoque offensæ sunt facultates, quia videmus non rarò motibus quibusdam conuulsorijs ægros aliquando contorqueri: sensus exteriores valde turbati sunt, & in primis visus, & auditus. Gemunt etiã quandoque

C

D

[a] *li. de Lũb. c. 13.*

Miri affectus Vermium.

Pleuritidis signa in Lũbrico laborante.

Signa communia Lũbricorum.

[b] *li. de Ther. ad Pison.*

[c] *lib. 5. c. 15.*

Vocis priuatio à Vermibus.

[d] *lib. 9. epist.*

doque & sine vlla occasione magnoperè clamant. Excrementa porro si inspexeris, videbis E
dura, & sicca, vt dicebat Auicenna; qui & rationem adfert, quia Vermes cùm humores om-
nes exsugant, reddunt fæces aridas, & duras. Sed hæc sententia Auicennæ ex toto vera non
[c] Lib. 3. de morb. puer. cap. 8. est, vt putat [c] Mercurialis, eò quòd experientia compertum est, rarissimè contingere, vt qui
tentantur Lumbricis, nõ habeant aluum solutam: nisi dicamus non solui aluum ratione Ver-
mium, sed potiùs ratione cruditatum, quæ eo tempore plurimæ gignuntur in ægris: Vrinæ
spumosæ sunt, albæ, interdum obscuræ, ferè semper perturbatæ. Sudores fœtidi, & frigidi, vt
dicebat Auicenna. Saliua etiam plurima fluit ex ore: labia nocte humescunt, & die siccantur:
eò quòd de die Vermes magis infestant ventriculum, quàm de nocte. Tempus quoque anni
nobis significare poterit Vermes. iam enim dictum est sententiam esse Hippocratis, cõfirma-
tam ab Auicenna, autumno maximè illos procreari. Regio quoque vtiliter considerabitur.
Regiones cõsiderãdę. Dictũ enim est ex Theophrasto, & Plinio, Arabiam, Armeniã, Syriam, Siliciam, Boeotiam,
Thebanam regionem maximè huic malo esse obnoxias. Addes his si velis Italiam nostram,
Germaniam, Galliam, Hispaniam, & plures alias Europæ conterminas regiones. Nunc pro-
Tæneatum propria, signa. pria cuiusque speciei signa prosequamur. Latorum Lumbricorum notas hasce Paulus Aegi-
neta tradidit. Comitantur corporis gracilitas, & pulsus inæqualitas cum inæqualitate (πα- F
[d] lib. 9. c. 40. ῥέπεται δὲ αὐτοῖς καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος, καὶ ἀδυναμία μετ' ἀνωμαλίας: & habet [d] Aëtius eadem verba: nisi quòd pro μετ' ἀνωμαλίας, legit μετὰ βραδύτητος, id est, cum tarditate, quæ de pulsu dicta non accipias quasi legendum esset, καὶ ὀργυμοῦ ἀδυναμία μετ' ἀνωμαλίας: non enim de pulsu, sed de totius corporis imbecillitate loquuntur.) At quod certissi-
mum est indicium, cum recrementis nonnulla semini Cucurbitę similia redduntur. Nunc in
ijs, qui febricitant abundant: nunc febricitantibus accidunt, ex longo morbo continuas sto-
[e] Loco citato. machi rosiones inferentes, ac impotentem ciborum appetentiam. Eadem habet [e] Aëtius, ni-
si quòd addat cibos assumptos celeriter in excrementa commutari. assidui quoque famis sen
[f] 4. De morbis. sus, & morsus stomachi caussam tradit. quod enim, inquit, viuificatũ est in intestinis, vbi recẽs
exhibitum cibum consumpsit, postea ipsa solida corpora arrodit. Quæ verò signa [f] Hippo-
crates tradit, hæc sunt. Species autem, inquit, alia huius est; quæ veluti ramenta alba intesti- „
norum exit: quæ has notas habet. Nam veluti cucumeris semen deijcit: quumque ieiunus est „
iecur petit, vexatque, spuitque multum; quandoque non, quandoque cum vehementer iecur „
vexat, vocem intercipit multumq; spuit, postea sistitur: & intestinorum maximus interdum „
dolor innascitur. quandoque scapulæ dolitant, illicque sistitur. Quandoque hæc latæ Tænię G
signa dantur. Quis hanc bestiolam habet, semper fermè validus est: cùm verò debilitatur vix „
sustinet reficiturque. Tænia enim earum rerum, quæ ventriculum intrant, partem aliquam „
sumit, qui si curatur, sanescit: sin minus Tænia quidem spontè non exit, nec perimit, sed con- „
senescit, &c. Pueris etiam dormientibus si latos Lumbricos habeant, os figuratur ad similitu-
[g] lib. 3. de mor. puer. c. 8. dinem lactantis, vt tradit [g] Hieronymus Mercurialis, aliena loquuntur ac etiam stare loco
nequeunt. Sequitur autem eos, qui Lumbricos rotundos continent, vt docet [k] Paulus Aegi-
Lũbricorũ rotũdorum signa. neta, rosio intestinorum, & ventris, tusses exiguæ cum siccitate irritantes: nonnullos comita-
tur singultus quoque, & somnus cum palpitatione, ijque sine ratione expergiscuntur. non-
[k] Loco. citato. nulli, & cum clamore expergefiunt, & iterum sopiuntur, pulsus inæquales, & febres augescũt
inordinatæ, quæ cum extremorum perfrictione tertiam, interim quartam, die vel nocte, ac-
cessionem sine ratione habent. Infantes autem etiam madent lingua inaniter exerta, & den-
tibus stridet, oculis conniuent, voluntque quiescere, excitantibus ipsos indignantur, oculi
apparent (ὀφθαλμοὶ κάλον φαίνονται, id est, oculi caui apparent legit quidam. alius ὀφθαλ-
μοὶ ὑφαιμοὶ φαίνονται, id est, oculi apparent subcruenti) genæque rubescunt, & rursus liuẽt: H
atque hæc paulatim, & ex interuallo. Quibusdam nauseæ, & rosionis caussæ stomacho pecu-
liares creantur, atque ægri cibum respuunt: compulsi autem ad cibum nauseabũdi, vix, quod
assumitur, deglutiunt, vel etiam assumptum reuomunt: plerisque verò aluus descendit corru
ptos humores egerens, & tympani modo inflatur. Reliquum corpus sine ratione cõtabescit,
neque esurie neque euacuatione modica suborta. Atque non in omnibus omnia, quæ iam
commemorauimus signa, inquirere oportet, sed nonnulla ex eo, quod præpollet, interim, &
[l] lib. 3. c. 39. plurima. Hæc autem eueniunt dum animalia per intestina serpunt roduntque: febris autem
calor vapores sursum cerebro transmittit prauos, ex putrida in ventriculo collecta humidi-
tate exhalantes. Hæc [l] Paulus. Aëtius verò hunc in modum ex Herodoto. Cæterùm, inquit,
hoc modo affectos incredibilis morsus stomachi, ac ventris comitatur: tussiculæq; tenuissi-
mæ, ac frequenter irritantes: quum tamen nihil reijciatur, in somno tremunt, & præter natu-
ram exurgunt. Quidam verò, & linguam foras exerunt, oculosq; claudunt, & taciturni sunt,
excitanteq; molestè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeuntes. Quidam autem oculos

sanguine

A sanguine suffusos habent,& pulsum inæqualem obscurum,deficientem,ac recurrentem:quibusdam etiam appetitus deiectio accidit. Pueris etiam dum dormiunt, manducatio linguæ, cui accidit conformatio oris in modum lactentium, aut cibum accipientium. Verùm hæc pauco tempore,& per interualla fiunt.aliqui verò infantes præter rationem,& cum clamore exurgunt,citoque rursus collabuntur. aliqui etiam dentibus stridենt:quod contingere verisimile est animantibus cibum attrahentibus,mordentibusque ventrem,& intestina. Iam verò & ad stomachum quosdam processisse constat, nauseārumque ac morsuum causas fuisse; sæpè etiam per sese sursum reiectantur,aliquando verò cum pituitoso quopiã humore. Quidam etiam infantes neglecti motu destituuntur,ac refrigerantur: atq; instar eorum,quæ animo linquuntur, tenuem quendam,& frigidum humorem exudant,& vt plurimùm liuescũt. contingit autem aliquando,faciem fieri rubicundam, maximè circa malas, verùm color hic rursus in pallorem solito maiorem transit.alij autem, instar delirãtium, peregrina verba loquuntur in somnis.alij decubitum transmutant continuè dormientes, angoreque vexantur, atque ex loco ad locum sese vicissim proiectant. Verùm paucos omnino ex his plorare constat; pleriq; enim in mentis inopia, & taciturnitate degunt. Porrò qui à Lumbricis rotun-

B dis infestantur,etiam cibum auersantur,& si quid acceperint,reuomunt:aut nauseabundi vix deglutire possunt; febres enim eos, cum vehementi extremarum partium refrigeratione irruunt,quibusdam autem venter ad tympani modum inflatur.Hæc Aëtius.Ex Hippocrate[m] Gabucinus hæc signa recensẽt. Lumbrici, inquit, circa aluum his signis deprehenduntur: si somnolenti sint non permittente morbo,& extremæ partes frigidæ, & cordis morsus, vrinæ conturbatæ, & lingua humectatur. Item qui animantibus in ventriculo abundant,sputo replentur,& si tenuis quispiam prodierit Lumbriculus, amplius nõ spuunt. Quicunque igitur in ore ventriculi Lumbricos habent,ferè in totum ipsos vomitu reiectant:quibus verò in intestinis existunt, ipsos infernè excernunt. omnes autem nauseabundi sunt vomuntque quæcunque acceperunt.his qui punguntur similes sunt, totoq; corpore contrahuntur, ac repente arcuatimq; mouentur:& tormina accidunt interaneorumq; dolores.Euaporationes quoque ad caput delatæ vertigines inducunt. Quin & victus ratio, quæ præcessit, ostendet tibi Lumbricorum generationem. Hæc itaque sunt teretum indicia,quæ si cũ ijs compares,quæ scribit Auicenna de longis, non erit dubium; quin ijdem sint, qui à Paulo, & Aëtio cęteriśque medicis vetustioribus rotundi, & teretes appellantur. Porrò hæc signa non om-

C nia, sed potiora quædam animaduertenda erunt, vt in suprascriptis verbis nos Paulus Aegineta admonuit. Ascaridum autem (quorum sedes est in recto intestino, & extremo sphincterе) propria signa sunt, vehemens infernarum partium, seu sedis pruritus, qui quandoque ægrum in animæ deliquium inducit:pruritus autem potiùs excitatur, quàm cruciatus,quoniam vt vult Mercurialis, intestina crassa sunt,& minimè omnium sensus participantia. Sed mea quidem sententia hæc non est ratio. falsum enim est crassa intestina exquisitissimi sensus non esse,cũ colicus cruciatus,& quandoque in ano à flatibus ingens obortus dolor,id ostendat:imò verò pruritus non fit, nisi in parte maximè sensili,vt sub planta pedũ, in vola manus,& alijs partibus;sed quòd fiat pruritus,fit ob assiduum motum, & leuem horum animalculorum affrixionem: in plantis enim pedum,& alijs partibus, in quibus pruritũ excitare volimus,leuiter admouemus manum.Sunt porrò,& alij morbi complures,quorum symptomata similia sunt Lumbricorum, quæ[n] Cœlius Aurelianus quamuis methodicus, diligentissimè persecutus est. Signum itaque quo laborantes epilepsia, & apoplexia discernuntur à laborantibus Lumbricis,est spuma quę non apparet in pueris,dum vexantur Lumbricis,sed solùm dum laborant,vel apoplexia, vel epilepsia. In præfocatione matricis etiam

D accidentia contingunt similia Lumbricis;sed distinguuntur prefocatæ à laborantibus Lumbricis,quòd in illis vox ex toto amputatur,& necessario præcedunt querelę vteri,hisce verò neq; vox ex toto perit,neque vteri præcedit mala dispositio,sed ventris. In laborantibus catalepsi,febres sunt maiores,pulsus quoque maiores,quos pulsus in laborantibus Lumbricis paruos esse, & obscuros, dictum à nobis est superiùs. Qui laborant ileo,ventrem adstrictam habent.qui verò Lumbricis non vsq; adeo adstrictam,sed fluidiam potiùs. Ad hæc pallent Lumbricis tentati, dormitant, & inter dormiendum gemunt, atque clamant;quorum nihil sustinent, qui ileo tentantur. Stomachici, humores habent in ventriculo, Lumbricis tentati etsi nauseant, vomunt; vix tamen vnquam conspiciuntur euomere humores pituitosos, aut biliosos;sed plerunque, aut cibos corruptos, aut quidquid potant, & edunt. Cęterùm reperire est nonnullos, qui proprietate quadam naturæ id habent, vt in somno, deducant labia, corrodant,clament,non aliter ac illi,qui Lumbricis tentantur,signum autẽ quo distinguuntur illi,vnum adfertur à Cœlio Aureliano, & est,quòd isti vtilitatem percipiunt ex cibi pa-

citate:

[m] *lib.de Lũbric. c.15.*

Ascaridum notæ.

Mercurialis reprehẽsus.

[n] *Lib.4. de morb. diut. cap.8.*

Apoplexiæ signa.

Epilepsiæ signa.

Hystericæ, vt à laborãtibus Lumbricis distinguantur.

Ileus, vt distinguatur à Lũbricorũ inventre morbis.

Stomachici.

citate: contrà faciant, qui excruciantur Lũbricis: nempè qui esuriant, si ieiunent, multò vehementiùs, & atrociùs turbantur. Ex Cleopatra, & Prisciano constare scimus in vtero mulierũ Vermes nasci; nec hosce est admodum difficilè cognoscere; quippè dum adsunt, prurit vterus, ac venter, vti inquit Cleopatra, totumque corpus inquietudine molestatur, inundat vteri osculum, & pudendum, vt scribit ° Ludouicus Mercatus, nimia pituita, non quòd ibidem sua sponte sit, sed quòd ex Lumbricorum pruritu, & dolore, aliunde in vterum confluat. Sudant plerumque eiusmodi fœminæ forsitan ex molestia; gracilescunt, etiam impotentes, & imbecilles fiunt. A somno quoque frequenter excitantur, & tumultuosè dormiunt, ac non rarò contremiscunt. Item aliquando inter menstruas purgationes ipsos Lumbricos excerni conspicimus, & aliquando pudendo adaperto videntur conspicui. Præterea sic affectæ febribus inordinatis maxima ex parte corripiuntur, & multa alia signa accidunt, quæ Lumbrici intestinorum accersere solent. Quare ea silebo.

Signa Vermiũ in vtero existentium.

° *Lib.4 2.de Virg. et vid. affect.*

PRÆSAGIA. PROGNOSTICA.

Latorũ Lũbricorũ prognostica.

[a] *Lib.4.de morb.*

[b] *Lib.3.de morb. puer.*

[c] *lib.4.c.17.*

LATO Lumbrico laborantes nequaquam debiles fieri scripsit [a] Hippocrates, & si fortè debiles fiant, minimè conualescere. addit etiam hoc genus animalium minimè è corpore sponte exire, sed solùm vi medicamentorum, atque minimè lethalem hanc ægritudinem esse, sed consenescere. Quo Hippocratis indicio intellecto non arduũ est intelligere, inquit [b] Mercurialis, quid voluerit [c] Cornelius Celsus Hippocratis sectator, quando inquit, latos Lumbricos cæteris esse deteriores: siquidem non sunt deteriores lati Lumbrici eò, quòd inferant mortem, sed potiùs, quòd genus morbi sit in homine sempiternum. Lumbricorum teretum indicia prognostica, sumuntur ex quantitate, qualitate, tempore & excernendi modo. A quãtitate; nam si graciles, & parui, & extenuati exeant, argumentũ est in corpore non benè fuisse nutritos ob materiæ paucitatem, multoque sic est melius, quàm si exeant, magni, pingues, crassi, & præsertim sanguine repleti: indicant enim abundantiam materiæ in corpore, vnde ita hæc animalia creuerunt, & adoleuerunt. Similiter sanguine pleni si excernantur, significant corrosas venas, atque ex ipsis sanguinem illos exsuxisse. Pernitiosum quoque est plurimos exire, paucos verò melius. A qualitate hæc indicia sumuntur: si albi prodeant, minus periculosum est, quàm si flaui, aut rubri, aut liuidi: deterrimi verò sunt, si sanguineo colore saturati fuerint. A tempore excernendi hæc sumuntur indicia, quæ scripsit [d] Paulus maximus Galeni æmulator ad hunc modũ. Circa febrium initia geniti subsistentiam habent, ex subiecta corruptione: circa consistendi vigorem ex morbi malignitate. circa declinationem ad melius proficiunt. Hippocratis enim sententia est. Bonum & Lumbricos teretes exire ad crisim tendente morbo. Huius quoque sectator Apollonius dicebat bonum esse, si dum morbus iudicatur, Lumbrici reijciantur, malum verò si initio morbi; quod indigestionum frequentiam significent. Porrò Herodotus medicus apud Aëtium scriptum reliquit. si Lumbrici in declinationibus febrium exeant, nihil mali indicari: ex aduerso malum esse si exeant in statu, & augmento, eò quia signum est fieri in corpore turbationem. Quanquam Cœlius Aurelianus dixerit rarò in initijs morborum apparere Lumbricos. Idem etiam ait in augmento febrium cum apparent malum esse, in declinatione verò laxamentum adferre: His neoterici addunt incipientibus morbis, si Lumbrici teretes atque viui deijciuntur, pestilentes morbos indicant: inclinantibus autem mortui, malum quoque augurium faciunt, inter vtrumq; tempus quoquo modo appareant malum est. ob id fortasse, inquit Gabucinus, quòd febris insequens Lumbricos semper malum sit, quia Lumbricorum materiam absumat. accedit etiam, quòd Lumbrici ex febre inflammantur, & incalescunt contorquenturq;, ac mouentur: vt eo magis Lumbricis affectos molestent, & afficiant. A modo exitus hæc postremò sumuntur indicia. Antiphanes, inquit, apud Cœlium Aurelianum, [e] itemq; Auicenna, multò esse melius, si Lumbrici exeant soli, quàm cõmisti cum stercoribus: & per vomitũ excludi deterius esse, quàm per secessum. Addam hisce, quæ à iunioribus traduntur, aiunt autem experimento constare Lumbricos esse in ventre, si mane ieiunis pueris supra ventriculi osculo frigida spargitur; nam in vnum congregabuntur locum. Frequens puellorum anhelitus, & frigidus tumescente adhuc corpore læthale: sequenti enim die mortem prænunciat. Si ægrotantium oculi aliquantisper compressi assidentium digitis, non clauduntur, mors proxima est. Finem hisce Lumbricorum teretum prognosticis imponerem, nisi ingens occurreret disputatio diluenda. Dubitatum enim inuenio apud veteres, vtrum melius sit Lumbricos viuos excernere,

A qualitate.

A tempore excernẽdi.

[d] *li.4.c.58.*

A modo excernendi.

[e] *lib.4.tard. passi.c.8.*

A nere, quàm mortuos. Cœlius Aurelianus in hacce veterum quęstione recensenda diligentissimus fuit. Nam Hippocrates, ait, libro prognostico significare inquit Lumbricos interfectionem ægrotantis, quoties mortui fuerint excluſi omnibus in morbis. Item quidam communiter mortuos Lumbricos aiunt grauia denuntiare: siquidem ostendant, inesse corpori ruptionem. Diocles libro prognostico, euomitos inquit Lumbricos, nihil alienum significare, nec esse absurdum: per inferiora verò excludi quoque Lumbricos, nõ admirandum; sed mortuos, & inanes esse melius, ac salutare, viuos verò atque plenos, & sanguinolentos, pernitiosum. Idem libro de egestionibus scripto, viuos, vel plenos, ac sanguinolentos febriles dixit. Herophilus verò in libro quem ad Hippocratis Prognosticum scripsit, siue viuos, siue mortuos, excludi negat incongruum. Apollonius Glaucus libris quos de interioribus scripsit: reiectos rotundos Lumbricos initio significare ait, indigestionum frequentiam, vltimo verò ægritudinis properare iudicium, quod crisim appellant; item viuos, ac plenos, & sanguinolentos, non rectà protendere. Apollonius Memphitis percũctatiuo, siue vniuersali modo, quem Græci catholicon vocãt, omnia inquit in intestinis animalia nata in morbis grauia
B significare, & magis mortua, quàm si viua excludantur. & paulò pòst Chrysippus Asclepiadis sectator libro tertio de Lumbricis, solis in celeribus cauſis, siue periculosis, mortuos inquit Lumbricos egestos interfectionem ægro portendere. Ostendunt enim mortui aciem (alij legunt maciem, alij perniciem) vehementem inesse, quando magis ægri periclitantur. Sic inquit deniq; Hippocratem ferri (alij legunt fari) dicentem suo libro, eos qui in ægritudinis declinatione, cum stercoribus egeruntur, nihil graue significare. Sed neq; inquit Dioclem Hippocrati contrariam protulisse sententiam, dicendo mortuos, vel inanes esse melios: siquidem hic in febribus solutionum hoc dixisse videtur, Hippocrates autem mortem significare in febribus stricturæ. Huc vsque Cœlius Aurelianus, veterum opiniones contrarias recensuit, Chrysippum quoque conciliasse Hippocratẽ cæteris ostendit. Sed quia Chrysippus Methodicę sectę addictus fuit, quæ nimirum secta omnes morbos ad duo tantum genera reducebat, scilicet ad strictum, & laxum, ideo dogmatici aliud ad hanc difficultatem cõmenti sunt. Quidam ad præcitatum Cœlij Aureliani locum annotauit, pernitiosum quidem esse mortuos Lumbricos reijci, cùm putrium vaporum materia afflatu, non alentis materiæ penuria intereunt: salutare cùm materiæ defectu, quæ illos gignit & nutrit, mortui sunt. Eodem quoq; modo Lumbricos plenos excludi aliàs faustum esse, cùm non multa coaceruata
C materia, qua procreantur, pauci geniti, non à tetris, & venenatis vaporibus interfecti extruduntur, sed cum expultrice robusta: aliàs infaustum esse, cùm collectum materię plurimum indicant, qua sic crascescunt, & distenduntur. Doctissimus Hieronymus Mercurialis idẽ sentit, quod visus est dicere Auicennas, Lumbricos nimirum exeuntes, aut sine febribus exire, aut cum febribus. Rursum si cum febribus exeant, aut cum febribus malignis, & pestiferis; aut cum benignioribus, atq; tunc vel in augmento, vel in statu, vel in declinatione. Si exeãt sine febre, nullum ferè malum portendi: Veruntamen multo optatius est, vt exeant mortui, quàm viui, & ratio est, quia si mortui exeant, signum est nõ alia ratione fuisse interẽptos, nisi propter alimenti inopiam. Si cum febre exeant pestifera, & maligna, exitiale est eos mortuos exire; quemadmodum magis salutare est, si exeant viui, atque hæc potissimum verificantur in augmento, & in statu, quia signum est tantam esse materiæ prauitatem, tantumque venenum, vt ipsi Lumbrici interimantur priusquam fugiant. Ex aduerso si viui egrediantur, signum est quidem prauitatem materiæ eos expellere; sed inditium est etiam expultricem vim fortem esse, & materiam non vsque adeo prauam, vt ipsos interimat. Dicit autem Mercurialis potissimùm vera esse in augmento, & statu: quandoquidem in declinatione non ita
D est. Nam etsi mortui exeant declinante morbo, argumentum est eos potiùs fuisse mortuos propter inopiam nutrimenti, quàm vlla vi morbi, quæ iam transijt. Si cum febre benigna exeant Lumbrici, etiam in hac multo meliùs est, vt exeant mortui, quàm viui: quia inde quoque iudicari potest eos Lumbricos esse potiùs interemptos inopia materiæ, quàm vllo veneno. Ex hac itaq; resolutione Mercurialis facilè putat conciliari antiquos, qui hac in re diuersi fuisse videntur. Quod autem [f] Hippocrates salutare statuat, cum desinente violentia morbi, infernè cum reliquis excrementis Lumbricos pollui: sponte verò nulloque naturalis facultatis impulsu egredi, quòd in moribundis perspicimus decumbenti noxium, hanc causſam [g] Leuinus Lemnius excogitauit. Subodorantur enim, inquit, naturæ quadam sagacitate corpus defecturum, seseque destitutum iri alimento, eoq; stationem suam deserũt. Sic obseruatum est sorices, ac glires ædes ruinosas, deserere trimestri etiam spacio. &c. Ascarides omnium prædictorum minimè praui existunt, propter tres cauſſas, vt censet [h] Mercurialis. Vna est, quia sunt animalia exigua, & tenuia, quarum conditionum merito fit, vt vel nullum,

An viui Lũbrici, an mortui sint meliorescũ excernuntur.

[f] *Lib. 2. aph. 18.*

[g] *Lib. 1. de occult. nat. mirac. c. 2.*

[h] *Lib. 3. de morb. puer. c. 9.* Ascaridum prognostica.

vel

vel perexiguum detrimentum adferre possint. Altera causa est, quia oriuntur in intestinis crassis, quæ cùm sint ignobilia, atque etiam à locis nobilibus maximè remota, vix fieri potest, vt vllum insigne periculum secum ferant. Tertia causa est, quia cùm sint in extrema intestinorum sede, per quam excurrũt dura, & grauia stercora, facilè sit, vt à stercoribus rapiantur, atque proinde facilè exeant, sicut & medicamentorum operationibus facilè cedunt. Qui Ascarides gignunt, inquit [a] Hippocrates in capitis dolore surdis soporeque pressis, tumores ad aures excitantur. Ad quæ verba Iacobus Hollerius rarum, inquit, quod scribit in Ascaridibus surditatem factam, & κῶμα, quod profundum intelligere par est. Nihil enim eiusmodi videre licuit, nec rationi consentaneum est. Qui fiat enim, vt collecta pituita putri in postremo intestino tanta vis sit vaporis, vt & surditatem, & κῶμα inuehat? Ac verisimile quidẽ est in eodem ægro affectum caput hæc intulisse, qui & Ascarides ex intestino excluserit. At parotidas ægro contigisse par est, non ab Ascaridibus, sed pleno, & laborante capite. Hæc ferè Hollerius. Sed in Porrhetico legitur eadem ferè sententia hoc modo: in capitis dolore coma, & surditas abscessum aliquem post aures eructant. Vbi merito nulla fit mentio Ascaridum.

[a] *Coac. prænot.*

FABVLÆ.

INTER hominis morbos eosq; grauissimos grauiorem nullum, ac magis incurabilem existere, persuasit apud [a] Aelianum Hippias Rheginus scriptor sanè egregius hac fabula. Mulier quędam, inquit ille, ex Lumbrico laborans (intelligit autem latum) cum de eius curatione peritissimi etiã medici desperassent, Epidaurum profecta, dijs ab hoc malo, vt liberaretur, supplicabat. Et cum Deus Aesculapius abesset, ministri eã eo in loco, vbi Deus mederi supplicibus solebat, quiescere primùm iusserunt; deinde capite eius refecto, vnus eorum manu immissa in ventrem, Lumbricum, feram sanè ingentem exemit. Caput verò in suum locum, & pristinam harmoniam conantur restituere, idque præstare non possunt: interim Deus reuertitur, illisque increpatis, quòd rem supra artem, & vim humanam aggressi fuissent, ipse diuino, & ineffabili modo, & caput suo corpori, & mulierem restituit.

[a] *Lib. de animal. 9. c. 73.*

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

LVMBRICVS, an sit morbus, an symptoma inuestigarunt alij, qui diligentissimè super hoc quæsito scripserunt, quum viderent plurimos circa id dubitasse. [a] Galenus toto genere præter naturam esse dicit his verbis. Sunt porrò ex genere eorum, quæ tota substantia præter naturam sunt, & Ascarides, & helminthes, siue teretes sint, siue etiam latæ: quocirca & prorsus eas expelli è corpore conueniet. Expelles autem si prius enecaueris. Necabis autem amaris medicamẽtis. Viuentes namq; obsistunt intestinis adhærentes, at mortuæ expelluntur vnà cum stercore. Expelluntur cum hoc etiam viuæ; sed stupefactæ, & vt ita quis dixerit, semimortuæ factæ. At teretes quidem absinthium perimere potest, latæ vehemẽtiora medicamenta desiderant, cuiusmodi est filix. pari modo quæ ἀσπαρὶς Græcè dicitur. Quapropter, vt ad plenam horum animalculorum curationem perueniam, ea primùm tradam auxilia, quæ ad Lumbricos enecandos omnes, & educendos ex varijs autoribus collegimus, deinde quæ cuique eorum generi propria sint, quoque ordine seu methodo curanda sint singula. Sunt stirpes, quæ radicibus, & fibrillis Vermes æmulare videntur; vnde eas ad Vermes valere iudicauit [b] Baptista Porta Neapolitanus. Gentiana minor radicibus constat numerosis, albicantibus, rotundis, vti Vermibus: tusæ & emplastri modo impositæ ventri, Vermes si qui intestino fuerint proculdubio necant: sic & vulgare dictamnum, quòd alij album, alij pseudo dictamnum vocant. Rapæ domesticæ semen Vermes enecare audio. Marrubij foliorum puluere necari animalia testatur [c] Matthiolus. Valet ad Lumbricos lapathi, & oxylapathi succus datus cum melle, vt [d] Petrus Crescentiensis tradidit. Nihil efficacius ad exigenda ventris interanea, ac Lumbricos eijciendos exsiccatis in tegula ignita Vermibus, exhibitoq; eorum puluisculo Verminantibus pueris. Nam confestim reliquos corpori inhærentes excludit,

[a] *14. Lumbrici toto genere præter naturam.*

Vermes intestinorum enecantia simplicia.

[b] *Phytog. li. 4. c. 2.* Gentiana. Pseudo dictamnum. Marrubiũ.

[c] *Cap. 102. li. 3. in Dioscor.*

[d] *De agric. 6. c. 67.*

A cludit, Mizaldus. Sed abominanda hæc medicina esse uidetur, quæ eos quos per aluum exclusimus, rursus in puluerem redactos præcipit; quapropter eorũ loco Vermes terrestres accipiantur. his quidam circumforaneus miracula ędidit coctis in aqua communi, & per linteum colatis. Idem se rutam caprariam, quæ galega plurimis dicitur, aut eius succum fęlicissimè vsurpasse mihi retulit. Menthæ aridæ farinam asperſam in potionem, ventris animalia pellere testantur veteres, ac inter cæteros [c] Plinius. Macer de herba Coriandro

Vermes terrestres.

Ruta capraria.

Mentha.

[c] *li.20 c.14*

Coriãdrũ.

Frigida vis herbæ coriandri dicitur esse,
Austeraq́ simul quiddam virtutis habere,
Hancq́ Galenus ait, per quam depellere ventre
Lumbricos Taeniasq́ solet, si trita bibatur
Cum vino, vel si mixta sumatur aceto.

Alij id coriandri semen cum mali punici succo, aut oleo, aut passo in potu præbent. Idem organum hausturn Lumbricos pellere ait. & de oleo violarum,

Lumbricos, inquit, *necat infusum bibitum, vel inunctum.*

Similiter & hyssopi —— *Decoctio facta*

B *Sic vt cocta simul sint mel huius quoque sicca*
Lumbricos ventris eadem potata repellit.

Hyssopus.

Zedoar quoque apud eundem

Lumbricos ventris depellere dicitur haustum.

Zedoar.

Costi vtraq́ species, tum Indica, tum Arabica eodem Macro autore

Lumbricos pellunt, purgant lentigine vultum
Si tritas cum melle linas.

Costus.

Costus autẽ id facit ob amaritudinem, quæ illi inest. Melissa, quæ citraria, aut citrago à quibusdã appellatur, ab alijs Melissophyllum & apiastrum commodè Lũbricos pellit. Oleũ lini infantibus saluberrimum esse iuniores quidam tradunt ad Lumbricos enecandos. siue id fiat ob peculiarẽ lini naturã qua Lumbricis aduersatur, siue ob oleũ, quod omnibus Insectis inimicũ esse diximus. Scobes eboris, siue vt in officinis dicunt, rasurę singulariter ad Vermes in febribus laudat Andernacus, quia nõ eas vt reliqua calefacientia augẽt. Milton iuuare hepaticos, & Lumbricos enecare [f] Manardus ait: Vnde putat milton non esse minium: quia tantum à veneni natura abest, vt intra corpus assumptum ad hæc, & alia multa sit vtile; sed mi-

Melissa.

Oleũ lini.

Ebur.

Milton.

[f] *Epi.1. medic. lib.4.*

C nium vocare Plinij, quod Græci ammion vocant, vel cinnabarim: quod Plinius sinopidem, vel rubricã, id illi milton. Ocimum syluestre bestiolas omnes humano corpori innascentes necat teste [g] Plinio. sic autẽ appellare videtur ocimoides Dioscoridis, quanquã facultates à Plinio commemoratas Dioscorides multas taceat. Cedria cũ exsiccet, & simul à corruptione corpora tueatur in corporibus natos Vermes occidere valet. [h] Galenus. Nasturcij semen à veteribus celebratur contritũ ex aceto, vel vino potũ: efficacius esse addito mentastro, aluum tamẽ turbare. Lupini farina cũ melle delinctu, aut in polca potu eosdem abigit. Absinthium marinum per sese, aut cũ oriza coctum interaneorũ animalia addito melle pernecat. magisq́; absinthiũ idem facit. Santonicũ in Pandectario herba Lumbricorũ dicitur, quòd eosdẽ egregiè dejciat. Abrotonum id ipsum quoq; præstare affirmare ausim, cùm sit insigni amaritudine. Item cardamomum eosdem interficit. Thymi præterea decoctum veluti ruta feruefacta ex oleo, & pota eosdem exigit. Omphacinum oleum largius præsertim potum: nã & pro infantibus, ita ad hos vsus immaturum exprimitur. Oenanthino idẽ effectus, qui omphacino: contra enim ventris animalia laudatissimũ est. Melimelæ præterquã quòd ventrẽ molliunt, animalia expellunt. sed qua id facultate efficiẽt, cũ dulcia sint mellisq́; sapore, à quo nomen

Ocimũ syluestre.

[g] *li.20.c.13.*

Cedria.

[h] *li.7. simp.*

Nasturciũ.

Lupini.

Absinthiũ marinum.

Santonicũ.

Thymus.

Ruta.

Omphacinũ oleum.

Oenanthinũ oleum.

Melimela cur Lũbricos pellant.

D suum traxerunt? certè dulcedine sua potiùs eadẽ animalcula nutrirẽt? Quapropter dicẽdum est eadẽ quæ alioquin hæsissent, impetu excrementorum, quasi in torrente pisces, qui largiore per æstatẽ imbre abundauerit, rapi ac deorsum ferri. Ventrẽ enim ea mala mollire inquit Dioscorides. Aut censendũ est eadẽ mori, ob largioris alimenti affluxũ, quo suffocantur, tanquã nimia repletione. Certè nota mihi historia est cuiusdã puellæ, vix vndecimum annum egressæ, quæ plusculos Lũbricos teretes ex fructulo saccari assumpto per anum ieiecerat. Ex-

Dulcia Lũbricos interimere.

Saccharũ.

» perimento probatum habemus, inquit Lemnius, puerorũ Lumbricos vuarum passarum esu

Vua passa.

» expurgari, si ieiunis absq́; vllo alio edulio illis exhibeas. Nã vt amarulenta illa, ita dulcia af-

Brassicę semen.

» fluẽter hausta, Vermibus sunt inimica: distendi enim ac rumpi illos cõtingit fuauioris edulij

» copia. Verũ, vt ad alia redeam, brassicę semẽ, eius præsertim, quę in Ægypto nascitur, potum Lũbricos pellit: tantoq́; magis id præstat, quãtò tẽperatura est siccior. Idẽ facit cicinũ oleum epotũ. Myrrha etiã sua amaritudine, tũ necat, tũ ejicit. Helenij, siue enulę cãpanæ decoctum. Scylla ex aceto, & melle sumpta: prius tũ assata sit oportet: alioquin interaneis maximè noxia

Cicinum oleum.

Myrrha.

Helenium.

Scylla.

Erucæ ſemen. censetur. Dant & ad omnes in aceto mulſo corticem radicis capparis. Erucæ ſemen ex vino potum, corpori innaſcentes beſtiolas omnes arcet. Amygdalæ amaræ oleumq; prodeſt. Agaricum cum melle, ſed moleſtè purgat. Styrax cum therebinthina reſina deuoratus. Aloe ex frigida, aut lacte pota. eadē ſi decocto melli admiſta bibatur, ſine moleſtia educit. Tithymali ſemen eiuſq; ſuccus circa guttulas quinq; cum caricis, aut palmulis pinguibus mixtus. Viticis folia, polypodium, chamæpytis, centaurium minus ex aceto tritum & potum. Item eiuſdem radicis pondus denarij vnius, cum cyathis tribus vini potum, iuuat. Cantharis in puluerem redacta, & cum bryoniæ radice pota, Lumbricos educit, teſte Galeno in libro de Theriaca ad Piſonem. Lucius Apuleus libro de virtutibus herbarum cap. de Lumbricis purgandis, herbam plantaginis contundes, inquit, & ſuccum eius de cochleario, vel de ligula dabis bibere quantum potuerit, Lumbricos & Tineas purgat; & Macer de eadem herba loquens,

Amigdalæ amaræ. Agaricum. Styrax. Aloe. Tythymali ſemen. Vitex. Polypodiū. Chamæpythis. Plantago. Nepeta.

Lumbricos ſuccus depellere dicitur eius,
Si porcina vetus axungia iungitur illi.

Idem quoque de nepeta:

Potus, & iniectus Lumbricos enecat eius
Succus, & membris Vermes, necat omnibus ipſe,
Si mel iungatur huic cum ſale plus operatur.

Acidula. Acidulam quoq; quam Græci Aizoum vocant, ſecus amnes naſcentem, acido ſapore præditam, ex vino potatam ait Lumbricos pellere. Ad eoſdē facit ſuccus auriculæ muris, cū zytho ſingulorum cyathus vnus. Calida item beta cocta, atq; cum allio crudo ſumpta, nitroſa, qua prædita eſt, facultate eoſdem educit. Punicum malum contuſum, ex tribus vini heminis decoctum ad heminam, Lumbricos pellit, ac tormina. eius etiam radicis ſuccus victoriati pōdere eoſdem necat. Idem rhus facit Syriacus, atq; atriplicis ſemen. Addunt neoterici experimēto conſtare, dormituris acetum acerrimum epotum Lūbricos educere. Inter ea verò, quæ plurimum aduerſus hæc animalia poſſunt, eſt corallina nūcupata, quæ trita aut melli oxymelitiue commiſta, mulſaue pota, mirandum in modum ea necat, vel ſemimortuos educit. Hęc verò à corallij ſimilitudine, dum vtrumq; in aqua eſt, nomen accipiens, & quæ à centum ferè annis hactenus ad eijciendos è ventre Lūbricos, magni vſus eſſe cępit. A [i] Dioſcoride, & [k] Galeno putat Gabucinus *βρύον θαλάττιον* dici, quamuis huic peculiarem ad Lumbricos enecandos vim ipſi non attribuerint, quam in corallina conſpicimus. Eiuſdē ſententiæ [l] Leuinus Lemnius eſt. Sed corallinam circumforaneos vocare ait, quoniam corallio, qui in mari liguſtico, alijſq; littoribus retibus ſubducitur, adhęreſcat & implicata ſit. Nec illud *βρύον* vbicunq; natum æqualē habet in hoc facultatem: ſed certis quibuſdam Italiæ locis hoc expiſcantur pharmacopolæ, quod ſub corallinæ nomine venditant. Eſt & apud zelādos Belgarum extremos, quos Mattiacos Tacitus vocat à ſociali concordia, corallina frutūculus teſte Lemnio. [m] Andreas Cęſalpinus aquas acidulas, quæ tenuiſſimam bituminis ſubſtantiam participant, Vermes interficere, teſtatum reliquit. Omnes demum quos Lumbrici malè habent, ichneumonis pili (murem Indicum vocant) autore [n] Paulo ſuffiti iuuant. Cerefoliū ex aceto Lumbricos, & Tineas pellere, ſcripſit L. Apuleus libro de herbarum virtutibus. Ad Tineam ſerpentem, & Lumbricum rotundum Q. Serenus hæc poſuit remedia.

Beta. Punicū malum. Rhus Syriacus. Acetum. Corallina.

[i] *Lib. 4.* [k] *Lib. 6. de ſimp.* [l] *li. 3. de occul. nat. mir. cap. 9.* [m] *De metal. lib. 1.* Aquæ acidulæ. [n] *li. 4. c. 59.* Contra Lūbricos, & Tineas.

Ergo cinis cornu ceruini proderit hauſtus:
Vel nepeta tritum ex vino, vel lacte capella
Nec non & ſuccus medici potatus aceti
Prodeſt; præterea cum Baccho perſica frondis.
Democritus memorat mentha conducere potum.
Sumitur abrotanum, nec non, & vile melanthum.
Allia per ſeſe ſanant, aut vis coriandri.
Quin & marrubium decoctum, hauſtumq; iuuabit,
Pulegiumue potens, & agreſte vngatur acetum.
Syntheſis hæc prodeſt vnda mollita calenti.

Cęterū cornu ceruini cinis eius prędualet, quodvt ait Solinus, dextra ceruini capitis parte enatū eſt. Portulaca percocta, ſereos ſuccus, aut myxorū decoctū myxaùe ipſa decocta atq; eſitata idonea ſunt. Bouis talus vſtus cū lacte potus teretes eijcit. Filicē fęminā humilē ſcripſit [o] Theophraſtus vtilē contra interaneorū animalia lata melle ſubactā, & contra tenuia in vino dulci cū farina hordeacea datā. & rurſus eodē libro filicis radicē colliquatā tātū in vſu venire ait, guſtū adſtringere nō ſine aliqua dulcedine, Lūbricū latū expellere. Ruellius tamē Marcelluſq; Dioſcoridē interpretati vnà cōtendūt, filicis fęminę radicē cū vino drachmis tribus potā teretes lataſq; vētris Tænias expellere. [p] Galenus ſimilē huic fęminæ vim tribuit qualem

[o] *Hi. 9. c. 20.* Filix. [p] *Lib. 8. de ſimp.*

A lẽ masc̃ula sortita est. illam verò latas tantũmodo Tineas interficere, & nõ teretes scribit. Plinius vtramq; tam scilicet marem quàm fœminam intestinorum animalia pellere, ex ijs Tineas (legunt alij Tænias) cum melle: cætera in vino dulci triduo pota: nec teretes, nec Ascarides excludens. Plurimorum tamen est sentẽtia propriè latos eijcere Vermes. Gith, seu Melanthium non solum commestum, sed & cataplasmatis modo ventri impositum, vel perũcto ex eius aqua vmbilico, Lumbricos teretes pellere autor est [p] Dioscor. Marcellus in suo commento latos Lumbricos, non teretes pellere ait, contra quàm Ruellius est interpretatus. Galenus tantùm Lumbricos interimere scriptum reliquit: constat autem Lumbricos, vt plurimùm teretes intelligi: quapropter Ruellio Galenus suffragabitur. Radicis mori cortex decoctus in aqua & potus præterquã, quòd aluum soluit, latas etiam Tineas excutit. Radicum præterea punicæ decoctum eadem pellit, & necat. idem potest, & malicorij decoctum epotum Anchusæ radix acetabuli mensura cum hyssopo, & cardamomo epota eadem pellit. Chamęleonis albæ radices latas Tineas pellunt. Sunt & quædam oblonga pannicularũ modo nucamenta, quæ squamatim compacta è ramis propendent, quibus grauidæ arbores intumescunt, germina parere gestiẽtes, veluti prælõgus Vermis, vt indicet, inquit [q] Baptista Porta Neapolitanus, Natura ad Vermes, Tineas, & serpentes valere. Exempla: corylum florere negant, sed floris vice quosdam in eo peculiares iulos erumpere, siquidem fructu iam caduco, callus vuæ modo magnitudine grandiusculi Vermis pinguis emergit, singulari pediculo, quem vocant iulum: dehiscit ineunte vere, ac defluit, cùm folia profiliunt. Simplex obseruauit rusticitas serpentes obtorpescere, quæ coryli caudice, vel furculo fuerint icta, & tandem emori. Nux iuglans Verni temporis initio, veluti quodam gestiente foliorũ conceptu, panicula prælonga protuberat, dehiscitq; flauens, statim quàm frondẽ facere cęperit, nutans caduca; prolabitur: præsumptæ nuces venena hebetant, quas quò quis plures ederit, eò facilius latas ventris Tineas pellit. Seselis radicem tenuissime tritã, aqua affusa, ad dies quatuor macerato, eamq; aquã trium cyathorum mensura, melle ammisto æger bibat ieiunus. Hoc remedio apud [r] Hippocratem Ascarides curantur. Nam quicunq; relicti fuerint, nõ curati moriuntur. Scribit [s] Manardes ex Galeno medicinas interficiẽtes Ascarides, & rotundos, interficere etiã longos, in fine artis curatiuæ, ordinemq; ex Auicenna esse perturbatũ, vt superiùs admonui: [t] Galenus autẽ Ascarides maioribus medicamentis egere ait, quàm vllũ aliud Lũbricorum genus. cuius sententiæ fuisse quoq; [u] Auicennam ex his verbis fit conspicuum: Et

C medicinę, quę interficiunt Ascarides, validiores sunt eis, quę interficiunt lõgos, & quę Ascarides, & rotundos, longos etiam interficiunt. Atqui huius rei quinq; afferuntur rationes ab Auicenna; quarũ vna est, quòd hæc animalia remotissima sint à vẽtriculo & ab ore: quapropter si eò medicamenta suis viribus penetrare debent, necesse est, vt sint valida. Altera est, quòd Ascarides semper conuolutos humoribus lentis, & viscidis esse contingat: vnde fit vt medicamenta etiamsi eò penetrent, tamen nisi valida sint, eorum vis penitus infirma sit. Tertia caussa est, quòd sępe ad monoculum intestinũ vsq; adscendãt Ascarides, ibiq; firmati magno labore inde auellãtur. Quarta est, ꝙ Ascarides, qui ex materia crassa & viscida gignũtur, similiter medicamentis vehementioribus indigeant, quæ cõterere eiusmodi materiã valeãt. Postrema est, qđ materia, ex qua fiunt Ascarides, venenosa ferè sit, atq; simile à simili nõ admodũ patiatur, ideò fit, vt à medicamẽtis, nisi sint vehemẽtia, parũ aut nihil ferè offendãtur. Cęterũ antequã pręscripta omnia remedia, tũ intrinsecus, tũ extrinsecus adhibeãtur instituẽda erit bona victus ratio. Prohibenda ęgro, vt in vniuersum dixerim, omnia edulia quæ crudos pituitososq; humores generare queant; talia sunt varia prauiq; succi malo ordine ingesta. si adsit ventris profluuium, indicium est multos gigni cibo non distributo, miscendaq; in

D eo casu sorbitionibus, vel pyra, vel cotonea. Iuuat mirũ in modũ deuterius panis addito, aniso, fęniculo & sale subactus. item qui συγκόμισος nuncupatur, siue ἀυτόπυρος. Vinũ aquosum sit leuiterq; adstringat. Auiculę Montanę esui dantur, & sylуestris pullus columbaceus. senecio viridis, hirci barbula, vis ciceris atri, & brassicę: capparis columbades commanducatę: & cũ sinapi modo febris non adsit, cętera sumant obsonia. acetosa item atq; oleosa laudantur. Panicum quoq;, ꝙ mel frugum Diocles appellauit. halica insuper in myxorum decocto, & ptissana cum multo oleo omphacino. Lupini pręterea, nasturtium, beta, mentha, apium; rhaphanus: muria quoq; commanducata iuuat. Plura autem ad auertendum Lumbricorum pestem omittimus, quę lector ab illis petere poterit, qui hac de re peculiares libros ediderunt. Obseruandũ est ęgros, qui afflictãtur hoc morbo, plerũq; pueros esse atq; omne genus medicamentorũ auertere: ea propter sicuti auersantur medicamenta, ita etiã cogẽdi sunt omni ingenio, vt ea sumant, loquor de medicamentis, quę per os assumuntur, quoniã extrinseca facilè admittunt. Modus autẽ cogendi pueros indicatus est à [x] Paulo Aegineta, qui quorundam.

[p] *lib. 3. c. 93.*

Chamęleõ.

[q] *Phytog. 4. c. 2.*

Corylus.

Ad Ascarides seseli:

[r] *li. de fistul.*

[s] *li. 1. epi. 4.*

[t] *14. Meth.*

[u] *16. tertij. tr. 5. c. 4.*

Remedia, quæ Ascarides eadem & lõgos, & teretes interficere.

Victus ratio.

[x] *li. 4. c. 55.*

Inſtrumẽtũ ad infundẽda pueris medicamẽta.

inſtrumentorum mentionem facit, quibus coguntur pueri aſſumere; vt cochleare, quod primùm intra dentes ponitur vi, quo ſcilicet dentes à ſe inuicem abſcedant, deinde fiſtula quidem anguſta ex vna parte, latiſſima verò ex altera, & longa: hæc qua parte anguſta eſt mittitur in os vſque ad fauces, & qua parte latiſſima eſt, infunduntur medicamenta; ſic enim fit, vt velint, nolint, ſorbeant tamen pueri medicamenta. Huic addatur ægros, interdum tentari

Febricitantes, & Lumbricis laborantes, vt curandi.

Lumbricis, interdum verò eſſe ſine febre. Vbi febricitant quantùm fieri poteſt eligenda erũt ex ijs, quæ ſuperiùs præſcripſimus. Vbi verò ſine febre ſint, licebit etiam calidioribus vti. Latorum autem, & teretum Lumbricorum curatio eodem fere fit modo. Eclegmatibus, emplaſtris, clyſteribus, cæratis, & alijs medicamentis; tum intrinſecus aſſumptis, tum forinſecus applicatis: Verùm Aſcarides glandibus, & clyſteribus magis tolluntur. Animaduertendum autem eſt medicamenta, quæ per os ſumuntur, magis debere eſſe acria, & amara, quàm dulcia, ne hæc animalia faciliùs trahantur in ſtomachum dulcibus, vbi difficulter interimuntur. contrà verò in ijs medicamentis, quæ per aluum infunduntur, ſemper dulcia, aut ſola eſſe debere, aut præualere amaris, & acribus, ne hæc fugientes ſtomachum petant. atque hæc in curandis rotundis Lumbricis magis, quàm in alijs curandis, obſeruanda erunt. Aſcarides autem per vomitum nunquam excluſos eſſe legi. Quapropter glandes, & clyſteres, quæ pro Aſcaridibus adhibentur acres eſſe poterunt. Pueri itaque ex melle glandibus cum ſalis momento, vel nitri, vel acri muria erunt euacuandi; aut abſynthij decocto oleo admixto. Validiorem quoque ſolutionem eſſe conuenit, à qua vbi prodierint excrementa, longanon ſiue affectus locus illinendus erit ſimplicibus, acacia, hypocyſthidis rhoiſque ſucco cum alumine liquido, & nitro: vel compoſitis, vt Andronis paſtillo, & ſphragide Polyidæ inſcripta, & lanæ ſuccidæ paſtillo, &c. coacta enim ab aſtringentibus caro validior fit, & inepta ad hæc animalcula generanda. Cedrinum liquorem iniectum per clyſterem, multis peruium foraminibus, quales ab vtero metenchytæ appellantur, aut carnem ſalſam commodè impoſitam & deligatam, quamdiu ſuſtineri poſſit, eamque frequenter mutatam laudat Aegineta. Porrò clyſteres acriores, & calidiores præſcribendi prouectioribus ætate; quos, ex ijs medicamentis cùm fiant, quæ ſuperiùs commemorauimus, lubens prætereo, vt alia plurima ex hiſce compoſita auxilia. Vermes aurium necat ſuccus calamenthæ, vt ſcribit [y] Galenus. [z] Idem ad Vermes aurium veratrum album, cum melle auribus immittit, vel aridum inſufflat, aut rubi ſuccum infundit. Cedrea quoq; tanta vi prædita eſt, vt dicat [a] Galenus in corporibus (alij legũt in auribus) natos Vermes enecare. Idem in eodem libro capparis ſuccum aurium Vermes amaritudine ſua occidere ait. Ad aurium Vermiculos, & ad ea, quæ in aurem ſubierunt, cæpas, & hyſſopum in lotio vetere conterens inſtillato. Aliud. Partis interioris cucurbitæ ſyluaticæ feminum, aluminis Ægyptij pares portiones in cedrino oleo macerans infundito. Galenus de facilè parabilibus. Idem rurſus eodem libro auribus Verminoſis infundit ex bubulis carnibus inter aſſandum defluentem liquorem, aut ariſtolochiam tritam, & emplaſtri modo apponit: aut auribus immittunt, tam ſuccum nepetæ quàm rubi, eodemq; modo & ſuccũ abſinthij inſtillat. Plinius [b] prodidit mentaſtri ſuccum Verminoſis auribus inſtillari. Macer de marathro loquens ſeu fœniculo præcipuè eius ſucco inquit:

Auriũ Vermes vt occidantur, & educantur.

[y] *Simp. 6.*

[z] *3. ſecundũ loca.*

[a] *7. Simpl.*

[b] *li. 20. c. 14*

Auribus infuſus Vermes ſuccus necat eius.

Succus autem corticis radicis mori inſtillatus vnicè iuuat, & Vermes interficit. Idem præſtabit aqua ſtillatitia, ſiue decoctum foliorum perſici, & helleborus albus aceto, & vino leuigatus, & auribus infuſus. Magnificè prodeſſe ait [c] Ianus Damaſcenus non poſtremę autoritatis inter Arabes medicus, ſcammoneam in aceto leuigatam, in aurem Verminoſam inſtillatam: item ſuccum calamenthæ fluuiatilis: item ariſtolochiam tritam, & in aures inſpiratam. Eligans remedium deſcribit Fallopius, quo extrahit ipſos Vermes viuos; recipit autẽ ſucci chelidonię quantum velis, miſcet cum modico pulueris præcipitati, & parti affectæ imponit. Cęterùm quęcunq; medicamenta auribus inflata, aut alio quouis modo impoſita proſunt, cętera quęcunq; in alijs partibus exiſtunt, animalcula perimunt, & eliciunt. Quod ſi verò auriculæ os corroſum ſit, vel pingui humore imbutum, fiſſura retro aurẽ impacta, ipſum ſcalpito, & citra moleſtiam cicatricem inducito: Si vero Vermes in auribus pruriant, & torqueantur ęgri, voluptas dolori immiſcenda, & auriſcalpio ſcalpenda erit pars affecta; hinc [d] Martialis in Auriſcalpium:

[c] *Lib. 4.*

[d] *li. 14. epig.*

Si tibi moroſa prurigine Verminat auris
Arma damus tantis apta libidinibus.

Dentũ Vermes, vt ſanentur.

Vermium terrenorum cineres, aut ſtercoris murium, aut dentis ceruini, dentium exeſorum cauernis immiſſi Vermes, non modò, ſed & ipſos dentes, vt teſtatur Mizaldus, eradicant. Vermes in vlceribus capitis, vel quibuſcunq; partibus innati, ranarũ felle tollũtur teſte [e] Plinio.

[e] *li. 32. c. 10.*

Ad

A Ad fistulas tollendas, & Vermes occidendos potentillam propinat per dies triginta autor libri de Dynamidijs Galeno adscripti; succumque plantaginis immittit sæpius loco affecto. Plantaginem arefactam Vermes in vlceribus contractos interficere scribit Actius. cerussam, & polium æquali pondere cum pice liquida inungit [f] Galenus. Vbi homo ipse ob acceptum vulnus, & aliter Vermibus scatebit; si ex pilis eius quippiam ante solis ortum occultaueris sub cortice eius arboris, quam vulgo tremblam vocant, populi nigræ species est, & aliquot dies id facere perseueraueris, videbis miraculo quodam Vermes decidere, vel emori, aut stationem deserere. Mammæ cùm vlceratę Vermes patiuntur, symphoniacæ folia cum axungia tere & impone, aut quinq; folia. Harmonia Gynecæorũ. cerotum ad idem. Recipe cerussæ obol. 1. adipis anserini obol. ij misce, & cum linteolo impone. Si in pudendo mulieris Ascarides nascantur, viticis semen aut folia, cum fellis bubuli obolo permiscentur, & oleo cedrino subiguntur, & lana succida molliſſima excipiuntur. Induntur autem tertio quoque die per diem, & noctem. Postridie verò vbi amouit, calida lauetur, & allium coctum, & crudum edat, & Ascarides exeunt, & moriuntur. Muria verò etiam colluere oportet: Hæc [g] Hippocrates. Clysteres etiam in vterum infundere conducet, quæ pituitã abstergeant pariter & Lum-
B bricos ibidem adhærescentes. Fiunt autem tales, secundum [h] Ludouicum Mercatũ, ex aqua & alumine cum absinthij succo, aut abrotani, vel eorum decocto, & menthę, calaminthæ, dictamni, & pulegij cum melle: item ex aqua lupinorum cum hyssopo, & melle, vel ex decocto Mercurialis cum melle, absinthio, & aliquo ex suprà dictis: quibus si addideris aloes aliquid, vel aliud amarum, & abstergens, proderis maximè. Exterius autem vteri regioni adhibebis cataplasma confectum ex lupinorum farina in hydromelite decocto: item aliud facito ex melanthio, & lacte muliebri. Habet hoc vnũ Lumbricorum in vtero curatio, quòd ore sumpta medicamenta, quæ Lumbricos interimunt, nequaquã admittunt, quòd iecur prætergredientia malum aliquod grauius moliri possint. Potus autem hisce mulieribus sit decoctum radicis chinæ, & smilacis asperæ, anisi, vel cinamomi. Americanus ille Vermis ab incolis Americæ partis occidentalis Indiæ Tom dictus, ægrotãtium pedes affligens, hoc modo curatur, vti scripsit Theuetus. Oleum Americani ex fructu quodam conficiunt esui inutili, qui Hibou ab illis appellatur. hocq; paruis vasis conseruant factis ex fructibus, qui ibidem appellantur carameno. Hoc itaq; olco vbi opus fuerit, inungunt locum affectum, tanquam præstantissimo remedio. Dracunculi veluti dictum est superiùs, in partibus musculosis nascuntur in India,
C & locis superioribus Ægypto. Affectus autem locus cum suppurat; cutis aperitur, & Dracunculi initium egreditur, quòd cum trahitur, dolores mouet, & præcipuè cum abrũpitur. Quapropter nonnulli dicunt plumbeam molam, vt scribit [i] Paulus Ægineta, ex Dracunculo suspendendam, ne vniuersim, sed particulatim molis pondere decidat. Alij verò hos damnant, quòd nihilo magis pondere molis plumbeæ Dracunculus abrũpatur, & dolores varios conciet. iubent partem in aquam dimitti calidam, quo Dracunculus tepefactus foràs prorepat, deinde digitis ipsum membratim extrahere. At Soranus neque animal prorsus, sed neruosi cuiusdam substantiam esse putat, quòd opinionem motus solum præbeat, siue autem hoc sit, siue quod prius dictum est, Sorano & Leonidæ, alijsque vsum est, calida superfusione, & cataplasmatis concoquentibus in his vti ex mulsa, farina triticea, aut hordeacea. Est cùm emplastri vsum eiusdem potentiæ probant. Conuenit autem, & quod ex baccis lauri, & quod ex melle constat: emortui siquidem horum vsu Dracunculi, nimirum quod cõtinetur corpuscu-
D lum excidit. Suppuratione autem facta, nisi exciderit cutis diuidenda est: vbi denudaueris, quod continetur auferes, & cutem linamento penetrabis, ac deinceps eam curandi rationem tant à putredine, & Muscis tuenda. Quapropter Thetis dea apud [k] Homerum Patroclo, vt cadauer eius tutaretur à Muscis integrumq; duraret corpus per multum temporis, ambrosium nectar instillauit: alloquitur enim sic Achillem:

Τέκνον, μὴ τοι ταῦτα μετὰ φρεσὶ σῇσι μελόντων.
Τῶ μὲν ἐγὼ πειρήσω ἀλαλκεῖν ἄγρια φῦλα
Μυίας, αἵ ῥ' ἀτε φῶτας ἀρηιφάτους κατέδουσιν.
Ηὲρ γὰρ κεῖται γε τελειόρον εἰς ἐνιαυτὸν,
Αἰεὶ τῶ δ' ἔσαι χροὸς, ἔμπεδος ἢ καὶ ἀρείων. ideſt.

Fili, non tibi hæc mentibus tuis sint curæ:
Ab hoc quidem ego conabor arcere improba examina
Muscas, quæ viros bello necatos commedunt.
Etsi enim iaceret solidum per annum,
Semper huic erit corpus integrum, vel etiam melius.

Mammarũ Vermes.

In vtero, & pudendo Ascarides, vt curẽtur.

[f] *De comp. med. sec. gene. 4.*

[g] *De morb. mulieb. 2.*

[h] *Lib. 2. de virg. & vid. aff. c. 28.*

Tom Vermis Americanus vt curetur.

Dracũculi, vt curandi.

[i] *lib. 4. c. 58.*

Cadauera, vt à Vermibus conseruanda.

[k] *Iliad. T.*

Hæc itaq; Achilli præfatus

Πατρόκλῳ δ' αὖτ' ἀμβροσίην, καὶ νέκταρ ἐρυθρὸν
Στάξε κατὰ ῥινῶν, ἵνα οἱ χρὼς ἦμαρ ἔῃ.
Patroclo autem rursus ambrosiam, & nectar rubrum
Instillauit in nares, vt ei corpus integrum esset.

Scythę, & Aegyptij, ut cõdiant cadauera, ut tuta sint à Vermib⁹, & putredine.

Porrò Scythæ teste Herodoto regis sui cadauer, antequam condunt, exenterant & cupresso tuso, thure, petroselini, & anisi seminibus infarctum cera oblinunt. Aethyopes quoque amicorum suorum cadauera, vbi interaneis, & carne expediuerant, gypso obducebãt, ut narrat Herodotus, ipsisque sic incrustatis, mox opere tanquam tectorio, colores appingebant, qui defunctos ad viuum exprimerent. hac arte ornatos columna vitrea, & caua includebant, vt pixidati per medium vitrum apparerent, neq; interim odore tetro spectatores à se auerterent. sic à putredine cadauera conseruabant, & Muscarum, ac aliorum animalium agmine, quæ in mortuos impetere solent. Aegyptij quoque aromaticis vnguentis, & balsamis cadauera sua condire soliti erant, vniq; pellucidis primum seu cellis vitreis collocare, in eminentiore honestioreque ædium suarum parte: deinde cùm alius sepeliendi mos ipsis inuaserat, in marmoreis sepulchris magnificè cælatis, ipsa cadauera antequam sepulchris manderent, solemni apparatu ad salinarios, & aromatarios, qui in id munus stipendia publica accipiebant, deferebant. Illi ipsa aromaticis, & balsaminis vnguentis oblinebãt, & quas fecissent excisiones consuebant, mox sale aspergebant, & salino carnario ad septuaginta dies operiebant: quibus exactis inde exempta abluebant, & sorde omni elota, fascijs bombicinis gummi quodam cõglutinatis inuoluebant. Hic itaque modus fuit apud Scythas, & Ægyptios cõdendi cadauera, vt à Vermibus omniq; putredine tuta essent. Horum exemplo, & reges nostri Europæi, magnatesque sua cadauera condiri curant medicis, & chirurgis; qui primùm exenterant corpus, corde seorsum habito, vt per se consanguineorum arbitrio condiri possit: Cerebrum deinde, serra diuiso cranio, auellunt: Hinc profundis plagis secundum brachiorũ, femorum, crurum & dorsi, lumborum ac natium longitudinem diducũt, præsertim qua parte venæ maiores, & arteriæ excurrunt, primùm quidem vt sic exprimatur sanguis, qui alioqui corrumperetur, & putredinis initium reliquo corpori præberet, deinde ad aromaticos pulueres inspergendos lauant spongia madefacta in aqua vitæ, aut acri aceto, in quo incoxerint absinthium, aloe, colocinthis, sal commune, & alumen. Deinceps ventres tres, plagas, ductusque corporis infarciunt aromatibus sequentibus crassiusculè tritis. Recipe pulueris rosarum, chamæmeli, meliloti, balsami, menthæ, anethi, saluiæ, lauendulæ, rosmarini, maioranæ, thymi, absinthij, cyperi, calami aromatici, gentianę, ireos, florum assę fœtidæ, cariophyllorum, nucis moscatæ, cinnamomi, styracis, calaminthæ, benioini, myrrhæ, aloes, santalorum omnium, quantum sufficit, consuunt plagas, & hiatus, ne quid decidat. Mox totum corpus inungunt terebinthina liquefacta cum oleo chamæmelino, & rosaceo, additis oleis aromaticis per quintam essentiam extractis, iterumque conspergunt puluere commemorato, deinde tenuissimo inuoluunt linteo, mox tela cerata. Denique in capsa plumbea fideliter ferruminata imponunt. Vbi autem hæc aromatum non adest copia, calce extincta, ac querno cinere vtuntur, fortique aceto, & lixiuio cadauer lauant, ac loco frigidiori reponunt, si æstas ferueat.

Cadauera condendi modus apud Europęos.

[1] *Lib. 4.*

DE VERMIBVS IN CAETERIS ANIMALIBVS NASCENTIBVS. Cap. III.

LOCVS.

NON solùm in homine, sed etiam cæteris animalibus hæc animalcula producuntur. In quadrupedibus, vt equo, asino, porco, ceruo, capra, oue, cane, lupo. in auibus, vt accipetre, & quibusdam domesticis, piscibus, vt mullo, Insectis, vt Araneis, Locustis. Quadrupedum autem Vermes, aut prodeunt ex ipso corpore, ex ijs, quæ è corpore prodeunt, vt excrementis, canente Lucretio:

Ex excremẽtis oriri.

Quippe videre licet viuos existere Vermes

Stercore

A *Stercore de tetro, putrorem cum sibi nacta est*
Intempestiuis ex imbribus humida tellus.

Docet idem Aristoteles, quo loco recitat origines Insectorum, etiam è cœno, sterquilinio, & fimo nasci Insecta, & Vermes. Quin etiam nos aliquoties obseruauimus in stercore columbino, quod alioquin summoperè putredini aduersari credimus, natos Vermes mediocris magnitudinis, colore albos, quos solis tepor vernus produxerat. In caseo quoque oriuntur Vermiculi, item in lacte, & Apum cera. Quadrupedum autem, tum viuentium, tum mortuorum Vermes, itemque piscium, & Insectorum non omni è corporis parte prodeunt. Equis, autem viuentibus in auribus esse possunt, in vētribus, gutture, intra costas, item in vlceribus in quauis ferè corporis parte obortis; quæ si in alijs quadrupedibus existant Verminosa quoq; euadunt: sed in nullo frequentius ac celerius, quàm in lupi vulneré, & vlcere. Vnde Orus Apollo tradit Lupum magnoperè lapides pertimescere: & idcirco dum per lapidosa ire cogitur suspenso pede semper incedere, insultantemque cum lapidibus viatorem aufugere. Cerui omnes in suo capite viuos continent, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter vertebram, qua ceruici connectitur caput. testatur [a] Aristoteles hos gigni vniuersos atque contiB guos solere numero circiter viginti. Nascuntur & in cerebro ceruino, itemq; intestinis, quod mirum cuipiam videri potest. Quippe quamuis ceruus felle careat; tamen eius intestinum vsque adeo amarum est, teste philosopho, vt ne à canibus quidem attingatur, nisi ceruus prępinguis sit. Refertur quoque ab [b] Auicenna oues, & capras in parte anteriore capitis perpetuo Vermes habere, vt ceruos in gutture. Caput gregariarum caprarum multis Vermibus iuxta cerebri basim naturaliter plenum effici scripsit Trallianus. In ouium hepatis venis, & caprarum eadem animantia Gabucinus se vidisse asserit. [c] Cornelius Gemma scribit anno 1562. in Hollandia nefandam pecoris luem fuisse, natis Vermibus passim circa hepatis regionem. Si quis incautè ouillos pedes, aut arietinos ederit non exempto Vermiculo, qui bisulcis eorum vngulis adhæret, confestim, vt ait Leuinus Lemnius, nausea, & stomachi dolore afficietur, omnique momento ad ructus, & vomitiones proritabitur. Nam coctioni officit, & ventriculo negotium exhibet, sed qualis is sit Vermis, nondum obseruaui. Vermes sub lingua boum existere quandoque, Constantinus Cæsar commemorat. clarum est intra cutem, & carnem hominibus generari, sed bobus frequentissimè, vnde ægritudo bouina dicta est. In lingua canum Vermiculus nascitur: alij non Vermem animal, sed neruorum quandam congeriem esse putant. In ventre piscium Vermiculi fiunt, qui partum accelerant, de quibus sic [d] Aristoteles. Exitus pariendi piscium compluribus est, vbi Vermiculi nati in ventre fuerint; innascuntur enim minuta quædam animalia Vermiculi specie, quæ partum expellunt. Mullus, inquit Athenæus ter in vita parit, reliquo tempore sterilis est, quòd in eius vtero Vermiculi nascantur, qui femen deuorant. Ait autor de natura rerum, quod semini carperę (carpis seu cyprinis paruulis) nonunquam in anno primo natiuitatis niger Vermiculus, quidam post aurem (aures vulgus pro branchijs dicit) suam tabificus innascitur, & hoc sæpius post augustum, eaq; tabe moritur. Meminit idem autor audire affirmantem de muliercula, quòd cum de cyprino ingessisset partem circa branchias, & simul album quippiam pisi magnitudine (Vermē aut ouum animalis venenati fuisse suspicantur quidam) mox animi deliquio correptum, corpore toto intumuisse, diuq; postea male affectam, tandem sanitati restitutam fuisse. Non tamen nisi annis octo euolutis peperisse, cum priùs fœcunda esset. Aristoteles ballecane: quo illi infirmitate ad summum aquę efferantur, vbi æstu intereant. Duodecim veluti vniones, inquit Bellonius, erui magnitudine carnosos tamen, candidos, & calli duritiem haD bentes, in quibusdam cernuis (sic vocat, vt scribit Zoographus, parcas fluuiatiles minores illas, quas à rotunditate Saxones Kluparssen alij Cutten nominant) conspexi: quorum vnusquisq; Vermem inclusum, gracilem, oblongum ac teretem contineret: qui ex venis mezaraicis dependerent inter colon, & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. Nam etiā Lumbricos Ascarides in sesqui vlnam longos aliquando comperimus. Gobionem quoq; paruum fluuiatilem piscem dicunt teste Alberto Vermiculis vitiari, quos in' ventre gestat. Lumbricos autem aiunt innasci omni piscium generi dulcium aquarum prope Basilcam existentium (& in primis quidem Leucisc is illis, quos Schvvalen, & Laugelen ibidem vocant; & Balleris, quos Bincken; & Rutilis quos Vengerones Sabaudi nominant:) exceptis Lucijs, cyprinis latis, & albulis lacustribus. Sic affectos pisces, tanquam noxios vendere lex vetat. Deprehendi hoc etiam vitium foris tradit Zoographus, cùm venter maior, durior & albior apparet. idq; æstate tantum accidere, putrescente nimirum aliqua materia. Vermes tales aliquoties reperit Zoographus modò viuentes, modò extinctos. albi, inquit sunt, longi &

Lupus cur lapides pertimescat.

Cerui in capite Vermes viui.

[a] *Hi. 2. c. 14*

[b] *Lib. 3. tra. 2. c. 3.*

[c] *li. 2. Cosm.*

[d] *Hist. 6. c. 16.*

Locustarū Vermiculi. Phalandij duo Vermes.

conuo-

conuoluti. In Leucifci ſecunda ſpecie Rondeletij, Lumbricos quatuor inuenit decimo Auguſti, viuos, candidos, latos, exigua craſſitudine, circumuoluentes ſe viſceribus, & inteſtinis forinſecus: maior ex illis quatuor, digitos ferè decem longus erat, latus dimidium. Alias in cyprino lato fœmina ſub finem Mai, teſtatur idem Zographus ſe vidiſſe Lumbricos aliquot, ad digiti longitudinem, vnum albicantem. Infecta hos etiam in vita patiuntur. Gignitur Vermiculus circa fauces Locuſtarum poſteaquam pepererint, qui eas ſtrangulat. Eſt & Araneus inter Phalangij genera connumeratus, lanuginoſus, capite grandiſſimo: quo diſſecto inueniri ſcribit Vincentius Vermiculos duos. Naſcitur & ex pinguedine Blattæ Vermiculus teſte [c] Plinio.

[c] *Lib. 29. 6.*

SYNONYMA. GENVS. DIFFERENTIAE. DESCRIPTIO.

TVMENTORVM Vermina apud Hippiatros Latinos non Lumbricos, ſed tormina inteſtinorũ, vt vult Mercurialis, ſignificant. Τερηδόνες ſunt Lumbrici equorum in Hippiatria Abſyrto, ait enim, τὸ τῶν τερηδόνων γένος ἐστὶν οἱ σκώληκες, ἐν τοῖς ἐντέροις ἐν τῇ κοιλίᾳ, οἵ τινες ἐν τοῖς κοπρίοις ἀφοδεύομενοι ἐμπλήκονται τῇ ἐκτρεφῇ τοῦ σφιγκτῆρος. Paſchalius in libro de gloria equi, Vermium tres ſpecies recenſens, eos qui in ventre naſcuntur ait, eſſe craſſos, & albos, qui in gutture breues rotundos, & craſſos, qui aliquando in inteſtinum rectum deſcendunt: tertiam verò ſpeciem intra coſtas natam, longam eſſe, tenuem inſtar capillorum: & à Veterinarijs Italis quibuſdam appellari Scorzeri, aut Filandre. Ruinus diſtincte ſanè quatuor Lumbricorum genera enumerat, quæ in equi inteſtinis naſcuntur: quædam enim craſſa ſunt lata, & breuia in modum fructus piſtachij ſanguinei coloris, quæ quandoque offendũt, ac mordent inteſtina ſuperiora, & ventriculum quem quandoq; rodendo perfodiunt, vnde fit vt in gutture hæcce naſci exiſtimauerit Paſchalius: alij Lumbrici ſunt longi, rotundi & albi, qui teretibus in humano corpore naſcentibus reſpondent. alij verò ſunt parui, ac tenues Tarme Italis veterinarijs dicti, qui vt inquit, quandoq; cum ſtercore per inteſtina trãſeunt, magnaq; copia ſe inſinuant foramini inteſtini recti. hos credo eſſe Aſcarides, qui etiã & alia iumenta, mirum in modum laceſſere ſolent, ſed exiſtimandum eſt hos Aſcarides non in alijs inteſtinis generari, quàm in inteſtino recto, quemadmodum in homine fieri ſolet. Quarta Lumbricorum ſpecies eſt breuis, craſſa inſtar fabæ, pilоſa, quæ ſe parti inteſtini recti interiori applicat, quandoq; extra prope ani foramen foris conſpicitur. His addantur, quæ Braſſauola ſcripſit de Lumbrico cucurbitario. Narrat enim de pullis equinis Herculis Illuſtriſſimi Ferrariæ Ducis, cũm decem ex illis aperti fuiſſent, in omnibus ingẽtem Vermiũ copiam inuentam fuiſſe, qui totum ventriculum integrè occupabant, fuiſſe autem omnes colore rubro, & ſeminigro, forma ſeminis cucurbitæ: hos ego arbitror eſſe eius ſpeciei, quam primam inquit Ruinus, quamuis nonnihil ex deſcriptione differre videantur. Scribit enim alibi [a] Ruinus ſe aliquoties vidiſſe in equis mortuis, cum ſcalpello aperirentur, prope orificium ſtomachi plusquam centum Vermes, colore ſanguineos, magnitudine piſtachij fructus, qui primam ſtomachi membranam eroſerant, ita vt ad ſecundam peruenirent. In ceruis prope vertebram ceruicis nati, magnitudine haud minores ſunt ijs Vermibus, quos maximos carnes putres edunt teſte [b] Ariſtotele. Qui in cerebro ceruino fiunt inſtar ſeminum cucurbitæ latorum exiſtunt, in aqua mortui videntur, in vino reuiuiſcunt. Tales affirmarunt medici præclariſſimi ſe vidiſſe: & in primis [c] Volcherus Coiterus ſimiles ſe deprehendiſſe ſcribit, Monſpeſſuli, in caua ouis vena, cum in diebus canicularibus, cum eruditiſſimo clariſſimoq; medico Laurentio Ioubertо, ad prędium ſuburbanum D. Rondeletij, ſpaciatum iret. Prodidit Iſidorus Vſciam Vermem porci ſic appellatam, quòd vrat. Vbi enim momorderit, adeo locus ardet, & intumeſcit, vt ſtatim veſicæ fiant. nec aliam huius animalculi deſcriptionem tradit. Vermiculus ſub lingua canum λύσσα & λύττα Græcis vocatur, quòd alioqui propriè caninam rabiem ſignificat: Nam hoc Vermiculo exempto infantibus catulis docet Plinius canes nec rabidos fieri, nec faſtidium ſentire. Alij verò hunc Vermiculum animal eſſe negant apertiſſimè, ſed neruoſam, quandam congeriem ſub lingua deliteſcentem, à Vermis ſpecie, atq; affectu rabiem inferentem: inflammari autem, atq; accendi huic

animan-

Equorum Vermes in vẽtre & inteſtinis naſcẽtes quot ſint generum. Filandre.

[a] *De morbis Equi lib. 4. cap. 1.*

[b] *Hiſtor. 2. cap. 14.*

[c] *In append. obſer. anat. & Chirur.*

Vſcia Vermis porci. Lyſſa Vermis ſub canũ lingua.

A animanti sanguinem melancholicum aliosq; circumfusos humores, caniculæ potissimum ardoribus, ac concepto ex putredine contagio, rabiem furoremq; concitari adeò, vt extumescente lingua, ac neruo qui illi subest, os spuma exitiali, & contagiosa saliua rudundet. Μυΐαι sunt Hesychio Vermes, qui in carnibus nascuntur, fortassis ita dicti sunt ἀπὸ τῆς μυίας, id est Musca, quòd hæc eiusmodi animalcula in carnibus pariat. Hippocrates autem non vnico in loco celebrat carnium Vermes caudatos: quales autem ij sint, nondum mihi videre contigit. [d] Isidorus Tarmum Vermem lardi appellat. Vermes stercorarios apud Hippocratem interpretantur σκώληκας κοπρίωνος. At ne quis putet Hippocratem Vermes quosuis in stercore animantium nascentes intelligere, vt feciſſe videntur, qui Hippocratem traduxerunt, notandum est Hippocratem Vermes Scarabei, quem κοπρίωνα vocat, intelligere, qui in iumentorum stercore nascuntur. Qui in caseo putrefacto oriuntur, Melders à Germanis nominantur. Qui in fauis Apum quibusdam nascitur apud [e] Plinium Clerus vocatur. [f] Aristoteles nasci Vermiculum ait fauos Apum infestantem, quem alij Pyraustam vocant. Hesychius quoq; id vocabulum agnoscit.

Carnium Vermes.

[d] *Orig.12. cap.5.*

[e] *Lib.11. cap.16.*

[f] *Hi.8.c.27.*

B

GENERATIO.

VERMES Iumentorum, præcipue equorum, in intestinis nati, non aliundi proueniunt, quàm vnde hominum, nimirum ex cibis crudis, & non digestis, sed potius corruptis, qui à magna pabuli copia, & prauis herbis generari solent. Discimus ex [a] Galeno Ascarides plurimos in iumentis gigni, cibum malè concoquentibus, quorum malam concoctionem fœtor indicat excrementorum. Montanus causam, cur in iumentis magis, quàm in homine Ascarides generentur, adferre conatus est, vbi scribit id fieri, eo quòd calidiora bruta sint homine; esse autem calidiora probat quoniam conficiunt paleas, & stramina, quæ minimè homo potest conficere; Igitur, inquit Montanus Ascarides cùm gignantur à maiori calore, iure merito in brutis calidioribus potius fiunt, quàm in homine. Huius Montani tres hîc errores grauissimos demonstrat [b] Hieronymus Mercurialis. Falsissimum enim esse C scribit primum Ascarides à maiori calore generari. Nam animalia, inquit, maiora necessario requirunt maiorem calorem, qui extendat in omnem dimensionem, iam verò Lumbrici teretes, & lati sunt multò maiores Ascaridibus, quare necessario requirunt maiorem calorem. Præterea, quæ pluri indigent calore animalia in sui generatione, ea iure debuerunt procreari in calidiori loco. Sed alij Lumbrici ab Ascaridibus gignuntur in locis calidioribus, nimirum in intestinis superioribus; quare iure in sui generatione requirunt maiorem calorem. Ad hæc fiunt alij Lumbrici in ætate calidiore. Ascarides verò in ætate minus calida; Itaq; hac etiam ratione, videntur Ascarides egere pauciori calore in sui generatione. His rationibus primum errorem Montani explicauit Mercurialis, quando inquit, Ascarides fieri à maiori calore. Secundum in eo commissum ostendit, vbi inquit Montanus, bruta esse calidiora homine: tertium verò, quod probet leuissimo argumento bruta esse homine calidiora, quia paleas conficiant, quas neutiquam homo conficere potest. horum autem posteriorum errorum refutationem pluribus argumentis ab Hieronymo Mercuriali conscriptã lubens prætereo, vtpote huc parum pertinentem. Cur autem Ascarides in iumentis potiùs, D quàm in homine fiant, aliam dat rationem Mercurialis, nimirum quia bruta magis vitioso vtantur alimento, quàm homo: præterea quòd frigidiora sint, & ratione frigiditatis fiant in ipsis ciborum corruptiones idoneæ ad generationem Ascaridum. Nam Aetius & Paulus dixerunt hosce generari propter vitiosum alimentum, propter frigiditatem, & propter corruptionem. Vermium in capite cerui nascentium causam assignat [c] Cardanus cornuum magnitudinem. Quod enim, inquit, superfluum est in radicibus, exeditur ab his, non ob cornua iam facta, sed cerebri temperiem: multum enim humidum terreum abundare in eo necesse est. Quod si vel cornua minora essent, vel caput maius, aut incrementum tardius, hæc necessaria non adeo fuerant. Caprarum & ouium Vermes in capite consistentes, in cribriformi osse non aliunde prouenire, quàm ex narium mucco existimat [d] Ioubertus. Quod caseus Vermes producat non vsq; adeo mirum videtur. nil enim lacte faciliùs, ac celeriùs corrumpitur. Cardanus diceret in caseo fieri Vermes, non quòd pinguis solùm sit, sed quòd terreni, quid vnà in se habeat. Siquidem animal mistum est ex terra, & aqua, & sicco, & humido, vt ait, vnde in pinguibus valde, vt oleo, & adipe non generatnr animal, quia terrea pars

Ascarides cur plurimi in iumentis generetur.

[a] *Sect.35. aph.25.*

Montani errores.

[b] *Lib.3. de mor. puer. cap.7.*

In cerui capite cur Vermes.

[c] *de Variet. rer.7. c.33.*

[d] *Parad.7. decat.2.*

Caseus cur Vermiculetur.

Cleri generatio.

deeſt. Clerus ſiue Pyrauſta ſit in fauis amaræ duritia ceræ, vt loquitur [c] Plinius, cùm fœtum E eduxere Apes, morbo, aut ignauia, aut infœcunditate naturali.

[c] *Lib. 11. cap. 16.*

SIGNA, PROGNOSTICA.

[a] *Veterin. med. lib. 2. cap. 85.*

QVI in equorum inteſtinis deliteſcũt hiſce ſignis ſe produnt, vti tradit [a] Hippocrates. ſe in ſolum equus abijcit, crebroq; volutatur, & admouet caput vtero; caudam ſæpius iactat, atq; ſolito frequentiùs hinnit. His addidit Ruinus iumentum mœſtum eſſe veluti melancholicum, demiſſo capite, macrum eſſe, & pigrum tardumq; ad motum, ſine ventris tumore, ac vbi ſe voluit, inſpicere ventrem, lumbos, pectus, quandoq; caudam. vbi autem malum maius euaſit, & mors appropinquat (ſæpe enim, vt ait Hippocrates, vitium hoc inuictum remedijs non cedit) frequenter lamentantur, ac ſuſpiria edunt, lacerantq; dentibus lumbos, ac pectus. Aſt ij Vermes, qui piſtachij fructum magnitudine æmulantur, ad ſtomachum ſæpe cùm adſcendant, & partem eius maximè ſenſilem rodant, ac mordeant, ſæpeq; F mortem repentinam adferant, cognoſcendi erunt. cognoſcentur autem ex cibi faſtidio, triſtitia qua affliguntur, ſtomachiq; dolore cuius alia erunt indicia, præſertim ſi Vermes cum humoribus acribus miſti fuerint. Deinde patientes equi, vbi membranę erodũtur, ſtomachi virium imbecillitatem patiuntur. Stercus pinguedine quadam commiſtum excernunt; vbi febris ſuperuenerit, nunc calor, nunc frigus accedit, ſudores diaphoreticos appellatos, frigidos, mortalesq; emittunt, qui aliquando in tanta erumpunt copia, vt guttatim in terram diſtillent: incipiunt autem, vt plurimum à partibus infra ventrem ſitis, deinceps à capite per totum corpus exceptis ijs partibus, quæ exteriores ſunt: oculi naresq; abundant excrementis, os languidum; emortui quoq; apparent oculi fixiq; in terra, verſus cerebrum retracti, cauiq; & nube quadam circundati. Vbi mors in propinquo fuerit, ægre reſpirant, concutientes latera, validè aperiunt nares, ob compreſſionem diaphragmatis: venter inflatur, aures & teſtes frigidi, in inteſtino recto calor ingens, qui ſentitur facilè ſi manus, aut digiti ano immittantur: difficulter quoq; excrementa excernunt tum alui, tum veſicæ, torquentq; caput & quatiunt. Difficulter admodum hoc mali genus in iumentis ſanatur, vt plurimùm autem mortem adfert. Vermes autem piloſi in ano conſiſtentes præterquam, quòd in foramine ani G apparent vbi inteſtinum inuoluunt, etiam anum cauda quatiunt, ac fricant, quandoq; ad murum ſtabuli anum atterunt.

Mortis ſigna in eqs Verminantibus.

Piloſorum Vermium ſigna.

VSVS IN MEDICINA.

VERMES qui ſub lingua rabidi canis inueniuntur exciſi, & circum arborem ſterilem ter lati & dati, qui ab eo morſus fuerit, ſanabunt, vt prodidit Sextus Philoſophus in medicina animalium; idem teſte [a] Plinio, ter igni circumlati dantur morſis à rabioſo, ne rabidi fiant. Aliqui Vermem, vt idẽ tradit, è cadauere canino exemptum alligant contra pauorem aquæ. Vermiculus canis mortui, vt ait Sextus Philoſophus, collo ſuſpenſus ſanat morſum canis rabidi. Ad conceptum mulierum hocce remedium celebrat [b] Hippocrates: Vermem, inquit, carnium qui caudam habet accipito, & de ipſo tres, aut quatuor partes ſumito, & origanum tenue ſimul cum roſaceo vnguento terito: & hoc ad vteri os apponat. Alibi quoq; vt mulier concipiat fecundam mulieris, & Vermium carnium capita, & alumen Ægyptium cùm adipe anſerino diluit, & in lana ad os vteri apponit. Lanuginoſi eius Phalangij duo Vermiculi, qui in eius diſſecto corpore inueniuntur alligati pelle ceruina mulieribus ante ſolis ortum præſtant eis ne concipiant. [c] Vincentius.

[a] Vermium canis vſus. Lyttæ vis. *Lib. 29. cap. 5.*

[b] *1. de mor. mulier.*

Caſei Vermes.

[c] *Lib. 20. cap. 167.*

A

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR:

CVRANTVR inteſtinorũ animalia in equis, cęterisq; iumentis, hoc modò. Victus rationis cura habenda; nilq; dandum antequam, quòd priùs ingeſtum erat concoctum ſit, nec tardiùs ſolito, ne doloribus & cruciatibus acerbis crucientur afflicta iumenta, neue ſtomachus corrodatur, partesq; vitales afficiantur, quod in ieiunio fieri ſolet, cùm deeſt alimentum, Vermibus ſemper alioqui nutriri conſuetis. Dabitur pabuli loco ſtramen hordei, ſale nitri conſperſum: aut hordeum, furfuresúe cocta, & refrigerata: aut folia perſici, ſalicis, arundinis, lupini viridis, ſummitates etiam lauri; vel panes ex furfure facti cum puluere agarici, dictamni, ſeminis naſturcij, aut cum radicibus cucumeris ſylueſtris, raphani, centau- Victus ratio.

B reæ, ireos, conciſis minutiſſimè. Furfures cum ſulphure aſſerunt eſſe præſtantiſſimum remedium, ſi tribus, aut quatuor diebus, mane ieiunoúe ſtomacho dentur, vncię vnius ponderę, & mediæ. Potus ſit aqua cum ſale nitri, aut aqua hordei, aut decoctum pœoniæ, ſeminisúe ſancti: aqua mellita potiones factæ cum farina lupini, aut frumenti ſeu tritici. Scire autem oportet, ſi ingentes cruciatus affligant iumenta: ij vbi adfuerit confeſtim occidendi, ne tractu temporis mitioribus medicamentis non cedentes, partes membranoſas inteſtinorum corrodant. Itaq; quòd ſi in ſuperioribus inteſtinis Vermes conſederint, aut in ſtomacho, occidendi & è corpore propellendi cùm pilulis, & potionibus reliquisq; medicamentorum formis, quæ per os aſſumi ſolent, vbi verò in craſſioribus inteſtinis fuerint, clyſteres & ſuppoſitoria præſcribenda, ſi verò medio ſint loco, & clyſteres, & potus proderunt. Dandi erunt potus maximè ieiunio ſtomacho: quapropter nihil præbendum pabuli ea nocte, quæ potionem præcedit, ſit hæc tepida oportet. Infundendum itaq; per os mane, ſi neceſſe ſit, per tres dies continuos, quatuor cyathos lactis ſingulis vicibus, ſequente quarto die aloe tribus lactis cyatis miſcenda, ac propinanda, aut aqua mellita. Aut dabitur potui puluis radicis dictamni cum vino albo, aut puluis ſeminis centaureæ cum lacte, aut ſemen Potus.

C Zedouariæ cum vino tuſum, quod Vermes in quauis corporis parte conſiſtentes ſubitò necat. Succus perſiccariæ potus idem facit, aut puluis. efficax etiam eſt ſuccus abſynthij, & menthæ, ſi partes ſumantur æquales, cum modico aceti: aut ſulphur tritum cum oleo omphacino mixtum: aut decoctum lupini cum ſcamoneæ modico: aut ſemen naſturtij cum vino: aut radix filicis ſiccata in ſole, ac trita tenuiſſimè cum aqua mellita, aut vino: aut oleum omphacinum ſolum in magna ſumptum copia. Succum braſſicæ cum oleo nitroq; per oleũ & nares infundit Hippocrates. Paratur & ab eodem hoc medicamentũ, quod recipit ſquamæ æris, caricarum, & atramenti ſutorij ſingulos trientes leuiſſimè tritos, & in collyria formantur magnitudine, qua nares ſunt capaces, per quas injciantur. Coſſos, Vermes, vel Tineas, inquit [a] Vegetius, & cætera animalia ventris extinguit, ſi heminam cineris ex oliuæ ligno arido collecti, cum hemina olei viridis per triduum dabis ad cornu. Alia quoq; apud eundem confectio, quæ eandem ſæpè mortiferam librat paſſionem: pulueris ſantonici itẽq; abſynthij pontici, nec non lupini crudi, & herbæ cẽtaureæ, & erui pollinis, & ſeminis raphani vncias binas mittis, addisq; cornu ceruini vnciam (addunt alij apij ſeminis vnciam vnã) ſynopidis Pontici paſtillos tres, opopanacis ſemiunciam, vini tenetani, vel alterius auſteri [a] *Artis vet. lib. 4. c. 10.*

D ſextarios duos, olei viridis ſextarium, quæ tepefacta ita animali diffundis, vt per os cornu accipiat in decliui conſtitutum, quatenus ſuccus faciliùs ad interiora perueniat. Poſtero die idem animal conſtituatur in cliuo, & per clyſterem inteſtino illius tepidæ potionis ſextarius ingeratur, quatenus alternis diebus ex vtraq; parte iniecta potio coagulare, quod appellatur, poſſit infundere, in quo innoxiæ illa beſtiolæ coguntur, & pertuſo ventriculo excruciata doloribus animalia pereunt. Eſt & tertia apud eũdem Vegetium confectio non minus valida: radices capparis Siculi, vel baccas cum folijs ad vnam libram deteris. pariterq; commiſces, addisq; (ſextarium vini, capparis heminam, & ſeminis erucæ, tere ſimul & miſce addens aceti H. S.) aceti ſextarios duos. Quod medicamentum interdum per os (vt ſuperiùs dictum eſt) interdum per inteſtinum injcis animali, vt internos hoſtes potionis auſteritate conſumas. Loco etiam potionum pilulæ in os intrudendæ magnitudine uuę factæ ex mel le communi, & vncia vna aloes hepaticæ, aut pinguedine porcina, & pulueris aloes vncia vna. huius loco, & ſumi poteſt pulueris centaureæ, aut farinæ lupini quantum ſatis eſt ſi miſceantur Pilulæ.

miſceantur in maſſam. Clyſteres ex prædictis decoctionibus fieri poterunt. aut ex oleo omphacino, in quo incoquantur, ruta, aut matricaria, aut artemiſia, perſicaria, folia perſici, aut centaurea, cum aqua mellis, & hiera picra. Suppoſitoria ſeu glandes quoq; parari poterunt ex melle communi, & ſale gemmæ; aut ex lardo porci, ſale conditi inuncti cum oleo laurino. Sed antequam ano immittantur excrementa aliui manu vncta, cùm oleo laurino, aut communi eximenda, itemq; Vermes, qui inteſtinis adhæſerint deradendi digitis, & extrahendi. Dum præſcriptis remedijs vtimur, non erit incongruum inungere ſæpius nares, cũ vino, & meliſſa ſimul mixtis; & cordis regionem cùm aloe & oleo, aut theriaca, vmblicum cùm felle tauri ad necandos Vermes, & defendendum cor, ne ab ijs offendatur. Vitulorum quoq; Lumbrici hoc ferè modò extirpari poterunt, & aliorum iumentorum. Sed vitulis maximè omnium nocere Lumbrici ſolent, qui ferè naſcuntur à cruditatibus. Itaq; moderandum eſt, vti ſuadet [b] Columella, vt bene concoquant: aut ſi iam tali vitio laborant, lupini femicrudi conteruntur, & offæ ſaluiati more faucibus ingeruntur: poteſt etiam cum arida fico, & cruo conteri herba ſantonica, & formata in offam, ſicuti ſaluiatum demitti: facit idem axũgiæ pars vna tribus partibus hiſſopi permiſta. Marrubij quoq; ſuccus, & porri valet eiuſmodi necare animalia. Hæc Columella. Canes cùm Lumbricis infeſtantur, ſcribit [c] Ariſtoteles herbam tritici commedere. Tradunt ſeduli rerum naturalium inueſtigatores coaceruari Vermes in inuolucris inteſtinorum cerui, & ſerpentium eſu enecari, quos ſpiritu narium excauernis elicit, & ne illorum virus ei obſiſtat ad fontes aquarũ properare. Mirum dictu, quod narrat [d] Plinius, ter circumlato verendis palumbo, vbi iumẽtum Vermina paritur, palũbum emiſſum mori, iumentum liberari confeſtim à Vermibus. Quicunq; Vermiculi in auribus, equorũ, vel ab vlcere, vel ab alia quauis putredine, vel ab animalibus, vt Muſcis immiſſi fuerint, pelli aut extingui puluere centaureæ minoris, ſi aues impleantur, & obturentur linteo per aliquod temporis ſpacium. frondium perſici mali ſuccus, aut cucumeris ſilueſtris ad eũdem caſum valere poterit auribus inditus. Vbi animal quodpiam piloſum, aut lanigerum, vel etiam homo ipſe ob acceptum vulnus, vel aliter Vermibus ſcatebit, ſi ex pilis eius, vel lana quidpiam ante ſolis exortum occultaueris ſub cortice eius arboris, quàm vulgò Tremblam vocant (populi nigræ ſpeciem eſſe cenſet [e] Mizaldus) & aliquot dies id facere perſeueraueris, videbis miraculo quodam Vermes decidere, vel emori, vel ſtationem deſerere. Sunt qui betulæ id etiam adſcribant, nec non radici ſylueſtris cichorei, in modum crucis, collo appenſæ. Quod Mizaldus in cane obſeruatum vidit, cui à Vermibus exeſa propemodum erat altera auricularum. [f] Vegetius ad equi Verminoſa vulnera, aut vlcera hæc ſcribit: Si, inquit, in dorſo aut quacunq; corporis parte cœperit habere Vermes, & timetur ne putredo vulneris tranſeat in cancrum, nepitam, & cedrinam ſiue ciminum, vel cicutam contereſ ex aceto, & impones. Calcem quoq; viuam ex aceto acerrimo temperatam necare Vermes experimenta docuerunt. Si Vermiculus dorſo putredinem fecerit, vtiliſſimum eſt cauterizare ſubtiliter, poſtea viſcum cum melle, & vino conterere, & imponere. Pannos quoq; minutos cum oleo, & aceto vulnera purgare manifeſtum eſt. Quo facto ſi neceſſitas fuerit, veſtio rurſus adhibetur. Ad vltimum cornu caprinum combuſtum, & contritum valet, vlceribus ſuper inſpergitur, vt recuperetur, & ſanitas ei detur. Hactenus Vegetius. Quidam etiam aqua frigida irrorant vlcera iumentorum, ſicq; Vermes enecant.

[b] *Li. 6. c. 25. de re ruſt.*

[c] *Hiſtor. 9. cap. 16.*

[d] *Lib. 31. cap. vlt.*

[e] *Memorab. cent. 8.*

[f] *Lib. 3. art. veter. c. 2.*

DE PLANTARVM VERMIBVS. Cap. IIII.

PLANTIS omnibus, vt herbis, fruticibus, arboribus, ſui ſunt Vermes, quos generarunt, veluti ex ijs, quæ dicentur, fiet perſpicuum. Nec certam deſtinatamq; partem habent plantæ, ex qua ſua animalia producuntur; ſed quandoq; ex varijs earum partibus ea oriuntur, quæ multum inter ſe differunt, veluti ex ſemine, fructu, radice, foliis, fructibus, floribus alia oriuntur, quàm ex caule truncoue. Atq; hæ omnes plantarum partes Vermes producunt. Vermiculus, qui naſcitur in pimpinellæ radicis granulis rubris exiſtit. In radicibus arborum natus Vermis maximè ipſis exitioſus exiſtit. Arbor enim quantacunq; ſit, & hæc floreat, fructusq; proferat vberes, non poteſt non exareſcere, ſi Vermis in radice lateat. aut ſi non exareſcat, amarorem quendam per omnes fructus, ac ramos diffundit, perq; ipſa fructuum ſemina. Ruri in meo agello Vermem, dum in radice mali armeniacæ maioris exiſteret

A ſteret ipſam arborem penitus exſiccaſſe deprehendi. Suntquè fidi teſtes, qui in radicibus quercuum Vermem adeo veneficum innaſci credant, vt calcatus ſolùm plantas pedum excoriet. In frugum vt hordei, & auenæ radicibus Vermes quoq; generantur teſte [a] Plinio: idem in cæpa accidit. Sentiunt & ſemina Vermiculos, vt fabæ, & milij. Inter frumenta Vermes maximè ſentiunt triticum atq; cicer, ſed non eadem in parte vtrumq; vt ſcribit [b] Theophraſtus: Verùm alterum in fructu, vt cicer; alterum in radice ſcilicet triticum. [c] Alibi idem autor hordeum ſolùm, & triticum Vermibus obnoxium eſſe ſcribit. At reclamat veritas, & repugnat ſuperioribus, vbi ſic ſcribit: Σκώληκες ἐγγίνονται τοῖς ὄχροις, καὶ τοῖς λαθύροις καὶ τοῖς πίσοις: id eſt Vermes ciceri, cicerculæ, piſoq; innaſcuntur. Sed tollit, id dubium (vt ait Iulius Scaliger in ſuis ad hoſce Theophraſti libros doctiſſimis commentarijs) aduerbium μάλιστα: quanquam putet fabam, & cicerculam plus pati à Vermiculis, quàm triticum. Idem Theophraſtus, quòd obſeruauit Athenæus, Lupinum, eruum, cicer, ſola ex leguminibus animal non parere, ob amarorem, & acrimonium, cicerq; nigreſcere (μέλας γίνεσθαι, legit Dalechampius μίγας, vt in vulgato codice). idem eiuſdem operis de plantarum cauſis quarto Erucas ciceri innaſci tradit. Quapropter quomodo verum erit cicer non ζωὲ σθαι
B (quo verbo vtitur Theophraſtus) cùm ſtatim ſequatur generari in cicere κάμπας? ζωὲ σθαι enim granũ dicitur, quòd ζῶον ἐμφύεται, in quo animal innaſcitur, id alibi θηριὲ σθαι dixit Theophraſtus; ſed vt hoc dubium tolleret Dalechampius ζωὲ σθαι exponit Curculiones parere. Vermiculum triticum comedentem κίονα appellauit Galenus in expoſitione vocum Hippocraticarum. Idem quoq; Theophraſtus autor eſt in omnibus ſeminibus acribus, & acerbis naſci beſtiolas ſeu Vermes, vt naſturcij, porri, ſinapi, & ſimilibus, quæ infirmiora cum ſint, diu non durant, ad cibum, aut ſeminandum idonea. Fructuum quoq; varia genera huiuſmodi vitio infeſtantur. poma verò ipſa per ſe quibuſdam annis: mala etiam, pyra, meſpila, punica. in oliua ancipiti euentu, quando Vermes nati ſubeunt fructum, eum adimunt: augent ſi in ipſo nucleo fuere, erodentes eum. id ſane mirum, cùm fructus oliuæ amariſſimus exiſtat. Vermis inquit [d] Theophraſtus oleæ natus ſub cute fructum adimit, at in ipſo nucleo genitus prodeſt. Et in drupis quoq; oleis Vermes naſcuntur, qui ad iacturam peiores certè deprehenduntur, & marcidi putresq; omnino videntur. Κάρπας vocantur apud Theophraſtum Vermes, qui in oleis naſcuntur, apud quem ſic legimus τοῖς νοτίοις ἐπὶ τῶν ἐλαίων τὰς κάρπας γίνεσθαι, vt ἐν τῇ μαΐλῳ γίνονται οἱ ἴπες. Sed putat autor Theſauri linguæ Græcæ
C reponendum κάμπας Erucas, ſequendo ea, quæ idem philoſophus tradit eodem opere, & Plinius. Sunt ex eadem cauſa (ideſt cùm de floreſcentem oleam percuſſit imber) naſcentes, & Erucæ dirum animal, eroduntq; frondem, aliæ florem. Sed à Vermibus corroditur fructus ſorbi ſuper arborem crudus adhuc magis, quàm meſpila pyraq;, quamuis maximè omnium ſit acerbus. Fructibus quoq;, vt vuarum, animal innaſcitur grugini ſimile, Crambus vocatur apud [e] Theophraſtum. Auellanæ quoq; fructus Vermem patitur, qui ipſum fructus nucleum conſumit, & corticem pertundit. In conis cedri maioris naſci vidimus Vermes teretes digiti craſſitudine ſine pedibus. Cardanus in eiſdem Vermem oriri aſſerit fabæ longitudine capite Formicæ, ſed depreſſo, corpore rotundo, duobus in anteriore parte circulis, loricis duodecim, ternis vtrinq; ſed iuxta caput pedibus, vt partim repat, partim gradiatur, fitq; medius inter Vermem, & Formicam. In ſpinoſis quoq; herbarum fructibus cernuntur vt Vermes aſperi lanuginoſiq; in dipſaci fructu, qui admodum echinatus eſt. Repperi paruos, atq; candidos in ſpongiola cynosbati, quæ quidem foris piloſa, & mollis, in medio autem tam duræ, ac ſolidæ ſubſtantiæ, vt vix acuto inſtrumẽto pertundi queat. Tantum induſtrię natura poſuit his animalculis conſeruandis, quæ niſi in tam dura materia
D atq; exterius piloſa conſtituerentur per totam hyemem, cùm ſint frigoris impatientiſſima, perdurare non poſſent. Verùm ex hiſce animalculis fieri Cantharides, docet Ariſtoteles, & Plinius, id tamen à me nondum obſeruatum fuit. In folijs quoq; atq; caule plantarum quandam Vermes inueniuntur, item trunco, & arborum lignis. In apio nigro Dionyſij apud [f] Plinium, & in caule apij fœminæ naſcuntur. Propterea eos ſterileſcere [g] Baptiſta Porta Neapolitanus ſcribit in vtroq; ſexu, qui hanc ederit. Inueniuntur & in rutæ folijs, vt perhibet [h] Cardanus. Cephalocruſtes Vermis dicitur, qui ſe folijs perſici inuoluit. Sed qui vitis, Inuoluulus Feſto dicitur. in gramine item inueniuntur Vermiculi. In albuco gignuntur, qui in aliud animal volatile floridumq; transfigurantur. quod cùm herba florere incipit, eroſo ſtatim operculo euolat. Intra arundinum nodos Vermes naſcuntur albi, quorum alij abſciſſis arundinum internodijs, transformantur in Papiliones, alij in mures, vt ex Breſilia ſcripſit Ioſephus Ieſuita anno 1560. traditq; hunc vermẽ apud Peruacũ nuncupari Rhau, eſſeq; humani digiti modo grandẽ. Saccharum, quod etiam ex arundinũ cauitatibus eximitur rubicũ

[a] Lib. 18. cap. 17.
[b] Lib. 4. de cauſ. plant. cap. 15.
[c] Lib. 3. cap. 27. de cauſ. plant.
Crambus.
[d] Li. de cauſ. plan. 5. c. 23
[e] Hiſt. 4. cap. 17.
[f] Lib. 20. cap. 11.
[g] Phyſ li. 6. cap. 3.
[h] Lib. 7. cap. 28.

dum vermẽ producit. Herbicidæ olerũ vermes vocantur apud Palladium. Τρωξαλλίδες; Vermiũ genus videtur apud [i] Athenæũ, vbi, inquit κατεδηδόκασι τὰ λάχανα τρωξαλλίδες, vt sunt Erucæ & aliæ bestiolæ, à quibus olera arroduntur, & depascuntur. Est inquit [k] Ælianus suus & brassicæ Vermis, quem ab eodem olere Græci κραμβίδα nominant. Existimant immunes à Vermibus esse saluiam, buglossum, borraginem, & alias quasdam herbas. Cucurbita vndiq; quamuis turgeat, nec rimis hiat, nec Vermibus obnoxia est, vnde prouerbium κολοκύνθης ὑγιέστερος cucurbita sanior, quod Suidas, & Xenodotus retulerunt. mirum est, & in absinthio Muscas innasci, quæ Vermes sunt, quorundam sententia, cùm id sit amarissimum, oportunumq; remedium arcendę putredini. Lactucæ quoq; Vermiculi innascuntur, vt Erucæ. Vermiculantur magis minusue quædam arbores, teste [l] Plinio, omnes tamen ferè, idq; aues caui corticis sono experiuntur. Cossos vocant Vermes prægrandes in ijsdem genitos. Maximè autem hoc vitium sentiunt arbores Pyri, mali, fici; minus quæ amaræ sunt, & odoratæ. Eorum qui in ficis existunt, alij nascuntur ex ipsis, aliosq; pariunt, qui vocatur Cerastes. Omnes tamen in Cerastem figurantur, sonumq; ædunt paruuli stridoris. Et sorbus arbor infestatur Vermiculis, ruffis, pilosis, atq; ita emoritur. Mespilus quoq; in senecta, obnoxia ei morbo est. [m] Theophrastus quoq; testatur Mespilorum omnium genera à Vermibus corrodi; vermesq; istos prægrandes esse, & alios esse, quàm qui in reliquis cernuntur arboribus. Idem etiam [n] Theophrastus autor est sub cortice roboris vermiculos nasci, caudicem per summa inscribentes, quibus signis pro sigillis antiquitus vsi sunt, antequam sigilla essent inuenta, Lycophron in Cassandra.

[i] *Lib. 3.*
[k] *De Anim. 9. cap. 39.*
[l] *Lib. 17. cap. 24.*
[m] *Hist. lib. 3. cap. 12.*
[n] *Hist. c. 1.*

Τἀδ' ἄλλα θριπὸς βρωτὸς ἄψαυστος δόμων
Σφραγὶς δοκεύσει θάμβος ἐν χώροις μέγα.
Reliqua porro Vermiculatum non tangens ædes
Sigillum seruabit, magnum incolis miraculum.

Atq; huius rei inuentorem Herculem statuunt. Ligna quoq; Teredinem sentiunt, & alios Vermes, de quibus postea. E singulis plantarum ferè generibus, dum sub fimo equino sepeliuntur, Vermium ac serpentium proprias species generari testatur [o] Cardanus, Prodidit [p] Plinius quosdam putare, quod ocimum commanducatum, & in sole positum vermes adferat. Si nucum iuglandium cortices virides contuseris, & in aquam immiseris, deinde terra ea madefeceris, aut consperseris vt scribit [q] Carolus Stephanus, nascetur vermium copia vtilis admodum piscatoribus.

[o] *Lib. 8. de subter.*
[p] *Lib. 20. cap. 6.*
[q] *Agricul. lib. 3. c. 34.*

VICTVS.

VEMQ; Vermem in sua natum arbore, in aliam translatum non viuere scribit [a] Theophrastus. Nec abs re. alimur enim ijs ex quibus constamus. Ergo ex hac, aut illa si constat Vermis (ex eius enim substantia concreatus est) ex ea tantùm victum ad vitam comparare potest. Vermis peculiari, quodam nomine dicitur Cerastes; is eam habet naturam propriam, vt quando magna Vermium pars specie formaq; inter se differant: discrimen tamẽ præcipuum in his est, quod in alia arbore fructuue nati, translati in aliud genus seruari nequeunt. Cerastem autem, & in olea nasci, & in fico parere asseuerant. Meminit [b] Albertus Magnus Vermis serpentini, qui iacet inter herbas, hunc comedere alios Vermes sui generis asserit. Narrat Ioachimus Fortius se vidisse, qui ex auellana, quæ Vermem continebat, affirmabant serpentem magnitudine & forma educasse: nam nuce vsq; ad Vermem diuisa, eoq; illæso, nucem in lacte condebant, & vas soli exponebant, sed ita vt Vermis à sole haud tangeretur. Ob id ea parte, qua sol radiabat, vas contegebant, ita multis diebus alebant. Pòst lacte addito rursus exponebant soli: lac autem ouillum esse oportet. referunt etiam Vermem, qui in rutæ folijs inuenitur, ijsdem educatum viginti diebus superuiuere.

[a] *5. de caus. plant.*
[b] *Lib. 26. de Animal.*

A

ORTVS. ET GENERATIO.

[a] ACTANTIVS in plantis, ex rorida quadam materia animalcula nasci ait, sine aliqua permistione sexus. In frugibus nascuntur Vermiculi, vt auenæ radice, cùm fermentem, vt loquitur [b] Plinius, imbribus secutis incluserit repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano, cùm spicæ pluuius calor inferuescit. Vt autem in homine Lumbrici generantur ex dulci pituita, ita in frugibus Vermes ex dulci succo. Quapropter [c] Theophrastus causam assignat, cur in tritici radice, & ciceris fructu fiant Vermes, nimirum dulcedi-
» nem: sic enim scribit: Euenit verò vt triticum bestiolas ita gignat, quia dulcius quàm hor-
» deum est: qua de causa palea quoq; suauior. Omnibus autem quæ dulci abundant succo frequenter accidit Vermiculatio; tum ex propria natura (ferè enim calida, & humida sunt) tum, quòd gratum Vermibus alimentum præbent: quò fit, vt acida, acria & amara, vix ver-
B mes ferant. non hoc tamen perpetuum est, quum in oliuis alioqui amaris nascantur, & alantur Vermes. Licet enim amara Vermibus sint inimica, sunt tamen in oliua, vti censet [d] Costæus, succi partes aliquæ non amaræ, ex quibus & gigni, & nutriri posse Vermes consentaneum est rationi. [e] Plinius Vermiculos ait generari, cùm austrinæ fiunt pluuiæ. tempore quoq; humido in ijs fructibus generantur, qui producunt acinos. Duæ itaque erunt Vermium in plantis causæ, procatharctica nimirum, & materialis. Procathartica erit aër humidus seu ventus Austrinus, vel etiam aër siccior, materialis verò causa humor dulcis aut insipidus, sic enim rursus alibi planius scribit Theophrastus de vitijs segetum agens. Morbi
» autem (vt in summa dixerim) omnibus seminibus, ob alimenti cœliq; temperiem eueniunt;
» videlicet cùm plus minusve alimentum præbetur, aut aër immodicè humidus siccusve est,
» vel etiam cùm non tempestiuè humescit. Sic enim & Vermes ciceri, cicerculæ, pisoq;, in-
» nascuntur, & Erucæ. Cicerculis cùm priusquam fuerint reficcatæ, dies interim feruidi ac-
» cesserint: ciceri verò cùm salsugine ablata dulcedinem ceperit: quippe natura, vbiq; ani-
» mal gignit, modò calor cum humiditate ratione debita coeat. Humiditas enim seu mate-
C mes enim eius radice creantur, cùm post fermentem flatus Austrini crebrò incesserint. Tunc
» enim radice humescente, & aëre calido, radicem caliditas putrefaciens animalia procreat.
» Vermis inde enatus continuò radicem erodit. Singulis enim ex eisdem rebus generatio-
» nem, alimentumq; natura præscripserat. Alterum genus Vermis ingignitur, cùm humor ef-
» fundi nequit conclusus siccitate aëris circumfusi. tunc enim calor confecta putredine ani-
» mal contrahit. Tunc pabulum idem ei quoq; subministratur. Hoc idem & malis, & omni-
» no arboribus euenire videtur, quæ ex siti Vermiculantur. Quod enim parum humoris sit,
» idq; in arbore maneat, putredinem conficit, ex qua Vermis: contrà enim alimenti copia
» suppetit, tunc enim succus ad superiora transmittitur; & quia largior vincit, nec potest pu-
» mes Ipes vocitati gignuntur, vtpote cùm istæ humescant, atq; aër fœtificet, tum ij quoque
» materiem sibi congenerem statim erodunt. Item Carpæ in oleis pari ratione creantur, & quę
» in reliquis solent consistere, & cum germinant, & cùm florent vel etiam post florem. Enim
» verò omnia ex simili causa proueniunt. Sed vitibus hoc potissimum euenit, quia naturæ prę-
D lime affici potest. Nonnunquam Ipes omnino nequeunt generari, scilicet loco placidi spiri-
» tus, neq; humido neq; succoso. Hucusq; Theophrastus. Intra arundinum nodos nasci Ver-
mem mirum est, quia nulla ibi putredo, nulla aëris admistio. Quod verò plantæ herbæue, item carnes, oua, lac in vitreo vase posita, & fimo equino sepelita, Vermium ac serpentum varia genera producant, id fit, vt ait Cardanus, quia humidum excernitur pingue, quo seperato viuens animal generatur. Nec potest prohiberi hæc generatio, nisi ab excremento exusto, dum relinquitur mistum humido pingui.

[a] *De falsa relig. cap. 8.*
[b] *Lib. 18. cap. 17.*
[c] *De caus. plant. c. 15.*
[d] *De Vniu. stirp. natura.*
[e] *Lib. 17. cap. 24.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

[a] 3. Secund. loc.

AVres exulceratas & purulentas exsiccandas laudat [a] Galenus animalcula ex arboribus, veluti rubros Vermes, trita, & ex oleo diluta & instillata. Eadem ad aurium dolorem commendauit Q. Serenus his versibus.

Annosa rubras si legeris arbore Vermes
Ex oleo tera, sic tepidos impone dolenti.

[b] Lib. 30. cap. 14.

Qui in gramine inueniuntur Vermiculi, si alligentur collo, continent partũ apud [b] Plinium: detrahuntur autem sub partu; aliàs eniti non patiuntur; cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoq; causa dantur in potu, suini aut septeni. Qui in ligno nascuntur, vulnera sanant omnia. [c] Cardanus desumi etiam in potu venenum, & ad vulnera inficienda, ex Vermibus rutæ innatis, affirmat. Herperi equorum, quem Vermem appellant veterinarij, Vermiculum, qui in cardui fullonum vertice nascitur, pennæ anseris inclusum absq; offensa, decisſa cute frontis inserito confutoq; vulnus solet viginti post dies emori, totidemq; diebus equus liberatur. Sed hæc [d] Cardanus. Hunc eundem Vermiculum laudauit [e] Plinius ad dentium dolorem. De eodem etiam hæc quæ scribit [f] Plinius intellexisse videtur; Sunt, inquit, Vermiculi in spinosis herbis asperi lanuginosi: hos alligatos protinus mederi aiunt infantibus, si quid ex cibo hæreat, legunt alij exeat. Nam pueri dormientes aut vigiles quandoq; lac euomunt, id vocant Gallicæ nutrices, teste Dalechampio, Cailloter. Non falsum, ait Scaliger, de diplaci Verme, ad quartanam tradit Dioscorides remedium, debet autem collo alligari, aut brachio sinistro quartana febre affectis. Teredini similis nascitur Vermiculus in farre, quo cauis dentium cera incluso cadere vitiati dicuntur apud [g] Plinium, etiamsi fricetur. In malo Vermiculi nati sæpius huius arboris fructum perdunt, vbi effeta est, vbi verò adhuc ad generationem valida est, iidem Vermes ad fructificandum contulerint autore [h] Æliano. Ex pimpinellæ radicibus rubentibus, oritur in Polonia maxime Vermiculus, qui curatus sericis tingendis, præcipue purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superantem. Sed audio in Hispania coccum eiusmodi Vermiculum gignere, quod magis videtur rationi consentaneum, quemadmodum censet [i] Cæsalpinus. Nam cocci folia non absimilia sunt pimpinellæ. Ad humanam escam suaues sunt ij Vermes, qui humani digiti crassitudine in arundinibus Indiæ occidentalis nascuntur.

[c] Lib. 2. de Ven. cap. 11.

[d] de Variet. lib. 7. c. 32.

[e] Li. 30. c. 3.

[f] Lib. 3. c. 15

[g] Lib. 2. cap. 25.

[h] De Ani. 9. cap. 39.

[i] De Plant. lib. 8. cap. 5.

VT FVGENTVR.

TORTORVM Vermiculos aiunt concidere, si mulier mensibus laborans segetem ambiat. Vermes generantur tempore humido in fructibus, qui produnt acinos, quapropter eo tempore terebra perforandæ erunt arbores, prope radicẽ, si fieri potest, aut locũ huic proximũ, vt humoris, quibus Vermes producere solent, per hoc foramen sit exitus. Occidũtur autẽ generati axungia porcina, aut hominis vrina foramini infusa, cui insunt Vermes, aut calce viua. Sed si cortex damnum aliquod patiatur, pluribus in locis fodienda, vt humor effluat. In oliua nè nascantur, prohibẽt plũuiæ, quæ fiunt post arcturum, vti docet [a] Theophrastus. Iconicerus contra Vermiculos arborum hæc laudat: deorsum ad medullam, inquit, arborem perforabis, foraminiq; piper, baccas lauri & rutam cum aceto mixto infundes, arq; cuncolo cynosbati foramen obturabis. Februario autem Mense insitas arbores, earumq; fructus nulli Vermiculi rodunt. [b] Gaudentius Merula non fore Vermibus ficum obnoxiã scribit, si ramum ante plantationẽ in scyllam miseris. Qui verò iam adiunt, perdes calce in exesas trunci partes, & radicibus infusa. [c] Theophrastus ait omnia, quæ lentisco inserta terræ mandantur, minus sentire Vermiculationem. Suadet Carolus Stephanus ne Vermes plantas infestent, eas primùm rigare oportere aqua, cui immixtus sit cinis sarmenti vitium, aut herbas, & arbores suffitu sulphuris viui, defendere. Quidam semina macerant in lixiuio cineris ficulnei, aut inijciunt eundem cinerẽ Vermibus, herbasq; conspergunt. Alij magis laudant scyllam, aut fungos nucis comburunt, aut magnam copiam aliorũ sine capitibus, vt propter acrorẽ, qui inde emanat, emoriantur omnes. Plantas Vermibus laborantes monet Cardanus

[a] Hist. 4. cap. 17.

[b] Memorii. 4. cap. 3.

[c] Lib. 5. de caus. plant. cap. 11.

A danus æneo clauo purgandas: æsq; amarorem firmum in planta relinquere, similiter fel bubulum super radices sparsum Vermes enim dulci aluntur, fel autem amarissimum est. Semina frugum, vt fabæ, & milij, cupressi folijs mixta, non esse Vermiculis obnoxia, affirmat [d] Plinius, nec si interlunio serantur: Multi ad milij remedia rubetam noctu aruo circumferri iubent, priusquam sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili: ita nec passerem, nec Vermem nocere: sed eruendam priusquam metatur, alioqui amarum fieri. Pro vermibus frugum vt auenæ, & hordei radicibus inhærentibus, vulgò remedium prodidit esse Plinius, amurca pura, & sine sale spargere deinde sarrire. Aquam niuis non modò sitim extinguere, sed & illam vehementius augere physici tradunt: Illud tamen peculiare habere commodi, vt Vermes in segetibus nascentes perimat. Varro apud [c] Plinium cæpam, quæ sale & aceto pista est arefactaq; Vermiculis non infestari autor est. Danda sepiasiarijs diligenter opera est ne emant coccum infectorium, aut granula radicis pimpinellæ, è quibus Vermes egressi sunt, qui tantum corticem relinquunt. Vbi autem integra hæc sibi comparauerint, pingui succo, aut butyro inungenda erunt. ita enim ne ex hisce animalia nascantur, prohibetur.

[d] *Lib.* 18. *cap.* 17.

[c] *Lib.* 20. *cap.* 5.

B

DE TEREDINE. Cap. V.

AEQVIVOCA. SYNONYMA, ETYMON.

DE ijs, qui in lignis oriuntur Vermibus, consequens est vt dicamus, hoc est de Teredine. Hæc vox pro vrbe Babyloniæ, in qua mures, qui ferrum dissecare dentibus possunt, apud [a] Ælianum sumitur, pro Verme autem apud [b] Plinium vestes terente & erodente: sic enim de prætextis Seruij Tullij loquitur: Mirumq; fuit nec defluxisse eas, nec Teredinum iniurias sentisse annis quingentis sexaginta. Absyrto verò in Hippiatria τερηδόνες sunt etiam Lumbrici equorum. Nec non ossium τερηδὼν est, de qua Gorrhæus, τερηδὼν caries, est resolutio continuitatis in osse, ab erosione facta, cuius causa est humor acutus, & acris, in osse putrescens, ipsumq; exulcerans. Sed initio quidem hoc malum reducitur, ad aliud ægritudinis genus, & ossis asperitas potiùs, quàm caries nominatur. Maiore autem facto foramine, & quodam veluti sinu vno, vel vario apparente, τερηδὼν dicitur. Idem vitium σφάκελος dicitur: Latinè autem caries appellari potest. Sed peculiariter Teredo de ijs Vermibus dicitur, qui in mari ligna terunt, & terebrant, vt docet Theophrastus: οὐ γίνεται τερηδὼν ἀλλ' ἢ ἐν τῇ θαλάττῃ. ἔστι δ' ἡ τερηδὼν τῷ μὲν μεγέθει μικρὸν, κεφαλὴν δὲ ἔχει μεγάλην καὶ ὀδόντας. Alioquin Teredines genera lius, quorumuis lignorum sunt: sic enim [c] Plutarchus: Σκώληκες ἐν δένδρῳ καὶ τερηδόνες ἐμφύονται ξύλῳ κατὰ σῆψιν ὑγρότητος ἢ πίψιν. Et Vitruuius Meridianæ regiones in naualibus propter æstus, cariem, Tineam, Teredines, reliquaq; bestiarum nocentium genera, procreant, alèndoq; conseruant. Hesychio quoq; τερηδὼν σκωλὴξ οἰκῶν ἐν ξύλῳ, Suidæ Σκώληξ ξυλοτρώκτης οἰκῶν ἐν ξύλῳ, Vermis qui in ligno habitat, & ipsum rodit. Ex quo etiam probare quis facilè posset, vocem Latinam hanc, ipsos Latinos à Græcis mutuasse: quamuis Teredo apud Latinos dici à terendo putetur. ἄθριψ in vulgari lexico exponitur Vermiculus, vt Cossus, Tinea, Teredo, sed perperam pro θρίψ, quod preterquam, quòd apud Hesychium significat γλίχος φειδωλός, tenax, parcus, etiam Vermem significat, & peculiariter eum, qui ligna erodit, in terra præsertim. Ῥῶμος in Lexico vulgari exponitur Vermis ligna erodens. Δάξ Vermis lignum corrodens, εἶδος σκώληκος ἐγγινομένου ἔνδον ξύλου, vt Hesiodi tradit Scholiastes. Hebræis Teredo dicitur עש hasch. Italis Tigne Verme generato nel legno che lo rode, item Tarme. Gallis Teigne, Vere qui s'engendre dans le bois. Hispanis el Gusano cheroe la madera. Germanis ein holtzvuorm. Belgis een houdtvvorm. Polonis Robacx drzevvo voierczaci. Hungaris Zu. Anglis à vuorme that cateth vvoode.

[a] *De Anim.* 17. *cap.* 17.

[b] *Lib.* 8. *cap.* 48.

C

D

Caries q̃d.

[c] *Sympos.* 2. *prob.* 2.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

QVATVOR ſunt genera apud Plinium materiem cæſam infeſtantium Vermium. Teredines, capite ad potionem grauiſſimo, rodunt dentibus perforantq; robora vel ſono teſte. Hæ tantùm in mari ſentiuntur, nec aliam putant Teredinem propriè dici. Terreſtres, Tineas vocant: Culicibus verò ſimiles Thripas. Quartum eſt & è Vermiculorum genere. Tria tantùm genera poſuit Theophraſtus, quando inquit. Quæ mari putreſcere aptæ ſunt, erodi à Teredine ſolent (Teredo enim non niſi in mari enaſci poteſt) quæ autem Terra Vermiculis, quos Σκώληκας vocant, & ijs quos Thripas: eſt autem ipſa Teredo corpore parua, capite magno, & dentibus. Qui verò Thripes dicuntur, Vermiculis ſimiles conſtant, quibus paulatim materies perforatur. Quos Theophraſtus σκώληκας, καὶ θρίπας dixit, Theodorus Gaza Vermiculos & Tineas vertit. Plinius Tineas & Thripas vocauit, ſed Culicibus ſimiles. θρίπας etiam Vermiculos ſignificare videntur, qui radices ſiccas erodunt: vnde & radices θριποδήκτους dicuntur apud Theophraſtum. Autor de natura rerum Teredinem deſcribit Vermem ligni, caput habentem rubeum; & corpus album, ſucceſſione lignum perforantem, & illud in puluerem redigendo domum ſibi exædificantem, lignumq; conſumendo ſe purificantem, & in puluerem illud eijcientem.[a] Bartholomæus Anglicus his verbis Teredinẽ deſcribere videtur: Vilis, inquit, & mollis eſt Vermiculus, & rotundus: ſubtilia & gracilia ſunt eius extrema, & media groſſiora, occultè mordet arborem, & conſumit, plus ore, quàm pedibus ſe trahit; vilis eſt & flexibilis, & exanguis. Serpere Teredinem ſcripſit[b] Agricola, carere enim non modo pennis, ſed etiam pedibus: Verùm eã cui color æneus ſub lignis putridis, & naſci & latere, ac plerunq; iuxta Scolopendram inueniri: craſſitudinem ipſi eſſe minimæ pennæ anſerinæ, qua vtimur, cùm ſcribimus, longitudinem eſſe Scolopendræ, ſed teretem. Sed hanc Teredinem, quamuis ſub lignis putridis naſcatur, arbitror diuerſam eſſe ab ea, quam Theophraſtus, & Plinius deſcripſerunt, cùm hi ſuam in mari, & lignis produci ſcribant, ille verò, in ligno prope terram putrefacto, latereq; ſub terra aliquo tempore. [c]Plinius quoq; binis in locis ſuæ Teredini dentes tribuit, ad perforanda robora, hic verò Agricola de dentibus nullam mentionem facit. Itaq; Teredinum quatuor genera conſtituo, vnum Plinio, & Theophraſto ſuperiùs propriè dictum Teredo, alterum verò Vermiculus dictum, tertium Thips, quartum Coſſus, quem quidam aiunt eſſe Vermem multipedem in lignis. Obſeruaui Vermem palmi longitudine in ligno naſcentem, colore album, figura ferè Erucæ vitis ſylueſtris ſimilem, linea in dorſo à capite ad caudam vſq; conſpicua, more Erucarum repentem ferè, vndecim inciſuris conſtantem, in ſingulis lateribus punctulis quibuſdam colore caſtaneis, ore nigro ex duobus veluti introrſum ſe curuantibus dentibus confecto, qui admodum conſtringebantur: pluſculis propè os pedibus; ex ore ſuccus quidam viſcidus lentusq; emanabat. Hunc igitur Vermem Coſſum album exiſtimo; nam & alius mihi innotuit colore à prædicto differens, nimirum niger, cuius iconem ſuperiùs inter Erucas inuiti dedimus.

Teredo proprie quid.

[a] *Lib. 18. cap. 114.*

[b] *Lib. de ſubter. anim.*

[c] *Lib. 11. cap. 2.*

Coſſi deſcriptio.

VICTVS. LOCVS. GENERATIO.

COSSI è robore maximè naſcuntur, farinaq; ſaginantur, ſicq; altiles fiunt. Natura Teredini potiſſimùm è ligno cibatum fecit. In orientalibus partibus pauca ligna Vermes generare, autor de natura rerum teſtatur. In partibus autem Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hiſpanię ferè omnes excepta quercu & tilia. Vincentius ex eo autore pro miraculo ponit, buxum, & albam ſpinam, quæ ferè arborum duriſſimæ ſunt, Vermes generare, Tiliam verò arborum tenerrimam, quamuis eius ligna in ſicco ſeruantur, à Vermibus eſſe innoxiam perpetuò. Et Plinius affirmat tiliarum vtriuſq; tam maris, quàm fœminæ materiem Teredinem non ſentire, quamuis foliorum corticisq; ſuccus dulcis exiſtat. fugiunt autem tiliam

Coſſorum victus.

Vermes

A Vermes ob odorem, odoratum enim eius est lignum, magisq; maris, quàm fœminæ, quamuis vtriusq; sit nodosum. In buxo autem duritiei nasci Teredinem prohibet, in alijs amaritudo, vt in cupresso. Tradit Theophrastus, [a] Plinius̃que etiam abietem, circa germinationes decorticatam aquis inoffensam durare. Patuit, inquit [b] Theophrastus id apud Phneum Arcadiæ, cùm obstructis faucibus campus in lacum redundauit, tum enim ductis pontibus ex abiete, cum amplius extumesceret aqua, alijs super alijs fabricatis, postea extructis obturamentis, vnda erupit, discessitq; vniuersa materies incorrupta comperta, sed fortè, casuq; innotuit. In Tylo autem Arabiæ insula materiam esse affirmant, ex qua naues ædificant, quæ mari incorrupta penè perduret: quippe cùm annos plusquam ducẽtos demersa immunis ab omni offensa seruetur. Extra aquam diuturna quidem eadem est, sed non tantundem: ocyus enim putrere incipit. hæc Theophrastus. Sunt arbores in insula Hispaniola dicta proceræ magnitudinis, præsertim citreæ, ex quarum tabulis Indi naues conficiunt, vt sua amaritudine Colubrularũ pestem arceãt. Hasce Colubrulas Petrus Martyr Bromas appellat, Vermes in lignis nauium nascentes eaq; perforantes, vt vndequaq; veluti spongiæ foraminibus naues scatere videantur. Infestissimum animal Indicis nauibus, præsertim vbi mare est cœno-

B sum. [c] Plinius de adipe arborum loquens, mollis inquit, ac pessima pars ligni etiam in robore facilè putrescens Teredini obnoxia. [d] Idem etiam mora celerrimè Teredinem sentire scripsit. Concedo robur Teredini obnoxiũ, cùm scribat Theophrastus in mari huius materiem putrescere, quamuis defossam in aquis, & fluuijs dulcibus immunẽ à putredine dicat, & ob id naues ex hac materie fluuijs lacubusq; condi. Nego tamen, quod de moro tradit Plinius: eam enim [e] Theophrastus scripsit, ex reliquis arboribus æternam potissimum validamque post cupressum, ac thuyam existere. Nux quoque Euboica nequaquam putrescit. Dicunt, & pinum plusquam abietem corrodi à Teredine posse: hãc enim esse amaram, pinum verò dulcedinis nonnihil habere, eoq; magis, quo fuerit tæda refertior. Tradunt item & laricem in maritimis nauibus obnoxiam Teredini: & omnem materiam Teredinem sentire affirmant præterquam oleastrum atque oleam, quas amaritudinis causa neque Teredo neque Tinea rodit. Vermium autem autore Theophrasto, qui nasci in materie solent, alij putrescente ipsa materia generantur, alij parientibus alijs Vermibus. Pariunt enim, vel in cæsa materie Ver- Generatio.

C mes, quemadmodum in arboribus, qui Cerastæ vocantur: cùm scilicet tam eroserint, quàm excauerint, vt se circum agere possint. Plutarchus in symposiacis probans natura priorem esse vim generandi, in arboribus, & lignis Teredines nasci tradit humoris putrefactione, & concoctione. Hic autem humor inutilis est atque redundans, qui generari solet cæsa materie, cùm arboris innatus calor pingueq; humidum absumptum est. Vnde non mirum est Vermium in arboribus nascentium duplicem causam Theophrastum assignasse, vulnus, & sitim: vulnus scilicet, quod πληγὴν appellat, & sitim. nam ex vulnere fit apertio, & exemptio succi pinguis, & primigenij, siue naturalis, admissio verò peregrini, scilicet subeunte aëris humido, sed & sitim in causa esse, cur arbores putrefiãt, declarat exemplo lignorum siccorum qui omnem humorem naturalem amisere, peregrinũq; admisere: quia rara sunt sicca ligna. Itaq; sese aër facilius induit in laxa spacia. sub Luna magis, quia tunc aër humidior: sub Sole citius, quia extraneus calor validior. Vulnus, & sitis arborib. Vermes ingenerãt.

[a] *li. 16. c. 42.*
[b] *Hi. 5. c. 5.*
[c] *li. 16. c. 38*
[d] *li. 23. c. 7.*
[e] *lib. 5. Hist. cap. 5.*

MORALIA.

D DAVID tenerrimo ligni Vermiculo comparatur: quòd Vermiculus ligni tener quidem, & fragilis, ac modicus appareat, fortissimus tamen lignum terebrat, & consumit. Sollicitudines suasq; curas atque remorsus animi Teredini comparat [a] Ouidius.

Estur vt occulta vitiata Teredine nauis
Aequores scopulos, vt cauat vnda sales
Sic (inquit paulò post) *mea perpetuos curarum pectora morsus*
Fine quibus nullo conficiantur habent.

[a] *Lib. 1. de Ponto.*

DENO-

DENOMINATA.

Τερηδονίζομαι à Teredine infestor, Teredinis iniuriam sentio, vt loquitur Plinius. Dioscorides de Sycomoro, ταχέως δὲ τερηδονίζεται ὁ ὀπὸς, celerrimè Teredinem sentit succus iste. Θριπόβρωτος, & Θριπηδέσος corrosus, & exesus à Vermibus Θρίπες nominatis; vtrumque apud Hesychium exponitur ὑπὸ Θριπῶν βιβρωμένος; quos Θρίπας, & ipse dicit esse τοὺς ἐν τοῖς ξύλοις ὄντας. sed vtroq; Theophrastus vtitur, licet posteriore frequentius. Notandũ verò & Synesium dicere Θριπηδέσατον, & Θριπηδέσατα pro Θριπηδέσον, & Θριπήδεσα: itemq; Lucianum Θριπηδεσάτοις pro Θριπηδέσοις. Si enim superlatiuus esset gradus, Synesius in priori loco dicere debuisset Θριπηδεσάτω, vel potius Θριπηδεσοτάτω, vt annotat autor Thesauri linguæ Græcę. Affertur verò & Θριπώδης ex Theophrasto, pro putrescens Vermibus obnoxius locus eius libri, vbi de platyphyllo quercus genere agit, hoc se habet modo, φαύλη δὲ καὶ εἰς τὸ καίειν καὶ ἀνθρακεύειν, καὶ Θριποδέσατον μετὰ τῶν ἐλάφλοιον. Sed hîc aliquis meritò suspicetur mendum subesse, legendumque Θριπηδέσατον. Θροπόφαγος, Vermibus lignorum vescens. Cossutia familia olim Romę, vt ditissima, ita etiam nobilissima, & ordinis equestris, vt quidam volunt, nomen à Cossis Vermibus ob rugositatem corporis desumpsit. Cossi enim ab antiquis dicebantur natura rugosi corporis homines, à similitudine Vermium ligno editorum, qui Cossi appellantur; sic Festus Pompeus.

Cossutia familia vnde dicta.

PROVERBIA.

Aquila Thripas aspiciens.

Ἀετὸς θρίπας ὁρῶν Aquila Thripas aspiciens. De magnis dicitur hoc prouerbium, qui pusilla negligunt. Est θρίψ, vt inuenitur in commentarijs Græcorum, auiculæ species quæ piam minutissima, quam Aquila cum videat, vt est oculatissima, haud tamen dignatur persequi, vtpotè prædam vnguibus suis parum dignam. Verùm dubitabat adagiorum autor hîc legi mendosè; cùm Thripes Vermiculi sint genus lignum erodẽtis. de quo, & hocce extat adagium apud Diogenianum, Καὶ μὴν θρίπες, κακὰ δὲ ἶπες. id est, Mala quidem Thripes, mala rursum Ipes, de duplici malo dici solitum, vt non magni referat vtrum elegeris.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

OSSES (nam & sic quoq; nominãtur prægrandes roborum Vermes, aliarumq; arborum) sanant vlcera omnia: nomas verò combusti, cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Marcellus Empiricus vlcera, inquit, in capite sanant Vermes, qui in arbore caua, vel putrida nascuntur triti, & in panno impositi. Ijdem Vermes combusti, & cum anezo pari pondere triti, & impositi sanant etiam carcinomata. Vermes ex arboribus rubri, exulceratis, & ruptis auribus præclarè medentur. Cosses quoq; in mensis fuisse appositos antiquitus ex hisce [a] Plinij verbis liquet: Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit; prægrandesq; roborum delicatiore sunt in cibo, Cossos vocant: atque etiam farina saginati hi quoq; altiles fiunt. Cœlius Rhodiginus prodidit Phryges, ac Ponticos, Vermes albidos obsesosq;, capite nigricãte, qui è cariosis promuntur materijs, inter delicias habuisse, & luxuriam fuisse, qui xylophagia commederit. Idem fortè de Indorum rege prodidit Aelianus, quando inquit: Indorum rex secundis mensis, & bellarijs non ijsdem delectatur, quibus Græci, qui palmarum pumillarum fructus expetunt. At ille Vermem quendam in planta (quadam) nascentem, secundis mensis igne tostum adhibet, suauissimum quidem illum, vt Indi aiunt, & eorum qui gustauerunt nonnulli asserunt. Hæc Aelianus. Narrat Iohannes de Mondauilla esse in quadam insula Talache dicta Vermes similes ijs, qui in lignis putridis existunt, hosque principibus in mensis apponi.

[a] lib. 17. c. 24

DE

A

DE LVMBRICIS TERRESTRIBVS. Cap. VI.

SYNONYMA.

LVMBRICOS terrestres voco, quos Græci γῆς ἔντερα, & hos imitati Latini Intestina terræ vocant. Manardes vulgò apud suos Onisculos, & Niscu-los dici scribit. Auicennæ Charatan. In Epigrammatibus Græcis Δρῖλος dicitur Lumbricus; alij βδέλλας, hoc est, Hirudinem significari volunt Eleorum lingua; nonnulli cœcum. Ἀλάκτας quoque Hesychio sunt γῆς ἔντερα Intestina terræ: sed addit quosdam interpretari Σφῆκας, id est Vespas. Bran-

B felsius in suo lexico medico Vermes terrenos Gaphagas appellari Siculorum lingua scribit, deducto nomine παρὰ τὸ γαῖαν φάγειν, nam terram comedit. Lumbricus quoque apud Latinos scriptores præsertim agriculturæ Intestina terræ nuncupantur: & apud medicos per oleum Lumbricorum id intelligitur, quod ex hisce constat Vermibus confectum esse. Italicè dicuntur Lumbrici: Hispanicè Lumbrizes. Gallicè Vers de terre. Germanicè Eert Vvurm, Melet, ode Regenvuurm, Belgicè Pier vuuorm, aut Regenvuorm. Polonicè Glisti. Hungaricè Galisza. Anglicè Vuormes offe eth or in manis bodij.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LVMBRICORVM terrenorum duo potissimùm inuenio genera, vnum dictum simpliciter Lũbricus, alterũ Ascaris. Lumbricus terestris in corpore humano nascens similis, magnitudine, colore interdũ subalbido, interdũ san-

C guineo: Hic pluuijs cadentibus subitò è terra prodire solet. Vnde cõcinnè Eu clio apud [a] Plautũ solicitus de aula auro referta Strobilũ seruũ, sic alloquitur:

[a] In Aulularia.

Foras, foras Lumbrice qui sub terra crepsisti modo
Qui modo nusquam comparebas, nunc autem cum compares, peris.

Strobilum autem seruum Lumbricum appellat Euclio, quòd ille non antea in illo loco ab eo visus, ex ara subitò emerserit, in qua assidebat, quemadmodum Lumbricus repentè humido cœlo existere solet. Ascarides prodidit Agricola Vermes paruos nõ vnius, & eiusdem coloris: nam alios candidos esse dicit, alios luteos, alios nigros; sæpiusque aratro excitari: reperiri etiam plures, in vnum aliquem locum congregatos. Hi vastant sata: etenim validas se-

Ascarides terrestres.

getes radicibus subsectis enecant. Aiunt quidam Vermium omnium illos maximè segetibus nocere, quos in quibusdam Italiæ locis Zaccarolas appellant, crassos, longos paulòminus digitum, hos, quum maximè sint natura frigidi, nũquam è terra prodire, sed quantò aër est ca-

D lidior, tantò magis ad terræ superficiem ascendere.

LOCVS, VICTVS, GENERATIO.

LYMPIO apud Plautum fortè rudiori cuipiam persuaserit, Lumbricos terram edere, quòd Chalino dixerit:

Post autem nisi ruri tu cruum comederis (ita legit Lambinus.)
Aut quasi Lumbricus terram.

Sed per terram non intelligit puram, sed succum terræ pinguem. Quæ ratio est, quòd non omne terra, hoc est, tenuem, sterilẽ, arenosam, & lapidosam, sed tantùm glareosam, pinguem, & argillosam, ac humidam amet. Vnde Anglia plurimos alit Lumbricos, quòd sit regio humidissima. Radices plantarum, quibus dulcis est succus, depa-

scuntur;

scuntur; quapropter intra graminis vulgaris radices frequentissimas offendi. Tota hyeme sub terra latent; temporeque verno è terræ visceribus primùm prodeunt. Sed quomodo generantur? Nasci è succo terræ scripsit [a] Gaudentius Merula; ergo per putredinem terræ humidæ, quæ horum animalculorum in se principia continent: hic autem humor non salsus, aut acer, aut amarus esse debet, sed dulcis, vnde per pluuias, & imbres generantur, quòd binis in locis testatur [b] Lucretius, vno in loco disputans, ex intensilibus gigni sensibus prædita, sic canit:

[a] lib. 3. memor. c. 19.

[b] Lib. 2.

Illud in his igitur fœdus meminisse decebit,
Non ex omnibus omnino quacunq; creant res,
Sensilia extemplo, & sensus me dicere gigni:
Sed magni referre ea primum quantula constent,
Sensile qua faciunt, & qua sint prædita forma:
Motibus, ordinibus, posituris, deniq; quæ sint:
Quarum nil rerum in lignis, glebisq; videmus.
Et tamen hæc cum sint quasi putrefacta per imbres
Vermiculos pariunt, quia corpora materiai
Antiquis ex ordinibus permota noua re,
Conciliantur ita, vt debent animalia gigni.

Et rursus alibi hos posuit versus.

Quatinus in pullos animaleis vertier oua
Cernimus alituum, Vermesq; efferuere, terram
Intempestiuos cùm putror cœpit ob imbres.

[c] In Theriaca.

Nec ab hac sententia abfuisse visus est [c] Nicander, dum ait, Lumbricos hosce terra ali imbre humectata: Nam scytalem serpentem ab Amphisbæna distinguens, sic canit:

Στειλεάης πάχιτος, τῆς ἐλμινθος ωὶλεα ὄγκος,
Ης καὶ ἔντερα γῆς, ὅια τρέφει ὄμβριμος ἄια. id est.
Manubrij ligonis latitudo; longitudo verò ei quæ Lumbrico,
Aut terræ Intestinis, quæ imbribus irrigata terra alit.

Coitus eorum.

Nos quandoq; ipsos è terra prodeuntes coire offendimus. Coeunt autem non veluti serpentes complexu mutuo, sed tangunt se tantummodo, plus quàm dimidia ferè corporis parte, atque ita arctè sibi inuicem adhærent, vt non nisi pedum duriusculo calcatu, & frictione absistant; videtur autem vterq;, cùm coeunt, vnus Lumbricus, in medio corporis paulò crassior cęteris. Hoc itaque modo fit horum coitus. Franciscus Massarius disputans de anguillis an generent coeantúe, an verò omnes è putredine limi ortum ducant, videtur æcinere ex Lumbricis eas oriri: videntur inquit (anguillę) nonnullę habere facultatem gignendi, quòd „ in aliquibus Lumbriculi fiant: his generari anguillas creditur, quod error est: sed certè ex his „ prodeunt, quæ terrę Intestina vocantur, quæ sponte in luto humescenteq; humo proueniũt. „ Iam aliæ absolui ex his vitæ sunt; aliæ scalptis discerptisque intus apparuerunt, quòd alibi „ etiam dixit (Plinius.) Non igitur anguillæ ex sordibus corporum earum, sed Intestinis terrę „ generantur. Huc vsque Massarius; qui eam opinionem ex Aristotele hausisse videtur; quando „ inquit; Quæ autem Intestina terræ vocantur Vermis habent naturam, in quibus corpus „ anguillarum consistit.

MORALIA.

VERMES terreni in latebris terrę delitescunt, animantibus alijs, quę cęlo, terra, marique continentur, viribus longè inferiores. Præterea à præteruntibus facilè conculcantur, si prodeant in lucem: omnino tam vile animal est Vermis: vt vix liceat ignobilius aliud excogitare. Quo magis gratos nos esse conuenit Christi morte seruatos, in quâ ille tam miserè à Iudæis est deiectus, & omnium ludibrio expositus, vt non potuerit pressius deprimi. Itaq; in hanc sententiam rectè per prophetam hũc statum rerum, verbis huiusmodi explicat Dominus. Ego autem sum Vermis, & non homo, opprobrium hominum, & reiectamẽtum plebis. Omnes videntes me, deriserunt me. Homerus Harpalionem cadentem Vermi assimulat, cùm aufugiens inter socios à Merione æreâ sagitta in coxa vulneratus esset: canit enim.

Μηριόνης δ' ἀπίοντος ἰὼ χαλκηρὲ ὀϊστὸν
Καὶ ῥ' ἔβαλε γλουτὸν κατὰ δεξιὸν· αὐτὰρ ὀϊστὸς

Αντικρυ

A Ἀτιτρὺ κατὰ κύσιν ὑπ' ὀφέου ἐξεπέρησεν.
Ἐξόμενος δὲ κατ' ἄυθι φίλων ἐν χερσὶν ἑταίρων
Θυμὸν ἀποπνείων, ὥς τε σκώληξ ἐπὶ γαίῃ
Κεῖτο παθὼν· ἐκὰδ' ἕλμινς μέλαν ῥέε, δεῦε δὲ γαῖαν. id est.
Meriones autem in abeuntem misit æream sagittam.
Et vulnerauit coxam ad dextram, ac sagitta
E regione per vesicam sub os penetrauit:
Residens autem illic charorum inter manus sociorum
Animam efflans, tanquam Vermis super terram
Iacebat extensus: sanguisq; niger effluebat, tingebat autem terram.

Ecce comparationis humilitatem, qua videtur etiam cadentis ignobilitas significari. Aliàs enim de Heroibus magnanimis morientibus dicit σφαδάζειν, βρύχειν, &c. hoc est syderari fremere, seu stridere. Hic verò Vermi assimilatur Harpalion, homo fortassis non tanti, vt rei grandiori cadens conferretur. Eius sanè imbecillitas in eo fuit manifesta, quòd læso Atridæ scuto hasta cominus, transfigere tamen illud non potuerit.

B

PRÆSAGIA.

Pluuiæ signum.

DVMBRICOS terræ si humum quasi terebello pertundant, affatimque foras erumpant, pluuias præsagire antiqui deprehenderunt. Nam terra ab austro, & aëre vaporoso imperceptibili motu affecta, imbuta & madefacta, perfacilem Lumbricis, teretibus existentibus, viam facit, & vliginosum, ac humidum alimentum illis larga manu sursum exhibet; quod vt capiant, è terræ penetralibus prodeunt. Anno 970. quo Romualdus Sergij filius ex Rauennati nobilitate iuuenis monachus est allectus ad archiepiscopatum Rauennæ maxima Vermium sub terra latentium pestilentia, mox frugum omnium inopia laboratum est, vt refert Carolus Sigonius, in suo opere de Regno Italiæ.

Sterilis anni.

C

APOLOGVS.

DE Vulpe, & Verme eiusmodi fabellam texuit Aesopus, persuadens omne verbum inane esse, nisi præsto experientia adfuerit. Qui sub cœno (inquit) cælabatur Vermis super terram egressus, dicebat omnibus animalibus, medicus sum medicaminum doctus, qualis est Pœon deorum medicus. Et quomodo, ait Vulpes, alios curans, te ipsum claudum non curas.

VSVS IN MEDICINA.

SCRIBIT [a] Plinius terrenorum Vermium cinere præstari, ne canescant capilli, si oleum admisceatur. Idem laudauit hisce versiculis Q. Serenus: [a] *li. 30. c. 15*

Lumbrici quoque terrestres miscentur oliuo.
Et iuuenem præstant redituro flore capillum.

D Quos versus commentans Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis: Lumbrici inquit multis, ac varijs morbis commodi temperatæ inter frigus, & calorem adurentem qualitatis, & qui humores vnde pili gignuntur, tum succrescendo augentur vitiatos, & locum iam occupantes citra vtilis circumfluentis absumptionem, digerendo discutiunt, & influentes inhibent atque pilorum originem corroborant. Vnde capillo tum gignendo tum augendo, tum flauo & pulchro colore tingendo sunt idonei. Morbo quoque regio resistunt Vermes terreni, in aceto mulso, cum myrrha poti, teste [b] Plinio. Citat ex Auicenna Rosa Anglica Lumbricos terrestres exsiccatos ad pondus drachmæ vnius sumptos cũ sero clarificato, vel aqua endiuiæ statim clarificare icteritiam. Ad sanguinis fluxiones in vulnere stomachi quoque propinantur. cum oleo triti clauos pedum tollunt: cum aceto sacrõ igni perbellè medentur, vt tradit Mizaldus. Ex oleo coctos aurium dolores mitigare scripsit [c] Apollonius apud Galenum: Q. Serenus loco olei adipem anserinum admiscet, ad obtusum auditum; [b] *li. 30. c. 11* Ad icterũ. [c] *Lib. 11. de simpl.*

Si vero

Si vero obſtruſa ſenſus morietur in aure
Lumbricos terræ, ſeuumq́ ex anſere rauco
Excoque: ſic veterem poteris depellere morbum.

Perniones, ſi adſint vlcera putrida, Vermium terrenorum cum oleo vetere fauilla ad cicatricem perducunt cera addita. Omnibus vulneribus, præſertim neruorum, conducunt Vermes terreni triti, & impoſiti. Ex Vermibus neruoſis partibus glutinandis eiuſmodi compoſitionem ſcribit Hollerius; vtriuſq; ſymphyti, cynogloſſi, piloſellæ, vtriuſq; plantaginis ana manipulum vnum, Vermium terreſtrium libram dimidiam, trita omnia macerentur ſeptem dies in olei ſeſquilibra. Deinde cocta leuiter excolentur: expreſſo ſucco miſce ſeui arietini purgati libram vnam, picis nauali ſelib. picis Græcæ quart. 1. ammoniaci, galbani, opopanacis, therebinth. ana vnciam vnam, Thuris, maſtiches ana vnciam ſemis, macerata pinguia in aceto, & ſoluta cæteris vniantur. Vermium terrenorum cinis oſſa fracta ſolidat, etiam oſſa extrahit autore [d] Plinio. Q. Serenus canit:

[d] li. 30. c. 13.

Exeſos autem dentes ſi fortè quereris,
Prodeſt, & puluis Lumbrici corpore toſto.

Dioſcorides cum anſerino adipe infundit affectis auribus, decoctos autem cum oleo, in contrariam cum melle aurem inſtillat ad dentium dolores. Valent & aduerſus morſus ſerpentum, & Scorpionum. Terreni Vermes inquit [e] Plinius, bibuntur ex vino paſſo, ad cōminuendos calculos. [f] cinis eorundem ita, vt tertio die ſoluatur fumus ad podagram vires habet; alij ex cerato & roſaceo oleo illinunt podagræ, alij ipſos aceto melliſq́; cyathis tribus immiſcent, & imponunt, pedibus antè roſaceo perunctis. Id remedij aliquoties à quibuſdam expertum, & comprobatum, nec mirum cum inflammationes doloreſq́; mitigant, quæ duo accidentia præſertim poſterius perpetuo podagræ articulorumq́ue doloribus adeſſe ſolent, [g] Plinius inquit Vermes terreni illiti in ceruices, & ſcapulas, ne nerui doleant, præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Ijdem per ſe impoſiti mammarum ſuppurationes concoquunt, & aperiunt extrahuntq́;, & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant (ſic vertit Plinius, quòd Græci κατασπῶσι) poti cum mulſo. Quæ omnia Dalechampius Iulis adſcribit Vermibus, quos ſic vocat Numenius apud Athenæum. ait enim Iulos Vermes terrenos eſſe Numenij, annotatq́; non modo grauidis, ſed & fœtis, & puerperis ſecundas pellere in paſſo potas. Cęterùm Lumbricos noſtros, vbi poſt partum clauſæ fuerint mammę, doloreq́; acerbo torquentur, turgentibus mammarum corymbis inungit Q. Serenus. Mirabilis enim eorum vis prædicatur à Græcis, & Arabibus ad generandum lac in mammis, eò quòd ſit medicamentum experientia cognitum. Hieronymus Mercurialis, vbi lacte nutrices egent, poſt ſublatam febrem vtitur hac confectione, quæ recipit, nucleorum pini, amigdalarum dulcium ana vnciam vnam, ſeminis petroſelini, fœniculi, raparum ana drachmam vnam, pulueris Vermium terræ vino ablutis drachmas duas, ſacchari quantum ſufficit. Exhibendum ſummo mane ad quantitatem vnius, aut alterius drachmæ, & poſt potetur vinum mediocre, vel brodium caponum coctum cum ſemine raparum, & porri. Vermium capita trita prębet [h] Hippocrates ad mulierum vterum ſœcundandum: quid autem apud eum per Vermes intelligendum ſit, multum dubitatur apud interpretes. Vtitur autem Hippocrates eo in loco vocabulo Græco ὄλαι. Caluus indefinitè nimis Vermes Eulæos reddidit, alij Vermes in corpore ex putredine naſcentes. Alij ex arboribus collectos. Alij Vermes terrenos Inteſtina terræ dictos, malunt exponere. Poſtrema ſentẽtia mihi magis arridet. nam Vermibus terrenis diureticam etiam vim tribuit Dioſcorides, ſi triti in potu ex paſſo ſumantur. Ad articulorum neruorumq́ue cruciatus, cōficiunt ex eis oleum myropolæ, hac ratione. Imponunt Vermiculos in æneum cacabum, & affuſo inde oleo igni feruefaciunt: quo fit vt paruo momento ij, non modo inaſſentur, ſed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. propterea Andernacus ſic conficit, Lumbricorũ terreſtrium ſelibra in vino albo diligenter eluatur, incoquaturq́ue in olei roſacei omphacini libris duabus, & vini vncijs duabus in vaſe duplici dū vinum conſumatur, deinde omnia colantur, exprimiturq́ue oleum leuiter, & in vſum reponitur. Mathiolus rectius fieri exiſtimat, cùm vaſe vitreo excipiuntur, & diutiùs calore balnei macerantur, oleo innatantes: nam hoc modo eorum ſuccus elicitur, comburiq́ue nequeunt. Præſtat hoc oleum ita paratum, præſertim ſi Vermes roſacco macerentur, ad podagricorum dolores à calidis defluxionibus prouenientes, inunctis priùs locis dolentibus oleo, mox ſuper impoſitis Vermibus in eo elixis, tuſis, admixtiſq́ue cum æquali cerati pondere, quod tetrapharmacum vocant. Ad hæc terreſtres Vermes priùs vino albo eloti, ac per ſe abſq; oleo vitreo vaſe excepti, operculato vaſis ore, ne quid expirare poſſit in balneum calentis aquæ immerguntur, tamq́ue diu efferueſcere permittuntur, donec in liquorem oleo ſimilem vertantur.

[e] Lib. 30. c. 9.
[f] lib. 30. c. 9.
[g] li. 30. c. 14.
[h] li. de mor. mul.

Hippocrates explicatus.

Olei Lumbricorum conficiendi ratio.

A tantur. Præferunt quidam hoc, quod maximè præstat neruorum, & intestinorum vulneribus glutinãdis. Quod longè efficacius efficit si factitio balsamo aliquo, aut vero si reperiri potest fuerit admistum, aut oleo quod vitreis organis lariſſæa resina, siue abietina lachrima conficitur. Indi è terræ viſceribus Vermes quos eliciunt, Maizi folijs nutriunt, maiores vbi euaserint, & crassiores excoquunt illos in sartagine, & despumant, deinde colant, postea rursus coquunt, donec in vnguenti redeant consistentiam. hoc remedio tanquam præstantissimo vtuntur ad ambusta.

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

B EX prædictis quoque Vermibus Indi placentas conficiunt teste Manarde. Lumbrici nostri terrestres apud nos, quòd sciam, Europæos nullibi, in mensis ponuntur, sed medicinæ tantùm gratia à quibusdam expetuntur. Vescuntur eis plurima animalium. Vt aues nonnullæ, item quadrupedes bestiæ nonnullæ atque pisces. Inter aues præcipuè cornices, & turdi Gallinęque depascunt, vnde cum in Anglia magna sit Lumbricorum copia accidit, vt & cornicum ibidem vbertas reperiatur, vt tradit [a] Polydorus Virgilius. Apud Plautum prouerbij loco hocce habetur.

[a] *Angl. hist. lib* 1. In Bacchide.

Nunc ab transenna hic turdus Lumbricum petit.

Allegoria est tracta à tendicula, qua turdi capiuntur: per quam significat Chrysalus seruus adferens Nicobolo seni litteras, senem litterarum lectione captum iri. Est autem transenna funiculus extentus, qui adhibetur turdis capiendis: Lumbricus verò esca turdorum, quam dum captant, ipsi capiuntur. Idem quoq; & porcis est quandoq; cibus, veluti prodidit [b] Co » lumella de eorum victu loquens. At vbi inquit penuria arborum, & terrenum pabulum con» sectabimur, & sicco limosum proferemus, vt paludem rimentur effodiantq; Lumbricos at» que in luto volutentur, quod est huic pecori gratissimum. Agricola de subterraneis agens talpas quoque eosdem depascere, ac sub terra quærere ait. Cæterùm quod etiam pisces ijs auidè vescantur, exemplo nobis esse poscunt piscatores, qui eisdem pisces venantur. Hinc Ausonius ad Theonem suum

[b] *lib. 7. c. 9.*

C *Piscandi traheris studio? Domus omnis abundat*
Domnotini, tales solita est ostendere Gazas,
Nodosas vestes animantum Nerinorum,
Et iacula, & fundas, & nomina villica lini,
Colaq́, & insutos terrenis Vermibus hamos.

VT FVGENTVR.

VBI arbores plantare cupias, Vermesque in terra sint copiosi, lixiuio quo vtimur ad vestes lineas purgandas, miscenda terra est, vt occidãtur. Salsa item & aromatica cauent, nec vnquam tangunt sponte, sed coacti contrahuntur, & moriuntur. Aqua in qua canabis semina, & folia sunt incocta, si super terram effundatur, Vermes ad terræ superficiem trahit, seu odore alliciat illos seu expellat; vnde piscatores ea vti solent referente [a] Cardano. Ij qui habi-

[a] 8. *De subtil.*

D tant in regno Mogor, maximè timent Vermes, ne interficiãtur ab eis quando eunt, ideo scopas semper secum portant, vt planiciem verriant, dum eunt. Sed fortè hi non erunt Vermes terreni, sed potiùs serpentes, quos quandoque scriptores Vermes nominare consueuerunt, aut potiùs Insecta venenata per terram repentia. Si Vermes ouis cum herba comederit, suadet [b] Vveckerus, sanguinis detractionem lancinatis, & apertis supra labra venis, & his, quæ sub cauda sunt, iuxta sedem: sed & hominis vrinam sesquihemináe mensura infundere oportet.

[b] 6. *De secret.*

DE TINEA. Cap. VII.

ORDINIS RATIO.

EXACTA historia de ijs Vermibus, qui in plantis, & animalibus oriuntur, consequens est, vt de ijs verba faciam, qui compositis ex eis rebus artificio humano nasci solent, inter quos principem locum habet Tinea. malum sanè, quod nec pauperum vestibus parcat (nam diuitum plerunq; ad horum iniurias armantur,) nec eruditorum laboribus. nam libros erodit. sola hæc fuit causa, cur de Aristotelis atque Theophrasti libris, tam varie disceptetur hoc tempore. Nam Aristoteles bibliothecam suam reliquit post obitum Theophrasto, hic eam tradidit Neleo, Neleus eam Scepsi detulit, ac posteris dedit hominibus sanè imperitis, qui libros inclusos, negligenterq; positos, in arcula continebant: ac tandē, cum Attalicorum regum studium sentirent conquirendorum librorum, eos sub fossa quadam occuluerunt, pòst situ, squallore ac Tineis labefactatos, & erosos Appelliconi Teo vendiderunt, vt autor est [a] Strabo.

[a] Geogr. 13.

ÆQVIVOCA.

DE Tineis ventris Lumbricis longissimis superiùs diximus. Sunt etiam Vermes in Apum aluearibus Apibus noxij. Columella. præterea, vt Tineæ si apparuerint, euerrantur Papilionesque enecentur, qui plerunque inter alueos morantes Apibus exitio sunt. Nam & ceras erodunt, & stercore suo Vermes progenerant, quos alueorum Tineas appellamus. Tænea verò per diphthongum vittarum extremitates, vt quæ ab infulis pendet. Sumitur quandoq; pro tota vitta. Festus propriè dici fasciam ait. Græca enim dictio est Ταινία, quam sic interpretatur Verrius Flaccus, vt dicat esse laneum ornamentum capitis honorati. Dicuntur etiam Tæneæ lapides apud Plinium, sub aquis candicantes, in longum porrectos, à fasciarum similitudine. Est & Tænea piscículi genus apud Aristotelem, à corporis gracilitate sic dictum.

SYNONYMA.

TINEA Vermiculus vestimenta, & cartas librosuè erodens, à tenendo dicitur, vt vult Isidorus, quòd in vestibus, & cartis firmiter hæreat eaque vastet. Σής Græcis. Italis Tigna, Tignolo. Gallis Teigne. Germanis ein Schabe, Belgis een Motte. Hispanis la Tinna de las colmenas polilla. Polonis Mol. Hungaris Molij. Anglis à Mothe, à Vvorme y at è atletæ clothes or boocKes.

GENERATIO.

PLINIVS puluerem autorem Tinearum putat, & siccitatem, inquiēs. Idem puluis in lanis, & veste Tineas creat, præcipuè si Araneus vnà includatur. sitit enim & omnem humorem absorbens ariditatem ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Petijt hæc Plinius ab Aristotile, qui eadem paulò prolixius hunc in modum scribit. Quin etiam aliæ generantur bestiolæ, vt dictum est, tum in lanis, & quibusuis lanificio confectis, vt Tineæ, quæ lanis puluerulentis præcipuè oriuntur: atque etiam magis si Araneus vnà includatur. Si quid enim humoris inest, hic absorbens ampliat siccitatem. Nascitur & in tunicis hoc idem Vermiculi genus. Hactenus Aristoteles. Non tamen arbitror in quibusuis vestibus philosophum dicere hoc innasci, sed tantum in laneis, & ijs præcipuè, quæ ex lanis ouium constant

A constant quibus necem lupini dentes intulerunt. Citat enim Bartholomæus Anglicus ex Aristotele, & Plinio, lanam ouis deuoratæ à lupo, non modò Pediculis, sed etiam Tineis obnoxiam esse. Cæterùm in lineis (quamuis in charta, quæ ex lino constat) nullo modo generantur. Nam linum non corrodit Tinea. Etenim cùm [a] Petrus Apostolus in cœnaculo per excessum mentis visione vidisset linteum magnum de cœlo submitti, vbi erant omnia quadrupedum, ac serpentum genera, deque cœlo vox insonuisset, Petre macta, & manduca: apud patres mysterio id magno habitum est, vt linteo ea fuerint visa. Propterea [b] Diuus Augustinus fortasse, inquit, quæratur quare linteum erat, in quo erant illa animalia: non vtique sine caussa: nouimus enim quod linteum Tinea non consumit, quæ vestes alias corrumpit: & ideo qui vult ad mysterium ecclesiæ Catholicæ pertinere, excludat de corde suo corruptionem malarum concupiscentiarum, & ita incorruptibiliter firmetur in fide, vt prauis cogitationibus, tanquam Tineis non penetretur: si vult ad sacramentum illius lintei pertinere, quo significatur, & figuratur Ecclesia. Hæc ille doctissimè atque sanctissimè. Cæterùm cùm vestis lanea diu in crasso, & clauso aëre continetur, potissimùm Tinea gignitur.

[a] *Act. apost. 10.*

[b] *Hom. 45. ex. 50. Tom. 10.*

B

DENOMINATA.

Σητόκοπος à Tineis pertusus, seu derosus, vt *βυβλάρια Σητόκοπα* à Tineis pertusa. At vulgare Lexicon in *βυβλάριον* tradit Lascarin voluisse intelligi papyrum pertusam instar trabeæ, quæ tundit glebas segetis, & frumentorum. Sed cùm summa Lascaris doctrina notissima sit, non bona fide eius interpretationem referri credendum est. Ἄσητος Vermibus immunis, vt exponunt quidam. potiùs Tineis carens. Tineosus dicitur Tineis plenus; vtitur hoc Columella.

MORALIA.

C

COMPARATVR inuidia Tineæ, quæ latenter vestes rodit, quę studium & fructum bonum lacerat, & compactionem vnitatis dissipat. Tinea quoq; dicitur peccatum originale, vestis verò caro, qua anima est vestita. Vnde [a] Ecclesiastes à vestimento procedit Tinea, à muliere iniquitas. Vt enim Tinea ex corruptione vestis gignitur, quæ insensibiliter panni superficiem corrodit, ijsque spoliat: ita caro nostra cùm fugit ab Adam corruptibilis facta, & mortalis per esum pomi vetiti, fuit Tinea peccati originalis generata, quæ vestem carnis insensibiliter, & inuisibiliter per carnalem concupiscentiam corrodit pilis, id est moribus, & virtutibus eam priuat. Et veluti vestis in aëre contenta crasso, nec aëri ventoué exposita Tineam generat, animal occultim rodens, nec se videri sinens, cùm sit sensibile. Ita quoque de anima statuendum est, quæ quando diu in corrupto aëre, id est mundi dilicijs dimittitur, & per laborem, & pœnitentiam non explicatur, nec vento tribulationum exponitur, nec puro aëre, id est diuina scientia exsufflatur, tūc verè in ipsa Tinea, id est peccatum, seu malum propositum generatur à quo ipsa anima per remorsum corroditur, & vexatur pilisque hoc est virtutibus spoliatur. Et tamen peccatum licet sensibiliter noceat, & affligat, tamen haud se videre permittit, ab oculis peccatorum. Et ideo sicut vestis à Tineis corrosa nihil valet, nulloq; amplius est vsui. sic verè, nec anima perforata à Tineis peccatorum.

[a] *Cap. 42.*

Inuidia Tineę similata.

D

PROVERBIA.

Τοὺς Σῆτας τρέφειν, id est, Tineas alere ij dicuntur, qui neglecta situ perire sinunt. Ductum à vestibus, aut libris diu reconditis, aut intactis. Vtitur hoc Isidorus [a] Peluſiota ad Simplicium scribens, qui plurimos libros coemerat, nec tamen legerat, aut legebat: eius verba Græca se habēt hunc in modum. Βίβλους ἐκτήσω πλάσας, ὡς ἔμαθον. καὶ ὁπόσα πλουτεῖς, ἀγροῖσι τὼ ἀνάγωσιν, ταυτὸν ποιῶν τοῖς τὸν σῖτον κατέχουσι, καὶ τοὺς Σῆτας τρέφουσι. καὶ αὐταὶ μὲν γὰρ, Σητῶν μητέρες καὶ τροφοὶ, ὅταν δέδενται, γίνονται. ἢ κέχρησο τοίνυν τῷ χρήματι, ἢ μὴ βλάπτε τὼ παίδευσιν πολλὼ κἀνταῦτα κομῳδίαν σωσάγων, βιβλιοφόρος ἢ βιβλιοτάφος, καὶ σητοτροφος καλούμενος, quæ optimè hunc in modum à Iacobo Billio translata sunt.

[a] *Epist. 127.*

βιβλιόφορον

ta ſunt. Plurimos libros, vt audio emiſti: atq; opinione locuples es, eorum lectionem ignorans, atque idem faciens, quod ij qui frumentum comprimunt, ac Tineas alunt. Nam libri quoque Tinearum patres, & nutricij fiunt cùm vinciuntur. Quare aut opibus tuis vtere, aut ingentem eruditionem ne læde, nimirum hîc quoque comicos ſales colligens; dum librorum corruptor, aut librorum ſepulchrum, aut Tinearum altor appellaris: Eodem prouerbio vſus Horatius

Contrectatus vbi manibus ſordeſcere vulgi
Cæperis, aut Tineas paſces taciturnus inertes.
Aut fugies Vticam.

VT FVGENTVR.

[a] *De reruſt.*

VESTIMENTA ne Tineæ tangant, inquit [a] Marcus Cato, amurca olei decoquenda ad dimidium, ea inungendus fundus arcæ, & extrinſecus, & pedes, & anguli. Vbi ea adaruerit, veſtimenta condito. ſi ita feceris Tineæ non nocebunt. eaſdem etiam arcet abſinthium veſtibus impoſitum, vt [b] Plinius autor eſt. præſtat idem iris ſolo odore, propterea ijs qui pannos vẽdunt frequentiſſimus eius eſt vſus. Ad idem efficiendum aniſi quoque ſemen adfertur à [c] Plinio, præſertim ſi contundatur. itemque heliochryſon, quod alij chryſanthemon vocant, odore non ineliganti. Addunt etiam his veteres malum citri, quod medicum vocant intra veſtes repoſitum. eſt enim odoratiſſimum: item puluerem cupreſſi per laneas veſtes reſperſum. Aſari folia decocta expellunt Pulices, & Tineas è veſtibus. Laudant recentiores roſmarini puluerem. Et ſi aliquam partem veſtium iam eroſerint, ſuadet [d] Fallopius eam lauandam eſſe cum aqua, in qua purgata ſunt vaſa, quæ menſis apponi ſolent. Veſtem à Tineis non attingi, quæ fuerit in funere, [e] Plinius tradit.

[b] *li. 27. c. 7.*

[c] *20. c. 17.*

[d] *Secret. 311*

[e] *lib. 28. c. 3*

DE VERMIBVS IN LAPIDIBVS ET METALLIS NASCENTIBVS. Cap. VIII.

SVNT qui affirment in medio lapidum quorundam, ex quibus calx vritur naſci animalia diuerſarum ſpecierum, itemq; Vermes dorſo piloſo, multiſq; pedibus, qui plerunq; fornacibus, in quibus calx coqui ſolet, multùm damni adferre ſoliti ſunt. Contra verò [a] Cæſalpinus in fodinis metallorum, ſiue marmorum aliorumque ſaxorum, nunquam viuum corpus reperiri teſtatur his verbis: Nunquam tamen repertum eſt, aut lapides, aut metalla, aut ſulphur corrodi ab animalibus, vt ſolent ligna à Teredine. Reperiuntur autem Vermiculi in terra cœnoſa: quia putredo aquæ materia eſt opportuniſſima ad eorum generationem: & in ſcopulis maris intra lapidum cauernulas reperiuntur animalia quædam, quæ dactilos vocant, oſtrearum medullis ſimilia, & guſtui grata, ex aqua marina nitro labente genita. Hactenus Cæſalpinus. Ego verò quod ad hanc rem attinet nil habeo noui. cenſeo tamen animalia in ſaxis, & metallis reperiri poſſe, quamuis id rariſſimè accedat.

[a] *Lib. 1. de metal. c. 2.*

DE ORIPE. Cap. IX.

ORIPAS vocat Theophanes apud [a] Strabonem Vermes in niue naſcentes. At quia mirum videatur, & vltra humanam fidem credere, animalia in niue, & generari, & viuere; Strabonis verba in medium lubet proferre, aliorumque veterum, qui de his animalibus, quippiam memoriæ prodiderunt. Strabo itaq; ſic inquit. In niue autem glebas congelaſcere aiunt concauas optimã continentes aquã tanquã in tunica: & animalia in ipſa niue generari (vocat autẽ Apollonides Vermes, Theophanes verò Oripas,) & his optimã cõtineri aquam

[a] *11. Geogr.*

ruptis

A ruptis autẽ tunicis ebibi. Eiusmodi animaliũ generationem assimilare Culicum ortui, qui ex metallorũ flamma bracteaq; nascũtur. Aristoteles etiam cùm ortus Insectorũ varios diligentissimè recenseret, traderetq; alia ex cognatis animalibus produci, alia sponte nasci, & ex hisce alia ex rore supra plantarum folia cadente, alia ex luto, & stercore putrefacto, alia in lignis, alia in animalium supertluitatibus, alia in alijs, demum dicebat aliqua etiam nasci ex fæce aceti: quod quia mirum videri poterat, cùm acetum putrefieri non videatur, obiectioni occurrit dicendo, in his etiam quæ minimè sunt obnoxia putrefactioni animalia nasci, vt
„ in niue, & igne. Etenim, inquit, in his quæ videntur maximè posse non putrefieri, animalia
„ nascuntur. quemadmodum niue in vetusta Vermes. fit autem vetusta rubens, propterea, &
„ Vermes huiuscemodi, atq; hirsuti. Qui verò fiunt ex niue, quæ in tepore inuenitur, magni
„ sunt & albi. cuncti verò difficulter mouentur. Hæc quoq; [b] Plinius breuiter repetijt, Rur-
„ sus, inquit, alia genera Culicum acescens natura gignit: quippe cùm & in niue candidi repe-
„ riantur, & vetustiore Vermiculi, in media quidem altitudine rutili (nam & ipsa nix vetustate rubescit) hirti pilis, grandiores, torpentesq; [b] Lib. 11. cap. 35.

Huc accedit autoritas scriptoris eius libri, qui de Plantis inscribitur, Aristoteles falsò putatus: hic enim probans plantas in niue non
B reperiri, & qui in ea sunt amaras esse omnes, animaleulorum quoq; nascentium in niue meminit. Ita, inquit, ferè non inuenitur planta in niue. licet in ea visa sit nonnunquam proueniisse, vt & animalia quædam præcipuè Lumbrici: hi enim in niue gignuntur: & phlomus, & herbæ amarç omnes. Has itaq; autoritates, quidam parui facientes, varijs rationibus contendunt, animalia in niue fieri non posse. quorum ea potissima est, quòd maximè à calore nix absit: sine quo animal generari non potest. cùm etiam haud alia sit causa, cur nihil ex glacie producatur, quàm quòd frigidissima est, vt Aristoteles scribit, tantum abest, vt animalia in niue nasci credibile sit, vt eam illorum interitus causam esse argumẽto sit, quòd hyeme agricolæ niues optant, quibus pernitiosæ frugibus bestiolæ perdantur. Si qui verò Vermiculi in niue conspiciuntur, illos non ex niue natos, sed è terra emersos, ac niuibus se inuolutos fuisse credunt. Quibus rationibus acutissimè respondet [c] Cagnatus his verbis: [c] Var. obs. Lib. 1. c. 23.
Quòd, inquit, negauere in niue aliquid nasci, quoniam nix à calore maximè abest, falsa ratione inducti sunt. Si enim credamus Auerroi quarto libro Meteorum, nulla res, quæ ex elementis concreta sit, calore caret. & Aristoteles quinto libro de generatione animalium, docuit nullum esse absq; calore humidum. οὐδὲν ὑγρὸν ἄνευ θερμοῦ. nix autem concreta est, &
C est humidum quiddam, quanquam enim congelatione fit, quæ exsiccatio, quædam est, substantia tamen eius est vapor, cuius natura est humida, minimoq; negotio in aquam vertitur. congelatio verò est, quædam exsiccatio, sed non simpliciter; nam exsiccatio fit humido exeunte, at in niue humidum non exit, sed concluditur potiùs, ac veluti vincitur. Insuper Aristoteles primo lib. Meteorum, ait niuem esse nubem congelatam, & in niue multum calidum inesse. Et lib. de generatione animalium quinto, albedinem ab aëre dicebat esse, aër verò est calidi & humidi, & nix est alba. Quibus omnibus concluditur, non maximè à calore niuem abesse. ex glacie, quidem nihil fieri concedi Aristoteli potest, sed nix minus, quàm glacies frigida est: hęc dicta esse ὑπερβολὴ ψυχρότητος, at nix minimè. & licet dixeris congelationem, πῆξιν, esse ὑπερβολλω; niuẽq; congelatione constare, tamen haud dubiè in maiori congelatione exuperantia maior est, niuẽq; minus esse congelatam glacie negari non debet, quod si fortè glaciata nix etiã fuerit, tunc nihil ex ea nasci rationi consentaneũ est. neq; dixerim glaciei densitatẽ potiùs, quàm frigus ortum animalium prohibere, quoniã in re densiori, quàm glacie, vt sunt multa ligna, Vermiculos nasci certissimũ est. Impedimentũ igitur est à frigore, quòd nunquã in niue tã efficax, vt in glacie est, & multò minus, cùm nix ipsa putrescit. Quòd
D autẽ nix pernitiosa sit bestiolis, quæ frugibus sunt inimicæ, non est efficax argumentum contra Aristot. sententiam. quoniã sicuti quæ in aëre degunt, magna ex parte in aqua suffocantur, & quæ in aquis viuunt, aërem non ferunt; nec tamen sequitur si illa suffocantur, in aqua, quòd nulla nascantur in aqua: similiter de aëre. Ita quæ ex terra, & in terra Vermes nascuntur, siue quæ alia Insectorũ generis sunt frugibus noxia, perimi à niue minimè mirum est; sed non sequitur ex niue, aut in niue nullũ oriri animal posse. si autem potest, vt Aristoteles testatur, tantum abest, vt ab ea perimi debeat, vt ab ea seiunctum vitam agere non possit. non secus, ac piscibus extra aquam contingit. nam vt idem est autor libro de respiratione ἡ φύσις οἰκείοις μάλιστα σώζεται τόποις. Natura in locis cognatis ac familiaribus maxime feruatur. & Theophrastus primo lib. de causis plãtarum, ἅπαντα γὰρ φαίνεται τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ καὶ διαμένοντα καὶ γενόμενα ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις: cuncta enim videtur animalia, & plãtæ manere, ac generari in proprijs locis, subditq; ἀπαθῆ μὲν ὑπὸ τούτων. à proprijs locis nihil pati, nõ corrũpi. & 5. de caus. plantarũ tradit, Vermes ad alias trãslatos arbores, quã in quibus nati sunt,

non viuere. quapropter conſentaneum rationi magis eſt Vermes niue inuolutos, in ipſa niue natos, quàm terra emerſos. nec de alimento illorum eſt dubitandum. etenim ex qua naſcuntur re, ex eadem ſine dubio ali poſſunt. & niuem non eſſe rem ſimplicem, ſed ex pluribus concretam (cuiuſmodi oportet eſſe alimentum præbitura) antè ſtatuimus. & cuicunque viuenti, interea dum generatur, tantum materiæ ſufficitur, vt etiam genito ſatis ſit ad vitam certo ſpacio ſuſtinendam, nullo extrinſecus alimento accedente: donec videlicet aut proprio ingenio, aut ope aliena externum, & aduentitium (nam illud ingenitum dici poteſt) nutrimentum, vt naturam decet, comparetur. quod ſi nunquam ſuppetat, pauciſſimos ea dies, vel horas vitam agere, neceſſum eſt. Hiſce doctiſſime Marſilius Cagnatus Ariſtotelis aduerſarios compeſcit. Cęterùm [d] Iulius Cæſar Scaliger putat in ipſa niue Vermes gigni, quòd in ea multum ſit aëris, & ſpiritus, qui poſtea cõcalefactus hos generet. Eſt enim, inquit, ea niuis natura, vt ſolum impinguet etiam & lutum ex ea fiat.

[d] *De cauſ. plan. 28.*

DE LIMACE. Cap. X.

LIMACEM Albertus, eumq; ſecuti vulgares, & obſcuri authores turpiſſimè cum teſtudine terreſtri confuderunt, Limacem inquam, quæ concham ſuam tergore portet, domiportam Cicero appellauit, quæ tamen & ipſa impropriè Limax dicitur, quamquam Theodorus Gaza apud Ariſtotelem Cochleam (κοχλίαν) Limacem vertat; à quo poſtmodum decepti alij Cochleas, Limaces quoque nominarunt: Sed Plinius diſtinxit, vt cùm ait: Beſtiolarum » genera quædam herbis innaſcuntur, raphano Erucæ, & Vermiculi, item Lactucis, & oleri; » vtriſq; hoc amplius Limaces, & Cochleæ. Et rurſus: Limaces naſcuntur in vitia, & aliquando è terra Cochleæ minutæ mirum in modum erodentes eam. Quotieſcunq; verò Limacem Cochleam vocat idem Plinius, ſemper nudam Cochleam nominat, vt è contrario Columella Cochleam vocat Limacem conchæ implicitum, dum canit:

Domiporta

Implicitus conchæ Limax, hirſutaq; Campe.

Adeo vt Limax non Cochlea ſit ſimpliciter, ſed Cochlea nuda, ſiue teſta, ſeu domuncula carens: cùm Cochlea ſimpliciter dicta ſit, vt dixi, Domiporta Ciceronis. Limax, inquit Iſidorus eſt Vermis Limi, dictus eò quòd in Limo naſcatur, vnde & ſordidus ſemper & immundus habetur. Et antiquiſſimus Varro Limacem dici ſcripſit à Limo, quòd ibi viuit. Alberto [a] magno Laha vocatur. Ait enim: Laha, vt putatur, eſt teſtudo (teſtudinẽ cum Cochlea confundit, vt dixi) nigra, ſine domo vadens in ſyluis. Apud Græcos peculiare, quòd ſciã, nomen non habet: reperio tamen apud Aelianum [b] κοχλίαν τὸν γυμνὸν vocari, hoc eſt Cochleam nudam: quare cùm & Plinius Cochleam nudam vocet, ita apud Græcos veniſſe ſuſpicari licet. Italis Lumagotto dicitur, nam Lumaca Cochlea eſt; Gallis Limace, aut Limacon, Germanis Schneck, Vvechſchneck, Belgis Huyſlecke: Hiſpanis Caracol, Polonis Sklimak, Vngaris Sárba teleld tſiga, Anglis à Snaile.

[a] *Lib. 4. de Anim. tract. 1. c. 3.* Laha.

[b] *Lib. 2. de Anim. c. 45.*

GENVS. DIFFERENTIAE. FORMA.

LIMACVM, ſiue nudarum Cochlearum, aliæ magnæ ſunt, aliæ paruæ: Magnæ Germanis à colore ruſſæ dicuntur (quanquam in hoc genere etiam nigræ ſunt) de quibus ſentire ſcriptores quidam docti putãt, cùm ad medendum Cochleas nudas poſtulant: Paruæ gregatim folia ſectantur, & hortos infeſtãt, cinerei aut fuſci coloris, & hę quidem ſemper nudæ ſunt, quòd ſciã. Plinius [a] Limaci magnę ſimilem eſſe ſcribit echineim. Sunt verò partiũ diſtinctiones, vti & Scaliger [b] annotauit, in hiſce animalculis admodũ obſcuræ. Quæ hîc exprimuntur primo loco, ex cinereo nigricant, albis per tergus maculis, cornicula exerunt quatuor è capite, quibus iter prætendunt. Tertia tota nigra: poſtrema cinerea albis maculis per dorſum, ijſq; longis varia. Albertus in eorum extremo ſitos habere oculos aſſerit. Plinius Cochleas haſce nudas, ſiue Limaces, non tamen omnes in capite lapidem gerere memoriæ prodidit, idq; verum eſſe docuit quotidiana experientia: nonnunquam oſſiculum, vt poſt patebit, idem Plinius nominat. Cardanus Limacium lapidem uocat his verbis: Limacius lapis in capite

[a] *lib. 32. c. 1.*
[b] *Lib. 1. de plant.*

Limacius lapis.

in capite Limacis, quæ cortice non integitur, solet generari. Hunc vt ostendere possum, candido colore, & aspera superficie esse oportet, quòd ex aquæ substantia coactus sit, & ob id etiam paruus, quòd in paruo animali inuentus. Lapillus quem ego proprijs manibus exemi è capite nudæ cochleæ, postquam in multis frustra quæsiuissem, albidus erat fabæ ferè magnitudine, multo tamen humilior, compressusq; magis, modicè transparens, inæqualis, admodum glaber, parte altera planior, altera veluti in oculum protuberans, durus, sed dentibus friabilis, ita vt in arenulas atterratur. Venduntur & alij lapilli multò maiores, magis protuberantes, minus candidi, obscuri, intus foueam habentes, sed eiusmodi è nudis cochleis eximi nō puto. Noctu potiùs, quàm interdiu animalia isthæc ad pascua exeunt, degunt autem non modò in campis, & hortis, sed in cellis vinarijs, latrinis, cloacis, & alijs subterraneis vliginosisq; ædium locis.

1.

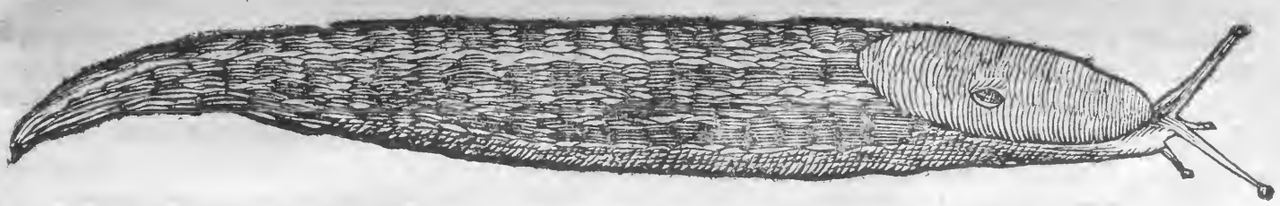

2.

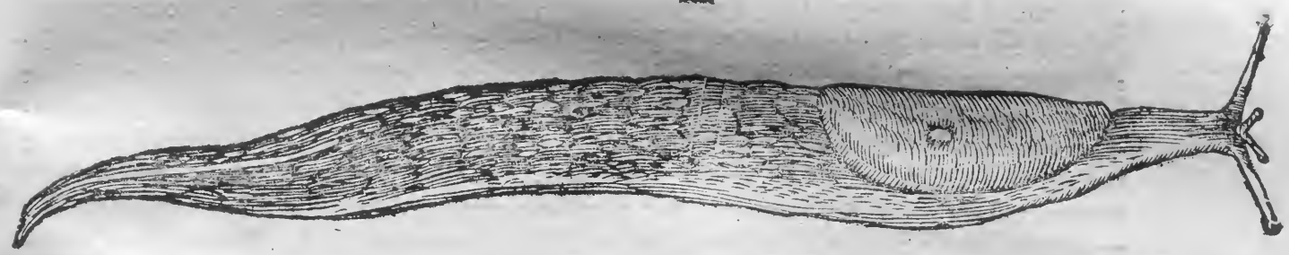

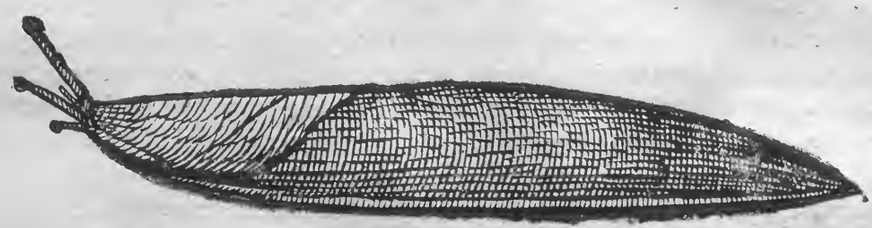

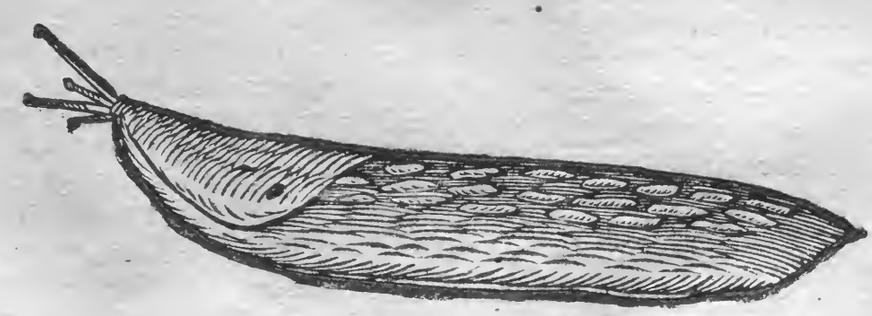

VSVS.

Limaces qui edant.

ALIMACVM ſiue nudarum cochlearum eſu, omnes abſtinent. Braſauolus tamen in Africa, genus quoddam Cochlearum nudum eſſe ſcribit, quo veſcantur, idq; ab authoribus proditum eſſe tradit, item ſuos Ferrarienſes retuliſſe, qui anno ſalutis M.D.XXXV. cum Imperatore Carolo V. in Africam commigrarunt, vt Tuneti regem in ſuam ditionem reciperent. Sed Africanas ſimpliciter in vſu cibi fuiſſe, ex Plinio, & Varrone conſtat: quod de teſtatis ego accipiendum puto. Nudas verò Africanas Plinius ſolus (quod ſciam) nominat, ad remedia quædam foris imponens, aut cinerem propinans. Quare ſi quæ nudæ hodiè in Africa eſitantur, eſto: authores tamen hoc non prodiderunt. Expetuntur contrà à mulieribus plurimùm ad expoliendã faciem: namq; ex ijs in ſtillatorium vas coniectis, additis quibuſdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies læuorem mentitur. Medi-

Coſmeticũ remedium.

camen pro mulieribus coſmeticum ex Bertapallia, & Gordonio. Limaces nouas ſine teſta in F vaſe vitreo pones, & aſperges ſale gemmeo contrito: tum aquam Limonum ſuper infundes, vt emineat, & vas obſtructum inſolabis, donec fiat quaſi vnguentum: eo facies illita mirificè abſtergitur. Debet autem ablui aqua de floribus fabarum, aut aqua furfuris frumenti. Cedunt præterea nudæ iſtæ Cochleæ in vſum medicum. Capitis doloribus inquit Plinius, remedio ſunt Cochlearum, quæ nudæ inueniuntur, nondum peractæ (perfectæ, legunt alij) ablata capita. Ita quoq; Serenus agens de dolore capitis, canit:

Profuit & Cochleis frontem tractare reſectis.

Eodem Plinio & Marcello Empyrico authoribus, earum cinis, ſi viuæ combuſtæ ſint, vlcera omnia pedum ſanat. Marcellus eiſdem adijci ait aliquid triti thuris, & albi ouorum, atq; inde vlcera teſticulorum tumentia, & hydrocelas puerorum ſiue ramices ſuper lini, vt modo glutinis adhæreſcat: pueros verò contineri in lecto donec omnis turpitudo reprimatur. Sunt qui Limaces ruffas miſceant emplaſtris quibus hernia curatur: Sunt item qui ad ſuppurandum vtantur. Vt verrucæ, ganglia & claui in hominibus, & iumentis aboleantur: Limacem ruffam bene ſalito, vel ſali imponito, inde liquato humore verrucas, & ganglia perungito, & partem Limacis ſuperilligato: Clauis verò linum eodem liquore madidum imponito. Ex G perimentis hæc conſtant. Similiter fici, & marifcæ emendantur. Illitio ad anginam ex Limacibus, ex Nicolao Myrepſo. Limaces nudas ſine teſtis in hortis repertas in ollula vrito, & in cinerem redactas excipe melle Attico, quod ſatis eſt, & illinito. Alij piperis grana decem injiciunt. Ad quartanam magi adalligant eas in pellicula, vel quatuor earum capita præciſa arundine, vt Plinius author eſt. Kiranides Limacem nudum cum manna (polline) thuris ſolutum, & nari immiſſum, ex ea ſanguinis eruptionem ſiſtere, & matricis ſinum clauſum aperire affirmauit. Vt pili in iumentis proueniant: Limaces ruffas aperies, exenterabis, multo ſale aſperges, & facto inde vnguento inunges: pilos copiosè euocat. Si quæ partes macie, aut atrophia laborent, ſic curabis: Cochleas ruffas (numerus non exprimitur.) in vaſe bene operculato, ſale conſperges & ſines per dies nouem, deinde menſuram, (vncias menſurales circiter quadraginta) olei laurini, vini ſtillatitij (quod aquam vitæ nominant) vncias quinque; diu permixtis vtere. partem vel atrophia, vel arthritide etiam ſola cochlearum aquam (nimirum quæ ex eis ſalſis manarit) vtilis eſt. Si boues ſanguinem è veſica, aut ano excreuerint, Limaces ruffas in ſero acido (quo lac funditur) imponunt, & tepidum præbent bibendum. Iam verò Lapillus, quem & officulum Plinius vocitauit, in Limacis capite inuentus, H

Lapidis Limacis vſus.

cùm à Plinio celebratur, tum etiam à recentioribus plurimùm. Cochleæ nudæ, inquit ille, gerunt in capite lapidem, non tamen omnes, quem febribus tertianis adalligatum vulgus prodeſſe exiſtimat. Et [c] rurſus de eodem. Magi ad dentitionem Limacis lapillum ſiue officulum, quod in dorſo inuenitur, adalligari iubent. Et [d] antè dixerat: Limacis inter duas orbitas inuentæ officulum per aurem, cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, doloribus capitis prodeſt, quod remedium pluribus ſemperq; prodeſt. Et alibi deniq; ſic habet: Capitis doloribus remedia ſunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur, nondum peractæ ablata capita; ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quę alligantur. Antonius Mizaldus neſcio ex quo Lapillos è capite Limacum, & grandiorum cochlearum crutos, ſtrangurioſis vrinam tradit moliri, illius meatus lubricare, ſi comminuti ex vino exhibeantur. Auxiliari etiam parturientibus laxando, & dilatando muliebres lo-

[c] *Lib. 30. cap. 15.*
[d] *Lib. 29. 6.*

cos.

A cos. Si ad læuorem teratur, & oculo infletur, omnes eius maculas credit detergere, oblitera-
req́; siue vngues fuerint illæ, siue leucoma, nebula aut quid aliud. Inuenio, & hoc
postremum apud authorem additionum in breuiarium Arnoldi Villanouani, sed
hic addit, si fel hircinũ misceatur, fortius fore. Et Kiranides, Nudæ cochleæ,
inquit, postquàm Sol ascendit, medio inter cornua abscisso, calamo
acutissimo, exime os quòd habet, & inuolutum albissimo panno
habe ad omnimodam ophthalmiam, pro custodia omnis
ophthalmiæ, & faucium, gulæ, tussis, & cephalalgiæ,
& quotquot circa caput, ceruicemq́; passio-
nes contingunt, non sinit fieri. &
si iam fuerint, circumliga-
tum curat.

nota de Cyride Limaçon vulgo dicta. Limacone.

B

C

D

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER SEPTIMVS QVI EST

DE AQVATICIS.

& primùm

DE IIS, QVÆ SEX HABENT PEDES. Cap. I.

Muſcæ aquatica.

DE Muſca fluuiatili Rondoletius (apud quem ſolùm de hoc Inſecto, ſcriptum reperio) ſic ſcriptum reliquit. Muſcas volantes in aquæ extremitate ſæpè vidimus æſtate. Oculis ſunt magnis pro corporis magnitudine. dorſo rotundo, ventre plano, ſenos habent pedes, poſteriores maiores, ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare in aëre volare, & in aqua natare poſſunt. Natant ventre in cælum conuerſo, contrario ſitu volant. Vtrũq; per vices faciunt. Venter lineis nigris, & viridibus diſtinguitur. His piſcibus inſidiantur.

Cantharides aquaticæ.

Sunt & Cantharides aquaticæ in paludibus circa lacum apud nos, quæ per ſuperficiem aquæ motu irrequieto huc illuc circa eundem ferè ſemper locum mira celeritate ſe traijciũt: nec in ſummo tantùm, ſed etiam profundiùs feruntur. Magnitudine, & forma Cimices referunt. Cruſcula ſena habent ſubruffa. Vaginæ è nigro virides, præſertim ad ſolem, & ſplendentes, alas tegunt: ſed non penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quæ cùm in aqua celeriter feruntur vt ſolent, mirabili candore, ſplendoreq; conſpicua argentum viuum quodammodo refert: vnde & Pygolampides ſi quis appellet, nomen ipſorum naturæ conueniens poſuerit. In aërem ſi prorepſerint, volare etiam poſſunt. Icon earum hæc eſt.

Pygolampides aquaticæ.

Viola aquatica.

Cùm de Scarabæis ageremus, diximus etiam aquaticos dari. Eos audio eſſe maiuſculos corpore lato compreſſoq; & à Germanis Vvaſſergugen appellari, & in quarumuis aquarum fundis reptare. Sed videre eos mihi necdum licuit. Obſeruaui verò Inſectulũ quodpiam, vel

A vel ex Scarabeorum, vel ex Cantharidum genere: Rustici Violam aquaticam dicunt. Cantharide minor est, forma oblongiori, angustioriq;, vtrimq; in acutum desinens, aterrimo splendens colore, duas iuxta rinctum appendices breues habens, ceu cornicula, senos pedes colore ferrugineo. Obseruaui & aliud Scarabæi aquatici genus, Scarabęo stercorario minori per omnia simile, nigerrimum, coleopteron, gressu cursuue celerrimum, saliens etiam dorso impositum, maximo nisu in aëra se vibrans, subsultim in ventrem se conuertit: pedes habet inæqualis magnitudinis: priores breuiculi ad gradiendum tantùm apti sunt, duo postremi, cùm ad natandum seruire debeant remigum loco, multò sunt longiores: alijs verò illis communibus, æqualis pedum omnium est magnitudo. Huius icon postea dabitur vnà cum Tipulis. Inueni et aliud in horti publici vasis aqueis, in quibus plantæ aquaticæ conseruantur, Insectum è Scarabæorum genere, superiori in eo plurimùm differens, quòd anteriores pedes haberet duplicis vsus, nimirum ad natandum, & gradiendum. Sagacissima enim natura latissimos eos fecit in medio, haud aliter, ac auium aquaticarum pedes sunt, & ne latitudo (rotunda ac caua) ad ingressum non esset inutilis, eosdem in extremo rursus fecit exiles, robustos tamen & hamatos, & eis vnà cum duobus subsequentibus, qui contigui sunt ac æquè longi, ea carentes latitudine, ad progrediendum vti posset. Postremi pedes duplo sunt longiores, in extremo velut in pinnam molliusculam desinunt, in medio ventris siti, longè à primis, qui sunt in pectore. Horum quoq; duplex vsus est, ad natandum seu potiùs ad natatum regendum tanquam pinna aliqua, aut cauda, & cùm cubat in dorsum (apricatur enim libenter, & apricantem ego cepi) ad insiliendum. Salit enim cùm in dorsum cubat, ijs se ad saltum à terra eleuans. Cùm cubat in ventrem, vel omnibus pedibus insistit, hosce posteriores tanquam ad incessum inutiles per terram trahit. Coleopteron est hoc Insectum vagina tectum durissima, ventre quoq; durissimo, ac prope osseo, color eius ex atro ad castaneum nonnihil vergit. Antennas à lateribus capitis erigit adeo exiles, vt visum penè fugiant, castanei coloris. In summa elegans animal est.

Scarabæus alius.

Alius.

Reperitur passim aliud animalculum nigrum, Pulice paulò maius, quod supra aquas, potissimùm stantes, velocissimo motu cietur, rarò quietum, rotundum est & sepes. Nomenclator Hollandos; cæterosq; fortè Belgas secutus, quibus Vvatervlo dicitur, Pulicem aquaticum vocat, hoc enim Belgicum id nomen sonat. Degunt gregatim istiusmodi bestiolæ, inuicem continuè colludentes, ac prosequentes. De marino Pulice pòst dicam ex Rondoletio.

Tipulæ historia.

C Tipula (vel vt alij scribunt Tipulla, vel vt alij Tippula) teste Festo bestiolæ genus est sex pedes habentis, sed tantæ velocitatis, vt super aquam currens, non desidat. Meminit [a] Plautus istius animalculi, dum ait:

[a] *In Pœnulo.*

Neq; Tipulæ leuius pondus est, quàm fides Lenoniæ.

Quorum verborum sensus est, non tam leuiter per aquas Tipula discurrit, pondere corporis leuissimo, & prope nullo, vt leuis, & prope zephiriæ, subuctaneęq; fidei sunt ipsæ lenę. Theodorus Gaza ἀσκαρίδας perperam, & intolerabili errore Tipulas vertit: siquidem Tipulæ nō sunt Vermes, sed ea quæ diximus, & hìc depingemus, aquæ supernatantia animalia. At quãquam leuitate sua super aqua ingredientes non mergantur, aquatiles tamẽ animantes multi esse negant. Vulgus Aquitanum teste [b] Iosepho Scaligero, & accolæ Garumnæ Capras vocant. Dictæ sunt Tipulæ παρὰ τὰ τίρη. τίρια enim τὰ ἕλη, vbi eæ versari solent. Varro.

[b] *In Coniect. ad Varr.*

——— *Leuis*
Tipulla Lymfõn frigidos transit lacus.

Ita enim legendum censet Iosephus. Bina ego Tipularum genera obseruaui, maius vnum, D idq; alatum & tantum quadrupes; minus alterum, apterum, sepes. Prius in aqua stagnante scrobis foueæue, cui cannabim macerandam immergunt rustici Bononienses, qua ab eo vsu Maceratoio vocatur, inuentum, longum erat integrum palmum, colore fusco, Attelabo siue Locustæ apteræ non absimile, nisi quadrupes fuisset. Antennas binas sed articulatas, prope medium, extremo nonnihil deorsum reflexas, ac hamatas vnco auicularum vnguiculis simili, quibus obuia apprehendit, altera nempe articulo reliquæ antennarum longitudini annexas. Capitulum exiguum antè exigua appendice, velut corniculo acuto armatum, figura ferè trigona, ocellis vtrimq; eminentibus atris, ac splendidis immobilibus instructum. Alatum est pennis quaternis longis & angustis, subtilissimis. Caudæ loco appendices binas longissimas filamentorum instar statim ab ano dispartitas gestabat. Pedes quaternos, singulos tribus articulationibus distinctos, nempe ob longitudinem, sed imbecillimos, quales ferè Araneis sunt, anteriore corporis parte, pectore locatos. Vnde cùm in aquis degant, Belgæ & Germani, vt audio, suo idiomate Vvaterspinnen vocant, id est, Araneas aquaticas, Collum

à ca-

à capite ſubeſt oblongi inſculum, quod à ventre paulum latiore excipitur, & ipſo tandem in acumen paulatim extenuato. Dorſum ei erat planum, quod alis tegitur, ac ferruginei coloris. Venter ſupinè vtrimq; in ſulcum conſpicitur exſculptus, prominente medio tereti ſeu cauliculo herbæ cuiuſdam, vt polygoni fæminæ internodijs, ac geniculis quinq;, quos annulos vocant, ſecto. Horum ſingulorum interſtitijs macula ſeu punctum nigrum cõſpicitur. Cùm itaq; quadrupes ſit hæc Tipula, ab ea quàm ſepedem Feſtus eſſe dicebat, plurimùm differt. Sed & hanc obſeruaui. Mira corporis leuitate, & pedum agilitate aquis quoq; inambulat, oblongiuſculum & anguſtũ, ſed priore multò minus, & multis ab illa partibus diſcrepans. Sepes eſt, nec alatum, nigrum toto corpore, ſine cauda, ſed antennas exiguas, veluti filamenta ſubtiliſſima antè gerens, quibus etiam ingreditur nonnunquam. Eſt & aliud genus inter hanc, & maiorem medium Vere, vt Aprili aquis ſupernatans, ac repens, corporis figura maiori planè ſimili, ſed multò minus, oblonga caudæ appendice carens, & maculis in ventre, quarum loco in medijs alis nigris albidam teretẽ gerit. Habes hac tabula expreſſam prius Tipulam minimam coloris totam cinerei, dein maiorem alis primùm coopertis, deinde detectis, deinde Attelabum Arachnoidem aquaticum, quem ſubinde deſcribam, nouiſſimè aliud, quòd ſecundo loco è Scarabæis eſſe iudicauimus.

Attelabus Arachnoides aquaticus.

Attelabum Arachnoidem aquaticum nomino Inſectum quoddam Aranei ſpeciem gerẽs ſed ſex tantùm pedibus dotatum, colore cinereo, ac vluæ ſeu fundi lutoſi (in quo ſeſe occulit, aut ſumma eius ſuperficie ſedet, aliquando reptans, nonnunquam natans) adeo ſimili, vt niſi lynceis oculis data opera diligentiſſimè intuenti eum deprehendere, aut obſeruare non liceat. Rinctu ferè eſt Locuſtæ, ocellis vtrimq; altè ſatis extantibus, cætero corporis habitu non malè Araneum referens, aluo tota annulis pluribus ſecta, parte prona compreſſa, ſupina nonnihil rotunda, ita vt mediam quandam formam inter Araneum, & Attelabum ſeu Locuſtam apteram breuem habeat.

Ligniperdam aquaticam Ariſtoteles non videtur agnouiſſe, etenim feſtucas lignaúe colligere eam ſcribit, quibus ſeſe induat, atq; cùm pòſt ijs ſpoliatur, emori: cùm eiuſcemodi animal, quod Ligniperdam aquaticam nominaui, ſpoliatum ſuis feſtucis, quę varijs ex partibus herbarum conſtant, minimè moriatur, ſed ſubinde nouas feſtucas recolligat, in quarum vertice exiguam ligni, at non cuiuslibet, ſed quod leuitate ſua aquis ſupernatare

Phryganiũ.

cognoſcit, portiunculam ſupra ceruicem ſuam ne mergatur, immiſcere nouit: alioqui à terreſtri nihil vel parum admodum differt. Bellonius Phryganium vocare videtur, & ſic de eo ſcribit: Phryganium fluuiatile æquè, ac marinum deiectamẽtum, Galli Charree appellant, quòd

A quòd cinerum excrementis sit persimile. Pisciculus est, aut potius Vermiculus, quo piscatores vtuntur pro esca: sic appellatus, quòd phrygana, id est, fremia siue festucas siue thecæ, aut tegumenti lateribus, filo tanquam Araneę ab eius ore dependente (nouit enim nere, vt Aranea) agglutinans atq; alligans, circumponat, ex quibus augescēs, casam ampliorem sibi construit. In quo pinnoterem imitaretur: nisi pinnoteres sibi ipsi domum facere nescirent. Senos vtrinq; pedes habet, quibus in aquę etiam rapidissimę riuulis incedit: nare enim nescit. Estq; animal tenue, oblongum paruæ Erucæ simile, quem auidissimè appetunt Truttæ. Est enim profluentibus aquis ac torrētibus frequens. Eo etiam pisciculi, si sua theca seu inuolucro nudetur, affatim capiuntur. Chrysippus philosophus, inquit Plinius, tradit, Phryganium alligatum remedio esse quartanis: quod autem esset id animal nec ipse descripsit, nec nos inuenimus, qui nouisset. Hæc Bellonius, ad quem hoc scribit corollarium G. Phryganij nomen vetus Plinio vsitatum, sed quod esset, ignoratum, an rectè aquatico Vermiculo, quē Galli Charree vocant, attribuerit Bellonius, ne de nominibus magis, quàm rebus videar esse solicitus, non disceptabo. Hoc tantùm dixero, à sola etymologia argumentum minimè firmum sumi: nec quoduis animal quod phryganis hæreat, Phryganium dici posse. Sed ita appellemus, li-
B cet potiùs, quàm contendamus: quoniam nullum incommodum inde sequetur opinor. Gallicum nomen Cherree, ad Germanicum Kerder, vel Karder accedit, quod Vermiculis aquaticis pleriſq; puto commune est: vsus omnium ad inescandos pisces, à quibus appetuntur. Ex omnibus æstate Muscarum quædam genera gignuntur, ex alijs alia. Neq; hæc animalcula tantum nostri, sed escam omnem ad pisces capiendos comparatam & infigēdam hamis, Kerder appellant: à qua voce non aliena est delêar Græca. Priuatim verò Steinbyssen appellant: quasi dacolithos Grecè à morsu lapidum dicas, Vermiculos thecis quibusdā Araneaceis inclusos, qui in aquis fluentibus, & lacu etiam adhærent lapidibus infernè, & à piscatoribus leguntur ad inescandos pisces. Mouentur vnà cum thecis suis, quibus forma cylindri; caput & senos pedes exerunt. Audio & in quibusdam frigidis fontibus Vermiculos thecis duris inclusos inueniri. Nostrates (Heluetij) pleriq; hoc genus Kerder, vt dixi, vel Kerderle nominant: Rucxle genus diuersum appellant in lacu nostro, in fundo aquæ, quod nec lapidibus hæret, Ruxle. nec thecis includitur, fortè quasi Eruculas. Videri enim possunt Erucæ quędam aquaticę: alij Querclem & Vvasserlusz, id est, Pediculos aquaticos. Eadem enim hæc nomina puto, id est eorundem animalium, vel omnino, vel saltem genere proximo. Vermium quædam genera,
C & multipedum ex aqua cum retibus piscatorum frequenter extrahūtur. Albertus. Ego hyeme aliquando, circa Ianuarij Calendas Insecta huiusmodi Erucis similia inspexi: digiti aut pollicis transuersi longitudine, senis pedibus, ore forcipato, cauda bicuspide: anteriùs, vbi caput & pedes sunt, nigricant: posterius è viridi colore fusca sunt. Quædam ex eis maiuscula, alia parua erant. Reperiuntur maximè locis aquarum limosis, & vbi algæ nascuntur, præsertim illæ, quarum vnà fœniculum altera abietem, vel hippurim folijs refert. Hæc ille, & in paralippomenis rursus, exhibita etiam icone: Icones hîc adiecimus, alteram Phryganij nudi, alteram sua theca intecti, è lacu nostro: Karderle nostri nominant. Theca est quasi bombycina, lōgitudine articuli humani in digito, parte vna aperta. Et includitur Vermis pedibus senis, & capite eminens, reliqua pars, nempe alueus oblongus, intus conditur: suprà infraque cirris albicantibus hirsutus, quibus opinor thecæ suæ adhæret, adeo tenaciter, vt vi euelli vix queat. pars extrema, vtrimq; eminens paucis, & breuibus pilis insignitur. Cùm in sicco seruassem duos aut tres dies, & caput prominens emortuum videretur, euulsi & posteriora etiānum vegeta uiuaq; inueni: sed & caput rursus leuiter mouebatur. Thecæ illi foris adhæret,
D quicquid leuius appropinquarit, cortices lignorum, fremia seu Phrygana (vnde Phryganiū Bellonius nominauit) quibusdā & conchulæ patellarum instar, magnitudine & figura lentis, & aliæ quisquiliæ). Nos supra Ligniperdā aquaticam appellauimus & depinximus fol. 306.

De Squilla fluuiatili (Gryllum fluuiatilem fortè commodiùs nominabimus,) pauca ist- hæc Rondeletius scripta reliquit. In fluuijs Insecta quædam viuere deprehendi, quæ varia sunt. Quædam enim Vermium, quædam Muscarum, quædam Scarabæorum forma sunt. De his cùm nihil apud scriptores veteres legerim, non ineptè facturus videor, si aliarum Squilla bestiolarum, quarum imaginem similitudinemq; habent, nomina eis imponam. Ab his incipiam, quæ tenui crusta integuntur, qualis est Squilla fluuiatilis, quam hîc exhibemus. Ea fluuiatilis. pedes ternos vtrimque habet. Cauda in duo longa, & tenuia veluti fila desinit: digitali est longitudine. Capite est rotundo, & compresso instar lentis leguminis. Cornicula quatuor habet. Cum Squillis marinis magna est figuræ affinitas. Quare non video quo aptiore nomine donetur, quàm Squillæ fluuiatilis. Huius icon dabitur pòst.

DE INSECTIS AQVATICIS MVLTIPEDIS ET PRIMVM DE TINEIS VEL SCROPHVLIS. Cap. II.

PRIMVS aquarum vitium eſt, inquit Plinius, ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis inditium habetur: ſicuti frigoris, Tineas in fonte gigni. Has eſſe G. putat, quas Heluetij Gytzen appellant, alibi Gypſen, Stabyſen, vel Maſchen, & Vvaſſerſchaben: ex quibus poſtremum Tincas aquaticas ſignificat. Reperiuntur in fontibus, non quibuſuis, ſed bonis, & frigidis duntaxat, præſertim Martio menſe. Sunt aut Vermiculi perparui; & quoniam conglobari conuoluiq; tanquam in arcum ſolent, minores etiam apparent, vt fallant aliquando bibentes. Colore albicant: pedibus nituntur plurimis, contiguis ferè per totius corporis alueum, ſi bene memini: ab ore etiam veluti pedes prominent: vt multipedes, vel Aſelli aquatici nominari mereantur. Pedes molliores ſunt, quàm vt extra aquam ingredi queant; niſi fortè non mollities in cauſa eſt, ſed pedum contiguorum multitudo, quos niſi in aqua non facilè diducunt. In aqua mouentur & currunt, corpore non recto, aut æquali, ſed in alterum latus inclinato. Retrorſum quoq; incedunt, ſi bene memini. Cauda oblonga in alueum deſinit. Oculi ſunt per exilia puncta alba, cum centro nigro longè minutiſſimo. Cũ potu hauſti periculũ creant, vt aliqui putant, etiã vitæ. Ventrẽ ijs qui biberint, inflari audio. Ruſticũ noui qui cum huius generis Vermem in potu hauſiſſet, mox in ſtomacho dolorem percepit, qui ſumpta theriaca deſcendit ad vmbilicum. Medicamento purgatus eſt fruſtra, quãuis copioſè ſoluta aluo. Demum cùm vinum abundè bibiſſet, Vermem viuum aluo reddidit, cùm iã tres dies retinuiſſet. Et veriſimile eſt, niſi cum potu multo promoueatur, & proluatur hoc animal, expelli non poſſe: quoniam in ſicco, vt diximus moueri nequit: humorem auté ſiue ſponte ſequatur, ſiue ablutionis vi, exibit faciliùs. Prodeſſet fortè, & terebenthina, aut larigna reſina, aut oleũ, butyrumúe copioſiùs ſumpta: Hæc vt inteſtina lubrica fierent: illæ vt animal ſecum inuoluerent deſcendendo. Quòd ſi quis aut aquæ, aut vini potum copioſiorem vitare velit, minore periculo forſan lac, aut lactis ſerum, polypodio præſertim, aut alio molliente aluum incocto medicamento, affatim hauriet. Quod ſi non ceſſerit malum, idem remedium clyſtere infundi poterit. Ab initio autem ſtatim, antequam ad inteſtina deſcendat Vermis, à multo tepidæ oleiq; potu vomitum concitandũ ſuaſerim. Idẽ ſunt Vermes Gallicè dicti Scrophulæ aquaticæ, vulgò Agroueles, vel Eſcroëlles. Aiunt enim multipedes eſſe, corpuſculo breui, cauda reflexa: inueniri in fluuijs, puteis, fontibus: & bibi aliquando ab imprudentibus: vnde vulgò Scrophulas illas (Strumas ſeu Chærades) vlceratas, & excedentes, ſine tumore, in gutture, procedente etiam aures verſus interdum malo, & facies aliquando penetrante, oriri putant. Hinc & Vermibus ipſis nomen impoſitum. Hoc Scrophularum genus à regibus Gallorum ſolo contactu curari aiunt. Tu princeps generoſiſſime (inquit Dionyſius Corronius in epiſtola, qua Actuarij librum de compoſitione medicamentorum à Ruellio translatum Franciſco Valleſio Gallorum regni nuncupat) plerisq; veteris memoriæ regibus, & inuentis tuendis ſolertior, & ſanando fortunacior diuiniorq; extitiſti: qui non carmine, non ſuperſtitione vlla, vt veteres feciſſe produntur, ſed ſincera in Chriſtum fide ductus, eiusq; vt videre eſt, ſpiritu afflatus duce, tuo cœleſtisque dei digito, tot milia ſtrumoſorum, hoc eſt, morbo perditorum, nulli mortalium, quàm tibi curabili, etiam leuiter contacta ſanas & ſeruas, deorum (quos imitaris) inſtituto, qui ſoli quoſdam in nobis affectus amoliri creduntur. Hæc ille. Ferunt autem omnes Galliarum reges hac eadem ſanandi vi ceu miraculo pollere: eandemq; communicare poſſe filio cuiuſcunq; hominis ſeptimo nato, ita vt nulla filia interim nata ſit: id quod, aut verum non eſſe, aut ſuperſtitione non vacare puto. Audio & Anglorum reges hoc malum ſanare ſolitos, & qui id ſanent legitimos reges exiſtimari. Vocant autem morbum regis, vel malum regium. Per annum ſemel, aut bis aiunt admitti ad regem hoc morbo laborantes: inſpectos prius à Chirurgis, qui & morbum hunc eſſe, & remedijs incurabilem iudicarint. Genus eſſe Serpiginis, vel impetiginis audio in lateribus colli, profundioris, leuiter exulceratæ, & fluentis. Rege igitur admittente, æger accedit in genua procidens. Rex precibus quibuſdam dictis (fortè & ceremonijs, peractis,) nummum

Deſcriptio.

Scrophulæ aquaticæ.

A mũ aureum, cui ab angelo, quo insignitur, nomen, manu flectit: eoq; malum (auulso, si quod impositum est, medicamento, prohibens deinceps quicquam imponi) contingit, & nummũ ægro donat. Tum malum paulatim arescit, & curatur. Interdicitur autem singulis ita contactis, vt per septẽnium intra septem miliaria nõ accedant ad locum, vbicunq; rex moratur: sin minus, malum repetiturum. Sed hoc etiam superstitiosum esse quis non credat?

DE PVLICE MARINO. Cap. III.

VM maris purgamentis, inquit Rondeletius, aliquoties reperi bestiolam tenui crusta intectam, quàm hîc depinximus, quæ facie homunciones ridiculè pictos, vel simiam repræsentat: alijs partibus Locustæ similis est, in cauda appendiculas habet Locustæ, ac Squillæ modo. tam exigua est, vt particula corporis, nisi ab oculato, discerni (non) possit, ob paruitatem negligitur. Hanc puto esse ψύλλον θαλάττιον, id est Pulicem marinum, de quo [a] Aristo-

[a] *Li. 4. Hist. cap. 10.*

B teles, cùm de piscium somno agit. Pisces vel manu facilè caperẽtur dum dormiunt, nisi à Pediculis & Pulicibus vexarentur. Nunc verò si somnum diutius capiant, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarum occupati absumuntur. Gignuntur eæ in profundo mari tãta fœcunditate, vt escam ex pisce confectã, si diu in imo manserit, totam corrodant, atq; piscatores sæpe escam demissam glomeratis vndiq; his bestiolis perinde vt globum recipiunt. Gignuntur & in stagnis marinis similes. Hæc ille. cæterùm cùm animalculum, quod depingit, crusta tegatur, è squillarum potiùs minimarũ genere fuerit, quàm verè Pulex aquaticus Aristotelis. Verisimile enim est Insecti genus esse, quod ita vocat philosophus: nam & Pediculus aquaticus, vt ipse quoq; testatur Rondeletius, Insectum est. Nos illud inter crustata dabimus. Non ferendus lapsus est Augustini Niphi, scribentis Scolopendras marinas vulgo Pulices marinos vocari, quoniã infestãt, vt putat, pisces eodem modo, quo nos Pulices terreni. Nos longè alias Scolopẽdras marinas pòst exhibebimus. [b] Kiranides Psyllum seu Pulicẽ marinum, minimum animal esse dicit, quo vtantur piscatores. Salit, inquit, per littus. Hunc psylli herbæ seminibus octo in pelle vel panno ligatum, & ad collum suspensum, rigorem tertianum fugare tradit. Quòd si psyllos marinos multos cum aqua marina coxeris, & aspersseris,

Niphi error.

[b] *Lib. 1.*

C vbi multi sunt Pulices, euanescere. Additq; & alias facultates, dum ait: In lapide psorite, qui & porus dicitur, sculpe Psyllos marinos tres sub calamo viridi manentes; & reclude radicem herbæ Psyllij. hoc amuletum da puero cadenti, & qui dentes teret. Si piscator psyllum gestarit, vigilãdo in die per flumen aut lacum, magnam vim piscium capiet. Et [c] rursus. Psyllus qui in littoribus inuenitur, cum roseo (oleo roscaceo) coctus vel albo vino, dolorem aurium sanat. Psyllos id est, Pulices, marinos multos in aqua marina coque cum Psyllio herba. hac decoctione conspersa domo Pulices pellentur. Si piscator vtatur Psyllo pro esca, multis piscibus potietur: debet autem ligari in pelle delphini. Item circa finem quarti: Psyllos marinos, inquit, cum aqua marina, & zolica (conyza fortè, vel psyllio, vt suprà) herba coque. hoc decocto domum aspergе, abigentur Pulices. Quod si Psyllum marinum piscator ferat, multã obtinebit piscationem. Meminisse Pulicum marinorum videtur Plinius, dum ait: Adeo nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æstiuã animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè cælat, existant: & circum globata escæ sæpe extrahuntur: quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur.

[c] *Lib. 2.*

D

DE PEDICVLO MARINO. Cap. IV.

EST inter Insecta Pediculus marinus, inquit idem Rondeletius, qui cum Pulice conspirat ad infestandos pisces, & tenui crusta integitur. A Græcis vocatur φθεὶρ θαλάσιος, qui duplex est apud Aristotelem: vnus qui in mari, quod est à Cyrena ad Ægyptum circa Delphinum est: qui omnium pinguissimus fit pabuli copia, quæ Delphini opera suppeditatur. Alter Pediculus est, quem hîc depinximus, maioris fabæ magnitudinẽ, & latitudine, (depingit autem hâc magnitudine, ad quam sane ne maxima faba accedat, quare quem ego obseruaui & appinxi, rectiùs exprimitur.) Scarabæo terrestri simi-

lis. Corpus ex aliquot tabellis, veluti Locuſtę vel ſquillæ cauda E
cõſtat. Ante os, duo cornua breuia habet: vtrimq; pedes multos, incuruos, in acutum deſinentes. Piſcibus ita hæret, vt eripi non non poſſit. Sugit, vt Hirudo, nec priùs abſcedit, quàm tabidum, & exuccum piſcem reddiderit. Reperitur ceruici mugilum, luporum, & ſaxatilium piſcium affixus. Hunc Pediculũ marinum eſſe [a] Ariſtotelica deſcriptio apertè indicat: ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ γίνονται μὲν ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες, ἔστι δ' ἔχειν ἐξ αὐτῶν τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δὲ τὰς ὄψεις ὁμοίως τοῖς πολύποσι, πλὴν τὴν ἀρὰν ἔχουσι πλατεῖαν. In mari ſunt (naſcuntur) piſcium Pediculi, non ex piſcibus ipſis, (vt in tereſtribus animalibus, quorum Pediculi ex ipſis en aſcuntur,) ſed ex limo generati ſunt autẽ aſpectu Aſellis multipedibus ſimiles, niſi quòd caudam latam habeant. Qui igitur ὄνες, qui Latinè Multipeda dicuntur, quæ ſub aquario vaſe ſtabulantur, cognouerit, facilè ex earũ ſpecie Pediculum marinum agnoſcet.

[a] *Lib. 5. de Hiſt. c. 31.*

Vnde perſpicuum fit turpiter hallucinatum fuiſſe authorem libri de aqua F
tilibus, qui Pediculũ marinum, Aſilum ſiue Oeſtrum Ariſt. appellauerit: quem Aſilum Ariſt. ſtatim poſt Pediculum longè diuerſum deſcribit: Τοῖ δὲ τῶν θύννων οἶστρος γίνεται περὶ τὰ πτερύγια: ἔστι δὲ ὅμοιος τοῖς σκορπίοις, καὶ τὸ μέγεθος ἥλίκον ἀράχνης. Aſilus ſub quorundam thynnorum pinna oritur, ſpecie Scorpionis Aranei magnitudine. Si Aſilus Scorpioni ſimilis eſt figura, vbinam quæſo in Aſilo tuo repræſentatur? vbi cauda longa & ſtricta? vbi in eodẽ Aranei magnitudo? Hæc apertè conuincunt, te neq; Aſilum vnquam vidiſſe, neq; traditam ab Ariſtotele eius deſcriptionem diligenter legiſſe. Sed de Aſilo aliàs: cuius verã effigiem in orcyno depinximus ſupra branchiarum pinnam, quia ſub pinna videri non potuiſſet. Vocãt in mari Pediculos, inquit [b] Plinius, eosq; tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et paulò pòſt: Rigor ceruicis mollitur cũ marinis qui Pediculi vocantur, drachma pota. Ego eorum cinerẽ ad vlcera capitis manantia valere ſum expertus. In ſtagnis etiam marinis naſcuntur Pediculi, ita conglomerati, vt piſces etiam hamo iam captos abſumant. A marinis neq; figura, neq; victus ratione, neq; viribus differunt. De eodem Pediculo marino Bellonius, qui tamen Aſilum hanc beſtiolam nominauit perperã, ſic ſcribit Aſilus marinus, Oppiano Oeſtrum terreſtri Millepeda lõgè maior, vtrimq; octo pedes habet, in ambobus lateribus ſedecim. Octonis quoq; in tergore tabellis loricatur: quæ totidem vtrimq; pedibus reſpondent. Priorũ pedum vngues ad caput, poſteriorum autem verſus caudam reflectuntur: (Hoc in Rondeletij, pictura non ita apparet,) ex quo eum & antrorſum & retrorſum ingredi poſſe credibile eſt. Vnguibus piſces, quos apprehendit, ſtrictè continet, ſubitq; eorum ſquamas, nec inde vnquam abſcedit, donec eos eroſerit. Erythrinos, Dentales ac Sargos edit, vt in Corcyra Mullum à duobus Aſilis vtrimq; penè deſquamatum aliquando viderim, tametſi Mulli plerunq; Oeſtros abſumat. Oculos habet paruos, nigros, aliquantum eminentes: atq; in orbem, vt terreſtris Millepeda ſe contrahit. Prægnans plerunq; reperitur. Verſatur in Limoſis portubus & ſpurcitia refertis.

[b] *Lib. 32. ca. 7. & c. 8.*

Eſt & aliud animal marinum, cuius iconẽ ex corollario G. ad Rondeletium appoſui, quod ſi Pediculi marini ſpecies non eſt, quò referendũ ſit dubito. Rondeletiũ quidem Pediculum marinum verum exhibuiſſe, dubium mihi non eſt, nã & antè multos annos idẽ animal Pediculi marini accepi, cùm vulgari Italis nomine Pedocchio marino. Huius fortè H
generis & Ἔρπηλαι ſunt à recto ſingulari ἔρπηλη, ſi rectè legitur apud Athenæum Numenij verſus recitantem de piſcium eſcis:

Ἠδὲ καὶ ἔρπηλας δολιχήποδας, ὅππότε πέτραι
Ἀμμώδεις κλύζονται ἐπ' ἄκρῃ κύματος ἄγῃ
Ἔνθεν ὀρύξασθαι, δέμνασί τ' εἰς ἄγγος ἁλλᾶς.

Sũt & Herpelæ (Dalechãpius vertit Cicadæ) pedibus lõgis, cũ arenoſa

Saxa fluctuum aſpergine ſpumaſa, ad ſummum
Vſq; conſperguntur: inde petendæ
Trahendæq; ſunt, & in vas confeſtim iaciendæ.

Proximè autẽ dixerat Iulos in littore fodiendos. Ἔρπηλη dicitur, vel Ἔρπυλλα litoralis quidã & foſſilis Vermis fuerit, multis longisq; pedibus repens, ineſcandis piſcibus idoneus. Nõ eſt autẽ Scolopendra. Eã enim alibi priuatim nominat Numenius. Ariſto. genus Pediculi marinum,

A nũ, simplex vnũq; esse author est: quod vbiq; proueniat, sed maximè in foraminibus & cauernis. Adeo nihil non gignitur in mari, inquit Plinius, vt cauponarum æstiua etiam animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè cælat, existant, & circũglobata escæ sæpe extrahũtur: quæ causa somnũ piscium in mari noctibus infestare existimatur. Hæc ille, ex Arist. cuius hæc sunt verba: Pisces enim vel manu facilè caperentur, dum dormiunt, nisi Pediculis & Pulicibus appellatis solicitarentur. Nunc verò si somno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarũ bestiolarum occupati absumuntur. Gignuntur hęc in profundo maris tanta fęcunditate, vt etiã escam de pisce emollitam, si diu in vno manserit, totam corrodant atq; absumant: & quidẽ sępenumero piscator escam demissam glomeratis vndiq; his bestiolis perinde, vt pilã recipit, (attollit.) Vbi Aristoteles diro vitio infestari scribit, vt Pediculi sub branchijs innati multi interimant; quod nulli ex cæteris accidere ait: Rondeletius bestiolas quasuis infestas Pediculorũ nomine hoc loco intelligit. Sed infestãtur, & alij quoq; pisces Pediculis, sed non innatis. non igitur simpliciter Pediculi, sed Pediculi innati, peculiare chalcidi malũ est; quod & Plinius dicere videtur his verbis: Piscium quibusdã ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur. Meminit Pediculi marini etiã Ælianus; Sunt & in
B piscium genere (inquit) parasiti, vt Pedunculus (φθειρ) appellatus; qui ex ijs quæ delphinus ceperit, (superfluis nimirũ, & intercedentibus,) victitat. Itaq; ex eis præda, tanquã ex locupleti mensa refertus pinguescit. Eo nimirum delphinus tantopere delectatur, vt cum ipse libenter, quæ comprenderit, cõmunicet. Videtur autẽ huic pisci nomen è distenti corporis plenitudine factum: nã & in animalibus Pediculi nutrimento repleti distenduntur immodicè. Sed eiusce modi Pediculus piscium, non Insectorum generis est, idem nimirum cum eo quẽ ex Aristotele Rondeletius primo loco recensuit. Fallitur enim hic, Insectum esse arbitratus. Exprimit enim Aristoteles piscem esse vocari verò Pediculum.

DE OESTRO SIVE ASILO AQVATICO. Cap. V.

C DE hoc quoq; animalculo diligẽtissimè scripsit Rondeletius. Oestrũ, inquit, siue Asilum marinũ vocarunt veteres, neq; à voce, neq; è figura, sed à naturæ similitudine, quæ illi est cũ terrestri. Oestrus enim terrestris est Insecti genus horrisono strepitu, vulgus Tahon, Latini Asilum vocant teste Vergilio. Græcorũ authores οἶστρους appellant, ab eo quòd exagitent, nec patiantur examina conquiescere. Inde Oestro perciti dicuntur furore correpti. Et οἰστρᾶν & οἰστρηλατεῖν stimulari & concitari significat. Ab huiusmodi natura, bestiola in mari dicitur

οἶστρος, id est, Asilus; qui Thynnos & Xiphias ita diuexat & concitat, vt in naues aliquando exiliãt, atq; etiam nonnunquam in littus. Adeo nihil est, quod hoste careat. Qualis verò sit Asilus marinus, pauci nouerunt; quia exiguus est admodum, & rarò, vigente tantùm canicula, nec in multis piscibus, sed in thynnis & xiphijs, nonnunquam in delphinis, nec tamen omnibus conspicitur. Eum sic descripsit [a] Aristoteles. Asilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur, specie Scorpionis, Aranei magnitudine. Quæ breuis est, & non satis explicata Asili notio: ex qua Asilum nunquã penitus nosD sem, nisi sub thynni pinna, quæ ad branchiarum est scissurã, affixum conspexissem æstuante canicula. Ergo ex ipsa αὐτοψίᾳ sic fusiùs depingi potest. Pro ore tubulum siue fistulam habet, pro corporis ratione longam. Vtrimq; sitæ sunt veluti manus duæ, quæ ad os flectuntur. Sequitur aluus cũ incisuris, cui affixi sunt sex pedes: duo, qui in extremo aluo fiunt, crassiores sunt & lõgiores, qui sequuntur vtrimq; locati, paulò minores: reliqui duo qui magis in lateribus sunt, omniũ minimi. Ore siue fistula, Scorpionis terrestris caudę, pedibus, eiusdẽ brãchijs similis est: aluo & magnitudine, Araneo: Vt polypi acetabulis, ita hic ore adhæret parti molliusculę & pingui sub pinna ita tenaciter, vt auelli integer nõ possit. Sanguinẽ exugit Hirudinũ ritu, vsq; dũ præ plenitudine decidat, & moriatur. Cur in summo tãtùm çstu, & caniculæ tẽpore pisces dictos infestet, id in causa esse puto, quòd æstate tantũ nascatur, autũno pereat. Cur sub pinna hęreat, in causa est partis mollitudo, pinguitudo, & sanguinis copia. Reliquo corpore thynni cute quidẽ lęui integũtur, sed illi subsunt squamæ duriores. Ex gis iutelligendus est [b] Plinij loc°: Animal est paruũ, Scorpionis effigie, Aranei magnitudine. Hoc se & thyn

[a] *Li. 5. Hist. cap. 31.* Descriptio.

[b] *Li. 9. c. 15.*

no,&eî qui Gladius vocatur,crebrò delphini magnitudinẽ excedẽti,ſub pĩna affigit aculeo: tantoq; infeſtat dolore, vt in naues ſæpenumero exiliant. Dubiũ non eſt hæc de Oeſtro ſiue Aſilo marino dici. Sũpta ſunt ex maiori parte ex Ariſt. Thynni & Gladij exagitãtur Aſilo,canis exortu. Habent enim vtriq; per id tẽpus ſub pinna ceu Vermiculũ,quem Aſilum vocant, effigie Scorpionis,magnitudine Aranei. Infeſtat hoc tãto dolore,vt nõ minus interdum Gladius, quàm delphinus exiliat. Hic animaduertere licet,quã procul à veritate abſit author libri de Aquatillibus; (Belloniũ intelligit)qui Pediculũ marinũ pro Oeſtro exhibuit,cùm in eodem contextu Ariſtot. hunc ab illo ita diſtinxerit, vt imprudentis ſit hominis ſine ratione à vetere & probatiſſimo ſcriptore diſſenſiſſe,vel parũ oculatì,qui Ariſt. locum non viderit, qui eſt huiuſmodi. In mari gignuntur in piſcibus Pediculi,non ex ipſis piſcibus,ſed ex limo „ aſpectu ſimiles Aſellis multipedibus,niſi quòd caudam ampliuſculam habeant. Et mox: Aſi „ lus circa thynnorum pinnas oritur,ſpecie Scorpionis;& cætera quæ antè citauimus. Vides „ perſpicuè ab Ariſtotele Pediculum Aſello multipedi conferri,cui ille Aſilum comparat. Deinde cùm Ariſtoteles tam apertè Pediculum ab Aſilo diſcernat: ille ſine cauſa dubitat, an Ariſtoteles Aſilum à Pediculo,& Pulice diuerſum conſtituerit. Idem author,inquit de Ariſtotele,videtur Oeſtrum ſeu Aſilum diuerſum à Pediculo conſtituere. Nos verum Pediculũ marinum libro de cruſtatis expreſſimus. in ijs enim numerari debet,quòd cruſta tenui cõtegatur. Hæc itaq; omnia Rondeletius: Aſilus, inquit Gyllius,vexator piſcium Scorpij ſpeciẽ ſimilitudinemq; gerit. Is quem vidi,albus erat,& ad piſcem Pagrũ adhæreſcebat. Piſcatores affirmant maximos piſces conficere poſſe, Ligures vocant Pruſam. Ariſtoteles alibi etiam ſic habet: Aſilus aquaticus thunnũ æſtate infeſtat,& vt eo tempore deterior ſit,efficit. Et rurſus: Aſilus primades infeſtat iam adultiores,quo tempore larga eſt ipſarum captura. Itẽ alibi: Thunnus poſt arcturum melior eſt. iam enim eo tempore ab infeſtantis Aſili agitatione requieſcit,quæ facit,vt ſit in æſtate deterior,& largiùs capiatur. Et apud Athenæũ Thunnus dum fœtus adhuc paruos habet,vix capitur: cùm verò grandior fuerit,capitur propter Aſilũ.

Delphinos vt infeſtet.

Pruſa.

DE SCOLOPENDRA MARINA. Cap. VI.

SCOLOPENDRÆ marinæ duo ſunt genera: vna ex Inſectorum genere, altera cetacea eſt, de qua hîc agendum non eſt. Nunc de illa dicemus, quæ ex Inſectis eſt, terreſtri Scolopendræ ſimilis, de qua hæc Ariſtoteles prodit. Scolopendræ marinæ aſpectu terrenis ſimiles ſunt, magnitudine paulò inferiores, gignuntur in ſaxoſis locis, colore magis rubræ ſunt: pedum numero terreſtres ſuperant, ſed cruribus ſunt graciliori-bus: Serpentum more non in altis gurgitibus (ἐν τοῖς βαθέσι σφόδρα.) naſcuntur. Ron-

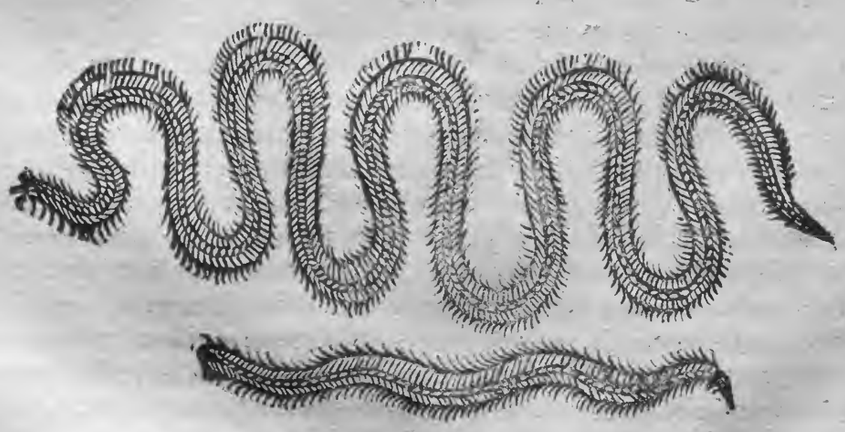

deletius

A

deletius duas Scolopendræ marinæ ſpecies proponere ſeſe ait, ſed tamen tres has depingit, quarum prior minor eſt, colore planè rubro (ea hîc priori loco depingitur,) dodrantali magnitudine, in ſaxoſis locis degit. A capite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, in flexus & volumina ſeſe contorquet, nunc longior, nunc breuior, nunc gracilior, nunc craſſior efficitur. Altera eſt ſuperiore multò longior, vtpotè quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, Descriptio.

B veluti ſuperior. Hanc quoque hic depinximus. Huius generis Scolopendras in ventriculo Lacertorum marinorum, & Acuum ſæpe reperi, & ſæpe ex ore extraxi: quod maximo eſt argumento huiuſmodi piſces ijs veſci ſine pernicie: Præterea eas non in littoribus, aut in littorum ſaxis, ſed in alto mari, vt Lacertos, & Acus, viuere. Paucula hæc de Scolopendris habet Rondeletius; Addidi ego aliam iconem Scolopendræ alterius, quæ colore prædita erat miniaceo. plura verò G. in corollario, quæ omnia, ne quid in hoc opere deſideretur, quòd ad Inſectorum hiſtoriam pertinet, nobis minimè prætereunda ſunt; licet diuerſo ordine conſcripta: Scolopendræ terreſtribus ſimiles, quas Centipedas vocant, Plinius: vnde apparet terreſtres tantùm Scolopendras Latinè Centipedas appellatas, quod nomen etiam hodie vulgus Italorum ſeruat: de marinis quidem cùm loquitur Plinius, ſemper Scolopendras appellare ſolet: ſed etiam terreſtre Inſectum, quod aliter Aſellus dicitur, Centipedam, Millepedamué aliqui vocant. Apud Plinium alia lectio habet Centipedes, tanquam à recto Centipes: meliores verò codices, Centipedas, à recto, Centipeda. Cæterùm cùm Ariſtoteles ſcribat marinas ſimiles eſſe terreſtribus, τὸ δὲ μέγεθος μικρῷ ἐλάττους, hoc eſt, magnitudine autem paulò minores, quærendum eſt quænam ſit terreſtrium magnitudo. Braſauolus Scolopendræ Scolopẽdræ quæ Centipedę dictę.

C olim picturam ad me miſit, duos pollices longam: apud nos ſpecies duæ reperiũtur, quarum maior vix duos digitos æquat, altera vnum: At Rondeletij minor Scolopendra ad palmum accedit, maior ad cubitum. (Addidi & ego Scolopendræ alterius magnę, ac latę ad cubitum penè accedentis iconem, quæ colore eſt tota amethęſtino.) Scolopendræ marinæ terreſtribus magnitudine æquales ſunt, aut paulò minores, Vvottonus, qui ſuſpectum ſibi hunc Ariſtotelis locum eſſe ait. Albertus tamen, Auicennæ interpretem ſecutus, ſimiliter legit minores, cuius verba hæc ſunt: [a] Serpentes, & piſces verè dicti, non habent pedes. In mari tamen [a] *Lib. 1. de Anim. trac. 1. c. vlt.*

eſt animal, quod quadraginta quatuor vocatur, propterea quod tot pedes habere videtur: & ſimile huic animali eſt aliud, quòd moratur in terrâ, & eodem nomine vocatur: ſed quod eſt in mari, eſt minus quàm agreſte (quàm terreſtre) & reliqua, vt Ariſtoteles. Scolopendra marina, quam vidi, ad digiti longitudinem, & craſſitudinem accedebat, Græci Scolipetras corruptè nominant, Gillius. qui cùm marimum tantùm faciat, paulò antè tamen ſcripſerat eam terreſtri minorem eſſe. Marcellus Virgilius Dioſcoridis interpres, marinas terreſtribus longiores facit. Quales terrenæ, inquit, Scolopendrę ſunt, tales & marinę, longiores, tereti corpo

D re, & infinitis penè pedibus ingredientes. Hæc de magnitudine: Eſt autem quod circa formam quoque addubitem. Marinæ Ariſtoteli ſpecie formaque conſimiles ſunt terreſtribus, παραπλήσιαι τῷ εἴδει. Ego in terreſtribus capitis caudæq; formam longè aliã video: quàm in marinis Rondeletij, quarum caput & cauda nihil ab ijſdem in Lumbricis partibus differunt. Marinæ Rondeletij, Lumbricorum modo ſe contrahunt explicantq;, quod etiam terreſtres facere audio, vt modò longiores, modò breuiores appareant: ſed ipſe nondum ſatis obſeruaui. Hæc equidem notanda cenſui, non ad conuellendam Rondeletij opinionem: ſed vt inquiratur, ſitne alia Scolopendræ marinæ ſpecies, quæ cum Ariſtotelis deſcriptione meliùs congruat. Hoc addendum, ſi marina minor ſit terreſtri, quomodo glutiet hamum vtcũq; exiguum? quorum vtrunq; de marinis Ariſtoteles ſcribit: quodq; contactu vrant, quòd an ſuę etiam faciant, non omittere debuerat Rondeletius: qui prętera putat Scolopẽdras, non in littoribus, aut littorum ſaxis, ſed in alto mari degere: Ariſtoteles [b] verò, περὶ τὰς πετρώδεις τόπους, καὶ ἐ σφόδρα βαθεῖς, hoc eſt locis petroſis, & non admodum profundis: in petris quidem commodius reperent, ac in ijſdem delitęſcerent. Idem Ariſtoteles [c] interprete Gaza: Forma.

Quibus in locis in mari degant.

[b] *lib. 2. Hiſt. c. 14.*

[c] *lib. 9. Hiſt. c. 37.*

Gaza: Piſces, inquit, qui vulpes nuncupantur, cùm ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, vt Centipeda. Longius namq; ſeſe offerentes, lineam abrodunt. Capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prælto, & fluctuoſo. Græca ſic habent. Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ὁρμαζόμεναι ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται, ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα. ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τῷ ὁρμιᾷ, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. ἁλίσκονται δὲ περὶ ἐνίας τόπες πολλοῖς ἀγκίστροις, ἐν ῥώδεσι καὶ βαθέσι τόποις. Vbi hæc verba; capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad vulpeſne an Scolopendras referenda ſint, dubitari poteſt: Si ad Scolopendras referas, obſtare videtur, quòd in Græco contextu, ἡ σκολόπενδρα, numero ſingulari ſcribitur: quanquam eiuſmodi enallagæ Ariſtoteli non raræ ſunt. Secundo quidem libro hiſtoriæ cap. 14. vt paulò antè recitaui, in talibus locis Scolopendras capi dixit. neque pugnat, quòd illic in non valdè profundis, hîc in profundis capi legimus, vt mediocrem profunditatem intelligamus. hîc etiam pro ῥώδεσι, legerim πετρώδεσι. nam ῥώδεσι vox nullam ſignificationem habet. Gazam, qui vertit fluctuoſis, apparet legiſſe ῥοώδεσι. Sed alibi nuſquam hoc ſenſu apud Ariſtotelem reperiri puto: & nimirum profundiora loca minus ſunt fluctuoſa. In Arriani tamen Periplo legimus θάλασσαι δ' ἦσαν ἔχουσαι καὶ ῥώδεις ἰλίγγους. quamobrem nihil definio. Video Niphum Sueſſanum de vulpibus hæc verba accipere, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici: ego de Scolopendris potiùs, tùm propter antedictam cauſam: tùm quia vulpes, ſeu vulpeculæ piſces, Oppiano teſte, non in talibus locis, ſed in cœno profundo dégant, πηλοῖς ἐν βαθέσι; ſicuti & cæteri galei, præter canem carchariam pelagium. Plinius [d] partem loci à nobis recitati conuertit, partem verò illam, de qua controuerſia eſt, non attigit. Cæterùm hæc verba, Ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τῷ ὁρμιᾷ, &c. ad vulpes retulerim, quæ lineam præmordeãt: nam Scolopendræ alio ingenio ſe liberant, ſeipſas inuertendo: licet Pierius Valerianus ea quoque ad Scolopendras referat. Quæ autem de vulpibus dicuntur, ceu per parentheſim accipienda fuerint. Oppiano Scolopendra & polypi ἅλος ναίουσιν ἐναύλους: hoc eſt, in cauernis maris habitant. Accipitur enim ἔναυλος pro latebra, & loco cauo: tales autem circa petras ſunt. Sophocli ἔναυλος, & θυραῖος opponuntur: hic foris eſt, ille in domo. Videtur & amphibijs eam adnumerare Oppianus. Locus integer ſic eſt:

Ἄλλοι δ' ἑρπυζῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους,
Πελύποδες σκολιοὶ, καὶ σκορδύλος, ἠδ' ἁλιεῦσιν
Ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὀσμύλος: οἱδὲ καὶ αὐτοὶ,
Ἀμφίβιοι.

Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi Scolopendras marinas ſputo tradit teſte Plinio. Idem Aelianus prodidit 4. 22. & 7. 26. vtrobiq; id à Gillio etiam rectè translatum eſt, at libri 7. c. 35. hæc eius verba, Scolopendram terreſtrem ſaliua diſrumpi ferunt, in noſtris codicibus Græcis non extant. Appetunt marinæ etiam nidorulenta, vt terreſtres, quòd ſcribit Ariſtoteles; item vbi hamum deuorârit, euomit foris ſua interiora, donec hamum eijciat, tum recipit intrò, ac valet eadem, qua antè ſalubritate. Quod & Plinius repetit, & meminit Plutarchus in libello de his, qui ſerò puniuntur à Deo. Ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. id eſt: quemadmodum marinæ Scolopendræ abſorpto hamo ſeipſas inuertunt: nihil autem intereſt, interanea eas vomere dicas, an ſeipſas inuertere. Quomodo verò Scolopendræ hamo captæ, ſeipſas liberent, proximè dictum eſt. Eſca ad anguillas à Tarentino deſcripta, recipit Scolopẽdræ marinæ drachmas octo, caridum fluuiatilium tantundem, ſeſami drachmam, ſimul autem exceptis vtendũ. Piſcatoribus infeſtiſſimam eſſe Gillius [e] ex Oppiano, vt videtur, ait, poſtea enim quàm hamum contigerit, nullus piſcis ad hamatam eſcam accedit, quòd huius tetro odore procul pellatur. Oppiani verſus ſic legimus Græcè:

Ἐχθρὴ καὶ σκολόπενδρα πανέξοχον ἀσπαλιεῦσιν
Ἐμπελάσαι. εἰ γάρ ποτ' ἐπιψαύσειέ ἑλύτρου,
Ὅσα κε τις νεπόδων κείνῃ πέλας ἀγκρίσοιο
Ἐλθοι. πῶν γὰρ οἱ ἐπαχθὲς μίσγεται ἰόν.

pro ἐπαχθὲς, legerim ἀπιχθὲς. Eſt & alibi Oppiano ἁλιεῦσιν ἐχθομένη σκολόπενδρα. pro ἑλύτρου, ἑδέτρου. nam tertio quoque libro ἑδέτρον vocat eſcam hamo inſertam, de melanuris capiendis canens. Brodæus nihil mutans interpretatur: Si quando pellem Scolopendræ hamus attingat. vter meliùs, iudicent eruditi. Nos interea de veneno eius dicemus. Oppianus, & partim Aelianus Scolopendram marinam ſimilem eſſe ſcribunt terreſtri, quo ad corporis ſpeciem, ſed tactu nocentiorem. Venenatum enim eius morſum vrere, & rubicundum in cute colorẽ excitare, ſicut papulam vrtica herba inurit. Et ante eos Ariſtoteles, mordet, inquit, non

[d] li. 9. c. 49.

[e] Lib. 2. Halieut.

Scolopẽdræ marinæ, & terreſtris venenum.

A non ore, sed tactu totius corporis, similiter vt quæ vrticæ vocantur. Symptomata, quæ inducit, eadem ferè, qualia ab ictu terrestris Scolopendræ inferri diximus, quod ex Paulo Aegineta liquet, qui repetitis ijsdem quæ nos in terrestri Scolopendra recitauimus, addit: Priuatim verò à marina Scolopendra morsis, aquosus, & pellucidus humor interdum accidit; vt à terrestri, rubicundus. Curatio quoque morsus eadem, quare lectorem eò ablegamus. Ipsa verò suos in medicina vsus habet. Etenim in oleo decocta si illinatur, Dioscoride scribente, auellit capillos; sed contactu pruritus facit. Pharmaca quæ pilos disperdant, componuntur cum ex alijs rebus, (inquit Galenus ex comptorijs libris Critonis) tum ex marinis Scolopendris, vrticaque marina, & Stellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis. Plinius quoque Scolopendræ marinæ cinerem cum oleo psilotrum esse tradidit, item cum melle illitas strumas curare. Hieroglyphicum hominis, qui animum suum à vitijs affectibusue cruciabus depurget, quęque se lædant eximat & expellat, per Scolopendram (marinam) teste Pierio effigiabant Aegyptij. Ea enim vbi hamo deprehensa fuerit, interiora euomit, donec hamum eijciat. Ex ea remedia.

B

DE VERMIBVS IN TVBVLIS DELITESCENTIBVS. Cap. VII.

NASCVNTVR, teste Rondeletio, in saxis marinis, & super concharum vetustarum testas, tubuli vel siphunculi testacei, rotundi, asperi, candidi inus lęuissimi, quorum alij recti sunt, alij cõtorti, & replicati. In his procreantur, & viuunt Vermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquę gratia. Hi colore, substantia, Scolopendræ rubrę similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folij mirtei modo in acutum definit. Priore parte vtrinque pedes habent, veluti Scolopendrę, vnde fistula prominet in extremo obtusa tubę modo, & perforata qualem in
C Asilo marino depinxit Rondeletius: ea aquam trahit. Horum Vermiculorum testa pharmacopœi nostri, inquit Rondeletius, vtuntur, in compositione vnguenti citrini, pro dentali. Huic similem testam etiam dentale vocant, quo in eodem vnguento vtuntur. icon pòst dabitur. Vsus.

DE APODIBVS, ET PRIMVM DE VERME INDICO. Cap. VIII.

D ETIAM si certò mihi persuadeam Vermem hunc Indicum, de quo subinde nobis sermo est futurus, ex Insectis non esse, attamen cùm eum nũquam viderim, nec alios vidisse sciam, qui vel piscium, vel cęterorum, vel etiam mõstrorum genus referre potuissent, itaq; quæ apud alios de eo scripta inueni, hûc inferam. Scio interim ætatis nostrę Latinos scriptores mustelas, siue Lampetras vulgò dictas Lumbricos fluuiatiles nominare, (Lampetrę nomen à Lumbrico detortum suspicantes.) quod sanè mihi non placet, & eandem opinionem à Rondeletio reprehensam inuenies in mustela fluuiatili Ausonij, vbi Castellani etiam episcopi Matiscon. sententiam explicat, qui Vermem aquatilẽ, qualem in Gange Plinius describit, Lampetrã esse putauit. Plinij verba hęc sunt: In Gange Statius Sebosus haud modico miraculo affert Vermes binis branchijs, 60. cubitorum, cęruleos, qui nomen à facie traxerunt: his tantas esse vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Quo loco Franciscus Massarius: Longitudo illa, inquit, sexaginta cubitorum, non ad branchias, sed ad Vermes referenda est. Nam branchias sexaginta cubitorum longitudine constare prętẽ veritatẽ, & dictu incredibile esset, cùm neq; longas, neq; breues branchias ab aliquo dictas reperias. Verùm & simplices, & binas quaternasue branchias

Lampetræ Lumbrici fluuiatiles dicti.

Vermis cæruleus in Gange.

chias piſcibus Ariſtoteles contribuit: quod item Plinius meminit hoc libro. Solinus verò in E
Polyhiſtore, nõ branchijs, ſed brachijs, nec ſexaginta cubitorum, ſed ſenûm cubitorum ſcribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia, non ad Vermes referens, hoc modo: Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges, quem Statius Seboſus inter præcipua miracula ait Vermibus abundare cæruleis nomine, & colore. Si bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus ſenûm, adeo robuſtis viribus, vt elephantes ad potum ventitantes, mordicus comprehenſos ipſorum manu rapiant in profundum. Neſcio an à Statio Seboſo, an potiùs à Plinio hæc Solinus excerpſerit: Sed ſi à Plinio, illud ſanè non omiſerim, quo minus dixerim eum ipſum verba Plinij perperam interpretatum fuiſſe, ac Vermes nomine meliùs & veriùs, quàm cęruleos nomine prodidiſſe: cùm Plinius à facie, hoc eſt, forma corporis, nõ colore Vermes huiuſmodi nomen attraxiſſe ſcribat, licet ſint colore cærulei. nam Vermibus corpore ſimiles ſunt: quos cùm talẽ figuram habeant, veriſimilius eſt brachijs carere, quàm eadem poſſidere: nam ſi brachia obtinerent, non Vermes, ſed monſtra appellaſſet, vt neq; credendum ſit, huiuſmodi animalia brachijs prædita eſſe. Ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodiderit, cùm & anguillas ad tricenos pedes longas, inter non minora miracula in Gange reperiri, Solinus ipſe tradiderit, qui- F
bus neq; brachia, neq; crura tribuerit. Non igitur ob hanc cauſam, ſed ob longitudinem eorum, ac fortitudinem admirandam, quòd elephantes in profundum per proboſcidem abſtrahant, hæc inter miracula commeminerint, vt Plinij lectionem magis quàm Solini probandam exiſtimauerim. Qui error (ſi error eſt) hinc proficiſci potuit, vt reor, quòd Solinus longitudinem illam ad branchias, non ad Vermes referens, in Plinio branchijs ſexaginta cubitorum longitudinis, nõ modò mendosè legi, verùm & ridiculum eſſe putauerit: quippè cùm brachia quoq; hæc cubitorum ſexaginta longitudinis eſſe, incredibile admodum exiſtimaret, longitudinis cubitorum non minus ſenum ſtatuit deſcribendum. Hucuſq; Maſſarius. Idẽ
Vermis Indi fluuij. fortè eſt Indicus ille Vermis, de quo Aelianus ex Cteſiæ libris, ſic ſcribit. Indus fluuius beſtiarum ferarum expers eſt, ſolum in eo naſci Vermem aiunt, ſpeciemq; eorum, qui ex ligno (qui in ficubus) gignuntur & aluntur, gerere: ad ſeptem cubitorum longitudinem, & eò ampliùs procedere: eius craſſitudinem decem annos natus puer, manibus vix complecti queat. Ijs in ſuperiori oris ſede vnus dens ineſt, in inferiori alter, ambo quadranguli cubiti ferè longitudinem habent: tam validi, vt quodcunq; animal, ſiue cicur, ſiue ferum, ijs comprehenderint, facillimè conterant, (συντρίβεσιν, Aelianus; κατιθῖσι, Cteſias.) Interdiu ima in ſede fluG
minis verſatur, cœno gaudens, & latitans: noctu verò ad terram procedit, & in quodcunque inciderit, vel equum, vel bouem, vel aſinum conficit, atque in ſuas ſedes trahit, & in flumen abſtruſus, membra omnia, excepto ventre, exedit. de die etiam ſi fame premitur, & ſiue camelus, ſiue bos in ripa bibit, violentiſſimo impetu ſumma labra mordicus comprehendit, & robuſto tractu in aquam abreptum edit. Eius pellis duorum digitorum craſſitudine eſt, eiuſmodi autem machinatione capitur: Hamum robuſtum ad ferream catenam alligant, adiuncto etiam fune ex albo latoq; lino. Lanis autem & hamum, & funem inuoluunt, ne à Verme præmordeatur. Tum agnum, aut hœdum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluuium demittunt. Triginta viri ſinguli cum iaculo loro inſerto, & enſe accincti, & è corno ſudibus inſtructi bene robuſtis, ſi percutere ſit neceſſe, adſunt, deinde hamo captum trahunt, & abſtractum interficiunt. Triginta dies appenſum ad Solem ſinunt: atq; ex eo in fictilia vaſa craſſum oleum ſtillat: ſinguli Vermes quinq; olei ſextarios (cotylas decem Atticas) reddũt, quòd quidem ipſum Regi Indorum apportant; vaſis obſignatis: neq; enim alij cuiquam vel guttam illius poſſidere licet. Corpus reliquum inutile: huius ea eſt vis olei, vt ſine vllo igne H
eius infuſa hemina, quemcunq; lignorum aceruum comburat. Ac ſi vel hominem velis, vel aliud animal exuere, primùm vt hoc infuderis, funditus ſtatim deflagrauerit. Eodem ipſo Perſarum regem aiunt capere hoſtium vrbes: neq; arietes, teſtudines, aliaque bellica tormenta ad eas capiendas opus eſſe: nam cùm fictilia vaſa vnius heminæ capacia, eo impleta & obſtructa in portas iaculatur, vaſa quidem ad portas alliſa rũpuntur: at oleum delapſum ignem circumfundit, vt reſtingui non poſſit: & flamma inſaturabilis comburit homines pugnantes
lib. 5. Hiſt. anim. c. 3. pariter cum armis. Reſtinguitur autem multa inutili congerie, qualis per terrã & vicos congeritur, (πολλῷ φορυτῷ καταχυθέντι, Aelianus. Οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ καὶ παχεῖ: id eſt: non extinguitur niſi luto copioſo, & craſſo, Cteſias.) in eum iniecta. Hæc [a] Aelianus,
Vermẽ Gangis Plinij eundẽ eſſe, cũ Verme Indo Cteſiæ. authorem citans Cteſiam. & eadem leguntur in Eglogis Indicorum Cteſiæ nuper publicatis, ſed multò breuiùs. Videri autem poteſt, vt dixi, idem hic Indi fluminis Vermis, cum illo quem Plinius in Gange fluuio deſcribit. Primùm enim vterq; Indicus eſt; & cõuenit forma, à qua vterq; Vermis (σκώληξ) appellatur: deinde Gangeticus elephantos ad potum venientes ap-

A tes apprehensos promuscide in fluuium abstrahit: Indicus, camelum vel bouem in ripa bibentem, summa labra mordicus apprehendens, in aquam abripit. Sed magnitudo Indici, cubiti circiter septem sunt: Gangetici sexaginta: huic branchiæ binæ, vel brachia bina: illi dentes bini tribuuntur, obijciat aliquis. respõdeo, locum Plinij mihi corruptum videri, primùm circa numerum, nimia enim ad Vermem hæc magnitudo est: & Solinus, (qui sua ex Plinio transcribit) non sexaginta, sed sex (senũm) cubitorum esse memorat; quod conuenit etiam Indico septem cubitos plus minus longo: qui si sexaginta cubitorum esset, olei verò sextarios tantùm quinos redderet, nimis hoc parum ad tantam molem esset: deinde neq; brachia neque branchiæ conueniunt Vermi: & ea quoque ratione, quòd noctu in terram exeat. Solus enim aquatilium cordylus, authore Aristotele, cùm branchias habeat, cibi tamen gratia in terram exit, & quadrupes idem est, vt ad ambulandum idoneus. Et si branchias ei demus, piscis, non Vermis erit, & binæ solùm tanto animali refrigerando (qui vsus branchiarũ est) non sufficient, cum pleriſq; piscibus etiam minimis, plures insint: qui tamen frigidioris sint temperamenti, quàm probabile sit Vermem hunc esse, cuius adipi ignea non simpliciter ignis, sed fulminea quædam vis est, incendio eius similiter, ferè inextinguibili. Brachia verò propriè dicta nullum animal habet, quod non ossa, quæ omnia Vermibus negantur, possunt tamen per metaphoram, aut catachresin brachia appellari binæ illæ veluti forcipes ab ore Vermium (præsertim Cossorum, quibus Indicus Vermis cõparatur, & Cantharorum,) vtrinq; enascentes: nam & mutuo occursu inflexa brachia referunt, & ijs tanquam brachijs, & forcipibus quælibet apprehendunt, & accedente magnitudine, sicut in Indicis cubitali ferè, (quæ proportio ad longitudinem totius Vermis moderata est) brachia non ineptè vocari possunt, propter figuram, magnitudinem, vsum. Eadem dentes si quis appellet, quoniam ab ore prominent, & figura ferè denticulata est, & ijs, sicut reliqua animalia dentibus, aliquid corripiunt, reprehendi non poterit. Sed bina hæc brachia, seu dentes bini, in Vermibus Cantharisque nostris à lateribus oris procedunt, inde in circulum inflexa, mucronibus concurrunt: in Indicis autem Vermibus non idem situs est, cùm dens alter superior, alter inferior sit, vt solo duntaxat situ differre videantur. Has equidem partes ego forcipes, aut chelas potiùs vocarim, sicuti in brachijs cancrorum, à simili motu, & apprehensione quàm dẽtes, vel cornua. nam Cerastes Vermis ab his partibus, seu cornibus appellatus mihi videtur à vulgo Græcorum olim: de quo Theophrastus: Cerastam [b] Vermem, inquit, & in olea creari, & in fico parere asseuerant. Habet ficus, & suos Vermiculos, & illos quoque enutrit, quos alienos receperit: omnes tamen in Cerastem figurantur, & sonum edunt paruuli stridoris. Videtur autem Ctesias magnum illum Indicum Vermem comparans Vermi in fico nascenti, de hoc Ceraste sentire. Meminit eiusdem Philostratus: [c] In Hyphaside, inquit, Indiæ flumine bellua gignitur albo Vermi similis (σκώληκι λευκῷ ὅμοιον θηρίον) ex qua capta oleum fit ad vsum ignis accommodatum, quod nisi vitro contineri possit. Capitur autem regi tantummodo eiuscemodi bellua, qua ille diruendorum mœnium causa vtitur. nam vbi muros huiusmodi pinguedo tetigerit, ignis accẽditur inextinguibilis, omnium maximè quæ pro excitandis incendijs ab hominibus inuenta sunt: Sic ille, Alemano Rhinuccino interprete. Sed vltima verba Græcè sic sonant: πῦρ ἐκκαλεῖται κρεῖττον σβεστηρίων ὅσα ἀνθρώποις πρὸς τὰ πυρφόρα εὑρηται. hoc est; ignis excitatur, validior quàm qui vllis hactenus ad restinguenda incendia inuentis instrumentis extingui possit: vt πυρφόρα sint vasa, vel instrumenta ad inferendum incendium comparata, σβεστήρια verò ad extinguendum: hæc extinctoria, illa incendiaria dixeris: Σβεστήρια κωλύματα, machinamenta ad restinguendum ignem, quidam interpretantur. Hoc animaduertendum, non idcirco diuersum genere statuendum hunc Vermem esse, quod à Philostrato Vermi albo comparetur: à Plinio color cæruleus ei tribuatur: sed potiùs in solo colore discrimen ponendum, sicuti & alia pleraque animalia coloribus diuersis reperiuntur: vel generis eiusdem proximi species diuersas, vtpotè in fluuijs etiam diuersis genitas, existimandum. Cęterùm verum ne sit istiusmodi Vermes inueniri, ego fidem penes autores eos esse volo. Scaliger [d] speciosum mendacium esse iudicauit. Inuenio tamen apud Olaum magnum, esse in littoribus Noruagicis [e] Vermem glauci coloris, longitudine quadraginta cubitorum, & amplius (adeo vt septem cubitorum in Indico flumine dari non abhorreat à vero, sed Scaliger olei eius naturam talem esse, qualem nos diximus, inficiatur.) cùm vix spissitudinem infantis brachij habeat, lineæ modo, ita vt eius progressus difficulter percipi queat: per mare, inquit, se transmittit, nemini noxius nisi humanis manibus pressus: vnde contactu tenerrimæ cutis eis tangentes digiti intumescunt. Vexatus, & detentus à cancris, tortuosum cursum euadendi gratia attentat; sed frustra. Cancer enim brachijs suis quasi denticulatis forcipibus, tum etiam pedibus, ita eum stringit, vt non secus, ac nauis anchora

[b] *Lib. 5. de caus. plant. c. 14.*

[c] *Lib. 3. de vita Apoll.*

[d] *Exerc. 133.*

[e] *li. 21. c. 24.* Vermis alius 40. cubitorum.

chora demiſſa, firmetur. Hunc Vermem ſæpius vidi, ab eius tactu nautarum informatio- E
ne abſtinens.

DE VERME MARTII MENSIS. Cap. IX.

APVD nos in aquis variæ quoque Vermium ſpecies ſunt, tum marinis, tum dulcibus. Cardanus [a] quaſi inteſtinis ſimiles eſſe dicit, & ſola arena veſci, item eodem, quo illi modo, dolores ſedare, ac deniq; alijs animalibus in cibum cedere. Sed vt ab alijs in cibum ſumi facilè credo, ita contrà non omnes inteſtinis ſimiles ſunt, vt mox patebit. Dulcium aquarum aliæ fluunt, aliæ ſtant, ſtagnantes dictæ, in vtriſq; eiuſmodi Vermes dantur, item in aqua pluuiatili, ciſternis, & vaſis, at non omnes æquè magni, nec fortè eiuſdem figuræ.

[a] *Lib. 7. de variet. rer. c. 37.*

Mira videtur Martij ratio menſis in Germania, quod fœtum tantum in fœtentibus putiſq; aquis gignat, & aliquando etiam fatis limpidis: quem Germanorum vulgus ſuo quãdoq; damno cognouit: quia ſi nudis pedibus aquam illam ingrediantur, vbi genus hoc animalculi in ſummo aquæ detinetur, circulum ſibi fieri narrant in cruribus ad eum vſque locum, quo aqua peruenerat, eumq; circulum ita punctum, vt ſanguis confluat, & phlegmonem aliquam, aut ſcabiem crura præ ſe ferant: verùm hoc nõ ſine noxa. Hæc animalcula quoniam tantùm Martio, non autem alio quolibet menſe generantur, appoſito nomine Germanis Mertz, id eſt, fœtus Martius dicitur. F

Mertz!

DE SETA VEL VITVLO AQVATICO. Cap. X.

Seta vnde dicta.

Vitulus aquaticus.

RECENTIORES (antiquis enim incognitum fuiſſe videtur) Inſectum, quale hîc depingimus, aptè admodum Setam nominârunt, ſiue à ſimplici, & tenuiſſima corporis figura, ſiue quod è Seta equina in aquis putrefacta naſci exiſtimetur. Germanis neſcio qua ratione appellatur, ein Vvaſſerkalb, id eſt Vitulus aquaticus, niſi quòd à vitulis per ætatem incautioribus nonnunquam in aqua bibatur, magno etiam vitæ periculo. Seta eſt Vermis, inquit author de natura rerum, vt quidam dicunt, ſerpens à re nomen habens. Eſt enim tenuiſſimus inſtar Setæ, (vt Seta vel pilus, de iuba caudaué equi putetur, Albertus) ferè cubitalis longitudine durus, & albus: nihil differens vtraq; extremitate, quippè cui caput non eſt, ſed ſerpit in vtramq; partem, (inde Amphisbænam aquaticam fortè dixeris:) In aquis corruptis, (in aquis ſtagnantibus non multum corruptis, Albertus.) nec tamen fœtidis naſcitur. durus eſt adeo, vt vix pede contueri poſſit. Albertus quoq; nullum ei caput videri ait, & ad vtramq; partem natare: fortè autem de pilis naſci equorum, quoniam hi in aqua ſtante poſiti, vitam & ſpiritum accipiunt, & mouentur, ſicut multoties ſeſe expertum eſſe ait: Huius Vermis è pilo equino in paludes, vel ſtagna coniecto naſcentis, (vt vulgò creditur) caput, & caudam prius creſcere aiunt. Inſectorumne generis ſit dubitari poteſt, quoniam pellis vna cõtinua ei eſt, nec ita vt Lumbrici mouetur. Eadem per totum craſſitudine eſt, dodrante longior, albicans. Ego & nigricantem vidi & depinxi, & albicante paulò craſſiorem. Eſt qui in fonte bono, & frigido olim repererit, & aliàs, quod mirum eſt, in horto ſuper folio quodam. Hic longus erat quinq; aut ſex digitos, craſſitudine Setæ; dorſo fuſco, ventre albicante. Cauda vndiquaq; albebat. Intricare ſe ſolet inſtar Gordij nodi, vt duobus aut tribus in locis nodi huiuſmodi elegantiſſimè ducti, in eius corpore appareant. Huius veneni tanta vis eſt, ſi authori de rerum natura credimus, vt ab homine potu hauſtus, elanguere & tabeſcere faciat, donec cum diro cruciatu vitam exuat. Idem affirmat Albertus, ſed aliter tactum, non nocere. Author hiſtoriæ aquatilium Heluetius etiam vitulis aquaticis potis quoſdam mortuos accepit. Vir quidam, inquit, hoc Verme epoto mox malè habuit circa præcordia, tum mulier quædam centaurij minoris in vino decoctum ei propinauit. Vomuit ille, ac ſimul Vermem reiecit. Si cui vitulus aquaticus in ventre naſcitur, perungendus eſt ventre ac ventriculo, liquefactis pariter, butyro, cera & oleo. Vitulus aquaticus, inquit Bertrutius in methodo de di- G H

A de dignoſcendis morbis, Vermis paruus eſt, veluti duos cubitos longus ſubalbo colore, habitans in paludibus, & aquis corruptis; quem qui videt, putat eſſe caudæ equinę pilum: huic namq; ſimilis eſt: potus hic bufonis mala comparat. Quidam rationem curandi eandem profuturam putat, quę aduerſus Tineas aquaticas à nobis pręſcripta eſt. Vituli, pręſertim per ætatem incautiores, hos Vermes aliquando deglutiunt, autumno maximè cum herbis: in potu verò rariùs. Sunt qui ex Bruchis oriri eos exiſtiment, quòd mihi veriſimile non fit: alij ex herbis in aquarum alueis, vnde pecus potat, dependentibus. Deglutiti illi circa guttur & arteriam hęrent: vnde Vituli paulatim contabeſcunt: ſuccurri autẽ aiunt quidam vino per nares cornu infuſo, in quo decocta ſint allia: Alij remedium contra hoc malum exploratũ eſſe negant. Ololygon Theoni animal eſt paluſtre, ſimplex, gracile. Et paulò antè: Ololygon, inquit, auis eſt ſolitudine gaudens: vel ἤμερλον (vox videtur corrupta,) ζῶον, paluſtre, frigiditate gaudens, oblongum, indiſtinctum, (ἀδιάρθρωτον) terrę Inteſtino ſimile, ſed multò gracilius: (quęrendum an idem qui Vitulus aquaticus dicitur.) ignoratum Ariſtoteli, qui Ololygóna vocat tantùm maris ranę vocem, allicientis ad coitum fœminam. Ololygon quid.

B

DE HIRVDINE. Cap. XI.

HIRVDINEM cùm ſimpliciter nominant authores, eam intelligunt, quæ in aquis dulcibus reperitur: quę & Inſectorum generis eſt, & Vermis quidam; quia tamen in aquis viuit, aquatilium Inſectorum hiſtorię accedit.

SYNONYMA.

עלוקה, Aluka, Dauid Kimhi ex magiſtrorum ſententia multis verbis deſcribit Hirudinem, vel Sanguiſugam, quanquam R. Saadias priuationem intellexit tantum Prouerb. 30. R. Leui Ben Gerſon & interpres Cabuenaki Sanguiſugã intelligunt: Septuaginta interpretes βδέλλα: Hieronymus Sanguiſuga. Chaldęus vocẽ Hebręam retinet. Quidam crocodilum etiam cõuertunt: ego Hirudinem potiùs dixerim: quoniam Arabicę voces huic finitimę ſunt, quas C apud Syluaticum legimus pro Sanguiſuga, nempe Aleka, Alelika, & Aletha; itẽ Alag apud veterem gloſſographum Auicenna. Aluka:

אנקה, Anaka alij aliter interpretantur, eritium, viuerram (vel fibrum potiùs,) mygalem, Hirudinem. Græcè βδέλλα ſcribitur per alpha, dictione trochaica, vt & reliqua quę λ duplex habent, σκίλλα, κόλλα, &c. vt docet Herodianus, & alij Grammatici. Deriuatur autem à verbo βδάλλειν, mutato α in ε, vt Etymologus vult, quod ἑλκύζειν, id eſt, exſugere ſignificat; quod & Nicander inſinuat hoc verſu: Anaka.

Αἶθρά προσφύονται ἀμελγόμεναι χροὸς αἷμα.

At Scholiaſtes Theocriti à βδέλλω eſſe dicit, ſignificans ἀμέλγω, & ἑλκύζω: vnde βδέλλα dicta ſit ἡ ἑλκυζῶσα καὶ πίνουσα τὸ αἷμα: Atticè autem βδάλλω pro βδέλλω dici. Idem tamen Scholiaſtes alibi τῷ βδάλλω duntaxat mentionem facit. βδέλλα eſt etiam Bdellium Heſychio teſte: ſic & apud Arrianum, Dioſcoridem, Galenum. Sed βδέλλιον diminutiuum apud Etymologum eſt Hirudo. Βδίτυξ, (prima videtur circumflectenda, vt in κῆρυξ,) Heſychio, & Varino βδέλλα eſt, id eſt, Hirudo. Apud eoſdem βλέχυγες, βλέτυες, θιμβλῆς, & δρίλακες, ſecundum Elienſes pro Hirudinibus exponuntur. Scoppa Italus Hirudinem interpre- D tatur la Sanguiſuga; ſed quo Italię loco ita vocetur, ignoro, apud nos dicitur Sanguettola, Romæ & in Hetruria Mignatta. Hiſpanicè Sanguiſſuela, Gallicè Sangue, Germanicè Agle, nomine forſan facto ab aculeo, Os enim aculei inſtar, & quidem triſulci infligit. Sic & perca fluuiatilis Egle à pinnis dorſi aculeatis: Belgicè Eegel, Lake vel Lyckelake Brabantis, Holandis, vel ſaltẽ Delphenſibus een ijl: Anglicè Bludſucker, Horſeleche, vel Horſelich, quòd medeatur equorum cruribus: nam Horſe eiſdem equus eſt: alij Louuch Leache. Elrota Anglus ſcribit Horſeleache, vel Blud ſucker: Polonicè Pyauuka. Hirudinem priſci ſemper dixerunt: Plautus, Horatius, Cicero: poſteriores Sanguiſugam quoque: quod meminit Plinius [a] his verbis: Cruciatum in potu maximum ſentiunt (elephanti) hauſta Hirudine, quã Sanguiſugam vulgo cœpiſſe appellari aduerto. Sunt qui Hirudinem ſine aſpiratione ſcribant, quòd non probârim. Hirudo, inquit Iouianus Pontanus, ſi dicatur ex eo, quòd hęrendo ſanguinem ſugat, aſpirationem habebit, ſed non conuenit in quantitate Syllabæ. [a] li. 8. c. 10.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

Marinæ, & aquarum dulciũ Hirudinis differentia.

HIRVDO duorum eſt generum, vna marina eſt, & in ſtagnis marinis viuit, de qua poſt agam ſeperatim: altera, nimirum de qua nũc eſt ſermo, in aquis dulcibus degit. Marina huic quidem ſimilis eſt, ſed grandior & duriore cute, quòd in cauſa eſt, cur non ita facilè ſicut altera in globum ſe contrahat, nec ita ſe colligat: Caudam enim tantùm & caput retrahit. Hirudines verò aquarum dulcium extenſæ Vermem, ſeu muris caudam mirificè repræſentant: perpetuò enim ſeſe contrahunt à cauda caput verſus, ſed non omnes ſunt ſimiles. Quædam enim ceruice cæteris ſunt latiore, ruffæ deinde magis, & paruis maculis inſignitæ: quæ certè longè pernitioſiores ſunt (teſte Plinio) [a] ijs, quæ nigræ tantùm ſunt. Singulæ tamen corpus habent, quod velut è circulis ordine inter ſe colligatis conſtat, quorum opera quandoque in globum contrahuntur. Inuenio & capite differre, eſſe enim vnum genus, magnum, coloris ruſſi, varijs diſtinctum filamentis, & quodammodo lanuginoſum, cui multùm virus ineſſe volunt, quòd alicui affixum alicui parti inuehit: alterum tenuius, & à cauda muris non multùm diuerſum, cui quoque breue caput eſt, & venter rubet, atque in aquis puris habitat. Eſt & hoc genus venenoſum. Albertus Hirudines apud ſuos nigros eſſe ſcribit penitus, & planas: eſſeque item quæ virgulas rubeas in dorſo habeant, & aliquantulum rugatas; item quaſdam inuiſibiles, & filares, hoc eſt, vt conijcio tantæ tenuitatis, ac exilitatis, vt viſum fugiant. Nigræ vel fuſcæ apud Heluetios minores ſunt, & frequentiores, eædem ignauiores: aliæ maiores, ſubuirides (ex nigro ferè) Lineis ſeu ſtrijs per longitudinem ſubflauis, aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant, diſtinctæ: hæ commodę ſunt medicis. Veneti ſic virides videre memini ceu paruas Lacertas, maculis hinc inde nigris. Germani maximas Hirudines ab equis denominant Roſſaglen; quarum nouem aiunt fugentes equum occidere poſſe. Sanguinem illas aiunt quidam inter fugendum ſtatim ano reddere, & inſatiabiles hærere. Mihi hoc probabile non eſt. In aquis ſtagnantibus, & Paludibus, Hirudines, quales dixi, reperiuntur, nigrę ſcilicet, ſubuirides, variæ. In purioribus, & fluentibus etiam albę perexiguæ, quales vel piſcibus nonnunquam adhęrent: ore vtrimque lato in circulum, ſed altero duplò latiore. In iecinoribus etiam boum, & ouium aliquãdo genus quoddam Hirudinum adnatum reperitur, putrefacto corruptoque hoc viſcere. Vermes quidam ſunt albicantes, tertiam digiti partem longi, dimidium digitum tranſuerſum lati, folliculis quibuſdam incluſi, pertenues, neque in ventriculo illi, neque alibi quàm in iecinore inueniuntur, viui quidem & mobiles: quòd non vbique, non circa montanas, & recentes aquas, ſed putridas tantũ contingit; Sic affectum iecur lanij abijcere iubentur. In Mauritanię quodam flumine aiunt referente Strabone Hirudines gigni ſeptenum cubitorum, quæ gulam perforatam habeant, per quam reſpirent. Sanguiſugę oſſibus carent, & pedibus, & pinnis, vt author de natura rerum & Albertus annotant, nec vllum membrum habent, ſed toto corpore ſimiles ſunt, vt columna; Os habent inſtar trianguli, quod ex inflicto ab eis vulnere apparet. Arnoldus de Villanoua Sanguiſugę tribuit fiſtulam in ore qua cutim terebret more Culicis: & Adagiorũ author linguam biſulcam, & fiſtulatam habere dicit, quam penitus infigat cuti. Obſeruaui in genere maiore, quòd aptius medicis eſt, os non ita rotundum, vt in minoribus, ſed acutius, quòd facillimè cutim penetrat, & per lintea etiam tenuiora euadit. In minore os planius, & rotundius, inſtar Sphincteris, aut muſculi rotundi. In omnibus foramen in medio exile eſt; ab ore ad aluum vnus continuus meatus. Corpus totum circulis quibuſdam, vt in Lumbricis, ambitur: quibus extenſis contractiſué mouetur, & ἑλυσπᾶται Lumbricorum inſtar. In mortuis pleriſq; longitudo circiter digiti: Lineis & punctis nigris notantur omnes, reliquo colore variant, vt dictum eſt.

[a] *Lib. 32. cap. 10.*

Forma.

A

LOCVS.

HIRVDINES plerunque in aquis, præcipuè cœnosis & lutosis, & stagnis, viuarijs, & riuulis per loca paludosa fluentibus reperiuntur, rarò in saxosis, arenosis, & claris fontibus, & fluuijs decurrentibus. Talis enim est earum natura, vt potius aqua subturbida, & stagnante quàm limpida, & continuè labente delectentur: nam in illa motu proprio pabulum quæritant; in hac autem motu alieno violentoque mouentur: quare tantum abest, vt in ea nutriri possint, quin potiùs impetu, & cursu fontis, vel fluuij agitatę nullibi consistant, & modo ad vnum, modo ad alium lapidem illisæ moriuntur; nigræ nimirum: nam albæ paruæ, vt diximus, etiam in riuis, & fluuijs.

B

NATVRA. MORES. VICTVS.

TEPOREM amant, nec prius in aqua comperiuntur, quàm Sol tepefecerit: nam circa Calendas Maij, aut paulo antè apparere incipiũt, & circa meridiem potissimùm; autumno rursus conduntur, & latent. Per hyemem nunquam inueniri puto: aliqui seruant eas ad vsum in aquę pleno vase. Author de natura rerum scribit homines; & bestias impediri ab Hirudinibus, vt sanguinem eorum fugant, cuius satietate nimia mortem sibi sæpe accersant. Æquè est mira, inquit Plinius, [a] vt Ricini, sanguinis & Hirudinum generi in palustri aqua sitis: namque & hæ toto capite conduntur. Albertus asserit auiditate fugendi dulcem sanguinem hominis, succum emittere, & alium continuè recentiorem fugere. Cùm carni adhæresçunt, quantò magis trahuntur, tantò fortiùs insident, donec rumpantur; itaq; inquit autor de natura rerum, sanguinem putridum extrahunt, & alios sanando seipsos occidunt. Sugendo trifidum vulnusculum imprimunt, ita vt radij ab vno centro terni æquè distantes procedant. Lutum capitis boni odoris, & saporis est, quod in regionibus ad Orientem seplasiarij vulgò vendunt. Id edi solet, & à mulieribus prægnantibus, & alijs, quorum corruptus est appetitus, expetitur. mulieres maximè vtuntur eo in balneis, illinendis capillis (vnde nomen ei à capite factum) vt in longitudinem excrescant. Dicunt etiam Arabes gratissimum id esse Sanguisugis: & si locus aliquis eo illinatur, Sanguisugas spontè illi adhæsuras. Vocatur, & alijs nominibus Arabicè, lutum Corascenum, lutum almisaburi, & aromaticum, & alcubrugi & cyprium, & alnahagi. Sed vt de sanguinis appetitu rursus quid dicamus nemo nescit Hirudinem, vbi semel hęserit corpori, nulla ratione posse reuelli, donec suctu sanguinis expleta decidat. Quantoperè verò sanguinem exugat, innuit luculenter Theocritus [b] amorem accusans, quòd Hirudinis instar sanguinem exugeret: canit autem:

[a] li. 11. c. 25.

[b] Eidyll. 2.

Αἰ αἰ ἔρος ἀνιρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα
Ἐμφυὲς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας
Hei mihi tristis amor quàm mihi atrum è corpore sanguinem
Veluti palustris Hirudo inhærens, omnem exuxisti.

D

GENERATIO.

GENERANTVRNE' ex putredine tantùm, an etiam ex ouis, nondum obseruaui. Ex putredine verò generari certissimum est. Plinius vêre pectines, Limaces, Hirudines oriri scribit, & eodem etiam tempore euanescere. Scholiastes Nicandri Oestrum, siue Asilum ex Hirudine procreari voluit; quòd mihi verisimile non fit.

MOTVS. INGRESSVS.

E

QVÆDAM, inquit Aristoteles, gradiendo volutationibus vtuntur, vt quę terræ Intestina vocantur, & Hirudines. Siquidē hæc præcedente parte progrediuntur, & reliquum corporis ad eandem ipsam conducunt, atq; ita certis adiuncta sedibus vagantur. Mouetur sanè Hirudo extensione, & contractione corporis sui ceu annulis constituti, sicut Lumbrici: non tamen cuiuis corporis parti, vt illi, innititur, sed caudæ tantùm & ori: nam caudæ innitens corpus reliquum quantum potest, aut vult, extēdit, siue rectà ante se siue retrò & reflexum: tum ore fixo caudam & reliquum corpus arcuatum attrahit, vel ad os vsq; cōtiguè, vel quousque libuerit os versus, vt ad medium spacium, non tamen vltra os. Potest & retrò moueri, quod vidi cùm vnam includissem cannę, retrorsum enim exibat. Eluctatur corpore suo etiam per angustissima loca, si vas non obturatum optimè fuerit, vbi nemo putaret, adeo enim in tenuitatem se extendere, & os acuere potest, maior præsertim, vt per linteum etiam rariùs F contextum euadat.

VT FVGENTVR.

SANGVISVGÆ, quæ damna hominibus, & bestijs inferant, infra dicemus. Quibus si quis obuiam ire velit, cancri fluuiatiles aquis commodi fuerint; nam & venas aperiunt, & Sanguisugas teste Paxamo, perdunt. Sanctus Gulielmus Lausannensis episcopus nostro tempore (inquit Felix Malleolus in tractatu de Exorcismis; qui vixit circa annum Domini 1554.) contra Sanguisugas diebus nostris pisces maiores, prę sertim salmones, mirabiliter inficientes, lęthaliter quoque pungentes, & ad ripas aquarum propellentes, exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interstitia publicari. itaque ad effugandum, & repellendum huiusmodi bestiolas multipliciter profecit.

G

MORALIA.

VENERABILIS [a] Beda in explicatione prouerbiorum Salomonis ad ea verba: Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer: Sanguisuga, inquit, est diabolus, qui siti peccandi, ac peccata suadendi incessanter accēditur. Huic duæ sunt filiæ, quia duæ specialiter humani generis illecebræ: hūc antiqui hostis imitantur ardorem, luxuria videlicet & phylargyria. Nam & luxuriæ, & quo liberius frena laxantur, eo noxius delectatur: Et sicut quidam ait poētarum:

[a] *Lib. 3. c. 29.*

Diaboli typus.

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Diues hirudini cur similis.

Sic ille. Dives certè & prepotens D. Ambrosio quoq; Hirudo, quæ nunquam sanguine saturatur, dumque venas cunctas suctu exangues reddere conatur, suspensa crepit atq; disrumpitur: ita diues pauperis substantiarum, quę illi alterius sanguinis loco sunt, nunquam satur, dum nimis locuples, & diues efficitur, vitę luxu & delicijs mortem sibi assolet conscisce re, H infœlixq; anima ipsius ad gehennam à tartareis furijs immaniter raptatur, vt idem D. Ambrosius ait. Crudelissimum siquidem hominem, & humani cruoris auidissimum per eandem Sanguisugam significari notius est, quàm adnotari oporteat. Luculentissimè verò Epidicus seruus apud Plautum emuncturus senem Periphanem argento, se in Hirudinem conuersurum ait,

Tacete, habete animum bonum, liquido ex eo foras.
Auspicio, aui sinistra, acutum culirum habeo senis qui exemterem
Marsupium. Sed eccum ipsum ante ędes suspicor Apœcida
Qualeis volo veteres duos: iam ego me conuortam in Hirudinem
Aeq; eorum exugebo sanguinem: Senati qui columen cluent.

A

VSVS IN MEDICINA.

DICAM primò quædam ex Galeno, vel potiùs, vt Augustinus Gadaldinus Mutinensis transtulit, ex sermonibus Antylli de euacuantibus remedijs. Gadaldinus in sua translatione vtiliter quædam adiecit, quæ in vulgatis Galeni codicibus Græcis non leguntur, perfectiorem fortè aliquem codicem nactus. Quidam captas Hirudines diu includunt, eisque ad multa vtuntur. Ipsæ enim si mitescunt (ἐκμαλίπτεσι. malim λιμώττεσαι, id est, famelicæ,) carnem facilè apprehendunt: cùm aliæ nonnunquam peregrè sese gerant. Oportet autem has quidem, cùm primùm eas experti fuerimus, applicare: quæ verò nuper captæ sunt, per dies (diem) seruare, exiguum sanguinis pro nutrimento injicientes. Ita enim earum virulentia transpirabit (διαπνευθήσεται, quidam vertit exprimetur. Gadaldinus videtur legisse διαπνυθήσεται.) Sanè cùm eis vti volumus, locus cui Hirudines applicandę sunt,
B (τὸ βδελλισόμενον μέρος,) nitro prius fricandus, ac sanguine alicuius animalis, vel argilla humida inungendus, vel fouendus, vel vnguibus scalpendus: (pars cui applicandæ sunt, nitro fricari debet, dulcissimaque lauari aqua, deinde sanguine illini, Aetius.) promptius enim apprehendent. Oportet autem ipsas in aquam tepidam, & puram, in vase lato, magnoq; contẽtam, injicere, vt commotæ virus abijciant: mox, vbi eas spongia comprehenderimus, ac mucorem lentoremque purgauerimus, manu admouebimus; atque vbi inhæserint, oleum tepidum particulæ, ne refrigescat, infundemus. At si manibus pedibusue affigendæ sunt, pars ipsa in aquam, vbi Hirudines sunt, immittenda est. Quòd si autem eis, vbi repletæ fuerint, vti oportuerit, vel quia paucæ Hirudines præstò adfuerint, vel quia paucæ apprehenderint, earum caudas forcipe incidere oportet. Nam effluente sanguine trahere nunquam desinunt, quousq; nos salem, vel nitrum, vel cinerem, earum osciculis inspergamus. Vbi verò exciderint, si locus Cucurbitulam capere potest, per eius appositionem, virus extrahere debemus: validè nimirum ipsam apponentes, celeriterq; auellentes. Si verò Cucurbitulę capax nõ fuerit, spongijs fouendus is est. Cęterùm si corpora, vel oscula sublachryment, mannam vel cuminum, vel farinam inspergito, ac postea lanam pauco madentem oleo contioluito: sin sanC guis etiam inde erumpat, linteola, vel Aranearum telas ex aceto injicito; aut gallã vstam, aut spongiam nouam pice liquida intinctam, aut vstam imponito: deinde chartula aceto irrigata, imponenda ac illiganda est. Hæc autem in partibus, quę in medio corpore habentur, sunt peragenda. Nam in brachijs, & cruribus, quæ Græcè vno nomine κῶλα, id est, membra longa appellantur, solum etiam vinculum pro cohibendo sanguine satis est, quod postero die soluendum est. Siq; sanguis constiterit, abijciendum; si verò non constiterit eisdem vtẽdum est. Scire autem oportet Hirudines non ex profundo sanguinẽ trahere, sed eum qui carnibus adiacet, exugere. Eas autẽ in illis vsurpamus hominibus, qui scarificationum incisiones pertimescunt: vel in illis partibus, in quibus Cucurbitula ob earum paruitatẽ, vel gibbositatẽ, & inæqualitatẽ aptari non potest. Hirudines auellimus, quando eius sanguinis quẽ arbitramur exhauriri oportere, dimidiam partẽ attractam fuisse cõiecerimus. Et postea vsq; adeo effluere permittimus, quoad qui satis sit, excretus fuerit. Quoniam verò particula tum ab Hirudinibus, quæ natura frigidæ sunt, tum ab aëre refrigeratur, fouẽda ipsa est, ac recalfaciẽda: sanguinisq; fluxus non per refrigerantia, sed per astringẽtia & emplastica, vt diximus, est cohiD bendus. Hucusq; Galenus Gadaldino vertẽte: addamus modo obiter quædam ex Menemacho, eodẽ interprete, quæ in multis codicibus Græcis, impressis non leguntur. Hirudines locis affectis applicantur, vel eis qui proximi nõ pinguibus sunt. Nam oleum earũ appetẽtiam subuertit. Porrò in angustiam stricti calami ab vtraq; parte haud (negatio hæc abundat,) perforati, vel per quidpiam simile, cùm aptandæ sunt, demitti debẽt. Earum numerus à duabus magnitudinibus, loci nimirum & affectionis, sumendus est. Auferantur, oleo calido earum labijs infuso. Quod post earum ablutionem effluit, digitus impositus cohibet. Excretionis quantitas ab Hirudinis erectione conspicitur: sed euidẽtiùs ea etiam apparet, si congregata fuerit, quando Hirudines à corporibus diuulsæ, sanguinẽ euomuerint. Sanè loci, quibus aptari Hirudines debent, superficietenus scarificandi sunt: vbi enim illiæ sanguinem gustauerint, auidiùs eum appetunt. Ætius [a] Galeni verba, vt in impressis nostris codicibus habenter repetijt, sicut etiã Oribasius. [b] Inuenio alia etiam in genere dicta ab alijs authoribus de Hirudinum applicatione. Hirudinum, inquit Plinius, ad extrahẽdum sanguinẽ vsus est, quippè cadẽ ratio earum, quę Cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda sanguine, spira-

[a] li. 3. c. 22.
[b] Lib. 1. Synopsi. c. 15.

menta laxanda, iudicatur. Campegius ſcribit, & veriſſimum id eſt, ab Hirudine non eum E
qui in profundo eſt, ſanguinem, ſed cum modò qui adiacet carni, emulgeri. Nõ probè igitur
forſan Auicennæ interpres, profundiùs Hirudines trahere conuertit, quàm ventoſas. Huic
etiam pugnare videtur, quod paulò pòſt ſcribit: Hirudinum vſum aduerſus morbos ſubcuta-
Vſus p Cucurbitulis. neos prodeſſe, vt impetiginem & ſimiles. Galeno aſſerente Hirudinũ vſus pro Cucurbitulis
eſſe poteſt, cùm tamen Hirudines dicat eum, qui circa cutim eſt, ſanguinem tantùm attrahere, Cucurbitulas verò etiam profundiùs, & exuberantem materiã in corpore minuere; in ca- ◉
pite ſcilicet de ſcarificatione. Sed ſcarificatio alia in ſuperficie cutis tantùm fit, pro qua ni-
mirũ Hirudines vſurpari licet: alia profundiùs adigitur: quod & ante nos doctiſſimus Mun-
della ſcripſit, qui dialogo Medicinalium ſuorum tertio, plura de Hirudinibus admouendis
ſcribit, & quomodo earum vſus pro Cucurbitulis eſſe poſſit. Sed vitiũ, quòd admiſſæ ſemel,
deſiderium faciunt, vt Plinius voluit, circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinę;
quod tamen ita euenire neceſſarium mihi nõ videtur: ſi vel ſublata fuerit cauſa, propter quã
adhibebantur: vel non ſublata quidem illa, conueniẽs. tamen victus & auxilia alia adhibita.
Hirudinum vſum noſtro ſeculo frequentiorem eſſe, quàm Galeni tempore fuerit, Mundella
teſtatur, docetq; idẽ nõ ante quàm tempus inanitioni opportunum in morbo aduenerit, ad- F
moueri debere: ac ne in hęmorrhoidibus quidẽ cùm dolor viget: ſed in remiſſione morbi, vel
ſymptomatum, doloris, tumoris, caloriſq;, ne materia magis attrahatur. Applicatur aliquan
[a] *Lib. 2. de med. Aegy. cap. 9.* do illis partibus, quæ venæ ſectionem non ſuſtinent. Eiuſmodi ſanguinis miſſionẽ per Hiru-
dines Ægyptij [a] teſtante Proſpero Alpino, prorſus negligunt, quòd ibi hę fortaſſis, inquit, nõ
naſcantur, neq; reperiantur. Cùm quis ijs vti volucrit, eas diligenter circa ceruicem obſer-
uare & iuxta artis præcepta præparare oportet: alioqui enim vlcera maligna in carne, & cu-
Electio. ratu difficilia relinquunt. Capi itaque voluit Albucaſis in aquis dulcibus non putridis Ruffę
[d] *lib. 1. Fen. 4. 6. 22.* maximè formidandæ, vt inferius recitabo ex Plinio. [d] Indi quidam (inquit Auicenna) Hi-
rudines aliquas, non ſine veneno eſſe tradunt. Cauendæ quarum magna ſunt capita, & quæ
colore nigro, vel antimonium referente, vel virides ſunt, & excitantur ab eis apoſtemata, ſyn
cope, ſanguinis fluxus, febris, laxitas, & vlcera mala. Vitandæ etiam quæ degunt in aquis pra
uis: quarum limus aluei eſt niger & cœnoſus, & quæ commotione ſtatim turbantur, & fœ-
tent. Eligendæ autem ſunt ex aquis, in quibus morantur ranæ: neq; auſcultandum illis, qui
Hirudines ex aquis, vbi verſantur ranæ vituperant. Color earum ſit ſimilis almes, in quibus
eſt viriditas: & tendantur ſuper eas fila duo colore arſenici. Probantur etiam Ruffæ, rotun- G
dæ, colore iecinoris: & ſimiles paruæ Locuſtæ, vel caudæ muris ſimiles: item minutæ parua
habentes capita. Præſtantiſſimæ, in quibus venter rubet, dorſum viret, præſertim ſi ex
aquis fluentibus fuerint. Author. verò de natura rerum, & Albertus meliores, & minus
noxias putari inquiunt, quæ virgulas rubeas in dorſo habent, aliquantulum rugatas. Tro-
tula eligit varias. Præferuntur in Germania maiores, ſubuirides ex nigro, ſtrijs per longi-
Præparatio tudinem ruffis, in quibus maculæ nigræ ſunt. faciliùs enim & amplius fugunt. minores, &
nigræ ne incipiunt quidem, aut minimum fugunt. Quod modo ad præparationem Hirudi-
num ſpectat, idem Auicenna, Sanguiſugæ, inquit, priuſquam applicentur, per vnum ferè diẽ
colligendæ ſunt, & conſtrictione (conuerſione capitis earum ad inferiora, Bellunenſis. vide
ne potiùs dicendum, compreſſione corporis earum, qua veluti emulgeatur contentus in eis
ſuccus) faciendum eſt, vt euomant, dõnec quod in earum ventribus ineſt, effluxerit, ſi fieri
poteſt. deinde parum ſanguinis agni, vel alterius rei (animalis alterius, aut lactis) ipſis obij-
ciatur, vt inde nutriantur antequam adhibeantur. Tum comprehendantur ſpongia, aut ali-
quo ſimili, vt viſcoſitas, & ſordes earum abſtergantur. Locus præterea cui apponentur, cum
baurach lauetur, & fricatione rubificetur. Demum cùm admouere libuerit, in aquam dul- H
cem proijciantur, mundentur & apponantur. Sunt qui captas dimitti velint die & nocte in
aqua dulci, donec famelicæ ſint, & nihil in ventribus earum relinquatur. Albucaſis euacuan
dum eſſe monet corpus in primis phlebotomia, & ventoſis; deinde fricandum membrũ infir
mi, donec rubeat, & Sanguiſugę iterum apponendas. Adhibentur, inquit Albertus, corpori-
bus, vt ſuperfluum ſanguinem exugant. Sed quia etiam venenoſa aliquando fugunt, & timẽ-
dum eſt, ne veneno infectæ ſint, prius in olla noua pauco ſale aſperſæ ſunt maturandæ, vt ve-
nenum euomant, & poſtea calido ſanguine agni parum cibandę, ita quòd eo aſpergantur, &
poſt duas horas, vel tres poſt hoc corpori apponendæ. Pungitur Sanguiſuga, & vrticis, & tri-
bulis, vt venenũ euomat: ſcilicet quod è beſtijs, vt bufonibus aut ſerpentibus aquaticis hau-
Vt libẽtius hæreant. ſerit. In canna tum hæmorrhoidibus, tum alijs venis lociſq; cõmodè apponũtur. Vt libẽtius
adhęreant, Auicẽna locũ luto capitis (de quo ſuprà diximus) lini iubet aut ſanguine: & Albu
caſis ſi detrectent, inquit, mordere & fugere, aſpergatur locus ſanguine recẽti: aut fige acum

in locis

A in locis donec emanet aliquid sanguinis, quę vbi senserint admoræ, statim adhærebunt. Alij sanguine vel lacte locum madefaciunt, Sunt & qui asserunt, in aqua tepida, & tempore calido, citiùs ad sugendum se applicare. Dum mordent & sugunt, dolor quidam, sed exiguus sentitur, tanquam pungant simul & attrahant. Cùm eas cadere volueris, insperge eis parum salis aut cineris, aut lini, vel serici combusti, vel spongiæ, vel lanæ combustæ, aut aloes tritæ, vt Albucasis voluit, & cadent. Violenter autem reuellendæ non sunt, ne capita, aut dentes in vulnere relinquant: ego sale aspersо, vel irrorato aceto decidere vidi, cùm cinis frustra aspergeretur. Audio posse etiam remoueri pilo equino, inter os sanguisugæ, & cutim districto. Sed modus hic minus placet. Cùm iam repleri sugentes incipiunt, emittunt primò humorem quendam phlegmaticum, albicantem, quo scilicet ipsæ nutriuntur: postea repletæ cadunt. Decidunt, inquit Plinius, satietate & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersę. Aliquando tamen affixa capita, quæ causa vulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum à consularibus patricijs, cùm ad genua admissset. Inuehunt virus remedio verso, maximeq; russæ ita formidantur. Ergo sugentia ora (sic habent editiones Plinij vulgatæ, malim sugentium caudas) forcipibus præcidunt, ac veluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq; B morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Hæc Plinius. Si velimus Hirudines appositas easdem subinde sugere, vt non decidant, donec nobis iam satis suxisse videantur, caudas forcipe amputare oportet, vt Galenus & Antyllus monet. Debet autem abscindi cauda, cùm iam sugere cœperunt, (quanquam memini caudas iam sugentibus sectas videre, ipsasq; mox cecidisse, fortè quòd iam ferè plenæ essent: quare diligentius hoc considerandũ,) non antea, ne apprehendere recusent. Eâ refectâ dum sugere pergunt, sæpiusculè digitis pertractandæ sunt, vt non repleantur, & sanguis transeat. Si necessaria est iteratio Sanguisugarum, mutare eas oportet iuxta Albucasim, si plures sunt. Aceto perfusæ, aut sale aspersę, postquam remoueris, aut ceciderint, sanguinem reuomunt. Auicenna consultum esse dicit, postquam cecidere, cucurbitulam loco applicari, & de sanguine loci parum detrahi, vt morsus earum malignitas (si quæ est) remoueatur. Albucasis cùm ita impletæ ceciderint, optimum quidem fore ait, cucurbitulã adhiberi, si fieri potest, si minus, vt si locus angustior est, abluatur aceto, deinde aqua multa, & fricetur, & exprimatur. Iubebat & Galenus cucurbitulam Hirudinibus remotis apponere, & locum per spongiam fouere, vt si quid ab illis venenosum relictum esset, tolleretur. At nostræ Hirudines, modo quas diximus, eligantur, nihil venenoC si habere videtur, quamobrem ista negliguntur. Cùm ceciderunt iam plena, permittunt eas aliqui in vase quopiam sanguinem remouere, vt appareat, quantum suxerint: & nisi sufficere videatur, admoueat denuò, locum interim aqua mediocriter calida fouentes, ne sanguis detur, vt rursus surgere possint. Sed quoniam vulnuscula multò pòst etiam fluunt, plus minus pro diuersis corporum constitutionibus, non satis certè ex ea, quam reuomuerint Hirudines copia, modus conijci potest. Sanguis etiam postea aliquandiu fluit, præsertim si parũ ipsæ suxerint. Quod si autem sanguis non constringatur, Auicenna gallas combustas, aut calcem, aut cinerem, aut tegulam læuissimè tritam superponit, aut alia ex eis, quæ sanguinẽ constringunt. Albucasis etiam laudat medietates fabarum excorticarum, si dimittantur donec adhæreant fabæ in loco. nam sanguis, inquit, sistitur hoc modo. Potest & bolo Armenia sisti, vel aloe cum aqua rosacea applicata. Quidam cùm vnam aliquando apposuissem manibus experiũdi gratia, & mox sale insperso remouissem, per horam vnam postea sanguis effluxit, sed parum & guttatim. Idẽ cum ægroto ex crure tumido & vlceroso Hirudines aliquot adhibuissem, crasso & corpulento, & multi sanguinis homini, fluxit per biduum ferè postea sanguis è vulnusculis, & bene tulit. Item mulier quædam, cùm nimis multas (circiter viginti) D Hirudines admouisset cruri, donec iam plenæ caderent (nesciebat enim modum aspersо sale eas pellendi,) & sanguis iam postea aliquandiu copiosus fluxisset, in maximam debilitatem, & periculum incidit, crure tamen postea melius habuit. Quauis parte corporis adhibentur, venis etiam magnis pro venæ sectione, in manibus, pedibus, malleolis, post aures, fronti, capiti, dorso &c. Sunt qui venis ipsis semper admouendas putent, alij nihil referre, vbi sugant, tantundem prodesse: Sed hoc dignoscere prudentis medici est: refert enim, qua parte sit morbus, & in superficiené an altiùs. Medicum qui Hirudinem venæ nigræ brachij dextri adhibuerat puero octo annorum, in febri cõtinua, ob succos bilioſos vnà cum pituita corruptos, reprehendit [c] Aloysius Mundella. Et [f] Amatus Lusitanus, vbi de febris sanguineæ curatione agit in puella septem annorum: Alui beneficio præcedente, inquit, venam internam brachij secare iussi, & si non sponte caderet. Quod si casus, ait, maiorem postulat euacuationẽ, aliam subiungimus. Idem alio in loco scribit de Hirudine venę sectæ appositа in puero quatuor annorum. Porro dicamus modò per quæ corporis loca vtiliter apponantur Hirudines, particulatim

Vt cadant.

Vt præcidendę.

Modus detrahẽdi sanguinis.

Vt sanguis cohibeatur.

Vbi adhibeantur.

[c] *Lib. 3. dialog. med. c. 2.*
[f] *Lib. 1. Curat. 10.*

Ad quãuis partem.

culatim, à capite ad pedes. Si vulnus ab animali venenato inflictum anguſtum ſit Arnoldus de Villanoua phlebotomo, loco prius ligato arctè poſt vulnus:) ampliari iubet, deinde cucurbitulam imponi, aut ſanguiſugas circa vulnus. Nicander etiam ictibus, vel morſibus venenatis Hirudines vtiliter admoueri monet. Ioan: de Vigo in curatione gangrenæ: cùm videris, inquit, locum ad nigredinem tendere, tum ſtatim nulla melior curatio eſt, quàm ipſam nigredinem diuerſis ſcarificationibus ſcarificare & profundè, cum applicatione etiam ſanguiſugarum in circuitu corruptionis gangrenoſæ &c. Auicenna Hirudines ad impetiginem, & alia cutis vitia applicatas prodeſſe teſtatur. In Lethargo Hirudines occipitio vel ſincipiti adhibendas Gariopontus docet. Cum epilepſia fit ex melancholia, Sanguiſugæ apponendæ ſunt ſpleni, vt infrà dicemus. In capitis fluxione, vel dolore, aliiſq; morbis, quidam eas admouent venis retro aures. item ad venas quaſdam in oſſe coronali, quæ loco raſo ad cutẽ & confricato apparent. Hippocrates cucurbitulas oſſi coronali apponi iubet. Aliqui, inquit, Alexander Benedictus, Sanguiſugas poſt aures ad exhauriendum ſanguinem collocari docuêre, quæ omnem ferè vertiginis cauſam leuant. Inſano cuidam poſt aures feliciter admotas audio. Oculis fluentibus fronti appoſitæ conferunt. Alexander Benedictus in doloribus, & rheumatiſmis dentium eſſe tradit, qui Sanguiſugas gingiuis collocent. Idem ſub mento eas apponi ſcribit, certas nimirum ob cauſas, vel dentium, vel alias. Ad tollendos rubores facici, Sanguiſugas quæ varię ſunt, apponit Trotula in calamo, loco prius loto cum vino, cui debent adhærere, ſcilicet circa nares, & aures ex vtraq; parte; aut ventoſas ponit ſuper ſcapulas. Et Ioan: Bauerius in conſilio ad ruborem facici puſtuloſum poſt alia remedia: poſt tres dies, inquit, ponantur Sanguiſugæ duę, primo iuxta aures, vna in quolibet latere: demũ ponantur aliæ duæ, vna ab vtroq; latere naſi, vbi ſanguinem exugant. Si ſynanche perſeuerarit, & æger ad perferendam curationẽ fuerit mollis, vt ferri cuſpide metu ſe contingi prohibeat,

Ad capitis partes.

E

F

[a] Lib. 3. c. 3. Ad collum.

[a] Cælius Aurelianus Sanguiſugas apponi iubet collo, & gutturi, & poſt earum caſum, ſi minimè factam ſanguinis detractionem viderimus, cucurbitas apponi, vt præfecta Sanguiſugarum vulneratione, raptu cucurbitæ detractio compleatur, & olei fomento vtitur, & cataplaſmatibus &c. Archigenes apud Aetium in curatione iecoris indurati circa initium: ſi cataplaſmatis (inquit) & malagmatis idoneis nihil proficias, Hirudines admouendæ. plurimũ enim momẽti habet ad curationem ſanguis earum ſuctu extractus. Kiranides Sanguiſugas admotas hydropicis conuenire ſcribit: coniecerit autem aliquis, quoniam iecur ferè primùm in hydrope adfectum eſt, iecori applicandas eſſe: quanquam, & alijs partibus nimio humore turgidis eas adhiberi alienum non fuerit. Spleneticis, qui ex liene malè affecto laborant, Hirudines ad ipſum viſcus vtiliter imponi tradunt Serenus, Gariopontus, & Kiranides. Cùm epilepſia ſit ex atra bile, ſtercus columbinum tritum Arnoldus cum ouis coruorum miſceri præcipit, & ceu cataplaſma ſpleni imponi, appoſitis prius Sanguiſugis. Hoc enim cataplaſma materiam trahit à capite ad ſplenem, & generat febrem, & ſic epilepticum liberat, & maximè ſi fiat in autumno. Ad depulſionem ſatyriaci mali; defigantur in coxa cucurbitulæ ſecundum Arctæum, ſed & Hirudines ad ſanguinem deorſum trahendum optimas eſſe dicit; & ſuper vulnera vult imponi cataplaſma micæ panis cum althæa. Alexander Benedictus quoq; de ſatyriaca intemperantia & feminis incontinentia ſcribens: Si ſuperabundans, inquit, materia fuerit, etiam ſanguiſugæ impactæ (nimirum circa renes, & lũbos, vel in coxis, vt Aratæus voluit) iuuant. Vt hæmorrhoides diuerſas ob cauſas aperiantur, & ſanguinem atribiliarium remittant, Hirudines vel manu, vel potiùs per cannulam applicandæ ſunt: quod vtiliter fieri idem Alexander Benedictus, & Amatus Luſitanus monuerunt: & alij etiam obſeruarunt in homine melancholico feliceter hoc genus auxilij ſucceſſiſſe. In febribus putridis Hirudines maximum vſum habent, nam cùm ani venis admouentur, detractis prius pilis, & admota cucurbitula, quæ totam anum comprehendat, vt venarum orificia, quæ intus latent, eminent, mirum eſt, quantum conferant ad capitis affectus mitigandos, ad concoctionẽ iuuandam, ad naturam ſubleuandam, & tranſpirationẽ corporis, ſi poſt venę ſectionem, & alia præſidia videamus naturam vel opprimi, vel certè tardiùs vincere, & concoquere noxios humores. Ac tanto quidem maior agnoſcitur eſſe huius remedij vſus, quod tutiſſimus ſit, quod nõ ſolùm in validis corporibus, ſed etiam in debiliſoribus, & propemodum exſolutis febribus etiam tutiſſimus ſit. In febri continua cum melancholia hipochondriaca Hirudines etiam ano apponi, & ſanguinis vncias ſex detrahi, Aloyſius Mundella conſuluit, vt ipſe ſcribit in ſuis dialogis. 4. 3. Idẽ dialogo tertio refert, ad hæmorrhoides cuiuſdam Hirudines ſuo iuſſu appoſitas: quem poſt illas admotas, cùm iam ſaturæ cecidiſſent, miniſtri in balneo aquæ tepidæ poſuerunt, vt amplius exiret: exiuit autem tantum, vt is ferè exanimatus ſit, neſciente medico: pulſus omnino paruus, & viſus ferè amiſſus. Addit quod alij etiã in ſimili caſu (mul-

Ad iecur.

Ad ſplenẽ.

Ad ſatyriaſin.

Ad hæmorrhoides.

In Febrib⁹.

G

H

to

A to sanguinis profluuio, aut visus, aut alterius sensus, aut mẽbri alicuius, vt brachij, crurum) maximam debilitatem inciderint. Leniri dolores hæmorrhoidum, vapore aquæ calidæ: sed eo solo interdum vlcuscula à Sãguisugis inflicta ita aperiri, vt sanguis sisti vix possit: quodq; ipse aliquando non aliter sistere potuerit, quàm medicamẽto Galeni, ex aloe, thuris manna, & oui albumine, & pilis leporinis. Sunt qui mensium prouocandorum gratia mulieribus ad venas malleolorum applicant. Mundella cruri inflammato apposuit. Multi podagræ quoq; admittendas censuere teste Plinio, & Serenus ad podagræ malum iam fixum, inquit: Ad maleolos, crura, & pedes.

Sunt quibus appositâ siccatur Hirudine sanguis.

Equorum cruribus admotæ, salutares existimantur, vnde etiam ab equis Hirudines ab Angelis denominari putant, & Germani non quasuis, sed maiores tantùm ab equis denominãt. Atq; hæc de Hirudinis applicatione ad sugendum sanguinem. Habet & alios in medicina vsus Hirudo. Ex his enim crematis psilotra in primis fiunt. Marcellus Empiricus, & Aetius, Sanguisugarum in olla combustarum tritum delicatissimè cinerem, si vulsis pilis palpebrarum imponatur, vel inspergatur, non pati eos renasci scribunt; & Plinius duobus in locis, Sanguisugæ, inquit, tostę in vase fictili (nouo) & ex aceto illitæ, psilothri contra pilos (pal Phsilotra.
B pebrarum euulsos) habent effectum. Idem Kiranides tradit, additq; non amplius renasci. Et Samonicus his versibus sub lemmate, Si oculi infestentur pilis palpebrarum.

Nec non & stagnis cessantibus exul Hirudo
Sumitur, & viuens Samia torretur in aula,
Hæc acidis vngit permista liquoribus artus.

Probabile autem est, non in palpebris solùm, sed in alijs etiam corporis partibus eandem vim valere similiter. Capillum denigrant teste Plinio, quæ in vino nigro diebus sexaginta (aliàs quadraginta, vt Marcellus quoq; habet) computruere. Alij in aceti sextarijs duobus Sanguisugarum sextarium in vase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole. Soranus tantam vim habere tradit, vt nisi oleum ore cõtineant, qui tingunt, dẽtes quoq; eorum denigrare dicat. Idem remedium Marcellus Empiricus his verbis transcripsit: Sanguisugarum sextarius duobus sextarijs nigri vini miscetur, & quadraginta diebus in vasculo plumbeo diligenter clauso maceratur, postmodum cum ipso vino cõteruntur Hirudines, & in sole calido capiti deraso, ad permutandos capillos, earum succus imponitur, oleo, ne dentes inficiantur, donec siccetur medicamen, in ore detento. Sanguisugas quomodo natu- Ad denigrãdos capillos.
C ralibus adhibeant sponsę virginitatem mentientes, describit Arnoldus Villanouanus, in suo Breuiario. 3. 6. Sanguisugas nonnulli vrunt super tegulas, & miscent cum alijs quibusdam aduersus Tineas accipitrum, vt locos affectos illinant. Albertus easdem in cibo datas per se, vel cum carnibus, vel puluerem ex eis, mutationem pennarum accelerare testatur. Aduersus Tineas.

EPITHETA.

LVVIATILEM vocat Q. Serenus. sed palustrem potius cognominare debebat, vt Theocritus à quo λιμνᾶτις nominatur. Limosa à Pierio Valeriano. à Phile βδέλλα αἱμοχαρὴς, à Nicandro φιλαίματος Oppianus de medico Hirudines apponente.

—— διερὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης,
Ερπετὰ τερομυῶιο κατὰ χροὸς ἐρίζει.

D

DENOMINATA.

HIRVDINARIA herba quædam palustris, vt putat Zoographus, alicubi à Germanis quibusdam appellatur: qua deuorata oues Hirudinibus plenas emori aiunt. Galli herbam Duue nuncupant: & similiter ipsas Hirudines paruas, quæ in corrupto ouium iecore sępius reperiuntur. Βδελλίζειν verbum pro eo, quòd est Hirudines exugendi sanguinis causa apponere, Anthyllus vsurpat. Βδελλολάρυγγες, homines gulosi, tanquam Hirudines epularum lautiorum. Τῶν βδελλολαρύγγων ἀνεπαγγέλτων (ἀκλήτων interpretatur Suidas) αὐτῷ ποιησας ἐπὶ δεῖπνον. Cratinus ad Dionys. Alexandrum. Hirudinaria herba.

PRO-

PROVERBIA.

PROVERBII speciem habet illud Horatij in arte Poëtica:

Non missura cutem nisi plena cruoris Hirudo.

Quadrabit in homines nimium sedulos, & quibusuis in rebus immodicos. Cuiusmodi nonnullos videas, qui cùm semel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati desistant, nec rationem vllam habent alieni fastidij, sed suo tantum animo negotij modum metiuntur, haudquaquam memores vetustissimi sermonis, admonentis, vt tum à lusu desistamus, cum adhuc iucundus, ne vo luptatem odij molestia consecuta contaminet. Nemo enim nescit Hirudinem vbi semel hæserit corpori, nulla ratione posse reuelli, donec fuctu sanguinis expleta decidat. Refertur & ab autore prouerbiorum *Hirudine bibacior*. Sanguisuga duas habet filias clamantes Afer, prouerbiorum Salomonis 30.

Hirudine bibacior.

DAMNA ET ADVERSVS EA REMEDIA.

ACCIDIT autem aliquoties, vt viatores rusticiq; itinere æstatis arboribus, & laboribus defatigati, & quamlibet aquam, quæ obuiam fit, bibentes, & os tauri instar inclinantes, vt Nicander afferit, non obseruantes quid hauriant, Hirudinem vnà, cum aqua ingredi sinant, quod & in bobus sæpenumero vsu venire Columella scripsit, & cæteris omnibus quadrupedibus alij idem aliquoties accidere commemorant: & Crocodilo Philes. Elephanti cruciatum, inquit * Plinius, in potu maximum sentiunt hausta Hirudine, quam Sanguisugam vulgo cœpisse appellari aduerti. Sed sunt Hirudines magnæ, & visui expositæ à quibus cauere se potest omne animalium genus, maxime autem homo; sunt etiam paruæ vix perceptibiles, quæ cum sensum supterfugiunt, simul cùm aqua bibuntur: hæ plurimùm fatigant ægrum, & difficulter cognosci queunt. Quapropter quòd si aliquis plurimis diebus cruorem & screauerit, & emunxerit, idq; citra capitis, vel dolorem, vel grauitatem, siue præsentem, siue præteritam: neq; is exictu procedat: huius totum per nares meatum, atq; eam oris partẽ, quæ ad naris foramen tendit, accuratè considerare suadet Galenus. Nam fieri potest, inquit, huiusmodi accidens Hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies, vtpote exigua, sensum effugiat; tertio tamen, quartoúe die haud obscure videri potest. Eadem ratione ex vẽtriculo quoq;, cruor epota Sanguisuga euomitur: sed est, eiusmodi cruor tenuis, & serosus, siue is ex ventriculo, siue naribus, siue ex ore feratur. Igitur cùm talem videris, ac hominis considerato habitu, super præteritis ipsum interrogaueris, ex omnibus rei ipsius veritatem facilè conijcies. Equidem, inquit Galenus, cum viderem hominem integra veletudine eiusmodi cruorem euomentem, interrogaui qua victus ratione antea fuisset vsus: ille verò inter alia, quæ narrauit hoc quoq; addidit: quòd cum nocte quadam sitiret, misso puero, qui aquam afferret, ex immundo fonte bibisset. Quibus auditis scisitatus sum, apparuissentne aliquando sanguisugæ in ipso fonte. Qui cùm id quoq; fateretur, & poto subinde idonco pharmaco Hirudinem vomitione reiecit. Porro cum alius quispiam eiusmodi cruorem emungeret, & expueret ipso narrante audiui, eum ruri æstatis tempore, in stagno quodam cum cæteris iuuenibus, iuuenili ludo, qualem adolescentes in aqua ludere solent, exercitatum. tum egosciens in eo stagno Sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, conuersoq; directe ad solis radios narium foramine, in eo meatu vbi nasus ad oris regionem perforatur, Hirudinis in meatu latentis caudam conspexi. Ex quibus Galeni historijs discat medicus, qui se gerere debeat, cum ad similem casum accersitus fuerit, quidúe primùm interrogare, atq; quæ signa perpendere. Dioscorides deuoratas cum aqua Hirudines, si ori ventriculi adhærẽt, nonnullam suctionis imaginem præbere affirmant, eoq; argumento haustam Hirudinem deprehendi. Sed cum Aëtius cæteris pleriſq; scriptoribus, de signis epotarum Sanguisugarum, tradiderit melius, eius verba corollarij loco placuit subnectere, deinde ad curationem me conferre. Hirudines, inquit, cum aqua deuorata faucibus adhærent, & iuxta quempiam stomachi locum, aut ipsi ori ventris. Et primùm quidem sensim exugunt sanguinem: expletæ autẽ his

Hirudines potæ.

* Li. 8. c. 10.

Signa potę Hirudinis.

A his quæ deglutiuimus viam obstruunt. super expletæ verò etiam sanguinem, quem exuxerunt foras profundunt, vt imaginationem inducant tanquam sanguis ex internis locis reiectetur. Cæterùm qui affectis contingit exuctionis sensus, is signum tibi sit Hirudinem deglutitam esse. Nunc ad remedia me conuerto. Si ori ventriculi adhærent Sanguisugæ, excutientur teste Dioscoride muriæ sorbitione, succo Cyrenaico, Laserpitij folijs, aut beta, cum aceto aut pota niuis glebula cum oxycrato. nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum sutorium aceto dilutum. Si faucibus hæreant, iniecta lupinorum farina, aqua frigida ore contineatur: & ad eam Hirudines exilient, vti tradit [b] Dioscorides Ruellio interprete. Verùm hoc loco magni momenti est, quòd circa finem transtulit Ruellius iniecta lupinorum farina vbi Græca verba sunt, ἐμβιβάσας εἰς ὕδωρ θερμόν: Marcellus Virgilius meliori fide, facito (transfert) in calidam aquam descendant. Eadem ex Dioscoride verba Paulus Ægineta repetijt, qui causam quoq; huius cõsilij addit. Si in embasin (id est solium vel labrum) aqua calida plenum descenderit, cui faucibus Hirudines adhærent, simulq; frigidam ore continuerit, exibunt illæ frigidioris aquæ desiderio. Vnde conijcit Zoographus sic affectum non simpliciter aquæ calidæ insidere oportere, sed profundiùs, vt collum etiam mergatur: ita

B vt locum calentem refugiant Hirudines, neq; in gulam descendant, sed frigidam quæ in orc est sequantur, quam sententiam, præter alios veteres, Aëtius quoq; approbauit his verbis: Quæ postremo, inquit, gutturi affixæ sunt, hoc modo excutere oportet: Ægrum in solium calida aqua expletum, vsq; ad collum immitito, & frigidissimam aquam ore tenendam exhibeto, eamq; frequenter permutato; egredietur enim inde Hirudo. frigidæ appetentia prolecta. Asclepiades autem lauare præcipiebat, ac spongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere, vt Hirudo spongiæ infixa extraheretur, ac deinde lenticulæ succum porrigebat. Externam colli regionem refrigerantibus obducere hortabatur. At Mys Apollonius acetũ, quàm acerimum propinanat item cum muria, ille niuis gleba calefacta solutaq; vtebatur: & esculentis potulentisq; aluum tempestiue purgantibus Hirudinum excernendarum gratia. Nam has vna cum ijs, quæ per aluum deijciuntur, deferri sæpe affirmat. Remedium ex niue cum oxycrato pota in quibusdam Dioscoridis editionibus non legitur: Marcellus Vergilius quoq; notat, tanquam in quibusdam exemplaribus Græcis non reperiantur. apud Æginetam tamen, & Aetium legitur. Nicander quoq; oxycratum per se dari iubet cum niue:

C Καὶ σὺ ποτ' ἐν δαπέδοισι κεραιόμενον ποτὸν ὄξευς
Νίμφαις ποτὲ δαῖτα σιωπήρια χυνόεσσαν,
Πολλάκι κρυσταλλοιο νέον βορέησι παγέντος.

Iacobus Greuinus hæc sic transtulit:

Tum fusum patera confestim potet acetum
Siue niualis aquæ gelido sese irrigat haustu,
Sæpè & Hiperboreo concretam flamine crustam
Porrige.

Niuem itaq; si haberi queat, vt cum nuper boreas aquam gelauit, misceri iubet: sin minus oxycratum per se dari. Sed Hirudines eo tempore quo niues cadunt, vix reperiuntur, itaq; vanum id videtur medicamentum, nisi propter æstatem hyemis tempore reponatur nix, & seruetur, quod in plurimis Italiæ locis fieri nunc consueuit ad vini teporem æstatis tempore frangendum. Salsa omnia Sanguisugis aduersantur, præsertim si cum aqua calida fumantur, vt sal ipse, & salis flos, & aqua marina. Hæc enim [c] Nicander commendat his versibus.

[b] *Li. 6. c. 32. Dioscoridis locus illustratus.*

[c] *In Alexipharmacis.*

D Ἢ σὺ γυρώσοιο καθαλμέα βώλακα γαίης
Ναιομύλιον. θαλερῷ δὲ πόσιν μενοεικέα τεύξαις
Ἠὐτεῶ ἅλα βάπτε. τὸ τ' ἠελίοισι δαμάζων
Εἰθαρὸ πωρισσῖσι. τότ' ἠιεκὲς ἐν πυρὶ θάλψας
Πολλάκι θ' ἡ ἅλα πηκτὸν ὁμιλαδὸν, ἢ ἁλοὶ, ἄχνῃ,
Εμπίσαις. τῷ αἰὲν ἀνὴρ ἁλοπηγὸς ἀγείρει
Νασθ' ὑποσαμφιλύῃ, ὁπόθ' ὕδασιν ὕδατα μίξῃ.

Quæ in hosce Latinos exametros versus transtulit Iacobus Greuinus:

—— vel sumptam salsuginis intere glebam:
Hincq; salutarem conturba, & confice potum:
Ipsum sæpe salum feruenti sole vel igni
Coge, vel effossum pariter sal sume, vel albam
Eiusdem spumam: quam si sal suffodit imo
Colligit in fundo, quando vnde infuderit vndam.

Ad quos Nicandri versus à Zoographo annotatur, quod vbi scribit Nicander πολλάκι δ' ἢ ἅλα

ἅλα πικρόν, de vtroq; ſale marino, tum ſolis, tum ignis vi condenſato intelligi poſſe, ſed po- E
tiſſimum de marino ſentit poëta, cùm de altero iam ſatis antea dixerit, quem bibi ſimiliter
iubet. Galenus allij eſum maximè commendat. quod ſi ad manum non ſit allium, cæpe aut
[d] de fac. par. porrum, aut nepeta viridis, aut lepidium proderunt. Idem [d] Galenus eos qui Hirudines de-
uorarunt, aduerſus ſolem conſtituit, locum vbi inhæreant, animaduertit, & garum ipſis in-
ſtillat; ſtatim enim locum relinquunt, & expuuntur, aut acetum cum butyro mixtũ, in quo
ferrum candens extinctum ſit, potui dat: quod à Plinio, & Marcello ſummopere comproba-
tum video. Alibi quoq; ad Hirudines ariſtolochiam terit, & ſale conſpergit. Laudat etiam
ſuccũ ſyrincum potum, & ſuffitos Cimices. Florentinus ait Cimices ſuffitu adhibitos Hiru-
dines pernecare: ab illisq; & pari viciſſitudine, illas è medio tolli, ſi tentorijs vndiq; cir-
cumcludatur grabbatulus, vt graueolentia expirare non poſſit. Nec id fugit Plinium: ſuffitu,
inquit, Cimicum abigere Sanguiſugas adhærentes (docent aliqui:) hauſtasq; ab animalibus
reſtringere in potu datos. Nam Dioſcorides Cimices potos cum vino, aut aceto, adhærentes
Cimicũ & Sanguiſugarum mutui naturæ diſſidium. Sanguiſugas abigere ſcribit. Kiranides cauſam reddidiſſe videtur nimirum, quod mutuum
ſit naturæ diſſidium inter hæc vtraq; animalcula. Alioqui merito quis poſſet dubitare an fu-
mus omnis perſe, nihil conferente odoris fœditate, Sanguiſugis aduerſari poſſit, vtpote mor- F
dens, & penetrans & caletaciens. ſuffitus autem (inquit Albucaſis) commode fiet per ollam,
in qua ſint prunæ ignitæ, & olla ſit clauſa operculo ſuo per medium perforato. foramini in-
ſeratur extremitas inſtrumenti (cuius mentionem auctor fecit cum ageret de vuæ ſuffitu) al-
teram extremitatem recipiat ore affectus, & os claudat ne fumus egrediatur, donec ad San-
guiſugam peruenerit. Impatiens enim illa fumi, cadet. Quod ſi non citò cadat pei ſcuerandũ
in ſuffitu, quamdiu infirmus ferre poteſt. Conſtantinus Afer præter alia, quæ cũ alijs ſcri-
ptoribus communia habet; Hirudo inquit, ſi in palato, aut vicinis partibus ore ad ſolẽ aper
to videatur, forſicibus extrahi debet. Si verò non apparet, gargariſmi & alia remedia idonea
adhibeantur. Affectus aquam ne bibat. Mittamus vaſa vitrea in ſole aqua plena, quæ mo-
ueamus antè os infirmi. Tragacanthæ pollinem inſlemus ori, (item) carbonum (cineris) ni-
gellæ vel abſynthij. Gargariſmus fiat è ſapa, vel aceto: vel lotio caprino cũ ſale. Quod ſi re-
iectis illis ſanguis adhuc nimium fluat, aſtringatur remedijs in capite de ſanguinis fœreatu
traditis. Albucaſis quoq; chirurgicis adminiſtrationibus curat Sanguiſugas, ſi in gutture ſint
conſpicuæ hoc pacto. ore ad ſolem aperto linguam inſtrumento deprimit, extrahitq; eas vn G
cino paruo, aut giffi (inſtrumentis) ſubtilibus, & idoneis. Hoc ſi fieri nequit, cannulam con-
cauam in guttur immittit, idq; facit multoties, prohibetq; ægro ne aquam guſtet. ſed hos
deinde iubet colluere aqua frigida, vt cũ aquam ſentiunt, ilico cadant. Recenſet etiam idem
Albucaſis inſtrumentũ aliud, quo commodè ſanguiſuga educi poteſt, nimirũ forcipem, cuius
finis incuruatus eſt, vt in guttur facilè immitti poſſit, ac ſimilis roſtro ciconiæ limæ inſtar ex-
aſperatus intus, vt quod apprehenderit, nullo modo remittat. Si verò in nares Sanguiſuga
irrepſerit caput purgantibus & errhinis medicamentis ſubueniendum erit. Eadem quæ ho-
Quadrupe dibus vt me dendum ſi Sãguiſugas hauſerint. mini qui Hirudines hauſerit remedia, & obſeruationes quadrupedibus etiam conueniunt,
quæ tamen in quibuſdam præſertim iumentis, efficatiora maioriq; copia dari poſſunt. Ru-
ta quadrupedum quoq; morbis in maximo vſu eſt, præſertim ſi Sanguiſugam hauſerint, ex
aceto propinabitur, vt monet Plinius. Abſyrtus equo reſupinato, oleum calidum vino
mixtum, per cornu infundit. aut Cimices prope nares eius vrit, aut in ipſis naribus eius oc-
[c] In Geopo. 13. 17. cidit. Sic enim, inquit, ſtatim vel excident, vel morientur. idemq; auxilium bobus
quoque & alijs animalibus vtile eſt. [c] Anatolius Cimices contundit, eosq; animali olfa-
Crocodilus à Trochilo vt ſanetur. ciendos apponit. Crocodilus, vbi incautè Sanguiſugas hauſit, Trochilo vtitur, tanquam
medico, qui eas è faucibus, aut ore roſtro ſuo extrahat, de quo eligans hocce carmen H
extat apud Philen.

Οδε κροκόδαλος νήχεται μὲν ἐν τόπῳ,
Ἀνὴρ δὲ χανδὸν εἰς τὸ κύμα τὸ ςόμα,
Βδέλλων φορητὸν ἐξ ἑκάστης συλλέγει.
Εἶτα διαβὰς εἰς τὸν ὄχθον ἐκπόρου
Πίπτει κατὰ γῆς καὶ βλέπει τὸν ἥλιον,
Ἡ δὲ παραγυμνοῖ πρὸς τὸ φῶς, καὶ τὸν ζέσιν
Τοὺς τῶν γραθων, ἁρπάσε, κολπώδεις τόπους.
Ὄρνις δὲ τις τροχίλος ὠτομασμένος,
Τὸ βάμφος αὐτῆς ἀμφοῖν εἰσφέρων,
Τὰς αἱμοποτίδας καὶ θλιβούσας ἐξάγει,
Τούτου χαίρων ἔχοντος εἰς τὸ συμφέρον.

Kal

A Καὶ τὸν γε χιφαλῶ' ἀντὶ μίσθου λαμβάνει
Μηδὲν κακὸν παθοῦσαν ἐκ τοῦ θηρίου.

Eodem versum metro in Latinum sic transtulit Gregorius Bersmannus Annæbergensis:

Crocodilus vndas dum secat, scitè natans,
Hiante vasta gutturis voragine,
Turbam cruentam colligit Hirudinum.
Ad littus ergo prodiens è flumine,
Proiectis istic solis aspicit iubar,
Hiansq́ contra pandit ignes luminis
Sinus genarum, o Imperator concauos:
Cum parua quædam auis, Trochilus nomine,
Rostrum inferens illius in fauces probe,
Hinc Sanguisugas strangulantes extrahit.
Feraq́ gratum sentiente hinc commodum,
Indemne premij caput loco refert,
B *A bellua nil regulus passus mali.*

DE HIRVDINE MARINA. Cap. XII.

BDELLAM siue Hirudinem marinam, licet Lampetram vocemus, Strabonis exemplo, qui scripsit in quodam Libyæ fluuio nasci βδέλλας septenum cubitorum, quæ branchias habent perforatas, ita vt per eas respirare possent: tamen Hirudo marina propriè dicitur ea, cuius nos figuram ad viuum delineatam exhibemus ex Rondeletio, viuit autem ea in stagnis marinis, ei quæ in aquis dulcibus nascitur, persimilis. Digiti est magnitudine. ceruice est graciliore, cauda paullò crassiore. Os & caudæ extremum polyporum acetabulis similia sunt, vt eorum adhæsione sese trahant. Corpus Insectorum modo ex multis annulis circulisúe constat, sed duriore cute, quàm palustres: quod in causa est, cur non ita in globum se contrahere, nec ita se colligere possit, sed caudam tantùm, & caput profert, ac retrahit. Interna omnia continuo ductu producta, & indistincta. Sed cùm Rondeletius dicat Hirudinem hanc similem ei, quæ in palustribus degit, arbitror eam colore esse nigro, nos autem & aliam colore rubicundam prædictæ persimilem in cæteris deprehendimus, cuius

Lampetra dicitur Hirudo marina apud Strabonē.

C

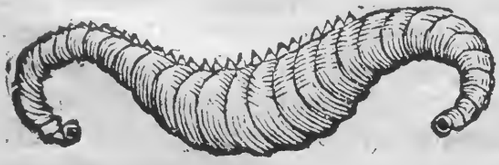

D

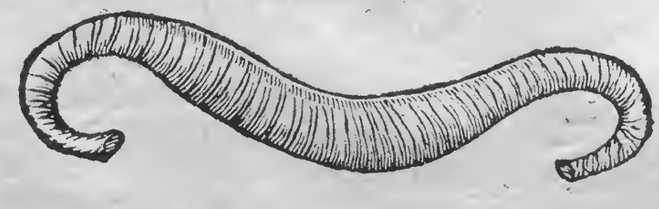

iconem secundo loco damus. Hirudinem marinam scribit Rondeletius cibo esse haud idoneam, viruſq́; olere; pisces tamen littorales, ac lutosos ea vesci. Item in oleo antiquissimo decoctam aurium dolorem sedare: in oleo amigdalino, vel chamæmelino dolorem hæmorrhoidum. In vino vulneribus neruorum, & conuulsionibus vtilem esse. vstam alopecias cum aceto curare.

Vsus in medicina.

DE LVMBRICIS MARINIS. Cap. XIII.

VERMIVM eadem genera in stagnis prouenire, quæ in mari, à marinis non diuersa scribit Rondeletius. Sed inster stagni Vermem frequentiorem esse Lumbricum longum, ijs qui in corpore humano procreantur similem, sed breuiorem, si modo verum sit, quosdam Lumbricos ad ternum cubitorum longitudinem peruenire. Lumbricos autem stagni, quorum hic icon ponitur, binum cubitorum magnitudinem non superare ait: pollicis esse crassitudine, nullas partes discretas habere. veluti intestinum tenue arena plenum apparere. De eodem hæ Bellonius: Lumbricus marinus terrestri maior, stabulatur in littore inter arenam, atq; in eo potissimum tractu, quem æstus alti maris contegit: vnde interdum

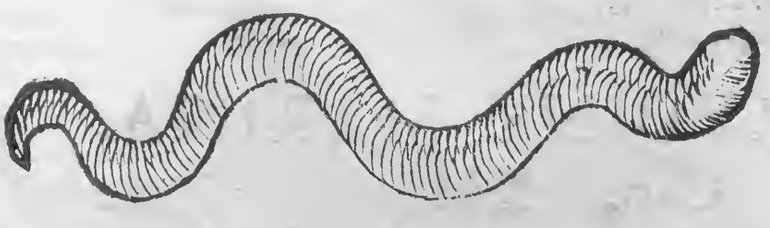

discedens siccum relinquit. Piscatoribus ad escam plurimum confert: quem dum consectantur à recrementis, quæ more terrestris super arena relinquit, agnoscunt: quæ quo loco perceperint, eo pala ferrea impacta Lumbricos è profundo extrahere solent, quos canistris in vsum diligenter asseruant. His natura ad excauandum humum mucorem (mucronem fortè) in anteriore parte dedit, quem humi applicant: ex quo cum impetu spongiosum quippiam egerit, quo euomuisse videtur: paulatimq; in arenam subingressus, iterum in corpus regerit, quod ad se totum arena contexerit, quod idem terrestri Lumbrico accidere solet. Vtrisque transuersi branchi per ambitum insunt, quibus totam corporis molem contrahunt, atq; extendunt, vt ex pedali longitudine breuissimi, & ferè orbiculares euadant. Verum marinus Lumbricus teres est, pedem longus, digitum crassus, viscosus admodum, croceum colorem fundens, quo naues inficiuntur, qui etiam triduum perdurat. Villos in articulationibus pro pinnis habet: arena & limo vescitur. Hæc Bellonius. In sedandis doloribus terrestribus non cedere, si prius arena expurgatus, oleoq; amigdalino coctus, artuum doloribus adhibeatur, vel tepidè in aurem dolentem immittatur, scripsit Rondeletius. A mensis omnino reijci debet.

Descriptio.

Vsus in medicina.

DE CÆTERIS VERMIBVS MARINIS. Cap. XIV.

MARINORVM Vermium plura sunt genera præter prædictos Lumbricos, alij enim teste Rondeletio sunt eiusmodi, vt nulla pictura, præterquam linea vnica continua, exprimere possint. Nam adeo indiscretas partes internas, & externas habent, vt pili tantùm crassiores siue carnosi esse videantur, quos animalia esse neges, nisi motu cieri agitariq; conspexeris. Alij verò à forma corporis, & rostri μικρορυγχότροι & μακρορυγχότροι dicti. Microrynchoterus autem, quem primùm depictum exhibet, cute molli contegitur, tota incisuris constante: os vel rostrum obtusum est, parumq; prominet, vnde suum hoc cè nomen à Rondeletio accepit. Alijs huius generis rostrum deest, sed foramen tantum habent, capescendi cibi gratia. Totus Vermis digitali est magnitudine, minimi digiti crassitudine. Alter verò secundo depictus loco ab eodem Rondeletio in luto maris & marinorum stagnorum viuere comperitur superiore multò longior. Nam aliquando duorum cubitorum longitudinem æquat pollicisq; crassitudinem. Farciminis longi figuram refert. Ro-

Microrynchoteri descriptio.

stro

A ſtro eſt multo longiore, quàm ſuperior, ſimili Hippocampi roſtro, vnde μακρορυγχοπτερον nuncupat Rondeletius. Intus longum duntaxat ventriculi, vel inteſtini ductum habet, aqua & luto pleni. vnde perſpicuum eſt his tantum veſci. Icones quas hìc exhibemus ſemper credidi antedictis Vermibus Rondeletij reſpondere, Cæterùm cùm exactiùs poſtea conferrem haſce cum alijs, deprehendi prorſus differre, etenim priori loco poſitus Vermis, colore plurimum differt: ea autem toto viridi, lineis quatuor, aut quinque per totam corporis

Macrorynchoteri deſcriptio.

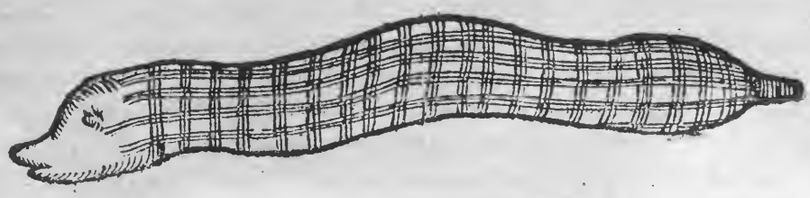

B

C

longitudinem ductis ruffis, eiuſdem coloris alijs tranſuerſalibus plurimis. caput habet magnum, magnos item oculos, magnumq; roſtrum. extremitas corporis in caudam exit. Alter exiliori corpore, roſtro longiori, & planè diuerſo. ſine cauda, vndiq; ſibi concolor rubeſcens ſupernè, infernè albicans. quamobrem Rondeletij icones quas cum his confuderam in appendice adiungam.

DE VERMIBVS IN AQVIS CALIDIS NASCENTIBVS. Cap. XV.

D

CVM præter multorum atq; etiam doctiſſimorum virorum opinionem ſit, Vermes in aquis adeo feruentibus, vt tactæ manum vrant, & generari, & viuere, non à ratione alienum fore arbitror quorundam fide digniſſimorum auctorum teſtimonia adducere, qui id aſſeuerarunt, & in primis Diui Auguſtini, cuius ſuper tam inſigni miraculo hæc verba ſcripta reperiuntur, vt oſtenderet in vſtione ignis corpora poſſe eſſe perpetua. Quid igitur, „ inquit, oſtendam vnde conuincantur increduli, poſſe humana corpora animata, atq; viuentia, non ſolùm nunquam morte diſſolui, ſed in æternorum quoq; ignium durare tormentis? „ Nolunt enim hoc ad omnipotentis nos referre penitẽtiam, ſed aliquo exẽplo perſuaderi ſibi „ flagitant. Quibus ſi reſpondebimus eſſe animalia profecto corruptibilia, quia mortalia, quæ „ tamẽ in medijs ignibus viuant, nullũ etiã genus Vermium in aquarũ calidarũ ſcaturigine re„ periri, quarum feruorẽ nemo impunè contractat: illos autem non ſolùm ſine vlla ſui læſione „ ibi eſſe, ſed extra eſſe non poſſe, aut nolunt credere, ſi oſtendere non valemus: aut ſi value-

rimus sineoculis demonstrare res ipsas, siue per testes idoneos edocere, non satis hoc esse ad E
exemplum rei, de qua quæstio est, eadem infidelitate contendunt: quia hæc animalia, nec „
semper uiuunt, & in illis feruoribus sine doloribus viuunt, suæ quippe naturæ conuenienti- „
bus vegetantur, illis non cruciantur elementis: quasi non incredibilius sit vegetari, quam „
non cruciari talibus rebus. Mirabile est enim dolere in ignibus, & tamen viuere, sed mirabi- „
lius viuere in ignibus, nec dolere. Si autem hoc creditur, cur non, & illud? Hactenus D. Au- „
gustinus, qui tamen non exprimit regionem, vbi Vermes in feruentibus scaturiginibus de-
gant. Author de natura rerum Cælidoniam nominat. In ea enim, inquit, quibusdam aquis
naturaliter feruentibus Vermes non aliter viuunt, quàm in frigida pisces, at extra eas aquas
[a] *de Anim. 5.* [b] *Hist. li. 20. 168.* in frigidam migrantes moriuntur. Idem habet [a] Albertus Magnus, & [b] Vincentius. [c] Bernar-
dinus Scardonius in Patauino territorio fontem Apponi tertium refert inter alios duos emi-
[c] *Li. 1. class. 1. de antiq. vrb. Pat.* nentem, in media planitie, humiliq; cliuo situm esse, ibidem craterem ex viuo saxo extare,
in quo veluti in cacabo aqua, feruentissima ebullit, in eius crepidine gramen circumquaq;
virescere, & quod dictu mirabile, Vermiculos in medijs aquis viuos sine læsione vndique
innatare. Huc accedit, quod in Pannonia in aquis calidis, quæ à mœnibus Budæ vrbis di-
stant ferè duodecim stadijs ranæ ingentes frequentes innatare conspiciantur, nulla noxa per F
cepta, cùm tamen scaturientis aquæ tantus sit feruor, vt pede vix tentari possit, & in eum à
[d] *Li. 32 hist. sui temp.* lanijs proiecti porci depilentur facilè. Hocq; tradidit [d] Paulus Iouius, ex quo etiam Vermes
in calidis aquis consistere posse, facilius probatur.

DE HIPPOCAMPO, Cap. XVI.
ÆQVIVOCA.

HIPPOCAMPVS autem & Latinum, & Græcum est vocabulum, triaq; quantum ex auctoribus colligere possum, diuersa significat. Nam apud Pausaniam aurigarum scutica est, scribentem apud Helicem vrbem Neptunum æneum stetisse, in cuius manu ἱππόκαμπος, id est scutica flectendis equis accommoda. Significat etiam Hippopotamum, qui etiam Hippocampe dicebatur, item animalculum Insectum apud Dioscoridem, de quo nunc nobis G
est sermo. Doctissimus enim Iosephus Scaliger in suis ad Varronis libros de lingua latina eruditissimis commentarijs; hæc ad Varronis verbum Hippopotamus annotauit. Dicebatur, inquit, & Hippocampa aliud sanè ab Hippocampo: quippe ἱππόκαμπος animalculum „
apud Dioscoridem: At Hippocampa, quod Campas equos marinos dicerent autore Festo: „
Campę eq. marini dicti. vel potiùs, quod κάμπας omnia cetacea: vnde finxit vocem καμπίκητος Epicharmus. Me- „
nander tamen Hippocampum non Hippocampam dixit pro Hippopotamo, aut potius equo „
marino. Nonius, Hippocampi, equi marini, à flexu caudarum, quæ piscosæ sunt: & est Græ- „
cum. Menander, vehutos Hippocampos in æternæ vsus, scire nocitur delphino cinctis ve- „
hiculis, Hippocampisq; asperis. Quæ verba si pristinæ integritati suæ restituero, putabo me „
studiosorum gratiam eo nomine non parum demereri posse. Videamus igitur num ita scri- „
pserit ille grammaticus. Menander. „

Οὐχοῦτος ἱππόκαμπος ἐν ἀιθέρι;

Nam & centauri, & Hippocampi, & multa eiusmodi apparent in aëre, vt est in Nebulis Ari- „
stophanis. Deinde Nævius, „

Sirenes citis H
Delphino iunctis vehiculis, Hippocampisq; asperis.

Videntur esse ex Aegisto Nævij: ex qua hos versus quos mox adducturi sumus, citat idem Nonius: & cum superioribus coniungendi sunt ad hunc modum:

Tum autem lasciuum Nerei simum pecus
Ludens ad cantum classium lustratur: sirenes citis,
Delphino iunctis vehiculis, Hippocampisq; asperis.

Ridiculum est, iunctos dicere currus immanes Nereidum ijs piscículis, qui dicuntur Hippocampi. Sed nimirum hic hippopotami, vel alia quædam immania monstra ex genere cetaceo. Nam κάμπας Cete vocabant, vt suprà admonuimus. Sanè hippopotamis vehi Neptunum indicat Statius in Thebaide.

Illic Aegæo Neptunus Gurgite fossos
In portum deducit equos: prior haurit habenas

Vngula,

A *Vngula, postremi soluuntur in æquora pisces.*

„ Ex quibus apparet non intelligi Hippocampum Dioscoridis, sed longè maius animal ex ce-
„ taceis, quod tamen commentitium putẽ sicut pleraq; alia veterum. Plinius quoq; 32. cap. 5.
„ cum ait, In maxima dignatione Cn. Domitij delubro in Circo Flaminio Neptunus ipse,
„ Thetis atq; Achilles, Nereides, supra delphinos, & cete & Hippocampos sedentes: apertè
„ recenset eos inter cete, aut monstra potius marina: ne quis putet esse ἱπποκαμπον Dioscori-
„ dis & Galeni. Quod tamen quidam putarunt. At nos vidimus apud patrem nostrum scele-
„ ton Hippocampi admodum elegantem: neq; is excedebat trientalem magnitudinem, cùm
„ ad dodrantalem peruenire velint quidam. Hæc Iosephus Scaliger.

SYNONYMA. ETYMON.

B ἱπποκαμπος à Græcis compositum est nomen ex dictione ἵππος & κάμπη. ἵππος autem hîc equum significare scripsit Rondeletius: κάμπη verò flexuram, quod Hippocampus cauda Erucam maximè referat, reliquo verò corpore equum. Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres voce ἵππο magnitudinem nominari scripsit, vt in hipposelino, hippomarathro. eius verba sunt. Credimus olerum, & plantarum Erucas, quas Græci κάμπας vocant, Marcelli Vergilij error.

„ marino pisci, à similitudine nomen dedisse. In Locustarum enim genere Hippocampus à ve-
„ teribus numeratur. Breuem paruumq; piscem scriptor hic esse ait, & nihilominus magnitu-
„ dinis nota ei coniuncta est. Quòd enim Græci multis in natura ἵππο adijciunt, grande signi-
„ ficat, vt in hipposelino, hippomarathro, & hippolapatho indicauimus. Sed id sic intelligen-
„ dum est, vt hoc animal comparatum olerum, & plantarum Erucis grande sit: marinis verò
„ belluis, aut piscibus, breue & paruum. Nec aliud hic intelligi voluit dicens paruum esse ani-
„ mal. Hæc Marcellus: contra quæ sic disputat [a] Rondeletius: Primum, inquit, à nullo vete-
„ rum Hippocampus in Locustarum genere recensetur: nullus enim est apud veteres recen-
„ tioresue Græcos, aut Latinos scriptores locus, in quo non solum disertè id scriptum sit, sed
C ex quo vel leuissima coniectura, vel suspitio huius rei colligi possit. Deinde voculæ vnius si-
„ gnificatione, & rei ipsius ignoratione coactus est, à Dioscoride dissentire, friuola quadam
„ excusatione adhibita. Cùm enim scribat Dioscorides Hippocampum θαλάσσιον εἶναι ζῶον
„ μικρὸν, id est marinum animal exiguum, tamen ob magnitudinis notam adiectam, ait breue
„ esse animal cum belluis marinis collatum, cum olerum, aut plantarum Erucis grande. Quid
„ obstat quæso, quominus ἵππος in compositionem nominum admittatur pro equo? an opor-
„ tet verba rebus, & res verbis accommodari? cùm igitur Hippocampus corpore maximè e-
„ quum referat, cauda Erucam, cur non dicemus dictionem ex vtraq; compositam, eaq; signi-
„ ficari paruum animal, cùm id disertè scribat Dioscorides, & qui viderat & penitus nouerat?
Bellonius Hippocampum nomen ab equo & Eruca contraxisse scribit: equinum enim caput & collum gerere, corpus autem Erucæ. [b] Zoographus καμπὴ oxytonum Græcis flexuram significare ait. κάμπη verò paroxytonum Erucam, genus Vermis παρὰ τὸ κάμπτεσθαι, id est, flecti, & incuruari sic dictum. Imitari autem Hippocampum Erucam, non modo corporis flexura in arcum se incuruante, sed etiam circulis, quibus, vt Insecta, distinguitur, & insuper villis. siue igitur ab Eruca, siue ab oxytono nomine flexionem significante, Hippocampum
D aliquis alteram sui nominis partem habere dicat, nihil interesse modo orthographiæ, & accẽtuum ratio habeatur. Varronem, vbi scribit, Campas marinos equos Græci à flexu posteriorum partium appellant, corrigi vult Zoograpus, legereq; Hippocampos. itemque Marcellum Empiricum nominantem piscículum, qui equum marinum similet, Hippocampum intelligere. Hic alioqui à [c] Vegetio in veterinaria cabalio marinus vocatur. A Plinio, & Oppiano Hippus, ab Athenæo Hippidium, vt testatur Bellonius; qui leui quadam coniectura hæc scripsisse videtur, cùm nullum authorem citet. Quapropter videtur Zoographo potius sui generis esse piscem Hippum, & Hippidium. Piscatores Veneti, vt est apud Bellonium, Falloppa, vt verò apud Rondeletium, Draconem nominant. Sanè etiam Mathiolus esse quosdam ait, qui certo velint Hippocampum esse illum piscículum, qui quibusdam Dracunculus, alijs equiculus marinus nominatur, cuius nullus est in cibis vsus. Robertus Constantinus in Supplemẽto linguę Latinæ Venetijs Cauallo mariano, Caualleto, & pesce Cauallo vocari scribit. Romani, Illyrici, Genuenses Chaual. Marsilienses Cheual,

[a] Li. de Insc. & Zooph.

[b] De Aquatil. li. 4. cap. de Hippoc.

[c] 4. cap. 12. Hippus. Hippidiũ.

Cheualot de mer. Nonnulli Gallum marinum, Germanicè nominare licebit, inquit, Zoographus, ein Meerroſs, ein Seeroeſsle. Nam & Hiſpanicè, vt Amatus Luſitanus ſcribit, vocatur Caualinho marino. Italicè Caualin marino, Caualin ritorto, Dragonetto: Gallicè Draconetto. Qui nunc Græciam incolunt ἀσκαλάβα. quidam Salamandram marinam vocant. E

DESCRIPTIO.

* *Lib. de Inſect. et Zoop.*

EVM * Rondeletius ſic deſcripſit. Hippocampus toto corpore inciſuras habet. dodrantalem magnitudinem non ſuperat, ſæpe minor reperitur. (nam Ioſephus Scaliger ſe apud patrem ſuum vidiſſe tradit ſceleton huius quod non excederet trientalem magnitudinem.) Pollicis eſt craſſitudine: roſtro oblongo, tubuli modo cauo ſine ſciſſura, ab inferiori eius parte operculum foramini opponitur, ad claudendũ, vel demittitur ad aperiendum. Oculos habet rotũdos, ſatis prominentes. In capitis vertice pili erecti ſunt, qui adeò tenues ſunt, vt non in mortuis, & exſiccatis, ſed in viuentibus tantum Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo ſunt corpore. Toto capite, collo graciliore, vẽtre protuberante, equo valde ſimilis eſt. Poſt oculos quo in loco in cæteris piſcibus branchię eſſe ſolent, pinnulæ duæ auriculis ſimiles ſunt, maximè ob ſitum, vtrinq; vnica. Branchiæ verò nullæ ſunt, neq; tectæ, neq; detectæ, ſed ſupra dictas pinnulas duo ſunt foramina ſurſum ſpectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex vna alui excrementa, ex altera oua foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior eſt, quadrata, cũ exochis aculeatis. toto eſt etiam corpore ſimiliter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membrana intermedijs, vt nulla caro appareat. Colore eſt fuſco, punctis, albis notato, ventre albicante. Ventriculũ pro corporis ratione ſatis magnum habet, hepar rubrum, ſimiliter oua rubra, cor exiguum. Caudam quouis modo inflectas, & qualem viuo figuram tribueris, talem mortuus, & exſiccatus ſeruat. Eſt profecto, & cognitu, & aſpectu pulcherrimus iucondiſſimusq; hic piſciculus, deniq; huiuſmodi, vt in eo naturæ ſolertiam, & Dei optimi Max. ſummũ artificium admireris. F

Bellonij deſcriptio.

Non ab his valde diſſimilia ſunt, quæ ſcripſerunt alij. Digito craſſior, inquit Bellonius, non euadit, eſtq; ferè cornea cute contectus: nemini, imo neq; ipſis quidem piſcibus, edulis: quibuſdam locis nigrior, alijs autem candidior. Branchias ad latera habet, eſtq; collo, vt equus, contorto. Pinnam in tergore elatiuſculam, alteram in latere vtrinq; ad branchias exerit, aliam quoq; modicam ſupra ceruicem: tubulum oblongum, in quo os ſitum eſt. Viuus, in mari non eſt ita contractus, vt nobis iam ſiccus extra aquam apparet: Contrahit enim caudam in orbem cum moritur. Caudam habet quadrangularem. Eius longitudo non excedit ſenos digitos. iubam habet obtuſis ſpiculis, vt equus crinibus, exornatam, atq; auriũ loco elata, etiam ſpicula oſtendit. Strias quoq; in tranſuerſum actas, quæ ab obtuſis eius ſpiculis procedunt. Natura enim ad equum terreſtrem alludens, caput, ceruicem, collum thoracem ita affabrè in hoc piſce ementita eſt, vt hæc omnia ſibi inuicem reſpondeant. G

Roberti Cõſtantini deſcriptio.

Eundem hoc modo deſcribit Robertus Conſtantinus; Piſcis eſt inquit, minimè edulis, ac ſingularis formæ: cui caput equinum cũ proboſcide ſiue roſtro tubulato iubatum eſt: corpus reliquum eminentijs crenisq; cartilagineis exaſperatum: in dorſo pinnula; cauda qnadrata & plexilis. Totius longitudo dodrantalis. Captus breui expirat: & dum recens noctu lucet: quæ ex oculari obſeruatione ſcribo, καθ' ἑαυτῆς αὐτοψίας, non ex hiſtoria. Gillius capite item, & collo equino, & roſtro oblongo eſſe ſcribit, & ſic ab eorum fronte tanquam equorum comam propendere, & eo loco, quo equi iubam habent, pilis defluere, caudamq; eius draconis ſpeciem ſimilitudinemq; gerere. Hæc autem quæ de coma, & pilis ſcribit Gillius, quidam viuos aliquot Venetijs apud piſcatores inſpiciens vidiſſe ſe negat. H

Fel Hippocampo attribuitur.

fortè quod hæc in viuis tantum, & natantibus, Rondeletio teſte, appareant. Marcellus Empiricus fel ei etiam attribuit. Quapropter cùm ex tot autoribus optimam, & perfectam deſcriptionẽ facilè colligere poſſimus, aliam non dabimus, ſed tãtum imaginem eius quam nos Venetijs conſpeximus, & in muſæo exſiccatum aliquot annos aſſeruamus.

Bellonij icõ reprobatur.

Ridiculè Hippocampum depinxit Bellonius, vt obſeruauit Rondeletius. cum enim equinum caput, & collum, ei tribuiſſet, os ei equi modo reſciſſum, nariumq; foramina addidit: collum verò, caudam, & corpus reliquum tam abſurdè pinxit, vt monſtruum potius, aut commentitium quoddam animal exhibuerit, quam Hippocampum.

DE VENE-

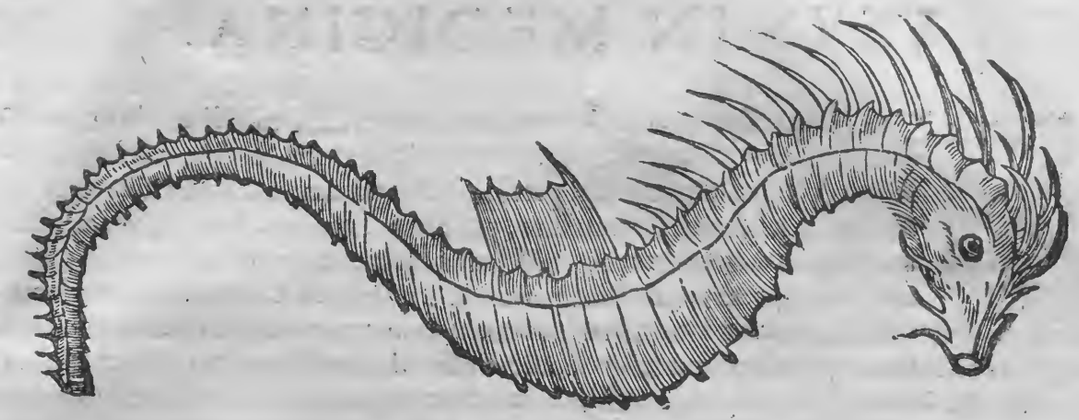

DE VENENO EIVSQ; REMEDIO.

DE Hippocampi ventre venenato solus hæc scripsit [a] Ælianus: Rei piscatoriæ benè periti homines dicũt Hippocampi ventrem in vino decoctum, si quis dederit cuipiam bibere, eum primo ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussire, & sicca quidem tussi vehementer torqueri: etenim nihil excreare, sed & superiorem ei ventrem intumescere, & calidas fluxiones in summum caput efferri, & verò per nares rursus tenues, & aquosas defluere, ac pisculentum odorem reddere. simul & oculos eius sanguine suffusos igneo colore flagrãtes videri, & eorundem oculorum genas inflari: & vomendi quidem cupiditate ardere feruntur, verùm nihil emittere, quod si natura etiam euicerit (vomitum promouerit) id tamen mortui esse signum, & hominem mox in obliuionem, & dementiam incurrere. Sin in ventrem inferiorem delapsum fuerit, nihil horum iam fieri, omnino tameu hominem è vita excedere. Ex morte porrò qui euadunt mente capti aquam summo studio persequuntur. Hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quod sanè eis ægritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaq; ad perẽnes fluuios, aut ad littora, aut iuges fontes, aut lacus commorationes eis gratæ sunt, cùm tamen non magnoperè desiderent bibere, sed & ipsum natare, & pedes aqua abluere eis plurimum iucunditatis affert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestiæ ventrem procreare, sed Hippocampum algam acerbissimam, ex qua ita afficiatur depasci. Hæc Aelianus de Hippocampi veneno, quo etiamsi hodie nulli vescantur, tamen solo ventre non alijs partibus venenatum credit Rondeletius, quæ in alijs piscibus idem eueniat. Draco enim siue Araneus spinis solis, pastinaca solo radio, iulides solo morsu venenum infundunt, aliæ partes sine pernicie sunt edules. Quod hanc venenati ventris causam ad algam referunt, inquit Rondeletius, id verè non dicitur: neq; enim alga vescitur Hippocampus, vt oris structura demonstrat, sed aqua tantum ac luto. Neque alij multi pisces alga victitantes pernitiosi sunt, sed quidam ex his optimi, vt scarus, atq; saxatilium maior pars, quorum intestina non reijciuntur. Huius veneni remedium scribit [b] Aetius, sepiam nimirum aceto suffocatam, idq; acetum cum oleo mixtum ebibitum. Ex quodam fide digniſſimo viro percepi magnum esse Hippocampi huius vsum ad fascinationes, & amatoria apud veneficas, dignas sanè quę à magistratu grauiter puniantur.

[a] *Lib. 14. Anim. c. 10.*

Ad Algam non referri venenum Hippocampi.

[b] *Lib. 2. cap. 188.* Remediũ veneni.

VSVS IN MEDICINA.

Ad canis rabidi morſus.

VT ex Hippocãpo venenũ, ita ex eodem contra canis rabidi morſus, remediũ docet Aelianus. Solertia, inquit, veterani piſcatoris, & ad res maritimas bene prudentis, ſalutaris etiã repertus eſt Hippocampus. Is & Cretenſis erat, & filios adoleſcentes admodum, piſcatores habebat. Accidit, vt hic piſcator Hippocampos, cum alijs piſciculis caperet, & per adoleſcentes à rabida canicula morderentur. Cùm eorum in Methymna Cretenſi ad littus iacentium vicem dolentes ſpectatores interficiendam canicula m cenſerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum eſſe: alij conſiluerent à Diana ſalutem petendam eſſe, ſemel piſcator eos de conſilijs, quæ adferrent, laudatos dimiſit, & Hippocamporum exenteratorum alios aſſos eis commedendos dedit, alios in acetum & mel contriuit, ijſque morſus vlcera obligauit, atque, hominum adoleſcentium rabiem vicit, eoſque ad incolumitatem tantam reſtituit. Hæc Aelianus de remedio aduerſus canis rabidi morſus ex Hippocampo petito. Quod Rondeletio cum ratione coniunctum eſſe videtur. Venenum enim, inquit, veneno alio expugnatur, & ſæpe, vt ait Auſonius, ***bina venena iuuant***. Quare cùm ob canis rabidi morſum ὑδροφοβία, ægri laborent, rectè malum hoc curatur Hippocamporum cibo, qui ὑδροφιλίαν inducit. Veruntamen non ſolum Aelianus, ſed etiam Philes eadem de veneno, & remedio ex Hippocampis ſcribit: ſed in hoc aberrare hunc dicit Zographus, quod non Hippocampos ipſos exentratos, ac toſtos vt Aelianus, ſed ventriculum eorum toſtum (qui tamen venenum eſt) in cibo aderſus canis rabidi morſum fumi iubet. Hippocampus marinus, inquit Aëtius, toſtus vtiliter commedi proditur à cane rabido morſis. Illius enim ſanguinem aquæ amorem inducere, & proprietate opponi terrori aquæ. propterea bis ac ter Hippocampum comedi cogunt: eundemq; ex acerrimo aceto tritum vulneri applicant, rabiemque hoc medicamento frequenter peruicerunt. Leporis marini veneficium reſtinguere potos Hippocampos teſtis eſt [a] Plinius. Et [b] alio in loco inter ea, quæ lichenas, & lepras tollunt, ponit Hippocampi & delphini cinerem ex aqua illitum. Hippocampus, vt ait Kiranides, cum ſylueſtris ficus nigræ ſolijs, vel ruſtecinç (ruſticanæ) cum aceto ſolutus, albositatem (leucem vel alphos,) & lepram curat. Alligatum Venerem concitare ſcripſit [c] Plinius, item frigidas febres pellere, & alligatum, & in oleo roſaceo necatum, quo perungendi ſunt ægri. [d] Idem toſtum ac ſumptum lenire capitis dolorem autor eſt: & cinerem alopecias replere nitro, & adipe ſuillo mixtum, aut ſyncerum ex aceto. Hippocampi cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, aut amaricino vnguento illitus, alopecias replet, ait Dioſcorides. Ex quo hæc deſcripſit [e] Galenus his verbis: Hippocampum animal marinum, ſi totum vſſeris, alopecijs prodeſſe à quibuſdam proditum eſt, ipſumque videlicet deſiccantis eſſe facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem, quem quidam vnguento amaricino commiſcent, quidam pici liquidæ, alij veteri adipi ſuillo. Amatus Luſitanus experimento ſe compertum habere ſcribit, ad ea, ad quæ Dioſcorides commendat (ſcilicet ad alopeciam, & defluuium capillorum) potentem eſſe Hippocampum. Laudat & toſti vſum in cibo ſæpius ad vrinæ incontinentiam [f] Plinius. Circumligatus quoque teſte Kiranide iſchiadem quietat. Caballiones marini nominantur à [g] Vegetio in ſuſhitu contra languorem morbi peſtilentis, cum alijs quibuſdam medicamentis. Piſciculi, qui equum marinum ſimilat, fel, ouorum albumini mixtum, & cum lana ſuccida oculis appoſitum, melius remedium ſupraſcriptis oculorum cauſſis (proximè autem nominauerat, caligines, albugines, cicatrices, &c.) quam vllum aliud medicamen præſtare manifeſtum eſt. Marcellus Empiricus. Ad pellendos Vermes plurimum valere Rondeletio indicauit Græcus quidam, ſi toſti ſumendi dentur, cum aqua abſinthij, vel portulacæ, vel vino.

Veneni veneno expugnatur.

Philis. error.

[a] *lib. 32. c. 5.*
[b] *Cap. 7.*

Ad lepram.
[c] *32. c. 10.*
Venerẽ concitat.
Ad frigidas febres.
[d] *Cap. 9.*
Ad alopecias.
[e] *li. 11. ſimpl. 41.*

[f] *li. 32. c. 9.*
[g] *De veter. 4. c. 12.*

Vermes pellit.

A

DE VVA MARINA. Cap. XVII.

PISCATORES nostri, inquit Rondeletius oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento aspersо Vuam marinam nominant. Est etiam Vua marina Zoophyton, diuersum sanè ab eo quod nobis depinxit Rondeletius, cuius imaginem, cum de Zoophytis agimus, traditurі sumus: de hoc loquitur [a] Plinius cum scribit: Rerum quidem non solum animalium simulachra (mari) inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, gladium, serras. Nos verò & hocce egregium aspectu animal Insectum potius, quàm alterius cuiuspiam generis Vuarum racemum verè referés in Oceano deprehensum damus depictum, & adviuum delineatũ, ea magnitudine, qua depictũ videtur in hac tabula: acinis sanè vndequaq; refertissimũ, quorum alij cœrulei: alij amethistini: alij rubentes. capite duobus corniculis Limacis instar prę munito. mouetur motu progressiuo.

Vua marina Zoophyton.

[a] *Li. 9. c. 20.*

B

C

D

DE STELLIS MARINIS. Cap. XVIII.

ORDINIS RATIO. AEQVIVOCA.

NE vocum affinitate decipiamur, ſciendum eſt piſcem nomine Stellæ vulgò à Romanis vocatum, lopidi ſimilem de genere anthiarum, nullo pacto ad haſce Stellas exangues, de quibus nunc erit ſermo, accedere. De hiſce multum dubitatur, ad quod animalium genus pertineant. [a] Ariſtoteles modò Oſtracodermis, id eſt teſtatis, annumerat; [b] modò mediam inter plantas, & animalia naturam eis attribuit, ſicut & vrticis. [c] Plinius modò frutici ſimiliora facit: multis, inquit, eadem quæ frutici, vt holothurijs, pulmonibus, Stellis: modò carnem Stellis admodum paruam ineſſe ſcribit: extra verò callum duriorem. Aelianus Oſtracodermis, id eſt teſtatis annumerat. Quum durum callum cum gladij mucrone pertundere Gillius conaretur, vix tandem multa vi molliorem mediam ſuperficiē potuit perfringere. Nam, inquit, radiorum anguli ad filicum duritiē accedunt, & non minus ab ictibus inuictos, quàm ferrum ipſum præſtat. Hac forte ratione ductus Ariſtoteles Oſtracodermis Stellas annumerauit. Rondeletius plurimiq́ue alij inter Infecta, & Zoophyta repoſuerunt, quòd inciſuras multas in radijs habeant, vixq́ue perfecta animalia dici poſſint: quorum nos rationem ſecuti hoc loco de ijs agemus.

[a] *Hiſt. 5. cap. 15.*
[b] *4. de part. anim. cap. 5.*
Stellæ ad quod animalium genus referantur.
[c] *Li. 9. c. 47.*

SYNONYMA. ETYMON.

ASTER Græcis, vt Hippocrati, & Ariſtoteli, Plinio Stella, dicitur à ſimilitudine Stellarum depictarum marinum hoc animal. Nicolao verò Myrepſo ἀστέριον voce diminutiua, vt vult [a] Adrianus Turnebus. Hodierni Græci Σκάυρον vocant, vt Gillius annotauit. Rōdeletius putat, quod σκάυρον dicere velint. quòd pali lignei fixi, & erecti modo (id enim vox Græca ſignificat) radios habeat. A Syluatico ſydus marinum nominatur, ſicut & in Cremonenſis interpretatione è Kiranidis magia aſtrum marinum. Vtrumq́ue Zographus improbat. Maſſilienſes etiam nunc Stellam nominant. Albertus Sturitum cum Aſtere marino ineptiſſimè confundit. Germanicè nominatur ein Meerſtern. Belgicè Vyfuoet à quinq; pedum numero. Eliota Anglus interpretatur à Sterrefyshe. Zographus ab erudito quodam Anglo audiuit nominari à Seepadde: hoc eſt rubetam marinam: neſcit quàm rectè. Saxones eadem ſignificatione dicerent ein Seequapp. Radios habet quinos ſecundum Cardanum: alij octonos: alij duōdenos, aut pauciores, ſed ſunt qui negant has veras eſſe Stellas. Vt vt ſit (inquit Cardanus) conſtat naturam hoc numero contentam non fuiſſe; ſed tamen quæ radijs quinis prædita ſunt, hæ Stellarum nomine ſunt digniores. Idem tradit in ſupina parte eſſe radiorum ſeptenos ſpiculorum ordines, in longitudine verò viginti duos, quaſi rationem peripheriæ, ad dimetientem obtineat. Cumq́; animal ſit exiguum, ſupra tamen quinq; milia promuſcidum cum ſuis acetabulis non exerere. Rondeletius hæc Stellis cōmunia eſſe dicit, quòd radijs quinq; conſtent, qui ex multis particulis tāquam ex multis vertebris cōponuntur, vt in aqua mobiles eſſent. in quorum medio oris ſitus eſt, & quinque dentium, vt in echino. Excrementorum nullus exitus apparet. ore igitur, quæ ſuperuacua ſunt excerni, vrticarum more, Rondeletius exiſtimat.

[a] *Adner. 18. cap. 18.*
Deſcriptio vniuerſalis.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Differentia à magnitudine colore.
A numero radiorum.

SVNT earum multæ differentiæ quædam enim magnæ ſunt; quædam paruæ, quæ nunquam magis accreſcunt, aliæ flaueſcunt, aliæ cinereæ ſunt, aliæ nigricant, rurſus aliæ aculeatæ ſunt, aliæ læues, aliæ ab alijs breuitate, longitudineq́; radiorum diſtant. Poſtremo aliæ quinq; tantùm radios habent, aliq́ plures; earum autem quæ quinq;, aut radiorum appendices, & quaſi multos ramos habent, aliæ ijs carent. quæ verò plures, aut habent ſeptem, aut decem, aut duodecim:

tot

A tot enim obseruatæ à nobis sunt harum differentiæ; quas omnes eiconibus, tam ad viuium, quàm fieri potuit expressas, partim hic exhibemus partim pòst in paralipomenis adiungemus. Quæ itaq; primo loco ponitur à Rondeletio eam postea depingemus. Est autem brachijs siue radijs pedis longitudinem æquantibus. Duro quidem corio integitur, vt Holuthuria sed aspero. radij enim vndiq; aculeis muniũtur mobilibus, qualis in echinometra videre licet. Iidem radij excauati sunt, ex quibus carnosæ appendiculę dependent, quales in vrticis quibusdam cernuntur. In radiorum medio os siue gula est. Inde alimentum in quinq; partes distribuitur, vt in echinis. Internæ partes omnes indiscretæ sunt, vt in vrticis. radiorum particulæ vinclis tenuibus connexæ facilè disrumpuntur. Hęc Stella, vt etiam echinata aspectu, pulcherrima est, potissimũ corio suo spoliata, ob exquisitam & mirã partiũ compagẽ. Virus olet. Pro hac Rondeletij icone duas alias Zoographus exhibuit: sed parum differentes.

Prima spẽcies Rondeletij.

Stella cartilaginea pronè & supinè.

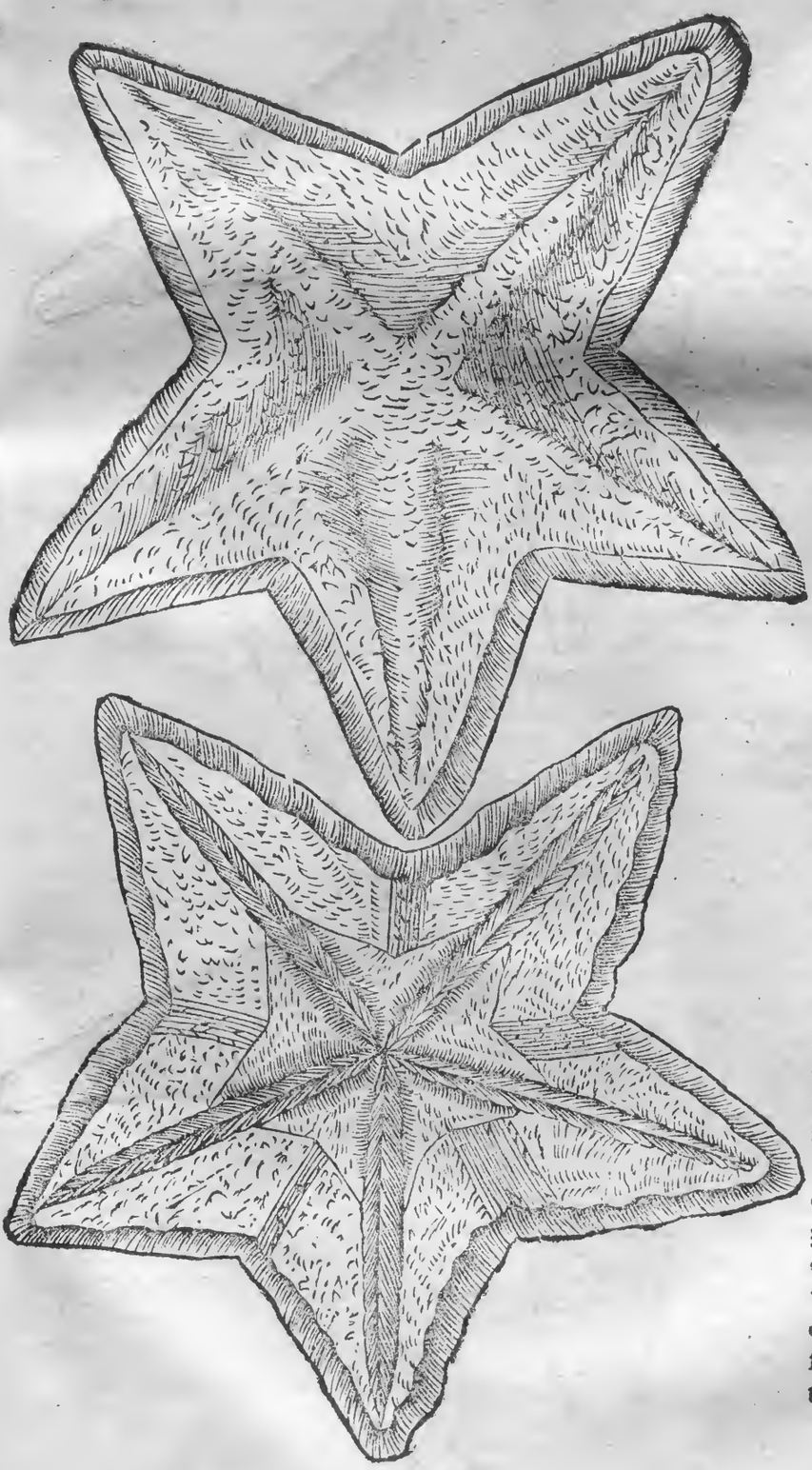

Tertia:

Non admod ab hisce discrepat ea, quam hacce icone ostendimus pronè, & supinè. tota cartilaginea: supinè partis marginibus puniceis, reliqua par intima, & quę hisce marginibus continetur, sanguineis maculis, & albis, veluti in quodam marmoris genere, consperſa. Pronæ verò partis margines admodũ sunt sanguineę: quinque in medio rimæ, in singulas partes abeuntes, maculis autẽ cæruleis, ea pars, quæ margines vndique contingit, insignitur: hasce aliæ sequuntur propè medium maculæ rubicundæ.

Stellæ testaceæ descriptio.

Sequẽs figura cõtinet Stellam testaceam dictam, non quod verè testacea sit (nam exsiccata, cum cortice teri manibus, quãuis ęgrè, potest) sed quod duritie corticis, magis qua aliæ Stellę, quas vnquam obseruaui, ad testacea accedat. Hæc cortice candicat, spithamam longa quoquouersum dimensa, nempe ab vno radio ad alterũ, qui è regione est. distant autem extremitates cuiusq; radij à proximis

Vlyſsis Aldrouandi

Stella teſtacea pronè & ſupinè.

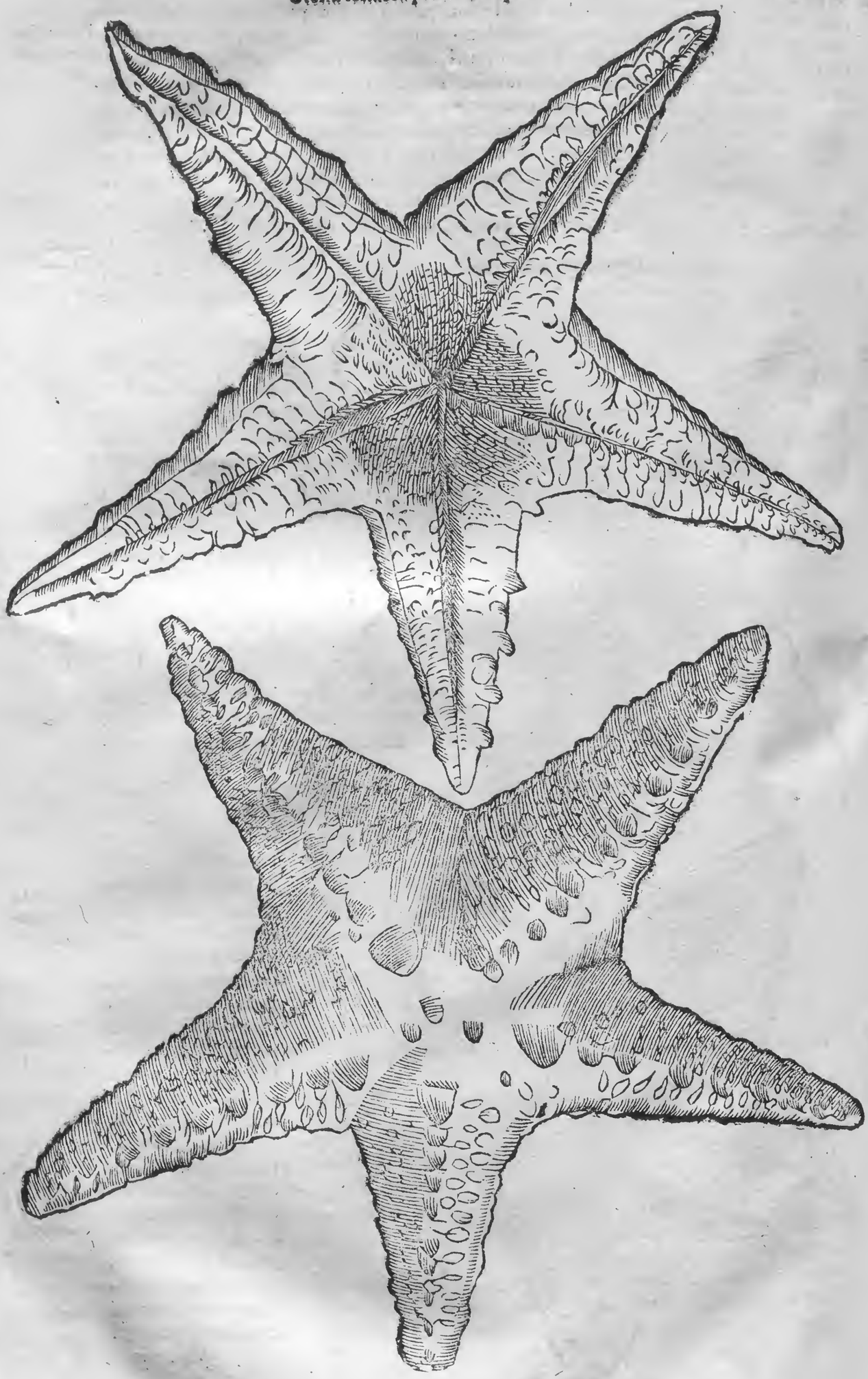

A proximis mediam spitamam, aut paulò amplius. Posset etiam non immeritò tuberosa, & verrucaria nuncupari, nam superiori parte in singulis radijs tubera, & verrucas habet.

Quinto loco ponenda erat ea, quam Rondeletius lævem appellauit: aculeis enim omni ex parte, atq; asperitate caret. Radij longi sunt, rotundi, flexibiles, murium caudis persimiles: eorum integumentum cortici serpentum simile est: & ob nigrarum albarumq; macularum varietatem, spectatu iucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circumferentiam quinque maculis rotundis: & inter has stellulæ pictura distinctus, à cuius circumferentia quinque radij exoriuntur. Oris compositione à cæteris non differt, nec victus ratione. Brachiorum longitudine, & vario flexu celerrimè natat. Hanc quoque in appendice dabimus.

Eiusdem ferè generis, & eæ duæ sunt, quas duabus sequentibus tabulis exhibemus: nulla parte asperæ. prima est prona parte & supina colore lapidis lazuli: in medio punctulis nigris, & circulis aureis nouem. radiorum ac totius corporis ea magnitudo est, qua cernitur. prona pars varijs coloribus delineata, cuius medium, & colorem, & figuram pentaphylli æmulatur. huius iconem habes fol. 746.

B Secunda multò præscripta minor, vndiq; colore ferruginea, sed nigris aspersa maculis. mediam spithamam, aut amplius longa. iconem vide fol. 747.

Sequuntur has Stellæ pectinatæ quatuor aut quinque, quarum prior Rondeletij est pòst depingenda, inter Stellas maiores connumeranda, vtpote cuius radij ad pedis longitudinem attingant. primæ à Rondeletio depictæ similis est ijs demptis quæ sequuntur. Radij circa rotundum corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum non constituunt, sed obtusum. Aculei quibus latera muniuntur rari, recti, pectinatim dispositi, vnde pectinatam Stellam appellauit Rondeletius. In totius corporis centro stellula, quædam expressa est, à cuius ambitu lineæ quinque per medium radiorum ad extremum vsque protensæ sunt, radij initio satis lati sunt. Rara est hæc species. ore, dentibus, moribus, facultatibus alijs similis est. Pectinatarum stellarum descriptio. prima.

Secunda cuius figura exprimitur (fol. 748.) marginibus albis pectinatim non rectè, sed obliquè dispositis: interius sanguineis vndique conspersa maculis. in centro stellulam habet admodum rubram, sex radijs constantem. tota pedem longa est. Secunda:

Tertiâ nulla eligantior, eiusdem cum prædicta magnitudinis, colore ac tuberculis spinosis admodum varia. Nam in medio est os, instar echini, quinque denticulis vix conspicuis constitutum. hoc continet stellula septem radiorum, quæ interiori parte nigra ferè est, exteriori verò cœrulea. hanc circulus ambit albus seu area alba, quam alia rufla, seu carnea. hunc deinceps circulus circundat ex vndecim tuberculis constans in suprema parte acutis. Singuli autem radij tres habent tuberculorum ordines singulos ex vigintiquinque, aut triginta tuberculis constantes. Figuram habes. fol. 749. Tertia pectinata.

C Quarta est haud dispari cū præcedenti longitudine, radijs albo cæruleis, marginibus pectinatis ferrugineis: in medio stellula est, ex sex punctatis radijs cōstituta. depictā vides fol. 750.

His adijciam eam, quę quinq; radijs inequalibus constant, & hirsutis. fol. 751.

Echinatam Stellam inter saxa viuentem nobis depinxit idē Rondeletius, corpore exquisitè rotundo paruoq; constat, & radijs quinque, sed breuioribus, vnde fit, vt minor sit cæteris. Illi è paruo circulo, in quo crucis figura delineata est, veluti è centro, exoriuntur tenues, frequentissimis aculeis horrentes, qua de causa echinatam Rondeletius nominauit, in lateribus dispositis. Radiorum flexuoso motu, serpentum ritu, repit hæc Stella, & in sicco posita eos mouere nequaquam desinit, quousque in partes diffiecerit, quæ separatæ etiam D mouentur per flexus: vt Vermium partes, & Lacertorum caudæ abscissæ. Os habet cæterarum modo. eius fig. vide fol. 752.

Stellam aliam quæ sequitur à cancellorum figura, aut retis reticulatam, & cancellatam vocauit Rondeletius: & quia inter distinctiones retibus, vel cancellis similes existant, tuberculla rotunda, tuberosa etiam vocari potest. Inter maiores Sellas reponenda: brachia enim ad pedalem longitudinem perueniunt, crassiora sunt aliarum Stellarum radijs. Os habet cæterarum modo. depictam cernes. fol. 752. Reticulata Rondeletij.

Eiusdē generis ea est, quam nos depictam pronè & supinè subdimus, (fol. 753.) minus tacancellatam: tuberculis rotundis cæruleis gemmæ Turcoiæ æmulis, radiorum marginibus hirsutis, & pectinatis: quilibet radius, supina parte apparet conus pinus ideæ oblongior. Prona autem parte ferris, tum luteis tum cœruleis. Singuli radij habent cauliculum tenuem per medium transeuntem. Reticulata nostra.

Habes deinceps Stellam à Rondeletio dictam arboreſcentem admodum mirabilem, Stella arborescens.

Stella quinq; radiorum colore lazuli.

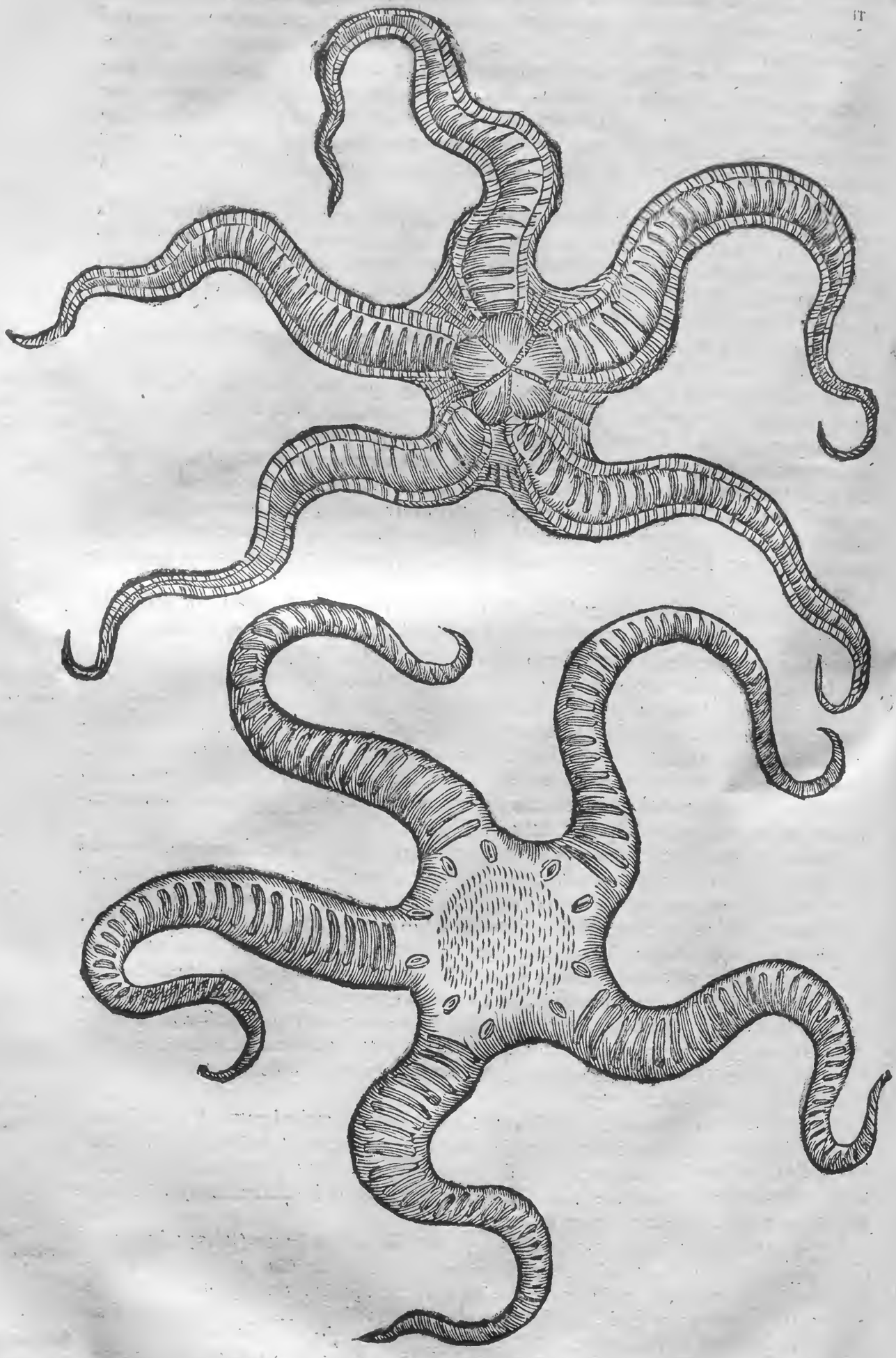

A

Stella rubra, infernè depicta, vti & supernè maculis nigris distincta.

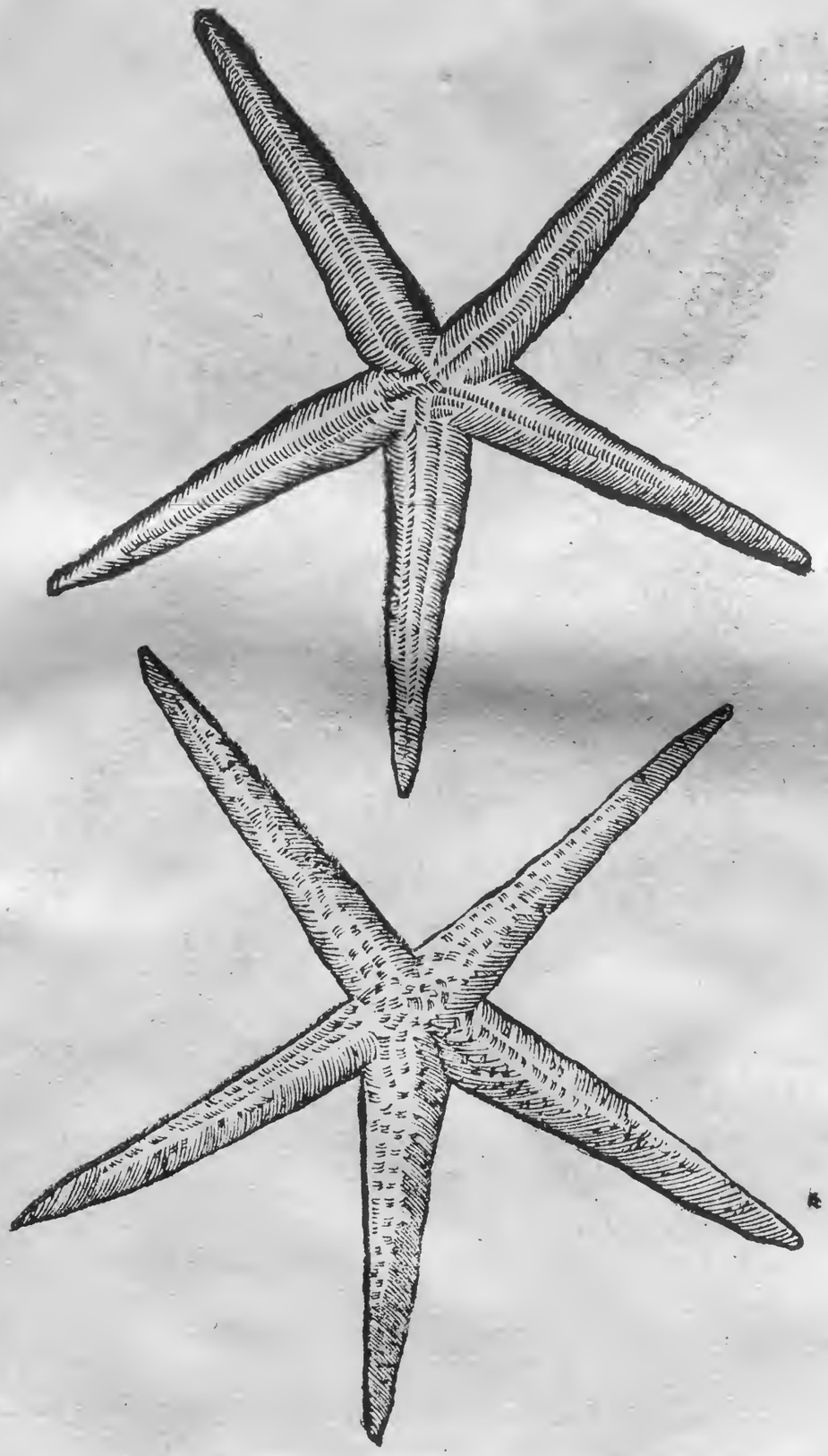

B

C

D

ficq; dictam à frondium, & ramorum multitudine. Huiusmodi duas vidit Rondeletius. Vnam permagnam apud Guilhelmum Pelicerum Monspelienſem Episcopum, ad Lerinum insulam captam. alteram ex Italia ad ipsum delatam. Ab alijs omnibus Stellis plurimum differt. Radios quinque siue truncos habet, in medio os cum quinque appendicibus, quæ multis paruis dentibus horrent, pars ea depressa est, & summissa, ambitus tumet, in

Stella pectinata ſecunda.

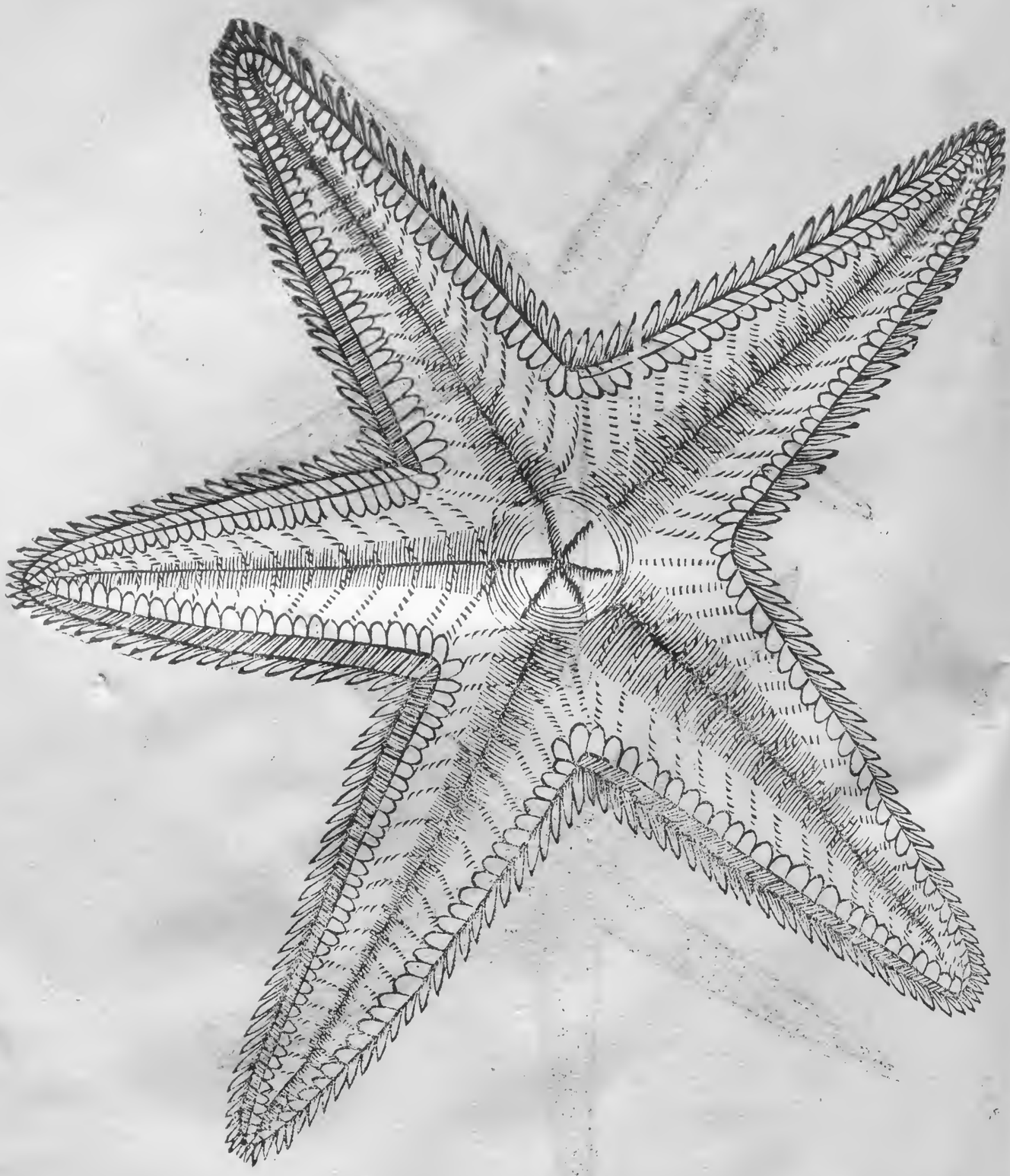

quolibet ramorum interuallo foramen ſeu rima conſpicitur. Quilibet radius ſtatim in binos finditur, hi rurſus in binos ramos diuiduntur, atq; ita deinceps, quouſque ad tenuiſſimos, & capillorum tenuitatem referentes deuentum ſit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta eſt, alioqui tota Stella nigricat, & tenui, atque admodum dura, ſed aſpera cute contegitur. ramuli omnes intro flectuntur; quod argumento eſt hos tanquam cirros ad cibum captandum conditos eſſe, quibus vndiq; diſpoſitis in orbem præda elabi non poteſt. Id ſpectaculum aliquando Rondeletius in mari ſtudio è contemplatus eſt. Stellam paruo filo alligatam in mare demittebat, in quo

expanſis

A

Stella pectinata tertia spinosis tuberculis plurimis.

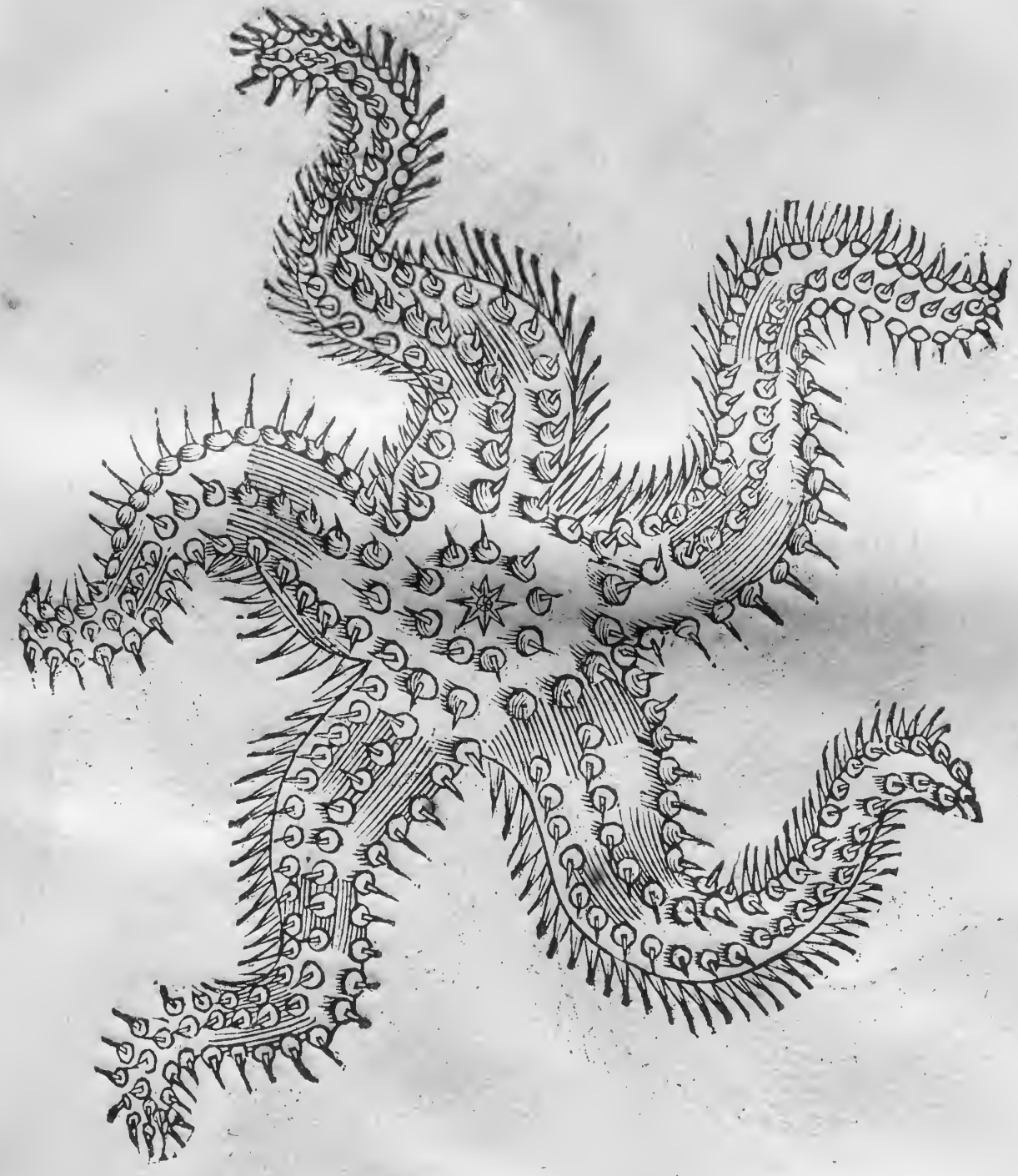

B

C

D

expansis ramis natabat, sed prædam aliquam appropinquare sentiens, brachijs omnibus contractis amplexabatur vrticæ ritu. Rara est hæc Stellæ species,& propterea inter anathemata suspenditur. iconem vide fol. 754.

A prædictis omnibus Stellis differt ea quę à Rondeletio Sol marinus dicitur,quòd Solis picturā quodammodo referat. Nam in Stellis è medio corporis trunco, veluti è centro, radij quinq; enascebantur, in hoc verò ex corporis rotundi circumferentia breues, minimè asperi superiore in parte, sed veluti ex squamis compositi: in lateribus verò veluti prauis aculeis rigentes, alibi ad extremum vsq; gracilescentes. corpus illud rotundum in medio rosæ pictæ figuram expressam habet. ore victu,& facultate à Stellis non differt. delineatā vide fol. 754. Sol Rondeletij.

Stella pectinata albocærulea quarta.

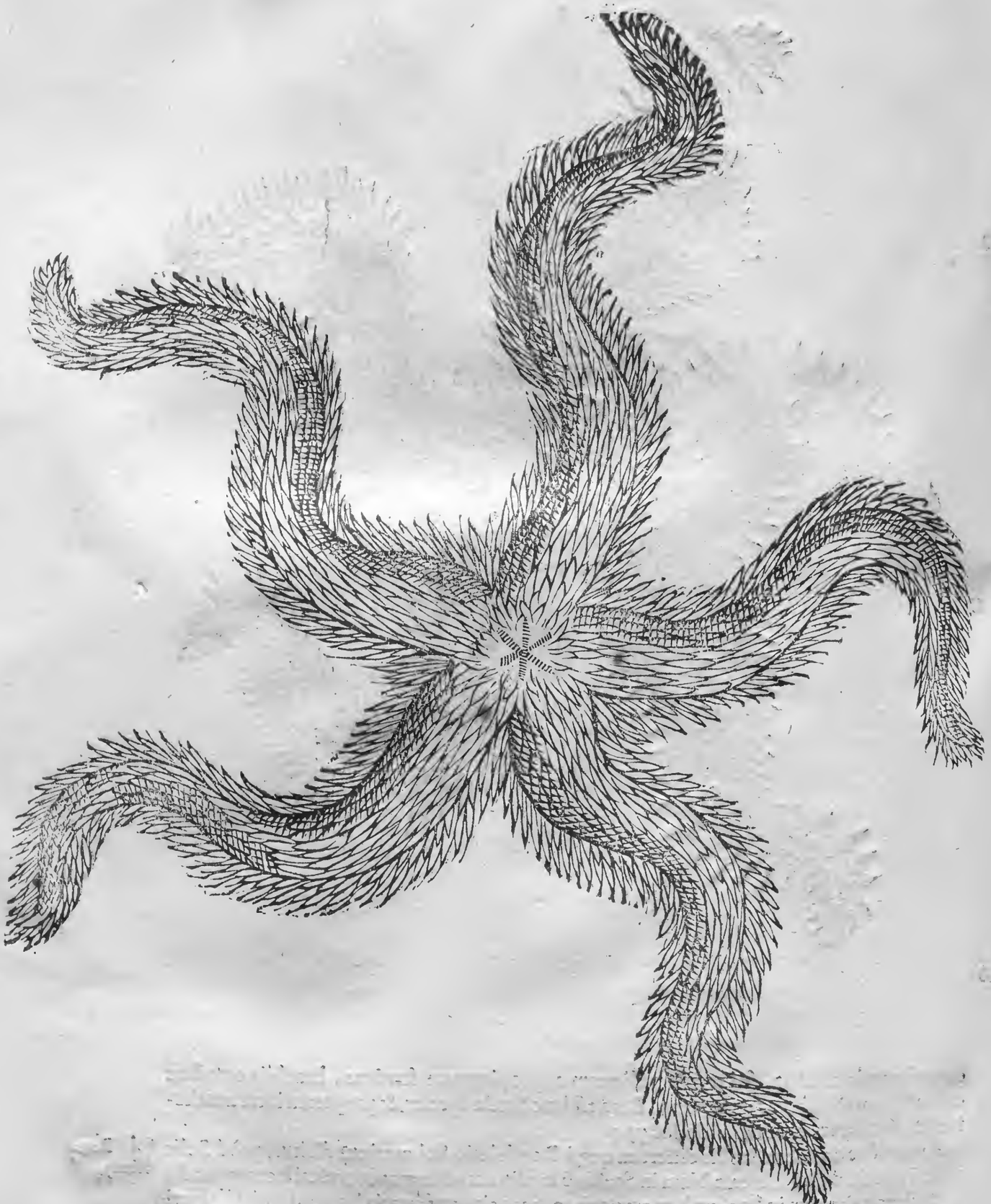

A

Stella quinque radijs inæqualibus.

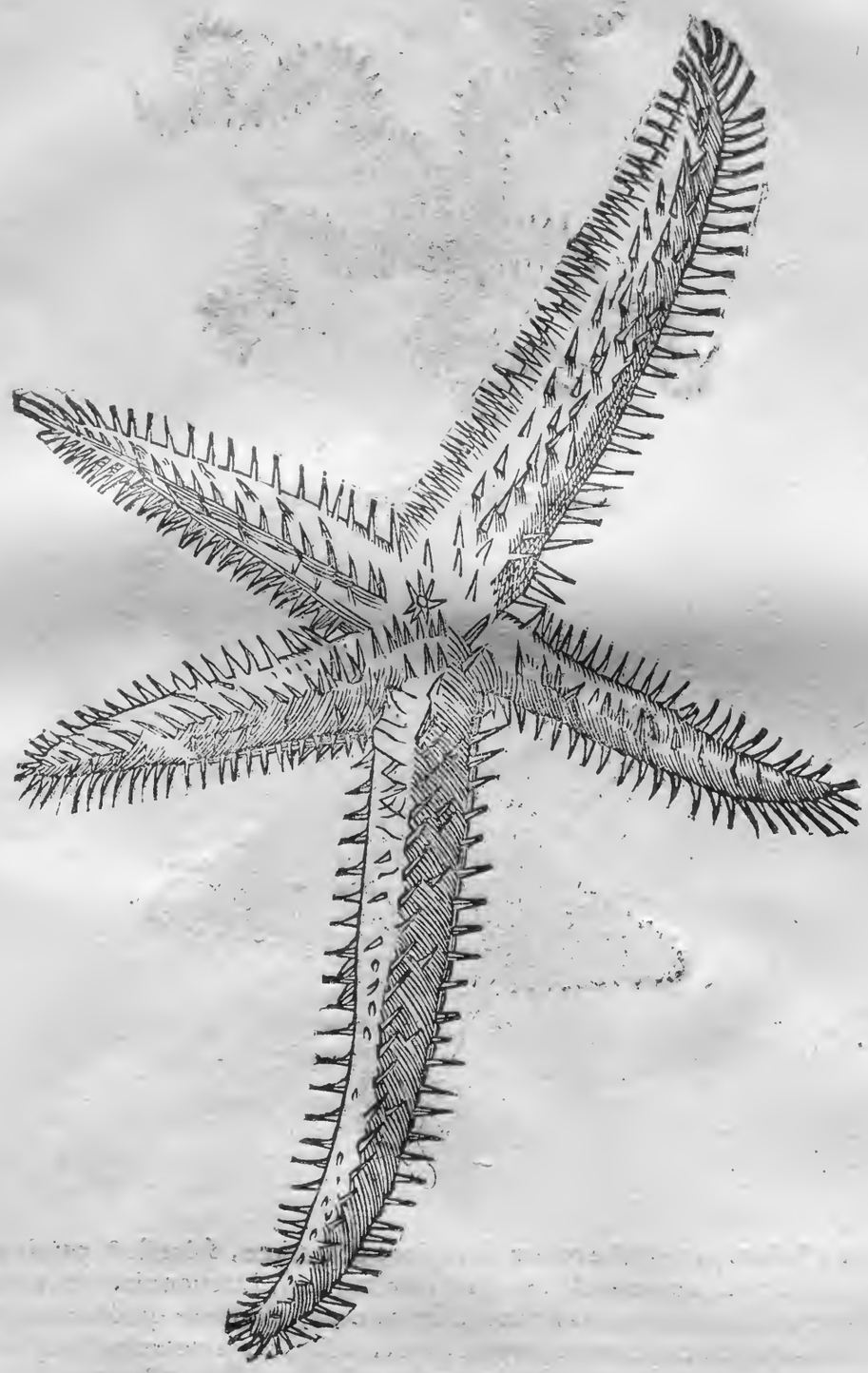

B

C

D

Subiungendæ nunc sunt, quæ plures, quàm quinque radios habent. Bellonius autem se vidisse scribit, quæ tres & quatuor tantùm haberent: item quæ senos, octonos, duodenos, picturam tamen eorum non addit. nos septenos quandoq; denos & duodenos in stellis radios obseruauimus, quarum figuras hoc loco subiungemus: Et primùm quidem eius,

quæ

Stella echinata Rondeletij.

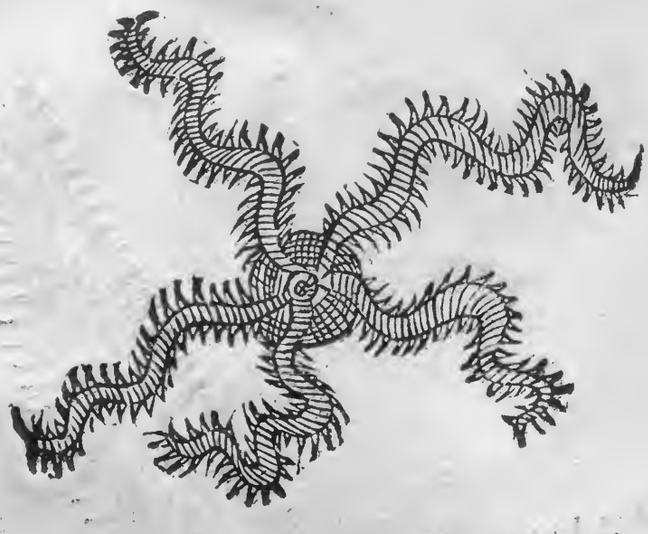

Stella reticulata Rondeletij.

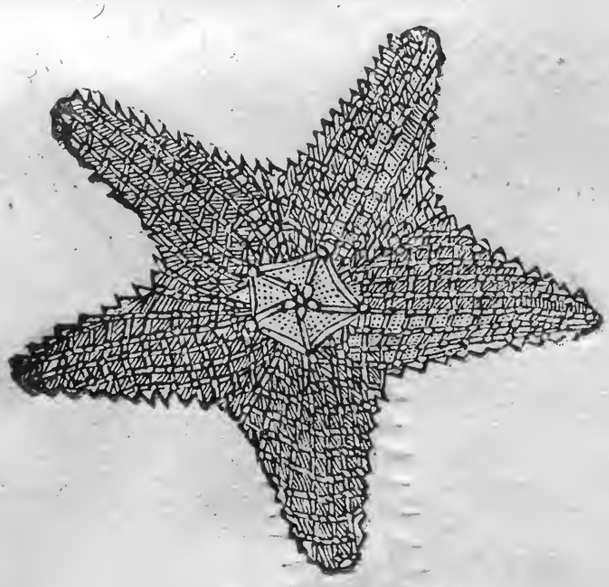

quæ septenos habet, parte gibba colore ferrugineo obscuriore, spinosis & paruis quibus-
Stella septenis radijs. dam tuberculis scabra, ac inæqualis, radijs in extremo læui distortione inflexis. parte concaua ochræ ferè dilutum colorem exhibet ad ferrugineum minimum quid tendentem. Extremi laterum, quibus cum medio corpore, tum brachijs iuxta eorundem longitudinem sectis committitur, margines crenis seu denticulis quibusdam albicantibus sunt asperi. Longitudo totius, ac latitudo in peripheriam æqualis est, palmi vnius cum dimidio. Singuli verò radij tres propemodum digitos sunt longi, qui longissimè à se mutuo palmi vnius interuallo dissiti sunt. Figuram vide fol. 755.

Sed qui secundo loco cõspicitur depicta, decem brachia habet, vnde δεκαδασυακτινοειδὴς
Decem radiorũ Stella. à Fabio Columna nominatur: de qua hæc apud eum extant scripta: Noua, inquit, & perelegans huius Stellæ forma, ab alijs omnibus differens, nec adhuc descripta: nostro littori frequens, ita vt nec vlla retrahantur retia, quin ipsis implicata, & simul cum piscibus in foro etiamnum inuehatur. Hæc admodum fragilis est, vt viua ne ab rete excipiatur potius frangi

A Reticulata nostra pronè & supinè.

B

C

D

gi patitur, ita illi se implexa citris continet. Non vis vlla in extrahenda Stella est adhibenda, cum radij sint geniculati, atq; genicula coniungens cartilago sit admodum tenuis, qua de re facillimè genicula dissoluuntur; nec quamuis radij omnes sint disrupti, emoritur, nisi longo post interuallo. Huius color subrubens est, forma verò ab alijs Stellis dissidere videtur. Hæc enim paruum admodum corpus habet: rādios quinq; sed singuli in binos diuiduntur, ita vt decem prima facie videantur: semipedem longos, nec maiores huc vsque vidi:

Stella arboreſcens Rondeletij.

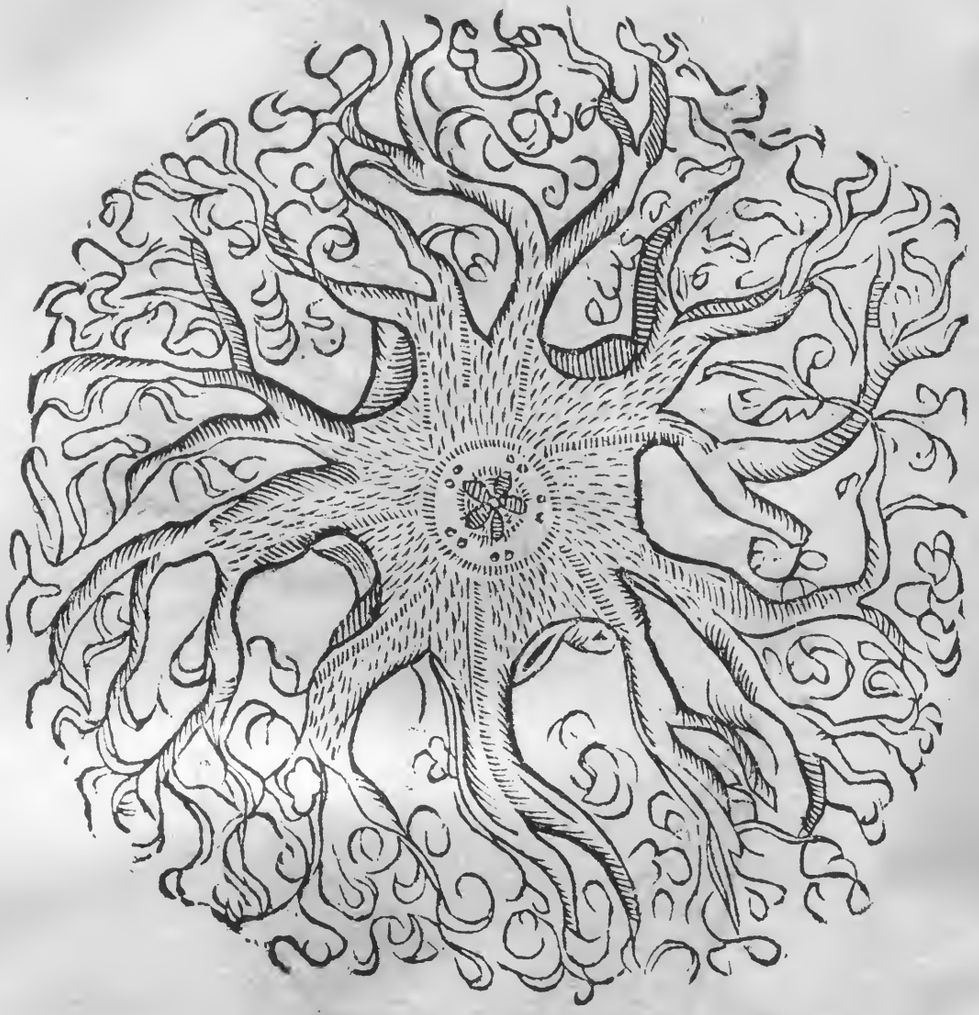

Sol Rondeletij.

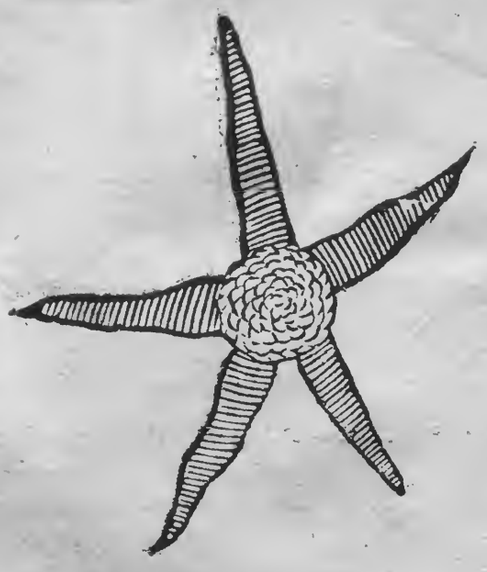

Stella septenis radijs pronè & supinè.

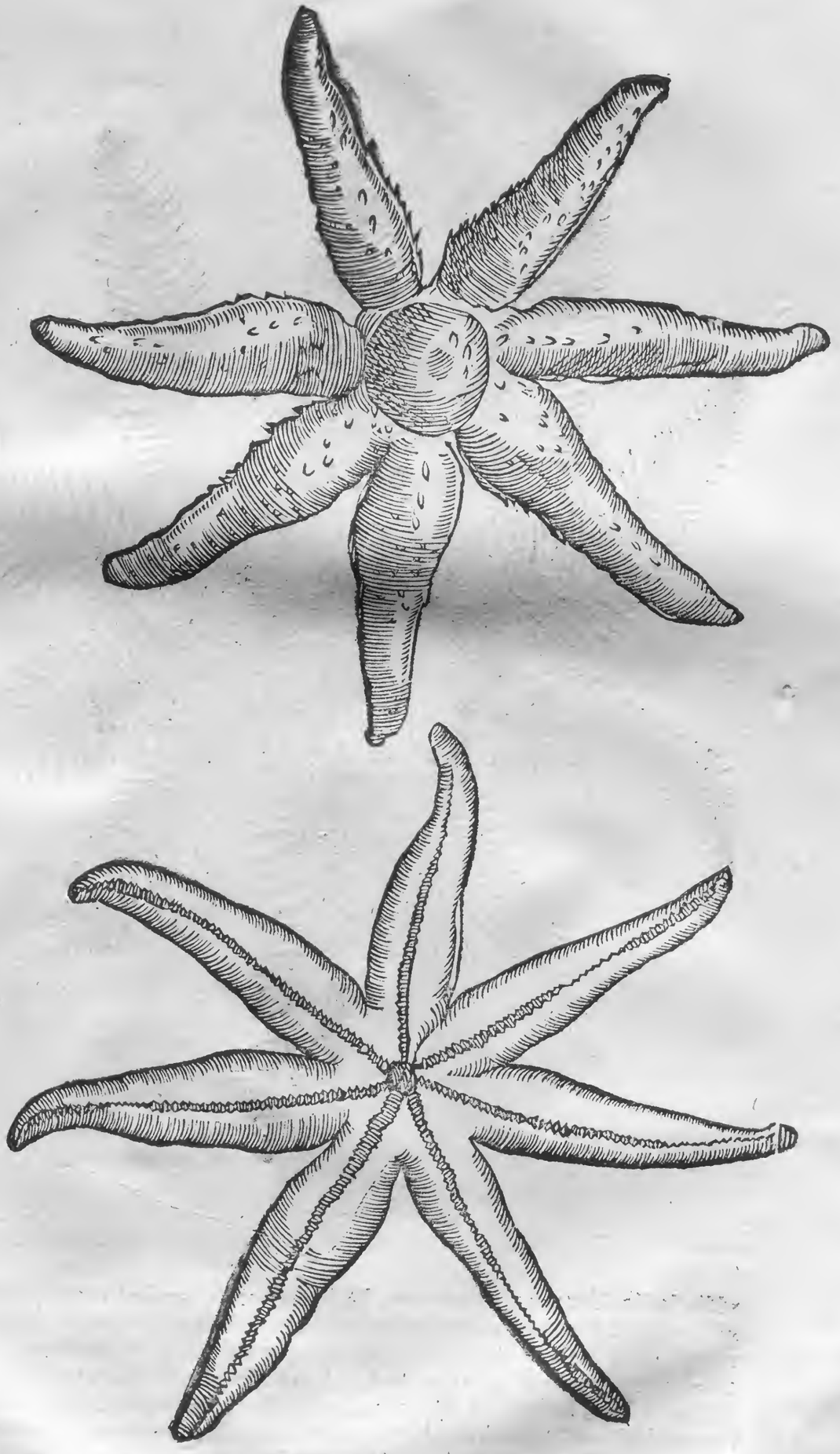

Stella δωδεκαγωνοειδὴς Fabij Columnæ.

E

F

G

H

vidi: Stellæ diameter pedem æquat. Radij verò omnes geniculis paruis conſtant, atq; ſingula genicula formam trianguli habent, lineæ quidem ſecantes nunc in dextram, nunc in ſiniſtram partẽ coniunguntur, ſpirarum modo, quæ alternatim angulos oppoſitos conficiunt. E ſingulorum verò triangulorum baſi, cirri etiam, vt baſes quoq;, vtrinq; alternatim producuntur, ſimili modo geniculati, minimi digiti longitudine, & cannabini fili craſſitie, quibus maximè implicatur, graditur & apprehendit: Horum ſuperiores parum longitudine ſicuti & craſſitiè alios inferiores ad extremum vſq; ſuperant. E'centro verò ipſius alij tenues

nues cirri fili etiam crassitie, & eodem modo geniculati, maioris digiti longitudine exeunt, quorum superiores inferioribus minores sunt, atq; contrario modo, quo radij maiores, curuantur, quibus escam apprehendere, atq; in os adducere censeo, in quorum vmbilico visitur inesse, ex aduersa parte corpus conspicitur rotundum læue molle, cuius interiora propter tenuitatem considerare nequiui: ipsum verò facillimè disiungitur à Stella: lęuis est tota, sed aspera tactu videtur propter geniculorum, & cirrorum multitudinem: cruita integitur duriuscula, ita vt osseis geniculis, sed non admodum duris, composita videatur. An splendeat, vt alia noctu, cum viuam domi habere non potuissem, experiri non potui. Hæc Fabius Columna.

Stella duodecim radiorum.

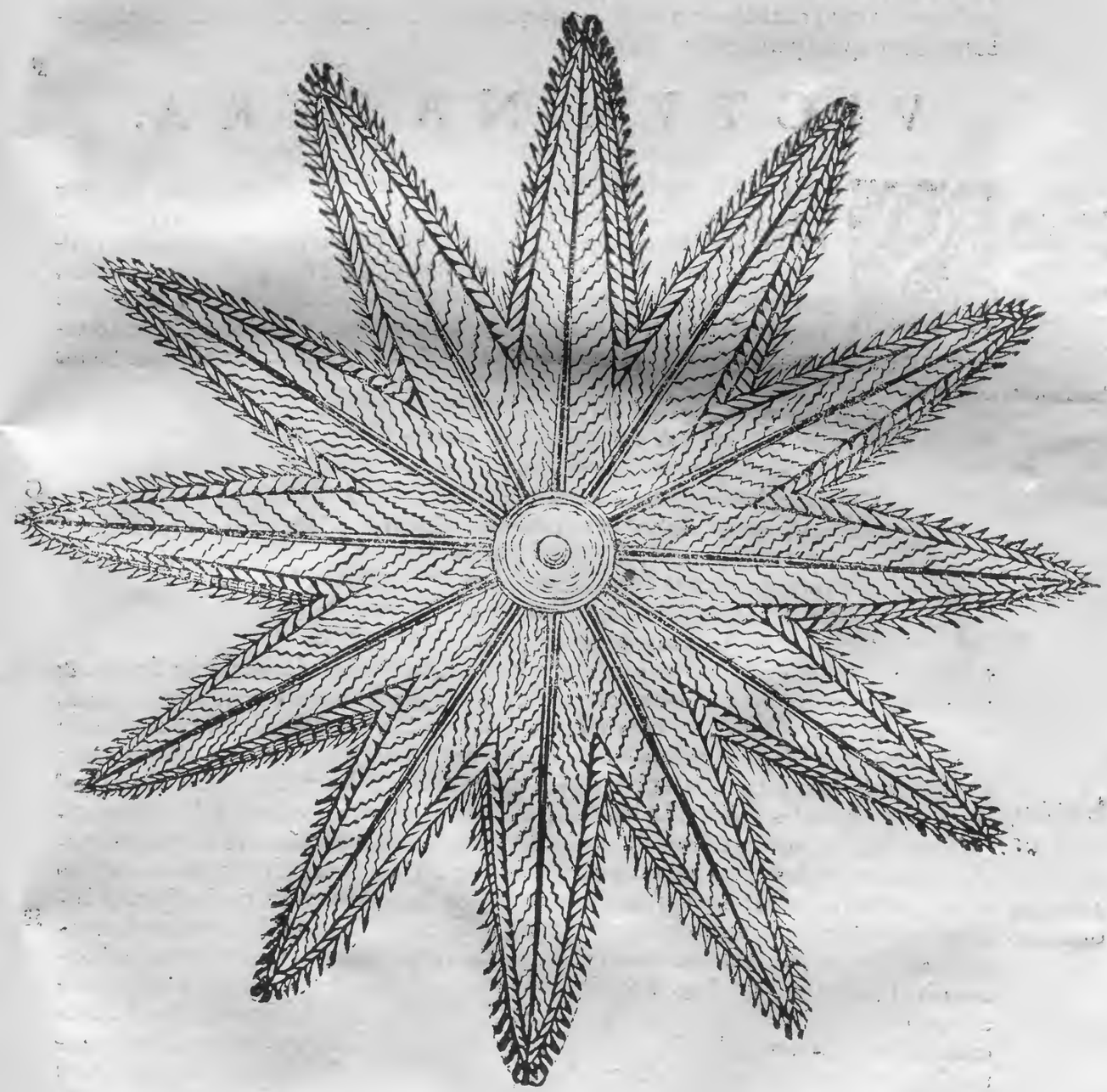

Postrema duodecim habet radios, qui quidem singuli singulos habent caules cœruleos per medium transeuntes, à quorum vtroq; latere sunt striæ seu lineæ transuersæ sanguineæ frequentes: in medio quoq; circulus eiusdem coloris, vndiquaq; radiorum margines denticulati coloreq; albicante. Tam variæ, & multiplices Stellarum formæ conspiciuntur, vt quærendi & contemplandi nullus sit futurus finis.

LOCVS.

E

[a] *Lib. 37. cap. 37. de var. rer.*

CARDANVS in littore Aquitanico testatur se vidisse radijs quinis, octonis, duodenis aut paucioribus, sed vbiq; in littore tales conspiciuntur, etiã in Oceani Germanici oris; frequentiores tamen sunt quinq; radijs præditę cæteris. Stella cartilaginea, & cancellata seu reticulata secundo depicta loco, ex Sicilia ad me delatæ sunt. cæteræ ex varijs Italiæ, & Germaniæ Angliæq; locis. Echinata Rondeletio dicta in scopulis Agathensis sinus reperitur. In Oceano Stellas reperiri non dubitat Zoographus, Meminit enim ab amico missam aliquando ad se Antuerpia, colore cinerio, radijs quinis paulatim in mucronem desinentibus, & flexis modice, vt in arida apparebat multis, breuibus, aspris & pectinatim compositis villis radij constabant, à supina præsertim parte conspicuis. Cultro facilè discindebatur, fortè quòd parua adhuc esset.

VICTVS. NATVRA.

F

[a] *Lib. 4. de par. cap. 5.*

[b] *9. de Animal. 22.* Conchis insidiantur.

[c] *2. Halieut.*

STELLAS marinas Ostreis tam crudeliter inimicæ sunt, vt hæc ipsa exedant, & conficiant. Stellæ inquit [a] Aristoteles concharum complures aggrediuntur, & exugunt. Ratio autem insidiarum, quas eis moliuntur eiusmodi traditur ab [b] Æliano: Cum, inquit, testacea suas patefaciant conchas, vel cum refrigeratione ægent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis cruribus siue radijs intra testas ostrei hiantes insito, eas claudi prohibentes, carne explentur. Hunc insidiandi modum [c] Oppianus his versibus Stellis adscripsit.

Τῶδ' ἵστα τεχνάζουσι καὶ ἀςέρες ἑρπυςῆρες
Εινάλιοι, καὶ τοῖς γὰρ ἐῶ ὄςρεα μήτις ἠπήδια.
Αλλ' οὐ λᾶϊν ἄγουσι σωέμπορον οὐδ' ἐπίκουρον
Κῶτοι τρηχὺ δὲ κῶλον ἐνηρείσαντο μέσοισι
Πεπταμένοις τα' μὴ ὧδε πιέζεται, ὅιδε νέμονται. id est.
Sic struit insidias testis, sic subdola fraudes
Stella marina parat, sed nullo adiuta lapillo
Nititur & pedibus scabris disiungit hiantes
Testas, & molles carnes, vt viscera pascit.

G

Bellonius os stellarum esse versus caudam, vt Echinis, in medio radiorum situm scribit. & quanquam in gyrum quinq; dentes ostendant, tamen conchiliorum cum suis testis genera, tillenas, chamas, conchulas, mytulos integros deuorare. Stellam se dissecuisse Rondeletius refert, apud Megalonam pedè non maiorem, in cuius ventre quinq; cochleas inuenerit, tres integras, duas cum testis suis confectas. Aristoteles de Stellis hæc [d] alibi scribit: φασὶ δὲ καὶ σῖνος (vulgatus codex habet, Rondeletius legit σῖνος τοίουτῳ) τῷ Ευρίπῳ καὶ Πυῤῥαίου μέγιςον εἶναι. Plinius præterit. Gaza transtulit. Detrimento etiam summo Echinis Euripi Pyrrheni (melius Pirrhæi: eum in Lesbo esse Niphus scribit) eandem esse confirmant. atqui in Græcis verbis nulla Echinorum mentio. alio quidem loco Echinorum Euripi Pyrrhęi meminit, nulla illic Stellarum mentione facta. ex quo Gaza fortassis hunc locum emendare conatus est. Zoographus autem omnino sic legit: φασὶ δὲ γένος τι τούτων (τῶν ἀςερίων) ἐν Εὐρίπῳ τῶν Πυῤῥαίων μέγιςον εἶναι. Procliue autem fuit pro γένος scribere σίνος, quod nomen alioqui detrimentum significat & noxam: vt σίνεσθαι verbum nocere. Emendationi huic accedit Albertus: qui super hoc loco sic habet: Opinantur quidam, quod in mari, quod vocatur Orioz (corruptum hoc est ab Euripo) quod rubrum (è Pyrrhæo male conuersum, ac si non esset gentile nomen, sed idem quod pyrrhon, id est ruffum significaret) mare, vel potius orientale vocamus: est modus huius animalis magnus. Deniq; re ipsa, genera quædam Stellarum magna reperiri constat: Echini autem maiores sunt, quam vt à Stellis deuorari possint. quorum natura admodum calida est & nigra. Vnde [e] Aristoteles: ὁκαλούμενος ἀςὴρ οὕτω θερμὸς ὄζι τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅτι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρόμενον, διεφθον εἶναι: Plinius conuertit: Stellæ tam igneum feruorem tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Gaza verò, adeò natura calida est, vt omnia contacta protinus decoquat.

[d] *5. Hist. 15.*

Aristoteles emẽdatus.

H

[e] *Hist. 15.*

A quat. Zoographus sic vertit: Adeo feruida eius, quæ (in mari) Stella vocatur, natura est, vt quidquid sumpserit, id licet illico ab ea extrahatur, discoctum appareat. Non enim simpliciter contactu ab ea hoc fieri scribit: sed ea tantùm, quæ sumpserit, hoc est, deuorarit, ita mox affici, ac si δίφθα forent. Sed δίφθον alibi legere non meminit Zoographus. Vetus interpres ex Alberti, & aliorum citatione, legit δίσφθος, vt qui verterit biscoctus. sic enim habet Albertus: Et quando transglutit aliquod animalium paruorum, minorum se quantuncunq; id cito extrahatur de ventre eius, inuenietur quasi bis sit coctum: hoc est quasi duas bullitiones sustinuerit. Et author de natura rerum Alberto antiquior: cùm stella, inquit, aliquod animal comederit, mox inuenitur in eius ventre durum, quasi biscoctus panis. Nihilominus Plutarchus similiter, vt Plinius solo tactu consumere animalia ingenito suo feruore tradit, his verbis: Ὁ μὲν γὰρ Ἀστὴρ ὧν ἅπτεται, ταῦτα διαλυόμενα καὶ διατηκόμενα γιγνώσκων, ἐκδίδωσι τὸ σῶμα καὶ περιορᾷ ψαυόμενος ὑπὸ τῶν παριόντων καὶ προσπαίζόντων: hoc est: Stella enim quæcunq; tetigit, solui liquefieriq; omnia sibi conscia, accedentibus appropinquantibusq; vltro se contrectandam præbet. Hoc autem an verum sit (quod Zoographus non putat) ex piscatoribus maritimis facilè erit cognoscere. Referunt teste Cardano Stellas
B torpescere extra aquam, & sub æstus tempore reuiuiscere. Quod etiam à Bellonio obseruatum video. Quod si, inquit, à quoquam extra aquam obseruentur, omnino immobiles apparebunt. Sed si eas quispiam in aquam immergat, & supinas instrauerit, tunc promuscides (acetabula) in extrema plusquã quinq; millia exerere cernet, atq; in pronam partem moueri. Vagantur in mari, vt polypi, brachia deducendo, nunc antè gradiendo, nunc in orbem conuoluendo: & suctu acetabulorum, Echini modo, lapidibus adhærent. Sensu tactus eas non vacare comperiet, qui manum ferream conto infixam ad eas attollendas immerserit. Ab hac enim contactas plenius moueri, & fugam tentare experietur.

VSVS IN CIBO.

APVD Bellonium duo Stellarum genera recensentur. aliæ edules, aliæ non edules, inter quas recenset, quæ tria tantùm, quatuor, sex, octo, duo- Nõ edules
C decim brachia habent: vtpote, quòd sint deiectamenta marina. Sunt Stellę.
& non edules, quibus cirri teretes, & oblongi, & quæ formam solis magis, quàm Stellæ imitantur. item quibus brachia quadrangula, aut plana, quarum octo species obseruauit. Edules autem sunt teste Bellonio, Edules.
quarum caro brachijs inclusa rubra, vel lutea est. Earum permultas in littore Epiri tantæ magnitudinis cepit Bellonius, vt sesquipedem latæ essent; & ad trium digitorum latitudinem earum brachia extenderentur, neq; galero integi possent. Hisce Stellis cùm crudæ sunt non omnibus idem color: aliæ enim cæsio colore præditæ sunt, aliæ cinereo, aliæ autem alterius sunt coloris: quæ quidem supra modum leui contactu confringuntur. Sed si coquantur abeunt in calli duriciem, & rubræ euadunt. Cæterùm quæ quinq; habent radios non omnes in cibo expetuntur: nam quæ primo loco à nobis ex Rondeletio posita est, nulla ratione comeditur, vti nec ea quam Rondeletius læuem appellauit, itemq; echinatam,

VSVS IN MEDICINA. ET ALIIS.

D

HIPPOCRATES binis in locis Stellas marinas nigras, & brassicam vino odorato bibi, ac misceri iubet, aduersus vteri strangulationem. Rondeletius primi generis Stellas virus olere scribit: fortè viroso illo odore vterus repellitur. Sed quænam sit Stella marina nigra nondum mihi innotuit. Kiranides Asterem omnem malum suffitum auertere scribit, & Isacius Tzetzes,

Li de mor. mul. & nat. mulieb.

Ad vterũ strangulationem.

Ἀντιπαθοῦσι μαγικοῖς πᾶσι τρόποις
Μῶλυ, δάφνη, ἀστὴρ θαλάσσιος &c. id est.
Contraria magicis omnibus artibus
Moly, laurus, stella marina.

Contra magicas artes.

Et Plinius inquit: Mala medicamenta inferri negant posse, aut certè nocere, Stella marina

Lib. 5. cap. 1.

vulpino ſanguine illita, & affixa limini ſuperiori, aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini Scorpionumq; ictus, carnibus earum impoſitis: item Araneorum morſus ſanantur. In ſumma contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morſu noxia, ſuccos carum ex iure decoctarum efficaciſſimus habetur. Quo in Plinij loco obiter animaduertenda, quæ dicit Zographus, nimirum, quod Vvottonus hæc omnia poſtrema Plinij verba ad ſtellas referat: cùm alioqui propter enallegen numeri, & bis poſitum pronomen earum, quo referret, non videret. Verùm eo pronomine bis commiſſum errorem dicit. ac primùm non earum, ſed eorum id eſt proprijs impoſitis, contra ictus ipſorum remedium fieri intelligamus. Nam & Dioſcorides Draconem marinum, contra ſpinæ ſuæ ictum, diſſectum impoſitumq; vtilem facit: & Plinius ipſe alibi: vt alia quoq; permulta venenata, ipſa venenum ſuum foris poſita extrahunt. Sic inter ſe conſentient autores, neq; numeri enallege (Plinio ferè inuſitata) committetur. Deinde pro altero pronomine earum, legit ranarum: quam lectionem omnino genuinam eſſe, ex libro Zographi de quadrupedibus ouiparis inter ranarum remedia deprehendo. Albertus Stellæ vim immodicam tribuit ijs ferè verbis, quæ veteres de Scinco ſcripſerunt. vnde locum eſſe deprauatum apparet. Intra corpus autem ſtellam marinam medici ſumere nolunt, ſed externis partibus applicari tantum ac ſuffiri, vnde Hippocrates eius ſuffitu ad vterum ſtrangulatum vtitur. Et [b] Vegetius in medicina veterinaria, ſuffitui contra languorem morbi peſtilentis præter alia ſtellam admiſcet. Suffimentum ad epilepticos expertum apud Nicolaum Myrepſum, habet; hirci & vrſi & lupi teſtium, ſanguinis hirundinis, & lapidis in eius ventriculo reperti, aſterij in mari inuenti, anethi ana drachmas duas. alliorum purgatorum, cornu ceruini, & caprini &c. vbi alij diuinare nequeunt, quid ſit Aſterium. Adriano Turnebo ſtella marina eſt de qua hîc agimus. Ad pilos diſperdendos medicamentum fit ex Scolopendris, vrticaq; & Stellis omnibus marinis, nitro amurca, ad hæc ammixtis, vt legimus apud Galenum inter pharmaca ex Critonis Coſmetico tranſcripta. Zographus ſcit in ſtellis quibuſdam edulam eſſe carunculam: reliquam verò ſubſtantiam, cum ex illorum ſit materia, quæ pilos diſperdunt, quam tuto intra corpus dari poſſet, conſiderandum putat. [c] Kiranides ſcribit ſi capiti omydis (id eſt teſtudinis) permiſcueris parum de Aſterio magſtachium, id eſt dæmonem fortunæ (videbis) factum & ſtantem ad pedes tuos, & loquetur tibi in omnibus quæſtionibus &c. Stellam læuem putat Rondeletius ad peritonæi rupturam cum ononide, felici cum ſucceſſu, applicari poſſe.

Plinius correctus.

[b] *Lib. 4. cap. 12.* Ad epilepſiam.

Pſilothrum eſſe.

[c] *Lib. 4.*

FINIS.

PARA-

A

PARALIPOMENA:

De nido Βομβυκιῶν.

DIE Septembris quinto clibano teſtoúe, ſub quo candente, placentam coquere ancilla parabat, ad internum merginem adhærere ab eadem reperta eſt luti quædam indurati maſſa, in qua nidi erant quini, inſtar tubulorum, excauati, oblongi, anguſti ac teretes, & in ijs Vermes quidam, quos poſtea in volatilia Inſecta tranſire aiebat meus agricola, nempe primo vêre, ea autem ſylueſtres Apes nigras eſſe, aliàs eadem maſſa, ſimul cum ipſo animali à Fr. Gregorio Regienſi Capucino allata, docuit. Vermiculus ipſe duos digitos longus, ſpolio ſeu folliculo inuolutus, caſtanei coloris nigreſcentis præſertim extremis, lucido ac tranſparente; obtectusq; erat Chryſalidis inſtar. Inuolucro exutus Vermiculus, duos propemodum digitos longus erat, molliculus, croceo colore, aut ſubaureo, rotundo, & nonnihil compreſſo corpore, poſtica parte ſeu ventre latiore, quàm antica. caput nota nigra erat aſperſum, aluus verò auri inſtar refulgebat. corpus totum tanquam in multas ſpiras, & ſegmenta diſpartitum: ad tactum mouebatur. Vermiculus iſte, quantùm coniectura aſſequi poſſum, ille eſt, de cuius parente Bombycio [a] Ariſtoteles loquens, nonnulla, inquit, ex Bombycum (Βομβυκιῶν) genere nidos in acutum exeuntes è luto fingunt, ſalis ſpecie applicatos lapidi, aut alicui tali tam craſſos, durosq;, vt ſpiculis perforari vix queant. Pariũt in his, & Vermiculos producunt candidos, membrana obuolutos nigra, ſeorſumq; à mẽbrana ceram in luto faciunt, quę multò pallidior eſt, quã cera Apũ. his ferè verbis [b] Plinius Ariſtot. vertit. verũ in eo, quod dixit ſalis ſpecie, minus exactè philoſophi mentẽ expreſſiſſe videtur, cuius verba ſunt ὥσπερ ὕαλος. quę melius Gaza, quaſi vitro illitos reddidit; qđ αὐτοψίᾳ nobis etiam palam fecit. erant enim hi nidi, quibus contigua adhęrerat membrana, intus tanquã ſi vitro incruſtati fuiſſent aut obliti, nitentes ea prorſus ratione, qua teſtæ, aut figulina opera intus vitrari, ne liquorem imbibant, à figulis ſolẽt. falſus videtur Plinius ſimilitudine vocis ἅλος quæ ſalem, & ὕαλος, quæ vitrum deſignat.

Apis ſylueſtris nigræ nidus.

[a] 5. Hiſt. cap. 24.

[b] Lib. 11. cap. 11.

B

C

Papilio iſte omnium penè maximus, quem à ventris craſſitie ventricoſum cognominaui, ijs accenſendus eſt, qui fol. 237. nu. 2. vel 3. depinguntur. cùm volat auis potius, quam Papilio videtur ob magnitudinem: multa denſaq; lanugine veſtitur: caput ei nigrum: oculi, quam cancro, maiores: antennæ medium digitum tranſuerſum longæ, quadrangulares, ab vno latere, in cuius extremo alba erat macula, nigrę, cæteris fuſcæ. pectus craſſum, pronè ſupineq; pallidum, ſed ad croceum nonnihil tendens, ad latera candicat: aluus circulis notatur nigris, reliqua ſuperna parte exiſtente cærulea, inferna flaueſcẽte, latera ad croceum vergunt, eæ inquam laterum partes, quæ lineis nigris in-

D

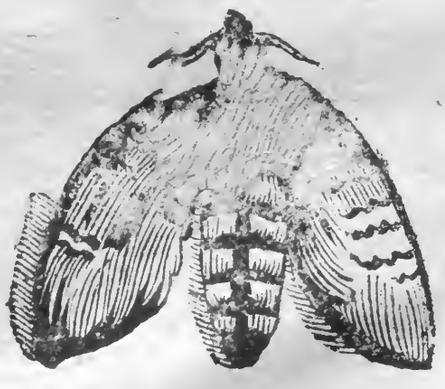

terſtinguuntur. pedes variegati ſunt colore ex croceo pallido, & nigro, lanuginoſi, in quorũ E extremo aſperitas eſt, & vncus bifurcatus, quo firmius rei inhæreat: alæ pro corporis magnitudine exiguæ, extra nigricant, intus ad croceum vergunt. cùm volat vehementer obſtrepit.

Exiguum hoc Papilionis genus, è Chryſalide natum triplo minori, cinerea, ſubhiſpida, quæ vnà appingitur, rarius apparet, quippe quod ſemel tantùm mihi videre cõtigit, allatum a Fr. Gregorio Regienſi Capucino, cui plurima Inſecta debeo. Alarũ eius forma valde inſolens eſt, longæ quidem, ſed admodum anguſtæ, & inæquales, colore aureo ferrugineo, argenteo hinc inde notatæ: pedes maiori ſui parte candicant, ſed internodia habẽt ferruginea: pectus eiuſdem cum alis coloris, itemq; aluus, ſed craſſa admodũ, & ſurſum verſus extrema ſui parte incuruata, velociter, & currit, & volat. Quæ huic adiungitur Muſca ex ſtratiotidum genere, alis admodum proceris & anguſtis; tota aterrima eſt, excepto alui extremo, quod eſt croceum.

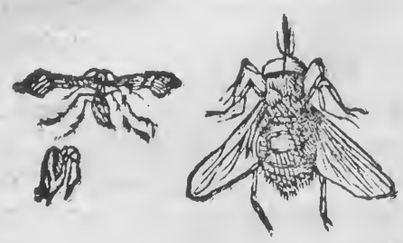

Hæc icon eſt Folliculi Indici, quem à Sereniſſimo Ferdinãdo Magno Hetruriæ Duce mi- F

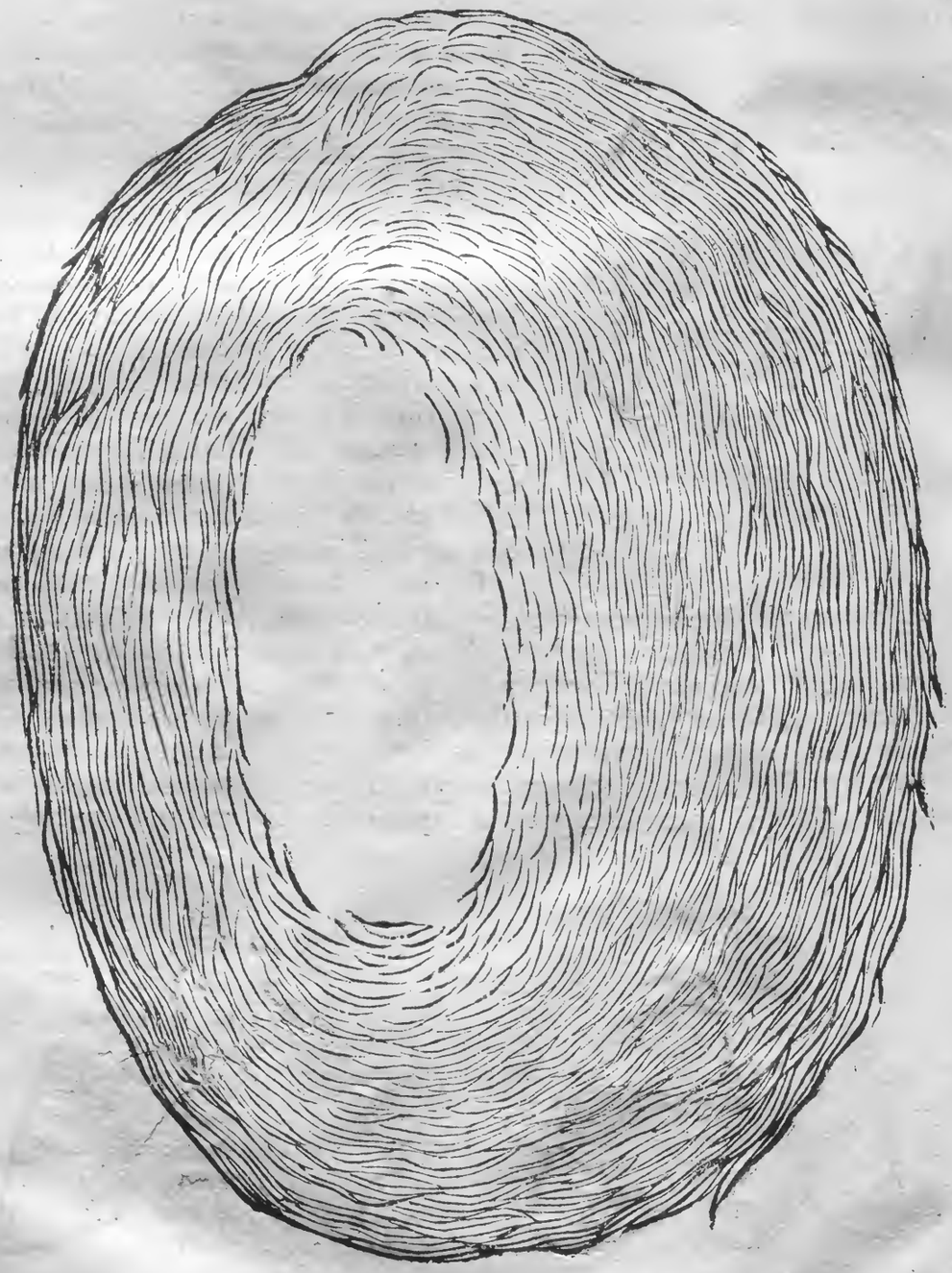

G

H

hi

A hi missum dixi fol. 279. c. totus est candidus.

Xylophthori Papilio siue Ligniperdę po nendus fol. 306. tabula prima. Huic etiam adiungendus erat Xylophthorus minor, cę tera similis, licet paulo candidior, vnde & eius Papilio, qui huic appingitur, & minor est & candidior. Habes hic etiam alterius Xylophthori aquatici (quem ibidem diximus Malalbergi inuentum) iconem, suis inuolucris & festucis spoliati, cauda bifurcata num. 2. & 3. item alterius minimi cum suis festucis, & sine festucis nimirum nu. 6. & 7. Num. 5. verò iconem Ligniperdæ, aut potius Phryganij illius, qui supradicto fol. 306. exprimitur nu. 4. cum suis festucis. Ligniperdę Papilio.

Chrysalis Teredinis illius Erucæ, quam Apibus noxiam esse scripsimus fol. 259. b. pronè & supinè exhibita, colore est flauescente, ea, qua cernitur, magnitudine. num. 3. depictus est eius folliculus cinereus, quem in aluis texit. Verùm nu. 4. & 5. alia est Chrysalis aterrima, è qua Papilio mihi natus est coloris paulò remissioris, aluo procera, pedibus exiguis.

Ex Perlarũ fortè genere fuerit, quod hîc depingitur Insectum, licet antẽnis admodum proceris, & capitẽ exiguo. corpus totum est ferrugineum, præter oculos, qui sunt nigri. De natura eius nedum exploratum quidquam habeo.

Aranea aluo rotunda, tota nigra; præterquam in principio alui, vbi macula est crocea. Oua, quæ appinguntur, erant alba.

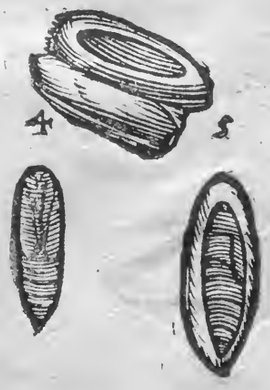

Phalangij siue Tarãtulæ vtriusq; & maioris, & minoris à Ferrante Imperato Neapolitano depicti, hæc est icon, & historia. Quæ, inquit, apud nos dicuntur Tarantulæ, à Taranto & circumuicinis locis nomen inuenerunt, quòd videlicet, ibi & frequentiores, & notiores sint. Ex Araneorum sunt genere, sed cæteris maiora. sub terra degunt, & in exordio cauernularum telas texunt albas, densasq; quas tamen ita disponunt, vt ingressum transitumq; non impediant. Prima species quamuis mordeat, dolorem tamen, aut graue aliquod symptoma non infert. altera Solofizzi (hæc vox ad Solifugam, quam nos cum Tarantula eandem esse iudicauimus, proximè accedit) Tarantulæ historia. Solifizzi.

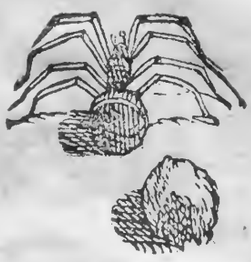

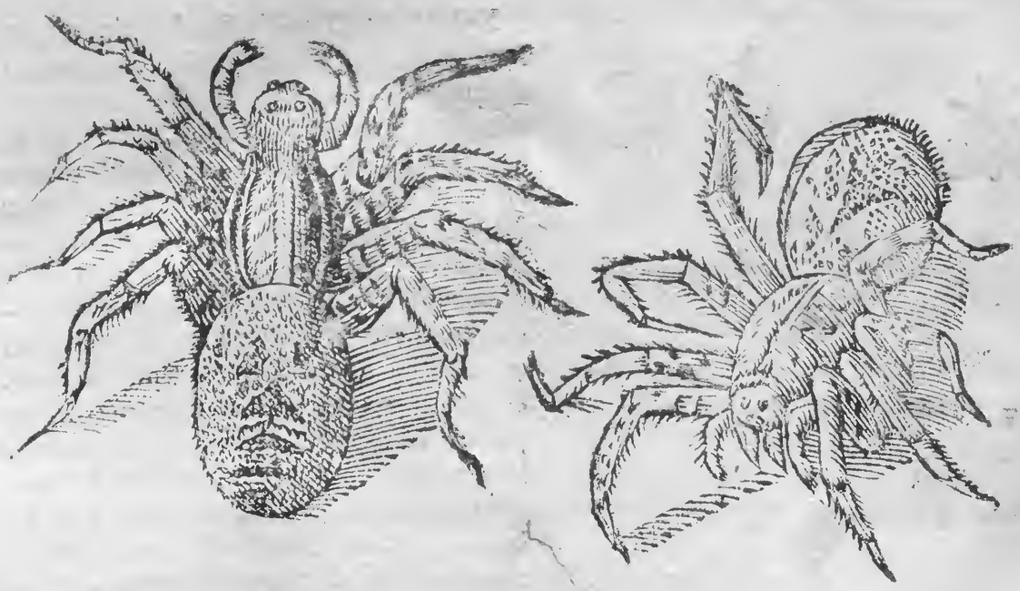

cedit) nostratibus dicta, quàm prædicta venenosior est, grandiorq; & nigra, morsu suo partem in tumorem attollit: hæc telas non texit, sed tantùm in cauernis sub terra habitat. Qui semel ab ijs morsi sunt, ijs quotannis æstiuo tempore symptomata redeunt. Sanantur lassitudine, sudoreq; per saltationes & tripudia, quæ fiunt ad cytharam, excitatis: percepta nimirum eius harmonia, quæ huic malo sanando conuenit.

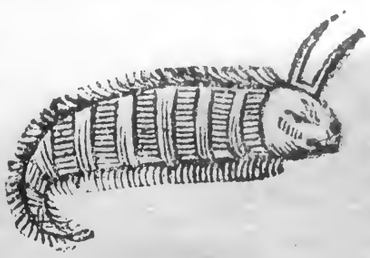

Hæc figura ex Ambrosij Paræi monumentis excerpta illius Vermis est, à quo militem quendam ex Fernelio scripsimus fol. 653. b. in furorem adactum.

Vermem alium, ab aluo puellæ Louanensis 15. annos natæ, excretum, ponendumq; eodem loco ex Cornelio Gemma, qui prius de eo scripsit, hîc appinximus.

Squilla fluuiatilis ponenda fol. 709. d.

Scrofula aquatica, de qua agitur. fol. 710. f.

Scor

Scolopendra marina magna, amethestini coloris, cuius fit mentio fol. 715. c.

Vermes in tubulis delitescentes Rondeletij. de quibus vide fol. 717. b.

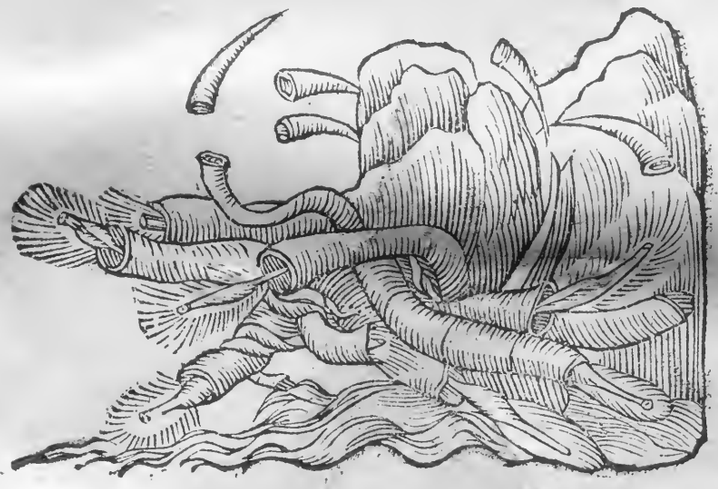

Setæ aquaticæ seu Vituli aquatici duo genera, quorum prior crassior est altero. Historiam vide fol. 720. & 721. Item Hirudo veria Zoographi ponenda fol. 722.

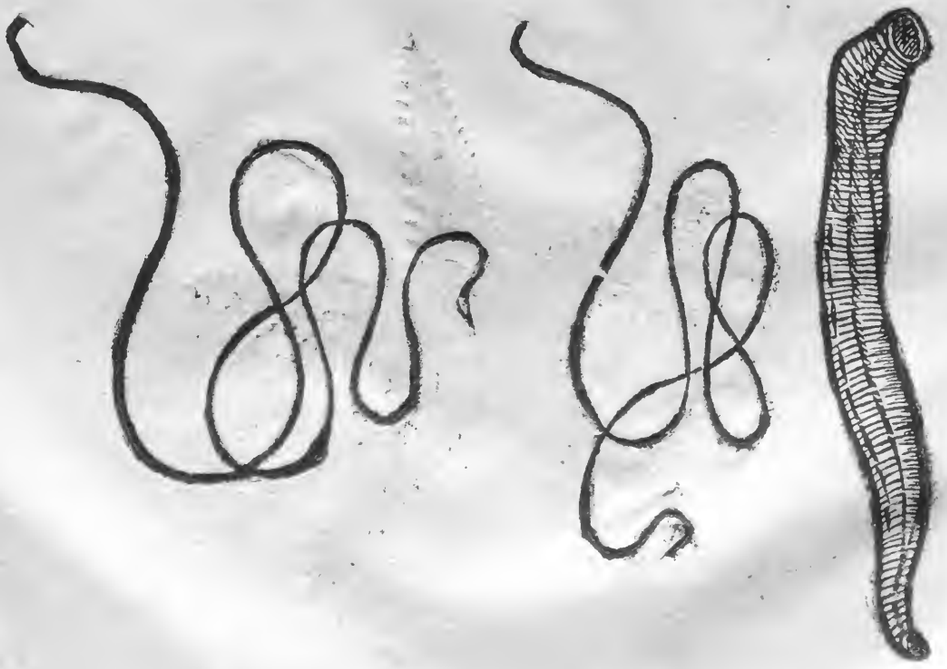

Ver-

Vermes Macrorynchoterus & Microrynchoterus Rondel. ponendi fol. 734. h.

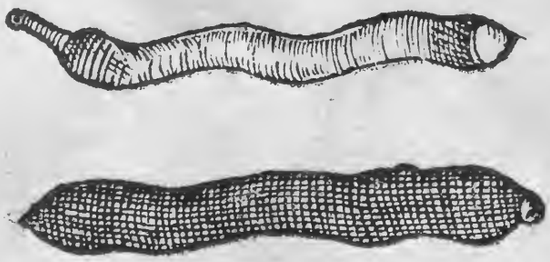

Stellæ prima ſpecies Rondeletij pingenda fol. 743. a.

Stella pectinata eiuſdem deſcripta fol. 745. b.

Stella

A

Stella læuis Rondeletij, cuius mentio fit fol. 745. b.

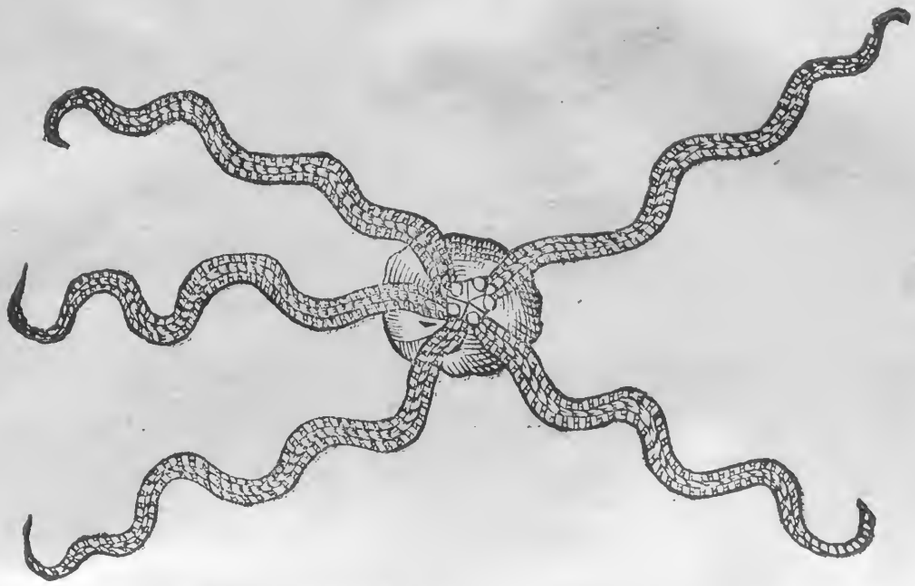

B

DE INTESTINO AQVATICO.

C INSECTVM aquaticum hîc pronè & ſupinè depictum, ſimile quodammodo Inteſtino terræ, anteriore parte duo veluti cornicula exerens, colore eſt leucophæo, ἄπους, antica parte latius, & corpulentius, in anguſtam paulatim gracileſcit caudam: non prorſus rotundum eſt, ſed vtrinq; nonnihil compreſſum, modico in medio corpore tubere tereti eleuatur. annulis multis ſectum eſt, paucioribus tamen in cauda, cuius annuli ſeu ſegmenta adeo oblonga ſunt, vt ægrè ſe ea parte in orbem contrahere, aut curuare poſſit. corporis forma nonnihil exprimit illum Vermem Raguſæum, quem ad ſtrumas mire prodeſſe diximus fol. 273. d. ſed ille pedatus, hic ἄπους eſt. natat, & adnatandum non modico ipſi adminiculo eſt, ea corporis complanata latitudo. In prona parte annulo vltimo ſeu cauda, anum habet manifeſtam.

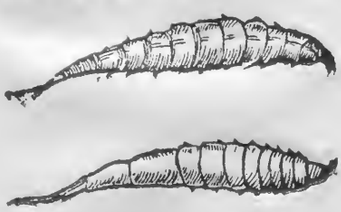

Ex eodem planè genere eſt, quod deinceps depictum da-

D mus, licet non parum differat. nam tametſi magnitudine illi adæquaret, non plures tamen, quam ſeptem habebat inciſuras, cùm decem conſtet illud, & multò ſit nigrius. magnitudine autem tres ferè digitos tranſuerſales explet. ſupina & prona parte depreſſum, corpore oblongo, ante & retro in acutum deſinens ferè, vt in priori: ſed cauda huic craſſior & obtuſior.

Bina è capite erexit cornicula, quibus forſitan Limacum more iter prætendit. cum pedibus careat, ſerpendo corpus per terram trahit, Erucarum modo incedens annulorum beneficio. cùm manibus contractatur, non ſolùm totum corpus contrahit, ſed & caput & antennas, vt vix videri queant. degit in fundis aquarum, & præſertim, vbi cannabis maceratur.

INDEX

INDEX SIVE ENVMERATIO INSECTORVM QVORVM HISTORIA PERTRACTATVR IN HOC VOLVMINE EO ORDINE QVO DESCRIBVNTVR.

Capita Libri primi, qui est de Fauificis.

DE Ape.Cap.1 fol.20
De Melle.Cap.2 114
De Cera.Cap.3 155
Apum ab Autore obseruatarum descriptio,& icones.C.4. 190
De Fucis.Cap.5 192
De Vespis.Cap.6 198
De Crabronibus.Cap.7 225

Capita Libri secundi, qui est de Cætris Anelytris quadripennibus.

DE Papilionibus.Cap.1 235
De Papilione ad lumina accensa aduolante.Cap.2 258
De Bombylio siue Papilione Bombycum.C.3. 261
De Erucis vulgaribus.Cap.4 264
De Chrysalide siue Aurelia.Cap.5 277
De Bombyce.Cap.6 278
De Serico.Cap.7 295
De Pityocampe.Cap.8 298
De Curculione.Cap.9 299
De Perlis vulgo dictis.Cap.10 302
De Xylophthoro.Cap.11 306
De Orsodacna.Cap.12 307
De Cicada.Cap.13 ibidem

Capita Libri tertij, qui est de Anelytris bipennibus.

DE Musca.Cap.1 342
De Musca Vinaceorum.Cap.2 372
De Ephemero.Cap.3 ibidem
De Oestro,& Tabano.Cap.4 373
De Culicibus.Cap.5 382

Capita Libri quarti, qui est de Coleopteris siue vaginipennibus.

DE Locustis.Cap.1 403
De Gryllo.Cap.2 441
De Scarabæis.Cap.3 444
De Cantharide.Cap.4 469
De Ipe.Cap.5 486
De Bupreste.Cap.6 487
De Coccoio.Cap.7 491
De Cicindela.Cap.8 492
De Blattis.Cap.9 499

Capita Libri quinti, qui est de Insectis apteris pedatis.

DE Formica.Cap.1 505
De Cimice.cap.2 534
De Cimicibus syluestribus Plinij.cap.3 541
De Pediculo.cap.4 542
De Ricino.cap.5 559
De Pulice.cap.6 563
De Lendibus.cap.7 569
De Forbicinis.cap.8 570
De Talpa Ferrantis Imperati.cap.9 571
De Spondyli cap.10 ibidem
De Scorpione.cap.11 572
De Araneis.cap.12 600
De Multipedis,& primum de Onisco.c.13 632
De Iulo.cap.14 633
De Scolopendra terrestri.cap.15 635

Capita Libri sexti, qui est de Vermibus.

DE ijs in genere.Cap.1 638
De Vermibus in homine nascentibus. cap.2 647
De Vermibus in cateris Animalibus nascentibus. cap.3 678
De plantarum Vermibus. cap.4 684
De Teredine.cap.5 689
De Lumbricis terrestribus.cap.6 693
De Tinea.cap.7 698
De Vermibus in lapidibus & metallis nascentibus.cap.8 700
De Oripe.cap.9 ibidem
De Limace.cap.10 702

INDEX

Capita Libri ſeptimi, qui eſt de Inſectis Aquaticis.

DE ijs quæ ſex habent pedes. Cap. 1 706
E Inſectis aquaticis multipedis, & primum de Tineis, ſeu Scrophulis. cap. 2 710
De Pulice marino. cap. 3 711
De Pediculo marino. cap. 4 711
De Oeſtro ſiue Aſilo aquatico. cap. 5 713
De Scolopendra marina. cap. 6 714
De Vermibus in tubulis deliteſcentibus. cap. 7 717
De Apodibus, & primum de Verme Indico. cap. 8 ibidem
De Verme Martij menſis. cap. 9 720
De Seta vel Vitulo aquatico. cap. 10 ibidem
De Hirudine. cap. 11 721
De Hirudine marina. cap. 12 733
De Lumbricis marinis. cap. 13 734
De Cæteris Vermibus marinis. cap. 14 ibidem
De Vermibus in aquis calidis naſcentib. c. 15 735
De Hippocampo. cap. 16 736
De Vua marina. cap. 17 741
De Stellis marinis. cap. 18 742

INDEX IN SVPERIORES LIBROS DE INSECTIS

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Boemicus.

A

Abies vt Vermibus non infestetur fol. 691. a.
Abrotoni vis contra Scorpiones. 584. e.
Absynthium quãdo amarius 139. b. eius vis cõtra Scorpiones 584. c.
Acanthia cicada prouerbiũ. 335. c.
Acanthidem lenem quid vocet Propertius. 327. c.
Acanthus 314. b.
Acari animalculum minimũ. 544. b
Acaron Deus. 359. c.
ad Accipetrum Tineas remedium. 719. c.
Acetũ cur contra putredinẽ. 154. b. melle temperatur. 151. a ex eo Vermes generari. 701. a. putredini resistit. 391. b.
Acharis quid Athenæo 468. b.
Acheras species pyri syluestris. 490. g.
Acheta quid. 310. f. & g. Cicadam marem non esse ibidem.
Acie vnde nascantur 273. c.
Aconitum hominem sanat à scorpio ictum 593. d. eius vsus. 140. g. Scorpion vocatur. 592. c.
Acor Deus qualis. 359. c quid hieroglyfice significet. 394. b.
Acorus cur piper Apium vocetur. 72. f.
Acridophagi populi qui. 439. b.
Acu'eo carent Scarabæi. 444. g. cur Insectis datus. 9. a. quid denotet. 99. a. eius differentiæ. 9. b.
Adriani nummus Scorpione insignis. 596. b.
Adriani Quarti Pontificis mors. 369. b.
Adulatores Asilo comparati. 380. f. & g. Ricino & Asilo similes. 562. f.
Adulatio per Locustas significatur. 429. b eius typus 94. g.
Aduocati latrantes sunt Muscæ caninæ 363. c.
Aegirina quid. 84. c.
Aegolethron herba quæ. 122. f.
Aegyptus cur percussa à Deo 362. f. & g. eius plaga ex Pediculis. 553. c. & d.
Aegyptijs quot Scarabeorum genera. 449. a. eorum sacerdotes cur lineis vestibus vterentur. 554. c. apud eos quale nobilitatis signũ 328. f. per Musas puniri à Deo 368. f. Scarabæi cur eis sacri. 461. b. à morsibus Culicum, vt se librent. 401. c. eorum plaga tertia per Culices 395. c. & d.
Aeliani error. 574. g
Aequinoca prius distinguẽda. 41. b
Aereæ & lapideæ imagines cur factæ 179. c
Aëromeli quid 117. a
Aesculapius cur Osiris dictus. 42. e
Aesopus Cicadæ se cõparat 340. f
Aestatem præsagiunt Cicadæ. 321. d & 322. d
Aetnæi socij qui. 467. b.
Aethyopibus genitura atra 513. c vt capiant Locustas. 426. f
Afri a cur paucas alat Apes. 51. a eius symbolum 595. c. incolæ vt aduersus Scorpios se defendant. 584. f.
Agallochum quale Pediculos non generet. 550. f.
Agesilaus cera conditus 183. a. eius apophtegma de Pediculo 558. b
Agnus dei vnde fiat & eius miraculum 166. g.
Agricolas vt denotent Apes 103. b. & c
Agrostis Phalangium quale. 603. c
Aiax cur Muscę assimilatus 355. d
Aizoi vis contra Scorpionum ictus. 584. c
Albaribon Rutela quæ Auicennæ. 605. b.
in Albuco quales nascantur Vermiculi. 585. d.
Alcman poëta pediculis periit. 552. f
Alcyonis ingenium. 23. c
Alexandrini vt sese à Culicibus defendant. 401. c
Alexandri Magni cum Diogene colloquium. 29. d
ad Algam non referri venenum Hippocampi. 739. c.
Aloë quæ planta. 140. f. plus eius quam mellis habere quid. ibidem.
ad Alopecias remedium. 370. b. 480. e 733. d. 740. g
Alsine Scorpioides herba qualis. 592. f
Alueare siue Alueus quid. 61. c de eo ænigma 106. g quale esse debeat. & eius differentia 62. c. quod melius ibidem fictile cur reiciatur. 62. f. ex lapide speculari 63. a ex stramine. ibidem. cur vacuo opus sit 72. e. cur necessarium 61. d. cur ex lateribus & fimo improbentur 62. b. cur non eiusdem debeant esse magnitudinis. 63. b. duo aut tria quomodo in vnum conferantur. 74. e. Hollandorum & Hetruscorum qualia 63. a & c. ne furto sint obnoxia 62. h plenorum signa. 80. e. circa ea plantarum positio qualis esse debeat 77. a vt collocanda 63. a. & b 66. g quæ transferenda. 68. b corum secunda messis quando. 78. b. vt Germani ea castrent. 81. b
Aluus quid. 71. c
Amalthea puella quæ. 41. c.
Amantes cum Culicibus comparantur. 397. c. cum Pyraustis. 261. d. ijs feliciores esse Cicadas 351. c.
Amaraco vt gaudeant Apes. 76. f.
Amaritudo non fit à cruditate 139. b.
Ambaruale sacrum. 130. g
Ambitiosi Fucis similes 102. g
Ambarum cur cerco immitebat Sultanus. 182. b
Ambrosius ab Apibus enutritus. 88. f. eius cum Platone comparatio. ibid.
ad Ambusta remedium. 697. a
Amethesti mira vis. 426. f
Amica Locustæ comparata. 408. b.
Amici libertas melli similis 126. a
ollaris hieroglyphicum 365. b
Ammij vis contra Scorpionis ictũ. 584. f
Amomi vis contra Scorpionum ictum 584. f
ad Amorem conciliandum Apis valet. 107. b. eius miseria. 503. a vs melli similis. 637. a

Ampelitis terra vnde dicta, 486.h
Amphisbæna aquatica, 720.g
Amphisbænæ pellis quo tẽpore siccã da rusticis & ad quid, 317.a
Amurcæ vsus contra Curculiones, 301.c
Anas Muscaria, 360.f
Angelorum sedulitas Apicomparata, 26.h.*mali per Crabrones significantur*, 232.h
ad Anginas remedium, 633.a
Anguillarum generatio, 313.a 694 g.*sexus*, 56.g.*ei similis Vermis in homine natus*, 653.b.*tricenum pedum vbi*, 718.c
Anguis in homine vt generetur, 60.c.*eo vescuntur Formicæ*, 518.b
Angues volantes, 8.b
Animæ exaltationem significat cera, 170.c.*vagæ per Locustas designatur*, 431.d
Animalia quæ calida sint, 15.a *duo sunt indocilia*, 356.c.*parua cur industria magis quã magna*, 512.e.& f.*pungentia cur creata*, 361.d.*quæ abscisso capite viuant*, 17.a *quatuor genera eorum in plantis*. 486.g.*quãdo perfecta dicẽda*. 4.g *vnico ictu occisa sapidiora esse*. 551.a.*sanguineorũ motus*, 13.a
Animi remorsus Teredini comparatur, 691.d
Anisi vis contra Scorpij ictũ, 584.f
Anni dulcis votum, 131.a.*morbiferi signum*, 322.c. *Sterilis signum* 695.b
Annulus obsignatorius qualis, 174.f
Annulosa quæ Alberto, & vnde dicta, 3.c.*eorum nouem differentiæ*. 4.h.*vide Insecta*.
Anserum æstus contra aquilas, 23.d
Antenna quid in insectis, 7.b
Antidotus contra Scorpij ictũ, 589 a.*dolorem sedans ibidem* b
Antidota melle conseruata diutius durant, 154.f
Antiochi regis mors, 666.c
Antiochi Epiphanis mors, 552.c
S. Aphrates Locustas precibus fugat, 427.b
Apum abortus qualis, 58.c.*absente rege non operantur*, 31.d.*aculeo carẽtes quæ*. 47.c.*aculeus earum qualis*, 48.f.*ab aculeo morale*, 100.h.*ægris quid exhibendum*, 68.g.*earum æquinoctio*, 41.b.*ætas*, 53.b.*ætas vt noscatur*, 46.b.*alatæ sunt* 4.h.*alas detectas habent*, 7.b.*alas habent quatuor*, *ibid.albæ vbi, & cur*, *& earum opera*, 48.c *alucaria plena vt cognoscamus*, 67.a.*amisso aculeo quid denotent*, 102.h.*amphibiæ descriptio & icon*, 192.f.*agrestis in quos dicatur*, 109.c.*an fera dicẽda*, 44.g.*animal munificum dicitur*, 38.g.*apologus*, 111.a *aqua moriuntur & cinere reuiuiscunt*, 15.b.*aqua earum qualis esse debeat, & quid in ea obseruandum*, 77.c.*in ara sedẽtes quid portenderent*, 86.f.*in arboris cauis habitant*, 61.d *apici arboris insidere malis*, 87.a *auditu carere*, 52.f *ab eis auguria*, 86.c.*bonæ operariæ dicuntur*, 26.g.*bonitatis earũ signũ ab ætate*, 46.g.*ex boue putrefacto nasci*, 58.f.*bobus præferẽdæ*, 1.d.*bouẽ occiderunt*, 34.f.*calidæ sunt*, 13.d.*carnẽ non tangunt*, 36.f.*Carthaginenses cur ijs cõparati*, 25.d *castra propter casmutata*, 86.g.*castra ænulantur*, 34.f.*cellularum earum triplex diuisio*, 22.b.*cellæ earum cur sexangulæ*, 23.b.*Cereri sacræ sunt*, 90.g.*eas Cicadæ cõparare quid*, 108.e.335.c.*circa alueare volantes quid denotent*, 104.e.*coitus earũ incubatus, & generatio*, 54.e.*sine coitu generare*, 54.b.*crura earum cur scabra*, 48.c,*curator earum qualis esse debeat*, 78.f.*cur sapientes*, 21.d.*cur nigræ sint*, 47.d *cur Fucos odere* 195.c.*cur Musarum volucres dictæ*, 35.a.*cur non separatim, vescantur*, 24.b.*cur plures duces occidant*, 31.c.*eur alas habeant detectas*, 47.d.*cur sedulæ dictæ*, 24.c.*cur salsa petant*, 23.d.*cur vnicolores sint*, 47.d.*cur homini vtilissimæ* 20.b *& inde. cur gentẽ vocet Homerus*, 29.a.*cur incorruptæ seruandæ, & quomodo ita seruẽtur*, 28.e.*cur simæ dictæ*, 44.f.*cur aluei ostia obturent*, 23.c.*cur angustos faciant fauos*, 23.a.*ab ea cur historiam inchoet autor*, 20.g.*cur coeuntes insequantur*, 35.b.*cur paucæ in Africa*, 51.a.*cur pinum ament*, 50.b.*cur non recta via volẽt*, 52.b.*cur in vicinis locis emẽdæ*, 67.b.*cur accessus hominum prohibeatur*, 73.d.*cur vernent*, *& cur tunc maximè à mellario obseruandæ*, 70.c.*cur vnus ijs tãtum rex relinquendus*, 73.b.*cur fumo coerceri debeant*, 82.c.*cur anteriores pedes habeant longiores*, 10.f.*cur lapillis se librẽt*, 23.c.*cur quatuor pennas gerant*, 9.a *cur ouæ non gignant*, *opinio Cardani*, 56.f.*cur monstra non generent*, 57.d.*cur Fucis & regibus minores*, 55.c.*cur diutissimè viuere dicantur*, 53.c.*cur longæuiores cæteris Insectis*, 53.d.*cur murmurent*, 58.c *degeneres cur non admiscendæ bonis*, 67.c.*ab ijs denominata*, 89.a.*dentes habere*. 7.d.& 9.c.& 48.c.*ventriculum habere ibidem*, *differentiæ earum ab operatione*, 48.h.*à colore*, 47.b.*à moribus c. ab aculeo ibidem*, *diligentia*, 24.c.& *inde. ex diuersis diuersa colligunt*, 74.b.*ad diuersos flores & hortos volantibus qui similes*, 95.a.& *inde*, 96.& *inde. domesticæ quæ*, 190.f.*earũ fani icon*, 214.& *cur inter Vespas positi*, 111.*dormientes excitans quid significet*, 102.e.*earũ duces vt gignãtur*, 55.b.*ducũ forma*, 48.b.*emptæ quando aperiri debeant*, 67.b.*emblemata*, 104.f.*epitheta*, 106.h.*in ijs emẽdis quid obseruandũ*, 67.a.*epitheta ab ingenio*, 23.b.*epigrãmata*, 106.e.*etymum*, 44.e.*eucharistiæ sacellum significant*, 110.f.*examinum cura quando magis habẽda, & vt exitura cognoscantur*, 69.c.*examina vt colligantur*, 70.f.*examina syluestria vt inuestigẽtur*, 70.g.*examina quãdo incipiunt augeri*, 78.f.*cadẽ ne fugiant*, 69.d.*cur fugiant*, 71.b *quo tẽpore eximenda*, 71.a.*examen in ore leonis mortui*, 36.g.*idẽ in sepulchro Hippocratis*, 36.h.*in capite viri suspensi*, 36.g.*exẽplum eius quos homines sequi velit sapiens*, 26.g.*extracto aculeo moritur*, 48.g *de ea fabulæ*, 111.a.b: *& inde. fastigio capitolij insidentes quid portenderint*, 86.h.*fauos amant*, 109.c.*semina earum cur scabra*, 157.c.*fere & cicures quæ meliores*, 44.g.*seræ vbi*, *ibidem. figura Dei sunt* 42.f.*flores odoratos prosequuntur*, 36.f.*fœtus earum qualis* 57.b.*quando sine pedibus prodeant*, *ibid. forma interna, & externa*, 47.c.& d *Formicis inimicæ sunt*, 524.f.*Formicis præferuntur*, 41.a. *Fucos generant*, 55.b.*fugæ signum*, 67.c.70.e.71.b.*fumo coercentur* 81.c.*generatio earum diuersa à cæteris Fauificis*, 55.d.*generationi leonis cur similis earum generatio*, 55.c *de generatione quatuor opiniones*, 56.e.& 54.f.*genera & differentiæ*, 44.f.*geometria nouerunt*, 23.b.*gregales sunt*, 4.b.*gregales quæ*, *& quæ non* 44.b.& 45.a. *earum habitatio*, 33.b. *Heliconia colunt*, 90.e. *herbæ eis nocentes quæ*, 65.b.& c.*hieroglyphica*, 90.g. *hominum, & earum regibus quid cõmune*, 31.b *hyems eis inimica est*, 79.d.*ictus earum vt lethalis dicendus*. 111.d.*incubatus ipsarum vt neeessarius*. 57.d.*industria in fauis cõficiendis*, 612.c.& f.*industria homini imitanda*. 40.g.*Insecta esse*.

44.g. earum inſtitia, 38.e. labor earum quando maximè conſpicuus. 26.e. in lapidibus habitant. 61.d. latent, 6.h. laus earum vnde, 21.b. ex Plinio laus & Ariſtotele, 21.a de ijs leges, 84.h. lingua earum qualis, 48.e. lupi dictæ omnia vorant, 10.g. marina loca amant, 64.g. ijs mariti comparati, 27.a. ex melle generari, 56.f. & g. mella facientes quos denotent, 30.e. mel procul ſentiunt, 16.e. earum memoria, 52.f. earum mira caſtitas, 35.a. mira concordia, 34.f. mira corporis mundities, 36.e. mira vindicta, 38.g. moralia, 95.a. morbi varij. 67.d. mortuos efferunt, & quid ſignificet. ibidem. earum multitudo, & paucitas vnde æſtimanda, 67.b. de munditia earum morale, 100.h. muſis ſacræ ſunt & cur, 90.c. de eis myſtica, 90.e. naſcuntur ſine pedibus 58.f. naturam earum qui multis annis inueſtigarit, 22.e. in nauib⁹ ſedentes quid notent, 86.f. & g. ne frigus eis noceat, quid faciendum, 67.a. ne animalia noceant, 66.h. ne fugeant, 72.e. ex nimio opere mori, 69.a. nobis vt ad imitandum propoſitæ, 21.c. nocentia animalia eis vt occidantur, 64.g. & h. vt noceant eis Pyrauſtæ, 260.h. nõ eſſe feminas, & Fucos mares, 54.g. non gigni per coitũ, 54.g. nõ eße partim feminas partim mares, 54.h. non canunt, 53.b. non eſſe in continuo opere, 57.a. non reſpirant, 14.e. non generari à regibus, 54.b. non degenerãtur in Fucos, 28.f. non oriri ex allato ſemine, 54.f. nouem genera, 44.h. ijs noxij ſunt Crabrones. 228.e. nullos fauos facientes vbi, 47.a. earum numiſmata, 112.g. ab ijs nutriti qui, 109.d. occupantis fiũt, 84.h. odoratu ualere, 12.c. omnib⁹ quid commune, 45.b. ab opere nũ quam ceſſant, 26.g. operantium differentiæ, 46.f. & 44.h. earum operationes, 22.e. & f. 24.h. & 25.a. ab operationibus morale, 101.d. earum ortus, 11.c. 55.a in ore leonis quid ſignificarint. 88.f. in ore Platonis, 87.d. 88.e. pauoni præferuntur, 39.a. perpetuo virgines ſunt, 35.e. peſte laborant, 36.h. peſtis vt curetur, 69.b. earum pietas, 36.h. & 37.a. Pindarum alunt, 88.e. plantas diſtinguere norunt, 22.e. plures habent duces & cur, 45.d. 46.e. pluuiam præſagiunt, 23.c. earũ cum poëtis cõparatio, 96.f. 26.f. earum politia, 28.a. præſagia, 85.b. earum premuſcis qualis, 7.d. de ijs prouerbia, 108.e. carum prudentia, 21.c. pugnæ cauſa, 72.f. vt coerceatur pugna, ibid. de earum puncturis, ſymptomatibus, & curatione, 111.d. putamen earum cur indureſcat, 57.c. putrida auerſantur, 10.g. qua arte mellificent, 22.c. in qua regione habendę, 75.d. ad quæ aduolent, 16.e. quæ bonæ, & quæ non, 46.f. ab ijs quæ vtilitas, 38.g. quæ loca ijs magis abundent, 49.b. prope eas quæ plantæ ſerendæ, 65.d. quale artificium in fauis fingendis, 22.g. quàlem aquam potent, 36.c. quales emendæ, 67.b. quales plures Fucos generent, 195.a. quàm auidè ad flores volent, 75.a. quàm acriter inuicem pugnent, 73.c. quàm diu ſtercus emittant. 57.b. quando dormiant, 25.c. quando & cur ſupinè quieſcant, 24.c. quando magis cuſtodiendæ. 78.f. quando magis ægrotent, 69.b. quando ad opera exeant, 24.f. quando tranſferendæ & vbi. 77.a. quando oſtenta faciant, 86.e. quando minus fœtificent, 57.a. quando quieſcant, 51.d. quandoq; felicem euentum portenderunt, 87.a. quanta eis cura naturæ, 60.f. quatuor pennas habent, 9.a. de Apibus qui ſcripſerint, 21.a. qui reges dicti, 43.b. eas qui primo curarint, 60.g. quibus munditia curæ, 47.a. quibus ſtirpibus gaudeant, 74.g. ijs quid vitio dandũ, 40.h. in ijs quid obſeruarit Homerus, 2.f. ijs quid dandum cum auolare non poßunt, 80.e. quo tẽpore generentur è bobus & quomodo, 78.g. quot diebus incubẽt, 56.d. regiones frigidæ ijs abundant, 50.f. vt relicto aculeo diſcedere dicantur, 108.h. earum reſpub. hominibus exemplo eſt, 28.g. ex rege eas non generari, 54.e. reges vt vnum vel plures eſſe cognoſcantur, 72.f. regis fuga, vt cohibeatur, 73.a. rex vt inueniatur. 72.g. rex aculeum habet, 55.a. regis generatio, 58.e. regũ ortus ex cerebro, & medulla ſpinali bouis, 58.h. regis ſedes. 73.a. clemẽtia. 29.c. pictura. 191.n.1. duo genera, 45.d. regi cur natura aculeũ negauit, 30.f. an aculeũ habeat, 48.f. varium eſſe meliorẽ, 46.e. regis primordiã, 57.b. cur ſub rege earum militare voluerit Xantippus, 29.a. rex qualis & qui melior, 30.f. 45.d. de eo opinio duplex, 29.c. an aculeatus. ibi. i qua ſit dignitate, 28.h. regum cellæ vbi. 22.h. officium quale, 33.a. fugitiuũ in regnũ reductũ, ibi. regis honor, & vt ametur, 31.b. ei vxor ſi ugi ſimilis, 33.d. noſtris regibus melius imperat, 31.b. quando necandus, 74.e. vbi generetur. 74.f quando in aliã aluum transferendus. 74.g. eius deſcriptio, 190.f. ruſticis Apis vtiliſſima & cur, 38.h ſanitatis ſignũ 67.c. ſedes earum quæ eligẽda, 63.d. ſegnes & fures oderũt, 64.e. & inertes. 24.e. de ſenſibus earum, 52.e. in ſepulchro virginũ mellificãt. 110.h. ſexu carẽt, 35.e. 49.a. ſi pluuia interierint quid faciendũ. 69.a. ſibi ipſis medẽtur, 23.d. ſilẽtium earũ pro miraculo, 53.a. ſimblides dici 44.c. ſimilitudine Veſpæ ſunt. 199 d. & quomodo inter ſe differant, ibid. & 200.c. earũ ſonus. 53.a. ſonus vnde. 45.c. earũ ſymbola. 104.c. ſynonyma, 43.d. ſub terra fauos ponũt. 71.d. in terra vel in alueis agentes, 47.b. tinnitu terrentur. 71.b. & c. in translatione earum quid obſeruandũ, 77.b. tria earũ opera quæ Varro vocarit, 23.b. vtiles homini ſunt & cur, 39.a. vbi laborẽt. 47.a. vbi non ſint. 50.g. & 51.c. vbi robuſtiores. 121.b. & c. ijs vẽtus nocet, 64.g. Vermes earum quales. 11.d. earum cũ Veſpis antipathia, 218.g. videre eas in ſomnijs quid denotet. 104.f. viſus earũ. 52.f. vnde mel colligant. 21.d. vnde ſaturam portare dicãtur. 55.d. vnguenta & oleoſa cur fugiant, 36.f. volant mẽbranis ſiccis. 8.h. volatus earũ qualis, 52.g. propter eas quę vrbs luſtrata. 86.f. vrbanarum duo genera, 44.g. vſus in cibis & medicina. 107.b. in bello. 161.c. vt mortuę reuiniſcãt. 58.f. vt ex tauro generẽtur. 58.g. vt in aluos condendæ ne fugiant. 169.b. & c. vt cognoſcãtur lõgius euolare, 70.g. vt eximãtur è ſpecu & cauo arboris, 70.h. vt fluxu laborantes ſanẽtur. 68.f. vt nõ rediturę cognoſcantur, 85.a. vt reuiuiſcant, 68.g. & 29.d. vt ſonum ædant. 16.f. vt nõ fugiant, 67.a. vt à Blattis tuẽdæ. 504.f. vt pluuiã fugiant. 85.d. vt hyeme cibandæ. 79.b. vt calore plumarum foueantur. 79.a. vt fures oderint. 38.c. vt ſanentur. 68.e. vt regi pareant, 29.a. vt conueniant inter ſe ſe, 45.c. vt reges amẽt. 90.h. vt inuicẽ ſimiles. 55.a. vt incubũt. 57.b. vt regi obediãt. 32.c. Apibus ut Græci cõparati. 29.b. eas vt ab opere ceſſare pœta dixerit. 27.a b. vt Fucos puniãt. 38.e. vt morbos curarit, 41.e. vt cõuerſationes amẽt, 34.h. vt & quando & quoties aluum deponant. 36.c. vt mel ex

ceptum doleãt. 37.b. vt murmur edant. 15.h. vt regem constituãt. 30.e. earum ab autore obseruatarum descriptio. 190.f. icones. 191. vulgaris icon. 191. nu. 2. descriptio eius. 190.f. syluestrium descriptio. 190.g. & 191.d. & 192.e.f. earum icones. 191. nu. 4 & 5. & 192. e.f

Apicula libri titulus. 43.c

Apiana vua quæ. 360.f

Apiarium quid. 63.c. quid Plutarcho 20.h. vbi ponendum & quale esse debeat. 63.c.d. eius locus aptus. 66.e.f

Apiarius qui dicatur. 61.a. optimi officium. 61.a. & inde ei quid quouis anni tempore sit faciendum. 78.c.

Apiastrum & eius vsus. 89.a

Apiata & Apiculata mensa. 89.d

Apis Aegyptiorum Deus & eius historia. 41.d. vt daret oracula. 42.g. eius sepultura. 42.h. quomodo coloretur idem Deus. 42.f. in eum scomma Cambysis. 42.h

Apis vicus & oppidum. 43.c. Argiuorum Rex. 42.e

Apollo Athenarum defensor. 328.c Culicarius cur dictus. 393.a. Parnopius. 428.h

Apollini cur sacri Cyniphes, & Formicæ. 525.a

Apomeli quid. 150.h. vt fiat, & eius facultas. ibidem. & 151.a

Apophradis nomen quid. 330.h

Apoplexiæ signa, & quantum à laboratium lumbricis differant. 669.c

in Aqua cur non extinguatur lumen Cicindelarum. 496.h. eam nutrire. 319.c. ea principium generationis quibusdam 463.b. salsa cereis vasis hausta dulcescit. 184.g. vsus eius in nuptijs. 182.g. prope mellariũ necessitas. 64.f. in qua virgulta saxificentur. 377.c

Aquilas vt vitent anseres. 23.d. Apibus plenæ. 86.g. eis cur Pindarus se comparârit 96.f. duæ pugnantes. 86.g. pediculus earum qualis. 545.c. de ea & Scarabæo fabula. 465.b. Tripas aspiciens prouerbium. 692.f

Arachnes puellæ fabula. 631.c. inuenta. 600.h

Arachnoides tunica oculi. 623.b

Araneæ æquinoca. 600.f. ætas sensus. 616.f. ex animalibus sui generis procreatur. 12.f. Apum hostis & cur. 65.b. Asilo comparata quæ Aristoteli. 609.c. eius auguria & præsagia. 625.a. casses futiles orationes significant. 619.d. cibo sui generis viuur. 78.h. cõitus, partus, generatio. 615.a. cur post Scorpiones de ea agat autor. 600.c. cur in medijs cassibus excubare cõsueuit. 625.c. cur Lydia dicta Iuuenali. 623.a. cur tenuissima fila neat. 625.d. ab ea denominata 623.b. cum ea dissentiunt Muscæ. 358.h. de ea epigrammata. 627.c. epitheta. 623.a. ex esu eius qui nullam noxam percipiant. 618.g. de ea fabula. 631.c. firmas telas texens vbi. 606.h. fœtus eius Vermis est. 609.c. generatio. 255.d. genera & differentiæ. 602.f.g. ab autore obseruatarum descriptio. 607.b. icones. 608. 609. vna inter Cantharides depicta. 471, nu. 7. Historica. 627.b. de ea libellus. 600.e. impietas erga parentes. 611.c. maxima & durissima vbi. 602.h. de ea moralia. 626.e. morsus symptomata. 615.g. mulieres nendi artificio superat. 612.g. natura, mores, & eius ingenium. 611.b. nocumenta, damna. 616.g. viuit Culicibus & muscis. 401.b. contra eam remedia. 618.h. & inde cum Phalangio idem esse. 601.c. de ea & podagra dialogus. 630.b. de ea problemata, 625.c. prouerbia. 629.b. & inde. qua mensis die magis operetur. 613.c. quæ loca colat. 610.f. quando cælitus ceciderit. 627.b. quot diebus fœtum excludat. 12.h. eius more se fingere quid. 629.c. inter serpentes numeratur. 13.a. synonyma. 601.b. & inde. tela eius vnde constet. 611.c. de tela eius prouerbium. 629.c. pro tela eius sumitur. 600.g. telas eius texere quid. 630.c. & f. texturæ artificium. 110.c. ad Tinearum generationem conducit 698.h. vbi non sit. 610.f. vbi edatur. 629.a. de eius veneno. 615.g. victus qualis. 616.c. vitium & oliuarum morbus est. 600.g. vsus in medicina. 628.f. & inde. vt dormiant. 611.b. & c. vt pellantur. 19.b. vt cocant. 615.b. vt Dauidi vtilis fuerit. 361.c

Aranea cancelli genus. 600.f

Araneus cæruleus quæ excitet symptomata. 618.d

Aranei lauti pictura. 608. nu. 1.

Araneus mordax. 602.g.

Aranei Indici quales. 606.b

Araneus Muscarum quis. 360.b

Araneæ nigræ rotunda aluo icon & descriptio. 763.d

Aranei prætensis partus. 615.b.c. pictura. 608. nu. 2.

Araneum quid. 254.b. 623.c

Aranea pars astrolabij. 600.b

Araneus piscis. 600.g

Arancosus quid. 623.b

Arbalon quid. 87.b.

Arbor Cimicum quæ. 537.d

Arborum Vermes ex vulnere & fœti generantur. 691.c.

Archilochi maledicentia. 221.c

Archalabus quid Alberto. 407.c

Ardeolarum excrementa calida. 298.f

Argentum viuum calidum esse. 516.c

Argutari quid 334.f

Aristæi fabula. 111.b. eius inuentum Apes ex bobus generari. 59.d. mellis inuentor est. 61.a

Aristippi dictum. 558.b

Aristocratia quæ gubernatio. 508.g

Aristodemus Apum naturam quãdiu inuestigarit.

Aristomachus vt Apibus medetur. 68.h

Aristophanis comœdiæ pax inscriptæ argumentum. 465.d

Aristoteles correctus. 116.g. 262.e. 264.h. 306.e. 312.g. 354.g. 459.a 385.c. 758.h. eius doctrina similis Culicibus. 394.h

Armenium lutum ad Cantharides. 485.c

Armoratia. 155.c

Armorum gestatio timiditatem arguit. 30.e

Armorum siue insignium ortus. 179.d

Arnulphi Imperatoris mors. 553.b

ad Arthritidem remedium. 704.g

Artificij hieroglyphicum. 94.g

intra Arundinum nodos nasci Vermes. 685.d. in India ad cibum expetuntur. 688.g

Arundo bombycia. 294.f. qualis. g

Arundinacea tabulata improbantur ad Bõbyces nutriendas. 292.f

Ascalaboten quid vocent Græci. 622.b

Ascarides cur in iumentis copiosiores quàm in hominibus, & frequentiores. 681.b. & c. differentiæ & noxa. 6.h. 7.a. formã. 651.c. generatio. 675.a. icon. 652. nu. 5. notæ 669.c. paruos esse vermes secundum Gal. & Auicennam. 649.b. prognostica. 671.d. ex qua materia generentur. 390.g. & 659.b. & c. eas quæ pellũt, eadem & Lumbricos longos pellere. 675.c. in vtero & fœminarum pudendis nasci. 656.g. in vtero, & pudendo natæ vt curentur. 677.a

Ascarides iumentorum quales. 680.g.

Ascaris species Lumbrici terrestris. 693.c

Aſelli hiſtoria. 632.c. vnde dictus. 407.b

Aſelli aquatici qui. 710.f

Aſilus Ariſtotelis. 712.f. aculeum habet in ore. 9.b. cum eo comparati adulatores. 380.f. 562. f. apud Auicennam cum Aſpide Græcorum confunditur. 374. c. cum Tabano quid commune habeat. 375.d. de eo fabula. 381. a. lingua eius qualis. 7. d de eo moralia. 380. f. ortus & generatio. 377.a. eo percuti vaccam quid ſignificet. 380.g. quid ſit Iſidoro. 374. f. ex Sanguiſuga non generari. d. ſymbola eius & hieroglyphica. 380.g. Synonyma. 374.f. idem cum Tabano apud Plinium. 374.g. victus eius, damna & remedia. 378. e. vbi aculeum habeat & qualem 375.d. & 376. e. vbi abundent. 377.c. vnde dictus. 375.b

Aſili aquatici hiſtoria & icon. 713. c. & inde.

Aſilus marinus quid. 374.c

Aſilus auis quæ Ariſtoteli. 373.d

Aſinus inter Apes prouerbium. 108.e. ex eo equum facere quid. 366.b. Pediculis caret. 545.d. vt pedendo moriatur. 588 b

Aſinus Buſiritis inter abominanda habitus. 462 f

in Aſphodelo vermes generãtur. 6.c

Aſpis Græcorum & Aſilus Auicennæ idem. 374.c

ad Aſpidum morſus remedium. 539.a

Aſſiduitatis exemplum à Formica. 506.f

Aſſitacos quid. 407.b

Aßultus per Locuſtam ſignificatur. 434.f

Aßyrij Apes dicti. 101. b

Aſterium Phalangij genus. 603.a & b. quale. 603. c. 604.g. ictus eius ſymptomata. 618.e

Aſtrorum ortus quid Ariſtoteli. 116.g

Aſtrologiæ peritæ ſunt Formicæ. 511.a

Athenæus correctus. 572 f. eius error. 122.b

Athenarum defenſor Apollo. 328.e

Athenienſes Apibus comparati. 95. d cur Attelabis nihilominus inferiores ſint. 433.g. eorum Cicadæ aureæ. 327.c. & d. quando maxime floruerint. 328.f

Attelaborum icones. 414. & 415: ortus. 418.b. eorum oua abſumũt galeritæ. 426.g. ex ſanguine putrefacto naſcuntur. 419. b. vnde dicti 407.a

Attelabi arachnoidis aquatici hiſtoria. 708.g. & b

ad Atrophiam remedium. 704 g

Atticus Tettix Varronis quæ ſatyra. 328.g

in Auaros prouerbia Italica. 559.b

Cantariaibus comparãtur. 475.c

Aucos Aranei genus quale. 605.b

Auellanæ fructus Vermem pariunt. 685.c

ex Auellana vt educatus ſit ſerpẽs. 686.g

in Auenæ radice Vermes naſcuntur. 685.a. quomodo & quando 687.a

Auguſtini Niphi error. 711. b

Auguſti Cæſaris ſymbolum. 258.e.

Auicenna correctus 541.b. 649.b

Aues aluntur bombycibus ægris. 295.a. pediculi earum quales. 545.c. ad eos remedium. 557.c. quæ Culicibus gaudeant. 400.b

Auis ſtridula quæ. 200.b

Aureliæ hiſtoria. 277 a. etymon. 277.b. quid. 11.c. 57.c.

ad Auriũ dolores. 468.g. 503.d. 629 a. 633.a 695 b. 711.c. 733.d

ad Aures exulceratas & ruptas. 692.b. earum Vermes, vt occidantur & educantur. 674.f. ad vlceratas exſiccandas remediũ. 688.e

Aurum vt furentur Indi. 514.e. vt id cuſtodiant Formicæ. 513.d

B

Babylonij vt corpora ſepelirent. 130.b. eos & Caldæos vt imitentur Formicæ. 510.b

Bacchus cur Bryſeus dictus, 128 g. ci mel ſacrificatum, ibidem. poculum eius dictus Cantharus. 445.d

Baldangeli opinio de Cicadarum ortu. 312 b

Balero piſci Vermes & Lumbrici innaſcuntur. 679 d

Balſamum quì adulteretur. 160.e. & 353.b

Bancani populi Pedidulos non occidunt. 557.c

Baptizandi ritus antiquus. 132.f

Barba vt cito naſcatur. 107.b. eam procreat aqua mellita. 148.d

Barbegiæ vbi generentur. 6.f

Bdellium. 721. c

Beatitudo futuri ſeculi per Apes notatur. 92. c

Beelzebub quid. 359.c. per Muſcã notatur. 365.a

Bellator ſtrenuus per Scarabæum notatur. 462.f

Bellerophontis fabula. 381.b

Bellis maior Formicaria dicta. 523.d

Bellonius in depingendo Hippocampo reprobatur. 738.b

Belli præſagium. 397.a.b. ex eo pax denotata per apes. 105.c

Beneficij ſis memor. 530.e

Bezaar lapidi ſi Scorpionem incluſerit aliquis, venenum amittit. 588.f

ex Bile non fieri Vermes. 659.d

Blattæ æquiuoca. 499.c. Bupreſtis loco ſumenda in medicina. 503.c. dicitur Bombyx. 499.c. eius Etymon 500 b. Hiſtoria. 499.b. & inde. icones. 502.f. in libris generantur. 6 h. moralia, prouerbia & epitheta 503.a. ortus & generatio. 502 g. ex eius pinguedine vermiculus. 680.e. inter pudenda generatur. 6.f. è Scarabæorum eſt genere. 448 h Synonyma. 500.f. cum ea, & Tineis rixari quid. 503.a. vſus in medicina. 503.c. ab eis vt libri cuſtodiantur. 503. b.c. vt fugentur. 504. e. vt ſimul conueniant. 504.c. Bizantia quę. 499.d. frumentacea quæ. 501.c. Gazæ quę. 264. b lucernaria. 501.a lucifuga dicta. 6.f. qualis lucifuga dicta apud Virgilium. 501.b. piſtrinaria quæ ibid & d

Blattarum tertium genus Plinij. ibidem.

Blattaria vnde dicta. 504.e

Blattaria balnea quæ 502.b

Blatteum. 295 d pro ſerico. 499.c

Blatteus color qualis. 499.d

Blattoſericum pallium quid. 500. e

Boaria Muſca quæ. 344.f

Bombilare, & bõbißare quid. 53.a

Bombylius Apis inutilis. 46 b

Apis ſylueſtris. 261.b.

Bombylius Papilio Bombycis. ibidem cum eius hiſtoria. icones variæ. 246. nu 1. & 2. oua vt reponenda. 261.g.

Bombilius homo prouerbium quid denotet. 200 b. vaſis genus. 261.c

de Bombyce hiſtoria. 278. & inde

Eius admiranda. 293.c. æquiuoca 278 g. ægræ, vt cognoſcantur. 292 f. ægris vt alãtur aues 295. a. earum ætas. 262 g. in quibus tabulatis alendæ. 288.f earum alteri quę cognoſcenda 287.c. Blattæ etiam dicuntur. 499.c in cibo quid obſeruandum. 288.f. cur dicantur Inſecta. 278. b. cur penduli vocati. 284 f. cur diſparis magnitudinis. 290. g. cur non edant. 263. c. cur breuis vitæ ibidem ab eis denominata. 294.e. diligentia in texendo. 292.b folliculi cur excrementis careant. 290 b folliculi optimi qui. 293.c folliculi vt cognoſcantur eſſe perfecti. 293.a. generatio Bombycũ. 261.d.

261.d.286.f.educatio, & quædam rursus.de generatione.c. 287.c.genus, differentiæ, forma.279.b.icones earum folliculorũ. 280.281.282.e.iuuenci cadauere reparantur,293.d.laus carũ.235.c locus aptus. 287.c. magnitudo, 284.c.moralia.294.b.morbi cauſæ.292.f. natura frigida. 287.b. ouæ earũ quæ optima. 286.g. cur ouæ vino infundantur, 286.f. vt ea incubentur & quibus,& quãdo,& quomodo.286.g.quamdiu incubentur.287.b. ouæ vt ſeruanda,393.d.in quibus quid obſeruandũ.286.f. pabulum Bombycũ peculiare morus. 286.b.in proprio ſolo.maiores ſunt.284.c.quam diligenter texant.291.b. quando ſenectam exuuant.290.f.quãdo in Europamillati.285.d.reſurrectionis mortuorum ſunt typus.294.b. eorum ſomni deſcriptio.289.d. ſynonyma.279.a in texturis eorum quid obſeruandũ,291.a.vbi ſponte nent in arboribus,284.c.ventiipſis inimici.287.c.veteribus Romanis & Græcis fuiſſe ignotas: 282.b.vigilantes à dormientibus ſeparãdæ ſunt.290.f.earum vſus. 295. vt à fecibus expurgentur, 291.f.quando, 292. vt cibandæ cum magnæ ſunt,288.f

Bombycia quæ dicantur.16.b.

Bombycinum,295.c

Bombycina veſtis,262.f

Bõbyx Arabius quid Perſio. 278.b.

Bombyx Aſſyrius,285.c

Bombyces Indici,279.c. eorum foliculus magnitudine capitis humani,279.c.eius icon,762.

Bombyx Plinio quoq; lana xyli aut goſſipy dicitur, 278.g

Bombyces Veſpæ,200.g.mel & ceram conficiunt,214.e. vbi prouenient 203.d.& vnde. 206.b. ex quo nidum faciant,207.c.earum niai deſcriptio & icon.761.a.b.

Bonorum myrmecia prouerbium: 531.d

Boraginem immunem eſſe à Vermibus.686.e.

Boſtrychus quid,496.e

Bouis caput in Fuco. 60.f. cor eius exemptum viuit.17.a,pedes vt à doloribus liberẽtur, 186.g. ex eo putrefacto Apes naſci, 58.f quibus pediculis infeſtetur, 546.e. quo tempore maximè ab Oeſtro exagitantur, 378.g. ad ſanguinẽ eius per veſicam & anum excretum remedium, 704.b

Bouina ægritudo quæ, 679.c

Bos ligniuorus quid,466.f

Braſſauolæ error, 127.c

Braſſicam quæ animalia infeſtent. 254.g.eius genera, 89.c.ſylueſtris quæ,155.c

Brigantem quem Pediculum vocẽt Vaſcones,545.a

Britanici mors, 404.g

Broma Petri Martyris quid,691.a

Brucha,408.e

Bruchus,308.c.309.b.c.d.quid, & vt à Locuſta differat, 407.b.c. icones,414.415.ci ſimilis Vermis in homine natus, 653.a.b. vnde oriãtur Bruchi, 12.f.peſtem denotant & quando,425.b

Bruchi bibliorum qui,407.b.eorum feſta quando celebrentur, 421.c

Bruchꝰ vt à mixtitico differat.431.c

Bubulus fimus cur ad Apes laudetur, 78.e

Bufonij lapidis vis.469.c.& 620.c

Bugonia quid,142.c

Bugloſſũ immune à Vermibus.686.c

Buphoniæ feſtum, 336.f

Bupreſtis æquiuoca & ſynonyma, 487.a.eius hiſtoria ibid.& inde. genus,differentia,deſcriptio,487 d.icones,488.f.loco Blattę ſumẽda in medicina,503.c.natura calida,490.b.potę ſigna,489.b.rara eſt in Italia, 487.d. venenum eiusq; cura,489.b. ſi equus eſitarit quid remedij, 491.a. vſus in medicina & alijs, 488.g

Bupreſtis Bellonij deſcriptio,488.e. Leoniceri ibidem.

Bupreſtis olus quale,487.b

Butyrus quale animal.5.c

Buxum Vermibus obnoxium eſſe. 690.b.in eo cur teredo non naſcatur,691.a

Byſſus quid Heſychio, 265.c

C

Cabalio marinus,737.d

Cacodemonem Muſca ſignat,365.a

Cadauera vt condiant Perſæ,& cur non crement,183.a.itẽ Eupopæi Scythæ,678.e.f.g.

ex Cadaueribus maximè naſcuntur Muſcæ,355.a. ex putridis naſci Culices, 390.f. eorum Vermes. 657.b.in ijs vt naſcantur animalia,675.b.vt à Vermibus conſeruentur, 677.d

ad Calculum remedij, 441.c.696. f.598.f

Calepinus correctus,201.c

Callicrates Formicam admodũ exiguam finxit,632.g

Calor putredinalis duplex, 548.g. qualis pediculos gignat, ibid.

Cambyſis in Apidem ſcomma,42.b cur gladius vocatus, 43.a. cur Aegyptios occidit ibid.

de Camelo quedam,513.d.per eum & Formicã quid indicetur apud veteres,527.d.gibbus,115.c. de eo prouerbiũ, 399.b. ne ab æſtris pungatur,375.a.b.quid in euangelio ſignificet, 399.b.c

Cammaron cur dictum Aconitum Pardalianches,592.e.& f

Campa quid, 264.g

Campas abigito prouerbium, 276.

Campæ equi marini dicti, 736.g

Campe,264.g

Campalio quid Ardoino, 259.b

Campaniæ amœnitas, 214.e

Cancer quid,572.g

Cancri fluuiatiles ſanguiſugas edũt. 724.f

Cancri in Scorpionẽ mutãtur.590.b

Cancri marini chelis prehenſis Papilio quid denotet, 258.f

Candelæ vnde fiant, 40.e

Candela cerea quid ſignificet,167.c

Canis animal impudens,355.b

Cãnes cimicibus non infeſtantur.frigoris impatientiſſimi ſunt, 13.d. in eorum lingua Vermis qui naſcatur,6.f.hic Vermis Lytta dicitur,680.b.à Lumbricis infeſtati vt liberentur, 684.e.mordentur vehenter à Pulicibus,566.f. non intrant forum boarium.351.c.nõ ingreditur in templum Iouis Romæ,514.g. ijs proprius Ricinus, 546.e.quibuſdam grata Cicada eſt,340.b.rabioſi remediũ,148.b 682.g.749.c.eius Vermium vſus in medicina,682.g non agnoſcere parentes.363.a.e

Canina rabies proprie λύσσα dicitur Græcis,680.b

Canina Muſca, 344.f.

Cantaria, 446.c

Canterij equi, 460.b.467.d

Cantarenæ quæ,446.c

*Cantharides alas habẽt tectas. 7.b. de ijs apophthegma, 478.e. calidæ ſunt, 13.d. cas Cato vẽdidit, 478.b.eas coire,475.b.diuerſarũ icones, 471.472.473.474. electio & reponẽdi ratio,481.c.epotarum ſigna,482.f. genera differẽtiæ deſcriptiones, 470.f.& inde.earũ hiſtoria,469.d.locus natura,victus,tẽperamentum,473. e.moralia, 475.c. ab ijs q mortui 476.e.nocumẽta earum, ibid.ortus & generatio,475.a. peculiariter veſicam lædunt, 478.g. ab earum potu ſanati, 477.a.& b. ab ijs prouerbia. 477.c. quibus dandæ,479.b.cũ quibus commiſcendæ,479.a. ex quibus Vermibus naſcãtur,685.d.ad quos morbos viles,479.d.tres earũ ſpecies 453.pro quouis veneno ſumuntur, 469.d. venenum earum in qua parte lateat,479.b.ad venenum

rum & potum remedia, 482.f. *vim earũ aſſequi quid ſignificet*, 478.f. *vſus in variis*, 482.e. *ad acuendum viſum ibid. vſus earũ in medicina tutus*, 478.g.h.479.a. *ex ijs vt fiant, phœnigmi*, 480.g. *vt fugentur*, 488.f

Cantharidis aquaticæ hiſtoria, 706.h. *icon*, *ibid.*

Cantharidum rotundarum icones. 473.474.

Cantharides roſarum quæ, 470.g

Cantharis rubea, *ibid.*

Cantharis herba quæ, 469.d

Cantharidinus, 477.d

Cantharus, 448.f. *eo aſtutior prouerbium*, 466.b

Cantharorum motus, 13.b

Cantharus quid in Api, 446.f

de Cantharo prouerbium, 467.b. 468.e

Cantharus caupo dictus Athænis, 466.h. *Comicus*, 446.f. *nauigij genus*. 445.d. *piſcis nomen*. 446.e

Cantharum pilulam quid, 467.c

Cantharus poculum Bacchi, 445.d *nomen portus Atheniẽſis*, 446.e

Cantharolethrus locus in Thracia, 456.b

Cantherius in foſſa quid, 464.f

ad Capillos denigrandos, 729.b

Capilli mulierum Arancarum telis ſimiles, 613.d. *ne caneſcant*, 695.c. *pediculorum ſylua ſunt*, 547.d *ad eorum raritatem*, 371.a

Capra quid Aquitanis, 707.c

Capræ habent Vermes in anteriore capite, 655.b.& 679.a. & *cur*, 681.d. *Redinos habent*, & *non Pediculos*, 546.e

in Caprifico vt fiat putredo, 300.g

Capitis dolores ſedantia, 704.f

Capyridia quæ, 159.a

Cara radix quæ, 155.d.156.e

Carabos per coitum propagari 459.a. *inueniri in ligno arido*, 457.a. 458.b. *icon*, 450. *nu.* 1. *plures ſpecies deſcriptæ*, 452. *icones ibidem* c

Carabi dubij deſcriptio, 453.a.b. *icon*, 452. *nu.*7

Carabus Imperati, 456.b

Carabi veri Ariſtotelis deſcriptio, 452.c *icon*, *ibid. nu.*3.

Carinarij qui Plauto, 162.e

Cardani lapſus, 161.d

Cardui fullonum vermiculi vſus in medicina, 688.e

Caricæ quid Athenæo, 468.b

Carmeſinus color, 643.a

Caro cur à ſole nigreſcat, 163.a. *ſub fimo equino ſepulta cur Vermes producat*, 687.c. *à lupo lacerata cur dulcior*, 550.b. *ci ne inſideãt Muſcæ*, 357.d. *ex ea nõ naſci pediculos*, 547.a. *eius Vermes*, 681.a. *ea veſcuntur Veſpæ*, 215.a. *per Vermem notatur*, 666.b

Carpę in oleis, vt generentur, 61f.686.e

Cartilago quid, 8.g.

Carthuſiani monachi an Cimicibus infeſtentur, 537.a

Caſeus cur Vermiculetur, 681.d

Caſſandri Antipatri mors. 552.g

Caſtaneæ Pediculos generant, 550.e

Caſtitas denotata, 94.g. 169.d. 170.e

Cataputia maior quæ, 560.e

Cato vendidit Cantharides, 468.b

Catulus leonem adlatrans, 223.b

Cauſidici Apibus comparati, 103.d

Ceca quid Italis, 545.b

Cecropius mons qui, 49.e

in Cedri iconis Vermes naſci & quales, 685.c

Cedria quid, 117.b. *eius odorem ſpirant qui Cantharides ſumpſere*, 483.a

Cẽtipedas quæ Plinius vocet, 715.b. *ex quid antiquis*, 632.e. *earũ vitæ tenacitas*, 17 b. *vnde dictæ*. 7.b

Centrinæ quid veteribus, 392.f

ad Cephalalgiam remedium, 633.a

Cephalocruſtes Cardano Vermis qualis, 685.d

Cephaloniæ miraculum, 314.f

Cera adipi ſimilis, 158.e. *eius adulteratio*, 560.e. *agnus dei dicta*, & *eius vis*, 40.f. *alba vt fiat*, 158.f.& g. *alba vt adulteretur*, 159.b. *cera amica quid Varroni*, 159.a. *an ſit odorata*, 159.c. *an Veſpæ eam conficiant*, 211.d. *eam ex arborum lachrimis conficiunt Apes*, 157.a. *eam auribus oblinere quid*, 188.g. *pro cerato ponitur*, 186.g *eius coloratio*, 160.c. *conficiendi eam ratio*, 87.g *copia vbi*, 160.g. *cur Apellea vocata*, 175.c. *cur facile oleo non aqua, aut vino fundatur*, 163.e. *cur liquefacta pellucida, coacta verò opaca*, 663. *cur melli preferenda*. 155.b. *cur Venetijs candidiſſima fiat*, 159.a. *cur ſolis vi albeſcat*, 158.b. 163.a. *cur à ſole liquefiat*. 163.c. 164.g *ab ea denominata*, 161.b. *differentiæ, electio*, 158.c. *diuerſæ diuerſis adhibentur*, 186.f. *eius doſis*, 185.d. *duriſſima quę*. 158.e. *facilè imprimitur in ea ſigillum & cur*, 173.d. *hiſtorica*, 189.c. *ea incendium extinctum*, 189.d. *eam intus dari*, 185.b. *infamis & legittima quid*, 173.a. 174.g. *ad medicinam quæ eligẽda*, 185.c. *minio infecta quę notaret Democritus*, 174.b. *mollis Heſychio quid*, 174.g. *ab ea moralia*, 169.d. *nouæ laus*, 159.c. *vſus*. 185.d. *quibus cõueniat*. 186.f. *obturatoria quæ*. 184.f. *oleum Cerę vt fiat, & eius facultas*, 186.g.h. 187.a *optimę notę*, 158.f. *ea pingere quis inuenerit*, 176.e. *pinguẽ eam eſſe*, 164.f. *pondus eius vt augeatur*, 160.c. *problemata*, 163.a. *prouerbia*, 187.c. *ea quæ depingerentur*, 175.c.& d. *quale in ea animal generetur*, 544.b. *ex quibus herbis colligitur*, 76.c. *quid ſit*, 157.c. *quid in ea diuinum*, 40.f. *quid ſit & vnde fiat*, 157.a. *quomodo fiat*, 157.c *pro re fragili accipitur*, 189.b. *rubra & viridis pro ſigillis*, 160.f. *rubra notare quid*, 188.f *ſacra furata in lapidẽ cõuerſa*, 40.f. *ea ſedatur æquę tẽpeſtas*, 190.e. *in ea ſcribere an fuerit facilè*, 173.a *in ea ſcribere qui inuenerint*, 171.a *ſignificat carnẽ Chriſti*, 167.d *ea ſola an aues cerarẽtur*, 184.g *eius ſynonyma*, 156.b. *pro tabulis accipitur*, 171.a *pro cerea imagine* 177.b. *eius tẽperies*, 185.b *tenax cur dicta*, 183.b. *ea tractabilior qui dicatur*, 189.a. *tres virtutes denotat*, 169.d. *pro tributo data*. 160.g. *inuetuſta Tineæ naſcitur*, 6.b *vnde Apes eã colligant*, 157.a *virginea, qu ę dicatur*. 84.e. *eius vſus*, 40.e. *vſum qui ignorarint*, *ibid. vſus ad fucandũ*, 176.e. *vſus in ſaturnalibus*, 169.a *ad conglutinationẽ*, 183.f. *in medicina*, 40.g. 185.b. *ad pingẽdũ*, 175.b. *vſum qui populi ignorarint*, 161.a. *vſus in ſtatuis*, 181.b *ad lucẽ præbendã*, 182.b. *ad cõglutinationẽ*, 183.b. *vſus cur ĩ eccleſia*, 35.d. *in imaginibus*, 176.f. *in ſcribẽdo*, 170.b *in ludicris*, 181.d. *ad cõdẽda cadaucra*, 183.a. *in ſacris eorũq; origo* 164.g. *vſus ad ſigillandũ*, 173.d. *vilitas*, 155.b. *vt nigreſcat*, 160.f. *vt Apes portẽt*, 157.b. *vt ſine Apum opera colligatur*, 160.f

Cera prima quid, 171.b

Cera tracta quæ, 176.e

Cera Virginea quæ, 159.b

Cera viridis purgat vulnera. 186.g.

Cera vltima quid, 171.b

Cera Cypriæ odor, 160.e

Cera Pontica quomodo fiat, 158.g. *cur amara*, 158.f

Cera rauca quid Martiali, 171.c

Cera Tyrrhenica quæ, 158.f. 186.e

Cera herba quæ, 155.c

Cerachates, 163.a

Cerago quid, 78.h. 83.b.

Ceranthemos. 84.f

Cerarium quid Ciceroni, 174.c

Cerarij qui. 162.e

Cerata medicamenta. 186.f

in Ceratis tabulis quando ſcriberẽt veteres, 170.b

Cerata tunica Popponis arsit ipso illaeso, 189.d
Ceratura quid. 162.b
Cerei æquinoca. 155.c. accensus ad statuas eorum quid preclare gesserant, 168.f. accensum ad sepulchrum ferre quam sit antiquum, 168.e. cur in ecclesiis accendatur, 164.g. cur accendantur, & vnde is ritus ortus, 165.a. eorum honor, 40.e. mittebantur tantum ditioribus, 169.a. eo more gentilium vti in ecclesia non est calūniandum. 168.f. eius oblationis antiquitas, 165.b. quando in saturnalibus mitti cœpit, 169.a. & b. eius significata, 161.b. ad eum viuere quid significet, 188.f. vsus eius in aqua baptismatis quid notet, 167.d. in festo purgationis D. Virginis, 167.a. in templis & eius antiquitas, 164.g & b. ligneo qui vtantur, 182.b. Paschalis quid significet, 166.f. viridiū laus. 182.e
Cereus color, 161.d
Cereus homo quid apud Horatium, 161.c
Cereus in vitia quid Horatio, 181.c
Cerei fructus in mensis positi, 181.d
Cereæ imagines humerorum tenus, 177.a cur tegerentur, 179.c
Cereæ mulierculæ, quæ dicantur, 176.c
Cerea brachia quæ. 161.b
Cerea puna quæ, 161.d
Cerea simulacra cur offeramus, 165.c
Cerula miniatula quid, 180.f
Ceremoniæ in die Purificationis circa Cereos, 167.b
Cerificare quid, 83.b
Ceroferariorum munus, 164.b
Ceroplastæ qui, 162.e
Cerophorarium quid, 162.f
Cerambix quæ auis, 466.f
Cerastis Vermis natura, & vbi generetur, 686.g. ortus, 5.c
Cerasus vt arceatur à Formicis, 120.c
Cerbero cur mortui placentam offerrent, 129.a
Cercops Cicada, 310.e
Cerdones vnguentis abhorrent, 469.b
Ceres cur dicta θυλώ, ἰουλώ, 633.c porca ei sacrificabatur, 130.g. potio eius ad tristitiam, 484.g.
Cereuisia Hispanis cerea dicitur, 162.f
Cerinthe Virgilio quid, 84.g. & b.
Cerinthum qui Theophrasto, 84.g
Cerinthus quid, 83.e
Cerinum quid, 162.e
Cerise vrbs vnde dicta. 188.e
Cerite cera dignus qui, 187.d
Cerium tabellæ. 188.e
Cerites gemma. 163.a
Cereum quid Plinio. 649.d
Ceroma quid, 171.a
Ceromaticus, 162.b
Cerostrata quæ, 162.f
Cerus fluuius, 155.c
Cerussa pro cera, 176.f
in Cerui capite Vermes viui existūt, 679.a & cur, 681.d in eius capite Vespæ nascuntur, 205.c.d. cornua eius, quid notent, 112.b. eius icon in numismate, 112.g. quales Vermes nascantur in eius vertebris, 680.b. vt aduersus phalangia se tueatur, 624.f
Ceruus volans quis, 7.c. Leonicero quid. 450.b
Chamæleones viuūt Araneis, 624.f
Chamæleon ἰξία appellatur non tamen omnis, 500.g
Chamæpytis non est coris, 535.c
Charitatem cera denotat, 169.d. & cur 170.c
in Charta cur nascantur Cimices, 536.b
Chelæ quale signum, 512.b
Chelonites gemma, 468.b
Chelydrus serpens circa Hellespontum à Tabano lacessitus. 379.b.
e Chermes Blatta 499.d
Chœnix Ennij, 334.f
Christus Api similis, 97. d. 100.f. cur dictus Vermis, 644.b. & 645.a. cur mel & pissem assatum commederit, 134.e. eius diuinitas in humanitate, 135.a eius doctrinā denotat cur, 170.f. eius humana generatio, 164.c. per lucem significatur, 167.c. vt per Paschalem cereum significetur, 176.g. rex Apum dicitur, 134.g. eius typus Scarabæus est, 461.d
Chrysalidum icones. 278.
de Chrysalide siue Aurelia historia tota, 277. & inde. vnde dicta, 277.b. quantum à Tettigometra differat, 313.c
Chriselis, 264.b
ad Chymosim remedium, 371.b
Cica quid, 545.b. quid hodiernis Græcis, 560.b
Cicadas per aculeum canere falsum 317.c. ænigmata & apophthegmata, 329.a. in Aegypto è terra nasci, 312.g. æquinoca, 207.d. ijs Æsopus se comparat, 340.f. eas ala corripere quid, 334.f. alimentum earum proprium, 319.d. alium habere, 320.f. amantibus esse feliciores, 333.c. antipathia, 321.a. eas Api comparare quid, 108.e. 333.c. de eis Araneæ teia captis epigramma, 627.c. in arundinibus parere, 313.a. augiria, 322.g. aureæ Atheniensium quid significent, 327.d. sub aurora non canere, 316.g. sub austro volantes quid significent, 322.e. canendi modus 317.c. cantus eius & ratio, 315.a. cantus commendatus, 315.b. 307.c. absq; capite canere, 317.d. per coitum generari, 312.g. vento in Poloniam translatæ, 322.f. certæ sunt veris nuntiæ, 257.b cur Athenienses ijs vescantur, 341.a. cur non sunt Neapoli, 314.g. cur cum cis Homerus senes comparauerit, 326.c. & f. cur breuis vitæ, 320.g. cur alibi mutæ, 318.g. cur sub alis canere dicantur, 318.f. cur æstate canere incipiant, 316.f. & g. 329.d. cur stantes, & volantes canāt, 329.d. cur Rheginis sint mutæ fabulosa ratio, 339.c ab eis denominata, 321.b. descriptio, 308.b desunt Germanis, 341.b. de ijs dictum Demetrij philos. 327.b. earū duo genera minores & maiores, 310.g emblemata, 330.f. epigrammata, 331.c. epitheta, 337.b. esse nigras, 308.b antennæ & oculi. 309.a. exuuium, 313.d. fabulæ & apologi. 337.d. 339.d. fœminæ silent, 318.b. de ijs & Formicis apologus, 330.e. in frigidis locis non sunt, 314.c. earum genitale. 312.b. genus differentiæ, 309.d. hieroglyphica, 327.a. historia, 307.b. hyeme pereunt, 320.g. icones, 311. immoderatæ cur dictæ, 337.b. interiora earum qualia, 312.c. intestini natura, 8 e lingua quid apud Plinium, 329.b. locus, 314.e. ac earum & Locustæ cōmune sepulchrum epigramma, 435.d. membranis volant, 9.a. monumenta earum, 323.b. morbus, 323.c. mutæ quæ, 310.g. ijs nigrior qui, 336.f. è cuculorum sputo non nasci putant, 321.a. de ijs numisma, 214.e. 328.b. obturbarunt Herculis somnum, 339.d. oleas amant, 314.c. ore canunt, 309.a. ortus generatio, 312.f. præsagia, 321.c.d. problemata, 329.d. prouerbia, 334.e. quamdiu canant, 317.c. quando exuuium relinquant, 313.d. quando gustu suauissimæ, 340.b. per quas partes hauriant rorem, 313.b. quo tempore canant, 316.e. ijs comparati heretici, 324.g. rauci sonæ cur dictæ, 337.c. rore vesci, 319.c. semen eorum vt fecundetur, 313.a sponte, & ex semine oriri, 312.b. in squilla parere, 313.a. earum temperamentum ætas & capiendi ratio, 320.f.b. è terra oriri, 312.f. in terra parere 313.a. vbi mutæ. 314.b. vbi non sint, & vbi sint

sint 314 f. victus, 319. c. vnde dicta. 308. g unde nascantur, 12. f. usus in cibis. 340. g. in medicina 341. a. in uarijs. 341. c. ut canant 15. a. 16. f. 353. d. ut capiantur, 320. h. ut coeant. 10. h. ut ex tetrigometra exeant. 313. c

Cicada auenaria, frumentaria, surcularia, 310. h

Cicada marina quæ. 307. d

Cicadastra. 310. f

Cicadiferi qui, 321 c

Cicer animal non parit, 385. a. ab Insectis non infestatur. 6. c. eius fructus maximè inter frumenta Vermiculos sentiunt, 685. a. in eius fructu vnde fiant Vermes. 687. a

Cicerculis quando innascantur Vermes, 687. b. 685. a

Cicero explicatus, 159. c. & d

Cici quid, 560. c

Cicindelæ historia, 492. g. ænigma, 498. c. coitus, & generatio subitanea, 56. h. diu in coitu immorantur, 12. e. per coitum propagatur, 495. c. de ea epigrammata, 498. f. genus, differentia, descriptio, 494. f. historia mira, 495. d. locus, ortus, generatio, 495. c. luminis natura, 496. g. natura, mores, 496. f præfagia, 497. c. pro lucerna accipitur quæ noctu lucet, 493. a. quo tempore volent, 495. c. ex rore non nasci, ibid. sexus, 496. f. vsus in varijs, 498. g

Cicindela meretrix, 493 a

Cimicum æquinoca. 535. c. an infestentur ijs Carthusiani monachi, 537. a. in cerebro nati, 353. c. ex contritis nõ fieri alios, 537. c. eas cur fecit Deus. 362. e. cur in chartis nascantur, 536. h. denominata 537. d. de ijs epigrammata, 540. g. etymon, 535. d. genus & forma, 536. c. cum hirundine contrarietas, 538. f. historia, 534. b. in mala nascuntur, 6. e. inter meninges nati, 537. c. prolecto sumpti, 536 f. locus generatio, 536. c & inde, noxæ, 535. a. prouerbia, 540. c. qui dicantur Italis ibid. eorum & sanguisugarum dissidium, 732. e. f. Synonyma, 535 c. vbi non reperiantur, 537. c. vnde oriantur, 6. f. eorum vsus in medicina, 539. a. & inde, vtiles esse hominibus, 535. b. 539. a. vt interimantur, 302 f. vt dormientem non attingant, 538. f. vt fugentur, 538. c

Cimicum syluestrium historia, 541. a. siluestres cur dicti ibid. vbi generentur, 541. b. icones, 542. descripiio generum, 541. c. d. vsus, 539. b. senectam exuunt, 541. b

Cimicum arbor quid Arabibus, 391. c

Cimicia quæ, 537. d

Cingulum Lumbricus dictus latus. 651. a

Cinis vt albus fiat, 158. b

Circinus quid Plinio, 522. g

Cirrus Gazæ quid, 494. g

Cis Vermis quis, 560. b

Cis hordearius, 6. c. triticearius, ibid. ex Citreis arboribus in Hispaniola insula conficiuntur naues, 691. a

Cittacus quid, 61. c

ex Cityso plurimum mellis, 120. b. eo vt Apes gaudeant, 76. b

ad Clauos remedium, 704. f

Claui Muscary qui, 360. b

Clemens Alexandrinus emendatus. 464. c

Clementiæ inclementiam vincentis typus,

de Cleomene quid mirandum, 60. c

Clerus quid, 57. d 259. a. 681. a. Apium hostis, 65. a. vbi nascatur 6. g. quomodo nascatur, 682. e

Cnipes vbi generentur, 392. f

Coccoium capiendi ratio, 491. b. c. historia, 491. b. vsus loco Lucernæ, 492. e f. vsus in cibis, 492. e

Coccygria Theophrasti, 417. a

Cochleis cur nihilominus inferiores sint Athenienses, 433. g

Cochlea & Limax quid differant, 702. f

Cælij error, 555. c

Cogitationis praua infuetudo per vermem notatur, 469 f

Coleoptera cur benè, & altè volent, 251. a. nullis nomen commune, 445. a. quæ Insecta sint, 7. b. 403. d

ad Colicum dolorem remedium. 341. b

Colubrula nauium, 691. a

Columba candida extra qui dicatur, 101. a. de ea & Formica apologus, 530. c. humanitas, 23 e. in eius stercore Vermes nascuntur, 679 a

Comatus arbori inclusus ab Apibus alitur, 109. d

Commosis quid, 83. c

ad Conceptum faciliorem remedium, 682. h. ad impediendum ibidem.

Conchis vt stellæ insideantur, 758 f

Concordiæ hieroglyphicum, 94. f

Conesis quid, 83. c

Congrus Gryllus vocatur, 442. f

Conopes non nascuntur ex igne: 391. a

Coniasis quid, 83. e

Conopæa cur dicatur Aegyptus, 389. a

Conopæum quid, 393. b

Conscientiæ stimulus vt denotetur, 102. h

Constantini funus, 168. c

Contumelia ne fiat erga vicinos, 329. c

Contumelioſi cum Scorpionibus cõparati, 594. h

Conuoluulus, 5. c. eius historia, 486. g descriptio, 472. c. icon, 473. nu. 9. & 10.

ad Conuoluulum remedium, 149. a

Cordis & iecoris necessitas, 8. f. doctrinam Christi denotat, 170. f. ad eius tremorem remedium. 629. a. Vermis eius quale monstrum 651. d

Coracinus piscis non fugat Formicas, 519. c

Cordylus solus aquatilium quadrupedum Branchias habet, 719. a

Coris herba qualis, 535. c

Cornari duplex error, 117. c

Cornelij verecundia, 182. f

Cornicis ad Blattas arcendas astutia, 504. f. cur magna copia in Anglia, 697 b. de ea & Scorpio prouerbium, 597 d

Cornopes Oetæi vocant Locustas, 428 d

Cornopius Hercules cur dictus, 428. g

Cornus Apibus noxia. 65. c

Cornua boum vt flectantur, 186. g

Cornicula ignaua quæ Plinio, 136. e

Coronæ ex meliloto, 127. a

Corsica quale mel ferat, 51. b

Corno aquilæ reliquias sectanti qui similis. 526. f. ei qui similis, 96 f. a Scorpione rapto occisus quid denotet, 595. d

Cosmeticum remedium ex Limace, 704 f

Cossinij obitus, 476 f

Cossus, 689. d. descriptio, 690. g. icõ. 274. nu. 5. ex eo non generari Culicem, 390. f. rugosus homo sic dictus, 692. f. vt generetur, 5. c. qualis Vermis, 686. e. per eum quid significarent Aegyptij, 395. a. victus, 690. h. vsus in cibo, 692. h

Cossutia familia vnde dicta, 692. f

Cotinus arbor vbi nascatur, 417. a

Crabronum aculeus maximè venenosus, 234. e. an habeant reges, 216. g. an subterranea sint animalia, 227. a. & b. angelos exitiales significant, 232. h. eorum aquæ vis & vsus, 233. d. antipathia, 232. f. Apibus noxij sunt, 228. e. in eorum cellis mel est, 229 a. coeunt, 228. h. cur eos Deus Chananæis immiserit, 232. h cur asperi dicti à Vergilio, 233. c. denominata, 233. a. Crabronis descriptio 226. f. differentiæ, 226 f. epitheta, 233. c. inter hos esse duces, 232. e. fauus eorum latior est quã

Vesparum, 207.b. fœtus eorum qualis & quomodo fiat, 228.h. fructus dulces appetunt, 227.d. grandiores. Muscas venantur, 215.b. ictus & remedia, 234.c. icon, 226.h. Indici quam magni, 226.f. eas irritare prouerbium, 223.a. 233.b. eorum multitudo in India, 227.c. eorum insomnia, prouerbia, 233.b. locus & sedes, 227.a. mel, 123.d. moralia symbolica, 232.g. mores, 232.e. nidi descriptio, 229.a.b. icon. 230. & 231. noctua ijs contrariæ, 218.g. omnes aculeati sunt, 226.g. ortus generatio, 228.f. Muscas venantur, 359.a. sunt magis gregales quam Apes, 232.f. synonyma, 225.d. vbi nidificent, 227.a. in vlmo inueniri, 227.b. victus, dæna, 227.e. iuuencis infesti sunt, 228.e. & f. vnicum eorum genus, 226.g. vnde dicti, 226.a. quando in sublimi, & quando sub terra nidificant, 207.d. eis vbi pecus non vexetur, 351.c. vsus, 333.b. eorum & Vespæ differentiæ 326.g.

Crambe quid Plinio, 155.d.

Crambis, 686.c.

Crambides quid Aeliano, 6.e.

Crambus Theophrasti, 685.c.

Cranocolaptes Phalangij genus, 603.d. 604.e. eius signa & symptomata. 617.c.

Crapaudinę lapidis vis, 479.c.

Crocodili corpus corruptum per Vespam significatur, 220.h. ex eo Scorpius, 205.b. 591.a. cum Scorpio antipathia, 593.b. per eum & Scorpium, quid indicarent Aegyptij, 595.b.

Crocodili parui victitant Culicibus, 401.a.

Crocodilus à trochilo vt sanetur cum Sanguisugam hausit, 732.b.

Croco Apes mella sua tingunt, 103.b.

Croton quid, 545.a. in gramine nasci, 5.d.

Crustata carent palpebris, 7.c. voce, 16.f.

Cuculus cur nō amplius cuculet sub ortum caniculæ, 321.a. de eo miraculum, 567.a. quando cucultet, 317.b. ex eius sputo non nasci Cicadas, 312.f. vt sibi à Cicada timeat, 321.a.

Cucumis sylvestris Apibus noxius, 65.c.

Cucurbita non est Vermibus obnoxia, 686.e.

Cucurbitini Vermis lōgitudo, 651.b.

Cucuphus Auis Hippotamo super imposita quid denotet, 30.f.

Cucuios, 20.b.

Culex aculeum habet in ore, 6.b. adamante operosior, 382.f. prope adriam sonorus, 389.b. Aegyptiorum plaga tertia fuit, 395.c.d. æquinoca eius, 382.f.g. an vnquā ad dulcia volet, 389.d. eo Araneæ victitant, 401.b.d. de eo Apologi, 398.c. & f. inter Cantharides vnus depingitur, 471.nu. 12. cubilibus, vt ejiciatur, 402.e. Culex cuius generis, 384.f. cur à Deo factus, 362.e. cur volet quiete, 388.c. cur nō omnes mordeat. 397.b. cur in solo volatu persistat, 329.d. ab eo denominata, cognominata, 393.a. diligit lumen, 388.f. elephantum conferre ei quid, 398.g. de eo epitaphium, 398.e. epigrammata, 397.b.c. genera, differentiæ, descriptio. 385.a. genera quæ ament palustria loca, 389.a. genera ab autore obseruata, 385.d. generatio quot diebus absoluatur, 12.b. generatione vt differat, 385.b. hieroglyphica, 394.g. historica, damna, 395.b. hominem acidis illectum denotant, 394.h. icones, 386.e. & f. 387.b.c.d. eo infesta cur sint metallorum fodinæ, 351.c. ab eo Leones vbi expulsi. 396.g. ob eum locus desertus, 396.f. mel procul sentit, 16.e. in eo miranda naturæ opera 2.c. ab eo moralia, 393.d. eius mors. 395.b. ab eius morsu cur fiant pustulæ, 389.d. ab eius morsibus vt se defendant. Aegyptij, 401.c. eū non curat elephantus Indicus, 399.a. in numo depictus. 114.f. eius ortus 10.b. 372.e. 390.f. pati rotundos quid. 399.c.d. præsagia, 397.a. problemata, 397.a.b. prouerbia, 398.g. è putridis cadaueribus nasci, 390.f. ad quæ adsolet, 16.c. quæ aues ijs gaudeant. 400.h. ijs quàm Muscis, cur durior aculeus, 385.b. in quibus plātis generentur, 391.d. quomodo sonent, 388.g. quos fructus non attingant, 397.b. res vtiles significant, 395.d. Seditiosus homo per eos designatur, 399.c. sensus volatus, natura, 388.e. Senectam exuunt, 9.d. sonus, 388.f. synonyma, 382.h. ab ijs vastata vrbs. 396.e. vbi magis abundent, 389.a. vbi oriantur, 5.d. victus, 389.d. victo leone ab aranea deuoratur, 398.e.f. eos ucnatur Coccoius. 492.e. vnde dictus, 384.g. vsus eius in varijs, 400.e. vt pugnent. 7.d. vt reuiuiscant, 392.h. vt fugentur, & occidantur, 401.c. eos vt fugaret Apollonius Tyaneus, 591.d. eos vt arceant Septentrionales, 401.d. ijs vt capiatur tymallus piscis, 401.a.

Culicis communis descriptio, 386.c. icon ibidem, nu. 1.

Culicis alterius, & maximi descriptio & icon, 387.c.d.

Culicis cauda bifurcata descriptio, 386.c. icon, 386.nu. 2.

Culices centrini qui, 385.d.

Culices ficarij, 385.b. antennas habent, 7.b. vbi maturent ficus, 400.c. vnde generentur, 391.c. duo eorum genera, 385.d.

Culicis maximi descriptio, 386.c. icon ibidem, nu. 3.

Culices muliones, 383.b. ad dulcia aduolant, 388.e.

Culicum quadripennium descriptio. 387.a. icones, ibid. nu. 6. 7. 8. 9. & 386.& 389. nu. 5. 6.

Culex vinarius Gazæ quid, 383.a.

Culex poëmatium Virgilij quando conscriptum, 382.g.

Culix herba, 382.b.

Culicilega quę auis Gazæ, 393.c.

Cuniculus Hispaniæ symbolū. 595.c.

Cupido api similis 104.f.g. b. mellilegus dictus, ibid.

in Cupresso non nascitur Teredo, 691.a.

Contra Curculiones amureæ vsus, 301.d. etymum, 300.e. forma, generatio, 300.f. historia, æquinoca, 299.b. Synonyma ibidem, d. eos interimunt napi semina, 302.f. nc fabam exedāt, quid faciendū, 301.b. prouerbia. 302.g. in fabis quoq; generatur. 299.d. in tritico. 6.e. vt fugentur, 301.a.

Curculiunculus, 300.e, minutos fabulari quid. 302.g.

Curoculus 373.a.

Currus minimus sub Musca alis. 371.d.

Cutiones Marcelli Empirici. 632.b.

Cyaneus Phalangium quale, 603.c.

Cydonomeli quid, 147.c.

Cynicorum secta Cynomyæ comparata, 363.a.b.

Cyniphes 344.e.

Cynomya quid, 6.g. 560.h. cur illa detur, 355.b.

Cynorhaistes quid, 545.a. 546.e.

in Cynosbati spongiola vermes nascuntur, 685.c.

in Cyprino vermiculus niger, 6.g. prope branchias eius qualis vermis. 679.c.

in Cyprino lato fœmina vermes nati, 680.e.

Cyrnij longæui cur dicti, 92.h. 122.h. 123.a.

Cyrrones qui pediculi, 544.b. vnde generentur, 547.d.

Cyri de Apibus dictum, 29.a.

Cytisus cur Apibus conueniat, & quando floreat, 66.c.

D

Daemon Muſcæ figura apparet,369.b.eius nota Scorpius, 594.f
Dalechāpij error,262.f 634.f
Dapes cereæ, 181.d
Delphini celeritas,258.f.locus,607 b.eum vt infeſtet Aſilus,714.e
Dimenſum quid Latinis, 511.a
Demetrij philoſophi de Cicadis dictum, 327.b
Democritus mellis odore vixit,143. b.eius mos in ſigillando, 174 b
ad Dentes exeſos remedium,696 e. eorum dolorem,688.f.696 f.vitioſi vt cadant,688 f.eorum Vermes vt fugentur,676.h
pro Dentali quid vtantur pharmacopæi Galli, 71.
ad Dentitionem remedium, 704.b
Detractatores Culices dicti,393.d. in eos emblema,365.e. eos ſignificat Muſca canina,363.e
Deus cur Vermis dictus,464.e.omnia in menſura fecit,362.c.in humano corpore per Scarabeum notatus,363.d.eum in pulicis morſu inuocare quid, 565.b
Deorum cereæ imagines,180.f
Diaboli typus, 724.g
Dialectica Cynomyæ comparata, 363.a.b
Dianæ vt Elei ſacrificarent, 128.b
Dies luminaris vnde dictus,167.b
Diligentiæ hieroglyphicum,91.c.ea per Formicas notata, 527.c
Diogenis de Veſpis dictum, 221.a. impudentia,363.b
Dionyſij ab Apibus auguriū, 87.b
Dioſcorides correctus, 617.a.illuſtratus,731.a
in Dipſaci fructu Vermis naſcitur, 5.d.685.c.ex Erucarum genere. 272.h.quas habeat vires, 688.c
Diſtiplinę exoticę hieroglyphicum. 93.c
Diues Hirudini cur ſimilis, 724.g
Docti qui Apibus comparentur,95. a & inde.
Doctores Eccleſiæ per fauum notantur,135.d
Doctores vt vitta dicantur, 136.f
Doctrinam alienam fermentum cur denotet, 131.c. allegorica fauus dicitur,132.g
Dolia cerabātur apud veteres,184. e cur humi defodiantur, 138.e
ad Dolores ſedandos, 468.f
ad Dolores capitis, 704.h
Domitiani mos Muſcas captare, 367.c
e Domo vt expellātur Blattę, 504.c
Domiporta Ciceronis, 702.d. vide Cochlea.
Doppiones folliculi,281.c.icō,281.a
Draco cur heroibus conſecratus,60. e cur Formicas comedat, 519.a
Draco herba quæ, 140.f
Draco piſcis qualis, 600.f
Dracunculi in cruribus naſcuntur, 6.f.vbi,657.a.cur,441.a. vt cuventur,677.c
Dracunculus cum vrina excretus, 653.d
Druinus ſerpens Locuſtas venatur. 426.b
Droſomeli quid, 117.a
Druſi ab Apibus augurium, 87 b
Dulcia an Vermes generent,661.b. facile corrumpi,661.c.quando, amara fiunt,104.f
de Dulcedine vitæ amaritudo vt ſignificetur, 93.c.d
Dyſderi Phalāgium, 603.c.quę mala excitet,618.c
Dyſenthericis vt cera exhibeatur, 185 c
ad Dyſpnœam remedium,633.b

E

Ebrietas vt reprimatur, 146.e
Eburnei pugillares cur dabātur fenibus, 172 b
Eccleſię fondamenta quæ, 103.b
Echionæ Muſcæ, 344.g
Echincis Limaci ſimilis,702.b
Electuarium aßæ fœtidæ ad Scorpionum ictus, 590 e
Elephantem aliqui putant apud antiquos Lucam dici, 437.b. eius cauda pro muſcario, 360.g.eum e Culice facere prouerbium,398 g.eum Culici conferre quid,ibid. ei cur inimica Formica, 524.f. eum è Muſca facere prouerbiū, 366.h.Indus non curat Culicem. 399.a.vt ſuem oderit. 398.b. vt Muſcas occidat,355.d.eū ſexagīta cubitorū Vermes in Gāge mordicus comprehendūt, & abſtrahunt, 717.d
Eloquentes cum Cicadis comparati,324.e
Eloquētię hieroglyphicum,91.a. ex melli ſimilis,137.c.vana hereticorum Muſcę comparata,364 c
Emblema Vermiculatum quid Lucilio,643.b
Empides Gaza Culices muliones vertit,390.b.de is quæſtio,392. g.vt generentur, 390.g
Empis Tricoruſta prouerbiū quid, 399.a
in Emplaſtris quantum olei & cęræ adhibendum,186.e
Enſes ſine acuminę cur tribuni militum ferrent, 308
Engula quid,561.b
Entoma vnde dicta, 16 f
Ephemeri hiſtoria, 372.f. & inde. deſcriptio ex Scaligero, 372.b. 373.a.vita de quo dicatur,373. a.de pedibus diſputatio,372.g h. vnde dicatur,372.g
ad Epilepſiam remedium, 371.b. 728 g.760.cius ſigna diuerſa ab ijs qui Lumbrico laborantibus cueniunt,669 d
ad Epiforas remediū, 628. b.629.a
Equi ab Araneis morſi cura, 620.f
Equino cadaucre quid ſignificent Aegyptij, 220.b
Equorum ac cæterorū animaliū in inteſtinis nati Lumbrici vt fugentur,683.a & inde herpes vt curetur,688 e.Lumbricus cucurbitarius qualis, 680 g Italiam denotant,595 c.a Cimicibus ne appetantur,537.b.Muſcæ macilētos impetunt, 367.c. ex ijs naſci Crabrones,228.e.ex ijs naſci Veſpas credunt antiqui, 205.a.morituri à Vermibus quæ habeant ſigna, 682.e quibus in partibus Vermes generent, 679 a. à Scorpione icti ſymptomata, quæ habeant,584.c. ſi Buproſtem hauſerint vt curētur, 491.a ijs ſimiles prædicatores ſancti,430.c.eorum Vermium in inteſtinis naſcentiū quot ſint genera,680.f.Vermium piloſorum in ijs naſcentium ſigna, 682.g.in eos ad vrinam vrinam retentam remedium, 539.c.
Equi λοχοπάδες qui, 205
Equi muſcati qui, 360.h
Equuli marini hiſtoria,737.d.vide Hippocampus.
Erganes deæ inuentum, 612.f.g
ex Erica quale mel,77.a ea quando abundet, 120.e
Erithace quid,83.c.84.e.eam vnde colligant Apes,74.h. vnde fiat, 120 e
*Erucæ aliæ alias plantas infeſtant, 254.h in alucis repertæ quales, 259 b.animalia ſuæ perfecta,4. g.Aßyrios & Babylonios notāt,432.e.eas ciceri innaſci,685 a.cur dira animalia Plinio,175.a de ijs cur inter Anclytra agat autor,235.c.earum differētiæ à magnitudine,moribus,corporis partibus,265.c. diuerſarū icones,& deſcriptiones à 266.vſq;ad 274. eas ſpōte naſci,255.c.vnde dictæ 265.a.b.carū genus quotānis eunonymum infeſtans,5.d.eas non lucere nocte,265.c.earū noxę,275 a.b.ortus, 12.b.ex eis naſci Cantharides, 475.a.non omnes abeunt in Papiliones,254.h. vt ſi-

mul congregẽtur,276 g.quot pedes habeant,7.b.sunt Vermis species.11.b. Vermes vocat Aristoteles,254.e.f. ijs similes Vermes in homine nati, 653.

Eruca quæ vtilissima, 20.b hirsuta perperam dicta Iulus,634.f.maligna in fæniculo inuenta,298.h. Bombyciuora quæ,278.a.piccarum,298.g

Erucæ echinatæ Hippocratis icon, 269.nu. 1. descriptio h.

Erucæ vulgares quę noxiores hortis & agris,274 b. historia, 264.c. equinoca,synonyma ibid. generatio, mores victus, 274.h. genus, differẽtię forma,265.b.vt fugentur,275.c.prouerbiũ de ijs, 276. h.vsus earum in medicina,276.g

Erucarani descriptio, 267.d

Eruum non parit animal. 685.a

Erythrinorum sexus, 56 g

Esculus quæ animalia gignat,5.c

Etymologus correctus, 147.b

Eucaustica pingendi ratio, 175.c

Euchariſtiæ sacellum ædificant Apes, 110 f

de Eunomo & Aristone fabula, 339.a

Eius statua cum Cicadæ cytharæ insidente, 328.h

Euni fugitiui mors, 553.a

Euonymus quę Insecta generet,5.c.

Exercitum significant Locustæ, & cur, 425.d

Excrementorum vtilitates,445.b

F

Faba Midã generat. 6. c 299.d. cãne excdat Curculio,301.b.eius semina Vermiculos sentiunt, 685.a

Fęminę sumptuosæ damna, 197.b

Fæx alucaris quid,84.c

Falsarius Locustis cõparatus,429.c

Fames per Locustam notatur,434.f

in Farre qualis Vermiculus,6.e.eius vsus in medicina,688 f

Fasciarum Vermium sic dictorum incredibilis in homine nascentiũ longitudo,631.b

Faucium asperitates lenit Gryllus, 444.f

Faui artificium,22 g.etymum, 115. d.pro cera & melle sumitur,156. h.eiº figura,23.a.à cella quid differat,83.b.qd & vnde dictus.82 h.& 115.d.eius duo genera,23.a synonyma,115. castrorũ species, 34.f.sub terra triplicis ordinis, 47.b. vbi longissimus, 23.a.vt eximatur, 82.e.f

Fauus vlceris genus.649.d

Fauago quid,127.c

Fauificari quid, 83.b

Faces nuptiales,182.f.cur nouis nuptis præferri soliti, ibidem.

ad Faces viuere quid, 188.f

Fax prima quid,182.e

Febris vt accendatur, 468.g ad cã remedium, 381.d.628.g

ad Febres frigidas remedium,740. g.ad putridas, 728.g.& h.

Febris in cantharidum potu vnde, 483.b

Febricitantes & Lumbricis laborantes vt curandi, 674.e

Februalia Romanorum quæ,167.a.b

Februare quid,167.b

Fel vitæ symbolum, 130.h

Felium oculi quando optime cernũt, 463.a

Felix Nolanus vt seruatus, 627.c

Felpa quid, 297.c

Festina lente,prouerbium,228.e

Fiber quid, 201.b.c

Ficedula cur cerea dicta, 161.c

Ficus cur Pediculos gignẽt,550.e.ijs cũr primo anni die vesci erẽtur veteres,131.a. vt Culicibus ficarijs amicę sint,390.e.f. à Locustis deuoratæ deuoratę iterũ germinant 426 e.quando eas edebant Aegyptij 128 h.Cerastẽ generant, 5.c. eas vt maturent Culices, 400.e

de Ficu quid prodigiosum,426.e

Ficariorũ Culicũ duo genera,385.d

ad Fistulas mellitę aquę vis, 148.d

Fistulas cera conglutinare quis inuenerit,183.d

Flammis Apulæi, 493.d

Floces quę antiquis, 138.e

Flores quid denotent,98.g

Floridum est suaue,326.g

Fõs apud Siculos æstrus dictº 373.d

Forbicinarũ historia,descriptiones, iconesq;, 570.c.f.& inde. vnde dictæ, 570.a

Formicæ inter animalia rationalia recẽsentur,512.e. alię venenatę, alię non, 512.h.alatæ quales, ibi. alatę sunt & non, 5.a. albæ vbi, 513.b.earum antipathia, 524.f. Apibus inimicę sunt,524.f.apologi,530.e.& inde. appellantur Issedones,514.f.arceę pestis,519.b earũ artificia in fabricandis latebris, 509.a. cur asinis præferendæ.1.d.aurum custodientes vbi, 513.& inde ijs bilẽ inesse quid, 367.b.ipsæ sua cadauera pro lumbrico redimũt aut cõmutãt,254. f.cęlestiũ notionem habent,510.b cauernarum ingressus,511.d cibũ in hyemẽ recũdunt, 507.a.ab eis cognominata et denominata,521 c.& inde.earũ coitus,partus,generatio,518.c.color.7.a. cur mortẽ adferant sno signo,521.b. cur grana ad solem exsiccent,508.c. cur oua gignant,518.e.cur frugi legæ dictę,518.g.de ijs cur inter Insecta ἄπτερα agat autor, 505. c.eas cur ciuiles appellet Arist. 508.g.cur Apollini sacræ sint, 525.a. cur cauernas suas in tres partes distribuant,508.b.dentes habẽt,9 c.dicuntur strenui operarij,525.c.de ijs emblema,521.c. earũ encomiũ,505.512. de ijs epigrãmata,521.a.de ijs exẽplũ prę donũ,27.d.fabulosa,532.g.forfices in ore habẽt,515.d.è frõdibus nidũ cõficiũt in abiete,515.d.frumenta sequũtur quid,540.h.earũ genus,differẽtię,512.h.habitaculorũ descriptio, 509.b. hieroglyphica,527.c.& inde.de ijs historica,524.f. in homines mutatæ, 532.h.homine sapiẽtiores & cur 508.f.in India quantũ noceant, 520.f.de earũ ingenio altercatio, 521.e.earũ iustitia laudãda,508. f.latẽt,6.h earũ locus,517.d.iter maiores et minores certamẽ quid portẽderit,521.b. maximę vbi, 513 c.Mide,87.d minimę domũ sibi condentes magnã,513.a.imminẽte.annonę caritate magis laborãt,520.g.moralia, 525.b.more Hirudinũ nidũ faciũt & vbi, 516.g.mystica,525.a. nidi odor, 517.d nidi icones,510. nidi in putrida quercu inuenti,& minorũ Formicarũ,icõ,534.nidos inspirare quid.519 a.et 532.e.nono mẽsis die non excũt,510.h.oculi earũ vbi,517.b.c.œconomia,606.h ijs omnia cõmunia, 508 g.ouorũ facultas,519.b. partes & visus, 517.b.pẽnatæ vbi nõ sunt,517.d sunt pestis Bombycũ,289.c. earũ pietas erga suos,508.b. presagia, auguria,prodigia,520.e.& inde. de ijs problemata,529.d promuscis earũ qualis,7.d. de ijs prouerbia,531 b. earũ prudentia, 507. a.quænam sint esui suaues.516. c.qualia grana reponant, 508.e. qui nos ad laborem exhortentur, 525.b.c. quibus sacræ, 525.a.à quibus corporibus abstinẽat,518. h.per eas quid indicarint Aegyptij,527.c sub earũ rege cur militare voluerit Xãtippus, 29 a.de ijs sacri draconis cubile expugnãtibus historia,524.g.h.earũ semitam canere quid, 532.f.in senectute alas acquirũt, 517 c ijs sensus è sacra scriptura hausti comparantur,527.a pro solicitudinis exemplo perperam ponuntur,27 d.somnium earũ quid Neroni significet,521.a Suis laboribº fruũtur,101.d sulphuris suffitu moriuntur,16.c.earũ synonyma, 512.e.

tem-

tẽperies, 517.c. vbi labores suos cõdant, 41.a. vbi conficiant lac cã. 515.b. vbi alias mortuæ generẽt. 6.g vbi rubræ, 513.c. vbi catuli sint magnitudine, 115.b. venenosas esse, 519.a. venenatæ vbi reperiantur, 516.f. Vermem gignũt. 518.e. earũ cum vespertilione dissidium, 528.g. earũ victus, 518. g vires, 506.h. vnde dictæ, 512. g. ijs vrbes similes, 509.d. vsus, 522.f. vsus in cibis, 531.a in medicina, 530.g. in iconibus, 532.f. vsq; reliquas fugãt, 520.e. vt co cant, 10.h. vt in orbe nouo generentur, 518.f. vt mortuos suos redimant, 511.d

Formicæ Callicratis, 532.f

Formica Camelus prouerbium quid 531.b

Formicæ equites quæ, 512.b

Formica Formicę chara quid, 335.b

Formicæ Herculeanæ quę, 512.b

Formicæ vulgaris alatæ, & non alatæ icon, 517.a

Formicarum Indicarum historia, 154 e. an vera sit, 515.a

Formicæ luteas domos facientes vbi 513.a

Formicarum maiorum, & formiciformium Insectorũ icones, 517.b

Formicæ monstrosæ, 515.d

Formica qd Arabib⁹ medicis, 522.f

Formicans sapor qualis, 522.e

Formicaria herba, 523 d

Formicaria bona quæ, 528.e

Formicarium castrum vbi, 524.c

Formicariũ Phalangiũ quale, 603.c

Formicaria rutela quæ, 605.c

Formicatio morbus qualis, 643.d. quid Plinio, 522.f

Formicula quis morbus, ibidem.

Formicinus quid, 521.c

Formicoleo quale Insectum Alberto, 523.a

Francisci Maßarij error, 391.a

Fringillago quid, 646.f

Fritinnire quid, 315.a

Frugalitatis typus, 98.g

in Frugibus quando Vermes nascãtur, 687.a

Frugilegæ cur dictę Formicę, 518.g

Frumenta cur nõ debeant ventillari in granarijs, 301.d. 302.e. ab ijs, vt Scarabęi arceantur, 469.b

Frumentary Scarabæi qui, 457.a

Fuci æquinoca, 192.b. an propriũ ijs genus, 194 f. antipathia, 196. b. Apibus aquã portant, 195.c. Apum seminariũ esse, 60.f. in eo bouis caput exprimitur, ibi. copia quando, 55.c. cur & quando eijciantur, 34.g. cur annis prosperis gignantur, 194.b cur imperfectę Apes dicantur, ibid. cur sine aculeo ibid. cur otiosi, 195.b. cur otiosos esse bonũ sit, 55.c. cur sine aculeo nascantur, 594.g. cur ab Apibus odio habeantur, 195.c. cur regibus & Apibus similes, 194.c. corũ damna, 196.b. descriptio, genus differentia, 193.d. dẽptis alis quid faciant, 196.b. dissidia inter Apes excitant & cur, 73.d. epitheta eorum, 197.d. etymon, 193 c. d fauos suos fingunt, 196.g fœtus eorum qualis, 57.b. generatio diuersa, 57.d. 194.f. gregales sũt, 195.b. corũ historia, 192.b. & in dc. hieroglyphica, 197.a. icõ, 101. nu. 3. descriptio, 190. inermes sũt. 54.g. natura, & mores, 595.b. nõ nascuntur ex equis, 194.f. nõ sunt mares Apum, 49.a. nec etiã fœminæ, 54.g. non generant, 55.b. non sunt Vespę, 195.d. eos odit Apis & cur, 24.f. quando in Apũ cellulis pariant, 33.b. quando eos abigant Apes, 31.c. quãdo & quid Apes adiuuent, 58.f. ijs quì similes, 102.g. 33.b.c. à quibus Apibus nasciũtur plures, 195.a. quid sint & vnde dicti, 46 e. de ijs qd memorabile, 60.f. synonyma, 193. c. vnde nascãtur, 194.g. vt aluos plenas esse indicent, 80.f. vt eos Apes puniãt, 38.c. vt ducibus similes, 55.a. vt mel furentur, 38.e vt occidantur, 73.d

Fucus pro fraude, 193.c. pro herba, 193.a propigmento, 192.b. pro radicula, 193.b

Fucus cæruleus, 192.b

Fucus muliebris picturę gen⁹, 176.e

Fuci marini tres species, 193.b

Fuga popularis per Apes significata, 93.d

Fullo qui Scarabæus, 448.b. antennas habet, 7.c

Fullo Gazæ, 458.b

Fumus vt Apes domet, 81.c.a aduersus Fungorum venena remedium, 148.b

Funerum Romanorum cerimoniæ. 178.f.g

Fur & fucus quid differunt, 194.c Apis species est, 46.e. otiosus est, 196.g

Fur Varronis quid, 193.c

Furiosus mitiori responso mitigatur. 221.b

G

Galactite vt differat melitites, 127.a

Galbæ ortus 5.c

Galenus emendatus, 383 d. 404 f. dilucidatus, 633.b. eius ridicula opinio de Culice, 382.e.f

Galeritas cur honorent Lemnij, 407.a. 426.g. & h.

Galerita quid Gazæ, 447.b crusta obiectas pennas gerit, 9.a

Galgulus vnit Culicibus, 400 b

Gallinę quando non interficiantur ab aspide, 339 b

Gallus marinus quid, 738.e

Gammarus quid, 572.g. eius more ambulare quid, 572.g

Gaphagæ, 693.b

Garrulitatis typus, 327.b

Gaucus poto melle reuixit, 140.e.

Gazæ error, 255.d. 261.c. 262.c. 264.b. 391.a. 447.c. 475.b. 560 g. 707.c. in vertendo Aristotelem laudatus, 674.e

Gecalę montis fertilitas, 51.a

Gemmę cur saxis prę ferantur, 1.d

Generationi quod tempus magis idoneum, 119.b.c

Gentiles per Locustam Iohannis Baptistæ notantur, 431.b

Gentilitas Apis dicta, 101.c. Muscę comparata, 363.c

Geometrarũ icones, 274.nu.7.8.9. descriptiones & natura, 273.c

Geometriã nouerunt Aranęę, 612.f

Gladius melle litus in quem dicatur. 139.d

Gladios pisces vt infestẽt Asili, 714.e

Gloriæ inanis mala, 528.f. eius vanitas per Locustã designatur, 430.f

Gobius piscis Vermib⁹ infestatur. 6.g

Gordonij error, 551.b

Gracculi cur apud Lemnios honorẽtur, 407.a. 426.g. & h. ab austro volãtes quid significẽt. 322.e

Græci Muscis comparati, 352.b 353.b Vespis. 218 e

in Gramine inueniuntur Vermiculi. 685 d. eius Vermis ad partum continendum valet, 688.e

Grammatici Cimices dicti, 450.g

Granũ regium quid Mesue, 560.e

Granarium quale esse debeat, 301.c

Graniferum agmen dictę Formicæ, 518.g

Graphiarium quid, 172.g

Greges quæ diei hora per æstatem pascendæ, 316.b

Grylli æquinoca, 442.e. candidiores qui, 443.a. eos capiẽdi ratio, 444 f. cur cũ Locustis confundantur, 441.d. diu absq; capite viuere, 444.c. excluso aere non viuere, 444.c. genus, differentię, forma, 443.a icones, ibid.c. historia, 441 d. hyeme latẽt, 6.b. ex Locustarũ genere sunt, 442.g. prouerbium, 444.g. à quibus comedãtur, ibid. f. sonus, 310.e, 443.d. vnde dicti. 442.g. vsus, 444.f

Grylli fluuiatilis historia 709 d

Gryllus picturæ genus, 442.f

Gryphes cur Apollini sacri, 525.a

Gulam multorum malorum causam

esse. 370 e per Brucum designatur, 430 f per Culicem, 394 g
Guloſi cum Cicadis cõparati, 325. c
Gummi vt albeſcat, 159. a
Gummitio quid, 83. d
ad Gurguliones remedium, 633. a
Gurgulio vide Curculio.
Gynæcium in Formicarum nidis quid, 509. b
Gypſum lacte male miſcetur, 140. c

H

ad Hemorrhoides remedium, 728. g
Hæreticorũ conſuetudo in docẽdo 594. g.
Fucis ſimiles. 102. g Cicadis & ranis ſimiles, 324. g Locuſtis ſimiles, 429. d. per muſcam deſignantur, 364. c. per Scorpios, 594. f
Haltera quid, 186. g
Haſtago quid Iſidoro, 410 e
Hebræi mellis inuentores, 60. b
Heliogabali luxus, 181, d 600. e
Heliotropium cur dictum Scorpiurus, 592. f
Hemerobium quid, 372. b
Herodis Antipathis & Aſcalonitæ mors, 652 c f
Herba canina quæ, 343. c
Herbæ Locuſtæ dictæ, 438. g
Herbicida quid Palladio, 265. a. 686. c
Hercules conopius cur dict°, 393. a 428. g. in Muſcã format°, 369. d ei° ſomnũ Cicadę turbarũt, 339. c
Hermolai Barbari error, 407 b
Hermonax cur ab Apibus occiſus, 38. f
ad Herpetem equorum remedium, 688. e
Heſychij error, 261. c
Hieron ab Apibus nutritus, 88. f
Hieronymus explicatus, 164. b
Hieroſolymæ quatuor vaſtationes, 432. c
Hippidium quid Athenæo, 337 d
Hippocampa quid ab Hippopotamo differat, 736. g
Hippocampi æquinoca, 736 f. deſcriptio, 738. e. icon, 739. a. hiſtoria, 736 f. ſynonyma, etymõ, 727 b. venenũ & eius remedium. 739 b. & inde. venenũ eius non refert ad algam, 739. c. vſus in medicina, 740. e
Hippocẽtaurus melle ſeruatus, 153. c
Hippocratis locus explicatus, 663. b. 696. g
Hippopotamo ſuperimpoſita cucumis auis quid denotet, 30. f
Hippuri Muſcæ, 344 g
Hippus Oppiano quid, 747. d
Hirudine bibacior qui dicatur, 730. c. eius & Cimicum antipathia, 538. f. cur in fluuijs degere non poſſit, 723. a. eius damna, & remedia, 730. f. ab ea denominata, 729. d. electio ad vſum in medicina, 726 f. vt ejiciatur pota, 539 b & c. eius epitheta, 729. c. genus, differẽtiæ, forma, 722. e. vt libentius hæreant, 726. b. locus, 723. a. natura, mores, victus, generatio, ibid moralia, 724. g. motus, & ingreſſus, 724. potæ ſigna & remedia, 730. g & inde. de ea prouerbia, 730. c. qua aqua delectetur, 723 a. à quadripedibus hauſta vt pellenda, 722. g. quæ pernitioſior, 722. c. quãdo in morbis adhibenda, 726 f. quem ſanguinẽ exugat, 726. d. ſynonyma, 721. b. vbi adhibeatur & ad quos morbos, 726. d. 728 c. vſus in medicina. 725. a. vt applicanda corpori, 725. a. b. vt auellatur, 725. c 727. a vt fugetur, 724 f. vt ſanguinem amet, 723. b. vt præcidẽda cum corporis partibus adhæret, 727. a. vt præparanda cum applicari debet, 726. f
Hirudinis aquarum dulcium & marinarum differentiæ, 722. e
Hirudinis, variæ icon, 765.
Hirudinis marinæ hiſtoria, & icon, 733. b. & inde.
Hirudinaria herba quę, 729. d
de Hirundine Cicadam in nidum ſuum deportante, 332. b. cur Dianæ tẽplum non inuolet, 352. e. incertus veris nuncius eſt, 257. b. eius indocilitas. 356. e. induſtria 23. c. ſine Muſcis viuere nõ poteſt 359. a quomodo capi poteſt, 341. c. vt Blattas è nidis arceat, 504. f
Holoſericũ & metaxa iaẽ eſſe, 295. c. vſum eius cur negarit vxori ſuę Aurelianus Imperator, 295. c
Homini ex alieno labore commodũ quærentis typus, 197. a. ci arduũ eſſe imperare & obtemperare, 30. g. dulcibus tantum gaudens per Apes notatur, 92. f febricitãs & moriens per Scarabæum notatus, 464. g. ferox Scorpio appellatur, 573. b. eius ingeniũ ceræ ſimile, 170. g. an omnis laboret Lũbricis & qui nõ. 656. b. virtute vacuus cũ Scorpione comparatus, 595. a
in Homines mutatę Formicę, 532. b
Honorij mors. 553. b
Hordeum cur in puluere ſerendum. 529. d. eius farina quando offertur, 134. g. quando maturũ, 497. c. in eius radicibus Vermes generari, 685. a. eius ſpica neglecta ad triticũ ſe conferũt Formicę, 511. c
Hordearia loca q̃ Scaligero, 259. b
Hordeum canterium quale, 460. b
Hortos infeſtant Culices, 395 b ex ijs vt pellendæ Blattæ, 504 c
Hoſtis Locuſtis ſimilis, 424. g. eius impetus cum Locuſtis comparatur, 430. g
Hoſtium mutua cædes per Scorpiones ſignificatur, 595. b
Humilitatem cera denotat, 169. d
ex Humoribus omnibus non naſcũ Vermes, 659. b
Hybla mons vbi, 49. c
Hydrolcos qualis Aranea. 605. a
Hydromeli quid Plinio, & Dioſcoridi, 147. c. vt fiat, 150. e
ad Hydrocelen puerorum remediũ, 704. f
ad Hydropem remedium, 441. c. 469. d. 728. g
Hyemis ſiue tempeſtatis ſignum, 322. e. eam vt præſagiant Veſpæ, 219. d
Hyluſcus Thaſius Apum naturam perſcrutatus, 22. e
Hymettius Atticæ mons cur Apibus abundet, 49. b
Hypocritæ Culicibus comparati, 397. c. Fucis, 102 g. Aranearum telis, 626. b. melli & felli, 137. b. Scorpionibus, 595. a
Hypodromus Phalãgij genus, 604. f
Hyſtericæ fæminę vt à laborantibus Lumbricis diſtinguantur, 669. d

I

Ibis auis Locuſtas ſerpẽtesq; depaſcitur, 426. b Ichneumones Veſpę quę 200. g. earum ortus, 206 g. cum Phalangijs antipathia, 218. g. & 610. f. & 624. g.
ad Icterum remedia, 481. b. 695. d. 559. c
Idea Platonis, 327. b
Idolatriæ ſpurcities per Muſcam deſignatur, 364. c
Iecoris & cordis neceſſitas, 8. f
Iecur & hẽ melle intumeſcũt, 153. b
in Igne non naſcuntur Conopes, 391. a
Ignis nullum creat animal, 658. e Vermes in eo generari, 701. a
Ignei Vermiculi quid portenderint, 646. e
Ignis S. Antonij quid, 522. g
Igni ſacro quæ conferant, 444 f. & 695. d
Ignaria, 259 a
de Imaginibus cereis multa, 176. g. & inde. eas quis primus inuenerit, 180. g. vbi collocarentur, 176. g. 179. a
Imagines cur æreæ & lapideæ factę 179. c. cur fiant ex cera, 180. g. cur

cur in funeribus ducerentur,178. f.vt colorentur, 178.h. ſubditæ quæ, 177.d
Imagines ex quo magiſtratu,178.e
Imagines quorũ frangerẽtur, 179.b
Imaginum alius vſus, 179.d
Imbres vt præſagiant Veſpæ, 219.d
Impar numerus nõ diuiditur,182.g
Improbus cui ſimilis, 626.g
Impudentiæ, & importunitatis hieroglyphicum,365.a
Incẽdiũ cera immiſſa extinctũ.189.d
Incerare deorum genera quid,166.f
Inconſtantia hominum diſcordantium denotatur per Locuſtas in Aegyptia plaga, 418.e
Increpare quid,315.b
Indocilitatis hieroglyphicum.363.b
Indi ceram idolo offerunt,168.g.cur à candelis noctu abſtineant, & alijs luminibus,402.f.vt ſe à Culicibus defendant, 401.d
Inimicus quamuis humilis metuendus,465.b
*Inſectorum in aculeis differentiæ,9. b.aculeorum vſus 3.a.9.b.aculeata quo tempore magis noceant, 234.e.eorum alarum diuerſitas, 8.g.alatorum diuerſitas, 7.b.an reſpirent,14.e.animalia eſſe perfecta,3.d. apoda quæ,7.b.aquatilium differentiæ, 5.a.b. aquatilia cur minus diu in aere viuant,18. g.h. bipennia cur aculeum in ore habent,9.d. cuncta breui à coitu pereunt, 12.e.eorum calor, 18.g. caro,8.f.carent palpebris,7.c.coitus diuerſitas, 10. h. Coleoptera ſeu vaginipennia quæ,7.b.eorum creatio tanti facienda,quanti magnorum animalium,2.f.cur genita à Deo 3.a.cur oleo pereãt,18. f.& aceto reuiuiſcant, 14.f. cur non reſpirare dicantur, 14.e. cur ſpirandi vſus negatus ijs,15.b.cutis eorum qualis,8.g.cur alijs exãguibus præferat autor, 1.c.cur multis pedibus prædita,10.f.cur encolada dicta, 16.h.cur plantis ſimilia, 17.c. cur auerſa aluo coeant, 12.e.cur pulmone careant, 15.a.cur parum comedant, 10.h cur pauco indigeant cibo, 13.c. cur non reſpirent,14.h. cur voce careant, 16.f.cur acris beneficio viuant 18.g.cur alia binas, alia quaternas alas habent, 9.a. eorum damna, 19.a. dentes,7.d. differentiæ à loco,6.h.differentiæ à partibus corporis.7.a differentia à qualitate,& quantitate,ibi. differentiæ à victu,10.f.diuiſio ſecundũ authorem,5.a etymon, 3. c.eorum fœminæ maribus maiores 11.a. fœmina in marem membrũ genitale immittit, 11.a.in foſſilibus raro generantur,5.b. frigida eſſe,13.c.generatio vt abſoluatur 12.h.genus,differentiæ,forma,4. b.guſtus,16.e.hominum peccantium cauſa immiſſa ſunt,19.a.b. inceſſus varietas, 12.h.inteſtinũ quale & vbi,8.e.laus.1.d.2.c lingua,7.c.linguæ vſus,9.c.membrũ genitale, 11.d. membrana ſicca volant,44.g.corũ mirabilis ſexus 11.a.multipeda quæ,7.b.mutilata viuere poſſunt,13.b ſine neruis & viſceribus perfecta eſſe.4.e.nõ poſſunt dici cartilaginea,8.g.oculi quales,7.c.oculi vt moueantur ibid.odoratus qualis, 14.c.16.e. odorandi ſenſorium diuerſum ab alijs,15.b.oleo mortuo vt reuiuiſcant,18 f.omnia excepto Scorpione cauda carent,9.d.oua quã citò perficiãtur,495 d. eorũ ouum vt definiendum.16.b.c.partes ſenſoriæ,7.c.pedes eorũq; vſus, 10.e. pennæ & aculeus abſciſſi non renaſcuntur, 9.d.pennata vt reſpirent,14.e.in plantis quæ,5.c.eorũ cũ plantis ſimilitudinis diſtinctio. 17.d.& indc. præcinctum quid, 318.c.ea à principio mundi exiti ſſe,12.g.eorũ pulchritudo, 9.a. ex putri naſcentium varietas,12. f.quæ partes omnibus neceſſariæ, & cõmunes, 7.a.quæ dentes habeant,9.c. quæ ex rebus artificiatis, 6.g.quæ aculeo careant. 8.h. quę binas & quatuor alas habẽt. 9 a,quæ ſenectã exuunt.9. d. quę ſerpẽtia dici poſſint,13.a.quæ ſex pedes habeant, 10.e.quæ in animalibus generentur,6.f. quæ aculeum habeant,& eius diuerſitas. 8.e.quę nobiliora,20.g.& h.quę lateant,6.h. à quibus apertè occidantur,19.b.quæ viuaciora,17. a.quæ quatuor alas habeant. 8.h quæ omninora & quæ non,10.g quid ſint,3.b.quid vice ſanguinis habeant,14.h.eorum ſemen,12.f ſenſus,14.g.16.e.corũ ſonus dupẽ citer fit ſecundũ Albertũ,353.d. 554.e.ſpirare non poſſe ſine viſceribus,15.b.ſubtilitas & preſtãtia,.6.e.ſulphuris odore intereũt, ibid.ſynonyma, 3.b.tactus 16.e. tẽperies,13.c.terreſtria quæ, 5.b. totipennia quæ,9.b.Vaginipennia vt volent,52.h.venter qualis,8.e viſceribus carent,8.e.vitæ tenacitas,17.a.fragilitas,18.e.vnde dicta,14.f.vniuerſaliter non omnia frigida eſſe, 13.d. vocẽ non edere ſed ſonum, 16.f.vt animalia imperfecta dicantur, 3.d.vt fugentur,19.a.& b.vt moriantur,12: b.vtiliſſima quę, 20.h.vulua eorum qualis,9.d
Interaneorũ aialia quę Plinio.647.c
Interlunij indices Scarabæi, 471.a.
Inteſtinorum aquaticorum deſcriptiones & icones, 67.
Inteſtina terræ,693.a.vide Lumbrici terreſtres.
Inuidi Cãtharidibus cõparãtur.475 c ſcarabæo, 462.c.tincę,699.c
Inuoluulus Feſti, 685.d
Inuoluulus quid Plauto,5.c
Io Oeſtro agitata, 381.a
Ionatha ex ſolo melle reſtauratur, 144.f.guſtato melle vix abſoluitur,93.a
Ipoctonus,486.b
Ips Vermis veſtiarius, 6.g
Ips cur vitiarius dicatur, 5.c
de Ipe adagiũ,487.a.hiſtoria, 486. g.non eſt ſerpens,486.g. quando generatur, 687.c
Ira paulatim apud animum collecta Veſpæ comparatur,220.g. per rubiginem innuitur, 430.g
Iridis cœleſtis epitheta, 119.c
Iris quid Aegyptus,41.d
Iſidori error,315.a
Iſis per Scarabeũ notata, 462.b
Itrium placenta quæ, 144.g
Iudęos Locuſta ſignificat,430.b.nã vtuntur cera & cur, 168.b
Iuglandes melle toto anno ſeruantur incorruptæ,154.g
Iulis piſcis,634.f
Iuli ſynonyma & ſynonyma, 633.c. pręciſus cur viuat,18.e.cur plurìmos habeat pedes,634.g.& h.cui forma, 639.g.icon. 636.nu.7. à Scolopendra quid differat,634.c vſus,696.f
Iumẽtisne noceãt Culices,402.f.eorum Vermium generatio, 681.b
Iuppiter ab Apibus altus, 111.b. ἄκριος cur dictus,404.c. eius facies quãdo miniaretur,175.a. eius ſepe 381.b. Aponuyus, 359.d in Iouis Catebatis tutela Scarabæi, 461.b
Iuppiter Meliſſeus cur dictus.60.g
Iuſtus Apis dictus,100.e.eius os diſtillat ſapientiam, 133.c
Iuuencis Crabrones infeſti ſũt, 228.f
Ix quid,486.g.& h.
Ixia quid,151.c
Iynx quæ auis,521.c

L

Labiorum rimas ſanat oleum cerę,187.a
ad Laborẽ adhortamur exẽplo Formicę & Cicada, 526.c.eius magni exemplũ eſt Formica,506.e.pater fruitionis dicitur,105.d. quantũ faciat ad virtutem parandam exemplo Formicarum, 507.c

ad Lac generandum in mammis mulierum remedium, 696.g
Lac in nutricibus coagulari non patitur Cera. 185.b. c. eo plurcre quid 141.b. eius vsus quatenus vtilis. 490.h rationabile & desiderabile est, 134.c
Laccam congerentes Muscæ, 345. a. vbi conficiant Formicæ, 515.b
Lacertæ absolutæ in corporibus humanis natæ. 653. b. resciſſæ viuunt, 17.a. earum catulis Aranei insidiantur, 624.f. nc Apibus noceant, 665.h. vt occidantur, 65.a
Lacerta Chalcidica, 13.a.
Lachetas Cicada quæ, 310.e
Lactucæ Vermiculos innasci, 686.c
Laertæ quæ Formicæ, 516.g
Laha quid Alberto, 702.g
Lampetra Lumbrici fluuiatiles dicti, 717.d Hirudines marinæ dictæ apud Strabonem, 733.b
Lampas dicitur quoq; Cicindela, 493.a.
ex Lampsana plurimum cerę colligunt Apes, 156.c. eius descriptio, 155.c
Lampyris, 448.h. vide Cicindela ab ea denominata, 497.b. ci⁹ humor lucidus qualis, 494.g. nobilitas, 20.h. eius lucens humor venenosus est, 494.g
Lampyris alata, & non alata, earumq; icones, 495.a. & b
Laodemia cereum imaginem mariti habuit, 179.d
Lapathum cantherium, 460.h
Lapides cur pertimescat Lupus. 679.
ad Lapidem vesicæ efficax remedium, 539.c. 599.
Laserpitiferus ager Cyrenis, 500.g
Larix vbi Teredini obnoxia, 691.b
Laudis humanæ fauor, mel, 135.b
Lectus dictus Catullo Cimex, & cur, 536.f
Legumina venerem cient, 257.b
Lendes qui, 6.f. eorum historia, 569.c. ex ijs pediculos fieri, 551. c. d. vnde generentur, 546.g. vt generentur, 536.g
Leno Tipulæ comparatus. 707.c
Lentisco inserta non esse Vermibus obnoxia, 688.b
Leonis generationi cur Apum similis 55.c. eum adlatrans Catulus quid, 223.b. infestatur à Culicibus, 396.f.g. Muscis comparatur, 357.c. non est molestus Papilionibus, 258.f. Scorpionis ictu moritur, 582.b. comatus qui dicatur, 29.d. Formica dictus, 523.b
Leoformicarius & eius historia, 523.a
Leontica sacra, 128.e
ad Lepras remedium, 441.b. 530.g 740.g
Lepus in nummismate Messanensium & cur. 113.d
ad Lethargum remedium, 539.c
Leucacătha Vermes generat, 690.b
in Lentisco pisce quales Lumbrici, 6.g.
in Leuciſci secunda specie Rondeletij Vermes nasci, 680.e
Leges optimæ quę, 30.g
Lex quibus Locustis similis, 431.a
in Libris & charta quæ Insecta nascantur, 6.b. vt à Blattis custodiantur, 503.b.c
Libido & nequitia per Scorpium notata, 595.c
Liba Priapo oblata, 130.e
ad Lichenem remedium, 480.e
Lien & iecur melle intumescunt. 153.b
Ligno arido fiunt Carabi, 458.b
ex Lignis putrefactis Scorpiones. 591.c
Ligniperdę historia, 306. genera & icon. g. vnde dicatur ibid. e
Ligniperdæ aquaticæ historia, 708. Papilionis eius icon, 763.a.b. itē alterius sine festucis icon ibid.
Ligurire quid, 353.c
Lilium floris genus, 326 g. eius succus mel dictus, 114.b
Limax & cochlea quid differant, 702.f. an edatur & vbi, 703.e. diuersæ eius icones, ibid. genus, differentiæ, forma, 702.b. historia 702.f & inde. ex eo cosmeticum remedium, 704 fruſſa quę 702. b. cum testudine confunditur, 702.f. eius Synonyma, ibidem, vsus, 704.c. & inde. vbi viuat. 703.a
Limacius lapis qualis, 702.b. 703. a. eius vsus, 704.b
Lini inuentio Arachne tributa, 631. e. eo obligabant litteras suas veteres, 171.e
Lineis vestibus cur Aegyptij sacerdotes vterentur, 554.e
ad Lippitudinem remedium, 371.b
Liquores tres optimi & magis vtiles homini qui, 40.e
Litta quæ. 6.f
Litterarum studiosis parce epulandum, 323.c
Liuonum simplicitas, 160.b
Locrenses cur in numismatis Cicadas habuerint, 328.b
Locustæ æquinoca, 404.e
Locustæ Aegyptiæ vbi natæ, 418.e. per eas plaga octaua Aegyptijs fuit, 422.e
Locusta an oculos habet, 411.a. antipathia & pugna, 428.c. & inde. de ea apophthegmata, 434.g. de hanc canente carmen, 436.c. bouem prius pariet quid, 437.b. ea & Bruchus non simul existunt, 422.f. eius & Cicadæ commune sepulchrum, 435.d. de ea & Cicada fabula, 349.e. coitus, partus, educatio, 418.f. de ea cur inter Coleoptera primum agat autor, 403.d. eis comparati Troiani, 424.b. cur duros habeat oculos, 421.a. eam pro mundo animali habet sacra Scriptura, 439. b. cur ova gignat, 518.e. cur μάντις vocatur, 425.d. cur mastax dicatur, 421.b. cur locis montanis non fiat, 416.b. cur posteriora crura longiora habeat, 410. b. cur exercitum significet, 425.d. cur diuinatrix dicta, 434.f. cur in cibo concedatur. 432 b. denominata, 428.f. & inde. emblemata. 434.b. epigrammata, 435.a. epitaphia, 436 g.b. exercitus descriptio, 417.d forma, descriptio, 410.g. & inde. genus differentia ibid.f. Hebræis concessa in cibū, 439.b. Hieroglyphica, 434.e. & inde. historica, 429.a.b. eam ex humido generari, 419.c. icones 412. 413. 414. 415. 416.f. Iohannis Baptistæ animal fuit, 438 f. quid moraliter hoc signet, 430. b. locus, 410.g. ea Locustam vt fugat, 426.f. mare transuolat, 417.c eius mentem habere quid, 437.b. eius militaris exercitus, 422.e. moralia, 429.b. & inde. mortuæ reuiuiscunt, 423.b. numisma, 437.e. & inde. oculi cur duri, 421.a. omnes fœminæ, 419. c. eas orationibus fugari, 427 b. ouæ qualia, 419 a. pedes, 10 f. pedum hieroglyphicum, 434.f. pedalia, 420.f. pollicis magnitudine, 422.b. per eam populus gentilis designatur, 431.b. eius posteriores pedes prioribus sunt longiores, 10.e. præsagia, & prodigia, 425 a. & inde. prouerbia. 437.b eas quæ aues depascant. 426.g. & b. ex qua putredine gencrentur, 429.c. quando maximum stridorem edant, 420.e. quando maiora damna inferant. 421. d. quibus sese medeantur, 421.c. quibus in cibum cedant, 439.b. rege carent, 417.d. senectam exuit, 411.b. se inuicem deuorant, 428.f. ex siccitate generantur, 419.d. ijs similes sunt hostes, 424.g. ijs similis est Oestrus, 376.c. earum sonus visus, 420.f. sonus non insuauis est, 420.g. nō sunt semper signa belli, 425.b. tres pedes longæ vbi, 410.g. vbi dentes habeant, 420.g. vbi eas occidere cogātur, 417.a. vbi scorpioni

pioni infestæ sunt, 580.b. earum Vermiculi quales, 679.c. venter, 8.e. Vescentes ijs populi cur breuiores vitæ, 440.b. & 441.a. carum victus & damna, 421.a. vnde dictæ, 410.c. vnde nascantur, 12.f. in volatu earum quid diuinum est, 417.d. inter volatilia & reptilia ambigunt, 417.c. vsus in cibis, 438.c. & inde in medicina, 441.b. eas vt capiant Acridophagi. 439.d. & 440.e. vt cocãt, 10.b. vt fugentur, 426.e. vt moriantur, 418.g. 420.e. & f. vt sonent, 16.f. vt volatum exerceant, 417.c

Locustula, 406.b

Locusta piscis qualis, 404.f. instrumentum quale ibid.

Locusta Scorpiomachus, 593.a

Locusta venefica, 404.f

Locutio quid, 16.f

Lodouici Imperatoris dictum de Pediculo, 542.b. 559.a

Longobardorum fratres qui dicti, 654.a

Lotus melligenus herba, 126.b

Lucanus cornua vel forfices gerit, 7.c

Lucani Nigidij descriptio, 448.b. 450.b. icon, ibid.

Lucanus vnicornis, 7.c

Lucani Papilioni similis descriptio. 451.a icon ibid. nu. 5.

Lucanus poeta ab Apibus altus, 88.f

Lucas antiqui appellant boues. 437.b

Lucerna cereæ candelæ prælata, 182.e

Lucina Olympia, 129.d

Lucula vnde dicta, 493.d.

Lumbrici alij veri, alij veris similes, 655.a. eorum causa efficiens 657.d. quid, 647. 693.b

Lumbrici hominis toto genere præter naturam, 672.g. eorum causa finalis, 657.c. formalis, ibidem d materialis 658.b. eorum differentiæ in ventre & intestinis nascentium, 647.g. tres species esse qui dixerint, ibid.b. eorum insomnia quid sibi velint, 667.a. ex quo humore generentur, 657.c. d. 660.e omnes ætates infestant, 670.g

Lumbrici qui Iuli dicantur, 633.d

Lumbrici repunt, 13.a. ortus & genera, 12.f. pedibus carent, 7.b. qualis in Leuciſco, 6.g. in quibus generentur, 6.f. 671.g

Lumbricorum signa communia in homine nascentium, 654.b. ex stercore qui generari dicant, 659.a. in ventre nascentium synonyma, 650.g. mortuos aut vinos excernere an bonum, 671.a. vt fugentur, 697.c.d

Lumbricus latus cur ab Hippocrate omissus, 647.g. generatio, 662.g. num pariat, ibid. ex pituita nasci, 659.c. prognostica, 670.c synonyma, 649.b. vide Tænia.

Lumbricorum marinorum historia, 333.c. icon, & vsus in medicina, ibidem.g

Lumbrici rotundi, & teretes qui, 650.g. origo & an pariant, 673.b. icones, 652.nu. 3.4. prognostica sumpta à quantitate, & qualitate, 670.f. à tempore excernendi ibidem, g. à modo excernendi, ibidem.b. signa, 668.g

Lumbrici terræ antennis carent, 7.c coeunt & quomodo, 694.f.g. cur plurimos alat Anglia, 693.d. historia, ibidem, præsagia, 695.b. apologus, ibidem, 6. propriè dicuntur Vermes Alberto, 639.b. eorũ synonyma, 643.a.b. genus, differentiæ, descriptio, ibidem, locus, victus, generatio, ibidem.d. moralia, 694.b. 695.a. quando è terra exeant, 7.a. ijs vescuntur pisces, 697.b.c. vsus in medicina, 695.c. & inde in cibis, & alijs, 697.a

Lumbriculus, 675.d

Lumen diligunt Culices, 388.f. procreationis signum est. 182.b. eius natura in Lampyride, 496.g

Lunæ qui Scarabeus dedicatus fuerit, 463.a

Lunati calculi apud Romanos quid significent, 330.f

Lupinus non parit animal, 685.a cum Lupo antipathia Muscæ, 358.b. eius cadauera sequi quid, 140.b. ab eo carnes & pelles laceratæ cur Pediculos gignant, 550.g cur lapidis pertimescat, 679.a. ad Vesparum ortum confert, 205.b. eum vt Muscæ fugiant, 357.d.

Lupus Arancus qualis, 602.g. 603.a. 604.e

Lupus salictarius, 302.f

Luscinarum musica, 23.c. Pediculis infestantur, 545.c. sibi Formicarum ouis medentur, 530.b. tardilinguæ dictæ. 324.f

Lutræ absolutæ in corporibus hominum natæ, 653.b

Luxuria per Erucam notatur, 430.f. per Muscam, 364.e

Lybicè vt contra Scorpios defendant seſe, 581.b

Lychnis syluestris vt Scorpionibus contraria, 585.b

Lysistratus Sicyonius quid inuenerit, 180.g

Lyssa vermis sub canũ ligua, 680.b eius vis & vsus in medic. 682.g

M

Madixa quid Hispanis, 285.b

de Mago & Musca ridiculum, 352.c

Malæne fiant hirsutæ, 530.b

Maledicentiæ symbolum, 221.b

Meledici Cantharidibus comparati, 475.d Scarabæis, 461.d

Malefici vt per Vespas notati. 121.b

Maltha quid Latinis, 156.b. quid Polluci, 174.g

Mala mustea, 126.b

Mala infestantur Vermibus, 685.b eorum vsus, 688.f

Malua satiua & syluestris quando floreat, 246.f. Cimices generat, 6.e

ad Mammarum suppurationes remedium, 696.f. ad puerperarum. 503.d. earum Vermes vt sanentur, 677.a

Manna quid Suidæ, 124.e. in quibus arboribus colligatur, 117.c

Manna sicca, 117.b

Mantis te vidit. prouerbium, 437.b

Mantis agrestis quid significent, 437.b

Manubalista instrumentum bellicum, 577.c

Marcellus iurisconsultus emendatus. 198.g

Marcellis Virgilij error, 127.c. 650.e. 737.b

Marc morituum cur sic dictum, 423.a

Maria virgo per candelam ceream significata, 167.c

ad Mariscas remedium, 704.f

Marũ summus honor. 168.f

Martis matris festa, vt celebrentur apud Romanos, 167.c

Martius mensis qualem Vermem gignat in Germania, 720.e

in Masculæ Veneris sectatores, 461.c

Mathioli error, 260.b. 341.b

Maza quid, 467.a

contra Meconium haustum remedium, 148.b

Medici vt rectè vtantur Cantharidibus, 479.a

Medicinæ primus inuentor, 41.d

Medo Germanorum, 150.g. potus ex melle, 147.a. cum qui plurimum bibant, 150.g

Megarenses muscis infestati, 368.g

Mel acre cur laudetur, 124.g. eius acrimonia vt auferatur, 144.b eius æquiuoca, 114.b. amarum vbi 122.f. an Vespa conficiant. 211.d. eius in antidotis quantitas, 154.f. Apum cibus, 178.b.

Apum labor vocatur, 21.b. *in arundinum foliis vbi*, 22.f. *Aticum cur laudandum*, 120.b. *Atticū non gustant Scarabæi*, 468.e. *in aurum vt conuersum*, 152.g *Bacco sacrificatum*, 128.g *bonitatis signa vnde petenda*, 124.h. *in cellis Craboni exisit*. 229.a. *eius & cerę substantia diuersa*. 157.c. *acetosum quale* 125.b. *citius faciet Scarabæus quid* 466.g.b. *coctum aluum adstringit, & cur*. 148.b.c. *coctum cur amarescat*, 139.b. *color*, 118.f. *copia eius quando*, 55.c. *in eo corpora sepulta*, 130 b *cur sit vtile*, 143.c. *id cur Deus sacrificari noluerit*, 131.b. *cur antidotis admiscea tur*, 154.f

Mel cur aqua miscetur, 158.b. *cur celeste donum dictum*, 141.d. *cur Cerę prætulerit autor*, 155.b. *cur bonum & calidum in locis frigidis*, 121.f. *cur bonum colorem efficiat*, 144.g. *cur dictum Hymettium*, 49.b. *cur inflationes pariat*, 153.b. *cur natura venenatum fecit*, 123.b. *cur naturæ meatus dicatur permeare*, 148.g *cur non diu coquendum*, 145.e. *cur primo anni die vsurpentur veteres*, 131.a. *cur in Ponto venenosum*, 122.f. *cur in sacrificis offerri prohibitum*, 93.c. *cur vlceribus acre*, 137.d. *cur vini fæces eleuet*, 138.b. *ab eo denominata*, 126.f *diligentiam notat*, 91.c. *dijs & hominibus gratum cur dictum*, 142.b. *dulcissimum vbi*, 120.b. *inter dulcia calidissimum*, 148.f *id edens nunquam ægrotat*, 143.b. *eius electio*, 124.f. *& inde de eo epigramma*, 139.c *id extremis digitis gustare quid*. 141.c. *factitium*, 124.c. *ex floribus ab hominibus collectum*. 124.f. *floridum quid*, 118.f. *eo fluere quid*, 141.b.c *flumine petere quid* 141.a. *in frigidis morbis maximè idoneum*. 148.a. *genus, differentiæ*, 118.e. *historica*, 152.g. *homines longeuos facit*: 39.b. *insanioſum vbi* 93.a. *eius inuentores qui*, 60.b. 50.f. *lacte mixtum in potu datum*, 140.b. *id è longinquo sentiunt Muliones Culices*, 386.e. *eius mali notæ*, 125.d. *medulla de quo dicatur*, 139 d. *moralia*, 132.g. *& inde. multorum est symbolum*, 128.e. *à Muscis intactum quale*, 353.c. *natiui differentiæ*, 118.e. *& inde. niueum & durum vbi*, 121.d. *nocumenta*, 153.a. 148.g. *odor cur nutrire possit*, 143.b. *de eo & quo Democriti dictum*, 39.c. *in ore Leonis mortui quid significet*, 93.d. *eius ortus in foliis plantarum*, 117.a. *ex eo oleum & eius facultas*, 112.g. *pane iniecto corrumpitur*, 126.f. *de petra fugere quid*, 141.b.c. *plantarum naturā refert ex quibus colligitur*, 120.f. *præstatius in locis calidioribus*. 121.b. *ex eo problemata*, 157.d. *prouerbia*, 139.c.d. *qua die melius eximatur*, 81.b. *conseruare id quę nequeant*, 155.a. *quale ex buxo*. 122.g. *quale bonum, & quale non*, 45.c. *quale commedit d. Io. Baptista*, 123.d. *eius quando maior copia*, 116.g. *quando in conuiuijs administretur*. 143.c. *quando id ederent Aegyptij*, 128.g. *quando conficiendum & quomodo*, 82.g. *quando nihil eius detrahendum*, 78.h. *quantum nutriat*, 144.e. *quantum eius in castratione eximendum*, 80.g. *eo qui Dei placati*, 128.h. 129.a. *d eo qui vixerint*, 143.a. *quibus prosit*, 148.g. *in quibus bilem generet*, 153.a *quibus mortis symbolum*, 130.b. *ex quibus herbis præstantius, & ex quibus illaudatum*, 76.e.f. *quid Pindaro*, 92.f. *quid sit*, 116.c. *quo tempore copiosius colligatur*, 119.a.b.c. *quod in imo est, cur optimum*, 137.d. *& inde*, 138.f. *pro re iucunda & delectabili*, 141.d. *recens an melius vetere*, 138.b. *roscidam esse materiam*, 116.e. *saciatem habet, quid*, 92.g. *in Sardinia pessimum*, 122.b. *ex eo seipsum obuoluere quid*, 140.e. *Siculū cur laudatum*, 66.c *simul cum Fucis in eadem cella esse potest*, 194.b. *solum per se nutrire*, 144.f. *ab eo similitudines*, 137.a, *summis digitis delibare quid*. 139.d. *synonyma*, 115.b. *eius temperies*. 148.f. *tempore an arescat*, 126.e. *Thymum planè olens reijcitur*. 125.c. *vbi laudatissimum*, 120.f. *& inde. venenosum*, 122.f. *venenati signa*. 123.b.c. *remedia ibidem, venenatum ex plantis*, 123.c.d. *eius quot vindemiæ*, 80.f. *vnde dicatur*, 115.c. *vnde constet*, 22.g. *eius vsus*, 39.b. *vsus in cibis*, 141.d. *ad conseruanda cadauera*, 153.c. *vsus ad dulcorandum*, 129.b. *vsus in medicina*, 148.g. *in potu*, 145.b. *in sacris*, 128.c. *& inde. vt adulteretur*, 126.c. *vt aluum moueat, & vrinam*, 148.f. *vt ament id Muscæ*, 353.b. *ex eo vt aqua distilletur, & eius facultas*, 151. 152. *vt Deo offerri possit*, 132.c. *vt despumetur*, 145.a. *vt optimè coquatur*, 145.a. *ex eo vt vina fiāt apud Taulantinos*, 147.b. *acapnō quid*, 121.c. *amarum*, 118.e

Mel acæton laudabile, 124.g. *& quid* 122 f *acraton quid*, 122.f. *anthinum*, 80.g. *ericeum*, 119.d. *quale, & vnde dilutum*, 121.d. *galbanarium, ibid.c. heliconum*, 90.e. *mœnomenon quid*. 122.g. *simblium*, 44.c. *syluestre quid*, 123.d. *& inde. quid denotet*, 136.b. *thijmosinum quale*, 124.g. *frugum quid*, 114.b

Melculum, 142.e

Meliceris cur sanies dicta, 127.b

Meliceridarum precium, 143.d

Meliceris vox æquiuoca, 127.b. *herba sic dicta, ibidem.c. morbus qui a.b. ibidem.*

Melicratum cum Oenomeli confundit Pollux, 146.g. *eius vsus ex Dioscoride*, 148.d

Melilotus herba quæ, 126.b

Melimelum quid, 126.g

Melinus color qui, 127.c

Melis animal quale, 147.a

Melissa herba, 89.a. *puella quæ*, 41.c

Mellis inuentrix, 60.g. *ciuitas quæ*, 41.d

Melissonius locus vnde dictus, 41.d

Melyssophyllum vnde dictum, 89.a

Melites lapis, 127.a

Mellaria vrbs, 128.c

Mellarium quid, 63.c. *vide Apiarium.*

Mellarius qui vocetur, 61.a *optimi officium*, 61.a. *& inde.*

Mellationis terminus, 80.g

Melleus color, 127.c

Mellifera Musca, 343.a

Melinum vestimentum, 127.c

Mellita quæ dicantur, 143.d

Mellitæ aquæ vis, 148.d

Mellitum laqueum quid vocitaret Diogenes, 91.a

Mellona Dea, 128.e

Melomeli quid, 147.c

Melampyrum herba quæ, 360.e

Melanecephali Cantharidis descriptio, e nu.7

ex Melancholia non fieri Vermes, 659.d

Melolonthes Aristotelis descriptio, 449.d. *icon* 450.*nu.* 6. *coleopteron est* 444.h. *vt ea ludant pueri*. 468.h

Membrax quid, 309. 310.e

Memoriæ locus, 356.e. *ea quæ animantia ualeant*, 52.f

Menius vt Apes colucrit, 22.e

Menna ab Apibus nutritus, 109.d

Mensa apiata, 89.d

ad Menses ciendos, 480.h. 488.b

Mercu-

Mercatores vt Apibus denotentur. 103.*b*
Mercurio qui Scarabæus dedicatus fuerit, 463.*a*
Mercurij præcipitati vis, 478.*b*
Meretricis hieroglyphicum, 93.*a*
Merops vt capiatur, 341.*c*
Merulæ albæ vbi, 513.*b*
Meſpila infeſtãtur Vermibus, 685.*b.qualibus,& quando,* 686.*e.f.*
de Meſſis prædictione epigramma, 435.*a*
Metalla cur liquefacta, & coacta ſint opaca, 163.*b. eorum fodinæ Muſcas interimunt,* 351.*c*
Metapontinorum agri fertilitas, 114.*f. quibus deſignetur,* 437.*d. eorum numiſma cum Locuſta,* 437.*d*
Metaxa quæ, 285.*b.*295.*b*
Metaxarij qui, 295.*b*
Meteora quę, 3.*d*
Metys quid, 83.*d*
Militum agmen per Culices ſignatum apud Aegyptios, 395.*a. qui Fucis comparati,* 197.*a*
Mica quid, 512.*g*
Mida in faba, 6.*e*
Midæ fabula, 524.*f. Formicæ,* 87.*d*
Militia anara vt notetur, 105.*d*
Militiæ typus Apes, 34.*f*
Milium quando ſerendum, 497.*c. eius ſemina Vermiculos ſentiunt,* 685.*a*
Millepeda, 407.*c.*632.*b.*634.*f. vnde dicta,* 7.*b.*
Miltum minium ſignificare, 174.*b. de eo opinio Manardi,* 673.*c*
Minerua ἀκρία cur dicta, 404.*e*
à Minimis timendum, 465.*a*
Minium Sinopicum, 175.*a*
Miniata cerula, 174.*b*
Minotaurus in numis, 113.114.
Moabitæ Muſcas adorabant, 364.*b*
Modeſtiæ & temperantiæ typus, 434.*e*
Molle voce caret, 16.*f. caro.*8.*f. caret oſſibus & ſpina,* 8.*f*
Molothurus herba quæ, 485.*a*
Monachæ Apibus ſimiles, 99.*d*
Monachi Apibus ſimiles, 98.*e. eorum vita communis,* 98.*e*
Monemerum, 372.*b*
Monſtra non fieri ex Veſpis & Apibus & cur, 206.*g*
Montani errores, 681.*c*
Morbi Pediculorum cauſa, 551.*b*
ad Morbos varios mulierum, 480.*b*
Morbum Regis quem vocent Angli. 710.*b*
ad Morbum regium, 633.*a*
Mordella Gazæ, 307.*a*
Mortis ſymbolum.
Mortuos deſerunt Pediculi & cur, 549.*b. melle placantur,* 39.*d. mella ijs infuſa,* 130.*b. in melle ſepulti,* 153.*c.*
Mortui poſt rem bene geſtam typus, 263.*c*
Mortui à Pediculis qui, 531.*d*
Mori arboris electio ad Bombices alendas 289.*b. quando colligenda eius folia, ibidem. vbi ſeruanda,* 289.*c. per pluuiam collecta quando, & qua copia offerenda, d. peculiare Bombycum pabulum eſt,* 286.*b. vt cito germinet,* 287.*b*
Morum acerbitas per Scorpios notatur, 581.*d. ciuilium imperfectorum ſignificatio,* 221.*a*
Moſcardinus Scarabæus, 449.*a.b.*
Moſcouia vt Apibus abundet, 50.*g*
Motus ſyderum per Scarabæum notatus, 463.*b*
Mulæ in numiſmate, 113.*d*
Mulier ex Apicula nata, ut laudanda, 34.*e fallax quæ in ſacris dicatur,* 133.*a. cerea quæ dicatur,* 176.*e*
Muliones Culices, 383.*c. mel ſentiunt è longinquo,* 388.*e*
Muliones Dalechampij. 385.*c*
Mullus cur p. ſt tertium partum ſit ſterilis, 679.*c*
Mulſa aqua auſtera Arabum, & eius vis 150.*e*
Mulſum cur magni fecerunt Romani, 146.*e. id cum Oenomeli idem eſſe,* 146.*f. eius inuentio,* 146.*c. potus ex melle,* 396. *ex quibus antiquitus fiebat, & quod optimum,* 145.*b quid ab eo diſtet meletites vinum,* 146.*g. eius vis ad longæuitatem,* 143.*c. vnde dicatur,* 146.*e. vt fiat. id. f. lethale quid,* 140.*e*
Mulſam offerre quid, 142.*e*
Multipeda quæ, 7.*b.*632.*c. eius hiſtoria ibidem, quid Plinio,* 715.*b*
Mundi hieroglyphicum, 463.*b*
Mulierum ingenium, 233.*c*
Mures in Aegypto è terra naſcuntur, 312.*g. ne frumentum edant.* 301.*c*
Muris ſtrepitum metuere quid, 569.*b. cum vt infeſtent Pulices.*
Mus Araneus quis, 623.*d*
Muris napelli facultas, 370.*f*
Mus Pornopios, 428.*b*
Muſcarum abactores qui dicerentur, 367.*a. eas in abſinthio naſci,* 686.*e. aculeos habent in ore,* 9.*b. aculei vſus,* 9.*c. Aegyptiacæ quę* 101.*c.*363.*c. earum æquiuoca,* 342.*b. ætas,* 358.*g. alas habent apertas, & binas,* 7.*a. ſub earum alis currus minimus,* 371.*d. an in exordio mundi creatæ,* 362.*e.f. an vtiliter creatæ,* 361.*c. earum anima ſoli præfertur,* 342.*c. animalia impudentia,* 355.*b. de ijs apologus,* 370.*e. in Apulia aliquam mori quid ſignificet,* 352.*f de ijs apophthegmata,* 367.*d. aqua necata, vt reuiuiſcant,* 79.*d. aqua moriuntur & cinere reuiuiſcunt,* 15.*b. in earum aurora quid,* 367.*c. ex cadaueribus maxime naſcuntur,* 355.*a. eas capta re, apud medicos quid ſignificet,* 361.*b. earum cognominata,* 359.*a. coitus.* 11.*d. eis comparati leones,* 557.*c. in eam conuerſæ mulieris fabula,* 369.*c. eius & Culicis diſcrimen,* 385.*b. cur anteriores pedes habeat longiores,* 10.*c. cur ſolo volatu perſtrepet,* 329.*d. eæ cur apud Pyramides Aegypti multæ,* 352.*f. eas cur fecit Deus,* 362.*e. cur obliniosæ,* 356.*c. cur eis aſſimilatus Aiax,* 355.*d. ab eis denominata,* 359.*c. dentes habẽt,* 7.*d. à Deo creatæ ſunt,* 2.*g. pro dijs venerata,* 364.*g. eã pellere quid,* 367.*b. earum diuerſarum icones,* 346.*f g.h.* 348.*f.g.h.* 150.*e.f. dona,* 91.*d. de ea emblema,* 365.*c. epigramma,* 365.*d fabula,* 369.*c. earum forma, & deſcriptio,* 345.*b. generatio, coitus, partus,* 554.*g. genus, differentiæ,* 344.*f. eius cũ Græcis comparatio,* 352.*b.& 353.b. grãdiores Veſpæ non capiunt,* 215.*b. ex earum hauſtu dyſenteria,* 369.*a. earum Hieroglyphica,* 364.*b. hiſtorica, ſacrificia,* 364.*f. hiſtorica,* 368.*e. homini contubernales,* 353.*c. ea hyperbolum trahit,* 355.*e. earum icones in ſcuto,* 371.*c. ea apud Indos venatur Araneas,* 606.*b. eius indocilitas.* 350.*e. indúcias cum hominibus facit,* 364.*f. eis infeſtus halitus metallorum,* 351.*c. infeſtiſſimæ vbi* 345.*a. earum ingenium, mores, ſenſus,* 355.*b. Inſula vbi.* 360.*g. lucem amat,* 109.*c. earum laudes,* 356.*c. lotus victus,* 351.*b. de ea & mago ridiculum,* 352.*e. magis coit ten pore pluuioſo,* 354.*g. eæ mel ſequuntur quid,* 140.*b. melliferæ,* 345.*a. mirè audaces,* 355.*b.c. earum moleſtia, morſus, & aduerſus hæc remedia,* 357.*a. moralia,* 362.*f. ne carni inſideãt,* 357.*c. non reſpirant,* 14.*e. non recta volant & cur,* 354.*f non ingrediuntur in templum Iouis,* 314.*g. earum noxæ præcipuæ,* 357.*c. eas vt occidant elephanti.* 355.*d oleo moriuntur,* 353.*c omnes naſcuntur è Vermibus,* 354.*b earum ortus,* 10.*b. eis percuſſa Aegyptus quid ſignificet,* 362.*f. g. inter prælia deorum cur cenſeantur,* 355.*c. prærogatiuæ earũ,*

353.c. præsagia, 361.a promuscis qualis, 7. d. de ea prouerbia, 366. g. h. ex qua putredine oriatur, 355.a. earum quæ viuaciores, 358.g. quæ animalia infestant, 344.f. quæ putrida prosequũtur, 10.g. quædam ex terra prodeunt. 205.d. quale mel non attingant. 120.h. 121.a. quando magis mordẽt, 357.b. ijs qui homines comparentur, 362.f. & inde. per eas qui puniti sint, 368.f. & inde. cã qui in clypeo gestarit, 265.b. in ijs quid obseruarit Homerus, 2.c. pro quolibet paruo volucri, 343.a. quos nõ attingant, 224.g. quot pedes habeant, 345.c. in radice napelli existunt, 370.f. in sacris litteris quid significẽt, 363.b. sanguine viuunt, 10.g. earum sexus distinctio, 345.d. ea significat Luxuriam, 364.e. soli anteponitur, 2.g. solito acrius mordentes quid præsagiant, 361.a sonus, & earũ volatus, 353.d. sobondilio delectantur, 353.c. ei splenem inesse quid, 36 b. ea & stultitia & Ara nea, vt Dauidi vtiles fuerint, 361.c. subitaneus eius partus, 57.a. sympathia & antipathia, 338. b. temeritas, 355. d. vbi non reperiatur, 351.c. vbiq; apparet, ibidem eis vescitur Scorpius, 582.e. vescuntur Phalangia Cretica, 610.c. ne veterinaria infestent, 358.e. Viperis similes, 344.g. earum visus, odoratus, gustus, 357.a. eis vitæ terminus angustus, 358.g. volatus earum cum sono, 354.f. vsus in medicina, 370.e. vt amẽt mel, 353.b. vt à cadaueribus arceantur, apud Scythas, Aegyptios, & alios, 678.c. vt colorem mutent, 3.b. vt cruorem moueant, 7. vt homines vexent, 355. c. vt lac ament, 352.b. vt murmur edant. 15.a. vt oleo moriantur, & reuiuiscant, 366.c. vt sonum edant, 16.f. vt in vnum locum congregentur, 358.e. vt pellantur, 19.b. vt venentur & occidant Crabrones, 227.d

Muscæ aculeatæ, 345.a
Musca ahenea quæ, 343.a
Muscæ aquaticæ historia, 706.g. boariæ descriptiones, 347.a. & icones. 346 nu. 2. & 3.
Musca caballina quæ, 374.b. cæca quæ, 343.a canina, 346.c. canina contraria quarto præcepto, 363.a. caninæ synonyma, 343.d
Muscæ Hippuri, 344.g
Muscæ laccam congerentes, 345.a
Muscæ latif. ontes quæ, 344.g
Musca lusus qualis, 343.a
Musca megalocephale, & eius descriptio, 347.a
Muscæ militares quæ, 344.f. 446.c
ex Muscis napelli antidotus, 370.f
Muscæ qui olim dicti, 366.b
Muscæ cuiusdam Stratiotidis icon, & descriptio, 762.b
Muscæ venenosæ, 344.g
Muscæ vinaceorum historia, 372.e
Muscæ virides & pictæ, 345.b
Musca vulgaris descriptio, 345.c
Musca dicta mulier, 359.a
Musciformis Insecti descriptio, 150.b. icon nu. 11. & 12
Muscini non nascuntur ex putri aceto, nec sunt ephemera, 372.c
Muscaria quid, 360.f.g
Muscarium quid, ibid.
Muscaria bubula, ibidem.
Muscarola quid Italis. 360.b
Muscicapa quæ, 360.f
Muscipeta, 360.f
Muscipula quid, ibidem.
Muscula & musca, 343.d
Musica, 327.c. ex ea remedia contra multa mala, 621.a
Myagros Deus, 359.c. Statuarius, 360.f
Myagrum herba, 360.f
Myodes Deus. 359.d
Mylabrides, 448.b.
Mylagrides Scarabæi, 448.b
Mylæcon siue pistrinaria Blatta, 501.c. vbi oriatur, 502.g
Myocephalos quis morbus, 360.b
Myons vrbs vastata à Culicibus, 396.e
Myrmecedes artifex, 524.e
Myrmecites lapis, 523.d
Myrmecium Phalangium, 603.c. 604.e. quæ mala excitet, 618.e
Myrmidonum fabula, 532.g. & inde.
Myrmidones populi quales, 523.d
Myrsine pyri species, 490.g

N

Napellus cur muricida dictus, 370.g
Napellus vbi abundet, 370.f. ad eius venenũ remedium, 370.g
Naphthæ natura, 156.b
Napi semina Curculiones interimũt 302.f
Napus syluestris, 155.c
Narbonensis prouincia Cicadis plena & cur, 314.g
in Nasturcij seminibus nasci Vermes, 683.b
Naues an sola cera cerarentur, 184.g
Naues Ceratæ vnde dictæ, 156.g
Nectar deorum vnde, 39.b. diuinũ, 141.d. quid apud antiquos. 146.g
Necydalus quid, 262.e
Negligentia per apologum damnata, 339.d
Nepa quid, 572.g
Nephalia dijs cur oblata, 130.g
Nepotes vnde dicti, 573.b
Neronis cæna, 143.d. mortis præsagium à Formicis, 521.a
ad Neruorum contractiones remedium, 468.f
ad Neruorum dolores, 696.f. stuporem, 468.f
Nestoris eloquentia, 91.b
Nicander explicatus, 519.a
Nidus de Vesparum cellis dicitur, 207.a
Nigua quale animalculum, 563.d
Niſculus, 692.a
Nitedula, 493.d
in Niue cur Vermes generentur, 701.g.h. 702.c
Nix mulsa quid, 150.b
Nitis natura, 702.c. in ea Vermes generari, 700.b. & inde quales sint ij Vermes. 701.a
Nobiles qui dicendi, 20.b. qui apud Romanos. 20.g
Nobilitatis signum apud Aegyptios, & Athenienses, 328.f
Nobilitas duplex, 177.b
Noctiluca, 494.e. cur noctu visibilis, 496.g. vide Cicindela.
Noctuæ Apibus contrariæ, 218.g
Noui apud Romanos qui, 177.b
Nuptiarum ritus, 131.a
Nux auellana non attingitur à Scorpio, 586.b
ex Nucum iuglandium cortice qui Vermes generari posſunt, & eorum vsus, 686.f
Nympha quid, 11.c. *Apum quid*, 57.b.c
Nymphæ Formicæ quales, 512.b
Nympha vt à Sirene differat, 58.c

O

Obedientiæ populi ergà regem hieroglyphicum, 90.g
Obliuioni quæ obnoxia. 52.f
Obtrectatores Cicadis similes, 330.b. in eos emblema, ibid.
Ochus Persarum rex Gladius dictus, 43.a
Ocymi cibus Pediculos gignit, 150.e. commanducatum Vermes adfert, 686.f. ex eo Scorpius, 591.b

Octi

INDEX.

Oclipedem excites prouerbium, 597. d.
ad Oculorum albuginem remedium. 628.g
Odorem quæ in aqua non sentiant, & quare, 15.c
Oder quid sit, 14 h. vnde fiat, 15.d.
Oenomeli ex musto, & eius incommoda, 146.g. cum mulso idem esse, 146.f
Oestro agitata, 373.d. eius æquinoca, 373.d. denominata, 379.d. epitheta, 381.c. pro fonte apud Siculos sumitur, 373.g. pro furore accipitur, 373 d. eius generatio similis regum, 78.f maxime gsta te infestat boues, 378.g. eo percitus quid, 381.c ab eo prouerbia ibidem, quid, 54 c. quid Isidoro, 374 f. ex sanguisuga non generatur, 723.d. eius synonyma, 374. f. eius & Tabani historia, 372.b
Oestri aquatici historia, 713.c. & inde.
Oestrus auis Aristoteli, 373. d
Offa saporata, 129 c
Oleas amant Cicadæ, 314. c. cur, 319 c
Olea & Oleaster cur Teredinem non sentiant, 691.b
Oleum cur nō cum aqua misceatur. 138.h. cur putredini resistat, 154.h. cur à sole candefiat, 163. a. cur offertur deo, 168.h. distillatum Vermes occidit, 646 h. de eo & melle dictū Democriti, 39. c. eius imum cur deterrimum, 138.g. eo occidūtur Insecta, 292. g. qui gustat id in quo suffocatus est stellio pediculis scatebit, 550. g. quid significet, 92.b. quod in alto fluitat cur optimum, 138.f. vbi optimum, 51.a
Oleum cedrinum, 117.c
Oleum ceræ vt fiat, 186.g.h. eius vsus, 187.a
Olei Lumbricorum conficiendi ratio, 696.b
Oleum de saxo fugere quid. 141.c
Oleum è Scorpionibus vt fiat, & eius vis, 598.f.g. & inde. valet contra Scorpionum ictus, 588.h
Oliua an Apibus prosit, 157. b. florem eius non attingunt Apes, 65.c
Olfactu plurimum valere Culices, 388.e
Ololygon quid, 721.a
Olera ne Pulicibus infestentur, 567. c. eorum Vermes Herbicidæ Palladio, 686.e
Omphacomeli quid, 118.c
Oniscus cum Iulo confunditur, 632.e
Oniscus, 693.a
Onus, 632.e
Onyx quid Dioscoridi, 499.c
Ophydron quid, 442.f
ab Ophiomaco hieroglyphicū, 434. f. vt virtutem notet, 433.c
Ophioctone Dioscoridi quid, 635.c
ad Ophthalmiam remedium, 705.a
Oraculorum diuinorum symbolum, 134.e
Oratio mellitus laqueus dictus, 91.a
Oratio quæ mellita præfocatio, 140.c
Oratores qui nihil orando prosunt quales, 323.d
Orchidum vis ad fœcunditatem, 60 g
Orchis Arachnites quæ, 623.d
Orchis Myodes, 360 f
Ordinem qualem in hoc opere seruat autor, 20.g
Oribates Phalangij genus, 604.f
per Origani fasciculum & Formicam quid significetur, 528.g
Oripis Vermis historia, 700.h
Ormesinum quid, 297.c.
Orsodacnæ historia, 307.a
ad Orthopnœam remedium, 409.b 504.c
Os quid Aegyptijs, 41.d
Oschophoria, 130.g
Osiris per Scarabæum notatus, 462. b. quid Aegyptijs, 41.d
Ossa fracta solidat & extrahit Lumbricus terrestris, 696.e
in Ouium capite cur Vermes generentur, 681 d. cur Apibus noxiæ, 64 b. 55.a. habent Vermes super locum strictura narium, 655. b. ne Ricinis infestentur, 562.e. earum lana a lupis deuorata Tæneis, & Pediculis obnoxia, 699.a. eas quæ Insecta infestant, 6.g. in qua parte Vermes generent, 679. a. Rediuos habent & nō Pediculos, 546.e. Vermem si comederint vt curentur, 697.d
Oxymel quid, 151.b. in eo cur aqua misceatur, 151.d

P

Padus siue Eridanus Apes alit, 50.c
Paganorum doctrinam mel denotat, 131.c
ex Paguro Scorpius, 591.a
Palea intra telam coacta Cimices nō generat, 537.b.
Palladius correctus, 519.c
Palma in numismate, 112.g. eius fructus quid notet, 112.b
de Palumbo miraculum, 684.f
Palpebris quæ animalia carent, 7.c
Pamphilæ inuentum, 283.a
Panci Musæ dicti & cur, 343.a
Panicum mel frugum dictum, 114 b
Pantcum nigrum, 115.a
Pantherinæ mensæ, 89.d
Papaueris succum vt & cur exhiberent veteres in cœna nuptiali, 131.a
Papillarum rimas sanat oleum ceræ, 187.a
Papilio animal perfectum est, 4.g. eius alæ quales, 236 alas habent apertas, 7.b. eius in aluco noxæ, & vt capiatur, 78.g antēnas habet. 7.c. cācri marini chelis prchē sus quid significet, 258.f. coitus, partus, educatio, 253.b. cur Apibus noxius, 65.a. cur oua gignat, 518.e. cur Cicadę prælatus, 207. c. ab eo denominata, 246.g. differētiæ, descriptio, & icones, à 236. vsque ad 253. de eius generatione non recte scripsit Aristoteles, 254.e incertus veris est nuncius 257.b. locus, volatus, cibus, ætas. 256.c. eo non molestantur Leones. 258 f. eius oua qualia, 253.b oua per hyemem conseruantur, 253.d. prouerbia, 258.e. eius copia quando, 246.f quando ex putri nascatur, 245.c. eius semē cur cnico simile, 264.e. synonyma, 235.c. cum venatur Phalāgium. Creticum, 610.e. vnde fiat, 12 f. vt occidatur, 78.e. vt lateat, 253. c. pro maculis cutis in febre pestilenti sumitur, 256 h
Papiliones aculeati scisioni dicti, 236.f
Papiliones in arborum cauis nati quales, 245.b
Papilionis argentei descriptio, 250. f. icon, 249 nu 2
Papilionis Babycum historia, 261 b
Papilionis Crucigeri descriptio, 244 g. icon, 243. nu 5
Papilionis ex Eruca non texente foliculum natæ descriptio, 236.g. icon, 237. nu. 3. ex Eruca quam olim Bononiæ pluit descriptio, 239.c. icon, 240. nu. 1.
Papiliones habentes promuscides, 241.a
Papilio ignauus quid Plinio, 259.b
Papilionis Leucomelani descriptio, 239.b eius icon, 238. nu. 3. λευκομελανου descriptio, 244 e. f. icō, 243. nu. 3. Varicgati descriptio, 244. f. icon, 243. nu. 4
Papilionis ad lucernam aduolantis descriptio, 248. h icon, 249. nu. 13. historia, 258. c. mores, ingenium, 259. c. & inde. nocumenta, 260. g. h. & inde. synonyma, 258. c

INDEX.

Papilionis Lutei descriptio,241.a. icon, 240.nu.8. maximi descriptio, 236.f. icon, 237.nu.1. & num.4.

Papilionis maximi icon, & descriptio, 761.c.d

Papilioni mediocris magnitudinis descriptiones 241 icones, 242. nu.1.2.& inde per totam tabulã quartam, & 245.b. & inde. & 248.e.& inde.

Papilionum minimorum descriptiones, 245.d. 248. 250 icones, 247.249.251.

Papilionis minimi πολυχλώρου descriptio,245.c.icon,246.nu.7.& 248.g.icon,249.n.3.πολυοφθάλμου descriptio, 239 icon, 238. nu.4.πολυοφθάλμου alterius descriptio,245.a.icon, 244.nu.1

Papilionis ex minimorum genere descriptio & icon,762.b

Papilionum rarioris formæ descriptiones & icones. 252.

Papilio saturoides & eius descritio,241.d icon, 242.nu.10.

Papilionis viridis descriptio,236.f. g.icon,237.nu.2

Papilionis triticearij icon, 249 nu. 23.& 251 nu.vltimo.

Papiliones ex Vermibus, 255.b.

Papilionacei flores, 257 a

Papilio siue tentorium,246.g

Papilio regis Sinarum memorabilis. 246.g

in Papyro scribere quando inuentum,170.b

Parasiti Muscæ dicti, 366.b

Parnopius Deus quis & vnde dictus,328.b

Parthi iaculis iactis fugiunt,108.b

ad Partum continendum remedium. 688.e

Pari Apibus inimici, 218.g

Passer Cicadam dilanians quid significet, 322.g

Passer mellitus quid,92.f

Pastinaca syluestris, 155.f

Pater aut vir per Scarabæum notatur,464.f

Patres sancti Apes dicti, 102.f.

S.Paulus Cicada dictus,326.b

ex Pauonis pennis fiunt Muscaria, 360.g

Pauperes cur multis Cimicibus infestentur, 536.f

Paupertatis & molestiarum symbolum,534.b.

Pausaniæ error,283.d

Pax ex bello denotata per Apes, 105.c

Peccatum originale dicitur Tinea, 699.c

Peccantes muti, 324.g

Pecus vbi Muscis, Crabronibus, & Vespis non vexetur, 351.c

Pedes quid, 543.d

Pedes nauales quid Plauto, 544.e.

Pedicelli descriptio, 545.a. ea eum remedia,556.b. vbi oriatur, 6.f.

Pedicosus quid,544.c

Pediculi.543.d decis Aenigma,iudicrũ apophthegma,548.g.eis in capite laborantes cur caput habeant sanius, 545.b. æquinoca, 543.a.eos cur fecit Deus,362.c. cur mortua corpora deserant, 549.a.b. eos cur generent pelles à lupo commorsæ, 550.g. denominata, cognominata,558.e.eorum differentiæ, 544.g.& 545. b.generatio victus,546.g. de generatione variæ sententię ibid. g. h.& inde.historia,542.b. ijs infestantur etiam præfecti militũ, 548.c.eos ex Lendibus fieri,551 c d.loca ijs infesta, 548 f.eos nõ occidunt Bancani, 557. c.non fiunt ex humoribus aduſtis, 551. b.c.non fiunt ex sanguine,547.a. parui Londine Hieronymo Mercuriali dicuntur,569.d.ab ijs proverbia,559.b.ab ijs mortui,551. d.eos qui populi edant,559.c. in quibus generentur,6.f. quo calore foueantur,549.a.rubros quosdam dari,547.c.vt in stratu appareant, 559.a.eorum sylua capilli,547.d.vsus, 559.c. vt fugentur, & occidantur, 554.e. vt inter se differant,545.b. vt enecentur,148.h.vt intra, & extra corpus gignantur, 547.c.vulgares quando rubri, 548.c.vulgares vnde generentur, 547.d.

ad Pediculos aliorum animalium remedium, 557.b

Pediculi animalium diuersorum, 557.b.

Pediculi apum morbus, 68.f

Pediculus canis, 561.b.

Pediculi feri qui Aristotelis, 544.g

Pediculi alati qui,546.f.quibus pupilis ni nascantur, 441.a

Pediculus elephantis quid Arabibus,558.g

Pediculus frumenti quis,300.e

Pediculi in plantis, 546.f.g

Pediculus inguinalis, 544.h

Pediculi marini historia,711.d.icõ 712.e.duplex apud Aristotelem. 711.d.quid Bellonio, 374.e

Pediculi piscium vnde nascantur, 549.a

Pediculi populi, 543.a

Pediculorum mons, ibidem.

Pediculus terræ,543.b.468.g

Pedicularis herba qua,558.e

Pedunculi,543.d

Pelasgi vt Siciliam obtinuerunt, 565.d

Pellicelli vnde dicti,544.h

Penicellus quid,172.f

Peniculus quid.172.f

pro Perca Scorpium prouerbium. 598.

Perca fluuiatilis quales Vermes generet, 6.g

de Perdicibus & Vespis apologus. 221.b

Perlarum vulgo dictarum historia & nominis ratio, 302.g earum descriptio & forma, 302.b.icones,303.304.305.coitus,302.b genera.ibidem.de ijs prouerbium. 302.b

Perlæ minimæ Culici simillis icon, 386.nu.4

Perlarum congeneris Insecti icon, 763.e

ad Perniones remedium,696.e

Persæ cur cadauera non crement, 183.a.eorum in condendo cadauera mos, ibid. eorum mores in alijs, 31.d

Persici foliis se inuoluit Cephalocrustes,685.c

Perturbationes quatuor, 432.f

Pessulata quid Gordonio, 544.g

Pestilentiam præsagiunt Insecta. 194

Pestis presagia ex Papilionibus. 257.c.cam Bruchi denotant, 425.b. præsagium eius aliud. 625.b

Petauristæ qui, 565.d

Phalãgium.601.c.d contra ea,481. b.ex animalibus sui generis oriũtur,12.f.cum Aranea eadem esse,601.c.d.coitus,12.e. genera, 603.a. & inde inter Serpentes numerantur,13.a. eorum morsus. 530.g.eorum duo Vermes,679.c & 682.vt uenenum eiaculentur. 578.h.vt coeant, 10.h

cum Phalangio quodam Vespæ Ichneumonis pugna, 624.g.

Phalangium Crabroni simile,226.g

Phalangij Cretici descriptio,victus, generatio,610.e.antipathia ibidem.

Phalangium Italicum quid Scaligero,618.e

Phalangium pulex dictum,255.d

Phalangia tetragnata, 604.f

Phalanx pro acie,601.a. pro lancis parte, ibid.

Phalangis & Arachnes fabula, 632.d.

Phalaris herbæ genus,115.a.b

Phalanthi Spartani augurium. 548.e

Phanostrates nobile scortum, 558.e

Phasianæ aues pediculis intereunt. 545.c

Pherecidis mors, 544.f.552.f.g

Pheretima à Vermibus vina corrosa, 666.e

INDEX.

Phœnigmus vt fiat ex Cantharidibus, 480.g
Phryganij historia, 708.h
Phrygania quæ animalia dici possint, 709.a.b
Phryganium Bellonij, 708.h
Phrygia opera quæ, 297.d
Phtherophyle cur dicatur Phanostrates, nobile scortum, 558.e
Phthiriasis quid Græcis, 552.d
Picearum tubercula φθεῖρες dicuntur, 543.a
Pici arborarij mira vis, 112.g
Picus Martius viuit Culicibus, 400.h. *eius rostrum habentes à Crabronibus non feriuntur*, 232.g. *eius antipathia cum Vespis, & Apibus*, 218.g
Pietas Formicarum erga suos, 508.h. *per Formicam indicatur*, 527.d
ad Pilos euellendos remedium, 717.a. 729.a
vt Pili in iumentis renascantur, 704.g. *vt albi fiant*, 158.h
in Pimpinellæ radicibus Vermis sericis tingendis aptus, 688.f. *qualis sit Vermis*, 684.h
Pindarum alunt Apes, 88.c. *aquilæ similis est*, 96 f. *cur melle, & lacte pasci voluit*, 137.g
Pinguedine quæ animalia careant, 8.c
Pinguia non putrescunt, 154.g
Pium cur ament Apes, 50 h
Pipo auis genus, 598.c
Pisces carent palpebris, 7.c. *ijs capiendis aqua apta*, 499.a. *cur in aqua degant*, 18.g. *fœminæ quæ maribus sint maiores*, 11.a. *diuersi coloris*, 344.g.h. *de eorum natura sententia Empedoclis*, 607.a. *noctu non interdiu dormiunt, & cur*, 712.a. *quidam sine coitu generant*, 54.g. *squamæ eorum cur nocte luceant*, 496.g. *voce carent*, 16.f. *vescuntur Lumbricis terrestribus*, 697.c. *in eorum ventre Vermiculi fiunt*, 679.c
Piso innascuntur Vermes, 685.a. 687.b
Pissoceros quid, 83.c. *vnde fiat*, 84.e
Pithece quid, 563.b. *Phalangij species*, 604.e.f
ex Pituita generari Lumbricos, 660.c
Pityocampes historia, 298.f. *calida est*, 13.d. *eius assumptæ accidentia*, 298.g.h. *locus, vsus & septica eius vis. ibid. tela & eius vsus*. 299.a
Picis & cedriæ odor cur ijs qui Cantharides assumpserunt, 483.a
Placentæ mellitæ quæ, 143. *earum la°*, 39. *ex Hispania allatæ*, 154.g
Placentas ex Vermibus conficiunt Indi, 697.a
in Plantis Pediculi, 546 f.g. *quæ animalia gignant & non*, 300.f. *omnes ferè Insecta sua habent*, 5.c. *ex ijs ferè singulis quomodo Vermes nascantur, & serpētes*, 686.f. *de earum Vermibus historia*, 674.h. *earum Vermium ortus & generatio*, 687.a. & *inde Vermes vt fugētur*, 688.g. *in ijs quatuor animalia*, 486.g
Plantæ Scorpij dictæ, 572.f
Plato eloquens, 326.h. *eius idea*, 327.b. *eius & Ambrosij comparatio*, 88.f. *eius Pediculi quid*, 559.b. *ei quid Apes portenderint*. 87 d. *quid ab Hieremia propheta didicerit*, 88.g
Platta quid, 544.g. *vnde generetur*. 547.d. *ea quæ vexentur*, 599.a
Plattula quid, 544.g
Plata quid Gallis, 545.a
Plautus correctus, 477.d
Plemminij mors, 553.a
Pleuritidis signa in Lumbrico laborante, 667.c
Pleuritidi fecundæ præbetur faunus in aqua maceratus, 149.a
Plinius animaduersus, 719.a. *correctus*, 8.c.f. 159.e, 198.b. 262.c. 262.g. 263.b. 410.h 420 g. 546.e. 600.g. 760 c. *eius lapsus*, 151.c. 254.f. 284.g 309.b. 392.g. 487.b. 576 f. 635.b
Pluto melle placatur, 128.h
Pluuiæ ac tempestatis præsagium, 85.c. 361.a. 520.g.h. 568.e. 597.a. 625.a. 695.b
ad Podagram remedia, 187.a.b. 468.g. 531.a. 599.c. 696.f. 696.b
de Podagra & Aranea dialogus, 630.h
Podolia vt Apibus abundet, 50.g
Pœcillis auis quæ, 310.f
Pœnitentes cur Apibus comparantur, 100.f
Poemata coronæ cur dicta, 96.h
Poëtarum & Apum comparatio, 96.f.g.h. *eos cur Plato vetuerit sibi facere inimicos*, 336.c. *eorū epitheta vt obseruanda*, 475.d. *more Apum volant*, 97.c. *natura eorum*, 334.f. *qui æstro percitì dicuntur*, 381.a
Poetica amœnitas per Apem significata. 91.c
ex Polio vt nascantur Culices, 392.g
Pollio Romulus cur centesimum annum excessit, 143.b.c
Poma infestantur à Vermibus, 685.a
Polyidos herba quæ, 140.f
Polypus re scissus viuit, 17.a
Polytechni fabula, 369 d
Popponis tunica cerata arsit ipso laso, 189.d
Populus gentilis per Locustam designatur, 431.b
Populi nigræ vesiculæ Psenes generant, 5.d
Porca quibus & quæ vouerctur, 130.e & g.
Pornopius mus, 428.b
in Porri seminibus nasci Vermes, 685.b
Porricida quid, 6.c. 264 e
de Potione dodrantali carmen, 148.e
Præcinctū quibus & eius vsus, 16 g
Prædicator vt Api similis, 102.c. *eius perfectio per Locustam exprimitur*, 433.d
Prasocuris in porro nascitur, e quas plantas infestet, ibidem. Erucarū genus, 265.a
Prauitas innocua per Scorpios notata, 595.c
Predicatores sancti similes equis, 430.c
Primades infestant Asilus, 714.f
Primicerius quid, 162.f
ad Principes admonitio, 424.f. *Apibus similes*, 97.d
Principis cuius sit stabilis magnitudo imago, 32 f
Probi per Apes notati, 104.c
Procreatio rerum & principium per quid notetur, 463 b
Prophetæ Apes dicti, 94.e. 100.f. 134.f. *eorum oracula*, 94.e
Propolis quid, 83.c. *vnde*, 84.b. 84.e. *eius facultates*, 84.e
Prouidentia per Formicas notata, 527.c. *eius munus triplex in Formica, & quid significet hoc morale*, 526.g
Proximo quid debeamus, 170.f
Prudentia vnde metienda, 21.d
Pruna cerea quæ, 161.d
Prusa quid Liguribus, 714.f
Psenes in quibus herbis generentur, 392.c
Pseudoæstri icon, & descriptio, 376 f
Psaudosphece quid Vespa, 219.c. *eius vsus in medicina*, 223.c
ad Psoram remedium, 530 g. 480 h
Psylla Phalangij genus, 604.f
Psyllorum vis contra serpentes, 563.b
ad Pueros lac euomentes remedium. 688.f
ad Pucrorum terriculamenta, 468.f
Pugillar, 172.g
Pugillaris quid, & eius genera, ibid. eburnei cur dabantur senibus, 172 h. *membranei*, 173.a
Pugna distracta per Scorpios notata, 595.b
Pugnacitas per Vespam innuitur, 220.b
Pulegium vnde dictum, 566.e

Pulicis aquinoca, 563. aurea catena ligatus, 563. d. ci cur se comparet Dauid, 563. c. cur acrius in Lino quàm in lana infestet, 568. f. cur posteriores pedes habeat longiores, 10. e. ab eo denominata, 566. e. diu in coitu immoratur, 12. e. pro Deo acceptus, 563. a. eius epigrammata, 568. g. forma, genus, sexus, 563. d. generatio, 564. f. historia, 563. a. & inde. infestat mures, 537. b. locus, 564. e. ĩ eius morsu Deũ inuocare quid, 569. b natura eius, victus, mores, 565. a. nocumenta, 566. f. eius vestigia noscere quid, 569. b. ortus, 10. b. quid præsagierit, 568. e. de eo prouerbia, 569. b solito acerbius mordens quid præsagiat, 361. a. eius synonyma, 563. b. c. vbi non inueniatur, 564 f. vnde viuat, 6. f vt incedat, 565. c. vt ingrimatur, 302. f. vt fugetur, 566 f. vt morsibus molestus, 565. b. c. vt pellatur, 711. c. ab eo vt se liberet vulpes, 567. d

Pulex aquaticus, 707. b

Pulex Araneus, 602. g. 404. f

Pulex Phalangium dictum, 255. d

Pulex horti, 6. e

Pulex marinus, 563. b eius historia, 711. a

Pulicaris herba cur dicatur Coniza, 566. c

Pulicellus, 564. c

Pulmo marinus in partes rescisus superuiuit, 17. a

Pulsus Formicans qualis, 521. d

Pulsus Vermiculans, 642 f

Punica mala infestantur à Vermibus, 685. b

Purpura melle cõseruari solita apud priscos, 154. e. sexus eius, 56. g

Purpuris quid vice sanguinis, 14. h

Purpurissus quid Plauto, 176. f

ad Pustulas remedium, 480. b

Pustulæ à Culicum morsibus relictæ vnde fiant, 383. d

Putredo Vermium mater, 641. c

Pygolampidis aquaticæ historia, & icon, 706. b

Pyramus quæ placenta apud antiquos, 144. e

Pyrausta, 6. g. 681. a. ei comparatus amans, 261. d. eius gaudium quid, 259. d. in igne nascitur, 5. a. 2. g. ignis fulgore delectatur, 259. c. eius interitus, 261. d. vt Apibus noceat, 260. b. vt occidatur, 261. a. quod Insectum vocetur, 259. a.

Pyrrhi Epirotarum regis mors, 476. f

Pyra infestantur à Vermibus, 685. b

Pythagoras solo melle contentus, 143. a

Q

Quadraginta quatuor, quodnã animal, 715. c

Quadrupedibus vt medendum vbi Sanguisugas hauserunt, 732. g

ad Quartanam remedium, 223. c. 441. c. 468. f. 481. b. 539. b. 599. d. 628. g. 709. a. 688. f

Quercus rami propter siccitatem laudantur ad fericum colligendum, 291. a. non habere Vermẽ. 690. b. eius partes putrefactę cur luceant, 497. a. in eius radicibus Vermis veneficus nascitur, 685. a

Quietis perturbator quis, 380. g

R

Rabulæ & litigiatores cum Cicadis comparati, 325. b

Raista canũ quid, 560. b

Ranæ in Aegypto è terra nascuntur, 312. g. cum eis comparati hæretici, 324. g. vbi multę, 314. b

de Ranis Cyrenaicis miraculũ, 319. a

Rana cum Gryllo prouerbium quid, 444. g.

Ranarum rubetarum altera fibra à Formicis non tangitur, 511. c

Ranæ Vermes dicti vnde oriũtur, 5. c

Rau Vermis qualis, 685. d

Raphanus syluestris, 155. c

Raucæ Vermes qui & vbi generentur, 5. c

Rediuis caret asinus, 546. e

Reginorum vmbrosa regio, 319. a

Religiosi & religiosæ per Apes expressi, 98. & 99.

Resurrectio per Locustam designatur, 433. c

Regis clemẽtię hieroglyphicũ, 90. b

Retia vnde inuenta, 613. a

Rex bonus non inuenitur, 33. c. eum quid deceat, 30. f. eius cum iucunditate imperantis typus, 30. c

Regium signum quid Diogeni, 29. & 30.

ad Regium morbum, 599. c

Ragion genus Phalangij, 603. a. quale ibid, d. 604. f

Rhax Phalangium, 604. e

Reginenses Cicadæ mutæ, 318. b

de Rcpub. qui scripserunt, 324. f

Rhinoceros Ferrantis Imperati Scarabæi species, 451. a

Rhododaphnẽ amãt Muscę, 358. b

Rhox Phalangium quale, 603. b

Rhypon quid, 174 f

Ricinum quid Ciceroni, 560. f. Ricini æquinoca, 560. e. historia, 559. d. de eo morali, 382. f. eo ne infestentur oues, 562. c. proprius canibus, 546 e. in quibus nascatur, 6 f. eo sanior quid, 562. f. synonyma etymon, forma, 505. g. vbi homini innascatur, 545. a. vsus in medicina, 562. g. vt fugetur & occidatur, 562. e

Ricinus Scaligeri, 544. g

Ricinus planta, 560. e

Ricinus piscis, & vestis, 560. f

Ricinus Gazæ, 344. e

Rediuus quid Gazæ, 560. g

Ricinati monti qui, 560. f

Rigoris causa, 137. d

in Roboris cortice Vermes gigni, 686 f. Teredini maxime obnoxium, 691. b

Romani per Muscas puniti, 336. g.

Ros vt mel fiat, 117. b. eo vesci Cicadas, 319. c ex eo non nasci Lampyrides, 687. a

Ros Achaicus quid, 324. f

ex Rorida materia nascuntur animalia in plantis, 687. a

Rosas fugiunt Scarabęi, 469. a. 470

Rubigo quid, 406. f

Rubrica, 175. a. eius pretium apud antiquos ibidem,

Rugosa quæ 3. c

Rutelæ stellatę descriptio, 605. c

Rutelarum duodecim genera ex Galeno, ibidem,

Rutela Razis, 605. b. eius generatio, ibidem.

ad Rutelę morsus Theriaca, 620. e

in Rutæ foliis Vermis inuentus quibus alitur, & quamdiu viuat, 686. b pernitiosum esse, 6. e

S

Sabbatum obseruare quid, 362. b

Saccarum cur melle præstantius, 143. c. qualem Vermẽ producat, 686. e

Sacer morbus quid, 522. g

Sacor Deus quis, 359. c

Sagittas suas vt confitiant Cumanenses, 519. b

Sagitella quid, 373. a

Salamandra inter serpentes numerata, 13. a. contra eam, 481. b

Salamandra marina quæ, 738. e

Saliua hominis quantum venenis resistat, 587. b

Salices Culices proferunt, 5. d

Saliuam immunem esse à Vermibus. 686. e

Salpuga vnde dicta, & vbi, 516. f

Sampsonis ænigma, 36. g. mel in cranio leonis inuenit, 36. g

Sancti Apibus similes, 101. c. per fauum mellis denotati, 135. c

Sanda-

Sandaraca quid, 83.c. *æquiuocatio eius*, 84.g
Sandaracha quid, 84.f *duplex*, 84.g
Sandyx quid, 84.g
ad Sanguinem reijciẽtes remedium, 628.g. *ex eo non fieri Vermes*, 659 d. *ab Hirudine ſuctus, vt ſeruandus & inſpiciendus*, 727. b.c. *quibus animalibus & quibus non*, 14.g. *ex eo non naſci Pediculos*, 547.a *ad eum ſiſtendum remedium*, 704.g
Sanguiſugarum & Cimicum diſſidium, 732.f. *earum hiſtoria vide Hirudinis hiſtoria*, 721.b *& inde.*
Sanitatis longæ & vitæ proſperitatis ſymbolum, 92.g.
Sanua alba, 155.c
Sapa vt coquatur, 484.g
Sapientes mundi per quid notentur, 431.c
Sapientiora quæ animalia, 508.c
Sapientia in imperio requiritur, 31. a. *eius doctrina mel*, 135.a. *exterior & interior denotata*, 136.b. *diuinæ ſymbolum*, 134. e. *huius mundi qualis*, 132.a. *apertæ doctrina mel*, 112.b. *Græcanicæ ſymbolum*, 134.e
Sarmatæ cur Apibus abundent, 50.b
Satinum Brugenſe quid, 296.c
Sationis victimæ inditium, 497.c
Saturnus melle conſopitus, 128 f. *mellis inuẽtor*, 60.g. *vnde dictus*, 169.a. *eo quando oſcilla offerri cœpta*, 166.c. *ei lucem facere quid*, 169.b.
Saturnalia, 166.e
Satyri vbi cibum reeundant, 507.a.
ad Satyriaſim remedium, 728.g
ad Scabiem remedium, 480.b
Scabies Locuſtis comparata, 424.b
Scadones quid, 57.b
Scaligeri error, 544.g 561.c
Scalptoria inſtrumenta ad Pulices, 565.
Scapharum ſupplicium, 140.b
Scarabæus abominandus, 467.a. *eius æquiuoca*, 445.d. *alas habet tectas*, 7.b.9.a. *cius animoſitas contra aquilam*, 445.c. *inimicitia contra aquilam, ibidem, aquilam quærit prouerbium*, 466.g. *aquilæ obſtetricatur, ibid. per eum Chriſtus notatus, & maledicus*, 461.d. *in eo coloris commendatio*, 445.c. *cur annulis inſculpi ſolitus*, 462.g. *cur in cibo prohibitus Hebræis*, 468 f. *cur aculeo carent*, 447.c. *eius deſcriptio*, 449.d. *icon*, 450. *nu* 5. *eius duo genera ſuprema*, 445.b. *eius emblemata*, 464. b. *fabulæ apologi*, 465. b. *fugit roſas*, 464.b. *genus, differentia, deſcriptio*, 447.b. *genera ex Plinio*, 448.g. *icones* 450.451.452.453.454.456. *ex eius genere Cicindela*, 492.b. *eius hiſtoria*, 444.g. *Hieroglyphica*, 462.f. *laus*, 445.b. *locus*, 455 b. *myſtica, moralia*, 461 b. *natura*, 458.c. *non guſtat Atticum mel*, 468.c. *nulla eorum fœmina*, 458 g. *eius ortus*, 10.b. 458.c. *præſagia*, 461.a. *prouerbia* 466.g. *qui lunæ, quiue Mercurio dedicatus*, 463.a. *quæ mella non attingat*, 126.f. *qui lateat*, 6. b. *quis ſolili conſecratus*, 462.b *quo in Thraciæ loco moriatur*, 456.b. *quem vocet Plinius*, 443.a. *Scarabæam is cumulat quid*, 464.c. *eo ſimilia ſunt Phalangia parua*, 603.d. *ſenectam exuit*, 10.c. 445. a. *ſignum Romanorum militum*, 462.g *ei ſimilis inuidus*, 462.c. *ei dentes ſunt*, 444.b. *ſtercus bene olet*, 445.b. *eius ſynonyma*, 446.b. *in tutela Iouis Catebatis*, 461.b. *victus*, 457.a. *eius vmbræ prouerbium quid*, 466.b *vnde dictus*, 447.a. *volat membranis ſiccis*, 8 b. *eius vſus in medicina*, 468 f. *vt fugetur*, 469.a
Scarabæi aquatici hiſtoria, 706.b. 707.a *deſcriptio*, 444. c. *icon*, 450. *nu.* 2.
Scarabæi aquatici minoris deſcriptio, 455.b. *icon*, 454. *nu* 6
Scarabæus χρυσοκάνθαρος. 277.b
Scarabæi fœtidi deſcriptio, 454 e. *icon ibid f. nu.* 1
Scarabæi frumentarij vnde dicti, 457.a
Scarabæus longipes, 448 f. *μονόκερος* 449.a. *eius deſcriptio*, 450 b. *icõ, num.* 3.
Scarabæus pilularius, 448.g. *vnde oriatur*, 458 f. *eius nidi deſcriptio* 459.b.c.d. *icones, ibid. & 460.*
Scarabæi rutili prægrandes, 448.f. *vt generent*, 459 b
Scarabæi ſerpentarij deſcriptio, 454. f. *icon.g. ibid. nu.* 3
Scarabæi Tricornis deſcriptio, 453. e. *icon*, 454. *nu.* 4
Scarabæi Vermis facie deſcriptio, 452.d. *icon*, 454.e. *nu.* 6
Scarabæi viridis deſcriptio, 449.d. *icon*, 450. *nu.* 6. *eius vis ad viſum acuendum*, 468.b
Scarabæi viridis Plinij deſcriptio, 471.d. *icon, ibid. nu.* 4. & 5.
Scarabæus viridis quid Dalechampio, 448.f
Scarabæus piſcis, 446.e
Scarabæolus, 469.d
Scarabelaphus quid Cardano, 449. a. *eius deſcriptio*, 450.b
Scarlacum vnde dictum, 643.a
Scholiaſtis Heſiodi error, 300.c
Scophulæ vt curentur à rege Gallorum, 710.g
Sclerocephalum Phalangium, 604.e
Scitamenta mellita quæ Apulæo, 144.e
Scirrones Pediculorũ genus, 544.b
Scirus quid Taurinis, 545.a
Scolacidata veſtis quid, 643.c
Scolecium Phalangium, 604.e
Scolichia quæ, 6.g
Scolix quid, 6.f
Scnipes vnde generentur, 255.
Scolopendram bicipitem cur vocauit Nicander, 635.d. *inter ſerpentes numerata*, 13.a. *eius & Iuli differentiæ*, 634.e. *partes diſſectæ vt viuant*, 14.f. *ab eis qui eiecti*, 224.f. *ei ſimilis vermis in homine natus*. 652.b. *vnde dicta*, 635.b
Scolopendræ marinæ hiſtoria, 714.g. *icones diuerſæ, ibid.g.h. &* 715. *item* 636. *num.* 1. *deſcriptio ibid. quibus in locis, in mari degat*, 715.d. *eius vſus in medicina*, 717. a. *eius venenum*, 716.
Scolopendræ terreſtris hiſtoria 635. a *genus, differentiæ forma*, 635.b. *icon*, 268. *nu.* 1. *Venenum & contra id remedium*, 637. *vbi lateat hyeme*, 6.b
Scolopendrarum variarum icones, 636.
Scolopendræ marinæ magnæ ametheſtini coloris icon, 763.
Scolimus quo tempore floreat, 316.f
Scorpeno quid Maſſilienſibus, 572 f
Scorpius, & Scorpio, 574.f. *eius aculei vſus*, 9 c. 577. d. *æquinoca*, 572.e. *alatus vbi*, 575.d. *antipathia*, 593 b. *de eo & puero apologus*, 597.b.c. *augurium*, 594.c. *eius chelæ quales*, 177.c. *cauda qualis, ibid d aculeus an perforatus*, 578. *coitus, partus, generatio*, 590.g *& inde. ex Crocodilo naſcitur*, 205 b *cur ardens dicatur*, 573.a *cur ſerpentis genus dixerit Ceſius*, 574 f. *ab eo denominata*, 592. e. *& inde. dirum animal Africæ dictum*, 580.e *duo pugnantes quid Mario ominati fuerint*, 594.c. *de eo emblema*, 595 d *epigrammata*, 596.e. *& inde. fabula*, 572.b. *eius flagellum quale*, 573. d. *forma, deſcriptio*, 577. c. *ad eum fugandum remedia occulta*. 588 g. *genus, differentiæ*, 574.f. *& inde. hieroglyphica*, 595.b. *hiſtoria*, 572. c. *icones variæ*, 579. b. c.d. *ictus*, 696.f *inceſſus*, 591. b. *eius inſidiæ*, 581.d. *inter ſerpentes numeratus*, 13.a. *Italus an venenatus*, 577.f. *locus*, 580. e. *& inde. de eo luſus*

seu apophthegma, 596.g. *maximus vbi*, 575.c. *minimus vbi*, 577.b. *eius mores, ingenium*, 581. a. *per eum morum acerbitas notatus*, 581.d. *moralia*, 594.f. *ad eius morsus remedia*, 441.c. 584.c. & *inde. non vbiq; noxium esse*, 576. f.g. *de eo numismata*, 596.h. *is sub omni lapide dormit, quid*, 597.c. *eum properca, prouerbium quid*, 598.c. *ab eo percussi non lędūtur à Vespis, Crabronibus & Apibus*, 218.g. *ab eo percussi symptomata, & eius curatio*, 583.c. *de eo prouerbia*, 597.c. *quando venenosior*, 582.b. *ci quot sint caudæ inter nodia*, 575.d. *solus Insectorum caudam, & brachia habet*, 9.b.d. *item sexus*, 577.d. *vbi non est*, 580. c. *venenum quid & quale*, 582.f. & *inde. venenū frigidum esse*, 583.d. *victoriam in nummo denotat*, 596.h. *victus* 582.e. *à vipera deuoratus*, 593.c. *voluntas eius feriendi*, 582.b. *vstus Scorpios fugat*, 426.f. *vsus in medicina*, 598. e. & *inde. vt congregetur*, 591.b.c. *vt manibus impunè tractetur*, 585.d. *vt pellatur, aut fugetur*, 19.b. 591.d. *contra cum vt se defendant Lybici*. 581.b. *vt reuiuiscat*, 593. *vt innoxius reddatur*, 583.a. *vt vratur*, 598.f

Scorpio librarius, 6.b. 577.a
Scorpio Melichloros, 574.g
Scorpij sybritæ qui, 177.a
Scorpiones virides, 575.c
Scorpij dictæ herbæ, 592.f
Scorpij instrumentum bellicum, 573.b
Scorpiones monticelli dicti, 573.d
Scorpio pistis qualis, 572.c. *vnde dicatur*, 572.f
Scorpiaca antidotus, 589.b
Scorpiacus liber, 593.a
Scorpius signum cæleste, 572.f
Scorpionius cucumis, 592.b
Scorpioides herba quæ, 592.f
Scorpioides leguminosa, 592.b
Scorpiomachus Locusta quę, & eius pugna cum Scorpionibus, 428.f.
Scorpitis gemma, 593.a
Scorpiurus cur dictum heliotropium. 592.f
Scosta quę lethale mulsu dicta, 140.e
Scriptio celer cur scribenti necessaria, 173.b.
Scriptura fauus est, 134.f
Scrofularum aquaticarum historia, 710.c. *icon*, 764.b
Scythia Apes multas alit, 50.b
ad Secūdas pellēdas remedia, 696.f
Secundicerius quid, 162.g
Seleucides aues Locustas deuorantes, 417.a. 426.b
Semen non defluere ab omnibus corporis partibus, 12.f.g
Seneca correctus, 175.d
Senibus mel conuenire, 144.g
Senectam quæ insecta exuāt, 445.a
Sensus exteriores, 357.a
Sepelire cur debeamus Locustas mortuas, 427.a
Sepia quid vice sanguinis obtineat, 14.g
Seps quid, 13.a. 635.a. *inter serpentes numeratus ibidem*.
Sepa quid Græci vocent, 635.a
Septentrionalium modus arcendi Culices, 401.d
Ser, 279.b
Serapius quis, 42.e. *vnde dictus, ibidem.f.*
Seres, 278.a
Seres populi lanificio nobiles, 283.c. *vbi* 285.a
Seriones Vermes dicti, 655.d
Seriphus mutas Cicadas habet, 314.b
Seris Vermis descriptio ex Pausania, 283.d. 284.e
Sericum & Sericobapta, 499.d
Sericum quid, 284.b. *ad id colligendum qui rami laudentur*, 291.a. *differre ab holoserico*, 295.d. *eius etymum*, 295.c. *eius historia*, 295.b. *synonyma ibidem, laus*, 297.e. *optimum vbi*, 285.b. 297.a *non est diuersum à Bombycino*, 282.b. *in Persia colligi*, 285.b. *id texere vbi prius inuentum*, 282.b. *eius tēperamentum*, 285.b. *vnde deferatur*, 285.a. *eius vsus*, 297.c. *vsus in medicina* 298.c. *pro eo Blatteum*, 499.c
Sericum Plinij differre ab Holoserico, 286.f
Serica tela, 295.b
Sericæ cortinæ, 296.b
Serica veste quis primus fuerit vsus. 286.e. 295.d. *contra eam lex*, 296.f
Serpentes in Aegypto è terra nascuntur, 312.g. *in eos Aranci antipathia*, 624.f. *ex auellana educati*, 686.g.b. *calidi sunt*, 13.d. *Ibis auis eos depascitur*, 426.b *Cleomenis caput circumplicātes*, 60.e. *cum corrodentes Formicæ, quid significent*, 521.b. *eos cur alis carere dicat Cardanus*, 424. f. *ad eorum morsus*, 539.a. 696.f. *resciſſi viuunt*, 17.a. *vt ex plantis generentur*, 686.f. *vt fugentur*, 19.b. *dicuntur Pediculi*, 544.f
Serpens quid Latinis, 13.a. *dorso affixus infantis in vtero matris existentis*, 954.e. *eius genus cur dictum à Celso Scorpius*, 574.f.
Serpentes Corinthij Cimices dicti, 540.c
Serpens Druinus vocatus Locustas venatur, 426.b
Serus primus sericum portauit in Italiam, 285.d
Serphus quale animal, 532.f
Sertula Campana, 127.a
Seruij error, 522.g
Setæ aquaticæ historia & descriptio, 720. g. *cur sic dicta*, 5.b. *icon*, 765.
Seta cruda quid Italis, 295.c
S. Seuerinus Locustas precibus fugat, 427c.
Seuum cur nō cum aqua misceatur, 138.b. *cur liquefactum pellucidum, coactum vero opacum*, 163.a
Sex cupes, 544.f
Siccitas putredini aduersa, 300.g
Sigillare quid, 173.d
Silari fluuij natura, 377.c
Sileni mella quærentis fabula, 227.b
Silices attriti à Formicis, 506.f
Silicis icon in quo humana pictura, 541.c
Silius Italicus correctus, 86.b
Silpha senectam exuit, 9.d
Simbla quid, 44.e
Symblides Apes, 44.e
Symblum quid, ibid.
Simiæ Araneas deuorant, 618.g
Simoniaci Fucis similes, 102.g
Simonidis ænigma, 329.a
in Sinapi seminibus nasci Vermes, 685.b
Siren amicum nunciat, quid, 108.g *ab eo vt nympha differat*, 58.e
Sirenis maior & minor, 44.b
Sirenes vnde dictæ, 58.c. 195.a
Sisara quid, 120.e
e Sisymbrijs putrefactis Scorpio, 591.b.
Situolla quid, 373.a
Socrates per quas partes Culices sonare putet apud Aristophanem, 388.g.h
Solis hieroglyphicum, 462. h. *ei præfertur Muscæ anima*, 342.b. *eius vi cera albescit & cur*, 158. b. *candidus est, ibid.*
Solis marini Rondeletij descriptio, 749.d. *icon* 754.
Solstitij æstiui hieroglyphicum. 94.b
in Solano qualis Vermis, 5.d
Solfuga vnde dicatur, 606.g
Solipoli deo mellitæ placentæ oblatæ, 129.d
Soli pungam cur ex Aranearum genere statuat autor, 606.e. *eius descriptio*, 606.d
Solipuga, Salpunga, Solipunga, Solifuga, Solpunga, Salpunga, 606.e
Solipuga vnde dicta, 516.f

Somnum conciliant Grylli ſuo ſono, 444.e
Sonus vt fiat, 16.f
Sophiſtæ Crabronibus comparantur & cur, 232.g. ij ac rhetores quales, 324.f
Sophocles μελίσομενος *dictus,* 91.b.
Sorbi fructus Vermes patiuntur, 5.c. 685. c. quales ſint hi Vermes, 686.e
Spes quid, 135.a
Soſter quid, 135.g
Spartum quid Plinio, 157.b
Speuſippi mors, 553.a
Sphalangi Cretenſibus quid, 602.c. 610.e
Spheces dicti Cyprij, 198.g
Sphecia inſula, ibidem.
Spheciſcus quid, 219.c
Sphecum Phalangium quale, 603.c
Spondilo delectantur Muſcæ, 353.c
ad Splencticos remedium, 728.g
Sphyngi vbi cibum recondant, 507.a
Spondilis hiſtoria, 571.d. *eius Vermis deſcriptio,* 571.d
Spongother quale Inſectum Plutarcho, 605.a
in Squilla parere Cicadas, 313.a
Squilla fluuiatilis qualis, 709.d. *eius icon,* 764.b
Stagni Locuſtas arcent, 426.f
Staphilinum Inſecti genus, 502.e
Staphisagria quæ planta, 558.e. *quamobrem ad pediculos valeat,* 555.a
Stellarum marinarũ hiſtoria, 742.c
Synonyma etymon, 742.f.g. *ad quod animalium genus referantur, ibi.* e. *earum deſcriptio,* 742. *generæ differentiæ, ibid. icones,* 743. *& in de. pilos euellere,* 760.g. *quo loco degãt,* 758.e. *victus natura,* 758. f. *vſus in cibo,* 759.b. *vſus in medicina,* 759.d. *vt conchis infideãtur,* 758.f. *aliæ edules, aliæ non edules,* 759.b
Stellæ arboreſcentis Rondeletij deſcriptio 745. *icon,* 754.
Stellæ cartilagineæ deſcriptio, & & icon, 743.
Stellæ echinatæ intra ſaxa viuentis deſcriptio, 745.c. *icon,* 752.
Stellæ læuis Rondeletij icon, 767. *deſcriptio,* 745.a
Stellarum læuium autoris deſcriptio, 745.a.b. *icones,* 746. *&* 747.
Stellæ pectinatæ Rondeletij icon. 766.
Stellarum pectinatarum autoris deſcriptio, 745.b. *icones,* 748. 749. 750. 751.
Stellæ primæ ſpecici Rondeletij icon 768.
Stellæ radiorum ſeptem deſcriptio, 752.b. *icon,* 755. *radiorum decẽ deſcriptio,* 752. b. *icon,* 756. *duodecim radiorum icon, & deſcriptio,* 757. *quinque radiorum colore lazuli deſcriptio,* 745. a. 746.
Stellæ reticulatæ Rondeletij deſcriptio, 445. *icon,* 752. *nu.* 2. *auteris deſcriptio,* 745.d. *icon,* 753.
Stellæ rubræ maculis nigris pronè & ſupinè diſtinctæ icon, 747.
Stellæ teſtaceæ deſcriptio, 743.c.d. *icon,* 744.
Stella tuberoſa, & verrucaria, 745.a
cum Stellione antipathia Scorpij. 593.b. *inter eum, & Aranеum bellum,* 624.e. *quid ſit Scaligero,* 622.b
Sterilis anni ſignum, 695.b
ad Sterilitatem fœminarum remedium, 481.a 628.b
Steſichorus poëta, 329.b
Stibij bonitas, 497.b
Stoicorum amores Culicibus ſimiles. 394.e
Stomachi doloribus confert oleum ceræ, 187.b
Strabo correctus. 352.f. 428.g
ad Stranguriam remedium, 704.b
Stromba quid, 278.b
Stultus vnus multa bona ſubuertit, 362.b
Stultitia Muſca & Aranea, vt Danidi vtiles fuerint, 361.c
ad Strumas remedium, 531.a
Sturitus Alberti, 742.g
Stylus quid, 172.c. *eum infigere, & affigere quid,* 172.c. *eum vertere quid, ibidem.*
Suadæ medulla de quo dicatur, 139.d
Subſericum quid, 296.e
Sudor Anglicus quando, 322.f
Suidæ error, 261.b. 310.f
Sulphur cur liquefactum pellucidũ, coactum verò opacum, 163.a
Sulpitiorum gens vnde Galba dicta. 5.c
Superæ vndo naſcantur, 273.c
Surculi in melle ſepulti cur longinque portentur recentes, 139. a. 154.g
Sus elephanto ſimilior, quam Culex. 398.b. *quibus Pediculis infeſtentur,* 546.e. *à Scorpionibus icta. interit,* 576.g. *vbi muta,* 315.a
Sophiſtæ Crabronibus non comparantur, & cur, 232.g
Sydus marinum quid ſyluatico, 742.g
Sylphe quid, 6.f

T

Tabani æquinoca, 373.d *ci cum Aſilo quid ſit commune,* 375.d. *cũ Aſilo idem Plinio,* 374.g. *eius antipathia, & morbus,* 379.b. *cur aculeum habeat duriorem cæteris,* 376.c. *ab eo denominata,* 379.d *eius duo genera deſcripta, & eorum icon,* 376.g. *eius lingua qualis,* 7.d. *locus,* 377 c. *ne vaccas infeſtet,* 379.c. *ortus, & generatio,* 377.b. *de eo propria autoris ſententia,* 375. b. *quid Iſidoro,* 374 f. *ſanguine viuit,* 10.g. *ſynonyma,* 374.f. *vbi aculeum habeat,* 375. d. *victus damna, remedia,* 378. c. *vſus in medicina,* 381.d. *vt moriatur,* 12.b
Tænia quid, 698. f. *antiquorum à cucurbitino Verme quid differat,* 651.a. *cur in inteſtinis generetur.* 655.a. *eius generatio,* 662.c. *num pariat,* 662.g. *propria eius ſigna,* 668.e f. *Vermis ventris,* 649.d
Tænæ lapides, 698.g
Tænea piſciculi genus, 698.g
Taffetatum quid, 297.c
Talpæ Ferrantis Imperati hiſtoria, 571.a. *icon ibidem, deſcriptio,* 571.b.c
Tamandrua quid in Breſilia animalis, 523.c
Tamur Vermis qualis, 640.b
Taranta Gilberto quid, 606.e
Tarantula, 605.b. *eius genera, ibid.* d. *morſus,* 481.b. *morſus malæ,* 618.e. *morſus mira cura,* 620. b. *ad eius morſum antidotus,* 370.g 622.g. *ab ea morſus qui dicatur,* 622.g. *quæ Aranea,* 605.c. *quando venenoſa & non venenoſa.* 621.b
Tarantulæ vtriuſque Imperati icon. 464. *hiſtoria,* 763.d
Tarmus Iſidoro qui Vermis. 681.a
ex Tauro vt Apes fiant, 58.g
Taurus Gazæ, 458.b. 448.
Tectorium imum quid, 22.g
Taxus Apibus noxia, 65.c
Tela veneno inficere quis inuenerit, 573.c.d. *ad ea, & aliena corpora extrahenda remedium,* 480.f.
Temperantiæ, & modeſtiæ typus, 434.e.f
Terithedon quid. 226.g
Theredinis æquinoca, ſynonyma, etymum, 689. b. & inde. *denominata,* 692. e *differentiæ deſcriptio,* 690. e. *victus, locus, generatio, ibidem, & inde. moralia,* 691.d. *in ea naturæ miranda,* 2.e. *quid Plinio,* 689.c. *quis Vermis ſit proprie dictus,* 690.e.

vbi generetur, 5. c. in veſtibus quoq; naſci, 6.g.eius vſus in medicina, 692.g.h. vt generetur, 245.a
Termino Deo vt ſacrificabatur, 130.c
Terminalia feſta ibid.
Terrę bona prouerbium, 532.c
Terræ filij qui, 178.f
Terra Samia ad Cantharidum venenum valet, 485.b
ad Tertianam remedium, 531.a. 599.d.628.f.g.704.h
Tempeſtates vt auertantur, 468.h. eas vt præſagiant Veſpæ, 219.d
Teſtes falſi ſimiles Locuſtis, 427.
Teſtamentum nouum & vetus per mel & fauum notantur, 132.g
Teſtamenta Romanorum vt notarentur, 171.b
Teſtudo Muſcas non curat, quid, 366.h
Tetralix quid, 120.e
cum Teſtudine terreſtri turpiſſime Limax confunditur, 702.f
Tetragnathij Phalangij genera, 603.b
Tetragonia Theophraſti quæ, 5.d.
Tettigometrę deſcriptio, 313.b quid à Chryſalide differat, ibid.c.ex ea vt exeant Cicadæ ibidem.
Tettigonia quæ, 310.g
Tettigonias non eſſe feminas, ibid.h
Thalaſſomeli & eius facultas, 151.a
Thapſia Apibus noxia, 65.c
Thelyphonum cur dictum Scorpion, 586.b
Themyſcirenſes obſceſſi vt ſe defenderent, 107.c
Theodori philoſophi dictum, 478.e
Theodorus ſuorum precibus Locuſtas fugat, 427.c
Theophraſtus emendatus, 156.c. 233.a.685.c.explicatus, 384.c
Therambus in Carabum mutatus, 466.c
Theriacæ cur admiſceatur mel, 154.f.vſus ad ictus Crabronum. 234.f
Theriaca Aelij Galli contra Scorpionum ictus, 589.a
Thripes mala, mala rurſum Ipes, 692.f.g
Thripes qui Vermes, 690.c
Thunnos infeſtant Aſili, 714.f
Thymo vt Apes gaudeant, 76.f.g
Tibiam tubę comparare quid, 108.c
Tilia Apibus improbatur, 76.e. vtranq; non ſentire Terebinem, 690.b
Tilloni piſci Lumbrici innaſcuntur, 679.d
Tinea, 689.d. Apes infeſtat, 6.g.cui ea & Blatta rixari qd, 502.a.ab ea denominata, 699.b.eius hiſtoria, 698.c.damna ibid. æquinoca, ibid.f.ſynonyma, g. generatio.h. & inde. eas alere qui dicantur, 699.c.ab eis moralia, prouerbia, 699.c.d.ortus, 6.g.& h.12.f.quid 690.c.500.b.vnde dicta, 698.g. vt occidatur, & fugetur, 7.b.c. 700.c
ad Tineas accipitrum remedium, 729.c
Tinea agreſtis quid Ouidio, 265.b
Tineæ alucorum, 78.g. 253.b
Tineæ Apum quæ, 698.f
Tineæ ſpiniferæ dicti grammatici, 540.g
Tinea tunicas trahens cochlearum modo quæ, 306.f
Tinea ventris quæ, 649.d
Tineæ Apibus noxiæ Chryſalidis, & folliculi icon, 763.c
Tinearum aquaticarum hiſtoria, 710.e.ad eas ſumptas remediu, 710.f
Tincola, 675.d
Tipulas Gaza vertit Aſcarides, 390.b
Tipularum hiſtoria, 707.b. genera, 707.d.vnde dictæ, ibid.c
Tithonis, 308.f
Tithoni ſenecta, prouerbium quid, 338.c. in Cicadam conuerſus, 337.d.eius fabulæ allegoria, ibidem, & 338.h.339.a
Tythimalus Apibus noxius, 65.c
Ton Vermis Americanus vt curetur, 677.b.qualis Vermis, 657.a
Torquilla quæ Auis, 521.c
Tracta cera quæ, 159.a
Traianum cur ad Virgilium deſtinet Plutarchus, 28.f
Tramoſericum quid, 296.e
Tranſenna quid, 697.b
Trifolium odoratum. 114.h
Triginæ menſæ, 89.d
Triticum cur beſtiolas gignat, 687.a. inter frumenta maxime in radice vermiculatur, 685.a. in eo Curculiones, 6.e. in cæno cur ſerendum, 529.d
à Trochilo vt curetur Crocodilus, vbi Sanguiſugas hauſerit, 732.h
Troiani Apibus comparati, 37.d.cũ Formica comparati, 507.d. cum Muſcis cõparati vna cum Græcis, 353.b.cũ locuſtis cõparati, 424.h
Trophonij oraculi inuentio, 87.c
Trutta auidiſſime appetit Phryganium, 709.a
Trygon vnde, 308.g
Tryxallis, 409. 442.g
Turcarum aduentum Locuſtæ denotarunt, 425.b
Turdi vt Lumbricis capiantur, 697.b
Tuſſi confert oleum ceræ, 187.b.itẽ mel, 148.c
Tutulus quid, 327.d
Tymallus piſcis qualis, 401.a
Typhi ſignum, 361.b
Typhos quid, 174.b
Tytis quid, 308.g

V

Vaccam Aſilo percuti quid ſignificet, 380.g. eam ne Tabani infeſtent, 379.c. in eam verſa Io æſtro agitata, 381.a
Vaginipennia quæ Inſecta dicantur, 403.d
Vanitates per Araneæ telam Indicantur, 626.e
Varronis ſatyra dicta Modius, 334.f. alia dicta Atticus Tettix, 328.g
Vaſa cera obturata, 184.e
Vas aconitum quid, 481.d
Velutum quid, 297.c
Venæ ſectionis inuentio, 563.c
Venas aperiunt Cicadæ, 341.a
Venandi ars ab Araneis edocta, 613.a
ad Venenatos morſus, 441.c
ad Venena cuncta remedium, 539.b
Venenum per mel ſumere quid, 141.a
Venena melle temperata. 129.c
Venenum mellitum quid, 140.c.peſſimum ex capitibus Formicarum. 519.b.quando peius, 234.f.ad id quod corrodendi vim non habet remedium, 599.c.quot modis noceat, 583.a. eo ſagittas inficere vnde natum, 218.g.573.c.d.venено vt expugnetur venenum, 740.f
Venetorum Dux cur cornu geſtet, 112.b
Ventorum ſigna, 625.a
Venus dicta noctuuigila, 494.e
ad Venerem cõcitandam remedium, 148.d.530.g.740.g
in Veneris maſculæ ſectatores, 461.c
Venerei cum Cicadis comparati, 325.b
Veris ſignum, 257.b
Veratrum Apibus noxium, 65.c
Verbum Dei qui efficiatur Vermis, 645.b
Vermina quid, 644. ſæua quid Lucretio, 648.e
de Vermibus in genere, 638. g. & inde.æquiuoca, 639.a. dicuntur etiam Pediculi, 544.f.in ventriculo generantur, 674.e. & inde. in cerebro quid anatomicis, 639.b.in capite humano naſci, in auribus, ſub lingua, ſub dentibus, 655.b.c.d.in mammis, in pulmone, & aſpera arteria, 656.e.cur ijs comparatus Chriſtus, 464.c. 644.b.ab ijs denominata, 642.f.

ex excrementis oriri, 678.h. eorum generatio, 641.c. & inde. ijs in generando quid commune, 390.h. eorum genera, differentiæ, 640 f. & inde. eos instar testudinis calculosus eminxit, 653.d. eorum laudes, 638.g. lethiferi in India, 640.h. eorum miri affectus, 667.b. eorum moralia, mystica, 644.h. ijs motus instar undarum, 641.b. Muscis productiores, quid portenderint, 646.c. eorum natura quantum differat à natura reliquorum Insectorum, 638.e. eorum nomen latè patet, 639.a. eos non coire, 641.c. non nascuntur ex solani putrefactione, 56.g. obliuiosi, 641.b. per eos notata cara, 666.h. ex se perfecta animalia 4.g. per eos notãtur peccata, 645. ad eos pellendos remedia, 740.h. eorum prodigia, 645.b. quales in perca, 6.g. ab ijs qui corrosi, 666. c. qui pariant, 691.b. eos qui cibi generent, & cur autumno magis generentur, 661.a. an eos dulcia producant, ibid.b. quos fruges infestant, 687.a. ex quibus humoribus in homine generentur, 657.c. d. 660.e. salsa non tangunt, 697.c in solano quales nascantur, 5.d. ijs in ventre infestatur gobius piscis, 6.g. in vesica & renibus hominis nasci, 656.c. item in utero manibus, & pedibus, ibid.f.g. eorum, victus, sensus, vinacitas, 641 a. & inde. ijs vita tenacissima, 17 a. an fiant in vlcere ab eodem calore à quo pus, 658 f. eorum usus in variis, 646.f. vt augeantur, 641.d. vt fugentur, & occidantur, 646.h. ab ijs vt conseruentur cadaucra, 677.d. in utero existẽtium signa, 670.c

Vermium in omnibus animalibus, excepto homine, nascentium historia, 678.h. & inde. eorum synonyma, genus, differentiæ, descriptio, 680 f. & inde generatio, 181. b. & inde. signa prognostica, 682. e. & inde usus in medicina, ibid. g.h. vt fugentur, & occidantur, 683.a. & inde.

Vermium in aquis calidis nascentiũ historia, 735.d. & inde.

Vermes aurium, vt occidantur, & educantur, 674.f

Vermis Bruchо similis in homine natus, 653.b

Vermis quid, 11.c. quid autori, 638. g. quid apud Theologos, 666.f

Vermis æris quid Isidoro, 602.c

Vermium canis usus, 682.g

Vermes carnium, 681.a.

Vermes caudati, 640.f.g. in vlceribus reperti, 654.g.

Vermis cærulei Gangetici historia, 717.d. idem cum Verme Indico, Ctesiæ, 718.h

Vermis cordis dictus quale monstrum, 651.d

Vermis cornutus quid Aristoteli, 264.e

Vermis Cucurbitarius autoris, 571.b

Vermium cucurbitinorum icon, 652 nu.1. longitudo, 651.b. qui, 650.g

Vermes Dentium vt sanentur & fugentur, 676.b

Vermium equorum in ventre & intestinis nascentium quot sint genera, 680.f

Vermes Erucis similes in homine nati, 653.b

Vermium in homine nascentium locus, 654.g. & inde. historia, 674.a. & inde. genus, differentiæ, descriptio, 648.f. generatio, 657. c. & inde. denominata, 665.d. historica, 666.e.f. moralia, ibid & inde, insomnia, 667.a præsagia, prognostica, 670. fabulæ, 672.f. vt fugentur, & occidantur, 672.g

Vermes in homine nascentes consuncti & non consueti, 648.f.g. in intestinis hominis nascentium icones, 652. eos enecantia remedia, 672. b. & inde.

Vermis Indici historia, 717.d. vt capiatur, 718.g. quid D. Ambrosio, 279.a

Vermis lanificus, 279.b.

Vermium in Lapidibus, & metallis nascentium historia, 700.g

Vermis Macrorynchoteri, & Microrynchoteri historia, 735.b. icõ, 735. & 766.

Vermium marinorum icones, 735 a & inde, 734.h. & inde.

Vermis in mari, 40. cubitorum apud Norwegos, 719.d

Vermis Martij mẽsis historia, 720.c.

Vermis Microrynchoteri historia, 734.h. icon, 735.b. & alterius Rondeletij, 766.

Vermium monstrosorum generatio, 675.a. cum vrina excreti, 653.c. descriptio eorum, qui in corpore humano nascuntur, 651.d

Vermis monstrosi in capite militis inuenti, icon, 764.f. item alterius anguillæ forma, ibid.g

Vermium pilosorum signa in equis, 682.g

de Vermibus plantarum historia, 674.h. 684.h. eorum causa procathartica, & materialis. 687.b. c. victus, 686.g. vt fugentur, 686 g.h. & inde, vt gignantur in plantis, 60.e

Vermis polymorphi icon, 652.nu.2.

Vermis quadrupes Agricolæ, & eius descriptio, 639.a.b

Vermis serpentinus Alberto dictus quid edat, 686.g

Vermium in tabulis delitescentium historia, 717.b. icon, 765

Vermis vestiarius, 6.g. volatilis, 639.c

Vermicelli quid Sauonarolæ, 643.b.

Vermiculorum ortus, 10.b

Vermiculus dipsaci ex Erucarum genere, 272.b

Vermiculus qualis in farre, 6.c. in gramine nascentium vis, 5.d

Vermiculi Insectorum omnes quasi argentum fiunt, 57.c

Vermiculi intercutanei dicti, 656.g.

Vermiculus D. Iohannis quid, 643.a

Vermiculus niger in cyprino, 6.g

Vermiculi oblongi in carnibus salsis inueteratis, 501.c. pernitiosos generat ruta, 6.e

Vermiculi Platinæ qui fiant, 643.b

Vermiculum quæ Insecta pariant, 11.a

Vermicularis cerebri processus quis, 644.e

Vermicularis herbæ genera, 643.d

Vermiculatum quid, 643.b

Vermiculatio quid, 5.c. 643.c. ea quę arbores sentiant, 5.c

Vermiculor quid, 643.c

Vermiculus color quid, 642.d

Vernigo quid, 84.f.g

Veronæ sterilitas, 50.e

ad Verrucas remedium, 441.b. 704. f. 480. f

Verticillus quid Gazæ, 502.b

Veruex abscisso capite viuit, 17.a

Vesicam peculiariter lædunt Cantharides, 478.g. ad eius vitia valent Cicadæ, 341.b

Vespæ æquinoca, 198.f. ætas, 204.g. aculeatæ & non aculeatæ, 200.f. ijs amici Crabrones, 232.g. corũ amor erga prolem, 216.g.h. an cerам, & mel conficiant, 211.d. ijs an sint reges, 206.g. 216.g. an senectutem exuant, 206.g. animositas, & vindicandi ratio, 217.a.b c. per Apes eas intelligi, 221.d. an Apibus inimicæ, 218 g earum & Apum idem ortus, 206.c. apologi, 222.b. earum aquę vis, 223. d. audacia, 218.c. & cur, f. ibid. ab autore obseruatarum descriptiones, 202.c.f.g. icones, 203.a.b.c. eas capiendi ratio, 215.c. ijs Chananæi puniti, 220.f. earum cibus, 215.a.b. ea Cicadæ obstrepens prouerbium, 223. b. 335.b. eam ciuilis esse generis dicit Aristoteles, & cur, 216.f.g. earum coitus, g. & h. 204. per coitum propagari, 205.d. eius, & Crabronis similitudo, 225.d. 226.g. ab ea vbi non vexetur pecus, 351.c. cur

non

non recta volunt, 215.a. cur inter Apes syluestres numerata, 220.b de eis epigrammata, 222.c. epithe ta, 16.f. etymon, 215.b carũ exa mẽ malum augurium facit, 220.f examen earum sibi irritare quid, 223 a. examẽ metuit Phrymichus 223.b. examen in arce monetæ, 223.c faui vnde fiant, 207.b. fa ui non constant ex cera. ibidem, faui vt ab Apum differant fauis, 210.g. genus differentia descriptio, 199.d. & 200.e. gregalis est. 4.b. eius habitatio, 45.c. hieroglyphica, 220.b. historica, 220.f. ictus symptomata, 224.b. & 225 a. ictus curatio ibid. in India ciba ria liquida appetit, 227.d. eius ingenium, 216.f. locus, 203.d. pro magno timore ponitur, 198 g. eius mel, 123.d. moralia, 220.g. mortiferę vbi, 203.d. multæ in autum no quid præsagiant, 219.d. earum nidus, 207.a nidi artificium, 216. f. nidi cortex qualis, 209.b. non mellificant, 123 d. non respirant, 14.c. nõ relinquunt aculeum post morsum, vt Apes, 224.b. non capiunt grandiores Muscas, 215.b operariæ, & mares quomodo vespeta conficiant, 207. earum ortus 11.c. 205.a. & generatio ibidem. pietas erga suas, 37.a. placidę, operariæ, matrices, 200.f. earum præsagia & augurio, 219.d. prõptitudo animi, 217.d. prouerbia, 223.a. quæ venenosiores, 224. quasdam esse ex terra, 205.d. quã do sub terra, & quando in sublimi nidificent, 207.d. & cur, 208. f. ab eis qui erecti, 224.f. in ijs quid obseruarit Homerus, 2.f. quos nõ attingant, 224.g rariores quæ, 200.f. remedia contra ictus, 224.c. earum respiratio, 216.c. Serpentibus vescuntur, 215.b. ea rum sexus, 204.c. sonus, 216.c. synonyma, 198.g. tritæ suis morsi bus prosunt, 225.b.c. vbi nidificent, 208.f. earum veneni tempe ramentum, 224.b. Vermes quales 11.d. vitæ tenacitas, 17.b. vinacitas, 216.c. vnde dictæ, 199.c. vsus in medicina, 223.c.d. vt capiantur, 64.b. 65.a. vt coeant, 10.b. fe ræ & ficures quæ Varroni, 200.f

Vespæ Ichneumonis dictæ cum Phalangio Cretico dissidium, 610.f. 224.g. ortus, 606.g

Vespæ Indicæ, 201.d. earum Vespeta. 208.c. 213.d

Vespæ Lacrtæ dictæ quæ, 516.g

Vespæ λοκοπαδες cur, 218.f

Vespæ nigræ vbi faueficent, 210.b

Vespæ semiformis descriptio, 202.g.

Vespæ spuriæ, 202.c

Vespa pro vespillone, 198.f

Vespalis Rutela quæ, 605.c

Vesparia seu vespeta, & eorum descriptio, 207. a. 208.g 210.c.f. 211.a. icones, 209.

Vespeti Phialiformis descriptio, 210. c. icon, 713. nigrarum Vesparum quale, 210.g. planum qua forma fiet, 208.f. subterranei descriptio, 210.g. icon, 211.

Vespertilio cute volat, 8.b. cur nullus in septentrionalibus plagis, 402. b. eius vox, 308.g. per eius alam quid significetur, 528.g

Vespillones qui. 198.f

Vestes quæ à Tineis non corrodantur, 700.f. vt ab eisdem liberentur, ibid. ijs ne noceant Blattæ, 504.f. Coæ quæ, 284.f. Vermiculata quæ, 643.c

Vestalis ignis, & eius origo, 166.g

Vesuuius mons Cicadas nescit, 314.f

Vinum an sit purum quomodo cognoscatur, 148.c. 341.c. 441. cur optimum homini esse iudicetur, 144.f. ei cur infundantur ova Bombycum, 286.f. mel miscere antiquissimum est, 145.d. eius natura contraria omnibus venenis, 484.b. quæ animalia generet, 5.c quod in medio est cur optimum, 137.d. vt ex melle fiat, 147.d. Græcum, 89.c. Massicum quale, 145.b. meletites, & eius facultas. 156.g Risatticum dulce est, 145. d. rubrum ex albo, 148.e. Vermiculum quid, 642.d

Vinula quid, 373.f. 577.a

B. Vinzentius Locustas fugat, 427.d

Violarum icones, 473.

Viola aquatica, & eius historia, 707.a

Viperæ Cãtharidibus aluntur, 482. c. ab eis deuorantur Scorpiones, 593.c. earum esu an pediculi generentur, 550.f. in eas malignæ sunt vespæ, 218.g nutriuntur Bupreſtæ, 489.a. eis similes Muscę. 344.g. ad eas antidotus, 589.d. vbi non infestæ, 537.b

Viperini fœtus, 236.b

Virgilium Apes aluere, 88.c. emendatus, 129.a

Virgo beatissima cur se Apem vocarit, 35.c

Virtus eneruata delitijs Scarabæo notata, 464.g

Vesicaria herba quæ, 360.f

ad Visum acuendum remedium, 468.b

Vita actiua per piscem aßum expressa. 135.b. eius symbolum, 130. terminus angustus Muscis, 358.g

ad Vitam ciuilem qui duces requirantur, 28.g

Vitis cur Vermes generat magis quã aliæ arbores, 687.c.d. ijs inimica Aranea, 615.g. eam ne ascendat Formica, 519 c. vt à Cantharidibus seruetur, 486.f

Vitrum cur & liquefactum & coctũ semper pellucidum, 163.a.b. vt placabile reddatur, 181.b

Vituli aquatici historia, & descriptio, 720.g.h. hausti eius curatio, 720.h. eius venenum ibid. icon, 765.

Vitulorum Lumbrici vt exstirpentur, 684.c

ad Vlcera remedium, 629 a. 692.g. ad capitis manantia, 712.f. ad insanabilia curanda, 503.d. ad omnia pedum, 704. ad putrida, 444. f. ad testiculorum tumẽtia, 704.f

Vimus vt Apes purgat, 65.c. arbor Cimicum dictus, 537.d. 391.c. eius vesicæ Psenes generant, 5.d

Vlpiani error, 146.f

Vltionis hieroglyphicum, 94.g

Vnigenitus per Scarabæum notatus, 463.c

Vnguenta quæ gratiora, 159.c

Vnguis odoratus, 499.c

Volant per diem tantum Cantharides, 474.g

Volucella quid Scaligero, 577.a. ortus, 5.c

Volucra Columellæ, 5.c

Voluox quid, ibidem.

Voluptatis inditium mel, 132.c ei Comes est mœror, 140.f. ei diditi Cantharis assimilantur, 461.c

Vomitus in Cantharidum potu vndc, 483.b

Voupreſtis quid Græcis hodie, 488.c 588.c.

Vocem cur non habeant Cicadæ, 317.c. eius priuatio in homine à Vermibus oritur, 667.d. eam quę animalia edant, 16.f. à sono differt, 16.f

Vpupa vt Blattas è nidis depellat, 504.f

Vrinæ araneosæ quæ, 623.c

ad Vrinæ ardores à Cantharidum potu ortos antidota, 485.d. ad eius difficultatem, 441.b. 633.a. 480. e. eam cur difficulter excernant ægri qui Cantharides potarunt, 483.a

ad Vrinam in equo retentam remedium, 539.c

Vrinantes cur sub aqua odorare nequeant, 15.d

Vronoscopus piscis rescißus viuit, 17.a

Vrsa linguam in Formicas exporrecta quid significet, 528.g. vt sese sanet, ibidem.

Vrsus Formicarius vbi, 513.a quis, 516.b. noster Formicarius dici potest, 523.d. cur Formicis vescatur

INDEX.

ſcatur, 523. d. *quando Formicas edit*, 530.
Vrſi ne mella deripiant, 65.b
Vruca & eius etymum, 265.a
Vſcia vermis porci, 680.b.
ad Vterum fœcundandum, 696.g. *ad obduratum remedium*, 489. a. *ad eius ſtrangulationes*, 481.a. 489.a. 545.c. & 759.d. *in eo vermes monſtroſi geniti*, 653.d
Vua Apiana quæ, 89.b. 360.f
Vuis veſcuntur Veſpæ, 215. b. *eis quodnã animal innaſcatur*, 685. c. *vt à veſpis ſint immunes*, 215.d
Vua Apica, 89.c
Vua marinæ animalis hiſtoria, 741. a. *icon ibid. & deſcriptio.*
Vua Stica, 89.b
ad Vulnera remedium, 629.a. 696.c. 688.c. *ad cruenta valet oleum cerę*, 187.b *ad inteſtinorum*, 697.a
de Vulpe & verme Apologus, 695. c. *vt ſe à Pulicibus libret*, 567.d
Vulpecula cute volat, 8.b
Vulturis pediculus qualis, 545.c
Vxor frugi Apum regi ſimilis, 33.d. *optimę officia, ibid. & 34.c*

X

Antippi de Apibus dictũ, 29.a
Xenephon Attica Apis dictus, 91.b
Xylophthori hiſtoria, 306.c *etymon ibid. icon*, g.b.

Z

Euxidis dictum, 95.a
Zinziberis radices vt condantur, 124.e
Zizyphum vocat Galenus ſericum, 295.b
Zoophytum animal perfectum, 3.d.
Zopiſſa quid Plinio, 184.b

Græca.

Αββαδὼν. 409.d
Αβρότων. ibid.c
Αγρίη, 639.d. 689.c.
Αιδαλιὼν, 308.f
Αιλυρόμορφος Scarabæus, 449.a
Ακάνθιας quid, 310.e
Ακάνθιος Cicada quæ ibid.
Ακόνιτον vas quid, 481.d
Ἄκοπα medicamenta quæ, 186.c.
Ακορίζειν quid, 537.d
Ακρὶς quid, 404.e. vnde deriuatur 406.h
Ακρίδιον, 406.h
Ακριδοθήρα quid, 428.f
Αλάζων, 308.f
Ἄμμιον quid Theophraſto. 175.a
Ανερίνασος εἶ quid. 399.a
Ανθηδὼν quid, 44.e. 201.b
Ανθυρον, 84.g
Ανθρὼν, 199.b. 226.a
Ανθρώϊον, 115. d. quid Suidæ, 229.a
Ανθρωποειδὴς quid, 233.a
Ανοισφέω & ἀνοισροῦμαι quid, 380.e
Απρότων, 409.c
Απους quid, 44.c. 51.d
Αραχναῖος quid, 623.b
Αράχνη & Αράχνιον, 601.c. 623.c
Αραχνικὸς quid, 623.b
Αραχνιόω & Αραχνιοῦμαι, 623.c
Αραχνοκάμπη & eius deſcriptio, 267.d
Αρωχνουφὴς quid, 623.b
Αραχνωδὴς quid, 623.b
Αρπεδόνες quid veteri Lexico, 543.d
Ἄσηρος quid, 642.f
Ασητος quid, ibid.
Ασίρακος quid Dioſcoridi, 407.b
Ασκαρὶς, 649.a
Ασκαρίδες mele Tipulas vertit Gaza, 707.c
Ασκαριδωδεες & Ασκαρώδεες, 675.d
Ασκαρίζω quid, 645.a
Ασκέω quid, 649.a
Ασκος quid, 699.b
Ασπίδα quid hodiernis Græcis, 738.e
Ασάλη quid Heſychio, 640.g
Ασηρι & Ασήριον, 742.f
Ατλακη, 408.f
Ατταλαβος, ibid. & 406.h. vnde dicatur, 407.a
Ἄφις, 535.d
Αχέτα τέττιξ qualis, 310.f
Αχέτη quid Adriano Iunio, 402.g
Ἄχηρας, 409.c
Ἄχηρον, ibidem.
Αχράδες quid, 438.g

B.

Βαδίζοντα quæ, 13.a
Βαίτυζ, 721.c
Βαμβαξ & βαμβάκιον quid, 278.b
Βάτραχος, 308.f
Βδέλλα, 693.a. 721.b. c. vnde dicta ibid.
Βδελλίζειν, 729.d
Βδέλλιον, 721.c
Βδελλολάρυγγες qui dicti. 729.d
Βέμβιξ ſeu βέμβηξ, 199, c. 210.a
Βεμβὶς, 201.b
Βιβακος, 308.f
Βλάττιον Βυζάντιον, 499.c
Βλαφιγονία quid, 67.d
Βλεκυγες quid, 721.c
Βλέτυες ibid.
Βλήσας ſcorpio terreſtris Heſychio, 574.e
Βομβάκιον quid, 278.g
Βομβεῖν quid, 53.a
Βομβύκιον quid, 295.c
Βομβύλιος Suidæ quæ Veſpæ, 200.g
Βομβύλιος quid alijs, 384.f
Βόσρυξ; 494.h
Βόσρυχος ibid.
Βουδάκη, 487.c
Βουπρῆσις vnde dicatur, 487.b.c.
Βοῦς quid antiquis, 487.c
Βότρυς, 494.h
Βραδὺς quid, 408.e
Βροῖκος, 408.e
Βραῦλα quid, 543.d
Βρέττανα, 409.
Βοᾶν dicuntur Cicadæ, 317.a

Γ.

Γασρίδες, 647.d
Γῆρας quid, 313.d
Γλήχων, 566.e
Γραφεῖον quid, 772.f
Γρύλλος, 442.e

Δ.

Δέλλιδες, 199.b
Δερμηςὴς, 639.d
Δημητρίουλος quid, 633.c
Δηὴξ, 299.d. 689.d
Διάζωμα quid, 317.d
Δράσις, 295.c
Δρίλακες, 721.c
Δρῖλος, 693.a
Δρῦς quid Græcis, 337.b
Δύσδερι quid, 219.b

E.

Ἔγκαρ, 543.c
Εγκρίδες quid, 438.h
Ελαιοθησία, 163.a
Ελμινθες πλατεῖαι, 649.c
Ελμινθες στρογγύλαι, 650.g
Ελμινθιάω quid, 675.d
Ελμινθιον quid, ibid.
Ελμινθιωδὴς quid, ibidem.
Ἔμις, 647.c
Ελοπᾶσθαι quid, 441.b
Ἔλυθρον quid, 8.h
Εμπὶς, 383.a
Ἔντομα quæ, 3.c
Ἔντερα γῆς, 693.a
Εξοισράω & ἐξοισέω quid, 380.e
Ερινάζειν quid, 399.c
Εριθάκη quid, 23.e
Ερπύλαι, 712.h
Ερπητὰ quid, 544.f
Ερπισικὰ & ἑρπετὰ quæ, 13.a
Ερποντα quæ, 13.a
Ερπύλλα, 712.h

Ερπολο-

Ερυλλὶς, 308.f
Ερυσίβη quid, 406.f
Εσθίνη, 235.d
Ἔσχυν, 44.e
Ευλαὶ, 640.e.648.e
Ἔφορος quid, 113.c

Ζ.

Ζῶον μελιτοτόκον, 201.a
Ζωοῦσθαι quid apud Theophrastum, 685.b

Η.

Ηλίδιος quid, 408.e
Ηλιοκάνθαρος, 448.g.460.h
Ηλιομανὴς, 308.f
Ηπίαλος quid & eius historia, 258.g.h
Ηπιαλος quæ febris, 285.h
Ηχέτης, 308.f

Θ.

Θεμβλεῖς, 721.c
Θηρία quid Hippocrati. 647.d
Θηρία κακὰ quæ Hesychio, 647.g
Θηριώδης, 650.e
Θηριώματα, ibidem.
Θρίπες, qui Vermiculi, 690.f
Θριπόδεσος, 692.e
Θριπόβρωτος quid, 692.e
Θριποφάγος, 692.f
Θρίψ, 639.d

Ι.

Ἰδιόμορφος Scarabæus, 449.a
Ἶδρις cur Formica ab Hesiodo dicta, 508.e
Ἰθμία quid, 48.e
Ἶξ, 300.e
Ἰξία quid, 495.b
Ἰουλόπεζος quid, 634.f
Ἴουλὼ cur dicta Ceres, 633.c
Ἰουλώδης quid, 634.g
Ἱππίδιον, 737.d
Ἱππόκαμπος, 737.d
Ἱππομύρμηκες, 512.h
Ἱππόψυχη, 236.f
Ἰχθ. 299.d

Κ.

Καλαμάια, 408.h
Καλλίουλος quid, 633.c
Καλοίπρροι 501.b
Κάμπαι cetacea omnia dicuntur, 736.g.h
Κάμπη, 264.g.495.c
Καμπίκητας vnde deriuetur, 736.g
Καυδήολα, 493.c
Καυδάρεος vitis quæ, 460.b
Καυδάριας gemma, 460.h
Καυθάριον, 460.h
Καυθαρὶς, 469. d. 470 e
καυθαρὶς piscis, 469.d
καυθαρίζειν, 460.h
Καυθαρίτης ὄινος, ibidem.
καυθαρολεθρος locus in Thracia, ibidem.
Καυθάρος, 446. h. vnde dictus, 447.a
κάνθων quid, 447.a
Κάρα, 543.d
καραβοειδῆ, 404.f
κάραβος, ibid.
κάρνος, 543.d
καρυνσάσινον quid, 543.d
Κάρος, 156.g
Κάρπα Theophrasti, 264.g.685.b
Κῆρις, 115.d
Κέρα quid, 155.c
Κεράμβηλον; 448.f
Κεράμβυξ, ibidem, & 450.h
Κερκώπη quid, 320.h
Κερωμανισὴς quid, 162.h
Κετωνίας, 470.e
Κέραμβλον, 448.f
Κηρία & Κηρίαι quid, 649.d
Κηρίαζειν, 83.b
Κηρινοπλάσμα, 161.d
Κηρίον, 82.h.83.a. 115. d
κηρίον morbus, 127 b
Κηρίον κηφωῶδες, 134.e
κηρογραφία, 175. c
Κηρὸν pro cera pici permista, 184.h
Κηρὸς, 156.g. & eius etymon, ibidem.
κηρὸς τράκτος, 159.a
Κηρώματα quid, 162.g
Κήρωσις, 83.a
Κηφὼ, 193.c
Κηφῶ αι Apes, 46.h
Κηφώιον quid, 195.a
Κίμβικα, 199.b
Κνωπετον, 383.a
κίονα quem Vermiculum Galenus appellat, 685.b
κιξάλης, 308.f
Κίξιον, ibidem.
κὶς Theophrasti, 299. d
κληρὸς quid, 57.d
Κνίπες Formicæ dictæ, 116.h
Κνιπόλοχος quid, 393.c
κνὶψ, 383.b
Κνώδαλα, 19.a. 639.d
Κόμμωσις quid, 83.d
Κονὶς, 569.d
κόννυσις quid, 83.d
κοπριὼν quid Hippocrati, 448.g
Κοπεῖν quid, 641.a
Κορδύλη quid, 327. d
Κόριζα recentioribus Græcis quid 535.d
Κορὶς quid Hesychio, 536.
Κῶρις & Κορυς, 535.d
Κορνωψ, 409.a
Κορυμβος & κορύμβη quid, 327.d
Κουβαρίδες, 632.h
κοχλίας γύμνος, 702. g
Κύαμος, 632.g
Κυβῆτρα, 83.a
κυὶξ, 383.a
Κωμύμια herba quæ, 344.c
Κωνωφῆσις, 561.b
Κωνωφαίσα, 546. e. 560.g
Κωνωραίσης, 344.e
κυσολαμπὶς quid Hesychio, 493.
Κυτος quid Aristoteli, 8.f
Κύτλαρος, 83.a
Κυψέλα, 61.c
Κραμβὶς, 686.e
Κρεανοπολάπης, 259.a
Κρόκος, 408.e
Κροτων herba, 560.e
Κροτων Insectum, ibidem, g.
Κροτωνιάται populi, 560.f
Κρωβύλος quid, 327.d
Κώβαξ, 310.h
Κωνωπεῖον quid, 393.b
κωνωπεὼν quid, 393.b
κωνωποειδὴς, ibidem.c
Κωνωποθήραι quid ibidem.
κώνωψ, 383.a
Κωρυκος quid Græcis, 392.g

Λ.

Λάμπας κηροχίτων, 169.b
Λαμπῆρες, 493.a
Λαμπουρὰ, 495.b
Λαμπουρὶς, ibidem.
Λαμπουρίζω, 497.b
Λαμπιρὸς quid, ibidem.
Λάμπουρος canis nomen, 493.a
Λιβυρὶς quid, 313.c.d

M.

Μαίσων cocus quis, 307.d
Μαλθη, 156.g
Μάντις ἀρουραία, 408.e
Μασαξ, 448.e.g
Μελολόνθη, 277.b
Μελάνθη, ibidem.
Μέλι, 115.c
Μεζικέδριον, 117.c
Μελίκηρα, 127.c
Μελίδειον, 115.d
Μελίας σῖτος, ibidem. a
Μελίβρομος, 126. f
Μελιγαθὴς, ibidem.
Μελίγηρις, ibidem.
Μελιγλωσσ, ibidem:
Μελίδειον quid Suidæ, 147.b
Μελιηδὴς, 126.f
Μελίκηρις, 115.d. 127.a.b
Μελίκωτος, 126.h
Μελικώτινοι στέφανοι, 127.a
Μελίμηλον, 126.g
Μελίνη quid, 115.a
Μελινος, 89.b.115.h
Μελίπηκτον, 129.g
Μέλισσα quid, 24.e.43.d. & vnde,

INDEX.

Μελιασεὺς, 61.a
Μελίασιον quid, ibidem, c.
Μελιασόκομος, ibidem.a
Μελίασος πὰν, ibidem.
Μελιασότροφος, ibidem.
Μελιασόφυλλον, 89.a
Μελίταινα, 89.b
Μελιτεῖον quid, 147.a
Μελιτίτης λίθος, 127.a
Μηλιτοεις, ibidem. d.
Μελιτοπώλης, 126.f
Μελίτοσις, ibidem.
Μελίτρεπτος, ibidem.
Μελιτουργία & Μελιτουργεῖον, ibi.
Μελίτουργος, 61.a
Μελιτουργὸς, 126.f
Μελιτροφεῖα, 63.c
Μελιτοφόρος, 126.f
Μέλιττα quid 43.d
Μέλιττις, 89.b
Μελιττώδης, 61.a
Μελίτωμα, 126.g
Μελιτώνα, 63.c
Μελίφυλλον, 89.a
Μελίφυρτος, 127.d
Μελίφρων, ibidem.
Μελίχλωρος, ibidem.
Μελιχρυσος λίθος, 127.a
Μελολάνθη, 447.b. vnde dicta.
Μελύγειον, 147.a
Μελυγιον, ibidem.b
Μέταξα, 295.b
Μηλάνθη, 447.d
Μηλινομεὺς, 410.e
Μίδα fabæ Vermiculus, 299.d
Μιλτοπάρηοι naues quæ Homero. 175.a
Μίτυς quid Aristoteli, 83.a
Μούια, 681.a
Μολουρὶς, 409.d
Μόλουρος, ibidem.
Μυγάλη quid, 623.d
Μυῖα, & vnde dicatur, 343.d
Μυῖα piscis nomen. 343.c
Μυιοθηρα quid, 360.f
Μυιοπυχεσθαι, 380.f
Μυιόσοβαι Muscarum ab actores, 360.f
Μυιοπίζειν, 380.f
Μυίωψ vnde dictus 375.c. sumitur pro calcari etiam, 374.f
Μύκης quid, 259.a
Μυλακρὶς, 501.d
Μυοστόνος napellus dictus & cur 370.g
Μυριοπους Vermis, 634.c
Μυρμαξ, 512.g
Μυρμηδὼν, 522.h. 521.d
Μυρμηκάνθρωποι fabula, 524.e
Μύρμηκες γυῖτορες, ibidem.
Μυρμήκια quæ, 522.e
Μυρμηκία quis morbus, 529.f
Μυρμηκιᾶν quid, ibidem.a
Μυρμηκίασις quid, 522.h
Μυρμηκίζειν quid, ibidem.
Μυρμήκιον Phalangij genus, 519. b. 522.e.
Μυρμηκίτης lapis, 523.d
Μυρμηκολέων quid, 516.a
Μύρμηξ, 512.g
Μῦρμυς, ibidem.
Μυωπες qui, 374.e
Μωρὸς quid, 408.e

N.

Νεκύδαλος, 277.c
Νίτρος, 543.d
Νυκτιλαμπὶς, 494.c

Ξ.

Ξυλοφάγος βοῦς, 450.h

O.

Οἴσησις, 379.d. 38.e
Οισραω, 379.d
Οισρέω, & Οἴσρημα, ibidem.
Οισροδίνητος quid, 380.e
Οισρολασία quid, ibid.
Οισρολατέω 380.f. 379.d
Οισρομανὴς, 308.f
Οισροπλὴξ, ibidem.e
Οισρος, 379.g
Οἶσρος θαλάσσιος, 713.c. 374.c
Οισρώδης quid, 379.d
Οκτώπους cur Scorpio dictus, 574.c
Ὄλκος Araneæ genus, 601.c
Ὄνισκος, 632.g. 707.b
Ὄνοι κατακίδιοι quid Scribonio Largo, 632.g
Ὀξυγλυκὲς quid, 150.e
Οπώρα χηρινὰ, 116.h. γλυκεῖα quid, 227.d
Ὀχοφορία, 130.g
Ὄυλος quid, 633.c
Ουλὼ cur dicta Ceres, 633.c
Οφιοκτόνη Dioscor. 635.c
Οφιόμαχος, 408.f
Οινόμελι quid, 146.f
Οισήεις quid apud Nicandrum, 379.d

Π.

Παπιλίων quid, 256.g
Παροισρέω & παροισράω, 380.e
Πάρνοπες, 200.g. 409.a
Πεμφρεδὼν quid, 200.h
Πενταδάκτυλον herba, 560.e
Πεταλίδες, 308.f
Πηνία, 273.e
Πλωὴ, 115.d
Πνεῦμα κηρώδητον quid Theocrito, 183.d
Πολύποδες, 544.g
Πόντον ὄθριον, 117.a
Πόρνοπες, 409.b
Πρασοκουρὶς, 264.h. male Blattam interpretatur Gaza, 500.f
Προσωπέτεσθαι quid, 218.e
Πρωτόκηρος, 262.g
Πτερὸν quid, 8.g
Πτίλα, ibidem.
Πυγολαμπὶς & Πυρολαμπὶς, 493.c
Πυράλλὶς, 259.a
Πυραμεῖα quid, 44.e
Πυραύστης, 259.a
Πυραυσούμορος, 258.h. 259.a
Πυρῥαίη, ibidem.
Πυρῥαλὶς, ibidem.a

P.

Ραφανὶς & Ραφανὸς quid differãt, 254.g
Ριζοχόσκης, 409.d
Ριξαχοσκης, ibidem.
Ρῦπος ξηρὸς quid, 156.g

Σ.

Σάβητος, 384.f
Σαῦραξ, 543.d
Σειρὼ quæ, 46.h
Σέρφος, 383.a. 516.h
Σηπεδόνες, 640.e
Σῆρες, 295.b
Σηρικὸν, ibidem.
Σὴς, 299.d
Σητοδοκιδες, 235.d
Σητόκοπος quid, 699.b
Σίλφα, 446.h. 500.g
Σίλφα ἀρτοκοπεῖον, 501.b
Σίλφιον, 500.g
Σίχρων, 383.a
Σκαῦρον, 742.f
Σιμὰι, 44.e
Σίμβλὸς quid, 61.c
Σὶς, 500.h
Σκνὶψ, 383.b. 543.b
Σκνίπες Formicæ dictæ, 516.h
Σκολόπενδρα, 635.a.b
Σκορπίδια quæ tormenta, 573.b
Σκορπίος, 574.e. vnde dicatur, ibidem.
Σκορπιος quid in pueris, 327.d. 573.b
Σκόπις & Σκόρπαινα piscis, 572.f
Σκυταλίδες quid, 601.a
Σκωλήκησις & Σκωληκιὼω, 642.g
Σκωλήκια, 640.f
Σκωλήκιον, Σκωληκιάω, & Σκωληκίζω quid, 642.
Σκωληκόβρωτος 552.d. 642.d
Σκωληκοποιέω quid, 642.h
Σκωληκότοκος & Σκωληκοτοκέω, ibidem.
Σκώληξ, 640.e
Σκωληκώδης, & Σκωληκοειδὴς,
Σμήνιον quid, 61.c
Σμῆνος quid, ibidem.
Σμηνοκόμος, 61.a
Σμηνοδόχος. ibidem.
Σπονδύλη. 571.d
Στήτες quæ. 6.g

Στρῦνδος, 308.g
Στρυνδίζειν, ibidem. f
Στροφος quid, 644.f
Σύριγξ quid, 61.c
Συρφος, 383.a.384.f
Σύφαρ quid, 313.c
Σφηκεῖον quid, 219.a
Σφήκια quid, ibidem.
Σφήκωσις quid, 219.a
Σφηκισμὸς quid, 219.c
Σφηκοειδὴς quid, 199.b
Σφηκονεῖς, 206.c
Σφηκώδες homines qui, 219.c. 226.a
Σφηκωὴν quid, 219.a
Σφὴξ, 198.h.226.a.crabro interpretatus, 198.h. vnde dicatur, 199.c
Σφονδύλη Blattæ genus, 501.d
Σχάδων, 44.e

T.

Ταινία, 649.d. 698.f
Τενθρηδὼν quid, 201.689.c
Τερηδόνες, 680.f
Τερηδονιζόμαι, quid, 692.e
Τετραπέλυρις, 307.a.308.f.409.c
Τετληγομήτρα quid, 321.b
Τετληγόνια, 308.g. 310.f. 321.c
Τετληγόφοροι Athenienſes, 321.b
Τετλίζω quid, 321.c
Τέτλιξ, 308.
Τέτλιξ cocus quis, 307.d
Τέτλιξ εἰνάλιος quid Æliano, 308.h. θαλάσσιος quid, 307.d.
Τῖλος, 632.f
Τίλφα, 446.h.501.d
Τιτλίξειν quid, 308.f.g
Τίφη, 501.d
Τρακταΐζειν, 159.b
Τράπις quid Heſychio, 313.c
Τρίζειν quid, 308.g
Τρίσμος quid, 275.b
Τρύζειν quid, 308.g
Τρωξ, 299.d
Τρωξαλλὶς, 264.h.686.e
Τύλφη, 500.h

Y.

Ὑάλη quid, 639.d
Ὑλομήτρα, & ὑλομήτηρ, 278.a
Ὑμεναιόπτεροι Cicadæ cur dictæ, 209.c
Ὕπερα, 273.c
Ὕριον, 115.d

Φ.

Φαγέδαινα Apum morbus, 69.a
Φακηνες, 343.c
Φάλαγγες, 601.a.b.c
Φαλάγγια, 601.c.d
Φαλαγγίτης herba, 624.e
Φαλάγγιον herba, ibidem.
Φαλαγγῶσα & φαλαγγιῶσα, 624.e
Φάλαι, 258.h.501.a
Φάλαινα, 258.h
Φθεῖρες, 542.a.c
φθεὶρ piſcis, 543.b
φθεὶρ σίτου, 300.e
φθεὶρ θαλάσσιος, 711.d
Φθειρίζω, 558.e
φθειροφάγος, ibidem.
Φιλοισχρομανὴς, 380.f
Φοίνικον φῦκος, 193.b
Φυκὶς piſcis, 193.c
Φῦκος θαλάσσιον, 193.b
Φωὴρ quid, 194.e
Φώριος quid, ibidem.

X.

Χαμαιπίτυς herba, 535.c
Χειροτόνητος quid, 174.f
Χελωνιον quid, 470.e
χιονομελι quid, 150.h
χονιστηριον, 163.a
χρυσοκάνθαρος, 277.c.447.c
χρυσόλιθος, 127.d
χρυσομηλολόνθιον, 448.e
Χρυσόφρασος, 127.d

Ψ.

Ψευδοσφὴξ, 200.g
Ψιὼ, 299.d, 383.b
Ψιωίζω quod, 393.c
Ψύλλα quid, 563.c
Ψυλλιον herba, 566.e
Ψύλλον θαλάτιον, 711.a
Ψυλλοτοξόται, 566.e
Ψύλλος, 563.e
Ψύρα, 543.c
Ψύχη eiuſq; etymon, 235.c
Ψώρα, 258.h

Ω.

Ὠρᾶια quæ, 118.f

Hebraica.

Aſcobishi, 601.b
Aluxa, 721.b
Areb. 404.h
Arob quid, 3.c
Arura, 343.d
Belzebub, 343.d
Chagab, 405.b
Chargeba, ibidem.
Chargol, ibidem.
Chaſil, 406.e
Chephuſith. 446.h
Cnim, 543.b
Debaſch. 115.b
Debiba, 343.d
Deborah. 43.d
Deboretha, ibidem.
Dibba, 343.d
Dibraia, ibidem.
Gazam, 405.c
Gezam, 264.f
Gob. 446.h
Goba, 405.a
Hachenomol, 406.g
Haſch, 689.d
Ielak, 405.c
Ielek non eſſe Bruchum, 406.e
Kameza, 405.d
Kampſa, 459.b
Karzith, 343.d
Maduph, 43.d
Hemalah, 512.g
Pirha, 405.d
Raſchon, 405.b
Sæla, ibidem.
Salaam, ibidem.
Schumſchemana, 512.g
Shemota, 406.f
Simmith. 606.b
Sochala, 405.d
Telarſal, 406.f
Zachala, 405.c
Zebub, 243.b

Arabica.

Abofeſas, 446.e
Abogeatan, ibidem.
Acrab. 574.e
Agaruf. 605.b
Akrol, 574.e
Albaraſion, 605.b
Albarabon, ibidem.
Alcaradol, 535.d
Alcard, 535.d
Alcarid, ibidem.
Alelika, 721.c
Aleka, ibidem.
Aletha, ibidem.
Alfeſim, 535.d
Alfeſeſim, ibidem.
Algiſtros, 84.e
Alhalem, 535.d
Alhatrakay, 575.d
Alheremati, 605.c
Alkerſenati, ibidem.
Alſari, 606.e
Altraham, 575.d
Alturſimati, 605.c
Arazaſi, 512.h
Aſmaakſanti, 279.b
Aucos Rutela, 605.b
Auricos, ibidem.
Ayon, 606.e
Bariol, 406.g
Caneſis, 446.h
Caneſibu, ibidem.
Carariba, 470.e
Cerad, 442.g
Charatan, 693.a

INDEX.

Charda, 639.e
Conches, 574.e
Corab, 535.d
Coreth, 405.d
Coroda, 535.d
Deboliar, ibid.
Deibrane, 198.h
Derethricht, 308.f
Dgarſaines, 535.d
Dherarie, 470.e
Faſafos, 535.d
Feſeſiſi. ibid.
Flaſis, ibidem.
Gardan, 544 g
Gicuale, 308.f
Gierat, 406.g
Hacharab, 574.e
Hamaha, 156.g
Harrab, 574.e
Hatarab, 574.e
Heagi, 383.a
Ieſafes, 535.d
Igil, ibidem.
Kercules, 406.g
Mum quid, 84.e
Murchion, 605.b
Pipher, 605.b
Rab, 606.e
Riapſa, 265.b
Rutela, 605.a
Sagluuſcolon, 605.b
Sarpa, 606.e
Sarſir, 442.g
Satocakion, 574.e
Sebegi, 606.e
Semha. 156 g
Siptu, 605.b.d
Suburclitis, 605.b
Suchon, ibidem.
Suclion, ibid.
Xofoſtis, 487.c
Zambor, 198.h.226.a
Ziza, 406.g.
Ydrocomi, 639.c

Indica.

Iza, 515.d
Sciſceni, 389.b. Occidentalibus,
Sciſcioni, 236.f
Tom, 657.a
Hippeqquti Orientalibus, 279.b

Italica.

Ape, 44.f
Ape che non fa mele, 193.d
Auoni, 191. d
Bacho di ſeta Hetruſcis, 279.b
Barbegie, 501.c
Bardelle, 261.c
Bargelli, 279.b
Bigatto di ſeta Bononienſibus, 279.b
Bigatello da fruмento, 300.e
Bombici, 279.b
Brecoie, 407.d
Brendole, 261.c
Breſcia di miele, 116.e
Brocati d'oro, 297.d
Bruc, 407.d
Brucho, 265.b.279.b
Bucaroni, 501.b
Bupreſti, 487.c
Burdigone, 448.f
Calandra, 300.
Calauron, 226.e.f
Cantarella, 470.e
Carpe, 501.c
Canaletta, 410.e
Canaletto, 737.d
Cauagliere, 279.b
Caualin marino, 738.e
Cauallo mariano Venetis, 737.d
Caualin ritorto, 738.e
Cecca, 544.g
Cemice, 535.d
Cemici botare, 541.a
Centipeda, 635.b
Ceutopie, 634.f
Ceruettin, 452.e
Ceruo volante, 450. h
Ceruettone, 302.g
Chaual Genuenſibus, & Romanis, 737.
Cigala, 308. g
Crabrone, 226.e.f
Cuculi, 279.b
Dracone & Draconetto, 737.d
Folloppa Venetis, 737.d
Farfalla, 235.d.259.c.261.c
Filandre, 680.f
Formica, 512.g
Fuſano quid, 5.d
Galauron, 226.f
Gargatone, 300.e
Gryllo, 442.h
Guardaſole, 192.g
Guffolo, 571.b
Inſetti, 3.c
Luciola, 494.e
Lucio, ibidem.
Lumbrici, 693.b
Mignatti, 279.b
Mignani, 279.b
Mignatta Romanis, & Hetruſcis, 271.d
Monietta, 373.a
Mordella, 542.
Moſca, 343.d
Moſca canina, 344.e
Moſca di perro, ibidem.
Moſcini, 344.f
Moſconi, 346.e
Muſcilioni, 361.b
Muſcone, 199. c
Paramoſche quid, 360.g
Parpaglia, & Parpaglione.
235. d. 261.c
Pauiglione, 259.c
Pecchia, 44.f
Pedicello, 544.h
Pedocchio, 544.f
Pedocchio marino, 72.h
Pedocchieti, 546.g
Peſce cauallo Venetis, 737.d
Piatola, 544 a.501.b
Piatone, 544 g
Piglia moſche quid, 360.f
Porcelletti, 632.h
Portapeſo, 452.h
Porta terra, 452.e
Poueia, 259.c
Pruſa, 714.f
Pulce, 563.c
Pulini, 545.c
Ragni, 602.c
Ruga, 265.b
Saltello, 410.e
Sanguettola Bononienſ. 721.d
Sanguſuga, 721.d
Scarafaggio, 447.a
Scarafazzo, ibidem.
Scaraffon, 226.f
Schafferoni, 201.c
Schiani, 501 b
Scarpioni, 346.e
Scorpione, 574.f
Scorzeri, 680.f
Seta, 295.
Tafano, 375.c
Tagliadizzo, 472.
Tarma, 500.h.680.g.689.d
Tauanelli, 346.e
Tauano, 375.c
Tigna, 698.g
Tignuolo, 6 g.300.e.698.g
Verme, 640.f
Verme che rode il frumento, 300.e
Veſpa, 199 c
Vreſpa Bononienſ. ibid.
Viola, 470.g
Vua moſcatella, 89.b
Zanzara, 384.h
Zuccara, 571.b

Gallica.

Agroueles, 710.g
Araine, 602.f
Bourdon, 193. d. 199.e
Bournal, 116.e
Brana, 407.d
Brigans, 545.a
Bughiera, 407.d
Calande, 300.e
Caphards, 501.b
Carenſon, 300.e
Cerfs volans, 450.h
Charbot, 447.a

Charree, 708.h
Chattepeleuſe, 300.e
Chenille, 264 h
Cheual Marin Maſſilienſibus. 737.d
Cheualot de mer. 738.e
Ciere, 116.h
Cigale, 308.g
Cloporte, 632.h
Cloſeporte, ibidem.
Crignondes camps, 445.h
Draconetto, 738.e
Eſcarbol, 447.a
Eſcroelles, 710.g
Fodimerda, 448.f
Frelons, 226.f
Froiſons, ibidem.
Froulons, ibidem.
Fullon, 193.d
Fourmi aut Furmis, 512.g
Grillondes, camps, 442.
Gueſpe, 199.c
Haneton, 448.e
Lucramba, 495.b
Morpions, 544 g
Manne, 372.h
Mouche, 199.c. 343.d
Mouche de chien, 344.e
Mouche fort picant qui moleſte fort los bueſs & les vaches, 375.c
Mouche Gueſpe, 193.d
Mouche ſans aguillon, ibid.
Mouche claire, 494.
Mouſche luiſant de nuict. 494.e
Papilon, 235.d
Porcelet, 632.h
Pou, 544.f
Pouice, 563.c
Puneſes, 535.d
Rayon, de miel, 116.g
Sangue, 721.d
Sautarelle, 410.e
Scorpion, 574.f
Soye, 295.c
Tahon, 375.c
Teigne, 698.g. b. 689.d
Thiques, 561.b
Turo, 450.h
Ver. 640.f
Ver luiſant, 494.e
Vers de terra, 693.b

Hiſpanica.

Abeia, 44.f
Abiſpa, 199.c
Achentabuei, 487.c
Alacran, 574.f
Alceda, 84.e
Animales Cenidos, 3.c
Arana, 602.e
Aranamuy ponzonoſa, 602.e
Brugo, 407.d
Caualinho marino, 738.e
Chimeſa, 535.d
Chiſmes, 535.d
Ciera, 156.h
Cigarra, 308.g
Cigaro, ibidem.
Cubillo. abadeio, 470.e
Eſcaranaio, 447.a
Eſcorpion, 574.f
Gafantholes grandes, 410.e
Garapata, 561.b
Gorgoio, 300.e
Gryllo, 442.h
Guſano, 640.f
Guſanos de ſeta, 279.b
Guſanoche roe la madera, 689.d
Guſano con cuernos, 450.h
Hiez de Colmena, 84.e
Hormiga, 512.h
Logoſta di tiera, 410.e
Luciernega, 494.f
Lumbrizes, 693.d
Madixa, 285.b
Maripoſa, 235.d
Moſca, 343.d
Moſcarda que ahurexta las vacas oraſes, 375.
Moſquito de higos, 385.c
Moſquito de lagunas, ibidem.
Moſquito de loſque pican, 344.e
Moſquito de vini, 385.c
Moſca muychica, 344.e
Moſquilo, 384.h
Nyuue, 640.f
Oruga, 265.b
Panal de la miel, 116.e
Parauellhos, 535.d
Pioio, 544.f
Pulga, 563.c
Pulgon, 407.d
Rapacoua, 6.f. 501.c
Rezno, 561.b
Sanguiſſuila, 721.d
Seda, 295.c
Tauano, 375.c
Tauarro, 226.f
Tinna de las Colmenas polilla, 698.g
Veſpa, 199.c
Zangano de la Colmena, 193.d

Germanica.

Agle, 721.d
Amensz, 512.g
Braem, 375.c. 384.h.
Braem hummel, 193.d
Cantharides, 470.e
Eertuuorm, 693
Fligen. 334.d
Floch, 563.c
Gauchkafer, 487. c. 470.e
Goldtuuorlin, 470.e
Graſuuorm, 265.b
Gryllen, 501.c
Gypſen, 710.e
Gytſen, ibidem.
Hauſeim, 442.h
Heimenmug, 442.h
Hermus, 226.f
Heuſchreck, 308.g. 410.e
Heymchen, 501.c
Holtsbock, 561.b
Holtzuuentle, 632.h
Holtzuuorm, 689.d
Horliſs. 226.f
Humel, 375.c
Hundts laus, 561.b
Huudtſmuck, 344.e
Hurnauſs, 226.f
S. Iohans kafer, 494.f
S. Iohans fliegen, ibidem.
Kaaskafer, 447.a
keller eſel, 632.h
Kerder, 709.b
Knoeſter, 487.c
Krautuuorm, 265.b
Lauſs. 544.f
Langerorenmitel, 635.b
Maſchen, 710.e
Meerroſs, 738.e
Meerſtern, 742.g
Meilandiſcher Kaefer, 470.e
Melders, 681.b
Melet, 693.b
Mertz, 720.f
Muck, 384.h
Muggen, 343.d
Muggfligen, 343.d
Mucheim, 442.h
Nachtmugk, 494.f
Onſerfrauen kule, 470.g
Pfeiffholter, 235.d
Pferdſuuubel, 226.e
Qualſter, 487.c
Querclem, 709.b
Rancker, 602.e
Regenuurm, 693.b
Rohaglen, 722.f
Roſsbraem, 775.c
Roſskaefer, 447.a
Roſsmuck, 375.c
Rukle, 709.b
Rup. 265.
Schabbe, 698.g
Schrotter, 450.h
Scorpion, 574.f
Seeroeſsle, 738.e
Seyden, 295.c
Sommeruoglin, 235.d
Spinne, 602.e
Stabylen, 710.e
Steinbyſſen, 709.b
Teldheim, 442.h
Tran. 193.d
Vivualter, 410.e
Vmb. 44.f
Vngeziffer, 3.c
Vvantzen, 535.d

Vuaſchs, 156.h
VVaſſergugen, 706.h
VVaſſerkalb, 720.g
Vaſſerlusz, 709.b
VVaſſerſchaben, 710.e
VVaſſer ſpin 707.d
VVeſpe, 199.c.
Vuim. 640.f
Zack, 561.b
Zeiduuorm, 279.b

Belgica.

Bie, 44.f
Bommel, 193.d
Boterſcheite Flandris, 235.d
Boteruliege, 235.d
Brem, 375.c
Calander, 300.e
Coevlige, 375.c
Capelleken, 235.d
Egeb. 721.d
Groenevliegen, 470.e
Holm. 193.d.
Hundtsluijs, 561.b
Honduliege, 344.e
Honichraet, 116.e
Horſele, 226.f
Honig. 115.d
Hondtvvorm, 689.d
In Hollandis, 721.d
Keiſers, 191.d
Krekel, 308.g. 442.
Lake, 721.d
Langenoorruorm, 635.b
Luys, 544.f
Lyckelake, 721.d
Miere, 512.g
Morte, 698.g.
Mveſie, 384.h
Mugge, 334.d. 384.h
Nacht krekel, 442.h
Nachtmugge, 494.f
Onſer Vvrouuen hakenen, 470.g
Ooruuorm, 570.e
Peerdevliege, 375.c. 447.a
Pellarin, 235.d
Pieruuorm, 693.b
Piſſebedde, 632.h
Platluyſen, 501.b
Puyſtbyter, 307.a
Riſpe, 265.b
Rype, 265.b
Rombout, 302.g
Schalbotte, 447.a
Schalbyter, 447.a
Scorpioen, 574.f
Spaentſche vliegen, 470.e
Spinnekop, 602.f
Sprinckhaen, 410.e
Syde, 295.c
Syvuorm, 279.b.

Anglica.

Bee, 44.f
Betell, 447.b
Blutſucker, 721.d
Botterflie, 235.d
Cheſelippe, 632.h
Doggeflee, 344.e
Cobuuebbe, 602.f
Dorre bee, 193.d
Dronne bee. 193.d
Emole, 512.h
Flee, 563.c
Fineflexee, 295.e
Flie, 343.d
Globert, 494.f
Gloeuuorme that sbynich' bynich, 494.f
Grat oorflye, 384.h
Graet fliebyting baeſtes, 375.c
Grat Vuaſpes, 226.f
Grashopper, 308.g
Greneuuorme venimouſe and shynin glik gold, 470.e
Hornettes, 226.f
Horſeflee, 344.e
Horſeleche, vel Horſelich, 721.d
Kind, 442.h
Locuſt, ibidem.
Louſe, 544.f
Mothe, 698.g
Nant, 512.h
Piſmire, ibidem.
Scorpion, 574.f
Seepadde, 732.g
Silke, 295.c
Spinder, 602.f
Sterrefyſche, 742.g
Vuaſpe, 199.c
Vuaxe, 156.h
Vuorme, 640.f
Vuormes offe, ether in mantsbodij, 693.b
Vuormethat eatethuuode, 689.d

Hungarica.

Baroni, 375.c
Vliege, 334.d
Vligende hert. 450.h
Vlo, & Vloye, 563.o
VVaeſchluys, 535.d
VVandtluys, 535.d
VVas, 156.h
Vuaterſpinne, 707.d
Vvaterulo, 707.b
Vueſp. 199.c
Vyfuoet, 742.g
Vuorm. 640.f
Bergetoe, 375.c
Daras, 199.c. 226.f
Ellegy, 344.f
Eyel tuundoeck bogaratska vilantſo, 494.f
Fáterme fonijes es merges pocK, 470.e
Fenegobar, 375.c
Fereg, 640.f
Galisza, 693.b
Hangya, 512.h
Here, 193.d
Louoldeck, 235.d
Meh, 44.f
Mez, 115.d
Molzlij, 698.g
Oszifereg, 442.h
PnlozK ferog, 535.d
Poc, 602.f
PruutſocK, 308.
Saska, 410.e
Scorpio, 574.f
Seliem, 295.c
Tetuue, 544.f
TzimaK, 535.d
Vargo legy, 375.c
Viasz, 156.h
Zarhattobogor, 447.b
Zaruas, 447.b
Zo.c 89.d

Bohemica.

CzeruuycKrouue, 3.c
Mrauuency, ibidem.
Romari, ibidem.
Vviela, 44.f
Zuzaly, 3.c

Illirica.

Guſinnici, 279.b

Vuandalica.

VuasKis, 156.h

Polonica.

ChrzaszczK, Zelonyna, ies iente albo oldrzeuuie, 470.e
Czeruu, 193.d
Gliſti, 693.b
Guuogioim, 470.e
Ieduuab, 295.c
Kome szczipiaci, 375.c
Koneck. 410.e

INDEX.

KruuuK vuk obliliencach grzebaca, 447.b
Miod, 115.d
Motil, 235.d
MrouuKa, 512.h
Medzuuia deK, 574.f
Oſſa, 199.c
Paieczina, 602.f
PacK. ibidem.
Pl'usruua, 535.d
Pſciola, 44.f
Pſgia mucha, 344.e
PuauuKa, 721.d
RobacK, 640.f
RobacK drzeuuo uoierczáci, 689.d
SKorpion, 574.f
Suuierc, 442.h
Szarancza. 410.e
Szerszenie, 226.f
SzuuierezecK, 308.g
VVeſe. 544.f
Vuosk, 156.h

Hæc omnia, & ſingula à me dicta, & ſcripta, dicendaq; , & ſcribenda, Correctioni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

Errata

Errata in Latinis sic corrigito.

Fol.6.e.Blattis, lege Blatta,ibid.g.Pyrautam.l.Pyrauſtam, 26.e.æhtere,l.æthere,37.d.ore, l.ora,41.a.cunſtis,l.cunctis,44.h.lex,l.ſex,ibid.Fucis,l.Fuci,47.b.tractatu,l.tractu,65.b.ſepiolo, l Hepiolo, 66.g.cutant, l.curant, 75.c.oſtrepit,l.obſtrepit,88.h.fæcundia,l.facundia,91.a.aliquo,l.aliqua,123.a.vſus,l.vſum.135.b.ad,l.ab.137.e.libratam,l.libratum, 160.f.fruſta,l.fruſtra,175.pectoris, l.pictoris,245.b.deorſum, l.dorſum,272.indulamenti,l.induramenti,290.f.mimis,l. nimis,292.g.alij, l.allij.308.h.nigro, l.nigra, ibid.cinereo , l.cinerea,317.d.Celianus, l.Aelianus,324.g.deſtrumuntur , l.deſtruuntur,323.c.qui, l.quæ, 33.b. adlaterans, l.adlatrans, 350.notandum inter figuras vnam deſcribi penultimo loco quam pictor non expreſſit. item quæ poſtremo loco exprimitur non eſſe cuius datur deſcriptio. 352.h.appentiſſimas , l.appetentiſſimas,375.a.acerda, l.acerba,387.&, l.vt 390.imagis, l.magis,400.h.qui,l.quæ, 404.e.maximas, l. marinas, 422.h.contractu,l.contactu, 424.g.diſertus,l. deſertus,430.e.dominis, l.dominus, 474.g.diem, l.locum,475.c.iniuxit,l.inunxit,478.e.hæ,l.hæc.488.h.ſubditium,l.ſuſiditium,508.f.intellecta,l.intellectu,509.d.ſimilitur,l.ſimilatur,516.h.hus,l.has,521.d.melis,l.melius,539.b.fictulæ,l.fiſtulæ,558.verertũ, l.veratrum,583.c.interſis,l.intenſius,588.g.Serpentium,l.Scorpionum,605.a.ſolens,l.ſolers,615.d.atq; incubant,l.atq; pariunt, 618.g.oblectatata, l.oblectata, 631.b.ergo, l.erga, 634.f.inter, l.interim , 646.e. Matlulda, l.Mathilda,646.g.recluſſit, l.recluſit,650.g.ucurbitæ, l.cucurbitæ,675.d.vis,l.ius,684.h.rubris l.ruber,692.h.obſeſosq; , l.obeſosq;, 721.d.Elrota , l.Eliota, 722.g.digeri, l.digiti, 724.e.fui, l.ſui, 731.b. propinanar , l.propinabat, ibid.c.exycratum , l.oxycratum, 734.f. hæ , l.hæc.740.f. veneni, l.venenum.

Errata in Margine.

109.d.mel vſus,l.incluſus,135.b.fauus,l.fauor, 141.b.pluit, l.fluit, 189.b.cereæ , l.cereas, 285.potauit, l. portauit, 319.rores,l.rore,595.muta, l.mutua, 663.b.lumbi , l.Lumbrici, 679.Phalandij, l.Phalangij.

Errata in Græcis.

4.h.ἀντομάτως , l.ἀυτομάτως,6.g.σήτες , l.σῆτες , 96.f.ὧς , l.ὡς, 104.g.Κοῦρ,ν' ποπλανίλω, l.Κοῦρον ἀποπλανίλω,108.e.συγιρίνεις,bis,l.συγκρίνεις,120.h.Μῆα, l. Μυῖα , 181.c.ωὺ διώλεσε, l.μένσε διῶλεσε,195.a.ἐν οὖις, l.ἐν οἷς, ibid.d. γδι bis, l.γὰρ , 197 b.ξαυήονας, l. ξωηόνας, ibid.ξωιονας , l.ξωηονας,201.a.ἐπιρραγεεσαι, l.ἐπιῤῥαγέεσα, 217.d.δυσκυλώτερον , l.δυσκολώτερον , 222.g. ἀμήδεται, l. ἀ μήδεται , 259.a.ψυκῆ, l.ψυχῆ. 316.g.ἄτρει, l.ἄζει, 317.a.πολοσέφεος , l.πολυσέφεος, 318.f. εφετρόμενος, l.ἐφεζόμενος, 321.c.γδι, l.γὰρ.323. b.Ωραν, l.Ωρᾶν , ibid.νινσπὶ , l.νιν ἐπὶ, 328.f.τερχίας , l.τοργίας , 331.b.λαχαγεῦσαν, l.λαλαγεῦσαν, 352.g. φάτας αρνϊφῶτους, l. φῶτας ἀρνιφάτους , 360.f.Μυηοδίρας, l. Μυιοδηρας , 361.b.δεδίομεν , l.δείδομεν. ibid.c. σωῖ δὲ περικλῦ μενὸς νηλιοσὼρτο νεεσθαὶ , l. Νωῖ δὲ περικυμενος νηλιὸς ὦρτο νέεσθαι , 379.c.κοόλης , l.κοίλης, 383.b.σκίπας, l.σκνίπας , 393.b.νκωωπεὼν , l.κωνωπεὼν , ibid. c.ὀποδοεισδῆ , l.ποδοεισδῆ , 426.g. ἐξαίφρης, l. ἐξαίφνης , 460.h.ἀπίπελος , l.ἄμπελος, 485.b.ἰκ, l. ἐκ, ibid. πύαγεμλω, l.πόαγέμεν , 507.b.προλελοιπότες, l. προλελοιπότες ὀικους , ibid. Ατρυτον, l. Ἄτριτον , 597.b.ἀρκίδας , l. ἀκρίδας , 640.g. μυχτῆρι , l. μυκτῆρι , 644.e. Σκιολικοεισδὴς , l. Σκωληκοεισδὴς , 649. ἔλμινθες, l. ἕλμινθες , 650.c. ἀδωάτος , l. ἀδωάτοις , 692. f. Θριτόφαγος, l. Θριποφαγος.

Summa

Summa Priuilegij S. Cæſareæ Maieſtatis:

PRiuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautum eſt, ne quis aliquam hiſtoriarum Vlyſſis Aldrouandi Bonon. quæ agunt de animalibus, & per cõſequens, etiam de Inſectis (quæ ſunt animalia exanguia) in toto vel in parte abſq; voluntate & proprio authoris, aut eius hæredum conſenſu, intra decennium recudat, aut alibi recuſam vendat, ſub pœna, quotieſcunq; deprehenſus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyplomate Cæſareo dato in arce regia Pragæ, die prima Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium.

Io: Barnitius.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu Xxx Yyy.

Omnes sunt Terniones, præter Yyy. quæ est Duernio.

BONONIÆ,

Apud Io. Baptistam Bellagambam. 1602.

CVM CONSENSV SVPERIORVM.